DISQUISITIONUM MAGICARUM LIBRI SEX. QUIBUS CONTINETUR ACCURATA...

Martin Antonio Del Rio




BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
8 E
24



DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX.

QVIBVS CONTINETVR ACCVRATA CVRIOSARVM ARTIVM, ET VANARVM SVPERSTITIONUM confutatio, utilis Theologis, Iurisconsultis, Medicis, Philologis.

Auctore

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO, LL LICENTIATO, ET THEOLOGIÆ DOCTORE, olim in Academia GRÆTZENSI, & SALMANTICENSI publico sacræ scripturæ Professore.

Prodit opus ultimis curis longe & auctius & castigatius.







MOGVNTIAE.
Sumptibus PETRI HENNINGII Bibliop. Colon.
ANNO M. DC. XVII.



DEPVLSIO, SEV EPISTOLA APOLOGETICA CONTRA CVIVSDAM SVGGESTIONEM.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. Congregationem Inquisitionis generalis Sacræ Fidei, Romæ.



NVNQVAM fuissem arbitratus has meas humiles miricas æmulationis flammis adflandas: factum tamen. Nam Fr. Thomas Maluéda Dominicanus, in operis de Antichristo auctuario pagina 4. Additione ad pag. 319. col. 2. linea. 18. Vnum me delegit, cui vna (quod aiunt) manu panem porrigés, altera lapidem impingeret. In speciem laudat, re ipsa conatur libro meo nigrum Theta appingere. Verba eius (viri & Domini Illustrissimi ac Reuerend.) sunt ista.

Fr. Thomas Maluenda verba.

Martinum Del Rio, qui tribus integris tomis Magicarum Disquisitionum curiosissime & vberrime de tota in vniuersum Magia, eiusque generibus post alios nuper disseruit. In quibus scriptis, & si multa insint scitu cum digna, tum vtilia, ac quæ præsertim vsui magnopere esse possint ad locupletandam hanc nostram de Magia, ac etiam de miraculis Antichristi tractationem, at vellemus expendi num tutius religioni Christianæ esset, ne eiusmodi commentaria passim & promiscue manus omniũ vulgo subirent, ne in multis parum piis hominibus illex esse possint nouas & reprobatas curiositates perscrutandi ac experiundi, ne dum noxia vitare docentur, venenum potius quam antidotum bibant.] Hactenus ille, latus meum non ense stricto, sed dolone clanculum petens. præiuit aliis, qui postea eodem colore, omnem vim exeruerunt, vt Romæ ac Pinciæ, opus, tanto applausu, à Catholicis, etiam fidei Quæsitoribus receptum, prohiberetur. Hoc agunt, more suo, vt nihil in minima nostra Societate typis euulgetur, cui non genuinum infigant. Experti magni pietate & eruditione viri, Illustriss. Bellarminus, Maldonatus, Molina, Suarez,

Depulsio.



Vasquius: quorum nullus ab hoc vrente vento transiit immunis. his accenseri, licet mihi sit optandum: tamen quia meæ mihi tenuitatis conscius sum, censui censuram hanc (si sic vocanda) minime negligendam.

Vt inde ordiar vbi ille desiit: humiliter oro, vt Sacræ fidei quæsitores, qua sunt iustitia, prudentia, pietate, ad quos harum litium decisio pertinet, sequentia perpendant.

Conside-ratio prima. Primum vnde hæc redargutio proficiscatur, & quis ille qui hunc metum præ te xit: proficiscitur ab illius ordinis (licet Sancti) viris, qui se palam vt aduersarios, & impugnatores Societatis gerunt, vel clanculum ex insidiis arrodunt: & magno nisu per Hispaniam, Italiam, & alias orbis partes, inuidiam Societati excitare, & Patrum Societatis sententias atque scripta, per se, ac emissarios suos, mendaces historicos, & alios denigrare moliuntur: curantes maximopere, vt vel libri prohibeantur, vel ad tempus lectio suspendatur, vel aliqua ignominiæ nota aspergantur. Quamobrem contendo instituti huius homines, nec vt iudices, nec vt testes contra Societatis nostræ homines, vel Societatis scripta, vllo modo admittendos: sed pro accusatoribus & aduersariis audiendos habendosque.

2 Secundo obseruandum ista Maluendæ verba non haberi in omnibus exemplaribus, è quibus ipso consentiente sublata, mansisse in quibusdam tantum. Vnde colligitur ne ipsi quidem hoc constanter visum, sed re minus perpensa scriptum fuisse: vt sunt in eodem opere de Antichristo, contra Illustrissimos Baronium, Bellarminum, Patrem Pererium Riberam, & alios nostros multa satis aspere & Catoniane, ne quid dicam aliud, pronunciata. Sed esto sic illi visum: vnius iudicio quod ego Principum, Quæsitorum, & Doctorum iudicia possum opponere?

3 Tertio aduertēdum proponi nudum timorem, Zelo boni publici prætextum, vt togam purpura, nec rationem addi, nisi possibile periculum hominum improborum: & tamen propter imaginarium istud periculum, implicite peti, ne sinatur liber iste manibus vulgi passim teri: licet in eo multa esse fateatur scribit digna & vtilia, præsertim exornando ipsius de Antichristo tractatui. Magna scilicet & Ecclesiæ cura necessaria, vt tractatus ille locupletetur, & aliorum libri, vnde id fiat, supprimantur. Neque id tantum sed vt omnes eiusmodi commentarii eidem damnationi subiiciantur. Nec aduertit, se quidem quia plus petit causa iure cadere: deinde viros ordinis sui laudatissimos in idem discrimen mecum inuoluere. De magicis enim istis exstant passim libri editi: Sprengeri & Institoris malleus maleficarum: Nideri Formicarium & Præceptorium, Iaquerij Flagellum Fascinariorum: Vlrici Molitoris de Pythonicis Spiritibus, Siluestri Prieratis Admiranda Strigimagorum: Spinæi de Lamiis: Michaëlis Pneumatologia: Victoriæ relectio de Magia, qui omnes ordinis D. Dominici fuerunt, pars Inquisitores fidei, pars Sacri palatij Magistri, quorum vestigiis ego institi, præeuntes insecutus, ab his quæstiones, & earum argumenta, fundamenta, & narrationes multas desumpsi, vt suis locis apparet. Si foret vllum periculum in meis & similibus commentariis, foret etiam in illis idem. Nec illi deberent vulgo passim permitti. quamquam mea sententia libri Latine & paulo pressius ac tersius scripti, non sint dicendi vulgo scripti.

Ex hac

4 Ex hac nascitur consideratio quarta: posse multos non iniuria mirari cur ipsis hoc periculum nunc demum in mentem venerit, & non prius tot sui ordinis, & alijs hæc ex professo tractantibus? an fortè quia de societate vnius eandem materiam vberius, & curiosius (vt fatetur,) certè laboriosius, & meliore methodo, quam illi paulò ante nominati, in lucem edens, visus sit luminibus officere? sanè hæc libri, quinta tam paucis annis editio est; tam auide exemplaria emuntur. An offendit fortassis narratio quorundam exemplorum; quæ tamen omnia ex historijs probatis adducuntur, quarum ibi, vno excepto quod recentius, authores laudantur, vt verbi gratia, libr. 2. quæst. 10. litterâ D. de Marco Iesuato: libr. 4. cap. 1. quæst. 3. Sect. 3. de Fr. Francisco de la Cruz, & Sectio. 4. lit. I. de reuelationibus fictis contra immaculatam Deiparæ conceptionem: & sect. 6. litt. S. sub finem septimæ regulæ de Hieronymo Ferrariensi: demum lib. 6. cap. 2. sect. 3. quæst. 3. in fine litteræ S. de visione Neapolitana & Salernitana. Si hæc alibi tuto leguntur, cur non & in meo libro? Dicent nec alibi expedire legi. Primum quæro, cur igitur non eandem in alios censuram tulerint? Deinde censeo, vtile esse Christianis, etiam lapsus religiosorum publicos redargui scriptis, tum quia conducit ad quorundam humiliationem, & ad aliorum cautelam, vt qui stant videant ne cadant. Deinde cum vident hæretici nos ea non dissimulare, desinunt ea ingerere: & sanè quo magis ista teguntur, hoc se clarius produnt, quo pallientur diligentius, fœdiora apparent: & (vt ait ille) iners malorum remedium ignorantia est. Ideo grauissimi & sapientissimi scriptores censuerunt eiusmodi exempla litteris, ad ostendendum Dei iustitiam & hominum fragilitatem, sibi monumentis Historiarum commendenda id placuit Sophronio, Cassiano, Petro Cluniacensi, Petro Damiani, Surio, Baronio, & ex ipso D. Dominici instituto, Niderio, Cantipratensi, S: Antonino, Leandro, Antonio Senensi, Ferdinando del Castillo, quorum libri merito laudantur, leguntur, retinentur. Sed quia hoc apertè non culpant, ad id venio, quod exsertè asserunt.

5 Inquiunt se metuere, ne parum pij venenum hauriant, vnde antidotum debuissent, & excitentur ad experientias illicitas, & discant quæ ignorabant. Si momenti vllius ista ratio, tollantur de medio, Controuersiarum fidei libri, qui errores memorant, quos lector ignorabat. & scio id prætexuisse, cum Illustrissimi Bellarmini scriptis periculum intentabant, homines mente varia, non considerantes DD. Epiphanium, Augustinum, Theodoretum, Damascenum, cæteros Patres, nec recentiores sui ordinis Stlotanum, Bunderium, Sixtum Senensem, & Franciscani ordinis Alfons. à Castro, Feuardentium, vt cæteros taceam. An nolunt hæreticorum calumnias stilo forari, & impiè dicta refelli: Si id non nolunt, cum fascinarij, malefici, Lamiæ, negromantici & similes Magi, hæretici sint, cur illos scriptis solidè reuinci non sinunt? Tollantur de medio, si ratio Maluendæ probatur, historiæ, & Annales Ecclesiastici, in his D. Antonius, Galisardus & alij Dominicani. Nam in eorum scriptis Ecclesiæ militantis næui, & maculæ, & Schismatum causæ, & quibus se rationibus, qui à Petri sede deficiebant, tuerentur, & alia huiusmodi leguntur, quibus huius ætatis Schismatici & hæretici se ipsos & alios irretiunt. Tollantur ex manibus Christianorum Siluestri, Fumi,

Caietani, Victoriæ, Medinæ, Ledesmæ, Lopesij, Garciæ, vestorum tot summæ, armilla, confessionalia, instructoria, &c. casuum conscientiæ, à quibus improbi & vitiosi homines illici possent, ad noua, & prius incognita flagitia *perscrutandum & experiendum: atque ita, dum noxia vitare docenter, incauti venenum potius quam antidotum bibent.* Et tamen illa, non contenti Latinè scripsisse, etiam vulgari sermone Italico & Hispanico typis mandastis, quod certè est, velle vt passim & promiscuè tales commentarij vulgi manus subeant. Vno verbo dicam, panem, vinum, ignem, noctem, solem de medio tollas necesse est, si voles tollere, quicquid abuti mali homines solent. nam creaturæ omnes insipientis laquei sunt. verè verum est illud Sulmonensis,

Nil prodest, quod non lædere possit idem.
Igne quid vtilius? Si quis tamen vrere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem,
Quæque iuuet monstrat, quæque sit herba nocens.
Idem à me fit opere toto, & ideo si recta mente legatur,
Constabit nulli posse nocere.

Quid? quod nec vllum reuera periculum in eo opere huiusmodi est, quale aduersarius formidat. Non est ratione ipsius materiæ, non ratione methodi. Tuum erat [ô censor] indicare, qua in parte, periculum suberat, vnde scandalum verebaris: & non, more chirurgi imperiti pro varice totam tibiam exscindere. Dicis me *post alios* hæc scripsisse. Non ergo *nouos* errores narro, qui nō prius alibi lecti fuerunt. Tamē times, ne *nouas & reprobatas curiositates* ex meo libro hauriant. Si iam reprobati, certè à reprobantibus relati. quod igitur hic nouum periculum times, cum eos accuratius & validius, quam priores illi, refellam? fateris *curiosius & vberius* id me fecisse. Sed ego vtrumque abnuo, si velis significare singula me fusius persecutum: sed fortassis illos alios non legisti, vel non aduertis, quæ alij sigillatim prolixè disputarunt, ea me compendio tradere, & integros sæpè libros ad vnam quæstionem redigere. Si vero scribis, me *vberrimè & curiosissimè* ita tractasse, quia quæ alij sparsim & membratim docuerunt, illa vniuersa commodè in ordinem ex inordinato adduxi: non diffiteor id mihi propositum efficere, verum quid methodus & *οἰκονομία*, & apta atque opportuna series & disposito dicendorum periculi addat non intelligo: neque id cuiquam displicere potest, nisi qui reprehensori meo similis amet nihil methodice vel ordinatè suis locis & momentis collocare. Si singula seorsim nulli apud alios discrimini fuerūt obnoxia; cur subitò apud me cunctim & vniuersim sunt periculosa? nonne singulis remedia, & monita, & detestationes adiunxi?

7 Cæterum, quia non libuit, vel non potuit reprehensor explicare, quid in opere meo periculosum censeret; quod æquitas & caritas fieri ab eo postulabant: sufficienti partium enumeratione, licet Minerua crassiore, nunc ostendam, toto in libro nihil formidini eius suffragari. Sex libri sunt: *Primo*, generales quædam, & magnam partem philosophicæ, quæstiones sunt, quibus non plus periculi subest,

quam in-

quam in Soti, Banesij, Aquarii, Pauli Veneti physicis quæstionibus, aut Victoriæ de Magia relectione. *Secundo* libro docetur damnatæ Magiæ efficacitas per se esse nulla, sed tota pendere à diuina permissione, & malorum geniorum naturali potentia scientiaque, & proinde disputatur, quid illi facere queant; quid nequeant? quæ materia tradita à D. Thoma in Quæstionibus, & à cæteris Scholasticis in tractatu de Angelis, à morum magistris in primi præcepti explicatione: singulis quæstionibus laudaui duces meos, etiam instituti D. Domini. Caietanum, Niderium, Ferrarisem, Siluestrum, Victoriam, cæteros. Nouæ hîc quæstiones nullæ, nisi voces nouas quæst. 22. & 23. quarum effectus experientiæ nulli desiderium concitabunt. *Tertij* libri duæ sunt partes, prior agit de maleficiis, de quibus etiam Girllandus Sprenger, Siluester, & alij, quos ibidem cito, agunt de his summistæ omnes, agunt Theologi in materia de matrimonio, vt non negligenter, nec obiter Sotus, & vterque Ledesmus: maleficia hæc nihil admodum habent curiositatis, sceleris plurimum, & ne quis venenum hauriat, fontem obstruxi, nam modos prætermisi, scelus indicaui. Posterior pars de vana obseruatione agit, re confessariis, omnibusque fidelibus scitu necessaria, de qua scribunt Theologi in enarratione primi præcepti, & in tractatu de fide: hic exemplis adductis lucem attuli; vt arbitror, simul instruens iudices, & confessarios; & periculum cæterorum cautè declinans. Nam vt illi possint iudicium ferre, proposui solum initium, & finem conceptarum formularum: vt istis ne quid noceret, vel esset quod imitentur, subtraxi media & maiorem vt plurimùm formulæ partem, exceptis paucis Paganis & Gentilibus quibusdam planè ridiculis, quibus nec pueri credant, & qui nondum ære lauantur. Iam *Quartus* liber est de Prophetia, & de reuelationibus; de diuinatione & coniectatione, de quibus quot ante me scripserint, ostendi in singulis; in his D. Tho. & Medina, postr. S. Isidorum, & Rabanum. Si quod hic periculum foret, esset in tractatu de Diuinatione: sed non est, quia nudum continet artium illarum censum, & insectationem. Species enumero modos non doceo, sed digitum intendo in nominis originem (v. g. fit per farinam; fit per peluim, fit per cribrum) solemnia verba prorsus subticeo; quæ, vt verum fatear ignoro. *Quinctus* liber iudicialis est, praxim continet, & ordinē iudiciarium in hoc crimine seruandum, sine vlla curiositate, & vmbra periculi: suam timet vmbram, qui hic timet. *Sextus*, lucernam in hac caligine præfert Confessariis; vt possint vulnera animæ fortiariorum deprehendere, & his consulere, & remedia vtilia applicare: quæ pars tota Ethica est. Adduntur remedia licita contra damna, quæ maleficiis illata: hic licita ab illicitis separantur, & ostenditur, quæ medici probent, & quæ Ecclesiasticus vsus receperit: quæ pars tota comparata ad comprobationem & defensionem sacramentorum & ceremoniarum Catholicæ Ecclesiæ, aduersus nonnullos hæreticos, quorum refutatione clauditur. Videtis (viri Illustriss. & Reuerendiss.) quæ vestra prudentia est, nihil hic veri periculi subesse: vnde colligitur timorem illum inanem & prætensum videri posse.

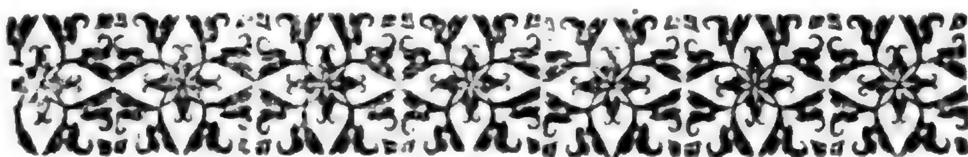
8 Contra non vereor contendere multum damni inferri Ecclesiæ, & Reip. si ob tam leues formidines boni & vtiles libri prohibeantur, in quib. sana quoad mores & fidem (vt de hoc libro sapientissimus & reuerendiss. Magister sacri Palatij testatus fuit) continetur. Nec vlla patitur iustitia plus valere aduersariorum gratiam,

aut po-

aut potentiam aut importunitatem, quam auctoris (vt modestè & verè loquar) perspectam fidei & morum integritatem; qui (Deo gloria) & à se, & à maioribus per omnia semper Catholicus, non in obscuro, & vmbra versatus, neque ad sarcinas sedit, sed in sole, acie, puluere multis annis, non segnem Ecclesiæ contra fidei hostes operam nauauit. Eodemne loco habendi, qui hæreses impugnant, & qui spargunt, vt æqualis omnium libris infamiæ nota, suppressione, vel suspensione inuratur? Hæresis sortiariorum & strigimagorum tota fermè Europa deplorandis incrementis quotidie gliscit, quam lætum illis futurum si intelligant ipsorum mastygem, à quo hactenus magno animo, & fide bona, fraudes ipsorum propalabantur, religiosum à religiosis impugnari? Magno errant cæteri hæretici Lutherani Caluinianique dedecus & stigma inustum hosti suo: nam illis, quos semper impugnaui, sum inuisissimus. Et hi & illi gloriabantur, etiam Sacræ fidei quæsitorum iudicio, se suaque comprobari, se præualuisse, & veritate niti: nos caluminatores & Sycophantas esse. Mentirentur illi quidem, vt mentiuntur assidue: sed nimis multi sunt, qui mentientibus fidem præberent: ita fieret, vt pusilli scandalum patiantur: & qui VVierum, & alios Lamiarum Patronos incautè sequuntur, alios paulatim in sententiam, & ex ea in sceleris societatem pertrahant, & Satanæ regnum contra Christum & Ecclesiam indirectè & pedetētim propagabitur, & stabilietur.

9 Sed hæc à me fiducia potius veri & conscientiæ puritate dicta, quam vlla formidine, ne quid tale accidat. Noui sapientiam, prudentiam, iustitiam, pietatem vestram, Domini mei iam præiudicium tulistis, & huiusmodi aduersariorum metus, & conatus audistis, sed minimè illis assensi fuistis. Pergite nocentes mulctare, innocentes protegere. his artibus vobis ascensiones disponetis ad solium vsque solis iustitiæ, *vbi videbitur Deus Deorum in Sion*. Salmanticæ mense Decembri, Anni cIↄ. Iↄ. cvi.

SERENIS



SERENISSIMO PRINCIPI ERNESTO, ARCHIEP. COLONIENSI, S. R. IMP. PER ITALIAM ARCHICANCELLARIO ET PRINcipi Electori: Episcopo Leodiensi, Administratori Monasteriensi, Hildeshiemensi, Frisingensi, & Stabulensi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriusque Bauariæ, Angariæ, VVestphaliæ, & Bullonen. Marchioni Francimontensi: Comiti Lossensi, Longiensi, Hornensi, &c. Bonorum & literatorum Patrono.

MARTINVS DELRIO SOCIETAT. IESV PRESBYTER, SE SVAQVE L. M. D. D.



VNIVERSAE Magiæ, quæ diuinæ humanæq; sapientiæ pars magis, vt abdita, sic erat digna: Disquisitiones; lucubrationem arduam & multiplicem, Princeps Sereniss. humiliter adfero. Equidem verebar docti Principis iudicium subire, sed, quia subeundum alicuius, eum elegi, qui posset iudicare. Non Tutelam magis, quam Censuram amo: natura & vsu doctus, à peritus doceri & moneri malle, quam ab imperitis suspici & laudari. Quod pauci Principes, ad ingenij acrimoniam, & iudicij præstãtiam, multam lectionem, & eruditionem variam, & ad hanc, Secretorum Naturæ diuturnam experientiam, solerter pruterque adiunxisti. Qua diligentia consecutus es, vt intermissam à Regibus, tot iam sæculis, philosophandi consuetudinem, Regali dignam soliò, reuocaris, & illorum laudatissimorum Principum, quorum, dum tempus erit & homines viuent, viuet, vigebitq; memoria, cum imitatione, laudis te participem feceris. Qui Regum olim potentissimi & sapientissimi, Magi vocabantur. Vulgari studium cæptum, & proinde cum nomine res vilescere: quia pro Sapientia superstitionem Malus ille supposuit. Pestis ista, propter adnatam hominibus sciendi cupidinem, breui se per orbem totum diffudit. sic falsa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cælestibus obtinuere. Ita quod summæ necessitatis erat, paris sagacitatis, & industriæ operosissimæ factum, salua semente bona, venenatas herbas secernere, & euellere. Vidi, & indolui, & multis probantibus, conatus sum morbo medicinam facere: nec formidaui me, Iesu ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obiicere. Laboris specimen edo, & ferculorum quendam prægustum. de

sex libris iam adfectis & conscriptis duos; quia per Nundinarum tempus imminens, & varias eorum, sine quibus in lucem exire non poterant, dilationes plures non potui dare. Historiarum veterum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, qua bile, qua felle nauseanti stomacho, consulerem. Sed quis Apicius adeo diligens aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (Princeps Serenis.) quod probum & sanum est, fuerit; securus sinam cæterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim Virtus sibi comites Musas amat iungere; & scriptioni fauent, quorum scriptione gesta non indigna. Plus aliis nimio fuisset, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præstare; tibi hæc simul omnia parum visa. Non contentus Imperatorio & Regali genere; cui nullum se merito, siue antiquitate, siue splendore anteposuerit; quod alienæ magis, quam propriæ virtutis indicium esse scires: non Ecclesiasticis tot tiaris, quibus certe nulli nisi Pastorum Pastori secundus es; quæ possunt indignis contingere: non ditione latissima & copiosissima, quæ ad ocium aliis illecebræ foret, addidisti multa Bello fortiter & fæliciter gesta, & seditiones periculosas celerrime compressas, & inclyta Pacis decora, summa cum Eburonum ceterorumq; subditorum beneuolentia & gratulatione, qui sibi gaudent, seque Ernesto Principe fælices ducunt, & quot Nestori tribuuntur, tot annos, vel de suis ademptos, precantur Patriæ Patri. Præterea sic te totũ Catholicæ fidei, & columniæ veritatis Ecclesiæ Romanæ cõmodis impendis, vt in illa Aquilonari plaga, Procubitor, Murus, & Specula delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro vera & prisca religione tot tam acres contentiones suscepit, & susceptas constantius sustinuit; quis industriosior hostium insidias deprehendere, & deprehensis obuiam ire, & consilia conatusque impiorum disturbare? Demum, quod (mea quidem sententia) rari exempli est, & multis Principibus inuidendi, tot curis districtus: inuenis quod studiis Sapientiæ tempus impendas, cuius si quam horulam his meis legendis dare dignum duces, spero non vndecunque displicitura. Certe, quod ab ingenio meo nequibunt, id saltem à Sapientis & Docti Principis Fælici Genio consequentur. Tum mihi merito iudicium meum probabitur, & Catonis illud verissimum deprehendam Idem benefactum loco in quo ponas, nimium interesse. *Nimirum quia, quod malis impensum, malefactum sit, id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec esse non gratissimum atque rarissimum.* LOVANII, VII. Id. Mart. cIↄ. Iↄ. XCIX.

IN R. V.

MARTINI DELRII DISQVISITIONES MAGICAS,

Iusti Lipsi Carmen.

CVius doctum opus hoc? quod ima, summa
Penna permeat, & sagace mente
Sagas & Stygias striges reuelat?
Quod tu Thessala terra, vosq; Colchi,
Infames male cantibus patrastis;
Quod Panes, Satyrique, Dusiique
Peccastis, genus improbum salaxque;
Totum hoc eruit, erutus medetur:
Sed quis? Delrius eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hic pura & liquida omnia; hic venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipse,
Atque istum lege, vt ima, summa noris.

IN EASDEM

PARODIA.

MAgia, quam libro hoc videtis obsidem,
Ait fuisse fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequisse præualere, siue toxico
Opus foret necare, siue fascino.
Et hoc negat feraciora Thessali
Negare rura, noxiumque Caucasum.
Scythæque saxa, consciosque Colchicos,
Iberiam, tuumque Taure verticem:
Vbi ista, post Magia, floruit prius
Agrestis herba; nam Promothei in iugo
Vapore sæpe tabido imbuit sata.
Zarate Mede, lethiferque Dardane,
Tibi hæc fuisse & esse cognitissima
Ait Magia; postuma ex origine,
Tua exiisse dicit è prosapia,
Tuo exarasse perfidas stylo notas;
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tulisse, læua siue dextera
Opus patraret. aut vtrumque mutuas
Suo dedisset impigre vices hero.
Neque vlla vota Nouialibus Deis
Sibi esse facta, cum veniret à viro
Nouissimo hoc ad vsque sæculum recens.
Sed hæc prius uere: nunc Apolline
Silet loquente, seque dedicat tibi
Apollo Delrie, atque Apollo Delrij.

HERIBERT. ROSVVEIDVS.
S. I.

APPROBATIO SVPERIORVM.

EGo Oliuerius Manareus Societatis Iesu per Belgicam Viceprouincialis; pro concessa mihi à Reuerend. admod. Patre Claudio Aquaviva, Societatis eiusdem Præposito generali, potestate; concedo P. Martino Delrio Societ. nostræ Præsbytero facultatem, edendi in vulgus: *Sex libros Magicarum Disquisitionum*: grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permissionis fidem, nomen meum huic breuiculo subscripsi. Datum Leodii, VI. mens. Iulii, Anni cIↃ.IↃ.XCVIII.

Oliuerius Manareus.

APPROBATIO CENSORIS.

DVos istos priores Magicarum Disquisitionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis Iesu Theologo conscriptos, quod multiplici variaque sint eruditione referti, nihilque contineant quod Catholicæ fidei aduersetur, dignos iudico qui prælo mandentur: Datum Louanij. 8. Febr. Ann. Dom. 1599.

Gulielmus Fabricius Nouiomagus Apostolic. ac Regius librorum Censor.

PRIVI-

PRIVILEGIVM.

RVDOLPHVS II. diuina fauente clementia Electus Romanorũ Imperator semper Augustus ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Re ~, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, &c. Comes Tirolis, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis. Expositum nobis Martinũ Del Rio Soc. Iesu presbyt. multa à multis annis, & olim cum in Belgio Serenifs. Hispan. Regi Catholico Philippo II. à Conf. fuit, & postea cum Soc. Iesu aggregatus, variis in Acade. vtilitati publice pro virili concionando, docendo, componendo incubuit in humanioribus artibus, Iurisprudentia & Theologia laborasse, quæ partim edita, partim vt edantur, vel confecta vel affecta habeat, aut secũdis curis recudi desideret. Vereri auté ne q, iam non sine aliquo nominis sui & lectorũ dispendio expertus, à quibus minime expediat, ea typographio sibi suisq; in fraudé exprimantur, ac proinde humiliter rogare vt Priuil. se nostro aduersus eiusmodi iniuriam ac fraudé muniamus. Nos itaq; benigne considerantes quã vtilé Martinus ipse Del Rio qui nobis ab insigni pietate ac doctrina prædicatur, Rei litterariæ publicæ operá nauet, q, in iis quæ iam ante ab ipso edita sunt, liqueat. Omnibus & singulis Typogr. Bibliopol. ac aliis quamcumq; librariá negotiationé exercentibus, serio firmiterq; vetamus & inhibemus, ne quisquã prænarrata opera per viginti annorũ spatiũ à prima editionis die computan. intra Sacr Rom. Imp. Regnorumq; & Dom. nostrorũ hæreditariorũ fines, simili vel alio charactere aut forma siue in toto siue in parte recudere, vel aliò recudenda mittere, aut alibi etiam impressa adducere, védere, & distrahere clam seu palá contra voluntaté & consensum supradicti Mart DelRio præsumat, Si quis vero secus faciendo Priuileg. hoc nostrũ Cæs. negligere vel transgredi conatus fuerit, eum non solũ prænarratis libris perperam quippe recusis & adductis (quos prænominatus Del Rio eiusve Mandatarii vbicunq; deprehensos, vel propria authoritate vel Magistr. illius ope & auxilio sibi vendicare poterunt) de facto priuãdũ, sed & pœna 10. Marcharũ auri puri fisco nostro Cæs. fraudis vindici, & sæpe fato Del Rio eiusve Mandatariorũ vsibus ex æquo pendenda decernimus irremissibiliter puniendũ Mandamus ergo omnibus ac singulis nostris & S. R. Imp. Regnorumq; ac Ditionũ nostrarũ hæreditariarũ subditis, cuiuscumq; status gradus, ordinis, conditionis, aut dignitatis existant tã Ecclesiast. quam Sæcular. præsertim vero iis qui in Magistratu constituti vel proprio vel superiorũ nomine & loco Ius ac iustitiæ administrationé exercent, ne quenquã hoc Priuileg. nostrũ Cæs. temere & impune trãsgredi aut violare patiantur, quin potius contumaces, si quos forte cõpererint præscripta pœna puniri aliisq; modis idoneis coërceri curent, Quatenus, & ipsi eandem mulctam euitare voluerint. Harum testimonio litterarum manu nostra subscript. ac sigilli nostri Cæsarei impresione munitarum. Datum in Arce nostra Regia Pragæ die 15. Mens. Iunii, Anno Domini 1602. Regnorum nostrorum Romani 27. Hungarici 30. & Bohemici itidem 27. &c.

RVDOLPHVS.

Rud. Coradutius, &c.

Mandatum Sacræ Cæs. Maiestatis Proprium

Io. Barnitius, &c.

VIR ORNATISSIME.

PAX CHRISTI.

QVAS octaua decima Ianuarii ad me dedisti Ioannes Albine, eas decimaseptima Februarii recepi. molestum fuit intelligere, molestiam tibi vanorum hominum iactitia creari. bono sis animo, nihil hæ laruæ metuēdæ. cacodæmonis Mormolycia sunt, qui se vingitur impugnari. Praualebit tandem mendacio Veritas. Confestim Pragam scripsi ad eos, quorum opera Cæsareum Diploma impetraui; vt obsistant Stellionibus, & calida quam merentur perfundant. Recens est memoria concessi mihi Priuilegii: nihil vereor ne obrepant subsessores, vel subrepant: clausa inuenient omnia. Tu tantum tace & vrge capta. Tibi soli Magicas Disquisitiones tam luculento auctas & meliores auctuario cudere permitto. Ceteris, quotquot Augusti Imperii Maiestatem agnoscunt Typographis, ne mea me nescio attingant cudendo, recudendove, vel alibi excusa venum proponendo, potestate mihi ab Inuictiss. Cæsare nostro concessa veto, prohibeo, hortor ne ludum faciant, quod ære graui sint luituri. Tibi etiam, quoad Magicas Disquisitiones meas, sic abs me auctas castigatasq;, vt in causa mea propria, quo possum optimo iure, Speciale Mandatum Procurationemque do, delego; postulandi persequendique vbiubi commodum fuerit, exemplarium confiscationem & multam marcharum auri, quot in diplomate expressæ fuerunt exactionem, receptionemq;. Lectores vero omnes certiores reddo, me pro meis germanis non habere, quæ vel Ioan. Philipp. Speissius, vel Ioann. Theobald. Schonvvetterus (quos ista scribis moliri) vel quisquam abs te alius, me non modo ignaro, sed inuito malo exemplo, peiore fide, ritu plagiario, vel charactere, vel icone alia, librorum istorum expresserint. Et si quod Priuilegium finxerint, id obreptitiū & subreptitium, vel etiam Corneliæ legi subiectum fore, id palam his ad te litteris denuncio, dico, & attestor. Videant, ne dum falsum & incertum lucrum aucupantur per iniuriam; iure in verum & certum nominis & pecuniæ incidant detrimentum. Hanc mentis meæ & voluntatis erga te indicem vt Cæsareo Diplomati subiungas, permitto, & alia vt à me breui exspectes iubeo. Animo sis alto, & muscas istas noli metuere, sed ventilabro celeritatis & constantiæ discute. Ego non deero, & beneficium meum, quoad potero, strenue tuebor. Vale, Gratii Stir. XVII. Feb. CIↃ. IↃCIII.

Tuus ex animo

MARTIN. DELRIO Societatis Iesu, &c.

Continentur libris singg. seqq.

SVMMA-

SVMMARIA BREVIA

LIBRI I.

DÆmonum superbia, odium, & doli. A
Scriptionis occasio & difficultas. B
Auctoris consilium & institutum. C
Operis necessitas. D
Locus ad Ephes. 6. vers. 12. explicatus.
Hæretici Hispani duo Magi.
Pseudochristi, & Pseudoiohannes plures.
Hodie tot malefici propter defect. fidei. E
Virginalis liber damnatus.
Hæretici plerumque simul malefici. F
Hæresis cur in maleficia soleat desinere. G
Geneuenses Striges.
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

Cap I. De superstitione & eius speciebus

Pietatis cultores aliorum ab his futuri ex Sibyl. libris.
Etymologia superstitionis, secundum Isidorum, & locus eius explicatus. A
Superstitio Christianis in malam partem sumitur. Lucas Act. 17 v. 22. explicat. B
Superstitio & religio differunt contra Epicuræos. Locus Ciceron. emendat. & Alius Nonii. Lactantii dictum discussum. Religio quid sit, quæ vitia illi contraria, quomodo sit excessus in religione? Superstitio falsi cultus idē quod idololatria, quæ duplex tacita, & expressa. Superstitio indebiti cultus. Locus 1. Paral. 16. v. 26. explicat. אליל. C D

Cap II De magia definitione diuisione, & Magorum variis appellationibus.

Magia in corpore quid. Dupliciter diuiditur ab efficiente causa, & à finali. ab illa in Naturalem, Artificiosam, & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam. malæ definitio, & quatuor species. Magia specialis. Diuinatio. Maleficium. Vana obseruantia, quid. Magorum varia ex Sacr. Script nomina, quid ob, Aouoth Iddeghoni אוב, אובות ידעני ventriloquus ἐγγαστρίμυθος. A B C D
חר חמס מכשפים בשת נחש קמס
ענין חבר לחש.

Locus Exod. 22. v. 18. quid; ibi malefici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Iesabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit. Samaritanus pro incantatore dici solitum. Locus Ioann. 8. vers. 48. & 49. Φαρμακοὺς quid significet LXX. interpp. Græcorum nomina; ἐπαοιδοὺς, μάντεις, Φαρμακοὺς, γόης. E
Latinorum; Magi, venefici, Thessali, Chaldæi Augures, Arioli, Aruspices, Genethliaci, Lamiæ, Striges, Mascæ, Veratrices, Sortilegi, Sortiarii.

Cap. III. De Magia naturali, seu physica.

Persarum Magia duplex, naturalis & superstitiosa. Quod initium seu origo vtriusq;? A B
Sanhedritæ quales Magi fuerint. Magiæ naturalis definitio & exempla. Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum, & Apollonii. Magiæ naturalis diuisio. C

Iudicium de scriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita, &c. { Guilhelm. Pari & Robertus Triezius, Picatrix, Agrippa, Anselm. Parmensis, Petrus de Abono. Cicbus Esculanus: Alchindus, Geber, Roger, Bacon. Raimun. Lullus, Arnol, Villanouan. Poncetus & Ardoinus. Cardanus de subtilit. & Variet. Ioann. Baptist. Portæ, & Anton. Misardi Magiæ naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantatio. Esculanus in Sphæram de Sacrobosco. Ioan. Fran. Pici Magica. Ioan. Bodini libri. }

Q. I. Quid cæli aspectus & influxus ad Magicos effectus conferat?

Fundamentum magorum ab astrologia mutuatum, de imaginibus cœlestibus & earum sympathia cum inferioribus refutatum, responsum argumentis eorum. Nugacitas detecta ex ipsorummet positionibus. Cælum & astra animæ expertia sunt. Regula ad intelligenda varia SS loca, quæ videntur iis animam tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. Quid cæli & astra in hæc inferiora possint. De diebus criticis. A B C D E

Articulus de hac re Parif. confirmatus. F

Q. II An huiusmodi effectus magicis miraculis similes oriri possint ex hominis naturali complexione?

An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non, cont. Auicen & Pomponatium. A Neque hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quosdam medicos. B Nullos nasci medicos vel fascinatores.

Q. III Quanta qualisque sit vis imaginationis, quo ad huiusmodi effectus?

Plurimum potest in corpus proprium Noctambuli,& horum causa. Exemplum mirabile. A Quæ ad hoc concurrere debeant. *Aliquid* B aliquando in corpus proxim.& disp. situ. *D* In corpus dist. ns aut dispositum, nihil potest omnino contra multos. Imaginatio non D potest alium loco mouere, sanare, vel fascinare, nec potest tempestates vel pluuias ciere Calpurnii locus explicatus. Genes 30. Locus. *De* varietate partus propter imaginationem vel ante conceptum vel post Varia exempla: Et an sufficiat alterius parentis imaginatio. Pauones albi quo pacto fiant. D. *Augu*stini locus. C

Q. IV An solo contactu, afflatu, visu, voce, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera vel morbi sanari, & alia huiusmodi mira perfici possint naturaliter?

Fundamentum eorum, qui affirmant. Sed *A* contra. Non esse hoc tribuendum voci soli. *De* tauro cadente & erecto. *De* parentum execratione exempl. VVestphalæ mulieris filium voce reddentis immobilem. Nec etiam aspectus, ne cum imaginatione, id potest. B Visio fit recipiendo non emittendo. *Amor* quomodo nascatur aspectu. item lippitudo. infectio speculorũ per aspectum menstruatæ. aspectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo sanet ictericum. Quo pacto lupi ingerant raucedinem. Strutiocamelus & testudo an visu oua excludant. D *Leo* cur metuit gallinaceum. *De* Hispaniæ C *Zahuriz*, seu lynceis. Nec etiam conatus solus ad hoc sufficit. D

Explicantur variæ experientiæ, de torpedine icta. hyænæ vmbra, Serpente & querno folio, vel ibidis penna. vipera,& fagina virgula. vespertilione & foliis platani capra & eringio. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisque fidibus. E

De Echineide seu remora. vna fides alterius citharat initum prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficum alligato. *De* puella napello enutrita. *De* cadauere sanguinante in præsentia occisoris. Locus Lucret. explica. fundamentũ Pomponatii *Donum* sanitatũ est E donum Dei & gratia gratis data. de septima prole mascula, *De* Angliæ Regum chrismate Elizabetha an hoc donum habeat *Tookeri* liber discussus: huc pertinent filii Parasceues in Belgio. De regibus Franc.& Angl de Pyrrho rege. Quidam aliquando contactu F sanarunt. De salutatoribus Hispan. disputatum Nauarri locus explic. Veracruzii fundamenta discussa. Mendacia salutatorum G & superstitiones. De Pici herba & simil.b. H *Fundamentũ* Pomponatii euertitur. De gentilibus. S. Pauli & curatione militari falso ascripta D. Ansel. De duobus pueris Alb Magni. De Psillis & Marsis. Alchimi locus.

Cap VI. De Magia artificiali.

Magia hæc quædam *diuinatoria*, quædam A *operatrix* Operatrix quædam *Mathematica*, quædam *Præstigiatrix*, Mathematica exempla varia & auctores. Os aeneum Alb. *Magni* locutum non fuit, contra Guilh. Paris. & alios. Præstigiatricis exempla plurima. B Virgo Colonensis, Triscilinus. Sadectias Iudæus, Eunus, Liodorus Cæsarii Maltesius, Quando illicitæ operatrix,& naturalis: fraudaecus. C

Q. I. An vis charact annulorum sigillo: & imagin. sit, qualem magi contendunt?

Opiniones variæ. Imaginum triplex genus,& A de singu. ve. De sigillis & characteribus. B Nullã his omnibus vim inesse. Sigilla Hermetisis,& Lud. Dulcis liber notatus. C Caiet. D & Pomp. fundamenta subruuntur. *Figuræ* an vis sit vlla formaliter, siue, qua figura.

Q. II. An numeris magicis vis vlla?

Quomodo Patres de numeris Philosophati. *A* Pars abnutiua defenditur. De anno climacterico & partu octimestri. De herba Pentaphylli, de granis heliotropii, de ligaturis, de pilulis inæquali numero datis, de numeris musi. Quo sensu magi loquantur de numero. C Per. Greg. reprehensus,& Patres defensi Fabii Paullini liber, de numero septenario. De vi musices Orphei fusissime disputatum, & Platonica deliria refutata, Macrobii locus. Magnes: Pandaura, Androdamas. Automata Ferd II. Archiducis. Speculorum inf. ctio. Echo. Selenites, Theriaca. Marsilii Ficini regulæ notatæ, & Tarantulæ morsus & curatio.

Q. III. An verbis & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut alia mirifica perficiendi?

Varii errores, & eorum fundamenta Vera A sententia explicatur & probatur. De poculo Zelotypię Naturalis operatio quot modis sumatur fusè explicatũ & clarè Modo rerũ naturalis, miraculosus, & præternaturalis, seu superstitiosus, quomodo differant: item arti cialis ordo quod quid, & quantum possit. Spondani error. C. Pomponatii futilia fundamenta. Ferrerii, Pici & Petri Gregorii & Thuani dicta discussa. Stulta magorum D fundamenta, Ananias incautè quædam de hac re. Nulla cœlestibus rebus cum verbis sympathia. Nulla certis verbis vel nominibus, quà talia sunt, vis maior quàm aliis. Nomina non sunt vitæ participia, nec radii rerum quas significant. Quomodo E Deus nomina rebus vocat Psalm. 146. v 4. Quomodo quorundam nomina scripta in cœlis, Luc. 10. v 19. Nomina non significant per influxum cœlestem. Complexæ orationis non est vis maior quàm incomplexæ, F soluuntur argumenta Agrippæ. Circumstantiæ, quas addunt variæ & vanæ. G

Quæst. IV. De amuletis & periaptis.

Romanorum amuleta, præfiscini. Græcorũ A quoque & Iudæorum Phylacteria. Christianis quæ licita, & quæ non. Circulus notatus. B Quæ vis horum. De Hispanico Gagate pueris appendi solito. D. Basi. Incertus, Chrysostom. & Hieron. explicati Alex. Magni numismata superstitiosa Exẽpla S. Simeonis Sali, & D. Antonini. Explicantur c. 1. C & 4. 26. q. 1. D. Leoni falsò inscripta oratio. Hæretici vsi his falsis periammatis Falsa in quibus vana angelor. nomina, quæ scriptura nõ nouit: & de his decretum Concilii Rom. sub Zacharia contra Adelbert. hæret. D

Cap. V. Ars aurifactoria, quam Alchimiam vocant, ad quam Magiæ speciem sit referenda?

Quæst. I. An hac arte verum aurum conficiatur?

Sect. I. Quid sit, & quando hæc ars inuenta? A Alchimia nec Græcum, nec Arabicum, sed Hebræum vocabulum. Aegyptus non vocata Chemia, sed Cham, siue chammia, contra Plutarchum. Alchimiæ descriptio, cur B Spagirica dicta. Manilii locus explicatus. C Chymices laudes, explicata inscriptio vetus. D Chrysopœiæ quæ origo & antiquitas, refutantur fabulæ multæ semiblasphemæ. De Adamo, de Noe, de Mose & sorore eius Mariâ, de Salomone. De Pandoræ poculo, de vellere Colchico, de femore aureo Pythagoræ, de Crateuæ sacra terræ opere. Locus E Esdr. 4. cap. 8. v. 2. fuit hæc ars sub Caligulâ, & Diocletiano. Gręci de ea scriptores Zozymus & Nicephorus Blemmidas. Pręcipuus, non primus Gebrus Arabs.

A

B

C

D

E

Sect. II. De efficacitate artis in auri productione. A Argumenta putantium non posse aurum verum, ostenditur ea non probare. De nominibus lapidis philosophici, & de eiusdem materiâ & modo conficiendi. De naturâ metallorum. Ea esse inanimata, nec B viuere. De metalli generatione. Paracelsistarum locutiones impropriæ. Aurum faci C lius gigni ex metallo, quàm in terræ venis gignatur metallum. Auri causa efficiens De sandaracha, orichalco, stomomate. De me- D tallorũ pręcipuè auri materiâ Duplex materia remota & proxima. Aristoteleorum doctrina defensa, de remotâ Chemyc. sententia explicata & defensa, conciliataque, nempe de proximâ, quomodo resolutio E fiat in hęc princip. proxima. De artis & F naturæ potestate ac vi. An metalli vnica sit species, aurum? Definitio metalli Diuersitas specifica, non bene probatur per definit generis. Possunt imperfecta & etiam monstra de inferioribus suis prædicari. Potest inanimatorum specie differentium materia proxima esse eâdem, aliter atque aliter disposita. Cur citiùs aurum fiat per artem, quàm G per naturam. An gemmas sic possit ve- H ras producere. Agens principale hic est se- I men auri.

Sect. III. De eâdem efficacitate. Probabile A est sic aurum produci posse. Calor ignis ad varia efficax, vt & natiuus. Variarum trãs- B formationum experientiæ. Ex cadauere vespæ & crabrones. Ex fimo scarabęi. Ex basilico scorpii. Ex auripigmento aurum Cayri fornacibus educuntur ex ouis pulli Galena plumbi vena. Vermiculi mutantur in muscas Sal, bitumen, atramentum artificio fiunt, non minus quàm natura. Triticum & siligo mutatur in inuicem. Lolium commutatum in triticum. Calchitis migrat in Misii. Ligna per aquam lapidescunt. Fructus arborum, & frustra nauium fiunt anates in Scotia. Dęmones saltem norunt mo- C dos transmutandi metalla.

Sect. IV. Aliqui verum aurum fecere.

Gallus quidam. Arnold. Villanouan. Ber. A Treuisan. Raim. Lullus. Anton Taruisin De Gręculo tempore Anastasii. Respondetur B exempla impugnantibus. explicatum cap. spondent. de crimin. falsi, in extrau. Testimonia pauperum, vel sotiorum aut familia-

rium quæ admittenda. Nemo vltimum artis vllius apicem consequitur. A

Quæst II. An Chrysopœia habenda in numero artium ingenuarum an mechanicis annumeranda?

Secundùm se est ingenua & pars Physices, per accidens Mechanica. Qui Chymici sint mechanici. Qui sint philosophi. A B

Quæst III. Alchimia ad quam Magiæ speciem pertineat?

Pertinere ad omnes ostenditur. A

Exempla { Naturalis, Artificiosæ, Dæmoniacæ Et Delusoriæ. } B C

Quæst IV. Licita an illicita sit Alchimia.

Iure communi non est prohibita, explicantur cap. Episcopi 26. quæst. 5. & cap. spondent, de crim. falsi in ex rauag com. A

In foro conscientiæ paucissimis est permissa propter circumstantias varias. B

Quomodo peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchimico quo pacto liceat vti. C Non ad commercia, nec medicinas: quando ad ornatum & vtensilia. Nunquam admiscẽdum monetæ. stultum, hinc lucrum petere. Peccatur etiam per curiositatem, & quàm hoc sit periculosum. D

Quomodo peccetur ratione modorum, D siue mediorum, si ex superstitione vel pacto cum dæmone. Archimistæ multi, Magi vel saltem suspecti. Præsumptio Magiæ est contra Alchimistas & de facto fit adhibitis superstitiosis, vergunt in maleficium philtrorum vel venenorum. Peccatur etiam quando sacræ scripturæ verbis vel sacris picturis abutuntur. E Quomodo peccetur ratione E temporis, male impensi, aut omissis aliis opportunis, ad quæ quis tenebatur.

Quomodo peccetur ratione personę, quia F nõ satis diues, parui iudicii, aut ingenii. Gaudentes decipere, seu versipelles. Incontinentes, vt luxuriosi & iracundi. Variabiles, inconstantes, impatientes, indocti & philosophiæ imperiti, superbi, curiosi, impii, iniusti, non timentes Deum, nec proximum amantes, vel impuri.

Quomodo quisque seipsum debet exami- G nare. Quomodo confessarius se debeat H gerere cum alchimico pœnitente. De opinione putantium posse hominem hac arte verum g gni.

Lex Angliæ deberet vbique promulgari I & seruari, vt non nisi Principis permissu hęc ars exerceatur à subditis.

Ars ista faciliùs licita, imò ferè peculiaris K Principibus, aut valde opulentis. Opinio illa communis Iuristarum non excusat à peccato in hac re, & quare. L

Quam vim vbique debeat obtinere dict. cap. spondent.

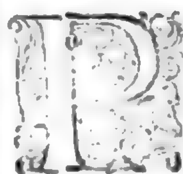


PRO-

PROLOQVIVM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

Ordior arma, quibus, cœli super aurea templa,
Molitur solium supremo aquilone locare
Praua Dei soboles, patrio considere regno
Quæ vetita: atque, imis Erebi detrusa sub antris,
Gliscit atrox odiis animisq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exsaturata quiescit.



PRORSVS ita est. nulla sunt induciæ, pax nulla; vbi nec odii, nec inuidiæ modus aut finis vllus. hostium Dei superbia ascendit semper, a *augetur malitia, crudelitas inualescit. amat sibi tribula metere, dum nobis spinas serat: gaudet suas agere pœnas & supplicia propria exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partem quamplurimos homines asciscat, & diuinæ huic illudens imagini pretioso* CHRISTI *sanguine dealbatam decoloret, assertamq; in libertatem, pristinæ mancipet seruituti, & Cadmeia plane victoria perdat pereundo, perq; latus hostile in suamet ferrum viscera conuertat. Nihil sinit inausum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumq; circuit vt leo, ac vim intentat. nouit imperterritum, constantemq; vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu, quàm multi* b partes vulpium *sunt & fuere? quot luctator dolosus pellaciis & technis irretitos supplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illiciũ, quàm curiosarum, tam superstitiosarum artiũ, quàm multa, tam stulta dæmonum cõmenta mortalium animos dementantia, quæ cuncta* Magiæ *nomen ambitu suo cõprehendit. De qua disceptare, futurũ nescio difficultatis sit maioris, an necessitatis. Etenim vbiq; locorũ grassante præcantricũ & maleficorum colluuie dirissima, medicinã facere necessariũ, sed eandem facere inueterato & recrudescenti semper malo, difficile inprimis & laboriosum. Nã etsi fuere conati quàm plures, q. de Magicis scripsere: quæ tamẽ illi hac de re scriptis mãdarunt, vel quod fidei & morib. obnoxia,* c *vetitaq; lectionis repellenda; vel quod perpauca & exilia, multiplicãda & augenda, vel quod obscurè, sine methodo & parũ firmè tradita, luculentius & ordinatius proponenda, rationibusq; & auctoritate testiũ melius stabilienda fuêre. Sanè, q. fibras omnes artiũ superstitiosarum vnus sit scrutatus & eruerit, neminẽ me egere memini. Scripsere Philosophi, Iurisconsulti, Theologi; sed suo quisque duntaxat instituto, vt cùm suæ scholæ sectæq; vtcunq; satisfecerit, cæteris certè minus profuisse, minùs consuluisse videatur. Equidem debitorem me omnibus agnosco, & in his tribus facultatibus longo tempore versatum si dicam, nec mentiar, quia verũ dicam, nec gloriabor, quia profectum mihi nõ arrogo. culturam profiteor & operam. de fructu iudicium aliis permitto. Conatus ali quò progredi, & hoc opere communi tribus scientiis stadium ingredi, quòd viderem trium communem, non vnius peculiarem, hunc fundum atq; hereditatem. Quare (quod neglectum vel minus ab aliis animaduersum) superstitiosarum artium fundamenta diligenter inuestigaui, & ex fontibus humanæ diuinæq; sapientiæ ner-*

a Psal. 73. in fin.

b Psal. 61. in fin.

c Cornelii Agrippæ, Petri de Abono, Patricii Hist., Anselmi Parmensis, Ioan. Bodini, Ioan. VVieri, Georg. Godelmanni & similium. Ite: Trithemii, [illegible] & [illegible] Erasti, [illegible] &c.

uosius quam prolixius subruenda suscepi: gnarus esse Christiani hominis fallacias has non ignorare, & spiritalia nequitiæ (*vt ait Tertullian.*) non quidem socia conscientia, sed inimica scientia nosse, nec inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione tractare multiformem luem mentis humanæ totius erroris artificem, salutis pariter animæque vastatorem: *Nec in speciem adfinxi quidquam, quod refellerem, sed ex ipsorum vanitatis ac perfidiæ magistrorum arcanis & mysteriis, ipsa ab incunabilis crepundia delirorum de libris obscurissimis deprompta, in lucem extuli: deinde in re, vt diffusissima, ita & minutissima, ad artem, rationemq; reuocanda, non minimum laboris posui, &, nisi fallor, non incommoda methodo digessi, vt huc illuc lacera & disiecta membra in vnum quasi corpus coalescerent: denique, vt à quouis facile intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in scholis stylo, in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet bene multorum, qui flagitabant, desideria nonnihil excitarint, longe tamen fortius impulit lues quam obscæna, tam proserpens, veneficorum & incantatorum: quæ hoc nouissimo seculo se per omnem in dies Europam longius ac latius diffundit. Vt iure quam optimo liceat ingerere auribus mentibusq; illud sonora & inuicta Ecclesiæ petra.* a Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret: *Nec non eandem in sententiam alia Gentium Apostoli;* b Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniam non (*tantum*) est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem (*aduersus homines, qui carne constant & sanguine, ac proinde fragiles ac caduci, facile lassantur ac vincuntur*) sed (*præcipue*) aduersus principes & potestates (*videlicet*) aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus: *hoc est contra naturas non corporeas, sed spirituales, longe vt potentiores sic & vafriores hominibus, & quarum habitatio non in luteis hisce domibus sed in sublimi, & aeris regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum insomniis, quod quidam dictitant depugnandum, sed cum ipsis dæmonibus, quorum ope, consilio magi vtuntur, quod ratio & experientia docet, nobis nunc manus conserendæ. Hi se de tot animarum, quas subiecerunt, possessione deturbari, & ab illaqueandis aliis, quas spe deuorauerunt, ratione & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt semper iniquo animo, nunc eo ferunt molestius, quod, cum instante vltima die Lucifer soluẽdus, multo sitiunt auidius suam explere in genus humanum crudelitatem. Si quis superioris æui Annales non indiligenter euoluat, statim comperiet, nunquam tot vbique prouinciarum examina maleficorum deprehensa, quot se hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærẽdi curam adhibentibus, offerunt, & à non quærentibus etiam reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exarescente? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli caussa sed pestilitatis partem maximam sibi vendicat, languor quidam & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim vna maxime est virtus: qua cuncta diaboli consilia, studia, conatus, viresque omnes refringuntur. hanc horret, hanc refugit, cum hac metuit compulsare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti, velut panopliam, vt obiiciamus, admonet:* c cui resistite, (*inquiens*) fortes in fide. *Consentit inuictus athleta Paulus collegæ suo, quando spondet nos* in omnibus (*hoc est in primis & super omnia*) Scuto fidei omnia tela nequissimi ignea extincturos. d *Confirmat experientia, siue præteriti, siue præsentis temporis, semper acrius & petulantius Tartareas acies hominibus insultasse, quotiescumque fidei diminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante salutarem Christi Domini aduentum idololatria totum pene orbem occupabat: nonne dæmonum vbiq; tum multitudo maxima passim in simulacris loquebatur, & cœtus hominum frequenter inuisebat, & in virorum fœminarumque specie conspiciendam sese præbebat? nato tandem Iesu, quibus locis fides nondum annunciata: pestis eadem idololatriam comitatur, & veneficiis referta scatent omnia, vt locupletes sunt testes nostrorum sociorum de rebus Indicis epistolæ, & historiæ: quibus vero regionibus semel recepta Euangelii prædicatio refrixit,*

a 1. Petr. 5. vers. 8.
b ad Eph. 6. vers. 12.
c supr. c. 5.
d cap. 6. vers. 15.

vel

vel variis errorum maculis obsoleuit vel ab hæresibus oppressa penitus elanguit, vt in Africa & Asia inter Mahumetanos: in Germania, Gallia, & Britannia inter hæreticos, in Italia & aliis locis, inter Catholicos planè languidos, quos Politicos vocant; iisdem quoque in locis Magica superstitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mire feraces, cicuta, & aconitum, & alia venena teterrima contaminarunt. Hæresibus profectò, vt vmbram corpori, sic Magicam spurcitiem ancillari, adeò manifestum est, vt proteruia sit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuere. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus. e *De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis, Seuophianis eorumq; diagrammate de* f *Priscilliano,* g *& Berengario* h *fidem faciunt grauissimi & veracissimi scriptores. Vt enim, quæ de Simone Clemens fusissimè prodidit, prætermittam; quæ de hoc & successore simul, Iustinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adscribam; is* i *in hanc sententiam:* Simonem, inquit quendam Samaritam ortum de Gitta oppido, qui sub Claudio Cæsare subnixas ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia, Deus est habitus, & quasi Deus honoratus, statua posita in Tiberi inter duos pontes est, cum hoc Latino titulo, *SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde:* Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis discipulum, instructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiocham, multos arte Magica decepisse cognouimus. *D. autem* Irenæus a de Marco *sic breuiter:* Marcus Magicæ imposturæ peritissimus, per quam & viros multos, & non paucas fœminas seducens, ad se conuertit, *&c. Mox,* Anaxilai enim ludicra, cum nequitia eorum qui dicuntur Magi, commiscens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui sensum non habent, & à mente sua excesserunt.] *quibus subiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præstigias,* vinum album in rubrum mutare; non ipsum modò, sed & alios per ipsum, Paredri dæmonis opera vaticinari, *& huiusmodi alia. De discipulis Carpocratianis sic Epiphanius:* Magia apud ipsos (ait) excogitata est, incantionesque diuersas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones sibiipsis attrahunt, ad hoc, vt per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquisque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum seipsos decipientes ad perfectionem occæcatæ mentis ipsorum.] *Priscillianum, qui Gnosticorum vesaniam in Hispanias intulit, Marci Aegyptii disciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus scribit* gemino iudicio auditum conuictumque maleficii, nec diffidentem obscœnis se studuisse doctrinis.] *D. Hieronymus,* b Priscillianum (*ait*) Zoroastris Magi studiosissimum & ex Mago Episcopum.] *idem Seuerus Sulpitius,* in vita S. Martini, *talem quendam memorat Anatolium. narrat etiam eodem tempore in Hispaniis quendam fuisse iuuenem, qui falsis fretus miraculis se primò Eliam, postea CHRISTVM esse sit professus, in quo etiam Rufo Episcopo sic illuserit, vt quasi Dominum adoraret: eodem tempore, in oriente quendam exstitisse, qui se Ioannem esse iactaret. Magi & hi hæretici. Machometus hæreticus fuit, sed & Magus* teste Zonara tom 3. & Paulo Diacono lib. 18. hist. *Gallorum Historici tres nobis Pseudochristos hæreticos depingunt, & magicis præstigiis excelluisse addunt: nec mirum Antechristi anteambulones miracula simulasse. Vnus Bituricensis fuit, alter Burdegalensis, de vtroque legendus Gregor. Turonens.* de priore lib. 12. hist. de posteriore lib. 9. *Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus* in Chronico, *& Guilhel. Neubrigiensis* lib. 1. rerum Britan. cap. 91. *Nec dissimilis in Hispania diœcesi Conchensi fuit quidam Gondissaluus tempore Innocentii VI. qui dæmone visibiliter apparente & docente librum dictauit, quem vocabat VIRGINALEM; in quo se Dei filium ab æterno genitum, immortalem, mundi conuersorem, & damnatorum omnium Saluato-*

e Clemens Romanus lib. 2. recognit.
f Iren. l. 1. c. 21. 24. Euseb l. 1. Hist. c. 20 Epiphan. hær. 27.
g Seuer. Sulpit. in Sac. hist. lib. 2.
h Nangia. in Chron.
i Apolo 2. ad. I. 1. c. 8.

b Epist ad Ctesiphôtem contra Pelag.

rem profitebatur: qui Nicol. Eymerico Barchinonæ vna cum discipulo & scriptore libri Nicol. Calabro publice pœnas perfidiæ dedit. vide Bernard. Luxemburg. in Catal. litt. G. & litt. N. In Asia vero Sergius ille doctor hæresis Armenicæ, & institutor ieiunii Artziburtzi, de quo ex Damasceno Euthymius p. 2. Panopliæ tit. 20. huic Paredrius erat dæmon caninus comes, vt Agrippæ. Ad Berengarium quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci historiam, qui volet, legat, liber ad manum mihi non est, vt verba repræsentem. Et quid opus? magna semper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullianus Præscriptione adu. hæret. c & lib. de anima d priore loco hæc habet: Notata sunt etiam commercia hæreticorum cum Magis quam plurimis, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Quærite, & inuenietis, vbique meminerunt. [posteriore vero Magiam vocat hæreticarum opinionum auctricem.] Merito non enim confirmat modo hæreticorum deliria, sed & veteribus adiungit noua, nouasque scholas aperit curiositatis. Legimus, post Sarracenicam per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam, vt cum litterarum bonarum omnium, summa ibi esset inopia & ignoratio sola ferme dæmoniacæ artes palam Toleti, Hispali, & Salmaticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cum illic degerem, ostensa mihi fuit crypta profundissima gymnasii nefandi vestigium, quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum cæmentis saxisque iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohemiam Hussitæ, postea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit subsecuta Sprengerus & Niderius, e hæreticæ prauitatis quæsitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum insuderint norunt; qui hoc frigore Arctoo quasi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his sub humana specie feris, dicam nescio, an dæmonibus. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modo, sed post quæstiones quoque Treuirensi in ditione, confitebantur iudicibus, se hac labe primum imbutos, quo tempore tetrum illud, & Tartareum Lutheranismi fulcrum, ipse quoque Magica nomine famosus, Albertus Brandeburgicus, prouinciam illam flamma ferroque prædabundus vastabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetiis incolunt, raras illic fœminas maleficii expertes, plerasque crimine vno nobiles norunt: nec alia verior aut promptior occurrit causa, quam quod, in hanc vsque horam VValdensium reliquiæ nefariæ, illic, vt in speleis, occultatæ hæserunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgium hanc pestem celerius & vberius propagauit, quam dira Caluinismi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantam incertus rumor spargebatur, nunc cum ipsa hæresi, vt cum febri furor plurimos passim & palam nobilitate, eruditione, diuitiis & dignitate claros inuasit. Sic Behemoth insaturabilis epoto iam pelago sperat, quod Iordanis influet in os eius, a electoque pastus, cibo ipsam Domini sortem deuastabit. Quid? quod Danæus Caluinianus minister strigum conuentum Geneuæ ordinarium esse prope summam ædem, & in ea vrbe spacio trium mensium plusquam quingentas personas iudicum sententia morte punitas narrat? lege Crespetum de odio satanæ li. 1. discursu 15. Causas autem mihi perquirenti, cur hæresim comitetur assidue Magica, commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis Iesu Presbyter, vir doctus iuxta & sanctus, disertissime prodidit, cum de dæmonibus publice Lutetiæ Parisiorum profiteretur: ille causas commemorabat quinque, his verbis:

Prima causa est, quod dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Recte enim solet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat ante, disiecta vidisset, peiora idola in hæreticorum animis ex ipsis diuinis litteris fabricasse. Cassianus grauis & antiquus auctor, Collat. 7. cap. 32. affirmat se dæmonem audiuisse confitentem se per Arium & Eunomium impietatem sacrilegi dogmatis edidisse. Quare necesse est, vt, quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffusi prædones fiunt, omnesque vias obsident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæresibus,

c cap. 43. cum seq. d cap. 57.

e In Malleo malefi. & in Formicario.

a Iob. 40. v. 18 Habac. 1. v. 16.

quæ ante vigebant, quasi euersis templis in quibus colebantur, nouas in aliis hominibus sedes quærant. Solent enim dæmones, cum ex homine in quo erant egredi coguntur, facere: quod ii faciunt, qui obsidione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium locum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à Christo petiuit, vt sineret se porcos occupare.

Secunda *causa est, quod omnis hæresis initio violenta est prorsus & vehemens: sed stare in eodem gradu non potest. quia præterquam quod id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipsa ita se habet, vt non possit error diu veritatem imitari. Quare omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem, vnde egressa est, mature reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheismi impietatem degenerare. Cum enim duæ sint potissimum causæ, quibus hæretici homines efficiantur: altera superbia lasciuientis ingenii, nihilque credentis, nisi quod oculis cernat altera curiositas quædam intemperans & studium nouitatis: fit omnino necessario, vt qui superbia hæretici facti sunt, cum iam, quam prima inuentionis ardore in ea secta, quam nimis subito amplexi lucem esse iudicabant; eodem ardore frigescente, tenebras esse comperiant, desperatione alibi inueniendæ veritatis, prorsus nihil credant: & quos in hæresim curiositas impulerat; cum ea quæ principio noua esse videbantur, paululum inueterauerint, eadem curiositate & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad discendas exercendasque dæmonum artes impellantur.*

Tertia *causa, quod ita videatur esse natura comparatum, vt quemadmodum famem pestilentia sequitur, ita, hæresim varia curiosarum artium genera sequantur. Nam & hæresis fames quædam esse verbi Dei.* Amos 8. *Etenim vt in annonæ caritate homines coguntur cibis vti non salutaribus, vnde fit, vt corruptis humoribus gignitur pestis: ita hæresi vigente, dum homines corruptis scripturæ sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quasi animi morbi sunt.*

Quarta *causa, quod soleant dæmones hæreticis vti ad fallendos homines, quasi formosis meretricibus. Nam hæresim in scriptura meretricem appellari manifestum est. Isa.* 1. Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis? *Quare quemadmodum lenones, quando scorti forma defloruit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cum prima hæresis species ita periit, vt minus homines in errorem pellicantur: ex hæreticis, Magos faciunt.*

Quinta *causa est, vt opinor, negligentia eorum qui regunt Ecclesiam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent: ita, ex inopia verbi Dei, gignũtur præstigiosæ artes. Nam & locustæ in scriptura dæmones significant* Apoc. 9. *Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel c.* 1. Residuum erucæ comedit locusta, & residuum comedat locusta comedit bruchus. *Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.*] *Hæc non minus acute, quam vere Pater Maldonatus.*

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geusios Caluinismo, Lutheranismo, & Anabaptismo erucarum instar cuncta depascentes. Vidimus hos tres immundos spiritus, de draconis ore, & de ore bestiæ, & de ore Pseudoprophetæ exeuntes. a *Videmus illis iam marcescentibus, & ipsa temporis diuturnitate ferme exspirantibus, varia locustarum sortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia sic crescere numerum atheorum siue politicorum: vt, cum tam pauci supersint feruentes & veri Catholici, ipsa paucitate plane nulli iucant videri. Hæreticis illis de* SOCIETATE *nostra multi se strenue opposuerunt, & eorum rabiem præclare scriptis libris infregerunt.* b *Atheos quoque* Theologi *& Philosophi nostri, non semel, hydræ lerneæ instar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio resecantes profligarunt. Locustas hasce, quas illi prætermisere, vel obiter & leuiter tantum*

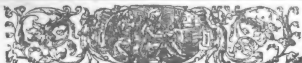
a Apoc. 16. v. 15.

b Turrianus, Bellarminus, Bulæus, Cani-

sius, Costerus, Tyreus, Valencia, Molina, Zuares, Fonseca, Pererius, Vasquius, Serarius, Posseuinus, Maldonatus, Gretserus, alii.

velitati cum illis fuere, nunc mihi ex professo, disputationis ventilabro dispellendas, & veritatis caritatisque, velut chalybeo speculo, vstulendas delegi, non virium vlla mearum fiducia, sed supremi Numinis auxilio præsumpto. Illud enim, pro cuius honore & gloria hoc certamen suscepi, suum vti spero pugilem non deseres. Age, ô vera & æterna SAPIENTIA*, cuius nomen perfidi Magi abnegarunt: iuua & tuere. Tu, ô* VIRGO SACRATISSIMA*, quam præ cælitibus cunctis depreciant & despuunt: clientem tuum protege, & faue, pugnanti. Tu, o sancte* MICHAEL *cum æthereis quibus præes legionibus, qui Luciferum cum sociis rebellionis, cælo deturbasti, & in abyssi profundum compulisti, auxiliare in arenam descendenti. Vosque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum spirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum vestrorum mentibus durissimam pestem auertite, & sæpe triumphatas furuorum ac tetrorum cacodæmonum acies, vti soletis: cædite, sternite, profligate. Vestris fretus suggestionibus atque suppetiis, quodque mihi lectoribusque vertat bene; si prius de superstitione ipsa nonnulla ad sequentium intelligentiam clariorem necessaria delibaro, rem aggredior.*





MARTINI DEL-RIO PRESBYTERI. SOCIETATIS IESV,

LIBER PRIMVS.

De MAGIA in genere, & de NATVRALI ac ARTIFICIOSA in specie.

CAPVT I.

De Superstitione & eius speciebus.



a libr 8. Orig. c. 3.

ETymologiam nimis curiosè D. Isidorus [a] scrutatur his verbis: *superstitio dicta eo quod sit superflua, aut superstituta obseruatio. Alij dicunt, à senibus, quia multis annis superstites, per ætatem delirant, & errant superstitione quadam, nescientes quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari asciscunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est, cœlestium & diuinarum quæ super nos stant: sed malè dicit.*) non malè si analogiam, sed si mentem species. Nam Epicureus poeta nullam Deo rerum humanarum curam esse censebat, & ideo supremi numinis timorem *superstitionem* vocabat, eo quod, quasi horribili aspectu, timor iste mortalibus superstet & impendeat alludit enim ad versus illos Lucretii, [b]

A

b lib. 1.

Humana antè oculos fœdè cum vita iaceret
In terris oppressa graui sub religione:
Quæ caput à cœli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans.

Nam Lucretio, vt & aliis gentilibus, *religio* ponitur pro superstitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, [c] *superstitio est, superstantium rerum (id est cœlestium & diuinarum, quæ super nos stant) inanis & superfluus timor.* De senibus quod addit Antistes Hispalensis, non est eius commentum:

c in VIII Aeneid.

I

sic enim Donatus, vel quisquis ille: [d] *superstites sunt senes vel anus, quia ætate multa superstites iam delirant. Vnde & superstitiosi, qui Deos timent nimis, quod signum est delirament.*) Christianis scriptoribus nomen superstitionis in malum sumi solet, etiam in illo D. Pauli: [e] *Viri Athenienses per omnia quasi super-*

d in Teren Andr.

e Acto. 17. v. 22

A   stitiosos

stitiosos vos esse video. Syriacè est, nimios in cultu dæmonum, Græcè δεισιδαιμονεστέρους, æquo superstitiosiores: eò scilicet, quòd vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo sensu gentilium errorem Patres *Superstitionem* nuncupant, non *Religionem*: nisi additâ vanæ vel falsæ denotatione. Quoniam inter *Religionem* & *Superstitionem* multum interest. Synæsius rectè δεισιδαιμονίαν ait vitium esse virtutis εὐσεβείᾳ persona circumdatum, ep. 67. *Non enim philosophi solùm* (ait Cicero f) *verùm etiam maiores nostri Religionem à superstitione separarunt, nam qui totos dies precabantur & immolabant, vt sui sibi liberi superstites essent, Superstitiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea latiùs. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquã relegerent, sunt dicti religiosi ex relegendo, vt elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest, vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factum est in superstitioso & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.*] Adscripsi verba vt legenda censeo ex Lactantio: g ex quo & D. Augustino h corrigendus Non. Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici, *quod præ cultura deorum cætera supersedeant*, i. negligant: itidem & *religiosos quasi relinquosos* (sic mẽbranę) *quod cæteris relictis solis sacrificiis deseruiãt*, ridiculũ comment. & Nonio dignum. Lactantius eruditè, quâ solet argumentorum vi & copiâ Ciceronis discrimen refellit, & concludit, *Religio veri cultus est, Superstitio falsi.*] hoc præclarè: non ita quod subdit: *Omnino enim colas interest, non quemadmodum colas, aut quid precere.*] parum id consideratè dictum. nam superstitio quoque nascitur, si quod oportet coli, Deum optimum Maximum, non vt oportet colas aut precere. Religioni duntaxat locus: Si qui vni ac vero Deo supplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi nostri. *Religionem* definiunt virtutem, quâ Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare: Vnum in defectu positum, quod cùm debito honori detrahat, *Irreligiositas* vocatur: alterum in excessu, quod non quidem verum cultum æquo maiorẽ exhibet: (quis enim, quantum par est, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immensæquè maiestati?) sed ideò nimium: quia nec verum, nec bonũ, sed superfluâ quadam circumstantiâ vitiatum: quæ, quòd perperàm & in Dei potiùs iniuriam, quàm honorem, materiæ debitæ adiicitur: ideo in excessu positum vitium vocant. i Cùm enim bonum idem sit quod perfectum, omnemquè defectum siue vitium repellat: nihil etiam verum dici mereatur, nisi quod idem sit bonum: perspicuè intelligitur, si mali quippiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum eum non esse, quare nec *Religionem* dici posse. Deinde cùm *Superstitio* omnis, nomine suo vitium in cultu inesse indicet, consequitur nullum cultum, qui superstitiosus sit, verum cultum vocandum: atque adeò superstitionem omnẽ falsi cultûs esse, vt Lactantius dixerat. Sed falsitas ista non vno tantùm ex fonte: vt putabat: sed ex duobus oritur. Capitalis omninò est, quem ille non ignorauit: si videlicet id pro Deo colatur, quod Deus non est: hunc nostri nominant, *Superstitionem falsi cultus*. alter minùs est deleterius, sæpe tamen lethalis, semper noxius, quẽ Firmianus per-

f lib. 1. de nat. Deor.

g li. 4 c. 28

h lib. 14 de ciuit. Dei c. 10.

i vide Greg. de Valent. tom. 3. disp. 6. q. 10. punct. primo.

pera

pera videtur à superstitione excludere, si cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus superstitionē*, eò quod non, qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria vocari*, quia quicquid, cùm non sit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur: iuxta illud: *k Omnes Dy populorum, idola*, hoc est vanitas & inania, nihilquè minùs quàm quod volunt haberi. Nam vis ista est vocis Hebreæ ELIL. Posterior nomen suum retinet, nec proprium, quod sciam, aliud habet: nec imposuit D. Augustinus, *l* contentus descripsisse, cùm de imaginariis indebiti cultus signis ageret, his verbis: *quæ ad remediorum, aliarumque obseruationum curam pertinent: quæ non sunt diuinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publice constituta: sed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda dissipant miserorum.*] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantùm cultus superstitione disserendum; cùmque ea duas species complectatur. *Expressam Idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & disertè transfertur in creaturam: cùm Iudæi vitulum, Ægyptii Anubim, Romani Quirinum coluere, & *tacitam*, siue vt alii vocant *Implicitam*: illam quoq; priorē nunc missam facimus, cōtenti quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora: pro modulo nostro elucidare. Tacita idololatria est omnis magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

k Paral. 16. vers 26.

אליל

l libr. 2. de d ct. Christia c. 23.

CAPVT II.

De Magia, eiusq; diuisione, & Magorum variis nominibus.

Magiam vniuersim sumptam definio terminis latissimis, *vt sit ars* A *seu facultas, vi creatâ, & non supernaturali, quædam mira & insolita efficiens; quorum ratio sensum & communem hominum captum superat.* Vsus sum terminis latissimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam a secutos, dum pomeria circumdant strictiora, artificiosam & naturalem exclusisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem*, pro quauis cognitione & operatione, apodicticâ topicâ scientiam gignente, vel non gignēte, mechanica vel liberali, artificiosâ vel artis experte, verâ vel circulatoriâ, superstitiosâ; vel vitii experte. *Efficiendi* vocabulum pro omnis mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis, hominis nempe, vel dæmonis. *Creatam & non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula; quæ solius Dei sunt opus: quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* deniq; *captûs* & *sensûs* mentionem inserui, quia multorum magicorum effectuum causa soli sapientiores, qui omni ætate pauci, consequuntur. Tàm latè sumptæ Magicæ divisio, petenda ex causis finali & efficiente. *Ab efficiente*, dicitur diuisio in *Naturalem, Artificiosam & Diabolicam*; quia cuncti effectus eius adscribendi sunt, vel insitæ rebus naturæ, vel humanæ industriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A finali causâ*, rectè dispartitas; primò *in bonam*, si bona intentione & & licitis mediis vtatur; (quod tantum competit artificiosæ ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis vel media, quibus vtitur, praua sunt; hæc peculiaris est Magiæ prohibitæ; quam idololatriam tacitam & superstitionis speciem esse diximus. Hæc prohibita Magia sic describi potest, *Facultas seu ars, qua, vi pacti cū dæmonibus initi, mira quædam, & communem hominū captum superan-*

a relect. [illegible] Mag. [illegible] Aug. [illegible]

tia, *efficiuntur*. Dixi *vi pacti*, quoniam omnis Magiæ huius vis, pacto tacito vel expresso nititur, vt suo loco docebo. *Tacitam* vocāt *idololatriam* Theologi, quia non tam (vt plurimū certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ, vt Deo; quàm tanquam benefactori cuidam & munifico, à quo aliquid consequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis sui obiecti, quatuor quasi species huius tacitæ idololatriç, seu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt duntaxat extraordinarii & miri effectus cognitio vel operatio quæratur; & tunc sibi nomen *Magiæ specialis*, ac strictè sumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoscere res futuras, vel etiam præteritas aut præsentes, sed arcanas & occultas; conatus iste *Diuinatio* nominatur: aliquādo desiderat instrui & iuuari, nō vt prosit, sed vt noceat aliis, vel vltionem sumat, huic sceleri *Maleficium* est nomen. Denique sunt aliquando: quibus decretum est, sine noxâ cæterorum, sibi vel aliis hoc opere prodesse vtilitate vel voluptate, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam seu vanam obseruantiam*. Sic Magia reproba, in *Magiam specialem, Diuinationem, Maleficium, & Vanam obseruantiam* diuiditur, de quibus singulis ordine disputabimus.

Ab hac specierum Magiæ diuersitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos significandum, qui stygiis hisce mysteriis forent initiati. Prosequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad solam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi solita, AOVOTH & IDDEGHONI; quorum nisi fallor posterius latiùs paulo patet, ideoque in sacris litteris illi solet postponi, locis *b* passim obuiis. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obscurior & quasi ex vtre stridens. *c* nam OF primo significat ipsum dæmonem respondentem, secundò significat Magum qui responsum elicit: sicut & *Python, & ventriloquus*, vocatur, vel ipse dæmon in habitans, & ex imo hominis respondens: vel ipse homo, cui dæmon inhabitat. *d* Græcis etiam εὐρυκλῆς vtrumque significat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alii εὐρυκλεῖς dicti. quod docent Suidas & Hesychius, & Scholiastes Aristophanis *e* & ex Aristophane, Plutarchoq; posset probari. IDDEGHONI non spectat ad Chyromāticos & similes, vt quidam censet; sed ad oracula dæmonum, siue per AOVOTH, siue ex visceribus telluris, siue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vsurpatum; *f* siue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quàm quid Magus conetur, respiciunt, patentque latiùs. Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAS. KISEM, GHONEM, ad omnes verò incātationes, CHABAR & LACHAR; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAS significat augures, & omnes alios coniectores vanos: qui ex fortuitis quibusdam futura solent diuinare; qualem se, prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Iosephus finxit. *h* hæc diuinatio prohibita multis locis *i*.

KASAM significat vniuersim diuinare, vnde KISAM diuinans seu ariolus, & KESEM diuinatio. sumitur etiam in malam partem de quacunque,

A B C D E (marginal letters)

b Leui. 19. vers. 31. & 20 vers. 6 Deut 18. vers. 11. 4 Reg. 23. v. 24. Esai. 8. ver. 16. & 19. versic. 3.
c 1 Reg. 28 ver. 7. & 9.
d Vt docui pluribus comment in Isa. ca. 8. v. 19.
e Suid. & Hesych. in voce εὐρυκλῆς Plutar. lib. de effectu oraculor. Aristophā. in Vespis, & ibi. Schol.
f sup. lit. B.

נחש

h Gen. 44 v. 5. & 15.
i Leuit. 19. v. 26. n. 23 v. 23. & 24. ver. 1 Deut. 18 v. 10. 2 Par. 33. v. 6

אוב ידעני

קסם

rerum quoque non fortuitarum, prohibitâ coniectatione, passim in SS. eius mentio obuia est *k*.

GHONEM quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur *l* etiam Onirocriticis *m*. quare perperàm Rabbini recentiores restringunt, ad eos, qui superstitiosè dies & tempora obseruant faustàne sint an infausta. sed hoc genus ad omnia pertinet.

CHABAR *n* & LACHAS *o* quomodo discrepent nondum inueni; quare (ni fallor) idem significant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorē, seu (vt Gentiles vocabant) exorcistam, qui profanis seu malis verbis aut mussitationibus mira patraret.

De CHARTVMMIM falsi puto Abenezram. Ben-Natam & alios Rabbinos, qui ad naturalem seu bonam Magiam videntur referre. Quæso, si hanc significaret, cur tam seriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne; qui, cum dæmone fœderati, diuinant *p* vel præstigiosa miracula operantur *q*: immò & quoscumq; incantatores & veneficos comprehendere probatur. quia LXX. modò vertunt expositores, ἐξηγητὰς *r*: modò φαρμακοὺς veneficos *f*; modò ἐπαοιδοὺς incantatores *t*. Vulgatus quoque noster aliquando vertit coniectores *u*, aliquando verò ariolos *x*, aliquando maleficos *y*, vt istorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffusum esse.

Denique MECHASSEPHIM vox, est orta ex radice CHASAPH, significans quemuis maleficum præstigus, vel aliis quibusuis malis artibus Magicis, vtentē. Ideo noster tam latè interpretatur, maleficos, & maleficas artes *aa*, maleficia, *bb* aut veneficia. *cc* Non defuit tamen quidam vehementer huius cri-

A minis suspectus, & ex professo sagarum patronus, qui lectoribus conaretur persuadere hoc vocabulum, saltem in lege Exodi XXII. cap. restringendum ad solos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis, CHASAPH, non significat toxico perimere (vt ipse putat) sed quando solitariè ponitur, nec sententia narrationis restrictionem postulat, tunc Magico-

B rum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum: Si quando autem restringatur, id contingit, rei, quæ describitur, conditione hoc postulante. Sic Exod. 7. restringitur ad præstigiatores propriâ dictos, de quibus tantùm agebatur: sic apud Ieremiam ponitur pro diuinatoribus; apud Danielem, pro somniorum interpretibus.

C Det aduersarius locum vllum, vbi pro solis Venerariis vsurpetur. Benè est, quòd duo tantùm loca adduxit. Vnum de *dd* Iezabel clanculum venenis, & non ferro palàm, atq; cædibus, in prophetas grassari fuerit solita. Quantò verisimilius est fœminam insano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, aliisque philtris Achabum, & alios dementasse? vt

D ibidem bene, posteriore loco, censuit Tostatus. Sanè ante Iezabelem Magiæ suspecta non fuit Samaria: posteà, per hanc fortè excedram, pestis hæc immissa, hæsit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vsurparetur. Vnde & IESV Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes ee;* quasi genti proprium esset, cum dæmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnicâ negatione refutauit; *ego dæmonium non habeo:* quasi dicat, cum dæmonio paredro, vel eurycli fœderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samari-

k vt d. ver. 23. & c. ve. 10. 1. Reg 28. v. 8, Reg. v, 17. Isa. 3. v. 2 Ierem 27 v. 9 Ezech 12 v. 24. & 21. v. 21. & 22. v. 28.
עונן
l d. loco.
Ier. & Mich. 5. v. 12.
m vt Deu. 18 vers. 10. & 2 Para. 33. v. 6.
חבר
n Iob. 40. ver. 25. & Psal 57. v. 6
לחש
o d. v. 6 Eccl. 10. v. 11.
חרטמים
p vt Gen. 41. vers. 8 & 24.
q vt Exod. 7. v. 11. & 22. & 8. ve. 7. ac 8. c. 9. v. 11.
r vt in Gen. cit. supra.
f vt in Exo. supra.
t in Exod
u in Gen.
x Daniel. 1. versic. 20 & 2. vers. 2
y in Exod supr.
מכשפים
z Exod. 7. v. 11. & 22 v. 18.
aa 2. Paral. 33. vers. 6.
bb Isa. 47 versic. 9. &

aa. Ierem. 27. vers 9. Daniel. 2. 2. versic. 2. Mich. 5. vers. 12. Nahum 3. versic. 4. Malach. 3. versic. 5.
cc 4. Reg. 9. versi. 22.
dd 4. Reg. 9. v. 22.
כשף
ee Ioan. 8. vers. 48. & 5.

tanus sum: & post Christum Dominũ sollemnes Samariæ Magi principes, eorumque scholæ Simonianorũ scilicet & Menandrianorum. Secundum adfert locum Exod. c. 22. Exod. eò quod LXX verterint φαρμακοὺς; quod ipse contendit solos venenarios significare; tam bonus certè Græcus, quàm bonus Christianus: refellitur ipsâ consuetudine LXX. Interpretum, quos constat eâ voce latiùs vti. Primò, quia Exod. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi de præstigiatoribus: nam & incantationem seu præstigias ibi vocant φαρμακίας; & quos antè φαρμακοὺς, dixerat iidem ab illis vocantur ἐπαοιδοί. Deinde æquè diffusè sumpserunt in Paralypomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακέων, complexi sunt diuinatores. Quartò quia, inter somniorum interpretes, apud Danielem, recensent φαρμακοὺς. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulum seniores isti Hebræorum doctissimi: quod verò periti id faciant; si putarem operæ pretium, & antè non alii id fecissent; probarem Hippocratis, Platonis, Aristoteles. Theocriti & aliorum veterum testimoniis. Iosephus vt non suffragatur aduersariis, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philosoph. lib. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Patres *ff* pleriq; qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt: Hæc de Hebraicis.

ff D. Hieron. in Ierem. & Daniel. D. August. lib. 21. de ciuit. Dei, c 6 Hesych. libr. 6. in Leuit. c. 19. & 20. Raban. & alii add. c. 22. Exod.

Græcis sua quoq; sunt nomina; quæ, strictè sumendo, differunt: nã ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum seu diuinum φαρμακεὺς venenarium, γόης præstigiatorem propriè significat. Sed frequenter primum, tertium & quartum, ad omnem Magicam porriguntur.

A γόης etiam quemcumque denotat impostorem. Videas illa tria Homonymôs coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, Chrysostomo, & Hesychio. Adde quæ habes inferiùs lib. 5. sect. 16. litt. *yy*.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per extensionem accommodata, *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, Latinosquè traductum, initio Persis & Chaldæis in honore fuit, *gg* vt

B proprium Sacrorum antistitibus, Regum moderatoribus, philosophis atq; Theologis; in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè, soli qui malis pharmacis lædebant, & *venenarij* vocantur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurpatum, & cunctis Thessalis accommodatum vani (apud capitolium.) *Arioli*, *Augures*, *Aruspices*, *Chaldæi*,

C *Thessali*, *Genethliaci*, sæpe confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferãt, desumpto nomine, vel à famosâ illâ & crudeli Rapinâ Lamiâ, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alii, vel à succubis dæmonibus, de quibus Philostratus; vel à feris Lybicis, de quibus Dion Sophista. *hh Striges*, ab infausta & nocturnâ aue, quæ creditur exitium infantulis adferre. *ii* Veteribus etiam Ro-

D manis caput Apuleium dictæ hæ mulieres sunt, *varatrices*; quod diuinandi scientiam profiteantur, vt solent illæ fæces, quæ se iactant Ægyptias, colluuie omnium populorum anationum: veteres enim *verare* dicebant. Ennius *satin vates verant ætate in agunda* fortassis & *veraculæ*, vt coniicit vir doctus apud Suetonium in Vitellio; *Nullus infensior quàm veraculis & Mathematicis*. Idem

E censet ab hostili maleficio, de quo libro tertio agendum, dictas olim *Simulatrices*, à festo; & *Fictrices* à Tertuliano. Longobardi suis legibus *Mascas* nominant; eò fortè, quòd in conuenticulis

gg Hiero. in cap. 2. Daniel. Apuleius 1. Apolog. Hesych. & Suidas.

hh Vide Ad agium Lamiæ turres, & Cõmen. nostrum in Senecæ Traged.
ii Vide cõmẽt. in Medeã v. 731
kk Remigius lib. 1. dæmonolat. c. 18.
ll extra tit. de Sortileg.
mm c. vlt. 33. q. 1.

ſuis, laruis ſe tegant; *kk* vel quod deformi ſpecie oris, vt ſunt pleræque, laruis ſeu maſcaris, quàm fœminis ſimiliores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet ſortium ſuperſtitioſo iactu aliquid diuinare nitebantur *ll*. Sed Theologi & Iuriſperiti poſteriores cum nefando ſtrigum crimine confuderunt. *Sortiarios* eoſdem, & *ſortiarias*, vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remenſis Archiepiſcopi æuo *mm*. Hi venefici ſimul & Dæmonis vaſalli Ligii ſunt, quare poſſunt etiam dici *Satanici Veneuarij*. Horum crimen vetus, & ante CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatii, & Eriſichro Lucani, Martina Taciti, & Theſſalæ Luciani, & Apuleii. Nomen *ſortiariorum* recentius eſt.

CAPVT III.

De Magia naturali ſeu Phyſica.

QVI ſupra mortales omnes Magicis dediti fuere, Perſæ; quibus id Marcion & Manes mutuanti; duos credidere Deos auctores, & rerum Dominos; alterum bonum Oromazum vel Oromagdam; quem Solem cenſebant, & malum alterum Arimanem, ſiue Plutonem *a*: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt; vnam quæ ſuperſtitioſa tota, cultum falſorum Deorum tradebat, & huiuſmodi plura; alterã, quæ naturas intimas rerum callebat, quam Perſis vtramque Apuleius *b* adſcribit. Fallax prior & nociua, ſatis diabolum indicat auctorem, qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus eã Chamus imbutus; ab hoc, eius poſteri Ægyptii, Chaldæi, Perſæ: ſic enim interpretor D. Clementis verba *c* de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines quod dæmones artibus quibuſdam obedire mortalibus, id eſt magicis inuocationibus, poſſent; ac velut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his & aliis nonnullis cauſis diluuium mundo introductum eſt, & omnes qui erant ſuper terras deleti ſunt, excepta Noe familia, qui cum tribus filiis eorumque vxoribus ſuperfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filiis ſuis, qui Mezraim appellabatur, à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus, malè compertam Magicã tradidit diſciplinam, hunc gentes quæ tūc erant* Zoroaſtrem *appellauerunt, admirantes primum Magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi ſuper hoc habentur. &c.* [addit hunc poſtea ictum fulmine, *Zoroaſtrem*; quaſi viuẽs aſtrum & dictum, & pro Deo habitum. Zoroaſter non vnus, ſed multi fuere (nam Goropius nugatur qui nullum putat fuiſſe) Primus iſte Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senenſis & alii, qui bonam illi tantùm tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cum Nino bellum geſſerit, de quo Plinius, Iuſtinus & Arnobius; Tertius qui & Erus dictus, ſiue Armenii filius, iuxta Clementem Alexandrinum; ſiue Oromazi, iuxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuiſſe diuerſos, vt cenſuit Fran. Patricius. Suidas videtur primum cum ſecundo confundere, non quartum aliquem ſuggerit. Arnobius quatuor cõmemorat: primum illum Chaldæum: ſecundum Bactrianum, tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus; quartum Armenium genere, non Armenii filium, de quo Clemens; ſed alium Hoſthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroaſtri Aſtronomi meminit, & Perſomedum dicit fuiſſe. Sexti Proconneſii mentionem facit Plinius, omnes hi Magi fuere. Sic etiam de dæmonibus agens Lactantius

a Plutarch. lib. de Iſide & Oſyride. Laertius initio ſuæ hiſtoriæ. Agathias & alii.
b Apolo. 1.
c lib. 4. recogn.

d Magorum quoque ars omnis, & potentia horum adspirationibus constat. &c. Idem asserit & D. Cyprianus & addit *e* Hosthanem Magorum præcipuum fuisse, hunc famosos alios addit Tertullianus *f*: his verbis; *Hosthanes, Typhon, & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publica iam litteratura est, quæ, &c.* his consentiunt Arnobius, si rectè verba dispungas *g*, & cũ Eusebio, *h* D. Augustin. ac Marcellinus Zoromazdis meminit Suidas, Azonacis Plinius, eumque facit præceptorem Zoroastris. Corrupit vocem Noachi: ab hoc enim Cham & filii eius Chus Magiam bonam edocti. Scripsere etiam Magica, Iulianus Chaldæus philosophus libris 4. de dæmonibus: & Theurgicorum auctor illius filius, Iulianus ideo Theurgus vocatus, de quibus, Suidas & Proclus consulendi. Prophyrius citat quendam Palladem, & Symbulũ, & alios, nempe Adelphium, Acylinum, Alexandrum Lybicum, Philocomum, Demostratum Lydum, Zostrianum, Nicotheum, Allogenem, Mesum, quorum impiis scriptis vtebantur Gnostici. Picus testatur etiam legisse se libros Chaldaicè scriptos Esre & Melchiar magorum. Ex his hodie tantum exstant, Zoroastri χαλδαικά seu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum scriptis laboriosè collegit Fran. Patricius, obscuritatis maioris, quam vtilitatis in quæ exstant comment. Græca Plethonis, & Pselli. Naturalem vero legitimamque Magicen cum cæteris scientiis Adamo Deus largitus: à quo posteritas docta, per manus & orbem eam propagauit: de hac arbitror intelligendum, quod ex Thalmudicis Quincarboreus in c. 5. Threnor. tradit Samhedritas Iudæorũ Magiæ peritos esse debuisse. Ea (vt Psellus *i* & Proclus aduertere) nihil est aliud quàm exactior quædam arcanorũ

d li. 2. c. 14. idem affirmat. ca. 16.
e li. de Idolo. vanitate, c. 16.
f lib. de anima, c. penult.
g li. 1. contra gent.
h Euseb. li. 10. de præparat. August. li. 12. de ciui. Dei Marcellinus historiar. lib. 23.
i Psellus li. de dæmonib. Procl. lib. de Magia.

A naturæ cognitio, qua cælorum ac sydèrum cursu & influxu, & sympathiis atque antipathiis rerum singularum obseruatis, suo tempore loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ causarum ignaris præstigiosa, vel miraculosa videntur. Velut: cum Tobias paternam cæcitatem felle piscis discussit, *k* quam vim Callynomio pisci tribuunt cum Galeno *l* plerique item:
B cùm tympani ex lupina pelle sonus, aliud tympanum, ex agninâ tensum, distensum disrumpit: *m* cũ Venetiis Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius *n*, illustria quoque illa quæ narrat B. Augustinus libr. de Ciuitate Dei capite 4. 5. & sexto de pauonis carne nesciâ putrescere; de paleis frigore suo niues conseruantibus, & calore fructus
C maturantibus, vi contraria: de calce quæ cum ignitam in se vim habeat, aquis accenditur, oleo infuso non accẽditur, de Agrigentino sale, qui liquatur igne, aqua vero induratur & crepitat: de magnete, de Epyri fonte & similibus. his addunt alii patres, *o* de dictamo, quo ceruus sagittas expellit, & chelidonia, qua hirundines cæcos oculant pullos. Confirmat Plinius *p* de Psyllis
D & Marsis odore serpente soporantibus & impunè lacessentib. de Picis *q* Martii herba cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam seras aperire confirmat Alex. ab Alexandro, *r* de veneno, Tarantulæ seu Phalangii Calabri; à quo morsis non aliud vitæ & remedii præsidium, quàm si certo musicæ sono saltitare ad numerum compellantur, donec concidant fatigati.
E Prætereo innumera, quæ congessere Aristoteles) si auctor ipse lib. de admirandis auditionibus) & Guilhelm. Aluernus opere pererudito, de vniuerso *s*, & ex Belgis R b rt, Triezius auctor libri

k Tobiæ 7.
l Galē. li. 10. simplic. medicam. Plinius. Aelianus. & alii
m Oppianus li. 3. Cynege.
n Cardanus li. 6. de subtilitat. Boisteau. Hist. Prodigio. c. 8
o Tertullianus lib. de pœnitẽtia cap. vlt. Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hieron Eccles.
p lib. 7. c. 2
q lib. 10. c. 10.
r lib. 2. Genial. dier.
s partis 2. principal. pa. 3. c. 3. c. 4.

de dæ-

t cap. 4.

de dæmonum deceptionibus t; apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti suspecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuisibiles, & argento viuo inter duas cannas posito incantationes impediri. Vt quod Robertus docet, rutam furto sublatam, & ocimum cum conuitiis plantatum vberius prouenire: item septem certæ herbulæ gramina, iacta in symposio, conuiuas omnes ad rixas & Lapitharum certamina prouocare. Nec minus friuola sunt quæ Ludouic. Dulcis memorat de vi gemmarum per eas effici posse, quicquid homo queat imaginari. *lib. de gemmis c. 1.* ô vanam auxesim! an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora peti possunt exempla, ex Sirenio, Fracastorio, & Langio. *u* Naturalis huius Magicæ peritissimum fuisse Salomonē Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Iosephus retulit; vea vel falsa sunt, vel in illud referenda tempus, quo se idololatriæ & omni superstitioni immerserat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magica imbutos volunt nonnulli. & crediderim. Sed an hac solâ & non dæmoniaca quoque? post Christum Dominum adoratum, certo certius, à crimine hoc alienos; quid antè fuerint, parùm refert. Sanè Theophylactus *y* censuit etiam vetita imbutos. De Apollonio Tyanæo? videtur Iustinus *z* Martyr eum Physicis magis annumerare: sed, vt frequētiùs credam dæmonis vsum opera, faciunt quæ perdoctè scripsit Eusebius contra Hieroclem.

u Sirē. libr. 9. de fato, c. 6. Fracastor lib. de sympat. & antipath. Ioan Langio epi 31. ex Libro 8. Antiqu.

y in Matt. z q. 24. ad Orthodo.

Naturalis Magia diuiditur in *operatricem & diuinatricem*, hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de qua libro sequenti disserendum nobis copiosè: illa miros effectus producit de qua nunc agimus. Multi de ea libros ediderunt, quorum qui catologum nudum proponunt * sine antidoto, videndum ne venenum aureo Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo, vt dæmoniacos Magos, *Robertum Perscrutatorem*, cuius *Magiam cæremonialem*, & *libr. de mysteriis secretorum* Agryppa legerat, & ex iis decerpserat non pauca; Picatricem Hispanum, Anselmum Parmēsem, Cicchum Esculanum, Petrum de Albono, & Cornel. Agrippam, & Paracelsum, & auctorem pestilentis libri ארבעתאל, innominatum, sed mirum hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos Alchindus, Rogerius Bachonus & Geber Arabs multis scatent superstitiosis. ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lullus, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoque in nonnullis hæreseos notati *aa*: quare libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probe peritus. In eandem classem referendus Thomæ Bungey *lib. de magia naturali*, & eodem titulo lib. Gregorii Riplay, qui post mortem necromanticus fuisse iudicatus. Poncetti & Ardoini *libri de venenis*, legendi non videntur, nisi à medicis conscientiæ timoratæ ac piæ: cæteris ea lectio intuta. In Cardani *de Subtilitate & Varietate* libris passim latet anguis in herba, & indigēt expurgatione Ecclesiasticæ limæ. Ioā. Baptista à Porta, specioso *Magiæ naturalis* titulo, superstitiosa multa & illicitæ Magicæ velare nititur, verbi gratia de conficiendo sagarū vnguento, & his similia. De Antonii Mizaldi *Naturalis Magiæ* libro, non habeo quod dicam, quia nondum legi: suspicor, quod facit in *Centuriis memorabilium*, superstitiosa illum à Naturalibus non secreuisse. Alberto Magno tribu-

* Mich. Medina li 2. de recta in Deum fide cap. 7. ex Agrippæ libris.

aa Vide Directorium Inquisitorum Eimerici, & Marianū li 14. de rebus Hisp. c. 9. & li. 15 cap. 4.

tus *liber de Mirabilibus* vanitate & superstitione refertus est; sed magno Doctori partus suppositititius. Cicchide Esculo *Comment. in sphæram Sacrobusti* inter superstitiosa scripta collocandus. Pomponatii de *Incantationibus* opusculum, certè miratus fui tamdiu tolerari ab Ecclesia, nunc recens & meritò in Romano Indice damnatur: verissimũ enim; quod ab Anthonio Mirandulano *bb* scriptum, hoc opere Pomponatium, se nec Philosophum bonum, nec quod fœdius Christianum bonum exhibuisse, cum effectus omnes mirificos cœlorum influxionibus adscribit, adeo vt velit & religiones & leges, earumque latores ab iis dependere. Quod prorsus impium. Edidere quidam, nomine Francisci Pici Comitis Mirandulani, *positiones Magicas*, in quibus certe sunt quæ merito, etiam Bodinus, vt noxiæ superstitionis, reprehendit. Quid ipse censor ille? *Dæmonomaniã* suam multis erroribus refersit, nec qui postea edidêre, vt emendatam, Antuerpienses: vti par erat expurgarunt. Manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem satis contestantur, nocereque legentib. possint. Vnde & ab inquisitoribus Romanis, iure optimo, liber ille inter vetitos refertur. *De theatro vniuersæ naturæ*, eiusdem Bodini, si Deus vitam dederit, ostendam alias, plus in eo corpore Rabbinicorum esse deliriorum; quàm solidæ philosophiæ, mult. quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt qui lenius de illis loqui velit erronea & prorsus temeraria cogatur vocare de quo alias. Adeò lubrici & periculosum de his differere, nisi Deum semper, & Catholicam fidẽ, Ecclesiæque Romanæ censuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, iuuenibus consultum, non vt viros do-ctos irem sugillatum. Nunc quędam discutiamus dubia, vnde sequentium decisio dependet.

bb lib. 6. de singulari certamine.

QVÆSTIO I.

Quid cœli adspectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium superstitionũ caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur, de quibus ita Psellus cum exponit Λόγια Ζωροάστρου. *Magicas verò rationes constituunt, à summis potestatibus, & à terrenis materiebus. cõpati aiunt supera inferis, & præsertim sublunaria.*] Hos secuti recentiores, quæcunque per characteres, figuras ac numeros ipsi perficiunt, ea produci volunt à virtute iis figuris communicatâ ab aliis figuris sublimioribus, ex sympathiâ quadam naturali rerum inter se similium, quatenus hæ figuræ ad amussim inuicem coaptantur. Quod confirmant similitudine non vnâ. Primò, sicut Echo ex opposito pariete causatur: secundò: sicut in concauo speculo collecti radii oppositum corpus repercussu inflammant: tertiò, sicut cythara eodẽ modo, quo alia, tensis fidibus, si ferias, alteram tinnitu suo cogit concinere: sic istas imaginum, numerorum, characterumque similitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed ista prorsûs friuola esse conuincitur.

Primò quia similes illæ, quas in cœlo comminiscuntur imagines, prorsus sunt fictitiæ, & quędam (vt philosophi vocant) entia rationis, quatenus figuræ quædam similitudo & imago picturæ illis ascribitur, nominaque ad placitum imposita, stellas ab inuicem distinguẽdi causâ, vt bene Bartholom. Sibyllanus *a* aduertit: & patet ex imaginibus picturisque Astronomorum. quis enim nescit nullas in cælo esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, Pegasos,

a Peregrinat. quæstionum 1. Decad. c. 9, quæst. princip. 5. q. 1. & 2.

sed hæc, dicis causâ tantum nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla potest esse efficientia, quâ talis est, nec cum vera figura sympathia, vel amor naturalis: id enim quod non est, quem effectum, in eo quod est, queat producere?

Deinde comparationes illæ nihil prorsus ad rem faciunt. In Echo cuncta sunt realia entia, homo loquens, vox repercussa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine similitudo, vt illarum ipsi dicunt esse imaginũ. In speculis quoq; illis incẽdiariis, omnia ponuntur reipsâ consistentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ similitudo inter terminos extremos, solem vrentem & lignum quod vritur. In citharis autem, euidens requiritur à parte rei conuenientia, intensionis modus idem fidium concinnitas, cythararum debita propinquitas, similis aëris crispatio, quæ sonitum quasi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiusmodi characterumque vires, atque similitudines vnquam nugonibus istis reuelauit? quod reuelationis testimonium proferunt? si Chaldæos, AEgyptios, & Platonicos laudent, quæram rursus, à quibus isti acceperint, quod sanè mortalium nullus solo studio vel experimento, intelligentiâ quiuit consequi.

Præterea fatentur magi, quasdam imagines nõ ad similitudinẽ cælestium illarũ, quas diximus, sed ad similitudinẽ rei quam operans animo cõcepit cõficiendas, verbi gratia: si magus optet duos committere, duorum inter se pugnantium: sin vero amorem conciliare velit, duorum se complectentium effigies sculpendas: si secundi aliquid petitur, in rectâ iconis superficie: si vero infaustum quid, in dorso seu auersa parte inscribendum, quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabũ tradunt inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia seipsa vanitatis arguunt & postea reuellentur [b] Ex his tamen delitiis pergunt maiora serere deliramenta.

Primò si cui morbum vel sanitatem velis adferre, principio id attendendũ vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratia, seni Saturnus puero Mercurius, viro Iupiter, deinde etiam planeta conueniens affectioni seu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus: denique signum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præsit, vt si capiti aries, si pedibus pisces. Nituntur hac ratione, qua cælestibus corporibus non Hebræi modo & Græci gentiles, sed ex Catholicis etiam olim quidam Patres & recẽtiores philosophi Itali [c] animam intelligentem tribuerunt.

Sed hæc omnia vt stolida, ita falsa & periculosa. Imprimis dicere cælum aut astra sensu vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Constantinopolitana synodo, & articulis Parisiensibus: estque erroris & scandali plena opinio propter superstitionem & idololatriam annexam, vt cum alii, tum copiosissimè Eckius & Espencæus [d] docuerunt. Patres autem qui videntur hoc asseruisse, illi de cœli anima figuratè & allegorice sunt locuti, vt & ipsa S. S. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noster. [e] *Primò* per *Prosopopœiam*, qua quæ animatorum sunt inanimis tribuuntur, vt mari videre & fugere, cœlis & terræ audire ac placere, &c. [f] *Secundò* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta; vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remissius futurum. [g] *Tertiò* per *Hyperbolen*, vt quando lapides dicuntur cla-

b infra ca. 5. q. 2.

c Archangelus Mercenarius, Balduin. do monte aureo, Paul. Pernumia.
d Eckius lib. de prædestinatione. Espenceus libr. de Animatione cœlorum.
e in 1. sent.
f Psal. 113. v. 5. Leuit. 26. 14. Deut. 32. v. 1.
g Genes. 6. v. 11. 1. Paralip. 16. v. 33. Matth. 11. v. 22.

maturi:, terra dicitur aspectu Dei tremere, vel responsura interroganti. *h* *Quartò* per *Analogiã, & Metaphoram*, vt cũ sol dicitur præesse diei, *i* Luna nocti, Luna vocatur regina cœli stellis tribuitur immũditia, astra dicuntur laudare Deũ, item nominantur virtutes cælorum. *Quintò non* ex veritate, sed ex *hominũ opinione*, vt cum *k* legimus militiam cæli de astris & stellis. Qua regula apte accommodata soluuntur omnia Pauli Ritii & similium impiorum de animatione cæli argumẽta ex sacris literis petita.

Deinde cœlorum & astrorum putida illa analogia ad singulas ætates & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria est? sanè qui rectè philosophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cælis & astris concedunt; *l* vel potiùs influentias quidem agnoscunt à motu & lumine realiter distinctas: per quas, nõ calorem (hunc enim motu & luce producunt) sed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum incorporearum rerum temperamentum, vis est aliqua. Sed addunt hanc potestatem certis cancellis circumscribendam. Primò posse cælos per se res inanimas, mixta & elementa, producere. Secundò cœlos viuentia imperfecta quando nascuntur ex putredine, gignere, per accidens tamen: scilicet quando particulares causæ materiã sic disposuerunt, vt sit semen aptum viuẽtis, tunc enim huic temperamento cœli suo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò consentiunt, quoad perfecta viuentia. ad eorum generationem non posse cœlestia corpora aliter concurrere, quã coadiuuando particularem causam eiusdem speciei cum re genita. quo sensu sol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quosdam *m* sunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè concesserim: quoniam hæ sequi solent corporis dispositionẽ etiã astra influxu suo, mediante corporis temperie, hominẽ nõnihil inclinare: semper tamẽ arbitrii libertas integra manet homini. Fusiùs ista disserũt & probant multi *n*, scriptores huius æui pereruditi: eos censeo consulendos iis, quibus ista non sufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud astrologorum: quia cælum & astra causæ sunt communes tantùm & vniuersales, quatenus conseruãt inferiora ne à cõtrariis suis dissoluantur: atque ita indirectè tantùm & mediatè particularibus agentibus ad agendum suppetias ferunt: sed cum iisdem caussis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam possunt. Vnde & illud consequitur, quod, cùm influunt, in solam vnam corporis partem nequeant influere, quin simul in alias influant.

Quare meritò tales astrologomagorum obseruationes à medicis peritis reiiciuntur, vt inter cæteros à Bapt. Condroncho *de morbis veneficis, libr. 2. c. 6.* & iam olim fuere decretis Ecclesiæ damnatæ, vt fuit ostensum à Pico & Bened. Pereriò. *o* Meritò D. Basilius scripsit, *p* ridiculum esse astrologis contradicere, cùm eorum dicta sint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura *q* obseruationem hanc esse à Deo maledictam, & ab Ecclesiá interdictam: &, quæ per astra procurantur, dæmonum illusiones atque deceptionem esse. Hæc causa fuit, cur Tertullianus *r* astrologiam inter Magiæ species recensuerit: multis etiam Glycas. *P. I. Histor.* in Mathematicos huiusmodi inuehitur.

Obiiciunt, de *diebus Criticis*, quos medici in sanguine minuendo, & po-

h Luc. 19. ver 40. Psal. 113. 7.
i Genes 1. 16.
Ierem. 7. v. 18 & 44. v. 17. Iob 25. v. 15. & 38. v. 7. Psal. 32. v. 6. Daniel 4. v. 32.
k Tophon 1. v. 5 cum simil.
l Vt Picus lib. 3. contra. Astrolog. Medina lib. 2. de recta fide c. 1 Bucca ferreus, in 2. de cœlo

m Contra Auicennã, And. Cæsalpinum, & alios.
n Ant. Mirandul. lib. 21. singul. certã. Georg Venetus Cant. 1. libr. 2. Harmoc. mundi à c. 7. Veracrucius in lib. 1. Meteor. & Valesius de Sacra philosop. cap. 31.

o Fr. Picus 1. opere. Perer. l. de Diuina. Astrolog.
p In Hex.
q 1. p. Centiloquii
r l. de idolat. ante medium.

tionibus præbendis, seruant, eo quòd talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propellendæ idonei dominantur. Verùm hæc causa quam adferunt, nec vera est, nec proposito subseruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate: qui dominetur primo die critico v. g. dies sit crastinus, cui Luna præsit: sint ergo septem ægrotantes, qui singulis septem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tunc futuri sunt septem dies critici continui: nam primus erit septimus dies criticus primi, secundus secundi, atq; deinceps ita singuli septem aliorum ordine suo: septem etiam continuis Luna diebus præerit. quo nihil absurdius. Causa igitur verior petẽda, ex ipsa humoris in corpore tunc sæuientis proprietate. Nam quidam humores adeò celeres & acres sunt, vt vnoquoque die subiectum inuadant: alii secundo die: sunt qui tertio, & qui quartò (vnde Febrium differentiæ manant) quidam tardiores septimo tantùm vel octauo die recurrunt. Harum accessionum dies medicis coniecturam præbẽt, quid sperandum sit de ægri valetudine. Vnde & decretorii seu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cœlicolis istis suffragatur.

Conclusio sit, ex articulo Parisiensi XXI. *Quod imagines ex metallo vel cera vel alia materia, ad certas constellationes fabricatæ, vel cereo charactere, aut figura efformatæ, aut etiam baptisatæ, exorcisatæ, aut consecratæ, aut potiùs execratæ, secundùm prædictas artes, & sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiusmodi superstitiosis recitantur: error est in fide, & philosophia naturali, & astronomia vera.* Probatur conclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum est idololatriæ, effectus qui à solo Deo procedunt, expectare à dæmone, vel constellationibus, blasphemum quoque & sacrilegũ est, ritus sacramentorum & rerum sacrarum talibus superstitionibus inquinare. Physicæ & astronomiæ ista repugnant, quia nec ista tales siderum influxus agnoscit: nec illa naturalibus causis tales effectus attribuit. Nam hæ figuræ neq; vim habẽt quidquã ex astris eliciẽdi: neque in subiectũ nouã aliquã qualitatum mixturam inducunt, aut vllam essentialem formam imprimunt: sed manentibus eâdem formâ & materiâ, qualitatibus etiam operatiuis iisdem perseuerantibus, quæ priùs fuerant, arte tantùm noua figura extrinsecùs aduenit, ad quam nihil sidera pertinẽt, & quæ nihil potest in ea, in quæ priùs non potuerat: nisi fortè ceram vel aliam materiam mollem sigillare, quod tamen facit, non quatenus sic vel sic est figurata, sed quatenus durior est, & angulos asperos habet. Viderunt hoc multi, qui sobrii, etiam non Christiani. Nam Rabbi Moses Maymon, ſ Tatianus, & alii postea citandi, satis clarè hoc profitentur. Idem asserunt Iurisconsulti quidam, & plures cum D. Thomâ Theologi. t Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

ſ c. 72. Doctoris dubitant.
t Martinus de Arles libr. de superstit. D. Thomas 2.2. qu 96. ar. 2. libr. 4. cõtr. gẽt. c 104. & 105. & ibi Ferr. Siluest. ver. superstitio q. 10. Vairus libr. 2. de Faccino ca. 14. Per. le Loyher. lib. 1. de spectris.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiusmodi, miraculis similes, oriri possint ex naturali hominis complexione.

QVI hoc arbitrati, nec olim defuere, nec desunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ. nam censẽt intellectui benè disposito & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materiâ constant, cœlestes, & terrenas, simplices ac mixtas, obedire.

Quod si de morali dictum obedientiâ, insanum est: quia hæc solis ratione præditis competit: si de naturali obedientiâ dictum, parum id philosophicè. Nam creaturæ spiritualis & corporalis, vnius quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio, nisi ratione actionis & passionis, propter quã, quod imbecillius est, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur insinuare obedientia, Vniuersalis, soli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi. *a*

Alii hanc virtutem largiuntur speciali cuidam temperamento corporis. Cõfingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æquã mixtione resultare. *b* quo qui sit præditus, asserunt temerarii, posse miracula eum perficere: &, vt videas non consistere vno in gradu impietatem, adiiciunt blasphemiam, huius temperamenti vi, CHRISTVM Dominum tot miraculis coruscasse. sic impii non tantùm Magi, *c* sed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorsùs ridiculũ, ostendit Condronchus medicus, *lib. 2. de morbis venef. cap.* 4. & impium esse, tam accuratè docuit Mich. Medina *d*, vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo mutandove aliena scrinia, cõpilare. Mihi semper visum parùm philosophicè, talẽ εὐκρασίαν, seu (vt ipsi vocant) iustitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari: quod si non impossibile, prorsùs tamen est superuacuum.

Ex hoc consequitur neminem naturâ nasci vel medicum vel fascinatorem aliorum. Nam si speciei ratione hoc cõpeteret, oẽs tales essent, si speciei rõe competit, cedo (sodes) quæ sint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuant supposito? sed vide de hac re Leonard. Vairum. *e*

a Ananias 3. libr. 4. & Sibyllan. Decade 3. peregrina. quæst. q. 3. cap. 8.

b Sic Fulginas, Forciuius, Garbus, & alii medici.

c Agripp. Paracels. & Cõciliator Differ. xx. qui tamẽ eo nomine Fulginatẽ reprehenderat.

d d. li. 2. c. 7. à fol. 66.

e libr. 3. de Fascino. cap. 6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque sit vis imaginationis, quoad effectus hosce miros?

DE vi imaginationis multi multa scripsêre, vt Picus Mirandulanus lib. de imaginat. Marsil. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonicâ, & in Prisciani Lydi commentar. de phantasiâ & intellectu, Anton. Mirandulanus lib. 29. de singular. certam. Tostatus in Gen. c. 30. Michael Medina l. 2. de rectâ in Deum fide c. 7. Vairus lib. 2. de fascino c. 3. Valesius de sacra philosoph. cap. 11. Pererius in d. c. 30. Gen. & conimbricenses nostri in 7. physicor. c. 2. q. 1. & alii mox citandi.

In eo conueniunt omnes, imaginationis vim esse maximam: & quia vis hæc considerari potest, vel quoad corpus ipsius imaginãtis vel quo ad corpus alterius: ideò de vtroque seorsim disquirendum. Conueniũt omnes, quoad corpus proprium imaginantis plurimũ in illud posse, docetur id ratione & experientiâ, ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum sensu perceptarum simulacra excitat potentiam appetitiuam ad timorem, vel ad pudorem, vel ad iram, vel ad tristitiam: hæ verò affectiones hominem sic afficiunt, vt calore vel frigore alteretur, vt pallescat vel rubescat, vt quasi exiliat seu efferatur, vel torpescat seu deiiciatur. Et ideò D. Tho. optimè tradidit, imaginationem posse in corpus imaginãtis omnia, quæ naturalẽ coordinationẽ habẽt cum imaginatione: vt sunt motus localis in dormientibus: & alterationes per frigus & calorem, & quæ hanc alterationem consequuntur, nullam verò vim obtinere ad alias proprii corporis dispositiones,

tiones, quę naturalem cum imaginatione coordinationem non habent, vt puta ad figuram manus vel pedis: vel, vt quis adiiciat staturæ suæ palmum vnum, & quæ sunt similia. *Vide D. Thom. 3. part. quæst. 13. art. 3. in ad 3. & lib. 3. contra gent. cap.* 103. Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in somnis mira faciunt, in quibus constat hæc per imaginationem fieri sensibus sopitis, de quibus exstat Andreæ Libauii liber. Breuius autem rem expedit alter medicus Andreas Laurentius lib. 4. histor. Anatom. qu. 12. his verbis, *Dicamus moueri dormientes, quia exigua vis in musculis latens à forti imaginatione excitatur: propterea non mouentur somniantes, nisi valida imperante imaginatione, brutorum imaginationi simillima. Est autem dormientium imaginatio brutorum imaginationi similis, quia rationẽ repugnantẽ non habet. Vnde fit, vt illi multa moliantur, quæ vigilantes non auderent. tectum sublime conscendunt per trabes, & lacunaria oberrant, omnia denique audent intrepidè, quia imaginatio vaporum caligine consopita, pericula non agnoscit. Non sentiunt autem dormientes, quia obiectum sensus non adest, at motus obiectum habet proprium, appetitum scilicet, qui spectra imaginationi repræsentat. Cùm ergo per somnum ferientur cæteræ facultates animales, sola imaginatio ita plerumque operatur, vt vim motricem, & cæteras inferiores, ceu mancipia quadam moueat, quod cùm fit, spiritus animales motui inseruientes ad sua organa ire coguntur. Excitantur autem prædicti motus, ex rerum ad id cogentium seruatis intrò speciebus. Huic porrò affectui sunt obnoxii, qui sanguine spumante & multo seruidoque spiritu abundant.*] Hæc ille, & trium exempla adiicit. Galeni, qui se somno oppressum integrum ferè stadium confecisse narrat, nec à somno excitatum priusquam in lapidem impegisset. Theonem Stoicum dormientem in somnis ambulare, Periclis seruum in summo tecto spaciari solitum. Putarim verò hoc contingere potissimùm in his, quorum imaginatio vehementior est, & acriùs perturbari, ac tenaciùs apprehendere sunt soliti; & sufficere vt quæ imaginantur aliquando sensu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius seorsim, vt cùm quis Chimæram vel Tragelaphum aut similia voluit imaginatione. Nec enim necessariũ arbitror, vt simul sensu percipiat: neq; vt paulò antè perceperit: neque vt ad eum modum, quem imaginatio repræsentat; perceperit sensu. Narrabo quod gestum Legione, in quodam Religiosorum collegio ante annos vix viginti: noui personas, quibus accidit. Erat Laicus vnus, solitus interdiu pueros rudimentis Catechismi imbuere, cogitationes eædem dormienti recurrebant, ita vt in somnis & præcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè & feruenter, ac solebat interdiu: sic turbabat vicinorum somnum. itaq; qui propinquior illi habebat alius Laicus, & sæpè monuerat, quodam die illi per iocum minatur, si pergat hos clamores edere, surrecturum se noctu, & ad thalamum eius iturum, & flagello ex funiculis intemperies hasce abacturũ. Quid Gũdisaluus? sic enim vocabatur, surgit circa noctis medium dormiens, & egressus, vt decubuerat, in indusio cubiculũ fratris collegæ ingreditur, manu forfices ferens & prætentans, & rectã ad lectulũ alterius, qui fuerat interminatus, contendit. Vide Dei prouidentiã. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iste vigilabat: videt accedentem, & celeriter

riter se delecto dèiicit, quà paries erat nõnihil remotior. Noctambulus lectulo proxim⁹ forficib. culcitā ter quaterve petit, & cõfestim redit vnde venerat. Manè facto interrogatus, negat se meminisse, neque id facere vnquam in animum, vel leuiter, induxisse: tantùm cogitasse, si aliter cum flagello ad se accederet, illum intentatis forficibus perterrefacere, & abigere. Non ergo necesse est: tùm, cùm imaginatio operatur, immediatè præcessisse rei externæ sensum: licet necesse sit, vt earum rerum sit naturæ sensus aliquis, & earum sensu quis à natiuitate destitutus non fuerit: ideo enim, nec cæcus à natiuitate colores, nec surdus à natiuitate sonos imaginari poterit *a*: nam imaginatio motus est à sensu actu factus, auctore Aristotele 2. *de anima*. Sufficit etiam vt rerum quas imaginamur similitudines aliquas sensu aliquando perceperimus: sic enim vel illud idem, vel simile aliquid poterimus imaginari, & sæpè ab externis. quæ remotissima à nobis vel tempore vel loco, imaginationem moueri & præsagire nobis, quæ certò postmodum eueniunt, Aristoteles fatetur, *in lib. de Diuinatione*. Nec absurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priusquam contingant, significationes quasdam aduentus sui præmittere, quæ aërem ambientem nos moueant, quo moto, sensus noster mouetur, & sic sensûs motio præparatio quædam est ipsius imaginationis: & ad præparationem imaginationis necessaria est sensûs motio, ad ipsam verò imaginationem, nullo alio sensûs motu præterea indigemus, hæc haud dubiè est sententiā D. Isidori, & D. Hieronymi, & Thomæ Mori. mox citandorum, nec ampliùs probant argumenta And. Cæsalpini, *libr. 5. Peripateticar. quæst. cap. vlt.* vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri posse, non moto sensu.

a Aristo. 3 de anima.

Quoad corpus alienum, nonnulli censent imaginationis vim se longissimè porrigere, adeò vt possit etiam remotiores fascinare, vel sanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt *Auicenna lib. de anima sect. 4. c. 4.* & alii, qui tamen in modo efficiendi explicando dissentiunt. quidam hoc illam posse volunt, per certos, quos ipsi somniant, radios (*Alkindus libr. de imaginibus*) alii per spiritus ex corpore vi imaginationis expulsos; *Paracelsus lib. de imaginibus. Pomponatius lib. incantament. c. 3. & 4. And. Catanæus li. de mirabil. effectuum causis. Sibyllan. d. cap. 8. q. 3.* Cæteri cum Auicenna & Fulginate, solo animæ præstantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferrer. *lib. 2. methodic.* 11. non indicat vtrum animæ imperio, an fluore spirituum mediante: sed puto eum in Auicennæ sententiam conspirare.

Sed nihilomnius sit concl. talis; *In corpus alienum disiunctum & separatum ab imaginante, anima humana neq; per imaginationem, neque per aliam potentiam, mediantibus vllis radiis, spiritibus, vel speciebus, vllam mutationem huiusmodi potest efficere.*

Hæc conclusio est communis Theologorum, D. Thom. Ferrariens. Mediñæ Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valesii, Condronchi, Bokelii, & Cæsalpini, & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio est actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei disiunctæ, quod vt in eam agat foret necessarium. Conf. quia radii tales, nulli sunt: spirituum tanta vis esse non potest: species duntaxat habent vim repræsentandi: anima deniq;ue

nique vnius ad alterius animam vel corpus nulla est naturalis coordinatio. Et ideò præstigiator ille Mirabiliarius Cæsarius Maltese, qui Autuerpiæ anno 1599. sortilegas quasdam diuinationes sic palliabat; quasi, spiritûs sui efficaciâ prædominantis spiritui alterius, alter ad eligendum quod ipse volebat cogeretur præclarè mentiebatur.

Pomponatius contendit, has species spirituales posse gignere aliquid reale, nempe id cuius sunt species; sicut faciunt ideæ in mente diuinâ. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mēte diuinâ sunt substantię, nō accidentia: sunt etiam altioris ordinis, quàm hi spiritus; nec illæ quicquam in Deo innouant aut immutant. in creaturis verò nunquam visum fuit, vt imaginaria species sibi simile producat. v. g. species equi gignat equū; species caloris, quam ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridē alchimici aureos montes essent adepti. Denique spiritus hos necesse est, si sunt, rem esse planè debilē: quæ, cùm extra imaginātem, velut extra matris vterum fœtus, effusa, statim ab aëre circumstante corrumperetur. Cæterùm quæ aduersarii obiiciunt, ea vel falsa sunt, vel in iis ad imaginationem actio per contactum accessit, quare pertinent ad sequentem conclusionem. Hinc porro eliciuntur tria, primò non posse aucupem solo visu & imaginatione aues cœlo detrahere, quod tamen asseruit Michaël Montanus, *li.* 1. *des Essais, c.* 2. Secundò non posse quēquam solà imaginatione alterius fascinari, vt accurratè ostendit Valesius *libr. sacræ philosophiæ*, c. 68. Tertiò multo minùs sic aliud sanari posse: vt rectè Aristoteles *in problem.* & Gratarolus *apud Pomponat. cap.* 6.

Secunda concl. *satis verisimile est, per accidens posse aliquid imaginationē in corpus vicinum, arcta quapiam coniunctione, & contactu ei copulatum, si tamen & imaginatio sit valdè intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositum.*

Sic puto conciliari posse sententias contrarias, vnam absolutè negantium imaginatricē vim externa corpora immutare posse, quæ est Fran. Soarez *disp.* 18. *Metaph. sect.* 8. *v.* 28. & Conimbricensium *in* 7. *Phys. c.* 2. *q.* 1. *a.* 7. Valencię 2. 2. *disp.* 6. *q.* 13. *puncto* 2. *Varri & aliorum*. alteram absolutè id affirmātium, vt Michaël Medinæ *lib.* 2. *de recta fide c.* 7. Marsilii Ficini *l.* 13. *de Theol. Platonicā.* & Bened. Pererii sup. solent ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuersitatis liberorum à parentibus, vt artificiū rusticum, de quo Columella l. 8. & ad quod allusum à Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipsa Pales cultum gregis: vt niger albæ
Terga marit9 ouis nascēti mutet in agna;
Quæ neq; diuersi speciē seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrūq; colore.

quod primum factitasse Iacobū Patriarchā legimus Gen. xxx. & licet D. Chrys. *tom.* 57. *in Genes.* censuerit hoc naturæ modū transcendisse, & Isidor. *l.* 12. *Origin. c.* 1. contra naturā fuisse significet; id tamen non ita capiendū, quasi negent naturali rationi consentaneā hanc colorum in fœtu varietatem; sed tantū præter ordinarium naturę cursum: nam solent parētibus colore similes agni gigni: hîc autem industria Iacobi, quam ab Angelo tamen edoctus erat, teste Theodoreto *q.* 88. *in Gen.* contra accidit. Nec enim naturali rationi consentaneū id fuisse, ignorauit Isidorus, qui rationē mox subiunxit, & exemplis confirmauit; vt & D. Hieron. & D. August. & Galenus, & Plinius, quorum omniū verba habes apud Pereriū nostrum; & quędam apud

Alfon. Mendozá in Quodlibet. q. 9. Positiua. & Andr. Laurẽt. hist. Anatom. l. 8. c. 20. Addit Pererius simile exemplũ de prole albâ, ex vtroq; parente Æthio. ex Heliodori Æthiop. hist. l. 1. Et tale, quod Buscoducis personatus dæmocũ vxore concubuit, asserens, vt sunt petulantes ebriosi, se dæmonem gignere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus lasciuire & saltitare cœpit, *narratur ab Hier. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo & similibus conclusio non satis probatur. Nam hæc tribui possunt imaginationi matris vt tribuit D. Isidorus his verbis; *hanc enim fœminarum dicũt esse naturam, vt quales perspexerint, siue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æstu, dum concipiunt, talem sobolem procreent. Etenim anima in vsu venereo formas extrinsecas intùs transmittit, eorumq; satiata typis, rapit species eorum in propriam qualitatem.*] quod pertè à D. Hier. *Tradit. in Gen. c. 30.* accepit; qui matri quoq; totã vim tribuit; vt & D. Aug. de Apiboue agens *l. 18. de ciu. Dei, c. 5.* sed & Tho. Morus Martyr. carmine lepido, q. etsi totũ Perer. refert, ego partem decerpam, quæ nobis vsui;

Atqui graues tradunt sophi:
Quodcunque matres interim
Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoq; inexplicabili,
In semen ipsum congeri:
Quibus receptis intimè
Simulq; concrescentibus;
A mente matris insitam.
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito quatuor dissimiles proles legitimas pepererat, quia secura de absente non cogitabat; vnum ex adulterio conceptũ cu-

A rucæ huic simillimum ediderit; eò quod concipiens metuerit, ne velut lupus in fabula maritus interueniret. Dissimilitudinis tamen illius causa esse potuit: quòd dum illos conciperet, mẽte & imaginatione aliis mœcha intenderet. Putarim itaq; fieri posse, vt propter solã fœminæ imaginationẽ id contingat, licet fatear vt plurimũ concurrere imaginationem vtriusq; vt docet Fran. Valesius
B *d. lib. de Sacra philosophia, cap. 11.* Neuter tamen tunc agit per imaginationem in corpus alterius. Nam imaginatio operatur duntaxat in semen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo semini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit (v. g. colorem cutis vel crispitudinẽ capillorũ) cuius actu semen capax nõ est; sed virtutem quandã & ex generante deferẽ-
C di & conferendi in fœtũ quẽ format, ea q̃ generanti sedũ animã insunt, vt in corpore generato incipiat esse corporaliter, quod in animã generãtis erat spiritualiter. *lege eundẽ Valesium, cuius sententiam coniunxi cum explicatione Tostati q. 10. in d. c. 30. Gen.* Sed an sufficiat ad hoc imaginatio solius maris? videtur velle Plinius lib. 7. c. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat, & fortè
D Marsilius Ficinus supra, dum promiscuè parentum meminit, & Calpurnius versibus ante laudatis? putarim tamen eos id noluisse, sed requirere vtriusq; concursum; non maris duntaxat; qui an solus sufficiat, problematicũ, quia incertũ est quid, & quantũ conferat semen virile aut fœmineũ ad fœtus materiã atque conformationẽ. Si fœmina semen non emittit, vt voluit Aristoteles *in lib. 1. &*
E *2. de generat animal:* aut si formam vi[u]enti tribuit solus pater, vt nonnullis visum; aut si ad generationem vtriusq; semen pro materia & forma simul accurrat, quod medicorum præcipuis pla-

A cuit: probabile est, patris imaginationē sufficere: si verò pater solum ad formā conferat, mater ad formā cōferat æquè, & solā materiā suppeditet; probabilius foret, non sufficere. Quicquid est, illud constat ex imaginatione tēpore conceptus, non satis efficacem esse conclusionis nostræ probationem. Magis vrget imaginatio, quæ post conceptionē succedit. Nam videmus prolē etiā iam for-B matam in vtero maternę imaginationis dispēdia sentire, vt in prægnantibus accidit quotidiè. Legi VVitebergæ ciuem cadauerosa facie natum: eo quòd mater vterum ferens obuio cadauere subitò fuisset pauefacta: Isenaci, pudicam & formosam matronam: scribunt peperisse glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius sonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri gra-*C *uidæ, quæ ignara rei, subito occursu & aspectu gliris, ita est conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam bestiolæ.* Nicolao 3. Pontifice Romæ quodam in palatio mulier infantē vrso similem peperit, eò quod medici iudicarūt) ibidē variis in locis vrsi depicti cernebantur. Paderbornæ mulier hæretica ante annos sexdecim plus minùs (res ibi tum nota) peperit filiū modo Ecclesiasticorū D palliatū & pileatū; quæ ex vehementi odio in Papistas, vt vocant, obuiis semper maledicebat. Sed hoc fortè diuinæ vltionis fuit. Quid aliunde exempla peto. maternū, paternumq; genus suggerit. Fuit in materno genere A[illegible]verpiæ, quæ vterum gestās, simiā i[illegible]habebat; vnica ei nata filia, mu[illegible]orū retinuit, nam & puellula latitare, & gesticulari, & similia non pauca. Ex pater-E no, Lud. Delrio, Vir honoribus clarus, ob fidelē Regi nauatā operā, à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu; vxor, grauida, cum in domū irrumpētes seditiosorum duces vidisset, exterrita;

N. Domnēt. in ca. Gen. 30.

post peperit, quem de fonte lustrali suscepi: is infans semper oculis externaris maternum pauorem; iam adolescens emotæ mentis persistit. Fugio domestica mala. Scribit Fernelius *lib. de hominis procreat.* pauonem, si dum ouis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæso, num oua non sunt corpus seiunctum? Vides tamen imaginationis efficacitatē in illud. Prętereà, cū imaginatio accēderit calorē in corpore imaginātis; cur cōtiguū ei corp⁹ nequeat etiā calefieri? Nō tāgo illā q̄stionē an soli⁹ imaginationis tanta vis sit in hac similitudinis efficacitate, vt pleriq; à Fernelio libr. 7. physiol. opinantur, an verò partem sibi motus seminis & vis formatrix vindicent, vt docet Andr. Laurentius l. 8. hist. Anato q. 20. eum legere potestis.

Ego manum tollo de tabula: moneo tantùm, vel moueo potiùs dubium.

B. August. narrat quendam; *quandocumque ei placebat, ad imitatas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferre à sensibus, & iacere solitum mortuo simillimum, vt non solum vellicātes atq; pungētes nō sentiret, sed aliquādo et. igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu, nisi postea ex vulnere. Hūc porro nō obnitēdo, sed nō sentiēdo nō mouisse corpus suū probat: quòd tanquam in defuncto, nullius inueniebatur anhelitus: hominū tamē voces, si clarius loquerētur, tāquā de lōginquo inaudisse se postea referebat.* l. 14. de ciu. Dei, c. 23. Hoc vir erudit⁹ factū vult, qa p vehemētē imaginationē ille seipsū abstraxerit à sensu rerū p̄sentiū. Cogita (lector) an nō sit verisimili⁹ hūc magū fuisse, & ope dęmonis ex pacto in exstasim sic abripi consueuisse. Nā huiusmodi effect⁹ oēm imaginationis vim clarè superat, cū exstasis à volūtate humana non depēdeat, vt suo loco ostēdetur. Pergamus ad aliā quæstionē.

deret visione, cur, cùm plures simul eandem videant; & ab eâdem videantur, vnus iste deperit, contemnunt cæteri?

Lippitudo, & à menstruatæ visu speculis inustæ maculæ, non ab ipsâ visione & oculi organo manant; sed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum enim est foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum visio procedit, actio sanè innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de secundo neruorum coniugio natus, prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac spiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipsius circumferentiá, inter palpebras & tunicam candidam, huiusmodi fluores stillant.

Trux aspectus vetularum, deformi suo squallore ac tetritudine, potest infantulos perterrefacere, timor postea concitans humores facit, vt citiùs morbi erumpant, ad quos tenellum corpusculum iam erat dispositum ac præparatum. Sic Tiberius non oculorum radiis, sed aspectu horrido militem terrore quasi attonitum reddidit.

Galgalum, seu rupiculam, seu hianticillam, auem scribunt *Plutarchus lib. 5. Symposiac c. 7. & Heliodorus lib. 3. Hist. 2. Æthiop.* si oculos in ictericum defigat, sibi morbum, ægro sanitatem adferre. quod si verum, de quo meritò Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam similitudinem ac sympathiam morbi & auiculæ, non ad eius visionem, hæc tantùm occasio est alterationis, quæ rem perficit.

Mœrim lupi, quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt? Missas fac, bone vir, nugas poetarum de Mæri, quin potiùs D. Ambrosium laudas, ita scribentem; *Lupi si quem priores hominem viderint: vocem ei quadam naturæ vi videntur eripere: si autem eos homo priùs viderit, exagitari memorantur.* lib. 7. in Luc. c. 10. hoc ridiculum dicit Andr. Laurent. de lupo, & Ioan. Brodæus li. 7. miscel. c. 7. scribit eos, qui rationem huius rei quærunt, planè desipere: sed ipse non satis sapiebat, confundit enim lupum visum cum vidente. Lupo viso interdum homo obmutescit, sed viso qui priùs hominem viderat: hoc tantùm vult Theocritus. Cur porro lupus visum præueniens videndo raucedinem adferat nunc causam cape. Tho. Cantipratensis, hoc vult fieri, quia lupus radiis oculorum suorum immissis homini, eius spiritus visiuos in instanti deficcet: iis arefactis arteriæ deficcentur, & sic instrumento vocis obligatiùs impedito hominem raucescere *lib. 2. de apib. cap. 57. p. 59.* Verùm hoc de radiis non admitto. deò malum cum aliis dicere, id accidisse, quod qui in feram improuisam incidunt, ob micantes eius oculos & aspectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus sanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & subitam totius corporis alterationem: hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum nempe lupum; si prior hominem videat, se ad vindictam recolligere, & sic noxium quendam illi, ne clamare queat, vaporem quasi insufflare; qui cùm venenatus sit potest raucedinem adferre: cùm verò se ab homine iam deprehensum videt, ac visum fuisse, metuere & fugam meditantem de hoc vapore, emittendo non cogitare. Iul. Schaliger hoc de lupo totum falsum contendit.

Nec struthiocamelus, nec tardigra-

da & domiporta testudo aspectu pullos ouis excludunt: in arenis enim ea relinquunt, & aspiciunt, solùm vt arceant nocitura: postea benigna mater tellus ea calore maturat; sicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aspectum re verâ, nec fucus est dæmonum (vt quidam scripsit: d) sed metuit ex quadam arcanâ antipathiâ. Sic enim videas bufone hiante, quasi coactam, miro cum eiulatu mustelam se ori deuorandam inferere.

d Ananias d. lib. 4.

De reguli seu basilisci intuitu notior narratio est quàm verior. Si reperitur hoc animal, *volunt Nicand. in Theriac. Dioscorid. lib. 6. Plinius lib. 8. Solin. c. 30. Schalig. exerc. 24. Mercurial. lib. 1. de venenis cap. 21.* violento halitu ac virulento vicinum inficit aërem, iste necat accedentes. *sic Andr. Lauren. d. q. 11.* Quod addunt si se in aquâ purâ & limpidâ conspiciat, ipsummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam si spiritus isti ex eius oculis exirent, ipsi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: sin connaturales non sint priùs in oculis inclusi, debuerant nocuisse: ab aquâ verò eos infici & venenari ridiculum.

Adiiciam his Vairi argumentis, vnũ quod mihi videtur difficilius. Norunt Hispaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* possumus nuncupare, cùm Madriti Anno cIↄ. Iↄ. LXXV. versarer, talis ibi puer visebatur. Fertur hosce videre, quæ addita in penitis terræ visceribus, venas aquarum & metallorum thesauros & sub sarcophagis sita cadauera, res receptissima & celeberrima est: & fieri posse censuerunt, non Pindarus, Tzetzes & alii poëtæ modò; sed & philosophi: e quorum nonnulli vim hâc humori melãcholico, & natorũ inde spirituum vehementiæ

e Cal. Rhodig. lib. 6. an. q. lect.

adscribunt: Melior hæc ratio foret si tantùm putarent se videre non visa: nunc cum visis veritas respondeat, inanis est. quid sentirem, aliàs explicui, f nec muto sententiã: venas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè & vesperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoscunt, ex herbæ quodam genere illic nasci solito. Thesauros & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus ostendi & indicari. Potest acies oculorum, quando nullum densum corpus interiicitur, diffusissima spacia transmittere: sed medium istud sarcophagorum aut telluris, tam densum, solidum, & opacũ; id vel omnino expers, vel parùm capax est illuminationis & pelluciditatis; quæ ad videndũ necessaria. Accedit, quòd hanc isti facultatem videndi solent ad certos dies restringere, feriam tertiam & sextam, quod latentis pacti indicium. Quinetiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conspicitur, plus noceat quam iuuet acumen oculorum.

c. 1. & Vairus d. lib. 2. c. 4.

f Comment. in Medeã v. 131.

Conclusio tertia, *Neque contactus solus per se ad hæc est idoneus satis.*] De fascinatione probant Vairus & Condronchus, sed argumenta id æquè conuincunt de cæteris mirandis effectibus.

g d. l. 2. c. 10. d. l. 2. 3.

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conseruationem, nec vim habet aliam, nisi tãgendi. Si verò vim aliquam habet huiusmodi mira perpetrandi, vis illa sit oportet salutaris naturâ suâ, vel noxia. Si salutaris; suo priùs corpori salutem adferret: si noxia, priùs necaret eum cui inest: horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret: quos tangeret: sanaretque vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus aliis obseruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter se habere.

Scio

Scio farragines multiplices experimentorum contra ſententiam noſtram adferri: ſed parui ſunt momenti.

Primò tradunt torpedinem ſariſſâ ictam tenentis manum corpuſque totum torpefacere: hyenæ vmbrâ canes obmuteſcere: ſerpentem quernis contactam frondibus emori: eandem ibidis pennâ ſiſti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percuſsione obſtupeſcere; veſpertiliones foliis platani abigi, eryngium capræ ſumtum ore, greges totos ſiſtere: cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, cōtactu abſumi: lepore marino viſo vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides ſi iungas agninis, iſtas diſsilire. *Respondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire, & occultarum qualitatum diffuſione noxiâ his aliis. nec valet conſequentia, ſi inde ad hominis cōtactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini ſpecie ſimilis eſt, nec naturalis antipathia in eâdem ſpecie locum habet: in illa ſpecie differunt ab iis, quibus nocent.

Secundò illud Lucani de Echineide ſeu remorâ, vrgent:

---- Puppim retinens auro tendente rudentes
In mediis echineis aquis. ----

Reſpondeo, id cū ſemel aut bis tantū acciderit, ſi accidit, caſu ex aliâ quapiam cauſâ accidiſſe. Ecquid poſt tot centurias annorū, tā frequenti nauigatione, cauſæ, vt nihil huiuſmodi audiatur? certè non mortua ſpecies; Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacenſem, habent & alii alias. vis potiùs illa ſiſtendi conficta fuit; ſed quia DD. Baſilius & Ambroſ. in Hexam. meminêre: potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius beſtiolæ, quæ vim habeat ſiſtendi motus. Lege ſi lubet Conimbricenſes noſtros *in libr. 7. Phyſic. 2. q. 1. a. 6.*

Tertiò iſta fides aliam vniſonam cogit tinnire. *Reſp.* cùm æqualiter vtraque ſit extenſa, nec admodum procul ab inuicem remotæ ſunt, recipiunt eandem aeris criſpati reuerberationem.

Quartò Magneti ferrum affricatū, poteſt aliud ferrum attrahere. Taurum furentem ſi ficui alliges, ſtatim manſueſcet. *Reſp.* vtrumque fieri poſſe occultâ quadam ſympathiâ atque conſenſu qualitatum. De magnete multis noſtri Conimbric. d. q. 1. a. 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, ſcio tamen ad cauſam phyſicam referri à Glycâ; quod ficus inter arbores ſucci pleniſsima ſit: quamobrem halitum ex ſe calidum, aerem ſecantem, penetrabilemque emittere; qui tauri alligati ferociam domet, & appenſarum carnes auium mollefaciat.

Quintò. Cùm puellâ napello educatâ, ſi Alexander Macedo conſueſſet; lethalis ei, iudice Ariſtotele, contactus fuiſſet. *Reſp.* non contactu ſolo, ſed ſudoris & halitûs commixti contagione, hanc eum peſtem fuiſſe hauſurum. Sed contagio nihil habet mirū neq; inſolitū.

Sextò. Cadauer coram occiſore, propter præcedentem contactum, ſanguinem ſolet fundere. *Reſp.* Varias reddi cauſas. quidam miraculo tribuunt; quidam caſui, quo factum ſit aliquando, vt cadauer tum cruorem mitteret, cùm præſens erat reus homicidii. recenſui alio loco multas hac de re ſententias, & auctores laudaui: *h* neque adhuc dum video, quid ſolidius adferatur illâ antipathiâ, ex vehementi odio occiſi in occiſorem; quod qualitatem latentem, & arcanam impreſſerit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendum illud Lucretii.

Idque petit corpus mens vnde eſt ſaucia amore.

h Commen. in Octauiam Senecæ ver. 127.

Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.
Et si cominus est. hostem ruber occupat horror.

Vt sit viui amantis, & mortui hostis comparatio. *Sic Lemnius lib. 2. de occul. natur. mirac. cap. 7. Langius epist, 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de characterism. cap. 6.*

B Septimò obiiciuntur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione sanant: etiam atrocissima vulnera; quam vocant *artem S. Anselmi*. item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispaniâ, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Pauli*, vt nuncupant in Italiâ, vel *feriæ* VI. *parasceues filiorum* vt nominant Belgæ, qui omnes dono sanitatis in variis morbis se præditos gloriantur. Iuuat eos auctoritas Pomponatii *lib. de Incantationib. c.* 3. qui respondet, sicut in herbis, lapidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes sanandi: sic nihil repugnare, quin & in tota humana specie similes vires inueniantur, vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc vel lapis ille posit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res est, quàm vt vna propositione queat enodari. Quare dico primò, *Donum conferendæ sanitatis siue curationis, esse donum supernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.*] hoc certa fide tenendum, ex D. Pauli verbis k *alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ; alij autem sermo scientiæ, secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu; alij gratia sanitatum in vno spiritu; alij operatio virtutum, alij prophetia; alij discretio spirituum.*] Tale curationis donum; sed à febribus tantùm sanandi, habere putantur in Flandria, quotquot nati sunt ipso die Parasceues; & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati: quod nequit ad naturalem causam reduci. quare prodigiosa est curatio, &, si nihil superstitionis accedat, reducenda ad hanc primam conclusionem. non enim absimile vero est, ob diei honorem & mysterii sanctitatem, & honorem coniugii, hoc Deum concessisse. Nec etiam potuit nisi virtute diuina fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quosdam annulos benedixisse vtiles neruorum contractioni & spasmo, ac morbo comitiali: eosdem etiam contactu strumosos sanare solitos, & vtrumque concessum D. Eduardi Regis meritis, scribit Polydorus Virgilius *lib.* 8. *Histor. Angl. fol.* 140. Nescio an eodem referendum illud Petri Blesensis Archidiaconi Bathoniensis; cuius opera studio Ioannis Busæi nostri partim de nouo, partim correctiùs edita anno superiore; scribit Bles. *Fateor quidem* (ait) *quod sanctum est Domino Regi assistere: sanctus enim & Christus Domini est, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ sacramentum; cuius efficacia si nescitur, aut in dubium venit fidem eius plenissimam faciet defectu inguinariæ pestis, & curatio scrophularum.*] tantùm ille *epist.* 150. *ad clericos aulæ Regiæ.* Prodiit ante annos duos liber benè prolixus cuiusdam Guilh. Tookeri, cui titulus *Charisma siue donum sanationis*, quo conatur docere hoc charismate sanandæ strumæ præditam, quæ hodie regnat in Angliâ Elizabetham; accepi librum dono Illustris Viri *Marci Velseri* Patricii & Consularis Augustani, qui quâ est eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ suæ expertem

k 1. Cor. 12. vers. 9.

pertem esse. Eo in libro mihi multum adulationis, & fuci, parum sinceritatis & veritatis visum inesse; nec fidem mereri. In primis vult hoc donum Regibus Angliæ ab ipso vsque Lucio competiisse: nec quidquam affert ad id probandũ. nec fieri id potest. Nam post Lucium multi Reges non Christiani fuêre; quos ille vnctos non dicet opinor. desiit ergò penes illos charisma & interruptum fuit. Et cur meritis D. Eduardi demit, quòd tribuunt cæteri? an vt Fràciæ Regibus antiquioris priuilegii splendorem eripiat? an vt doceat (*quod impudenter asserit p.* 84.) Reges Franciæ per quandá po pag ineab Angliæ Regibus accepisse? & vide, vt probet. quia Francorũ ferè totæ prouinciæ iurisdictioni Regũ Angliæ subiiciebantur. bellã rationem & dignã à Francis elucidari, quod nõ diffido facturos: nisi inepto huic ardelioni respondere dedignentur. Nec illud quidẽ probat, vt nec Polydorus, licet asserat idẽ successoribus Eduardi collatum, quòd Eduardo: de quo quis nõ immeritò dubitet. nã nec in bullâ canonizationis D. Eduardi, nec in vita eius conscripta ab Eilrhedo Rhiuallensi amplius habetur, quã D. Eduardũ quandã mulierẽ strumosam persanasse; nec vnũ verbũ additũ de successorum charismate vt nec à Tagantio, quẽ ipse etiã adducit, & vtriusq; verba adscribit. vt in manifesto mendacio deprehendatur. Solũ ergo illi de Eduardo probarunt. Addo ex Blesensi Henricũ II. de quo loquebatur: Polydorus addit sui temporis Henricũ VII. & Henricũ fortè octauum, sed nondum schismaticum, nondum hæreticum: nam Historiam ante scripserat. Quid si Polydoro dicam, me credere, si ipsi Henricus 8 pro mendacissimo scriptore eum non habuit; si non idem Cambdenius, & quotquot rerum Angelicarum bene periti, iudicant? Res tanta vnico teste non potest probari. Tookerus autem idem donum cõtendit non simpliciter concessum Elizabethæ, sed multò excellentiùs, quia sanctior Eduardo. Non mirere: nam & Apostolis, & Sanctis omnibus, & ipsi Sancto Sanctorũ præfert eo libello in Præfa. &c. 3.4. non semel. Demum quo pacto probat hoc Reginale miraculũ? Primũ *pag.* 90. per fictitium quoddam suum colloquium cũ Pontificiis quibusdam, quorum nec nomina, nec colloquii locũ aut tẽpus addit; ne deprehendatur. cur non finxisti, Sanderũ, Campianum, Alanum, Stapletonũ? gloriosè de his triumphares. Nunc respondeo esse quendã, qui de quodam, cuidam nihil credit. vis scire? ego, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquii, se illos conuicisse, bullas excommunicationis in Hẽricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo 3. & in Elizabetham à Pio V. latæ, impias fuisse; quia Reginæ Elizabethæ charisma sanationis integrum remansisse posit ostendere. quo audito, illos quasi animis consternatos subitò conticuisse, opinor impudentiã tantam admirantes; vel metu delationis negare non audentes. Sed quo pacto probat? primùm se à teste fide digno inaudiuisse quendam Romanensiũ fidei, in via sibi occurrisse probè Londinũ qui fatetur, se struma Reginæ contactu liberatum. Quasi verò ille vnicus testis; nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumstantiarum cæterarum memor sufficiat ad conuincendum. His addit postea testes alios curatos tempore quos nominat omnino quatuor, duos masculos & fœmellas totidem: vt sint duo paria. Et hi sunt *multa millia, quos ait sanasse, & velle ac posse infinitiorem numerum.* Probat etiam à cæremoniarũ sanctitate; quæ mihi suspectæ, quia video medicos priùs emplastra ap-

plicare; & eas longà diuersas esse, ab iis quibus vsum fuisse, D. Eduardũ, ex Eilrhedo Tookerus nõ ignorat. Tertia ꝓbatio deducitur, ex eo q; Regina nec omnibus, nec semper, sed aliquibus aliquãdo hanc gratiã, & grauatè solet impertiri (*pag. 105. & 106.*) itẽ quòd pars magna hominũ curata istius gratiæ beneficio, quasi relabitur in pristinũ morbi statũ (*d.p. 106.*) quod potius est indicio, non esse hoc charisma à Deo; cuius perfecta sunt opera & sanationes; contra, quæ ope malorũ spirituũ fiunt, nec planè sanant, nec perpetuò liberãt. Nec ad rem facit, quod ex Chrysost. subdit: nã id ad principium sanationis pertinet, non ad recidiuã morbi: de qua nunc loquimur. Probat etiã quia quidã Iudocus Hundius eã curationem pictã in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus atque poetis, quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.* Nec plura habet probandi genera: postea cap. 9. soluere conatur obiectiones aduersariorũ; quas ita proponit, vt appareat eũ Puritanos & cæteros merè Caluinistas planè habere dissentientes, & inficiantes ac damnantes totã hanc scrophulanã strophã. si nec fratres eius Euangelici credunt: frustra petat, me Catholicũ sibi credere; qui ipsum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo: & ex ipsiusmet opere possum efficaciter Catholicis (nã Caluinianos aut Caluinopapistas nihil moror) persuadere non temerè credendum libro Tookeriano. Argumenta hæc sunt. Miracula propria sunt Ecclesiæ Catholicæ, & nulli dantur qui sit extra Ecclesiã Catholicam *hoc probat c. 5.* Sed Elizabetha est extra Ecclesiam Catholicam. ergo Elizabethæ non dantur miracula. Min. probo, quia Ecclesia Rom. sola est Cathol. Elizabetha, vt schismatica, est extra Ecclesiã R. E. Elizabetha est extra

A Eccles. Cathol. Maior ꝓbatur, quia Eccles. Cathol. eadẽ est, quæ vniuersalis. Romana so'a est vniuersalis. ergo sola est Catholica. solam esse vniuersalem; docent omnia Historiarũ monumenta: certè vestra Anglicana cuius caput est Elizabetha. mediam insulam non egreditur. *Secundo,* Non possunt miracula fieri, ad confirmationem falsæ fidei: (*non semel hoc dicis, & verè dicis.*)
B Sed fides quam profitetur Elizabetha est falsa fides: ergo ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, non possunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quando articulos fidei Elizabethinæ mihi proposueris. interea quia Catholicos alloquor, quibus certum est Elizabetham esse Sacramentariam, & proinde hæreticam, argumentum est prorsus apodicticum.
C Nec potes retorquere, dicendo non faceret miracula, nisi vera eius fides foret; sed facit, ergo vera est eius fides. nam assumis pro explorato, id de quo disceptamus: ego verò præmisis nitor, quæ Catholicis sunt fidei, hoc est certisimæ. *Tertio* in Ecclesia Catholica semper effulsisse charisma sanitatis, probas toto cap. 4. ex D. Irenæo, D. Augustino, & D. Nysseno, D. Grego-
D rio Magno, & aliis, de reliquiis D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & aliis Sanctis, vsque ad nostra fermè tempora. Vnde argumentor: Horum fuit vera Ecclesia: nos Papistæ sumus in eadem in qua ipsi fuêre. ergo nos sumus in vera Ecclesia: vos in alia estis, quàm nos: ergo vos non estis in vera Ecclesia. Vnde sequitur verum & inuictum esse primum argumẽtum nostrum. Illorum Patrum veram Ecclesiam fuisse, tu ipse fateris; quia fateris, per hæc miracula illorum probari miraculorum continuam efficientiam. [illegible] non in eadem cum illis Ecclesia

ide?

esse: probo. illi Romanum Pontificem, pro capite Ecclesiæ visibili agnouerũt, vt & nos: illi crediderunt, quicquid nos credimus purgatorium, septem Sacramenta, præsentiam corporis Dominici in Eucharistia, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur: nec nos quicquam credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec vnum illorum, quos nominasti, miraculorum verorum patratorem, laudare potestis, quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia conueniatis, aut à quo nos in vllo dissẽtiamus. Ergo nõ vos, sed nos, in ipsorũ Ecclesia, hoc est vera, sumus. Ergo præterea fatearis oportet, vel illorũ miracula nõ fuisse vera miracula, vel Reginæ vestræ; quæ alterius fidei est, quàm illi fuêre; vera miracula non esse.

Denique si quærã à te; cur in sanitatibus à Vespaiano, Pyrrho & aliis Gẽtilibus, vel hæreticis collatis, non recognoscas manũ Dei, sed Diaboli? respõdes c. 5. quia infideliũ opera huiusmodi actu & facto impurorũ spirituũ fiunt, & laudas D. Augustinum huius sententiæ verissimæ auctorẽ. Responde igitur, cũ hanc sententiam verã esse credas; an fas tibi sit, credere miraculis, quæ Christianissimi Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apostolicæ Romanæ confirmationem operarentur? si fas credere, ergo iam concedis in probationem falsæ fidei (sic enim profiteris) vera miracula patrari posse, quod negasti, & est falsissimum. Si verò dicis id tibi fas non esse; nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei suæ, Dei ope fieri, aut vera esse miracula: sed ea cogimur dicere, vel fictitia, si non verè ægri; vel fieri physica aliqua vi emplastrorum, aut aliorum adhibitorum; vel ex pacto tacito vel expresso cum dæmone; à quo nec hæreticorum genius, nec aliæ quædã circumstantiæ multũ abludunt. Tu Tookere videris, quid me horum omnium malis credere: nam tibi credere, in iis quæ asseris, nondum decretũ mihi neque constitutum. Neque tu cures suadeo, quid ego de hac re credam: perge potiùs Dominam tuam palpare, & scribere, vnde caput vnctius queas referre. De Franciæ regibus; quorum adhuc nullus apertè hæresim professus fuit; res non Annalium modò, sed & medicorũ publicis libris, *vt Guidonis in Chirurg. magnæ tracta. 2. doctri. 2. 5. & Ioan. Tagautii lib. 1. institution. chirurgicar.* & quotidiana certaque experientia est contestata; hoc illis beneficium quondam concessum fuisse, vt contactu strumas seu scrofulas sanarent. Si vis ea naturalis fuisset, non per traducem hæreditariam regni transiuisset in Regem solum, exclusis cæteris fratribus; quorum sæpè temperies, & complexio patri similior, quàm Regis ipsius. Conditio quoque sceptri seu coronæ, cui comes illa facultas media, nihil tale poterat naturaliter largiri. Quod verò Hieron. Cardanus lib. contradiction. medicar. scripsit Reges Francorum ex longo esu aromatum hanc vim habere, ridiculũ, vanum, & dignum est scutica Ioa. Brodæi lib. 8. miscellan. cap. 10. De Pyrrhi Regis digito, contactu morbos sanante; iure optimo Anton. Mirandulanus censuit hoc mẽdaciis incredibilibus adnumerandum; vel, vt puto, dæmonicis potiùs. Nihilominùs.

Dico 2. *negandum non est aliquando nonnullos inuentos & inueniri, qui solo contactu sanant.* hæc conclusio probatur legendis sanctorũ passim, & quotidiana experientia. Et hæ sanitates cõferuntur interdum, dumtaxat ad certum tẽpus, vt legimus de S. Beniamin apud Sozom. lib. 6. & Niceph. li. 11. & scimus B. Petronillã à S. Petro, spiritual

[Margin: lib. 10. de ciu...ca. Dei.]

d.l.2.c.7

eius parente, ad breue tempus sanatam fuisse; & quod narrat Mich. Medina *l* de puero quodam Salmanticensi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando sanans id à Deo impetrauit certam ob causam, maiusque bonũ sanati, v.g. ne sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ; alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tẽpus, F quando, subsecuta in melius immutatio, proficiscitur ex sola vi imaginatrice ægri, vt de puero illo censuit idẽ Medina. Est in Hispania genus hominum, quod Saludadores vocant: vel Ensalmadores, eo discrimine, quòd isti dicant se sanare vi orationum, quas conceptis verbis dicunt: illi, vi saliuæ & halitus, quem ægro inspirant. dẽ his dico 3. *Salutatores; & Ensalmatores, nec possunt districtè & in vniuersum* C *damnari, nec etiam in vniuersum approbari.*] etenim potest fieri vt aliquando nonnulli habeant donum sanitatis: sic Victoria & Veracrucius: *m* & sic admittenda quæ Nauarrus *n* scripsit his verbis; *Porrò illi qui vulgò Salutatores vocantur (quantumcunque aliàs sint perditissimi homines) licitè possunt suo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis* D *data huiusmodi hominibus à solo Deo, conceditur in vtilitatem aliorum, & allegat, Margaritam confessor.*] Sed hoc nimis generaliter dictum: rarò enim sicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendũ tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrẽ consulo Vicariis & Officialibus Episcoporũ, cæterisq; ordinariis, vt priusquàm permittant eos, hoc curationis munus obire; E diligenter examinent, an naturalibus vtantur remediis an verò per gratiã gratis datã, an per pactum cum dæmone operentur: quæ sunt ex [illegible]

m Victor. relect. de Magia Veracru. li. 2, de anima specular. 2
n Manual c. 11. num. 36.

gnoscenda. Quod vniuersim non sint reiiciendi, contra quam insinuat Ciruelus 3. *p. de superstitione. c.3. & 7.* probatur, quia nunquã abbreuiatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur: certũ tamen puto, hanc nunquã largiri nisi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerũt: & prudẽtissimè summus Franciæ Senatus decisione quadã vni, ex hoc genere empirico, an. 1577. vetuit donec ab ordine & collegio medicorũ approbatus esset, ægrotis positiones vllas imperare, aut medicamẽta prębere vel morborũ curã publicè profiteri, lege An. Robertũ rerũ iudicatar. l. 1. c. 5. doctissimè differentẽ.

Dico 4. *solo cõtactu, aut sibilo, aut halitu, aut osculo, naturaliter quemquã alteri grauem & verũ auferre morbũ, vel vulnera sanare, vel ferrũ extrahere posse, nõ credo*, hæc conclusio tota est contra Pomponatium; quod ad contactũ, etiam repugnat Veracrucio, illius fundamentum iam posui, huius autem hoc est: naturali complectione vel constellatione quidam sunt nociui, quod in fascinatione patet ex solo aspectu, ergo ex iisdem causis, quidam naturali complexione vel constellatione erunt salutares & medici. Sed tam paucis verbis multa supponit, non concedenda. primò quod de constellationibus, Albertum secutus, ait, verum non est. Si loquitur de constellatione, quando iste nascebatur: omnes eam vim habituri, qui tum nati. quod quis credat? si de constellatione sub tempus contactus; poterunt sanare omnes; quotquot tunc tangent: si de vtraque simul; annus ille magnus intercesserit oportet, qui eandem stellarum posituram & influxus reduxerit quando tangit; qui erant, quando natus, at quis tanto viuit vel vixit tempore? Alioquin nõ poterit hoc aliã die præstare, quã quãdo positu-

ræ æqualitas iſta,quam oportet,acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de faſcinatione opinionem admittit, hoc poſteà docebo prorſus à verâ Philoſophiâ alienum. Tertiò peccat illatione. nec enim ſequitur,nociua eſt qualitas hominis in hominem; ergo & qualitas hominis in hominem fatenda eſt eſſe ſanatiua. nam auctore Ariſtotele *o* plura neceſſaria ad ſanitatem, quàm ad ægritudinem. malum enim ex quouis defectu, bonum ex integrâ cauſsâ. Deinde contagio ſolo hauritur afflatu. Verum in hac curatione ſedulò obſeruant modos tangendi certos, numerum & alias ceremonias. Accedunt multa ſuſpicione plena & periculo. Primò quod ſalutatores illi dicunt, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus ſe habere: fieri autem non poteſt, vt vini potus proſit ad contrariorum morborum curationem. ſi proſit frigidis,non proderit calidis. Item ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra cauſarum Veracrucili ſuffragatur. Tertiò dicunt in præſentiâ alterius ſalutatoris vim maiorem ſalutandi habentis, ſe ſanare nequire. quod eſt abſurdum. deberet enim potiùs vis illa, ſi naturalis eſſet, magis intendi. Quartò mentiuntur,cùm dicunt naturaliter vnum ſalutatorem ab aliis ſalutatoribus cognoſci, licet eum priùs nunquam viderint, quod ſignum alicuius notæ illis à dæmone impreſſæ. Sanè pleriſque rotæ veſtigium ineſt, vt dictitant ipſi, S. Catharinæ vel Quiteriæ. Quintò falluntur,dum putant hanc vim competere ſeptimo cuique filio, ſi maſculinum ordinem fœmineus partus non interruperit. quod eſt ridiculum naturæ adſcribere, & non miraculo. Sextò ſæpè [illegible]lari, quæ

Probl. ſect. 7.

procul in eorum abſentiâ geſta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrem à morſu canis rabidi ſanauit. narrat Hiſtoriam ipſe Torquemada. *p* Septimò gloriantur ſine nocumento ſe tractare poſſe carbones & ardentem clibanum ſubire; quæ naturaliter fieri nequeunt; niſi ſe præmuniant lotione & inunctione rerum frigidiſsimarum, quæ tamen nõ poſſunt, niſi ad modicum tempus, ignis actiuitati reſiſtere. Vnde & Vairus *q* narrat, ex hoc grege quendam, cùm ingreſſus furnum fuiſſet, & alius, eo ignaro ianuam occluſiſſet, ibi flammis abſumptum.

p Horti Florum colloq 3.

q lib. 2. de Faſcino c. 11.

Venio ad Pomponatii fundamentum, & reſpondeo; lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiuſmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamento certo & definito totius ſpeciei, fit enim inde, vt omnis magnes ferrum attrahat, omne rhubarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum ſanet. Oporteret ergo, ſi ſalutatoribus vis ea naturalis ineſſet; ratione ſpeciei humanæ eam accepiſſent, & ſic omnes homines eâ vi pollerent. Si ratione indiuidui & ſingularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupicâ hæc diuerſitas, ratione indiuidui, reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod poteſt alter? Neutrâ ergò ex parte ſimilitudo locum habet. Item quod rhubarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris ſui temperamenti. cuncta enim ſpeciei illius indiuidua & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non poteſt eſſe hæc ſimilitudo & paritas temperamenti: quia hominis forma diuerſiſsima eſt, à forma rhubarbari; quare & temperamentum corporis diſcrepat à temperamento rhubarbari. nam alias longè requirit di-

ſpoſitiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, ſucciue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini; quæ rupicæ, vel rhubarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, ſeq; angues ſine læſione contrectare poſſe; iam pleriſq; impoſtura cognita eſt, ſolere priùs contra morſum ſeſe antidotis præmunire.

De militari illa vulnerum curatione; audacter dico, niti dæmonico pacto; & ex genere ſuo, id lethale crimen loquor de illa, quæ ſolum obligat linteo: nã quæ oleo, & vino vtitur: ſi congruo temporis interuallo ſanet, nec mala murmura his addat aut alias ſuperſtitiones phyſicis licitis remediis annumeranda. Blaſphemum quoque eſt vocare artem D. Anſelmi, quæ fuit Magi illius Anſelmi Parmenſis commentum. Accedit quod ſic à vulneribus aut morbis ſanati, poſtea in dolores grauiſsimos & ſæpè morbos ſæuiores reincidant, r & vt plurimũ vitæ exitum peſsimum ſortiantur; quod poſſem mihi notorum multorum exemplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

r Anania libr. 4. de nat. dæm.

Reſtat quiddam Alberti Magni, ſ qui refert duos ſe vidiſſe pueros, quorũ vnus cum ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia, quæ ad dexterum eius latus ſita, aperiebantur: ab altero verò idem in ſiniſtris oſtiis præſtabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad ſolum contactum vel præſentiam alicuius excidat? Nonne ſcribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam ſe nouiſſe, qua ab equis calcata continuò ferrei calcei ſoluuntur. Pici herbã cuneũ adactũ extrahi, teſtibus Democrito & Theophraſto. AEthiopidis herba certo ritu incantata, feras omnes ſi admoueatur aperiri; & ſuo tempore Venetiis furem ſuſpendio da-

ſ ex lib. 3. de motu animaliũ.

A mnatum, cui ſic fores omnes patefiebant.] ſic ille epiſt. Nuncupatoria in Dioſcoridem. Reſp. In vltimis duobus apertam incantationem acceſsiſſe; in prioribus duabus herbis, occultam attrahendi & diſiiciendi vim à natura inſitam: quæ vis naturaliter hominibus ineſſe nequit. Nec ratione ſpecifica, quia non omnes habent; nec indiuiduali; quia conditiones indiuiduantes

B non producunt talem effectum. Quare nec Ariſtoteles, nec quiſquã rectè philoſophantium, hoc eſt crediturus. *mirandumq; vehementer vnum Albertũ, plura narrare ſolum, ſe huiuſmodi creditu difficilia vidiſſe, quàm ad illum vſque* (vt ait Anton. Mirandulanus) *cæteri qui exſtant ſcriptores tot ſæculorum ſimul omnes.*] Si tamen hoc accidit, dæmonis præſtigiis adſcribendum. Cuius etiam

C pacto & incantationibus fretos fuiſſe Pſyllos & Marſos, ſatis colligitur; ex Plutarcho, Plinioque, clariùs etiam Alchimus Auitus lib. 2. his verſibus;

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem;
Occultas tacito tentantem pectore vires?
Legifer vt quõdã vates, ſub rege ſuperbo,
Dũ noua monſtraret iuſſi miracula ſigni,
Commouit liuore magos, vt talia tentẽt,
D *Accumulentq; ſuas zelo feruente ruinas.*
Queis forſan ſi ſuppeteret non vana poteſtas,
Demere, non etiam properarent addere monſtra,
AEmula ſed ſignis tantùm, non viribus æqua.
Quod remouere nequit, duplicata ſuſtinet irâ.
E *Hinc eſt laudato quod poſſunt carmine Marſi,*
Cũ tacita ſæuos producunt arte dracones
Abſentes, & ſæpè iubent confligere ſecũ.
Tunc vt quiſq; grauem bello perſenſerit hydrum.

Aspidis aut duræ clausas cognouerit iras,
Concutit interius secreti carminis arma;
Protinus & laxis verbo lactēte venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermi.
Et morsus tantùm, non virus in angue timetur:
Interdū perit incantans, si callida surdus
Adiuratoris contempsit murmura serpēs. (Circe, quæ Anguitia.)
Hoc quoniam de matre trahunt & origine prima,
Anguineæ fraudis quod sic, linguæ ꝑ perit
In speciē reddunt commercia mutua sudi.

CAPVT IV.

De Magia artificiali.

HAEc mira quædā perficit per humanam industriam: tantùm enim nunc loquor de operatrice: diuinatorix suum locum reseruo. Magica *operatrix artificialis* & ipsa duplex est, *Mathematica & Præstigiatoria. Mathematicā* voco, quæ nititur principiis geometricis, arithmeticis, vel astronomicis, huius exempla sunt Sphæra illa Archimedis, secundū Claudianū vitrea, de qua M. Tullius *a* & in Siracusarū obsidione nauiū per specula cōbustiones: *b* Archytæ colūba lignea volans: *c* Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes: *d* & Boëtii æreæ, volantes & cantillantes, serpentes ex eodē metallo sibillantes, & similia multis narrata. *e* Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponendū autē nihil hanc efficere posse quod rerum naturæ repugnet: quin imò indigere causarū naturalium ope certo motu & dimensionibus applicatarū: vt in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris & automatis patet. Quare si quis effectus proponatur, causarū naturalium efficacitatem superans, ille ad prodigiosos referri debet etiamsi humana industria ad instrumenti confectionē motūue concurrerit. Idcirco dissentio à Guilhel. Parisiensi, Medina & aliis: qui caput æneū Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutū: nec enim humana industria huc vsque pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocē humanā, ad lubitū interrogantium respondendo, emittat. nā hæc vitam, & respirationē in loquente, & perfectissimam vitalium organorum cooperationē, & discursum quendam loquentis, requirunt. Quæ cū huic capiti defuerint omnia: si loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in statuis idolorū oracula fundebat: qui solus cacodæmon fuit. Notū enim simulacra vocis propriæ expertia fuisse. *Simulacra, enim Gentiū argentū & aurum: os habēt & non loquentur. neque enim est spiritus in ore ipsorum.* Fuit illa sententia Guilhelmi, & olim Hermetis, sed à Theologis confutata iampridē. *f* Huc pertinet globus ille artificiosus, seu ahenea statua, sic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intensus erat remisso, sagittas in spectantem eiacularetur: quo pacto Kennethū III. Scotorum Regem à Fenella interemptum, in Maioris & Boethii *Scotiæ Annalibus* legitur. Eodē reducenda quorundā mirifica solertia, vt artificis illius qui Romano Imperatori, vitrum flexile, & non fragile obtulit, de quo post veteres Guido Aretinus epist. ad. Michaelem Monachum ferentium immania pondera fronte, & funambulorum globis insistentium (vt vidi) & qui membra, quasi lutea confractaue, vti lubet, flectunt, de quibus egit D. Chrysostom. *hom. 19. circa fin. ad Pop. Anthiochen.* ad quæ solet plurimum iuuare corporea dispositio, & naturalis agilitas, vt plurimis exemplis docet Andre. Libauius

a 1. Tusc. & 2. de na. deor.
b Plutarch. in Marcel. Zonaras tom. 2.
c Gellius li. 10. No.
d Glycas & Manasses in Annal.
e Cassiodor. l. varia. epist. pen. & Politian. in Panepistemone.

Psal. 134. v. 15.

f D. Tho. lib. 3 contra gent. c. 104. Valencia 2. 2. disp. 12. 2. 2.

p.2. Mirabilium tracta. de Noctambulis in fine operis.

Altera species ludicra & deceptoria, vocari potest *præstigiatrix*: (à qua factum vt mira Magorum à Græcis παίγνια & κυβεία; à latinis; ludi, & ludicra, & ludibria vocata sint, (vide Heraldum in li. 1. Arnobii pag. 31.) cuius effectus non sunt quales, aut qui videntur: ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cùm agilitate pedum vel manuum fiant, vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vsu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de asino & camelo *g* interdum per meram imposturam, & meatus occultos aliquibus subingressis, vt faciebant sacerdotes Beli qui à Dracone cibos deuorari fingebant: *h* vt fiebat celebri in illa solis mensâ, *i* quam vulgus peregrinorum putabat sponte suâ cibos suggerere, reuerâ tamen cibi à vicinæ vrbis incolis suggerebantur. *k* Et etiam accidebat, in fictitiis illis idolorum amoribus ac stupris, de quibus Iosephus, & Rufinus. *l* Item quando Barchochabas, pseudomessias Iudæorum, stuppulam in ore succensam anhelitu ventilans, flammas vomere videbatur, teste D. Hierony. *Apologeaduersus Rufinum*: simile putarim, quod de Caco latrone narrat in Alcide poeta. Talia quæ vocat Irenæus lib. 1. aduer. hæres. cap. 4. Anaxilai ludicra, v.g. facere vt conuiuæ videantur habere AEthiopicum nigrorem, vel defunctorum pallorem, asinina aut equina capita. commentum vetus Plinio lib. 28. & 35. & sexto Empirico notum lib. 1. Pyrrhoniar. vt docet Marsilius Cagnatus lib. 3 varior. cap. 10.

g Descriptio. Africæ lib. & lib 9.
h Daniel 14.
i D. Hier. epist. 103. ad Paulin.
k Herodo. lib. 3.
l Ioseph. lib. 18. ant. c. 4. Rufin. lib. 2. hist. Eccl. c. 25.

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis, per se bona est, & licita, vt omnes A artes per se sunt bonæ. Per accidens vtraque fit illicita, primò quando in malum finem referunt. secundò quando scandalum oritur, eò quòd putentur hæc fieri dæmonum operâ: quare non deberent huiusmodi permitti, nisi circulatores publicum & idoneum à Catholicis haberent artis suæ testimoniū. Tertiò si quod inde spirituale vel temporale damnum corporis aut animæ B immineat ipsi circulatori, vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui sine necessitate vel causâ iustâ, se mortis periculo per lusū exponunt. *m*

m Silu. & Fumus in verb. ars Nauar. ca. 15. num. 8.

Cæterum *Naturalis* & *Artificiosa* Magiæ, duo sunt velamina; quibus se occulere solet Magia *Diabolica*. semper enim vel naturæ vim mentitur, vt in iis quæ de astrorum influxu, & temperie hominis superiore capite disseruimus: vel mentitur artificium; vt in C characteribus, imaginibus & huiusmodi, de quibus disputandum q. sequ.

Nunc de præstigiatrice quædam, ad alia quæ postea differentur *lib. 2. q. 8.* Sapienter ab Vlrico Molitore *lib. de Phytonicis mulierib.* animaduersum fuit à Diabolo sic medium disponi posse, vt vna res alia videatur: & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus. D cùm autem satanas *sit magister* (ait) *ioculorum*; nemini dubium esse, quin subtiliùs hæc Diabolus operari possit. hic, nunquam discipulus est doctior præceptore. Talis illa, de qua Niderius, *in Formicario, cap. de maleficis & eorum deceptionibus*; *Coloniæ*, inquit, *citabatur virgo quædam, quæ mira in conspectu nobilium fecisset, quæ arte magica videbantur fieri. mappam enim quandam dicebatur lacerasse, & subito in oculis om-* E *nium redintegrasse: vitrum quoddam ad parietem à se iactatum & confractum, in momento reparasse & similia. Manus inquisitoris euasit excommunicata.* Bodinus

dinus notat, eos solere decem magicis præstigiis vnum subtilitatis seu agilitatis artificiosæ actum miscere. vt persuadeant, quæcunque ab ipsis geruntur, citra præstigium, solâ dexteritate & arte fieri, procurant, vt quicquid sortilegii admiscent, id subtilitatis & agilitatis esse videatur. Amat satan homines ad risum prouocare, vt læti ac hilares imbibant impietatem, sic præstigiatores isti agyrtæ, ioculari; miriones, circulatores, ipsos iudices sæpe ad ineptam quãdam lætitiam & admirationem pertractos fascinant, vt cuncta ipsis iocatoria tantum, nec punienda videantur. frequens talium semper vbique prouentus fuit, & seges etiam hodie in aulis quorundam Principum, allio & cicutâ nocentior. In Francia Triscalinus coram Carolo IX. aliâs laudato Rege; ex cuiusdam nobilis, ab eo remoti, torque; annellos ad se sigillatim cunctis spectantibus pelliciebat, eosque manu recipiebat aduolantes vt videbatur: nihilominus mox torquis integer, & illæsus repertus fuit. Hic conuictus multorum, quæ nec arte, nec actu humano, nec naturâ fieri poterant; fassus est ope diaboli cuncta se perfecisse, quod antè obstinatus negauerat. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert, anno 876. tempore Ludouici Imp. Sedechiam quendam religione Iudæum, professione medicum, stupenda quædam coram Principibus viris fecisse. videbatur hominibus deuorare hoplomachum equitem; currum quoque onustum fœno cum equis & aurigâ: amputare capita, manus & pedes; quæ pelui coram posita sanguine stillantia cunctis spectanda præbebat, & ea statim hominibus illæsis suo quoque loco restituebat: venationes; decursiones, & hastiludia. & quę homines in terris agitant, ea in aëre audiri faciebat: mediâ brumâ hortum amœnissimum, in Cæsaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione auicularum, subitò natis & auditis producebat: Si quis pedem attraheret alterius, pes subsequebatur, & homo innoxius persistebat. In Siciliâ Eunum proponunt, sed eius facinus illud quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoque non præstigiis planè tribuendam: nam in ore abditam nucem sulphure & igne plenam habebat, qua leniter exspiratione mota, fundebat flammam, vt scribit Thomas Fazellus *de ead. 2. rerum Sicularum lib. 5. c. 2.* idem *c. 1. lib. 3. deca.* 1. mira refert de quodam Diodoro, quem vulgus Liodorum vocat: hunc magica arte imbutum, miranda præstigiorum machinatione Catanæ floruisse. *Is namque potenti carminum suorum vi homines in in bruta animantia conuertere, omniumque fermè rerum formas in nouas metamorphoses transfundere longissimisque à se spatiis dissitos, repentè ad se trahere posse videbatur. Catanenses præterea adeo crebris lacessebat iniuriis, & contumeliis dehonestabat, vt vanissimæ crudelitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei pendendi studium concitarentur. Qui cùm capitis reus cruci tradendus esset, e liciorum carminum præsentissima arte è Catana Byzantium, cuius imperium eo tempore Sicilia agnoscebat, & rursus è Byzantio Catanam è lictorum manibus dilapsus, paruo temporum interstitio, per aerem deuehi se iussit. Quibus veneficiis adeò populo factus est admirabilis, vt in ipso quandam numinis potentiam esse rati, errore sacrilego cultum sacris debitum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Catanensi Episcopo, diuina virtute ex improuiso captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacem igneam iniectus, ignis incendio consumptus est.*] Sic diuina iustitia præualuit, & qui se iudicibus

Bodin. in dæmon.

forte minus iusto zelo motus eripuerat, è sancti viri manibus elabi non potuit. His similia præstigia narrabo sequ. lib. 6. in prin. & quædam Cratistheni cuidam tribuit Crespetus ex Athenæo, & aliis quibusdam est Antonii Gueuare Episcopi Modonedensis *li. 3. horologii principum cap. 43. & 44.* & meritò subdit, quod iam monui, istos ioculatores, quantumuis artificiosis, opera dæmonum adhibere; ideò legibus latis Franciæ Reges S. Ludouicus, Philippus Augustus, & Henricus 3. regno exultare tales sanciuerunt. *Cresper. de odio Satanæ discur. 12. lib. 1.* Nostris téporibus Cæsarium Maltesium Parisiis captum fuisse, sed astu carceribus elapsum ferebant; idque ei Baxius inquisitor inter cætera in iudicio obiiciebat; sed cum vrgeretur & damnationem metueret; à gubernatore, qui tum erat, iudicibus Ecclesiasticis suspendere iussis, ereptus in aulam irrepsit; & ibi multa de nouo cœpit edere chartas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distans, sic mutabat, vt bis terque alia in eis figura appareret: in altera mensæ parte posita vasa ad se alliciebat moto vitri tantũ frustulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum sparsa saccari granorum minutorum in mensam magna multitudine, quod quis sibi granum mente delegisset indicabat; etiam si quis, in deligenda re proposita, dubitasset, addebat hæsitationem, & resolutionem: iactabat quod alter esset electurus, id se diu ante prænouisse, & alia multa: propter quæ tertiò in ius ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi, D. Houio anno 1600. vocatus; cum sistere se pollicitus esset, aufugit ad asylum omnium Antichristi præcursorum. Princeps ille, qui præstigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat, vix bienniũ superuixit, & florente ætate interiit; nec quicquam illi postquam malæ causæ defensionem susceperat, postea feliciter in gubernatione cessit. Non impunitos vnquã Deus Principes sinit, hostiũ defensores: quia nominatim vetuit, ne præstigiatricem quis viuere patiatur, *Exod. 22. v. 18.* hoc est, vt Philo interpretatur, noluit differri supplicium: sed ipso quo coniuncta foret die, interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, sigillorum, aut imaginum sit, qualem Magi contendunt.

CVm Magis sentiunt Ptolomæus, Aphrodisæus, Porphyrius & alii Platonici, & stultissimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. sed superstitiose.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabim⁹ infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Assyrius; censens, si quid his efficiatur, id ex constituto fieri, dũtaxat quia dæmones hæc sibi signa constituerunt, & quasdam quasi tesseras militares, aut pacta conuenta, vt homines solent verborum certas formulas. Moses Maymon pronunciat, [a] mendaces & stultos esse, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis denique lineamentis, aut vocibus aere fracto natis, tantam mirabilium potestatẽ adscribunt, consentiunt Medici, Theologi, & Iurisperiti nostri. [b]

Notandum ex Conrado VVimpina, [c] Magos triplex genus imaginum seu figurarum habere. Quibusdam adhibendas docent suffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorũ nomina exorcisationes, & alia, quæ perfida sunt & manifestam continent idololatriã. primò quia hæc

[a] Doctor. dubitant. c. 72.

[b] D. Tho. 12 q. 96. a. 2. & 4. contra gent. c. 104 & 105 & ibi Ferrar. Silu. verb. superst. q. 10. Ciruelus de su-

nomina non nisi à dæmonibus potuerunt accepisse (quod Cardanus fatetur. *d*) Secundò quia dicere quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, est error in fide: dicere autem quod talibus vti, non sit dæmones sacrificio honorare, & ideò damnabiliter ἰδωλολατρεύειν, etiam est error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic.* 10. & 11.

Alterum genus imaginum, caracteribus & sculpturis innititur, barbaris & peregrinis, in quibus sunt nouem caldariæ, & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter septem nomina ex Mahumeticis deliriis Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermeti AEgyptio, & Thori Græco: tales etiã numerant quatuor Salomonis annulos. talia cuncta patet annumeranda primo generi superstitiosorum & execrabilium; nec vim vllam habere posse, nisi à dæmone; quo Doctore & Dedicatore miseri ea acceperunt: quę per se vana & inania esse, deliciis & laminis agens, docuit D. Hieron. *e* Fatentur etiam ipsimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Est etiam in fide error, quod vnus dæmon sit Rex Orientis, Alius Occidentis, & præsertim suo merito. *f*

Tertiam speciẽ genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cælo subiectos vultibus cœlestibus*; & hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio cœlesti, pisciculos omnes fluuiatiles à cœlestibus piscibus, hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti. *g* Sed superius iam ex parte hoc confutatum fuit. *h* nunc addo, si tam potens illa correspondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quosdam superstitiosos? v. g. vt si

A talem expectas effectum, in tergo figuræ eum debeas inscribere; si contrariũ, in fronte, idque faciendum aliquando manu dextrâ, aliquando læuâ; sigillum modò fodiendũ capite deorsum, modo capite sursum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gersone, & VVimpinâ, hanc etiam vltimam speciem superstitiosam damnatam esse. Fundantur enim hæc omnia in aphorismo Magico libri impii, qui inscribitur

B ARBAGH THEL ארבעתאל in Septenâ 2. vbi traditur, quod quando Deus nomina rebus vel personis imposuit, simul cum nominibus vires & officia quædam illis distribuit: & ita caracteres ac nomina constellata (*h Imagines sub certa constellatione formatæ & nominatæ*) habent vim non ratione figuræ vel pronunciationis, sed ratione virtutis seu officii illius, quod Deus ad

C tale nomen vel characterem ordinauit.] Hoc totum est mendacium confictum ad stabiliendam hanc superstitionem. Nomina quidem Deus in scripturis imposuit sanctis quibusdam, mysterii significandi caussa, & officio eorum, quo isti functuri, conuenientia: sed ipsi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam

D nomina indidit, non Deus.

Par ratio est de annulis & sigillis Magicis, quantumuis præferant speciosissima nomina Raphaelis, Machabæorũ, Salomonis, Elizei, Zachariæ, Constantini, & quorumdam sanctorum: quibus nominibus etiam interuenit blasphemia, dum hosce sanctos fingunt nefariè Magicis initiatos, item quia signũ crucis, quo in signo vicit ille Magnus

E Imp. annumerant sigillis suis dæmoniacis.

Deniq; certò tenendũ quando effectus aliquis sequitur vsũ characterũ; annulorũ, sigillorũ vel imaginũ: quod fie-

[Margin notes:] ...perstit. pa. ... Martinus de Artes libr. de superstitio... lib. Con... ronchus ... b 5 de ...norb. re... efic. ca. 1. ...io Kelus ...br. de ...hiltris c. 1. ...atrus, A... an & a... i. ... li. de superstit. ca. ... en. & vlt. ... li. 16. de varietat. ... in vita Hilario ... ed. ... Arti. Pa... 25. ... Tertul. Alber. ... Ba... nus, Mi... lus. ... sup. c. 3.

Plato 2. e Repub. Tralliani lib. 10. c. 1. Philostrat. lib. 3. vitæ Apollonii. Iosephus lib. 8. antiq. c. 2.

ri interdum contendunt: *i* id totum à dæmone fieri, qui constitutarum à se nugarum credulitatem conatur, vel de nouo mentibus inserere, vel insertam profundiùs & stabiliùs infigere.

Porrò vt nugacitas Hermetis & similium deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Ludouici Dulcis: qui non vtili exemplo fictitii Salomonis & Hermitis sigilla in lucem edidit, deceret potiùs in Ecclesia Catholica talia obrui silentii cinere, quã typis tam splendidè euulgari, Aiunt ergo nugones: Qui gemmam possideat, cui insculptus aries, leo, vel sagittarius, cunctis eum gratum & gratiosum fore: cui virgo, taurus capricornus, hunc religionis amplectendæ auidum effici; cui gemini, libra, aquarius, hos amicos fidos, legum tenaces, & concordiæ studiosos fore, contrà cui cancer, scorpius, pisces, iis inserendum amorem iniquitatis, leuitatis, mendacii: cui Saturni character, is gliscens robore; cui Iouis, amabilis, fortunatus, ad summos honores prouehendus, cui Martis, inuictus; cui Solis, opulentus; cui Veneris, immersabilis, & omnium compos votorum: idem, cui Lunæ. Quid multa? nulla est imago stellæ, cui non peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto stellas, draconis figura, lætum facit, & diuitem; astrolabii, fatidicum; idem (ride) asini, si chrysolitho insculpta: ranæ inimicos ad pacem, amicos ad odium impellit; cameli, dæmones cogit, &c. *hæc ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vsque ad c. vlt.* Si nugabatur, certè crassè ridet Prelatum illum, vnum ex Ecclesiæ cardinibus, cui opus inscribit: si seriò, non habeo quî excusem, cùm ea quæ solius Dei sunt, infundere, prophetiam, & religionis ac fidei amorem, tenacitatemque & similia, tribuit asinorum & siderum figuris: Nonne hoc est suadere, vt relictis bonis artibus, & studiis Ethicis, demergat se humana curiositas in barathrum superstitionum, & facere, vt cuique sit Deus annulus sculptus quem dextra gerit?

Sed alia ex parte negotium facessunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cùm obiicimus, pentagonos circulos, & alia huiusmodi signa aut characteres, duntaxat esse, qualitates quasdam quantitatis: ipsam verò quantitatem, non esse principium operatiuum: *Respondet*, non esse figuram principium operationis, sed tamen ad operationem plurimum conferre: sic enim deformẽ materiæ figuram hominis animo tristitiã, speciosam verò eidem gaudium afferre. quod sine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres, nihil neque pulchritudinis, neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has passiones gignendas, habent. Quod cùm ipsemet videret Pomponat. tandem confugit ad credulitatem iis vtentium. Verùm credulitatis non maior vis est, quàm imaginationis: de qua vide dicta præcedenti capite.

Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam communem sententiam nonnullis lacessit. *k* — *k* 2. 2. q. 96. a. 2.

Primò sic ratiocinatur. figura, licet non sit ipsum principium operationis, est tamen comprincipium. ergo, vt est figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum instrumentis efficit figura, vt illa sic, vel sic operentur: tum quia ferrum latum super aquas fertur, quod si in formam aliam contrahas, demergetur. *Respondeo*, figuram esse comprincipiũ in motu locali, & operationibus quę per hunc motum fiunt: vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram: per malleum, per asciam: per serram: non verò in operationibus, quæ fiunt per alterationem: neque id probant eius confirmationes

tiones: quarum etiam vltima fortaſsis falſa eſt. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt poroſum fiat, & aquis immerſabile. Sed eſto fiat, erit non ratione figuræ, ſed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipſa ſubſtantia, ſecundùm multos. quæro enim, quâ figurâ velit eſſe ferrum, circulari, quadra, an pendagona? ſi dicat, hæc vel illa: inferam idem fore ſi alia ſit formata lamina; æquè tenui & lata figura: quod indicium eſt nihil operari figurâ. ſi dicat qualibet in figura ſufficere illam extenſionem & diductionem ferri; certè fateatur neceſſe eſt, à figura hoc non pendere. non minus enim differunt extenſio quantitatis, & figura quantitati extenſæ impreſſa, quàm albedo à ſuperficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ ſpeciei imaginum. quod iam exploſum eſt.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Thom. quaſi ſanctus doctor. *d. ca.* 104. conceſſerit, imagines haſce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus ſunt imagines, & rem conſtituunt in ſpecie artificiali. *Reſpondeo* D. Thomam cùm eo capite has ſuperſtitiones impugnet, hoc tantùm ex perſona aduerſariorum dixiſſe, quaſi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falſum foret.

Quartò ſubdit, videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Reſpondeo*, ſtultorum eſſe numerum infinitum; ideò ſufficere quod re verâ res ſit mala, & ſuperſtitioſa. Hactenus ſufficiant dicta: plura ſuppeditant, qui ex profeſſo de hac re. *l*

l Langius d. epiſt. 34 Medina d. cap. 7. fol. 71. Ananias d. lib. 4. Carda- nus li. 16. de variet. & li. 18. de ſubtilitat. Ciruelus ſup. & Bap. Segnus li. de vero ſtudio Chriſtiano c. 7.

QVÆSTIO II.

An numeris arithmeticis aut muſicis magica vis vlla inſit?

PAtres Orthodoxi paſsim de numerorum connexione multa philoſophantur: iidem tamen dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali, diuina quædam myſteria contemplabantur, nec vllam vim naturalẽ, vel Magicam, numeris ipſis, qua tales, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici, putidè ſuperſtitioſi in hac re fuerunt. Sit.

Concluſio, *Numerus, quà numerus eſt, nullam neque naturalem, neque ſupernaturalem vim operandi continet.*] Hanc qui neget, philoſophum negat Andr. Laurentius lib. 8. hiſt. Anatom. q. 10. & probat optimè Leonard. Vairus lib. 2. de faſcino cap. 11. & Catholici cæteri, ad vnum, concedunt: præſertim, quotquot numerum, nihil reale eſſe à rebus numeratis diſtinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipſum ſolummodò imaginarium eſt? ſed & ab illis concedenda cõcluſio, qui volunt eſſe aliquid reale rebus numeratis ſuperadditum. Fatentur enim, numerum eſſe quantitatem: quantitas verò per ſe non eſt operatiua, niſi fortè motus localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figura diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim, eſt quantitas diſcreta; cuius, quàm continuæ, non poteſt eſſe maior efficacitas.

Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini ſolet eſſe lethalis, & octimeſtris partus minimè vitalis: ſi non aliquid momẽti numerus habet? Quoad partum octimeſtrem, id contingit: quia ſemen humanum multiplex eſt. quoddam perficit fœtũ ſeptimo menſe, & tunc fœtus poſt ſextum menſem conatur exire: quod ſi non reperit magnam reſiſtentiam, tunc validus exit & robuſtus; ſi verò reperit, continua illa menſis pugna debilitatur, & octauo

mense debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud semen perficit fœtum nono tantùm mense, & tunc fœtus ante hunc mensem non conatur exire, soletque adeò robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non resistant, vel per resistentiam, quando mater vterum fert diutiùs, non admodum debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octimestri partu*, quem tutiùs hac in re sequeris, quàm Academicos ad numerorum vim superstitiose confugientes; quorum dicta inuenies in opere erudito Fabii Paulini *lib. 6. Hebdomad.* c. 4. Hippocratem secutus idem respondit Andr. Laurentius li. 8. hist. Anatom. cap. 9. & q. 30. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorũ dierum, potissimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus sunt, ratione ac periodo quadam naturali: Nam ad musicorum numerorum vim confugientes Pythagoræos, & ad Arithmeticos calculos reducentes alios, aut astrologorum planetarias nugas prouocantes. Astrologos accuratè refutat And. Laurentius lib. 3. de crisibus, vsque ad cap. 8. Fracastorium, qui lib. de causis criticorum dierum omnia retulit ad motum humoris melancholici, refellit idem cap. 9. & 10. & postea tandem cap. 13. suam sententiam proponit, causas esse duas, materialem & efficientem. Materialem esse quemlibet humorem noxium quantitate vel qualitate peccantem. Efficientem esse duplicem, vniuersalem & particularẽ. Vniuersalem & remotam esse cœlum, cuius vires ferè omnes Luna excipiat, & nobis communicet. Particùlarem & propinquam esse ipsam naturam, quam Hippocrates vocat calorem insitum, Galenus facultatem corpus dispensantem alii temperiem siue spiritũ vocant: quæ sic motiones suas statis circuitibus perficit, quasi ratione vteretur: quod si aliquando errat, id à materiæ vitio procedit, eam contumacia sua vincentis.

Itaque quod tardior vel celerior sit crisis, id partim materiali, partim efficienti causæ tribuendum. Si enim humor sit temperamento calidus, substãtia tenuis, & qualitate benignus, faciliùs à natura domari, celeriùs coqui, & excerni: Si crassus, frigidus & contumax, difficilius. item à validiore natura, citiùs; à debiliore, tardiùs coqui.

Quod autem nunc pari, nunc impari die contingat crisis, id à sola materiali causa prouenire, nempe peculiari humoris cuiusque motu; bilem tertio quoque die moueri, pituitam quotidie, melancholicum humorem quarto die. Ergo biliosos morbos omnes imparibus iudicari diebus, cæteros quotidie ex paribus: quia iisdem diebus morbi iudicandi, quibus mouentur. Huius quotidiani, tertiani, & quartani motus causam non minus occultam esse quàm magnetis aut chatarticorum sunt proprietates.

Quod denique septenariis tantum perfectæ & salutares crises perficiantur, id totum efficienti causæ tribuendum. *Natura*, (inquit) *definitum sibi elegit tempus, quo motus suos & crises perficit. Tempus illud sola experientia* (quam solam Hippocrates secutus, vt docui idem cap. 11.) *Septimo die, decimoquarto, vigesimo, perfectas & salutares crises sæpè contingere: Sunt igitur præfixi illi dies, & à natura ordinati. Cur autem septenarium potiùs, quàm alium numerum, sibi pro deliciis elegerit natura*: Fatetur id altioris esse contemplationis, & Theologicam reddit rationem. *Hoc ideo factũ, quia rerũ omnium Parens & Creator Deus eam Naturæ legem imposuit. Nam & diei septimo benedixit Deus, & cum filius Israel, tan-*

quã celebratißimum commendauit, & septimo die post absolutã vniuersi istius, quod oculis cernimus, creationem, quieuit ab operibus suis. Naturam ergo cuiusque particularẽ crises septimo quoque die perfectas moliri, nec eas alio vnquam aggredi die, nisi aut impedita aut lacessita fuerit; & ideo propter huiusmodi impedimenta, nonnunquam intercedentibus diebus seu intercalaribus crises fiunt (de quo idem egit lib. 2. à cap. 13. & hoc lib. 13. cap. 15. Particularem denique hanc causam ab illa vniuersali efficiente, nempe cæli motu, iuuari; vt si aliquando accidat lunæ septimanas cum septenariis morbis concurrere, crisis inde meritò fælicior faciliorque speretur. & hactenus tantùm à Galeno in lib. de diebus decretoriis Astrologos iuuari, de quibus egerat Laurentius d. libro 3. cap. 7. & 8.

Cur denique quilibet septenarius suum habeat indicem, nempe quaternarium, causam esse commune physicis & arithmeticis axioma, partes de suis proximis totis iudicare: vt cùm architectus ex fundamento parietes, ex parietibus tectum futurum, totamque domum colligit. Septenarii partes in quas proximè resoluitur duas esse: quatuor scilicet, & tria: Sed propinquior est quaternarius, indicabit ergo quartus septimum: & vndecimus, qui secundæ septimanæ quartus est, decimumquartum; & decimusseptimus, qui tertiæ septimanæ quartus est, vigesimum. Quinetiam quartus dies septimanæ medius est, parique cum extremis iungitur societate, vnde fit, vt si primus dies morbum discutere aggrediatur, ei finem quartus imponat: Si primus nihil tentet, sed quartus morbum iudicare aggrediatur, septimus finem imponat.] Hactenus ille Regis Christianißimi medicus.

A Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli herba effectus habeat, nõ ipsi quinario, sed substantiæ foliorũ, tribuendos. Superstitiosum autẽ esse, quod vnum eius foliũ ephimerã, tria tertianam, quatuor quartanã sanent, item quod heliotropii grana tria tertianæ, quatuor quartanæ prosint; item alia, huiusmodi in medicinis per ligamenta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari B pilulas seu catapotia impari numero plus prodesse quã pari, licet æquali præbeantur quantitate. Musici numeri vi magna pollent, non vt numeri, sed vt tonorũ varietate, & soni modulamine suauiter animũ afficientes: qua de re mox plura. Sequitur etiã ex dictis vanos esse ac superstitiosos, qui vim aliquã inesse volũt certis psalmis: eo q; certo numero sint collocati, & eos credunt effi- C caces, vt prosperè cœpta legenti succedãt, vel vt grauibus periculis liberẽtur, vt Psal. 1. *Beatus vir:* quia vnitas est quid perfectũ, quasi verò septenariis & senariis, & quinariis, & ternariis sua quoq; nõ sit perfectio. Dicunt etiã Psal. 10. *In Domino cõfido*, felicẽ esse, quia denarius numerus est bonus: & quia centenarius ex decies decẽ conflatur, ideò adhuc feliciorẽ esse centesimũ Psalmũ, *Misericordiã & iudiciũ*, Refelluntur, quia de- D narius, aut centenarius, quatenus numeri sunt, bonitatem realem nullam habent. Nam nec physicam, nec ethicam bonitatem habent, sed artificiosam tantum ab imaginatione numerantis procedentem, quæ non obtinet vllam in corpora, seu res quæ numerantur, efficacitatem. Deinde in Hebræo fonte alius est ordo Psalmorum, quàm in versione Latina: E ergo qui psalmus felix est secundùm versionem Latinam, infelix erit secundum fontem Hebræum, quod est dictu absurdißimum: vel, di-

centi Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latine alius: quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios psalmisticos damnat Ciruelus Darocensis *p. 3. de superstitionib. c. 6. in fine.*

Cæterùm fraus & dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit: non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud quàm illud ipsum, quo plura indiuidua, plura sunt & ab vnitate recedunt, quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, sub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici, qui numeris multum tribuerunt. De Magia iidem conuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodit *b* post quem ceteri. *c* idem de Marco constat vetustissimo illo hæretico, *d* & de Gnosticis omnibus. *e*

b lib. 1. cap. 18.
c Tertul. de præscript. cap. 46. Epiphan. hæres. 24. & alii.
d Irenæus lib. 1. c. 12.
e Irenæus lib. 2. c. 27.
f lib. 15. c. 10.

Cautè igitur legenda, quæ, de efficacia imparis numeri, maiore, quàm paris, congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis: *f* qui, quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnam illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis in ea re arguitur, dum, quod patres de imparis numeri mysteriis, (quod vnitas, & Trinitas in sacrosancta cernantur Trinitate) & præstantia differunt: hoc ille, ad nescio quam vim physicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauiùs, inconsideratè retulit: Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meritò hæc à medicis, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari. quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiam ne quid vanæ superstitionis haurias ex libro Fabii Paulini; *De numero Septenario:* nam quæ ille, non tam ex sua, quam Platonicorum sententia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologiæ parùm sunt consentanea, vt quod illi musicis numeris Magicam vim satis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi musices commenti poetæ, illa Platonici in Numerorum, quà numeri, virtutem transtulerunt. Scripserant de Orphei musica; illam dæmonibus, animantibus brutis, saxis, arboribus imperasse. Sic enim Ouidius, de arboribus;

De v musices,

--- qua postquam parte resedit
DIs genitus vates, & fila sonantia mouit:
Vmbra loco venit; non Chaonis absfuit arbor,
Non nemus Eliadum, non frondibus esculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus.
Vos quoque flexibiles hederæ venistis, & vna
Pampineæ vites, & amictæ vitibus vlmi, &c.

Metamorph. lib. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & saxis, & fluuiis.

Quæ siluas, & aquas, saxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius sonitum constiterant feræ,
Mulcet non solitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temerè insecutæ
Orphea siluæ:
Arte materna rapidos morantem

Fluminum

Fluminum lapsus, celeresque ventos. de manibus, & dæmonibus idem tradidere Virgilius 4. Georg. & 6. Æneid. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hæc breuiter complexus Manilius, adfinxit de sideribus.

At lyra diductis per cœlum cornibus inter.
Sidera conspicitur, qua quondam ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu; Manesque per ipsos
Fecit iter domuitque infernas carmine leges.
Hinc similis honos, similisque potentia causæ:
Tunc siluas, & saxa trahens, nunc sidera ducit,
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim musici numeri porrigant in aquam, aerem, terram, cœlum, sidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium de cantu; *Figlinarũ opera multi rumpi credunt tali modo*, & de serpentibus *contrahi Musarum cantu, etiam in nocturna quiete.* lib. 28. c. 22. Cuius rei, quamuis noster amicus, de re litteraria, vt qui optimè meritus, credat rationem non quærendam, sed esse anilem quandam veterum opinionem: tamen, quia de serpentum incantatione nonnulla in S. S. mentio est, *vt ostendam lib. seq.* videtur ratio diligenter inuestiganda.

Inprimis arbitror, distinguendum inter modos musicos, & susurros magicos, seu mala carmina: his nullā vim inesse naturalem, sed dæmonem ex pacto serpentes soporare, vrnas disfringere, & quæ talia facere: illis vim physicam inesse. Vt verò intelligamus, quæ & quanta insit, rursus distinguendum inter ea, quæ sensu prædita, & quæ sensus expertia. nam nihil dubito animalia sensu auditus prædita, musicis modis capi posse, & eatenus admiserim quæ de miris musices effectibus adferunt prædicti poetæ, &, vt ipse ait, *senilem recitans fabulam* Martianus Capella *lib. de Musica.* Nam quod Fabius Paulinus ea vult vlterius obtinere, non credo: Sed in iis, quæ ad animantia aurita pertinent, verisimilia fateor; vt & in Eusebii verbis *de laudibus Constantini*; quæ vero ad insensibilia, reiicula & redicula puto, vt de saxis & siluis, &c. Et ideo argumento Plutarchi *in Sympos.* & Solini *cap. 7. Polihist.* quo ab Arionis delphine, ad Megarenses vel Thebanos muros argumentantur, non assentior. capi carmine fera potuit, saxa non potuere. Nihilominus censet vir ille doctus, disputandi saltem (vt ait) gratia ostendi posse, hanc attractionem siluarum & saxorum veram fuisse: Sed postea *fol.* 184. protestatur, se quæ ad probandum affert omnia ex Platonicorum solummdo mente asserere; nec assentiri, nisi quatenus cum sacrosanctæ Ecclesiæ sanctionibus consentiunt. Prudenter hoc & caute, sibi: melius etiam aliis cauisset, si postquam poëtarum illa & Platonicorum deliria, tam diligenter & calide aliquot capitibus proposuerat; censuram singulis seu antidotum ex Catholicæ Theologiæ apotheca apposuisset, ne phaleratis illis dictis minus eruditi decipiantur. Non fecit: quare nonnullum precium operæ futurum, si coner præstare, quod ab instituto nostro minime alienum arbitror: strictim tamen & indicando, quid in eius argumentis lectori cauendum.

Primum *cap. 5.* citat poëtas, & quos citaui scriptores Ethnicos; quibus quatenus credendum, non repeto. Nec Nicolai Vicentini musici verba pertinent ad fabulosa illa de Amphione & Orpheo; sed ad veros effectus, quos veteres

memorarunt: nec Steuchus Eugubinus in Psal.67. initiò aliud adfert, quàm nudam fabulæ Threiciæ commemorationem. Hæc quod ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap.6.& 7. modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquàm discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, eum continuò id factum euincere. quid; qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri posse probauit, nisi vltima ratione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omniũ modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cœlum harmonia, & potissimum ipsi planetæ.* quid si cum Aristotele id negem? nonne delebitur tota ædificii delineatio? agam benignius. esto. quid tum (hæc Harmonia, ipso Proclo & Platonicis aliis testantibus, non est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantum ac mente; cuius qui saxa & arbores expertes esse neget, cautes ipse sit profectò & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* quod, quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoque quæ siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorum eadem lex est, vt Heliotropii qui solem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioselini qui vtrumq; sidus, magnetis qui cynosuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad occultas quasdam qualitates, iis rebus insitas, referenda. nam si non pendet hoc à peculiari natura lapidum, animalium, fruticum, herbarum; si hoc totum oritur à subiectione illa inferiorum corporum ad stellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? sed pergit, & admirandos sympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde nasci, quòd omnes res naturales à stellarum radiis illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur; & superiora corpora in hæc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex *cap.* 3. *q.* 1. & leuiter iterum delibare. fateor cœlorum orbes & astra nonnihil influere virium in res inferiores; sed non quiduis promiscue cuiuis, verum pro natura substantiæ siue essentiæ cuiusque rei, apte & diuersimode, & præterea pro dispositione quoque qualitatum, & conditione singulorum indiuiduorum. Sic enim, non adamas, sed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcton. Si cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multo præstantioris est efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipsum illud attrahere ad se. verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynosura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynosura; ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynosuræ. Quæ potest esse tanta vis efficaciæ siderum, vt in res adeò differentes specie ac genere; ventos, fluuios, montes, siluas, saxa, dæmones; musicum sonum faciant efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem sonus vnius citharæ tam diuersa potuit attrahere? frustra confugias ad sympathias & antipathias: nam hæ non defluunt ex sideribus, non depluuntur ab orbibus cœlestibus, sed

ipsas rerum differentias & specificas formas consequuntur. At quæ de peculiari illo charactere astrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc est Philosophi Christiani) vt commentitia, & de superstitione vehementer suspecta, iampridem exploserunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici sumus, quia superstitionem detestamur. Quæ addit, maioris momenti non sunt. Nec enim *naturalis Magia, cùm vult summis infima inesse, & in imis latere summa*; tam confusum chaos voluit inducere, vt cunctis imis omnia summa, & cuncta ima summis omnibus velit inesse; sed quædam quibusdam: nempe iis, quorum formæ specificæ idoneæ sunt, ad summorum influxus recipiendos: quæ conditio insensilibus istis deest. Vnus est ac solus Deus; in quo vno cætera omnia excellenti quadam eminentique sunt dignitate: ipse solus est harmonia sui, & vniuersi: & hoc sensu solummodo verum est, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniam vniuersa continere: quia videlicet Deus omnia in numero, pondere, & mensura dispoſuit. Quod vlterius Anton. Mizaldus tetenderit *lib. de harmonia cœli & terræ*, factum ab eo, nec piè, nec philosophicè. Quod Macrobius asserit, *Musica capi omne quod viuit*: id si de musica soni corporei & veri loquimur; non nisi de illis creaturis verum est, quæ sensu auditus verè prædita sunt: si de musica capias metaphorica vel imaginaria aut speculatiua illa, quæ in nuda quadam proportione quantitatiua posita est; nihil ad Dionysium, quod aiunt. nam saxa, & siluas talis musica, non nisi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam, animari & viuere quæcumque in mundo sunt*, est merum figmentum gentilium philosophorum, in Theologorum scholis iampridem damnatum: cùm nulla sit mundi anima segregata à formis substantialibus rerum singularum. Si saxa viua sunt, vt voluere post Thaletem & Timæum Philoponus *lib.* 1. *de anima* & alii, & multis Paulinus *cap.* 6. nititur probare; viuunt animâ propriâ, non communi; & propria, quali viuæ sunt arbores, vegetante dumtaxat, non sensitiua. nec aliud vel Hippocratis *libr. de natura pueri*, vel Plotini 4. *Ennead.* 4. argumentis probatur. Quale verò illud, & an Ecclesiæ tolerandum? *stellas visu & ratione præditas*, quod dicitur *fol.* 198. cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espencæo *lib. de animatione cœlorum* antè multos annos fuit demonstrata. *At lapides varii variè à stellarum radiis mouentur*: vt *selenites*, qui non solùm figura & colorib. lunam imitatur, sed etiam motu: illam enim vsque subsequitur, vel potius cum illa circumfertur: vt *magnes*, qui vim quoque motum aliis tradendi, & in alios transferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cæteros ipse lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vsi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritanæo sæpè profugum plumbo fixerunt: vt *automata* varia Boetii & aliorum, quæ motum hunc accepere à radiis siderum, sese in loca & corpora ista inferiora penetrantium, & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago *in specularе vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, & *ignis* in *sulphur* atq; escâ. Hæc ille: quæ me à sententia nequeunt dimouere. Nam sine necessitate vlla hi radii constituuntur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cùm sint artificiosa, ab artificio humano per certa

memorarunt: nec Steuchus Eugubinus in Psal. 67. initiò aliud adfert, quàm nudam fabulæ Threiciæ commemorationem. Hæc quod ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap.6. & 7. modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquàm discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, eum continuò id factum euincere. quid; qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri posse probauit, nisi vltima ratione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omniũ modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cœlum harmonia, & potissimum ipsi planetæ.* quid si cum Aristotele id negem? nonne delebitur tota ædificii delineatio? agam benignius. esto. quid tum (hæc Harmonia, ipso Proclo & Platonicis aliis testantibus, non est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantum ac mente; cuius qui saxa & arbores expertes esse neget, cautes ipse sit profectò & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* quod, quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoque quæ siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorum eadem lex est, vt Heliotropii qui solem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioselini qui vtrumq; sidus, magnetis qui cynosuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad occultas quasdam qualitates, in rebus insitas, referenda. nam si non pendet hoc à peculiari natura lapidum, animalium, fruticum herbarum; si hoc totum oritur à subiectione illa inferiorum corporum ad stellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? sed pergit, & admirandos sympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde nasci, quòd omnes res naturales à stellarum radiis illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur; & superiora corpora in hæc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex *cap. 3. q. 1.* & leuiter iterum delibare. fateor cœlorum orbes & astra nonnihil influere virium in res inferiores; sed non quiduis promiscue cuiuis, verum pro natura substantiæ siue essentiæ cuiusque rei, apte & diuersimode, & præterea pro dispositione quoque qualitatum, & conditione singulorum indiuiduorum. Sic enim, non adamas, sed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcton. Si cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multo præstantioris est efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipsum illud attrahere ad se. verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynosura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynosura; ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynosuræ. Quæ potest esse tanta vis efficaciæ siderum, vt in res adeò differentes specie ac genere; ventos, fluuios, montes, siluas, saxa, dæmones; musicum sonum faciant efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem sonus vnius citharæ tam diuersa potuit attrahere? frustra confugies ad sympathias & antipathias: nam hæ non defluunt ex sideribus, non depluuntur ab orbibus cœlestibus, sed

ipsa

ipsas rerum differentias & specificas formas consequuntur. At quæ de peculiari illo charactere astrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc est Philosophi Christiani) vt commentitia, & de superstitione vehementer suspecta, iampridem explosêrunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici sumus, quia superstitionem detestamur. Quæ addit, maioris momenti non sunt. Nec enim *naturalis Magia*, cùm *vult summus infima inesse, & in imis latere summa*; tam confusum chaos voluit inducere, vt cunctis imis omnia summa, & cuncta ima summis omnibus velit inesse; sed quædam quibusdam: nempe iis, quorum formæ specificæ idoneæ sunt, ad summorum influxus recipiendos: quæ conditio insensilibus istis deest. Vnus est ac solus Deus; in quo vno cætera omnia excellenti quadam eminentique sunt dignitate: ipse solus est harmonia sui, & vniuersi: & hoc sensu solummodo verum est, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniam vniuersa continere: quia videlicet Deus omnia in numero, pondere, & mensura disposuit. Quod vlterius Anton. Mizaldus tetenderit *lib. de harmonia cœli & terræ*, factum ab eo, nec piè, nec philosophicè. Quod Macrobius asserit, *Musica capi omne quod viuit*: id si de musica soni corporei & veri loquimur; non nisi de illis creaturis verum est, quæ sensu auditus vere prædita sunt: si de musica capias metaphorica vel imaginaria aut speculatiua illa, quæ in nuda quadam proportione quantitatiua posita est; nihil ad Dionysium, quod aiunt. nam saxa, & siluas talis musica, non nisi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam, animari & viuere quæcumque in mundo sunt*, est merum figmentum gentilium philosophorum, in Theologorum scholis iampridem damnatum: cùm nulla sit mundi anima segregata à formis substantialibus rerum singularum. Si saxa viua sunt, vt voluere post Thaletem & Timæum Philoponus *lib. 1. de anima* & alii, & multis Paulinus *cap. 6.* nititur probare; viuunt animâ propriâ, non communi; & propria, quali viuæ sunt arbores, vegetante dumtaxat, non sensitiua. nec aliud vel Hippocratis *libr. de natura pueri*, vel Plotini 4. *Ennead.* 4. argumentis probatur. Quale verò illud, & an Ecclesiæ tolerandum? *stellas visu & ratione præditas*, quod dicitur *fol. 198.* cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espencæo *lib. de animatione cœlorum* antè multos annos fuit demonstrata. *At lapides varii varie à stellarum radiis mouentur:* vt *selenites*, qui non solùm figura & colorib. lunam imitatur, sed etiam motu: illam enim vsque subsequitur, vel potius cum illa circumfertur: vt *magnes*, qui vim quoque motum aliis tradendi, & in alios transferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cæteros ipse lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vsi ibi reliquerant, & Cyziceni è Pritanæo sæpè profugum plumbo fixerunt: vt *automata* varia Boetii & aliorum, quæ motum hunc accepere à radiis siderum, sese in loca & corpora ista inferiora penetrantium, & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago *in specularе vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, & *ignis* in *sulphur* atq; escâ. Hæc ille: quæ me à sententia nequeunt dimouere. Nam sine necessitate vlla hi radii constituuntur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cùm sint artificiosa, ab artificio humano per certa

memorarunt: nec Steuchus Eugubinus in Psal. 67. initiò aliud adfert, quàm nudam fabulæ Threiciæ commemorationem. Hæc quod ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap. 6. & 7. modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquàm discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, eum continuò id factum euincere. quid; qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri posse probauit, nisi vltima ratione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omniũ modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cœlum harmonia, & potissimum ipsi planetæ.* quid si cum Aristotele id negem? nonne delebitur tota ædificii delineatio? agam benignius. esto. quid tum (hæc Harmonia, ipso Proclo & Platonicis aliis testantibus, non est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantum ac mente; cuius qui saxa & arbores expertes esse neget, cautes ipse sit profectò & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* quod, quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoque quæ siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorum eadem lex est, vt Heliotropii qui solem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioselini qui vtrumq; sidus, magnetis qui cynosuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad occultas quasdam qualitates, iis rebus insitas, referenda. nam si non pendet hoc à peculiari natura lapidum, animalium, fruticum in natum; si hoc totum oritur à subiectione illa inferiorum corporum ad stellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? sed pergit, & admirandos sympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde nasci, quòd omnes res naturales à stellarum radiis illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur; & superiora corpora in hæc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex *cap. 3. q. 1.* & leuiter iterum delibare. fateor cœlorum orbes & astra nonnihil influere virium in res inferiores; sed non quiduis promiscue cuiuis, verùm pro natura substantiæ siue essentiæ cuiusque rei, apte & diuersimode, & præterea pro dispositione quoque qualitatum, & conditione singulorum indiuiduorum. Sic enim, non adamas, sed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcton. Si cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multo præstantioris est efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipsum illud attrahere ad se. verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynosura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynosura; ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynosuræ. Quæ potest esse tanta vis efficaciæ siderum, vt in res adeò differentes specie ac genere; ventos, fluuios, montes, siluas, saxa, dæmones; musicum sonum faciant efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem sonus vnius citharæ tam diuersa potuit attrahere? frustra confugias ad sympathias & antipathias: nam hæ non defluunt ex sideribus, non depluuntur ab orbibus cœlestibus, sed

ipsas rerum differentias & specificas formas consequuntur. At quæ de peculiari illo charactere astrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc est Philosophi Christiani) vt commentitia, & de superstitione vehementer suspecta, iampridem exploserunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici sumus, quia superstitionem detestamur. Quæ addit, maioris momenti non sunt. Nec enim *naturalis Magia*, cùm *vult summis infima inesse, & in imis latere summa*; tam confusum chaos voluit inducere, vt cunctis imis omnia summa, & cuncta ima summis omnibus velit inesse; sed quædam quibusdam: nempe iis, quorum formæ specificæ idoneæ sunt, ad summorum influxus recipiendos: quæ conditio insensilibus istis deest. Vnus est ac solus Deus; in quo vno cætera omnia excellenti quadam eminentique sunt dignitate: ipse solus est harmonia sui, & vniuersi: & hoc sensu solummodo verum est, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniam vniuersa continere: quia videlicet Deus omnia in numero, pondere, & mensura disposuit. Quod vlterius Anton. Mizaldus tetenderit *lib. de harmonia cæli & terræ*, factum ab eo, nec piè, nec philosophicè. Quod Macrobius asserit, *Musica capi omne quod viuit*: id si de musica soni corporei & veri loquimur; non nisi de illis creaturis verum est, quæ sensu auditus verè prædita sunt: si de musica capias metaphorica vel imaginaria aut speculatiua illa, quæ in nuda quadam proportione quantitatiua posita est; nihil ad Dionysium, quod aiunt. nam saxa, & siluas talis musica, non nisi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam, animari & viuere quæcumque in mundo sunt*, est merum figmentum gentilium philosophorum, in Theologorum scholis iampridem damnatum: cùm nulla sit mundi anima segregata à formis substantialibus rerum singularum. Si saxa viua sunt, vt voluere post Thaletem & Timæum Philoponus *lib. 1. de anima* & alii, & multis Paulinus *cap. 6.* nititur probare; viuunt animâ propriâ, non communi; & propria, quali viuæ sunt arbores, vegetante dumtaxat, non sensitiua. nec aliud vel Hippocratis *libr. de natura pueri*, vel Plotini *4. Ennead. 4.* argumentis probatur. Quale verò illud, & an Ecclesiæ tolerandum? *stellas visu & ratione præditas*, quod dicitur *fol. 198.* cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espencæo *lib. de animatione cœlorum* antè multos annos fuit demonstrata. *At lapides varii variè à stellarum radiis mouentur*: vt *selenites*, qui non solùm figura & colorib. lunam imitatur, sed etiam motu: illam enim vsque subsequitur, vel potius cum illa circumfertur: vt *magnes*, qui vim quoque motum aliis tradendi, & in alios transferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cæteros ipse lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vsi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritanæo sæpè profugum plumbo fixerunt: vt *automata* varia Boetii & aliorum, quæ motum hunc accepere à radiis siderum, sese in loca & corpora ista inferiora penetrantium, & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago *in specularevitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, & *ignis* in *sulphur* atq; escâ. Hæc ille: quæ me à sententia nequeunt dimouere. Nam sine necessitate vlla hi radii constituuntur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cùm sint artificiosa, ab artificio humano per certa

memorarunt: nec Steuchus Eugubinus in Psal. 67. initiò aliud adfert, quàm nudam fabulæ Threiciæ commemorationem. Hæc quod ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap. 6. & 7. modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquàm discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, eum continuò id factum euincere. quid; qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri posse probauit, nisi vltima ratione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omniũ modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cœlum harmonia, & potissimum ipsi planetæ.* quid si cum Aristotele id negem? nonne delebitur tota ædificii delineatio? agam benignius. esto. quid tum (hæc Harmonia, ipso Proclo & Platonicis aliis testantibus, non est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantum ac mente; cuius qui saxa & arbores expertes esse neget, cautes ipse sit profectò & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* quod, quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoque quæ siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorum eadem lex est, vt Heliotropii qui solem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioselini qui vtrumq; sidus, magnetis qui cynosuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad occultas quasdam qualitates, iis rebus insitas, referenda. nam si non pendet hoc à peculiari natura lapidum, animalium, fruticum horum; si hoc totum oritur à subiectione illa inferiorum corporum ad stellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? sed pergit, & admirandos sympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde nasci, quòd omnes res naturales à stellarum radiis illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur; & superiora corpora in hæc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex *cap.* 3. *q.* 1. & leuiter iterum delibare. fateor cœlorum orbes & astra nonnihil influere virium in res inferiores; sed non quiduis promiscue cuiuis, verum pro natura substantiæ siue essentiæ cuiusque rei, apte & diuersimode, & prætereà pro dispositione quoque qualitatum, & conditione singulorum indiuiduorum. Sic enim, non adamas, sed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcton. Si cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multo præstantioris est efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipsum illud attrahere ad se. verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynosura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynosura; ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynosuræ. Quæ potest esse tanta vis efficaciæ siderum, vt in res adeò differentes specie ac genere; ventos, fluuios, montes, siluas, saxa, dæmones; musicum sonum faciant efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem sonus vnius citharæ tam diuersa potuit attrahere? frustra confugias ad sympathias & antipathias: nam hæc non defluunt ex sideribus, non depluuntur ab orbibus cœlestibus, sed

ipsa

ipsas rerum differentias & specificas A
formas consequuntur. At quæ de
peculiari illo charactere astrorum Pla-
tonici iactitant; ea Theologi (hoc est
Philosophi Christiani) vt commenti-
tia, & de superstitione vehementer
suspecta, iampridem explosêrunt. Nos
ergo iubeamus illa valere, quia Ca-
tholici sumus, quia superstitionem
detestamur. Quæ addit, maioris mo-
menti non sunt. Nec enim *naturalis* B
*Magia, cùm vult summis infima in-
esse, & in imis latere summa*; tam
confusum chaos voluit inducere, vt
cunctis imis omnia summa, & cuncta
ima summis omnibus velit inesse; sed
quædam quibusdam: nempe iis, quo-
rum formæ specificæ idoneæ sunt, ad
summorum influxus recipiendos: quæ
conditio insensilibus istis deest. Vnus
est ac solus Deus; in quo vno cætera o- C
mnia excellenti quadam eminentique
sunt dignitate: ipse solus est harmonia
sui, & vniuersi: & hoc sensu solummo-
do verum est, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν,
harmoniam vniuersa continere: quia
videlicet Deus omnia in numero, pon-
dere, & mensura disposuit. Quod vl-
terius Anton. Mizaldus tetenderit *lib.
de harmonia cœli & terræ*, factum ab
eo, nec piè, nec philosophicè. Quod D
Macrobius asserit, *Musica capi omne
quod viuit*: id si de musica soni corporei
& veri loquimur; non nisi de illis crea-
turis verum est, quæ sensu auditus ve-
re prædita sunt: si de musica capias me-
taphorica vel imaginaria aut speculati-
ua illa, quæ in nuda quadam propor-
tione quantitatiua posita est; nihil ad
Dionysium, quod aiunt. nam saxa, &
siluas talis musica, non nisi imaginariè
& metaphoricè duxerit. *Mundi ani-
ma quadam, animari & viuere quæ-
cumque in mundo sunt*, est merum fi-
gmentum gentilium philosophorum,
in Theologorum scholis iampridem
damnatum: cùm nulla sit mundi a-
nima segregata à formis substantiali-
bus rerum singularum. Si saxa viua
sunt, vt voluere post Thaletem & Ti-
mæum Philoponus *lib. 1. de anima* &
alii, & multis Paulinus *cap. 6.* nititur
probare; viuunt animâ propriâ, non
communi; & propria, quali viuæ sunt
arbores, vegetante dumtaxat, non sen-
sitiua. nec aliud vel Hippocratis *libr.
de natura pueri*, vel Plotini 4. *Ennead.*
4. argumentis probatur. Quale verò
illud, & an Ecclesiæ tolerandum?
stellas visu & ratione præditas, quod
dicitur *fol. 198.* cuius dogmatis falsitas
erronea doctissimè ab Espencæo *lib. de
animatione cœlorum* antè multos an-
nos fuit demonstrata. *At lapides
varii variè à stellarum radiis mouen-
tur*: vt *selenites*, qui non solùm figu-
ra & colorib. lunam imitatur, sed et-
iam motu: illam enim vsque subsequi-
tur, vel potius cum illa circumfertur:
vt *magnes*, qui vim quoque motum
aliis tradendi, & in alios transferen-
di accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apol-
lonio inuentus, qui cæteros ipse lapi-
des trahit; vt *androdamas*, qui argen-
tum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cy-
zici* fugitiuus, quem Argonautæ pro
anchora vsi ibi reliquerant, & Cyzicæ-
ni è Pritanæo sæpè profugum plumbo
fixerunt: vt *automata* varia Boetii &
aliorum, quæ motum hunc accepere à
radiis siderum, sese in loca & corpora
ista inferiora penetrantium, & in ea a-
gentium: sicut etiam obiecta imago *in
speculare vitrum*, & *paries* in *vocem* re-
E flectendam, & *ignis* in *sulphur* atq; es-
cã. Hæc ille: quæ me à sententia neque-
unt dimouere. Nam sine necessitate vl-
la hi radii constituuntur, quos alias re-
futauimus. *Automata* illa, cùm sint ar-
tificiosa, ab artificio humano per certa

A ipsas rerum differentias & specificas formas consequuntur. At quæ de peculiari illo charactere astrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc est Philosophi Christiani) vt commentitia, & de superstitione vehementer suspecta, iampridem explosérunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici sumus, quia superstitionem detestamur. Quæ addit, maioris momenti non sunt. Nec enim *naturalis* B *Magia*, cùm *vult summis infima inesse, & in imis latere summa*; tam confusum chaos voluit inducere, vt cunctis imis omnia summa, & cuncta ima summis omnibus velit inesse; sed quædam quibusdam: nempe iis, quorum formæ specificæ idoneæ sunt, ad summorum influxus recipiendos: quæ conditio insensilibus istis deest. Vnus est ac solus Deus; in quo vno cætera C omnia excellenti quadam eminentique sunt dignitate: ipse solus est harmonia sui, & vniuersi: & hoc sensu solummodo verum est, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniam vniuersa continere: quia videlicet Deus omnia in numero, pondere, & mensura disposuit. Quod vlterius Anton. Mizaldus tetenderit *lib. de harmonia cœli & terræ*, factum ab D eo, nec piè, nec philosophicè. Quod Macrobius asserit, *Musica capi omne quod viuit*: id si de musica soni corporei & veri loquimur; non nisi de illis creaturis verum est, quæ sensu auditus verè prædita sunt: si de musica capias metaphorica vel imaginaria aut speculatiua illa, quæ in nuda quadam proportione quantitatiua posita est; nihil ad Dionysium, quod aiunt. nam saxa, & E siluas talis musica, non nisi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam, animari & viuere quæcumque in mundo sunt*, est merum figmentum gentilium philosophorum, in Theologorum scholis iampridem damnatum: cùm nulla sit mundi anima segregata à formis substantialibus rerum singularum. Si saxa viua sunt, vt voluere post Thaletem & Timæum Philoponus *lib.* 1. *de anima* & alii, & multis Paulinus *cap.* 6. nititur probare; viuunt animâ propriâ, non communi; & propria, quali viuæ sunt arbores, vegetante dumtaxat, non sensitiua. nec aliud vel Hippocratis *libr. de natura pueri*, vel Plotini 4. *Ennead.* 4. argumentis probatur. Quale verò illud, & an Ecclesiæ tolerandum? *stellas visu & ratione præditas*, quod dicitur *fol.* 198. cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espencæo *lib. de animatione cœlorum* antè multos annos fuit demonstrata. *At lapides varii variè à stellarum radiis mouentur*: vt *selenites*, qui non solùm figura & colorib. lunam imitatur, sed etiam motu: illam enim vsque subsequitur, vel potius cum illa circumfertur: vt *magnes*, qui vim quoque motum aliis tradendi, & in alios transferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cæteros ipse lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vsi ibi reliquerant, & Cyziceni è Pritanæo sæpè profugum plumbo fixerunt: vt *automata* varia Boetii & aliorum, quæ motum hunc accepere à radiis siderum, sese in loca & corpora ista inferiora penetrantium, & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago *in specularе vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, & *ignis* in *sulphur* atq; escâ. Hæc ille: quæ me à sententia nequeunt dimouere. Nam sine necessitate vlla hi radii constituuntur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cùm sint artificiosa, ab artificio humano per certa

quædam instrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis, &c. vim acceperunt, non à stellis, & ab intrinseco, non extrinsecus patiebātur, & mouebantur: vt cernere est in illo B. Francisco, & aliis nonnullis, quæ serenissimus Archidux Austriæ, dux Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus suis religionis zelo, & virtute, dignissimus, possidet. *Ignis* agit in sulphur & in escam, non in alia, quia alia carent dispositionibus ad subitam inflammationem requisitis. *Specula* reddunt imagines sola superficiei politura diaphana, & splendida æqualitate, per congruam incrustationem terminata. *Echo* sola vocis repercussione resultat: & hæc omnia promiscue obtinent, quouis planeta, aut sidere dominante Quod & in *magnete*, androdamante, pantaura, & aliis lapidibus deprehendas. Vnde patet non à cœlesti corpore, sed à propria (quod cogor sæpius repetere, quia aduersarii eadem sæpius inculcant) forma & specie hanc vim hisce gemmis inditam cœlo nihil largiente, præter communem suum & ordinarium influxum: atque ita selenites propter occultam aliquam qualitatem, à specificà differentia eius manantem, admirandas illas mutationes colorum & motus edit; eo quod qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ similitudine, & (vt sic loquar) amoris physici vinculo, colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non posse; quia ipsi fontes earum, nempe differentiæ specificæ, nos latent. Ponendas tamen differentia specifica conuincit. Nam diuersa species diuersas dispositiones naturales requirit: & medicis exprimento compertum est, quædam ferotis, hoc differentiæ specificæ seu formę ratione; quædam non nisi vna aliqua qualitate

A ad certos effectus idonea reperiri: & quæ talia, illa quouis tempore vim illam apta nata sunt exercere, nec opus est expectare dum istud vel illud astrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clarius elucescit, si modum ipsum, quē ex refutatis hisce argumentis eliciunt, pressius consideres: hunc ita expressum habes *fol. centesimo nonage-* B *simo septimo.* Quemadmodum *ex certa herbarum & vaporum commistione & compositione, per artem medicam astronomicamque confecta, conflatur communis quædam formæ velut harmonia, siderum muneribus & quasi dote ornata;* *vt in* theriaca, *quæ mirificam habere vim existimatur, aduersus aduentantem senectutem atque venenum, tribus in ea pariter consentientibus virtutibus, cœ-* C *lesti scilicet, per artificium opportunæ admixtionis accersitæ; altera item cœlesti, sed partibus eius naturaliter insita: tertia demum elementari. Sic ex tonis, primo quidem ad siderum normam delectis, deinde ad eorummet exemplar & conuenientiam inter se compositis; communis quasi quædam harmoniæ forma colligitur, & in ea cœlestis etiam vis suboritur: cœlesti illa huic similiter temperatæ* D *respondenti harmoniæ, quæ viribus cœlitùs deuocata, possit animos flectere, delenire, ad iram impellere, cohibereque.*] In quibus verbis congeriem quandam video falsarum suppositionum. I. Quod per astrologicas obseruationes vult theriacam & cætera medicamenta componi & admisceri, quæro quo tempore pharmacopæo sit astrorum iste situs considerandus? an herbarum legenda- E rum, an miscendarum, an vtroque? si vtroque, annus Platonicus ille magnus est expectandus, & interea virtus herbarum emarcescet. Si legendarum, atqui quando miscebuntur, fors erit in-

fluxus contrarius: si miscendarum; non vno die, sed sæpè multis hæc commistio fit, deinde qui fieri potest, vt cùm tanta sit diuersitas: immò & contrariæ quandoque qualitates herbarum miscendarum, vnus & idem cœli influxus vno tempore, idem tribuat singulis quod singula requirunt, & quod conueniat vniuersis? Item communi: illa forma, est chymæra tantũ Platonica, & quoddam ens rationis, nusquam subsistens, vel existens: vt etiam prima illa vis cœlestis dependens à certa dierũ, & mensium, & annorum obseruatione superstitiosa. Hanc deniq; vim, volunt commisceri virtuti primæ cœlo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio; & similibus!) sed pergunt; ad deuocandum autem, esse nec esse cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis; ad hanc cognitionem teste Ficino, tres regulas astronomos præscribere. Prima est indagare, quas in se vires habeat, & quos effectus ex se producat quælibet stella, sidus, & aspectus; & quæ horum quodque ferat, & quæ auferat: & in sonis atque verborum significationibus hæc cuncta inserenda; reiicere oportere quæ auferant, & ea musicum detestari, probare verò quæ ferant. Secunda est, considerare quæ stella, cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obseruare qualibus passim sonis atque cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res sit constituta (id est qua proportione, & quomodo.) vt ipse similes quasdam musicus adhibeat, vna cum significationibus, quæ sideribus iisdem studet exponere.

Tertia est regula, animaduertere situs aspectusque stellarum quotidianos, & sub his explorare ad quales potissimum sermones, cantus, motus, saltus, mores, actus incitari homines, & res singulæ ad quos effectus soleant: vt similia pro virili in cantibus adhibeat, & imitetur cœlo simili placituris, similemque suscepturis influxum.: Hactenus illi: quæ omnia nos, vt futilia & magiæ vetitæ quædam tegmina & inuolucra, reiicimus, *capite* 3. *quæst.* 1. *&* *capite* 4. *quæst.* 1. &, quoad verba illa significantia, reiiciemus mox seq. quæstione. Prima regula illis falsis fundamentis innititur, & obseruationem exigit, cui adipiscendæ nullius hominis vita, sed nec cornicis sæcula, sufficiant, quæ etiam est in se incertissima. Secunda non est expers erroris & hæresis, censentium astra hominibus dominari, de qua disseremus (Deo dante) *libro tertio disputationum contra diuinationem astrologicã.* Tertia, quoad res sensus expertes, cantu aut voce mouendas, vt docui, ridicula & indigna philosophis est censenda.

Cùm ergo talia sint Platonicorum fundamenta, non obscurum est aliquid videntibus, quàm solidè & prudenter arenæ inædificentur septem illi modi, quibus *capite* 7. asserit, Orpheum verè & reapse saxa, & siluas, trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuisse: Sed qui isti modi?

Primus est id fieri potuisse vi ipsa musices cœlorum, vt dixi, influxum eliciente, deducente, attrahente.]Hic modus nititur duabus falsis hypothesibus: scilicet, esse quandam mundi animam, harmonicis numeris compositam, res singulas peruadentem, quæ musico concentu delectetur, item cœlum & sidera esse animata anima rationis compote, & quæ ira concitetur, & voce sonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipsemet Paulinus fatetur.

Secundus est, hac virtute præditũ esse

cantum, non soni tantùm ratione, sed ex occulta quoque vi verborum, qua cœlestem illam vim detrahi de superna sede posse censent; & confirmant prodigii plenis verborum aliis effectibus, quæ omnia prudenter Paulinus ex Theologorum præscripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur *fol.*204. *&* 206.

A

Tertius est dependens ex illa astrologica obseruatione; cui Ptolomæus, & Albumazar, & similes plurimũ tribuere: hunc quoque Paulinus *fol.*207. Magicæ annumerat; addere debuit, illicitæ & dæmoniacæ, ne quis de naturali accipiat.

B

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant similem figuris: figurarum verò certis lineis & punctis conformatarum admiranda sit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cœlestis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramẽtum, merito Paulinus, cum Theologis, nugas & somnia esse credit, & addit Conciliis ac Pontificum decretis essa prohibitum huiusmodi studium. Ego refutaui d.c. 1. q:4.

C

Quintus modus, est petitus à vi quadam eximia naturæ, qua id soli Orpheo, vel cum paucis, erat concessum; per quandam sympathiæ rationem ille cum rebus omnibus,; per quasdam indiuiduas conditiones ad hoc aptas, inditam: vt videmus rebus innumeris à natura quasdam virtutes mirificas insitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paulinus *à fol.* 210. sed miscet vera falsis, comperta incompertis: iis quæ in S. S. legimus, quæ apud poetas leguntur: & quæ diuino facta miraculo, iis quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samsonis? aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis insita? nec vlla vi naturali Franciæ Reges strumam sanant contactu: nec asina Balaam loquens, nec campana Vilillæ, nec pisciculi cœnobii Mauriciani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec verisimile est Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac siluarum à natura datam. Nam exemplorum, quæ physica ratione constant, & ab eo referuntur omnia sic vim exserunt in vnius tantum speciei materiam, vt in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, non auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non aspides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & sic de cæteris dicendum. At Orpheum censent isti vim habuisse deducendi cantu non tantùm quercus, sed omnes omninò species arboreas, nec arbores tantùm, sed & qualiacunque saxa & marmora, rupes ipsas & vastos montes, Ossam, Rhodopen, &c. animalia quoque, non docilia modò, vt sunt elephas, ac delphin, & cerui: sed feras maximè efferas ac stolidas cuiusq; speciei.

D

Sextus modus tradit admixtionem artificiosam & naturalem elementorũ. Verùm hæc etsi mirifica quandoque perficiat, in quæstione tamen, de qua nunc agimus, est superflua. Nam hic nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; sed nuda per sonum citharæ aëris verberatio, quæ res inanimas non potest attrahere, nec sensus auriũ expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio: sed solam illam imaginosam triplicis generis virtum commixtionem, quam esse nullam ostendi.

E

Septimus,

Septimus, est vis attractiua quædam fascinatrix seu magica: quam cùm Plotinus d. libro 4. fieri velit, vel ex occultis quibusdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu, vel desiderio seu imaginatione; secundum & tertium modum iam reiecimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante distantia: sed & primum refutaui, ostendens nullam dari posse physicam qualitatem occultam, quæ in tam diuersæ speciei, imò & generis res simul eodem modo queat operari, cùm id eam sit necesse facere per modum causæ, non primæ seu vniuersalis, sed secundariæ & particularis. Nec enim vlla qualitas inest singularis vlli rei singulari, qua singularis est, quin ad dispositiones indiuiduas pertineat, & ab ipsis dimanet; & proinde non nisi effectum particularem & sibi proportionatum potest producere.

Restat ergo, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, esse vel fabulosa, vel dæmoniacæ operationis*, vt verissime iudicauit Pausanias lib. 6. Nam Orpheum magum insignem fuisse, memini me apud Suidam legere.

Addamus musices effectum alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, insectum ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens; eius duo sunt genera, quæ videntur Bustamantius *in libro de animantibus sacræ scripturæ* & alii, non satis discernere. *Vnum est* ex genere lacertarum, quod stellio vocari potest, *Salmanquesam* vocant Hispani, de quo non loquimur modò: alterum est ex genere araneorum, seu phalangiorum, Hispaniæ (quod sciam) ignotum, huic peculiare est, quod ex Matthiolo *in Dioscoridem libro 2. capite 57.* referum. Vagatur æstate in campis, & proserpit ex terræ cauernulis, & icit

A messores, quorum cura ocreis non munita, icti alii perpetuò canunt, alii rident, alii plorant, alii saltant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, alii vomitionibus laborant, alii sudant, alii tremebundi fiunt, alii pauoribus infestantur; alii alia patiuntur incommoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certè, quàm* B *facilè huiusce veneni vis musica mulceatur. Quandoquidem, vt equidem attestari possum, auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu à languoribus cessant, & in medium tripudiare & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo vnquam tenerentur dolore, quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non* C *multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores, nisi tamdiu indeficiente sonitu saltant, atque tripudient, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt absque vlla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitùs curati:* D *cum tamen dum hæc aguntur, sunt, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac aliis, quæ venenosorum morsibus aduersantur.*] Hæc ille, quibus addendum videri musicam iuuare, quia melancholicos & lymphaticos affectus venenū illud inserit, si ad hoc aptū nacta humorē corporis & ideò musica: quod S. S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa E contraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibusuis admorsis, sed certi certis prosunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes, tam in eos inciderant, quibus congrua

modulatio non adhibebatur, hanc experientiam ausi fuerint negare, lippis & tonsoribus notissimam. Audiui, qui adderent; si quæ pupugerat tarantula, etiam alio in loco, moreretur, confestim morbo liberari ictum ab eâ: quod si verum, admirandum sanè est huius veneni miraculum: de cuius causa mihi non liquet. quæ enim dependentia veneni tam remoti à sua matrice seu fonte? aut quæ hæc operatio in tam distans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes *a* non immunis ab hoc errore, quem secuti quidam medici valdè superstitiosi. Q. Serenus, *b* & Aetius, & alii. conatur Trallianus etiam Galeno ascribere: cõsentiunt Arabes ferè omnes Cabbalistæ & recentiores Iudæi; Magi quoq; omnes, cum Agrippa & Paracelso: Plinius, *c* & cum eo recentiores quidam, *d* qui Platoni nimis addicti. Itẽ Cabalistæ quarti ordinis. Nam vt hoc obiter dicam, tot eorum sunt ordines. primus eorum qui sequuntur traditionem R. Rambani super Genesim, de quinquaginta portis intelligentiæ. Secundus: qui sequuntur Abraham à veneris, qui in libro suo de creatione mũdi ponit triginta duas semitas sapientiæ, quas amplexi R. Isaac, & Iacob Cohen. In his duobus nihil deprehendo magicum, sed solas nugas. Tertius ordo fuit ponentium decem enumerationes, *Nezer Zephiroth*, vt Ioseph Castiliensis in sua Isagoge, Ioseph filius Carnicol in libro portarum iustitiæ, & Paulus Ritius in Porta lucis: hi incipiunt viã sternere superstitioni. Quarti ordinis sunt, qui constituunt plura principia, nam quinquaginta portis addunt, litteras 22. alphabeti, & sic faciunt numerum 72. quem vocant SEMHAMAPHORES, nomen expositorium Dei, & dicunt esse numerum LXXII. Angelorum præsidium orbis, & per quos inuocatos edantur miracula ab hominibus, hanc docuere IosephCarnitof. & Recanath, & alii. Hæc est Cabala merè blasphema & magica. Verùm hi omnes diuersis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant curandum, hisce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelsus) qui proinde satis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum est. Alii (vt quos citaui medici, & Plinius) solis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipsis, quæ cernunt adhiberi, mediis ascribunt, de iis quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoq; Physiologiæ minùs addicti, Magicis autem nugis nimis creduli: facilè pro naturalibus superstitiosa multa receperunt, contra hos omnes hanc statuimus.

Conclusionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vi[illegible] vel morbos sanandi, vel noxas alias depellendi.*]

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) siue ore prolata, siue scripto comprehensa: siue sola & incomplexa (vt vocant) siue complexa, & in propositionem vel orationem aliquam versu aut prosa relata: siue significatiua, siue nihil significantia: siue Hebræa, siue alterius linguæ: siue dicta cum sibilo aut afflatu, siue aliter, quomodocunque, absente, vel præsente ægro.

Dixi, *Vim naturalem*, quia Zelotypiæ illa adiuratio & lex TORATH KINA, quicquid habeat efficacitatis, de sursum habeat: ferè sicut hodiè, preces

a li. 1. & 5. contra Celsum.
b Serenus lib. de remed. Aetius li. 2. c. 5. Octauianus in Euporistis. Marcel. & Trallianus passim.
c li. 28. c. 2.
d Picus in Positione Magicis, Ficin. li. de vita studio[s]. Pomp[on]ona &c. [illegible] Gril[l]and. de [s]ortileg. q. [illegible] & Pet. le Loyer. li. [illegible] spect. c. [illegible] & li. 4. [illegible] 4. & Aug. Thuanus in Paraba[illegible] a vincto. [illegible] dicés, Verba meden

tur morbis corporis, &c. quod sanè erroneum est. Nisi quis illos velit excusare dicendo, loqui de verbis, vt sunt pacto nixa: sed hoc foret impropriè vim verbis tribuere: quæ non ex iis, sed ex pacto conuento, & quidem per dæmonem.

תורת קנאת Num. 5.

preces Eccleſiaſticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium, & exorciſmi, vim habent ſupernaturalem ex Dei inſtitutione, vel gratioſo concurrendi modo: qua de re non eſt noſtri inſtituti nunc diſſerere. Nec enim (quod pro tota hac materiâ notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, ſed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi ſupernaturali. Deus ad huius vniuerſi perfectionem primò ſtatuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus ſingulis largitus eſt naturam ſuam atque eſſentiam peculiarem, & ſingulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes: quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ ſuppoſiti ſunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt diuidi in duas ſpecies, prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (pro iiſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum & Angelorum omnium exſuperant: quarum operationum principium non eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotentia: hæ dicuntur *operationes gratiæ & ſupernaturales* ſtrictè ſumpta voce, item *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipſa non excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantùm dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant: & ideo ſolemus eum quoque vocare ſupernaturalem, largè accepto vocabulo, clariùs autem ac ſignificantiùs vocatur ordo *præternaturalis*: ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos Angelos motu locali, vel ſubita naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum ſecundùm eſſentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exſuperat: ideò tales effectus potiùs ſunt naturales latè ſumpta voce, quàm ſupernaturales: aut miraculoſi propriè loquendo: & præternaturales, quàm contrarii naturæ aut violenti: quia tamen vulgò cenſentur ordinem naturæ ſuperare, ideò ſolent ſupernaturalibus annumerari, ſed propriè ac preſſe præternaturales, aut miri, aut prodigioſi, debent vocari. Tres ergo Deus ordines ſtatuit, naturalem, miraculoſum, & prodigioſum: ſeu, ſi duos malis, naturalem & ſupernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*: quando res naturales, fini à ſe intento accommodans, & applicans, diuerſas rebus formas indidit: quas illis natura non tribuiſſet, niſi induſtria humani intellectus adlaboraſſet. Nunquam tamen poteſt humana induſtria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eum deſtruit, & ſubſeruit potiùs quàm tranſcendit: & naturale, in hac & cæteris hoc tractatu quæſtionibus primo tantùm illo modo ſumimus: vt tres illos alios ordines excludamus: artificialem, prodigioſum, & miraculoſum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, niſi motu vel mutatione, ſanitas autem mutatione fiat neceſſe eſt, mutatio non contingit, ſine qualitatum actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt ſubiectum aptum, & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduerſariorum machinas validè conſurgit concluſio, quæ fuit omnium Patrum: excepto fortaſsis Origene: D. Thomæ, Gerſonis, & Theologorum cunctorum (quod ſciam:) Vlpiani e-

tiam *f* I. C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum *g* & philosophorum saniorum. *h*

Vt auctoritate, sic & ratione præualemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem, neque supernaturalem habent, ad huiusmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel suspicatus fuit. Supernaturalis si foret: gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promisit, nec Ecclesiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub sic operatur, ne gloriam illi suam ea mensura communicet, qua solet Angelis & Beatis. Vnde apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus *i* soleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis esse, ad eiusque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ, nempe dæmoni, concessisse*: Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis scriberet: maturior ætate, cùm resipuit, & ad Catholicos rediit, numquam hoc effutiisset. Si supernaturalis ista vis non est: non restat, vt sit prodigiosa, vel naturalis. Si prodigiosa: non fit ministerio bonorum Angelorum: quia (vt postea docebo) hi se non immiscent Magicis operationibus: ergo ministerio malorum Angelorum. quod negant aduersarii quidam, sed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alii, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam inesse.

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba si scripta: sunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quæ si quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inscripta sunt, temperamento vim illam accipiant oportet. & proindè sua propriaque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantùm habent contactu aërem feriendi, vt & animalium reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum, quia non sunt sensuum istorum obiecta. Quare cùm ad sanationem corporis necesse sit, sensum tactûs immutari: fateantur oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem vel scriptionem nihil conferre.

Respondet, Pomponatius, verbis primò & per se duntaxat auditum, affectionibus, deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rhetoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ.*] Sed contra: Oratores non verbis nudis, verùm pondere sententiarum & rationum momentis persuadent: si nuda tantùm barbaraque & nihil significantia, vel parum apta permouendis animis, aut vesana & ridicula, vt sunt incantatorum verba, proponerent: numquam animos concitarent. In musicis, ipsa concentus suauitas & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores: cui, quid simile in horrificis ac stridulis sibilis atque susurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hic se operam lusisse: quare ad sacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris, & incantati. Hæc dicens causam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. si totum illud credulitas operatur? quam tu fidem nuncupas; quæro qualis ista fides? non dices opinor supernaturalem? sic enim vocare superstitionem atque perfidiam, prorsus

f l. 1. in f. c. D. de extraordi. cognit.
g Hippoc. l. de sacr. morb. Galen. li. 6. & 10. simpli. medic. Fernelii de abdit. rer. causis lib. 2. c. de cur. sup. nat. Benivien. lib. de abd. morb. caus. Ioan. Lãgii epist. 31. Franc. Valesii de sacra Philosoph. c. 3. Auger. Ferrer. libr. 2. metho. ca. 11. Scalig. lib. 16. de subtil. cap. 340. Condronch. li. 2. de morb. venefic. ca. 5. Bokelii li. de philtris ca. 1.
h Theoph. libro 9. de Hist. plant. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maymõ li. 1. perplex. c. 72. Leon. Vairi li. 2. de Fascino ca. 11. Ant. Mirã. li. 16. de sing. certam. Greuini lib. 1. de venen.
i In Odyss. iuges de Lycãthropis.

ſuis impium & perfidum. dices ergo naturalem, ſiue humanam. euge, habes tuæ cauſæ fauentem Ferrerium, *k* qui fiduciam hanc etiam ab adſtantibus exigit. ridiculè. quaſi poſſit imaginatio, vel adſtantium, vel ipſius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationem, corpus, vel animam. *l* Ipſius ægri credulitas confidentis ſe iuuari poſſe ab ea re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem, tam vehemens eſſe poſſet; vt humorum inducat alterationem, vnde ſanitas ſubſequeretur, vt bene Galenus, ſi tamen ipſe auctor libri de Incantationibus: ſed eo caſu ſanitas verbis dumtaxat adſcribenda vt occaſioni cuidam, non vt cauſæ.

k loco citato.

l Refutatum id. ſupr. cap. proxim.

Simili modo ſinceræ & rectæ philoſophiæ repugnant, ſententia Origenis *libr. 1. & 5. cont. Celſum*, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam translata: & ſententia Pici in concluſionibus Cabaliſticis (quem optimè refellit Petrus Ciruelus Darocenſis in quæſt. de Cabala & Magia Iudæorum, quæ eſt vltima inter eius Paradoxas quæſtiones barbara & nihil ſignificantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Gregorius Toloſanus *m* tradidit: cum de Hiſtrionibus, & poetis dicta, ad excantatores accommodat: quod eorum verba tùm demum rata ſint & efficacia, cùm animo intento & obfirmato ea proferunt. non enim iſti perſuadendo & affectiones concitando operantur, vt illi.

m libr. 19. Syntax. cap. 8.

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus ſuperædificat, vana fundamenta: quæ Cabbaliſticæ tamen inſaniæ amatoribus mirificè placuerunt. Aſſerunt primò litteris & ſyllabis quandam eſſe cum cœleſtibus corporibus & mentibus ſympathiæ connexionem. quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorum teſtimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum, dæmones autem ſunt mendaciſsimi, numquam ſpontè verum dicturi, nec à magis, vt verum promant, compelli poſſunt, id nunc ſuppono, inferius probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris natura ſua efficaciæ eſſe, quæ ſunt orta à lingua digniore, & à ſanctiore dignitate inſtituta, & quæ res ſanctiores ſignificant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laurent. *n* Ananias. Hoc diabolus commentus, vt ſanctiſsimis quibuſque rebus faciliùs & libentius myſtas ſuos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei ſanctæ ſignificatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis inſtituentis, vllam qualitatem phyſicam operatiuam poſſunt vocabulis imprimere. Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur, quomodo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique talia aſſerere blaſphemum & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem definiuit *artic. 9. & 10. de Magia*.

n libr. 4. de natur. dæmon. f. 99.

Tertiò ſomniant, nomina propria radios quoſdam eſſe rerum, quas ſignificant, & in ipſis nominibus, quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantiæ corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto: quare vitam in ſe habere non poſſunt:

adueniunt quoque seu induntur rebus, quas significant atque denominant, extrinsecus planè: quare nec emanentes à rebus radii dicendi. Multa quoque sunt nomina nihil significantia: multa quid aliud à rei natura significantia: quin & ipsa illa, quæ naturam rei significant (qualia putantur quæ creaturis Adamus imposuit, o) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere possunt in id quod corporis expers est, vt sunt nomina.

o Genes 2. v. 20.

Obiiciunt nobis, Deum ipsum rebus nomina indidisse. Probant, quia scriptũ sit, *Omnibus iis nomina vocat,* p & alibi: q *gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.*] *Respondeo* Deum quidem nosse cunctarum rerum, singulorum etiam Angelorum, & stellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & sic ea, cùm lubet, propriis nominibus, hoc est conuenientibus earum naturæ, vocare posse: sed ea nomina mortalibus incognita sunt, nec magis reuelata. deinde præsens positũ pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri est temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores. multò minùs posterior: nihil enim aliud est nomina discipulorum in cœlo scripta esse; quàm esse in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inscripta esse libro vitæ*; quod siue accipias secundum æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit; siue secundùm præsentem iustitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impii parùm reuerenter ad indititia nomina, quibus ab hominibus discipuli compellabantur, audent transferre; quid magnoperè gaudendum illis, ob communem sibi nominationem cum cæteris hominibus, brutis etiam & vr-

p Psal. 146. vers 4.
q Luc. 10. vers. 19.

A ticis: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Hinc tamen illi inferunt, voces significatiuas primariò, per influxum cœlestem, significare; secundariò. tantùm per hominum impositionem: & quia in significatiuis nominibus vtrumque concurrit, in non significatiuis alterum tantùm; ideò plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alii

B pernegant, qui non significatiuis ampliùs deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum cœlestium orbiũ per traduces qualitates in subiectum tã remotum influere; ipsis influentiis recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sunt nomina, sint subiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum

C vt prius nequit negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cœlestis. Impositio quoque humana, cùm sit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

Quartum delirium est, vim complexorum verborum, (propositionum scilicet & orationum) efficaciorem esse.

D Primò *quia veritas* (inquit archimagus) *in ipsa propositione contenta hic accedit: cuius veritatis vis maxima est, quando formula seu carmen virtutis ac operationis astri seu numinis, quod comprecamur, continet commemorationem.*] O Satan, Satan tibi quàm perpetuo similis es? pergis hoc telo diuinos honores consequi. Nonne satis hoc indicant, quæ mystes ille tuus, exempla petit, ex Hymnis

E Orphei & Apulei scriptis, idololatriæ plena? tum quia auctoritates illæ poëtarum refertæ vanitatis: tam quia sensum ac intellectum carminis astris adscribit: tum quia per hoc numen, in-

telligit cacodæmones; quos astris & singularum rerum speciebus Magica distribuit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quàm qui verbum vnum atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & spiritus copiosior in rem incantatam transit. Quæ vana sunt, nec emptitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet vllam; nec spiritus vllus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit: præter afflatum: afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est; ad morbum & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifestum fit, falsa quoque esse, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. primo quod asserunt oportere, vt sic sanantes afflent ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum & retrogradè prolatam aut scriptam, insolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ magus vult impetrare, inscribi rei, quam vt instrumentum adhibet. exempli gratia, si tabella, vel pergameno vel herbæ foliis vtatur, debere inscribere folio, membranæ vel tabellæ; ad quem id effectum faciat, cur cedo? an quod verba non satis efficacia per se prolata? an quod alioqui dæmon surdus, vt ea non audiat; vel quòd scripta quàm audita meliùs intelligit? an quòd ad memoriæ lapsum fulciendum opus hac industria? nihil horum in causa, sed vafer ille vanarum obseruationum multiplicatione, velut variis retium plagugis, sic pluribus peccatis, miseros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leon. Vairus collegit, *f* sed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionum. Vide inf. lib. 6. anacephalæos. monito. V.

a. li. 1. de Fascin. c. 5

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

NOta Græcorum athletarum consuetudo, sed paucis; qui filacteriis vsi ad victoriam, ne niceteriis magicis superaret aduersarius. habes in antiquis glossis Iuuenalis Sat. 111. his verbis; rustici didicerunt luxuriam & palæstris vti, & fracteriis (*corr. philacteriis*) vt athletæ ad vincendum. *& mox*: nam & niceteria fillateria (item *corr. philacteria*) sunt, quæ ob victoriam fiebant, & de collo pendentia gestabantur.] Cunctis autem nota Romanorum gentilium consuetudo, qui soliti puerulis de collo res turpiculas suspendere, *Præfiscini*, vt dicebant, nec fascinarentur (vnde & *Fascini* nomen inter obscœna relatum) alia quoque amoleta succini aut alterius materiæ contra morbos gestitabant quæ dicta amoleta, amolimenta, seruatoria, probra, quemadmodum & Græcis sua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, ἀλέξιπυρα, καὶ φυλακτήρια malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua philacteria, seque per illa custodiri ac præseruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptum. *a* Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantùm VVierus; sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, *b* impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectus.

a Exo. 13. Deut. 6. 8. Matt. 23. v. 5. vbi plura notamus in comment. b li. 3. dæmonolat. c. 3.

Dico primò, *Amuleta huiusmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel constellationis: sed duntaxat ratione materiæ si qua huic*

antipathiæ vel Sympathiæ vis naturalis insit.) Hæc conclusio est Catholicorum omnium, & etiã gentilium, quos præcedenti quæstione citauimus, probatur, quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt à naturâ rei ipsius dependeat, quæ non competit nisi ratione materiæ seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiecti: effectus ille prodigiosus erit, & amuletum superstitiosum, qualia multa congessit Costa Ben Lucas Iudæus Lusitanus: c Huc referendum, si figuram attendunt; quod Hispanicis pueris ex Gagate ad collum deligant, manu in derisum, inserto intra digitos primores pollice, cõformatâ. *Higam* vocant.

c li. de ligaturis.

Dico secundò; *Quando in ipsis verbis modo scriptionis, crucium numero, figura vel similibus spes non ponitur; pium & sanctum est, reuerentiæ causa Sanctorum reliquias, cæreas agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis. Psalmum Dauidis, & similia S. Scripturæ testimonia secum gestare collo appensa: sed effectus qui inde oritur, erit supernaturalis, Dei beneficentiæ adscribendus, Aliis autem ligaturis vti; quas vel vsus Ecclesiæ Cathol. vel proborum medicorũ ars non commendat; omnino est prohibitum.*

Quod ad reliquias, videtur non satis cautè locutus, insignis Doctor Theologus Ciruelus Darocensis *lib. de superstit. c. 4, p. 3.* quando leuiculis fultus rationibus sacrarum reliquiarũ ad collum gestationem improbare non veretur. Dissentit ille ab hæreticis. nam ipse vult reliquias Sanctorum in templis honorificè seruari, & adorari: sed non vult eas à priuatis collo appensas gestari; temerè reprehendens antiquam virorum valde sanctorum consuetudinem. Nonne B. Helena clauorum CHRISTI vnum fræno equi, alium galeæ Constantini indidit? Nonne Beatus Antonius palmatam illam Anachoretæ S. Pauli; & ipsius Antonii tritum cum melote pallium exultans Athanasius tulit. Similia de Theodori Martyris puluere Nyssenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re notâ non est immorandum.

Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Cathol. inueterato & salutari more, nec non sententia D. Thomæ. Maldon. d Nauarr. Siluestri & alior. ratio est, quia Sanctorum reliquias ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc à solo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: sacræ scripturæ testimonia, vt licet ore proferre, licet etiam descripta collo deferre, & narrat Leontius Episcopus sanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabellâ conscripsisse; quo gestato illa non potuit ampliùs diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur. 1 Iul.*) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D. Basilius e damnat πιτιάμματα characteribus (*nempe magicis*) insignita. Incertus auctor in Matt qui exstat inter Chrysostomi opera f inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiusmodi ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri, vt Pharisæi olim: secundũ qui ex eâdem superbiâ, quæ ad collum alii suspenderent, ipsi de capillis, vel vestimẽtis suis largiebãtur. Ipse D. Chrysostomus g muliercula illas reprehendit, vel quòd non rectâ, sed Pharisaicâ id intentione facerent; vel quòd, per opinionis errorem, non à Dei gratiâ miraculosum auxilium, sed ab ipsâ materiâ, vel formâ scripturæ, id præstolarentur, vt faciunt hodie, qui dicunt debere esse scriptum Euangelium

d Tho. 2.2.q 96 ar 4 Maldon. in 1. cap. Ioan.

e hom in Ps 45

f homil. 14 in Matth.

g in Matth hom. 73.

tium in membranâ virgineâ, vel literis vel lineis miniatis & cætera. Sanè Chrysostomus eâdem id mente reprehendit, qua D. Hieronymus, *h* qui satis indicat, Pharisaicam illam superstitionem præsidium ab ipsis pittraciolis, non desuper à Custode Israël, Deo Sabaoth, expectantem, se reprehendere: item quòd quæ extrinsecus gerebant, eorum cultum & obseruantiam intrinsecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita S. Antonini infestationem quandam dæmonum, cùm preces quasdam membranulæ inscripsisset, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iussisset, legimus dispulisse. (*Surius tom. 3. Fol. 34.*) Auctoritas D. Gregorii Papæ idem probat epist. ad Theodelineam, quem iure suo, id est, Caluinistico, carpit Ios. Scaliger in Elencho c. 8. verba D. Hieronymi contra mentem eius detorquens. Sed bene, quod ouillum lanitium iam deponere Scaliger incœpit.

Posterior pars conclusionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacteriis (hoc est conseruatoriis) vtuntur; & si clerici ea faciant, iubent eos Ecclesiis ejici. *Can. 1. & 4. 26. q. 5.* qui canones quomodo sint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, *nempe vlt. eiusdem quæstionis*, vbi inter cætera in hunc modum scribit Beatus Isidorus: *ad hæc pertinent ligaturæ exsecrabilium remediorum, quæ ars commendat medicorum, seu in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonũ est quadam pestiferâ societate hominũ & Angelorum malorum, exorta.*) quæ sumpsit à D. Augustino libr. 2. de doctrina Christiana. idem alibi confirmat D. Augustin. *i* his verbis: *Fingunt spiritus maligni vmbras quasdam honoris sibimetipsis, vt sic decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsque adeò, fratres mei, vt illi ipsi qui seducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, misceant præcantationibus suis nomen Christi, qui iam non possunt seducere Christianos, vt dent venenum addant mellis aliquantum.*) Chrysostomus homil. 25. ad P. Antiochen. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti vel pedibus? Dic mihi hæne sunt spes nostræ, vt post crucem & mortem Domini, gentilis regis imagine spem salutis habeamus? &c.* damnarunt hæc etiam tempore Caroli magni Patres Concilii Turonensis cap. 42. & ipse Carolus libr. 6. Capitulorum cap. 72. & prius Constantius Imp. apud Ammian. l. 19. & Antoninus Caracalla, apud Spartianum in eius vitâ. Tales sunt nefariæ illæ formulæ precum; quas contra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adscribunt B. Leoni, & aliis sanctis, & (proh dolor) multi hodie gestitant; quibus Diabolus semper tandem imponit, & quando sunt in statu pessimo lethalis culpæ, sinit eos occidi & deserit quos antè aliquoties defenderat. Possem nominare mihi probè notum; cui id accidit. Norunt Franci, cum superioribus annis, cum Barone Danou, hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupissent, & à Duce Guisio strenuè debellata fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæsorum ferè omnium appensa, fuisse reperta ab iis, qui cadauera spoliarunt. Hoc genus superstitionis subsannat Lucianus *k*, & Antoniũ Caracallam suppliciis compescere constituisse testatur Spartianus. Et

h in d. c. 23 Matth.

i tract. 7. in Ioan.

Tatia-

Tatianus Assyrius [l] hæc omnia refert ad dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero quod, de vrsariis, sic refert Balsamon Commen. Syn. 6. in Trullo; *Vrsas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur, qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipso tondentes eos vnà cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & fascinantes oculos conferre poßint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiscentur nomina ignota Angelorum, hoc est alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortassis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoq; nomina confingunt eorum, quos dicunt esse motores orbium cœlestium, item fata decernere, & fatales casus administrare, & mirifica quædam homines ab his discere; & similes impietates, quibus ille liber ארבעחאל scatet. In Sibyllis quoque oraculis lib. 2. hic versus exstat, iuxta quosdam codices ἤξουσι μιχαήλ τε Γαβριήλ, ῥαφαήλ τ' οὐριήλ τε. Sed in aliis libris habes ἰζομιὴλ, ϰριὴλ σαμιὴλ ϗ ἀζαήλ τε, in quibus primum illud est corruptum pro Ιερεμιὴλ, tertium pro σαθιήλ, vt vocant eos Tritthenius & alii qui cœlorum motores eos faciunt. Sed nitor auctoritate & sanctione concilii Romani, quod fuit congregatum Romæ sub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium; vbi inter cætera, lecta vna oratio Ardeberti, in qua continebantur hæc verba; *supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimus, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel.*] Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogauit Episcopos, sententiam de his suam proferrent: illi damnandum Aldebertum pronunciarunt, vt hæreticum: causa verò subditur & ipsum Decretum concilii his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, vt à vestro sancto Apostolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina agnoscimus: id est, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit, optimè prouisum est à vestra sanctitate vt conscripta illius omnia igne concrementur: sed oportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorumque sententia, quorum superiùs mentio facta est, nunc pertractatum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt; & qui se Apostolum censuit nominari; & qui capillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotali alienus, &c.*] [m] Igitur ex concilii huius sententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum & similia, vbi alia nomina leguntur, quàm trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. 4. *Ezdr.* 4. *v.* 1. Sed liber ille Canonicus non est, nec tantæ auctoritatis; & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti verò cætera nomina nonnihil sunt deprauata ex iis, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accurate scripsit Nicol. Serarius noster comment. in c. 12. Tobiæ q. 10. cum quatuor se-

quent-

[l] Orat. contra gẽt.

[m] vide apud Sur tomo 3. mens. Iunio in vit S. Bonifacii, fol. 494

quentibus. Illud quoque attendendũ, ne ipsis Angelorum nominibus veris Vtentes, ea malis Angelis accommodarint. cur non hoc ausint, qui ausi sic abuti nominibus Dei? audi Procopium in Leuit. contra quosdam curiosos hoc vtentes prætextu his verbis agentem. *Attamen (obyciunt quidam) inuocant Zabaoth. Quid tum? impiè hoc faciunt. Nam illam appellationem non Deo, sed dæmonibus tribuunt, & plerumque illi dæmoniaci vsurpant nomina diuina, dũ ea imponunt dæmonibus, quorum ambitioni seruiunt.* hoc fit in precibus Magorum, quibus inserta *magna* (sic vocant) *nomina*.

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referenda?

NOn potest sufficienter huic quæstioni responderi, nisi priùs constet, quo se vsque vires eius extendant. quare quatuor sunt discutienda. primò, an ars ista finem suum consequatur? secundo habendane in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ speciem pertineat? quartò licita sit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæstio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat. & quid fieri soleat? quorum non eadem ratio est. priùs quam decidamus quæstionem, quædam de nomine & origine sunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid sit Alchimia & quando inuenta?

A NOmen Arabicum esse volunt, viri docti; & id indicare nomini præfixum, *Al*, vt in *Almanach*, & *Almagestũ*, & similibus, Mixtobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco, χύω seu χύνω, quod idem ac *fundo*, alii Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioannes Chrysipp. Fanianus. qui deducit, παρὰ τὴν χυμείαν καὶ ἅλα à sale & fusione. *b* Sed huic Græci scriptores repugnant, qui
B plerumque scribunt χημείαν: *c* non χυμείαν. Sed quid χημεία significat? quidam ex Plutarcho *d* tradunt Ægyptum sacrâ linguâ sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocati *Chemiam*, quasi Aegyptiam: videlicet quia primi mortalium Aegyptii illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Aegyptiis Arabes didicerint, &
C articulum illum suum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europæi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philosophiam Græcanicam. Nimis isti benigni sunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit antequam vlli noti philosophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum *e* scripto-
D rem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Aegyptios quidem hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse. si Suidæ credimus. *f* & ab iis fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum est commentũ: Aegyptus enim non *Chemia*, sed *Chammia* dicta à Chamo: sic enim in Psalmis legim⁹; *In tabernaculis Cham*, *g* Aegyptiorum & postea; *h terra Cham*, vo-
E catur ipsa Aegyptus. hoc ergo nomen sacerdotes, vt testimonium antiquitatis suæ asseruarunt, vulgo *Misraim* dicebatur Aegyptus: vnde & hodiè ad-

a N comment in Manil.
b Dialogo de Chrysopæia.
c Cedrenus in Annal Suid. mox citand.
d li. de Osir. & Isid.
e lib. 3. in Lunæ decretis.
f in Diocl.
g Psal 78 57.
h Ps 105 23.

huc Turcæ & Arabes vocant, *Masra.* Quare si Arabes voluissent ab Aegypto hanc artem denominare, & addere sumum illud; *Al*, vocassent *Almasram.* Quid ergo? suspicor, vt multa Arabum vocabula, esse Hebræum illud, & quidem solidè. nec aliud significare quam artem fusoriam siue liquatoriam. Etenim Hebræis, *Alchini*, *i* significat itinera siue fluxus. ab *Alich*, quod significat facere ambulare seu fluere. *k* Vnde ars liquans seu fundens metalla: abiecta litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facillima formatione. Quid enim est Alchimia, quam pyrotechnica siue igniaria ars, resolutoria, & purificatoria metallorum? quæ vt *Chymiæ* species quædam est: sic etiam aurifactoria, siue Chrysopœia; species quædam est Alchimiæ, quæ in extrahendo siue separando, & in congregando siue coagulando ex aliis metallis auro, tota occupatur: vnde non male *Spagiricam* vocant nonnulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à segregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilii versum. *l*

הלכים
i Iob. 29. 6.
הליך
k Iob. 24. 10.
l li. 4. Astro.

Materiamque manu certa duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictum, per errorem, putauit, ideo (quæ est Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum tollendum, vt spurium iudicauit. vtrumque male. nam & Manilii versiculus est, & non de Chrysopæis, sed de bractearis accipiendus, qui malleando aurum in bracteas seu foliolá tenuissima diducunt & dilatant, & sic superficiem adeò dilaratam quasi duplicant. Alchimice certè non tam duplicant manu, quàm igne.

Non statui de tota Chymicâ agere; quam ego artem, qua medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror; vt philologiæ fœtum præstantissimum;

A inuentricé auri potabilis, rei non minùs vtilis ad sanandum; quàm ad alendũ, ac quoad fieri potest, vitam prorogandá; spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisq; educens; quo subtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet; metalla depurat, segregat, perficit; lapides conflat, aquã elicit, ignem vegetat, & in igne vegetato, ac quasi perennato, specimen

B edit artis & efficacitatis suæ, in humanâ vitâ propaganda. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibii Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis conseruata fuit ardens, Chymicũ fuisse; de quo Bernardus Scardeonus, *m* scribit Patauii ante aliquot annos, vrnã fictilem effossam his inscriptá versibus.

m in Hist. Patauina.

PLOTONI sacrum munus ne attingite fures,
C *Ignotũ est vobis hoc quod in orbe latet.*
Namq; elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat laticis.

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem

D illam vrnam minor alia reperta; in hac, duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna, aurea altera: purissimo quodã ambæ liquore plenæ; quo lucerna multis iam sæculis ardens conseruata censebatur.

De solâ Chrysopœiâ statui dicere; quæ vel ex adspersis pauculi pulueris aurei ramentis, aurum multiplicat, vel ex non auro verum aurum producit:

E nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minùs auri producit, sed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chrysopœiæ igitur originem quidam nobis valdè faciunt antiquã, qui præcla-

A ro Adami titulo libellum quendã insignẽ obtrudunt: vt & alii Moysis. & Mariæ sororis eius, & Salomonis. & Hermetis Trismegisti, & Aristotelis, & Pythagoræorũ quorumdam libros venditant: hæc enim omnia pro imposturis habenda duxerim, & ociosorũ hominũ somniis. Quid? an, quia ab Adamo prima scientiarum principia, idcirco & de hac ille arte scripsit, quẽ de nullâ constat scripsisse? An, quia Moyses in omni Æ-
B gyptiorũ sapientia excellens, idcirco & ipse, & soror eius (miror Aaronem non additũ & Beseleel) animũ ad alchimiam excolendã adiecere? An, quia Cabbalistæ nugantur Chamum in arca Noacho patri suo *libros de Magiâ naturali* furatũ, quos Misraimo filio suo donauerit; idcirco inter illos etiã Chymici libri fuere? Sed Chamũ scimus non philosophiæ
C naturalis, verùm Magiæ Dæmoniacæ fuisse propagatorem. *n* Hermetis Trismegisti non pauci supersunt libri; quis quæso vel color tenuis in illis huius artis? eruent opinor, qui Phaetonteo ausu eò detorserunt; quæ de Turri Babel, & quæ de terra promissionis, SS. commemorauit & quæ Salomon in *Ecclesiaste* de meretrice, mores eius depingens, Spiritu sancto afflatus, scripsit, illi ad
D Chymices mysteria deflexerũt: qui ausi diuitias; quas, œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, disertè acceptas refert Regum Historia; Salomonis alchimiæ adiudicarunt. In quos (vt mitissimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis solemus, sanam mentem iis optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllæ vaticinium illud;
E ἐννέα γράμματ' ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι. νόει με. &c.
ad Arsenicũ, admirandi lapidis materiã transtulerũt; quasi quatuor syllabarũ & nouẽ litterarum vox alia nulla foret. Itẽ

n Iu. lib. 1. 13.

qui Pandoræ poculũ hoc esse contendunt, ab Hesiodo notatũ: sed hi plures Epimetheos, solâ spe reliqua, quã Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minùs illi suaues, qui Sisyphium saxũ extollunt, & propter huius lapidis inuentionẽ meruisse nomen, quasi diuina sapientis autumant: propter promiscuã in vulgus beneficii communicationẽ, ad inferos detrusũ semper reuolubilis saxi subuectione damnatũ. homines præparcè auari. Liberaliores alii, cum Suida Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον, Iasonis; libros fuisse in membranis arietinis descriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alii, hoc illud aureum fuisse femur, χρυσοῦν μηρὸν, iuxta Laert. lib. 8. Aelian. var. hist. lib. 2. Lucian. & alios. siue (vt corrigunt alii) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pythagora in Olympiis ostensum, quod tamen Origenes eburneum appellauit *lib. 6. contra Celsum*. Hoc illud esse apud Hippocratem mirabile, & imprimis sacrum terræ opus; ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipse Plutus profluant. *o* Hinc apparet quàm vetustam isti originem arti arcessant. Equidem opinor vetustam: sed certa testimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea nec magis certum, quod quidam probant ex Esdr. lib. 4. ca. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terrã multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aureum fit,*) Hoc enim perspicuè nõ ad artem fusoriam, sed ad naturales metalli ex terræ puluere productionem potest referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri transmutatoriam pertinere is sciat, neque infallibili se testimonio niti, quia liber iste

Sysiph. quasi σίσοφος.

o Hippocra. in epistol. de Crateia.

apocryphus est; neque loco claro & aperto antiquitatem artis se probare. Cœpisse sub Caligula docet Plinius, *q* rationem ex auripigmento aurum liquandi, sed mox desiisse. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili lapidum specularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minùs auidus excoqui iussit: & planè fluxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, cum eo regnante Aegyptii res nouas molirentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse: & conquisita tum ibi veterum de argenti & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, ne ex illa arte ditati Aegyptii, pecuniis freti, Romanis in posterum rebellarent. *r* Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit, cuius de Arte sacrâ, & Chrysopœiâ libri M. Scripti asseruantur in Regis Christianissimi Bibliothecâ Fontisbelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem Chrysopœiâ dicitur exstare. hic ille Nicephorus Blemmidas est, qui sub Ducâ Imp. multa præclara philosophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè scribentem) & verum Geber, siue Gebrum Arabem: qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Erastus: sed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

q l. 33. hist. cap. 4.

r Suidas in Diocletiano.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

A Mirum quàm hìc in contrarium funis contentiosus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur. vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere, quàm natura solita, contendant: osores contrà Chymicorum, omnia huiusmodi, vt præstigias, ludibria, & meros iactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, mediâ viâ B tutissimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte disputari queat.

Tres inuenio sententias. *prima* est, non posse aurum verum sic produci. *secunda*, posse aurum quidem quasi verum, sed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. *tertia*, perfectius & purius aurum sic fieri posse, quam quod in terC ræ visceribus gignitur. Prima sententia est Tostati *in Exod. cap. 7. quæst. 10.* Aegid. Romani, *quodlib. 3. q. 8.* (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auicen. verè censuit contrariũ, & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auerr. *in lib. 1. de Generat.* Aponensis, *differ. 200.* Sed & ipsemet Chymicus Paracelsus *lib. de philosoph.* & videtur id voluisse Bernardin. GoD metius à Medis docto & salito opere de sale lib. 2. a. nu. 20. secundæ editionis fol. 168.

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet, vbi noluit quæstionem decidere, ibi ex hypothesi tantùm locutus fuerit *a* tamen vbi absolutè & decisiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc sententiam tenuit: produci posse aurum, quoad externas quaE litates, sed quod ad intrinsecam auri perfectionem non pertingat: *b* quod etiam Caietano, *c* & reliquis Thomistis placuit postea citandis.

a 22. q. 77 a. 2. ad 1.

b in 2. sent. d 7 q. 1. a. 1.

c ad d. a. 2.

Tertia sententia est omnium Chymicorum

micorum, & prӕterea Timonis *in li.* 3. *Meteor. q. vlt.* Antonii Mirandulani *de ſingula. certam. li.* 10. Marcelli Palingenii Cardani, Lacinii, & aliorum, quã accuratè tuetur And. Libauius Syntaxi 2. lib. 1. ſingularium.

Quartam his ſententiam poſſemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatentur ſibi non ſatis liquere: quam puto verè communiorem eſſe hominum huius ӕtatis. Ex noſtris illam defendère Benedict. Pererius, & Gregorius à Valencia; *e* nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & ſuſpicantur, nunquam ab vllo verum & perfectum aurum fuiſſe productum & Valencia quoque indicat ſtudio & arte humanã vel non poſſe, vel vix fieri poſſe, Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, ſed magis amica veritas.

d diſpu. de Magia. *e* in 2. 2. diſp. 6. q. 3 punct. 2.

Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis contraſentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non poſſe.* Ad probationem huius concluſionis ſufficit onus probandi transferre in aduerſarium: quia eſt concluſio negatiua: & adfirmáti eſſe impoſsibile; incũbit onus oſtendendi, cur id ſit impoſsibile eò q. is contendat ſe id idoneis argumentis poſſe conuincere; quod nos negamus, Veruntamen ſic poteſt concluſio probari; neq; ex parte materiӕ ſeu ſubiecti; neque ex parte modi repugnat naturӕ talis metamorphoſis. Non ex parte materiӕ. nam illa eſt alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam prӕſtantiorem, & eſt capax formӕ introducendӕ. Non ex parte modi: quia modus eſt, per decoctionẽ naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo deſit? aut ſi quid horum, oſtendatur.

Oſtendere conatur ſequentibus argumentis, quӕ ſigillatim diluemus adfuſa ſolutione. Primò argumentantur ab artis ipſius incertitudine & diſſenſione artificum, quia chymici inter ſe nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materiâ aut nomine ſui lapidis. Conueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; ſed hunc ipſum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longũ ſit omnia Merculini, Treuiſani, Faniani, Talienſis, Roſarii & aliorum nomina congerere, quӕ ſunt ſignificationis planè diuerſӕ. Ex paucis cӕtera poſſunt diiudicare, vocant χρυσοσπερμὸν. aquam viuam, aquam vitӕ, aquam ſiccam, lignum vitӕ, ſanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philoſophorum, draconem, coruum, laton, elixit, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & ſimilia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligioſa. Modos operandi diuerſiſsimos comminiſcuntur, & de eo inter ſe digladiantur; cum Brachesco certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuiſanus, alii alios, & inuicem fatuos ignoranteſque nuncupant. Sed de lapidis materiâ fortè ſaltem conſentiunt; nihil minus. ſunt qui ferri ſcoriam, ſunt qui ſalem, alumen, magneſiam, cadmiam, calcanthum, arſenicum expoſcant: ſunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum putamina, menſtrutum fluorem, vel humanum ſanguinem. *Reſpondeo*, tam diuerſis nominibus eandem rem ſignificari, ſed his vſos ſcriptores ſcientiӕ occultandӕ causâ; quam non voluere paſsim intelligi. licuit ſanè Aegyptiis ſymbola ſua adhibere. licuit poetis per metaphoras & fabulas ſapientiӕ principia occulere, licuit Ariſtoteli ſe dictorum obſcuritate, vt ſępius ſolet, atramento inuoluere; ipſӕ ſacrӕ litterӕ

in Parabolis loquuntur. cur culpas, si & hi diuersis nominibus lusêre? Si quid minùs aptè, & feliciter, & piè, ignosce. rem vide, verba despice. nunquã rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docentis potuit exstinguere. Deinde quid mirum hanc quoq; artem habere suas compulsationes dissidentium; quibus nec philosophiæ pars vlla, nec medicina, nec iurisprudentia nec Scholastica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materia, vel verborum est & nominum, vel sanè fuit, cũ ars minùs culta, & magis incognita: periti, in sulphur & hydrargyrum consentiunt.

Probant postea, naturam metallorũ ab iis ignorari. primò quia censent illa viuere & nutriri; cũ Cardano: vel superioris ordinis animã habere, verùm valdè reconditam, cũ Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant esse reiectamenta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem & medullam lapidum; & proinde metalla, cœli esse præstantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt esse perfectam speciem metalli, nempe aurũ; cæteras esse tantùm rude & inchoatũ aurum, de quo mox plura. 4. non habent perspectam auri sui caussam efficientem. qui soli calori efficientiam tribuunt: quo tamen solo non potest auri substantia perfici. Oportet enim vt sol aquæ substantiã primùm calore concoquat & commutet: Frigus deinde & siccitas terrena, faciant aquã concrescere. 5. de auri materiã valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terrã genitum, & aquæ mistum: Braceschus vitriolum, plerique sulphur, & argentum viuum, nec deest, qui arsenicon addat. qua in re indaganda videntur, vt vmbri, indicium sagæ naris secuti, certum sane, vt ad ceruæ cunabula perducat: fallax in rerum essentiã discernendã. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proxime generata fuerunt? nonne prius oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorum est fundamentum, metalla in sulfur & hydrargyrum resoluuntur, certe hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæstiones, quas si velim exacte discutere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortasis verbo præstiterit absoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quam alchimicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientifice, sed duntaxat esse nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto consequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non posse: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladii ad pugnam rotatio vibratioque sit accommodata, nescit: non aquam rosaceam minus perfectam Chymicus elicit, qui cætera adhibet arte requisita, etiamsi rotæ essentiam & vim ignis, & principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione, congelationeque quæ requisita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur, minusne ad flatum compositionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque ampliùs præter caussarum cognitionem adiicientis, vis excoctrix ignium est effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. sufficerent ista: dicam

tamen

tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodùm absurdum est, sed fateor verius, quod Aristoteles censuit, *f* nec lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem, per adiectionem materiæ, decrescere per subtractionem eiusdem: cùm verò Plinius *g* & alii, dicunt ea concipi, parturire, viuere, senescere, mori, metaphoricè tantùm loquùntur. sed de hoc plura Scaliger, Fallopiusque. *h* Volo cum illis libera iter depacisci. Esto, non viuant metalla: quid indè? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit transmutatio. Paracelsistarum illas locutiones sanè non satis rectas nec commodas, sed improprias & translatitias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè sentiunt perperàm. eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimum puto, neque negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quàm in lapidibus ac gemmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob ariditatem & siccitatem denegatum. Vnicane species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causa, considerandum. puto longè plura requiri, vt ex terrâ, atque vt ita dicam, elementis ferè nudis primum corpus mixtum existat & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato & existente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri substantia; ex terræ puluere & aquæ liquore, in venis cauernarum solo calore non potest perfici, sed frigiditas quoque & siccitas requiruntur; postquam verò iam semel metallum coaluit in metalli substantiam, iam ignis solus poterit supplere, quæ ad perficiendum commutandumque illud in alterius metalli qualitates erunt necessaria. quia qualitates illæ accidentariæ sunt & quæ actiuitatis igneæ vim non exsuperant. Quod exemplo potest declarari. nam sandaracha naturalis non potest gigni citra frigus illud: sed postquam plumbum semel in terræ visceribus genitum fuit, si illi misceas acetum, cerussam conficies: *i* vt verò ex cerussâ prodeat sandaracha nullâ iam opus refrigeratione, sed sufficiet sola adustio, vt sandaracha fictitia seu sandyx Syricum nascatur. *k* Orichalcum quoque sine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tincturâ fit; solaque decoctione & percolatione per ignem indiget: *l* cùm tamen fossitium & naturale, si quod est huiusmodi, etiam frigus illud postularet. Quid, quod & *m* Plinius, censuit, solo igne lapides in æs fundi, & ferrum gigni? Quid, quod & solâ decoctione ferrum fit, στόμωμα Græcorum *n* seu *Chalamisch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus siue *aciariũ*, veteres Latini. *ferri nucleum*, quia proprio nomine destituebantur. nam chalybs illis idem, quod ferrum in genere. *o* Neque in his alio frigore opus, quàm cùm omnia peregit ignis, vt tunc materia se ad naturale frigus recipere finatur: vel aquæ iniecta citius refrigeretur, & induretur: Porrò quam subdunt de auri materia dissonantiam, obstrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi esse volunt? quamcumque dixerunt, ex hac etiam cætera metalla constare philosophi chymici contendent: sic facilem fore ad aurum transitum. Sed doctiores conueniunt in vnam sententiam: quam ego quoque sequor, & sic Aristotelem cum his auctoribus conciliari posse puto. Non agitur nunc de materiâ remotissimâ, quæ

f li. 2. mag. nor. meral.

g Plin. lib. 10. cap 18. & 19. Leo Baptist. Albertus li. 2. de re ædifi c. 9.

h Scalig. exercit 1. Fallopius li. 1 de metallis & fossil.

i Galen. li. 9. de simplic. medicam. facul. Plin li. 34 in fin. Vitruu. l. 7.

k Plin. lib. 35. cap. 6. Aetius lib. 1. Amat. in Diosco. lib. 5. enar. 61.

l Vide Pli. lib 31. c. 4. & Vannoccium li. 1. pyrotechniæ c. 8.

m lib. 16. c. 27.

n Aristot. lib. 4. Meteor. Vannoccius 1. li. 1. c. 7. Alb. Mag. li. 2. de lapidib tra. 3.

o vide Hier. Magium li. 2. miscell. c. 8.

est

... materia prima, quam eandem esse nemo addubitat: sed agitur, de materiâ secundâ: quæ iam certis formis est imbuta. hæc rursus est, quædam remotior, & quædam propinquior. non enim statim ab vltimâ ad primam hic immediatus est transitus: capiamus ergo exempli gratia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectam vna ex parte (quæ materia liquida à quibusdam vocatur, vel aqua intrinsecus vnctuosa, ab aliis vnctuosum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem crassam & viscosam: sic huic terræ aqua illa pinguis & aerea commista, corporatur in primam, & (vt sic vocem) elementarem auri materiam. hæc materia non est adhuc propria auri materia, sed est materia communis omniũ metallorum, & etiam lapidum. etenim si plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis: si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidi, nitidi, puri, ac solidi, splendida adeò ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis & Aristotelis ac sequacium. *p* Neque huic sententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chymicorum, qui physica principia norunt & amplectuntur, hoc est non empirici, sed philologi sunt, sententia. Tales enim facile assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentũ viuum & sulphur sic immediatè ex materia prima sint enata? si adfirmas, quæro qua dispositione præcedente hęc potiùs, quam alia forma, sit introducta? si negas, immediate prodiisse: quæro quæ præcesserit? non enim omni forma potuit illa materia caruisse. Negandum itaque id non est: sed vlteriùs progre-

p Plato in Timæo, & ibi Procl. & Calchidius. Arist. lib. 3. Meteor. in fi. Theophr. lib. de lapid. Iani Lacinili Minoritæ. lib. 1. Chemica art. c. 13. Albert. lib. 3. de reb. metal. tr. 1. c. 2. Contaren. lib. 3. philosoph. c. 6.

A

diendum, & post hanc materiam communem adeò remotã, quærenda quædam materia propinquior. De hac est omnis disceptatio. Censuerim itaque illam materiam remotam, non subito prætermissis mediis ab extremo ad extremum progredi, &, quod dici solet, per saltum promoueri: sed primo gigni imperfectiora quædam, & sic naturam progredi ad perfectiora. Ex illâ mate-

B

riâ remotâ primùm gigni sulphur, & argentum viuum siue ὑδράργυρον: istud potissimum coalescere ex humido isto pingui & aereo (ideo adeo mobile est:) ex terra vero pinguedine seu viscositate potissimum gigni sulphur. Sulphur illud postea in metalli generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem feminæ volunt *q* Chymici: hoc parum refert, crediderim potius vtrumque agere & pati in inuicem, reactione. Nec con-

C

uincit contrarium quorundam obiectio; nec in plerisque fodinis sulphuris, vel argenti viui, inueniri aurum; nec in auri plerisque inueniri sulphur aut argentum viuum. sufficit enim vt in quibusdam vestigia horum reperiri, vt pyrotechnici sæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquã ex materia; sic in hæc rursus metalla resolui volunt chymici,

D

& hanc resolutionem odore probant, & gustu; se in materiâ resolutâ qualitates sulphuris & argenti viui dictantes inuenire. Quoniam verò hîc agimus de accidentariis dũtaxat differentiis, quibus hæc inanimata dignoscuntur solis: frustrà obiicitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc resolui in sulphur & hydrargyrum formale atque perfectũ, sed in materiam quandam, quę sulphu-

E

ris & hydrargyri qualitates plerasque retinens, satis indicat formam præcessisse horum fossilium: sicut homo occisus cùm est, & iam cadauer ferè dissolutum corruptione, indicium facit fœ-

tor,

Georg. Agricol. de re Metall.

q Auicen. epistol ad Hazon, Geber, Lullus, & alii, vide Lacin. d. lib. 1.

tor, corpus illud carneum fuisse, aut quod similius, cùm salem vel saccarum in aliquod ferculum dissoluis, sapor indicat, substantiam illarum rerum condimenti huius materiem fuisse: & odor aquæ distillatæ, satis apertè docet, quæ herbæ distillatæ fuerint. præterea non est necesse res omnes resolui in proximam suam materiam: nec corpus resoluitur in semen: sed sufficit resolui in materiam remotiorem, siue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus: metalla resolui immediate in illa sua principia, quando alterantur, & per alterationem desinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quodammodo resoluuntur iterum in corpora simplicia seu elementaria, nempe in liquidum, humidum & terreum pingue: sicut etiam paulatim, per varias alterationes pyrotechniç, principalia illa proxima in istud vel illud metallum coaluerunt.

Tertio argumentantur: fundamenta Chymicorum, si penitiùs inspiciantur, vel falsa esse, vel prorsus dubia: & proponunt, ac impugnant sequentia: quibus sigillatim ac ordine solutiones adiungam.

Primùm ergo adferunt illud Rogerii Baconis; r *licet natura potens sit, & mirabilis: tamen ars, vtens natura pro instrumento, potentior est virtute naturali.* Hoc ergo videtur esse falsum. tũ quia nihil potest ars humana, quod vires superet naturæ (quæ nihil est aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis dispositio:) quare si quis effectus producitur, qui naturam rerum superet: ille non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est. tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt basi, insistit, & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum

r li de mirabilib. potestat. artis & naturæ.

A naturæ perfectiones adæquare. Nam verissimè Fabius, ita scripsit; *imitatio, quæ artis est propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam semper aliquid intersit, ipsaque veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisin post se relinquat* ſ) qui neget iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut

B Phidię caballo hostiles manus effugere. *Resp.* Comparationem naturæ & artis institui duobus modis posse primo pręcise ac nude sola cum sola conferendo. vnumque alteri, siue vtriusque potentiam, seorsim inuicem & mutuò componendo, hoc si Baconus voluit, vt inde fornaculis suis ea tribuat, quæ naturæ denegata; fateor omni illum reprehensione dignissimum fuisse, & ar-

C gumento contrarium solide probari. Altero vero modo possunt ista comparari, non pręscindendo vnum ab altero, sed extensiue; v. g. artificium humanum cum ipsa natura; qua in comparatione, artificium præsupponit naturæ vim plus autem tum posse artem natura subnixam & adiutam, quam possit natura sola plurimis patet experientiis. sic enim naturalis operatio, iuuatur, ac-

D celeratur & perficitur per humanam industriam & artem: quod voluisse dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & verissimum est.

Secundo reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum esse perfectum metallum, siue vnicam metalli speciem (aurum) cætera metalla dumtaxat esse auri inchoationes: & ideo tam facile metalla reliqua ad aurum, naturalem

E suam perfectionem, reduci; quam homo æger ad sanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete sibi, non tam quatere, quam subruere videntur: & ita mihi quoque aliquando visum: nunc

ſ lib. 9. instit orat.

maturiùs re perpensa, video illa ipsa, quæ tum attuli argumenta; vt obsessi solent, saccis laneis, arietis impetum infringere: posse commoda explicatione exarmari, & eneruari. Arietes isti tres erant triplici testudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus, & multi chymici admittunt: *metallum, est corpus fossile, durum, & naturam suam seruans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento, & plumbo, ac auro, æquè ergo sunt metalla, atque aurum. *Respond.* differentias rerum essentiales, præterquam hominis, nobis esse ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentariis differentiis, quæ possunt sæpè communes esse pluribus; quæ probabiliter videntur specie differre. veluti si definias canem, certè definias per proprietatem latratus, hyæna tamen hunc imitatur, quæ canis non est: & sic totum istud congestum, canis est animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æquè canem esse: sed potiùs inferendum, quiddam in hyenâ reperiri, quod in cane sit perfectius. Sic dico definitionis huiusmodi accidentariæ conditiones in singulis metallis inuentas, non conuincere singula hæc quibus conueniunt metalli species esse. Nam hæc non est conuenientia generis in substantia, sed dumtaxat quasi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab essentiâ rei sunt desumendæ. Quare vt aduersarii probent à definitione, identitatem genericam; necesse est, priùs probent, vel simul, & consequenter probent, prætensarum specierum differentiam essentialem vel

A quid ei quodammodo æquipollens; v. g. Homo & equus species sunt sub animalis in genere, id probari nequit eo dumtaxat, quòd animalis definitio, quę tamen essentialis est, conueniat vtrique (sic enim conuenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. specie non differunt) sed probari præterea debet; quia homo est rationis compos, equus non est. sic etiã quod aquila & leo differant specie, non

B probandũ tantũ eo, quod ratio generica illis competat, sed etiã, quia vtriusq; essentia diuersa est, cũ vnum sit volatile, aliud bestia seu gradiens. Sic igitur non quia hæc definitio eadẽ quæ auro, competit argento: ideò hæc duo specie distinguuntur: sed sequitur solummodò ambo hæc metalla esse: argentum quidẽ imperfectè, quia potest perfici, aurũ perfectissimè, quia nequit in metalli ra-

C tione perfici. Infanti iuxtà ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis: sed infans adhuc perfici & definitionis membra perfectiùs potest participare: non tamen infans & vir sunt hominis species: idem de aliis metallis, & auro statuendum, nam alia illa natura ad hoc instituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Verùm hic nouæ suboriuntur diffi-

D cultates, noui scopuli assurgunt. dicat enim aliquis, hinc sequeretur; naturam sic sæpius à scopo suo aberrare, quàm finem suum consequi. quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoq; aberrationes de suis inferioribus, more specierum, non solent prædicari, quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua. vt videmus monstra sterilitatis damno multata. hæc autem

E metalla de suis indiuiduis rectè prædicantur; vt argentum de hoc vel illo. *Respondeo.* Non aberrat à scopo suo natura; quia finis eius est, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora

vult

A vult esse rariora. fit autẽ hominum auaritiâ, qui metalla effodiunt priusquã ad debitam perfectionem perueniant; vt minus auri fit, quàm cæterorũ metallorum. Sicuti quia vituli pleriq; occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues existunt: si his parceretur, boues fiant; si illis abstineretur effodiendis, paulatim aurescerent. Enunciandi verò ratio, quædam est specierum, siue generica; quædam verò merè accidentaria. Monstrorum de inferioribus attributiua enunciatio accidentaria, potest æquè locũ habere, ac argenti, auri, &c. sicut enim dicas rectè, hoc vas est argentum, sic etiã rectè dicas, Gorgo, est monstrũ; sphinx est monstrum: & sicut etiam dicas vasis huius essentia est stannea, vel materia eius est stannũ; nihil prohibet quin verè dicas, pygmæus iste est monstrosus, vel substantia huius pygmæi est monstrosa. Sed parùm hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia reuera, nõ quicquid imperfectum adhuc est, eo nomine monstrosum est: maximè si aptũ sit perfectionem suam recipere. pullus in ouo non est monstrosus, vitulus nõ est mõstrosus, infans non est monstrosus, quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam sunt potestate, quod actu futuri. idem de metallis aliis ab auro dicunt Chymici. Sterilitate dãnata sunt tantum monstra perfectorum animantium; non insectorum, non inanimatorum. Atque ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduersarii proximam metallorum omnium materiam eandẽ esse non posse, sed vniuscuiusque speciei debere esse materiam proximam diuersam, quod etiam nonnulli Chymici fatentur, t & probatur: quia diuersæ specie formæ eandem specie materiam nequeunt informare: vt de animâ humanâ & equinâ patet, quarum neutra corpus alterius apta est informare. videretur alioqui, vetus illud delirium stabiliri posse: *omnia ex omnibus*, siue *quodlibet ex quolibet gigni*: & sic, si remotæ materiæ sufficeret identitas, posset vnus Alchimicus alterum, in Apuleium illum, vel Lucianum auritum transformare. *Respon.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis disposita: animas animalium imperfectorum, ipsas quoque; quia ex materiâ educuntur, requirere suam & propriam minùs tamen perfectam, organorum corporis compositurам, quæ compositura, siue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui essentiâ est. Inanimas verò res dumtaxat censeo requirere, materiam illam communem, & præcipuè constantem partibus homogeneis, eisdem esse & perfectiùs dispositam, ad plumbi, stanni, argenti vel auri formã: quia formæ istæ, non ad compositura vel organorum fabricam, sed ad qualitatum primarum maiorem minoremue participationem, consequuntur. Si plus habeant terrenę admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; si plus aerei liquidi, fient stannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura semper aurum producere; sed, cùm nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta est aliorum metallorum generatione pro modo virtutis & materiæ proximæ dispositione. Si non satis multum adsit sulphuris subtilis ac rubei, adsit tamen satis hydrargyri subtilis & albi; fiet argentum: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defœcatum, produceret aurum.

t Richardus Anglic. in Correctorio, & Ioã. Bracescus cõtra Tau ladanum.

Tertius illorũ aries erat. Numquã cõquiescere naturã, sponte suâ: sed moueri & moliri donec perfectionem suam

 sit

ſit indepta; metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præſente cauſâ efficiente, in venis ſuis conquieſcere, nihil ſolicita, vt in aurum transformentur. licet enim centum annis illic permaneāt non impedita, numquam tamen magis illa aureſcent, ſed in ſuo ſtatu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si ſic igitur quieta iacent, ſuam nam nacta ſunt perfectionem. *Reſpondent* Chemici & benè reſpondent, nos hanc commutationem deprehendere non poſſe: ſed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphoſin millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit; quis credat cùm ad cæterorum metallorum perfectionem, curſus viginti vel triginta ſufficiat annorũ? Maior ergo in auro formando mora, ſed non tot ſeculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incrementa non cernimus dum creſcunt: ſed creuiſſe deprehendimus: ita latens eſt alteratio hæc & commutatio metallorum: quæ, non; dum fit; ſed dum facta eſt, cerni poteſt: quod verò illam non cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præſens lucrum minus capere, & quale eſt metallum effodere: quàm ſpem pretio redimere, & illam tam longinquam opperiri tranſmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus ſuis ſe triennio peruenire poſſe Fanianus & alii gloriantur; ſi nonniſi luſtris aliquot exactis id poteſt natura? cauſam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hìc in chryſollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid reſiſtit, & reuocat curſum efficientis cauſæ, id faciliùs hic abſumitur: ignis quoque eſt continuus, & non impeditus; & quantum po-

A teſt vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admiſcent, vt ſic ars adiuuans naturam, cauſa ſit velociùs reliquum conuertendi, vt notat Treuiſanus, *libr. de tranſmutat. metallor. ante medium.* Ex his apparet admodùm probabilē eſſe ſententiam Calliſthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, vnicam eſſe perfectam metalli ſpeciem. *p* Sed pergam eſſe li-

B beralis ac comis: eſto ſpecie differant metalla, quid tum? ſpeciei (inquiunt) in ſpeciem quæ non ſit alteri ſubordinata immutatio impoſsibilis eſt naturæ. Nos mox non eſſe impoſsibilem oſtendemus. Nec ad rem facit illud de ſubordinatione. Reuerâ enim multorum commutatio oſtenditur, quæ ſic ſubordinata non ſunt: & ſubordinatio iſta eodem modo poteſt intelligi de plum-

C bo & auro, ſtanno & argento: quo illi de his intelligunt, quæ in tertia ſect. producemus.

Quartum argumentum eſt, ars iſta nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla poteſt in alia. *Reſpond.* gemmas, ſi quæ ſint liquabiles, poſſe ad maiorem fortaſsis redigi perfectionem: non tamen in alias diuerſæ ſpeciei mutari poſſe,

D quia non poteſt ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmæ ad gemmā ea cognatio eſt, quæ metalli ad metallũ. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere ſunt, etiam ſunt illiquabiles: quia non habent humidum vnctuoſum, vt metalla: ſed aqueum, quod igne difflatur. *x*

Vltimò obiiciunt, non dari cauſam ſufficientem, quæ hoc operetur: cælos

E enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus: non quâ calor ille vel frigus qualitas tantùm eſt, ſiue calor aut frigus: ſed quâ eſt organum ac inſtrumentum cælorum, in

p Alb. Magni libr. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gebri, Roſarii Vannoccii. Biringuccii. & alior.

x ſic Alb Magn. in 5. Metaph.

cuius

cuius virtute agit. hic verò nec frigus adesse in Chemica operatione: nec calorem operari vt instrumentum agentis principalis, quia hic non adest agens principale. *Respondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cælesti seu elementari. Agens autem principale est semen auri ipsis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia, quàm ab experientia, ad quam alchimici solent prouocare. solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei infuisse, cùm genitum ex eo aliquid & ex potentiâ eius in actum deductum cernimus. Denique conclusio nostra dumtaxat exigebat, nos ostendere naturæ rerum hanc non esse contrariam Chrysopœiam: neque id argumenta aduersariorum conuincere. quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eâdem efficacitate.

SIt 2. axioma, *longe probabilius est, posse alchimicam artem finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutare: quàm non posse.*

Dico esse *probabilius*, quia reuera id non probatur apodicticè, sed tantùm topicè. sic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo conclusio probatur, pendet ex supradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum causæ naturales nos latent, & potest hæc esse de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter causarum ignorationem, si facta certò nesciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter, contendat.

Tertium, quia Magorum illa industria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerso: iuxta D. Augustinum *a* naturalis mutatio fuit mirabilior tamen est hac, de qua nos agimus.

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, separationẽ, congregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus, cibum potest variè conformare, priusquàm augeat & incrementum præbeat ipsi alito. nec minùs est miranda illa cibi, puta pomi, in carnem: quàm hydrargyri in aurum commutatio. Denique singulas illas alterationes consideres; quas Chrysopœi requirunt, etiam qui plurimas: nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam dispositam agentis excedat. cedo enim quæ illarum? quod si singulis par, cur non successiuè omnibus, cùm eius vis non retundatur, suggestis semper nouis fomentis?

Quintò, persuadere id debent intellectui non malè disposito, cùm variæ similes experientiæ, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti: prius verò probatur, iis quæ fusè retulerunt Scaliger *b* & Benedict. Perer. *c* primùm ars potest gignere vespas, scarabæos crabronesque ex cadaueribus, & ex stercore animalium: immò & scorpiones, ex herbâ Basilico ritè positâ & collocatâ certis locis: sed viuentia hæc sunt excellentiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in his hominem arte tantùm materiam materiæ apponere; cætera naturam per putrefactionem & calorem solis producere: Verùm in nostro quoq; casu manum tantùm homo adhibet, cætera calor ignis

a lib. 3. de Trinit.

b exercit. 23.

c quæst. de alchim. lib. de Magia.

in materia efficit, &, quæ in eius potentiâ latebant, educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fabianus: *d* hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quàm cuprum: nam cuprum metallis annumerandū, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis *e* calore fornacis Cayri solent pulli educi, non secus quàm fotu matris: cur non & hic fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum natura ordinari ad pullum, & esse pullum potentiâ: contendunt alchimici idem esse plumbum auri respectu, imò & argenti; ideoque solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit *f* venam plumbi, quæ vicina solet esse & contigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quàm inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas: & tamen reptile & volatile, plusquàm specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis: contra vrgebo: cùm easdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor est triticum & siliginem in inuicem commutata. dices, solis accidentibus ea differebant, eademque fuisse specie? Galeni *g* quidem sententia videtur, sed multis id non probatur, esto tamen: hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto lolium quoque in triticum fuit mutatum: loliumne hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo autore? scimus enim quid inter triticum & lolium intersit. 8. calchitim in misii mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre, quàm idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant: norunt Arduennæ: & lignum sit caudexque, qui neget. Bene est non negant aduersarii: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertē: mortem hanc esse quandam ligni. faciliùs res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur libro sequ.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis est in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alii cadauera, in statuas salis, *de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.*

Denique notissimum est posse saltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, nonmodò res inanimas, sed & animalia imperfecta, quæcumque ex putrefactione nascuntur: *h* multò igitur faciliùs poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longè minor est metallorum differentia, quā inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri vt vel docente Diabolo, vel industria & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

d cap. 4. d. libr. de re metallica.

e Scal. s.

f li. 33. c. 6

g libr. 2. ad Glaucum cap. 7.

h Est Scoti. Lycheti. comm. in 2. di. 7. el 8. & probab. l. seq. q. 14.

SECTIO IV.

An aliqua narratione constet aurum hac arte factum?

NVllum aduersarii fortius telum intorquent, quàm ab experientia, cur igitur, inquiunt, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleũ & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id esse impossibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur testimoniis ipsorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in causa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quod spe fascinati & imaginationis vehemẽti apprehensione, putant esse aurum, quod non est, vt ait pontifex Ioannes 22. *a* 3. quia possunt esse operationes, vel fraudulenti & deceptoriæ, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia: qui in Bauaria supplicio affectus anno 1591. coram omnibus imposturam suam confessus fuit: se ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius, pertinaciter defendens, veram fuisse & sinceram Anton. Bragadini Chrysopœiam: cùm enim illa scriberet, nondum dies fraudem huius Cyprii plani aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib.* 3. *cap.* 28. vel possunt esse prodigiosæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit: quod patet, eò quod nemo se vnquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

a Extraua. [s]pondent. [d]e crimin. [f]alsi. [c]ap 13.

Sit conclusio. *De facto aliquos hac arte verum aurum fecisse, videtur esse valde credibile.*

A Probo, quia tot ea de re narrationes sunt diuersorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adscribam quæ nunc mihi ad magnum. Cælius Rhodiginus auctor est, *b* suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacem, modum excogitasse, quo chrysulcæ æquæ vi, ex metallo quolibet aurum secerneret: & addit tales artifices vocari *Chrysoplyntas*, officinam verò
B *Chrysophysium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti, *c* eum virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram esse scientiam. Obiiciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cum dæmonibus: *d* & ideò vel dæmonem hoc
C verè fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. *Respon.* has esse maliciosas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi assiduus erat, comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dæmonem verum aurum supposuisse. Alii dicunt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non verò quemquam veritatis periculum fecisse. pri-
D mùm explicatio illa verbo non congruit, deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò, inde; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabiliùs crediderim experientiam Arnoldo suffragatam. Sane id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradi-
E dit, *e* Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldũ disputandi pertæsum; quin potius, inquit, te sensu

b libro 11. cap. 13.

c Io. Andr. in additiõ. ad Speeul. titu. de crimin. falsi. Oldrad. cõsi. 74. de fortil. Abb. in c. ex tuarum de fortil. & ibid. Bald. Ioan. Platean. in l. 1. C. de argent. prec. quod in thes. infer. libr. 10.

d Penna Com. 36. ad 2. p. Direct. Eymerici q. 11.

e vol. 10. lib. 3.

in materiâ efficit, &, quæ in eius potentiâ latebant, educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fabianus: *d* hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quàm cuprum: nam cuprum metallis annumerandũ, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis *e* calore fornacis Cayri solent pulli educi, non secus quàm fotu matris: cur non & hîc fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum natura ordinari ad pullum, & esse pullum potentiâ: contendunt alchimici idem esse plumbum auri respectu, imò & argenti; ideoque solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit *f* venam plumbi, quæ vicina solet esse & contigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quàm inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas: & tamen reptile & volatile, plusquàm specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis: contra vrgebo: cùm easdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor est triticum & siliginem in inuicem commutata. dices, solis accidentibus ea differebant, eademque fuisse specie? Galeni *g* quidem sententia videtur, sed multis id non probatur, esto tamen: hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto lolium quoque in triticum fuit mutatum: loliumne hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo autore? scimus enim quid inter triticum & lolium intersit. 8. calchitim in misii mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre, quàm idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant: norunt Arduennæ: & lignum sit caudexque, qui neget. Bene est non negant aduersarii: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertẽ: mortem hanc esse quandam ligni. faciliùs res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur libro sequ.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis est in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alii cadauera, in statuas salis, *de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine*.

Denique notissimum est posse saltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, nonmodò res inanimas, sed & animalia imperfecta, quæcumque ex putrefactione nascuntur: *b* multò igitur faciliùs poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longè minor est metallorum differentia, quã inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri vt vel docente Diabolo, vel industria & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

d cap. 4. d. libr. de re metallica.

e Scal. f.

f li. 33. c. 6

g libr. 2. ad Glaucum cap. 7.

b Est Scoti. Lychet. comm. in 2. di 7. el 8. & probab. l. seq. q. 14.

SECTIO IV.

An aliqua narratione constet aurum hac arte factum?

NVllum aduersarii fortius telum intorquent, quàm ab experientia, cur igitur, inquiunt, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleũ & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus. id esse impossibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur testimoniis ipsorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in causa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quod spe fascinati & imaginationis vehemẽti apprehensione, putant esse aurum, quod non est, vt ait pontifex Ioannes 22. *a* 3. quia possunt esse operationes, vel fraudulenti & deceptoriæ, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia: qui in Bauaria supplicio affectus anno 1591. coram omnibus imposturam suam confessus fuit: se ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius, pertinaciter defendens, veram fuisse & sinceram Anton. Bragadini Chrysopœiam: cùm enim illa scriberet, nondum dies fraudem huius Cyprii plani aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib. 3. cap. 28.* vel possunt esse prodigiosæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit: quod patet, eò quod nemo se vmquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

a Extraua[g.] [res]pondent. [d]e crimin. [f]alsi. [c]ap 19.

Sit conclusio. *De facto aliquos hac arte verum aurum fecisse, videtur esse valde credibile.*

A Probo, quia tot ea de re narrationes sunt diuersorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adscribam quæ nunc mihi ad magnum. Cælius Rhodiginus auctor est, *b* suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacem, modum excogitasse, quo chrysulcæ æquæ vi, ex metallo quolibet aurum secerneret: & addit tales artifices vocari B *Chrysoplyntas*, officinam verò *Chrysophysium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti, *c* eum virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram esse scientiam. Obiiciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cum dæmonibus: *d* & ideò vel dæmonem hoc C verè fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. *Respon.* has esse maliciosas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi assiduus erat, comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dæmonem verum aurum supposuisse. Alii dicunt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non verò quemquam veritatis periculum fecisse. priD mùm explicatio illa verbo non congruit, deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò, inde; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabiliùs crediderim experientiam Arnoldo suffragatam. Sanè id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradiE dit, *e* Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldũ disputandi pertæsum; quin potius, inquit, te sensu

b libro 11. cap. 13.

c Io. Andr. in additiõ. ad Specul. titu. de crimin. falsi. Oldrad. cõsi. 74. de sortil. Abb. in c. ex tuarum de sortil. & ibid. Bald. Ioan. Platean. in l. 1. C. de argent. prec. quod in thes. infer. libr. 10.

d Penna Com. 36. ad 2. p. Direct. Eymerici q. 11.

e vol. 10. lib. 3.

crastinâ

in materia efficit, &, quæ in eius potentiâ latebant, educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fabianus: *d* hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quàm cuprum: nam cuprum metallis annumerandũ, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis *e* calore fornacis Cayri solent pulli educi, non secus quàm fotu matris: cur non & hîc fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum natura ordinari ad pullum, & esse pullum potentiâ: contendunt alchimici idem esse plumbum auri respectu, imò & argenti; ideoque solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit *f* venam plumbi, quæ vicina solet esse & contigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quàm inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas: & tamen reptile & volatile, plusquàm specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis: contra vrgebo: cùm easdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor est triticum & siliginem in inuicem commutata. dices, solis accidentibus ea differebant, eademque fuisse specie? Galeni *g* quidem sententia videtur, sed multis id non probatur, esto tamen: hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto lolium quoque in triticum fuit mutatum: loliumne hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo autore? scimus enim quid inter triticum & lolium intersit. 8. calchitim in misii mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre, quàm idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant: norunt Arduennæ: & lignum sit caudexque, qui neget. Bene est non negant aduersarii: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertẽ: mortem hanc esse quandam ligni. faciliùs res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur libro sequ.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis est in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alii cadauera, in statuas salis, *de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.*

Denique notissimum est posse saltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, nonmodò res inanimas, sed & animalia imperfecta, quæcumque ex putrefactione nascuntur: *h* multò igitur faciliùs poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longè minor est metallorum differentia, quã inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri vt vel docente Diabolo, vel industria & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

d cap. 4. d. libr. de re metallica.

e Scal. s.

f li. 33. c. 6

g libr. 1. ad Glaucum cap. 7.

h Est Scoti. Lychet. comm. ... in 2. di. 7. ... el 8. & probab. li. seq. q. 14.

SECTIO IV.

An aliqua narratione constet aurum hac arte factum?

NVllum aduersarii fortius telum intorquent, quam ab experientia, cur igitur, inquiunt, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleũ & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus. id esse impossibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur testimoniis ipsorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in causa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quod spe fascinati & imaginationis vehemẽti apprehensione, putant esse aurum, quod non est, vt ait pontifex Ioannes 22. *a* 3. quia possunt esse operationes, vel fraudulenti & deceptoriæ, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia: qui in Bauaria supplicio affectus anno 1591. coram omnibus imposturam suam confessus fuit: se ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius, pertinaciter defendens, veram fuisse & sinceram Anton. Bragadini Chrysopœiam: cùm enim illa scriberet, nondum dies fraudem huius Cyprii plani aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib. 3. cap.* 28. vel possunt esse prodigiosæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit: quod patet, eò quod nemo se vnquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

a Extraua. ...ondent. ... crimin. ...lsi. ...p 13.

Sit conclusio. *De facto aliquos hac arte verum aurum fecisse, videtur esse valde credibile.*

A Probo, quia tot ea de re narrationes sunt diuersorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adscribam quæ nunc mihi ad magnum. Cælius Rhodiginus auctor est, *b* suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacem, modum excogitasse, quo chrysulcæ aquæ vi, ex metallo quolibet aurum secerneret: & addit tales artifices vocari B *Chrysoplyntas*, officinam verò *Chrysophysium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti, *c* eum virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram esse scientiam. Obiiciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cum dæmonibus: *d* & ideò vel dæmonem hoc C verè fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. *Respon.* has esse maliciosas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi assiduus erat, comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dæmonem verum aurum supposuisse. Alii dicunt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non verò quemquam veritatis periculum fecisse. priD mùm explicatio illa verbo non congruit, deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò, inde; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabiliùs crediderim experientiam Arnoldo suffragatam. Sane id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradiE dit, *e* Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldũ disputandi pertæsum; quin potius, inquit, te sensu

b libro 11. cap. 13.

c Io. Andr. in additiũ. ad Specul. titu. de crimin. falsi. Oldrad. cõsi. 74. de fortil. Abb. in c. ex tua rum de fortil. & ibid. Bald. Ioan. Platean. in l. 1. C. de argent. prec. quod in thes. infer. libr. 10.

d Penna Com. 36. ad 2. p. Direct. Eymerici q. 11.

e vol. 10. lib. 3.

crastinâ

craſtinâ conuincam die: quæ cum illuxiſſet, metamorphoſim illi oculatâ exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipſe artem amplexus, multa de eâdem ſcripſit opuſcula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo ſcribit quidam noſtri temporis medicus: non alchimiſta, *f Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, requidem vera præſtitiſſe, quod ſuis libris profitetur: & in arce Londini, iuſſu Regis probatiſſimum aurum confeciſſe: mihiq; genus nummi oſtenſum eſt, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri ſcilicet puri & obryzi, ſummæq; indicaturæ.*] Idem auctor Theſauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuiſano; eũ cùm initiò fruſtrà magnas opes in hac Chryſoplynticâ prodegiſſet; tandem accuratiore ſtudio conſecutum, vt biennio artem in opus, ſpem in rem, deduceret. Hieron. Cardanus teſtatur, *g* Antonium pharmacopolam Taruiſinũ, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patriciis Venetis, argentum viuum in aurum commutaſſe, & eius operis quædam adhuc exſtare veſtigia. Hoc Iulius Scaliger, in contradictoriâ exercitatione, eludit potiùs, quàm diſſoluit, dicẽs; ſi hoc verum aurum fuiſſet, Venetos eũ fuiſſe coacturos Reipublicæ operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruiſinum eis non indicaſſe? ſanè crediderim Venetos, vel incerti euentùs ſpem contempſiſſe, vel præſtigiis effectũ adſcripſiſſe. Tu, Lector, ne idem ſentias, accipe teſtimonium aliud eiuſdem rei, vt in Cardani & Aragoſii fide, hoc experimentum ſtet. Guilhelmus iſte Aragoſius, vir philoſophiæ & medicinæ apprimè peritus, ſtudiorum cauſâ degebat Patauii: ſemel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris cauſa Hectorẽ Auſonium, matheſis & medicinæ laude clarum, inuiſit: ibi cum intra alia Alchimicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus ſolidis, vt ipſi tum videbatur, argumentis ſubrueret: *Auſonius in ſequentem diem conuentum indixit, eoque tres patricios Venetos, è nobiliſſima Corneliorum gente adductos: ex eo auro, quod Taruiſinus ſpectantibus patribus, hoc eſt, celeriter, non magna interpoſita mora, momento feciſſet, confectos annulos ſpectandos contrectandoſque exhibere curauit. Ipſe deinceps Arogoſius Taruiſium excurrens, hiſtoriam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodam, Arogoſio facie ſimillimo, domi ſuæ per aliquot menſes hoſpitaliter accepto, eum ſe puluerem honorarii loco accepiſſe, ſed vt eo tamquam arcano vteretur. Si verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rempublicam Venetam ſtudio, eo inſcio, Venetias nauigaſſe, rem patribus indicaſſe: ſpecimen artis exhibuiſſe: priuatim quoque in Corneliorum ædibus non ſemel. Interea verò Gallum illum inſalutatis omnibus diſceſſiſſe, neque ſe quidquam de eo amplius reſcire potuiſſe. h*] Vides cauſam cur Veneti non vſerint Taruiſinum, & quàm inanis illa magni viri, ſed ſæpè iniqui Cardanomaſtigis, ſuſpicio. Fortaſsis eadem arte apud Cedrenum ille frenũ aureum confecerat, quod Anaſtaſio Imperatori obtulit: ſed videtur iſte præſtigiator potiùs fuiſſe quàm Chymiſta, poſt primam operis huius editionem incidi in librum And. Libauii medici, *qui p. 1. ſingularium, Syntaxi 11. de re metallica.* plura teſtimonia retulit.

Nunc ad obiectiones reſpondeamus. Ad primum; multos ego commemoraui, quos non Chemici tantùm, ſed & medici & I. C. grauiſsimi teſtantur rem ipſam factam exhibuiſſe, Arnoldum, Lullum, Taruiſinum. Et hodie nominare poſſem, quos noui viros graues, in dignita-

f R. C. in Nomenclatore in ignium ... ap.

g opere de ſubtilitat. lib. de metallis.

h Theſaur. vitæ hom ... Omitto quod de ſimilia F... aelius teſtetur lib ... de abd. re... cauſ.

dignitate positos, & Deum timentes; qui de seipsis idem profiteniur. Quos mentiri, vel imposturis, aut præstigiis, aut dæmoniacis artibus vti, numquam in animum meum possim inducere: & sint iniuriis viris honestissimis, qui queant id suspicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, siue fece illa Chemicorum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de iis qui honestam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum est, nullos nisi mendicos vel pauperes huic studio incumbere; quod Principes viri multi non fugiunt, nec etiam paupertas omnis à testimonio arcet: sed tantùm, quàm vilitas aut vitiositas vitæ dehonestat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Paridi credidissem Testimonium in propriâ causâ reiicitur, sed hîc testimonium dixere scriptores, qui non erant Alchimistæ: acceperant illi quidem hoc ab alchimistis, sed alchimici dicta sua, factis probarunt. Nec sanè domesticum testimonium, vt nec alia a-[illegible], quando aliunde testimonia haberi non queunt. *h* Et quæso, vnde hic initium historiæ haberi potuit, nisi ex ipsorum artificum dictis & relatione? Ad 3: posse aliquando esse tales, & fuisse: hinc tamen non sequi, nullas non fuisse tales. Ad 4. multos hanc artem verbis scriptisque prodidisse, & hodie eam tenere & alios docere, si qui contingant in praxi errores, nihil mirum: quia facilè peccatur in iis, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis est, in iis, quæ ab actiuitate extrinseci agentis naturali pendent, securum semper effectum spondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente sana perfectionis vltimum apicem se consecutũ asseueret. semper aliquid discendum superest: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

Pet. Ger. sing. o. Hipi. sing 71.

QVÆSTIO II.

An Chrysopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

Facilis est decisio, *nihil in ea mechanicum esse præter ipsam operationẽ, & igniariam illam applicationẽ: Theoricam verò siue speculationẽ artis ipsius physiologiæ, in remotissimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè scientificã esse natura sua, quàm sit physica: cuius est portio non ignobilis: aut medicina, cui subseruit & ancillatur: eoq; nomine acroamaticis & epopticis disciplinis annumerandam.* Si verò consideres ipsos Alchimistas, quidam illorum meri sunt mechanici, & flaturarii, ac ciniflones: quidam verò philosophorum nomen honestum in primis ac laudabile, iure suo sibi vendicant. Etsi enim omnis Alchimista ingenio simul ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune est, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat: qui, principia causásque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vsum, iuxta præcepta congrua & scientifica adhibentes, tẽpus & carbones absumunt; fuliginosi itaq; & merè mechanici dicendi sunt, Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas & pręcepta artis norunt: quibus freti effectum sibi pollicentur: ii, etsi manum ingenio, & operationem speculationi adiungant: non mechanici, sed philosophi dicendi: operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria sunt scientiæ: vt in medico, & chirurgo satis est manifestum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ speciem pertineat?

AEquè expeditum est respondere huic quæstioni. *Si alchimicus effectus verus non est*, quia falsum est aut apparens dumtaxat aurum: *pertinet ad magiam præstigiatricem, si verus est effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam:* verum effectum voco, quando aurum verum quis consequitur: hoc autem potest fieri dupliciter, vel vera transmutatione, vel suppositione: quando hoc facit dæmon, potest etiam reduci hoc factum, ad præstigiatricem: quando illud, non nisi, vt dixi, ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum, sine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia sua, tunc alchimia pertinet, secundum se & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificiosam.* Nam, qui *a* ad supernaturalem referunt, propter cælorum influxus: illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur, vt ostensum, quod naturæ vires excedat. Naturalis ergo alchimiæ exempla, iã nonnulla proposui. *b* Dæmoniacæ refert vnum auctor dæmonomaniæ: *c* se ex Guilhelmo Cōstantino, famoso alchimico, audiuisse socios ipsius, cùm perdiu flantibus, spes speciesue auri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petiisse, ritene operarentur, & optatum finem contingerent: an in aliquo peccatum ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt solet) latebrosum dedisse responsum: quàm breue, tam ambiguum: *Laborate, laborate.* hoc illos pro secunda pollicitatione arreptũ mirè animasse: ergo perrexisse in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò strenuè, vt in nihilum cuncta redegerint: parati nihilominùs pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare: nisi misertus dementiæ Cōstantinus suggessisset, morem hunc esse dæmonis vt decipiat amphibologiâ significati: cùm laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conatu, & ad honestum opificium aliquod se transferrent, in quo certius operæ pretium cerneretur, sic ille. Sed alii paulò aliter narrant, idq; se ex ore Natalis, qui Cōstantini socius fuit, accepisse, bonâ fide, scribunt: hos operarios auri auidos familiarẽ paredrũ sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis confectionem ab eo postulasse, dæmonem iussisse, vti ex sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportione, & hydrargyri certâ mole mixtis, malagma componerent, cùm itaq; hoc igni imposuissent, ecce tibi, fraudis minister, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc disiicit, & spem simul eorũ: cachinnante lusus cacodæmone. Illi abacti à chrysollo, non à furore: rursus magistellum adeunt, expostulant primùm de iniuria: deinceps supplices fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obseruare, demum ille nihil aliud retulit quàm, *strenuè laborate.*

a Arogosius & Svinger.

b sup. q. 1. sect. vlt.

c lib. 3. c. 3.

Deceptorii effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem sic narrat Cedrenus: *Quidam ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur, callidius hominum oculos impostura præstringere, argentariis aliisque obtulit manus pedesque statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurum reperisse: multosque ita deceptos ad paupertatem redegit. Famâ vulgatâ captus, & ad Anastasium perductus, frenum equi ex solido au[illegible] conflatum ac margaritis conse[illegible]tum [illegible]. Sed Imperator, freno accepto: Vt [illegible], inquit,* fefelleris.

leris, me profectò non decipies: *statimque hominem, in castellum quoddam relegauit, in quo tandem periit.*] nimirum omnia hæc aurea, nihil erant nisi per magiam facta oculorum ludibria. Posteriorem describit Ieremias Mederus, *in Acroamat.* Chymistas duos societatem initam pacto firmasse, vt alter Chrysopœiæ certissimam artem se tenere profiteretur, alter rhizotomum ageret, seu agyrtam empyricum, & inter cætera scobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet. Ernestus Badensis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ, hunc ergo prior ille adit, & circumuenit, aureos montes pollicitus, & atria diuitis Cræsi, parantur omnia, & iam ille, cætera bellè, inquit: vnum dumtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemuis pharmacopæum, vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodùm in palatii aditu ille alter merces suas exposuerat: & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse Stentorea voce prædicabat, adit eum Principis puer. Ille *Resch* expromit de pixidula fumosa, & pro solido appendit, & qua quid foret obuium ac conculcatum, addit superpondium. Puer Domino refert. impostor eum puluerem inspergit hydrargyro, & aurum verum producit, sed quod liquatum ex puluere, fit examen, verum aurum deprehenditur, Marchioni res mirè grata, & ipse in magistrum beneficus ac gratus probè donatum dimittit. Chrysopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *Resch* durauit: vbi eius residuum parùm fuit: vndique conquiri iussit auriprolificam hanc materiam. Negabant omnes se, quis puluis, *Resch* diceretur, audisse vel didicisse vmquã, itaq; Marchio quod superaret igne solùm liquat, & auri scobẽ, imposturamq;

A simul deprehendit.] æquè lepidum est quod narrat probe cõpertum Gomes à Medis lib. 2. de sale, his verbis: *Siquidem superioribus annis dum agerem Lutetiæ, aderat vnà etiam studiosus quidã, quisquis ille fuerit, satis mihi notus, iamq; cõstantis ætatis homo, atque in omni re, & scientia doctissimus, experientissimusq; sed qui ingenio esset ad fingendum acriore: ad persuadendum vero quam par fuit*
B *subtiliore. Et qui varijs, tametsi negotiis implicitus Chymica tamen arte, quam occultè exercebat, mirè delectaretur. Is puero Francisco Gallorum Regi familiaris valde gratus atque in oculis erat: ac, quo tempore diuturnum illud & exitiale bellum apud Belgas, anno. 1542. ab eodẽ Francisco commotum, à Carolo quinto Cæsare confirmatus vigebat: è Gallia ille in Belgas profectus est, atque Hispa-*
C *num se simulans idiomate confisus, Louanium primo, quò ipse paulo antea eiusdem causa belli è Lutetia pulsus me receperam: deinde Antuerpiam se contulit, vbi domunculam conduxit, in ea fornacem cum reliquis instrumentis Chymicis secreto construxit: iamq; conuocatis amicis, atq; imprimis quatuor ditissimis sibi notis Hispanis mercatoribus: horum in negotiando tarditatem exprobare, atque*
D *ad maiora eo, compendia excitare cæpit. Ipse se quippe sibi artem professus est, qua breui ac compendio, sineq; periculo, & nauigatione, ditari ipsi amplissimè, atq; vel Midæ, Cræsi que diuitias nullo negotio superare possent. Idque ad oculum prompto se monstraturum experimento, si auri sibi nummi quindecim, boni, probatiq; ponderis præberentur. At illi protinus totidem libentissime erogarunt.*
E *Itaque acceptis ille numis, vnum quemuis ex mercatorum pedissequis ad se accersiri iubet: cui intranti, duobus tantum regalibus impensis: vade, inquit, in domum, quæ prima*

occurrat pharmacopolæ, à quo pete lapidem, qui Onastros appellatur, qui tametsi vilioris sit pretii, tamen vt emas citius, totum impende. Quo abeunte heus, ait, ne longam nobis moram facias, ito recta ad eum, qui è regione portæ maioris templi consistit, vidi quidem hesterno die eiuscemodi lapides prostare apud hunc, longè præstantiores quàm alibi. Astutè namque ille rem omnem, ac perquàm cautè præuenerat. Nam massam quidem auream triginta pondo auri probatissimi coegerat, eamque in modum lapidis compactam, variis appingi fecerat, atque circumuestiri coloribus: quam eidem noto sibi pharmacopolæ, fortè doli conscio, lucriq; participi, commendarat: data tessera, vt cuiuscumq; petenti Onastrum lapidem o quantulocumque oblato pretio exhiberet: vnde occurrenti pedissequo lapis est datus, atque ad manus Archichymistæ (dignus est enim hoc titulo) perlatus. Tum ille lapidem ostentans, ac sesquipedalia de corba proferens, iubet accendi fornacem, ollas educi, instrumenta apponi, quin lapidem inungere, laruareque cœpit, Demum oblatos sibi aureos dentibus premebat, post malleolis tundens, cum quadam tacita verborum interiectione, in ollam immittebat. Quibus rebus spectatorum oculos in se, non intentos modò: sed quasi colligatos tenebat. Ex quo illi, cæca duce charitia, lapidem curiose lustrare oculis, summopere admirari, spe simul & exspectatione accendi, hortarique se inuicem, neque cunctandum experimentum succlamabant. Tandem commistus aureo cum lapide aureis quoq; nummis, vniuersa educta massa, excretus que per ignem coloribus, iam non lapidem, sed aurum purum putum ipsa referebat. Quæ illico per duos ex mercatoribus ad aurifices delata est, eaque probata satis triplum haberi inuenta est ex

A *auro purissimo, atque æstimatione primo. Quo nuntio allato domum, atque occluso post se ostio: mira omnes exultare lætitia, ac triumphare gaudio expetunt. Quare mutuo se imprimis iureiurando astringentes, ne cuiquam hominum hoc tantùm arcanum retegerent: protinus experimentum, quod plusquam pro comperto habebant, non denis amplius, centenisue, sed millenis, & eo plus aureis iterandum censuerunt.* B *Iamque se totos Archichymistæ, tamquam alteri Plutoni pecuniarum Deo, deuouentes, precibus ab eo petierunt, vt millenis ab vnoquoque oblatis aurei experimentum geminaret: nam si succederet, iam non per chiliadas, sed per myriades ipsum deinde experturum. Quibus ille lentè, atq; grandioribus quàm antea verbis respondens, tandem annuit: atque sub crepusculo* C *vespertino ad se nummos, adduci iussit: fueresque ad ipsum profecto quatuor aureorum millia allata: nam testimonio mihi sunt, qui adnumerarunt. Quos ille accipiens: atque ad præparandos eos integrum dari sibi diem petens, mercatores dimisit: statimque sub ipso noctis conticinio admissis equis, quos præparari iusserat, quam celerrimè se in Galliam intulit, atque Lutetiam tan-* D *dem tutus peruenit.*] Hæc ille: finis non foret scribendi, si quæ singulis diebus talia contingunt, vellem persequi. Vtilius erit, quod reliquum est, & ad animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IV.

Licitane an illicita sit alchimia?

E PRohibitam censuit Angelus de Clauasio, a sed id nullo iure probat, verùm rationibus dumtaxat P. Valencia eò inclinat, vt saltem ratione circumstantiarum sit illicit. & perniciosa:

a in verb. Alchimia.

idem

idem P. Pererius censuit: vterque locis ante citatis.

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, immò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum. *b* Pedetentim progrediendum: nam facilis hic in via lubrica, lapsus.

b Oldradi, Ioan. And. Abbat. & Baldi locis su. citat. q. 1. sect. 4. Alberti. de Rosate in ver. alchimia, Guido. Papæ decis. 388. Fabiani tracta. de empt. & vendi. q. 5. Zanetini ca. extrau. de accusat. Thomæ. Arsoncini, quodam de hac re consilio.

Prima Concl. *Nullo iure in foro fori hæc ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.*

Quoad ius ciuile & commune Romanorũ (de communi enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum statutis, vel regnorum sanctionibus) res est expedita: nec vlla constitutio talis reperitur. Quo ad ius Canonicum, videntur obstare duo canones, nempe, *cap. Episcop. 26. quæst. 6. & c. spondent, in extrauagant. commun. libr. 5. de crimin. falsi.* Sed, si bene consideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. cap. Episcopi* tantummodo damnat eos qui credunt personarũ transmutationem in varias ferarum species fieri: quod & ratio docet addita: *siquidem* (ait) *Satanas transformat se in varias species ferarum.*] Non est igitur cur ad quamlibet speciei in speciem transmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici se non credere hanc à dæmone, sed à natura fieri metamorphosim: nec eam esse veræ ac perfectæ speciei, in aliam perfectam speciem, sed imperfecti & inchoati in suam perfectionem. Fortiùs stringit alterum illud *cap. Spondent*, nam illud disertè alchimiam prohibet, & infamiæ carcerisque pœnam præfigit, clericos etiam possessis beneficiis priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Respondet Arsoncinus, Pontificem egisse tantum de iis, qui Sophisticè transmutationem confin-

A gunt: tamen Canonis verba satis clarè indicant censuisse Ioann. 22. nullum à quoquam eorum verum aurum fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse; sic enim verbo tenùs habet sanctio; *Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haut dubiè huius artis alchimiæ professores alterutrum se ludificant: cùm suæ ignorantiæ conscii eos, qui suprà ipsos aliquid huiusmodi*

B *dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ydemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophistica transmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, vt * fidis metallis cudant*

C *publica monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimitum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus: vt quicumque huiusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ab hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministrauerint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint*

D *vendendo vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum: quantum alchimitum existat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse: facientibus nihilominùs aurum vel argentum alchimitum, aut ipso vt præmittitur scienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota respersis. Quod si ad*

E *præfatam pœnam pecuniariam exoluendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta*

* Sic legitur in editione etiã Plantiniana & Romana, sed depravatè ac mutilè. Valentia concors legendo fictis, facili mutatione. Sed adhuc reliqua mendosa manent.

carceris vel alterã iuxta qualitatẽ negotii, personarũ differentiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos verò, &c. Subdit pœnam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus est eiusdem Pont. constitutio alia, in *capit. prodiens extrauag. singular. titul. de crimine falsi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit responsio, vna eum non fuisse vsu receptum, sed non vsu abolitum. Nam postea hæc ars in ipsa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis postea, sub Leone X. nã illi Aurelius Augurellus egregius poeta librum suum *de Chrysopœia*, dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philosophico suo lapide.

Ipsius vt tenui proiecta parte per vndas
Aequoris argentum si viuum tum foret æquor,
Omne vel immensum verti mare posset in aurum.

Pici quoque Mirandulani circunfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiusmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vmquam fuere. Altera Canonem ex hypothesi procedere (aurum omne alchimicum esse falsum) & ideò damnari tantùm, qui falsum cudant: idq; ad lucrũ; nempe, vt vtantur in contractibus & solutionibus (quod clarè indicat textus) ideò non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causa, nolentes in commerciis aut solutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè instituitur, & exercetur: sed artis abusus damnatur. Sit

Secunda conclusio; *In foro conscientiæ non promiscuè, sed cum delectu ars hæc permissa: immò plerisque, vt perniciosa, sic illicita censenda.* Hanc con-

A clusionem optimè probant argumenta Angeli & auctorum primæ sententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti est, id non ex artis natura (quæ in se mala non est, immò, quatenus ars est, & scientias imitatur, secundùm se bona est, vt & cæteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed à vitio circumstantiarum, quæ vt plurimum in hac o-
B peratione inueniuntur. Hæ si desint, non video quid reprehendi queat: sed quia vix vmquam desunt omnes, rarò fit vt alicuius ratione non adsit vitium & peccatum. Ideò dixi, *plerisque perniciosam & illicitam censendam.*

Sed quæ istæ circumstantiæ? præcipuæ & capita cæterarum: quatuor: finis, modi, temporis & personæ.

Si finis sit lucrum, & auaritia: illi-
C *cita est,* quia lucrum ex hac arte est illicitum, non enim licet hoc auro vti ad commercia contractusue, vt statuit Ioann. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet, nam hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re scribentes: [a] & meritò, nam aurum istud vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeò rarò contingit, vt censendum sit non contingere,
D quare tam verisimili causa dubitandi existente, non licet in commercium deducere, vt verum aurum: vendi tamen posse pro auro alchimico, & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorũ, nemo DD. illorum negat, neque negandum est. Non licet etiam id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur: nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxiis qualitatibus, ab igne carbonario
E & venenato hydrargyro contractis carere censendum. Multò minùs licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis mo-

[a] Sic D. Thom. in 2. d 7. q. 3. art. 1. & 22. q. 77. a. 2. ad 1. & ib. Caiet. Silu. & Fumus in S. Fabianus 1. q. 8. Alber. in ver. emptio.

netarii, iuxta dictam sanctionem Ioann. 22. & prædicti DD. iuris concedunt tales puniendos pœnâ monetæ adulteratæ. His casibus subesset peccatum Mortale. Si verò quis illud cuderet siue produceret tantũ ea gratia, vt ipsemet in annulos, cathenas, aut suppellectilem propriam eo vteretur: huic omni curâ foret adnitendum, & vigilantiâ, ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hic quoque peccati grauitas nasceretur: & quantumuis quis diligẽs, vix vanitatis culpam euaderet. Numquam sanè stultitiæ & imprudentiæ euadit, qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim stultus est mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot vnum, lucrum fecisse: omnes verò, vel mille contra vnum facultates suas absumpsisse.* Quod cùm alchimicis contingat, idẽ de his damni lucrionibus dubio procul sentiendum. Nec tuti in conscientiâ, qui hac in re sola vana ducuntur curiositate, nam *curiositas*, peccatum est oppositum *studiositati*, per excessum: quo quis desiderat immoderatè scire quod non expedit, vel plus quàm expedit ipsi, vel modo quo non expedit: & est ex filiabus superbiæ, [*Vide S. Thom. 2. 2. quæst. 167.*] Et animus deditus vanitatibus atque insaniis falsis, exponit se decipiendum Diabolo: atque hoc esse omnis superstitionis initium docet B. Augustinus *libr. 2. de doctr. Christ. cap. 22. & 23.* Et diuinæ scripturę testimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim sapiens loquitur: *In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curiosus. Multos enim supplantauit suspicio eorum* (hoc est vana spes & expectatio.) *Et in vanitate detinuit sensus illorum.*

A B C D E

Denique subdit: *qui amat periculum peribit in eo.* Ecclesiastic. 3. à vers. 24. Denique vno verbo, *quando finis malus, ars illicita: & qualis finis, tale exercitium.*

Si modus (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque: si vanus, ars vana: si sordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura.* Huc referenda media superstitiosa, vt si ex pacto expresso vel tacito cum dæmone; quod frequens esse docuit auctor Dæmonomaniæ, *d* & sanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ suspecti vehementer fuerint: & Paracelsus, & Agrippa, & ille Guil. h. Constantinus, & alii nonnulli deprehensi: & inter instructiones inquisitorum fidei sit vna, hac quoque notâ magos hæreticos dignosci, *Director. Inquisit. fidei p. 3. fol. 443. edition. Romanæ, quæ in lucem prodiit iussu Gregorii 13.* vbi rationem subdit auctor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchimistæ, quando non possunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (*exemplum posui præcedenti quæstione*) eum inuocant & implorant, & implorando obsecrant, & tacitè vel expresè ei sacrificant.] Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos alchimia, etiam inter multos tum viguerunt maleficia & sortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non desunt, qui adhibent vanas obseruantias cæremoniarum, nihil ad effectum conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abstinentiâ & alia huiusmodi inania. Quod si ad auidatem odiũ accedat aut incontinentia, procliue admodũ fuerit ad philtra & intoxicationis recurrere. Pecca-

d lib. 2. c. 3.

tur quoque non leuiter in artis traditione, quando sacræ scripturæ nominibus & verbis abutuntur ad suas nomenclaturas vel præcepta: neque minùs, quando libris suis inserunt figuras seu imagines, vel planè obscœnas, vel etiam propter abusum rei sacræ prorsus blasphemas, quod fecit ille typográphus Basiliensis, qui Rosarium excudit; & sacræ Triadis, Christi Domini resurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones: quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica mysteria & transformationes transtulit. Sed mirum id non est, sunt enim Sacramentarii vbique præposteri. Peccatur denique nimis curiosis sæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam sequuntur, & sic numquã sciunt, quod semper addiscunt.

Temporis quoque *circumstantia perpendenda*. Nam temporis iactura pretiosissima: eiusque malè consumpti ratio reddenda Deo, quare peccant, qui nimis multùm his vacant artibus, item qui eo tempore; quo officii ratio, vel debitum aliud charitatis aut iustitiæ postulat: vt ad seria magis se conferant: v. g. magistratum quis gerit? non potest detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum necessariæ: familiæ præest? œconomiæ recta non debet incommodum sentire. Ecclesiasticus est? quæ ratio ordinis postulat ea præponenda fornaculis, & voluptati suæ. Proximi necessitas operam tuam deposcit? charitas ei iubet adesse, non facis? peccas. Demum, vno dicam verbo: quod tempus ocio, licet honestè dare, illud licebit his studiis: nec ampliùs. Ocium voco, quietem & vacationem ab actionibus & studiis, ad quæ quis tenetur.

Denique *personarum conditio hic vel potissimum discrimen inducit*: hæc enim, & finem solet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus, inopportunum facere. In primis ars hæc illicita censenda pauperibus, immò & priuatis omnibus periculi plenissima est, manifestum id fit tum quia hi solent lucrum spectare, & sic arcentur eorum ratione, quæ dicta sunt in circumstantiâ finis, nam auro illo intendunt vti ad commercia, medicinas, vel monetam: aut si ipsi non vsuri, periculum apertum est, ne vtantur hæredes. Isti hac arte depauperantur: familiæ necessaria non præbent: causa sunt vt vxores & filiæ cogantur indigno se quæstu sustentare: cùm media & instrumenta, propter inopiam deficiunt, facilè progrediuntur ad superstitiosa, immò & pacta quæ diximus in circumstantiâ modi: sanè hoc ipsi quoque chymici scriptores sunt testati. Nã Geber, *e non ergo*, inquit, *hæc scientia pauperi & egenti conuenit: sed potiùs est illis inimica. Secundò Polyt. dicit philosophus, impoßibile est indigentem philosophari.*] h. alchimiæ studere. (nã solos alchimicos, in libris *Turbæ philosophorum*, vulgati illi vocant philosophos, satis superbè.) Et idem Geber alibi; *f Artificem* (ait) *huius scientiæ oportet esse subtilißimi ingenii, & naturas metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in suis mineris scire & cognoscere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipsam indagandam accedat artifex grosso ingenio & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in sumptibus & expensis.*] *Nec vir duplex animo sine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis festinus: sed doctrinæ filius, vir subtilißimo ingenio decoratus, sufficienter locuples, largus, sanus, firmus in proposito & constans, patiens, mitis, longanimis, & temperatus.*] Auaro igitur & pauperi hæc scientia, secundùm eius Prin-

e Rosarii philosop. fol. 214.

f li. de perfecto magisterio.

cipem Gebrum, inaccessum & vetitum habet limen. Et nota requirere sufficienter locupletem: hoc est cui supersit, à necessariis, ad hoc studium. Arcet etiam simplices & parui iudicii, cùm dicit ibidem, non debere esse sine felle & ceruice: huiusmodi enim facillime à dæmone, & aliis impostoribus circumueniuntur: ideo vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit; nec vir duplex, quia hos arcet pernicies aliorum, quam quærunt. Arcet intemperantes, vt luxuriosos & amantes vindictæ, cum vult esse longanimes & temperatos: alioqui periculum est ne recurrant ad maleficia hostilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconstantes, & impatientes: quia hi facile, cum non succedit, ad dæmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos qui obtuso sunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui philosophiæ veræ imperiti, eandem ob causam confirmat id Arnoldus Villanouanus *g* his verbis; *Quicumq; velit ad hanc scientiam peruenire, & non est philosophus, fatuus est: quia hac scientia non est; nisi de occultis philosophorum.*] propter irritos itaque conatus, temporis & sumptuum iacturam, his quoque videtur illicita: & cum plerique alchimici vulgares sint tales, sequitur plerisque illicitam esse, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magistri & merito, vt sit homo humilis, iustus, pius, & Deum timens, citantur ista Hermetis *h*: *Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem & sapientiam occultam arrogantiæ vitium à se repellere, & pium esse, ac probum.* & postea; *Fili ante omnia Deum oportet timere, in quo dispositionis tuæ visus est.* & illud Alphidii nescio cuius: *Scito fili quod istam scientiam habere non potes, quousque mentem tuam Deo purifices, & sciat te Deus habere certum animum ac rectum.*] Cum superbos arcet, docet illicitam esse curiosis: cum pietatem, superstitiosos reiicit: cum probitatem & Dei timorem, & animi puritatem: vitiosas omnes quas diximus circumstantias testatur. Non alii ergo licita ratione circumstantiarum, alchimia; quam huiusmodi: hinc potest vnusquisq; secum perpendere an ipse talis: & an vlla, & quæ, pericula ipsi ex aliquo harum circumstantiarum defectu immineant: & ea cum Confessariis suis communicare, & eorum sequi iudicium debet.

g d, f. 214.

h è quarto tractatuū, Rosar. fol. 213.

Secundo potest videre confessarius, quando sit talis à peccato immunis, vel quando adsit veniale, aut etiam mortale; quando impendenda, deneganda, vel differenda talium absolutio: differenda, cum recidiuæ verisimile periculum: deneganda, quando grauiter, contra iustitiam vel charitatem ob studium istud peccat, nec vult desistere.

Tertio. Quia sæpius curiositas causa est studii, & hoc vitium valde proserpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat: v. g. ne putet hac arte hominem verum, modo à natura ad hanc generationem non instituto: sed vrina vel alio humore, igne aut sole in vitreis phialis decocto, posse produci, quod temere Iul. Camillus asseruit, & incaute Thom. Garzonus *discur. 41. Fori vniuers.* credidit & quidam hoc inuentum Arnoldo Villanouano tribuunt, vero an mendacio disputare non est necesse, inquit Mariana *libr. 14. rer. Hispan. cap. 9.* Nam quod tale quid fieri queat vel asserere, vel experiri stultum, impium, erroneum & blasphemū foret. tum quia, cum homo præsupponat corpus & animam rationalem, si quod producis homo est: sequeretur, Deum ex lege & ordine, quem naturæ

præfixit, teneri huic animam rationalẽ corpori infundere, quod blasphemum: vel rationalem animam ex materiæ potentia illic educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri non esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoq; omnia.

A

Quarto. Ex his omnibus patet, optimam esse, (quam iniunt Angliæ) legem, ne cui sine permissu Principis, sub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tum cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantiis prædictis: ipsi enim reddenda Deo ratio (si temere permittat & promiscue) damnorum inde ortorum. Tunc etiam cessarent pericula pleraque quæ diximus.

B

Quinto, patet (nisi quæ circumstantia impediat ordinarie hanc artem Principibus, & valde locupletibus esse licitam: qui & ea sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & imposturis non pateant; vt ea pietate, vt in proximi & Dei offensione se abstineant: & illis opibus, vt subditos propterea non grauent: & eo subditorum amore, ac Dei timore vt publicum regimen vel pauperum subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi à Deo creditas ipsi abiiciant, & aliis plane tradant. Vt enim aliis honestis studiis animum principes, quantum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sane quod Eymericus de indiciis Magiæ hæreticæ dixerat, eam præsumptionem in Principibus viris & valde locupletibus. non esse admittendam, in cæteris locum habere, ibi in Comment. optime Penna annotauit. Et Cardi. Caietanus diserte scripsit, ac prudenter: ***hanc artem vel nullorum hominum esse: vel Principum duntaxat, audito sapientum consilio, esse.*** Sane pericula pleraque superioribus commemorata cessare in Principibus manifestum est.

C

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vt tutos in consciẽtia se arbitrentur opinione illa Oldradi & aliorũ Iurisconsult. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non discusserunt: sed, vt oues solent ducem gregis caprum, sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam dissoluimus: iis quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. Andr. Abb. Alberic. & Guido Pap.*) plerique etiam ambigue loquuntur, si faciant verum aurum, idq; arte naturali (*vt Oldrad. Isern. Bal. Brun. & Fabianus*) nullus vero ipsorum omnium, præter Thom. Arfoncinum, mentionẽ fecit d. extrauagantis Pontifici, *c. Spondent*, & vel eius non sint recordati, vel non bona fide dissimularint. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est quibuscunque conditiones superius requisitæ desunt) sibi existimet, ab hoc studio abstinendum: quod grauissimis verbis Summus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & à quo illos tam studiose Christi vicarius, Petri successor dehortatur. Sed hæc suffecerint, de materia non possim obuia.

D

E

SVMMA-

SVMMARIA LIB. IX.

DE MAGIA DÆMONIACA.

De albo igne S Thelmi, in naufragij metu.
De flammis loquentibus.
De brachiis & digitis ardentibus sine noxa.
De Æthnæ ignibus non liquantibus niuem.
De crebro Tucciæ non effluente. De flamma non consumente Iouis Apameni templum.

Q. 11. Quæ magorum potestas in orbes cœlestes, sydera & elementa?

Augu. Thuani error.
Nec cœlestem motum vel syderum cursum impedire, vel ea corrumpere possunt. A
Non possunt Lunam detrahere cælo.
Vnde orta fabula, de Asino qui Lunam putabatur bibisse.
Non possunt integrum elementum loco mouere vel destruere. B
Idem de cæteris partibus vniuersi præcipuis.
Possunt terram mouere, ventos ciere. De doliis duobus Brachmanum. Sopater magus ideo supplicio affectus.
Possunt procellas & tempestates, & nymbos producere, & sedare. C
Cleonis fuere speculatores grandinis, & quo modo auertebant.
Seneca reprehensus. Recentiores refutati qui eum sequuntur.
Regula, quomodo in S.S. Deo tribuantur, quæ homines quoque possunt.
Vlrici Molitoris error, & Burchardi locus.
Locus Iob. 1. & alius Exod 9. & alius Apoc. 7.
Magi tempestatem sedarunt tempore Xerxis.
De Finnis ventos vendentibus. D
Aristæus Etesias elicere docuit. Sed & ignem magi eliciebant Hypæpis, ritus nouus Strigam in Lotharingia.
Historia de rusticella Treuirensi. Mos vetus scrobiculam fodiendi & commouendi, scelestissima ratio, qua quidam sacrificus in regno Neapolitano tempestatem excitauit, vt hostes obsidionem soluerent. Propertii locus explicatus.
Ritus trahendi sacras imagines in flumen & male tractandi vnde manarit? Constantinopolitanorum factum. E
Explicatus Canon Concilii Braccarensis Primi.
Fulmina ciere possunt.
Possunt tenebras inducere, fecere Tartari.
Possunt aerem contagione inficere, tetrum odorem excitare.
Fecere magi Persici, & Marutham calumniarentur.
Possunt fontes producere & siccare, fluuios sistere, aquas dirimere, &c.
Possunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.

Q. 12 Quid magi valeant circa externa seu fortuna bona?

Possūt:
- Greges & armenta perimere. A
- Messes alio traducere, vt Saga Treuirensis lac.
- Messes & fructus perdere, & sterilitatem inducere. Modi varii.
- Domos incendere, vt oppidum Schiltachium.

Possunt variis modis nocere famæ alienæ. B
De Triscalino præsbyterum diffamante.
De Moguntino dæmone.
Posset socios in conuentibus repræsentare, sed non innoxios, & cur? Sic infamauit B. Syluanum. S. Kunigundum, B. Eustochiam Patauinam.
Vicinas tempore S. Germani.
Per energumenos interdum diffamantur, vt quidam in Germ. & Dorotheus Abbas.
Quæ conuiuia exhiberi posint & soleant. Ficta, Brachmanum, Pasetis, Scotti. Vera & qualia ordinarie. Cur sal & panis soleant adesse. C.
Possunt carceribus & vinculis eripere. Historia Friderici Austriaci. Apollonius se cippo eripuit. Vestales mancipia fugitiua sistebant.
An in bellis ad victoriam posint momentum adferre? probatur posse, si Deus sinat. Probatur exemplis multis Septentrionalium, & Tartarorum: Lucensium, Chinensium Noema numen & saga. Ephesior. Chrysamnes, Hunnorum. E
Sed sæpe Deus non permittit, & tunc Diabolus suos fallit, vt Maguentium, Erricum Regem Sueciæ; Hadingum, Ferrantem comitem Flandriæ. Guidonem Iuliacensem. Iuuenem quendam Bohemum, Frid. Stuphium:
Innocentius Papa noluit per Magos ab obsidione liberari. Allobrogum Comes respuit auxilium Magi, & cum gladio necauit. F
Possunt dignitates & honores procurare De Martino 2. De Syluestro 2. De Benedicto 11. Ioanne 21.22. & de Gregorio 7. de libro Cardinal. Benonis.
De Theoph. vicedomino. de Stuphio. de Barone Raitzio Britanno, Duce Aurelianens.
Posset Deo permittente veros thesauros & diuitias largiri, & cur Deus non permittat: sed ipsimet semper fere sint valde inopes.
Psellus & Damhauderius explicati. Quomodo dæmon materiam & formam monetæ posit producere? quomodo potuerit Deus per Angelos creare mundum? exempla varia deceptionum, & cur dæmon nolit etiam quando potest veras vel multas largiri pecunias.

Concupiscentiæ

Concupiscentiæ motus non sunt peccata contra hæreticos. A

Quid posit in memoriam. Memoria mira Athalidæ, & Apollonii. Obliuio Sacerdotis Germani,& Simonis Turbaii Angli. B

Quid in intellectũ. Contrariæ operationes bonorum & malorum Angelorum.

possitne dæmon artes & scientias intellectui inserere,& quomodo? Exemplum tempore sancti Norberti. Anabaptistarum hodie. Et Sagarum per vnctionem in Germania. C

Modus & vsus vnguenti ex pueri corpore confecti. B

Ritus promotionis ad magisterium Lamiarum.

Discutitur opinio eorum, & detegitur fallacia dæmonis. Hist. de *B.* Ignatio Loyola.

De Chrysanthii Sardiani filio. Item Euage, Thynico, Amphiarao, Anu pindari, Sopatra, recens de Romano Ramirez Moriscone in Hispania. D

Quid & quam modicum possit in voluntatem. Voluntas cogi nequit, contra hæreticos. Locus 1. Cor. 10. v. 13. explicatus, cõtra quosdam. Nec eos cogi posse, qui sunt in Mortali. Nec impedire potest, ne sagæ queant pœnitere, contra dubitationem Nicol. Remigij. B. Angelæ de Fulgino vexationes in voluntate vehementissimæ. C

Q. 25 Quid Diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaq; separatione. Vbi de ecstasi & admirandis circa cadauera.

Ecstasis naturalis, & dæmoniacæ modi. A

Lapiporum ecstasis mira. Olaus notatus.

Errores hac in re Cardani, de spontino raptu. B Virgines Cæsaraugustanæ, & Magdalenæ Cruciæ raptus. Bodini error refellitur de anima corpus relinquente. De ere Armenio, de Aristea proconesio. De anima militis ex ore imagine mustellæ egressa & ingressa. Finnis, Hermitimo Locus psa. 115. v. 15. Qualis D. Pauli raptus? dubium, nec sequenda decisio B. Hildegardis. Aphæresia & ecstasis differunt. C

Error refellitur confundentium raptus diuinos cum magicis. De raptu disquiruntur scripta Mocenigi. Quale sit subiectum raptus. Quæ causa formalis. Quæ finalis. Quæ efficiens, & quomodo hoc duplex. Quomodo concurrat intellectus agens. Raptus supernaturalis ex parte hominis est inuoluntarius. Exemplum virginis Burgensis. D

Non potest intellectus agens solus esse causa raptus efficiens Deus quomodo intellectus, & multa cognoscit extra se. Auerroes suos inducit in graues errores. An raptus omnis successiuus Diabolus potest occidere homines. Multa potest in cadauerib. mortuorũ E

Vt sanguis fluat, vt cadauera non puteant, nec putrescant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus persarum. Et vnde hoc proueniat, diuersæ causæ. De cadauere in Elæa. Itẽ ne cadauer comburi possit, quæ causa. Vt capilli & barba defunctorum crescant. Miraculum crucifixi Dammensis. Furor iconoclasticus.

Miraculum in puero Lintzienzi.

Q. 26. An opera dæmonum fieri possit. Vt spiritus seu anima defunctorum viuentibus appareant?

Vtrum animæ vmquam queant apparere. Et fusissime probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lauatherum & alios nostri temporis hæreticos. A

Sect 1. Notata temeritas Magii, Tiraquelli & aliorum. B

Gentilium prisca sententia, etsi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poetarum, patet ex Necromantia. Et ritu animas peregre mortuorum in patriam reuocandi. Violenter occisos, esse vexatores suorum homicidiarum. Remuria, Silicernia, culi naparẽtationes. platonis & sectatorũ de hac re doctrina. Quid Genii, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, simulachri. Exẽpla apparitionum à gentilibus tradita varia. Lernum. C

Sect. 2. philosophia recta idem docet.

Quomodo anima sit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varii. posset vna anima in pluribus locis esse, & quo pacto. Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus subeat & intret.

posse animas oculis corporeis, vel alio sensu percipi, & quomodo. D

Cardinalis dictum ridiculum explosum.

Cæsarii Cisterciensis dictum de forma animæ separatæ perpensum & explicatum. Visio & visum differunt. Apparitio triplex. Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid singula. quo pacto fiat spiritualis, quo pacto corporea. An animæ seu spiritus defunctorum aliquando assumat corpora. E

Moses quo in Monte Thabor modo apparuerit. Temerarie dictum Aug. Thuani & iudicium de eius Tragædia. Item de iis qui cum Christo Domino resurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aereo, an ipsa, an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo subeat corpus & illud moueat. F

Sect. 3. Quo pacto doceat, & vtile sit, Deum hoc aliquando permittere. G

Est vtile ipsis animabus.

Locus 2. Cor. 5. v. 4.

Est vtile nobis viuentibus.

Quo pacto spiritus à dæmonibus vel angelis bonis discernendi. H

Iacobi de Chusa liber hoc docens. Et alius Thyræi.

Regulæ ad dignoscendum dæmonem ab angelo vel anima beati.

Quomodo discerni queat damnata anima, à dæmone.

De anima Andreæ Romani de iis ad æternum damnati dicuntur reuixisse.

Quo pacto Angelorum & beatorum ab inuicem.

Angelus apparuit Anachoretæ, in forma senis, D. Augustino in forma pueri, Vt & B. Dorotheæ, aliis forte habitu fœmineo, & in forma columbæ, Et aliis aquilæ,

Sect. 4. Probatio ab auctoritate. *P*hilosophorũ, K Astrologorum, Chaldæorum, Mahumetarum, Rabbinorum, Magorum, Indorum, Item legum, & Iuris interpretum. L

Item sacræ scripturæ veteris & noui testamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima vere excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Leloyherii, probatur exemplis Mosis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. versi. 19. Matth. 14. v. 16. Act. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17. 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 1.

Sect. 5. *P*robatio ab exemplis & auctoritate scriptorum, qui singulis sæculis vixerunt. Ostenditur eorum dicta simpliciter & citra metaphoram accipienda. N

Seculo 1.
- B. Virginis.
- Christi Domini semel.
  - Petro.
  - Carpo.
- B. Valeriæ.

Seculo 2.
- Apparuere Testantur
  - Iustinus Martyr.
  - Tertullianus. O
  - Origenes.
- Apparuere.
  - S. Potamiena. & alii.

Seculo 3.
- S. Maria virgo, & B. Ioannes.
- Martyres Africani varii.
- B. Cyprianus.
- B. Petrus.
- B. Agnes.
- B. Agatha.
- Christus Dominus.
- Petrus & Paulus.

Seculo 4.
- B. Virgo Maria.
- Spiridion & Triphillius.
- *F*ilia patri Spiridioni respondit.
- Duo Episcopi mortui subscripsere.
- Explicatus Canon Conc. Eliberitani.
- B. Virgo iterum cum S. *M*ercurio.
- Item S. Artemius.
- S. Febronia. D. Ammon.
- Iterum B. Virgo. & anima.
- Latronis.
- D. Cæsarius. D. Paulus. S. Mamano.
- Hoc teuuere D. Basilius. Nazianzen. & Nemesius.

Apparuere.
- D. Martinus.
- S. Ioannes Baptista.
- S. Geruas. & Prothas.
- S. Ambrosius.
- S. Eulalia.
- S. Fructuosus.
- Latro quidã insepultus D. Germ.
- Felix. Nolanus. & alii multi,

Seculo 5.
- t ẽuer hoc.
  - vt Basil. Mart. Euagr. philos. Gamaliel. S. Stephanus Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius. B. virgo cum S. S. Ioanne Baptista & Euangelista. S. Ianuarius. S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterum Sanctus *P*etrus. Sanctus Leo. S. Barnab. D. Hieronymus, & explicatur.

Sæculo 6.
- Apparuere.
  - D. Augustinus, & explicatur.
  - D. Chrysostomus, & explicatur.
  - Auctor epist. Ad Cyrill. de morte Hieronym. Theodoretus. Damnatus quidam. B. R. Virgo sæpius. S. Ioann Silentiarius. D. Bartholomæus. Macedonius Patriarcha. Theodoricus rex. Nestorius, & alii hæretici. *P*rincipes Apostolorum. S. Stephanus, S. Eutichius. S. Tetricus & socii Episcop. S. Sergius.

- Apparuere.
  - Tenuere hoc seculo hanc sententiam, Procopius, Euagrius & alii. B. Musæ apparuit Dei Spara S S

Margin letters: B, C, D.

Sæculo 7. tenuere hanc sententiam. Iuuenalis & Eleuth. Theodor. rex, & monialis quæd. Pascasius, & Balnei Dominus. Iustus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonso. S. Leocadia. D. Gregorius Magn. Gregorius Turonens. S. Ildephonsus. S. Isidorus. A

Seculo 8. Apparuere. S. Suibertus. Dipara, T B. Sabinus SS. Euphemia & Glyceria, B. Tharastus. S. Andræas. S. Gertrudis. D. Iacobus maior. Iulianus Pomerius, Venerabilis Beda. Constantinus Episcopus. B

Seculo 9. Tenuere. Paulus Diaconus. D. Iacobus Apostolus. D. Maurilius. Pandulphus tyrannus. & dæmones.

Seculo 10. Apparuere. Iulian. Tolet. iunior Theophilactus. Tenuere. S. Libuinus. SS. Petr. & Paulus. B. Virgo. S. C

Apparent. Mauricius D Iacob. V. Euthimius Monachus Hugo Ætherianus. Tenēt. Christus. Deipara, BB. Apostoli & multi Angeli D.

Seculo 11. Apparuere. Andr. B. Adimarus. Quidā amicus Dunstani. B. Odilo. Fauentini duo. Benedictus 8. & 9. B. Gregorius. D

Seculo 12. Tenēt. Canonicus Parisi. Episc. Coloniensis. S. Benno. Apparuere. Petrus Damianus. Guilhelmus Tyrius. Christus. D. Isidorus. B. Virgo Benedict. X. B. Norberius. Gualdricus.

Seculo 13. Tenēt. Dodechinus. D. Bernard. Petrus Cluniacensis. Rupertus, & Honor. Augustodunens. Apparuere B. Vrsul. & innumeri. apud auctores citos. & de Martino Presbytero Canonico Regulari Legionense eiusq; scriptis. E

Seculo 14. tēuere hanc sententiā plurimi. eiusque scriptis. Vincentis Belluacens. Cæsarius Cisterciens. Helinādus. Thomas Cantiprat. D. Thomas. D. Bonauent. & Guilhelm. Paris. tenuere hoc. Scotus. Richard. de Mediauilla Paludan.

Seculo 15. Tenuere. S. Antonius. Gerson. Iacobus Cusanus, Dionys. Carthusian. & episc. Abulens. Tostatus, qui omnes varia suppeditant exempla.

Seculo 17. Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, iidemque viri doctissimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Pelitanus, Canis. Maldonat. Bellarmin. Valencia, Tyræus, Angles in scriptis X. Historicis, Alb. Krantzius, Marul. Egbar. Sabellic, Fulgos. Iouius, Baron. Sigo. Oso. & Maffeius.

Variis temporibus appar. Senior quidam excommunicatus sed martyr. Historia Vdonis Episcopi Magdeburgens. & Galeatii Sfortiæ. Alodisii Imolensis pater. Ferdinandus rex Neapolitan. locus Guicciardini. Ioan. Picus Mirandulæ Comes Marsilius Ficinus. Peri. de Paz. tribuni, Catharinæ Indæ exempli.

Quæstio de spectris similis causæ Scaurianæ ostenditur. Y.

Sect. 6. Soluuntur argumenta aduersariorum, Melanchthonis, Ioannis Riuii, Marbachii, Centuriatorum, & Lauatheri locus Luc. 14. vers. 26. Item 1. Petr. 3. v. 4. 1. Thessal. 4. v. 15. Dormientes promorientibus in SS. locus 2. Reg. 14. v. 14. Psal. 101. v. 15 & 16. Iob. 7. v. 9.

Sentētia Patrum explicata. D. Augustini, Anastasii Nisseni, D. Chrysostomi, & Z Theophilacti, & Tertulliani.

Sect. 7. Dæmones non possunt exhibere veras defunctorum animas. Superstitiosum est, putare animas eorum, qui morituri dexteram porrexerint, apparituras. Periculosum pasci cum moriente vs apparet. Exemplum S. Lutgardis. Exemplum Monachorum Zamorensium.

Q. 37. De Dæmonum apparitionibus de spectris, quæ Dæmones nobis obiiciunt.

Sect. 1. Naturalia quædam, habentur pro spectris. Ignes fatui, insulæ natitantes, itē siluæ, ligna putrida lucentia, Cicin Adela Indica, Ignes concurrentes & compulsantes apud Syrtim, Auditus deceptiones. Echo, statua Memnonis, murus Megarensis, cauerna Britannica, D. Patricii antrum. Persici montes.

Artificialia, quæ pro spectris, vt αὐϑόματα statuæ Dædali, Archytæ, Archimedis, Boetii, aquilia volans, triremis ex argento, hydraulica, fictitiæ spectro B. rum voces, Bonifacii VIII. coniugia his obtenta. à Scotis de Pictorum gente victoria. Testudines cum, candelis, Abderitanorum, iuuenum Plauti serui uli, Simonis Athenæi, Mundi, Tyrannionis. Nectanabi, qui pater Alexandri Magni.

Quale peccatum sit in fictione Spectrorum. C. Ex sensuum vitio quædam habentur pro spectris, quæ non sunt non talia, de ebriis, Locus D. prou. 23. & 33. Oculorum morbi, vt suffusio. halahol. arcuatus morbus, quibus sui vmbra semper obuersatur, alteratio oculorum ex inspectione solis.

Auditus vitia in hoc genere, Phrenitis, & Corybantiasmos species morbi imaginosi.

Vitia ex auditu & gustu, Goryza, Polypus.

Vitia ex phantasiæ triplici læsione. de Eiis qui putant sibi adesse tibicines. Exempla, vnum Theophili, aliud Argiui, tertium Abydeni, quartum eius qui putabat naues omnes esse suas, quintum Taurominitanorum iuuenū putantium se pati naufraugium, cum essent Agrigenti in diuersorio.

Item de hydrophobia.

Vtitur his morbis dextre dæmon, & se immiscet frequens.

Sect. 2. Varia dæmonum genera, & species, ac studia.

Terrestres vocantur, feræ, seu canes.

Lubenter vexant initia Religiosorum conuentuum. F

Vt Diui Antonii Diui Simeonis, Sancti Norberti. Societatis Iesu viuo adhuc B. Ignatio, & eius virtute precum cessantibus terriculamentis.

Disputatio de speciebus Dæmonum & distinctio à Trithemio proposita, discussa, explicataque fusissime.

De igneis: an sint? Augustini locus.

De aeriis, & quæ illorum natura.

De terrestribus, & variæ species istorum & studia.

A Hellequini familia. locus petri Blesensis. De aquaticis, varia horum studia & apparitiones.

De subterraneis: species & studia istorum.

De Sibyllæ Nursina raræ quædam fabulæ.

Dominicus Mirabellius.

Thesaurici dæmones. Mammon.

De Lucifugis.

Asmodeus locus Gen. 31. v. 14. varii errores Trithemii in his refutati.

Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorum, Hispanorum, Gallorum, Italorum, &c.

B De Hecate, & Empusa, De plutone seu Orco, & pluto, & Serapi, & Mammona, Charon. Cerberus.

Luctatores dæmones, vt Temesius.

Alastor, qui & exterminans, & Nemesis.

Locus Apoc. explicatus & à deprauatione seruatus contra Bezam, *Apoc. c. 9. v. 11.*

primasij & Ansberti error.

De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoscelides, pilosi, sirenes, onocentauri, lamiæ, & alia huiuscemodi.

Eorum tripudia.

Locus psal. 90. v. 5. & 6. de dæmonio meridiano.

C Refelluntur Nouatores.

Dæmon meridianus, & dæmon deserti, pro ferociori, eidem. & cur, dæmones desertis gaudent.

Locus Iob. 1. v. 19.

Dæmon in meridie ferocior & importunior.

Pan dæmon meridianus.

De Rufsiæ dæmone meridiano.

Cum inuadente peste cernuntur spectar dæmonum. vt sub Iustiniano.

Consatense spectrum in India.

De Empusa & onoscelide seu onocentauro. H

De nocturnis dæmonibus & Lucifugis.

Locus Senecæ in Oedipo.

Locus Gene. 32. v. 24.

De Lilith.

D De incubo.

Et locus Hymni Ambrosiani.

De pane, cur Inuus dictus.

Locus Cassiani explicatus.

Nulli dæmonum amant homines, oēs odere.

De Ephialte morbo, *de Mare*, seu *conquemare*, Eurynomus. Sphinx: & quid Harpye. Gorgones. Syrenes, Eumenides seu pænæ. Nympharum omnia genera. quos morbos huiusmodi dæmones inferant, qui Nymphati, Ceriti,

E attoniti, pauidi, vexati vano metu.

Nutricum mormolycia, Acco, Alphito, Mormo Gello, & Gilo diuersæ

Nicephori locus notatus.

Lamia, quid.

Striges

FINIS.

MARTINI DEL-RIO MAGICARVM DISQVISITIONVM.

Liber Secvndvs.

QVI EST

DE MAGIA DÆMONIACA.

Præcipua hæc operis nostri tractatio est, & ideo pluribus capitibus, siue quæstionibus, luculenter quoad poterimus, discutienda. Sit.

QVÆSTIO I.

An sit aliqua Magia dæmoniaca?



VI dæmones esse negant, etiam hāc esse negarunt cum Sadducæis, Democrito, Aristotele, Auerroe & Simplicio, *quorum sententia est impia & hæretica.*

Nam & *dæmones esse & dæmoniacam Magiam*; quæ nec industria aut artificio hominum, nec naturalibus causis, sed immateriali quapiam & separata virtute nititur; hoc & sacræ scripturæ testimoniis, & omnium ætatum memoria atque experimentis tam est cōcompertum, vt velle probare, nihil sit aliud quam lychnis accensis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B. Augustino Theologi Catholici omnes *a*, & philosophi plerique Trismegistus & Pythagoræi; ex Platonicis, Psellus, Plotinus, Proclus, Iamblicus, Chalcidius & Apuleius; & Aristot. Theoph. Ammon. Philopo. Auic. & Algazel. Anne dare responsa de furtis occultis, & de thesauris; consequi scientias nonnullas statim, & sine labore addiscendi; subtrahere corpus præsens oculis videntium, & innumera huiusmodi, queunt reduci ad vllam aliam causam; quam intellectualem aliquam & separatam naturam; Denique scimus Salmanticæ, & Ioleti in Hispania; & in Italia, ad lacum Nursinum, & in spelæo Visigniano, adhoc auorum memoria huius Goëtiæ celebres scholas fuisse *b*.

a August. li. 11. de ciui. Dei. c. 6. D. Th. l. 3. contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia n. 9.

b Vide Laurent. Aniamali. 3 de nat. dæmon. fol. 10. 4.

A

B

QVÆSTIO II.

Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones esse fateantur, sed negent tamen hanc Magiam à dęmonibus seu diabolis manasse: tribuunt autem effectus eius vel immediate Deo per magos huiusmodi operanti; vel Deo per angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt esse quasdam gratias gratis datas*, sicut sunt gratię linguarum sanitatum *a* & hæc dona vt Balaamo *b*, sic & aliis improbis concedi non raro solere *c*.

A

C

Dico primo; *hæc sententia est mere blasphema* tribuit enim Magicis artibus id quod est proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præstigias cōfundit. Deinde gratuita Dei dona

E

a 1. Corin. 12. v. 8.
b Num. 23.
c Matth. 7. 13. v. 1.

subiicit

subiicit humano artificio, & certis ac ridiculis obseruationibus. Deniq; inique & inuide Deus vetaret, id quod ipse hominibus, vti gratiam, gratiose largiatur. Aduersariorum argumenta ex locis illis scripturę petita, solum probant, aliquatenus similes effectus per artes magicas & per gratias gratis datas fieri; Deum quoq; per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit, quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occasionem, aut ceremonias certas non restringitur, vt solent magi; qui, si vel in minimo deficiant, nihil efficiunt. Nec etiam huiusmodi Dei dona gratuita possunt aliis, per disciplinæ ac præceptorum modum, tradi: Magi vero suis discipulis hanc Magicam tradunt; & auditores, magistrorum secuti præcepta, quæ magistri eadem operantur.

B

Alii dicunt *hos esse effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scotus Parmensis, qui Gebhardum Truchsesium Episcopatus Vbiorum Apostatam dementauit: estq; peruetus impostura magorum maxime Platonicorum, Iamblici, Porphyrii, Plotini, Procli & Iuliani Apostatæ. Ex quorum traditione, *Magia*, omnis diuiditur in *Albam*, quam censent esse licitam; & *Nigram*, quæ sit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & Nigrā γοητείαν. Verum hanc fictitiam plane & palliatam Theurgiam satis ipse Archimagus *d* reiicit, cum disertis verbis testatur *sępissime sub nominibus Dei & Angelorum, malis dæmonum fallaciis eam obstringi. & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis & rerum externarum, vtensiliumq, ostentet, immundos tamen spiritus & deceptrices potestates hanc exquirere, vt adorentur pro Diis.*] postea addit, *huius speciem esse artem Almadel, artem notoriam, artē Paulinam, artem reuelationum, & huiusmodi superstitionum plura, quæ eo ipso* (inquit) *sunt perniciosiora, quo apparent imperitis diuiniora.*] Habeant illi hoc Principis & antesignani sui de hac *alba Magia* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram. Damnat eandē Theurgiam. D. Augustinus lib. de vtilit. credendi contra Manichæos. His addo fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inscriptam, & ad Carolum Magnum à quodam Bedæ discipulo (*sic mentiuntur & Alkindum Alcuino supponunt* (missam, vtilem (*scilicet*) obtinendæ omni cognitioni supernaturali artium & scientiarum, & consequendis dignitatibus diuitiis, robori, amoris fruitioni, &c.

d li. de vanit. scient.

A B C

Dico Secundo cum Catholicis, *vt nec per se, sic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum se immiscere magis quam cæteris rebus, in quibus concurrit, vt causa vniuersalis. Quare censeo hæc omnia vt instituta fuere à malis angelis, sic etiam ab illis perfici & administrari, & contrarium est erroneum.*]

Probatur primo ex variis Canonum rescriptis quæ Gratianus adhibet causa XXVI. *e.* Secundo ex Parisiensibus artic. 9. 19. & 23. Verba sunt, *quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis incantationibus obedire*: Error. *Quod boni angeli includantur in lapidibus & consecrent imagines, vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continentur*: Error & blasphemia. *Quod aliqui dæmones boni sint, alii omnia scientes, alii nec damnati nec saluati.* Error.]

e c. illud quod in fin. c. qui sine v. vlti. 26. q. 2. & c. pisc. in prin. 26. q. 5.

D E

Tertio ex his Arnobii *Cont. Gent. Magi non tantum, sciunt dæmonas, sed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aspirantibus & infun-*

dentibus præstigias edunt, vel quæ sunt non videri &c. & ex his Ioan. Salisberiensis lib. 1. de nugis curialium cap. 9. *Eos autem qui nocentiora præstigia artesq; magicas, & varias species mathematicæ reprobatæ exercent, iampridem sancti Patres ab aula iusserunt exire, eo quod omnia hæc artificia, vel potius maleficia pestifera quadam familiaritate dæmonum & hominum nouerunt profluxisse.*]

Deinde probatur ratione, hos spiritus bonos dici non posse. tum quia iubent se tanquam Deos adorari, & sacrificia sibi fieri, quod boni angeli iubere nequeunt. tum quia hæ artes non minus diriguntur ad inferendum aliis exitium, p furta, neces, adulteria, &c. quam ad iuuandum. tum quia miscent multa mendacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in spiritus vti imperio, & coactione, immo & minis rerum impossibilium ac plane absurdarum, vt apud Eusebium *a* docet Porphyrius quorum nihil bonis angelis potest conuenire.

a lib. 5. de præparatio c. a 6.

Hinc apparet consideranter legendum Glycam, *b* dum Magiam sic distinguit à Goetia, quòd illa, sit beneficorum geniorum ad boni a[...]cuius affectionem. Goetiâ, maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum improprie vsurpauit nomen Magiæ genericum, pro specifico theurgiæ, sed in errorem quoque labitur ponentium albam Magiam, & eius administrationem bonis angelis tribuentiũ. Vtq; hoc semel moneam scriptor iste, vt & Constan. Manasses, Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur superstitiosæ prodigiorum obseruationi.

b par. 2. an.

Errauit eundem errorem Palingenius Stellatus, dum in vetito iure libro A *Zodiaci* 8. censet aerem etiam bonis dæmonibus plenum esse, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini & Iamblici deliriis nimis deditus: & quam non malus poeta, tam non bonus Christianus, vtpote hęreticus potius (scripta probant) quã catholicus. Ausus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

Succedit his *error* 3. eorum, *qui* B *censebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri:* quos Catholici Theologi iampridem exploserunt, *c* idque non difficulter. nam quæ rationes id conuincunt de bonis spiritibus eędem in animabus beatorum locũ habent: quæ verò in purgatorio sunt animæ, non exeunt, nisi speciali permissione Dei, vt petant suffragia viuorum: ani- C mæ denique perpetuis addictæ suppliciis, nulla dæmonum licentia vel permissione possunt exire, vtpote, diuino iussu, pessimo carceri mãcipatæ. Apertissimæ sunt igitur imposturæ: quæ de euocandis per *Grimoyriam* animabus. Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperium. cur vero id Deus iubeat vel permittat, causa subest nulla. Vt ad Magorum preces D & incantationes id iubeat, impium est opinari. *d*

c Victor. de Magia nu 17 Angles in 2. sent. q. de arte Magica a 2.

Præcipua ergo efficiens causa istarum artium est, ipse Diabolus, proxima, est humani ingenii ex originali labe detorta indoles, quam festiui Apologi frondib⁹ velatam nobis protulit, perquam salse, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoria Magia*, cuius ver- E ba non piget adscribere, & vos, ni fallor, legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo, *furtiuo concubitu genuit* Magiam *secundam cognomine, reformidansq; ne forte* veritas, *cum qua perpetuas inimicitias gerit, à qua*

d vide Anan. lib. 3. de Nat. dæm. fol. 97. Petri Thiræi lib. 1. de apparit. spirit. c. 12. à num. 216. & c. 13. à nu. 302.

etiam paribus signis congressa, sæpius profligata est, suum partum enecaret, illum impudentiæ ac timori *iunctus cõnubiali fædere commendauit: at illi in sinu* incomprehensibilitatis *è vestigio collocarunt furtim, et sub* præstigiarum *crepundijs educandā. Quæ mox in grandiorem ætatem adulta, iamque pinnulis præmunita, euolauit in* fatuorum arces, *ibique nidulans*, credulitatem *peperit. Quæ vtpote parentis beneficijs grata, illam mutuo enutrit, & quasi ἀντιπελαργίζει, alioqui breui interituram.*] Hæc ille, pari acumine & veritate. Pergamus nos quoque pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore* & *impudentia*, labyrinthū illum *incomprehēsibilitatis* (quis enim, quæ nihil sunt, vel intelligat, vel comprehendat?) Theologiæ veræ filo permetiri: & *præstigiarum crepundijs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc *arcem* demoliri, & è nidulis suis *credulitatem* adeò perniciosam profligare: quod vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ sit diuisio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

CVm nulla sit *Theurgia* neque *alba Magia*, sequitur, omnem hanc pdigiosam Magiam, non aliam, quam *Goetiam & nigram*: hanc solemus vocare *Magiam specialem.* eam Archimagus in duas, species distinguit. vnā, cuius cultores dicit se dæmoni submittere, ei sacrificare, & eum adorare: alteram quā ipse vellet persuadere à pacto cum dæmonibus immunē esse, sed eam dæmonibus vel nutis imperare, virtutéque quadam diuinorū nominum adiuratos aduocare, & cogere, priorem illam fatetur esse legibus humanis diuinisque vetitam, nefandissimam, & cunctis ignibus plectendam. posteriorem asserit, consequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod post ostēdetur esse idoneum*) sed tamen manifestis periculis illusionum obnoxiam esse. De priore verum est eius testimonium, de posteriore bis *mentitur: primo, dum negat eam niti fœdere cum dæmonibus inito*: nam reuerâ semper expresso vel tacito pacto corrumpitur? *Secundo, cum asserit ea dæmones cogi*, de quo postea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuisse, quendam Mercurium *sic contra Symmachum. Prudentius, & Salisberiensis lib.1. Polycrat. c.9.* alii quendam Zabulum (quem ego non alium existimo ab ipso cacodęmone, cui D. Cyprianus & alii Patres hoc nomen tribuunt) deinde magistrum laudant, quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apostoli, vt deformi suæ meretrici lenocinarentur.) Item ostentant, paris mendacii iactantiâ, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorii, Alberti Magni, & aliorū, & blasphemè mentientes dicunt, quæ his libris continentur, ea fuisse tradita ab Adami custode angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaële reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem, cuius quandam *Clauiculam*, (quam egregiè refutat Bap. Segnius *lib. de vero studio Christiano c.7.*) & aliud ingens *volumen in septem distinctum* obtrudunt, plenum Sacrificiis & incantationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi & Arabes in Hispaniâ suis posteris hæreditario iure relinquebāt, & per eum mira quędam atque incredibilia operabantur. Sed quotquot inueniri potuerūt exemplaria iustissime

flammis inquisitores fidei concremarunt, & vtinam vltimũ exemplar nacti fuissent *a*. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemii incidisse, vnde & partitionem & materiam suæ *Steganographiæ*, periculi & superstitionis plenissimę, acceperit, cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Ecclesia libris sit insertum, suspicor accidisse: quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, satis iste ꝓhibitus censendus, qui inter alios familiam ductat. idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philosophia*, & omnium perniciosissimo *quarto* seorsim postea addito & edito: necnon de Thomæ Eboracensis, Petri Aponi & similium venenis, & *libro artis Grimoyriæ*: qui, Patrum nostrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum euocationes. Omnia horum placita scelesta, de antiquioribus etiam illis operępretium duco Archimagi verba ascribere. credendum illi in arte sua, nec magistri auctoritatem discipulis licet subterfugere. sic ergo scribit: *Hi libri acutius intuenti præceptorum suorum canonem, ritum, consuetudinem verborum, & characterum genus, exstructionis ordinem, insulsam phrasim; aperte sese produnt, nonnisi meras nugas & imposturas continere, & posterioribus temporibus à perditissimus perditionum artificibus esse conflatos, ex prophanis quibusdam obseruationib⁹, nostræ religionis cerimoniis permixtis, insitisque ignotis multis nominibus ac signaculis, vt perterreant rudes & simplices, & stupori sint insensatis, & his qui nesciunt bonas litteras.*] Hæc miser ille, qui, videns meliora, in finem vsque vitæ deterioribus adhæsit.

a Eimericus Director. inquisitor. p. 2. c. 28. & Penna ibi comment. 51. meminit Nicetas hist. lib. 4.

A

QVÆSTIO IV.

De basi Magiæ huius siue de pacto, expresso, & implicito.

CONCL. 1. *Omnes operationes magicæ, velut basi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotiescunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis suæ, expresse, vel implicite teneatur à dæmone poscere, vt ex condicto concurrat.*]

B

Probatur hoc primo Patrum auctoritate. D. Cyprianus *a* dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Augustini verba *b* retulit Gratianus in Decretorum codicem, quę sunt ista: *Omnes artes huiusmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex quadã pestifera societate hominũ & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ, cõstituta.*]

C

Probatur deinde ex iure ciuili, sanctione Imperatoria *c*: *Multi magicis artibus vsi elementa turbare, vitã insontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (sic legendum) *audent vẽtilare, vt quisquis suos cõficiat malis artibus inimicos: hos* (*quoniam naturæ peregrini sunt*) *feralis pestis absumat.*]

D

Tertio, id statuitur credendum articulis Parisiensis scholæ *d* in hæc verba: *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expressum, non sit idololatria vel species idololatriæ:* Error. *Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter exspectari.*]

E

Quarto id ratio persuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit: nec eorum id vires superat. docet hoc Isaias Propheta *e*, apud quẽ ipsi dicunt *percussimus fœdus cũ morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod S. Thom. satis ꝓbabili interpretatione

a li. de duplici martyr.

b lib. 2. de doct. Christia. ca. 23. habes. c. illud. v. vlt. 26. q. 2.

c l. multi. C. de malefi. & mathemat.

d artic. 3.

e c. 28. v. 15.

Magis accommodat, vt & Pontifices, Ioannes 22. in Extrauag. contra Magos, quæ incipit: *Super specula.* & Sixtus V. in Bullâ contra Astrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minùs ipse dæmon: qui, ipsi quoque Christo Domino, ausus pacti conditionem offerre f: *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, si procidens adoraueris me:* vbi videre licet pactum contractûs innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait. *si te mihi addixeris, vlciscar te, ditabo te, &c.* quæ germana & perfecta est pacti formula g. Deinde, vt dixi, hæc fiunt operâ dæmonũ, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: sponte ergo dæmones accurrunt. Dæmones aũt graui hominẽ odio prosequuntur, quare nec putãdi gratis accurrere, sed vicissim aliquod operæ suæ precium stipulari. Vnde patet talem esse hanc conuentionem & societatem: qualis est duorum latronum, quorum alter palàm in sylua vagatur, alter clam in subsessis latitat: excitatúsque certo sibilo vel signo prioris, viatorem posterior dolosâ sagittâ transfigit: priore id sæpè nec vidente, nec gnaro, quo necẽ telo intulerit, in miseri tamen necem consentiente. priori magus, posteriori dæmon similis. Satis enim idonea rei declarandæ similitudo est: quę petitur à potentibus vindictę auidis: qui manu promptos sicarios sibi adiungunt: quibus constituto signo innuunt, quos & quando, velint interfici.

f Matth. 4. 9.

g l. Labeo scribit. l. iurisgent. de pact. Bald. & Caccialu. in tract. de pact.

Deniq; consentiunt hac in re Theologi tã veteres h, quam recentiores i, Iurisconsulti quoq; k, & Medici, *Condronchus li. 1. de morbis venefic. & Cesalpin. disquisit. dæm.* & res prorsus cõperta, vnanimi maleficorum & sagarum confessione, mirè per Europam omnem, & cunctas ętates consentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiusmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem existimet a.

h D. Tho. 1. 2. q. 96. a 4. Guilh. Paris. Scot. Gabr. Gerson. Trithem. q. 5.

i Abulens. Alph. à Castro, Victoria, Valentia, Binsfeld. Spineus, Ang. Sprenger. & alii.

k Nauarr. Grillã. Remig. Binsfeld. præl. ud. 6. & alii.

a li. 6. paulo post medium.

Quis labor hic superis cantus herbásque sequendi
Spernendiq; timor? cuius commercia pacti
Obstrictos habuere Deos? parêre necesse est,
An iuuat? ignotâ tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos, an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum, qui mundum cogere quicquid
Cogitur ipse potest? *

Solus sagarum pâtronus recalcitratur, adeò futilibus ratiunculis chartas implens b: vt contemnendas potius, & silentio tradendas, quàm refellendas mihi censuerim, maxime cum alii id diligentius, quam difficiliùs præstiterint c.

* Exempla pactorum pete ex vita D. Basil. per Amphilochium conscripta apud Suriũ tom. 1. & cod. 10. de Theophilo Adenensi, & nobilis Leodini apud Cæs. l. 2. c. 21. de quib alias.

b l. 6. de præstig. dæmon. & l. de Lamiis.

c Binsfel. vbi supra Erastus Bod. & Tritthem. d. q. 5.

Conc. 2. *hoc pactum dæmoni, liberũ est, præstare, vel fallere.*] probatur experientia & ratione. ratio docet dæmonem cogi ab homine non posse, vt stet promissis: experientia vero, mendacissimũ esse & decipiendi cupidissimum: ideoq; raró præstare, q. pollicitus: cum verò stat promissis (quod facit nonnunquam) nõ facit coactus, sed spontè ac subdolè, vt sic magos sibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiusmodi nugis vim istã inesse psuadeat.

Tertia Concl. *Pactum huiusmodi duplex est, vnum expressum alterum tacitum: de vtroq; vero, non idem per omnia iudicium.*] Explicanda hæc conclusio potiùs quam probanda. pro explicatione notanda sequentia.

Primò

d Hoc describitur in Malleo malefic. p. 2. q. 1. c. 2. & ab Alfi à Castro l. 1. de iust. hæret. punit. c. 6. e l. 2. illust miraculorum, ca. 12. f anno Domini 537.

Primo sciendum *pacti expressi* huius *triplicem esse modum. Primus fit solemnitate varia;* & ipsi cacodæmoni visibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti coram testibus, fidelitas, & homagium promittitur. d Huiusmodi pactum iniit nobilis ille ditionis Leodicensis narrante Cæsario Heisterbacensi, e vbi tamen dæmon loquens audiebatur, sed non cernebatur. hic inter cætera, iuuenis ille inconsultus creatorem suum ore negat, manuque exfestucat, & diabolo homagium præstat; hic vicissim, illi diuitias & honores pollicetur, eo lectorem amando, spondeoq; lectionis & laboris sui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophyli Vicedomini factum, *qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem,* (vt scribit Sigisbertus, f) *expetiit, & ab eo iussus abnegare* Christum *filium Dei eiusq; matrem* Mariam *cum omni Christianismi proposito, & ipsam abnegationem scripto firmare, & scriptam signare, & signatam sibi tradere, eius se seruitio addicere.*] In hac testis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

Aliquando id faciunt per libellum supplicem, quem diabolo præsentant. Sic nostro tempore Mantenses in Normandiâ magi bellum conscripserant, quem oblaturi erāt Sibillis Magiæ Necromanticæ præsidibus, cuius summa; Se orare Dominas; vti dignentur libros suos magicos consecrare; ad eum effectum, vt mali spiritus ipsis per omnia promptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; &, vt vocati, ipsis sine noxâ appareant in formâ pulchri hominis; & ne sit necesse circulum vllum facere, aut subire, in domibus aut agris. Secundò vt Sibyllæ libris signum suum seu characterem imprimant (*tres erant numero libri*) vt plus efficaciæ & dominij libris inesset in prædictos spiritus. Tertiò vt supplices reddantur tuti à iudicum insidiis & punitione. Quartò vt cæpta omnia & studia illis prosperè in aulis & amicitiis principum succedant: in ludis quoque semper quandocunq; volent lucrentur: Quintò ne inimici ipsis valeant nocere. Pro his vicissim polliceri sese, quod prædictas Sibyllas, pro Dominabus & Principibus suis perpetuo sint habituri, & quotannis singulas animas se eis oblaturos (*hoc est, necaturos & sacrificaturos, vel certè ad hunc eundem perfidiæ ritum initiaturos hominem vnum*) quamdiu viuant, hoc ipso consecrationis librorum die, hac tamen lege vt Sybillæ hæc postulata eis fide bonâ præstarent. Hi Parisiis omnes cum ipsis libris combusti fuere. *Narrat Crespetus lib. de odio Satanæ, discursu 15.*

Alius modus priori similis cætera, nisi quod sine testibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cum paciscens dæmonis aspectum vel colloquium reformidat, hoc tertium genus malè Grillandinus *q. 5.* vocat *Tacitum*; quamuis enim professio hic fiat alteri, quam dæmoni; fit tamen expressè, & in dæmonis nomine, vt patet ex ijs, quæ ipsemet tradit *q. 3, num. 1. & seqq.* Fortassis ad expressum pactum pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ fœminæ, quæ obuerso tergo, ex balneatorio lebete exsiliens, proclamabat, *Quantum à* Christo *sic saliendo recederet, tantum se ad dæmonem accedere. dicam fusius lib. 5.*

His pactis omnibus quædam sunt communia. Primum est abnegare fidem & Christianismum; Dei obedientiæ se subtrahere. B. Virg. Mariæ patrocinium

cinium repudiare, & conuitijs insuper incessere. Solent blasphemè, per contemptum, vocare russam, latam, extensam. Sic ergo, *venit Diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne salui fiant*. Luc.8. vers.12. hoc est, tollit veram fidem, eiusque confessionem, quia diuinos ambit honores (*vide D. Augustin. libr.10. de ciuitat. Dei, c.20. & lib.20. contra Faust. cap.22.*) Ideo cogit *primum* baptismo renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr. *libr. de consumm. mundi*, scribit coacturum dæmonem, vt dicant: *Nego creatorem cœli & terræ, nego baptisma, nego adorationem Deo à me præstari solitam: tibi adhæresco, in te credo*. Ideo vnguem illis dęmon in frontem iniicit, fingens se chrisma abradere, & baptismi characterem delere: *Secundo*, fictè quoq; illos nouo tingit lauacro baptismatis, nō ignorabat hoc Tertull. *lib. de baptism. Hic quoq; studium* (inquit) *Diaboli recognoscimus, res, Dei æmulantis, cum & ipse baptismum in suis exerceat*. Ideò *tertiò*, negato priore nomine, nouum illis inditur: (vt Rouerensis *Cuno, Barbicapra* vocatus fuit) nonne cognoscis figuram huius rei in præclaris illis Satanæ membris? Ægypt. Pharao Iosephi nomen mutat *Genes*.45. sed S.S. eo illum nomine nūquam compellat. Nabuchodonozor alia imponit nomina Danieli & socijs (*Dan*.3.) sed Daniel semper se Danielem vocat, & tres illi in ipso clybano flammante, *Benedicite*, canunt, *Anania, Asaria, Misael Domino*: hoc dicentes nimirum, tui ô Deus, non Regis terreni milites sumus. tibi, non tyranno, nomen dedimus. Abnegare *quartò* patrinis & matrinis cogit, tam baptismi, quam confirmationis, & nouos illis alios assignat. quia

Michael Pneumalog schol. 1.

susceptores isti, sunt quasi fidei sponsores, & tenentur, quod credendum, spirituales filios suos docere. *Quinto* dant diabolo scrutum aliquod vestimenti, quia Diabolus partem rerum singularum sibi studet vindicare; ex spiritualibus gratiæ bonis, fidem ac baptismum; ex bonis corporis, sanguinem, vt in sacris Baal. 3. *Reg*. 18. ex bonis naturæ, filias, vt suo loco ostendetur; ex bonis fortunæ, fragmentum vestis. fors, an quia Regi soliti substernere vestimenta, in Dominij agnitionem? 4. *Reg*.9. *Matt*.21. *Sexto*, iusiurandum dæmoni pręstant super circulo in terram sculpto. An, quia circulus expers principij & finis, symbolum est diuinitatis; & terra, scabellum Dei? sic certe vellet eos credere, eum esse Dominum cœli & terræ. An quia circulus cōtrariam; eo quòd omni caret angulo; habet figuram crucis, quę valdè angulosa? certè hanc odit vehementer, in qua se triumphatum meminit & mæret. & ideò amat figuram contrariam. inuenias inter magica sigilla crucem in medio circulo locatam, quasi captiuā: quod sigillum (vt Gregor. Theologus *contra Iulianum scribens* significat) ille magicis addictissimus apostata sic interpretabatur, vt præsumeret signum crucis calcandum & abolendum planè breui. *Septimò*, petunt à dæmone se deleri *de libro vitæ*, & inscribi *in libro mortis*; & sic legimus Auinionēses Magos inscriptos libr. nigerrimo. *Octauò*, pollicentur sacrificia, vt illi Mantenses, de quibus paulò antè sum locutus, & quædam striges promittunt, se singulis mensibus, vel quindenis, vnū infantulum strigando (h. e. exsugendo) occisuras. *sic Spinæus qu. de strigib. c.* 2. *Nonò*, quotannis aliquid suis magistellis dæmonib. pendere tenentur, vt vel

Michael Pneumalog. schol. 6.

plagarum

plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto sunt obnoxij præstationum, redimant vexationem: nec legitimum est aliquid, nisi sit atri coloris. *multis hoc probat Nicol. Remigius lib.1. dæmonolatr. c.11.*

Decimò, corporis alicui parti, modò huic, modò illi, (frequentiùs latentibus) stigma seu characterem suũ, velut de lapide emptis mancipiis fugitiuis, solet imprimere: quod est insensile etiam acu perforatum. Non miraberis, si recorderis Antichristum vltimis temporibus signum bestiæ (*Diaboli*) impressurum manui, vel fronti suorum partiariorum, vt in Reuelatione suâ D. Ioannes testatur, *Apoc.13.v.16.* quod litterali sensu de vero charactere seu signo bestiæ accipiendum, cum Primasio & Ansberto *in Apocal.* & D. Hippolyto, *dict. lib. de consummat. mundi.* Quod dæmon iam ab initio mundi facere consueuit. Amat enim nequissimus Deum imitari; qui in veteri Testamento suos signo circumcisionis, in nouo autem signat signo crucis, quod circumcisionis successisse volunt signo Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Ecclesiæ hæreticos illos, qui Magicis simul impliciti, certa insigniuit notâ. Auctores sunt grauissimi, qui docent. Irenæus, cùm tradidisset *a Carpocratianos artes magicas & incantationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes, dicentes se potestatem habere ad dominandum * etiam principibus & fabricationibus mundi huius;* subdit de signo iniusto his verbis: *Alij vero ex ipsis signant cauteriantes suos discipulos in posterioribus partibus extantiæ dextræ auris.*] Solitus alios dæmon signare in fronte, vt indicat Tertullianus *b* sic scribens; *A diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum diuinorum in idolorum mysteriis æmulatur. Tingit & ipse quosdam, vtique credentes & fideles suos, expiationem delictorum de lauacro repromittit: & sic adhuc initiat Mithræ: signat adhuc in frontibus milites suos.* Quos? vtiq; Basilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas enim idem qui Mithra, teste Diuo Hieronymo, *c* tam vetus ergo origo huius stigmatis, de quo alias plura. *d* *Vndecimò*, sic signati promittunt complura nostrorum Geusiorum Orgiis simillima; nunquam se Eucharistiam adoraturos; iniurios se perpetuò ac contumeliosos in B. Virginẽ, sanctosq; reliquos, futuros, non verbis tantum, sed & factis: conculcaturos enim, conspurcaturos, & cõfracturos, quasuis sanctorũ reliquias ac imagines signo crucis, aquâ lustrali, sale benedicto, cereis & reliquis, ab Ecclesiâ benedictis, consecratisue se abstenturos: confessionem peccatorum integram se nunquam manifestaturos sacerdoti, istudque commercium cum dæmone pertinaci silentio obscuraturos: statis diebus, ad conuentus, si queant, aduolaturos; & quæ illic peragenda, non segniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis seruitio adiuncturos. Vicissim Diabolus pollicetur, se illis semper præsto futurum, se in hoc mundo, votis eorum satisfacturum: se post mortem, illos beaturum. Ex his pactis non nascitur obligatio mutua: sed dispar admodùm est conditio paciscentium; homines enim se morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæque donec ad Dei gratiam iterum

a li. 1. c.24.

* malè vulgo iam.

b li. de præscript aduer. hæret. post med.

c li. 1. comment. in Hamos.

d infr q.19. vide Remio. lib.1. dæmonolatr. cap. 5. Nider. libr. 5. Fornicarii Sprenger. & aliios.

perueniant, subiiciuntur teterrimæ seruituti: veruntamen hominibus hoc pacto nihil initis, vel virium, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in signa, quibus ex condicto vtendum commigrat: cogi se simulat versipellis, & sponte perficit, quicquid Magica ista profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ: quia cultus idololatriæ expressè creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem Magi abiiciant, sunt etiam apostatæ: si vero non totam fidem abiiciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea posse, quæ fides Catholica negat posse, sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apostatæ, nec hæretici sunt, peccant tamen mortaliter & grauissimè; quia spontè faciunt actum idololatricum. etenim si à dæmone cōpulsi ex graui timore id fecerint, (vt aliquando contingit *e*) cōmittunt peccatum mortale minùs graue, contra fidei confessionem. In his pactis expressis dignoscẽdis manifesta ex solemniis indicia deprehenduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum prosecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confessione vnius Strigis, eius verba ex quæst. 7. non pigebit ascribere; *Quæ quidem mulier sub spe vitæ cuncta à principio vsq; ad finem recensuit, quæ professio ipsa requirit, exprimendo omnia singula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magistram ante tribunal Principis earum, qui est Diabolus in forma Regis præsidens in solio Maiestatis; instructa prius à magistra quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere:* (En Apostasia) *deinde Ecclesiastica sacramenta cuncta proijcere, pedibusq; propriis conculcare crucem: & imagines B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum:* (en sacrilegiũ) *quamuis hæc vltima non fiunt coram eo, sed alibi postea: satis est, quod ista promittant se facturas, quamprimum cedet occasio.* (en professionem.) *Deinde fecit obligationem per solemnem stipulationem in manibus ipsius Principis, qua vouit & promisit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.* (En votum) *Deinde medio iureiurando, tactis scripturis, super quodam magno libro obscuras paginas continente, præstitit homagium siue perpetuum vassallagium* (en homagium) *& quod nunquam redibit ad fidem Christi, nec diuina præcepta seruabit; sed solum ea, quæ per ipsum Principem erunt decernenda, & quod perpetuis futuris temporib. erit obediens illi, & veniet continuè, cùm vocata fuerit ad ludos & congregationes nocturnas, & quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipsa faciet, & quod etiam aderit sacrificiis illorum nocturnis, & solitas preces & cultum adorationis præstabit:* (en idolomaniam) *vota quæcunque, quæ ipsam præstare contigerit, pro virib. adimplebit, & quoscunq; poterit alios ad eandem professionem adducet* (en dogmatisationem.) *E conuerso autem ipse Princeps, egregia fronte, promisit eidem mulieri sic præsenti præstare perpetuam felicitatem. * grandia, immensa, & voluptates, quascunq; in hoc mundo habere desiderauerit, & demum post hanc vitam longè maiora munera consequetur.*] Hæc ille. Addebat Ioann. de Vaulx Stabulensis sortiarius, persuasisse sibi diabolum, sortiarios post hanc vitam dæmonibus similes futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aëre

principa-

e Vide Remigiũ lib 1. ... Dæmonol. c. 1.

* Scrib. gaudia immensa.

principatum obtenturos. Quæ facilè quisq; intelligit in Origenica ludibria recidere.

Pactum tacitum duplex est. *primũ*, quando quis sciens volens, superstitiosis vtitur signis, quibus vti solent magi, quę quidem ex libris aut sermonibus eorum vel aliorum acceperit: hoc quoque Mortale est crimen. nec enim vllo modo licet scienter vllam directè vel indirectè cum prauis spiritibus societatem inire, vt Theologi & Canonistæ *b* sentiunt. Si quis autem remedium aliquod naturale ex magorum libris vel sermonibus accepisset, & ab omni pacto foret alienus: ille licitè tali remedio vteretur. Istud pacti genus facilè dignoscitur. *Secundum pacti taciti genus est*, quando quis ignorans vtitur magicis signis, quia nescit esse mala à dæmone instituta: quod illis solet accidere, qui bonâ fide libros legunt superstitiosos, putantes eos esse probatorum philosophorum, aut medicorum: item iis qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leuissimum est peccatum, si duæ conditiones accedant. Prima est, si ignorantia sit probabilis. v. g. eorum qui hoc scire non tenentur, quo ad eos qui scire tenebantur, vt Ecclesiæ pastores, confessarii, concionatores & Doctores: ii vt plurimum laborant supinâ & crassâ ignorantiâ: adhuc tamen istorum peccatum minùs est graue, quam eorũ qui scienter ista designant. Secunda conditio est, vt ignorans ista, paratus sit, quando admonitus fuerit huiusmodi superstitionem relinquere. quia post admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia. pro cuius grauitate, delicti magnitudo crescit. Hoc pactum vltimum discernere

b D. Aug. lib. 2. de Genes. ad litt. c. pen. & canones ferme omnes 26. q. 5.

A à naturali vel miraculoso effectu, difficillimum est. Qua de re dicam sequenti quæstione.

Interea, si quæras: *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obsequium, seu patientiam huiusmodi?* Videtur esse quædam similitudo malitiæ maleficorum & dæmonis, quæ amicitiæ similem aliquam familiaritatem gignit: ex hac paulatim nascitur mutua cõfiden-

B tia: hæc gignit minoris in maiorem quandam præsumptionem, & audaciam quasi imperandi; & in maiore, voluntatem aliquatenùs præstandi, quod à fœderato imperatur, Ita fit vt & maleficus dæmoni confidat, cui se putat imperare & dæmon simulet se imperium agnoscere. hoc fusè & benè ostendit Abb. Tritthem. *q. 3. lib. octo quæstionum:* sed in eo dissentio,

C quod ille putat dæmonem velle suis mancipiis gratificari obediendo, quo velit pacto, qui odit eos acerbissime? facit potius, vt fortius & arctius irretiat, deuinciat, & perdat certius, celeriusque.

Denique illud maxime animaduertendum, grauissimum esse peccatum pacto vllo dæmonibus fœderari, vt do

D cui olim in Monitis: nunc hic tantum inserã, & addam alia multa, quæ cum alii, tum Sebast. Michaelis grauissime scripsit *Pneumalogiæ cap. 7.* contra eos disputans, qui Magos excusant, si nocumentum aliis non inferant: eo quod tales Patronomagi contendant, nihil esse mali, vti dæmoniorũ operâ ad bonum, præsertim iis imperando: qđ &

E Christũ & Apostolos fecisse legamus.

Ipse contra & iure optimo affirmat, summum esse malum, sic argumentari, & signum esse animi prorsus infatuati, & Deum contemnentis: iuxta illud, *Impius cum in profundũ* (peccati)

ciam odii docet Iob: *c.41.v.15.* dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & Seruator noster Ioan.8.v.44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius esse pretium conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt p̃clare docet B. Athanas. *ad Aegypti & Lybiæ Episcopos scribens contra Arium orat.1. in principio.* Stulti ergo sunt, qui ei fidunt, & immemores eius, qđ Spiritus sanctus per eundem Iob. c.40. à v. 22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subiicere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo scilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum?* finget & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα censenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse: *Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania sunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone: sed periculosa & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonum cunctis esse nocentiora vulneribus, & pręstare illorum odium quam pacem meruisse. *ho. 19. de Passione Domini.* Confirmat ratio, quia nihil exitialius est morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, sed & corporis sæpenumero. Vno id nunc exemplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius *lib.1. Dæmonolatriæ c.9.* his verbis describit *Theodorus Maillotius (is propræturã in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit) cum adhuc iuuenis, amplissima familia natam adolescentulã in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atque erepta, (nam & fortuna egens atq; humilis, atq; famulatus mercenaria conditione, in qua tum erat ignobilis & despicatus, nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.] Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se iam deserente exspectatione, homines ad quoduis consilium se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda sequẽdaue amplectuntur: Maillotius conseruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimũ, adit, huicq; suam ægritudinem aperit, rogans, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauate faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionẽ libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio consequentis diei diluculum in clauso atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilẽ eius aspectũ exhorresceret) eamque se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in ijs quæ esset præceptura obsequi.*

Ac illo

Ac illo auidè attenteque exspectanti, quænam eius esset sententia: inprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, cæterisque quæ animum inquinant vitijs temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus subleuaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaq; sedulò obiret omnia, quæ Christianum hominem decet atque æquum est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum vt potitis thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hæcq; sic elocuta, ac constituto intra quem responsum auferret die, se forâs eiecit. Mailiotius qui videret tam sanctis atq; honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis magisque in eam rem cogitationem intendit, atq; huc illuc variè inter spem metumque impellitur; ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos conijciens aliquid subesse, quo sic distraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sic q; frustratus sua exspectatione Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis post diebus, equo plana atque aperta via decidens, inque caput proruens exanimis momento temporis repertus est.] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs discernẽdi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

VBi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij solertia inuenitur, pa-A ctum intercedit. Sed hoc nimis obscurè ac breuiter dictũ, consueuere Theologi latius explicare. *a* Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò si opera naturalem facultatem excedũt. quod locum habet, si positiuè concludatur res adhibita non habere vim sufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis causa suppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus ascribatur. Vult B Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci distantiâ. quia constat causam distantem non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat, profiteretur se causam ignorare, nam rerum naturalium C vires & analogia cum effectu sæpiùs nos latent. Aliud etiam foret, mea sententia, si dissensio foret inter sapientes, num id naturaliter fieri possit nécne; verbi gratia, si ageretur de effectu producto in re parùm distanti: dubium enim est, vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res necessariò debeat D esse contiguæ, simul secundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an vero sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quod passum suum sit intra spatium illud, ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sententia negans D. Thomæ plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauissimis viris placuit *b*.

a Caiet. in summ verbo incantatio, Victoria de Magia, num. 16. Valencia disp. 6 q. 12 punct. 2. in 2. 2. Diu. Thom.

Secundò, censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum est, si

b Scoto & Ocamo in 1 dist. 37. Auicenn. Nyph.

ciam odii docet Iob: c.41.v.15. dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & Seruator noster Ioan.8.v.44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius esse perpetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt præclare docet B. Athanas. *ad Aegypti & Lybiæ Episcopos scribens contra Arium orat.1. in principio.* Stulti ergo sunt, qui ei fidunt, & immemores eius, qđ Spiritus sanctus per eundem Iob.c.40. à v.22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subiicere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo scilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum?* finget & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα censenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse: *Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania sunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone: sed periculosa & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonum cunctis esse nocentiora vulneribus, & præstare illorum odium quam pacem meruisse. *ho.19. de Passione Domini.* Confirmat ratio, quia nihil exitialius est morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, sed & corporis sæ-

A penumero. Vno id nunc exemplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius *lib.1. Dæmonolatriæ c.9.* his verbis describit *Theodorus Maillotius (is propræturā in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit) cum adhuc iuuenis, amplissima familia natam adolescentulā in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atque erepta, (nam &*
B *fortuna egens atq; humilis, atq; famulatus mercenariæ conditione, in qua tum erat ignobilis & despicatus, nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.)* *Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se iam deserente exspectatione, homines ad quoduis consilium se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda sequēdaue amplectuntur: Maillotius conseruum ex Germania, cui*
C *audiuerat dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimū, adit, huicq; suam ægritudinem aperit, rogans, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauate faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionē libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio,*
D *qui illud seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio consequentis diei diluculum in clauso atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne*
E *Maillotius ad formidabilē eius aspectū exhorresceret) eamque se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in iis quæ esset præceptura obsequi.*

Ac illo auidè attenteque exspectanti, quænam eius esset sententia: inprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, cæterisque quæ animum inquinant vitijs temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus subleuaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaq; sedulò obiret omnia, quæ Christianum hominem decet atque æquum est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum vt potitus thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hæcq; sic elocuta, ac constituto intra quem responsum auferret die, se forás eiecit. Mailliotius qui videret tam sanctis atq; honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis magisque in eam rem cogitationem intendit, atq; huc illuc variè inter spem metumque impellitur; ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos conijciens aliquid subesse, quo sic distraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sicq; frustratus sua exspectatione Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis post diebus, equo plana atque aperta via decidens, inque caput proruens exanimis momento temporis repertus est.] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs discernẽdi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

VBi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij solertia inuenitur, pa-

A ctum intercedit. Sed hoc nimis obscurè ac breuiter dictũ, consueuere Theologi latius explicare. a Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò si opera naturalem facultatem excedũt. quod locum habet, si positiuè concludatur res adhibita non habere vim sufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis causa suppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus ascribatur. Vult

B Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci distantiâ. quia constat causam distantem non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat, profiteretur se causam ignorare, nam rerum naturalium

C vires & analogia cum effectu sæpiùs nos latent. Aliud etiam foret, mea sententia, si dissensio foret inter sapientes, num id naturaliter fieri posit nécne; verbi gratia, si ageretur de effectu producto in re parùm distanti: dubium enim est, vtrum res aliqua posit agere immediatè in passum à se distans nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res necessariò debeát

D esse contiguæ, simul secundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an vero sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quod passum suum sit intra spatium illud, ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sententia negans D. Thomæ plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauissimis viris placuit b.

Secundò, censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum est, si

a Caiet. in summ verbo incantatio, Victoria de Magia, num 16. Valencia disp. 6 q. 12 punct. 2. in 2. 2. Diu. Thom.

b Scoto & Ocamo in 1 dist. 37. Auicenn. Nyph.

ciam odii docet Iob: c.41.v.15. dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & Seruator noster Ioan.8.v.44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius esse pretium conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt pręclare docet B. Athanas. *ad Aegypti & Lybiæ Episcopos scribens contra Arium orat.1. in principio.* Stulti ergo sunt, qui ei fidunt, & immemores eius, quod Spiritus sanctus per eundem Iob. c.40. à v.22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subiicere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo scilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum?* finget & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα censenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse: *Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania sunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone: sed periculosa & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonum cunctis esse nocentiora vulneribus, & prestare illorum odium quam pacem meruisse. *ho.19. de Passione Domini.* Confirmat ratio, quia nihil exitialius est morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, sed & corporis sæ-

A penumero. Vno id nunc exemplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius *lib.1. Dæmonolatriæ c.9.* his verbis describit *Theodorus Maillotius (is propræturā in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit) cum adhuc iuuenis, amplissima familia natam adolescentulā in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atque erepta, (nam &* B *fortuna egens atque humilis, atque famulatus mercenariæ conditione, in qua tum erat ignobilis & despicatus, nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.] Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se iam deserente expectatione, homines ad quoduis consilium se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda sequēdaue amplectuntur: Maillotius conseruum ex Germania, cui* C *audiuerat dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimū, adit, huicq; suam ægritudinem aperit, rogans, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauate faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionē libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio,* D *qui istud seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio consequentis diei diluculum in clauso atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne* E *Maillotius ad formidabilē eius aspectū exhorresceret) eamque se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in iis quæ esset præceptura obsequi.*

A *Ac illo auidè attenteque exspectanti, quænam eius esset sententia: inprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, cæterisque quæ animum inquinant vitijs temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus subleuaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaq; sedulò obiret omnia, quæ Christianum ho-* B *minem decet atque æquum est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum vt potitis thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hæcq; sic elocuta, ac constituto intra quem responsum auferret die, se forâs eiecit. Mailiotius qui videret tam sanctis atq; honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac* C *lubens acciperet. Sed dum magis magisque in eam rem cogitationem intendit, atq; huc illuc variè inter spem metumque impellitur; ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos conijciens aliquid subesse, quo sic distraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sicq; frustratus sua exspectatio-* D *ne Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis post diebus, equo plana atque aperta via decidens, inque caput proruens exanimis momento temporis repertus est.*] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs discernẽdi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

V*Bi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij solertia inuenitur, pactum intercedit.* Sed hoc nimis obscurè ac breuiter dictũ, consueuere Theologi latius explicare. *a* Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò si opera naturalem facultatem excedũt. quod locum habet, si positiuè concludatur res adhibita non habere vim sufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis causa suppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus ascribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci distantiâ. quia constat causam distantem non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat, profiteretur se causam ignorare, nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu sæpiùs nos latent. Aliud etiam foret, mea sententia, si dissensio foret inter sapientes, num id naturaliter fieri possit nécne; verbi gratia, si ageretur de effectu producto in re parùm distanti: dubium enim est, vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res necessariò debeât esse contiguæ, simul secundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an vero sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quod passum suum sit intra spatium illud, ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sententia negans D. Thomæ plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauissimis viris placuit *b*.

a Caiet. in summ verbo incantatio, Victoria de Magia, num. 16. Valencia dist. 6. q. 12 punct. 2. in 2. 2. Diu. Thom.

Secundò, censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum est, si adhibean-

b Scoto & Ocamo in 1 dist. 37. Auicenn. Nyph.

ciam odii docet Iob: *c.41.v.15.* dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & Seruator noster Ioan.8.v.44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius esse precipuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt p̄clare docet B. Athanas. *ad Aegypti & Lybiæ Episcopos scribens contra Arium orat.1. in principio.* Stulti ergo sunt, qui ei fidunt, & immemores eius, q̄d Spiritus sanctus per eundem Iob. c.40. à v. 22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subiicere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo scilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum?* finget & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα censenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse: *Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania sunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone: sed periculosa & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonum cunctis esse nocentiora vulneribus, & pręstare illorum odium quam pacem meruisse. *ho. 19. de Passione Domini.* Confirmat ratio, quia nihil exitialius est morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, sed & corporis sæpenumero. Vno id nunc exemplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius *lib.1. Dæmonolatriæ c.9.* his verbis describit *Theodorus Maillotius (is propræturā in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharĩgicæ senex obtinuit) cum adhuc iuuenis, amplissima familia natam adolescentulā in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atque erepta, (nam & fortuna egens atq; humilis, atq; famulatus mercenaria conditione, in qua tum erat ignobilis & despicatus, nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.] Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se iam deserente exspectatione, homines ad quoduis consilium se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda sequēdaue amplectuntur: Maillotius conseruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimū, adit, huicq; suam ægritudinem aperit, rogans, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauate faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionē libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio consequentis diei diluculum in clauso atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilē eius aspectū exhorresceret) eamque se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in ijs quæ esset præceptura obsequi.*

Ac illo auidè attentéque exspectanti, quænam eius esset sententia: imprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, cæterisque quæ animum inquinant vitijs temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus subleuaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaq; sedulò obiret omnia, quæ Christianum hominem decet atque æquum est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum vt potitus thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hæcq; sic elocuta, ac constituto intra quem responsum auferret die, se foràs eripit. Maillotius qui videret tam sanctis atq; honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac libens acciperet. Sed dum magis magisque in eam rem cogitationem intendit, atq; huc illuc variè inter spem metumque impellitur: ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos conijciens aliquid subesse, quo sic distraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sic [frustratus sua exspectatione Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis post diebus, equo plana atque aperta via decidens, inque caput proruens exanimis momento temporis repertus est.] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs discernẽdi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

V*Bi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij solertia inuenitur, pa*ctum intercedit. Sed hoc nimis obscurè ac breuiter dictũ, consueuere Theologi latius explicare. a Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò si opera naturalem facultatem excedũt. quod locum habet, si positiue concludatur res adhibita non habere vim sufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis causa suppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus ascribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci distantiâ. quia constat causam distantem non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat, profiteretur se causam ignorare, nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu sæpiùs nos latent. Aliud etiam foret, mea sententia, si dissensio foret inter sapientes, num id naturaliter fieri possit néc-ne; verbi gratia, si ageretur de effectu producto in re parùm distanti: dubium enim est, vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res necessariò debeât esse contiguæ, simul secundùm contactum, quem vocant quantitatiuum; an vero sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quod passum suum sit intra spatium illud, ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sententia negans D. Thomæ plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauissimis viris placuit *b*.

a Caiet. in summ. verbo incantatio, Victoria de Magia, num. 16. Valencia disp. 6 q. 13 punct. 2 in 2 2 Diu. Thom.

b Scoto & Ocamo in 4 dist. 47. Auicenn. Nyph.

Secundò, censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum est, si adhibean-

venerit contemnit. Pro. 18. v. 3. Sic enim omnia illũ subsannare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impœnitentes, ridet, & negat adeo metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris, non creasse hominem vt pereat, &c. hos sane (Theodoreto iudice) ipsis dæmonibus esse deteriores. quia *dæmones credunt & contremiscunt*, isti nec credunt, nec contremiscunt. deteriores etiam sunt hæreticis. nã hæreticorum corypheus Arius à D. Athanasio interrogatus, quid censeret? eumne qui Satanam adoret, recte an male facere? respondit, impium hunc & sine Deo esse, nec communẽ sensum habere, nec mereri hominis appellationem. *D. Athanas. in disp. in Conc. Niceno:* Quod à mendaci dictum verissime, & in Sortiarios accommodate. nam hi Satanam adorant.

Sed Christus & Apostoli Satanę imperarunt, quid ab eo fieri vellent iubentes. Cur non & nos possumus? Dicere possem, non quæcunque à Sanctis aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam sunt credenda, vt incarnatio, transsubstantiatio, Trinitas, purgatorium, & similia quædam admiratione honoranda, vt Christi domini, & sanctorum hominum miracula, quędam etiam imitanda, vt quæ ad morum & vitæ institutionem pertinent, quæ Christus discere nos iussit, vt mansuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud est Apostolicum, *imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Velle in illis prodigiosis effectibus imitari, est animi prorsus superbi, & stulti, & volentis ambientisq; Dei similitudinem in omnipotentia, aut omni scientia. tales imitantur Diabolum, qui similis esse voluit altissimo,

A dum per imperium, sicuti Christus, volunt dæmonas cogere: tales, dum arcana & futura ex eis discere volunt, similes sunt protoplastis, qui scientiam diuinæ similem appetierunt. Hoc vetuit Deus, quando dixit: *gloriam meam alteri non dabo:* ego vero corde, tales inquiunt, etiamsi nolis eam mihi vsurpabo. Vtebantur quidem prisci Christiani imperio in dæmones. (vt ait Ter-

B tullianus) *nõ inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione.* Ideo respõdeo, hos qui pactũ habent cum dęmonibus, non modo non imitari Dominũ & Apostolos, sed plane contrarium facere, nã illi non aduocabant, nec consulebant dæmones, nec eorum opera vtebantur: sed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiã vera loquentes

C obmutescere iubebant, nec aliter q̃ infensissimos hostes tractabant; quos aduersarios nostros esse, & sicut rugientes leones circuire, quęrentes quam deuorent animam, sciebant. Posuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem & diabolum. *Genes. 3. v. 15.* isti fœdus ineunt cum Dei inimico & iurato hoste. Iob postquam multa de dæmonis malitia dixisset. *ca. 40. v. 27.*

D cõcludit: *Memento belli: nec vltra addas loqui.* quasi dicat, ne frustra tibi de induciis aut pace cum illo pcussa glorieris vel blandiaris, caue, & sta pransus paratus, vt in procinctu, signum prælii exspectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit: inter Deum & Diabolũ perpetuum est bellum, nam *superbia eorum qui Deum oderunt, ascendit sem-*

E *per:* & Diabolus *Satan*, h. e. aduersarius ideo nominatur. quare nos, qui vasalli sumus Dei, non possumus, cum hoste eius depacisci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apostolus, *Nolo socios vos fieri dæmoniorum.* 1. *Cor.* 10.

v. 21. Hoc in baptiſmo promiſimus Sacramento adacti, nomine Eccleſiæ rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis reſpondentibus, iterum atque iterum: *Nos abrenunciare Satanæ* (aduerſario) *& pompis eius*. Data eſt poteſtas Chriſtianis calcandi ſerpentes: & D. Paul. pollicetur, *Deus conteret Satanam ſub pedibus veſtris*: cur eius pedibus aduoluuntur? In nomine *Chriſti* miracula faciendi, & dæmones eiiciendi virtus, Eccleſię repromiſſa, cur ad nomen & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cum itaque hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initio Eccleſiæ Chriſtianæ tuba Apoſtolica renouatum: & à nobis cum in Eccleſia fuimus regenerati, iureiurando votiuo ſit promiſſum: nonne ſequitur, eum qui cum Eccleſiæ & Dei aduerſariis pactum vllum, vel familiaritatem colat, perfidiæ, transfugii, & apoſtaſiæ reum non minus eſſe: quam ſi monachus votiuam deſerat profeſsionem, q̃ ſi miles ad hoſtem transfugiat: quam ſi Chriſtianus ad Mahumetiſmum, Iudaiſmũ, aut aliam hæreſim ſe recipiat. Quæ omnia contra primum præceptũ ſunt peccata: & ideo, grauiſsima merito cenſentur. Illud. n. vt ordine, ſic & dignitate primũ eſt. Nam, ratione obiecti, digniora ſunt primæ tabulæ præcepta præceptis ſecundę tabulæ: & inter tria primæ tabulæ, præcipuum eſt primum præceptum. Tertium enim potiſsimum agit de cultu Dei externo: ſecundum de verbis exhibendo honore: primum de amore & fidelitate interna Deo præſtanda & virtute religionis, ſeu Theoſebias, ſeu Latriæ. Quare cum hæc virtus Deo ſit omniũ acceptiſsima, contrarium quoque vitium eidem oportet eſſe maxime odioſum: & ideo huic primo præcepto

A à Deo addita fuit pœna: quando teſtatur ſe fortem & zelotem eſſe, & hoc peccatum vſq; in tertiam & quartam generationem vlturum, & eius præcepti tranſgreſſores vocat oſores ſui. *Exod.* 20. *v.* 5. Tam ergo graue peccatum eſt cum dæmone paciſci.

Præterea talia pacta ſunt vana & inania: nam dæmon nũquam fidem ſeruat, nec vllo promiſſo ſe ligari putat.

B Qui *Chriſto* auſus mentiri, cum dixit: *Hæc omnia dabo tibi, ſi procidens adoraueris me*: ſcilicet te reuerebitur. Cypriano Mago nonne pollicitus alius Iuſtinæ fruitionem: quid præſtitit? A mendacii patre veritatem expectare, q̃ dementia eſt? nonne *Ieſus* ait de illo? *non eſt veritas in eo. cum loquitur mendacium ex propriis loquitur. quia mendax eſt, & pater eius. Io.* 8. *v.* 44. fruſtra

C ergo cum illo paciſceris: qui ex mendacio & perfidia cõflatus eſt. credelli: ſi, quem nunquam deceperit, vllum inuenias: Prudenter Orig. *lib.* 8. *contra* Celſ. ſcribit. *probabile eſt dæmones, cum ſint mali, ne cultoribus quidẽ ſuis fidem, datamq; dexterã ſeruaturos*. Immo non probabile id tantum, ſed prorſus improbabile ſeruaturos. nam mendaces

D ſunt, & homines irreconciliabili odio proſequuntur, quod à lapſus ſui tempore nunquam remiſerunt, nec vnquã minuent vel remittent. Si Deus pmitteret: cito illi mortales omnes interimerent: q, quia vident ſibi non licere, ideo aſsidue hominib⁹ animę mortem moliuntur, per varias & multiplices peccandi illecebras: ne qua, ipſi beatitudine excidere, homines potiantur.

E Odii magnitudo patet ex vehementia & acerbitate cruciatuũ, ac vexationũ quas intulere, quotieſcũque tantillum Deus permiſit, Iobo, Saræ, maritis, D. Antonio & aliis innumeris Pertina-

ciam odii docet Iob: *c.41.v.15.* dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & Seruator noster Ioan.8.v.44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius esse perpetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt pręclare docet B. Athanas. *ad Aegypti & Lybiæ Episcopos scribens contra Arium orat.1. in principio.* Stulti ergo sunt, qui ei fidunt, & immemores eius, quod Spiritus sanctus per eundem Iob.c.40. à v.22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subiicere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo scilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum?* finget & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα censenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse: *Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania sunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone: sed periculosa & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonum cunctis esse nocentiora vulneribus, & pręstare illorum odium quam pacem meruisse. *ho.19. de Passione Domini.* Confirmat ratio, quia nihil exitialius est morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, sed & corporis sæpenumero. Vno id nunc exemplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius *lib.1. Dæmonolatriæ c.9.* his verbis describit *Theodorus Maillotius (is propræturā in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit) cum adhuc iuuenis, amplissima familia natam adolescentulā in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atque erepta, (nam & fortuna egens atq; humilis, atq; famulatus mercenarii conditione, in qua tum erat ignobilis & despicatus, nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.] Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se iam deserente exspectatione, homines ad quoduis consilium se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda sequēdaue amplectuntur: Maillotius conseruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimū, adit, huicq; suam ægritudinem aperit, rogans, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauate faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionē libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio consequentis diei diluculum in clauso atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilē eius aspectū exhorresceret) eamque se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in ijs quæ esset præceptura obsequi.*

Ac illo

Ac illo auidè attenteque exspectanti, quænam eius esset sententia: inprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, cæterisque quæ animum inquinant vitijs temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus subleuaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaq; sedulò obiret omnia, quæ Christianum hominem decet atque æquum est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum vt potitus thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hæcq; sic elocuta, ac constituto intra quem responsum auferret die, se foràs eiecit. Maillotius qui videret tam sanctis atq; honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis magisque in eam rem cogitationem intendit, atq; huc illuc variè inter spem metumque impellitur; ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos conijciens aliquid subesse, quo sic distraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sic q; frustratus sua exspectatione Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis post diebus, equo plana atque aperta via decidens, inque caput prouens exanimis momento temporis repertus est.] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs discernẽdi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

V*Bi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij solertia inuenitur, pactum intercedit.* Sed hoc nimis obscurè ac breuiter dictũ, consueuere Theologi latius explicare. *a* Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò si opera naturalem facultatem excedũt. quod locum habet, si positiuè concludatur res adhibita non habere vim sufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis causa suppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus ascribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci distantiâ. quia constat causam distantem non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat, profiteretur se causam ignorare, nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu sæpiùs nos latent. Aliud etiam foret, mea sententia, si dissensio foret inter sapientes, num id naturaliter fieri posit néc ne; verbi gratia, si ageretur de effectu producto in re parum distanti: dubium enim est, vtrum res aliqua posit agere immediatè in passum à se distans nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res necessariò debeât esse contiguæ, simul secundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an vero sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quod passum suum sit intra spatium illud, ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sententia negans D. Thomæ plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauissimis viris placuit *b*.

a Caiet. in summ verbo incantatio, Victoria de Magia, num. 16. Valencia disp. 6. q. 12 punct. 2. in 2. 2 Diu. Thom.

b Scoto & Ocamo in 1 dist. 37. Auicenn. Nyph.

Secundò, censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum est, si

Franc. Vallesio & aliis.)

adhibeantur verba ignota, falsa, apocrypha; absurda, nihil cohærentia, aut sacra, sed detorta ad sensus alienos, aut ad quem non sunt instituta: vel si aliqua nomina Dei incognitæ significationis, vel etiam bonorum Angelorum ignota, vel malorum Angelorum nomina inserantur, quæ non nouit Ecclesia, de quibus pereruditè disseruit Guilhelmus Parisiensis. c idem erit, si adhibeātur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter signum crucis, vel ipsa crux non vt oportet locata, formataque, vel vbi non oportet posita, vel superfluè certis locis ac numero iterata: denique si quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum est, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obseruantijs quibusdam peculiaribus, & ad hoc designatis verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum stellarum situm sub certo numero crucium vel candelarum, certa corporis positura, in tali charta, talis coloris & figuræ. Tertium est, quando vis collocatur in obseruantiis alijs planè superfluis & indifferentibus, v. g. vt ad expellendum dæmonem pili radantur, vt quis induatur tela nunquam lota, operetur vno pede nudo, discinctus, passo capillo, & quæ huiusmodi.

c Sum. de vniuerso cap. vlt.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem res meritò plusquam suspecta est; præsertim cum duo concurrunt, scilicet, quod credatur res non esse proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitima auctoritate: hoc est, quando is, qui instituit vel præscripsit hanc rem, vt signum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum supplere: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Ecclesia) item quando ipse effectus non potest prouenire, nisi à causa intellectu prædita, & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea, vel non solita mouere Deum, vel angelos ad effectum producendum: tunc enim luce clarius est, nonnisi à malo spiritu effectum sperari posse. v. g. Si quis à statua responsum postulans de rebus occultis, minas vel preces absurdas & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorum apud Porphyrium, d & ijs gemmæ Lachesis apud Cl. Claudianum e illarum fortaſsis imitatione confictæ.

d Epist. ad Anebonē.
e de raptu Proserpinę lib. 1.

Econtra quando huiusmodi effectus miri consequuntur à quocumque, & quotiescumque hoc applicatur, sine alijs cæremonijs vel obseruationibus meritò iudicamus effectum esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè cōdemnemus, multarum enim (vt D. August. docet f) rerum naturæ nostram scientiam superant & fallunt.

f lib. 21. de ciu Dei. c. 4.

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si vel magistratui (ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ testimonium his mirionibus dare vel confessario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur.

PEpo fit, non homo, qui vel asserat omnes effectus esse præstigiatorios,

torios, vel credat omnes veros. sæpiùs dæmon fallit, quia mendacij pater est: ideò sæpè perstringit oculos, aut sensibus aliis illudit vana obiecta imagine. nec rarò Deus impedit, ne quod in Magorum gratiâ facere vellet ac posset, id verè faciat: quod cum cernit; ad præstigias confugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; si is vires ipsius non superet, nihil profectò prohibet, quominus verum effectum producat. Etenim causæ naturales verum effectũ gignunt: vti illis potest diabolus & actiua passiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propositio probatur, quia diuino Dionysio Athenienſi auctore *d* donorum naturalium peccando ille nullum amisit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentissimas, diuturnam & multiplicem experientiam; essentię & qualitatum, quæ rebus quibuslibet peculiares, scientiam exactam: adeò vt verè effectum, quod cupit, dare possit commodissimè.

Prudenter itaque communis schola Theologorum *e* duplices effectus Magiæ; veros, & apparẽtes agnoscit. Propter hos Tertullianus *f* Magos appellat circulatores ac Sophistas. Ego illis tertiam speciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falsis, siue apparentibus tantum.

Ad præstigiatorios refero, quos recensui lib. 1. cap. 4. item illud, quod de Menippo adolescente & toto illo nuptiarum cum Lamia apparatu atq; vtensilibus scriptum à Philostrato, quod quod fuit à nobis *a* alibi commemoratum: & quod de Empusa seu γέλω Nicephorus, *b* eam sæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoratu-

d c. 4 de diuin. nom.

e post Origenem. Augustin. & Thõ. Alp. à Castro de iusta hære punit Victoria vbi supra n. 5. Spreng. mallei q 1, Mich. Medina d. c 7. fol. 61. & alii.

f Apolog. c 23. & libr. de idololat. c. 9.

A ram extulisse, nullo accepto incommodo. Secundò, quod de Pasete proditum, incantamentis quibusdã facere solitum, vt repentè conuiuium sumptuosum exhiberi videretur: rursus, vbi libuisset, omnia euanescerent; solitum quoq; res emere, & pretium numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emptorem rediisse cernebantur: *c* Tertiò talia pleraque quæ de B Simone Mago legimus apud D. Clementem *d* Romanũ, eum ex aere nouum hominem creasse; quib. volebat, inuisibilem factum; saxa, quasi lutum, penetrasse; statuas animasse; in ignem positum non arsisse; duas, velut Ianum facies habentem se ostendisse; in ouem aut capram se immutasse; in aerẽ sublatum volasse; aurum plurimum exhibuisse repentè; reges facere eosq; deijC cere potuisse; falci præcepisse, vt ipsa iret & meteret, eamq; iuisse & decuplo plus ceteris messuisse; eundem, cum esset aliquando Selene meretrix in turre quadã, & accurrisset multitudo ingens ad eam videndam, turrimq; circumcinxisset adstantium corona; fecisse vt illa per cunctas fenestras turris illius omni simul populo prospicere & procumbere videretur; deniq; quod D pueri incorrupti violenter necati animam adiuramentis euocasset, eiusque adiutorio talia patraret. Hęc Clemens. Addit nonnulla Anastasius Nicenus, *e* *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus nõ vrebatur, & in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat: serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur: duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in cõui*E*uiis exhibebat spectra omnis generis. vasa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ sua sponte mouerentur ad ministerium ijs, qui portabant, non visi:*

a Quodlibet de Lamiis, quæ edita cum aduersar. in Senecã.

b l. 18. hist. c 9.

c Suidas ex Appione, in verbo πασης.

d lib. 2. recognition. & li. 6. constit. Apost.

e qu. 23. in sac. Scrip.

efficiebat, vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat esse animas defunctorum. ab his desumpta, quæ in eandem sententiam refert Glycas f Historicus. Quartò huc spectat illud Nicetæ Choniatæ g de Mago, per quem factum, vt cuncta sua vasa remex frangeret. Quintò loco memoriæ occurrunt præstigiæ Zijtonius Bohemi (de quo etiam acturi sumus sequent. libri capite vltimo) *hic artem suam ostentans, nunc sua, nunc aliena facie staturaque, item in purpura & serico ac confestim in lana ac panno sordido, regi se offerebat: ambulantiq; in terra, ipse tanquam in aqua adnauigabat: aliquoties equis rhedarijs vectum, gallis gallinaceis ad epiredium suum alligatis, subsequebatur. Conuiuas præterea Regis variè ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latissima adijciēs, quoties videlicet è fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput & ora ad mensam referre possent. Atque vt ostenderet se pecuniam quoque pro vsu suo facile conflare posse, triginta sues benè saginatos, ex manipulis fœni effingit, illosq; pastum proximè Michaelis cuiusdam pistoris locupletis extrudit, proponitq; venales, quo pistor voluit precio: hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen locum compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis. Ergo diu venditore quæsito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, dum stomachabundus altero pede correptū excitare vult, eum à corpore protinus cum coxendice auellit: clare Zijtone quiritante, & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret pistor, in manifesto deprehensus, vt sibi videbatur, facinore, nisi vt damnum damno adderet, atque de hac insuper iniuria cum Zytone decideret?*] *Hactenus Dubrauius libr.* 23. Denique iactatoria illa Magorum de quibusdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chamæleonte apud Plinium & Gellium. *h*

f p. 3. annal.
g libr 4 de vita Emanuel. in fin.

A B C D E

h vide Gell lib. 10. c. 12. Plin. lib. 25. 26. & 28.

Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam, aliàs pij, coram se fieri sinebant, res ferreas (sine magnete) argenteas pateras & similia magni ponderis super mensâ locata, sine funiculo, capillo, vel vllo instrumento, ab vno extremo ad aliud subsultantia, attraheret: chartam ab alio ex toto fasciculo clam extractam, in manu extrahentis manentem, noua inducta forma ter facere immutari: specula fabricari, in quibus quæ remotis admodum locis fiunt videantur: trium horarum spacio arbusculam veram spitamæ longitudine è mensa facere vt excrescat; vt arbores ibidem frondiferæ & fructiferæ subditò enascantur: certo lucernæ lumine accenso efficere, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardet in medio appensa lucerna certis insculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia in huiusmodi, quæ nouitij circulatores ex Baptistæ à Portâ scriptis & disciplina obtrudunt: quorum cum nec naturales, nec artificiosæ causæ idoneæ proferantur, præstigijs ascribi debent.

Verorum effectuum exempla sunt secundum plerosq; serpentum incantatio, de qua Propheta *a*. *Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut*

a Psal. 57. vers. 6.

aspidis surdæ & obturantis aures suas: Quæ non exaudiet vocem incantantiũ, & venefici incantantis sapienter: item signa & prodigia pseudoprophetarum in Euangelio Diui Matthæi *b* & quæ suis locis docebo posse fieri, & facta fuisse. Duo sunt in sacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius est de suscitato per Pythonissam Samuele *c*. illusoriis annumerant: qui volunt non ipsam Samuelis animam, sed dæmonem laruatum ac subdititium aduenisse scriptores sane graues hoc arbitrati *d*. Verum D. Augustinus *libro de cura pro mortuis c.15.* affirmanter asseuerat (quem plerique cum Tostato & Lyrano sequuntur Neoterici, alibi à me laudati) *e*, veram Samuelis animam apparuisse Sauli, non vi carminis Magici euocatam (hoc enim recte Tertullianus & sequaces eius refellunt) sed Dei imperio aduentantem vt impium Regẽ corriperet eumque ad pœnitentiam, denunciatæ mortis metu, prouocaret. Hæc mihi sententia videtur verior atque securior. Nondum enim aduersari satis efficaciter respondere clarissimo testimonio libri Syracidæ *f*, vbi de Samuele ista legimus, *Et post hoc dormiuit* (hoc est mortuus quieuit) *& notum fecit Regi* (cui, si non Sauli? & quando, si nõ hac vice?) *& ostendit illi finẽ vitæ suæ* (prædixit, eum die crastino moriturum) *& exaltauit vocem suam de terra in prophetia.* quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terrę centro? quid hoc, nisi quod loquens propria voce prophetauit? vtique non alius, q̃ ille qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obiiciunt, eum dicere, *Cras mecum eris*, quod de vera Samuelis anima dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat. vel enim possunt illa verba (vt ait D. Augustinus *g*) ad similem mortis conditionem referri, quasi dicat, cras mecum eris, nõ vnus viuentium, sed vnus mortuorum. crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sane, ad loci & habitationis viciniã referentes, dicere possumus: cum aliquo esse, qui in eadem est vrbe, licet non in eadem domo. Limbus vero Patrũ & locus gehennæ eiusdẽ inferni sunt diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem libro *q.26. sect.4.*

Posterius dubium est, de Magis Ægyptiis, qui cum Moyse de miraculorũ patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quædam similiter, proieceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones.* in aliis quoque multis postea *h* dicuntur, *similiter ac Moyses* fecisse *i*, conati tandem similiter ciniphes producere irrito conatu: nam additur *k*, *& facere potuerunt.* Defendi quidem potest sententia putantium hos Magorum serpentes ac ranas præstigiosas duntaxat fuisse *l*. Veruntamen solidior & probabilior mihi semper visa sententia cæterorum *m*, quia scripturæ magis consentanea, nec abhorrẽs à Philosophiæ scitis. Non ne dicuntur Magi, sic fecisse quemadmodum Moyses: sed iste veros serpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moyses non detexit: an & illum in re tam graui Deus decipi passus: cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuisse: si veros ciniphes producere non conabantur, De modo huius productionis adhuc controuertitur. expe-

b c.24.v.16 *c* 1.Sam.28. *d* Tert. lib. de anima c.57. Cyril. l. de adora. spir. Anast. q.17. in script. Auctor quæst. a Gentilib. propositorum, qui falso dicitur Iustin. mart. q.57. Auctor li. 2. de mirabilibus. S. Script. c.2. & l. quæst. vete. & noui Testam. q.27. qui libri non sunt D. August. ipse tamẽ Aug. videtur huc inclinare in respõs. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitii: aperte vero tenuit D. Isi. Bas. in cap.8. Is. Euch. Bed. & Hildeg. & Salisberiens. 2. Polyc. c.27. & ambigẽs nõ parum D. Thom. non vno loco. *e* Cõment. in Herc. Oetæ ad v.457. adde Martini Martin. Hypotyp. l.9. Reg.2. & Alfons. Mẽdozam in Quodliber. *f* Ecclesia. c.46. v. vlt. *g* ad 2. qu. Simplic. *h* Exod.7. v.11. *i* v.22. & Exod.8. v.17. *k* d.c.8. v.18. *l* Sic Philo li.1. de vita Moysis, Ioseph. lib.2. antiq. D. Iust. Dial. adu. Triph. & auctor libri respõs. ad quæst. Gentilium q.26. Tert. lib. de anima, ca.57. Hieron. & Ambr. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert. Rab. Hugo in Exod. *m* D. Aug. l.3. de Trinita. c.7. & 8. & lib. 83. quæstionũ q.79. Theodor. in Ex. q.18. Glycę p.2. annal. D. Thomę, Lyra. Tost. Burgens. & Caietan.

ditior est ratio eorum *n*, qui diabolum, non aduertentibus spectatorib⁹, censent virgas subtraxisse & earum loco veros serpentes virgis moleçquales supposuisse, tam subito & subtiliter vt Ægyptii spectantes omnino crederent ipsarum virgarum sic commutatam formam fuisse. & propter hoc erroneum iudicium spectatorum, dixisse scripturam virgas in dracones conuersas, non rei veritate, sed hominum opinione. Quare volũt similitudinem in eo positam, quod sicut Moysis serpens verus, sic & veri fuerunt Magorum serpentes: non autem in eo, quod sicut ex virga Moysis tanquam termino ex quo cœpta conuersio, producti serpentes, vt terminus in quo desiit cõuersio: sic etiam virgis Magorum acciderit, scio cur hoc dicant, & quid adferant causæ, tamen (mea sententia) nihil repugnat Philosophiæ placitis, si cum D. Augustino & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materia conuersionis, veros serpentes & ranas prodiisse. sunt hæc animalia insecta & de numero imperfectorum, quæ diabolus breui tẽpore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius superat. nam quod solis calor multis dieb⁹ efficeret, id ille potest exiguo tempore, applicando actiua, quę nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moÿsis interest? primo quod Moysis operatio miraculosa, magorum miranda tantum. deinde Glycam audi, *& ipsi quidem virgas in serpentes commutabant, verum virga Moysis ipsorum virgas deglutiebat: mutabant & ipsi aquam in sanguinem, sed immutatam semel naturæ priori restituere non poterant: educebant & ipsi ranas, sed ab iisdem ædes Aegyptiorum repurgare non poterant: iisdem facultas erat Aegyptios vexandi, sed sedandi supplicii potestatem nullam habebant. Quin etiam ipsorum corpora Deus magus pustulis afflixit, quam reliquorum: vt hinc manifestum fieret, non solum ipsos pœnas diuinitus irrogatas inhibere non potuisse, sed etiam cum cæteris eadem supplicia pertulisse.*

n Tosta. T. Caieta. Lipomani.

Mea igitur sententia, illud de Samuelis anima omnino ptinet ad mixtorum classem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falsitas tamen siue deceptio sensuum in eo reperitur, quod visa obtemperare voci Pythonissæ: item quia verum suum corpus, aut veram syndonem non attulerat, vt videbatur. Alterum exemplum de Magis Ægyptiis, si sequamur sententiam agnoscentium duntaxat celerem suppositionem serpentum, pertinebit ad mixta: si vero placeat sententia D. Augustini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezii Insulensis *o* de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam forma egregia, & equo ligneo impositam per aera absportabat. alter in castro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præsens, qđ castrum raptor præteruolabat, carminibus cogit raptorem in castri aream descendere, & immobilem illic coram omnibus mæstum cum præda erubescente sistit. Nec segnius raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latentes incantat & è fenestra editissima, per cuius cancellos collo & capite prominebat, despicientem, immanibus subito fronte protuberantibus cornibus dehonestat, & à repagulis ferreis magnitudine ramosæ frondis sic illaqueat & suspendit: vt per clatros caput retrahere non valeret,

o li. de technis & imposturis dæmon. c. 5

præcipitii

præcipitii vero altitudine deterritus, se demittere non auderet. Ita coactus corniger, pacta salute prius mutua, & disrupto ligamine, raptorem cum prędа dimittit, qui rursus nube caua tectus in aerem se leuauit: alter depositis cornibus, magna cum spectantium voluptate, saluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidisse: sed dæmone equuleum subleuante non proprium, qualis est auium: fieri potest vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præstigiosum.

Restat quo pacto effectus sinceri à fucatis diiudicentur. Cum hæc mira non à Magis, sed ab ipso dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat (vt incaute quidam *a* scripsere) sed quæcunq; dæmon reuera potest efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento posito recte superstruitur series regularum sequentium, veluti columnarum huius ædificii. *I. regula*, si effectus magicus eiuscemodi sit, vt potentiā dæmonis superet (quales sunt, qui soli diuinæ omnipotentiæ reseruantur,) tunc effectus censeri debet præstigiatorius. *II. regula.* quando non constat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res plane dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias. ratio dubii, quia nec dæmoni Deus semper permittit facere quicquid posset, Deo non impediente: nec dæmon semper vult vere facere quicquid facere permittitur: sed gaudet præstigiator hominum deceptione. Vtrum vero effectus superet vires dæmonis, id luculentius docebitur mox dicendis *b*.

a Ananias. Remigius & alii recentiores.

b q. 7. & 8.

QVÆSTIO VII.

An Magi possint facere aliquod verum miraculum.

EX dictis in fine præcedentis quæstionis manifestum fit, idem esse quærere. V. *Magus aliquid possit*, &: V. *dæmon aliquid possit:* quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur, Miraculorum ergo editionē Magi olim sibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum *c* Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit se posse facere, sibiq; obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de sacrificijs cap. de speciebus dæmonum*, scribit, quoties suorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ consueto ordine alienissima efficere. Idcirco illos Iamblichus *d* vocat *Deorum pedissequos*, qui admirandis operibus Deorum vestigia subsequi proxime videantur. Eadem fuit existimatio poetarum, quorum suis locis verba fortassis inserentur commodius. videntur in hunc errorē incidere quidam recentiores. dum inquiunt, *e naturæ leges in magicis operibus non attendendas.* Nos hoc diligentius scrutemur.

Obseruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani scriptores: sed Theologos sequi, qui strictius sumunt, pro eo quod Græci *τὸ τέρας* effectu tantum producto præter & supra naturæ creatæ vires. (verbi gratia, cæco nato visum reddere, mortuos suscitare.) Quando autem effectus respondet viribus creaturæ, (v. g. ciere pluuias ac ventos, à febri sanare &c. (*τὸ θαῦμα* solent vocare nō *miraculum simpliciter*, sed cum addito *miraculum secundum*

c li. de rec.

d de myst. Ægypt. c. 1.

e Nic. Remigius l. 3. ca. 12. Spondā. in Homeri Odyss.

quid, seu *respectu nostri*, vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rursus diuidunt in *absolute mira*, quæ simpliciter & secundum se digna forent admiratione, etiamsi causas & modum sciremus quo fiunt, & in *mira secundum quid* seu *respectu nostri*, qui ea admirantur, quia causas nescimus, non admiraturi si causas cognosceremus *f*.

f vide D. Thom. 1 p. q. 110. a. 4. ad 2.

Notæ vero quibus *mirum à miraculo* discernatur, nunc mihi istæ occurrunt. prima, vt dixi, si effectus superet, vires rei creatæ & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propositum finem bonum, puta salutem spiritualem vel corporalem, sed tantummodo finem malum, vt puta curiositatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnans, non est miraculum. ex hoc capite probatur, prodigia illa, & stupenda Antechristi opera, vera miracula non futura, sed falsa, vt D. Paulus Thessalonicensibus scripsit. hinc patet quid de curatione strumarum illa Elizabethæ Anglorum reginæ, hæreticæ Principis sit iudicandum, si faciat in fidei suæ confirmationem, vt Gnato ille Tookerus affirmat. 3. dæmonum mira sæpe deficiunt in minimis, miracula perfecta sunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Mose. 4. dæmonum mira veris miraculis superuenientibus euanescunt vt virgæ Magorum deuoratæ à virga Mosis *b*, & oracula dæmonum coram sanctis hominibus obmutuerunt *c*. Denique miracula fiunt, per apertam & seriam Dei inuocationem, mira magorum semper admixtis absonis, abditis, vanis, ridiculis aut superstitiosis precibus vel signis. His positis.

a D. Aug. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.

b Exod. 7.

c D. Iustin. in 1. Apol. Chrys. lib. contra gentes de Sancto Babyla.

d Alex. de Hal. 2. p. q. 45. D. Th.

Sit 1. Conclusio, *Miracula proprie dicta nulli magi possunt edere*. Est communis Theologorum *d* sententia, & probatur, primo quia facere miraculum est potentiæ infinitæ, & ideo diuinitati reseruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam semper Ecclesia miraculis astruxit *e*: imitata Saluatorem nostrum, qui hoc argumento probauit, excusari non posse Iudæorum incredulitatem, propter manifesta miracula coram ipsis edita *f*: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit: peccatum non haberent*. Si obiicias à malis quoque & perperam de fide sentientibus nonnunquam miracula edita fuisse: & ideo miracula non debere censeri efficacem fidei probationem: Occurram: solere Deum aliquando hanc gratiam gratuito etiam talibus largiri, sed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ: in falsæ fidei confirmationem nec dedisse vnquam, nec dare posse. non magis enim mendacii confirmationem potest Deus miraculis comprobare, quam potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarum *g* in nomine Christi eduntur, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter distinguendum inter hanc, illationem: Fecit miraculum, ergo fides eius est vera, & hanc fecit miraculum verum in cõfirmationem fidei, quam profitebatur ipse, ergo hęc fides ipsius erat vera. prior enim falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei confirmationem per vllum operari miracula *h*. Confirmat nostram conclu-

D. Bonau. Fr. Victor. supra n. 18. & 19. Ang. in 2. q. vni de dæm. & qui gentilium exemplis optime respondet Mich. Medina d. c. 7.

e Greg. li. 27. Moralium c. 8.

f Io. 15. v. 24.

g Matt. 7. v. 21.

h vide Maldonatum add. v. 21.

i Io. 3. v. 2. conclusionem dictum Nicodemi de miraculis Christi loquentis, *i* *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc est sententia Origenis *lib. 2. contra Celsum*, D. Augustini. *lib. 3. de Trinitate cap. 8.* & D. Isidori *in cap. non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pereruditaFrancisc. Toletus commentar. in Ioannem: vbi tamen quod ait; dæmones aliquando ea facere, quæ miracula non modò videantur, sed & sint, id cautè legendum, miraculi namq; vocabulum extendit ad mira quæuis & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

2. Conclusio, *nec etiam possunt Magi operari absolutè mira.* patet id. quia nihil reuerâ absolutè, & per se mirum, quod non idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticum *k*, *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* & illud, *l qui facit mirabilia magna solus.*

k d c. 3. n. 7. l Psal. 71. v. 18. m Ps. 135. 4.

Quædam ignaris causarum solent videri absolutè mira. quæ non sunt orta ex causis naturalibus, vt illud, quod refert Curopalata, de mortui Michaelis Cerularij dextra in crucis figuram conformata, quæ firma mansit. Sed deceptionem aperit Baronius tom. 11. ann. anno 1058. defuncti hominis mêbra calentia, quam qui velit recipere formam & situm. & obrigescentia frigore sic immobiliter permanere. Et addit sapienter debere talia esse miracula schismaticorũ humana arte composita: addo & hæreticorum.

3. Concl. *Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu respectu nostri, dæmone adiuuante, & Deo permittente.* conclusionis probatio inde petenda, quod plurimi sunt, miri & occulti effectus rerum, quos omnes

A optimè nouit diabolus: & quoscunq; naturaliter nouit posse produci, eos celerrimè, non tamen in instanti potest producere. Quare (quod alicubi dixit D. August.) difficillimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat, de qua propheticus sermo profatur *a*, *Non est super terram potestas, quæ comparatur ei, qui factus est vt nullum timeret.* Nolo multa con- a Iob. 41. v. pen.

B gerere, pro cunctis vnum sit exemplum plenum admirationis narratum ab Anton. Torquemada *b*. quibusdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ enituntur, puero nascituro præire vnum vel plures ranunculos siue rubetulas: quorum si quis terram contigerit (statim vero incipere saltitare huc illuc) confestim puerperam emori. Quapropter solere floreis insterni b horti florum diabo.

C totum solum, & parietes vndequaque auleis conuestiri, ne funesti anteambulones isti, dum cadunt ex vtero, vel subsiliunt, terram contingant. ideo etiam obstetrices lebetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aqua plenum, in quod animalcula hæc conijciant, & probè obturatum deferre ad fluuium, ibique demergere, Hoc ille, vt certa compertum fama refert. Si fit,

D fieri puto dæmonis artificio: qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuspiam petita, puerperam interimit, Deo id iustis de causis permittente: sine hoc permissu nihil eum posse, hinc manifestum fit, quia non modo potuit quod erat optatissimum, arbitrio suo Iobum lædere: *c* sed nec perfidum regem mancipium suum decipere: *d* imo nec porcos inuadere. *e* Hinc factũ, c Iob 1. & 2 d 3. Reg. 22 v. 22. e Matth 8 v. 31.

E vt cum Neroni Imp. Nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec studium, nec præceptores deessent: nunquam tamen, per illum, Diabolus magiæ vel

a. Vide Pli. l. 30. c. 2.

vnum experimentum edere poterit: sicq; Nero magicen contempserit, f videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentũ, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ & malitiæ deprauatissimæ accedere.

De hoc mirorũ genere futura prodigiosa opera Antechristi.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cuncta dæmones operari vel actione immediata per motũ localem, vel mediata: idq; dupliciter, vel illudendo sensibus, vel applicando actiua passiuis per alterationem veram: quæ est cõmunis doctrina Theologorum. g *operantur ergo per motum localem per alterationem, & per delusionem,*

g D. Augu. lib. de diuinat. dæ. c. 3. & 5. & li. 3. de Trin. c. 7. 8. 9. Diu. Th. Sotil. 9. de iust. q. 3. Victor. & Angles supra Molinæ & Valentiæ in 1. p.

Quoad *motũ localem* inferiora corpora parent angelis, adeo vt & cœlos rotare queant: an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum: sed cùm queant eos mouere, sequitur nullum adeò vastum esse corpus, vt id dæmones, quadam impulsus impressione, loco mouere nequeant, dummodò tamen ea motione ordo vniuersi non turbetur. quare nec integrũ elementum loco suo mouere valebũt, (quo pacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cyprianum scripsit, quæ de terræ motu locali seu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cœlorũ cursum mutare vel impedire. i Mouere verò corpora locali motu potest dæmon velocissimè, & quo videmus motu cœlos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliam substituere tam præproperè, vt animos oculosq; intuentium fallat, eisq; persuadeat prioris in hanc posteriorem integram conuersionem. tales credendæ gentilium metamorphoses, Diomedis sociorũ in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt k D. Aug. obseruauit, & fraudem aperuit Astyrius: cuius factum l Euseb. ab obliuione vindicauit. *Cæsareæ Philippi, quam Phœnices Paneada vocant, fertur victimã quandam in fontes, qui illic ex radicib. montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur: in quadam diei festi Gentilium solemnitate mactatam conijci: atq; eam dæmonis vi ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere, miraculumq; videri præsentibus valde memorabile. Quibus dum gerebantur Astyrium quodam tempore fortè interfuisse, ac cũ videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodum misertum esse: deinde sublatis in cœlum oculis Deum omnium moderatorem per Christum supplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauisset, comprimeret, ipsum fraude ac fallacijs, quas hominibus solet intendere, coerceret: Hoc modo, cum Deũ orauisset, repentinò victimam fontibus supernatasse: atq; ita rem illam, quam tantopere admirari consueuerant, in nihilum interijsse, vsq; adeo vt nullum in posterum ex eo loco, ex ea omnino ederetur miraculum.*

h epist. 5. i D. Thom. qq. disputatis q. 16. a. 10.

k l. 18 de ciuit. Dei c. 18.

l l. 7. Eccl. hist. c. 14.

Alter modus erat actiua passiuis applicando, per quem alteratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causæ: sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singularum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, solertiæ, & artificij vix est quicquã quod ignoret:

quid

A quid enim, adeo diuturna & assidua experientia atque obseruatione, non sit assecutus? præsertim cùm norit cuncta, quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt, & plurima per bonos angelos, Dei iussu Satanæ reuelentur, quæ illi à Deo didicerunt. *a* Itaq; sæpenumero efficiuntur multa, quæ naturæ solius operatio nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosa applicatione B iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia, vt instrumēta sumunt. instrumenti vero conditio est, effectum producere, non tantum naturali suæ virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem, ac agenti principalis, à quo mouetur facultati respondentem. Securis ex se duntaxat, virtutem habet secandi; sed, quatenus est instrumentum periti fabri, potest mensam vel C statuam facere. Calor natiuus, qui est in humano semine, qua calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed qua instrumentum est animæ; potest ossa, neruos, carnem generare, Pari ratione intuemur causas istas naturales à dæmonib. applicatas, suis ipsarum propriis viribus quodammodo præstantiora effecta dare. D quia quæ secundum communē suum cursum nunquā produxissent, si à dæmone non fuissent applicatæ: ea nunc, vt à dęmonib. mota instrumenta, quoad substantiam, modum, vel celeritatē admiranda producunt. *a* Nunquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eo quod vim naturalem causę principalis non excedunt. Insunt enim reuera hi effectus in ipsis naturalibus a- E gentibus, eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, pręter conditionem sine qua effectus iste non produceretur. licet enim dæmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipse potissimum per modum artificiosum. Sicut coquus, cùm suaue edulium cōcinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod solus ignis nisi tali esset arte applicatus nunquam effecisset. quid tamen hic coquus igni confert, nisi modum & cōditionem, sine qua non? vim verò, quæ causæ physicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obseruanda. Primum quod nec sola actiuitas rei naturalis secundum se debet attendi, nec sola quoq; secundū se applicatio dæmonis: sed vis naturalis, vt applicata à dæmone secundum, quod causa instrumētalis in his operationib. est res applicata; causa principalis ipse dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non posse naturaliter produci; debere esse talē, qui vtriusq; causæ coniunctæ superet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de *delusione*.

Quando nec motus localis, nec applicatio huiusmodi satis iuuant, tunc C solent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci specie sensibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè sunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo vt præstigium, deceptionem & errorem comprehendat. quæ solent distingui. *b* Decipit autē diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutādo vel obiectum, vel aerem medium, vel ipsum organū, quod cæteris quia melius noster Molina *c* explicuit, eum sequamur. docet ergo *ex parto quidē obiecti* hoc posse, *primò* ostensarum rerū celeri agitatione, subita occultatione, varia collocatione, separatione vel cōglutinatione latente: vt faciunt circulatores agyrtæ, variis ligaminibus,

a D. Aug. l. 2. de Genes. ad litt. c. 17.

a D. Tho. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & l. 3. aduers. gent. c. 103.

b vide Valenciam in 1. p. disp. 4. q. 2. puncto 2.

c 1. p. q. 111. art. 4.

globulis, scyphulis, &c. *Secundò*, per artem perspectiuæ, certa quadam dispositione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratia, cum lineæ confusò ductæ ordine (vt fit manifestum, quando quis directè ex aduerso illas videt) aspicienti per foramen, vel rotata tabula, speciem exhibent artificiosæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauissimi *d* iuncos & paleas humi stratas, si lucerna de cera & corio serpentis sulphurato accensa inferatur; videri serpentes saltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificiosa malim referre. *Tertiò*, cùm formant subitò ex elementis, potissimum aere obiectum, & illud offerunt spectatoribus, v. g. quando vel ipsi assumunt, vel alteri rei circumponunt corpus aereum siue fantasticum simile rei putatitiæ. *Quartò*, Cum apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi sua naturali sit in causa, vt corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo casu solet dubitari, num corpori addito vis naturalis insit hoc faciendi: an vero dęmon qualitatem illam obiecto imprimat: an vero tantùm in ipso medio qualitatem producat: qua mediante species per medium delatæ sic modificentur, vt causam præbeant, cur obiectum quàm est aliud appareat: eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem viride apparet.

d D. Bonauentur. & Gabr. in 2. d.8. Guilh. Parisiens. p. vlt. de vniuers. c.22.

D Ex *parte aeris medij* hęc faciunt. *primò* si impediant ne species ad oculum vel alium sensum deferantur. verb. gr. quando visui totum obiectum, quod coram est, occultant, vel aliquam eius partem tantùm. 2. si medium imbuát aliqua qualitate, qua species per medium transeuntes, sic modificantur, vt obiectum non quale est repræsentent. v. g. si aceto commisceatur sal, & linteus pannus id acetum bene imbibat, postmodum verò supposita cādela inflametur pannus, species, quæ diffunduntur per medium hac flamma illuminatum, formidabiles admodum facies præsentium exhibebunt. *e* Item si de semine asinino & cera fieret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes (si fas credere Parisiensi Antistiti *f*) cōuiuæ viderentur onocephali. 3. si medium circa ipsum obiectum inspissetur, mutatur obiecti aspectus: vt quando denarius iniectus in scutellam aquæ plenam, videtur maior, & iacens in fundo, apparet in superficie. Eodem pertinet, si vapores intermedij aëris condensentur, vnde contingit vt luna multimodis minui & mutari videatur, & vt putemus è gallinaceo trahi trabem, cùm reuera festucam trahat. 4. si moto aëre medio simul species moueantur, vnde fit vt nauigantibus videantur ad nauigij motū arbores moueri: sic fecit diabolus, vt Claudiæ zonam nauis, quæ vehebat Matrem Idæā sequi videretur *g*. 5. nonnunquā contingit falli sensum ex varia conformatione vel multiplicatione specierum sensilium: quod contingit aliquando ex forma instrumenti, per quod videmus, v. g. quando vnicum conspicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex instrumentorum collocatione ac situ, vt si plura specula diuersis locis disponantur, poterunt tot de loco in locū species multiplicari, vt quæ in vno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei præsentis esse visio videatur: *h* aliquando potest contingere per solum specierum sensilium, quæ sunt in fantasia transitum vsque ad sensum exteriorem, vel saltem ad sensum communem; qui

e Molina vbi supra.

f Guil. Paris. supra c.22.

g Tertull. apoc. c.22. Minucius in Octauio & D. Aug l. 10. de ciu Dei c. 16.

h Tignosus in l. 2. de anima fol. 177.

sensus

sensus eodem modo à speciebus afficiantur, quo affecti forent, si reuera ab obiectis externis eo species mitterentura. huc *i* quidam referũt relatam à Diuo Aug. *k* apparitionem philosophi dubia soluentis.

i D.Thom. in 2. d. 8. q. vni. ar. 5. ad 4.
k l. 18. de ciu. Dei c. 18.

Denique *deceptio ex parte organi* non minus varia est. Nascitur primo, mutato situ organi: vnde facit rẽ quæ vno in loco est videri esse in alio, vel geminam quæ vnica est. sicuti si digitum mittas inter oculum concauitatem cui oculus est inclusus, digitoque compresso eleues vel deprimas oculum, facies vt res simplex gemina videatur. secundo, Si humores agitentur vel perturbentur, res aliter ac sunt conspicientur, vt contingit ebriis ac furiosis, qui credunt,

duplicem solem & geminas se cernere Thebas.

Huc referendæ sunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pii, & hominem in aera iactabat, & in membra discerpebat, & ea recollecta adunabat, currum etiam onustum feno cum equis & agitatore corã toto populo absorbebat *a*. quamquam in his etiam ex primo genere ex secundo mixta nonnulla. Tertio, solet impedire sensationem, crassiore aliquo humore obstruens viam ne spiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim sentiendi hebetans. qua forte ratione Angeli Sodomæos aorasia *b* percusserunt. Cum vero dæmon hominibus persuadet eos immutatos esse in bestias, tunc non organum dũtaxat immutat, sed interdum & medium, semper vero simul phantasiam, vt accidit Præstantii patri apud D: Augustinum *c*. Potest enim diabolus sic componere & ordinare phantasmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) somniet, more dormientium, & putet se ea sentire, quæ non sentit, *d* instar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione qua fugitiuos retrahunt, quam describit Bartholom. Giegorgieuizius lib. de Turcarum moribus fol. 93.

a Tritem. in Chron. Hirsaug.
b Gen. 19.
c d. c. 18.
d Caiet. 2. 2. q. 95. a. 3.

Porro *præstigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur.* Prima est, si effectus non oritur à motu locali, & superat causarum naturalium applicatarum actiuitatem (v. g. suscitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præstigium. Secunda quando id, quod visum est, statim euanescit, nec permanet, est præstigiosa machinatio. Prioris exemplum est, quando Magi posito in camera arcu de certo ligno, & sagitta alterius ligni, & chorda certi fili, sagittam eiaculantur, & sic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit sagittæ iactus *e*. Posterioris vt cum videntur lacerare & vorare equum, qui mox sanus sistitur *f*: item in illo facto magi, quod narrat de simulato serpẽte Nicetas *g*, *Cum ex editiore palatij Constantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidisset, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, vt nauta exsurgeret & vasa non prius ferire desisteret, quam in puluerem redegisset. At paulo post barba prehensa lamentari, amotaq; caligine, se vt ira numinis agitatum deplorare. Rogatus, cur merces suas ita tractasset? cum dolore narrabat, se remis intentum, horribilem serpentem super vasa porrectum, oculis inconniuentibus in se conuersum instar deuoraturi, vidisse, qui prius volutari non destiterit, quam fictilia confracta essent. inde subito ex oculis euanuisse.*] De Eonis hæretici & magi præstigiis testatur Guilh. Neubrigensis *h*, *ita oculos hominum fascinasse, vt videretur magnam virorum turbam penes se habere, &*

e Gui. Par. infr. c. 22.
f idẽ Guil. supra c. 19.
g l. 4. an.
h l. 1. hist. Ang. c. 19.

bere, & regiis delicijs ciborum, & apparatus splendidissimi abundare.] Sed hunc tandem concilio Remensi damnatum, cum ad mortem duceretur sæpius ad terram dixisse: *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertum in Chron. Sic dæmon ludit præstigiis, nec cõtentus miracula præstigiis imitari, conatur in hæreticis etiam ipsa præstigia subdolis Sycophantiis adumbrare. Legi exemplum adeo lepidum & festiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare, sed lubens, honestæ voluptatis eorum gratia, describendi laborem hoc loco assumam. *Tempore Sigismundi primi regis Poloniæ, Iacob. Melstinki prætor oppidi Brezini, leuitate quadam animi, auctoritatẽ nomenq; Christi sibi adsciuit, vtrumq; Zatorki Cracouiensem, ceterosq; sibi similes latrones duodecim elegit, singulisq; nomina apostolorum imposuit, se vero Iesum Christum appellauit. Qui per villas vbique ambulantes prodigia morionum & præstigiatorum more exercebant, sycophantasq; alios & latrones: velut mortuos, subornantes suscitabant, pisces in paludes lutosas primo impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi suis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nomineq; Christi sui: cum illic ante non essent, depromebant, cum ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Cestochouiam monasterium, D. Virginis imagine celebre, cum suis Apostolis venit, cumq; illic aliquot diebus morarentur, vnum ex suis quasi obsessum à dæmone subornauerunt, cuius opera victũ acquirebant. Ille enim per hospitia ambulans carnes de coquina rapiebat, in suosq; proiiciebat, qui cruce illas muniẽtes carnes comedebant. Cumq; ingens illic esset concursus populi ad Diuæ Vir-*

A *ginis imaginem, sycophantæ illi obsessum suum ad altare ducunt, duplici veste indutum, in cuius intercapedinem necessaria imponere posset: lapillos vero intra indusium ei imposuerunt: cumque ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibundus sese proripiens, in altare donariis onustum irruit, pecuniasq; rapiens in vestis duplicatæ intercapedine eas abscondit.*

B *Monachus ab altari diuino intermisso officio aufugit. ceteri monachi accurrentes cingulum eius soluunt. Ibi lapilli dumtaxat in terram ceciderunt, pecunia vero in veste duplicata remansit. Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorcismis * eam in pristinam formam transformare nitebantur:*

C *sed cum lapilli permanerent, Monachus librum sacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: similem dæmonem nunquam habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: sycophantæ illi cum pecunia recta in Silesiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cum illa viro absente eos recipere nollet, saltem mappam vel*

D *telam ad sacrificandum petierunt. At mulier fasciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiscum accipiemus, & Christus tibi benedicet, vt tibi linum abundantius crescat. Ostende aliam si habes: quam cum similiter accipere vellent, mulier recusauit, maritum timens. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt.*

E *Itaq; cista à tela, à cista vero domus accensa conflagrauit. Viro domum reuerso, vxor ob Christum cum Apostolis male tractatum hoc sibi iuste contigisse dixit: At vir ira excandescens: latro hic (inquit) nequissimus, & non Christus fuit. Itaq; cum vicinis eos insequitur, & in quadam villa assequitur, Tum Pseudo Christus ad illum, qui voca-*

* Opinabantur dæmonis præstigiis ita videri mutatam, & pulso per exorc. dæmone præstigias cessaturas, & pecuniam sic pristinæ formæ reddendam.

batur

batur Petrus, dixit: *Iam mea paßio Petre, calixq; quem bibiturus sum, appropinquat. Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine, imminet.* Ille vero dixit: *Petre ego aliter non possum, nisi per fenestrã, hinc euadere. Tum Petrus: & ego te, quoad viuam, non derelinquam: sed, quocunque fugeris, sequar. Ergo per fenestram aufugit: ceteri quoq; Apostoli, qua potuerunt, euaserunt. Rustici eos secuti baculis fustibusq; cæcidere: dicentes: Prophetiza nobis Christe, cum tuis Apostolis, qua in silua baculi isti creuerint. Ergo plagis emendati vitam suam postea emendarunt, dicentes: Difficile est nobis Christi paßionẽ, Apostolorumq; tormenta subire.*] Sic Poloniæ Chronica *i*. Agnoscis puto lector eundem infidelitatis & blasphemiæ spiritum in his sycophantis: qui fuit olim in Cyrila Ariano, & postea in Caluino eiusque sequacibus. nimirum omnes eiusdem Satanæ organum fuere. De Ariano Cyrila res notissima: de Albigeensibus ex Luca Tudensi illorum temporum scriptore similia lectu digna refert Mariana *libr. duodecimo de rebus Hispaniæ, cap. primo.* de Belgicis Caluinianis testatur ipse, per quem res gesta Matth. Launous, in narratione causarum conuersionis suæ de Caluinismo ad Catholicam religionem. Lege si lubet (lector) eius secundam, quam cum socio Penneterio etiam conuerso, edidit Apologiam, ante annos aliquot Lutetiæ impressam. Mihi nunc liber non est ad manum. Finiam itaque cum Apuleio *a*: *Ante Poecilen porticum, isto gemino obtutu circulatorem adspexi equestrem, spatham præacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera condidisse: & ecce pone lanceæ ferrum, qua bacillum inuersi ad occipitium per inguen subit, puer in mollitiem decorus insurgit, inque flexibus tortuosis eneruam, & exossam saltationem explicat, cum omnium qui aderamus admiratione.*] Hæc haud dubie dæmon perfecit, speciebus falsi obiecti in oculos immissis, per medium aërem iis imbutum.

i Martin. Bielski in annal. & Guaguin. in vita Sigismundi.

a lib. 1. de Asino.

QVÆSTIO IX.

Quam admirãdos effectus veteres Magis tribuerint?

ARnobius lib. 1. agens de Magorum admirandis, ad diuinationes & maleficia, vt ad capita reuocat his verbis: *Quis enim hos nesciat aut imminentia studere prænoscere, quæ necessario (velint nolint) suis ordinationibus veniunt: aut mortiferam immittere quibus libuerit tabem, aut familiarum dirumpere caritates: aut sine clauibus reserare quæ clausa sunt, aut ora silentio vincire, aut in curriculis equos debilitare, incitare, tardare, aut vxoribus & liberis alienis inconcessi amoris flammas (siue illi mares sint, siue fœminei generis) & furiales immitere cupiditates.*] Ioan. Sabisberiensis *li. 1. Polycratici cap. 10. Domino,* inquit, *permittente elementa concutiunt, reb⁹ adimunt species suas, ventura plerunque pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt somnia, hominesq; violentia duntaxat carminis occidunt, &c.*] non est omnia colligere animus, nec operæ precium: sed quæ nunc occurrunt, & præcipua videtur. Ab Aquilone ordiamur, vnde, propheta teste malum omne panditur, Saxo Grammaticus *b*, apud Septentrionales scribit, *gigantes Magosque inauditi generis miracula diuersis præstigiis exercuisse, & per summam ludificandorum oculorum peritiam proprios alienosque vultus vari-*

b lib. 1. hist. Dan.

rerum imaginib⁹ adumbrasse, illicibusq; formis veros conspectus obscurasse.] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor est *c*, *quamcunque volunt figuram assumere: item quæ in alio geranturorbe ab amicis vel inimicis, lineæ vestis pretio, explorare, ventos quoque quos optent nauigantibus vendere,*] Tres Tartarorum hordas, vltra Cazanense regnum, incantationibus supra modum deditas, *ijs caligines, aliasque tempestates cœli frequenter excitare, hocq; modo hostes profligare*, narrat Alexan. Guaguinus *d*. A populis ad singulos si descendamus, occurrunt plurima. Zoroastres ex stellis velut scintillas eliciebat *e*. Dositheus olim mira perfecit, sed eum discipulus Simon Magus superauit, de cuius prodigiis egimus iam prius, & breuiter ita Glycas part. 2. *Effecit vt statuæ ambularent, idemq; in ignem prosiliens: nō tamen vrebatur: in aera subuolabat: ex lapidibus panes faciebat: alias atq; alias in formas migrabat: facies aliquando binas habebat: in columna conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clausæ sua sponte aperirentur, vasa domestica sponte moueri ad vsus humanos viderentur: vmbræ ipsum multæ præcederēt, quas mortuorum animas esse dicebat. Cum aliquando à Cæsare perquireretur, terrore perculsus, alteri forma sua relicta fugit.*] & postea idem de eodem Simone *f*: *habuisse canē alligatum cathenæ in domus limine, deuorantem eos, quotquot ad Simonem iniussi adire conarentur. Canis vero Petrum intrare iussit, & humana voce Petrum adesse nunciauit.*] vides diuinæ, quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim cessisse, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulasse. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poetæ & vi musicæ eorum, ea Magiæ vtriusque nonnulli adscripserunt *g*. Pythagoras femur suum

c l.3.c.1. & l.3. c.18.
d in Tartaria.
e Clemens. in itinera. B. Petri: siue Clementi falso adscriptus liber, siue (vt puto) ipsius: sed à mala corruptus manu.
f par. 3. Annal.
g Pausa. l. 6.

A aureum ostentauit, carmine aquilam cicurauit, cum qua frequens colloquebatur *h*. Numa Pompilius cœnæ opiparæ apparatum, cum nihil domi obsoniorum habuisset, exhibuit *i*. Baianus Bulgariæ rex, se quoties volebat in lupum, vel in cuiuslibet alterius bestiæ formam mutare cernebatur, interdum faciebat vt à nullo videretur

B *k*? Ollerus osse incantato, tanquam nauigio, vastissima maria superabat *l*. Ericus rex Gotthorum quocumque verteret pileum, inde ventum prosperum eliciebat *m*. Mira quoque de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suidas *n*. quem in hac arte & subito sedanda vrbis peste Apollonium simul cum Apuleio, coram

C Domitiano, superasse narrat Anastasius *o*. huius Iuliani mentio apud Arnobium lib. 1. vbi duo docti viri alucinati dum *Vulcanum* reponunt: addit idem Anastasius, & ex eo Cedrenus, Manethonem magicarum operationum adeo fuisse peritum, vt palam semper præ se contemserit Apollo-

D nium Tyanæum. Apuleius ipse, multorum testimonio magus, de duabus feminis scribit admiratione dignissima: primum *p* de quadam Caupona, regina sagarum (vt scias etiā tum quasdam ab iis hoc titulo honoratas) *Saga*, inquit, *est et diuini potens, cælum deponere & terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare,*

E *Deos infimare, sidera exstinguere, tartarū ipsum illuminare. Amatorē suum, quod in aliam temerasset, vnico verbo mutauit in feram castorem: quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat: vt illi quoque simile, quod venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit, in ranam: & nunc senex ille*

h Plutarc. in Numa. & Ammia
i Sabellic. lib. 3. Enead. 1.
k Trithe. Chro. Hirsaugiensi.
l Saxo lib. 3. Daniæ.
m Io. Mag. l. 17. Gott. hist.
n in voce Iulian.
o q. in S.S. 23.
p lib. 1. de asino aureo.

A *dolium innatans vini sui, aduentores pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduersus eam locutus esset, in arietem deformauit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quod in eam dicaculè probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis, obsepto vtero & repigrato fœtu, perpetuâ prægnatione damnauit: &, vt*

B *cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut elephantem paritura, distenditur.*] Postea de Pamphilo; q *Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis Magistra creditur: quæ surculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in vetustum chaos submergere nouit. Nam simul quemquam conspexit speciosæ formæ iuuenem, venustate eius capitur, & ilico in eum &*

C *oculum & animum detorquet. Minùs morigeros & viles fastidiens, in saxa, & in pecua, & quoduis animal punctò reformat: alios verò prorsus exstinguit.*] nihil attinet similia ex Luciani Asino describere Plinius, a sed irridens ex Asclepiade, *Aethiopide herbâ amnes ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in*

D *aciem hostium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari solitam à Persarum Rege legatis, vt quocunque venissent, omnium rerum copia abundarent.*] De hyænæ partium effectis plurima idem alibi; b de variis lapidibus etiam magis incredibile, c *achatis suffitu tempestates in Persia auerti, & flumina sisti, si lapis similis sit pelli leoninæ: hyænæ pelli similem, discordialem esse do-*

E *mibus; eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandẽ vim alectoriæ Milonem expertum, &c.* Veniamus ad poëtas. Empedocles, apud Laërtium in hanc sententiam valde iactabundus.

q libr. 2. de asino aur.

a li. 16. c. 4.

b lib. 28. c. 8.

c lib. 36. c. 10.

d libr. 5. de vit. Phil.

Pharmaca quis pellas morbos, leues & senectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico soli:
Compescesq; truces ventorũ ritè procellas,
Exorti insanis qui vastant flatibus agros.
Sursum, si libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempestate serenum,
Induces media pluuias æstate salubres,
Et flatus sicca qui perflẽt omnia messe,
Exstinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et subdit ex Timæi historiis, *Empedoclem Etesiis aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari asinos iussisse, factusq; vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus: cessantibusq; ventis, ab euentu rei κωλυσανέμαν vocatum esse.*] vnus iste ex Græcis sufficiat; locupletiores sunt testes Latini, qui hæc vberiùs & elegantiùs descripsere. Virgilius e:

e Eclog. 8.

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, &c.
Has herbas atq; hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Moeris, nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri & se condere siluis,
Moerim, sæpè animas imis excire sepulcris,
Atque satas aliò vidi traducere messeis.

f lib. 14.

Ouidius in Metam. *f* postquam narrauit Vlyssis socios in sues mutatos, de Circes amore & odio Picum Regem copiosior, inter cætera; de Carmente, seu Canente Pici vxore;

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta est) siluas & saxa mouere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.

Et paulò pòst, de ipsa Circe, quæ Pico viso, amore correpta, inquit,

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me noui, si non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit, & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præterq; oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri.

Quem inanem aprum, dum Picus equo admisso insequitur, ab ea solus deprehensus, verbis in flagitium inuitatùs & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotosq; Deos ignoto carmine adorat
Quo solet & niueæ vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoq; cantato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, &c.

Sed cum ille mæcham castus auersaretur, in furorem versa.

Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculos tetigit, tria carmina dixit;

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Deniq; cum famuli ab malefica vi, minisq; adhibitis, regem suum reposcerent:

Illa nocens spargit virus, succosque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) siluæ,
Ingemuitque solum vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur,
Attonitum monstris vulgus pauet, illa pauentum
Ora venenata tetigit mirãtia virga;
Cuius ab attractu variarum monstra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

Et de Medæa, Circes nepte. *g* — g Epist. Hipsypiles.

Illa reluctantẽ cursu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos:
Illa refrænat aquas, obliquaq; flumina sistit,
Illa loco siluas, viuaq; saxa mouet:
Per tumulos errat sparsis distincta capillis,
Certaq; de tepidis colligit ossa rogis:
Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

Tibullus *h*, *Vt mihi verax.* — h Eleg. 2.

Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cœlo ducentẽ sidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter:
Hæc cantu finditq; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido deuorat ossa rogo.

A *Iam ciet infernas magico stridore cateruas,*
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Cũ libet hæc tristi depellit nubila cælo:
Cum libet, æstiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
B *Hæc mihi composuit cãtus queis fallere posses;*
Ter cane, ter dictis despue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,
Nõ sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas alijs. nam cætera cernet
Omnia: de me vno sentiet esse nihil.
C *Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores*
Cantibus aut herbis soluere posse meos.

Et alibi idem vates: *i* — *i* Eleg. 8.
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tẽpore noctis anus?
Cãtus vicinis fruges traducit ab agris,
Cãtus & iratæ detinet anguis iter.
D *Cantus & è curru lunam deducere tentat,*
Et faceret: si nõ æra repulsa sonẽt.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.
Inuidiæ fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter inducit sagã sic gloriantem;
E *Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,*
Cum volo siccatis arescit languida succis:
Cùm volo fundat aquas, scopulus atque arida saxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inerteis
Submittit fluctus; Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanæque tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor: lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: trepidusque furenteis
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantùm dicta valent. taurorũ flamma quiescit
Virgineis extincta sacris, Phœbæaque Circe
Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.

Nemesianus Bucolicorum scriptor; *a* — *a* Eclog. 4.
Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis.
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.

Et lyræ latinæ princeps de sagis tribus famosissimis, *b* de Foliâ, — *b* Epod. Ode 5.
Quæ sidera excantata voce Thessalâ,
Lunamque deripit.

Et ibidem sic Canidia canit,
Non vsitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mẽs tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum:
Priusque cœlum sidet inferius mari,
Tellure porrecta super:
Quam non amore sic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Et postmodum eadem; *c* — *c* Od. vlt.
Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipse nosti curiosus, & polo

Deripere lunam vocib. possum meis,
Possum crematos excitare mortuos,
Desiderijq; temperare poculum.

Sed omnium accuratissimè, licet, propter grandiloquentiam, & celsum illum spiritum, obscuriùs, M. Lucanus de Erischto. d

d lib. 6.

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere senes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia succo.
Frontis amaturæ subducunt pignora fetæ
Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandæq; potentia formæ;
Traxerũt torti magica vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longa
Hæsit nocte dies: legi nõ paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos, tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Ioue. vocibus ijsdem
Humenteis latè nebulas, nimbosq; solutis
Excussere comis: ventis cessantibus æquor
Intumuit, rursus, vetitũ sentire procellas,
Conticuit, turbante Noto: puppimq; ferenteis
In ventum tumuere sinus, de rupe pependit
Abscissa fixus torrens, amnisque cucurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æstas,
Meander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar, summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olympus.
Solibus & nullis Scyticæ, cum bruma rigeret,
Dimaduere niues impulsam sidere Tethyn.
Reppulit Hæmonidum defenso litore carmen.
Terra quoq; immoti concussit ponderis axem.
Et medium vergens nisu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percussum voce recessit,
Prospectumq; dedit circum labentis Olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere,
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoso coluber distenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi.
Humanoq; cadit serpens afflata veneno.
Et mox *Illis & sidera primum*
Præcipiti deducta polo, Phœbeq; serena
Non aliter diris verborum obsessa venenis
Palluit, & nigris terenisq; ignibus arsit;

Quàm si fraternâ prohiberet imagine tellus,
Insereretque suas flammis cælestibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.

Nec minus eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orcheſtræ, noſter Seneca: e

e. Medea v. 752.

Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,
Pessimos induta vultus, fronte non vna minax.
Tibi, more gentis, vinculo soluẽs comã.
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
Egique ad imum maria, & Oceanus graueis
Interius vndas æstibus victis dedit:
Paritérq; mundus, lege cõfusa ætheris,
Et solem & astra vidit, & vetitum mare.
Tetigistis vrsæ. temporum flexi viceis.
Aestiua tellus floruit cantu meo:
Messem coacta vidit hybernam Ceres,
Violenta Phasis vertit in fontẽ vada,
Et Ister, in tot ora diuisus, truceis
Compressit vndas omnibus ripis piger:
Senuère fluctus, tonuit insanũ mare
Tacente vento, nemoris antiqui domus
Amisit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesque nostris cantibus motæ labant.

Apud eundem non minora sibi vendicat Nutrix illa: f

f Hercul. Oet. ver. 450.

Artibus magicis ferè
Coniugia nuptæ precibus admixtis ligant,
Vernare iussi frigore in medio nemus:
Missumq; fulmen stare, concussi fretum
Cessante vento, turbidũ explicui mare,
Et sicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum saxa. discussi foreis.
Vmbræ stetistis, & mea iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis.
Mare, terra. cœlum, Tartarus seruit mihi.
Nox media solẽ vidit, & noctẽ dies,
Nihilq; leges ad meos cantus tenent.

Deniq; & pueritiæ meæ labor ac ſtudium Claudian. g

g lib. 1 in Ruffin.

Namq; mihi magicæ vireis, æuiq; futuri
Præscius ardor inest. Noui, quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar: quid signa sagacis
Aegypti valeant; quã gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis, nec me latuere fluentes.
Arborib⁹ succi, funestarumq; potestas
Herbarum; quicquid lethali germine pollens
Caucasus, & Scythicæ vernant in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox, & calida Circe.
Sæpius horrendos Maneis, sacrisque litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multosque canendo,
Quãuis Parcarũ restarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flumina stare coegi.
Veráq; non prono curuaui flumina lapsu
In fontes reditura suos. Neu vana locutam,
Me fortasse putes: mutatos cerne penateis,
Dixerat & niueæ (mirùm) cœpere columnæ
Ditari, subitóq; trabes lucere metallo.

Iam

Tam multa, tam magna sibi hæc vanitas vindicat: quædam falsò, quædam verè: sed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniam alii id omisere, discutiendum est. rem totam certâ methodo ad sua capita reducemus; illud semper memoria reuoluentes, *quicquid dæmon potest, id per eum, ex pacto, magos posse: nihilq; sic posse magos, quod nequeat dæmon.*

QVÆSTIO X.

Quid possint Magi circa ordinem naturæ & leges vniuersi?

N*Aturam sibi parere*, & legibus cunctis vniuersi superiorem se (vt legistis) magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartarus seruit mihi:

Nihilq; leges ad meos cantus tenent.

Falsum hoc imprimis, & soli Deo omnipotenti reseruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, nisi auctor naturæ, nec leges vniuersi refigere; nisi qui fixit. scitum & ratum est hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio est immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemue (quæ sunt eius actiones mediatæ) posse quidquam, quod naturam superet, & proinde; nec id, quo mutetur ordo, seu lex vniuersi: Sic D. Augustinus & D. Thomas, *a* probatur à Scholasticis auctoritate Apostoli. *b Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chrys. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non malè. quanquam reuerâ verba illa de mundo nouo seu Ecclesiâ potiùs agant, cuius caput est Christus, & de quo non semel Prophetæ. *c* Melius probant ratione, quia pars non potest plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

Primò non posse Magos dæmonis operâ producere immediatè vllam formam substantialem vel accidentalem. quia naturæ lex est, vt corporeum subiectum nequeat à re incorporeâ immediatè alterari: diabolus autem est incorporeus, formæ autem illæ ex potentiâ rei corporeæ sunt educendæ. hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere. v. g. calorem, frigus, albedinem, &c. *d*

2. Non possunt aliquid creare. propriè loquendo, siue ex nihilo, quia causæ naturalis actiuitas non extenditur in id quod nihil est, hoc enim est virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè formam introducere, vt autem eam mediatè introducant. necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla verò res est capax cunctarum dispositionum, quæ ad omnes formas requisitę sunt. Hinc etiam fit, vt nequeant, quouis instrumento vel causâ, quemlibet effectum gignere: tum quia pendent à pacto inito, quod certa præscribit media: tum quòd, cùm non agunt immediatè, causa vel instrumentum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

4. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine præuiis alterationib. ac dispositionibus producere. Nec etiam id ipsum possunt facere in instanti (quia mutatio per creaturas nulla fit, nisi in tempore) nec etiam possunt quantumlibet paruo aut æquali tempore quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnam rem plus, ad aliam minus moræ requiritur, secundùm plures aut perfectiores vnius quàm alterius dispositiones.

5. Præsupposita Aristotelis & sequa-

a D. Augu. libr. 3. de Trin. D. Tho. li. 3. cont. gen. ca. 108. & q. 16. de malo. ar. 8. quos sequitur Vict. num 35.
b ad Heb. 2.
c Psal. 9. v. 8. &c. 65. v. 17. & Psal. 102. v. 19. hoc est ipsis hominibus, qui omnes salutem post iudicii diem credituri. sic Photius Primas. Ans. & Haymon.
d D. Aug. d. li. 3. c. 8. & communiter Theologi.

cium; quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est: non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitum vllum actu; nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui inter formas ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermissis mediis, vel posteriores ante priores, immutare aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre transferre, non transmisso medio; nec corpus longe à se distans localiter mouere, quia necesse est, vt mouens ac motum simul sint in loco (alioquin sequeretur etiam posse mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in instanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre. quia vis eorum motiua certis est finibus limitata. Quare intelligendum sanè, quod Tertullianus scripsit; *e* *demones momento esse vbique.*] Item, *totũ orbem illis vnum esse locum.*] Nam impropriè totus orbis vnus illis locus est, cùm constet sic v.g. eos esse in Oriente, vt simul tunc non sint in Occidente. siue enim per substantiam suam sint in loco (quod probabilius) siue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum & proprius locus omnium iudicio, certum habet & limitatum ambitum, vel virtuti vel substantiæ proportionatum, & vbique esse, omnia implere est: quod solius Dei proprium. Momentum etiam vsurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi.

e Apol. c. 22.

6. Ex eo quod dictum est non posse tollere connexionem & subordinationem partium vniuersi; sequitur etiam, non posse tollere earum conseruationem: quæ est ordinis & connexionis illius causa finisq́; hinc porrò sequuntur, quæ de cœlorũ motu & elementorum

A translatione, sequẽti quæstione dicentur: sequitur etiam non posse impedire proximè & directè (sicut faciebat Deus, quando in tã variis ac enormibus suppliciis Martyres seruabat illæsos *f* non posse (inquã) sic impedire actionẽ agentis naturalis, quod habet omnia ad agẽdum requisita: sed dũtaxat id posse indirectè & mediante aliquo artificio aut medicinâ, sicut faciunt homines. videlicet

f Angle in 2. q. vni. de dæmo. a 4. dub. 1. diffic. 5.

B primò adhibitâ contrariâ causâ, quæ alterius causæ vim exeri impediat. v.g. si mantile de mollibus lapidũ filis ex Carysto petitis, & instar telæ contextis, in flammã coniiceretur, id non modò nõ ambureretur, sed splendidius, nitidiusq́; exiret. *g* itẽ si adamantem admoueas, impedietur magnes ne ferrum attrahat. *h* Sic fortè diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exu-

g Plutarc. li de defectu oraculor.

h Plin. lib. 37. c. 4. & D. Aug. lib. 21 de ciu. Dei c. 4

C reret capillos Iuli, *i* aut Seruii Tullii, aut L. Marcii, aut tunicam Seruii Anagnini. potest tamen & alia prodigii tam celebris causa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuisse: quem vulgò vocant Ignem Fatuũ: cuius origo hæc à Philosophis traditur. Exhalationes ab aere frigido, & nimis condensato, propè nos detineri: posteà, per vehemen-

i vide Vir. Aeneid. 2. Liu. li. 1. Plin. lib. 2. c. 107. Obsequentem de Prodig.

D tem quarundam exhalationum inuicẽ succedentium compulsationem, calefieri & inflammari: diuersos quoq; colores & figuras recipere, prout vapor crassior & subtilior fuerit, & prout diuersimodè fuerit configuratus, rubram apparere vel nigram flammam in materiâ crassiore, candidiorem & clariorẽ in subtiliore, & cæteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræsentare. Apparent etiam huiusmodi phãtasmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani *Stallichten*) vel inter equorum aures,

E vel supra verticem hominum vino, irâ, vel alia ex causa efferuescentium: item iuxta sepulchra, bustuaria,

vel patibula; quoniam ex corporibus viscosæ exeunt exhalationes; quæ, sicut dictum, motu illo inflammantur. præcedere vel subsequi viatorem putantur, quia progressu citatiore homo aerem commouet; idcirco si coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aere pulsæ. Legi Nuperum scriptorem Iurisconsultum *a* qui censet hæc omnia dæmonum esse ludibria, & his ignibus malum genium insitum esse. *cur enim alioqui homines sic* (ait) *pelliciunt in stagnorum fluminumque voragines ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt; sed fit, quia nocturnum silentium, & flammæ nouitas ignaris causæ metum ac consternationem inducunt, & faciunt à viâ aberrare, & sic in malum aliquod ruere, præsertim in flumina vel stagna. Naturâ enim suâ hi ignes (vt flammæ quas Aethna eructat in fretum feruntur.) etiam voluuntur versus aquas (*vt recte Leloyher obseruauit lib. 1. de spectr. cap. 5.*) ideò qui perturbati seu consternati vel ducti curiositate, hos sequuntur sæpe submersionis periculũ subeunt. Si qua coactio extrinseca ad sequendum quandoque deprehendatur; illa certè naturalis non est, sed à dæmone. Nam non nego quandoque posse fieri, vt his se flammis dæmon adiungat. sed cùm naturalem causam flammarum teneamus, haud arbitror cum plebeculâ ad prodigiosas causas confugiendum. Cur verò his non vstulentur equorum aures, vel hominum capita, causam putarim; quod ex sententia veterum philosophorum, *b* ignis duo sunt genera (seu partes potius) flamma & pruna: prunæque proprium sit, vrere ac non lucere; flammæ verò, lucere & vrere, quando perfecta est flamma; quando verò imperfecta (vt de qua agimus) tunc tamẽ possit lucere; [illegible] vrendi non habeat. Et nomen satis indicat, hunc non verum esse aut perfectum ignem, sed quid igni simile, sicut caprificus, & ficus fatua non vera est ficus, sed degenerans quid & ficui simile. Confirmant, quod narrant *c* ad aquas Scantias flammam exire: quæ inualida sit quando transit, nec longè in aliâ materiâ queat durare: & super hunc igneum fontem, quæ illum contegit fraxinus, æternũ virere cernitur: quod non foret, si hæc flamma vera perfectaque foret. Talis etiam albus ille ignis, qui post tempestatem nautis apparet, & super malum, nauiumq; armamenta sidens, nihil adurit: Gentilibus Dioscurorum seu Castorum alba stella, nobis *S. Telmus* dicitur. *d* Videte nunc insignem mathæologi Lutheri Meteorologia. *commentar. in c. 9. Ge. fo. 146.* de iride disputans, non contentus Iridem cum Halone vel Coronâ confudisse, subdit: *Ego non dubio saltantes capras, volantes dracones; lanceas; & similia esse effectus malorum spirituum in aere sic ludentium, vt aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes iudicarunt Castorem & Pollucem esse. Et apparet aliquando luna super aures equorum. Hæc omnia certum est esse ludibria dæmonum in aere.*] Sic ille, per *certum est*, & *non dubito*; nullâ redditâ ratione philosophiam euertit: eodem iure, quo fidem; vt in Deum, sic in naturam ius sibi vsurpans: *Lunam* vocat, illas, quas dixi flammulas: aut si lunam vidit equorum auribus insidentem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc censet *esse vnam firmissimam & certissimam* (verba eius sunt) *demonstrationem, quod omnes illæ impressiones, vt vocant, sint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidẽ, secundũ illum, Dei; cætera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant desipere. Quod verò legimus de erraticis

a lib. 2 dæmonolat. ca. 4.

b Galeni lib. 4 de simp. medicam. facul. [illegible]

c Plin. d. c. 107.

d vide quæ dixi comment. in Hercul Fur. v. 14.

flammarum globis humanam edentibus vocẽ, & de resecto cadaueris cum humero costisque brachio dextro, in vsum luminis nocturni: cuius extremi digiti flammâ sulphureâ ac violaceâ tantisper arserunt, dum striges venenum malum totum dormienti infudissent, idque quod constituerant totum perfecissent, demum flammâ extincta tam integros illibatosque mansisse digitos, quàm si lumini fontem nullũ antè præbuissent, quod Magas, quoties volunt, facere Remigius *e* asseuerat, id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claudianus *f* canit in Aethnæ cacumine niues illæsas permanere, quia vastum illud incendium *sub niuibus seruare fidem*, & *lambit contiguas innoxia flamma prunas*, hoc nõ est fabulosum (suffragantur enim historici, philosophiq; *g*) sed est abditum naturæ secretum, fortè, an quòd flamma nimis violenta propulsione eiecta, minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tam obiter attingit? quod si verum est, pertinent ad posteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aeris interiecti celerem ac violentũ motum, quo impeditur actio naturalis, ne se in obiectum insinuet. sicut solemus moto aere fumum, ne noceat oculis, abigere sicut etiam diabolus effecit; ne diffluerct aqua, quam Tuscia Vestalis cribro portabat. *h* Sic flammam iniectam atri dæmonis spectrum impediuit; ne Iouis Apameni fanum absumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ aspersio dæmonem abegit. *i*

Sic ad Medeæ incantationes taurorũ flammiuomorum halitum innocuum factum poetæ canunt. Semper enim Dei miracula diabolus conatur simulare. Scit sanctos *per fidem* (vt ait Apost.) *impetum ignis extinxisse*: Heb. 11. v. 34. vt fecerunt tres pueri Hebræi *Dan.* 3. vt fecit B. Franciscus de Paulla; aliisq; vno contentus ero exemplo, in quo, cũ fide, meritum quoq; religiosæ seu cæcæ obedientiæ, resplendet. Scardeonius ita scribit: *Accidit aliquando forte fortunâ, vt præpositus quidam prædicatorum D. August. illic apud hos* (Iesuatos D. Columbini sectatores) *ad prandiũ inuitatus accumberet: qui amotis epulis, semotisq; arbitris, dataq; loquendi veniâ, cœpti de Dominica professionis merito copiose admodũ, arroganterq; disserere: tacitè exprobrans eis, quod professionẽ triũ votorũ, cũ inter cœnobitas connumerarentur, publice, palamq; cũ cæteris monachis solita non profiterentur formâ. Ad id Iesuitarũ præpositus, homo idiota fane, sed prudens & dilectus Deo, argute respondit: Vis* (inquit) *Pater, quoniam in hos sermones incidimus: vtrum vnus ex nostris fratribus, ita simplici quodã modo Deo oblatus: an comes iste tuus, publice tria vota professus, superiori suo obedientiam exhibeat sinceriorẽ? Annuit ille ignarus quidẽ, libens. Tũ Iesuita ad hunc nostrũ Marcum quàm primũ conuersus, qui ibi forte accumbentib. ministrabat, ait: Marce frater, hi sodales nostri frigẽt: in virtute sanctæ obedientiæ adferas huc eis citò e coquina nudis manibus ardentes prunas, vt confestim calefiant. At ille haud cunctabundus (vt erat ad obedientiã promptus) nihil fore credens, quod fieri non posset, si sub obedientiæ præcepto mandaretur: festinus nihil hæsitans à coquinâ ad mensam ardentes prunas quam plurimas ambabus manib. iunctis, absq; vllo detrimento aut læsione sui portauit, vtriq; eas porrigens ad frigus tollendũ: quas iterũ, iubente præposito, cunctis admirantibus, ad locum vnde detulerat deportauit. Hinc præpositus ille Dominicus vltra modũ obstupefactus comitem suũ intuetur, quasi idẽ esset illi ilicò præcepturus. At ille cognita re nihil cunctanduus ratus, quam-*

e d. c. 3.

f de raptu Proserp.

g Strabo, Solinus, Plinius & Seneca.

h Valerius Max. lib. 8. Tertul. Apolo. c. 22. Minucius in Octauio, D. August. li. 10. de ciu. Dei c. 16.

i Theodoret. lib. 5 Hist. Eccl. cap. 21.

primum in hæc verba prorupit. Pater A
Reuerende, apage te, ne me iubeas ten-
tare Deum, adferam, si voles, ignem, pro-
ut soleo, testulà, non manibus. At illi ad-
mirabundi ob tantum miraculum, hinc
taciti intra se stupebant: hinc repentino
comitis responso delectati, se mutuò in-
spicientes subriserunt. Subrideat fortè
& aliquis Iesuitarum hostis hæc legens.
At Scardonius Iesuita non fuit, quin &
Iesuitarum tenuem admodum cogni-
tionem habebat, qui tum recens Pata- B
uium aduenerant. Ille namque nos vo-
cat *Sacerdotes nominis Iesu libr. 2. classe*
5. fol. 95. Iesuitas autem in prædicta nar-
ratione *d. libr. 2. classe 6. fol. 113.* vocat
eos, qui propriè *Iesuati* nominantur, illi
auctorem ordinis habent B. Ioannem
Columbanum, & ferè ad vnum laici
sunt: nos auctorem habemus ordinis
nostri B. Ignatium Loiolam, & *in* singu-
lis domibus multos Sacerdotes. Illi ab C
Vrbano V. *Papa*, anno 1369. confirma-
ti fuère: nos primùm à Paulo III. post
annum 1540. illi *Iesuati S. Hierony-*
mi, nos *clerici Societatis Iesu* sumus vo-
cati. de illis lege Paulum Morigiam *lib.*
de orig. religionum c. 33. & 35. de nobis
vitam P. Ignatii Loiolæ à Patre Petro
Ribadeneyrâ, & P. Petro Maffeio accu-
ratè descriptam. Errauit ergo Scardeo-
nius in nomine, vt & ceteri; qui Iesuitas D
cum Iesuatis confundunt. Et ex hoc er-
rore Bartholom. Fumus *in Armill. au-*
rea verb. religio nu. 4. satis inconsidera-
tè negat Iesuitas propriè religiosos esse,
& auctorem laudat Abba. *in rub. de re-*
gular. num. 3. qui tamen duntaxat scri-
bit eos non propriè dici regulares: quod
& ipsum falsum. nam Iesuitæ vtrum-
que sunt Regulares, quia regulam cer- E
tam profitentes clerici sunt religiosi:
quia quidem tria vota etiam solemnia,
quæ Abbas requirit, emittunt; & ni-
hilominùs qui ea non emittunt, simpli-
cium emisione religiosos esse PP. Ma-
ximi, Gregorius XII. & XIII. definie-
runt. Verum Abbas errabat in facto:
& Fumus imperite Abbatis senten-
tiam excerpsit. ambo autem de Iesuatis
prædictis loquebantur. nam Abbatis
tempore de Iesuitis nulla dum erat co-
gitatio: libri sunt corrigendi Abbatis,
Fumi, Scardeonii, & (miror) id ab iis,
qui nuperis editionibus præfuerunt,
non animaduersum. Venia plane di-
gnus Fumus, si ante Soc. Iesu institutam
scripsit. Venia indignus Baleus hæret.
Anglus *in bib. scriptorum Britanniæ*, qui
nos fingit, additis (vt illi solemne) fa-
bellis, Theatinos esse, & Venetiis pri-
mum à Paulo Caraffa, qui postea Pau-
lus IV. institutos. Minus tamen mirã-
dum. Anglo Caluin. nomen nostrum i-
gnotum fuisse, sed plane miranda mali-
gnitas, & stupor Paris. aduocati, Papyrii
Massoni: qui cum in nostra societate
non paucis annis vixisset; vt rabula for
fieret, eam deserens maledicentiç qua-
si tyrociniũ fecit, in nomine nostro in-
sectando. nam in Pauli IV. Pontifici.
vitæ rapsodiis, scribit nos in Hispaniæ
Ignatianos: Nolæ in Campania *Iesuinos*
vocari, & sic ipse appellat: cur? ne no-
uisse videatur, & vt apostasiam tegat.
male nouerat, à quibus tam malè, tam
malo exemplo defecit. Si tam parum il-
li noti; vnde, aut qua, in intima se arca-
na cordis iste cordium & renum scru-
tator penetrauit, vt nihil vereatur affir-
mare: eos sibi solos videri societatem
cum Iesu contraxisse: & in eo nimium
sapientes esse, quod se putent cœlo vel
ipsi quandoque imperaturos? Qui cor-
dis eorum tam penita perspexerat arca-
na, quo potuit pacto nomen ignorasse:
si nec nomen nouerat, non potuit se in
hæc latibula profunda cordis penetras-
se. Teneo te Spiritus apostatice. Brutio-
rum brutus iste mos est, vt quos flagi-

tiose deseruerunt, quia disciplinam non ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non merito transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum potestas in orbes cælestes, sidera & elementa?

FErendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poetæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles: sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata* vincto, sic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo.
Sistere sydera, verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, & mere fabulosum.

Primò nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum statos cursus retroagere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione: non magis consentanea rationi, quam recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrâtis lunam ab asino epotam: quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente subita nube luna velata videri defiisset: ideo miserum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescissa, vt lunam mũdo redderet, sæuissime exenterarunt *a*. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat *b*. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causę, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta, cuius fragmentum, vt à Turnebo *d* accepimus dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

a Narrat Viues commẽt. in lib. 10. de ciuit. Dei, c. [illegible].
b d. c. 4.
c li. de præcept. coniubial.
d libr. 19. aduersar. c. 8.

Sed tamen incurnus per pondera terrea nitens.
Dicã quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
Vel rore Stygias *
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpori tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ: dum trãseat axem.
Aggerei velox tumuli, speculoque rotanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissime, quibus hanc sententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priscorum poetarum lectio.

Secundo nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel suo mouere loco ratio est eadem quæ præcedentis cõclusionis, estque sententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianũ scribens. Terræmotus tamen possunt efficere: nempe immisso quopiã vehementi spiritu in

primum in hæc verba prorupit. Pater Reuerende, apage te, ne me iubeas tentare Deum, adferam, si voles, ignem prout soleo, testulâ, non manibus. At illi admirabundi ob tantum miraculum, hinc taciti intra se stupebant: hinc repentino comitis responso delectati, se mutuò inspicientes subriserunt. Subrideat fortè & aliquis Iesuitarum hostis hæc legens, At Scardonius Iesuita non fuit, quin & iesuitarum tenuem admodum cognitionem habebat, qui tum recens Patauium aduenerant. Ille namque nos vocat *Sacerdotes nominis Iesu libr. 2. classe 5. fol. 95.* Iesuitas autem in prædicta narratione *d. l ibr. 2. classe 6. fol.* 113. vocat eos, qui propriè *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannem Columbanum, & ferè ad vnum laici sunt: nos auctorem habemus ordinis nostri B. Ignatium Loiolam, & *in* singulis domibus multos Sacerdotes. illi ab Vrbano V. *Papa*, anno 1369. confirmati fuêre: nos primùm à Paulo III. post annum 1540. illi *Iesuati S. Hieronymi*, nos *clerici Societatis Iesu* sumus vocati. de illis lege Paulum Morigiam *lib. de orig. religionum c.* 33. *&* 35. de nobis vitam P. Ignatii Loiolæ à Patre Petro Ribadeneyrâ, & P. Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt & ceteri; qui Iesuitas cum Iesuatis confundunt. Et ex hoc errore Bartholom. Fumus *in Armill. aurea verb. religio nu.* 4. satis inconsideratè negat Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorem laudat Abba. *in rub. de regular. num.* 3. qui tamen duntaxat scribit eos non propriè dici regulares: quod & ipsum falsum. nam Iesuitæ vtrumque sunt Regulares, quia regulam certam profitentes clerici sunt religiosi: quia quidem tria vota etiam solemnia, quæ Abbas requirit, emittunt; & nihilominùs qui ea non emittunt, simplicium emisione religiosos esse PP. Maximi, Gregorius XII. & XIII. definierunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperite Abbatis sententiam excerpsit. ambo autem de Iesuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla dum erat cogitatio: libri sunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonii, & (miror) id ab iis, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animaduersum. Venia plane dignus Fumus. si ante Soc. Iesu institutam scripsit. Venia indignus Baleus hæret. Anglus *in bib. scriptorum Britanniæ*, qui nos fingit, additis (vt illi solemne) fabellis, Theatinos esse, & Venetiis primum à Paulo Caraffa, qui postea Paulus IV. institutos. Minus tamen mirãdum. Anglo Caluin. nomen nostrum ignotum fuisse, sed plane miranda malignitas, & stupor Paris. aduocati, Papyrii Massoni: qui cum in nostra societate non paucis annis vixisset; vt rabula fieret, eam deserens maledicentię quasi tyrociniũ fecit, in nomine nostro insectando. nam in Pauli IV. Pontifici vitæ rapsodiis, scribit nos in Hispania *Ignatianos*: Nolæ in Campania *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat: cur? ne nouisse videatur, & vt apostasiam tegat. male nouerat, à quibus tam malè, tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti; vnde, aut qua, in intima se arcana cordis iste cordium & renum scrutator penetrauit, vt nihil vereatur affirmare: eos sibi solos videri societatem cum Iesu contraxisse: & in eo nimium sapientes esse, quod se putent cœlo vel ipsi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignorasse: si nec nomen nouerat, non potuit se in hæc latibula profunda cordis penetrasse. Teneo te Spiritus apostatice. Brutiorum brutus iste mos est, vt quos flagitiose

tiose deseruerunt, quia disciplinam non ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non merito transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum potestas in orbes cœlestes, sidera & elementa?

FErendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poetæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles: sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata* vincto, sic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo.
Sistere sydera, verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, & mere fabulosum.

Primò nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum status cursus retroagere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione: non magis consentanea rationi, quam recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrãtis lunam ab asino epotam: quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente subita nube luna velata videri desiisset: ideo miserum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescissa, vt lunam mũdo redderet, sæuissime exenterarunt *a*. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat *b*. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causę, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta, cuius fragmentum, vt à Turnebo *d* accepimus dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

Sed tamen incurnus per pondera terrea nitens.
Dicã quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
*Vel rore Stygius **
Viacibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpori tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ: dum trãseat axem.
Aggerei velox tumuli, speculoque rosanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissime, quibus hanc sententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priscorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel suo mouere loco ratio est eadem quæ præcedentis cõclusionis, estque sententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianũ scribens. Terræmotus tamen possunt efficere: nempe immisso quopiã vehementi spiritu in

a Narrat Viues cõment. in. lib. 10 de ciuit. Dei, c. *a*.
b d. c. 4. & li de præcept. connubial.
d libr. 19. aduersar. c. 8.

primum in hæc verba prorupit. Pater Reuerende, apage te, ne me iubeas tentare Deum, adferam, si voles, ignem pro ut soleo, testulâ, non manibus. At illi admirabundi ob tantum miraculum, hinc taciti intra se stupebant: hinc repentino comitis responso delectati, se mutuò inspicientes subriserunt. Subrideat fortè & aliquis Iesuitarum hostis hæc legens, At Scardonius Iesuita non fuit, quin & iesuitarum tenuem admodum cognitionem habebat, qui tum recens Patauium aduenerant. Ille namque nos vocat *Sacerdotes nominis Iesu libr. 2. classe 5. fol. 95.* Iesuitas autem in prædicta narratione *d. l ibr. 2. classe 6. fol.* 113. vocat eos, qui propriè *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannem Columbanum, & ferè ad vnum laici sunt: nos auctorem habemus ordinis nostri B. Ignatium Loiolam, & *in* singulis domibus multos Sacerdotes. Illi ab Vrbano V. *Papa*, anno 1369. confirmati fuêre: nos primùm à Paulo III. post annum 1540. illi *Iesuati S. Hieronymi*, nos *clerici Societatis Iesu* sumus vocati. de illis lege Paulum Morigiam *lib. de orig. religionum c.* 33. *&* 35. de nobis vitam P. Ignatii Loiolæ à Patre Petro Ribadeneyrâ, & P. Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt & ceteri; qui Iesuitas cum Iesuatis confundunt. Et ex hoc errore Bartholom. Fumus *in Armill. aurea verb. religio nu.* 4. satis inconsideratè negat Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorem laudat Abba. *in rub. de regular. num.* 3. qui tamen duntaxat scribit eos non propriè dici regulares: quod & ipsum falsum. nam Iesuitæ vtrumque sunt Regulares, quia regulam certam profitentes clerici sunt religiosi: quia quidem tria vota etiam solemnia, quæ Abbas requirit, emittunt; & nihilominùs qui ea non emittunt, simplicium emisione religiosos esse PP. Maximi, Gregorius XII. & XIII. definierunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperite Abbatis sententiam excerpsit. ambo autem de Iesuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla dum erat cogitatio: libri sunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonii, & (miror) id ab iis, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animaduersum. Venia plane dignus Fumus, si ante Soc. Iesu institutam scripsit. Venia indignus Baleus hæret. Anglus *in bib. scriptorum Britanniæ*, qui nos fingit, additis (vt illi solemne) fabellis, Theatinos esse, & Venetiis primum à Paulo Caraffa, qui postea Paulus IV. institutos. Minus tamen mirãdum. Anglo Caluin. nomen nostrum ignotum fuisse, sed plane miranda malignitas, & stupor Parisi. aduocati, Papyrii Massoni: qui cum in nostra societate non paucis annis vixisset; vt rabula fori fieret, eam deserens maledicentię quasi tyrociniũ fecit, in nomine nostro insectando. nam in Pauli IV. Pontifici. vitæ rapsodiis, scribit nos in Hispania *Ignatianos*: Nolæ in Campania *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat: cur? ne nouisse videatur, & vt apostasiam tegat. male nouerat, à quibus tam malè, tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti; vnde, aut qua, in intima se arcana cordis iste cordium & renum scrutator penetrauit, vt nihil vereatur affirmare: eos sibi solos videri societatem cum Iesu contraxisse: & in eo nimium sapientes esse, quod se putent cœlo vel ipsi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignorasse: si nec nomen nouerat, non potuit se in hæc latibula profunda cordis penetrasse. Teneo te Spiritus apostatice. Brutiorum brutus iste mos est, vt quos flagi-

tiose deseruerunt, quia disciplinam non ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non merito transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum potestas in orbes cælestes, sidera & elementa?

FErendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poetæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles: sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata* vincto, sic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo.
Sistere sydera, verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, & mere fabulosum.

Primò nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum statos cursus retroagere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione: non magis consentanea rationi, quam recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrátis lunam ab asino epotam: quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente subita nube luna velata videri desiisset: ideo miserum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescissa, vt lunam mũdo redderet, sæuissime exenterarunt *a*. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat *b*. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causę, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta, cuius fragmentum, vt à Turnebo *d* accepimus dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

a Narrat Viues cõment. in lib. 10. de ciuit. Dei, c. 9.
b d. c. 4.
c li. de præcept. connubial.
d libr. 19. aduersar. c. 3.

Sed tamen incurrus per pondera terrea nitens.
Dicã quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
*Vel rore Stygias **
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpori tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ: dum trãseat axem.
Aggerei velox tumuli, speculoque rosanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissime, quibus hanc sententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priscorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel suo mouere loco ratio est eadem quæ præcedentis cõclusionis, estque sententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianũ scribens. Terræmotus tamen possunt efficere: nempe immisso quopiã vehementi spiritu in

primum in hæc verba prorupit. Pater Reuerende, apage te, ne me iubeas tentare Deum, adferam, si voles, ignem prout soleo, testula, non manibus. At illi admirabundi ob tantum miraculum, hinc taciti intra se stupebant: hinc repentino comitis responso delectati, se mutuò inspicientes subriserunt. Subrideat fortè & aliquis Iesuitarum hostis hæc legens, At Scardonius Iesuita non fuit, quin & iesuitarum tenuem admodum cognitionem habebat, qui tum recens Patauium aduenerant. Ille namque nos vocat *Sacerdotes nominis Iesu libr. 2. classe 5. fol. 95.* Iesuitas autem in prædicta narratione *d. libr. 2. classe 6. fol.* 113. vocat eos, qui propriè *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannem Columbanum, & ferè ad vnum laici sunt: nos auctorem habemus ordinis nostri B. Ignatium Loiolam, & *in* singulis domibus multos Sacerdotes. Illi ab Vrbano V. *Papa*, anno 1369. confirmati fuêre: nos primùm à Paulo III. post annum 1540. illi *Iesuati S. Hieronymi*, nos *clerici Societatis Iesu* sumus vocati. de illis lege Paulum Morigiam *lib. de orig. religionum c. 33. & 35.* de nobis vitam P. Ignatii Loiolæ à Patre Petro Ribadeneyrâ, & P. Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt & ceteri; qui Iesuitas cum Iesuatis confundunt. Et ex hoc errore Bartholom. Fumus *in Armill. aurea verb. religio nu.* 4. satis inconsideratè negat Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorem laudat Abba. *in rub. de regular. num.* 3. qui tamen duntaxat scribit eos non propriè dici regulares: quod & ipsum falsum. nam Iesuitæ vtrumque sunt Regulares,, quia regulam certam profitentes clerici sunt religiosi: quia quidem tria vota etiam solemnia, quæ Abbas requirit, emittunt; & nihilominùs qui ea non emittunt, simplicium emissione religiosos esse PP. Maximi, Gregorius XII. & XIII. definierunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperite Abbatis sententiam excerpsit. ambo autem de Iesuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla dum erat cogitatio: libri sunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonii, & (miror) id ab iis, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animaduersum. Venia plane dignus Fumus, si ante Soc. Iesu institutam scripsit. Venia indignus Baleus hæret. Anglus *in bib. scriptorum Britanniæ*, qui nos fingit, additis (vt illi solemne) fabellis, Theatinos esse, & Venetiis primum à Paulo Caraffa, qui postea Paulus IV. institutos. Minus tamen mirãdum. Anglo Caluin. nomen nostrum ignotum fuisse, sed plane miranda malignitas, & stupor Paris. aduocati, Papyrii Massoni: qui cum in nostra societate non paucis annis vixisset; vt rabula fieret, eam deserens maledicentiç quasi tyrociniũ fecit, in nomine nostro insectando. nam in Pauli IV. Pontifici vitæ rapsodiis, scribit nos in Hispania *Ignatianos*: Nolæ in Campania *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat: cur? ne nouisse videatur, & vt apostasiam tegat. male nouerat, à quibus tam malè, tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti; vnde, aut qua, in intima se arcana cordis iste cordium & renum scrutator penetrauit, vt nihil vereatur affirmare: eos sibi solos videri societatem cum Iesu contraxisse: & in eo nimium sapientes esse, quod se putent cœlo vel ipsi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignorasse: si nec nomen nouerat, non potuit se in hæc latibula profunda cordis penetrasse. Teneo te Spiritus apostatice. Brutiorum brutus iste mos est, vt quos flagitiose

tiose deseruerunt, quia disciplinam non ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non merito transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum potestas in orbes cœlestes, sidera & elementa?

FErendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poetæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles: sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata* vincto, sic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo.
Sistere sydera, verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, & mere fabulosum.

Primò nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum statos cursus retroagere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione: non magis consentanea rationi, quam recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrãtis lunam ab asino epotam: quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente subita nube luna velata videri desiisset: ideo miserum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescissa, vt lunam mũdo redderet, sæuissime exenterarunt *a*. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat *b*. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causę, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta, cuius fragmentum, vt à Turnebo *d* accepimus dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens.
Dicã quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altinago è speculo, nec carmine victa,
Vel rore Stygias *
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpori tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ: dum trãsceat axem.
Aggerei velox tumuli, speculoque rotanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissime, quibus hanc sententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priscorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel suo mouere loco ratio est eadem quæ præcedentis cõclusionis, estque sententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianũ scribens. Terræmotus tamen possunt efficere: nempe immisso quopiã vehementi spiritu in

cauernas

a Narrat Viues cõment. in lib. 10. de ciuit. Dei, c. *a*.
b d. c. 4.
c li. de præcept. connubial.
d libr. 19. aduersar. c. 8.

tiose deseruerunt, quia disciplinam non ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non merito transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum potestas in orbes cœlestes, sidera & elementa?

FErendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poetæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles: sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata* vincto, sic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo.
Sistere sydera, verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, & mere fabulosum.

Primò nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum status cursus retroagere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione: non magis consentanea rationi, quam recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrátis lunam ab asino epotam: qui pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente subita nube luna velata videri desiisset: ideo miserum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescissa, vt lunam mūdo redderet, sæuissime exenterarunt *a*. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat *b*. Veteris fabulæ origo natà ex ignoratione causę, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta, cuius fragmentum, vt à Turnebo *d* accepimus dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

Sed tamen incurnus per pondera terrea nitens.
Dicā quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier pradira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
*Vel rore Stygias **
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpori tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ: dum trāseat axem.
Aggerei velox tumuli, speculoque rotanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissime, quibus hanc sententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priscorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel suo mouere loco ratio est eadem quæ præcedentis cōclusionis, estque sententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianū scribens. Terræmotus tamen possunt efficere: nempe immisso quopiā vehementi spiritu in cauernas

a Narrat Viues cōment. lin. lib. 10. de ciuit. Dei, c. 4.
b d. c. 4.
c li. de præcept. connubial.
d libr. 19. aduersar. c. 3.

cauernas terræ, vel vehementer agitato aere, qui in terræ visceribus est inclusus. Non id poetæ tantùm asseruerunt, ventis Magos imperare: sed & Philostratus, dum scribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidisse: quibus apertis, imbres & venti erumpebant, clausis serenitas & tranquillitas aeris redibat. Sopater quoque philosophus, affectus vltimo supplicio fuit, quòd accusaretur carmine magico ventos vinxisse, ne annona Byzantium inueheretur. a De Empedocle, & Rege, cui cognomen, *Pileus ventosus*, iam diximus.

a Eunapius de viris Philoso. & Suidas.

Tertiò, quod huic affine est, possunt Magi tempestates sedare, possunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines, & imbres, & similia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irrisit hoc olim Seneca Philosophus b ita scribens; *Illud incredibile Cleonis fuisse publicè propositos, χαλαζοφύλακας, speculatores futuræ grandinis. Hi cùm signum dedissent, adesse iam grandinem, quid expectas, vt homines ad penulas discurrerent, aut ad storeas? Immo pro se quisque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes aliò declinabant, cùm aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis, si quis nec agnum, pullumue habebat: quod sine damno fieri poterat, manus sibi adferebat, & ne tu auidas aut crudelis existimes nubeis: digitum suum benè acuto graphio pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando se auertebat: quàm ab illo, in quo maioribus hostiis exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri vt homines sapientissimos decet, negant posse fieri: vt cum grandine aliquis paciscatur, & tempestates munusculis redimat, quamuis munera & Deus vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, esse in ipso sanguine vim* A *quandã potentem auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tã exiguo sanguine potest esse vis tanta, vt in altũ penetret, & illam sentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere, mendaciũ & fabula est? At Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis, quod negligentia eorũ vineæ vapulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in XII. tabulis cauetur. NE* B *QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil posse fieri, tã palam est, vt huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.*] quàm fortiter asserit, quod ignorabat? aerem verberat, ipse falsas comminiscens causas quas refutet: nihil horũ dicturus, si hæc pacto cum dæmone fieri sciuisset. Audierunt C hoc & legere sæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici, c quàm hæretici, d quorum potissimæ rationes sunt, ab homine nec vnam aquæ guttulã gigni posse, quasi verò dicamus, solũ hominem suis ista viribus perficere: sed id dæmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni adscribere: cùm in S. S. pruinæ, grandinis, pluuiæ & similium origo adscri D batur Deo. Quod non ignorabamus; vt nec illud, plurima passim in S. S. tribui Deo, quæ tamen constat humanas vires non superare: vt percutere, occidere, sanare. e Sed nimirum, Deus hæc omnia facit, vt causa efficiens principalis, independens, & vniuersalis: creaturæ verò, vt causæ efficientes, particulares, dependentes, ac minùs principales. Vlricus Molitor, *in Dialogo* E *Austriaci*, paululùm deflectit ab aliorum errore, & ingeniosè comminiscitur, diabolum quidem non posse aerem turbare, grandinare, &c. cùm vult; nihil tamen adfert ad probandum, cur id ne-

b lib. 4. natur. quæst.

c Calcagninus Ponzinibius q.

d Vvierus medicus, & Godelmannus iurista.

e Deut. 32. v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cum simil.

id nequeat: sed quod quando futuram præuidet tempestatem; tunc sagas impellere ad faciendum ea quę procurandæ tempestati facere consueuerunt, & iis persuadere rebus seu factis illis hanc vim concitandæ procellæ inesse, non nego, posse id aliquando contingere: sed vt plurimum aliter fieri contendo. Nam sagæ vnanimiter confitentur, se quandocumque lubet hæc posse perficere: & id confirmat experientia, quoties à iudicibus vel inuitæ coguntur: sequitur enim effectus, dæmon ergo id ex pacto condicto ad signum concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis ieiunè & frigidè hîc & toto libello disputans, dum probat, sine Dei permissione hoc dæmonem non posse, quis vmquam Catholicorum hoc non asseruit? omnes clamamus permisionem Dei necessariam esse; at contendimus Deo permittente, & causis naturalibus non impedientibus dæmonem id, quando vult, posse, licet alias tum tempestas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio; *Burchardus lib. decimonono, Decret. titul. de arte magica. vers. credidisti vmquam*, idem negauit, & censuit magos id credentes esse superstitiosos, superstitiosi sunt, quia magi: item si credant se hæc etiam non permittente Deo posse; immò & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè sentiunt, si supposita Dei permisione, vi pacti, se id per dæmonem posse facere arbitrantur. Et hæc omnino sequenda, quæ est communis sententia Theologorum, & Iurisconsultorum *f*, probatur Primò, ex S. S. Nam ibi Satanas *g* facit ignem de cœlo decidere & absumere seruos ac pecua Iobi: excitat quoque ventum vehementem, qui filios ac filias conuiuantes ruinâ oppresit: quæ diabolum met ibi fecisse patres orthodoxi docent *h*. Deinde grandinem, qua

f quos citat Binsfeld. q. 4 in l. 4 C. de malefic. & mathe. cui addo Horczad. lib. 1 de vera & fals. pro py. cap 19.
g Iob. 1. v. 16 & 5 19
h And. Cæsariens. in c. 13. Apoc.

A Ægiptii puniti, expresse S. S. dicit per malos Angelos immissam *i*. Tertiò se offerunt quatuor angeli stantes super terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & sic damna viuentibus illaturi maxima *k*: quos esse genios alastores plerique Sanctorum censuerũt *l*. Denique cur ab Apostolo toties vocantur dæmones, principes aeris huius? potisimum propter magnam in aerem

B potestatem. Hoc confirmat non modo lex vetus XII. tabularum, quas eo nomine laudant Plinius & Diuus Augustinus *m*: sed & Imperatoriæ, & Pontificiæ sanctiones *n*. Confirmant & ii. quos citault Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Augustinus, Andreas, Strabus, Diuus Thomas, & alii præterea complures, *vt Orig. libr. octauo, cont. Cels. Ioan. Salisberiens. libr. pri-*

C *mo, cap. decimo, Henricus Theutonicus, quem sequitur Cantipratensis lib. 2. cap. 57. part. 29.* Quartò probatur historiis & exemplis, de ventis & tempestate sedata à Magis tempore Xerxis, testis est Herodotus *o*. De Finnis & Lapponibus sic scribit Olaus *p*: *olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos Magica arte sacratos, quorum primo soluto placidos ventos, secundo vehe-*

D *mentiores, tertio vehementissimos sint habituri.* [Olim Aristæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hostiis Etesias æstiuo tempore elicere, & sic suaui frigore squallorem & sterilitatem ab agris arcere *q*: de pluuiis cœlo deuocatis per Magos, plena sunt veterum monumenta *r*. Pluuiam etiam Cianitę Indi ridiculo ritu sic procurant, vt in Epistolis Peruanis nostrorum, an-

E ni 1590. & 1591. narratum, his verbis excerpsit Gaspar Stitillius: *Quando pluuia indigent, Magus quispiam magna vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concendant:*

verf. 19. D. Thom. & alii in Iob. 1. v 19.
i Exod. 9. Psal. 77. v. 49. de quo ibi opt D. Augustin.
k Apoc. 7. v. 1 recogn. D.
l D. Clem lib. 4. Hier. li. 7. in Esai. D. Aug li 9 contra Iulian. cap 3. Strabus in Apoc.
m Plin. lib. 28 Nat. histor. ca. 2. & lib. 30. c. 1. & D. Aug li. 8. de ciu Dei, ca. 19.
n l. multi. 6. C. de malefic. c. nec mirum 26. q. 5. & bulla Innocē tii 8. cont. maleficos.

D.

o Lib. 7.
p l. 3. c. 16.
q Victorius lib. 19. ;ua. lect. c. 21.
r Pausa in Arcadic. Dion Cassius lib. 56 Xiphili. in Anton.

quo postquam peruenerunt, vt quilibet consueto more à cibis abstineat. Est autẽ eorum hoc ieiunium, vt à sale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factum est, voce intensa & clamore summo stellas inuocant, aquamque precantur, & ad terras, castellumque paganum sese vertunt, potionem quandam manibus tenent, quam vbi nobilis alicuius adolescentulæ manu porrectam ebiberint: ita à sensibus abducuntur, mentisque impotes fiunt: vt mortui videantur: sed vbi in se redierint, mel aqua & maizo miscent quibus permixtis nubes aspergunt. Die sequenti nobilem aliquem, aut conspicuum & venerandum quempiam senem in lectum deponunt, subiecto lento igne, atque vbi sudare cœperit, sudorem vase excipit Magus, anserino sanguini admiscet atque ex radice expressæ aquæ rursum in aera iactat, nubes vt tingat: rogat, per sudorem, sanguinem, & aquã, vt desideratam pluuiam largiantur. Quod si casu ea eo die quo sunt superstitiosi pluat, gratias agunt stellis, magumque multis muneribus ornatum efferunt.] Tanto nimirum Diabolus facilius stat pacto, quando pluuia vel grando in perniciem aliorum deposcitur, vt vix vmquam fallat: quam quando in commune bonum, quod hi poscunt Indi, quos vt plurimum ludificatur: cum tamen non minus eorum Magi, quam nostri sortiarii vi pacti operentur.

Nemini porro videri debet mirum de aqua: cum Pausanias scribat, *a* èlignis nullo admotis igne purissimam flammam Hippæpis solitam barbarico educi. Recentiora exempla nuperi scriptores prodiderunt. Admiratione dignum est, quod de ritu nostrarum strigum tradit Remigius, *libr. 1. dæmonolatr. cap. 25.* his verbis; *Hoc certe memini testium spontanea & libera assertione plus minus ducentorum hominum, qui me duumuiro damnante incendio crimen sortilegii luerunt: statis certisque diebus solitos se conuenire gregatim ad ripam vel stagni vel riuuli alicuius, maximeq; si quis esset quẽ solitudo à prætereuntium oculis sepositum haberet: atque illic aquas, accepta à dæmone virga, tantisper diuerberare, dum vapores fumosque abunde excitarent, quibuscum vna sublimes efferrentur. Illud deinde,* B *quod sic esset excitatum, se in nubes densas ac caliginosas induere: quod postquam vna cum dæmonibus ei essent inuoluti, agerent pellerentq; qua erat libitum, ac tandem multa præcipitatum grandine in terras decuterent.*] Hic nullam puto deceptionem aliam intercedere, quam quod diuerberatione sua se putant vapores illos excitare: hoc dæmon facit; & striges effert per aerem in ipsis nubi- C bus & ne præfocentur præbet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum illas, dæmone deferente, ex nubibus in terram decidere posse? sed de hoc postea. Remigius addit solitas aliquando priusquam sic vndam diuerberent, in eam immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanum dæmon incluserit; vel etiam lapides, ad eam magnitudinem, quantam volebant grandinem decide- D re: Interdum candelas tantisper in stagnum deuexas, ac lumine pronas tenere, dum stagnum affatim guttis illis defluentibus imbuissent; puluerem præterea medicatum in aquas spargere. Vt plurimum vti ad diuerberandam aquã virgis nigris à dæmone datis, & his cõstantissime aquam flagellare, & diras simul verborum execrationes ingemi- E nare. Quædam etiam confessæ, dolia transuersa per nubes, à sortilegis dæmone auxiliante impelli, donec loco, quem animo destinarunt superimpendeant: tum dirumpi illa in saxa & flammas, & veloci impetu obuia quæque vastare ac

cont-

conterere. Multa refert idem exempla, *d. cap. 25. & libro eodem capit. 29.* addam duo, vnum lepidum, horrendum alterum In ditione Treuirensi rusticus fuit, qui cum filiola sua octenni, caules plantabat in horto: filiolam forte collaudauit, quod apte hoc munus obiret. illa, sexu & ætate garrula, se nosse alia facere, magis stupenda iactat, pater, quid id foret sciscitatur, secede paululum, inquit, & in quam voles horti partem subitum imbrem dabo, miratus ille; age secedam, ait: quo recedente, scrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamque bacillo turbidat, nescio quid submurmurans. Et ecce tibi subito pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obstupefactus pater) te hoc docuit? mater, respondet, huius & aliorum similium peritissima. Zelo incitatus agricola, post paucos dies, inuitatum se ad nuptias simulans, vxorem cum gnata, festiue nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficii crimen supplicio expiaturas, hoc mihi fide dignissimorum virorum narratio suggessit: vbi notandus modus scrobiculam faciendi, & quod in eam ieceris bacillo confutandi, sic intelligendum illud Propertii, de anu, quæ saga, *libro 4. eleg. 5.*

Quippe & Collinas ad fossam mouerit herbas

Stagnaq; currenti diluerentur aqua,

b lib. 5 belli Neapolitani. Sequens exemplum Iouinianus Pōtanus memoriæ mandauit *b. Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Maßicorum montium exitum sitæ, subiectum, Andegauensium factioni fauens, arcta obsidione premebat, & defectu aquarū prope ad deditionem compulerat: cum* A *quidam impij sacerdotes magicis artibus imbres elicere ausi sunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obsessis sunt: qui nocturnis tenebris deceptis castrorum vigiliis, per asperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, maledictis illam prius ac diro prosecuti carmine, post in mare execrabundi immiserint: cœlo, mari, terrisq; tempestatem imprecati.* B *Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omniū sceleßißimi, dum satisfacere prophanis militum artibus student, ritū nefarium secuti (quo, vt dictum est, in huiusmodi elici imbres putantur) asino pro ædis foribus constituto, tanquā agēti animā, cecinere funestū carmen, post diuina Eucharistia in illius os palatumq; iniecta conclamatū asinū funereis cātibus, viuū tandem, ibidē pro templi forib. humauere.* C *Hic vero vix dum perfecto sacro, obnubescere aer, ac mare agitari ventis cum cœpisset, diesq; medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux eriperetur, tonitru cœlum terræq; horrescerent, volitarent euulsæ ventis arbores, discissa; fulminibus saxa complerēt auras fragoribus: prorupit tāta e nimbis pluuia, imbresq; tam validi, vt non cisternæ modo colligendis aquis satis non essent, sed* D *arentia saxa, rupesq; exustæ solibus, torrentes vndequaq; prolapsos diffunderent. Ita Rex, qui sola in siti potiundi oppidi spem collocauerat, frustra ab ea habitus, ad Sauonem vetera in castra rediit.*] Eo lubentius ista adscripsi, vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abusū, & prælatorum negligentiam quasdam in re-E giones irrepserunt, trahendi crucifixi, & sanctorum imagines, vt sancti Martini, sancti Vrbani, ac aliorum in Germania, & Aquitania ad impetranda commoda anni tempora, contra quos in Cantabria librum de superstition. Martinus de Arles edidit; videri initium

accepiſſe à ſuperſtitione magicâ, & taciti pacti iure quam optimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit c. Conſtantinopolitanos, iuſſu cuiuſdam Mag. D. Virginis imagine in mare demerſâ, Saracenorum claſsi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animaduertis (Lector) ſanctorum effigies dæmoni admodum odioſas eſſe? hinc licet colligas quo noſtri iconomachi genio agantur. His nihil obſtat Canon Concilii Bracarenſis primi. *Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolum) & tonitrua & fulgura, & tempeſtates, & ſiccitates, propria auctoritate facere, cum Priſcilliano.* Vera enim ſententia Canonis eſt damnare hæreticos illos qui cenſebant eum primum eſſe principiũ, & virtutem creandi has res habere diabolum, easque producere poſſe, etiam non permittente Deo, quæ omnia ſunt hæretica & Mago Priſcilliano digna.

c lib. 23. Spec. Hiſt. c. 147.

At quod à nobis nunc aſſeritur, id diuinæ & humanæ ſapientiæ placitis planè conſentaneum eſt, & experientia compertiſsimum, non de pluuiâ, & grandine, & ventis tantum: ſed de fulmine quoque, cuius eadem ratio eſt. Andreas Cæſalpinus Peripateticus, *in Dæmonum inueſtigatione capite vndecimo*, ita ſcribit: *Viri reperti ſunt, qui nõ ſolum grandines, ſed & fulmina concitabant, non tamen lædere poſſe fatebantur, quoſcumque vellent; ſed eos tantum quos Deus dereliquiſſet.* (hoc eſt, ſic reor, qui per mortale peccatum Dei gratia excidiſſent.) *Eorum quidam hunc modum ſeruabat, in campis Principem dæmonum inuocabat, orabatque, vt aliquem ex ſuis mitteret, qui deſtinatum à ſe percuteret fulmine: cui poſtea in biuio pullum nigrum immolabat & in aerem proiiciebat: quem cum poſtea dæmon aſſumpſiſſet, procellam acerrimam concitabat cum fulmine, ſed raro in hominem deſignatum cecidiſſe.*] Nimirum plus dæmoni Deus ſolet in agros, quàm in homines permittere.

Quartò, vt tempeſtates, ſic & tenebras excitare poſſunt. legi apud Marcum Venetum *a*, Tartaros adeò pollere dæmonum præſtigiis; vt tenebras cum velint, & vbi velint, inducant: ſemelq; à latronibus hac arte ſe circumuentum vix euaſiſſe. Haitonus quoque narrat *b*, prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario Mago: qui præcantatione tenebras hoſti obſcuriſsimas offudit; reſtitutam viciſſe.

a in peregr. Aſiatica.

b in hiſto. Sarmatarum.

Quintò, poſſunt aerem & aquam certis in locis corrumpere & tabificam lethalemque reddere iuxta Originem d. l. 8. & probatur ratione, quia poſſunt iis tetrum odorem conciliare, qualis eſt Italiæ Auernus, aut Iudææ mare mortuum. De aquâ id facilius eſt creditu? de aere probatur, quia licet aer continuo fluat, vim tamen habet imbecillam ad reſiſtendum, ſed leui momento frigeſcit ac caleſcit. ſic enim idem in autummo mane frigidus, meridie calidus, ſerò tepidus, qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Meſopotamiæ Epiſcopus legatione fungeretur apud Isdigerdem Perſarum Regem, & Epiſcopo pietatis nomine faueret Isdigerdes: Magi, timentes ſuæ religioni, quacumque Rex eſſet tranſiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniamque confingunt, comites Chriſtianos iſtius eſſe artifices: ſed deprehenſi, re penitius cognita Magi ſupplicio affecti ſunt.*] *Ita Nicephorus libro decimo quarto, Hiſtor. Eccleſ. c. 18.*

6. Poſſunt Magi impedire ignis actiuitatem, ita vt quis innoxius per prunas ambulet, & non comburatur (niſi Deus impediat, vt ſolet in ſummo da-

mnatis ad ignem.) Sic enim olim Dianæ Castabalis sacerdotissæ non lædebantur ab igne (Strabo libr. 5.) Sic Hirpi in Phaliscis per ignem illæsi ambulabant, testibus Strabone lib. 12. & Plinio lib. 7. cap. 2. Sic possunt facere ne quis aquis mergatur, vt quotidie videmus fieri in Probâ aquæ frigidæ: possunt fluuios ad tempus sistere, fontes venis exsiccatis durare; scopulos & saxa nouis fontibus terra productis diluere; aquas dirimere, & in caput repellere, vt retrofluere videantur, quod suis temporib' accidisse Plinius c fatetur. Deniq; possunt, per mineralia quædam, meteorologica opera facere: quæ etsi videantur prodigiosa, sunt tamen naturalia: vt congregare in cauernis montium mineralia aluminosa, & nitro commixta succendere, & sic subitam excitare nubem, quæ ad mediam aeris regionem eleuata, ibi tandem in imbrem resoluatur.

c lib. 2. cap. 103.

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa seu fortuna bona?

HOrum cum sint homines auidissimi, præcipuæ quoque sunt dæmonis illecebræ, nos singillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

A 1. Nemo dubitat greges & armenta posse perimere: quod faciunt sparso, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali quando dæmon bestiarum subit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel discerpit: nonnumquam & laudatione sola, dæmone interea clanculum perniciem adferente, Nec aliter admittendum dum quod Gellius scripto prodidit d; *Id etiam in iisdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libro Plinij Secundi naturalis historiæ 7 legi: esse quasdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effascinatium: qui, si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia, nulli aliæ causæ obnoxia.*]

d li. 9. Noct. Attic. c. 4.

2. Possunt messes & fructus alienos pellicere & aliò traducere; vt narrant Seruius, *in Ecclog. Virg.* Apuleius, *in Apolog.* & D. August. *lib.* 8. *de ciuitat. Dei.* nec mirum, cum id solo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione suspicari, hoc fuisse Dardani Magi inuentum, siquidem Turnebus etiam e censu. à Dardano vocatos, *Dardanarios*, annonæ flagellatores: eo quod, vel crediti, vel insimulati magicis artibus alienos aceruos in sua horrea traducere. Superioribus annis cum Moguntiaci degerem, Treueris affecta fuit vltimo supplicio saga nominis notissimi: quæ in domus suæ pariete impacto epistomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat, videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrime lac eo transportabat.

e li. 9. aduers. cap. 16.

3. Facilius possunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accersunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum, sic intelligenda ista. Ouid.

Carmine læsa Ceres sterilem venescit in herbam:
Deficiũt læsi carmine fontis aquæ:
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua (fluunt.
Decidit, & nullo poma mouente

Solent (teste Remigio) acceptum à dæmone minutum puluerem spargere, vnde erucæ, bruchi, locustæ, limaces, campe, & id genus pestes agrorũ & hortorũ confestim enatæ, omnia deuastant

& depopulátur sata, olera, fructus, ipsáque interdum gramina, interdum murium copiam hoc facto excitant, qui ilico in terram se abdunt, & germina radicesque omnes absumunt, interdum iumentis œstrum immittunt, à quo tãdem iteratis aculeis crudeliter interficiuntur, interdum lupos illiso quodam in arborem gramine ex arboris, vt videtur caro educunt, eo in quod volunt ouile, gregemque adigunt, vnde non nisi grani strage illata reuertantur, horum omnium iudiciarias confessiones idem Remig. exhibet, *lib. 1. c. 21. & 24.* & censet tum à dæmone non produci de nouo has pestes, sed vndique celeriter ab eo collecta in vnum locum congregari, quod quin facere posit nihil est ambigendum. Lupos illos: quia gregi & ouili certo ac definito, & cui iussi, & quãtum vult iubens, nocent & insidiantur, verisimile videtur, dæmones esse, qui specie lupina talem pauperiem faciunt. Locustas, & reliqua insecta, & mures: quia ex putredine nasci possunt: nihil vetat: quin, actiua passiuis applicando, dæmonem producere ex materia disposita posse censeamus, tempore tamẽ ad id requisito: quod breuissimum etiam ipsi sufficiat.

Recentia exẽpla quotidiana sunt, & ab aliis cõgesta plurima *a*. Et legi in Hispania literas Inquisitorũ qui tum Pompeiopoli versabantur, & id se cõstanter comperisse testabantur: & cõuincit auctoritas summorum Pontificum, quorum hac de re bullæ exstant: Innocentii octaui ad Inquisitores Alemaniæ, Iulii secundi ad Inquisitorẽ Cremonensem, & Hadriani sexti ad Inquisitores Lombardiæ. *Vide Spineum q. de strigib. ca. 15.*

a Vairo li. 3. de Fascino. capit. 1 Binsfeldio & aliis.

4. Possunt igne domos absumere, vt contingit integro oppido Sciltochio, quod in Sueuia anno 1533. fuit à quadam saga concrematum *b*

b Lycost. lib. de prodig.

4. Possunt alienæ famæ nocere, multis modis, primo dæmoniacis præstigiis & ludificatione sensuum: vt Cenomanensis ille Triscalinus: qui insimulauit parochum gestati sub brachio chartarũ lusoriarũ pro breuiario manipuli: quod & ipsi parocho persuasit: fecitque, vt rubore suffusus, volumen abiiceret: talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycosthenes, *in prodig. anni* 858. & dæmon alius sanctum quendam monachum in Lusitaniæ Santareno exhibens, de quo *infr. li. 6. c. 2. q. 3. sect. 3.* Possent etiam, quod tenet Cumanus, *in lucerna inquisitor. n. 13. in fine*, assumpta hominum innoxiorum figura in conuentibus suis comparere: si Deus id non impediret: quem id hactenus permisisse mihi & illectum & inauditum adhuc, in crimine Magiæ: in quo pactum cum dæmone intercedit: &, ratione huius pacti & conspirationis fœderatæ, potest & solet exhibere sagas etiam absentes, vt recte Petrus Loyher. *li. 2. de spectr. ca. 5.* contra Alciatum disseruit. Quinimo sagæ omnes fatentur, eos qui criminis huius seu pacti sunt expertes, & alieni, repræsentare in cõuẽtibus se non posse, quod multis docet, eruditione egregia, nec minori fide quã dignitate, Treuirensis Suffraganeus, Petr. Binsfeldius *c*, satisque manifestum est pertinere ad diuinam prouidẽtiam, vt in innocentes nihil tale perfidia possit: si vero ad tempus breue aliquando consimile quid Deus permiserit: mox sane dæmonis technas, vt araneorum telas disiicit, & innocentiam sartam tectamque tuetur, quod legimus de Beato Siluano Episcopo Nazareno *d*: & de B. Kunequndi (apud Krantzium) sic diffamata per dæmonem de stupro: de multitudine illa dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & se hospitii vicinos atque vicinas falsis lar-

c de confes. malefic. in fine.

d in legenda D. Hierony. si fides huic legendæ cõstaret.

uis mentiebantur: sed fraudem Diuus Germanus patefecit *e*. Facilius Deus permittat eos repræsentare imagines magorum, & eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum, absolute posse dæmonem innocentum exhibere formas, si Deus sinat, qui cum id sinit: vel fraudem mox aperit, vt dixi vel propter alia peccata in eorum remissionem: vel ad maius meritum & gloriam sufferentiæ, id permittit. *Vide, Bartol. Spineum quæst. de strigibus cap. 14. & apolog. 3. cap. 3.* Denique possunt famam lædere: instrumenta maleficii certis locis reponendo: vbi ea innocentes isti, quos volunt diffamare, putentur abscondisse: vt sic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id fecisse Mammon dæmonem, obsessorem B. Eustochiæ virginis Patauinæ: quam Deus maioris gratiæ & gloriæ causa toto vitę tempore, quod illa patientissime & sanctissime transegit, energumenam esse permisit: & cuius defunctæ corpusculo inscriptum indebili charactere, inuentum, nomen Iesu fuit. Lege Bernardin. Scardeonium, *lib. 2. antiquita. Patauinæ ciuita. clas. 6. fol. 121.* Item possunt famam lædere peccata occulta reuelando, vt solent energumeni; vel falso insimulando, vt tempore Ludouici II. Imperat. fecit quidam in Germania, quod narrant Sidisber, & Vincen. Belluacens *f*. & alius dæmon insimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaphrast. apud Surium, *Ianuar. 5.*

e in vita S. Germani.

f Sigisber. in Chron. Vincen in specu. hist. li 15. c. 37.

6. Possunt exhibere conuiuia, vel phantastica plane, vt arbitror fuisse Ægyptiorum de quibus apud Origenem Celsus, & Brachmanum, apud Philostratum: & Pasetis, apud Suidam: & exhibebat superioribus annis Scotus Parmensis, ex cuius epulis saturi, vt sibi visi, conuiuæ, mox fame vera crucia-

A bantur: vel ex veris cibis: quos cum dæmō præbet sagis, vt plurimum morticina sunt, mali gustus & odoris tetri *g*, nimirum diuina sapientia, raro permittit vt suaues cibos apponat: ne gumiis hæc sit ad inescandum efficax illecebra, sal vt plurimum deest, sæpe panis, forte an vt diuinis mysteriis orgia instituat contraria? nam inveteri testamento panes propositionis quotidie coram Do-

B mino ponebantur *h*: & omnis victima atque oblatio salibatur *i*, nunc etiam baptismo sal miscetur, & in Eucharistia pascimur viuifica Christi Domini carne panis speciebus siue accidentibus velata, an hæc odii causa in salem & panem: Non dubito, si Deus sinat, & ipse velit: posse & salem, & panem, & bene ac opipare conditos cibos apponere, raro id facit: non raro iubet inuitatos symbo-

C lum conferre, & quemque quo vesci volet secum adferre: quod sagæ nonnunquam confessæ iudicibus *k*.

g Remig. l. 1. ca. 16. ex iudiciariis confessionibus sagarum.

h Leui. 24.
i Leuit. 2.

k Ioann. de Vaulx Stapuleti, ann. 1597.

7. Quando Deus sinit, possunt captiuos carceribus & vinculis eripere, motu locali tantum ad hoc opus est, & perfractione: quod cum homines valeant: cur non & dæmon? Narratio exstat de Lupoldo Duce Austriæ apud Trithemium *l* digna memoratu: *Anno*

D *Domini 1533. Fridericus dux Austriæ: qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat, inter Oetingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui in arcem munitam eum asseruandum misit. Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Austria promisit, se sua arte Fridericum incolumem educturum vnius horæ spacio, si digna sibi merces numeraretur.*

E *Dux liberaliter promisit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formaque peregrini assumpta, custodiam ingreditur, inquiens: si ex captiuitate liberari vis, hunc equum*

C
l in Chron. Hirsaug.

ascende, & te in Austriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille: Noli interrogare, quis sim: quia nihil ad rem: sed ascende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic, cum ducem, alioquin, audacissimũ, horror inuasisset, & signo se sanctæ crucis muniuisset: spiritus cum nigro equo disparuit, & vacuus ad mittentem reuersus est: à quo increpatus, quod non adduxisset captiuum, ordinẽ rei gestæ narrauit.] De Apollonio scribit Philostratus eum se cippo eripuisse: & Vestales Romanorũ suis creditæ precationib. mácipia fugitiua, nõdũ vrbe egressa sistere *a*.

a Plinius lib. 28, c, 2.

8. Mihi dubium non est posse magicen per dæmones (Dei permissu qui *Deus Sabaoth* est, & cui placet victoriã largitur) præstigiis, & industriâ variâ, qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obsidione liberare (vt exemplo Marcosano supra q. 11. probauimus) & expugnandas prębere, & in præliis victoriæ causam esse, non desunt exẽpla, nec ratio repugnat: cum hominibus non raro laus victoriæ merito adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euasit, adeò vt diuinitatis opinionem sit adeptus, auctore Saxone Grãmatico *b*, qui de Oddone Danico pirata sic scribit *c*; *absque carina altum pererrans, hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infestus, clemens agrestibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hostilẽ hebetauit aspectũ, vt districtos Danorum enses eminus radios iacere putarẽt: cominus vero ne ferrum quidem vagina extractum visu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præstigiosæ coruscationis impatiens erat.*] Similia de Biarmensibus Olaus & de Haquino Noruego memorat Saxo: *d* de Bulgaris ita vincentibus Anastasiũ Cuspinianus *e*: de Tartarorum contra Polonos memorabili victoria Cromerus, his verbis: *Poloni Tartaros anno Christi 1240. ad Legnicam commisso prælio grauiter vrgebant, & fugientibus instabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia signa, vexillum insigne, cuius pictura X. literæ figuram præ se ferebat: in cuspide vero figura erat tetra nigraque, capitis humani barbati. Id vexillum cum signifer vehementius quateret, fumum atque nebulam densissimã & fœdissimam exhalabat. Ea nebula nõ modo aspectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam Tartari effecerant: quibus iuxta ariolationibus, diuinationibusque cæteris, cum alias, tum in bello plurimum vtuntur, ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectari soliti. Barbari, vbi Polonos trepidare senserunt, cohortati sese inuicem, impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Christianorum numerus fuit, vt singulæ auriculæ à Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent.* Scribit Dubrauius, *lib. 3. Histor. Boem.* in pugna qua victor Siderius, omnes Lucentes vt nec vltra progredi, nec retro pedem referre possent à saga suo quemq; loco, ne profugeret, miro stupore iniecto affixum. Chinenses Neomam virginem pro sancta colũt. de hac scribit Gonzaluus Mẽdoza, *lib. 2. Hist. Chinens. c. 2.* eam hunc cultum magicis artibus adeptam fuisse. Nam cum quidam dux belli, Compo nomine, regis iussu classem in quandam insulam ductaret, is nulla vi anchoras soluere potuit ad abnauigandũ. Tãdem aduertit nauis chenisco inopinam Noemam assidere. Accedit venerabũdus & opem cõsiliumque implorat. Illa refert, nisi se ductrice Chinenses victoria non potituros. Vna ergo proficiscitur,

b Saxo. lib. 3. Dan. c. lib. 5.

d Olaus li. 3. c. 2, 19. Saxo lib. 10.

e in Anastasio li. 8. histor. Pol.

&ho-

& hostes magicis præstigiis fidentes maioribus præstringit. Illi oleo in mare fuso, quasi classis incendio absumeretur, omnia fictitiis flammis inuoluebant. Noëma exstinguebat, & similia eorum ludibria dispellebat arte efficaciore: adeo vt cum omnia incassum, conari se viderent, victos se professi, Campo dediderint, addit Mendoza & alia nonnulla. Permittit ista quandoque Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sane perantiqua hęc Magices bellica præstigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographum Ephesiis notulas quasdam & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni certamine victoria potirentur. Et Suidas testatur, Milesium quendam cum Ephesio in Olympiis palæstra depugnasse, nihilque in conflictu potuisse: quod Ephesius in talo patrios illos characteres haberet: quod simul ac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est *f* Chrysammen veneficam, arte sua, Cnopo victoriam de Erythræis peperisse: non tamen carmine, sed venenatis tauri carminib⁹ furorē hostibus immisisse. Sed Francorum exercitum Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat. Gregor. Turonens. *lib.4. hist. cap.28.* Vtplurimum Deus non permittit victoriam in dæmonis potestate: sæpe hic etiam suos mauult decipere veterator. Sane Magnentius sic vana spe plenus, vincendum se præbuit Constantino Imperatori. Sic Ericus ille Rex Succiæ, summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit *g*. In eadem Suecorum historia legimus, Hadingum, ab Othino dæmone iussum cum Curetibus confligere prælio, profligatum: potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à sene quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimosque dæmones cum plurimis ac variis bellorum casibus exposuisse, nunc victorem efferendo, nunc victum omni ope destituendo: sic tandem seipsum suspendio publice necari curasse victum mæroris magnitudine *h*. Deinde inter cæteras causas cladis magnæ, quá Flandri à Francis cæsi, anno. 1302. acceperunt, memorat Meierus *lib.10. Chronic.* quod Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus, sortilegos ac necromanticos sibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit, & consuluit. Eandem causam Ferdinandi Lusitani, Flandriæ comitis per vxorem, cladi & captiuitati adscribunt, matris eius sortilegium, Gaguinus & alii Historici Franci: sed id reticent Flandri. Sed idem Meierus anno. 1304. de Guidone illo refert ista: *fama est deceptum fuisse à quodam Necromantico: abs quo artem didicisset, qua ille pollicebatur fore eum, quandocumq; vellet, in quamlibet magno periculo, inuisibilem. At ea incantatio nihil ei hic profuit ad vitæ salutem*] ad veræ & æternæ mortis supplicium apprime vtilis fuit. Pergamenses etiam olim conati se magicis artibus obsidione liberare, irrito conatu operam luserunt, vt narrat Paulus Diaconus *lib.20. rerum Romanarum.* Tempore Leonis Isauri Masalmas Princeps Sarracenorum Pergamū nullo negotio occupauit: quamuis ciues freti mago quodam horrendum Diabolo sacrificiū immolassent, secta prægnante fœmina, & fœtu viuo extracto & in cacabo elixato: & cun-

f l. 8. Strateg.

g Ioan. Magnus li. 17. hist. Gott.

h Ioan. Magnus li. 1.

ctis bellatoribus manus dexteræ manicam tam impio sacrificio funestantibus: auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrii hac in re exemplum nobile. *Vratislaus Lucensis Dux* (verba sunt Æneæ Siluii *i*) *Vratislauiæ conditor, bellum contra Gremozulaum Boemiæ Ducem, nepotem suum, susceperat: ibi mulierem fuisse, tradunt, quæ priuigno bellum petituro, Vratislaum in pugna cæsurum, maioremq; populi partem cum eo interituram prædixit: posse tamen euadere iuuenem, si sibi pareret. Adolescenti imperata facturum respondenti, iussit: vt primum, qui obuius fieret, occideret, atq; vtrasque aures abscissas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deosculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thusco nomen est, commissa, cæso Vratislao: adolescens, qui nouercæ paruerat, domum incolumis effugit: sed vxorem, quam valde amabat, interemptam reperit, carentem, aurib9, pectusq; confossam, sic quas hosti amputauerat aures coniugis suæ fuisse, stupens tristisq; cognouit.*] digna merces consultæ de victoria sagæ, fortasis & vxor venefica fuit, & se prælio immiscuit, quod solitæ mulieres Boëmæ: vel genus hic maleficii, per imaginem lethalem in prælio exhibitam, dæmone, interea domi miseram iisdem vulneribus mulctante, qua de re libr. quarto differendum. Sed & Fridericus ille Stuphius, qui se Fridericum II. mentiebatur, cum ex magica pecunia bellum pararet: à Rudolfo Habspurgensi oppressus, captus & crematus legitur, *in Boiorum histor. libro septimo.* Quare non minus sapienter, quam religiose factum ab Innocentio Pontifice: qui vocatos ab Ethnicis è Thuscia magos, & promittentes se Romam Alarici obsidione liberaturos, vrbe curauit expelli *a* iudicans capi vrbem præstare, quam magicis artibus eripi: sicut se Larinam oppidum eripuisse gloriabantur. Non dissimilis prudentia, sed iustitiæ districtior vltio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iste ducem Andegauensem simul castrum Oui, quod Neapoli munitissimum, vndique mari alluebatur, à Duce accersitus consilii gratia, num oblatio cuiusdam acceptanda, necne? Magus iste erat, & gloriabatur se hanc ipsam arcem artibus suis Carolo Pacifico (qui in eam tum se receperat) in manus dedisse, paratum eadem techna Andegauensibus arcem tradere. præstigiis se ex nube densata pontem exstructurum, & à continente in murorum arcis summitatem perducturum: sic metu propugnatores ad deditionem prius à se cōpulsos fuisse, cauerent tantum milites, qui ponte transituri: ne vel manu, vel brachiis, vel tibiis, aut armis crucis vllum signum conformarent: tum enim pontem illum, cum transeuntium interitu, fumi instar dissipandum. Comes iis intellectis, Ducem orauit, vti Magus ad ipsum mitteretur, de re tota cum certiorem facturus. Venit miser, & eadem Comiti narrat sponderque. Contra Comes, *Numquam se commissurum, vt tam strenuis militibus veteranisq; belli ducibus exprobetur, Carolum Pacificum ab iis, sine vetitis artibus, infamiaq; tanta, debellari non potuisse. sibi spem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditum capite feriri iussit b.*] Accidêre hæc anno 1383.

Nonum sit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magica, multa sunt quæ suadeant.

i in histor. Boem.

a Sozome. lib. 9. ca. 7. & Sosymus lib. 5.

b Froisardus libr. 9. cap. 7.

deant. Primo proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apostolici culminis apicem sic ascendisse tradunt varii historici c. nempe Martinum II. Benedictum IX. Ioan. XXI. & XXII. Siluestrum II. & Gregorium VII. Sed respondeo de Martino II. dici malis artibus ad Pontificatum peruenisse, sed à Pontificum osoribus: nec necesse malas artes de magicis accipi mala est ars, ambitus: mala, calumniæ: mala simonia & huiusmodi. Siluest. II. summus fuit geometra, & de arte illa librum scripsit: q m. scilicet habetur in bibliotheca Farnesiana: Philosophiæ quoque peritissimus, sæculo tam inerudito, vt philosophi ac geometræ pro magis haberentur: a vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Cistertiensem & Calfridum incaute dispersa. De vtroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ sparsa feruntur: in scismaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuisse disseminata, nihil dubitandum. Benno quidem ille Cardinalis, hostis dum vixit fuit iuratus Gregorii, & librum suum refersit tot impudentissimis mendaciis: vt vel voluisse videatur animi causâ Pontificis pessimi ideam exprimere, sicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel sane, liber ab hæretico quopiam patrum memoria, nomine Bennonis, fuerit conscriptus: sane ipsi scriptores qui Gregorii tempore vixerunt, aperte illi contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus *d* docuere: Nec crediderim, Deum vmquam permissurum, vt sedes Apostolica magico insessore contaminarentur. Secundo igitur alia quædam exempla proferuntur: vt Theophili, qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit *e*, & similia. Nec mirandum posse magicas artes, quod sæpe potest ambitus, symonia, & similes corruptelæ: id enim tum succedit, quando Deus permittit: qui cum permittit, vel maturam sceleratorum vltionem, vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde solet elicere. Ipse quidem Diabolus vt plurimum magos decipit, inani dignitatis, Principatusve spe, & pro sceptro palum, pro corona rogum vendis largitur. De Stuphio illo, narrant Annales Boiorum: de Barone de Rais Britanno, Monstreletus, *libr. 2. Histor. cap. 248.* de duce Aurelianensi fuse Meierus lib. 13. Prorsus vero ridiculum est, quod auctor ille nugiuendulus ארבעהאל narrat Iudæũ quendam Magum arte sua effecisse: vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare: nec esse remedium: nisi Magus ille ab alio potentiore euocatus, cogatur factum recantare. (*Sic mendaciss. ille scribit aphoris. 35.*) quo nihil dici potest inanius, aut stultius. Nec positum à me nisi vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus, idem iudicium est de veris diuitiis & thesauris: posse dæmonem, si velit & Deus permittat: non solere, nisi rarissime varias ob causas. Nam quod Psellus scribit *f*, *nihil eorum quæ diabolus promittit ex se præstare illum posse, sed visu tantum inania suis cultoribus præbere*. Id si de eo quod facere solet loquatur, verum: si de eo quod potest, falsum. Quod etiam à viro Cl. *g* traditum: non posse dæmonem, Deo permittente (hoc enim supponitur) vllam veram ac germanã pecuniæ materi m producere, nec veram formam dare:

c Vincent. Benno. Simo. netta, Platina, & Nauclerus.

d Onufrius quinque libris nondũ editis, & ad Platinã addi. Rob. Bell. in tom. 1. li. 4. de Ro. Pon. ca. 13.

e Sigiber. in Chron.

f c. de collationibus auri & virtutis.

g Iudic. Dam. hauderio in Mora. prõptuario. c. de pecuniæ vituperio.

diæ expendant. Diabolus de suo, quod det non habet : & reuerà maleficos Vatiniano prosequitur odio, tantumque blanditur vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia : quod vt citiùs obtineat, non rarò ipsemet prodit contubernales, & iudici, quasi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miseriis, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniendorum thesaurorum spe : & cùm quærere, contra humanas etiam leges, c persuaserit : tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andræ. Theuerus d narrat ab oculato teste acceptum, de Græculo quodam Macriano, eũ dum in Paro insula thesaurum quæreret, à terra absorptum. Similia quædã in Anastasio refert Cedrenus, & alij plures alia, vnum adscribam admiratione non indignum : *Circa annum Christi. 1520. Basileæ quidam sartor ingenio simplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Augustæ Rauracorum patet ingressus, & vlterius quàm vlli alij vnquam potuerãt progressus, miranda quædam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam descendens, primò per ferream portam se transiuisse aiebat : inde ex vna concameratione in aliam, atq; etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam spectari, & virginem formosissimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus solutis, infernè in horridum serpentem desinentem, à qua manu ad scrinium ferreum deductus fuerit, scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundis similem eos compescere. Tum clauium fasce, quem collo alligatum gestaret, soluto arcam recludere, & omnis generis numismata, aurea, argentea, ærea depromere, Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipsa crypta se retulisse ostendebat. Addebat virginem narrare solitam diris imprecationibus, sese, cum regio esset orta stemmate, iam olim deuotam, in tale monstrum mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ rationem superesse : quam si ab illibati pudoris adolescẽte ter deosculata fuisset, tunc enim formam pristinam sibi restitutum iri, & dotis nomine thesaurum omnem, qui eo loci lateret, liberatori cessurum. Affirmabat quin etiam bis sese virginem deosculatum : bis tam horribiles gestus in ea præ gaudio speratæ liberationis obseruasse, vt sibi, ne viuus ab ea discerperetur, metuendum fuerit. A quibusdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam postea aditum ad cryptam inuenire potuit nedum ingredi. a*] Quis non deprehendit illusionem? iuuenis ille mentis non benè cõpos, vel magis, illa de genere Lamiarum, dæmon. osculum petebat, deuoratura post tertium, non permisit Deus, canes illi duo: alij dæmones, vel veri vel fictitij thesauri custodes, numismata quædam forte vera, & Deo permittente data. Post annos aliquot alius ciuis Basileensis eandem cryptam ingressus, vt familiæ suæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intemperijs actus fuit, donec tertiã post die miserè interiret. b Paucos ante annos quidã Prior Margullinę cum duobus sociis fossam quandam in speluncã Regis Salai prope Puteolos thesaurorum causa ingressus, miserè interiit, nec amplius visus, vt narrat Vallamontius *lib. 1. Itinerarij sui c. 23.* Andr. Cæsalpinus, *in sua Dæmonum inuestigatione*

c l. prima. C. de thes.

d l. 8. Cosmogr. c. 1.

a Stumph. in Chron Heluet.

b Idẽ Stumphius supr. & Rhenã. lib. 3. German.

tione c.12. scribit, quibus hæc confirmantur, *thesaurum quidem* (inquit) *indagatores per magicas facultates multos nouimus: sed qui assecuti fuerint cōpertum non habeo: Pisis tentauerūt quidam nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarūt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ædificia exstitisse ferunt, hodie autem sacris virginibus dicatum, effodere cœperunt, vbi erat ingens pini arbor: sed à dæmonibus adeo infestati sunt, vt præ timore ab incepto desistere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginib. locum habitantibus à dæmone obsessæ sunt.*] Quid mirum, si hanc thesauri illicitam scrutationem in suo solo fieri permiserát? in hoc mundo pœnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Nemo (meâ sententiâ) prudentiùs aut veriùs hac de re tota disseruit; Paulo Grillando, *libr. de sortileg. q.3. n.12.* quamobrem conducibile reor, eius verba vobis transcribere: *Arte huiusmodi iactant se posse inuenire thesauros in locis valdè remotis & subterraneis absconditos, & quādoq; inducunt homines in talem insaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inuenienda thesauris huiusmodi: & ista videtur mihi, quod sit vna ex turpiorib. illusionibus, quas dæmon homini faciat, quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis, aut sortilegis huiusmodi aliquos vnquam inuenisse thesauros, aut aliàs aurum vel argentum: sed quamplures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati sunt, velle experiri: qui post multos labores, & diabolicas obseruantias, demum nihil viderunt nec inuenerunt, nisi terram. Et ratio est, quia Deus non permittit, nec vult dæmonem posse thesaurizare, quia aliàs sequeretur, quod isti Magici, Necromantici, ac cæteri diabolicæ fidei professores, essent cæteris Christi fidelibus ditiores, ac præstantiores: ac quamplures reperirentur, ex ipsis Christi fidelibus, qui animo ditandi prosequerentur illos, nec curarent Christianam ipsam postergare fidem: vt magno thesauro abundarent & venerarentur ab omnibus. Quinimo videmus hodie totum oppositum, quod isti sortilegi, magi, necromantici, & similes sunt cæteris* Christi *fidelibus pauperiores, sordidiores, & viliores, & in hoc mūdo, Deo permittente, calamitosam vitam communiter peragunt, demum vero infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur, vt in ca.* firmissimè. extr. de hæret. &c. nec mirum. 26. q.5. *Et ea argutia qua dæmō illos decipit, eadem, & similib. promissionibus ipsi nos decipere student: sed non capiunt, nisi aliquos: qui sunt simplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione: vel qui sunt nimium creduli & curiosi: qui auiditate quadam impudenter appetūt scire ea, quæ nulla ratione, aut honesta causa competit sibi inuestigare*, d. cap. nec mirum §. auguria. vers. potentis.] Hactenus Grillandus. Melindenses Indos inuenio solitos merces, quarum iactum fecerunt, conari incantationibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu nescio. Lege Castannedam, *libr.1. Histor. Indica* c.30. permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert, vt eos in suâ superstitione roboret: nō permittente, nequit, & culpam in aliquot erratum incantantium coniicit. Notandum etiam hac in re: quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus: qui id consecuti solerti, atque sagaci coniectura: vt Sarracenus ille, tempore Guiscardi Normanni in Apuliâ, cuius factum Magiæ Platina c & Collenucius; sed prudentię

e Platina in Leon. Collēu in hist. Neapol. & Bonfinius in Hungarica, Petrarcha in Exempl. ca. de Prudentia.

melius adscribit Petrarcha, pro quo sententiam feret, quisquis rem iustâ lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortissimus & religiosissimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aulâ & regnis suis exulare iussit: eò quod illi thesaurorum, per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit, & stemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque posteritas tua: quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impiis curiosisq; artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur: quam virtute, tam fortuna tibi sunt dissimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An magi valeant incantare animalia bruta?

DE serpentibus, id non poëtæ tantùm, sed & Christiani credidere. Poëtas laudaui sup. q. 9. plerosq; Virgilium, Ouidium, Nemesianum, ijs nunc accedant Lucilius in Satyr. libro 20.

----Marsu' colubras
Disrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Horatius Epod.

Caputq; Marsa dissilire nænia,

Ouidius de medicamine facili.

Et mediæ Marsis findantur cantibus angues.
Sopire cantu tradidit Maro lib. 7.

Item P. Silius Italicus.

----Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues sopire chelydros.

& Seneca, qui fusiùs describit Med. act. 4.

----triste læuâ complicans sacrum manu
Pestes vocat quascunq; feruētis creat
Arena Libyæ, quasq; perpetuâ niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic sera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamque linguam exsertat, & quærens quibus
Mortifera veniat: carmine audito, stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitq; in orbes. Manilius lib. 5.
Non inimica facit serpentum membra creatus.
Accipient senibusque suis peploque fluentis,
Osculaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque*, rectè est in Gemblacensi m. s. sicut enim veteres, *Vergilium* & *Virgilium*, sic *senus* & *sinus*, scripsêre. Nonne sequitur apud eundem Manilium?

Et senibus vires sumit, fluctumque figurat.

Viderint critici, cur ista corrumpāt, redeo ad institutum. Quæ dixi ea confirmat fusiùs idem postea, agens de natis sub vrsæ signo, idem confirmat, quod legi in nostrorum hominum annuis litteris Peruanis, datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorum Indicorum ludibris, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitatam, id ita narrat in collectan. suis Spitillus; *Celebrant & festum aliud superiore non minùs superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur, cubiculo includunt, eique tamdiu ieiunium*

imperant, dum excrescant capilli, tum Magi præstigiatores cum senioribus eductum, veluti applicatione quadam, in ædes amici alicuius arctissime illi iuncti deducunt, vbi vetulæ puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita ansere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt festum opportunum apparent ablegat. puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus musica vt instrumenta componant, & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tēpore, qui eas in res à Mago emissi sunt, libere furari possunt, quidquid extra cuiusuis domum repererint. Inuitant populos, vicinos, vt variis armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, altera manu telo instructa, altera vipera viua dependente, positam in loco quodam ornatissimo sedem occupat, vnde facile colligitur dæmonis esse artes, cum à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatione apprehendit iuuentus, cum coctis & assis anseribus, reposita sunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quātitas. Postea quam milites ad festum vocati, militari quodam ordine & delectu, ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt, vinum illi proximum ebibunt, & præparatas pueroque adhærentes epulas sumunt: tum ad adorādam rursus viperam regrediuntur, eundemq; cibum & potum repetunt, totosque tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperā necant. Ex in fœminæ (quæ toto festi tempore clausæ domi hærebant) egrediuntur clamantes: Victoria. In celebritate huiusmodi frequēter dæmon apparet: ad cōbibendum, comessandum, festosq; dies læte hilariterq; agendos exhortans.) Sed & Pet. Chieza scribit omnes Andinorū montium vastos serpentes omnē ferociam, vimq; noxialem posuisse vetulæ cuiusdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aspectu tantum terrere cætera innocuos esse. Rursus idem cōfirmat indicarum Nauigationum historia, hāc enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Alosius Cadamustus *a*. Quodq; caput est, patribus Christianis id sacræ scripturæ loca videtur indicare: dum ea, vt sonant, accipiunt: & quæ de Marsis veteres tradidere, vt verisimilia admittunt, DD. Hier. & Basil. & D. Aug. Arnob. quoque Theodoret. Alcymus Beda, & Euthymius *b*. Nec puto iis D. Hilar. repugnare *c*, nam ipse de dæmone accipit, allegorice: de veris serpentibus, patres alii sensu litterali: ipse de Marsis fabulam putat eatenus, qua vulgus putabat ea, vi carminis contingere: cæteri admittunt eo sensu, quem Hilarius negaret, & quem nos retinemus, ad incantationem scilicet, vt ad tesseram, malum genium aduolare, ipsumque serpentes vel exarmare, vel sopire, vel necare. Docet celebre exemplum Magi Saltzburgensis, qui cum omnes, ad vnum milliare, serpentes in quandam foueam cogere niteretur: tandem ab ingenti vno & annoso, in eum exsiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: nunc noluit cogere, sed in magum concitare maluit. Etenim si vi carminis cæteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc quoque exeruisset, idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, qua magi vtuntur: quam si alii chartis non illeuissent, melius curiosis ingeniis consuluissent. Loca scripturæ duo sunt. Apud Dauidem legimus: *Sicut aspidis*

a Nauiga. Ind. c. 28.

b in Ps. 57.

c in d. Psal. 57.

dare: hoc distinctione fulciendum est, cum enim forma pecuniæ sit inscriptio numismatis, quæ est mere artificialis: nihil dubitandum, quin aurea & argentea numismata, qualia volet, diabolus cudere possit. Materiam quoque numismatis, scilicet corpus mixtum metallicum, potest producere, applicando actiua passiuis per modum naturalis & artificiosæ productionis, sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda creatio. Per veram namque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quæ est opus omnipotentiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simoniacos, & Auicennam, docent non potuisse Deum per angelos mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediate attingant ad morem causarum physicarum: nam quod per causas efficientes instrumentales inter causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longe probabilius apparet. Quare posset Deus absoluta potentia permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: sed re vera tunc Dei permissio ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediate pertingens: diabolus vero tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse, si loquendi modum obiicias, nolo λογομαχεῖν.

A Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula: & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longe quoque vafrius, & occultius potest ex cuiusuis scrinio vel sacciperio nummos subducere, quam quisquam mortalium: quare cum furunculi & crumenæ

B legi id sæpe faciant, proculdubio poterit & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio differens, quatuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt, Stuphius (quem dixi) magicis pecuniis exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, posse quidem Diabolum

C suos ditare si Deus permitteret, & ille vellet: item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) sed nec, nisi raro id dæmon vult, nec Deus vmquam iubet, permittit vero non nisi rarissime. Ipsum nolle patet: quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largia-

D tur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimum decipit inani spe ac specie, quod multis exemplis confirmat Remigius testis oculatus, *libr. primo demonolatr. cap. 4.* his verbis: *Semel armentaria Duzæ 1. Kal. Octobr. 1586. accepta à dæmone, vt sibi videbatur, pecunia, gestiens domum propere rediit, eam vt numeraret: sed excusso sacco, nihil nisi testas &*

E *carbones reperit. Catharina Metensis Duzæ prid. non. Nouembr. 1686. succerdam: Claudia Morelia Serræ. 3. Non. Dece. 1585. Benedictus Drigens Hara-*

curiæ

curiæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13. Kal. Nouembr. 1586. ac plerique alij, arborum folia. Ioanna à Banno Manerij. 3. Non. Iul. 1585. cum nummum aureum charta inuolutum in via reperisset, vti dæmon euentum prædixerat, atque eum marito cupidè ostentaret: aduertit tandem, non sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in frustra dissiliret. Vna Catherina Ruffa Vallex ad Mosellam. 5. Kal. Augusti. 1587. agnoscit nummos se tres semel ab eo sine fraude accepisse.] Hæc ille omnia ex actis iudiciarijs se iudice exceptis, cuius exempla libens vsurpo, quia fide publica notariorum, qui iudiciis interfuêre sunt contestata. Sic fert fama Faustum, & Agrippam Magos; cum iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros in diuersoriis numerare; quos qui receperant, post pauculos dies cornuum frustra vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ; quæ ob crimen sortiarium, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verum cum vti voluit, loco numismatum fimum reperit equinum. Alia huiusmodi narrantur compluria, gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias, *a* cur nolit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antichristo, filio perditionis, vt ei ad sumptum sufficiant; idq; dæmonem ariolo cuidam respondisse, quamuis autem dęmoni, vt mendaci, minime credendum; res tamen à vero parum abhorret. Certior tamen causa, Deum id nec iubere vnquam,

a libr. 2. de nat. dæmō.

A (quia non cooperatur ad malum) nec nisi rarò permittere, cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon: nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius? si antè diuites erant, depauperantur: si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus *b* refert Apollonium arte sua thesauros solitum quærere: sed nec B Lucianus; nec Philostratus testantur, vnquam eum consecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque Ecclesiæ militantis gubernationem: quæ in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur, quod allicerentur in exitium veris opulentijs, cùm innumerati falsis alliciantur? si diabolus posset arC bitratu suo, quos vellet ditare: quæ est mortalium ferè cunctorum auri sacra fames: valde metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret: quare facilè pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Merito itaque ditandi homines D potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

b in Alex.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei est terra & plenitudo eius, ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, ipse dat cuique, & non improperat, in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant, & conuertantur: E vel saltem, vt aliqua eorum bona opera compenset: quod de Cyro & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera misericor-

dare: hoc distinctione fulciendum est, cum enim forma pecuniæ sit inscriptio numismatis, quæ est mere artificialis: nihil dubitandum, quin aurea & argentea numismata, qualia volet, diabolus cudere poßit. Materiam quoque numismatis, scilicet corpus mixtum metallicum, potest producere, applicando actiua paßiuis per modum naturalis & artificiosæ productionis, sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda creatio. Per veram namque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quæ est opus omnipotentiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simoniacos, & Auicennam, docent non potuisse Deum per angelos mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediate, attingant ad morem causarum physicarum: nam quod per causas efficientes instrumentales inter causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longe probabilius apparet. Quare posset Deus absoluta potentia permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: sed re vera tunc Dei permißio ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediate pertingens: diabolus vero tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse, si loquendi modum obiicias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula: & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longe quoque vafrius, & occultius potest ex cuiusuis scrinio vel sacciperio nummos subducere, quam quisquam mortalium: quare cum furunculi & crumenæ legi id sæpe faciant, proculdubio poterit & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio differens, quatuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt, Struphius (quem dixi) magicis pecuniis exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, posse quidem Diabolum suos ditare si Deus permitteret, & ille vellet: item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) sed nec, nisi raro id dæmon vult, nec Deus vmquam iubet, permittit vero non nisi rarißime. Ipsum nolle patet: quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largiatur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimum decipit inani spe ac specie, quod multis exemplis confirmat Remigius testis oculatus, *libr. primo demonolatr. cap.* 4. his verbis: *Semel armentaria Duzæ* 1. *Kal. Octobr.* 1586. *accepta à dæmone, vt sibi videbatur, pecunia, gestiens domum propere rediit, eam vt numeraret: sed excusso sacco, nihil nisi testas & carbones reperit. Catharina Metensis Duzæ prid. non. Nouembr.* 1686. *succerdam: Claudia Morelia Serræ.* 3. *Non. Dece.* 1585. ***Benedictus Drigens Hara-***

A *curiæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13. Kal. Nouembr. 1586. ac plerique alij, arborum folia. Ioanna à Banno Manerij. 3. Non. Iul. 1585. cum nummum aureum charta inuolutum in via reperisset, vti dæmon euentum prædixerat, atque eum marito cupidè ostentaret: aduertit tandem, non sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in frustra dissiliret. Vna Catherina* B *Russa Valleæ ad Mosellam. 5. Kal. Augusti. 1587. agnoscit nummos se tres semel ab eo sine fraude accepisse.*] Hæc ille omnia ex actis iudiciarijs se iudice exceptis, cuius exempla libens vsurpo, quia fide publica notariorum, qui iudiciis interfuêre sunt contestata. Sic fert fama Faustum, & Agrippam Magos; cum iter facerent, solitos nummos ad C oculum sinceros in diuersoriis numerare; quos qui receperant, post pauculos dies cornuum frustra vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ; quæ ob crimen sortiarium, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verum cum vti voluit, D loco numismatum fimum reperit equinum. Alia huiusmodi narrantur compluria, gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias, *a* cur nolit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antichristo, filio perditionis, vt ei ad sumptum sufficiant; idq; dæmonem ariolo cuidam respon- E disse, quamuis autem dęmoni, vt mendaci, minime credendum; res tamen à vero parum abhorret. Certior tamen causa, Deum id nec iubere vnquam,

a libr. 2. de nat. dæmõ.

(quia non cooperatur ad malum) nec nisi rarò permittere, cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon: nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius? si antè diuites erant, depauperantur: si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus *b* refert Apollonium arte sua thesauros solitum quærere: sed nec Lucianus; nec Philostratus testantur, vnquam eum consecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque Ecclesiæ militantis gubernationem: quæ in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur, quod allicerentur in exitium veris opulentijs, cùm innumerati falsis alliciantur? si diabolus posset arbitratu suo, quos vellet ditare: quæ est mortalium ferè cunctorum auri sacra fames: valde metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret: quare facilè pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Merito itaque ditandi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

b in Alex.

Omnia dat Dominus, nec habet ipse minus.

Dei est terra & plenitudo eius, ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, ipse dat cuique, & non improperat, in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant, & conuertantur: vel saltem, vt aliqua eorum bona opera compenset: quod de Cyro & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera misericor-

dare: hoc distinctione fulciendum est, cum enim forma pecuniæ sit inscriptio numismatis, quæ est mere artificialis: nihil dubitandum, quin aurea & argentea numismata, qualia volet, diabolus cudere possit. Materiam quoque numismatis, scilicet corpus mixtum metallicum, potest producere, applicando actiua passiuis per modum naturalis & artificiosæ productionis, sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda creatio. Per veram namque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quæ est opus omnipotentiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simoniacos, & Auicennam, docent non potuisse Deum per angelos mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediate, attingant ad morem causarum physicarum: nam quod per causas efficientes instrumentales inter causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longe probabilius apparet. Quare posset Deus absoluta potentia permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: sed re vera tunc Dei permissio ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediate pertingens: diabolus vero tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse, si loquendi modum obiicias, nolo λογ-

A μαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula: & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longe quoque vafrius, & occultius potest ex cuiusuis scrinio vel sacciperio nummos subducere, quam quisquam mortalium: B quare cum furunculi & crumenæ legi id sæpe faciant, proculdubio poterit & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio disserens, quatuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt, Stuphius (quem dixi) magicis pecuniis exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, C posse quidem Diabolum suos ditare si Deus permitteret, & ille vellet: item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) sed nec, nisi raro id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit vero non nisi rarissime. Ipsum nolle patet: quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largia- D tur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimum decipit inani spe ac specie, quod multis exemplis confirmat Remigius testis oculatus, *libr. primo demonolatr. cap.* 4. his verbis: *Semel armentaria Duzæ* 1. *Kal. Octobr.* 1586. *accepta à dæmone, vt sibi videbatur, pecunia, gestiens domum propere rediit, eam vt numera-* E *ret: sed excusso sacco, nihil nisi testas & carbones reperit. Catharina Metensis Duzæ prid. non. Nouembr.* 1686. *succerdam: Claudia Morelia Serræ.* 3. *Non. Dece.* 1585. *Benedictus Drigens Hara-*

curiæ

curiæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13. Kal. Nouembr. 1586. ac plerique alij, arborum folia. Ioanna à Banno Manerij. 3. Non. Iul. 1585. cum nummum aureum charta inuolutum in via reperisset, vti dæmon euentum prædixerat, atque eum marito cupidè ostentaret: aduertit tandem, non sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in frustra dissiliret. Vna Catherina Ruffa Valleæ ad Mosellam. 5. Kal. Augusti. 1587. agnoscit nummos se tres semel ab eo sine fraude accepisse.] Hæc ille omnia ex actis iudiciarijs se iudice exceptis, cuius exempla libens vsurpo, quia fide publica notariorum, qui iudiciis interfuêre sunt contestata. Sic fert fama Faustum, & Agrippam Magos; cum iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros in diuersoriis numerare; quos qui receperant, post paucu- los dies cornuum frustra vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ; quæ ob crimen sortiarium, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verum cum vti voluit, loco numismatum fimum reperit equinum. Alia huiusmodi narrantur compluria, gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias, *a* cur nolit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antichristo, filio perditionis, vt ei ad sumptum sufficiant; idq; dæmonem ariolo cuidam respondisse, quamuis autem dęmoni, vt mendaci, minime credendum; res tamen à vero parum abhorret. Certior tamen causa, Deum id nec iubere vnquam, (quia non cooperatur ad malum) nec nisi rarò permittere, cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon: nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius? si antè diuites erant, depauperantur: si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus *b* refert Apollonium arte sua thesauros solitum quærere: sed nec Lucianus; nec Philostratus testantur, vnquam eum consecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque Ecclesiæ militantis gubernationem: quæ in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur, quod allicerentur in exitium veris opulentijs, cùm innumerati falsis alliciantur? si diabolus posset arbitratu suo, quos vellet ditare: quæ est mortalium ferè cunctorum auri sacra fames: valde metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret: quare facilè pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Merito itaque ditandi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

Omnia dat Dominus, nec habet ipse minus.

Dei est terra & plenitudo eius, ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, ipse dat cuique, & non improperat, in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant, & conuertantur: vel saltem, vt aliqua eorum bona opera compenset: quod de Cyro & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera misericor-

a libr. 2. de nat. dæmõ.

b in Alex.

diæ expendant. Diabolus de suo, quod det non habet: & reuerà maleficos Vatiniano prosequitur odio, tantumque blanditur vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia: quod vt citiùs obtineat, non raro ipsemet prodit contubernales, & iudici, quasi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miseriis, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniendorum thesaurorum spe: & cùm quærere, contra humanas etiam leges, c persuaserit: tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andræ. Theuerus d narrat ab oculato teste acceptum, de Græculo quodam Macriano, eũ dum in Paro insula thesaurum quæreret, à terra absorptum. Similia quædã in Anastasio refert Cedrenus, & alij plures alia, vnum adscribam admiratione non indignum: *Circa annum Christi. 1520. Basileæ quidam sartor ingenio simplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Augustæ Rauracorum patet ingressus, & vlteriùs quàm vlli alij vnquam poterat progressus, miranda quædam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam descendens, primò per ferream portam se transiuisse aiebat: inde ex vna concameratione in aliam, atq; etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam spectari, & virginem formosissimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus solutis, infernè in horridum serpentem desinentem, à qua manu ad scrinium ferreum deductus fuerit, scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ similem eos cõpescere. Tum clauium fasce, quem collo alligatum gestaret, soluto, arcam recludere, & omnis generis numismata, aurea, argentea, ærea depromere, Quorum non pauca liberaitatei virginis ex ipsa crypta se retulisse ostendebat. Addebat virginem narrare solitam diris imprecationibus, sese, cum regio esset orta stemmate, iam olim deuotam, in tale monstrum mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ rationem superesse: quam si ab illibati pudoris adolescẽte ter deosculata fuisset, tunc enim formam pristinam sibi restitutum iri, & dotis nomine thesaurum omnem, qui eo loci lateret, liberatori cessurum. Affirmabat quin etiam bis sese virginem deosculatum: bis tam horribiles gestus in ea præ gaudio speratæ liberationis obseruasse, vt sibi, ne viuus ab ea discerperetur, metuendum fuerit. A quibusdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam postea aditum ad cryptam inuenire potuit nedum ingredi. a*] Quis non deprehendit illusionem? iuuenis ille mentis non benè cõpos, vel magis, illa de genere Lamiarum, dæmon. osculum petebat, deuoratura post tertium, non permisit Deus, canes illi duo: alij dæmones, vel veri vel fictitij thesauri custodes, numismata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Post annos aliquot alius ciuis Basileensis eandem cryptam ingressus, vt familiæ suæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intemperijs actus fuit, donec tertiã post die miserè interiret. b Paucos ante annos quidã Prior Margullinę cum duobus sociis fossam quandam in speluncã Regis Salai prope Puteolos thesaurorum causa ingressus, miserè interiit, nec amplius visus, vt narrat Vallamontius *lib. 1. Itinerarij sui c. 23.* Andr. Cæsalpinus, *in sua Dæmonum inuestigatione*

c l. prima. C. de thes.

d l. 8. Cosmogr. c. 1.

a Stumph. in Chron. Heluet.

b Idẽ Stumphius supr. & Rhenã. lib. 3. German.

tione c. 12. scribit, quibus hæc confirmantur, *thesaurum quidem* (inquit) *indagatores per magicas facultates multos nouimus: sed qui assecuti fuerint cōpertum non habeo: Pisis tentauerūt quidam nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarūt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ædificia exstitisse ferunt, hodie autem sacris virginibus dicatum, effodere cœperunt, vbi erat ingens pini arbor: sed à dæmonibus adeo infestati sunt, vt præ timore ab incepto desistere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginib. locum habitantibus à dæmone obsessæ sunt.*] Quid mirum, si hanc thesauri illicitam scrutationem in suo solo fieri permiserāt? in hoc mundo pœnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Nemo (meâ sententiâ) prudentiùs aut veriùs hac de re tota disseruit; Paulo Grillando, *libr. de sortileg. q.* 3. *n.* 12. quamobrem conducibile reor, eius verba vobis transcribere: *Arte huiusmodi iactant se posse inuenire thesauros in locis valdè remotis & subterraneis absconditos, & quādoq; inducunt homines in talem insaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inuenienda thesauris huiusmodi: & ista videtur mihi, quod sit vna ex turpiorib. illusionibus, quas dæmon homini faciat, quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis, aut sortilegis huiusmodi aliquos vnquam inuenisse thesauros, aut aliàs aurum vel argentum: sed quamplures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati sunt, velle experiri: qui post multos labores, & diabolicas obseruantias, demum nihil viderunt nec inuenerunt, nisi terram. Et ratio est, quia Deus non permittit, nec vult dæmonem posse thesaurizare, quia aliàs sequeretur, quod isti Magici, Necromantici, ac*

A *cæteri diabolicæ fidei professores, essent cæteris Christi fidelibus ditiores, ac præstantiores: ac quamplures reperirentur, ex ipsis Christi fidelibus, qui animo ditandi prosequerentur illos, nec curarent Christianam ipsam postergare fidem: vt magno thesauro abundarent & venerarentur ab omnibus. Quinimo videmus hodie totum oppositum, quod isti sortilegi, magi, necromantici, & similes sunt*

B *cæteris* Christi *fidelibus pauperiores, sordidiores, & viliores, & in hoc mūdo, Deo permittente, calamitosam vitam communiter peragunt, demum vero infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur, vt in ca.* firmissimè. extr. de hæret. &c. nec mirum. 26. q. 5. *Et ea argutia qua dæmō illos decipit, eadem, & similib. promissionibus ipsi nos decipere student: sed non capiunt, nisi a-*

C *liquos: qui sunt simplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione: vel qui sunt nimium creduli & curiosi: qui auiditate quadam impudenter appetūt scire ea, quæ nulla ratione, aut honesta causa competit sibi inuestigare*, d. cap. nec mirum §. auguria. vers. potentis.] Hactenus Grillandus. Melindenses Indos inuenio solitos merces, quarum iactum fecerunt, conari incantatio-

D nibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu nescio. Lege Castannedam, *libr.* 1. *Histor. Indica* c. 30. permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert, vt eos in suâ superstitione roboret: nō permittente, nequit, & culpam in aliquot erratum incantantium coniicit. Notandum etiam hac in re: quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus: qui id consecuti solerti, atque sagaci coniectura: vt Sarra-

E cenus ille, tempore Guiscardi Normanni in Apuliâ, cuius factum Magiæ Platina c & Collenucius; sed prudentię

e Platina in Leon. Colleu in hist. Neapol. & Bonfinius in Hungarica, Petrarcha in Exempl. ca. de Prudentia.

melius adscribit Petrarcha, pro quo sententiam feret, quisquis rem iustâ lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortissimus & religiosissimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aula & regnis suis exulare iussit: eò quod illi thesaurorum, per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit, & stemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque posteritas tua: quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impiis curiosisq; artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur: quam virtute, tam fortuna tibi sunt dissimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An magi valeant incantare animalia bruta?

DE serpentibus, id non poëtæ tantùm, sed & Christiani credidere. Poëtas laudaui sup. q. 9. plerosq; Virgilium, Ouidium, Nemesianum, ijs nunc accedant Lucilius in Satyr. libro 20.

----Marsu' colubras
Disrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Horatius Epod.

Caputq; Marsa dissilire nænia,

Ouidius de medicamine facili.

Et mediæ Marsis findantur cantibus angues.

Sopire cantu tradidit Maro lib. 7.

Item P. Silius Italicus.

——Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues sopire chelydros.

& Seneca, qui fusiùs describit Med. act. 4.

----triste leuâ complicans sacrum manu
Pestes vocat quascunq; feruētis creat
Arena Libyæ, quasq; perpetuâ niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic sera serpens corpus immensum trahit,
Trisidamque linguam exsertat, & quærens quibus
Mortifera veniat: carmine audito, stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitq; in orbes.

Manilius lib. 5.

Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipient senibusque suis peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque*, rectè est in Gemblacensi m.s. sicut enim veteres, *Vergilium* & *Virgilium*, sic *senus* & *sinus*, scripsere. Nonne sequitur apud eundem Manilium?

Et senibus vires sumit, fluctumque figurat.

Viderint critici, cur ista corrumpāt, redeo ad institutum. Quæ dixi ea confirmat fusiùs idem postea, agens de natis sub vrsæ signo, idem confirmat, quod legi in nostrorum hominum annuis litteris Peruanis, datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorum Indicorum ludibris, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitatam, id ita narrat in collectan. suis Spitillus; *Celebrant & festum aliud superiore non minùs superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur, cubiculo includunt, eique tamdiu ieiunium*

imperant,

imperant, dum excrescant capilli, tum Magi præstigiatores cum senioribus eductum, veluti applicatione quadam, in ædes amici alicuius arctissime illi iuncti deducunt, vbi vetulæ puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita ansere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt festum opportunum apparent B *ablegat. puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus musica vt instrumenta componant, & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emissi sunt, libere furari possunt, quidquid extra cuiusuis domum repererint. Inuitant populos, vicinos, vt variis armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore* C *coronatus, altera manu telo instructa, altera vipera viua dependente, positam in loco quodam ornatissimo sedem occupat, vnde facile colligitur dæmonis esse artes, cum à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatione apprehendit iuuentus, cum coctis & assis anseribus, reposita sunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quātitas.* D *Postea quam milites ad festum vocati, militari quodam ordine & delectu, ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt, vinum illi proximum ebibunt, & præparatas pueroque adhærentes epulas sumunt: tum ad adorãdam rursus viperam regrediuntur, eundemq; cibum & potum repetunt, totosque tres dies hac ratione absumunt, quibus euo-* E *lutis viperā necant. Exin fœminæ (quæ toto festi tempore clausæ domi hærebant) egrediuntur clamantes: Victoria. In celebritate huiusmodi frequēter dæmon apparet: ad cōbibendum, comessandum,* A *festosq; dies læte hilariterq; agendos exhortans.*) Sed & Pet. Chieza scribit omnes Andinorū montium vastos serpentes omnē ferociam, vimq; noxialem posuisse vetulæ cuiusdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aspectu tantum terrere cætera innocuos esse. Rursus idem cōfirmat indicarum Nauigationum historia, hác enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Alosius Cadamustus *a*. Quodq; caput est, patribus Christianis id sacræ scripturæ loca videtur indicare: dum ea, vt sonant, accipiunt: & quæ de Marsis veteres tradidere, vt verisimilia admittunt, DD. Hier. & Basil. & D. Aug. Arnob. quoque Theodoret. Alcymus Beda, & Euthymius *b*. Nec puto iis D. Hilar. repugnare *c*, nam ipse de dæmone accipit, allegorice: de veris serpentibus, patres alii sensu litterali: ipse de Marsis fabulam putat eatenus, qua vulgus putabat ea, vi carminis contingere: cæteri admittunt eo sensu, quem Hilarius negaret, & quem nos retinemus, ad incantationem scilicet, vt ad tesseram, malum genium aduolare, ipsumque serpentes vel exarmare, vel sopire, vel necare. Docet celebre exemplum Magi Saltzburgensis, qui cum omnes, ad vnum milliare, serpentes in quandam foueam cogere niteretur: tandem ab ingenti vno & annoso, in eum exsiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: nunc noluit cogere, sed in magum concitare maluit. Etenim si vi carminis cæteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc quoque exeruisset, idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, qua magi vtuntur: quam si alii chartis non illeuissent, melius curiosis ingeniis consuluissent. Loca scripturæ duo sunt. Apud Dauidem legimus: *Sicut aspidis*

a Nauiga. Ind. c. 28.

b in Ps. 57.

c in d. Psal. 57.

surdæ & obturantis aures suas: quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter d. Naturali ergo instinctu nouit vim sibi ab incantatione inferri posse, hoc genus aspidis tradit Euthymius, *Palamnem*, vocari. Apud Hier. e: *Ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Hoc est qui nequeunt incantari, possunt ergo cæteri, quamquam ne quid dissimulem, sensus potest esse, adeo lethales fore serpentes, vt nequeant eorum morsus sanari: quam explicationem confirmant L X X. dum vertunt, *serpentes mortiferos: quibus non est incantatio: & mordebunt vos insanabiliter.* Melior ergo ad probandum est ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc posse in serpentes: non dubito idem posse in cæteras belluas: vnde Silius:

Harcelo non pauidus fœtas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id solere piscatores, docet Villamontius, *Itinerarij lib.3. cap.12.* Verisimile tamen fateor, quod censuit D. Augustin. f, ob fraudem, qua primi parentes à serpente decepti. Deum frequentius permittere serpentum, quam aliarum ferarum incantationes, & maiorem illorum esse cum dæmonibus familiaritatem: non natura, sed diuina permissione quadam. Sane Grilland. *q.8. in fin. Et ego alias* (ait) *vidi Romæ quendam Magum excellentissimum, Græcum, tempore Hadriani VI. antequam perueniret ad vrbem ipse Pontifex: quod solis verbis compresserat vires cuiusdam ferocissimi tauri, existentis in armento in loco siluestri: quem sic affixum, vt ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam satis debili, arte tamen magica fabricata taurũ ipsum ligatum, quo voluit adduxit media nocte, circiter quatuor aut quinque milliaribus: quæ visa fuerunt per ducentos & vltra viros.*] Sed errat Grillandus, cum putat hæc omnia ipsa verborũ potentia effici potuisse, vt ille Magus asserebat. *quod li.1.* refutatum. Quod in Circensibus soliti incantatione suis equis velocitatem, aduersariorum vero tarditatem, moramq; adferre, docent Arnobius, *lib.1.* Hier. *in vita Hilarionis.* Cassiodorus, *lib.3. epistol.51.*

Quærat aliquis an vt animos, sic & colores ferarum dæmones vere queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Aristoteles, *lib.3. de Hist. anim. c.12.* testis est his verbis: *Sunt aquæ multis in locis, quas cum oues biberint, moxq; inierint, nigros generant agnos: vt in terra Assyritide, agri Chalcidis Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Psychrum vocant: & in Antandria duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur, quamobrem Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.*] Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri esse fontem, quem si oues biberint, mutet vellerum qualitatem & ante candidas, post haustum furuo nigrescere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ si reapse contigerunt, possent circa animátia per aquas hæc omnia Magi. pergam addere nonnulla. P. Nazo, *lib.15.* Metamorph.

.... Medio tua corniger Ammon.
Vnda die gelida est, ortuq; obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum,

d Psalm.57. v.5. ad hũc locum respicit Alceymus lib.1. cap.15.
e 8.v.17.
f lib.11. de Genesi ad litt.c.28.

Narratur, minimos cum luna recesserit orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciūt auroq; capillos
Quodq; magis mirum. Sunt, qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita est obscœna Salmacis vnda?
Aethiopesq; lacus quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicumque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis:
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus. 1. *decad. lib.* 1. *cap.* 5. quod est de mirabilibus Siciliæ.

QVÆSTIO XIV.

An possint aliqua mixta, maxime sensibilia producere seu gignere arte sua?

A SIt propositio prima, *Animalia imperfecta, muscas, vermes, ranas, & huiusmodi insecta, & alia quæ ex putrefactione nascuntur, possunt producere celeriter: non creando, sed actiua passiuis applicando.* Hæc D. Augustin. quem schola Theologica sequitur *a*. Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonē actiua passiuis applicantem, nam ipsi magi plerumque nesciunt, quo ista pacto gignantur, & causas ignorant, vt quando diabolus dat sagis minutum puluisculum, cuius in aerem iactu diuersæ species locustarum, bruchorum, murium, erucarum, & similium animalculorum variæ pestes, statim nascuntur, iubet interdum B primam quæ obuia plantam ex agro illo, quem vastari volunt, euellere: aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullam habent naturalem *b*. Sic possent Magi etiam producere quosdam anseres imperfectiores, qui soliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putrescentibus, vel sane ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebri- C dum incolæ, quibus vocantur, *Klakis & Bernicles c*. Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi est, actiua passiuis applicando non posse, quia hæc ex putrefactione nasci non posse probabilius, & non nisi ex prolifico parentum semine, vel à parente, vel à dæmone incubo matri in- D fuso, prout postea dicetur. Posset etiam dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callide inde educta, occulta quapiam clancularii meatus via ipsi cognita, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alere, & respirare facere: vtpote inter saxa, in quibus non raro imperfecta nasci consueuerunt, muscæ, mures, & E similia. Hoc omnino crediderim contigisse in canibus illis, quorum mentio fit à Guilhelmo Neubrigensi his verbis: *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis finderetur, apparuere duo canes capacem sui in*

a D. Aug. li. 3 de Tir

in ca. 7. D. Bonau. & alii in 2. di. 7. Alex. de Hales 2. p. quæ. 45. D. Th. 1. pa. q. 114. ar. 4.

b vide Nic. Remigi. 1. dæmonolatr. ca. 21.

c Card. lib. 7. de rer. variet. Lobelius in fin. lib. de hist. herbar.

A *eadem petra capacitatem replentes absque omni spiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem esse ex eo canum genere, quos leporarios vocant, sed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum vt dicitur, cito defecit. Alterũ vero stupendæ, vt aiunt, edacitatis Henricus Vvintonienses Episcopus diebus plurimis in deliciis habuit.*] lib. 1. Histor. Anglor. cap. 28. & subdit, in alio lapide inuentum bufonem cathenulam auream circum collum habentem. Censeo huic catenulam à dæmone additam, nam ipse bufo ibidem nasci potuit, vt in carbonariis fodinis Leodicensibus silices ingentes nonnumquam reperti, intra quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis suæ cunis, latebant.

B Possunt etiam dæmones producere quædam insolita monstra: quale illud in Brasilia, altum palmos septendecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis, brachiis leonum, oculis rigentibus, & flammeis, scintillantibus, simili lingua, *d* qualia forte monstra, quæ in Saxoniæ siluis, semihumana facie, capta anno 1240. *e* Nisi fortassis illa sint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata: quæ monstrorũ plurimorum origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marsico Alcippe elephantum *f*: sic anno 1278. apud Heluetios alia leonem *g*: sic anno postea 1471. quædã Papiæ cattum, Brixiæ canem alia: sic 1531. mulier Augustæ Vindelicorum, eodem partu, enixa primo caput humanum membranis inuolutum, mox serpentem bipedem, tertio porcum integrum *h*: & quæ varia huiusmodi leguntur apud recentiores *i*.

C Illud superat admirationem reliquorum, quod Castanneda retulit, *in Annal. Lusitaniæ*: mulierem ob quoddam crimen in insulam desertam naui deportatam: cum ibi exposita fuisset, eam simiorum, quibus frequens locus, agmen circumstetisse fremebundum, superuenisse vnum grandiorem, cui reliqui loco cesserint, ab hoc mulierem blande manu captam in antrum ingens abductam, eique cum ipsum, tum cæteros copiam pomorum, nucum, radicumq; variarum apposuisse, & nutu, vt vesceretur, inuitasse: tandem à fera coactam ad stuprum: facinus hoc multis diebus cõtinuatum, adeo vt duos ex fera liberos susceperit, ita miseram (quanto mors optabilior!) victitasse per annos aliquot: donec Deus misertus nauim eo Lusitanam detulisset: cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte exscendissent, abessetque forte fortuna simius: feminam ad inuisos diu mortales accurrisse, & accidentem ad pedes supplicasse, vti se facinore & calamitosissima seruitute irent ereptum: adsentientibusque, & casum miserantibus illis, eam cum ipsis nauim adscendisse: sed ecce tibi simium superuenientem, inconditis gestibus & fremitibus coniugem non coniugem reuocantem, vt vidit vela ventis data, concito cursu de liberis vnum matri ostentat, minatur: ni redeat, in mare præcipitaturum: nec segniter fecit, quod minatus tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad litus rediens, ostentat alterum, minatur, & demergit: subsequitur & ipse furens, tamque diu nauim natatu insequitur, donec vndæ natantem vicere. Rem tota Lusitania teste notissimam, & à rege mulierem Vlissiponę addictam ignibus, quorumdam precibus vita impetrata lethũ cum claustro perpetuo cõmutasse. Miraris Lector?

d Anan. li. 4. de Nat. dæmon.
e Lycosten de Prodig.
f Alex. ab Ale. lib. 2.
g Stumph. Chro. Hel.
h Lycosth. supra.
i Cardan. li. 16. de varie. Lemnium li. 1.
de occult. nat. mirac. cap. 8.

en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpsalensibus Episcopis: narrant Gotthicos reges ex Vrso & Virgine nobili originem ducere: & Ioannes de Barros Pegusianos & Sianitas Indię gentes, à cane, qui cum muliere corpus miscuerat. *a* Verùm his ego non sum credulus: qui certus sum ex homine, & ferâ verum hominem nasci non posse, quia ferinum semen perfectionis illius est expers, quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur, quare si quid ex tali mixtione nascatur, monstrum id fuerit, non homo. Sequitur enim deterioris seminis conditionem talis fœtus: quare vt summùm hominis aliquam speciem præbebit. Nec enim crediderim, censendum perfectum brutū eius speciei, cuius alteruter parentum: (v. g. ex Lusitana nati, nec simij, nec homines erant) sed monstrum quoddam mixtæ speciei & imperfectæ, vt mulus ex equo & asino, thoës ex hyænâ & lupo: quare nec arbitror, si commisceatur sibi simili, vel alteri bruto perfectæ speciei, brutum vllum geniturum. Confirmat hanc sententiam cordati Historici Petri Chiezæ narratio, qua tradit rupices illos Andinos solitos ingentibus simiis se commiscere: & natos inde fœtus caput humanum & pudenda habere, cætera simijs similes esse: feros iuxta ac fœdos, qui non loquantur, sed terribiliter vlulent: & ab ipsis quoque Indis, pro monstris haberi. Denique in prouincia Aulaga mulierem Indam ex cane tria monstra peperisse hæc ille, 1. *part. Histor. Peruanæ: cap.* 95. Præterea in nonnullis exéplis citatis, imaginatrix vis & corruptio seminis, & superfluorum in vtero humorum copia, suam sibi singula partem possunt vindicare. Fieri potest pręterea, vt mulieres harum aliquæ de strigum numero fuerint, & dæmon incubus calidum horum animalium semen illis infuderit. cur qui potest humano sic abuti, nō possit & ferino? Sanè in illis exemplis, de Indorum populis & Gotthorum regibus putarim hoc dicendum: quod dæmon in ferarum talium effigie fœminas compresserit, quod eum posse docebit sequens quæstio. Verissimam narrationem his adiungo. In hoc ipso Belgio fuit nefarius quidam: qui vaccæ se commiscuit. Post visa bos prægnans, & post aliquot menses edere masculum fœtum, non vitulum, sed puerum: adfuêre non vnus, deque matris vaccæ cadentem vtero adspexerunt, leuatumque de terra nutrici tradiderunt, adoleuit puer, baptizatus, & institutus Christianæ vitæ præceptis, pietati se addixit: &, pro patre, seriò pœnitentię vacat operibus: homo quidem perfectus, sed qui sentiat in animo propensiones vaccinas, pascendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc sentiendum? nonne hominem esse: planè crediderim: sed ex vacca matre natum abnuo, quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulsor, mox vaccam prægnantem fecit videri: cùm voluit, alicunde infantem surreptum attulit, & vaccæ parturienti, quæ vento grauida erat, puerum sic supposuit: vt à vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer persuasus se vaccæ filium, matris putatæ propensiones hausit imaginando. Nam vt verus homo, ex seminis vaccini materia, nascatur, & organica illa dispositio perfecta humani corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur: id philosophos omnes mecum arbitror, inter ἀδυνατα, computaturos. Illud vero Manilij, monstrorum productio-

a Videte Torquemandam Horti floridi Dial. 1.

nem astrorum in fluxibus & fato Stoico ascribentis, sectæ est deliramentum.

Permiscet sæpe ferarum
Corpora cum membris hominum: non seminis ille
Partus erit, quid enim nobis commune ferisq;
Quisue in portenti, noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cœlumque interserit ora,

Cæterùm Andr. Cæsalpini Paradoxum: sine semine, bruta perfecta equos, boues, elephantos, imò & hominem quoad corpus, ex Solis calore, & putredine sola nasci posse: quod multis probare conatur, *lib.* 5. *Peripatetic. Quæst. q.* 1. vnde sequeretur arte Magica hæc omnia produci posse applicatione agentium ad patibilia: mihi nondum potui in mentem producere, vt id verum esse, vel suspicer. Qui non ignorem, præparationem materiæ ad formas animantium, quæ perfecta nuncupatur, dependere à virtute seminaria, & formatrice: quæ ad perfecti animalis conformationem opus habet, non tamen primarum qualitatum mixtura & temperaméto, quod à cœlorum influxu, & solis calore recipit: sed præterea perfecti: animantis cooperationem exigit, vt cordati omnes Theologi & Philosophi fatentur, quos citant Conimbricenses nostri, eruditè hoc commentum refellentes, *in* 2. *de cœlo c.*3. *q.*6. *art.*3. *&* 4. quos (curiosè lector) suadeo tibi legendos. Illud etiam considera, hominem quoad corpus sic gigni, vel sibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere, sic monstrum gigni posse: imò nec monstrum quidem: quia inanimatũ, quæro enim quà illa humani corporis massa anima animabitur? humana? at hoc est delirium Paracelsi, hæreticum, vt aliàs ostendi: ferina? sed ferarum anima nõ potest humanum corpus informare, quia longè aliàs requirit dispositiones, longè dissimiliores, quàm anima bouis & canis, constat tamen corpus caninum à bouis anima informari nõ posse, quale ergo hoc monstrum, aut quid futurum?

Certum est monstra nasci aliquando diuina vltione. Docet Dockumensium Frisiorum pœna, ob eorum Episcopum S. Bonifacium cum socijs cæsum. *Nam horum Sanctorum indignam mortem* (ait Kempensis) *in filios filiorum Deus vindicauit: vt passim ex eorum familys (quorum maiores tam nefariũ scelus perpetrarunt) in hunc diem videantur in occipite habere, grossos crines subalbi coloris, in modum caudæ cuiusdam bruti animalis, vt iustè dixeris,*

Sentit adhuc proles, quid commisere parentes.

Ita Cornel Kempius Dokumensis, *lib.* 2. *de Orig. Frisior. cap.* 21. Imitemur Samsonem, & caudam caudæ connectamus, scribit Polyd. Virgilius, *Hist. Anglor. lib.* 13. in hanc sententiam: eo quod rex Henricus II. ostenderet sese infensum B. Thomæ Cantuar. sanctum virum, *iam sic vulgo negligi cœpisse, contemni, & odio haberi: vt cum venisset aliquando Strodum: qui vicus situs est ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Rocestriam alluit: eius loci incolæ cupidi bonum patrem ita despectum ignominia aliqua afficiendi: non dubitarint amputare caudam equi, quem ille equitaret, seipsos perpetuo probro obligantes. Nam postea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere, qui id facinus fecissent, nati sint instar bru-*

torum animalium caudati. Sed ea infamiæ nota iampridem, cum gente illa eorum huminum qui peccarunt, deleta est.] Sic Polydorus: cuius vltima clausula, an in gratiam adficta, an ex vero? nouit Deus, conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent pensi vera an falsa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelmus Tookerus Reginæ suæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuisset. Citra iocum: apud Thom. Cantipratensem reperio, *libr. 2. de Apibus:* Nobili cuidam venationis gratia festos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocant) more flaccis ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An sint vnquam dæmones incubi & succubæ, & an ex tali congressu proles nasci queat.

A Xioma 1. sit, *Solent malefici & Lamiæ cum dæmonib. illi quidem succubis: hæ vero incubis: actum Venerium exercere.* Perperam hoc negarunt complures hæretici; *a* inter quos pars ista negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli: sed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broideus, *b* ex Italis Cardanus, Ponzinibus, & Bapt. à Porta, sed horum auctoritas nō magna, si cum contrarium asserentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, vt verendum sit ne pertinaciæ & audaciæ sit ab ijs discedere: Communis namque hæc est sententia Patrum, Theologorum, & Philosophorum doctiorum, & omnium fere sæculorum atque nationum experientiâ comprobata. Vt cæteros taceam voluêre Plato, *in Cratylo*, Philosophus, & verus Synagoga D. Cyprian. D. Iustinus Mart. Clemens Alexand. Tertullian. & alij, qui vetustiores patres, in eo quod voluerunt dæmones, posse cum mulieribus rem habere, optimè senserunt, in eo vero à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiusmodi concubitu Mosis etiam xerba, *d* de filijs Dei & filiabus Caini receperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur à D. Hier. in c. 6. ad Eph. & D. Aug. quem communis schola Theologorum cum D. Isidoro sequitur: *e* & pro eadem pugnat Bulla Innocentij 8. Pontif. contra maleficos.

Probantur hæc ratione & simul explicantur: Dæmones (quod postea docebo) possunt defunctorum corpora assumere, vel de nouo sibi ex aëre & alijs elementis ad carnis similitudinem palpabilia effingere ac formare, possunt illa pro libito mouere & calefacere, si ergo possunt, quem natura non habent sexum artificiose exhibere, & vitijs specie fœminea, fœminis specie virorum abuti, & has subiicere & illis se substernere, possunt etiam aliunde acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quæ axioma istud primum supponit: quod cum possint, & eos facere doceat experientia, non est cur dubitemus.

Axiom. II. *Potest etiam ex huiusmodi concubitu dæmonis incubi, proles nasci.*] Maior est difficultas huius axiomatis, quæ tamen tollitur, quando benè & dilucidè tota res explicatur. Sciendum ergo quod potest,

a Pet. Mar. V Vierus, Chytreus, Lerchem. Biermanr. Fich. Godelman. & alii. *b* Additio. ad c. 11. Pori Roman. *c* Videte hos citatos apud Sixt. Senens. lib. 5. Bib. sacr. annota. 77.

& Pamelië in Error. Tertulliani Anno. 1. quib. adde Plethonē lib. de mirabilib. & longæuis. Pererium lib. 8 in Genes. dis. 1.

d Genes. 6. art. 2.

e Aug. li. 15. de ciu. Dei. c. 23. Isid. li. 8. Orig. Ale. de Hal 2. part. qu 68. Thom. Bonau. Scot. Dur. Gabr. in 2. dist. 8. Guil. Paris. de vniu. pa. vlt. c. 24. Abulen. in c. 6. Gen. q. 6. & c. 7 Exo. q. 12. Auct. mallei malefic. Grill. Remig. & alii I. C. cōmuniter & ex medicis Simphoriā. lib. 2. prax. c. 7. Cæsalp. de dæmon. inuestigat. c. 16. Condröch. lib. 3. de morb. venef. c. 10. Valesius de sacra Philo. capit. 8. in princ. &c.

(præter ea quæ diximus) diabolus semen aliunde acceptum (v. g. in ea, quę somnianti viro contingit, illusione) deferre, & qua est agilitate & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in semine quantumuis ille subtilis & aëreus sit ac facilè dissipabilis, conseruare, & illud denique quo momento mulier ad concipiendum optimè disposita, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri semini commiscere, hanc conclus. tenuere auctores postea citandi.

Axioma. III. *Attamen dæmones nequeunt, vi sua & ex propria substantia, more animantium, generare.*]

Probatur, quia nec dæmones inter se vllam habent indiuidui, vel speciei multiplicationem, nec dæmones corpus aëreum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos M. Anton. Natta. *libro 7. de Deo, fol.* 75. docuit, Francisc. quoque Georg. & Caietan. & tenendum est) quare nec in proprio suo corpore commisceri possunt, (vt C optimè docet Perer. *d. lib. 8. disp. 2.*) nec vllum semen; nedum prolificum, quantumuis tenue, habent (qui fuit error Marci Ephesij, Iosephi, & fortassis Athenagorę, Tertullian. & vetustiorum illorum Patrum.) quomodo proprium semen habere possint, cum semen sit substantiæ corporeæ viuentis pars, & residuum cibi optimè concocti, ex meliorum scriptorum sententia? *f* dæmones vero sunt substantiæ incorporeæ, & ideo de suo non possunt corporeum semen præstare: sunt etiam expertes animæ, vegetantis autem animæ functio est naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideò certissimum est hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admit-

A tunt: & hanc duntaxat conclusionem asserere voluerunt; non verò, præcedentẽ secundam negarunt; scriptores quidam magni nominis, vt D. Chrysostom. & alij; *g* quorum sententiam retuli & explicui olim, *Comment. in Senecæ Herc. Furent. v.* 447.

Quæ aduersarij obijciunt exempla, illusarum aliquando muliercularum; ea nos non refellimus, nec reiicimus, B præsertim contestata illa mira apud Iaquerium & Martinum Arelatens. *h* sed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquam ergo id verè contingit, ex particulari affirmatiua inferunt vniuersalem etiam affirmatiuam, in materiâ non necessariâ, quod ineptum est.

Dicimus ergo. *Ex concubitu incubi cum muliere aliquãdo prolem nasci posse: & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, sed illum hominem, cuius semine dæmon abusus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus, *in Numa*, Paracelsus hæreticus, Vlric. Molitor, *de Pythonicis mulier. cap. vlt.* & Nicol. Remig. *lib.* 1. *dæmonolat. c.* 6. sed argumentis fulti leuiculis: non negat, dubitat, duntaxat Bened. Perer. noster, *lib.* 8. *in Genes. disp.* 3. Sed hoc olim affirmarunt D Ægyptij teste Plutarcho, & affirmant communiter Scholastici, qui omnes etiam optimi Philosophi fuêre. *i* Probatur manifestâ ratione ex iis, quæ dicta fuêre pro explicatione. 2. Axio. Accedunt plurima exempla ab illis & alijs narrata: quæ si vera sunt, haud dubiè iuxta has conclusiones explicanda sunt. Vetustas obtrudit suos semideos, Hercules, Sarpedones, Æneas, Ser- E uios Tullos; *a* Anglia, Merlinum: *b* Pannonia, Hunnos ex Arlunis strigibus Gothicis & Faunis natos. Chieza *cap. 27. p. 2. hist. Peruf.* scribit in Hispa-

niola

f vide Ti- cap. l. connub. 15. a. n. 12. Naclantum de vegetatiua Potentia Theorem. 13. Vallesiũ de Sacra.

Philos. c. 3. Spinosam. in Proble. *g* Chrysost. hom. 22. in Gen. Cassia. collat. 8. c. 21. Philas. adu. hæres. Plato in Sympos. & forte Scalig exercitat. 75. *h* Iacquet. lib flagelli hær. Martin. Arles de supersti. num 7. *i* D Thom. Halen. Bonau Scot. Gabr. Abulens. Guill. supr. citati, nec nõ Richa. Palud. Vict. Med Moli. Alf. à Castr. Syluest. Spinę. Itaque c 6. Mendoza in quodlib. q. 6 ex 1 C. Gul. Binsf. Mar. de Arles. Franc. Vales. medicus item alii Auct. Mallei & Nider. *a* ita Hom. Virg. Clem Alex Arnob. lib 4. cõtra gent. & ipsum. Plat. iuxta Orig l. 6. cont. Cels. *b* Vincent. Belluac.

l. 21. spec. hist. Poly. Virg. & alii.
c Iornand. de rebus Gotth. & Luitprandus.
d id ope. l. 3. c. 27.
e Fontan. in hist. sacra de statu relig.
f Mol. 1. p. q. 50 a. 1. auctor etiam vitæ D. Bern li. 1. c. 6. He. Boet. li. 9. hist. Scot. Fr. Picus l. de præno tione. Pet. Bin. p. 1. de confess. malefic. concl. 5. Lau. Ananias lib. 4. de nat. dęnop.

niola solitum *c* Corcoton dæmonem misceri mulieribus & ex eo natos bicornes nasci. Cliuensium quoque ducum stemma huc retulit Helmandus li. 4. apud Belluacensem *d*. Xacam suũ Iapones talem esse volunt: nec desunt qui Lutherum in hanc classem retulerint *e*. Et ante sexennium, in primario Brabantiæ oppido, punita fuit mulier, quod ex dæmone peperisset: & nostris temporibus id contigisse, etiam Lud. Molina, ex nostræ Societatis Theologis, prodidit, & cõplures alii gentium diuersarum scriptores allatis exemplis confirmarunt *f*.

Videte nunc quam leuia sint argumenta, quibus hanc alii sententiam impugnant, maxime Nic. Remi. quorum primum arg. est. Dæmon & homo specie differunt. ergo ex hac copula sequi nequit proles. *Resp.* consequentiam esse nullam, tum quia ex equo & asina, & aliis specie discrepantibus animalibus muli, thoes: leopardi, pantheræ & aliæ hybrides gignuntur: tum quia generatio hîc non tribuitur dæmoni, sed homini, cuius est semen, vt recte D. Tho. quodlibet. 6. a. 8. ad 6. & ideo hic ex homine, hoc ex viro & femina, nascitur homo.

2. *argum.* Dæmon est expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit esse auctor & origo actus vitalis. *Resp.* Vim hanc vitalem, non inesse dæmoni, sed ipsi semini: sicut vis calefaciendi non inest scypho propinanti, seu tubo fundenti, sed ipsi vino. vide D. Tom. *sup. ad* 5. & Sprengerum 1. *p. Mallei q.* 4. *ad* 2.

3. *argum.* Semen, quod dæmon infundit, sagæ fatentur esse frigidum & nullam adferre voluptatem, sed horrorem potius: quare nec poterit inde generatio consequi. argumentum hoc fuit Marci Ephesii, apud Pselum. Confirmat Remigius cõfessione sagarum, quæ fassæ sunt omnem sensum voluptatis è tali copula abesse, imo & summum se dolorem percipere. *Resp.* cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani & spurca refellenda, insumere verba. Certum ergo videtur dæmonem, quando vult sub certi alicuius viri specie deludere, & non vult scire se esse dæmonem: tunc quam potest aptissime imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur: quare necessario tunc curat, vt si quidem vult generationem sequi, (quod rarissime accidit. nec enim ipse sua vnquam causa generationem intendit, qui sibi simile nequit gignere: sed aliquando duntaxat, in gratiam succubæ id operantis, conatur generationem ex alio semine) adhibeat necessaria ad generationem: quare & prolificum semen quærit, & inuentum conseruat, & tanta celeritate perfert: vt vitalis spiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit: Quando vero non intendit generationem: tunc infundit aliquid seminis instar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: sicque etiam corpus assumptum temperat, ne contactu timor, horror, aut aspernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem esse non ignorant: vtplurimum semen fictitium & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolem nasci non posse. Deinde constat, sæpe eum interrogare succubas: num velint impregnari? quæ si assentiantur, assumit verum semen aliunde actu carnali decisum, vt dixi & docet Sprengerus *g*. Quæritur autem, non tam quid fieri soleat, quam quid fieri possit. Vnde

g p. 2. mallei q. 1. c. 4.

ad confirmationem quoq; argumenti, patet solutio : voluptatis sensum quando abest, abesse: vel quia Deus id prohibet prouide, vel quia dæmon vult eum non adesse: vt sic maior sit peccati fœditas atque malitia, adesse autem potest hic sensus : si Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum à succuba percipi : profecto quæ ad delectationem in hac spurcitia necessaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuisse non raro, constat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potissimum vno Sardicensis sagæ, & Virginis Hispanæ nobilis deceptæ, quæ inuenias apud Torquemadam *Dialo.3:* & Grilland. *quæst.7.num.8.& 9.* idem ex plurium confessione asserit Alfons. à Castro *libr.1. de iusta hæret punit.cap.16.*

4. *Denique addunt:* haud esse credendum: Dominum Deum concurrere ad huiusmodi actum, aut animam tali corpori ex huiusmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Resp.* dæmonem quo ad naturæ operationem, hic duntaxat esse instrumentum, & applicare solummodo agens principale : quod est verum semen humanum. Deum itaque concurrere ad vltimam dispositionem organici corporis, ab humano semine nati : accidentarium vero quid esse, & morale duntaxat, peccatum sagæ atque dæmonis malitiam. iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam, peccato vero, cuius auctor non est, non adminiculetur. Si quid huiusmodi valerent argumenta. sequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex incæstu, proles gigni posse. Respondent diuersam esse rationem : quoniam in his ordo naturæ seruatur, non vero in illo dæmonis Hymenæo, Hæc responsio friuola est. nam etiam in casu nostro naturæ ordo, quo ad physica generationis præcipua principia, seruatur. natura enim duntaxat postulat, vt ex viri prolifico semine, apte mixto semini muliebri, proles nascatur. *Vlt.* Molitor argumentatur, secundum Conciliatorem principium gignendi est cor: ergo dæmon illo semine non potest ad generationem vti. quia deest virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Resp.* siue à corde siue à cerebro vis gignendi oriatur, spiritus genitalis ipsi semini est implantatus in ipsa seminis ab humano corpore decisione. dæmon vero hũc spiritum cum calore suo tantum conseruat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dæmone succuba liberi nasci poterunt: hoc nec Ægyptii olim concedebant, nec ego crediderim fieri posse. Longe enim plura hic requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longe plura matres quã patres suppeditant, in conceptione par forte vtriusque conatus: post, omnia solius sunt matris. requiritur tractus temporis, vt semen in corpus organicum commutetur, & absolutissima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo, & alia pene innumera naturæ arcana: quæ omnia vtrum tam multa, tamdiu dæmon in assumpto corpore queat præstare, plurimum dubito, & potius arbitrer non posse: si possit, etiam succuba poterit concipere. Interea dum quis conuincat hæc illum omnia posse, censeo, quos legimus matre succuba dæmone natos, vel suppositios fuisse alterius fe-

minæ veros partus, vel ab alio dæmone prolem ementitam, vt non raro contingit ad priorem suppositiui partus fraudem lubens retulerim cum Io. Reynardo [*libro de peregrinat. generis hum. serm. de impugnat. hom. per diabol.*] quod de Pictauorum Comitum ex Melusina origine referunt fabulosæ Francorum Historiæ, item de Andegauensis familiæ stemmate Polyd. Virgil. *a* & alterius cuiusdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bell. *b* & quod ex ore ducum Bauariæ & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus *c*: nec admodum dissimile, quod de nobili Bauaro narrant alii, ei, cum defunctam vxorem ferret impatientius: quadam nocte fœminam rediisse, seque resuscitatam dixisse, & marito conuixisse, & ex eo liberos suscepisse: quodque futurum prædixerat, tandem, conuiciis & blasphemiis non se abstinente marito, subito muliebri veste penes illum derelicta, euanuisse. Dæmon sic Nobili huic imposuit, & aliunde subtractos furto liberos sibi supposuit. Ad posterius genus fraudis refero paruulos: quos non ex incubis, sed per fraudem, quasi ex succubis dæmonibus natos vulgo *Cambiones* vocant: & feruntur adeo esse lacte insaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhaustis, macilenti perseuerent. ponderosissimi tamen, & tandem post aliquot annos euanescant. Itali, à continuó vagitu, *Vagiones* appellant: Germani, vt indicent suppositiuos esse, nominant, **Wechselbalg** vel **Wechselkindt** *de his vide Spreng. 2. p. mallei q. 2. c. 1. 7. Guilh. Paris. p. vlt. de vniuerso, cap. 25. Anan. lib. 4. de nat. dæm. Molitorem de Pythonic. mulier. cap. 6.* Talem arbitror fuisse puerum, quem per Galiciam & Asturias Hispaniæ ante annos 15. Mendicus quidam, summa cum defatigatione humeris baiulabat: cum ex nostris eum quidam in itinere repertum prope flumen, vt transuadaret, misericordia motus, retro se in iumentum sustulisset, vix valida bestia potuit eum in alterā ripam exponere. Paulo post mendicus comprehensus, fatetur eum puerum, non puerum, sed diabolum, fuisse, qui sibi promisisset, omnes se ad eleemosynas ei conferendas pellecturum, quamdiu sic circumferretur habitu pueri morbosi, & fasciis inuoluti.

a l. 13. hist. Angl.
b Hist. l. 3. c. 26.
c Not. in Metamor. Ouid.

His consentaneum est, *posse dæmones efficere, vt virgo mente & corpore permanens, non tamen sine virili semine, concipiat.* probatur. quia potest virgini dormienti & ignarę aliunde sumptum verum & fœcundum semen, sine congressu carnali, hymene aliisve claustris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conseruetur, hoc dæmon nequit. cum enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur: quæ virtuti diuinæ reseruatur: id sine speciali miraculo, fieri non potest. Propterea, cum Caluinistæ negant hoc septū virginalis in partu Christi Domini clausum mansisse: præcipuam certe miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergensi puella, quod recitat *d* Oiderius, caute legendum est, & de mentis tantum virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam, qua conceperat. Nec à viro mulier cognosci potest, sine virginitatis iactura, nec impregnari, nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores narrēt de variis, quæ conceperint duntaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, prius fuerat effusum, sed non credo. &

d Formic. c. 10. l. 5.

video id etiam negari ab Andr. Laurentio lib. 8. histor. anatom. q. 11. quia neque virtus attractiua matricis, tam à se longe queat vim exserere, neque aqua solertiam habet, quam dæmon spirituum euaporationem prohibendi, & semen illud, si fœcundum fuisset, fundum aquæ petiisset, non supernatasset. Sic Hebræi fingunt Ben-syram ex filia Ieremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mãsit. Simile refert Auerroes & de alia Alex. Magnus *de format. hominis cap.* 1. Minus incredibile est, quod scribit D. Thomas *e*, posse fortassis mulierem, absque miraculo & salua virginitate omnimoda, concipere: *sicut* (ait) *dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat: qui cum in somnio pollueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit.* hoc sequitur, & à dæmone idem præstari posse, cõtendit Abulensis com. in c. 19. Gen.

e Thom. quol. 6. art. 18.

Item quæri scio, an dæmones cum sagis nonnunquam exerceant præposteram libidinem? sciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt post comp. Theolog. & Antonin. 1. *p. sum. tit. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamijs num.* 64. & Benedic. qui hos non citat *lib.* 2. *peccat. sum.* 6. 8. hoc omnino negant: neque id compertum confessione Sagarum Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ: sed de lamiis Italiæ id quasi notissimum affirmat Siluester Prieras *de Strigomag.* & Ananias *lib.* 4. *de nat. dæmon. fol.* 148. & etiam, ab illis affirmari fatetur Ponzinibius supra. Nimirum nihil adeo sordidum est, quod non κακοεργὸς iste subeat. vt hominum animas certiore exitio inuoluat, ideo offert cuique, quo illum capi posse sperat. Nec vllum scelus est, quod fæx ista hominum auersetur. Possunt itaq; Iudices, etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla est, quæ contrarium conuincat. Porro sciat confessarius, tunc videri esse duplex crimen mortale, vnũ contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatũ, quam si cum dæmone more humano, ac naturali commiscerentur.

Vltimum in hac quæstione dubitatio nascitur, *Vtrum vi magica fieri queat, vt gigantes nascantur, vel pigmei?* Quoad Gigantes Fran. Valesius *d. c.* 8. affirmat id fieri posse: si dæmones seligant semen non qualecunque, sed plurimum, crassissimum, calidissimũ, spiritibus affluens, & seri expers: Id vero eis facile esse conquirere, diligendo homines calidos, robustos, & abundantes multo semine, quibus succumbant: deinde & mulieres similis conditionis quibus incumbant: *& vtrisque & viris,* inquam, *& fœminis, voluptatem maiorem solito afferendo tanto enim abundantius semen emittitur, quanto* (ait) *cum maiori voluptate excernitur: poterant vero illi voluptatem augere, & titillando plurimum, & imaginationi plurima ad rem facientia repræsentando. plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religiosi viri, & Deo adeo dediti, vt imaginationem etiam compescant, eiusmodi motus non persentiscant. Robusti ergo & grandes vt nascerentur, ita poterant dæmones procurare.* Hęc ille doctus simul Physicus & Philosophus, de eo quod fieri potuit ꝑclare, sed erronee, quatenus Gigantes illos SS. putat ex dæmonibus incubis & succubis ita procreatos, quod iam à Theologis improbatum docui. Nos inde sumamus tantum, non repu-

gnare hoc dæmonis potentiæ & industriæ. Nam Gigantes fuisse impudentis proteruiæ sit negare cùm S.S. testetur *Genes.cap.6.* & omnium Gentium Annales similia multa proferant. *Diodor.l.5.* & 9. *Plutarch. in Sertorio Philostratus, in Heroic. Plin. Solinus, Marian. Scotus & alij*, memini me nonnulla notasse *aduersarijs in Senecæ Tragedias:* & miror Goropio Becano placuisse, tam ardenter in ea, quæ de Antuerpiensi nostro Gigante narrantur declamare. Dentis eius magnitudinem ferre non potuit. quid illa tamen, ad maiores molares Siculorum Ciclopũ, quos vidit, appendit, penes se, insignis historicus. Thom. Fazellus, habuit? Non iniucunda lectio verborum eius opinor futura ciuibus meis, vt hoc antiquitatis patriæ cymelium sibi ab homine Campiniensi tam facile extorqueri non patiantur. Prolixa planè res est, adscribam & decerpam breuiter. ad Erycem montem anno 1342. cadauer in antro inuentum portentosę magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Siciliensium modiorum capax erat: cuius etiam Bocatius fecerit mẽtionem *lib.4. de Geneal. Deorum c.68.* Anno 1516. in Mazareno agro cæmentarios effodisse cadauer hominis cubitorum staturæ circiter 20. caput habens dolij instar, molares dentes singulos, vnciarum 5. pondus æquasse, quos (ait) se vidisse. Penes se alios esse non paucos, Melillis effosorum gigantum, dentes, quaternarum vnciarum: habere quoque se os humeri latissimum & penè monstruosum alterius gigantis Hyccarensis. Duos sibi molares alios, 4. singulos vnciarum, datos à Simeone Pigliono, cadaueris 18. cubitorum propè Panormum, anno 1547. Sequenti anno ibid. à Geor.

A Adorno cadauer aliud, cubitorum 20. repertum. Iatralis an. 1550. inuentum cadauer cubitorum circiter 22. cuius caput 10. ferè circuitum pedum metiebatur. Addit multa similia, quibus singulis recensendis non est, cur inhæream. illud notat ceteris etiam ossibus in cinerem contactu tandem abeuntibus dentes nostris similes, sed maiores, integros, effigiatos, subalbos, &
B carie carentes remansisse: quod etiam in dente illo Antuerpiensi olim visebatur. Hetruscorum gigantum vetus quoddam, An. Pomponij Lethi, epigramma meminit, Britannicorum Camdenus: aliorum alij. Ipse D. Augustinus scribit se vidisse in littore Vticensi molarem dentem adeò magnum vt molaribus centum communibus posset exæquari, *libr.15: de ciuitat. Dei*
C *cap.9.* Prætereo quæ Franc. Patricius *Dial.3. de Hist.* ex Hemone Eremita de Emiphimis & Gyginis retulit, quia fabulosa.

Restat de Pygmæis: posse dæmonem efficere causis contrarijs adhibitis, vt ad iustam humani corporis staturam homines non perueniant, non est dubitandum. sic enim videmus artificio humano, nempe potu vini adusti, & inclusione
D in ollis paruis pusillos illos catellos, delicias domicellarum parari: & lucri auidi parentes, impiè certè, certis medicamentis efficiunt, vt filij pumiliones nascantur. Omninò tamen crediderim, hac in re minimam quoq; corporis humani quantitatem, etsi ignotam, dari, infra quam nequeat anima rationalis potentijs suis vti, & efficaciter corpus illud informare. Quare scri-
E ptoribus etiam illis assentior, qui licet agnoscãt cubitales seu trium spitamarum homullos, quos *Pygmæos* vocant, gruum hostes, quos post Aristotelem

lib.2.de hist. animal. c.12. Philostrat. *in Hercule dormiente* Plinius *lib.7.cap.* 2. Claudianus, Iuuenalis, Solinus, & alij descripsere: tamen meritò arbitrantur, eos non esse veros homines, sed bruta, vel monstra, & ad classem Simiarum referendos. *Vide si lubet, Gellium lib.9.c.4. Cœlium Rhodiginum lib. 4. lect. antiq. c.3. & Cardanum libr. 8. de rerum varietat. & Lud. Viuem in c. 8. lib. de ciu. Dei & Bonifacium Simonettam lib.4. epist.* c.10. Repertam anno 1600. in Peruuia Nanorum prouinciam inde scribitur litteris P. Ruizij, quas hoc anno 1601. legi.

Nec negari potest *Pygmæos* fuisse; & staturæ breuissimæ. colligo vtrumque ex loco Ezech. 27. vers.11. *Pygmæi in turribus tuis* scio hoc aliter & aliter verti, & versiones poni à D. Hieron. ad eum locum: sed noster meritò secutus est Aquilam ita vertentem. Symma. *Medos* vertit, quod placuit Theodoreto, Chaldæus Paraphrastes, *Cappadoces*. Verum. ג est de vocis radice, & ideò Theodotion, non satis certus, quid גמר significaret Hebræũ גמדים gamadim retinuit. Diuus Hieronym. gnarus, גרמי significare cubitum brachij, seu mensuram cubitalem *Iud.* 3. *versic.* 16. vnde גמיר cubitalis vertit, *Pygmæos*, quorum hæc est mensura staturæ. Item Diu. Hieronym. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmæos* non accepit, vt nomen proprium, sed vt appellatiuum, quia interpretatur bellatores promptissimos quasi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς cuius vocis vna interpretatio est, pugna seu pugilatus, altera mensura cubiti, quod sequitur Diu. Augustin. *libr. 16. de ciuit. Dei cap.7.* Hinc ortæ variæ interpretationes. Quibus videbatur de Pygmæis illis propriè dictis accipiendum, quidam comminiscuntur, eos fuisse bellicosissimos, visus acutissimi, & sagittandi peritissimos, & ideo illis turrium custodiam permissam, sic Dionys. Carthusian. Verum id vnde probant? certe vix credendum, potuisse eos loricam iaculis suis penetrare. Aliud itaque satis ingeniosè commentus Liranus, robur Tyri describi, & munitionum eius, tale, vt etiam à pumillis istis turres defendi potuerint contra hostes potentissimos. Contortum id quoque, nec satis beneuolum aut consentiens contextui. Reor omnino, *custodum* seu *robustorum*, (vt vertunt L X X.) mentionem fieri; sed hos vocari *Pygmæos*: non quod statura tales, sed quia turres tam altæ, vt viri etiam fortissimi & maximi in imo versantibus vix cubitales apparerent. sic vulgatam cum LXX. versione & cum Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem censeo; paratus sequi docentem certiora.

De pumilionibus his ex Nonnoso ista Photius bibl. fol. 3. ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσὰν πλέοντι, τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων καταλυτικότι τοιόν δή τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα, τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες πλὴν δέρματι τινὶ μικρῷ τὴν αἰδῶ περικαλυπτον, οἱ πρεσβευκότες ὁμοίως ἄνδρές τε καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπεδείκνυντο οὐδὲ ἀνήμερον. ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit earum translatio de loco ad locum?

A PRima sententia est, huiusmodi equitationibus & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolica illusione interesse: hanc sententiam cum Luthero & Melanchthone multi sectarij tenuerunt: *a* sed & Catholici quidam, ex Hispanis integro libro quidam minorita Fr. Samuel & auctor fortalitij fidei, eiusdem ordinis, & Martinus de Arles canonista, ex Italis Ponzinibus integro ferè libro, Bapt. à Porta *libr. 2. suæ Magiæ Naturalis*, & cuius tempore res nondum satis explorata erat Alciatus *lib. 8. Parerg. c. 22.* ex Gallis Duarenus; Ærodius, & Mich. Montanus. ex Anglis olim Ioannes Salisburiensis *libr. 2. Polycrat. c. 17. in fin.* ex Germanis, idem vult Phil. Camerar. extremo cap. 72. operæ succisiuæ, & Vlricus Molitor *de Python. mulieribus c. 8.* & hoc se sentire subindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de fascino c. 12.* Sed nituntur argumentis parum vrgentibus. Quid enim solisne id asseritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & secundum sæculum prudentes, idem fatentur, puniunturque? Age sint sæpè, qui à dæmone illudantur, sensibus internis externisque vinctis & sepultis, phantasia etiam fortè læsa perturbataq;: age, queat diabolus læsis corporis virib. & animi facultatib. plura homini persuadere, quam vel vini copia oppreßi, vel melancholia ægri sese videre arbitrentur, vt docet D. Aug. *a* sint sanè tria phantasmatum genera, quod ab eodem optimè *b* notatum; quid tum postea? quid aliud,

a VVierus Godelm. Agrippa.
a libr. 7. de Gen. ad lit. c. 11.
b Epist 72. ag. Nebri.

ex his inferre queas, quam posse sagas decipi, semper autem illas falli hinc nō cōsequitur. Nec amplius probat, quod ad Euodium *c* scribens, de visis prodigiosis idem prodidit: fatemur enim tunc animas nō emigrare ex corporibus, & Bodinū, id autum asserere, detestamur. fatemur sæpè sensus corporeos plane consopiri, adeoq; efficaciter has imagines obuersari, vt experrecti credant se audiuisse, vidisse & fecisse, quę nunquam contigerunt. Nec ignoro exēpla multa huius deceptionis; vt de reo, qui se in Ditis regiā fuisse dictitabat; *d* Gennadio, qui se choris beatorum interfuisse putabat: *e* de Platonico Philosopho alteri in somnis apparente, eumque docente; *f* de patre qui clarā luce filiam suam videns, se vaccam cernere, putabat. *g* Nec vrget quod eorum corpora inuenta sint sæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuisse, vt de variis narratum ab Olao, Tostato, Grillando, & aliis; & huc pertinens illud in vita D. Germani, de mulierculis conuiuantib. vt videbantur, & tamen domi repertis dormientibus; & quæ huiusmodi alia, his enim nihil ampliusprobatur, quàm decipi aliquando has mulierculas. Sed semper ita fieri nō probatur. Vim quidem aliquam haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potiùs in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quam in lecto cum marito fuisse dicamus: si sola niteremur præsumptione, nunc non illa mouemur, sed vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriusq; sexus etiam Ecclesiasticæ functionis, & ordinis nobilium reorum confeßione; contra quam nulla vim habet præsumptio. Michol patris satellites decepit in Dauidis locū substituta statuā: *h* sic etiam potest & solet

c Epist. 101
d Alex. ab Alex lib. 6. Geneal. dier.
e D. Augu. de epis. 101.
f D. Augu. libr. 18. de ciuit. Dei c. 18.
g vita San. Maccarii.
h Reg 19.

dæmon assumpto corpore, & in lecto locato decipere maritum. Nam striga ad conuentum profectâ, ne maritus eam abesse deprehendat, solet eum consopire, vel quid aliud supponere, quod earum vicem suppleat, vt maritus expergiscens vxorem esse putet, docetur hoc actis iudiciariis Quædam inquiunt *tonstrix Forpachij Cal. Sept. 1587. id se sæpe fecisse prodidit, atq; ad sopiendum tali somno maritum, sæpenumero illi aurem vellicasse, dextra manu eo prius illita vnguine, quo viam ad huiusmodi conuentus affectans solebat se ipsa inungere: Eller vxor decani in Ottingem, eodem loco & die, infantis culcitram: Seichen May à Speirchen scopas supposuisse memorauerũt, postquam essent nomen sui dæmonis præfatæ, sicq; maritis fucum sæpe fecisse. Hamburgij non. Iunij 1590. Maria vxor sartoris in Metzer Esch, stramentorum fascem veluti vnguine infuscatum, qui statim atque ipsa domum esse reuersa euanesceret. Catharina Ruffa ipsum dæmonem, sua accubatione, eiusmodi vices aliquando gessisse, declarauit*] Hæc Nicol. Remigius *d. lib. 1. c. 12.*

Obiiciunt præterea D. Aug. libr. de spiritu & anima c. 28. vbi eadem ferè verba habes, quæ *in c. Episcopi 26. q. 5.* vbi qui huiusmodi næniis anicularum fidem præbent, videntur excommunicari, Hic canon Achiles est aduersariorum, hunc vrgent, hunc intorquẽt. *Resp.* librum illum non esse D. August. nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcept. expos. 4. cap. 4. sed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuscunque sit, non esse aliam eius sententiam, quam prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatẽ Canonis, quia sit cõcilium tantùm Prouinciale; quod errare potuerit: sed mihi non placet eo confugere. Alij negant esse Concilij Ancyrani, eò quòd in Concilij huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exstet: verum neque hæc solutio mihi placet: quia Canon reperitur in quibusdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damasi (si ipse auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi *lib. 10. cap. 1.* & Iunonis *p. 11. c. 30.* & retentus fuit in Decreto Gratiani iussu Gregorij XIII. Pontific. correcto. Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor. *num. 32.* Basino, Alphonso à Castro, & alijs respondere, quædam in illo Canone narrari, quæ per naturam rerum à dæmone perfici non possunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui sunt in inferno: item equitare super veras bestias, quæ tanta spacia tam citò & per aerem conficere nequeunt: item equitare cum Diana vel Herodiade, cùm nec vlla sit Diana Dea, vel superstes numẽ, nec Herodias illa saltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoscere vllam diuinã naturam, præter Deum. quare huiusmodi asserere: reuerà hæreticum esset. Alia vero in eodem Canone memorantur, quę nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ superant, vt est hoc ipsum, de quo nunc agitur, & talia non negat Canon posse contingere, sed tantum indicare voluit, non esse credendum semper ea αὐτοπροσώπως contingere; sed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio est, eos hæreseos damnari, qui sagis asserentibus credunt: hæc omnia posteriora cum prioribus sibi contingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationẽ partem eius aliquam fidei contrariam esse,

quia verum est ex integra causa, falsum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarrii satis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi sententiæ Theologorum, vel Quæsitorum & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copiosissime lib. 5.

c. 11. Man. al. nu. 38.

B Denique argumentatur Alciatus: Conuentus, huius personæ omnes interdum, nomine Iesu pronunciato euanuerunt, erant itaque phantasticæ, & non corporatæ personæ. quia corporea res sic nequit euanescere. *Resp.* Sagas quæ conuentui interfuerant, non euanuisse: sed præstrictis cernentium oculis, à suis dæmonibus celerrime asportatas fuisse: & sic dici euanuisse, large & impropriè sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Neque hoc dissimulandum, videri Alciatum velle, non posse dæmonem corpora loco mouere. idcirco enim contendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsum sublatum: quod confirmat auctoritate Orig. *hom. 31. in Luc.* & D. Hier. *in Matth.* & temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerarius *operæ subcisiuæ c. 72.* Sed postea docebo longe plures Patres contrarium tenuisse: imo. D. Hie. nihil habet, quod pro Alciato faciat. Origenes ei aperte refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionem ponens, responsionem Origenis omittens.

E Obiicitur etiam experientia, quod inunctæ, aliquando non translatæ, sed repertæ iacentes eodem loco, vbi se inunxerant: hoc de vna Abulensis, de tribus vel quatuor testatur Spineus, de aliis alii. *Respond.* cum Spineo *c. 30.*

A *&* 31. huius rei varias esse causas tum ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius: quia quando ipsi vtilius est, tunc sagas decipit, eas loco nō mouendo: vt sic iudicibus & principibus persuadeat falsa esse, quæ de talibus transuectionibus feruntur, atque ita iustitiæ exsecutionem impediat. pactum ergo frustratur, quando maiorem humano generi perniciem inde sperat: pactum seruat, quando Deus ei permittit, & ipse sperat se sic plures illaqueaturum. Quod ad Deum, finit vtplurimum, sic exigentibus hominum peccatis, Diabolum pacta cum Magis inita seruare: aliquando impedit, vt quando iudices curiositate mouentur ad huiusmodi explorationes: vt sic iudices in peccati pœnam confundant, & quasi excæcentur. Vtrumque iustissime. Ex iisdem causis nonnunquam, vult dęmon, & hoc ei Deus permittit, ipsas loco mouere, & pro ipsis simulacrum earum illic relinquere, vt putentur non translatæ, sed illic remansisse.

C

Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico: *Nonnunquam vere sagas transferri à dæmone de loco ad locum, hirco vel alteri animali* (phantastico, vt plurimum, hoc est dæmoni assumenti & formanti corpus aereum vel etiam hominis in forma, eas aliquando ternas quaternasue simul asportanti) *vel arundini veræ, scoparumue baculo etiam vero, sed acto & subleuato à dæmone, inequitantes, & corporaliter cōuentui nefario interesse.*]

D

Hæc sententia est multo communior Theologorum, immo & Iurisconsultorum practicorum Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, inter Catholicos, tenent etiam scribentes plurimi. *Alb. Magnus apud Cantipratensem libro 2.*

capite 57. p. 19. Ciruelus de superstit. p. 2. capite 1. Guilh. Neoburgensis mox citandus. Turrecremæ. sup. Grilland. lib. 2. de sortileg. q. 7. n. 8. vbi fatetur se sententiam mutasse. Basinus de artibus magic. propos. 9. Remig. l. 1. Dæmonolat. cap. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Direct. Inquisitor. p. 2. comment. 68. & alij. Pet. Damianus *ep. 4. cap. 17.* & recentiores medici, vt *Ronsseus mox citandus, l. 2. de morb. venef. c. 8. & l. 3. c. 8. Cesalpinus inuestigat. dæmon. ca. 20.* & Theologi crebro numero hoc asserunt, rem diligentissime discutientes, *Ioan. Dodo. in Apolog. contra Fra. Samuelem, Guil. Parisiens. par. vlt. de vniuers. cap. 23. Siluester in verb. hæresis, num. 3. Abulens. in 4. c. Matth. quæst. 47. Beetz dict. c. 4. Vict. vbi supra, Caiet a. 2. 2. q. 95. a. 3. Alphons. à Castro lib. 1. de iusta hæretic. punit. c. 16. Sixtus Senensis l. 5. bibli. annot. 73. Crespetus de odio Satanæ discurs. 15. lib. 1. Sebastianus Mich. in Pneumalog. Anglez. in 2. quæst. vnica de arte Magica a. 4. diffic. 5. Petr. Binsfeld. d. operis conclus. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias libr. quarto. de Natur. dæmon.* Et nonne Antichristi tempore tales conuentus agnoscit futuros D. Hippolyt. Martyr. *li. de consummat. sæculi, haud longe princ.* hos nouere leges Salicæ, vt patet ex l. 17. Et Lambertus Danæus Caluinianus scribit Geneuæ conuentũ esse ordinarium prope summam ædem, vt ex eo refert Crespetus. Sed accipite verba Hippolyti: *Tunc iniquus ille elato animo dæmones suos congregabit humana specie* (nonne sic in conuentibus tripudiant & commiscentur cum strigibus?) *& eos qui illum ad regnum inuitarunt fastidiet: animasq; multas inquinabit, quippe Principes eis constituet ex dæmonibus.*) Fa-

A cit hoc quotidie Diabolus superior, dum suum cuique strigum dæmonem magistellum attribuit. Tertullianus *lib. de anima c. de somnijs,* affirmat, *domos quoque hominum dæmonijs patere, nec tantum in adytis, sed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumueniri.*] Videte nunc quo pacto hoc mysterium iniquitatis operetur iam olim. huc enim arbitror referendum

B quod abs Guilhelmo Neubrigensi in hunc modum traditur, *In prouincia Deirorum haud procul à loco natiuitatis meæ, res mirabilis contigit, quam à puero cognoui. Est vicus aliquot à mari orientali milliaribus distans, iuxta quem famosæ illæ aquæ, quas vulgo* Vipse *vocant. Ex quo vico rusticus quidam ad salutandum amicum in proximo vico commorantem profectus, multa iam*

C *nocte minus sobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem sæpius vidi, & duobus vel tribus stadijs à vico abest, voces catantiũ, & quasi festiue conuiuantium audiuit. Miratus quinam in illo loco solemnibus gaudijs intempestæ noctis silentium rumperent, hoc ipsum curiosius inspicere voluit, vidensq; in latere tumuli ianuam patentem, accessit*

D *& introspexit, viditq; domum amplam & luminosam, plenamq; discumbentib. tam viris, quam fæminis, tanquam ad solennes epulas. Vnus autem ministrantiũ cernens stantem ad ostium, obtulit illi poculum. Quo ille accepto, consulto noluit bibere, sed effuso contento & continente retento, concitus abijt, factoq; tumultu in conuiuio pro sublatione vasculi, &*

E *persequentibus eum conuiuis, pernicitate iumenti quo vehebatur euasit, & in vicum cum insigni se præda recepit. Deniq; hoc vasculũ materiæ incognitæ, coloris insoliti, et formæ inusitatæ Henrico seniori Anglorum Regi pro munere*

oblatum est: ac deinde fratri Reginæ Dauid, sc. Scotorum Regi, contradictum, annis plurimis in thesauris Scotiæ seruatum est, & ante annos aliquot (sicut veraci relatione cognouimus) Henr. II. illud aspicere cupienti à Rege Scotorum Guilh. resignatum] lib. 1. Rerum Angl. cap. 38. tales montium recessus, vulgus solitum nominare *montē Veneris*, qualem tradunt etiam in Italia prope Nursinum lacum esse, vt patet ex epist. 46. Æneæ Siluii. Si mauis exempla recentiora & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Trinit. *li.* 10. *Hist. Francor.* ita scribit, *Quo tempore Gul. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Haya prior, apud Ebroicas ad perpetuum carcerem damnatus est, ob falsæ religionis crimen. Nam cum illustris cuiusdam feminæ amorib. teneretur, neq; eius consuetudine frui facile posset, dæmonē patronum sibi adhibuit, et eum in arietis specie adorauit: à quo postea doctus scopam sumere, atq; inter femora equitis instar ponere, breui momento quo volebat se traducebat.*] Inter striges Auenionēses (vt narrat Mich. *Pneumalog. schol.* 6.) puer captus fuit, qui iudicibus narrabat, se à patre in Synagogam (sic conuentum vocant) deductum, & ibi vidisse patrari multa nefaria & horrēda, itaq; conterritum muniuisse se signaculo crucis, & dixisse: Iesu, quid istuc rei? simulq. cum dicto turbam totam disparuisse & ipsum se solum ibi deprehendisse: postridie domū rediisse, quæ tribus à synagoga miliaribus aberat, & patrem ad iudices detulisse. Vnde & puero in vicinia nomen inditum *Masquillon* (hoc e. paruus fortiarius) huncque puerum, cum ipse Michael ista scriberet anno. 1582. adhuc Auenioni captiuum fuisse. Aliud contestatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit adscribere, Quo (*nempe homagio*) facto statim vnum dæmonem constituit (*ipse princeps Dæmon*) ad custodiam ipsius mulieris, quam nunquam relinquere debeat, sed illi inseruire in omnibus, quæ ipsa cupiet, & quotiescunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipse intimabit mulieri, & illā deferet, & instruet. qui quidem dæmon associatur ei, tanquam maritus vxori. sæpe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numerositas congregatur, & nō vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentia, sed in vera & naturali forma accedunt ad loca prędicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primū per vnum vel duos dies antequā fiat congregatio, intimatur sibi per dæmonem illum, qui est ad ipsarum custodiam constitutus, qualiter nocte tali & tali hora se præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, si haberet iustam causam impedimenti, deducit & auditur, dūmodo sit causa vera & excusabilis, quę legitime excusare posit: alioquin si fingeret habere causam, quæ nulla esset, vt nō accederet, nō deferebatur inuita, sed remanebat in domo sua: nihilominus ꝑ pœna sui mendacii adeo fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & continuis doloribus & ægritudine intrinseca vel extrinseca tam fortiter vexabatur, quod die noctuque nihil penitus quietis haberet, sed semper tribularetur, & omnia quæ ipsa ageret euanescerent & perirent in fieri: adeo qđ necesse fuit, vt tot mala cessarent, quod peccatum suum fateretur, & promitteret, etiam medio iureiurando: quod amplius non recusabit accedere. Cum vero promitteret accessurā, statim adueniente nocte & hora, euocabatur voce

" quadam, velut humana ab ipſo dæmone, quem non vocant dæmonem, ſed Magiſterulum, aliæ magiſtrum Martinettum, ſiue Martinellum. Quæ ſic euocata, mox ſumebat pixidem vnctionis, & liniebat corpus ſuum in quibuſdam partib⁹ & membris, quo linito exibat ex domo & inueniebat ſemper magiſterulum ſuum in forma hirci illam exſpectantem apud oſtium, ſuper quo mulier ipſa dixit quod equitabat, & applicare ſolebat fortiter manus ad crines & ſtatim hircus ille adſcendebat per aerem, & breuiſsimo tempore deferebat ipſam vſq; ad nucem Beneuentanam, & ibi ſuauiter deponebat, &c.] reliqua etiam refert conſentanea his quę alii citati DD. ſcripſerunt ſolere in conuentu contingere. Nam præcitati Theol. adferunt varia exempla, & confeſsiones reorum, quæ omnes conueniunt in corporali delatione, modo, & cæremoniis conuentus & aliis circumſtantiis: Quarum præcipuas ſummatim hic exſequar, additis nonnullis, quas accepi à Pet. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit anno. 1597. & 1598. Quæſitoris & Iudicis functioni in Stabulenſium ſagarum & Lamiarum cauſa. Quoad baculum notat Sebaſt, Michael. *d. operis Schol. 7.* Abrah. Ezræ filium Leuit. cap. 19. prohibitionem maleficii ſic interpretari, *Non facietis experimenta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas.* & his verbis pleraq; ſolemnia ſtrigum comprehendiſſe. per *figuras,* intelligere circulum, de quo iam egimus, per *baculum,* virgas quibus vtuntur ad maleficium hoſtiis, & alias quibus in ῥαβδομάντια, & arundinem ſeu ſcopæ haſtam cui inequitant transferendæ: gaudere au-

A tem virga Diabolum, vt imitetur virgam Moſis miraculorum effectricem, vel aliam illam floriferam Aaronis. Hunc baculum porro inungi ſolere vnguento confecto ex variis rebus inſulſiſsimis, maxime ex vnguine infantium necatorum. quanquam aliquando non baculum, ſed vel crura, vel alias ſui corporis partes illinunt, vt patet ex verbis Ghirlandi, & ex ſententia Auinionenſi,

B *quam exhibebo totam lib. 5.* Poſſet ſine vnguento: ſed hoc vult copioſum adhiberi, vt quam plurimos infantes interimant, opinantes ſine hac pinguedine ſe ad conuentum deferri non poſſe. Indicio eſt, quod prima vice dicit ſufficere vnguentum cõmodato ab aliis acceptum, poſtea neceſſarium eſſe, vt ipſæmet ſibi illud ex infanticidio præparent.

C Sic ergo inunctæ ſolent deuehi inſidentes, baculo, furcæ, vel colo, vel cremathræ, impoſito vno pede, vel inſidentes ſcopis aut arundini, vel tauro, ſui, hirco aut cani (*quorum omnium exempla prodidit Remig. l. 1. c. 14.*) Sic inquam ſolent ad *ludum bonæ ſocietatis* (vt in Italia vocant) cõuentum deferri vbi ignis vt plurimum accenſus, teter & horridus. ibi dæmon conuentus

D præſes in ſolio ſedet, forma terrifica: vt plurimum hirci vel canis. ad illum accedere adorandi gratia, non eodem modo, interdum complicatis genibus ſupplices: interdũ obuerſo tergo ſtantes, interdum cruribus etiam in altum iactis, nec capite in anteriorem partem prono, ſed reſupinato, adeo vt mentum ad cælum feratur. tum candelis

E piceis oblatis, vel vmbilico infantuli, ad ſignum homagii eum in podice oſculantur. Quid? quod & miſſæ ſacrificium aliquando, per ſummum ſcelus, æmulantur, & aquæ luſtralis, & ſi-

milium

milium rituum Catholicorum? *l.* 5. ex viri eruditi, senatoris Clarissimi Raymundi narratione ostendam, Insuper liberos duos Diabolo illic offerunt, vt annis superioribus mater Cunonis Rouerensis, apud Binsfeldium; & anno 1458. quædam alia tres liberos suos apud Iaquerium cap. 7. sed inquinatissimum sacrificium idoli Moloch, secundum vtramque interpretationem, nequiter & crudeliter repręsentant; cum proprios vel alienos filios dæmoni offerunt, & occidunt; aut semen ipsum profusum ei dicant, vt sceleratissimus ille magus, qui cum muliere in templo venerem exercens semen sacro schrismati miscebat, quod narrat idem Iaquerius *flagelli fascinar. fol.* 58. aut deniq; communione sumpta sacram hostiam, in ore asseruatam, & extractam, dæmoni oblatam, coram eo pede conculcant, vt multę striges inquirente Iaquerio confessæ fuerunt. *c.* 8.

His & similibus flagitijs & abominationibus execrandis commissis incipiunt mensis assidere, & conuiuari dē cibis, quos dæmon suppeditat, vel ijs quos singuli attulere: Interdum tripudiant, ante conuiuium, interdum post illud. solent diuersæ mensæ esse, tres vel quatuor cibis interdum delicatissimis, interdum valdè insipidis & insulsis onustæ, quibus pro dignitate; aut opibus, singuli locantur, aliquando suus cuique dæmon adsidet, aliquando malefici vna ex parte, & suus cuiq; dæmon ex aduerso. Nec mensæ sua deest benedictio cætu hoc digna, verbis constans planè blasphemis, quibus ipsum Beelzebub & creatorem, & datorem, & conseruatorem omniũ profitentur: eadem sententia ex Actionis Gratiarum, quam subdunt mẽsis sublatis. Legi formulas, manu famosissimi cuiusdam malefici notatas. Conuiuio intersunt facie interdum aperta, interdum velata larua, linteo, vel alio velamine, aut persona. sic etiam personati frequentiùs, post conuiuium quisque dæmon suam quam custodit discipulam manu prehendit; &, vt omnia fiāt ritu quàm possunt absurdissimo, dorsis inuicem obuersis, & in orbem iunctis manibus iactantes capita more fanaticorum, choreas ducere; nonnunquam candelas accensas manu tenentes, quibuscum ante dæmonem osculantes adorarant, & cantare fescenninos in honorem dæmonis obscænissimos, vel ad tympanum fistulámue sedentis alicuius in bifida arbore saltare, omniaque ridiculè & contra cæterorum morem peragere. tum suis amasiis dæmonibus fœdissimè commisceri. Quando sacrificia fiunt, fieri solent statim initiò peracta adoratione: Sacrificia tamen etiam extra conuentum sæpè faciunt. Deniq; addunt, quemque narrare sua ab vltimo conuentu facinora; quæ quo grauiora, & magis execranda fuerint, eò collaudari vberius: si nulla sint, vel non satis atrocia, verberari segnes atrocissimè, à dæmone, vel à malefico quopiam seniore: vltimò pulueribus (quos aliqui scribunt esse cineres hirci illius, quem dæmon assumpserat, & quem adorarant, subito coram illis flamma absumpti) vel venenis alijs acceptis, sæpè etiam indicto cuique nocendi penso, & pronunciato Pseudothei dæmonis decretò; *Vicissimini vos: alioqui moriemini;* vt agnoscas legem Caritatis legi contrariam; suas quemque domos: si propè sint pedibus, sin distantiores, vt aduecti, repetunt Conuentus vt plurimum ineuntur vel noctis mediæ silentio, quando viget potestas tenebrarũ,

ve interdiu meridie, quo sunt qui referant illud Psalmistæ notũ de dæmonio meridiano, & Abenezra scribit à Magis certos dies & horas obseruari. Nostræ striges videntur, in diuersis regionibus, varios habere statos dies. In Italia frequentant noctem quæ feriam sextam præcedit (*Sic Comanus in lucerna*) idque circa noctis medium (*vt ait Seb. Mich. schol. 7.*) Lotharingicæ striges conueniunt noctibus quæ præcedunt feriam quintam, & diem Dominicum, teste *Remigio lib. 1. cap. 14.* apud alios legi noctem quæ præcedit feriam tertiam.

Posset dæmon eas trãsferre sine vnguenti vsu, (vt dixi) & facit aliquando: sed vnguento mauult vti variis de causis. Aliquãdo quia timidiores sunt sagi quam vt audeant; vel quia tenuiores sunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore assumpto ferendum, horum enim vnctione sensum obstupefacit aliquando, & miseris persuadet vim vnguento inesse maximã. Alias autem id facit, vt sacrosancta à Deo cõstituta Sacramenta mimice adumbret, & per has quasi ceremonias suis orgiis reuerentiæ & venerationis aliquid conciliet. Nihil verò ad translationem conferre vim vnguenti, vel inde patet, quod etiamsi, qui statuto cõuentus tempore ex curiositate quadam cupientes conuentui interesse se vnguento illinant, & reuera per aerem eo deuehantur, (Deo id, vt multoties probatum, ad puniendam incredulam curiositatẽ tam temerariæ audaciæ permittente) tamen si quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas dissipandasq; ad fidei veræ confirmationem, eo se vnguẽto inungeret, proculdubio (vt recte Binsfeld.) nulla sequeretur translatio. quia hic omne pactum cum dæmone cessat, neque id Deus esset permissurus. Et propterea, quando extra conuentũ destinata tempora sese inungerent sagæ, nõ auolarent, nec auferrentur; eo quod id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc & ideo non vnguntur, nisi audito conuentus signo; aliquando monentur à suo Martinello aliquando à vocibus prætervolantis comitatus S. g rum Reginæ, aliquãdo aliter iuxta Spineum c. 30. Sunt tamẽ quidam malefici, qui ex peculiari pacto, ad certum quoddam signum, siue vnctionem, siue pilei aut pallij posituram, siue quod aliud, quando volunt, aliò deferuntur: sed quod dixi frequentius est. His positis.

Probatur hæc translatio corporea, primò quia non potest dari quidquam quod eam reddat nõ possibilem, quid deest? non deest corpus mouens, nam diabolus corpus assumit, nec adest vel obstat corporis moti resistentia, vel grauitas; quia longe maior est vis dæmonis mouẽtis, qui montes loco mouere posset. nec obstat celeritas motus ad locum remotum spacio temporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturæ angelicæ, iuxta Diuum Augustinum & B. Thomam.[a] nec Deus id non permittit. exstant enim permissionis innumera ferè exẽpla, quædam etiam S.S. clarissima. Citant nonnulli primo loco Christum Dominum bis se passum fuisse à dæmone transportari,[b] quod de malo spiritu accipiunt Origenes, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, Gregorius, Strab. & alii: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres indicent per aërem Christum à dæmone volantem raptum, deportatumque fuisse; magis tamen placet, cum Origene & Euthymio, ductum duntaxat, & præeunte diabolo

[a] Aug. l. de diuin. dæmon c. 3. Thom. 1. p. q. 110. a. 3.
[b] Matth. 4. v. 8. & Luc. 4. v. 6.
[c] Matth. 1. v. 20. & 24. & c. 2. v. 14. & 20.

bolo secutum Christum fuisse, & sic in pinnaculum, & in montem ascendisse; quod aperte Diuus Lucas insinuauit: nec obstat Diuus Matthæus, nam παραλαμβάνειν non raro significat assumere ducendo tantum c: & sic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi d: ideo istud exemplum non multum vrget. Secundo loco adduci solet, dæmones ingressos porcorum gregem, eos in mare præcipites egisse e. firmior adhuc locus est quem 3. adferunt, nempe Philippum Diaconum à spiritu ex deserto in Azotum delatum f: & Habacucum capillo in Babylonem translatum ad Danielem g. Ad hæc loca respondet Vlric. Molitor, male nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eo quod Angelorum hac in re longe maior sit vis ac robur, quam dæmonum. Solutio ista mendosa est. quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum Angelum, quam malum posse: & Theologorum communis schola concedit diabolos retinuisse quæ naturæ dotes erant, amisisse quæ gratiæ erant h. Cum ergo bonus Angelus Habacucum tulerit, permittente Deo, poterit & diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dæmones à Deo in humana corpora potestatem recipere, qui longe maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

d Hessellus & Maldona. in Matth.
e Marci 5. v. 13. Mat. 8 v. 32.
f Act 8. v. 26 & 40.
g Dan. 14 v. 35.
h ita post D. Dionys. . & alios, Malleus p. 2. c. 3. Castro d. li. 1. c. 16.

Probatur etiam id experientia tot exemplorum, vt, sine proteruia, quis dissentire nequeat. Grauissimi sanctissimique patres referunt i, Simonem Magum coram Petro, alarum dæmoniacarum remigio in aërem sublatũ, volitare visum. similia de Abari Scytha leguntur k. Badudum Britaniæ regem hac arte volandi, sed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglorum historia a. De Erico Suecorum rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subito absportaretur regionem, auctor est Ioann. Magnus Gotthorum Suecorumque historiographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magum eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonensi Ecclesia lectionem decantasse tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de prodigiis*, in Anglia quandam veneficam à dæmone palam equo nigro impositam, & per aërem abuectam. cui simile exemplum de Matisconensi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacensi, *urb. seq. refertur.* de vetula ex lebete saltitante, Cæsarius *lib. 11. miraculor. sub fin.* de maleficiis Atrebatensibus Meierus egit anno 1459. *chron. Flandr.* Vincentius ex Pet. Damiano refert de quinquenni puero nobilissimi cuiusdam viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte absportatus, mane repertus fuit in pistrino clauso, & interrogatus, dixit; se per quosdam ad magnũ conuiuium delatum, & comedere iussum, & postea per superiora pistrino immissum b. Paul. Grill. *libr. secundo de Sortileg. q. 7.* narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatam quandam Lucretiam; quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & sub auroram matutinus campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subito illam à dæmone vectore prope fluuium in agro spinis obsito derelictam. forte iuuenis, ei bene notus, illac transibat: eum ergo misera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & passis crinibus accedere formidabat. persistit illa blanditiis allicere, tandem appro-

i Clemens Roman. l. 6 Constit. Apost. Egesipp. l. 3. hi. Arnob. li. 2 contr. gen. Cyrillus Ieroso. Catec 6. Epipha. Ambr Maxim. & alii.
k Herod. Melpomẽ. Nazianze. epist ad Basi. 22. Orig. l. 5. contra Cels.
a Polydorus l. 1. hi. Angl. Pontius Virũnius compend. hist Britann. &
iidem annales hoc memorãt. de Oliuerio Malmesburiẽsi, quem Nauclerus & Vincentius Elmerum vocãt.
b vide Malleum malef. p. 2. c. 3.

pinquauit

pinquauit, & quæsiuit habitus & moræ eo loci causam: illa primum alia omnia prætexere, & multa mentiri: donec iuuenis incredulus negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata, cõfitetur quod sibi accidisset, & qua ex causa. Iuuenis eam secretò domum suam perduxit, & multis ab ea munerib. donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemor rem vni atque alteri narrauit: sic paulatim sparso rumore, & mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis; *Mulier quædam Sabinensis diœcesis hanc profitebatur diabolicam artem; de qua cum maritus suspicionem haberet, interrogauit eam pluries, quæ semper negauit. Maritus verò in suspicione sua persistens anxiè veritatem perquirebat: qui adeò astute se gessit, quod vidit illam quadam nocte se vnguento quodam vngentem, qua vnctione peracta vidit illam celerrimè, quasi auem recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem. illam maritus sequens, vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die vero sequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxiè scire cupiebat, & illa constanter (vt ante) se nescire dixit. Maritus vero, vt amplius negare mulier non posset, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illum fecisse viderat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, nisi veritatem dixerit, quàm si aperte exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt, quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa vero vt veniam impetraret, facile petita promisit, & promissum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum, vbi ludi fiebant, lusum, & choreas, & cetera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis, vt vesceretur, sedens, cum cibos insipidos indicaret, petijt sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamuis iterum atque iterum petijsset, nunquam illi dabatur. Tandem cum post, importunam petitionem, prolixamq; expectationem, sal illi daretur, dixit. Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt, statim recesserunt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusq; exstinctis, mansit ille solus nudus, quousque manefacto vidit quosdam pastores, quos interrogauit, quænam esset illa patria in qua erat, illi vero responderunt esse agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patria viri per centũ miliaria, ob quam causam, licet diues esset, coactus fuit per viam mendicare, vt ad domũ suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totam plenè, vt oportebat, examinantes, vera esse omnia quæ diximus inuenerunt, quæ etiam eiusdem mulieris cõfeßione confirmata sunt.* Hæc ex Grillando, Franc. Alfonsus à Castro *d. cap.* 16. addens se multa posse alia referre testimonia, quæ per fidelissimos testes in Hispania contigisse cognouerat. Bartholomæus vero Spineus Sacri Palatij Apostolici Magister *q. de strigibus cap.* 17. *& sequ.* non minùs certa protulit, ex quibus vnum adscribam,

Quandam

Quandam (ait) *puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetiis in thalamo sui affinis. Quam mane repertam nudam, recognitamque, quia consobrina erat, cum interrogasset quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa, postquam vestita ab eis fuit, hæc quæ subdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat: surgentem de lecto, & exutam camisia se quodam vnguento, quod ex vasculo assumpsit de sub lateribus extracto, perungentem corpus: & statim assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascendens, extra fenestram deportata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. cumque ipsa quoque de lecto surgens, meum, vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locum deportata sum vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoque ob meum aduentum conturbatam vidissem & comminantem, nomen Domini IESV & Beatæ virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda solaque remansi. His auditis à puella scripsit omnia hæc affinis mihi narrantis, Patri inquisitori Bergomensi, à quo capta mulier, & tormentis exposita, cuncta confessa est, & addidit, se à dæmone plusquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen præualuisse nūquam, eo quod semper illum inuenerit signo crucis, & sanctis orationibus à parentibus bene munitum.* Subdit & aliud, quod etiam ascribam. *Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de Valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, se in patria sua ab eo cui infra scripta contigerunt, cognouisse. Quod cum suspectam haberet ille vxorem suam ex relatione multorum, quod iret ad cursum* (hoc est conuentum Sagarum) *quando ipse nocte dormiret, finxit se quadam nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, surgens de lecto inunxit se vnguento ex vasculo prius abscondito, & statim nusquam comparuit. stupens autem vir suus, & quadam curiositate ductus, de lecto surgens idem fecit quod vxor, & statim per caminum (vt sibi videbatur) per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse vxorem delatus, in quandam cuiusdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus est: quo loci etiam vxorem suam, cum aliis pluribus reperit. Eo autem viso, vxor eius statim cum aliis quodam signo facto discessit: eodem viro suo in illo loco relicto. Qui mane à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quasi latro, captus, & ante comitē constitutus, accepto loquendi spacio, cum robore factum narrauit, & ex hoc accusata vxor illius apud Inquisitorem, & tandem confessa, pœnam dedit suis dignā sceleribus.*] Hactenus Bart. de Spina. Contestatiora adhuc tria Italicis istis addit strigiportii exempla Nico. Remigius *libro primo Dæmonolatr. cap.* 14. quibus nequeo lectorem priuare: ita scribit: *Lutzey* (*qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi montis*) *Maio mēse anni* 1589. *paganalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Chotæius in vicinum, cui nomen est VVisembach, appetente nocte redibat. Iamque eius montis, qui inter vtrumque vicum assurgit bonam partem conscenderat, cum subito correptus turbine stetit circumspectans attonitus, nuncubi rei adeo insolentis causa aliqua apparet. nam cetera trāquillissimus quietissimusq; aer erat. Aduertit in secessu quodam* (*eum accolæ crepidinem Moreliam appellant*) *laruatas mulieres sex, instructam multo auro atque argento mensam quandam saltando circumeuntes, perindeque sua iactantes*

capita, ac qui intemperiis agitantur: tum A
ius astãtem in nigro tauro hominẽ, qui eas,
vti otiosus aliquis in triuio, spectabat. Ibi
igitur constitit tantisper dum se colligit,
ac rem totã certius oculis agnoscit. Quod
dum facit, momento turba illa disparuit,
ac se ab eius adspectu subduxit. Amoto i-
gitur eo metu, se denuò viæ committit. ac
iam montis verticem superauerat, cũ ec-
ce eum mulieres illæ à tergo insequuntur,
capita sua vt antea iactantes, atque altũ B
seu ex composito silentiũ tenẽtes. Præibat
homo atra facie, manibusq; in harpaginis
speciem incuruis, quas etiã parabat illi in
frontem immittere, nisi obstitisset distri-
cto atq; opposito ense: siquidem hoc facto
insultare destitit, quasi de vita metuens
atq; euanuit, ostendunt se nihilominus i-
terũ mulieres illæ, vnaq; cum iis homo quẽ
modo dixi tauri sessorem, chorearumque
spectatorem, ad quem iam factus confi- C
dentior Chotæius accessit propius atque
infert. Ita tune hic es, mi Desideri Ga-
xete (id enim ei erat nomen) obsecro, si-
quid potes, serua me. Nam (Pol) tibi fidẽ
meã obstringo, me nihil eorũ quæ vidi-
quidem palam esse facturũ. Vixq; hæc di-
xerat, cum turbo illum seu nebula inuoluit
denuo: eo demum euolutus & liberatus,
solũ se in solo ac longe dissito à via loco re-
perit, quam tamen vestigando ad extre- D
mum nactus quam festinantissime potuit
domũ se recepit. Triduo post id testimoniũ
ad aliud postea à iudice quæstionis rursum
vocatus hoc ex abundanti superiorib. ad-
didit, recordari se cum propius ad mẽsam
accessisset, visurus & quibus epulis esset
instructa: dæmonem sibi è vestigio vngui-
bus in os inuolasse, ac dũ se cõtra ferro de-
fenderet, inter hæc vehementiori vento
iterũ sublatum, atq; ad Combrimontis ca- E
taractus, qui locus à priore nõ minus du-
centos passus aberat, fuisse deportatum.
Quod ne quis deliramẽtũ esse putet homi-
nis nõ sob. ii & noctis loci q; solitudine tũ

forte exterriti, id etiã Sãdeodati XI. Cal.
Iunij 1589. Barbelina Caxeta, è mulieri-
bus illis vna, superiore mense totidem fe-
rè verbis apud quæsitorẽ recitauerat: hoc
adiiciens tritici heminas duas, caseosque
bubulos totidem Chotæijo illi à Desiderio
Gaxeto, eiusq; vxore dono datos quo cœ-
latũ haberet quod sic viderat. Qua de re
corã cõpositi conuenerũt, per omnia, ex-
tra hoc vnũ, quod Barbelina diceret non
esse in Chotæiũ à dæmone intẽtatas manus
quia sic se mẽsæ propinquũ intulisset, vt is
in ..iogio suo meritus fuerat, sed quod au-
reũ craterẽ ab ea furto tollere parauerat.
Aliud exemplum ita narrat idẽ Remig.
Ioannem ab Hẽbach vix dũ ab ephebis e-
gressum venefica mater secũ ad nocturnos
dæmonũ cõuentus deduxerat, ac quod
tibiis sciret, iis illum canere iusserat, atq;
in proximã arborẽ quo clarius exaudire-
tur inscẽdere: quod dũ facit, ac saltantiũ
choreas ociosius oculis collustrat, forte in-
solentia admiratus (nã præpostera, ridi-
culaq; ibi erãt omnia) Deus bone (inquit)
vnde isthæc nobis tã stulta amensq; turba?
vixq; hoc dixerat, cũ in terrã prolapsus,
altero humero debilitatũ se, ac cum astã-
tium opẽ imploraret, solum reperit. Quod
dũ palã prædicasset, & varie de eo senti-
retur: aliis visũ, aliis rem gestã esse contẽ-
dentibus, secuta est postmodũ, quæ eã du-
bitationẽ tolleret occasio. Nam Catherina
Preuotia in Freissem 4. Non. Septẽ. 1589
earũ vna, quæ choros illos agitauerant, ob
sortilegij suspicionẽ non multo post com-
prehensa, re nomatẽ vti supra memorata
est, adhuc eius rumoris, quẽ Hembachius
seminauerat, ignara, & nulla interroga-
tione præeunte fassa fuit. Keruers Otilla in
VVerdestam. 8. & 7. Id. Augu. 1590. &
Eysarbx Agnes Dusæ. 3. Non. Dec. 1590.
qui proximus erat sequens annus, venefi-
cy dinatæ, idẽ quoq; diuersæ affirmarũt,
locũ prætere a illa, vbi id euenisset suo, quo
id testatius fieret nomine, Mayebuch ap-

pellans.

pellans. Tertiũ non testium tantũ dictis clarum, sed & clarâ luce gestũ idē in hūc modum recenset: *Rediens Nicolaa Lagbernhard è moletrina Guermingensi Assenuncuriam ante 8. Cal. Aug. ann. 1590 ac iter secundum sepem siluestrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorum in orbē saltantium tum virorum, tum mulierũ: verum quod præter solitũ aliorum hominũ morem auersi, tergaque ostendentes id faciebant, attentius eos aspiciens vidit præterea, qui caprinis, bubulisq; pedibus deformes vna intermixti saltatorium illũ orbē versarent. Tum pene metu emortua Iesu salutare nomen (vti quibus sinistri inauspicatiq; aliquid imminet) inclamare cœpit, ac rogare suppliciter, vt ad suos modo salua incolumisque redire posset. Illico euanescere omnes qui tripudiabant, præter vnum* Petter Gros-petter *nomine, cui ocius in aerem sublato elabi interea atq; excidere visum est penicillũ, quali furnarij consueuerunt furni sui arca, priusquam panem in eum condant, extergere. Inter hæc vehementiori quoque illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac spiritum trahere: tum etiam domum reuersa triduum integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum ipsa eiusq; propinquis spargente, iam vniuersum pagum peragrasset.* Petter *ille, ne videretur eius dissimulatione tantum crimen agnoscere ac fateri: primum quidē apud iudicem iniuriarum ferocius agere: sed tandē veritus, ne non succedēte lite maius ipse sibi crearet periculum, eã consulto deseruit: quæ res multo etiã magis eius facti suspicionem auxit, æstimãtibus multis malæ mentis conscientia illũ eam, quam primum in animum adeo auide reuocauerat, iniuriam mussitare. Ergo iudex in eius vitã moresq; tanto diligentius inquirere, ac cum certis indiciis rem non esse vanam comperisset, comprehendere: tum ad criminis non adeo inuitam*

A *confessionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius sceleris societas fuerat: coarguere, ac iam manifestos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Dusæ 6. Cal. Februar. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaioris item vxor Dusæ. 14. Cal. Martij 1591. quæ diuersæ totidem tamen verbis, illud de sabbato à se auersis vna cum intermediis cornupedibus choro, proditum à conscio*

B Petter *indicium verum esse agnouerunt. Accessit & earum confessioni tertius Ioan. Michael armētarius Dusæ Cal. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens: se interea, dum hæc fierēt, tibicinis functum officio, pedum quoddã forte oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cum ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolæa illa (vti dictũ est) Iesum tremebũ-*

C *da inuocasset, seq; præterea crucis signo muniuisset, è quercus altiore ramo cui tũ insidebat præcipitem decidisse, demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine* VVeiler, *in quo pascentem gregem paulo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauissimum firmissimumq; argumētum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie quemadmodum Nicolæa ante mo-*

D *nuerat, apparuit circo impressus qualem habent hyppodromi, vbi in gyrum aguntur equi: Sed & interstinctus vngularũ caprinarum bubularumque recentibus vestigiis. Quæ & persliterunt videri, dũ aratro denuo proscissum, sub actumque aruum illud bruma sequente fuit. Testimonium dixere Nicel Klein, Desiderius Vernex, & Gasphar Sutor, & quotquot in rē præsentē maturè ducti, de ea post à iu-*

E *dice sunt interrogati.* [Nōne sat manifeste probatur choreæ, cōuentus, trãslatio? An hic Dormitãtii nostri cunctorũ abnutiui dicēt hæc somnia tam varios, tam apte, quasi in vnã Cathenã annulos

A connexuisse? an illius Petters penicillū etiam somnians eo delatum? somniasse Nicolæam; & somnii soporifera ægrimonia triduo lectulo affixam? somniasse testes hos omnes solennia; & meræ vi imaginationis agro impressa vestigia tam pertinaci impressione? greges ab Amphryso Apollinem, aut à Gadibus Herculē Erythræas boues eo deduxisse; & choreas duxisse docilia armenta B Lotharingico in solo? pergent scrupulosi (scilicet) Dubitantii vereri ne innocentes huiusmodi, fateantur se commisisse, quę nunquam deliquerunt, sed errore opinionis putāt se deliquisse? Quæ hæc, & quam pertinax libido est, generis humani hostibus sic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronsseus *epist. Medic.* 50. quod C suis temporibus in Hollandia acciderat, ita narrat: *Erat in pago Oostbrouck non procul à Traiecto mulier vidua, cui seruus conuixerat, ad obeunda, vt res postulabat, munia domestica: Is cum iam sæpius, vt solent esse curiosuli serui, per trāsennam animaduertisset, heram nocte intempesta, statim ac quieti se tradidissent domestici, quotidie in stabulum, ad certum præfixumque locum venire, atq; exporrectis manibus præsepi contiguum* D *fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij esset, statuit & ipse inscia hera idem semel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex consuetudine ad solita veniente, atque sicuti videbatur digressa, subsequitur & ipse, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in* E *oppidum VVyck in abditum & subterraneum specum; vbi cœtum maleficarū de maleficiis conferentem inter sese, reperit. Hera cum suis inopinam famuli sui præsentiam admirata, rogat, quoastu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appulisset. Respondit ille ordine, vt res transacta esset: Tum illa indignari primum atque excandescere cœpit, verita ne nocturni, atque clandestini isti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum consortibus igitur deliberandum censuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum suadeant. conuenit tandem inter eas, vt amice exciperetur, silētium stipularentur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre contigisset, nulli communicaturum se, aut reuelaturum sanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblāditur, & vt mitius agant, simulat se omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat post hac sortilegarum interesse collegio. Interim dum consultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus instat. In dubium iterum, instigante hera, iam vertitur, remittendusne domum sit totius cœtus periculo; an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium cōsensu mitior placuit sententia, quæ iuramento ad actum domum deferendum decerneret. Suscipit eam prouinciam hera, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accinguntur operi, atque euro ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emensis iam bonam partem itineris, conspicuum sese dedit lacus arundineto obsitus. Ibi malefica illa anus occasionem nacta, verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod furialibus istis feriis (quemadmodum simulabat) initiatus esset, visa tandem eliminaret, prouolans, à se disiecit adolescentem, sperans, vt suspicio est, eundem partim casus violētia enectum, partim lacus ipsius altitudine absorptum iri. Verum, vt est DEVS misericors prorsus, non volens mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, vesanæ illius menti metas constituit, neque passus est iuuenem insontem submergi, sed*

gi, sed

gi, sed aliquanto æquiore conditione permisit, vt in hunc vsque diem vita protraheretur, dum forte fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex casu nō accepit, violentia impetuque casus per arundinetum quodammodo refractus. Interim miser ille, qui solius linguæ ministerio iam vtebatur, dum illucesceret, mille distorquebatur cruciatibus, ac suspiria trahens, tantisper ingemiscebat, B *dum prætereuntes insolita lamentatione attoniti, facta indagine, compererunt, hominem prorsus elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit, quomodo eo calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioan. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabundus singula perquirit, atque indagine facta fascinatricem heram comprehendi iubet, vincu-* C *lisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset, nihil negare, singula fateri, &c.*] Hactenus ille quid ad hæc queat impudens os vel VVieri, vel Godelmanni, cum suis oraculis Luthero & Melanchtone? dicentne atrabiliariā mulierculam hoc credidisse, & deceptā fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer & elumbis? delumbaratne illum subito bilis atra? finxit fortasis. vnde i- D gitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specu, & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex Oostbrouck in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarii etiam qui illic iuuenem inuenere, qui Vltraiectum ad Prætorem detulere? (ô impudentem pertinaciam! Considera potius (le- E ctor) in hac narratione. *Primò* nouum modum siue signum, fœnilis comprehensionem, absque vlla inunctione. *Secundò* solere dæmones certa sibi loca deligere, ad cœtus suos & conuenticu- A la malefica. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum, esse vnum in ditione Vltraiectina, & eo se non semel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipsas modo maleficas ferri per aera, sed & auxilio dæmonis alios humeris eo deferre posse. Denique stultissimum esse misericordiæ crudelissi- B marum excetrarum se committere. Quanto tutius fuisset huic iuueni, Nomine Saluifico IESV, vel Crucis signaculo se munire & totum illum cætum, venti instar dissoluere, ac diffugare? Mansisset esto solus in specu: labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuisset. Verum possem multa huiusmodi adiicere. nam similia C narrant multa exempla *Anan. d. libro quarto Auctor Dæmonoman. libro secundo cap. quarto. Torquemada Dialo. 3. Binsfeldius d. operis membr. 1. cond. XII. Ant. Libauius in strigiportio, Cumanus in Lucerna inquisitor. & his antiquior Ioann. Cæsarius libro decimo miraculor. c. 1. & alij.*

Ex his exemplis desumitur fortissima probatio. cum isti ex mera curiositate inuncti, de loco in locum tam re- D motum re ipsâ delati fuerint, manifestum fit hæc non contingere nuda dūtaxat imaginatione & delirio mulierecularum. immo, nonnunquam conuentu subito dissoluto, repertæ mensæ & supellex argentea, & postea à dominis agnita, & confessæ vxores se illa secum ad conuentum detulisse. Deinde Sortiarii locos omnes, & cibos, & vicina o- E mnia diligenter notant, arbores, sepes, flumina, agros, domos discernunt, si laruati non sint, conuiuas agnoscunt, obuios quoque, quos in via habuerint, sæpe salutant & alloquuntur; cernun-

tur non raro ab aliis viris catholicis, & mente sanis ad conuentum euntes, vel à conuentu redeuntes: interdum etiam visæ & deprehensæ nudæ; & ex turbine seu nube decidentes, aut vulneratæ & mutilatæ membris, *de quo l.5.* Item hac deportatione sic sæpe defatigantur, vt domum reuersis per totum triduum sit decumbēdum prius quam pedibus possint consistere, quod docet Remig. *d.l.1.ca.14.* confitentur omnes vnanimiter eadem, nec in circumstantiis minutissimis discrepant. idem confirmant alii immunes ab eorum crimine & errore. Fatentur rei in ipso rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhausta iam sunt tormenta. De vanis autem & delusoriis, tam perpetim nequit vna & consentiens omnium esse contestatio; tantaque, inter locis, & temporibus, & ætate, ac studiis disiunctissimos, adeoque multos, consensio. peculiaris enim cuique est animi actio, & alius ab alio diuersum quid imaginatur: nec cerebri aut phantasiæ omnium eadem dispositio, quæ dæmoni ad huiusmodi imagines necessaria foret, nec etiam mendacii tanta posset esse conformitas. Hoc argumentum, meo iudicio, hominem non pertinacem, idoneum est conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eo quod (vt bene) Cumanus *supra num.3.* somnia & phantasiæ tales non sunt in potestate hominis: vt ei accidant, vel iis careat pro lubito: Sed strigibus serio conuersis, & nolentibus amplius conuentui interesse, nihil amplius tale cōtingit, dumtaxat quia nolunt. quod est euidens indicium in somnis ista non contingere. Præterea qui hæc asserunt somnia esse & ludibria, certe peccant contra reuerentiam Ecclesiæ matri debitam. Nam Ecclesia Catholica, non punit crimina, nisi certa & manifesta;

A nec habet pro hæreticis, nisi qui in hæresi manifestè sunt deprehensi *cap, consuluisti, 2. quæstione 5.* striges autem iam à plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquisitores puniri, & brachio sæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerii, Michaelis, & docet experientia. Ergo vel Ecclesia errat, vel isti Pyrrhonii errant: Ecclesiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema maranatha sit. Narrat

B idem Cumanus exemplum delationis veritatem declarans; quod licet, tentēt increduli: *In Mendrisio* (inquit) *oppido Comensi contigit, iam ferè annis quinquaginta elapsis, vt cum sibi quidam inquisitor nominè Magister Bartholomæus de Homate, D. Laurentius de Concoretio Potestas, & Ioānes de Fossato Notarius, contra has striges procederent: vna die ipsa Potestas, quadam curiositate ductus,*

C *volens experiri, an vere & corporaliter strigiæ irent ad ludum; factà conuentione, accessit quodam die Iouis sero cum notario suo & quodam alio, extra oppidum ad quendam locum, sicut illi strigia prædixerat: & dum ibi prope essent illi tres, viderunt ibi plures personas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) ad modum cuiusdam magni*

D *Domini sedente: & ecce subito omnes illæ personæ ibidem congregato, iussu Diaboli, adeo illum officialem & omnes eius socios: Deo ob eorum curiositatem permittente, baculis percusserunt, quod ex talibus percussionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui sunt.*] hæc ille. Non ergo suaserim pertinacibus, vt se experimento committant, nec

E occinam illud vulgatum: Non credis, vade & vide.

Nec est quod ingerant, dæmoni nullam esse causam, hæc non cum singulis potius agendi, quam talem conuentuū

frequen-

frequentiam instituendi. Multa hinc ille commodà percipit. Primo per hanc societatem & plurium consortium vehementius in malitia fouentur & indurantur. Secundo hoc pacto, criminis participatione, singulorum peccata aggrauantur. Tertio talibus illicibus, & variis, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicát. Quarto multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominumque timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, vt solent carbones iuncti. Quinto voluptas nefaria maior videtur, quo pluribus innotescit. Sexto difficilius conuertuntur, quo pluribus testib. se dæmoni addixerunt, & actuum frequentatione quasi quodam habitu occalluerunt. ita prudenter ratiocinatur Spineus *q. de strigib. c. 20.*

Breuiter ergo concludo, has translationes, de quibus quæritur; posse modis quatuor contingere: primo sola cogitatione, quod S.S. vocat transferri in spiritu: & talis illa visio Ezechielis *a*. *Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus, inter terram & cælum, & adduxit me in Ierusalem, in visione Dei,* &c. Vltimum enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis: ne putemus hanc similem translationem illi Habacuc, de qua Daniel *b*. Aliquando suis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Remigius & Binsfeldius. 3. à Dæmone reuera secundum corpus, & motum localem, transferuntur, vt docui. 4. aliquando potest contingere, vt ipsi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat translati fuerint; quod in diuino illo raptu accidit Beato Paulo. Traditum inuenio, in quibusdam P. Ioannis Maldonatii dictatis, *de Dæmonibus*; quod quando volunt corporaliter transferri: tum se inungunt

a c.8. v.3.

b c.14. v.35.

A vnguento ex infantilis corpusculi adipe: quando conuentibus per insomnium dumtaxat interesse volunt: tum in sinistrum cubare latus: quando vero malunt vigilantes: quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram se geri; tum opera dæmonis ex ore vaporem quendam crassum euomere, in quo gestorum imagines vt in speculo intueantur. Et fortasis B hoc Quæsitoribus insinuare volebat famosus ille Ioannes de Vaulx Stapulensis, cum diceret: scire se discernere: num corporaliter, num vero per imaginationem conuentui interesset.

Vnum restat soluẽdum; quod quosdam scio torsisse aliquando. Etenim doctior philosophus atque Theologus quærat, qui fieri queat; vt, cum angelus C sit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Respondeo, nec opus esse ad hoc noua à Deo virtute adtributa, (vt censuit Guilh. Paris.) nec etiam distincta virtute seu potentia motiua (vt putauit Aureolus:) nec etiam posse Angelum sola voluntate & intellectu illimitate & infinite, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere D (hoc enim damnasse intelligendus est articulus Parisiensis, & merito quia hoc est virtutis infinitę: Sed respondeo, Angelum determinatam sibique notam, suis viribus nõ maiorem molem, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eo solere mouere & transferre posse quod in assumpto corpore, secundum substantiam (malo enim hoc tenentes sequi) sit E præsens, sicque præsens, sola voluntate corpus illud impellat, & eadẽ voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguũ moueat, vel deuehat *a*, ad eũ fere modũ quo ventus fortis plumam

a vide Ioseph. Aug. in 2. d.8. q.?

agit per aerem, & certo tandem loco illam destituit, & destituendo sisti:. Et sic Angelus deferens Prophetam Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius; neque tum capilli corpus sustentabant, sed virtus Angeli ipsius per voluntatis imperium toti corpori impensa. Vnde si velit Angelus sic moderari actiuitaté, vt celeritas deuectionis, non superet robur delati; fiet, vt sit sine defatigatione hominis ista transuectio: si hoc nolit, haud dubie mire defatigetur homo necesse est, celeri illa per aerem delatione. Hinc intelligimus non esse certam differentiam illam Remigii *b*, quod Angelorum bonorum transuectiones quietæ & laboris expertes sint hominibus; malorum vero plenæ lassitudinis, formidinis, & molestiarum. etsi enim vt plurimum credam hoc vere contingere; fieri tamen potest, vt si dæmon velit, etiam citra lassitudinem & molestiam deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dialo. 3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulensis hoc de suis transuectionibus testabatur. Illud certius, has dæmonum subuectiones semper periculi plenas & formidabiles esse.

b l.1. dæmonolat. c.17.

QVÆSTIO XVII.

An possit dæmon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur, siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiue collocare?

B*Reuiter censeo ad hæc omnia negatiue respondendum, quia hæc omnia repugnant principiis physicis & ordini naturæ.* Nam, vt de posteriore prius agamus, nec ipsemet dæmon potest loca distantia ab inuicem, non occupato medio, simul implere, ex veriore sententia & communiore, minus ergo poterit ibi corpus vnum statuere; sed soli hoc Deo reseruatum. Nec obstant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοπροσώπως aliis apparuisse, quam vbi reuera tunc erant, non dormientibus modo, sed & vigilantibus *c*. Nam si à Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus: tum illæ ab infinita Dei virtute profectæ sunt: sin autem ab Angelis malis procuratæ, ad speciē tantum visæ & præstigiosæ censendæ. huc refero illud quod Origen. *lib. 6. cont. Celsum* tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus conspectum: & aliud de muliercculis commessatricibus in vita D. Germani, & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram *d. Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum seqq.* Quod vero ex aliis refert Ananias *lib. 4. de Natura dæmon.* non posse dæmonem duorum hominū simul occupare corpora; sed posse tamē, cum in vnius corpore sit per substantia suam. vi sua alium, vel magno distantē interuallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos esse sibi adeo propinquos, vt simul sint quasi vnus adæquatus dæmonis locus quem substantia sua occupet: nihil inquam prohibet hos simul à dæmone possideri. Si vero alter tam longe distet à possesso, vt spacium illud excedat spheram actiuitatis dæmonis; non credo posse dæmonem illū possidētem, huic alteri quicquam suggerere tentationis. vt enim nec quodūs corpus quantumuis distans loco mouere. sic nec quorumuis animos à quorum corporibus absit longissime potest Diabolus tentare; sed eos tantum, qui sint adeo propinqui, vt in vno quasi adæquato loco dæmonis censeantur. *Nonnulla huc pertinentia petite à Guib.*

c vide Pet. Tyræum li. 2. de spirit. appar. c. 6. & 7.

d tom. 3. in vita Basilii Macedonis.

Pari-

Parisiensi.part. vltim. de vniuerso, capit. 13.

Prior conclus. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia sanior philosophorum pars, cum Aristotele & D. Thoma, partium corporaliumque dimensionum penetrationem naturæ nō permittit, ideo nequit dæmon sic mutare corporis quantitatem; vt homo instar catti, vel mustelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat: multo minus, vt per ianuas clausas ingrediatur. docuit hoc bene Ioan. Beets Carmelita *in primi præcepti expos. vl. cap.* 4. Quare quod de lamia in mustelam conuersa narrat *in Milesia* nugator Madaurensis, fictitium censendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio *e* persuaserunt, solere dæmonem veteranis Lamiis potestatem reipsa dare; vt queant ædes penetrare, & per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas, atque alia huiuscemodi pusilla animantia contractæ, & deminutæ: intromissasque, denuo priori formæ restitui, si velint. Mentitus etiam similia iactans Scafius apud Niderium *in lib. 5. Fornicarij.* hæc enim deliria sunt omnia & illusoria. Sed solummodo dæmon præcedens, latēter aperit & claudit ianuas, vel fenestras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ se putant formam huiusmodi animantium induisse: quod prudentiores Italicæ sagæ Grillando *f* fuerunt confessæ. Hanc autem ostiorum apertionem & clausuram adeo subtiliter dæmonem facere posse; vt dormientes in cubiculo non euigilent: non dubitabit, quisquis meminerit ab Angelo factum *g*, cum B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil necesse est dicere hanc ianuarum apertionem, vel custodum somnum miraculosa fuisse. Si quis obiiciat Diuum Chrysostomum hanc vim Angelis tribuere cū scribit Habacuc ab Angelo demissum & reductum ex lacu clauso, & sigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ est de incredulitate D. Thomæ.* inter orationes Patrum seorsim Romæ editas; πῶς ἠδυνήθη καταγαγεῖν ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν: καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐρρωμένας χωρὶς λυπεῖν. *Respondeo* id factum, non Angeli, sed diuina virtute. Præterea videtur Diuus Chrysostom. priorem Danielis captiuitatem, *de qua capit. 6.* cum posteriore confundere, *de qua agitur Daniel capite decimo quarto*, Modus vero quem striges aliquando memorant, nempe Diabolum ipsos parietes aperire, & per quandam quasi fissionem & disruptionem ingressum illis præbere & egressum, post iterum partes coniunctas facere coalescere; scio, iis qui penetrationem partium admittunt visum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famosæ Illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt, hiante subito pariete, à transeuntibus orans puellula conspiceretur. Sed ego totum hoc vel præstigiosum puto, vel dumtaxat dæmonem maxima celeritate, quot sufficiunt lapides eximere & sustinere alios neruant, & postea eadem celeritate atque dexteritate, iterum eos in suum locum reponere existimo: cumque hominum aspectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri vt falsum formet iudicium de aperto per partium compresionem pariete. Prorsus cum vero magistro suo Caluino impius est VVierus: cum nugatur, ita Christum Dominum, post resurrectionem clausis ianuis ingressum, ad discipulos: vbi merito, cum grauissimis & sanctissimis Patribus *a*, Catholici scriptores, in hac corporis so-

e l. 2. Dæmonolatr. c. 4.

f 2. de sortileg. q. 8.

g Act. 12.

a D. Aug tract. 121. in Ioan.

Greg. hom. il. 26. in Euangel. D. Chrys. in oratione. ... ὅτι πλὴν ἠ θυρά τις ... θυρῶν κεκλεισ... (quo quid apertius?)

[...]idi penetratione, patentis miraculi rationem agnoscunt. Pari modo Beza & similes blasphemant de CHRISTI Domini Natiuitate illæso claustro virginali, & resurrectione clauso manente sepulchro. contendunt homines isti animales, hæc aperta fuisse dum penetraret, & postmodum iterum clausa. quasi non potuerit creatura suo creatori, vt ceteris in rebus, in hac quoque obtemperare. sed nimirum isti cuncta conatur Christi Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turcismum Paganismumque viam struant.

Cum ergo quantitatem sic mutare non posit dæmon, adeoq; illam comprimere, vt partes se penetrent: nequit etiam efficere, vt corpus quantum & coloratum, verè reddatur inuisibile illis, coram quibus existit, oculis eorum sanis & non præstigiatis; quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam si corpus illud celeriter alio transfert, iam præsens illis non est hoc corpus: si vero species visiuas, ne in oculos adstantium commeent, per corporis alicuius interpositionem, vel per nimiam aeris agitationem impediat; vel corpus illud aliqua sibi possibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio solere ab illo vsurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur; reuera tamen visibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis se subtraxit Apollonius Philostratum, sic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, sic de Persei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendum quod Ioann. Salisberien. scribit de quodam: *fuit que magorum peritissimus, vt quasi tamque res vellet, inuisibiles faceret; illas vero videbatur in alias spec*

A *es transformare.* L. 1. de nugis curialium cap. 9. item quod Necromanticus ille Gui. Iuliac. persuaserat apud Meierum *libr. 10.* sic quod de Cleomede Astypelensi referebat Celsus arcam ingressum, & intus operculum eius retinentem, non esse repertum in ea, sed creditum euolasse. *lege Origenem lib. 3. contra Celsum.* Quod vero scribunt nonnulli eum qui gemmam gestet Heliotropiam

B inuisibilem fieri: non credo. nam vt benè ait Guilhel. Parisiens. *a* deberet lapis ille posse colorem omnem tollere, vel alios plane sic inducere obiecto, vt non posit agnosci. Tantam vero vim illi gemmæ inesse, nondum vel testis fide digni auctoritas docuit. (*a* d. p. vlt. c. 12.)

Denique ex his decidi possunt, & detegi illusiones illæ dæmonum, quan-

C do membrorum aliquorum speciem vel immensam faciunt apparere, vel nullam, vt sublata videantur. vt sunt quæ narrantur in Malleis malef. de iis qui virilia sibi ablata putabant, apud Sprenger. *p. 2. q. 1. cap. 7.* & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de credul. dæmon. adhib. *folio 429.* Nec puto dæmonem posse hominis parui ossa sic extendere, vt Giganteæ fiat magnitudi-

D nis: ideo quod Indi Cichorani certis id se herbis posse iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat *p. 2. Hist. Peru, c. 42.*

QVÆSTIO XVIII.

E *An corpora ex vna in aliam speciem Magi queant transformare.*

NON ago de fabulosis Metamorphosibus. Ouidii, Parthenii & a-

aliorum: nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Aristoteles *c* & Plin. *d* Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ speciei in aliam formam perfectæ quoque speciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios senserint, quorum hic;

c lib. 5. Hist. anim. c. 19. d l. 11. Natur. Hist. c. 22.

Audax cantata leges imponere lunæ,
Et sua nocturno fallere terga lupo.

Ille autem:

Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras
Suspicor, & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanenses opinabantur, vt lib superiore ostensum? de Simone Mago, narratur in Itinerario D. Petri: de quodam ex Sarisburiensi dictum c. superiore; de Badulo Rege Anglorum annales referunt, & iidem narrant Ambrosii Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis speciem transformatum, vt Igernæ vxoris eius amplexu potiretur, & ex eam nefario concubitu Atturum & Annam genitos; *l. g. Galfridum & Virennium.* Quinetiam in nouum orbem hæc opinio se penetrauit. Nam Nicaraguani credebant striges posse se in cattos, simias, porcos immutare: & Quahatemallani opinabantur famosam illam maleficam Augustinam, in bouis forma grassatam: quando Beatrix de la Cuua ingenti diluuio & terræ motu interiit *Narrat Chieza Histor. Peruu. p. 2. capit. 205. & 210.*

Et licet olim, quid, cum communi Theologorum Schola, de huiusmodi Lycantropiis, & similibus sententiam, publice professus fuerim *e*: scilicet *omnes illusorias & deceptrices esse, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationem idem nunc iterum mihi censeo hoc loco, vbi disputationis ordo hoc exigit, affirmandum.* Addo, contrarium asserenti anathematis imminere pœnam, ex *cap. Episc. 26. quæst. 5.* quæ sententia auctoritate D. August. fulcitur *f*. idem ratio persuadet. Nequit, enim anima humana informare corpus belluinum, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum quia quælibet forma substantialis, vt suum esse tribuat informando, requirit peculiares sibique conuenientes, dispositiones, & organizationem corporis propriam, ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minus poterit simul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. *in Epod.* putasse quando agit de sociis Vlyssis à Circe restitutis;

e Côment. in Senecæ. Agamên. v. 690.

f lib. 18. de ciu. Dei c. 18 & de spiritu & lit. c. 28: si ipse auct. mentitur Danæus Dialo. de sortiar. c. 5. côtrarium D. Aug. ascribens.

Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei,
Volente Circe, membra: tunc mens, & sonus
Relapsus: atque notus in vultus honor.

Imò verò humanam mentem, hoc est animæ humanæ partem præcipuam, non amiserant. immortalis est anima, nec à dæmone corrumpi potest vel vulnerari. Semper ergo illusio hîc interuenit illorum, qui transfiguratos putant: sæpe illorum etiam, qui videre se putant, quod non vident. Prudenti & nolenti decipi distinguenda est ipsa transformatio ab effectibus eam concomitantibus: quod si Spondan. fecisset, non tam multa Comment. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuisset. Sit conclus. *Ipsa quidem transformatio delusoria est: multi ta-*

men eam comitantes effectus sunt verissimi. V. G. Strages hominibus vel pecoribus illatæ, per dæmonem in corpore aereo aut lupino, siue per homines lupina tectos effigie (quod postea declarabitur) vel per eam non tectos, sed humana specie grassantes & efferatos; potest enim fieri, vt ex humorum vitio & atræ bilis excessu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines, desideriumque eos inuadendi, & lacerandi, vorandique, mentem occupent. Vnde & medici λυκάωνα seu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam Abres Chatrab, Latini *melancholiam* vel *insaniam lupinam* nominant *a*; ex simili vitio nonnulli se canes, leones vel alias bestias putant *b*. Qui huiusmodi solo morbo laborant, hi Magi non sunt; & licet ipsi se lupos putent, lupinamque sæuitiam imitentur, aliis tamen, vt sunt, homines videntur: talis sibi, non cæteris videbatur pater Præstantii apud D. Augustinum *c*: & alius quidam apud Thomam Brabantinum siue Cantipratensem *d*, & agricola ille Patauinus apud Fincelium. *lib. 2. de miracul.* & alius Borussus apud Sabinum *comm. in 7. Metamorphos.* & ille Pomponatii apud Euuichium. *li. de natur. sagar.*

a vide Pau. Ægynetã li. 3. c. 16. & Ætium li. 6 ca. 10. & Condronchum libr. 3 de mor. venef ca. 7.
b Auicen. l. 3 fen. 1. t. 4. ca. 16.
c Aug. l. 18. de ciu. Dei ca 8.
d Cantipr. in l. Apum.

Sed quando aliis quoque lupi, canes, vel catti vel aliæ bestiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macarij Alex.* videbatur equa: item Neuri: apud Herodotum & Melam, & hodie ex vulgi opinione quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum, *in altera parte Hiberniæ*: hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficisci. Verum solet diabolus tunc diuersimode decipere: nam solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentibus, & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aere formato,

A & sibi circumdato ista gerit: quæ putant homines ab illo misero absente & dormiente patrata, quod stratagema à Sancto quodam viro cunctis manifestatum, narrat Guilh. Parisiensis *d. p. vltima cap. 13.* Aliquando vero hominibus ipsis ferarum exuuias huiusmodi feras aptissime circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendam:
B vt ex quorundam confessionibus constat. Aliquando denique ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri pedem pedi, brachia brachiis accommodat. hoc solet contingere; quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel
C solis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Rusiæ à canibus laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti casu, relinquunt vestigia lupi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirum est, si postmodum vere inueniantur saucii illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant: Nam leuiter cessit circumiectus
D aer, & vulnus vero corpori inhæsit. Verum quando verum corpus abfuit, tūc Diabolus in absentium corpore eam partem consauciat; quam scit in ferino corpore sauciatam fuisse. Bartolom. Spineus *q. de strigibus cap. 16.* sui temporis historia ostendit: *Huius etiam* (inquit) *apparentis conuersionis strigum in cattos, testis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, sub iudiciali iuramento mihi asseruit hoc anno: strigem quandam ante tres menses ei imposuisse, ne prohiberet venire circa puerum (à se forte strigatum) quem curandum assumpserat,*

rat,

rat, si quas blandientes & alludentes videret cattos. Eadem igitur die dum discessisset illa, viderunt post horam ipse & vxor sua cattum magnum, & hactenus ab eis inuisam, quæ ad puerum accedebat concito gradu. Quam cum ex timore parentes sæpius abegissent, postremo contra venientis vexationem ad impatientiam exarserunt: clausoque ostio vir ille grauissime cattum hinc inde fugientem diutius hasta percussit, & demum ex alta fenestra se iactare compulit, vt toto collisa videretur corpore cattus. Ex tunc autem strix illa vetula toto confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit: quo factum est, vt leuis, quam prius habebant suspicio, quod striga esset, & puerum suum, qui hac infirmitate strigiatus grauissime laborabat, ipse strigasset, in vehementem transiit, imo & violentam. Etenim percussiones & plagæ, quæ in catto infixæ sunt, in illa vetula sunt inuentæ quoad morborum correspondētiam.] Vix quinquennium effluxit, cum in pago quodam occiduæ Flandriæ, vbi fascinaria pestis mire gliscit, haud procul à Dixmuda, pene ad Iperlee & Isaræ conflugem situ, contingit; quod ab homine religioso, fide digno, qui tum illic in vicinia, auditione accepi. Rusticus quidam vna cum filio adolescente in sympofio potitans, limis obseruabat coquam mēsuras cereuisiæ, quam propinabat (vt solent) bifurca notantem creta. dissimulat nihilominus interea; dum compotatio soluitur: tum hospitam vocat, vt calculum expensi subducat. petit ista quantum creta notarat: negat ille, & multis vltro citroque iactis, pecuniam in mensam proiicit, quam sciebat sufficere; & discedit. tomachabunda hæc, tu vero (ait non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ sum. abit contemnens mulier-

A culæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo scapham reliquerat, nequit vna cum filio admodum valido summa ope eam à ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in solo. Fors duo tresue milites illac iter habebant; compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite suppetias. vt hunc lintrem de ripa deducamus: merces operæ futura, largum à me bibale. Parent & ingresſi

B quantum possunt protrudunt. diu frustra fuere Anhelus vnus & sudans; quin sarcinas & onera hæc efferimus, forte vacuam commodius deducemus. Fit: & ecce mercibus expositis, vident in sentina ingentem luridum buffonem, scintillantibus oculis eos intuentem. Non tulit vnus militum, sed gladii cuspide perforatum ad guttur tumidatum in aquam eiecit. ille quasi exanimis in

C tergum prouoluitur ventre resupinato: vulnera natitanti imponunt ceteri alia, & repente nauis soluitur, Lætus rusticus auxiliatores ad idem vnde recesserat hospitium reducit: potum petit: præbet ancilla. Quærit ille, vbi hospita? audit pessime habere, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? vix media pars horæ elapsa, cum ego illam isthinc sanam &

D malam, qualis tu, reliqui? Eo, & visam quid hoc rei? intrat in thalamum, inuenit collum & ventrem vulneribus confossam, laceramque expirasse. Vnde hæc. exclamat, vulnera? Nescire si profitetur ancilla, nec domo illā, quod sciat, pedem extulisse. Itur ad magistratum: vulnera cæsim punctimque illata inueniuntur iisdem in locis, quibus buffonem, qui nusquam comparebat, milites

E distinxerant. Nec dissimile aliud, quod de municipe Mechliniensi narrabitur *lib. 5. section. tertia. vers. ad torturam sufficient, de indicio 8. ad nominationem accedente.*

Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio affectus fuit, quidam Stumfius Petrus, eo quod cum dæmone succuba plus quatuor lustris consuesset, ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & sibi & aliis in lupum verti videbatur. Hoc schemate ter quinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus suas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem suam, vxorum habuerat loco. constant hæc omnia actis iudiciariis, & iconibus in æs incisis, palamque venalibus. Qui plura volet de his transformationibus exemplis illustrata (quæ tamen ex iis, quæ tam breuiter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spõdanum *in Homeri Odyss. lib.* 10. Binsfeldium de Confessión. malefic. *concl.* 3. Remig. *li. 2. de dæmonolat. c.* 5. Io. Ananiam *lib.* 4. *de nat. dæmon. fol.* 180. Condronchum *d. cap.* 7. & Petr. Thyræum. qni cæteris plura & aptiore ordine in Theses digessit *libr. 2. de appar. spirituum à capit.* 15. *vsque ad ca.* 24. & qui ex eo Dialogum suum congessit Fr. Claudius prior *l. De Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphosim (vt Spondanus, Bodinus, Peucerus, Phil. Camerar. & pauci alii) vnicum adferunt argumentum ex sacris litteris, dignum solutione; de Nabuchodonosor in bouem, & Lothi vxore in salis statuam mutata *a*. Sed cum vtrumq; diuina sit factum virtute, non possunt hæc pro dæmoniacis conuersionibus momentum habere. De Nabuchodonosor quoque plerique Patres negant formam bouis siue bouini corporis effigiem induisse; sed dumtaxat volunt, sic mente abalienatum fuisse, vt se bouem crederet *b*. Prætermissa longiore disputatione, mihi videtur contextui S. S. & sententiæ Diui Gregorii *libro* 5. *Moral. cap.* 8. & rationi magis consentanea explicatio volentium *c* affectionem Regii corporis in bestię temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliqua ex parte in ferinam degenerasse, sensusque internos similes accepisse brutorum internis sensibus: vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & feno vesceretur, & homines fugeret, & sub dio degeret. Diuina vero virtus fecit vt, sub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perseueraret.

Vltimo posset obiici, quod Herodotus scripsit, Platanum aliquando in oleam vertisse, & alii apud Carnos cadauera humana per dæmonem in salis statuas fuisse mutata. *Respon.* Si locuti de proxima & immediata mutatione, illusorium id fuit & præstigiosum: si vero locuti de conuersione mediata, siue per varias commutationes corruptionis & generationis materiæ secundæ, nihil prohibet ambo ista naturaliter cõtingere posse, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas dispositionibus. Quod autem legimus apud Metaphrastem à S. Spiridione, serpentem in aurum mutatum, vt eo auarus ille & immisericors diues deciperetur: & postea rursus ex auro Serpentem factum; vera hæc mutatio fuit, quia miraculosa & à Deo, qui potest. Neque hæc mutatio fortassis dæmoni, successiue tamen foret impossibilis, quia serpens insectũ est, & proxima auri ac serpentis materia eadem nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?

DE hac quæst. disseruit post D. Tho. de potentia q. 6. ar. 5. & vict. relect.

a Dan. 4. v. 30. & v. 33. Gen. 19.

b sus hoc disserunt Mich. Me-

c ...dinali l. 2. de recta in Deum fide c. 7. & Ben. Pererius l. 5. in Dan. c. Sic. Mol. A. p. q. 111.

N. libr. de Prodi. an 149.

de Magia. nu. 9. Alf. Mendoza in Quodl. Schalest. quæst. 5. sed loquendum nobis distinctius & pressius. Diuina aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis inest nulla, attamen loquantur, non est dubitandum; sacra Scriptura id attestante de asina Balaam, *Num.* 22. quod quo pacto Deus efficiat, ipse nouit, qui enim locutionis omnis est fabricator, ille vt, quæ nota sint organa sermonis articulati formauit, potest & alia, quæ lubebit, instrumenta ad hoc deligere. Attamen vt plurimum existimo vti opera angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen discrimine: per illa, quibus apta sunt organa & viuentia ad hoc instrumenta, vt per picas, coruos, psittacos & huiusmodi, in ipsismet corporibus loquela formata: & tunc hæc locutio est vitalis actio ipsius, animalis, non tamen est intellectualis eius actio, sed est actio intellectualis respectu Angeli: per illa vero, quæ viuentia quidem sunt, sed organa non habent apta ad loquendum, vt sunt asini, bouesque, putarim id facere eo quod ipsemet angelus in eis, vel potius iuxta ea, sermone in aere formato loquitur: idemque dicendum de insensibilibus, vt igne, aere, aqua, terra, cadaueribus mortuis, capitibus resectis, statuis. & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda est alteri, quam angelo, vt formanti & edenti aeri, vt medio ac instrumento: nulli, vt vitalis actio: si formetur intra corpus illud sensile ineptum, vel etiam intra insensile, illi tribui potest, vt organo. His positis facile erit ferre iudicium de sequentibus miraculosis locutionibus sacræ historiæ: vt de asina Balaam, de qua consulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moysem & Esdram *d* de Spiridionis filia Irene mortua depositi locum indicante *e*: & quodam interfecto, Macarii iussu homicidam indicante *f*: & de colloquio caluariæ & alterius Macarii, de variis sedibus damnatorũ *g*, & de venerabilibus Africæ confessoribus qui persecutione Vandalica radicitus abscisis linguis adhuc clare loquebantur: quod etiam Iustiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius tẽporis historiis testatissimum *h*: & de Anglo sacerdote simile refert Polydorus *l.* 13. *Histor. Angl.* in his continuum miraculum fuit supplente Deo vicem partium desectarum in genere causæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio *i*: *Anno circiter 3. post cladẽ ad Nicopolim Sigismundo Impe. à Turcis acceptam: cum multi in eum campum descenderent, emissam inter ossa subinde vocem audierunt:* Iesu Christi *Saluatoris & Mariæ Virg. nomina intonantem: loquaxque inter cadauera caput inuentum quod vbi homines sibi adesse nouit: Quid tam*, inquit *stupidi hic statis viri? Christianus ego sum, inexpiatus, inconfessus in hoc bello occubui.* Maria *mater me æterni supplicij reũ esse nõ patitur. hic me adhuc linguæ compotem seruauit, vt delicta fateri, & animum sacris Apostolicis lustrare queam: proinde sacerdotem, qui confessionẽ exaudiat, & me expiatũ reddat, accersite queso. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruisset, respõdit: sibi peculiarẽ in eã fuisse in vita deuotionẽ; & septena eius festa quotãnis venerẽdissime celebrasse, religiosisq; ieiuniis pane dũtaxat & aqua decorasse. Quare accersito è pago proximo Sacerdote cõfessionẽ rite trasegit: & impetrata erratorũ omniũ remissione, acceptaq; nouissima lustratione, repẽte conticuit perpetuaque quieuit.*] Hæc ille, legant, & resipiscant Nouatores ad tã illustre miraculũ: q; & Deiparæ deuotionem, & ieiunia,

d Exod. 3. & 4. Esdr. 14. in prin.
e Ruffin. l. 1. hist. Eccl. c. 5. Socrates l. 1. hist. Eccl. ca. 5.
f Socrates l. 4. c. 22.
f Euglos. l. 1. Exp. c. 6.
g Harulus lib 6 ca. 14.
h l. 1. C. de offic. præf. Afric. Procopius lib. de bello Vandali. Aenea Gazeus de immortal. anim.
i lib. 3. hist. Hungar. Decad. 3. quod ille accepit à Ioã. de Turotio scriptore rerũ Hungaricarum fatis antiquo & bono.

& festorum cultum, & confessionis sacramentum commendat. Non absimilem narrationem inuenies apud Thom. de Cantiprato *lib. 2 boni vniuersal. cap. 29. part. 18.*

B Simia Dei diabolus, conatus multa similia, sed pseudomiracula, interdum Deo permittente, ad diuinam vindictã atque iustitiam manifestandam: vt cum homicidam caput præscissum indicauit Cercydam, teste Aristotele *a* & Orphei caput prædixit Cyro Persarum Regi, eum quoque à muliere necandum *b*. Aliquando ipse oracula nescio quæ cõfingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus *c* ex Herone, in hanc sententiam; *Polycritus post Locridem vxorem ductam, & postquam tres noctes cum ea dormiuisset, tertio die vita functus eam reliquit grauidam: quæ monstrum ex duplici sexu peperit, quod cum in mediam concionem populi ductum fuisset ad consultandum: quid id præsagiret, quidue de eo faciendum esset: comparauit in medio populi spectrum, Polycritus, & futuram Aetolis & Locrẽsibus prædixit cladem, & impotente ad resistendum populo filium suum monstrosum dempto capite deuorauit & euanuit: mox & caput eandem cladem elocutum est.*] Addit idem Trallianus ex Antisthene philosopho Peripatetico. *Quo tempore Acilius Glabrio consul vicit Antiochum regem Asiæ, deterritos Romanos oraculis ne amplius inuaderent Asiam & Publii ducis Romanorum caput relictum à lupo qui corpus deuorauerat, vt ipse prædixerat furore diuino, vt putatur, percitus: cecinisse longo sermone aduenturam cladem Romanis.*

Præstigiosæ plane fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis simulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium, qui non raro Magi & Pythonici; vt *d* geminæ columbæ Dodonæ loquaces, item quercus Dodonea *e*, Argus carina *f*, equus Achillis *g*; & vlmus Gymnosophistarum quæ Apolloniũ salutauit *h*, & Causus flumen quod dixit Salue Pythagora *i* (quem fuisse Possessorem librorum Zoroastris Magi docet Clemens Stromateus) & carnis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem sagæ cuidam Franciscæ Senensi adscribit Grillandus sæpe nobis laudatus, *q. 7.* Theotecnus Magus Antiochiæ, sub Maximino, simulachrum Iouis vi magica fecit oracula fundere; quibus ciues in odium Christianorum excitabat, & Imperatoriam persecutionem acuebat. *k* Lege D. Cyrill. Alex. *libr. 3. contra Iulian.* pleraque superius dicta recensentem. Adde ex Valerio Maximo lib. 1. simulachrum Fortunæ Romæ in via Latina loquutum.

Ceterum vt sciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis potest tribuere: posset tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia suis temporibus & locis aptissime quædam dicerent, accommodata personis, & rebus, de quibus ageretur. sed tamen licet dæmon illa ex instituto faceret, animalia tamen duntaxat facerẽt casu & fortuito; quibus, ignaris & idiotis speciem quandam solertiæ, & intellectionis præberent; sicut etiam Magi faciunt interdũ, vt animalia miras quasdam gesticulationes, & motiones edant; quæ sine vsu rationis, & prudentia iudicant imperiti fieri non potuisse. talia sunt quæ de serpente Epidaurio Valerius, de leone Apollonii Philostratus, de asino Cayri narrat Bellonus *l*. Longe facilius potest Magus, per dæmonem, efficere, vitiatis organis corporeis: vt homo latrare, vlulare, crocitare,

a libr. 3. de partibus animal. c. 10
b Philost. in imagin.
c li. de mirabilib.
d Sophoc. in Trachi.
e Lucian. in Micyllo.
f Apol. 4. Argonaut.
g Homerus Iliad. 19.
h Philostr. in Apollõ.
i Porphyr. in vita Pythago.
k Euse. l. 9. hist. Eccl.
l Val. Max. lib. 1. cap 8. Philostrat. libr. 5. Bellon. in Obseruat.

rudere

rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter consequi: & legimus m ann. 1546. *Margaritam Esingensem, ex ventris doloribus ita intumuisse, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumstantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anserum strepitus, latratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atque serpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret, cum tamen nil nisi præstigiæ dæmonum, à matre puellæ lucri causa coniectæ, forent.*] In prægnantium vteris aliquando clamores infantium exaudiri: sed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addita physica ratione probauit accurate integro opere Andr. Libauius *tomo 2. singular*. Sed ea ratio in hac Margareta locum non habet vllum.

m N. l. 5 de Prodig.

D

Sed an voces bestiarum Magi intelligant? Porphyr. n scribit sua ætate de Apollonio Tyanæo dici solitum, illum cum audisset hirundinem cum multis vociferantem sodalibus suis quos secum habebat exposuisse, indicare eam ceteris, asellum onustum frumento ante vrbem cecidisse, frumentumq; humi fusum esse. verisimilius est, quod Eunapius (vt & Philostratus) hoc passeri tribuit: hirundo enim frumento non vescitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere se garritus auiũ intelligere, quod veteres de Tiresia & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc sunt incredibilia. cum enim bestiæ ratione careant, nequeunt discursu vti: qui ad sermonem ex instituto proferendum, qui sit rerum vel gestorum

n lib. 3. περὶ ἀποχῆς, &c.

A significatiuus, est necessarius, fateor affectus corporis, & appetitum posse vocibus suis indicare, & horum notitiam posse diuturna obseruatione ab hominibus deprehendi: & posset dæmon, qui hæc habet perspectissima, magos ea docere, quod an velit facere, aut vnquam fecerit, nescio: non est incredibile fecisse.

E

B An autem seinuicem intelligant bestiæ, eiusdem saltem speciei, quæritur? quoad affectus illos corporis & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoque censuit, & probare conatus Porphyrius, aues scientiam habere vocis cantusq; sui generis auium, ac quod ipsis accommodatum sit id posse aliis ostendere. idem Plato censuit, & Opianus agens de elephantis.

C quod arbitrantur, quia si elephas in cœnum ceciderit, & clamauerit, socius id cernens abit, & redit adducens gregem elephantorum vt, opera communi seruent immersum. exemplo etiam Scorpii Libyci, qui cum solus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus aliis, & simul hominem aggreditur annexis sibi annulatim sociis.

D exemplo denique piscis, qui confractum laqueum euasit, & aliis periculum indicat, vnde fit vt eo die generis huius nulli pisces compareant. Vide Pet. Gregor. *lib. 15. de repub. cap. 5.* hæc ipsa memorantem, prudenterque monentem, intelligentiam veram, & discursum animantibus deesse. Addo nec eum à dæmone illis tribui posse.

E quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio soli Deo reseruatur: & requirit illa corporis organa sibi accommoda. de quo seq. quæstione.

):(

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam discursiuam possit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæstio dependet, *an bruta aliqua ratione sint prædita.* nam si sunt, facile præstabit dæmon vt sublatis impedimentis, discurrant, & scienter intelligant: si non sunt, id præstare non posse, certum est.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium plerisque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem & prouidentiam habere, vt eum citat Sex. Empyricus *a*, & Parmenides ac Democritus, teste Stobæo *in Eclog. physi. b* videtur idem velle Lactant. *lib. 3. instit. cap.* 10. apertius Porphyr. *lib. 3. de sacrific.* & Plutarch. *libro quod bruta vtantur ratione,* & lib. *vtra animantia plus rationis habeant aquatilia an terrestria?* & Gale. *libr. exhortatorio ad bonas artes addiscendas* scribit omnibꝰ animalibus inesse ἐνδιάθετον λόγον, quod Erasmus vertit rationem affectuum capacem, non bene, Lacuna Segobiensis melius rationem intus delitescentem, siue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus inest: sed hoc tantum discrimine quod homines illam sermone queant explicare: bruta vero habeant quidem rationem, sed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quinctiliani sententia *libr. Instit. Orator.* & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus *in libr. 1. Posterior. Arist.* c. 3. Laur. Valla *Dialect. suæ.* 9. immo & Card. Hosius *c*: nos nec raõne nec oratione, nec prudentia à brutis distingui voluit, sed religione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem pie explicanda,

a li. contra Mathematic. f. 216.
b li. 1. f. 93.

c Præfat. Confess. Petri couiensis.

A vt more Scripturæ sacræ locutus sit: id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non esse iudicabat, hoc sensu, vt censuerit, magis religione differre hominem à brutis, quam aliis illis oratione, prudentia, ratione. Sit ergo Concl. *Brutis rationem, discursum, prudentiam, prouidentiam (proprie dictam) vel sapientiam tribuere,*
B *rectæ philosophiæ, & fidei repugnat: est tamen in brutis quiddam solertiæ quod rationem & prudentiam, discursumque imitetur.*] Hæc est sententia Alberti Magni *in 3. de anima,* & Philoponi, *ad tex.* 157. vbi non obscure hoc Aristoteles, & est D. Thom. 1. 2. *quæst.* 13. *art.* 3. Gregor. 1. *dist.* 3. *quæst.* 1. idem Aristoteles *libro 7. de histor. ani-*
C *mal. c.* 1. tribuit illis vestigia animi humani & prudentiæ imaginem: vnde sumpsit Arnob. *libr. 2. cont. gent.* cum scribit in brutis conspici multa rationis & sapientiæ simulachra. idem Hippocrati placuisse docet Galen. *libr. 1. de vtil. part. c.* 3. idem docuere Auerr. *in 7. Physic.* Hieronym. Magius *lib. 2.*
D *de exust. mundi cap.* 5. Gabr. Zerbus *in 1. Metaphys. quæst.* 7. (quem operæ pretium sit legere) & Card. Toletus *in 3. de anima. quæstion.* 7. Solerter multa fieri à bestiis: & ea doceri, quæ discursu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique: de elephantis, ex plurimis collegit Lipsius *Cent. 1. epist.* 50. de ceteris Ælianus, vt
E de Leonibus, *libr.* 5. & 7. *de natur. animal.* de tauris *lib.* 7. de cynocephalis *libr.* 6. de aliis simiis *lib.* 5. de ceruis. *lib.* 11. vbi tamen illud καλλέντων συνίει, non interpretandum, *loquentes intellexit,* sed *vocantes intellexit,* scilicet audito Græco nomine, quod illi educator mansuetarius indiderat: vt de piscibus idem auctor dixit, καλλέμενοι

ἱστορίαις libr.8.cap.4. de canibus mirifica Protonotarius Ludouicus Peres de Portillo, libr. singulari, de Cane, à fol. 16. de equis idem libr. singulari de equo, à fol. 83. qui superioribus annis vtrumque librum sapientis. Philippo secundo Hispan. Regi dedicauit. De aliis multis animalibus exempla congerit Ioach. Camerarius Decuriæ decimæ Problemate. VIII. Probatur id breuiter, si ratione ducuntur: sane rationalia dicenda forent, si ratione ducerentur: ex electione operarentur. si electionem adhiberent: non semper omnia eiusdem speciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur. si discursu prædita forent: nossent vniuersalia quædam axiomata, sine quibus nemo potest nec affirmatiue, nec negatiue discurrere. constat autem à brutis nesciri axiomata vniuersalia. si ratione & discursu prædita sunt: ergo & scientia, & prudentia, & sapientia: norunt ergo ipsas rerum causas. norunt meliora à minus bonis discernere. si ratione prædita, ergo & libero arbitrio, in rebus de quibus discurrunt, & ratiocinantur. ergo peccare possunt, & mereri. ergo & virtutes voluntatis illis non denegandæ, iustitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philosophus somniet? non alius certe, quam, qui belluis cœlum pandit, Mahometus.

Dicendum itaque, vt hæc absurda vitemus, bruta nonnunquam à scriptoribus egregiis dici ratione prædita, non quod veram habeant rationem, sed quia multa tam solerter faciunt, quam homines solent, qui ratione prædití. dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur, ac si prudentiam ducem in operando se

A querentur. prudentia enim habitus est faciens nos promptos, vt eligamus media fini alicui accommodata, finem vero cum mediis ad eum tendentibus non assequuntur bruta, sed fortuito in eum feruntur. difficile hoc est intellectu, verum ab Hieronym. Fracastorio fuit luculenter explicatum *d*, in hanc sententiam: Quosdam actiones animalium omnes ad

B instinctus naturales referre: sed nos explicare debuisse, an hi instinctus cum cognitione coniuncti sint. an non? alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noscit, & errare non potest, sed difficultatem hos non tollere. Si enim sic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediate illa operetur, quæ bruta faciunt, aperte errant. Si vero velint Deum hæc facere mediate

C per animalia, tunc recurrere quæstionem, vtrum animalia hoc simplici naturæ instinctu, an vero mediante cognitione faciant? Ideo ipse sumpta caloris natiui similitudine, respondet ingeniose & erudite: Deũ quando hanc vniuersitatem creauit, eadem virtute, & potentia: qua fecit omnia, facultatem etiam singulis naturis pro-

D priam dedisse, qua peruenire possent ad fines rerum vniuersitati debitos & congruentes. Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per se, & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuersi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propul-

E set, figuras det membris, vias, conceptacula, situs, ordines, iuncturas, ac demum animam conflet, perinde ac si singulorum fines cognosceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, semina mira

d li. de intellectione, à f. 190.

solertia, vt videtur, faciant, custodiant, muniant: certum est hæc à non cognoscentibus fieri. Sed dicendum hæc fieri ab illis partim per accidens, partim per se, per accidens quidem, quatenus est particularis quædam vna natura: per se vero, quatenus est pars vniuersalis naturę, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipse cognoscit. Sic (ait) & bruta quædam facere, non cognoscendo fines, & quasi per accidens, quatenus sunt naturæ particulares: quatenus vero partes sunt vniuersalis naturæ à Deo ordinatæ, per se facere & intendere fines, non sibi sed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata pondere & molestia ouorum, hic finis aui est notus: alius est finis ratione vniuersi, nēpe conseruatio speciei, qui est aui incognitus, sed Deo cognitus, & quasi consequens alterius. deponit itaque auis ouum, per se propter stimulum, per accidens respectu prolis: respectu sui, quatenus est hæc auis, sed respectu vniuersi, quatenus est pars eius, excludit prolem per se. Sic etiam innascitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conseruandæ, sed per se, quia ouum amat, vt partem sui. hinc & aliæ subnotiones fiunt animantibus, secundum species quas recipiunt, rerum sibi ad hoc necessariarum. Vnde (inquit Fracastor.) magna sapientia & prouidentia Dei Optimi Maximi videri potest, qui vniuersum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ nescientes fines, omnia tamē faciunt, per quæ fines consequuntur, quos ipse solus cognoscit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus appareat eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non esse, sed duntaxat instinctum quendam naturæ, & ordinis vniuersi à Deo præstituti. Cui hæc non sufficient, legat And. Libauii *disputat. de contemplatione intellectus bestiarum, p. 2. singular.* quam his editis primum sum nactus.

A B C D E

QVÆSTIO XXI.

An possint dæmones facere, vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat, aut mediam perferat?

QVoad primum, non quærimus, vtrum dæmon possit efficere, ne corpus habeat potentiam sentiendi, sed vtrum possit facere, ne actu sentiat, quod natura sensile est. v. g. ne crucietur quęstioni subditum. Iamblicus *lib. de myster. Aegypt. paulo ante mea.* testatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel si vrantur vstionem non sentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addensque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaque cætera hebetet. Quis iste Deus Iamblici Magi, nisi cacodæmon quispiam Eurycles, qui isti prophetæ. nisi malefici? Censuere Gentiles magico carmine aciem gladii sic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat perstringere? Nec desunt, qui notent, ad tollendam hanc superstitionem, sæpe Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & similium suppliciorum atrocissimorum vim suspendisse, eaq; omnia martyribus innoxia reddidisse: cum vero securi vel gladio fuissent addicti, ferri vim à Deo non coërcitam, vt nationes intelligerent miraculo ista, non magiæ adscribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valde addubito. Non propter locum B. Pauli, quo quidam nituntur, *is*

est ad Hebr. 11. v. 34. obturauerunt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij, vbi sicut de igne & leonibus, sic de acie gladij id miraculo adscribitur. Hoc inquam me non mouet. nam vera lectio est *effugerunt*, vt patet ex Græco contextu & Syriaca versione: & loquitur Apostolus de sanctis veteris Testamenti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladij sit retusa, sed quod miraculose hostium gladios effugerint, quidam pacis tempore, vt Helias: alij vero in prælio, vt Samson, Caleb, Iosue, Dauid, Machabæi, &c. sed mouent me alia. Nam & memini de muliere septies icta gladio, sed frustra: & Gentiles etiam illa cætera, licet falsò, tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei causas meliores, priorem, quia sectio gladij impedita, potuisset dolo carnificis adscribi: posteriorem, quia gladius, est præcipuum & maximè legitimum ordinariumq; iustitiæ vltricis instrumentum. *a* Hodie quidam impij milites se fore inuulnerabiles putant, si arma certo ritu incantent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem compungant, *b* vel comminuant aut cōfringant, ita Condronchus *lib. 3. de morb. venefic. c. 12.* vel si ferant interulam lineam horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant *inferni camisiam:* vel si periapta quædam ferant varijs caracteribus magicis insignita, aut orationes; quas blasphemè admodum & mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, insignitas *magnis* (sic magi loquuntur) *Dei nominibus*. Noui studiosum iuris, nomine Quirinum, V. I. Baccalaureū: qui cum tali membranula fretus audacter se iurgijs & pugnis immiscuisset, sæpè ictus nunquam saucius: tandem

a vide Iose Anglez in 2. q. de dæmon art. 4 diffic. 5. dub. 1.
b Sprenger in Mal. p. 2. q. 1. c. 16.

A Romæ anno 1572. vel 1573. in symposio minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendum quod de Scafio, sic scribit auctor Fornicarij. *In territorio Bernensium primus auctor maleficiorum fuit quidam Scafius dictus: qui publicè de hoc gloriari audebat: quod, quādocunq; vellet, ipse se omnium suorum in æmulorum oculis, velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum suorum lethalium:*
B *& ita capitalium suorum inimicorum manibus sæpè, vt dicitur, euasit; sed cum terminum suæ malitiæ Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffa quadam propè fenestram quandam sedere explorabatur cautè: quo in loco, cum nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladijs & hastis inopinatè transfixus est, & ob sua facinora ibi mortuus miserabiliter.*]
C Hæc Niderius. Sic suos dæmon deludit. Tormentorum sæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt, omnem enim cruciatum, vel risu, vel somno, vel silentio superant. Quo in genere stupenda est narratio Charondæ, quandam fœminam quinquagenariam sibi notam, sic elusisse infusionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium
D membrorum diram distractionem: ex eculeo tamē sublatam omni sensu doloris vacuam, integram, & illæsam: nisi quod pollex pedis auulsus in quæstione, redditus non sit: cuius tamen illi iactura noxæ vlli vel impedimento non fuerit: quàm omnia tormenta eludentem, & pertinaciter omnia negantem, elisa in carcere gula, Satan necauit, qui eam maleficij per energumenam accusarat. *libro de Antichristo*
E *reuelato nota 1.*

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tum Societatis nostræ Belgium

Prouincialis, propè Samarobrinam Anno 1599. captam puellulam ſtrigatricem, quæ nec pedum vſtulationem ſæuiſsimam, nec flagra validiſſima ſentiebat; donec Sacerdotis cuiuſdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginem in collum iniecere. tum enim vi ſacri amuleti dæmonis præſtigioſa ludibria depulſa, & illa vim doloris cœpit perſentiſcere. Vnde patet hanc indolentiam, quam agnoſcit etiam Toſtatus *quæſtion.* 354. *in Geneſ. cap.* 13. non naſci ex vlla Phyſica cauſa, ſed opera dæmonis induci. Certè vnguentum illud ſagarum, quoad tranſuectiones vtuntur, ne conſopiendi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus *de ſtrigibus capit.* 31. Solent id cauſarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cum id tamen contingat, vel ſingulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non rarò & Gentiles & Chriſtiani exhibuerũt. *a* Vnius adſcribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

a Fulgoſ. li 8. Exempla. c. 4. Ignatius lib 8. c. 4. & iidem ambo lib. 3 c. 3.

B

Non ignis; candenſq; chalybs, nõ verbera, paſsim
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus,
Carnificeſùe manus, penitúſue infuſa medullis
Peſtis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Ceſſauere: (ferum viſu, dictúue per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus: atque omni ſanguine rupto
Oſſa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, ſuperat, videtq; dolores
Spectanti ſimilis: feſſoſque clamore miniſtros
Increpitat, dominoſq; crucem clamore repoſcit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus cõfectis ex opio ſolano, & ſimilibus, quib. humores turbantur, ſopor altus conciliatur, neruorum origines obſtruuntur, ſenſus ſtupefit, ſenſatio impeditur. Vim eam lapidi Mêphyti ex Ægypto tribuit Dioſcorides. *b* Sed plerique nituntur pacto dæmoniaco, & periaptis ex oſcillis, vel cineribus, aut vnguine infantulorum ante baptiſmum necatorum, *c* vel deglutito apum rege, *d* vel corpori alligatis membranulis cum certo characterum genere, aut etiã ſuſurrato malo carmine, quorum omnium exempla ſuggerunt, qui de criminalibus iudicijs ſcripsêre. *e* Similem dæmonis operationem cernere eſt, in ſtigmatum illa teſſera, quam diabolus imprimit ſtrigibus: quæ ſic ſenſu deſtituitur, vt nec acus longiſsimæ fixura dolorem minimum adferat, neque ſanguinem eliciat: de qua ſatis copioſe alij. Adſcribam Remegij verba; *Cum Iſabella Pardæa Spinalij pridie Non. Maius* 1588. *ob ſortilegij crimen comprehenſa, vrbis præfecto, partem corporis ſic à dæmone inſcriptam indicaſſet, ſubijt ei in animũ experiri, verúmne id eſſet, quod de huiuſmodi ſtupore ferebatur. Ergo iuſsit in eam aciculam penitiſsimè infigi atq; inculcari. Quod cum in ſatis magna hominum frequentia eſſet factũ, & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum ſaga doloris vel minimi indicium aſpicientibus dedit. Rurſus* 3. *Cal. Nov.* 1590. *Brundusii Claudia Bogarta, tormentis iam exhibenda,* [illegible] *ſa fuerat, ob id* [illegible] *fronte nuda oſtendebat. Suſ*[illegible]

b l. 5. c. 115.

c Sprenger. p. 3. 1. 4 & 15. & nos inf. l. 3. p. 1. q. 5.

A

d lib exorciſmor. A. uenioni excuſus.

e Hippol. in titul. de quæſt. Pariſ. de Puteo de Syndic. cap. de tortura, il terzo Grillan. de Tortura qu. 4. Damhouder. prax. crim. c. 73.

[illegible] Q e

tur. Quæsitor, quod verè erat, sc. impressi à dæmone vnguis vestigium quod ante capillis tegeretur. In id iubet aciculam altißimè infigi: quod cùm esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici, nec vulnus vel tantillum cruore manare visum est. Perstitit tamē verum negare, ac dicere, eum olim ex ictu lapidis torporem esse obductum. Sed postmodum tormentis admota, non tantum agnouit id sibi à dæmone inflictum fuisse: sed & plurima alia, quæ indignißimè ab eo passa fuerat, enumerauit. Nouißimè 18. Cal. Iul. 1591. Essæi, qui pagus ab hac vrbe milliario abest, cum hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegij rea lectorē periclitari iußisset, ac is illam idcirco nudam statuisset, inuestigaturus sicubi tessaram illam inueniret, tandem in sinistro femore macula verrucæ instar apparuit, in quam cum ferrum, vel quantum poterat, adegisset: nec à Mugeta vocem, nec ab ipso vulnere sanguinis guttā vllam elicere, atq; exprimere potuit, cum rursus locum maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruor sese inde effudit. Sic Remig. libr. 1. c. 5. Claud. Charondas *lib. iam laudato, nota* 1. scribit stigma famosæ illius sagæ, cui nomen Bayaronne, in humero sinistro valde latens, & imperfectißimè delineatum denarij tamen magnitudine, quasi à centro ductis filamentis ad peripheriam, prorsus omnis expers sensus fuisse. Suspicio etiam me tenet, illud gemini carboni signum in Allobrogis fœminæ pedibus stigma fuisse. narrationem postea dabo *lib. 3. vel 5. ex Gersone.* Solent huius signi variæ esse figuræ, vestigij leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale signum visebatur in tergo Io. de Vaulx Stabulensis. in quo illud singulare Petr. Oranus, Quæsitor negotij, obseruauit, si acu vel graphio profundiùs adacto perforares, nullum doloris sensum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: si vero à tergo, ita vt videre ipse nequiret, eminùs signo illius catelli minareris digito erecto, tanquam si acriter torqueretur, reum subitò torqueri solitū. huius rei causam physicam non inuenio, moralem hanc suspicor, cōtemptu indoluisse dæmonem superbißimum, & sic irritatum sæuisse in mancipij sui cruciatum.

Cæterum illis Narcoticis pharmacis posset etiam somnus valde diuturnus conciliari: vt fuit somnus illius rustici, qui in Germania totum Autumnum & hyemem dormiendo fuit emensus, *f* & qui in Apaturiorum solemnitate ebrij, per multos dies obdormierunt, teste Eudæmo: & Epimenidis Cretensis, qui cùm quærens ouem meridiano æstu speluncam ingressus, sopore graui victus. LXXVII. iuxta Pausaniam, vel XLVII. iuxta Eudæmum, paulò pauciores, secundum alios, quieuit annos, experrectusque postea, ratus se parùm indulsisse somno pergebat ouiculam quærere, fortè horum quietis causæ naturales fuêre: etsi de Epimenide, potiùs adscriberem dæmoni. De Sardoûm semideorum somno fabula fuit. nam hi reuera erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt, & dormire, & excitari. *g* Quidam etiam somnus tam longus, aliquādo per miraculum, verum à Deo immissus, vt septem Dormientum sanctorum apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paulum Diaconum.

f Lilius Girald. Dialog. 4. de hist. Poet.

g vide de his Alexan. Aphrodis. & Simpl. in 4 Phys.

Vltimum erat de inedia perferenda de quo non est dubitandum, posse diabolum efficere, vt quis mensium multorum ferat inediam. potest enim id

naturaliter contingere. nam & Indos memorant herbæ Coca ore gestatę beneficio famem repellere. Petr. Chieza. *p.1. histor. Peruſ. cap.96.* & Augustin. Zarate *lib.1. hist. Perua. cap.8.* & Matthiolus *ep. Nuncupator Dioſcoridis.* ita ſcribit, *Scythæ Scythicam herbam circa Boetiam creſcentem adinuenere, guſtatu quidem prædulcem, cuius magna quidem commendatio. quod in ore eam habentes, famem ſitimq; non ſentiant. Idem præſtat apud eoſdem Hippice dicta, quid equis quoq; eundem effectum præbeat. Traduntq; his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & ſiti.*]&Gemma *a* multorum annorum agnoſcit naturalem inediam. Hippocrates verò *libr. de carnibus* negans vltra ſeptimum diem famem naturaliter prorogari poſſe, de iis intelligendus eſt, quibus ventriculus, & ieiunium inteſtinum humore chiloſo vacant, in quem calor naturalis poſſit agere: tum enim fieri ſolet, vt illud inteſtinum interea concreſcat, atque ita homines emoriantur. Verum ſi vel à morbo præcedēte, vel alia ex cauſa ſit in corpore reſiduus humore flegmaticus crudus, lentus atque viſcoſus, illo calor naturalis vtetur, pro alimento, donec totus humor abſumatur. Idem futurum ſi ex ſumma cerebri humectatione materia quędam ſubtilis & pituitoſa à capite in corpus deſcenderit, atque interea corpori in alimentū ceſſerit. Tunc enim quicquid à corpore expiraretur vel diffluceret, continuò ab hoc humore in alimentum conuerſo reſtitueretur, nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitùs conſumeretur. Hanc inedię diuturnæ cauſam fuiſſe cenſuerim, & imbibeſiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerij Bacconi Anglicana puella, quam dicit viginti annis nihil comediſſe: & in Gallo ſacerdote, qui tempore Nicolai. V. Pontificis biennio toto cibis potuque abſtemius fuit: & in puella Spirenſi, quæ Ferdinandi Imper. iuſſu veritatis explorandę gratia per multos medicos an.1540. aſſeruata obſeruataque, ſic ex graui morbo ieiuna perſtiterat iā vltra quadrienniū, corpore interea bene forti; ſano, nec vlla macie tentato, ſed ſcabie tantum phlehmatica corpus obſita: frequens interea lachrymabatur, & conſuetas narium auriumque ſordes habebat, & ſomno ſatis longo quietoque vtebatur, nihil tamen, neq; per ſedem, neque per loca muliebria, fecium vrinæúe excernebat. de hac multa diſputarunt ex Italis Simon Portius, *b* & ex Germanis oculatus teſtis, vnus ex medicis obſeruatoribus puellæ Gerard. Bucoldianus. *c* Si hæc fieri queūt naturaliter, cur nequeat perficere, Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem induſtria. qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id oſtendam *lib.6. c.2. ſect.3. quæſt.3.* ex B. Proſpero. Sedulò tamen cauendum ne ſanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hanc claſſem referamus, vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catharinæ Seneſ. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacenſis, Chriſtinæ mirabilis, *apud Surium.* Simonis Stockii, quem in Carmelo ſex annis Deipara cœleſti manna pauit, *apud Monaldum Roſarium & Rolandum Bouchiarium in eius vita.* Deus enim tum qui creauit eos virtute ſua ſine corporali ſuſtentat cibo. *vide de his quædam apud Picum Mirandull. libro tertio de Prænot. capite quinto.* Impius autem eſt Rogerius Baconius, omnia hæc ſtellarum influentiis adſcribens. cur, ſi hoc ita eſt, vni dumtaxat, & non alteri quoq;

a li. 1. Coſmocri. c. 4.

b lib. de puella German.

c Epiſt hac de re excuſa Moguntiæ anno. 1540.

vim

vim hanc tolerandæ inediæ stellæ istæ, in commune influxum suum demittentes, largiuntur? an, quod solius huius corpus ita dispositum? sed quæ hæc dispositio sola influxui peruia? quæ hęc in aliis tanta vis & obstinatio ad excludendum? sed sat iam nugis Baconi refellendis operæ alibi positum à nobis. De hac prolixa inedia, quædam etiam Lilius Giraldus Dialogismo 17. habes in Gruteri thesauro Critico tom. 2.

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus opera dæmonum sexus mutari queat?

A NOn ago de membrorum ablatione (de qua iam dictum) sed de ipsa sexus virilis in fœmineum, aut fœminei in virilem cõmutatione, quam naturalem ex medicis huius sæculi fatetur *Cosmocrit.* 1. Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus* Hippocrates *libr. 6. Epidem. p.* 8. scribit Abderis Phætusam vxorem Pithei, partui vicinam, misso in exilium marito, aliquot mensibus cessante fluxu menstruorum; cunctis in membris magnos perpessam dolores, corporis habitu in virum mutatam: Nam corpus ei virile factum, σῶμα ἀνδρῶδες, hispidam totam factam, barbam emisisse, & vocem asperiorem redditam: idemque apud Chasios accidisse Anamisiæ vxori Gorgippi, T. Liuius *libr. 42. de Spoletana* muliere idem refert, Belli Punici II. tempore Plin. *lib. 7. cap.* 4. *Ex fœminis* (inquit) *mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Crasso, C. Caßio Longino Coss. Caßini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussuq́; auspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ* A *fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxoremque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum. Ipse in Aphrica vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Coßitium ciuem Tisdritanum, viuebatque cum proderem hæc.*] hæc ille. A. Gellius *lib. 9. Noct. cap.* 4. *Libitum tamen est* (inquit) *in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus,* B *vir in temporibus ætatis suæ, ingenij dignitatisque gratia, auctoritate magna præditus, non audisse, neque legisse, sed scire sese atque vidisse in lib. Nat. Hist. VIII. scripsit, quæ infra posui ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quæ profecto faciunt, vt neque respuenda, neque ridenda sit notissima illa veterum poetarum de Cænide & Cæneo cantilena.*] C Hęc Gellius subdens superiora illa Plinii verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculosum hoc*, voce vsus est late sumpta pro eo quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tiresia legendus Ouidius in Metam. quid opus fabulis, vbi suppetunt historiæ? D. August. *vlt. cap. lib. 3. de Ciuit. Dei.* memorat ex Gentilium scriptis, & mulieres homines, & gallinas in masculinum D sexum fuisse cõuersas. de auibus mox idem ex Ausonio confirmabo: de hominibus pergamus asserere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouiam. Pontanus *in Histor. Neapolitana* narrat Caietæ mulierem piscatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migrasse: & aliam, cui nomen Æmilia, nuptã Antonio Spen- F sæ ciui Ebulano post annum nuptiarum XII. in virum mutatam, soluto matrimonio, vxorem duxisse & liberos procreasse. addit idem, aliam fœminam, cum marito filium vnum peperisse, subito exorta virilitate, marito

iam non fœminam relicto alteram duxisse, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus consimilia narrauit Coccius Sabellicus *d*: quibus omisis duo ponam quæ nostris temporibus Hispania dedit, & conscripta fuere fidelissime ab Ant. Torquemada *e* patrio idiomate. Amatus Lusitanus *f* auctor est in oppido Ezgueyra Lusitaniæ, distante à Conymbrica nouem leucis, vixisse quendam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cum eius iam ætatis esse inciperet, qua fœminis menstrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (si intus absconditum latuerat,) vel aliter natum foras prodiit virile membrum: sicque ex puella, subito adolescens ephebus apparuit cum sexu vestitum virilem, nomen quoque assumpsit Manuelis Pacheci. nauim conscendit, in Indiam profectus rebus fortiter gestis, strenui militis existimationem, opesque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mentionem subdit Amatus nullam: sed, ait, illum imberbem permansisse, facie in fœmineam declinante: quæ sunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco subdit Torquemada, se ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepisse: non procul ab vrbe Beneuentana Hispaniæ, vxorem rustici cuiusdam fortunæ mediæ, quæ quod sterilis esset, minus à marito benigne habebatur: pertæsam malæ tractationis, quadam nocte aufugisse sumpto vestitu famuli domestici: sic ornata, virumque mentita variis in locis opera seruili vitam sustẽtauit: post aliquod tempus, siue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, siue quod imaginatio, nata & confirmata continuo habitu & ministerio virili, eam efficacitatem nacta sit: certe ipsa se in virum mutatam deprehendit. statuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. fœminam sibi matrimonio copulat. diu res latuit illo non audente cuiquam rem narrare: donec quidam, ei prius optime notus cernens tam similem esse facie vxori profugæ rustici illius, interrogauit num forte frater esset talis mulieris. huic rem omnem, vti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgosus scribit sequentia *a*: *Neapoli regnante Ferdinando primo, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias suscepisset, quarum natu maioribus duabus alteri Franciscæ, Carolæ alteri erat nomen, posteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium more eruperunt: mutatoque habitu, pro maribus habiti sunt. Franciscus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, sub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promissa sponsæ habuerat nomen: qua nocte primum viro tradita cum eo cubuit, siue ex confricatione, siue ob aliam causam, quæ ignota sit, effractis membranis, quæ vt mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque reuersa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero postea habita.*] Hæc præmisi minus vt incredibilis videatur Phlegetontis *b* narratio. *Virgo quædã* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cum matura viro nuptum tradita esset à parentibus, masculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodiceæ, quæ est in Syria, mulier Aeteta nomine, etiamnum cum marito degens, è fæmina vir exstitit, cui nomen Aetetus, præside Athenis Macrino, Romæ Coss. L. Lamia & Aeliano vetere.*] & addit Phlegon, Hadriani libertus, se hunc vidisse. Michael Mon-

d Sabellic. Exem d.r.
e Dial. 1.
f Centu. 2. curat. 39.
a l. 1. Exēp. cap. 6.
b lib. 1. de Mirabilib. & longæu.

tanus

tanus *li.1. Experimentorum* c.21. testatur suo tempore Vitriaci fuisse puellam nomine Mariam, quę cum saltaret violentius, subito virilib⁹ erumpentibus, in virum mutata sit: & ab Episcopo Suessionensi confirmationis sacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius postea mento barbam adnatam, diu vixisse ad decrepitam vsque ętatem, vxorem tamen duxisse nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: sed addo corporis constitutionem eo vergentem. Auctor Antimologii scribit, *sibi visum Auscis in Vasconiæ virum plusquam sexagenarium, canum, fortem, & hirsutum: qui ad annum decimumquintũ ante puella fuerat, tandem tamen ex casu ruptis tenuibus ligamentis, pudenda erupisse, sexumq; mutasse, cum ei nunquam antea menses fluxissent.* ita Laurentius lib.7. hist. Anat. quæst.8. Et ostendunt medici Galenus lib. de vsu partium, & lib. de anatomicis administrationibus, Ægineta, Auicenna, Rasis. & reliqui, non obscuram esse rationem, qua id natura det effectum: conari semper eam, id quod perfectius: mulierem esse quasi monstrum virum quendam imperfectum, menstruis retentis diutius, fieri vocem robustiorem, cutem pilo vestiri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud Metamorphosim, hanc deesse: quam, vt, quæ sunt intus vasa seminaria, foris appareant: & id, quod myrtos, nympha, κλειτορὶς καὶ ὑπόδερμις dicitur, & Ismaëlitis *Abathara* siue *Aibandar*: sumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penem, cui persimilis, sed inuoluta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc suspicio

A est, non tam hos ex fæminis ita viros factos, vt fęminæ desierint esse, quam ad fæmineum sexum, masculinum accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore præualente, & ideo pro viris habitas. Cum hæc ante multos annos scripsissem, incidi hoc anno 1606. in Historiam Anatomicam Andr. Laurentii opus accuratum, & gauisus sum valde, idem quod mihi do-
B ctissimo medico visum dist. quæst. 8. vbi diligenter ostēdit commune illud dictum medicorum, de inuerso viro in muliere latitante, falsum esse, & vtriusque sexus genitalia non situ modo, sed etiam numero, forma, & structura prorsus differre. Et quoad hanc conuersionem addit: *Sane portentosum hoc indico, & vix credibile. Quod si ali-*
C *quando contingat, verisimile est in illis vtriusq; sexus adesse genitalia: prima quidem ætate ob caloris imbecillitatem latentia, quæ tandem per caloris ἐκλάμψεις emicatus, & effulgescentias erumpant. Aut existimandum est: mulieres esse quasdam, à primo ortu calidißimas, & ita à natura conformatas, vt earum clytoris mentulæ formã referens, ita promineat, vt quia penis instar distenditur,*
D *moxq; flaccescit, virilem priapum mentiatur, & rudiorib⁹ imponat. Sed & sæpe falluntur obstetrices ob vitiatam genitalium conformationẽ, penis scil. breuioris, & penitius tanquam in rima reconditi, testiumq; latitantium, vt sexum vix poßint internoscere. Scribit Pineus Luteriæ anno 1577. in vico S. Dionysii mulierem noctu peperisse filiũ, qui festi-*
E *nanter ob virium imbecillitatem baptizatus fuit pro filia, & Ioanna vocata: eam paucis post dieb⁹ pro filio mater primum, deinde agnouerunt, nō sine magna admiratione, & Ioannem nominarunt. Facile ergo est rudiori plebeculæ īponere.*

Sic Laurentius: qui etiam lib. 8. q. 1. docet à natura non minus feminæ quam maris intendi generationem, & fœminam naturæ erratum ac prolapsionem dicere, id philosopho indignum esse. Omnis siquidem rerum naturalium pfectio, ex fine petenda est: at fœminam ita formari necessarium fuit, alioqui non posset species humana conseruari. Sane eam dicunt fœminam esse monstrum, mihi semper visi non satis honorifice de primæ mulieris creatione loqui. Ideo dicendum, Naturam semper quod perfectius est intendere. non quia semper virum gignere intendit, sed quia cum virum intendit, intendit perfectissimum gignere: cum fœminam, hanc quoque conatur perfectissimam. Sed tamen si illud natura, potuit, quod tot asserunt auctores, putarim, Deo permittente, causis naturalibus fretum, etiam posse vafertimum illum. Sane lubens eo retulerim, ficta illa miracula, quæ Diis falsis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat quod Ouidius. de pluribus scribit Anton. Liberalis *ex li.2. Alteratorum Nicandri*: Hypermnestram venditam pro muliere inuenisse pretium: postea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretensem factam virum, cum Mineruam vidisset lauantem. Galateæ filiam falso vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, sexu mutato suppositum nomen meruisse, beneficio Latonæ Phæstiæ concl. 2. *Impossibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fœminam facere*, qui conatus irritus Neroni Magiæ addictissimo in Sporo fuit. Hic opus est nimia retractione partium perfectarum, in locos fœmineos. Nec assequi possum, quo sic natura modo degeneret. Scio de Tyresia præter fabulas, etiam Phlegontem id narrasse *a*, & Anton. Liberalem satis ambigue loqui de Siproeta: vt vix scias ex quo in quem sexum demigrauit. Ausonii quoque epigram. *e. lib.1.* si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fœmineum degenerante locutum, his verbis:

Fæmineam in speciem conuertit masculus ales,
Pauaque de pauo constitit ante oculos:
Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus ephœborum virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel saltem credo ægerrime: dixerim potius vtrumque eis sexum infuisse, occultatum vnum, manifestatum alterum. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit, Ouid. *Alternare vires, & quæ modo femina tergo Passa marem, nunc esse marem miremur hyænam.* Sane illam vtroque sexu præditam Plinius tradidit libr. 8. ni fallor.

a l. 2. de mirabilib. qua de re Iustin. ad Quæstion ortodox. Lucianus l. de astrolog. & Didym. in odyss.

QVÆSTIO XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

VT qui senex est, non fuerit & desierit esse iuuenis: vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nulla vi vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maxime successiua elapsum actione, id reddat infectum? Verum vt, qui defecta iam & decrepita curuatur ætate, vires resumat & habitum nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in

A agilitatem, cæteraque corpus recipiat, quæ senium abstulerat; deque mala (quod ait quidam) merces fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon posſit, ſi Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poetæ memorant, & de ariete in agnū, de Bacchi nutricibus reiuueneſcentibus ſcripſit Aeſchylus, de Iaſone à Medæâ recocto, ſcribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron, deque ipſo B Iaſonis patre Æſone Græcus auctor Redituum, & Latinus transformationum poëta Naſo. In quibus tamen illa narratio perſpicuè falſa, & naturæ repugnans; omni educto per vulnus ſanguine, & nouo ſuffecto id contigiſſe. Sic enim ſequatur prius mortuum, & poſtea ſuſcitatū viuentis corpus; quod ſoli Omnipotentiæ Dei reſeruatum. C Cætera fortaſsis contingere potuerunt, quæ cecinit, *b* potato ſucco ſalutari.

b Ouid. 7. Metam.

.... Barba comæq;
Canitie poſita nigrum rapuere colorem,
Pulſa fugit macies abeunt pallorque ſituſq;,
Adiectoque cauæ ſupplentur corpore rugæ,
D *Membraq; luxuriant. Aeſon miratur, & olim*
Ante quaterdenos hanc ſe reminiſcitur annos.

Fatentur omnes, neque id ſine perfidia negari poteſt, iuuentam aquilæ renouari. teſtatur Hymnographus diuinus: *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, noſtris & Hebræis non conueniat. *d* Eodem pertinet illud Iſaiæ: *e Qui autem ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, ſicut aquilæ.* Præſtat idem

c Pſal. 102. v. 5.

d D. Augu. ibi. & R. Sahadiæ ibid.

e c. 40. ver. vlt.

vilibus & abiectis natura ſerpentibus (quod omnes fatentur) vt cum tenui illa ſua leberide ſenectutem exuant, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij ſpem Hebe nouerca præſciderit? ſcilicet, abſumpta vis omnis per aſini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeo ſalutare, à Ioue miſſum hominibus, ſerpenti permiſit ebibendum. *f* Cur naturalia quędam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa ſanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita: Humidum radicale reſtaurari, natiua illa nimia ſenectutis ariditas temperari, corrupto ſuccus melior ſuffici, ceteraq; deperdita, & ad hanc commutationem requiſita, ſuppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impoſsibile, capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos viſos multi tradiderint. *g* Deniq; Metamorphoſim, quam nunc defendimus, confirmant nō pauci locupletes teſtes. Duo legas exempla apud Torquemadam, *h* Anno 1531. Tarenti fuiſſe centenarium ſenem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & ſitu atque ſpuallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de ſene iuuenis prodierit, & quinquaginta poſt annis ſuperuixerit. In Caſtella quoque Rioiā alteri cuidam viro ſimilem obtigiſſe ſortem, idque vulgi fama notiſsimum fuiſſe, & ab Ammira Caſtellæ ſedulò exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidū eſt (olim Saguntus) hîc ſe viuo ſcribit Valeſcus Tarentaſius, *i* fuiſſe monialium Abbatiſſam; cui iam ſilicernio, ſubitò menſtruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & ſulci cutis adæquati, mammæ pendulæ atque pannoſæ ad inſtar virgun-

f lege Pierium l. 14. Hieroglyp

g Herodot li. 4. & Heraclides in Politiis.

h Dialog. 1. Horti floridi.

i l. 6. Philonii c. 12.

culæ sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundia, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historiæ recẽtiores scriptores, fidei probatissimæ, *k* commemorant longa narratione & certa cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum & quadraginta spacio, iuuentæ florem ter exaruisse, & ter refloruisse. Nec desunt, qui in eodem orbe nouo quandam insulam repertam testentur: *l* Bonicam nomine; in qua fons scaturiat, cuius aqua, vino preciosior, pota senium cum iuuenta commutet: quãuis de simili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis situ salubriore non immeritò coniiciat Petr. Chieza *p. 1. hist. Peru. c. 41.* verum siue in Bonica, siue in Lucaya, siue vtrobiq; talis fons manat, facile video, quã hæc nonnullis incredibilia videantur: sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus rectæ Philosophiæ ratio non abhorreat, quia ipse nihil tale videris, fidem detrahere; singularis esse proteruiæ & impudentiæ: qui verò quid vbiq; gestũ fuerit, vel non fuerit, id de sua duntaxat opinione aut assensione decernunt, insaniæ assidere.

k Ferdin. Castannedali lib. 8. Pet. Masfeius hist. Indicæ lib. 11.

l post Cardanũ, Langius epist. medic. 79.

Instet quis ex aduerso, certam humanæ vitæ periodum à Deo præfixam: hanc naturaliter non posse prorogari vltra annum saltem CXX. vt probatur Dei verbis: *m Eruntque dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Mosen dixisse, *a centum viginti annorum sum hodie: non possum vltra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numerica, quia numerum hunc conficiunt tres quadragenarij, hoc est, quaternarius denariorum triplicatus, & sic totum cum toto coalescẽs omnem absumit perfectionem, ternarium nempe, quaternarium & denarium. Hoc argumentum facile diluitur, quia à Deo præstituta non omnibus hominibus vna eademque, sed sua cuiq; peculiaris vitæ periodus: & his quidem spacium vitæ ipsa hac Metamorphosi sic extensum; hanc non posse naturaliter prorogari, nisi Deo permittente. Si permittat, posse vltra annos etiam centum viginti; quos cõstat multos superasse. Verba autem illa Dei, non de omnis æui hominibus prolata fuere, sed tantùm de tunc superstitibus, quibus hic terminus pœnitentiæ ante diluuium futurum datus. *b* Nec Moses illic asserit vltra se viuere non posse; sed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi senio fieri imparem sese, ac minùs idoneum. Argumẽtum illud ex numeris desumptum, mirè placuit Fran. Valesio, *c* adeo vt fusissimè illud prosequendũ sibi existimarit: reuera tamen friuolum est, ac nullius momenti. Nihil enim ex numeris in humanam cõplexionem potest influere; nec vita nostra à numeris; sed à causis naturalibus primis secundisque dependet.

m Genes. 6. vers. 3.

a Deut. 31. vers. 2.

b Sic Onkelus Hieron. & Chrys. in d. v. 3 & D. Aug. l. 15 de ciuit. Dei c. 24. quorũ sentẽt. verior, quam Philonis, Iosephi & sequaciũ.

c de sacra Philosophia c. 7.

Fortius vrget aliud argumentum huiusmodi. Vita humana humido naturali conseruatur, illud semper annis vitæ consumitur, ipsa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantùm potest reparare, quantum senio deperit, ex peritorum sententia medicorum. *d* Necesse igitur sit, mox à statu ætatis humidum illud, quod totũ consumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illa quæ veterascebat abolita, restaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed inquiunt, id nec arte nec natura perfici posse,

d vide Fran. Valesium d. loco.

medici sentiunt. *e Quibus respondeo*, licet medicis ratio humidum radicale restaurandi hactenus fortè manserit ignota: non inde sequi, illam dæmoni quoq; ignotam esse aut impoßibilem; quod si illam nouit; cur nequeat, Deo permittente, in praxim deducere, & hac vti scientia? Vrgebis fortè, posset igitur hominem perpetuò in vita tueri, & sic quasi immortalem reddere, quod iactabat ventosus ille Ægyptius, contra quem Galenus scripsit: Verum occurro; consequentiamq; istam pernego; potest vitã in multos annos extendere: potest ergo in æternum extendere. Quamuis enim longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: sed quemadmodũ tunc sola Dei voluntate (iuxta quorũdam sententiam) mortem effugisset; ita etiam in argumẽti casu, si Deus dæmoni permitteret semper humidum radicale restaurare, homo iste tunc nõ moreretur, quia tunc eum Deus necessitate moriendi per talem dispensationem eximeret. Deinde si peculiarem dispensationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permissurus vnquam; tandem post aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret & fatisceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dæmon vteretur, ad restaurationem tandẽ prorsus collabescentis corporeæ molis, & naturæ quasi prostratæ, sint suffectura. Sed hoc nonnisi post diuturnum valde tempus contingeret; ideo nihil pugnant ista cum ijs, quæ dixi de prolonganda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius consequentię vitium, cogitate arborem illam [illegible]æ, siue vt Hebræi vocant *lignum vitarum*, *f* quod vitam in flore iuuentutis produceret esu suo in tempus multarũ nunc vitarum longißimarum, ad aliquot etiam annorum millia, hanc illi vim fuisse naturalem, meritò dixerunt grauißimi scriptores, *g* quia illam post hominis peccatum retinuit, vt patet ex Genes. 3. v. 22. vbi Deus paradisum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ sumens, viueret in æternum. Attamen ijdem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuisse hominem semper à morte præseruare.

Hæc dicta duntaxat, vt ostendatur vitium illius cõsecutionis potest vitam prorogare ad tempus longum, ergo posset in æternum. Nam qui lignum vitæ concedunt vitam identidem prolongare potuisse: non tamen concedunt idcircò potuisse eam æternare. Nec quisquam eis hoc nomine litem mouit. Cæterum quæ vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternum* Genes. 3. v. 22. sit accipiendum vere de perpetua vita, an de longißima ætate; viri huius ætatis valde docti dissentiunt; sequor eos; qui de æterna vita, mortem prorsus excludente, acceperunt. *lege Pererium lib. 3. in Gen. quæst. 3. Bellarminum Cardinalem tom. 3. controuers. 1. libro 1. capit. 19.*

e Galen li. de marasmo Lang. epist. medicin. 79.

f Genes. 2. v. 9.

g Strabus & Hugo Victor. in Genes. & Diu. Tho. 1. p. q. 97. a. 4. Scotus in 2. d. 19. q. 1. Duran. ibi. a. 1. Caiet. ad d. a. vlt. & Perer. in Gen. l. 3 q. 4.

QVÆSTIO XXIV.

Quid magia, vel dæmon, poßit circa animam corpori iunctam, idq; informantem?

CVm Animæ potestates tres sint; iam diximus quid poßit circa vegetatiuam, & etiam circa sensitiuam, quoad sensus exteriores; nimirũ. Primo, posse visum, auditum & reliquos sensus decipere, vt exemplis infinitis comprobatũ ab aliis. *h* Secundò, Interno sensu dæmon vtitur vt instrumẽto,

h Guil. Paris. p. vlt. de vniue. c. 22. Anglez in 2. d. 8. q. 3. dub. 4.

Remig. lib. 1. dæmonolat. c. 11.

A quo aliquid attentat, vel molitur in potentias animæ. Nam potest quadruplicem sensus interni functionem decipere turbata phantasia. Communis enim sententia Theologorum est; non posse ab angelis novæ speciei impressione imaginationem seu phantasiam immutari; & ideo illos nō posse efficere, vt qui à natiuitate nunquam vidit, rectè de rerum coloribus

i D.Thom. 1. p. qu. 111. art. 3.

B imaginetur: i sed bene posse Angelos corpus aliquod phantasticum formare & illud oculis obiicere, & sic speciem ingerere, vel ex speciebus rerum, quas homo vere aliquando vidit, iis per imaginationem commissis & confusis, species rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v. g. chymeræ, vt cōflatæ ex capra, leone & dracone, vel montis argentei, ex monte & argen-

C to: vel etiam cōcitatis in corpore motionibus atque affectionibus, vnde phantasiæ contingat voluere læta vel tristia, quæ nec vidit, nec vnquam fuere: vel, sicut in amentibus & phreneticis est cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantasiæ species obuersari; sic potest dæmon eorundem humorum inęquali commixtione & agitatione, assumendo & addu-

D cēdo vapores instituto suo accommodatos, efficere, vt quales ipse vult imaginationes homo retractet, eaque se videre & audire iudicet, quæ reuera nec oculis nec auribus vnquam hausit. hinc manant tot falsæ apparitiones, reuelationes, & exstases, vt docuere D. Augustin. *lib. de cura pro mort. cap.* 12. Victoria *relect. de Magia num.* 35. *vers. ad secundum respondetur*, & Ioseph.

E Anglez. *dist. q.* 3. *dub.* 5. P. Molina. *ad d. D. Thom. art.* 3. Solent huiusmodi vires herbis inesse (si vera botanographi) Matthiolus enim *in d. nuncupatoria* sic scribit; *Achemenidon plantam colore electri, sine folio, nasci in Tardictylis Indiæ meminit Democritus; cuius radice in pastillos digesta, indeq; ex vino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæ alumnam; qua leonibus admota, resupinari illos ilicò laxo hiatu: nominis causam habere aiunt, quod adamantis modo conteri nequeat. Ophiusam in Elephantina Aethiopiæ etiam nasci tradunt, liuidam & horribili aspectu, qua pota terrorem minasq; serpentium obseruari, ita vt mortē sibi eo metu consciscant, qui biberint: ob idq; cogi sacrilegos eam bibere: aduersari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obseruantibus miraculis: Manicum Solanum (vt Dioscorides est auctor) varias facere species, imaginesq; non iniucundas obuersari, si eius radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Libano Syriæ nasci, qua deuorata futura præsagiant homines. In Bactris, & circa Boristenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta; quæ si cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obseruari species, ridendique finem non fieri, nisi potis ex palmeo vino pineis nucleis, pipere & melle additis. Oenotheta (Crateuas auctor est) omniū animalium feritates domat, collo adalligata, vel iugo suspensa. Parthos ab Antonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cùm fame premerentur in quandam herbam incidisse;, quam qui comederent, nihil aliarū rerum reminiscerentur, aut intelligerēt, nisi quod lapides con[...]nuò effoderent; quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati, bilem demū euomentes, interirent.*] quæ palam est, phantasia læsa contigisse.

Tertiò

Tertio potest diabolus, & facit quotidie, spiritus & humores organorum commouere, & sensus interni, & concupiscibilis atque irascibilis facultatis organa turbare, motis simul corporeis membris: ita vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes, quod non facit quidem immittendo imaginationi speciem nouam, nec etiam vna cum sensu efficiendo ipsam cogitationem, sed tantummodo (vt dixi) facit ipsam potentiam cócurrere cum specie obiecti, & sic suggerit simulacra, quibus voluptatum memoria suscitetur, membra quoque generationis & semina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Psellum [a]. Cumque sensitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum suum compellatur: potest veterator eum necessario in malum aliquem actum impellere, adeo vt nequeat appetitus sensitiuus illud obiectum non appetere. Verum motus huiusmodi peccati omnis est expers: &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occasio, nobis gignitur. Quod diligenter notandum ne quem fallant Godelmannus, Danaeus, & alii hæretici, hos motus concupiscentiæ, peccato ascribentes, & proinde, quod absurdissimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. sed hi sunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & natura Originarii peccati male intellecta.

[a] li. de dæmonib.

[b] Godelm. l. 3. de lam. c. vlt. n. 35. Danæus l. 2. Æthicæ christ. c. 7. Luther. Caluin. Muscul. Selneccer. in Gen. c. 4.

Quarto potest dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt facilius recipiat, & firmius species retineat, vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem potest mons contrariis plurimum debilitare, & tollere, vt fecit Theoda in

A vita Barlaam & Iosaphat apud Damascen. talem puto fuisse memoriam Athalidæ apud Laërtium, *l. 8. in vita Pythagor.* talem Apollonii Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgosum *lib. 1. Exempl. cap. 6.*

Alia longe obliuio Simonis Thurnaii Angli, quæ ex iusta Dei punitione profluxit. Hic cum esset Dialecticus

B acutissimus, & artium liberalium Parisiis professor magni nominis, plenior scientia quæ inflat, quam caritate quæ ædificat: temere in scholis & palam non veritus est iactitare, se scire totam Christi legem, ac improbando eam posse annihilare: sed ita subita obliuione percussus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum

C legere sciret. Nicolaus Dunelmens. dum adhuc adolescens esset, vidit eum litteras à filio proprio doceri: *qui mihi profecto (ait Matth. Paris. lib. 7. Hist. Ang.) hæc scribenti olim narrauit.* contigere hæc circa annum 1201. Tritthemius male vocat Simoné de Tornaco. fuit enim Anglus Cornub. cuius etiam mentio apud Polydorum *li. 15. Angel.*

D *Hist.* Sic obliuionem forte Deus immissione quadam per Angelum malum induxit: memoriam quoque (vt dixi) iuuare posset Panurgus, remediis naturalibus, vt medicus: suggerendo, vt choragus, artificio & præceptis, vt ætate nostra, qui citra superstitionem, memoriæ quandam artem professi. exstant multorum libelli, in his obscurus indoctis, sed non sine sale & acu-

E mine, *Thamus* Alexandri Diconi Arelii, quem non eodem genio defendit contra morsus Cantabrigienses Heius Scepsius, in lucem edidere Lugduno-batauii.

Quinto potest intellectum subtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenii & iudicii reddere, per commodiores organi dispositiones, humoribus videlicet densioribus motu locali dispulsis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel spiritus sensitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut sanguinis defecatione iisdem spiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioresq; sunt spiritus, & quo meliora ac expeditiora impedimentis sunt interni sensus organa: hoc intellectio expeditior atque fælicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorum hæc quasi propria sunt munia: mali isti dæmones potius humorum densitate, spirituumque paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à recta mente homines deiiciant, vt per se non raro præstant in iis quos obsedêre *c*. Seducunt etiam prauis suggestionibus, suadendo varia perperam: modo illicitum esse, quod reuera licet: modo graue peccatum esse, quod dumtaxat veniale est, vt sic scrupulis torqueant: modo inculcant iusta esse, quæ contra fas & iura sunt: vel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementius formidanda, vt sic conscientias reddant laxas atque licentiosas.

c Marci. 5. Matth. 8.

Petes forte, an ergo queat dæmon artes atque scientias aliquas docere? nihil dubitandum posse, si velit & sinatur à Deo: per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus, non tantũ, si in forma visibili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas *d*: sed etiam interna locu-

d 1. 2. q. 96. art. 1.

A tione & suggestione intellectu illustrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni sit adimenda: cum hęc cognitio non referatur in Deum nec cum vlla mentis vera fiat purgatione. quare vtrum dicenda sit illuminatio, an illusio, an quo alio indigetanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifestatio: sane quæstio de nomine futura est. In vita
B S. Nortberti idiotam quendam, sacræ scripturæ subito peritissimum reddidit. *ca. 27. Surius. 6. iun.* Hodie scimus multos anabaptistas sumptione potus vel cibi scripturæ magnam partem, eam nempe quam recipiunt, & erroribus suis firmandis putant oportunam, ediscere. quis docet nisi Diabolus? scriptum etiam reliquit Ioann. Miderius *a*, idem de initiatione La-
C miarum: apud quem hæc vnius exstat confessio: *Infantibus nõdum baptizatis insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremoniis nostris occidimus: quos, postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui: de tumulis clan. furtu recipimus, in caldari decoquimus, quousque euulsis ossi-*
D *bus tota fere caro efficiatur sorbilis & potabilis. De solidiore huius materia vnguentum facimus nostris voluntatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodatum: de liquidiori vero humore flascum aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremoniis: statim conscius efficitur, et magister nostræ sectæ.*] Hæc confessio,
E mulieris: subiungitur alia, viri huic conformis, & addens scelestæ initiationis & promotionis ad Tartareum magisterium alia ritualia: *Ordo*, inquit, *talis est, quo etiam seductus sum. Opor-*

a formicarii lib. 5.

tet primo eum Dominica die antequam aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire, mox futurum discipulum cum magistris: & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagium præstare Magisterulo, id est, paruo magistro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) postremo de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hunc modum seductus sum, & vxor mea, &c.] In his verbis vides doctrinam illam potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dum putabat nouam imaginem efformari immediate in mente, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illa pertinentia: Neque enim id dæmoni possibile, neque talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadam suggestione velocissima hæc suggerebantur, cuius velocitatem cum non perciperet magus, putabat simul se & in instanti didicisse, quæ successiue & in tempore breuissimo acceperat. Sic etiam potest in aëre velocissime formatis simulacris, ea phantasiæ nostræ ita spectanda proponere: vt quasi in speculo mens nostra vno intuitu cuncta conspicere, sicque illustrari sibi homo intrinsecus videatur. hoc nimirum strategemate antiquus serpens, primum Ordinis nostri parentem, Ignatium conatus fuit fallere, sed frustra. adscribam rem totam verbis Ribadeneiræ b, *perturbabat tamen visionum, quas inter studia percipiebat.* (de studiis Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo, tum crebritas. nam cum nominum & verborum memoriæ mandari inflexiones vellet, tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, vt noui ediscere nihil posset: & si quid esset antea memoriæ traditum, id totum facile effueret: neque omni studio animiq; contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculsus, quid hoc est, inquit, rei? cum oramus, cum confitemur & supersubstantialem panem accipimus, cum vigilamus, cum nos verberibus cædimus, cum spiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tã frequentes, neq; tam magnæ, tã neque vehementes se nobis illustrationes offerunt: cũ puerilia agimus, & de Deo, propter Deum, non cogitamus: tum speciosæ nostræ menti imagines, & cælestes illustrationes occurrunt? agnosco, agnosco importunissimi hostis calliditatem, agnosco veteratoris dolos & astutiã, &c.*] Nactus iste animũ Ignatii ad cęlestium rerum sensa concipienda longo iá vsu promptum, & agilem, & præsagiens, si Ignatii doctrina ad pietatem accederet maius sibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ ostentatione, tum illi laborem litteralium rudimentorum irritum facere, *eo maxime tempore* (vt ait Maffeius c) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, scripturæ sacræ mysteria.*] Si hæc potuit, in rebus sanctissimis, & homine fide ac caritate in Deum illustri, quanto facilius infidelium animis rerum profanarum falsarumque scientiam suggessisse credendus? Chrysanthius Sardianus, Pontifex & magus, tempore Iuliani Apostatæ, filium habuit, qui cum nec versificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, solo aspectu Solis, contra Christianos oracula fundebat d: eodem afflati Numine

b l. 1. c. 14.

c l. 1. c. 16.

d Eunapius in Crysan.

Sumano, varii Pastores ouium subito poëtæ exstitere, vt Euages *e*, Thynicus *f*, & alii: Amphiaraus quoque sic vates factus *g*, & anus Pindari hymnum edocta *h*, & Sosipatra, quæcumque alibi ea absente gesta, poetarum, philosophorum & oratorum scripta omnia à dæmonibus incubis edocta illi in specie senum pellitorum cohabitantium *i*.

e Suida teste.
f teste Socrate apud Platonem.
g Pausan. in Corinthia.
h idem in Bœot.
i Eunapius in Ædesio.

Sic diuinitatis simiolus conatur θεοδιδάκτους & ipse facere. Sed hæc quam ipse infundit scientia vt plurimum dignoscitur, quia nō est permanens nec ea cum lubet homo vt lubet vtitur, sed tantum per modum afflati vel exstatii certis locis, temporibus aut caussis. Contra quam Deus infundit semper & vbique prompta est, vt patet de Salomone 3. Reg. de Apostolis, in Actis: de Beselcele Exod. 35. de illo apud D. Hieron. epist. 4. ad Dom. & libro 2. de Abbate Ioachim, qui ex ianitore, illiterato & idiota vino quodam ab Angelo allato & hausto, subito non propheta tantum, sed & subtilis disputator, & Theologus eruditus statim emersit, vt narrat Laonicus Calchondilas libro 6. de rebus Turcicis. Distinguendi vero à θεοδιδάκτοις sunt αὐτοδίδακτοι, qui non infusione, sed labore suo eruditionem comparant, vt Dialectica. D. Augustinus, libro 4. confess. & Theologiæ 5. Athanasius, teste Nicephoro libro Histor. capitulo 44.

Sed doctrinæ à Diabolo acceptæ superiora illa sunt exempla.

Hoc ann. 1600. mense Martio. Toleti lata per fidei Inquisitores sententia, cuiusdam Roman Ramirez ossa cum statua combusta fuere, qui in reatu & carcere obierat: huic inter cetera imputabantur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam vero multa in hoc facinoroso magica concurrere, ideo fiscalis accusationem fide bona ex Hispanico sermone in Latinum transferre non grauabor. Postquam ergo narrasset eum iam semel accusatum, abiurasse errorem Machometanum, addit relapsum (vt fex illa consueuit) & rediisse ad vomitum: seruasse ritus & ceremonias Machometi, multis annis ieiunasse magnum ieiunium quod vocant *del Ramada*, præmissis *guadoc & zala*, lauando totum corpus, induendo indusium mundum, recitando *azoras* (hoc est preces) eius sectæ, versa facie ad *alquibla* (hoc est solem orientem) eleuando & demittendo caput, & se ad terram vsque inclinando, & extendendo supinas in cælum palmas cum diceret *Alaquewar* (h. Deus est magnus) & surgentem ante diem ad celebrandum ieiunium *Zahor*, eo absoluto seruasse & celebrasse solenniter Pascha ipsius *Romada* per tres dies: abstinendo omni labore & opere seruili, p̄sertim primo die, induendo indusium mundum, faciendo dictum *guadoc & zala* cum aliis multis ritib⁹ & ceremoniis Machometismi. Et q; addens delictum delicto, & culpam culpæ, ad opus & finem malum, à multis iam annis pactum & fœdus iniuisset cum dæmone expressum, eo adorato, & facto homagio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei adesset fauore, ope, consilio, quotiescunque aliqua in re indigeret, & peteret: & ideo petiisse, & à dæmone obtinuisse notitiam peritiamque sanandi multas secretas & ocultas ægritudines herbis, suffumigationibus & incantamentis superstitiosis, quibus de facto non paucos sanitati restituisset. Item persuasisse se multæ

lectionis

lectionis esse, & in sacris ac profanis historijs apprimè versatum: & valere plurimùm memoriâ, cùm sit imperitus planè legendi ac scribendi. Quare solitum lucri gratiâ & ex professo aliis de memoriâ præfatas historias ad verbum perinde recitare, ac si librum coram se explicatum legisset, facientem hæc ope dæmonis; & sic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruasse. Cumq; quidam eum interrogasset, qua ratione tam fidam memoriam adeptus esset; respondisse, quendam sibi magnâ necessitate coniunctum, peritissimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potum nescio quem dedisse: quin etiam hunc eundem cùm semel vellet Cæsar augustam, quindecim inde leucis distantem, proficisci, facta coniuratione, quàm dicunt, *de bon y varon*, subitò comparuisse equũ, quem ambo conscendentes; minimo spacio temporis, ad vrbis portas peruenere, & ibi equo; sed prius frenum ademisse; derelicto, curasse negotia, quorum causa eò profecti erant, & reuersos ad portam equo frenum iterum iniecisse, & momentò fere domum relatos. Item, cùm quædam mulier se ad lectum conferens (in oppido Deza id accidit) irata fortè, dæmoni commendasset, & à nescio quo ablata subito non comparuisset, maritus Ramirem accessit opem postulans, hic respondit, animũ ne desponderet, se illi vxorem eius restituturum. Dedit simul epistolam, & iussit vt certum ad locum inter vineta se conferret, & ibi facto circulo. in medio circuli consisteret. at quando audiret turbam hominum pertranseuntem, etsi nullum videret, interrogaret, vbi rex foret? si responderetur illac transire, tum epistolam ante se in

A solum abijceret. fecit ille, quæ iussus, & vxorem recepit, non videns, quis aut quomodo reddidisset. Item solitum addebat fisci procurator edicere multa valde arcana, & quæ contigerant in locis remotissimis, quæ quo tempore indicabat, non poterant ei, nisi vi pacti dæmonici innotuisse. Semel (ait) cùm domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam; qui

B eum quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiam eius ab obsidẽte dæmone. quare vt se statim vocarent. abiit, venit alter, vocatur Ramirez: & sic se gerit in sanando morbo, vt clarissimè appareat, ipsiusmet maleficio dæmonẽ in ægram antè immissum fuisse. Primò enim nuptiarum die misellam fluxus sanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppressione inuaserat. moxque, lipopsychia frequenti durante,

C cœperat odisse parentes, & maritum, & hunc nec videre, nec cum ipso dormire sustinebat. Aduertere obsessam esse, vocatur sacerdos, diebus octodecim exorcismis & consuetis Catholicæ Ecclesiæ remediis, nititur malum hospitem abigere. tandem vnus dæmon profatur, centum & vnum illi muliebri corpori dæmones immissos, tum

D tamen ceteris absentibus se solum adesse, cùm itaque Sacerdos solitos Manualis Ecclesiastici exorcismos ingeminaret, eumque adigeret dicere, quo cæteri abiuissent, respondit profectos ad oppidum Deza, prædictum Roman Ramirez conuenturos, & quæsituros ab eo, quid fieri à se vellet: nec abituros, donec ipse recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudeliùs misellam

E afflictam fuisse adeò, vt toto die in deliquio permanserit. Cumque Sacerdos iuberet: vt fœminã vexare desineret: & eam cum marito, vt vxorem

decet, sineret degere, eique redderet iocale præciosum, quod eripuerat, respondit, se adigi à Romano, & habere se iocale, sed reddere non posse. Postea cum parentes aduocassent Roman Ramirezium curandæ filiæ gratia moti dictis dæmonis: confestim vt domum ille ingressus, cæpit mulier mira dicere & agere, clamabat scire se illum aduenisse, & causam aduentus non nescire: eo accedente; vt vidit, iterum deliquio concidit, & ore contorto triduum permansit sine cibo & potu, non valens quicquam substantiæ vllius traiicere. Magus itaq; eam imbuit forti suffumigatione solearum, olei iuniperini, & aliarum rerum, & reuocat à lipopsychia, & alloquens obsessorem dicebat, sinas illam, sinas illam, discedes. fuge, nisi velis me suffumigationem iterare. Sed nolente dęmone respondere iussit, omnes exire thalamum, & putás se à nemine exaudiri, quærebatur & expostulabat cum dæmone dicens: cur mihi non respondes? humilior certè fuit paredrus mei aui. quid commerui, vt mihi loqui dedigneris? an non sufficit, quod me totum tibi à tam longo tempore deuouerim? fac ergo, sopora hanc mulierem: ne quid verborum nostrorum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit, cui reus, Bene veneris, quid illic rerum egisti? qui valent vxor, & liberi? Filius (inquit) tuus malè habuit, sed iá extra periculum est: vxor peius habuit, iam conualuit: nepotulus adhuc æger est, & periculum, ne moriatur. Tum infert Ramirez, cum sciant quod fidelem & diuturnam eis seruiuerit seruitutem, & quantum eis obstrictus esset: nec ignorent, se vrgeri debito ducentorum regalium, pro solutione locati à se horti: æquum esse, vt vicissim sibi gratificentur, & ex obsessæ corpore recedát, saltem spacio quindecim dierum, & interea sanam & incolumem relinquát: vt sic copiosam solutionem mercedis recipiat, & in posterum fama & existimatio eius crescat, quæ alioquin insignem plagá sit acceptura, nisi exeant. Posse postea iterum eam inuadere, & possidere arbitratu suo. Pollicitum deinde dæmonem id se facturũ, eiq; pariturum. Cùm verò videret Ramirez hoc colloquium suũ ab aliis exauditum, seq; deprehensum tanquam potestatem in dæmonem habens, stomachabundus ei interminatur se in compedes eum coniecturum & facturum, vt sui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulso dæmone, quia non satis largam mercedem operæ parentes fœminæ soluerant, eis minatur fore, vt breui iterum ipsius ope indigeát: & maleficij sortem statim transtulit in maritum fœminæ liberatæ, iubetque dæmonibus, vt in eum transeant, eumque diuexent: fecêre, & diem integrum crudelissimè afflixerunt, iniectis mille imaginationum terriculamentis, & desperationum tentamentis. Quare vocatus iterum, cum ad eum accessisset; fortiter, inquit contubernalis cum dæmone colluctatus fuisti: & adhibitis suffumigationibus dæmones eiecit: & ex oppido discessit, male contentus exiguo stipendio. Post abitum deprehendere parentes filiam nõ modo non esse sanatam; sed peius in dies habere: scribunt ergo ad magum eundem, & simul eundem pecuniæ nõ parum mittunt, pollicentes maiorem summam, si fœminam persanaret. ille dedignatus venire, dat tabellario materiam alterius suffitûs, & ritũ, quo vti deberet descriptum, addens cum domum redisset, inuenturũ illam meliusculè va-

culè valentem, & cum sociabus tripudiantem: & ita factum est, cumq; vxor adhuc nollet cũ marito dormire, suffumigauit eam, addens verba, quæ iussus erat, nempe; dęmones exite ab hac fœminá, quia iubet Romá. alioqui ipsum vocabo, & veniet, & vos vi pellet: quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationem mulier vehementi clamore edito sana facta libera mansit, & cum marito vixit, vt coniuges solent.] Hæc in actis illis iudiciariis.

6. In voluntatem longe restrictior est magiæ dæmonisque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quàm obiecto, tanquam odibili vel amabili, exterius proposito: vel excitatis imaginariis visionibus, & cogitationibus; vel allecta & inclinata voluntate, per passiones in parte sensitiua inflammatas, quæ quo vehementiores sunt, eo quoque & acrius inclinant, quasi abripiunt aliquando: nunquam tamen vllam voluntati necessitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi necessitatem vel coactionem vllam admittunt: etiam in ijs, qui mortiferis culpis sunt irretiti. homines certe desiissent esse, si liberum arbitrium amisissent. sunt quidem hi Gratia gratum faciente destituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei sunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum necessitas? peccatum nisi libero consensu non committitur: liber vero consensus arbitrium liberum præsupponit. Vnde fit, vt (si Deus non prohibeat) possit diabolus, in actum aliquem, vel motionem impellere, quæ motio ex suo genere, si consensus adesset, peccatum foret: peccandi tamen necessitatem nunquã voluntati queat adferre, quia inuito consensum nequit extorquere. *a* Sed nec Deus sinit omnes in tentando vires dæmonem exserere: facitq; vt tentator non tentet quantum posset, sed quantum humana fert imbecillitas: quam nunquam sufficienti sinit auxilio destitutam: ne in grauissimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iustis adhuc est commune, quod Apostolus ad magnum animæ solatium scripsit: *b* non bonis tantum, sed toti Ecclesiæ Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iusti: *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari vltra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiusque dispositione & capacitate) *prouentum, vt possitis sustinere.*] Quæ fidelitas, virium liberi arbitrij, & communis sufficientisque auxilij (de quo Theodoretus hæc verba accepit) diuini, conseruationem præsupponit & includit: cuius conseruationis promissę fida exhibitione consequitur humana imbecillitas: vt, ex tentatione dæmonis, non solum bonæ voluntati & conatui fœlix exitus, & euasio contingat; sic ποιήσει τὴν ἔκβασιν Augustin. & Hieron. explicant *c*) sed etiam, vt periculum prætergressi: fortioresque in posterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, vt lucrum praeterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius exposuit: & noster id optime vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam βαίνειν vltra progredi est. vide quæ in hunc locum egregiè ex variis D. August. locis Beda disseruit. Cum possint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, singula peccata lethifera vitare: sanè, si succumbant huic tentationi, cui potuerunt non assentiri: voluntariè succumbent, non coacti vel adacti

a D. Tho. 1. q. 80 ar. 3. & cõfirmat eleganter Cyrill. Catechef. 4.

b 1. Cor. 10. v. 13.

c Augus. in Psal. 61. & Hieron. in Ioan. idem Aug. in epist. 89.

A necessitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an saltem possit impedire diabolus ne sagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac in quæstione Nicolaum Remigium *d* reddidit fluctuanti & ambigenti similem, dicendum, sicuti potuit in peccatum inducere, sic etiam posse obstinationem in peccato fouere. & nutrire per suggestiones, consilia malesuada, tentationesque alias: sed nunquam posse absolutè impedire, ne vel B alij peccatores, quantumuis graues, vel ipsæ sagæ pęniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum specialis illo auxilij fauore, quandocunq; seriò volent, quantumuis retinente Diabolo pœnitere: sine speciali illo Dei auxilio, id nō possent. alioquin potentior esset in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quod sanè blasphemum est. C Probat istam communem Catholicis Theologis sententiam Andr. Vega de *Iustificat. q.11.*

d lib. 3. dæmonolat. cap. 8.

Vt autem exemplo aliquo declaretur, quousque interdum soleat progredi, dæmonis conatus in voluntate non planè, sed plenè, non vere, sed apparenter subigenda, ad tentatorum consolationem. B. Angliæ de Fulgino D verba repræsentabo; quibus illa quid experta fuerit, *vitæ eius* c.19. sic exprimit: *Tormenta vero & animæ passiones, quas, sine comparatione acerbiores & plures esse dico, quàm corporis, patior quasi assiduè ab ipsis dæmonibus. Nec scio aliam assignare similitudinē, quam de homine suspenso in pergula, qui ligatis manibus post tergum, & velatis oculis suspensus cum fune remansisset in patibulo, & viueret, cui nullum auxilium,* E *nullum remedium, vel fulcimentum superesset. Dico quod adhuc desperatius & crudelius à dæmonib. torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam suspendunt, quod sicut suspensus non habet aliquid sustentamēti: ita animæ nullum videtur remanere sustentamentum, & omnes virtutes animæ subuertuntur, sciente ac aspiciente anima mea. Et quādo anima mea videt subuerti omnes virtutes. & discedere, & quod non potest se ibi opponere: est tantus dolor animæ, quod vix aliquando possum plorare propter desperatum dolorem & iram, aliquando vero ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quod vix possum me tenere, quin me totam dilaniem: aliquando non possum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo me ipsam tumefeci aliquando caput meū, & alia membra. Et quando anima videt cadere & discedere omnes virtutes, fit planctus animæ, & vociferor ad Deum meum.*

Item aliud tormentum patior, quia omnia vitia in me reuixerunt. & aliquando reuiuiscunt: non quod in vita durabili rationem meam subijcientes, sed præbent mihi & adferunt magnam pœnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pœnalitatem: sed non habent vitam continuam: & quando remoriuntur, dant mihi magnam consolationem. Video enim quod dæmonib. tradita sum multis: qui reuiuiscere faciunt vitia quæ horreo, & quæ fuerunt mortua. & addunt illa, quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus & despectus, & pauper: vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quando q; sum in tenebra horribilissima dæmonum, vbi videtur omnino deesse omnis spes boni, & est illa tenebra horribilis, & suscitantur vitia in corpore, quæ cognosco

intus

intus in anima esse mortua: sed extra animam suscitant ea dæmones. & etiam illa vitia quæ non fuerunt suscitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis est tantus ignis, quod consueui apponere ignem materialem ad exstinguendum ignem concupiscentiæ, donec confessor meus mihi prohibuit. Cum sum in illa tenebra, credo quod citius eligerem assari, quam prædicta tunc pati: imo tunc clamo & aduoco mortem: vt per quemcunque modum mihi Deus concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine si me debes mittere in infernum, cito facias, & ne differas: & ex quo me reliquisti, comple, & submerge me in profundum. Et tunc intelligo, quod est opus dæmonum, & quod non viuunt illa vitia in anima mea: quia anima nunquam consentit eis, sed corpus patitur violentiam & est tantus dolor & tædium: quod si duraret, corpus id pati non posset. Sed & anima videt, quod est ei ablata omnis potentia, quāuis non consentiat vitiis: non tamen habet potestatem a *omnino resistendi vitiis: & videt quod est contra Deum, & sic cadit, & torquetur in eis. Et est quoddam vitium permissum à Deo venire in me, quod nunquam fuit in me: & prædictum vitium manifeste cognosco quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium est tam magnum quod superat omnia alia vitia: & est quædam etiam virtus, quæ datur mihi manifeste à Deo contra prædictum vitium, qua virtuose à Deo liberor. Et si non haberem ego fidem de Deo certam, solum in isto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi: & in isto remaneret mihi spes certa, & secura, de qua non possem dubitare. Et virtus præualet semper, & vitium deficit, & virtus*

a Sic scilicet vt etiã suggestionem ipsam expellat. nam habet vt non consentiat.

A *tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et est virtus tantæ fortitudinis, quod non solum tenet in me, imo dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quod vere in isto cognosco Deum, & illuminor: & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, posset me mouere* b *ad minimum peccatũ: & cum ista virtute remanet mihi fides*
B *de Deo. Vitium autem est tam magnum, quod verecundor illud dicere: & quod quando prædicta virtus est mihi abscondita, & videtur mihi quod me dimiserit, non est res, quæ posset tenere, nec pro verecundia, nec pro pœna aliqua, quin statim ruerem in peccatum. Tunc tamen superuenit illa virtus, & virtuose me liberat: ita quod, nec ego ipsa possem pec-*
C *care pro omnibus bonis, vel malis istius mundi. & istos labores sustinui per duos annos & plus.*] Hactenus interpres parum Latinus D. Angelæ: in cuius verbis cernere est tres gradus huius grauissimæ & molestissimæ tentationis Diabolicæ, & simul diuinæ gratiæ non deserentis hominem efficaciam: voluntatem quoque nunquam à diabolo positiue cogi, quantumuis vis resistendi debilitetur, & videat succumbere, non succumbit tamen: quia potest homo, cum Dei gratia non consentire. Deniq; cernis profectũ quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iste practicus quidam est commentarius.

b Intelligẽ durante & iuuante illã gratia.

QVÆSTIO XXV.

E *Quid Diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaq; separatione? vbi de exstasi, & mirandis circa cadauera.*

EXstasim siue raptum potest Diabolus in homine efficere, ligando vel

soluendo sensus exteriores idq; modis duobus, prior est, quando illos tramites obstruit: quibus à cerebro spiritus sensitiui se ad exteriores sensus penetrant, veluti contingit somniantibus: posterior, quãdo eosdem Spiritus sensitiuos ab exterioribus sensibus ad interni sensus organa attrahit, ibiq; retinet, ne ad externorum sensuum organa queant descendere. Ita enim cõtingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium sensitiuarum applicationem, & spirituum sensilium ad interni sensus organa confluxum, adeo impediantur sensuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis speciem præ se ferat. Hæc raptus naturalis causa vera, diaboli vires non excedit, talesque sunt Sagarum & magorum exstases: quibus, cum vno in loco maneant soporati, variis tamen in locis se fuisse: & varia peregisse, decepti sæpe arbitrantur. Tale est quod Olaus de Magis Lappiis narrat c hoc modo: *Si quis peregrinus cupiat de suorum cõditione certi quid cognoscere, præstant, vt intra viginti quatuor horarum spacium rescifcat, quid cum illis agatur, vel si trecentis milliaribus absint: hoc modo. Incantator postquam vsitatis ceremoniis Deos suos cõpellauit, subito collabitur & exanimatur, quasi exstincto illo reuera excedat à corpore anima. Neq; enim aut spiritus in eo reliquus esse, aut restare cum vita sensus aliquis, aut motus videtur: sed vt adsint semper aliqui oportet, qui proiectũ & exanime corpus custodiat: quod cum non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapsis, reuertẽte spiritu seu è profundo somno, cum gemitu expergiscitur exanime corpus, quasi reuocetur in vitam ex morte, qui conciderat. Postea sic restitutus ad interrogata respondet, et vt fidem faciat percontatori, recenset aliquid, quod agnoscat ille, & certò sciat in ædibus suis aut cognatorum fuisse.*] Hæc in rei veritate se ita habere plures alii Olao attestantur. Sed in hoc, raptu magico & similibus exemplis, cauendi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum suffragantur. Errant imprimis, qui cum Cardano quotiscumq; collibuerit, naturali sua vi, & arbitrio volũtatis rapi se iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere: nec fortassis certius aliud Magiæ indicium, quam huiusmodi voluntarii raptus. In virgine quoq; illa Cæsarauguftana (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo an. 1585. fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante, raptus illi adeo frequentes, omnes ex pacto, cum oues pasceret cum dæmone inito, nascebantur: vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubensis, quæ famosa fuit saga. Errat etiam & grauiter, neque hoc à Censoribus prætereundum & relinquendum in eius erat libro erratum: errat inquam Bodinus d. censens in huiusmodi exstasi animam reuera migrare, & deserere ipsum corpus, & aliis in locis interea versari separatam, qui Cabbalistarum error fuit, à quo suspicor Platonicos alienos non fuisse, propter narrationem illam ipsius Platonis e, *Fren Armenium genere Pamphylium, cum inter cadauera cæsorum in prælio decem diebus iacuisset mortuus, domum relatum, secundo post die: cum esset imponendus rogo: reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ illo tempore apud inferos vidisset.*] Similis fabula fuit de quodam Clazomenio apud Origen. *lib. 3. contra Cels.* & illa de Aristæa Proconnesio, quem narrant Plinius *lib. 7. ca. 52. & Plutarch. in vita Romuli*, ex

c li. 3. c. 18. Septẽtrio. regn. descript.

d li. 2. Dæmonoma. ca. 5.

e lib. 10. de repub.

Herodoto multoties defunctum reuixisse, & animam quoties voluit resumere potuisse: ita, vt assistentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iste non mortuus erat, sed in raptu magico, &, non anima ex ore euolabat, sed diabolicum præstigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egressa, & iterum ingressa mustela alba, & per gladium riuulo impositum iterato commeante, quod narratum ab Helinando *a*. fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc institutum, vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret: vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quam philosophis persuasurus. Mors enim nihil est aliud, quam animæ à corpore separatio: cumque ipso egressu hæc contingat separatio: fieri nequit quin homo egressu isto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute redire illa potest. Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmista, ignorant, hoc est corpus suum amplius non norunt. quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi ac informare potest, nisi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de aristæa, & de Hermotimo Clazomenio, *b*, quod illi obiciunt, id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercesſit, sed anima à corpore non recesſit. *Omnia* (inquit Tertullianus, hac ipsa de re agens. *c*) *magis consectanda, quam hanc licentiam animæ sine morte fugitiuæ.*] Et alibi idē rectisſime pro Axiomate tradidit *d*, *nusquam animam sine carne esse, quamdiu in carne est.*] Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat aperte auctor breuium quæstionum, quæ o-

a Helinan. l. 13. Chronicor. & Paradinus in Symbolis.

b Vide Lucia. in Encomio muscæ. & Plutarc. de dæm. Socr.

c li. de anima.

d li. de resurrect. carn.

A peribus D. Athanasii adiunguntur *e*. Nec Augustinus *f* quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi vero palam contradicit *g*. Abutuntur etiam aduersarii scripturis. Nam cum illud citant, *preciosam esse in cōspectu Domini mortem sanctorum eius h*: perperam verba de prophetarum ecstasi accipiunt: quę ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda *i*: B &, quamuis de raptu acciperes, eorundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat. Cum etiam de Apostoli raptu ratiocinantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere: sed an fecerit, cum ipsi Paulo fuerit incertum: malo dubitare, quam cum B. Hildegardi affirmare *k* cor- C pus vere ab anima tum fuisse separatum, dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholastici omnes. Parum vero peritum se philosophiæ Bodinus ostendit, cum *Aphæresiam* cum *Ecstasi* confundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis *l*: in aphæresia ve- D ro, non functionibus animæ modo, sed ipsa corpus caret anima. in illa corpus dicendum insensile, & immobile actu: in hac, naturaliter loquendo, est exanimum tam potentia, quam actu. Quale demum illud argumentum? si anima sit immortalis, necesse aliqua sine corpore operari illam posse *m*. Sed est immortalis, operari igitur potest in exstasi ab illo separata. Mi ho- E mo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & discas: cum sint plures vnius rei functiones, non recte, quod de omnibus non probaris, id ad vnam te restringere. Deus bone, quot sunt

e q. 11.

f li. 83. qq.

g li. 18. de ciu. Dei c. 18. ad Euo. & (si ipse auct.) l. de spiritu & anima.

h Ps. 115. v. 15.

i vt cum B. Cyprian. etiam Rabbini cen[s]ent.

k in Quæstionibus suis.

l Schalig. de subti. contra Cardan.

m Aristot. lib. 2 de anim.

functiones animæ in corpore existentis, in quas sibi corpus partem iusque nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectusque actus, & super seipsam sui reflectiones, aliaque quæ ex libris, de animæ immortalitate agentium, possunt peti *n*. Verum certiora hæc Christianæ sapientiæ peritis sunt, & rectæ philosophiæ non imperitis, quam vt longiore indigeant probatione, neque mihi vacat vel lubet lucenti soli lampadem accendere. Solus Deus sic animam per raptum separare posset: & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ dispositiones conseruare: quod an sibi contigerit, dubitare se D. Paulus profitetur *o*. Atque ita intelligendum existimo quod fertur in franciscanorum gestis, de Beat. Ægidio, eum interrogatum. An aliquando in hac vita corpus suum per exstasim vel contemplationem anima deserat: respondisse affirmatiue, & hominem cognouisse cui id acciderit. vel enim id dicebat, eo quod omni corporis functione absoluta ad tempus, & sic corporis oblita fuerit penitus: vel quod diuina potentia corpore educta, & in id reducta fuerit. Narrat historiam Ioan. Saluator Irados tom. 1. factorum & dictorum illustr. Ordinis. D. francisci. fol. 205. Falluntur tertio, qui falsos hos & dæmoniacos raptus siue exstases (pro iisdem nunc sumo non ignarus alibi *p* subtilius distingui) non separant à vero & supernaturali raptu: quo per spiritum diuinum homo ad rerum supernaturalium contemplationem siue cognitionem, cum abstractione mentis à sensibilibus, eleuatur: de quo præclare, vt solet, D. Thomas disseruit *q*: quales fuere prophetarum, Apostolorum, & sanctorum hominum, longe diuersi à Magicis exstasibus: de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago *r*. Plurimorum de veri raptus natura opiniones Gentilium philosophorum, & Arabum astrologorum recensuit M. Antonius *s* Mocenicus, opere verbosiore quam solidiore, &, excepta nona, ceteras satis bene confutauit. quid ex dictis eius retinendum, quid repudiandum existimem, breuiter accipite. Igitur falli *t* eum puto, dum subiectum raptus contendit debere esse mediam quandam substantiam inter mortalem & immortalem, & huiusmodi ait esse animam nostram: quam dicit esse mortalem respectu partis sensitiuæ, immortalem respectu partis rationalis. fallitur. si sit in anima nostra pars vna immortalis, & pars alia mortalis, quæso nonne pars hæc ab illa queat separari? diuisibilis ergo iam anima nostra futura: quare nec immortalis. absit hoc à mentibus nostris. totam hominis animam, quoad substantiam essentiamque suam, credimus esse immortalem. non anima, sed homo ipse respectu totius compositi, quid medium est: corpore mortalis, anima immortalis. Subiectum tamen raptus, non est totus secundum se homo: sed anima ipsa humana: subiectum totum incorporeum, indiuisibile, & immortale. anima hæc subiectum est raptus, non ratione intellectus agentis, sed ratione intellectus posibilis: quod bene docuit Mocenicus *u* Formalis causa, raptus est ipsa illa actio, qua quis eleuatur: & cœlestibus illis rebus quasi vnitur. Finalis causa est, coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicii Seuerini.

n vide (si lubet) dicta citataq. in Troad. Senecæ cho. 2.

o 2. cor. 12. vi. D. Thom. 2. 2. q. 175. a. vlt.

p d. q. 175. a. 2. ad 1.

q d. q. 175.

r li. 1. cont. hær. c. 9

s l. de transitu hominis in Deũ

t cap. 13.

u cap. 30.

Tu requies tranquilla piis, te cernere finis,
Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

Agens siue efficiens causa, duplex aliquando potest esse. Instrumentalis, erit intellectus agens, principalis verò futura Deus. dixi posse aliquando esse, quia licet Deus per se solus sit causa sufficiens, solet tamen causas secundas, vt instrumenta, adhibere. quare poterit intellectus agens esse causa instrumentalis. quia quamuis eius ordinariũ munus sit, species à phantasmatibus abstrahere, & hîc nulla sint phantasmata: solet tamẽ Deus, cum se menti nostræ per raptum insinuat, ea, quæ vult nos tum videre, diuinâ quadam repræsentatione ostendere: vbi vero spirituales hasce res intellectus noster percepit, tunc ope intellectus agentis, potest quædam rerum visarum similitudo & simulachrum effici, quem modum D. Thom. non repudiat. *a* Principalem causam dixi esse Deum; quia reuera Deus est, qui hominem ad se rapit, vt fatetur *b* Mocenicus, nec potuit negare. sicut enim Sol in Sole non cernitur, sicut oculus sine lumine lumen non videt, sicut auris nisi aere plena ictum aërem non audit: ita nec Deus sine Deo cognosci potest: sed Deo plenus demum animus tantum in Deum erigitur. quantum diuino collustratus lumine eum cognoscit: tantùm effervescit & exilit in superiora, quantum, calore diuino succensus in Deum fertur: neque ad id, quod superius est & infinitum, quisquam attollitur, nisi virtute superioris & infiniti attrahatur & eleuetur, iuxta veram Platonicorum sententiam. *c* Deinde solus intellectus agens ad hoc nequit sufficere. quia quamuis Mocenicus dicat transitum hunc ex parte hominis esse voluntarium id tamen verum non est. raptum enim scimus sępè contingere inuitis, vt sentit Diu. Thom. *d* & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc superstites, Virginem Deo deuotam, ex ijs, quas *Beatas* illic vocant, quæ Burgis, in Castella, ann. 1585. superstes erat, & statim percepta Eucharistia, vix ea in os sumpta, in diuturnum raptum eleuabatur; adeo vt nec admotas & adactas in pedes aciculas sentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auersatrix, & sancta esse, quàm dici malebat aut videri, ardentissime solebat Deum precari, ne quid illi huiusmodi coram aliis accideret: & ad se reuersa, erubescentiæ plena atque pudoris, quã poterat celerrime se domum in conclaue proripiebat. Non est ergo in nostra potestate, & proinde nec nobis est voluntarium sic mente abalienari: neque id poterit noster intellectus, quãtumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam est actio, quam passio intellectus: cum hîc anima se propriè & primario gerat more patientis, secundariò & minus propriè more agentis, & ipse Mocenicus *e* fateatur, hunc transitum hominis ad Deum (sic enim appellat raptum) plurimum passionis & minimum actionis habere. Deum vero dicimus esse causam efficientem raptus: nõ tantum vniuersali quodam concursu, sed etiam ad hoc ipsum designato & particulari.

Hic in Syrtes impingit, & se abripi patitur procellis Gentilium & infidelium Philosophorum. Nam *f* sententiam proponens suam, contendit totam raptus efficientiam adscribendam soli agenti intellectui. hunc enim adiutum solo concursu vniuersali Dei, vult posse statim intellectui possibili

a 1. p. q. 12. ar. 9. ad 2.
b c. 1. f. 13.
c vide Mocenic. c. 9.
d 2. 2. qu. 175 art. 2.
e cap. 4.
f cap. 45.

speciem seu ideam Dei repræsentare: A & sic, quod erat, duntaxat intelligibile potestate, vt sit iam actu intelligibile, id vi suâ intellectum agentem efficere: Quasi verò queat intellectus agens aliquam effingere speciem, quæ Deum repræsentet: quod merito cum D. Dionysio Areopagita Theologi negarunt. g

g Dionys. de Diuin. nomin. 1. D.Thom. & sibi interp 1.2.q 12. a.2.

Sed videte quam leuiculis nitantur aduersarij argumentis. *Obyciunt primò*. B Deus non est idem cum anima nostra: non potest igitur in illam agere. Quid est nugari, si hoc est argumẽtari? quasi nihil in aliud queat agere, quod non sit idem cum eo: & non sufficiat proportio ac similitudo causæ immediatæ & instrumentalis? quasi non omnia Deo obediant: quasi Deus, qui vnus eminenter est omnia, non possit in cuncta, vt vult agere apage mihi hos C paganismos.

Secundò obyc. Deus est intellectus: nihil ergo potest agere nisi cognoscendo. sed extra se nihil Deus cognoscit: animus autem noster est extra Deum: animum ergo nostrum non cognoscit: nihil ergo in animum nostrum potest agere. *Resp*. Deus est intellectus, si sumas intellectum impropriè loquendo pro substantia spirituali in D genere; non vero est intellectus, si capias intellectum pro potentiâ intellectiuâ; quo pacto eum sumi ab ipso docet consecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, si aliter sumeretur: certum enim est spirituales substantias etiã aliter quã cognoscẽdo agere posse, vt loco mouere, & huiusmodi. Quod si velit tantũ dicere, nihil posse agere in subie- E ctum, quin subiectum illud cognoscat; hoc certè verum est, quia Deus omnia cognoscit: Spiritualis tamẽ substantia, vt Angelus, posset agere in aliquod subiectum sibi incognitum. Vnde tamen sequitur falsissimam esse illam subsumptionem, Deum extra se nihil cognoscere. quid enim hoc aliud significat, quam Deum præter semetipsum nihil cognoscere? non cognoscit ergo arbores, nec equos, non peccatores, non dæmones. quo ergo pacto creaturas conseruat, & mundi satagit, & punit peccatores: esse hæc extraria Deo, & cognosci à Deo fatendum igitur nobis; nisi Epicurei & athei sumus. Deus quidem eminenter est omnia, sed non formaliter. Si loqueris, de iis quæ sunt eminenter extra Deum: frustraris. quia nihil quod est, non est eminenter in Deo; ipse quoq; animus noster hoc modo non est extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcunque sunt, etiamsi illa non sint in Deo formaliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter. quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sane, & puniet, si viderit infidelem, & ad Gentilium scita impia desciscẽtem. Non sum ignarus istud axioma, (*Deũ nihil extra se intelligere*) tribui Aristoteli: *h* sed Aristoteles veniam meretur; cuius oculus, nullo fidei veræ radio illustratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitatem calligauit. Christianis verò hominibus venia danda non est, si talia deliramenta pertinaciter tueantur, & non Gentilium placita regulis fidei, sed fidei scita illorum placitis pergunt submittere, verè cœci cœcos deligentes duces, cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroisticum hoc potiùs figmentum est, quam Aristotelæum placitum: qui perfidiæ colfimen Arabs intestabilis,

h libr. 12. Metaph.

sectatores suos ex hoc principio eo deduxit, vt existiment etiam hinc sequi; Deum sic aliquid sibi perfectionis adiuncturum nouæ, si hominem sibi per raptum coniungeret, vel si extra se alia intelligeret: Deoque ipsi tunc opus fore sensum & phantasiam, quę omnia vel dypondij Theologi statim exsufflarint, vt vanitate sua diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in se ipso, vt in speculo, simul & semel videt omnia; cognoscendo alia, tribuit ipsis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egestatem nostram. cuncta Deus posſidet, nec ipse mutatur, sed mutat res, quas sibi coniungit. Deniq; censet idem Mocenicus, raptũ omnem esse succesſiuum: quod indiget, vt verum sit, commoda interpretatione. Raptus enim fieri potest in instanti, quia Deus causa efficiens est actiuitatis, & potentiæ infinitæ: per temporis tamen fluxum actio seu pasſio raptus postea continuatur: & si quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contemplari, &c. illæ sunt succesſiuæ. Hæc de raptu nunc sufficiant. Non nego ad raptus hominem aliqua contemplationis ac desiderij vehementia, quasi præparari & disponi, vt recte docuit Rodericus Dosma Delgadus lib. 1. de authoritate S. Scripturæ c. 12. Sed contendo id plerunque illis contingere, qui patiuntur malorum spirituum falsas reuelationes, si data opera conentur in exstases incidere, vt solebant olim Montanistæ, & hodie solent Magi & Anabaptistæ: ac ne tum quidem ab eorum arbitrio raptus est effectiuè seu physicè, sed moraliter duntaxat, & seu ex pacto. Quare nihil hoc pro Mocenico, vel contra me facit.

A Alter verę separationis animę à corpore, certisſimus modus per mortem, quin sit diabolo permisſione Dei posſibilis, negari nequit. Quot enim Angelus vnus millia Assyriorum vna nocte occidit: nonne Asmodeus septem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficiis quotidie dæmon plurimos necat? sed de hoc postmodum copiosius dissere-
B tur, *lib.* 3.

Postquam animam à corpore mors separauit, nondum diaboli omnis potestas sopita. potest in animam nonnulla, potest in corpus. Animam potest suppliciis abdictam, quantũ Deus iusserit punire, an posſit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox discutiemus.

Quoad cadauera mortuorum solet
C aliquando ea induere, & ijs apparere, vt postea dicetur: potest etiam in eadem: maxime in ea quæ sita sunt locis non consecratis: quæcunq; potest in alias res corporales, & speciali quodam modo potest soletq; miranda quædam in ijs, & prodigiosa causas naturales ignorantibus, operari & exhibere quædam, quasi viuentium corporum, & vegetantis animę munera. v. g. vt fluat
D ex vulnere mortui sanguis in præsentia occisoris (qua de re alio loco sermo fuit) 2. vt corpora diu seruentur incorrupta, neq; putescãt neq; putrescant, neq; dissoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci natura, imo & ex corporis naturâ potest prouenire, vel etiam ex mortis genere de mortis genere, scribit Plutarch. *a Cunctis*, inquit, *fere notum est fulmine ictorum non sen-* a libr. 4. q. conuiu. 2.
E *tire corpora putredinem.*] quare nõ satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem. *Putrescit,*

ast hic in conualle mortuus. De corporis natura, est illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum *b* Romanorum cadauera cæsorum statim tabescere, ac prorsum defluere: Persarum vero inarescere stipitum more, vt nec liquescāt membra, nec sanie madescant perfusa: quod censet Ammianus vitam parciorem facere: & vbi nascuntur, exustas solibus terras. credit Cardanus, *c* & de patris sui Facij corpore idem profitetur, causam hanc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum copiam, vnde propter eandem victus abstinentiam Xenophon. *d* memorat Persas nec tussire, nec emungi. De loco ipso, potest ille, vel hanc vim habere naturalem & conseruatricem ratione Soli, vel Solis: vel etiam ratione situs. sic enim, quod Aristarchus *in Olympicis* tradidit, integrum cadauer armati & saucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatum & scandulare tectum inuentum; causam reddit Pausanias, *e* quod in illis latebris abditum, neque per æstatem vaporum, neq; per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Ægyptiorum conditurâ, de qua Herodotus *f* & Diodorus *g*. Illud etiam naturæ miraculum est; cor eorum cremari non posse, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint. *h* Nec puto qualitates has impressas cordi dæmonem ignorare, vel non posse similem dispositionem in cadauer inducere; posset itaque facere, (*& hoc sit 3.*) vt cadauer spacio aliquo temporis comburi nequiret. fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere, vt cadaueris pili vel vngues excrescant. quia hoc potest naturaliter præstare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animę ad formam imperfectam dispositio: *i* quod frequenter accidit in suspendiosis, quibus subito spiritus intercluduntur; *quos* (vt ait ille) *Iupiter lauat, Apollo vngit & siccat*. Sæpe tamen hęc: vt in reliquijs hominum sanctorum; ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Dammis oppido prope Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam produxerat, & quotannis attonsæ refruticabant; id pro miraculo piis habitum, propter crebras, quas Deus illic ægris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monuméta, crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit, & templum (quod illis solemne) solo æquauit.

Quod sequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzij* (ait Pet. Bizarus) *dum ibi à Carolo Austrio conuentus celebrabatur, cuidam rustico natus est infans, in quo nihil sanè desiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduò ante obitum sudauit, atque ita sudans exstinctus est. In mortuo infante statim cœperunt apparere stigmata, in manibus, pedibus, & latere; sicut Christi vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipso cranio nata est corona, vt corona spinea. Cæsar, cùm hòc audiret, misit quosdam ex suis; qui hoc prodigium contemplati, eum de tota re plenius edocerent, remque ita se prorsus habere intellexit.*] Sic ille Epit. memorabilium Europæ pag. 302. Quæ hic partes naturæ? nullas certe video sufficientes.

b lib. 16. c. 24.
c libr. 8. de rer. var. ca. 40.
d in Prælia Cyri.
e libr. 5. de script. Græciæ.
f lib. 2. hist.
g libr. 1. Bibliothec.
h Plin. libr. 11. c. 37.
i Angl in 2. q de Magia art. 2. diffic. vlt. Binsfel. de Confess. Mal. prælud. 12. dub. 4.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri poßit, vt defunctorum animæ seu spiritus viuentibus appareant.

MAgni hæc momenti quæstio est: & quæ aliã includit primo ventilandam: *Vtrũ vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos ferme nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant. copiose disserui, sed quia oratio illa lucem non adspexit, hic ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermisis parergis oratoriis.

SECTIO I.

SIt 1. concl. quæ quasi fundamentum est ceterarum: *Posse ac solere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia atq; virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ scitis, & veræ germanæque philosophiæ placitis consentaneum est.* hanc conclusionem multi improbant: sed horum alii athei sunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori: hos facile est refellere, quia hæresis eorum iampridem etiam a Platone, & Aristotele, & aliis philosophis probis, confracta & proscripta fuit, ab Ecclesia vero id asserentes ignibus adiudicati. Docui id fusissime prolixa disputatione, *Comm. in Senecæ Troad. chor. 2.* Alii sunt philosophi sensibus nimis addicti: qui fatentur animam corpori superstitem esse, sed videri illam a viuis posse, vel ad viuos redire negant, duntaxat: quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi sunt rationem modumque: alii denique matæologi sunt, nec enim Theologi dici merentur: qui nati nobiscum eiusdem matris vtero, iisdem vberib⁹ A lactati: falsi fratres, viperina proles, germanos lacessunt, & genetricis impio mucrone latus petunt: palam est me hæreticos intelligere. ex his quidã, eos qui se spiritus cõspexisse asserunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginosos, ad medicos & veratrum relegandos *a*: alii clamant, huiusmodi narrationes omnes superstitiosas, & delirarum esse anuum vana insomnia *b*: B alii, vt facetiores ludiones, & minus cruenti, multas obscænas & ridiculas fabellas comminiscuntur: vt genus omne apparitionum reddant odiosum, imitati Batauum illum Lucianum *c*. causa hos omnes vehementer stimulans est: quod hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidem* valide stabiliri percipiant. Quare miror: ex Catholicis Hieron. Magium *d*, maioris C lectionis, quam iudicii virum, ausum fuisse scribere: nunquã, quę circa mortuorum sepulchra vel cœmiteria conspiciuntur, simulachra, mortuorum esse animas, sed semper esse dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrii & Iamblici, iuratorum fidei Christianæ hostium: nam D quod Theophilactum & Chrysostomum allegat, id frustra facere mox ostendam: & simul ostendam, dubitationem illam philosophorum inanem esse: hæreticorum vero dicteria, ipsis digna, hoc est impia, impudentia, mẽdacia, vix digna quibus respondeatur. nimis etiam temerarium fuisse virum doctum insignem alias causarum patronum pleno ore in Parisiensi Parla- E mento, *superstitionem*, hanc sententiam vocantem, censentemq; puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege si lubet libr. eius vltim. de Sacra Politia, & videbis audaciam causæ

a Lauatherus libr. de spectris.
b Oecolamp. notis in Theophilac. Marbach. lib. de mira. Riuius lib. de Veteri superstit. Bened. Aretius in Problem. Baleus in Catalogo.
c Melanch. in Kalend. Manlii. Erasmi in colloq.
d li. 4. miscell. c. 12.

minus æquæ seruientem, & obtinentem: sed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi se Nouatores ingesserant. Idem tamen censuit Tiraquellus *ad Alexand. ab Alexand. li. 2. c. 9.* nihil probans, sed nude affirmans, se habere hæc omnia pro meris somniis. idem asserit *ad lib. 5. c. 23.* Sed propter eius putare, nunquam id verius falsiusvé futurum est.

Probatur sententia nostra (vt ab imbecillioribus progrediar) primo communi opinione Gentilium. quorsum illa translatitia de Manibus euocandis, tam solemni carmine & ritu fieri solita: si nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorsum (nisi quia hæc vulgo recepta, etiam inter sapientes opinio) ille poëtarum Phœbus de Anchisæ filio referret?

Infelix simulachrum atq; ipsius vmbra Creusæ
Visa illi ante oculos: & nota maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam post obitum talia memorantem intro duceret?

Sunt aliquid Manes. lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.
Nocte vagæ ferimur, nox clausas liberat vmbras,
Errat & abiecta Cerberus ipse sera.
Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:
Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.

Vnde? nisi ex hac opinione, scelesta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Circe *in Odysseia*, & Ouidii Medæa *in Metamorphosi*, & Lucani Erisictho *in Pharsalia*, & Senecæ Tiresias *in Oedipo*. & Horatii *in Epodis* Canidia, Papinii *in Thebaide* Manto, & Siliana *bello Punico* Autonoë, tam operose exercuerunt. quorsum, nota paucioribus eorundem consuetudo, si socii in peregrinis regionibus obiissent, animas in patriam reuocandi, cuius & Didymus, & Eustathius *e*, & Pindari Scholiastes *f* meminere? vnde aliunde orta illa communis illorum opinio *g*: solere animas iis qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod & Fastographus poëta notauit) Romanæ parens vrbis *Remuria* siue *Lemuria* instituisset? cur in republica Romana recepta solemniter *Feralia, Silicernia, Culinæ & Parentationes*: nisi spirituum redeuntium causa? Hoc ipse Plato voluit *in Phædo. & epistol. ad Dionys.* Hoc Platonici Porphir. Athenæus, Maximus, Philostra. Eunapius. Hanc Platonicorum sententiam de schola vnus Madaurensis *h* esse docuit & explicauit, nempe animas humanas, dum in corpore sunt, *Genios & Dæmones* nuncupari, cum à corpore seiunguntur: si boni meriti sint, posterorum suorum curam sortiri, & pacato quietoq; numine domum possidere. & vocari *Lares familiares*. sin scelerate vixerint, propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terra vagatione, seu quodá exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus noxium malis, *laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1. Et tibi* (inquit) *Aemiliane, Deus iste Mercurius superum & inferum cômeator, virorumque Deorum malam gratiam, & semper obuias species mortuorum, quicquid vmbrarum est vsquam,*

e in Odyss. 9.
f Pyth. od. 4.
g Elpenor. apud Homer. Ody. 11. Virgiliana Dido &cæt. vide commen. in strumin Senecæ. Oct. v. 117.
h libr. de Deo Socr.

quam,

quã, *quicquid*, Lemurũ, *quicquid* Manium, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat: omnia noctium occursacula omnia bustorũ formidamina, omnia sepulchrorũ terriculamenta.*] Arnob.l.2.testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testantur de visionibus animarum Dion.*in Caracall.& in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade*. Addit Platonicos (fidem excipio) secutus Diuus Augustinus *i*, hosce malos vocari *Lemures*, Seruius Honoratus scribit eos, *Manes* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab anima separant vmbram & simulachrum. putant enim (falsò) hominem constare vmbra, corpore, & anima, *animam* cœlum petere, *corpus* in terram desinere, *vmbram* siue *simulachrum* descendere ad inferos: *vmbram* volunt esse non verum corpus, sed speciem quãdam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poëtis, illud, quicquid vel ad cœlos adscendat, vel ad inferos descendat, interdum viuis apparere: vt alio loco docui *a*, & hoc putabant malo magorum carmine euocari *b*. Soli ergo ex Gentilibus *Epicuri de grege porci* (sic se vnus appellat eorum) *bene curata cute*, mente neglecta, negabant animas superesse vel apparere: ceteri id innumeris exemplis astruebãt, cunctorum malorum hominum, Plato *c*: de Castore & Polluce, Valerius, de Miltiade, Pausanias, de quodã in Lypara, Aristoteles: de Achille, Philostratus de Romulo, Auctor de Vir. illustribus, de Caligula, Suetonius, de Atheniẽsi philosopho, Plinius Iunior: de Pausaniç infesta puella, Plutarchus: de Seuero Imperatore, Xiphilinus, de aliis *Apuleius libr. 8. & in Apolog. Sueton. in Nerone, Quinctilianus declamat. 12. Horatius Epod. 5. Valer. Flaccus lib. 1.* & alii, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illusiones & præstigias referri posse: sed tamen, quæ ex Christianis subiungam, conuincunt: etiam fatendum, Deo permittente, veras animas esse potuisse, non vanum duntaxat ἄγαλμα, seu (vt glossographi vocant) *Lernum*: nisi, *Larua* legendum.

i libr. 8. de ciu. Dei.

a vide Cõment. ad Herc. Oetæum. v. 959.

b Lucianus in Necyomant. Apulei. Metamorph. l. 2.

c in Phædone. & ex eo Macr. lib. 1. in somn. Scipio. c. 9.

SECTIO II.

PRobatur nostra Conclusio secundo loco contra Philosophos illos, nimis carnales (nam vt optime D. Augustinus *d*, *in nomine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi*) qui nihil credunt nisi quod vident, & ideo reuera nihil credunt: contra hos, inquam, probatur nostra sententia ratione vnica, quia cum Deus sit omnipotens, potest quicquid non implicat contradictionem: sed hoc quod asserimus adeo nullam implicat contradictionem, vt etiam sit naturæ consentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem separatæ iterum appareant. Immo, si Deus non obstet, posset, naturali sua vi, id ipsa anima. quia nihil hactenus aduersarii proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur: An, quia nullo in loco proprie sint animæ? scio sic visum nonnullis *e*, qui arbitrati, animæ separatæ, natura sua, nullum locum competere: quod quia de loco dixêre, qui sumitur pro superficie corporis continentis, & proprius est rerum corporearum: huc non pertinet: cum enim sermo est de rebus spiritualibus & indiuisibi-

d Ser. 147. de tẽpore.

e Durand. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Aristoteles, 1. de cælo D. Greg. Nazianz. 1. or. de Theol. & Aug. li. 83. qq. 20. & l. 12. super Gen. ad li

libus, locus sumendus est vniuersim pro spacio, quæ acceptio rebus corporeis cum rebus incorporeis, quę alium locum habere nequeunt, est communis: in huiusmodi ergo loco animas separatas esse de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & esse non in terra, sed in cœlo: damnatorum contra non esse in cœlo, sed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet, impossibile esse, quod aliquid existat, & non in certo spacio: videlicet in toto & infinito spacio (sic solus Deus existit) aut in parte spacii, ita vt non in alia, & sic omnes creaturæ existunt. Est autem in hoc loco definito anima, eo quod eius substantia in eum potius locum, quam in alium fuit translata: vel per vim propriam & naturalem, quia seipsam ad eum locum transtulit, etiamsi in eo loco non operetur actu, sufficit enim quod possit: vel per vim alterius extrinsecam potentiorem eo delata sit, vt si ab angelo bono vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiam detineretur coacta, sicut mali in inferno *f*. Et sic explicari possunt variæ Doctor. locutiones: vt D. Thomę, qui vult esse in loco per applicationem virtutis: vt Scoti, qui per substantiæ præsentiam: vt Iul. Scaligeri, qui per designationem, omnium obscurissime. Sic autem futura in loco est anima & occupabit locum diuisibilem, licet sit ipsa indiuisibilis: & poterit occupare maiorem vel minorem locum quod peculiare est indiuisibilibus spiritualibus, & denegatum indiuisibilibus quantitatiuis: si qua reipsa sint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum separata, quod vix arbitror intra maximum sphæræ, quam simul actiuitate sua potest occupare, secundum proportionem maioris vel minoris perfectionis essentialis, qua prædita erit: & ideo poterit sibi formare corpus, quod assumat, & in quo appareat saltem tantæ quantitatis, quanta est sphæra actiuitatis eius: vel etiam (quod magis mirandum) posset formare diuersa ac plura corpora minora, & hæc omnia assumere, & in his omnibus apparere, dummodo cuncta illa in sphęra actiuitatis eius continerentur: sicut de Angelis posse esse in plurib⁹ non adæquatis suæ perfectioni, communiter receptum est *g*. Possunt ergo esse, & sunt de facto in loco adæquato. quid ergo obstat?

An quod ex vno loco in alium sese nequeant mouere? veruntamen hoc esse falsum docent Theologi *h*. Posse animam separatam se mouere ex vno loco in alium probatur. quoniam humanus animus vi sua subsistit, & res absentes atque distantes cognoscit, estque inter illum & cœlestes mentes quædam naturalis societas atque coniunctio, vnde fit vt conscius huius affinitatis, propius ad illas accedere, & earum frui suaui consortio concupiscat. quid autem illo imperfectius, si frustra concupiscit? frustra vero concupisceret, si se illis motu locali nequiret aggregare, & vi sua in altum ascendere non posset. Præterea nonne anima corpori, quod animat, vim sese mouendi largitur? cur non & separata seipsam valeat mouere: cum & in loco sit, & ista vi vehementer indigeat, ne incassum appetendo aliquid miserrime torqueatur. Cur ergo, aliquis obiiciat, ad corp⁹ suum anima regredi, vel patrios lareis inuisere, cũ lubet, non potest? obiecit hoc olim Platoni non satis gratus

f vide Molin. 1. p. q. 52. art. 1.

g D. Tho. 1. p. q. 52. vide Val. de Ang. q. 3. punct. 3. & optime loquentem Mol. supr. & a. 1.

h Scot. in 4. d. 49. q. 4. Domin. Sot. ibid. d. 45. q. 1. a. 3.

discipu-

i Arist. 2. de anima. tex. 41.

discipulus; *i* cui respondeo, nudatam semel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rursus induere non posse, neque huc illuc diuagari licere: quia vel inuita retinetur in sui receptaculi dirißimarum cruciabilitatum ergastulo: vel liberè obedit supremo totius vniuersitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniã ingressus animę ad corporis sui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctißima subsequitur, præparationibus dependet. Neq; hoc ergo obstat.

Alij igitur dicunt has apparitiones posßibiles non esse: quia cum spiritus corporis sint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis sensu corporeo percipi non possunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere vel tangi, nisi corpus nulla potest res;

In cæteris quoque sensibus locum habere. Nihil enim externis sensibus percipit, nisi quod corporatum: nihil ad internum sensum, nisi per externos se penetrare: nihil sciri aut intelligi, quod vtroque prius sensu perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc visa, quę nemo externo sensu percepit; nec sensu vllo percipi potuisse, quæ spiritualia sunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quęrendus est cuneus. Futilis ille & ridiculus, quem suggerit Cardanus, *in libris de subtilitate* parum subtiliter; spiritus denatorum atque ipsos dæmones naturaliter ab homine visu, auditu, odore dignosci: oculatior Lynceo, auritior Midâ vel Sileni asello, sagaciore naso quam Plauti illa anus merobibula fuisse oportet; si vis ista audiendi, odorandi, cernendi & discernendi spirituales substantias, ei à natura concessa fuerat. Sed ille fortaßis ex corpore aëreo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit, *a* & vtinam non hodie. Nec etiam credibile est; quod Cæsarius, recentior illo antiquo & vno ex partibus, *in suis Dialogis*, non semel asseruit; *animæ figuram esse similem vasi sphærico, vitreo, vndiq; oculato*, *b* & alibi: *anima est substantia spiritualis & in sui natura sphærica, ad similitudinem globi lunaris ex omni parte videt.*] Incredibile inquam hoc, si proprie loquitur: arbitror esse locutiones allegoricas & metaphoricas: quibus animæ essentialem perfectionem, & multiplicem cognitioné volebat indicare, vt ex eiusmet verbis apparet. *c* Sed Cardanus addit errorem errori, dũ censet (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi: & maxime quem conscripserat, sed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat. *de animæ mortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias esse, & species illarum primas imaginando tãtum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, semper contingere lubentius nego. Res est paulò luculentius explicanda, est enim cognitione dignißima, & quam Diu. Thomas *d* mirabilem esse profitetur, & inter diuina miracula computandam.

Visionem veteres à viso distinxerũt. *Visio* illis ὅραμα, quoties nos id videre, prius opinamur: quod ita postmodũ euenit, vt apparuerat. *Visum* vero φάντασμα nominant: cũ interuigilio vel in somnis, ei qui vigilare se putat, formæ aliquæ oculis sese videndas offerunt. De *visione* disputatiõnem differo in

a vide quæ dixi ad d. chor. 2. fol. 445.

b lib 1. Miracul. c. 32. & libr. 4. c. 39. & lib. 7. c. 16.

c d. c. 39. & d. cap. 16. & lib. 8. c. 78.

d 1. p. q. 89. a. 8. ad 2.

libros sequentes: de *viso* nunc agendum, quod Christiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio*, teste B. Isidoro, *e* triplex est: intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando substantiæ separatæ in solam mentem, non alienâ formâ, sed seipsis se insinuant: quæ rarenter se offert, & imago quædam est beatificæ & æternæ visionis, & à tractatione ista prorsus nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur: quando, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei sensibus famulantes, sed ipsæmet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno induunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiuscemodi simulachra externo sensu excipiuntur. De his nunc, *spirituali* & *corporali*, disserimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis est. in eâ, *spiritus* (sic animas separatas malo vocare, quàm cum paganis *vmbras* aut *simulachra*) sui potius ideas quasdam in hominis phantasia efformant, quam aliena ipsi specie occultati illam subeant; & sic immutant, atq; afficiunt internum sensum, nō sua ipsi vt neq; per se, sed angelorum vel dæmonum ministerio. nequeunt enim tales imagines, sine eximia quadam potestate & scientiæ præstantiâ, in hominum imaginatione, effigiari. hac potestate spiritus carent, quia nequeunt alia à se mouere, scientia quoq; & peritia hac carent, quia neq; cum à corpore recederent, eam habebant, nec postea didicerunt. cedo enim à quo, vel cuius ex disciplina? Opera igitur aliena, viuentium formis similia simulachra, in tabula imaginationis, incorporeo penicillo, depingunt; tristiore quidem habitu ac facie illorum, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimum & aquilo amictu: contra in veste candida, hilari & renidente vultu eos, qui à suppliciis liberati; &, vt dignoscantur, viuis quam simillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ sunt impossibiles; & modus iste facilis est apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, sic Saul Samuelem iuxta nonnullos, sic Constantinus Petrū & Paulum recognouit. *f* Probemus idem de *corporea* visa solis vigilantibus obijciuntur. & in ijs; spiritus assumunt corpora, & assumptis vtuntur. quod facere posse, & quo faciant modo sequenti quęstione ostendemus, nunc supponimus; siue theologos cōsulas, siue Philosophos Christianos, certum iam & definitum videri à substātijs seiunctis visibilia assumi corpora; in ijs ergo assumptis, quid mirum si à viuentibus conspiciuntur: siue illud ex elementis formatum sit, siue alienum sit cadauer, vtrumque visibile est.

Sed instabit aliquis; an ergo asseris spiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera subire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim subeunt vt informent, sed vt loco tantum moueant. Beatas animas aliena corpora non subire, omninò crediderim. neque enim id illas decet sua nonnunquam, sunt qui asserant subire. naturæ legibus id non repugnare concedo. fieri & decere, viris *g* pijs & doctis asserentibus, vt non repugno pertinaciter, nō etiam audacter assentior. Nam honestum non videtur, nec decens sanctas illas, & iam gloriosas, animas, corporum suorum diffluentium & tabi-

e li. 7. Orig. c. 8. D. Tho. 1. p q. 12. a. 3. ad vlt.

f 1. Macch. 15. 1. Reg. 28. Syno. 7 act. 2.

g Soto in 4. d. 43. q. 2. a. 1. quem sequitur. Tyræ. de appar. spirit. Hesselius in Mat.

& tabidorum, ante resurrectionem, angustias iterum subire: cum id sit minime necessarium, & queant elementari supplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine sic apparuisse, cum Christo Domino, legiferum Moysen. Mihi non improbabile videtur, non in proprio, sed in aëreo, & eam ad rem efformato corpore, Moysen comparuisse, vt Strabus & Beatus Thomas voluerunt: *b* Et poterit adhuc dici vera apparitio. in qua vera Moysis anima apparuit, & Moyses vere dicetur apparuisse, à parte enim potiore facienda denominatio est: & Diuus Augustinus *lib. de cura pro mortuis* subindicat, hanc se apparitionem Moysis haud dissimilem putasse ab apparitione Samuelis, in qua nemo dicit Samuelem, in suo corpore proprio apparuisse. Argumenta quoque omnia, quæ contra Diuum Thomam adferuntur, non valde stringunt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus resurrectionis vocabulum, vt latè sumptum, posset accipi de eo, qui in corpore assumpto similis est resurgenti, in quam sententiam Iansen. *concord. c. 67.* inclinauit. Sed quia reuera D. Hieronymus, Epiphanius & alij plerique patrum habes eorum verba apud Suarem) pro vera resurrectione faciunt, non traham funem contentiosum. Dico potius veras resurrectiones, ad rem de qua disseritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione, illa Mosis tamen non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ. æque enim tum viuens fuisset Moses, atq; Elias. Quod vero quidam *in vincto Parabata*, vbi Mosem inducit dæmoni quærenti. *Huc vnde Mose?* Sic respondentem

----Nempe summo ab æthere
Vbi cum Enocho raptus & vate Elia
A *Felix, Dei nouissimum expecto diem.*

Id cautè intelligendum. Nam si vult Mosem raptum viuentem cum Enoch & Elia, qui nondum mortui: certe hoc temerarium est, & sacræ Scripturæ cõtrarium. Si cum Elia & Enoch venturum tempore nouissimo, id æque temerarium. Si in summum nempe empyreum cœlum translatos Enoch, & Eliam, hoc planè nouum & inauditũ, B vt ante obitũ quis sit gloriæ illius particeps, hoc est beatus; idem comprehensor, & viator. Sed longe periculosius adhuc, quod in eodem opere, Michael, & Angeli boni; Luciferi pœnam deplorant, & Deum etiam crudelitatis accusant. Tanti videlicet erat Prometheum Æschyli in Luciferum, & Nereides in Angelos bonos transformare. Hoc etiam audendi Poetæ illi po-C testas fuit. Sed ad rem quod de Mose dixi; idem respondendum de ijs, qui resurgentes cum Domino apparuerũt resurgente. nam & isti ad vitam reuerterant, & fortasis secuti ascendentem Dominum in cœlum amplius mortem non experti, si tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt est vero simillimum. Negamus itaque spiritus sua assumere corpora, vt in ijs D appareant duntaxat; non vt informẽt & viuificent: tum enim non redeunt, vt sint tales quales cernuntur; sed vt hisce, velut notis, se præbeant agnoscendos, cui rei satis est idoneum corpus effictum.

Elementaria hæc corpora non ipsæ animæ sibi componunt, sed Angeli ipsis illa vel dæmones fabricantur. nec enim animæ separatæ queunt in hoc E agere, vt necesse. nam hoc motu locali faciendum foret, anima verò separata non potest vi propria alia à se mouere, ex veriore sententia. *a* caret enim

c. 17. & ibid. Maldona. & fusissimẽ Franc Suarez in 3 pa. in q 45 disput. 32 sect. 2. Peltan. de purg. c. 5.

b Strab. in c. 9 Luc & D. Tho. in c. 17 Matth. & 3 p q 45 a. 3. Abulẽs. Lyran. & alii volue-runt.

a Sot supr & Suar. sup. & Peltan. supr.

organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erãt necessaria, quando erat in corpore. Hinc instare quis poterit interrogando. Si in elementare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud subire? *Respondeo* animas corpora hæc non arbitratu suo, sed Dei subire voluntate atq; imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum suppleat; quod quoad animas beatas apertius puto, propter visionem Dei multa illis largientem dona, & eorum desideriis abundè atque per omnia satisfacientem. aliter autem à spiritibus (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus est organicus, nam homines à naturali appetitu solicitati, per qualitatem quandam neruis infixam membra mouent (ad quorum motum etiam nerui mouentur) non simul omnia membra, sed aliud post aliud. Sed animus corpore solutus appetentiam quidem retinet, sed organis corporeis destituitur: ideo corpus, cui se coniunxit, non membratim, neque per partes impellit, sicuti suum dum viuebat; sed integram simul eius molem protrudit, licet præstigijs quibusdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo subit, sic mouet corpus assumptum, & sic firma manet secunda nostræ conclusionis probatio, consentaneam esse Philosophiæ illi, quam natutalem vocamus. idem de Morali probabit sequens ratiocinatio.

SECTIO III.

Tertiò probatur conclusio, quia decet & vtile est hoc Deũ aliquando permittere. Etenim si quod ad multorum demanat vtilitatem, si quod

A Dei honorem promouet, id fieri expedit, id decet Deùm permittere: huiusmodi esse, de quo agitur, necesse est aduersarij fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc visa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinę extrariam magnitudinem aliquid adiungere accesionis. Cedunt in animarum, quæ Dèo gratæ decesserunt, vtilitatem hæ apparitiones. quia si in

B corpore proprio apparent; dixi quid sentiam; sed si tamen in exuuiis apparent suis, gratissimum id illis iucundissimumque fuerit: nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abstractæ fuerunt, ad quæ sponte redeunt; vnde & Philostratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοσωμάτας vocat, & D. Paulus [b] di- *b 2. Cor. 5 v. 5.*

C xit nos *exspoliari* nolle, sed malle *superuestiri*, vt molestam cunctis animæ à corpore separationem ostenderet, sicuti Theophylactus interpretatur: quẽ amorem separatione non minui, sed coniunctionis pristinæ, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore cõspicuas se præbeant, non exiguam percipiunt voluptatem, ex

D negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectant honorem: interim suam quoque causam agunt, non illæ modò quæ subsidij & opis indigæ, quod etiamnum expientur, & à viuis eleemosynas, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrant, quibus diuinæ iustitiæ faciant satis, & pœnarum diminutionem obtineant; sed & ipsi beati,

E cœlestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus

Sancti

Sancti purissima fuere templa; quod de Sanctis Geruasio & Prothasio Diuus Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt & lætantur honorari Nobis autem, Deus optimè! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporum resurrectionem cuius quædā sunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modo, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista paraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & sontes indesinenter excrucientur, & pii æuo immortali cum iucunditate iugi perfruātur: admonemur societatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores, nos de suo statu, & quæ nobis vitæ ratio instituenda faciunt certiores: morientibus interdum se viæ comites, & ad cælestem patriam duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus iram; ab his sæpe sanitas accipitur, & imminentia ceruicibus nostris mala depelluntur, & ad proborum exemplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipsis quoque damnatorum simulachris iuuamur, per quæ fides nostra fulcitur; & fit, vt firmius multo, iis quæ de scelerum suppliciis & de Dei iustitia & prouidentia credenda suscepimus, assentiamur. Hæc omnia & animaduertit, & in Theses artificiosè ac breuiter digessit, & scriptorum grauissimorum exemplis atque historiis solide probauit Societatis nostræ Theologus Petrus Thyræus a, cuius scripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hic recensendo actum agere. Tu (bone Lector) considera, an non isti fructus egregii & lauti, quos ab

a l. 1. de apparit. spirituum.

A apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito pretiosiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, si intelligunt; per stuporem & temeritatem miserandam, si non intelligunt; qui visorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

Metum nobis hic obtrudūt, sed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis seges seritur, dolorum occantur sulci, & lata superstitionis arantur noualia, tenduntur subtilia & rara retia, plagæ captendulæ instruuntur; quibus incauti capiantur, & impedicentur: Satan se solet in hominem, & adeo in lucis angelum transfigurare, quo illum pacto à veris spiritibus distinguemus? Dei donum est discretio spirituum, nec omnibus concessum. male ergo consultum sit generi humano; si tales contingant apparitiones, quibus discernendis non satis idonea Deus remedia reliquerit. *Respondeo* difficilem vere esse spirituum huiusmodi discernēdi rationem: neque id cuiuis peruium aut perspicuum. Non deesse tamen hominum eruditorum scripta in his tenebris prælucentia, ne periculose aberremus, signa illi produnt singula verisimilia per se, quædam minus, quædam amplius, si tamen valde multa vel potius cuncta concurrerent, satis certa & luculenta futura. Scripsit olim tractatum integrum circa annum Domini. 1387. Bertramus Episcopus Theselicensis ad Cunonem Archiepiscopum Treuirensem. *de illusionibus dæmonum* & Ioan. Hagen. alias de Indagine Carthusian. *lib. de apparitione cuiusdā defunctæ* huc spectantē: & fusius egit integro opere Iacob. de Chusa Theologus *de apparitionib. spirituum, & quo inquiri & agnosci debeant modo, Vtrū vere an ficte appareant?* conatur illū suggillare, vt o-

Sic Calu. in Lit. Lauathe. de spect. Chopin li. 3. de sacra po

(margin letters B, C, D, E)

mnia quæ Catholica & pia sunt, Vvierus, sed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudens, & religiosum. paucis iste scriptor notus. Notiores sunt Peltani labores & Thyræi prædictæ theses, *b* è quibus quæ certiora primo loco seligantur. Si signum crucis, nomen Iesu, Mariæ, vel aliorum sanctorum, cereúue reliquias, agni Dei ceream effigiem, lustralem aquam, panem, salem, corúue benedictum aut alia huiusmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis symbola fugiant aut detestentur. Si postquam quod semel exegerunt præstitum, adhuc frustra rursus appareant, & sint importuniores (nam animæ, cũ satisfeceris, vel non redeunt, vel semel tantum vt agant gratias; contra dæmones causas ex causis vt funiculum nectunt, vt vel obsideant, vel saltem grauiter decipiant) his ergo concurrentibus, diabolus est. 2. si se dicat animam esse alicuius damnati; mentitur; & dæmon est, vt plurimum, vix enim vnquã damnatorum animæ sinuntur egredi. 3. si prætexit apparitioni causam falsã, vel malam; v.g. dicit se apparere coactũ vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curiosa, parum necessaria, aut quæ nesciri expediret: dæmon est. 4. si aliter eius oratio sit falsa, superstitiosa, malesuada; desperati, superbi, libidinosi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbati præferens animi ostentationem: dæmõ est. 5. si appareat forma non humana, formosa & bene formata; sed tetra, deformi, aut vili: vel canis, serpentis, suis, draconis, aranei, bufonis, vel similium; vel nigri Æthiopis: malus est genius; si vero forma humana, bona angeli vel beati, vel Dei; tunc considerãda operatio: si ex genere suo improba, vt blasphemiæ, superstitionis, mendacii, homicidii, luxuriæ, &c. vel dolosa, ex modo operationis; vt si primo congressu

b Peltan. d. cap. 5. & Thyr. d. li. 1. c. 16.

A lætitiam adferat animo, & tranquillitatem, postea horrorem, turbationem, vel desolationem, vel etiam magno cũ fætore, strepitu, vel clade abeat: dæmon est. Diuus Antonius hanc suis cautionem tradidit, his ferme verbis; *Non est difficilis bonorum malorumq; spirituum discretio. si enim post timorem successerit gaudium, à Domino sciamus venisse auxilium: si autem incussa formido per-*
B *manserit, hostis est qui videtur.*] Hanc iuxta normam, quæ Diui Thomæ *c*, B. Catharinæ Senensi, Gersoni, & aliis in hac palæstra probe exercitatis, non immerito placuit; suos armauit pater Ignatius *d*: expertus id ipse fuerat, in fictitio illo & oculato monstro, q. præsens lætitiam adferebat, absens contristabat *e*. contra bonis spiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerint animo, sensum conseruare, vel initio allatum metum, trãquillatione maxima
C compensare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & aliis nouimus accidisse *f*. In eãdem sententiam D. Macar. *g*. Quæ à Deo & bonis angelis (*id enim ibi est, à gratia*) procedunt, lætitia perdita sunt, caritate, pace, & veritate: quæ. a. ab iniquitate (*h. à diabolo*) turbatione plena sunt, neq; habent dilectionem, aut gaudium erga Deum, *hoc est spirituale*. plura de
D hoc dicenda iterum lib. seq. *de reuelationibus*. Hæc puto signa non obscura discernendi visiones malorum spirituũ à bonis: & tunc non debere nos dubitare, quin sint auersandæ. Semper enim vel sunt dæmonum vel damnatorum: si tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etsi fatear Deum id posse permittere, causam tamen vix video, cur id permittat. sane si permitteret, non video quomodo possint illorũ visa discerni à dæmonum apparitionibus: nisi forte si qua denunciarent, indicarentur, quę omnem hominum co-

c 3. p. q. 30. ar. 3. ad 3.
d libello exercitior.
e Ribadeneira eius vitæ l. 1 c. 6 Mafeius c. 7.
f iudic. 7. v. 22. & ca. 13. v. 22 Luc. 1. v. 13. & 30. ca. 2. v. 10. Mar. 16. v. 5.
g Hom. 7.

Aliquãdo comparere volunt Peltan. & Tyræus.

gnitionem superarent. Item nisi occuparent corpus hominis viuentis, nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viuentium corpora subintrant: sed hoc dæmonum proprium, vt Zoroastres in Magicis obseruauit, *vide Petrum Leloyerium li. 4. de spectr. ca. pen.* Quid igitur (dicat aliquis) tu de illis; quorum legimus animas iterũ in corpus ingredi iussas, & quidem nonnullas inferni suppliciis addictas inde liberatas? vt Andream illum Romanũ ann. 1070. cuius historiam habes lectu dignissimam in vita S. Annonis Coloniensis libro primo, capite 33. apud Surium die quarto Decembris, tomo sexto. Equidem arbitror illos inferni pœnis non nisi ad tempus addictos à Deo. Nam ex inferno nulla est redemptio, quando quis ad eum absolute damnatus: sed fieri aliquando potest, vt quando paulo ante visi expirare, reuera tunc animam non exhalarint, sed tantum int extalim passi, in qua per visum & repræsentationem, ob oculos mentis diuino ministerio obiectam, visi sibi sint & mori, & vere in iudicium rapi, & cætera illa quæ narrant: Post quorum narrationem, vel statim vel diu postea, vere animam exhalarint. Quæ sententia cum aliorum, tum Baronii Cardinalis est tomo Annal. XI. dicto anno 1070. Cum tamen ibi dicat Andreas se vere mortuum fuisse, non vero dicat se ad æterna supplicia inferni damnatum, sed tantũ ad loca æternæ damnationis tractum, (quod dici potest etiam de damnato ad tempus) probabilius multo dici posset hunc ex priori illo genere fuisse; non absolute damnatum, sed ad tempus puniendum secundum præsentem iniustitiam, absoluta sententia suspensa: quæ est D. Tho. Durand. Richar. Abulens. & aliorum Theologorum sententia, lege Bellarminum nostrum libr. 2. de purgato. cap. 8. vbi de anima Traiani, disputat, & Valenc. in 3. part. disput. 11. quæst. 1. puncto 2. & Franc. Zoar. in 3. part. tom. 2. disputat. 43. sect. 3.

Par difficultas est, Angelorum apparitionis à Beatorum hominum apparitione dignoscendæ, nam & eorum qui in purgatorio sunt apparitiones, bonorum angelorum opera vicaria nobis, vt plurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos, signa quædam commemorasse; humanas animas quæ iam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac tristiore, hoc sane admodum probabile est. Addunt sic angelicas ab humanis discerni: humanas esse animas, si se barbatos, senes, vel pueros, vel fœminas exhibeant, aut mœsto habitu, nihil enim horum angelos decere: vt nec in vlla quoque animalis vllius specie se exhibere, nec columbæ quidem, item si humanam cognitionem superantia prædicant aut doceant, si preces vel quid aliud subsidii postulent. (Sic Tritem. li. oct. quæstionũ quæst. 5.) Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli custodes suscipere formam eorum, quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certum est posse, & solere, neque id ipsi negant, cur non igitur tum, preces aut simile subsidium postulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, senis. barbati, mœsti, vel fœminæ appareant, vt cognoscantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum superant cognitionem, futura quoque, vt angeli,, norunt, si Deus illa reuelarit? incertæ igitur sunt hæ notæ. Quibus & historiæ nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur scriptum, augelum Anachoretæ iudiciorum Dei inscrutabilẽ abyssum intelligere desideranti, senili facie & vultu apparuisse *a*. (a Albert Paca. ser. 1. in Dom. 1 post Pentecost.)

Notisſimum quoque quod de B. Auguſtino commentarios de Trinitate cogitanti refertur puerum illi viſum, qui caſſo & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus eſt, in exilem ſcrobem cochleari infundere nitebatur *b*, quem angelum fuiſſe non eſt ambigendum, non magis quam alium illum, quem peruetus hiſtoria certaminis D. Dorotheæ narrat *c*, ſimilem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo roſas ſuaue rubentes & mala recētia Theophilo, vt animoſa & Deo fidens virgo promiſerat, hyeme media, attuliſſe, cum illis in locis cuncta gelu vi frigoris conſtricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura teſtantur, D. Gregorio Nazianzeno ſe videndam obtuliſſe Sapientiam cum Caſtitate, & poſſet quis, niſi per ſoporem hoc illi contigiſſet, ſuſpicari fœmineo cum ſchema Angelos fuiſſe. D. Laurentius Iuſtinianus *d* affirmat, ſibi virginem quandam ſole candidiorem apparuiſſe, quæ ſe ſapientiam Dei eſſe diceret, quæ propter hominum reformationem humanam formam ſuſcepiſſet, & ab eo in ſponſam recepta dato, pacis oſculo, receſſerit: atque hunc fuiſſe D. N. Ieſum hac illi forma apparentem, volunt illius vitæ ſcriptorés *e*. Arbitrarer potius Angelum fuiſſe, quod ſi Chriſtus ipſe fœminea in forma apparuit, cur non Angelos eadem in forma ſe conſpiciendos præbere nonnunquam credamus? Exſtat Diui Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diſerto ſcriptore, litteris tradita: vbi *f* reperias angelum à Deo miſſum, in columbæ ſpecie mirabili ſplendore rutilantis, ſupra tentorium ſe conſpiciendum præbuiſſe, & peregrinationem quam animo voluebat diſſuaſiſſe, ſublimiorum ſtudiorum atque operum propoſita commutatione, cui cum vir ſanctus paruerit, nihilque inde ſit ſubſecutum, vnde dæmonis fallacisſimi queat illuſio deprehendi, complura vero, vnde id diuino mandato factum appareat, neque dæmones columbæ adhuc ſpeciem Spiritui Sancto dicatam abuſos meminerim, boni hanc Angeli apparitionem fuiſſe, mihi perſuadeo. Sed & alia viſio vigilanti Vvamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuiſſe. [*Apud Sur. in vita S. Berturphi cap.* 12. *Ianuar. die* 5.] quamuis ſi quis contenderet, hanc veram auem fuiſſe, vt & illa videtur, de qua in tranſlatione S. Laudoaldi ſcribit, *libr.* 1. Nogerus Epiſcopus (*Sur. tom.* 2.) non valde repugnarim. Hæc ergo & ſimilia, ne Notis ab illis traditis indubitanter aſſentiar, memorantur: ſed imprimis, quia totam hanc ſpirituum diſcretionem, quod illi non diffitentur, ex diuina potiſsimũ reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutius & præſtabilius iudico cum B. Auguſtino *g*, meam hic ignorantiam fateri, & diſcipulũ me præſtare, quam præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præceptorem, res enim hæc altior eſt, quã vt à me poſſit attingi, & abſtruſior, quam vt erue re, & profundior, quam vt vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

b Iacob. de voragine. ſerm. 5. de Trinit. & alii homeliſtæ.
c apud Sur. tom. 1.
d in Faſciculo Amoris.
e Bernard Iuſtinia. in eius vita c. 1. apud Sur. tom. 1.
f c. 8 apud Sur. tom. 5
g lib. de cura pro mortuis, c 16.

SECTIO IV.

QVarta petita probatio eſt ab auctoritate diuina & humana, humanam voco quæ non eſt petita ex ſacris Theologiæ, ſed ex humanæ ſapiẽtiæ abditis, diuidamus has probationes, & ſit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initio quæſtionis fuſè deduxi: quibus adde hoc cenſentes Platonem, *in Phædone*, Triſmegiſtum, *epiſtol. ad Tatium*, Apul. *apol.* 1. Maximum Tyrium, *lib. de*

Deo Socrat. Plutarch. *in Bruto.* Plin. Iun. *in epist.* Lucian. *in Philopseude.* vt omittam Homerum, Æschyl. Eurip. Virgil. Senecam & cæteros poetas: immò & Historicos, Dionem, Pausan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex scriptis quorundam astrologorum, qui censent animarum apparitiones, ab astrorum certa coniunctione, & influxu pēdere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alii Arabes, quos secutus Pomponatius, quorum hæresim, etsi verissimis argumentis doctè alii confutarint *b*, tamen inde patet, etiam hos homines, ferme atheos, apparitiones animarum admisisse, vt illis nostri hæretici merito iudicentur deteriores.

Sexta probatio desumi potest ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbalistarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis sententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagoga, iam reprobata post Christum crucifixum. Iosephum hoc voluisse constat, tum quia censuit veram Samuelis animam apparuisse: *a*: tum quia narrat Catulum à spiritibus occisorum dire vexatum fuisse *b*, hoc idem censuere Simeon Ben-Ioaz in libro, *Mabchar Hasudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in libr. *Galaraxeya*, & alii citati à Leloyerio *c*; vbi etiam ex Cabbalistis idem probat. qui non, *Neshama*; nec, *Ruah*; sed quod vocant, *Nephez*; illud nempe Gentilium simulacrum seu vmbram, de qua Seruius (Virgilius, *imaginem*, vocauit;) volunt post mortem circa sepulchrum conspici. Idem credunt Musselmanni ex suo Pseudo propheta d, vt Auenzoer, & Auicenna. Idem censuere Zoroaster, *in Magic.* & Zoar; idem Indorum Bragmanes Calecutii, Coloi-

a Picus li. 5. contra astrolo. & Pet. le loyer in l. 3 de spect. c. 9. & nos agemus libro seq.

b l. 6. antiqui. c. 15. b l. vlt. belli Iud. sub. fin.

c d. l. 3. c. 5. & cap. 6.

d Azoar. IX. X XVI. & passim.

A mi, Malabarenses, & cæteri Orientales *e*: idem Floridenses, Peruuii, & cæteri occidentales credunt *f*. Hos visum fuit adducere; non quod iis quidquam tribuam: sed quod contra Epicureos, qui scripturam sacram reiiciunt; & contra Hæreticos, qui Ecclesiæ perpetuam sententiam aspernantur; vno dicam verbo, contra laruas & nugones, laruas etiam & nugas
B in aciem producere cogamur.

Septimam probationem, legum, Tribunaliumque iudicialium suppeditant archiua. Nam & Vlpianus agnoscit, *ostentum* quoddam, φάσμα τεραλῶδες; *g* & Manes agnoscit Martian. *h* & Magica sacrificia, quibus spiritus euocari putabantur, damnat Modestinus *i*; quod *Manes accire*, vocat, & à multis fieri quæritur, & pœnam mortis sancit
C Imper. Constantin. *k* quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis*, *l* Manes enim vt Plurimum erant ipsi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione sententiam tenuere. I. C. non infimæ notæ, *Budeus & Alciat. ad. d. l. ostentum. Christoph. Porcius §. fin. instit. de loca. Arnold. Ferron. in consuetud. Burdegal.*
D *Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. cap 9. & lib. 4. cap. 19. & lib. 5. cap. 23. & lib. 6. cap. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. resol. cap. 6. Petr. Leloyer libr 3. de spectr. toto; qui cap. 4. docet hoc etiam tenuisse Bar. Brissonium Curiæ Parisiens. Præsidem* quibus cum & sacræ scripturæ, & conciliorum, & sacrorum Patrum, & Theologorum communis sententia suffragetur; cæteris Iurisconsultis contrariū sentiētib. illos nō dubito præponēdos.

Octauo probatur conclusio, quoniam perpetuus hic Ecclesiæ sensus fuit. Veteris quidem testamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis

e vid. Paul. Venet. lib. 3. cap. 28.

f Leuit. Apoll. in hist. Peruu.

g l. ostentum. D. de ver. oblig.

h l. in tantū de rer. diuis.

i l. ex Senatus cōsulto. ad l. Cornel. de sicar. Leloyer, libr. 3. cap. 5.

k l. multi C. de mal. & mathē.

l sic legit. D. Aug. & Compēd. Basilix.

L.

apparuit Sauli *m*, non carminis magici vi excitata, sed à Deo missa; hæc enim verior videtur sententia; quæ non veteribus tantum Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro; sed & Iosepho *n* (qui certe vni Nouatori Dauidi Kimchi sunt præferendi) sed grauissimis quoque Patribus placuit, Iustino, *contra Triphon.* & Augustino, *de cura pro mort.* quorum sententiam probaui superius *o*, vt consentaneam sacræ scripturæ; & cui, si Ecclesiastici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, (de quo miror *p* D. Thomam addubitasse 1. part, q. 89. art. 8. ad 2.) refragrari non possumus, vt magni nostræ ætatis Theologi obseruarunt *q*. Nec sunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius, *libr. 4. de spectr. capit. 1.* verbosius quam neruosius. Imprimis non distinguit inter has propositiones; *Samuel vere apparuit in assumpto corpore, vi carminis Magici, seu virtute dæmonis*: & hanc; *Samuel vere apparuit in corpore assumpto iussu ac imperio DEI, deceptis Saule & Phytonissa, qui putabant magica hoc confectum euocatione.* Primam enim propositionem duntaxat Tertulli. Cyril. Anastasius & alii, quos adducit, Patres negarunt; idque meritissime: Secundam nemo illorum discussit, neq; negauit; quā nos nūc asserimus, ideo corruunt omnes ferme Leloyerii contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis petat, eosve per magos similesque seductores consulat; quod cum contra Dei præceptum conaretur Saul; non est credendum Samuelem, summum diuinæ legis zelatorem, voluisse quasi cooperari, saltem fauere & satisfacere impio regi. *Respondeo*, missum à Deo Samuelem, vt impium regem corriperet, eique instantia supplicia denunciaret, sicq; eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ sumendæ à peccatoribus causa, similes appariones non raro factas, ob fores coronatas, Christianus, tempore Tertull. *r* diuinitus fuit flagris cæsus: quod factioni hæreticę communicasset. Netalius eodem modo ab angelis exceptus, auctore Eusebio *s*, de ciue Hipponensi, vt rem sibi notam, ob delatum peieraturo iusiurandum, similia narrat Augustinus *t*: de Laurentio Cantuariensi Episcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixisse, testis est Beda *u*: Hospiti, Mauritio imperante, B. Virgo in somnis apparens, eo quod blasphemantes hospitio non eiecisset, vimini genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abscissæ, vt habetur in Nicephori historia. 3. obiicit, hunc fuisse dæmonem, quia nihil boni consilii dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus est, sed coniecit in desperationem. *Respond.* concionatorum & confessariorum officium esse hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *Dispone domui tuæ, quia morieris & non viues*: item, *stulte hac nocte tollent à te animam tuam*, & alia huiusmodi, quibus sanctum inducant timorem: quod si peccatores inde ansam arripiant desperandi, culpa vacare concionatorem, sibi reum id debere imputare, quod bono pharmaco sit abusus, similia est cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum succū conuertit. Deinde nemo nescit, non minus aliquando iuuare consilia & adhortationes; quæ non expresis verbis, sed indirecta quasi oratione proponuntur, virtutem enim hæc habent consolandi, & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduersarium considerare, & tali argumento non vti. 4. respondet ad Ecclesiastici locum, *capit. 46. vers. 23.* duntaxat

m 1. Reg. 28.
n l. 6. antiquit.
o supra q. 6. vbi vide.
p Bellarm. l. de Purg. c. 6. & li. 4. de Christ. cap. 11. Belliolan. de Purg. l. 7. c. 11. Pereri. de Magia. c. 9. Valēt. in 3. dispē. 11. q. q. 1. punct. 1. §.
q Peltā. de purgator. 6. 5 & qui fulissime discutit hanc controuersiā his non citatis Alfons. Mendoza scholast. quodlib. q. 5. §. 8
q Tertull. adu. Praxeam.
r l. 5. histo. cap. 18.
s serm. 117. inter editos Louanii.
t Beda lib. 2. hist. c. 6.
u lib. 18. ca. 33.

taxat voluisse scriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque sollicitum fuisse, an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra hoc, verba non patiuntur, nostra versio habet; *Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis.*] *Notum fecit regi*, post mortem suam, ipse Samuel, siue postquam dormiuit. Sic Græce, καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipse igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipse vocem suam de terra exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀνομίαν, moriturũ. 5. patres obiicit, Auctorem, *libri Græci quæstionum ad Orthodox.* quem sane parum perite dicit eiusdem auctoritatis esse cum ipso Iustino Martyre contrarium tenente, temere vero, Iurisconsultus homo pronunciat, quæcumq; in illo libro tradita sunt, per omnia & in omnibus sacræ scripturæ consentire; si locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ obiicerentur. D. vero Augustinum etiam obiicit, non satis intellectum; *Nam in lib. de cura pro mortuis*, apertissime (quod bona cum venia aduersarii dictum) *c.15.* nobiscum sentit August. vt alibi dixi, & clare iam Theologi nostri *a* ostenderunt. Alii patres nihil nobiscum pugnant, quia duntaxat negare voluerunt, vi carminis magici Samuelem excitari potuisse, & quia ipsi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phitonissæ (quod nec necessarium erat, neq; verum) ideo ex tali suppositione necessario eo delapsi fuere, vt negarent aliud quam dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionem illã falsam putamus, ideo hac in re à patribus illis, ad alios patres recedimus. Denique obiicit, post multa impertinenter & παρέργως, fusa; illud, *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, si à propheta dictum; ego veritatem huius dicti clare, *libr. hoc eodem qu. 6.* tam proposui. Certa satis ergo hæc SS. auctoritas de anima Samuelis.

a videli 2. quæst. 6. & quos citaui fol præced. litt. *s*.

2. Adhuc certius (vt ait D. Augustinus *b*) est exemplum Mosis, qui cum fuerit vere mortuus *c*, cum Christo Domino in monte Thabor apparuit *d*, vt verisimilius arbitratur D. Augustin. in corpore assumpto, & ex aëre formato. 3. exemplum est Ieremiæ & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt *e*.

b d. cap. 15. *c* Deut. 34. in fin. & in epi. Iud. & Iosue 1. & hoc omnino tenendum ostendit Alfméd oz. d. q. 5. *d* Matt. 17. Luc. 9. *e* 2. Mach. c. 15.

Sed veniamus ad tempora Christianorum (vt Iudæos omittam, quibus hæc sententia constans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiscue hæretici negant apparitiones mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum: ideo nos in vniuersum de his, siue iam cælites, siue nondum, agemus, & per ætates omnes Ecclesiæ descendemus, vt clarissime appareat vere Catholicorum hunc semper sensum fuisse; aliorum quidem hoc affirmantium disputando, aliorum vero id satis aperte probantium exemplis apparitionum; quas pro verissimis habebant & narrabant.

Initio ipso hæc fuit sententia primitiuæ Ecclesiæ & Apostolorum & ipsius Christi Domini; qui cũ sciret Apostolos id credere, non modo illos non reprehendit & contrarium docuit; (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, prætermissurus) sed potius hanc sententiam vt eorum animis firmius infigeretur silentio suo, & indirecta responsione comprobauit: vt mox videbimus. Nam cum post resurrectionem Christus Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, quod non putabant nisi à spiritu fieri posse, existimarunt se spiritũ videre, & ideo vehemẽter cõturbati & conterriti fuerũt *f*; quidẽ Theoph. expresse asserit

f Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. v. 19.

putasse eos esse animam aliquam, quæ ex altera vita rediisset: quod idem D. August. *g* Eucherius, Beda & Hugo Card. & multi alii censuerunt, putabant autem animam esse Christi, in corpore aëreo assumpto, non in corpore proprio; de cuius resurrectione nondũ erant planè certi. Sciebat Christus cogitationes eorum, & respondet, palpatione veri corporis cognoscant se spiritum non esse. Eadem fuerat ante passionem suspicio ac metus Apostolorũ, cum viderent eum ambulantem super aquas *h*, nequètum reprehensi, quod putarent esse aliquando spectra, sed quia putabant Christummet ipsis tum non apparere. Eandem aliorum tum sententiam fuisse conuincitur ex B. Luca *i*, nam vniuersa quæ Hierosolymis erat Ecclesia, dicentem Rhodem, quod Petrus *k* ex carcère liberatus ante fores adstaret, dixit insanire, eo quod certo sibi persuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri: animamque viuentis hominis extra corpus suum apparere non posse sciret; ideo de viui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in specie Petri credebat; puellæ assensura si Petrum mortuum credidissent. Quo loco Græc. ἄγγελος, est; vnde probat locus *l* aliquando per Angelos, ἑτεροπροσώπως, animas repræsentari: præcedentia vero loca in Euangeliis apud Luc. non habent, ἄγγελος, sed expresse habent, τὸ πνεῦμα: apud Matth. vero, φάντασμα. Ex quibus sic ratiocinamur; apud Matth. nomen genericum fuisse positum; vt intelligamus tam de angelis, quam animabus hanc opinionem viguisse: apud Luc. vero in Euangelio vocem, τὸ πνεῦμα, positam, vt restringamus ad animas, vel saltem ad solos angelos non restringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen positum, vt de Angelis idem censuisse Ecclesiam sciamus. Sane hæc adeo fere sunt inseparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumque æque impugnent. Quis vero non rideat Lautheri responsionem πνεῦμα, pro Angelo tantum accipi? ergo spiritui resistens caro in membris nostris, illa non animæ sed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce, πνεύματος: ergo apud Petrum Christi anima concionata fuit angelis, & non hominibus in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύμασι.) contra communem Antiquitatis consensum *m*. Ergo falso Athanas. *n* tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα, significare hominum animas; sed nugor, cum talia serio refello.

g Serm. 8.

h Matt. 14. vers. 26.

i Act. 12. v. 15.

k Galat. 5. v. 16. & 17.

l 1. Pet. 3. v. 19 & c. 4 v. 6.

m Clem. Alex. li. 2. & 4. Stromat. Atha. Epistol. ad Episto. Hilar. in Psal. 118. Epif. hæres. 77 Cyril. Alex. libr. de recta fid. ad Theodos. & libr. 12 in Iohann. Ambro. in cad. 10. ad Rom. Ruf in Symbo. & alii.

n Athanas libr. de spiritu sancto

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorum & Patrum & historicorum veniamus: quæ non obscure id docent & persuadent, nisi proterui & pertinaces, quod hæreticorum est propriũ, esse velimus, vnum illis effugii diuortium præcludamus, quidam omnes visiones negant: qui sunt indigni quibuscum scriptis cõtendamus: eodem enim iure omnium Historiarum, omnium librorum, qui in sacro Canone (quem sibi quisque illorum, quem vult, hodie fingit, cras refringit) non continentur, fidem & auctoritatem repudiare possunt, quo quid insanius, quid cunctis reipubl. partibus est pernitiosius, & graui vindicta dignius? Modestiores alii; Angelorum permittunt visiones, & recipiunt, pro lubito tamen suo; quando illis in disputando negotium non exhibent: sed iidẽ isti, veterem omnem memoriam sic interpretantur, vt contendunt, αὐτοπροσώπως, nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuisse, vel apparere: sed quandocunque talia leguntur, de ἑτεροπροσώπως, facta, per bonos vel

malos spiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Augustini aliorum valide obstat; quando verba scripturæ proprie possunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios sensus non esse confugiendum: sunt autem scriptorum de his rebus verba pleraq; adeo clara vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil non eodem iure sic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit absurdi, nihil rationi consentiens parum fieri posse, fieri decere & expedire iam docuimus, cur igitur sanctissimis, & grauissimis hominibus, ea simpliciter & sine fuco narrantibus, vt *αὐτοπροσώπως* gesta, non credamus; sed vel inuitis, *ἑτεροπροσωπίαν*, obtrudamus? Quasi vero non ipso loquendi modo vtrumque genus apparitionum distinxerint: Nonne (vt alios mittam) D. Cyprian. cum de imaginaria, vel per angelos facta loquitur, simpliciter vocat visiones; cum vero de apparitione Beati alicuius, *αὐτοπροσώπως*, facta: tunc addit apparuisse talem vel talem? idem discrimen obseruant acta martyrum: idem, vita & Dialogus D. Greg. *vide Cyprian. epist. 10. 11. 12. 69. Acta Mart. apud Sur. 24. Febr. & 1. Mai. Greg. passim in Dialog.* Quinetiam soliti ipsi Angeli idipsum declarare, quando apparent, vt fecit Gabriel Archang. cum in forma S. Marcellini se visendum præbuit, apud Eghinartum *libr. 3. de transl. SS. Martyr. Marcellini & Petr. c. 12.*]

Primo Seculo, nobis occurrit, prima Hispaniæ, & fortassis Europæ totius, Ecclesia B. Mariæ Deiparæ de Calumnia, à B. Iacobo Sebædeo, cum adhuc in viuis vterque degeret, dedicata ad Hebrum Cæsaraugustæ: quod & Annalibus Celtibericis *a* proditum, & adeo constanti Ecclesiæ illius traditione receptum, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur B. Virgo columnæ insistens Apostolo Hispaniarum apparuisse, & iussisse eo sibi loco sacellulum dedicari, quod nunc diues & nobilis Ecclesia est. Si viuens adhuc alio in loco, quam vbi degebat. B. Iacobo se videndum exhibuit: cur nequeat nunc cæli terræq; Regina cum lubet? & sæpe illi lubuisse, mox docebo, apparuit non semel filius, cur non & mater? B. Petro persecutionem vitanti Christus conspicuum se præbuit, & dixit Romam se contendere, vt iterum crucifigatur, intellexit Domini mentē Petrus & reuersus agitur in crucem, sicque in Petro Christus iterum crucifigitur. [*testatur D. Ambros. contra Auxent. de Basil. non a tradenda. D. Greg. in 4. Psalm Pœnit. Hegesip. l. 3. de excid. Ierosol. cap. 2.* Carpo Cretensi, auctor est D. Dionys. Areopagita, *epistol. 8. ad Demoph.* Iesum multis Angelis comitatum apparuisse, & inclementiæ nomine reprehendisse, quod lapsi fratris, & seductoris pœnam expeteret. Vespasiano Imper. S. Martialis Lemonicum Episcopus vixit discipulus Christi, is vidit S. Valeriæ Martyris animam, instar lucidę flammæ cœlum petentem. [*narratur in Actis S. Martialis, apud Surium.*]

Seculo secundo, Iustinus Mar. Apolo. II. *ad Impp.* redire animas mortuorum, & apparere nonnunquam, & proinde immortales esse, vt gentilibus persuadeat, ipsis Gentilium per magos euocationibus vtitur, & contra Triphonem disputans, asserit Samuelis animam vere fuisse euocatam. Tertullianus non modo nihil nobiscum, sed tantum cum magicis næniis pugnat, inquiens. [*Sed si quasdam reuocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris sui, non idcirco communicabitur fidei & audaciæ Magorum, & fallaciæ somniorum, & licentiæ poetarum.*] Verum etiam apertè facit pro nobis, nam & subindicat ali-

A B C D E

O.

a Ant. Beuter. Chrō. cap. 21. Vasæus, Garibay, & alii.

quando factum, & causam facti addit. Et luculentius idem, *Atqui hoc quoque de anima prædicatur. Nam, si de aliquo iampridem defuncto, tamquam viuo quis requirat: præmanu occurrit dicere,* Habet iam & reuerti debet. *hæc testimonia animæ quanto vera, tanto simplicia, quãto simplicia, tanto vulgaria, quanto vulgaria, tanto communia, quanto cõmunia, tanto naturalia, quanto naturalia, tanto diuina.*] q̃ nõ tantũ ad corporũ resurrectionem, sed & ad hunc animarũ reditũ miraculosum possunt referri. Origenes recte, quod quasdam redire posse censuit idq; nobis nunc sufficit, perperam, quod ad improborum animas restrinxit, *li. 7. Celsum impugnans. improba vero anima & prauis facinoribus in terram retracta, ita vt adspirare ad superiora nequeat, vagabunda in terra volutatur, nunc circa sepulchra oberrando: vbi etiam vmbratilium animarum phãtasmata sunt sæpius visa, nunc terras has obeundo, cuiusmodi hos spiritus esse credendum est, qui omnibus sæculis & coerciti sunt & præpediti veneficiis, &c.*] Et sane Origenis tempore D. Potamiæna Basilidi carnifici apparens, eum ad fidẽ conuertit, nec hunc tantũ, sed & complures alios, vt docet Euseb. *libr. 6. c. 4.* & ipsemet Orig. *contra eundem Cels. l. 1.* testatur, *multos pene inuitos attractos esse ad Christianam religionem, spiritu quodam repente mutante intellectum eorum: vt pro verbo exoso ad id temporis non cunctarentur mortem oppetere, post visiones oblatas ipsis vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ si memorarentur duntaxat gesta in nostra præsentia, cachinnũ tollerẽt infideles, rati, nos quoque, sicut illos de quibus male suspicantur, fingere. Testis autem est Deus nostræ conscientiæ, conari me non falsis narratiunculis, sed veris exemplis commendare IESV doctrinam.*] hæc ille, quæ sane possemus & nos singulis fere paginis Lauathero, Riuio & similibus incredulis obiicere, & inculcare.

Sæculo tertio, D. Gregorio Thaumaturgo, cum Deipara, B. Ioannes Euangelista apparuit: vt narrat quam prolixo, tam vero sermone, scriptor eius vitæ grauissimus, D. Gregorius Nissenus. Qui quando angelica est visio, id solet addere, vt facit in visionibus oblatis, B. Ephrem. *in eius vita.* Nocturnarũ quoque visionum, *epist. 12.* meminit D. Cyprian. & idem, *epist. 69.* eos grauiter reprehendit, qui visiones huiusmodi cõtemnunt. B. Quarrillosæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrem confirmauit, vt narratur in epist. Africanorum Confessorum, (*quam nobis exhibuit Laut. Sur. die 24. Feb. tom. 1.*) in cuius additione, etiam D. Cypria. Montano, & Flauiano confessoribus traditur adhortator apparuisse. Sic & alia nos authentica Martyrum Cirthensium acta, referente eodem Sur. (*die 1. Mai. tom. 1.*) docent D. Cypr. Mariano, & apparuisse & manum porrexisse, & ab Agapio puerulum martyrem paulo ante coronatum visum fuisse. D. Ambr. *Serm. 90. B. Agnes* (ait) *parentibus ad eius sepulchrum assidue vigilantibus, quadam nocte choro virginum comitata cum apparuisset, sic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam lugeatis, nam vna cum his virginibus viuo apud illum in cælis, quem in terris tota mẽte dilexi.*] addit & eandem Constantiæ post annos aliquot sanitatem in somnis spopondisse & præbuisse. Prius etiam, sub Decio, B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mammillam eius pectori restituit. [*Acta S. Agathæ 5. Febr. apud Sur.*] Eadem postea S. Luciæ apparens, matrẽ eius Euticiã sanguinis fluxu liberauit [*Acta S. Luciæ 13. Decẽb. apud Sur.*]

Post annũ Christi CCC. seu sæculo IV.

Christus Dominus dignatus apparere, D. Petro Alex. in forma pueri, quærentis vestem suam ab Ario discissam (*Sur. tom 6. die 15. Nouembr.*) In ipsis exordiis (*ait Hadrian. tom 2. epist. Decretal. & Synod. VII. siue Concil. Nicen. 2. Act. 2.*) *Christianorum, cum ad fidem conuerteretur pius Imper. Constantinus, sic legitur: Transacta die nocturno regi facto silentio, somni tempus aduenit, & ecce adsunt sancti Apostoli Petrus & Paulus, dicentes Quoniam flagitiis tuis posuisti terminum, & effusionem innocentum sanguinis horruisti: missi sumus à Christo Iesu Domino, dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audisti ergo nostra monita, &c.* Ecce dicunt se missos à Christo, dicuntur adfuisse Regi, vtique αὐτοπροσώπως apparentes; & nominantur Apostoli; cum in aliis Constantini visionibus prælianti ostensis, à Zonara *tom. 3.* non nominentur, qui apparebant; eo quod angelici spiritus essent. Sic etiam cũ Constantinus tẽplũ Deiparæ construi iussisset; architecto apparẽs ipsa, ratiõem docuit, qua colũnæ possent erigi. *Greg. Turon. de gloria Martyr. c. 8.*) Cõstãntio, Spiridion & Triphillius prius in somnis apparuere, quã eũ sanarẽt, & tñ hi adhuc erant in viuis. (*ex Metaphras. Surius tom 6 die 12. Decembr.*) Par potestas à mortuo loquelam obtinere, & consequi vt appareat. De eodem illo Spiridione, referunt Socrates, *lib. 1. c. 8.* & Ruffin. *lib. 1. c. 5.* quod Ruffini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine: quæ cum ei bene ministrasset, virgo defuncta est. Post eius obitum venit quidam dicens, se ei quoddam depositum commendasse: rem gestam ignorauerat pater, perquisitum in tota domo: nusquam, quod poscebatur, inuentum est. Persistebat tamen ille, qui cõmendauerat, & fletu ac lacrymis perurgebat: vitaq; quoq; suæ se illarum exitium, nisi commendata recipe-*

A *rat, testabatur. Permotus lacrymis eius senex, ad sepulchrum filiæ properat, atque eam ex nomine clamitat. Tum illa, de sepulchro, Quid vis, ait pater? Commendatum, inquit, illius vbi posuisti? At illa locum designans, illic, ait, defossum inuenies. Regressus domum, rem, sicut filia de sepulcro responderat, repertam tradidit reposcenti.*] Quæ potuit respondere, non potuit apparere, sane, vt & illi qui

B mortui iam Nicenæ Synodo subscripsere. Historiam admirandam prodidit Greg. Cæsariens. presbyter, *apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicena Syn.* Duo (ait) *Sancti Episcopi Chrysanthus & Musonius, cum nondum decisioni suas adiecissent subscriptiones, accidit vt diuina prouidentia ab humanis excederẽt. Diuini ergo patres, cum venissent ad communem locum, in quo dormiebant,*

C *cumque simul cum eis essent, & quæ dicebantur, audirent ô fratres, dixerunt, & patres, præclarum nobiscum certamen decertastis, cursum perfecistis, fidem seruastis. Si ergo quod factum est, Deo gratum iudicatis (nunc enim purius cernitis) ne quid sit impedimento, quominus vos quoque decisionem subsignetis. Hæc simul & dixerunt, & signata decisione sanctorum Patrum loculo imposita, totam*

D *illam noctem insomnem peragunt in oratione. Die autem sequenti, cum venissent, ad loculum, solutisque erant imposita signaculis, cum sanctam reuoluissent decisionẽ, inuenerunt sanctorum patrum ad eos adiectas subscriptiones.*] addit Nicephorus, *lib. 8. c. 23.* ipsius subscriptionis verba; *Chrysanthus & Musonius: qui cum patribus omnibus in sancta prima Oecumenica Synodo consensimus: quamuis corpore translati, manu tamen pro-*

E *pria nos quoq; libello subscripsimus.*] Vnde patet & Spiridionis, & omnium Primę Synodi patrũ sentẽtiã fuisse animas, diuina permissione ad nos redire posse,

iam alioquin, nec ille filiam vocasset, nec isti subscriptionem postulassent. Nicæno concilio vetustius, vt pote durante adhuc ante Constantinum persecutione, celebratum fuit in Hispania concilium prouinciale Eliberitanum, in cuius, *can*, 34. legimus; *Spiritus defunctorum non esse inquietandos*; quo significatur spiritus defunctorum superesse, & cernere quæ circa sepulcra eorum fiant: vnde & sequitur; nonnunquam adesse his locis; & detestari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum circa sepulcra centenaria oberratione, de qua puto Canonem illum agere: & à qua sententia non videtur omnino alienus Nemesius περὶ ψυχῆς. qui liber perperam tribuitur Nicæno. Anno 366. Iulianus Imp. occisus fuit incerti spiculo: & diuina visio prius ostẽsa sancto Basilio. cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit, & discedens, & cruentam hastam referens; vt ex Helladio D. Basilii discipulo docuit D. Damascenus, *Orat. 1. de Imag.* eodem quoque tempore & alius, ad castra proficiscens, vidit vel vigilans, vel somnians, complures ex Apostolis & Prophetis in vnum coactos, & de iniuriis Iuliani in Ecclesiam quærentes, & in commune consulentes; & duos ex eorum numero, cæteris bono animo esse iussis, discessisse, pauloque post rediisse ad conuentũ, & nunciasse tyrannũ occisum. Sozomenus hæc narrans, *l. 6. c. 2.* duorũ nomina prætermisit; sed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuisse milites ac Martyres, Mercuriũ & Artemiũ. *Sic ille l. 10. c. 35.* B. Febronia Martyr. & virgo natalis sui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro versantibus, eo ipso in loco procumbens, vbi psallere solita. [*Metaphrast. apud Sur. to. 3. Iunii 15.*] D. Ammonis animã vidit B. Antonius comitantibus angelis in cælum pergere. [*Athanas. in vita D. Ant. idem refert Palladius in vita Ammonis.*] D. Martino Turonens. Episc. apparuit è cælo descendens B. Virgo; & ex inferis adscendẽs anima latronis, qui pro Martyre colebatur. [*Sulpitius Seuerus in vita D. Martini.*] D. Pauli primi Eremitæ animam visam B. Antonio in cælum ab angelis deferre, auctor est D. Athan. *in vita Antonii.* & D. Hierony. *in vita Pauli.* fuit in hac sententia Nemesius, Paulò ante citatus: fuit & D. Basilius, *lib. de vera virgin. paulo ante medium*; vbi postquam dixisset virginem, etiam cum sola est, semper reuereri debere & Dei, & angeli custodis præsentiã; *Quid* (subdit) *per singula pergam? Ipsas Angelorum infinitas multitudines, & vna Sanctorum patrum beatissimos spiritus. Nullus enim ex his est, qui non singula vbique consideret. Etsi enim oculis carneis minime conspicui sunt: incorporeis tamẽ obtutibus ad agnitionem complectuntur, & comprehendũt omnia.*] vult ergo Sanctorum animas nobis cum volunt adesse, Dei permissione, & nullum esse locũ quo se successiue penetrare non possint; nihil in rebus esse actionibusq; humanis, quod aliquando nequeant intelligere, ne quid hîc vbiquitatis somnies. Idẽ in Panegyr. B. Mamantis Mart. significat multis D. Mamantẽ apparuisse. *Memores estote Martyris, quotquot illo per somnia potiti estis.*] D. Greg. Nazian. *Orat. in laudem Cæsarii, dicit*, sibi sæpe in somnis visum fratrem, & licet addat, *sine cupiditate* (qua scilicet amãtes sibi somnia fingunt) *sine ipsa veritate*: manifestũ tñ testimoniũ dat sententię suę, de posibili animarũ apparitione.

Vixere eodem sæculo nonnulli Patres mox citandi: sed, quia, mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in sæculum sequens, in illud distuli.

Quod

V. *Quod tempus intercedit*, inter annum CCCC. & D. sæculo quinto adscribendum, viros habuit qua sanctitate, qua doctrina valde illustres. D. Martini trāsitus D. Seuerino. & D. Ambros. absentibus ostensus: apparuit etiam, vt auxilium laturus iis qui corporis eius translationem parabant: apparuit & alias non semel vt narrat Gregorius Turon. *lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confess.* D. Ioannis præcursoris caput altissime Herodias defodi iusserat. multis postea sæculis sanctus ipse, duobus Monachis in somnis apparuit, & quo loco esset ostēdit. Rursus cum memoria eius interiret, & ignoraretur quo loco delitesceret hoc sæculo, ante Marciani imperium, idem sanctus Marcello monacho mirabili modo locum sepulcri sui capitis indicauit. [*Prosper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. lib. 8. cap. 21. Niceph. lib. 12. cap. 49.*] Vbinam sepulta forent corpora DD. Geruasii & Prothasii, per visionem eorum D. Ambros. didicit, teste B. Augustino, *lib. 22 de Ciuitate Dei cap. 8. & lib. 9. confess. cap. 7.* ipsius etiam D. Ambrosii verba hanc sententiam nostram confirmant, quibus eodem sensu: quo D. Basilius, Sanctorum spiritus vbilibet esse testatur; *Nam licet vniuersi sancti, vbique sint, & omnibus prosint: specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & supplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur, non sibi tantum patitur, sed & ciuibus.* Serm. 77. de Natali Octauii, Aduen. &c. B. Paulinus (forte Diaconus, certe non Nolanus ille) *in vita S. Ambrosii: Eodem*, inquit, *quo obiit die, sicut textus epistolæ loquitur, quæ à Simpliciano successore eius venerabili viro, suscepta est de partibus Orientis, ad ipsum, tamquam adhuc nobiscum viuentem, directa, quæ nunc vsque Mediolani habetur in monasterio: quibusdā sanctis viris apparuit orans cum illis, & imponens illis manus. habet enim diem epistola quo directa est: qua lecta inuenimus diem esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciam vero ciuitate Florentia vbi nūc vir Sāctus Zenobius Episcopus est, quia promiserat se illos sæpius visitaturum, frequenter ad altare, quod est in Basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut ipso sancto viro sacerdote Zenobio referente, didicimus. In eadem etiam domo, in qua declinans Eugenium mansit, tempore quo Rhadagaisus supradictam ciuitatē obsidebat, cum iam penitus desperassent viri ciuitatis: per visum cuidam apparuit, & promisit, alio die salutem illis adfuturam. Quo referente ciuium animi sunt erecti. Nam altero die adueniente Stilichone comite cum exercitu: facta est de hoste victoria. Hæc Pansophia religiosa fœmina, matre pueri Pansophij, referente cognouimus. Mazcezel ient desperanti de salute sua vel exercitus, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in visu noctis apparuit, atque cum prouolueretur ad pedes viri sancti Mazcezel, percutiēs terram senex baculo quo regebatur (tertio hac enim specie illi apparuerat) ait: Hic, hic, hic: signans locū, deditq; intellectū viro quem visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriā adepturum: atque ita securus bellum & inchoauit, & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mazcezele referente, cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus: quibus etiam referentibus securius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinnij etiam & Alexandrini Martyrum, qui nostris temporibus, post obitum sancti Ambrosii in*

Agaunia partibus persequentibus gentilibus martyrij coronam adepti sunt, cum reliquias Mediolani summa cum deuotione susciperemus: adueniente quodam cæco & referēte cognouimus: qui eodem die tacto loculo, in quo Sanctorum reliquiæ portabantur, lumē recepit: quod per visum noctis vidisset nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus descendentibus ad terram, cum vnum de turba precaretur, vt sciret qui essent ij viri: audierit Ambrosium eiusq; consortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo: Perge Mediolanū & occurre fratribus meis, qui illo venturi sunt (designans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipse asserebat) de littore Dalmateno, nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto itinere reliquiis Sanctorum occurisset nōdum videns: sed tacto loculo videre cœpisse. Hactenus Paulinus de Ambrosio, & quidem certo comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambrosii contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulalia,

Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De Sancto fructuoso & sociis.

Vidit præsidis ex domo satelles
Cœlum martyribus patere apertū,
Insignesque viros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Postea cum pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre, subdit;

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cū Domino simul futuras
Discretis loca diuidant sepulchris:
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui cauoq; claudi
Mixtim marmore puluerem sacrandum.

Scribit Constantinus presbyter, *in vita S. Germani Antisiodorensis ca. 17. cum Sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subito ante os legentis adstitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc vero deterritus lector, præsidium sacerdotis implorauit. Qui statim prosiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat: vt quis esset, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur: se comparēque suum auctores fuisse multorū criminum: insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti requiē mererētur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque vt locum ostenderet, quo iacerent. Tum vero cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarū, intempesta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt vero mundo redditus est dies: circumiectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuarie superiecta ad tempus rastris auulsa purgātur. Inueniūtur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem sepulturæ fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus superiecta componitur, oratio intercessionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt post eandem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habi-*

habitatore floruerit.] *apud Surium mense Iulio.* Sed tot tam claris exemplis aliquas inseramus auctoritates siue dogmata Patrum, mox ad alia exempla redituri Hieronymus, *lib. adu. vigilantiũ.* in vno illo, nostros Nouatores omnes iugulat sacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia, in fortunatorum insulis & in campis Elysiis, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apostolis vincula inijcies: vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: sequuntur agnum quocumque vadit. Si agnus vbique: ergo & hi, qui cum agno sunt vbique esse credendi sunt. Et cum Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint: martyres post effusionem sanguinis sui arca operientur inclusi, & inde exire non poterunt.*] Siste, lector, & istud, *vbique*, pro *vbilibet*, positum (vt Sanctum Basilium interpretatus fui) memento, simul rationes Diui Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cœlo Sanctorum animas egredi posse. Amicus & admirator Hieronymi Diuus Augustinus, *libr. de cura pro mort.* totus in eo est ferme, vt probet secundum legem Dei ordinariam, & sola ac nuda ipsarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adscriptæ sunt locis egredi ad tempus non posse: extraordinaria tamen Dei permisione quando voluerint, eas suis receptaculis ad homines visendos egredi posse: videte hanc eius mentem verbis, & serie disputationis aperte significatam, cum *cap.* 10. scripsisset, ferri mortuos apparuisse viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhumata nescientibus, locisque monstratis monuisse, vt sepultura, quæ defuerat, præberetur: subdit: *hæc si falsa esse responderimus, contra quorundam scripta fidelium, & contra eorum sensus, qui talia sibi accidisse affirmãt, impudenter venire videbimur.* Et non sunt impudentes aduersarii nostri; qui consensum ætatum omnium exsibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria, sed speciali priuilegio, Deique permisione singulari, *c.* 13. illud de matre sua adscripsit, quod aduersarii calumniose in nos detorquent; *si rebus viuentium interessent animæ defunctorum, vt de aliis taceam, metipsum pia mater nulla nocte desereret.*] Etenim de singulari illa permisione alias aperte asseruit, quod de continua & ordinaria lege hic negauit. *ca.* 15. *Mitti (inquit) ad viuos aliquos ex mortuis diuina scriptura testatur, & Samuelis atque Moysis apparitionibus id confirmat.*] De fide ergo hoc censuit Augustinus, idem postea, *capite* 16. confessorem Felicem cum à Barbaris oppugnaretur Nola, *non solum beneficiorum effectibus, verum etiam ipsorum hominum aspectibus apparuisse, non incertis rumoribus, sed testibus (ait) certis se cognouisse. Verum* (addit) *ista diuinitus exhibentur, longe aliter, quã sese habeat vsitatus ordo, singulis creaturarum generibus attributus.*] vult ergo Sanctus Doctor id fieri posse, sed non fieri naturaliter, ideo enim vt hoc doceat, mox subdidit; *alij sunt humanarum rerum limites, alia diuinarũ signa virtutum: alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & naturæ Deus adsit, vt sit, & miraculis natura non desit.*] Quippe miracula præter naturæ quidẽ fiunt ordinem, naturæ tamen rerum

numquam aduertantur. Quid hac veritatis tuba sonorius? quid hoc lumine Ecclesiæ manifestius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exspectant? viuorum negotiis mortuorum spiritus interfuisse, superstitibus adfuisse, visos in orbe nostro, testatur. Auctor. epist. ad Cyrillum. Ierosol. quæ tribuitur (licet falso) Augustino; ipsa qua decessit hora, narrat Hieronymi animam ei apparuisse, multaque sapienter monuisse, & erudite docuisse. Sed huius epistolæ auctoritas & fides sunt exiguæ, vel nullæ: ideo pergamus alio. D. Chrysostom. *homil. 74. in Ioann.* agnoscit mortuorum in somniis apparitionem, & eam fuisse sententiam Iudæ Thadæi Apostoli eo loco scribit, vt censeret sic Christum post mortem solis Apostolis & non aliis appariturum. Apud Palladium legimus à B. Pambo visos fratres duos Pæsium & Esaiam in cœlis: (*in Pæsia & Esaia.*) ab Abbate Apollo visum fratrem eius defunctum: (*in Apollo*) Anuph. vidisse choros beatorum: & eius animam postea à numerosis angelis & martyribus in cælum cunctis videntibus sublatam. (in Anuph.) Solitus autem Palladius diserte exprimere & distinguere visionem angelicam à visione animæ, & addere angelum hominis alicuius speciem assumpsisse, vt obseruare potes, *ex cap. 86.* de Euagrio Diacono, visione angelica ab amore libidinoso mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam distinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blasphemiam conantium eum inducere. His ferme temporibus Marcus Gazensis vixit, testis oculatus, narrans Ioannis Cæsareæ & Porphyrii Gazensis Episcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo; vbi inter cætera describit tempestatem grauissimã, quam

A Deus permiserat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: *implorabamus* (inquit) *preces B. Procopij anachoretæ. Cumque fuisset vespera & tempestas non cessaret, permansimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum autem ex multa afflictione parum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & videt in somnis Dominus meus Porphyrius, sanctum Procopium Anachoretam dicentem eis: Naucleru catechismo instituite & obsignate (est enim ex Arij hæretici execranda secta) & efficite, vt ipse anathemate notet Arium, & malam eius fidem: & statim cessabit tanta tempestas.*] Subdit deinde sic factum, & mare tranquillatũ B. Chrysostomo, commentarios in D. Pauli Epistolas scribenti, assistentem, eumq; docẽtem B. Apostolum vidit Proclus Cõstantinopolytanus, vt scriptis proditũ à Leone Augusto, & Metaphraste, *in vita Chrysost.* Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Basiliscus Martyr, Nicomediæ olim passus, apparuit dicens: *Confide frater Ioãnes: cras enim simul erimus.* Aiunt presbytero quoq; Ecclesiæ prius apparuisse Martyrem, atque dixisse: *præpara Ioanni fratri locum. Venturus est enim.*) narrat Palladius, *in Dialog.* & addit confirmasse euentum: postridie enim mortuum & sepultum eo loco S. Antistitem. B. Cyrillus Alex. dissentiens vehementer à Chrysostomo, in somnis monitus à Deipara fuit, vt cum eo mortuo in gratiam rediret. *Niceph. libr. 14. Hist. ca. 28. ex Niceta.*)

Aliam visionem Adelphii de gloria B. Chrysostomi, à Sophronio (*in Prato spirituali capit. 128.*) descriptam, vt meram imposturam, merito à Baronio (*tom. 5. anno 407.*) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna est historia, quam de Synesio Syrenes Episc.

& Euagrio Philosopho idem Sophronius memoriæ mandauit, ex Leontio, [*Prat. Spiritual. cap.* 195.] cum assidue Synesius eum conaretur ad religionẽ Christianam traducere, isq; obiiceret doctrinam Christianorum, de resurrectione corporum, deq; mercede bonorum operum, maxime cẽtuplo pro eleemosyna post hanc vitam recipiendo, sibi non posse non fabulosam videri. Tandem tamen Episcopus nihil diligentiæ prætermittens ei persuasit Christianum fieri, & cum liberis baptizari. *Cæterum non multo posteaquam baptizatus fuit, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum pauperum, dicens: Accipe aurum istud, & distribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Christus mihi ipsum reddet in futuro sæculo. Qui suscepto auro prompte illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaque post baptismum annos aliquot philosophus, at tandem infirmatus est ad mortem. Cum vero morti proximus esset, dixit filiis suis: Quando curabitis funus meum chartam istam in manibus meis ponite, & me cum illa sepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertia autem post sepulturam die apparuit Episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens: Veni ad sepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuũ, accepi enim debitum & satisfactum mihi est: atq; vt certior eius rei fias, propria mea subscripsi manu. Ignorabat enim Episcopus, quod chirographum illud consepelissent ei. Mane autem facto, accersitus filiis eius dixit: Nunc aliquid cum Patre vestro in monumento posuistis? Illi putantes quod eos de pecuniis interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos consuetos. Quid igitur. Numquid vel chartam ali-*

A *quam consepelistis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sane Domine, chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quãdo sepelietis me, chartam istam in manibus meis date, nullo penitus sciente. Tunc dixit illis Episcopus somnium quod nocte illa viderat. Sumensque illos cum clericis ac primariis ciuitatis, accessit ad philosophi*
B *tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographumq; manu Episcopi conscriptum suis manibus tenentem, accipientes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inueneruntq; in eo nouiter manu philosophi subscriptum ita: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino Synesio Episcopo salutem: Accepi debitum in his litteris manu tua conscriptum. Satis-*
C *factumq; mihi est, & nullum contra te habeo ius, propter aurum quod dedi tibi, & per te. Christo Deo & Saluatori nostro, &c.*] Idem narrat Hugo Eterianus, *lib. de regress. anim. ab infr. cap.* 16. Luciano presbytero viro sancto, temporibus, non Constantini (vt male Nicetas *orat. de martyrio et inuent. S. Stephani*) sed Honorii Archidii, apparuit
D semiuigilanti ter, diuersis noctibus B. Gamaliel B. Pauli pręceptor, eiq; indicauit locum reliquiarum corporis sui, & B. Stephani protomartyris, & Beati Nicodemi, & Beati Abibi: quæ & eo inuenta fuêre loco, & per Orosium Occidenti illata, exstat epistola Luciani de hac re luculenter scripta, (*apud Surium tomo* 4.) quam Auitus Hispa-
E nus in Latinum transtulit è Græco, cuius etiam exemplar exstat, & meminit Gennadius, *de viris illustribus, cap.* 47. cui suffragantur Marcellinus Comes, *in Chron.* & Nicephorus, *libr.* 14. *cap.* 9. Et vt certior foret hæc

visio, idem B. Gamaliel, eodem tempore, apparuit Nygetio monacho, cui etiam situm loci ad Orientem indicauit, vt refert ipse Lucianus. Ipsum quoq; Protomartyrem nonnullis apparuisse testis est Euodius, *lib. 1. de eius miraculis*. De Micheæ & Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozom. *lib. 7. cap. vltim.* De Zachariæ prophetæ corpore non multum post inuento, sic Sozomenus, *lib. 9. cap. vlt. Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palæstinæ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus quidam. Domino quidem suo fidelis, sed morosus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autem talis esset, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens seipsum reuelauit. Et horto quodam demonstrato, Age quæso* (inquit) *hic fodito, &c.* subditur enim corporis sacri, ostenso loco, inuentio. Absens & viuus adhuc Euthymius noctu visus Tereboni Saraceno: quem cum sanasset postea ad se profectum, magna Sarracenorum pars Christi fidem fuit amplexa, anno Christi 420. vt prodidit Cyrillus monachus, probatissimus Historicus, *In vita S. Euthymij, Surij tom. 1. Ianuar. 20.* Circa annum 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus, SS. Baptista & Euangelista, apparuit, & negauit in cellam eius ingredi, manebat enim ante ianuam, eo quod ignaro Abba, duo Nestorii libri in eius cella forent, hostis Deiparæ: *auctor Sophron. Prat. spirit. cap. 66.* De Beat. Paulino Nolano, *in lib. de vita Paulini apud Surium tom. 3. Iunij 22.* narrat Vranius, ei ante mortem apparuisse, & cum eo collocutos fuisse S. Ianuarium Mart. & S. Martinum Turonensem. Beat. Petrus Apostolus & S. Apollinaris eius discipulus

A per visum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati sed imponendum Petrum illum, vere Chrysologum, virum simul sanctissimum & eloquentissimum: *auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum historia, Hieron. Rubens.* Scribit Procopius, *lib. 2. de bello VVandalico,* B. Cyprianum Afris oppressis apparuisse, & bono animo Christianos esse

B iussisse, seque breui tempore vltorem futurum: quod sane VVandalis debellatis, biennio post accidit. Ann. 456. Theodoricus rex victis in Gallicia Sueuis, in Lusitaniam contendit: vbi ne vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione coërcitus fuit, auctore Diuo Isidoro, *in Chron. Gothor.* De B. Leonis ad Flauianum de recta fide epist. Sophronius ista memorat.

C *cap. 147. Prati spirit.* Narrauit & hoc nobis eiusdem cœnobii Pater Abbas Menas, *Audisse se Eulogium Alexandrinum Patriarcham dicentem. Cum profectus essem Constantinopolim, fruitus sum contubernio Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & singularis viri, qui narrauit mihi de sanctissimo ac beatissimo Leone Romano Pon-*

D *tifice, dicens haberi scriptum in Ecclesia Romana: quod cum scripsisset Epistolam ad Sanctum Flauianū Constantinopolitanum Episcopum contra impios Eutychetem et Nestorium, posuerit eam super tumulum Principis Apostolorum Petri, & orationibus ac vigiliis & ieiuniis vacans, orauit ipsum summum Apostolum dicens, si quid, vt homo, vel minus caute posui: tu, cui à Domino Sal-*

E *uatore nostro Iesu Christo & Ecclesia & hæc sedes commissa est, emenda, post quatuor vero dies apparuit ei Apostolus, & dixit, legi ac emendaui. Sumensque Epistolam de sepulchro Beat. Petri*

aperuit

aperuit eam & inuenit Apostolica manu emendatam.] Idem cap. 148. *Theodorus* (inquit) *sanctissimus Episcopus Dornæ, quæ est in Libya, narrauit nobis, dicens: cum essem cubicularius sancti Papæ Eulogij, vidi in somnis virum reuerendi habitus, statura procerum, dicentem mihi: Nuncia meum Eulogio Papæ aduentum, ad quem ego: Quis es tu, qui iubes vt nunciem? Respondens ille dixit mihi: Ego sum Leo Romanus Pontifex. Ingressus igitur ego nunciaui dicens: Sanctissimus & Beatissimus Papa Leo Romanæ sedis Antistes conuenire vos vult. Cum hoc audisset Papa Eulogius, exurgens concitus occurrit in occursum eius. Salutantesq; se inuicem, oratione facta, consederunt. Tunc vero Dominus & eximius Leo dixit Sancto Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos: Respondit ille, Non: Ait ipsi Veni, vt vobis gratias agerem, quia rite & magnifice pro mea Epistola respondistis, quam scriptam misi ad fratrem meum Flauianum Constantinopolitanum Patriarcham, sensum quidem & sententiam meam aperientem, hæreticorum autem ora obstruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum vestrum diuinum laborem studiumq; contulistis, sed etiam supremo culmini Apostolorum Petro, & ipsi præ omnibus quæ à nobis prædicatur veritati, qui est Christus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis terq; conspiciens trina apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.*] Idem Sophronius, *ca.* 149. narrat adhuc alias D. Petrum eidem Sancto Leoni apparuisse, & nunciasse eius dimissa peccata. Vixit hoc sæculo Theodoretus, is scribit: BB. Apostolos Ioannem & Philippum, Theodosio Imper. olim apparuisse, *lib. 5. Hist. cap. 24.* Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiam sibi subiicere: S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salaminæ Episcopo apparuit, & locum corporis sui vna cum Euangelio S. Matthæi propria Barnabæ manu conscripto, sepulti indicauit: quæ & inuenta, *narrat fuse Alexander Monachus, apud Surium tom. 3. 11. die Iunij.* Breuiores futuri sumus sæculis sequentibus.

VI. R *Sæculo inchoato 6.* hoc est post annum Christ. CCCCC. Hæretici Seueriani multi variis fuère visis conuersi, vt in primis, Isidorus Monachus Philoxemensis, apparitione damnati illius, qui Christo Domino alapam inculserat, quod fuse narrat Sophronius, *cap. 30. Prat. Spiritual.* Deinde & Cosmiana vxor Germani Patricii, quam propter hæresis contagium, Deipara visibiliter apparens cum aliis sanctis feminis, arcuit à templi aditu. [*Sophro. qui & alia multa subdit seqq. ca. 49. 79. 106. 188. 213.*] Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconissæ, in somnis viuus, & in Laura degens apparuit, eamque docuit quæ erant necessaria, Ioannes Silentiarius, narrante rem gestam Cyrollo Monacho, *in vita eius apud Lipoman. to. 6.* D. Bartholomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suum vbi sepultum esset indicauit, seque patronum vrbis ac defensorem professus fuit. *Sic Nicephor. lib. 16. cap. 37.* Anno Christi 515. obiit Macedonius Patriarcha Constantinopolitan. ab impio Anastasio in exilium actus, de eo Cedrenus ita scribit: *cum iam esset sepulchro condendus, antequam id fieret, sublata dextera manu crucis signo sepulchrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum familiarium per visio-*

nem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anastasio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide persliti. Interim tamen semper Deũ interpellabo dum tu quoque venias, & causa nostra disceptetur.] *Legendi eadem de re Miscella, ex Theophane li.15. Anastas. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib.2.* Verum, quia Macedonius Schismaticus obiit: alios Anastasio Deus Catholicos & ab ipso quoque in exilium missos, accusatores præstituit, quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasii obitu die morituros, & causam suam ante horrendum tribunal acturos. ii fuêre Elias Patriarcha Ierosolymitanus: & Flauianus patriarcha Antiochenus, *legendi. Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom.6. die.5. Decemb. & Sophro. in Prato Spiritu.35.* Teodorici Regis Italiæ animam solitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam & Symmachum Patricium, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proiici, vt narrat B. Gregorius Papa, *lib.4. Dialog. ca.30.* Interdum accidit vt in visione, is cui fiebat ad locum deduceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quem cum Beat. Cyriacus Deo commendaret: *circa horam nonã diei sequentis, aspexit frater, qui erat in spelunca, quendam adstantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem:* Veni & vide veritatem. *Assumensque eum duxit in locum tenebrosum ac fœtidum, ignem euaporantem, atq; in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Seuerum, & Origenem, & alios quosdam, dixitq; illi is qui apparuerat: locus iste præparatus est hæreticis, &c.*] *Hactenus Sophron. Prat. Spiritual. ca.26.*

A Cum Iustinianus Imp. Apostolis templum exædificasset, constat quod *Apostoli* (ait Procop.) *beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquam pij & religiosi. Neque enim ab humanis recedunt diuina, sed admisceri percupiunt, & hominum conuersatione obiectari.*] *Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iustiniani.* vbi vides etiam eius sententiã de quæ-

B stione nostra, cuius etiam illa sunt huc pertinentia ex eodem opere: *Circa Sinus terminum in arduo satis & edito loco sanctis Cosmæ & Damiano olim templum dedicatum est: Vbi Iustinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri speciem præbentem, nempe à medicis desperatum, & inter cadauera iacentem isti sancti per somnum et visum apparentes curauerunt.*] Idem *libr.1. de*

C *bello Gotth.* testatur mœnium Romæ partem à B. Petro Apostolo, Gotthis obsidentibus, defensam fuisse. B. vero Stephanum visum apud Apostolorum Principes, pro vrbe Metensi intercedere, in qua eius erant reliquiæ, scribit Gregor. Turon. *lib.2. Histor. Francor. cap.6.* Sed & anno 552. filium vitriarii Iudæi triduo in fornace illæsum Beat.

D Virgo puero se visibilem præbens seruauit: qui cum matre postea baptizatus, rei gestæ historia certissima peti potest ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, *libr.4. cap.35.* ex eo Gregor. Turon. *lib. de glor. mar. cap.8.* & Glycas, *Annal. par.4.* Redempto Episcopo Ferentinati ad sepulchrum S. Eutychii vigilanti, idem martyr astitit dicens: *Redempte vigilas? cui respondit, vigilo.*

E *Qui ait, Finis venit vniuersæ carnis,* & quæ sequuntur apud D. Gregor. *Dial. lib.3. cap.38.* Circa annum 587. Guntrammo Regi de Chilperico pessimo Francorum tyranno, visio huiusmodi

fuit ostensa, quàm ipsemet Rex apud Gregor. Turonensem sic narrat: *vidi & ego aliam visionem, quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conspectu meo à tribus Episcopis vinctus cathenis, quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertius vero Nicetius Lugdunensis erat, è quibus dicebant duo, soluite quæso eum, & castigatum abire permittite. Quibus è contrario cum amaritudine Tetricus Episcopus respondebat. Non fiet ita, sed igne concremabitur pro sceleribus suis. Et cum diu multumque quasi altercantes hæc inter se verba conferrent: conspicio eminus æneum super ignem positum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehensum infelicem Chilpericum confractis membris proyciunt in æneum: nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus ac liquefactus est, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret.* [Gregorius Tur. lib. 8. histor. Francor. cap. 5. Narsetem, Eunuchum, sed belli ducem clarissimum, nefas omittere, de quo sic Euagrius; *Commemoratum ab his qui vnà cum Narsete fuerunt, dum precibus & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret, S. Virginem ei apparuisse, planeque tempus præscripsisse, quo bellum cum hostib. gereret, atque nō prius ad prælium committendum se accingeret, quàm cœlitus signum acciperet.* Hic Euagrius, de Totilâ & Theiâ Regibus ab eo deuictis loquens, *lib. 4. cap. 23.* idem Nicephorus refert, *libr. 17. cap. 13.* cuius verba sunt ex Euagrio explicanda, non enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gotthico. Paulò post, Sergiopolim obsidente Chosroë, visus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cœlestibus propugnatorib. defensionem parare, atque per muros vbique discurrere. *Nicephor. libr. 17. cap. 17. ex Euagro lib. 4. c. 27.* Iustino Iuniore imperāte Anatolium hominem præstigiatorem & impium, primò quidem imago Deiparæ palàm fuit aduersata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suum contumelijs affici. *Euagrius libr. 15. cap. 18.*

VII. *Septimum Sæculum inchoatum*, Anno 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio I. Romano Pontifice & Ecclesiæ Doctore; cuius solius sufficere deberet auctoritas, is primum de B. Musâ refert sequentia: *Quod quadam nocte ei per visionem B. Dei genitrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis vestibus puellas ostendit. Quibus illa cum admisceri appeteret, sed se illis iungere non auderet, Beatæ Mariæ virginis est voce requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere: Cui cùm puella eadem diceret, volo, ab ea protinus mādatum accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia, quod inter easdem virgines, quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnemque à se leuitatem puellaris vitæ magna grauitatis detersit manu. Cumque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi B. Dei Genetrix iusserit, vel qua die itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post vicesimum quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cum hora eius exitus propinquasset, eandem beatam genitricem Dei, cum puellis quas per visionem viderat, ad se venire conspexit, cui etiam se vocanti respondere cœpit, & depressis reuerenter oculis, aperta voce cla-*

mare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce spiritum tradidit.] *lib. 4. Dialog. cap. 17.* De B. Propo Reatino Episcopo memorat, illi simul & puero qui aderat apparuisse SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres, stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cœlum asportarint, *lib. 4. Dialog. ca. 12.* hæc de cælitibus, de quibus alia idem eodem libro *c. 11. & 14.* de damnatorũ apparitionibus idem exempla suppeditat, vt de Theodorici anima in ollam Vulcani visa deiici, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus, *libro de regress. animar. capite septimo.* & de moniali, quæ visa ante altare per medium secari, *libr. 4. Dialog. cap. 51.* De animabus, quæ adhuc expiabantur idem plura suggerit. Pascasium Diaconum visum Romæ in Thermis stantem & balneantibus obsequentem, in pœnam scismatico præbiti fauoris; vt fassus ille, cui apparuit, Germano Capuano Episcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. [*liber. 4 Dialog. cap. 40. & Hugo Aetherianus libro de regressu, animar. cap. 14.*] Similia ferme habet de anima Domini balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iussus lauaturis sedulo ministrare: quam operam cum Centumcellensi presbytero non semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sed ille mœrens, afflictusque respondit: *Mihi ista quare das pater iste panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquãdo fui, sed pro culpis meis huic post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstrare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc te exauditum esse cognosce cum huc ad lauandum veneris, & me minimè reperetis. In quibus verbis disparuit, & is qui homo esse videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit, &c.*] *d. lib. 4. c. 55.* ibidem & aliud addit de Iusto monacho, qui copioso fratri suo apparuit, & se suppliciũ per salutaris sacrificij oblationem docuit euasisse, quod paulo aliter narrat Glycas, *part. 4. Annal.* Hactenus S. Gregorius, ea dignitate, sanctitate, prudẽtiâ vir; vt, nisi hæreticus, eius testimonium nemo queat reiicere. Vixêre eodem sęculo Gregor. Turon. & B. Isidorus Hispalensis, quorum testimonia superius iam adduximus, vixit etiam Sophron. auctor, *Prati spiritualis*, è quo iam plura testimonia exhibuimus, vixit & B. Ildephonsus Toletanus Episcop. cui B. virgo candidissimam vesti donauit, ei apparens cum virginũ choris; quæ vestis etiam hodie asseruatur. Eidem & Regi totiq; clero ac populo; ex tumulo suo surgens B. Leocadia apparuit, velum manu quasi porrigens: vnde ad apparitionis veritatem comprobandam, B. Ildephonsus, accepto à Rege cultello, partem præscidit: quæ cum cultro inter Ecclesiæ thesauros reposita. Vtrumque testatur Iulianus Pomerius eiusdem Ecclesiæ antistes, apud Surium, *tomo prim. Ianuar. 23.* Anno 696. Ebroinum cœcus quidam audiuit in ollam Vulcan. à dæmonibus portari. vt narrat Ado Viennens. *in Chron.*

VIII. *Octauo sæculo post annum 700.* Floruere Iulianus Pomerius, quem nostræ sententiæ fuisse docent paulò ante ex eo laudata. de B. Ildephonso. vixit & Sanct. Suibertus qui ægris, quos curauit multis, post mortem apparuit, teste B. Marcellino, *in eius vita c. 30.*

apud

apud Suriū mense Martio.] Item venerabilis Beda, qui quod idem de apparitionibus senserit, patet ex Hist. Anglorum *libr. 4. cap. 14. & 25. & lib. 5. cap. 14. & 15.* & aliis eiusdem libri, ac vitarum, quas conscripsit locis. Vixit & Beat. Ioannes Damascenus; cui, iussu Iconomachi Imperatoris abscissam manum, Beat. Deipara virgo restituit, vt narrat Beat. Ioannes Hierosolymitanus Patriarcha, *in eius vita.* vixit his temporibus Paulus Diaconus, qui narrat Arnulphum Longobardum in prælio protectum fuisse à B. Sabino Martyre; & à Barbaro, cum pictum vidisset, Martyrem agnitum. *libr. 4. cap. 5. de gest. Longobard.* Admiratione dignissimum est, quod narrat Constantinus Episcopus oculatus testis, de translatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, *apud Lipoman. tom. 6.* præstrictum splendore miraculorum Leonem Isauricum clam sustulisse martyris reliquias, & earum loco ossa arida imposuisse; veras autem reliquias cum loculo in maris vndas proiecisse. Incidère nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes thesaurum aliquem in eo repositum, suscepere, & aperuere, & mirifice, qui inde exhalabat odore perfusi, cognouere sacras esse reliquias, cumque hærerent ignari cuiusnam forent, eâdem nocte videre lumina & cereos, virosque mirè candicantes, Deumque laudantes. *Cumq; appulissent Leuinum, & somno se dedissent, viderunt in quiete Glyceriam Martyrem occurrere Euphemiæ virgini, amplecti illam & exosculari, & aduentū gratulari, ex eo cognouerunt, cuius essent illæ reliquiæ. Ter inde soluentes ter ventis reflantibus eodem reiecti sunt. Denique Euphemia adstitit illis in somnis, & quæ foret edocuit, ac se ibi velle subsistere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta.*] Sic ille, cui potius credendum quam Zonaræ, hæc Copronymo tribuenti. Idem Zonaras paulò post ita scribit, de Leone Armenio: *Hæc imperatorem turbabant, nec minus matris terrebat insomnium. Videbatur illa sibi in æde Deiparæ Blacherniæ esse, & cernere matronā quandam, quam adolescentes candidis induti vestibus comitarentur, & ædis solum sanguine redundare, audireq; matronā illam iubere dari matri imperatoris vas eo sanguine plenum, quæ cum id aduersaretur, dicere illustrem illam matronam: At filius tuus eos, qui me venerantur sanguine implet, neq; intelligi se & Deum, & filiū meum ad iram commouere,*] hanc matronam fuisse B. Virginem verba ipsa loquuntur, subdit Zonaras; *Est & D. Tharasius iam ex hac vita ærumnosa translatus, cuidam in somnis visus, qui Michaelem quendam inclamaret, eumq; ad inuadendum & occidendum Leonem hortaretur.*] Sane mox Michael Balbus eum interemit anno 787. Hungo Pictorum Regi apparuit Diu. Andreas Apostolus victoriam promittés, quam præstitit; apparente in cœlo cruce decussata rubeā, cum pugnaretur: quod etiam Buccananus, licet Caluinista tradidit, *libr. 5. Histor. Scotor. rege 65.*

His temporibus vixit Beata Gertrudis, de qua apparente meminit Ludouicus Blosius, *in Monili spirituali, non vno loco:* paulò post fuit imperium Romanum in Carolum Magnū translatum huic Diuum Iacobum Zebedæum apparuisse, & hortatum; vt Hispaniæ regna ex Saracenorum eriperet potestate, recentiores quidam scriptores scripsere. [*Ludolphus Bebenburgius*

burgius de veterum Principum Germanorum zelo cap. 14. Certiore fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli apparitiones, hoc & sequentibus sæculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur: de quibus mox.

IX. *Anno octingentesimo sæculum cœpit nonum,* eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissimè totum diem cum Sarracenorum maximâ multitudine pugnauit: sub noctem cum exigua suorum manu in collem quendam se recepit. Regi vigilanti & Deum precanti Diuus Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione lustrari, & sumpta Eucharistia prælium conserere. Mane, cum omnes ad vnum obtemperassent monitis Diui; signa contulere, hostium sexaginta millia conscidere. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestans niueum, quod rubea crux transuersa distinguebat. *Auctores Roderic. Episcopus, Chronicum Generale Alphonsi Regis, Mariana lib. 7. cap.* 13. & alij. Vixit hoc sæculo Theophylactus Bulgar. qui in decimo quarto capite Euangelij Ioannis fatetur, spiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognostici, qui *libro* 2. *cap.* 29, docet, *mortuos scire posse, quid agant viui, & capite sequent.* ex D. Augustini, *de cura pro mortuis,* sententiâ, ac pene iisdem verbis concludit; *scripturæ auctoritate apertè probari mortuos posse viuentium oculis apparere.* Carolo Calua Francorum Rege Numonis quidam vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Maurilium sibi apparentem, & increpantem, & pedum sacrum capiti illudentem: nec vana visio: paulo post decessit. (*Sic Annales Andegau.*] Simile, quod legitur in Chron. Cassinensi, *lib.* 2. *cap.* 62. à puero cōspectum Pandulfum Principem Capuanū ferreis nexibus vinctum, & in cœnoso ac fœtido lacu vsq; ad guttur demissum, & restibus à duobus nigerrimis spiritibus in profundum subinde demitti, & iterum extrahi. Causam rogatus, respondit: *Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis restituere neglexi.* Et *cap.* 84. vidit eremita quidam Æthiopes stramine onustos (qui se dęmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes: & eadem hora compertus est exspirasse. Quod de Pādulfo hîc adscripsi propter argumenti similitudinem, nam accidit sæculo vndecimo.

Post annum nongentesimum, Ludgero, frustra quærenti corpus S. Lebuini, *tandem visum ei est in somnis, sanctissimum sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulchri, & membra ibi reperta vbi spiritus indicarat. Hucbaldus Elnonensis apud Surium tomo* 6, *Nouemb.* 12.] Cum Ioannes Decimus exercitum in Apuliam misisset aduersus Sarracenos, SS. Apostoli Petrus & Paulus in prælio cōspecti Christianis victoriam maximam pepererunt.] *Sic Luitprandus temporibus illis proximis lib.* 2. *cap.* 14.] Ioanni Zimiscæ Imp. contra Rossos pugnanti, iussu B. Virginis auxilium tulit, visus multis, B. Theodorus Martyr. [*Sic Zonar. tom.* 3.] Eodem sæculo accidit horribilis illa tragœdia Vdonis Episcopi Magdeburgici: quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuisse. Vixere hoc sæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus, quorum vterque X.

tenuit

tenuit mortuorum spiritus viuentibus se in conspectum aliquando dare. *Euthym. in cap. 14. Ioann. Hugo. Æther. de regress. animar. capit. 7. 11. 14. 15. & 16.* Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellæ Comes, vtriusque fortunæ illustre specimen, vir dictis factisque magnificus, cum trecentis duntaxat militibus, diuino fretus monitu, maximas Almansoris copias profligauit. Idem decimo B sexto post anno, sub signis habens peditum 15000. equites 450. triduum cõtinuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit: cumque postremo die D. Iacobus visus adesse prælio fuisse, innumeris cæsis, triumphauit.] *Chron. general. Vasæus & alij.*

XI. *Successit sæculum XI.* ab anno millesimo, hoc sęculo bellum sacrum fuit, C duce Godefrido Bullonio: cum in expeditione Antiochena nostri & fame ferme consumpti, & equis fere defecti forent, visione & monitis D. Andreæ confirmati, qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit, non vnam obtinuere victoriam, in prælio quoq; cum Corbona, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Persas in fugam egere. [Guilhelm. Tyrius, qui D bello sacro interfuit, *lib. 6. Sacræ Hist. cap. 4. & 9.*] Eodem bello, expugnata ab Christianis vrbe Sancta, Adimarus Episcopus, diu ante defunctus, visus est milites præire, & muros conscendere, & adhortari, se subsequerentur. (*Ioan. Naucler. vol. 3. gen. 37.*) Paulo ante Christus Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino & aliis multis quoque E Angelis, Henrico II. Imper. ostendit se noctu in templo Romæ vigilanti. (*idem Naucler. ibi gener. 34.*) Tunc Amicus etiam defunctus Beat. Dunstano apparuit, & futura multa prædixit, quæ & contigere. (*Osbertus in vita Dunstansi, apud Surium 19. Maij.*) Non semel post mortem visus amicis est Beat. Odilo Abbas Cluniacensis. (*Petr. Damian. in eius vita apud Surium mense. Ianuar.*) Floruit hoc tempore, & ad sequens sæculum peruenit, Petr. Damianus, vir doctissimus & eloquentissimus: qui Cardinalatum cum solitaria vita commutauit: opera eius, quæ multa sunt, apparitionibus variis sunt referta, vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus, *epistol. 2. ad Hildebrand.* vt de animabus in specie auicularum apparentibus, *epistol. 5. capit. 3.* de anima Benedicti VIII. nigro equo insidente & apparente Episcopo Capuano, non tantum idem Damian. *ibid. cap. 4.* sed & Martinus Polonus idem tradidit, *in Chron.* & D. Antonin. & Platina. de Benedicti IX. apparitione idem Damian. *cap. 5.* vt de Beat. Andrea & Beat. Gregorio apostatam Monachum flagellantibus *cap. 11.* & alia quæ longum foret referre. Si seriem temporis spectes hîc ponendum quod de Pandulfo Capuano retuli paulo ante, & confirmat Leo Ostiensis lib. 2. cap. 62. & 82. Nota est historia fundationis Cartusiensium: cuius occasio celebris illa, & publica, primo, secundo, tertio, facta die in Vigiliis mortuorum apparitio, cum concineretur versiculus, *responde mihi*: ter enim mortuus caput sustulit, & iusto Dei iudicio se accusatum, se iudicatum, se damnatum exclamauit [*narrat. Franc. de Puteo in vita Brunonis, apud Sur. tom. 5. 6. Octobr.*] Hoc sæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Misnensis, Episcopi: illi apparuere prædecessores Episcopi, & mire,

ostensa in veste ipsius macula, commouerunt, vt acerbitatem animi, erga eos à quibus iniuste vexatus fuerat, plane aboleret è memoria & mente. De D. Bennone traditur eum iam defunctum, Marchioni Misnensi in somnis apparuisse, & oculum eruisse ob damna Ecclesiæ illata, prius narrat de Annone Lambert. Schaffnab. *in Hist. Germanor.* posterius de Bennone, scribit, *in eius vita cap.* 32. Hier. Emserus apud Surium 16. *Iulij.*

XII. *Nec XII. sæculum*, suis caruit visionibus mortuorum, ecce tibi ann. 1112. vel potius 1139. Alphonsus Lusitaniæ rex cõmissurus prælium contra quinque Reges Sarracenorum, iussus est in somnis, à Christo, bono esse animo, & signo vti in prælio: cui quinque vulnerum imago inscripta, obtinuit victoriam memorabilem, & hinc fluxit Lusitaniæ Regum insigne. Decimoquarto post anno, Alphonsus Rex Castellæ Baëzam obsidebat, ei apparens Diuus Isidorus auctor fuit prælii committendi, nec fere alia Victoria contigit illustrior. [*Marian. libr.* 10. *cap.* 17. *Vazæus, Samalloa, & alij.*] Anno 1117. cum plurimis prodigiis, inter cætera, trepidaret Italia, *Cremonæ quidam infantulus in cunis iacens pannis obsitus, in primam loquendi vocem contra naturam os aperuit, matremq́; suam escas parantem fratri suo maiori, qui plorando panem petiuerat, à corporis curis compescuit, asserens sibi visam Dei genitricem Mariam ante tribunal Christi stantem instantissimisq́ue precibus, pro iudicio quod mundo propter peccata sua intenderat, ipsi supplicantem: ac post hæc deposuit eloquium vsque ad tempus humanæ conditionis congruum.*] *Verba sunt Dodechini in Histor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioanni Portuensi, qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatum: & posterior Edelberto facta, qua confessus etiam se purgatorii pœnis liberatum: *narratur à Pet. Damiano in vita Odilonis, apud Surium* 1. *Ian.* Apparuit etiam S. Nortbertus post mortem suis, *vt narratur in eius vita cap.* 52. *D. Bernar. Gualdricum auunculum defunctum post aliquot dies noctu vidit. Sciscitatur, quo in statu sit? respondet auunculus, in prospero. Quærit iterum Bernardus, quid causæ fuerit, vt in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem* (ait ille) *hora duo nequam spiritus, me in puteum profundissimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremuit, verum accurrente B. Petro, euasi.*] *Auctor vitæ D. Bern. li.* 1. *ca.* 10. Idem tenuere Rupert. Tuitiens. & Honorius Augusto. Nam & ille narrat B. Virginem sibi sese conspicuam præbuisse, & ad scribendum impulisse. [*Rupert. in prolog. Cant.*] iste vero, *in Sigillo Mariæ ca.* 1. meminit, *Mariæ Aegyptiacæ, quam Deipara apparens ad pœnitentiam traduxit, & Theophili, quem Diaboli mancipio eripuit, & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.*] Item Pet. Cluniacens. *lib. de miraculis.*

Vixit per hæc tempora Martinus Presbyter, Canonicus regularis, Legione: vbi varios libros conscripsit, ex rudi & illiterato repente factus doctissimus, à D. Isidoro, in cuius monasterio degebat, per visum in somnis oblato, quem cum ederet libro, vt testatur Ioan. Mariana, *li.* 11. *rerum Hispan. c.* 16. Libri asseruantur ibidem magna religione, qui viderunt, aiunt esse in prophetias quasdam Danielis & in Apocalypsin. Mihi, cum Legione dege-

rem, librorum videndorum copia non fuit: manus Beati viri videndæ & osculandæ fuit: quę integra permanet cum pelle & vnguibus, licet siccitate contracta, & pusilla.

XIII. *Sequenti sæculo XIII.* post annum 1200. D. Iacobum Alphonso Legionensi Regi ad Emeritam, & eodem tẽpore D. Isidorum Zamoræ aliis apparuisse, & auxilium præliantibus tulisse, docent Mariana, *libr. 12. capit. 15.* Zamalloa, & alii Annalium Hispaniæ scriptores. Hoc sæculo vixere Vicentius Belluacensis, *auctor speculi Historialis*, & Cæsarius Germanus ordinis Cisterciensis, *auctor ingentis libri miraculorum seu exemplorum*: qui quas apparitiones spirituum memorię prodiderunt, non est institutæ breuitatis hîc describere, magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontense, *in Chronic.* Thoma Cantipratensi, *libr. de apibus*, & vita Sanctæ Lutgardis, *libro secundo*, qui & hoc sæculo vixere, & exempla plurima, sibi notissima congessere. Vixit eodem tempore D. Thomas Aquin. cuius hanc fuisse sententiam patet, *ex 3. part. quæst. 69. art. 2.* vbi hanc quæstionem examinans, stat pro nobis, idem tenuit Guilhelmus Parisiensis, *in sum. de vniuer. part. vltim.* non vno loco idem D. Bonauent. *in 4. dist. 45. quæst. 3.* huc referendum exemplum apparitionis Beat. Vrsulæ & Beat. Gereonis cum sociis Coloniam defendentium, apud Bredenbach. *libr. 4. cap. 22.*

XIV. Hic successere sequenti, *fere sæculo 14.* alii Theologi magni nominis, qui omnes nobiscum sentiunt, vt Richard. de Mediauilla, *in 4. d. 45. q. 3.* Pet. de Palude, *ibid. ead. q. 3.* Scot. *ibid. q. 1. artic. 4.*

A *Sæculo XV.* hoc affirmarunt Antonius Florent. Archiepiscop. qui & exempla multa suppeditat *in sum. Hist.* & Gerson *passim in operib. suis.* Iacob. Chusan. *in libro hac de re edito.* Dionys. Rickel. Cartusian. *in 4. d. 45. q. 1. & in opere de quatuor nouissimis, & libro de Nouitiis ordinis sui*, in quibus multas etiam habes apparitiones: censuit etiã Alp. Tostatus. *in lib. 1. Reg.* XV.

B *Nostro sæculo* 16. an. 1534. die 23. Ianuarii Facultas Theologica Parisiensis, in causa Aurelianensi consulta, hoc respondit, his verbis, *Animas defunctorum diuinitus, seu diuina virtute, ordinatione, & permissione, interdum ad viuos redire, exploratum est.*) habes hoc rescriptum in tom. 2. var. consul. Iuris Francofurti editorum.

C Et vt ceteros mittam, ex professo hoc tuentur Domin. Sotus *in 4. dist. 45. q. 1. art. 4.* Peltanus *libr. de Purgat. cap. 5.* Pet. Canisius Marial. *li. 5. cap. 20. & 21.* Maldonatus *in ca. 14. Io.* Greg. Valen. *in 3. p. d. 6. q. 11. punc. 1. & disp. 11. q. 1. p. 1.* Bellarmin. *controuers. de purgatorio lib. 2. cap. 8.* Ioseph. Angl. *in 4. quæstione de suffrag. artic. 1. in fine*, Pet. Thyræ. *Thesibus hac de re editis potissimum*

D *capite vndecimo*, M. Marulus opere *de institut. vitæ monasticæ: vt libro sexto cap. 14. vbi plurima sunt exempla*, Alfons. Mendoza *in Quodlib. Scholast. quæstion. 5.* Ex Historicis etiam id tenuere Fulg. Sabellicus & Ignatius *in libr. Exempl. locis quamplurimis.* Paul. Iouius, *in vita Actij vicecomitis, & Histor. libr. 30.* Carol. Sigonius *de imperio occidentis libr. 3. & 10. & Regn.*

E *Ital. li. 1.* Alb. Crantzius *Saxoniæ lib. 7. cap. 16. & 14. & libr. 9. Metropol. c. 13.* Franc. Gomara *Mexicanæ Hist. c. 20. etc. 104.* Hier. Osorius *de reb. ab Emanuele gestis, &* Petr. Maff. *in Indica.*

Histor. Th. Bosius, passim *de Not. Ecclesiæ*, &, quem hoc agmen clausurum, Historię Ecclesiasticæ facem clarissimam, & valentissimum contra Nouatorum impugnationes pugilem vt inuictum Triarium, in vltimum locum conieci, Cæsar Baronius singulis *Annalium* (quos iam septem, vt septẽ Candelabri Catholici aureos candens bono publico edidit) *Ecclesiasticorum tomis*. Harum vltimarum ætatum insigniora quædam exempla duntaxat adscribam: minoris enim recentiora hæc faciunt aduersarii. Primo ergo, Quod nesciam certum sæculum, hic referam quod ita Glycas *p. 4. Anna*. In historia Ecclesiastica Philonis historici reperitur, *quodam persecutionum priscarum tempore, seniori Ecclesiastico ab Antistite sacris interdictum fuisse. Cum autem senior ille quandam ob causam necessariam alio profectus fuisset, accidit vt ab Ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem obsignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualia peraguntur: cumq; Antistes hæc verba pronunciaret*. Pax vniuersis *sandapila templo excessit, idque non semel, sed bis terue factum. Hinc per quietem Antistiti senior oblatus: Abito, inquit, & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meque vinculis exsoluat. Nam officio me sacro exclusit, ideoq; sacris interesse vobiscum nequeo. Testimonij quidem coronam consecutus sum, sed Dei faciem nõdum conspexi. Quod si me ipse profectus huc non exsoluerit, alius exsoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desiit.*

Digna hoc loco est quæ adscribatur (eo quod superius sæculo X. quo contigit, fuit prætermissa) diuinitus de malo Episcopo sumpta vindicta. *Cum Vdo*

A *Magdeburgens. Episcopus, ne signis quidem ac diuinis vocibus commonitus ab impudicitia sibi tẽperaret, viri religiosi Deum, vt Episcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Ecclesia S. Mauritij Fridericus Canonicus eiusmodi precibus operam daret, vehementioris venti afflatu, omnia quæ in templo erant lumina ex-* B *stingui perspexit, nec multo post duos iuuenes venire, duo candelabra accensis cereis ferentes, et Christum, cum parente eius atq; Apostolis, subsequi. A quibus cum essent vocati sancti homines, quorũ corpora in templo quiescebant: visus est inter eos Mauritius venire, qui lõga atq; graui oratione Vdonem Episcopum accusauit, quem haud multo post Christus* C *nudum adferri à duobus iussit, atq; damnauit. Is autem pugno, ab ipsorum altero, qui eum portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Christianam hostiam, quam in cõmunione eius diei pridie sumpserat, reuomuit in calicẽ, qui altari impositus fuit: atq; securi percusso Vdone, rerũ illarum omnium visio euanuit. Qua re vehementer territus Fridericus, cum ad* D *altare accessisset, calicemq; in eo esse cũ Christiana hostia inspexisset, & simul Episcopum mortuum humi iacentem, alios religiosos viros excitauit, qui ablatum inde Episcopi corpus in agro sepeliuerunt.*] Fulgos. li. 9. exempl. ca. 12. & Ioan. Naucler. 2. p. Gener. 34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos saltus in Galliã E *proficiscerentur, ampliorẽ humana specie virum obuiã habuere, & ab illo mãdatum in hæc verba suscepere: Ludouicũ Sfortiam fratrem meum alloquimini, hasq; illi litteras nomine meo date. Obstupentibus illis et percunctantib⁹ quisnam esset? sese Galeatiũ Sfortiã esse respondit, et mox ab oculis eorum euanuit.*

Illi

Illi Mediolanum properè redierunt, inde Vigleuinum, vbi Maurus degebat. Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumentum erat: O ô ô Ludouice, caue tibi. quoniam Veneti, Gallíq; tuam in perniciem coituri sunt, tuamq; à stirpe rem euersuri. Verum si mihi tria millia aureorũ dederis, dabo operam, vt conciliatis spiritibus sinistra fata auertantur. idq; consecuturum spero, si mihi non aduersatus annueris, Vale. Subscriptio erat, Galeatij fratris tui spiritus. Illud ipsum licet alij, vt commentum irriderent, non tamen multo post Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege Principatu deiectus & captiuus abductus est.] Hactenus oculatus testis Bern. Arlunus *sect.1. Histor. Mediolan.*

Ludouici Alodisii pater Imolæ Dominus, haud diu (inquit Sabellicus) *postquam decesserat, homini à secretis, quem filius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti similis equo insidens cum accipitre apparuit: huicq;, vt filium in hunc ipsum locum postera die venire iuberet, præcepit, quoniam magni momenti res ei prædicturus erat. Ea re audita, Ludouicus tum, quia non credebat, tum quod insidias verebatur, alium pro se misit. Et illa ipsa vmbra, quæ ante apparuerat, obuiam facta, vehementer indoluit, quod filius non venisset: longè enim plura ei dicturam se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iussit, quod transacto XXII. anno, ac præterea vno mense, die quo specifice addito, vrbis imperium, quod obtinebat esset amissurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit, aduenit, adhibita magna cura, ea ipsa nocte, quam patris manes suspectam fecerant, ducis Philippi Mediolanensis confœderati Milites, ad muros penetrarunt, adhibitisque scalis, glacie magna constrictis fossis, vrbem cum ipso Principe cœperunt.*] Sabellicus lib. 1. Exemplorum c. 4.

Francis. Guicciardinus *Histor. lib. 1.* narrat fama vulgatum, spiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonsi Regis ter diuersis noctibus apparuisse, & prima vice mansuetis ac mitibus verbis, posteris vero minabunde & increpãter imperasse, suis Alphonso verbis denunciaret, non esse, cur vana spe seipsum lactaret, vires Francorum sustinendi. statutum enim ac definitum fatali lege, stirpem Aragoniam infinitis casibus iactari, & tandem regno priuari.] Quod vero idem addit Guicciardin. *Se però è lecito tale cose non del tutto disprezzare*, id non de apparitionis, sed de prædictionis fide, addidit, & merito non falsam cernimus.

Franc. Picus Mirand. Comes *in vita Io. Pici patrui* scribit, nõ longo post obitum Io. Pici tempore spectrũ Ioannis apparuisse Hieronymo Sauonarolæ, eique dixisse, torqueri se pœnis expiatoriis; eo quod non satis diligenter & fœcundè, talentum sibi à Deo creditum eruditionis & ingenij, multiplicasset, & quia non quanti par erat, fecisset internas Dei suggestiones inspirationesq; quæ adhortabantur, honestos labores, quos inchoarat non abrumpere, & quæ sibi animo proposuerat, ea instanter operari atq; perficere. Quæ Hieronymus mox in concione proposuit, & omnium precib. Picum commendauit. Cęsar Baronius, de Michaele Mercato seniore testatur, ei cũ Marsilio Ficino, summam intercessisse amicitiam, studiorum consuetudine, & Platonicæ sectæ vinculis arctius colligatam. Accidisse autem aliquando, *vt ex more, quidnam post obitum*

superstit homini, ex eiusdē Platonis sententia, sed non sine tamen trepidatione, deducerent, quæ labantia, fidei Christianæ sacramētis suffulcieda essent, eo enim argumento exstat eiusdem Marsilij, ad ipsum Michaelem Mercatū erudita quidem Epistola de animi & Dei immortalitate. Cum verò inter differendum eorū progressa longius fuisset disputatio, eā ad calcem perductā eo clauserūt corollario, vt iuncta simul dextera pacti fuerint, vter eorum ex hac vita prior decederet, (si liceret) alterū de alterius vitæ statu redderet certiorem. Quibus inter se conuētis, ambo iurati ab inuicem discessere. Interlapso autē haud breui temporis spacio, euenit, vt cùm summo mane idē Michael senior in philosophicis speculationibus vigilaret, ex inopinato strepitum velociter currentis equi, eiusdem q; ad ostium domus cursum sistētis audiret, vocemq; simul Marsilij clamantis. O Michael, ô Michael, vera, vera sunt illa. Ad vocem amici Michael admiratus, assurgens, fenestramq; aperiens, quē audierat, vidit post terga ad cursum iterum acto equo candido, candidatū prosecutus est eum voce, Marsilium, Marsiliū inuocans: prosecutus & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse noui casus stupore affectus, quid de Marsilio esse solicitius perquirendum curauit (degebat ille Florentiæ, vbi diem clausit extremū) inuenitq; eundem illa ipsa hora defunctum, qua eo modo auditus & visus est sibi.] *Sic Bar. Ann. to.5. anno* 412. Prætermitto quæ narrat Bredenb. *l.7. collat. c.11. & 4.6. l. 8. c.12.14.23. &* 4. Adscribo vnū, quod multorum militum grauiū, qui vidisse se sanctè iurabāt, testimonio compertum. Cum annis superioribus admirando illo opere Alex. Farnes. Antuerpiam obsideret: Batauī Angliq;, vt obsessis opem ferrent, & obsessi eodem tempore, vt hostem detinerent, facta eruptione acerrime pugnabant, aggeremq; iam Regio militi ereptum possidebant, securi vt sibi videbantur. Tum à regiis militibus primò paucioribus conspectus prope aggerem Petrus de Paz, Hispanus Tribunus, vir & militarib. & pietatis ornamentis laudatissimus; qui iam mensib. aliquot ante defunctus. visus hic armatus, vt solebat, legionem præcedere, & suis quondam militib. manu aduocatis, sequerentur, vt se, imperare. Indicant primi secundis, hi tertiis, hi sequentibus; vident omnes idem, mirantur animisq; resumptis notum sequuntur ducem: præit ille, & rectà in hostem ducit, fit pugna: sed Bataui in naues compulsi, aggerem Regis reliquere. Hoc momento oppidum munitissimum spe victoriæ, & se tuendi, decidit: Horrendū plane quod hesterna die legi præscriptum Ticino, mense Aprili huius anni 1601. in diœcesis Ticinensis oppidulo, quod Corretto vocatur; cum iusta in templo cuidam notario persoluerentur, repentè è sandapila se cadauer surrexisse, & conuersum ad quēdam cognatum suum; qui funeri intererat; ei dixisse, properaret domū suam, & ibi scripta quædam instrumenta caperet, eaque loco cuidam pio confestim restitueret, propter quæ suppressa ipse defunctus iusta Dei sententia foret inferni suppliciis adiudicatus. Quo dicto iterum caput vti prius reclinauit. Hoc à Deo permissum, vt discerent mortales, quam graues pœnæ scribas huiusmodi perfidos, & piorum legatorum interceptores maneant. Alteram quoq; adscribam historiam spectri (nescio an dæmonis, an ipsius animæ damnatæ) qua memoria digniorem me legisse non cōmemini. prolixitatē narrationis ex litteris Peruanis

uanis an. 1590. collectã, ipsis siue Fran. Bencij, siue Gasp. Spitille verbis commemoratam, spero lectionis voluptas & vtilitas superabit. *Accidit in missione* (illa Itatina) *eidem P. Samaniego res admirabilis, & consideratione digna, cuiq; eo in genere vix contigit similis, quæ etiã eiusdem vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totq; testimonijs cõfirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs personis accepta est, qui oculis & aurib. hauserunt: qui casus euentu infœlix, ideo permissus est (quemadmodum etiam de simili b. quæ in confessione contigerunt, credi potest) vt hic nouus populus discat, qua fide & integritate vti debeat pœnitentiæ sacramento, in quo non paruam sentit difficultatem. Quare etiã Inda, quæ in omniũ oculis legem integræ confessionis violabat, videntibus eisdem punita est & castigata, vt vnius animæ ruina, multarum salus procuraretur. Res igitur quæ accidit est eiusmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiusdam Dominæ huius loci adolescentula decem & sex circiter annorum, quæ bello capta ac baptismo tincta: Catharina vocabatur. In ea cum ætate crescebat libertas, & mores dissoluti, etiamsi non rarò ab hera reprehensa castigaretur, quæ eo peruenit malitiæ, vt cum perditis quibusdã clam consuesceret, nec tamen propterea à confessione abstineret: sed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo depressa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret. sed id fecit non integre, vt & in eadem ægritudine nouem alijs vicibus recedente Sacerdote præsentibus alijs famulis centemptim videbat, hac ferme oratione: Aliud quod agerem, non erat, quàm vt peccata faterer: adiectis etiam turpibus, & inhonestis verbis, quibus offensæ cæteræ singula ad heram referebat, quæ merito Catharinam increpans, tandem vultu & voce mutatus amicè rogauit, quænam illa essent, quæ patri aperire non vellet. narrauit illa non difficulter, adiunxitq; quoties patrem in morbo vocasset, vt se purgaret confessione, stetisse ad leuam quendam Aethiopi similem, qui moneret ne fateretur, quod ea peccata leuissima essent, & nullius momenti, & ex illorum confessione à patre dissolutior haberi posset. A dextra vero manu apparuisse S. Mariam Magdalenam exhortantem, vt quicquid esset liberè euomeret, Accersitum rursum Patrem Domina de omni eo, quod acciderat instruxit, qui modis omnibus tentauit, vt ad integram animæ expiationem induceret, sed frustra: quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatior, ita vt nec nomen Iesu enunciare vellet. Alio etiam tempore cum illi sacram crucifixi imaginem offerrent, vt in eum intueretur, & animo reuolueret Christum, pro nobis cruci affixum, & in cruce mortuum, summa cum indignatione & animi commotione respondit. Iam scio, sed quid vultis faciã? Ad quam hera, vt ad Christũ te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fatẽdo recognoscas. Cui Catharina, obsecro vt mihi desinatis esse molestæ, cũq; hera abscessisset, cœpit amores suos & turpitudinẽ decantare, durauitq; ad dies plures hæc agendi & dicendi ratio, donec quadam nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit. Torqueor & animo angor plurimum ob violatam cõfessionem: & ab ea hora vsq; ad mediam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, & de humatione & sepultura esset cogitatio: sed ad se reuersa accitoq; sacerdote, nihil antiqua fatẽdi consuetudine remisit. Tres post horas, paulò ante quã expiraret, exhortata à seruis, vt

apprehenſa manu cruce & cereo ſacro, A
nomen IESV, inuocaret, reſpondit: Quis
eſt ille IESVS? eum non noui, ac in vl-
tima partem lecti reflexa, ſedensq́ au-
diebatur cum alio quodam, qui tamen o-
culos fugiebat, colloqui. Ac alia ſerua,
quæ eodem in loco ægra decumbebat,
vehementer Dominam rogauit, vt in
diſtinctũ cubiculum transferretur: quod
vt aiebat, laruas quaſdam atras vide-
ret, quibus admodum terrebatur. No- B
cte ea, qua Catharina exſtincta eſt, do-
mus tota tam fœtido ac putri odore per-
fuſa eſt, neceſſarium vt fuerit, cadauer
loco patente & aperto exponere: Do-
minæ etiam frater è cubili brachio ex-
tractus eſt. Ancilla quædam in hume-
ris veluti calce percuſſa eſt, pertulitque
aliquot dies eius læſionis ſigna. Equus
manſuetiſsimus alioquin, actis in mu-
rum calcibus huc & illuc diſcurrens to- C
ta nocte inſaniit. Idem fecerunt & ca-
nes multa diſcurſione & latratu. Hu-
mano iam corpore, cùm ex ancillis quæ-
dam locum intraſſet, in quo Catharina
decubuerat, nemine conſpecto, ſenſit in
ſe vas quoddam, quod tabulatis impoſi-
tum erat, iaci. Maior præterea pars hu-
ius vrbis vidit multo crepitu & ſonitu
huc & illuc plurimos lateres & tegulas,
etiam ad duo millia paſſuum proiici; non D
quod in palatio vllus, ſit later vel te-
gula, cum, vt pleraq́ huius vrbis ædifi-
cia omnia palma tegatur. Ancilla alia
ſpectantibus multis pede protracta fuit
longiſsimè, etiamſi quæ traheret, non vi-
deretur. Septimo Octobris cum quædam
ſerua veſtiarium eſſet ingreſſa, vt inde
veſtem aliquam ſibi ſumeret, vidit Ca-
tharinam erigentem ſeſe in pedes: vt vas
quoddam arriperet, fugiente illa tanto E
impetu vas in murum impulit, vt in mil-
le partes frangeretur. Die inſequenti ve-
ſtiario annexa fuit crucis imago char-

tacea, quæ vno impetu à muro auulſa in
conſpectu omnium tres in partes diſtra-
cta eſt. Eodem die cum in horto Domi-
na cœnaret, medius later lanci iniectus
totam cœnam euertit: cuius filius anno-
rum quatuor, eo ipſo tempore clamare
cœpit, Matercula, Matercula, Cathari-
na me præfocat, appenſiſque ad collum
Sanctorum exuuiis ab ea pœna liberatus
fuit. Hæc Dominam coegerunt vt ædes
mutaret, & in conſobrinæ domum ſe re-
ciperet, relictis ancillis quibuſdam ædiũ
cuſtodibus. Decimo dicti menſis, cum ex
ancillis aliqua in officinam diſpenſato-
ris iuiſſet, ſenſit ſe ter à Catharina vo-
cari: quam timore nimio dilapſam ex-
hortatæ ſunt cæteræ, vt inuocato Domi-
ni noſtri auxilio, cereoque ſacro accenſo
regrederetur: aſſumptis duabus, quæ cæ-
teris animoſiores videbantur, ſecurè re-
diit, qua defuncta monuit, vt dimiſsis a-
liis, cereo abiecto, quod pœnam inferret,
ſola perſiſteret. Emittebat Catharina
ex omnibus corporis iuncturis flammas,
incredibili cum fœtore. Caput cum pe-
dibus ardebat, cincta erat veluti ignita
faſcia octo aut decem digitos lata, quæ in
terram vſq́ protendebatur, videbatur-
que libidinis & admiſſæ turpitudinis pœ-
na & caſtigatio quædam. Viſo hoc ſpe-
ctro tremere & exalbeſcere cœpit ſer-
ua. ad quam infelix defuncta, accede
huc. Quoties ego te euocaui? Reſpondit
ſerua penè examinis: Bone Ieſu, quis non
horreat te viſa? Quæ cum diceret, in
eundem locum deſcendit formoſiſsimus
puer albis veſtibus, qui ſeruam hortatus
eſt, vt poſito timore forti eſſet animo,
notaretq́ diligenter, quæ à Catharina
acciperet, vt in alios euulgaret, ac ſi-
mulatq́ ab hoc loco abſceſsiſſet, confeſ-
ſione maculas omnes expiaret. Tum hæc
in verba Catharina: Scias inferno me
mancipatam, & grauiſsimis ſubiectam

pœnis, quod eum Sacerdoti aduoluerer, vt peccata faterer, leuissima tãta referrem, cuiusmodi sunt, quod garrula essem & loquax, in ira procliuis, & id genus alia, silentio vero inuoluerem libidines, & consuetos cum adolescentib⁹ congressus. Tu igitur disce bene confiteri, & nullum crimen tacere. Horumq; vos cõmoneo, quod ita mihi imperatum sit, cogarq; aliorum in exemplum hæc verbis aperire. Iam pulsus ad salutãdam Deiparam virginem audiebatur: defuncta mox in angulum quendam secedit & euanescit. Angelus vero (angelum enim fuisse, quem viderat puerum, credebat famula) abire ad suos famula iubet, & quod fecit.] Placuit hanc omni fide cõtestatam historiam vltimo loco ponere, quod in ea omnes apparitionũ species concurrant, Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenę, dæmonis in specie Æthiopis, animæ damnatæ in assumpto corpore, vt arbitror non suo, sed aereo ad sui corporis speciem efformato. Habent Athei quod rideant, si nolunt resipiscere, de pęnis inferni & animarum immortalitate. habent Caluinistæ de cereis benedictis, de Sanctorum reliquiis, de confessionis auricularis integritate, eiusq; necessitate. quid dicent? cõfictum id à Iesuitis. qui potest, quod à cunctis hodie, locis illis queat confutari, si confictum foret? Nolunt credere? eant, & audiant videantq;, Mulierculárum commenta inquient? credo, lateres & tegulæ, longinquis locis allatæ & dispersæ, quæ cunctus populus vidit, istis imaginationis opa sunt. extracti lecto viri, videntibus aliis solo allisa & per humum raptata mulier, somnia, illisa parieti vasa, & in partes innumeras confracta, somnia fuere. Sed grandiorum malitia ad hæc fingenda spargendaq; valuit: quid pueri quadriennis innocentia? doli capax illa non est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix nota & mortua mentiatur, vel reliquiarum appẽsione metum fictum ponat. Quã vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat qui Catharinę crimen & laudant, & imitantur, confessionis sacra mysteria in histrioniam hypocrisim vertentes, & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis nubem testium, gradinemque copiosum exemplorum, quibus labrusceta, & vrticeta Nouatorum radicitus vellatis, cõfringatis, calcetisq;. Illud vnicum propono. perpẽdite vos diligenter, vtrum æquius tutiusq; credere, primæ & secundæ Synodi Nycenæ patribus, Græcis Latinisque Ecclesiæ Doctoribus, sexcentis aliis grauissimis Theologis, & probatæ fidei Historicis, & omnium sæculorum sexdecim receptæ sententiæ, an nouissimi sæculi procacibus quibusdam, iisque perpaucis, de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunensis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus posse, negant Deum id vnquam pmittere, illi cõtra vtrumque, vt audiuistis affirmant, vel disertis verbis, vel allatis exemplis quæ nunquam recitassent, nisi vera credidissent. Scaurianum plane iudicium est. magnificum illud & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Maxi. *lib.* 3. legistis. *Varius* (inquiebat) *Sucronensis, Aemilium Scaurum, regia mercede correptum, imperium Romanum prodidisse ait: Aemilius Scaurus Princeps Senatus huic negat se culpæ affinem esse. cui credetis?*] Pari ergo nunc ratiocinatione, Sanniones nostri temporis, Momi dicaces, Ecclesiæ pestes, apparitiones spirituum negant & subsannant: fa-

tentur aliquas & in honore habent, Sancti, & orthodoxi patres, orbis Doctores, Asiatici, Aphricani, Europæi quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores asserunt, nullas vnquam visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ: quæ columna veritatis est, centuriones & Euangelii præcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternæ vberibus suxerunt, vnanimi consensu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus: Ecclesiasticæ monumentis historiæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ scripturæ tabulis consignatas, & de manu in manum per omnes Ecclesiæ ætates traditas, conseruatasque: Nonne temerarium contra niti, flagitiosum repugnare, impium atque blasphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendacii vel stoliditatis ea eorumque auctores accusare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, complexus abiice, abiectam conculca & execrare. Quid mendacii accusare, nisi falsa pro veris obtrusa dictitare? quid stoliditatem ascribere, si non causari: adeo tot grauissimos, sapientissimos, sanctissimos viros, fuisse væcordes, vt inanibus næniis se passi fuerint ludificari, & pro historiis fabellas aniles receperint? hæc aduersariorum modestia est.

SECTIO VI.

SEd ratione fortassis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendũ impelluntur. Examinandas ipsorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica & discute.

In Italia (inquit Philipp. Melancht. in Manly Calendario) habent impurissimas & obscænas fabulas de Maria, quæ apparuit Monachis) bellum dictũ & mendacissimo dignum scurra. Habet Asia & Aphrica, habet & Hispania, & Germania, Deiparæ sacratissimæ apparitiones, vt doctum. habet non sola Italia, & eas ab omni obscænitate & impuritate tam remotas, quam à fidei puritate Melanchton, quam à morum & vitæ castitate ac sanctimonia fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulæ vocari possunt, quas omni æuo grauissimi scriptores & sanctissimi viri, publicis testimoniis consignarunt; quas Ecclesiasticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis & Io. Riuii modestia fuit, tot sæculis probatas Sanctorum apparitiones, anilia censere deliramenta, &, cum ipsi essent homines ineptissimi, Diuum Gregorium Papam ineptum vocitare, addunt vanitatem impudentiæ, cum multa falsa & inania pueriliter, sine iudicio, & fallaciter, sine candore, congerunt, & quorundam priuatos abusus & stultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent. quasi non rebus verissimis & optimis, hoc sit adnatum, vt obnoxiæ sint fuco, & hominum dæmonumque dolis atque malitiæ expositæ, in multorum praue vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit, quid vino salutarius? plures tamen ebrietas, quam gladius necauit. quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? discretio ergo & prudentia necessariæ, vt veras à falsis

discer-

discernamus: non vero licet, propter falsas, veris fidem derogare. A

Marbachius negat vllas veras: nisi Christi & Angelorum reperiri, cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis iniicit? cur his eos compedibus & manicis ligat: cur in hunc neruum compingit, homo propter multiplices blasphemias B neruo dignissimus propter transfugium, compedibus vinciendus, & propter amentiam atque furorem, totus vinculis quadrupes constringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paulo verisimiliora, quædam quibus probare conantur, nullum esse Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) C quædam quibus respondebo, tractationi accommodata. Quid inquiunt Augustino respondeas, qui non obscure, viuentium rebus animas defunctorum negat interesse: alioquin sibi matris optime conspectum nulla nocte defuturum! [*d. libr. de cura pro mort. supr. citato.*] Quid Athanasio *a*, Chrysostomo *b* Theophi- D lacto *c*, Tertulliano *d*, censentibus hæc esse commenta dæmonum, qui se suffragiis nostris indigere, & ex purgatorio, via alta atque ardua, fingunt aduenire? Addunt scriptura. Nam is *qui descendit ad inferos non amplius ascendit,* Iob *e*. Psalmistæ *f homo est spiritus vadens & nō rediens: puluis est, & postquā semel desflorvit dicitur suum locum* E *non amplius recognoscere*, quo igitur pacto queat redire: alibi dicimur *g omnes mori & sicut aquæ dilabi.* quis dilapsas ad fontem reuocet? DD. Petrus & Paulus *h* mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abraham *i* Chaos quantum interiacet, à mortuis posse transmitti, & idcirco illos nec mittendos, vt viuis renuncient, q̃ illic geruntur. Quo pacto si nec per se queunt, nec à Deo mittuntur: mortalibꝰ apparebunt? Hæc summa argumentorum, quæ momēti alicuius. Sed reuera hoc est abuti scripturis, & Patrum dicta calumniari. Non negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos posse, vel solere, sed tūc mittere abnuebat. *Chaos* illud hiatum maximū atq; impermeabilem significat, quem sine Dei permissione nullus transire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili constitutum est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire. Dei quoque lex sanxit, nec damnatorum beatis vllam esse condolentiam (huc D. Gregor. iter istud imperuium retulit) nec sortis vllam esse commutationem, vel meritorum vllum consortium inter illos (huc Ambros. & alii retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed *somnus* ille mortem significat, & *dormire* est mortuū esse. phrasis ista Græcorum fuit vnde & sepulcreta, vocant κοιμητήρια hoc est dormitoria, & Homerus, de virga illa Mercurii loquens, qua putabant eum mortuos suscitare, mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obscurius & deterius vertit Maro, *Lumina morte resignat.* Hebræi etiam *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) si ergo dormire Lauathero, est in nullius conspectum vnquam venire: vbi fides resurrectionis? dormie-

a q. 39. in script.
b hom. 29. in 8. c. Matth.
c in d. c. 8.
d l. de anima.
e c. 7. v. 9.
f Ps. 77. v. 39 & 103. v. 15. & 16.
g 2. Re. 14. v. 14.
h 1. Pet. 3. a. 1. Thes 4 v. 13.
i Luc. 16. v. 26.

bant Moses, Samuel, Ieremias & Onias, apparuerunt tamen. Sed *oēs sicut aquæ dilabimur, puluis sumus*, & quasi in auras dispergimur. Tibi vero, Lector quisquis his fulcris innitere, edico, te moneo, discaueas, ne huiusmodi rationibus vtare. nam si quid probent, eadem opera probent ne resurrectionem quidem vnquam fore. dilapsæ semel aquæ nunquam redeunt, amnes aspice: num nos nunquam redituri? Potius ergo fatendum his & similibus locis, nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quam vitæ nostræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Augustinus & Angelomus annotarunt. Psaltes Regius negat *à mortuo amplius locum suum cognosci*. vbi aduerte nullum omnino patrum, ne quenquam ante Lutherum, sic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quam cito, tam vere, de tam nouitio commento, Nouatorem, queas agnoscere. Quatuor inuenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipsius mortalitatem colligit, alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine resurgente non amplius resurgere. isti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haraz*. Duæ Patrum expositiones sunt plane tropologicæ, vt Arnobii hic, de diuitiis, & alia Barsilii (*de pœnitent.*) Hominem semel in peccatum lapsum, non posse sine Dei gratia, vi sua exsurgere. Tertia est volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, sed de toto hoc orbe sublunari, in quem, egressa semel de habitaculo corporis anima, nequit sine speciali DEI permissione redire: sic innominatus, sed pereruditus psalmorum interpres. Quarta est Apollinaris, & Euthymii, sensum esse, scire Deum & cognoscere humanæ naturæ conditionem, & interitus nostri accelerationem, qui nati mox denasci incipiamus: & cum nobis semel occiderit breuis lux, & vitæ flos iste emarcuerit, haud posse abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum istud animæ atque corporis semel dissolutum rursus colligari, neque animam nostram, postquam venti instar semel euolarit, vltra corpus suū agnoscere, vt illud subeat ac possideat. Nam in ipsa resurrectione, beati illud iam splendidum & incorruptibile deprehendent: damnati, fœdum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam vero damnati quam beati, angelica opera, Dei nutu, illud sunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipsis amicis, qui post animæ recessum, corpus amplius non agnoscunt, sed detestantur? & hi more Hebræo *suum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius sententię P. Emanuel Saa. Quid? quod Diuus Hieronym. secutus Hebræam phrasim, eandem vertit, *non cognoscet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphras. Chaldæus, & Vatablus sequuntur, & sic locutus ante fuerat Beat. Iob. capit. 7. vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt, hac prorsus sententia, mortui memoriam interituram, quasi non fuisset: vel superstites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquam nisi per reuelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem sententiam nihil habere virium, est omnino clarissimum. Minus etiam obstat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens*. nam quod præcessit *quia caro sunt*, id

A apertè indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ cum ad deteriora semper vergat, à malo tamen ad bonum, per se nequit redire: vel, quod magis placet, agi, de homine corruptibili, qui, cum ad mortem Pegaseo gradu properet; à morte ad vitam retrogredi, virtute non potest sua. D. Iobi verba, *Sic qui descendit ad inferos, non ascendet nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet* **B** *eum amplius locus eius*: eundem planè sensum habent, quem illa Dauidis paulò prius explicata. Belle quoque Dionysius exponit, animam quæ ad inferos descendit in pristinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire. *quamuis* (verba sunt eius) *miraculose id fieri possit, sæpeq; factum sit.*] Et illo senior D. Thomas ibidem disertè tradit, **C** Iob locutum de eo, quod secundum cursum naturæ fit, non de eo, quod agitur miraculose. En aduersariorum tela, ex scripturæ pharetra. Plus fortaßis fiduciæ in Patribus, plus suppetiarum? nihil vtique minus calumniosa vtiq; tota illa testificatio, quæ Rhemniæ legis, vlla si se lege teneri paterentur, non effugeret inustionem. Miror Augustinum nobis obijci, cuius sententiam ex eo **D** dem libro audiuisti, non ambigue ceruicosos istos condemnantem. Vult ille quidem plerumq; angelicas esse operationes; sed addit spiritus etiam aliquando αὐτοπροσώπως ad viuos mitti. Negat eosdē arbitratu suo redire posse, citra Dei voluntatem: alioquin sibi matrem cōtinuo adfuturam: sed nutu Dei aliquando redijsse, profitetur, & exemplis confirmat. **E** Athanasium producunt in pugnam, sed laruatum: Anastasius enim ille Nicænus est, non Athanasius. eius diuidenda auctoritas.

Nam quæ ab illo *quæst.* 11. dicuntur, leni brachio in aduersarios retorserim. negat spiritus apparere, fretus Dauidis testimonio, de quo nos iam copiose. addit hæc verba: *De animabus enim Sanctorum non est dubitandum. nam & post mortem & in iudicij die cognoscent omnia.*] vnde sic possumus ratiocinari: si beatorum animæ cognoscūt omnia post mortem, locum igitur & suum cognoscūt: si locum suum; permittente Deo, ad illum redire possunt. idcirco enim damnatorū animas negauit redire posse, quia locum suum non cognoscunt. de animabus enim his tantùm accepit verba Dauidis, non de omnibus, vt Lauatherus. Q. *vero* 8. non adimit omnem illis simplicitus reditum (nam hoc Scripturæ sacræ refragaretur) sed negat à Deo remitti, vt humanæ curiositati satisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæresim viguisse contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri, & malis deinde carminibus ad hominum obsequia & responsa dāda compelli. Huic dementiæ se summa vi Patres opposuerunt, & vesaniam illam sedulò confutarunt. In his sane diligens Isidorus *lib.* 2. *Etymolog. c.* 8. & os aureum Ioannes Constantinop. *homil.* 2. *de Lazaro, & hom.* 4. *in Lucam*, vbi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti sic dæmonum fraudibus materia subtrahatur. qui dicit non permitti multos, nonne de nonnullis, licet paucis, fatetur? adimit etiam facultatem redeundi curiosarum narratiuncularum gratia, absolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam, non tollit? quin apertè potius *hom.* 29. *in Matthæū.* scribit, *spontè sua*

redire non posse. cur adderet (*spontè sua*) si nec diuina voluntate possent redire? Nec aliud agebat Theophylac. *in cap.* 8. *Matth.* cum testatur dæmones quoddam dogma instituere voluisse, de vagatione animarum in hoc orbe; cui minime sit assentiendum, quoniam animæ corpore egressæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ, quibus verbis negat spiritus pro arbitrio ἐν τῷ κόσμῳ (sic loquitur) πλανᾶσθαι, quoniam certis mansionibus statim assignantur, impugnat enim eundem errorem, quem Chrysostomus; & vterque nobiscum, vt docui, sensit. Denique Septimius Tertullianus etiam illud Gentilium, de præuentis immatura morte, figmentum plane poëticum, & forte Platonicum, reiicit, & docet nec illorum *anima vagari, donec reliquatio compleatur ætatum.* hancq; ille licentiam poetarum, cum Magorum audaciâ, iactantium inanem suam animas eliciendi potentiam; & cum insomniorum fallacia, quę Manes falsa soliti immittere, comparans, merito refellit. Verum & ipse addit, Dei virtutem quasdam animas reuocasse in documenta iuris sui. Sic scriptum ab eo inuenias extremo de Animâ libro. Sic ergo neq; S. S. neq; patres, neq; ratio; sed sola temeritas, nouandi cacoethes, & vetustati detrahendi, Catholicisq; conuitiandi libido. Aduersariis suffragantur.

SECTIO VII.

SIt 2. Conclusio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis ostendere.* hæc est sententia Tertullian. *lib. de anima, cap. penul.* D. Isidori *lib.* 8. *Etymol.* Chrys. & Augusti, quos citat & sequitur D. Thom. 1. *p. q.* 117. *a.* 4. *ad* 2. Guilh. Paris. *p. vlt. de vniuers, c.* 24. Victor. *de magia n.* 17. & fuse docet nuperus scriptor Alfonsus Mendoza Quodlib. Scholast. q. 5. ratio est, quia Sanctorũ animæ in manu Dei sunt, & soli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus sinere egredi, sinu nutu Dei, sine quo nec ipse id potest: quod ipsum etiam habet locum, in ijs quæ expiantur. Ideo solent ipsi has vices subire dæmones; qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblicus *lib. de myster. Aegyptior.* Neq; id mirandum, cum in Angelum quoque lucis se transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiscis, cum illic degerem scio accidisse, imo & in ipsum Christum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his sequitur primò, prorsus esse superstitiosum, quod ex quorundam delira opinione retulit Ananias *a* animas eorum, quibus exspirantibus dexteram porrexerint, & vicissim porrectam receperint, ipsis post obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel scripto, vel non scripto Dei verbo, nec historiarum verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundò sequitur non esse temerè imitandum quod olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburg. in Sum. Conf. *l.* 1. *tit.* 11. *q.* 23. secundum se consideratum, dicit non esse damnandum de peccato, non enim negant D. Tho. & ipse, & qui eos sequitur Beezius *in præcept.* periculosum esse, & tales vt plurimum se deludendos dęmoni propinare, & illi subiacere comminationi, *Qui amat periculum, peribit in eo,* ideo prudenter Ciruelus *libr.* 3. *de superstit. cap.* 11. reprehendit illos, qui cum inuicem paciscuntur, vt (si permittatur)

a lib. 3. de nat. dæmõ.

is, qui

is, qui prior morietur, viuo appareat, cumque de suo statu faciat certiorem. Scio id Deum permisisse aliquando, vt audiuisti de Marsilio Ficino; & de San. Lutgardi legitur *libr. 2. vitæ eius, tomo 3. Sury, in Iunio*, & apud Dominicanos Zamoranos accidisse olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorita hoc pactum inierat. moritur Minorita, & post dies aliquot B apparet stipulatori mensas sternenti; & (ait) se expiatorium circumgestare ignem. Et ad cruciatus sui indicium, manum mensæ ligneæ crassæ impressit, eamque altè admodum combussit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) testib. superesse manus mensæ inustæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum Frat. Anton. Senensis, vt de C re nihil sit dubitandum. Quando Deus redire permittit, maioris boni id caussa permittit: vt plurimum Behemoth hanc agit Personam. Pactio ipsa vix fieri potest, vt curiositatis peccato vacet. præstat salutem suam semper cum pauore & spe operari. Eadem B. Lutgardis cum iussisset cuidam moniali, vt si prior moreretur, eam viseret, addidit, vt primum diceret: *Benedicite*, D *orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, ne* (inquit) *diabolus suo more aliquod figmentum adducat.*] *dict. l. 2.* Si hoc illa sancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio ex his, posse facilius discerni variorum & multiformium spectrorum illusiones, quas dæmones E obiicere solent, de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, siue de spectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias esse illusionum causas, & varia dæmonum genera. Patet primum quia multa habentur pro spectris, quæ naturalia sunt, vel artificialia, item quæ sensuum vitio, aut imbecillitate vitiatæ phantasiæ talia videntur esse, cum non sint qualia videntur. de singulis, Petrum Leloyherium, *b* in plerisque secuti videamus. Naturalia sunt & decipere tamen aptissima, ignes illi fatui, de quibus egimus superius: item insulæ natitantes: quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures, quales etiam in Italia, & alibi celebrant veteres scriptores, *c* in lacu Vadimonis Cecubo; & Reatino: vt sunt etiam arbores & siluæ radicitus euulsæ, & classis speciem in mari præbentes, teste Plinio Seniore: *d* vt, ligna putrida nocte lucentia: vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, sed maius, instar Scarabæi, quod etsi toto corpore luceat, oculis tamen maximè, qui pro corpusculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere & scribere soleant. Coculium vocant, micat luce quaternarum stellularum, quarum si quis pinguedine manus & faciem inungat, ardens & formidabile spectrum apparet. *Sic Chieza pag. 2. Hist. Perua. cap. 30.* Item vapores variis formis conformati, quales illi, quos Sylla vidit hircorum similitudine capitibus apud Epheum concurrere, *e* & similia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem causa Diodorus

b libr. 1. de spectris c. 6. 7. 8. & 9.

c Aristo. de admir. audition. Tit. Liuius l. 9. Senec. li. 3. Nat. quæst. & Plin Iun. lib. 8. epist. 20. & Seni. lib. 2. Natr. hist. c. 95.

d l. 16. Nat. hist. c. 1.

e Plutarch. in Sylla.

f libr. 4. Bibliothec.

Siculus scribit contingere, *f* digna lectu. Talia quoq; (si à visu, ad auditum lubet transire) sunt admiranda quædam sonorum, vt Echus in locis diuersis, quæ & notauimus Commentar. in Senecæ tragœdias, decipere nonnullos testatur Cardanus *l.18. de subtilitat.* item sonus statuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus; & muri Megarensis, de quo *in Atticis* Pausanias; & cauerna Britannica, de qua Clemens Alexan. *l. 6. Strom.* fors, an D. Patricij antrum? item prælij ac victoriæ voces, apud tres Persicos montes, de quibus idem Clemens. Mirifici quoque interdum soni nati ex vterinis suffocationibus, imperitis medicis imponunt. *quando* ait Corn. Gemma li.1. Cosmocrit. c.7.) *à venenato spiritu inflatæ arteriæ, diductæq; in amplitudinē, secundum longitudinem contrahuntur: vnde necesse sit aliquando mulierem strangulari: vnde & voces mirandas ex imis visceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc serpentum sibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis spiritus proportione casus effingit.*]

Vt naturalia sic & artificialia quandoque decipiunt, & pro spectris habentur: vt erant *αὐτόματα* Dædali, de quibus Aristoteles *libr. 1. de anima, & libr. 1. Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boëtij, de quibus superius actum; & nostris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem; & Parisiis, triremis argentea, quam remiges, eiusdem materiæ, & impellebant, & sistebant & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

*Intonat erranti digito, * pedibusque trabali*
Vecte laborantes in carmina concitat vndas.

Sic correxit Leloyer. pro penitusq;

Et de quibus iam exstant Heronis libri. Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus *lib. de Varietat. rerum.* & Baptist. Porta. *lib. de magia naturali*, quanquam verè in his omnibus, rerum quibus vtuntur natura ad artificium adfert vim maximam: vt & in naturalibus illis prioribus, sæpe accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis propriè pertinēt artificiosę voces quorundam; quibus cum sint præsentes, voces simulant absentium, vel cum ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, sicque voces dæmonum vel Angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, Angelorum vel animarū voces simulant; quale quid de Bonifacio octauo circumfertur apud Nauclerum, Masseum, & alios. Item qui simulant se animas maritorum defunctorum, & sic suadent viduis, vt sibi nubant. noui, qui hoc Louanij factitarat: & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius cap.7. Sic apud Boetium Scotiæ Rex Kennethus, Pictos, à quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus sui dormiētes, immisit seruos indutos squammis lucentibus, & manu tenentes hastas ex ramis putridis noctu lucere solitis; qui illos ad pugnā fortiter ineundam hortarentur: se à Deo missos Victoriæ sponsores. Angelos illi credidere, & animosè Pictos aggressi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vsi canceris vel testudinibus, ijsque cum candelulis affixis, in cæmiteriis, non semel ignitorum spectrorum speciem præbuere. quare nonnulli suspicantur

a in Hym. Mercur.

ab Homero *a* testudini tributum nomē armaturæ fallacis ἐπηλυσίης αἴχμα. Sic etiam Abderitani iuuenes, cum spectrorum schema, conati sunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus *in Philospeude*. Sunt in recentiorum libris, vt Boccatii Decamerone, & similibus, exempla plurima, sed me magis capiūt antiqua. in fabulis tale quid comminiscitur Mostellariæ Plauti seruulus, tale quid narrat Æschynes orator *b*, à Cimone Atheniensi factum, qui se Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Iosephus *c* factitatum à Mundo, vt deciperet Paulinam, fingente se Anubim: tale quid à Tyranno Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnum, vt libere matronas nobiles mœcharetur, nos docet Ruffinus *d*, & meminit eiusdem facinoris D. Cyrillus Alexandr. *contra Iulianum lib. 7.*

b epist. 10.

c li. 18. antiq. c. 4.

d lib. 11. hi. c. 25.

Et Nectanabus Ægyptius Magus se in Iouis Hammonis effigiem transformans, Olympiadem Philippi vxorem decepit, & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit: vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Iosephus Gorionides *lib. 2. Histor. Iudai. ca. 6.* & laudat auctores, Ægyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Cappadocem, & Nicolaum Damascenum:

In his fictionibus, cum stuprum accedit, peccatum grauius est quam in stupro simplici, & grauius puniendum: cum furti causa fit, puniendum pœna directariorum *l. saccularij. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quam metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æstimanda: ex genere suo, puto Mortale peccatum: & pœna est arbitraria, fustigationis puta: &, si mors secuta, exilii perpetui. *argu. l. 4. §. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. infiniti. §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. vlt. & l. vlti. D. de extraord. crimin. voluere post gloss. in l. si quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legum Mosis & Iurisconsf. & Leloyer. supra fol. 173.* nec puto idoneam excusationis causam amorem præbere, nec tutum satis esse *consf.* 101. Oldradi, optimi alias consiliarii.

Sensuum alterationem vitiumq́ue, falso visorum, vel alio sensu perceptorum spectrorum, causam non raram esse, docet idem Leloyerius *cap.* 8. exemplo ebriorum, de quibus optime D. Ambros. *e*, *Hinc* (ait) *vanæ imagines ebrijs, incerti visus, instabilis gressus: vmbras transiliunt sæpe, sicut foueas, nutat his cum facie terra, subito erigi & inclinari videtur, et quasi vertatur, timentes in faciem ruunt, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquā maris fluctuantis fragor, & resonantia fluctu littora. Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alij risu soluuntur incondito, alii inconsolabili mœrore deplorant, alii cernunt irrationabiles pauores, vigilantes somniant, dormientes litigant.*] idem, terribilia nempe visa apparere ebriis, Plinius prior affirmarat *f*. Deprauat, more suæ sectæ, Lauatherus S. S. dum sic vult intelligendum illud Salomonis *g*, ebrietatem dissuadentis: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa. Extraneas*, ait ille visiones & apparitiones admirandas, qua in re doctorem habuit Pagninum: qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות Zaroth, quasi vim neutri haberet, & significaret *extranea* h. res extraneas: quod, licet non displicuerit

e li. de Helia & ieiu. c. 16.

f l. 14. c. 22.

g Prou. 23. v. 33.

Iansenio, probum tamen non est. Fœminino enim sensu accipiendum, & quidem non de rebus, sed de mulieribus. Sensus enim, quem D. Hieronym. & Beda secuti, vinum concupiscendi alienas esse causam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, singulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, seu extraneam: quam vocem nec S.S. nec patres simpliciter positam, de alia re, quam de muliere seu scorto accipiunt, vt eodem capit. paulo ante: *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieronym. & alii. Oculorum suffusio facit videri volitantes ante oculos quasi muscas vel saltitantes formicas, vt non sine studiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *libr.* 1. *capit.* 1. *tract.* 8. meminit morbi dicti *halahol*, quo qui affecti, singula putant se videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Aristoteles de quodam qui suammet imaginem siue simulachrum, in aëre sibi, quasi in speculo, propter oculorum vitium, semper obuersari existimabat. idem testatur, eum qui diu in solem oculos intenderit, & oculos alio celeriter auerterit, primo ei cuncta iri visa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa visus recedat. Auditus etiam læsus decipere consueuit, vt fit in iis, qui morbum imaginosum (sic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas statuunt species, vnam notiorem, cui nomen Φρενίτις, quando phantasmata obiiciuntur animo, visili imagine: de qua specie Cornelius Celsus, & Cælius Aurelianus consulendi, & pertinet ea ad phantasiæ vitium. altera species est κορυβαντιασμός, qui visui tollit somnum, auribus indit vitium, quo sibi audire tinnitus & sonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo* Satyra,

Leuisonna mens sonorinas imagines
Adfatur, non vmbrantur somno pupulæ.

Gustus quoque vitiatus ægros mire decipit, vt & odoratus, Polypo, Grauedine, seu κόρυζα, & miro illo catarrho, qui regnabat in Castella. 1581. & multos absumebat, læsus. Verum crebrior & maior deceptio manat à phantasiæ corruptela, quæ aliquando coniuncta est cum Phrenitide, (sic vocatur ea quæ cum febri vehementi est,) aliquando cum Mania (hæc febris expers est, & diuturnior,) aliquando leuicula tantum est febris, nec ad Phrenitim sufficiens *a*. Theophilus medicus cetera prudens, opinabatur cum febriret, prope lectulum tibicines & cornicines assistere, & continue auribus eius cantum insonare: idque, iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat. *b* Sed huic ista tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epist. ad Florum.*

a vide Cels. li. 3. ca. 18.

b Galen. li. de diffe. Sympt. c. 3

——Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor, plausorque theatro:
Cetera qui vitæ seruaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagenæ,
Posset qui rupem & puteum vitare patentem:
Hic vbi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,

Et redit ad sese. Pol me occidistis, amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

A

Abydi simile quid contigisse narrat Aristoteles *in libro de* admirand. audition. Hanc in væsania falsæ opinionis voluptatem, de quodam Thrasyllo, putante naues omnes, quę ad Pyręum appellerent, suas esse fuse testatur Ælianus *lib.4. var. hist.* Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haud scio an quid rarius eo acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum. *Agrigenti domus fuit, cui cognomen* τριήρης, *ab euentu tali. Adolescentes aliquod* [Taurominitani] *illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabant. Mox vti assolet, cum incaluissent vehementius, ita decussi mente sunt, itaq; externati, vt in triremi se opinarentur constitutos, mariq; altius vndabundo hyemen ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tãquam egestis, quæ intus forent, nauigium facturi leuius, vasa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, seu in mare, festinantius iactare adorti sunt, accurrentibus hinc inde qui proiecta diriperent. Insequenti die vbi adfuere magistratus factũ arguentes, cum illi necdum satis edormissent: respondere, se metu mortis præoptasse, quæ in naui forent disperdere, quam fluctibus deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis, qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me coniiciens in imo iacui. Cumq; amplius delirare animaduerterentur. dimittuntur ab ignoscente magistratu, cõmoniti modo grauius, cauerent in reliquum inuitationem eiusmodi brutalem. At illi, velut gratiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tam procellosis vndis portum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) vt seruatoribus in patria statuas surrigemus.* [*Sic Cœlius Rhodig. sed ex Athenæo c.*

B C D E

Hydrophobi aquam fugiunt, eo qđ putant se in illa videre canem à quo admorsi fuere *d*.

Solet autem Diabolus hisce naturalibus morbis sæpe se adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum Diaboli* (ait D. August. *e*) *per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subiicit, infundit se saporib. & quibusdã nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. aliquando crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocose distrahens, vel subsannans ludicris.*]

c Athenęus li. 2. ca. 1. & Cælius li. 17. A. L. c. 2.
d Paul. Ægyneta l. 5. c. 3. & Anthologi. Epigram. Græc. li. 7.
e li. 18. qq.

SECTIO II.

F

SVnt enim dæmonum, vt variæ operationes atq; libidines, sic & varia genera, quod secundo loco nobis erat notatum. Omnes quidẽ immundi, & mali, hominibusque sunt infesti, vt post Chrysippum, & Plutarchum, & Philonem, recte contra Iamblichum Porphyrius *f* & eo melius Minutius *in Octauio*. eos tamẽ à loco Marcus apud Psellum *g* diuidit in sex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, scribens ad Musæum:

f lib. de abstinen. animal.
g de dæm. Natura.

δαιμονὰς οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνυδρίους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους

Dæmones cœlestes, aëreos, aqueos, terrestres, & subterraneos seu Sumanos.

Apud Eusebium lib. 4. de demonstratione ipse Apollo sic canit,

Πῇ μὲν ἐπιχθονίοις, πῇ δ' οὐρανίοις, ποτὶ δ' αἴθρης
Αὐτοῖσιν βασιλεῦσι καὶ ἀέρος ὑγροπόροιο.
Ἠδὲ θαλασσαίοις καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι.
Πάντα γὰρ ἐνδέχεται φύσεως μεστώμασι τῶν δέ.

Partim terrestribus, partim cœlestibus, interdum & ætheris ipsis regibus, & aeris humida permeantis, & marinis, & subterraneis omnibus. Omnia enim capiuntur naturæ plenitudine horum.] cœlestes autem vocat æthereos, siue igneos vt appellat Marcus. Aëreos etiam Plato *h* agnouit, Magices inuentionem illis tribuens. Terrestres Chaldæi cum Zoroastre (vt Psellus exponit) vocant *Feras*, seu *canes terrestres*, in Zoroastris enim Magicis scriptum legimus Σὸν γὰρ ἀγγεῖον θῆρες χθονὸς οἰκήσουσι. *Tuum enim vas bestiæ terræ incolent.* ad quæ Psellus, bestiæ terræ sunt οἱ περὶ γῆν καλινδούμενοι δαίμονες, *qui circa terram oberrant.* cuius interpretationem magis probo, quam Plethonis δύλαι καὶ κνώδαλα, *vermes & omnis generis reptilia viliora.* Idem Magus postea subdit, Ἐκ δ' ἄρα κόλπων γαίης θρώσκουσ' οὔποτ' ἀληθὲς Σῆμα βροτῷ ἀνδρὶ χθόνιοι κύνες δεικνύντες. *Certe ex terræ finibus prodeunt canes terrestres, nunquam signum verum homini mortali demonstrantes:* quos Plethon vult apparere solitos canina vel alia fœda specie iis qui sacris initiantur. Quod licet Zoroaster acceperit de sacris magicis, verum tamen est etiam solere his spectris versari etiam illos, qui prauitate vitæ derelicta religioso cuipiam ordini se addicunt: quod ipsum Leloyherius *i* confirmat testimonio Hebræorum in opere quod inscribunt *Holam Abba:*

h in Phædro.

i libr. 2. de spect. c. 1.

A Idem Athanasius de D. Antonio in eius vita, & similia fere narrans de S. Simeone Treuirensi Euervvinus Abbas *apud Surium primo Iunii*, & alia leguntur in vita S. Norberti, de dæmone vexante initia sanctę plantationis Præmonstratensium (*Surius Iunii 6. vitæ illius ca. 19. 26. & 27.*) Ego possum confirmare eo quod vere accidit, initio ferme nostræ Societatis, instituto collegio à

B P. nostro Ignatio Laureti: & ei prefecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnum superest, & à quo, vt rem verissimam, accepi, ꝗ subdam: Anno 1555. maligni spiritus, modo vnum, modo alium locum magno strepitu infestantes, plerisq; , in quibus nonnulli religiosi instituti tyrones erãt, mirum quantum molestiæ, & inquietis adferrent: Etiam claro die apparebãt, variis

C figuris. Vni dæmon in forma Æthiopis apparuit: & multis illecebris atque persuasionib⁹ verborum conatus fuit à religioso instituto illum auertere: qđ cum irrito labore se facere videret, abiit inhalato diro admodum & virulento fœtore, qui toto illo die perdurauit. Alteri se conspicuum præbens effigie D. Pauli, adhortabať ad sacram

D Epistolarum suarum lectionem atque studium, vt hoc specioso colore, eum ab humaniorum litterarum cura abduceret, sicq; per in obedientiam è religione expelleret: quod & perfecit. Ipsi Oliuerio in atri & ingentis molossi specie obuius, in eumque insiliens, ad terram fere adflixit. Orantibus: vt cogitationem diuerteret, aut abrum-

E peret: instar catti obmurmurantis sese adiunxit non semel, scabellumque cui innitebantuť quatiebat, pulsabatque. Nec lectis quies, nec mensæ refectio, sine infestatione, concedebatur. Crebro varii catelli à quiescentibus le-

A ctulum adſcendere, & tegmina ſubire ſentiebantur: quæ res multos formidine plenos, & ſomno priuabat, & ſtratis expellebat. Prandens quidam, inuiſi hoſtis pugno in latere tam acriter percuſſus fuit, vt confeſtim expalluerit, & ferè retrorſum à ſcamno deiectus ceciderit. Subditorum moleſtia bono Rectori permoleſta erat, tentauit Eccleſiaſtica remedia, quæ oportuna currebant; miſſarum, precum, exorciſmorum, luſtralis aquæ, ſanctarum reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malum plane tolli noluit. Quare ad cõmunem patrem, B. Ignatium Oliuerius recurrit, preces eius & opem in hac moleſtia petit. Ignatius, qua erat animi demiſſione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Eccleſia in ſimilibus vti conſueuit. Hæc, inquam Oliuerius per litteras, omnia iam à nobis curata, tentataque: ſed durat malum, & gliſcit. Quibus acceptis litteris reſpondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius, ipſe vos liberabit: & ego ſerio pro vobis orabo.* Acceptas litteras Rector in coronâ Patrum fratrumque legit, qui tum forte congregati; &, mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum & phantaſmatum infeſtatio, adeò conquieuit; vt nihil huiuſmodi Laureti poſtea fuerit auditum, nihil viſum. Nimirum ſcriptis litteris poſterioribus optimus Pater, pro filijs orare cœpit; & interea, dum Roma Lauretum litteræ perferuntur, exorauit. Hos ergo Zoroaſter vocat *canes terreſtres. canes* vel propter formam aſſumptam, vt Pletho; vel vt Pſellus, quia animarum carnifices ſunt; *Terreſtres vero*, vt ait idem, quia ex cœlo deciderunt, & circa terram volutantur. *καὶ κύνας μὲν τούτους καλεῖ, ὡς τιμωροὺς τῶν ψυχῶν· χθονίους δὲ, ἐξ οὐρανοῦ πεπτωκότας, καὶ καλινδουμένους περὶ τὴν γῆν.* Sic ille in Chaldaicis oraculis.

Verum quia quod Pſellus ſiue Marcus breuiter, id de dæmonum generibus ab eorũ habitatione deductis Trithemius multò copioſius ſcripſit. eius verba *ex libro Quæſtionum ad Maximil. Cæſarem. quæſt.* 5. non pigebit aſcribere multis additis, quæ ad explicationem diſquiſitionemq; Magicam, pertinere iudicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in poteſtate acumineq; ſubtilitatis ab inuicem differunt: ita maleficarum quoque poteſtas non eſt in omnibus vna, ſed in ſingulis, prout dæmonib. concurrunt natura ſubtilioribus vel groſſioribus diuerſa. Multa enim ſunt genera dæmonum, & certis inter ſe gradib. diſtant, ratione locorum, in quæ cadentes à principio ſunt detruſi.*

Primum quidem genus dæmonum appellatur igneum: quod circa ſuperiorem peruagatur aerem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur: ſed continuo ſub regionib. permanentes ſublunaribus, nullum habent cum hominibus in terra commercium. Quod vero ſub luna permaneant Sanctus quoq; teſtatur Auguſtinus in opere, de Agone Chriſtiano, ſic dicens, Dæmones non habitant in cœlo, vbi Sol & ſtellæ ſunt, ſed omnes ſub regione lunari verſantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia eſſe ignita, propterea quod Ariſtoteles confirmauit in fornacibus ardentibus quædam animalia paruula ſæpius viſa volitaſſe pennulis apta, quæ totum æuum ſuũ diuerſantur in igne, quoniam cum igne oriunt, & cum eodem igne extinguuntur, & ad ſuum vnde venerant locum euaneſcentes redeunt.] Diui Auguſtini locus eſt capite tertio, negat tantum D. Auguſtinus dæmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, &

in firmamento: de ignis sphæra nihil addit. ideo ad primum hoc genus probandũ non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleiũ ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora vere tribuebat. Aristoteli deniq; illa animalia non sunt dæmones, sed insecta quædam volatilia ephimera, in fornacibus Cyprijs reperiri solita. Si dæmones ista putauit Apuleius, quomodo censuisset illa cum igne exstingui; aut cum igne oriri; qui dæmones immortales esse, & morti non obnoxios ex sectæ suæ decretis arbitrabatur: fortè hoc volebat incenso igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & exstincta flamma apparere desinere? Sed pergit: *Nulla sunt eis cum maleficis consortia, quoniam cum demorentur in igne, propter subtilitatem suam non possunt corpus gressum siue aereum induere.*] Vana ratio. Si nulla est sphera ignis, vt multi arbitrantur: totum hoc corruit figmentum. si qua est talis sphæra, nondum hinc sequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficis. quia dæmones omnis corporis proprij sunt expertes, vtpote substantiæ merè spirituales; quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aëreæ corporeæ grossiti ei consimiles sunt. & possunt ignei isti, non minus quàm aerei, corpus alienũ inuadere & assumere. Quare vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda est ratio, quam nondum inuenire potui. Et quid necesse hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere: quasi pœnam suam, vbicunque sunt, non circumgestent. Hoc ergo dæmonum genus ego crediderim fictitium, & ab Orpheo *cœleste* vocatum, quia putabat in cœlis degere; alij fortè *igneum* vocant, eo quod in aeris regione superiore manserit.

Secundum genus aereũ dicitur, quod in aere errans nobis propinquo commoratur. Hi quidem possunt ad inferiora descendere, & assumptis de crassiore aere corporibus, quandoq; hominib. apparere. Aera permittẽte Deo sæpius turbant, tonitrua & tempestates concitant, & omnes simul in perniciẽ humani generis conspirant. More hominum affectionibus mouentur passionum, superbia maxime & inuidia, tanguntur q; perturbationibus continuis, & nec solido vestiuntur corpore, nec vno consistunt loco. Nec vnam omnes formã habent, sed plurimas, easq; sæpius mutant, secundũ varietatem affectionum, quibus vel occurrunt maleficarum carminibus euocati, vel impulsi perturbatione ad nocendũ.]

Notandus hic quoq; error & fugiẽdus, dæmonibus vlla omnino esse propria vel adnata corpora, aut vlla visili forma oculis humanis corporeis præditos esse: conspici tantum possunt in forma corporis extrinsecus formati, vel cadaueris assumpti. Pergit.

Habent enim violentum omnino & furiosum morem turbationibus plenum, vnde vehementer malefacti & perturbati repentinas plurimum machinantur insidias, & dum suas agunt incursiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Maleficæ horum dæmonum operatione suffultæ, tanto sunt ad maleficandum potentiores, quãto superiorem ex eorum ordine cõcurrentem fuerint assecutæ.] Hæc omnia verè crediderim. *In vita D. Antonij D. Athanasius aerem plenum esse dixit dæmonibus: quod Mercurius ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præsentia destitui.*] Hoc de sublunari mundo intelligendum, alioquin

falsum esse docet D. Augustin. *d.c.3. de agone Christiano:* & sic accipe, quod subdit, *S. quoq; Præsul Ambrosius dixit: Plenus est mundus sanctarum virtutum, quia est plenus nequitiarum.* Caue à sequentibus, nam more suo falsa veris miscet. *Vnde Platonici dæmones, in aere volantes, in modum densissimæ niuis igniteæ, cupientibus tradidere visibues: si aliquandiu versus cœlum Sole splendente irreuerberatis oculis cõtinuauerint obtutus. Sed nescio an in aere causetur obiectum ex consistentia reali: vel certe oculorum motus interclusus repræsentet imagines falsas: non sine detrimento sensus tamẽ leui, præmissorum accepi experimentum.*] Verè experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento. cuius mater curiositas, pater ignorantia, illusio sensus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum natura visile non existit. vel pueri aduertant, solarem splendorem sic oculos præstrinxisse.

Tertium genus dæmonum terrestrium dicimus, quos prolapsos de cœlo in terram, pro suis demeritis minime dubitamus. Catholici neque de aeris, eo delapsos de cœlo pro suis demeritis, fas sibi ducunt dubitare. *De his sanctissimus præsul & martyr Christi Theophorus quondam Ignatius. in episto. quadam ita scripsit ad Ephesios: nihil melius est, quam pacem habere, in qua omne telum euacuatur aereorum simul & terrestriũ spirituum.*] Vides Beatum Ignatium, igneos illos non agnoscere; & aquaticos (vt arbitror) sub terrestribus comprehendere. De his terrestribus nonnulla iam diximus: addit quædam fusius post illustranda Tritthemius; *Ex his autem dæmonibus alij versantur in siluis, atq; nemoribus: qui venatoribus ponunt insidias: alij vero patulis degunt*

A *in campis, qui nocte aberrare, faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis atq; cauernis: reliqui cæteris minus furiosi ac perturbati, demorari cum hominibus in obscuro delectantur.*] Huc pertinent omnes illæ species, quas paulò post per numeros, quatuordecim, ex variis scriptoribus adducam. vt Faunus, qui & Fatuus & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & O-

B noscelides, de quibus Sozomenus *libro octauo capite sexto*, vbi meminit Gerontii, Diaconi idcirco castigati à Diuo Ambrosio & exauctorati à Nectario; quod affirmaret noctu à se Onuscelidem capite raso apprehensum, & in pistrinum deiectum. Sancti enim viri censuerunt non temerè, hoc illi cum dæmone Onoscelide commercium fuisse: non vero, crudelitatem

C asserentis Onoscelides, damnarunt. Sic enim factum illud Nectarij & Ambrosij accipiendum. De talibus finxit Stellatus, eos sibi in itinere Luna lucente comites adhæsisse Sarracilum, Sathiel, & Ianam; sed poetice, hoc est, mendaciter inducit illos dicẽtes, domicilium sibi esse in Lunæ globo. talis etiam qui apud Alexan. in Genial. dieb. narratur Thomæ monacho visus. Tales etiam

D *Lamiæ*, quam à nocte Hebræi *Lilith* vocant. Tales Ceres, Diana cum sodalibus, Nappææ, Driades, Hamadriades, Trophonius & similes Pseudothei. Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & manium mater Manna, Mantua, Mania, & Manuana, & his similes crediti masculi sexus, Aquili, Sumanes, & Triptes, de quibus Martian. Capella lib. 2. Isidor. in Gloss.

E Arnobius contra Gentes, nos quoque paulò post nonnulla, cum de incolis Spelæorum. Addit? *Non vno ducuntur affectu, sed vario. quoniam alij sunt alij*

minus deprauati, quanquam omnes sint malis perturbationibus pleni. Ex his quidam gaudent solis illusionibus territare homines, alij prædictionibus futurorum in admirationem sui trahere cupiunt audientes, nonnulli vero ad hoc summo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreant, lædant, vel occidant, quod experientia sæpius factum agnouimus. Hinc S. Ioannes Chrysostomus in lib. 3. de prouidentia ad Stagyrium monachum, *omni actione Diabolica potentior est ad nocendum mœroris magnitudo. quia dæmon quoscunq; superat, per mœrorem superat: eum si auferas, nihil à dæmone lædi quisquam poterit.*]

Præclarè hæc omnia, & prudenter: non æquè, quod sequitur statim; *Hoc autem dæmonum genus raro est maleficis familiare, propter inconstantiam affectionum & leuitatem: qua territare multos gaudent potius, quam vnius muliercula subesse imperio.*] Leuicula prorsus ratio, & ex falsò præsuppposito, quod subesse queant, aut subsint: nec illud verum, & vni subesse, & multos territare nihilominus non posse. *Commorantur tamen interdum, & pollicentur vesanis, in vitro, aut crystallo, siue speculo: & carminib. concitati responsa dant mulierculis: & si quis venturus in via eis maledixisset, pronunciant.*] vtiq; post factum, nec morantur in his rebus dæmones, sed duntaxat aliquas functiones illic exercent. *Et hoc* (ait) *maleficarum genus multum differt à reliquis, quia quod illæ maleficio reddunt infirmum, istæ curare pollicentur, verum quia maleficium vt plurimum refellunt maleficio, earũ accessus ab Ecclesia omnibus interdicitur Christianis.*] Hoc verissimum: & hinc apparet diuisum esse regnum Satanæ: & habes causam Vatiniani odij, quod intercedit inter Ariolos seu Veratores, & magos venenarios seu Striges. Hos illi conantur detegere & prodere, hi vicissim illorum vitæ clam insidiantur.

Quartum genus dæmonum denominatur aquaticum: quoniam se humoribus immergens circa fluuios & lacus inhabitat, ira plenum, turbatum, inquietum, & fraudulentum, quod in mari tẽpestates concitat, nauigiaque demergens in profundum, multis vitam aufert in aquis. Et isti dæmones quoties assumunt corpus visibile, in sexu frequentiùs apparent fœmineo: in masculino rariùs videntur, propterea quod in locis versantur humidis, & molliorem vitæ ductum sequuntur, nec virile schema facile cæterorum consuetudine possunt assumere.] Falsa ratio ex falso fundamento naturæ illorum corporeæ. Cur enim ex aqua cæteris elementis mixta, si spiritus sunt, vt sunt, minus ex aëre virile, quàm fœmineum schema componãt? cur nequeant æquè facile cadauer assumere masculum, quam muliebre? *Vnde Naiades, Nereidesq; Nymphas aquarum, non masculino, sed fœminino dudum sexu nominauit antiquitas.*] Verum eadem antiquitas Neptunũ, Nereum, Proteum, Phorcum, Glaucum, Palæmonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanum, Tibrim, &c. masculino sexu nominauit. Nec ad rem, quod addit, *A nostris autem aquaticæ mulieres*, id est, Wasserfrawen/ *communi vocabulo dicuntur.* Sed Teutones Belgæ masculino nomine Neckers compellant: & Cantipratensis *Neptunos*, de quodam addita narratiuncula *lib. 2. de apibus c. 57. p. 11.* Dæmones aquatici fuere, qui pastoribus Peloponensiis prope Paludem, eodem

quo Syracusæ à Saracenis captæ die, id nunciarunt, *Fazellus deca. 2. rer. Sicular. lib. 6.* Huiusmodi etiam dæmonum ministerio, qui peierabat in um lac Paliscorum (qui hodie Naphta dicitur) demergebatur, vt Aristoteles, Diodorus, & Macrobius referunt: & prope Dianæ ad Yhomisum oppidum, fons est in Camarinam influens, cuius si quis olim aqua manib. non castis, vinum diluisset, nulla mixtio consequebatur. In Alesino agro, Caroniæ hodie dicto, fons aliquádo fuit, natura tranquillus, verum insonantibus tibiis exultabundus ad Harmoniç modos eleuabatur, & vltra margines intumescebat, *teste Fazello decad. 1. lib. 1. c. 5.* quæ vel fabulosa fuere, vel non sine cooperatione dęmonum contigere. indicio est, quod desiere. Redeunt verba Tritthemii.

Qui vero habitant in locis ficcioribus & subaridis, quoties hominibus corporaliter apparent visibiles, in viros se transformant.] ne hoc quidem admittẽdum in credulitatem, docet strigum etiam cum succubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamiarum deserticolarum.

Diuersarum quoque species assumũt bestiarum, prout diuersis tanguntur affectionibus. Sancti autem Angeli, quoniam affectione nunquam variantur, vniformiter semper apparẽt in forma virili. Nusquam enim legimus scriptum, quod bonus spiritus, in forma sit visus muliebri, aut bestiæ cuiuscunq; sed semper in specie virili.] Non satis securum hoc vltimum de Angelicis apparitionibus iam ostensum, *supra hoc eodem libro, q. 26. sect. 3, litt. 1. circa fin.* ratio etiam illa de immutabilitate affectionum parum habet soliditatis. Sicut enim Angelus immutabilis est ad malum, sic Diabolus ad bonum: & sicut diabolus circa malum modo in hoc, modo in illud propendet, sic etiam Angelus circa bonum, quare sicut dæmon, vt vni affectioni ad malum certum satisfaciat aliam, vt alteri aliam assumit, quid vetet Angelum, vt diuersos fines bonos attingat, etiam diuersas formas se non indignas assumere? denique videndum, ne quod hic ait nonnihil repugnet, cum arbitrii angelici libertate.

At sæpe visi sunt dæmones circa fluuios & fontes, in specie mulierũ aliquando chorisantes, aliquando capillos more fœminarum explicantes: nonnunquam vero cum hominib. loquentes, & varias ludificationes exercẽtes. Et hoc genus nõ consueuit cum maleficis habere commercium.] consuesse tamen cum hominib. succubarum more indicant veterũ fabulæ, sed nonnullo euentu comprobatæ, de Morgana, Melusina, Alcina, & similibus quas Fatas, seu Feas vocant; de quibus alias plura, *hoc c. v. 14.*

Quintum genus subterraneum dicitur, quod in speluncis & cauernis montiumque remotis concauitatibus demoratur. Et isti dæmones affectione sunt pessimi, eosq; inuadũt maxime, qui puteos & metalla fodiunt, & qui thesauros in terra latentes quærunt, in perniciem humani generis paratissimi. Hiatus efficiunt terræ, ventosq; flammiuomos suscitant, & fundamenta ædificiorũ concutiunt.] hoc genus Apollo apud Euseb. lib. 4. de demonstratione vocat ὑποχθονίους & νερτέρους subterraneos & inferos. An ergo ex hoc, genere Iobi vexator Satanꝰ opinor & illi, qui Salmanticæ & Toleti in spelunca maleficas & curiosas artes adhuc auorum nostrorum memoria docebant. *Noctibus* (subdit) *aliquando de montibus turmatim egressi mirãdas stupendasq; in campis ducunt choreas, & quasi vnius ducis metuentes imperiũ, subito euanescũt ad signũ, & ad sua diuerticula reuertũtur. Interdum nolarũ inter*

eos auditor soni us, & se nonnunquam spiritus hominum vita defunctorum mentiuntur.]De choreis & sonitu vario memorabile exemplum narrat de Atlante monte Plinius *lib.5.natur.hist.c.1.*& Solinus *Polihist.cap.*37.qui hos dæmones vocant *Aegypanes*: choream describit Saxo Grāmaticus & omnigenum dæmonum dat nomina *lib.1.Dan.hist.*

Trux Lemurum *chorus aduehitur, præcepsq; per auras*
Cursitat, & vastos edit ad astra (sonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumque *Caterua*
Manib⁹ *admixta militat ore fero.*
Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæq; *nocentes*
Cum Lamiis *callem participare student.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur iisdem*
Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa subdentur postmodum exempla, cum de Hellequini familia dissseretur. cuius etiam meminit Thom. Cantipratens. *d.li.2.c.49.p.4.* & fortasis eo referendum atque sic emendandum quod Pet. Blesensis de curialibus seu aulicis fera nocte sæpe vagantibus *epistol.*14. vsurpat, *milites Herkelini*, vel *Herleurini*, nam codices omnes diuersam obiiciunt lectionem, nec vlla satis emendata videtur, vt diligenter notatum à P. Ioanne Busæo *in Notis ad eum locum*: cuius tamen coniecturam non tam improbo, quam quid in mentē mihi venerit propono. Huc referenda etiam Frisiæ spectra nocturna, de quibus Cornelius Kēpensis *li.3.de situ Frisiæ c.*31. cuius verba dabo *li.6.* Fortasis etiam ex hoc genere exercitus illi in Hispania visi Sancio cuidam, vt illius ætatis scriptor Petrus Chuniacensis tradidit, cuius verba, etsi hoc loco commode insererentur, relinquam tamen vbi olim exhibui *lib.3.par.1.q.7. Sect.1. versic. vndecimum est. Nihil magis quærunt* (verba sunt Tritthemii) *quam metum hominum & admirationem, vnde habemus compertum, quod simpliciores hominum, quosdam, nonnunquam in sua latibula montium duxerunt, stupenda mirantibus o-*
B *stendentes spectacula, & quasi beatorū ibi sint mansiones, amicos viuorum se mētiuntur.*]Ex huiusmodi ludibriis natæ sunt fabulæ de monte Veneris, cuius mentio apud Pium II. in epist. & speluncæ Sybillæ quam in Ancona describit Antonius de la Sale: & montis Albarum fœminarum, apud Kempensem, & in Brabantia *den Aluinnem berch*, & in Italia de Specu Nursino, & Sibylla illic degente, cuius meminit D. Pius II. *epist.*
C 46. & mira sunt quæ Crespetus ex actis iudiciariis retulit, vnde apparet stupenda excæcatio magorum. Refert *lib. de odio Satanæ disc.6.* quendam Dominicum Mirabellium natione Arpinatē cum Nouerca sua Margaretha Garnier & aliis complicib. Mantæ in Francia captos, & Lutetiam adductos, vna cum libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præsidibus consecrandos.
D Dominicum hunc in iudicio confessū, quod quidam eius socius nomine Scotus, qui diu in Francia vixisset, famosus Necromanticus, & qui coram variis Principibus artis suæ mira experimenta patrarat, & ex iis nō paucos discipulos habuerat, quos nihil rei bonæ docuisset, hunc inquam Scotum accessisse & cōuenisse Sibyllam illam nobilem, quā in specu Nursino Itali ferunt habitare:
E retulisse hanc exiguæ esse staturæ, in sella humili sedere, capillitio soluto & in terram dependente, à qua acceperit librum consecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem inclusum, cu-

ius libri & dæmonis opera posset transferri ad quemcunque vellet locum, dũmodo ventus ei ad eum locum profecturo aduersus non flaret. (*Ride Lector ventus dæmone fortior est? & quæ sequuntur vide mendacia magica.*) Dixit præterea custodes à summo Pontifice locatos, qui summa cura specum custodiunt, ne quis eo posit se conferre, adire, & consulere Sibyllam: nec vllos ad eam peruenire posse exceptis Magiæmystis, qui se norint inuisibiles præstare. idque, quia quando quis cum ea loquitur, siue sit magus, siue nõ sit, per omnia circumquaq; vicina loca horrendæ tẽpestates & fulgura excitantur. q, insinuare voluerit Stellatus *l.2.* his vers.

Homo impius vocat dæmones Deos.

Hos ventos vel Dij aerei vel sidera mittunt.
Sæpe etenim cum thesauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel consecrare libellum,
Vel magico ritu quenquam sibi subdere diuum,
Audiut exortum ventum, subitamq; procellam.

Addit Crespetus has Sibyllas libẽter custodire greges ouium, & inter armẽta versari: ideo pastores citius ad earum cognitionem venire quam alios. non hæc causa est, sed quia opiliones & armentarii solent simpliciores, & hebetiores esse, & ocio abundant: quare dæmonum istorum insidiis magis expositi. Sequitur apud Tritthemium:

Ex his quoque dæmonibus quidam incubones sunt thesaurorum, quos auaritia mortalium in terra abscondit. & ne rursus in vsus perueniant hominum, eos subducunt, furantur, & custodiunt: & quãdoque de loco in locum transportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa semianguineo corpore mulier, de quibus egi su. lib. 2. q. 12. vers. 10. lit. G. & infe. q. 28. in fine.

Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum cõsueuit habere commercium.] huius rei fides sit penes dicẽtem. Addo: his incubonibus thesauricis aiunt præfectum *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere. hunc incantatores fere semper irrito conatu coniurant, & plerumq; cum vitæ vtriusq;, nunquam non cum melioris vitæ amißione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: *propterea quod lucem maxime horrent, & detestatur: quia nec diebus vnquã apparent, nec alio modo corpus, quam de nocte possunt assumere. Hoc est* negotium quod in tenebris perambulat: *genus dæmonum imperscrutabile, ac penitus tenebrosum, paßionibus frigidis agitatum, malitiosum, inquietum & perturbatum, quod occurrentes homines violenter comprimit nocturnis horis, sæpiusque Deo permittente aut flatu quosdam interficit, aut contactu.*] An ex hoc genere fuerit Asmodeus, de quo in Tobiæ legitur Historia, prorsus ambigo. Natam vero hinc opinor Gentilium opinionem, Cerberum & Vmbras nocte vagari: luce autem exorta recludi. *legi possunt, quæ dixi sup. q. 26. sect. 1. litt. B.* Hebræi talem autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Origen. *in 3. Periarchon* secutus fuit: sed contextus satis indicat, & communior Patrũ Græcorum Latinorumq;, traditio habet, bonum Angelum fuisse, Deum repræsentantem. Lucifugos etiã agnoscunt Thargumæi *in Ps. 90. v. 5.* & 6. & innuit Procopius *lib. 2. de bello Persico.* Arbitror ex hoc genere Hecaten fuisse vide quę paulo post dicam hac eadem q. v. 8. litt. G. & H. Ge. 32 v. 25.

Prosequitur Abbas Spanheimensis; *Maleficis non conueni: hoc genus dæmonum neque carminibus arceri potest, quia lucem fugit, & vocẽ hominũ simulque omnem tumultum.*] Non satis firma

hæc eſt ratio, vt negemus lucifugos, vlla cum hominibus habere commercia. nam vera commercii cauſa; nempe offenſa Dei & hominum pernicies: perinde locum habet in hiſce, atque in aliis generibus. Magna enim & acris eſt omnium, & horum (qui, vt dixit, malitia excellunt) odii in Deum & homines vis atque propenſio, cuius quotidie gliſcit incrementum fieri tamen poteſt, vt, ꝑpter quandam moroſitatem, & ab omni conuerſatione auerſionem, ægrius iſti ac rarius, quam alii, pactionib. fœderentur. Nam (vt ſubdit.)

Aereum maxime ad maleficia fœminarum conſueuit occurrere. nam eſt cæteris omnibus magis ſubtile, & audaciſſimæ temeritatis] Noluit opinor negare, quin ad virorum quoque maleficia cõcurrat. quę enim ratio eſſe poteſt, ſi ſunt audaciſsimi, & ſubtiliſsimi, cur viros reformident, quos tamẽ nõ paucos conſtat irretiri? Cur fœminas tantũ ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fœminarum ergo tantum meminit Abbas, quia longe plures ſemper fœminæ in hoc crimine deprehenduntur. de ſtrigatione loquor: nam excantatores ſeu diuinatores plures forte viros reperias.

Terreſtrium quoque nonnulli, vt eſt dictum, maleficis ſubſeruiunt, qui tamen inferiori gradu habiti, maiora illa maleficia inducere minime poſſunt.] Fateor diſparem eſſe dæmonum poteſtatem: ſed nullum eorum puto, quin, ſi Deus permittat, & agrorum fruges perdere, & tempeſtates excitare, & pluuias ciere, & homines veneficiis queat necare. Puto etiam paredrios, & virũculos domeſticos, ex terreſtrium iſtorum genere nõ paucos eſſe. Sed hæc Deus & Angeli norunt: nobis hominibus hac de re nihil certi eſt: ideo dæmonologiã hanc Tritthemii verbis propoſui, nonullaq; inſerui, quæ ſcribenti mihi rectæ philoſophię ratio ſuggerebat. Pergam nunc, & quantum lectio ſcriptorum multiplex iuuabit, ſingula exemplis & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim*, angeli mali, *rashe-galyoth*, capita ſeu principes captiuitatis, *Satanim*, calumniatores, vnde Arabicũ *Satainim*; & *Elilim*, vanitates ſeu ſimulachra, vnde Græcum ἐλελεὺς cognomẽ Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Gręcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, ſpiritus deceptores; ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δαιμαίνειν, quod terrorem incutiant: Latinis hi, de quibus agimus, *Manes, Lares, Genij, Laruæ, Lemures*: Gallis, *Gueliers, Lutins, Gobelins, moynes bourez, loupgaroux*: Italis. *Farfarelli, Mazzaruoli, mazzapengoli*. Hiſpanis, *trazgos, duendes*. Apparuere olim formis, quã nũc plurib., vnde nata fuit illa veterũ multitudo Deorum infernorũ. de Geniis, Lemurib. Laribus, Manibus: iã diximus: de aliis videamus.

Primo, occurrit, *Hecate*, triuiorũ & quadriuiorũ præſes; triplici facie, dextra equi, ſiniſtra canis, media fœminę *a*: hanc cenſebant ſpectrorum immittere terriculamenta *b*, & illa aduentante ſolum tremebat, & thedarum fulgur cernebatur, quod *ſacros ignes*, vocat Seneca: & canibus multis cincta aduentabat, quorum terribiles vlulatus & latratus audiebantur *c*. hanc quando ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonii, *in libro tertio*, cenſuit, *Empuſam*, vocatam: ſed alii diſtinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proſerpina. de canibus Hecates accipio illud ipſiuſmet apud Euſebium, γαῖα δ' ἐμῶν σκυλάκων, δυσφερῶν νέκυος γονιοχθόνει. *Terra vero meorum catulorum atrorũ genus vehit.* Significat enim ſe præcedẽtibus verbis præeſſe dæmonibus æthereis, aereiſq;,

a vide quæ dixi commentar. in Sen. Medeam v. 7 & v. 788 aliter ſeipſam deſcr apud Euſebium in libr. de demonſtratione inde pete.

b vide cõment. eundem in v. 81*a*.

c vide eundem commen. v 8*39*. & ſeq. Loy. [illegible]

iſto addit ſibi terreſtres etiam parere, quos ſacrificantibus magis apparere Zoroaſtres cecinit, ſuperius adductis verbis, initio huius ſectionis.

2. *Pluto*, hunc Græci vocarunt, ἅδην, eo quod mortem in orbem induxerit, ab Hebræo E D. vocatus etiam eſt Plutus, Deus diuitiarum, ſicut & Hebręis ſeu Syris, *Mammona*. ab Ægyptiis dictus, *Serapis*, hoc eſt ardens, à voce Hebræa, *Saraph*. quem alii, *Solem*, contendunt, & ipſiuſmet affirmat apud Macrobium lib. 1. Saturnal. 1. 20. & paulo obſcurius apud Euſebium lib. 5. de demonſtrat.

3. *Charon*, Hebræa origine, iracundum & furore plenum notat: qualem nobis Virg. 6. Æneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci poteſt à *Celebhaarets*, hoc eſt canis terræ: nam dæmones ſic à Zoroaſtre vocari iam docuimus.

5. Erant & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant; qualis ille, παλαμναῖος, Temeſius, qui Temeſam infeſtabat, fingens ſe Politæ à Brutiis occiſi animam; de quo multa Græci *d*: imitabatur ſimia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus.

d Pauſa. in Eliac. & Strab. lib. 6

6. Fuere & admodum truculenti, qui *Alaſtores*, dicti, fortaſsis idem cum Nemeſi Alaſtor. Nam Nemeſim fingebant vltricem ſcelerum & hoc officium Alaſtori tribuit Origenes, *contra Celſum*, vocans eum, *Azazel*, & Zoroaſter vocans, *Carnificem*, & Scholiaſt. Euripidis, *in Medea*, ideo dictum cenſet quod nihil ſcelerum eum lateat; ὅτι οὐκ ἔστι λαθεῖν. ego potius, quia nihil eum fugit aut latet eorum, quæ Deus permittit, perdere ac deſtruere. Fortaſsis hic eſt ille, *exterminator*, de quo in Apocal. *e* rex ille locuſtarum angelus abyſsi, cui nomen Hebraice, *Abbaddon*. Græ-

e c. 9. v. 11.

A ce Apollyon, Latine, *exterminans* (אבדון ἀπολλύων.) vbi male Primaſius legit, *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*; ſed, vt nos, recte legerunt Andr. Cæſarienſis, & Arethas Cappadox; Tychonius vero totũ præteriit, fors etiam Donaſtiſtis mox fuit S.S. pro arbitrio detruncare: nam & Beza & ſimiles nouatores hodie illud; *Latine exterminans*, delent; quod (vt à B Latino interprete optimè additum) Eccleſia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus tribus linguis ſignificatur dæmon cuncta corrumpens ac deſtruens.

7. Fuere, & *Fones ſeu Satyri*, quorum Princeps, *Faunus*; huic terribiles ac inopinatos ſonos tribuebant: & his erroribus auerruncandis, *Ioui Fauno*, ſacrificabant, cui dicata ædes in Auentino. hos Pſellus vocat, *Aſinipides*, à forma, *Onoſ-* C *cenes*, ſiue *Onoſcelides*, vt notat Sozomen. *libr. 8. cap. 6.* S. S. vocat eos piloſos שעירים *Sahirim*, Leuit. 17. verſ. 7. vbi noſter vertit, *dæmonia*; LXX. vero, *vana* ſeu *idola*: eodem ſenſu: idem inuenias *2. Paralip. 11. verſ. 15.* Sic etiam vocantur dæmones; *talpa* & *veſpertiliones*, ab Iſaia *f*; item piloſi & Sirenes *g*; itē piloſi onocentauri, & lamiæ *h*. haud D dubie à ſpectrorum varietate. dicti & *Ægypanes*, quaſi capripedes; quales à poëtis finguntur, & horum tripudia ſæpe viſa in Atlante monte ſcribit Plinius *i*; audita narrat Mela *k*; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger. *l* Sed & D. Antonio talem olim in deſerto obuium factum, auctor eſt D. Athanaſius, *in vita Antonii*, eorundem viſorum meminere Plutarch. *in Sylla.* E & Diodorus Siculus, *in Bibliothe.* Rabbi Abrah. Ezræ F, multa de his fabulantur, *comment. in Geneſ.* relatu indigna.

f Dionyſ. Halycarnaſ. libr. 6. Antiquit. Rom.
g c. 2. v. 21.
h cap. 13. v. 21.
i cap 34. v. 14.
k libr 5. cap. 1.
l contra Cardan. exerc. 355.

8. Sacra Scriptura meminit etiam, *dæmonis meridiani* *m*, his verbis; *Non*

m Pſal 90. v. 5 & 6.

A *timebis à timore nocturno, A sagitta, volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula siue pestes, quas omnes vult esse dæmonum genera, Paraphrast. Chaldæus, nā exponit; *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & sagittam angeli mortis interdiu emissam, & mortem in tenebris ambulantem, & turbam dæmonum meridie grassantium.* B Puto enumerari duo pericula siue damna ab hominibus, & duo à dæmonibus impendentia ab hominibus vi aperta, & dolosis machinationibus, à dæmonibus quoque latenter & palam idque noctis & meridiei potissimum tempore; aliquando solo pauore spectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone pestilente afflata lue, vel alio damno dato ab eodem. C Sane etiam D. Gregor. Nazianz. *orat. de sacro Baptisma.* coniungit, omissis intermediis, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum ista damna duo, puto posita primo & quarto loco; vt significet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non sine dæmonum ope inferri. G. Vt enim alibi dicitur, Deus infert, *immissiones* (h. plagas) *per angelos malos*: scio R. Salomonem & alios, duo vltima referre D ad dæmones. Sed isti pro *dabor*, cum duobus Kametz, דָבָר quod negotium, causam, rem, molitionem significat, minus rectè, cum Massoretis, legere, *deber*, cum sex punctis, דֶבֶר; quod volunt esse genus dæmonis, sed potius significat mortem, pestemve (*Exod.9.v.3.*) vt hoc loco vertit D. Hieronymus, & sequitur Vatablus. Sane Vulgatus noster non solus, *dabar*, legit, sed & E Lxx. *ἀπὸ πράγματος*. Quoad meridianū dæmonium, etsi placeat mihi explicatio D. Hieron. intelligi manifestos dæmonū insultus, atque palam ab iis illata damna: tamē puto verissimum esse, quod D. Basilius, & Theodor. tradiderunt, Psalmistam locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit, quædam esse dæmonia meridiana, quod etiam refertur commentario in Psalm. qui D. Hieronym. tribuitur. Dicam de his quod sentio, primum illud, *ab incursu*, significat vehementem, acrem, & apertam, & importunam infestationē. nam Hebraice est, *Mikketeb*, hoc est à ruina (vt Arnobius) excidio, exterminio, deuastatione, Græcè, *σύμπτωμα*, quod alii morsum, alii excidium, alii interitum commorientium & simul ruentium exponunt. Deinde illud *incursu & dæmonio*, ex idiotismi vi accipio pro, *incursu dæmonii*. Sic enim recte Aquila & Symmachus verterunt phrasim. Tertio puto dici, *Meridianum dæmonium*, duabus de causis. Primum à loco, nam credebantur in deserto versari quod Hebręis ad Meridiem (ideo sicut meridies & desertum in vet. Testamento sæpe pro iisdem ponuntur, sic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deserti esse idem) vnde legimus ferocissimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto, vbi sepulchrum Iamnis & Mambres, vti narrat Palladius, *in Macario*: & dæmonum genus; *Lamias*, in desertis habitasse Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybic. Histor. vbi adhuc hodie multa spectra. Et Procop. atque Cyril. *in Esaiam*, testantur, dæmones gaudere siluarum & desertorum habitatione; & Panem in siluosis montibus, *ὑλήεντα κατ' ὄρεα* nouem rusticos ligna secantes interfecisse acuto cantu, & diro eius furibūdi aspectu corporis; & plures interfecturū nisi eum *Ἄρτεμις ἀγροτέρη* compescuisset (*hoc est dæmon fortior, imbecilliorē*) respondit oraculum Apollinis Dodonæi in Branchidis, apud Eusebium li. 5. *de præparat.*

Euangelica: Psellus, *lib de Nat. dæmon.* causam reddit, quia hoc dæmonum genus sit solare, & ideo Leoninæ naturæ; quorum propria hæc conditio. sane Asmodeum Raphael ligat & ablegat in in desertũ: & Christus Domin⁹ in deserto tentatur: & Dauid dæmones hosce vocat, *bestias syluæ*, iuxta nonnullos, *Ps. 103. vers. 20.* Sic Iobi, *1. v. 19.* ventus vehemens, qui domum diruit, & Iobi liberos omnes simul oppressit, venit à deserto (h. à meridionali plaga) idque meridiano tempore, nempe prandentibus illis, vt optime siue Origenes, siue alius auctor comment, in Iob tributi Origeni. Hebræo. רוח *ruah* tam spiritum (πνεῦμα LXX.) quam ventum (Aquila ἄνεμος.) significat: recte, nam ventum hunc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, si ipse auctor libri prædicti; *Hec scientes Sancti atque horum memores, quod ipso meridiano tempore hora prandii, ruina occupati sunt filii Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conseruari, sicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris sic similiter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes se demonstrant, quam ceteris temporibus.*] Et postea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatũ, sed ipsum dæmonem, mentito vento, hæc patrasse: *Tu videlicet & Spiritus ab eremo veniens, tu quatuor angelos domus tetigisti, &c.* Iarrius scribit duo esse dæmonia, quorum vnum DEBER, alterum KETEE nominetur, & horum vnum meridie, alterum noctu grassari. Secundo igitur à tempestate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonum meridiano tempore & apparere solitum, & homines crudelius acriusque infestare; tum spirituali tentatione ac prælio, maxime luxuriæ & acediæ stimulis, quæ duo peccata vrgent vehementius hominem cibis distentũ plenumque, vt recte Nicetas, *in Nazian. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Psalm.* tum etiam corporeis afflictionibus, quod potest colligi ex veterũ gentilium opinione; qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maxime iracundum & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus, *eidyl. 1.* & colligitur ex historiis. In Russia Orientali sub meridiem messis tempore solitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduæ lugentis, operariisq; nisi protinus viso spectro in terram proni venerarentur, brachia cruraq; frangebat *a*: Testes quoque scriptorum libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunq; pestilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, q. luculenter cõprobaui Comm. in Oedipum, *v. 172. & 174.* Addo, quod huc maxime pertinet. In salinis Peruanis pone flumen Consatam Indis apparuisse spectrum gigantea mole, sed ventre secto & euiscerato, vlnis gestans binos infantulos, & dira denuncians euanuisse, contempsere rudes populi, eo quod sole lucente apparuisset: sed minas secuta horrenda lethi lues confirmauit. *sic Chieza par. 1. Hist. Peru. cap. 24.* Addo & aliud à Procopio, cum ingentem illam & admirandã luem, quæ Cosdrois & Iustiniani tempore orbem totum depopulata, describit, traditum, visos in humana specie dæmones versari in publicis priuatisq; locis, & obuios percutere, quosque percussisset, eos confestim morbo correptos (*virulento nimirum & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocant,* Meririm & Rhessaphim, *exitiales, & ardentes seu ignitos.*] & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianum dæmonium,*) aliquibus in somnis noctu (*en nocturnum*) id contigisse. *b* Dæmonium meridianũ, cũ Empusa cõfũdit Scholiast.

a Per Greg. d. republ. lib. 12. cap. 10.

b sic Proc. libr. 2. de bello Persico.

Aristophanis *c*, Empusam exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empusam puto, etiam nocturnum fuisse spectrũ: sed, eum noctu apparebat, *Hecatem*, cum meridie, *dæmonium meridianum*, vocatam. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptiis*, planta, bos, vipera, lapis, musca, fœmina; addit Aristophanes mulam, & in gentem belluam, alii; vnicum crus æneum, alii asininum, vel crus vel mẽbrum tribuunt, hinc vocata, ὀνόχωλες, inde, ὀνοκένταυρος. Theodoretus in Isaiam; *Onocentauros veteres quidem*, ἐμπύσας, *qui autem nunc viuunt appellant*, ὀνοσκελίδες. cui consentit Scholiastes Aristophanis. Denique fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: *de nocturnis dæmonibus*, constat, noctem quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & *Principes tenebrarum*, dicuntur, & legimus *illis propriam noctem, & potestatem tenebrarum*. Ephes. 6. Luc. 22. vide August. in Psal. 103. Ex his nocturnis est Asmodeus in historia Tobiæ. cap. 6. & Angelus exterminator Ægyptiorum, quem fuisse malum docent D. Hieron. in c. 24. Isaiæ, & Rupertus com. in Exo. 12. quos sequitur Feuardentius in Ruth. cap. 3. v. 9. Seneca *d* diurno tempore, grassante peste, dixit, visa,

Vaga per lucos simulachra virum,
Maiora viris:

nocturno vero (sic hæc diuidẽda) illud;

Quin Tenarii vincula fieri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis.

H. Plane pleraque spectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vanescere; ex plurimis scriptoribus, alias docui *e*, & Psellũ dæmones quosdã agnoscere, *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagonistã

A vero Patriarchæ Iacobi, *f* bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Franc. Georg. *g in Problematibus*, S.S. Ex his nocturnis est, princeps *Succuborum*, dæmonum, quam Hebræi vocant, *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnam, à *Lacela* (hoc est nox:) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte. B Vnde Ecclesia cum Ambros. contra eos precatur.

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemque nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi, dæmones etiam interdiu grassantur, quorum, *Pana*, Principem veteres constituebant: eum Hebræi; *Haza*, nostri per excellentiam nomi- C nant, *Incubum*; Glossar. *Incubus*, πᾶν, vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo; εὐνάω, (affligere;) quod longe petitum, sed à verbo Latino, *ineundo*. Ardere enim hunc dæmonem, & ei subditos, amore improbo fœminarũ veteres censuerunt *a*: non quod delectentur concubitu, sed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fœde contaminari. Sic D intelligendus Abbas Serenus apud Cassianum *b*, dum dicit, *dæmonum quosdã esse truculentiores, efferatioresque, qui bellis cædibusq; sunt insatiabiles, & in trãseuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere:* (quare videtur meridianum dæmoniũ, & illa, de quibus in Euangelio D. Matthæus c. 8. vers. 28. & Pseudo Abdias lib. 3. in vita. D. Andr.) *alios vero esse, qui Fauni dicantur, sedu-* E *ctores & ioculatores, & hos certa quadam loca seu vias obsidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, sed derisu tantũ & illusione contentos, fatigare eos potius*

quam

c in Ranis.

d in Oedip.

e in Herc. Fure com. vers. 123. ex Virg. Hor. Prop. Statio, & Catul. & Iosepho atq; Hebræis.

f Gene. 32. v. 24.

g tomo 1. Sect. 3. problem. 234

לילית
לילה

a D. Aug. libr. 15. de ciu. Dei c. 23. Isido. li. extremo Octa. Origen. Mar... br. 1. S... ur 21.

b collat. 7 c. 32.

quam nocere, & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare. quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiue, non æque delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Verius enim est omnes omnino dæmones optare, quam grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanasium, cunctis Dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum; vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus, solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum; in quæ vel boni facillime pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum, quo non asserit omnem huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus: constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illa oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hispani, *Pesadilla*; Themison, c πνιγαλίων, alii, *Ephialten*, vocant, & copiose describitur à Paulo Egineta medico: d aliquando duntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda ac mera dæmonis infestatio, vt docui, *supra quæstion. 15.* Pergamus ad alia.

c lib. 12. epist.

d lib. 3. c. 15.

Nono igitur, Pausanias e describit nobis dæmonem quendam, *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroso formidabilem, pelle vulpina vestitum; cadaueribus mortuorum vesci solitum, eaque ad ossa vsque deuorantem. Quibusdam videtur hæc, *Mortis*, descriptio: crederim potius, quãdo spectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum siue ostentorum nomina, fictionesq;. Nam

e in Phocaic.

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana de qua Strabo, *lib. 9* Apollodor. *lib. 3. Bibliothec.* Higynus, *in Fabulis cap. 151.* Natalis Comes, *lib. 9. mythol. c. 8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatibus*, quæ si fuit dæmon fuit: qui formam illius speciei, Simiarum assumpsit, quæ *Sphinges*, vocantur, de quibus lege Pierium, *lib. 6. Hierogly.* & Solinum, *c. 30.* Secundo, *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *libr. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut*, Apollodor. *lib. 1. Biblioth.* Eutach. *in Odyss. μ.* & Izacius, *in Lycoph.* Tertio, *Gorgones tres*, de quarum forma & genere, dictum fuse, *Comment. in Medeam Sen v. 831.* Quarto *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduers. in Sen. Medeam v. 355* & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgatum Esai. *13. ver. 11.* vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamen eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster: Theodoretus vult, *Sirenas* fuisse dæmones ad voluptatem incitantes. Quinto *Erinnyes*, siue *Eumenides*, quas Latini, *Pœnas*, vocauere, & ipsæ tres; de quarum habitu & conditione multa congessimus eiusdem Comm. in Medeam, *v. 13. & seq. & v. 960.* Vltimo, *Nymphe*; quarum quędam aëriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. *l. de sera num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hamadryades; quædam aquaticæ, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonũ spectra fuisse constat, & si non constaret, inde probaretur, quod aspectus earum irata-

c in Ranis.

Aristophanis *c*, Empusam exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empusam puto, etiam nocturnum fuisse spectrũ: sed, eum noctu apparebat, *Hecatem*, cum meridie, *dæmonium meridianum*, vocatam. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptiis*, planta, bos, vipera, lapis, musca, fœmina; addit Aristophanes mulam, & in gentem belluam, alii; vnicum crus æneum, alii asininum, vel crus vel mẽbrum tribuunt, hinc vocata, ὀνόχωλος, inde, ὀνοκένταυρος. Theodoretus in Isaiam; *Onocentauros veteres quidem*, ἐμπούσας, *qui autem nunc viuunt appellant*, ὀνοσκελίδες. cui consentit Scholiastes Aristophanis. Denique fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: *de nocturnis dæmonibus*, constat, noctem quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & *Principes tenebrarum*, dicuntur, & legimus *illis propriam noctem, & potestatem tenebrarum*. Ephes. 6. Luc. 22. vide August. in Psal. 103. Ex his nocturnis est Asmodeus in historia Tobiæ. cap. 6. & Angelus exterminator Ægyptiorum, quem fuisse malum docent D. Hieron. in c. 24. Isaiæ, & Rupertus com. in Exo. 12. quos sequitur Feuardentius in Ruth. cap. 3. v. 9. Seneca *d* diurno tempore, grassante peste, dixit, visa,

d in Oedip.

> *Vaga per lucos simulachra virum,*
> *Maiora viris:*

nocturno vero (sic hæc diuidẽda) illud;

H.

> *Quin Tænarii vincula fieri*
> *Rupisse canem fama, & nostris*
> *Errasse locis.*

Plane pleraque spectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vanescere; ex plurimis scriptoribus, alias docui *e*, & Psellũ dæmones quosdã agnoscere, *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagonistã

e in Herc. Furẽ com. vers. 123. ex Virg. Hor. Prop. Sta-

A vero Patriarchæ Iacobi, *f* bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Franc. Georg. *g in Problematibus*, S.S. Ex his nocturnis est, princeps *Succuborum*, dæmonum, quam Hebræi vocant, *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnam, à *Laiela* (hoc est nox:) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte.

tio, & Catul. & Iosepho atq; Hebræis.

f Gene. 32. v. 24.

g tomo 1. Sect. 3. problem. 234.

לילית
לילה

B Vnde Ecclesia cum Ambros. contra eos precatur.

> *Procul recedant somnia*
> *Et noctium phantasmata,*
> *Hostemque nostrum comprime*
> *Ne polluantur corpora.*

Incubi, dæmones etiam interdiu grassantur, quorum, *Pana*, Principem veteres constituebant: eum Hebræi; *Haza*, nostri per excellentiam nomi-

C nant, *Incubum*; Glossar. *Incubus*, πᾶν. vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo; *eána*, (affligere;) quod longe petitum, sed à verbo Latino, *ineundo*. Ardere enim hunc dæmonem, & ei subditos, amore improbo fœminarũ veteres censuerunt *a*: non quod delectentur concubitu, sed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fœde contaminari. Sic

a D. Aug. libr. 15. de ciu. Dei c. 3. Isido. li. extremo Octa. Origen. Mac. . . br. 1. Sat. ur 22.

D intelligendus Abbas Serenus apud Cassianum *b*, dum dicit, *dæmonum quosdã esse truculentiores, efferatioresque, qui bellis cædibusq; sunt insatiabiles, & in trãseuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere:* (quare videtur meridianum dæmoniũ, & illa, de quibus in Euangelio D. Matthæus c. 8. vers. 28. & Pseudo Abdias lib. 3. in vita. D. Andr.)

b collat. 7 32.

E *alios vero esse, qui Fauni dicantur, seductores & ioculatores, & hos certa quadam loca seu vias obsidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, sed derisu tantũ & illusione contentos, fatigare eos potius*

quam

quam nocere, & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiue, non æque delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Verius enim est omnes omnino dæmones optare, quam grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanasium, cunctis Dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum; vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus, solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum; in quæ vel boni facillime pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum, quo non asserit omnem huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus: constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illa oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hispani, *Pesadilla*; Themison, *c* πνιγαλίων, alii, *Ephialten*, vocant, & copiose describitur à Paulo Egineta medico: *d* aliquando duntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda ac mera dæmonis infestatio, vt docui, *supra quæstion. 15*. Pergamus ad alia.

c lib. 12. epist.

d libr. 3. c. 15.

Nono igitur, Pausanias *e* describit nobis dæmonem quendam, *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroso formidabilem, pelle vulpina vestitum; cadaueribus mortuorum vesci solitum, eaque ad ossa vsque deuorantem. Quibusdam videtur hæc, *Mortis*, descriptio: crederim potius, quádo spectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum siue ostentorum nomina, fictionesq;. Nam

e in Phocaic.

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana de qua Strabo, *lib. 9* Apollodor. *lib. 3. Bibliothec.* Higynus, *in Fabulis cap. 151.* Natalis Comes, *lib. 9. mythol. c. 8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatibus*, quæ si fuit dæmon fuit: qui formam illius speciei, Simiarum assumpsit, quæ *Sphinges*, vocantur, de quibus lege Pierium, *lib. 6. Hierogly.* & Solinum, *c. 30.* Secundo, *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *libr. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut*, Apollodor. *lib. 1. Biblioth.* Eutach. *in Odyss.* μ. & Izacius, *in Lycoph.* Tertio, *Gorgones tres*, de quarum forma & genere, dictum fuse, *Comment. in Medeam Sen v. 831.* Quarto *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduers. in Sen. Medeam v. 355* & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgatum Esai. *13. ver. 21.* vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamen eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster: Theodoretus vult, *Sirenas* fuisse dæmones ad voluptatem incitantes. Quinto *Erinnyes*, siue *Eumenides*, quas Latini, *Pœnas*, vocauere, & ipsæ tres; de quarum habitu & conditione multa congessimus eiusdem Comm. in Medeam, *v. 13. & seq. & v. 960.* Vltimo, *Nymphæ*; quarum quędam aëriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. *l. de sera num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hamadryades; quædam aquaticæ, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonũ spectra fuisse constat, & si non constaret, inde probaretur, quod aspectus earum iratarum

Ariſtophanis *c*, Empuſam exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empuſam puto, etiam nocturnum fuiſſe ſpectrũ: ſed, eum noctu apparebat, *Hecatem*, cum meridie, *dæmonium meridianum*, vocatam. illa ſe in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptiis*, planta, bos, vipera, lapis, muſca, fœmina; addit Ariſtophanes mulam, & ingentem belluam, alii; vnicum crus æneum, alii aſininum, vel crus vel mẽbrum tribuunt, hinc vocata, ὀνόχολος, inde, ὀνοκένταυρος. Theodoretus in Iſaiam; *Onocentauros veteres quidem*, ἐμπούσας, *qui autem nunc viuunt appellant*, ὀνοσκελίδες. cui conſentit Scholiaſtes Ariſtophanis. Denique fiebat Empuſa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: *de nocturnis dæmonibus*, conſtat, noctem quaſi proprium eſſe ſcamma ſpectrorum, & dæmonum; vnde & *Principes tenebrarum*, dicuntur, & legimus *illis propriam noctem, & poteſtatem tenebrarum*. Epheſ. 6. Luc. 22. vide Auguſt. in Pſal. 103. Ex his nocturnis eſt Aſmodeus in hiſtoria Tobiæ. cap. 6. & Angelus exterminator Ægyptiorum, quem fuiſſe malum docent D. Hieron. in c. 24. Iſaiæ, & Rupertus com. in Exo. 12. quos ſequitur Feuardentius in Ruth. cap. 3. v. 9. Seneca *d* diurno tempore, graſſante peſte, dixit, viſa,

Vaga per lucos ſimulachra virum,
Maiora viris:

nocturno vero (ſic hæc diuidẽda) illud;

Quin Tenarii vincula fieri
Rupiſſe canem fama, & noſtris
Erraſſe locis.

Plane pleraque ſpectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vaneſcere; ex plurimis ſcriptoribus, alias docui *e*, & Pſellũ dæmones quoſdã agnoſcere, *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagoniſtã

c in Ranis.

d in Oedip.

H.

e in Herc. Furẽ com. verſ. 123. ex Virg. Hor. Prop. Sta-

A vero Patriarchæ Iacobi, *f* bonum fuiſſe Angelum, non dæmonem, vt cenſuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Franc. Georg. *g in Problematibus*, S.S. Ex his nocturnis eſt, princeps *Succuborum*, dæmonum, quam Hebræi vocant, *Lilith*, hoc eſt apparitionem nocturnam, à *Laela* (hoc eſt nox:) quia non ſolent tales dæmones viris eſſe infeſti, niſi nocte.
B Vnde Eccleſia cum Ambroſ. contra eos precatur.

Procul recedant ſomnia
Et noctium phantaſmata,
Hoſtemque noſtrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi, dæmones etiam interdiu graſſantur, quorum, *Pana*, Principem veteres conſtituebant: eum Hebræi; *Haza*, noſtri per excellentiam nomi-
C nant, *Incubum*; Gloſſar. *Incubus*, πᾶν, vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo; αἰάναι, (affligere;) quod longe petitum, ſed à verbo Latino, *ineundo*. Ardere enim hunc dæmonem, & ei ſubditos, amore improbo fœminarũ veteres cenſuerunt *a*: non quod delectentur concubitu, ſed quod gaudeant ab hominibus Deum oſtendi, & genus humanum tam fœde contaminari. Sic
D intelligendus Abbas Serenus apud Caſſianum *b*, dum dicit, *dæmonum quoſdã eſſe truculentiores, efferatioreſque, qui bellis cædibuſq; ſint inſatiabiles, & in trãſeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere:* (quare videtur meridianum dæmoniũ, & illa, de quibus in Euangelio D. Matthæus c. 8. verſ. 28. & Pſeudo Abdias lib. 3. in vita. D. Andr.)
E *alios vero eſſe, qui Fauni dicantur, ſeductores & ioculatores, & hos certa quædam loca ſeu vias obſidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, ſed deriſu tantũ & illuſione contentos, fatigare eos potius*

tio, & Catul. & Ioſepho atq; Hebræis.

f Gene. 32. v. 24.

g tomo 1. Sect. 3. problem. 134.

לילית
לילה

a D. Aug. libr. 15. de ciu. Dei c. 3. Iſido. li. extremo Octa. Origen. Mac. br. 1. Sat. ur 22.

b collat. 7 32.

quam

quam nocere, & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiue, non æque delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Verius enim est omnes omnino dæmones optare, quam grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanasium, cunctis Dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum; vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus, solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum; in quæ vel boni facillime pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum, quo non asserit omnem huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus: constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illa oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hispani, *Pesadilla*; Themison, *c πνιγαλίων*, alii, *Ephialten*, vocant, & copiose describitur à Paulo Egineta medico: *d* aliquando duntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda ac mera dæmonis infestatio, vt docui, *supra question. 15.* Pergamus ad alia.

c lib. 12. epist.

d libr. 3. c. 15.

Nono igitur, Pausanias *e* describit nobis dæmonem quendam, *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroso formidabilem, pelle vulpina vestitum; cadaueribus mortuorum vesci solitum, eaque ad ossa vsque deuorantem. Quibusdam videtur hæc, *Mortis*, descriptio: crederim potius, quãdo spectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum siue ostentorum nomina, fictionesq;. Nam

e in Phocaic.

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana de qua Strabo, *lib. 9* Apollodor. *lib. 3. Bibliothec.* Higynus, *in Fabulis cap. 151.* Natalis Comes, *lib. 9. mythol. c. 8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatibus*, quæ si fuit dæmon fuit: qui formam illius speciei, Simiarum assumpsit, quæ *Sphinges*, vocantur, de quibus lege Pierium, *lib. 6. Hierogly.* & Solinum, *c. 30.* Secundo, *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *libr. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut*, Apollodor. *lib. 1. Biblioth.* Eutach. *in Odyss. μ.* & Izacius, *in Lycoph.* Tertio, *Gorgones tres*, de quarum forma & genere, dictum fuse, *Comment. in Medeam Sen v. 831.* Quarto *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduers. in Sen. Medeam v. 355* & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgatum Esai. *13. ver. 21.* vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamen eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster: Theodoretus vult, *Sirenas* fuisse dæmones ad voluptatem incitantes. Quinto *Erinnyes*, siue *Eumenides*, quas Latini, *Pœnas*, vocauere, & ipsæ tres; de quarum habitu & conditione multa congessimus eiusdem Comm. in Medeam, *v. 13. & seq. & v. 960.* Vltimo, *Nymphæ*; quarum quędam aëriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. *l. de sera num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hamadryades; quædam aquaticæ, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonũ spectra fuisse constat, & si non constaret, inde probaretur, quod aspectus earum irata-

c in Ranis.

Aristophanis *c*, Empusam exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empusam puto, etiam nocturnum fuisse spectrũ: sed, eum noctu apparebat, *Hecatem*, cum meridie, *dæmonium meridianum*, vocatam. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptiis*, planta, bos, vipera, lapis, musca, fœmina; addit Aristophanes mulam, & ingentem belluam, alii; vnicum crus æneum, alii asininum, vel crus vel mẽbrum tribuunt, hinc vocata, ὀνόχολες, inde, ὀνοκένταυρος. Theodoretus in Isaiam; *Onocentauros veteres quidem*, ἐμπούσας, *qui autem nunc viuunt appellant*, ὀνοσκελίδες. cui consentit Scholiastes Aristophanis. Denique fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: *de nocturnis dæmonibus*, constat, noctem quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & *Principes tenebrarum*, dicuntur, & legimus *illis propriam noctem, & potestatem tenebrarum*. Ephes. 6. Luc. 22. vide August. in Psal. 103. Ex his nocturnis est Asmodeus in historia Tobiæ. cap. 6. & Angelus exterminator Ægyptiorum, quem fuisse malum docent D. Hieron. in c. 24. Isaiæ, & Rupertus com. in Exo. 12. quos sequitur Feuardentius in Ruth. cap. 3. v. 9. Seneca *d* diurno tempore, grassante peste, dixit, visa,

d in Oedip.

Vaga per lucos simulachra virum,
Maiora viris:

nocturno vero (sic hæc diuidẽda) illud;

H.

Quin Tenarii vincula fieri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis.

Plane pleraque spectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vanescere; ex plurimis scriptoribus, alias docui *e*, & Psellũ dæmones quosdã agnoscere, *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagonistã

e in Here. Fyré com. vers. 183. ex Virg. Hor. Prop. Sta-

A vero Patriarchæ Iacobi, *f* bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Franc. Georg. *g in Problematibus*, S.S. Ex his nocturnis est, princeps *Succuborum*, dæmonum, quam Hebræi vocant, *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnam, à *Laiela* (hoc est nox:) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte.

tio, & Catul. & Iosepho atq; Hebræis. f Gene. 32. v. 24. g tomo 1. Sect. 3. problem. 234. לילית לילה

B Vnde Ecclesia cum Ambros. contra eos precatur.

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemque nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi, dæmones etiam interdiu grassantur, quorum, *Pana*, Principem veteres constituebant: cum Hebræi; *Haza*, nostri per excellentiam nomi-

C nant, *Incubum*; Glossar. *Incubus*, πάν, vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo; *eánas*, (affligere;) quod longe petitum, sed à verbo Latino, *in eundo*. Ardere enim hunc dæmonem, & ei subditos, amore improbo fœminarũ veteres censuerunt *a*: non quod delectentur concubitu, sed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fœde contaminari. Sic

a D. Aug. libr. 15. de ciu. Dei c. 3. Isido. li. extremo Octa. Origen. Mac. br. 1. Sat. ur 21.

D intelligendus Abbas Serenus apud Cassianum *b*, dum dicit, *dæmonum quosdã esse truculentiores, efferatioresque, qui bellis cædibusq; sunt insatiabiles, & in trãseuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere:* (quare videtur meridianum dæmoniũ, & illa, de quibus in Euangelio D. Matthæus c. 8. vers. 28. & Pseudo Abdias lib. 3. in vita. D. Andr.) *alios vero esse, qui Fauni dicantur, seductores & ioculatores, & hos certa quadam loca seu vias obsidere, & nequaquam tor-*

b collat. 7. 32.

E *mentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, sed derisu tantũ & illusione contentos, fatigare eos potius*

quam

quam nocere, & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiue, non æque delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Verius enim est omnes omnino dæmones optare, quam grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanasium, cunctis Dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum; vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus, solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum; in quæ vel boni facillime pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum, quo non asserit omnem huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus: constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illa oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hispani, *Pesadilla*; Themison, *c* πνιγαλίων, alii, *Ephialten*, vocant, & copiose describitur à Paulo Egineta medico: *d* aliquando duntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda ac mera dæmonis infestatio, vt docui, *supra quæstion. 15.* Pergamus ad alia.

c lib. 12. epist.

d libr. 3. c.15.

Nono igitur, Pausanias *e* describit nobis dæmonem quendam, *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroso formidabilem, pelle vulpina vestitum; cadaueribus mortuorum vesci solitum, eaque ad ossa vsque deuorantem. Quibusdam videtur hæc, *Mortis*, descriptio: crederim potius, quādo spectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum siue ostentorum nomina, fictionesq;. Nam

e in Phocaic.

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana de qua Strabo, *lib.9* Apollodor. *lib.3. Bibliothec.* Higynus, *in Fabulis cap.151.* Natalis Comes, *lib.9. mythol. c.8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatibus*, quæ si fuit dæmon fuit: qui formam illius speciei, Simiarum assumpsit, quæ *Sphinges*, vocantur, de quibus lege Pierium, *lib.6. Hierogly.* & Solinum, *c. 30.* Secundo, *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *libr. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut*, Apollodor. *lib.1. Biblioth.* Eutach. *in Odyss.* μ. & Izacius, *in Lycoph.* Tertio, *Gorgones tres*, de quarum forma & genere, dictum fuse, *Comment. in Medeam Sen v.831.* Quarto *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduers. in Sen. Medeam v.355* & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgatum Esai. *13. ver. 11.* vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamen eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster: Theodoretus vult, *Sirenas* fuisse dæmones ad voluptatem incitantes. Quinto *Erinnyes*, siue *Eumenides*, quas Latini, *Pœnas*, vocauere, & ipsæ tres; de quarum habitu & conditione multa congessimus eiusdem Comm. in Medeam, *v.13. & seq. & v.960.* Vltimo, *Nymphæ*; quarum quędam aëriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. *l. de sera num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hamadryades; quædam aquaticæ, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonū spectra fuisse constat, & si non constaret, inde probaretur, quod aspectus earum iratarum

quam nocere, & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiue, non æque delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Verius enim est omnes omnino dæmones optare, quam grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanasium, cunctis Dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum; vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus, solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum; in quæ vel boni facillime pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum, quo non asserit omnem huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus: constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illa oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hispani, *Pesadilla*; Themison, *c* *πνιγαλίων*, alii, *Ephialten*, vocant, & copiose describitur à Paulo Egineta medico: *d* aliquando duntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda ac mera dæmonis infestatio, vt docui, *supra quæstion. 15.* Pergamus ad alia.

c lib. 12. epist.

d lib. 5. c. 15.

Nono igitur, Pausanias *e* describit nobis dæmonem quendam, *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroso formidabilem, pelle vulpina vestitum; cadaueribus mortuorum vesci solitum, eaque ad ossa vsque deuorantem. Quibusdam videtur hæc, *Mortis*, descriptio: crediderim potius, quādo spectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum siue ostentorum nomina, fictionesq;. Nam

e in Phocaic.

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana de qua Strabo, *lib. 9* Apollodor. *lib. 3. Bibliothec.* Higynus, *in Fabulis cap. 151.* Natalis Comes, *lib. 9. mythol. c. 8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatibus*, quæ si fuit dæmon fuit: qui formam illius speciei, Simiarum assumpsit, quæ *Sphinges*, vocantur, de quibus lege Pierium, *lib. 6. Hierogly.* & Solinum, *c. 30.* Secundo, *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *libr. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut*, Apollodor. *lib. 1. Biblioth.* Eustach. *in Odyss. μ.* & Izacius, *in Lycoph.* Tertio, *Gorgones tres*, de quarum forma & genere, dictum fuit, *Comment. in Medeam Sen v. 831.* Quarto *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduers. in Sen. Medeam v. 355* & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgatum Esai. *13. ver. 21.* vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamen eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster: Theodoretus vult, *Sirenas* fuisse dæmones ad voluptatem incitantes. Quinto *Erinnyes* siue *Eumenides*, quas Latini, *Pœnas*, vocauere, & ipsæ tres; de quarum habitu & conditione multa congessimus eiusdem Comm. in Medeam, *v. 13. & seq & v 960.* Vltimo, *Nymphæ*; quarum quędam aëriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. *l. de sera num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hamadryades; quædam aquaticæ, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonū spectra fuisse constat, & si non constaret, inde probaretur, quod aspectus earum irata-

um de recto mentis statu deiiceret: quod dęmonum proprium) vt docent ex Græcis Scholiast. Theocriti & Hesychius, ex Latinis Varro & Festus. sic affectos nos, *lymphatos*, quasi Nymphatos: Græci vocant, νυμφολήπτους. tales, visa Cerere, *ceriti*: viso quoq; Fauno in meridie, *mẽte attoniti*: audito Pane territi; *Panico panore*, dicuntur vexari vano metu; quamquam hoc nomen etiã hydrophobia laborantibus & cæteris illis, possit accommodari late sumpta voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum, *vers. 246*.

K. Vndecimum spectrorum genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso, quietare. de hoc genere primum est Pytho Lucilii Sat. 30. *Acco, Alphito, & Mormo*, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco*, à vetula illa, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de qua Rhodiginus libr. 17. A. L. cap. 2. & Adagiographus in* Accisare. *de Alphito*. idem testatur Plutar. Deinde & *Gello*, de qua adagium, Γελλοῦς παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vita decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necem adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portenderunt, inter cætera: *Mater vero ipsa partus tempore, è terra nonnum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicularum est, & mihi prope incredibile, addens persæpe eam, quæ* Empusa, *vocatur, alius vero*, Gilo, *dixerit: infantem ex cubiculo, veluti eum deuoraturam extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse*.] sed quic-

libr. 18. hist. cap. 2.

A quid ille dicat, verisimilius est strigem hanc siue Lamiam fuisse quæ puero, angeli custodia bene munito, frustra insidiabatur Prudentior Euagrius, *lib. 5. c. 21.* nihil de *Gilo*, neque de aniocularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hîc fuit, quiddam non delirium, sed vere verum. delirium erat & absonum à ratione, putare corpora harum fœminarum sic extenuari, vt clausis ostiis ingredi possent, & corpora

B quantitate prædita per ianuas se penetrarent (vide quæ dicta sunt à nobis q. 17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquam in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporum immutationem vel solidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicem o-

C portet, qui in his nec credulitate, nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudiciis omnes circũstantiæ accuratissime sunt examinandæ, fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis deprehensum sit, absoluat; quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratia, strix aliqua accusatur, q᷈d clausis

D ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritum immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læsos nõ constet, neq; id accusator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per sententiam absoluetur. Si diligenter legas vitam Tarasii ab Ignatio

E monacho descriptam, non difficile fuerit deprehendere hũc statum causæ fuisse muliercularum illatum à Georgio (non à Philippo, vt quidam vocant)

perfecto

perfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiam ac inscitiam in eo positam fuisse; quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatii: *pauperculæ quædam mulierculæ accusatæ fuerant cædem fecisse lactentium infantium per foramen* * *domorum vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quibus illud de *Gello*, antiquitus confictum) *& nolebant Christi Dei nostri sequi doctrinã, quæ simulacris & phantasmatibus nequaquam decipitur* (nimirũ quia spiritum à corpore nouit optime discernere) *Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam obrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua rediisset & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti: ac decepti spiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritum conuersis, causam eorum qui moriebantur ante tempus* (vides lector accusationis fundamẽtum, Gello mortuo necasse legitur infantulos: nunc multi reperiuntur subito sublati: probabile itaq; est ab his mulierculis, deposita mole corporis,& in spiritum conuersis, atq; sic se per solida corpora vel tenues fissuras immittentibus, necatos. Nonne merito scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis sequentibus? *ô stuporem! ô cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateq;, & latitudine compactũ ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: Christus ergo, qui est ipsa veritas, dicens: Spiritus carnem & ossa non habet: reputatus est phantasma ab iis, qui hæc asserunt* (scilicet fœminas has tũ, non corporales sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrãdi præditas fuisse) *Quinetiam Christus quoq; vi veram carnem accepit, & spiritum carnem & ossa non habere vere affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quæ obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens & citra dubitationem iudicans Georgius, fœminas absoluit à criminibus.*] hæc Ignatius ille, nõ satis perite spectrum, spiritum, phantasiam pro iisdem sumens, scilicet pro phantasmate, seu corpore tantum apparente & nihil de strigum verarum crimine attingẽs vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciunt.

* Sic vocat angustas rimas aut fissuras corporis cauũ non capaces.

Tertio loco occurrunt, *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias *a*; quas vera dæmonum ludibria siue spectra fuisse, cũ Apollonius Thyanæus, tum D. Hier. & alii patres docuerunt; de quibus & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ, veteres magistri in Glossat: *Lestrigonas*, vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Comment. in Medeam. Sen. *v. 732*, ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen & Aluinnen; Gotthi, *Eluas*, *b* videtur meminisse D. Hierony. cum dicit sæpe bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi *c*. de huiusmodi tam vetus narratio, siue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libr. 20. *Terricolas Lamias*, vocat; & libr. 30. etiam voracitatem attribuit ipso epitheto, alludens ad infantulorum viscerationem, his versibus.

a Esai. 13. v. vltim. & Thren c 4.

b Olaus li 3 cap. 11.

c ad Paul. de obitu Blesillæ.

Lamia & Pytho oxydentes,
Quod veniunt gumiæ illæ vetulæ improba, inepta.

um de recto mentis statu deiiceret (quod dæmonum proprium) vt docent ex Græcis Scholiast. Theocriti & Hesychius, ex Latinis Varro & Festus. sic affectos nos, *lymphatos*, quasi Nymphatos: Græci vocant, νυμφολήπτους. tales, visa Cerere, *ceriti*: viso quoq; Fauno in meridie, *mēte attoniti*: audito Pane territi; *Panico panore*, dicuntur vexari vano metu; quamquam hoc nomen etiā hydrophobia laborantibus & cæteris illis, possit accommodari late sumpta voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum, *vers. 246*.

K. Vndecimum spectrorum genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso, quietare. de hoc genere primum est Pytho Lucilii Sat. 30. *Acco, Alphito, & Mormo*, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco*, à vetula illa, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de qua Rhodiginus libr. 17. A. L. cap. 2. & Adagiographus in* Accisare. *de Alphito*. idem testatur Plutar. Deinde & *Gello*, de qua adagium, Γελλοῦς παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vita decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necem adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portenderunt, inter cætera: *Mater vero ipsa partus tempore, è terra nonum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicularum est, & mihi prope incredibile, addens persæpe eam, quæ* Empusa, *vocatur, alius vero*, Gilo, *dixerit: infantem ex cubiculo, velutì eum deuoraturam extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.*] sed quicquid ille dicat, verisimilius est strigem hanc siue Lamiam fuisse quæ puero, angeli custodia bene munito, frustra insidiabatur Prudentior Euagrius, *lib. 5. c. 21*. nihil de *Gilo*, neque de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hîc fuit, quiddam non delirium, sed vere verum. delirium erat & absonum à ratione, putare corpora harum fœminarum sic extenuari, vt clausis ostiis ingredi possent, & corpora quantitate prædita per ianuas se penetrarent (vide quæ dicta sunt à nobis q. 17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquam in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporum immutationem vel solidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicem oportet, qui in his nec credulitate, nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudiciis omnes circūstantiæ accuratissime sunt examinandæ, fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis deprehensum sit, absoluat; quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratia, strix aliqua accusatur, q̄d clausis ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritum immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læsos nō constet, neq, id accusator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per sententiam absoluetur. Si diligenter legas vitam Tarasii ab Ignatio monacho descriptam, non difficile fuerit deprehendere hūc statum causæ fuisse muliercularum illarum à Georgio (non à Philippo, vt quidam vocant)

libr. 18. hist. cap. 9.

perfecto

perfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiam ac inscitiam in eo positam fuisse; quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatii: *pauperculæ quædam mulierculæ accusatæ fuerant eadem fecisse: lactentium infantium per foramen * domorum vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quibus illud de *Gello*, antiquitus confictum) *& nolebant Christi Dei nostri sequi doctrinã, quæ simulacris & phantasmatibus nequaquam decipitur* (nimirũ quia spiritum à corpore nouit optime discernere) *Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam obrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua redisset & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti spiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritum conuersis, causam eorum qui moriebantur ante tempus* (vides lector accusationis fundamẽtum, Gello mortuo necasse legitur infantulos: nunc multi reperiuntur subito sublati: probabile itaq; est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum conuersis, atq; sic se per solida corpora vel tenues fissuras immittentibus, necatos. Nonne merito scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis sequentibus? *ô stuporem! ô cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateq;, & latitudine compactũ ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: Christus ergo, qui est ipsa veritas, dicens: Spiritus carnem & ossa non habet: reputatus est phantasma ab iis, qui hæc asserunt* (scilicet fœminas has tũ, non corporales sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrãdi præditas fuisse) *Quinetiam Christus quoq; vi veram carnem accepit, & spiritum carnem & ossa non habere vere affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quæ obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens & citra dubitationem iudicans Georgius, fœminas absoluit à criminibus.*] hæc Ignatius ille, nõ satis perite spectrum, spiritum, phantasiam pro iisdem sumens, scilicet pro phantasmate, seu corpore tantum apparente & nihil de strigum verarum crimine attingẽs vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciunt.

* Sic vocat angustas rimas aut fissuras corporis eaũ non capaces.

Tertio loco occurrunt, *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias *a*; quas vera dæmonum ludibria siue spectra fuisse, cũ Apollonius Thyanæus, tum D. Hier. & alii patres docuerunt; de quibus & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ, veteres magistri in Glossat: *Lestrigonas*, vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Comment in Medeam. Sen. *v.732*, ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen & Aluinnen; Gotthi, *Eluas*, *b* videtur meminisse D. Hierony. cum dicit sæpe bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi *c*. de huiusmodi tam vetus narratio, siue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libr. 20. *Terricolas Lamias*, vocat; & libr. 30. etiam voracitatem attribuit ipso epitheto, alludens ad infantulorum viscerationem, his versibus.

Lamia & Pytho oxyodentes,
Quod veniunt gumia illæ vetulæ improba, inepta.

a Esai. 13. v. vltim. & Thren c 4.

b Olaus li 3 cap.11.

c ad Paul. de obitu Blesillæ.

um de recto mentis statu deiiceret (quod dæmonum proprium) vt docent ex Græcis Scholast. Theocriti & Hesychius, ex Latinis Varro & Festus. sic affectos nos, *lymphatos*, quasi Nymphatos: Græci vocant, νυμφολήπτους. tales, visa Cerere, *ceriti*: viso quoq; Fauno in meridie, *mēte attoniti*: audito Pane territi; *Panico pauore*, dicuntur vexari vano metu; quamquam hoc nomen etiā hydrophobia laborantibus & cæteris illis, posit accommodari late sumpta voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum, *vers.246*.

K. Vndecimum spectrorum genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso, quietare. de hoc genere primum est Pytho Lucilii Sat. 30. *Acco, Alphito, & Mormo*, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco*, à vetula illa, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de qua Rhodiginus libr.17. A. L. cap. 2. & Adagiographus in* Accisare. *de Alphito*. idem testatur Plutar. Deinde & *Gello*, de qua adagium, Γελλῶς παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vita decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necem adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portenderunt, inter cætera: *Mater vero ipsa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicularum est, & mihi prope incredibile, addens persæpe eam, quæ* Empusa, *vocatur, alius vero*, Gilo, *dixerit: infantem ex cubiculo, veluti eum deuoraturam extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.*] sed quid ille dicat, verisimilius est strigem hanc siue Lamiam fuisse quæ puero, angeli custodia bene munito, frustra insidiabatur Prudentior Euagrius, *lib.5.c.21.* nihil de *Gilo*, neque de aniocularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hic fuit, quiddam non delirium, sed vere verum. delirium erat & absonum à ratione, putare corpora harum fœminarum sic extenuari, vt clausis ostiis ingredi possent, & corpora quantitate prædita per ianuas se penetrarent (vide quæ dicta sunt à nobis q. 17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquam in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporum immutationem vel solidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicem oportet, qui in his nec credulitate, nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudiciis omnes circūstantiæ accuratissime sunt examinandæ, fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis deprehensum sit, absoluat; quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratia, strix aliqua accusatur, q̄d clausis ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritum immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læsos nō constet, neq; id accusator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per sententiam absoluetur. Si diligenter legas vitam Tarasii ab Ignatio monacho descriptam, non difficile fuerit deprehendere hūc statum causæ fuisse mulierculam illarum à Georgio (non à Philippo, vt quidam vocant)

libr.18. hist. cap. 9.

perfecto

perfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiam ac inscitiam in eo positam fuisse; quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatii: *pauperculæ quædam mulierculæ accusatæ fuerant cædem fecisse lactentium infantium per foramen * domorum vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quibus illud de *Gello*, antiquitus confictum) *& nolebant Christi Dei nostri sequi doctrinã, quæ simulacris & phantasmatibus nequaquam decipitur* (nimirũ quia spiritum à corpore nouit optime discernere) *Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam obrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua rediisset & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti spiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritum conuersis, causam eorum qui moriebantur ante tempus* (vides lector accusationis fundamẽtum, Gello mortuo necasse legitur infantulos: nunc multi reperiuntur subito sublati: probabile itaq; est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum conuersis, atq; sic se per solida corpora vel tenues fissuras immittentibus, necatos. Nonne merito scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis sequentibus? *ô stuporem! ô cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateq;, & latitudine compactũ ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: Christus ergo, qui est ipsa veritas, dicens: Spiritus carnem & ossa non habet: reputatus est phantasma ab iis, qui hæc asserunt* (scilicet fœminas has tũ, non corporales sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrãdi præditas fuisse) *Quin etiam Christus quoq; vi veram carnem accepit, & spiritum carnem & ossa non habere vere affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quæ obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens & citra dubitationem iudicans Georgius, fœminas absoluit à criminibus.*] hæc Ignatius ille, nõ satis perite spectrum, spiritum, phantasiam ꝓ iisdem sumens, scilicet ꝓ phantasmate, seu corpore tantum apparente & nihil de strigum verarum crimine attingẽs vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciunt.

* Sic vocat angustas rimas aut fissuras corporis catũ non capaces.

Tertio loco occurrunt, *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias *a*; quas vera dæmonum ludibria siue spectra fuisse, cũ Apollonius Thyanæus, tum D. Hier. & alii patres docuerunt; de quibus & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ, veteres magistri in Glossat: *Lestrigonas*, vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Comment. in Medeam. Sen. *v.* 732, ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen & Aluinnen; Gotthi, *Eluas*, *b* videtur meminisse D. Hierony. cum dicit sæpe bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi *c*. de huiusmodi tam vetus narratio, siue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libr. 20. *Terricolas Lamias*, vocat; & libr. 30. etiam voracitatem attribuit ipso epitheto, alludens ad infantulorum viscerationem, his versibus.

Lamia & Pytho oxyodentes,
Quod veniunt gumia illa vetula improba, inepta.

a Esai. 13. v. vltim. & Thren c 4.

b Olaus li 3 cap. 11.

c ad Paul. de obitu Blesillæ.

um de recto mentis statu deiiceret (quod dæmonum proprium) vt docent ex Græcis Scholast. Theocriti & Hesychius, ex Latinis Varro & Festus. sic affectos nos, *lymphatos*, quasi Nymphatos: Græci vocant, νυμφοληπ̃τες. tales, visa Cerere, *ceriti*: viso quoq; Fauno in meridie, *mēte attoniti*: audito Pane territi; *Panico panore*, dicuntur vexari vano metu; quamquam hoc nomen etiā hydrophobia laborantibus & cæteris illis, posit accommodari late sumpta voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum, *vers.246*.

K. Vndecimum spectrorum genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso, quietare. de hoc genere primum est Pytho Lucilii Sat. 30. *Acco, Alphito, & Mormo*, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco*, à vetula illa, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de qua Rhodiginus libr.17. A. L. cap.2. & Adagiographus in* Accisare. *de Alphito*. idem testatur Plutar. Deinde & *Gello*, de qua adagium, Γελλῶ παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vita decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necem adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portenderunt, inter cætera: *Mater vero ipsa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicularum est, & mihi prope incredibile, addens persepe eam, quæ* Empusa, *vocatur, alius vero*, Gilo, *dixerit: infantem ex cubiculo, veluti eum deuoraturam extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.*] sed quic-

libr.18.hist. cap.2.

A quid ille dicat, verisimilius est strigem hanc siue Lamiam fuisse quæ puero, angeli custodia bene munito, frustra insidiabatur Prudentior Euagrius, *lib.5.c.21.* nihil de *Gilo*, neque de aniicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hîc fuit, quiddam non delirium, sed vere verum. delirium erat & absonum à ratione, putare corpora harum fœminarum sic extenuari, vt clausis ostiis ingredi possent, & corpora

B quantitate prædita per ianuas se penetrarent (vide quæ dicta sunt à nobis q. 17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquam in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporum immutationem vel solidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicem oportet, qui in his nec credulitate, nec

C incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudiciis omnes circūstantiæ accuratissime sunt examinandæ, fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis deprehensum sit, absoluat; quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratia, strix aliqua accusatur, q̄d clausis

D ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritum immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læsos nō constet, neq; id accusator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per sententiam absoluetur. Si diligenter legas vitam Tarasii ab Ignatio

E monacho descriptam, non difficile fuerit deprehendere hūc statum causæ fuisse mulierculārum illarum à Georgio (non à Philippo, vt quidam vocant)

perfecto

perfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiam ac inscitiam in eo positam fuisse; quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatii: *pauperculæ quædam mulierculæ accusatæ fuerant eadem fecisse: lactentium infantium per foramen * domorum vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quibus illud de *Gello*, antiquitus confictum) *& nolebant Christi Dei nostri sequi doctrinā, quæ simulacris & phantasmatibus nequaquam decipitur* (nimirū quia spiritum à corpore nouit optime discernere) *Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam abrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua redisset & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti spiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritum conuersis, causam eorum qui moriebantur ante tempus* (vides lector accusationis fundamētum, Gello mortuo necasse legitur infantulos: nunc multi reperiuntur subito sublati: probabile itaq; est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum conuersis, atq; sic se per solida corpora vel tenues fissuras im mittentibus, necatos. Nonne merito scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis sequentibus? *ô stuporem! ô cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateq;, & latitudine compactū ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: Christus ergo, qui est ipsa veritas, dicens: Spiritus carnem & ossa non habet: reputatus est phantasma ab iis, qui hæc asserunt* (scilicet fœminas has tū, non corporales sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrādi præditas fuisse) *Quinetiam Christus quoq; vi veram carnem accepit, & spiritum carnem & ossa non habere vere affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quæ obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens & citra dubitationem iudicans Georgius, fœminas absoluit à criminibus.*] hæc Ignatius ille, nō satis perite spectrum, spiritum, phantasiam ꝓ iisdem sumens, scilicet ꝓ phantasmate, seu corpore tantum apparente & nihil de strigum verarum crimine attingēs vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciunt.

* Sic vocat angustas rimas aut fissuras corporis earū non capaces.

Tertio loco occurrunt, *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias *a*; quas vera dæmonum ludibria siue spectra fuisse, cū Apollonius Thyanæus, tum D. Hier. & alii patres docuerunt; de quibus & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ, veteres magistri in Glossat: *Lestrigonas*, vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Comment. in Medeam. Sen. *v.* 732, ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen & Aluinnen; Gotthi, *Elnas*, *b* videtur meminisse D. Hierony. cum dicit sæpe bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi *c*. de huiusmodi tam vetus narratio, siue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libr. 20. *Terricolas Lamias*, vocat; & libr. 30. etiam voracitatem attribuit ipso epitheto, alludens ad infantulorum viscerationem, his versibus.

Lamia & Pytho oxyodentes,
Quod veniunt gumia illa vetula improba, inepta.

a Esai. 13. v. vltim. & Thren c 4.

b Olaus li 3 cap. 11.

c ad Paul. de obitu Blesillæ.

perfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiam ac inscitiam in eo positam fuisse; quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatii: *pauperculæ quædam mulierculæ accusatæ fuerant eadem fecisse: lactentium infantium per foramen * domorum vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quibus illud de *Gello*, antiquitus confictum) *& nolebant Christi Dei nostri sequi doctrinã, quæ simulacris & phantasmatibus nequaquam decipitur* (nimirũ quia spiritum à corpore nouit optime discernere) *Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam obrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua redisset & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti spiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc execrandum scelus, & eis adscribere in spiritum conuersis, causam eorum qui moriebantur ante tempus* (vides lector accusationis fundamẽtum, Gello mortuo necasse legitur infantulos: nunc multi reperiuntur subito sublati: probabile itaq; est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum conuersis, atq; sic se per solida corpora vel tenues fissuras immittentibus, necatos. Nonne merito scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis sequentibus? *ô stuporem! ô cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateq;, & latitudine compactũ ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: Christus ergo, qui est ipsa veritas, dicens: Spiritus carnem & ossa non habet: reputatus est phantasma ab iis, qui hæc asserunt* (scilicet fœminas has tũ, non corporales sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrãdi præditas fuisse) *Quinetiam Christus quoq; vt veram carnem accepit, & spiritum carnem & ossa non habere vere affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quæ obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens & citra dubitationem iudicans Georgius, fœminas absoluit à criminibus.*] hæc Ignatius ille, nõ satis perite spectrum, spiritum, phantasiam pro iisdem sumens, scilicet pro phantasmate, seu corpore tantum apparente & nihil de strigum verarum crimine attingẽs vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciunt.

* Sic vocat angustas rimas aut fissuras corporis earũ non capaces.

Tertio loco occurrunt, *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias a; quas vera dæmonum ludibria siue spectra fuisse, cũ Apollonius Thyanæus, tum D. Hier. & alii patres docuerunt; de quibus & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ, veteres magistri in Glossat: *Lestrigonas*, vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Comment in Medeam. Sen. *v.732*, ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen & Aluinnen; Gotthi, *Eluas*, b videtur meminisse D. Hierony. cum dicit sæpe bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi c. de huiusmodi tam vetus narratio, siue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libr. 20. *Terricolas Lamias*, vocat; & libr. 30. etiam voracitatem attribuit ipso epitheto, alludens ad infantulorum viscerationem, his versibus.

Lamia & Pytho oxyodentes,
Quod veniunt gumia illa vetula improba, inepta.

a Esai. 13. v. vltim. & Thren c 4.

b Olaus li 3 cap.11.

c ad Paul. de obitu Blesillæ.

Duodecimum, quando apparet in forma, *hirci* (vnde ab Isaia & Mose vocari pilosum, seu *zahir*, contendunt Iarrhius & Kimchi) vel *Leonis* (vnde tẽplis gentilium affigi solita capita leonina, quod ridet Arnob, *lib. 6. cont. gent.*) vel *serpentis*, vt cum Æsculapius Romã aduectus: & anachoretæ de quo B. Nilus *lib. de orat. ad Deum* c. 102. & 103. vel *noctuæ*, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel *muscæ*, vt apparuit Laoduni in Energumena, & solet apparere Anabaptistis, vnde & vocatus, *Baalzebub*, Dominus muscæ, *vel porci, lupi, aut alterius animalis*, cuiuscumque; nam in omnium fere formis aggressus est DD. Antonium, Macarium, & cæteros sanctos monachos deserti incolas. Recentius vnum, sed cui vix simile inuenias, proditũ fuit memoriæ à Gaguino Hist. Francorũ scriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicũ siue conuersum (vt vocant) monasterii vallis Sarnariæ; nomine Adamũ, paulo ante Natalitia Festa: summo mane ad monasterii negotia peragenda, vna cum famulo se in viã dedisse equitem, ei se in via offert arbor ingens gelu & pruinis oblita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum & corpus cupida, equus expauefactus caput retrorsum flectit, & viã remetiri, q̃ peregerat conatur. Adamus ingenti labore iumentũ retinet, & calcibus porro cogit. propinquior vt arbori fuit, illa confestim euanuit ex oculis, odore tetro atque sulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum esse spectrũ, seque Deo precibus commendare satagit, nec iter intermittit. Paulo post respiciẽs, videt nigrũ quendam virũ equo insidentẽ spadici se subsequi, cui subiratus: *Quomodo* (inquit) *infelix & dãnate, audes me his technis aggredi? An nescis fratres meos, qui domi sunt, pro me, saluteq; mea supplices ad*

A *Deum preces fundere? Abi quantũ potes, nulla tibi mei curatio, nil in me posſides.* Abit malus: sed ecce mox redit, similis viro, gracile & protensũ habenti collũ. Adamus, tot molestias pertęsus, gladiũ, qui ad ephippiũ ligatus, stringit, & ense ter quaterue per aerẽ vibrato, aereq; ꝑpter celerem diuisionẽ sibili sonũ edente, conatur abigere spectrum, hoc vero subito personam mutat: & sistit se statura

B mediocris viri, cui caput cappa & scapulario monachi corpus ornatum, oculi scintillantes instar chalybis vel æris radiis solaribus oppositi. Adam punctim aliquoties hostem petit, sed irritis & cassis ictibus, aereque cedente. Tum maiori despectu & irrisione, dæmon induit formam asini. Perterritus famulus, hero suadet, gladio circulum in terra ducere, & in circuli medio cru-

C cem Dominicam efformare. Adamus consilium exsequitur: verum veterator non desinit. Mutat auriculas asini in cornua, & sic minabundus irrumpere in circulum se velle simulat. Denique lusus iam satur, in rotam se vertit, & seipsum voluens monachum inuadit, superque illum continua latus rotatione (*sic videbatur*) transit circulum, & monacho prorsus illæso con-

D spectum fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem consecuta ægritudo, & diuturnus fætor vestium Adami, & raucedo eiusdem atque difficilis respiratio, à quibus ægre cõualuit; equi denique subita mutatio; qui ex mansueto & cicure, post visionem hanc ferox, sternax, calcitrosusque esse cœpit. Addamus rariora quædã genera spectrorũ.

E *Decimum tertium*, genus est, cohortium, acierum, castrorum militariũ, sicut enim bonorum Angelorum acies visæ bis in sacris litteris *a*; sic &, simiæ Dei, diaboli sæpe se in militum confertorum specie ostendunt hominibus. In vita

M.

a Gen. 32 in prin. & 4. Reg. 6. v. 17.

vita S. Norberti, *cap. 26.* leguntur specie armatorum militum in quosdam religiosos dæmonia incurrisse: vt & in vita S. Guthlaci Anachoretæ, *apud Surium mense Aprili.* In chron. Hirsgauiens. Tritthemii legimus sub an. 1168. Monacho cuidam Limpurgio, prope VVormatiam, visam multitudinē maximam equitum peditumque, ordinatarum more acierum, quasi ad prælium procedentem: cumque monachus audacter, quinam forent, interrogasset: illos respondisse; se non veros viuosque milites esse, sed animas militū, & non ita pridem his ipsis in locis principi cuidam stipendiatos occubuisse: vestes, arma, & equos, quę viuis peccandi fuerāt instrumenta, nunc mortuis indicia suppliciorum esse: quæ circum illos videret omnia nihil nisi ignem esse, quo cōburantur, se precibus atque suffragiis adiuuari posse. Leloyherius *b* huic religioso insultat, quod temere animas defunctorum esse crediderit: cuius cōtrarium tamen rationes & argumēta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingūt se animas esse*, sæpe, non semper. *strepitum edidere discedentes & fragorem.* possunt & spiritus mortuorum. *Flammis vestes & arma circumdata, dæmones esse probabant.* Non hoc asserit historia, sed ea ipsa, quæ aspicientibus, vestes & arma videbantur & equi; ipsis flammas combustrices fuisse. Deinde & flammæ fuerint; nonne profitebantur se spiritus esse, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

. . . quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos;

Tantum probat, dæmones imitari quoq; diuina iudicia: quibus frequenter: *in quo quis peccauerit in eo punitur.* posset igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæstionem reduci. Sane arbitror eandem historiam esse, cum ea: quam iisdem locis, sed anno 1123. contigisse, in eandem sententiam narrat Abbas Vrspergens. fol. 281. Sequentia ad istam censeo pertinere, quia miscentur, quædam vana curiosaque, nec suffragia petūtur. Ioannes Cæsarius auctor est *c* sequenti nocte, quādo exercitus Ducis Brabantiæ à Leodinensibus occisus est, seruum quendam Comitis Lossensis prope Montenake, locum occisionis, circa noctis initium, vidisse maximum torneamentum dæmoniorū: Sacerdotē quoque quendam Hispanum, prope eiusdem Comitis castrum, dum in crepusculo noctis de villa in villam transiret, vidisse hastiludium maximum mortuorum valide clamātium, *D. Vvaltere de Milene, D. Vvaltere de Milene*, qui Vvalterus, famosus militia, nuper erat defunctus: hancque visionem addit sæpius ea nocte & euanuisse, & iterum apparuisse. Ioann. Niderius narrat *d. cum propter hæreses regnum Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur: circa metas regni præfati, nocturno tempore, versus vallem quandā, auditos clamores & congressiones equestrium virorum: qui & coloribus variis, induti sæpius sunt visi. Fuerunt tunc duo armigeri audaces satis, in castro nō multum distanti à loco monstrorū: qui omnino scire volentes, quid veritatis sibi visa portenderent, nocte quadam versus vallem, vbi solita videri conspexerant, iter arripiunt. Antequam autem iis appropinquare auderent, compūctus vnus, dixit alteri: Sufficiat nobis ista vidisse, ego iis nō approximabo, dictū est veterū, Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidū, increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus ante dictis exercitib. appropinquauit: de quibus vnus egrediens caput illi amputauit, & ad suos rediit: quo viso ille, qui timidus*

b li. 4. ca. 6.
c l. 12 ca. 16. & 17.
d l. vlt. Formicarii.

subsliterat, fugam iniit & funesta noua nunciauit. In crastino autem truncatus repertur. & caput quidem in valle, vbi acies visæ fuerãt, nullius autem hominis vel equi vestigium repertum est: sed tantummodo, in ipsis locis, signa quædam & vestigia auium visa sunt.] Idem & aliud addit, sibi ab Archiepiscopo Moguntino, viro magnæ industriæ & fide digno, narratum: *Nominauit* (ait) *nobis quendam Rheni sibi bene notum militem, cuius pro tunc filius viuebat: qui miles super omnes pene inferioris Alemaniæ nobiles semper exstiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patiebatur nonnunquam, propter suam animositatem vel fortitudinem, ab aliis graues guerras, propter quas nō semper de die, sed nocturno tempore, ad loca sibi commodosa equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenum equitare voluit, & principium eiusdē intrauit. Antequam vero finem siluæ haberent, vltra quam campus latus iaceret, prout moris est eorum qui verentur insidias: præmisit famulū, vt in termino siluæ videret, an ne in campo insidiæ aliquæ essent. Luna insplendente, vel astris lucētibus hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborum ramos exploraret, commissum, vidit per campa longitudinem exercitū satis mirabilem appropinquare in equis: quo viso, considerata nunciauit: militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia verisimile est, pro huius exercitus custodia subsecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici sint, qui præcesserūt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morula transacta, de silua miles cū suis recedit, in campū venit, & neminem nisi quendā equestrē in equo sedentē, & in manu alium ducentem equum, eminus sequentem suos intuitus est. Ad hūc cum miles venisset, quis esset quæsiuit in hæc verba: Numquid tu cocus meus es? ita enim sibi à longinquo videbatur, paulo etiam antea cocus eiusdem militis vita functus fuerat. Qui respondit Sum Domine, cui miles, Quid, ait, hic facis? & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus respondit, Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim expressit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis ista nocte esse Hierosolymis, quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum. Quid sibi vult equus iste, quem ducis nullo insedente? Ad vestrum, respondit, obsequium erit, si mecū ad terram sanctam venire velitis. Securus esto, te per fidem Christianam, recedendo & reuertendo viuum reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles desiliit, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vterq; equester subtractus est. Sequenti autem die famulis, iuxta conditum exspectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum, vbi primū conuenerant. Tunc defunctus militi ait, Ne phantasma omnino victum ista fuisse credatis, duo quæ vobis do rara, reseruate in mei memoriā: inde protulit mappulam paruam de salamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cum immundum fuerit igne purgate: alterum caute tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.*] In his multa sunt indicio fuisse visionem dæmonicam, maxime donum hoc cultelli: quo multis exitium, ipsi quoq; donatario, parabatur. Aliam historiam ex codice Cassinate profert illustr. Baron. Annal. tom. XI. anno Christi 1004. quod exhibebo li. 6.

Cromerus diligens scriptor *a*; *Naclum, inquit, arcem Pomeranorum munitissimam Vladislaus 1. Polonorum rex* obsi-

a l. 5. hist. Pol.

obsidebat. Ibi noctu lucēte luna aspiciebantur crebro ab excubitoribus quasi armatorum hostium acies, ex apertis campis ad Polonorum statiua adequitantes & incursantes. Cum id sæpius accideret, indignati Poloni inquietari sese, nec vsquam in apertum certamen prodire hostes, nocte quadam, cum ibidē hostes adesse nunciarentur, fremebundi agminatim è castris sese proripuere, diffugientesque casso labore longius prosecuti sunt. Obsessi, tumultu Polonorum exaudito, & excursione è castris animaduersa, erumpunt subito, & ignem in opera atque tuguria militum stramine arundineq; contecta conijciunt, quo celeriter pluribus in locis se diffundente, paucis, qui in castris manserant, se defendentibus, facile opera cum magna castrorum parte cōflagrarunt. Nocturnas vmbras illas fuisse autumant, quæ hostilis exercitus speciem ostentantes, Polonos ita diuino permissu exagitarunt: propterea quod solemne omnibus Christianis quatraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiscuo ac temerario esu carnis & lactariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemptis, temerauerant.] Hæc ille, res clamat spectra fuisse Diabolorum; vt & illa de quibus Antonius Hist. par. 3. quā auorum memoria solebant vocare, *Familiam Hellequini*: cuiusmodi cuncta, illusiones dæmonum esse, iampridem docuit Guilh. Parisiensis, *part. vlt. de Vniu. c. 24.* Tales exercitus possent Magi multos exhibere; si ex pacto, quod cum dæmone superiore habent, dæmones illi subditos euocarent: numquam tamē Deus legitur permisisse, vt talis militia vltra incusionem inanis terriculamenti procederet. Nam si lædere, occidere munitiones capere, vel hostiū inuadere castra finerentur: nulla illis humana potestas valeret resistere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero

A pugnas illas Regum septentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonumque cuneos, apud Olaum Magnum *b*. *b lib. 3. c. 12.*

N. *Decimoquarto*, dæmones sunt sub illo spectrorum genere; quo in nemoribus & aliis amœnis locis sese ostentant instar puellarum aut matronarum, in veste cādida; interdum in stabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam di-

B stillatæ guttæ, postmodum in equorum iubis, quas sedulo pexuerunt & nexuerunt, solent ab hominibus inueniri, talis illa vidua Russiana in meridie obambulans, de qua paulo ante mentionem feci: tales, quas vocant, *Sibyllas seu Nymphas albas*, *Dominas nocturnas*, *Dominas bonas*, & earum, *Regina Habundia*, quarum aduentu mul-

C tum prosperitatis, & rerum omniū copiam putant superstitiosæ anus domibus contingere, quas frequentarint; & ideo domi suæ illis epulas instruunt, escariis lancibus & vasis vinariis omnib. apertis ac discoopertis, nequid illis ad timendum moræ obiiciatur: quę plane idolatrica esse, docet prædicto loco idem Episcop. Paris. vt & Nicol. Cusan. *lib. 2. excitationum.* Huc refero tres illas

D quæ visæ Machabæo Banckoni, a quo Stuartorum genus; quę venantibus visæ regnum illi prænunciarunt. *Boeth. li. 12. Scot. histor.* Harum bonarum Dominarum, quas Gentiles, *Parcas*, vocauere mentio habetur & conuiuii illis præparati, in vita D. Germani Episcopi, & apud D. Antoninum, *pag. 2. Hist. tit. 11. §. 5.* Tales etiam, *fatales Sorores*, seu, *nymphæ*, falso putatæ bellorum præsi-

E des & Victoriam largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septentrionis Historia *c* Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* quales finguntur Melusina, Alcina, Morga. De his dicam plura lib. *6.* cap. 2. sect. 3. in Remedio. 1. *c Olai Lib. 3. c. 10.*

Deci-

O.

Decimoquinto, huius generis ſpectra ſunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, peſtem, mutationes regnorum & ſimilia, pauca commemorabo exempla. Nocte quæ ſeditionem Antiochenorum præceſsit, viſa mulier ingens & formidabili adſpectu, aerem ſcutica tam fortiter verberans, vt tota ſonus Vrbe exaudiretur *d*. Gennadio Patriarchæ Conſtantinopol. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro ſalute publica deprecaretur: horrendum ſpectrum ſe obtulit, quod cum ille ſacro ritu coniuraſſet, reſpondit: quamdiu Gennadius viueret, ſibi non licere damna, quæ imminebant, Eccleſiæ illius inferre: ſed eo mortuo ſæuiſsime ſe in illam graſſaturum *e*. Priuſquam Hunnericus perſecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, ſuper cacumine montis Ziqueni homo giganteæ ſtaturæ viſus, & auditus clamare: *Egredimini, Egredimini*: & in æde Fauſti, quæ Carthagini eſt, viſa multitudo Æthiopum ſanctos Eccleſiæ fugans, & ante ſe impellens. *f Alia multa huiuſmodi ſuggerunt, card. libro decimo quarto, de variet. rer. & Fulgoſ. tit. de prodig. lib.* 1.

d Sozom. l. 7. c. 23.

e Theod. Lect. libr. 1. Collect.

f Vict. Vricenſ. l. 2. de perſecut. Vandal.

P.

Decimo ſexto loco, hic occurrunt illa ſpectra: quæ certis temporibus & locis aut domibus ſolent tumultus & vexationes varias exhibere: cuius rei prętermittam exempla eo quod notiſsima res ſit, & legi poſsint, qui attulere veteres recentioreſque: vt *de Temeſio dæmone*, Strabo & Pauſanias citati, & Ælianus libr. 8 var. Hiſtor. *de pueris nigris cirratis*, Auguſtinus lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8. *de Datio Epiſcopo Mediolanenſi*, Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus & ſonis auditis in Marathone poſt pugnam cum Perſis*, Pauſan. in Attic. & *ante pugnam Leuctricã in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *ante pugnam cum Cimbris*, apud Plinium lib. 2. cap. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Appian. de bello ciuil. libr. 1. *ante primum prælium Pharſalicum Antiochiæ*, apud Cæſ. lib. 3. de bello ciuili; *ante mortem Cæſaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora ſunt*, apud Niderium, *libr. vltim. formicarij*. Guilh. Pariſ. *d. cap.* 24. Torquemadam, *Horti florum colla.* 3. Alexand. ab Alexand. *lib.* 5. *Geneſ. dier. cap.* 23. & confirmat praxis Forenſis Hiſpaniæ: qua licitum conductori, qui ante id ignorabat, ſpectrorum ſic inquietantiũ cauſa domos relinquere conductas, vt poſt Portium cenſuit Couarr. *a* Solent huiuſmodi inueſtationes iuberi, vel pmitti à Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitium bonorum, vel ob aliam cauſam occultam. Interdum iſta peragunt dæmones maleficorum immiſsione, vt contingit B. Antonio *b* & nobili Aquitano, qui Pariſienſem ſtudioſum iure ſuo per vim ſpoliarat *c*: ſæpius ſponte faciunt ſua, tantum vt homines falſa quapiam reuelatione decipiant aut perſuaſione fallaci: ſicut apud D. Auguſt. illi baptiſmum diſſuadebãt: contenti ſunt aliquando ſola vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno vt ioculator ille ſpiritus, de quo Guilhel. Pariſienſis, qui vaſorum colliſione & lapidum iactu ſomnum diſturbabat, & culcita ſubtracta de lecto deturbabat, & Salmãtinus ille Torquemadæ, qui grandibus ſaxis quoſuis petebat, irrito tamen & innocuo contingens ictu: quod Marcus Magus, apud Pſellum *d*, proprium dicit eſſe dæmonum ſubterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant & alia huiuſmodi operari, quæ videntur manus & corpora inſtrumenta requirere, Scholaſtici diſputant, aſſentior iis, qui

a lib 4. variar reſolu. c. 6.

b Caſſian. collat. 8. c. 8.

c Froiſſar. in Chron

d l. de dæmon.

præ-

præsente per substantiam suam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerem lapidi proximum mouente, & sic lapidem impellente, hæc fieri censent; quando nullum ipse corpus induit: si vero corpus formatum, vel cadauer assumeret, nulla foret difficultas e.

In locum, *decimum septimum*, veniant spectra illa Berusiæ, de quibus quadam epistol. scribit Ioann. Meletius; *In Sarmatia coli spiritus quosdam visibiles, qui lingua Ruthenica, coltri, Germanica,* Koboldi, *dicantur, quos credũt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntque eos laute omni ciborum genere, eo quod, adferre soleant nutritoribus suis frumentum, ex alienis horreis furto sublatũ. Cum vero alicubi illi spiritus habitare & nutriri cupiunt, hoc modo suam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum cõgerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia stercora animalium: quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec dißipauerit segmenta nec stercora è mulctris eiecerit, sed de inquinato lacte cum omni familia sua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.*] Idem iudicium de spectris, *viruiculorum* ac *femellarum*, breuitudine ac specie pigmęi vel pumilionis, olim in multorum domibus frequentium, & domestica fere cũcta ministeria solitorum obire, equos curare, domum verrere, ligna & lympham adferre, & similia facere: de quibus Olaus Magnus *f.* Galli vocant, *des Gobelins:* Teutones, Rabbautermannekens, & Gultelkens, & Suecones, *Trullas*, appellant. An ex hoc genere fuerint, *Eros* & *Anteros*: qui vt infantuli, in balneo, iubenti Iamblico apparuerunt *g*, id cogitandum relinquo. Sane huc pertinent, *Montani illi*, quorum nobis Historiam Georg. Agricola prodidit *h*, *In metallicis (ait) fodinis inueniuntur, & truculẽti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit,* Annebergius, *dæmon qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in specu qui* corona rosacea, *appellatur, eo nomine relictus, quantumuis argento diues esset. Flatum vero emittebat ex rictu, cum equi specie habentis procerum collum & truces oculos appareret. Eiusmodi etiam fuit,* Snebergius, *nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operarium è terra sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. At sedatos illos, Germanorum alij, vt etiam Græci,* Cobalos, *vocant, quod hominum sint imitatores. Nam quasi lætitia gestiẽtes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alij,* virunculos montanos, *vocant, quia plerumque apparent nani, tres dodrantes longi, videntur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum, id est vitteto, indusio, & corio circum lumbos dependente. Innoxij sunt hi metallicis, etsi interdũ glareis operarios lacessunt, rarißime tamen eos lædunt, nisi cachinno vel maledicto lacesßiti. Potißimum opus facere videntur in his specubus in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est.*] cætera recte, illud minus, quod animãtium nomine dæmones comprehẽdat. Scio sic locutos veteres non paucos: sed & scio id ex lacte Platonicorum bibisse, & quia ambigui erant, num anima & corpore constarent. Nunc quia Catholicis satis defin tũ *i*, nec anima nec corpore perfectas substãtias illas separatas

e Vide D. Tho. quodlib. 7. Dur. Capr. & alios in 2. d. 7.

f lib. 3. cap. & 12.

g Eunapius Iambli.

h capit. de anim. subterran.

i ca. firmiter. de sum. Trinit. D.

Tho.1 pa q. 50 ... las in 2.d.8.

componi; vitanda nobis huiusmodi locutio parum cauta, parum propria. Damnandus vero prorsus Paracelsi error dæmonum hæc genera, ad hominum species reducentis. Nam; *Epistol. ad Athenienses, siue de occulta philosophia*; quasi verißimum axioma, nihil veritus fuit constãter asseuerare, Deum præter homines Adami posteros; alia quatuor hominum genera, carne, & ossibus, & ratione prędita creasse, eosque in singulis elementis ad inhabitandum collocasse; in quibus singuli suam haberent remp. & ex negotiatione, ac laboribus victum & amictum sibi comparare, & eos homines, qui in terræ visceribus habitant, vocari, *Pigmeos* & *Gnomos*; qui in aquis, *Nymphas & Vndenas*; qui in aere, *Siluos & Melusinas*, quos solos cum hominibus Adami posteris commercium habere, & ex mutua commixtione liberos gignere: Qui in igne sunt: *Vulcanos & Salamandras*, appellari: Et incertum adhuc esse: cuinam generi horum hominum vera fides in Deum sit data, & via ad salutem patefacta.] Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alii: in libro tamen fragmentorum, inuenio Paracelsum dubitanter induci loquentem: sed arbitror Latinum Interpretem, hoc suum assuisse, vt magistri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil à recta fide dici potest alienius, ergo mutila & manca S. S. quæ de vno tantum hominum genere nos instruxerit? ergo dubia salus nostra? ergo dubia redemptio? non ergo secũdus Adam Christus: vt nos: qui in primo mortui, in secundo viuificaremur? hoc dubium: nonne ruunt veteris testamenti promisiones, concidit exhibitio & repræsentatio Noui? Et sunt qui tales libros nugis, mendaciis, blasphemiis refertos, in Latinum vertant sermonem? sunt qui pulchris formis cudant recudantque? sunt, qui ament Paracelsistæ vocari? sed ad institutum redeamus.

B

Vltimo, loco sese offerunt spectra dęmonum thesauros custodientium. Cabades rex Persarum cum accepisset in collimitio Persiæ & Indiæ: in munitissima arce Zudaderensi, prætiosissimorum lapidum, auri, & argenti, thesaurum maximum à dæmonibus asseruari, qui mortales omnes aditu arcerent: eo cum exercitu profectus castrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dæmonibus, repulsus fuit, confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipsæ irritæ fuerunt. *Ergo cum ei persuasum* (ait Cedrenus) *fuisset, Christianorum ad Deum precibus hoc potiri posse, auxilium à quodam Christianorum in Perside degentium Episcopo petijt. Is indicto Christianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit mysteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, castrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradidit.*] *Glycas part. 4. Annal. & Cedrenus in Anastasio.* Talis etiam dæmon ille Basileensis, de quo dixi, *supr. q. 12.* & hinc factum, vt Dracones fingerentur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum, & Aurei velleris: hinc porro factum, vt thesauris addere sint soliti Serpentem aureum: quemadmodum refert Ascanius Centorius, *lib. 4. Comment. bellor. Trãssiluan.* de thesauro, inuento prope Deuam vrbem Transsiluaniæ, circa annũ 1550. Nota etiam Historia Magi Germanici, qui cum specum ingressus esset vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente, vidissetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellẽte, porro progressus, ruente terra, in specu fuit tumulatus. Plura vide *d. q. 12.* Prætermitto

C

D

E

mitto quædam iamvulgaria, vt quod in Indiis sepultarum cum maritis vxorum animas mentiuntur, vt sic persuadeant has coniugi suo conuiuere, quæ sponte illis commoriuntur: quod non vno loco testatur Pet. Chieza, *part. 1. Histo. Peru.*

Visis spectrorum generibus, quæri poterat: quo illa pacto repelli & vinci queant? sed quia decisio communis est omnibus malis: quæ per dæmones inferuntur, ideo de hac re disserendum mihi putaui, quæstione de remediis contra maleficia, *huius operis libro vltimo.* Quo pacto dæmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus, quam quæstionem indecisam reliquit D. Augustin. *Enchirid. ad Lauren. cap. 59.*

QVÆSTIO XXVIII.

Quomodo posit dæmon se corporeis oculis, cum sit incorporeus, visibilem præbere?

Constat non posse corporaliter, nisi A. assumpto corpore. Certum enim est dictum B. Ignatii, *epist. ad Smyrnens.* incorporea videri à corporeis non posse, quia incorporeorum nec species, nec figura est, aut particula animalis vllius formam habentis, ob naturam quam habent simplicem. Constat etiam eos corpus vel ex elementis sibi coaptare, vel subingredi & assumere cadauer. de vtroque modo, quæ dicenda hucusque distuli, repræsentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantastice possunt apparere, turbata phantasia.

SECTIO I.

Aliquando igitur cadauer aliquod assumunt humanum vel ferinum,

A & illud mouent ac impellunt motu non vitali, sed locali tantum, sicut aerem possunt impellere, & hoc corpus, præsertim nondum valde dissolutum, puto, si Deus permittat, posse illos ita attemperare, vt sensum tactus omnino fallant. Nec video quidquam ab homine docto ac pio, in medium allatum, quod me ab hac sententia deducat. Imprimis quod ex D. Luca *a*, proponitur [a c. vl. v 39.]
B dictum Domini, quo se vere corporatum, & non phantasticum spiritum esse probabat, *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*: id ad rem non multum facit, certe non vrget. Solum enim Dominus probare voluit, posse illos cōtactu sentire & diiudicare, visu se nō decipi, corpus enim ipsum habere, verum, quia tangibile: & proinde nudū phan-
C tasma, & fictitio corpore indutū nō esse. Nulla vero hic erat cogitatio, de cadauere assumpto. Hoc enim carnē & ossa habere manifestum est, quo argumēto Christus probat, se spiritum non esse: Quod illi existimabant, quia videbāt ianuis clausis ingressum, q. corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quā mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant, corpus esse, cognoscere, non vero, cuius
D esset corpus: ideo iubet etiam oculorū vti sensu & *videre* (nam proprie hic vox sumenda, vt textus indicat) *manus & pedes*: ex quorum vulneribus reliquis, certo deprehenderēt ipsum illum esse, qui triduo ante fuerat crucifixus *b*. Ex quibus patet verba Domini veram certamque sententiam habere, etiamsi corpus diceremus à dæmone assumptū, sic ab eo temperari posse, vt tactus
E sensum fallat. Quid, quæso? nonne dæmon longe admirabiliora efficit quotidie, quam, sint simulare carnis molliciem, ossis duritiem, teporem ac suauem calorem, qui corporis attactu

[b Sic opti me Ioann. Maldo. ib.]

percipitur, & cæteras tangendi qualitates? Dico has eum simulare posse, nō dico veras exhibere posse, vera illa & vitalia, sunt corporis viui, & ab anima informante procedunt: simulata, & proxime adumbrantia non requirunt animam informantem, & à substantia intellectuali, (eatenus vt externo sentienti talia appareant.) poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui, in eo etiam adhuc calido deprehendi, deesse qualitates illas suauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & pro mollitie rigorem quendam successisse: id totum concedimus. Negamus autem, quod inde ad cadauera per malignum spiritum assumpta argumentátur. Esto illic eadem sit corporis substantia, quæ & hic adest, esto adsint qualitates plures eædem, vtpote calor ille residuus. Tamen adhuc deest huic cadaueri non assumpto, quod simulet illa reliqua quę diximus. At in nostra visione, dæmon inest cadaueri, cuncta illa simulans. Minus est adfabre simulare, quam vere efficere. Quare nec illud sequeretur, non potest corpus adhuc calidum illa per se solum præstare atque efficere, ergo nequit dæmon in cadauere assumpto illa eadem tam callide & artificiose simulare, vt tactum fallat. Cur, qui sensum principem (nempé visum) potest decipere, non queat tactum, sensum maxime terrestrem, & vilissimum, minimeque spiritualem? Quod vero quidam hæc cadauera adsumpta, vt & aerea corpora formata, deprehenderint esse tactu frigida & horrida, vt illi apud Alexandr. *Genial. dier. lib. 2. capit. 9.* & apud Cardanum, *lib. 16. de rer. varietat. capit. 93.* & alii, de quibus postea: id inde prouenit, quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia non permittitur id à Deo facere: quo sensu etiam accipiendum, quod refert Caietanus c, cuidam de hoc frigore & horrore corporis querenti, dæmonem respondisse, *se non posse melius facere*, videlicet, Deo obsistente, vel saltem non concedente. Si quis exempla requirat harum apparitionum, legere poterit apud Guilhel. Parisiensem, *P. vlt. de Vniuerso*, aliquando assumpto bestiæ cadauere delusisse militem: qui cum putaret se formosa potitum virgine, inuenit se in amplexu cadaueris belluini tabe soluti, fœtidissimè iacentem. De Polycriti apparitione, & spectro filium deuorante, iam scripsimus non vno loco. Fabulæ simile videtur, quod Phlegon a retulit, ille tamen oculata se fide Trallis testatur cognouisse. rem sic narrat, vt vtar compendio: *Philinnium Damostrati hospitis & Charitus filia, Machatem hospitem amare cœpit, indigne id ferentibus parentibus, mœrore mortua, & publice fuit funerata. Sexto post obitum mense, cum eo reuertisset Machates, ingressa ad illū Philinnium hospiti se, post longa colloquia commiscuit non semel illo vesperi, quo, & cum eo cœnam sumpsit, & annulum ferreum & poculum inauratum à Machate dono accepit, ipsi vicissim annulum aureū & fasciam pectoralem dedit. Nutrix, dū pergit sedula, ne quid hospiti desit, satagere, videt cum eo in lectulo iacentē alumnam. Læta parentib. id indicat. Illi stupentes accurrunt & altero die vtrumque deprehendunt, &, cū eiulatu, dormientem cum hospite filiam amplectuntur. Sed toruis in eos intuens Philinnium, ô vos crudeles* (ait) *in filiam parentes! ergone vos inuidisse mihi meo Machata, paterna in domo vel triduum solidū frui! Magno vobis dolore hæc, siue curiositas, siue duritia stabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiā iterato sepelietis. His dictis, expalluit & concidit* cadauer

c in 2.2 q. 95. ar. 3.

a li. de mirabilib. & longæuis.

cadauer mortuo iterũ simile, seu poti⁹ (vt erat) *mortuũ. Cõcidere simul oppressi mærore parens vterq;. Re populus & magistrat⁹ intellecta, subẽt sepulchrũ aperiri: vacuum id corpore repertum. Erãt in eo duntaxat annulus ferreus, & scyphus auratus, dona Machatæ: sed in cubilo & lectulo, inuentum cadauer Philinnii, & Hilli cuiusdam auguris consilio, vt prodigium, eiectum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandum. Ipse Machates, à spectro videns se delusum, sibi paulo post manus, ignominiam non ferens, consciuit.*] hæc à Phlegonte; fusius narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate & Iurisconsultus Paulus *b*, & Origenes *c*, ad probandam Eclypsim, quæ Christo accidit moriente, vtuntur. In historia quoq; Laodunensis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, assumpto suspendiosi corpore, conatum abigere ab ea exorcistam.

b l. antiqu. D. si pars hered. pet. *c* cõt. Cels. & tractat. 29. in Mat.

Agrippæ facinus non absimile habens infra, *q. 29. sect. 1.* addam nunc, quæ de eadem re Cæsarius Monachus Eisterbacensis, *libr. 12. Miracul. c. 3.* scribit; cuiusdam Principis Germani mortui corpus integro priusquam sepeliretur anno, dæmonem gestasse, & ita rexisse, quasi illud vegetaret (ita namque intelligendum quod scribit; *spiritum illud loco animæ vegetasse*,) non enim potuit informando, nec in essentiam eius illabendo; sed duntaxat vt in loco existens vitales eius actiones per illud imitando: vt docet multis Tostatus, *in Exod. c. 7. q. 13. cum seqq.* Subdit Cæsarius similia legi in vita S. Patricii Hibernorum Apostoli, de quodam homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri sancti tandem exiuit, corpus vero corruit, & in puluerem redactum fuit. Et, *cap 4.* clericus (scribit) quidam adeo dulcem vocem habebat, vt audire eum deliciæ putarentur: donec religiosus quidam vir superueniens, monuit hominis vocem non esse, sed diaboli; dæmonemq; adiurauit; quo discedente, cadauer corruit planissime fœtens.

Denique multæ falsæ resurrectiones gentilium huc sunt referendæ: & cõstat cum sagis vt plurimum induto cadauere diabolum siue incubum, siue succubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominum, cadauerosus quidam fœtor graueolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

B.

ALiquando sibi, elementare corpus diabolus circumdat, idq; efformatum qua pollet industria, vnit sibi non aliter; quã motori intus existẽti corpus mobile & inanimũ vnitur. An possit ex solo aere materiam desumere equidem ambigo, & puto, sic aerem condensari non posse solum, vt quid solidum exhibeat: sed siue possit, siue non possit; solet quod facilius, partes aeri (quo maximam partem vtitur) commiscere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationumve, vt & colores facilius hac mixtione exprimat, & facilius membra conglutinet, & condenset; quæ sententia Lud. Molinæ est, & antiquiorum *d*: nec argumentum, quo quidam vtuntur *e* ad probandum solo ex aëris elemento corpus assumere, nos stringit; cum tantum probet, eos ab aëre partem potissimam mutuari. Hinc alii censent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verum corpus non esse. Sed rationes, hac ipsa quæstione discussi. Christi Domini dictũ *f*, ostendi alium habere sensum, quam ipsi arbitrati. Addo, quod in libro Genesis legimus *g* de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes abluti, nec deprehensi tactu; id ab ipsis eludi po-

d vide Molin. 1. pa. q. 51. artic. 2. disp. 2. *e* Anglez. in 2 d. 8. q. 2. diffic. 8. *f* Luc. vlt. v. 39. *g* Gene. 19.

tius, quam dissolui: aiunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis; eo quod viros putaret, quæro, cur non igitur, quicumq; viros putant, hac præiudicata sententia iudicent viros esse? An solus Abraham cæteris imprudentior? Ipse ille, quo nituntur. Caietan. *h* fatetur verorum ossium & carnium similitudinem, non modo visibilem, sed etiam palpabilem, & solidam exhibere. *Solidam*, ait, non instar aeris diffluentem, aut duritiei duntaxat aliquid modicum habentem. Quod vero *libr. 3. cap. 6.* apud Cæsarium diabolus dicit, quando corpora à dæmonibus sic assumuntur ea dorso carere: ludebat puellam mendacissimus. Quod dixi elementorum aliqua opus commixtione, nec Maro ignorauit, cum cecinit *i*.

h d. art. 3.

i Æne. 10.

Tum Dea nube caua tenuem, sine viribus, vmbram.
In faciem Æneæ, visu mirabile monstrum,
Dardaniis ornat telis, &c.

Ecce non aëre solo, sed nube mixta. De vapore Sprengerus, *in Malleo*, docet, visas veste subducta in agris mulierculas, corpus motitantes, crissantesque solas; & adspectum mox dæmonem vaporis siue exhalationis atræ habitu, recedentem. Mantenses magi, Mirabellius & socii, Parisiis combusti, in iudiciaria confessione dicebant, ad hanc corporum assumptionem dæmoni duo esse necessaria, ventum secundum, & lunam plenam, nam si ventus sit aduersus, non posse corpus coalescere; si vero sit Luna decrescens vel corniculans, non posse defectu materiæ formare corpus nisi valde pusillum, & pro Lunæ augmento maius, maiusque. Placet hoc Crespeto, *l. de odio Satanæ discr. 27.* sed mihi ridiculum videtur: quasi nequeat dæmon; Deo nō impediente vētum sedare aut excludere; & defectum illum Lunaris influxus supplere. Scilicet aër & nubes de ostrino genere sunt, quod Lunæ augmenta consequi solet, & decrementa imitari. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens visio fratrum Tarquiniorum apud Dion. Halycar. *a*; talis Athenodori apud Plinium *b*, quicquid dicat Franc. Picus, *libr. 1. de prænot.* illud enim puto axioma & regulam statui vere ac puto posse; In gentilium & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus non animam (nisi speciali Dei priuilegio, de quo vnde constat in Athenodori visione?) defuncti apparuisse, sed eius loco cacodæmonum quempiam. Tales etiam putarim omnes apparitiones spirituum, ociosa cum homini bus & varia multipliciaque colloquia miscentium, testatur de Facio patre suo Cardanus; & merito omnes suspectum habent Sortilegii, siue pacti cum dæmone. Testatur Melanchton (*libr. de anima*) se & colloquia & disputationes cū pluribus spectris instituisse, sanctitas hæc curiositas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale haud dubie spectrum incœstuosi Persæ, cuius semper cadauer terra eiiciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur, *libr. 2. belli Persici extremo*, tales visiones fuere Gentilium Idolorum, vt Castoris & Polluxcis ad lacum Iuturnæ *c*; vt L. Domitii Aënobarbi *d*, vt Amitis Persæ *e*; vt quod apparuit Dioni Siracusano *f*, vt Curtio Ruffo *g*, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imp. apud Vobiscum, vt Constantio & Iuliano apud Ammianum *h*, Valenti apud Zozimum, & apud eundem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congessit Pet. Thyræ. *lib. 1 de apparit. spirit. cap. 9.* Et talia semper spectra, quæ

a libr. 5.
b libr. 7. epist.
c Symmac. lib. 1. epist. 19.
d Sueton. in Neron. c. 1.
e Ctesias in fragmē.
f Plutar in vita Dionis.
g Tac libr. 11 Annal. & Pli. Iun. l. 7. episto.
h Capitol. in Pertina. Vobiscus in Tacito. Ammian. libr. 21. & 25. Zozi. lib 4 & 5.

subito

ſubito euaneſcunt, poteſt enim elementaris ſubſtantiæ ſubita nimiaque rarefactione ſe ſubducere oculis.

Illud diſcrimen nunc occurrit, cum in cadauere apparent; non poſſunt vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare, vel ipſi ſic induti corpus vllum ſubire, repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimenſiones quantitatiuæ inuicem, ſine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in aſſumpto corpore elementari, licet, vel omnino nequeant, vel difficillime queant (prius opinor) aliud corpus ſiue cadauer ſubire; poſſunt tamen vero & viuenti corpori, elementare illud circumdare, vt homo ſic indutus, vel aliud animal, multo maius, immo & gigantæum videatur. Nihil video obſtare, cur nequeat. Suadet etiam aëreæ ſubſtantiæ facilitas ad dilatandum, ſiue rarefaciendum, & ſpiſſandum denſandumque; quam merito Pſellus cauſam tradidit; cur ſpectra, tam breui ſpacio, creſcere & decreſcere videantur.

Tertium genus inuenio rariuſculum dæmoniacarum apparitionum, per figmenta quædam ſeu ſtatunculas, de quibus exhibebo quæ didici à Thoma Brabantino, *libr. 2. de bono Vniuer. cap. 57. pag. 21.* vbi ſcribit in hanc ſententiam; *Gunerchena Brabantiæ villa eſt ſolemnis & nota: in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumque pro eius nuptiis parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam, qua ingrauescente omnibus mori viſa eſt. Luctu ergo facto, campanæ quaſi pro mortua pulſata ſunt. Nec mora, iuuenis amator puellæ de villa eadẽ in crepuſculo noctis tranſibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audiuit vocem quaſi fœminæ lamentantis: ſollicite ergo diſcurrens, & quærens auditam, inuenit puellam, quam* A

mortuam æſtimabat, cui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc vnde veniſti? Ecce ait, vir ante me vadit, qui deduxit me. Stupefactus ad hæc iuuenis, cũ neminem alium niſi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus, occultauit. Hinc regreſſus in villam amicis ſuis loquitur, ingreditur ad patrem puellæ cum amicis ſuis ſedentem ad funus: quærit ſi filiam ſuam ſibi B *daret, quam quaſi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus reſpondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuam reſuſcites & accipias in vxorem? Cui iuuenis, Tantum* (ait) *libens ſpondeas, vt filiam tuam habeam in vxorem, ſi viuam reddidero & ſanatam. Cui pater conſentiens, dictum coram omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur figmen-* C *tum mirabile, quale à nullo hominum fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiuſmodi diabolica inſpexerunt, eſſe interius putrido ligno ſimilia, leuique exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella eſt, & patri reddita: ſanaque poſt dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit, & vſque ad tempora noſtra incolumis perdurauit. Simili pro-* D *pe modo, cum quidam in confinio Flandriæ ſororem languidam & mortuam putatam, ſub eadem die, antequam ſepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris littora inueniſſet, reduxit eam ad propria, & ingreſſus domum, vbi ab amicis quaſi mortua plangebatur, diſcoopertum figmentum extra ẽlo gladio in fruſtra concidit, horrentibus cunctis & clamantibus; Cur in fu-* E *nus ſororis, tanta crudelitate ſæuiret. Et mox ſubridens, crudelis, inquit, videor in ſororem? Non eſt illud ſororis corpus, ſed figmentum & illuſio dæmonum. Et hæc dicens ſecum cunctos accepit, & ad-*

duxit

dux t ad domum propriam, & eius sororem eductam ost. n 'it. Et hec vsque ad tempora nostra permansit.] Si quæras, quid de his sentiam; dicam cum Alb. Magno & Cantipratense, mihi non liquere. Fieri possent à dæmone Deo permittente: Sed arbitror in his duobus exemplis, quoad illud primum procum, & in secundo hanc forte virginem Satanæ partiarios fuisse.

SECTIO III.

VVlgatis persuasio est, semper in his corporibus assumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicum esse spectrum, facile crediderim, sic contingere. Sed puto si maiore potestate non impediantur dæmones, posse qua velint apparere forma, humanamq; perfectam, & omni ex parte pulchram, pulcherrimamq; exhibere. Qualem se fortasis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, à quo crucis signo obiecto fuit fugatus; vt narratur à Ioan. Maria Compostellano, *initio vitæ S. Alberti*. Verum solet ei obstare Dei voluntas, quæ vt semper aliquid adsit, quo detegatur impietas & impostura; ne quam mortales ignorantiæ iustam excusationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondum vti permisit, vt columbæ, seu ouiculæ, seu agni: forte quod agnus verus sit Christus Pastor bonus verusque; & in columbæ specie Spiritus sanctus solitus sit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullũ inferre, solent damnum, vt docet Tyræus sup. Libentius induit animalia, in quibus aliqua sunt quæ merito culpes. Hirci forma seu capri valde ei antiqua est: & quia hircus Numen Ægyptium est, censet Moyses Maymon, *in ductore dubitantium* iussos Hebræos in sacrificiis hircum offerre. Et olim Iupiter Hammon in Hirci forma colebatur, dictus *Hammon*, quasi, *Chammon*, à Cham inuentore Magiæ. Hodie etiam solemne illi, quando pactum expressum iuit, offerre se conspicuum forma virili: post pactum, quando adorandus, semper in forma hirci, vt sibi accidisse fatebatur Ioann. ille Stapulensis, & obscurius innuitur in confessione Doctoris Edelini apud Iaquerium, *capit. 4.* & habetur apertissime in sententiæ Auinionensis breuiculo, quod verbotenus dabo, *li. 5. sect. 15. circ. fin.* Aliquando à facientibus homagium non cernitur, vt narrat Meierus, *Chron. Flandriæ anno 1459.* quando tamen se adorandũ proponit, semper id in forma caprarum mariti, & quidem fœdi aspectu, atri, olidique. Huius rei variæ causæ redduntur. vna quoniam, ob reuerentiam verbi incarnati, Deus non patitur eum tunc assumere humanum schema. Et hoc sensu Sebastia. Michael, *schol. 10. Pneumalog.* arbitratur ad litteram accipiendum, quod *Apoc. 13. v. 4.* traduntur impii bestiam adoraturi, hoc est Diabolum in bestiæ forma. Sed cum bestia illic vocetur ipse Antichristus, iuxta D D. Hippolytum, Methodium, Ireneum, Aretham & alios; constat hunc sensum non esse litteralem. Illud verius, quia coluerunt olim diabolum in forma hirci, ideo dæmones; vocari SAHIRIM hoc est pilosos, seu hirsutos, vt solet aliquando D. Hieronym. vertere, *vide c. 17. Leuit. & c. 13 Esai. v. 21. & c. 34. ver. 14* Nam *Sahir*, Hebræis, *hircus*, dicitur, vt Latinis, à pilis & horrore; vnde fors etiam *Satyri*, nomen deductum. Confirmat Kimchi, *in radicum libro*, dum scribit; *Sahir*, vocari diabolum, quia solitus hirci effigie se conspiciendum præbere. Illud etiam notat Michaelis, *d. & capit. 17. vers. 7. Leuit. LXX.* non temere vertisse, *ματαίοις*, quasi dicant, *Fatuellos*,

[margin: שעירים]

vnde

vnde deducta vox Longobardica, *Matous*, litteræ omiſsione; quos Galli ad verbum vocant, *Folletons*; & alii per abbreuiationem, *Follons*, quia riſum excitant riſu, tripudo, ſibilo cantu, &c. quod dæmonem feciſſe conſtat ex vita D Antonii, & D. Thom. *1. 2. quæſt. 89. artic. 4. in argument. 3.* Ego tamen illud ματαίους, pro vanis potius acceperim; vt reſpexerint ad *Elilim*, nomen idolorum. Nam idolis ſacrificare eo loco prohibetur, hoc eſt dæmonibus qui vana idolorum ſpecie colebantur.

Alia cauſa reddi poteſt, animalis huius ſalacitas, ſuperbia, & alia vitia, quæ moribus & actionibus ſuis dæmones ſtudioſe imitantur, vt multis oſtendit Remigius, *libr. 1. capit. 24.* Denique hircum ſeu capram; *vt legimus in vita S. Radegundis lib. 2. quem ſcripſit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*; induit, quia hircorum, qui à ſiniſtris locandi eſt caput: ſane hac vtplurimum forma adoratur. vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Ganguinus *a*, & aliis Torquemada: idque ab antiquiſsimis Theſei temporibus manaſſe cenſet Remigius; equidem prius ex ſacris opinor prophetarum teſtimoniis id deduci poſſe, in quibus, *Zairim*, vocantur, vt docui. Quando vult familiaritatis & fidei ſpecimen præbere, catti, vel canis ſumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarum confeſsio fidem facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equum induit. teſtis de Hadingo Olaus, de Comite Matiſconenſi, Petrus Cluniceņſis, & Hugo Floriacenſis *b*: ſi per locum anguſtum vel rimam ſubiturus, vel cuſtodibus illuſurus, veſpertilio, Muſculus, vel muſtela fit *c*. Si qui præſentes ſint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muſcam induit, & partes auribus

a lib. 10. hiſt. Franc. Torquem. dial. 3. Remig. libr. 1. dæmonol. cap. 13.

b Olaus li. 5. Pet. Clu. l. de miraculis, Hugo in Chron.

c Cyrill. in vita S. Da

A vicinas occupans, quæ vult, inſuſurrat *d*: ſi vt gregem laceret, vt ſæuiat in animantes homineſve; induit lupum: *e* ſi quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphraſt. apud Surium menſe Maio*) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (*Damian. in eius vita*) vt vulpecula vero apparet Hilarion. *f*; vt canis Dunſtano [*apud Surium in eius vita* B *menſe Maio*;] vt Serpens, Leonardo Corbeiacenſi; *g* vt draco, D. Margaretæ, & Ferd. Gunzaluo, Caſtellæ, Comiti, eiuſq; exercitui: *h* Si ad malum, ſpecie boni, velit inducere; apparet forma Chriſti, vt D. Martino apud Seuerū; vel in forma Dei, vt Theodoræ viduæ; vel in forma angeli, vt D. Iulianæ *i* Denique formam capit, quæ inſtituto maxime ſit accommodata: &, quia ad omC nia fere idonea eſt humana, hanc vt plurimum effingit, nō eodem modo. Scribit vetuſtus ſcriptor in vita. S. Roberti Abbatis; *Nocte quadam vir ſanctus vidit malignum ad chori aditum conſiſtere, & conari quidem ſæpius ingredi, ſed fruſtra tamen. Habebat formam ruſtici præcincti, nudis longiſq, tibiis ferentis à tergo ſportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cœpit porro producto collo circuiD re chorum, oculos in fratres attente conticere ſi quia poſſet forſitan gratum ſibi in aliquo cernere. At viro Dei inſtantius orante, & fratres à corpore excitante, improbus explorator diu fruſtra expectans: cum nil ſe proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuerſorum ſe contulit: illi quoq, cunctos curioſe cōtemplans: ſi quos videret ſomnolentos, cachinnans ſpreuit: ſi noxiis cogitationibus ocE cupatos, mirum in modum tripudians applauſit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantem, nec niſi ſolo corpore illic præſentem, immo etiam clandeſtinam fugam*

niel. Apul. in Mileti.

d Ioan. Nider. lib. vlt. Formica.

e Remig. d. cap 13.

f D. Hier. in Hilarione.

g Marulus lib 5 c.

h Rodericus Sancius par 3 Hiſt. Hiſp. c. 41.

i Marul. ſupr.

meditatem. animaduertens igitur illum suæ sortis esse, fascinula apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inde se proripuit. Cernens id vir sanctus multum pro salute illius anxius & sollicitus, mane diligenter iussit illum inquiri. Sed ille, ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi, secutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis deditusq; latrocinijs, nō diu post captus est, & capite plexus, miserrime è vita excessit. Eidem in Nuptiarũ pompa dæmon apparuit calamistratus, procaci vultu, & actiosus, *vide Sur. tom. 3. Iun.* 7. Maximo Rhegiensi apparuit, vt nauis & nautæ recens appulsi: Euagrio, vt clericus hæreticus: Macario, semel vt messor, semel vt pharmacopola: Nathanaëli semel vt agazo agens asinum, semel vt seruus lorarius: quæ Marulus & Sabellicus, ex vetustioribus, testantur. k. Apelli Apparuit, vt pulchra, & compta, & illecebrosa mulier: sed hic prudenter eum ferro, quod versabat, candente abegit l. Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis similitudinem repræsentare: quæ Dei bonitas est, tantum solet assumere, quã & qualem Deus permittit, teste D. Chrysost. *hom 4. de Lazaro*: & ideo vel ipso inuito fieri videmus, vt qui non obesæ nimium mentis sint; semper, si attendant, fucum queant deprehẽdere. Aut enim se ostendũt dæmones humano corpore atro, illuuioso, squalido, fœtente, tetro, ac formidabili: saltẽ obscuro, nigro, fœdoq; vultu; naribus vel deformiter simis, vel immane aquilis; oris ritu sparso, profundoq;, luminibus valde abditis flammantibusq;, manibus pedibusque obuncis ac vulturinis, strigosis brachiis cruribusq;, & admodum villosis: caprinis etiam vel asininis tibiis; vtroque pede bisido corneoque, interdum & solidungulo, interdum mu[...]

k Marulus d. ca. 7. Sabel. lib. 10. exemplar. cap 3.
l Sosomẽ. libr. 6. c. 28.
m Sebast. Michaelis Pheumal cap 4 Tyræus lib. 1. de appari. spirit. ca 9 Binsfeld. de confes malef. prælud 12 Remig libr. 1 dæmõ. c 7 8. 10. 14 & 13. & lib 3. c. 1 c. Ananias libr 3 de Nat dæmon.

A pede altero, vel vtroq; demum statura corporis nunquam iustâ ac decorâ, sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatẽ prauitatemq; dæmonis prodentis. probant ista veteribus recentibusq; exemplis alii m: & nos iam multa in medium attulimus. Sane morituris solet maxime terrifica apparere specie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi, cui visus ore vastam flammam, naribus fumum fundẽs B sulphureum [*Blasius Melanesius, in vita S. Ioan. Gualberti.*] vt B. Odiloni apud Suri. in eius vita. 1. Ianua. vt B. Oportunæ ferociens in specie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba stillabant quasi picẽ calidam & liquidam, oculi ferrum ignitum & stricturas scintillans.] *Adelelinus Episcopus in eius vita apud Sur. mense Aprilis.* cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, C vt hic ipse terror tam terribilis visionis expiet in sanctis, si quid adhuc expiandum in illis esset reliquum; vt scribit Fulbertus, *in vita Aichadri, apud Sur. mense Septembr.*

In hoc assumpto corpore loqui illos posse & solere, testatur omnis antiquitas; quæ & oraculorum ab eis fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque D loquentiũ (de quibus actum alibi) meminit: eoq; pertinent etiam caluariæ seu capita mortuorum Gentilium, in quib. dæmones locuti; vt caput filii Policriti, de quo Phlegon a ex Hierone Alexandrino; caput Publii, de quo idem Phlegon ex Antisthene; caput Gabinii, de quo Plinius Senior b; & cranium Magi, de quo Francisc. Picus c; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Mi- E norita. d Sciendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia propriè carent corpore. & ideo, non magis quam Angeli, putandi vere comedere, vel bibere potũ escâue

a li. de mirabil.
b libr. 7. cap 52.
c libr. 7. de prænot. c. 10.
d li. de statu animarum post obitum.

corpoream:

corpoream: qua de re dubitare (videtur Origenes dubitasse Dialog. 3, de Christo homine) vt censeo, non philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi recentiorum Rabbinorum philosophicum non esse norunt omnes philosophi, & optime probat Tosta. q.11. in Exod. c 7. Catholicum non esse confirmat S.S. Tobiæ 12. ver. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natali, vbi homo demens, scribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere vti & prolé gignere, & mortales esse. Quis non rideat hęc hodie etiam inculcari ab homine Caluinista; cui Tobiæ liber non est Sacrosanctus? cum itaq; loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cum videntur dęmones, non loqui proprie, & vitali actione, sed producendo sonum in aëre humanæ voci similem, & adstantium auribus insonantem; vt notat Gregoras *e*: ad eum ferme modum, quo quis artificiosè quopiã instrumento; puta tibia vel tuba: sonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptam ac repercussam vocem articulate admodum reciprocant: vel, vt, crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos sonum discriminant. *lege si lubet Todarum in d. c. 7. q. 1.* Sermone vt plurimum vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Psellus tradidit *f*. Sed (quod notandum, nam & hinc fucum queas deprehendere) vtuntur voce stridula, subsibilante, confusa, obscura, debili, pusilla, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam; docent hoc Sagarum confessiones plurimæ, apud Remigium *g*. Potest autem diabolus, quando in assumpto corpore apparet, videri: & quando loquitur, audiri, à quibus tantum vult, cæteros vero latere idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios ex parte organi, vel obiecti adferat aliquando impedimentum, vt si medium impediat ita, vt per illud species ad oculum vel auditum non perferantur, vel si ipsas similitudines, prohibeat, vel quos latere vult in extasim rapiat; ad alios vero, à quibus audiri & videri vult, sinat simulachra & sonos libere commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat *h*.

E. *e* lib. 5. hist. Byzantinæ sub fin.

f libr. de dæmonib.

g lib. 1. dæmonolat. cap. 8.

h Alber. & Rich. in 2 d. 8 Angl. q. vnic. de dęmon. ar. 4 dub. vlt. Ananias d. libr. 3. & alii.

SECTIO VLTIMA.

PRocurare denique, vt dæmones nobis appareant, vel, vt defunctorum animas nobis repræsentent (quod illi facere reuera nequeunt) nullo modo licet, immo Mortale est peccatũ. Nã, vt socios, vocare non possumus; quibuscum omnis familiaritas nobis est interdicta; docent D. August. *i* & D. Thom. Non vult Apostolus, *Nos socios fieri dæmoniorum k*. Amice ab illis & precario petere, vel recipere; est in aduersarii castra se recipere, & transfugere à Christi Ecclesia. Per modum imperii & compulsionis non possumus eos adigere, nisi quatenus sumus ad hoc à Deo delegati per exorcisticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur *l*. Denique etiamsi liceret, stultum id foret: quia nihil à dæmone expectandum boni vel vtilitatis: nihil boni confert in homines, nisi maiori permixtum malo; nihil docet, nisi mere curiosum & futile; non obsequitur, nisi vt perdat, & æterno exitio inuolutos diræ suæ subdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri posset alicui dubium, Cur illi antiquis patribus visibiles apparuerint adeo frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæstionem olim Sanctus Ioannes Briglintonius proposuit S. Guilhelmo Shlegtholmensi, qui respondit; *Antiquorum patrum animos n...*

i libr. 2. de doctrin. Christia. c 23 & Tho. 2. 2 q 93. art 2

k 1 Corin. 10. v. 20.

l vide Tyræum libr. 1. cap. 15.

lax ſplendor & inanis gloria, ſed diuina gratia illuſtrarat. Itaque facile illi fraudulentas inimici machinationes pernitentes ſeu pugiles inuicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille ſuperbus non ferens, difficillima tentationum certamina illis obiiciebat, mõſtroſas formas, & teterrimos impetus eis ingerẽs, vt vi illos protruderet in peccata. Nos vero, qui facile ei obedimus, occultis tentationum iaculis, cito proſternit, etiamſi nullam nobis terram ſpeciem repræſentet.] Hactenus illius temporis ſcriptor, *apud Surium Octobr. 10.* Addo, tum id Deum permiſiſſe, quia minus periculi ab illuſione imminebat.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus poſſit facere vt homo vere reſurgat?

EMpedocles apud Laërt. *lib. 8* & cæteri magi, contendunt eſſe quaſdam herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur. Xanthus hiſtoricus narrat herba Bali, Tillonem quendam, & draconem vitæ reſtitutos: & Iuba refert Arabica quadam herba ſuſcitatum alium. Sed Archimagus noſtri temporis cenſet, de homine, non poſſe id dæmonem; de cæteris animantibus, poſſe. Sic enim naturaliter muſcas ſubmerſas reuiuiſcere, ſi in cineribus tepidis ponantur; apes ſimiliter, ſi ſucco nepetæ perfundantur: anguillas defectu aquæ mortuas, ſi integræ iniiciantur in acetum, & permiſceatur ſanguis vulturis, & ſub fimo recondantur: intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos, proprio ſanguine, ad vitam reuocare: Leunculum quoque defunctum voce & ſpiritu parentis reſuſcitari: idem muſtelæ iuris eſſe in catulos. De pellicano & Leone, ſcio veteres multos graues auctores conſentire. *Viciciliuum*, autem paruulam vocant reſuſcitatum Indi, quia putant hieme emori, vere ſuſcitari, vt tradit Fran. Comara, *c. 23. H. ſ. Mexicanæ* ſed bona cum illorum venia.

1. *Cenſeo, quæ ex putrefactione quoq; naſcuntur animalia, ea poſſe cum vitam amiſerint, naturalibus remediis à dæmone viuificari.*] quia nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requiſita. Notandum tamen, non fore hoc idem animal numero, quia licet materia poſſit adhuc eſſe eadem; ſi corrupta nondum erat: tamen anima, quæ ex eius potentia educetur, de nouo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliuſque Dei eſt priuilegium poſſe, quod periit, iterum idem numero reproducere: quam ſententiam ceterorum, diſſentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. cenſent etiam per naturales cauſas id fieri nonnunquam poſſe *a* Contra Dur. & Marſil. neq; Deũ id facere poſſe *b* Scotum refellunt recentiores *c*, & merito, cum à priuatione ad habitũ non ſit poſsibilis regreſſus iuxta Ariſtotel. *5. Phyſic. & 2. de gener.* D. Dionyſ. (*c. 6. de diu nom.*) Ambroſ. Lact. & alii Patres, ſemper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandum iidem Sotus, Sonci. Suar. & alii citati, tam copioſe & fortiter refellunt: vt qui eum adhuc defendere nitatur: is pertinaciæ, & temeritatis notam certe nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cum reſurrectio requirat numericam identitatem rei reſurgentis, tum quo ad formam, tum quo ad materiam earumque vnionem: eandem ſaltem ſpecificant: ſolum Hominem proprie dici reſurgere, huius enim ſolius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cetera animantia ſi quando viuificentur, impropriè

a Scot. in 4. d. 43. q. 3. & Ri. h. ibid. a. 3. q. 1.
b Dur. d. 43 q. 3. Marſil. ibi. q. 20.
c Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. contra ſecundã, Ŏ... in. 5. Metap. q. 6. Sotus d. 43. q. 1 a. 3. Tolet. 1. de gener. q. vlti. Bannes & alii ibid. Suar. in 3. p. q. 53. ſect. 6.

dicuntur

dicuntur resuscitari d. *Quare simpliciter loquendo, nec vt insecta quidem resurgant, Satan poterit efficere.*

d vide Soarem d.q.57. sect.1.&2.

Censeo 2, *animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non nascuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non posse.*] quia requirunt perfectiores quasdam dispositiones, accuratioremque organorum singulorum præparationem, quæ non, nisi naturali seminis virtute, possunt confici. Et hoc apud Simeonẽ Metaphr. *in vita S. Siluestri* fatetur Zãbre Magus Iudæus, qui taurum verbis in aurem submurmuratis occiderat, eũ viuificari, nisi à Deo non posse. Quare si qua talia nonnunquam visa sunt reuiuiscere, penitus mortua non fuere, sed mortuis tantum similia: sicut animantia, quæ certis anni temporibus immota iacent, & q. mortua, postea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ reddita: vt accidit gliribus, vrsis, & passeri vitulino (*h. vicicilino* apud Mexicum, teste Card. e

e l 7 de variet. c. 36.

Censeo 3. *non posse dæmonem efficere, vt anima vnius bruti, aliud corpus animet.*] quia singulæ huiusmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, si à materia sua separes, emoriuntur. Sed quid de homine?

B.

Censeo 4. *minimam vel nullam dæmonis esse potestatem*, hoc explico. Non potest facere vt homo à mortuis resurgat: siue non potest facere, vt anima hominis suũ corpus subintret, & illud viuificet, informetque. hæc conclusionis pars, est fide tenenda f, & est philosophiç innixa: qua definitum, à perfecta priuatione & totali, non dari ad habitum naturalem regressum. miraculosa itaq; est hæc res, quare & Deo propria. Non potest dęmon ipse illud corpus informare: quia ipse est substantia perfecta & completa, cui repugnat aliam substantiam, vt partem, componere.

f vide Soar & Sot. sup.

A Nõ potest dæmon animam humanam à corpore separatam iterũ illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus est naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infusionemque animæ. Sed hic corpus non generatur. ergo hic non est naturalis vniendi modus. Supernaturalis vero modus, qualis interuenerit in resurrectione, soli Deo competit. B Posset dæmon, si Deus permitteret, cogere animam damnatam subire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demonstret: quia sic ipse potest subire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc posset compellere. Possunt etiam Magi (ex pacto) per superiores dæmones cogere inferiores: vt cadauer ingressi, illud gestent, moueant, ceteraque ad tempus faciant, quibus videantur viuere. C Vt factum Louanii à Corn. Agrippa. Is commensalem habebat nimis curiosum. semel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam postea repudiauit, claues musæi sui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi sineret. Inconsultus iste adolescens, oportune, importune non destitit mulierculam deprecari, sibi copiam ingrediendi vt faceret, do- D nec impetrauit. Musæum ingressus, incidit in *libellum Coniurationum*, legit: en illi pulsatio ad ianuam turbatur; sed pergit legere pulsat iterum nescio quis: &, nihil respondente rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? isti metus vocem intercludit, fauces dæmon. sic miser luit pœnam nefariæ curiositatis. E Redit interea domum archimagus. videt exsultantes super eam dæmones. vtitur solitis artibus adsunt vocati: narrant rem, vt gesta. ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi ceteri solebant stu-

diosi frequentius conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deserere. Ambulauit ille ter quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc subita correptum morte concidisse: sed indicia suffocationis initio rem suspectam facere, postea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa quas pectore occuluerat hęreses, in Lotaringiam profugus, cœpit euomere.

SECTIO II.

Obiiciuntur nobis multæ Gentiliũ narrationes non poetarum modo de suscitatis ope Æsculapii, Tindareo, Glauco, Admeto & simil. Sed & grauiorum scriptorum. de Ere Armeno narrat Plato: de Gabieno & aliis Plinius, de Zacla Ægyptio Apuleius, de suscitatis ab Appollonio Philostratus, lib. 4. de suscitatis à Simone Mago Clemens, & Egesippus *g* de aliis à Numadio mago in apochryphis Prochorus. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus & relictus, non multo post visus ad vitam redire: se dicebat vere resurrexisse: illosque dæmones, qui eum vita eduxerant, grauiter ab ipsorum Principe increpitos fuisse, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuissent: qui eodem die & hora febre correptus, cum in lecto iaceret, eo morbo decessit: Neque hac re contentus, ad testandam resurrectionem suam. Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atque ita contigit.] Polychronici auctor Ranulphus *h* narrat Comitem Richardum quadam nocte solum, orationis gratia, ingressum in templum: inuenisse ibi mortui capulũ, in quo cadauer erat repositum. *Dum autem Comes oraret, subito mortuus ille magno cum strepitu è feretro, exsiliit, ac extensis brachiis, quasi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem accessit. Quem cũ Comes signum crucis fronti suæ imprimẽs frustra intensius, vt recederet adiuraret, stricto gladio illum dissecuit: & exinde statuit per totam terrã circa funera vigilias celebrari.*] Vtroq; admirabilius est, quod ex Guaguini, descriptione Moscouiæ, nunc adiiciam; *Populos* scribit *quosdam in Lucomoria, regione, Russiæ, habitãtes, quotannis 27. mensis Nouembris die, vt solent hirundines & ranæ: sic & ipsos præ frigoris brumalis magnitudine mori: postea redeunte vere 24. Aprilis die denuo reuiuiscere. Addit hos, cum sibi mortem imminere sentiũt: merces suas certis in locis deponere: quas Grustensii & Serponovutzy vicini populi, suis mercibus interim æquiualẽtibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiscẽtes eas merces, si iustæ videantur, pro suis accipiunt: sin minus, easdem repetunt. Vnde lites & bella sæpissime inter eos oriri dicuntur.*] Verum item narrans Sigismundus liber Baro *fol. 36. Moscouiæ* habet pro fabula.

Quare his omnibus & similibus exemplis succincte respondendum. *Multas solere esse illusiones dæmonum circa huiusmodi.* Aliquãdo corpora mortuorum furatur, & substituit alia aerea: quę mouet instar viuentium: sic abstulisse eum corpus Romuli scimus ex Liuio, & Gleomedis scimus & Alcmenæ, quã etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem: & Aristeæ Proconnesii, ex Plutarcho, & Herodoto: item Aspalidis & Ctesyllæ, virginum, ex Antonino Liberali *a*. Sic alios ad tempus substituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & similibus vel ipse subiuit eorum exuuias.

Nam aliquando etiam, vt quæ vere cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur: &, sicut nauta solet mo-

uere

g Plato l. 10. de repub. Plin. l. 7. ca. 52. Apuleius in Milesia lib 2. Philostrat. l. 6. de vita Apollon. D. Clemens in Itinerario, & Egesip. lib 3. de excid Hierosc. c. 2. Plutarc. l. de anima.

h l. 6 c 7.

a Liuius l. 1. Plut. in Romulo Herodot l. 4. Antonin. Liberalis in Trãsforma.

uere nauim, sic ipse illa mouet, & viuẽtium similia cogit opera, gestusq; imitari. huc referendum illud Simonis Magi factum, quod obiiciunt: huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pãphilio seu Armenio: nisi hoc potius à Platone confictum, vt metu inferorum homines à peccando deterreret, vt Iustinus Martyr censuit, *in Parænesi*; huc illa de Gabinii, Polycriti, Publii capitibus fatidicis; huc illud Apuleii de Socrate cuius abscissum caput veratrix copa, cum amputasset, iterumque iniecta spongia coniunxisset corpori: postridie miser, dum contra iussum in flumine bibit, excidente spongia, caput amisit. Nam huic vere caput præscissum fuerat, simulate dumtaxat redditum: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui: huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *libr. 2. dæmonolatr. c. 1.* huc quod à Philostrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur Phrygios Pastores, cum pecudes pestilitate absumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonii sepulcrũ congregatos, variis maledictis defunctum lacerasse: vnum ceteris petulantiorem Homeri versus *b*, quibus Aiacis fuga describitur, cantillare cœpisse, αἴας δ᾽ οὐκέτι μίμνεν tum vocem truculẽtam è monumento erupisse, ἀλλ᾽ οὐ ἐμίμνον, & pastores perterritos in fugam egisse. vocis enim auctor hic dæmon: huc denique pertinet: de Germano iuuene admirandum, quod sequẽte quæstione narrabitur. Nisi quod illic finxit occidi, qui occisus non erat, sed abstractus à sensibus decollari se putabat, ceteri quoque præstrictis oculis idem arbitrabantur. Nec enim illi caput præscissum fuit, nec restitutum, sed omnia fuere præstigiosa.

b Ilia ὀ

Hoc modo fictæ resurrectionis exẽplum subdam vnum, quo antiquitas nullum nec certius, nec mirificentius prodidit. Historia Dalhemii accidit in Lotharingia anno 1581. inter Petronium Armẽtarium, & Abrahelem succubam. quo pacto ab hac ille perductus sit primum in nefarios amplexus, deinde in proprii filioli parricidium: deniq; ex mœrore & desperatione, & ficta filioli resurrectione ad idololatriam: & quo pacto dæmon viuo similem præstiterit anno integro, deinde cadauer destituerit, eleganti imprimis carmine graphice admodum exhibuit vir præstans, Nicol. Remigius *li. 2. Periocha. 1.* quod ascribam eo libentius quo ęquius melius; quia (malo more, nec ferendo nuperi typographi, detractis carminum libris, mutilum eius de dæmonolatria opus ediderũt) facilius seruabitur, quo pluribus locis legetur:

Est Vasti regni mediis in finibus ora,
Inter arenosi sinuosa fluenta Mosellæ,
Et Sarræ rectos immoto litore cursus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum pascit semota in valle bubulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat Causa.
Fluctus: forte rei angustæ pertæsus iniquam
Sortem: aut vltrices meditans ardentius iras,
Illatum ob damnum, aut inimicæ iurgia linguæ:
Ecce inopina vltro sese infert succuba multum Gressio, & corpus assumptum. Inductio.
Virgineo pellax vultu, gestusq; decore
Tota ementitis caput exornata smaragdis,
Inque orbes vtrimque comas intorta nitentes:
Solatur mœstum: vocat in spem se potiundi,
Atque inopum votis frustra tam sæpe vocatas

Spondet

Spondet opes, vel quas auritus poscere Iacchum A
Rex nolit: sua si nõ ire in verba recuset
Qualis ab alternis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Pactum. *Vt facilem monitis, & ad omnia iussa paratum*
Trux habeat, nullas suadendi negligit artes. B
Iam placet alterius tam blanda lege subire
Cõcubitus *Imperium, pactoque fides firmatur vtrimq;.*
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Absurdo coitu venus. irrediuina nefandos
Extẽplo moritur libertas inter amores
Ac veluti infesto serpẽtũ saucia morsu C
Membra sequax spargunt sic toto in corpore virus,
Ipsa salus sese satis oportuna saluti
Vt dare non possit, vel si se exporrigat omnem:
Integrum amatorem sic occupat Abrahel ista
Illuuie (indiderat namq; hoc sibi pessima nomen) (possit,
* Dure dictũ, & falso interpreteris, de vehementi ac violenta persuasione, & dura seruitute, libera tamen manente humani arbitrii libertate. *In quasuis domitum leges, vt flectere* D
*Arbitrio penitus nullo * fandi atque nefandi.*
Nec mora, confestim spoliatæ præmia poscit
Prima pudicitiæ. fac pars, ait, vt sit amoris
Aequa mihi tecum. Nulla constare magis re
Posse id, quam facinus si patret victa furori E
Quo natura nouo patrium submittat amorem.
Veneficiũ *Ergo cum sera iam luce coegerit omnem*
In sua testa gregem, & se lare denique paruo
Condiderit: primum vt se dulcis ad oscula natus
Inualida innixus concedet brachia collo,
Depromptum pera (quam dum is perquirere gestit
Rure reuertenti sæpe est expertus inanem)
Exporgat malũ hoc. vix primis morsibus illud
Attigerit, cum, dente fremens, offensus acore,
Liuidus extremis labiis titubanter abibit,
Pone premens refugam constrato corpore terram,
Hæc æquis oculis ea dum mandata facessit,
Si spectare queat eo demum pignore amorem,
Qui nouus hæret adhuc, testatum firmiter iri.
Tale horrere nefas primum, dubiaque furorem (pugna:
Naturamque inter sese committere
Sed qui hostem firmum vacuam intromisit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capessere frustra:
Cum prece si blanda primo nil impetret, audax
Imperio, actutum in violentam trãseat iram,
Sitque illi semper præsens pro lege voluntas.
Iam reducem vesper, qui tanti conscius esse
Debebat sceleris, gurgusti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cum filius vltro
Obuius amplexu multam de more salutem.

Inge-

Parricidiũ.

Ingeminat, pedibusq; micans & blæsulus ore:
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, sed audens
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi fit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extemplo, quæ se concludi passa latebris
Abdiderat natura suis vehementior exit,
Insurgitq; potens luctu: quem questibus ægris

Desperatio.

Atq; inconsulto fletu dum pascitur, adstat
Momento cædit monitrix, solatur, & vna
Lucem instaurandam puero, rediuiuaq; fata
Spondet, si ex animo supplex id se oret adorans.
Versuram facilis, quantumuis fœnore iniquo,
Admittit, totum qui se decoxerat ante:

Idololatria.

Ac fœda nati maculatos cede penates
Dum cupit inconstans quauis ratione piare,
Conscelerat magis & funestat acerbius illos.
Nam primo genibus se aduoluens dæmonis, illum
Seu præsens Numen veneratur. deinde puellum,
Si modo vitales iterum sibi postumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi spondet habere:
Qualis vbi irato glomerantes prælia venti
Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multum

Ficta resurrectio pueri vere mortui.

Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes
Ordine sollicitat Diuos, precibusque fatigat.
Restabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
Et maturabat funus tardissima mater:
Ecce manus inter tractantis visa moueri
Membra, suoq; iterum sensim superare calore,
Lumina semianimes deiectis qualia ocellis
Monstrant, vel quæ vix somno se mersa resoluunt.
Hæc instauratæ præter spem signa salutis
Arripiunt animis hilares, quantaq; fouendo
Sedulitate queunt, prostratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inq; pedes se extemplo dat puer, infans,
Deinde gradum, & nota compellat voce parentes:
Solum ab eo varius, quem se monstrauerat olim,
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,
Quodque recedentes oculos stupor occupat ater.
Hac igitur specie desertos hospita sensus
Vita animat rursum suetasq; redintegrat auras:
(Virbius vt quondam intercepta est luce potitus)
Sed non mens eadem sedet, & non qui ante fouebat

Spiritus officio vitam molitur eodẽ,
Verum agitat pigram vitæ sub imagine molem
Organicus dæmon, moresq́; imitatur agendo:
Spirans quos olim præ se natura ferebat.
Tandem quoq́; sese in sua terga reuoluerat annus,
B *Momento & solidum cursu compleuerat orbem*
Fraus detecta. *Deserta vacuas sedes statione relinquens,*
Sulphureo nidore fugam, strepituque fragoso
Prodidit, atq́; olidas pulsans erupit in auras.
C *Tum ruit auersum geminata morte cadauer.*
Consequitur putris tantaq́; grauedine fœtor:
Qualis inoffenso sensu hunc oblimet inertem
Quantumuis stupor, & late vim excludas odorum,
D *Non queat humanis admitti naribus. ergo*
Raptatur tectis impacto mordicus vnco,
Atque inhonoratis puro sub cespite terræ
Conditur exsequijs: ipsum se horrente parente.
Naturam probro qui sic pudefecerat amens.

D Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui sunt, ad hoc vtitur non raro commoditate morborum naturalium: quos ἀφώνες vocant: veluti si sint apoplectici, siderati, vel attoniti: qui cerebro communi neruorum principio vehementer afflicto, iacturam faciunt sensus ac motus membrorum omnium, & sic sensu motuque defecti, quasi mortui concidunt iacentque 2. si κάρῳ corripiantur, quæ est capitis quædam percussio, cum debili febre, humoribus sic cerebrum infestantibus, vt totius inde corporis stupor & immobilitas consequatur: quam comitante profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui. specie, longissimo quandoque tempore sic iacet, ac si mortuus esset. 3. si patiantur λειποθυμίαν, seu syncopen & animæ deliquium: qui morbus, ad ea quæ diximus, addit aliquando motus arteriæ, pulsusque amissionem: quæ passio reddit hominem vero mortuo quam simillimum, & durat donec frigidorum humorum intemperantia & impetus dissipetur. tali morbo laborans (*teste in Elog. Iouio.*) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo sepultus interiit. Tali morbo censuerim laborasse Euarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa, quæ ex humanæ etiam prudentia, & crisi medica, potuit manare 4. Si fœminæ sint, quæ matricis strangulationes, & ictericas passiones sustinẽt, ob quas multum aliquãdo tempus, velut mortuæ solent iacere *a*: talem fuisse Apollonii illam puellam, deprehenditur ex ipsomet Philostrato & Eusebio *libro cont. Hierocl.* talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiola & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores discussit. De Lucumoriæ incolis, fortassis vere responderim, ab ipso auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellã narrarit: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamẽ res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigia: quę partibus illis valde grassantur (vt patet de Neruorum Lycanthropia) & incolæ putandi interea somno consopiti, vt glires ac vrsi solent.

a Testes Ætius, Celsus, ipseque Plin. d. c. 52.

Ex præ-

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata persuasio strigum quædam valde ridicula: credunt enim aliquando boues, vel arietes, quos occiderunt, & elixos assosue comederunt, eosdem postea numero à dæmone suscitari. Huius dæmonicę technæ modos haud est difficile varios deprehendere. Primo id facere potest præstrictis oculis intuentium: immisso nempe in organum humore, vel alia impressione, aut commotione spirituum, ab imaginatione orta, & perducta ad sensum communem, & organa sensuum externorum: quo solent descendere simulacra & species impressæ commotione & obiecto rei sensibilis: & ibi solent hæ species conseruari, atque adeo sæpe mouere ipsum apprehensionis principium, vt sensus exterior sibi æquè affici videatur ac si ab obiecto exteriore vere immutaretur. Vt solet in somnis accidere dormienti: potestque Diabolus id etiam in vigilantibus efficere: quia res istæ corporeæ substantiis incorporeis, quoad localem motum obediunt. Hic modus est iuxta sententiam D. Thomæ, *quem lege de malo, q.16. art.11.* *Secundo* potest hoc fieri suppositione. quid enim prohibet dæmonem, ne bouem mortuum cum pelle & ossibus alio deferat, & bouem similem huic viuum supponat quam celerrime, ita vt mutationis subitatio lateat astantes? & interea, dum cadauer aufert, & bouem alium reponit, potest per interpositionem alicuius nubis, vel præstigii alterius, efficere, ne astantes videant locum, esse vacuum & bouem ablatum. *Tertio* potest (quod ait Spineus striges nonnulli confitentur) perficere vt quando Rex vel Regina cursus seu conuentus virga corium, in quo collecta & congesta sunt ossa, percutit, tunc confestim dæmon aliquis pellem illam subeat, coniungat, compingat, & figuræ bouis adaptet, molemque sic erigat, regatque, vt verus idem bos suscitatus videatur. *Quarto* potest corpus bouinum ex aëre efformare totum cum noua pelle, & nouis ossibus, vel aliud corpus aëreum compaginare illis ossibus reliquis, & inserere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, sub illa pelle conseruare ac mouere, & facere vt ambulet, ac mugiat: & cum necesse, illud postea deserens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à strigibus communiter asseritur, quod reducti tales boues, suscitati vt sibi videtur, ad stabula dominorum suorum ex mandato Domini vel Dominæ cursus, infra triduū moriuntur, quasi macie in horas desiccentur ex toto: & tremulatæ postmodum, quæ videbantur carnes in præiacentem materiam* (scil. aëris) *cito resoluuntur.*] vide Bart. Spineum. q. de Strigibus ca. 7.

Sed vt ad morbos illos reuertamur, Christi Domini, & sanctorum virorum miraculosæ suscitationes, facile à morborum illorum cessationibus discernuntur. quia in fidei testimonium, solo iussu, aut prece ad Deum fusa, nullo temporis discrimine, aut mora, patrabantur: quandoque etiam corpore per tabem dissoluto, fætenteque, vt contigit in Lazaro: in morbis vero istis corpus absque corruptione & fætore perseuerat: quandoque redintegratum corpus plane dissectum, discerptum disjectumque *a*: aliquando post longissimum tempus, vt D. Maurilius puerum à septennio mortuum *b*, & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati testimonium pro Ecclesiæ iure contra

a D. Stanislai vita, apud Sur. Mai 8. to. 7.
b Fulgos. li. 6. ca. 9. Marulus li. 4. c. 10. & li. 2. ca. 12.

Boleslaum c. vide plura de hac re apud Michael. Medinam *lib. 2. de fid. c. 7.*

c Dubrauius lib. 8. & Ioan. Longin. d. to. 7. Surii, c. 15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia possit in ipsos cacodæmones?

A PEriere libri veterum quorundam hac de re pscripti: scripserat enim Battiades librum *de Paredris*, & Campestres opus *de Catabolicis infernalibusq;*, quos citat Fulgentius *expositione Morali in Virgil.* ex aliis ergo subsidia nobis sunt petenda, maxime ex veritatis lapide Lydio, sacra Theologia, ex Historiis probatis.

Constare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium esse in bonos angelos vel animas beatorum: in malos vero nihil etiam potestatis habere, nisi ex pacto. fingunt itaq; dæmones se à Magis cogi, quibus sponte obtemperant, vt plures irretiant & retineant irretitos. Quod nunc est paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis spiritibus, siue angelis quæras, iis competere etiam natura vim aliquam arbitror malos cogendi, vel saltem compescendi, non tamen promiscue Naturaliter quidem id posse, quoad dæmones, qui sunt inferioris ordinis & hierarchiæ, non tamen exercere hanc vim, nisi Deo iubente vel permittente: quoad æqualis vero hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam superioris, nullam habent vim cogendi naturalem, sed tantum accipiunt aliquando peculiari Dei concessione, & quasi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio distingui in *Pythonicos*, hoc est vaticinatores, in *Paredrios*, hoc est familiares seu accessores, in *Catabolicos*, hoc est à quibus obsessi dire affliguntur & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. *d* & in *Oniropompos*, vt vocat Irenæus non semel, hoc est malorum somniorũ auerruncatores vel ostẽtatores bonorum, omnia enim hæc genera fingũt se Magis obtemperare, & in his omnibus commune est, aliquos esse superiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni sibi superiorib⁹ sponte & alacriter obtemperant: sic è contrario cacodæmones superioribus suis, vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori, nõ nisi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa sane non est vera atque propria subordinatio. nam ei deest ordinis ratio formalis, atque perfectio, quæ per media subordinata, in vnum vltimumque finem dirigitur. Quo sensu verissime Iobus negauit *e*, vllum apud inferos ordinem reperiri Ordinum duntaxat quædam imperfecta, siue materialis, vt vocant, vbi distinctio reliqua, quæ vsque ad mũdi finem duratura. Hoc sensu cum Cassiano Theologi *f* ordines dæmonũ agnoscunt. quod non obscure confirmat Apostolus scribens ad Ephesios. *Aduersus principes & potestates:* cap. vlt. vers. 12. vbi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentia, nascitur quoq; Magorum quorundam in alios Magos vis atque potestas, qua vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte sua male mulctant, & necant, Deo permittente. hæc enim ipsorum concertatio, est quasi quidam conflictus dæmonum, quibuscum illi Magi certantes sunt fœderati. Vnum certamen in Burgundia peractum, narraui præcedenti libro. Alterum accipite compertum

d Luc. 9. v. 38. & 42. Irenæus lib. 1. de hæresi Simon. & de hæres. Carpocratis.

e ca 9. v. 22.

f Cassian. collat. 8. c. 14. & 16. D. Tho. 1. p. q. 109. art. 1. & 2. Paludan & alii.

relatione

A relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri spectaculum, paciscuntur singularem, vna in re sibi inuicem parendi necessitatem, prior iubet alterum per fenestram despicere: quod cum facit, enatis subitò ceruinis ex capite cornibus, cunctorum sannis & ludibriis diu fuit appetitus. Quare, quam impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone

B humanam in pariete effigiem, tum priori Mago imperat, subire effigiem illam, & parietem cessurum ingredi mortem sibi cernens præsentem, horrere hic, & deprecari. Vrgere alter cōuenta: subit ergo coactus, & visus corpori paries locum dare ingredienti: sed ingressus nusquam postea comparuit. videlicet superior dæmon eum occiderat, & corpus in desertum, vel spelun-

C cam alicubi abdiderat. Tertium adscribam. C. Germani g verbis, vt rem compertam sibi narrantis, *sicuti* (inquit) *præstigiator quidam nobilis, in diuersorio publico in N. Hospitus famulum ita petentibus reliquis conuiuis, decollauit, cum autem ei rursus caput imponere vellet, animaduertit adesse alium Magum, qui eum in hoc proposito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Ve-*

g N. libr. 1. de Lamiis c. 5. n. 19.

D *rum cum admonitioni repetitæ alter non pareret, præstigiator in mensa lilium crescere fecit, cui cum caput & flores amputasset, concidit statim absq; capite de mensa Magus ille, qui alterum impediuerat, & præstigiator absq; vllo impedimento famulo caput imposuit è vestigio, & ex hospitio vrbeq;, ne à magistratu, propter commissum homicidiū,*

E *deprehenderetur, aufugit.*] Hic præstigium fuit in simulata capitis primi abscisione, & etiam repositione, item in lilij productione & detruncatione certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior satis fortis erat, ad impediendum vim præstigij, potentiori tamen coactus (non opinor inuitus) cedere in cliētuli sui nece, qui vere interemptus. Quartum fit de Zytone Bohemo; illo mirifico præstigiatore cum Bauaricis contendente. rem gestam narrat Ioannes Dubrauius, a *VVenceslaus* (inquit) *Imp. & Boemorum rex, affinitatem cum Principe Bauariæ Ioanne iniit, ducta in vxorem filia eius Sophia. Socer, vbi generum ludicris spectaculis & magicis præstigijs delectari cognouit, plenum ludionum & præstigiatorum plaustrum secum Pragam vexit. Ibi dum præstantissimus artificum ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adest inter spectatores Zyti VVenceslai Magus, ore vsq; ad aures dehiscente, accedens propius, artificem illum Bauari cum omni apparatu protinus deuorat, solos duntaxat calceos quia luto obsiti videbantur, expuens. secessumq; inde petens, ventrem, insolita esca grauem, in solium aqua plenū exonerat, præstigiatoremq; adhuc madidum spectatoribus restituit, passim deridendum adeo, vt cæteri quoq; eius socij à ludo desisterent.*] potentior hic fuit dæmon Zytonis, illud de deuoratione merum præstigium fuit, sed fere abreptus miser, in solium aquæ fuit iniectus à dæmone, non per alui vias egestus. Quinctum erit ex Olao *lib. 3. c. 20.* apud quem *magus quidam Gilbertus cum Catillo præceptore de artis præstantia contendens, cum exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inscriptum, à præceptore proiectum, manibus apprehendisset, statim obriguit, & insula lacus. Veter dicti apud Ostrogothos in cauerna subterranea fertur ligatus.*] Sextum suggerit Saxo Gram-

a Ioan. Dubrau. Epis. Olmuzičēzis rerum Boemicar lib. 23.

mat. Hist. Danicæ *li*. 1. de sene quodam, A quem magum fuisse summum, vel inde probatur, quod Biarmenses, huius artis fiducia feroces vnus omnes superarit, prolixa narratio est, ideo legere volenti, ad Saxonem, indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi & Thuningi describit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopsi vatum, quod Calchanti exitium attulit victo. narrât Græci. *b* hæc ergo dæmonũ in dæmones, & magorum in eosdem potestas. B

b Strabo Geogr. lib. 14. & Eustach. in Homeri Iliad. primum.

SECTIO II.

S*ancti vero homines frequentißimè coercendi dæmones potestatem à Deo admirabilem acceperunt*, vt innumera testantur miracula, quib. illi malos hos vicerunt & profligarũt. *Eadem vis Sacramẽtis, Sacramentalib. & exorcismis Ecclesia semper Catholicæ cõpetijt, neq; extra illam vis ista reperitur*. *c* Videtur C nostris exorcismis, olim quidã similes à Salomone instituti, viguisse apud Hebræos probatur, id nõ ex Iosepho tantum *d* & Origine, & D. Epiphanio, *e* sed & ex Saluatoris nostri verbis, Iudæos refellentis, quod dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere *f Fily* (inquit) *vestri in quo dæmonia eyciunt?* quod, D quam ad Apostolos, rectius referri ad ordinarios Iudæorũ exorcistas, meritò viri docti censuerunt. Nondum enim, cum hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandum missi fuerãt, & hæc potestas illis postmodum cõcessa. *g* Et discipuli eandem, quam magister calumniam sunt passi, vt eis Iesus prædixit, apud Matthæum. Quare non satis efficaciter Apostolorum vel discipulorũ suorum E exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudæi respondissent in eodem ipsos, in quo magister, nomine hęc efficere. Crediderim Salomonẽ hos exorcismos instituisse; quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoq; in illis virtutem diuinam fuisse operatã, & fortassis vim aliquam ex ipsa Dei institutione habebant; non tantã opinor, quantam hodie Cathol. Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas compositos à Salomone, cum esset idololatra; tũc necessario illos annumerare cogeris, cũ D. Tho. & Victoria, Magorum incantamentis: quorũ vis omnis posita in pacto cũ dæmone. Sed magis placet prior sentẽtia.

c vide hoc docentes Petr. Tyra. disp. de dæmonia p. 3. Bosium de Not. Eccl. Bellarm. & alios, contra Nouatores.
d libr. 8. antiq. c. 2.
e Orig. hõ. 35. in Matt. Epipha. in hæresi Ebionitarũ.
f Luc. 11. v. 19. Matthæ. 10. in prin.
g d cap. 10 v. 15.

Itaq; cum vis omnis magorũ in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum ijs inito; sequitur sanè, si Magus pactum habeat cum dæmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori; posse tamen per ipsum dæmonem superiorem, ex pacto famulantem, iuuantemq;, inferiores cogere, ad aliquid faciendum, omittendumue, & impedire ne perficiant, quæ alias potuissent: vt probatur ex Caldęi illius Magi querela apud D. Augustinum, *h* qui *cõquerebatur, purgandæ animæ magno molimine frustratos sibi esse successus, eo quod vir ad eadem potens, tactus inuidia, adiuratas sacris precibus potentias alligasset, ne postulata concederent*.] ligauit ergo vnus dæmon, quod alius soluere nequiuit. idẽ docet Euseb. *i* & apertissimè Cynops magus apud (quisquis ille fuit) Prochorum, *k* vbi *cum D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent, vnus eorũ respondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat, & fœdus ac pactũ habet cum vniuersis Principibus nostris: & nos cum eo pariter pactũ habemus. nam & nobis obsequitur Cynops, & nos illi*.] citra tale pactũ inutilis est omnis magorum in malos genios conatus, cũ ex pacto (vt doctũ q. 2.) tantũ operentur. *l*

h lib. 10 de ciuit. Dei cap. 9.
i l. 6. contra Hierocl.
k in vita D. Ioan. c. 14.
l vide Diu. August l. 2.

Hinc

sup. Gen. ad litt. & Frat. de Vict. de Magia à n. 24.

Hinc infertur primò mentitum Apollinem cum mago respondit, Κλῦθί μου οὐκ ἐθέλοντος, ἐπεί μ' ἐπέδησας ἀνάγκῃ. *Audi me non videntem, quia me illigasti necessitate.* apud Euseb. ex Porphyrio. Nam spontè respondebat, sed fingebat se cogi formula septies repetita, quam ipsemet instituerat, vt patet ex alio fragmento apud Euseb. libr. 4. de demonstrat. cuius initium Κλήιζειν Ἑρμῆν, &c. Deinde & illud fictū, quasi Supplicis, λύετε λοιπὸν ἄνακτα, βροτὸς θεὸν οὐκέτι χωρεῖ. *Soluite iam regē mortalis Deum non amplius capit.* de se nequissimus dæmon loquitur, & solui imago postulat. Præterea vanā esse iactantiam Magorum, de potestate dæmonum spectrorumq; eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ Cynocephalææ siue Osiriti, vt nugabatur Appion; *m* vanam etiam Numæ iactantiam & ceremonias, *n* fictas etiam, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam & Theodori Santabirini apud Zonaram, *o* & Ioannis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribam, quod legitur apud auctorem Adagiorū Germanicorum, *p* quia quorundam iactantiæ, qui quæ ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres, retundendæ idoneum, nec illepidum. Scribunt ergo eum licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberstadensem Canonicatum euectum, qui non nisi nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum, superbia, faciebat eum contemptum collegis. molestum id ei, tandemq; mederi malo constituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautissimè excipit. inter cæteras conuiuiales festiuitates, iniicit mentionem acroamatis magici, & quærit, num suos singuli pa-

m Plin. lib. 30. c. 2.
n Plutarch. in Numa.
o Nicetas Chron li. 4. & zonaras tom. 3.
p In Adag. Qui quæ vult dicit quæ non vult audi.

A rentes adspicere cupiant? Illi ardere studio videndi, tandem elicit iste malo carmine vmbras deformes coqui, stabularij; morionis, rustici persona, quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidisse se fatebantur. suum quoq; patrem exhibui habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimissis vmbris, *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrem nobiliorem iudicatis?* metu perterriti, & pudore suffusi, suam quisq;
B domum repetiere, nec vltra Ioanni vitium sanguinis exprobrauere. Item sequitur, idem iudicium esse debere de veterum Deorum ex vrbibus solemni euocatione, cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit. *a* Sanctis hominibus hanc à Deo potestatem non rarò concessam scio: cæteros mitto, S. Stephanus Episcopus Diensis, *dæmonibus, qui populum*
C *auertebant, ne illi auscultaret, præcepit, vt palàm se eis visendos exhiberent: isti parent & apparent procera ac immani statura, nigerrimi, cornuti, fœtorem & flammas spirantes.*] Surius in eius vita Sept. mense.

a Macrob. lib. 3. Satur. c. 9.

SECTIO III.

INfertur secundò *nulla verba* (quia
D in re lapsus videtur Grilland. q. 3. nu. 23. qui coactionem agnoscit) *nullasque res corporales habere facultatem directè & per se dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, vel facere desinat.*] Nulla namq; corporalia robur substantiarum spiritualium, ac separatarum possunt æquare: *b* Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati possunt, licet queant supernaturali-
E ter. Quare non assentimur Magis, cùm varia producunt remedia naturalia cōtra dæmones, vt Hermes, qui suffumigatione ex ligno aloes, vel ceti

b D. Tho. in 4. dist. 7. ar. vlt. & in c. 41. Iob. lect. 3.

ſpermate dæmones congregari, ſuffumigatione ex ſulfure fugari, tradidit, vt Porphyrius, & Proclus, qui ſimilia multa, & quidam apud Hippocratem, *c* qui adhuc inaniora, nugantur. Non aſſentior hæreticis, qui exorciſmis, & cunctis rebus conſecratis ac benedictis vim ſupernaturalem omnẽ detrahunt, contra quos alij egerunt. *d* Nec placet catholicorum quorundam credulitas vel ſuperſtitio; qui rebus etiam non conſecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus, ſtercorique caprino, balneis, item flagellationibus eam vim adſcribunt, vt putent ipſum his dæmonem male affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiuſmodi, dum corpus obſeſsi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur, quare & deterius æger afficitur, & ex ira atq; triſtitia cumulantur diſpoſitiones atrabiliariæ dæmoni optatæ. ſic ſtulti dum dæmoni nocere volunt, eum iuuant. nec aliud quidquam hic inuenias dæmoni moleſtum, quam quod in alio ſe, quaſi flagellari æſtimet, & qua eſt ſuperbia doleat. Sed hoc vnum, vere tanti apud hos plagoſos eſſe non deberet. fecere id Sancti aliquando, ſed horum flagra, vt & voces; & ſola præſentia, dæmonem miraculoſè cruciabant. Balnea melancholico humori purgando conducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus abſumunt, & humorum perturbationi, quæ à flatibus prouenit, ſedandæ mirè proſunt. *e* Stercus & cornu caprinum acri ſuffitu eadem diſcutiunt, & ringitur etiam ſuperbus ille ſe in alio rideri, ac ludum fieri. Optimè igitur animaduerſum à Conrado VVimpina, & Fr. Valeſio, *f* frequentius à dæmonibus inuadi eos, in quibus bilis atræ maior eſt copia. quia ſuccus iſte cum primis idoneus eſt, vt homines in furorem & inſaniam vertantur, quod dæmones optant ſummoperè. quare & atrabiliarijs maximè inſidiantur, & morbos, vt plurimum inferunt melancholicos. Vnde conſequitur, quod cum corporalem materiam non poſsint transmutare, niſi actiua paſsiuis applicent malè illos habere, ſi corporeis huiuſmodi rebus adhibitis, diſpoſitiones eorum malitiæ ac dolis aptæ expellantur, & contrariæ prorſus introducantur. Igitur quæcunque res con[illegible]reæ inducunt in corpus patientis diſpoſitionem contrariam diſpoſitioni requiſitæ ad actionem dæmonis, illæ corporeos humores purgant directè, & corpoream ægritudinem pellunt naturaliter; cur vero dæmon fugiat, & corpus illud deſerat, ſunt ſolummodo cauſæ indirectæ, & ſine quibus non. Et hac mente licebit obſeſſis à dæmone, petras vel herbas natura efficaces, abſque vlla tamen incantatione, habere & geſtare, *g* quæ communis eſt ſententia. His quædam ſolent obijci. 1. quod Eleazarus apud Ioſephum *l.8. Antiq.c.2.* radice quadam dæmonium extraxit. *Reſpondeat* aliquis, hanc fortè à Salomone inſtitutam, cum exorciſmis, & ſic potuiſſe Deum ſupernaturaliter in herba operari. Verum id, iam Chriſtianiſmo introducto & Euangelio promulgato, parum veriſimile eſt. Potius crediderim Eleazarum Magum, ſic per ſignũ pacti operatum, quod prudenti lectori circumſtantiæ à Ioſepho additæ facile perſuadebunt: videtur eiuſdem generis virtus illa radicis. tam ſuperſtitioſè effodiendæ, de qua ſcribit *l.7. de bello Iudai. cap.25.2.* locus Tobiæ, *h* his verbis, *cordis eius,* (piſcis Callyonimi) *particulã ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum:*

quod

c l. de morbo ſacro.

d Tyreus d. p.3.c.45.

e Hippocra. lib. de flatibus.

f VVimp. lib.2. de ſuperſti. c 10. 11. & Valeſ. ſacra. Philoſ. c. 15. & 18.

g c. vl. 26. q. 7. Alb. Magn. in Luc. c 9. Sprẽg. p.2.c.5. remediorũ, libr. 5. Formicar. c vl. Meng. flagel. dæmõ. c 3. Valer. Polydor. in pract. exorciſtar. & dicam plura lib.6. cap.2. ſect.2.

h Tob. 6. v.8.

quod & postea factũ legimus *i*. *Resp*. Suffumigatio hæc indirecte dæmonem pellebat, sed Angelus Raphael directe dæmonem expulit, & in deserto religauit: quare & actio tota postmodum Raphaeli tribuitur *k*: *dæmonium ab ea ipse* (Raphael) *compescuit*. Tribuitur autem vis illa cordi, vt ei insita, non litterali, sed prophetico & allegorico sensu. referendum enim hoc ad Christum Dominum. qui & Magdalenam à dæmonibus, à quibus possessa, & nos tyrannide diaboli, liberauit. Non meum hoc est, sed B. Prosperi *l*. late ipse & multis, sed inter cetera illud: *satiat ex seipso in littore discipulos, & toti offerens se mundo* ἰχθῦν. *Namq; Latine piscem sacris litteris, maiores nostri hoc interpretati sunt, ex Sibyllinis versibus colligentes, quod est Iesus Christus filius Dei Saluator, piscis in sua passione decoctus, cuius ex interioribus remediis, quotidie illuminamur & pascimur*.] obscurius hoc dictũ, intelliges si legeris D. Aug. *m* à quo illa desumpsit. Sane ἰχθῦς vocatur etiam Christus à Tertull. *n sed nos pisciculi secũdum* ἰχθῦν *nostrum in aqua nascamur. nec aliter quam in aqua manendo salui sumus*.] 3. Ad cytharam Dauidis *o* nos inuitant: sed frustra. Nam illic non dulce melos directe dæmonem fugauit: sed dumtaxat cytharam feriente Dauide, lenius Saul habebat, quoniam, rege concentu musices delinito, nonnihil sedabantur humores, quibus agitabatur, & propterea vexationi dæmonis min⁹ idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc temporis recedebat, non quod musica vel delectaretur, vel offenderetur, sed quod ægre ferrent hac sui domicilii sibi quasi turbari possessionem, per huiusmodi humorum temperiem meliorem sententiam hác R. Moysis Ægyptii ex nostris

k c. 12. v. 3.

l de prędic. p. 2. c. 39.

m l. 18. ciui. Dei. c. 23.

n De baptis. c. 1.

o 1. Reg. 16. v. vlt.

A multi sequuntur *p*, Vana enim de propensione dæmonis in harmoniã quorundam est opinatio, vnde nata Magorum nugaméta, Saturno lugubrem cantum, ceteris planetis hilarem ac lætum offerendum, q iampridem Guilhel. Paris. *q* refutauit. Alii ad allegoricũ sensum confugiunt, & asserunt, vere fugatum dæmoné pulsũ cytharæ, sed id virtute ac merito crucis Christi, cuB ius figura fuit illa cythara *a*.

Infertur 3. falsam esse persuasionem poëtarum, Palingenii hæretici *li*. 10. *seu Capricorno*: & Pet. Ronsardi Catholici, *lib. de dæmonib*. posse dæmones à Magis ligari (vt solent in cippo vel mala mansione facinorosi) in phialis speculis, annulisve, semp enim vel superior atq; potentior eos illic cogit adesse, & imperio suo retinet, vel ipsi sponte sua, C & ex pacto adsunt, ibiq; se continent, quare vehementer improbanda Hermetis commentatio, qua sic ligãdi dæmones præcepta prodidit, & mentiti Apollo & Hecate apud Theodoretum lib. de oraculis, dicentes se coactos aduenire verborum formulis, & cum iis id asserens Porphyrius métitus: Quod dixi, ex Patrum *b* & Scholasticorum D dictum sententia. Suntq; hac de re aureis digna litteris, *in Gen*. verba Henrici de Hassia: *ipse simulat se captum, vt te capiat: se vinctum, vt te vinciat: se tuo imperio subditum, vt te sibi subdat à te inclusum, vt contra te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel imagini vel lapidi alligatum, vt funibus peccatorum religatum, ad infernum te perducat*.) E plura quibus hæc confirmantur, habes apud Fran. Picum *lib*. 7. *de prænot. cap*. 4.

Solide autem licet verbose Tostatus, etiam reddita ratione hoc demõstrat his verbis: *Impossibile est, quod*

p R. Mose: in l. de 13 articulis, & in Ductore dubitãt. Lyran. & Abulens. ad d. c. 16. à qu. 41. & Andlez. supra diff. 6.

q p. 3. de vniuer. c. 8.

a sic Felis. in 2. d. 8. & illo. prior. D. Prosper. 2. pa. premiss. & prędict. c. 25.

b Eusebii li. 5. de præparat. ca. 6. *D. Aug*. lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 6. *Alp*. de Castro li. 1. de iusti hæret. punit. Vict. supra n. 31. Sibyllani pereg. qq. Decad. 3. c. 8. qu. 1. qui citat verba Hass. Theod oret. supr. & all.

minor potestas sibi subiciat maiorem: & tamen non est potestas super terram, quæ comparatur potestati dæmonum. Iob.40.c. *ideo non erit aliquid naturale vel cerimoniale, per quod dæmones possint ab homine cogi, vt veniant, aut respondeant, aut aliquid operentur. Nisi obyciatur de Ecclesiasticis exorcismis: Sed tunc dicendum est, quod coguntur ad aliquid, scilicet ad recedendũ de corporibus obsessorum, vel ad non nocendũ: sed hoc fit per Deum in quantum ipse instituit id, quod ab Ecclesia fit: & est ibi virtus diuina latens operatrix, sicut est in operatione sacramentorum. Attamen in operibus maleficiorum, quibus dæmones cogere volunt, non operatur Deus, cum potius contraria sint diuino honori: ideo non possunt malefici cogere dæmones ad aliquid, sed ipsi dæmones mentiuntur, & simulant se cogi. quia in hoc stat maxima virtus suasionis eorũ. Nam si ipsi non possent cogi à nobis ad veniendum aut respondendum vel agendum aliquid: sed quicquid agerent voluntarie agerent: desperarent homines de eorum conuersatione, quasi nihil mediantibus eis possent,* & *ita distraherentur ab eis: cum vero illis simulantibus putant homines, quod possunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quasi per hæc compotes efficiantur omnium quæ velint: & hoc dæmones efficere cupiunt, vt per talem errorem & affectũ cathenatos sibi teneant animos hominũ. Et tamen vere non possunt dæmones cogi ab hominibus per maleficia: imo si cogi possent non docerent ipsi hominibus modum, quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miseriores efficerentur, si vere hominibus subijcerentur. fingunt ergo se subditos vt faciant, cum tamen non subdantur: Sed ad tempus cum placuerit sponte seruiant. Vere autem subdi hominibus pro nullo lucro dæmones vellent.*]

possent, vsurpat pro fine-rent. &, voluntarie pro non ad lubitũ alienum, & agerent, pro agerẽt re fingerent.

Nihil hoc dicto verius. Quam vero periculosum sit huiusmodi captiuos carcere inclusos penes se habere, conuincitur variis exemplis. suffecerit vnum commemoratum à Iohanne Niderio his verbis, *In minori Basilea paulo ante præsens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & forte de maleficiis satis suspectus: filiam hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit, & tandem senex pater ægrotare cœpit, & ad filiam* & *filiastrum, demonstrato quodam scrinio dixit: hoc vasculum non moueatis, alioquin pœnitentia ducemini: sed in loco stare permittite vsq; post meum decessum, & ita in breui vetulus expirauit. Transacto autem tempore plurimo, nec filia nec eius maritus magnipendit patris iussum, sed de domo priore in aliam domunculam se transferentes, scrinium, quod satis modicum fuit, portauit extra domum versus nouum hospitium: sed in ipso itinere tanti ponderis esse cœpit, vt in ipso viriles artus deficerent,* & *exinde vxorem pro adiutorio inuocauit. Hæc autem vxor, an postea in domo scrinium aperuerit, vel quo alio modo incaute se circa vas habuerit obliuioni tradidi, Vnum constat, quod in domum nouam cum infantulo quem ingenuerant parentes prædicti venerũt: & ecce subito vxor, velut rabida, super cunas irruit eum necare volẽs. quod maritus intuens, vi vxorem inuasit, & eam à dæmone obsessam esse didicit, qui cum exorcisaretur, minatus est dæmon, se non exiturum, nisi eam necaret. & ita factum est super exorcistæ manibus. Altera die maritus per viam stratæ incedens publice, casum lapidis recepit inopinatissime de superiore parte cuiusdam canalis cadentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur dæ-*

l. 5. Formic.

tur dæ-

tur dæmonis, percussus est tam deformiter, vt vix homo videretur esse.] de his inclusis multa Crespetus: docet quod suis Dominis se aliquando sistant præsentes: quosdam esse Saturninos, alios Iouiales, alios Venereos, aut Mercuriales, &cæt. colendos certo ritu, statis vicibus noctu possessorem suum excitare, & nonnunquam, nisi malum malint ab eo alloquendos: in Francia & Italia vænales reperiri, ac semper suis emptoribus exitio esse. hæc ille fusius *lib.1.de odio Satanæ discur. XII.* S.S.tamen viri non raro dæmones certis rebus vel inclusere, vel astrinxere: vt S. Conon de quo in Menæis Græcorum. S. Martii, in hæc verba, interprete Matthæo Radero nostro: *tantum vim & potestatem in dæmones accepit, vt alijs agros committeret, & frugum custodes poneret, alios autem tectis obsignatis inclusos, in ædis suæ ædificandæ fundamentum defoderet.*] item S. Lupus Senonen. ipsum siti affligentem & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat se inferentem inclusit vasculo eiulantem, & se quis esset prodentem: inclusit autem cum signatum cruce puluinar strictim ad os vasculi applicasset. *Sic vetustus scriptor vitæ eius apud Sur. mense Septemb.*

Sic legimus Asmodeum ab Archangelo Raphaële ligatũ in deserto (*Tob. 8. vers. 2.*) quatuor etiam angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iussu Dei solutos (*Apocal.9. vers. 14. & 5.*) & ab angelo ligatum diabolum cathena per annos mille, & missum in abyssum. (*Apocal.20. v.2.*) Asmodæum cacodæmonem esse nemo negat. Quatuor illos angelos, malos spiritus rectissime Trichonius hom. 7. Andr. Cæsariensis, & Beda *illic* asseruerunt. Alligatio porro ad certum locum referenda est, non vero mystice dumtaxat ad impiorum corda, sicuti tandem conuictus fatetur Ambrosius his verbis, *Alligationem ergo Diaboli secundum litteram intelligendam puto, vt in aliquo abyssi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vsq; ad diẽ solutionis suæ.* idem D.Greg. cum litteræ adhæret, fatetur *li.4. mor. c.12.* & Andr. Cæsariens. addens rectissime: *cathenam* ad nostram intelligentiam vocari, operationem potentiorẽ qua dęmonis malicia coërcebatur: hęc enim sunt vincula & rudentes, vt alibi vocantur. *2.Pet.2.vers.4. & in Canon. Iudæ v.6.* Quod apud Cæsarium quidam dæmon in obsessi corpore inclusus, exorcismo coactus fatetur: tria dicens esse verba in Missæ canone, quibus vt vinculis, Lucifer in inferno sit religatus, scilicet, *Per ipsum & cum ipso & in ipso, lege lib.5. miracul. cap.13.* Possunt autem sancti sic dęmones vincire, primo vt Dei ministri, metu iniecto & minis intentatis, quas dæmon scit irritas esse non solere. deinde subtractione diuini concursus à Deo impetrata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias possent. denique impressa dęmonibus spiritali quapiam qualitate, & vi detentiua, cuiusmodi illa est, qua inuiti in inferno detinentur: & igne corporeo spiritus incorporei torquentur. Docent nos id primum vsus & formulæ sacrorum exorcismorum, quibus interdum dęmon excommunicatur (hoc est proscribitur, & quasi relegatur in pessimam inferni mansionem) & sic illic loco quasi alligatur, vnde Diuus Augustinus, voce Honorarii edicti vsus, nuncupauit interdictum, *lib.20. de Ciuitat. Dei c.7.* & exemplum habemus *li.2.vitæ Diui Bernardi cap.6.* Secundi

modi meminit Palladius in vita B. Macarii: vbi agit de ſepulchro Iamnes & Mambres, *Hiſt. Lauſia. c.20.* Tertius modus frequentior eſt, communis omnibus dæmonibus quod ad eorum pœnam æternam, de quo lege D. Thomam. *1.p.q.64.a.4.ad3.& li.4.ſummæ contra gent.ca.90.* & Epiſcopum Abulenſ. *in 25.cap. Matthæi q.506.*

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere: ſed penitius conſiderata ſolum indicant pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem & poteſtatem impediri, & ſic eum interdũ per magos cogi velit nolit, obedire: ſed id à mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, ſeu ope potius eius vtente. Sic apud D. Hieronymum *in Hilarione* quæritur dæmon ſe licio & lamina conſtrictum teneri. Sic Iamnes & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligẽdus D. Auguſtinus cum ſcribit, dæmones iuſsis ſuperioribus ligari fugari, abſtrahi, & alienari à certis locis ac rebus, *de diuinat. dæmon. c.7.* Sic capio Euſebium, cum fatetur dæmones ab hominibus poſſe detineri *l.5. de præparat. c.6.* Nec aliter Albertus, Victoria, & reliqui Catholici Theologi cenſent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idq; vi potentioris dæmonis, detineri, ſi vere aſtricti detinentur: vel ſponte ſua fingere ſe detineri, quando dæmon potentior illis ſe non immiſcuit.

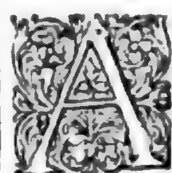
A Infertur quarto omnino ſponte ſeruire hominib⁹ ſpiritus illos, quos vulgus *Familiares*, ſeu *Martinellos*, ſeu *Magiſtellos*, vocat: Græci, quod adſint aſsidue πάρεδρους, de quib⁹ Irenæus & Tertullianus egêre. tale fuiſſe dæmonium Socratis aliqui cenſuerunt *a.* talẽ Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thraſio cuidam Ariſtoteles *b*, talem nomine Crotonem ſtudioſo cuidam, & poſtea equiti Aquitano, tribuit Froſſardus *in* B *Chronic.* talem fuiſſe Cornelii Agrippæ canẽ, etſi diſcipulus eius VVierus neget, ceteri verius affirmant. Memini me apud Ioan. Cæſarium legere *c*, cuiuſdam Paredri exemplum dignũ memoria, in quo tamen illud admirandũ, dæmonem illum pro mercede quinq; ſolidos exegiſſe, & luſsiſſe ex illis pauperi cuidam Eccleſiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles, ad diuinum officium conuocarentur. Haut dubie latebat fraudis aliquid, & ſpes C lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intuliſſe militi. Vix vnquam Paredri ſine Dominorũ noxa ſolent recedere. Vt plurimum paciſcitur dæmon, pro certo tẽpore: quo finito vel alium illi prior herum reperiat, vel ipſe dæmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illuſtrat Nicolaus Remigius *lib. 1. dæmonolat.* Sed hæc ſufficiant de *Magia.* Pergamus ad *Maleficium.*

a Maxim. Tyrius ſer. 26. & 27.
b D. Clem. lib. 2. recogno. Prochorus in vita D. Io. Euangeliſtæ. Ariſt. de admira. audition.
c l.5. c.36.

FINIS LIB. I.

INDEX RERVM ET VERBORVM,

Prior numerus paginam, posterior columnam denotat.



Columbæ

D.

Fœminæ

G.

H.

I.

K.

L.

M.

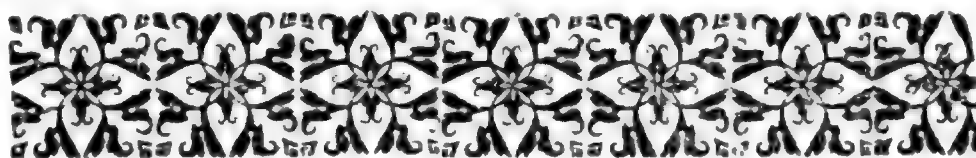
Monstro-

Q.

R.

S.

T.



S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Irenæi.

PROPHANÆ HISTORIÆ vel Philosoph. aut Poes. script. loca.

FINIS.



MAGICARVM DISQVISITIONVM TOMVS SECVNDVS,

Tertia cura correctior & auctior.

IN QVO AGITVR

DE MALEFICIO, VANA OBSERVATIONE DIVINATIONE, ET CONIECTATIONE.

AVCTORE

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO,

SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORE,

ET, IN ACADEMIA GRÆTIENSI

S.S. PROFESSORE.

Εἰς ΜΑΡΤΙΝΟΥ ΔΕΛΡΙΟΥ νεοχάρακτον Μαγείαν Μελύδριον.

Κεφαλαλγίῃ τυπεῖσα
Τῆς καρκίνους λαπύσσει
Ποταμηγενὲς λόχευμα
Ἔχεός τ' ἦσσα δῖον
Ὀρείγανον χελώνη.
Πεπαρμένη βέλεσσι
Αἲξ δικτάμου φύτευμα
Ἐλατήριον μαστεύει
Τί δ' οὓς βέβληκε δαίμων
Ἔχις τε καρκινώδης,
Βλαβερόν τε πῆμα θνητῶν,
Πάρεστε, δεῦτε πάντες.
Ὑπὸ δαιμόνων σφαλέντες
Ὅσοι κελαινοχρώτων
Ἀλάλησθε θνητοὶ, ὅσσοι
Ἀποχρεῖσθε Μαγείης
Μανίης τ' ἔχεσθε οἴστρῳ,
Ἀπιστίης κατ' ὕπαρ
Ὅσσοι καθῆκατ' ἰόν.
Τέχνης τε θαυμάτων τε
Φύσεως ὅσοι ἀγνοίῃ
Βεβόλησθε, δεῦτε πάντες,
Κατὰ χεῖρα ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Λάζυσθε βίβλον, ἤδε
Σοφὸν ἐκπόνημα, μᾶλλον
Σοφίης λόχευμα δ' αὐτῆς
Λάζυσθε καὶ πίεσθε
Ὀδυνηφάτους γὰρ ἔνδον
Σελίδας κρυπτάσκει: Αἶσχος
Πέλει λόγου ἄμοιρα
Νόσου κάθαρμα γνῶναι
Ἀεὶ θαλοῦς ΘΕΟΙΟ
Ἀμάρυγμα δ' ἄνδρα νόσου
Ἴαμα μὴ λαβέσθαι
Σοφῆς φρενὸς, πυκνώσης,
Φίλης χερὸς πορούσης.
Βίβλος, ἥδε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Προποδηγέτης σφαλέντων.
Βίβλος, διευχανδὲς ἤδε
Θεόθεν τὸν ἐστι δῶρον

IN MARTINI DELRIO nouiter excusam Magiam Odarium.

A Caput icta ſus dolore
Fluuiatilem obteritque,
Exeſtque ſæpè cancrum.
Et ante viperina
Teſtudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
B Iaculis onuſta capra
Virtute præpotentis
Dictam ni opem ſibi fert.
Quos icit ipſe dæmon,
Siue ille cancer, ſiue
Serpens, nocénſue peſtis,
Quid agant? adeſte cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuſe, quiſquis erras:
Deſertione quiſquis
C Chriſti furis, Magiæ
Maniæque captus œſtro:
Tabeſcis & qui amaro
Felle INFIDELITATIS:
Huc, quiſquis inſciens es
NATVRÆ & artis eius,
DELRI liber ſagacis
Mox in manum inſeratur,
DELRI liber SOPHIÆ
Germanus ille fœtus,
D Animo imbibatur altè.
Nam paginæ recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione noſſe morbi
Purgamina: æuiternæ
De MENTIS igne cuſum
Hominem, ſibi medelam
Animo ſagace promtam,
Manuque latam amicâ,
Abiudicare, turpe eſt.
E Hoc DELRII volumen
Cœli euolutum ab arce
Per ianua in viam dux
Erronibus pateſcit,

Ἀληθίης

Αληθίης ἐρασταὶ
Δαΐζυσθε τήνδε βίβλον.
Περίεργα ἔργα ὅσοις
Φύσεως δαῆναι ἡδύ,
Οἷσιν δίκη μέμηλε,
Οἷσιν μέμηλε ΘΕΙΟΝ,
Δαΐζυσθε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Σοφὸν ἐκπόνημα βίβλον.

CLAVDIVS

Hoc in manum volumen
Date VERI & ÆQVI amantes.
Penitusque quid recondat
NATVRA, cui voluptas
Est nosse: IVRA quisquis,
Verumque NVMEN optas
Date in manum volumen
A DELRIO euolutum.

DAVSQVEIVS. S.I.

IN EANDEM ALIVD.

SEV multa certo pollicere Apolline
Ventura, seu minare multa credulis
Siue exta spectes, astra Cœlo seu notes,
Impostor es, mendax, superbus, improbus,
Fatere. verus iste te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude consutos dolos,
Præsente cuncta dissuit victrix Deo
Vis ingeni potentis, & constans labos.
Atque istud audes impius conuellere?
Impostor es, mendax, superbus, improbus,
Fatere. verus iste te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis,
Magicisque laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa stat scriptis fides.
Fatere. verus iste te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, seu minare multa credulis
Impostor es, mendax, superbus, improbus.

CAROLVS GOOSSINVS S.I.
OS OCVLVS SIS IGNARO.

SVPERIORIS ET CENSORVM Approbationes.

R. P. Oliuerii Manaræi Societatis IESV Vice-Præpositi Prouincialis licencia pro hac etiam operis parte Tomo Primo inserta est.

Hunc tertium *Magicarum Disquisitionum* librum à R.P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conscriptum, quod multiplici sit variaque eruditione refertus, nihilque contineat quod Catholicæ fidei aduersetur, dignum iudico qui prælo mandetur. Datum Louanii 8. Februarii, Anno Domini. 1599.

GVILHELMVS FABRICIVS
Nouiomagus Apostolicus ac Regius librorum censor.

TRes posteriores, quartus, quintus, & sextus, *Disquisitionum Magicarum* libri, auctore viro docto P. Martino Delrio Societatis IESV Presbytero, ob multiiugam eruditionem, iucundam rerum abditarum varietatem, ac soliditatem doctrinæ, Lectori, hisce potissimum temporibus, multo vtilissimi futuri sunt, vti & *Priores* earundem. *Disquisitionum* Proinde in magnam vtilitatem Ecclesiæ omnino typis mandandos esse iudico. Datum Antuerp. XXVI. Kalend. April. Anno 1599.

SILVESTER PARDO S. THEOLOGIÆ
Licentiatus Cathedralis Eccles. Antuerp. Canonicus, Librorumq; Censor.



SVMMA-

SVMMARIA PARTIS PRIORIS LIBRI III.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium.

Maleficium esse, definitur, & diuiditur. Quædam concurrentia ad omnia maleficia. A

Variæ efficientes causæ seu instrumenta maleficii. de pulueribus. De herbis, festucis & similibus, quæ substernunt. De vnguentis. De halitu seu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude, rebus sacris, vt aqua lustrali. vi aperta. infanticidiis. de sanguinis suctione. de strigibus veterum opinio. Gelo Panamanæ striges Lilith matres dæmonum: & de illis errores Hebræorum. Lamiæ, quid & quales Græcis. Thren. 4. Isai. 34. Quo pacto infantes olim & hodie necent. B

Quæst II. De maleficio insomnii.

Ritus solemnis. exempla Loca Virgilii, Ouidii, Valerii Flacci. Telephron. Denasatus nebula somnii quid Apuleio. Modi soporandi magorum signa varia pro instrumentis, & singulorum exempla. De vnguento & illinimentis an possint mutari in minuta animantia, & arctas rimas subire.

Quæst. III. De amatorio maleficio.

Sect I. Quid sit, quædam huiusmodi credita veteribus. Astirites lapis. lynx, qualis auis. De nostri æui philtris. de his quæ fiunt intra corpus. quod in his vt plurimum misceant res sacras & exempla. A

De his quę fiunt extra corp⁹. Sacrilegia, quæ B his immiscentur. de imaginibus amatoriis. De pergameno virginea ex cute pueri. Cur in hoc potissimum maleficio rebus sacris abutantur, & exemplum quoddam de Eucharistia. C

Sect. II. Quæ vis maleficii amatorii. probatur late non posse voluntatem eo cogi, sed appetitum tantum. L. eorum C. de malef. & mathem. D

Locus Baruch. 6. v. 42. accurate tractatus. Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud poetas. Loca Virgilii, Valerii, Nemesiani, Propertii. Τὰ πίτυρα quid sint, defensus interpres vulgatus. Theocriti locus. Burchardi locus. Oliuæ aduri solitæ. Epityrum edulium. Hesychii locus. Ossa quid significent Hebræis. E

Quid ossa oliuarum.

Menti & corpori hæc quam noxia, ostenditur ratione & exemplis. F

De Hippomanes, quotuplex sit. explicantur varii auctores. Varia iudicia contra huiusmodi Magos. & quæ iuris Romani pœna. Anton, Guibertus refellitur. Exemplum vltionis diuinæ, quod in Misnia accidit.

Sect III De remediis contra philtra & amoris viscum vana quædam gentilium. Loca Virgilii, Tibulli Nemesiani, & Propertii. Error Pomponatii. De antidotis naturalibus. De antidotis moralibus & Christianis. Ex Helinando quæ soleant amorem adferre vel fouere natum. Quæ vitanda. Remedia facti. G

Pulcra exempla, Hypatiæ. Appæ & Gelæ. Sacerdotis cuiusdam. Cardanus refutatus cum remedio suo.

Quæst IV. De maleficio hostili.

Quid sit, de ingredientibus. notata quædam opinio Grillandi. A

Sect I De fascinatione.

Hæc nunc tota luculentior quæstio. De vulgari seu poetica fascinatione. qualis, & quæ ex ea ortæ superstitiones. A

Fascini nomen Præfiscini de *Higa*. Hispan. Loca Virgilii & Tibulli, *D*espuere in sinum. An quis fascinetur à beneuolis, aut à seipso? Eutelidas, Narcissus. Loca Plutarchi & Heliodori. Pueri quo pacto fascinentur iuxta Plutarchum. Conuincuntur fabulosa. B

Theologorum quorundam inconsiderantia.

Philosophica fascinatio quid, & quod improprie dicatur fascinatio. C

Thybies Pontici. Locus Plutarchi Vis Visionis in corpus & animam ex Plutarcho. Amoris origo. Naphta Medorum. Hiaticula auis. Auriginosi morbi remedium. Inuido-

rum intuitus, προβασκάνια. Quo pacto contagio per intuitum propagetur secundum Theologos. Richardi dicta discussa. visus videndo an agat in speculum. contagio an ex pupula vel circum oriatur. Amatus an habeat aliquam physicam qualitatem, qua efficit vt ametur. Locus Eccl 9.v.9. Abulensis sententia discussa. An fascinationis nomē recipiendum Christianis Fascinationis definitio & Etymologia. Loca Deut. 28. v 56. Matth. 20.

Loca Horatii. item Eccl. 31. v. 25. Sap 4. v. 12. E Gal. 3. v. 1. Sara an fascinatrix. D. Hier. Chrys. Anselmi, Tertulliani & aliorum sententia de fascinatione. Leonardo Hasselio vindiciȩ commentarior. adiudicatæ. Fascinatio Magica, quid & qualis.

De sene Viterbiense contra vidam. Telchines qui. Palamnæi. Fascinantium familiæ, in Aphrica, Triballis, Illyrico Fascinatorum signa an in oculis. Quid cōtra fascinationem queant remedia naturalia Fascinatio latissime sumpta quid significet. fascinari iudices an verum. Opinio vulgaris fascini vnde nata.

Sect. II. De maleficiis venenariis.

Quæ sit potestas Diaboli in malos. Lutheri error. Locus 2. Cor. 4. v. 4. Lamb. Danæus notatus. Sagæ possunt occidere, & morbos inferre. A

Elzan magus plurimos occidit. Sagæ Heluetiæ quam multos, imo & proprios liberos vorauere. maleficium per acupuncturam. De aliis in superiori Germania. item in Salassis. item apud Geneuenses. B

Modi duo per introsumptionem, & eius exempla, strigatio puerorum tertius per inhalationem. Clementis VII. mors, exemplum Agyrtæ Itali. & aliud Alsaticum, & aliud Nigræ siluæ. Quæ causa huius veneficii inhalatorii. Bodini error. De venefico Italo Parisiis agente. C

De venenis quæ extrinsecus adhibentur. varii modi. Loci de hac re Horatii, & Lucani. Telephron à lamiis in specie mustelæ naso trūcatus, Locus Apuleii, & Quinctiliani. D

Gnosticorum immanes cibi. hinc causa calumniarum in Christianos, de infanticidiis. Venena quædam miræ efficacitatis. De stygis aqua. Iuberti sententia notata. Scopelismus quid. Saccularii qui L. cum quædam & L. saccularior. D. de extraord. crimin. loca ob. 5. v. 23. Virgilii. & Plauti. Hisp. quid: *cargareldado.* E

Sect. III. De aborsu, difficili partu, & lactis desiccatione.

Stadlein lacerta sub ostio posita, infantes in vtero materno necabat. abortus flatu procuratus. vtres Littelaten. Perpetua prægnatio cuiusdam apud Apuleium. difficilis partus Alcmenæ. Exemplum lactis furati. & ritus. accidit Treuiris. De lacte exsiccato, etiam in muliere per solas minas. De frumenti furto per maleficium. F

Sect. IV. De sagittariis, assassinis & imaginum fabricatoribus maleficis. A

C. vni. de sagittariis, explicatum. quod genus hominum sint isti. Ritus horum, & exempla nonnulla. vt Punkleri & aliorum. De Finnis & Lapponibus sagittariis. C. vni. de homicid. in 6. Qui proprie assassini. B

De iconopœis maleficis. Notati Cardanus & VVierus. Altheæ stipes fatalis Meleagro. Loca Ouidii & Horatii. Hist. Duffi Regis Scotiæ. De Enguerrani vxore. de aliis in Francia recentioribus, Caroli. 9. & Pontificis cuiusdam. De statua Simoni Bulgaro exitiosa. De alia Tricipiti, deque aliis quæ in Circo Byzantino magicæ fuere. C

Sect. V. De morbis variis à dæmone illatis.

Dæmones varios immittunt morbos. Notantur Pompanatius. Lemnius. Locus D. Math. 17. v. 14. De Lunaticis & Epilepticis. Firmici locus. A

Exempla, Thallus sic affectus per Apuleium. aliud ex malleo exemplum. Locus D. Luc. 8. v. 27. & 13. v. 11. 1. Reg 16. v. 14 15 & 23. dæmonum nomina ab effectu in S. S. Cur magna in his auctoritas Sprengeri & Niderii. B

Exempla ab iis allata varia B Angelæ Fulginatis Stiradii Dementiam adferunt. Exemplū ex Mathiolo. morbi Gentilium à dæmonibus, vt cereristorum. Panicorum & Fanaticorum.

Quo pacto dæmon inferat morbos. Catechites.

Sect. VI. de mira rerum solidarum & magnarum in corpus ingestione ac egestione. A

Exemplum mulieris Zabernensis. item & alia septem octoue, & præcipue mirum ex vita S. Petri Tarentasii. Pisanæ monialis. B

Quæ in corpore naturaliter innascantur? Exemplum Comitis cuiusdam. Quæ naturaliter innasci non queat. C

Quo talia pacto dæmon possit ingerere, & exerere. Exempla duo Ambr. Paræi, de studioso, & pastore. Tertium Remigii. Refellitur modus paracelsi, de fulmine & aqua.

Sect. VII. De maleficio deuouendi. A

A Esse aliquos energumenos, & quæ ad hoc requisita, vt possint illi à dæmone dicantur. An penes homines sit potestas sic deuouendi. An diaboli subintrent ipsa corpora? Discussa sententia B. Hildegardis. Cæsarii, Gennadii, Tostati exempla varia. Notatus locus Scriptoris Annal. Ecclesiasticorum, cur id Deus aliquando permittat.

Sect. VIII. De maleficio ligaminis. A

De vulgi quadam opinione, & ex ea consuetudine nuptiali. Solere homines reddi maleficiatos. B

B De variis modis ligaminum. Cur plures viri maleficiati, quam fœminæ? Causæ maleficii proximæ. C

De Lemniis fœminis maleficiatis. De Bohemis mulieribus Valazca. Propertii locus. Palumbi presbyteri & Veneris historia. D

De virilium ablatione notatus locus Sprengeri. De muliebri arctatione. De impedimento respectiuo. Quoddam esse impedimentū perpetuum, contra Canonistas quosdam, & quod huiusmodi.

Mira Dei promissio quædam apud Karentinos de fonte Salmacis.

C *Sect. IX.*

De maleficio odii. Exemplum. & locus Virgilii. Exemplum aliud, & quo pacto hoc maleficium dæmon procuret. de maleficio obliuionis, & eius exemplum.

Sect. X.

De maleficio incendiario. de corona Medeæ Senecæ locus. exempla varia. Lotharingiæ, Heluetiæ, Rhenanæ prouinciæ.

Quæst. V. Quibus personis malefici queant nocere? A

D Nemine sine Dei permissu, quo habito possent cunctis hominibus. Cur infantibus permittantur nocere. Cur vt plurimum his insidientur. infanticidiorum exempla. Opinio vulgi de indolentia acquirenda. De vnguento Pagano. Cur interdum & bonis nocere permittantur. B

Vulgi opinio discussa, & interpretata. quod iustitiæ administris nequeant nocere. Ostenditur contrarium aliquando accidisse. Ananiæ ratio reiecta quædam, Niderii sententia notata. Goninus Magus Parisiensis. Vnde orta opinio.

E *Quæst. VI. Cur Deus patiatur maleficos rebus sacris sic abuti?*

Quæst. VII. Cur per maleficia tantopere dæmonem grassari Deus patiatur?

Sect. I. Fit ad gloriam Dei, quia sic ostenduntur, suauitas, clementia, sapientia, potentia, iustitia, &c. attributa Dei. A. B

2. Fit ad hominum vtilitates varias primo eorum, quibus nocitum, patientiam, constantiam, caritatem, humilitatem, & reliquas virtutes. exempla heremitæ cuiusdam. & D. Iuliani. Deinde & cæterorum fides confirmatur, & varii errores exstirpantur. docentur esse dæmones. docentur hæretici veram non habere fidem, qui non possunt ista sanare, vel dæmones fugare. Exemplum Lutheri. item Parochi Lutherani, Ministrorum Augustanorum. Ministrorum Caluinistarum in Picardia. Dæmones interfuere funeri Lutheri. & Belgicæ Iconoclastiæ. Dæmonis imagines cur Caluinistæ linquāt intactas, Dei & Sanctorum confringant? varia eius rei exempla. C

Sect. II. Vindicta peccatorum præcipua est causa. Aliquando alienorum, vt in discipulo B. Eleutherii & infantulo apud Diu. Gregorium item ob parentum iniustam imprecationem, vel etiam coniugum. D

Vt sunt *contumacia* in Deum, & alios superiores vel parentes, Nabuchodonosor, Ægyptii. duo iuuenes Florentini. Decem Fratres, ob diras parentum. Loc prouerb. 30. v. 17. *Odium & Vindicta cupiditas & inuidia.* Exemplum Saulis. aliud Alexandr. ab Alexandro, & quatuor in vita Sanc. Arnulphi. E

Carnalis libido, etiam coniugum, *& quæ huc diriguntur.* Saræ mariti B. Magdalena, puella apud D. Hierony. puella apud D. Prosperum. cur tam multa dęmoni liceant in coniugatos? Sacrilega votorum violatio, quàm horrende punita. exemplum terrificum trium monachorum.

Crudelitas iniusta. vt Boleslai Regis Gallæ ducis, *item accusatio vel criminatio calumniosa* vt de tribus fœminis, & vno viro, calumniantibus D. Gregorium Siculum, & D. Danielem stylitem.

Agnitæ veritatis impugnatio & apostasia. exempl. variorum in sacris litteris, canonibus, & D. Cypriano.

Blasphemia, vt Alexander & Hymenæus.

Sartor VVigorniensis apud Thom. VValdensem blasphemans contra Sacrosanctam Eucharistiam. Gaian. blasphemus in Deiparā. item alii Constantinopoli & Neomagi. G

Imprecatio, quia quis sub conditione se dæmoni addicit. muliercula apud Cæsarium. Et de

PARS POSTERIOR
LIBRI TERTII.
SIVE
DE VANA OBSERVATIONE.

fortuitò prolatis. De iis, quæ domi contingunt. οἰκονομικά. De iis, quæ foris. τὰ ἐνόδια. Exempla. D. August...i locus. Omnis mentio habetur in sacris litteris. Locus 3. Reg. c. 20. v. 33. Vanitas omnium. D. Marci factum. locus Blesensis, & Iudith. 8. vers. 33. D

Signum à Deo petere aliquando licitum varia huius exempla. Serui Abrahæ. Gedeonis Ionathæ. D. Augustini. Gregorii VII. Glodouæi Regis. Omina obseruare illicitum. Caietani locus notatur. Omen offensi pedis notatum in Graccho, Crasso, Protesilao, Tibullo. De omine sternutationis, ex Theocrito Aristotele, Propertio. E

Sect. V. De strenis an sit vana obseruantia, quādo liceat eas mittere. De Kalendis Ianuariis & earum celebratione. Explicantur. cap. 1. Concil. Antisiodor. c. non obseruetis c. non licet, c. si quis Kal. 26. q. 7. c. 9. Concil. Tolet. 4. Burchardi locus. Hibernici lupi hari christ. F

Sect. VI. De superstitione temporariorum, ad scindenda ligna, herbas colligēdas, &c. Qui obseruant certos dies festos, vt prænuncios serenitatis vel pluuiæ, vel vt naturalis efficacitatis maioris, quo ad herbas phlebotomiam & similia, vel vt infaustos & ominosos. Dies Ægyptiaci, qui sint in c. non obseruetis, &c. quis existimaret, 26. q. 7. D. Augustini loca. Locus ad Gal. 4. v. 10. Posterum, quid Ambrosio. & Augustino. Qui aquam benedictam vno dominico, quam alio plus virium putant habere, Qui ouis diei Parasceues vim inesse incendi putant exstinguendi.

Sect. VII. Obseruantiæ vanæ in sanandis morbis & variis noxis repellendis. G

Quando consideratur vt oblatio sit ex eleemosynis, vel crux empta eleemosynis. Qui pilos vel capillos ægri miscent ceræ oblationis. Qui mergunt imagines aquis. Qui certas adhibent ligaturas. Qui per annulū desponsationis meiunt. Qui porcorum lintri collum applicant. Qui cingulum ægrotantis metiuntur. Qui stramen bipenne diuidunt. Qui animalia lustrant per ignem. Qui libum S. Lupi pinsunt, &c. pecuariorum ligaturæ locut, Burch. H

Qui vtūtur absurdis orationum formis. de curatione vulnerū inter milites Hispanos frequente, ponitur formula & discutitur. I

Sect. VIII. Discutitur & refellitur superstitiosus tractatus Felicis Malleoli Tigurini. Sanare morbos, quando pium, quando non. Quando liceat benedicere animalib. quando non. Quādo liceat exorcizare & excommunicare animalia bruta. Exempla Sanctorum. S. Vilhelmus anguillis maledixit, B. Pruminius vermibus venenatis. Episcopus Lausanensis sanguisugis Heluetii vermibus Iuger. Curienses insectis, Lauff kaffer. Quibus formis exorcismorum hac in re vti liceat. Exemplum Apostolorū & S. Hilarionis. S. Blasius, quomodo benedixerit animalibus. de S. Antonii porcis, & cur illi appingantur. Locus Coloss. 3. v. 17. Quomodo in nomine IESV omnia facienda. l. eorum. C. de malefic. Azo & alii illam sequentes, reprehensi. Formulæ in quibus dicitur. *Si B. Maria peperit*, &c *hoc fiat.* & similes ostenduntur esse illicitæ, etiamsi capias, si vt signum, vel vt causam. Nunquam vti licet opera dęmonū ne ad bonum quidem. De facto Theodori Sedunensis Episcopi vtentis ministerio dæmonis in campana transferenda. Quomodo intelligendum Dei præceptum, de parcendo inimicis. K

Nulli contractus vsurarii vnquam liciti fuere, & contrarium, est error.

Rythmus seu versus an superstitiosus.

Ritus absoni & non necessarii, nec ab Ecclesia approbati, indicium sunt superstitionis.

Christi Domini ritus in sanando cœco. L

De B. Marco quædam fabella.

De ritu Helizei prophetæ in puero suscitando.

De ritu baptismi.

Reuelatio de illis formulis vulgarib. nulla exstat. De *Abracadabra* remedio docetur esse vox Magica & idololatrica ex Hebræa compositione אבא, & ארם, & דובע, & אבבי & שיפם. M

Magicæ voces pleræq; ex Hebræo sumptæ.

Serpentes quomodo ab Apostolis sublati.

Serpentum incantatores ab Ecclesia non tolerantur. Potentiori vtens forma eundē consequitur effectum: quando deest pactum. Cur per malos Sacerdotes seruata forma cōsecrationis fiat transsubstantiatio, per bonos, non seruata illa non fiat hæc?

Curationem à dæmone petere non licet.

Non ideo licita est formula, quia verba eius singula sunt ex sacra Scriptura. N

Quomodo fidei promissa sanatio & miraculorum patratio? In quibus dubiis sequēda benignior interpretatio. quid hic dubium, quid certum. Distinctio vtilis inter dubium de re & dubium de persona.

A B C D E

Potest

Potest res esse illicita, & non peccare eam faciens, & e contra quoq;. Quando agitur de salute vel periculo animarum, tunc iudicandum non quod lenius est, sed quod animæ tutius securius ex iure vtroq; Theologis & Philosophis probatur fuse ne ad sanitatem quidem licere vti superstitiosis. O

A

Sect. IX. Exempla variarum formularum vanæ obseruantiæ. Spadix, Spadix, si laboras, &c. Ante parante, &c. Alligare equum stoloni sterili. Brachium circumdare funiculo laneo. Consumm. est.

B

Iniicere phialæ vitreæ nouem ordei grana. Filum per chrisma trahere. terream imaginē sub altari abscondere. Tempore missæ dentes tangere, &c. Manus lauare cum ægroto, vel eum cum certis verbis manu prehendere. Tribus missalibus panibus quædam inscribere. Feria sexta ægrotum ducere versus orientem, &c. Gustate & videte quod bonus, &c. Ad sanguinem sistendum, certo numero guttas stillare in cyathum frigidæ, &c. item dicere certas orationes. vel versiculos è psal. vel Chunrat, cara, sarite, &c. Tribus diebus ante solis ortum dicere super equo quœdam verba Ad inueniendum furem, facere crucem in crystallo cum oleo, & nomen Helenæ subscribere, &c.

C

Item, lapillos ex fluēte pro numero suspectorum collectos & domum relatos ignire, &c. Item ad excutiendum furis oculum dicere terribilem quandam orationem & percutere clauum æneum malleo cyparissino, &c. Item ramū auellanum die Sabbati ante solis ortum abscindere, &c.

Vti falsa & ficta oratione, quā tribuunt S. Adalberto: videtur vero potius esse Adalberti hæretici olim damnati.

Legere Psal. 108. iuxta certam versiculorū distributionem aliter quam exstat. Ad curanda maleficia, accipere tres olei violacei mēsuras, & consistere contra Solem, ante ortum, exprimere nomen læsi & matris eius, & angelorum gloriæ, &c. Item ferre inscripta nomina trium regum cum certis versiculis. vel verba incognita & absurda, vt veterum, *Danata, Dardes, &c. Recentiorum vero* Abrac, Amon, &c. vel illa inscripta pani, *Irioni, Khiriorhi* vel istud, *Hax, pax, max, &c.* contra morsus canis rabidi.

Vel contra dolorem dentium, Strigiles falcesque, &c. vel, Galdes, &c. Galdes, &c.

Item Gibel, Gor, &c. Vel in piscium captura illud Constantini, Iao Sabaoth.

Quod est abuti Dei nominib. Libri Barnachii, & Carrachiri virgas parellulas vi certorum verborum committere mediis partibus, &c. Thoraci lignū rotundum cum certo murmure appendere. Brachanticæ duæ superstitiones in manū ægri ponere salem, vel nudum soli sistere: Sacrorum statuas mergendi superstitio. Leuini Crucii liber notatus.

Principis cuiusdam mors formidanda, qui superstitionum amator.





MARTINI DEL-RIO DISQVISITIONVM MAGICARVM.

LIBER TERTIVS.

QVI EST

DE MALEFICIO, ET DE VANA OBSERVATIONE.

ADiungo posterius istud, quoniam pauca & minus difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium?

NON disputo, *an sit?* id suppono. qui negant: eos Sacræ litteræ, Iuris vtriusq; sanctiones, Historici, poëtę, communis consensus, & sæculorum omnium memoria damnat. Nullum Magiæ genus amplius cacodæmonem oblectat. *quia* (vt ait Synesius) *calamitates mortalium conuiuia sunt malorum dæmonum.* Sumimus autem *maleficij* nomē non pro damno, seu peccato quouis: sed pro signo effectuue magico atque superstitioso, quo, qui vtitur, *malefica*, qui vero læditur, *maleficiatus* appellatur *b* Describi sic potest, *Maleficium est magiæ species, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi *speciem magiæ*, vt ad huiusmodi damna vocis latitudinem coërceam. Addidi, *ope dæmonis:* si enim pactum & fædus cum dæmone desit, nihil res ad hanc tractationem pertineat: non magis, quam homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Diuidi maleficium* potest adspectu *finis*, vel adspectu *efficientis.* *Efficientem* causam hîc non

a Rubr. Cod. de malefic. & mathema. *b* extra de frigid & maleficia.

voco Deum permittentem, neque dæmonem perficientem, neque prauam malefici consentientis & cooperantis liberam voluntatem. hæc enim tria semper in omni maleficio cōcurrunt. nec enim capillus de capite cadere potest, sine Dei permissu: nec dæmon plus damni potest inferre, quam Deus permittit, nec vult, id quod permittitur, patrare, nisi maleficus in maleficium consentiat. Quod manifestū est facere sacrilega imitatione Dei Opt. Max. qui sacramentorum ministerio salutem vt conferat, ministri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quod contactum vel pulueres strigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol. Remigius confirmauit *c*: & vero certum est de maleficiis, quæ composita non sunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes causas, instrumenta materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediate concurrunt. Huiusmodi efficientia sunt varia.

Primo nocent pulueribus quibusdam minutis, in cibum potumue infusis, vel nudo corpori affricatis, vel in vestes diffusis: horum, qui necant atri: qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris sunt. cōtra, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimum albus est. Vis tamen ista, non ex pulueris colore, vel aliis qualitatibus manat: sed tota pendet à pacto cum dæmone inito. colores tantum deseruiunt declarandæ conuentorum fidei, & ne sagæ decipiantur, *quid* (vt dici solet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnunquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius strigis potestate lethalis est, & cinericeus penes vnam morbos, penes aliam lethum adducit: quinetiam vni & eidem sagæ aliquando necem infert, aliquando sanat à morbo *d*, prout dæmoni signū lubet commutare. Putaram huiusmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anastas. *quæst. in S S.* 23.

2. Maleficium patrant herbis, festucis, aliisq; id genus friuolis in humum proiectis, quę supergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certissima causa sunt *a*.

3. Vtuntur vnguentis albis, vel subruffis, instar bituminis, in quib⁹ interlucent permixtæ metalli micæ, & simul luteæ candicantesq; guttæ: si vnguentum hoc igni inicias, fulgorem, strepitum, nidoremque edit, cui similem res alia nulla. hoc nonnullæ semper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occasio. lethale, si demulcendo vel summas vestes attigerint *b*.

4. Solo halitu afflatuue inficiunt, sic solent esse causa puerperis abortiendi summo cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant Nicol. Remi. Sprengerus, & Loyherius *c*. & hoc dæmones posse Psellus olim docuerat *libr. de dæmon.*

5. Grauissima damna inferunt solis verbis vnde *Lucanus.*

Mens hausti nulla sanie polluta veneni
Excantata perit. Virgilius:
Miscueruntq; herbas & non innoxia verba.

Nempe quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat *Hecateia:*

Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet.

c lib. 1. dæmonol. c. 3. & li. 2. c. 8. & 9.

d horum exempla pete à Nic. Rem. lib. 1. c. 1. & li. 2. c. 7. & 8.

a vide Remigium d. cap. 8.

b vide Remig. l. 1. c. 3.

c li. 2. c. 7. Spreng. in malleo. Loyherius li. 2. de spe. cap. 5.

Seneca, multis venenis enumeratis, de Medea:

Addit venenis verba non istis minus

Metuenda d. Quodque mirum, interdum nocent solis minis, vel increpatione, immo & laude creditum id non gentilib⁹ modo, qui Baccare frontem cingebant, vt huic malo obuiarent, sed & ætati nostrę probatum experientia *e*, quod & ego fateor, sed addo, hæc omnia non virtute verborum, sed opera diaboli ad signum concurrentis perfici. 6. Nec rebus sacris parcunt, vt quæ aspergillum pulueribus contigerat, & sic aspergens aliam aqua benedicta, miseram confecit, apud Remigium *li.1.c.2.*

d Luc. l. 6. Virgil. 3. Georg. Naso 9 Metamor. Senec. Medea.
e docet ..tem. li. 5. ..a. 3.

Denique quædam grassantur apertius, quæ per dęmonem strangulari vel præcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniecta culcita præfocant *f*, vel acu post aurem infixa necant, vt apud Sprengerum illa obstetrix Heluetia: vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vsum vnguentorum, vt alias docui, vel in cibum sibi gratissimum, vnde Glossarium vetus *Strigæ* λαιστρύγονες: ducta voce à Læstrygonibus Homeri Odyss. κ anthropophagis: sic etiam legimus Euchetas & Gnosticos qui magia vtebantur, infames fuisse infanticidiorum: à quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt. Interdum puerulis virulenti quidpiam instillant, vnde moriantur vel statim, vel tabe paulatim. interdum & sanguinem exsugunt. hinc orta vetus opinio de Fresaia vel Strige auicula, de qua Q. Serenus:

f vide Remig. d. c. 7.

Præterea si forte premit Strix atra puellos
Virosa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his versibus:

Nocte volant, puerosq́; petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis:
Carpere dicuntur lactentia corpora rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.

Meminit & Festus Pompeius. Talis illa Gelo, si præstigiosa non fuit, quæ incassum Mauritio in crepundiis mortē molita, vt narrauit græcus scriptor, *Nicephorus lib.18. Hist.cap.9.* In Panama Peruuiæ multas striges inuentas, quæ sanguinem infantulorum exsugebant, refert Pet. Chieza *descript. Indiæ.p.2.ca.196.* Hoc genus Hebræis & veteribus Latinis: illis sub nomine *Lilith,* his sub nomine *Lamiæ*, quoque, non ignotum, pręter ea quæ dixi, probant alia allata à Seb. Michaele *in Pneumatog.* quod obseruarint has vt plurimum esse *Nashim* (h. fœminas) vt ait Helias *in Tisbi.* quod *Lilith*, deducitur à voce *Lail*, quę noctem significat, eo quod nocte cum illo dæmone grassari solitæ: item quia tales mulieres ab Hebræis vocantur *matres dæmonum*, eo quod dæmones, colunt, fouent, & obsequentes habent. Interrogati quōdam seniores Synagogæ vnde fieret, quod plerique pueri nondum octiduani (*nota ante, circumcisionem*) reperirentur necati, responderunt eos interimi à *Lilith*, hoc est Lamiis: hodie potissimum nondum baptizatis infantulis insidiantur. Testatur idem Helias, quod mulieres Hebrææ, vt sunt valde superstitiosæ & deditæ sortilegiis, contra hanc pestem vtuntur superstitione quadam: quam se ab ipsa Lilith *hoc est primaria quadam strige:*

didicisse gloriantur, vt certos characteres & nomina in angulis cubiculorum describant. Neq; has Græci ignorarunt, Nam Duris *lib. 2. rerum Libyc.* testatur Lamiarum nomē deductum, à quadam fœmina, cui nomen Lamia, quæ zelotypia furens, quod maritus in mala deditus adultera foret, prolem etiam adulterinam sustulisset, & magna prosequeretur cura, hunc infantulum ipsa necauit, & quotquot alios deinceps adipisci potuit. Videntur solitæ Lamiæ veteres infantulis mammas ostentare, quasi eos lactaturæ, & sic fletum compescere. nam hoc est, quo S.S. allusit dicens *Nudauerunt Lamiæ mammas suas.* & quod Serenus dixit, *virosa vbera lactantibus inserere,* & quod Ouidius aggredi infantulos *nutricis egentes.* Sic ergo solitæ simulare alimoniam, & interea vere miseros infantulos exsugere. Hodie non tam simulant se nutrices, quam ferarum specie inuadunt incustoditos, & dormientium cum sanguine vitam exsugunt, vel tabifico veneno interimunt.

Thren. 4. Isai. 34.

Altera restat diuisio, à fine petita. Secundum quam omne maleficium, vel est *somnificum*, vel *amatorium*, vel hostile.

QVÆSTIO II.

De maleficio somnifico.

SIc voco quando aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus soporant, vt interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necēt, vel furto quid subtrahant, vel stupro adulteriove contaminent, faciunt hoc interdum magi, & fieri potest naturalibus venenis soporiferis, recentia exempla congerunt Pet. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, & patet exemplo quod narratur in vita D. Bernardi g, nam ibi tot annis adiacētem maritum incubus vxoris fefellit, q. eo dormiente factū oportuit. Pleraq; magiæ secreta sparsim Virgil. attigit, in his & istud *Aeneid. 6.* de Cerbero & Cumea:

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam, & medicatis frugibus offam
Obiicit: ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit obiectam, atq; immania terga resoluit.
Fusus humi totoq; ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum custode sepulto.

Sic & Ouid. 7. *Metamorph.* de Medæa?

Peruigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista linguisq; tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ:
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine suci,
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos:
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aesonius potitur,

Sed Maro tantum meminit physici effectus, Ouidius etiam magici per carmina, quare sic intelligēda eiusdem Medæa *in epist.*

Flammea subduxi medicato lumina somno:
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta dedi.

& apud Senecam:

Tu quoq; relictus peruigil colchis ades
Sopite primum cantibus serpens meus.

Apollonius etiam *lib. 4. Argonaut.* tradit incantamentis Soporatum: idque

g Binsfeld de confes. malef. p. 1. conclus. 5. Remigius li. 2. c. 4 vita D. Bern. li. 2. ca. 6.

magno

A magno molimine effectum, multis versibus. Valerius Flaccus *l. 8. Argon.* ostendit.

Iamq; manus Colchis crinemq; intenderat astris
Carmina Barbarico fundens pede, teque ciebat;
Somne pater, somne Omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inq; vnum iubeo nunc ire draconem.
B *Quæ freta sæpè tuo domui, quæ nubila* cornu,*
Fulminaq; & toto quicquid micat æthere: sed nunc,
Nunc age maior ades, fratriq; simillime leto.*
Te quoq; Phryxææ pecudis fidissime custos
C *Tempus ab hac oculos tandem deflectere curâ.*
Quem metuis me stante dolum? seruabo parumper
Ipsa nemus: longum interea tu pone laborem.
Ille haud Aeolio discedere fessus ab auro
Nec dare permissæ, quamuis iubet, ora quieti
D *Sustinet. ac primi percussus nube soporis*
Horruit, & dulces excessit ab arbore somnos.
Contra Tartareis Colchis spumare venenis,
Cunctaq; Lethæi quassare silētia rami
Perstat, & aduerso luctantia lumina cantu
Obruit, atq; omnem linguaq; manuq; fatigat
E *Vim Stygiam; ardentes donec sopor occupat iras.*
Iamque altæ cecidere iubæ, nutatque coactum
Iam caput, atq; ingens extra sua vellera ceruix, &c.

* nota, cornu, pro potentia & robore.
* hoc est altior seu profundior.

Apuleius ille Madaurensis Platonicus, Magicarum (teste D. Augustino) artium peritissimus, non abs re vel finxit, vel narrauit, de Thessalis; solitos Larissæos cadaueribus custodes addere grandi pecunia stipendiatos; *quibus perpetem noctem eximiè vigilandum erat, exertis & inconniuis oculis semper in cadauer intentis, nec acies vsquam deuertenda, imò ne obliquanda quidem. Quippe cum deterrimæ versipelles in quoduis animal ore conuerso, latenter obrepant; vt ipsos etiam oculos Solis & iustitiæ facile frustrentur. Nam & aues & vrsum, canes, & mures, imo vero etiam muscas induunt. Tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt.*] Erat Larissæ mortuus primatis ciuitatis filius, mille nummis custoditurū se cadauer vna nocte paciscitur Telephron; ratus se hominem ferreum, & insomnem, certe perspicaciorem ipso Lynceo vel Argo, & oculeum totum. Quid plura? cubiculo inclusus, desolatus ad cadaueris solatium, pertrictis oculis & obarmatis ad vigilias, animum suum permulcebat cantationibus. *Cum ecce crepusculum* (inquit ipse) *& nox promecta, & nox altior, & deinde concubia altiora, & iam nox intempesta, mihiq; oppido formido cumulatior quidem: cum repentè introrepens mustela contra me constitit, obtutumque acerrimum in me destituit: vt tantillulum animalis præ nimia sui fiducia mihi turbauerit animum. Deniq; sic ad illam; quin abis, inquam, impurata bestia, teq; ad tui similes musculos recondis, antequam nostri vim præsentariam experiaris? quin abis? Terga vortit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cùm me somnus, in imum baratrum repente de-*

A

mergit; vt ne Deus quidem ipse Delphicus facile discerneret, duob. nobis iacentibus, quis esset magis mortuus. Sic inanimis & indigens alio custode ibi non eram.] Hæc ille de se & ignarus interea naribus & auribus demorsis, vicariam subiit lanienam. Id enim alius ille Telephron mortuus, à Zachlâ Necromante ab inferis reducto spiritu, sic narrat, *Nã cum corporis mei custos hic sagacissimus*

B

exertam mihi teneret vigiliam, cantatrices anus exuuiis meis imminentes, atq; ob id reformatæ frustrà sæpius, cum industriã eius fallere nequiuissent: postremo iniecta somni nebula, eoq; in profundam quietem sepulto, me nomine ciere non prius desierunt, quàm dum hebetes artus & membra frigida pigris conatibus ad artis Magicæ nituntur obsequia. Hic vtpote viuus quidem, sed tantum

C

sopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad suum nomen ignarus exsurgit, & in exanimis vmbræ modum vltroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter occlusis, per quoddam foramen, prosectus naso prius ac mox auribus, vicariam pro me lanienam suscitauit.] Subdit experimentum, & veræ debilitationis indicia certissima. Quibus in verbis vides cada-

D

uerum mutilatrices excetras, vides anum in mustelæ effigie soporantem, vides & *nebulam somni*, sed non addit quo iniecta modo. Vtplurimum solent sagæ ad hoc certis luminibus vti, quorum fumum ab Apuleio arbitror *nebulam soni* vocari. interdum accendunt pedes, aut manus mortuorum inunctas prius oleo quodam à dæmone accepto, vel ad singulos digitos can-

E

delulis affixis; interdum facibus excãtatis, de certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & vtuntur vel accensis sibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigentes accensas, & sopor durat, quamdiu lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaueris certis locis suspendunt: nonnunquam alia adhibent æque omnia scelesta; quę tamen ex pacto tantum efficacitatem sortiuntur. Maleficij huius per solam appensionem membrorũ exemplum narrat Cæsarius Cistertiensis *lib. 6. miraculorum, cap. 10.* hunc in modum: *Homo quidam simplex Engilbertus nomine, de prouincia Tulpeti natus, ante paucos annos defunctus est. Iste cum esset cœcus natus, propter varia dona, quibus hominem eius interiorem illuminauerat gratia diuina, in diuersis prouinciis noscebatur, & à multis magnisq; personis sexus vtriusq; venerabatur. In cappa simplici & tunica laneâ nudisq; pedibus tam æstate, quam hyeme incedebat, & puero se regente sic limina Sanctorum satis remota sæpius visitauit, carnibus nunquam vescebatur, non lectisterniis, sed modico tantum straminis vel fœni noctib. vtebatur. Ego multa bona de eo vidi, & ipse multos tam verbo quàm exemplo ædificauit. Hic tempore adolescẽtiæ, cum nocte quadam in domo materteræ suæ matronæ diuitis, inter alios eius seruos se cubitum locasset, in ipso conticinio duo fures parietem suffodientes ingressi sunt, qui igne discooperto, lumine incenso, cistis apertis, intrepide colloquebantur. Quos vt prædictus Engilbertus audiuit, & fures eos esse nõ dubitauit, cùm seruos ex vtroq; latere dormientes excitare non posset, subsellio cultello suo perforato collo iniecit, & claua manum armauit: & quia illos quasi cœcus videre non potuit, duce auditu ad illos tendens, & clauam vtraque manu vibrans, ex omni parte quicquid tangere potuit, quasi furiosus feriens, de domo illos eiecit. Quos vsq; ad*

foramen secutus dum aditum schala obstrueret, & illi stantes extra domum neminem præter ipsum solum vigilare sensissent: de tali expulsione confusi, habito consilio denuo, nisi sunt intrare. Quod vt ille ex motu schalæ sensit, vnam partem schalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana & erat foramini continua, supposita, alteramq; vtraq; manu seruauit. Illos intrantes vsq; ad vmbilicũ, Engilbertus dorsa eorum, quia proni iacebant, per schalam fortiter pressit, & in tantum depressit, vt non solum eis progressum, imo etiã regressum prorsus adimeret, Qui quasi sub torculari positi, dũ mane capi timerent, veniam postulauerunt, datis vero terribilibus iuramentis, quod nunquam personam eius læderent, vel domum illam intrarent, dimissi sunt. Mane cum prodēte Engilberto, à vicinis nulla arte dormientes possent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc mouerant fieri, supra foramen de tecto pendentem, quasi spinam humani cadaueris repererunt, qua amota mox omnes excitati sunt. Post multis annis elapsis ijdem fures fama & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiusq; vt opinor precibus compuncti, eum adierunt, & quia ipsi essent confessi, deinceps duxerunt vitam religiosam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in sequentibus dicetur, ab alijs mihi relata, & vtrumnam vera essent à me interrogatus, ita gesta fuisse simpliciter testatus est.] hæc Cæsarius. frequenter sane fures magica vtuntur, vt lateant. In Flandria occidentali, haud procul Balliolo, superioribus annis fur vnus prehensus fuit, & apud eum repertus, truncus pes patibulati, quo ad huiusmodi soporiferum lũmen abutebatur articulis incensis. In Leodiensis ditionis oppido Huyo (vt quidam) vel Dinanto (vt alij) noctu ad diuersorium venere duo, qui se à via admodum fessos simulabant. cœna sumpta negãt se cubitum aliò ituros, sed importune admodum peruicaci instantia tandem abs caupone impetrant, vt liceat ad ignem in culina somnum capere. Interea ancilla domus, cui non satis peregrini isti placebant, clanculum per foramen quoddam peruigil conspicit, quid acturi. Nocte intempesta, videt è marsupio manum abscissam mortui depromere, & digitos inungere, tum admotos igni incendere. omnes lumen recipere, vno excepto. id vero magi mirari insolitum. sæpius ergo tentant & flammæ admouent: frustra semper. Tum eorum vnus, quid tum (ait) si vnus duntaxat in domo vigil? & affixa ad caminum manu, quatuor digitis velut candelis obscura flamma colluctantibus, domo egressi, noto sibilo socios aduocant ad prædam. Puella subsequitur, egredientes, & domo, ianua reuoluta, excludit. inde irrumpit in herilem thalamum. inuenit omnes altum adeo stertere, vt nulla vi (nam in medium cubiculi de lecto detraxerat & protraxerat) potuerint euigilari. Interea fures per fenestram quandam se dirigebant in domum, occurrit ista, & scalis deturbat. Instant tamen, & alia moliuntur ingressum. hæc luminis memor, & suspectione hanc esse soporis domesticorum causam, omnes digitos exsufflat, vt lux emortua, dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifestarios. Post aliquot dies capti, facinus confessi fuere. Quid mirum ergo, si sagæ noctu irrepant ad cunas infantulorum, & aliorum, quos eunt perditum? Petr. Binsfeld. *comm. in tit.*

(*de malefic. & mathemat. ad lib.4. in fin.* sic scribit, *Retulit idem Ioannes Cuno de Rouer, cum Anna mater eius & aliæ duæ sagæ conuenissent, vt de nocte virum quendam zelosum persecutorem maleficorum maleficio conficerent. Magisterulus præcedens fenestras & ianuas aperuit. Ipse autem Ioannes Cuno pro comite à matre & alijs adductus fuit, vt candelam ardentem, quæ non naturalis, sed arte diabolica confecta erat (ipso Ioann. Cunone propriis scriptis sic distinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiandi in ciuitatem Treuirensem, cum maleficiandus pro more bonorum Christianorum se signo crucis & pijs exercitijs, antequam se quieti traderet, muniuisset, nihil efficere potuerunt, sed re infecta reclausis ianuis reuolare debuerunt. Vir autem bonus cui nocere voluerunt, adhuc viuit Dei gratia, & tamdiu viuet, quamdiu Deo placuerit. Mater dicti Cunonis, cum & ipsa examinaretur super articulis propositis, eodem modo confessa est, sicut filius in hoc puncto.*] Qui superioris ordinis sunt Necromantici maleficiarij, nihil habẽt necesse hanc candelam sibi prælucere, sufficit in remoto aliquo loco accensam defixerint. Manifestum hoc in sequenti narratione, accepta à viris fide dignis, digna quæ sciatur, nam diuinæ quoq; vltionis addit exemplum. Abstinebo loci, & ordinis, & personarum nominibus, ne quis saga nare in Hispania, vbi res vere gesta, in cubile veritatis & personarum notitiam peruadat. Ibi quadam in vrbe magni nominis concionator, qui cum aliis prædicaret, ipse reprobus vel factus, vel permansit. familiaris erat cuidam viro nobili, cui formosula vxor, sed casta matrona. hanc cœpit hircus ille efflictim deperire: nec diu ignem sinu fouit occultum, aperit animum, & mulieri flagitium nititur suadere. Illa certa tuendæ castitatis, sedulò conatur ad saniorem mentem reuocare à dementia. Sed erat oleum camino addere. vt Naphtam accensam vehementius aqua iniecta exasperat, vt gliscat incendium: sic admonitiones hũc vltro inflammabant. Nec desiit vrgere, donec pertæsa molestiã, statuit vlcisci nebulonem. rem totam pandit marito, quem nõ minus, quam Atridas talis dolor vrebat. eius iussu vxor tempus addicit: venit nox optata male amanti. Maritus cum aliquot famulis egregie armatus erat in propinquo conclaui, familiarem hunc haud familiariter excepturus. operiebatur ad ventum matrona. Tandem en tibi sæculari habitu, accinctum gladio & pugione. deducentem illam, audacter subsequitur, & postquam cõsedisset veterẽ cantilenam iterat. mulier refutat, & negat, vt solita. fecerant audaciorem tenebræ nocturnæ mœchum, & vim parat, vis vi repellitur: tandem verita mulier, exclamat, & condictum marito signũ contenta voce tollit. Surdo (quod aiunt) fabulam, nec maritus, nec quisquam accurrit. Quid ageret? fugeret? tenebatur brachiis fortioribus consentiret? mors probro & peccato potior honestati. vngues ergo & dentes, arma stringit muliebria, & faciem deformat: sed præ furore hæc ille vix sentiebat. Gladium deposuerat, dorso pugiunculus hærebat: vt aduertit matrona, inter luctandum manu eum eripit à tergo, & stricto mucrone perforat aduersarium, & vita priuat. collabitur cadauer. victrix, vix sui compos accurrit in conclaue, vbi maritum abdiderat: inuenit illum & famulos omnes mor-

tuis, quam viuis similiores, clamat, vellicat, trahit, nihil non agit, vt expergefaciat. at illi consopiti manebant. suspicata (quod erat) maleficio id fieri, & videns sibi in seipsa spes omnes locatas, cadauer domo effert, & in plateam abiicit cum gladio, & cruento pugione. Interea dum ibi iacet, circitores nocturni in cadauer incidunt, ferunt in carcerem, faciẹ lota, etsi non facile, tamen agnoscitur concionator. Prætor seu (vt vocant *Corregidor*) prudentia pollet: silentio imperato præsentibꝰ, summo mane adit cœnobium: euocat Priorem, ait se de re maximi momenti cum ipso coram tota familia agere optare: iubeat omnes ad vnum in Capituli locũ conuenire. facit Prior. conuenere viui omnes, nam mortuus ille solus deerat. Prætor (ait) videri sibi aliquẽ deesse, re animaduersa Prior, vere inquam) omnes adsunt, excepto tali: (& nominabat) qui fors nunc se ad proximam parat concionem. Ipse quoq;, subdit ille, vocetur: mora haud longa futura. currunt nonnulli, vt vocent: cubiculo clauso, pultant ostium, nemo respondet. It ergo cum Priore ipse Prætor, & ianuam vi reserant. nemo erat in cella, duntaxat fax, ardens & obscurum lucens, defixa erat in camino. Mirari omnes, & stupere. Tum Prætor Priori & conuentui narrat, vbi & quale inuentum cadauer: Et dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ sepulturæ (quam S. S. *asini sepulturam* vocat) merito tradatur: ecce tibi nobilis ille cum vxore, & rem omnem narrant: conferuntur momenta temporis: reperiuntur euigilasse, quo fax exstincta. Sic & perfidia hypocritæ detestatione omnium & mulieris castitas atque fortitudo laudibus totius viciniæ celebrata: non facile ex illic habitantium memoria delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quædam quibus hæc explicentur confirmenturque: Scribit ad soporiferum fascinũ striges vsurpare cadauer abortione egestum, resecto inde vna cum humero, costisq; continentibus dextro brachio, in vsum luminis: & ardere eius membri extremos digitos flamma sulphurea ac violacea, tantisper dum perficiant quod cœpere: & hac flamma exstincta tam integros & illibatos manere digitos, quam si lumini fomitem nullum præbuissent. idque confessos maleficos Guermingæ 14. Kal. Ianua. 1589. Sic Remig. *libr. 2. cap. 3.* & idem confirmat *c. 4.* cum docet, solere prius ex cadaueris illius abortiui vnguine, de membris elixis parato, quam personam consopire volunt, probe inungere. Vergauilla X. Kal. Febr. Margareta Luodman, in iudicio agnouit inter scelera hoc quoque: *Se nocte quadam N. ædes fuisse ingressam, eo animo vt somno sopiti faucibus venenum infunderet. idq; inceptum quin perficeretur parum abfuisse: ita in procliui videbantur esse omnia. Sed (malum) contra quam putabāt excitatum illum fuisse à somno: adeo vt, re infecta, cum facinoris sociis ipsa se in fugam dare cogeretur: consectante interim illo, manu armata, ac tandem cum assequi non posset, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus ipse, N. testus omnem, vti illam saga prænarrauerat, certis disertisque verbis recensuit: videlicet appetitum se, sicuti dictum est, veneno: hocq; vnum illis, ne præberent fuisse impedimento, quod forte experrectus (nondum enim illarum vnguine delibutus fuerat) se crucis symbolo atq; oratione Dominica contra tan-*

tum discrimen atque periculum muniisset: verumq; illud omnino esse, quod illas cum telo multum viæ esset prosecutus, nec tamen assecutus. Et postea: *Fere omnes criminis rei deprehesi, in Germania quæ est ditionis Lotharingicæ, asseuerant concorditer, eam sibi à dæmonibus (modo iis per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ædium facultatem esse tributam: vt scilicet per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas, & alia huiusmodi pusilla animantia, prout vsus postulat, contracti atque imminuti: intromissosq; denuo priori formæ restitui, si velint: ac tum commodum incœptum peragere, quale superius est declaratum, scilicet illiniendo eo primum per artus omnes, cui moliuntur interitum, ne euigilet: tum firmiter ac valide os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum faucibus ingerendo admota lucerna quæ sulphurea flamma euomat.*]

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

Φίλτρα, receptissimum nomen, rarius ἀγώγιμα, apud Epiphanium, & *Charitesia*, apud Irenæum Latine, ita vocant quicquid dicitur, fit, daturve eo fine vt in amorem quis, Venerisque furias pertrahatur. plurima huiusmodi philtra veteres nobis commemorarunt, vt in veteribus Glossis *tegularia*, quod super tegulis adolerent philtra Ioui stygiali, hoc est Plutoni, qui Numen illicium ad amorem putabatur, & hæc sacra stygialia, & Cocytia dicta, Virgilius in 4. Æneid. de Didone:

Sacra Ioui stygio, quæ rite incepta paraui. Cocytiorum mentio apud Horatium in Epod. vbi Porphyrio dicet Cupidinis sacrum, non quod eo veneris filius inuocaretur, subdit enim dicta quod inferis Diis à veneficis fierent, sed quia sacrum amatorium. Multa simul complexus apud Apuleium. Apol. 1. Leuius poëta,

Philtra omnia vndiq; eruunt,
Antipathes illud quæritur,
Trochili, iynges, tæniæ,
Radiculæ, herbæ surculi,
Ipsiplices, bitortiplæ,
Hinnientium dulcedines.

vbi *Ipsiplices*, vt est in Glossariis, αὐτόπληκτα φύλλα, in Festo dicuntur *Ipsullices* bracteæ in virilem & muliebrem speciem effictæ, quæ & *Subsilles* eidem dictæ. Agnouerunt has & alii poëtę, nam de his simulacris amatorum est illud in 4. Virgilii, *Effigiemq; (Æneæ) toro locat.* Theocr. & Virgil. *Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius ait à Germanis vocari. V Vindals. V Vasseroths, Kuerdrommel Latini *Frutillam* vocant: *Hippomanes*, laudant idē Theoc. Virg. Propertius: *Remoram*, & *Sippen*, Aristoteles *a*, *ranæ* quoddam oscillum, Plinius. *b* Astiriten lapidem ex Æsopo, Hesichius Illustrius: sagittas ex hostili corpore Archelaus: Thallum seu termitem oliuæ valerius in Cyri, alia multa Lucianus *in Dial. Bacchid. & Melittæ*. & ex recentioribus Marsil. Ficin. *l. 13. Theol. Platonicæ*, Pomponatius *de Incant. c. 8.* & Cęlius Calcagninus *integro opere, de Amatoria Magia.* Veteribus his videtur communis error, etiam nolentes huiusmodi philtris in amorem pellici posse: quem errorem mox discutiemus. Prius videamus maleficia hoc in genere nostri æui: quę nobis, omnium optime & exactissime, Gril. scriptor prodidit *c*. *Amatoria* (inquit) *sortilegia, vel fiunt intra corpus, vel extra corpus* (scilicet maleficiati.) *In corpore cōmuniter*

a lib. 2. de Hist. anim. c. 14. & l. 9. c. 17.
b li. 8. c. 42. & l. 32. c. 4. plures cit. Tiraq. 13. lege connubiali.
c de sortileg. q. 3. a. nu. 15. & q. 5. a. n. 2.

muniter fieri solent per cibum, vel potum d. *Et in his frequenter admiscent (quod vix solent in hostili vel somnifero maleficio* e*) Sacramenta Catholicæ Ecclesiæ, vt hostiam consecratam* f*, vel nondum consecratam, sed circumscriptam notis & litteris sanguineis: super qua dici curant, quandoq; vnam, duas, tres, quinque vel plures missas, quibus celebratis, tradunt hostiam ipsam, non integram prout est, sed in puluerem redactam valde subtiliter, personæ maleficiandæ, quam assumere faciunt in cibo, sicut in menestra, vel in potu: eodem modo faciunt cum calamintha immixta aliis speciebus, & tradita, vt supra in cibo vel potu, ex quo dicunt illam esse naturæ attractiuæ & quod poterit cor & voluntatem absorbentis trahere ad amorē personæ tradentis. Sed omnes sunt nugæ & dæmonis fallaciæ, etc.*] & postea, *Bis aut ter habui in facto Sortilegos, qui, huic Sortilegio siue maleficio incumbentes, hostiam immiscuerant. vnū videlicet clericum religiosum, qui hostiam ipsam sacratissimam accipiebat, cuius partem ipse sceleratissim⁹, qui cupiebat amari, assumpserat, dicendo quædam verba satis turpia atq; nefanda, quæ hic referre non expedit: reliquam vero partem hostiæ miserat ad ipsam mulierem, non in forma hostiæ, sed minutatim contritam & in puluerem redactā, sumendam in cibo aut potu. Iterum habui aliū, qui hostiam nondum sacratam acceperat, & super illam circumcirca, cū sanguine annularis digiti, nonnulla verba satis turpia descripserat deinde ipsam hostiam super altari deposuerat, hoc est super nudo lapide consecrato, sub linteamine tamē altaris abscondita, & à quodam Sacerdote rotundæ conscientiæ super illa quandoq; missas celebrari fecerat, certis orationib⁹ ad eius propositum superadditis: deinde hostiam ipsam sumpserat, quæ tamen non erat expresse cōsecrata, cuius partem alteram pro se assumpserat, alteram vero partem personæ maleficiandæ tradiderat, redactam in puluerē, vt proxime dixi, asserentes, vterque ipsorum, qui hostiam ipsam assumpserant, indissolubili amoris vinculo ad inuicem se colligandos, nihilominus nullum effectum apparentem vidi, nec percepi. Nec sunt adhuc duo anni elapsi, quod alium similem casum audiui, Romæ accidisse, de quadam impudica muliere, in cuius cophinis repertæ fuere duæ hostiæ, super quibus ambabus erant descripta quædā verba sanguinea, &c. quas ipsa tenebat, vt asseruit, ad effectū tradendi cuidam alteri mulieri, ad instantiam viri, qui eiusdē mulieris amorem concupiscebat. Alias quoq; nondum est annus elapsus, quod duæ impudicæ mulieres Romæ, quas vidi, & audiui, quæ acceperant oleum baptismatis, quo inunxerant sibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c. & cum labijs illis sic inunctis osculatæ fuerant viros quosdam, causa captādi amorem ab ipsis, vt ipsæ asserebant. Nihilominus demum omne experimētum fallax fuit, & suorum excessuū condignas vidi luere pœnas. Aliud exemplum à triennio & citra in eadē Vrbe contigerat: quod quædam turpissima mulier acceperat, particulam cutis illius, qua infans indutus egreditur de vtero matris, quamprimum venit in lucē, illamq; similiter super lapide nudo sacrato absconderat, & super illa plures missas, numero quinq; celebrari fecerat, cutemq; prædictam postea assumpserat, & baptizauerat sub nomine personæ maleficiandæ, cum aqua baptismatis & cærimonijs consuetis, deinde eandem in puluerem redegit, ad effectū tradendi personæ maleficiandæ: tamē in*

d l. si quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœn. l. 3. §. hæc adiectio. D. ad leg. Cornel. de sicar.

e Grillan. 1. q. 3 n. 18. in fin.

f Glos. in c. accusatus §. sane. de hæret. in 6.

terim capta fuit, nec perficere potuit sortilegium, sed congruas sceleris sui luit pœnas.] Hæc ille, qui addere potuit, adeo nefarios etiam esse huiusmodi sortilegos, vt fœminæ viris sua menstrua, & viri (quorum vtrumque vix pudicæ aures tolerant) semen in cibum potumque aliis permixta, & certis verbis condita, præbeant, vt multorum constat confessionibus, stercora quoque & alia huiusmodi excrementa, vt Sprengerus tradidit. Prosequitur deinde Grillandus dicta sua, inquiens, *Extra corpus autem siue extra intestina fiunt maleficia amatoria per aliquas mixturas compositas ex herbarum folijs vel radicibus, metallis, reptilibus terræ: plumis intestinis membrisve, auium, piscium, vel animaliū, aliarumve similium rerum naturalium*] adde, maxime expetere *a*, vel capillos vel vnguium præsegmina, vel fasciam, vel quid aliud vestimenti quod solitum tangere corpus maleficiandi: aut, si nihil huiusmodi queant nancisci, vel epistolā, vel quid aliud de illius domo] *& tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc inuoluta consuunt in clamyde vel tunica maleficiandi, vel abscondunt sub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia, super quæ ipse dormit, aut sub limine ostij, vel alterius loci, super quo ipse maleficiandus vir transiturus, aut mulier transitura sit.*] Hæc ille partim *d.q.3.a.nu.15. partim q.5.nu.3.* vbi etiam addit sacrilegia quædam istorū. *Ipsi* (inquit) *sortilegi admiscent sæpius in istis aquam benedictā, scilicet Fontis Baptismatis, aut communis amphoræ existentis in Ecclesia, aut oleum sanctū Baptismatis, Chrismatis aut Extremæ vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, sacros Agnos dei, thura benedicta, cereos paschales & his similia. Quandoque autem capiunt aliqua ex reliquijs Sanctorum Martyrum, si habere possunt, scilicet particulas ossium, capillorum, vel vestium. Alij autem capiunt frustula quædam indumentorum sacerdotalium, aliorumque panniculorum benedictorum, quibus sacra mysteria venerantur celebranturque, sicut camisiæ purificatorij, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, stolæ candidæ, lapidis sacrati, mappæ altaris, patinæ, sudarij, calicis, & similia, & ista omnia, vel istorum partem admiscere solent in sortilegijs amatorijs, adhibitis eorum nefandissimis precibus & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorum sacrorum perpetrantes abusum.*] Mox subdit tertium quoddam genus sortilegii amatorii, his verbis: *Quidam ex his qui sunt expressæ professionis: deferunt quandoque imagines quasdam ad loca sacrificiorum, terra, vel cera, aut gemmarum, seu alia quauis mixtura confectas, illasque baptisant prius nomine personæ maleficiandæ, sub deuotione & inuocatione diaboli, cum eisdem cæremonijs, quibus vti solent nostri sacerdotes in vero baptismate: & adijciunt quædam verba turpia & nefanda: quibus imaginibus quandoque aperiunt pectora, & ipsarum corda ingenti calore ignita reddunt: aut tantum detinent, quod liquefiant, putantes quod eodem modo cor hominis maleficiādi similiter aduratur, seu mollificetur, & obediens reddatur ad votum sortilegi, vel amātis*] Io. Salisb. *l.1.c.11. Vultricoli sunt, qui, ad effectus hominum immutandos, in molliori materia, cera, vel forte limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt, cuius illusionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:*

a Grillan. q.3.n.15.

Limus

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit
Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.

Naso quoque in libro Heroidum.

Deuouet absentes, simulacraq; cerea fingit,
Et miserũ tenues in iecur vrget acus.

Qui locus etiam ad hostile maleficium referri posset, de quo postea. Duplex enim magica deuotio fuit, vna
B hostilis, qua mortem intendebant, altera (de qua nunc sermo) erotica ab vtraq; Papinio teste Circe dicta *simulatrix*, & μορφωτρία à Lycophrone in Salisberiensi lubenter corrigerem. *Vulticoli*, sunt & de hac *defixione* (sic deuotionem vocabant) haud dubiè est illud poëtæ veteris in Ciri,

Inde Ioui generat magno frigidula sacra,
C *Sacra nec Idæis senibus nec cognita sacris,*
Pergit Amycleo spargẽs altaria thallo
Regis Iolchiacis animum defigere vobis.

Vt opinor Minoïs in amorem suæ alumnæ. Nam vt deuotio, sic *defixio* duplex, & hoc puto velle auctorem Glossarij his verbis: *Defictiones* νεκυομαντεῖαι, κατάδεσμοι. primum ad diras
D referendum, posterius ad vincula & nexus amatorios, & corrigo *defixiones*, quia à defigendo non defingendo. patet ex Plinio lib. 28. Histor. cap. 2. & Cicerone lib. 2. de legibus. Vt plurimum vtuntur hodie in amatoria defixione pergameno virginea: quam cõficiunt ex cute pueri recens nati, & ante baptismum mortui, vel abortiui, in-
E scriptâ caracteribus & verbis magicis: cuius miram potentiam atq; efficientiam nugantur magi recentiores, *a* & exemplum suggerit Leloyher. *b* Vte-

a Picatrix Abonus, & Agrippa.

A bantur & olim funibus quibusdam & ligaminibus, de quibus nos postea. Grillan. præterea rationem inuestigat, *cur ad amatoria duntaxat, abutantur, rebus sacratis?* & multis respondet, qui volet eum legat. Hodierno tempore, etiam ab hostile veneficium, buffones baptizant, & eis (quod horresco cogitans) venerabilem Eucharistiam exhibent deglutiendam. Sic nimirum
B quotidie deterior fit mundus, & homines in grauiora hoc sæculi fine scelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publicâ fide & multorum sçculorum continuâ attestatione confirmatissimum, Thom. Bossius, Oratorij presbyter; cuius opera, quàm hæreticis odiosa, tam Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis Ecclesiæ; *c* *Nonum miraculum (inquit) contigit Ausi-*
C *di in Piceno. Siquidem anno 1273. quædam mulier, cum sumpsisset ore Eucharistiam, non deglutiit, sed seruatam secum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum sibi per veneficia. Quamobrem, sic malis artibus edocta, super prunas in tegula repositam proiecit: quo facto (mirabile dictu) cœpit Eucharistia apertissimè in carnem conuersa sanguinem latè emittere, ita vt pru-*
D *nas extinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit iniiciendo cinerem, puluerem, ceramq; apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuina & sanguine inuoluens, stabuli propinqui stercore infodit. Latuit res annos septem, quãuis aliquot mirabilia euenerint, quæ vndenam nascerentur, alios quidem la-*
E *tebat, mulierem non ita, facti ac sceleris sui consciam. Iis exactis, illa tandem aperuit rem gestam Sacerdoti, qui cum se eò contulisset, reperit intactam carnem*

b libr. 1. de spectris capit. 5.

C

c libr. 14. cap. 7.

sanguinemq; recentem, linteumq; illæsum. Miraculum patefactum cunctisq; diuulgatum, ex omnibus locis innumeros ad sui spectaculum commouit, & commouet adhuc post annos tercentum & sexdecim. Visitur enim caro, visitur sanguis vitreis ampullis inclusus, ad tantæ rei memoriam sempiternam, neque post tanta temporum spacia quicquam ex ijs est correptum aut tabefactum.] En quo pacto Deus tã manifesto miraculo nefarium mulierculæ sortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius sortilegij amatorij.

SECTIO II.

DIco primo; *hisce philtris voluntas nullius cogi potest, ad, quẽ non vult amandum: sed bene potest imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interius quasi accendi, adeò vt quis, dæmone varijs tentationum illecebris interius certante, œstro quodam libidinis vexetur, & sic vehementer trahatur ad desideriũ carnalis copulæ cum aliquo in genere, quod si tum tẽporis maleficus amator accedat, & artibus, quibus solent mulierculæ capi, eam instanter vrgeat, vel dæmon de illo vnotam assiduè memoriam & phantasiã moueat, exhibendo speciem circumstantiarum, propter quas amore dignus videatur, & subtrahendo eas, quæ indignum redderẽt: facile fit, vt in nassam præda cadat.*] Atque hæc est ratio & modus, quo per ista diabolus solet decipere: vulgus autem nequit distinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiscentiæ, impetusq; portionis inferioris. Vnde non oportet credere ijs, qui quæue causantur coactionem voluntatis, verè enim nolendo volunt, & vellent abstinere, sed volunt peccatum committere.

[d] Legist. in d. §. adiect. & d. §. qui abortionis. Azon. titu. C. de malefic. & mathe. Oldra. consil. 210. Godefri. & Angel. in l. corũ. C. de malefi. Alberic. rubr. C. de hære. Vita. tract. de malefic. Grill. d. q. 3. ar n. 15. Tiraq. d. l. 13. & tract. de pœn. minuen. Petr. Loyer. d. c. 5. Ant. Guibert. Menoch. Clari Farinac & aliorũ Canonist. vero vt Hostien. in Sum. de mag. §. quam sententiam.

A Hæc sententia communis est Iurisconsultorũ [d] & Theologorum. [e] probatur primum, *l. eorum. C. de malef. & Mathemat.* vbi Constantin. Imperat. ait, *aut pudicos animos ad libidinem deflexisse intelliguntur:* non (ait) *coegisse*, sed ait, *deflexisse:* ideo, si lex Rhemia vigeret, VVierus hîc non effugeret frontis inustionem, nimis quam manifestò imperatoriam sanctionem calumniatus.

B Secundò probatur ratione, quia multa sunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi semen, excalefaciendi totum corpus: & si nullæ res tales inuenirentur, posset dæmon rebus, quibus vellet, vti, tanquam signis conuentis, & deinde iuxta pactum ipse per se & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, C & calorem in corpus inducere, simulque personæ certæ importunam suggestionem imaginationi, quasi valde dignæ amari, obijcere; & sic in huius amorem inflectere posset; sed volentem tantum. Nam in voluntatẽ, propter arbitrij humani libertatem, nulla dæmoni iurisdictio nulla coactio competit: quæ omnia superiore libro probauimus, *q. 24.*

D Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonij Triumuiri apud Plutarch. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum; vt Marci hæretici & Magi, apud D. Irenæum; puellæ adductæ ad S. Hilarionem, apud D. Hieron. Iosaphat Regis & Thedæ magi, apud Damascenum, *in vita Balaam.* Iustinæ & Cypriani magi, apud Nazianzenum & Nicephorum, (de quo consule Pamel. E *in vita D. Cypriani*) vt etiam hæretici cuiusdam apud D. Epiphan. qui, quod paulò antè exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas; id

Ananię rubri. de sortil. Ancarã. in c. ex tuarũ, & Ab'. c. in tabulis cod. tit. idẽ Ancar. in c accusat. §. sane. de hęretic. in 6. Squillacẽs. de fide Catholic. c. 8. Turrecr. in c si per sortiarias. 33. q. 1.

[e] D. Tho & S Bonau & Palud in 4. d 34. Sprẽger. Malle. part 1. qu. 7. Castrij li. 1. de iust. hære. pun. c. 15. Mich. Med. lib. 2. de recta in Deũ fide. Angel. Silu Rosel. Fun. Caiet Grafflius, & alii Sũmistæ, Bisfel. in d. l. corũ. q. 1. Angl & alii omnes quod sciã. & ex medicis integ. libell de Philtris Ioann Bekelius. c. Plutarch. in vita Ma Ant Lucia. in Philopseude. Irenæ. l. 1. c. 9. D. Hier. in vita S. Hila

intelli-

intelligendum, de vehementi persuasione & forti inclinatione non de necessitatis absolutæ coactione. Valentiniani quoq; Imp. apud Procopiũ lib. 3. de bello Vand. Marcesinæ apud Gregoram libr. 3. stratidis cuiusdam apud Calchondylam lib. 2. Itẽ probatur Historiâ Basilij Pseudomonachi & iuuenculæ monialis, de qua D. Greg. Magn. egit; item Sceleri Sethi, de quo Nicetas. *f* legite illa accuratè, & inuenietis iniectam propensionem, sed defuisse necessitatem parendi.

Grego. Naziant orat 19. in laud. Cyprian & Niceph. li. 5. cap 17. Epiph. libr. 1. to. 2. contra hæres. Ebionita. D. Greg. lib. 1. Dialo. c. 4. Nicet. li. 4. histor. *f* lib. 3. in Episto. ad Ephes. c. 6.

Quartò probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittam Epiphan. Irenæ. & duos Grego. iam citatos: probatur auctoritate Arnobij lib. 1. contra Gentes D. Hierony. dum docet quosdam dæmones amoribus & amatoriis canticis deseruire; *g* & alibi maleficia contendit vim habere, vt amemus quæ odisse deberemus; & detestemur, quæ nos amare decuisset. *h* Cassianus quoque *Incentores*, ait, *libidinum atque luxuriæ quosdam spiritus esse propheta commemorat, Spiritus, inquiens, fornicationis decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo.*] *i* non quæro, an rectè explicet dictum Oseæ; sed quid senserit ipse, id aperte testatum assero.

g Super c. 3. Nahum.

h Cassian. coll 7. c. 32. Oseæ 4. v. 12.

i Baruch. 8 v. 42.

Deniq; probatur S.S. locis esse aliqua huiusmodi maleficia. Nahum. 3. v. 4. *Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia:* quod de his rectè noster Fran. Ribera fuit interpretatus.

E Apud Baruch in Epist. Ierem. nisi fallor, mentio habetur maleficij amatorij concremationis, verba sunt ista; αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτή, οὔτε

A τὸ σχοινίον αὐτῆς διεῤῥάγη. Quæ vulgatus sic vertit; *Mulieres autem circumdatæ funibus in viis sedent, succedentes ossa oliuarum. cum autem aliqua ex ipsis, attracta ab aliquo transeunte, dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neq; funis eius diruptus sit.*] Qui locus insignis, adhuc densis obsidetur tenebris, ignorantia antiquitatis. vnam eius

B partem, quæ de funiculis est, nobis Herodotus clarissime exponit. *libro primo*, vt habet versio Latina (Græco nunc exemplari careo) in hæc verba: *vna iisdem Babylonis lex est, omnibus modis exsecranda. Nēpe omnib. mulieribus indigenis commune est, semel in vita ad Veneris templum desidentibus, cum externis viris consuetudinem habere. Cæterum cum pleræq; sint diuitiis tu-*

C *mentes, quæ sui copiam facere recusent, hæ vehiculis cameratis subuectæ, pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræq; etiam hunc in modum faciunt, ad templum Veneris sedent, nodis, corollisque tempora reuinctæ, è quibus dum aliæ seorsum abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diuerticula vndecunque sic funiculis distincta aditum præbent externis ad mulieres il-*

D *las, quam cuiq; libuerit diligendam. Porrò cum semel illic consederint, non prius domum regrediuntur, quam hospitum aliquis, pecuniam mulieri in sinum iniecerit, & cum eadem à fano seorsim abducta rem habuerit. Hospitem autem illum, qui pecuniã obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylittam imploro. Mylittam enim Assyrij Venerem appellant. At vero pecuniam illam, quantu-*

E *lacunq; sit, non est fas reijcere, siquidem in sacrum conuertitur vsum. Neq; mulieri etiam permittitur hospitem aliquem repudiare, sed quicunque is est,*

qui pecuniam obiecerit primum, hunc illa sequitur citra delectum. Postremò vbi iam congressa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Iam, quæ forma sunt elegantiore, citiùs (vt par est) expediuntur: quæ vero deformes, diutius coguntur desidere pro templo, antequam legi faciant satis. Fitq; interdum vt, vno atq; altero anno, aut etiam triennio, atque diutius expectare oporteat miseras. Alicubi, nempe in Cypro, similis quædam lex est.] Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quib. funiculis circumdatæ dicantur; & quis funis disruptus: nempe is qui semitam ad illam faciebat; nam discedens hunc disrumpebat, vel hospes, vel ipsa fœmina: sed & illud intelligitur; vltimo loco, cum obiicit funem non disruptum, deformitatem exprobrari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publice Louanij dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egêre veteres poetæ. Virgil. *Eclog.* 8.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circumdo, terq; hæc altaria circũ
Effigiem duco.

Nempe amati simulachrum. ligabant conceptis verbis, vt apud eundem;

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modo, & Veneris, dic, vincula necto.

Valerius, *in Cyri*, addit & aliud, in sinum dispuere ter;

Terq; nouena ligat triplici distincta colore
Fila, ter in gremium mecum, inquit, despue virgo,
Despue ter virgo, numero Deus impare gaudet.

Memesianus, *Eclog.* 4.

Hæc eadem nobis, quæ versicoloria fila,
Et mille ignotas Mycale circumtulit artes.

Erant hæc fila, vt plurimùm, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe, vel glomo: Propertius, *libr.* 3.

Improba non vicit me moribus illa, sed herbis:
Staminea rhombi ducitur ille rota
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è sectis anguibus ossa trahunt;
Est strigis inuentæ per busta iacentia plumæ,
Cinctaq; funesto laneo vitta viro.

Hoc est vitta lanea suspẽdiosi: quod & ipsum magicum. *Et lib.* 2.

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi.

De trina despuitione Tibullus, *Eclog.* 2.

Hæc mihi composuit cantus, quis fallere possis,
Ter cane, ter dictis despue carminibus.

Sed ad rem, magicum mysterium, cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, est adoletio, τ̃ πιτύρων, de cuius vocis significatione non omninò res certa, nam cæteri vertunt, *furfures*, noster verò, *offa oliuarum*, inter quæ quid melius & fidelius versum, certius definiri posset; si Hebræa illa epistola exstaret, nunc de Græcæ vocis significatione decisio pẽdet. Puto non vnam esse significationem huius vocis. Hesychius, πίτυρα τὰ τ̃ σίτων ἢ κριθῶν φλοῖα: & sane huiusmodi tritici vel hordei furfures, siue pelliculas, quæ molendo secernuntur (sic etiam Dioscorides & Theophrastus vsurpant) succendi solitos in ve-

neficio amatorio plerique exiſtimant, & nituntur loco Theocriti, *Eydill.* 2. νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiaſtes, θυσῶ, exponit, περικαύσω, igne abſumo. Vix crediderim furfures ſolitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei) ſed bene farinam in mola, de qua tamen paulo ante iam locutus erat Theocritus, nec neceſſe habebat repetere. quare malo, πίτυρα, illic exponere, vt hic fecit noſter. Nam de eodem maleficii genere locutum poëtam illic, & hic prophetam, eo procliuior ſum, quod eodem Eydil. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babyloniis didiciſſe. Sicut ergo laurũ vrebant veteres & bitumen, & ſtatuas ex argilla vel cera, de laur. Virg.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, ſed locus non occurrit, de ſtatuis argillaceis & cereis:

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit,
Vno eodemq; igni, ſic noſtro Daphnis amore.)

Sic etiam puto ſolitos adurere oſſa oliuarum, hoc eſt minutas oliuas, & duriores cæteris, ac pœne oſſeas: quæ eſt vocis Græcæ altera, minus nota ſignificatio, apud Athenæum *a*, ex Callimacho & Philæmone: pro quodam minuto ac viliore & coloris furfuracei oliuarum genere, quod πιτύρεον, vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Heſychio videntur dicta, ἐπίτυρα, dum ſcribit, ἐπίτυρα ἐκπιάσματα ἐλαιῶν. vbi fortaſsis, ἐπίτυρα, legendũ, nec in voce vt opinor peregrina quærenda ſolita Græcorum compoſitio ἐπίτυρον, edulium nouit Athenæus, & Varro, *li. 6. de lin. Lat. Apud Plautum, ſi vnum epityrum edam apud illum eſuriens inſane bene. Epityrum vocabulum eſt cibi, quo frequentius Sicilia, quã Italia vſa*] ſic Varro. Locus Plauti eſt in Mili. glor. nempe fiebat ex pityrodi oliua confricta. meminere & Cato & Columella, *libro de re ruſtica*, conficiendi modum indicantes & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes, id conficere ſolitas: forte etiam vocem, ἐπίτυρα, ſic contrahebant vulgo, dicentes, ἐπίτυρα. Sed cur noſter vertit, *oſſa oliuarum?* certum eſt Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora ſunt, ea vocare, *oſſa*, vt oſſa obſidentium, חנך עצמות chonach atſmoth *b*: ſcitum etiam, hanc oliuam minutam plus oſsis, quam carnis edulis præbere. conſtat quoque Hebræa phraſi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti: & ideo, *oſſa oliuarum*, accipi poſſe, pro oſſeis oliuis: ſicut in Moſaicis ſcriptis *c*, *aſinus oſsis*, ponitur pro aſino oſſeo. Quare ſuſpicor hoc loco à Ieremia ſcriptum fuiſſe, *atſmoh Zethim*, quod ad verbum ſignificat, *oſſa oliuarum*, & Græcos interpretes gnaros ſignificationis, quam diximus, vertiſſe, τὰ πίτυρα. Nonne vero ſimillimum eſt Babylonias, quæ Magicis nugis erant addictiſsimæ, veritas ne diu illic excubare cogerentur, ſe à ſortilegis huiuſmodi non abſtinuiſſe: maxime quas nec diuitiæ, nec forma, nec genus commendabant? quærebant ergo iſtæ bliteæ ac diobolares vndecumque lenocinium, & Pityrides oliuas, quæ vilioris præcii, inſumebant flammis. Et quam veſanę flammam alebant incluſam, longe aptius atque expreſsius oſſium, quam furfurum, aduſtione conteſtabantur: ſimul enim ſic quærebantur de duritie ac rigore hoſpitum, & aduentorum, quos illarum nulla miſeratio tangebat: ideo non ſolas

a li. 2. Conuiuii Sophiſt.

b Pſ. 52. v. 9.

c Gen. 49. v. 14.

A *qui pecuniam obiecerit primum, hunc illa sequitur citra delectum. Postremò vbi iam congressa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Iam, quæ forma sunt elegantiore, citiùs (vt par est) expediuntur: quæ vero deformes, diutius coguntur desidere pro templo, antequam legi faciant satis. Fitq; interdum vt, vno atq; altero anno, aut etiam triennio, atque diutius expectare oporteat miseras. Alicubi, nempe*
B *in Cypro, similis quædam lex est.*] Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quib. funiculis circumdatæ dicantur; & quis funis disruptus: nempe is qui semitam ad illam faciebat; nam discedens hunc disrumpebat, vel hospes, vel ipsa fœmina: sed & illud intelligitur; vltimo loco, cum obiicit funem non disruptum, deformitatem
C exprobrari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publice Louanij dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egère veteres poetæ. Virgil. *Eclog.* 8.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circumdo, terq; hæc altaria circũ
Effigiem duco.

D Nempe amati simulachrum. ligabant conceptis verbis, vt apud eundem;

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modo, & Veneris, dic, vincula necto.

Valerius, *in Cyri*, addit & aliud, in sinum dispuere ter;

Terq; nouena ligat triplici distincta colore
E *Fila, ter in gremium mecum, inquit, despue virgo,*
Despue ter virgo, numero Deus impare gaudet.

Memesianus, *Eclog.* 4.

Hæc eadem nobis, quæ versicoloria fila,
Et mille ignotas Mycale circumtulit artes.

Erant hæc fila, vt plurimùm, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe, vel glomo: Propertius, *lib.* 3.

Improba non vicit me moribus illa, sed herbis:
Staminea rhombi ducitur ille rota
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è sectis anguibus ossa trahunt;
Est strigis inuentæ per busta iacentia plumæ,
Cinctaq; funesto laneo vitta viro.

Hoc est vitta lanea suspẽdiosi: quod & ipsum magicum. *Et lib.* 2.

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi.

De trina despuitione Tibullus, *Eclog.* 2.

Hæc mihi composuit cantus, quis fallere possis,
Ter cane, ter dictis dispue carminibus.

Sed ad rem, magicum mysterium, cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, est adoletio, τῶν πιτύρων, de cuius vocis significatione non omninò res certa, nam cæteri vertunt, *furfures*, noster verò, *ossa oliuarum*, inter quæ quid melius & fidelius versum, certius definiri posset; si Hebræa illa epistola exstaret, nunc de Græcæ vocis significatione decisio pẽdet. Puto non vnam esse significationem huius vocis. Hesychius, πίτυρα· τὰ τῶν σίτων ἢ κριθῶν φλοῖα: & sane huiusmodi tritici vel hordei furfures, siue pelliculas, quæ molendo secernuntur (sic etiam Dioscorides & Theophrastus vsurpant) succendi solitos in ve-

neficio

neficio amatorio plerique existimant, & nituntur loco Theocriti, *Eydill. 2.* νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiastes, θυσῶ, exponit, περικαύσω, igne absumo. Vix crediderim furfures solitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei) sed bene farinam in mola, de qua tamen paulo ante iam locutus erat Theocritus, nec necesse habebat repetere. quare malo, πίτυρα, illic exponere, vt hîc fecit noster. Nam de eodem maleficii genere locutum poëtam illic, & hîc prophetam, eo procliuior sum, quod eodem Eydil. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babyloniis didicisse. Sicut ergo laurũ vrebant veteres & bitumen, & statuas ex argilla vel cera, de laur. Virg.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, sed locus non occurrit, de statuis argillaceis & cereis:

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit,
Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.)

Sic etiam puto solitos adurere ossa oliuarum, hoc est minutas oliuas, & duriores cæteris, ac pœne osseas: quæ est vocis Græcæ altera, minus nota significatio, apud Athenæum *a*, ex Callimacho & Philæmone: pro quodam minuto ac viliore & coloris furfuracei oliuarum genere, quod πίτυρον, vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Hesychio videntur dicta, ἐπίτυρα, dum scribit, ἐπίτυρα ἐκπιάσματα ἐλαιῶν. vbi fortassis, ἐπίτυρα, legendũ, nec in voce vt opinor peregrina quærenda solita Græcorum compositio ἐπίτυρον, edulium nouit Athenæus, & Varro, *li.6.de lin.Lat. Apud Plautum, si vnum epityrum edam apud illum esuriens insane bene. Epityrum vocabulum est cibi, quo frequentius Sicilia, quã Italia vsa*] sic Varro. Locus Plauti est in Mili. glor. nempe fiebat ex pityrodi oliua confricta. meminere & Cato & Columella, *libro de re rustica*, conficiendi modum indicantes & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes, id conficere solitas: forte etiam vocem, ἐπίτυρα, sic contrahebant vulgo, dicentes, ἐπίτυρα. Sed cur noster vertit, *ossa oliuarum?* certum est Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora sunt, ea vocare, *ossa*, vt ossa obsidentium, חנך עצמות chonach atsmoth *b*: scitum etiam, hanc oliuam minutam plus ossis, quam carnis edulis præbere. constat quoque Hebræa phrasi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti: & ideo, *ossa oliuarum*, accipi posse, pro osseis oliuis: sicut in Mosaicis scriptis *c*, *asinus ossis*, ponitur pro asino osseo. Quare suspicor hoc loco à Ieremia scriptum fuisse, *atsmoh Zethim*, quod ad verbum significat, *ossa oliuarum*, & Græcos interpretes gnaros significationis, quam diximus, vertisse, τὰ πίτυρα. Nonne vero simillimum est Babylonias, quæ Magicis nugis erant addictissimæ, veritas ne diu illic excubare cogerentur, se à sortilegis huiusmodi non abstinuisse: maxime quas nec diuitiæ, nec forma, nec genus commendabant? quærebant ergo istæ bliteæ ac diobolares vndecumque lenocinium, & Pityrides oliuas, quæ vilioris prætii, insumebant flammis. Et quam vesanę flammam alebant inclusam, longe aptius atque expressius ossium, quam furfurum, adustione contestabantur: simul enim sic quærebantur de duritie ac rigore hospitum, & aduentorum, quos illarum nulla miseratio tangebat: ideo non solas

a li. 2. Conuiuii Sophist.

b Ps. 53. v. 9.

c Gen. 49. v. 13.

oliuarum carnes, siue cutim (nam in his oliuis cutis potius quam caro) sed solidas oliuas cum nucleis osseis adolebant: nimirum duritiam illam sibi inuisam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ. *Si surfures*, vertas, perit elegans ista mysterii magici analogia. Verisimile est cum ista vrerent addidisse, quod solemne reperio: sic se ossa hospitum vrere, vel, in hospite suo hæc se adolere: vel precari, vt sic hospites earum amore torrerentur: quæ omnia Virgilius & Theocritus posuere. Demum sic adusta & in cineres redacta spargebant in ventum iacta trans caput. Theocritus:

ἄλφιτά τοι πρῶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ' ἐπίπασσε.

Farinæ primum, igne liquescunt, sed disperge.

Virgilius:

Fer cineres Amarylli foras, riuoque fluenti
Transq; caput iace.

Sed hæc satis vel nimis, de loci Baruchi explicatione, quæ si probetur, bene erit: sin, meliora expecto. Et oportune post annum quartum quintumve postquam hæc à me primum edita, vt in Hispaniam redii, ostensus mihi liber singularium hominis è nostris eruditi, & industriæ singularis Martini de Roa, qui lib. 3. cap. 9. & 10. fuse in hunc Baruchi locum disquirit, & dissentit in nonnullis. nam capit. 9. funes hos putat esse, *Zonas iunceas*, meretricum vilium insigne. hoc non conuenit cum Herodoti verbis, qui (vt ego) exponit de funibus quibus lectulum suum cingebant, & quod addo de illis aulæa vel centones suspendebant, ita cellam suam à cæteris quasi domunculam diuidentes. Deinde funiculi ruptioné putat esse idem quod apud veteres zonæ solutionem. Verum hoc in meretriculis locum non habet. nam virginum hoc proprium erat in primo congressu. iuxta illud qđ zonam posset soluere virgineam. res nota, non pertinere ad quemuis coitum. Bene quod idem cap. 10. illud de iunco & zona quoque retractat, & funiculos capit, vt dictum debere. Recte autem docteque probat funiculorum ruptionem intelligi de tentorii seu tabernaculi ablatione, sicut Iere. 10. 20. Nam post coitum redibat domum mulier, iam lege soluta. Quæ interpretatio cum sit & simplicissima & accommodatiss. miror cur mos quasi deserens, tertiam deliciis amatoriis, & sectorum nodis florumque corollis addiderit, quæ mea sententia nec Herodoto, nec Barucho consentanea est. Attigerant hunc locum Gueuara in Habac. & Perer. in Daniel. sed attigerant, vel potius insinuarant, quam interpretati. Roæ liber mihi non visus, nisi diu post primam editioné meam: post quam etiam plus anno editus. Potuere eosdem scriptores legentibus, eadem in mentem venire. Hinc patet, vel iuxta hanc primam concl. nostram intelligendum Burchardum: vel errorem subesse eius sententiæ, *lib. 10. cap. de arte magica cap. vlt.*

Sit secunda conclusio quæstionis, *hæc philtra & menti & corpori vt plurimum valde noxia sunt.*] Nota minus esse noxia, quæ non dantur intus sumenda, quia si per nudas incantationes facta, vt plurimum solum nocent menti: si per illigationes aut contactum extrinsecum, etiam corpori solent nocere, si habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: si vero dentur in potum & cibum, solent vt plurimum valetudinem vehe-

menter debilitare, & de statu mentis deiicere. quia eorum ingredientia solent esse admodum periculosa: vt fluores menstrui, sperma (vt patet ex vetustis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis, vel asinini pulli, vterus hyenę, virga lupi, remora, ossa rubetæ, scinci, & præ cæteris (quod vocant) Hippomanes: quod est triplex, ne quis fallatur: vnum cuius mentio apud Theocritū, *in Pharmaceut.* tradit esse plantulam quandam Arcadiæ: alterum, quod vt canit Tibull.

Virus cupidæ stillat ab inguine equæ.

& Propertius.

Hippomanes fœtæ semina legit equæ,

Qualis est suum apria: tertium, pellicula quæ reuellit à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Aristoteles *a*. Plinius, Columella, Virgil. & alii. Quam hoc noxium sit docet interitus Caligulę, qui mortuus, cum ei Cesonia hoc potandum porrexisset, vt narrant Ioseph. *b* & Sueto. & Iuuen. eo respexit:

Vt auunculus ille Neronis:
Cui totam tremuli frontem Cesonia pulli
Infudit: & mox vt est in 4. M. S. libris,
Tanti partus, equæ quantum vna venefica constat.

De cunctis autem philtris Ouidius prudentissime:

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, vimq; furoris habent.

Eusebius testatur his Lucretiū poëtam primo dementatum, deinde furoris impatientia seipsum interemisse. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primo actum in furorem, mox etiam interemptum *c*: de quodā similia narrat Aristoteles. *Virgo illa incantata à Basilio* (vt ait D. Greg.) *febricitare incepit, & vehementer anxiari, magnisq; vocib⁹ cum stridore clamare. Modo moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, & ipse mihi per suæ curationis studium salutem reddat.*]En verba mente captæ, & corpore languentis. Illa vero, de qua D. Hier. scribit, *postquam amator, magicis artib⁹ instructus, ab Aesculapij sacerdotibus, rediit, & subter limē domus puellæ tormenta quædam verborum & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamia defodit: & ilico amore insanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis: magnitudo quippe amoris eam in furorē verterat.*] De tribus ordine Abbatib⁹, successiue ab eadē sortiaria toxico amatorio necatis, lego apud Spreng. de Frid. duce Austriæ, electo rege Romanorū quem Lud. Bauarus vicit, auctor est Cuspianus de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panhormita: de puella, cui amator membranulam inscriptam in sinum iecerat, & narrationē, & iudiciū nobis proponit Pet. Leloyherius: quare cum tam noxia soleant esse philtra merito Athenienses Temniam sagam morte mulctarunt *d*: & nimis laxi fuēre Areopagitæ, cum alteri, mortuo eo qui acceperat *e*, ignouerunt: prudentissimeq; iura ciuilia: quibus seqq. pœnæ receptæ: de quibus, quo ad praxim acturi sumus fusius, *li. 5. Sect.* 16. nunc breuiter. Si p̄bens amatorium quid, non adhibuit magicam superstitionem, nec mors secuta fuit: pœna relegationis & damnationis in metallū olim puniebatur *f*: hodie iudicis arbitrio extraordinarie punitur *g*. Quod si mors fuerit secuta: quam vt plurimum sequi tradidit Hippolytus

a Arist. li. 6. hist. anim. c. 18. Plin. l. 8. ca. 42. Columel. l. 6. Virgil. 3. Georg.
b li. 19. ant. Sue. in Calig. Iuuen. Sat. 6.
c Euseb. in Chro. Plutarc. in Lucul. Arist. in Magn. Moral. D. Greg. d. c. 4. Hier. in vita D. Hilar. Spreng. part 1. q. 7. Caspini. in Ludo. Bauaro, Ant. Panhorm. libr 4. de gest. Alfonsi. Pet. Leloyer. libr. de spect. 1. cap. 5.
d Demost. contra Aristogitonē.
e Arist. l. 1. Magn. Moral. ca. 17.
f d. §. qui abortionis.
g Menoch. de arb. iud. cas. 358.

de Marsil. insignis Criminalium iudiciorum tractator *b*: tum, si ob malum finem præbuit philtrum (vtpote causa aborsus, vel illiciti amoris) siue tum adhibitæ sint artes magicæ siue non, mortis reus censetur, ex communi sententia iuris interpp. *argum. d. §. qui abortionis*, quod & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit *c*: neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto *d*: dignus enim plane supplicio malus adeo animus, fini improbissimo, per summum periculum & pessimum exemplum studens. Quod si non dedit ob malum finem, sed bonum (vtputa ad arcendam fœminæ sterilitatem, ad conciliandum mariti animum à se immerito alienatum,) tunc si accessit ars magica, adhuc punienda est audacia lethali supplicio. capitale est enim his vti artibus *e*: si vero non adhibuit quicquam magicum, sed naturalibus vsa fuit, quæ putabat non nocitura, extra ordinem mitius punienda est, citra *f* mortem. Hæc vera, si desit hæresis suspicio: hac accedente, quid dicendum, videbitur, *d. sect. 16.*

Humanam vindictam præuenit aliquando diuina vltio. Siffridus presbyter, in Chronico suo, narrat ann. 1260. accidisse, *vt adolescens quidam in Misnia, vt suis potiretur amoribus, à Mago in locum ædium desertum deduceretur: cui cum spectrum, puellæ illius quam amabat imagine, per malefici incantationes se obtulisset: amator ille perditus, manum ei porrigens, à malo dæmone parietibus alliditur, & miserabilem in modum necatur: qui eius quoque cadauer tanto in Magum impetu proiecit, vt semianimis longo tempore iacuerit.*]

I nunc, & animam committe ignibus doloso hoc pulueris magici mantelio contectis. Nonne potius audiendus Phocylides: qui cecinit, omnino fugiendas amatorias incantationes & philtra? idque verum, etiam quoad coniuges, quia etiamsi conciliarent amorem (quod nunquam vel raro contigit) tamen semper, vt minimum, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piscibus (acuta & apta est Plutarchi *g* similitudo) accidit, qui non retibus vel hamis, sed medicamentis capiuntur.

SECTIO III.

Restat de remediis videamus. & constat, ex dictis, inutilia esse antidota contra philtra, & remedia illa Gentilium: quæ per incantationes aut lustrationes quasdam fiebant: quæ Christianis etiam prorsus illicita sunt. Virgil. 4. Æneid.

Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas velit, ast aliis diras immittere curas.

vere dicit, *promittere*, nec enim præstabat. Tibullus li. 1.

Quid credam? nempe hæc eadem se dixi amores
Cantibus aut herbis soluere posse meos.
Et me lustrauit tedis, & nocte serena
Concidit ad magicos hostia pulla Deos,
Non vt totus abesset amor, sed mutuus esset,
Orabam: nec te posse carere velim.

Putabant enim his lustrationibus alterutrum euenire, vel vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemesianus, inducit pastorem quærentem hæc omnia sibi in cassum cecidisse:

Binsfeld. in d. l. corum. q. 5.
b in l. eiusdem leg. Corn. de sicar.
c lib. 5. recept. sent. tit. ad leg. Corn. de sicar.
d libr. 1. q. iur. cap. 16. num. 1.
e l. nemo aruspicem, & ibi Dd. C. de malef. & mathe. & sic intell. Menoch. de arbit. cas. 388. nu. 5.
f arg. l. 3. §. ex Senatusc. D. ad leg. Corn. de sicar. & ibi Bart. & Menoch. d. cas. 358. num. 7.
g in coniugalib. admonitionibus.

Quid prodest quod me peregrini mater Amyntæ
Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vapore
Lustrarit, cineresq; auersa effudit in amnem,
Incendens viuo crepitantes sulphure lauros,
Cum sic in Meroen totis miser ignibus (arsi.

Vittas intellige funesti viri, vt dictum superius. Omisit & aquæ aspersionem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore:

Quod mihi non Patrij poterant auertere amici,
Eluere aut vasto Thessala saga mari.

Putauit vir doctus etiam ebris & laminis vsos pro periaptis contra magicas deuotiones (quod nō negandum) & probat his Arnobij verbis, *Aduersus ictus noxios & venenatos colubrarum morsus remedia sæpè conquirimus, & protegimus nos laminis, Psyllis, Marsis ventibus, alijsq; institoribus, atq; planis*] sed fortassis illic pro *laminis*, corrigendum, *Iamidis* (vt olim Franc. Bentius noster censuit) qui autem, *Iamidæ*, docuit Petrus Victorius lib. 13. variar. lect. c. 15. nempe aruspices nugacissimi.

Hanc secuti opinionem gentilium videntur, non Eunapius modo, *in vita Edesii*, de illa quàm magus Philometor. in amorem pellexerat, magus vero Maximus amore soluit; & Plin. sed & Pomponat. homo malè Christianus. Opus est antidotis distinctione 1. si naturalia tantum sint medicaméta, maniam purgantia & ardorem libidinis temperantia (vt agnus castus & huiusmodi) dummodo noxia non sint valetudini, licebit eis vti. 2. si vero dubitetur num insit illis vis naturalis, an vero sint merè superstitiosa remedia; tūc ijs abstinendum. tale quod de Scythica seu Promethæa herba refert Propertius; quod de insperso corpori puluere, in quo se mula volutauerit, vel hirci vrinâ bibitâ, vel rubeta in corio pecoris recentis alligata, & de virga lupi Plinius & Pomponat. *h* tradidere. 3. si moraliter improba sunt remedia, plane vitanda & vetita sunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, scilicet sui suspendium; talia Rasis ac Pauli Æginetæ licentiosa balnea, tripudia, cōmessationes, & quæ sequi solent deteriora: tale etiam illud Faustinæ, quo vsus M. Antonin. Philosophus; qui gladiatorem eius adulterum occidi iussit, & illam incedere inter caput & collum. *i* Quartò si sit admixta superstitio tunc pertinent ad vanam obseruantiam, de qua 2. *p. huius libri* agendum si verò dæmonis pactum interuenit, pertinent ad dæmoniacam Magiam, de qua dictum, *lib. 2.* Quintò optima sunt remedia Christiana, tum illa quæ contra cuncta maleficia vim habent, Ecclesiastica; de quibus agendum, *libr. vlt.* tum etiam quædam moralia, quibus caro maceratur & concupiscentia domatur; vt opera pœnitentiæ, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia: his interdum etiam sub mortali, si magna necessitas, homines vti tenentur, vt & alijs quæ partim in omittendo, partim in committendo posita. In omittēdo, vt vitare conspectum rei amatæ, & ocium, & alia libidinis irritamenta, de quibus optime Helinandus disseruit. *k* Vis exstinguere libidinē? (ait) amoue ligna de igne si stridet incendium ligna innumerabilia sunt, potissima autem.

Ocia, segnities, somnus, caro, fœmina, vinum,
Prosperitas, ludus, carmina, forma, puer.

h Plin. libr 28. 32. & 39. Pompona. lib. de incantat. Laert lib. 6.

i Capitoli. & Suidas.

k habes apud D. Anton. libr. 6. histo. Sum. tit. 13. ca. 6. § 4.

De primo est illud SS. *in desiderijs est omnis ociosus*. & Ouidij.

Ocia si tollas, perire cupidinis arcus,
Despectæque iacent & sine luce faces.

De 2. dicit Martialis.

Quæritur, Aegysthus quare sic factus adulter?
In promptu causa est, desidiosus erat.

De 3. canit Dionysius Cato. in distych. Moral.

B *Plus vigila semper, nec somno deditus esto.*
Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat,

De 4. ait Apostolus: *Bonum est non manducare carnes,*

De 5. ait Helinand. *mulier dicitur à molliendo, vt & malleus, quia sicut faber per malleum mollit ferrum: sic diabolus per mulierem, mollit & malleat* C *vniuersam terram*, D. Hieron. *Ferreas mentes libido domat*. Claudian.

Ferrea lasciuis mollescunt corda sagittis.

De 6. Apostol. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*. Virgil.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ouidius.

Luxuriant animi rebus plerumq; secundis.

D Salomon in Prouerb. *Prosperitas stultorum eos perdet*. Diu. Augustinus; *Secundæ res sapientum animos fatigant: plus obfuerunt Salomoni, quàm profuerit ipsa sapientia, contra aduersitas aliquando retrahit à peccatis*. Ideo ait Dominus Oseæ 2. *Sepiui aures tuas spinis, vt semitas tuas non inuenires, & post amatores tuos non curreres*, Spinæ sunt E aduersa.

De 8. *ludi*, nomine iocum intelligit omnem, mœstitia enim libidini repugnat, teste poetâ.

A *Non solet in mœstos illa venire thoros.*

De 9. *carminis*, nomine, omne melos musicum comprehenditur, siue voce, siue instrumentis fiat. Esai. *Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum, in conuiuijs vestris*: hinc, *& opus Dei non respicitis*. addit Helinand. *Difficile inuenitur aliquis lenis vocis & grauis vitæ: quippe cum vocis lenitas cantum desideret, vitæ grauitas planctum.*

De 10. est illud.

Rara est concordia formæ atque pudicitiæ.

& illud,

Lis est cum forma magna pudicitiæ.

De 11. ait Helinandus; *Quantum enim periculi sexus adfert in muliere, tantum ætas in puero, periculosa est ætas pueri, periculosior societas, periculosissima vero familiaritas. Vnde legitur in vitis patrum; Non habendam familiaritatem, cum fœmina, puero, vel hæretico.*] Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo consistunt; occupatio mentis in curis grauioribus, cogitatio mortis & inferni, lectio bonorum librorum, preces ad Deum fusæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatissimæ Deiparæ Mariæ; quæ, vt castitatis amantissima, summoperè desiderat homines hac spurci amoris lue liberare. Vtile quoque frequenter meditari, non externam illam, & perituram cito speciem, quæ fragilis, caduca, sæpe mendosa & fucata, & falsis tantum lenocinijs abumbrata; sed rimari cogitatione internam & profundiorem corporis constitutionem, quid illa fuit, antequam nasceretur? stilla seminis

A minis ſpurci & olidi, quid nunc eſt? ſaccus ſtercorum. aufer cuticulæ pelliculam, quid illa tetrius aut horribilius: quid cadaueri propius? ſterquilinium niue contectum albet. ſoluantur niues: *pax; pax naribus & oculis*; clamabunt omnes, & diffugient, Niue fugacior eſt forma. non liquatur, ſed vaneſcit. illam aqua excipit; hanc quid niſi deformitas & formido, qualis mormolycij? cum anima diffugerit, quid futura hæc ſiue Lais, ſiue Helena? eſca vermium, cadauer putridum, fœtens, tabe diſſoluendum, ex cuius ſpinæ medulla ſerpens terribilis enaſcetur. Hoc amem, hoc depeream! Narrat Suidas de Hypatiâ Alexandrinâ; eam cùm conſilio nequiret auditoris adamantis, importunam ſollicitationem abrumpere; panniculos ei ſuos, fluore menſtruo maculatos, obieciſſe; *Hoc* (inquiens) *eſt adoleſcens, quod amas: nihil autem pulchrum.* Appa & Gela Foroiulienſis ducis Giſulfi filiæ, carnis putridæ ſub mamillis poſitæ odore, ſuam defendêre caſtitatem. Barbari enim naturâ ita fœtere Longobardorũ mulieres opinati intactas reliquere. (*Annal. Boior. libr. 3. & Anton. Bonfin. lib. 8. Rerum Hungaricar. Decad. 1.* Sed & Thom. Cantipratenſ. pium quendam virum, cùm cogitationes importunas, cuiuſdam mulierculæ, formoſæ dum viueret, animo abigere non poſſet; ſepulchrum narrat eius aperuiſſe, & amplexum cadauer tabidum, faciem faciei eius contaminatæ tabe, vermibuſque impoſuiſſe, & in hoc fœtore volutatum orè; donec fœtor & horror, omnem libidinis memoriam ſuperaſſent. Quantò efficacius hoc, illo ridiculo, & quod niſi præfata lectoris veniâ, nequit referri, quod Hieronymus Cardanus *a* præſcribit; *eum, qui* (ſic ait) *ſtercora recentia amicæ in ſuo ponat calceo, & calceum ſtatim induat, amore liberandum.* vtatur ille ſuo remedio. apage has ſordes. equidem tetro odore amorem cum faſtidio cõmutandum crediderim, quamdiu fœtor durabit: poſt, neſcio; niſi quis mentem ſimilibus (quas dixi cogitationibus muniat, armetque. His remedijs continentur, quæ ex Auicennâ Niderius poſuit *b* excepto ſexto, quod ipſemet fatetur ſæpe non proficere,

a libr. 2. de varietat.

b lib. vltim. Formicarii.

QVÆSTIO IV.

De maleficio hoſtili.

A HOſtile, vocatur, quicquid in bonis animi, corporis aut fortunæ damnum infert, aut aptum eſt inferre, aut idcirco adhibitum fuit à malefico vt inferret. primum actu, ſecundum poteſtate, tertium intentione huiuſmodi eſt, quæ in his interueniunt, vt plurimum ſunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanæ hominumque ſaluti contraria; ideo, *venena mala*, vocari, vult *c* Grillan. contra quam in amatorio, in quo cenſet, vt plurimum interuenire, res calidas, dulces, amœnas homini, & coadiuuantes naturalem calorem & potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vocari, *bona*, vel, *non mala venena*, quia non ſunt inſtituta hominis necandi cauſa: *d* hæc perpetuò vera non eſſe, facile credent, qui præcedentem quæſtionem accuratè legerint. De præcipuis ergo hoſtilis maleficij generib. nunc agamus, & quia prolixa atq; varia diſputatio eſt, in ſuas ſectiones eam partiamur.

c q. 3. n. 25.

d l. 3 §. hæc adiect. D ad l. Corn. de ſicar.

SECTIO I.

De fascinatione.

VT res commodius intelligitur, notanda differentia triplicis fascinationis: nam puto vocabulum, largè sumptum de proprie & improprie dicta fascinatione, diuidi posse, *in poeticam*, seu, *vulgarem*, in Philosophicam, & *in magicam*.

Vulgaris, seu, *poetica*, est, de qua potissimum disputatur; secundum quàm dicuntur homines fascinari, ipsa visione seu aspectu actiuo fascinantis, vel etiam inuido aliquo laudante, eo solo, quod maligne aut malitiose adspicit, vel laudat alium, à quo est auerso animo. Et hæc opinio multa peperit alia opinaméta. primò hoc periculum imminere potius pulchris quam deformibus, pueris quam maioribus ætate. Secundo hoc periculum remoueri quibusdam euphymiis: nempe si bene precentur ijs, quos cum laude & admiratione intuentur: vel si quid turpiculum pueri gestent appensum collo, vnde fascini nomen inditum virili membro, eo quod contra fascinationem talia gestarent oscilla; &, mutato in paulo honestiorem modum more, digitos duos cum pollice sic inserto, vt tale quid exprimant, de gagate, vel ebore, vel argento; vt fit hodie in Hispania (*Higa vocant*) immò si summo mane surgenti quis ita digitos intendat, id ipsum quoque amuleti esse loco censent, quod malo exemplo Reginæ cuidã fieri aiunt. si baccare frontem cingas, si ter in sinum despuas. denique si cum auide lautum edulium sumas, & te intentius aspicienti partem cibi porrigas, *præfiscini*, hæc omnia fore, ne facisneris. De turpiculis illis mentio apud Lucillium, teste Glossario; Mutonium, προβασκάνιον, ὡς λεκίδιος, forte loco illo, quem ex lib. 4. citat Nonius, *Nam quid mutino subrectoq; huic opu signo, vt lurcaretur lardum, & carnaria furtim Patrum conficeret?* q.d. præstitisset infantulum fascinatum emori, quam in furem adolescere. Tertiò censent ad bruta quoq; hanc fascinationem pertinere, gallinas, agnos, equos, & ferunt fascinatos aliquando cecidisse. Huc pertinent illa poetarum, Virgilij,

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

item...... *baccare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

& Theocritus docet contra hanc fascinationem solitos in sinũ sibi despuere;

ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπων.

Vt non fasciner, ter in meum expui sinum.

Solent quidam huc referre illud Albij Tibulli, *lib.* 1. *eleg.* 2.

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumstetit arcta,
Despuit in molles & sibi quisque sinus.

Verum prior illos versus refutat; qui docet, eum, de quo agit, vt insanum ac lymphatum, cinctum fuisse corona puerorum, & cæterorum: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aspectu, tactúue insani hominis contingeret, despuendo se sibi consulere arbitrabantur. cuius superstitiosæ auersionis, vt consuetæ, testis est Theophrastus, *lib. de characterismis in descriptione superstitiosi.* Sed quoniam à Tibullo amans inducitur vtens magicis artibus; si dicas eundem amantem amentemque describi, non aberrabis à vero. nam Plato, *in Symposio*, amoris furoré

fascina-

fascinatorium esse docuit : eo quod mutuo aspectu & intentione oculorum, amor hauriatur, augeaturque.

Hanc fascinationem cum suis remediis esse superstitiosam nemo negauerit opinor, quam damnant Dd. Basili. Chrysost. Hieronym. & alii citandi: & profert Richardus, *quodl.3.q.12.* duos articulos, quibus non obscure anathema dicitur iis qui illam tenent. Sine maleficiis vero, opinionem de solo morbo per laudationem inferendo, nemo catholicus Theologiæ peritus, aut veræ philosophiæ sectator admiserit. Nam quæ de vi verborum diximus, & de vi imaginationis, *libr.1.* illa conuincunt, nec verbis hanc vim inesse, nec imaginationi quo ad corpus distans, vt vere quidam apud Algazelem, *lib.5.physic.ca.9.* asserunt. Ad natale fascinantis astrum confugere, ridiculum est: omnes enim illa hora nati, fascinatores forent. Vim animæ vnius in corpus alterius effectiuam tribuere, est damnatum delirium Auicennæ. Nec satisfaciunt, qui ad temperiei & substantiæ dissimilitudinem confugiunt, quia inter res eiusdẽ speciei nequit esse tanta substãtiæ pugna ac dissimilitudo. non.n. basiliscus basilisco, non vipera viperæ, sed homini & aliis animalibus nocent. Et vt vnum animal alteri tam sit noxium, id est, vehementi naturę antipathia nasci necesse est: hanc vero ex differentia specifica, quam sequitur differentia temperamenti. Quid? quod fascini huius defensores contendunt, etiam fascinari quem solere à beneuolis & carissimis. verba Plutarchi, & Heliodori suggessit mihi, & communis patriæ, & religionis coniunctione amicissimus, Andr. Scottus noster. Græci codices mihi nunc non suppetunt: qua-

Plutarch.5 Sympos.c. 7. Heliodorus li.3. Æthiopi. stor.

A re ponam ex versione eiusdem: *Haud sane ignoras, (ait Plutarch.) quod & amicis, & familiaribus & parentibus nonnulli oculum fascinantem esse existimant: vsq; adeo vt mulieres non ostendant illis pueros, nec diutius ab huiusmodi hominibus inspectari sinant. quo modo ergo id mali videbitur ab inuidia effici? quid porro per Iouem dices de iis, qui dicuntur se ipsos fascinare? nam hoc* B *quoque audisti: sin minus illa certe prorsus legisti:*

Eutelidæ fuerant pulchri per colla capilli:
Sed tibi dirus homo conspecto influminis vndis
Inuidit, turpisq; inuasit protinus illum
Morbus, & inuidia corrupta est gratia formæ.

C *Narrant enim Eutelidem cum sibi pulcher visus esset, propria specie captum, in morbum incidisse: atq; habitum bonũ vna cum pulchritudine perdidisse.*] Vides fabulam Narcissi fabulæ similem: si quid tale accidit: arbitror vtriq; contagiosam aliquam fontis exhalationẽ fuisse exitio. Sed audi quid Plutarchus hac de re censuerit, putat D enim in his ex vera inuidentia id oriri, quod etiam Heliodoro visum Plutarchus: *Audacter dico vniuersas quidem animæ affectiones, quibus diu insint, in iis malos habitus ingenerare: hi cum naturæ vim cœperint, qualibet ex causa moti, sæpe etiam inuitos homines in iam proprias ac consuetas perturbationes deferunt. Sic autem cõsidera, timidi etiam* E *ipsa auxilia formidant, iracundi in charissimos quoq; sunt morosi. Amatores & intemperantes postremo nec sanctissimis quidem corporibus quamuis morti vicinis queunt abstinere. Mira est enim consuetudinis vis ad attrahendum affe-*

ctum in id quod sibi est proprium. Et qui in lapsum est propensus, vbique necesse est impingat. Nulla est itaq; admiratione dignum, si, qui inuidendi & fascinandi habitum sibi induxerunt, etiam aduersus familiares ex morbi proprietate mouentur: ast vbi moti fuerint, quod natura solent, efficiunt, non quod volunt. Quemadmodum enim sphæram sphærice moueri, & cylindrum in modum cylindri necesse est, pro formæ differentia: ita & hominem sic inuidum affectio inuidenter aduersus omnia mouet. Quinetiam verisimile est, illos familiaribus et charis peius nocere.] Immo vero id mihi minus fit verisimile. cur? an quod frequentius illos respiciant? aliquid id foret, si habitibus non vteremur quando volumus: & habitus à primis illis motibus animi non differrent: quos confundit Plutarchus: non obscure etiam voluntatis humanæ libertati his verbis, vt ex geometrica comparatione patet, frenum iniiciens. A cæteris etiam philosophis recedit, qui perspicue maliuolam inuidentiam requirunt amori repugnantem. Solus Heliodorus Plutarcho consentit, & si de facto dubitet: *Porro*, inquit, *si qui sunt, qui etiam charissimos, & quibus bene volunt fascinant: id quidem non est mirandum, si cum sint natura inuidi, non quod volunt faciunt, sed quod naturaliter solent.* Præsupponit vterque naturalem vim maleficam illis inesse: quæro qualis? physica an moralis? Si moralis tantum, hæc illis nolentibus non elicitur. Si physica, præexistens, aut tunc nata. si præexistens, cur non nocet prius subiecto cui inest. Si tunc nata: qua noua efficiente, causa? nam erga hanc personam bene afficiuntur. Cæteri arbitrii libertaté hac in re concedunt, & aiunt innoxium intuitum esse, si animo aspiciant non malo, vt aduertit Tostat. *in Num.* Sed magis philosophice procedit Plutarchus hac in re. Nec tamen fælicius philosophatur, de sui ipsius fascinatione. Plutarchi sunt ista: *Bonus vir Eutelidas, & quicũq; seipsos dicuntur fascinare, non sine ratione id mihi videntur pati. Periculosus est enim* (vt ait Hpipocrates) *summe bonus habitus, & corpora simulatq; ad summum vigorem processerint, non stant, sed cadunt, & in contrarium vergunt. Quando igitur ij integrum cœperint incremẽtum, seq; spe melius affectos vident, adeo vt sese demirẽtur ac circumspiciant, eorum corpus prope mutationẽ est* (esset Plutarche licet seipsos nec demirarentur, nec circumspicerent, iuxta Hippocratem) *et per habitus vitium in deterius tracti seipsos fascinant.* (Quomodo per habitus vitium id maliuolentiam dicebas, ergone credendum quenquam sibi ipsi male velle solitum, aut suis bonis inuidere? esto aliis inuiderint, numquam huc se porriget vis inuidentiæ, vt philautiam animo expellat.) Sed hæc ipsa ratio Plutarchi, quam subdit, ostendit quid fascinationis nomine cõprehenderit. nam subdit: *Hoc autem magis fit ex fluxibus, qui vel circa aquas, vel alia quædã specula subsistunt. Exhalat enim spiritus in obiecta: eoq; fit, vt quo alijs nocebant, seipsos male habeant. Quod cum pueris fortasse contingat, falso causa obruentibus adscribitur.*] vult ergo Plutarchus in aquam ex oculis spiritus diffuso, & in Euthelidam, corrupta iam aqua, vapores cum illis spiritibus reflexos. cuiusmodi spiritus ex bene habito & sano corpore, vt erat Euthelidæ, emanasse non est credibile. ægrorum & venenatorum illa affectio est, & non

nisi ex virosis aut corruptis humoribus profluens. Pueros autem affici hoc pacto & fascinari, quia ex se ipsis spiritus quosdã seu qualitates nescio quas effundant, quæ aêre corrupto in eos redeant vnde exiuere: nullus crediderim. Vere tamen Plutarchus, falso causam obtuentibus, scilicet quatenus obtuentur, adscribi pronunciauit: nec enim negare voluit, quod ante asseruerat visu aliquos esse contagiosos.

B Corn. 1. *Si ergo loquamur de hac fascinatione proprie dicta, quam poeticam seu vulgi vocaui, quam ipsa visione cum imaginatione maliuola fieri volunt, quod satis ipsum nomen Græcum indicat, dico, illam esse aliquid non naturale, sed fabulosum, superstitiosumq;.*] Hanc conclusionem optime docent quidam egregii medici, vt Iul. Schaliger, *de subtilitate exercitat.* 349. & Franc. Valesius, *Sacræ philosophiæ cap.* 68. & Theologi vt *Richard.* quodl. 3. q. 12. *Abulens.* locis mox citandis, & Haliacensis Card. in *perspectiua*, Ciruelus, *par.* 3. *de superstitione cap.* 5. Leonard. Vairus, *toto ferme lib.* 2. *&* 3. *de fascino*, & Laurent. Ananias, *lib.* 4. *de natu. dæm.* Andr. Laurentius libr. 11. histor. anatom. q. 1. probatur auctoritate D. Basilii, *homil. de inuid.* qui hoc spernit, vt muliebrem nugacitatem. Secundo, quia, cum visio sit actio immanens, & fiat per introsusceptionem siue per passionem, non vero per actionem transeuntem, nec per radiorum emissionem, non potest idonea huius fasc. causa naturalis assignari. denique quia nec Hippocrates, nec Galenus, nec vllus veterum medicorum (si Valesio, multæ lectionis, & probatæ experientiæ medico, credimus) huius fascinationis, cum fusissime tamen egerint de cunctis morborum generibus & causis meminerunt. Vt satis mirari nequeam doctos quosdam Theologos scriptis mandasse: hanc comprobari à medicis & philosophis, nec negari posse experientia conuincente. Vnum tamen medicum solum laudant: si medicus ille bonus & peritus: Marsilium Ficinum, *in opere de animæ immortalitate*, quod non ex Æsculapidarum, sed Academicorum scitis conflatum est. Sed nimirum isti vulgarem fascinationem à philosophica, propriam ab impropria non distinxerunt.

C Secunda conclusio. *philosophica seu physica fascinatio, non nisi improprie dici potest fascinatio, proprie vero, est contagio seu infectio.* Sciendum, pro intelligentia conclusionis, fieri posse vt aliquis alterius aspectu lædatur. nam verum est illud poëtæ.

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi:
Multaque corporibus transitione nocent.

Quod de lippis, *libr.* 1. doctum est: Et quidem huiusmodi læsio contingit, maxime quando mutuus est intuitus: etsi possit etiam, quando tantum intuetur oculus læsorem, per modum passionis (de quo nunc non agitur) vel quando solus lædens aspicit lædendum: qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus differit: *Nouimus homines, qui visu pueris maxime nocent, quippe habitum, vtpote humidum ac debilem, vertunt & in deterius mouent: quod quidem minus accidit iis qui indurnerint & iam compacti sunt. Tametsi qui circa Pontum habitant, quos olim Thybes appellabant, Philarchus scribit non tãtum pueris, sed etiam viris perniciosos esse. tabescere enim &*

ægrotare, qui aspectum eorum, & habitum, ac sermonem exciperent. Perspecta est autem res, vt videtur, ab iis, qui cum illis commercia exercebant & seruos illinc educebant venales. Verũ hæc istorũ malitia haud proinde fortassis est mirabilis. Nam & attactus & affricatio manifesto quoddã habent patiendi principium, & quemadmodũ aliarum auium pennæ aquilinis coniunctæ, decrescunt ac pereunt occulta quadã vi plumarum caulibus putrescentib⁹: sic nihil est absurdi: hominis etiam tactum partim quidem esse vtilem, partim vero grauem ac noxium. Iam vero ex aspectib⁹ quibusdã noceri, id quidem (vt dixi) sed quoniam causa eius perdifficilis est, pro falsô reiicitur. Atqui (inquam ego) quodammodo ipsius causæ vestigium quoddam ac semitam inuenisti: vt qui ad defluxus corporis perueneris. Nam et odor, & vox, & respirationis fluxus, euaporationes quædam sunt animantium, & partes quæ sensus mouent, atque illapsæ afficiunt. huiusmodi autem longe verisimilius est ex animalibus emanare, vt quorum spiritus, propter calorem & motum, veluti pulsum quendam & concussionem habet: quo spiritu concussum corpus defluxus quosdã assidue emittit. id quod per oculos imprimis fieri par est. Nam cum visus multiplicẽ habeat motum, cum spiritu ipsum igneum eiaculante, mirificam quandam vim dissèminat. Qua ex re multa, tum pati, tum facere per visum, homini accidit: quippe quem res visæ vertunt ac modicis tum voluptatibus, tum iucunditatibus afficiunt, quin & amoribus (qui vel maximi aut vehementissimi sunt animæ affectus) principium dat visus. Hinc diffluit ac colliquescit amator, vbi pulchras intuetur, ceu ad ipsas adeat. Vnde haud immerito mirari quis possit, esse, qui existiment hominem per visum pati ac vexari, non autem facere ac nocere. Pulchrorũ etenim ex aduerso aspectus, quodq; ex ipsorum oculis exit (siue id lumen sit, siue fluxus) amantes liquefacit, & consumit, cum voluptate dolori coniuncta. (id quod ipsi, γλυκύπικρον, hoc est, dulce amarum vocãt) neq; enim vel ex contactu, vel ex auditu contingit hominem adeo sauciari atq; affici, vt si quos vel ipse aspiciat, vel ab iis aspiciatur. talis enim ex visu diffusio fit, & inflammatio, vt plane amoris imperitos existimem eos, qui mirum putant Medorum naphtam ex interuallo ab igne inflammari. Pulchri enim etsi per longe distantes intueantur, ignem intra amantium animas incendunt. Sæpe etiam hominum auriginosorum auxilium videmus. curantur enim hiaticulam intuentes: cui talis inesse vis & temperatio videtur, vt morbum attrahat & excipiat per visum, veluti fluxum exeuntẽ. Vnde hiaticulæ ne sustinere quidem sustinent hominem auriginosum: sed à se auertunt, & oculos clausos tenent: non quod illi (vt quidam putant) curationem inuideant, sed quod veluti ictu feriantur. Ex omnibus autem morbis maxime ac celerrime contrahitur contactu lippitudo. Vsq; adeo celerem vim habet visus inferendi atq; afficiandi aliis morbi principium.] Ex his Plutarchi verbis nota, *primo*, illi hanc fascinationem esse similem detrimentis, quæ contactu & affricatione inferuntur: hoc est nihil esse aliud, quam naturalem quandam contagionem: vt appareat eum non admittere vulgarem illam, docent id comparationes eius de rupicula, de lippitudine, de amore: etsi rationes hæ mihi non probentur, & alias, *libr. 4.* veriores in medium protulerim.

A Subdit deinde, cur noxius magis sit intuitus inuidorum, quam aliorum. *Affecta* (inquit) *anima corpus afficitur. Nam cogitatio de rebus venereis excitat pudenda, & canibus, præ ferocia, in certaminibus aduersus feras, sæpe visus exstinguitur, atq; excæcantur. Mærores autem, & auaritiæ, ac zelotypiæ colores vertunt, atq; habitus lancinant: quibus affectibus haud minus inuidentia in animum penetrare solita,* B *corpus malitia implet, quam pictores eleganter exprimere conantur inuidiæ faciem depingentes. Quando igitur cumq; homines, sic ex inuidia affecti oculos infigunt: hi verò proxime animam ordine locati ipsius maliciam attraxerint, veluti veneno tincta tela impetant, nihil (opinor) præter rationem aut fidem obtingit, si conspectis nocent. Nam & canum morsus periculosiores sunt si ira perciti mor-* C *deant: & hominum semina efficaciora esse aiunt, si amore coeant. At prorsus animæ affectiones confirmant, & vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus amuleta, quæ à prohibenda fascinatione, περιβασκάνια vocantur, sunt qui putent aduersus inuidiam conferre, quod scilicet (sic) trahatur visus per absurditatem, quominus innitatur affectus.*] Aliquid est hoc vlti- D mum in Plutarchi doctrinâ; qui non attigit punctum præcipuum difficultatis, nec enim ostendit, quo pacto ille maliuolus vel calidus affectus queat noxialem qualitatem suam in alium effundere. Mutuatus reliqua à Plutarcho hoc præclare & luculenter satis explicat Heliodorus, *Aethiopicæ Histor. lib.* 1. interprete Scotto: *Sic se res habet.* E *Hic aer nobis circumfusus per oculos, nares, halitum, aliosque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus eo secum inferens, qualis influxerit, talem etiam iis, quæ excipitur habitum ingerit. Itaq; vbi aliquis liuore percitus res pulchras intuetur, circumstantem aerem qualitate malefica replet ac proprium spiritũ acerbitatis plenum in proximum quemq; contorquet: spiritus autem vtpote subtilis, ad spiritum vsq; & medullas ipsas peruadit, ac plerisq; morbus fit inuidia, & proprium accepit nomen fascinationis. Iam vero illa etiam considera; Charicles, quàm multos sane oculorum ægritudo, quam multos etiam pestis tabes corripiat: cum tamen nunquam tangant eos, qui iis morbis laborant, nec aut lecto aut mensa eadem participent: sed cùm eundem tantũ hauserint aerem.*] Vides vt à cõtagione pestis, probet hanc inuidentiæ fascinationem: quia vtraq; ab exhalationibus seu vaporationibus prauis vitiato aere proueniat! Prosequitur: *Sit autem tibi huius rationis indicium, si quod aliud, etiam amorum ortus: quib. res visæ dant originem, &, veluti subuentaneas affectiones per oculos in animas eiaculantur. Id q; iusta admodum ratione. Nam cum ex nostris meatibus ac sensibus, maxime assiduam visus habeat motionem, & calidissimus sit, paratior existit ad capiendum eas, quæ circumcirca sunt defluxiones, sicq; amorum transitus inito spiritu attrahit.*] mox subdit de rupicula & basilisco, de quibus nos, *libr.* 1. egimus.

Habetis ad Philosophorum mentem explicatam fascinationem, quâm tuentur Philosophi & Theologi recentiores: quorum breuiter vna & consentiens opinio est; Auicennæ, Algazelis, & gentilium, illa superstitiosa, quæ reiecimus, nihili esse, nec ab ipsa visione, qua visio est, fieri alterationem vllam in alio; sed alterationem effici per venenatam aliquã qualitatem

manentem in putridis humoribus aut vitiosa complexione ipsius intuentis; hanc qualitatem communicari spiritibus vitalibus, qui imaginatione acriore & attentione intentiore animi concitantur, & exciti viam quærentes ad oculos perueniunt. His spiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipsa visione, sed spiritibus simul cum visione excitatis & erumpentibus, aerem proximum malo suo virum inficere, & ab hac aeris parte aliam infici, & sic perueniri ad partem aeris proximam illi, qui est inficiendus; (puta pueri) & hunc aerem proximum insinuare se in oculos lædendi, & ex oculis eius, quæ pars tenerrima citius inficitur, se penetrare in corporis partes interiores. Hæc est sententia Alexand. Aphrodisæi, *in problematibus*, & Aristot. *problema*. 20. *sect*. (nisi dicas hunc ex vulgi sententia locutum) apertè est D. Thom. 1. *par. quæst*. 117. *art*. 3. *ad* 5. 2. *&* 3. *cont. gent. c*. 103. quem Ferrar. ibi & Ægyd. columna, *contr. error. Philosophor*. & alij sequuntur. Et probant non male exemplis Richard. *d. quæst*. 13. & Abulens. *parad*. 4. *quæst*. 16. *& alijs locis*, Richardi sunt ista; *videmus enim hominem patientem in oculis quandoq; aspectu suo lædere hominem, qui illum aspicit, quod contingit ex hoc, quod oculi mala qualitate infecti, aerem medium inficiunt, & aer infectus oculos directos ad oculos infixos inficit, eo quod secundum rectam lineam & directius illa infectio deriuatur ad oculos adspicientiū, quam non adspicientium multum, ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aspiciens oculos infirmos imaginatur se lædi, & ego expertus sum in me ipso, me quandoq; non potuisse tenere aciem visus, nisi cum difficultate directe contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur*.] Vide hanc fascinationem, quam Richardus admittit, nō aliam esse, quâm (vt dixi) infectionem quandam: & præterea illum addere vnam circumstantiam imaginationis eius qui læditur; quæ valde probabilis est, & propria pestis atque omnium morborum contagiosorum, qui facillimè hauriuntur ab ijs, qui timent corripi, vel correptos se autumant. Addit Richardus; *Ad hoc est etiam alia experientia, quæ habetur per Philosophum, primo libro de somno & vigil. vbi dicit sic, quoniā sicut visus patitur sic & facit aliquid. In speculis enim valde puris cum menstruis superuenientibus mulieres inspiciunt, in speculo, fit superficies speculi, velut nubes sanguinea, & siquidem sit nouum speculum, non facile est abstrahere huiusmodi maculam, si vero sit speculum vetus, facile est. causa vero, sicut diximus, quoniam non solum patitur visus aliquid à visibili, sed etiam facit aliquid, & mouet aera, quemadmodum & splendida. nam visus est splendidorum habentium colorem*. Quod ait visum facere aliquid; non sit accipiendum, quasi velit ipsa visione aliquid emitti, qua visio est; sed simul seu concomitanter quosdam exire spiritus seu vapores, qui noxam illam speculis inferant. dubitari autem potest, vtrum hi spiritus virulenti emittantur per ipsum oculi globum, vt volunt Richardus & Abulensis, an vero duntaxat per cauitates orbium seu angulos, vnde solet lippitudo exire? Mihi nullo modo verisimile videtur, per solum globum exire, fieri potest, vt aliqui, sed rari admodum & pauci. putem longè plures exire per cauitates illas, & simul per os, & nares plurimos, & efficaciores, cum exspiratione inhalari obiecto, cui da-

mnum infertur, seu quod contagio afflatur. Nonne putridi vaporis longe plus, & citius expeditiusque, calidius etiam & inflammatius, ab ore in cor per asperam arteriam, quam per oculos solet immitti? Fortasis etiam veritati prorsus consentaneum est, quod Valesius contendit, ab oculis nec suffusiones, nec nubes, nec albugines, sed ophtalmias duntaxat seu lippitudines tantum in alios mitti; minus ergo mittant affectiones non suas, sed aliorum. certè scabiem non oculus, sed manus & contactus membrorum affricabit, Pestilitas nunquam aspectu, sed halitu oris solo propagari consueuit: quare ægrorum non aspectum, sed contactum, & propiorem accessum fugimus. De menstruatis illa, quo ad speculi suffusionem; vera puto: sed quæ de morbis hominum aut aliis admirandis Plinius narrauit, *lib.7. c.15. & libr.28. cap.7.* ea quotidiano vsu & experimentis coniugatorum refutari Valesius conuincit. Tertio probat Richardus, eo quod passionibus quibusdam animi, oculi quasi transmutentur, & ignescant adeo, vt nec ipsi alios nouerint, nec agnosci fere queant: & præterea etiam solo aspectu alios ad amorem aut lasciuiam possint pellicere. Putant enim ex solo aspectu, mediante imagine, passionem primum interius concitari, & eam oculis se insinuare, & qualitatem aliquam oculis, illicem ad lasciuum amorem, inserere. Atque adeo esse mulieres seu viros, quibus illicitum illud seu qualitas attractiua ad amorem insit in oculis, per modum qualitatis perpetuæ & immanentis; aliis vero inesse illam duntaxat durante passione amoris, hoc est quamdiu illi ipsi concupiscunt seu amant. Qua de re prorsus

A dubito, & pace Richardi dixerim, hæc non sunt admodum verisimilia: nam qualitatem talem inesse aliam, quam sit ipsa pulchritudo oculorum, vel decentia, vel gratia aliqua moralis, quæ venustate, alacritate, decore aut aliis amari dignis conditionibus, animum vulneret hac Cupidinis sagitta; nihil necesse est, cum hæc sufficiant, nos imaginari. Nec vrget probatio Richar-
B di, quam his verbis subiungit, *Quandoq; enim videbis mulieres turpes, & oculos turpes habentes, & tamen quandoque magis aspicientes ad suum amorem alliciunt ex aspectu suo, quàm longè pulchriores mulieres, & quandam habent nociuam efficaciam transeuntem: hoc est cum paßione transeuntem, quod videtur persuadere experientia, vnde viris periculosum est tales mulie-*
C *res respicere.*] Fateor periculosum, sed quia hæ mulieres sunt illecebrosæ vel conuersatione, vel aspectus gratia aliqua, vel ipsa lasciuiâ; quæ ex oculis elucens prouocat homines ad id, quod natura deprauata eos inuitat. Nec forma sola capiuntur, qui amant: nam sat cuique formosum, quod amat, videtur.

Quisquis amat ranam, ranam putat
D *esse Dianam.*

Quod vero efficacior ad malum sit aspectus harum cum passione amoris seu eromaniâ ipsæ percitæ; fit, quia tum acrius oculos intendunt, & ignea illa lux splendidior, addit aliquid decori, sicut & vox eorum, qui ex animo loquuntur, magis solet auditorum animos percellere. Si vis me flere, ait ille, flendum est primum ipsi tibi: si vis
E amari, ama. nam magnes amoris amor. Et hæc est causa. cur dicat Ecclesi. cap.9. versic.3. *Ne respicias mulierem multiuolam ne fortè incidas in laqueum*

 illius.]

illius.] Minime his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatē Richardi; qui certè prorsus impropriè hanc vocat, *fascinationem*, nam & amantes nonnisi impropriè fascinati dicantur. Quis vnquam Helenam, vel Penelopem vel similes, tot ambitus procir, *fascinatrices*, vocauit?

A Ad Abulensem veniamus, qui stat pro nobis, & accuratè rem discussit locis tribus. Primo scribens in Gen. *c.* 21. *col.* 6. *nouæ editionis*; distinguit, vt nos distinximus, & vulgarem illam fascinationem, quam motibus animi irati attribuunt, refellit; quia tales motus, *pertinent ad passiones animales*, & *non ad naturales: infirmitas autem fundatur super aliqua naturalia, vt harmoniam, vel non harmoniam humorum & aliorum in corpore.*] physicam vero istam probat, si fiat in corpore propinquo; nam in longè distans iure optimo negat fieri posse. quia spiritus isti expelluntur virtute naturali, qui sunt aliquantulum graues, vtpote, *humidi humiditate aquea, & ideo non possunt in longum tendere, nisi per magnam virtutem potentiæ expulsiuæ*, qualis nec inest oculo; nec, si inesset, sufficeret, quia vis illa noxia resistentia medij facillimè commutaretur.

B Hæc eadem omnia docet, *in d. Paral.* 4. *à fol.* 52. vbi, *fol.* 55. *col.* 2. expresse asserit non dandam fascinationem illam vulgarem, sed Physicam, quæ prouenit ex aliqua pestifera qualitate existente in animali per modum morbi: & distinguit inter propinquum obiectum & remotum, *fol.* 51. *col.* 4. & *fol.* 57. *col.* 2. & quoad propinquū prudenter addit, necessarium esse, vt illud propinquum dispositum sit ad recipiēdam corruptionem illam fascinationis, *quod docet dict. fol.* 51. *col.* 4. & vero

certissimum est. Verum idem hanc materiam magis ex professo examinauit comment. in c. 21. Num. *q.* 9. & *q.* 10. docet. quod præsupponimus, speciei visibili nullam inesse qualitatem actiuam, vel passiuam alterantem ad modum quatuor naturalium qualitatum: quia species visiuæ, nec calidæ, nec frigidæ, nec siccæ, nec humidæ sunt, formaliter, aut effectiue, sed nec virtualiter: & tantum illæ efficere possunt, vt res, cuius species sunt, videatur. Quare ipsæ nocumentum nullum inferre queunt per se; sed aliquid illas comitatur, vnde noxa hauritur: quæ haud dubie sequeretur, etiamsi res visa non videretur; & videns, oculis clausis, non vidisset. Illud vero concomitans, esse spiritus (corpora quædam subtilia) substantiæ calidæ & humidæ, qui in vapores quosdam resoluantur. Hi si ad corpus aliquod tenerum delati ei adhæserint, *frigiditate superficiei corporis solidi, cui inhærent, & aeris circumstantis, condensantur, atque visibiles effecti corpora apparēt.* Et hoc in speculo, in quod intuetur menstruata, contingere. Animalia itaq; in quib. hi venenosi humores sunt, per oculorum pupillas spiritus emittere solere; qui valde noceant iis, quibus inhæserint. Et hos spiritus non pertinere ad potentiam visiuam, sed ad tactiuam; quæ per applicationem & contactum operatur; & illi per calorem, vel humorem nocent.

C D Qui per ipsam visionem, qua videt, dicunt malum inferri, necesse est, fateantur cum Platonicis visionem fieri per radiorum emissionem; quod omnium accuratissimè refutauit Abulens. *sup. q.* 11. rationib. validis octodecim. Idem, *q.* 14. *cum seqq. vsque ad* 19. postea pressius fascinationis materiam

E discu-

discutiens, *q. quidem* 14. expresse asserit, hæc verba; *Dicendum est quod plurimi eorum, qui catholicæ veritati valde inhærent, fascinationem nihil esse dicunt, nullum quoque animal fascinari, id est oculo percuti, nullumque bonum aut malū per oculos causari. Horum autem modus sane, vt isti accipiunt, solidam veritatem habet. Vulgares namq; qui secundum suum nomen insipientes sunt, arbitrantur & asserunt, quosdam homines esse malorum oculorum: addentes, quod si isti oculo furibūdo, aut inuido, vel qualitercumque ad malum modo aspicere aliquid voluerint, illud lædent atque occident. & si benigno oculo illud conspexerint, nihil nocebunt. Hæc autem penitus falsa sunt, & naturæ dissona.*] Vides sententiam Abulensis, de vulgari fascinatione; qui recte ostendit, si qualitas illa insit venenata, etiam cum nolunt, obtutu nocituros, vt recte Plutarchus, & Heliodorus censuerunt. Idem *q.* 18. significat hanc fascinationem ab Ecclesia dānari. *Nos quoque* (scribit) *cum tota Ecclesia, fascinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes: qui enim vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atque paruis porcis fascinationem interdum asserunt euenire, similiter in aliis domesticis animalib. nescientes quid fascinatio sit.*] Hæc ille, de vulgari: nam de physica, *q.* 14. docet, illam per cogitationem prædictorum vaporum fieri: & *q.* 15. docet quædam animalia id natura insitum habere, vt queant sic nocere: quædam omnibus, alia non omnibus, sed ad hoc dispositis: & tales esse homines, qui non quando volunt: & quibus volunt: sed, si non concurrant requisita ex parte agentis & patiētis: quibus volunt, nequeant: si vero hæc omnia concurrant, etiam si nolint, noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens, his verbis: *Habet tamen qui huiusmodi est, aliquid in sua potestate, quoniam si clausos semper oculos tenere voluerit, neminem fascinabit vnquam, aut, cum se voluerit ab aliqua re custodire, ne eam fascinet, claudet oculos & erit impossibile eam fascinare.* Hoc ex hypothesi verum dumtaxat, si vapores isti ex oculis solis prodeant: nam si ex ore vel aliunde. nihil prohibet, etiam cæcis talem vim adscribere. Prudenter addit, *quæstion.* 16. licet plerumque hæc noxa tenerioribus corpusculis inferatur: interdum inferri posse durioribus, si valde vehemens & excessiua sit hæc qualitas, vt in basiliscis & lupis quoad quosuis homines experimur: denique, *q.* 17. docet ex hac eadem causa posse quædam in corpora remotiora, quam queant alia: quæ omnia certa sunt, nec alia indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam esse fascinationem naturalem seu philosophicam, & eos qui fascinationem defendunt (vt Ronseus epistol. 48. Franc. Xuares, *in Metaphys. disput.* 18. *section.* 8. *capit.* 26. & *cursus Conimbricens. in* 5. *li. phys.* & alii) de hac tantum, non de priore illa poetica & vulgaria, locutos.

Pars altera cōclusionis, quæstionem ingerit de nomine: *an fascinatio dici debeat ea, quam ex vitiato humore spiritus isti conciliant, noxa?* odi, λογομαχίαν, omnem; quando nihil ex vocis vsurpatione mali consequitur. Sed quia, sicut de *Fati*, voce dici solet; nomen esse suspectum, etiamsi quis mentem habeat non malam: sic etiam de *fascinationis* voce libenter vsurpem: sine addito, seu explicatione, illam non esse probandam. quia periculum est, ne quis aliter accipiat, quam tu protuleris: cessat periculum, si sic loquaris, vt metaphorice, non proprie te locutum, ex contextu seu orationis serie facile deprehen-

A datur, quod in S.S. & Patrum locis, mox proferendis, factum.

In hac vero quæstione, cum agimus, *an detur fascinatio?* confestim omnes sic nomen accipiunt (& merito) vt vulgo consueuit. Nam vbi metaphoræ vel analogiæ ratio aliud non suadet, receptum est vocabula in propria significatione sumere, maxime inter physicos vel metaphysicos. Ideo sancte admodum Tostatus profitetur: *satis sibi* B *molestum esse confiteri publice aliquam posse fieri fascinationem* (confitebatur de sola physica) *hoc autem non ideo quod veritas latere debeat* (*desiderat enim veritas in publico collocari*) *sed quia simplices, impotentes distinguere à falsis vera, cum audirent fascinationem possibilem, arbitrarentur aliquid, quod inconueniens esset, & ad superstitiones varias verterentur.*]

Hæc ille sapientissime. Quid? quod C certe decet philosophum & Thelogum verum, quoad fieri potest, vocabulorum proprias significationes non confūdere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur se improprie loqui. Macedonum illud probum, ligonem ligonem, palam palam, proditorem proditorem vocari. Nihil clarius, nihil expeditius, nihil ad erudiendum alios accommodatius. Quis ferat, si incen- D dium voces diluuii nomine, quia flammis omnia inundat? si morbis aliena affingas nomina, quis probet? facis, cum contagioni, fascinationis nomen imponis. Quid est fascinatio? *fascinationem*, definit Tostatus (*q.15.*) *cum alicuius quempiam videns, ad eum non coniunctus corporaliter, nec in eum quid-* E *piam agens, eum lædit.* Nonne in fascinationis nomine omnes includunt pro instrumento vel efficiente ipsam visionem, & præterea requirunt animi malignitatem? vt proprie dicta *fascinatio*, vere non sit aliud, quam (vt definit Valesius) *passio oculis illata & concepta, profecta ex quadam affectione animi maligna eius qui intuetur.* (certe hoc Aristoteles, Plutarchus, Heliodorus, Plinius, confirmant) at hæc desunt in physica hac contagione; sed ea ad humores omnem agendi refert efficacitatem. differunt ergo physica & vulgata, cumque vulgata proprie sit fascinatio, vtpote cui primo nomen inditum; & physica dumtaxat tralatitie, per quandam analogiam, late sumpto nomine, sic appelletur; consequens est improprie hanc dici fascinationem: atque omne contagium ore, halitu, naribus, affricationem membrorum illatum eodem iure dici posse fascinationem physicam. Repugnat notio nominis. Nam *fascinatio*, non deducitur (vt quidam opinati) à *fando*, quod incantationibus inducatur; sed origine Græcanicum est, quia *fascino*, formatur à *βασκαίνω*, mutatis duabus litteris. *βασκαίνειν*, significat inuidere, quod, Cicerone teste, vsurpabāt pro nimium videre. quoniam qui inuident alicui, ab inuidiosi fœlicitate nequeunt oculos auertere. *βασκανία*, proprie est inuidentia. Deut. cap. 28. vers. 56. vbi nos habemus, *inuidebit fratri* suo, *Græce est βασκανεῖ*, quod Diuus August. *l. locutio. Hebraicar.* transfert. *fascinabit.* Chaldæus autem, *habebit oculum nequam*: Nec ignotum illud patrisfamilias. *an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Matth. 20. quod de inuida mercedis alienæ contemplatione dictum. E. Et quia liuor in oculis maxime se prodit etiam Horatio teste, *Non isthic obliquo oculo mea commoda quisquā Limat, non odio obscuro, morsuque venenat.* ideo fortassis Eccl. 31. v. 25. pronunciatum, *nihil oculo nequius creatum*: hoc est inuidentius. nisi malis eo referre, quod oculus

culus peccati & concupiscentiæ fenestra esse soleat, malorumque animi affectuum index seu leno potius illecebrosissimus. Nihil enim hoc ad probādam fascinationem facit, vt nec alia SS. loca, vel quorundam Patrum auctoritates. Nam fascinationé latissime sumpsere, pro quauis graui deceptione, vt etiam Magica præstigia comprehēdat, de quibus mox dicam. Sic accipio, *malum oculum*, in epist. Dauidis Imp. Abissinorum ad Manuelem Regem Lusitaniæ apud Fran. Aluarez histor. Æthiopiæ. cap. 135. Sic ait Sapiens, *Sap. 4. v. 12. fascinatio nugacitatis obscurat bona*. Græce est, βασκανία γὰρ φαυλότητος, id est fascinum vile, nugax, & nihili; phrasi Hebræa. Sic enim significat, à vilissimis, & minimi precii quisquiliis terrenis, maxime à nugatoria & adulatoria laudatione, ita nos præstringi, & ludificari, vt ad vera bona prorsus cæcutiam⁹ vt bona pro malis, mala pro bonis habeamus; terrena cœlestibus, sempiternis interitura præferamus, fascinationis vero nomen vsurpat, quia vulgus Iudæorum falsam illam fascinationem credebat contingere, adeo vt huiusmodi fascinatorem oculum Saræ impii recutiti tribuere non vereantur; quod Abulens. *in 21. c. Gen.* refellit. D. Bona. comment. in v. illum 12. vidit alludi ad fascinationem & ideo dicit, secundum q, homines maligni dicuntur laudando pueros fascinare, satis indicans quanti illa faceret. Sensum quem diximus, in notis suis Pet. Nannius Alemarius ex parte amplectitur. Adspectu etiam ad illam opinionem, Metaphorice D. Paulus locutus, *ad Gal. 3. v. 1.* cum scribit; *Quis vos fascinauit, non obedire veritati:* hoc est quis vestram salutem & veram fidem vobis inuidens, adeo dementauit, vt ad lucem clarissimam caligetis; & tam subito leuiterque ab ea

A fide defeceritis, quæ tam manifeste vobis à me tradita fuit; ac si penicillo prædicationis ante vniuscuiusque vestrum oculos CHRISTVS pro vobis crucifixus foret? Vera hæc S.S. locorum sententia, Diui Hieronym. non obscure sententiam suam prodidit, habere se pro fabula illud vulgi. *Digne* (ait) *Paulo qui etsi imperitus est sermone, non tamē & scientia, debemus exponere: non quod*
B *scierit esse fascinum, qui vulgo putatur nocere, sed vsus sermone sit trito, & vt in cæteris, ita in hoc quoque loco verbum quotidianæ sermocinationis assumpserit. Dicitur fascinus proprie infantibus nocere, & ætati paruulæ, & his qui nec dū firmo vestigio figāt gradum. Hoc vtrum verum necne sit, Deus viderit: quia potest fieri vt & dæmones huic peccato ser-*
C *uiant, & quoscumque in Dei opere vel cœpisse, vel profecisse cognouerint, eos à bonis operibus auertant. Nunc illud in causa est, quod ex opinione vulgi sumptum putamus exemplum, vt quo modo tenera ætas noceri dicitur fascino: sic etiam Galatæ in Christi fide nuper nati, &c.* Adeo certum Hieron. naturaliter id non cōtingere; vt, si fiat, opera dæmonis fieri cēsuerit. Eadē mens Chrysost. *in idem c. 3.* scribentis, monet enim ne, quando audimus inuidiam seu oculum malum, existimemus, quod oculorum coniectus intuentes lædere soleat; μὴ τοῦτο νομίσῃς, ὅτι ἡ ὀφθαλμῶν βολὴ τοὺς ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν. & reddit rationem quia ipsum oculi membrum malum esse nequit; verum hoc pacto liuorem animi à Christo notari. Nam oculorum est simpliciter tantum videre; cæterum perperam videre, est animi intus deprauati. Addit non tamen hæc
E dici, quasi liuor per se alteri nocere possit: sed ostendat eos qui ista docebant, per inuidiam ad hoc venisse: τοῦτο δὲ λέγει οὐχ' ὡς τοῦ φθόνου καθ' ἑαυτὸν ἰσχὺν

Matth. 6. & 20.

ιχνεῖ©, ἀλλ' ὡς ἄν. vides omnem vulgatæ opinioni aditum obstruxisse, remouet oculi organum, remouet visionem, remouet ipsam inuidentiam. Idem diserte vulgarem illam de vetulis fascinantibus opinionem reprehendit, *homil.* 8. *ad Coloss.* B. Anselmus add. c. 3. exponit quidem, *fascinauit, liuido læsit intuitu*: &, *respectu inuidiæ vos tenellos læsit, dolensq; de promotu vestræ perfectionis ac fidei solo liuore nocuit: sicut aliquis qui solo respectu dicitur res alterius posse diminuere: & ita vos liuenti suo aspectu tabefecit, vt non credatis veritati meæ prædicationis, sed falsitati sui dogmatis:* verum subdit aliam interpretationem, nempe: *Vel sicut incantatores fascinant & deludunt homines, vt credant verum esse, quod falsum est: ita nescio quis fascino suæ deceptionis ita vos incantauit ac verbis suis immutauit, vt &c.* vides de vulgari loqui per, *dicitur:* de magica absolute, sicut & D. Hiero. locutus est, quem imitatur. vt & Primasius ipsismet D. Hiero. verbis compẽdio acceptis vtens, quemadmodum Theophi. Chrysostom. Sedulius totum illud prætermittit, contentus interpretari, *fascinauit*, hoc est, *inuidit*. Caietanus retulit ad magicas sensuum ludificationes, Catarinus ad physicam quam dixi fascinationem, non ad vulgarem. Sed verior, commodior saltem, explicatio Caietani, quam Adamus Sasbaut, siue Leonard. Hassel. secutus fuit. Nam quæ Sasbauto ascripta post mortem commentaria in epist. Pauli & Esaiam, sunt selecta & in ordinem digesta ex lectionibus prædicti Leon. Hasselii, vt norunt, qui cõtulere, & huius illum auditorem fuisse meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionem solis Ethnicis adscribere, & liuori seu odio, *fascini*, nomen tribuere: & quia pulchris periculũ imminere putabant, ideo remedio, *velamen capitis*, virginibus commendat, quoniã eo aspectus arcebatur. Sic scribit li. de virg. velan. cap. 15. *Sed enim vera & tota & pura virginitas, nihil magis timet, quam semetipsa: etiam fœminarum oculos pati non vult, alios ipsa oculos habet confugit ad velamen capitis, quasi ad galeã, quasi ad clypæum, qui bonum suum protegat aduersus ictus tentationum, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspiciones, & susurros, & æmulationem, ipsum quoque liuorem. Nam est aliquid etiam, apud Ethnicos metuendum*, quod fascinum, *vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euentum. Hoc nos interdum* * *diabolo interpretamur, ipsius est enim boni odium. Interdum Deo deputamus, illius est enim superbiæ iudicium, extollentis humiles & deprimentis elatos. Timebit itaque virgo sanctior vel in nomine fascini, hinc aduersarium, inde Deum, illius liuidum ingenium, huius censorium lumen, &c.* En tibi agnoscit rem, causam reddit aliam quam vulgo putabatur: effici hęc dęmone faciente, Deo permittente, nihil verius. Hæc ergo Patrum Ortodoxorum sententia: nec fauẽt illi, vel Henrico Corn. Agrippæ physicam fascinationem impugnanti: quem refellit Six. Senens. *l.* 6. *bibliothe. annot.* 267. vel Cinglianis hæreticis, nimiũ vulgari illi tribuentibus, Caluino, *in Exod. c.* 22. Aretio, *problem. de fascin.* & Lamb. Danæo, *ca.* 2. *de sortiar.* qui auctoritate quorumdam Patrum calumniose abutuntur.

* for. de diab.

Tertia concl. *quædam & frequentior fascinatio pendet à dæmonis maleficio, qui strigi vel sortiario ex pacto nocere volenti cooperatur. Quæ definiri potest, fascinum est perniciosa qualitas dæmonum arte illata, ob tacitum vel expressũ hominis cum dæmone pactũ.*] Hæc probatur autoritate D. Hieron. & aliorum

Patrum iam citatorum D. Thom. Abulens. Ferrat. Xuares. & cæterorum Theologorum laudatorum, probatur experientia quotidiana & confessionibus sortiariorum. Ad hanc opinor referenda plurima quæ variis scriptoribus visa ad alias species referenda. nam solent pacisci nefarii isti homines, vt quos liuide vel iracunde aspexerint, iis dæmon perniciem inferat, ignari postea putant hæc ipsa visione perpessos; quorum ex numero bonus poëta Hierony. Vida, *Bombycum. l.* 2. narrat, quod suo tempore accideret;

Quandoquidem memini Tusci alta in rupe Viterbi
Ipse senem vidisse ferum, cui dira vigebant
Ora, grauesque oculi suffecti sanguine circum,
Fronsque obscæna situ, hirtusq; in vertice cani.
Ille truci (scelus) obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenues animas, paruasq; volantes:
Quinetiam si quando hortos ingressus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe senectam,
Floribus & passim per agros incanuit arbor;
Ille hortis stragem dedit, arboribusque ruinam:
Spemque anni agricolæ mæsti fleuere caducam.
Nam quocumque aciem horribilem intendisset, ibi omnes
Cernere erat subito afflatos languescere flores.

Quis enim credat vno humore naturaliter tam diuersæ speciei res solo afflatu interemptas? Sed immiscebat Danus ille cuncta interturbans. Talis etiam fuit Telchinum fascinatio, à quibus

A inuidi & fascinatores, vulgo *Telchines*, dicti B. Gregrio Nazianzeno & Synesio. Gregorio vero Palamæ, *tabes Telchinodica*, idem quod tales vultu fascinante & insidiose blando illata, ferunt (fabulæ) Telchinas fratres nouem ex Actæonis canibus in homines versos in Rhodo insula, Rheæ comites, & in varias species se conuertere solitos; nunc hominum pedibus manibusque truncorum, B nunc piscium, nunc anguium, nunc dæmonum; insignes plane veneficos & præstigiatores crediderim, & inuidos (vt ait Hesych.) fascinatores: vel potius veros cacodæmones admodum maneficos, ὀυκ ἐπὶ καλῷ θέλγοντας; pessimo fine homines hos præditos vellent demulcentes, vt scribit Eustathius, *in XIII. Iliad.* inuidos dæmones fuisse indicat D. Nazian. & post illum Tzetza, C atque ideo etiam dicti, παλαμναῖοι. quasi manuum opere exitiosi. Tales etiam Tybios fuisse Ponticos de quibus Plutarchus superius meminit, *& Plinius lib. 7. capit. 2. his verbis. In Aphrica esse familias quasdam effascinantes Isogonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse eiusdem generis in Triballis & Illyriis adiicit Isogonus, qui visu quoque fascinent interi*D*mantque quos diutius intueantur iratis præsertim oculis. Quod eorum malum facilius sentire puberes.* Confirmat Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, vt & Beat. Isidorus Iunior in Originibus.

vide Act. τιλχῖνε

Fieri autem hæc pacti cum dæmonibus initi vi satis ostendit, quod fascinatorum huiusmodi notas esse volunt; si E in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ sint pupillæ; aut in altero effigies equi aut canis: quæ nihil dubito esse stigmata, quibus mancipium Satanas suum insigniuit. Nostris enim tem-

poribus deprehensæ, quibus in oculis erat nota catellini vel bosfonii pedis: & quod de gemina pupilla dicit, ita capio, vt videri geminam credamus non esse.

Obiiciunt ab Aristotele, Plinio & aliis rutam, gagaten, hyenæ pellem & alia remedia naturalia præscribi: morbũ igitur esse naturalem. Respondeo hoc argumento probari dantaxat, impropriam illam fascinationem physicam: deinde etiam hæc valere contra dispositiones corporis quibus dæmon abutitur, & sic indirecte refragari ipsi dæmonis actioni.

Vulgo receptũ vt magicæ præstigiæ omnes per Metaphoram fascinationes vocentur: quo sensu Iaquerius librum edidit, quem vocat, *flagellum fascinariorum*: & eodem sensu dicuntur Iudices à strigibus fascinari. qua de re sic scribũt inquisitores Germani. *Sunt & tales malefica, quæ iudices solo aspectu & oculorum intuitu maleficare sciunt, quod eis nullam molestiam inferre queant.* Mallei fol. 340. Item: *Experientia nos docente nouimus, quod iudex aut alii assessores, ita alienati in eorum cordibus fuerint, quod omnem, si quam habuerant indignationem amiserunt: nec ipsas molestare quoquo modo præsumebant, sed libere abire permiserunt. Qui scit & vidit expertus est, & verum dat testimonium, & vtinam talia procurare non possent.* Sic illi fol. 55. Arbitror Deum non permittere in iudices fideles, & rite, ac iuste procedentes; sed duntaxat iudices impios, aut modicæ fidei, aut curiosos, &c.

Restat videre vnde vulgaris illa fascini nata sit opinio, de oculo visione, vel ore laudando fascinante. Placet Franc. Valesii coniectura fortassis inde, quod pueri, qui solito crassiores, nitidiores, pulchrioresque sunt, à fœminis virisque occurrentibus solent attentius aspici, laudari, palpari, motitari, in vlnas & palmas accipi. Verissimum vero est dictum illud Hippocratis, *habitum qui ad summum bonitatis attigit, esse periculosum*: & illud Cornelii Celsi; *Qui nitidiores solito sunt, suspecta sua bona habere debent.* Cum ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cum visi sunt optime valere, sæpe ex inopinato in magnum aliquod vitę discrimen incidunt; vulgus non intelligit causam tam repentinæ mutationis; &, quia hanc non intelligit, suspiciosum in malum, culpam in adspicientium atque laudantium oculos & verba coniicit: quos cum quotidie pueruli pulchelli & obesuli plurimos habeant; facile anus aliqua rugosa & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cum sit tetrum, morosum, & odiosum, ei potius adscribitur noxa, quam cæteris. Hanc vulgi opinionem paulatim (quæ mortalium curiosa leuitas est) etiam doctiores nonnulli superstitiosi, vel ingenii quiduis defendendo ostentandi auidi sunt secuti. tandem ab infantulis ad agnos itum in quibus causa non admodum dissimilis. denique proserpens per audaciam ignorantia, ad equos, segetes, & alia fabulam produxit.

SECTIO II.

De maleficiis venenariis.

SEcundo se loco nobis offert, *Veneficium*, proprie dictũ VVierus nullũ agnoscit huiusmodi, quia putat nisi vero ac naturali veneno sagas nocere non posse: nec ab eo longe abit Lerchemerus Lutheranus. Sed huic magistrum eius, Lutherum, illi, Venerandum (vt solet vocare) præceptorem suũ; Agrippã, perfidos perfidis, possem obiicere, si

qua

qua tenebrionum istorum auctoritas foret. Sane Lutherus nimis magnificat hac in re dæmonis potestatem dicit eũ in toto mundo regnare *a*, & mox regnum istud quale sit, explicat his verbis; *Summus autem nos omnes corporibus & rebus subiecti Diabolo, & hospites sumus in mundo, cuius ipse Princeps & Deus est. Ideo panis quem edimus, potus quem bibimus, vestes quibus vtimur, immo aër, & totum quo viuimus in carne, sub ipsius imperio est.*] Hæc ille blasphemus Ergo iam Princeps & Deus dæmon illi, qui certe mundi pars fuit? nos Deum vnum cognoscimus dæmonum iudicem Principemque mundi vt conditorem ac rectorem, sic Dominum Deumq;. Ergo corpus & res omnes Lutheri Diabolo subiectæ? nos didicimus, nec in res Iobi, nec in corpus quicquam iuris dæmonem habuisse, nisi disertis à Deo, pro illa vice, verbis concessum. Ergo Lutheranis aër, & omnia quibus viuunt sub Diaboli imperio sunt? nos fatemur Domini esse oues & boues, volatilia cœli syluarũ feras, & cete, & pisces, & quicquid creauit: nec horum quicquam ad dæmonem pertinere. Mea sunt omnia, dixit Dominus: excipit Lutherus, quæ in mundo sunt omnia, & ea adiudicat Diabolo. Credidit Satanæ Omotrapezæ suo dicenti Luc. 4. ver. 6. *Quia mihi tradita sunt: & cui volo do illa.* Sed mētiebatur: non pleno iure illi tradita, quæ accepit, precario & definita potestate accepit. B. Paulus vocat *rectores mundi*, sed explicat D. August. *Ne forte, cum dixisset mundi, intelligeres dæmones esse rectores cœli & terræ*, mundi *dixit* tenebrarum harum, mundi, *dixit, amatorũ mundi*. mundi *dixit*, *impiorum & iniquorum*. mundi *dixit*, *de quo in Euangelio dixit*: Mundus eum non cognouit.] *tracta. in Psalm 14.* Scio B. Ioanni dici *mundi principem Ioan. 12. v. 31. & 14. v. 30.* & à B. Paulo *principem & rectorem mundi Ephes. 6. v. 12.* & ab eodem *2. Corinth. 4 v. 4. Deum sæculi huius*. sed imperite Lutherus *mundum* & *sæculum* accepit de rebus quæ in mundo existunt omnibus, quod de solis malis hominibus per metonymiam dictum, qui cum mundo seruiant & sæculo, mundi & sæculi nomine nominantur: & quia seruos se mancipia diabolo dedicant, ipse princeps eorum & rector: & quia eũ colunt; sic Deus eorum dicitur, sicuti & lurconum Deus est venter *Philip. 3. ve. 19.* hanc lectionem & interpretationem amplectuntur Cyrillus & Ambrosius, *in D. Pauli epist.* & D. Aug. *lib. 22. cont. Faustum c. 2. & 9.* & eam non improbant alii quidam patres: communior tamen ea dispunctio est, vt dicatur, *In quibus Deus, huius sæculi excæcauit mentes*: & sic Diabolus non vocatur Deus, sed qui est vnus & verus Deus *sic malunt Irenæus lib. 3. cont. hær. cap. 7 & libr. 4. c. 48. Tertullianus libro quinto. cont. Marcionem D. Chrys. Theophylac. Oecumen, & Primas, in d. cap. 4.* Nullus vero Patrum sic Diabolum rerum ceterarum corporearum vel *Principem* vel *Deum* vocauit, sicut dixit Lutherus: qui satis aperte in Marcionis & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lambertus Danæus Caluinianus *b* satis consideranter locutus: cum dicit diabolum quicquid in his terris natura est corruptibile, corrumpere posse, nisi à Deo conseruetur, dicere debuit, si Deus illi permittat, Nam si Deus conseruationem subtrahat, ipsum illud per se corrumpatur, non per dæmonem. Sed his omissis.

a Commẽ. in epist. ad Galat. ca. 3 in Germanico vt citat. Gedelmannus.

b ca. 3. de sortia.

Sic Concl. *permittente Deo, maleficiis suis sagæ complures mortales morbis grauissimis vel morte afficiunt.*

Probatur hæc sententia primum auctoritate D. Augu. *l. 10. de ciu. Dei*, quod

habes

habes c. nec mirum §. magi 26. qu. 5. & *serm. 207. de temp. & lib. de diuinat. dæm. c. 6. & Concil. Constantinopol. in Trullo can. 61.* & Tertulliani *in apologetico*, & *libr. de carnis resurrect.* vbi ait, *calicem non dico venenarium in quem mors aliqua ructaret, sed fictricis*) hoc est sagæ deuouentis) *vel archigalli, vel gladiatoris, aut carnificis Spiritu infectum*, & Arnobii *lib. 1. contra gent.*

2. Probatur iure Pontificio, *d. c. nec mirũ. & const. Inno. VIII. Alex. VI. Hadr. VI. Leo X. de malef. & incant. in 7. decretal.*

3. Ex iure ciuili. *l. multi C. de malef. & Mathem. l. eorum C. eo. t. §. item lex Cornelia. Inst. de publ. iud. Leonis Imp. Nou. 65. Carolina constitutione.* deniq; *leges & praxis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ & German. hoc confirmant.*

4. Historiis omnium gentium, paucas tangam. Notum illud Romani Argyropoli Imp. ex Zonara to. 3. Narrat. Villamontius scelerum omnium scelestissimum quiddam: Venetiis maleficũ fuisse, qui damnatorum in Triremibus animas emebat, promittens liberationem à tetra illa seruitute pœnæ, & numerans decem aureos pro illorum anima, quam chirographo proprio sanguine notato vendebant, addicebantq; dæmoni & malefico, mox ne tractare possent certo contactos veneno subito necabat. Addit se interfuisse supplicio, quod de isto sumebatur. [*lib. 1. c. Itinerarii c. 33.*] quis vnquam talia vel fando audiuit? narrat præterea An. Theuetus *e*, in Africæ oppido Guzola, Elzanam quendam spacio duorum annorũ malis artibus plusquam octingẽtos homines interfecisse, Narrat. Spreng. *in Mall. p. 2.* duas in Episcopatibus, Basileensi & Argentinensi, concrematas obstetrices, quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem editos, necauissent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Domitiani tempore fuisse nonnullos, qui acubus oblitis veneno, quos collibitum esset pungebant, & læsorum multi sine doloris sensu moriebantur. quod & Commodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphilin. *in Domitiano, & in Cõmodo.* Scribit Ioan. Nider. *Formicarii libr. 5.* in territorio Bernensi quosdam maleficos vtriusq; sexus suos proprios infantes occisos deuorasse: idemque factum ab aliis in ditione Lausaniensi. Et I. C. quidam Francofurtensis. *d Præterito anno* (inquit) *Comes quidam superioris Germaniæ octo veneficas, quæ CXL. interfecerant infantes. Vulcano tradidit Anno LIII. captæ sunt Berlinæ duæ fœminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ sunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipsum dissectum coxerunt. Factum est diuinitus, vt mater quærens infantem, interueniret, ibiq; ollam & imposita amissi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus & in tortura examinatis, dixerunt: si processit coctio, tunc futura fuisset ingẽs glacies, ita vt omnes fruges perderentur.*] Scribit Cardanus *e*, circa annum Domini 1536. *Salassiæ circiter quadraginta viros ac fœminas coniurasse, inter quos carnifex erat, vt cum pestis antea sæuisset, tunc vero iam mitesceret, vnguentum conficerent, quo tangentes portarũ coronidas, inficerentur: puluerem quoque confecisse, quem super veste clam spargerent. Latuit aliquamdiu hæc res, sublatiq; multi. Sed cum cuiusdam, nomine Neri, fratrem atq; vnicum filium sustulissent: vixq; alii quam domini domuum, aut filii perirent: simulq; animaduertissent androgynam se in domos insinuantem, atque eos maxime perire, quorum domus ingrederetur: deprehensa coniu-*

e l. 7 Cosmog. c. 13.

d Godelẽ. l. 1. de Lamiis. c. 7.

e lib. 15. de varieta. rerum c. 80

ratione omnes exquisitissimis tormentis necati sunt: fassi etiam decreuisse in pompa celebri Diui cuiusdam, subsellijs perunctis vniuersos ciues occidere, paratasq; ad hunc vsum supra viginti ollas. Tentarunt & idem alij Geneuæ post, dederuntque pœnas.]

a q.3.&5. Grillandus *a* docet hæc contingere vel introsumptione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum quæ per intus sumptionem fiunt agnoscit duos modos, nempe vnum per cibum aut potum, quando venena (vt plurimum) in puluerem trita iis immiscent: alterum agnoscit, qui fit per inunctionem, *quando maleficiandum* (inquit *b*) *siue masculus sit, siue fœmina, dormientem, suis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine, siue alijs similibus vnctionibus plura & diuersa venena continentibus inungunt, quandoque fœmora, quandoq; autem ventrem aut caput, guttur, pectus, costas, seu aliam partem corporis personæ maleficiandæ: qua sic dormiens nihil sentit, & est tanta vis & potentia illius vnctionis. quod paulatim durante calore ipsius dormientis, ingreditur intus carnes: & vadit ad penetralia cordis viscerum maleficiati. vnde paulo post causantur ingentes dolores in corpore eius, cum primum scilicet maleficium vel factura (vt dicunt) tangit intestina maleficiati. illinc succedunt maximi vlulatus, & lamentationes tam crebræ.*] huc referenda strigatio, quando puerulorum exsugunt sanguinem, venis vngue aut acu, aut aliter ope dæmonis apertis, quod constare scribit Spinæus, *quæst. 8. de strig.* ex paruis citatricibus relictis & interdum, post cattorum apparentium fugam, guttis sanguineis prope pueros eiulantes remanentibus. Addi debet tertius modus per inhalationem, omnium, enim pessimum est veneficium istud; nec enim humoris vel crassioris

b d q 3. n. 19.

materiæ vehiculo indiget, quibus, facilius occurritur: sed ipsum tenuitate sua, ore attractum citro ad cor se penetrat. Hæc causa cur Agyrta ille insignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio suo antagonista, de theriacæ contendens efficacia, vicerit. alter venenum illi liquidum, quod poterat efficacissimum, infuderat: cui sumptione antidoti mox obuiauit. Ipse contra alterius hiare iussi pixidulam ori apposuit, in qua buffo inerat viuus: tum semiclausa & sæpicule semiaperta velociter pixidula, ingessit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Christiano populo dignus est ludus, & bene institutæ respub. quæ certamina huiusmodi permittunt. Ipsi etiam malefici interdum afflando vel inficiũt necant. Narrant quidã dubiæ fidei scriptores apud perfidã Balæũ, toxicati funalis fumo Clementem VII. de medio sublatum, Narrat Sprengerus *c*, mulierem quandam inter Breisacum & Friburgum, cum vicina litigasse, mox cum noctu antè ostium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo fœminæ alterius ex opposito habitantis, in faciem ei insufflasse, vnde & subito lepram contraxerit. In diœcesi eadem & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à lictore strui lignorum præparatæ imponeretur, ei dixisse, *En tibi à me mercedem*, simul in vultum eius insufflasse: & ecce, miser operitur totus horrenda lepra, quæ paucorum dierum spacio eum pluribus adiunxit. c Mallei p. 2. q. 1. c. 11.

Hæc veneficia, inhalatoria, non satis à nonnullis intellecta video: Bodinus vim refert ad ipsius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta potest esse hominis cum homine antipathia, vt docui Sect. præcedente. nisi forte ex alimento, vt de puella Aristotelis, Napelo nu-

trita, legimus: sed tūc nō cui vellet malefica duntaxat noceret, verum cunctis mortalibus noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore gestato. hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit responderi non posse, nempe quia venenum hoc prius noceret ipsi malefico quam alteri. Nodum vides (Lector) insolubilem. Sed ride, quod vides. quid si dicat Danæus, maleficum prius se antidotis contrariis præmunisse? concidat nimirum stramineus ille ventosi hominis Achilles. sic ille ipse, Bodino non ignotus, faciebat Italus Parisiis, tam carus Catharinæ Mediceæ, qui chirothecis, globulis, vel pulueribus suauefragrantibus alios solo necabat odore, illæsus ipse, & hoc pacto à se interfectam Nauarræ Reginam Albretham, veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: si quidquam de Caluinismi fulcro credendum Caluinianis historicis, *Franc. a Memoriis Gallice conscriptis tom. 3. & Richardo Dinotho libr. 5. belli Francici.* Vera causa est, hæc ex pacto fieri per dæmonem vt plurimum, afflante incassum Mago, & putante hęc halitu fieri suo. Est quidem venenorum quorundam mira efficacia, quæ possint subitam lepram inducere, vel lethum: & posset dæmon quæ nouit antidota, suis præscribere, & illi innoxii possent in alios pestem transfundere, sed id raro contingere putandum.

d d. q. 3. n. 26.

Hæc interius sumpta, Grillandus *d* scribit fieri per cōpositiones & mixturas multiformium venenorum, quædā ex herbarum foliis, festucis aut radicibus, animalibus, piscibus, aut reptilibus venenosis, lapidibus, & metallis, mixtura, quam vtilius ignorari, & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo & vnguina, reduci.

Alia dicit Grilland. esse extrinseca, vt sunt in primis quæ solis verbis fiunt *e*, in quibus iam docui ex pacto, ad signum constitutū, omnia fieri à dæmone. vt sunt etiam, quando latenter (vt idem ait *f*) *sortilegia sub certa quapiam forma composita, clamydi assuunt, vel in lecto abscondunt ipsius maleficiādi, seu in aliquo loco subterraneo fouea facta, aut sub limine ostii, super quo destruendus sit transiturus.*] Quosdam autem addit capere residua eorum quos volunt inficere, alios exhumare mortuos, & vti eorum vel vestitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel ossibus: alios à suspendiosis mutuari nonnulla. Quod nec veterib. ignotum fuisse reperio. Sic enim de Canidia Horatius: canit ab ea infossum & terra obruptum, post multas lancinationes, insignibus raptis, ingenuum puerum, vt posset.

e Grill. qu. 3. n. 27.
f q. 5. nu 7.

Longo die bis, terue mutatæ dapis
In emori spectaculo,
Cum promineret ore, quantum exstant aqua
Suspensa mento corpora, (en infanticidium)
Exerta vti medulla, & aridum iecur
Amoris esset poculum, (en maleficium philtricum)
Interminato cum semel fixæ cibo
Intabuissent pupulæ

Et alibi de eadem *g*, quod ad maleficium hostile spectat, dicit, amaro vtens sarcasmo; g od. 17.

O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulchris pauperum prudens anus
Nouem diales dissipare pulueres,

Hunc ergo diem ex tribus ternariis obseruabant: vt & illi qui terna tribus coloribus distincta licia. Sed apertissime quod dixit Lucanus adstruit *h* imprimis enim illam in nudis bustis habitantem depingit, & habitantem tumulos expulsis vmbris; tum addit, primum de nece hominum, deinde & de instru-

de instrumentis magicis, quæ dixi: A

Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes
Infodit busto. fatis debentibus annos,
Mors inuita subit. peruersa funera pompa
Retulit à tumulis: fugere cadauera lethum,
Fumantes iuuenum cineres ardentiaque ossa
B *E medijs rapit illa rogis, ipsamque parentes,*
Quam tenuere facem, nigroq; volantia fumo
Feralis fragmenta tori, vesteque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.

(hæc è rogis mos rapere, addit mox quæ de sepulchris sumat) C

Ast vbi seruantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durescunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes auide desæuit in artus,
Inmergitq; manus oculis, gaudetq; gelatos,
Effodisse orbes, & siccæ pallida rodit
D *Excrementa manus: laqueum, nodosq; recentes* (sic corrigo)
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,]
Abrasitque cruces, percussaque viscera nimbis
Vulsit, & incoctas, admisso sole, medullas:
Insertum manibus chalybem, nigramque per artus
E *Stillantis tabis saniem, virusque coactum*
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit

(hæc de suspendiosis, sequitur de inhumatis)

Et quodcumq; iacet, nuda tellure cadauer,
Ante feras volucresq; sedet, nec carpere membra
Vult ferro manibusque suis, morsusque luporum
Expectat siccis raptura è faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant, quæ sic feris erepta, quam quæ ipsemet maleficæ desecuissent. sed pergit deinde, quo pacto & viuos iugularit, & eorum abusa sanguine, & extis.)

Nec cessant à cæde manus, si sanguine viuo
Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto:
Nec refugit cædes, viuum si sacra cruorem,
Extaque funereæ poscunt trepidantia mensæ;

(Addit etiam de prole exsecta seu abortiuo huiusmodi)

Vulnere si ventris: non qua natura vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, si opus habeat adolescentis, vel viri violenter necati anima, quam euocet, ipsam indiscriminatim, quos velit necare:)

Et quoties sæuis opus est ac fortibus vmbris,
Ipsa facit Manes hominum mors omnis in vsu est.
Illa genæ florẽ primæuo corpore vulsit,
Illa comam læua morienti abscidit ephœbo.

(Nec parricidii expertem putes, non magis quam nostras striges: voluptas præcipua illi, sæuire in proximos.

Sæpe etiam caris, cognato in funere, dira
Thessalis incubuit membris: atq; oscula figens,

Truncauitq; caput, comprensaq; dentibus ora
Laxauit, siccoque hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura
Arcanumque nefas Stigias mandauit ad vmbras.

Vides diligentissimum poëtam, nihil conatum prętermittere, qui mos illi. L. Apuleius, *Milesi. libr. 2.* in eandem mentem: *Nam nec mortuorum quidem sepulcra tuta dicuntur* (à lamiis) *sed & bustis rogis reliquiæ quædam, & cadauerum præsegmina, ad exitiabiles viuentium fortunas petuntur: & cantatrices anũ, in ipso momẽto choragii funebris, perpeti celeritate, alienã sepulturã anteuortunt. His meis, addit alius, immo vero istic, nec viuentibus vllis parcitur, & nescio quis, simile passus, ore vndique omnifariam deformato truncatus est.*] En de malefico hostili, quod de iisdem Thessalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuisse videtur admodum probabile. Mox igitur ita scribit. *Infit Telephron: Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olympicum, cum hæc etiam loca prouinciæ famigerabilis adire cuperem, peragrata tota Thessalia, fuscis auibus Laryssam accessi: ac dum singula pererrans, tenuato admodum viatico, paupertati meæ fomenta conquiro: conspicor medio foro procerum quendam senem. insistebat lapidem, claraq; voce prædicabat. Si qui mortuum seruare vellet, de precio liceretur, & ad quempiam prætereuntium, Quid hoc, inquã, comperior hiccine mortui solent aufugere? Tace, respondit ille. nam oppido puer, & satis peregrinus es, meritoque ignoras, Thessaliæ te consistere, vbi sagæ mulieres ora mortuorum passim demorsicant, eaque sunt illis artis magicæ supplementa. Contra ego, & quæ tu, inquam, dic sodes, custodela ista feralis? Imprimum, respondet ille, perpetem noctem eximie vigilandum est, exertis, & inconuersis oculis semper in cadauer intentis, nec acies vsquã deuertenda, Immo nec obliquanda quidem. Quippe eum deterrimæ versipelles, in quoduis animal ore conuerso, latenter obrepant, vt ipsos etiã oculis solis & iustitiæ facile frustrẽtur. Nam & aues, & rursum canes, & mures, imo vero etiam muscas induunt.* (En primum maleficium, ficta Metamoroph. & sic clancularius ingressus) *Tunc diris cantaminibus somno custodes, obruunt,* (en secundum de maleficio somnifico, quod in hunc locum reseruaram) *nec quisquam definire potest, quantas latebras nequissimæ mulieres, pro libidine sua comminiscuntur, si qui* (custodum) *non integrum corpus mane restituerit: quicquid inde decerptum diminutumq; fuerit, id omne de facie sua defectum sarcire.*] Interponit postea narrationem prolixissimam, & abs re nostra, quare totam prætermitto. finis rei fuit iste, Telephron, mille denariis conductus, subit custodelam dum vigilat; en mustelam paruulam in eum fixo intendentem, fugat illam, sed somno consopitur. interea sagæ profectis eius naribus ac auribus vicariam in eo lanienam exercent, & ceram in modum prosectarum ei partium applicant examussim. Quo ille postridie per cadauer loquax audito *temptare aggressus, iniecta manu nasum prehendit, & manum nasus sequitur: aures pertractat, ambæ deruunt, sic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam redire non sustinuit, sed capillis hinc inde laterum deiectis aurium vulnera celauit, nasi vero dedecus linteolo pressim agglutinato decenter obtexit.*] Hunc faciunt illa Fabii Declamat. 14. *Facinus, quod dicitur inquietare superos, sidera diris agitare carminibus, tumulos, bustaq; scrutari, & amputatis cadaueribus ipsas in scelera armare manus* cada-

uerũ (explicui, cum de maleficio somnifero disquirerem. caue pro, *ipsas*, reponas *impias*. corrumpes, non castigabis. Gnostici hæretici, Zoroastis Magi disciplina imbuti, cuius & libros quosdam in lucem ediderunt *b*, humanas amabant *viscerationes*, vt vocat Iustinus seu *cœnas Thyesteas*, vt vocant Athenagoras & Theophilus, seu *sacramentum infanticidii & inde pabulum*, vt ait Tertullianus: infantem enim farre contectum certatim confodiebant, sanguinẽ lambebant, & membra singulis dispertiebantur, vt narrãt Minucius, Epiphanius, & Eusebius, quam calumniam Gentiles, in Christianos omnes mendacissime deuoluebant *c*.

b Porphyr. in vit. Plotini.
c vide Iustini. Apolo. ad Anton. Pium Athenagoram in Apolog. Theophilũ l. 3 ad Autolyc Orig. l. 6 & 7. Col. Cels. Tertullia. Apol. ca. 7. Minucium in Octauio Epiph. hæresi. 26. & Euseb. li 5. histor. Ecclef c. 1.

E. In applicatis tantum extrinsecus venenis, frequentissime dæmon ipse damnum infert, & verius videtur contingere in veneno, quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) si stapes inungatur, equitem ipsum necesse perire. Non credo id naturali vi veneni contingere. quia non credo veneni vllius actiuitatem esse, tantam, vt per tot inuolucra se diffundat. Nisi, quæ de Stygis aqua traduntur, credibilia, omne illam metallum penetrare, & sola contineri asinina vngula. Equidem aures mihi putarem asininas enatas, si crederem. Grillandus refert nonnulla *a*, fauentia Iuberti dicto, sed & in illis concursum diaboli ex pacto, non vim veneni, recognosco. Inter hæc extrinseca, sunt ollarum defossiones profundæ sub limine; quarum certe naturalis vis non attingit effectum. Aliam maleficii hostilis speciẽ, per arma malo imbuta carmine, reperio apud Meierum, his verbis, *Primum omnium Aurelianum conatum fuisse omnem regiam stirpem per scelus exstinguere, atque per artes Diabolicas & maleficia ad regni solium grassari. Tradidisse Ducem gladium, pugionem & annulum suum cuidam monacho apostatæ & socius eius, vt ea dicarentur diabolicis præstigiis, incantarenturq́ ad maleficia per illa perficienda monachum illũ in turre Mongeya, iuxta Ligniacum, super flumen matronam, per artes suas euocasse duos ad se cacodæmones, quibus gladium, anulum, & pugionem, vt illis operarentur tradidit. Ea instrumẽta à cacodæmonibus initiata, incantataq; & reddita monacho, atq; per eum Aurelianẽsi. Per ea instrumenta incantasse ac demẽtasse germanum suum Carolum Regem, adeo subtiliter, vt vix quisquam posset percipere. Primam incantationem factã apud Belloacum, quæ adeo erat virulenta, vt regi vngues atq; capilli deciderent. Alterum maleficium in Cænomanis, in quo tanta erat vis, vt nemo mortaliũ iudicare posset, an viueret Rex, nec ne. Iacebat enim absq; vllo sensu, & spiritu vitali, quantum cerni posset. At postquam ad se redire cœpit, obsecro (inquit) auferte hũc gladiũ, qui mihi corpus transfodit, idq; mihi facit germanus meus Aurel.*]

a d. q. 3. n. 30

Suspicor duo quædam ad hoc maleficium referenda quę olim in ciuili iure obseruaui: sed suspicor, & de priore vehementius: nempe de peculiari Arabum scelere, quod *Scopelismum* vocabant. Nam Arabes maleficiis deditos hodie scimus, & olim fuisse docet Seneca, cum Medæam ex Arabia petentem venena introducit. Et ingens ille terror qui σκοπέλοις positis agrorũ Dominis etiam validis & potentibus incutiebatur, vix aliunde nasci potuit. Quare suspicor causam, cur σκοπελίζειν deprehensi, aut conuicti, mortis supplicio adficerentur, fuisse; non quod sacrilegii quidquam in hoc crimine fuerit (quo tamen Iac. Menochio visum, *in opere de arbitrariis Iudic.*) Sed quod maleficii crimen subfuerit: alioquin solæ mortis minæ tã acriter punitæ nõ fuis-

ſent, quantumuis frequenti crimine, & armata manu periculum, Domini aduertiſſent. conſiderēt hoc Iuris ſtudioſi, cum legent *l. cum quædam D. extraordi. crimin.* cuius hæc ſunt verba, *In prouincia Arabiæ* σκοπελισμὸν *crimen appellant, cuius rei admiſſum tale est. plerique inimicorum ſolent prædium inimici* σκοπελίζειν *id est, lapides ponere, indicio futuros, ſi quis eum agrum coluiſſet, malo letho periturum eſſe inſidiis eorum qui ſcopulos poſuiſſent, quæ res tantum timorē habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat. crudelitatem timens eorū qui ſcopeliſmum fecerunt. hæc rem exſequi ſolent Præſides grauiter, vſq; ad pœnam capitis. quia & ipſa res mortē comminatur.* Sic Vlpianus. Pineda noſter copioſo in Iobum commentar. de hoc crimine interpretatur illud; *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum. capit. 5. v. 23.* Eum lege. mihi nondum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suſpicio mihi præterea eſt de maleficio, in crimine *ſacculariorum*, de quo Iureconſultus ait, hoc nomine dictos, *qui vetitas artes exercentes in ſacculos, partem ſubducunt, partem ſubtrahunt.* l. ſaccularii D. de extraordinar. crimin. Nam arbitror, non quoſuis ſacculi ſeu crumenæ exciſores vel ſubductores, βαλαντιοτόμους, ſed eos qui vetitarum (hoc eſt magicarum) artium ad id ſubſidio vtuntur ita nuncupari: quales illi ſunt, qui in luſu ab Hiſpanis dicuntur, *çarger el dado*. Nam ceteri crumenilegi ſimpliciter furibus ſunt annumerandi: ſicut & ille de quo Virgilius,

Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis.

Et ille Plautinus, qui ait,

... Propino magnum poculum: ille bibit,
Caput ponit, condormiſcit. ego ei ſubduco annulum.

Nec enim aſſentior Petro Gregorio hæc duo ad *ſaccularıam* referenti *li. 37. Syntagmatis Iuris c. 14. n. 7.* Licet etiam huc referre maleficium vetus Circi aurigariorum de quo D. Hier. in vita Hilarionis, *Auriga Gazenſis in curru percuſſus à dæmone totus obriguit: ita vt nec manum agitare nec ceruicem poſſet reflectere. Delatus ergo in lecto cum ſolam linguam moueret ad preces, audit: non prius poſſe ſanari, quam crederet in Ieſū, & ſe ſponderet arti priſtinæ renunciaturum. credidit, ſpopondit, ſanatus eſt.* Arnobius etiam lib. 1. inter cæteros Magiç effectus numerat, *in curriculis equos debilitare, incitare, tardare.*

SECTIO III.

De aborſu, difficili partu, lactis exſiccatione.

DE triplici hoc maleficio præter Grilland. *q. 6.* alii quoque ſunt teſtes. Sic enim ſcribit Ioan. Nider. lib. vlt. Fornicarii, *In oppido Boltingen, Lauſanenſis diocœſis, quidam dictus Staldelein, grandis maleficus, captus per præfatum Petrum iudicem loci fatebatur ſe in certa domo, vbi vir & vxor ſimul manebant, per ſua maleficia ſucceſsiue in vtero vxoris præfatæ ſeptem circiter infantes, ita vt ſemper abortum faceret, in fœmina annis multis necaſſe. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtoſis, quorum nullum viuum partum edidit in eiſdem annis.*] poſtea ex eiuſdem confeſsione inſtrumentum maleficii, quod fuerit, oſtendit his verbis, *ſubter limen oſtij domus ſe lacertam poſuiſſe dixit, & ſi amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus reſtituendam prædixit: cum autem ſerpens ille quæreretur ſub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortaſsis redactus erat, puluerem ſeu terram de ſub-*

ter positam asportabant, & in eodem anno vxori & omnibus iumentis domus fœcunditas restituta est.] Solo interdum afflatu abortum adferre ostendit Nicol. Remigius *li.2.c.7.*

De pariendi difficultate & quidem perpetua sic Apuleius b, *Eadem amatoris sui vxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis obsepto vtero, & repugnato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum misella illa onere, velut elephantum paritura, distēditur.*] Latino Græcus accedit scriptor Pausanias, cuius *in Bœoticis* ista habentur; *Pharmacidas Thebani à Iunone missas aiunt, vt parturienti Alcmenæ impedimento essent, sed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent, à Tiresiæ filia Historide, tali commento delusas. Ex eo nāque loco, vnde illæ facile audire possent, clamauit, peperisse iam Alcmenam: illas, ea voce deceptas, statim abisse. Alcmenam ilico puerum enixam.*]

b l. 1. de asi.

De tertio, præter Grilland. legi potest illo vetustior Spreng. *Quædam* (ait) *nocturnis temporibus & sacratioribus vtique, ex inductione diaboli, ob offensam diuinæ maiestatis maiorem, in quocumque angulo domus suæ se collocant, vrceum inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod instrumētum in parietem vel columnam infigūt, & manus ad mulgendum adponunt, tunc suum diabolum, qui semper eis ad omnia cooperatur, inuocant, & quod de tali vacca ex tali domo, quæ sanior, & quæ magis lacte abundat, mulgere affectat, proponit. tunc subito diabolus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, & ad locum vbi malefica residet, & quasi de illo instrumento fluat reponit.*] Superioribus annis Treuirensi in ciuitate combusta fuit malefica quæ confitebatur, se solitam ex pariete per epistomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere. Baldui. Ronsseus *Medicæ venationis epist.* 50. docet solitos à maleficis vtres consui ad anatis similitudinem ex corio, quos vulgo appellant *Littelaten*; & eis vti ad emulgendum lac è vaccis alienis, & hos vtres sponte sua ire vacuos, vel ab iis in pratis collocari, & mox plenos ad domum maleficæ redire: quod comprobat rei gestæ vera narratione, quam habes lector *libr. 6. cap. 2. Sect. 1. quæst. 3.* à me verbis eius relatam. Aliæ herbis, verbis, vel solo attactu, lacte priuant armenta, pecoraque quæ lubet. Biebrana Laodunensis saga solis minis vbera vicinæ mulieris sic exsiccauit, vt ad obitum vsque sagæ, quamuis multos pepererit, lacte semper caruerit. Claudam hanc sectionem verbis Grillandi: *Quædam veneficia fiunt ad desiccandum totum lac vnius gregis, vel fœcundi armenti vaccarum, adeo quod nihil casei penitus reddant, quamuis antea in maxima abundantia reddidissent: & similiter abortiones totius gregis, vel armenti inducere possunt: prout alias vidi & habui in facto Romæ, quod duæ maleficæ mulieres, cum istis maleficiis perire fecerat abortando multos pecudum fœtus, & matres desiccauerant penitus.*] De hoc auertendi lactis maleficio, eiusque remedio, lepida narratio quædam exstat in Ioan. Beetzii Carmelitæ *Præceptorio ad 1. præcept. Exposit. vlt. c. 7.* his verbis: *Quædam vetula dierum malorum plena, volens ex inuidia impedire lac vaccæ vicini sui. accepit cultellum pergens ad ostium domus in qua fuit vacca, & ponens se contra splendorem lunæ, dixit:*

Hier snydick een spaen in mollekés ghevvaen,
Ende een ander daer toe, so neem ick het melck van deser koe.

Hæc verba audiens Dominus vaccæ, arripuit fustem, & currens post eam, atque percutiens aiebat:

Hier slaen ick eenen slach, ende eenen anderen als ick mach,
Ende denderden daer toe, soo behoudick d'melck metter koe.

Hoc erat optimum remedium.] hæc Betzius vir eruditus, qui ante annos ferme centum triginta vixit, inter Carmelitani Ordinis viros illustriores. Huic maleficio simile reperi apud eundem eodem loco de frumẽti auersione narratum his verbis: *quædam mulier circuiuit Bonarium cum frumento, dicendo, illum versum:* super aspidem, &c. *post veniens ad domum suam, habuit fistulã in solario, quam manu accipiens & prædicta verba dicens, cecidit totum frumẽtum illius bonarij coram se per fistulam in solario, & ita furabatur frumentum de agro: quæ tandem per quendam Episcopum deprehensa & combusta est.*) Hæc ille licet barbare bona tamen fide. Quis non agnoscit frumentiʼ huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poetæ?

Atq; satas alio vidi traducere messes.

Vel XII. tab. prohibitionem: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO IV.

De sagittariis, Assassinis, & Imaginum fabricatoribus maleficis.

SVnt vel præcipui huius classis malefici, quos vocant *Sagittarios*, seu *Balistarios*; quorum Innocentius tertius Papa, vocat artem, mortiferam & odibilem & sub pœna Anathematis contra Catholicos & Christianos exerceri vetat *a*. Cuius Pontificiæ sanctionis vereor, vt satis probam nobis interpretationem gregarii iuris interpretes cu dederint, qui accipiunt de bello iniusto Christianos lacessentibus cum arcubus & sagittis. Quæso quid peculiare, in vtentibus arcu & sagittis? an quod eminus, & quasi ex insidiis? quasi vero id in hoste distinguendum, dolo an virtute? quasi minus peccet, qui sica cominus latro, quam qui sclopo de longinquo interficiat eminus? quid ergo? iam olim mihi visum, canone isto percelli singulare quoddam genus maleficorum; qui *sagittarij* seu *Balistarij* vocati: quos accurate Sprengerus describit *b*. hi fœderantur dæmoni. nam ex pacto ipsi addicunt animæ & corporis dominium, ille vicissim pollicetur se adfuturum, vt quem, longissime dissitum, volent, infallibili ictu traiiciant. Solemnia seu ritualia sunt ista. præstant dæmoni homagium, mox sexta feria proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tempus missæ, sacram crucifixi imaginem aliquam sibi deligunt, in quam, vt in scopum, tela colliment, vel (quod Petr. Binsfeldius testatur) sclopo post tergum eiaculato glandes plumbeas emittant. Nec constat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apostasiam adiiciant. Postea, certo telorum numero in crucifixi imaginem emisso, credunt se totidem vno die, quoscunq; deligent, necare posse quocunque illi loco fuerint, etiam remoto & concluso. Dæmon enim spondet, se tela eo perlaturum, & hostili in corpore defixurum. Ea tamen hac lege: si hominem necandum maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) consensu eum occidi voluerit. Vltimo pollicetur tantam illis se, balista bombardaue iaculandi peritiam tributurum, vt denarium capiti impositum, absque capitis læsione, valeant deiicere. Subiicit duo exempla huiusmodi facinorosorum. Vnum Pu-

a lib. 5. Decretal. tit. de sagitt.

b p. 2. Malleí q. 1. c. 16.

cleri cuiusdam, quem tandem rustici fossoriis instrumentis pertinacem occiderunt: secundum, alterius, qui, eo quod miraculose pedem de loco, vbi crucifixum traiecerat, è quo recés scaturibat sanguis, mouere nequibat, in scelere deprehensus, pœnas publice supplicio persoluit. De hoc ego genere iubes prædictum Canonem capio. Nec obstat quod malefici magi aliis quoque canonib. sint excommunicati *a*. Cum enim maxime execrabile sacrilegium horum maleficio accedat, sitque nocentius reliquis omnibus, merito dignum visum, specialem illis pœnam irrogare, qui hanc infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus *b* meminit alterius generis *sagittariorum*, nempe Lappones & Finos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine, & ea per quæuis dissita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt: & hos oborto carcinomate incurre vel brachio, intra triduum, vehementia doloris, emori.

Vt ego nunc de *sagittariis*, sic (nisi fallor) optime Couarruuias *c*, contra vulgi sententiam explicuit alium canonem Innocentii IV. *tit. de homic. in 6.* quem Theologi & Canonistæ, propter historiarum inscientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarant, cum reuera, vt ille ex Volaterrano, & P. Æmilio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente, cui *Assasinorum* nomen fuit: de quibus, oculati testes, optime scripserunt, Tyri (in qua ditione illi degebant. Episcopus Guilhelmus *d*, & Cardinalis atque Episcopus Acconensis Iacobus de Vitriaco, *e*, quem scriptorem à blattis ereptũ Moschus, Pastor Armentariensis, vir doctus & probus, publico bono, typis euulgari curauit.

a c. ad abolendam ca. excommunicamus. de hær. & in bulla Ioan. 22. & alia Leonis 10. fess. 9. in Conci. Later.

b lib. 3. c. 17.

c lib. 1. var. resol. c. 2.

d belli sacri l. 20. ca. 31.

e Oriental. hist. c. 14.

A Haud multum à *sagittariis* discrepat genus maleficorum, qui quasdam fabricantur imagines, quas vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel confringunt, & sic certum iis, quos tales imagines designabant, interitum tabe, vel alio mortis generis adferũt. Negat hoc totum Hieronym. Cardanus *f* V Vieri dux, cæci cæcus: impugnat, non rationibus, sed puris in Hect. Boethiũ, Francisc. Picum, inquisitores Germaniæ, & B ipsum Diuũ Augustinum vt erat homo parum pius, conuiciis. Sed canem contemnas latrantem, quam compescas facilius. Agnouere huiusmodi imagines & Iurisconsult. *g*, & Theologi *h* & confirmant poetæ veteres, quorum fabulæ, semper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buccananus fallitur, qui *lib. 6. Hist. Scot.* negat hoc genus apud vetustiores inueniri. Confirmat, C non vnus historicus Scotorum Hector Boethus: quem vt singularem adducunt testem mira de Rege Duffo narrãtem: sed & alii complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos vt mendaces reiicere, Cardanicum & VViericum, hoc est temerarium & impudentiæ plenum sit. Ex hoc ortam illam narrationem de D Meleagri nece, & fatali stipite Altheæ non diffiteor. Sed sine fabula, clare, & velo leuato canit *i* Ouidius, de Medæa saga:

Deuouet absentes: simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

Perite hoc, & omnino ex arte: sed Horatius *k* imperite, quod, quæ huius E erant maleficii, illa transtulit ad animarum euocationem: describens enim apparatum Saganæ & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis statuas fabricatas *ceream*: referentem nempe maleficio

f li. 15. de varict. rer. c. 80.

g Grill q. 5. Accurs. Salyc. Ang. in l. mult. C. de malef Damhoud in praxi crimin. & alii

h Inquisitores Germaniæ. in Mall. p. 2. q. 1. c. 12. Alf. Castr. li 1. de iust. hær punit. ca. 15. Binsfeld de cõfess. sagar. & alii.

i epist Hipsypeles.

k lib. 1. ser. sat. 8.

imbuendum: *& laneam* quæ maleficæ vicariæ vicaria erat in affligenda altera.

Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus, vtque
Iam peritura, modis.

Cornel. Tacitus (non iam poetã dabo, sed ex principibus Historiæ,) de scelere Pisonis & morte Germanici scribens Ann. 2. *reperiebantur solo & parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semi vsti cineres & tabe obliti, aliaque maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari.*] vides quam antiqua impietate. Apuleius lib. 3. de asino, vocat *laminas ignorabiliter liberatas.* vbi forte legẽdum, *inorabiliter.* sicut parcas dicimus inexorabiles. Inde Sagæ dictæ *simulatrices* (vt cerea statio) & *pictrices* Tertulliano, & *vulticulæ* Salisberiensi, & ipsæ imagines, *Ipsiplice* Festo, & *Subsiles* vt ante docui. Nicetas lib. 4. Histor. narrat in Aaronis inuentã imaginem viri compedibus vincti, & cor clauo transfixi.

Duffi historiam pete ex ipso Boetho, *lib. 11. rer. Scoticarum*, & Cardano & aliis. Franciæ annales *l* referunt, similia his tentata ab Enguerrani Marignani vxore, in Franciæ Regem & deprehensam dedisse pœnas. cur non & hoc Cardanus & VVierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequit tum alibi fieri? de alia cerea imagine, de qua Sprengerus, agetur section. sequente. De iisdem sic Meierus *libro decimo sexto*, Anno 1462. narrat *captos Brussellæ tres viros ex familia Comitis Stampani, cum quodam myropola, qui quandam fascinationem parasse dicebantur, per tres viriles ac totidem muliebres imagines iuniori Principi Carolo infascinando. Custoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haynoniæ, ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fuga retractus, qui & ipse è familia erat Stampensi. Coniurationem myropola detexit.*] Sed cur tot imagines vni occidendo, nempe tres viriles? vt quod per vnam non succederet, per aliam perficeretur? fœmineas arbitror fuisse furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræsentantes male mulctarentur, vt ex Horatii illis iam citatis versibus colligitur. Vel forte vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sane de Painoti agens maleficio Gaguinus *libro septimo.* imaginum plurium meminit, at Æmilius & alii vnicam fuisse memorant. Recentius accipite. Anno 1574. Lutetiæ Parisiorum decollatus quidam nobilis fuit, penes quem reperta imago cerea, variis caracteribus insignita: cor & caput imagini cõfixa erant. Ibidem duo alii capti tum fuere, quorum vnus Karolo. IX. Regi, alter Henrico duci Guisio, hoc ipso maleficio defixionis cereæ, mortem machinabatur: narrat Crespetus, & addit vidisse, cum Auenioni esset, cultrum parieti infixum, quo de sententia iudicis excoriatus fuerat quidam magus, eo quod sic pungendo ceream imaginem, Pontificem Maximum de medio sustulerat. *ista Crespet. libro de odio Satanæ discur. 10.* Illud etiam obseruo iam diu ante fabricatis statuis aliquando abuti Magos, nempe dæmone illas pro maleficii signo acceptante, tale puto illud quod Ioann. Curopalates narrat *historiæ suæ fol. 24. Venetæ edition.* quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imper. præceptorem, cum hæreticus & magus es-

l Paul. Æmyl. l. 8. & melius Gaguinus l. 7.

ſet, ad Patriarchatum Conſtantinopol. euectum; hunc cum natio perfida & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperii fines excurſionem feciſſet, tribus freta ducibus, conſilium huiuſmodi dediſſe. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi. cum his ſe acceſſurum noctu ad ſtatuam quandam tricipitem, quæ in euripo Hippici olim iam ſtabat. fecit, acceſsit, iuſsit valide ſinguli ſingula capita percuterent, vt in terram quaſi vna plaga decuterentur. ipſe laica veſte indutus, ne deprehenderetur, magica quædam verba ſubmurmurat, & vim ſtatuæ omnem adimit: ex treſuiris illis duo fortiſsimis ictibus duo ſtatuæ capita deiecerunt, tertius remiſsiore manu tantum inclinauit, nec totum auulſit caput reliquum. Suntque ſimilem euentum duces illi experti. ſecuta namque in eorum exercitu vehementi ſeditione, & hinc orta pugna inteſtina, duo duces cecidere, tertius ampla, non tamen lethali plaga ſauciatus, cum exercitus reliquiis domum ſe recepit. Non erat hæc imago (vt ſtultis Græculis pleriſque viſum) Bulgaris hiſce fatalis, ſed Magus ea vſus, vt ſigno & condicto, & pro imagine malefica. Scribunt Zonaras & Glycas *a*, Simeonem Bulgarorum ducem Crobatis bellum intuliſſe, moleſtum id erat Romano Lacapeno. ſed acceſsit ad eũ Ioannes quidam Aſtrologus, & nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput ſtatuæ ſupra Xerolophum locatæ amputaret. eam ſtatuam Simoni fatalem eſſe. miſit ille, truncatur ſtatua, notatur hora, nec diu poſt compertum eadem illa Simonem in Bulgaria ex ſtomachi dolore interiiſſe. Quod apud Curopalaté, idem legi apud Cedrenum. Neminem tam obeſæ naris puto, qui non ſtatim percipiat, has duas ſtatuas Magico murmure in cerearum illarum imaginum de nouo fabricatarum hic locum ſucceſsiſſe, & deuotam à Ianne & Ioanne (niſi vtrobique idem, quod ſuſpicor) vitam quatuor horum ducum in ſtatuarum capitib. ſi potuere id in ſtatuis, iá olim fabricatis, cum nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio, cur non poterunt in nouiter efficta cerea imagine, & efficta nomine lædendi? cur, ſi abſciſſo, vel effracto capite, non liquato toto corpore? ſi id in Græcia contigit & Francia, cur non potuit in Scotia, & Germania? Porro ex illis Cedreni, Zonaræ & Glycæ locis ſatis apparet, multas in Circo Byzaceno ſtatuas fuiſſe magici artificii, quæ Conſtantinopolitani imperii euenta prædicere putabantur, certis litteris ſeu characterib. notatas, quos fratres Eudociæ Auguſtæ cum legiſſent, multa mala Byzantio imminere prædixerunt. Narratur Hiſtoria paucis nota ab Himerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio, poſteritati vero cõmendauit ex m. ſ. codice, Iulius Cæſar Buleng. *li. de Circo Romano. c. 6.* inde petát, qui volét. Bene de ſæculo hoc & ſequentib. vir diligens & multę lectionis merebitur, ſi Iſmeniũ Himeriũ, Greg. Monachũ, & alios, qui nondum editi, pari ſedulitate largiatur publico bono qua D. Chryſ. orationem *εἰς τὸ ἱπποδρόμιον*, dedit. Aliud exemplũ nunc adiicio ex Zacharia Vicecomite p. 1. complementi artis exorciſticæ doctrina 5. his verbis relatum: *Romæ accidit, vt quidam fullo maleficiatus veniret ad me ad petẽdum auxilium, cuius domũ ego vna cum eius familiaribus ingreſſus cum ſubuertiſſem, inueni in quodam tincturæ vaſe fece pleno, figuram ceream clauo ferreo à capite vſq; ad anum transfixam, brachia, crura ac totũ deniq; corpus clauis refertum: qui claui ipſum maleficiatum in cũctis partibus affligebãt eo*

a Zonar. t. m. 3 Glycas p. 4 Annal.

modo, quo in figura cerea collocati erāt.] Lædunt igitur ista secundum malefici intentionem, actione illa externa, ex pacto cum dæmone inito manifestatam. Solemne denique hodie sagis nostris, effigies has baptizare in nomine Beel-zebub, & nomen occidendi illis indere.

SECTIO V.

De morbis variis à dæmone illatis.

NEgant Auicenna, Galenus, & eo teste Hippocrates (nam Cæsalpinus aliud tribuit ei) morbos vllos per dæmones mortalibus inferri posse, quos secuti Pomponatius & Leuinus Lemnius. Non, quod dæmones id velle, non credant, quos malos esse non negarunt: non quod dæmonum vim minorem censeant, quam hominum aut animalium (hoc foret absurdissimum:) sed quia morbi omnes naturalibus ex causis nasci queunt. Verū minus recta hæc ratiocinatio est, possūt morbi ex naturalibus causis oriri: nequeunt ergo dæmones morborum irrogatores seu immissores esse. Sane Codronchus, Cæsalpinus, Fernelius, Valesius & alii optimi medici lib. superiore citati, Arabius libr. 1. contra Gētes. Tertullianus in Apologeti. D. Hieron. *in 4. c. Matth.* D. Chrys. *hom. 54. in cap. 17. Matth.* D. Thom. 1. *p. q.* 115. *a.* 5. & alii Theologi contra sentiunt, Iuristæ quoque, ex quibus agnoscit Burchard. *lib. 19. Decretor. c. de re magica*, & optime hoc probant Pet. Leloy. *lib. 1. de spectr. c. vlt.* & Grillan. sæpe citatus *b*, mihi nunc sufficiunt S.S. firmiora testimonia, quam qui non admittunt, habendi pro Ethnicis & Atheis. Iobum Diabolus *c* percussit vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem capitis.

b q. 6. vsque ad 1. 13.

c Iob. 2.

A sed & alios eadem morbos dæmoni, vt efficienti caussæ, adscribit. In illa vnum diabolus aurium & linguę vsu priuauit, & simul *epilepticum* reddidit, quem D. Matthæus *lunaticum* vocat *d*, nō quod dæmoniacus non esset, sed quod & à dæmone obsideretur, & simul plenilunii temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauissime affligeretur: eo quod tunc cerebrum humoribus plenum aptius erat exagitari. B Solent quidem alii esse lunatici, non obsessi à dæmone, & hoc sensu de lunaticis locutus Iulius Firmicus *e*. Sed nostri Euangelistę agebant de eo, qui simul energumenus. Epilepticorum quoque dispositione gaudent dæmones, & ideo non raro se illis insinuant: & per illos, quo tempore corruebant, soliti responsa dare. Apuleius, magnus magus *f*, C traditur accusatus, quod seruum suum Thallum, remotis arbitris secreto loco, arula & lucerna & paucis consciis, carmine incantatum, corruere fecerit, deinde nescium sui excitauerit. Seruus hic morbo caduco laborabat, eo ignaro sic abusus Madaurensis, vt à dæmone responsum acciperet. hanc ille accusationem sic tractat, vt videatur fateri, certe non diluit. D Si recentiores audiamus, Sprengerus *g* prodidit quandam maleficam epilepticum morbum certis inflixisse, per oua cum mortuorum corporibus subtumulata, præcipue ex earum secta inhumatis, & certis cum cerimoniis exhumatis, & in potu vel cibo præbitis. Apud D. Lucam *h*, vnum diabolus vexauit Maniaca illa affectione, quam lycanthropiam medici nominār, cuius præcipuum indiciū est, quod E domi nequeant contineri, & in deserta loca se proripiant, circaque sepulchra oberrent. Aliam adflixit conuulsione spinæ dorsi, quo loco dæmon ille vocatur πνεῦμα ἀσθενείας spiritus infirmitatis,

d Mar. 9. v. 17 Luc. 9. v. 39. Mat. 17. v. 14.

e lib. 3. Mathes.

f Apol. 1.

g p. 2. Mallei q. 1. c. 11. in fin.

h Luc. 8. v. 27.

i Luc. 13. v. 11.

eo quod (vt subditur) eam vinxerat Satanas λῦι ἐλῆσαι; nam dæmones in S. S. nomen habent ab effectu: vt *spiritu auaritiæ*, qui impellit in auaritiam, *fornicationis*, qui suasor turpitudinis. Saulem etiã dæmon per atram bilem diuexabat aperte hoc illi sacra Historia tribuit, *Exagitabat eum spiritus nequam*, qui pulsante Dauid Citharam recedebat *a*. Hodie id vtinam non doceret experientia quotidiana! Multa suppetunt exempla, vtar duntaxat recentibus, quæ in iudicio comperta sibi Sprengerus prodidit, cuius & Nideri exemplis, libenter vtor, quia (quicquid heretici dicant) docti Theologi fuere & in his, de quib. agimus, rebus exercitatissimi, & quæcunque tradidere, his similia nostra videt ætas, & recentiores ea confirmant omnia: deinde vixere ferme ante annos cẽtum, quo tempore nondum hæresis Lutheri nata, vt causa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, confingendi: denique videmus tum Germaniam dæmonum manifesta & crebra infestatione plenissimam fuisse, vt intelligamus eos tum Luthero, & Svvinglio hospitium parasse, eorumq; quasi quosdã metatores præcessisse, vt & nunc Antichristum præueniunt, eiusque sunt veri anteambulones, Caluiniani, Anabaptistæq;. Sed pergamus. ignosce lector parenthesi non longæ. nequeo, præ amoris vehementia, memoriã perditorũ fratrum sic deponere, vt non subinde & in animum & in calamum incurrant. Sprengerus narrat *b* sequentia, *Honesta quadam persona, & vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in præsentia notarii* &c. *secundum formam iuris, deposuit. Cum tempore virginitatis suæ, cuidam ex ciuibus famularetur, accidit, vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatione, cum quedam mulier accessisset, & suis carminibus*

a 1. Reg. 16. vers. 14. 15. & 23.

b p. 1. mal. lei. q. 1. cap. 11.

A *& certis praxis mitigare dolorem haberet, Ego, inquit, eius practicam diligenter obseruabam, perspexiq., quod contra naturam aqua fusa in scutellam quandã, ipsa aqua in ollam aliam ascendisset, cum aliis ceremoniis, quæ recitare opus non est, considerans que quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur, aliqualiter indignata, hac verba ad maleficam protuli: vos non facitis, nisi superstitiosa, & hoc propter commodum vestrum.* B *Tunc malefica statim subiunxit, An sim superstitiosa vel non, tertia die tu senties. quod rei probauit euentus. Nam tertia die mane, me sedente, & fusum apprehendente, tantus dolor subito corpus meum inuasit primo in interioribus, vt non esset pars corporis, in qua non punctiones horribiles sentirem: secundo non aliter mihi videbatur, nisi quod continue igniti carbones* C *capiti meo superfunderentur: tertio in cute corporis, à vertice vsque ad plantas pedis non fuisset spacium acus, vbi non fuisset pustula sanie repleta. Sicq. in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando vsq. ad diẽ quartum restiti. Tandẽ maritus dominæ meæ, vt stabulum quoddam intrarem iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium stabuli eramus: Ecce, inquit ad* D *me, pecia panni albi super ostiũ stabuli. At ego, Video. tunc ille, quantum potes remoue, quia forte melius habebis. Tunc ego, quantum potui, vno brachio me ad ostium tenente, cum altero peciam apprehendi. Aperias, inquit Dominus, & considera diligenter ibi reposita. Tunc, vbi peciam solui, plura ibi inclusa repperi præcipue autem grana quædam alba, ad modum quo pustulæ inerant corpori meo,* E *semina quoque & legumina, quorum similia nec edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum & aliorum animalium intuita sum. Et sic stupefacta dum inquirerem à domino, quidnam agendum fo-*

ret. vt in ignem cuncta proiicerem iniunxit. Proieci: & ecce subito non post hora spacium, aut quartale, sed in momento, vt res illæ in ignem fuerant proiectæ, omnem sanitatem pristinam recuperaui.]

Idem subdit. *Mulier quædam maritata & honesta accessit, & iuxta iuris formam vt supra deposuit. Retro domum (inquit) habeo viridarium, est & illi contiguus hortus vicinæ meæ. Vnde, cum quadam die transitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meum non absque damno perspexissem stans in ostio viridarii, & apud me ipsam conquerendo, & querulando, tam de transitu, quam de damno: vicina subito superuenit, & an suspectam haberem inquisiuit. At ego territa, propter malam eius famam, nihil aliud, nisi hæc verba, protuli, gressus in graminibus damna demonstrant. Tunc illa indignata quia ad eius forte beneplacitum, me litigiosis verbis cum ea implicare nolebam, abscessit cum murmure, & verba, quæ protulit, licet audirem, intelligere non potui. Post paucos vero dies ingens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutissimis torsionibus à latere sinistro versus dextrum, & vice versa quasi duo gladii essent pectori infixi, & sic die noctuque clamoribus vicinos omnes alios inquietaui, & confluentibus hinc inde pro consolatione, accidit, vt lutifigulus præfatam vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amasiam, simili modo visitationis gratia accedens, & infirmitati meæ compatiens post verba consolatoria abscessit. Sequenti tamen die festine rediit, & inter alia consolatoria subiunxit: Experimentum capiã an ex maleficio vobis hæc infirmitas contigerit, quod si sic repertum fuerit, sanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plumbo liquefacto, & me in lecto recumbente, plumbum in scutellam aqua plenam super corpus meum appodi-*

A *ando infundit, &, vbi quædam imago & figura diuersarum rerum ex plumbo congelato apparuissent, ecce, inquit, ex maleficio vobis hæc contigit infirmitas, & super limen ostii domus vna pars maleficii continetur. accedamus ergo & illis amotis melius sentietis, sicq; maritus meus cum eo pariter ad tollendum maleficium accedunt, & lutifigulus limen eleuans marito iniunxit, vt manum in foueam, quæ apparuerat, mitteret, & quæcunq; inueniret*
B *extraheret, quod & fecit. Nam primo imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vndique perforatam, habentem duas acus ex aduerso per latera, ad modum quo ipsa punctiones à sinistro latere vsq; ad dextrum & è conuerso persenserat, extraxit: demum pecias panniculorum diuersas & plurima, tam grana, quam semina, & ossa, continentes. Sic-*
C *que illis in ignem coniectis ego conualui, sed non ex toto. nam licet torturæ, & punctiones cessassent, appetitusq; comedendi rediisset ex integro, tamen pristinæ sanitati vsq; in præsens minime sum restituta. Vnde hoc, quærebam, quod pristina sanitas non redibat? Respondit, sunt & alia instrumenta alibi abscondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter prima instrumenta reposita agnouisset, dum inquire-*
D *rem, respondit, ex amore, quo amicus amico reuelare solet, hæc cognoui.*]

His duobus subdit alia multa breuia, nata ex desiderio vlciscendi, dum indignantur mulierculæ, se ab amasiis, ad nuptias cõuolantib. deseri, & vltionem minatę mox exsequuntur. Sed omnem superat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma post calcem *lib. 2. Cosmocrit.* narrat fuse casum Catharinæ
E Gualteri puellæ Louaniensis annorum. 15. cuius curationi ipse præfuit Anno. 1571. quæ, cum obtrusum à gentili & coætanea libamenti frustulum comedisset, in morbi symptomata incidit

prorsus prodigiosa, quorum ipse spectator quotidianus, vidit illam eiicientem tot & talia & tanta, vt ipse crediturus non fuerit oculis alienis. Octauo morbi mense magno nisu per posticum eiecit anguillam viuam & perfectam, crassitudine policari, lõgitudine sesquipedali: *cui & squama, & oculi, & cauda vniuersa vt anguillis solet. triduo ante quam foras erupit, auditum narrat bis terve in vtero sonum non ipsi puellæ modo, sed adstantibus quoque velut argutum & tenuem ab angue productum: & cum egereret, manifeste puella retulit se sensisse quod primum exserto capite se retraheret per posticum, inde cum impetu exiliret. Post anguilla quam mortuam exenteratamque suspenderant, loco sublimi ab animalibus tuto, repente euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentem humoris aquosi copiam, humano lotio non absimilem, saporis absurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, singulis profecto exonerans super libras. 24. vel vt vulgo nominant* gheltas *tres: præterea vrinam interea quotidie reddebat bis terve copiosam. Nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius apparebat:* & *ipsa puella potus ac cibi parcissimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuisi, liquoris ve alterius potitabat. Eo venit hæc aquæ excretæ abundantia, vt spatio duarum septimanarum facile amas duas implere potuerit. Post hanc aquæ copiam, cœperunt & pili confertim exire per vomitum alui, copiosissimi numero, digiti longitudine sed longiores alii, alii breuiores, eiusmodi sane quales annosis canibus euelluntur: auctaque est indies ea pilorum quantitas, vt facile pilas quam plures iustæ magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno fastidio & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis, successere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eiicerent cum ma-*

A *teria purulenta instar saniei, interdum simili stercori columbino aut anserino: in qua colluuie & frusta lignorum & membranarum tenuia rudimenta, sed lignorum partes adeo viua, vt ex candicibus obsoletis diffractis inæqualiter commensurata portiones viderentur vnguis amplitudine, alia crassitie intus fungosa, foris obducta vetustiore cortice nigra. Paulo post cœpit alius vomitus niger vt carbo, dixisses atramentum verum vel sepiæ succum,*

B *imo carbones veros minutissime tritos atque permistos, singulis diebus prodeuntes ad quantitatem lib. 2. aut 3. sæpissime cum pilis tam copiosis, vt nuci inglandi includi non possent, omnibus albis, prolixis, & durioribus: quæ cum per triduum ita durassent, eiecit semel & puri sanguinis tanquam è vena dissecta libras duas, nulli rei alterius generis permistas. A vomitu sanguinis rursum secutus est ater, ac*

C *si antimonio trito tinctus fuisset humor, omnino liquidus in dies singulos fere ad libras 5. aut 6. atque hoc portentum septimana integra constanti, horarum lege ac spacio perdurauit. Cessauit aliquamdiu diuinis humanisq; remediis adhibitis. Interea pilos adhuc, sed pauciores, gradatimq; atriores excernebat, imo & breuiores in dies vt cum prius ex flauo ruffescerent paulatim liuidi, nigri, tandem a-*

D *terrimi ac velut dissecti in frustra minutissima per vomitum redderentur. Quãdoq; cum his & virulentus humor, & crassus, quandoque simillimus limo. Circa Septembris medium membranæ frustra maiora, tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc speciem tunicæ crassioris. carnosa, lenta, fractuq; contumacis: quibus, profecto vt fœtus chorocidi, etiam venarum ductus inarati ramosa propagi-*

E *ne spectabantur, interdum medii palmi longitudine. Has aliæ sunt è vestigio subsecutæ tenuiores multo, sed penitus nigra, venarum duntaxat vestigia referentes mem-*

brana allantoeidi non dissimiles. Postremo venerunt & tertii generis tunicæ vasorũ prorsus expertes, aliarum omnium tenuissimæ, vt locum amnii retinerent. Sed erat his alia multo substantiæ atque figuræ ratio: quam in agninis fœtuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira soliditas, figurarum ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius varia, sed tria præ ceteris rara duorum palmorum amplitudinem superabant, intertexta striis profundis sine epigraphis: quæ sese à vertice ad basim secantes mutuo, cãcellos in rhombi speciem efformabant. non habeo cui melius conferam quam cum senecta viperæ: quanquam nihil hactenus à me conspectum fuit, cui posset merito comparari. Sed hoc in eo præcipue admirandum quod secundum longitudinis ductum, velut canalis quidam profundior appareret, insculptus fibris transuersis & raris, prorsus vt in aspera pulmonis arteria. Erat hæc regio penitus caua & circularis, in vnius membranæ fastigio paulatim angustior, anguini capitis vestigium repræsentans, cum apophysi mastoeidi, seu processu mammillari: in alterius fine sensim latescens nescio quid ventricosum & inæquale etiam bifurcato vertici non absimile, præ se ferret. Vniuersæ partes inuicem coaptatæ totius anguillæ longitudinẽ atque crassitiem satis luculenter expresserant. Illud autem tuberculum papillare viam fuisse respirationis existimo, forte per quam & solidis & humidis ad sui nutricationem necessariis vescebatur. Post quã hasce membranas eiecit, secuti sunt lapides fere innumeri, quos vesperi semper ac stata horarum periodo magnis cum tempestatib. animiq; deliquiis eructabat. Forma fuit eiusmodi, quæ passim in vetustis ædificiorum ruinis solet occurrere. Lapides solidi, angulosi, inæquales, tum specie, tum magnitudine, quæ subinde ad nucis inglandis quantitatem accessit, non absque suffocationis discrimine manifesto. videbantur quandoque obtecti calce, & coagmentati varie, vt ab illis, qui parietibus detrahuntur distingui non possent. Semel me præsente quendam eiecit lapidem angulosum vix cum duplicis castaneæ mole librandum. saxum illud magna spiritus contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifeste, & in lebetem sonitum cadentis audierim, magno horrore cum animi mei, tum turbæ vndique circumfusæ. E vestigio magnã quoq; ligni portionem pollicis longitudine pariter & crassitudine, sed minore difficultate secreuit. Erat hoc satis porosum staminibus rectis insigne, cui & commissura quædam insignior velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea tamen, & pili per vices, sed minores ordine pauciores, ac nigriores. Accessit aliud, quod omnem excederet fidem. os enim triangulare solidum foris, intus cauum ac spongiosum reddidit, tale vt plane constaret esse fragmentum cruris bubuli, & puella parens diceret, se tale vidisse pridie in suis carnibus iurulentis. Nec mora, sequenti die articuli ossei, tali, digitorum acies, rotulæ, variæ speciei & magnitudinis prodierunt. Interdum tamen & pili & lapides intermixti, atque omnium postremo vitri atq; æris portiuncula.] his narratis, Gemma merito censet horum mirabilium Dei permissione dæmoné fuisse ministrum, qui causis tamen naturalibus, ordine etiam seruato, quoad potuit, vsus fuit. Idem vellem existimasset, eodẽ opere, de muliere alia, quæ florente ætate per nouem continuos annos infandis doloribus intestinorum cruciata, primũ crassioris tunicæ rudimenta deiecit, deinde & arboris frusta ingentia pleraque pollicis crassitie, ac paulo etiam longiora, pariterq; omnia fere, quæ ad arboream speciem pertinerent, folia scilicet laurinis foliis non

ab similia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui inclusos nucleos, nullo tamen vestitos putamine, præ se ferrét. Quod ego mallem ad prodigiosos dæmonum effectus, quam ad naturales morborum παραληρήσεις referre.

Ad eosdem effectus permittente Deo productos retulerim cruciatus corporeos B. Angelę de Fulgino, quos his verbis describit: *Corporis sunt tormenta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata. Vix enim credo quod scribi possent infirmitates & passiones mei corporis. Nam non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim sum sine dolore, sine languore continuo. sum debilis & fragilis plena dolore, ita quod oporteat me continuo latere. Non est in me membrum, quod non sit percussum, totum & pęnatum à dæmonibus & semper sum infirma, & semper tumefacta, & plena doloribus in omnibus membris meis: ita quod cum magna pœna possum me mouere, & sum fatigata iacere, nec etiam ad sufficientiam possum comedere.* hinc discis sanctam hanc viduam fœmineo, vt Iob virili, sexui, exemplum patientiæ propositam. *In vita B. Angelæ c. 19.*

De mentis abalienatione perpetua iam docui, dum de philtris dissererem, Stiradio quoque potione mens ab alienata à virgine venefica, *libr. 2. Hist. Dubrauii.* de modica ad tempus exemplũ non iniucundum auditu narrat Matthiolus in Dioscoridem *a* de circulatoribus, haud dubie Magis Bohemiæ. *In vinum* (inquit) *radicis cuiusdam pulnerem, cuius gustatu fauces conuelluntur, immiscent, &, cui fucum facere volunt, iubent, vt illo in vino intinctum digitum, quasi prægustandi causa sugat. Tū illico digitum vino madidum in os inditum, sibi mordicus, non sine dolore & clamore, premit inuitus, Interea, perinde atq; blanditiis, mœrentem consolatur circulator, temporum, carpiq; arterias alio oblinit medicamento: deinde nummum in terram proiectum hortatur vt tollat. Ibi ille pronus, primum se nequit attollere, mox vnguinis vi, amens factus, concidit statimq; eius more qui metuit ne mergatur in aqua, natat. ac vociferatur, simul se fluctibus obrui. Ergo eum erigit circulator, ille: quasi vlturus iniuriam, primũ maleficum obliquo ac torno intuitu exprobare, mox hominem aggredi videtur: postremo fugientem circulatorem persequi, donec abstерso tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum ac menti restituatur. Vbi autem ad se rediit, quasi qui euaserit à mari naufragus, capillum vestimentaq; veluti vela torquere, exprimereq; brachia tergere, & nares emungere, conspicitur.*] vt sola vis vnguenti hoc faciat, & non interueniat opera dæmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem sensisse olim, probare possumus ex morbis, quos illi diis suis, hæc est dæmoniis, ascribebant: vt de *Ceritis*, qui dicti quasi *Cereritti* δημητρολήπτοι, de lymphatis, Panicis, similibusque iam tradidi. Ideoque eos, qui fanatici erant, & variis linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate, aut Heroibus infestatos, vocabant. *b* Quare & Leuinus Lemnius *c* tandem dat manum, & fatetur dæmones huiusmodi causas morborum accidentarias esse: Qui si causam accidentariam vocat, extrinsecam, efficientem tamen, nobiscum sentit.

Restat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Franc. Valesius accurrate docuit *d*. Nempe illum esse causam externam, eo quod extrinsecus aduenit corpus inhabitaturus, &

a in præfat.

b Lucian. in Philopseu. Hippocrates de Sacro morbo.

D.

c l. 2. de occul nat. mirac. cap. 1

d Sacræ Philosoph. c. 28.

morbos illi illaturus. Si morbi ex materia pendeant, mouet internas causas. sic Melancholicos morbos excitat. Nam principio bilem atram, quæ corpori inerat, commouet, & fuligines in cerebrum, & internorum sensuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, admotis causis exurentibus, vel detento isto humore, ne expurgetur. Epilepsiam paralysim & similes noxas infert, per succi crassioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obstructis radicibus neruorum. Cæcitatis causa est, vel surditatis, noxia excrementa ad aures, vel oculos coaceruando. Sæpe etiam ad odium, amorem ad alias animi perturbationes inducendas mouet imagines, vt in imaginatione firmius inhærescant. Ad corporeas vero affectiones excitandas, spirituosam ex ipso sanguine substantiam deligit, eam separans & expurgans à crassitie materiæ. deinde spiritibus istis vtitur, quasi proximo animæ instrumento ad efficacissimè & velocissimè agendum, Dico ex rebus venenosissimis eum educere quandam quasi quintam essentiam (vt ex gemmis & auro solent chymici) & ea inficere ipsos spiritus vitales, & sic eum malefico morbo imbuere, quod aduertit prudenter Cæsalpinus *libr de dæmon. inuestigat. capit. 16.* Quod cum fecit, ægre ars humana satis celebria & efficacia remedia potest vel solet adhibere: quo enim hæc materia subtilior & tenuior, hoc quoque ad lethum est acrior, & efficacior. Solet omnem præuenire medelam. Nec obstat quicquam, quin hæc ipsa damna inferat interdum per se, sine tali materia, vel interna agente causa, si impediat vel lædat sensationes, vel spiritus animales detineat aut subtrahat, & aliis mille, quos nouit, modis. Qui vero morbi ab internis causis non dependent, sed ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, vt plurimum per se operatur, vt quando instrumenta maleficii, vnctiones, signa, defossa, vel similia, ad ipsum veneficium vim naturalem nullam habent sed sunt pro signis tantum, ad quæ ex pacto dæmon operetur, quod docuit idem Andr. Cæsalpinus *de operis cap. 17.* tum quoque potest per res externas homini vim aliquam facere, vt ille docet *capit. 8.* Veluti cum malefica irata pomum coctum manui alterius sic fecit conglutinari, vt & acerbissimum inferret cruciatum, &, nulla arte, posset dissolui, vel deglutinari, *lege Nicol. Remig. libr. 2. dæmonolat. capit. 4.* Quid ni credamus, cum etiam Catochiten lapidem Corsicum legamus ea vi præditum, vt se iunctis corporibus agglutinet, & impositas manus detineat? *Solin. Polihist.* Quo pacto venefici morbi ab aliis dignoscendi agam. *lib. 6.*

SECTIO VI.

De mira rerum solidarum atque magnarum in corpus ingestione & egestione.

Prodigiosi sunt plerique morbi per maleficium illati, sed omnium prodigiosissimus mihi videtur, quando per os vel imum gutturem eiicit æger, spinas, ossa, ligna, taxa, frusta vitrorum, acus, cultros & alia ferramenta, glomos pilorum, pannos, setas, cornu lucernæ, & huiusmodi, quæ, vel comestione, vel aliter in corpus immitti potuisse

videtur impossibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus *e*, de muliere Zabernensi, vbi obstetrix quædam, eo quod ipsam non accersierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus aliis maleficis ad puerperam accessit, & dixit ad vindictam se aliqua in eius intestina velle immittere, quorum dolorem post semestre duntaxat sentire inciperet. Dixit, & *ventrem eius manu tetigit: ad quem contactum puerpera videbatur sibi extrahi intestina, & iis immitti quædam, quæ tum oculis dignoscere nequibat. Postea sexto vix mense finito, internorum viscerum tortura ipsam subito tam dira inuasit*, *vt nec* (verba sunt Sprengeri) *diebus nec noctibus à clamoribus; omnes inquietando, abstinere posset. Et quia deuotissima Virginis & Reginæ misericordiæ exstitit, & pane & aqua singulis sabbatinis diebus ieiunando: ideo & per ipsius suffragia credidit se liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immunditia corpore prorupit, & aduocans maritū cum filio dixit: suntne res istæ phantasticæ? nonne dixi, post dimidij anni spaciam res ista cognoscetur? aut quis vidit vnquam spinas, ossa, simul etiam ligna me comedisse? erant enim spinæ rosarum, longitudine vnius palmæ, cum aliis variis rebus innumeris immissæ.*] Aliud exemplum relatum est à Beniuenio *a* de muliere Florentina, tertium à Ioanne Langio *b* de Vlrico Neusesser rustico; quartum de puella Leuuenstetensi in historia Germanica, hac de re excusa anno 1562. tria his addit Nicolaus Remigius *c*. Octauum plane admirandum & cui refellendo, nullæ nugæ, nullæ calumniæ, nullæ phaleræ vitiligatoris VVieri, suffecerint, adscribam ex vita S. Petri Tarentasii, à Gaufrido conscripta *d*, his verbis, *S. Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis Ecclesiæ, paucis ab vrbe milliaribus distans, vbi vir fidelis & religiosorum fidelis sedulusq; susceptor, magnæ conuersationis pariter & opinionis Abbatem, ad hospitium suum aliquando, quasi vim faciendo, pertraxit. huic iuuencula erat filia miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam inuidæ socrus inducta, vt lāguore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiam, nec aspectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, vt satanas satanam eiiceret, famosum quendam maleficum accersiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, & mulierculam asserens inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat, mordet etiam dentibus propriis brachium miseræ mulieris. Res mira res noua, res* (*ni fallor*) *hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit: sed interdum, ex corde procedere sentiens velut acus, cruciabatur atrociter, donec per morsuram brachii, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum quam triginta per temporum interualla prodierant: quædam, vt vulgo dicitur, excapsetæ, quædam admittendis filis idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc actitabātur, aduenit. Celebris est persona; cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: sed parcēdū adhuc superstiti, & nomē credidi reticendū Huic pater anxius miserabilem exhibet filiā, nec sine lacrymis lugubrem explicat tragœdiam. Eadem hora fit fides dictis, & sentiens acum mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, solitus iā præcesserat cruor, iam cœperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratribus laicis, eidem Abbati deseruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad testimonium conseruandam,*

e In Mal. cop. 2. q. 1. c. 13.

a lib. de admiran. morb. causs.

b li. 1. epist. 38.

c lib. 3. dæmonolat. c. 8.

d apud Surium tom. 3. Maii, 8. cap. 13.

Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltra nec chalybem inde processurum. Factum est: sed mutata materia est, malitia necdum prorsus exstincta. Cœperunt ligni sudes paruuli, quales vulgo brocas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferreis acub. egredi, crasiores spinis & modice longiores. Nec vnius tamen omnes, sicut nec acus fuerant, longitudinis vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menses ex muliere ligna prodierunt. Adfuit demum Reuerendus Petrus Antistes, cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier missarum solemnia celebranti, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimum decimum lignum ex muliebri corpore egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacram ei tradens Eucharistiam ab omni deinceps cuiuscunque materiei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iam præstigiis liberata adhæsit viro, filiosq; procreauit. Et vt dicitur, hodieque superstes, virtutem prædicat, quam in seipsa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, et am honoratus inter conuicaneos suos: vt si quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forsitam liceat, quod credere detrectarit.] Hactenus Gaufridus Abbas Altæcumbæ, cui Cistericenses & Claraualenses Abbates negotiũ dederunt vitæ huius conscribendæ; cum Romanus Pontifex Lucius eis mandasset, vt eam fideliter conscribi curarent. Sed Monachus fuit scriptor, inquient aduersarii, credo plus fidei mererentur mendacissimi ipsorum Ministri & Prædicantes. Cæsa. pin. *de in vestig. dæmon.* Contigit autem (ait) hoc anno *Pisis hac vidisse multis spectantibus: Quædam à dæmonibus obsessa, sæpius, modo inter adiurandum, modo postea eiecit corpora, & magnitudine & forma per se, ineptissima, vt deuorarentur, clauos ferreos prælongos, ossa lapides, globos laneos, carbones, aliaque multa in culcita autem, ea regione, qua thorax incumbebat, præcipue qua cor, globuli multi reperti sunt ex plumis affabre efformati diuersis figuris, sed plurimi instar rosarũ perpetuis plumarũ tenuissimarum ordinibus; nunc filo implicati, nunc solo glutine, alia genera reperta sunt in ceruicali qua caput residebat.*] Quid multa? superiorib. annis Duacensi cuidam, & Insulensi ancillæ similia ferme acciderunt. Exemplorum sat habemus, causam rimemur, quæ sat abstrusa & abdita.

Primum fateor, quædam in corporibus humanis solere interdum ex prauis humoribus coalescere, vt sunt tophi, lapilli, capilli, oscilla, conchylia spinę, glomi pilorum & quæ talia potuit dæmon in ipsis vlceribus, vel in corporis partium congruis finibus procreare, quod naturaliter fieri posse, consentiunt veteres nouitiiq; medici *e*. Norunt me multi Comitis filium, qui, ante annos ferme nouemdecim, Luxenburgi, in vrina lacertulas satis magnas eiiciebat, quod etsi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi per sicarium ille postea iussit) veneficio tribuerent, potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini sectæ erat addicta, & ministro familiarior, quam oportebat, ideo nec à moribus, nec ab instituto aliena fuit vulgi suspicio.

e Gale. lib. 1. ad Glaucum. Celsus l. 5. c. 6. Ætius. l. 16. c. 100 Leuin. Lemn. li. 3. de occul. nat. mirac. cap. 4. Alexan. Benedict. li. 2. & 3. Anato. Antonio Beniu. d. supra citato. cap. 3. 18. 24. 94.

Secundo puto non posse naturaliter in corpore humano generari, ex vlla putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiusmodi metallica artificiose conformata, qa calor naturalis, nisi plurimorũ annorũ spacio, nõ videtur metalla inibi gignere

A gignere posse: multoque minus, sic fortuito ad certam analogiam atque dispositionem artificiosam, videntur tam varii humores conuenire posse: nisi Democriteam & Epicuream reuocemus insaniam, ex fortuito atomorum concursu cuncta construentem. Neque adhuc legi, qui hãc vim naturæ tribueret.

Tertio, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari posse. Etenim primo possunt sic sensib. B illudere, vt quis putet ista in corpus ingeri, vel egeri: cum tamen reuera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiusmodi reliquam, quæ euomitur, artificiosam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat, vel etiam ipsos humores, qui eiiciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aerem sic condenset, & coloret *f*: quod verisimillimum est contingere, quando res illæ, quæ visæ sunt solidæ ac densæ, paulo post cernuntur euanescere. Præterea C possunt, citra fictionem, res huiusmodi per dæmonem in os occulte ingeri, vnde mox eiiciantur; possunt etiam aliis corporeis partibus inseri & includi. Negat id VVierus, homo fronte nulla; licet non videam, cur neget. testantur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos *a* ipse laudat, talia sibi visa ex corporibus excerni, D vel exsecari, & ea manibus contrectasse sese. Eos vero omnes ad vnum decipi contendere, quid est, nisi strenue pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus est, quem nõ prætermisit Binsfeldius *b*; vt profundo dæmon somno demergat hominem, & sensum doloris eximat, tum dextre in- E cidat membrum, & materiam illam duram imponat, denique eadem subtilitate vulnus adeo consolidet, vt nulla cicatrix vel vestigium relinquatur, quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

Dices fortassis, vt hæc queat in partibus carnosis & facile dilatabilibus, & promptę consolidationis, quarum exempla recenset Nicol. Remigius *c*; non tamen id poterit in aliis, quibus illa facilitas non est propria, v.g. in intestinis, orificio stomachi, gutture, arteriis, & talibus organis, quæ angusta valde sunt, nec dilatantur, nisi ad functiones suas naturales: vel etiam, si sectione diuisa fuerint, non possunt reuniri. *Respondeo*; difficilius quidem in his id contingere, absolute tamen posse vt in aliis. licet enim nobis incognita sint medicamenta, iis consolidandis & reuniendis idonea, dęmoni tamen illa sunt notissima. Præterea quamuis sponte sua non dilatẽtur, nisi ad naturales suos effectus, vi tamen aliqua adhibita, possunt extra consuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas historias ad finem faciendam attulit testis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambros. Paræus *d*: prior est, de studioso, qui cũ spicam germinis deglutiuisset, eaque in pulmones per τραχεῖαν descendisset, natura illam transuersis pulmonum lobis illæsis, integris etiam costarum musculis, & quæ succingit eas membrana incolumi, integram expulit. posterior est de opilione, qui semipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium crassitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, sex solidos menses, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At necessarium plane fuit, per angustissimos meatus quosque à faucibus in inguen cultrum peruenire. His tertiam narrationẽ Remigius addidit de morione; qui, apud Armoricos, mucronem gladii tres digitos lõgum per os in fauces adactũ, duo-

f hoc volũt semper in his accidere Grill. de sortileg q. 7. & Cardan. d. c. 80 de variet.

a Trallian. li. 4. c. 6. Beniu. de abdit. mor. & sanat. causis, ca. 14. & 80. I. Lang. d. epist. 38. historiam puellæ de Leuẽsteet, Germanice editam Beniue. & Benedict. supra citatos.

b in l. 4. C. de malef q. 7. concl 6

c lib. 2. dæmonol. c.

d lib 2. chirurg. c. 17.

decimo post die, per anum egesſit. Nõne culter iste, per tot ſpiras inteſtinorũ ſubtiliſsimorum, & per illud, quod à re ipſa vocatur *inteſtinum tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquam malefici mentio vel ſuſpicio fuit. ſi natura id potuit & caſus, cur ex propoſito id adnitens nequeat ille mille artifex ſolertiſsimus?

Alter modus eſt Siluestri Prieratis, quem recentiores quidam ſunt ſecuti, e ſcilicet dæmonem peritia pollere, res ſolidiſsimas diuidendi & comminuendi partes in minutiſsimas, etiam inſtar pulueris, & eas iterum vniendi, applicatis, ſicubi opus, naturalibus actiuis, idque tam præpropere & ſubtiliter, vt cernentium oculi nequeat, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere; ideoq; putent homines ea integra immitti & emitti. Hi duo modi probabiles ſunt.

e Silu. verb maleficiũ q. 5. Coſmas Philiarchus de off Sacerd. p. 2. l. 5. in tract. primi præcepti Decalogi.

Valde miror tertium quendam, tam multis placuiſſe *f*, cum ſit plane improbabilis. Volunt iſti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc & maiora inſeri: & poros rurſus concludi: quorum apertione iterata demum, quando dæmoni videtur, intruſa expellantur. Sic aiunt à fulmine ſine læſione poros vaginæ penetrari, laminamque gladii chalybeam liquari. ſic iactu lapidem ſub aqua recondi, nec manu retracta viam cerni, per quam lapis in aquam penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem eſſe naturalem, cum Buridano, quam Diuus Thomas, Scotus, Durandus, & alii, melius philoſophantes, contendũt, à ſolo Deo perfici poſſe. hoc ergo primo peccant. Si dicant corporeas hic dimenſiones, ſiue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare: cum tamen iſti pori tam ſint natura anguſti, vt ſine inſigni læſione diſtrahi non poſſint. Nec ſimile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt, diſsimillimis reperitur, fulmen quiddam eſt ſubtiliſsimum & tenuiſsimum, ea præditum vi naturali, vt duriora atque reſiſtentia conſumat, mollia vero & cedere facilia ſine læſione *g* tranſmittat: at ferrum, ligna, lapides, res ſunt ſpiſſæ, duræ, & minime aptæ ſic ſe in poros inſinuare. Aqua corpus eſt liquidum, humidum, tenue, fluitans, cuius rei ſolidæ cedens loco, capax etiam liburnarum: rerum, quę iniiciuntur, impulſu condenſabile, & iis exemptis aptum vi ſua ſtatim coire & reuniri; vtque, ſine partium ſeparatione, condenſatur; ſic, ſine earũdem noua medicina, rareſit atque extenditur, quæ quam ſint ab humani corporis membris aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur.*

f Paracelſo li. de occul. philoſ. Baroni Lichtenbergio l. de præcipuis Magiæ articul. Ludou Milichio l. de Magico dæmone, & Nic. Remi. d. c. l. li. 3.

g Seneca li. 5. nat. q. lib. 2. Iſidor. l. 13. Etymol.

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

SVppono, quod Catholicis certum eſt, *energumenos à dæmonibus ſæpe inuadi, & poſſideri, vel obſideri:* hoc eſt dæmones in hominum ingredi corpora, & ſimul poteſtatem aliquam eos vexandi ſeu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis ſit energumenus; qua de re docte, poſt Mengum, & Polyd. Pet. Tyræus *h* diſſeruit. ſic homines dæmoni tradendi poteſtatem conſtat olim Apoſtolos habuiſſe, ex S. S. *i* & alios quoque ſanctos homines vt olim, ſic & olim, ſic & hodie eam à Deo accipere, qua non niſi prudentiſsime, & cum magna caritate atque iuſtitia vtantur; haud difficulter probaretur, ſi huius loci foret. An vero dæmones, eos quos poſſident energumenos, ſic poſ-

h Mengus [i]n fuſte [d]æmon. Polydor. [d]e exorciſ. [T]yræus [d]iſpu. de [d]æmonia

i 1. Cor. 5. v. [5]. 1. Timot. 1. v. vlt.

k vide Tiræum d. operis q. vlt.

sideant, vt eorum corpora, ipsimet subintrent, posset quis dubitare, eo quod B. Ildegardis *in libris reuelat. suarum* scribat se de quadam energumena in vera visione vidisse, *quod ipsa permissione Dei quadam nigredine & fumo diabolicæ conglobositatis obsessa erat & obumbrata; quæ totam sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec ea eleuato intellectu suspirare permittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus opposita obtegit & perfundit: vnde hæc rectos sensus & actus perdebat, & inconuenienter sæpius clamabat ac faciebat. Et me cogitante & scire volente quomodo Diabolica forma* (id est substãtia) *hominem intraret, vidi & responsum habui, quod diabolus in sua forma, vt est, hominem nõ intraret; sed eum vmbra & fumo suæ nigredinis obumbrat & obtegit, si enim forma illius hominem intraret: citius membra illius soluerentur, quam stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, vt hominem in sua forma intret. Sed supradictus perfundens, ad insaniam & inconueniẽtia euertit, & per eum, quasi per fenestram vociferatur, & membra illius exterius mouet, cum tamen in eis in forma sua interius non sit, anima interim quasi sopita & ignorante, quid caro corporis faciat.*) Sic illa apud Theodoricũ Abbatem, *eius vitæ l. 3. c. 20.* Sed hic locus ostendit verissimum esse dictum Theologorum, sæpe eos, qui assueuere multis reuelationibus etiam veris, putare se habere per reuelationem; quod habuere per discursum opinionemque. Indicant hoc multa. *Primo* quia principio vere tantum describitur obsessio, non possessio. *Secundo* quod inquisitio hæc parum erat necessaria, & satis curiosa. *Tertio* quia suspectum est, quod ait Deum non permittere vt diabolus secundum suam essentiam, vt solet esse in suo loco, corpora possideat. communis enim Theologorum distinctio hoc discrimen statuit inter *obsessos* & *possessos*, quod in his sit dæmon, vt erat in statuis idolorum, nonnunquam: & hoc indicant inflationes & multa alia quæ in possessis cernuntur. *Quarto* quia ratio nulla est. nec enim forma dæmonis siue substantia eius spiritualis ipsi corpori contraria sic est, vt illud statim destruat, etiamsi nolit, solo ingressu. *Quinto*, quia non semper anima sopita est, quando dæmon energumenum vel obsidet vel possidet, vt apparet, quia videmus sæpe illos omnium recordari quæ egerint. *Denique* sancti & Theologi omnes sic semper locuti & opinati fuere, vt dicerent, dæmonem corpus arreptitii intrare, & ab eo exire. Non quidem id subire, vt informet, vel tanquam pars eius (quod vocant) corpus integret; sed tantum vt loco, vel instrumento organico vsurus, vt fuse explicat Episcopus Abulensis, *in 7. Exod. q. 16.* Rectius itaque dictum à Cęsario *l. 5. ca. 15.* dæmones non vniri animæ substãtialiter, nec in ipsa esse anima, sed applicatione tantum, & oppressione per energiam seu operationem animæ adesse, & sic homini vniri, & ei quasi illabi. allegat Gennadium, *l. de Eccles. dogmat. cap. 82.* hoc tenentem: tamen corpori inesse sicut in loco posse, & in cauitatibus eius latere, nunquam Gennadius negauit, & expresse Cæsarius ex S. S. confirmat. non enim recte dicitur exire, nisi quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones exire, *Matth. 5. versi. nono.* Intus ergo fuere. Restat nunc vt quæramus, *an malefici possint & soleant sic alios deuouere, ac dæmoni quasi mancipare?* Multorum confessionibus constat eos id putare, fatentur enim se dæmones in brutorum vel hominũ corpora immisisse; &

ipſi dæmones cum exorciſantur id ſolent prætexere, ſe à tali vel tali immiſſos. prætermittam, quæ recentiora sűt, à Remigio & aliis allata, duo tantum adſcribam ab iis commemorata, quorum fides reiici nequit. Anaſtaſius Nicenus *a* de Simone Mago: *multos* (ait) *tentantes eum dicere præſtigiatorem: cũ eos eſſet allocutus, & deinde conuiuij prætextu bouem ſacrificaſſet, & eos conuiuio excepiſſet, variis morbis, & dæmonibus eos ſubiecit.*] Diuus Hieronymus *b* nobis proponit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem magus in virginem immiſerat, *Perducta* (inquit) *à parentibus ad monaſterium ſeni traditur, vlulante ſtatim & confitente dæmone. vim ſuſtinui. Inuitus abductus ſum. Quam bene Memphi ſomniis homines deludebam! ô cruces! ô tormenta, quæ patior! Exire me cogis, & ſubter limen ligatus teneor. Non exeo: niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex, Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictus teneris. Dic. Cur auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarẽ, inquit, eam virginem. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur nõ potius in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit, intrarem in eum, qui habebat collegã meũ, Amoris dæmonem?* &c.] En vt magus immiſerat dæmonem vere: & ſic opinor etiam multa eorum, quæ narrat Anaſtaſius, à quo Glycas *p.* 1. fuit eadem mutuatus; & inprimis de quo nunc agimus, Deo permittente, potuiſſe vere à Simone Mago patrari: quare Annalium *c* ſcriptori eruditiſſimo, nequeo aſſentiri, qui mira illa Simonis ab Anaſtaſio prodita, iudicat tantum fuiſſe impoſturas, hominibus per imaginem & viſum oſtenſas, cum nulla veritate conſiſterent. ſunt enim in iis multa, quæ & poſſe & ſolere contingere, lib. præcedente *de Dæmoniaca Magia* ſatis copioſe oſtendimus. Anno 1581. in Viuareſiæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*, quę varii plures cuique, non vno modo dęmones immiſit, quibus grauiſſime diuexati fuere. In his filius & filia illius fuerunt, quos nucibus alteri paratis, ſed more puerili abliguritis ab ipſis qui deferebant, ſingulos tribus dæmonibus poſſidendos mancipauit. Similia factitabat ſtrix alia dicta, *la Gochonne:* ita vt illis tum partibus cuncta plena fuerint, per maleficia votiua energumenis. Narrat oculatus teſtis vir doctus & prudens Claudius Charon. *l. de Antichriſto reuelato Nota* 1. fatetur hoc fieri ſolitum Bap. Codronch. medicus *l.* 3. *de morb. malefic. c.* 7. Hæc autem immiſſio malorum ſpirituum, non prouenit à facultate cogendi; quæ nulla Magis competit, in dæmones. Nam vel ſponte dæmones ex pacto obſeſſum vadunt, finguntque ſe obtemperare: vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone ſuperiore volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen caſu Dei permiſſio requiritur, vt cauſa ſine qua nõ poſſet hoc fieri: permittere vero Deus id conſueuit non niſi ob graue aliquod obſeſſi peccatum *d*: non raro propter parentum iratorum imprecationes, quarum tria exempla ſuggerit Ioa. Cęſarius *e*. Ait Ouid. de Medæa, *Deuouet abſentes.* Et experimento compertum eſt hodie pleraſque ſtriges cum dæmone pactas vt cuicumque diras imprecẽtur, bruto vel homini confeſtim illi tabe lenta incipiant tentari, vel alio interitu de medio repente tollantur. Nec iritam hanc vt plurimum earum deuotationem plurimis exemplis docet Remigius *lib.* 2. *cap.* 9. 10. *& tribus ſeqq.*

(:)

a in SS. q. 23.

b in vita S. Hilarionis.

c tom. 1. anno 68.

d vide Tyræum d. o per. c. 29.

e l. 5. exem. c. 11. 12. & 2(

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie est maleficium: adeo, vt in aliquibus locis vix audeat quisquam clara luce matrimonii solemnia celebrare. ne quis malus coniugum votis illudat. Id si fit, quia, quo pauciores adfuturi, & rei conscii fuerint, hoc plurimum insidias effugiunt, nihil ad hunc tractatum pertinet cautela huiusmodi: si, quod antelucanos conatus magicos, minus pollere credunt, res superstitione non vacat. Sed ad ipsum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere (vt Canones loquuntur) frigidum & maleficiatum: hoc est ad actum coniugii inidoneum. Hoc illos posse & solere probatur, tum auctoritate canonum *f*, tum communi sententia Theologorum *g*, tum praxi Ecclesiæ, quæ sic affectos post triennii experientiam irritam, & adiuncta septem testium iuratorum manu, separare consueuit *h*. tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Borosi qui exstat) existimantium à Chamo tali damno multatum Noemum fuisse: tum exemplis mox referendis, & experientia quotidiana: tum denique ratione. potest hoc fieri naturaliter, castratione, elisione, ruptione, desiccatione, infrigidatione & similibus ex causis, quas cum norit dæmon, poterit illis vti. confirmant id Historici, & poëtæ. Deinde fit sæpe, vt qui cum vna nequit, queat cum aliis, vel qui cum cæteris potest, cum vna non posit, item vt non posit cum ea sola, quam maxime amat & deperit. item, vt, ablato dumtaxat ligamine, fiat potens, qui prius nihil poterat, cuiusmodi varietas ex naturali causa nequit prouenire. prouenit ergo ex supernaturali seu prodigiosa. non diuina: ergo angelica. non bonorum angelorum opera: ergo malorum.

Modis seu formis ad hoc diabolus vtitur pene infinitis. sane auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri scripsit: Quidam magi, solummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt, sed dæmon interea maleficium perficit, & siue virum siue fęminam reddit impotentem. tam in fęminas, quam in viros grassari vere dixit Ananias *i*, sed tamē facilius & frequentius in viros cernimus hoc malum serpere, fors, an quod vbi plus operæ & instrumentorum requiritur, facilius ibi aliquis defectus & impedimentum occurrit? an quia cum plures sint maleficæ, quam malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem posse volunt plerique vel in diem, vel in annum, vel in ęternum, aut donec nodus ligulæ soluatur.

A viris doctioribus septem traditas inuenio causas proximas huius impotentiæ, quibus causis dęmon abutitur. *prima* est quando coniugem alterum alteri reddit odiosum, vel inuicem sane odiosos facit, per calumniam suspicionemve, aut morbi alicuius immisionem: sicuti cum vel Venus, iuxta Stesichorum, vel Medea, iniecto pharmaco fecit, vt omnes fęminæ Lemni grauiter ore olerent, sicque illas mariti sint aspernati: Medeæ facinus vult esse Myrtilus. *lib. rerum Lesbicar. 1.* *k* aut id faciunt phantasia turbata, sic vt aliquid in compare vehementer odiosum vel formidabile inesse credant: sic Valazca *l*, Libussæ Boëmæ famula, mulieres à virorum amore per veneficium adeo auertit: *vt coniuratione inita, suos quæque ma-*

f c. si per sortiarias, 33. q. 1. & toto tit. ex tr. de frig. & malefic.

g in 4. de 34. D. Tho. 3. q. q. 58. ar. 2. & alii citati ab Enriquez l. 2. de matri. c. 8.

h c. laudabilem. de frig. & malef. vide P. Enriq. d. c. 8. n. 1. & c. 7. n. 9.

i lib. 4. de nat. dæm.

k Natalis Mytholog. l. 6. c. 7.

l Æneas Siluius in histor. Bohem. & Bap. Egna li. 3. c. 2.

ritos, fratres, patres, filios vna nocte interfecerint, mox arce Vissegradensi obsessa, Primislai regis exercitum ad internecionem fere ceciderint.] Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentissime, sed quando ad copulam ventum, subito accensi odio, alter alterum cædat, vel vnguibus laceret, quod genus & Theologi *d*, & Iurisconsulti *e* nouerunt. tunc dæmon primo accendit ardorem libidinis proposita forma coniugis, vt concupiscibili: & quando venitur ad amplexus, tunc proponit vt odiosam & exitialem, faciens vt membra generationis appareant vel magnitudinis prorsus incongruæ, vel formæ horribilis aut supra modum fœdæ. *Secunda* causa est, quando corpora impedit, ne queant ad se mutuo appropinquare, & sic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuersis, vel cum conantur iungit, phantasma aut quid aliud iniiciens intermedium. ad prius videtur pertinere illud Propertii *f*.

d P. Henri. de Sacramen. l. 12. c. 8. n. 2. Sot. in 4. d. 34. a. 3. laquer. flag. ca. 12. *e* auctor dæmonoma. & auctor. lib. de Lamiis l. 2. *f* l. 1. eleg. 12.

Inuidiæ fuimus. quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Promethæis diuidit herba iugis?

Pertinet ad posterius, quędam narratio, plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores sit. narrat ex Vincentio Belluacensi D. Antoninus *g*, Romæ temporibus Henrici tertii Imp. fuisse iuuenem quendam locupletem & nobilẽ, qui recens vxorem duxerat, & sodales suos opiparo conuiuio nuptiali exceperat. Exiuere in campum à prandio lusuri pila. Sponsus, ludi dux, pilam poscit, & ne excideret annulus sponsalitius, inserit eum digito statuæ Veneris æreæ, quæ in proximo erat. omnes vnum petebant, sic cito defatigatus ipse à ludo

g Vincent. li. 26. hist. Antonin. p. 2. sum. hist. ti. 16. c. 7. §. 4.

A cessit, & ad statuam rediens, annulum recepturus, ecce, videt digitum statuæ vsque ad volam manus recuruatum, & quamtumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicauit. Nocte intempesta cum famulo ad statuam reuertitur, & extensum vt initio digitum repperit, sed sine annulo, iactura dissimulata, B domum se confert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingressus, sponsæ se iungere vellet, sensit impediri sese & quiddam nebulosum ac densum inter suum coniugisque corpus volutari. sentiebat id tactu, videre tamen nequibat. hoc obstaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem, *Mecum concumbe, quia hodie me desponsasti.* C *Ego sum Venus, cui digito annulum inseruisti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio* (inquit Antonin.) *nihil referre ausus est, vel potuit: insomnem duxit noctem illam, multum secum deliberans. Sic factum est per multum tempus, vt quacumque hora cum sponsa concumbere vellet, illud idem sentiret & audiret.* D *Erat sane alias valens, & domi aptus & militiæ. Tandem vxoris querelis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito concilio, Palumbo cuidam, præsbytero suburbano, rem pandunt. is autem erat Necromanticus, & in maleficiis potens. Illectus ergo promissis multis, compositam epistolam dedit iuueni, dicens: Vade illa hora noctis ad compitum, vbi quatuor viæ conueniunt,* E *& stans tacite considera. Transient ibi figuræ hominum vtriusque sexus, omnisque ætatis & conditionis, equites & pedites, quidam læti & quidam tristes, quicquid audieris, non loquaris. seque-*

tur illa

tur illa turba quidam statura procerior, forma corpulentior curru sedens: huic tacitus epistolam trades legendam, statimq; fiet, quod postulas. Ille autem iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditq; inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulam inequitantem, crine soluto per humeros iactato, vitta aurea superius constricto, auream virgã gerentem in manibus, qua mula regebat, præ tenuitate vestium pene nuda apparebat, gestus exsequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenem oculos exacuens, ab axe superbo smaragdis & vnionibus composito, causas viæ ab eo exquirebat. Nihil ille contra, sed protenta manu epistolam ei porrigit. dæmon notum sigillum non audens contemnere, legit scriptum: moxq; brachijs in cælum eleuatis. Deus, inquit, omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palumbi præsbyteri? Nec mora, satellites suos à latere mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiuersata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos, sine obstaculo, potitus est diu suspiratis amoribus. Palumbus autem vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de se, intellexit sibi præsignari finem dierum. Quocirca omnibus membris vltro truncatus miserabili pœna defunctus est, confessus coram populo Romano inaudita flagitia.] Hæc ille. in cuius verbis & maleficium vides diuisionis, & curationem nefandam per aliud maleficium, & seriam malefici pœnitentiam.

Tertia causa est, si spiritus vitales ꝓhibeantur transire ad membra generationis, & sic seminis decisio impediatur, de quo impedimento, recte Ioan. Maior disseruit *a*.

a in 4. d. 34. q. 3.

Quarta est, si semen prolificum exsiccetur & subtrahatur.

Quinta, si virga viri flaccida fiat, saltem quando quis vult actum matrimonii exercere. de quo Ouidius, *Quid vetat & neruos magicas torpere per artes?* Petronius: *Forsitan rediret hoc corpus ad vires, & resipiscerent partes veneficio, credo, sopitæ.*

Sexta, si qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur. hæ causæ vulgatiores cunctis fere notæ & obuiæ sunt apud Doctores *b*.

b Palu. & Sor. add. d. 34. Siluest. verb. maleficium. q. 6. Abulen. in cap. 19. Matt. q. 90.

Septima causa est rarior nempe muliebrium locorum obseratio, vel nimia coarctatio: aut viri genitalium retractatio, absconsio, vel vera ademptio. De virili huiusmodi calamitate, narrationes varias sui temporis proponunt Sprenger. & Remig. *c*. Quoad retractionem & absconsionem fortassis illa naturaliter fieri posset, quanquam dubito, & inclino in negantem partem: ademptionem constat esse semp merum præstigium, licet alibi, vt in auium nidis apud Sprenger. malefica membra illa ostentet: nec enim aliter potest ista tollere, quam homines, sectione aut simili separatione, adempta vero non magis potest restituere, quam homines. Sunt ergo hi modi quoad viros, præstigiosi. Quoad mulieres, sicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri potest, sic etiam à dæmone causari. idq; opinor tam de arctitudine in ossibus, quam de arctitudine in carnositate *d*.

c p. 2. mal. q. 1. c. 7. Remig. li. 2. dæmonolat. c. 5.

Dixi duplex esse impedimentum. vnum quoad omnes, sic inuenio mulctatum Siluanum ab vxore apud Tacitum li. 4. ann. & Aurelium apud Zonaram to. 2. & forte Amasim Regem Ægypti *e*: aliud quoad vnam duntaxat personam certam, hoc vocant Dd. maleficium respectiuum: ita legimus

d de vtraque egerunt Vict. Sot. Ledes in d. 34. & Henriquez li. 12. ca 7. nu. 5.

e Herodot. lib. 2.

A gignere posse: multoque minus, sic fortuito ad certam analogiam atque dispositionem artificiosam, videntur tam varii humores conuenire posse: nisi Democriteam & Epicuream reuocemus insaniam, ex fortuito atomorum concursu cuncta construentem. Neque adhuc legi, qui hãc vim naturæ tribueret.

Tertio, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari posse. Etenim primo possunt sic sensib. B illudere, vt quis putet ista in corpus ingeri, vel egeri: cum tamen reuera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiusmodi reliquam, quæ euomitur, artificiosam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat, vel etiam ipsos humores, qui eiiciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aerem sic condenset, & coloret *f*: quod verisimillimum est contingere, quando res illæ, quæ visæ sunt solidæ ac densæ, C paulo post cernuntur euanescere. Præterea possunt, citra fictionem, res huiusmodi per dæmonem in os occulte ingeri, vnde mox eiiciantur; possunt etiam aliis corporeis partibus inseri & includi. Negat id VVierus, homo fronte nulla; licet non videam, cur neget. testantur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos *a* ipse laudat, D talia sibi visa ex corporibus excerni, vel exsecari, & ea manibus contrectasse sese. Eos vero omnes ad vnum decipi contendere, quid est, nisi strenue pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus est, quem nõ prætermisit Binsfeldius *b*; vt profundo dæmon somno demergat hominem, & E sensum doloris eximat, tum dextre incidat membrum, & materiam illam duram imponat, denique eadem subtilitate vulnus adeo consolidet, vt nulla cicatrix vel vestigium relinquatur, quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

f hoc volũt semper in his accidere Grill. de sortileg q. 5. & Cardan. d. c. 80 de variet.

a Trallian. li. 4. c. 6. Beniu. de abdit. mor. & sanat. causis, ca. 24 & 80. I. Lang. d. epist. 38. historiam puellæ de Leuẽsteet, Germanice editam Beniue. & Benedict. supra citatos.

b in l. 4. C. de malef q. 7. concl 6

Dices fortasis, vt hæc queat in partibus carnosis & facile dilatabilibus, & promptę consolidationis, quarum exempla recenset Nicol. Remigius *c*; non tamen id poterit in aliis, quibus illa facilitas non est propria, v.g. in intestinis, orificio stomachi, gutture, arteriis, & talibus organis, quæ angusta valde sunt, nec dilatantur, nisi ad functiones suas naturales: vel etiam, si sectione diuisa fuerint, non possunt reuniri. *Respondeo*, difficilius quidem in his id contingere; absolute tamen posse vt in aliis. licet enim nobis incognita sint medicamenta, iis consolidandis & reuniendis idonea, dęmoni tamen illa sunt notissima. Præterea quamuis sponte sua non dilatẽtur, nisi ad naturales suos effectus, vi tamen aliqua adhibita, possunt extra consuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas historias ad finem faciendam attulit testis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambros. Paræus *d*: prior est, de studioso, qui cũ spicam germinis deglutiuisset, eaque in pulmones per τραχεῖαν descendisset, natura illam transuersis pulmonum lobis illæsis, integris etiam costarum musculis, & quæ succingit eas membrana incolumi, integram expulit. posterior est de opilione, qui semipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium crassitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, sex solidos menses, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At necessarium plane fuit, per angustissimos meatus quosque à faucibus in inguen cultrum peruenire. His tertiam narrationẽ Remigius addidit de morione; qui, apud Armoricos, mucronem gladii tres digitos lõgum per os in fauces adactũ, duo-

c lib. 2. dæmonol. c. 4

d lib 2. chirurg c. 17

decimo post die, per anum egesit. Nōne culter iste, per tot spiras intestinorū subtilissimorum, & per illud, quod à re ipsa vocatur *intestinum tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquam malefici mentio vel suspicio fuit. si natura id potuit & casus, cur ex proposito id adnitens nequeat ille mille artifex solertissimus?

Alter modus est Siluestri Prieratis, quem recentiores quidam sunt secuti, *e* scilicet dæmonem peritia pollere, res solidissimas diuidendi & comminuendi partes in minutissimas, etiam instar pulueris, & eas iterum vniendi, applicatis, sicubi opus, naturalibus actiuis, idque tam præpropere & subtiliter, vt cernentium oculi nequeat, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere; ideoq; putent homines ea integra immitti & emitti. Hi duo modi probabiles sunt.

e Silu. verb. maleficiū q. 5. Cosmas Philiarchus de off. Sacerd. p. 2. l. 3. in tract. primi præcepti Decalogi.

Valde miror tertium quendam, tam multis placuisse *f*, cum sit plane improbabilis. Volunt isti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc & maiora inseri: & poros rursus concludi: quorum apertione iterata demum, quando dæmoni videtur, intrusa expellantur. Sic aiunt à fulmine sine læsione poros vaginæ penetrari, laminamque gladii chalybeam liquari. sic iactu lapidem sub aqua recondi, nec manu retracta viam cerni, per quam lapis in aquam penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem esse naturalem, cum Buridano, quam Diuus Thomas, Scotus, Durandus, & alii, melius philosophantes, contendūt, à solo Deo perfici posse. hoc ergo primo peccant. Si dicant corporeas hic dimensiones, siue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare: cum

f Paracelso li. de occul. philos. Baroni Lichtenbergio l. de præcipuis Magiæ articul. Ludou Milichio l. de Magico dæmone, & Nic. Remi. d. c. 1. li. 3.

A tamen isti pori tam sint natura angusti, vt sine insigni læsione distrahi non possint. Nec simile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt, dissimillimis reperitur, fulmen quiddam est subtilissimum & tenuissimum, ea præditum vi naturali, vt duriora atque resistentia consumat, mollia vero & cedere facilia sine læsione *g* transmittat: at ferrum, ligna, lapides, res sunt spissæ, duræ, & B minime aptæ sic se in poros insinuare. Aqua corpus est liquidum, humidum, tenue, fluitans, cuius rei solidæ cedens loco, capax etiam liburnarum: rerum, quę iniiciuntur, impulsu condensabile, & iis exemptis aptum vi sua statim coire & reuniri; vtque, sine partium separatione, condensatur; sic, sine earūdem noua medicina, rarefit atque extenditur, C quæ quam sint ab humani corporis membris aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur.*

g Seneca li. 2. nat. q. lib. 2. Isidor. l. 13. Etymol.

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

SVppono, quod Catholicis certum est, *energumenos à dæmonibus sæpe inuadi, & possideri, vel obsideri:* hoc est D dæmones in hominum ingredi corpora, & simul potestatem aliquam eos vexandi seu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis sit energumenus; qua de re docte, post Mengum, & Polyd. Pet. Tyræus *h* disseruit. sic homines dæmoni tradendi potestatem constat olim Apostolos habuisse, ex S. S. *i* & alios quoque sanctos homines vt olim, E sic & olim, sic & hodie eam à Deo accipere, qua non nisi prudentissime, & cum magna caritate atque iustitia vtantur; haud difficulter probaretur, si huius loci foret. An vero dæmones, eos quos possident energumenos, sic pos-

h Mengus in fuste dæmon. Polydor. de exorcis. Tyræus dispus. de dæmonia. *i* 1. Cor. 5. v. 1. Timot. 1. v. vlt. *k* vide Tiræum d. operis q. vlt.

sideant, vt eorum corpora, ipsimet subintrent. posset quis dubitare, eo quod B. Ildegardis *in libris reuelat. suarum* scribat se de quadam energumena in vera visione vidisse, *quod ipsa permissione Dei quadam nigredine & fumo diabolicæ conglobositatis obsessa erat & obumbrata; quæ totam sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec ea eleuato intellectu suspirare permittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus opposita obtegit & perfundit: vnde hæc rectos sensus & actus perdebat, & inconuenienter sæpius clamabat ac faciebat. Et me cogitante & scire volente quomodo Diabolica forma* (id est substãtia) *hominem intraret, vidi & responsum habui, quod diabolus in sua forma, vt est, hominem nõ intraret; sed eum vmbra & fumo suæ nigredinis obumbrat & obtegit, si enim forma illius hominem intrare: citius membra illius soluerentur, quam stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, vt hominem in sua forma intret. Sed supradictis perfundens, ad insaniam* & *inconueniẽtia euertit,* & *per eum, quasi per fenestram vociferatur,* & *membra illius exterius mouet, cum tamen in eis in forma sua interius non sit, anima interim quasi sopita* & *ignorante, quid caro corporis faciat.*) Sic illa apud Theodoricũ Abbatem, *eius vitæ l.3.c.20.* Sed hic locus ostendit verissimum esse dictum Theologorum, sæpe eos, qui assueuere multis reuelationibus etiam veris, putare se habere per reuelationem; quod habuere per discursum opinionemque. Indicant hoc multa. *Primo* quia principio vere tantum describitur obsessio, non possessio. *Secundo* quod inquisitio hæc parum erat necessaria, & satis curiosa. *Tertio* quia suspectum est, quod ait Deum non permittere vt diabolus secundum suam essentiam, vt solet esse in suo loco, corpora possideat. communis enim Theologorum distinctio hoc discrimen statuit inter *obsessos* & *possessos*, quod in his sit dæmon, vt erat in statuis idolorum, nonnunquam: & hoc indicant inflationes & multa alia quæ in possessis cernuntur. *Quarto* quia ratio nulla est. nec enim forma dæmonis siue substantia eius spiritualis ipsi corpori contraria sic est, vt illud statim destruat, etiamsi nolit, solo ingressu. *Quinto*, quia non semper anima sopita est, quando dæmon energumenum vel obsidet vel possidet, vt apparet, quia videmus sæpe illos omnium recordari quæ egerint. *Denique* sancti & Theologi omnes sic semper locuti & opinati fuere, vt dicerent, dæmonem corpus arreptitii intrare, & ab eo exire. Non quidem id subire, vt informet, vel tanquam pars eius (quod vocant) corpus integret; sed tantum vt loco, vel instrumento organico vsurus, vt fuse explicat Episcopus Abulensis, *in 7. Exod. q. 16.* Rectius itaque dictum à Cęsario *l. 5. ca. 15.* dæmones non vniri animæ substãtialiter, nec in ipsa esse anima, sed applicatione tantum, & oppressione per energiam seu operationem animæ adesse, & sic homini vniri, & ei quasi illabi. allegat Gennadium, *l. de Eccles. dogmat. cap. 82.* hoc tenentem: tamen corpori inesse sicut in loco posse, & in cauitatibus eius latere, nunquam Gennadius negauit, & expresse Cæsarius ex S. S. confirmat. non enim recte dicitur exire, nisi quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones exire, *Matth. 5. versi. nono.* Intus ergo fuere. Restat nunc vt quæramus, *an malefici possint & soleant sic alios deuouere, ac dæmoni quasi mancipare?* Multorum confessionibus constat eos id putare, fatentur enim se dæmones in brutorum vel hominũ corpora immisisse; &

ipsi dæmones cum exorcisantur id solent prætexere, se à tali vel tali immissos. prætermittam, quæ recentiora sũt, à Remigio & aliis allata, duo tantum adscribam ab iis commemorata, quorum fides reiici nequit. Anastasius Nicenus *a* de Simone Mago: *multos* (ait) *tentantes eum dicere præstigiatorem: cũ eos esset allocutus, & deinde conuiuij prætextu bouem sacrificasset*, & *eos conuiuio excepisset, variis morbis, & dæmonibus eos subiecit.*] Diuus Hieronymus *b* nobis proponit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem magus in virginem immiserat, *Perducta* (inquit) *à parentibus ad monasterium seni traditur, vlulante statim & confitente dæmone. vim sustinui. Inuitus abductus sum. Quam bene Memphi somniis homines deludebam! ò cruces! ò tormenta, quæ patior! Exire me cogis, & subter limen ligatus teneor. Non exeo: nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex, Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic. Cur ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarẽ, inquit, eam virginem. Tu seruares, proditor castitatis? Cur nõ potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegã meũ, Amoris dæmonem?* &c.] En vt magus immiserat dæmonem vere: & sic opinor etiam multa eorum, quæ narrat Anastasius, à quo Glycas *p.* 1. fuit eadem mutuatus; & inprimis de quo nunc agimus, Deo permittente, potuisse vere à Simone Mago patrari: quare Annalium *c* scriptori eruditissimo, nequeo assentiri, qui mira illa Simonis ab Anastasio prodita, iudicat tantum fuisse imposturas, hominibus per imaginem & visum ostensas, cum nulla veritate consisterent. sunt enim in iis multa, quæ & posse & solere contingere, lib. præcedente de *Dæmoniaca Magia* satis copiose ostendimus. Anno 1581. in Viuaresiæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*, quę varii plures cuique, non vno modo dęmones immisit, quibus grauissime diuexati fuere. In his filius & filia illius fuerunt, quos nucibus alteri paratis, sed more puerili abliguritis ab ipsis qui deferebant, singulos tribus dæmonibus possidendos mancipauit. Similia factitabat strix alia dicta, *la Gochonne*: ita vt illis tum partibus cuncta plena fuerint, per maleficia votiua energumenis. Narrat oculatus testis vir doctus & prudens Claudius Charon. *l. de Antichristo reuelato Nota* 1. fatetur hoc fieri solitum Bap. Codronch. medicus *l.* 3. *de morb. malefic. c.* 7. Hæc autem immissio malorum spirituum, non prouenit à facultate cogendi; quæ nulla Magis competit, in dæmones. Nam vel sponte dæmones ex pacto obsessum vadunt, finguntque se obtemperare: vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone superiore volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen casu Dei permissio requiritur, vt causa sine qua nõ posset hoc fieri: permittere vero Deus id consueuit non nisi ob graue aliquod obsessi peccatum *d*: non raro propter parentum iratorum imprecationes, quarum tria exempla suggerit Ioa. Cęsarius *e*. Ait Ouid. de Medæa, *Deuouet absentes.* Et experimento compertum est hodie plerasque striges cum dæmone pactas vt cuicumque diras imprecẽtur, bruto vel homini confestim illi tabe lenta incipiant tentari, vel alio interitu de medio repente tollantur. Nec irritam hanc vt plurimum earum deuotationem plurimis exemplis docet Remigius *lib.* 2. *cap.* 9. 10. *& tribus seqq.*

(:)

a in SS. q. 13.

b in vita S. Hilarionis.

c tom. 1. anno 68.

d vide Tyræum d. o per. c. 29.

e l. 5. exem. 11. 12. & 1[illegible]

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie est maleficium: adeo, vt in aliquibus locis vix audeat quisquam clara luce matrimonii solemnia celebrare. ne quis malus coniugum votis illudat. Id si fit, quia, quo pauciores adfuturi, & rei conscii fuerint, hoc plurimum insidias effugiunt, nihil ad hunc tractatum pertinet cautela huiusmodi: si, quod antelucanos conatus magicos, minus pollere credunt, res superstitione non vacat. Sed ad ipsum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere (vt Canones loquuntur) frigidum & maleficiatum: hoc est ad actum coniugii inidoneum. Hoc illos posse & solere probatur, tum auctoritate canonum *f*, tum communi sententia Theologorum *g*, tum praxi Ecclesiæ, quæ sic affectos post triennii experientiam irritam, & adiuncta septem testium iuratorum manu, separare consueuit *h*. tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Borosi qui exstat) existimantium à Chamo tali damno multatum Noemum fuisse: tum exemplis mox referendis, & experientia quotidiana: tum denique ratione. potest hoc fieri naturaliter, castratione, elisione, ruptione, desiccatione, infrigidatione & similibus ex causis, quas cum norit dæmon, poterit illis vti. confirmant id Historici, & poëtæ. Deinde fit sæpe, vt qui cum vna nequit, queat cum aliis, vel qui cum cæteris potest, cum vna non possit, item vt non possit cum ea sola, quam maxime amat & deperit. item, vt, ablato dumtaxat ligamine, fiat potens, qui prius nihil poterat, cuiusmodi varietas ex naturali causa nequit prouenire. prouenit ergo ex supernaturali seu prodigiosa. non diuina: ergo angelica. non bonorum angelorum opera: ergo malorum.

f c. si per sortiarias, 33. q. 1. & toto tit. ex tr. de frig. & malefic.
g in 4. de 34. D. Tho. 3. q. q. 58. ar. 2. & alii citati ab Entiquez l. 2. de matri. c. 8.
h c. laudabilem. de frig. & malef. vide P. Enriq. d. c. 8. n. 1. & c. 7. n. 9.

Modis seu formis ad hoc diabolus vtitur pene infinitis. sane auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri scripsit: Quidam magi, solummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt, sed dæmon interea maleficium perficit, & siue virum siue fœminam reddit impotentem. tam in fœminas, quam in viros grassari vere dixit Ananias *i*, sed tamẽ facilius & frequentius in viros cernimus hoc malum serpere, fors, an quod vbi plus operæ & instrumentorum requiritur, facilius ibi aliquis defectus & impedimentum occurrit? an quia cum plures sint maleficæ, quam malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem posse volunt plerique vel in diem, vel in annum, vel in æternum, aut donec nodus ligulæ soluatur.

i lib. 4. de nat. dæm.

A viris doctioribus septem traditas inuenio causas proximas huius impotentiæ, quibus causis dæmon abutitur. *prima* est quando coniugem alterum alteri reddit odiosum, vel inuicem sane odiosos facit, per calumniam suspicionemve, aut morbi alicuius immissionem: sicuti cum vel Venus, iuxta Stesichorum, vel Medea, iniecto pharmaco fecit, vt omnes fœminæ Lemni grauiter ore olerent, sicque illas mariti sunt aspernati: Medeæ facinus vult esse Myrtilus. *lib. rerum Lesbicar.* 1. *k* aut id faciunt phantasia turbata, sic vt aliquid in compare vehementer odiosum vel formidabile inesse credant: sic Valazca *l*, Libussæ Boëmæ famula, mulieres à virorum amore per veneficium adeo auertit: *vt coniuratione inita, suos quæque ma-*

k Natalis Mytholog. l. 6. c. 7.
l Æneas Siluius in histor. Bohem. & Bap. Egna li. 3. c. 2.

ritos,

ritos, fratres, patres, filios vna nocte interfecerint, mox arce Vissegradensi obsessa, Primislai regis exercitum ad internecionem fere ceciderint.] Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentissime, sed quando ad copulam ventum, subito accensi odio, alter alterum cædat, vel vnguibus laceret, quod genus & Theologi *d*, & Iurisconsulti *e* nouerunt. tunc dæmon primo accendit ardorem libidinis proposita forma coniugis, vt concupiscibili: & quando venitur ad amplexus, tunc proponit vt odiosam & exitialem, faciens vt membra generationis appareant vel magnitudinis prorsus incongruæ, vel formæ horribilis aut supra modum fœdæ. *Secunda* causa est, quando corpora impedit, ne queant ad se mutuo appropinquare, & sic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuersis, vel cum conantur iungit, phantasma aut quid aliud iniiciens intermedium. ad prius videtur pertinere illud Propertii *f*.

d P. Henri. de Sacramen. l. 12. c. 8. n. 2. Sot. in 4. d. 34. a. 3. Iaquer. flag. ca. 12. *e* auctor dæmonoma. & auctor. lib. de Lamiis l. 2. *f* l. 1. eleg. 12.

Inuidiæ fuimus. quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Pertinet ad posterius, quędam narratio, plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores sit. narrat ex Vincentio Belluacensi D. Antoninus *g*, Romæ temporibus Henrici tertii Imp. fuisse iuuenem quendam locupletem & nobilē, qui recens vxorem duxerat, & sodales suos opiparo conuiuio nuptiali exceperat. Exiuere in campum à prandio lusuri pila. Sponsus, ludi dux, pilam poscit, & ne excideret annulus sponsalitius, inserit eum digito statuæ Veneris æreæ, quæ in proximo erat. omnes vnum petebant, sic cito defatigatus ipse à ludo ce-

g Vincent. li. 26. hist. Antonin. p. 2. sum. hist. ti. 16. c. 7. §. 4.

A cessit, & ad statuam rediens, annulum recepturus, ecce, videt digitum statuæ vsque ad volam manus recuruatum, & quamtumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicauit. Nocte intempesta cum famulo ad statuam reuertitur, & extensum vt initio digitum repperit, sed si-

B ne annulo, iactura dissimulata, domum se confert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingressus, sponsæ se iungere vellet, sensit impediri sese & quiddam nebulosum ac densum inter suum coniugisque corpus volutari. sentiebat id tactu, videre tamen nequibat. hoc obstaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem, *Mecum concum-*

C *be, quia hodie me desponsasti. Ego sum Venus, cui digito annulum inseruisti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio* (inquit Antonin.) *nihil referre ausus est, vel potuit: insomnem duxit noctem illam, multum secum deliberans. Sic factum est per multum tempus, vt quacumque hora cum sponsa concumbere vellet, illud idem sentiret & audiret.*

D *Erat sane alias valens, & domi aptus & militiæ. Tandem vxoris querelis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito concilio, Palumbo cuidam, præsbytero suburbanô, rem pandunt. is autem erat Necromanticus, & in maleficiis potens. Illectus ergo promissis multis, compositam epistolam dedit iuueni, dicens: Vade illa hora noctis ad compitum, vbi quatuor viæ conueniunt,*

E *& stans tacite considera. Transient ibi figuræ hominum vtriusq; sexus, omnisque ætatis & conditionis, equites & pedites, quidam læti & quidam tristes, quicquid audieris, non loquaris. seque-*

tur illa

tur illa turba quidam statura procerior, forma corpulentior curru sedens: huic tacitus epistolam trades legendam, statimq; fiet, quod postulas. Ille autem iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditq; inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulam inequitantem, crine soluto per humeros iactato, vitta aurea superius constricto, auream virgã gerentem in manibus, qua mula regebat, præ tenuitate vestium pene nuda apparebat, gestus exsequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenem oculos exacuens, ab axe superbo smaragdis & vnionibus composito, causas viæ ab eo exquirebat. Nihil ille contra, sed protenta manu epistolam ei porrigit. dæmon notum sigillum non audens contemnere, legit scriptum: moxq; brachys in cælum eleuatis. Deus, inquit, omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palumbi præsbyteri? Nec mora, satellites suos à latere mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiuersata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos, sine obstaculo, potitus est diu suspiratis amoribus. Palumbus autem vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de se, intellexit sibi præsignari finem dierum. Quocirca omnibus membris vltro truncatus miserabili pœna defunctus est, confessus coram populo Romano inaudita flagitia.] Hæc ille. in cuius verbis & maleficium vides diuisionis, & curationem nefandam per aliud maleficium, & seriam malefici pœnitentiam.

Tertia causa est, si spiritus vitales ꝓhibeantur transire ad membra generationis, & sic seminis decisio impediatur, de quo impedimento, recte Ioan. Maior. disseruit *a*.

a in 4. d. 34. a. 3.

Quarta est, si semen prolificum exsiccetur & subtrahatur.

Quinta, si virga viri flaccida fiat, saltem quando quis vult actum matrimonii exercere. de quo Ouidius, *Quid vetat & neruos magicas torpere per artes?* Petronius: *Forsitan rediret hoc corpus ad vires, & resipiscerent partes veneficio, credo, sopitæ.*

Sexta, si qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur. hæ causæ vulgatiores cunctis fere notæ & obuiæ sunt apud Doctores *b*.

b Palu. & Sor. add. d. 34. Siluest. verb. maleficium. q. 6. Abulen. in cap. 19. Matt. q. 90. *c* p. 2. mal. q. 1. c. 7. Remig. li. 2. dæmonolat. c. 5.

Septima causa est rarior nempe muliebrium locorum obseratio, vel nimia coarctatio: aut viri genitalium retractatio, absconsio, vel vera ademptio. De virili huiusmodi calamitate, narrationes varias sui temporis proponunt Sprenger. & Remig. *c*. Quoad retractionem & absconsionem fortasis illa naturaliter fieri posset, quanquam dubito, & inclino in negantem partem: ademptionem constat esse semp merum præstigium, licet alibi, vt in auium nidis apud Sprenger. malefica membra illa ostentet: nec enim aliter potest ista tollere, quam homines, sectione aut simili separatione, adempta vero non magis potest restituere, quam homines. Sunt ergo hi modi quoad viros, præstigiosi. Quoad mulieres, sicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri potest, sic etiam à dæmone causari. idq; opinor tam de arctitudine in ossibus, quam de arctitudine in carnositate *d*.

d de vtraque egerunt Vict. Sor. Ledes in d. 34. & Henriquez li. 12. ca 7. nu. 5.

Dixi duplex esse impedimentum. vnum quoad omnes, sic inuenio mulctatum Siluanum ab vxore apud Tacitum li. 4. ann. & Aurelium apud Zonaram to. 2. & forte Amasim Regem Ægypti *e*: aliud quoad vnam duntaxat personam certam, hoc vocant. Dd. maleficium respectiuum: ita legimus

e Herodot. lib. 2.

anetum

A affectum Theodoricum Regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore sola non poterat *f*. idem de quodam Eulatio. refert greg. Turonens. lib. 10. ca. 8. Sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Isabellæ Aragoniæ potiretur *g*.

f Paul Æmyl. in vita Clotarii.
g Frã. Guicciardin. in hist. Ital.

Dixi secundo, impedimentũ quoddam esse temporarium, quoddam perpetuum: perpetuum vocans, quod
B vsque ad mortem duraturum, nullo naturali remedio, nec alias licite, auferri potest. Scio cum glossa *h*, quosdam negare à diabolo vllum huiusmodi perpetuum impedimentum induci posse: sed scio quoque hoc glossæ dictum communiter à Canonistis & Theologis doctioribus *i* reiici: vt repugnans ipsius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt
C semel, sic sæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt sæpius, sic non & poterit toties quoties permittit Deus? Denique falsum est glossæ fundamentum, semper ab auctore maleficii illud tolli posse: postea *libr. vlt.* docebimus, aliquando non posse maleficas sanare, quæ nocuerunt. Nec dubitarim plura posse dæmonem de-
D struere, quam reparare. Quid si membrum præsciderit? non magis illud valebit restituere, quam vitam semel ademptam. Ex his puto facile (lector) intelligis temere Mich. Montanum *lib. 1. des essais ca. 21.* adimere hæc maleficia dæmoni, vt adscribat viribus imaginationis. potest illa impotentem aliquem ad res veneris reddere, nemo negat, verum effectus tam va-
E rios ac multiplices vni adscribere imaginationi, nec Orestes quidem duxerit in dilucidis interuallis. Quis locus imaginationi in alias valido, & cupido, & sperante se posse, imo non dubitante: prima vice, qua spe fallitur.

h in c. requisist. & c. si per sortiarias 33. q. 1. Cardi. ibid.
i Abb. & alii ad tit. de frigid. & malef. Nauarr. cons. 1. l. 4. tit 15. Abulens. d. q. 90. Mag. in 4. d. 34. & ibi. D. Tho a. 2. Duran. Paluda. Richa. Maior Soto. Vict. vterque Ledesma, Palac. & alii citati per Henriquez. d. c. 8. §. 2. lit. O.

Vltimo loco huic maleficii generi videtur annumerandum, quod refert Saxo Grammaticis, his verbis *k*, *Mares in vrbe Karentina*, (apud Rugianos) *cum fœminis in concubitum admissus, canum exemplo, cohærere solebant: nec ab ipsis morando diuelli poterant. Interdum vtrique perticis e diuerso appensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuerunt.*] Sane iis, qui feræ, & non homines. hominibus enim tam acerba hominum calamitas, non cachinnos, sed singultus, sed lachrymas excutiat. Hei! quid peccata non merentur? quid nõ vltionis clementissimo Deo extorquent, fieri potest, vt dęmonum hîc opera intercesserit & Deo, illa vt carnificum vtente manu, hoc supplicii dirissimi genus à commeritis exegerint. q, si in adulteros, & cõcubinarios hodie similia iudicia exerceantur, quæ pticæ sufficerint? plures sane continentiã amarent, & obscænas libidines auersarent. Fieri etiam potest, vt meræ dæmonis præstigiæ fuerint. si non fuere pstigiæ, vix est vt naturalis ratio reddi queat: nisi dicas & viscositatem seminis, & dispositiones membri, quæ in feris sic cohærere solitis insunt, in hos homines à dæmone introductas: quod puto eius industriam & vires non superare.

E

k l. 14. hist. Danor.

Quid si & Salmacis fons maleficum quid habuerit iniectum? sane, quod Strabo *libro* 14. de illo refert μαλακίζειν τοὺς πίνοντας, ex eo bibentes malacisari: id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos *l*, quam ad emasculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen sensu) mulierationem retulerim, Hæc enim hominibus illis à Christi lege & fide alienis, quasi

l vt Ouid. l. 4. Metamor.

necessaria

necessaria consecutio (nefas!) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cætera fidei Christianæ non minimum; quod cum dæmonum cultu portentosa hæc dæmonum suasu & hortatu crimina paganismo inolita, tandem plerisq; in regionibus prorsus exoleuerint.

SECTIO IX.

De maleficio odij.

HOc vsam Valascam supr. ostendi, & agnouit Arnobius lib. 1. contra gentes. Addam alia. Godscalcus Hollenus Augustinianus *Præceptorij fol. 20. lit. A.* sic scribit: *Noui mulierem, quæ voluit facere diuortiũ inter duos se mutuo amantes, propter quod deberet salariari. Scripsit in chartulis duos characteres ignotos, cum alijs tamen deuotis verbis, & dedit chartulas vt portarent: & tamen nulla sequebatur diuisio. Secundo scripsit hæc eadem in caseo, & dedit illis ad comedendum: & accepit postea pullum nigrum, & diuisit per mediũ, obtulit vnam partem diabolo* (certo sacrificii ritu) & *aliam dedit ad comedendum illis duobus, tunc sequebatur maximum odium inter eos: ita quod vnus alium videre non poterat. Vnde hoc nisi quod dæmon habuit tunc offertorium suum?* sic ille. Censeo hoc maleficii genus respexisse poetam, cum inducit dæmoni quandam dicentem.

Tu potes vnanimes in prælia mittere fratres.

And. Cæsalpin. *de inuestigat. Dæmon. c. 10.* scribit solere maleficas sub limine vel in angulis domus capita serpentum & pelles defodere ad odium conciliandum. Sed hæ quisquiliæ signa tantum sunt pacti conuenti. Nam odii maleficium auctorem habet dæmo-

A nem. Nec enim naturalia pharmaca possent aliud, quam hominem atro turbidoque sanguine, & quadam melancholia graui afficere: item humores nimis adurnis adurere, vel frigus noxium inducere. vnde oriatur quædam ferocitas, morositas, crudelitas, & misanthropia in vniuersum, qualis est in iis qui lupina insania laborãt. Postea dæmon hoc odium dirigit in certam B personam, omnes odio oportunas imagines phantasiæ obiiciens, & velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens. cum amaritudinis miris modis causisque, adeo vt cum illa recurunt animo, vix queat homo non grauissime irritari, & excandescere, etiam in illos, quos hac perturbatione desinente efflictim amat. Huius maleficii memorabile exemplum narrat Io. C Bapt. Codronchus *lib. 3. de morb. malef. c. 8.* sic ille; *In oppido Sepino ditionis Neapolitanæ erat quidam Iacobus nomine, cuius vxor tantum odium cum eo exercebat, vt à primo die, quo inter ipsos matrimonium contractum fuit, simul habitare non potuerint: tantum abest, vt sese inuicem copulauerint. Et, si quãdo Iacobus ad vxorem accedere voluisset, tanto furore ac rabie percita vxor* D *erat, vt se per fenestram potius præcipitem daret, quam illum perpeti posset. Quod cum cuidam religioso viro ab ipsis hospitio recepto narratum esset, de hac re dubius & ad fidem præstandam difficulter se habens, experiundi gratia illicò mulierem accersiri iubet, eiusq; maritus in interiorem ædium partem sese abdidit, ne eius præsentia vxor ingredi renueret. Venit mulier: quæ de odij sui* E *causa contra cõiugem interrogata, suam vicem prius, miserumq; fatum cum deplorasset, se nullam inquit eius rei rationem reddere posse. quin absentis mariti*

tanto desiderio & amore se flagrare dicebat, vt id verbis exprimere nequiret. Cum autem ad illum alloquẽdum & videndum accedere vellet, illicò imaginationi suæ, tot deformitatibus, & turpitudinibus, totq; horribilib. monstris maritum depictum apparere, vt mortẽ prius subire vellet, quã illum ferre: asserens, quod eius anima tota omnesq; vires, & spirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & sui perniciem B *ferebantur. Rursus eo absente eiusdem desiderio æstuare se aiebat. De cuius mulieris verbis, cum bonus ille Sacerdos periculum facere vellet, dixit mulieribus eam comitantibus, vt illam circũ pedes, & brachia circum lectum valido fune in crucis modum vincirent, quo maritus, omni repugnantia remota, expeditũ accessum ad eam haberet. Verebatur enim ille* C *Sacerdos, ne ob deformitatẽ aliquam celandam mulier se ita affectam esse simularet. Vxor deniq; se ob mariti desiderium ligandam tradidit, rogans, vt ad se maritum admitterent. Quo ingrediente, nullæ vnquã furiæ tam immanes visæ sunt, nulla fera tam efferata, nulla bellua tanta rabie & furore concitata, ei similis inuenta fuit: spumam ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos contorquebat, totumq; corpus velut furijs agi-* D *tatum ac dæmonibus plenum videbatur, Mulieresq; ibi assidentes retulerunt eius ventrem ac stomachum funib. contortis, ipsis tangentibus, refertum visum esse, totamq; cutim vt flagris cæsis redactam. Nec furendi finis factus est, donec maritus concertationis labore defessus, & illius misericordia motus illinc exijt. Et tandem post tres annos mulier quædam* E *in veneficijs versata, quæ Iacobi matrimonium cum illa vxore grauiter molesteq; tulerat, maleficium quod patrauerat soluit. Et ita Iacob. vxore potitus est:* A *& inde in summa pace atque ocio tranquilissimè vixit.*]

Huc pertinet *maleficium obliuionis*, quo fit vt viri vxores ita negligant, vt videantur earum nõ meminisse. Rem exemplo declarabo, duobus testibus iisdem illis comprobatam. *In oppido Hetruriæ Sangeminianensi iuuenis quidam adeo perditè veneficam mulierem adamauit, vt formosam alioquin & ho-* B *nestam vxorem vnà cum filiis reliquerit, & cum pellice, suorum immemor vitam eo vsq; traduxerit, donec vxor de maleficio monita eo concessisset, & clam maleficij instrumento perquisito, inuenisset sub lecto busonem ollæ inclusum consutis oculis: eo igitur abrepto & solutis oculis postea cremato: confestim vir suorum recordatus, tanquam è somno surgens ad vxorem & filios reuersus est:*] C Condronch. d. l. 3. c. 6. Cæsalpin. c. 10, de dæmon. inuestigat.

SECTIO X.[1]

De incendiario maleficio.

NOn animum inflammant modo, sed & corpora, & domos, & oppida: vt facile appareat æterni ignis esse alimenta.

D Corona Creusæ nota est, quam munere impio Medea concremauit, ex asphalto humectiore & sulphure pharmaco inunctam volunt Cælius *libr.* 15. *A. L. cap.* 13. & Venetus Natalis *lib.* 6. *Mytholog. cap.* 7. quasi horum tanta vis esse potuerit, vt modica inũctione totam Regiam Corinthi corripere posset cur non naphtam medicam addidere? vis nonne eius efficacior? cur non *in-* E *sopibilis*, vt vocat Martianus, *perennitatis igniculos Lemnii Fabri*? cur non flammiuomi pecoris Æethæ? cur non semina flammæ Meduseæ? cur non

cuncta quæ Tragicus commiscentẽ facit Medeam?

Piæ sororis, impiæ matris faciem
Vltricis Althææ vides.
......tu nunc vestes.
Tingue Creusæ, quas cum primum
Sumpserit, imas vrat repens
Flamma medullas. ignis fuluo
Clusus in auro latet obscurus,
Quem mihi, cæli qui furta luit
Viscere fœto: dedit & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit ac , tenui sulphure tectos,
Mulciber ignes. & viuacis
Fulgura flammæ de cognato
Phaetonte tuli. habeo media
Dona Chimeræ. habeo flammas
Vsto Tauri gutture raptas,
Quas permisto felle Medusæ
Tacitum iussi seruare malum.

Omnia quidem hæc fabulosa, sed efficacissima ad extinguibile incendium opinabantur vulgo: poeta vero gnarus, vim illam à dæmone ex pacto se exserturam, concludit prece ad Hecaten (magorum Numen)

Adde venenis stimulos. Hecate,
Donisq; meis semina flammæ
Condita serua. quo pacto condita & clausa: vt solent hodie. initio impune contingas, & adspectu nihil vel sensu ignitum.

......fallant visus
Tactusq; ferant ..... quid interea, an ociosa?

.....meet in pectus
Venasq; calor. stillent artus
Ossaq; fument ...., ita fit, & omnia amburuntur.

Illic quid mox. *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt iussus, ignis, iã domus tota occidit:
Vrbi timetur. vnda flãmas opprimat?
Et hoc in ista clade mirãdum accidit:
A *Alit vnda flammas, quoq; prohibetur magis,*
Magis ardet ignis: ipsa præsidia occupat.

Nemo hîc adeo Philosophus sit opinor, quin maleficam vim agnoscat. Ne fabulas opinemur, faciunt quæ recens gemina cõtigerunt, prodita à Nicolao Remigio. *lib,* 2.c.13. Leherij quędam saga cui nomen Iana Nigra Arma- B curiana obnixè quiddam à Francisca Huyna contenderat, quod cum impetrare nequiret, in desiderium vindictæ exarsit. Nam *accepto* (inquit) *à dæmone linteolo, quo erãt inuolutæ minutiæ quædã instar fæni desecti, admonita est clam illud deponere in Huynæ ædes, ac properè facescere. fore enim vt non multò post flammã corriperet subito, vnde illæ cum omni supellectile cõsumerentur. Linteo-* C *lum igitur glomo obuoluit, ac Huynæ, tũ forte aliquid in furnaria agenti, venale offert, in telæ qua illam adornare audierat liciũ: sed cum negaret eo sibi opus esse quod ex domesticis operis speraret plus satis sibi futurum. Nihilominus bona illa in pistorium lacum, qui prope erat, abiecit: addens se, si tũ id vsui esse non contingeret, cum vellet, restituturũ. Ac vix pedem extulerat, cum deflagrare cœpit* D *cella illa farinaria, quæ depositum glomum continebat, deinde vniuersa domus adeo præcipiti ardore atq; incendio, vt nullum ei remedium satis mature adferri posset. Res vtriusq; diserta atq; separata assertione, simul & ipso euentu fidem sibi apud omnes indubitatã vindicauit.*]

Minus latens incendium, sed perniciosus fuit, quod ita describit Erasmus Roterodamus, & etiam Lycosthenes E *in Prodigijs* testatur ille sic in Epistolis: *Oppidum est in Heluetia, nomine Schiltach, quod* 4. *Idus Aprilis anno* 1533. *totum subito conflagrauit, eiusque*

incendij causam, quantum illius loci municipes apud Friburgi magistratum, (quæ vrbs illinc abest octo milliaribus Germanicis) renunciauerunt, talem fuisse rumor est. Dæmon sibilo signum dedit è quadam ædium parte. Caupo suspicans esse furem, ascendit, neminem reperit: Sed idem signum rursus ex alto cœnaculo redditum est. & huc conscendit caupo, furem persequens. Cum nec illic quicquam appareret, sibilus auditus est è fastigio fumarij. Ilico tetigit cauponis animum, esse dæmoniacum quiddam. Iubet suos esse præsenti animo. accersiti sunt Sacerdotes duo. adhibitus exorcismus, respondit se esse dæmonem, rogatus quid illic ageret, ait, se velle eruere oppidum. Minitantibus sacrificis respondit, se pro nihilo ducere minas illorum. quod alter esset scortator vterq; fur. Aliquando post mulierculam, qui cum habuerat cõsuetudinem annis quatuordecim: cùm interim illa quotannis cõfiteretur, & acciperet Eucharistiam: sustulit in aerem, imposuitq; fumarij fastigio: tradidit ollam: iussit, vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum combustum est.] Hæc ille, Nec admodum multi sunt anni cum per Rhenanũ tractum incendiarij quidam grassabantur: qui in aliorum domibus, gladium, hastam, scipionem, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebant: atq; mox post aliquot horas inde prorumpens flamma, quasi ex malleolis, ædes absumebat.

QVÆSTIO V.

Quibus personis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vsque ad iudicij diem mansurus sit legatus, *a* nemini potest nocere, nisi cui Deus

a Apoc. 20. v. 2.

A permiserit, & quantum permiserit. D. Leo, *Et cum eis* (inquit) *nihil amplius in quenquam liceat, quam iustitia diuina permiserit, quæ dignatur suos aut corrigere disciplina, aut exercere patientia agunt, tamen versutissima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ potestatis, aut lædere videantur, aut parcere: & multis (quod dolendum est) ita per nequitiã simulationis illudunt, vt quidam illos timeat pati infensos,* B *& velint habere placatos cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quam pacem.*] Serm. 19. de passione Domini. Vt porcos subiret, à Christo veniam petiit, *b* nec mendaces facere Prophetas Achabi, *c* nec Iobum affligere *d* sine diuina potuit permissione. Hac obtenta, *non est potestas,* C *quæ comparari queat ei, super terram.* *e* Quare, cum per dæmonem damna malefici inferant: sequitur illis omnibus eos nocere posse, cui ne noceant Deus non prohibuerit, Defendit autem Deus omnes sincerè sperantes in se: *liberat eos de laqueo venantiũ, & a verbo aspero, à timore nocturno, à sagitta volante in die, ab incursu & dæmonio meridiano,* & tribuit virtutem, D *super aspidem & basiliscum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem,* *f* hoc est superandi omnem vim, & effugiendi omnes insidias principum tenebrarum.

b Matth. 8. v. 31.
c 3. Reg. 22. v. 22.
d Iob 1. ver. 12. & 2. v. 6.
e Iob 41. v. 24.
f p 90. v. 5. 6. 13.

Dico igitur primo. *Deo permittente* quod in seqq. etiam præsuppono) *fœderatus dæmonis inferioris posset nocere dæmonis superioris fœderato, non virtute sua, sed acceptæ licentiæ vi: quia dæ-* E *mon ille superior non potest resistere diuinæ voluntati. Alioqui, si Deus sinat eos agere iuxta legem ordinariam, duntaxat possunt fœderati dæmonis superioris*

rioris nocere inferioribus, vel æqualibus: quia lex ordinaria est, qua Deus sinit illos agere in inuicem quantum possunt: *maleficorum vero robur & potestas dependet à potentia dæmonis cũ quo pactum habent.* sic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam, apud Sprēgerum *g.* sic finita sæpe Magorum certamina cum alterius morte, vt docui lib. præced.

g 2.p.q.1. principali.

2. Frequentisime *solent nocere infantulis,* Deo id permittente, quoad baptizatos quidem, quia sic à multis peccatis præseruati in cœlum rapiuntur felices, securi quod malitia non mutabit eorum intellectum permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorũ probationem, teste D. Augustino *h.* Ante baptismum vero perceptum, non raro permittit illos Deus occidi, ne, propter, actualia peccata, quæ commissuros videbat si viuerent grauiorem sibi damnationem acquirant: neque Deus propterea crudelis est, aut non iustus: quia propter solum orginale peccatum mortem merebantur: Sane nondum ablutis vnda sacra videmus vt plurimum Dæmones insidias struere, & eorum nece gaudere: quia tunc, qui necant malefici, longe grauius peccant, & atrocius Deum offendunt. nam plane innocentes atque innocuos anima simul & corpore perdunt, presertim si liberos proprios, quos & dæmoni offerre, & occidere sæpe solent striges: sicut olim faciebāt Cananæi, & cultores Moloch *i*, & Barbari nostris temporibus Indi Temixistitani. Narrantur in hoc genere infanticidii immania facinora Baronis cuiusdam Armorici, à Nicol. Iaquerio *k*, & Sagæ Helueticæ à Sprengero *l.* Cur vero potissimum tam teneræ ætati noceant, multæ sunt causæ. hæc ætas est imbecillior ad resistendum, est incautior ad cauendum: nequit earum conatum deprehendere. vel reuelare, vel accusare. petunt etiam ab his instrumenta maleficiorum. nam persuasum habent, si certo numero corda infantium exsciderint & comederint, se patientiam omnium tormentorum consecuturas adeo, vt ad confessionem criminum perduci non queant *m*: conficiunt quoque ex corpusculis infantium occisorum famosum illud vnguentum suum, quod Grillandus dicit vocari in Italia, *vnguentum Paganum.*

h li. 21. de ciu. Dei. c. 14.

i Leuit. 18. v. 21. Psal. 105. v. 37. 4. Reg. 23. v. 10. Ier. 32 v. 35.

k flagelli fascinariorum ca. 15.

l 2. p. 2. q. 1. c. 13.

m Binsfel. in l. multi. C. de malef. q. 2.

Dico 3. *haud dubie quando naturalibus venenis, vtuntur, æque possunt (Deo tamen permittente) bonis hominibus nocere ac malis: de facto tamen sæpius nocet malis & peccatoribus, quã iustis & bonis.* Quoniam Deus plus sæpe iuris tyranno largitur in mancipia, quam in Dei filios & amicos: quibus ipsis tamen interdum nocere permittit, propter maius bonum eorummet, qui patiuntur.

De *iudicibus et iustitiæ ministris præcipue quæritur an & his nocere queant?* vulgo decantata, & à nonnullis etiam doctis recepta opinio est, ex speciali priuilegio his concesso, non posse *a.* hi duabus rationibus vtuntur, vnam petunt ab experientia & euentu, sed ista nec perpetua & vniformis est, nec nũquam fallit. aliam rationem addit Ananias, quia si nocere possent iudicibus viderentur aliquid in ipsum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos qui Dei funguntur officio. ratio ista valeret, si absolute, & non limitate ex Dei permissione, id possent: nunc quia potestas ista tota pendet à nutu Dei permittentis, parum solida ratio est. Nonne in ipsum Christum, qui iudex

a Grill. q 7 nu. 19. Ananias l. 4. de nat. dæm. Rem. lib. 1. dæmonol. c. 2.

ipsorum dæmonum est, potuit diabolus & Iudæi atque Romani eius membra, adeo vt & in crucé egerint? nonne Iob, rex erat & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus fuit, & vlcere pessimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum ipsum aliquid iuris habuisse dæmonem? sane nullus. quia sciunt omnes, hoc quicquid potestatis fuit, id de super à Deo B Patre luminum fuisse concessum. Sed & sic dari dæmoni nunc posset à summo iudice, & tamen in hunc illi propterea nihil iuris proprii, sed delegati tantum cōpeteret. Proferuntur quædam exempla, inter quæ Formicarii auctor b, *de publica vero iustitia* (inquit) *omnes malefici, qui supra, & verbo & experientia testimoniū dederunt, quod eo ipso, quo per reipub. iustitiæ officiales capiuntur, statim omnis maleficiorum eneruatur potestas. Vnde cum sæpedictus iudex Petrus, antefatū Stadelein, capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & naribus illapsus tam malus fætor, vt fere desperarent, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, secure miserum inuadite, quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiæ.*] Niderius itaque censuit, non ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quam reo capto. Monstreletus quoq; li. 4. Chronicorum de Edelino agens id videtur confirmare. Attamen si diuinum priuilegium foret cunctis iudicibus concessum, cum Dei perfecta sint opera, & executionis iustitiæ, tam necessaria, tamque principalis pars sit ipsa captura: non dubito, quin & ad illam extenderetur. quare neque ad illudendum satellitibus capientibus maleficium valiturum: Arbitror potius hic Petri

b lib. vlt.

A firmam in Deo fiduciam ei fuisse auxilio, quam priuilegiū illud. Quid? quod Sprengerus ipse refert, & nos retulimus, etiam in ipso rogo sententia iudicis damnatam lamiam solo anhelitu carnifici lepram intulisse, cum ipsa leprosa non esset? Et cum Parisiis ante annos triginta degerem, fama publica ferebat famosum Magum (quem sæpe vidi) nomine Magistrum Goninū, cum pꝑter facinora varia ad laqueum damnatus fuisset, sic illusisse iudicibus, vt pro ipso viderint appensam patibulo, primi Præsidis mulam. Nihil adfirmo, sed hoc fama dispersum sæpe audiui: certe ille iudicio superuixit.

Prudentius itaque Ananias c hoc priuilegium restringit ad eos indices, C qui hoc digni nomine, qui Deum præ oculis habentes recte riteque suo funguntur officio. nam quos auaritia excæcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas vel vindictæ amor agit qui curiositate adducti perperam multa designant, hos, ait, *crebro sic à dæmone excipi & impeti, vt aliquando necem non euadant, idq; non paucis accidisse.* Satis D hoc verisimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iustitię, peculiaris tamen priuilegii, ne quoad hos quidem, vllum diploma puto extare. Quamobrem censeo, iudicum pietatem, firmitatem fidei, & iustitiæ zelum hoc à Deo vt plurimum impetrare: quæ quia desunt quibusdam, E etiam eos hoc peculiari scuto Deus denudans, noxæ exponit. Accedit quod ipsimet dæmones vilissima hæc sua mancipia ignibus tradi non modo nō moleste ferant, sed frequenter etiam iudicibus quasi in manum tradant. cur igitur iudici noceat, qui reum damnari & occidi optauit? vnde igitur inquies orta hæc opinio? Duplicis generis hæc

c d. li. 4. de nat. dæm.

sunt

A sunt maleficia. quædam nocendi vim naturalem non habent: talia frequentius vtuntur. quædam vim habent physicam exitialem: talia Deus non permittit dæmonem sagis suggerere contra iudices, vicarios Dei: vel si talia permittit suggerere, facit tamen vt alia illa præferant, aut vt naturalibus nō vt oportet vtantur, atque ita fiant irrita. Quod cum sæpius expertæ, confitentur se iudicibus nocere non posse: B quibus possent: nisi Deus impediret, vel concursum cum maleficis rebus suum cohiberet. *Plura pete ex libr. 5. sect. 7. litt. D.*

QVÆSTIO VI.

Cur Deus patiatur sic maleficos rebus sacris abuti?

C QVæstionem hanc mouet & soluit Grilland. *q. 6. nu. 19.* ego hanc non exiguam vindictæ diuinæ partem existimo, punientis hominum peccata, & sic huius quæstionis eandem esse solutionem, quæ est sequentis, præcipuam tamen causam puto esse irreuerentiam ipsorum Sacerdotum & clericorum, vasa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec D seipsos castos & puros à labe peccatorum, vt decebat sanctificatos, exhibentium. sic enim prouocant in caput suū propheticam comminationem *d*, *incensum abominatio est mihi. Neomenias, & Sabbatum, & festiuitates alias non feram. Kalendas vestras & solemnitates vestras odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta. laboraui sustinens, auferam sepem eius & erit in E direptionem, diruam maceriam eius & erit in conculcationem. e*] & quæ talia innumera in sacris litteris.

d Esa. 1. v. 13.

e Es. 5. v. 5.

QVÆSTIO VII.

Cur per maleficia sic Deus permittat dæmonem grassari?

COnsuli possunt de hac re Tritthemius *q. 5. li. 8. quæstionum*, & Iaquerius *flagell. Fascin. c. 18. cum seqq.* causas easdem puto, propter quas solet pati hominem à dæmone inuadi & possideri. hæ ex obseruatione veteris Historiæ possunt multæ colligi, quæ ad duo capita fere possunt reuocari gloriam Dei & hominum vtilitatem. Quare non est mirandum, *si* (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) *tali tormento non soli subijciuntur mali, sed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc seculo, non tantum corpore, sed & mente captiuantur à Diabolo f.*]

f Surius tomo 2. f. 309.

SECTIO I.

GLoria Dei hinc augetur in nobis, quia sic attributa quædam gloriosa Dei nobis manifestantur, ostenditur *Constantia* in decretis. quia vt hominem liberum creauit, ita libere sinit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur etiam *Suauitas* in gubernando: quia cum etiam dæmoni liberum arbitrium dederit, violentum videretur semper impedire, quod diabolus naturaliter potest & optat summopere: ideo sinit illum aliquando id perficere. *Clementia* in genus humanū hinc elucet, quia si quantum vult & potest diabolus nocere permitteretur, nemo illæsus esset, immo & homines omnes occideret, ideo Deus frequentius illi facultatem nocendi denegat. accedit, quod nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui se pactis conuentis & data syngrapha dæmoni mancipa- runt. Nonne hæc summa est clementia, cum vbi abundauit peccatū, super

abundat gratia, & fit misericordia Dei super omnia opera eius. *Sapientia* elucet, quia cum diabolum Deus vti sinat, naturalibus suis viribus, efficit tamen, vt pater iste superborum ab imbecillis sæpe homullis, qui quæ Dei sunt sapiunt, superetur, & vt ad sordidissima abiectissimaq; ferenda patiendaq; se deiiciat, qui solium super Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia solet ex malis bonum elicere, vnius peccatum facit alterius esse meritum. *Potentia* elucet, quia quando permittit dæmoni maiora (verbi gratia, aquam in sanguinem vertere, ranas producere) tamen non sinit eum perficere minora (v.g. culices gignere) Quod euidenter demonstrat Deo dæmonem prorsus esse subiectum & sublegé, nec quicquam sine eius posse licentia, cui, vt lictor vel carnifex Principi, subseruit secundum D. August. *a*. *Iustitia* deniq; probatur, quia delicta hominum etiam in hac vita sic punit: quod quia homini quoque ipsi expedit, ideo hæc ratio ad alterum quoque caput pertinens, mixta est, & in vltimum locum à me reseruatur.

a com. in Psal. 77.

Secundum erat *hominum vtilitas*. hæc multiplex est? Nam quibus maleficio nocitum, eorum primo patientia exercetur, & constantia roboratur *b*, & merita augentur, & homines ad pœnitentiam & Sacraméta Ecclesiæ vsurpanda reuocantur. Secundo fit cuique palam, num Deű diligant, necne: tunc enim qui Deum non diligunt, ad vetitas artes confugiunt, qui Deum amát, illi patienter ferunt, & se diuinæ voluntati atque præsidio permittunt *d*. Tertio his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo heremitæ cuiusdam apud Seuerum Sulpitium *e*. Quarto sternunt viam facilem ad omne genus virtutum. sic enim contingit Beat. Iuliano, vt cum fraude diaboli, vtrumque parentem occidisset, hæc illi ad meliorem vitam occasio fuerit, sicque in virum sanctissimum euaserit *f*. Nonne solet afflictio intellectum dare, & animas à peccatis imminentibus & exitio seruare? Quinto sic fides Catholica confirmatur & propagatur. Nam sic adstruitur fides contra infideles & atheos, qui spiritus & angelos esse negant. nam eos ipsa conuincit experientia. Quia tales erant, Christo Domino in terris conuersante Sadducæi, frequentior trium annorum spacio de energumenis fit mentio, quam toto veteri testamento, per tot sæcula: & quia in Ecclesia primitiua similis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dæmones obsessi & erepti *g*. Quia hodie atheismus ex Caluinismi radice repullulat, idcirco tot passim maleficorum examina succisa multiplicantur. Deinde contra hæreticorum nostri temporis perfidiam fides nostra stabilitur, cum videamus dæmonum fraude data per magos damna, ab eorum Symmistis, vt cum Florente loquar, *prorsus nulla remediari*, sed eo dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo Iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero septem, vt simiæ solent, D. Paulum in exorcismis imitabantur: sed insultans illis diabolus, Iesum se nosse, Paulum nosse, ipsos non nosse inclamauit, & energumenus in eos insiliens κατακυριεύσας αὐτῶν ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, sic contra eos præualuit, &, vt dominus mancipia, nudos & vulneratos effugere coegit *h*. Nonne sic dæmon VVittenbergensis Lutherum in summas angustias, & alui profluuium adegit? narrat historiam oculatus

b Iob. 1. & 2.

c Deut. 13. v. 3 D. Aug tract. 7. in Io. D. Leo hom. 19. de pass.

d D. Clem. Rom. li. 2. recognit.

e Dial. 1. c. 14.

f Marulus lib. 2. c. 12. & lib. 4. c. 10. Fulgos. lib. 6. c. 9.

g testantur id Tertul. in apolog. & lib. ad Scapulam. & D. Cypr. aduers. Demetrianű.

h Act. 19. a. v. 13.

testis, tunc Lutheri seruator, Staphylus. *i* Nonne sic anno 1582. Birgellis dęmon parochum Lutheranum cōtempsit & afflixit, quem Franciscanus facile eiecit? narrat historiam idem Bredenbach. *k* Nonne prius Augustæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon, Pastor Catholicus, energumenam liberauit, quod frustra plures Ministri confessionis Augustanæ fuerant conati? testis est idem ille scriptor. *l* Nonne Laodunensis energumenæ ex ore dæmon, Caluinianos irridens, nihil sibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientibus (anno 1566.) quoniam amici essent & fœderati? *m* res est toti Picardiæ notior, quàm vt negari possit. Sane fuit animaduersum; & quo tempore Lutherus obiit, in Geilâ Brabantiæ, ab obsessis dæmones ad Lutheri funus aduolasse, & quando (anno 1566.) Belgica fuit iconoclastia, tum Geilæ, tum Amsterodami, vt Goesiis adessent, obsessos iterum deseruisse? *n* Ipsi vicissim Caluiniani, grati animi ostendendi causâ, Parisiis in D. Medardi templo, in vitrea fenestra, qua extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquêre dæmonem rubrum; (quem ipse vidi;) in D. Pauli Londinensis æde, solam effigiem diaboli, quē D. Michael calcarat, Antuerpiæ in æde summa, vidi solam relictam statuam diaboli, qui malo ad sinistram latroni insidebat, Ruremundi solum simulachrum dęmonis follicularij, qui D. Genouesæ solet appingi, deniq; Lugduni Batauorum, cum excurrerent Franciscan. monasterium suburbanum euersuri, quandam, vexilli loco imaginem diaboli prælongo fixam hastili *o* prætulerunt, vt appareret, cui forent stipendiati, cuius auctorati militiæ. Quotidie cernimus Dæmones, maleficos, & nouatores, quasi communibus animis & odiis in Catholicos ferri, grauissimos tamen Magorum & diaboli conatus, & noxas; vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus benedictionibus rebus sacratis, Sacramentisque, vt fuse probabitur postea *lib. vlt.*

i Staph. in absoluta respons. cōtra Smidel. quo libro qui carent legant Lindani Dubitantiū Dialog. 3. ca. 1. vel Bredēbachii libr. 4. collat. c. 40.
k d. lib. 7. c. 41.
l sup. c. 42.
m vide acta gallice fidelissime conscripta & non semel edita, & Faii Energumenum siue Alexiacū.
n Lindan. lib. 1. de fugiend idol. ca. 14. Bredēbachius d. lib. 7. c. 37 & 39.
o Lindanus d. lib. 1. c. 16. Bredēbac. sup. c. 38.

SECTIO II.

D*Ixi permissionis causam esse peccati vindictam*, & sanè hæc frequentissima est. aliquando sic punit Deus peccata aliena, sed hoc rarius. si propter B. Eleutherij immoderatam lætitiam, diabolus eius discipulum, quem reliquerat, iterato inuasit, *p* sic infantulum Diabolus exstinxit, quia parens detrahentem Episcopo libenter auscultarat, *q* & non raro liberi, eo quod ipsis immeritis mala parētes imprecati fuerint, atrociter à dæmone mulctantur; quod tum fit ad sumendam de ipsis parentibus vltionem: exempla præbet Cæsarius, *r* à quo & vnum habes, de marito, cuius exsecratione iniqua permotus Deus, permisit vxorem eius à dæmone affligi. *s* Sed frequentius atq; vt plurimum, sic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria, præsertim certa quędam quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurum, vt quos peccati fœditas non mouet, eos atrocitas pœnarum permoueat. *Primum* ergo est *ex superbia nascens contumacia* in eos, quibus iure obedientia debebatur. propter hanc cœlo dæmones deturbati, & Adamus Paradiso exturbatus, *a* & Nabuchodonosor sic dementatus, vt se bestiam credere, *b* & Ægyptij puniti malorum Angelorum immissione, *c* propter hanc in parentes puniti illi, de quibus sic Ioannes

p D. Greg. libr. 1. Dial. c. 20.
q D Greg. libr. 1. Dial. c. 33.
r libr. 5. Miracul. c. 12. & 26.
s d. lib. 5. c. 11.
a Gen. 3.
b Daniel. 4.
c Psalm. 77 v. 49.

Archipresbyter scribit *in vita D. Zenobij* Florentini. d *Cum mulier quædam Pagana, & illustris, & diues valde in hac ciuitate, mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatißimè enutrierat. & ad perfectam illi iam peruenissent ætatẽ, quodam die in iram versi, matrem propriã pluribus verberib. enormiter flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis imprecationib. detestata fuit, genibusq; procumbens & terram manibus pulsans, Erynnem, cæterasq; infernas pestes in rabiem filiorum magno cum gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes aggrediuntur, illos in furias exagitant; Qui statim vt rabidi canes, mordaciter adinuicem sua membra corrodunt. Concurrũt famuli, fit clamor ingens, alij funes, alij cathenas ferũt. ligantur iuuenes, nec rabie contineri valent, &c.*] aliud quod paulò post accidit, narratur à D. Aug. e & morbi & sanationis ad reliquias D. Stephani oculato teste, de decem fratribus, quod vt & parentes, sic imprecantes, nõ ferre inultum videatis, ex ipso Pauli libello, quem obtulit D. Augustino, præstat adscribere: f sic ergo Paulus ait; *Cum adhuc in patria nostra Cappadociæ Cæsarea moraremur, frater noster natu maior grauibus, atque intolerandis communem matrem affecit iniuriis: in tantum, vt ei etiam manus nõ dubitaret inferre. Quod nos omnes filij pariter congregati patienter tulimus; vt ne verbum quidem fratri nostro pro matre nostra, cur hoc faceret dixerimus. Illa autẽ fœminei doloris stimulus incitata, iniuriosum filium maledicendo punire cõstituit. Cumq; ad sacri baptismatis fontem, post gallorum cantus, memorato filio suo iram Dei imprecatura, properaret; tunc ei nescio quis, in patrui nostri similitudine, vt intelligitur, dæmon occurrit, & ab ea prior, quo pergeret requisiuit. Cui illa ad maledicendum filio suo ob intolerabilem contumeliã, se ire respondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris insanientis corde locum facile inuenire potuit, vt omnibus malediceret, persuasit. Illa autem vipereis inflammata consilijs sacrum fontem prouoluta corripuit, & sparsis crinibus, nudatisq; vberibus, hoc à Deo potißimum postulauit, vt extorres patria, & circumeuntes alienas terras, omne hominum genus nostro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta prosequitur: eundemq; cõtinuo fratrem nostrum ætate & culpa maiorem, tremor membrorum tantus inuasit, quantum in me vsq; ante hoc triduũ, vestra sanctitas vidit. Seruato autem ordine, quo nati eramus, ante vnũ annum eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones suas ad tantam efficaciam peruenisse, impietatis suæ conscientiam, & opprobrium hominum diutius ferre non potuit: sed laqueo guttur astringens luctuosam vitam termino funestiore conclusit. Egreßi ergo nos omnes opprobrium nostrum non ferẽtes, & communem patriam relinquentes, paßim sumus per diuersa dispersi.*] sequitur postea narratio liberationis, post diuturnam peregrinationem, & locorum sacrorum visitationem. Possem addere tertiũ exemplum ex Alexandri Neapolitani scriptis. g Nimirũ semper implebitur Sapientis prophetia, *Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum* (LXX. vertunt, *senectutem*, Hebr. est; *Likkeath*, quod obedientiam significat, si deducas è radice *Iaká*, audire, obtemperare, si à radice *Kaua*, significat præstolari seu expectare. noster ab hac radice deduxit, h & ideo *partum* vertit; quia partus

d apud Suriũ 25. Maii tom. 3.

e lib. 22. de ciuit. Dei, c. 8.

f exstat inter sermones Augustini nouos quos Louan. Vlimmerius edidit.

g li. 4. Gen. dier. c. 10.

ליסחת

יסח

סוח

h vt & Gen. 49. vers. 10. Prou. 30. v 17.

siue liberi, est spes & exspectatio matrum) *matris suæ, effodiant eũ corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* ad litteram sensus est, suspendantur in patibulis: per anagogen vero, post obitum. imo & in hac vita, fiant partes & præda dæmonum.

Secundum peccatum est, *odium proximi seu inuidia:* vt enim charitas metatrix est Dei, domicilium præparans Spiritui sancto: sic vitium illi contrarium, domum instruit, & Diabolũ inuitat, ac introducit. religiosi cuiusdam periculo, id probat idem Alexander: *i* sed firmius testimoniũ nobis Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus *k* inuasit. De odio & vindictæ cupiditate, quatuor exempla suppeditat Lisiardus Episcopus *in vita S. Arnulphi cap. 24. & 38. & 41. & 42. apud Surium mense Augusto.*

i d. c. 19.
k 1. Reg. 16. v. 14.

Tertium est *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia*; propter quã licuit Asmodeo septẽ Saræ sponsos interficere, *l* propter quam septẽ dæmonia Mariam Magdalenam occuparunt, *m* propter quam B. Paulus Corinthiũ incæstuosum Satanæ tradidit, *n* & propter adulterium: Michaelis Paphlagonis Imp. Byzantij infœlix casus, apud Curopalatam. *o* Et quia ad hanc dirigebatur curiositas ornatus ac dissolutio exterior, ideo puella illa apud Diu. Hieron. patuit dæmoni per maleficum immisso: ideo videmus, in homines libidinosos & in actum coniugalem, quẽ pleriq; non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore & modo exsequuntur, plus licere maleficiis, quam in reliquos peccatores. Ideo curiosam corporis sui cum statua Veneris collationem, dæmoniaca obsessione Deus vltus fuit in alia puella, narrante id B Prospero. *p* Mundo cordi promissa Dei clara visio, impuro cordi dæmonis debetur aspectus & consortiũ. Valde hominum obscœnitate dæmon delectatur, & maleficæ omnes Veneris mancipia sunt, nec inter eas vlla virgo permanet, vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cœlibatus osores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæresim, & libidinem esse cognationem.

l Tob. 6. v. 7.
m Marc. 16. v. 9.
n 1. Cor. 5. v. 5.
o in vita D Hilarion.
p l. de dimid. temp. c. 6.

Quando ad sordes libidinum sacrilega voti violatio, & scandalosa status ratione vita accedit, minus mirandum. Sed exemplum tamen dabo, quod etsi recenti ferè memoria multis notissimum, sine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu prioratus est. Tres ibi nominetenus monachi degebant, re ganeones & concubinarij. sua cuiq; erat, nec pudor vllus aderat, simul helluari & libidinari. quadam die in seram noctem cõpotatione protracta, vnus qui minus scelerosus, sat (ait) Baccho, Ventriq; datum: Deo gratias saltem. Ego vero, sub infert alius procacior, cacodæmoni gratias ago, & agendas censeo, cui operamur. Et cum risu mẽsa relicta, ruitur in cubilia. singuli cum scorto vix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi ianua reserata dæmõ magni, atri, & trucis viri specie, habitu venatorio, & cum eo cocci duo paruuli, obambulat, & lectos circumspicit toruo vultu. deinde horrenda voce, vbi qui mihi gratias egit? adsum, referam. lecto abstrahit pauitantẽ, & ferme præ metu animam efflantem. traditũ coccis iubet infigi veru, & luculento igne probè assari. paret prompte assatur infelix, emoritur planissime, cæteri fere præ formidine; assi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad superstites sub stragulis trepidantes

vix viuos, digni vos etiam (ait) pari supplicio, nec deest voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus abeo, & moneo: resipiscite, aut manent terribiliora. Disparent laruæ: nec tamen his aliis animus rediit vel vox, nisi clara iam luce. Vbi surrexêre, collegã inueniunt mortuum, & (ne visum inane putes) plenè assum. Haud scio an ab aliquot sæculis quidquam ad exemplum vtilius acciderit: scio locum & ordinem, sed vtrumq; silentio inuoluo.

Quarto loco sese offert *iustorum virorum, afflictio vel cædes iniusta & crudelis.* ideo tam grauiter punitus fuit Ariobaldus Dux Longobardorum *apud Ionam in vita S. Bertulphi, mense Augusto.* Boleslaus impius Rex ob necem D. Stanislai. Anathemate ictus amens factus, à canibus propriis fuit deuoratus. a Geila vxor Ducis Franconię D. Kilianum iusserat occidi. res latebat: sed Deus auctorem hoc pacto prodidit. *Vnus eorũ, qui sanctos viros gladio peremerat, subitò à dæmone arreptus, ingẽti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me persequeris. Igne enim cõsumor: quod feci, celare non possum. Video imminere mihi gladium tuo sanguine respersum. Talia diu vociferans, & propriis dentibus se laniãs, à præsenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe scriptum est.* Duplici contritione conteres eos Domine. *Alter vero cædis Sanctorum cõscius in rabiem versus, gladio se petijt, effusisque visceribus, per tormenta præsentis tẽporis ad æterna peruenit. Quisnam, Geila, talia cernẽti tibi sensus tunc erat? infœlix cruciatib. aucta furebas. Non multo, post & ipsa bellua, de qua loquimur, cruciatib. arrepta, quantis poterat vocib. clamabat: iustè torqueor, quæ sanctis viris tortores adhibui: Rectè crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter instas Kiliane, ignem accendis Kolimane fomẽta ministras Tornane. Sufficiat vobis vicisse, nimis vestras vlciscimini iniurias. A calice dictus es Kiliane, sed nimis amaram mihi potionẽ infundis. His dictis miserabiliter torquebatur, ita vt à multis teneri vix posset. Tandem cũ magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migrauit.*] Hactenus auctor Martyrij B. Kiliani. b Item *calumniosa eorundem accusatio,* vt de fœmina patet, quæ D. Gregoriũ Agrigentinum fuit calumniata, vt in historia vitæ eius legitur apud Metaphrast. *Sur. mens. Nouembri.* & de alia narrat Cyrillus in vita S. Danielis Stylitæ, quæ virum sanctũ mendaciter infamarat. [*Sur. mense Decembri.*] Paulo post idem ibi narrat de viro & fœmina & liberis occupatis à dæmone propter patris in sanctum calumniã. Item *maledictio in sanctos,* vt in Malachiam, teste D. Bern. in eius vita.

Quintum peccatum est *agnitæ veritatis impugnatio,* vt apud Apostolum, c & in Canonibus: d nec non *apostasia à fide,* quod cuiusdam fœminæ exemplo comprobauit D. Cyprian. e

Sextum, his tẽporibus (proh dolor!) frequentissimum est *blasphemia* propter quam D. Paulus Alexandrum & Hymenæum dæmoni torquẽdos permisit. f Thomas VValdensis testis oculatus, quæ ipso præsente acta, circiter an. 1384. narrat in hunc modum; *Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis carnis meæ, in cathedrali Ecclesia S. Pauli Londini, vbi venerandus Gantuariẽsis Antistes, fœlicis recordationis Thom. Arundelius filius & frater Comitum, pro loco iudicij (assistentibus sibi Noruicensis Ecclesiæ, tunc Præsule Alexandro, & alijs) residens Episcopali sede verba quędam & interrogationes proponebat, de fide Eucharistiæ, ad quendã*

a Surius in eius vita tomo 7. Maii 8.

b apud Sur. to. 4 Iul. 8. vide commẽt. P. Serarii in hãc vitam.

c 2. Thess 2. v. 10.

d c. vlt. 26. q. 5.

e serm. de lapsis.

f 1. Tim. 1. v. 20.

sartorem, de partibus Vvigorniæ, deprehensum in hæresi. Cumq; flecti omnino non posset, nec, aliud quam benedictum panem, sacratissimam hostiam volebat appellare vel credere, tandẽ iussus facere reuerentiã hostiæ, respondit blasphemus. Vere, inquit, dignior est aranea reuerentia. At ilico de alto culmine tecti descendens ingens & horrida visu aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit, Et dũ sartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea, sollicite laborabat. Adstitit Illustris Princeps Thomas Oxomensis dux, tunc regni cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiscopus statim surgẽs cum alijs, exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus domini faceret in blasphemum g.] Nonne verisimile est, dæmonem in araneæ forma, sic istũ miserum obsedisse? Sophronius *h* blasphemiæ in Deiparam insignem vltionẽ recenset, hisce verbis. *In hac* (Heliopoli Phœniciæ) *minus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro sanctam Dei genitricem blasphemans, populo spectaculum blasphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Dei genitrix: Noli quæso, noli ita lædere animam tuam. Ille vero rursus deterius illam blasphemabat. Vnde ipsa tertio ei apparens, eadem repetebat. Cum autẽ ille se non corrigeret, sed plus quoq; blasphemijs adijceret: meridie dormienti sibi apparuit, nihilq; dicens, digito signauit eius manus & pedes. Euigilans autẽ inuenit se truncatum manib. et pedibus. Atq; ita infœlix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnib⁹: cuius rei gratia, & quomodo hoc passus esset, vtq; propter blasphemias clementer cruciatus fuisset.*] Quos ipsi Beati sic per se puniunt, an non credendũ malis spiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? similia narrant alio tempore accidisse Constantinopoli Nicephorus *i*, Neomagi & alibi Bredenbachius *li. 7. à ca. 360.*

g Thomas Vvaldens. lib. Sacramentali contra Io. VVicleph.
h Prati spirit. ca. 47.
i li. 18 hist. cap. 13.

Septimum non minus frequens, est *execratio seu imprecatio mala*, qua quis sub conditione se dæmoni addicit. hãc non irritã esse solere, docent quæ subiungam. Io. Cæsarius *lib. 11.* scribit mulierculam, quæ se dæmoni addicebat, à dæmone sublatam in altum, nusquam comparuisse. Ioan. Nider. ista commemorat *k*: *Tempore, quo in Vniuersitate Coloniensi Sacræ Theologiæ studio adscriptus fui: quædam virgo quindecim vel sexdecim annorum, moribus, secundum sæculum, satis composita, in domo cuiusdam suæ cõsanguineæ nutriebatur, extra domum parentum. Cumq; cognatæ suæ scyphum satis vilem terreum quendam, à casu fregisset, cognata ira replebatur in lapsus negligentiã, & in ream virginẽ. Quæ virgo tanto hoc molestius tulit, quanto vasculum vilius exstitit. In iram ergo cõmota virgo, hora sumendi cibum, nec comedere, nec ad mensam præ ira se præsentare voluit. cuius cognata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud se (vt mihi postea & exorcistæ retulit suo) huiuscemodi verba submurmurando dicebat, si me oportet edere, in nomine diaboli fiat. sic mensam accessit, benedictionem mensæ, quã bene sciebat, dicere neglexit, & in primo morcello, vt putabat, muscam ori illatã sensit: quam cum nulla arte eijcere valeret, deglutiuit, & immediate obsessa fuit: semper tamen vsum rationis bonum habuit, licet sæpe satis vexaretur à dæmone. Cũ autem in domum parentum cum magna mæstitia reduceretur, & diutissime nullus reperiretur, qui liberare posset: tandem quidam frater nostri ordinis, nunc Magister, Gotfridus Schlussel, Sacræ Theologiæ professor, calamitati paren-*

k li. 5. Formicarii.

A *tum & puellæ compatiens, se in eius exorcisatione intromisit, pacto tali præuio: vt si liberaretur, nihil terreni exorcistæ daretur, sed puella in castitate solita, si vellet, libere, & non in matrimonio de cætero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus missam, obtulit obsessa oblationem consuetam, in eadem adfuit per tota & in nullo vexari videbatur. Finitoq; officio, post satis diutinum exorcismi actum, membris omnibus virginei corporis pene præcontusis, exijt dæmon, & ita virgo deinceps Domino in castitate seruiuit.*] vides hîc imprecationem & prętermissam mensæ benedictionem ex iracũdia & contemptu, vides pęnam vides liberationem, mediante missæ oblatione, proposito virginitatis & exorcismo. fine, hæretici rideant, tu tam salutaria ne contemne. Paulo ante aliud idem Niderius retulerat, de insigni illo maleficarũ iudice, Petro, de quo non semel locuti sumus. *Postquam*, inquit, *officium resignauit, & ciuitatem Bernẽsem reintrauit, ibiq; domicilium tenebat: die quadam rediẽs ad castrum Blanckenburg, vbi cognatus eius in ipsius officiũ substitutus fuerat, in eodem castro Petrus quædam negotia apud sibi notos expedire volebat. Tunc vna malefica, et quatuor consortes eiusdem malitiæ viri, de sero in loco vno machinamenta suæ artis voluentes pro viribus, vt Petrum grauiter veneficiis læderent vel occiderent, quem hæc latebat fraudis commercia. Adueniente igitur nocte, Petrus se benedicendo crucis signo cubitum iuit: sed nocte omnino surgere proposuit ad scribendas quasdam necessarias epistolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempesta nocte, sibi videbatur ex inopinato q̃ dies adesset, luce deceptus fictitia, de quo in se iratus, quia, vt putabat, noctẽ neglexerat, non se, vt debuit, muniendo more solito, vestimentis indutt, per gradus altos versus locum, vbi pugillarem habuit descendit, & locũ clausum reperit. De quo maiore ira exardescens, cũ murmure per gradus quos descenderat versus lectum iterato scandebat, emittendo vnicam ex indignatione maledictionẽ, per verbũ satis breue, ac si diceret, In nomine diaboli. Et ecce statim in tenebris den*B *sissimus Petrus, proiectus est in præceps per graduũ prædictorũ passus adeo grauiter: vt famulus qui desubter scalam in commodo dormiebat excitaretur, & exiens quid adesset conspicere volens, dominũ suum Petrum accenso lumine, solũ in terra, priuatũ rationis vsu, iacentẽ, et collisum per omnia membra, sanguinem plurimum è corpore emittentẽ, reperit*] subdit post aliquod tẽpus confessione
C rei vnius cõpertũ quatuor maleficos, cum vna malefica, sic Petrum gradib⁹ deiecisse. Nota vero & hîc, quã noxia Crucis cõsignatio neglecta Petro fuerit. Dignissimæ lectu sunt tres Historię à Germano quodam I. C. suæ de Lamiis disputatione inserta: quas totidẽ verbis adscribã, ne, si meis, videar aliqd non bona satis fide repræsentasse. *Ioa-*
D *chimo* (ait) *I. Electori Brãdeburgico nupta fuit Ioannis Daniæ Suecię & Norwegiæ regis filia Elizabetha, cui, vt alimenta se mortuo regina haberet, oppidũ Spadaco ad Sueui & Haueli flum. confluentẽ maritus attribuit, in quo oppido, ipsa adhuc viuente, miles quidam, per Marchiam iter faciens, cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit*
E *crumenam pecunia refertã hospitæ asseruandã. Post aliquot dies, cum conualescit, repetit saccum. Mulier auara, cum ægre tantam pecuniam amitteret deliberat cum viro, vtrum reddere debeat. Ineunt cõsiliũ, vt mulier neget depositũ.*

Georg. Godelm. a l. 1 de Lamiis c. de malitia diaboli.

Quare

Quare cum miles suũ repeteret, illa confidenter negat se quidquam accepisse. simulat se mirari impudentiã militis, qui ausit flagitare, cum nihil dederit asseruandum. Miles, indignitate rei motus, obijcit vicissim hospitæ perfidiam. Quare maritus, tanquam defensurus suam coniugem, extrudit militem domo. is ante fores irritatus scelere hospitæ, stringit gladium, veluti impetũ facturus in virum, & ferit ianuam. Hospes implorat fidem vicinorum, & queritur suas ædes oppugnari. accurrunt lictores, & militem, quod vim publicã fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies senatus oppidi alio mittit narrationẽ facti, & sententiã perscribi petit. Constabat ædes publice oppugnatas esse. quare fertur sententia, vt miles vltimo supplicio afficiatur. Cumq; iam instaret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captiuum, indicans ei, quam sententiam iudices laturi sint, et pollicetur se hoc periculo eum liberaturum esse, hac conditione, vt se diabolo dedat. Miles constanter respondet, se potius moriturum esse, quamuis sit innocens. Cum vero diabolus verbis multis exaggerasset periculum, nec tamẽ inflexisset militis animum, tandẽ pollicetur ei liberationẽ, sine vlla cõditione. Et cum veneris, inquit, in iudicium, dic te imperitum esse forensium negociorũ, & patrono indigere: ibi astabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iubeant causam dicere. Miles qui hoc sine impietate facturus videbatur, ait se hoc consilio vsurum esse. Postridie in iudicium ducitur: adest etiam orator tectus cæruleo pileo. ibi cum actor peteret militem propter vim publicam, capitali supplicio affici, miles respondit, se imperitũ forensium negociorum, petere, vt liceat isti suo aduocato pro se dicere. concedũt iudices. ibi diabolus de iure erudi-

A *te disputat: nõ esse capitali supplicio afficiendum eum, à quo non sit ortum rixæ & tumultus initium. ait ab hospite militẽ vi extrusum, et spoliatum esse. iubet quæri saccum, & locũ monstrat. Ibi cum hospes vehementer negaret, addens eius diras imprecationes, vt ipsum, abreptũ diabolus perderet, si fecisset. Hanc imprecationẽ cum inuocatione diaboli cum aliquoties repetiuisset: ibi causidicus: o-*
B *missa iam disputatione forensi, adoritur hospitẽ, & comprehensum per fenestras & medium forum, omnib. perhorrescentib⁹, cum fragore abducit, nec postea vnquam corpus hospitis inuentum est.*] En hic auaritiam imprecationum causam & iniustitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem suum. Non dissimilia narrantur his à Cantipratensi: *Cum tres (inquit) cõbibones in taberna mero inca-*
C *luissent, orto de animæ immortalitate, et pœnis inferni sermone: vnus procacior id totũ pro nugis habere, & cõmentis sacrificorũ, ceteri iocanti applaudere. Interea aduenit vnus magna vir statura, & vesco corpore, et assidẽs: Qui hi (ait) sermones? quæ risus causa? Refert procax ille, & addit, se quidẽ licitanti haud magno pretio animã venditurum, quin*
D *& pecuniam in Symbolum collaturum. Tu vero, infert aduentor, Quanti illa mihi indicas? nec mora, conueniunt de precio. hic animam addicit emptori, emptor soluit: potatur strenue de præsente pecunia. Deniq; sub noctẽ, Tempus (ait) emptor, vt ad propria quisq;. Sed vos ius dicite, si quis equum capistro ligatum emerit, nonne ius ei cum capistro equum abducendi? Et cum dicto, venditorem*
E *trementem in omnium oculis abripit, & sursum in aera leuat, & secum ad infernum trahit, visurum quod credere noluerat. Animarum quippe mercator erat iste, cuius figura fuit Rex ille Sodo-*

morum, dicens, Da mihi animas, cetera tolle tibi.] Sic Cantiprat. *lib. 2. cap. 55. part. 3.*

Pari terrore, sed meliore successu miles Hispanus, hîc in Belgio, ante annos viginti duos, cum adhuc sæculo mererem, à Deo commonitus tantum fuit. Capitaneus Brauo vocabatur, sæpe à me visus. deditus supra modum aleæ, & in ludo diras iacere in se iuxta atq; alios pronus. quadã die, cum damnosi semper numeri lucrum iactu q̃renti subsisterent, ira efferuescens in caput suum dirissima precabatur: & subito coram multis qui aderãt, ab inuisa manu, ad tabulatum vsq; sublatus, post aliquod tempus mortuo quã viuo faciẽ similior in solũ deponitur. fęlix si vt luroré cadauerosum toto post vitæ tẽpore retinuit, sic resipiscens lusus auiditatẽ deposuisset. Sed pergit ille I. C. *in Silesia* (inquit) *quidam nobilis, cum inuitasset conuiuas, & hora conuiuij iã instante, & apparatu facto, spe frustratus esset, excusantib. se conuiuis, cur non comparerent, prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones si nullus hominum mecum esse potest. His dictis domo egreditur in templum, vbi pastor Ecclesiæ, concionem habebat: &, vt iracundiam concoquat, auscultat aliquamdiu: dũ vero in templo moratur, veniunt equites in area domus magni et nigri, & iubent seruum domus, vt dominum suum aduocet, eiq; significet, adesse hospites. Seruus consternatus abit in templum, & indicat hæc domino suo, qui nescius consilij pastorem consulit. Pastor abrumpens concionem, hoc cõsilium dat, vt tota familia domo exeat. quod cũ fieret & famuli ac ancillæ properarent, forte obliti infantem in cunis iacentem & dormientem, secum non auferunt. Dæmones incipiunt comessari & vociferari, prospicereq; per fenestras formis vrsorum, luporum, felium & hominũ, & monstrare pocula vino repleta, assaturas, & pisces. Hæc vicini, nobilis, pastor, & alij cum viderent. Ah, inquit pater, vbi infans meus? vix cum hæc dixisset vnus ex dæmonib. vlnis suis infantem ad fenestras gestat, quasi monstraturus parentibus. Nobilis prorsus consternatus & solicitus de incolumitate infantis, fidum habens seruum, quem interrogat, quæso tu dic, quid agã? Seruus, Domine inquit, commendabo & committam vitam meam Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & vt infantem auferam auxilio & beneficio Dei videbo. Bene inquit nobilis, Deus tecum sit, & iuuet te, animumq; tibi cõfirmet. Seruus, accepta benedictione à pastore & reliquis: ingreditur, & ante conclaue, in quo erant dæmones congregati, procidit in genua, & se Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horribili specie sedẽtes, stantes, obambulantes, serpentes, & vno impetu accurrentes ad se, & vociferantes: Hui, Hui, tu quid hic tibi? Ille sudans, & tamẽ diuinitus confirmatus, alloquitur dæmonem, qui infantem gestabat: Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquam, respondet iste, iam meus iste est infans. dic domino tuo, vt veniat, & accipiat infantem. Cui seruus: Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quam me Deus collocauit, & scio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratum esse. Quare ratione mei officij, & auxilio, nomine & virtute Iesu Christi aufero abs te infantẽ, & patri eius restituo, atque ita ipse apprehendit infantem & brachijs suis amplexus est. Isti nihil aliud respõdent, nisi vociferantes, Hui nebulo, hui nebulo, relique infantẽ, relique alioqui te discerpemus. Ille nihil curans*

minas Diabolicas abijt incolumis, & incolumem infantem patri nobili reddidit. Dæmones postea, aliquot diebus elapsis euanuerunt, vt in ædes denuo migrare cũ tota familia nobilis potuerit.] vides inconsulti dicti, quas pœnas pater dederit: vides dæmonis potestatẽ in innocentẽ puerulum claudere. Nam, quod scriptor ait, benedictionem à pastore & cæteris accepisse, hoc est, promiscuè à pastore & cæteris, cõmentum suspicor Lutherani hominis, & discrimen ordinum cõfundentis. Sequitur tertia narratio; *In Saxonia virgo opulenta formoso iuueni, at tenuioris fortunæ, matrimonium promisit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiuitem, & sexus ratione, mutabilem, fidem vix seruaturam esse puellæ respondit. Illa contra diris se execrari his verbis cœpit, si alteri, quam tibi nupsero: tunc me diabolus in nuptijs illis abripiat. Quid fit? post interuallum aliquod mutat animũ, nubit alteri priore sponso spreto, qui eam semel atq; iterũ promissi, diræq; imprecationis admonuit. Sed illa posthabitis his omnib. nuptias cũ altero, sponso, relicto priore, celebrat. Ipso die nuptiali, cognatis, amicis, & conuiuis hilaribus sponsa, vigilante conscientia, redditur tristior solito. Tandem diaboli duo, sub specie duorũ equitum in ædes nuptiales adueniunt, excipiuntur; adducũtur mensæ. hisq; remotis, choreæ, vniq; ex his sponsa, honoris causa, tanquam peregrino adiũgitur, cum qua bis saltauit, & tandem eam è conspectu parentum & amicorũ, summo cum gemitu & lamentatione, per ostium, in altum sustulit. Altero die parentes & amici mœsti, sponsam quærunt, vt delapsam forte sepelirent: sed ecce ijdem socij occurrũt, vestes & aurum referẽtes, additis verbis: Non in has res, sed in sponsam à Deo nobis fuit potestas concessa.*] sic illa corpore & anima diabolo tradita, quę promissionem nuptiarum violauit, & imprecationem additam contempsit. Aliud deniq; exemplum de quodam, in martyrẽ maledico, sibi insaniam imprecante, & mox furore correpto, & sequẽti die sic horrendè absumpto, dedit Cęsarius *vitæ S. Engelberti Colonien. lib. 2. c. 14. apud Sur. mense Nouẽbri.* Huc etiam referendum est, quoddam de Goduino comite, qui cum periurio sibi esset necẽ imprecatus, subito panis bolo fuit suffocatus. [*Polydor. Virgil. lib. 8. hist. Anglor.*]

Octauum solet esse vitiũ *vsuræ*. confitentur enim sagæ nihil maleficij posse illis inferri, qui eleemosynis vacant: contra narrantur, quæ saltem sub vsuris mutuum dedere virgines, dirè à dęmonibus maleficio immissis vexatæ. a Prius intelligendum de conferentibus eleemosynam ijs, quas nesciunt esse sagas: nam qui sciunt esse, & tamen conferunt, hos putant posse à maleficis lædi. Neque mirum si Deus, hos quasi fautores oderit, ideoq; permittat lædi. odit Deus mirè auaritiam, vt docetur alio exemplo quod Lamberti Schaffaburgensis an. 1066. verbis dabo: *Reginherus Misnensis Episcopus obijt. Is dum suscepto Episcopatu Goslariam venisset, post refectionem, in cubiculum, vbi thesauros suos, quorum nimis amator erat, nullo cõscio, infoderat. quasi paulum requiescere volens sese inclusit: cumq; iam die vergente in vesperam, præter modũ consuetudinemq; suam somno indulgere videretur, rem insolitã mirantes cubicularij, pulsare ostiũ cœperunt, sed nec pulsantibus, nec vociferantibus vllum dabatur responsum. Tandem fractis forib. irrumpentes, inuenerũt eum fractis ceruicibus, colore tætro exanimem, ipsis thesauris suis miserabilem in modum incubantem*] discant Prælati thesauros

a Bredenbach lib. 6. collat. c. 25.

sibi in cœlis & non in terra defodere. Ex hac radice natum vitium.

Nonum reputo, *duritiam & immisericordiam in pauperes.* Vt omittã Moguntinum Episcopum illum, vt opinor à dæmonib. murium specie necatum, quod pauperes murium nomine tempore famis dedecorasset, & sibi duxisset persequendos: *b* recentius quiddam ex Petro Bixaro subiungam.

b Munster. in Cosmograph.

In Sueuia (inquit) *Bauaris & Franconibus finitima, fuit quidam nobis valde diues & opulentus, nomine Rickbergerus, cuius annui reditus supra* 30000. *nummum aureorum extendebãtur. Hic tametsi in reliquis vitæ actionibus non vulgari laude dignus censebatur, ineffabili tamen cupiditate laborabat: eaq; factum est, vt quotidie opes per fas & nefas accumulare, omniaq; ad se rapere studeret. Cum itaq; prospiceret annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione subsecuta est, sua horrea tritico & frugibus impleuit, magnoq; precio ea diuendere cœpit: adeo vt indigenæ cõpulsi ab eo victum emere, ob inexhaustam eius auaritiã, vel fame prorsus perirent; vel, si ali & sustentari vellent ad magnam egestatem atq; inopiã redigerentur: tam clare illis granum & reliqua eius generis diuendebat. Ad hunc, præter alios innumeros, venit quidam pauper & liberis onustus, cum sex taleris, eũq; rogauit, vt pecuniã acciperet, ac quandam tritici mensuram sibi daret, seq; reliquam partem pecuniæ, quam illi deberet breui bona fide persoluturum: at ipse hunc superbo vultu & iracundis oculis intuitus, à se protinus abire iussit, & quod reliquum erat pecuniæ secum adferre, si frumentũ vellet, atq; ita miser ac mœstus, diras imprecatus, illinc recessit. Paucis post dieb. cum is quendam ex famulis in horreum misisset, vt illud de more inspiceret, ab ipso in reditu accepit, tres nigros boues intus esse, qui granũ deuorarent, qui autem hoc retulit, proximo die lecto decũbens, haud multo post è vita migrauit. Idem quoq; accidit cuidam generoso, quẽ illuc herus miserat, vt videret: an ita se res haberet, sicut prior narrauerat: is enim & boues & equos inspexerat. Cum igitur de hac re certior fieri vellet, ipsemet in eum locũ proficisci statuit: iuitq; ad portam horrei, ibiq; per quasdam rimas vidit totum horreum plenum variis atq; innumeris armentis, quæ omnes fruges absumebant. Hoc spectaculo ita perterritus est, vt statim furiosus atq; insanus euaserit, multaq; dementer fecerit, donec tandẽ cathenis astringeretur. Hic horribilis casus magnam sane admirationem attulit, cum in ea prouincia, tum præcipue in aula Cæsariana, quæ illũ antea prudentissimum cognorat.*] Hæc ille, narrans, quæ in Europa memorabilia post annum 1560. accidisse ipse notarat, *Epito. fol.* 281. Triplici hac visione clemens Deus, pœnam semper augens pro culpæ modo, patienter operiebatur, & ad pœnitentiam reuocare nitebatur. Notatum à quodam, sagas; quibus à Satana semper nocẽdi necessitas imposita est, si desint quos vlciscantur inimici, eleemosynam mendicare: & si quis facultate præditus ad erogandum, & sagas esse nesciens, denegarit, hunc in magno versari periculo. sic Pictaui ann. 1567. duo magi confessi sunt se quadam die, squalidos egentesq; stipem ante fores prædiuitis patrisfamil. postulasse, eã recusatã iniecisse sortem, & domesticos omnes in rabiem actos obiisse furiosos. *a*

Hi dæmones erãt in bouino schema.

Crescente pertinacia crescit supplicium.

a lib. 3 dæmonomã. c. 25.

Decimum sit *irrisio sacrorum mysteriorũ*, & quod eodem pertinet, *abusus atq; contemptus cæremoniarum & sacramentorum Cathol. Eccles.* Vlciscitur

Deus

Deus quotidie, & pergunt hæretici cõtemnere. quædam de ſingulis accipite. de Batauo per ludibriũ Miſſæ ſacrificiũ imitante an. 1574. & dire mulctato, legendus Bredenbach. *b* Nouatum conſtat, eo quod nec chryſma, nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatũ. *c* ſcribit Victor Vticenſis *d* Proculum quendã Arianũ, qui de pallis altaris, camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguã (*haud dubio obſeſſum*) & ſic turpiſsima morte conſumptũ. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quib. eam obiecerant, canes inuaſere, teſte Optato. *e* Multos ſuo tempore ob indignam Euchariſtiæ perceptionẽ immundis ſpiritib. adimpletos, nobis eſt auctor D. Cyprianus, *f* & memini me duo illuſtria legere exẽpla apud Greg. Turonenſem, & in vita S. Godefridi Ambianenſis Epiſc. *g* ſuffecerit aſcribere illud Greg. Turonẽſis. *Epach.* (inquit) *presbyter, dum temerè, quæ indignus erat, agere præſumpſiſſet, diuino iudicio ſolo proiectus, occubuit. Hic enim dum Dominici Natales vigilias celebrare Eccleſia expetiſſet, per ſingula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo ſua pocula laſciua ſpumantibus pateris hauriebat, ita vt affirmarent multi eum poſt galli cantum in ipſa nocte vidiſſe bibentem. Sed cum eſſet ex genere Senatorio, & nullus in vico illo Ricomagenſi, iuxta ſæculi dignitatem, haberetur nobilior, celebrare Miſſarum ſolemnia expetitur. Nec dubitabat miſer vino madeſactus appetere; quod ieiunus quiſq; non ſine metu poteſt terrente conſcientia explicare. Verum vbi explicitis verbis ſacris, cõfracto Dominici corporis ſacramento, & ipſe ſumpſit, & aliis diſtribuit ad edendum mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac ſpumas cum ipſa myſterij ſacri particula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus ſuorum ab Eccleſia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepſiæ infirmitatis, ſed per ſingulos lunares curſus incrementis decrementiſque hæc ſemper pertulit, quia ab hauſtu nimio vini minimè infœlix abſtinuit.*] hunc epilepticum energumenum fuiſſe indicat hinnutus equinus: & merito, quia ſicut equus & mulus, corpus Domini non diiudicauit. Bredenbach. non diſſimilem violati ieiunij, ſed in cibi qualitate vindictã recenſet his verbis; *Paucis ab hinc annis poſtquam Torpatenſes in Lutherana doctrina conceſſerãt, feria ſexta ſolemne Paſchæ feſtum proximè præcedenti, finita Lutherani Eccleſiaſtæ concione, ciuibus è templo D. matri virgini ſacro reuertentibus, quidam alium ciuem & familiarẽ inuitat ad prandium rogat vna domum comitetur, habere ſe egregiè paratum petaſonẽ VVeſtphalicum. alter parum abhorrẽs reſpondet ſibi eſſe gallum opiparè elixũ, quem cupiat in ſymbolum adferre: Dum ad menſam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens pene ipſum deglutit, quod cum neq; transmittere, neque eximere valeret, eo ipſo die ſuffocatur. alter poſtridie Paſchæ malo ſpiritu corripitur, & non multo poſt rabie ac furore exagitatus animam vna cum dæmone exhalat.*] Sic ille Belli Liuonici pag. 27.

b lib. 1. collat. c. 39.
c Euſeb. li. 6 hiſt c. 33.
d lib. 1. de perſec. Vãdal.
e lib. 2. contra Parmenian.
f ſermon. de lapſis.
g Greg. Turon l. 1. de glo. marty. c. 78 Surius 8 Nouẽbr in vita San. Godefridi l. 3. c. 12.

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cum D. Hugo Epiſcopus Lincolnienſis quoſdã contumaces excommunicaſſet, nec magni facerẽt, illi ſubitò non comparuerunt. Militem alium ob eandem cauſam diabolus nocte ſequente inuaſit, & animam ſubitò extorſit. Alij quoque ab eodem excõmunicat, à diabolo præfocati fuere,

[de qui-

[de quib. lege vitam ab æquali eius scriptam c.23, apud Surium, tom.6.]

Vndecimum est *templorũ, & sacrarum rerũ direptio ac expilatio.* Pet. Cluniacensis, postquam multa, quæ in hoc genere palam & frequenter à Matisconensi quodam Comite fuerant cõmissa, recensuit, infœlicem eius & horroris plenam de vita migrationem in hunc modum commemorat, [b] ad terrorẽ & correctionem nostrorũ hæreticorum: *cum solẽni die, Matiscone in palatio proprio resedisset, eumq; multitudo tam militum, quam diuersi ordinis circũstaret: repente ignotus homo equo insidens per palatij ostium ingressus, omnibus conspicientibus & admirantib. vsq; ad ipsum equitando peruenit. Cumq; ei astaret, se ei velle colloqui dicens, vt surgeret, ac se sequeretur, non tam monuit, quam imperauit. At ille inuisibili potentia constrictus, nec iam resistere valens surrexit, atq; vsq; ad ostium domus processit: vbi equum paratum inueniens, eumque ab eo conscendere iussus, ascendit. Cuius stantis habenas ille arripiens, statim cum velocissimo cursu per aera ferri cunctis cõspicientibus cœpit. Cumq; immenso eius clamore ac miserabili eiulatu tota ciuitas commota ad tam inuisum spectaculũ concurrisset, tamdiu eum per aera currentem attoniti conspexerunt, quamdiu naturali oculorum acie eum subsequi potuerunt. Qui cum eum diu, succurrite ciues, succurrite, vociferantem audirent, nec iuuare valerent, subtractus tandem visibus hominum, æternus quemadmodum meruerat, est factus socius dæmoniorum.*] Sic iste direptiones & sacrilegia sua luit in hac & in sequẽti vita. Huius mores postea imitatus Orger. quidam Oeconomus, quia non tã grauiter deliquerat, in hac vita fuit seuere admonitus; vt futuræ, si saperet, vitæ supplicium effugeret. subdit enim Venerabilis idẽ Abbas, dum hic portam, qua miser ille Comes abductus fuerat, & & quæ postea semper obstructa manserat, conatur aperire: *Ecce inuisibiliter à Diabolo raptus, ac videntibus, qui aderãt multo in aera spacio subleuatus. sed confestim dimissus corruit, eiusq; corpore grauiter colliso, brachiũ quoq; illius subita ruina confregit.*] Duo alia exstant exempla *l.3. vitæ S. Remacli*, quæ apud Suriũ mense Sept. legi possunt. Ego addam quintũ exemplum pœnæ, quam milites post obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abstinuerant, in gratia tamen decesserant, visione quadam idem auctor declarat: quam ille, vt certissima fide cõpertam doceat, multa addidit; quæ censui prętermittenda, potuit illa poni libro pręcedenti, *capite de spectris mortuorum*, sed non incommode hic recensebitur: eo quod variæ quoq; pœnæ hic & supplicia eorũ narrantur, qui vt Matisconensis ille comes sacrilegi fuere. Itaq; Pet. Venerabilis inducit ipsum, qui viderat Petr. Engelbertũ Monachum iã, & à sæculari ad spiritalem militiam digressũ sic loquentẽ: [a] *à Tempore, quo Rex Aragonensis Alfonsus, regnum maioris Alfonsi Hispaniarũ Regis iam mortui obtinebat, contigit vt contra quosdã, qui in regione, quæ Castella dicitur, ei repugnabant, exercitũ commoueret, & vt de singulis regni sui domib. singuli illuc pedites vel equites dirigerẽtur, edicto sanciret. Ego edicto coactus vnũ ex mercenariis mercede mihi seruientibus Sanciũ nomine, ad exercitum destinaui. Paucis post dieb. decursis, omnibusq; qui expeditioni illi interfuerãt ad propria redeũtib. ipse quoq; domum reuersus est. Non longo deinceps tẽpore elapso; more humano morbo correptus, nec diu cũ morbo luctatus,*

[b] l. 1. mira. cap. 1.

[a] lib. 1. miracul. c. 8.

defunctus est. Inde post quatuor fere menses, ex quo è vita decessit, dum apud Stellam in domo mea hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerem, subito iam dictus Sancius circa mediã noctẽ mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni assidens, et carbones, quasi ad calefaciendũ, vel ad clarificãdũ, huc illucq; reuersans, multo magis se mihi cognoscibilẽ demonstrabat. Erat autẽ nudus & absq; omni vestitu, excepto paruo viliq; tegumento, quo velut inhonestiora corporis obuelabat. Quem cum vidissem, quis inquam, es tu? at ille humili voce: Ego sum, inquit, Sancius famulus tuus. quid, inquam, hic agis? vado, inquit, Castellam, iterq; meũ multus exercitus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi & delictis pœnas debitas exsoluamus? Et, cur, inquam, huc diuertisti? Est, inquit, mihi spes veniæ, & si misereri volueris celeriorem mihi requiem comparare poteris. Quomodo, inquã? Quando inquit, nuper expeditioni, quã nosti, interfui, hostili inuitatus licẽtia, Ecclesiam quandam cum quibusdã socijs inuasi, quæ intus sunt inuenta diripui, vestimenta insuper Sacerdotalia mecum rediens asportaui. Pro quo specialiter diris pœnis subactus affligor, et remediũ à te, sicut à domino meo, quantis possum precibus expostulo. Nã poteris mihi subuenire, si beneficijs spiritualibus me studueris adiuuare. Rogo insuper, vt dominam meam, vxorem tuam, ex mea parte, mea functus vice depreceris, ne octo solidos, quos pro seruitio meo mercenario iure, mihi debebat, reddere iã moretur, & quod necessitatibus carnis, si adhuc viuerem, reddidisset, animæ meæ longe amplius his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali eius collocutione multo magis animatus: quid, inquam, de conciue nostro Petro Deioca nuper defuncto actum est? Rogo, vt, si quid de illo nosti, aperias. Illum, ait, opera misericordiæ frequenter quidem, sed maxime præteritæ famis tẽpore, impensa pauperibus beatorum requiei adiunxerunt, et vitæ æternæ participem effecerunt. Cumq; eum tã prompte & facile mihi respondere audissem, adieci. & de Bernetio alio ciue nostro, ante paruum tempus similiter, vt nosti defuncto, aliquid tibi notum est? illum, inquit, infernus possidet. quia ad terminandas huic villæ lites & iudicio dirimendas prælatus, multa sæpe muneribus aut gratia illectus iniuste iudicauit: et quia cuidam pauperi viduæ quodã tempore baconem vnum, qualecumq; vitæ eius subsidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longe amplius ad maiora quærenda animi feruore succensus, adiunxi. De rege nostro Alfonso ante paucos annos defuncto, tibi aliquid notũ esse potuit? ad hæc quidã alius in fenestra capiti meo proxime superposita residens. Noli, ait, hoc ab isto quærere, quod ignorat, quoniam recens eius ad partes nostras aduentus, hoc ei notum fieri nondum permisit. Mihi vero, cui à die obitus mei quinquennalis cum huiusmodi spiritibus mora, plura quam isti nouiter nota fecit, quod de rege quæris ignotum esse non potuit. At ego rursus nouæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad fenestram, adiutusq; lunæ splendore, quæ lumine suo omne tunc domus spaciũ clare illustrabat, conspicio hominem in inferiori fenestræ margine residentem, quem in eodem habitu, quo aliud viderã cernens: Es tu, inquã, quis es? ego inquit, eius quem aspicis socius sum, & Castellam cum isto & multis alijs proficiscor. Et tu, inquam, de rege Alfonso, vti dicebas, aliquid nosti? Noui, inquit, vbi fuerit, sed vero vbi modo sit nescio. Nã aliquamdiu tormentis acribus inter reos

ciatus, postmodum à Cluniacensibus monachis inde sublatus est. Exinde vero, quid de eo factum sit prorsus ignoro. His dictis ad socium, qui igni assidebat, verba conuertens, ait, surge & iam iter inceptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, quæ intra, vel extra castellum sunt, subsequens nox exercitus sociorum impleuit, & iam multis velocissime prætergressis, vt festinanter eos sequi debeamus vrgemur. Ad hanc vocem Sancius surrexit, & flebili voce, quod prius rogauerat ingeminans, Rogo, inquit, Domine, ne mei obliuiscaris, & vt dominam meam, coniugem tuam, quatenus, quod corpori debebat, miseræ animæ meæ restituat. oro, sollicitus exhorteris. His dictis statim vterque disparuit. At ego mox coniugẽ iuxta me in lecto dormientem, citata voce exsuscitans, priusquam ei, quod videram vel audieram, narrarem, interrogaui, Vtrum aliquid Sancio communi nostro mercenario pro mercede deberet. Qua respondente, quod ego nondum ab aliquo nisi à mortuo audieram, se videlicet eidem Sancio adhuc octo solidos debere: nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem & mortui relatio & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane octo illos solidos à coniuge accipiens, & de meo quod congruum visum est addens, pro eius qui apparuerat salute pauperibus distribui, et sacrarum Missarum adiutoria ei à sacerdotibus mea prece & studio impensa, ad pleniorem peccatorum eius remissionem adauxi.] In hac tam clara, tam certa, tam commẽdabili visione docemur, quod *mortuos opera sua sequantur.* hos quidẽ milites eo quod confessi decesserant, & culpam sacramento pęnitentiæ deleuerant, expiatoriis suppliciis pro pęna peccato debita ad tempus, illũ quia non confessus erat, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatib⁹ fuisse mãcipatum. Catholicis vtriusq; sortis optio est, hæreticis qui & confessionem respuunt, & purgatorium negant altera tantum competit, quam agnoscunt, & fatentur. Accedat denique horribilius aliud ab Humberto Archiepiscopo coram Papa narratum: *In Teutonicis partibus Comes quidam diues ac præpotens, sed bonæ opinionis & innocentis vitæ, prout humanum erat de eius æstimatione iudicium, ante decennium fere defunctus est. Post cuius obitũ quidam religiosus vir per spiritum ad inferiora descendens, præfatum Comitem in supremo gradu scalæ cuiusdam positum vidit. Aiebant namque, quia scala illa inter stridentes atque crepitantes vltrices incendij flammas videbatur erecta, atque ad suscipiendos omnes, qui ex eadem Comitum genealogia descenderent, constituta. Erat autem teterrimum chaos, immane barathrum, infinite patens, atque in profunda demersum, vnde scala producta surgebat. Hoc igitur ordine succedentium sibi series tenebatur, vt cum quis eorum nouus accederet, primum interim gradũ scalæ teneret: is autem qui illic repertus erat, aliique omnes ad proximum sibi gradum in ima descenderent. Cumque alij atque alii ex eodem genere homines post carnis obitum ad præfatam scalam per temporum interualla conuenirent, alii protinus cederent, ineffabilis iudicij necessitate ad inferiora migrabant. Plane dum vir, qui hæc contemplabatur, causam huius horrendæ damnationis inquireret, & præsertim cur ille Comes sui tẽporis puniretur, qui tam iuste, tam decenter, tam honeste vixisset? Audiuit, quia propter quandam prædii Metensis Ecclesiæ possessionẽ, quam B. Stephano eius proauus abstulerat, cui videlicet iste iã decimus in hæreditate successisset, omnes isti non*

diuerso

diuerso supplicio deputati sunt, & sicut eos ad peccandum non dispar auaritiæ culpa coniunxit, ita nihilominus ad perferendas atroces incendij pœnas, commune supplicium copulauit.] sic Petrus Damiani epist. ad Nicolaum Papá, vt citat Baronius tomo. XI. Annal. anno Christi 1055. Quę vtinam audiant potentes, Ecclesiarum bonis suffarcinati, qui se bonæ fidei possessores putant, male à maioribus occupatorum. Ad hoc caput reducitur *irrisio virorum sanctorum*, quam Deus non solet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquissima S. Carilephi vita: *Mulier quædam Gunda nomine, quam clandestinus supplantator illexerat, Spiritui S. volens illudere, virili præsumpta veste, in beatissimi Carilephi monasterium ingredi conata est, vt probaret verumne esset illius vaticinium, quo prædixerat sexui fœmineo nunquam datum iri copiã in illud intrandi, sed iusto Dei iudicio, priusquam vel aspiceret cœnobij clausos aditus, arrepta à diabolo retrorsum ruit, adeoq; fœde ab illo vexata est, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, sicq; factum est, vt quæ sacratis liminibus falsa oscula imprimere tentauerat, immundas sui corporis partes osculari cogeretur, sexumq; ipsa suum, quem virili habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, vt deinceps eo se conferre mulieres ausæ non sint.*] *Sur. tom. 3. Mens. Iulij.* vtinam & nostri temporis muliercularum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquando etiam, ob festorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui seruile opus faciebat in festo S. Philastrii. *B. Rampertus Brixiensis in tractat. de translatio. S. Philastrij.*

Duodecimam causam præbet multorum *pusillanimitas, & desperatio, cum mærore oppressi, à Deo vel non petunt auxiliũ, vel se malis eripiendos diffidunt: qua de causa etiam pleriq; se dæmoni vt auxiliatori subiiciunt:* præbet etiam *curiositas nimia* causam, quando impudenter petimus scire, quod nulla ratione competit inuestigare: prius illud patet, ex Historia Theophili Oeconomi, quam nobis oculatus testis Eutychianus, patriarcha nouæ Romę, dereliquit, quam alibi breuiter attigi, hic latius prosequar verbis auctoris, *Cum Cæsar Iustinianus rerũ potiretur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus Ecclesiæ fuit, multis quidem ille gratus, & Episcopali munere, quod tamen constanter detrectauit, dignus existimatus. Qui ab æmulis immerito accusatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiã, adeoq; impietatem, deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Christum Dei filiũ ac matrem eius Mariã data syngrapha turpissime abnegaret, seq; totum imperio Satanæ, qui se videndum obtulerat, traderet, atq; manciparet. Quid hic faceret miser, tam nefarii criminis sibi cõscius? Totus animo perturbatus, vt nusquã fere posset consistere, cum irato Deo se dæmonis esse mancipium cogitaret, mutato consilio, tandem ad sanctissimam Dei matrem confugiendum duxit, ac templũ ei sacrum petiit, in quo suas preces ac supplicationes, cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefesse consumpsit, magnumq; veræ pœnitentiæ specimen edere cœpit.*] subditur deinde, admodum pia & vere pænitentis ac demissi contritique spiritus, oratio ipsius Theophili, *Quid multis addit Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ tẽplo perdurans, nullumq; orandi & plorandi*

lamentandique finem faciens (tantus in illo feruor erat pœnitentiæ deniq; opitulante sacra Virgine, suam scriptam & consignatam diabolo syngrapham, qua Christianismum abiurauerat (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiã, rediit, etc.] Hanc historiam (qua salutare cunctis, qui iusto Dei iudicio, in maligni hostis, aut maleficorum eius membrorũ manus inciderint, ac certum efficaxq. remedium proponitur) ex Græcis habẽt Metaphrastes, *a* ex Latinis Pet. Damianus & Sigebertus *b*. Posterius, de curiositate, traditur à B. Augustino, & in Decreto Gratiani inseritur *c*.

a apud Surii. mense Febr. to. 1.

F

Interdum hæc *ob culpas veniabiles* à Deo permittuntur, maxime vt sanctitas & gratia eorum, qui sanitatem reddituri, cunctis innotescat. hoc contigit Abbati Mosi, apud Cassianum, ꝓpter leuiculam iram *d*, hoc, propter præcipitem gulam & leuem, cuidã religiosę apud D. Gregorium, *e* hoc cuidam religioso, ob tepiditatem & distractionẽ in oratione, apud scriptorem vitæ D. Bernardi *f*, quorum sanatio famã auxit D. Bernardi, D. Equitii, & D. Macarii, per quos Deus illos liberauit.

b Damian. semon. 1. de Natiu. B. Mariæ virg. Sigebertus in Chro.
c c. vlt. 26. q. 5. ex D. August. l. 2. de doctr. Christiana c. 22. & 23.
d collat. 7. c. 27.
e l. 1. Dial 4
f lib. 2. c. 1.

QVÆSTIO VIII.

Cur cum ista damna plerumq; diabolus possit per se inferre, malit vti opera maleficorum?

DVas inuenio causas. alteram quia hoc pacto maiorem Deo se facere credit iniuriam, quando creaturis ratione præditis, & baptismo ablutis, & chrismate delibutis, potest abuti ad creatoris ipsius vilipendium, & irritationem pluribus etiam sic nocet. quia non adeo homines abhorrent à cõuersatione & familiaritate maleficorum, atq; odere cõsortium diaboli. Si namque semper se dęmon palam obtruderet, multi fœdus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Denique plures asciscit sceleris socios, quos perdat.

A

Altera est, quia quædam per homines potest, quæ vel non posset, vel non tam commode posset per semetipsum immediate perficere, Verbi gratia si resistendum sit alicui viro sancto concionanti, aut recta suadenti: sicut per Iamnem & Mambrem Mosi, per Elimam D. Paulo restitit. item si sint hæreses spargendæ, sicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item si sacris rebus abutendum, quod in maleficiis frequentissimũ est *g*: quibus cum per homines abutitur, copiosius lucrum refert animarũ. tum quia sic plures in fraudem inducit: nam cõtemptoribꝰ rerum sacrarum contemptum adauget, veneratoribus falso ꝑsuadet hæc a Deo, non à dæmone fieri *h*, & sic ad defensionem maleficorum multos inducit, atque ita peccatum eis impingit. tum quia consequitur, vt ad magicam superstitionem homines etiam addant sacrilegium. Vnde Deus magis magisque offensus, plura etiam in dies principibus tenebrarum in miseros mortales permittat. Interdum tamen, quod per illos posset, mauult per se operari, tum vt eorum aliquam gratiam promereatur, tum vt ab iis suspicionem noxæ remoueat, tum vt sic potentiam suam ostentet. Singula exemplis illustrat Remig. *li. 2. Dæmonolat. cap. 9.*

B

C

g c. cuicũ que 26. q. 5
h sic D. August. tract. 7. in Ioan.

D

Restabat dicere de remediis maleficiorum: sed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vana obseruatione.

E

)(:)(



LIBRI III.
PARS POSTERIOR
SIVE
DE VANA OBSERVANTIA.

QVÆSTIO I.
Quid sit?

DE hac egit D. Thomas 2. 2. q. 96. Potest definiri, *Vana obseruãtia est, Magia superstitiosa, qua commodum aliquod speratur ex re, quæ nec supernaturaliter eo pertinet, neq; naturaliter id præstare potest.* Dicitur *vana*, quia vel non consequitur effectum intentum; vel si consequatur plus noxæ, quam commodi adfert. quia homo illa vtens tantum percipit vtilitatem in rebus corporeis vel temporalibus, animæ vero detrimentum refert. Dixi, *nec supernaturaliter*, quia qui effectum exspectant à Deo, per media Deo displicentia; ij vani sunt.

QVÆSTIO II.
Quale peccatum sit?

A *Liquando lethale, aliquando veniabile. Lethale* erit. *primo* si fiat ex pacto expresso cum dæmone, *Secundò*, si quis gnarus sit saltem subesse pactum tacitum, siue cum admonitus non vult desistere. *a Veniabile est*, quãdiu quis ignorat tale peccatũ cum dæmone, si tamen nec ipse tenetur scire, nec fuit admonitus. *b* Intellige de eo, qui nec consuluit peritos. Nam licet, quis ratione officij vel status non teneatur scire, tenetur tamen, vt incipit dubitare, consilium petere à doctis: quod si non faciat, negligens est. potuit enim scire, & ideo non ignorat inuincibiliter. *Nullum est peccatum*, quando quis ioco tantum facit, sine præiudicio, vel periculo sui aut alterius: *c* itẽ si quis laboret ignorantia inuincibili, & vtitur mediis vel bonis, vel indifferentibus.

a Silu. verbo superstiti. q. 10. in fin.
b Silu. supra Nauarr. c. 11. Manual. & est cõmunis.
c Caieta. & Valen. add. q. 96.

QVÆSTIO III.
Quotuplex sit?

SI causam finalem adspicias, potest reduci ad *quatuor* quasi *species. Prima* est, quando exspectatur commodum in rebus exterioribus seu fortunæ, vt in animalibus, segetibus, vineis, bona aeris constitutione, &c. 2. quando exspectatur bonum aliquod cor-

poris, vt sanitas, liberatio à carcere, hostibus, ferro, igne, aqua & huiusmodi, quia sic se putat fore innoxiũ. 3. quando exspectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel scientia aliqua. 4. quando exspectantur bona supernaturalia, vt sunt remissio peccatorum, per aliquas certas orationũ formas, aut versiculos Psalmorũ vel sacræ alterius scripturæ, & alia huiusmodi, ab Ecclesia vel Deo ad hoc non ordinata.

QVÆSTIO IV.

Vnde dignosci queat, quando sit huiusmodi vana obseruantia?

SECTIO I.

DIco breuiter, *primò*. Si constet, quod effectus superet naturæ vires, tunc attendere oportet, an per sacram Scripturam, vel Ecclesiæ definitionem vel approbatam ab ea traditionem effectus iste Deo tribuatur, siue, quod idem est, an huiusmodi testimonio constet, effectũ hunc esse diuinum: si nihil huiusmodi reperitur, effectus tribuendus est pacto cum dæmone inito, & proinde cẽsenda superstitio magica, vt minimũ, vanæ obseruantiæ tales sunt effectus, remissio peccatorum extra sacramenta, quoad mortalia, extra sacramentalia, quoad culpas veniales. item diuinatio rerum futurarum contingentium, inflexio aut directio earum actionum, quæ ab arbitrij libertate mere dependent.

Secundo, si constat rem, cui tribuitur effectus, hãc vim à Deo vel à natura habere, non est vana obseruantia ex parte effectus, sed posset esse vana obseruantia ratione alicuius vitiosæ circũstantię: v.g. cilicium, disciplina, ieiunium, quia corpus affligunt & macerant, prædita A sunt virtute ad coercendum concupiscentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto, pullulantes: sed si his addas circumstantias ridiculas, & ad hoc à natura, Deo vel Ecclesia non ordinatas, veluti certam horam, definitum numerum, quem nec excedere nec minuere liceat, vel præsentiam certarum personarum, vel vt fiat illa vel illa manu, flagro serico, & B huiusmodi, erit vana obseruantia. Ex his regulis infertur esse vanam obseruantiam.

SECTIO II.

PRimò, si ad productionem effectus requiritur fides in ipsum hominem qui sanaturus, v. g. credere quod is possit sanare.

Secundo, si effectus attribuitur ma-C gicis imaginibus, figuris, sigillis, characteribus, ipsis vera, vel rythmo, vel contactui, &c. *& non Deo, quæ libr. 1. discussimus:* & in his plerumq; est incantatio & pecc. M.

Tertio, si quis vtitur certis orationibus, aut sentẽtiis etiam sacris, aut operibus pijs, in rebus vanis, & ad Dei cultum & honorem, directè nec indirectè pertinentibus. Voco indirectè, quádo D res non sunt vanę, quia sunt vtiles proximis, vt sanitatẽ illis vel nobis ipsis adferentes. Nam in huiusmodi rebus fieri posset aliquando, vt licet nos rationem siue initiũ nesciamus praxis alicuius; tamen vir sanctus aliquis id instituerit, & à Deo huius efficientiæ gratiã obtinuerit. Quare in huiusmodi, si quis ea adhibeat ex mera deuotione, & curationẽ à Deo exspectet solo; sane indi-E rectè ad Dei honorem hoc referret auctorem omnis miraculosæ sanationis, & qui orationi ac fidei, ac ieiunio Christianorum, sanationes pollicitus fuit.

Fiunt

a in summ. vera superstitio.

Fuit (nisi fallor) hæc sententia Caieta. *a* ita scribentis, *Quarta superstitio est obseruationum in verbis; aut reb. sacris portandis, dicendis, vtendis, adiunctis aliquibus conditionib. non malis, quarum ratio nescitur: vt patientes spasmū neruorum, primo Carlino oblato Christi cruci in parasceue vtuntur pro remedio, cōfecto ex illo annulo: & sic de similibus. Quantum enim apparet, in huiusmodi superstitio interuenit: quoniā vanæ conditiones apparent. Si tamen ex mera deuotione fiunt, & nonnisi à Deo intendant, & exspectent effectum, putantes Deum inspirasse alicui sancto viro huiusmodi conditiones, non audeo damnare, sed tolerabile mihi videtur.*] Sic Caiet. Cuius ego sententiam eatenus amplector, vt putem distinguendum ante factum, & post factum, Quoad eum, qui consilium peteret, num sibi liceret huiusmodi facere, omninò suaderem desisteret; immo responderem non licere. cum enim lege ordinaria non sit solitus Deus huiusmodi conditiones, in quib. aliquid vanitatis apparet, sanctis inspirare, temerarium est sibi quid huiusmodi persuadere; & saltem res iure habetur pro suspecta: quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed si quis post rem bona fide & opinione, qua dicit Caietan. peractam, & nunquam super eo monitus, vel confiteretur, vel consilium quæreret; non auderem illum damnare præteriti peccati: consulerem tamen in posterum abstineret. Si quæras, an in rigorē sit vana obseruantia? respondeo; vt minimum speciem valde verisimilem prę se ferre. Quod semel dictum sit circa hanc Caietan. doctrinam, quæ vtilis est ad multorum consolationem post factum vt dixi: & consideranda in plerisque casibus sequentib. particularibus, in quibus aperte malum vel peccati deformitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia & quasdam orationes (quæ in quibusdam libellis, damnatis ideo à Papa Pio V. continentur) dubias indulgentias, & remissiones peccatorum, & consecutionem rei optatæ exspectare seu quærere, est vana obseruantia: per certa vero ieiunia & orationes sine humano labore, sed secundum instituta artis cuiusdam, scientiam infusione acquirere, pertinet ad primam Magiæ speciem, fit enim ex pacto expresso cum dęmone, & est Mortale. hanc artem, vocant *artem Notoriam*. damnata fuit Parisiis anno 1320. de qua D. Thom. *dict. q. 96. art. 1.* Alexand. de Hales 2. *p. q. de sortilegio* & alij. inter quos Ciruelus opere Hispanico, sed accuratè in hanc sententiam disseruit: quosdam esse autodidactos, qui se putant, sine vllo labore lectione, auditioneue, sine pręceptore aut studio, diuinarum, humanarumq; rerum omniū cognitionē breuissimo tēpore, solâ diuinâ inspiratione adipisci, certis tantū cęremoniis obseruatis: mētiuntur Salomonē hac fretum arte vnius noctis spatio sapientiā cōsequutū, & methodū huius artis libello, quē circumferunt, cōplexum de adeptione Sapiētiæ Salomonis refellit eos S.S. narratio 3. *Reg. 3.* de li. merū est cōmentū? nec. n. ipsi fabulæ artifices inter se de illo cōsentiunt. Conueniūt tantū, quia cūcti ritus quosdā (sed varios) tradūt in speciē pios & Deo acceptos. Method. cōmunior est huiusmodi. Principio iubēt discipulū generali cōfessione totius vitę maculas eluere, & frequēter cōmunicare, & quandocunq; in peccatum aliquod inciderit, eodem statim die confiteri; indicta per Ecclesiam ieiunia diligenter obseruare, & insuper

addere ſpontaneos dies alios præſertim quamlibet feriam ſextam, qua nōniſi aqua & pane vti liceat; quotidie ſeptem Pſalmos, & certas quaſdam preces offerre. Hæc omnia ſeptem ſeptimanas ad vnguem obſeruanda, & interea ab omni negotiorum ſæculi tumultu, ac cogitatione hominem abſtinere ſe prorſus debere. Quibus peractis libellus alias quaſdam precum concipiendarum formulas præſcribit tunc recitandas, & certas figuras exhibet, tunc adorandas, præfigit etiam certas horas, quibus preces iſtæ & adorationes obeundæ, nempe ſeptem primos Nouilunij dies ipſos Sole quotidie exoriente. Ritibus hiſce per tria nouilunia ter peractis; debere hominem ſibi præeligere diem aliquem, quo ſit magis deuotus, & inſpirationi recipiendę, magis accommodatus: tum hora tertia debere ſolum ſe ſiſtere in templo, vel oratorio quopiam, vel in medio agri cuiuſpiam flexis in ſolo, genibus, manibus, oculiſq; in cœlum ſublatis, ter primum verſiculum Hymni, *Veni ſancte ſpiritus*, pronunciare: quod cum fecerit repentè, non minus quàm Salomon, Prophetæ ac Apoſtoli, omni ſcientia impletum iri: adeo vt obſtupeſcat ipſemet tam ſubita mutatione ſui, quaſi in Angelum vel hominem alium migraſſet.] Habetis myſteria omnia huius artis. In quibus quid prius mirer? ſtoliditatem hoc ritus adſcribentium Salomoni? ſcilicet notat ille, vel Feriam ſextam, vel noſtram exomologeſim, vel Euchariſticam ſumptionem, vel hymnum, *Veni ſancte Spiritus*, an verò potius mirer blaſphemiam tale quid de Salomone, Prophetis, Apoſtolis inſinuantem? an ſacrilegam audaciam rebus ſanctiſsimis per ſummam hypocriſim ſic abutentem?

A nam hunc cultum, & totum hoc adorationis patagium exhibent diabolo, ſacras illi preces, & Eccleſiæ ſacramenta offerūt, cui initiantur. Profligati homines corpus animamq; ſimul periculo exitij manifeſti exponunt. Etenim teſtatur Cyruelus *l. de ſuperſtit. p.3. c.1.* multos huic arti vacantes vitæ vtriuſq; iacturam ſubiſſe: quoſdā enim ſibi notos à diabolo in aerem ſublatos per turbinem, & terra vndiſq; raptatos, & ita

B afflictos, vt toto vitæ tempore incurabili ægritudine laborarint. Fuiſſe hoc miſericordiæ diuinæ documētum, volentis illos in hac vita ſceleris tam atrocis pœnas pendere. Deterioris ſibi ſortis videri alios, quorum tam improbo conatui euentus aliquis reſpondit, iuſte id Deo ad illorum maiorem excæcationem damnationemq; permittente. De his ſciendum, à dæmone nihil il-

C lis ſcientiæ vere infundi, nec enim id poteſt per modum verę infuſionis (*vide dicta lib.2. q.4.* ſed ſolet ipſemet illos obſidens, vel poſsidens per eos loqui, ipſorum phantaſiam turbans, & linguam mouens, ad quædam illis incognita & arcana proferendum: ſicut facere conſueuit, quando ſtriges poſt ecſtaſin mira narrant, quę autumant ſe

D in locis remotiſsimis vidiſſe, audiuiſſe, vel egiſſe quando verè loco motæ non fuerunt. Indicium huius rei euidens eſt. quia quando iſtos ſuos myſtas aut odidactos dæmon deſerit, nihil illis ſcientiæ reliquum manet: & ne illorum quidem, quæ paulo ante dixerant, meminerunt. Deinde iure optimo hæc ars damnatur, quia vtitur ceremoniis, non ad hunc effectum inſtitutis (quod

E ſemper ſuſpectū) obſeruat dies & horas nihil ad hoc pertinentes: iubet adorari figuras illas, quæ nec Dei ſunt, nec Sanctorum, ſed vanæ & magicæ.

Quibus

Quibus Deus vult scientiam infundere, absque ritibus præscriptis vllis id facit; & infudit olim paucis, hodie forte nullis: ars ista contendit non nisi ad amussim exacte seruatis omnibus scientiam infundi, & quidem omnibus. si [illegible]. Non igitur qui infundit est Deus, nec Angelus bonus, sed diabolus: diabolo offerunt preces, diabolum adorant, diabolo [illegible], diabolum habent [illegible] remuneratorem. plura contra [illegible] Bap. Seginus c. 7. *de vero studio [illegible].*

Huius vanitatis varii sunt rami seu [illegible]: vnum vocant *artem Paulinam*, quia fingunt a Deo traditam B. Paulo [illegible] constituto, & Apostolũ eam posteris tradidisse. Quid stultius, scelestius, blasphemius dici potest?

Aliam inuenio, nescio an speciem [illegible] [illegible] in multis conue- [illegible] discrepat, quod noto- [illegible] per [illegible] subit e in- [illegible] vocant *artem spi-* [illegible] *licam*, qua dicũt [illegible] quæ vult, omniũ [illegible], scientiam acci- [illegible] vel a- [illegible] bonorum. Huius [illegible] species, vnam *[illegible]*, [illegible] eleuationis transitus, [illegible] alteram *claram*, [illegible] Angelis visibili in forma corporis assumpti apparentibus, & [illegible] colloquentibus. Hac vsus forte Cardanus, quando cum tribus illis spiritibus Auerrois sectatoribus disputauit. Verum hæc ars nihil est aliud re, quam impia *Goitia* seu *Magia al-* [illegible], de qua dictum *libro primo*, nec hi Angeli sunt alii, nisi dæmones Paredri, hominum deceptionem & interitum enixe procurantes. Artis impiæ falsitas luce clarior est, quia [illegible] formulæ sunt [illegible] iurationes, quibus illi spiritus ad obsequium adiguntur. Constat autem bonos angelos non adiurari, sed precibus honorari & implorari velle ac debere. Contra hanc vanitatem etiam scripsit Ioan. Bapt. Segnius *de opusculo* c, 8. & 9. Vnde patet quid sentiendum, qui iactitant se spiritum habere, à quo cuncta doceantur (vt solebat quidam Magus Parmensis dicere) aut præditos se, & dirigi spiritu quodam adeo potente, vt etiam imaginationibus alienis queat imperare, quod impostor ille Maltesius his ipsis annis in Brabantia gloriari solitus ferebatur. Nimirum hos fœdus cum morte percussisse, & ad Necromanticorum tribum planissime pertinere.

SECTIO III.

QVinto quando gestantur reliquiæ, vel Euangelium sancti Ioannis, aut aliqui versus psalmorum, non ex deuotione tantum, sed adiunctis vanis circumstantiis, v. g. vt hæ vel sint scripta, vel reliquiæ sint in vase triquetro vel rotundo, tribuendo vim formæ, vel materiæ *a*, vt scriptum sit in pergameno virginea, vel tempori, vt scriptum sit oriente sole, vel personæ, vt alligatum sit ab incorrupto, vel modo, vt tot filis, vel talibus. item necesse est, vt nulla adsit figura præter signum crucis, nulla imago, præterquam Christi, vel B. Virginis vel Sancti alicuius noti, aut solita angeli boni; item nulla barbara & incognita Dei vel Angelorum nomina sint addita, denique nihil aliud adsit vani vel mendacis. Deus enim nunquam est auctor mendacii, vel vanitatis *b*. Obiiciat forte aliquis solum signum crucis iure Canonico permitti. *Resp*. Canonem agere de characterib. quibus crucem annumerat: non agere de imaginibus, quæ cum in templis pie

a D. Thom. [illegible] a. 4. & Nauarr. [illegible] c. 11. n. 35.

b ita senti unt canonistæ per text. [illegible] non licet. [illegible]

D Thom. p D. Antonin 2 p. tit 12. c 1. Martin de Arles de superstit. tra. o. Viguer. 5. 6. v. 5.

habeantur, cur non possint & collo gestari? De ligaturis superstitiosis, accipio Antisidorense concil. can. 3. quem à mendo liberum non queo præstare, sic legitur in fine: *nec sub tibia aut pede, aut hominem linea fieri penitus præsumat.* prior prohibuerat superstitionem soluendi vota ad arbores, sentes, aut fontes gentilitia superstitione securatos: postea vetat superstitiosas ligaturas, quæ *sub tibia* tenus alligatis fiebat sed diuinent alii, mihi nox mera, in illis, *hominē lineo.* Lux clara in sequentibus: nam de his luculenter sic D. Augustinus c. *Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres vocant: siue in quibusdam rebus suspendendis atq; ligandis, vel etiā saltandis quodammodo, non ad præseruationem corporum, sed ad quasdam significationes occultas, aut etiam manifestas quæ mitiore nomine physicam vocāt: vt non superstitione implicare, sed natura prodesse videantur. sicuti sunt inaures in summo aurium singularum, aut de struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cū tibi dicitur singultienti, vt dextra manu sinistrum pollicem teneas.*] censuit itaq; D. Aug. in his esse vanam obseruātiam, arbitror quia hæc ad futuri obseruationem notabant. fieri namque potest, vt vltima duo physicam vim ad sanitatis conseruationem aliquam obtineant & tum à superstitione forent aliena. Addit idem August. postea, obseruatu quiddā dignissimum, non quicquid intus sumptum naturaliter iuuat idem etiam appensum iuuare: & ideo plus cautionis adhibendum in his appensis, quoniam in iis plus periculi versetur. *Aliud*, inquit, *est dicere, tritam istam herbam si biberis, venter non dolebit, & aliud est dicere, istam herbam collo si suspenderis*

c l. 2. de doctri. Christ. c. 10 reperitur in c. illud 26. q. 2.

d d. lib. 2. c. 29.

venter non dolebit. Ibi enim probatur contemperatio salubris: hic significatio superstitiosa damnatur.] quibus verbis sentit, prius esse remedii, posterius vero signum pacti. Sic è conuerso, non quicquid efficax est à natura appensum; vt sunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis, &c. id etiam est efficax tritum, & intus sumptum. Subdit sapienter Aug. *Quanquam vbi præcantationes & inuocationes & characteres non sunt, plerumq; dubiū est, vtrū res quæ alligatur aut quo quomodo adiūgitur sanando corpori, vt naturæ valeat, quod libere adhibendum est, an significatiua quadam obligatione proueniat, quod tāto prudentius oportet cauere Christianum, quanto efficacius prodesse videbitur. Sed vbi latet, qua causa quid valeat quo animo quisq; vtatur, interest.*] Ex quib. verbis tria colligas. *Primo*, si putatur res naturaliter prodesse, tunc licet suspendere de corpore. quia hoc fit tanquam remedium. *Secundo*, si putatur nō prodesse naturaliter vt causa, sed duntaxat vt signū futuræ sanationis, tunc omnino abstinendum. *Tertio*, si res dubia sit, nec adsint medici, qui cōsulantur, tunc animum & intentionem appendentis, rem bonam vel malam facere; bonam, si facit opinione priore; malam, si posterius credat. Tūc enim incideret quis in *c. admoneas* 26. *q.* 7. quo laici anathemati, clerici degradationi subiiciuntur. Canones *a* non permittunt orationes alias inscribi periaptis præter orationē Dominicam & Symbolum; sed vsu Catholico, id ad Euangelium B. Ioannis, & alias S. Scripturæ partes extensum videmus: quia par in iis ratio procedit; nempe deuotio ferentis, & verborum sanctitas. Quæ si prosunt pie recitata cur non & pie gestatæ? sed semper superstitiosa quæ diximus vitanda; inprimis numeri certi iteratio. quando illi

a c. non liceat 26. q. 5. & ca non obseruetis 26. q. 7.

vis attribuitur. Vnde ſane oportet intelligere, quod magnus Caſsiodo. ſcripſit b, *multis efficax remedium in variis malis fuiſſe trinam recitationem huius verſiculi, Dirupiſti vincula mea, &c.* vt non ipſi æternæ repetioni ſed in honorem ſanctiſsimæ Trinitatis ter repetentis, deuotioni, Deus id detulerit, ſed de orationum formulis mox plura.

b in Pſ. 115.

SECTIO IV.

C. SExto, huc referenda vaniſsima ominum (κληδονιστική) animaduerſio. de qua B. Chryſoſt. *hom.* 21. *ad pop. Antiochen. Et quid tandem ſunt omina: Sæpe domum quis ſuam egreſſus hominem videt monoculum, vel claudicantem & ominatus eſt.* Et poſtea, *Si virgini occurreris, ſterilis dies erit, ſi vero meretrici, dextera & plena, & multa mercatione plena,*] mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur vt & Philemon apud Theodoretum ὅταν ἴδω παρατηροῦντά τις ἔπταρεν ἢ τίς ἐστιν ὁ προσιὼν σκοποῦντα ἀποκτῶ τοῦτον εὐθύς, &c. quod ita vertit Zenobius, *cum videro obſeruantem qui ſternuat, aut ſpectantem ſi quis accedat, perdam ego hunc hominem e veſtigio.* Subdit deinde auctores alios veterũ ridentes ſuperſtitionem ominum Menandrium, Antiphonem, Arceſilaum, Diogenem Bionem. vide Theodor. li. 6. de curãd. Græcor. affect. in principio. Quod vero Auſonius tria tantũ omina agnoſcit, eum refellunt ceteri qui plurium meminere. forte de præcipuis tantum loquebatur. ſed quã illa in re vaniſsima? D. Aug. ſic ſcribit c. *His adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum. ſi membrũ aliquod ſalierit, ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit: at pro illud quod lapidem calcant tanquã diremptorem amicitiæ, minus moleſtum eſt, quam quod innocẽtem puerum colapho percutiũt, ſi pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum eſt, quod aliquando pueri vindicantur à canibus. Nam plerumque tam ſuperſtitioſi ſunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeãt, non impune. Namque à vano remedio cito ille percuſſorem ſuum ad verum medicum mittit. Hinc ſunt etiam illa limen ſuum calcare, cum ante domum ſuam tranſit: redire ad lectum, ſi dum quis ſe calceat ſternutauerit: redire domum, ſi procedẽs offenderit: cum veſtis à ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quã præſens damnũ dolere. Vnde illud eleganter dictũ eſt Catonis, qui cum eſſet conſultus à quodam, qui ſibi eroſas eſſe caligas diceret à ſoricib. reſpondit, non eſſe illud, mõſtrum: ſed vere monſtrum habendum fuiſſe, ſi ſorices à caligis roderentur.*] vides quot genera hic fuiſſe à D. Auguſt. enumerentur. *primo* Saliſatorium. de quo Iſidorus tradit *Saliſſatores* ſeu *Salitores* vocari huiuſmodi ominoſos. *Saliſſatio* παλμός. vet. gloſſario vocatur & palpitatio: huius ſpecies à ciliis, vel oculis potiſsimæ. illius Suidas & Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor. *Præcantatrici, collectrici ariolæ, aruſpicæ Flagitium eſt ſi nihil mittetur, quæ ſupercilio ſpicit.* & in Pſeudo. *Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.* vide Cælium *lib.* 7. *c.* 29. quo videtur referendũ quod quidam ſonitum ſpõtaneum auris dextræ, vel ſiniſtræ obſeruant, vt ſi hæc tintinet, inimicum, ſi illa, amicum, noſtri putent memoriam tum recolere. de quo Ariſtænetus d, οὐκ ἐβόμβουν σοι τὰ ὦτα, ὅτι σου μετὰ δακρύων ἐμεμνήμην. *nonne auris tibi reſonabat quando tui lachrymans recordabar:* & alicui huc pertinere videatur illud Lesbyæ vatis à Veronenſi conuerſum,

c d. c. 20.

d in epiſt amatoria

Sonitu ſuopte Tintinant aures.

Quod illa dixerat: βομβεῦσι δέ δ' ἄκρα ἴμοι. & apertius incertus quidam, sed antiquus e:

Garrula quid totis resonas mihi nocti-
bus auris?
Nescio quem dicis nunc meminis-
se mei.

Quod referre ad amantium sympathiam, nimis longe petitum. huc pertinet & *Spatulamanthia*: quæ fit nuda spatularũ inspectatione. A corpore etiã sumitur omen sternutationis, & offensionis pedũ; de quo mox plura dicem⁹.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab iis quæ domi, alia ab iis quæ in via contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas f de Augusto, eum Nicopolim vocasse, quam exstruxerat vrbem: & ibi hominis ac asini statuas aheneas locasse: eo quod ea nocte, quæ Actiacam pugnam præcesit; in hominem inciderat, qui asinum agebat, cumque illius de nomine sciscitatus fuisset: *mihi quidem respondit ille nomẽ est, Eutyches* (h. Felix) *asino vero, Nicon(* h. victor).] Ex verbis fortuito prolatis, quæ Cicero censuit proprie vocari omnia g, vt cum filia Consulis bellum Perseo cogitantis, patri dixit Perseum obiisse, quod erat Melitæi catelli nomen. Οἰκοσκόπικα (de quibus olim Xenocratem tradit Suidas librum composuisse) sunt, apud Terentium, si introiit in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis, vel gallina cecinit illud de cane, *caninam scæuam* vocabant: vt ex Plauto alii notant de angue testatis etiam Xenocrates, & addidit de mustela etiam Dio Casius libro 58. & Plautus in Sticho. de angue quoque Theophrastus in notis, superstitiosis de gallina canente, docent Donatus in phorm. act. 4. Apuleius lib. 9. de asino. vt hodie multi peccant, si falsum euersum, vinum effusum, si crebrius vel rarius in mensa sternutatum: si quod in conuiuio verbum tristius pronunciatum, si quis crus cruri imposuerit, si canis vlulauit, coruus tecto insidens crocitauit, & huiusmodi. Quæ foris eueniunt nõ sunt pauciora, & hoc genus vocant τὸ ἐνόδιον, vt quæ D. Augustin. retulit, & quæ Horatius canit,

Impium parcæ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, & ab agro
Rana decurrens lupa Camerino
Fetaq; vulpes:
Rumpet & serpens institutum

tale quoque gentiles iudicabant obuiũ habuisse Christianum vt narrat Photius, & colligas ex Minutio ni fallor & Tertulliano. Item si obius, intestabilis, abscissus, (sic Lucian. in Pseudolo.) cæcus, claudus, aut mulier sparsis crinib. Item leporem iter transuerso saltu velut diremisse, capram, aut aliud animal in via vidisse, & quod, ex irreligiosa mẽte hæreticorum profectum, habuisse obuium monachum, cuius etiam mentio apud Pet. Belesensem *Epistol.* 65. & alia infinita, vt subiecta post finem huius sectionis tabula docebit.

Huic ominosæ obseruationi plurimum tribuere olim Romani; vt patet ex Ciceronis libr. *de Diuinat.* & Valerio Maximo *libro primo, capite quinto.* Item Græci & Ægyptii, vt docet Pausan. *in Achaic.* & Theophrastus *in Characterismis*, vbi multa exempla ponit a necnon Syri, teste S.S. in Regum historia *lib.* 3. *cap.* 20. *vers.* 33. vbi legitur nomen *ominis*, quod D. August. b in negat se in sacris litteris inuenisse. forte inciderat in libros in quibus non habebatur, *viri pro omine acceperunt, & pro fædere & rapuerunt, &c.* οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἐσπείσαντο, vt nũc in LXX. legitur, vel potius οἰωνίσαντο, interpretatus est, in genere sunt augurati; vt & He-

braeum

f annal. p. 3.

g l. 1. de diuinat.

a c. de superstition.

b lib. 1. retract.

e inter Catalect. Virg.

A B C D E

bræum נחש *nachas* generale est, & pro ratione subiecti interpretandum. ideo noster rectissime vertit *omen*. De horum omnium vanitate legendi Pet. Blesensis. *de epistol. 65.* Franciscus Picus *c*, VVimpina, Mich. Medina. Benedict. Pererius, & Iul. Sirenius: præcipua ratio est, quod cum omina certam nullam causam habeant, sed à casu plane dependeant, in contrarios fere semper euentus rapi possunt. exemplo sit illud Anchisæ apud Virgiliũ, qui visos equos spem pacis ait facere, & bellum minari Longe autem diuersa sunt, omen fortuitum arbitrio suo rapere, & signum à Deo, ex necessaria & ad honorem Dei tendente causa, poscere, quod in S.S. licite fecere, seruus Abrahæ *d* de quo optime illic in Comment. locutus fuit Thom, Anglicus) & Gedeon *e*, & Ionathas *f*: & in aliis Historiis, Greg. VII. in causa Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & D. Augustin. *g*, & Clodouæus Rex Francorum. *h* De ominum variis speciebus, si quis multa volet à nostris diuersa poterit legere Blesens. de epist. 65. & Ioan. Salisberiensem *libro primo de Nug. curial, capite vltimo*, dum meminerit ea ab ipso non approbari, sed vt aulicorum vita commemorari; & notanda imprimis hæc quæ subiungit verba;

Cætera de genere hoc adeo sunt multa loquacem
Vt lassare queant Fabium.

Quibus quæcumque domus insliterit, eam nec ab ipsa salute arbitror posse saluari]

Quare.

Concl. sit, *Omina semper illicitum obseruare.* nam licet Caiet. *i* scribat: *potest homo absque omni præsagio cauere prudenter ab imminentibus dubitando ne præsens occursus sit signum futuri ex communi vtriusq; causa cœlesti, vel etiam*

c Picus lib. 6. de prænot. c 5. VVimpina (qui opt.) libr. de diuinat. c. 13. Medin. de recta in Deum fide libr. 2. c. 2. Pererius in c. 24 Genes. disp. 6. Siren lib 9 de Fato ca. 21 & 22.
d Gene. 24.
e Iud 7.
f 1. Reg. 14.
g Fulgos. lib. 1. cap 4.
h Egnat. li. 1. c. 4.
i in sum v. superstitio.

diuina prouidentia: vt si quis cadens corporaliter, timeat aliquem casum in statu, vel honore, &c. propterea tamen non desistat ab operibus prudenter agendis, sed cautius vigilet, &c. Potest enim esse, vt iste casus sit effectus causæ futuri casus, & propterea significet illum. hoc reuera est de valde raro vel nunquã contingentibus, & si quando contingat, iam non *omen* proprie dictum, sed *prodigium* potius fuerit, à Deo missum, & ad τερατοσκοπίαν licitã, pro morum emẽdatione, referendum. Equidem semper mihi visa hæc Caietani obseruatio portam pandere, ad ominosam illam obseruationẽ, quæ D. August. & aliis *k* inanissima semper visa. *nonne* (vtar verbis Ciceronis de Diuin.) *hoc si suscipimus, & pedis offensio nobis, & abruptio corrigiæ, & sternutamenta erunt obseruanda?* Nonne semper prætexat superstitiosus. offensionem quamuis pedum sibi diuinam iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obseruarunt; quo die occisus fuit, domo egredientem ad limen grauissime pedem *l* offendisse? Nonne dicat, hoc idem Crasso infausti prælii die accidisse? *m* Nonne hoc de marito Laodamia scribit?

Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenso limine signa dedit.
Vt vidi ingemui, tacitoque in pectore dixi,
Signa reuersuri, sint, precor, ista viri. n

Nonne de se iam venia dignus Tibullus? qui cecinit:

O quoties ingressus iter mihi tristia dixi,
Offensum in porta signa dedisse pedem. o

Quid si enim dicerent, euentum hũc

k D. August. d. c. 20 Pico VVimpinæ Sirenio. Medin. Pererio, Salisberiensi, & Blesensi.
l Valerius Max. l 1. c. 4. Plutarc. in Gracchis.
m Plutarc in Crasso.
n Ouid. in Heroid. epist.
o lib. 1. eleg 3.

ab eadem prouenire causa prouidentię, à qua mortes & strages illorum? Nonne Caietano iudice absoluendi? Sed obiiciat aliquis. B. Marcus Euangelista, Euangelizandi caussa, nauigio Alexandriam petens, cum nauem egrederetur, calceum rupit, atq; Deo gratias agens, iter suum expeditum esse perhibuit. *Respond.* hoc est apocryphis proferri. Deinde, vt vtar verbis Pet. Blesensis. *Quicquid alii credant, ego indubitater credo, sanctum Euangelistam, hoc non ex superstitiosa curiositate dixisse, cui etsi nunquā calceus ruptus esset, et tamen sui expeditionem itineris, per Spiritum sanctum Dominus reuelasset.*] sic ille: qui addit aliud omen, eorum qui, si in itinere aliqs interroget, quo proficiscantur, subito rebitant. Nituntur facto Iudith, *8. ve. 33.* quæ discedens inhibuit, ne quis eam quo proficisceretur, interrogaret, quasi interrogatio aliquid ominis habuisset, quod inceptum iter potuisset impedire. Sed hoc est sinistre interpretari mentem sanctæ viduæ, quę id vetuit tantum ne quis allocutione & salutationibus eius incæptum moraretur; vel ne curiosius, quid egressa faceret, scrutarentur. De *sternutamentis* semper erit quo excusent. incidat in aduersum aliquid, qui sternutat: ducet ab eadem causa vtrumque euentum. fit felicior alius, & optatis potiatur, id ipsum dicet signum fuisse successus, & non à naturali, sed superna cœlesti causa communi id euenisse. Sane sternutationū medium omen censuere veteres, vt notatum Scholiastæ Theocriti *p*, ideoq; sternutante aliquo, astantes illi bona verba dicebant: vt si quid portenderetur mali; id fausta precatione auerterent *q* matutinam sternutationem prorsus infaustam: meridianam firmissimi auspicii, & conatus non irriti indicium rebantur, etiam Aristot. auctore, maxime si à dextro latere. *s*

p In Thalysiis & Epithala. Helenes.
q Plinius lib. 28. c. 2. Apuleus, de asino lib. 2.
r Sect. 33. problem. c. 11.
s Xenophon. anab. lib. 6

Vnde Propertius *t*.

Nunc tibi nascenti primis (mea vita) diebus,
Aridus argutum sternuit omen amor.

Et Catullus, de Acme & Septimio, *u* sternutationis dextræ approbationem, vocat auspicium bonum. Quid? quod & *peditum* obseruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infaustum censebatur, vt ex Catone *de re Rustica* fuit aliis obseruatum, De *Soricino* auspicio æque ridiculi veteres, de quo præter Plin. in Histor. natural. etiam recte accipiunt illi Ausonii,

Quadrupes auspiciis quis iungitur oscinibus? Mus.

Vide N. lib. 1. Auson. lect. capit. 25. Sed hæc suffecerint de nugis ominum. de quibus etiam nonnulla Polydorus 3. *de prodigiis* & Nausea *libr. 2. mirabilium.*

*Hic inserenda est Tabula hoc signo * notata.*

t lib. 2. eleg. 3.
u Epigrā. 45.

SECTIO V.

Septimo, potest nonnunquam vana obseruantia contingere in *strenis primo anni die* dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. & Ouid. *x*) magna solennitate celebrare, in honorem Iani, & inter cetera tunc inuicem dare strenas, in omen siue precationem bonam anni prospere decursuri; vel aliorum multorum adiiciendorum. nam dicta quasi *trena*, & ternarius perfectionis atque plenitudinis index, eo quod tria sint omnia Aristoteli *a*. Has *strenas* propter huiusmodi superstitiones, concil. Antisiodorense vocat diabolicas *b*, verba sunt; *Non licet Kalendis Ianuariis veculo aut ceruolo facere, vel strenas diabolicas obseruare:*

x Sueton. in August & in Caligu. Ouid. 1. Fastor. Festus in strena.
a libr. 1. de cœlo.
b cap. 1.

uare: sed in ipsa die [illegible] omnia beneficia tribuantur, [illegible] reliquis diebus quo loco legerim libens, vel saltem explicem, *vitulo* (seu *buculo*) *aut ceruulo facere*: vt sit similie illi, *cum faciam, vitula pro frugibus*: quod memini cum contulissem placere fratri Basilio Pontio de Leon, homini eruditionis elegantis, & qui eas mittunt damnari videntur à D. August. apud *c* Gratian. A Et à Martino Papa; Qui; *Non licet* (ait) *iniquas obseruationes agere Kalendarum, & ociis vacare, neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim hæc obseruatio Paganorum est. d*] Solebant autem pii Christiani eo die ieiunare, in detestationem gentilitiæ superstitionis, vt docemur à D. Ambros. *e* & Concil. Toleta. 4. *f* qui vero contempto ieiunio festum diem, cum paganis, agebant, illis Romanorum Concil. sub Zacharia Pontifice dixit anathema. *g* Quare si quis hodie vel in honorem Iani vel Strenæ Deæ epulis vacaret, aut strenas mitteret, vel acciperet, is esset idololatra: si id faceret tantum, vt omen certum prosperi euentus, foret vana obseruantia mixta diuinationi, plerumq; mortalis, si tantum id faceret, vt incertum omen vel augurium, peccatum esset veniale, si animi tantum causâ, vel amicitiæ conseruandæ causa, pro consuetudine Christianorum, nullum esset peccatum: immo si faceret in honorem circumcisionis Dominicæ, quam tunc celebrat Ecclesia, mereretur coram Deo. Nam hodie cessant exolitæ Gentilium superstitiones, quæ tam rigidæ sanctionis canonum causa fuere.

c cap. non obseruetis 26. q. 7

d cap. non licet 26. q.

e Serm. 17. Can. 10.

g ca. si quis calendas 26. q. 7.

Cauendæ tamen etiam hodie superstitiones illæ, de quibus Burchardus ita scribit: *Obseruasti Kalend. Ianuarii ritu Paganorum, vt vel aliquid plus faceres propter nouum annum, quam antea vel post soleres facere. ita dico. vt vel mensam tuam cum lapidibus, vel epulis in domo tua præparares eo tempore: aut per vicos & plateas cantores & choros duceres, aut circa tectum domus tuæ sederes ense tuo circumsignatus, vt ibi videres & intelligeres, quid tibi in sequenti anno futurum esset: vel in biuio sedisti super taurinam, vt & ibi futura tibi intelligeres, vel si panes prædicta nocte coquere fecisti tuo nomine, vt si bene eleuarentur, & spissi & alti fierent, inde prosperitatem vitæ tuæ eo anno prouideres. ideo quia Deum creatorem tuum* (hæc faciendo) *dereliquisti, & ad idola, & illa vana te conuertisti, & apostata effectus es, duos annos per legitimas ferias pœniteas.* Burch. in Pœnitentiali, libr. 19. c. de arte magica, vers. Obseruasti Kalendas. Vbi habes breuē quandam enumerationem superstitionum illius diei, quę cum strenarum missione hodierna clarum est nihil similitudinis habere. Vbi pro *lapidibus* forte corrigendum est. *lautitiis*. Non habui in quem locum commodius reiicerem, etsi sacrilegii aliquid subesse censeam, quod Hiberni siluestres lupos in magno honore habent & in patrinos asciscunt, quos *Charichrist* appellant, pro eis orantes & bene precantes, & sic se ab illis lædi non verentur. narrat Chambdenus, *in Britanniæ Antiquitat.*

SECTIO VI.

Octaua superstitio est *temporariorum*, qui dies, mēses, annos obseruant, non ad Dei cultum, sed ad directionem negotiorum suorum: vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna succidunt, pro ædificiis vel nauibus, superstitione carent, si id faciant pmoti naturali obseruatione mot⁹ & in-

fluentiæ

fluentiæ cœlestis, certis enim tempori-bus vis herbarum efficacior est, ligna quoque minus obnoxia sunt corruptioni, & aptiora sunt ad vsum. Sed superstitio foret, si obseruaretur certus vnus hebdomadæ vel mensis dies tantum, vel certa diei hora, qua talis hora vel dies est, vel adderentur circumstantiæ inutiles, aut orationes ociosæ vel non approbatæ *h*. Vnde sequitur, quod recte Binsfeldius infert *i*, huc referendos qui *obseruant certas festiuitates*, vt Conuersionis B. Pauli, Vincencii, Vrbani, vel aliorum, quibus si pluat. vel cœlum serenum sit, sibi spondent serenitatem, fertilitatem, vini copiam vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluuiam, vnde & superstitiosos fecere versus, quorum primus est;

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni, &c.

Item *qui colligunt herbas in die* Sancti Ioannis, ad certos quosdam effectus, credentes eo die habere vim naturalem efficaciorem, vel *inserunt arbores* ipso die Annunciationis B Mariæ, vel in Festo S. Stephani *minuunt sanguinem equorum*, & similia faciunt, naturalem causam attendentes, quę nulla est, vnde vane ista instituunt: sed & festa sic potius inhonorant quam colunt. Si vero directe ista adscriberent merito Sanctorum, & Deo tribuerent effectum vt sanctos illos honorandi, viderentur & ipsi sanctos illos honorare. quare nec auderem eas damnare. Huc etiam pertinent, qui *obseruant quosdam dies*, vt puta diem D. Magdalenæ, diem Lunæ, &c. *vt infaustos*, vel vt faustos ad iter, aut rem aliquam inchoandum: item *an cum surgunt*, *primo* induerint calceum vel femorale dextrum an scæuum, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediantur, & quæ huiusmodi nugatoria: eos constat peccare isto superstitionis genere. Tales in iure Canonico videntur *dies Ægyptiaci*, quorum mẽtio apud D. August. *k*. Collegit nationum cunctarum fere dies ominosos & obscænos Alexander ab Alexand. *lib. 4. gen. dier. c. 20.* sed hos Ægyptiacos prætermisit. Cælius Rhodiginus *l*, hoc tantum; *vocari dies atros & ἀποφράδας, vulgo à veteribus deluxata voce*, Ægyptiacos; *ab Ægypti, inquit, vanitate proclinato nomine. Eorum Augustinus meminit, & in canonicis decretis non est pretermissum.* Sed qui dies isti apud Ægyptios, hoc debuit explicare. Glossa Canonica vult, Ægyptios docuisse qui dies toto anno infausti forent ad opus inchoandum, & hos Ecclesiam olim in Kalendariis suis signasse, quorum posterius nihil dubito, quin falsum sit: nũquã enim hæc Ecclesia recepit, Apostolicæ prohibitionis memor *m* posterius potest recipi, astrologorũ enim ista cõmenta fuere, & Ægyptus inuentrix astrologiæ. Petrus Breslayus *lib. 1. Notabilium c. 53.* huiusmodi dicit esse Ianuar. 1. & 25. Febr. 4. & 26. Martii 1. & 28. Apri. 10. & 10. Maii 3. & vlt. Iunii 10. & 17. Iulii 13. & 27. Aug. 1. & 24. Sept. 3. & 21. Octob. 3. & 22. Nouemb. 5. & 28. Decẽb. 7. & 22. vnde acceperit nescio. Suspicor tamen, Ægyptios pro scæuis & nefastis habuisse etiam dies illos, quibus tot plagis à Moyse percussi, & quo Pharao cum exercitu mari demersus. Nam singulis gentibus insignes clade aliqua dies, postea semper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, aliisque docuit Alexander ab Alexand. *n* Exempla plura harum superstitionum, suggerunt Patres, illa D. Pauli verba, *Dies obseruatis, & menses & tempora & annos. Timeo vos, ne frustra laborauerim in vobis*) explicantes, vt Ambrosius, Dies *obseruant, qui dicunt vt puta, crastino proficiscendum non est, post crastinum enim*

h c. non liceat 26 q 5. & d. c. non obseruetis Silu. v. superstitio. qu. 10. Sic intellige Burchard.

i d. c. v. 3. de Confess malefic. in 3. causa dispositiua ad malef.

k Comm. in epist. ad Galat. 4. Enchir. ca. 79. & in c. non obseruetis, &c. quis existimaret 26. q 7.

l libr. 14. antiq lect. cap. 9.

m ad Gala 4. v. 10.

n d. c. 20.

non

non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi. Hi autem colunt menses, *qui cursus Lunæ perscrutantur, dicentes vt puta, septima Luna instrumenta confici non debent. nona Luna seruum, emptum vt puta, domum ducere non oportet. & per hæc facilius solent aduersa prouenire.* Tempora *vero sic obseruant, cum dicunt: Hodie veris initium est, festiuitas est, post cras Vulcanalia sunt. Et talia iter aiuntum, Posterum est, domum egredi non licet.* Posterum, *significat aduersum & præposterum, quasi elapsa commoditate serum.* Annos *sic colunt, cum dicunt Kalendis Ianuariis nouus est annus. quasi non quotidie anni impleātur: sed vt Iani illius memoriā recolant bifrontis, hac superstitione vtuntur, quæ longe debet esse à seruis Dei, si enim Dei. si enim Deus ex toto corde diligatur, ipso propitio, nulla debet esse formido neq; suspicio harum rerum. Prospere enim potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei deuotione fit.*] D. Augu. a *Eos enim inculpat, qui dicunt, non proficiscar quia* b *prosperus dies est, aut quia Luna sic fertur: vel proficiscar, vt prospere cedat, quia ita se habet positio siderum. Non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem: vel agam, quia suscepit mensem. Non plantem hoc anno vineam, quia bissextus.*] quæ ad verbum comm. suo inseruit D. Anselmus. *Idem Augu.* sic alibi c, *sicut obseruant, qui certis diebus, siue mensibus, volunt & nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanas doctrinas hominum fausta vel infausta existiment tempora.* & alio rursus loco d, *plena sunt conuenticula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam vero ne aliquid inchoetur aut ædificiorum, aut huiusmodi aliquid operum, diebus, quos Ægyptiacos vocant, sæpe etiam nos monere non dubitant.*] Hactenus Patres, quorum

a epist. 119. c. 7.
b lege. posterus.
c d. c. 79.
d in d. c. 4. ad Galat.

A adscripsi verba, quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus seriem, Apostolus loqueretur de superstitioso dierū mensium, & annorum cultu Iudæorū, quos Galatæ Iudaizantes haud dubie imitabantur, vt optime cum Græcis D. Hieronymus & Primasius arbitrati, fieri tamen potest, vt aliquid etiam paganismi simul irrepserit. vt vidi in Francia, tempore Catharinæ Mediceæ, quādo inter aulicas matronas adeo hęc vige- B bant, vt nihil inconsultis astrologis (quos *Barones suos* nuncupabant) conari auderent. Quæso. si quis dies infortunatus, vnde? ex astrorum respondent influxu, & positura? verum hæc est alia atque alia singulis annis, nec eadem illo eodem die. fuse hoc physicis rationibus refellit Ciruelus *d. p. 3. cap. 6.* qui potest consuli. Ad hanc super- C stitionem diariam referendi quoque sunt, qui certis diebus olera scopis tangunt, ne ciniphes, erucæ, campe, vel alia insecta noceant: item qui nolunt vngues præscindere die Veneris, vel nere die Sabbathi, cum interea non abstineant in honorem Deiparæ ceteris operibus seruilibus: qui credunt maiorem inesse vim aquæ benedictæ Dominicis post quatuor tempora, quam aliis ad D speciales quosdam effectus: item qui oua, quæ gallinæ pariunt die Parasceues, toto asseruant anno, quia credunt ea vim habere ad exstinguenda incendia, si in ignem iniiciantur. cedo enim, vis hæc naturalisne? vnde? à die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid absurdius? nulla matri prærogatiua tum præcipua competit: nihil diei, cœlestes orbes tum vel sidera singulare influunt. E Vis illa, supernaturalis ergo. cur non idem competit enixis die Anastasis, vel Natalis Domini? speciali, inquient, priuilegio. dic sodes, vnde nosti? cui & quando concessum? constat experien-

dicent. Sed illa fallax, & vnde certus es, non ex pacto effectum nasci? Deuotio persuasit, dicat alius. Non bona deuotio; quæ cum scandalo coniuncta, quæ merito suspecta, quæ anilis, quæ singularis, quæ nullo Ecclesiæ vel traditionis munita suffragio. Faciunt in his partibus multi. Sed in iisdem partibus multi pietatis & rerum fidei morumq; imperiti, multi curiosi, multi superstitiosi. Lege Martin. de Arles tractat. de superstitione.

SECTIO VII.

G. NOno loco sunt obseruantiæ vanæ in malis depellendis & morbis sanandis variæ, vt si quis faciat oblationẽ ex bonis eleemosyna impetratis, credens ea maioris efficaciæ ad effectum consequendum: qui putat crucem ex eleemosynis emptam vel factam, vel sanctiorem, & efficaciorem: qui offerunt sanctis ceram vel aliam materiam, illi immiscentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluuia obtinenda: qui faciunt quasdam ligaturas, ne lac vaccis subtrahatur: qui per annulum desponsationis meiunt, vt liberentur maleficio: qui pro quibusdam capitis doloribus, & similibus morbis curandis, ad porcorum lintrem seu obbam collum applicant. In nomine Patris, &c. qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoscendum à quo sancto sit sanitas impetranda, adhibitis aliis definitis ritibus: qui stramen bipenni diuidunt, vt sanentur manuum vel digitorum tumores: qui pro quibusdam pecudum morbis ignes struunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circumducunt, & quod primo loco transit animal, hoc sanctis offerunt. qui S. Lupi libum pinsunt,

A hoc ritu, coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis sacratissimæ honore, & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (sic colorant) vulnerum Christi; postea, in B. Lupi honorem, libum dant in eleemosynam primo mendico non ex proposito, sed ignaro, & fortuito, occurrenti, sic arbitrantur armenta gregesq;, sola in pascuis, à lupis inuadi non posse. frequens est, in pagis B prope Thenas & Louanium. Superstitio se prodit in eo (vt cætera mittam) quod fortuito mendicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad custodiam pecoris, vel ad honorem Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos canes ac pecora à clade & tabe, vel vt ea inferant pecoribus aliorum. *lege Burchardum d. c. 19. v. fecisti ligaturas.* Aut pertinet opinio Silesiorum, mo- C rauorum & vicinarum gentium putantium fascinationibus resistere fasciolas vel tæniolas rubeas, alligatas equorum frenis vel epiphiis. vetusta superstitione eadem de causa apud Græcos & Romanos pueri puellæq; fasciolis russeis præcingebantur Apulei. Miles. libr. 2. Chrysost. in hom. XII. 1. ad Cor. & alii apud Martin. Roman. lib. 1. sing. c. 3. & lib. 2. c. 23.

D Huc referendæ sunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgo vulnera sanantur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Quale illud de quo Burchard. ibid. v. collegisti; *Collegisti herbas medicinales, cum aliis incantationibus, cum Symbolo & Dominica oratione.* Corrige audacter, quam cum Symbolo, & dom. orat.) *id est, cum credo in Deum, & Pater noster cantando. Si aliter feci-* E *sti, decem dies in pane & aqua pœniteas.*] Est & alia in vsu inter Hispanos milites, qua quidam salutatores, vt ferunt, sancte viuentes, & omnes gratis curantes, cum sola impositione linteorum, & cer-

torum

A torum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hispanica, sed reddam Latine ad verbum; *Per Christum, & cum Christo, & in Christo, est tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus sancti omnis honor, & gloria, per omnia sæcula sæculorum. Oremus, salutaribus præceptis moniti, & diuina institutione formati, audemus dicere, Pater noster, qui es in cœlis &c. Amē, Iesus, Potentia, Patris sapientia Filii, virtus Spiritus sancti sanet*
B *hoc vulnus ob omni malo. Amen IESVS. Domine mi IESV Christe, credo quod nocte Iouis Sancti in cœna, postquam lauisti pedes tuorum sanctorum discipulorum, accepisti panem sanctissimis manibus tuis, & benedixisti, & [illegible], & dedisti tuis sanctis discipulis, [illegible], accipite & comedite, hoc est enim corpus meum, similiter accepisti calicem in sanctissimas manus, & gratias egisti, & tradidisti illis*
C *dicens: accipite & bibite, quia hic est meus sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorū. hoc quotiescunque feceritis facite in meam commemorationem. Obsecro te Domine mi IESV Christe, vt per hæc sanctissima verba, & per virtutem illorum, & per meritum sanctissimæ Passionis tuæ, sanetur hoc vulnus, & malum istud. Amen.*
D *IESVS. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. IESVS.*

De hac formula mota fuit Ipris anno superiore quęstio, maxime quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiss. Episcopus Iprensis Simonius, & consiliarii eius, totam curationem hanc iudicarunt superstitiosam & illicitam, & prohibuere ne quis ea vteretur. Multis hæc damnatio dura visa,
E sed immerito. Nam hic effectus totus exspectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula sic assidue & quasi ex consuetudine poscere, est Deum tentare. Deinde sancti viri, ad miracula edenda, non sunt vsi certis, & quasi conceptis verborū formulis, sed modo sic modo aliter, prout Spirit' sanctus suggerebat. Tertio sāctitas huius, nō satis pbata: fit enim plerumque vt malefici præclare specie externa, sanctitatem mentiantur: neq; in hac re milites satis idonei iudices, quibus sancti videntur, qui extrinsecus peccata grauia non produnt. Quarto, qui donum sanationum à Deo acceperunt, illi nunquā accipiunt cū conditione, vt talib. vel talib. vtātur verbis: sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quinto, non licet priuatis comminisci formulas, quas nec sacræ litteræ, nec Ecclesiasticus vsus approbauit, qualis est ista. quæ licentiose abutitur, & deprauat multa sacro sancti Missæ sacrificii verba, etiam ipsius Canonis, Denique applicat verba consecrationis rei, ad quam instituta non fuit, (quod non est permittendum) & præterea petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis, non ad vulnerum corporis consolidationem, sed ad panis ac vini transsubstantiationem, à Saluatore nostro directa fuit. Neque illud negligendum est, Ecclesiam & Catholicos eius filios, tanta semper in veneratione hæc sacrosancta consecrationis verba habuisse, vt nefas ducerent illis vti, nisi quando in Missæ sacrificio, vel quando in Ecclesia, vel scholis, aut disputationibus iis necessario vtendum: contra Diabolus, & membra eius malefici, rebus nullis vtuntur libentius aut frequentius ad sua sacrilegia nefanda, quam & ipsa Venerabili Eucharistia, & iis quæ ad illam pertinent. Hæc mihi nunc contra hanc & similes formulas occurrebant.

SECTIO VIII.

NEc quisquam nitatur auctoritate cuiusdam Canonistæ, qui vixit anno 1454. nomine Fœlix Malleolus, & fuit Canonicus Tigurinus, sed de hæresi tantum non damnatus, quare & Ioan. Baleo & similibus tantopere commendatus: hic Malleolus, integro libello. *duorum tractatuum de exorcismis*, se patronum præbet huiusmodi precationum & medicamentorum. plurima huius opuscula circumferuntur, sed in plerisque multa sunt temeraria, erronea, & scandalosa: quare maturo & sapienti consilio Ecclesia Romana eius nomen, inter primæ classis prohibitos scriptores, quorum cuncta scripta sint vetita, retulit. ideo Catholicis eius auctoritas profligata plane censenda: sed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus singulas breuiter, vult licitā esse curationē per huiusmodi verba (dicam Latine, tum vt omnes intelligant, tum ne quis vtatur, si eo, quo pronūciāda sunt verba, idiomate & rythmo pponerētur.) *Si sancta Maria virgo puerū Iesum vere peperit: liberetur animal hac Passione, In nomine Patris, &c.* Et illud, *Christus fuit natus, Christus fuit amissus, Christus fuit inuētus: ipse benedicat, & consignet hæc vulnera, in nomine, &c.* Et illā, *Ego adiuro vos vermes, per omnipotentē Deū, vt ista ciuitas vel domus sit vobis tam detestabilis, quā Deo est vir ille, qui falsam sententiam protulit, & iustam nouit, in nomine Patris, &c.*] & dicit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbrices & vermes, qui animalium viscera corrodunt. Fatetur suæ sententiæ contrarium esse quendam, qui scripsit de superstitionibus (*intellige Martin. de Arles*) & Ioan. in summa Confessor. & Anno Do-

A mini 1405. lectorem ordinis Augustiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat posse huiusmodi formulis sine peccato aliquem vti, & nominatim secunda illa coactum, inquam, hoc reuocare, ad mandatum Domini Episcopi Spirensis, & peritorū studii Heidelbergensis, tanquam erroneum, & polliceri, se de cętero non amplius talia verba prolaturū. His non obstantibus contrarium ipse censet. Pro-

B bat primo quia pium est & meritorium sanare morbos, non hominum modo, sed & brutorum: vt probantur multi Sancti fecisse. *Resp.* hoc fecere. citra omnem superstitionis suspicionem, & sic facere est pium & meritorium: formulas vero hasce superstitiosas esse, & merito suspectas.

Secundo, licet benedicere anima-

C libus in nomine Domini. *Respond.* licet, si nihil addas superstitiosi dicti vel facti.

Tertio, licet illa maledicere, seu coniurare, & excommunicare, & exorcisare: vt fecit Sanct. VVilhelmus Lausanensis Episcopus, qui ab Anguillis læsus omnes anguillas suæ ditionis maledictione expulit & relegauit. sicut & Beat. Pruminius insulam Sanct. Mar-

D ci prope Constantiam, venenosis coinquinatam vermibus, totaliter suis precibus mundauit. Et Episcopus Lausanensis, tum viuens, contra venenatas sanguisugas, quæ veneno suo inficiebant Salmones & alios pisces, exorcismos ex sacris Scripturis compositos, fecit pronunciari. Et soliti sunt etiam in Heluetia, contra valde noxium genus vermium quod vocant,

E *Inger*, instituere iudiciariū processum, sicut fit cōtra facinorosos: sicut & Constantienses & Curienses faciunt, contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer*. *Respond.* Exorcismos & Ecclesiasticas

depulsio-

depulsiones animalium probari, quos publicus Ecclesiæ vsus recepit & approbauit, non quoscunque priuati comminiscuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expressas formulas legitimas, quas omnes sequi deberent: possunt, & vti tuto propriis diœcesium, quæ à sede Romana approbatæ: immo sine peccato vti illis possunt, etiamsi non sint expresse approbatæ, dummodo nec improbatæ, nec à viris doctis & piis in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ se ferant, & iis licite quoque vsus in Æthiopia Franc. Aluarez Lusitanus contra locustas. narrat ipse in Histor. Æthiop. cap. Vt sane in formula ipsius exorcismi seu adiurationis Lausanensis Episcopi nihil continetur, quod possit improbari, nisi forte citatio illa, & procuratorium pisciū, & alii quidam actus iudiciarii, quæ omnia videntur vana & superflua: quod idem dicendum, de publica praxi Constantiensi & Curiensi. Tertia vero illa adiuratio, erat introducta priuatim à rustico, nec de originę prima eius quicquam constat: in exorcismis autem non recipiendas quasuis pro arbitrio exorcisantis preces, sed certas & ab Ecclesia præscriptas, docent Concil. Carthaginens. 4. *can.* 7. & Ioann. Micrologus *lib. de obseruat. Eccles. cap.* 7. Quoad factum denique Guilhelmi & Pruminii, similia legimus de S. Patricio & aliis, sed aliud non probant, quam licere sacra adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere, quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorumuis cōfictas in vsum inducere, id non probatur, quod ego nego. Sane Apostoli, & Sancti, absque alia verborum additione dæmones expellebant, & morbos sanabant in solo Christi nomine *a* sic DD. Petrus ac Paulus, D. Io. *b* D. Th. D. And. DD. Iudas & Simon *c*, & D. Hilarion. *d* fecere.

a Act. 3. v. 6. & c. 16. v. 15.

b Prochorus in vita Ioan.

c Abdias li. 9. 10. & 11 hist. Apost

d D. Hier. in eius vita.

Quarto addit, pro argumento, ex legenda S. Blasii, cum benedictione solitum munire animalia imbecilliora contra grandiora: item, quod qui porcos castrant, eos D. Antonio commendant, & si porci D. Antonio donati violentur ab aliquo, illum non esse impunitum. *Respon.* hæc nihil ad rem pertinere: nihil enim hic verborum superstitiosorum intercedit. De D. Blasio in vulgatis legendis multa narrantur, quę nulla nituntur fide vel auctoritate. Cur Beato Antonio porcus appingatur, nescio, nisi hoc ex hac ortum consuetudine fuerit: sed quod huius consuetudinis initium, rursus ignoro. Deuotioni populorum puræ & innoxiæ, sanctorum caritatem sæpenumero fauere & applaudere videmus. Nimirum recte Ambrosius, *Prospere*, dixit, *potest cedere quicquid simpliciter sub Dei fit deuotione.*

K.

Quinto ex sacra scriptura sic argumentatur, Paulus dicit, *omnia quæcumque facitis, in nomine Domini nostri IESV Christi facite e*, qui omnia dicit, nullum actum (saltem bonum) excipit. *Respon.* eum sumere pro certo, quod est in controuersia, hūc actum animalis cum talibus verbis curati esse bonum. Nec dicit Apost. licita esse quæcunq; in nomine IESV facimus, sed quæcunq; facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere.

e Colos. 3. v. 17.

Sexto, tempestatem per maleficiū excitatam, ab agris alio maleficio repellere, est actus bonus: ergo etiam superstitiosa formula licet repellere morbū animalis maleficiati. Antecedēs probat ex l. eorū. C. de malef. & auctoritate Azon. in sum. & Arch. *Resp.* & legē illā, & auctores eā sequentes manifeste errare contra fidem, vt docebo fuse lib. 6.

A Septimo, quoad primam formulam, excusat illam; Quia *Si* particula mea nõ est dubitatiua seu cõiecturalis, sed causalis, significans idem quod, *quia vere*. Quemadmodum, in illo: *si indicas eos cognosce*. item *si in inferno nulla est redemptio, sane terribilis est recordatio*. *Resp*. etsi ita sumas formulã esse superstitiosam, quia vel illud additur, vt causa sanationis, vel vt signũ, si vt signũ nõ est signum ad hoc à Deo vel Ecclesia insti- B titutum, ergo à priuato, & tum merito suspicamur pactum cum dæmone. quia cum Deo nemo sic paciscitur: nec licet nobis. Deo signum præscribere, vel dare. Si vt causa, vel quatenus aerem verba verberant, & sunt talis sonus (quod est ridiculum) vel quatenus ipsa verba vim physicam habent (quod æque absurdum) vel quatenus habent vim mo- C ralem, quæro an hæc sit ex opere operato, an ex opere operantis? non illud, quia non sunt Sacramenta. si istud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamsi aliis vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim contra ceteras omnes. Nec tamen vim habet contra iustitutas ab Ecclesia formas exorcismorum: quia Deus Ecclesiam in his di- D rigit, & sponsæ suæ votis fauet: adeo vt Ecclesiæ preces huiusmodi, vt nominis Christi, quod inuocatur & inseritur, vt causa simul & vt signum operentur, eo modo quo & signum crucis formatum pronunciatumque *f*.

Octauo contendit licere aliquando dæmonum vti ministerio, & eos ad hoc inuocare: quia D. Theodorus Episcopus Sedunensis ingentem campanam à Leone Pontifice sibi donatam, à Ro- E ma Sedunum vsq; per dæmones portari curauit. Confirmat, quia generales hæ propositiones sunt reiiciendæ, omnibus nobis iniuriam & damna & molestias pertinaciter inferentibus est ignoscendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri. veritati enim consonum esse non parci quibusdam, sed oportere puniri: Item, de vsuris generalem facientes prohibitionis detestationem errare, cum in multis contractus vsurarum videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas superstitiosas esse licitas, eos quoque errare, *Resp*. me mirari audaciam vel ignorantiam hominis audaciam quod fabellas nobis pro historiis obtrudat, quarum nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) sed si accidit, speciali Dei reuelantis permissione hoc ab Episcopo illo factum, alioqui nec omnia semper sanctorum alias virorum facta imitanda, immo nec necessario semper probanda. Confirmationis primum membrum prorsus vel calumniosum est. vel absurdum. calũniosum, si vim præcepti Dominici remissione iniuriæ intellexit: absurdum, si sic intellexit, vt ex argumento videtur intellexisse. Dominus enim rancorem, iram, vlciscendi studium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictam relinqui voluit, eam in hoc sæculo retribuit per iudices; vicarios suos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniuriæ prosecutionem. Secundum membrum de vsuris erroneum est. nunquam enim vsurarii contractus vlli liciti fuerunt.

Postea conatur probare, formulam ratione versus, seu rythmi superstitiosam non esse. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non solet Ecclesia exorcismos versibus ligare, hoc non carere aliqua suspicionis causa.

Decimo vult etiam ratione rituum, & gesticulationum variarum quibus vtuntur rustici & alii huiusmodi medentes, non posse dici formulas super- L.

f Tyræus lib. de dæmoniac. p. vlt.

ſtitioſas. *Reſpon.* ritus omnes & geſtus abſonos, quos Eccleſia non recipit, nec verbum Dei, ſcriptum, vel non ſcriptũ, approbat, cenſeri merito vanæ obſeruantiæ ſpecies, & propterea fugiendos, tamquam ſuperſtitioſos. Addit etiam certe parum piam dicti ſui multiplicem confirmationem. prima eſt. Chriſtus Dominus cæcum ſanauit ſpuens in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. 2. Diuus Marcus eodem modo ſutorem ſanauit in manu ſiniſtra læſum. 3. Heliſæus miros geſtus fecit, vt puerum ſuſcitaret. 4. D. Hieronymus per ſignum crucis leonis pedem ſanauit. 5. in paruulis baptizandis multos ritus, tactus & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiua Eccleſia fuiſſent exorbitantes: *Reſpond.* ex his ineptiſsime inferri, ad ritus illos à mulierculis & ruſticis priuata auctoritate receptos. Chriſti Domini ritus fuit maxime myſticus & ſignificatiuus, vt Sancti Patres oſtendunt. Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, mera nænia eſt. D. Hieronymus Eccleſiaſtico remedio & proprio Chriſtianiſmi ſigno fuit vſus. Sacerdotes, qui alios ritus ſeruant, quam Eccleſia præſcribit, peccant: qui eos tantum ſeruant qui ſunt in ritualibus, nihil faciunt, quod non Eccleſiaſtico vſu à pluſquam mille annis receptum ſit, vt docet Bellarmiuus *tom.* 2. *agens de baptiſmi cæremoniis.* Plenum vero impietatis eſt, nec à blaſphemia alienum cæremonias Eccleſiæ, & actiones Chriſti atque Prophetarum comparare maleficiorum actionibus, & ex illis has velle deducere vel comprobare, vt facit Malleolus.

Vndecimo coniectorem agit; *fortaſſis*, inquit, *eſt arcanum Dei, quod ſancti viri per reuelationem receperunt. Sicut olim per hoc verbum Ananizapta, re-* A *ſeruatum, tentum, & portatum contra peſtilentiam fideliter credentes ſecuritatem perceperunt. Reſpond.* non, quod poſſem, omne *fortaſsis affirmatiuũ*, ſolui per *fortaſsis negatiuum*; ſed quamdiu de tali reuelatione non eſt vlla probatio, tutiorem partem eligendam vt abſtineatur; deinde ipſorum eſſe qui defendunt non coniicere, ſed probare reuelationem: denique illud ipſum quod B addit, de *Ananiſapta*, cuius exemplo conatur intentum probare: eſſe non tantum vanum, ſed etiam mere magicum, & ex pacto dæmonico natum. Sciendum enim inter magica reliqua periammata ſolitum, vt contra peſtes & febres peſtilentes, in quo tres verſiculi debebant certo deſcribit modo;

Ananiſapta ferit, mortem quæ lædere quærit, &c.

C Quibus quid poteſt dici ineptius? nam illud *ananiſapta* nihil prorſus ſignificat, & ponitur tamen verſu tertio, vt Dei nomen, & petitur ab eo, vt ferentis miſereatur. vnde patet ſic occulte dæmonem inuocari, qui hoc ſibi nomen vel ſignum conſtituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum ſanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorum verborum: quod D & ipſum eſt impium. Si vero licet de ſignificatione coniicere, ſuſpicor vocem eſſe ex Chaldæo vel Hebræo confictam. Si velis deducere ex חנני Hanneni, miſerere mei, & Sophet שופט. vides miſericordiam vt à iudice peti, ſed non ã Deo vero, vt arbitror. Nam *Ana* אנא ſecretis Mekubalim myſteriis ſignificat mentem cui innatæ primæ notiones: in cuius medio dicunt ſedere an- E gelum, quem vocant *anim*, qui rei veritatem homini aperit, & indicat. vnde & חנן *aná* nomen idoli, & illis *anani* diuinatio. *Saphat* vero denotat eum iudicare שפט *ananiſapta*

igitur quasi *ananisapai* significat dæmonem illum, diuinationi qui præest, & diiudicat atque indicat morbi caussam atque remedium. semper enim malefici priusquam sanent, sententiam ferunt, maleficio morbum illatum fuisse. Atque hoc arbitror arcanum illud magnum, quod Malleolus indicare voluit vel debuit. Sane magicæ voces pleræque ex Hebræo sumptæ. Non me latet cabalistarum deductio litteraria, scrupulose si non superstitiose ex Guarino proposita à Martino de Arles libr. de superstition. qui supponunt *Ananizapta* significare malam mortem (qua quæso lingua?) & qualibet littera repræsentari vnam dictionem. vt A. sit Antidotum, N. Nazareni, A. Auferat. N, Necem, I. Intoxicationis, S. Sanctificet, A. Alimenta, P. Pocula, T. Trinitas, A. Alma. & sic significari, quod mors Christi, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex parte Dei mortem (hoc est diabolum) ferire. & cæt. Quæ, quis non videt esse gerras Siculas? Nec vero infœlici illi Fœlici suffragatur, quod.

Duodecimo subdit experienter (*vtar eius verbis, ne quis me fingere quid quam putet*) videtur, & ab Ecclesia permittitur, quod illi, qui per certas formas verborum serpentes tollunt, (pro vt Apostoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt, imo leprosos sanando, nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt: & ecce quod illi, qui proprie talibus verborum exorcismis in eadem forma non vtitur, licet fortiora loquatur, nihil apud serpentes operatur. *Respons.* primo falsum esse quod dicit ab Apostolis serpentes sublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iussione, in nomine Iesu, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt caussæ ac signo, suam opem atque effectum pollicitus fuit *a*. falsum est secundo ab Ecclesia incantatores serpentum, qui cōmētitiis huiusmodi formis vtuntur, vel morborum curationes tales perficiunt permitti, vt docui iam sæpe, & ostendam ex professo li. 6. Tertio falsum est, aliis formis potentioribus vtentes effectum non consequi. consequuti enim eum sunt sancti viri signo crucis inuocato nomine Dominico, & similib. Ecclesiasticis remediis. Quod si loquatur de formis commentitiis atque priuatis, hæc ipsa experientia docet ex pacto fieri. nam ideo prodest vna, quia legem illam Diabolus tulit: non prodest altera, qui eam non præscripsit.

a Marci vl. v. 18.

Decimo tertio, sic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, si seruent præscriptam ab ipso verborum formam conficit Eucharisticum sacramentum, per bonos vero, si formulam non seruent, non conficit. ergo etiam Deus per malos seu maleficos, si verba concepta seruent, tribuit sanitatem, per bonos non tribuit si non seruent. Consequentia probatur. quia, teste D. Gregorio, miracula minora probantur per maiora. Sed illud de Eucharistia est maius, istud de curatione morbi est minus. ergo istud bene probatur per illud. *Equidem miror* Christiani alicuius tantam esse posse impudentiam, vt sacratiss. rei mentione sic abutatur, & talem instituat comparationem. nimirum magiæ sectatorum hoc propriū est, non catholicorum votum verorū. Ad argumentum negatur consequentia. nec vrget probatio, quia præsupponit falsum, nempe miraculosam, & non prodigiosam, hoc est à Deo, non à dæmone causam in casu proposito: quod à nobis impugnatur. Transubstantiationis miraculum de fide est. miraculū fit,

quia Christus hanc, & non aliam formam verborum instituit. Sanatio hæc nullo argumento idoneo probatur à Deo esse, quare corruit tota machina. D. enim Gregorii verba de duobus veris miraculis sunt.

Decimo quarto insistit probationi experientiæ parũ attendens experientiam tãtum ostendere, quid factum sit, sed non docere quod curatio sit à Deo, vel etiam quod sit licita. nam non quicquid corpori prodest, id licitum est, vt constat, alioqui & nimio potu ad vomitum, & nequioribus aliis vti liceret, & medici talia suadentes excusarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret. vt impius Paracels. censuit, & non nimis obscure Malleolus videtur concedere. quæ cuncta sunt impia.

N Decimo quinto, quæ in his formis continentur, cũcta sunt ex S. S. desumpta. ergo licita & sancta. *Resp.* nihil hac illatione frigidius peccatum enim hic est in abusu applicationis. eo quod verba sacra applicantur, ad ea quæ Spiritus Sanctus nullo modo intendit. quemadmodum peccant, qui ad diuinationes, satyras, pasquill. & huiusmodi, S. S. verba deflectunt, Confirmat arg. suum; quia non reprehenderetur, qui cum signo crucis simpliciter diceret sanare in nomine Christi. ergo nec ille, qui paulo plus rituum & verborum bonorum adhibet. *Resp.* rursus cõsequentiam claudicare. quia prior ille Ecclesiasticam & Euangelicam formam sequitur: posterior voluntariam suam commentitiam. Deinde & prior ille hoc faciens temere, potest peccare delicto tentantis Deũ.

Decimo sexto, credentibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad solum credentium iussum: neq; distinxit, si hac vel illa forma vsi fuerint, sed formam generaliter loquens libe-

A ram reliquit. neque nos igitur hanc licentiam restringere neque distinguere debemus. *Respond.* Christum Dominum fidelibus eam potestatem tribuisse, qui fide firmi, in nomine ipsius, ad fidei confirmationem ista facerent, quando salus animarum hoc deposceret, vt patet ex serie contextus D. Marci *a*. Et sic Christus Dominus miracula sua edidit. Velle autem miracula edere, dũ-

B taxat vt homo, vel, equus vel vacca, sanentur ægritudine corporali, hoc Christus nec iussit, nec approbauit, nec solet concurrere ad huiusmodi. formam, quoque simplicem nobis reliquit, manus impositionem, & simplicem in nomine eius cum benedictione, iussionẽ, vel precationem. Hanc Christi licentiam nec restringimus, nec distinguimus, sed arcemus ab ea superstitiosas additi-

C ones & ampliationes.

Vltimò sic argumentatur: in dubiis benignior interpretatio facienda, sed hic res dubia est, ergo potius dicendum licere, quam non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit; eam rusticus iste hoc faciens habet bonam. ergo non est damnandus à nobis. *Respo.* An hæ formulæ sint licitæ necne, stricte loquendo dubium non esse. primo

D quia non sunt sufficientes rationes, neque argumenta satis idonea, vt iis intellectus sanus ac bene dispositus moueatur ad credendum, has formulas esse bonas ac licitas. hoc tamen necessarium esse, vt dicatur dubium, cõstat, *b* Deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas huiusmodi, præter *Paternoster* & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per

E Ecclesiam introducta specialiter de huiusmodi formulis: sed dubium non potest dici id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo casus specialiter exceptus *c*. ergo istud hic non po-

a 1. ca. v 1t.

b Aragon & alii ad 2. D. tho. 2. l. 50. a. 4.

c Barto. in l. quoties. D. si quis caution.

potest dici dubium. Denique hic non sunt Doctorum sententiæ pro parte affirmatiua; dubium enim non dicitur, nisi sint hinc inde vtrimque Doctorum opiniones *d*. Verum ergo dubium hic non potest esse de re, vtrum per se sit licita, nec ne? sed tãtum de persona, vtrũ peccauerit faciendo, quod putabat, licitum, nec ne? quæ duo sunt omnino diuersa. fieri enim potest, vt peccem faciendo rem licitam; & fieri potest vt non peccem, faciendo rem illicitam. Quare etiam aliud est iudicare de re, aliud de homine. Quando quis iudicat de homine, debet spectare bonum hominis, quod consistit in eo vt quis bonus censeatur: ideo in dubio, ne homini fiat iniuria, teneor potius iudicare, quod non deliquerit. Sed quando quæritur de ipsa re, quia rei non interest qualis existimetur, bona an mala, ideo non accommodandũ est in dubiis iudicium bono rei, sed bono ipsius iudicantis, hoc est ei quod vtilius est iudicanti *f* bonum autem iudicantis est, non decipi intellectu, & intellectus bonum est veritas, nempe sic rem intelligere, vt reuera est: quare hoc iudicium est cõformandum ipsi rei, quoad fieri potest, & de re iudicandum, non vt expediat personæ facientis cuius hic ratio non habetur; sed pro vt natura & conditiones rei postulant. qua in re D. Thomæ ceteri assentiuntur *g*; Accedit, quod quæstio hæc de re, pertinet ad communem animarum salutem, quæ paucorũ superstitiosorum fauori præferenda est. quando vero disceptatur de animæ periculo, tum non quod lenius videatur in quosdam, sed quod reuera sit animæ tutius, id sequendum, vt communiter docent DD. *h* Ad argumentum itaque breuiter respondeo, ex maiore bene inferri, de peccato ipsius vtentis, quando vere dubium est, peccauerit necne, vt puta de rustico dubium fuisse; de monacho vero professore Theologiæ non puto, tenebatur enim scire: perperam tamen infertur, idem de re, nam nec dubium id est: & si foret, non sequenda nisi pars negatiua, quæ tutior: & proinde vere benignior in animas.

d Cuma. consil. 54 in fin. Socin. consil 115. colu 5. vol 1 Corneus consil. 71 lit. c. par 5.

e Guido Papa sing. 217.

f sic intellige Speculat. de arbitr § 8. ver. sed quid si arbiter.

g Caie. Sot Aragon. in d. a. 4.

h Panorm. in ca. iuuenis col. 5. Sil. Arg. Sylu. tab. & alii in ve. n. Dubium.

Alia quædam postea accumulat, quæ prætermitto, quod sint non minus inepta, quam frigida, & ridicula, vt pote meræ fabellæ, de Moyse, Virgilio, &c.

Potuisset fortius argumentari ex l 4. C. de malef. & Mathema. vbi Constantinus Imp. scribit, *Nullis criminationibus implicanda sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis, grandinisq; lapidatione quaterentur quibus, non cuiusquam salus aut æstimatio læderetur, quorum proficerent actus.*] Responderi solet, Constantinum adhuc rudem rerũ fidei superstitiosa ad finẽ bonũ remedia permisisse, ita Anto. Contius & alii, & addunt quidam posteriorem legis partem, ex libro βασιλικῶν tanquam iniquam reiectam. Mihi non videtur in lege quicquam iniqui contineri. Nam Constantinus remedia superstitiosa non approbat, nec etiam licita esse pronunciat, sed dumtaxat decidit in foro ciuili non esse puniendos nec seuerissimis legibus (scilicet contra maleficos latis) vindicandos, qui maleficia vel alias calamitates superstitiosis modis depellerent certe æquissimum est, non eandem subire conditionem eos qui contra salutem hominum aut pudicitiam moliuntur, & eos qui *innocenter* (sic loquitur) ista remedia adhiberent ad maleficia dissoluenda. Si perpendas, ista Accursii & Bartoli mens fuit. Nihil ergo Constantini sanctio pugnat cum iure canonico, quo ista prohibentur.

hibentur. c. *illud & c. qui sine 26. q. 1. cum simil.* quibus & peccare docetur, & in conscientiæ foro pænitentiam condignam imperandam. c. ex tuarum *de sortileg.* Semper remedia ista Christianis displicuerunt, sæpe & Ethnicis: vt docuit præter alios, in quem hoc anno 1606 indicante & præbente viro Nob. D. Ioanne de Herrera incidi Annæus Robertus lib. 1. rerum Iudicatar. cap. 5. cuius docte & breuiter dicta, nihil vetat adscribere, *Hippocrates veneficos quosdam & irridet & execratur, qui se profitebantur orationibus, & certis quibusdam sacrificiis sanaturos morbum, quem illi sacrum, nos comitialem vocamus* a. *Galenus fraudes huiusmodi reycit, tanquam fraudes aniles, & præstigiaturas Aegyptiorum, & Babyloniorum, atque in Pamphylum quendam inuehitur, qui in herbarum collectione imprecationes quasdam admurmurare solitus erat* b *Alexander ψευδομάντις à Luciano videtur, qui grassante pestilentia versum hunc foribus inscribi iubebat, tanquam certissimum aduersus vim pestilentiæ remedium, Φοῖβος ἀκερσεκόμης λοιμοῦ νεφέλην ἀπερύκει* c *D. Thomas curationes morborum* d *per verba aliter fieri non posse credidit, quam virtute dæmonum: eosque qui verbis & characteribus morbos curant, vel alia quæpiam miranda præter naturam agunt, asserit fœdus habere cum malo dæmone, vel expressum, vel tacitum. Magia multam habet cum medicina affinitatem. Plinius*, Natam primum è medicina nemo dubitat (*inquit*) ac specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctioremque quam medicinam. Ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus e & postea subdit: *Itaque cum extraordinariæ istæ seu fraudes & imposturæ, seu etiam morborum curationes, non remediis naturalib. constent, sed à dæmone procedant, reiiciendæ sunt, nec inquirendũ an prosint necne. Sub Antonino Caracalla dãnati sunt, qui remedia quartanis tertianisque collo appensa gestabant* f. *Sub Imperatore Cõstantio si qui remedia quartanæ vel doloris alterius, collo gestaret siue per monumentũ transiuisse vespere maleuolorũ arguereretur indiciis: ille (inquit Ammianus Marcellinus)* vt veneficus, sepulchrorũq; horrores & errantium ibidem animarũ ludibria colligens vana pronũciatus reus capitis interibat. g *Vlpianus incantationes, quantũuis in morborũ curatione proficiant, reiycit & dãnat.* h *Imperatoriæ constitutiones remedia eiusmodi inhibent & interdicũt.* i *D. Augustinus ab Ecclesiæ vniõe illos excludit, qui in collectionib. herbarũ carmina dicũt, eosque qui characteres ægrotis ad sanandos eos apponunt.* k *Inter veteres Caroli Magni sanctiones hæc vna est.* vt à clericis vel laicis phylacteria, vel falsę inscriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febrib. aut aliis pestibus adiuuari putant, nullo modo vel ab illis, vel à quoquam Christiano, fiant: quia magicæ artis insignia sunt. *Cano. 42. Concilij Turonensis sub Carolo I magno habiti.* Admoneant Sacerdotes Catholicos populos, vt nouerint magicas artes incãtionesq; quibuslibet infirmitatib. hominũ nihil posse remedii cõferre, nõ animalib languẽtibus claudicantibusve, vel ẽt moribundis quicquã mederi, nõ ligaturas ossiũ, vel herbarũ cuiquã mortaliũ adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quib. ille perfidus genus humanum decipere nititur. *Cõstantinus Imp. cum videret multos dæmonem Cilicium venerari quem etiam quia plerosque ægrotos sanabat, ἰατρὸν καὶ σωτῆρα solebant appellare, dæmonis illius templum diruit penitusque subuertit, vt notũ*

a l. de morbo sacro.
b Galenus περὶ ἁπλῶν φαρμάκων.
c Lucian. in Alex seu ψευδομ.
d 2. 2. q. 96. art. 2
e Plinius li. 28. cap. 1.
f Spartian. in Caracal la.
g l. 19. in fi.
h l. 1. § medicos D. de var. & extraor. crim
i eorũ. C. de malef. math.
k can. admoneant can. nõ obseruetis 26. q. 7. cã. nec mirũ. 26 q. 1. c. illud 26 q. 2
l Capitu. Caroli Magni 6. c. 17.

cuique faceret, non ab huiusmodi dæmonibus, sed à vero & omnipotenti Dei opem implorandam, & petenda morborum remedia m. *Neque enim vel medicinæ intuitu, vel morborum curationis gratia omittendæ sunt pietatis regulæ, aut violanda Christianæ Ecclesiæ præcepta.*] Sic ille, optime & verissime, & sententiam hanc secuta Parisiensis curia decreto suo confirmauit. Quæ ex S. S. probationi adduxit intermedia prætermisi, quia locorum illorum interpretatio veror & aptior alio tendit.

m Eusebius l. 3. vitæ Constantini.

SECTIO IX.

Ex his infertur decisio de multis formulis, quas non prætermittam plane, vt de iis possint lectores, quando de facto inciderint, iudicare; nec ascribam integras, ne curiosi & impii queant abuti: sed adscribam tantum initium ac finem, omissis mediis & circunstantiis, quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes sunt hic in Eburonibus.

1. ad equos sanandos. interrogant cuius coloris sit? si dicas, spadicem. clamãt, Spadix, si laboras tali vel tali morbo, tam vere saneris, quam Ioseph & Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante, &c. vt virgo Maria peperit.

3. alligare equum stoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit, idque trium horarum spacio.

4. pro quouis morborum genere, funiculo laneo brachium circumdare, in nomine Dei, &c. & ad nomen sancti, cui morbus tuus sacer, funiculus cõtrahetur & fiet breuior, &c.

5. dicto, consummatum est, pedem equi terræ fortiter incutere, & addito alio versic. ex orat. Domin. clauum excidere.

6. ad morbum quendam animalis sanandum, iniicere phialæ vitreæ aqua limpida plenæ, nouẽ hordei grana, &c.

7. filium per chrisma trahere: aut terream imaginem, sub altaris pala abscõdere.

8. tempore missæ dentes tangere, & quendam ex Euangelio passionis versiculum simul dicere.

9. cum ægroto ante febris accessionem manus lauare, & interea certum ex psalmis versum submurmurare: vel laborantis manu prehensa dicere, AEque facilis tibi hæc febris sit, atque, &c.

10. recipe tres panes missales, & in vno scribe, qualis est pater &c. in altero &c. in 3. &c. & dare has hostias febricitãti, &c.

Vndecima ducere ægrotum feria sexta (idque continuis tribus diebus) ante solis ortum, versus orientem, & eo expansis ad solem manibus in crucifixi morem stante, dicere, Hodie dies illa est qua Dominus Deus ad crucem accessit &c. denique recitare nouies ternas orationes Dominicas & ternas salutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani: Gustate & videte quod bonus est Dominus inscriptum certæ supellectili &c.

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathum instillare profluentis sanguinis definito numero guttas, & inter vnam quamque legere pater noster &c. & propinare patienti. eumque certa interrogare: *vel* fronti eius certum versiculum cruore illo inscribere. *vel* in sanguine sistendo, dicere, Sanguis mane in te, &c. sanguis mane fixus &c. & ter repetere. *Item*, in sanguine Adæ orta est mors † &c. ô † sanguis vt fluxum tuum vt cohibeas. *Item illud*, Christus natus est in Bethleem & passus, &c. & hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere certas super vulnere cum eo cruces, & dicere

quin-

quinque pater, & semel Symbolum, &c. *Item*, certum versiculum solum dicere ex Passione. *Item* dicere, In nomine Patris, &c. chunrat, cara, sarite, &c.

Decimaquarta tribus diebus ante solis ortum super equo dicere, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti exorciso te vermem perDeum patrē&c.† vt nec carnē, nec ossa huius æq edas&c. &c. Deinde certo numero recitare Pater. & Aue. tandem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, insusurrare quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inueniendum furem, in crystallo crucem facere cum oleo oliuæ, & sub cruce scribere, S. Helena, & puero casto atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & post tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena; mater Regis Const. &c. Amen. & cum angelum (*Intellige nigrum*) videbit puer in phiala, tum interrogare quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendum, Accede fluētem aquam, inde quod suspectos, habes tot numero lapillos collige, domum refer, fac ignescant in foco, defode sublimen, &c. imponantur scutellæ aqua plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquam faciet ebullire. *Item* leguntur sept[illegible] Psalmi cum Letaniis; hinc sequitur oratio terribilis ad Deum patrem &c. hinc exorcismus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clauus æneus, certorum laterum, oculo infigitur malleo cypressino & dicitur certus ex Psalmis versiculus. sic furi oculum putant excuti. *Alii*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abscindunt; dicentes; Ego te ramum huius æstatis reseco &c. in mensa sternitur tegumentum additis his verbis &c, quæ ter repetenda. *Alii* vtuntur exorcismo seu anathemate, quod blaspheme vocant S. Adelberti, cuius initium est, ex auctoritate Dei omnipotentis &c., & finitur, Amen dicant omnes. Postea cantabitur, Media vita in morte sumus &c. Quam prorsus suspicor esse illius Adelberti hæretici, qui se sanctum vocabat, & damnatus fuit à Papa Zacharia: cuius Historiam & Magicam quandam impiam orationem, inuenies in vita S. Bonifacii Apostoli Germaniæ libro 2. *apud Surium mense Iunio. Alii legunt* Psal. 108. iuxta certam distributionem.

Decimasexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei mensuras, & consistens contra solem ante eius ortum exprime nomen Iesu & matris eius & angelos gloriæ, qui stant in gradu sexto, sex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus, &c. deinde nomina horum angelorum inscribenda laminæ, &c. vicesima die mensis sanabitur.

Decimaseptima, Item ferre inscripta nomina trium Regum, cum certis tribus versiculis: *vel* verba plane incognita & absurda: vt illa veterum, *Danata darios*; &c. & recentia, *Abrac, Amon*, &c *vel* illa pani inscripta, *Irioni, Khirieri* &c vel istud: *Hax, pax max* &c. contra morsus canum rabidorum: Item contra dolores dentium: *Sirigiles Falcesque* &c. vel aliud: *Galbes* &c. *Galdes* &c. *Item Gibel, Got*, &c. Et in piscium captura, illud Geoponici Constantini *Iao Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuere Bamachius: & Cariachirus, à Galenoderisi *l. Simpli.* in illo Constantini est ab vsus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum mediis partibus

committere, & in crucis formam vincire, & de collo suspendere, vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare, vt Turcæ faciunt. Sed sunt innumera huiusmodi commenta, quæ ex prædictis diiudicari poterunt: & nos alia quædam *libr. 6.* profligabimus, quæ propria Paracelsistarum. Aliæ quædam superstitiones in exposit. *1.* præcepti apud Beezium leguntur. *cap. v.* Alii (inquit) *promittunt sic: vis vt maritus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis, & offer illos ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu portabis illos super caput tuum tamdiu exardescet in amorem tui.* Alia suadet sic *accipe hæc sancta verba scripta,* & *consue vestimentis viri tui, & non poterit occidi, vel subitanea morte mori* vel, *fac scribi litteras infra Euangelium talis festi, & suspende illas ad collum viri tui,* & *non poterit submergi si pertransit mare.* vel sic, *si vis habere maritum ad voluntatem tuam, quære clauos ferreos antiquos* (*vulgariter* hoefnagelen) *de quibus annulus debet formari annulus sexta feria infra missam: postea super lege Euang.* (quoddam certum) *& dic quotidie Pater noster, tunc si annulum in digito portaueris, habebis maritum pro tuo desiderio infra annum. Item si sponsa debet habere bonam fortunam, oportet quod in nuptiis ingrediatur domum sub duobus euaginatis gladiis positis ad modum crucis S. Andreæ. item non* Alf, *vel* mare *quærit mulierem in puerperio iacentem, vel ne infans rapiatur* (à strigibus) *debet poni cultellum vel corrigia super lectum.*] hactenus ille contentus tantum potuisse quantum ad fugiendas agnitas superstitiones pertinebat formulas verborum, quas præterea adhibent, prudenter prætermisit.

Nuper duas hic in Brabantia non infrequentes deprehendi, Prima vt sciant an æger moriturus, salem ignaro in manum imponunt, & attendunt liquescat sal, nec ne? quod pertinet etiam ad diuinationes. Altera est: si quis febri laboret, iubent prorsus nudum se soli exorienti opponere, ac simul certo numero Dominicas orationes & salutationes angelicas recitare. Sic liberandum. crebro etiam virgines id faciunt, tanto sanitatis corporeæ quã verecundiæ maiori cura: quo, nisi Asmodeo auctore? vult cum veste pudorem, cum pudore pudicitiam paulatim ponere. Priori posset aliquid physiologicum subesse: Sed id adeo incertum & obscurum, vt non iniuria suspectum censeatur. Nunc ista sufficiant exempla, plura sum daturus *libr. 6. cap. 2. sect. 1. quæst. 1.* & ex opere Martini de Arles *de superstitione,* quod exstat in iuris Oceano, peti possunt: apud quem inuenies egregie confutatam quandam vanam obseruantiam, quæ simul est superstitio, & Dei tentatio, & sacrilegium, & blasphemia, qua Nauarræi rustici vtebantur, imaginem B. Petri in flumen mergentes, ad pluuiam impetrandam: cuius dicta moneo vt notes, quia rustici accolæ Rheni solent idem facere cum statua (si commemini) B. Vrbani. Fuit penes me libellus M. S. Leuini Crucii Curionis Boscepani, cui titulus *Eruditorium exorcistæ,* qui vir certe nec indoctus, nec exigua huiusmodi rerum experientia præditus, plurima congessit remedia contra maleficas noxas, quarum pleraq; etsi manifestæ superstitionis nequeant reuinci, expedit tamen propter clarum periculum, & procliuem abusum, iis prorsus abstinere. Quapropter oro & hortor omnes, ad quos liber ille, quod sciam nondum editus, peruenerit (scio vero quosdam illic traditis incaute admodum vti aliquando) ne temere vllo remedio inde excerpto vtantur, nisi prius

solicite,

solicite, cum pio, & erudito, & prudente aliquo Theologo rem contulerint, & is secura omnia declararit.

A

Formidandum quoddam in huiusmodi negociis exemplum Gerson narrauit: suo tempore Principem quendam fuisse, cui cum suaderetur, vt peteret consilium à sapientibus, quos sciebat esse tales, & sibi beneuolos. *Vtrum licita essent superstitiones quas exercebat, & credebat? Respondit, cur inquirerem à talibus, etenim scio quod disconsulerent mihi: Ego tamen sic agere, & sic credere penitus disposui, nec omittam. Et in hac infœlicitate positus, & preuentus morte repentina, desisti vellet, nollet: nunc agnoscens in inferno, quoniam* Dominus odit obseruantes vanitates superuacue. *Et contra,* Beatus est vir cuius est Dominus spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas. Sic ille tractat. de obseruat. dierum superstitiosa.

B

FINIS LIBRI TERTII.



MAGI-

SVMMARIA BREVIA
LIBRI QVARTI
DE DIVINATIONE.

De

De ecstasi seu raptu prophetico. תרדמה quid Ezech. 1 v. 3. & cap. 8 v. 3. & 3. In raptu propheta semper sibi præsentes hoc distinctè à fanaticis hæreticorum, Polychronii fragmentum. C

Auctor li. de spiritu & anima defensus contra Petr. Oliuarium Apocalypsis quomodo scripta hoc genere prophetiæ Tertulliani locus. alius And. Cæsariensis κάτοχος quid. κατοχή congelatio, morbus. Theodoretus & Theophilact. notati.

De somnio חלום. ἐνύπνιον, quando sit prophetia, quando non. Modi seu somniorum sex in S. S. differentia Hebræi solebant somnia petere. vt & gentiles ponuntur loca huiusmodi Gentilium dictæ ψυχομαντεῖα.

Vigiliæ Christianorum Iulia in eo conatus deriuare per calumniam Iudæi idololatræ hac in re imitati fuere Paganos Locus Esai. 65 v. 4.

Diuinorum somniorum finalis causa multiplex ex sacris literis ostenditur. E

Locus D. Iob cap. 4. vers. 13 & cap. 7 v. 14 & c. 33 v. 15 Locus Num. 12. v. 6. Exempla multa diuinorum somniorum ex historie.

Quæ species prophetiæ sublimior & excellentior sit. F

Quæst. II. Quo Pacto prophetia, siue diuina reuelatio, discernenda sit à diuinatione siue dæmoniaca reuelatione?

Auctores qui de hac quæstione tractarunt. capita vnde petenda distinctio.

Sect. I *Quænam necessaria iudicaturo de reuelatione:*

Spiritus discretionis quid, & quotuplex de discretione experimentali. hac est in ordine ad seipsum.

De discretione in ordine ad alios. quædam infusa, quædam doctrinalis seu acquisita quæ ad hanc necessaria sint, doctrina, pietas experientia & alia multa Tenendā præcipuè humilitas. suspendenda non præcipitanda sententia. Exempla sacræ scripturæ, Iacob, Iosue Samuelis Heliæ, B. Virginis locus Luc. 1 vers. 29 Sanctorum Ambrosii & Episcopi Cypri Illusio mulieris Carthaginensis.

Præstat humiliter reiicere reuelationem quam auide arripere: an liceat petere vt fecere quidam Sancti Ephrem, Maurus, Herebertus, & alii sed non imitandi in hoc. Quod decepta multa persona per hoc vt S. Catharina Bononiensis. Conatus sic dæmon decipere B. Augustinum sciebant hoc D. Bonauentura, & ii, de quibus narrat Gerson & B. Coleta. C. D.

A *In aliis personis tutius eas reprehendere & dure increpare Notabilis locus de hac re Gersonis. Et quomodo respondendum obiectionibus quas illusi solent facere cur non reiiciat.*

Sect. II *Quæ consideranda in persona cui facta reuelatio?*

1 *Fides reuelationibus hæreticorum & ceterorum infidelium non est credendum tales fuere Corinth Marci Montani. Archonticorum, Manetis, Iuliani Apostatæ, Donatistarum, Messalianorum, Anabaptistarum Capani Iusti Velzii Francisci de la Cruz Gratienzii pseudopropheta de Vatibus Britannorum, vtroq; Martino & aliis, Enbages quis.*

B 2. *An sint sui iuris, an arreptitia his non credendum exemplū de quadam ex Firmiliano, de Montano. de monialib. Quercetensib. Ioanna Potiere. de Indorum cohoba de Labussa Bohema.*

3. *An mores & vita correspondeant sanæ fidei: & de vi iis hic maximè considerandis. Apolloni sententia de Quintilla & Maximilla. Quo pacto mores intelligendi & examinandi. Petrus Sartor Antuerpiensis pseudoeremita. Orationis mentalis quædam pericula ratione vis vnitiuæ de lapsu Begardorum, Beguinarum Dulcinistarum Lollardorum, Illuminatorum. Periculosi alii scopuli multi Eremitæ apud Cassianum Fr Ioannis de Rupescissa F Fran Crucis.* E

C 4. *Corporis constitutio.* F

5 *conuersatio, status.*

6 *ætas sexusque.*

7 *an sint Nouicii in vita spirituali.*

Exempl Francisci Pici qui hoc indicio fallaciam miræ reuelationis detexit.

Sect. III. *De reuelationib. mulierum non Sanctarum*

D *Parum credendum huic sexui. cur facile decipitur Quæ præcipuè consideranda in mulierum morbus.*

Decepti visionibus muliercularum quomodo Tertullian & nostro tempore Fra Francisc de la Cruz, cuius narratur mira historia Magdalenæ de la Cruz Corduba multos decepit Et in Belgio monialis quædam arreptitia in qua Christus loqui & hostiam siue Eucharisticum panem consecrare credita ab illusis.

E *Quam periculosa confessariis conuersatio cum mulierculis etiam piis ex Gersone An attendendus status virginitatis, matrimonii, viduitatis hac in re. contra Leloyherium*

Sect. IV. *De reuelationib. Virginum & mulierū, quæ sunt Canonizatæ aut notæ sanctitatis.*

De S. Angela Bohema.
S. Brigitta Sueca Vidua.
B. Brigida virgo Scota.
S. Gertrudis Brabanta S. Hildegardis.
S. Elisabetha Schonaugiensis defensa.
S. Catharina Senensis.
Quo in precio habenda harum revelationes Refelluntur. Henric. de Hassia & Sibyllanus. Solvuntur eorum obiectiones & defenduntur vaticinia Sanctarum.
Discutitur prophetia B. Catarinæ Senensis de immaculata B. Virginis Mariæ Conceptione. I
Discutitur locus unus ex concionibus B. Catarinæ Senensis.
Item locus D. Antonini. Modus revelationes conciliandi.
Sect. V. *De indiciis petitis ab ipsius revelationis natura.*
Quando plus deferendum revelationi habitæ a vigilante quam a dormiente. K
Divina non est, quando non congruit divinæ Sapientiæ, vel non iuvat ad maius bonum, vel incitat ad singularitatem, vel inobservantiam, subitam doctrinam, Exemplum S. Simeonis Treuirensis, aliud Præmonstratensium tempore Sancti Norberti. Virginum Aronensium
Consideratis gradus superbiæ in illusionibus Indicia falsa ex lascivia & impudicitia. Exemplum D. Roberti & aliud D. Dunstani. L
Quam periculosum revelationis prætextu suum contra obedientiam sequi iudicium. Exemplum Genebaldi Laodinensis Episcopi. Aliud S. Gulhelmi Ducis Aquitaniæ.
aliud S. Abrahami Mira illusio virginis Gandensis quæ se salva virginitate matrem futuram credebat M
Illusio B. Secundelli Sub specie fructus animarum quomodo vitiis supplantatorem. Exemplum S. Matronæ & S. Marcelli.
Spiritus S. Doctrina & prudentia B. Angelæ Varia sutela & pellacia dæmonis detecta. B. Iordanus deceptus aliquoties prætextu boni Remedium exponendi in visum S. Meinulphi sententia notabilis. N
Considerandum num bona malis mixta suadeantur Historia de B. Maria Ogniacensi & alia B. Vincentii Ferrerij optimum remedium oratio Exempla S. Gutlaci S. Elphegi alterius. O
Iudicium in hacre & doctrina B. Arsenij Abbatis. Si revelatio humana prudentia haberi potuit, si sit desumpta ex sacra scriptura vel ei dissentanea Si confirmetur aliis revelationibus, Exempla S. Hermanni A
Steinfeldiensis qui & Ioseph vocatus & quare Eutychij Patriarchæ B. Gulhelmi Roschildensis.
S. Adalberti B. Meinulphi Petri Cluniacensis. Quid si pugnantes revelationes fuerint, cui credendum?
Sect. VI. *De indiciis quæ petita a revelationum circumstantijs.*
Quæ consideranda sint circa finem Illusi Ioannes de Varenis & Ioan. Hm. Cauti & circumspecti S. Arsenius B. Hildegardis B. Libuina Batana Notandæ cogitationes præcedentes & subsequentes Verarum revelationum quis effectus ex Hucbaldo, & exemplum S. Aldegundis B
Q
Signum crucis opponere visioni utile. exemplum S. Oswaldi Episcopi, Modus quo se ingerit considerandus. Doctrina P. N. Ignatij Loyolæ Notanda lætitia & horror quibus animus pulsatur. D. Antonij doctrina explicata per B. Catarinam Senensem & eius adhuc explicatio. Explicata opinio quædam vulgaris cito mori qui spiritus mortuorum viderunt. R
Item notandum an veris confirmata miraculis Exemplum nobilis Matronæ & S. VVinvvaloei falsa est si vel in minimo non contigerit quod prædixit absolute hinc patet veras fuisse revelationes Catarinæ Raconisia, Margaretæ Ravennatis, F. Aloysi Bertrandi, item Ioannæ Lotaringicæ quæ d. La pucelle Iohanne quæ defenditur contra calumnias Anglorum Acta iudiciar a falsa vero fuisse Montanistarum, Ioannis de Rupescissa & monialis Lusitanæ Francisci de Cruce. C
S
Et Hieronymi Savonarolæ seu Ferrariensis De hoc diligenter differitur contra quosdam. De Iacobo Brocardo & B. Elizabeth Bartona Notandus modus revelationis, qui varius est.

Cap. II. De diuinatione.

Quæstio I. Quid sit diuinatio.

Explicatur natura divinationis.

Quæstio II. Quæ occulta queat dæmon diuinare.

Non novit omnia sed quædam tantum. Marci historici locus explicatus. Quid de libere contingentibus? non potest nisi probabiliter coniectando Exemplum Basilatij fanatici, qui Isaacio prædixit. A
Quæ a causis necessariis dependent & alia nonnulla potest certo prædicere. Quædam non per coniecturam Vnde nata veterum oracula Quid de præteritis norit Quid de præsen- E

tibus

tibus. An cogitationes hominum norit. Exemplum Scoti Parmensis Dæmonum hac in re fraudes Quomodo facta aliquando prædicat vt facienda. Exempla. Apollonij, & iuuenis cuiusdam, & Chariberti, & Cæsarij impostoris moderni huius generis, remissione.

Quæst. III. Quomodo dignoscatur diuinatio à prophetia & diuinatione:

Nota ex proportione rei cognoscendæ & causæ Nota ex modo & natura quisitionis. Nota ex intentione quærentis Quæ excusent à peccato Locus Prouerb 19. v vltim Quando liceat signum petere.

Quæst. IIII Quale peccatum sit diuinatio.

Quando sit hæresis quando superstitio quando illicita duntaxat.

Quando implicita sit venialis.

quando iocus omnino licitus.

Quæst V Quotuplex sit diuinatio.

Quid pactum implicitum & explicitum Scholastici non satis propriè loquuntur in specierum assignatione.

Quæst. VI. De speciebus diuinationis, in quibus aperta diuinatio interuenit?

Oracula & vaticinia vt Iouis, Dodonæi, Hammonis, Trophonij Apollinis Delphici, Clarij. & c Veneris Gazenzis. A

Quæ horum physica causa?

nulla contra plerosq; vera est dæmon.

cur vno loco potius quam alio?

cur prisca oracula cessarint?

De Pythonicis vatibus, Veterum vt Dodonides columbæ Gallicenæ Pythia Delphica. B

Branchidarum, *Colophonij, Soractinisq; vates. Francica Merones Pythonissa Ventriloqui Engastrimantes, & Sternomantes. Eurycles, Pythones, Arcarij dæmones seu vates. Exemplum rustici in Misnia afflati à dæmone, fanatici, enthei mulierum nomina. Sibylla vnde dicta* סבל. *Ecstatici.*

Sect II. *Necromantia seu* ψυχομάντεια. *fuse descripta. ritus collecti ex veteribus poetis. Statij & Lucani loca quædam. Melindensium superstitio Duo modi Necromantiæ, Nuda inuocatio & sacrificium. Sagæ primum murmurant, deinde incantationem proferunt 3. comminantur forma minarū* C

Pœna huius diuinationis dæmon in hac pro anima apparet σκιομάντεια *quid* νεκυομάντεια. κληδὼν. D

Exemplum Santebereni *magi. Diuinare in Pythone quid locus 1 Reg. 28 vers 7. Quam periculosum, probatur exemplis, locus psalm 105. vers 28 & Isa 8 v 19.*

Sect. IIII. *varia Hydromantia, vt qua vsus Andronicus vna fiebat per annulum, alia per lapillos, alia ex pelagi agitatione Orientales mare baptizat Venetis sibi despondent. alia ex aqua colore & imaginibus. Pagomantia, varii ad hanc olim fontes. Crateteres Paticorum cisterna alphacena. palus Iunonis Apollo Thryxeus. Rhenus Germanorum alia per cyathum per cathinum Vt Bessa mulieres Germana ad vortices aquarum. superstitio hodierna, suspectorum nomina mittendi aquam. Aretinus fons obturatus à Bernardino Senensi* F

Sect III *De aliis manganiæ generibus.*

De *Lecanomantia, veteri & recenti Castromantia. Catoptromantia Christallomantia Exempla duo recentia Et tuto quemlibet posse confringere huiusmodi, docetur aliis duobus exemplis recentibus.* F

Dactylomantia, Varia exempla vetera & noua Onychomantia, aliter apud veteres, aliter nūc fit Queuedi quoddam factum, Acromantia Pharmaceia, Coscinomantia. Axinomantia, Cephalaeonomantia; Germanomantia: Germanorum, Longobardorum Apionis & Taciti calumnia in Iudæos Cleidonomantia. G

De *modo excutiēdi oculum furis Varia exēpla.*

Quæst. VII. De speciebus in quibus vel non explicitum pactum, vel est admodū latens.

Sect I. *De haruspicina seu ariolatione.*

Gazareni qui. De *victimaria Extispicina Iuuenalis locus Pyromantia Vtuntur Lituani an huc pertineat mos transiliendi pyras De lustratione per ignem Capnomantia Locus Statij Thurifumia Statij Libanomantia Dionis. Tephramantia. Sophoclis locus. quædam eius hodie species Moschi locus Hydromantia alia & oinomantia Quid omnibus commune cum hac.* H

Critomantia, alphitomantia, aleuromantia, κριθομαντεία *quæ. Horatij locus furē libo inquirendi superstitio Tiromantia Ichthiomantia Oomantia Isiacorum Ceromantia* An*tropomantia, Valde olim frequens probatur fuisse Sacrificium filiorum in Topheth apud Hebræos. Daphnomantia Botonomantia. Sibylla folia Sycomantia* Diuinatio *per myricam Valde solemnis Lauo myrica* I

Omphalomantia. Amniomantia De pelliculis quibus inuoluitur fœtus χόριον. ἀλλαντοειδὴς ἄμνιον. (denheln, *Teutonice superstitio in his.* K

Qui sic capite inuoluto nati. Ionius notatus. Iudaorum diuinatio per Ieduim Iedua animal mirum sed fabulosum. Agni Scythici descriptio. K

Lithomantia An Iudais in vsu. Locus Leuit 26 v. 1. de lectione & significatione quasitu. Noster interpres defensus contra Oleastri um Superstitio quadam gestantium amethystum Rhabdomantia multiplex quadam sortis, quadam auspicij quadam ominis. Singularum exempla. Narratio de Gregorio VII. Papa Lampadomantia & Lucernaria. Parthenomantia multiplex Catulli locus L

Sect. II *De augurio & auspicio* M

Aristotelis locus Augurium quid, & qua eius species A cœlo petita Ab auibus petita. A pullorum tripudio Oscinum differentia & nomina Pauire Tripudium solistimum Sonivium A quadrupedibus petita. Auspicia pedestria Ex equis Germanorum Lutzicorumque A lupis. Et aliis animantibus.

De ominum diuersitate Augurium, omen, prodigium sape confunduntur. τερατοσκοπία. *varia exempla sepulcrorum fontium, & spectrorum Ostentum, portentum, monstrum, quid Quid liceat in his obseruare, quid non? De acuminum auspicio militari.*

Sect III *De sortibus.*

Phur, quid Iosephi locus. Chinensium sortes & aliorum Iudaorum.

De diuinatoria De oraculo Palomantia, Petromantia astragalomantia Kubomantia seu aleatoria. Rabdomantia multiplex Sagittarum apud Eze cap 21 v 21 קלקל *βελομάντεια Virgarum. Deut 18 v 21. defensa Vulgata. incantatores cur* chabarim *dicti interrogare in ligno. Ose 4 v 12 Geomantia Vanitas. Stoicheiomantia genera, eius varia exempla Gentilium & Christianorum. quid olim dicta* sortes Apostolarum. *Explicata c aliquantis c si quis clericos 26. q 5 Quomodo his vsi S. Augustinus & Gregor. Turonensis D. Franciscus. Petrus Blesensis & alij De notis Ephesiorum* Dodecaedri *seu Pastorum ludus. dictum quoddam Casalpini.*

Alectryomantia modus multiplex Zonara, Socratis & Cassiodori error Onomantia Prudentij locus Nomina liberis prophetico spiritu imposita Sanctorum nomina imponere religiosum. Pontifices sancte mutant nomen in inauguratione Arithmantia Cabbala duplex Iudaorum. Vocalium consideratio in nomine proprio Alchindrina liber. Ornithomantia Ioan. Leonis. P

Sect. 4. *Quale in his omnibus peccatum sit.*

Quam etiam periculosa res sit. De sorte consultoria quando illa hodie illicita? Quam periculosum Magos consulere. Trium Regu exempla. Q

CAP. III. De coniectatione.
Quæst. 1. De coniectatione ex astris.

De astronomia huius loci. De astrologia hac fuse docetur vana & prohibita. Species eius quatuor de Ioanne Stadio Bergano Astrologia reuolutionum quid queat diuinare? quomodo cetera species. Triplex Mortale hic occurrens. A B

Rationibus & auctoritatibus omnis generis impugnatur astrologia.

Satisfit argumentis astrologorum Locus Gen. *1 v 14. Locus Esa 34 v 4 Loca S Augustini conciliantur Locus Psalm 103 v 2 & Apocal 6 v 14 Locus Aretha Casariensis vnde corrigendus Locus Iudic 5 v 20. Locus Apo 12. v. 3 Locus psalm 18 v 12 Respondetur exemplis allatis de veritate pradictionum quarundam.*

De Thrasillo Cur I C iungant Mathematicos cum maleficis, & qui illi proprie dicantur mathematici Quomodo & cur Deus permittat illos aliquando verum pradicere De Ascletarione.

Exempla aliqua falsarum pradictionum Ioannis XXI Papa mors.

Hebraorum qui auctores iconoclastia. Pancratij Constantini Stethati Pradicentium aduentum Antechristi Petri Leoni Spoletani Abraham hos confudit disputando Ab his deceptus Manuel Comnenus Ioannes Galeacius contra astrologum decepit. Petri de Monte ilicino mendacia Alfonsus Aragonum Rex contemptor horum & quale. Ludouici Sfortia stultus amor astrologia Alexandrinorum iudicium de his & Vectigal βλακενόμιον. *De medicorum fatua & superstitiosa quadam astrologia nec non chyrurgorum De diebus Criticis. De astrologia instigatrice occultorum.*

Quæst II. De coniectatione ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis,

Tria videri tantum esse elementa. A

Ausonij

Ausonii locus. De iis quæ gignuntur in media regione aeris de cometarũ prædictione aliquando prospera prædicere Charemonis liber. mira exempla de Nola Boddensi. de campana Villilana de pisciculis monasterii S. Mauricii.

De prænotione ex ventis item ex nubibus grandine & similibus. B

Pisidas notatus.

De maris tumore, terræ motu Arequipæ mira prodigia Indi adiuratores male mulctati, Vulcani Peruuiani Iride halone &c. Ex arboribus, plantis, floribus, &c. quæ. Quædam hic superstitio.

Quæ conijcienda ex animantibus. D

An ipsa præsentiant quæ prænunciant?

Quæst. III. De coniectatione medicorum.

Regula quædam traditur.

Q. IV. De coniectatione Physiognomica.

De tribus eius speciebus Scriptores A

Melampus & alii. Iuuenalis locus

Fundamenta artis Locus Esai 3. v 9.

De Mathia Coruino Rege.

Probatur quædam esse licita Et quatenus. Socratis dictum Locus Cassii medici De quibus liceat Physiognomo iudicare, de quibus non. Exemplum. Antonii Tiberti Cesenatis discussum. B

Quæst. V De Chiromantia.

Duæ eius species de Physica de astrologica Verderis error de hac A

Prohibitio Sixti V Artis vanitas. Scriptores Iuuenalis locus.

Soluuntur argumenta contrariæ partis Locus Exod 13 9. Iob 37. v 2. manus Dei quid significet in Scriptura. B

Locus Exod 24 v 31. 2. Reg 3 v 15. Esai 8. vers 11 Ezech 1 v 3 & c 3, v. 22 & c 37 v 1.

Examinantur exempla prædictionum Chiromanticarum, Bartholomæi Coclitis. Alexandri Medicæi. Iouius notatus C

Zingari qui, & an tolerandi Principibus, fuse. Corinthia lex de sumptibus.

Q. VI. De coniectatione ex somniis.

Oniropolia scriptores. Somniorum diuisio Fundamenta vanitatis huius, A

De libro Danielis Somniali in c. non obseruetis 27 q. 5. Synasius notatus.

Quædam licet obseruare contra Xenophanem & Epicuræos, quædã nõ licet, contra Stoicos Prudentii locus. Somniorum certitudo vel fallacia vnde petenda De causa efficiente somniorum. Synasii & Porphyrii error. Item Platonis, & Aristotelis. Hippocratis diuisio non sufficiens. B

De Naturalibus ex causa intrinseca. C

1. animali. Locus Salomonis Eccles. 5 v 2. 2. intrinseca corporalis quæ propria somnia singulorum humorum prædominantium. De naturali extrinseca causa & diuisio.

Quando liceat attendere somniis ex causis naturalibus. Explicantur singulæ causæ exemplis. Non licet diuinare de futuris contingentibus, vt de gratis datis à Deo, nec de liberi arbitrii actionibus D

De diabolicis insomniis Locus Homeri & locus Eccles. 27. v 7. Lectisterniis & captione somniorum apud Gentiles, de Venere Gazæa somniorum interprete. Somnia Enthusiastorum, Anabaptistarumq; item Epithelis Messenii. Ædesii philosophi. E

Matris Attilæ Ptolomæi Nestorii Attici. Iuliani Apostatæ. Bdatis & Zarsadres dæmoniacæ ad quid liceat obseruare. Condas somnium. Dinothi historia Diuina insomnia quæ.

Diuinorum insomniorũ quædam exempla Theodosii Imperatoris Arnobii Rhetoris. Mauricii Imp. Bardæ Eulogii, Alexandri Magni. Blesensis locus, Horum obseruatio licita, & ad quos spectet interpretatio. Quomodo discernẽda diuina ab aliis. Locus Eccles 34 v 6.

Exempla eorum quibus obseruatio somniorum valde noxia fuit. Agamemnonis. Xerxis Onomarchi. Antigoni. Pompei. Iusti Lipsi V. Cl. narratio quædam de muliercula Bruxellensi, & historia discussa diligenter. G

CAP. IV. De coniectatione Politica siue de sortibus.

Sortis politicæ species.

Q. I. de sorte diuisoria.

Iudices sortiebantur Athenis, Romæ & in Sicilia. Casus in quibus iura sortitionem permittunt c. 1. 26 q. 2. A

Quæ requisita vt hæc sors sit licita.

Quomodo intelligenda, quæ in sacris litteris de sortitione habentur. B

Ritus qui solemnes. Calix pro sorte.

Locus Psal 15. v 16.

Q. II. De contractu sortis siue Lothariæ.

De duplici contractu hoc priuato. la riffe. *& publico,* la Lotherie. A

Contractum esse licitum probatur. Reprehensus Conradus, Ludus aleæ cur prohibetur. Contractus plures hic interueniunt.

De personarum generibus, quæ in hoc contractu veniunt. Quid hic lucrari possint mercis Domini seu venditores. Quæ sint peccata venditorum seu Dominorum mercis. De modo quo statim ac collata lotha sortes trahũtur. Quid lucrari possint emptores seu sortientes B

Quæ horum peccata, & obligatio restituendi an ad sortitionem rerum restitutarum fraudato admittendus. C
Quid lucrari possint ministri & officiati. D
A quo alendi hi ministri. Publicum, & pauperes quid hic lucrentur. Princeps potest aliquid reip. pauperibus vel sibi reseruare. Posse aliquid dari ei qui primam sortem, vel plures abstulerit.

Q. III. De purgatione Canonica.

Quid sit? quæ eius species. De purgatione iurisiurandi. Canones hanc probantes. A
Exempla Sophiæ reginæ Poloniæ, & Sixti. 3. Leonis 3. & Pelagii PP. B
De purgatione per sumptionem SS. Eucharistiæ Exempla Lotharii Regis Franciæ Gregorius 7. ipse fecit ab Henrico vero Imperat. exegit.
Causa & formula huius purgationis. C
Defenditur ea contra Fran. Hotomannum Caluinianum. Explicatur eius sententia. Historia Erkimbaldi Burbati. Alia Sibichonis Episcopi. Sæpe mortui qui, res cum essent & iuste accusarentur, sumere præsumpserunt. Exempla remissiue ponuntur. Cur Deus hoc iudicium aliquando permiserit fallere, vt in Andronico Imperatore.

Q. IV. De vulgaribus purgationibus.

Cur sic dictæ, item cur exploratoriæ purgationes, cur leges paribiles. A
Tentant omnes Deum huius species petere miraculum.

Sect. I. *De prouocatione ad diuinum iudicium.*

Quibus conditionibus concurrentibus hæc sit licita. Exempla Saræ Dauidis. Zachariæ filii Ioiadæ. Septem fratrum Machabæorum D. Pauli. Martyrum noui testamenti. Et S. Eustasii Abbatis. Gualtheri Burgensis Episcopi Pictau. B
Quam periculosum sit ita citare. Qui peccent Mortaliter citando. Quando citati possint citationem contemnere, quando & quo illam modo debeant considerare. C
Exemplum Gonzalui Hermandes de Corduba.
Exempla citationum non irritarum. D
Citatio duorum fratrum de Cornatal.
Meinuerci Paderbronnensis. Henrici Moguntini Episcopi Burchardi & Megenheri. E
Gothus capite plectendus. Gothalani Nauarchi Fratris Lucii Brittanniæ.
Templariorum defenditur hæc historia contra quasdam. De morte Clementis V Papæ & Philippi Pulchri Francorum Regis. Præpositi S. Lamberti Leodiensis, De Innocentio IV. fabula Brittannorum reiecta.

Sect. II. *De purgatione monomachiæ seu duellis.*

De inuentore duelli, de gentibus quæ vsæ de causis propter quas inductum. E
De ritibus de armis. Duellum paralitici contra Iudæum, qui imaginem Desparæ Violarat. Duella inter reges pro regno, inter primates pro regibus, pro testimonio pudicitiæ, pueri contra gigantē Burchardi contra Conradum.
De successione auorum inter patronos nepotis & patruus vicere qui pro nepote.
VVenceslas Regis mirum duellum contra Ratislaum. aliquando Deus miraculo decidit vt in causa VVenceslai aliquando res dubia manet vt inter equites Hispanos, Rui Paez de Viedma, & Pae Rodriguez de Auila. Sæpe iustus vincitur.
Duellum omni iuri repugnare ostenditur. Prohibitio & pœna concilii Tridentini. alia priores Iulii 2. & egregia eius rationes. Extensio Gregorii XIII ad priuata duella & quæ citra solemnes ritus fiant. Quædam declarationes siue illationes ex bulla prædicta extenditur ad eos, qui dicunt, Veni ego te tali loco exspectabo. Non procedit contra Principes qui duellum permitterent infidelibus. F G
Bellum iustum potest auctoritate principis duello decidi. Non tamen hoc possunt facere per modum diuinationis aut ad gloriam, &c. Locus 2. Reg. 2. v. 15.
Qui consulentes incidant, qui spectatores. Fit mentio non visa bulla Clementis 8.

Sect. III. *De purgatione vulgari per ignem.*

De proba ferri candentis quod iudicium Solemnitates. Formula. H
Exemplum Teibaldi Peletarii. Lex militaris apud Radeuicum Leges Franciæ, Longobardica, Scanica, Flandra.
Vomerum quis numerus.
Ferri consecratio qualis ponitur formula. Sophoclis locus de hac purgatione. An Nobiles eam quoque subierint quod ita. Exempla Conradi Marpurgii contra hæreticos Richardæ & Kunigundæ Imperatricum. Emmæ Reginæ. Historicorum dissensio conciliata. I
Aliorum in Græcia. Matronæ Christianæ in Rugia. Comitissæ Mutinensis. Ludouici regis German. Legatorum Orcisorum Comitis de Oldenborg.
VVittenbergensis iniuste accusati de incendio & detecti postea rei. Exemplum Piscatoris Traiectensis & cuiusdam Hipocritæ. Iuonis loco discussa & ostensa canonibus repugnare. Rollonis Normanni factum mirum.
Certamen Catholici Hispani cum Ariano Robertus

bertus Cantuarienfis doluit, quod hanc purgationem suasisset. K

Emma regina sic se purgauit.

De iudicio prunarum. Exempla L

Monachi Ægypti. & B. Briccii Turonensis Episcopi. Haraldi Hyberni.

Sumebant ab aliis rebus hoc indicium

Eulalius se purgauit si, cella in ignem iniecta, Episc. quidam ad fidem Rossos adduxit proiecto libro euangeliorum in ignem. Sic etiam approbata in Hispania missa Mosarabum

De probatione per pyram Exempla M

Petri Massiliensis Popponis Apostoli Danorum Catholici Episcopi prouocantis Arianum Sauanarolæ factum seu potius iactantia Petrus Albanensis sic Petrum Florentinum simonia conuicit Ritualis ratio huius iudicii.

Vt Catholica fides his adstructa sic iisdem hæresis deprehensa punitaq; probatur exemplis Hæreticorum Cameracensium, item Argentinensium N

Flamma hæresi quod vmbra corpori: cum fuga erroris, vis perit ardoris redit hæc illo rediente Hæretici alterius exemplum.

Variæ prohibitiones huius probæ O

Imperatorum & Pontificum, c. Mennam 2. q. 5. discussum & c. consuluisti 2. q. 4.

Sect. I. *De purgatione vulgari per aquam.*

De Aqua feruente Nationes quæ receperant, & quo fundamento. P

De poculo zelotypiæ Num. 5.

Prohibitio purgat. per feruentem.

Exemplum Legatorum Ludouici Germaniæ Regis confutata quædam traditio Hebræorum. Ritualis oratio Solebant manum inicere. probatum exemplo Hiacynthi Diaconi Rauennatis.

Formula duæ huius probæ collatæ inter se.

De purgatione per aquam frigidam. Q

Quomodo fiebat. Exemplum uxoris Beati Gangulphi lex Alsatica

Alius modus, mergendi hominem totum.

Imperatoriæ & Pontificiæ prohibitiones c. ex tuarum. de purgat. Canonica explicatum. & c. sententiam sanguinis. Ne cleri. vel monachi sæcularibus &c.

De hodierna probatione sagarum per aquam frigidam sententia Germanicorum Scriptorum Iurisconsulti cuiusdam recens libellus de hac re.

Q. V. De proba, vt vocant, aquæ frigidæ, in qua sagis explorandis quidam in Germania vtuntur.

Sect. I. *Discutitur opinio & rationes Adolphi Scribonii* A

A *Contra fictitiam illam leuitatem dæmonis sagas sustentantis disseritur Non est credibile hoc sic à Deo a mundi initio prædestinatum. Refellitur supernaturalis & fictitia aquæ sagarum antipatia. Lutherus exploditur. qui voluit omnia liquida apta præbere balneum esse idoneam baptismi materiam.* B

Quo pacto elementa laudent Deum.

Qua ratione aqua instrumentum & sigillum salutis.

Sect. II. *Excussa sententia & rationes I C. cuiusdam Catholici.*

B *Laudatur aduersarius, & huius contradictionis ratio proponitur. Qui & vbi tantum iudices hac vtuntur proba.* C

Esse praxim paucorum & indoctorum iudicum. Summa sententia contraria.

Ostenditur parum necessaria hæc purgatio ad mentem aduersarii. D

Ostenditur pugna in dictis eius. & incertitudo huius probationis Exemplum vetulæ sagæ, quæ ipsam prodidit.

Ostenditur ex eo & alia pugna. item hanc supernatationem non esse tribuendam bonis angelis: sed dæmoni.

C *Cautelæ, quas ponit ostenduntur superfluæ.*

Tertia pugna in dictis aduersarii

Gratis conficta diuersitas in maleficio & aliis criminibus, nec probata, nec vera

Sed ostendit purgationis huius vanam defensionem

Inducitur argumentum de saga quæ furti accusata tantum & aquæ iniiceretur ex prisco more ad purgationem: ostenditur si hæc purgatio vera certaque, necessario iudicem perplexum fore.

D *Multa refelluntur breuiter πάρεργα, aduersarii. Quæ præcipua nunc causa paucitatis miraculorũ sit. Deo nõ attribuenda omnia creaturarum mala. & talem propositionem fidei repugnare.*

Excusatur mens aduersarii eam ponentis.

Quo sensu probationes sint iudicis arbitrariæ.

Hanc iure Canonico probam omnino esse prohibitam accurate ostensum F

Non licet iudici infligere quamcumq; pœnam quam rei maxime metuunt.

Hæc purgatio non fauet maxime reip.

E *Neq; hoc solum potest eam facere licitam. Vt actus sit bonus, non sufficit eum tendere ad bonum finem*

Sagas non detestari maxime hanc purgationem quod si detestantur, indicium est pacti

Non esse hoc indicium certius testimonio complicum

Non est eadem ratio huius indicis & illius testimonii. G A
Et nec indicii ex cadauere sanguināte, & ex hac.
Non sequitur Deus iuuat *iudicem in vno, ergo & semper & in omni.* H
Non fallitur iudex, qui secundum acta, nocentem absoluit. Deus non vult omnia crimina hic actu puniri. Aliquando iudici & iudicio nocent malefica.
Sors ista est diuinatoria non consultoria.
Consultoria sors etiam hodie est prohibita l. eorum C. de malef. & athem. Vt non sit iniqua quomodo accipienda. B
Maleficium maleficio destrui posse, error. Maleficium per media superstitiosa tolli posse, vel erronea, vel plane temeraria propositio. I
Scotus falso citatus à malleo malef.
Posse aliquem peccare in eo quod facit bona intentione.
Impugnatur Vt prorsus spurium & tyrannicum arbitrium liberum & plenum iudicis, quod aduersarius ei concedit.
Index secundum legem debet iudicare: alioqui belluas imitatur. C
Quomodo iudices omnes legibus subditi sint. Praestare absoluere nocentes, quam per hanc probam deprehendere.
Quid iudici hic metuendum quid non?
Mortale est non obedire Ecclesiae.
Causa, cur tam parum iudices promoueant per indicia legitima. D. Bernardi locus de hac proba discussus.

Sect. II. *Proponitur & probatur vera sententia negatiua.*

Iudices gnari Pontificiae prohibitionis, qui hac proba Vtuntur, peccant. K D
Probatum primo definitione peccati.
Pontifices Romani quid senserint de hac probatione.
Illis esse credendum & obediendum in hac re. c Mennam. in fin. 2. q. 5
c. ex tuarum. de purgat. Canon.
Diluuntur rationes aduersarii quibus conatur ostendere diuersum quid statuendum in purgationibus vulgaribus caeteris & in ista.
Ostenditur non esse diuersam rationem iudicum & priuatorum.
Ostenditur esse tentatio Dei. L
Quomodo sina petita à Sanctis hominibus.
Quando liceat signum petere.
Probatur hic non esse miraculum.
Exempla multa docent falsam esse probam.
Iudices non tenentur fidem habere huic probae.
Quale hic pactum intercedat. M
Declaratur res
Pactum hic inter iudices & daemonem, non inter sagas & daemonem intercedit.
Exemplum quoddam recens discutitur.
Offensio iudicum in hac purgatione.
Cur daemon hoc pactum inierit, & lucra eius ex illo.
Ostenditur hac proba continere peccatum inobedientiae & ariolationis. N
Locus 1. Reg. 15. v. 22.
Daemonem corporeum facere, temerarium est & errori proximum.
Multa aduersarii parerga, & non vera quadā. Iudex communem sententiam hic sequi tenetur.
Alioqui peccat, & potest conueniri act. iniuriarū. talem torqueas, est tyrannus sententia est nulla, occidens est homicidii reus.

Q. VI. *De* aliis quibusdam vulgaribus purgationibus.

De purgatione per pondera & lancem.
De purgatione per crucem.
Qualis ista purgatio quaesitum.
Frisonum consuetudo.
Quid contendere vel certare cruce, item quid stare ad crucem.
De sortitione quadam facta Constantinopoli de Imperio
De abiicientibus res aliquas vt ex earum recuperatione cognoscerent sua sibi à Deo peccata fuisse remissa.
Exempla S. Attiliani Zamorensis Episcopi & S. Arnulphi Episcopi Metensis.

F I N I S.

MAGICA-

MAGICARVM DISQVISITIONVM

LIBER QVARTVS,

QVI EST; DE DIVINATIONE.

SVNT quædam nomina, quę, cum late ſumuntur, ſolent confundi, vt *diuinatio*, *vaticinium*, *prænotio*, *prophetia*, *coniectatio*, *prædictio*: & ſic ſumendo, pro his omnibus, in titulo poſui vnicum nomen diuinationis. Si preſsius ſumantur, diſcrimen aliquod agnoſco. *prænotio* & *prædictio*, cætera quatuor ſemper compleƈtuntur: ſed *prædictio*, ordinem ad alium actumq; denotat extrinſecum; *prænotio*, intrinſecam tãtum cognitionem. *Vaticinium*, diuinationi & prophetiæ commune nomen eſt, ſed ad *Oraculum* tamen, quod viua fit hominis voce, reſtringi conſueuit, cum *diuinatio* vlterius porrigatur. De *Prophetia* D. Hieron. notat *a*, ſemper à ſacris litteris in bonam partem accipi. patet hoc verum eſſe, quãdo loquuntur abſolute nam ſi pſeudoprophetas quoq; hoc nomine honorent, diſtrahentem quampiam particulam adiiciunt (vt prophetæ *ſtulti*, *Baal*, *Samariæ*; *lucorum*, *&c.*) *b* vel loquuntur per ironiam non obſcuram, petitam ab exiſtimatione atque opinione populi, qui pro talibus eos habebat ſicut & *idola*, nuncupat *Deos c*: atq; adeo ſemper aliquid additur in contextu, quod non ſinat ignorari pſeudoprophetas fuiſſe. *d Diuinatio* nunquam in Bibliis ſumitur de prophetico lumine. Nam illud Salomonis, *Diuinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius e*; nihil ad prophetię donum pertinet, ſed ad ſagacitatem in occultis & perplexis iudiciorum latebris, circa facti ambigua, eruendis, neceſſariam iudici. eſt enim quædã ſicut in medicis cauſis, ſic & in iudicariis diuinatio Metaphorica, qua, quæ præterita ſunt, & quorum veritas ignoratur, ſolerti diſcuſsione coniiciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cum veræ matri filium reſtituit *f*. vt fuit in Danielis inquiſitione, qua, ſenum perfidia detecta, Suſannam vitę, honori, marito reſtituit. *g* vt in iudicio Ariopharnis Thracum Regis, quod huiuſmodi traditur, Tres Cimmeriorum regis filios de paterno regno contendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris

a in cap. 3. Michææ.

b Ierem. 23. v. 13. Oſe 8. v. 7.

c Exod. 1 . 12 & c. 8 v. 17. Daniel 1 . 8.

d Deut. 18 Ierem. 2. v. 5 c. 28 v. 1 & 14 Ezech. 2 v. 12 Mic. 3 v. 6.

e Prouer. 16 v. 10.

f 3. Reg. 3.

g Dani. 13.

cadauer sepulchro erui, arbori alligari, & eos arcu contendere, vt qui patris cor transfixisset, in regnum succederet. primogenitus guttur, secundus medium pectus corde illæso transfixit. Super erat minimo spes regni. vicit pietas, & se regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate superior esset, professus, iaculari detrectauit. Huic Thrax regnũ adiudicauit, quia naturæ propensione, se & vere filium, & virtute præstantiorem ostendisset *b*. An hanc historiam voluebat animo Alphonsus primus Neap. rex, cum similem protulit sententiam? vel naturali sagacitate id potuit, quę in eo mirifica fuit. Nam adhuc pene puero cum in Aragonia, vtriusque Siciliæ regna susciperet, accidit, vt cuiusdã ancilla ex domino pareret, & ad libertatẽ ex Hispaniensi lege prouocaret. Dominus, ne matre cum filio priuaretur, negabat ex se natum, deerant in re clàm patrari solita probationes. quid ageret? belle se expediuit. iubet sub hasta partũ vendi. vincitur dominus licitatione. ergone (secum) filius meus in seruitutem me viuo? quin potius fateor, quod res est. & ecce paterni animi erumpunt inuito lacrymæ. Subsequitur lingua confessionem oculorum. sic patri filium, matri debitam rex libertatem asseruit *i*. Quem imitaretur hoc iudicio, non habuit, vt Tiberium *k*, habuit Theodoricus, Rex Gotthorum. Spoponderat mulier Italica nuptias secundas amatori, pacta se filium prius domo exturbaturam. cum conaretur; resistere filius, & Regem adire ambo. filius sibi alimenta deberi, nec domo paterna à matre eiici dicere. contra mulier, filium non agnoscere, suppositum esse. Suspecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ô mulier, *inquit rex*, potes, si me audis, & hac te molestia expedire, & melius coniugium inire, quin tu iuuenem hunc, qui filium se dicit tuum, maritũ accipe. minor est ætate, & facie liberaliore. Ista mulier tam inopinata iussione, primum conticescit: mox se colligit, & multa prætexere negationi, parum cohærentia vel apta, vt depræhensam facile intelligeret rex. Fingit ergo se pœnam addere, nisi consentiret. quod restabat infelici, vt scelus fugiat horrendum; filium agnouit *a* Coram Carolo Magno pater & filius homicidii rei agebantur, factum vterq; negabat, nec tormẽtis vllis ad confessionem criminis perduci poterant: condemnat Imp. vtrũq; ad suspendium. Tum pater, victus amore filii se reum, filium vero sceleris expertem profitetur *b*. Minoris momenti, non minoris industriæ fuit Friderici III. iudicium. ad eum cum rusticus venisset, & questus esset, iugaliũ equorũ alterum in caupona sibi furto ereptum: Ambigeum Imperator sibi iudicari iussit. cum hoc rusticus negaret se facere posse, qui hominem non nosset. miror, inquam Fridericus, non alterum quoque ereptum tibi, cum tot in hac vrbe sint equites, equi tam pauci. Equa, ô Cæsar, subdit rusticus, est altera; quæ militibus paruo vsui. Igitur age, inquit Imp. equam inscende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis equita: subtractus equus in aliquo stabulo latitat; & cum iugalis odorem senserit, statim hinnitum tollet. Paruit rusticus, atque vt Cacum mugitus bouis, sic hinnitus equi tunc furem prodidit *c*. Nec subticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantii Iudæus Christiano certam auri summam mutuam dederat, vti constituta die præter sortem, vsuræ loco, duas carnis eiusdem Christiani vncias reciperet. Die illa sortem reddit Christianus, fœnus negat. aditur Solymannus, vt rem decidat. ille Iudæũ animo detestatus, nouaculã ad-

b Diodor Sicul. libr. 20.

i Ant. Panhormi. lib. 2. de gest. Alfonsi.

k Sueton. in Tiberio

a Ioan. Magnus libro hist. Gott. cap. 29.

b And. Barbat in cap. præsent. de probatiõ.

c Æneas Siluius lib. 2. de rebus ab Alphon. gestis.

ferri iubet, & Iudæo potestatē facit, qua velit, membri parte, debitori duas carnis vncias exscindat: ea lege, vt omnino duas tantū: si minus pluſue exsciderit, capite luiturum. Non auſus Iudæus hác aleam ſubire, Christianum abſoluit. *d* De huiuſmodi ergo, *labiorum regis diuinatione*, Salomon loquebatur. ſicut enim cor regis, ſic & eiuſdem labia in manu Dei ſunt. ambo Deus æqualiter dirigit, & quibus ſuas in terris vices delegauit, eos ſupra cæteros ſæpe mortales magna ſolertia & prudentia dotat. *Diuinatio*, ergo illic, *pro coniectatione*, poſita. *Coniectatio*, namq;, procedit ex conſideratione cauſarum ſignorumve, ſiue hæc ſint cum vera prudentia coniuncta, ſiue vanitatis comperta. quare quædam coniectatio licita, quædam illicita eſt. *Diuinationis*, nomen, nos deinceps reſtringemus, ad illicitā tantum: hæc à coniectatione differt; quia non procedit per ſigna, vel argumenta, vt facit coniectatio. *Prænotio*, deinceps nobis generale nomen erit; eius partes, vt membra corporis, tres ſunt futuræ; Diuina prænotio, quæ manat à Deo; & vocabitur, *prophetia*, ad hanc pertinent quædam miraculoſa, ſeu diuina oſtenta & prodigia, futurum ſolita certo & ordinarie prænunciare: vt quod poſt obitū B. Beatricis Ateſtinæ per longū temporis ſpacium obſeruatū eſt, quod quoties aliquid noui familiæ Ateſtinæ, ex qua fuerat orta, immineret, toties multis ante diebus, in ſacello eius prægrandis ſtrepitus exaudiebatur, & corpus eius, quod de more ſupinum iacebat, in alterum latus reuolutum reperiebatur. *Scardeonius libr. 2. antiqu. Patauinar. claſſ. 6. fol. 120.* alia de campanis quibuſdam retuli, *inf. c. 3. q. 1. & de aliis multis c. 2. q. 7. ſect. 2.* Dæmoniaca, quæ deriuatur ex pacto tacito vel expreſſo cum dæmonibus, & dicetur, *diuinatio*; & naturali, quę ſumitur ex ſignis vel cauſis naturalibus, quam vocabimus, *præſagium*, vel, *coniectationē*, ſtricte ſumptis vocabulis.

d Corrozetus de dictis & factis memorabilibus.

C.

CAPVT I.

De diuina prænotione, ſeu prophetia.

QVÆSTIO I.

De natura & nomine prophetiæ.

IN S. S. *propheta*, nomen, & *prophecandi*, verbum, ſex ferme modis ſolet accipi. primo, pro eo quod eſt canere vel pſallere certis diuinas laudes modis, vel inſtrumentis. Sic legimus prophetaſſe Idithum & Heman *e*, & ſic quidam illud accipiunt *f*; *Num & Saul inter Prophetas*? 2. pro Ethnicis vatibus ac poetis, ſic Epimenidem *g* Apoſtolus appellat Cretenſium prophetam. 3. pro phanaticis, qui arreptitiorum more mente abalienati, inſolita, inepta, inſipientique effutiunt. ſic dicitur Saul domi ſuæ, à malo agitatus ſpiritu, prophetaſſe *h* & Sacerdotes Baal dicuntur etiam prophetaſſe. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant ſe veros fuiſſe Prophetas. Sic Elizæi mortui corpus dicitur prophetaſſe, quia latronis cadauer contactu viuificauit *i*. 5. qui res ſublimes, diuinas, & ab hominum cognitione remotas, & Scripturæ ſacræ arcana interpretantur & docent. Sic ſumpſit Diuus Paulus *k* quando confert donum linguarum cum dono prophetiæ, ſic & Aaron; eo quod Pharaoni exponebat oracula, quæ Moyſes à Deo acceperat, vocatur propheta *l*. Sic ſumpſit Philo Iudæus, cum Prophetā definit; Dei oracula intus dictantis, interpretem. *m* Et huc pertinet etiā alia ſignificatio, quādo ſumitur pro veris Dei cultorib. & viris

e 1. Paral. 25 v. 3. & 5.
f 1. Reg 10. v 11.
g ad Tit. 1. v. 12.
h 1. Reg. 18. & 3. Reg. 18 29.
i Eccl 48. v. 14.
k 1. Cor. 14 v. 5.
l Exod. 7 v. 1.
m libro de præmiis & pœnis.

eligiosis, *vt volunt fumi*, 3. *Reg.18.v.4. Abulens. & Caietan.6.* pro eo, qui occul-a Dei arcana, per diuinam reuelationem accepta, hominibus enunciat *n*. Nos nunc de hac vltima specie tantum loquimur.

n not hæ Tercerio in Genes cot 20.d sp 2

Nomé hoc prophetiæ Gr. à præfãdo προφάναι) deduxerunt; Hebræis, *Nibba*, vnde *Nabi*, prophetes, radice verbi incerta. potest enim esse, *Nub* (hoc est loqui) & significaret, *Nabi*, loquentem: potest esse *Ban* (intelligere) & significaret intelligentem, nimirum perfectissime, vt qui res oculis fidelibus subiectas cognoscunt. Vnde & Prophetæ Hebræis dicti sunt, *videntes*. *o* Hæc de nomine sufficerint, de re videamus.

B.
נבא
נביא
נוב
בן

o 1. Reg. 9. v. 9.

Cassiodori *p*, communius recepta definitio, concisior est, quam vt per illam commode rei natura intelligatur. Dic explicatius, *Prophetia, est diuina inspiratio, rerum à nobis procul distantium euenta, immobili veritate & maxima cum certitudine prænoscens atq; denuncians.*] Explicemus singula definitionis membra. *Diuina*, dixi, contra Artephium & Rogerium Baconem, qui Prophetiam tribuunt astrorum influentiis; contra Aristotelem & Peripateticos, qui corporis humoribus; contra Moysem Ægyptium, Auicennam & Algazelem qui naturali industriç studioq; adscribunt. hi cuncti falluntur. quia omnis prophetia; Spiritus sancti donum est, nulla humana allatum voluntate, vt duæ Catholicæ columnæ Petrus & Paulus *q* contestantur. Vnde Beatus Hier. *r* infert, solos veros Prophetas, Dei Spiritu locutos; nec alios prophetarum nomen mereri, quam qui Spiritus sancti luce collustrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla dispositio naturalis vel humana absolute requiritur potest enim Deus ipsam simul cum lumine dispositionem infundere *s*. Sed qui amat omnia suauiter dirigere, vt plurimum se rerum naturis accommodat, quoad ipsi placet. Alb. Magnus libr. 3. de somno & vigil. tract. 1. cap. 5. Quare cum aptissima sit dispositio, qua mẽs à sensibilibus motionibus, & rerum humanarum soluitur curis; videmus eam Prophetas aliquando comparasse sibi, vt Helizeum impii Regis Israel aspectu forte ad zelum & indignationem nonnihil commotum, mulces suauitate *a*. Quæ tamen dispositio, plane per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius causa vllo modo dici meretur. Naturalis vero prænotionis vel dæmoniacæ, causa per accidens, est corporea dispositio, quæ à sensuum vsu vehementer mentem auellit. atque idcirco Plato & Aristoteles dixerunt; frequentiorem esse diuinationem in fatuis, attonitis, & furentibus; quam in mentis sanæ hominibus; in dormientibus quam vigilantibus; in morti vicinis, quam vita vitali longum adhuc fruituris; in atrabiliariis, quam sanguineis. minus enim sensibus intenti illi omnes, & melancholici insuper vigilantes quasi somniant *b*.

p præfat. in Psalm.

q 2. Petr. v. 20. Rom 12. vers 6. 1 Corint. 12. v. 10.

r in Dan.

s D Thom. 2. 2. q. 171. artic. 3.

a 4. Reg 3.

b vide Valesium, de sacra philos. cap. 30

2. Dixi, *inspiratio*; late sumpta voce, pro quouis influxu, instinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquando largitur angelis bonis, qui prædicant aliis, vt de Sodomorum euersione didicimus, *c* & de posteris Ismahelis, *d* de Samsone *e*, de Tobiæ vxore *f*, de Christo Domino *g*, & eius præcursore *h*; vel vt visiones explicẽt hominibus *i*. Aliquando Deus confert hoc donum hominibus, tum viris tum fœminis, maxime probis & sanctis; vt Eliç, Esaiæ, Debore; Oldæ, & quamplurimis aliis, quorum laus est in sacris Historiis; interdum tamen & malis atque improbis, nonnullis Gentilibus, ac fortasse

c Gene. 19. d Gen. 21. e Iud. 13. f Tob. 6. g Luc. 2. Mar vlt. h Luc. 1. i Dan 8 & 9. & in Apoca. sæpe.

Sibyllis,

k Num. 22. & 23. vide S. August. tract. 59. in Ioann. clementem Prom li. 8. consti. c. 1
l Ioann 11. v. 51.
m lib. 1. de Abrah. c. 8.
n li. 12. sup Gen. ad lit.
o 1. Reg. 11 v. 6.

Sibyllis, & Balaamo *k*, & Caiphæ *l*. Confert autem aliquando ignaris se prophetare, vt dicto Caiphæ, &, iuxta D. Ambrosium *m*, Abrahamo, cum dixit; *postquam adorauerimus reuertemur ad vos*; sed tunc improprie vocari prophetiam, censuit D. Augustinus *n*: aliquando vero id accidit gnaris se à Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt *o* Sauli iuxta quorundam interpretationem; sed sæpius, sponte Spiritum Dei recipientibus: tuncque ea ratione prophetia potest vocari voluntaria, quia influxum Dei non inuiti recipiunt; inuoluntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipsis, sed quādo Deo lubet, recipiūt; & quia non qua mensura ipsi volunt, sed qua Deus, & quia non quam volunt ipsi diu, sed tantisper dum Deo videatur; vt de extasi lib. 2. diximus, quæ sic etiam voluntaria, nec aliter.

Inspirationum alia quoque differentia petitur inde, quod interdum ei nullum colloquium accedit, sed nuda tantum fit præceptione aut ostensione, vt in plerisque veteris testamenti prophetiis cernitur: interdum Dialogismus aliquis Prophetæ ac Spiritus sancti accedit *p*.

p vt Exod. 3. & 4. 1 Reg. 3. Iere. 1. Dan. 10. Ion. 4. Abac. 1.

Illuminationis seu inspirationis huius duas ponunt Theologi species, *imaginariam & intellectualem*. *Imaginariam* siue *sensibilem*, vocant, nō quia non pertingat ad intellectum (talis enim improprie vocaretur prophetica inspiratio) sed quia primario fit per sensibilem siue imaginariam repræsentationem, ex qua mentis conceptio nascitur, eique quasi commensuratur. *Intellectualem*, appellant eam, quæ nō ducit originem à sensu vel imaginatione, sed oritur immediate per lumē infusum intellectui, & per species intellectuales, de nouo inditas; vel præexistētes sed diuina virtute, ad naturalem aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quæ eleuatio dupliciter contingit. 1. quando intellectus sic eleuatur, vt sine operatione phantasiæ cognoscat: quod raro ex speciali priuilegio conceditur. 2. quando phantasia intellectioni cooperatur, non quidem intellectu primum à phantasia moto sed phantasia ipsa mota & applicata ab intellectu, vt secum operetur & concurrat. *Vide. Franc. Suarem, 3. p. q. o. ar. 1. disp. 9. sect. 2.*

Solet vt plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inspirare; primo reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini quod iussus; idque vel in assumpto se corpore ostendens, vel apparitione tantum spirituali speciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus sanctus homini vult præsignificari. sic Moysi, *in manu mediatoris*, data lex *q*. sic Zachariæ & in Zacharia *r* Angelus Domini loquebatur. sic in Apo. *s* Christus Angelo, Angelus Ioanni, Ioannes aliis manifestat; quæ Pater Christo, vt homini, ab initio conceptionis reuelauerat. quod suauitati diuinæ gubernationis, vti solitæ mediis, est accommodatissimum *t*. Et sic censuere grauissimi Sancti; de facto, tantum solitum Deum prophetiam per angelos inspirare *u*. Nō tamen negandum posse Deum, si velit, ipsum immediate sic in mentes hominum influere, quod nec Damascen. nec alii illi Patres negarunt; & affirmarunt D. Hier. & D. Greg. & recentior Turrecremata *x*. quin etiam D. Hiero. qui priorem modum concedit *y*, posteriorem hunc aliquando à Deo vsurpatum contendit *z*. Scio Deum posse, si velit; an fecerit, nescio, nec multum refert scire. Non caret etiam difficultate prior ille influxus, qui fit mediante angelo;

q Act. 7. v. 38. & Gal. 3 v. 19.
r Luc. 1. v. 9
s cap. 1. in princ.
t D. Tho. 22. q. 171. art 2.
u D. Diony. Areop Cæl. Hier capit 4. D. Aug. lib 3. de Trinit. & videtur Damasc. li. 2. Orthod. fid.
x Hier. præfat. in Esai. & in ca. 6. D. Gregor. lib. 18. Moral. Turrecremat. in Prologo Reuelat. S. Brigitæ. cap. 4.
y in Ezech 1. & 3.
z in d. præfat. & c. 6

cum nec Angelus spirituale illud lumen creare, nec ipse in human. intellectũ queat illabi. Quin etiam sine sensuũ adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo posse, negat Scotus; sed affirmant Albertus & Henricus de Hassia; modo negare, modo concedere videtur D. Thom. sic tamẽ, vt quando huiusmodi lumẽ intellectui sine sensibili apparitione vel specie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui solus illud creare potest, immediate fateatur immitti: quod accurate, ex horum Scholasticorum sentẽtia, docuit Franc. Picus *lib. 2. de Præn. c. 3.*

F Dixit tertio, *rerum à nobis procul distantium* huiusmodi res sunt. 1. quæ natura sua longe distant ab humana cognitione, vt abstrusiora Dei consilia, mysteria fidei, & similes res diuinę. (hoc sensu Christus Dominus prædicitur futurus Propheta *a*; *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit, &c.* & eo referenda prophetia, quam Apostolus cum dono linguarum *b* comparat) 2. etiam res, quæ sunt à cognitione nostra semotæ, ratione modi cognoscendi: quando quod enunciatur, non nisi supernaturali lumine potest cognosci: veluti cum Helizeus resciuit, quæ cum Naamo Iesi pactus fuerat *c*; & B. Petrus, quod inter Ananiam & Saphiram cõuenerat *d*; deniq; sunt alia longe distantia ratione temporis, quod vel iam vsque adeo obliuione obliteratum est, vt non nisi diuina reuelatione sciri queat; quo pacto Moysem de mundi creatione prophetasse scribit D. Greg. super Ezechiel. vel quia tempus ad huc futurum, & euentus contingens, ideoque soli Deo liquido notus, iuxta illud; *Annunciate quæ ventura sunt, & sciemus quia Dy estis vos.* *e* Et hæc est vocis *prophetiæ*, frequentior: a-

A deo vt propria locutione, hi soli Prophetæ nuncupentur, qui futura contingentia prędicunt. generaliter tamen loquendo, cæteri quoque Prophetæ vocantur *a*. futurorum contingentiũ. cognitio soli Deo reseruata est, quia ad perfectam cognitionem, necesse est rẽ cognosci tamquam præsentem: soli autem Deo, vt præterita & præsentia, sic etiam futura, semper ante oculos versantur, quia æternitas caret initio, caret fine, & in ea cuncta simul cognoscuntur: solus autem Deus æternus est. ideo cum Deus hoc futurorum contingentium lumen propheticum homini largitur, tunc priuilegium illud, quod æternitati competit, eamque consequitur, cum homine communicat. Quo sensu Hieron. de Ferraria dicebat, *Prophetas à Deo æternitatis participes*, fieri *b*.

C Dixi, quarto; *immobili veritate*. hoc intelligendum est de prophetia absoluta, quam vocant, *prophetiam sententiæ*, siue, *præscientiæ*; cuius euẽtus semper prædictioni respondet: quia tunc res considerantur, prout in ipso Deo existunt, & ab eo solo dependent, qui solus est immutabilis. Non vero hæc particula definitionis procedit in *prophetia comminationis*, siue, *consilij*; quatenus hæc est conditionata, & in ea res considerantur, vt à causis secundis dependent, quæ sunt mutabiles. prophetia ista conditionata, in se quidem est mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate: in Dei tamen præscientia, etiam hæc immutabilis est: quod cum Prophetæ probe norint, & comminationis suæ naturam cum Dei voluntate comparent; sequitur eos ne tum quidem falli vel fallere, quando quod prædixere non euenit: vt Ionæ cum Niniuitis, Esaiæ cum Ezechia contigit. hanc distinctionem non Patres *c* modo, sed

&

a Deut. 18. v. 15.

b 1. Corint. 14. v. 1. 3. 4.

c 4. Reg. 5.

d Act. 5.

e Isai. 41. v. 23.

a vide Euseb. libr. 5. dem. Euãgel. cap. 1. Iren. lib. 4. cont. hær. cap. 37. D. Gregor. in prin. Ezec. & D. Tho. de veritat. q. 12. & sic intelligendus Deigadus li. 1. de auctorita. sacr. script. cap. 8.

b lib. compendii Reuela. quod post eius mortẽ vulgauit Hieron. Beniuenius Florentinus.

c Iustin. q. 36. ad Ortod. Chrysost. homi. 1. in Matt. Grego. lib. 16. Moral. cap. 2. & 6.

& Scripturæ *d* sacra clarißime confirmat.

d 4. Reg. 20 Isa. 38. Iere. 16. ar. verb. 6. Ezec. 18 v. 21.

Dixi quinto, *maxima cum certitudine.* quia quibus diuina fit reuelatio, solent à Deo sic mente illustrari, & voluntate affici, & de fide ac veritate reuelationis certiores reddi; vt aperte agnoscant, & firmißime credant, Deum esse reuelationis siue visionis auctorem; B & queant, nescio quo (vt ait D. Greg. *e*) intimo sapore discernere, se nec humanis somniis, nec diaboli fraude illudi; sed certo certius sciant, hoc sibi lumen Dei dono concessum (quod de matre sua B. Augustinus prodidit: *f* de se vero paßim profitetur B. Angela de Fulgino cap. 19. 21. 27. 28. 29. & alibi) & adeo clare cernant futura, iisque præbeant assensum; vt æque facile sint C negaturi prima & receptißima notißimaque scientiarum principia, quod de Sauonarola ille dictitabat *g*, & de quodam suo familiari, quem non nominat, Picus affirmat; quem ego Hieronymum hunc fuisse opinor: sed, quod verius certiusque, tales fuisse omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apostolis, cæterisque prædicatoribus ac doctoribus nascentis Ecclesiæ factas, merito censuit Thomas, *Anglicus h*, illo in Genesim cõmentario, qui mendaciter doctori; *Angelico*, D litterulæ additione fuit attributus. Idẽ nonnulli putant imposturæ genus accidisse Commentariis, *in Apocal. & in Epist. Canonicas.* Sed; quicquid sit de hoc auctore; Lumen istud cælitus cum veris reuelationibus infundi solitum, Theologi contemplatiui seu mystici variis nominibus appellant; E *soporem internum, intimam inspirationem, dulcedinem experimentalem, diuinam illustrationem, sensum nimis sensibilem, absconditum manna, donum discretionis spirituum.*] Adhuc controuertitur, an hoc lumen sit idem cum lumine fidei, an quid diuersum ab eo, eique superadditum? posterius verius Pico videtur *i*, & mihi quoque formali saltem distinctione, fortaßis idem est re, & nouam nactum materiam, eo se extendit ac porrigit nouo quodam modo, sed nolo subtiliora hæc & minutiora nunc discutere: *vide si lubet Delgadum lib. 1. cap. nemo.*) siue re idem sit, siue diuersum; quando hoc simul datur, tunc grauiter peccat, qui huiusmodi reuelationi fidem non præbet. Sic Zacharias exemplum, linguæ vsu priuatus *k*; & in Regum Historia, qui iubentem Prophetam non sauciauit, & qui propter inobedientiam discerptus fuit à leone *l*.

e li. 4. dial. cap. 48.

f libro 6. confess.

g in d. compendio. Reuel.

h cap. 2.

i d. cap. 3

k Luc. 1.

l 3. Reg. 20. v. 36.

Dixi 6. *prænoscens* quia prophetiam definio, quæ maxime germana, cui proprium, vt, quod prænunciat, id sciat se profari; iuxta illud Danielis *m*. *reuelatum est Danieli verbum verum, intellexitque sermonem: intelligentia enim opus est in visione.* necessarium ergo est intelligere; sed & aliis nunciare; quare.

m ca. 10. v. 1. in cuius expositione extrema supra modũ ridiculus est Caluinus.

Dixi 7. *atque denuncians* nam prophetiæ donum datur ad Ecclesiæ vtilitatem, vt, quæ, Deo inspirante, sancti cognouerint, ea cæteris annuncient. Illud denique quæri consueuit; Lumen istud, ad quam qualitatis speciem debeat reuocari? Communis sententia eadem est, quæ D. Thomæ *n*, ad patibilem qualitatem reduci, quia fit impreßio quædam subitaria, similis affectioni transeunti & facile recedenti, non enim prophetis semper adest, sæpe illos deserit. Haud inepte compares versantibus in tenebricoso loco; qui, candelæ lumine illato, circũstantia cernere incipiunt;

n d. arti.

incipiunt; eodem elato, rursus illis occæcantur omnia. Vnde Michæas *o*; *cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est*: & B. Petrus p; *Habemus propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Habet tamen hoc lumen adeo multa communia cum supernaturalibus habitibus; vt Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare *q*, melius reduci ad habitum, apud illum inuenietis argumenta, quibus communem sententiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

o ca. 7. v. 8.

p 2. cap. 1. v. 19.

q lib. 1. 7 de fato ca. 14.

QVÆSTIO II.

Quæ sint species Prophetiæ.

A DVo, quasi suprema, *genera prophetiæ*, in S.S. inuenio: vnum *per Sacerdotes*, alterum, *per prophetas*; sæpe quidem qui Prophetæ, iidem & Sacerdotes erant, sed aliter futura prædicebant quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophetæ. Res est non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

SAcerdotalis *prophetiæ*, modus consistebat in applicatione Ephod. fuit autem, *Ephod.* duplex vnum *linteum*, etiam minoribus concessum ordinibus *r*, vt puero Samueli; alterum, *Sacerdotale*, quod etiam vocatum est, *superhumerale*, auro & trium colorum varietate ornatissimum *s*; Iosephus etiam vocat stolam hieraticam, epomidem, & diploidem; huic aureis cathenulis appensum erat, *Rationale*, seu *Pectorale*. vtroque enim nomine vtuntur Latini; Hebræi, *chosen*, vocant, iuxta

r 1. Reg. 2. & eo loco notat. Angelmus.

s describitur. Exod. 28.

חשן

חשן·

A puncta quæ nunc habemus; nam Iosephus aliis vsus fortassis, cum vocat, *Essen*: Græci eodem teste, λόγιον. Scriptũ quidem aliquando apud Septuaginta, Philonem, & Hieronymum inuenias, λογεῖον, sed mendose: pertineret enim potius ad locum consulendi, rectius alibi apud eosdem, λόγιον; quasi dicas oraculum. sic. n. ab Hesychio, λόγια, explicantur, μαντεύματα; & apud Plutarchũ,
B *in Sylla*, vates vocantur, λόγιοι. Sed cur λόγιον? Si Græca Iosephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictum, *Pectorale*, quia pectori appensum; *rationale*, quia more animalis ratione præditi rationabatur: hac ipsa de causa, *iudicij*, elogio addito, illud cohonestabant, vocantes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Israel a*, & *iudicium Vrim*, in Hebræo
C quidem fonte *b*. Rationem reddit Iarrhius, quia supra Vrim inscripta vocula, *Mispath*. sed hoc somnium est recutiti. potius crediderim, quia sacra Scriptura consueuit, id quod quisque facere debet, siue cuiusque officium, vocare, *iudicium c*: Sacerdos autem, rationali indutus proponebat Deo hominum dubia, desideria, & negotia: & per rationale, non tantum Deus propitiabatur,
D sed etiam significabat hominibus quid fieri vellet, & quis rei successus futurus esset, vt non male Abenezra. Huc sane facit, ipsum nomen *Vrim* & *Thummim*: de cuius etiam significatione & vsu videndum. Scripsere quidem multi, sed optes merito distinctiora & clariora, vt rei dignitas postulabat. cæteris melius egere Tostatus, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serarius *d*. Agendum accu-
E rate de tribus; nomine, re, vsu.

Quoad nomen; Chaldæi vocarunt, *Vraia* & *Thumaia*; Hebræi, *Vrim*, & *Thummim*. *Vrim*, significat illuminationes, seu lumina, à radice *Vr*,

a d. c. 28. v. 15 & 30.

b Num. 27 v. 21.

c Prou. 1. v. 3. cap. 1. v. 9.

d Tostad. & Lipom in Exod. c. 28. Rib in lib. 3. de têplo. ca. 13 Serarius, Thesib. de Iosuan. Sacerdotib.

B

חמים, & אררים.

Græci אור·

Beratius. Thesib. de Iosuan. Sacerdotib.

B תמים. & אורים. אות.

A Græci vertunt, τὰ δῆλα, δήλωσιν, φωτισμοὺς, φωτίζοντες. noster, *doctrinam*, cum agit de rationali, cum vero de ipso Sacerdote, *eruditum*. *Thummim*, significat perfectiones à *thamam*, perficere: Græci nuncupant, ἀλήθειαν, τελείωσις, & τελείους, noster vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymice, *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res visa postulare.

e D. Augu. in Exod. q. 117. Dauid Kimchi in libr. radicum, Caie. in Ex. Pagni. & al.

f d. q. 117.

g in d. cap. 28. q. 12.

h Exod 25. 7.

B Sed quid rei ista nomina, *Vrim*, & *Thummim*? quidam negant se scire *e* puto ex scriptura tamen id colligi posse. Alii censent diuersum quid fuisse in rationali à XII. lapidibus: sed dissentiunt inter se. fuerunt qui putarint. XIII. lapidem fuisse (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuersitate prosperi vel aduersi successus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, D. Augustinus *f* fabulosam vocauit, nec de Iosephi sententia locutus. Abenezra nescio quas astrolabii figuras comminiscitur: quem multis rationibus luculenter Tostatus refellit *g*. Salomon Iarrhius, & Eugubinus censent, fuisse nomen ineffabile rationali inscriptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipsa hæc verba (*Vrim* & *Thummim*) rationali insculpta fuisse, alii laminas quasdam lucentes, & quisque quod somniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Tostatum. *Verum mihi placet*, quod multis aliis, nihil ab ipsis lapidibus XII. diuersæ rei fuisse. Primo, quia censeo hæc ipsorum lapidum fuisse nomina, sicut iidem lapides etiam alibi *h* vocantur, *Soham* & *Milluim*; lapides candorum seu pelluciditatum & plenitudinum, vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, vt videtur noster interpres intellexisse: qui vertit, *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis supra humerum) *& gemmas ad ornandum Ephod*. (sic vertens *Milluim*, de his XII. lapidibus) obscurius LXX. qui *Soham*. vertunt, σαρδίας. nam sardius vnus ex XII. Secundo, quia, si quid aliud fuissent, certe Moses, qui cuncta, quæ in λογίῳ inerant, tam accurate perscripsit & appendit, aliquid de eius, quod erant, forma, quantitate, qualitate, materia, loco, nobis prodidisset: Respondet Iarrhius, idcirco hæc prætermissa, quia vel Deus, ipse, vel Moses, in monte Sinai, Vrim ad Thummim fuerat fabricatus. Apagesis, fabulator: hoc tu de capite tuo. si verum foret, hoc ipsum nobis S.S. tradidisset: sicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, posteriores à Moyse perscriptas:

i Exod. 28. v. 17.

k v. 30.

C Obiiciunt, postquam Deus *i* Mosi iussit ponere in rationali XII. illos lapides, mox vt de re plane alia, alio loco *k*, dicitur: *pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem, &c.* Respondeo hoc dici, vt breuem quãdam anacephalæosin & explicationem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiserat. q. d. iussi, vt tales & tales gemmas rationali insereres. cape nunc iussionis illius causam. D idcirco iussi, vt hæ gemmæ tibi sunt, *Vrim* & *Thummim*, hoc est manifestatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait: id quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec vllam hic video obscuritatem in hac repetitione, nec nouitatem in nomine, tam Hebræis non nouo, sed & celebrato. E Dicitur autem rectissime Moses, *ponere in rationali Vrim & Thummim*, quia lapides illos per Beseleelem curauit ex Dei præscripto inseri rationali. Nisi forte censent, ipsum per se Mosem intexuisse illa verba, &

non per textorum magisterium ac manus. Quod si *ponere*, tum per illos dicendus Moses: certe & nunc nostra in sententia. Deinde sciant aduersarii, eandem vim esse phrasis huius, *lapides milluim*, & *milluim*, simpliciter, item, *lapides vrim ac thummim*, & *vrim ac thummim*, simpliciter. vtrobique enim iidem lapides significantur, sed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis dumtaxat, qua gemmæ erant, agebatur: hîc vero omittitur vox *lapidum*, quia de iis agitur, non qua lapides; sed qua gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ est, si Metonymice oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculũ fundentibus? Nouæ ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ sunt locutiones? Quid tenebricosi. *pones, &c.* pro: pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomen est, *Vrim* & *Thummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quam seriem ipsam gemmarum satis expressam. Illi potius exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter singulos lapides? an in ambitu omniũ? an ad dexteram, an ad sinistram? ה demonstratiuum, cur potius demonstret hanc texturam, quam lapidum miraculum? immo hoc potius, q.d. admirãdos illos lapides, *Vrim* & *Thummim*. Auctorum qui nobis obiiciuntur auctoritas magna foret, si vel inter se cõuenirent, vel rem discussissent diligentius. D. Hieron. *ad Fabiol.* quod nobiscum pugnet, nihil habet, q. faueat aduersariis, tantundem: vtitur solum modo loquendi sacræ scripturæ. D. Aug. *q.117.* ambigue loquitur, & quid esse potuerit indicat, professus id nesciri D. Greg. *p.2. past.c.1.* nihil omnino dicit prçter verba scripturæ & my-

A sticam expositionem. Rabanus. *li. vlt. in Exod.* per, *siue hoc, siue illud,* rem resoluit. Radulfus, *lib.6. in Leuit.* asserit dumtaxat fieri potuisse, vt inscriberentur hæc verba. Rupert. *in Exo.* obiter, nec aliud, quam, *doctrina & veritas inscribitur illi.*] Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certo censuisse: etsi de

B Philone etiam dicat quis, non inepte, texturam non vocasse vocum harum inscriptionem, sed lapidum insertionẽ & has ipsas lapidum texturas, vocatas manifestationem & veritatem: & sic etiam has virtutes dicere depictas in τῷ λογίῳ, propter lapides fulgorem propheticũ emittẽtes. Et recte ex Iosepho, *l.3. ant. c.9.* Ribera noster hoc, cum Ly-

C rano & aliis, collegit, q. diximus, quia licet Iosephus nomina. *Vrim* & *Thummim*, non nominet: vsum tñ & miraculum describens, satis aperte indicat, se pphetiam per Vrim & Thummim ipsismet lapidibus tribuere. Scilicet ignorasset Iosephus hanc scripturã horum nominum: aut si sciuisset, tam pertinaci silentio inuoluisset.

D Sic ergo statuo, *Vrim & Thummim fuisse has ipsas gemmas.* XII. vt volunt Iosephus, Lyran. Tostat. Oleaster & Ribera, Videtur enim hoc probabilius, tum propter ea quæ iam diximus: tum, quod in Leuit. vbi Sacerdos vestitur *a*, nulla fit horum XII. lapidum mentio, sine quibus nunquam Sacerdos rite vestitus fuisset, sed eo- *a ca.8. v.8.*

E rum loco, tantum fit mentio de Vrim & Thummim: vt hinc appareat, talibus nominibus ipsos lapidesmet significari. Qui quoniam splendidi & micantes clarissima refulgebant luce, dicti sunt non solum splendidi & lucentes, quod parum futurum, sed splendores & illuminationes, *Vrim*:

& quo

& quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectißimi, integerrimi, & perfectißimi, dicti sunt, non perfecti, sed pfectiones, *Thummim*: ea emphasi, qua solent Hebræi, vt & Latini, abstracta pro concretis vsurpare, quam Oleastrii sententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbi° exagitari LXX. vero & vulgatus dum interpretantur, *doctrinam & veritatem*: maluerunt sua nobis versione vsum lapidum, quam vocis significationem exhibere: prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum vero ratio hæc fuit. *Vrim*, dicta, quia, vt lux quædam, tenebras ignorantiæ discutiebant fulgore suo: *Thummim*, verò, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoque splendoris erat promißio, & indubitato Deus, quod fulgore pollicebatur, id euentu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

De *Vsu prophetiæ*, duo nobis sunt consideranda, modus interrogandi, & modus respondendi. *Interrogationem*, Hugo *b* Victor. censet, per quasdam sortitiones solitam proponi. Quod vnde acceperit, aut quid illi suffragetur, nescio. Iarrhius & Abenezra tradunt solitos codicillis inscribere quæsita, & hos rationali imponere: cuius rei cum in Sacra Scriptura nullum vestigium inueniatur, nihil vereor istud pro commento reiicere, communemque sententiam aliorum amplecti *c*. Receptius enim & verius puto, Sacerdotes, post debitas preces, viua voce proposuisse interrogata, indutos, cum alia vestimenta sacerdotalia, tum Ephod & Rationale seu monile gemmatum Ephodi appensum, de quo nunc agimus: quod vocabant, *applicare Ephod*, seu *consulere Dominum applicato Ephod d*, vel simpliciter, *consulere Dominum*, quando de Sacerdote sermo, vel pro se, vel pro rege, sic enim rex per Sacerdotem consulebat Dominum *e*: quem morem nobis SS. explicat *f* per Esdram, si ad Hebræum fontem recurras. vbi enim nos habemus, *donec staret Sacerdos doctus & eruditus: LXX.* vertêre, *staret illuminationibus & perfectionibus* (nam qui cum Gentilibus malunt: *initiationibus*: Latine quidem loquuntur, sed vim vocis Hebreæ, quam LXX. sunt optime interpretati, parum expresserunt) illic inquam Hebr. est: stet Sacerdos, *Lehurim vel thummim*, & sensus est: donec sacerdos Dominum consulat indutus Vrim & Thummim. Et (quod erudite Ribera notauit) vt collationem summæ dignitatis Pontificiæ designent sacræ litteræ: dicunt, Vrim & Thummim alicui collata. Sic enim Moses tribui Leuiticæ benedixit *g*: *Perfectio tua & doctrina tua viro sancto tuo.* vbi Hebr. est, Vrim & Thummim tui viro sancto tuo: & eodem sensu LXX. vertere: *Date Leui manifestationes eius, & veritatem eius.* Quæ ad litteram de eodem sacerdotali ornatu sunt accipienda: sed per hunc ornatum allegorice significatur perfectio & doctrina, qua sacerdotem præditum esse oporteret. Tostat. ibi valde se torquet, & vertit in varias interpretationum formas: sed hæc, quam dixi, simplicißima est.

Respondendi modum, arbitror duplicem fuisse. Cùm enim has gemmas Deus inseri iusserit pectorali: vt per tã lucentes perfectosque lapides, ipse lucis perfectionisque omnis auctor interrogaretur: & respondens tam Sacerdotes, quã principem & popolum

b in Cath. Lipomani.

c Iosephi, Lira. Tost. Oleast.

d 1. Reg. 13 v. 9.

e d. c. 23. v. 2. & 4. & c. 22. v. 13. & 15. & cap. 28. v. 6.

f 2. Esdr. 7 v. 65.

g Deut. 32 v. 8.

A ſpirituali ſua luce illuſtraret ac perficeret, euoluens inuoluta, explanans ambigua, & docens quæ facienda omittendave forent, & modos præſcribẽs, quibus res inchoanda perficiendaque, ſatis apparet, reſponſiones interrogationibus accommodari debuiſſe: interrogationum vero quædam per affirmationem negationemve nudam poſſunt expediri, quædam longiorem B requirunt explicationem. Arbitror itaq; ad prius illud genus interrogationum, nudo lapidum ſplendore ſeu fulgore reſponſum: & ex eo Sacerdotem colligere ſolitum, ſuaderet an diſſuaderet conſulenti: quo ſenſu accipio Ioſephi dicta *h*, quem Toſtatus & Ribera merito ſequuntur: nec eſt, quod C quis arbitretur D. Aug. hoc fabuloſum iudicaſſe: nam quid perſtringat, paulo ante docui. Ad poſterius genus interrogationum, non reſpondebatur illo tantum ſplendore (nec enim commode hoc potuit) ſed longe aliter. audiebatur enim à Sacerdote interna quædam, vel externa quandoque locutio ſeu oraculum, quod ipſe poſtea interD roganti manifeſtaret. Quamquam nec hic abſurdum ſit opinari, ad ſplendorem tunc lapidum acceſsiſſe ſacerdoti lumen propheticum menti eius à Deo infuſum. De hac quidem reſponſione prolixiore, patet ex Regum geſtis *i*, vbi præter reſponſionem ad interrogata, inſuper Deus docuit modũ præE lii conſerendi, & propter talem modum reſponſionis, puto genus hoc oraculi vocari conſueuiſſe, *reſponſionem per Sacerdotes k*.

h lib. 3. antiq. ca. 8.

i 2. Reg. 5. v. 23.

k 1. Reg. 28. v. 6. vbi Hebr. eſt Vrim.

Vidi qui contra Ioſephi quem ſequor, ſententiam, non vno ariete molitur. 1. ſibi diſplicere ſcribit, & ſuſpectum eſſe ſingulare Ioſephi teſtimonium. 2. quoniam in eodem loco Ioſephus duabus adhuc aliis in reb. labitur: hic quoque lapſum. tum quia dicit hoc à Græcis, λόγιον, vocatum, cum tamen LXX. ſic vocarint, qui Hebræi fuerunt, tum quia dicit ducentis ante ſuos commentarios annis, hos ſplendores ob legis violationem exſtinctos: cum tamen Thalmudici, & Iarrhius, & Kimchi, & Elias Germanus teſtentur, diu ante huic oraculo finem impoſitum, ſcilicet iam inde à captiuitate Babylonica, quod à Iaddo reſponſum ferunt Alexandro Magno petenti, vt pro ſe Deum de belli Perſici euentu conſuleret. Denique quia ſequeretur ex hac Ioſephi narratione, hoc oraculum tantum inſueuiſſe de bello reſpondere: quod non eſt verum. item ſequeretur ſolummodo conſueuiſſe de illis quæſtionibus, ad quas, per: *ita*, vel, *non*, reſponderi poſſet. conſtat autem ſæpe pluribus reſpondiſſe, & quidem interdum inopinata, & pręter interrogationem *a*. His vir acutus & egregie doctus conatur Ioſephi fulgorem infuſcare: ſed leui manu fuligo poteſt amoueri.

1 2

a d. v. 13.

Ad primum reſpondeo, licet id ſolus Ioſephus dixiſſet: maximam eius, in rebus ad Sacerdotium ſpectantibus, cum ipſe Sacerdos fuerit, auctoritatem eſſe debere: præterea nullus alius ſupereſt illius æui Hebræus ſcriptor, qui talia diſcutere potuerit, præter Philonem & Ioſephum. Philo paucula huiuſmodi attigit, allegoriis ſolis intentus: neque negauit. Ioſephum ergo ſolum id affirmaſſe, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Ioſephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græce tamen non Hebraice ſcripſerunt, & cum Græce ſcriberent, λόγιον dixerunt: & eos poſtea cuncti

pro-

A proſelyti Græci in hac nomenclaturâ ſecuti fuerunt, non aliam ob cauſam, niſi ob eam, quam Ioſephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifeſtum eſt, eum loqui de Græcis duntaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum vero Iudæos & Græcos ſic diſtingui, vt Græcorum nomen retineât; quotquot ex gentilib. ad Iudaiſmum tranſierant. *b* De oraculi quoque ceſſatione, merito Ioſephi auctoritaté cunctis Thalmudicis & ſexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis ſunt imperitiſsimi, præfero. De Iaddi quidem illo reſponſo, quoad oraculorum ceſſationem, nec Latini, *c* nec Græci Hiſtorici; *d* qui res Alexandri ſcrupuloſe fermè ſunt proſecuti, vel vno verbulo meminerunt. Ioſephus vero, *e* Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant, quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recenſent, vnde ſatis colligatur, de oraculo per Vrim & Thumim nihil Alexandrum cogitaſſe: cuius illum quoq; fuiſſe ignarum prorſus veriſimile cenſeo: De Victoria vero contra Darium, à Deo docent per viſum certiorem factum. Arbitror ergo Ioſephum egiſſe de fulgore huiuſmodi penitus ſemperque ceſſante. Nam per interualla, quin aliquando etiam prius ceſſauerit; vt Saulis, & poſtea quorundam Regum, poſt Dauidem, tempore; non eſt dubitandum. Glycas quidem *f* indicat, quando Iſraelitæ Deum offenderant, non conſueuiſſe illis Deû per Ephod reſpondere. Sic igitur ſuſpicor, ſolutos Iudæos primo per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum conſulere: ſi hac via non ſuccederet, recurriſſe ad Prophetas etiam qui Sacerdotes non eſſent, *g* ſic enim legas ipſos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetiſſam oraculi cauſa adiiſſe. *h*

b Act. 14. in prin & paſſim in nouo Teſtam.

c Q. Curti⁹ Ruffus.
d Diodor. Sic Plutar. Arian
e Ioſeph. li. 11 antiq. in fin. Zonar. tô. 1. Glyc. p. 2. annal.

f par. 1. Annal.

g patet ex 1. Reg. 20. v. 6.
h 4. Reg. 22 v. 14.

Ad tertium dico, nihil eorum ſequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Ioſephus, vt rei, de qua frequentius agebatur: Fulgoris verò tantum, prætermiſſa ſubſequente Sacerdotali manifeſtatione, meminit, quia manifeſtatio illa res ſolita; fulgor vero, res cæteris gentibus plane inſolita & inaudita erat. & ideo illam memoriæ ſtatuerat commendare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim & Thummim manifeſtatio ſiue reſponſio, prior illa & exterior, tantum per fulgorem lapidis: & poſterior quandoque etiam extrinſeca, per Sacerdotem prophetiæ ſpiritu imbutum, qui quod perceperat admoto pectorali, id poſtea quærentibus manifeſtabat. Fortaſsis propter tot manifeſtationes côcurrentes. Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δηλῶν, hoc eſt, iudicium bis quidem manifeſtorum Sacerdoti, & tertio manifeſtandorum conſulentibus. Eandem ob cauſam, *Vrim*, vocarunt illuminationem; & *Thummim*, veritatem ſiue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel poteſt vel vult; ſed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc veriſsimum & numeris omnib. erat abſolutiſsimum. Sacerdotis quoq; officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare, nulla omiſsionis, diſsimulationis, mutationis aut falſitatis alterius adhibita mixtione. *i*

Hæc de re valde obſcurâ, ſi non luculenter, haud certe prorſus indiligenter dicta ſufficiant.

i Sic Philo. l. 3. de vita Moſis Origin. lib 6. in Leui Hier. in c. 3. Oſe. & epiſ 127. ad Fabiolâ.

SECTIO II.

De oraculis Prophetarum.

A SVffecerint iſta de *Oraculo per Sacerdotes.* Poſt Dauidis regnum, raro

per Sacerdotes Domino respondente, A frequentius esse cœpit, *oraculum per Prophetas*; quod diuidi potest in *visionem*, & *somnium*: sicut & *oraculum per Sacerdotes*, diuidi potuit etiã, *in visionem fulgoris*, & *manifestationem verbi*: ideo quædam ex dicendis, *de visione*. *& verbo*, analogia quadam possent etiam accommodari prophetiæ, *Vrim, & Thummim*; vt non obesæ naris lectores facile animaduertent.

B *Visionem & verbum*, Greci Patres & LXX. non rarò confundunt, vt & ipsa Scriptura; cùm visionem dicit auditã, verbum verò visum vel ostensum. *k* vt cum Isaias dicit. *l Audi cœlum, quia Dominus locutus est*; & tamen initio vocaret, *visionem*: & cùm Zacharias & Ezechiel dixissent, se verbum Domini explicaturos, subdunt visionẽ, *m* differunt tamen. Nam.

k Isai. 1. & 13. & Amos 1.
l Isai. cap. 1.
m vterque cap. 1. vide etiam Abdiæ. 1.

C *Visio*, Græcis, ὅρασις vel ὅραμα, Hebræis, *roë*; est prophetia, qua mens spirituali oculo cernit obiectum propheticum ipsi cœlesti lumine repræsentatum. differt, *à verbo*, quia verbum sępe contingit sine visione, & visio sine verbo: differt, *à somno*, quia visio sæpe offertur vigilanti. crebro quoque vsurpatur more Hebræorum pro concreto, seu pro re visa; sic Moses rubum *n* vocat visionem: sic Prophetæ dicuntur videre visiones. *o* Tales consueuerunt esse frequentius Sanctorum virorum reuelationes; quæ quibusdam sæculis crebræ admodum leguntur, vt vno sæculo duodecimo fere, Orni solitarij, quam Geruasius Presbyter descripsit; Tundali Hyberni, Cyrilli Presbyteri, Roberti Abbæ Lymburgensis, Ioannis de Plinio, Ioachimi Siculi, Simonis Stochij Carmelitæ, Ioañnes Bridlyngton & aliorum.

רוה

n Exod. 3. 3.
o Ezech. 1. Ioel. 3. cum similibus.

Verbum, siue (vt mauult Cyprian.) sermo Græcis, λόγος; Hebræis *Dabar*, est prophetia, qua Spiritus sanctus, mentali quadam locutione, prophetam occulta docet, vt cum Esaiæ *p* dixit; *Sume tibi librum*, & iterum; *q vade dic Ezechiæ, &c.* Locutio ista fiebat, vel voce formatâ in aëre, & auditâ, vt Abrahamo ne filium necaret; *r* vel verbis in ore Prophetæ positis, vt Balaamo, & hæc Aramæis proprie dicta; *Malki*, Hebræis, *Malchuth* (hoc est consilium) quasi dicas regem prophetiarum, siue prophetiæ speciem præcipuam, nihil enim consilio est vtilius. Visioni & verbo hoc commune fuit, quod vel de lætis & faustis erant, & in nouo Testamento tunc vocantur, *Euangelium*; in veteri nomina visionis aut verbi retinent: vel erant de infaustis ac tristibus rebus, minarum & luctus annunciæ, regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebręi vocabant huiusmodi prophetiam, *Massa*, à verbo, *Nasa* leuare, tollere, portare, assumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid proprie in sacra Scriptura significet, *Massa*? Olim Aquila vertit, ἄρμα non accipiens pro curru (vt apud profanos) sed pro pondere seu onere, vt noster optimè transtulit. Calamitas enim cui impendet, eum Æthnâ grauius premit: & in quem talis prophetica sententia ferebatur, hic metu atque tristitia oppressus, quasi caput nequibat erigere. sic explico, & amplector D. Hieronymi sententiam, *in Nahum*. Quid ni amplectar? semper (si attendas) vocabulum pro aduersa, numquam pro secunda denunciatione inuenias vsurpatum: & perspicuè Hebræum nomen, Onus seu Pondus significat, *a* & in Psalm. 27. Græca

דבר

p ca. 8. v. 1.
q c. 38. v. 5.
r Gen. 22. v. 11.
s Num. 22 & 23.
מלאכות

a Exod. 23. v. 5. 4. Reg. 9. v. 25. Ps. 37. v. 5.

versio

versio φόρτιον, habet, hoc est, pondus. Sic nonnulli putant à Ioanne *b* vocari, βάρος, hoc est, vt noster vertit, pondus: sed, nisi fallor, ipsi falluntur: non enim illic sermo est de prophetia, sed de onere interdictorij alicuius præcepti, vt recte Primasius & Haymon sensere. Nec longe abit Spiritus sanctus, cum *onus*, vsurpat, pro ipso populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit: *c* quia talem populum Deus diu laborauit sustinens, tandemque humeris sui, quasi onus molestissimum, excutit. dum eum abiicit; cum suo, quasi fauore & peculiari defensione destituit. LXX. Theodotion & Symmach. solent vertere, λῆμμα, quæ, vox à λαμβάνω, deducta, donum & munus significat. *d* quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum sanè in proposito: imò hic idem est onus & munus. Nam prophetica comminatio infortunij & supplicij instantis, præclarum & preciosum est Dei donum. quia quos Deus diligit, castigat, & quos castigat, prius, vt resipiscant, minas proponit illis, & vt solent fugare malentes, quam lædere; lapidem manu leuat, & ostentat, priusquam iaciat. Homini sic liberum relinquit, fugere à ventura ira. Sane λῆμμα, primario significat leuationem siue assumptionem, secundario donum: eo, quod dum datur, à donante leuatur & traditur, à donatario vero assumitur. Vnde Theoni & aliis Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα, nominatur, illa propositio; quæ demonstratione vel argumento inserta, & non probata, assumitur ab alio, & vt, qui inseruit illam probet, postulatur. Sic cum interpretes isti in SS. λῆμμα, vsurparunt; pro reipsa acceperunt, quæ assumitur siue eleuatur, idque

b Apoc. 2. in fi. v. 24.

c Iere. 23. v. 3.

d D. Hier. in Ierem. cap. 23. & Fauori. in Lexic.

A consentaneè idiotismo Hebræorum; quibus Propheta dicitur, quasi assumere & leuare ipsum Onus, & libratum intentare ceruicibus impiorum; quibus impiis breui imminentem diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ passim occurrentes phrases, *assumere luctum, assumere planctum, assumere parabolam*. Cauendum itaque ne cum Græcis recen-

B tioribus. *e* λῆμμα, ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fuse dicta videbuntur: is si, quam se viri egregij in his torserint, *f* cōsiderare dignabitur; non diffido illum æqui boniq; hanc nostram diligentiam consulturum.

Hæ duæ species, *Visio & verbum*, aliquando iunctæ sunt cum *raptu*, seu *ecstasi*, aliquando separatæ, simul fuere in raptu B. Pauli, ad tertium vsque

C cœlum; vbi vidit & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortassis etiam Ezechielis visio quædam talis fuit, *g* quæ vocatur, *iad*, hoc est, prophetia non leniter, sed violenter influens. Quando igitur ecstasis accedit, tunc tenenda Patrum *h* doctrina: Prophetas non fuisse sic mente captos vel attonitos, vt nō probe scirent, quid prædicerent. Polychronius in Ezech. ca-

D pit. 3. *Quemadmodum diuini & incantatores ad dementiam vsque procedunt, dæmone stuporem illis ingenerante ita e contrario Prophetis sensus afficitur, dum anima spiritus efficacia collustratur.* hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant hæretici Montanistæ, & vates Gentilium. vt ex B. Paulo sibi visus colligere Theophylact. initio commentar. in 1. ad Cor. cap. 12. Im-

E merito valde ab Oliuario reprehenditur auctor, *de spiritu & anima* (exstat inter opera Augustini) quod scripserit.

e Theoph. in Habac. & Nahum.

f Ioan. Petrus Oliuerius lib. de prophetia cap. de Lēmate, Arias Monta. Prę ludiis in prophe. minor. Franc. Ribera in Nahum.

C

g Ezech. 1. v. 3. & c. 8. v. 1. & 3.

יד

h Iusti. admonit. ad Gent. circ. fin. & q. 2. ad Ortod. Epiphan. (qui fuse) hære. Montanistarū quæ est. 86. Hiero. præfat. in Esai. Chrysost in psal. 44. & hō. 29. in epis. ad Corint. August. lib. 1. contra. Acad. ca. 7.

B. Ioan-

B. Ioannem in ecstasi Apocalypsin scripsisse. Nam ecstasis duplex est, vna diuina, alia diabolica: vt insinuat Tertullianus his verbis; *i Ecstasis hoc operatur de suo proprio, vt sic nobis sapientiæ imagines inserat, vt & errorum.*] Sapientiæ scilicet ac veritatis diuina errorum & falsitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecstasim sumpsit, pro mentis attonitæ abalienatione, & animi quadam impotentiâ; qualis erat in Pseudoprophetis illis; sed more patrum & recto, pro raptu; siue pro abstractione tantùm à terrenis, & sensuum corporeorum functione: nec voluit sic constitutum Euangelistam scripsisse; sed, quæ, dum in tali ecstasi constitutus, viderat, ea postmodum in scriptum redegisse. vt mittam D. Pauli raptum: talis haud dubiè D. Ioan. fuit, quod testatur cum dicit, *se in spiritu fuisse* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) scilicet correptum & absorptum in ecstasi, vt rectissimè Haymon fuit interpretatus: breuiter idem vno verbo insinuare voluit Andreas Cæsariensis; πνεύματι ἁγίῳ κινούμενος κάτοχος; quod vocabulum, sic afflatum Spiritu sancto significat, vt totus ab eo correptus mente seu spiritu, & occupatus solidâ possesione fuerit: nam affectio animi cessaticorũ, κατοχὴ, vocata, quia sensibus corporeis ad tempus quasi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis sensu motuque priuat, *k* qui & κατάληψις nostri medici, *congelationem*, appellant. Idem significari puto, quando Prophetæ dicunt, *factam super se manum Domini*, *l* item, *eleuauit me spiritus*, aut *eduxit me manus Domini in spiritu*; *m* item, *cecidit super eum mentis excessus*, vbi Græce est ἔκστασις. *n* Perperam Theodoret. & Theophylact. *o* cum *Lemma*, confundunt cum huiusmodi raptu, hoc est, *Iau*, cum *Massa*.

Tertia species erat, *somnium*, dormientibus tantum medio simulacro, siue phantasmate, contingens: Hebræi vocant, *chalom*, *p* Græci, ἐνύπνιον. Si quis quæ euentura sunt somnians, ipse quid somniet non intelligit; tunc eius respectu non erit prophetia: sed adspectu tantum illius erit prophetia, cui Deus significationem somnij reuelabit. quare Ioseph Propheta, & non Pharao, vel eius serui; *q* Daniel Propheta, & non Nabuchodonosor: *r* somnians autem ipse demum annumerabitur Prophetis, quando cum somnio simul intelligentiam somnij percepit, vt Daniel in altero superbi Regis somnio. *s* De his somnijs propheticis tria sunt consideranda, modus, causa, & gradus seu dignitas.

Modus multiplex est, vt accuratè noster Pererius explicauit. *t* quædam immittuntur cum pauore & horrore somniantis, *u* quædam pacifice, *x* 2. quædam non intellecta, quędam simul intellecta, vt dixi. 3. quædam clara & sine inuolucris, *y* vt Ioseph, trium Magorum, & B. Pauli; quædam obscura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & seruorum eius, & Nabuchodonosori. *a* 4. in quibusdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem, *b* interdum Angelus bonus, vt B. Ioseph; interdum aliquis homo, vt Paulum vir Macedo. *c* 5. aliquando somnia correspondent antecedentibus cogitationibus, & sic initium sumunt ex causa animali; vt primum somnium B. Ioseph, & primum Regis illius Babylonij; quandoq; vero nulla præcedit cogitatio, vt in somnio secundo B. Ioseph accidit. *d* hanc differentiam notauit B. Gregor. *e* 6. nonnunquam nihil petẽti Deus somnium

inopi-

i lib. de anima.

k Galen. li. 13. Therapeut. & li. 4. de locis affect. Ætio, & Ægyneta.

l 4. Reg. 3. v. 11.

m Ezec. 11. v. 1. & c. 40. v. 1.

n Actor. 10. v. 10.

o in Nahum.

p Isai. 29. v. 7. חלום

q Gen. 40 & 41.

r Dan. 1. & 4.

s Dan. c. 2.

t q. 3. de obseruat. somnior.

u Gen. 15. v. 12. Dan. 2. v. 1.

x Gen. 28. v. 12.

y Matt. 1. v. 20. & c. 2. v. 12. 13. & 20. Act. 16. v. 9.

a dd. Gen. 40. & 41. Dan. 2 & 4.

b 3. Reg. 3.

c supra citat. locis in litt. N.

d Matth. 2.

e lib. 6. Moral. c. 13.

inopinato immittit, vt fit plerumque, & accidit in prædictis SS. exemplis: nonnunquam vero petentibus reuelationem eamque sperantibus, vt Danieli *f*. consuefactos enim Hebræos huiusmodi desideria sua Deo proponere, & ab eo petere, vt per somnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifestius est ex S.S. quam vt quis debeat dubitare *g*. Soliti id ipsum Gentiles facere in templo Serapidis, seu Plutonis, vt discerent qua ratione à morbis liberarentur *h*, vel ad resolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edesius *i*, & apud poëtam Rex Latinus *k*: & in templo Æsculapii Apollonius *l*: & Spartani magistratus in templo Pasiphaës *m*: tale fuit templum Amphiarai *n*, & Galliæ apud montem Garganum *o*; & huiusmodi templa vocabantur, *Psychomantea*. Conatus ad hoc crimen Apostata Iulianus, per calumniam, detorquere Vigilias Christianorum ad sepulchra Martyrum: sed retudit illum valide B. Cyrillus *p*. Iudæos nonnumquam eo superstitionis delapsos, vt ad captanda somnia in Gentilium templis incubarent, docet Esai. propheta *q*: *qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres, qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt.*] Vbi LXX. vt solent, paraphrastice addiderunt, *propter insomnia*, διὰ ἐνύπνια, causam incubationis explicantes. D. Hieron. *In delubris*, inquit, *idolorum dormiens, vbi stratis pellibus hostiarum incubare soliti erant, vt somniis futura cognoscerent. Quod in fano Aesculapii vsque hodie error celebrat Ethnicorum, multorumque aliorũ.*] Idem Cyrillus, *ibi in Comment.* confirmat.

Causæ somniorum efficientes alio loco explicabuntur: nunc de diuinorum somniorum finali causa (vt vocant) agimus dumtaxat: quæ ex S.S. multiplex desumitur. 1. vt quis à mala absterreatur, sicut factum Abimelech *r* Regi Geraræ, & Labano *s*: hanc insinuat B. Iob *t*, *in horrore* (inquiens) *visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pauor tenuit me, etc.* & alibi *v*, *terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.* 2. vt consoletur afflictos, & mæstos perfundat lætitia, quod de se asserit B. Angela de Fulgino. cap. 16. 3. vt adhortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem *x*, & Iudam eiusque exercitum *y*. 4. vt moneat vel doceat quid agendum fugiendumve, vt B. Ioseph, & tres Magos *z*. hanc causam Iobus significat his verbis *a*, *per somnium aperit aures virorũ, & erudiens eos instruit disciplina, vt auertat hominem ab his quæ facit, etc.* 5. vt spiritum prophetiæ, vel quod aliud spirituale donum simul largiatur: quo ptinent iuxta nonnullos ista Mosis *b*, *si quis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod spiritum prophetiæ, vel visione, vel somnio, collaturus sit: potius crediderim agere, de iis, quibus iam dato prophetiæ spiritu, significat se postea cum eorum nullo tam familiariter, quam cum Mose acturum, cum hoc ore ad os, cum illis dumtaxat per visionem & somnia. Melius huc facit istud *c* Ioëlis: *senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt.* præcesserat enim, *effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri.* sic donum sapientiæ & prudentiæ in somnis datum Salomoni *d*, ex probabiliore sententia Tostati *e*: sic promissio obuenturæ dignitatis, Ioseph & Mardo-

f Danie. 2. v. 18.
g 1. Reg. 28. v. 6. & 15.
h Aristop. in Pluto.
i Eunapius in Edesio.
k Æneid. 7.
l Philost. in eius vita.
m Cicer. 1. Tuscul. & 1. de diuin.
n Pausa. in Boeot.
o Strabo lib. 6.
p lib. 10. in Iulian.
q cap. 65. v. 4.
r Gen. 20.
s Gen. 31.
t cap. 4. 13.
v c. 7. 5. 14.
x Iudic. 7. v. 13
y 2. Mach. 15.
z Matt. 2. & 2.
a cap. 33. v. 15.
b Num. 12. v. 6.
c c. 2. v. 28.
d 3. Reg. 3.
e Add. c. 3. q. 12.

chæo. *f* 6. ad reuelationem diuini alicuius mysterii *g*, vel magnarum reip. aut imperii vicißitudinem *h*, vt Ihraëlis *i*, Ægypti, & Nabuchodonosor *k*. Ad hæc capita reduci poßunt multa somnia diuina, quorum in Historiis Sanctorum fit mentio, vt illa Africana apud Victorem Vticens. *de persecut. Vandalic.* 2. oblata Eusebio Episcop. Cartaginens. & quæ post obitum Sidonii visio oblata pincernæ apud Greg. Turonens. *li.* 2. *hist. Franc. cap.* 23. & inter alia vnum mimi, *in vita Simeonis Sali*, apud Metaphr. aliud sacrilego Traiectensi oblatum sæpius, apud Sur. *tom.* 4. *in vita S. Frederici.* aliud oblatum monacho Cluniacensi Beatæ virginis, tempore S. Odonis, apud Ioannem Monachum, *lib.* 3. *vitæ D. Odonis. cap.* 9. cuius occasione B. virgo cœpit vocari, *Misericordiæ Mater.* aliud Bertæ matri S. Suiberti, apud B. Marcellinum, *cap.* 1. *vitæ Suiberti.* aliud S. Abramio confessori, *apud Metaphrast. in eius vita.* aliud Henrico Imper. apud Rupertum, *in vita S. Herebert cap.* 26. aliud S. Lutgero apud Monachos VVertinens. *eius vita capit.* 11. *&* 16. aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonem, *in eius vita*, aliud Hartmanno Tuitiensi apud Conradum, *in vita S. VVolphelmi.* aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterum, *in vita S. Basilei Episcop. & Mart.* & alia innumera.

f Gene. 37. Esth. 11.
g Gene. 28. Dan. 7.
h Gene. 15.
i Gene. 41.
k Dan. 2. & 4.

De gradibus seu dignitate prophetiæ multa variaque congessere Moses Ægyptius *l* & Francisc. Picus *m*, sed minutiora, quam vtiliora: idcirco, illis omißis, tantum dico quod ex iis omnibus intellectualis reuelatio: quæ fit sine cooperatione phantasiæ: præstantißima est, si secundum se & præcise sumatur: altera vero in qua phantasia ab intellectu excitata cōcurrit, est præstantior extensiue, quia primam & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per se sumpta, & comparata cum imaginaria perfectior est, sed si imaginariam addideris ad intellectualem, tum extensiue simul ambæ perfectiores erunt, quam seorsim sola intellectualis. *ita P. Franc. Soarez ad* 3. *part. q.* 30. *art.* 1. *dispen.* 9. *sect.* 2. *cui Episcopum Guadixiensem Horoscum lib.* 1. *de vera & falsa proph. cap.* 3.

l in Ductore Dubitantium.
m de præn. l. 1. c. pen. & vlt.

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia siue diuina reuelatio discernenda sit, à diuinatione siue diabolica reuelatione?

NOn minus necessaria, quam ardua est huius quæstionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam spiritualium personarum illusiones quæstus Synesius ante sex sæcula multos tum temporis priuatos & Sacerdotes finxisse somnia, pro reuelationibus, πλαττόμενοι τινας ὀνείρους ὡς ἀντὶ καλύσιν ἀποκαλύψεις. Ep. 54. in ea decidenda sequar vestigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem versandum accurrerunt. præcipui fuere Beat. Vincentius Ferrerius, *tractat. de vita spirituali cap.* 11. *&* 12. Ioan. Gerson, *tract. de probat. spirituum, & alibi passim*, Cardinalis Turrecremata, *in præf. Defensorij reuelatio. B. Brigittæ*, Henr. de Firmaria, *lib. de quatuor instinctib*⁹, Ægyd. Carlerius, *p.* 1. *Sportæ fragment. in princ.* Hierony. de Ferraria, *in Compend. reuelat.* Ioann. Francisc. Picus, *libr. vltim. de prænotion.* Ribadeneyra, *lib. de tribulatione cap.* 15. Delgatus d. libr. 1. de auctor. Sacr. script. cap. 11. &

noster

A noster Franc. Ribera, *lib.1. vitæ de Iesu cap.2.* à quo citatur opus Ioan. de Horosco de vera & falsa prophetia, quem nancisci tandem datum anno 1605. Pinciæ, liber est variæ eruditionis, & iudicii probi, sed Hispanice tantũ scriptus, editus Segouiæ lectu dignissimus. & alii, & quidam alii recentiores, quorum dicta cuncta inuenies, apud istos antiquiores. Possunt omnia re- B duci ad tria capita: de eo qui iudicat, de persona cui facta reuelatio, de ipsa reuelatione & eius circumstantiis. de singulis videamus.

SECTIO I.

De necessarijs iudicaturo de reuelatione.

VEl quis iudicat de apparitione propria, vel de aliena: & plus pe- C riculi est priore casu. Vtroque oportet sit persona spiritualis & deuota. *nam animalis homo non percipit ea quæ spiritus sunt.* Oportet itaque eum qui recte sit iudicaturus, primo *donum discretionis*, à Deo petere: vt queat sincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethalique dæmonis offa dignoscere, & hæc discretio, conceditur D aliquãdo à Deo immediate simul cum ipso lumine prophetico, vt dictum est, aliquando seorsim, idque vel ad priuatam accipientis instructionem, vel ad aliorũ quoque, & totius Ecclesiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo consequitur, vt in se, & de se sciat probare spiritus, & etiam sciat illos de aliis, & in aliis discernere. Po- E test autem hic considerari quasi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cum ipsa reuelatione propria infunditur illi, cui facta reuelatio: *qui modus* (vt ait Gerson) *fit per inspirationem intimam, seu internum saporem, siue per experimentalem quandam dulcedinem, siue per illustrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis.*] Hic modus rarus est, & paucis concessus: & quibus concessus nõ est, illi non possunt, suo iudicio, in propriis reuelationibus stare: quibus vero concessus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non possunt, ad discernendas aliorum reuelationes, quia sicut, *nemo nouit quæ sunt spiritus, nisi spiritus*, ipsemet: sic nemo cognoscit infallibili certitudine, per experimentalem hunc sensum, ea quæ in alieno sunt animo. *Alter*, modus: qui datur maxime in ordine ad alios: ille nititur etiam, seu confirmatur experimentis variis, tum sui, tum aliorum: & solet à Deo concedi maxime illis, quibus officii & dignitatis ratione incumbit animarum cura. Sed non debet quis facile sibi persuadere, se donum istud à Deo accepisse: ideoque ad preces continuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ, & doctrinæ media. B *Tertius*, enim est modus discernendi spiritus, quem vocant, *doctrinalem*, per diligentem & piam sacræ scripturæ tractationem: quæ regulas præbet falsos prophetas à veris discernendi: lectio quoque sanctorum Patrum & Historiæ Ecclesiasticæ multum confert, vt, illusiones & reuelationes, signis ac notis peculiaribus queant diiudicari: his si adiungatur obseruatio virorum spiritualium, & experientia, & in ambiguis obscurisque consulantur viri docti, & pii, & in via spiritus longe progressi, in militia vero contra dæmonum astus exercitati veteranique: sperandum est posse deceptiones sic sentiri & vitari. Plane ad hunc vltimum iudicii ferendi modũ, non sufficit sola doctrina, sed accedat

oportet ad illam experientia propria, vt quis sit & doctus & contemplatiuus; vt & Scripturam & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, *& in semetipso expertus sit variam* (ait Gerson) *affectionum spiritualium pugnam, tamquam ascenderit nunc in cælos, nunc descenderit in abyssos, & viderit mirabilia Dei in profundo. Nam qui nauigant mare hoc mysticum diuersarum affectionum, quasi collidentium se fluctuum, enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit eorum?*] Ad hæc autem nulla magis necessaria dispositio reperitur, quam solidæ humilitatis, vt enim docet Moses apud Cassianum, *solis humilibus à Deo hæc cognitio datur.* Denique non est iudicium præcipitandum, sed res Deo diligenter prius commendanda, & multiplex scrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docent hoc sacræ litteræ. Narrat Ioseph Iacob patri sua somnia: increpat eum pater, sed rem tacitus considerat *a*. Apparet angelus, Iosue filio Nun, forma viri armati: ille disquirit interrogatione, quis esset, nec adorat incognitum *b*. Audit Samuel vocantem Deum, nec respondet Domino, sed accurrit ad Heli, donec monitus fuisset ab Heli Sacerdote, quo modo se gerere deberet *c*. Helias discernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus se manifestaret. Salutat Virginem sacratissimam Gabriel Archangelus: illa priusquam responderet: *cogitat, qualis esset illa salutatio d*: non id leuiter, sed διελογίζετο, mature & diu, animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa salutatio illusoria esset & à Deo, an à dæmone, vt optime Euthymius.

a Gen. 37. v. 12.

b Iosue 5. v. 13.

c 1. Reg. 3. v. 9.

d Luc. 1. v. 29.

A Hoc imitatus D. Ambrosius, cum illi corpora SS. Martyr. Prothasii & Geruasii reuelata, hoc Episcop. Cyprius, cum Diuus Barnabas illi se manifestauit, hoc cæteri sancti, vt vidimus, *lib. 2. quæst. 6.* Si hoc illa mulier Carthaginensis fecisset *e*, quæ causa fuit schismatis maximi, non tam turpiter delusa fuisset, nec tot malorum Africæ occasionem præbuisset. Sane quamdiu B res dubia est, longe totius censetur, potius eam pia cum humilitate repudiare, quam cupide & confidenter recipere, aut assentiri.

e vide Opt. Mileu. li. 1. de Parmenia.

Obiiciat forte aliquis, apud Cæsarium legimus, multos precibus à Deo reuelationes, visionesque, & postulasse, & obtinuisse: si petere licet, cur non & oblatas amplecti statim atque recipere? *Respondeo*, multa fieri à C multis non imitanda, immo nec probanda, maxime ab hominibus incompertæ sanctitatis. Nam si quis, de quo constaret sanctum esse, id in casu aliquo peculiari & necessario peteret, (quod olim sancte factum à B. Ephrē, docet Amphilochius, *in vita D. Basil.* & à S. Mauro, docet, *in eius vita*, Faustus, *apud Surium in Ianuar.* & à S. D Hereberto docet Rupertus, *eius vitæ cap. 13. apud Surium mense Martio.*) vt non auderem damnare: sic non vererer cæteris suadere, ne idem sibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valde spirituales semper huiusmodi desideria ac petitiones improbasse: quia nasci solent ex occulta superbia, æstimatione, & amore E sui: quo cupiant manifestam aliis suam sanctitatem, vel saltem ex curiositate vana, vt optime tradidit S. Vincentius superius laudatus: & ideo Deus solet permittere tales decipi, & impingere, vt de se ipsa testatur, mulier singularis

pruden-

prudentiæ & sanctimoniæ B. Catharinæ Bononiensis. *a* Deinde quia in talibus non consistit sanctitas, neque perfectio Christiana, nec ista nos Deo faciunt gratiores, aut proximo vere vtiliores. Denique quia huiusmodi auersari, non est ianuam Deo præcludere; sed, per custodiam sui, & humilitatem & castum timorem, Spiritum sanctum allicere, qui amat quiescere super humiles ac timoratos, quæ cuncta diligẽter ac serio tradita fuere à nostri ordinis viro, Franc. Aria. *b* prius nos docuit D. Augustinus conatum hoc dæmonem sibi persuadere, vti signum aliquod à Deo peteret; se vero id detrectasse, gnarum quàm multos hæc curiositas perdidisset. Ideo alibi mones his abstineamus, & quod intra nos est, Dei regnum, in ijs quæ videntur, non quæramus, post Augustinum idem monemur à Gersone; cuius in similibus magna sane auctoritas est, his verbis; *Enarrantur exempla sanctorum Patrum, qui curiositatem huiusmodi visionum, vel miraculorum tanquam perniciosissimam fallacissimamque refugerunt. A qua se Augustinus liberatum,* in suis confessionibus, *gloriatur in Domino. Quam propterea D Bonauentura abhorrendam nimis esse determinat, totoq; conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationibus seu flagellationibus propriæ mentis & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret superbiæ, quæsiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres menses Dæmoniacâ vexaretur obsessione. Alter sanctorum Patrum, dum sibi dæmon transfiguratus in Christum, diceret, ego sum Christus te personaliter visitans, quia dignus es: confestim clausit oculos vtraq; manu vociferans, Nolo hic Christum videre, satis est ipsum in gloria si videro: statimq; disparuit. Alter sub alijs verbis similem seruauit in huiusmodi illusione humilitatem: Vide, inquit, ad quem missus sis. Ego certe talis non sum, quod dignus sim hic videre Christum. Alterum quia nolebat intrare templum, dicens; Sibi satis esse, quod oculis corporeis aspexisset Christum, colligauerunt cathenis, soluere ieiunium, carnibus vesci, vinumq; bibere compulerunt. Sicque tumore compresso, sanatus est.*] Pro cautela postea subdit idem, vt non modo suspensum teneatur iudicium, *sed reuerenter quoque cum Apostolorum Principe, dicatur; Exi à me Domine, quia peccator sum, quia vilis sum, qui a visionibus tuis indignus sum, quas hic neque quæro, neque accepto, sed repello. Sic in alio, non in hoc sæculo visio tua tota merces mea Domine Deus & sufficit. Quid à me de visionibus tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potius alium, quem missurus es: & me meus spiritus humili tegat obscuroq; loco.*] D. Bonauenturæ, quem citat locus est, *lib. de profectu religios. cap.* 19. vbi etiam addit desiderio reuelationũ multos lapsos in grauissimos errores. Prudenter itaque B. Virgo Coleta ipsi etiam Deo multa ei secreta reuelare volenti, respondit: *Domine Deus, sufficit mihi te solum cognoscere, & peccata mea, eorumque abs te veniam obtinere.*] *sic Stephanus Iuliacus, eius vitæ c.*5. hæc sanè optimè dicantur in propriis visionibus: in alienis approbandis, credendisue: ipsis confessariis alijsque iudicibus hanc Gerson præscribit regulam: *Caue ergo* (inquit) *quisquis eris auditor, aut consultor, vt non applaudas tali personæ, & non laudes eam, non mireris, quasi sanctam, dignam q; reuelationibus atque miraculis. Obsiste potius, increpa dure, sperne eam, cuius sic exal-*

a lib. de vita & erroribus suis.

b libr. de orat. mẽtali. D. August. l. 10 cõfess. & l de vera religione & Ciruelo p. 3. de superstit. c. 11.

tatum est cor, elati sunt oculi, vt ambulet in magnis & mirabilibus super se: vt digna sibi videatur, quæ non humano more operetur salutem suam, per doctrinam scilicet Scripturarum & sanctorum, cum dictamine rationis naturalis, nisi consilium habere præsumat, & putet, ne dum ab Angelis sed à Deo, ne dum semel in necessitatibus, sed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus, talem admone, non sublime sapere, sed sapere ad sobrietatem: quoniam verissimè ait, qui dixit, superbia meretur ludi. Et eo dignius, quo instar Pharisæi latentem hærentemq; ossibus superbiam, sicut nec Phtisicus febrilem calorem, superbus attendit. Quid enim facilius quam se vilissimum peccatorem dicere, sed veraciter, simpliciterq; ita sentire ex intimis, hoc diuini muneris est, non humani solius exercitij.] Hoc vltimum addidit, quia solent personæ, quibus per reuelationes dæmon illudit, fateri quidem se peccatores & indignos esse; sed, vel aperte increpationes huiusmodi ægre ferre, & sic detegitur interna superbia, & cognoscitur illusio: vel saltem ex duobus vnum prætexunt. nam vel dicunt se idcirco alieno iudicio non credere, quia de suo certi sint per reuelationem intimam & secretam: vel sane non audere se visionem reijcere, quia si fortassis visio à Deo esset, hoc foret spiritui sancto resistere, & semen gratiæ eius in crepundijs suis exstinguere. Vtriq; dicto idem ille Cancellarius Parisiensis optimè occurrit. Primo quidem; Deum nunquam esse Deum diuisionis, ideo si ab ipso sit illa certitudo, nunquam per alterius iudicium contrarium eum impugnabit: sed potius illi, quem vel vt superiorem, vel vt consiliarium saltem, humiliter consuluerint, idem inspiraturum, atq; in mentem missurum. Nec enim patitur Deus sperantes in se, & timentes, & quod in se est facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei, qui vidit reuelationem, hæc ipsa certitudo, quam prætexit, de superbia & pertinacia esse suspecta: & tutior pars eligenda est. Nam sibi credendo & innitendo, potest peccare; superiori credendo, peccare non potest; sed certò certius per animi submissionē & obedientiam mereri. Quod ad alteram ait: *sed profecto Spiritus sanctus, qui se dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, se subtrahet, intrabit potius, exaltabit, & in beneplacito suo deducet victor super excelsa animam hanc, in oculis suis vilem, & absque vlla ruga fictionis, humilem & simplicem.*] Hactenus ille. Sane hæc humilitas Deo tam grata est, quam quod gratissimum: Dæmoni tam odiosa, vt eam non ferat, sed vt plurimum statim diffugiat. Non audes fortè respuere? cogita decipi te posse, & interea comperendina: & consule prudentiores te. D. Cyprianus, & alij sancti reuelationes magni fecerunt: sed eas tantum, quas à Deo esse sciebant. Olim quoque visiones diuinæ frequentiores fuêre, quia magis necessariæ: hodie quo minus necessariæ, hoc infrequentiores sunt, & suspectiores habendæ, vt non immerito debeant, & à magistratu Ecclesiastico discuti, & à priuatis vitari; qui prætextu vel fictarum, (quod hypocrisis proprium) vel habitarum (quo illusorium esse consueuit) reuelationum, de aliis (maximè illorum à Deo non commissis curæ) personis; in earum; (vt plurimum muliercularum.) familiaritatem & sollicitudinem sese ingerunt; vt & auorum memoria Be-

gardi & Lollardi, in Belgio; & nostra, Illuminati faciebant in Hispania, & hodie etiam alij quidam factitant, suo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De persona eius, cui facta reuelatio.

QVo ad, *personam Prophetæ*, seu videntis visiones, multa sunt consideranda. *Primo fides*, illius, an sit sincere Catholica; quare non est credendum reuelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante & explicante Basina, quæ viuente adhuc marito ei nupserat, & saga erat; qua ingenium posteritatis eius declaratum Francisci Historici putant, (*lege Gaguinum lib.1.*) vel hæreticorum. Nam initio Ecclesiæ Cherinthus falsas reuelationes finxit, & eas Apostolorum nominibus insigniuit, vt Caius & Dionysius Alexandrinus tradidere: *a* tales prophetiæ sectatorum Marci Magi: *b* tales prophetissarũ & ipsiusmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Appollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Eusebius; *c* tales Archonticorum Martiades & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant, *Reuelationes Prophetarum*: *d* Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Faustum agens D. Augustinus; talis Iuliani Apostatæ, quàm narrat epist. ad Oribasium, de arbuscula: tales, quibus Donatistę Generosum conati decipere: *e* & quibus vtebatur Vincentius Donatista: tales, quibus illusi Messaliani gloriabãtur: *f* tales fuere nostris temporibus Munzeri, & A-

a Euseb. li. 3. c. 22. & l. 7. c. 16.
b Iren. lib. 1. c. 8. & 9.
c libr. 5. c. 15. 16. 17. & 18.
d Epiphan. hæres. 40.
e D. Augu epist 165. & libro 3. de animæ origin. c. 11.
f Theod. li. 4. hær. fab.

A nabaptistarum, tales Campani, tales Iusti Velsij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno 1601. hic Gręti, qui suspendio sceleris pœnas luere duo maritus & vxor; qui penes se solos Ecclesiam remansisse incolumem pertinacissimè iactabant: ideo communes liberos pater baptizabat, mater patrini more spondebat. hi mundum hoc anno periturum prædicebant: sed
B morte mundi interitum præuenêre. Plurimos huiusmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambria quidam Merlinius Magus scelestissimus: verum enim, frustra renitentibus Pontico Virunpio, & Lelando, est hoc de illo testimonium Guilhelmi Neuburgij, & Polydori, & alias mendacissimi, Buccanani. Sane Magum fuisse, gesta eius à Galfrido Monumethense tradita conuincunt. Caue hunc
C qui vteri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helij Thelesini (qui & ipse vates) discipulo; qui Astronomiæ & Physicæ, vt magister, valde peritus, multa fertur prædixisse; & videtur aliis Prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sansoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorum distinctionem, notarunt Anglicarum rerum Scriptores, Treuiza,
D Ranulphus, & Giraldus Cambrensis. Falsæ fidei Pseudoprophetæ fuêre ibidem, Ioannes Ballus anno 1390. teste VVadeno, *in fasciculo Zizaniarum*: & Pagani ante Christum natum, *Eubages*, vocati; ex quorum secta, quidam Aquila, & alius Perdix, teste Christophoro Mylæo. Nec dissimilis vanitatis sunt prophetiæ eorum, qui ea
E in medium proferunt, quæ decreta Generalium Conciliorum, vel Sedis Apostolicæ conuellunt; vt ridiculæ prophetiæ illæ Marioni Aduocati

Parisien-

Parisiensis de Societate Iesu, refutatæ valde à Renato des Fons. *in libro contre le playdoyer de Marion. cap. 5. & 6.* nam Marionus iste, vt Arnaldo genero suo complaceret, & cum eo atq; Pasquerio, ac Doleto, quadrigam Calumniatorum & Sycophantarum nostri temporis imprudentissimorum, sufficeret, etiam prophetias falsas coram Senatu Amplissimo, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit sola Lutetia, dedit vna curia; quos vix, tam dissitis prouinciis, tot sæcula; Pattæcionem, Medium, Eceboliũ, Lamponianũ. Nimirum tanti est his Herostratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Æzonenses; inter συκαρὰς, εὐρυμνὰς, ᾗ φυλεγκλήμονας, censeri, & digito ostentarier.

2. *Num sint personis arreptitiæ:* nam harum reuelationibus vel prophetiis nihil credendum, delusos à quadam multos, scribit Firmianus, ad B. Cyprian. g hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falsas: quia sponte incipiebat vaticinari; sed inuitus, furoreque, & amentiâ correptus, pergebat. h Tales fuêre prophetię monialium Quercetensium anno 1491. de quibus ita scribit Christianus Massæus; i *Eodem* (inquit) *anno, circa festum Cathedræ (terribile dictu) cœperunt dæmones habitare & possidere monasterium dominarum Quercetensium: quas annis quatuor, & mensibus totidem miserabiliter vexauerunt. Vidisses eas crebro, velut canes per agros discurrere, instar auium, volare per aera, sicut feles, in arbores repere, pendere de ramis: variarum animantium effingere voces; secreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Denique quoties Domin. Henricus Cameracensis Episcopus, aut Dominus Aegidius Nettelet, Decanus eiusdem Ecclesiæ, viri virtutum, ad exorcismum earum accederet: En inquiũt, cornutus ille nunc in via est, vt nobis cõminetur, venit. Post multa remedia, vndecunq; collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta fuerunt in cœna Domini sub diuino sacrificio, sed nihil profuit. Ioanna Potiere, quæ malorum dicitur dedisse principium, à nono ætatis anno, ludere cum Diabolo cœpit, qui accusabat eam in monasterio CCCC. XXXIV. vicibus indignè communicasse: sed ille quia mendax est, non stamus verbis illius. Ipsa Cameracum adducta, quadragenaria maior, in carcere periit, circa Festum Martini. Cæteræ post annos 4. mense Iunio liberatæ sunt.*] Eandem Historiam narrat, etsi paulò aliter Ioan. Molinetus Valencenensis, *in Chronico Belgiæ nondum edito*, è quo quæ lib. 6. referam, ea mihi optima fide ex M. S. Codice describi curauit Clariss. I. C. & Senator spectatæ iustitiæ, Petrus Oranus Leodicensis. Tales omnino diuinationes Indorum; qui sumpto cohobæ semine externantur, & mox cessante furore vaticinantur. de quibus Pet. Chieza. *part. 2. histor. Paruat. c. 27.* tales Libussæ Bohemę apud Dubrauium, *lib. 2. Boiem. histor.*

3. *Num fidei sinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtutesq; commendent, an vero vitia & imperfectiones notabiles eam dehonestent.* Ideo non credendum superbis, ambitiosis, impatientibus, carnalibus, ebriosis, iram fouentibus, odia exercentibus, dissidia serentibus, vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradentibus; nec etiam hypocritis, qui singularia quædam affectatæ deuotionis & pœnitentiæ signa, per superiores Ecclesiasticos non approbata, ostentant. Confirmantur

g extat inter Cypriã. epis. nu. 75.

h Eusèb. d cap. 16.

i Chronic lib. 10.

hæc,

hæc, vnius ex primis patribus, Appollonii sententia, qui prophetias Montanistarum falsitatis hinc arguebat: tum quod Maximilla & Quintilla maritos suos deseruerant: tum quod erant pecuniæ cupidæ, fænus exercentes, tesseris & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes: tum quod lasciuę deditæ pigmentis, cultui corporis, & sumptuoso luxui vestimentorum. *k* Gerson etiam sic scribit: *Habet præterea quælibet passio profundata suam læsionem, suam ætatem, suum (vt Origenes loquitur) dæmonium, patet in philocaptis, zelotypis, & iracundis, in inuidis & auaris.* Vnde Poëta,

k Euse. li. 5. cap. 17.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.]

Nimirum hi sunt manes, quos quemque pati Poëta cecinit: hæc quæ *cuique Deus fit dira cupido.* Solent animi cuiusque vitia variis signis deprehendi: ex familiaribus & amicis quibus sunt notiores: ex actionibus, & opinionibus eorum: vt si à Deo ferè de quibusque actionibus præsumant erudiri: si consilia & iudicia spernant aliorum; si foris Curios simulant, & intus viuant Bacchanalia: si mulierculas peccatis onustas circumducant: si se in officia concionandi, confessiones excipiendi & alia huiusmodi ingerant (vt faciebat Petrus ille Sartor Antuerpiensis pseudoheremita) sine legitima vocatione ac missione: si in aliis suis actionibus, moribus, exercitiis vani sint, præcipites, imprudentes indiscreti, maxime in oratione mentali, v. g. si adhuc imperfecti, & viæ purgatiuæ cum sint, præcipitent se per vnitiuam, aut statim ac orare incipiunt, sine præparatione idonea, præsumunt se habere tantum passiue, nihilque sua ex parte conantes, influxum diuinum expectent. Nam si quod aliud, hoc sane est illud in quod temeritatis saxum impingentes, plerique spirituales, per illusiones periculosas, & hæreses fœdissimas, Begardorum, Beginarum, Dulcinistarum, Lollardorum, Illuminatorum, &c. naufragium fecerunt. Duo sunt huiusmodi illusorum scopuli, vnus est opinionum iuxta falsarum atque erronearum crudelitas, & superba contumacia: & interdum fœdissima quædam, & execranda, gradatim irrepentia peccata, etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri læsio, non in mulierculis tantum, sed etiam in viris, alias nec leuibus, nec insipientibus, sed dulci hoc, & venenato ociosæ contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intellectus adminiculo, quare & merito, remotæ & infructuosæ ipsorum corporeorum sensuum titillatorii influxus, poculo ebriis. Quo in genere longum foret plane recentia: eorum qui, ab indiscretis & indoctis magistris, in hanc foueam præcipitati fuerunt, nota nobis exempla, recensere: neque id expedit, superstitibus etiamnum tam cæcis, quam cæcorum ductoribus. Cæteros vtinam vel sero faciant, istorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen, iudiciaque aliorum, modum procedendi ipsorum aut dicta minus probantium, vel illis non credentium: ægre & impatienter ferunt: qui demum contenti non forent, huiusmodi carere reuelationibus, & illas potius aliis concedi: sed in his nimium sibi complacent, & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon, cuique per id quod vitiose amat illudere. Prudenter D. Leo *a*: *Nouit diabolus,*

a serm. de circumcis.

cui ingerat illecebras gulæ, cui adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ, cui exhibeat escam cupiditatis: nouit quem fallat gaudio, quem mœrore conturbet, quem errore seducat, & causas quærit nocendi, vbi quemq; studiosius viderit occupari.] Idem confirmat, *in vita Moysis*, Gregorius Nissenus. Præ cæteris apti sunt deludi: qui natura sunt tenaces sententiæ suę, seq; solos putant sapere, reliquos despuunt vt fungos: talis ille, qui se in puteum præcipitauit, apud Cassianum: talis postea Franc. Ioannes de Rupescissa, ante trecentos annos, talis nostro tempore Franciscus de Cruce in Peruuia, de quo postea.

F 4. *Considerandæ corporis constitutio.* Nam si valetudo parum firma, si præferat redundantiam bilis atræ, si habitus corporis inedia, vel insomnia plus æquo deformatus, si sit cerebro læso, vel nimis apprehensiuus, aut imaginationis turbidæ & æquo vehementioris: quia tales, vt dici solet, etiam vigilantes putant se videre, audire, gustare, quæ nec gustu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facile imponit, quia falsarum rerum imaginibus obuersantibus tenaciter adhærent, & assentiuntur. Hoc solet epilepticis cõtingere, vt vi morbifera agitati vaticinentur. Quare annis superioribus non satis cauti fuêre: qui sic affecti vnius ariolationes tanti faciebant. Admiratione dignam epilepticæ fœminæ historiam narrabo ex Gersone, *lib. 5. sect. 16. in fine.*

5. Addit Gerson, *referre, qualis sit & fuerit persona, qualiter erudita, quibus assueta, cum quibus conuersata, quibus delectata: pauper sit: an diues? in diuitibus timendam superbiam & ambitionem, in pauperibus vero fictio-* A *nem.*] Sed hæc obseruatio est petita à valde remotis & incertis. Melior est sequens.

6. *Nec ætatis, nec sexus differentia negligenda est.* Nam si cæca sit & caduca ætas, delirii periculum est, si puerilis, leuitatis & morbi imaginosi, quia humidiore, quam par est, sunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare & per B eos, vt aptiores suis conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: sed & hodie factitant, in crystallomantia, & in hydromantia. De fœmineo sexu, constant hunc esse suspectiorem: sed de eo separatim agetur, sequenti sectione.

Notat hoc Ioan. Nider. in 1. præcept. c. 11. quęst. de diuinat.

7. Considerare oportet, *virum sit in spirituali exercitatione persona veterana, an vero nouitia tantum:* an alias C eam diabolus sic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint: item quæ vera, quæ falsa fuerint. Si tyro, valde verenda fraus, *quia* (vt inquit Gerson) *nouicius feruor cito fallitur, si caruerit regente, præsertim in adolescentibus & fæminis, quarum est ardor nimis auidus, varius, æffrenus, ideoq; suspectus.*] Hoc D indicio Francisc. Picus *b* primo detexit falsitatem cuiusdam reuelationis visionisque, post & alia indicia accesserunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in forma Christi Domini, cæpit suadere.

b lib. 9. de præn, ca. 3.

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non sanctarum.

E SExus ratio est habenda, vt dixi, quia, si cætera sint paria, plus fidei virorum reuelationes merentur. Quia sexus iste imbecillior, naturales vel G

dæmoniacas ſuggeſtiones, plurimum habet pro diuinis: multa quoque ſibi ſomnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud paræmicum, *Anus quæ vult ſomniat:* abundat paſsionibus admodum acribus & vehementibus, quare quod à paſsione natum, id à veritate profectum putat. ſunt etiam fœminæ naturæ humidioris & viſcoſioris: humidum vero facile commouetur, & varias figuras recipit, ægrius autem ac ſerius à motu ceſſat. Ideo mulieres citius imaginantur, ſed viri minus pertinaciter imaginationes fouent: cumque illę minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant, procliuius eſt dæmoni eas ſimilitudine falſa & apparente, decipere. Ideo inuenias in ſacris litteris paucas Dei ꝓphetides Marias duas, Annas duas, Deboram, Oldam, & vnam atque alteram alias, prophetas vero plurimos. Contra apud infideles Idolorum prophetas pauciſſimos, mulieres innumeras, vt prudenter notat Horozeus libr. 1. de vera & falſa Prophetia ca. 23. In earum moribus præcipue conſideranda. præter laſciuiam, luxum, auaritiam: (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagę ſint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebroſæ: quæque ſe in docendi, prædicandive in Eccleſias aut Sacramentorum adminiſtratione (abſque legitima maiorum licentia) contra doctrinam Apoſtoli ingerant. Nam quæ ſunt huiuſmodi, non ſe ipſas dumtaxat fallunt, ſed & viros eruditos tandem, ſi nimis illis creduli, in præceps trahere conſueuerunt. Teſtis eſt, ſui temporis doctiſsimus, Tertullianus, qui dum viſionibus muliercularum (vt ille de animæ quantitate ac colore *a*) confidit, immemor eorum quæ doctiſsime & veriſsime contra has ipſas ſcripſerat, in abſurdiſsimos errores delapſus fuit. Sed ætas noſtra præbuit in Peruuia illuſtrius adhuc exemplum, quod P. Ioſephi à Coſta verbis adſcribam *b*. *Fuit in hoc Peruenſi regno vir magni pro illo tempore æſtimatus, doctus Theologus, ac Theologiæ profeſſor, idemq́; Catholicus ac pius diu habitus, ac pene tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate mulierculæ cuiuſpiam, quæ ſe edoceri ab angelo magna quædam myſteria iactabat, quæq́; extra ſe interdum rapiebatur, aut rapi ſimulabat, velut altera olim Philomene aut Maximilla Montani, ita deuinctus eſt, vt illam de ſummus Theologiæ quæſtionibus ſæpe conſuleret: in omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam & Deo valde charα prædicaret, ſatis alioqui ſordida, & perexiguo ſenſu præditam, niſi ad inſtruenda mendacia. Igitur, ſiue à Diabolo corriperetur (quod facilius eſt credere) cum eiuſmodi ecſtaſim pateretur ſiue callide ea fabula ſimularet (quod nonnulli viri prudentes exiſtimarunt) ille Theologus: quod a muliercula magna & mira de ſe audiret, ac multo grandiora futura conciperet, libenter ei ſe diſcipulum addixit, cuius patrem ſpiritualem agebat. Quid multa? eo abductus eſt homo, vt miracula facere tentaret, & fieri ſibi perſuaderet: cum miraculi veſtigium, ne tenue quidem exſtaret. Ob hæc, & quod propoſitiones aliquot ab illa propheriſſa accepiſſet, à ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienas, à ſanctiſsimæ inquiſitionis iudicibus, toto hoc regno ſtupente, comprehenſus eſt. Ibi per quinquennium fere auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt homo omnium ſuperbiſsimus, ac inſaniſsimus. Cum enim Angelum ſibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet diſceret, ac*

a de anima c. 5.

b de nouiſſimis tempor. li. 2. c. 21.

A *deinde summa Dei ipsius familiaritate & immediato colloquio se potitum, pertinacissime dissereret, in eas nugas delatus est, quas, nisi ab homine prorsus mentis emotæ dici, nullo modo sibi quisquam persuadeat. Erat vero ille tam integro sensu, quod ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non sit. Itaq; & serio affirmabat, se & Regem futurum & Pontificem summum sede Apostolica* B *ad hæc regna translata, concessam quoq; sibi sanctitatem super omnes Angelos, & choros cœlestes, atq; Apostolos omnes, quin etiam oblatam sibi à Deo vnionem hypostatica, sed ab ipso non esse admissam. Datum quoque se redemptorem orbis, quoad efficaciam, vt ipse loquebatur, quod Christus solũ quoad sufficientia fuisset. Omnem statum Ecclesiasticum abrogandum: leges vero alias* C *se editurum faciles & apertas, secundũ quas cœlibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur, confessioni necessitas excluderetur. Hæc atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attonitos, quod homo talia sentiens non insaniret. Denique diu euolutis gestis illius, & plusquã centum & decem propositionibus hæreti-* D *cis, aut à sana doctrina Ecclesiæ alienis condemnatis, iussi sumus, vt habet de more sacrum illud tribunal cum homine disputare, si forte ad mentem & fidem hominem reuocare possemus. Conuenimus autem cum ipsis Iudicibus & Episcopo Quitensi, tres alij. Eo introductus homo ea libertate & facundia perditissimam suam causam defendit, vt* E *ego in hodiernum diem etiam stupeam, eo adigi posse mentis humanæ superbiã. Professus est doctrinam suam non posse monstrari, nisi diuina scriptura, & miraculis: quod esset superior omni humana ratione. Scriptura autem testimonijs longe se apertius atq; efficacius probasse: quam probauerit Paulus Iesum Christum fuisse verum Messiam. Miracula autem se perpetrasse plurima, eaq; tanta, vt Christi resurrectio non fuerit maius. Nam & se verissime esse mortuum, & resurrexisse, atq; id euidentissime (aiebat ille) esse ostensum. Scripturas vero proferebat memoriter (cum nullum librum haberet, atq; ipso etiam Breuiario spolatus esset) ex Prophetis, ex Apocalypsi, ex Psalmis, ex alijs locis, tot & tam longas: vt vel memoria esset admirationi. Eas vero ita ad sua commenta adaptabat, ita allegorizabat: vt quiuis vel rideret, vel fleret. Postremo si miraculis rem agere nobis placeret se libenter ea statim exhibiturum. Hæc Ita dicebat homo, vt vel nos insanos putare videretur, vel ipse insanire. Nam & per reuelationem sibi innotuisse iactabat, Serenissimum Ioannem Austriæ bello nauali à Turca esse superatum & regnum Hispaniæ à Philippo inuictissimo iam pene amissum: & concilium Romæ habitum, vt de Gregorio deponendo, et alio subrogando ageretur. Quæ ideo nobis significaret, vt, quoniam erãt nobis certis nuncijs nota, sciremus ei, non nisi diuinitus innotuisse. Et cum essent omnia adeo falsa, vt amplius esse non possent, ab illo tamen asserebantur, vt notissima nobis. Deniq; cum nihil profecissemus per duos dies disserendo, et ad publicum spectaculũ esset cum ceteris, vt in Hispania fieri solet, delatus, intuebatur semper in cœlũ, ignem in inquisitores, & omnes grassaturum cœlitus expectans, vt illi erat pollicitus Diabolus. atqui ignis quidem nos nullus ex alto corripuit, illum vere, et Regem & Pontificem, & Redemptorem, & legulatorem: ex imo flamma rapuit atq; redegit in cineres.] Hactenus P. Iosephus*

En fructus incautæ cõuersationis cum mulierculis, prætextu confessionum, & nimię facilitatis in credendis, primò quæ ad laudem propriam, mox etiam quæ ad cæteros & publicum Ecclesiæ statum, denique ad fidei mysteria motumque doctrinam ex superbia occulta suique amore nata credulitas, ex hac hæresis, & vanissima quædam diuinitatis affectatio, cum incredibili mentis cœcitate. Sic igitur vilissima fæmella virum eruditione & sapientia clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis imposuit, c & in Belgio non multi elapsi sunt anni, cum, in vna vrbium Hannoniæ; religiosa quædam credita energumena, & adducta ad superiorem eiusdem ordinis; vt exorcisaretur, dum res in longum abit, & illa vocibus diuersis successiue loqui incipit: quarum vna tenuior se Deum, Christumque Dominum nostrum fingebat, alia dæmonem crassior imitabatur: hac multa palam impia effutiebat: illa, quædam ad pietatem (vt videbantur) pertinentia. ita creditum, à quibus minime decuit, in illa modo Iesum, modo Diabolum loqui. sic periculi plena & fallaciæ res eo progressa, vt muliercula solemni ritu, quasi per eam Christo loquente, hostiã incruentam, prolatis verbis canonis consecrare auderet. & (proh dolor pij, sed vel indocti, vel incauti, consecratas (exsecratas potius dicere deberem) ab hac Sacerdotissa, sed non secundum ordinem Melchisedech) azimas panis eulogias acciperent, & tanquam verum Domini corpus allatis & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamẽ hic erant imposturæ indicia: tum quod erat energumena, tum quod auderet Sacerdotale ac virile officium vsurpare. Sed Domine libera nos à similibus: homines sumus, decipi possumus. Propter huiusmodi similiaque pericula Gerson addit: *Hoc præcipuè considerandum, qualiter cum suis confessoribus & instructoribus tales mulierculæ conuersentur. Si collocutionibus intendunt continuis, sub obtentu nunc crebræ confessionis, nũc longæ narrationis visionum suarum, nunc alterius cuiuslibet confabulationis: expertis* (inquit) *credite, nominatim Augustino & Domino Bonauenturæ, vix est altera pestis vel efficacior ad nocendum, vel insanabilior.*] quæ monitio aureis digna litteris est. quot enim hinc lapsus stellarum de cœlo? quot qui spiritu cœperant, carne consumantur? P. Leloyherus addit *a* regulam aliã, plus tribuendum reuelationibus virginum, quam viduarum, & viduarum, quàm coniugatarum. fateor hoc verum, cæteris paribus: quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideo & plures legimus virginum reuelationes? & virgo cogitat, quomodo placeat Deo, coniugatæ cor distractius adhuc quam cor viduæ, si paris non sint sanctimoniæ: plus credendum coniugatæ sanctæ, quàm viduæ lasciuiẽti: plus viduis, quæ verè viduæ sunt, quàm virginibus anxiè coniugium optantibus, vagis aut parum recollectis.

c de qua P. Ribadeneyra l. 5 Par. nostri Ignatij. c. 10. & Horozcus d l. 1. c. 24.

a lib. 4. de spect. c. pẽ.

SECTIO IV.

De prophetijs seu reuelationibus virginum, seu mulierum, quæ canonizatæ & notæ sanctitatis.

Fvere multæ huiusmodi, quarum exstant reuelationes, vt S. Angliæ filiæ Regis Bohemiæ, virginis ordinis Carmelitarum, quæ scripsit librum reuelationum ante annos 400. B. Bri-

gittę Sueticæ Virginis, cuius exſtant libri multi reuelationum quas qui tribuunt B. Brigidæ Scotæ Virgini *b*, falluntur: niſi & iſta forte reuelationes ediderit, quod non arbitror. hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua poſt annum 1370. exceſsit è viuis. Hac etiam longe antiquior, Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis anno 664. reuelationes quoque ſuas collegit: claruit S. Hildegardis in Germania anno 1180. cuius & aliæ ſuperſunt. Et eodem tempore S. Elizabethæ Sconaugienſis, cuius reuelationes libris duobus complexus Rogerus Ciſtercienſis Angelus, vir doctus & pius: quem vt nullum ſanctorum virulentiæ maledicentiæque fœtidi oris ſui Balæus immunem eſſe noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.* quo libro nihil vnquam legi ſcurrilius, mendacius, aut magis blaſphemum. Miror nondum ab aliquo Anglo Catholico laruam morioni & ſceleroſiſsimo Apoſtatæ detractam. Hac recentior, tempore Gregor. *i*, XI. circa annum 1360. quo tempore S. Birgita viuebat, fuit S. Catharina Senenſis, & ipſa reuelationibus illuſtris. de harum itaque reuelationibus, maxime de B. Birgittæ, quæ plurimas ſcripſit & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

b Simlerus Lel. ÿaer. & alii.

H

Henericus de Haſsia *c*, & Sybillanus *d*, ambo Catholici, ambo religioſi, ſed (vt verũ dicam) nonnihil audaces, volunt D. Birgittæ & ſimilium reuelationes, non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam à Spiritu ſancto editas. Qui ſi hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, eiuſque veritate, item de editiš à Spiritu ſancto dictate, vt credendum SS. editam ſane verum dicerent, ſed puto neminem paulo prudentiorem

c Cõment. in Geneſ.
d Decad. 1. Peregrina. quæſtion. q. 5.

A tale quid vnquam, opinatum. Argumenta quoque illorum, cum longe tendant vlterius, indicant eos longè aliud voluiſſe, ſcilic. loqui de certitudine humana ſeu morali & de dictamine Spiritus Sancti, in diuinis reuelationibus ordinario. quod ſane, nimis multum, de auctoritate & opinione Sanctarum Chriſti ſponſarum, eſt decerpere. Sic illi argumentantur. Primo, B quia quæ prædixerunt, poſſent aliunde prædici, vt ex induſtria ſolo lumine fidei, & doctrinæ cõfortata. 2. quia potuerunt ex illuſione dæmonum naſci, Deo hoc merito permittente, eo quod etiam ſine culpa præſumebant facere, quæ mulieribus illicita, vt concionari, & docere. 3. quia potuerunt præuenire ex phantaſia nimis debilitata, & ex errore quodam mentis. 4. quoniam C in illarum dictis quædam occurrunt minus, ſecundum communem Theologorum ſententiam, conſentanea rationi & veritati. 5. quia prophetica illarum doctrina ſuperuacua, & parum Eccleſiæ videtur neceſſaria. Hæc momenta non me deterrent, non mouent à debita ſanctis mulieribus, earumque dictis exhibenda reuerentia. Non quidem reuelationes illas, tan-D quã fidei Catholicæ aſſertiones, tueor: ſed vt reuerentia dignas, & à cœleſti lumine colluſtratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quamdiu ab Eccleſia, vt piæ approbantur, nonniſi temere reiici poſſe contendo. Ad primum argumentum reſpondeo plurima in his contineri, quæ, cum tot annis prius prædicta fuerint, non niſi à Deo potuerunt reuelari. Ad ſecun-E dum, quod Epiſcopi varij, & Summi Pontifices modum illum Sanctarũ extra ordinarium, in docendo & exhortando permiſerint, & ideo nihil illas

indebitum vsurpasse. quare nec causa fuit vlla, cur sponsas suas Christus tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi & rideri pateretur. Ad tertium respondeo, nullum delirij vel aberrationis à mente sana signum vnquam in illis deprehensum fuisse, quare nō minus hæc coniectura, quam præcedentes, vanitatis & malitiæ plena censenda. Ad 4. negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei sinceritati palam repugnet, vel cum ea consistere nequeat. Si quid forte communiori Scholasticorum sententiæ repugnat, non ideo confestim damnandum, vt erroneum, cum pie & prudenter intellectum, suis quoque probatis auctoribus & rationibus non absurdis stabiliatur. Alioqui Pontifices Romani, vt Eugenius tertius Hildegardis, Bonifacius, vero nonus Birgittæ, reuelationum libros, adhibito maturo Doctorum & Cardinalium Concilio atq; examine, non permisissent, ad Ecclesiæ vtilitatem, in vulgus edi. Ad quintum dico solere Deum, sæpe quædam permittere, immò & facere, quæ nobis videntur Ecclesiæ non admodum necessaria, vel idcirco, vt maioris suæ munificentiæ nobis sint signa, & famulos amicosque suos amplius honoret. Præterea, quis cōsiliarius Dei fuit, aut quis mentis eius abyssum sic penetrauit, vt pronunciet aliquid ab eo factum superuacnè.

Ioannes Francisc. Picus aliud argumentum molestius adfert in medium, quod sane imprimis remouendum. Harum Sanctarum reuelationes contradictorias esse, quare alteram earum necessario falsitatis conuinci. D. quidem Catharinam Senensem, vt sibi reuelatum, prodidisse, Deiparam cum

A originali peccato conceptā fuisse: contra B. Birgittam, huius istam maculæ aspersione liberam ab initio cōceptionis exstitisse. *Respondeo*, me talem cōtradictionem non fateri, D. Birgittæ reuelationem agnoscere, & quod illa asseruit credere. Quod attinet ad D. Catharinæ Senensis prætensam reuelationem, sunt qui respondeant, eam deceptam & falsam reuelationem pro

B vera habuisse. *a* Sed hoc in Sanctam parum honeste dicitur. Alij volunt huiusmodi reuelationem post obitū Sanctæ Catharinæ, præpostero & pertinaci quodam zelo confictam à defensoribus illius sententiæ: ad infirmandam reuelationum contrariarum fidem. *b* confirmat hunc conatum similitudo attentatorum Bernæ apud Heluetios, priusquam ad hæresim ea ciuitas defle-

C cteret (nempe anno 1509.) vt testatur ea de re editus auctoritate publica Historiæ libellus, è quo id alij Chronographi *c* tradiderunt. cur; inquiunt illi; quod eodem in genere semel patratum deprehenditur. non & aliàs factū credatur, *d* concurrentibus pro contrariæ partis veritate multis indiciis? Neque hoc ordini toto, sed paucis quibusdam foret falsi crimen impingere.

D Exstat libellus historiæ olim excusus, quem legi Moguntiæ in bibliotheca societatis amplissima. rem compendio complexus fuit Frater Nicolaus Baselius in Additione ad chronicon Naucleri, qui eo vixit tempore fol. 1006. his verbis. *Eodem anno (1509.) pridie Kalend. Iunij apud Bernam in Heluetia quatuor sancti Dominici conuentus ibidem fratres, Prior, Lector, Subprior, & custos capti, per torturam examinati,*

E *degradati, ad ignem condemnati, miserabiliter sunt combusti, propter quasdā dolosas, falsas, impias, & diabolicas*

machina-

a Petr. Loyherius libr. 4. de spect.

b Sic Amb. Catarinus eiusdem ordinis. l. 3. pro immaculat. concep. circa prin. & Fr. Suarez in 3. q. 27. disp. 3. sect 5.

c Additio. ad Chron. Euseb. & primæ additiones ad Nauclerum.

d c. semel. malus, de reg. iur.

e p. 1. Sum. Theolog. tit. 8. c. 2.

machinationes, quas in odium immaculatissimæ Virginis Mariæ conceptionis occasionaliter excogitarunt. Nam quendam simplicem idiotū superstitiosis quibusdam incantaminibus, diaboli arte dementarunt, ac plurima tam in Sacrosanctæ Eucharistiæ sacramento, quàm sculptis imaginibus tentauerunt, quemadmodum facta eorundem in lucem arte calcographiæ sunt impressa, ideo præsentibus eorundem confessata superfluū duxi. Tandem vero ad instantiam Bernensium, Haimo Lausanensis Episcopus, loci ordinarius, inquisitionem contra eos fecit, quo adstante vna cum Matthæo VVualesiano Episcopo, Achilles Castell. Episcopus, & Apostolicæ sedis Legatus, ad hoc à Papa Iulio specialiter missus, ab omni gradu, & priuilegio clericali depositos XXIII. die mensis Maij, potestati tradidit sæculari, atq; de hinc vltima die eiusdem mensis. igne (vt hæretici) sunt incinerati, præsentibus ibid. multis hominum millibus.] Sic Nicolaus Monachus Hirsaugiensis, *hæreticos* vocans; non quia negarant Beatam Virginem sine originali peccato conceptam, sed quia contendebant pertinaciter contrarium fide tenendum, & quia Magicis præstigiis vsi fuerant, & multa contra fidei Catholicæ sinceritatem dixerant, fecerantque, vt in libello illo continetur. Fieri tamen potest, vt Basilius fultus auctoritate Concilii Basileensis habuerit articulum de conceptione immaculata pro articulo fidei: sed pro libera, vtriusq; partis defensione; iam Sixtus 4. decretum ediderat, & propterea sane si idcirco hæreticos censuit, valde à vero aberrasse: veruntamen arbitror, solummodo quo ad pœnam hæreticis, eos comparasse. Quicquid de opinione Baselij sit, Mihi probabilius videtur neq; hoc ab ordine falsò confictum, neque à D. Catharina, vt reuelationem, proditū: non ab ordine, qui cum sit sanctissimus tale crimen in se non admisisset, non à Sancta proditum, vt reuelationē: quia nec F. Raimund. nec vllus confessariorum cęterorum, vel familiarium B. Catharinæ, qui diligentissime cunctas D. Catharinæ reuelationes collegerūt, & posteritati collectas emisere, vllam huius reuelationis mentionem fecerunt: nec etiam in libris B. Catharinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic obiiciuntur, primo dictum Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter asserit. 2. locus quidam ex opusculis illius Sanctæ. Ad 1. respondeo S. Antoninum scribere tantum, si quis obiiciat hanc reuelationem. S. Brigittæ, sciendum alias sanctas miraculis claras contrariam reuelationem habuisse: Sed Antoninus dictum suum non cōfirmat vllius auctoris testimonio, vt solet, nec etiam ipsemet, vbi de vita B. Catharinæ egit vllam, inter alias, huius reuelationis facit mentionem, vt nec Confessarij Beatæ illius, sicut dictum est. ideo non magnifacio hoc dictum Antonini. quo, ad solutionem argumenti, pro tempore vsus, eo quod Ioan. de Neapoli alia solutio, quam ibi refert, ei merito nimis impudens videbatur. Ad 2. respondeo, optare me locum ex scriptis eius adduci. Nec enim inuenio, nisi fortè id colligant, ex illis verbis quę adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi sic legitur: *Tu scis Domine, quia ista est veritas.* quem locum, frustra quærenti, Ioan. Deckerius iam olim Louanij, & nunc Grætij in Theologiæ professione collega meus mihi ostendit: De quo verbo potest esse non iniusta suspicio, hoc additū ab illis, qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant,

haberi pro prophetica reuelatione, & dicto contrario simile dictum B. Birgittæ volebant refutare: præcesserant autem nonnulla de concepta Deipara in Originali peccato. Suspicionem facit, quod sine his verbis tota oratio pfecta est: & quod si voluisset B. Catharina hæc verba addere, non fuisset ei necesse, ponere illud, *subiunxit*, quod immediate his verbis videmus à librario præponi: accedit quod orationum eius alia nulla sic terminatur. Quare vel illa hoc non addidit, vel si addidit, non addidit, vt sibi à Deo reuelatum. sed vt opinionem suam, quam cum plerisque sui ordinis omnino veram & certam, humanis tantum rationibus & persuasionibus inducta, putabat. Potuit autem sancta illa, hac in re, qua de Theologica quæstione: naturali, non diuino, lumine præeunte, disserebat, errare, quod humanum est. Sane fallacem esse argumentationem, qua eo loco vtitur, nemo prudens Theologus dubitauerit extrema enim sumit, medium conceptionis ipsius tempus transilit: quasi concludas, nec ante hoc tempus, nec post hoc tempus aliquid fuisse, vel futurum, & inde inferas, ergo ne nunc quidem hoc esse tempore. Fuere quidam olim Dd. qui censuerunt, posito, quod, B. Virgo in Adamo peccauit, Christi Domini redemptione indiguit, consequi, vt non potuerit ipso momento conceptionis sanctificari *f*: sed qui rem melius examinarunt, illi multis contrarium docuere *g*, ex quorum dictis cum clare colligatur, Deum hoc non absolute tantum & simpliciter facere potuisse, sed etiam, stante illa hypothesi: non intelligo quo pacto, fuerit à Deo reuelatum, *Non potuisse Deum animam B. Virginis Mariæ infundere, nisi in ma-*

f Sic Halens. 3. par. q. 9. méb. 2. Rich. in 3. d. 3. a. 1. Capreol. Ferrar. & alii.

g Bonau. d. 3. p. 1. a. 1. q. 1.

A *teriam putridam?* Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat decisioni Sixti IV. Pii V. & Concilii Tridentini? nam si hoc Deus non potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus sciebat, *quia veritas esset*, atque hoc B. Catharinæ reuelarat: certe illi reuelauit implicite, contra sentientes in fide errare. Quo igitur pacto per- B mittit Ecclesia, vt pium & probabile, credi, sine originali peccato conceptā de facto fuisse? si hoc probabile credit certe nequit Deus reuelasse, hoc à se fieri non potuisse. Absit ergo, vt credamus illa in oratione diuinam reuelationem contineri: Absit vt credamus B. Catharinam, humillimam, sanctissimam, & circumspectissimam Dei C sponsam, talia præfracte & parum solide dicta, tam graui Dei testimonio confirmare voluisse, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelationum hic pugna est, vbi vnica inuenitur B. Brigittæ reuelatio, quam non ipsa tantum, idq; pluribus locis *a*, vt videas constantiam, sed & alii sancti confirmarunt. Vnus Marsil. Theologus grauis *b*, & neutrius Ordinis, D Dominicani neque Franciscani, tres reuelationes diuersorum recensuit, & eas addit fuisse graues & miraculis cōfirmatas. Quoad ceteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ sibi prima facie videntur, si quis illas eodem modo discutiat, & circumstantias sedulo conferat, non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari posse, vel earum alteram non ex reuelatio- E ne, sed ex opinione peculiari, putantis id verissimum esse, vel ex vehementi tantum imaginatione, profectam.

)(:)(

Anton. d. c. 2. Paludan. in d. 3. q. 1. art. 2. Caietan. Opusc. de concep. c. 3. Suarez. & Valencia d. q. 27.

a l. 1. reuelat. c. 9. l. 6. c. 49. & c. 55.

b in 2. q. 10. & in 3. q. 4.

SECTIO V.

De indiciis à natura ipsius reuelationis petitis.

SVppono, si lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc parum referre vigilantine an dormiēti visio contigerit: si desit hoc lumen, tunc semper plus vigilantis reuelationi, quam (vt Varro vocat) somnoriæ deferendum. Hoc supposito.

K Considerandum primo, *qualis sit illa reuelatio:* vt an sit sapiens visio, nempe conformis sapientiæ quæ de cœlo est. talis autem futura (teste Gersone) si habeat illa à D. Iacobo requisita c. *vt si pudica, modesta, suasibilis, bonus consentiens, plena misericordiæ & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.*] cap 3. v. 17. Si (vt hoc fusius explicem) instiget ad aliquid, q, exemplis Christi & Sanctorum magis assimilet, si hominem intrinsece demissiorē reddat, quam sine reuelatione fuisset, si mitiorem, mansuetiorem, recollectiorē, & a sæcularibus & extrariis curis abstractiorem, si inuitat ad simplicitatē, vnionem, & (vt sic loquar) intimitatem cordis: si id, ad quod instigat, pluribus virtutibus sit ornatum & præstantioribus, quam eius omissio, vel factum contrarium: si ad quod inuitat, sit simpliciter & intime bonum, non aliqua dumtaxat ex parte: denique si incipientem ad peccati detestationem & præteritæ vitæ confusionem excitat, proficientem per boni desiderii inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora carismata promouet, perfectum vero implet diuinæ dulcedinis interna prægustatione. Vnde præclare scriptum à Ioanne Salisber. *li. 2. c. 17. Sed cum hæc à spiritibus circa*

A *homines fiant, eam solam rerum imaginem fidelis anima non aspernatur, quæ innocētiam relinquit incolumem. Quod si materiam vitiis afferat, libidinē forte accendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, aut quidquid huiusmodi est, ad subuersionem animæ, proculdubio aut caro, aut spiritus malignus immittit.*] Perite duos falsarum reuelationum fontes memorat, B *carnem & dæmonem*, sed mox minus perite & vere, quæ de Lamiis dicitur, omnia falsa pronunciat, quod fuit à nobis alibi refutatum. *supr. lib. 2.* Dæmoniacæ reuelationes censendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad scurrilia & carnalia, vel inuida, & detractoria, & immodesta incitant. quæ hominem reddunt auersum à Christi & Sanctorum imitatione, reddunt gau- C dentem nouis & singularibus inuentis suis. *Vt enim optime D. Bernar. ait d, se transfigurat malignus ille spiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis simulatione plus noceat: sed & tunc quoque, si diligenter aduertimus, nunquam nisi amaritudinis & discordiæ semina spargit. Suadet enim nonnullis singularia ieiunia quædam, vnde ceteri scan-* D *dalizentur, non quia diligit ieiunium, sed quia scandalo delectatur.*] Item si suadeat aliqua contra canones, vel constitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum. hoc indicio B. Simeon Monachus Treuirensis eum deprehendit. narratur historia ab Euervvino Abbate e: *in verticem montis Sinai iussu superiorum cum missus fuisset, ibi habitaturus: nocturnis horis ille* E *specie Angelica dæmon apparuit, & vt missam celebret hortatur. Ipse nec plane dormiens, nec perfecte vigilans contradicit, non debere sine presbyterij ordine aliquem hoc ministerium implere: con-*

d serm. de vul. verbi Domi.

e apud Sur. 1. Iunii.

tra inimicus instat, se Dei legatum esse, Christum hoc velle, nec decere sanctum locum ministerio tali diutius priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto sibi consortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem statuunt, alba induunt, de stola vtrimq; altercantur: hostis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat sibi imponi debere. Tandem Dei famulus, ad se reuersus, virtute orationis, & signo Crucis *inimicum repellit, seq; delusum ingemiscit.*] Deprehensa quoque illusio ex attentata similis fere superbiæ audacia, &, quia modestiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Præmonstratensis. Rem totam narrabo verbis scriptoris illius Beat. Nortberto coæui *f. Inter quos* (Præmonstratenses religiosos) *fallax ille spiritus: quosdam considerans idiotas, & suæ illos quondam recognoscens fuisse vascula in quibus suæ quieti & voluptati indulgere consueuisset: ita illos falsa suæ illusionis sapientia repleuit, vt qui prius in libris vix legere nouerant, iam ex libris magna quædam dicerent, & de futuris prophetando maiora & stupenda prædicerent, Danielis denique vnus ex eis prophetiã se scire asserebat, & de ea quædam duce mendacio, loquebatur : vbi de quatuor, & septem, & decem cornibus, & regibus Propheta scribendo, inducit, & de Antichristo. In quibus iam simpliciores quosque attentos reddiderat, & si fieri posset, etiam ipsum Dei hominem & Venerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai, in errorem induxisset. Iam enim eo vsque progressa erat eius arrogantia, vt ipsis assidentibus, etiam in capitulo, sermonem facere auderet. Et qui vidit & audiuit, præbet huius rei testimonium. Et hoc signum eius, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo :* Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente. *Hæc spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat: sed ad veritatem quæ sequitur, videlicet,* Et accipietis regnum æternum, *haud quaquam procedere nequam valebat. Porro cum ab auditoribus veritatis & dulcedinis fallax ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, vt est mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera se conuertit, vt quia manifestæ operationi intentos non poterat subuertere, saltem contemplatores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius minister, subita quadam & grauissima infirmitate corripitur, &, qui prius de visibilibus responsa dabat, iam in cœlum os suum, ad inuisibilia & ineffabilia promenda, ponere non verebatur. Concurrunt fratres, vt consuetum est ad inungendum eum concurrunt ad ea quæ dicebat audienda: De se quidem magna, sed de pluribus circumstantibus asserebat maiora. De se quod eadem vespera aut futurus esset cum angelis in cœlo, aut staret sanus cum cæteris fratribus in choro. De alijs vero singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando & augurando dicebat: Hunc cum nuper in Ecclesia ad superiora raperer, vidi ad æternitatem vocatum: istum iam, &c.* subiungit varia de aliis. Vide hic gradus superbiæ, primum idiotas sibi dæmon deligit, & facit videri doctos : deinde facit illos scripturam interpretari. 3. etiam coram maioribus disserere in locis, vbi tacendum de his, & culpa potius humiliter agnoscenda. 4. facit eos Pseudoprophetas, de se magna loquentes, nec de aliis minora, vt superbia pluribus affricaretur. Subiicit

f Surius 6. Iunii, c. 27.

postea de alio idem faciente, & has omnes dæmonis machinationes dissipatas, statim vt religiosi, fraudem subolfacientes, respondere, se nec hunc, nec vllum alium amplius audire velle, donec pater eorum Northbertus reuerteretur. hæc enim responsio, *humilis obedientiæ virtute,* dæmonem vicit. Nec efficacius fere vllum exstat remedium. dabo aliud exemplum verbis Fran. Bentii ex *annuis litteris nostrorum prouinciæ Mediolan. annis* 1590. *In oppido quodam suburbano prope Aronam, ad triginta mulieres malo dæmone agitantur, omnes fere virgines, infimæq; conditionis, ex præsertim quæ sunt voto virginitatis obstrictæ. mirũ, has, quibus dolis circumueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honestis. assimulat modo personam, & pietatem monachi, & quod audire aures horrent, ipsiusmet Christi crucifixi, hortantis ad impia: quin & vrsum, leonem, serpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno haustu: minacem etiam militem cum sclopo parato & instructo, iam, amq; extrusuro pernicialem glandem cum flamma tonitruq; nisi extorqueat assensum. Sed* simplicitas *virginum vincit omnem astutiam* Deo nixa, *Magna omnino earum* fides, *eoq; clypeo ignea nequissimi tela exstinxere. Et pluribus narrationes duæ reponentur. Ex earum numero quædam nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cum haberet aliquando noctem infestam à diabolo insidiante, stratum deserit, & hieme licet media ac tempestate per frigida, in nudo pauimento nuda cubat. cum cresceret nihilo secius flamma (vt magnum incendium aqua ingesta) clam cubilo egressa in hortum secedit, ibique*

A *magni æmulatione Francisci, quem eadem factitasse acceperat, corpus proiecit in aggerem niuium, tamdiuq; peruolutauit, obstrepente licet dæmone (qui ab ea vescebatur) & dentibus frendente, vt internum ignem externo frigore restinxerit. Alteri item dæmon noctu se ostendit imagine B. Vrsulæ, crucis vexillum præferens cum multarum virginum* B *comitatu, atq; ita locut⁹ est, videt Deus amatq; tuum istud studium tuendæ pudicitiæ: sed quoniam difficile admodum est in paterna domo in tanto strepitu occursantium, & periculorum obiectu nõ contaminari mentem aliqua ex parte, nos allegauit, vt te duceremus, in cœnobium sacrarum virginum, omissis curis omnibus ipsius numini studiose famu-* C *lantium. Hic virguncula, Deo aspirante, cum vereas diaboli insidias, dexteram duxisset manum à capite in pectus, moxq; à sinistra produxisset in dexteram, vt efformaret* crucem, *se talibus visis, tantoq; honore indignissimam esse profitetur. Neq; vero vobis habeo magnam fidem. timeo & in speciosis consiliis fictos dolos, quod si Dei legatio-* D *ne fungimini has* Sanctorum *reliquias (habebat reliquias adalligatas ad collũ) humiliter veneramini. Mirum dictu, procubuerunt in genua laruæ venerabundæ. & tanto magis vrgent, vt maturet perfectionem. At illa, mihi non licet quicquam grauius statuere mei patris spiritualis iniussu, neq; ad eum adire* E *decet nocte intempesta: conuenite vos illum & exponite mandatum Dei vbi diluxerit, ego accedam & vtar consilio illius. Hoc responso, dæmones abiecta omni simulatione, in suas se tenebras abdiderunt, cum fremitu in irridentem puellam, quod lingua solum bellarent, gratesq; agentem suppliciter Deo, contumelias, & probra certatim ingerentes.*]

Hactenus Bencius, quid hac virgine sapientius? sed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui se pudicitiæ Zonâ colligarat. Impudicitia statim prodit dæmonem: sic enim ab calamistris, & procaci vultu, & curiosa discursatione D. Robertus Abbas dæmonem in nuptijs agnouit. *a* Et lasciua forma & motu, ac verbis, eundem cognouit S. Dunstanus, & ignita forcipe arrepto eius naso lepidè irrisit teste *b* Osberto Cantuariensi. Addam singularis cautelæ exemplum, quo docemur nihil tutius esse, quam timere suum sequi iudicium, a ut ab obedientia maiorum vllius reuelationis etiam certæ fiducia recedere. Genebaldus Laudunensis Episcopus per incautam cum vxore, quam deseruerat familiaritatem, ex bono principio ortam tandem, quæ humana fragilitas est, cum ea corpus miscuerat: sed postea ad cor reuersus, & D. Rhemigio Remensi cōfessus in angustissimum locum instar sepulchri reclusus fuerat, vbi cum septem annis pœnitentiam asperrimam egisset: *Septimo* (inquit Hincmarus in D. Remigij vita *c*) *anno in vigilia cœnæ Domini, cum idem Genebaldus in oratione Domini pernoctaret, & seipsum defleret, circa mediam noctem Angelus Domini, cum magna venit luce, ad eum in oratorium vbi pronus iacebat, & ait ad eum: Genebalde exauditæ sunt pro te orationes patris tui Remigij: suscepit quoque Dominus pœnitentiam tuam, & dimissum est peccatum tuum surge, & hinc egredere, facque ministerij Episcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus suis. Genebaldus autem, nimio terrore percussus, respondere nihil potuit. Tunc Angelus Domini confortans eum, & ne timeret hortatus est, sed gauderet in misericordia Domini sibi collata. Qui animatus, dixit ad Angelum: non possum hinc egredi: quia Dominus & Pater meus Remigius clauem huius ostij secum habet, quod & sigillo suo signauit. Et Angelus ad eum; vt non dubites* (inquit) *me à Domino missum; sicut patet tibi cœlum; sic & ostiū istud patebit. Et statim, saluo sigillo ac cera, ostium illud apertum est.*] Ecce tibi verę visionis indicia: prius perturbatio, mox consolatio, & verum ac apertum miraculum sigilli ac certa integritas: non tamen censuit vir sanctus obedientiæ quidquam derogādum. Tunc Genebaldus in modum crucis se iactās in limine, dixit, *Etiamsi ipse Dominus Iesus Christus dignatus fuerit ad me venire peccatorem: hinc non egrediar, donec ille veniat, qui me in eius nomine in ista reclusione constituit. Et statim Angelus Domini recessit ab eo.* Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus, & per Angelum hæc omnia, eadem nocte, Rhemis pernoctanti in oratione D. Remigio manifestauit, eumque Laudunum proficisci iubet, & Genebaldū Episcopali sede restituere, quod & factum ab eo confestim. Contra D. Guilhelm. Aquitaniæ Dux, si dæmonis suggestiones, quibus & feruor deuotionis minuebatur, & ad sæcularia reuocabatur, initiò diiudicatas repressisset; non se sic Lucensibus ad bellum ducem obtrusisset, nec cæcitate percussus fuisset: *a* sed illum deceptio, cautiorem reddidit postea, vt facile secundæ reuelationis falsitatem contemneret. *b* Prudentissimus senex Abrahamius (vt B. Ephrem prodidit) reuelationes illas, quib. eum dæmon, *Sanctum* & *Beatum* prædicabat, contrario humilitatis actu statim profligabat. *c* Vah! quam contraria fuit illa Gandensis virgo, nostris temporibus? misella

a vide Sur. 7. Iunii tome 5.

b Surius 19 Mai.

c apud Sur. 13. Ianuar.

a Theobal. in eius vita c. 16. apud Sur. F bru.

b 1oi. c 19.

c Simæ. Metaphrast. ex Ephremo apud Surium Martij 16.

diu vacaret orationi, & Sacramenta frequentarat; sed vel non satis exercitatum nacta fuerat confessarium, vel si nacta, ei sua secreta spiritualia non pandebat, vel bene monenti non credebat. quicquid horum fuerit, paulatim variis reuelationibus eam diabolus superbiæ spiritu inflauit. tandem persuasit meritis reliquis parem esse Deiparæ Virgini: deesse fæcunditatem iunctam virginitati illibatæ: si pergat, id quoq; consecuturam. ô vafrum commentũ, & muliebri ingenio accommodatum! iam illa se cõfessionis indigam non esse putabatur: itaq; per annos aliquot eam intermittens, non abstinebat tamen à sacra synaxi. Quid multa? semel dum in templo versatur, & communionem exspectat, ardentiusq; beneficium illud reliquum postulat: audit, bono sis animo, dilecta, exorasse te scito. concessa tibi fœcunditatis cum castimonia prærogatiua, quam petis: de cœlo confide te grauidatam. commiscuerat enim se cum dæmone, qui lucis Angelum mentiebatur. domũ reuersa, sentit vterum tumescere: iusto post partus tempore adueniente, pium quendam & prudentem adit ciue, bene notum, narrat rem totam, petitq; vt in domus eius penetralib. sibi liceat parere, & stipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen sustinens virginem domo excludere: veritus; ne grassari iam incipientibus Sectariis, materiam res vulgata præberet blasphemis hæreticorũ dicteriis atq; lædoriis, eam suscipit, & adhibita obstetrice fida partum exspectat. Misera dolorib. vehementer torquebatur, tandem magnam, pro prole humana, horridorum, & villosorum, fœdissimorumq; vermium copiam effudit vtero, quorum tam dirus erat

A aspectus, vt omnes exhorrescerent, tam teter odor, vt fœtore fermè exanimarentur. Sic demum misella se delusam intellexit, & superbiæ suæ fructum, à superborum Principe retulisse, quem oportebat. Sic mulier decepta, sed & viros ille dolosus coluber supplantauit. Apud Gregor. Turonensem leguntur hæc de S. Friardo & socio eius Secundello, *Sanctus Friardus cum* B *Secundello Diacono in supradicta insula stetit immobilis: habebat tamen vterque eorum propriam cellulam, sed procul inter se positam. Cumque strenue in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini, dicens: Ego sum Christus, quem continuo deprecaris: iam enim sanctus es, & nomen tuum in libro vitæ cum reliquis Sanctis mei adscripsi: egredere nũc* C *ab hac insula, & vadens fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus discessit ab insula, nec socio nunciauit tamen, cum infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Reuersus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vana gloria, dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet, cuncta quæ gesserat simpliciter* D *pandit. At senex obstupescens, suspiransq; ac lachrymans ait: Væ nobis: in quantum audio à tentatore delusus es: vade, age pœnitentiã, ne vltra tibi præualeant eius doli.*] Ecce vides lapsum, primo quia occulta est superbia credidit se sanctum, & ex hoc frontispicio non cognouit dolosam machinam. 2. quia deficiuit à bono proposito manẽdi in illa insula. 3. quia clam habuit magistrum consilia sua, & obedire illi ne- E glexit. Vide nunc, vt victus vicerit, fretus *humilitate, obedientia, & oratione.*

Sequitur apud Gregor. Turonens. *d Quod ille* (Secundellus) *intelligens & perisse se timens, cum fletu ad pedes eius prosternitur, rogat vt pro se Dominum deprecaretur. Cui; Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro salute animæ tuæ poscamus: non est enim difficilis Dominus se confitentibus misereri, cum ipse per Prophetam dicat*: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. *Orantibus autem illis aduenit iterum tentator in simili specie ad Secundellum Diaconum dicens, nonne præceperam tibi, eo quod oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerent, vt egredereris & visitares, atque opem sanitatis eis tribueres: Et ille, In veritate comperi, quod seductor sis, neque te Deum credo, cuius te speciem mentiris habere. Tamen, si Christus es, crucem tuam, quam reliquisti, ipsam ostende, & credam tibi. Cumque non ostenderet*, Diacono crucem *in os eius* faciente, *confusus euanuit*.] Et ecce tibi consilium, quod in similibus dubiis potes adhibere, petere vt se cruce consignet, vel vt formata cruce tibi benedicat. Dinæ Matronæ similiter dæmon, apparens in forma speciosæ mulieris, suasit vt relicto deserto vrbem peteret, minus pudori eius periculum ibi fore: sed beata statim insidians, ex austeri oris vitæ dissuasione, intellexit inimici [*Simeon Metaphrast. in eius vita mense Nouembri.*] Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obsessis pulsurus, iisque aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, in nos quoniam accepisti potestatem*, nihil iussit, sed perseuerauit in oratione, donec à Deo compulsi recesserunt. Causam quærentibus, cur non statim iussisset, prudentissime respondit, *Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem, nihil aliud agebant, quam quod vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare. e*] Cuius documenti vtilitas nō in exorcismis modo, sed & in reuelationibus cunctis maxima est, quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, vt de Secundello vidimus. Ipse quoque Spiritus sanctus mirabili quadam visione se B. Angelæ Fulginati insinuans, cum eam collaudasset, & ipsa ideo rem suspectam haberet, quod sic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo signo probæ reuelationis ei assignauit; quod quo magis laudabatur, hoc ei crebrior & acrior omnium peccatorum præteritorum memoria occurreret, & ne conata quidem, vllum vanæ gloriæ locum dare posset. Narrat hoc ipsa fuse c.19. & idem alias quoque se expertam scribit c.21.22. & 29. Sed & illud attendendum multiformes in omnem partem esse dæmonis fraudes. aliquando suadet quod optimum est, tunc periculum subest superbiæ: ideo tunc valde cauenda hæc pestis. Aliquando suadet, quod bonum est: sed tunc considerare oportet, num hoc bonum sit maioris boni impedimentum. si posterius hoc obseruasset B. Iordanes Prædicatorij ordinis Magister Generalis, nō illi diabolus aliquoties hac techna imposuisset: semel quidē: vt ad concionandum eum redderet inidoneū ac debile, specie boni exempli præbēdi, & austerioris vitę, impulit, ea relinquere, quę corpusculo illius erant necessaria, & eum ad maximam virium infirmitatē redegit. *f* Sed & alias iterum iterumq; eum hoc prætextu decepit. quæ Historia, quia religiosis vtilis futura, digna est plurib. locis legi. sic ergo scribit Leander Albertus, *g* de illo febrib. acutissimis laborāte, *Forte cum venerando patre, erat quidā cœnobij cuiusdā præsidem*

d l. de vit. Patrum c. 10. citat Surius 1. August.

e Simeon Metaphrast. in eius vita 29. Decem.

f Leander Albertus eius vitæ c.21.

g in eadē vitæ c.21.

quem Priorem appellant, ordinis nostri, vir discretus, solers, prouidus, litteris callens, & moribus compositus, qui aliquando medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris animum ignoras, & sciens eum in ægrotatione sibi ipsi rigidissimum, dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico se subycere, si pristina nanc isci cupiat sospitatem. Quapropter licet sis nostræ religionis præfectus & caput, ægrotus præfecturæ auctoritatem dimittas, mihiq; te subdas, & obedias necesse est. Quod si feceris, haud vereor, quin breui incolumis hinc exuas. Annuit venerandus Pater humiliter. præter ergo ordinis nostri cōsuetudinem super plumas ægroto quiescenti (sic enim Prior prudens iusserat) nocte diabolus, formam præ se ferens angelicam apparuit, dicēs, veluti admirabundus. Est ne hic Iordanes, fama & opinione apud omnes tam præclarus? præfectus & pater tam insignis Prædicatorum ordinis? Essem anceps, nisi ante hac te diu nouissem. O quam vilis & impudens factus es, qui veluti vnus de dominis terræ, in strato plumis & sericis ornato quiescis? O infœlix, quale ordini tuo & fratribus exemplum præbes? sed non est tui Deus in finem oblitus, qui ad te corrigendum me misit. Surge igitur è grabato, terræq; protinus supplex inhæreas. statimq; diabolo euanescente perterritus Iordanes in terram corruit, & sic iacens, postquam illuxit, à Priore & fratribus inuenitur. Quem Prior seuerè corripiens, coegit ex merito obedientiæ in strato præparato decumbere. Sequente nocte iterum diabolus pristina formà assumpta adstitit, & durius quam antea redarguit velut sibi inobedientem, moxque in solum ipsum desilire præcepit. Quem cum mane eius diei Prior iterato super solum iacere conspexisset, apprimè indignatus, dixit: miror tuam simplicitatem, ne dicam inscitiam, qui non solum in corporis, sed & animæ præiudicium contra obedientiam hoc facere præsumpseris. Ego enim Deum cœli, terræq; Dominum testor, quod noluissem pro toto terrarum orbe sic grauiter contra Deum & ordinem deliquisse: & hæc dicens, in fletum maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & ipse lachrymans procidit ad pedes eius. narrans ei visiones, sed magis illusiones: & qualiter, vt conjicere poterat diabolum illum fuisse, qui in Angelum lucis fuerat transfiguratus. Prior vero captus admiratione ac quadam commiseratione illius, aliquantulum lenitus, iussit ipsum stratum ascendere. Ex hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat, sicq; humores indurati fuerant, vt vix spiritum ad quiescendum haberet. Tertia nocte Diabolus, vt prioribus, adfuit: quem, vt cōspexit vir Sanctus (iam enim in increpationes erruperat) ait: O nequissime generis humani hostis, ô impudice canis, ô immunda bellua, quomodo meam ausus es simplicitatem deludere, ceu zelum, qualemcunq; erga ordinem præ te ferēs? Et ego quidem, nisi hoc omnipotentis Dei dispensatio permisisset, sapientius aduertissem, quod multo melior est obedientia, quam stultorum victimæ. Et in faciem eius expuens, eum fugauit.] En Sanctus vir deceptus inani specie boni, resipuit *solido obedientiæ bono* se muniens. Nota etiam vltimum illud, quod apparenti in angeli formâ in faciem expuit: nam hoc etiam viri spirituales commendant, quando visio suspecta est: & noui hominem, cui hoc optime cessit. Concludendum hoc caput testimonio B. Meinulphi Diaconi & confessoris, qui ipse apparens hanc

regulam

regulam docuit; visiones veras esse, quę ad pietatem & religionem duces forēt. Historiam, ex Gobelino Persona, verbotenus accipe: *non longe ab obitu cuidam cubiculario suo per visum in somnis apparuit, hortans eum, vt mundo & pōpis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni se conferat militiam. At ille visionem illam non alio quam illusionis loco habens, nihil de vitæ emendatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati se accommodās, iterum eum vt prius admonuit. Sed cum neque sic quicquam de vita rectius instituenda cogitaret, tertio ei apparuit, atq; ad eum; Nescis miser, nescis, quam immanis prædo mentem sibi vendicet tuam, qui tibi auctor & suasor est, vt neque mittenti Domino, neque mihi ab eo misso obtemperes. Certe cum tu male viuendo plane desipias, neq; ab hac stultitia sponte recedere velis, diuina te admonuit reuelatio, vt vel sic ad frugem meliorem te reciperes. Tu autem (stulte tibi pateris misere & perniciose illudi, qui veram reuelationem pro phantastica habes illusione. Neque enim quisquam fidelium ambigit illam visionem esse illusionis expertem, quæ ad Christianam pietatem & religionem inuitet: quod si quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes. Sed quando te verba non corrigunt, ad facta veniendum est. Itaque plane efficiam, vt visionem quā tu intelligere dissimulas, reipsa verissimā esse certe experiaris. His dictis, ille expergiscitur: sentit à mento barbam omnē auulsam, fugit procul ab oculis somnus omnis, &c.*] addit quo pacto visioni obtemperarit. *a*

a in vita S. Meinulphi apud Surium 5 Octobr.

Secunda consideratio est, *quod quando in visione vel reuelatione suadentur aliqua pia, bona, rectaq;, tum diligenter perpendēdum est, num simul aliqua suadeantur, impia, vana & inutilia.* Multarum huiusmodi passim occurrūt exempla: ego cōtentus sum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus *b* egregie confirmat hoc dictum, cum ita scribit; *Quidam ex amicis eius* (B. Mariæ Oegniacenæ) *præcipuis, à dæmonio meridiano per ambulante in tenebris, aliquando tanto periculosius quanto subtilius infestabatur. Callidus enim hostis, transfigurans se in angelum lucis, sub specie pietatis ei familiariter in somnis apparebat, nonnunquā eius quædam vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, vt prius tanquā antidoti cuiusdam falsa specie oblata, postea occultius venenum instillaret, & mellita lingua blanditer exerta, postmodum dentem infigeret, & ad extremum caudam suā quasi cedrum stringeret. cum enim iam illi fides ceu veraci haberetur, tum instar sophistæ & impostoris, veris quibusdam proditor ille falsa permiscebat, bonorum intermixtione falsis quandam vmbram insidiose prætexens. Tandem suis machinis eo perduxit fratrem illum, vt res eius pessimum exitum fuerint habituræ, si nō ancilla Christi, reuelante spiritu sancto, callidi veteratoris fraudes didicisset. Cum autem diceret homini, reuelationes illas non esse à Deo, sed maligni dæmonis illusiones esse, & ille è diuerso, non sancto, sed suo spiritu obiiceret; Cum tot beneficia præstiterit mihi spiritus ille, tot vera & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere illa ad solita orationis arma confugiens* (En bonum remedium, bonum scutum.) *pedes Domini rigat lacrymis, cælum precibus instanter pulsat, nec facit finem; donec impius ille impostor, cum multo gemitu & pudore ipsi nocte in cellula sua orāti adstaret: quē illa commentitio prædi[...]m splendore intuens: Quisnā es tu, inquit, aut qui vocaris? Ille superbo vt erat vultu i[...] torius oculis vicissim aspiciens; Ego sum, ait,*

b li. 1 vitæ B. Mariæ Oegniacens. c. 9.

quę tu maledicta precib. tuis compulisti venire ad te, quæ meum mihi amicū per vim auferre conaris. Somnium aūt, *ego vocor. Multis .n. præsertim religiosis, in somnis; instar Luciferi appareo, mihiq; obediunt illi, & ex meis consolationibus animus efferuntur, dignosq; se p putāt, qui diuinis & angelis fruuntur colloquiis. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abstulisti, iā erā à bono proposito retracturus. Et id sane euentus rei docuit, sed oua aspidum rupta sunt, & maligni illius fraudulenta consilia in lucem prolata.*] Quibus verbis, nobis simul & artes dæmonis, & modus, & finis, & remedium, quo in re dubia vtendū, proponuntur. Hoc remedio B. Vincentius Ferrerius aliam dæmonis illusionem deprehendit, & dispulit c. sic & B. Gutlacus insidias immoderata suadentis ieiunia, intellexit & cauit a. sic specie iuuandarum animarum Diabolus persuasit S. Elphego, vt ex carcere, se deducentem, deducentemque sequeretur, exemplo B. Petri angelum sequentis suasit & persuasit in angeli specie: sed eductum confessorem in via deseruit. ille fraudem intellexit, doluit; & martyrio, quod fugerat, se iterū obtulit, ac coronam meruit b. Sic eodem prætextu conatus cuidā Monacho suadere vt cellam desereret, deceptus fuit à B. Arsenio. Quare diligenter notāda, fideliter retinenda est doctrina eiusdē B. Arsenii, qua, velut in speculo, simulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita insidiarū præcipua, nobis, apud Metaphrastem, proposuit spectāda. Et quia huius capitis res ista, & in primis vtilis, ideo verbotenus exhibebo; *Hoc quoq; vos nō lateat, ô fratres, quod noster inimicus Diabolus, multis & variis vtens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt, verbi causa, suggerens, hospitalitatem, & consequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignā exceptionem; efficit, vt simul comedant & compotent: causa autem est, bonū caritatis. deinde sis paullatim suffurans & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri seruiamus & deinde, ad satietatē libidinis, nos polluit & voluptatib. Aliis rursus submittens in animū eleemosynā & benignitatem, & in pauperes benificentiā, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Aliis aūt multorum vtilitatem tanquā escam porrigēs, efficit, vt silentiū & quietem relinquant. tanquam rem inutilē, & vt, cum multis quidem mūdanis habeant consuetudinē, & nonnunquam ēt cum mulierib. incaute hoc faciant, persuadet; tanquam qui iā eo peruenerint, vt sint impatibiles: & sic miseros reddit libidinosos, & seruientes animi perturbationib. Aliis nullam exhibēs molestiam, & vt à nullo capiantur vitio insidiose procurās, extulit in superbiā, & sic nullo negotio præcipitauit. Nō nunquam aūt faciens, vt à bellando absti neant, & maxime ij, qui ad suscipienda exercitationis certamina se paulo ante exuerant; decipit efficiens, vt essent securi, & de nulla re soliciti. Ex quo factū est, vt cum eos iniecerit in socordiam, & vt labores negligerent effecerit; repente illos inuaderet, tanquā expugnatu faciles & inermes: & sic maxima tempestate corū mentē labefactaret, & conturbaret, & sæpe ēt in vitiorū profundū immergeret. Alios rursus, cū, vt sibi fiderent, persuasisset, vt qui iam ad maiorē peruenissent mensurā; suggessit vt eis crederētur aliorum cogitationes, vitiorumq; & bellorū annunciationes; Quib. cum nondū recte sua vitia abluissent; primū quidem recordationem & informationē eorū, quæ audiuerant, immisit, nō absq; animi perturbatione. Deinde vero ēt misere impulit ad carnis contaminationē c.*] His enumeratis, subdit propter tot stratagematum

c Pet. Rauzanus lib. 1. vitæ D Vincent. ca. 11.

a Sur. in eius vita April. 11.

b Osbernus Cantuariens. in eius vita.

c Sim. Metephrast. in Arsenio.

multiplices

multiplices noxas, nobis multa Nostri Custodia, & Sobrietate, Vigilãtia quoque, & ad Bonum Attentione, opus esse. Nonnulla his addi possunt ex Ioan. Horozeo li. 1. de vera & falsa prophetia cap. 15.

d li. de probat. spiritu.

Tertia consideratio est Gersonis *d*, *cõsiderandum an quod reuelatum fuit, id humana intelligentia quis sine relatione potuerit assequi*: tunc .n. suspectam esse debere, vt superuacuam & minime necessariam. Quod si fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam, & dæmonis scientiã excedunt, tunc non poterit aliunde, quàm desursum, missa fuisse reuelatio. Sed an res huiusmodi sint, difficile est statim iudicare, quia non potest nisi successu temporis quando euentus prædictionis, declarat veritatem, vel diligenti discussione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi, sitne diuinæ tãtum res illa cognitionis, an ẽt dæmonis aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolæ laborarũt, ipsiumet confessione.

Quarto consideratio, videndum an, *non tam sit desumpta ex sacris literis* (tũc n. suspecta haberetur) *quam illis consentanea omni ex parte, & constans, cògrua quoq; Sanctorum hominum doctrinæ & exemplis, nihil falsi & erronei admixti habens, totaque pertinens ad salutem hominum & Dei gloriam.* Diuinæ namq reuelationis hæc illustria sunt documẽta. Nam iuxta Gloss. in Matth. cap. 17. suspecta est omnis reuelatio quam non videmus per omnia cõuenire cum Lege, prophetis, & Euangelio.

Quinta consideratio est, *vtrum reuelatio aliis reuelationibus indubitatis cõfirmetur*: nam si nec aliæ certæ res dubię manẽt. potest enim Diabolus, vt semel sic sæpius, vt vni sic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa supersunt in Ecclesiasticis Historicis vestigia. talis illa admiranda B. Hermanni Stenfeldensis, qui & Ioseph vocatus, eo quod B. V. Maria ab angelo paranympho in somnis ei visa desponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clarissimo, cuius iucunda descriptio in Beati illius vita continetur *e* talis alia Eurychii Patriarchæ, *apud Eustathium in eius vita*. talis alia B. Guilhelmi Roscildensis, *apud Surium April. 6*. talis alia S. Adalberti sub mortem ei oblata, & à Leone explicata, *apud eundem. XXIII. mensis eiusdem*, tales multæ eius quem paulo ante laudaui B. Meinulphi *f*, tales multæ apud Petrum Venerabilem *in libris Miraculorum g*. Validior censenda confirmatio per alios, quam per eumdem, item per incognitos, quã notos, per viros, quã fœminas.

e apud Sur. 8. April. tomo. 7.

f apud Sur. 5 Octob.

g libr. 1. ca. 13. & 27.

Sexta consideratio, *si pugnantes sint diuersæ de eadem re reuelationes, vt plurimum ambæ suspectæ sunt habendæ: interdum tamen sic veras conatur diabolus contrariis oblatis infirmare*: ideo non statim reiiciendæ omnes, sed illis, re mature deliberata, credendum, non quæ priores sunt, (fieri enim solet, vt cũ dæmon conatus fuerit illudere per falsam, Deus alia vera immissa nebulam illam, lucis superuentu, disiiciat) sed quas plures ac probatiores sanctitate, prudentia. & sacra doctrina confirmant, & quarũ auctoribus minus causæ fuit talia contingendi v. g. in reuelationibus de Immaculata cõceptione Dei paræ Virginis Mariæ, quando paria sunt reliqua momenta circũstantiarum, plus tribuendũ reuelationib. habitis (si quæ sunt) ante controuersiam eadẽ de re natã, & post natam controuersiã, iis quas habuerũt, qui nec instituti; cuius D. Thomas, nec alterius cuius Doctor subtilis, fuere: hi n. ab affectu liberiores: & hac sane ex parte reuelatio D. Birgittæ præponderat alteri, quæ tribuitur D. Catarinæ Senensi.

SECTIO VI.

De indiciis petitis à reuelationum circumstantiis.

DVo præcedentia indicia quasi mixta sunt, partim ex ipsa reuelatione, partim extrinsecus petita: sequitur nũc, vt quæ in circumstantiis obseruatu necessaria indagemus.

1. occurrit, *illud à fine petitum*, quid mouerit hominem vt hanc reuelationem aliis indicaret, propalaretque: Nã curiositas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio, vtilitas propria, an aliorum; si propria, an spiritualis, aut carnalis, si aliorum, paucorumne, multorum, an omnium: Et in hac ipsa causæ inuestigatione perpendendus finis, nõ tantum proximus & apertus, sed occultus etiam & remotus. *Potest enim* (Gerson ait) *finis proximus apparere bonus, & salubris, & deuotus ad ædificationẽ aliorum, qui tandem prolabatur in multiplex scandalum, dum non respondebunt vltima primis, vel alias falsum fictumque deprehendetur in personis fuisse, reputatis, magnæ sanctitatis, vt docuit ætas nostra in deceptionibus Doctorum Ioannis de Varenis, Ioan. Huss. & similium.*] Ideo Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, à se amoliri Elisæum, ne videret eum rapi igneo curru in cœlum. [4. *Reg.* 2.] Prudenter Arsenius sibi factas reuelationes nunquam, nisi aliorum posceret vtilitas, narrabat, & tum narrabat quasi alteri accidissent, vt Simeon Metaphrast. obseruauit *a*: B. quoque Hildegardis vix superiorum iussu induci potuit, nec inducta fuit, donec Eugen. 3. Pontif. eam ad reuelationes suas scribendum animauit *b*. Idem fuit sensus B. Libuinę, cui cum Christus Dominus vigilanti apparens: quinque vulnerum suorum signa luculenter impressa reliquisset, & cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non posse, timeretque cõcursum & applausum hominum, sic Deum deprecata scribitur, *Maneat obsecro Domine hoc dignationis sacramentum inter me & te: sufficit enim gratia tua.*] Noli dubitare gratam sponsæ humilitatem & custodiam fuisse. magno enim miraculo confestim cute vulnera obtecta fuere, dolore tamen, & liuore perpetuo permanente *c*. Eadem virgo alio tempore merito quendam solitum reuelationes suas narrare, & (quod facile accidit) narrationis calore quædam de suo adiicere, idcirco pœnis purgatorii addictum vidit *d*.

Secundo, *discutiendæ cogitationes, quæ reuelationem subsecutæ vel præcesserunt*, nam ex præcedentium imaginatione posset nasci phantastica illusio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animum spiritus sanctus non accedit, nec vera reuelatio: nec tamen semper bonam & piam cogitationem vera reuelatio & diuina subsequitur: in ipso namque orationis feruore, plerisque Diabolus conatus irrepere. Ad veram reuelationem semper sequuntur bona desideria, & effectus boni: ad illusoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen à diabolo in maius malũ diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cum recensuisset visiones S. Aldegundis, addit; *In cunctis huiusmodi reuelationib. virgo prudẽs magis magisq. se humiliabat regno Dei propior fiebat, sponso cœlesti feruentius inhærebat* *e*.] Hic profecto genuinus est effectus verarum reuelationum; qui huic contrarii sunt, aperte docent illusoriam fuisse, quæ præcesserat.

Tertio notatum à quibusdam, *vtilissimum* quoque esse, ne decipiamur, *ipsi visioni seu reuelationi signum crucis opponere, seque cruce communire.* Con-

a in eius vit.

b Theodoricus Abbas in vita Hildegard. c. 4.

c Ioan. Brugmannus, in vita S. Libvvinæ. p. 2. c. 8.

d idẽ Brugman p. 3. cap. 2.

e Hucbald in vita S. Aldegund. cap. 2.

firmat hanc doctrinam, efficacem sane & piam Senatus Brauonius. narrat enim S. Osualdum Episcopum cum, dæmonis irrisis & difflatis terriculamentis omnibus, veterator ei in forma speciosa Angeli se ostētasset, *cruce signo* se muniuisse; eo quod sciret Angelum lucis id non moleste ferre, angelum vero tenebrarum illo in fugam compulsum iri. *Quod & factum est, Nam* (*verba sunt Brauon. S.*) *simul atque signum illud malignus tentator vidit, instar fumi ab oculis eius euanuit. f*)

Quarto videndum *quomodo se Spiritus ipse ingesserit. Nam proficientibus* (vt admonet P. noster Ignatius *g*) *Spiritus malus se dure, implacide & violenter, quasi cum strepitu quodam, vt imber in saxa decidens, infundit: bonus vero iisdem leniter, placide & suauiter, sicut aqua irrorat spongiam. Illis vero qui in deterius proficiunt, experientia docet, contra euenire.*

Quinto *aduertendum an quæ initio mentem lætitia demulserat, ea sit postea in horrorem & mærorem versa: item num qui cœpit à principio, sensim horror amotus non fuerit, sed constans permanserit.* duæ enim sunt hæ reuelationum falsarum notæ. *Sin autem initio quidem homo perturbetur, & horroris aliquid persentiscat, sed postmodum, hac molestia & anxietate animi detersa, dulcedine quadam interna perfundatur signum esse diuinæ consolationis*, vt nos B. Antonius docuit & notant in 1 cap. Luc. Theophilact. & Beda & Hierony. in cap. 28. Matth. Cur rei naturalis esse causa videtur, antipathia quæ est homini cum dæmone homicida, & sympathia quæ homini cum angelis intercedit *h*. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat temporibus B. Petri Cluniacens. *i* à qua ipsemet nō erat alienus, nempe eos quibus mortui apparuissent, non diu superuiuere. fortassis orta opinio inde, quod nonnullis dæmones in mortuorum specie cum apparuissent, illi, ex horrore, & vitæ mortisq; antipathia, morbo contracto, mox decesserant. Cæterum documentum illud D. Antonii, est accipiendum, de vera interna dulcedine, quæ famem ac desiderium virtutū adfert, & adauget, præcipue caritatis & humilitatis, quam limitationem merito B. Catharina Senensis adiecit.

Quod confirmat attestatio B. Angeli Fulginatis, sibi ex visione in animo mansisse vehementius desiderium, cruciatus omnes & iniurias pro Deo sustinendi. Obiiciat quis forte posse Dæmonem, quem initio attulerit horrorem præsentia sua (vt solet, quando apparet nubes tangens vertice, aut alia simili specie terrifica) eum mox cum lætitia & suauitate sensus, verborumq; blanditiis commutare. *Respon.* nos agere de apparitione, quæ non ratione formæ, sub qua comparet, sed ratione duntaxat præsentiæ apparentis, hos effectus horroris, & anxietatis adfert. Nam quando ratione formæ terrificæ, opus non est alio ferme indicio, si sit enim monstrifica forma, certum est dæmoniacam esse: si sit humana, tunc alię circunstantię considerandæ, de quibus *lib. 2. quæstio. 26. sect.* 3, non indiligenter egi. Huc si lubet, licet recurras.

S. Sexto considerandum, *num reuelationes veris miraculis astruantur*, tunc enim nihil dubii manet. quin à Deo fuerint: vt illa Nobili matronæ facta, cui reuelatum, S. VVinvvalocum ei, quam amiserat, oculorum claritatem, redditurum. Mox enim vt Sanctum adiit, visum amissum recuperauit *k*. Mira vero & prodigia, non satis idoneè reuelationem confirmant, quia potest ea dæmon efficere. Etsi tamen miracula de-

f Senatus Brauon. in vita S. Osualdi Vvilgorniens. c. 2.

g in lib. exercit. de dignos. spir.

h Guilhel Parisiens 2. Par. principal. de vniuerso p. 2. cap. 152.

i libr. 1. de mirac. c. 11.

k Sur. in vita S. Vvinvvaloci. 3. Mart.

fuerint, non tamen ex hoc ſolo capite cenſenda reuelatio falſa fuiſſe. B. Præcurſor Chriſti propheta fuit, & plus quam propheta, miraculum tamen nullum fecit.

Septima regula eſt, *quod ſi, cum reuelatio fuerit abſolute aliquid, & non ſub conditione, prædicens* (prophetiam vocant abſolutam & indepedentem) *& poſtea contrarium euenit*, vel *non euenit, quicquid prænunciatum fuit, falſa reuelatio, & non de cœlis eſt*. Probatio (*inquit Gerſon*) ſpiritum reſpicit, nedum perſonam quæ viſiones patitur, ſed viſionum qualitates, ſi veræ ſint, per omnia, etiam vſque ad minimam propoſitionẽ. quoniam in ſpiritu veritatis falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacii mille quinq; ſunt viæ apertæ, vt in vnica latenti falſitate decipiat. Ideo Chriſtus dæmoniacos & Paulus Pythoniſſam prohibuerunt à teſtimonio veritatis, quam profitebantur.] confirmat hanc doctrinam D. Chryſ. *hom. 19. in Matth.* Ex hoc indicio probantur veræ fuiſſe reuelationes Catharinæ Raconiſiæ. quas recenſet Ioan. Franciſcus Picus *a* & Margaritæ Rauennatis apud Hieron. Rubeum *b*, & B. Aloyſii Bertrandi de Societate noſtra. & P. Franciſco Borgia, vt ex illius vita retulit Thomas Boſius *c* hinc etiam probantur diuinæ fuiſſe reuelationes Ioannæ illius, virginis Lotharingicæ, quæ dicta Gallis *La pucelle Ienne*, quæ Carolum Septimum Francorum Regem in regnum, vnde Anglorum fuerat armis deiectus, reſtituit, circiter annum 1428. quam pari inuidia, crudelitate, calumnia, & iniuſtitia, ſæpe ab illa victi profligatique Angeli, cum in pugna viuam cœpiſſent, flammis feralibus, quaſi maleficam, combuſſerunt: ſed poſtmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pontifex, eius nominis tertius cauſæ cognitionem Archiepiſcopo Rhemenſi Ioanni, & Guilhelmo Pariſienſi delegauit: hi vero innumeris teſtibus omni exceptione maioribus de innocentia, modeſtia, caſtitate, & religione Iohannæ auditis, eius innocentiam, & ſententiæ illius iniuſtitiam, declararunt: iudicii acta Pariſiis aſſeruari, eam in vrbe natus Papyrius Maſſon. teſaſtur, idq; apud Victorinos canonicos Regularis iuxta Belleforeſtum *in vita Caroli VII. fol. 345.* fauent eiuſdem innocentiæ non Franci modo ſcriptores (quos vt ſuſpectos Britanni reiiciunt (ſed & alienigenæ Itali, Græcique *d*: ſed & Belga Meierus *e*, parum alias in Francos benignus, & Hiſpanus Mariana *de rebus Hiſpan. libro viceſimo extremo*. Philippus Bergomenſis ait, tum duos adhuc ex iniquis Ioannæ iudicibus fuiſſe ſuperſtites, citatos, & legitime conuictos, damnatoſq; & combuſtos: duorum vero aliorum iudicum mortuorum oſſa, effoſſa, & ſimiliter concremata fuiſſe: & iuſſũ Rothomagi, vbi virgo fuerat combuſta, templum conſtrui, & ex reliquis prædictorum bonis, quæ confiſcata per ſententiam fuerant, ibidem ad Dei honorem, & defunctæ propitiationem, ſacrificium quotidianum iuſtitui. ſic honor immeritæ detractus, tandem vix viceſimo poſt mortem anno, iudicio Pontificio, reſtitutus. Prudenter itaq; Polidorus Virgilius, licet Anglorum Stipendiarius, *libr. 23. Hiſt. Anglor* non auſus fuit Ioannem damnare, ſed rem ita reliquit ambiguam, vt innocentiæ potius ſuffragetur. Qui acta iudiciaria volet percurrere, legat Belleforeſt. *à fol. 387.* vbi ſententia iudicum delegatorum refert *fol. 393.* Hoc lapide veritatis Lydio deprehenſæ leues & fictæ reuelationes olim quidem Montaniſtarum *f*, & recentiori memoria Ioannis Sagi Bethyci, & Frat. Ioan. de Rupeſciſſa *g*, & noſtro tempore Monialis Luſitanæ, quæ forte

a in eius vit.
b Hiſt. Rauennatis anno 1510.
c libr. 6. de Notis Eccleſ. c. 2.
d citat Th. Boſius li. 8. de Not. Eccl. c. vlt. cui adde. Philipp. Bergomat. de clar. mulier. c. 157.
e lib. 16. Annal. Flādr.
f Epiphan. hæret. 48. & Euſebius l. 5. c. 15.
g Mariana, l. 19 c. 3. Pet. Leloyh. l. 2 de ſpect.

adhuc

adhuc in viuis, & Francisci de cruce in Peruuia *h*. Ideo, mea quidem sententia, incassum. quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrariensis tueri, Apostolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Ecclesiæ reformatione, de Turcarũ & Maurorum conuersione, de Florentinorũ fœlicitate, quæ mox adimplenda, & astantium multi erant visuri antequã moreretur, prædixit? addens (*in reuelationũ compendio*) illas absolutas & immutabiles prophetias esse? attamen nihil horum fere adhuc contigit, pleraq; omnia intra certũ ferme annos contraria contigerunt. Quare ex partium studio, & Alexãdri VI. atq; Mediceorum odio factũ, vt non consideranter Historici nonnulli defensionem Sauenarolæ susceperint, vel damnationis iustitiam in dubiũ vocarint. *i* Profecto sicut euentus eius prophetias coarguit, sic contumacia in sui ordinis præfectum, & contemptus Pontificiæ (quæ, vel palam iniusta nihilominus metuenda est) excommunicationis, & aliæ similes actiones, illusionis diabolicæ, &, quæ subsequi solet arrogantiam, obstinationis, gratia & vrgentia sunt argumẽta. Legite Raphael. Volaterranum *k*, quem vera scripsisse patet ex illis ipsis quæ Fran. Guicciard. *l*. quamuis in Sauonarolæ defensionem propendens, memoriæ mandauit. Nonne magis pie & cordate faciunt, *m* qui pro sedis Apostolicæ iudicio quam pro priuati hominis existimatione, induunt arma litteraria, calamisq; decertãt? Neque id magis clarissimi ordinis, qui vt astrũ in hoc militantis Ecclesiæ cœlo lucet, splendori obfuerit, quã Angelorũ choris Luciferi factio, vel Apostolico cœtui Iudas impius. Et ne hęretici se immunes harum iactent illæsionum: quid quęso aliud est liber ille manuscriptus Iacobi Brocardi Caluinistæ *reuelationum*,

h Iosephus à Cõsta. li. 2. de temp. nouiss.

i Sabellicus Ennead. 10. lib. 9. Arnl. Ferron. l. 2. rerum Francicar. & alii.

k l. 5. Geograp. sub fin.

l libr. 3. rerum Italicarum.

m Pet. Ribade neyra lib. 2. de tribulat. cap. 10.

A *ad Elizabetham Angliæ Reginam & præfatio in Genesim*, aliaq; nonnulla eiusdem opuscula, nisi farrago quædã dæmoniacarũ reuelationum, quarum pręcipuam de an. 1580. iam tempus mendacii conuicit? Contra prudenter ex subsecuta euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuisse comprobauit, *lib. 1. de schismate Anglicano*: sane

B vitæ sanctitas, Martyrii laurea, & clarissimorum Synmartyrum Roffensis & Mori contestatio, locum dubitationi relinquunt nullum. Quam dissimilis in eadem insulanata Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia sic Sanderus scribit, *Hæretici, inquietum & turbulentum genus hominum, ad commouendum Londinensem populum seditioni tum & hæresi valde deditum, inauditum adinuenerunt stratagema. Induxerunt quippe*

C *quandam puellam octodecim annos natam, hæresi simul & pretio corruptam, in eam improbam simulationem, vt se permitteret in abdito inter duos muros cuiusdam domus angulo ad tempus concludi, & per fistulam ad id aptatam eas voces edere, quas istius stropæ artifices sibi suggererent. Nomen puellæ Elizabetha Crofta erat, doli author Dracus quidam. Ita*

D *ergo illa instructa & in loco ad fraudem accommodato collocata, mirabiles emittit continuo ex antro suo voces, easq; tam sonoras, vt per omnes vicinias audiretur. Accurrunt vndiq; ciues, quid sit inquirunt. mirantur. voces non mortalis hominis, sed angeli esse clamabant. vrbi ac reipub. iste Spiritus comminatur miseriem, ærumnas, mala omnia, si nuptias cum Hispano aut communionẽ cum Papa*

E *Romano admittant. Multa item contra sanctũ sacrificium, & reliquam fidẽ Catholicã, quasi oracula, fundebat: erant ex conspiratoribus, qui data opera se turbis adstantibus semper ingesserãt, qui huius*

Spiritus

Spiritus propheticas & obscuriores sententias, ad religionis euersionem & seditionē mouendam interpretabantur. Magistratus autem ad multitudinem compescendam, & quid rei sit lustrandum accedit, fraus difficillime apparuit: sed tandem, inito consilio de diffodiendo muro & vicinis & parietibus vnde voces reddi coniiciebant, misera puella prodiit, ac exanimata quorum suasu & consilio hoc fecerit, confessa est statim, se à quibusdam seditiosis sectariis, & ab eo imprimis, quem nominauimus Draco, ad istam nequitiam inductam fuisse.] *Hæc ille libr. 2.* Quid autem necesse Munzeri, Lutheri & similium pseudoprophetias memorare? de hoc septimo indicio discernendi lege Ioann. Horozeum d. lib. c. 16.

A B C D E

Denique *à modo etiam reuelationis iudicium formandum*, quando aliquid in eo malum moraliter reperitur, vt puta turpe, scandalosum &c. Sed quando nihil prædictorum, nec mali modi adest, res omnino periculi plena remanet, quantumuis multa veræ fidei ac virtutibus solidis consentanea adsint. Nam nec verarum reuelationum vnus esse modus vel certus consueuit, nec vnus alio certior aut consuetior. Scribit enim B. Angela de Fulgino, *has spirituales illustrationes & eleuationes aliter solitas ipsi accidere vna vice, & aliter alia: ita quod semper ibi nouitas contingit, & hoc est totum inenarrabile. Reuelationes enim & visiones sunt alterius modi vna vice, & alterius alia.*] Sic illa cap. 56. in fine. Sane toto opere diuersos, quos experta, modos describit præsertim duos insignes, quibus se Christus Dominus præsentem eius animæ solitus exhibere. inuenies eos cap. XXVII. Claudatur hæc de reuelationibus disquisitio canone Concil. Lateranensis sub Leone. 10. sess. 11. cuius hæc sunt verba.

CAPVT II.

De diuinatione.

SIcut species præcedens vera, sic ista falsa. ideo illam Coniectationi præposui, quæ quasi mixta.

QVÆSTIO I.

Quid sit diuinatio?

ESse aliquam constat, vel Cicer. teste, cuius de ea duo libri supersunt. *videtur nihil aliud esse, quam significatio occultorum ex pactis conuētis cum dæmone.*] *Significatio*, inquam, quia non perficitur sola mentis intellectione siue cognitione, sed signis quoque & verbis exterioribus vtitur, qua in re differt à sententia, per vanam obseruantiam acquisita. Est autem tam præteritorum & præsentium, quam futurorum, dummodo illa sint occulta, hoc est procul remota ab humana cognitione *a*. Ideo malui dicere, *occultorum*, quam *futurorum*, Nā prophetia & diuinatio in materia conueniūt. Quæ de pacto cū dæmone adduntur, illa separant diuinationē, à prophetia, & à naturali coniectatione. hæc enim nascitur, ex disciplina & obseruatione humana: illa vero desuper à Deo infunditur. Cumque quanta est diuinatio, dependeat ab ope dæmonis, qui *æmulatur diuinitatem furando diuinationem*, vnde & dicta diuinatio quasi diuinitatis imitatio: sequitur diuinationem non posse progredi vlterius, quam dæmonis cognitio pertingit, sequitur etiam, nec arte, nec natura diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuersis instrumentis. Qui pactū expressum habent cum dæmone, quia nouerunt gratius illi nihil accidere hominum idololatrico cultu, ideo ple-

a vide quid hoc sit supra c. 1. q. 1.

rumque Sacrificium interponunt, ara statuta precibus nuncupatis, accenso thure, vestibus vere, quales sunt nostrorum Sacerdotum *b*. Neque tamen hoc semper faciunt, sed omittunt aliquando, vel quia temporis angustia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis qua vtuntur. sunt enim plures & diuersæ, vt post docebo. Qui tacitum pactum habent, iis variis vtuntur obseruationibus, pro natura sceleris: non quidem sacrificantes, sed tamen quæ faciunt & dicunt, referentes, gnari, vel ignari, in honorem dæmonis.

b Fuse Grillan. q. 5. n. 1.

QVÆSTIO II.

Quæ occulta possit dæmon reuelare?

A.

QVadam, non omnia, possunt, quia non omnia norunt: quæ communis est Orthodoxorum sententia, post Tertullian. & Originem, nempe D. Augustini, Eusebii, Anselmi, Rabani, Damasceni, D. Thomæ *c*. Adscribam solius verba Marci Historici, qui postquã narrauit mendaces responsiones idoli Veneris, subdit ista, *Tales enim sunt dæmones, vt qui decipiant & nihil veri dicant. Neque enim possunt aliquid certo præscire: sed ex verisimilibus præ se ferunt se præscire apud eos qui eis seruiunt. Quomodo enim possunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod si in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quo modo etiam accidit in hominibus, vt sæpe quædam prædicant futura, de re quæ euentura d.*] Quæ valde obscure dicta, sic intelligenda, vt vera sint: malle dæmones mentiri, sed posse, si velint, verũ aliquando dicere, atque adeo dicere solere, vt tamen hac ipsa veritate decipiant. Nonnulla quoque, quæ creatam scientiam non superant, scientifi-

c Tertullian. Apolog cap 21. Origen. Peri. arch. l. 4. Euseb. l. 5. de præparat. c. 10. August. li. de diuina. dæm & 2. Retract. c. 30. Damasc. lib. 2. de fide c. 4. Ansel. de casu Diaboli c. 21. Raban. in e sciendum 26. q. 4. D. Thõ. in tract. qq. 16 q. de dæmon. & p. 1. q. 56.

d Marcus in vita S. Prophyrionis. Gazæ Episc.

A ce posse prædicere, iuxta illa, quæ mox dicenda.

Primo nequit *dæmon certo prædicere, ea quæ sunt omnino libere futura e*: vt sunt, primo quæ dependent absolute à voluntate Dei, cuiusmodi sunt supernaturalia mysteria, nec non gubernationes & mutationes regnorum ac rerumpub. quia corda Principum sunt in manu Dei, qui solus illa commutat vt
B lubet. 2. ea quæ dependent ex arbitrii humani libertate, vt quid cras sim facturus vel cogitaturus. 3. quæ sunt omnino & proprie futura contingentia, quamdiu illa non habent causam certam & determinatam.

e Tertulli. & Origen. supra Augu. lib. 2. de Gẽ. ad litt. cap. 17 & Ans. supra.
f Euseb d. c. 10 Aug de diuinat. dæm. cap 5. & 6. Damascen. li. 2. de fid. cap. 4.

Secundo, *ex istis quæ certo non nouit, potest dæmon multa probabiliter tantum & coniecturã faciens prædicere f.* Summam enim diuturna obseruatione sibi
C experientiam comparauit, & pollet angelico ingenii acumine, & optime nouit. rerum naturalium facultates, & ad quid valeant, hominum voluntatem, mediante appetitu sensitiuo, inclinare, nouit omnium hominum temperamenta, affectusque, nouit quid ex his & illis sequi soleat. Vnde contingit, vt sæpe ad amussim prædicat, quid quando homines sint facturi, vel etiam quod
D Deus hunc vel illum populum sit puniturus, quod talis exercitus gladio, fame, pestilitate affligetur, quod talis à tali sit occidendus, quod Princeps de solio exturbandus nam & hoc ex diligentia & fide coniuratorum, socordia & incuria cauendi, vel pellendi, potest colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Basilacius Isaacio execrationem, & de solio deiectionem, quæ mox consecuta,
E prædixit *g*. Degebat iste vates prope Rhadestum: habebatur à vulgo propheta. *Ceterum* (ait Nicetas) *nihil veri aut perspicui de rebus futuris loquebatur, sed verba confusa, inter se dissidentia*

g Nicetas Chonia. lib. 3.

perplexa fundebat: & quamuis sæpe ridiculaque quædam admisceret, tamen turbam pastorum, agricolarum & remigum attrahebat. Nam mulierum ad se venientiũ mammis cõtrectatis, & talis exploratis, obscura promebat oracula, & suas diuinationes discursationib. & insanis gestibus peragebat. Adstabant ei quoq; cognata aniculæ vacordes & insanæ, quæ consultoribus explicabant, quid illi Basilacii gestus rerum futurarum designarẽt, & taciturnitatem, vt sapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgo habebatur, & futura prædicere putabatur, à mulierculis præsertim, quibus turpes quæstiones, & deformes vestium implexiones, pro ludo & ioco, cordi erant. Cordatis vero hominibus, ineptus histrio, & vetus silicernium videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico Spiritu esse præditum haut obscure iudicarent: quorum ego iudiciis maxime assentior] rectissime nam & obscœna illa disquisitio, & discursationes, verbaq; perplexa cuncta Satanicum fanaticum fuisse conuincunt. Vt & ea quæ sequuntur; *Imperatorem enim ad se venientem, neque vt tanta potentia præditum excipit: neque salutationi eius, quæ erat,* Salue pater Basilaci: *respondit, neque tacito nutu capitis gratias egit, sed huc atq; illuc, instar pulli equini, aut hominis furiosi saltitans, accedentibus maledixit, nec ipsi quidem Imperatori parcens, vix tandem inquietis illis agitationibus omissis, scipione, quem manibus gestabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoria cella pariet, depicta erat oculis erasis: etiã pileũ de capite illius auferre studebat. Quæ cum fecisset, Imperator eo, vt deliro, despecto, discessit.*) vaticinium mox euentus cõprobauit, quem poterat quiuis sagaci prudentia præuidere, cum & Alexius diligentissime in fratris perniciem tenderet, & Isaacius, inopportuna securitate, omnes delatores arceret, atq; repelleret, adeo vt velle perire videretur.

Tertio *potest Diabolus certo prædicere, quæcumq; dependent à causis necessariis, quæ quidem ab aliis naturalibus causis nequeunt impediri*, vt sunt motus cœlorum, eclypses, coniunctiones astrorum & eiusmodi: *quæ vero non necessario, sed vt plurimum duntaxat eueniunt, eo quod possint ab aliis causis naturalibus impediri*, vt imbres, pluuias, nimbos, tempestatesque sonantes, & alia de hoc genere, *illa per coniecturas cognoscit & probabiliter prædicit tantum. Certo quoque potest prædicere ea quæ nouit se permittente Deo facturum.* Sicut v. g. si Deo permittente ipse pestilitatis alicuius auctor & illator fuit, vi mali cessatura certo die, nouit pestem cessaturã idque certius adhuc, si ex pacto, ad certi signi] alicubi reconditi vel condicti sublationem morbus desinet: poterit certo finem mali prædicere. Sic puto Turca ille: Famagustanus, qui congregata in foro concione populi, prædixit se intra horæ spacium moriturum & confestim se mortuo luem desiturã: quod & factum huic dæmon id manifestarat, *refert historiam Villa montius lib. 2. peregrin. c. 7.* Item *quæ intellexit per reuelationem: siue illa contineatur in sacris litteris, siue aliter dæmoni fuerint à Deo manifestata.* Hoc pacto tam multa olim maligni spiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Christi ortu & miraculis, de idololatriæ euersione & similibus, vt cum Hermetem iidem Spiritus docuerunt Ægyptiorum superstitionem abolendam, *a* cum Apollo se cedere Hebræo puero pronunciauit, & alia quæ accurate congesta à Steucho Eugubino *b*. Hæc quo ad futura.

a Aug. li. 8. de ciuit. Dei ca. 23.
b libr. 3. de perenni philo. a. c. 4.

Quarto, *nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoria tenere, quæ vel*

aliena relatione accepit, vel ipso coram gesta fuere: tunc enim actus cognitionis cognoscentis rem vt præsentem, sui speciem in mente dæmonis impressam reliquit.

Quinto, *de præsentibus res obscura non est, nam quæcumq; actu exteriore prodita sunt*, vt secreta furta, res perditæ, thesauri olim defossi, metalla subterranea, quæ hominum cognitionem fugiunt, *dæmonib. nota sunt*, de solis cogitationibus in animo manentibus controuertitur, an eas dæmon cognoscat? Experientia sæpe probauit illum non esse mendacem indicem, sed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. Ockam censuerint: sed placet communior sententia Alberti Magni Alexand. de Hales. D. Thom. D. Bonauent. Richardi, & Ariminens. *virtute sua naturali, nullas eum affectiones liberas, vel cogitationes spontaneas hominis, sine alicuius manifestatione, posse cognoscere.* quia hoc Deo proprium *c*. Quo argumento Sancti Patres Ambros. & alii *d* probant Christi & Spiritus sancti diuinitatem, ex cogitationum secretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc fassi, cogitationes hasce, soli diuinæ naturæ pspectas, cæteros latere *e*. *Verum si cogitationes vultus vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinseco signo produntur: peritius & solertius, quam exercitatissimi medici, ex huiusmodi dæmones indiciis internas animi affectiones deprehendunt*, vt docent August. & Cassianus *f*. *Potest etiam* veterator *adeo vehementer phantasmatibus immissis hominem turbare, vt vix ad aliud aduertere, vel aliud queat tum cogitare, quam quod ab eo suggestum fuit: ita fit vt videatur diuinare quæ homo cogitat.* hoc accidit in Albigeriana visione, de qua ex Augustino Cardanus *g* ita Scotus Parmensis anno 1579. Traiecti ad mosam hanc cogitationũ scientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod voles, & cogitationem diuinabo. scilicet dæmon importunissimam statim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationem. & anno 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impostor: & hac fraude cluebat Apollonius Tyanæus apud Philistratum lib. 1.

c 3. Reg. 8. v. 19. Acto. 1. v. 24.
d D. Amb. in Luc. cap. 5. D. Hieronym. in Matth c. 9. D Chryso. homil 30. in Matt. B. Cyrillus l. 2. in Ioan. D. Aug. li. de scientia dæmon. Anasta. q. 27. ad Antioch. Didymus de Spiritu sancto.
e Xenoph. l. 4. de dict. & fac. Socra. Apollon. Tyan. in Orat. ad Domitian. Iulianus. C. aposta apud Ammianum l. 25. Pacuuius apud Gell. li. 14.
f D. Aug d c. 5. Cassiã collat. 7. cap 16. Gersõ. to. 2. de examin. doctrinar. lis c. in fine.
g libr. 8. de varieta. rer.

Notandæ sexto circa hæc fraudes aliquæ Diaboli. Nam cum est ignarus rei futuræ, tum, si coram prudentioribus & doctioribus agat, exili sono, ambigue, vel perplexe & obscure adeo respondet, vt vix intelligatur. exempla vetera suppeditant varii *h*, recentius vnum Grillandus *i*, idemq; fieri ab eo solere testatur Psellus *l. de Nat. dæm*. Si res ipsi sit cum ignaris & simplicibus, fucũ non facile deprehensuris, audacter, & palam mentitur *k*. Causa tam ambigue respondendi est, vt quomodocũq; res accidat vel laudem consequatur, si pro consultoris voto, sin contra, queat prætexere ignorantiam atq; stuporem interrogantis, qui mentem responsi non intellexerit. Ecce Cræso respondet.

Perdet Cræsus. Halyn transgressus, maxima regna.

Si vicisset Cyrum hoc volebam dixisset; te copias omnes hostiles depopulaturum. Vincitur Cræsus, hoc ait volebam, te amissurum regna amplissima. cor mentem meam non assecutus? Simile responsum tulit Ferrantis Flandriæ Comitis mater, cum pro diademate carcerem filius sibi infœlici prælio despondit. *lege Gaguinum libr. 7. Histor. Franc. & Bernard. Girard. lib. 10. Annal.* Solet interdum etiam diuina oracula ambigua esse, sed non in contrarias partes, vt dæmonum. verbi gratia illud redditũ Henr. I. Imp. Ratisponæ, quando dormiẽti S. VVolphgã. apparuit, & dixit ad

h Cicero de diuina. Euseb l. 6. præpar c. 10. Socrat. l. 4. Histo. Eccles. c. 15.
i q. 6. nu. 7.
k Euseb. l. 4. de præpar. c. 1. & lib. 5. cap. 6.

ſpice diligenter characteres in muro qui eſt apud tumulum meum exaratos. vidit ille, nec aliud legit quam Poſt ſex dubium non quid aliud quam *ſex*; Sed quid illo, *ſex* ſignificaretur; an moriturus poſt ſex dies, menſes, annos. itaque quod certum & tutum amplexus, quaſi poſt ſex dies moriturus, eleemoſynis vacare, iis elapſis, idem facere per ſemeſtre; ne forte menſes indicati. denique, putant ſexennium prædii: toto illo ſe ad mortem parauit: quo elapſo, fit Imperator. hoc ergo prædictum & non mortem intellexit. Quam vtilis fuit æquiuocatio iſta? (rem narrat Auctor vitæ S. VVolphigangi apud Surium. 31. octobr. tom. 5.) huc diſcrimen: diaboli oracula contrarios ſenſus patiuntur, & noxia ſunt ambiguitatis; Dei diuerſos, ſed adferunt vtilitatem animæ, hoc eſt verum.

Septimo, ſciendum, *dæmones, qua pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus geruntur, ea tam celeriter denunciare poſſe, vt diu ante prædicta ab ignaris putentur.* Sic Apollonius, cum Epheſi eſſet, exclamauit, vt præſens ſpectaculo, Romæ interfici Domitianum *a*. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius *b*. aliud de Chariberto Aimoinus *c*, aliud ſui temporis Grillandus *d*, plura æui huius Nicol. Remigius *e*.

De his qui volet plura legat Grillànd. *q. 6. art. num. 3.* Michael. Medinam, *libr. 2. de recta in Deum fide c. 1.* Binsfeldium, *in rub. C. de malef. & mathemat. Notab. 10.* Horozeum c. 14. lib. 1. de vera & falſa prophetia.

a Philoſt. in vita Apollon. *b* libr. 15. Noct. Attic. nu. 18 *c* lib. 3. Annal cap. 22. *d* q. 6. nu. 8. *e* lib. 3. dæmonolatr. cap. 10.

QVÆSTIO III.

Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetia & coniectatione?

QVando pactum adeſt expreſſum, nihil res habet difficultatis: in pacto tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obſeruari; nempe *proportio rei*, cognoſcendæ & cauſæ per quam cognitio quæritur; *natura quoq;*, qua prædita eſt cognitio quæſita; *& intentio*, quam habet qui quærit.

Primo, ſi talis, *ſit illa proportio, vt ſufficienter vnum ex alio deprehendatur non erit diuinatoria, neque damnanda hæc inquiſitio.* Proportio autem huiuſmodi triplex eſt, vna, qualis effectus ad ſuā cauſam, ſic cognoſcitur eclypſis ex cœli motu: alia qualis cauſæ ad ſuum effectum, ſic ex fumo ignis cognoſcitur: tertia, qualis diuerſorum effectuum cum cauſa communi cui vterq; effectus connectitur & ſic originis ratione etiam ſibi quodammodo proportionantur; ſic, quia quæ cauſa eſt arcus cœleſtis, eadem quoq; cauſa eſt ſerenitatis, recte ſerenitatem ex arcu cœleſti colligemus. Si vero ex nullo horum capitum trium queat vnum ex altero cognoſci; cenſenda inueſtigatio cum tacito dæmonis pacto coniuncta.

Secundo quoad ipſam cognitionem, ſiue modum cognoſcendi, conſidera Num quæratur cognitio certa & infallibilis; vel ſaltem firmior, quam par ſit ſperari, conſiderata humani arbitrii, & aliarum ſimilium cauſarum concurrentium libertate, tunc pactum tacitum cenſebitur. Hinc vehementiſsima ſuſpicio naſcitur contra aſtrologos, onirocriticos ſimiles, qui de huiuſmodi futuris contingentibus aliquid abſolute aſſerunt, etiamſi dicant, ſe velle id probabiliter tantum affirmare *f*. Contra ex eodem capite excuſandi aſtrologi, onirocritæ, & ſimiles: qui reuera non niſi vt probabiliter, & indefinite, circa humanos euentus, quædam coniiciunt, ex impreſſionibus cœleſtibus & corporeis affectionibus, quas homines vt plurimum ſua ſponte ſequi ſolent *g*.

f Sixt. 5. in bulla cōtr aſtrolog. &c.

g Caietan 2. 2. qu. 95 art. 5. & 6.

Tertio, attendẽdum, *velit ne quis serio quærere cognitionem occultorum, per media ad id vana, & ex mediis istis solis, non à Deo, illam exspectet: nam & tunc præsumitur tacitum pactum subesse.* Ex hoc capite a superstitione diuinatoria excusabitur, 1. qui ioci tantum causa huic diuinationi vacaret, sciens eam inutilem esse: quemadmodum nemo superstitiosum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ smaragdum, vel in simiæ tergo caudam quæreret, sciens se illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura sua inefficacem esse, per hanc tamen, à Deo cognitionem exspectaret precibus & desideriis petitam; sic in S. S. excusantur sortes consultoriæ, de furto Acham *h*, & de causa tempestatis *i*, & de Ionatha *k*, iuxta dictum sapientis *l*, *sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur*, sic etiam excusandi, qui in graui causa, & arduo negotio, cum aliud nõ suppetat remedium, signum à Deo petiere, ex cęlo vel terra, vel doceri cupiunt, per aliquam vocem siue actionem humanam, præter intentionem dictam vel factam *m*, vt seruus Abrahæ; & Ionathas fecerunt *n*. Et hæc veriora sunt quam quæ nimis rigida Niderius posuit in Præcept. 1. cap. 9. litter. D. in fine.

h Iosu. 7.
i Ioan. 1.
k 1 Reg. 14.
l Prou. 16. v. vlt.
m D. Tho. 2.2. quæst. 95. art. 7.
n Gen. 24. & 1. Reg. 14.

QVÆSTIO IIII.

Quale peccatum sit diuinatio?

IN prima, *illicita est, & superstitiosa, & sapiens hæresim*, quando quęritur cognitio rerum ipsi dæmoni incognitarum. *Illicita superstitiosa & manifeste hæretica*; quando dæmoni cultus latriæ vel duliæ exhibetur, vel imagines vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerumve sacrarum abusus accedit. *Illicita tantum & non superstitiosa*, quando quæritur cognitio quæ dæmonis scire non superat *o*.

Secundo sciendum, *quod explicitum pactum semper sit mortiferum*, siue voce, siue facto dæmon inuocetur: nec inter fideles vllus videtur locus esse ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam cæteros, contra diuinationem illicitam hanc tulit sententiam verissimam, *li. 2. Carmin. cap. 15.*

o Penna com. 67. in part. 2. direct. Inquisit. de quo nos plura lib. seq.

Nec minus hos pulsat temeraria cura sciendi
Angit præscitus ducti quos terminus æui;
Cum tamen eductas inferni sedibus vmbras
Colloquium miscere putent, & nota referre:
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris.
Ne vero multis dicamus singula verbis,
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.]

Sint exemplo Saul consulens Pythonissam in Endor; & vxor Ieroboami consulens Beelzebub Deum Accaronit. [1. *Reg. cap.* 28. & 4. *Regum capit.* 1.] *Natura quoque sua lethalis est Diuinatio coniuncta tantum implicitæ siue tacitæ inuocationi, seu quod idem est pacto, sed fit veniabilis*, 1. propter ignorantiam; si illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc est nec affectata, nec nimis crassa vel supina fuerit. 2. licet materiæ leuitas ordinarie non excuset, eo quod hæc est vsurpatio cognitionis Deo reseruatæ, quæ per se admodum

grauis, etiamsi à materia abstrahatur; tamen quando claris indiciis constaret animum & intentionem plane caruisse superstitione, (v.g. quia non tam cognitionem adipisci voluit, quam tali obseruatiuncula sic se per iocũ oblectare) peccatum fieret veniale vanitatis: possetque nonnunquam contingere, vt talis iocus ab omni delicto immunis esset, & adeo decenter & opportune adhiberetur, vt ad virtutem Eutrapeliæ videretur pertinere. Sic P. Gregor. Valentia *a*, quem in hac q. sum secutus.

a 2. 2. disp. 6. q 12. part. 4.

QVÆSTIO V.

Quotuplex sit diuinatio?

EX D. Augustini & D. Thomæ doctrina, *b* diuinationis omnis fundamentum est implicitum vel explicitum pactum cum dæmone. *Implicitum* censetur, quando quis quærit, cognitionẽ soli Deo reseruatam, aliunde quam ex Deo, idque mediis indebitis, hoc est à diuina prouidentia ad hoc minimè institutis. Nam hoc ipso quod quis ad has vanitates & insanias falsas respicit, vult profecto à dæmone edoceri; qui huiusmodi curiositatum auctor est, & earum functionib. se lubentissime permiscet. *Explicitum pactum*, seu inuocatio duplex est. nã vel fit expressis & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant per illicitas formulas à dæmone institutas; vel fit ipso facto & actione, quando quis facit illud, quod nouit dæmonem, pro signo seu tessera suæ opis & efficentiæ constituisse. *c*.

b Aug. lib. 2. de doct. Christi. ca 20. & 23 D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 2.

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland. *d*) redigunt ad *Necromantiam*: implicitas, *ad Sortilegium* & *augurium*, nimis laxè & impropriè his vocibus vtetes, quarum pressior est significatio, nec satis omnes species (quæ pene innumeræ) comprehendens: de quibus iam materia & ordo me vocant sigillatim agere. Diuidam in duo quasi capita omnes quas inuenio species, priore complectar eas in quibus clare cognoscitur pactum expressum: posteriore cæteras.

c Caietan. 2. 2. q. 95. art. 3. Nauarr. ca. 11. Manual. n. 11.
d 3 q. 6.

QVÆSTIO VI.

De speciebus diuinationis, in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius summa quasi genera sunt duo, *Oraculum* seu *Dæmonomantia*, & *Mangania*. In his multa coniectatio, prophetiuncula, iuxta illud verum mendacis oraculum; Πολλοὶ θριοβόλοι, Παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες. multi calculorum coniectores, pauci vero vaticini.

Oracula, vaticinia, χρησμοὶ, μαντεύματα, Dæmonomantiæ, hæc omnia possunt pro iisdem sumi; nam commune omnibus est, quod iis *Theomantiam*, veram siue, *prophetiam*, Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus responsa vel ex antris, vel ex statuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula, *Iouis Dodonæi*, quod à posteris Dodanim institutum; qui Magi fuere, & quercus consecrarunt, & pelues pulsari instituerunt, quæ species diuinandi diu sane viguit: item *Iouis Ammonis*, quod Hebræum vocabulum significat veracem iuxta vnam Etimologiam. nam iuxta aliam potes cum Iosepho, *fortem*, interpretari. Nam mediæ litteræ geminatio potius ad pronunciationem, quam significatum, pertinet. Græcis, ἄμμος, harena, Ægyptiis *Hammon* Sol, quo nihil oculatius, nihil fortius, secundum Gentiles. Item *Iouis Trophonij*, de quo extstat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni *e*: item *Apollinis Delphici, Clarij, Delij, Smynthæi*, & innumera *f* alia; *Ve-*

e Dial. Trophonius.
f Vide Theodoretum lib. 10. de curan. Græc. affection. Cæliũ Cal. agni. lib. de oracul. Iul. Siren. lib. 9 de fato. Leloyer libr 4. de spect.

neris etiam Gazenxis, paucis noti *g*. Horum causam physicam reddi posse multi censuerunt, non veteres tantum, sed & recentiores viri eruditi *h*; plerisque visum est peculiarem quandam loci illius è terra exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur similitudine petita ab illis quos, atra bilis exagitat; quos, inquiunt, nõ modo sibi ignota fari solere, sed linguis etiam loqui quas, dum sani erant, nullo modo sciuissent, Verũ hoc, quod de linguarum locutione addunt, atræ bili tamquam causæ efficienti, nequit adscribi, quia dependet à consideratione. Præterea sanior, hoc est Christiana philosophia, hac in re consentit Psello; quem illi iniuria reprehendunt; qui Psellus, & cum eo Codronchus & Fernelius insignis medicus *i*, censuit effectus tales adscribendos dæmoni adsistenti, vel obsidenti hominem, specum, statuamve; per accidens tantum fieri, vt dæmon hæc, quam illa loca, vbi talis non est exhalatio, velut accommodatiora instituto suo deligat; sicut & libentius obsidet atrabiliariorum corpora. Quare quod expurgato medicamentis corpore cesset vaticinatio; hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deserit, in quibus non inuenit amplius amicas sibi dispositiones. Quod vero prisca cessarint oracula, non tam tribuendum vapori seu exhalationi illi deficienti, quam virtuti Saluatoris nostri Iesu; qui superueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vasa extorsit. Iamblichus, ipse sibi contrarius *k*, vaticinia nec ab arte, nec à natura, nec à ratiõe, nec ab alia quapiã causa manare cẽsuit, sed diuinitus tantũ concedi, hoc est à dæmonib. Dæmon autẽ hæc oracula pleraque per maleficas fundebat; tales enim fuere illæ fœminæ, quæ dictæ, *Dodonides columbæ*, vt docuit Pausanias in Arcadic. *l* sic dictæ, quia Thessali (teste Seruio in Bucoli.) tam vaticinatrices quam columbas, vocant, πελειάδες. Tales, *Gallicenæ* (sic dictæ mulieres antistites Gallici numinis, in Sena Britannici maris insula) quæ magici carminis vi tempestates ciebant, seque in quæ collibitum animalia videbantur transformare, futura prædicebant, & sanabant quæ aliis insanabilia *m*. tales *Pythia*, Delphis, vt ex descriptione Oraculi à plurimis *n* tradita patet: talis *fatidica Branchidarum*, quod oraculum ab Iamblicho *o* descriptum. Magi etiam fuere, *vates Colophonij, & Trophonij*, & *Seractini*, de quib. Pausan. *in Achaic.* & Strabo, *Geograph. li. 5.* legendi. Talis Francica Pythonissa, quæ Merouœum decepit, de qua Greg. Turon. *hist. Fran. lib. 5. cap. 14.* Tales oẽs, *Pythonici*, qui & *ventriloqui*, dicti, & ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστριμάντεις (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicant Origenes & alii *p*) & στερνομάντεις, eo quod aliquando sub pectore infra cutem se dæmon ostentet, & per pectus loqui videatur (talem se vidisse scribit Cælius Rhodiginus *q*) vocantur etiam *pythones*, à sciscitando, πυνθάνεσθαι, & εὐρυκλεῖς, à quodam Eurycle sic obsesso; iuxta Suidam & Aristoph. vel ab ipso dæmone obsidente, quem Euryclen vocat Plutarch. ventriloquum nobis describit ipse Apollo apud Eusebium de demonstrat. li. 5. ex Porphyrio mago, fluxum quendam ex Phœbi radiis descendentem aeris puri substridulo flatu occultatum, delinitum cantib. & infandis verbis (*vides dæmonem aerium magica formula adiuratum descendere,*) cecidisse circa caput inculpati receptoris (*magi qui se ex ritu purgarat*) terminum velamentorum (*vittas indicat quib. caput redimitum:*) mollem vero implesse tunicã, assultim per ventrem citato motu recurrentem, & tandem in humanam

vocem,

g Marcus, in vita S. Porphyrio nis Gazensis Episco.
h Iamblic lib. de myster. Plutarch. libr. de defec. oraculi Pomponat. lib. de incant. Aponens. in sect. 30. problem. Leui. Lemn libr. 2. de occult. na. 2. Sirenius sup. & alii.
i Fernel. lib. de abdit. rerum caus. 1. Codronc li. 2. de morb. malef. c. 8.
k libro de myster. ca. 11 & 26.
B.
l Natalis Comes li. 6. Mythol. og. ca. 10.
m Pompõ. Mela. lib. 1. & Cælius libr. 13. antiq. cap. 33.
n Herod. Xenophõ. Strabone, &c.
o libro de myster. Ægyp.
p Origen. li. 7. contra Cels. Chrysosto. in 1. ad Cor. ca 12 & Oecumen. in c. 6. actor.
q li. 8. c. 10.

vocem, per fistulam erupisse (*quod ambiguum an de summo, an de imo gutture dicat. nam illi per vtrumque loqui soliti*) versus sunt:

Ρεῦμα τὸ Φοιβάδος ἀπονεύμενον ὑψόθεν
 αἴγλης,
Πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ κεκαλυμμένον ἠέρος
 ἁγνοῦ,
Θελγόμενον μολπαῖσι καὶ ἀῤῥήτοις ἐ-
 πέεσσι,
Κάππεσεν ἀμφὶ κάρηνον ἀμωμήτοιο
 λοχῆος
Γεπλαλέον ὑμένων. μαλακὸν δ' ἐνέπλησε
 χιτῶνα,
Αμβολάδην διὰ γαστρὸς ἀνεσσύμενον
 παλίνορσον.
Αὐλοῦ δ' ἐκ βοτέσιο φίλην ἐτεκνώσατο
 φωνήν.

Talem fuisse Saulis Phytonissam, 1. Reg. 19. testatur flauius Iosephus lib. 6. antiq. cap. 15. talis Brabantus impostor, nobilis, de quo Ioan. Brodæus lib. 8. miscellan. cap. 19. Huc pertinent quibus dæmon ex arca respondet. operæ pretium puto adscribere, quod duo recentiores scriptores Germani de hac re commemorarunt: fuisse in Misnia rusticum quendam hunc domum retulisse pecuniam vesicæ suis inclusam, & scamno imposuisse: cumque alio abiuisset, sus domestica, vt vorax & multiuolum est animal, in vesicam incidit, & vt vidit deuorauit. Rusticus rediens, quam non inueniebat, ab vxore deposcit. negat mulier vidisse se. quid agat? adit stolidus vetulam prope degentem, quam pro veratrice habebant. iubet muliercula virum in limine domus resistere, nec à linea quam creta notarat latum abire culmum: mox ingressa cubiculum, dæmonem sciscitatur de fure, his verbis, arcam introspiciens: *Quidam N. pecuniam suam domum reuersus tali amisit die, quem ais furatum?* respondit veterator ex arca (nouo suo tripode) *Sus comedit domestica. Tu tamen dicito, coniugem eius, vt cum sacerdote amasio eam abliguriret, clam sustulisse.* respondet illa rustico, quod à dæmone iussa, tacet de sue. Sed rusticus cuncta sciebat. nam nihil veritus anile interdictū, pedetentim ac leniter illam fuerat subsecutus, & ante ostium cubiculi substiterat, vt quid malefica moliretur, accurate per rimam obseruaret; Reuersus domum vxori & amicis cuncta narrat; ex eorum consilio suem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam vt calumniatricem, & dæmonis partiariam. magistratus portentum flammis expiauit. Vocantur etiam huiusmodi, *à dæmone afflati*, vocantur, *fanatici*, etiam à Iurisconsultis *a*, Græcis, ἔνθεοι, ἐνθεάσικοι, ἐνθουσιάσαι: differunt ab *arreptitiis & obsessis*, sola vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Musæus Atticus, Tyresias Sosipatra apud Eunapium, *in vita Ædesii*. Montanistæ apud Epiphan. *hæres.* 85. & alii apud Lactant. *lib. 4. institu. cap. 25.* Ruffinum, *libro secundo Ecclesi. histo. capite quarto* & Oecumen. *ad capit. Actor.* 12. & communiore consensu, *Sybillæ*, quarum nomen non est improbabile deductum à *Kibel* b, *recepit, acceptauit*; vnde, *Kabala*, significat doctrinam cælitus traditione acceptam. Sane Sybillarum antiquissima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiam sunt, ἐκστάτικοι, qui à dæmone extra se rapti, motu sensuq; priuati, & mira putantes interea sese adspicere, quæ futura postmodum, enunciant. Omnes huiusmodi phanatici, siue vates idolorum, ventriloqui, Exstatici, & reliqui quos dixi, damnantur in S. Scriptura c. & contra hos Saul pœnā mortis sanxerat, vel potius à Moyse sancitam fuerat executus *d*.

a l. 1. D. edil. edict.

b Ester. 4. סבל.

c Leui. 20. v. vlt. Deu. 18. v. 11.

d 1. Reg. 28.

SECTIO

uellum, teste Castaneda lib. 1 Hist. Indicæ cap. 31 ego puto ritum fœderis ferié di esse.

SECTIO II.

De Maganiæ modis varijs, & primo de Necromantia.

ALterum diuinationis caput vocatur, γοήτεια siue, μαγγάνεια, cuius plurimi sunt modi.

Præcipuus est, ille quem cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare, θεουργίαν, rem pessimam honesti nominis pallio tegentes, vt accurate docuit Petrus Leloyherius *e*; aliis melius dicitur, ψυχομάντεια ψυχαγωγία, ψυχοπομπαῖα, *sepulcrale carmen*, vocat Apuleius, comuniter dicimus Græca denominatione. *Necromantiam*, hanc Gentiles certis locis (quæ putabant esse inferni ostia, vt in occiduo Galliæ littore, *f* vt apud Tesprotum, Tarentum, Auernum, Cimmerios, & Heraclæam) certis ritibus exercebant: quibus se putant manes elicere. describitur accurate à nostris poetis, Horatius Satyr. 8.

e libr. 4 de spect. ca. 4 vide Aug. libr. 10. de ciuit. Dei, cap. 9.

f Claudia. in Ruffin.

. . . Carminibus quæ versant atque venenis
Humanos animos, has nullo perdere possum
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant, herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem (pallor vtrasq;
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram.
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in fossam diffusus, vt inde
Maneis eliceret, animas responsa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat seruilibus, vtque
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sæuam
Altera Tisiphonen, &c.

Seneca, *in Oepidò*, canit in nemore obscuro densitate arborum Tiresiam hanc magicen peregisse, vt Laium euocaret;

Huc vt sacerdos intulit senior gradum,
Haud est moratus, præstitit 1 nectem locus.
Tunc 2 fossa tellus, & 3 super rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipse 4 funesto integit
Vates amictu corpus, & 5 frontem quatit,
Lugubris imos 6 palla perfundit pedes:
Squallente cultu mœstus ingreditur senex:
Mortifera canam 7 taxus astringit comam,
Nigro bibentes vellere, 8 atque atræ boues
Retro trahuntur 9 flamma prædatur 10 dapes,
Viuumque 11 trepidat igne ferali pecus.
Vocat inde 12 Maneis, teque qui Maneis 13 regis,
Et obsidentem 14 claustra lethalis lacus:
Carmenque magicum voluit, & rapido 15 minax

Melindenses etiam hodie agnum di-

Decantatore, quicquid aut placat leues
Aut cogit 16 vmbras. irrigat sanguis 17 focos,
Solidasque 18 pecudes vrit, & multo specum 19
Saturat cruore. libat & 20 niueum insuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum 21 manu
Læua. 22 canitque rursus, 23 & terram intuens 24.
Grauiore Maneis voce, & attonita 25 ciet.

Ascripsi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his versibus ritualia exprimi, accuratissime, vt solet poeta iste: de quibus qui plura volet, adeat Aduersaria & Commentaria nostra, quæ iam edita superioribus annis. Statius tamen addidit numerum ararum, hostiarumque, & alia quædam, hoc ipsum Tiresiæ elicium describens copiosissime, sed parum clare: addam lucis aliquid adscribendo, quod illorum erat officium, qui commentarios polliciti. Primo itaque significat Tiresiam solitum huic dumtaxat diuinationi, neglectis aliis, vacare:

Consulit ille Deos, non larga cæde iuuencum,
Non alacri penna, aut verum spirantibus extis,
Nec tripode implicito, numerisq; sequentibus astra;
Thurea nec supra volitante altaria fumo.

Subdit solitum dumtaxat Maneis elicere; idq; tum facturum, prius Thebanum regem, qui se consuluerat, rite purificasse, & communiuisse, ne quid illi noxæ à Manibus inferretur. Sed primus versiculus, mendosus est, & forte præcedens aliquis intercidit.

Tam penitus duræ quam mortis limite manes
Elicitos patuisse refert .... mox;
...parat ante ducem, 26 circumq; bidentum
*Visceribus laceris, & * odori sulfuris aura,*
Graminibusq; nouis, & longo murmure purgat.

Deinde, descripta silua veteri, & tenebrosa, & horrenda, & Hecatæ sacra & spectris infesta;

Hic senior vates (Stygiis accommoda quippe
Terra sacris, multoq; placent sola pinguia tabo)
Velleris obscuri pecudes armentaque sisti
Atra monet.....
Tum fera 27 cæruleis intexit cornua sertis
Ipse manu 28 tractans, notæq; in limine 29 siluæ.
Principio largos nouies 30 tellure cauata
Inclinat Bacchi latices, & munera 31 verni
Lactis, & Actæos 32 imbres, suadumque cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33 bibit arida tellus.
Trunca 34 dehinc nemora aduoluit, mæstusque sacerdos
Tres Hecatæ, 35 totidemque satis 36 Acheronte nefastis
Virginibus, iubet esse focos. tibi rector 37 Auerni,
Quamquam infossus 38 humo, superat tamen agger in auras
Pineus: hunc iuxta 39 cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri: frondes, atque omne cupressus
Intexit 40 plorata latus. iamq; ardua ferro

* malè meus cod. odoris. Cæruleæ, coronæ vocantur ferrugineæ. nam color hic Diti sacer. Imbres Actæi, mellis liquor. Quātum) versus iste nō pendet à præcedenti: declarat fusionis modum. Trūca nemora, arbores decapitatas. quod hic solemne. Acheronte sata sunt Eumenides. aras tres ponū tur Hecatæ: tres Eumenidibus sed hæ, nō infossæ, humiles tamen. vnica Plutoni, infossa, sed super illas etiam alias eminens, similis paulo hac demissior, Proserpinæ. Cupressū ploratā vocat: quæ in

funere alicuius ambusta. Prælibabat Virgo sanguinem quem Manes bibituri. Secundus enim iste sãguis, primus effũdebatur quãdiu terra imbiberet, posterior Manium potus ac deliciæ.

A *Signati 31 capita, & frugum libamine 32 puro*
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba 43 Manto
Exceptum pateris 44 prælibat sanguinem, & omnes
Ter circũ 45 acta pyras, sacri de more parentis,
Semineces fibras 46 & adhuc spirantia reddit
B *Viscera, nec rapidas moratur frondibus 47 atris*
Subiectare faces. atq; ipse sonantia 48 flammis
Virgulta, & tristes crepuisse vt sensit aceruos
Tiresias.... Cuius mox subit carmẽ Magicum prius (nam & Papinius duo ponit) quo inuocantur, Infernus, *seu*, Tartarus, Pluto, Proserpina, Hecate,
C Tisiphone, & iubentur Cadmeæ gentis Manes libere pati exire, cæteros manere.

Tartareæ sedes & formidabile regnum
Mortis inexpletæ, tuque ô sæuissime fratrum;
Cui seruire dati Manes, æternaq; sontum
Supplicia, atque imi famulatur regia mundi:
Soluite pulsanti loca muta & inane seueræ
Persephones, vulgusque caua sub nocte repostum
Elicite, & plena redeat Styge portitor alno.
Ferte simul gressus, nec simplex Manibus esto
In lucẽ remeare modus. tu separe cœtu
E *Elysios Perseia pios, virgaque potenti*
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis;
Qui plures Erebo, pluresque è sanguine Cadmi;
Angue ter excusso & flagranti prævia taxo
Tisiphone dux pande diem. nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum detorqueat vmbras.

Sequitur tandem secunda & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atque hic Tiresias, nondum aduentantibus vmbris.
Testor (ait) Diuos, quibus hunc sacranimus ignem,
Læuaq; 49 conuulsæ dedimus carchesia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. cassusne sacerdos
Audior? an rabido iubeat si Thessala cantu
Ibitis? an Schyticis quoties armata venenis
Colchis agit trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor? si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus vrnas
Egerere, & mixtos Cælique Erebique sub vnum
Funestare Deos libet, aut exsanguia ferro
Ora sequi aut ægras functorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubemq; hanc frontis opacæ
Spernite, ne moneo. & nobis sæuire facultas.
Scimus enim & quicquid dici, fieriq; timetis,
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræe vererer;
Et triplicis mun[illegible]ummum quem scire nefastum est,
Illum, sed taceo. prohibet tranquilla senectus.
Iamque ego vos auide, &c.

Scce tibi Magorum n dæmones iaci sortitas nsinas de quibus lixi li.2 ex Anebone Ægypt. Triplicis, &c.) Dæmogorgonem describit.

A Ex his Papinii ritualia prætерea, plus viginti, notaui notulis: singula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos, *Necyomantiæ* modos; vnum per sacrificium & incantationem solam, quo vtebatur Tiresias; alium Thessalicum, adhibitis funestioribus ritibus, ossibus, fibrisq; mortuorum, & aliis reb. plane feralibus, quem Lucanus describit, *libr.6*. agens de Erichto excitante animam defuncti militis Romani. primum itaque illic inter cadauera, nutans animo quod caperet,

B

1 *Electum tandem traiectum gutture 2 corpus*
Ducit, & inserto laqueis feralibus 3 vnco,
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer,
Victorum, motisq; caui; quem tristis Erichto.
Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.

C

Vt illic in sua specu; quam nemus tenebrosum magis inumbrabat, vbi nulla vmquam à sole lux; cadauer habuit; assumpsit habitum artis suæ præceptis congruentem.

* pro, decolor hoc est ater.

** Discolor 4 & vario furialis cultus amictu*
Induitur, vultusque 5 operitur crine soluto,
Et coma vipereis substringitur horrida 6 sertis

D

Tum opus aggreditur, & adhibet instrumenta solita, quibus corpus viuificari videatur,

Pectora tunc primum feruenti 7 sanguine supplet
Vulneribus luxata nouis, taboque medullas 8

E

Virus.) spumam quam vocant Lunæ de qua Comm. in

Abluit, & virus longe 9 Lunare ministrat.
Huc quicquid fetu genuit natura sinistro
Miscetur. non spuma canum, 10 quibus vnda timori est;
Viscera non 11. lyncis, non diræ 12. nodus hyenæ
Defuit, & cerui pasti serpente 13 medulla;
Non puppim 14 retinens Euro tendente rudenteis
In medius echneis aquis, oculiq; 15 draconum,
Quæq; 16 sonant fœta tepefacta sub alite saxa;
Non Arabum 17 volucer serpens, innataque 18 rubris
Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ;
Aut viuentis adhuc 19 Libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis 20 Eoa positi phœnicis in ara.
Quo postquam viles, & habenteis nomina pestes
Contulit, infando 21. saturatas carmine frondes,
Et, quibus os dirum 22 nascentibus inspuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa veneni.

Senecam porro cuncta quæ hic recensentur, habentur ve venena magica veterum libris commemorata

Post herbas, incantatio sequitur duplex, primum vlulatu (sicut Horarii Sagana; & incondito ferarum sono; deinde concepto ac solemni Carmine. Hodie quoq; murmur, verbis præmittũt.

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos, confudit 23 murmura primum
Dissona, & humanæ multum discordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemitusque luporum.
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur,
Quod strident, vlulantque feræ, quod sibilat anguis,

a corrige cautibus.

Exprimit, & planctus illisa a cantibus vnde
Siluarumque sonum, fracta tonitrua nubis.
Tot rerum vox vna fuit: mox cætera cantu
Explicat Æmonio, penetratque in Tartara lingua.

A

Duo mox subduntur carmina, prius quoque (vt superiora illa Tiresiæ) deprecatorium, posterius comminatorium. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elysii, Persephone, Hecate, Cerberus, Parcæ, & Charon; & obsecratio additur, commemoratis suis meritis, ac cultu illis assiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ;

B

Exaudite precis, si vos satis ore nefando,
Pollutoque voco; si nunquam hæc carmina fibris
Humanis 24 ieiuna cano: si pectora 25 plena
Sæpe dedi, & laui calido 26 prosecta cerebro:
Si quis, 27 qui vestris caput, extaque lancibus infans
Imposuit, victurus erat. parete precanti.

C

vulgo male legitur profecta.

Demum, cum vmbra, iam apparens, suum cadauer subire vereretur, ac detrectaret, quod illa iusserat;

D

. . . *Miratur Erichto*
Has fatis licuisse moras, irataque Morti,
Verberat immotum viuo serpente 28 cadauer,
Perque cauas terræ, quas egit carmine 29 rimas
Manibus illatrat, regnique silentia rumpit:

E

Idque minis illis magorum veterum, quas Porphyrius met irrisit commemoratis; quas apud alium neminem tam diserte expressas inuenio: sunt autem sequentes:

Tisiphone, vocisque meæ secura Megæra,
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
*Eliciam; * Stygiasque canes in luce superna*
Destituam per busta sequar, per funera, cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Victa soles, Hecate, pallenti tabida forma
Ostendam, faciemq. Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenso, quæ te sub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi, pessime Mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die. paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra vocato
Non concussa tremit; qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusque suis trepidam castigat Erinnym;
Inspectata tenet vobis qui Tartara, cuius
Estis vos superi, Stygias qui peierat vndas?

* En Zoroastreum illud: qui dæmones vocat telluris canes, vt do-ctû lib. 2.

Hæc imitatus Cl. Claudianus.
Minatur Dæmogorgonē quod imitatus fuit Statius versibus citatis.

Neque hæc tantum, sed postquam vmbram in corpus suum impulit, illam quoque adfata, eique pollicita est immunitatem à magicis de cætero cantibus.

. . . Dic (inquit Thessala) magna
Quod iubeo mercede mihi. nam vera locutum
Immunem 30 toto mundi præstabimus æuo
Artibus Æmoniis. tali tua membra sepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine siluis.
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixisse iterum, nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes
A me morte data. . . . .
Addidit & carmen, quo 31 quicquid consulit, Vmbram
Scire datur.

Denique cum cadauer respondisset, non potuit, sine venia Erichtus vmbra discedere. concedit ergo redeundi facultatem.

. . . Sic postquam fata peregit.
Stat vultu mæstus tacito, mortemque reposcit.
Carminibus magicis opus est, herbisq; cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata.
Consumpto iam iure. semel. 32 tum robore multo
Exstruit illa rogum. vadit defunctus ad igneis.
Accensa iuuenem positum relinquit Erichto,
Tandem passa mori. . . . .

Si mortuus mori quiret, vel arte Magica resuscitari, sed de vmbra, vt de animalocutus poëta, metaphorice vitam mortemque vsurpauit. Sunt autem & in his versibus triginta duæ notatæ obseruantiæ Magicæ in hac specie diuinationis. Huic secundæ speciei, quatenus iniurii sunt in vita functos; vel deportationis, vel mortis pœna statuta in viliores *b*; & posteriore iure, in vtriusq; speciei euocatores à Constantino lethale supplicium sancitur *c*. Tertullianus arcanum detegit *d*, cum docet, non vmbras defunctorum; sed earum loco dæmones apparere, dæmones operati sub obtentu animarum; *item*, omnem in corporalem corporum exhibitionem præstigias esse. Exempla dæmonum qui apparentes mentiti se esse animas defunctorum, noua & vetera Crespetus, *libro de odio Satanæ discur. 11. à fol. 192. in fine. refert.* Prior illa Tiresiæ, in qua nudum simulachrũ seu idolum animæ exhibebatur, & sola perficiebatur inuocatione, σκιομάντεια, proprie dicebatur: posterior vero, in qua Diabolus sæpe, cum cadauer non aderat, totius humani compositi figuram simulabat; v. g. cum quis Achillis habitum staturamque corporis videre volebat, ordinarie numquam sine sanguinis effusione obtinebat, ideoque Apollon. Tyanæus *e* vt se peritiorem aliis ostenderet, negabat se sanguinem libasse; vocabatur stricte, νεκυομάντεια, siue, νεκρομάντεια, Glycas *f* disputans de verbo, κληδονίζεσθαι, scribit eam vocem quosdam accipere pro obseruatione omnium, alios vero pro euocatione. *Nã κληδόνα, vocari Geniorum per excantationes certas attractionem, & è sublimi deductionem: deducta voce à κλῶ, quod idem sit cum καλῶ, euoco.*] Idem alibi *g* non obscurum exemplum nobis proposuit Santabareni illius Pseudomonachi:

D.
b l. 3. §. ad uersus. D. de sepulcr. viola. l. qui sepulcr. C. eod.
c l. multi. C. de malef. & mathemat.
d lib. de anima.
e Philostr lib. 4.
f part. 2. annal.
g part. 4. fol 415.

A chi: qui Basilio Imperatori filium vita functum, sic ostendisse fertur, ac si viuus adhuc foret. *Effecit enim, vt specie imaginaria Constantinus eques patri, in quadam silua, obuiam fieret, quem vbi visus fuisset Imperator, & complexus & osculatus esse, mox euanescentem ex oculis amisit.*] fefellit Imper. sed non Leonem Philosophum Iuniorem Basilii filium; qui Santabarenum, non pro sancto, sed pro venefico, vt erat, semper habuit: B vsus hac Apion Grammaticus cum vmbram Homeri suscitauit, Cicerone teste 1. Tusculana, & Plinio lib. 30. cap. 2. In ea se iactat Empedocles apud Laërtium & Plinium. Sacræ Scripturæ, videntur hanc diuinationem vocare, *diuinationem per Pythonem*, h vsurpantes nimirum Pythonem, pro dæmone ex terrę profundo specu adueniente, & respondente. Periculi plena res, tum i- C psi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aspectuique subtrahit; vt de quodam narrat Franc. Picus i; tum ipsis qui curiose consulunt, qui nonnunquam de mente abalienantur, & male pereunt, vt Rex quidam nostris temporibus. k Quis etiam nescit infelicem exitum Heliogabali, huic superstitioni addictissimi l? vtrisque consultori & D consulenti, pœna mortis lege veteri infligebatur. m Non desunt, qui de his intelligant illud Regis Hymnographi n; *comederunt sacrificia mortuorum*, & illud Isaiæ o; *numquid requiret pro viuis à mortuis?* Hæc de Necromantia sufficiant, de qua ingeniosum opus exstat Stephan. Forcatuli I. C. quo Iuris auctores Papinianum, Africanum, Paulum, & alios introducit sua ipsosmet responsa explicantes.

h 1. Reg. 28. v. 7. 8.

i libr. 4. de prænot. cap 9.

k N. libr. 2. de Dæmonom. cap. 1

l Xiphilin. in eius vita

m Deut. 18 v. 11. iuncto. Leuit. 20. v. 6. & 27.

n Psal. 105 v. 28.

o c. 8. v. 19.

SECTIO III.

De Hydromantia.

DE hac quoque seorsim dicam, quia nulla fœcundior imposturis. Iamblichus meminit, ὑδρομαντείας, seu diuinationis per aquam, quæ traditur Andronico Imper. in pretio fuisse, hic enim cum multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odiis ac malis se videret obsessum; ad futura per noxiorum dæmonum cultum noscenda se conuertit; *seque totum* (inquit Choniates p) *permisit iis, qui futura ex aquis, quasi per caliginem coniiciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex vmbra solarium radiorum, consectantur. At ipse quidem iis nocturnis sacris interesse noluit, metu famæ, vt arbitror: sed illud Hagiochristophoritæ Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis Impera. iussu amiserat, certo ritu percunctatur: quis post Andronicum sit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Isaacii litteras exhibuit, sed ordine conuerso,* Si pro Is. idq; secunda responsione addidit fore; *intra exaltationem crucis.* atque ita plane accidit postea; intra illud tempus, iussu Isaacii Angeli, occiso Andronico. Modum illius diuinationis Niceta addit se ignorare, nec scire velle, ad fugam tamen superstitionis scire, non est inutile. Inuenio species eius varias, vna fiebat per annulum de filo suspensum in aqua, & vasculi latera constitutis ictibus pulsantem: alia coniectis in aquam statiuam tribus lapillis, & obseruatis gyris, qui trifariam inuicem implexi, circa lapillos diffundebantur: 3. ex agitatione varia pelagi, quam olim Siculi & Eu- E.

p Nicet. Choniates annal. li. 2.

bocenses,

boeenses, hodie multi nautæ notant. A Hinc Christianorum quorundam Orientalium nota superstitio; qui quotannis mare quasi animatum baptizát. Alio longe pertinet, quod Princeps Venetorum annulo in mare iacto quotannis Adriaticum sibi despondet. Dominationis indicium non magiæ argumétum est. Fit in memoriam naualis Victoriæ, qua duce Sebastiano, Ziano vicere filium Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro B III. Pontifici; qui Venetias profugerat. Tum enim Ziano Pontifex annulum de manu sua detractum obtulit, dicens; *Auctoritate mea hoc annulo fretus, Oceanum tibi subiicies, & quotannis tibi posterisque eo die, quo hanc victoriam, pro Ecclesiæ defensione obtinuisti, despondebis mare: vti sciant omnes, maris tibi dominium concessum, quia sedis Apostolicæ tuendæ curam & studium fideliter suscepisti. Sit hoc tibi, quasi pignus benedictionis, & secundæ sortis in futurum.* C [Narrat Villamontius libr. 1. Peregrinat. suæ capit. 23. Prior illo Sabellicus Decad. 1. libr. 7.] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, sic tradit Varro belli Mithridatici euentum, multis versibus præsignificatum fuisse. Ad id olim fontes quidam fuere D particulares, vnde & πηγομάντεια, vocata: tales ex Xenagora docet Macrobius fuisse crateres Palicorum in Sicilia *f*: talis in Ægypto cisterna in templo phaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus *g*; & vt mittam Iunonis paludem apud Laconiæ Epidamnum, Apollinisque Thyrxei oraculum, prope Cyrneas ad Lycum, in fonte templo proximo *h*; videtur huc referenda Cel- E tarum veterum, hoc est Germanorum, superstitio; qui recens natos Rheno flumini commendabant, ea mente, si spurii forent absorbendos, si legitimi innoxios supernataturos, iuxta illud Claudiani:

Et quos nascentes explorat gurgite
Rhenus.

Qua de re plura diximus, *Comment. in Tragœd. Senecæ.*

Quinto statuebatur cyathus aqua plenus, & verbis immurmuratis obseruabatur, num aqua sponte efferuescens effunderetur. Sextus modus est Fessanus; ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eique olei guttulam admiscét, & sic in aqua tanquam in speculo, mira cernere se opinantur *i*. Septimum indicat Clemens Alexandr. cum scribit mulieres Germanas, solitas sonum, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere *k*. Denique non sunt alieni ab Hydromantia, qui hodie adhuc in Italia, ad furtorum auctores detegendos, trium suspectorũ nomina totidem pillulis inscribunt, & eas in aquam coniiciunt: hisque multo sunt sceleratiores, qui ad hoc aqua lustrali abutuntur. Cæterum tempore S. Bernardini Senensis supererant adhuc vestigia, πηγομαντείας. Nam qui eius vitam composuit, ei contemporaneus scriptor *l*, de Aretio agens ista prodidit; *extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eo ciues Aretini, & alii circumquaque vicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere, responsa petentes ad occultas quæstiones suas, & morborum suorum curationes. Id vero animaduertens Bernardinus, verus Christianæ religionis cultor & amator aduersus hunc dæmonum cultum fortissime sese erexit: & primo quidem concione ad populum habita & absoluta, magnopere omnium confirmatis animis, hortatus est*

f lib. 5. Satur. c. 19.
g in vita Aureliani.
h Pausa. in Achac.
i Ioan. Leo l. 3. descr. Africæ.
k libr. 1. Stromat.
l vitæ cap. 40.

eos sequi se, ad demoliendam impurissimorum dæmonum habitationem, prorsusque abolendam. Mox vero arrepta securi vel malleo, cum populo egressus est ad fontem, cumque ad fanum dæmonis peruenisset, primus ipse ictibus cœpit contundere, euertitque aram, & fontem lapidibus penitus obturauit.] Fit mentio etiam in Concilio Antisiodorensi, tomo. 2. Concilio.

SECTIO IV.

De aliis manganiæ generibus.

PRimo loco obuia, λεκανομάντεια, de qua Psellus, *cap. vlti.* & Nicetas, *d. lib. 2.* Cedrenus ea testatur vsum Ioannem Magum Theophili Imper. præceptorem: Curopalates Ioannem Patriarcham Iconomachum vocat, Glycas vero scribit, *par. Annal 2.* verũ Alexandri patrem, Ægypti Regem Nectanabũ, Magiæ peritissimum, hac cognouisse; Ægyptum in hostium venturam potestatem: hodie ea Turcæ vtuntur. nam in peluim aqua plenam iniiciunt cum variis characteribus pretiosos lapides, auri argentique laminas: tum responsum ex peluis fundo auditur.

2. γαστρομάντεια. hæc fiebat per phialas vitreas ventricosas similiter aqua plenas: & inspectante puro puero, vel prægnante muliere: responsi loco, certæ figuræ & imagines apparebant.

3. κατοπτρομάντεια, quæ rerum quæsitarum figuras in speculis exhibet politis: in vsu fuit D. Iuliano Imp. *a* qui imperium emit, de quo ista Spartianus: *fuit praterea in Iuliano hæc amentia, vt per Magos pleraque faceret, quibus putaret vel odiũ populi deliniri, vel militum arma compesci. Nam & quasdam non* A *conuenientes Romanis sacris hostias immolauerunt, & carmina prophana incantauerunt, & ea quæ ad speculum dicunt fieri, in quo pueri, præligatis oculis incantando, vertice respicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer vidisse dicitur, & aduentum Seueri, & Iuliani decessionem.*] Aliud mixtum Pagomantiæ refert Pausanias *b* agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cæreris ædem, fontem esse, qui à templo lapideo pariete B secluditur. *Ibi oraculum maxime veridicum fuisse cognoui. ex eo non rerum omnium, sed morborum tantum euenta prædicebantur Speculum* (ait) *tenui suspensum funiculo demittunt, ita librantes, vt in fonte omnino non mergatur, sed imo ambitu summam aquam contingat. Exin de vbi odores adoleuerint & rite DEVM precati fuerint, inspiciunt in* C *speculum. & ex eius imaginibus periturusne an victurus is æger sit, de quo consuluerunt, diuinant. Neque latius omnino huius aquæ diuinatio patet.*] Sed & de Pythagora recentiores memorant, solitum speculo concauo inscribere litteras humano sanguine temperatas, & speculum Lunæ opponere, sicque diuinare *c*.

4. Non dissimilis præcedenti, D κρυσταλλομάντεια; nisi quod hæc in cristalli frustis fiat annulo inclusis, vel vasculo alteri, vel etiam nudis, & in cylindrum aut obelum conformatis; quibus etiam fingit se dæmon inhabitare. Quendam Noribergæ anno 1530. ferunt in cristallo thesauros vidisse, à dæmone ostentatos: quos cum postea quodam ante vrbem loco effosso quæreret, adhibito familiari vno spectatore, & iam in spe-E cu arcam vidissent, atque ad eam cubantem atrum canem; magus specum ingreditur arcam aperturus, canemque abacturus, sed Cerberi offam secum nõ attulerat. itaque ille cacumen speluncæ

a Spartian in Iuliano.

b In Achaic.

c Cælius lib. 9. ca. 2. Leloyer. lib. 2. de spect.

quassauit, & miserum ruina obruit; quæ & specus terra oppleta. Vir quidam, parum memoria Græcarum litterarum Latinarumq; peritus, & fœlix si illotis manibus fidei mysteria contrectare nō præsumpsisset, eruditum commentarium, in Germania, edidit, *de dæmonum natura*, eumq; libello Plutarchi, *de defectu oraculorum*, præfixit, ex eo petita est, verbis ipsius, sequens narratio: *Consulti aliqui, de rebus* (ait) *ignotis, in cristallis conspiciunt ea manifesto, de quibus quæsitum fuit.* Et postea, *Fuisse aiebat sibi notum vnum ex præcipua familia* Norinbergæ. *Eum quodam tempore venisse ad se, & attulisse in serico panniculo inuolutam gemmam cristallinam, figura rotundam, & dixisse: donatam sibi illam fuisse à quodam ignoto, qui se ante multos annos de hospitio compellasset, forte in forum conuentum, quemque ipse in domum suam adduxisset, & triduo habuisset secum. Fuisse autem ab illo discedente & relinquente munus hoc, ad significationē grati animi, edoctum se cristalli vsum talem, si qua de re certior fieri vellet, vt promeret cristallum, & puerum marem castum iuberet aspicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore enim, vt de apparentibus puero visis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atque affirmarat hic, se nulla vnquam in re fuisse deceptū, & mirabilia de puerorum indiciis resciuisse: cum cæterorum nemo quisquam aliud, quam nitidam & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore, cum grauida ipsius vxor puerum marem gestaret in vtero, illi quoque species in cristallo oblatas. Primo autem omnium formam viri sese exhibere solitam illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuisse, de quibus interrogatum esset, cætera: explicatisq; cunctis, illam rursus viri figurā discessisse & euanuisse reliqua. Discedentē autē eā, quam diximus, figuram viri, visam sæpe vrbem perambulare, & ingredi templa. Fuerat autem fama passim dissipata de illis indiciis, vt negantibus, aut dissimulantibus suum delictum aliquod, vulgo minarentur: se relaturos de eo ad illum se in cristallo ostendentem virunculū. Quin etiam compertum est, fuisse à doctis quibusdam, de dubitationibus suis in litterarum studiis aliquando nescio quid propositum, & in cristallo lectum. Sed his & aliis huiusmodi compluribus commemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquando ad se venisse cum tali oratione: arbitrari se tempus esse, vt à cristalli tali vsu tandem abstineret. Nam & sibi iam persuasum, eo ipso non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauissimos, se diu sane perpessum esse: itaque se decreuisse deinceps nihil cum illo experimento velle negotii habere: & tradere nunc ipsi quod accepisset, de quo meminisse posset, quid ei sæpe demonstrasset, neque nesciret qui rumores in ciuitate percrebuissent. Permittere autem, vt faceret de eo quod collibuisset. Tum Spenglerus collaudato eo, accepisse se aiebat cristallum, & in minutissimas partes contudisse, & vna cum serica inuolucro in latrinam abiecisse.*] Bene profecto bene, nec aptius potuit, vtinam sic omnes hæc & similia superstitionis arma abolerent. Nec verendum quidquam est cuiquam, ne forte se dæmon vlciscatur. impune hoc omnibus, qui cum fide fecere. Burdigalæ aduocatus quidam paredrium habebat in phiala vitrea: eo mortuo, hæredes nec phialam retinere volebant, nec frangere audebant: consilium petituri, adiere Colleg. IESV, patres iussere phialam deferri ad se; coram ipsis se terræ illisuros. attulere, sed orarunt ne coram ipsis frangerent: immania se metuere vitā recedentibus ergo illis, in accensum tum forte clibanum magna

vi phialam coniecere , & nihil aliud,
quam ex vtriusque elementi conflictu
breuem stridorem audiuere. Mihi ipsi,
cum anno 1578. iudicis adhuc ministe-
rium obirem, inter rei cuiusdam Licen-
tiati annotatas à fisco chartas: præter
libellum Magicis plenum characteri-
bus, oblata simul capsula, sandapilæ mo-
re efformata, & in ea virunculus man-
dragoreus, ater & situ pædoreque ob-
situs, largo capillitio, sed imberbis: hũc,
vulgo putant, ad diuinationes, lucra, &
alia multa mire efficacem: accepi li-
brum, capsam, & fictitium cadauer, hoc
etiam primum laceraui abruptis auul-
sisque brachiis. dictitabant, qui ade-
rant, magnum mihi & domui pericu-
lum imminere: risi, & abire, qui me-
tuerent, iussi: abeuntibus, in focum,
qui aderat, conieci: nec aliud quam vstę
radicis, nidorem percepi.

5. Loco succedit, Δακτυλομάντεια,
quæ diuinat annulis ad certam cœli po-
situram constructis vel incantatis, & su-
per tripodem ad certa verba motis: de-
scripsit Ammianus libro 29. cuius ver-
ba dabimus. sect. 3. quæstio. 7. vel an-
nulis incantatis, qualis fuit annulus
Gygis, quo (teste Herodoto) fretus
Candaulem interemit. tales duo illi
Phocensium tyranni, de quo Clemens
Stromateus; qui sonitu sponte edito
eum commonebant de commodo re-
rum gerendarum tempore: qui ta-
men insidias conspirantium sic euade-
re nequiuit: Fuit huiusmodi annulus
G. exitio cuidam Hieronymo Cancellario
Mediolanensi: vt & alteri, qui cum e-
um in ignem proiecisset, sed mente
non bona, statim à dæmone correptus,
& in furorem actus fuit. Princeps qui-
dam, hoc æuo, alium emerat aureis vi-
ginti: promiserat venditor, semper,
dum gestaret, aleæ, & chartarum
lusum fore lucrosum. it, ludit primo,

A cedit non infeliciter: redit ad fritillum,
sed magna cum nummorum iactura.
Sic se delusum videns, quem emi non
oportuerat, annulum confringi iussit.

6. Occurrit, ὀνυμάντεια siue, ὀνυχο-
μάντεια, in hac oleo ac fuligine impollu-
ti pueri vnguem illinebant, & vngue so-
lem versus obuerso, certum quid sub-
murmurantes, videbant, quæ cupie-
rant. Hodie vlterius progressum ma-
B lum. Queuedum quendam Vetera-
num militem Hispanum noui, bello &
armis, quam pietate clariorem; qui; quo
tempore Dux Medinæ Cæli ex Gallæ-
cia soluebat, Belgium petens; Bruxel-
lis, non vni in vngue suo classem è por-
tu Corunnæ soluentem, & paulo post
procellis vehementer afflictam, velut in
speculo clare ostendebat. Hic ille, qui
vulnera quoque solis verbis sanabat a-
C liorum; sua sic sanare ipse, vel aliis sa-
nanda permittere detrectabat.

7. Quidam putant esse, ἀερομάντει-
αν, illam Aristophanicam, *in Nubibus*.
Sed ista, si tonitru, fulmen, oscines, & a-
lia similia considerat, pertinet ad augu-
rium, si planetarum adspectus fœlices
aduersosque, ad astrologiam: si quędam
aëreorum spectrorum insolita visa, vt e-
quitum, &c. ad τερατοσκοπίαν, referen-
D da Sola huc spectat, quæ ex aëre coniu-
rato dabat oracula, de qua Pictorius, *de
Magia cap. 10.* Cardani Aëromantia de
qua ibi agit, potius Hydromantia di-
cenda est.

8. Dici potest, Φαρμάκεια; qua vtun-
tur incantatores, ἐπῳδοί, qui diuinant
freti solo dæmonis commercio; præter
incantationem nihil adhibentes: vt Fes-
sæ faciunt quædam mulierculę tribades
E *a*; & nonnullæ Ægyptiæ siue Zingalæ;
de quibus postea, totam Europam per-
cursantes, & in Byzantino foro Turcæ,
& olim; *in Apulei asino*, quidam Dio-
phanes.

a Vide Io. Leonē in descript. Africæ li. 3.

9. Est, κοσκινομάντεια; quæ vsurpata veteribus *b* (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmissis verbis conceptis, subiiciebant nomina eorum, de quibus suspicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patrasse: reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quasi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborũ pronunciandorum, fecit inconsulte; quod ea sit vsus ter, & quod euentum certum prædicet, fecit impie, & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horoscus lib. 2. de vera & falsa prophetia modum furti concipiendi (h. probandi) per lancem & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabula. cum lege d. lib. 2. cap. 6. quod sane verisimilius quam quod post Zatium Alpinum Franc. Balouinus in lib. 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu: ad Alexan. Genial. dier. lib. 6. c. 10. Scripsit de μυτραγύρταις prætextu religionis furantibus.

b Theocrito, Luciano, Polluci.

10. Ad eundem vsum erat, ἀξινομάντεια: qua securim rotundo insigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem securi imponebant, vt Plinius refert. *lib. 36. c. 19.* Huic similis diuinatio militaris per scutum tincta aspide oleo. habes apud Suidam ex Aristophane.

11. Erat, κεφαλαιονομάντεια: faciebant asini capite super prunas asso. Germanis priscis in vsu fuisse volunt. Longobardi postea vsi capite caprino, cui diuinum honorem habebant. *c* Vehementer suspicor prius illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum, hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptii, & illos secutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

c Gregor. li. 7. epist. 7. & in Dialog. li. 3. ca. 26 & 28. & hom. 1.

12. κλειδομάντεια, per clauem; cui circumdabant chartulam inscriptam nomen suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebaturque.

13. Sit quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: *ex oculo quoque excusso, hodie fur cognoscitur. Primum leguntur Psalmi cum Letania. deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem & Christum item exorcismus in furem. hinc in medio ad oculi similitudinem vestigio, figura circularis, ominibus barbaris notatæ, figitur clauus aeneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque malleo cypressino: & dicitur, Iustus es Domine, &c. tum fur prodetur. Rostochii quidam pecuniam in quodam loco sepeliuit. Cum autem eam postea inuenire tam cito non potuisset, fabrum conuenit, ab eoque petiit vt oculus furi excuteretur. Quo pacto statim ipse Dominus, qui fabri Diabolica opera vsus est, oculum amisit.*] Nonne, lector optime, iusto Dei iudicio iste incidit in foueam quam fecit, & merito pertulit, quod tam iniuste, per artem pessimam, malum alteri moliebatur? subdit; *Gustronii quidam cochleum argenteum amiserat: cum autem furem ex oculo quoq; excusso cognoscere cuperet, fabrum adiit ab eoque petiit, vt sua arte magica furem oculo priuaret; quod & factũ est, & statim filiolus illius, qui cochleũ in quendã angulũ coniecerat, oculũ amisit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in

indorum

A Indorum historiis, in iis quæ de Floridensium rebus gestis agunt, aspidomātiam vocare possumus. Narrāt sequentia de Rege Holata Outina, eum exercitu subsistere iusso, senem magum centū & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium forent pronunciare iussisse. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & conspecto Ottignij, quod puer eius gestabat* B *scuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humum tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illico tam* C *horrendus apparuit, vt humanam effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt ossa dissolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momento in pristinum statum rediit, lassus tamen admodum & quasi attonitus; deinde circulo egressus Regem salutauit, ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum exspectarent.*]

D Claudat seriem Salisberiensis, *lib. 1. de nugis curialium c. 11.* scribens; *Imaginarij sunt, qui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubiis doceātur: hos idololatras esse S. scriptura conuincit, & diuino maiestatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ speciebus in quibus vel non est explicitum pactum, vel latens admodum est.

HÆc implicitam habentia pactionē reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem* siue *Haruspicinam*, *Augurium* & *Sortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruspicina siue Ariolatione.

A*Riolatio* latissima significatione omnem complectitur diuinationem: sed hic eam stricte sumo, vt Isidorus, cum scribit; Arioli *vocati propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt a.*] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano *b* & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerūt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictā ab obseruandis horis, melius alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nūc vtrūque nomen media quadam & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, siue disciplina diuinandi in sacrificiis Gentilium solita seruari: quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, nō tamen semper pactum explicitum: hodie fieri potest, vt neutrum interueniat.

a li. 8. Etymol. cap. 9
b l. de magor. præstig. c. 1. 26 q. 5.

Haruspicum seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus *in Esai ca. 47.*) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attrectabatur. dum vinum ei infundebatur.

b Theocri. to. Lucia. no. Pollux

9. Est, κοσκινομάντεια; quæ vsurpata veteribus b (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmissis verbis conceptis, subiiciebant nomina eorum, de quibus suspicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patrasse: reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quasi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborũ pronunciandorum, fecit inconsulte; quod ea sit vsus ter, & quod euentum certum prædicet, fecit impie, & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horoscus lib. 2. de vera & falsa prophetia modum furti concipiendi (h. probandi) per lancem & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabula. cum lege d. lib. 2. cap. 6. quod sane verisimilius quam quod post Zatium Alpinum Franc. Balouinus in lib. 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu. ad Alexan. Genial. dier. lib. 6. c. 10. Scripsit de μυτραγύρτης prætextu religionis furantibus.

10. Ad eundem vsum erat, ἀξινομάντεια: qua securim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem securi imponebant, vt Plinius refert. *lib. 36. c. 19.* Huic similis diuinatio militaris per scutum tincta aspide oleo. habes apud Suidam ex Aristophane.

c Gregor. li. 7. epist. 7. & in Dialog. li. 3. ca. 26 & 28. & hom. 1.

11. Erat, κεφαλαιονομάντεια: faciebant asini capite super prunas asso. Germanis priscis in vsu fuisse volunt. Longobardi postea vsi capite caprino, cui diuinum honorem habebant. c Vehementer suspicor prius illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum, hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptii, & illos secutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

12. κλειδομάντεια, per clauem; cui circumdabant chartulam inscriptam nomen suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebaturque.

13. Sit quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: *ex oculo quoque excusso, hodie fur cognoscitur. Primum leguntur Psalmi cum Letania. deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem & Christum item exorcismus in furem. hinc in medio ad oculi similitudinem vestigio, figuræ circularis, nominibus barbaris notatæ, figitur clauus aeneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque malleo cypressino: & dicitur, Iustus es Domine, &c. tum fur proditur. Rostochii quidam pecuniam in quodam loco sepofuit. Cum autem eam postea inuenire tam cito non potuisset, fabrum conuenit, ab eoque petiit vt oculus furi excuteretur. Quo pacto statim ipse Dominus, qui fabri Diabolica opera vsus est, oculum amisit.*] Nonne, lector optime, iusto Dei iudicio iste incidit in foueam quam fecit, & merito pertulit, quod tam iniuste, per artem pessimam, malum alteri moliebatur? subdit; *Gustronii quidam cochleum argenteum amiserat: cum autem furem ex oculo quoq; excusso cognoscere cuperet, fabrum adiit ab eoque petiit, vt sua arte magica furem oculo priuaret; quod & factũ est, & statim filiolus illius, qui cochleũ in quendã angulũ coniecerat, oculũ amisit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in

Indorum historiis, in iis quæ de Floridensium rebus gestis agunt. aspidomātiam vocare possumus. Narrāt sequentia de Rege Holata Outina, eum exercitu subsistere iusso, senem magum centū & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium forent pronunciare iussisse. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & conspecto Ottignij, quod puer eius gestabat scuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humum tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illico tam horrendus apparuit, vt humanam effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt ossa dissolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momento in pristinum statum rediit, lassus tamen admodum & quasi attonitus; deinde circulo egressus Regem salutauit, ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum exspectarent.*]

Claudat seriem Salisberiensis, *lib.* 1. *de nugis curialium* c. 11. scribens; *Imaginarij sunt, qui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubiis doceātur: hos idololatras esse S. scriptura conuincit, & diuino maiestatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ speciebus in quibus vel non est explicitum pactum, vel latens admodum est.

HÆc implicitam habentia pactionē reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem* siue *Haruspicinam, Augurium* & *Sortes.* de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruspicina siue Ariolatione.

A *Riolatio* latissima significatione omnem complectitur diuinationem: sed hic eam stricte sumo, vt Isidorus, cum scribit; Arioli *vocati propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt a.*] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano *b* & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerūt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictā ab obseruandis horis, melius alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nūc vtrūque nomen media quadam & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπίᾳ veterum, siue disciplina diuinandi in sacrificiis Gentilium solita seruari: quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, nō tamen semper pactum explicitum: hodie fieri potest, vt neutrum interueniat.

Haruspicum seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus *in Esai ca.* 47.) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attrectabatur. dum vinum ei infundebatur.

a li. 8. Etymol. cap. 9.
b l. de magor. præstig. c. 26. q. 2.

9. Est, *κοσκινομάντεια*; quæ vsurpata veteribus *b* (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmissis verbis conceptis, subiiciebant nomina eorum, de quibus suspicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patrasse: reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quasi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborũ pronunciandorum, fecit inconsulte; quod ea sit vsus ter, & quod euentum certum prædicet, fecit impie, & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horoscus lib. 2. de vera & falsa prophetia modum furti concipiendi (h. probandi) per lancem & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabula. cum lege d. lib. 2. cap. 6. quod sane verisimilius quam quod post Zatium Alpinum Franc. Balouinus in lib. 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu. ad Alexan. Genial. dier. lib. 6. c. 10. Scripsit de *μυτεαγύρταις* prætextu religionis furantibus.

b Theocrito, Lucia-no, Polluci.

10. Ad eundem vsum erat, *ἀξινομάντεια*: qua securim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem securi imponebant, vt Plinius refert. *lib. 36. c. 19.* Huic similis diuinatio militaris per scutum tincta aspide oleo. habes apud Suidam ex Aristophane.

11. Erat, *κεφαλαιονομάντεια*: faciebant asini capite super prunas asso. Germanis priscis in vsu fuisse volunt. Longobardi postea vsi capite caprino, cui diuinum honorem habebant. *c* Vehementer suspicor prius illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum, hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptii, & illos secutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

c Gregor. li. 7. epist. 7. & in Dialog. li. 3. ca. 16 & 28. & hom. 1.

12. *κλειδομάντεια*, per clauem; cui circumdabant chartulam inscriptam nomen suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebaturque.

13. Sit quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: *ex oculo quoque excusso hodie fur cognoscitur. Primum leguntur Psalmi cum Letania. deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem & Christum item exorcismus in furem. hinc in medio ad oculi similitudinem vestigio, figura circularis, nominibus barbaris notata, figitur clauus aeneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque malleo cypressino: & dicitur, Iustus es Domine, &c. tum fur prodetur. Rostochii quidam pecuniam in quodam loco sepoluit. Cum autem eam postea inuenire tam cito non potuisset, fabrum conuenit, ab eoque petiit vt oculus furi excuteretur. Quo pacto statim ipse Dominus, qui fabri Diabolica opera vsus est, oculum amisit.*] Nonne, lector optime, iusto Dei iudicio iste incidit in foueam quam fecit, & merito pertulit, quod tam iniuste, per artem pessimam, malum alteri moliebatur? subdit; *Gustronii quidam cochleum argenteum amiserat: cum autem furem ex oculo quoq; excusso cognoscere cuperet, fabrum adiit ab eoque petiit, vt sua arte magica furem oculo priuaret; quod & factũ est, & statim filiolus illius, qui cocleũ in quendã angulũ coniecerat, oculũ amisit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in

Irdorum historiis, in iis quæ de Floridensium rebus gestis agunt. aspidomãtiam vocare possumus. Narrãt sequentia de Rege Holata Outina, eum exercitu subsistere iusso, senem magum centũ & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium forent pronunciare iussisse. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & conspecto Ottignij, quod puer eius gestabat scuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humum tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illico tam horrendus apparuit, vt humanam effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt ossa dissolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momento in pristinum statum rediit, lassus tamen admodum & quasi attonitus; deinde circulo egressus Regem salutauit, ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum exspectarent.*]

Claudat seriem Salisberiensis, *lib.* 1. *de nugis curialium c.* 11. scribens; *Imaginarij sunt, qui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubiis doceãtur: hos idololatras esse S. scriptura conuincit, & diuino maiestatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ speciebus in quibus vel non est explicitum pactum, vel latens admodum est.

HÆc implicitam habentia pactionẽ reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem* siue *Haruspicinam, Augurium* & *Sortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruspicina siue Ariolatione.

A*Riolatio* latissima significatione omnem complectitur diuinationem: sed hic eam stricte sumo, vt Isidorus, cum scribit; Arioli *vocati propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt a.*] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano *b* & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerũt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictã ab obseruandis horis, melius alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nũc vtrũque nomen media quadam & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, siue disciplina diuinandi in sacrificiis Gentilium solita seruari: quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, nõ tamen semper pactum explicitum: hodie fieri potest, vt neutrum interueniat.

Haruspicum seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus *in Esai ca.* 47.) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attrectabatur. dum vinum ei infundebatur.

a li. 8. Etymol. cap. 9.
b l. de magor. præstig. c. 1.16. q. 8.

9. Est, κοσκινομαντεία; quæ vsurpata veteribus *b* (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmissis verbis conceptis, subiiciebant nomina eorum, de quibus suspicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patrasse: reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quasi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborũ pronunciandorum, fecit inconsulte; quod ea sit vsus ter, & quod euentum certum prædicet, fecit impie, & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horoscus lib. 2. de vera & falsa prophetia modum furti concipiendi (h. probandi) per lancem & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabula. cum lege d. lib. 2. cap. 6. quod sane verisimilius quam quod post Zatium Alpinum Franc. Balouinus in lib. 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu. ad Alexan. Genial. dier. lib. 6. c. 10. Scripsit de μυσταγώγοις prætextu religionis furantibus.

b Theocrito, Luciano, Polluci.

10. Ad eundem vsum erat, ἀξινομαντεία: qua securim rotundo insigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem securi imponebant, vt Plinius refert. *lib. 36. c. 19.* Huic similis diuinatio militaris per scutum tincta aspide oleo. habes apud Suidam ex Aristophane.

11. Erat, κεφαλαιονομαντεία: faciebant asini capite super prunas asso. Germanis priscis in vsu fuisse volunt. Longobardi postea vsi capite caprino, cu diuinum honorem habebant. *c* Vehementer suspicor prius illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum, hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptii, & illos secutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

c Gregor. li. 7. epist. 7. & in Dialog li. 3. ca. 26 & 28. & hom. 1.

12. κλειδομαντεία, per clauem; cui circumdabant chartulam inscriptam nomen suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebaturque.

13. Sit quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: *ex oculo quoque excusso hodie fur cognoscitur. Primum leguntur Psalmi cum Letania. deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem & Christum item exorcismus in furem. hinc in medio ad oculi similitudinem vestigio, figura circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clauus aeneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque malleo cypressino: & dicitur, Iustus es Domine, &c. tum fur prodetur. Rostochii quidam pecuniam in quodam loco sepofuit. Cum autem eam postea inuenire tam cito non potuisset, fabrum conuenit, ab eoque petiit vt oculus furi excuteretur. Quo pacto statim ipse Dominus, qui fabri Diabolica opera vsus est, oculum amisit.*] Nonne, lector optime, iusto Dei iudicio iste incidit in foueam quam fecit, & merito pertulit, quod tam iniuste, per artem pessimam, malum alteri moliebatur? subdit; *Gustronii quidam cochleum argenteum amiserat: cum autem furem ex oculo quoq; excusso cognoscere cuperet, fabrum adiit ab eoque petiit, vt sua arte magica furem oculo priuaret; quod & factũ est, & statim filiolus illius, qui cochleũ in quendã angulũ coniecerat, oculũ amisit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in

Irdorum historiis, in iis quæ de Floridensium rebus gestis agunt. aspidomātiam vocare possumus. Narrāt sequentia de Rege Holata Outina, eum exercitu subsistere iusso, senem magum centū & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium forent pronunciare iussisse. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & conspecto Ottignij, quod puer eius gestabat scuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humum tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illico tam horrendus apparuit, vt humanam effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt ossa dissolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momento in pristinum statum rediit, lassus tamen admodum & quasi attonitus; deinde circulo egressus Regem salutauit, ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum exspectarent.*]

Claudat seriem Salisberiensis, *lib.* 1. *de nugis curialium c.* 11. scribens; *Imaginarij sunt, cui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubiis doceātur: hos idololatras esse S. scriptura conuincit, & diuino maiestatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ speciebus in quibus vel non est explicitum pactum, vel latens admodum est.

HÆc implicitam habentia pactionē reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem* siue *Haruspicinam*, *Augurium* & *Sortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruspicina siue Ariolatione.

A*Riolatio* latissima significatione omnem complectitur diuinationem: sed hic eam stricte sumo, vt Isidorus, cum scribit; Arioli *vocati propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt a.*] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano *b* & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerūt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictā ab obseruandis horis, melius alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nūc vtrūque nomen media quadam & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, siue disciplina diuinandi in sacrificiis Gentilium solita seruari: quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, nō tamen semper pactum explicitum: hodie fieri potest, vt neutrum interueniat.

Haruspicum seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus *in Esai ca.* 47.) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attrectabatur. dum vinum ei in-

a li. 8. Etymol. cap. 9.
b l. de magor. præstig. c. 126. q. 5.

 fundebatur.

Indorum historiis, in iis quæ de Floridensium rebus gestis agunt. aspidomãtiam vocare possumus. Narrãt sequentia de Rege Holata Outina, eum exercitu subsistere iusso, senem magum centũ & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium forent pronunciare iussisse. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & conspecto Ottignij, quod puer eius gestabat scuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humum tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illico tam horrendus apparuit, vt humanam effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt ossa dissolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momento in pristinum statum rediit, lassus tamen admodum & quasi attonitus; deinde circulo egressus Regem salutauit, ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum exspectarent.*]

Claudat seriem Salisberiensis, *lib. 1. de nugis curialium* c. 11. scribens; *Imaginarij sunt, cui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubiis doceãtur: hos idololatras esse S. scriptura conuincit, & diuino maiestatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ speciebus in quibus vel non est explicitum pactum, vel latens admodum est.

HÆc implicitam habentia pactionẽ reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem* siue *Haruspicinam*, *Augurium* & *Sortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruspicina siue Ariolatione.

ARiolatio latissima significatione omnem complectitur diuinationem: sed hic eam stricte sumo, vt Isidorus, cum scribit; Arioli *vocati propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt a.*] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano *b* & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerũt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictã ab obseruandis horis, melius alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nũc vtrũque nomen media quadam & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, siue disciplina diuinandi in sacrificiis Gentilium solita seruari: quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, nõ tamen semper pactum explicitum: hodie fieri potest, vt neutrum interueniat.

a li. 8. Etymol. cap. 9.
b l. de magor. præstig. c. 1. 26. q. 5.

Haruspicum seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus *in Esai ca.* 47.) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attrectabatur. dum vinum ei in-

fundebatur. possumus vocare *victimariam*, θυτικὴν siue θυματικὴν: quæ omnia, si quis volet exemplis confirmata, is adeat Barn. Brissonii, crudeli certe & indigna morte absumpti viri, *Formularum lib.* 1. quædam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa:

Appellite aris candidum 1. tergo bouem
Curuoque nunquam 2. colla depressum iugo.
Opima 3. sanctas victima ante aras 4 stetit.
. . . Huc propere 5 admoue
Et sparge 6 salsa colla taurorum mola.
Placidone vultu sacra, 7 & admotas manus
Patiuntur? . . . . .
Vnone terram ac vulnere afflicti petunt?
Vtrum citatus 9 vulnere angusto micat.
An lentus altas irrigat plagas cruor?

Secunda vero fuit *extispicina*, qua motum & singula mactatæ hostiæ membra rimabantur, iecur maxime, vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία, hanc vbertim rident Lucianus *b* & Arnobius *c*, describit noster ille eadem tragædia.

b lib. de sacrific.
c L. contr. gent.

Ede certas viscerum nobis notas.
MAN. Genitor, quid hoc est? non 1 leui motu, vt solent,
Agitata trepidant exta, sed totas manus
Quatiunt, nouisque prosilit 2 venis cruor,
Cor marcet ægrum 3 penitus, ac mersum 4 latet,
Liuentque 5. venæ, magna pars 6. fibris abest,
Et felle nigro 7 tabidum 8 spumat iecur.
Ac semper omen vnico imperio graue,
En capita 9 paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrumque cæsum 10 tenuis abscondit caput
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hostile 11 valido robore insurgit latus,
Septemque 12 venas tendit: has omnes retro
Prohibens reuerti limes 13 obliquus secat,
Mutatus 14 ordo est. sede nil propria iacet,
Sed acta retro cuncta. &c.

Fuit autem non quorumuis, sed certorum animalium inspectio. Iuuenal. *Sat. 6.*

Spondet amatorem tenerum. vel diuitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato Armenius, vel Comagenus haruspex:
Pectora pullorum rimatur, & extra catelli,
Interdum pueri. . . .

Sed exsecti matri viuenti, vt ex nefariis Iuliani Apostatæ magicis docemur.

Tertia est πυρσοσκοπία & πυρομάντεια in hac aliquando pix trita in ignem spargebatur, aliquando tedæ pice illitæ accendebātur, & certis characterib. signabantur, & si flamma tædarum in vnum coibat, prosperum: si lambens & diuisa comparebat, infelicem, si tricuspis assurgebat, gloriosum euentum: si varie dispersa, in ægro mortem, in sano morbum: si crepitans, infortunium: si subito exstincta, ingens periculum ominabantur. aliquando hostiam in ignem coniiciebant & dumtaxat considerabatur flamma ignis victimarii, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod prosperum: an vero diuideretur, quod ad-

A uersum. quis ignis color, splendor, ascensus, strepitus: an cito victimam comprehenderet, an exstingueretur & similia. quidam putant auctorem huius fuisse Amphiaraum, alii Argonautas alios: apud Romanos vsa Tanaquil, teste Valerio Maximo *d*. de hac idem Tragicus:

d l.1.c.6.

TIR. Quid flamma? largas iamne 1 comprehendit dapes?
B *MAN. Subito refulsit lumen 2 subito occidit.*
TIR. Vtrumne clarus ignis 3 & nitidus stetit,
Rectusque purum verticem 4 cœlo tulit,
Et summam 5 in auras fusus explicuit comam?
An latera 6 circum serpit incertus viæ,
C *Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?*
MAN. Non vna facies 8 mobilis flammæ fuit:
Imbrifera quales implicat varios sibi
Iris colores; parte quæ magna poli
Curuata picto nunciat nimbos sinu.
Quis desit illi, quisve sit dubites color:
D *Cærulea fuluis mista oberrauit notis,*
Sanguinea rursus vltimum in tenebras abit:
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas
Discedit. . . . . .
Immungit aris 10 ignis, & 11 trepidant foci.

E Vtuntur hodie Lituani. nam ægris si vmbra, corpore igni opposito, aduersa cadat: certam spem recuperandæ valetudinis concipiunt: sin auersa ciciderit: conclamant, & pro deposito ægrum habent *e*. An ab hoc vitio immunes Germani? qui in succensione pirarum, quas pie in honorē B. Ioann. accēdunt, veteri idololatria Chaldæorum & Ægyptiorum in sacrum morem commutata: peccant dum ad crepitum, fumū, flammæ modum & similia attendunt: item quia definitis vicibus circumire vel transiliri debere putant. sunt enim ista, vt recte censuit VVimpina *f*, reliquiæ veteris paganicæ lustrationis & traductionis per ignem, quam ex sacris litteris Patres confutarunt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos cōgeram *a*, *Quinetiam (ait) liberos suos per ignem traiecit. Quid autem istud verbum sibi, quæso vult? Iosephus tradit Achazum quendam suorum filiorum Baali solido sacrificio concremasse. Verū Theodoritus aliter sentit: arbitror, inquit, hisce verbis significari speciem quandam erroris, qui ad nostra vsque tempora durauit. Videmus enim semel in anno rogos accendi, quibus inicientur pueri quidam & viri. Quinetiam infantes ab ipsis matribus per flammam transportantur. quæ res videtur esse quasi quædam auerruncatio & lustratio*] Sic Glycas.

e Auentin. li.3. de ann.

f l. de dissinat. c.2.

a 2. annal. fol. 269.

Quarta est nubila καπνομάντεια, fumi obseruatrix, eaque duplex *b*. nam vel grana sesami vel papaueris nigri in ardentes prunas iaciebant, & inde surgentem fumum notabant: vel sine huiusmodi granis, solum obseruabant sacrificii fumum, & interdum fumū rogi. Huc pertinet illud Nasonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis & Etheoclis,

b Carda. li. de vera Sapient.

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accensa separat ira pyra.

De fumo illud Papinii est *lib.* 10. *Thebaid.* vbi postquam pyromantiam

Tiresiæ descripserat, addit eum ore fumum fatidicum hausisse.

Ille coronatos iam dudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iste fumus est. nam quis credat flammam hausisse Tiresiam, & superuixisse? Vsos etiam Capnomantia Iudæos & considerasse an fumus, qui ex victimarum sacrificio ascendebat, rectus ascenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophilactus *in Osee cap*: 4. Pictorius *libr. de Magia, cap.* 11. quosdam Papinii versus de morte Menecei huc retulit, qui perspicue ad Pyromantiam pertinent. Non aliam speciem, sed genus quoddam ipsius Capnomantiæ putarim fuisse *Thurifumiam* illam in qua ex fumo thuris adoliti diuinabant. Statius,

Thurea nec supra volitante altaria fumo.

Hoc verum de ista: sed alia longe, de qua Dion.

Quincta est proprie dicta λιβανόμαντεια quam proponit Dionysius Cassius c agens de Nymphæo, prope Apolloniam, *ibi & oraculum* (inquit) *editur, idque hoc modo. Thure accepto, precibusque eius rei ergo, quam volunt, factis, ipsum thus. vt secum eas preces deferat, ad ignem proiiciunt: tum si ratum sit futurum votum, ab igni thus è vestigio corripitur: ac si thus extra ignẽ forte ceciderit, accurrens ignis id abripit & cõsumit: sin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus, &, si in ipsam flammam coniiciatur, recedit ab ea, atq; effugit. ita in vtramq; partem ignis futura prædicit, morte nuptiisque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud consulere.*]

c l. 41. hist August.

Sexta est τεφρομάντεια siue σποδομάντεια, qua diuinabant olim ex cineribus sacrificiorum videtur hoc factum in ara Apollinis Ismenii, & ideo Sophocles *in Oed. Tyr.* vocasse cinerem diuinatorium, μαντείαν σποδὸν fortasis tale quid etiam obseruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moschus vocauit, κόνιν ἱερὰν vbi ex Pausania docui quondam d, per κόνιν, significari τέφραν, per pulnerem cineres sicut & in Herc. Oetę sumitur.

d in Aduers. ad Senec. Medeæ v. 81.

Et cineres patrio puluere sordidos.

Hodie viget quoddam superstitionis huius vestigium, cum res, de qua diuinandum, digito bacilloue cineri inscribitur, & cinis aeri puro permittitur, & attenditur ad litteras quæ in cinere agitato apparent. Item cum iubent aliquem tres personas cogitare quibuscũ matrimonium optet, vel speret contrahere, tum tres ducunt sulcos in cinere, ille autem iubetur singulis personis suũ sulcum deligere, tum auersus stare ne sulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe ostendit, donec eorum vnus ab illo ter deligatur, & quam ille sulcus destinabat, ea spondetur ipsi vxor futura, posset hoc vltimum ad sortem diuinatoriam reduci.

Septima est ὑδρομάντεια & οἰνομάντεια qua considerabant colorem vtriusque laticis in sacrificio, fusi Æneid. 4.

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros
Fusaq; in obscœnum se vertere vino cruorem.
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.

Ariolationem ergo hic alii agnoscũt, ego potius diras, seu omen, vt in illis Thyestæ,

Vernæ capiti fluxere rosæ,
Pingui madidus crinis amomo,

Inter

Inter subitos stetit horrores:
Imber vultu nolente cadit:
Venit in medias voces gemitus,
Sed vagus intra
Terror oberrat. Item,
Sed quid hoc? non vult manus
Parere: crescit pondus, & dextram grauat.
Admotus ipsis Bacchus à labris fugit,
Circaq; rictus ore decepto effluit.
Et ipsa trepido mensa subsiluit solo.
Vix ignis lucet.

Omina tamen diuinationis sunt, sed sub auguriis comprehensæ seu auspiciis, de quib. sect. seq. Persis diuinationem ex vino tribuit Alex. Neapolit. *lib.5.cap.13.*

Octaua forma ducitur ab edulibus variis, vt κριθομαντεία ἀλευρομαντεία, & ἀλφιτομαντεία. De hac ita Theod. Balsam. *in 6. Syn. quæ in Trullo, Mulieres quædam* (inquit) *cum ordeo ea, quæ ab aliys ignorantur, enunciant. hæ dicuntur κριθέριαι quæ Ecclesiis & sanctis imaginibus assidentes, & se ex iis futura discere prædicantes, non secus ac Pythonissæ futura prædicunt.* Alia posset videri ab Horatio significata libr. 1. ep. ad *Fuscum.*

Vtque sacerdotis fugitiuus liba recuso.

Nam in m. s. vetusto S. Laurentii Leodiensis eo loco adnotatum: *Cum in seruis suspicio furti habetur, ad sacerdotem ducuntur, qui crustam panis carmine infectam, dat singulis: quæ cum hæserit gutturi, manifesti furti reum asserit.*] Sic ibi legitur, quod non tam explicando carmini, quam notandæ superstitionis priscę causa volui adscribere. In Antisiodorensi concilio can. 4. sic legitur: *Non licet sortilegos, vel auguria respicere, nec ad characteres,*

A *nec ad sortes, quas sanctorum vocant, vel quas de ligno, aut de pane faciunt aspicere, sed quæcumque homo facere vult omnia in nomine Domini faciat.*] Item aliam puto quę in sacrificiis, (quã Theocrit. describit *in Pharmaceui.*) obseruabat molas & libaméta, & præcipue triticum, hordeum, far & ex eo tosto fresoque factam farinam, & ea mox subsecutam Victimæ conspersio-

B nem. Seneca:

Et sparge salsa colla taurorum mola:

qua de re ex Dionys. Halycarnass. Suida, & aliis, multa ibi. *in Comment.* notaui [d] τυρομαντεία perficiebatur caseo, ἰχθυομαντεία piscibus, quæ antiquissima. nam vsi illa Polydamas bello Troiano, & Tiresias Thebanus: apud

C Lycios à piscibus viuis non vno loco petebatur, sed in Dina fossa, & in fonte Apollinis apud Miras, & apud Syrrhum vicum [e] ᾠοσκοπικὴ seu ᾠομαντεία ex signis quæ in ouis apparebant, qua Orpheum vsum vult Suidas: de eadem nonnulla Leonibus *libr. 3. var. histor. capit. 13.* huc referenda præstigiosa illius nuperi impostoris scedulam in ignem coniectam, in quodiuis

D adlatorum ouorum illæsam ostentantis. Huc non est referenda superstitiosa expiatio Isiacorum per oua, de qua Iuuenal. *sat. 6.*

Nona est κηρομαντεία, qua vtuntur hodie quoque Turcæ: cum ceram liquant & aquæ guttatim instillant, & figuras inde ortas obseruant. Alsaticæ vetulæ aliud genus commentæ: cum aliquis ægrotat tot cereos æqualis pon-

E deris incendunt, quot Sanctos morbi immissores autumát, & cuiq; cereo suum sanctũ appropiant, cuius cereus primus cõsumptus fuerit, eum morbi pronunciant autorem, læsoremque.

[d] in Oed. v. 334. & 335.

[e] Cælius l. 7. ca. 19. & Plinius l. 9. c. 16. & l. 32. ca. 2. Plut. l. de indust. animal.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viscera. Vsus ea Heliogabalus, monstrum non homo: vsus etiam Iulianus Apostata, qui grauidarum aluos exsecabat *a*, vt Antiochiæ & Carris deprehensum: vsus & teste Ammiano *li.* 29. quidam Pollentianus, vsæ & Arlunæ Scythicæ, vt est libr. 1. Annal. Boior. à quibus id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus *libr.* 8. *histor. Polon.* vsi & Lusitani veteres apud Strabonem *libr.* 3. Hæc ad *extispicinam* commode reduceretur: vt & ad hanc, sacrificium filiorũ in Topheth, vbi igne absumebantur in honorem Molochi in Sacra scriptura *b*.

a Cedren. in Annal. & Theod. li 3. cap. 11. & 12.

b 4. Re. 26. v. 6. Eze. 20. v. 31.

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex laurei rami combustione. prosperum signum, si obstreperet cum fragore, infelix, si iuxta Propertium, taceret *exstincto laurus adusta foco.* de hac multa, & ita, vt nescias quis à quo acceperit, Parrhasius ac Rhodiginus *c* vaticinabantur autem prĕmansis lauri foliis, testibus Lycophro, & Hesiodo, vnde laurus dicta Symbolum diuinationis, Constantino *in Geopon.* & Aphtonio, *in Progymn.*

Duodecima potest esse βοτανομάντεια, cum ex verbenæ, lunariæ, saluiæ, myricæ, ficus, & aliorum simplicium foliis ramulisue, consignatis nomine quærentium & quæstione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllæ folia apud Maronem, in his enim non quæstio, sed oraculi carmen erat inscriptum. συκομάντεια ficus folia postulabat. De diuinatione per tamaricem seu myricam, ex Nicandri Scholiaste, sic Cælius Rhodiginus *d*: *Apollo myrica vates sanxit prænunciare mortalibus futura, propterea insignem fruticem hunc Nicander μάντιν vocat, id est vatem. Quin & magi item Scythæ myricino vaticinãtur ligno. Sed et in Lesbo Apollo myricæ ramum tenet: qua ratione Myricæus quoque est cognominatus. Et Archæus prodit quandoq; in somnis visum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquissimã esse plantam myricam: nam Aegyptij in Iouis pompa coronantur myrica, id est tamarice, vt interpretatur Dioscorides: sicut apud Medos Magi.*]

c Ian. Partha. in Claudiani l. 2. de rap. Proserp. Cælius Rhod. li. 5. antiq. c. 7.

d l. 7. anti. lect. ca. 19.

Decimatertia ὀμφαλομάντεια, obstetricum propria: quæ per nodulos vmbilico & secundinis adhærentes coniiciunt, quoties puerpera sit postmodum paritura.

Decimaquarta nouitia quoque est, ex eadem obstetricia schola, superstitio, ἀμνιομάντεια. Fœtus maternus in vtero materno trib⁹ membranis inuoluitur: quarum prima dicitur χορίον seu secundinę: alia vero à farciminis forma ἀλλαντοειδές, tertia à mollice ἄμνιος. hæ duæ posteriores aliquãdo cum fętu sic erumpunt, vt facies ac caput infantis quasi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocant galeam (*den helm*) hæc membrana cognomen tribuit Imper. Diadumeno, & causidici Romani multa pecunia inuolucrum istud emebãt, se illo ad causæ victoriam iuuari multũ arbitrantes *e*. Ex huius tegminis colore rubicundo, vel liuido, fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hæc ἀμνιομάντεια, de cuius vanitate legẽdus Leunius Ziricæus *f*. Sed & Iouius, ne quid superstitionis omitteret, nimis huiusmodi vanitatibus, pro Episcopo, deditus, in Ferdinandi Daualli natiuitate (*li.* 1. *Piscarij*) huiusmodi pelle inuolutum ex vtero prodiisse considerauit.

e Lamptid. in vita Diadumeni.

f l. 2. de occult. nat. mirac. c. 8.

Decimaquinta est æque ridicula diuinatio Iudæorum per *Ieduim*, cuius Rabbini *g* mentionem à Mose factam

g Moses Sãsonis F. in præceptũ Negatiuũ 8.

commi-

a Deut. 18. & Leu. 19.

comminiscuntur. nempe volunt fuisse animal quoddã, nomine *Iedua* ידעא humana forma, cuius ex vmbilico medio funiculus propendebat, quo instar cucurbitę humo adhęrescebat, & quãtum funiculi lõgitudo patiebatur, circumcirca omnem terræ fructum depascebatur: capi à venatorib. non posse, nisi sagitta funis præscindatur: tunc statim expirare per eius ossa, certo ritu in ore gestata, vaticinandi donum nactos homines, indeque artolos dictos *Iddegonim*. tales isti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui & terræ cũ suo: *Iddahbonim* ידעונים affigantur, & cum eo conuincentur. Nisi humanam illi formam attribuerent, possemus suspicari, eos allusisse ad Plant. animal quoddam agni specie, quod nasci ferunt, sic terræ cohærens, & vicina sibi, quoad funiculi longitudo permittit gramina depasci, & pabuli post defectum marcescere, in vicina Moscouiæ Tartaria: de quo Sigismundus *in Moscouia*, & Iul. Schal. *contra Cardan.* & plenius ex professo Andr. Libauius *p. 2. singul. disp de agno Scythico.*

L *Decimasexta* est λιθομάντεια: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agẽs de Siderite lapide: sed ritus eius mihi non satis perspectus. Huc spectat Chaldæorum lapis Mizoris, de quo ita Zoroaster. Ηνίκα δέρχόμενον δαίμονα πρόσγειον ἀθρήσης, Οὐε λίθω μνίζουρον ἐπαυδῶν. *Quando conspexeris dæmonem terrestrem* (tibi responsum expetenti) *accedere, incantans sacrifica lapidem mnizurim.* vbi Psell. in Scholiis rem aperit: *Dæmones* (ait) *circa terram volitantes natura sua sunt mendaces. Quod si ex his verum aliquem sermonem audire cupias, aram appara & sacrifica lapidem MNISVRIM. Habet enim hic lapis vim aduocandi maiorem dæmonem, qui occulta ratione materiali genio applicatus, rerum inquisitarũ veritatem insusurrat, quam ille porro homini interroganti profert. Indicat enim nomen ipsum, quo in aduocatione vtendum est vna cum lapidis sacrificatione.*] Hæc Psellus, cui similia Nicephorus ad lib. Synesii de insomniis. fuit hæc vanissima superstitio, putantium non omnes dæmones æque mendaces, sed aliquos veraces, deinde & illud erroneum quosdam esse materiates, ἀφεγγέσι ὕλης ἀναπεπλησμένης, materia tenebrosa plenos, vt loquitur. Hic ergo magicus ritus Chaldæorum. Non desunt, qui putent Iudæis in vsu fuisse lapides quosdã Diuinatores, & eos prohiberi à Mose *Leuit. 26. v. 1.* nã vbi noster vertit, *Lapidem insignẽ*, illi malunt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alii *Lapidem speculationis*. Sed illi nugãtur cum suis, quos nimis libenter sequunẽ Rabbinis. nam *eben Maskith* vocat labidẽ pictura vel artificio aliquo sic ornatum, vt aspectu suo homines capiat, & alliciat ad honorandum: ideo enim additur, non quidẽ, vt diuines per illũ, sed, *vt incurues te ei*, hoc est, vt adores illũ. Non vos celabo, quid aliquando mihi de hoc loco in mentẽ venerit, antequã ditionem Romanam viderem. Suspicabar nostrũ interpretem primo scripsisse, *Lapidem in signum*, inde cum alii verba transposuissent: *in signum lapidem*, factũ deniq; *insignem Lapidem.* confirmat coniecturã versio LXX. in qua diserte scriptum: λίθον σκοπόν. *lapidem signum.* Et fuit illa veterum superstitio: qui Mercurios ponebant in viis, vel alios Deos *vios* siue *viales*, itinerũ indices & signa. prohibeat, ergo legislator, non lapides indices viarum poni, sed poni, huiusmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandum. Scio quæ

A de radice שכח Sakah, prolixe hic O-
leaster adferat : sed probare nequeo,
quod vulgatum interpretem tam fa-
cile deserat, imo & de versione loci
Iob aperte ignorantiæ accuset. Etiamsi
vera significatio foret, *operire*, dicere
possem : quæ picta sunt, coloribus esse
contecta & operta. Posset quis ad hanc
speciem referre quorumdam supersti-
B tionem, qui vt somnia ipsis contingant
futuri, prænuncia, gestant amethistum
gemmam.

Decima septima occurrit ῥαβδομάν-
τεια, quæ multiplex fuit, de qua sic Cæ-
lius Rhodiginus *d. cap.* 29. scribit, *Vir-
gas in rebus diuinis eximij cuiusdam v-
sus fuisse veteribus, ex plerisque conte-
ctare licet. Nam, qui Persicos ritus di-
C ligentius animaduersos litteris manda-
runt, illorum magos, qui sacrificijs præ-
ficiuntur, carnes super myrto & lauro
positas tradunt subtilibus virgis adure-
re, mox, oleum lacte melleq; commix-
tum conspergere, ac comprecari, fasci-
culos ex myrica pertenues manu tenen-
tes. In Pyrethiorum meditullio surrecta
stabat ara, vbi inexstinctus seruaretur
D ignis, fierentq; itidem comprecationes
non sine myricinis virgis. Sicut in Scy-
thia quoque, vbi vaticini traduntur
plures, salignis virgi, diuinatio conci-
pitur, quas dissoluunt ac separatim sin-
gulis humi constratis vaticinantur, in-
terim virgas comprehendentes compo-
nentesq;. Narees vero, quos esse Andro-
gynos putat Herodotus, tiliam scinden-
E tes trifariam, digitosq; implicando ac
resoluendo præcinunt futura.*] & post-
ea, *Etenim in plerisq; locis virga (vt di-
ximus) præsagiunt, quod in primo com-
positionis tertiæ Dion quoque confir-
mat.* Quæ ille de Persis Magis, ab
Herodoto *libr.* 1. & Strabone *libr.* 15.
mutuatus: quæ de Scythis, & Enariis,
ex Herodoti *libr.* 4. Scytharum pro-
geniem Turcas, hunc morem reti-
nuisse, colligitur ex Historiis *a* Col-
lenucii. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν non pertinere ad vnum
dumtaxat caput. quędam enim expli-
citam continebat inuocationem, nem
pe quæ conceptis verbis efficiebat, vt
virgula recta, sponte sua, in circulum
coiret iunctis extremitatibus. Alia ve-
ro ad sortes pertinet, quando regnum
vel quid aliud, virgis datis, cui obtin-
geret, experiebantur : sic Aaroni præ-
rogatiua Sacerdotii, virgula contingit
florente, sic & Beat. Virginem non-
nulli, ex apocryphis, tradunt Iosepho
sponsam datam : quo adhuc tempore
Diuinatoria sors permissa. Aliquando
ad ariolationem nostram (quam *au-
spicium* vocauit Tacitus) referenda :
vt illa Persarum, & Scytharum, Ger-
manorum quoque, quam Tacitus de-
scribit *lib. de moribus Germanor*. qua
de re nos postea plura Sect. 3. Aliquan-
do ad omnia vt illa, de qua sic Crant-
zius *lib.* 4. *Metropol. ca.* 19. & 29. *Me-
morant annales Henric.* 3. *Imp fabu-
lam de Hildebrando puero, quod cum
filius esset fabri lignarij, ex sarmentis
ordine compositis, inscius ipse has litte-
ras conseruarit: quibus astans homo lit-
teratus legerit ex ea compositione scin-
duiarum:* Dominabor à mari ad mare.
*Vnde coniectans diuinum aliquid in pu-
ero, suaserit parenti, vt eum litteris tra-
deret. Traditus profecit, & in cancella-
riam Regis peruenit, & Scriniarius e-
uasit. Somnio admonitus Imp. de eo-
dē, quod cornua videretur habere, qui-
bus filium suum contereret, hominem in
vincula coniecit : sed ab Imperatrice
vinculis exutus, Cluniacense monaste-
rium petiit. Indeq; profecit primum in
Subdiaconum, deinde in Cardinalem,*

a li. 1. rerũ Neapolit.

nouissime

A

nouißimè in Gregorium VII.) Hæc ex annalibus illis Granzius, quæ nescio cur fabulam vocet.

Decima octaua est λαμπαδομάντεια, quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accendunt, sicq; se res perditas confidunt inuenturos. Alia est vetus superstitio *Lucernaria*, de qua Propertius lib.4.

Sed ne-p suppletis constabat flamma lucernis.

B

&alio loco:

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

Petronius *in Satyra, Lucernæ humore defectæ, tenue & extremum lumen spargebat:*] hæc magis videtur ad hominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem & licium; quem Sex. Pomperius describit, dubium mihi: puto potius non pertinere, quicquid Acron prodiderit. vide sub q.6. sect.4.vers.9.

C

Decima nona vocatur ὀμφαλομάντεια, nempe duplex diuinatio, qua virginitatem puellæ explorabant. 1. per funiculum, quæ res etiam hodie in vsu prauo: & videtur olim eo respexisse Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis.

D

Non illam nutrix, orienti luce reuisens,
Hesterno poterit filum circumdare collo.

2. quod, auctore Guil. Parisiense, *b* solitum in Britannia redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quem qui quæue sumpsit, nisi virgo sit, statim cogatur euomere. Referuntur & alia, quę idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur vt arcana naturæ, vereor ne prorsus sint magica, certè sunt illicita, & famæ restitutioni obnoxia.

E

b p. vlt. de vniu.c.22.

Sunt & aliæ mille nocendi artes & nomina mille, quæ vtinam vt mihi, sic cæteris ignotæ & inexpertæ. Damnát hæc omnia Theologi & Canonistæ. *vide Euseb. l. 4. Præpar. Euang. cap. si quis 26.q.5. Ioannem Salisberiensem l.2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medinam lib. 2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium l.9. de Fato cap.15. & 16.*

SECTIO II.

De augurio & auspicio.

AVgurium vel dependet à natura, vt nautarum, agricolarum, &c. de quo postea (est enim commendatione dignum, vtpote naturalis coniectatio) vel hominum industria atq; artificio institutum, rebus futuris, non necessariis, sed voluntariis coniiciendis inseruiens: de quo nunc agimus, quod ipsemet Cicer. *c* vanitatis & ineptię condemnauit, longe hac in re prudentior, quam Plato *in Phædro*, vel Xenophon, in *Cyripæd.* Quod vero & Aristoteles *d* meminit augurij, ille vel populari ex sententia loquitur, vel augurium vocauit, naturalem præsensionem auium, qua pluuias tempestatesq; instantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Christianis dubitare non licet, totam Augurum disciplinam, incertam & illicitam esse: qua, quod abstineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur: *e* quam sciunt omnes damnatam a Mose ac Prophetis, *f* & à iuris Canonici *g* auctoribus, à quibus etiam variæ pœnæ infliguntur: quam sciunt pacti cum dæmone damnari à B. Augustino, *h* sciunt à recta Philosophia valde alienam. *i*

Auspicij vero siue *Augurij* vocem nunc eo extendimus, vt etiam omnia

M

c libr. 2. de diuin.
d libr. 9. de Hist. anim. c 31. & alib.
e Nu. 23. v. 23
f Leu 19. v. 26. Deut. 18. v. 10. Eccle. 34. v. 5 Ier. 27. 9
g c. illud c. sed & illud. 26. q. 2 c. si quis Episc. c. aliquãti. c si qs clericus. c. auguriis. 26. q.5.
h libr. 2. de doct. Chri. sti. c.24.
i docet hoc Cice. d l. & Frãc. Picus l.6. de præ. not. c.4.

comprehendat: ſicut & Græci ſumpſerunt, ὀρνιθείαν, οἰωνιστικὴν, οἰωνομαντείαν, ὀρνιθοσκοπίαν, *pro obſeruatione cunctarum rerum ſubito, & inopinato, & inſolito, accidentium, inſtituta ad cognitionem futurorum, vel occultorum.* Sic acceptũ, reduci poteſt ad ſpecies quinque, *primum* ex cœlo, *ſecundum* ex auium volatu vel garritu, *tertium* ex tripudio pullorũ, *quartum* ex quadrupedibus, *quintum* ex diris & portentis: & horum omnium communis diuiſio eſt quod eorum quædam ſunt *Oblatiua,* quæ non poſcuntur; quædam *Imperatiua,* quæ veniunt optata & quæſita. *a*

1. ergo genus *è cœlo* captato ab auguribus proſpectu, & cœli regione deſignata (*templum b* vocabant) exſpectabat auſpiciũ, nempe tonitru, vel fulmen ſiue fulgetrum: quorũ alia *bruta,* quæ nulla ratione naturæ nitebantur, ſed erant vana prorſus, alia *Fatidica:* & hæc rurſus vel peſtifera, vel conſiliaria, vel auxiliaria, & huiuſmodi nugaciſsima, de quibus multa Plinius & Seneca, *c* quæ ſanè eruditè refellit VVimpina *lib. de diuinat. c.* 3. 4. & 11.

2. *ab auibus* petebatur, vnde dictum *augurium,* quaſi auigurium. Auium aliæ *oſcines,* quæ cantu ſeu garritu; aliæ *Præpetes,* quæ volatu putabantur prædicere, & harum rurſus variæ differentiæ, *funebres, cliuiæ, arculæ, volſcræ, remores, inebræ,* & aliæ multæ. *d* Stultitia hæc refellitur bene ab eodẽ VVimpina *lib. eodem c.* 12.

3. de *pullorum tripudio* ſumebatur. Duo à pullariis pulli in cauea ſeruabantur. primò diluculò, imperato de more ſilentio, plus aut offa, cauea recluſa, pullis obiicebatur: ſi negligerent cibũ, ſiniſtrum auſpicium erat; ſi auide depaſcerentur, ita vt aliqua ex roſtro deciderent & terram ferirent, dicebatur *Soliſtimum tripudium,* & habebatur ſecundum. *pauere* veteribus idem quod ferire. inde dictũ primo terripauium, deinde terripudium, deniq; *tripudium.* *e* Idem & *Sonivium* vocatum à ſono, quem puls edebat cadendo. Nugaciſsimum ſane commentum, cuius tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudij & Lucij Iunij bello Punico 1. *f* & Flaminij bello Punico 2. *g*

4. ex *quadrupedibus,* ſumpta, teſte Sext. Pompeio vocabant *auſpicia pedeſtria;* vt apud Germanos ex equorũ fremitu, *proprium gentis* (ait Tacit. *h*) *equorum quoq; præſagia ac monitus experiri, publice aluntur iiſdem nemorib. ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos, at rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnitus q; ac fremitus obſeruãt. nec vlli auſpicio maior fides.*] Duraſſe eam ſuperſtitionẽ diu poſtea, etſi paulum diuerſa forma apud Luizicos, ex Ditmaro noſter Lipſius *in cõment.* admonuit. De Lupino auſpicio, Plinius & alij valde multa, & prorſus contraria tradiderant, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello; *i* de capra, aſino, leone, vulpe, cane, muſtela, ariete, & aliis; quę Alexander nullis auctoribus firmarat, vir idem, ſupra modum diligens, accuratè comprobauit.

5. ſunt *Omina:* quæ pertinere ad auguria vel vnus oſtendit Claudianus ſequentibus verſibus;

Nullusq; dies non triſte minatur
Augurium, quoties flauentia ſerta comarum
Sponte cadunt? quoties exſudat ab vbere ſanguis,
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniuſſæque manus mirantia pectora tundunt?

a Pet. Sanctilorius Montepeſſulan l. hiſt. rer. memorabil. folio 240.
b Varro. l. 6 de lingua latina.
c Plin. l. 2 c. 51. & 54 & l. 28. c. 2. Senec. in Natural. quæſtionib.
d Serui l. 1. Æneid. Feſtus in voce Oſcines, Gellius lib. 6. c. 6. Plin. lib. 10. c. 13. & 18.
e de his Cicer. 1. de diuinat. Feſt. in Puls, & in Oſcinũ.
f Polybius lib. 1. & Valer. Maxi. lib. 1. c. 4.
g Liu. libr. 22.
h li. de morib. Germã.
i ad Alexã. ab Alex. li. 5. c. 3.

N

Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt.
Tympana si quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres & exempla prębet omniũ seu Dirarum, & quod vocauit *augurium*, postea vocat *omina*. Hæc solent etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus. k *admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infusum nam q. pateræ eius vinum nec semel, sed iterum, ac tertio, in sanguinem versum est. Qua de re consulti Magi monuerunt, vt ab incepto desisteret.*] Sed de ominibus plura diximus lib. 3. vbi de vana obseruantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia & ostenta, & monstra, quatenus quis vanam quandam ex his instituit diuinationem, quã veteres τερατοσκοπίαν vocarunt, à qua aliena est Christiana obseruatio monitorum quorundam mirabiliũ, quę quibusdam Deus largitur. Duo exempla referam infra c. 3. q. 2. & alibi aliud familiæ Estensis B. Beatricis apud Scardeonum, tale quod de monte Vesuuio & moriturorum impiorũ & damnandorum mox aliquorum prædictione, Pet. Damian. epist. ad B. Dominic. Loricat. supra agens de Pandulfo Capuano, his verbis; *quandocunq; in illis partibus reprobus diues moritur, ignis erumpere de prædicto monte videtur, & tanquam sulphureæ resinæ congeries ex ipso Vesuuio protinus fluit, vt torrentem faciat, atq; de currente impetu in mare descendat.*] miraculo ignis, addam aliud humanum. Herodotus libr. 8. scribit, quando Amphiensibus sinistri aliquid publice euenturum, solitam sacerdoti Mineruę subito promissam enasci barbam. Sed redeo ad inanima. De familiã Seruiliorum scribit Plinius nummum illis fuisse æreum; quem auro & argento cibarent, qui ad futuros familię prosperos euentus crescebat, ad infœlices minuabatur, lege Pliniũ lib. 2. c. 65. De sanguinis admirandã in Galliã pluuiã, quæ incidens supra carnem hominis, aut supra lapidem non poterat ablui, cadens vero supra lignum facile eluebatur; auctor ex Fulberto Carnutensi est Baronius Annal. XI. anno Christi 1017. De fonte Glomuzenzi narrat Dietmarius, qui quando lætus pace & annona annus subsecuturus tritico, auena & glande refertum se ostentat, quando pestis imminet cinerib. quando bellum, sanguine plenus fluit. quod idem Erasmus Stella, & Petr. Albinus *in Chronico Misnensi* asserunt. Alibi in Germania fons est dictus **Hungerbrun**/ qui quando decrescit grauem annonam, quando exarescit diram famem portendit. In monasteriis non raro accidit, vt religiosi morituri, in templis vbi sedilia sua habent trunco capite adspiciuntur. Quibusdam etiam nobilium familijs quædam notata. est quæ certissima suorum mortis indicia habet, si fons quidam natura sua valde limpidus ab incognito quodam verme turbetur. alteri signũ est, si terra quædam arci ipsorum vicina, in voraginem subsidit. In Bohemia spectrum fœmineum vestitu lugubri apparere solet in arce quadam illustris familiæ, antequam vna ex coniugib. Dominorum illorum è vita decedat. ita ex aliis, vt certa, refert Phil. Camerar. *operæ succesiuæ cap. 73.* vide supra in prin. lib. & d. q. 2. *Monstra* sunt naturæ valde aberrantis à consueta norma inanimantium productione ludibria. *Ostẽta* vero & *prodigia* vocamus, varias & terribiles atque insolitas in aere aut aliis elementis apparitiones, ac sonos

k lib. 1. c. 7. de Xerxe.

vel efte-

vel effectus, vt pluuias sanguinis, acies in cœlo visas, & similia, quibus pleni Iulij Obsequentis & Lycosthenis libri, & Iosephus *lib.7. de bello, c.44.* & egregiè VVimpina *lib. de signis.* *l* certa horum interpretatio à diuina reuelatione dependet, vt fuit concessa Danieli: *m* non licet ea curiose obseruare ad fortuitos euentus certò prædicendos: recte tamen concionatores ex ijs imminentem Dei vindictam denunciant, vel ab instanti facinore ac vitæ prauitate homines ijs deterrent, & ad pœnitentiam hortantur. reuera enim idcirco illa solent à Deo ostendi. Plura de his pete à D. Augustino *lib. 21. de ciuit. Dei, c.28.* & qui hos portentorum obseruatores egregiè confutant Picus, *a* VVimpina, Medina, & Sirenius.

l à c. 22. vsque ad 17.

m cap. 5.

a Picus lib. 6. de præ-not. cap. 6. VVimpin. supra c. 17. Medina li. 2. de rect. fid. c. 1. Siren. d. lib. 9. c. 19. & 20.

Vlt. Auspicium ex acuminibus militare, cuius & Cicer. & Arnobius meminere, quidam ad ostenta referunt, cum Cælio Calcagnino, alij ad Geomantiam, alij cum Turnebo non dissimile faciunt ab Anxinomantia. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege si placet Antonium Valtrinum Comm. de re militari.*

SECTIO III.

De sortibus illicitis.

MAnganiæ tertiam parté dixi esse *Sortes.* Sors olim dicta *Phur*, vt patet ex lib. Esther *cap. 9. v. 26.* quam pleriq; Persicam vel Susianam vocem esse volunt. assentior potius D. Hieronymo Hebræam esse. & deduci ab Hebræo פור phur, cadere seu labi (etiam iuxta Furster.) quia sortes in vrnam coniectæ labuntur, vnde & festum Hebræis *Phurim*, non *Phrurim.* Iosephus in hac voce mendosus est, vel more Græco detorsit. Sors autem, teste Diu. Thoma, *b* triplex est, diuinatoria, consultoria & diuisoria.

b 22. q. 95. ar. 8.

Diuinatoria vocari potest κληρομάντεια: quæ ex genere suo prohibita, *D. Greg. lib. 7. ep. 66. lib. 9. ep. 47. in Decretal. c. 1. de sortileg. D. Thom. d. art. 8.* & talis fuit sortitio Ionæ 1. vt ibi post Lyran. & Ferum optime Franc. Ribera. quæ & ipsa multiplex est. vna, eadem cum oraculo; vt fuêre sortes Deliæ, Lyciæ; Antiates, Prænestinæ & similes, sic accepit Seneca.

in Troadib. *Post fata demum sortis incæsta fides.*

& in Oedipo. *Sorte Phebeiâ excitus.*

Cęteræ sortes pleræq; nomen à materia sortiuntur: vt sunt ῥαβδομάντεια, πτιλιμάντεια, ἀστραγαλομάντεια, quæ bacillis, talis, oscillis, pilulis, aut tabellis inscriptis, in altum vel in vrnam conijciebantur.

3. his similis fuit κυβομάντεια, siue aleatoria, vt apud Propertium.

Me quoq; per talos Venerem quærente secundos,
Damnosi semper subsilire canes.

Huic dediti valde Augustus & Tiberius Impp. teste Suetonio, & Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiusmodi sorte teste Pausania Græci, apud Buram Achaiæ: & in Apono fonte in Italia, teste Suetonio, in *Tiberio.*

4. ῥαβδομάντεια, quam dixi, seu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis; *c sortium consuetudo simplex,* ait, *virgam frugiferæ arbori decisam in surculos amputant: eosq; notis quibusdam discretos, super candidam vestem temerè ac fortuito spargunt. mox, si publice consulatur, Sacerdos ciuitatis, sin priuatim, ipse paterfamiliæ precatus Deos, cœlumque suspiciens ter singulos tollit, sublatos secundum impressam ante*

c li. de moribus German.

notam

nota interpretatur,&c.] frequentissima quoque Sinis hodie est fere similis quædam diuinatio duorum lignorum æqualium quam describit fuisse Gunzalus Mendozius *li.2.hist.Chinens.c.4.* nec non Philippinensium seu Lusanorum in India, teste Martino Ignatio *Itinerarij ca.8.* In sacris litteris inuenio nonnullas huc pertinentes, vt est illa sagittarum de qua Ezechiel, & alia virgarum de qua Oseas, & secundũ nonnullos Moses. Ezechielis verba sunt [d], *Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiscens sagittas. interrogauit idola, exta consulit. Ad dexteram eius facta est diuinatio super Ierusalẽ.*] Diuinationem hanc varie explicant. orta diuersitate, quia non conueniunt de significatione verbi *Kolkol* קלקל quod D. Hier. vertit *cõmiscuit, LXX.* vero *fecit ebullire, & virgam* pro *sagittis*, ἀναβράσαι ῥάβδον. quod tamen Polychronius docet dictũ phrasi Hebræa pro misit seu iecit sagittas. ἀντὶ τοῦ ῥίψαι βέλη. ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο καὶ ὁ Ἑβραῖος. D. Hierony. in Comment. explicat modum diuinationis: *stabit in ipso compito, & ritu gentis suæ oraculum consulet, vt mittat sagittas suas in pharetram, & commisceat eas inscriptas, siue signatas nominibus singulorũ, vt videat, cuius sagitta exeat, & quam prius ciuitatem debeat oppugnare. hanc autem Græci* βελομάντειαν *siue* ῥαβδομάντειαν *nominant.*] & addit postea, LXX. hic non tam sensu, quam verbis à vulgata dissentire. Nam illud ἀναβράσαι seu ebullire, nihil aliud est, quam velociter exire seu ascendere. Sed alii putant eo significari genus alterum diuinationis: nempe commixtas sagittas in aêrem fortiter iecisse, & in quam partem caderent, dextram an sinistrã, versus Rabbath, an versus Hierusalem obseruasse: sic R. Ioseph. & (vt videtur) Chaldæus Paraphrastes, eamque interpretationem optime tam nostra, quam Græca versio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam significat læuigare, & polire, ideo exponunt, tersit seu poliuit sagittas, volunt enim significari genus diuinationis Catoptromanticum: quo augures in splendenti cuspide, velut in crystallo vel vngue, futura inspiciebant: sed cum hoc sit recentiorum commentum, præstat D. Hieron. & LXX. illos sequi.

[d] cap. 21. v. 21.

Alter locus est *Deut. 8. v. 11. Vechober chaber.* וחבר חבר, quod noster vertit *incantator:* recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant speciem ξυλομαντείας, qua per frustra lignorum iterũ coëuntia diuinabatur. Sed nostram versionem confirmant LXX. φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδήν, *veneficus incantans incantationem:* & recte incantatores enim, à *Chabar* חבר. quod significat, se sociare, vocantur *Chabarim*, quasi dicas socii, nempe dęmonum, quibus se pacto seu fœdere inito coniungunt. Longe ergo clarius vertit noster vulgatus, quam recentiores, isti: & bene Paginus retinuerat versionem LXX. interpp.

Tertius locus est *Oseæ 4. v. 12. Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei.*] non constat, de quo genere hoc dictum. apud Hebræos, R. Moses Samsonis F. *in explicatione præcepti Negatiui. 52.* commemorat huiusmodi ritum: decorticabant bacillum ligneum vno tantum ex latere, tum in aêrem proiiciebant, si fortuito casu, primo iactu apparuisset, superior pars decorticata, at secundo iactu, superior pars adhuc vestita, prosperum successum augurabantur: sin è

contra primum pars vestita, infœlicem: si vtroque iactu vestitum vel nudatum latus superius fuisset, mixtum euentum sibi pollicebantur: & hoc ab Osea putant significari. D. Hieronymus autem vult, de eodem agi genere de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥαβδομάντειαν, quod illic βελομάντειαν, pro iisdem enim ista accepit. Sentit hoc etiam Theophilact. *in Oseæ*, sed aliter explicat ipsum ritum: *virgas* (inquit) *duas statuentes, carmina & incantationes quasdam submurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatione aut effectu, cadentibus, considerabant, quonam vtraque earum caderet, antrorsumne an retrorsum, ad dexteram, vel sinistram. Sicque tandem responsa dabant insipientibus, virgarum casu pro signis vsi. Eundem ad modum Nabuchdonosor vaticinabatur, vt Iezekiel habet.*] His adde quæ dicta *supr. sect. 1. superst. 17.* & scito etiam in Antisiodorensi consilio mētionem fieri sortium de ligno prohibitionem can. 4.

5. *Species* est *Geomantia*, cuius laboriosa industria mētitur artem, nam sexdecim figurarum in solo, vel abaco mina τεχνικά dispungit, ex sedecim additis diuersis punctorum coordinationib⁹, quæ nomina singulis suis astris putant respondere. hoc olim Hali, Et famosus Magus Oliuerius Malmesburius, libro edito, & postea Gerardus Cremonensis, Bartholomæus Parmēsis, & Gaspar Peucerus Lutheri sectator: quorum libri prohibiti, sunt complexi scriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter prosecutum, cum verissime fateatur, toti illi disquisitioni nullam prorsus rationem, nullam veri speciem subesse. Archimagus quoque Cornelius suam diuersam ab illa aliorum, Geomantiam, æque fallacem & mendacem, posteriore scripto fuit testatus. Picus de hac cecinit.

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam: Hanc descripsit Pictorius *in Epitome de Magia c.8.* Quanta ergo dementia est his vacare, quę à suis damnantur auctoribus? Ex piis scriptoribus & catholicis erudite refutarunt sæpe iam citati, Franc. Picus *libr. 6. de Prænotion. ca. 3.* & qui, toto clam opere ex Pico plurima, Conr. VVimpina *lib. de diuinat. ca. 5.* & Iul. Sirenius *lib. 9. de Fato cap. 38.*

6. Vocant στοιχειομάντειαν fiebat primum aperto libro Homeri vel Virgilii, & attento primo, qui obuius inspicienti, versu. Sortes Virgilianas, vel Prænestinas vocabant. Sic Socrates mortis suæ diem coniecit: Sic Claudius, Traianus, Alexander, Macrinus, Gordianus Iunior & alii Impp. tempus regni vel vitæ vel alia, *qua de re Suetonius in Tiberio, Spartianus in Hadriano, Lampridius in Alexandro, & alij in horum vitis. quædam Lipsius li. 2. Elector. cap. 12.* Iudæos quoque solitos in quauis ferme re inchoanda sic ex sacris bibliis apertis sortiri, docet ex Thalmudicis Iosephus Stephanus in lib. 1. Machab. cap. 3. num. 48. Huic vanitati Gentilium deinde successit apud Christianos, apertio Veteris aut Noui testamenti: quam insigni blasphemia vocant Sortes Apostolorum seu Sanctorum: hac vsi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum: & Romanus Diogenes, apud Cuspinianum: & Andronicus senior apud Gregoram *libr. 8.* & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonensem *libr. 4. Histor. cap. 16. & 20.* & B. Theodora Alexandrina, nondum bene cathechisata, apud Simeonem Metaphrast. *XI. Septem.* & Meroueus

apud Gregor. Turonen. *Hist. Franc. lib.5. cap.14.* vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices Scripturæ sacræ sup S. Martini sepulchro, & sigillatim singuli aperiuntur. vsus hac denique Gundulfus, apud Ranulphum *li.7. Polychronici c.6.* & sui laudator facinoris Hieron. Cardanus, *de varietat lib.* 14. Damnata fuit hæc superstitio non vno concilio a Ecclesiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Ephesiorum notas magicis verbis iunctas: quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœsum è rogo liberatum b. sed hæ pertinent ad q.6. Et ne quis obiiciat vel D. Aug. in Confess. vel Greg. Turonens. factum, *lib.5. Histor. Fran. ca.47. & seq.* Nam sancti tunc librum aperiebant, nō vt de futuris, certiores redderentur, sed vt consolatorium aliquid vel exhortatoriū in sacra pagina reperirent, vt testatur ipsemet Greg. & sic solent hodie multi pii viri cum tentantur, aperire libellum illum aureum Thomę de Kempis *de contemptu mundi,* eo quod semp aliquid in eo occurrat, quo roborari se & confirmari sentiunt. quod sane expers est superstitionis: August. etiam diuina monitione ad hoc inductus fuit, *vide libr.9. Confess. capite vltimo.* Sunt qui velint duas exceptiones esse ab hac regula, videlicet. Primo, si quis id faciat graui necessitate compulsus, ad terminandā grauem litem, vel anceps consilium, & citant D. Augustinū. *Epist.180. ad Honorat. & li.1. de doct. Christiana ca.28.* Secūdo, si debita cum reuerentia, precibus ad Deum fusis, adhibeantur, vt vult *Beda in cap.1. Actorum.* Inprimis admiserim has conditiones, non separatim sumptas, sed cōiunctim: & ideo pro vna tantum. Nam puto simul re-

a c. aliquāti &c. si qs clericos. 26 q 5. Antiod. conc. can. 4.

b vide Eustath. in Homer.

A quiri & materiæ necessitatē, & recursum ad Deum: nec Patres alterum excludere, sed supponere: cum alterum tantum expresserunt. Vt Augustinus, qui grauitatem materiæ solius considerauit. nam de grege propter periculum mortis deserendo agebat, & ideo sortitionem fieri inter pastores, qui fugere, & qui manere deberent, volebat. *de Epist.180. sub fin.* Beda vero vtrumque diserte exquirit. Nec leuis causa fuit D. Francisco, sua & proximorum salus, nec nullæ, nec frigidæ tepidæue preces præcesserant, cum sorte cōsultoria vsus, nec deerat ad hoc excitans diuina reuelatio.

B

Narrat D. Bonauentura *vitæ illius ca.13.* è quo D. Antonin. *3. p. sum. hist. tit.24. §.7.* sed carptim & mutilate desumpsit, sed ille his verbis: *Immissum est eius menti per diuinum oraculum, quod in apertione libri Euangelici aperiretur ei à Christo. quod Deo in ipso, & de ipso maxime foret acceptū. Oratione itaq; cum multa deuotione præmissa, sacrum Euangeliorum librū de altari sumptum, in Sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, virum vtique Deo deuotum et sanctum. Sane cum in trina libri apertione semper passio Domini occurreret, intellexit vir Deo plenus, quod sicut Christum fuerat imitatus in actionibus vitæ, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus & doloribꝰ Passionis, antequam ex hoc mundo transiret, &c.* idem statuo de facto S. Danielis Stylitæ, apud Metaphrastem: & in vita S. Huberti Leodiens. Episcopi apud Surium tomo 6. Duo ergo illa concurrant necesse est, vt licite quis vtatur hac sorte: reuelatio vera si accesserit, vel sola illa præcesserit, nihil neque timendum, neq; accusandum. In Beat. Matthiæ sortitione omnia ad-

C

D

E

fuisse, & prætereа morem deligendi suis vicibus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, satis clare docet Beda *in capite primo Actorum.* Si ergo vel reuelatio, vel aliæ duæ causæ simul, sine reuelatione, mouerunt Archidiaconum Batoniensem, vt experiretur, quod ait *Epist.* 30. post triplicem eiusdem somnii de amico recursum: quam ego facile crediderim diuinam visionem: *& curiositatis humanæ* (sine affectu curiositatis) *sortibus, & reuolutione Psalterij, visionis euentum diligentius exploraret: & oculis eius primum se versus ille obtulit: Moyses & Aaron in Sacerdotibus eius, &c.* sane censuerim, cum Ioan. Buzeo nostro, Blesensem excusari posse, alioquin negari nequit, non optimi rem exempli censendam.

Longe alia quædam est sors Apostolorum licita plane non vetita, de qua sic Cæsarius *libro octauo Miracul. capite quinquagesimo sexto. consuetudo est maxime prouinciæ nostræ matronis, vt tali cum sorte specialem sibi Apostolum eligant, in XII. candelis, XII. Apostolorum nomina singula in singulis scribuntur, quæ à Sacerdote benedictæ altari simul imponuntur: accedens vero fœmina, cuius nomen per candelam extrahit, illi plus ceteris honoris & obsequij impendit.*] Quin & in Hispania sic Ferdinando Cortezio sortienti, Beatum Petrum Apostolorum Principem Romanæ, seu vere Apostolicæ Ecclesiæ petram secundam (nam prima Iesus) obuenisse inuenio in Historia Mexicana Franc. Lopez de Gomara. *cap.* 21. decebat Euangelium illic plantaturo, rigatorem fauere, quo rigante nunquam non incrementum dat Christus Iesus.

Septimo loco venit *Ludus*, qui describitur in Δωδεκαΐδι, & alter quem vocant *Ludum Pastorum:* qui duo noxie per Franciam & Germaniam multis solemnes, ad cognitionem matrimonii futuri, opum, dignatum, liberorum, &c.

Neque prętermittere hoc loco possum vel debeo indiscussum periculosum quoddam dictum Andr. Cæsalpini *libr. de inuestigat. dæmon. cap.* 12. vbi sic ait: *Sunt qui conscriptos de bona & mala fortuna libros consulunt, fortuito in libelli particulam incidentes, in qua explicatur quod quæritur,* (loquitur de libris quales dixi) *sed hæc vt plurimum apud cæteros vana reperiuntur, vera apud eos quibus dæmon cooperatur.*] An ergo dæmon futurorum huiusmodi præscius, vt sciat talia, quæ saltem quo ad media, à libero ordinarie arbitrio dependent, ad certum & verum euentum dirigere? Nullus hoc veræ Theologiæ peritus concesserit. Debebat itaque dicere, quando dæmon cooperatur, tunc sæpius vera videri, propter dæmonis in coniiciendo solertiam: non vero scribere, vt plurimum vera si dæmon cooperetur, nisi cum explicatione, quare tum potius quam alias.

Octauo, venit ἀλεκτρυομαντεία: quando definitus locus in partes æquales describitur, & vnicuique singulæ alphabeti litteræ inscribuntur: deinde singulis litteris granum frumenti imponitur: postea ad hoc enutritus oscen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primū grana depascitur v. g. litterarum: P. E. T. tunc creditur notari, Petrus Petronius, Petrucius, & quorū simili modo nomē inchoat. Sic deceptus Valens Imper. de successore quærentib. philosophis: & qa Gallinaceus ab-

ceus absumpserat, grana notata Θ. Ε. Ο. Δ. omnes occidi iussit Theodoros, Theodosios, Theodatos, Theodulos; & tamen illi Magnus Theodos. in imperio successit. *a* Hoc cū Zonara quidam volunt factum per ἀλεκτρυομαντείαν: sed aperte Socrates dicit factum per νεκρομαντείαν: Sozomenus, per oraculum ex tripodis machinâ laureâ. quem Nicephorus sequitur. Cassiodorus autem cum Socrate sentit: sed per errorem, vult ipsemet Valentem opera dæmonis visum inquisiuisse de successore. Zonaras vero vult hoc factum ab Iamblicho & Libanio: sed hos omnes falli ex eorum temporum scriptore Ammiano patet, qui reos quidem quæsiti vaticinij nominat Fidustium, Irenæum, Bergamium, Hilarium, & hos quidem conuenisse alios vaticinandi peritos, (quos non nominat. & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat mox verba Hilarij iam latera fodicati; *Construximus (magnifici Iudices) ad cortinæ similitudinem Delphicæ, diris auspicijs. de laureis virgulis, infaustam hanc mensulam, quam videtis, & imprecationibus carminum secretorum, choragijsq; multis ac diuturnis ritualiter consecratam, mouimus tandem. Mouendi autem, quoties super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. Collocabatur in medio domus, emaculatæ odoribus Arabicis, vndiq; lance rotunda purè superposita, ex diuersis metallicis materijs fabrefacta: cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor scriptiles formæ peritè incisæ diiungebantur spatiis examinate dimensis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatusq; itidem linteis soccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans, litato conceptis carminibus*

a Zonaras to. 3. in Valen. Socrat. libr. 4. c. 15. Sozomen. libr. 6. c. 35. Nicephor. lib 11. c. 45. Cassiodor. libr. 7. Tripart ca. 35 Ammian. lib. 26.

A *numine præscitionum auctore cæremoniali scientia superstitit, cortinulas, pensulum annulum librās ex carpathio filo, per quam tenui mysticis disciplinis initiatum: qui per interualla distincta retinentibus singulis litteris incidens saltuatim, heros efficit versus interrogationibus consonos, ad numeros & modos pene conclusos: quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum.*
B *Ibi tum quærentibus nobis, qui præsenti succedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur; assiliens annulus duas perstrinxerat syllabas, & cum adiectione litteræ postrema, exclamauit quidam præsentium*, Theodorum, &c.] Subdit etiam interrogatos num quęsiuissent, quid ipsismet impenderet, dixisse versus, qui responsi; quibus & ipsis capitalis sententia, & Prin-
C cipi exultio denunciabatur, quæ cuncta sic euenere. Nam & Theodosius successit, & hi capite mulctati, & Valens viuus à Gotthis igne consumptus fuit. Adeo vt suspicer, hæc omnia per Diabolum, Deo reuelante, ad tot scelerum vindictam fuisse reuelata. Ex quibus verbis Ammiani patet Socratem, & Cassiodorum, & Zonaram incomperta sibi, & parum vera nar-
D rasse.

Nonum genus est ὀνομάντεια, quæ petitur ex nomine consulentis per elementa nominis diuersimode collocata, & quasi per anagrammatismum faustum quid vel contrarium indicantia. hoc fuit Pythagoricum commentum. v. g. si, *Ioannes Magnus*, resoluas in, *agnus animosè*. hac putant ab Apollonio Romæ puellam, quæ nuptiarum
E die mortua, suscitatam. [*Philostrat. lib.* 4.]

Decimum dicebatur ἀελθμάντεια, quæ fuit duplex, vna Græcorum valo-

rem litterarum considerantium, & futurum victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret: ideoque Hectorem ab Achille superatum. *b* Altera fuit Chaldæorum, qui alphabetum distribuunt in tres decades quibusdam litteris repetitis, & nomina petentium resoluta commutant in numeros, & singulos numeros suis planetis attribuunt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbala, quam diuidunt in duas partes, in quandam θεομαντείαν blasphemiis refertam, & ἀριθμαντείαν hanc vanissimam, quam lege refutantem Tegnium *lib. de vero studio Christiano.* & melius Ciruelus in Paradoxis quæstionibus earum vltima, quæ *est de Cabala Iudæorum:* & a qua non abit longe Platonis Arithmeticum vaticinium, *c* reprehensum ab Aristotele *lib. 6. Polit.* Sane Apostolus & Euãgelista D. Ioan. in Apoc. nomen Antichristi per numerum 666. significauit, c. 13. vt illi à Deo fuerat reuelatum: sed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo frustra fortassis desudarunt. *qui multa volet, legat Riberam* in Apocalyps. *Sanderum* de Antichristo, *Feuardentium* in Irenæum, *& fusissime differentem Raimundum* de Antichristo. a. c. 20. *vsq. ad* 25. qui Arithmantiæ tamẽ nonnihil amplius, quam par erat, detulit, ex Platonicorũ commentis. Locus ille Apostoli non confirmat Arithmantiam; sed duntaxat numerorum inuolucris arithmeticis prophetiam contexit: quod & nobis liceret S. Spiritu id inspirante. Ipsis vero numeris vim aliquam diuinam, vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum est.

b Terentiã. Maurus citatus à nobis (vbi de hac re dixi plura) Opinationibus in Accii Astyanacten.

c libr. 8. de republ.

XI. Potest esse quod Pythagoræ tribuit Plinius considerandum in nominibus propriis vocalium numerum; parem, esse prosperum; imparem vero orbitatis claudicationisue indiciũ. Circumfertur de his & similibus nugis, liber, *Alchandrinæ*, superstitiosus plane, & flammis dignissimus; quem fingunt fuisse discipulum Aristotelis. Huc & ad præcedentem speciem cõmuniter referenda est illa circularis figura, in cuius media inter semilunas areâ, varij numeri arithmetici; in proximo circulo, inscripta verba, *vita, bona fortuna, mala fortuna, mors, morbus, sanitas,* in sequẽti nomina planetarum cum certis numeris: in 3. alphabetũ Latinis literis capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri, qua in Germania quidam vtuntur, & cuius formam si Georg. Pictorius non exhibuisset, vsumq; non explicasset fecisset, longe consultius.

Fortassis etiam gentilib. in vsu fuit aliud quoddam Onomantiæ genus, quando ex ipsa nominis significatione, omen capiebant, vel aliquid futurum diuinabant, vt alibi (*Opinationibus in fragmenta Tragicorum*) docui Græcos fecisse in nomine Astyanactis, & Augustum in nomine Niconis, *de quo lege sup. lib. 3. part. 2. q. 4. sect. 4.* Huc retulerim, quod refert Prudentius sic à tyranno irritum B. Hippolytum martyrem:

Ille supinata residens ceruice, quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetq; iugales,
Intereat; feris dilaniatus equis.

Vt enim alicubi ab Ausonio proditum, veteribus diuinationis species erat, *nomen componere, quod sit.*
Fortunæ morum, vel necis indicium.

Quæ, quam sint vana docuit etiam Ioan. Brodæus lib. 7. miscellan. c. 5.

Ab hac superstitione non sunt immunes, qui ex nominib. sic parentum arbitratu impositis, fortunas hominum & euentus futuros autumant dependere, indeque quid futurum sit ratiocinantur. Expertes sunt culpæ, qui qui sedula diligentiâ, quædam per angelos vel homines sanctos prophetico spiritu imposita nomina, cum eorum, quibus imposita fuere munere, virtutibus, aut exitu vitæ componunt, & ostendunt illa cum rebus consentire: quod olim fecere Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noe, cæteris: de quibus lege D. Isidori, *lib.7. Origin.c.6.* ad hoc præit nobis Angelus in Euangelica Historia *Matth.1. vers. 21. Luc. 1. v.13. & 14.* & ipsemet Iesus Simoni nomen, *Cephas*, imponens, *Ioan.1.v.42. collato cum Matth.16.v.18.* Aliquid simile P. Nicolaus Serarius, *in Machab. proloq.1. vbi de hac re*, notauit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod sane potuit Prophetice à patre inditum fuisse præuidente ingens animi robur & cor, quod Iudæ futurū Sanctorum vero nomina liberis imponere, vt illorum potissimum patrocinio se suaque commendent, & mores imitentur: pium & religiosum est, & eadem ex causa consuetudo Pontificum Romanorum, ab aliquot iam sæculis nomen pristinum cum dignitate Summi Sacerdotij commutantium, laude digna, vt quod maximè.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens scriptor, *a* quandam, ὀρνιθομάντειαν, sortiariam recenset: in capsula abaculi formâ constructâ quasdam ali auiculas, ad has venire, qui consilium quærunt, & obolum offerre: auiculam stipem accipere, inque capsulam inferre rostro: deinde regredi, & responsum in chartula referre consultori. Hæc sufficiant de his superstitiosis sortibus partim diuinatoriis, partim consultoriis.

SECTIO IV.

Quale in his peccatum?

NOtandæ sequentes conclusiones. Quo ad sortem diuinatoriam, & auguria cætera;

Primò graue peccatum est inquirere occultas culpas per haruspicia, vel auguria, vel sortes diuinatorias. nam hæc nō possunt ita sciri, sine dæmonis auxilio. quare quidam qui per astrolabium conatus fuerat furem occultū nosse, etiam sine intentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccās, ab altaris ministerio fuit per annum suspensus; *b* id que ex gratia & dispensatione: quia secundū ius commune debuisset in perpetuum suspendi. *c*

2. *Aequè mortale peccatum est auguriis vel sortibus conari prædicere futura contingentia: d* ideoque in clericos lata excommunicationis sententia. *e*

3. *Quamuis non sit peccatum mortale huiusmodi obseruare, nisi quando quis illis fidem adhibet, semper tamē maxime periculosum est, secundum illa dirigere actiones suas, etiamsi quis illis minimè credat*, ratio, quia iustissime Deus solet permittere, vt tales malè pereant: Diabolus etiam per huiusmodi sæpe in maiora pertrahit, & in magnis seriis decipit: &, vt minimū, per hæc homo pessimum habitum acquirit, proximè disponentem ad infidelitatem.

Aliquot exemplis hic illic sparsim ostensum, quam perniciosum esse solitum sit consulere dæmonicolas. Addam nunc ex Adamo Chronographo, de Olaph Rege Noruegiæ. is cum inuasisset Daniam fretus responsis

dæmo-

a libr. 8. de script. Afri.

b cap. 2. de sortileg.

c ca si quis Episcopus. 26.q.5.

d D. Tho. 2.2.q.95.ar.6. & 7.

e d.c. si quis Episc. cum seqq.

dæmonum, classe victus, ipse se in mare præcipitauit, vxor vero fame & inedia misere periit. *omnes* (ait) *affirmant peritum auguriorum, obseruatorem sortium, & in auium prognosticis omnem suam spem reposuisse: & artis magicæ studio deditus, omnes quibus illa redundat patria maleficos, habuit domesticos eorumq; deceptus errore periȷt.*] Sic Adam lib.2.cap.28.ex Chronico Cadomensi de decepto Odone Baiocensi Episcopi, pro Pontificiô Maximo carcerem perpetuum nacto narrat Baronius tom.xi. Annal. anno 1084. Habes exemplum, *ex Chronic. Scotorum*, aliud; de Nathaloco Rege XXX. narrant illum ipsum, à quo Rex cæsus, *ad diuinos missum, vt de victoria, de vita Regis ac regno eius percontaretur: responsum à quadam anu accepisse; Regem nõ diu victurum nec periculum ei ab hoste, sed à familiaribus instare. Cum ille vrgeret*, à quo? *anum*, A te, *subiecisse, Ille mulierem exsecratus, cum domum rediret, subiȷt animum illa cogitatio: nec responsum celari posse, nec edere tutum esse: ne se apud Regem hominem prauũ, & suo timore indulgentem, suspectum redderet. Itaque tutius est tyrannum, cum multorum gratia interficere, quàm cum grauißimo capitis propriȷ discrimine, incolumem seruare. Statim vbi domum rediȷt, impetrato ad responsa diuinorum expromenda, secreto: cæso Rege, duodecimũ imperiȷ annum ingresso, patriam seruitio, & se periculo exemit.*] Narrat Buccananus, *lib.4.fol.35.* Sed cur fabulam magis concinnè fictam, quam verisimilem vocet, non intelligo. Etsi enim anus illa, immò dæmon ipse, hoc citra reuelationem scire non potuerunt: tamen malitia dæmonis sic Deus vsus fuit. Nam illa erant ingeniosissimè instituta ad hoc, vti miles iste; cuius ingenium præceps, & manus prompta dæmonem non latebant; ad cogitationem tollendi tyranni impelleretur; quod siue illi prosperè, siue male cessisset; vel tyranni, vel aggressoris seu consultoris nece animum homicida pasceret. Nonne similes æstus animi, simile tyrannicidium in Azaële Syron. *lib.4, Reg.c.8.* nobis S.S. suppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ sortes regnum spondentes exitium peperere. nam occisus à Macbeto seu Maccabæo; cui etiam ipsi diuinationes ariolorum, mercedem crudelitatis, necem attulerunt, persuaserãt inuictum fore, dum nec silua quædam procul inde remota, ad arcem, quam Macbetus incolebat, accederet: nec fœminâ geniti manu occubiturum. Vt fidem dæmon similibus vaticiniis faceret; cũ iam vincendum necandumq; ab hoste fortiore, infestissimoque perspiceret, persuasit, vt milites ramis prægrandibus prælatis siluæ speciem præberent; & percussorem ei immisit Mackduffum, qui non natus, sed cæsus ex matris vtero. Multis hæc describit Boëtus: pro fabula Milesiâ vel nimio ex Atellanis ridet ille alter: sed hæc dæmonis mores mire exprimunt: nec continent quidquam, quod fieri non possit, aut quod fieri non soleat, de siluarum stratagemate Olaus, & aliȷ similia: de pseudoraculis dæmonum plenæ sunt historiæ.

Bucan li.7. in princ. & Hect. Boet. lib.12. ante med.

4. *Idem hodie dicendum de sorte cõsultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum vel iudicandum.* nam & hæc sub anathemate prohibita. *a* probatur quia non licet huiusmodi, nisi à Deo, inquirere: Deus autem non vult nos suam voluntatem per sortes indagare: sed petere illam à doctrina Ecclesiæ, S. Scriptura, superioribus nostris, ac aliis

a c. sortes 26.q.5.

doctis

doctis ac piis viris. *Mortale autem est, quando aliquid superstitiosi adhibetur, vel sorti certo creditur: si vero vtrumq; deesset, & sine superstitione vlla, simpliciter quis sorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantum sorti credens, foret peccatum Veniabile.*

CAPVT III.

De coniectatione.

HVc vsque sermo fuit, de prænotione prorsus licita, *de qua est c.1.* vel de prorsus illicita, *de qua fuit cap.2.* Nunc sequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita est: quam vocamus *Coniectationem.* hæc vel est Physica seu Naturalis, vel Politica seu ciuilis, quæ *sortis,* nomen retinet.

QVÆSTIO I.

De Coniectatione ex astris.

IN naturalis coniectationis classem refero, quæcumque causis naturalibus vere innituntur, vel saltem eas non improbabiliter omnino prætexunt: cuiusmodi sunt agricolarum, pastorum, nautarum, architectorum, medicorum, physiognomorum, chiromantarum, astrologorum, & oniropolarum: de quibus nunc sigillatim nobis est differendum.

Quoad coniectationem, siue iudiciariã ex astris mathesim, duæ possunt eius species constitui, prior licita, posterior illicita. Prima species est, *astronomia,* quæ nititur vniuersalibus, veris & incommutabilib. principiis, & sciẽtiam consequitur futurorum artis suę: veluti reuolutionis annorum, cursus siderum, distinctionis eorum, item naturæ solis & planetarum, eclypsium, A stationum, retrogradationum, aspectuum, coniunctionum, oppositionũ, & similium: quo in genere quædã iam prodierunt vtilia, & maiora exspectantur, Tichonis Brahei, Nobilis Dani. Altera est, *Astrologia,* tam dissimilis priori, quam pellex coniugi iustæ: quæ nititur principiis communibus, variabilibusque, & prędicit effecta euentuũ futurorum, non necessariorum, sed B contingentium: quasi ab astris necessitudine aliqua dependentium. Et ex illa priore, in hanc tandem, *Chaldæi,* deflexêre. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorũm, teste Diodoro Siculo, *lib.2. Biblioth.* eo quod Chaldæa natio in hoc genere antistabat. Sane ideo receptũ postea vt simpliciter, *Chaldæus,* Astrologum significarit, sicut *Arabs,* C latronem, *& Chananæus,* mercatorẽ, sic vsurpant Daniel, *prophetiæ suæ 2. v.2.* Iuuenalis, *Satyr.6.* & Gellius, *li.1. noct. Atticar. ca.9.*

Astrologiæ huius partes sunt quatuor, prima versatur circa, *Reuolutiones,* & prædicit totius anni bello, paceq; vicissitudines, aëris salubritatem, annonæ pretium, morbos animantiũ, &c. Secunda continet, *Magisterium* D *Natiuitatum,* docens quid sigillatim homini tota vita obtinget. Tertia vocatur, *Electionum,* quæ docet quid in singulis rebus consulto & vtiliter faciendum, quid omittendum, quando ædificandum, quando mihi nauigandũ, equitandumve quando egrediendum manendumve domi, denique quando & quibus locis singula facienda, vt feliciter cedant, hac se mirabili- E ter iactabat, meus olim in Mathesi Doctor. Ioan. Stadius: ipsi tamen, si demas, quæ per imposturam aliquando consequebatur, omnia pessime & infelicissime cedebant. 4. est, *imaginum*

sculpendarum, plane præstigiosa, & à nobis, *libr.* 1. satis confutata. Trium cæterarum, nulla quidquam habet certitudinis, sed quo longius abit quęque à communibus illis astronomiæ canonibus, & ad particulares singularesque euentus propius accedit, eo à scientia & certitudine longius recedit, & mendacio vanitatiq; sese arctius adiungit. Vnde.

Sit 1. concl. *Astronomus non recedens à suis vniuersalibus, commensuratis, immediatisq; principiis, potest iuxta canones artis suæ certo prædicere, etiam multis antequam eueniant annis vniuersales illos artis suæ euentus, nisi tamen vel supputatio, vel instrumenta eum fallant.*] Hinc ortæ Ephimerides, quæ vulgo circumferuntur. Hanc conclusionem neminem puto negaturum, quia sicut se habet res ad esse, sic ad cognosci: euentus isti necessarii sunt, & certi: poterunt igitur certo cognosci. Iuxta eandem rationem, poterit, ex Lunæ & Solis vario colore & aliis phænomenis, astronomus: ventorum, pluuiarum, serenitatis & huiusmodi vicissitudinis tempestatū euentus probabiliter prædicere, ratio, quia vt plurimum hæc accidunt, aliquando tamen ob peculiares aliquas causas impediuntur. Huc spectant Arati, Ciceronis, Hesiodi, Virgilii, & Germanici de Phænomenis carmina.

B 2. Conclusio, *Astrologiæ species illa prima non est superstitiosa, si tantum profitetur opinionem cum formidine oppositi:* v. g. minantur astra annonæ caritatem, forte futura durior annona: metuo ne sit, &c. *Secunda vero non est superstitiosa, si tantum profitetur suspicionem,* v. g. suspicio est hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc: horoscopus illi talia portendit, &c. *Tertia*

A *pars deniq; non est superstitiosa, si tantum dicat se æstimare, quod res bene sit cessura: & reuera animo suo non plus tribuat, quam verbis præ se fert,* (quod in omnibus his tribus notandum) *fuse hæc docet Conrad. Vvimpina lib. de Fato: & alio opore de superstitione libr.* 2. *cap.* 7. ratio, quia propter consideratos euentus similes, ad similem astrorum

B posituram sæpe subsecutos, licet nobis æstimare, suspicari, & metuere similia: neque vllum peccatum in hac obseruationis cautione versatur: quæ est portio quædam prudentiæ, & ideo secundum se est bona.

Tertia conc. *Astrologia vllo istorum trium modorum vlterius tendens, & prædicens aliquid vt certo euenturum,*

C *mere illicita est, & superstitiosa: totaq; huiusmodi diuinatio incerta est ac vana, nec artis aut scientiæ digna nomine.*]

Notandum ex Caietano *a* solere hic incurri tria peccata Mortalia, secundū tres modos excedendi. Primo quando Christianę fidei mysteria stellis subiiciuntur, & deducuntur ex astrorum

D influxu vel situ. qua in re peccauit etiam Petr. Haliacensis, qui diluuium Noë, natiuitatem Iesu, religionis fideique mutationes & alia huiusmodi supernaturalia arcana astrorum disciplinæ subiecit: Firmicus quoque, Albumazar, Aponensis, Machiauellus, & Paul. Iouius *b*. Italique complures in eundem scopulū impegerunt: quos perfidiæ reos merito peregit Ioan. Pi-

E cus Mirandulæ *c* Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia mysteria à libero Dei decreto dependebant solo: Deus autem, vt constituit, sic etiam potest cœlorum cursus immutare, ideoq; Christiana religio cœlis superior est censenda. *Confessio* enim, *eius super cœlum & terram. d*

a In sum. verb. astrorum obseruatio.

b li. 13. hist.

c li. 2. cont. Astrolog. ca. 5. & li. 5 ca. 11.

d Psal. 148. v. 14.

A Secundum peccatum est, quando futura contingentia, ex astris censent certo præsciri posse, hoc enim tollit libertatem humani arbitrii. Nam si certo præsciri possent, hoc foret quia actiones illæ ab astris, & non ab arbitrii libertate penderent, sicq; desinerent esse futura contingentia. Contradictoria itaque sunt certo aliquid huiusmodi prædici, & tamen huiusmodi libera siue contingentia esse.

B Tertio peccatur, quando interrogationes & electiones cœlestibus hisce corporibus subiiciuntur, vt certæ cuidam causæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ actionibusq; suis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam, repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat sic obseruari, repugnat nostræ mentis & consilii dignitati, qua cunctis rebus corporeis sumus prestantiores, & sublimiores.

In duo hæc posteriora peccata incidunt, quotquot plusquam oportet huic astrologiæ tribuunt, vt veteres Chaldæi, & qui in libris iuris vocantur Mathematici ac Planetarii: & ex recentioribus, ideo cauendi, Iul. Gauticus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus, & Nostradamus, contra quos omnes est præcedens tertia conclusio.

C Quæ probari potest ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus isti non existant necessario, & certo, non possunt certo & necessario præsciri. Deinde quia hi effectus non continentur in astrorum potestate, quibus etiam nec Deus, nec humanum arbitrium subsunt. Et aliæ plures rationes peti possunt ex bulla Sixti V. contra astrologos, & ex doctissimo, prolixoque opere Ioan. Pici contra Astrologos.

Auctoritatis probatio, suas habet classes. 1. probatur Scripturæ sacræ testimoniis, quæ docet rerum futurarum præscientiam solius esse Dei *e*, & eam prorsus adimit homini *f*, monet ne quis discat astrologiam, vel ab astris sibi timeat, & has esse vanas leges infidelium *g*: ne sequamur vanitates philosophorum, *κατὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου*, *secundum elementa vniuersi h*, quod de astrologia D. Athanasius accepit: ridet augures, & ostendit à scientia sua Babylonios & Chaldæos fuisse deceptos, illudque ipsis studium inutile & & noxium fuisse *i*. Quis Deo non credat? Ecce, clamat ipse Deus: *Ego sum Dominus irrita faciens signa diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens. k* Ex his locis patet errasse Salisberiensem cum *libr. 1. cap. 11.* scribit, *viguit autem ista scientia, & forte eam aliquatenus licuit exercere donec Deum natum nunciauit stella de cœlo, magosq; non reprobos, primitias fidei ad eum adorandum nouo & inaudito ducatu perduxit, exinde vero penitus interdicta est.*] Immo vt semper mala fuit, sic semper interdicta iure diuino fuit.

2. Quia concilia & canones PP. grauissimis pœnis præstitutis, eam damnant: longum foret verba adscribere. loca indicabo, *cap. illud, cap. illos, cap. sed & illud, 26. q. 2. cap. igitur, 26. q. 3. ca. non liceat, 26. q. 5. c. 2. de sortileg. Concilij Tridentini Index libr. damnator. Reg. 6. & plenissime Sixtus V. P. M. bulla sua contra astrologos.* Equidem lego apud Epiphanium *l*, olim Aquilā Ponticum ex Ecclesia pulsum, eo quod his studiis nollet abstinere.

e Esai. 41. v. 23.
f Eccles. 8. v. 7. & cap. 20. v. 14.
g Iere. 10. v. 2.
h D. Paul. ad Colos. 2. v. 8.
i Esai. 47. v. 10. & 13.
k Esai. 44. v. 25.
l libro de Ponder. & mensu.

3. Damnat eandem Ius ciuile Romanorum, *libr.2. C. de Malef. & mathem. l. Mathematicos, C. de Episc. aud.* quibus & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes damnantur exilio: sed alibi etiam morte plectuntur, *lib.5. C. de malef. & mathemat.*

4. Vt omittam Originem, & Eusebium, *lib.6. de Præp. Euang. ca.9.* damnant communiter Patres orthodoxi, *Basilius homil. in Genes.6. & serm. in Princip. Prouerb. D. Chrysost. in cap.2. Matth. D. Ambros. li.4. Hexam. ca.4. D. August. li.2. de Genes. ad litter. ca.17. & lib.2. de doctr. Christ. à ca.21. & li.5. de ciuit. Dei, aliquot primis capitibus, & homil. in Psalm.6. D. Gregor. homil. de Epiphania. Ioan. Salisberiensis libr.2. Polycratici, capit.19. & 24. & 26.*

5. Damnant communiter Theologi, tum veteres, *vt D. Thom. 2.2. q.95. ar.5. S. Bonauen. in Centiloquio. D. Antonin. 2. par. tit.12. cap.1. §.6. Petr. de Tarentasia, Richard. Paludan. Gabr. Mai. in 4. sent. Guilh. Paris. tract. de legibus ad longum.* tum recentiores, vt opere doctissimo & vberrimo, Phœnix æui sui, Ioan. Picus Mir. & eius nepos, contra Bellancinum patrui libros defendens, Ioan. Franc. Picus, *libr.5. de Prænot. Iulius Siren. li.9. de Fato à c.29. qui tamen postea cap.36. & 37. videtur aliquantulum plus æquo tribuere astrologis, item Ciruelus. Darocensis Theologus, philosophus & mathematicus bonus li. de superst. p.2. ca.3. Mich. Medina lib.2. de recta in Deum Fide ca.2. & noster Bened. Pererius l. integro de diuinat astrolog.*

6. Damnant communiter Iurisconsulti tam canonistæ quam Legistæ, *Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Ananias in cap. ex tuarum, de sortil. Turrecremata in d. cap. illos, & in summ. de Eccles. Alberic. Rosatus in voce, Sortilegus, Troilus Maluetius tractat. de sortibus part.1. Bal. Salycet. & alij scribentes in ll. 2. & 5. C. de malefic. Grilland. de sortileg. q.3. num.8. & 9. num.13. cum seqq. & q.11. num.16. Pet. Leloyherius libr.3. de spectr. cap.9.* Ioan. Horoscus Episc. Guadixiensis li.2. de vera & falsa prophetia cap.29.

7. Damnat huius artis peritus, ex ipsa experientia, & praxi horoscoporum, viginti schematibus & exemplis allatis Sixtus ab Hemminga Frisius recenti opere: *astrologiæ refutatæ.*

8. Damnant philosophi & medici, ex veteribus optime Bardesanes Syrus & Diogenianus, *apud Eusebium, d. li.6. ca.6. & 7. & plures alij apud Ioan. Stobæum Sermo 78.* ex Neotericis, Georgius Trapezuntius, *libr. cur astrologorum iudicia vt plurimum sint falsa?* & Francisc. Valesf. *libr. Sacræ philosophiæ cap.31.* Nec omittendum dictum prudens medici cuiusdam Iudæi: qui cum Petro Castellæ Regi (cui sæuitia morum, & innoxius sanguis, vxoris, fratrum, Episcoporum, Principum, Nobilium plebeiorumque innumerorum, *Crudelis*, nomẽ peperit) eo quod Iudæus illi ex Horoscopo noua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixisset, rebus postea desperatis quærenti, & qui vaticinii fides constaret? respondisse fertur: *cœlo rigente, si quis in balneo lauet, sudaturum nihilominus.* astris studia vitæ moresque plus posse significans auctor Ioan. Mariana, *libr.17. de rebus Hispan. capit.14.*

9. Damnat ipsemet vanitatem cunctarum studiosissimus sectator & coryphæus, Henricus Cornelius, scribens, *hanc artem nihil esse aliud,*

quam superstitiosorum hominum fallacem coniecturam: qui ob multi temporis vsum de rebus incertis scientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gratia decipiant imperitos, & ipsi simul decipiantur.] Hæc ille malus lib. malo bonum perhibens testimonium arti non bonæ.

10. Damnant Historici, vt Tacitus, cuius illud præclarissimum exstat li. 17. de mathematicis, *genus hominum infidum petētibus, sperantibus fallax; quod in ciuitate nostra vetabitur semper, & retinebitur.*]

11. Damnant poetæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. vt Iuuenalis Satyr. 6. vt Ennius, cuius illa sunt egregia;

Non habeo deniq; nauci Marsum augurem,
Non vicanos haruspices, non de circo astrologos,
Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium,
Non enim sunt ij, aut arte diuini, aut scientia:
Sed superstitiosi vates, impudentesq; ariolì,
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sui quæstûs causa fictas suscitant sententias.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.
Quibus diuitias pollicētur, ab his drachmam petunt:
De his diuitijs sibi deducant drachmā reddant cætera.

Apud Laertium, ab anu domestica merito ridetur Thales; in quem Gabriæ festiuum exstat epigramma; lusere & alij, *in Anthologiæ lib. 2.* sed præ cæteris illud Leonidę placet quo astrologiæ matrē, dixit audaciam, obstetricem stultitiam: & ridet mœchæ maritum, iactantem se gnarum probri alieni & infortunij. domesticum dedecus cum ignoraret. Lusit in eundem martyr Morus;

Astra tibi æthereo pandunt sese omnia vati,
Omnibus & quæ sint fata futura monent:
Omnibus ast vxor quod se tua publicat, id te
Astra, licet videant omnia, nulla docent:

& quæ sequuntur pari sale ac lepore condita.

Sed non desunt astrologis quædam argumenta. *Obijciunt primo,* illud Genes. 1. v. 14. de luminaribus cœli: *Et sint in signa, & tempora, & dies, & annos.*] Vnde quidam, etiam ex numero Theologorum; colligunt astra, etsi nō sint causæ. certa tamen esse signa futurorum omnium; quod non Plotino tantum, & Porphyrio; sed & Origeni, & Eusebio, & ipsi Augustino tribuitur à Iulio Sirenio; *a* qui hoc tenet, & confirmat ex Isaiæ verbis: *b comp. icabuntur sicut liber cœli:* vbi per cœlum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eo quod tanquam in libro sic in cœlo, cuius stellæ sint characteres, futura legantur signata.

a d. cap. 36. & 37.
b c. 34. v. 4.

Respondeo, astra non esse certa signa futurorum omnium. Nam illa Originis sententia. refertur quidem ab Eusebio, sed non approbatur ab eo; à D. Augustino autem expresse & clarè refellitur. *sub initium libri 5. de ciuit. Dei,* nec verò sibi cōtrarius est Augustinus: vel Origeni fauet, *in lib. 2. contra Manichæos c. 21.* Nam hoc, c. 21. per *corpora cœlestia*, non intelligit orbes cœlestes, sed beatorum corpora gloriosa, vt

contextus manifestat. Locus autem Esaiæ nihil ad rem facit, quia similitudo desumpta ex more Hebræorum: qui libros sacros in vnico folio, siue oblonga membranâ scribebant: & eam instar telæ textorio radio circumuolutæ, circa cylindrum, vel bacillum ligneum circumuoluebant, ac complicabant. Hinc ergo petita comparatione; sicut quando cœlum creatum primò apparuit, dicitur extensum fuisse, sicut membranaceus huiusmodi liber, quando spectandus euoluitur & exponitur, Psalm. 103. vers. 2. *Extendens cœlum sicut pellem:* sic Propheta, agens de mundi fine ac cœlorum dissolutione, comparat eam libro illi complicato, siue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit Auctor Quæstion. Orthodoxor. *Respons.* 90. quod clarè explicuit B. Ioannes in Apocal. *c cœlum recessit, sicut liber inuolutus.* Quo loco Andræas Cæsariensis consuetudinem quoque illam Hebræorum obseruauit: ex quo cum desumpta sint ad verbum ferè, quæ loco illo scribit Arethas Cæsariens. & locus eius in versione Latina sit mutilus, rectè sibi consulet, qui ex Andrea locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moysis in Genesi reuertar, dico illic agi de signis in vniuersum, siue qualibuscunque (vt vox Hebræa *Oth* denotat) nempe astronomicis, vniuersalibus, denotantibus diuersitates anni tempestatum, diei, noctisque: *d* vel etiam polyticis & forensibus: vel quandoque miraculosis: non vero agitur de astrologicis; quæ vanissima sunt, nec signi nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Pererius, *d. operis cap.* 4.

c c. 6. v. 14.

d de quib. Psal. 135. à v. 7.

Obijcitur 2. ex libro Iudicum illud, c. 5. v. 20. *De cœlo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerunt.*] Quo, inquiunt, pacto pugnauerunt; nisi quoniam Iudæis faustus. Sisaræ vero infaustus ille cursus astrorum, & siderum statio? si ergo Sisara periit propter hunc ordinem siderum ipsi aduersum: potuit etiam hoc ipsum per astrologiam præuideri, ac metui, ac vitari. *Respondeo*, ex antiquitat. Iosephi vere huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuisse, aquæ etiam & grandinis multum oculis Cananæorum offusum, & sic arma bellica ipsi vsui esse non potuisse. Quod auxilium cum cœlitus fuerit missum, ait S. S. *de cœlo dimicatum. e* missum vero fuit per angelos defensores populi Israelitici, quorum Princeps est Michael. Hi dicuntur in ordine & cursu suo fuisse auxilio Israelitis, propter ordinem militiæ, seu hierarchiæ, in qua quisque suum ordinem & stationem seruabat; item propter continuam operationem & instantiâ custodiæ cuique commissæ, in qua fideliter vnusquisque Angelus perseuerabat: quam vocat cursum; & sic eo loco stellarum nomen Angelis tribui voluere Vatablus, Vales, & alij, idq; confirmant ex illo B. Ioannis. *f vbi cauda draconis traxit tertiam stellarũ partem.* Sed nec Hebræum nomen positum in Cantico Deboræ, *g Haccochabim*, aliud quàm stellas seu sidera significat. nec apud D. Ioan. per stellas Angeli, sed viri Sancti ex veriore expositione, *h* sunt intelligendi, sicut & apud Danielem, cum ait, *i Et magnificatum est vsq; ad fortitudinem cœli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas.* Melior ergo Cantici Deboræ interpretatio est, quam video placuisse Caietano; sic aërem, cæteraque elementa, &

e Procop. in Iudic.

f Apoca. 12. v. 3.

g d. v. 20.

h Orig. tractat. 30 in Matt Gregor. libr. 32. mor. c. 14.

i Dan. 8. v. 10 sic explicat Andræ. Cæsar. in Apoc. c. 12.

tempus

tempus ipsum fauisse populo Dei, vt ipsæ quoq; stellę solitę imbres ciere, cēseantur contra Sisaram pro Israele pugnasse. Deniq; nec consequentia argumenti valet.

Tertiò, obiiciunt illud Dauidis: *a firmamentum annūciat opera manuum eius*, hoc est, aiunt, prænunciat ea, quæ Deus facturus est. *Respond.* non illum esse sensum, sed hunc; pulchritudinem cœlestis huius, & visibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inuisibilium: & cogere nos vt fateamur, non alium potuisse firmamenti esse architectum; vt Patres plerique exponunt, *b* nec dissentiunt Rabbini & Vatablus. Nam de Apostolis, haud dubie est allegorica interpretatio.

a Psalm. 18. v. 1.

b D. Hiero. & Euthym. hic D. Ambros. 11. Hexam. c. 4.

E

Quartò, obiiciunt ex Historijs, sæpe has prædictiones esse veras; vt præter cæteras fuêre quatuor. vna Theagenis, qui ex stemmate seu genitura addixit Augusto, imperium: *c* 2. Thrasylli, qui mortem sibi instare, miranti Tiberio dixit, quàm secretò Tiberius ei, re cum nullo communicata moliebatur. *d* 3. Ascletarionis, de quo ista Suetonius in Domitiano; *Hunc* (Ascletarionem mathematicum) *delatum, nec inficiantem iactasse se quæ prouidisset ex arte, sciscitatus est* (Domitianus) *quis ipsum maneret exitus, & affirmantem fore, vt breui laceraretur à canibus, interfici quidem sine mora, sed ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissimè imperauit. Quod cum fieret, euenit, vt repentina tempestate deiecto funere, semiustū cadauer discerperēt canes.*] 4. Est eorum, quibus summæ dignitates vel imperia vel Pontificatus ab astrologis ante prędicti: dignitas Allabio cuidam, mirè à fortuna iactato, *e* & Athenaidi; quæ postea vxor Theodosij Iunioris: *f* Imperium Rodolph. Habspurgio: *g* Pontificatus, Leoni 10. Hadr. 6. & Marc. 11. *h* His omnibus.

c Sueto. in Octauio c. 94.

d Dionys. lib. 55.

e Eunap. in vita Ædesii.

A

Respondeo, Quando astrologi verum dicunt, tum multo diligentius esse cauendos. quia satis clarum hoc signum foret, eos pactum cum dæmone iniuisse, vt ait D. Augustin. *i* & de Thrasyllo Dion indicat, cum scribit solitum affirmare, quæ nuncia longinquis è regionib. adferrentur. Ideoque Iuriscōsulti in tituli rubrica, *k Maleficos* cum *mathematicis*, iungunt, quia vt plurimum mathematici etiam sunt malefici, vt explicat optime Dion *lib.* 49. cum dicit pulsos vrbe ab Agrippa, τὺς ἀςρολόγυς καὶ τὺς γοητὰς, vnde patet mathematicos dictos ipsos astrologos, & sic mathematici in illa rubrica, & passim in iure alibi, pro solis astrologis seu genethliacis ponuntur: quo sensu etiam Historici vocabulum accipiunt: *l* & sic accipiuntur in S. C. illo apud Vlpianum, *libro septimo de offic Procons.* quod Pythœus conseruatum edidit bono reipub. *m* Aliquando hoc nomen Chaldæos etiam, & reliquos Ariolos complectitur, vt apud Iuuenalem, Sat. 6. *Nemo mathematicus genium indemnatus habebit.* & Sat. 14. *Nota mathematicis Genesis tuæ.* Nunquam tamen quando prohibebatur ea superstitio, legitimam coniectationem Astronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorum comprehendit, quorum scientiam Philosophię annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, astrologos etiam ignaros, & nesciētes verum prædicere, in pœnā audientium: *n* sicut & permisit aliquando sortes oraculorum esse veras, & ariolum Balam prophetizare; *o* & huc lubens refero illud

B

C

D

E

f Zonar. & alii.

g Cuspiniā. in Cæsarib

h Iouius i Leon d li. 3. idē in Hadriano 6. Garimber lib. 4. & Onuf. Panui sli. 1. de Genes. ad litt in fin. & li. 5 de ciuita Dei, c. 7.

k C. de mathe. & malefic.

l Suet. Tacit. Ammianus, cęteri.

m Collatione Mosaic. & Roman. leg. tit. 15.

n docet D. Aug. l. 4. & 7. Confess.

o Num. 23. & 24.

Ascleta-

Asceletarionis, quod in pœnam & terrorem Domitiani permissum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentium curiositatem, teste D. August. *p* qui rectissimè addit, *non quia vera sit prædictio, idcirco minus esse superstitiosam, vel sacrilegam, vel ideo magis licere prædictionibus talibus fidem dare. sed semper retinendum illud Dei præceptū; Etiamsi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis. q*] Deniq; quod de somniis dixit Aristoteles, hîc quoque verissimum; huiusmodi diuinationem, nonnisi ex accidente fore veram. sicut enim qui assiduè iacit aleam, vel talos figit. is aliquando seniones, aliquando Venerem iacit, inuenitque: sic cum isti centies mentiantur; quid mirandum. si ter verum dicant? sane si mendacia notarentur, mille forent, pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeo tamen: quin veris longe plura. Quis nescit Hebræos illos, qui Leoni Isauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones, Arabiâ pulsos fuisse, *r* cum Zitam Principem in infelicem iconoclastiam perpulissent? Quis de Pancratio non legit; eum & Constantino Irenes filio Impe. cladis maximæ, & sibi ipsi necis causam fuisse: *s* Quis Constantini Stethati nescit amentiam: qui & sibi, & Alexio Branæ, stulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps sui temporis Astrologorum. *t* Quis nescit, quâ hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduentus Antichristi, vel excidij mundi, prędixerunt? *u* Mitto Petri Leonij Spoletani insignis medici inanem huius Mathesis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occasionem, & sibi ipsi præbuit pręcipitationis in puteum. *x* Mitto, quod Cedrenus narrat de Abraha-

p lib. 2. de doct. Chryfost c. 22. & 23.

q Deut. 13.

r Zonar. tom. 3.

s Paul. Diacon lib. 23. rerum Romanarum.

t Nicetas lib. 1.

u vide comment. nostrū in Senecæ Oct. v. 386.

x Iouius in Elog.

A mo, Genethliacos coram Ægypti Rege vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Connenum Imp. cui magno stetit, nimis addictum esse huic insaniæ: quæ illum & classe maxima nudauit, & posteritati semper ridendū propinauit. *y* Mitto Ioann. Galeacij ducis Mediolanensis factū, qui cum ei astrologus quidam mortem immaturā plane prædiceret, sibi ipsi vero longam vitam polliceretur: hominis ridens sto-
B liditatem, statim strangulari eum iussit. *z* Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilicino in Concilio Constantiensi, quod Æneas Siluius narrauit. *a* Addam duntaxat duorum Principum diuersa iudicia & mores. Alphonsius Aragonum Rex sapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, solos astrologos à curia sua ar-
C cebat; prudenter censens, sibi nihil opus eorum industria, eo quod sidera stultos regere, sapientes astris censeret imperare. *b* Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouic. Sfortiam, versutum potius, quam prudentem, & perfidum quàm æqui bonique amantem Principem, Alfonso dissimillimum, impendiosum quendam astrologum, artis imperitissimū aluis-
D se, in quem plus centum auri magna talenta profuderit. *c Astrologus pro tanta mercede tempus vnicuiq; negotio inchoando præscribebat, adeo ridicule: vt Princeps cogeretur tempestatib. maximis equum conscendere, & cum aulico comitatu ac stipatoribus alio migrare per medios imbres, per cænum & lutum, non secus ac si hostium manus fugeret. Tam fælici euentu, vt, regno tandem à*
E *Gallorum Rege spoliatus, captus, in carcerem compactus, colapho cæsus, in clathrata ferrea mortuus fuerit, verum fortunæ vtriusq; ludibrium.*] Ioan. XXI.

y vide Nicetā Chon lib. 2. 5. & 7.

z Correzetus l. facto dictorūque Memorab.

a libr. 4. de Alfonso.

b Syluest. d. lib. 4.

c Cardanus in Ptolom. de astror. iud. lib. 1. text 14.

Pontif.

Pont. Max. (qui ante Petr. Hiſpanus auctor Summularum) medicus, philoſophus, aſtrologus, ex ſtellarum ſitu & poſitura longam ſibi vitam in Pontificatu pollicitus coram familiaribus ſuis: quarto poſt menſe, Pontificatus octauo, ſubito corruente teſtudine recentis ædificii, viterbii oppreſſus interiit, auctoribus Valerio & Stella, *in vitis Pontificum.* Sed quis Aſtrologorum ſe Alphonſo Sapienti, (hoc illi nomen vanitas iſta tribuit) præferat? Quę laudi, maiori & veriori fraudi fuit? vtar Marianæ noſtri verbis: *Emanuel ſane patruus, ſuo & aliorum procerum nomine, Alfonſum publica ſententia in conuentu pronuntiata, regno priuauit, ea calamitate dignum, quod diuinæ prouidentiæ opera, & humani corporis fabricam inſigni linguæ procacitate, ingeniique confidentia, accuſare auſus fuerit. vti vulgo hominum opinio eſt, ab antiquo ducta per manus. Vocis ſtoliditatē numen iuſtiſsime vindicauit.* [Vanæ ſapientiæ perſuaſio, huc inſipientiæ perduxerat.] *Id forte aſtra memorant portendiſſe eius artis non ignaro, ſi ars eſt, & non potius inane mortalium ludibrium, quod à prudentibus ſemper accuſabitur* [verum dictum & Tacito vſurpatum] *& ſemper tamen patronos habebit. Ex eo ferunt ſuſpicacem eſſe redditum, & ex metu crudelem, &c.*] Cernis quo illum hæc vanitas præcipitarit, & fecit vt alia ſapiens, ſibi ipſi toto vitæ decurſu (notatum id) deſiperet, peſsimeque ſemper conſuleret. Ægyptios deditos aiunt huic vanitati, maxime Alexandrinos: quod tamen prudentiorum fuerit iudicium, poſſumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandrinæ ſolitos aſtrologos vectigal pendere, βλακεννομίον, nuncupatum: quoniam eos non niſi fatui homines conſulerent, quos Græci, βλακαὶ, vocant: ducta Metaphora ab inutili piſce, quem ne canes quidem velint attingere.

Concl. 4. *Si non ſuperſtitioſi, certe noxii infirmis illi medici ſunt, qui ſecundum lunæ & aliorum planetarum in ſignis Zodiaci ſtationes, de morbis iudicant, v. g. quæ cuique euenerit ægritudo, & quo illi pacto medendum: necnon chyrurgi, qui in vulneribus idem obſeruant, & dies conſiderant vulneris, & ſtellas eis præſidentes* (quas vocant, Centel, Neus, Dibergibel, Lachadiel, Sapiſſa, Elebra & ſimil. *& inde prænunciant vulnus eſſe lethale, vel ſanabile.*] Hæc omnia fuſe deſcribit Conrad. VVimpina *a*. tales etiam videntur illi aſtrologi, qui generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarum ſectione, aut cucurbitulis corpus ſit euacuandum. Merito ſuſpecta ſunt hæc omnia, quia ſtellarum non eſt tanta vis in hæc inferiora, & ſi qua talis vis foret, ea poſſet & ſoleret aliarum particularium cauſarum concurſu plane impediri. Imo & ſola materiæ indiſpoſitio, lunæ & aſtrorum omnium actiones euariare facit, teſte Galeno *b*, cui Auicenna *c* conſentit. quare obſeruationes & effectus huiuſmodi dierum indicum, prouocantium, vel criticorum, longe magis dependent ex materiæ diſpoſitione, concoctione, & ſtatus morbi temporibus ac ſymptomatibus, quam ex ſyderibus: quæ eſt vera ſententia Hippocratis & Celſi. *d* Longius etiam aberrant iſti Aſtroiatri, quia præcipue attendunt ad quoſdam lunæ imaginarios angulos, aſpectus, & conformationes: paruifacientes vel contemnentes potius, quomodo ad cæli vel ſiderum influxus recipiendos materia diſpoſita fuerit, &

a d. l. 3. c. 8. & 9.

b libr. 2. de dieb. Criticis.

c li. 4 Fen. 1. tracta. 2. cap. 1.

d Hippoc. paſsim & Celſ. li. 4. cap. 4.

quæ periodi temporum, quæve concoctiones & criſes ſint morborum. Hos ergo merito maxime Galenus *e* contempſit, Auguſtin. Niphus *f* riſit, & multis eorum patefactis erroribus *g* Ioannes Langius impugnauit: & Marſilius Ficinus, qui in iunior iſta defenderat *h*, eadem poſtea fatetur ſe ſcripſiſſe, *i* non vt probaret, ſed vt cum Plotino aſtrologorum ineptias rideret.

Concl. 5. *Pars illa interrogationum, quæ res occultas inueſtigat, vt furta, theſauros, virginitatem, &c. plane vetita & pernicioſa eſt omni iure.* Prohibent ſacræ litteræ, Leuit. 19. v. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini vt polluamini per eos.* Deut. 18. v. 10. & 11. *Nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat, aut diuinos, & quærat à mortuis veritatem, omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.* Iure Eccleſiaſtico prohibetur hoc *capite primo & cap. ex tuarum, de ſortileg.* Iure ciuili plurimis reſcriptis. *l. item apud Labeonem §. ſi quis aſtrologus. D. de iniur. li. 2. & l. nemo aruſpex. C. de maleſ. & mathem. lib. 1. C. de theſ. libr.* 10. Tolerantur hi ſæpe in rebus publ. ſed exemplo peſſimo & publico malo.

QVÆSTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

A

ASTris & cœlis proximum, de quo certo conſtet elementum eſt aër ſatis valde enim probabile eſt ignis Spheram propriam eſſe nullam, quæ ſententia valde antiqua eſt, & a recentioribus quibuſdam ſtrenue defenditur *k*, videtur hæc mens Auſonii in Gripho Ternarii.

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

In media regione aëris variæ valde fiunt impreſsiones meteorologicæ. Exhalationum copia gignit magnos & paruos ignes, diuerſiſsime configuratos, pro exhalationum ipſarum forma diuerſa: vt modo videantur flammæ, modo columnæ, modo lanceæ, modo ſtellæ ſaltantes vel diſcurrentes, deſcendentes, vel aſcendentes, aliquando vero & cometæ multiplices, de quibus non eſt nunc tempus agendi *l*. quibus omnibus cõmune eſt magnam tẽporis ſiccitatem denotare: ſigna quoque eſſe ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maxime cometis conuenit, qui ſi frequentes fuerint, etiam præſignificant ſterilitatem, famem ac peſtem: eo quod vis cometæ omnem vaporum & exhalationum humiditatem abſumit: vnde conſequenter mortem minantur bilioſis, & qui ardentioris ſunt naturæ, quales plerique Principum & Magnatum: eadem ſiccitatis cauſa, ad bella quoque & ſeditiones inclinant. Cætera quæ his aſtrologi & Squarcialupus addunt, vana ſunt & fallacia: quæ dixi, naturæ conſentanea videntur. Fit tamen non raro vt cometarum cauſa ſit, ſupernaturalis dumtaxat Dei diſpoſitio, vt quando fœlicem aliquẽ euentum portendunt, quod ſæpenumero accidiſſe allatis Hiſtoriarum exemplis olim, teſte Origine, *libr. 1. contra Celſum*, docuit Cheremon, *lib. de Cometis*, qui ſi exſtaret, fortaſsis deprehenderetur nata hic inde opinio, quæ vni regioni ſeu regno

e l. 12 Therapeu.
f libr. 5. de diebus criticis.
g Epiſt. 35.
h l. de vita cælitus comparanda.
i li. 12. epiſtol. ad Politianũ & Picum.

k Hieron. Cardi. l. 1. de variet. c. 2. Scipione Capicio l. 2. de Principiis. Frã. Patricio li. 7. diſcuſſ. Peripatet. to. . Fran. Valeſio de ſacra philoſ. ca. 50. Villaſpandeo & aliis.

l Vide Ariſt. 1. Meteor à c. 4. Plin. lib. 2. Nat. hiſt. & ibi Comment. Milichiũ, Senecam libr. 1. Nat. quæſt. Contaren. l. 2. de ele. Card. li. 4. de ſubt. & lib. 1. & 14. de variet. Scaligerũ cõtra Card. exerc. 79. Francaſto. in libr. de Homoc. & Andr. Duditiũ tract. de Cometis, & epiſt. ad Ioann. Cratonẽ.

fœlicia fuêre cum aliorum clade coniuncta erant: Vel sane causa est Dei dispositio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte Regum aut Principum, vt ad pœnitentiam & morum emendationem recurramus *m*. Tunc autem cometæ ptinent ad ostenta (de quibus actum) & Dei caritatem nobis egregie commendant, non ferientis nisi nos prius admonuerit: idcirco videmus crinitas stellas in eam partem comam diffundere, cui minantur. Mirificum huiusmodi commonitionis signum, narrat Gobelinus Persona *a*: nempe in monasterio Bodkensi, quod B. Meinulphus confessor exædificauit, quoddam miraculum ordinarium contigisse talibus ostentis annumerandum: *Tintinnabulum* (inquit) *quoddam magnum æneum bene sonorum in eodem monasterio reuerenter asseruatur. Nam quoties aliqua ex eius monasterij sororibus breui erat abitura è vita, absque vllo humano ministerio, per se fortem reddebat sonum.*] Rideat hæreticus, vt lubet: sed alia duo similia accipiat, etiamsi non lubet. Scribit Leonard. Vairus *b*, *In Celtiberiæ oppido Vililla campanam esse, quam vocant incolæ*, campanam Miraculorum: *hanc per aliquot menses priusquam resp. Christiana aliquid aduersi patiatur, ex seipsa nemine pulsante, sonare solitam, cuius rei* (sic ait) *testimonium per publicos tabelliones hisce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges faciebant suis litteris.*] Accedat & aliud è Galliis, quoniam Hispaniam à testimonio arcent aduersarii. Eodem Vairo teste, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, situm est nobile monasterium S. Mauricii. Viuarium illic visitur, in quo

m Damasc. l. 2. de fide ortod. c. 7. Bonauc. in 2. d. 14. q. vltum.

a in vita S. Meinulphi mens. Octobr.

b li. 2. de fascino. c. 14.

A iuxta numerum monachorum pisces ponuntur. Illorum si quis ægrotet, pisciculus quoque semiuiuus cernitur supernatare, quod si monachus è vita migraturus sit, paucis ante diebus piscis moritur. Hoc ita se Vairus accepisse scribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, singulari bonarum artium patrono, teste oculato: tum ab

B aliis fide dignis, vt rem locis illis notam atque omni fide contestatam.

Porro cum exhalatio quoque sit venti materia, & ventorum ideo præcipuæ qualitates sint, caliditas & siccitas: facile intelligitur, cur ex iis & sanitatis corporum, & fertilitatis anni probabilia signa queant desumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat *c*. C

C Secundo non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ & ipsa suas adferunt pbabiles prænotiones. Ex nubibus quam multa queant prædici, post quendam Gerardum, docet Conrad. VVimpina *d*, nec sua rustica prognostica desunt pluuiis communibus, nec prodigiosis pluuiis *e*, siue naturalia tẽpestatis anni, siue supernaturalia iræ

D diuinæ comminatoria. Anno superiore 1600. die 18. Febr. prope Arequipam, ex illis qui multi in Peruana sunt montes igniuomi (*vulcanos vocant*) vnus, eorum *Guyana putina*, principio candidam nubem visus pecorariis è longinquo eructare, quam consecuta est procella fragminũ ingentium quasi auulsorum à rupibus, sed ignitorum: hæc paulum spacii progressa commi-

E nuebantur in minores lapides, & paulatim centesimo ferme passu à cratere in cinerem. Vbi saxa decidebant, cuncta reuulsa, diruta, comminuta, interempta: vbi lapides, pauci mortales euasere vel iumẽta. fors Hispanus iter

c Vide Senecam l. 5. Nat. quæstio. Plin. l. 2. ar. c. 40. & ibi Milichium, Card. li. 1. de varic. c. 1. & 8. Valesc. de sac. phil. ca 50. *d* libr. 1. de signis ca. 5. *e* de quib. Plinius supra ca. 56. & 58. & ibi Milichium.

faciebat eques: cum vim grandinis lapillaceæ non ferret, descendit, & se sub equo locat: sed equus nō valebat subsistere præ vi ictuum. herus videns nec tutum, nec quietum sibi sub iumento refugium: ephippium aufert, equum deserit, capiti sellam imponit, sic ægre euasit cranifragium. torrentes & fluuii ac fontes nonnulli penitus exaruere, aliis lapsus facultas interclusa cineris multitudine, idque per leucas plus trecentas. Arequipæ primum ortæ clara luce tenebræ integrum fere mensem durarunt. Interea initio cœlum fulminibus visum dehiscere, & audiri tonitrua, flammeique globi instar artilleriæ bellicæ aciebus hinc inde dispositis mutuo explosæ vicissim huc illuc discurrere, ingens globus semel decidit, & à templo in proximum ambitum, inde in viam publicam patente porta erupit, & subito disparuit relicto sulphureo nitore, terræ motus iugis fuit: adeo vt multæ domus conciderent, reliquæ quasi tripudiarent nutantes. Nec cessauit interea pluere terram albam, instar cinerum seu calcis tritæ, vt nemo per plateas incederet, quin mox digiti spissitudine cooperiretur. domus, quæ minimum, tectæ essent crassitudine semipedali: sic pleræque sub onere gemebundæ subsiderunt, malum durabat, luce per interualla potius ostentante se, quam diem præbente. Mense fere exacto cessatio fuit, & nonnulla intermissio, vt nostri qui illic degunt perscripsere: sed adhuc metus manebat grauiorum. Magnam morum in melius tum timor expressit commutationem: omnes ad pedes Sacerdotum deuolui, adeo vt quies nulla daretur, & vi in cubicula pœnitentes irrumperent. Sic Deo lucrum animarum multarum accessit. Sed nec Satanas neglexit occasionem. Nam cum Indi pagani viciniores flammis, solita superstitione Magos accessissent, & simul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac sacrificiis procurarent: magos & viciniores quosque flammæ consumpserunt, cæteri omnes male multati, desperabundi pars suspendio, pars aliter sibi mortem consciuerunt. Hæc narrata litteris P. Ioann. Ruizii de Alarcon scriptis Arequipæ Martii XV. anno superiore quarum hoc anno Martio mense exemplar Hispanice præscriptum legi: vnde hanc epitomen excerpsi. Vix quidquam simile lectum vel auditum. Idem de grandine & glacie dicendum, (quæ specie non differunt *f*, & Pisidas in κοσμυργία poëtice non philosophice contra Aristotelem agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni, roris & pruinæ multitudo sterilitatem potius, prænotant. Nebula descendens serenitatem, ascendens imbres indicat. Tonitru & ecnephias sunt indicia pluuiæ subsecuturæ: alii vero sonitus in aëre audiri consueti *g*, magis pertinent ad prodigia. Fulmen & prester, quid pronuncient, VVimpina te docebit. *h*

f Vales. c. 50. de sac. philos.

g Vt 2. Machab.

h d. cap. 6.

Tertio maris tumor, venti: fluuiorum insolitæ eluuiones, pestis annuncia sunt: terræ motus quoque idem designant, testibus Ammiano, Procopio, & aliis.

Quarto, quoad impressiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo, coronæ, parelus, virgæ) naturalium præsensionum prognostica censeri possunt *i*, vt & hiatus, & quæ foueæ & fenestræ vocantur: necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui est nomen, sunt enim effectus varii, exhalationis

i vid. VVimpinam. d. cap 5.

A vel vaporis superabundantis & vincentis obstantia; vel interdum luminis victi ac profligati. *k*

5. (Vt ad terrestria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognostica colliguntur, vt *teste Tullio.*

Lentiscus, triplici solita grandescere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tẽpora monstrat arandi.

B Amygdalorum copia indicat messis abundantiam. *l* Trifolium inhorrescit. & folia contra tempestatem surrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines & pappi, populnei volitantes per aerem, aut aquis innatantes, tempestatem prænunciant. Si rosæ violæue sub autumnum iterum floreant. pestilitas imminet. Burdigalæ, quæ pestim illam magnam præcessit hyems, aliquas in horto nostro rosas protulit, quas & vidi. Vnum hoc non videtur vacuum à superstitione, quod quidam tradidere: sub autumnum duas vel tres glandes legẽdas, tum cultro scindendas, trium aliquod in his solere reperiri, muscam, vermem, vel araneũ, muscam denotare discidia eo anno futura, vt vermem fertilitatem, aranea mortalitatem denotari.

D *Sextò*, animantes etiam quædã nobis prænunciant, vt,

Cana pulex fugiens è vasti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans instare procellas.

Vt & acredula matutinis instãs vocibus:

Fuscaq; nonnunquam cursans per littora cornix,

Si tamen, (*cepit.*
Demersit caput & fluctũ ceruice re-
Ipsi quoque alumni dulcis aquai ranunculi,

Mollipedesq; boues spectantes lumina cœli,

Et quæ talia ex Arato Tullius, *a* & ex Hesiodo Virgil. *b* Quid contemptius musculo, vel passerculo? tamen domos illi ruituras; hi aëris contagionem fugâ præueniunt, quorum etiam causas Francisc. Picus inuestigat. *c*

Ex obseruatione huiusmodi Phænomenorum, emersêre canones prænotionum, quibus vtuntur nautæ, pastores, & agricolæ, de quibus non contemnendum opus exstat Antonij Mizaldi Monluciani, ***Ephemeridum rusticarum.*** illa quidem ipsa animalia præsagij sui sunt ignara; sed impetũ quendam naturalem solummodo sentiunt, mouente phantasia per humores concitata ad petendum quæ commodo, & fugiendum, quæ noxæ sunt futura.

C Quod sigillatim idem Picus ostendit, de ciconiis, cypselis, mergis delphine, cæteris longum nimis & lentum foret mihi, singulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præsagia.

QVÆSTIO III.

De coniectatione medicorum.

D EGimus *d* de quadam falsa & illegitima, imo ludibriosa; nunc de vera, seriâ, & gnesiâ dicendum, hanc medicorum, *σημειωτικὴν*, veteres, recentioresque Doctores integris tractationibus sunt prosecuti; *e* quos legere poterunt, qui plenos sitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuersim posse statui.

E Signa proba sunt, quæ naturalibus principiis, & veris experientiis cõprobantur: cætera sunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam sanam integramque valetudinem testan-

k Vide Senec. libr. 1. Nat. q. Plinium lib. 2. à c. 18. Cõtarent. l. 2 de elemen Pererium à l. 5. Phys. & Card. l. 4. de subtil.

l Vide Panegyr. nostrã de Natiuita. Deiparæ virginis.

a libr. 1. de diuinat.

b libr. 1. Georg.

c d. lib 3. c. 3. cum seqq.

d q. 1. conclus. 4.

e Hippocr. lib. de Prognost & in eũ cõmen Galeni. Arist. sæpe in Probl. Celsum. l. 2. de Medici. & horum sequentesve stigi Franc. Picũ d. l. 3. c. 7. Vvmpin. libr. de

mis c. 8. & 2 c. 13. vsque ad 21 Ioan. Guintherū Andernacēter. & no ię medicinæ cōmen. 1. Dial. 7.

testantur; quædam degenerantem vel iam affectam; quædam succumbentē, & iam victam: quædam se recolligentem & victricem: quędam deniq; sunt ambigua, etiam ipsis magistris. Nec vlla tam certa, quin fallant aliquando, ideo vetus sermo verus, præstare à sexaginta medicis, quam à scabinis sex damnari, & morti addici.

QVÆSTIO IV.

De prænotione Physiognomica.

A

PHysiognomus ex pilorū & membrorum corporis colore, habitudine; & proportione; de temperie, valetudine, quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat se scire: præcipuè frontem considerat faciemque, quia hæc solet esse speculum virtutum intellectualium; & tum vocatur hęc μετωποσκοπία. Huius mentio apud Iuuenalem, *Sat.6.* cum scribit frontem vati à muliere prębendam. Aristot. & Polemon confundunt cum, *Chiromantia*, quæ propriè manuū considerat lineamenta, quasi quoddā virtutum actiuarum speculum: ac si considerat etiam reliqua membra totiusq; corporis habitum, *Physiognomica*, vocatur.

Hanc Physiognom. veteres medici Hippocrates & Galenus diligenter excoluerunt, vt & Arist. integro libro, & qui exstat Polemon Atheniens. *libr. de Naturæ signis:* quorum scripta laudantur, eo quod naturæ vestigia calcarūt. Sed recentiores Barth. Cocles, *in Anast. Physiogn.* Luc. Gauricus & alij fere plura miscent superstitiosa, præter vnum fortè Pet. Motium; cuius librū, *de multiplici temperamento & cognoscendis hominibus*, laudat Michael Medina: *f* quia primo complexionis mo-

f l. a parien. Christ c. 2.

A dum, deinde medico & philosophico ratiocinio propensiones & ingenia gētium, prouinciarum & singulorū hominum describit: methodus hæc vera & recta, sed scriptorem illum nondum potui nasci. Visus mihi non infœliciter Conrad VVimpina *g* Galeni & Aristotelis ferè omnia in Compendium redegisse.

g libr. de signis c. 8. 9. & 10.

B Artis fundamenta varia sunt, primum petitur à quadam cum animantibus similitudine. v. g. qui paruis sunt oculis inuidi censentur, quia simiæ tales; qui magnis, stupidi; sicut boues & asini ratio est; quia cum Deus auctor naturæ gnarus esset, qua quodq; animal indole dotasset, singulis etiam ea addidit instrumenta, quæ huic indoli forent quàm aptissima, ferocibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; C timidis ac fugacibus, vt lepori & ceruo, artus celeri fugæ necessarios; fortib. araturis, vel onera baiulaturis, toros, gibbū, dorsi, humerorumq: robur; vt camelo, boui, equo & reliquis veterinariis. Idcirco quasi ex signo & à posteriori (vt loquuntur scholæ) animantium indolem ex ipsis instrumentis corporeis, quibus à natura sunt prędita, colligunt.

D Secundum fundamentum à moribus gentium atq; prouinciarum desumitur; quæ cum certo sint corporis habitu, vt plurimum quoque ingeniis, moribusq; discrepat. v. g. physiognomi definiunt fuscos, stupidos ac pertinaces esse, quoniam Æthiopes sunt huiusmodi.

Tertium à sexu, v. g. quia mulieres candidā vt plurimum & molli sunt cute, E eædemq; sunt pauidæ ac leues: ideo candidos & molli cute, moribus obnoxios iisdem censent. Huius secundi & tertij fundamenti ratio ducitur à com-

plexione, cum enim eadem temperies simul causa sit cutis huiusmodi & morum huiusmodi: ratiocinatur, in quocunq; cutis sit talis, talem esse temperiem, quare ab eodem, eiusdem temperiei ratione, similes mores expectandos.

Quartò rimantur affectus animi, à motu membrorum & corporis affectionibus, tale illud Hippocratis, *Oculi non nictantes sunt iracundi: quoniam irati fixis & immotis oculis inueniuntur.*] Sed ratiocinabatur Salomon *h* dicens; *Homo Apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Esaias; *i agnitio vultus eorum respondit eis,* hoc est, vultus exterior eorum, secreta cordis patefecit. sic argumentatur Martialis *k* (quem vetusta exemplaria, nescio cur vocent Martialem Cocum.]

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Matthiam Coruinū Hungariæ Regem haud illaudatū Principem, nimis deditum diuinationi, adeo vt nihil nisi consultis astrologis soleret suscipere, *a* tam studiose accepimus *b* huic vacasse physiognomicæ diuinationi, vt ex primo aspectu lineamentorum faciei, de temperamento & moribus hominum solertissime iudicaret: ita vt, magiæ speciem æmulis præbuerit.

Quintum fundamentum petunt ex collatione signorum cum signis, & ex quibusdam alia colligunt, v. g. inuidiā ex iracundia, cui tristitia & animi prauitas sit adiuncta.

Sit cōclusio, *Physiognomica consistēs intra cancellos naturalis Philosophiæ, licita est, & habet aliquid probabilitatis.*]

h Prouer. 6. v. 12.
i Esai. 3. v. 9.
k Li. 12. Epig. 54.
a Bonfini⁹ l. 8 Hunga. hist decad. 4.
b Ioachim. Cureus in Annal. Silesi.

A Probatur primò. quia positorū fundamentorum aliqua sunt probabilia, quædam minus. quædam amplius.

2. Probatur ex sacris litteris, in quibus, *virorum robustorum facies dicuntur similes faciei leonū.* c Item quod, *in facie prudentis lucet sapiētia, oculi stultorum in finibus terræ.* d & alibi; *sapientia, hominis lucet in vultu eius.* e item: *cor hominis immutat faciem illius,* f & quæ iam citata. g

B 3. Ex iuris interpretibus, quorum communiore calculo receptum, quādo plures de aliquo crimine sunt accusati & capti, primum quæstioni subiici debere illum, qui facie deformior: quoniam credendus sit animo quoque prauior, *h*

C 4. Probatur sententia Philosophorum. Pythagoras enim ad huius disciplinæ regulas, discipulos vel admittebat, vel repudiabat. Socrates hac indicina deprehendit Platonem fore, qualis postea laudatus. *i* Maximi hanc fecere Plato, *k* Aristoteles, & Sext. Philosophus: quorum primus ea vtitur in Dialogis, Secundus accurate tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduersarium mire lacessiuit. *l* Velleius D Paterculus, veteres ea multum vsos testatur. *m*

Dixi non *certitudinis*, sed *probabilitatis:* quia solent quidem corporis dispositiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demonstrauit: sed præire, non trahendo vel cogendo, verum leniter & assidue inclinando: ita vt bona consuetudine & freno rationis, haud difficulter illa propensio E superetur. Quod de se testari Socratem non puduit, cum Zopyrus Physiognomus ex lineamentis corporis eius, bardum, stupidum, & mulie-

c 2. paral. 12. v. 8.
d Prou. 17. v. 14.
e Eccles. 8. v. 1.
f c. 13 v. 31.
g Prou. 6 v. 12. Esai. 3. v 9.
h Bald in l. 2. nu 5 C. quorū appellat. non recip. paris deSyndicatu, Hippolytus. Marsil. & alii.
i Siren. l. 9. de Fato. c. 39.
k in Timæ.
l Orat. pro Roscio Comæd.
m l. 2. histo.

rosum illum iudicasset. *n* Sic intelligendus Cassius medicus, *o* cum quæsisset, cur prodigiosæ formæ homines, plerumq; etiam emotæ sint mente? respondet, *quia corpori consentit anima, vt animæ corpus.*

Vnde sequitur 1. longè certius iudicium ferri de brutis, quam de hominibus. quia bruta propensione sola trahuntur, homo propensionem arbitrij habenis moderatur. Sequitur 2. quod Physiognomo non licet iudicare, de facto, siue de actuali hominis vita, scilicet hunc esse talem: sed de pronitate tantum ac inclinatione, vt optime censuit Proclus, *p* v. g. talem propendere & inclinari in auaritiam, mulieres vinum, &c. 3. sequitur, non posse hanc facultatem iudicare, de donis diuinis & gratuitis, quia Deus hæc distribuit cuique, prout vult, nec de extrinsecis plane homini, vt morte violenta, opibus, honoribus & cæteris fortunæ bonis malisue: nec de nuptiis, statu vitæ, & aliis negotiis, quorum electio est merè voluntaria, talibus nugis plenus est liber *de neuis* Melamphi. Ratio est, quia nihil istorum dependet à corporis habitu, vel constitutione. Permittit quidem Deus, vt quædam diuinationes istorum euētu comprobentur: sed simul eos sinit falli, in ijs, quæ magis ipsis necessaria. Scribit Paulus Iouius in Elogiis, de Antiocho Tiberto, Cesenate, qui Physiognomus excellens suo tempore habebatur eum *Guidoni Balneo prædixisse, quod ab intimo amico necaretur: Pandulfo item Malatestæ Ariminensium tyranno, quod ex patria pelleretur, & exul in extrema egestate periturus esset. Paulo post Pandulfus Guidonem ob spectatam virtutem & suspectam obtruncat: Antiochum ipsum custodiæ mancipat, euentum præsagij exspectaturus. Antiochus custodis arcis filiam, ita sibi [illegible]: vt restis ab ea impetrata in fossam demitteretur: sed compedum sonitu proditus, & à fuga retractus, cum puella percutitur. Pandulfus tandem exsul, & egens ab omnibus desertus, in hospitali [illegible] senex perijt.* sic dum aliis cauit, sibi non cauit Antiochus. Potuere etiam illa per humanam prudentiam coniici. quid enim inexspectatum aut mirandum, si familiaris tyranno vir fortis, ob suspicionem, ab eo necetur? quid verisimilius. quam tyrannum inuisum, vel necari, si sit audax vel compelli fugam, si timidus: & semel pulsum, ad egestatē redigi? His poterunt adjici nonnulla ex Horozco lib. 2, de vera & falsa Propheta cap. 8. & 9.

n Cic. l. de fato, Alex. Aphrodis. l. 4. de fato.

o Probl. 51.

p in Alcib. ad. Platon.

QVÆSTIO V.

De Chiromantia.

CHiromantiam diuidunt in Physicam, & Astrologicam.

Conclus. 1. *Physica Chiromantia licita est, & physiognomiæ pars, & ideo de illa idem, quod de hac iudicium.*]

Ratio est, quia per lineas & partes manus, cōsiderat ipsam corporis temperiem, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propensiones hanc probat artem Aristoteles *l. 1. Histor. animal. c. 5. & 30. ac 34. problem. sect.* 10. & prolixè eam exsequitur. Conrad. VVimpina *l. de signis c.* 10. 11. & 12. incautè verò Petr. Primodaius; dum inter duas has species non distinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, *Academiæ Franciæ p. 2. die primo c.* 4.

Conclus. 2. *Chiromantia astrologica prorsus vana & illicita, scientiæ nomen non meretur.*] Scientiam esse nititur

probare

q l. 7. var. lection. c. 6

probare Anton. Verderius q. nam loqui illum de hac etiam, non de physica tantum patet, tum quia coniungit cum astrologia: & vtramque scientiam contendit esse; tum quia, in responsione penultimę obiectionis, dicit harum manuus linearum significationem ab astris infallibiliter dirigi, &c. quæ sane Ecclesiasticam mererentur censuram. quia Papa Sixtus V. edita contra astrologos & Chiromanticos bulla, definiuit neutram esse scientiam, & vtrosque pariter damnans, grauibus subiecit pœnis cuius doctissimi & maximi Pontificis sententia præponderat omni contra sententium temeritati: tum etiam quia in Cathalogo Romano librorum, quorum vetita lectio omnes qui Chiromātiam docent, aperte sunt annumerati prohibita est ergo.

r Sac phi los. ca. 31

Vanam esse, docet optime Franc. Valesius r doctiss. medicus, meritissimo illam detestans. primum namque laborant væsania mathematicorum de astrorum influentiis, quam improbauimus *supra q.* 1. Addūt de suo; quod stultius est, hanc areolam esse Iouis, illam Mercurii, tertiam Veneris, atque ita porro. Supperaddunt tertio tales areola lineas hoc prænotare: alias illud: quorum nihil ratione vel auctoritate confirmant, sed nudo suo delirio, & prætextæ experientiæ postulant nos manus dare. Cumque tam inania sint artis huius principia, fuere tamen semper, qui hoc quoque mendacium paruuli diligerent. Olim prosa oratione Chiromantiam tradidit Helenus Syracusius libro, quem nominat χειροσκοπικὸν οἰώνισμα *mans inspectorū auguriū*, carmine vero comprehendit Eumolpus quidam. vtriusque meminere Pollux & Suidas. Recentiores scripsere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius à Carthusiano nominis eiusdem) Ioan. Taisnerus Athensis, Antonius Cermisonus, Bartolomæus Cocles, Michael Sauonarola, Petrus de Arca, Marcellus, Saya, Andreas Tricassius, Michael Scotus, Ioan. Teukesberg, & alii: quorum libri scatent superstitiosis. Ars ista palmam manus primo in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas singulos, lineis astra quædam præficit: horum denique astrorum atque planetarum vulgo creditos effectus ipsis areolis ac lineis manus ascribit, vt breuiter VVimpina a ostendit, addens se horum non approbatorem, sed narratorem esse nudum: suo iudicio cuncta nænias esse detestatur hos & impugnat vehementius antiquus scriptor Ioannes Salisberiensis *li.* 2. *Polycratici c.* 27. a sup ca 11

Contra hos libratum illud Iuuenalis Sat. 6.

. . . . *frontemque manumque*
Præbebit vati crebrum popisma roganti.

quorum prius ad metoscopum, posterius ad chiromantem referendum bene Britannicus obseruauit. Solent hanc vanitatem profiteri vxores (si vxores) ex illa colluuie quæ totam peruagatur Europam Vulgo *Zingaros* seu *Ægyptios* nuncupant, de quibus multa collegit Crespetus *li.* 1. *de odio Satanæ discur.* 12. *fol.* 176. *cum seq.* Sed hi scriptoribus Germanis, quam Gallis vel Italis notiores: ideo hos audiamus. conditionem eorum & originem sedulo perquisiuit, extra res fidei, non despicabilis Sed. Munsterus l. 3. cosmagraph. *f.* 267. *Cum ageretur* (inquit) *annos post. Christum natum.* 1417. *primum per Germaniam apparere ceperunt homines nigredine deformes, excocti sole, immundi veste, & vsu rerum omnium fœdi, furtis imprimis intenti: præsertim fœminæ illius gentis. nam viri ex furto fœminarum victus est. Tartaros aut Gentiles vulgus*

* corr cindanos

*vocat, in Italia * Cianos appellant. Ducē, comites, milites inter se honorant veste præstantes: canes venaticos pro more nobilitatis alunt: sed vbi venentur, nisi furtim non habent. Equos sæpe mutant, maior tamen pars pedibus graditur. Fœminæ cum strato & paruulis iumento inuehuntur. Litteras circumferunt Sigismundi Regis & aliquorum Principum, vt transitus illis per vrbes & prouincias & incolumis permittatur innoxiusque. Ferunt ipsi ex iniuncta sibi pænitentia mūdum peregrinantes circuire, atque ex minore AEgypto primum emigrasse. Sed fabellæ sunt. Hominum genus, quod vsu compertum est in peregrinatione natum ocio deditum, nullam agnoscens patriam ita circuit prouincias, furto (vt diximus) fœminarum victitans, canino ritu degit: nulla religionis cura; etsi inter Christianos paruulos suos baptisari curet; in diem viuit, ex prouincia demigrat in prouinciā: per aliquot annorum interualla redit: sed multas in partes scinditur, vt non ydem in eundem facile redeat, nisi per longa interualla locum. Recipiunt passim & viros & fœminas volētes in cūctis prouinciis qui se illorum miscēt contubernio. Colluuies hominū mirabilis omnium perita linguarum, rusticæ plebi grauis imminens: vbi foris illa laborat in agris, hi spoliis inuigilant casellarum. Anus eorū chiromantiæ & diuinationi intendunt: atque interim quo quærentibus dant responsa: quot pueros, maritos, aut vxores sint habituri miro astu & agilitate crumenas quærentium rimantur & euacuant.*] hæc de illorum moribus verissima. Vnde sæpe animum subit admiratio, quo iure, vel iniuria in quibusdam prouinciis hoc genus flagitii à Principibus toleretur: non sine maximo scandalo, & damno rusticorum. Nam scelerum impunitatem permittit, qui sceleratos tolerat. Si hos fures licet tolerare, certe & alios. Si horum chiromantia & maleficia reliqua tolerantur: non id est niti contra diuinæ legis, & Ecclesiasticorum canonum auctoritatē? Notoria sunt flagitia quę Mūsterus memorat & iisdem plane verbis Albertus Krantzius *lib.* 11. *Saxoniæ c.* 2. vt alter ab altero, vel ambo à Tertio acceperint. Quod attinet ad maleficium docet experientia. nam si quis illis ex sacco vel capsā vnicum nummum largiatur, omnes nūmi qui in eadem capsa vel sacco inerāt, migrasse quo vnicus ille, non raro deprehunduntur: quod apertum maleficium est. Quoad diuinationes illas, nequeunt excusari à superstitione, aut hęresi (si sic sentiunt) aut impostura scandalosa. Quod alios passim recipiant, ex nationibus per quas transeunt, id nullo pacto illis concedere deberent respub. sed tales qui se iis aggregant, & ipsos receptatores, condignis pœnis coercere. Nam contrarium est otiosos & vagabundos fouere in reip. perniciem: quod vel stolidum, vel improbum plane Notæ sunt contra otiosos leges AEgyptiæ, & Atticæ apud Athæneum l. 4. & Pieriū lib. 34. Notum hodie, vbi iustitia viget, magistratus solere in tales inquirere, vnde victitent, nam nemo de vento præsumitur viuere (*l. fin. de alim. pupil. præsta*) & merito semper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comœdia retulit Athæneus lib. 6.

Est optime hic statutum apud Corinthios:
Si quempiam obsonare semper splendide
Videmus, hunc rogamus: vnde viuat, &
Quid faciat operis? si facultates habet.
Vt reditus harum soluere expensas queat:

Perpetimur illum per sui bonis suis.
Sin forte sumptus superat ea quæ possidet:
Prohibemus huic ea ne faciat in posterum,
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui:
Si sumptuose viuit, is qui nihil habet.
Tradunt eum tortoribus. Proh hercules!
Nec enim licet vitam absque malo degere
Talem, scias: sed est necesse aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium
Aut in foro agere Sycophantam; aut perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
Eycimus ex hac vrbe, velut purgamina.

Cingaros credo tolerassent, quos nō præsumptio est, sed res docet, clependo, harpagando, furtis, maleficiis viuere.

Verum excusant illos Patroni, calamitosum esse genus hominum, miseratione dignum. cur? Ex Ægypto oriundi, luunt maiorum à fide Christiana apostasiam, & pœnitentiam obeunt, septennalem locis incertis vagationem. Summa defensionis hæc est. Quam diluunt alii: quem dixi Sebastianus: *Sunt ann: (inquit) plus, minusue viginti sex ab hoc tempore quando ego Munsterus ista scribo, quod Heidelbergæ agens istius gentis primoribus me adiungens vix extorsi litteras quasdam, quas gloriabantur se habere ab Imperatoribus. at illæ mihi ostensæ erant. Vidimus quoddam quod aiunt Lindoiæ à Sigismundo Imperatore impetratum: in quo mentio fiebat quomodo maiores eorum in minori Ægypto, olim ad aliquos annos, abiecto Christianismo ad Gentilitatis errorem relapsi fuissent, & resipiscentibus eis pœnitentia iniuncta, quod tot annis ex singulis eorum familiis aliquot per orbem peregre proficiscerentur, diluerentque in exilio perfidiæ suæ crimen. Sed iam dudum euanuit tempus huiusce suæ peregrinationis, & tamen colluuies illa non cessat circumuagari, furari, mentiri, augurare, & diuinare.*] Cur si pœnitentiæ terminus effluxit, pœnitentiam adhuc prætexūt? verum falsum etiam, quod de Aegypto iactant. Nam interrogati nec sciunt quidem quid Aegyptus, aut vbi minor vel maior. Vnde ergo emerserūt? Mira varietas est sententiarū. Quidam *Cincalos* dictos putant, quasi ἀνεστίους, penatium expertes & mendicos. Sane γ. & κ. commutantur facillime, & Menander in Thaide quendam ait, πτωχότερον λεβηρίδος καὶ κιγκάλου, mendiciorem leberide & sincalo. Leberis significat spolium serpentinum: *Cinclus* auem cui etiam nomen, σεισοπύγις: si caudæ demas ornatum valde implumis: inde rustici egenos & errones, *cinclos* dixere, vt ex Aeliano & Suida docet Adagiographus *chiliad. 2. cent. 2.* hæc sententia placuit Pierio Valeriano *lib. 25. Hieroglyphicor.* Sed ad rem non facit. Polydorus Assyrios & Cilices putat: Volaterranus Vxios è Persia: hoc est ariolari. Nomen indicat, Belgæ *Egipteners*, Galli *Egyptiens*, Hispani *Gitanes*, Itali *Cingaros*, vel *Cianos* vocant: Germani superiores, *Zigeuners*, quæ omnes voces ab *Aegyptio* deductæ: & hæc vltima, quasi *Chusener*, à Chus Chami filio patre Ægyptiorum & Æthiopum. Hi quia vident tempus pœnitentiæ præfixum effluxisse: nunc duo quædam commiscuntur: vnum est se non posse ad patriam redire interceptis itineribus: cogantur ergo diuidi, & certæ alicui nationi ascribi, & legib. ibi receptis

 viuere:

uiuere: vel pellantur. Alterum est, etiam post illud septennium, sibi ex patriis sedibus subinde necessariam esse migrationem: si secus fecerint, & non quotannis mandras vel hordas suas (id est hominum multitudinem vtriusque sexus) exulatum miserint calamitatem & sterilitatem omnibus certo præstam esse. Digna hæc causa, inquam sedulo inquiratur: quod si fiat statim apparebit impostura. Quæ vel vbi hæc gens, quæ quotannis tãtopere multiplicatur? hæc quidẽ in peregrinatione sua, nisi adultos vndecumque colligeret: cito interiret. Deinde satis isti ostendunt falsum fuisse primum illud de iniuncta pœnitentia. Quod de fonte horum verisimilius comperi, est quod *in Annalibus Boiorum* his verbis ab Auentino perscriptum fol. 826. libro septimo: *Eadem tempestate furacissimum illud genus hominum colluuies atque sentina variarum gentium: quæ in confinio Imperij Turcarum atque Hungariæ habitant* (Zigenos *appellamus*) *rege Zinkelone, nostras peragrare cœpere regiones, furto, rapina diuinationibus, impune prorsus victum quæritant. Ex Ægypto se esse mẽtiuntur, extorresque domo à superis cogi se, maiorum delicta; qui Deiparam virginem cum puero Iesu hospitio excipere, recusarint, septem annorum exilio expiare impudentissime confingunt. Experimentis cognoui eos vti venedica lingua & proditores, atque exploratores esse. Cum alij tum imprimis Maximilianus Imp. Cæs. Aug. & Albertus parens Principum nostrorum publicis edictis testantur: adeo tamen vana superstitio hominum mentes; velut lethargus inuasit, vt eos violari nefas putent, atque grassari, furari & imponere impune passim sinant.*]

Tria hinc collige, primum origine Sacluos esse ex ditione VVinden: sane, quòd peculiare ipsis idioma, in Sclauonicum vergere significat Auentinus: loquẽs de natiuo. Scio namq; præterea fictitium quoddam habere ipsis solis notum: quod Hispani vocant *Zirigenca*: Germani teste Munstero, Rotvvelsch hoc est Rubrum Barbarismum. Norunt interea cuncta fere Europæ idiomata: & apud Germanos Germanice, apud Gallos Gallice, apud Italos Italice, &c. loquuntur: quod necessarium ad finem explorandi. Secundo vides hos septennem illam priorum pœnitentiam, iam ad singulos posterorum porrigere, vt prætextus sit vagandi. Tertio compertos Principibus prudentissimis de proditione, merito damnatos, sed quadam imprudẽtium superstitione foueri. Dicam quod rem valde confirmat: cum adhuc in Hispania anno 1584. versarer Legione, magna tum multitudo istorum per pagos illos inundarat. festum corporis Domini tum celebrabatur. petierunt aditum in Ciuitatem, vt (honoris caussa) præsultarent, quod illic consuetum. fecere, sed à meridie propter furacitatem fœminarum ortus tumultus, fugere in suburbia, & ad S. Marci (D. Iacobi equitum magnifica est habitatio & hospitale) se conglobarunt, & iustitiæ administros militari vi repulerunt. mox tamen, nescio quo pacto, dissimulata omnia. Huic hordæ Comes erat; sic appellant: in turba multi recepti Hispani, etiam ex Graiales. Villabraxima & pagis nonnullis Castellæ. Comes tam perite Castellanum idioma loquebatur; quam si Toleti natus. Sciebat omnes Hispaniæ aditus terrestres, (*Tuertos* vocant) omnes regionum anfractus & difficultates: quid roboris esset cuique ciuitati, qui præcipui in quaque, & quæ cuique opes. Nihil fere ad rempub. pertinens, tam arcanum, quod eum lateret. nec clam hoc, sed gloria-

batur. Quo aut cui rei hæc curiosa exploratio? Nonne compescenda vagabundorum hæc curiositas, etiam si solum peregrini, & inculpatæ vitæ? Bene tibi, bene sit Maxime Carole, qui in constitutionibus Comitiorum habitorum Augustæ Vindelicorũ anno 1549. cap. 26. hanc fecem mortalium, hos errones periculosissimos, *Zyngemeros* seu præstigiatores Teutonica terra excedere veluti exploratores & proditores Christianæ Ecclesiæ missos à Turcis sanciuisti. Commemorat hanc constitut Petr. *Gregor. lib. 34. Syntagm. iur. vniuers. c. 16 nu. vlt.* inuehitur in eosdem Crespetus *d. loco*, & (cui meliorem opto religionem) Philipp. Camerarius I. C. *opere horar. succisiuarum cap. 17.*

Sed obiiciuntur nobis duo, vnum S. S. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates sunt duæ: prima est *Exod. 13. vers. 9. Et erit quasi signum in manu tua.* Respond. hoc explicari sequentibus verbis: *& quasi monumentum ante oculos tuos.* loquitur enim de solemnitate azymorum: cuius celebrationem vult Hebræis esse signum memoriale liberationis ex Ægypto: sumit autem metaphoram à more hominum, qui quando volunt alicuius rei recordari, solent digito annulum indere, vel filum alligare: quia cum manum sæpe ante oculos eleuemus fit vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuisceremur.

2. Iob. 37. v. 7. *Qui in manu omnium hominum signat, vt norint omnes opera sua,* Depinxit ergo Deus in manu singulorum vnde queant prænoscere, quid dicturi, facturi, passuriue sint.

Respond. Cum Olympiodoro & Philippo presbytero ibi, verbis istis significari, hanc temporis vicissitudinem, de qua loquitur, serenitate & procellis nitium imbriumque à Deo contemperatam vt & Dei fortitudo fiat manifesta; & homo videns se tam facili negotio à Deo quauis tempestate impediri à proposito manumque suam sic quasi quibusdam vinculis astringi, & ab opere arceri: cognoscat se, sine Dei adiutorio posse nihil, suamque confiteatur imbebillitatem. fauet huic expositioni versio LXX. quæ habet; *vt cognoscat omnis homo imbecillitatem suam*: nec non Hebræus contextus, in quo ad verbum, sic; *in manu* (siue in vehementia) *omnes obsignabit, ad sciendum omnes homines opus eius.* vbi ex more Hebræorũ, *Veiad* ביד noster vertit, *in manu*, pro in vehementi atq; admirabili signo. sicut Isaias & Ezechiel *a Iad* posuere pro visione prophetica non vulgari: sicut & Moses *b manum Dei* vsurpauit, pro potentia & magnitudine Dei. Lege longe aliam explicationem loci Iob, apud Francisc. Valesium: quæ quamuis ingeniosa sit, cum præcedentibus verbis non cohæret.

a 1. Reg. 3. v. 15. Esai. 8. v. 11. Ezechi. 1. vers. 3. & c. 33. v. 22. & c. 37. vers. 1.
b Exod. 14. v. 31.

3. Certant exemplis prædictionum, quas euentus roborauit. Bartholomæus Cocles ille, qui tot chiromantiæ libros edidit, Antiochi Cesænatis, de quo, *q. præcedenti* scripsi, discipulus, Lucæ Gaurico astrologo fuit auctor fugæ, vt, qui instabat, cruciatũ violẽtũ euaderet. Gauricus cõtemnens monita: eo quod Ioannem Bentiuolum Bononiensi tyrannide deficiendum in Ephemeridibus prædixisset: iussu violenti Principis, ex alta trochlea suspẽso fune quinquies quassatus, & astrologiæ suæ iactatæ, & chiromantis contempti pœnas dedit. Alexandro Medici Græcus quidam ex manus inspectione prædixit mortem, & signa edidit percussoris: fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, suspensa taciturnitate, cæteris insociabilem: quæ in vnum Laurentium, qui & percussor, omnia con-

ueniebant. Sed idem ille Cocles, prædixerat Copono cuidam, eum breui scelesto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurũ, vt exul in acie cæderetur. Hermes igitur fatali metu percussus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouum sibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles discrimen nesciebat. Ideo secreta galea caput munierat, ingenti gladio, quem peritissime ambabus manibus regebat, semper armatus. Verum à Copono baiuli personato, dum seræ osty, calculo iniecto, præpeditæ, clauem insereret, adacta in occipitium securi, interfectus est: nullam aliam patrati facinoris causam adferente Copono, quam quod ipse Cocles breui homicidam futurum asseruisset. Vnus ista omnia narrat Iouius *c*; nec vsquequaque indubitatæ fidei Historicus, nec satis, à superstitiosis & gentilium, ne dicam opinionibus, saltem locutionibus, alienus: cui vt ea contigisse concedamus, idem tamen, quod astrologis talia iactantibus, cum D. Augustino respondendum. vide supra quæst. 1. respons. ad 4. obiectionem. vt digitus manus, sic chiromãtiæ pars quædam est, diuinatio ex vnguibus: non illa de qua superius actum *cap. 2 quæstio. 6. Sect. 4 num. 6.* Sed alia nouitia, vt suspicor ab aniculis ad colum inuenta: hæc coniicit ex maculis albis atrisve in vngue apparentibus, & singulis digitis suos canones attribuit: alios mulieribus, alios viris destinatos, nec valetudinis prosperæ vel aduersæ notas prodens; (quod aliquo tenus tolerandum foret) sed excurrit ad fortuitos effectus ab alienæ voluntatis arbitrio libero dependentes, quod temeritatis & vereor ne superstitiosæ sit impietatis. Exstat tamen (si Deo placet) hæc menia artis in opere de Physiognomia Hispanico cuiusdam Hieronymi Cortesii, si vt nugas edidit, minus male: Sed minus caute. cautius nugari in minus periculosis aliis, nam nugandi copiosa vbique materia.

c in Elogiis.

QVÆSTIO VI.

De coniectatione ex somniis.

GRæci vocant ὀνειροπολίαν, de qua Senariorum libellus à Iunio Hornano editus habetur. *d* Cæterorum onirocriticorum veterum, non magna reipub. iactura omnes libri interierunt, præter vnum Artemidorum Daldianũ, delirum senem qui libris quinque cuncta ab aliis tradita complexus fuit Breuior est Astrampsychus Græce & Latine his annis editus: sed æque nugax, vt & alius ille Arabs, qui Græce barbarizans vna cum Artemidoro in lucem prodiit in Gallia. Hodie in pretio habent Apomasaris Arabica Apotelesmata, ex recentioribus Conra. VVimpina vellem ne tam multa sine antidoto congessisset *e* Auorum quoque memoria, hanc in Italia vanissime profitebatur artem Iunianus Maius *f*: cuius exstãt epistolæ & libelli quidam Grammatici. Ex insomnis prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptistarum parens vnus Brasileenses Indi in expeditione somnia obseruant: si se hostium carnes torrere somniarint prosperum somnium censent, & victoriam spondent: sin contra suas, ab hostibus vinci metuunt. *Ioann. Stadius l. 2. Hist. Brasileens. c. 27.*] Legi, cũ vtilitate tantũ illi de hac materia videntur qui cum D. Thoma & Antonino *g*, quibus liceat attendere, quæ & quibus interpretari permissum sit, expenderunt *h* hos imitabor.

A.
d Inter animaduers. l. 1 c. 18.

e lib. de diuinat. c 14 & libro de insomniis per decem capita.
f de quo Alex. ab Alex. li. 1. c. 11.
g D. Tho. 2. 2. qu. 95. a. 6. Antonin. 2. p. tit. 12. cap. 6. 7
h Turrecrema in c. nõ obseruetis 26. q. 7. Mich. Med. d. ca. 2. Vales. supr. c. 32. Pirenius d l. 9. c. 85. Ioan. Nider. ad 1. præcep. c. 10. q. 2 Salisberiẽsis l. 2. c. 17.

Macrobius,

Macrobius, *libr. 1. de somn. Scipion.* quem sequitur *Salisber. l. 2.* somnia diuidit, in *ἐνύπνιον φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα χρηματισμόν, insomnium, spectrum, somnium visum, & oraculum*: sed Artemidorus [a] ea quinque ad duo reuocauit, *insomnium*, nempe & *somnium*: sub insomnio, spectrum: sub somnio, comprehendit visum & oraculum, quoniam hæc illud consequuntur. Gentiles consentiunt species primas, insomnium & spectrum, *ἀσήμαντας* esse, nihilq; significare vel præmonere. ***Somnium*** igitur stricte sumptum, vt opponitur insomnio, definiunt, motum aut figmentum animæ multiforme, futurorum bonorum vel malorum significatiuum. Huius vero prædictionis fundamentum statuunt experientiam, & quandam proportionis similitudinem rei somniatæ ad euentum. Experientiam vocant, si vnus vel plures, cum hoc vel illud somniassent, talem vel talem postea fortunam sunt experti: similitudinem vero illam proportionis longe quoque putidius inuestigant. Primo ex quodam more ac consuetudine: v. g. radi caput honestum & religiosum est monachis, quia moribus ipsorum & regulis id consentaneum: ergo si monachus id somniet sibi accidere, prosperũ erit somnium. Sin vero id somniet aliquis coniugatus, præsagium dicent esse infaustum: quia coniugatis dedecorosum, sic raso vertice incedere 2. ex vocabuli significatione: veluti audit quis vel legit Serapidis nomen, morietur; quia Serapis idem qui Pluton. & Orcus. 3. ex rei significatu Hieroglyphico, vt si quis sibi visus sit cathena ad templum alligari: fiet Sacerdos, & illi templo seruiet æternum. 4. à fabulosis narrationibus: veluti visus est sibi aliquis vagus in Isthymo filiolum suum quærere? peribit filius mersione, iuxta fabulam Melicertæ. 5. de aliqua ratione astronomica vel physica, longe petita, veluti somniauit se Lumen à Luna petere? cæcus fiet, quia Luna proprio caret lumine. item videtur quis in somnis manus vrsæ habere? damnatus ad bestias, & ad palum deligatus, ab vrso deuorabitur. cur? quia vrsus intra speluncam latitans ori manum inserit, & veluti adedens exsugit, indeque sumit nutrimentum. Hæc artis sunt fundamenta, quam geniosa, tam puerilia: mireque ridiculus in his est Artemidorus, quia quod vni aliquando casu accidit, in consequentiam trahit, & canones conflat stuppeos, quibus mere fortuiti casus ad similes euentus prædicendos pertrahantur.

Vnde apparet primo, nihil huiusmodi Onirtopolicis libris deferendum, meritoque damnari eos, qui ad huiusmodi scripta animum adiiciunt, nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum somnialem, qui Danielis Prophetę nomine falso circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani [a]. Apparet 2. superstitiosum esse consilium Synesii [b]: quo suadet, vt quisque sibi suis ex somniis, cum eorum quæ postea perpessus collatione, artem quandam coniectandi conficiat; quod inutile studium, vanumque commentum accurate iampridem Franc. Picus confutauit [c].

Sit tamen 1. Conclus. *Quadam somnia verum euentum prænunciant, quadã nullum, vel illusorium. quare etiam quadam licet obseruare, quadam non licet.*]

Conclus. hæc egregie confirmatur à Prudentio *in Hymno ante somnum*, his versibus:

Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectusq; feriatum
Rigat placente somno;

[a] lib. 1. c. 1

[a] d. ca. non obseruetis
[b] lib. de somniis
[c] lib. 6. de prænot. cap. 8.

B.

Liber vagat per curas
Rapido vigore sensus,
Variasq; per figuras
Quæ sunt operta cernit.
Quia mens, soluta curis;
Cui est origo cœlum,
Purusq; fons ab æthra,
Iners iacere nescit
Imitata multiformes
Facies sibi ipsa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed sensa somniantum
Dispar fatigat horror.
Nunc splendor intererrat
Qui dat futura nosse:
Plerumque dissipatis
Mendax imago veris
Animos pauore mæstos
Ambage fallit atra.

A

Canonica hæc incerta: non æque quod subdit, etsi plerumq; contingat:

B

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux serena vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitiis cor impiauit,
Lusus pauore multo
Species videt tremendas.

C

Verum conclusio multis repugnat. nam est contra Xenophontem Colophonium, & Epicuræos qui cuncta somnia volebant contemni: est contra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & similes, qui si somnium sit, necessario quoque aliquid volunt significare (vt ex eorum supra posita definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino negligi, vel præteriri. Vtrumque extremum condemnat S.S. Stoicorum dum ait *d* *vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri, tu vero Deum time.* Item *e*; *somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit vmbram, & persequiter ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla diuinorum somniorum & interpretationem, passim suppeditat *f*. Rectius ergo Homerus *g* & Virgilius *h* commenti sunt fabulam, de duplici porta somniorum, per eburneam falsa, per corneam emitti vera; vt indicarent quædam vera & significatiua, quædam falsa & inania ducenda.

D

2. Concl. *Tam certa sunt somnia, quã eorum certa causa, si hæc effectum certum certo producit, etiam somniorum prædictio certa, si probabiliter, probabilis, si fortuito, fortuita & fallax.*]

E

Explicatione hæc tantum indigent. Synesius prædicto commentario comminiscitur Spiritum quendam phantasticum, quem vult esse animæ vehiculum, auctorem & fabrum omnium somniorum: quod Platonicum figmentum est, fabulis æquale poëtarum Porphyrius duas causas agnoscit vnam, dæmones bonos malosque, quam nos admittimus esse causam quorundam somniorum: aliam notiones quasdã, quas animus ex alia vita secum allatas in corpus intulerit: quod est à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduenit aliunde, nec quando infundebatur à Deo, vllas secum creatas species: secum attulit. Aristoteles *i* negat vlla à Deo immitti somnia, quod S. S. prorsus repugnat. Contra Plato *k*, cuncta somnia dæmonibus ascribit, quod rectæ Philosophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Melius Hippocrates *l*, vera somnia, partim Deo, partim naturalibus causis adscribit. Rem acu tetigisset, si tertium membrum addidisset, non prætermissum à D. Gregor. *m*: qui rectissime somnia tribus auctoribus adscripsit, Deo, Naturæ, Dæm: vnde posteriores Theologi

d Exod. 5. v. 6.
e Eccles. 34. v. 1.
f Sup. cap. 1
g Iliad 1.
h Æneid. 6.
i lib. de diuinat per insomn.
k in Sympos.
l lib. de insomn.
m lib. 8. Moral. cap. 13. & lib. 4. Dialog. cap. 48.

logi ea diuiserunt, *in diuina, Naturalia, & Dæmoniaca.* præcipua difficultas est de Naturalibus.

C. *Naturalia* proficiscuntur vel à causa intrinseca somnianti, vel à causa illi extrinseca *Intrinseca* nascuntur, quædam potissimum ab anima, & tunc dicitur *causa animalis*, aut (vt quidam loquuntur) *moralis*: quædam potissimum à corpore, & vocatur *causa corporalis*, & ab aliis, strictè loquendo, *naturalis*. *Intrinseca causa animalis* est, quando somnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valde fuit intenta, iuxta illud Salomonis *n*.

n Ecclef. 5. v. 2.

Multas curas sequuntur somnia de hac causa, Attius;

Rex, quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæq; agunt vigilantes, agitantq; ea si cui in somnis accidant.

Minus mirum est.] idem censuere Lucretius, & plurimi, quos *o* alibi citaui: nunc non repetam. D. Greg. Nyssenus acutissime scripsit *p*, huiusmodi somnia similia censenda citharæ; cuius, fides cessante manus impulsu, adhuc modicum extrema motione trepidant ac tinniunt.

o in Côm. & Aduers. in Senecæ Octauiam.
p libr. de hominis opificio.

Corporalis intrinseca causa nascitur à præsenti dispositione ac temperamento corporis, quod vel inedia exhaustũ, vel crapula repletum, vel humore aliquo nimis prædominãte ægrescit, vel alio interiore vitio laborat. Ex his causis, vel pacata vel turpida, vel multiformiter varia somnia nascuntur. Quibus sanguis est copiosor, rosas somniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choreas, complexus, aërem, volatum. & læta omnia, Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, submersiones, onera grauantia, tardam, & impeditam à noxiis fugam. Colerici colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos, caliginem, tenebras, vagationes per loca sola, nocturnas oberrationes, tetra spectra, mortes, tristiaq; cuncta. Quibus vesica humore plena, somniant de lacubus, fluuiis, imbribus, & somniando nonnunquam impluunt ipsi in sauanas. Quibus dominantur sinceri puriq; succi, putant in somnis volutari se inter odoratos suauesq; flosculos: contra in sordidis, cœno, cloacis, cadaueribus versari sese, quorum in corpore humores fœtidi putridique coaceruantur. Quibus viscido humore affectæ obstructæq; sunt partes cerebri posteriores, illi comprimi ac suffocari sibi videntur in somnis ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbum, Hispani, *la pesadilla*, Galli *la coquemare*, vocant.

Naturalis extrinseca somniorum causa est, quando dormientis imaginatio ab agente extrinseco mouetur. huiuscemodi agens est duplex, alterum est aër ambiens, alterum impressio siue influxus corporum cœlestium. Sicut enim corpora cœlestia suo in materiem corpoream influxu varias formas lapidum metallorum, plantarumque gignunt: sic influendo in phantasiam: quæ organis corporeis est immersa, posse à cœlestibus corporibus produci species imaginabiles, effectui à corporibus illis cœlicis promananti conformes, non est negandum. De his.

D. Sit 3. concl. *Somniorum ex naturalibus causis deriuatorum, eatenus licita est obseruatio & interpretatio, quatenus causa naturales effectibus causæ sua coniunctis sunt adæquatæ.*)

In hac conclusione medici. Hippocrates & Galenus, & Theologi consentiunt, eaque deducitur ex iam dictis. Indiget vero tantum explicatione. Quando causa est *intrinseca & animalis*, possumus somnium obseruare, vt in posterum studia vitamque nostram melius

& securius instituamus. Est, quem lectio vel cogitatio diurna, fœdis illusionibus tempore nocturno, inquinet? excludat quanta potest cura similes cogitationes. Territant alium crebra somnia, & in pusillanimitatem, desperationem, vel quod aliud adigunt vitium? causas debet somniorum inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contra somniis alius vrgetur in bonum vt religionem, cælibatum, pœnitētiam? probet iste, num hæc, vt videntur, à Deo sint. Somniorum huiusmodi naturalium interpretatio pendet ab experientia, & ingenii solertia, cognitione studiorum, morum & propensionum, quæ sunt in singulis.

Quando causa *intrinseca est corporalis*, potest quis instantes morbos metuere, seque præmunire. Scribit Galenus [a], quendam cum somniasset alterum crus sibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticum exstitisse. Eadem caussa tam vehemens quandoque est & accelerata, vt quando quis somniat aliquid sibi accidere, id reuera tunc illi accidat. exemplum Cornelii Ruffini petere licet à Plinio secundo. [b]

[a] lib. de præsag. quæ ex somn. ducunt.

[b] libr 7. Nat. hist. cap. 50.

Quando *naturalis* causa est *extrinseca*, tunc videndum, an effectus sui principium aliquod in nobis habeat, vt si somnianti ipsi agendum vel patiendum aliquid sit ab illa causa (exempli gratia, si somniem me iterum Romam, vel conflicturum.) an vero euentus principium somnianti sit prorsus extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurum, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinseca rursus in duplici genere sunt, quædam non adeo sunt à somniante remota, quin possit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. possum hodie pati à caussis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici & herniosi: quædam tam procul remota sunt à somniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v. g. non possum hic pati à causis futuri hic imbris post biennium, propter temporis distantiam, nec futuri statim imbris in Iaponia, propter loci intercapedinem: nec à causis, propter quas modernæ reginæ Anglorum successor ad solium euehendus: quia causæ huiusmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico; Extrinsecas causas, quæ in nos possunt operari probabilitatis aliquid præbere ad huiusmodi somniorum interpretationem, iuxta probatorum medicorum & philosophorū morem, similitudines in somnis visas inter se comparantium, & quæ quarū rerum sint similitudines, & ex quibus causis proficiscantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis est, & minuta. Extrinsecorum verò, quæ in nos agere nequeunt, penitus incerta & fallax est obseruatio: si quando respondeant euentui, id à casu fit, vel ab intelligentiâ quapiam reuelatur.

Vnde infertur corollarium, *eum peccare, qui ex naturalibus somniis, etiam intrinsecis, futura contingentia diuinat, vel quæcunque ab arbitrii manant libertate siue somniantis, siue alterius, multoque magis, qui de iis quæ sunt gratiæ dari à Deo gratis solitæ.* ratio est, quia hæc non dependent à causis naturalibus, aut temperie corporis. Hæc de naturalibus.

Diabolica somnia sunt, quæ mali spiritus insidiosè dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas, vt libidinem, iram, odium, desperationem; vel ad occultorum aut futurorum significationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minime curanda somnia: & illud sapientis [c]: *multos errare fecerunt somnia, & ex-*

[c] Eccles. 34. v. 7.

ciderunt sperantes in eis. De hoc genere fuerunt lectisternia gentilium in fano Serapidis, Æsculapii, Podalyrii & aliorum, quibus incubantes somnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Æneid. de quibus iam egi *d*. Minus notum illud, quod de Venere Gazæa scribit Marcus Historicus testis oculatus *e*; *In loco (ait) qui vocatur tetramphodos (hoc est quadriuium) stabat statua marmorea, & dicebant eam esse Veneris. erat autem supra aram marmoream: statua vero effigies erat nudæ mulieris, quæ palam ostentabat verenda sua, statuam autem in honore habebant omnes ciues, maxime vero mulieres lucernas accendentes, & thure suffientes. Dicebant enim eam in somnis respondere iis, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem se inuicem mentientes. Sæpe vero iussi à dæmone contrahere matrimonium, tantum abfuit, vt id rectè eis procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut male cohabitarent, &c.* addit enim de mendacibus responsis plura, & de statuæ *ad signum crucis* deiectione, dæmonisque fuga. Huiusmodi sunt somnia Anabaptistica, & fuere olim Enthusiastarum; & admiranda quædam Gentilium, quæ ad naturales causas vel nullo modo, vel ægre possunt referri notabo loca, vnde petet qui volet. tale fuit somnium Epithelis Messenii de anu liberanda per humi effossionem inter myrtum & smilacem *f*: tale Ædesii philosophi apud Eunapium *f*, tale matris Attilæ *g*, de filio: tale Ptolomæi apud Tacitum *h*, tale Nestorii Atheniensis apud Zozimum *i*: & Iuliani Apostatæ apud eundem, & Ammianum, *k* & multa alia apud Valerium Maximum *l*, sed omnibus admirabilius quod de Odati & Zariadre refert ex Charete Mitylenæo, Athenæus *a*.

Tale meo iudicio fuit nostris temporibus somnium Lud. Borbonii Principis Condæi: qui Hucnotorum hæreticorum & perduellium, contra Regem Christianiss. Carolum IX. copias ductabat, si vera sunt quæ de illo Richardus Dinotus scripsit: nam vt de alienis dubitem facit, quod cum bis mei meminerit, *in Historia tumultus Belgici*, bis (deceptus puto, non sponte) veritatis cum iniuria id factum: video deceptum in meis, & alienis quibusdam, quorum testis oculatus fui: decipi potuisse credo etiam in reliquis: hæc dubitandi causa. Sed is *lib. 2. de bello Gallicano* acturus de prælio prope Druidarum vrbem commisso; *Cum Condæani* (inquit) *sub signis starent aduentum hostium & prælium expectantes, inter duas acies duo lepores exciti sunt, qui innumeris sclopetorum glandibus petiti intacti in diuersa abierunt. Prognosticon crastinæ pugnæ, in qua hostiles acies inter se congressæ, campum prælii vacuum reliquerunt in diuersa abeuntes.* (primum hoc ad omina pertinet, & hi lepores duo dæmones videntur fuisse.) *Pridie eius diei quiddam non minus prodigiosum ipsi Condæo accidit, quod futuram etiam pugnam prænunciare visum est. Cum ad riuum quendam per quem ille cum equitatu transibat multus populus congregatus esset, vt transeuntes equites spectaret: ecce anus in mediam aquam se conicit, Condæumq; arrepta illius ocrea sistit, atq; eum attente respiciens hæc verba protulit, Princeps vade, tu patieris: sed Deus est tecum.* (Quis adeo obesæ naris, cui non suboleat Satanæ commentum, vt in hæresi Cingliana, pro qua tuenda hoc bellum gerebatur, miser, & comites confirmaretur: Erat hæc vel de eodem grege; vel fluminearum Nympharum vna, hoc est cacodæmon. Certe bonus Spiritus non diceret, cum hæretico ad hæresim propagandam esse Deum. Sed pergit Caluinista) *Narrabat etiam*

d sup. ca. 1. q. 1. sect. 2.
e in vita S. Porphyrii Episcopi. mēs. Febr.
f Pausan. in Messenia.
g in eius vita.
h Anton. Bonfin rer. Hungar. lib. 4 dec. 1.
i lib. 4. hist.
k l. 4. Annal. c. 21.
l lib. 1. c. 7.
a libr. 13. Dypnos. c. 13.

ipse praterita nocte somnium habuisse, quo sibi videbatur ter diuersis temporibus in prælium descendisse, penes ipsum victoriam stetisse tribus præcipuis hostibus cæsis: sed post lethale vulnus accepisse. (Et somnium, fors an à pincerna narratum? audi accommodantem rebus iam præteritis, & ideo non tam Prophetam, quam narratorem.) *Hoc Condæi somnium fatidicum fuisse postea tempus ostendit. Nam in Druidæo prælio Sanct-andreanus Marescallus occubuit, Guisanus Dux in obsidione Aureliarum, Comestabilis in pugna Sandionysiana lethaliter vulneratus est, Condæus post in Bassacensi prælio trucidatus.*] Pulchre. nam inter Poltrotum & Guisium quem occidit tum prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat, cum scelestissimus latro Guisium schlopo inopinus traiecit, quod se factum auctore Condæus nunquam fateri voluit. Quid etiam vetet tale somnium à Condæo militari stratagemate cõfictum ad suos animandos, & de tribus victoriis certos securosque reddendos? dices euentus respondit. adi Aristotelem, docebit à casu hæc fieri posse, & quia facile est accommodare visis euenta, cum præteriẽre. Huc pertinet quod Blesensis scribit; *Non ignoramus*, inquit Apostolus, *astutias Satanæ. Mentibus hominum phantasticas illusiones immittens, nunc auium volatu, nunc incursu hominum, nunc ferarum, somniisq; aut aliis modis promittit scientiam futurorum: & sic rerum euentus lætos, infaustosue denunciat, vt quietem cordium vana curiositate sollicitet, atq; ad aliquid paulatim de fidei sinceritate incrustet*, & paulo post, *verumtamen vt fidem habeam somniis, nulla me somnia inducent. Non inficior quin anima frequenter ex reliquiis cogitationis, vel ex innata sibi perspicacia*, significat præsagium illud & solers quod ex præstantia spiritualis naturæ nascitur, sed valde imperfectum, cum homo post euentum vt plurimum, collatione somnii & contingentium facta deprehendit) *quasdam futurorum præfiguret imagines: sed crebro decipitur. Nam sicut per experientiam didici, ex ea visione, quæ mihi gaudium quandoq; nunciauerat, postea contrarium reportaui. Somnia itaq; ne cures amice carissime.*] Sic ille epist. 65. editionis optimæ Busceianæ.

De his sit 4. Concl. *Dæmoniaca somnia obseruare, vt fraudem dæmonis caueas, licet: ad occultorum scientiam, vel euentus futuros, nec licet, nec expedit.*] Prior pars patet, quia hoc animæ salutare est, & aliquando necessarium. posterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum *b*. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Item quia non potest horum interpretatio, citra miraculum, haberi, nisi ex pacto cum dæmone; quod prorsus illicitum. Nec etiam hoc expedire potest. quia sic accepta occultorum cognitio, curiosa & superstitiosa est; futurorum vero contingentium, non nisi fallax, vtpote ipsi Diabolo incerta. *vide Salisberiensem, d.c.17.*

Diuina insomnia nobis à Deo, mediantibus bonis angelis, suggeruntur, quorum iam causæ & modi sunt explicati *c*; exempla, qui volet, ea passim reperiet, vt Theodosii Imp. *d*, Arnobii Rhetoris *e* Mauricii Imper. *f*, & Bardægi, & fortassis tale fuit Alex. Magni de sanitate restituenda Ptolomæo *i*, & de Castrioto matris apud Barletium libr. 1. & multa apud Fulgosium lib. 1. Exemplor. c. 5. Sit

Concl. 5. *Diuinorũ somniorum obseruatio licita est: sed interpretatio solis cõuenit illis, quibus à Deo facta interpretationis reuelatio.*] Prior pars patet, quia immittuntur à Deo vt ea obseruemus, eaque nos doceant, moneant, corrigant.

b Leuit. 19. v. 26. Deut. 18. v. 10.

F.

c Sup. ca. 1. 9. 2 in fine
d Theodore. lib. 5. histo. c. 6 & 7
e apud Hieron. in Chron. Euse.
f apud Glycam p. 4. Annal.
g apud eũdẽ Glycã.
h D. Augu. li. de cura pro mort.
i Diodor. Sicul. li. 17.

gant. posterior pars probatur verbis Danielis *k*: *Mysterium quod Rex interrogat, sapientes, Magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi: sed est Deus in cælo, reuelans mysteria, qui indicauit tibi, &c.* & postea *l*, *Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me, plusquam in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio Regi manifesta fieret.* Paulus quoque *m*, *quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiritus Dei.* Sic Hildebrandus interpretatus est somnium Petri Damiani, de quo quidam somniarat cum excæcatum; non id, sed amissurum amicum qui illi tam carus quam oculi. Narrat ipse Petrus agens de B. Dominico Loricato.

k c. 2. v. 27.
l v. 30.
m 1. Cor. 2. v. 11.

Discernere dæmoniaca à diuinis somniis pertinet maxime ad confessarios, & qui medicinam faciunt animarum, qui discretionis spirituum dono præditi sunt. pendet hoc iudicium à causis & circumstantiis reliquis, ad eum modum, quo visa & reuelationes expendendas docui *n*. In summa hoc obseruandum, si constet neque ex animali, neque ex corporali causa somnium fuisse natum, dubitetur vero vtrum sit à Deo, vel à diabolo, tutissimum fore; si, vt à diabolo immissum, caueas & contemnas. probatur hæc regula, tum ex Sapiente Syracide, qui docet extrinseca somnia esse contemnenda, quæ non constat à Deo immissa. Nam iste est sensus horum verborum *o*. *Nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio, ne des insomniis cor tuum.* 2. probatur ratione, quia curiosa somniorum obseruatio, ad hoc discrimen agnoscendum est superuacua, quia Deus solet, quando somnium mittit. simul hominem certum reddere, hoc somnium à se profectum, & cælitus immissum fuisse. 3. docetur experientia. nam eos qui curiose ad somnia attenderunt, somniorum interpretatio subsecuta, in grauissimas calamitates & interitum præcipites egit, vt Agamemnonem Homericum in Iliade. Cyrum Persarum Regem *a*, Xerxem *b*, Onomarchum *c*, Antigonum & Pompeium *d*.

n lib. 2. q. 6. & hoc li. 4 c. 1 q. 3.
o Eccle. 34. v. 6.
a Sabelli. l. 6 Ennea. 2.
b Herodot. lib. 7.
c Diodorus Sic lib. 16.
d Plutarch. Demetrio & in Pompeio.

Atque hic de somniis finem facerem, nisi veniret in memoriam frequens illa, & mihi gratissima cum V. CL. Iusto Lipsio familiaritas, cum Louanii degerem: quæ, quam tunc grata & iucunda mihi frequens de rebus, quę & illum & me decebant, hoc est litterariis, moribusque formandis, collocutio; tam nunc molesta est, acerbaque priuatio. Incidit quadam die de somniorum vaticiniis sermo. Tum ille retulit fuisse Bruxellæ sutoris cuiusdam vxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat variis, ab euentu ad vnguem comprobata; Spellium (præfectus ille viarum erat, vocamus Brabanti, *de Koyroe,*) agendum in crucem, Requesenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum, concilium supremum Regis vim passurum, & plerosque carceri mancipandos consiliarios: & similia non pauca. Hanc se non semel vidisse & audiuisse. Solitam dicere in somnis sibi spiritum quendam se ingerere, specie diffusi corporis candidi, cuius nequiret lineamenta discernere: ab eo se doceri omnia: cumque appareret, semper se tanto tamque continuo horrore percelli, vt animo linqui sibi videretur. hunc cogere postea, vt, vel cum vitæ periculo, denunciet aliis quæ in somnis edocta, nec sinere quietam, dum iussa peragat. Fuisse mulierculam satis alioqui contemptibilem & simplicem, non quidem diffamatam: sed nec compertæ sanctitatis. Varia subit animum de hac re cogitatio. Quam certum, hæc somnia supernaturalia fuisse, tam mih dubium: Vtrum diuina, vtrum dæmo-

niaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minus, quam viris contingere, nec obstare vel vtilitas, vel paupertas personarum. Solitus horror quidam diuinas etiam apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potius suspicer ab atro, quam ab cādido spiritu ista profecta. Primum illa species deffusi candoris, informis semper; & continuum adferens horrorem, non cumulatum sequenti mentis lætitia, & tranquillitate, indicium facit non obscurum auctoris sui candorem mentientis. Sextus suspectus, & conditio nihil commendans, quam nec sanctitas nec prudentia, aut deuotio, vel alia signa huiusmodi comitabantur. At lucrum illi nullum hinc, vel quæstus, sed sæpe verbera, conuitia fere semper. Sic solet sagis accidere, & suis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant; sed eorum cognitio in publicum parum erat necessaria. quia tum prædicebantur, quando vix præcaueri poterant: nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore frustra etiam prædicebantur, à sola muliercula, cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuisset. Non cōsueuit autem Deus, quæ præsciri, & præcaueri vult: sic, nuda à persuasionum momentis omnibus indicare. Denique quæ prædicebat, huiusmodi erant, vt nō dico dæmonis, sed etiam humanæ prudentiæ & coniecturæ subiacerent. Spelli supplicium, quia sciebat dæmon, eum iam reum esse, & propter crebras accusationes ooccultarum delationum serio & sedulo in eius actiones, vitamque inquiri. Ludouici Requesenii morbus, anthrax erat in corpore simul obeso & admodum bilioso: quis eum seruatum fore non præuideret? iudicant medici, ex indiciis externis, non queat Æsculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium status, iam diu coquebantur: Hesii audaciam & conatus non ignorabat, qui stimulabat: ex consiliariis qui inuiti, qui magis; qui minus, tenebat Sathan omnia, videbat cōiuratos vigilare, alios vel non credere, vel contemnere, vel stupere: quid futurum, & quæ ex similibus (vt dicunt Dialectici) præmisis consequentia, non erat magnæ, neque supernaturalis sagacitatis odorari. Sed saluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione Politica, siue de sortibus.

POliticam sortem voco, quæ iure ac legibus probis aliquando recepta: vt est *sors diuisoria, sortium contractus, canonica purgatio*, & fuere olim permissæ, nunc vero damnatæ variæ quædam *vulgares purgationes*, de quib. singulis agendum.

QVÆSTIO I.

De diuisoria sorte.

D*Iuisoria sorte* Romani olim in iudicibus legendis, prouinciisque sortiendis vtebantur, nec non in familia herciscunda, militaribus, aliisque negotiis. Iudicum illam sortitionem *e* Romani ab Atheniensibus accepere, vbi iam olim in Areopago iudices, coniectis in vrnam variis litteris, sortiebantur *f*; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cum de augurio, quod ex littera

A. *e* de qua ex Asconio Sigon. li. 2. de iudic. c. 12.
f ex Luciano, Demosthene, & Schol. Aristophan bene Sigō. lib. 3. de repub. Athenienś.

M. ipsi obtingente cœperat Dionysius, ageret, *in Apophthegm.* aperte docuit. Sed de gentilium sortitione, ceteris plura & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit *g* Addam quæ I. C. & Theologi censuerunt. Si dubium sit, qui primi causam in iure dicere debeant *h*; si de hæreditate & bonis diuidendis *i* si de optione pluribus relicta *k*, de seruis manumittendis, liberis diuidendis, & similibus *l*, eam permittunt iura: prohibitum duntaxat sortiri Episcopum *m* vel aliam quamuis dignitatem, aut beneficium Ecclesiasticum *n*. In cæteris ergo dignitatibus, & officiis, actionibus, pœnis, rebusque aliis, diuisoria sors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non est, vt patet ex *capite primo 26. q. 2.* qui canon de hac diuisoria tantum, debet intelligi, vt patet ex ipsomet D. Augustino *o*: vt tamen in his nullum peccatum intercedat, seruandæ sunt quatuor conditiones *p*. Primo debet euentus à Deo exspectari, & non à casu vel fortuna, vel astris. quare & Deus inuocandus iuxta illud *q*; *In manu tua sortes meæ.* Si quis certo euentum exspectaret ab astris vel fato (sumpto vt sumunt Stoici & Astrologi) mortaliter peccaret, si à casu vel fortuna fortunam non vt gentiles, nam tunc esset mortale & tale idololatricum, sed vt Christiani sumunt philosophi, accipiendo *r*) in re graui foret, veniale; in re leui. vix esset peccatum 2. debet adhiberi simplex sors, sine vlla superstitione, vel abusu rerum sacrarum aut Scripturæ sanctæ *s*; non tamen est Mortale peccatum, nisi magna adsit irreuerentia. 3. necesse est, vt illi qui sortiuntur, æquali iure nitantur. alias enim esset iniusta sortitio: & quidem grauior, si de bono publico ageretur. v. g. si de officiis publicis digni & indigni sortes mitterent. Sors enim posset indigno fauere, cum damno reip. & iniuria dignorum. 4. vt principalis intentio mittentium sortes, non sit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario *a* (quia talis modus omnino est incertus) sed præcipua intentio debet esse, vt auferantur lites discordiæ, querelæ, inuidiæ: quod nos docuit Salomon *b*. *Contradictiones (inquit) comprimit sors, & inter potentes quoque diiudicat.* quare si aliter concordia posset iniri, res sorti non esset committenda: sin aliter nequit discordia sopiri, bonum pacis sortem permittit seruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, vt quando plures sunt rei, sorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum vero seruandum, vt sit par sortientium reatus, alioqui iniqua est sortitio, quoad minus nocentes. Sic tempore tempestatis licet sortiri ex omnium consensu quis naui eiiciatur: & tempore pestilitatis sortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat *c*; eadem ratione, quãdo dubium cui cedere debeat eleemosyna, potest sortitione res decidi *d*.

Porro ne quem fallant, quæ in S. S. leget de sortib. rectissime post D. Hier. & Bedam *e* monuit Gratianus, ea nihil ad nostra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cærimonias, hanc quoque instituerat, qua in sortitione vterentur, eamque sorti præmitterent; quæ qualis fuerit, non satis constat, videtur fuisse quædam ad Deum mentis eleuatio cum oratione ad hoc instituta, vt colligitur ex Leuitico *f*: vbi de capri emissarii sortitione, sic legitur; *duos hircos stare facient corã Domino in ostio tabernaculi testimonij: mittensque super vtrumque sortem, vnam domino, & alterã capro emissario,*

cuius

g li. 2. Animadu. ca. 5.
h l. 14. D. de iudic.
i li. 2. C. quando & quib. quarta. lib 10.
k l. 3. C. de legat.
l Mynsinger 4. obser. 37.
m l. 47. C. de Episc.
n c. fin. de sortileg.
o in Psa. 30 conc. 2. prope fin.
p D. Tho. 2. 2. q. 95. art. 8. & Caiet. in Sum. v. Sors.
q d. Ps. 30.
r vide Vcracruziun Physic. specul. 5. Sot. & Tolet. in eũd. Physic. lib.
s D. Augu epist. 119. ad Ianuar. c. 3. 26. q. 2.
a c. 2. & 4. 26. q. 2.
b Prou. 18. v. 18.
c D. Augu. epist. 180. ad Honorat. & lib. 1. de doct. Christ. c. 28.
d arg l. 3. C commu de lega.
e d. ca. 2. & d. c. 4.
f c. 18. v. 10.

cuius exierit sors domino, offert illum pro peccato: cuius autem in caprum emissarium statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eum & emittat eum in solitudinem.] & D. Lucas de sortitione Apostolatus ita scribit; postquam narrauit duos ab Apostolis coram Deo statutos, Barsabam & Matthiam. *Et orantes dixerunt, Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius Apostolatus, de quo praeuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum.* Et *dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam g.*] Primum igitur statuebantur sortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertio sortes singulis dabantur, eæ miscebantur, in sinu, vrna, vel alio vase cuius sors exibat, super eum cadere dicebatur. Certe missas aliquando in sinum, testatur Salomon *h*; *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.* interdum in calicem, quem sinu continebant: vnde & calix in S. Scriptura sæpe significat sortem, vt secundum nonnullos, his verbis, *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei i.* Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc sortitionis cærimonia cessauit. Vnde Venerab. Beda *k* obseruat Apostolos ante S. S. acceptum in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimonia vsos fuisse, post Spiritum vero Sanctum acceptum non amplius sortem adhibuisse, sed sola vsos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: sic enim leguntur elegisse Septem Diaconos, & Præsbyteros *l*. Sane cum Saluator, qui fallere non potest nec falli cuncta promittat orantibus *m*, stultum & absurdum est, relicta oratione, quæ promissionem habet; confugere ad sortem, cui se adfuturum Deus, in Nouo testamento non repromisit. Nonnulla de sortibus etiam Ioan. Arboreus lib. 13. & commentar. in Ca. 1. Prouerb.

g Actor. 1. v. 24.
h Prouer. 16. v. vlt.
i Psal. 15. v. 16.
k in cap. 1. Actor.
l Act. 6. & c. 14. v. 22.
m Matth. 7. v. 7. Ioan. 14. v. 13.

QVÆSTIO II.

De contractu sortis, siue Loteriæ.

EST in vsu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgo vocant *Lotheriam*. iste vel priuatim fit, vel publice. priuatim, pro arbitrio cuiusque, quando aliquis equum vel quid simile statuto pretio (v. g. pro Laureis) exponit sortiendum cui obtingat, & deinde in hanc summam plures symbolam quisque conferunt, & aleam iaciunt, quis equum sit habiturus: vel etiam priuatim plures annulli, libri, specula, vel alia suppellex proponitur, inter familiares eodem modo collatis symbolis (quę vocantur, *Lota*) sortiẽnda. vulgo vocant *la raffe*, aut, *riffe*, Quidam vocant *ludum olla:* opinor propter vrnam seu ollam, in quam sortes iaciuntur.

Publice vero cum instituitur, opus est Principis vel Reip. consensu. suntque hoc in contractu, siue publice siue priuatim fiat multa consideranda, vt iustitia contractus & perfectio illibata maneat.

Conclus. 1. *hunc contractum esse licitum.* hanc probat bene Briard *n*, quod sit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus: Non naturali, quia celebrari sic potest, vt nulla in eo interueniat iniquitas, si seruentur conditiones mox dicendæ. Secundo quia cedere potest in publicam vtilitatem. 3. quia secundum se, nihil est aliud, quam sors quædam diuisoria, instituta ex beneplacito concertantium siue consortientium. Quod diuino iure non sit prohibitus, probatur, quia nec per sacram Scripturam,

n Quod li f.

nec

nec per vllam traditionem Ecclesiæ: quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla profertur, quæ de hoc contractu expresse egerit. Et fallitur Conrad. *o* putans prohiberi legibus quæ vetant ludum alearum. Nam imprimis hoc dici non potest de Loteria publica, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea (licet iure Castellæ prohibita sit iure nouo) ea quoque non est prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus est, non quia fortuna in eo dominatur; sed quia perdentes in ludo aleæ solent blasphemare, & etiam solent homines suas opes omnes breui tempore sic consumere, & depauperari, vt patet ex ipsis rescriptis iuris *p*. Nam si in fortuna fundaretur dicta prohibitio: certe nunquam, nec pro parua summa liceret ludere alea, tunc enim id prohibitum foret, quia per se malum, Nunc vero videmus iura permittere lusum aleæ pro re modica seu causa conuiuii *q*: & sententia est magis consona rationi & legibus, hoc interdictum solummodo pertinere ad solitos ludere, siue ad frequentantes aleam, siue ad deseruientes aleæ *r*. [illegible] oque censenda alea non esse prohibita, quia per se mala, sed malam factã, quia prohibita, & quatenus prohibita prohibitã vero, propter geminũ, blasphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cum subsit nullum in hoc raffæ contractu, crediderim, sicut Briard. defendit posterius genus sortis in vrnam coniectæ, à ratione similitudinis; eodem modo defendẽdum prius illud per aleã. Præterea quæ ad iustitiam vnius, eadem ad alterius iustitiam sufficient: & sicut lucrum in vno factum licet retinere, sic etiam licebit in altero.

o de contract. tract. 5. q. 71. concl. 2.

p l. fin. C. de rel. & sum. fun. Palud. in 4. d. 15. q. 3. a. 5. Silu. verbo. ludus § 4.

q l quod in conuiuio. D. de aleat.

r hoc voluit Angel. sup. & Briard. sup. & videtur [illegible] esse gloss. in ca. Episcopus verb. deseruiens. 35. d.

A Notandum vero in hoc contractu duos contractus virtute misceri: primum, respectu eius qui iocale, vel supellectilem exponit, & est vera quædam, sed implicita venditio; qua pro tali summa pecuniæ ipse, omnibus illis qui summam simul conficiunt vendit rem illam; puta equum, quinque sortientibus, quorum singuli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. B Secundum vero respectu emptorum inter se, sic enim est contractus quidam sortis diuisoriæ, censentur enim sic inter se conuenire, vt cui sors fauet, ille pro suis decem aureis totum equum habeat, & tota ipsi merx cedat, ceteri vero dispendium ferant singuli suæ symbolæ. Nec aliud requiritur ad iustitiam contractus vtriusque, quam vt tota summa simul adæquet, non excedat valorem mercis, C & ipsi ementes omnes æqualiter subiiciantur vtrique fortunæ, lucri & amissionis. Licitũ vero hoc esse probat Fran. Garcias *a*. quia reuera contractus iste in idem recidit, quo omnes iste sortientes inita societate simul rem vel res illas, quæ sorti exponendæ, emissent: tunc enim possent si vellent inter se conuenire de sorte diuisoria iacienda, quid cuique rerum illarum obtingeret, D quod licitũ esse nemo vnquam negauerit.

2. Concl. *conditiones ad iustitiam lucri in hoc contractu considerandæ sunt pro ratione personarum quæ hic adsunt variæ*] Hanc asserit & optime explicat Franc. Garcias, & illum nullo addito sequitur Lud. Lopesius *b*.

Notant quinque personarum genera in hoc contractu lucrari posse. E Primo dominos mercis seu venditores, his licitum est tantum accipere pro mercibus quantum possent lucrari alio quouis contractu licite illas distrahentes, Quod tantum possint accipere, proba-

a lib. 1. de contract. c. 10.

b de contract. 1. cap. 1.

tur, quia quoad ipsos intercedit cum, sortientibus contractus venditionis. venditor autem posset consequi quantum merces illi iusti lucri adferre valent, hoc est quanti sunt ipse merces. Si ergo amplius acciperet venditor iste, iniustum foret lucrum, & teneretur restituere. Si tamen quod amplius permittitur conferri vltra mercis pretium, id non cederet domino seu venditori mercis; sed pauperibus, vel officialibus seu ministris, licitus foret excessus, vt patebit ex modo dicendis. Hæc exceptio solet contingere, in publicis sortitionibus, quæ conceduntur Ciuitatibus vel Communitatibus, vt hoc pacto se liberent ære alieno: tunc enim solet Princeps dans licentiam, considerata publica necessitate, pretium sortis aliquando paulo liberalius statuere: neq; fit iniuria sortientibus, qui hoc sciunt. Cauenda vero fraus venditorum, ne sortitionem facere morētur, postquam sufficientes symbolæ sunt collatæ item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando simul facienda sortitio, aliquas merces prius patiantur sortē subire. Pro quo sciendum, ordinario certam diem præfigi, qua simul sortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermisso: interdum tamen instituitur sortitio, hoc pacto: primum proponuntur omnes partes siue suppellex sortienda tota; & statuitur singularum sortium pretium, v. g. quinque stuferi: tum statim singularis volentium sortiri sortitio instituitur, quo quisque confert ordine. v. g. venio & offero decem, stuferos, duæ sortes pro me extrahuntur statim, si venit statim alius, qui adfert quindecim stuferos, tres sortes pro illo extrahuntur, quodque mihi vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculosus est, nec deberet à principibus permitti quia multis fraudibus est

A B C D E

obnoxius. Nam primo, cum non intercedant in sorte ducenda sollemnitates, quæ solent in altero genere, facilius est, vt fiat aliqua collusio. 2. non potest constare facile de æqualitate pretii; tum quod si certum tempus præfigatur, fieri potest vt tunc non satis multæ symbolæ sint collatæ: si tempus liberum permittitur: fieri potest vt venditor nimis diu hanc exercens sortitionem, longe accipiat vltra pretium mercium. Nec sufficit dicere fieri etiam posse vt infra hoc accipiat, & sic communem aleam subire. *respon.* enim, non debere vllum fortunæ periculum hic interuenire inter emptorem & venditorem, quia ipsorum ad inuicem respectu, est contractus venditionis, sed inter ipsos tantum emptores, respectu enim ipsorum mutuo, est contractus sortis, Denique cum sic merces subtrahantur, quæ sortito contigerunt, semper vilior fit tota merx, & ideo iniustum est durare idem singularum sortium pretium. Si dicas semper alias æque bonas merces sufficì ablatis: neque hoc est satis credibile, neque sufficit. nam nimis diuturna permittitur sic licentia venditori hunc exercendi contractum. Longe itaque tutius est & securius, tum Reipub. tum p[illegible]is, hoc secundo genere relicto, prius tantum exercere.

C.

Secundo poterunt lucrari ipsi emptores siue sortientes. quia poterit, qui vnam forte drachmam contulit. mille accipere. nam quicquid illi citra fraudem sors obtulit, id potest auferre & retinere, ratio est, quia omnes sortientes in hanc conditionem consenserunt, vt quisque auferat, quod illi sors detulerit: atque ita omnes æquali subsunt periculo. Nam qui multas symbolas collegit, vt multis potest frustrari, sic

multis

multis potest lucrari: qui paucas, paucis & lucrari, & pauci iacturam potest facere. Cauenda hic collusio sortientium & eorum qui sortes extrahunt, leguntque. Quod si quis per huiusmodi collusionem aliquid fuerit consecutus tam ipse, quam collusores tenentur ipsam rem illam restituere, non domino priori siue venditori sortis (quia iam illam ipse vendidit) sed consortientibus qui emerunt dubium euentum: & ideo res illa debet vendi, & pretium inde redactum, inter socios sortitionis iterum sorti subiiciendum: vel si res exstet, ipsamet. In hac vero sortitione an sit admittendus fraudator? certe si fraudem non adhibuisset, sors illa ipsi non aduenisset: & pœnam peccati sui æquum est eum sustinere: tamen quia fieri potuit, vt alia sors æque bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iterata sortitione, ideo mihi res dubia est, nec auderem eum arcere.

D.

Tertio ministri & officiati, qui adsistunt sortioni, tum in scedulis scribendis, tum in sortibus extrahendis, tum ne quid fraudis vel doli committatur: illi licite stipendium aliquod pro labore suo recipiunt, ita tamen si nec plures quam necesse sit ministri huiusmodi adhibeantur, nec æquo amplius stipendium ferant, nec diutius quam necesse foret, rem extrahant. Quæ vera, tam respectu venditoris, quam emptorum: scilicet si nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem sic extrahi. vel nollent tot ministros adesse. Nam si consentiant, non video cur minus hic operetur consensus emptorum, quando ipsorum expensis ministri adsunt: quam venditoris, quando ipsi expensæ soluendæ. Neque mihi hoc satis perpendisse videtur Garcias, dum putat has

A exceptiones tantum locum nõ habere, quando ministri à venditore sunt alendi. Si quæras à quo ordinarie alendi? cum lucrum ipsius sortitionis, hoc est, quod sortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impensæ ministrorum fiant ratione ipsius sortitionis, hoc est, ratione secundi contractus virtualis, non ratione primi: sequitur impensas eorum esse debere, inter quos lucrum ipsum

B partiendum est, & inter quos celebratur secundus contractus. quæ est communis sententia [a]. Sed Alcocerius vnum excipit casum quando scilicet venditor aliter sine impensis in proxenetas, aut institores, non potuisset illas merces distrahere: cum enim ipse tunc per sortitionis compendium euitet illas impensas, æquum videatur, earum loco, subire

C partem impensarum sortitionis; Nihilominus Garcias & Lopezius contendunt etiam hoc casu, rationi illi communi locum esse: quia ad venditorem iam sortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (vt puto) est sententia Alcoceri. quia commodum illud, quod percepit vendi-

D tor, reuera dependet, & prouenit virtute ipsius sortitionis; nec sine sortitione illud consecutus fuisset: & sic qno ad hoc negotium non debet considerari venditor expers commodi ex sortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor soleat hæc omnia subire, & omnes expensas facere, non tantum factas in taxatione & valore mercium consti-

E tuendo, sed etiam factas in ipsa sortitione: verum in ipsa taxatione sortium (verbi gratia summæ totalis, ad quam numerus & valor sortium pertingere possit

[a] Alcocer. de ludo c. 49. Garciæ d. c. 10. Lopez. d. c. 23.

habetur ratio probabilis omnium istarum impẽsarum: & sic Domini in se totum solent recipere. Alioqui si emptoribus aliquid propterea decederet, tum locum habet quod dicit Molina *p. 2. de iust. disp. 509.* nempe. id à principio publicandum esse.

Quinto licite deducitur & accipitur ex tota summa pretii emptionis, illa quantitas pecuniæ, quæ assignata fuit à Principe ad opera pia vel eleemosinas: siue illa deducatur à portione venditoris seu pretio, siue à lucro, quod cedit sortientibus, siue ab vtroque: præsertim si ab initio hoc promulgetur.

Pia enim & religiosa est consuetudo, qua Princeps vel Respub. talem licentiam contractus sortiarii concedens, aliquam partem sic reseruat: nec iniuriam facit contrahentibus, non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias suas sorti subiiciũt. Quod de causa pia dictum, idem tenendum, de publica necessitate, quare posset aliquid reseruari ad soluendum debita Principis vel Reipub. si tamen vere talis necessitas subesset. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitati vel communitati, vt posset Princeps aliquid segregare, ad necessitates illius Ciuitatis sic etiam posset taxare liberalius summam pretii. Sic bene Garcias.

Vltimo *potest, is cui merx aliqua cessit, quia symbolas contulit plures omnibus alis, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere & retinere.*

Intellige quandocunque acceperit dummodo non sit res ex numero illarum quæ iam expositæ sortitioni: quod si ex earum numero sit, non potest eam accipere, postquam aliqui iam symbolas cõtulerunt. statim enim, vt contulerunt, in hanc mercem ipsis ius fuit acquisitum sic fit vt venditor alteri addicere nequeat; quod iam alteri venditum. Hæc ratio satis indicat, hoc intelligendum, quando instituta iam sortitione, vel acceptis symbolis, fit promissio. Si .n. promissio facta foret vt solet, ante symbolarũ collationẽ, hoc est initio quando sortis diuisoriæ Siue Lotheriæ, fit publicatio, tũ .n. sæpe additur, qui primam symbolam contulerit, is habebit hoc vel illud, qui intra tot dies tot symbolas contulerit, habebit illud, qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet, tunc isti omnia etiam post inchoatas sortes acquirerent, quæ ipsis promissa fuerunt ante sortitionem, & antequam res ipsa venderetur: & tunc sortientes in hanc conditionem consensisse sunt censendi. Sic intelligendi Garcias & Lopezius. & sufficiant ista de hoc contractu. *Lotheriæ.* de quo vide Molin. de loco & P. Zaa in Aphorism. verbo venditio. n. 15.

QVÆSTIO III.

De purgatione Canonica.

CAnonica purgatio dicitur, quæ regulis Ecclesiastici iuris consentanea est: quæ duplex est, vna *per iusiurandum*, in qua nihil est sortis: hanc soli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere, iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi potest Alf. à Castro *b*, Cochlæus contra Anabaptistas & Gregor. Valencia *c*. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Cõcilio Tributiensi *d*, sicque testatur Cromerus *lib. 19. histor. Polon.* se Sophiam Reginam de stupro accusatam, suo & septem honestarum ac nobilium fœminarum iureiurando purgasse. Probatur vero quoad presbyteros & Episcopos, constitutione Gregorii Magni, qui varios Episcopos sic se iussit

b li. 10. verbo iuramẽtum hær. 1. *c* 2. 2. disp. 6. q. 7. pũc 3. *d* c si quis presby. 2. q 4.

e cap. presbyter cum 4. seqq d. q 4. f cap. super causa d. q 4. g c quoties ibi. h cap. omnibus ibi. i c. si legitimi ibid. k cap presbyter si à plebe ibi. l cap. mandastis ibi. m e auditū ibi. n Sigeber. in Chron. o cap. sæpe contingit. ibid. p cap. si Episcopo. ibid.

purgare *e*. idem statuere Alexander *f*, Innocentius *g*, & Leo *h* Pontifices, idem sancitum in Concil. Agathensi *i*, & Ilerdensi *k*: id ipsi fecere Sixtus *l*, & Leo III. *m*, & Pellagius PP*n*.

Altera purgatio est *per venerabilis Sacramenti Eucharistici sumptionem*, hanc Catholici contendimus esse licitam, quando iniungitur ab Ecclesiastico iudice competente. In veteribus Germaniæ conciliis hæc purgatio fuit probata. statutum enim illis, si furtum in monasterio committatur, tunc fratres se ita expurgent. missa celebretur, in eorum præsentia, & ea expleta *omnes in hac verba communicentur*; *Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem* *o*. Item, *si Episcopo aut presbytero aliquod maleficium imputatum sit, pro singulis missam celebrare debet, & communicare: & de singulis imputatis se, innocentem ostendere. Quod si non fecerit, quinquennio à liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur* *p*. Nec desunt exempla Pontificum optimorum, qui hanc purgationem exegerunt. Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non steterat, sed adulteram iterum in thalami partem reduxerat, profectus Romam absolui petit à Pontifice Hadriano, dicens se promissis Nicolao factis stetisse, *Pontifex pro comprobatione innocentiæ* (ait Sigisbertus *q*) *ad examinationem corporis & sanguinis Domini tam regem quam optimates regni inuitauit. illi nihil Deum veriti corpus Domini nostri, temere & perperam acceperunt*: sed rege in itinere Placentiæ statim moriente, & omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imp. Henricus, sed tamen simile sacrilegium committere exhorruit, inuitante illum ad similem sacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifice tam Sancto, quam malis cunctis inuiso, tam religioso quam hæreti-

q Anno 870. in Chron.

A cis semper odioso. Narrat historiā Lambertus Schaffnaburgensis his verbis *a*; *Ita absoluto eo* (Nempe Henrico Imp.) *excommunicatione, Papa missarum solemnia celebrauit, confectaque sacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine ad altare euocauit, præferensque manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuisque fautoribus litteras accepi, quibus me insimulabas sedem Apostolicam per simoniacam*

B *hæresim occupasse, & aliis quibusdam tam ante episcopatum, quam post acceptum episcopatum criminibus vitam maculasse, quæ mihi secundum scita canonum omnem ad sacros ordines accessum obstruxerunt. Et licet multorum idoneorum certe testium adstipulatione crimen refellere queam; eorum scilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem integerrime nouerunt, & eorum qui meæ ad*

C *episcopatū promotionis auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potius quam diuino niti videar testimonio, vt satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam; ecce corpus Dominicum quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, vt omnipotens Deus, suo me hodie iudicio vel absoluat obiecti criminis suspicione, si innocens sum; vel subitanea in-*

D *terimat morte, si reus. Hæc & alia, vt solenne est, præfatus verba terribilia, quib. Deum causæ suæ æquissimum iudicem, & innocentiæ assertorem adesse precabatur partem Dominici corporis accepit & comedit. Qua liberrime absumpta, cum populus in laudes Dei, innocentiæ eius congratulatus, aliquamdiu acclamasset, tandem impetrato silentio, conuersus ad regem. Fac ergo fili, inquit, si placet, quod*

E *me facere vidisti. Principes Theutonici regni, suis in dies accusationibus aures nostras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminum impingentes; pro-*

a Anno 1077.

quibus non modo ab omni rerum publicarum adminiſtratione, ſed ab Eccleſiaſtica etiam communione, & ab omnimoda vitæ ſecularis conuerſatione vſq; ad extramum ſpiritum te ſuſpendi oportere exiſtimant. Petunt etiam magnopere diem & locum ſtatui, audientiamque præſtari canonice diſcutiendis, quam aduerſum te adferant accuſationibus. Et noſti optime humana plerumque vacillare iudicia, & B *in publicis diſceptationibus nonnunquã falſa pro veris perſuaderi, dum pro diſertorum hominum ingeniis & dicendi copia & ſuauitate falſitas verborum phaleris adornata libẽter auditur & veritas nullis eloquentiæ nixa adminiculis contemnitur. Cum ergo tibi bene conſultum cupium pro eo quod in calamitatibus tuis ſupplex Apoſtolicæ ſedis patrocinium expetiſti, fac quod moneo. Si te innocentem noſti, & exiſtimationem tuam ab æmulis* C *tuis per calumniam falſis criminationi impeti, libera compendioſe & eccleſiam Dei ſcandalo, & teipſum longæ concertationis ambiguo & ſume hanc reſiduam partem Dominici corporis: vt comprobata Deo teſte innocentia tua, obſtruatur omne os aduerſum te iniqua garrientium: & me deinceps cauſæ tuæ aduocato, & innocentiæ tuæ vehementiſſimo aſſertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi reſtituatur, omnes quib. iã diu reſpublica diuexatur bellorum ciuilium tempeſtates in perpetuum ſopiantur. Ad hæc ille inopinata re attonitus, æſtuare, tergiuerſari, &c.*] Sequitur quo pacto experimentum hoc innocentiæ ſuæ facere detrectarit. Vidiſti (lector) indici huius formulam, vidiſti cauſas. Hæ nonne veræ; quod Deus fideliſsimus veritatis ſit teſtis: quod in humanis diſceptationibus fallaciæ ſit locus, diuinam vero diſquiſitionem nec falli poſſe, nec fallere? In formula, quid niſi pium, quid niſi conſentaneum ſacris litteris, præceptiſ-

C.

A que diuinis? verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Eccleſiæ, concordiam iuſtitiamque ſanciendum, ſcandala ſchiſmataq; tollenda inſtituta & peraccommodata. Quid igitur leguleius vilis b ſummis Eccleſiæ antiſtitibus obſtrepit? quid rana conatur in elephantum intumeſcere? cur hanc vocat, *furioſæ explorationis ſpeciem*? cur

b Hotomã Caluiniſta Comment. de Feud.

Epiſcopos *Sacramentales*, per ludibrium homo *Sacramentarius*, appellat? B vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exſecrationem ſic & perniciem conuertatur, quod ad ſalutem inſtitutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Chriſtus mendax, qui hoc aperte profeſſus? Nonne eius ſunt iſta c? *Qui manducat meã carnem, & bibit meum ſanguinem: in me manet, & ego in illo.* Si Salus in me & ego in Salua- C tore, putabor tantum ſaluus & non ero? Quid illa d? *Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Falſa promiſsio, ſi viuere putatur duntaxat. Quid deniq; illud clariſsimũ? *Non ſicut patres veſtri manducauerunt manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum e.* viuet, plane, viuet ad ſalutemq; veram & perfectam D hoc inſtitutum non putatur fuiſſe tantũ, ſed ſcitur; ſed fide creditur. Nonne dixerat veritas f; *Hic eſt panis de cœlo deſcendens; vt ſi quis ex ipſo manducauerit, nõ moriatur. Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternũ; & panis quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mũdi vita,*] Credat non eſſe ſalutẽ, qui non credit ſub panis ſpecie eſſe carnẽ. Nos carnẽ credimus ſa- E lutẽ credimus; nõ tamẽ omni ſumenti.

c Ioann. 6. v. 56.

d verſ. 57.

e verſ. 58.

f verſ. 59.

Sumunt boni, ſumunt mali,
Sorte tamen inæquali
Vitæ, vel interitus.
Mors eſt malis, vita bonis.

Vide paris sumptionis,
Quam sit dispar exitus.

Sed D. Thomæ non credit tabulę: an nec Apostolo g *quecunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & sanguinis Domini! Probet autem seipsum & sic de pane illo, edat, & de calice, bibat. Qui enim manducat, & bibit, indigne, iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi. Quod si nos metipsos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur.*] Igitur indigne sumentibus, pernicies semper, & exsecratio fuit, non institutione, vel instituentis voluntate, sed sumentium peruersitate, qui quod ad salutem eorũ datum, in mortem malunt abuti. Institutũ initio ad vitã æternam digne sumẽtiũ, sic sume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exsecrationẽ conuertet nullus voluit, nullus potuit. Ac qui sumit in testem innocentiæ, cum sit nocens, digne sumit? ô iuris Sacerdote dignum iudicium! sed eo, qui iustitiam nobis Deam, pro habitu seu virtute iustitiæ, definiens nouum Iustitiæ sacellum erexit. Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quam quod à B. Paulo sancitum? Nonne hoc purgatio indicit? Dei testimonium optimum & certissimum est. illud addacatur & dubiũ tollat, Si reus es, noli eum testem aduocare; si innocens es aduoca. Proba teipsũ prius, diiudica, reus es? caue accedas, damnationem manducabis, & exitium adferet tibi sacrilega audacia: abstine, moneo, & edico. At, nil conscire tibi, nulla te mortali culpa pallescere, postquam conscientiæ arcana scrutatus es, deprehendis; adesdum securus, innocentiæ non deerit, qui pro nocentibus obiit, vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falsi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocentes vero necauit. Absoluit Gregorium VII. damnauit Lotharium, Absoluit, in Morinis virum nobilem Erkimbaldum de Borban quem Comitem vocat Cantipratensis. hic lecto affixus intellexit à Nepote (filiũ alii contendunt) vi virgini vitiũ oblatum. Domini hæredẽ nemo accusare, multo minus punire audebat. Quid faceret æger? iustitiam negligat? gladium illi in vindictam malorum DEVS tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipse? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) sed ab hominibus carnifex futurus sanguinis mei; sed iustùs vltor, sed iustitiæ defensor in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? successore carebo, prouidebit Dominus, cui seruio, cuius gloriæ affectus meos postpono. sic animatus, pugionem abscondit sub ceruicali, vocat Nepotem, tanquam vltima ei monita & mandata daturus. Venit adolescens, quinto post die, placatum sperans auunculum. Accedit, postulantis capiti aurem admouet. Ille pro osculo, pugionem condit in gutture, nec desinit premere, donec videt exhalasse. Hanc accipe victimam iustitiæ Deus (addit) tibi immolatam. scis quæ in animo & visceribus meis doloris magnitudo obuersans lancinet paternum amorem: sed vicit amor tui. Paulo post vires cernens deficere, obit exomologesim: tacet de cæde nepotis: quæ in ore omnium recens. Quærit Episcopus silentii causam. si oblitus: num saltem nunc se accuset, & animo pœniteat? respõdit Burbathus, se iustã credere; &, quod meritorium putet, id nolle infectum. Episcopus eius pertinacia detestata (sic putabat) redit ad templum, De via reuocat æger. tum ait redeunti.

g 1. Corint. 11. v. 27.

Commen. in Iustin. Instit.

Vt, pater, quam diuersa Dei sint & hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modo & accurati artificii picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata. *a* Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterii accusatum *b*. Sic sæpe nocentes & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus pœnis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere *c*. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam *d*. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia. *cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de consecrat, d. 2.*

a Cātiprat. libr. 2. c. 36 par. 6 Fulgos. lib. 1. c. 6. sed melius Cæsarius libr. 9. c. 58.
b Crātzius l. 4. Saxon. c. 43. Adā libr. 5. ca. 31. & Chron. Hirsaugiense.
c Cyprian serm. de lapsis Greg. Turonens. l. 1. de glor. mart. cap. 88. Petrus Cluuia. l. 1 de mirac. c. 2. 25. 35. Cæsar. l. 9. exempl. c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12.
d lib. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Conneni.

A.

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN sortium Politicarum numero censeri possunt miræ quædam iudicariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentię decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissime: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadā vsurpatione & obseruatione superstitiosa fuisse introductas: plerasque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet iis Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde & *exploratoriæ probationes* Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta *e*, aut in ignem intraret, de quo postea.

e de qua est epist. D. Hieron.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui se iniuria affici ab aliis putant, nec hominum præsidiū vel auxilium superesse cernunt, ad Deum confugiant, non quidem malis vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato sit, nec ne: item licita citanti, an illicita?

B.

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primo, si citra odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem, per iniustitiam oppressus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno, aut vt resipiscat, & terrore perculsus, pœniteat, desinatque ab oppressione & concussione miserorum (licita est talis citatio.*] fatetur Feuardent. *f* se talem non audere damnare: equidem

f extremo c. 13. Esth.

cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ g *Iudicet Dominus inter te & me*, Sic Dauid ad Saulem h, *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te*. & Zacharias filius Ioiadæ, cum iussu Ioas regis; interficeretur, similia protulit: i *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum k quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio persecutorū paulo post fuere comprobatæ. Nūne Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret l? *Reddat illi Dominus secundum opera sua. h* malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum m? *Vsque quo Domine non iudicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cum hæreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuitiis & calumniis laceraret, sic vltum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi. Ita namq; scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus n: *cum sic ille* (Agrestius) *friuola garriret sagax Eustachius, vt erat virtute patientiæ & scientia insignis, respondit. In horum præsentia Sacerdotum te ego; eius discipulus & successor, cuius tu disciplinā & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen sentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*] Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, sequenti capite subiicit Ionas: *Sed cum ille* (Agrestius) *sæpius sibi datum pœnitentia locum non agnosceret, vt B. Eustachii sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priusquam vertentis anni meta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interiit.*] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgensis, vir doctrina & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iussit, credo ad exemplum aliorum sepulcro inscribi: *Ad iustum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quā intulerat, memoria, expauisse ferunt: addunt a alii, non diu post obiisse: sed, quē citāt Volaterranus, id nō addit, & fabulosū puto.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ætatis illius scriptorem doctum, eruditum. & veracem, his verbis: *Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Præpositi, causa deuotionis & religionis intrauit, quod vt audiuit Præpositus indigne tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuenem, & nudatum sancto habitu, seculari induit. Abbas ergo monasterii, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo conqueritur, & totū clerum pro tantis iniuriis interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Episcopus, & Abbatē potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te (ô Præposite) in terra habere non possum: & ideo contra te Deum summum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo, sententiā pro meritis accepturus. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atq; spreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus Abbas: & cum*

g Gen. 16. v. 5.
h 1 Reg. 24. v. 14.
i 1. Paral 24. v. 23.
k libr. 2. Mach 7. v. 17. & 19
l 2. Tim. 4 v. 15.
m Apoc. 6 v. 10.
n vitæ S. Eustachii seu Eustasii c. 6 mense Martio.
a Raphael. Volaterrā anthropol. lib. 21.

Vt, pater, quam diuersa Dei sint & hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modo & accurati artificii picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata. *a* Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterii accusatum *b*. Sic sæpe nocentes & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus pœnis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere *c*. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam *d*. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia. *cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de consecrat, d. 2.*

a Cãtiprat. libr. 2. c. 36 par. 6 Fulgos. lib. 1. c. 6. sed melius Cæsarius libr. 9. c. 38.
b Crãtzius .4. Saxon. c. 43. Adã libr. 3. ca. 31. & Chron. Hirsaugiense.
c Cyprian. serm. de lapsis Greg. Turonens. .1. de glor. mart. cap. 88. Petrus Cluuia. l. 1 A. de mirac. c. a 25. 35. Cæsar. l. 9. exempl. c. 8. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12.
d lib. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Conneni.

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN sortium Politicarum numero censeri possunt miræ quædam iudicariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissime: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadã vsurpatione & obseruatione superstitiosa fuisse introductas: plerasque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet iis Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde & *exploratoriæ probationes* Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta *e*, aut in ignem intraret, de quo postea.

e de qua est epist. D. Hieron.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui se iniuria affici ab aliis putant, nec hominum præsidiũ vel auxilium superesse cernunt, ad Deum confugiant, non quidem malis vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato sit, nec ne? item licita citanti, an illicita?

B.

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primo, si citra odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem, per iniustitiam oppressus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno, aut vt resipiscat, & terrore perculsus, pœniteat, desinatque ab oppressione & concussione miserorum* (*licita est talis citatio.*] fatetur Feuardent. *f* se talem non audere damnare: equidem

f extremo c. 13. Esth.

cum

cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ *g Iudicet Dominus inter te & me*, Sic Dauid ad Saulem *h, Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te*. & Zacharias filius Ioiadæ, cum iussu Ioas regis; interficeretur, similia protulit: *i videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum *k* quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio persecutorū paulo post fuere comprobatæ. Nūnc Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret *l? Reddat illi Dominus secundum opera sua*. h malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum *m? Vsque quo Domine non indicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cum hæreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuitiis & calumniis laceraret, sic vltum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi. Ita namq; scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus *n*: *cum sic ille* (Agrestius) *friuola garriret sagax Eustachius, vt erat virtute patientia & scientia insignis, respondit. In horum præsentia Sacerdotum te ego; cuius discipulus & successor, cuius tu disciplinā & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen sentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*] Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, sequenti capite subiicit Ionas: *Sed cum ille* (Agrestius) *sæpius sibi datum pœnitentia locum non agnosceret, vt B. Eustachii sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priusquam vertentis anni meta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interiit.*] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgensis, vir doctrina & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iussit, credo ad exemplum aliorum sepulcro inscribi: *Ad iustum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quā intulerat, memoria, expauisse ferunt: addunt *a* alii, non diu post obiisse: sed, quē citāt Volaterranus, id nō addit, & fabulosū puto.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ætatis illius scriptorem doctum, eruditum. & veracem, his verbis: *Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Præpositi, causa deuotionis & religionis intrauit, quod vt audiuit Præpositus indigne tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuonem, & nudatum sancto habitu, seculari induit. Abbas ergo monasterii, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo conqueritur, & totū clerum pro tantis iniuriis interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Episcopus, & Abbatē potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te (ô Præposite) in terra habere non possum: & ideo contra te Deum summum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo, sententiā pro meritis accepturus. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atq; spreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus Abbas: & cum*

g Gen. 16. v. 5.
h 1 Reg. 24. v. 14.
i 2. Paral 24. v. 22.
k libr. 2. Mach 7. v. 17. & 19
l 2. Tim. 4 v. 15.
m Apoc. 6 v. 10.
n vitæ S. Eustachii seu Eustasii c. 6 mense Martio.
a Raphael. Volaterrā anthropol. lib. 21.

Vt, pater, quam diuersa Dei sint & hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modo & accurati artificii picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata. *a* Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterii accusatum *b*. Sic sæpe nocentes & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus pænis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere *c*. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam *d*. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia. *cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de consecrat, d. 2.*

a Cātiprat. libr. 2. c. 36 par. 6 Fulgos. lib. 1. c. 6. sed melius Cæsarius libr. 9. c. 38.
b Crātzius l. 4 Saxon. c. 43. Adā libr. 3. ca. 31. & Chron. Hirsaugiense.
c Cyprian. serm. de lapsis Greg. Turonens. l. 1. de glor. mart. cap. 88. Petrus Cluuia. l. 1 de mirac. c. 2 25. 35. Cæsar. l. 9. exempl. c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12.
d lib. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Conneni.

A.

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN fortium Politicarum numero censeri possunt miræ quædam iudicariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentiç decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissime: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadā vsurpatione & obseruatione superstitiosa fuisse introductas: plerasque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet iis Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde & *exploratoriæ probationes* Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta *e*, aut in ignem intraret, de quo postea.

e de qua est epist. D. Hieron.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

B.

SÆpe fit, vt qui se iniuria affici ab aliis putant, nec hominum præsidiū vel auxilium superesse cernunt, ad Deum confugiant, non quidem malis vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato sit, nec ne: item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primo, si citra odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem, per iniustitiam oppressus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno, aut vt resipiscat, & terrore perculsus, pœniteat, desinatque ab oppreßione & concussione miserorum (licita est talis citatio.*] fatetur Feuardent. *f* se talem non audere damnare: equidem

f extreme c. 13. Esth.

cum

cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ g *Iudicet Dominus inter te & me*, Sic Dauid ad Saulem h, *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te*. & Zacharias filius Ioiadæ, cum iussu Ioas regis; interficeretur, similia protulit: i *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum k quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio persecutorũ paulo post fuere comprobatæ. Nũc Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret l? *Reddat illi Dominus secundum opera sua. h* malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum m? *Vsque quo Domine non iudicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cum hæreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuitiis & calumniis laceraret, sic vltum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi. Ita namq; scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus n: *cum sic ille* (Agrestius) *friuola garriret, sagax Eustachius, vt erat virtute patientiæ & scientia insignis, respondit. In horum præsentia Sacerdotum te ego, eius discipulus & successor, cuius tu disciplinã & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen sentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*] Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, sequenti capite subiicit Ionas: *Sed cum ille* (Agrestius) *sæpius sibi datum pœnitentiæ locum non agnosceret, vt B. Eustachii sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priusquam vertentis anni meta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interiit.*] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgensis, vir doctrina & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iussit, credo ad exemplum aliorum sepulcro inscribi: *Ad iustum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quã intulerat, memoria, expauisse ferunt: addunt a alii, non diu post obiisse: sed, quẽ citãt Volaterranus, id nõ addit, & fabulosũ puto.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ætatis illius scriptorem doctum, eruditum, & veracem, his verbis: *Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Præpositi, causa deuotionis & religionis intrauit, quod vt audiuit Præpositus indigne tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuenem, & nudatum sancto habitu, sæculari induit. Abbas ergo monasterii, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo conqueritur, & totũ clerum pro tantis iniuriis interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Episcopus, & Abbatẽ potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te (ô Præposite) in terra habere non possum: & ideo contra te Deum summum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo, sententiã pro meritis accepturus. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atq; spreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus Abbas: & cum*

g Gen. 16. v.5.
h 1 Reg. 24.v.14.
i 1. Paral. 24.v.23.
k libr. 2. Mach 7. v.17.& 19
l 2.Tim. 4 v.15.
m Apoc. 6.v.10.
n vitæ S. Eustachii ... Eusta... c.6 mense Martio.
a Raphael Volaterrã anthropol. lib. 21

Vt, pater, quam diuersa Dei sint & hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modo & accurati artificii picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata. *a* Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterii accusatum *b*. Sic sæpe nocentes & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus pœnis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere *c*. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam *d*. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia. *cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de consecrat, d. 2.*

a Cãtiprat. libr. 2. c. 36 par. 6 Fulgos. lib. 1. c. 6. sed melius Cæsarius libr. 9. c. 58.
b Crãtzius l. 4. Saxon. c. 43. Adã libr. 3. ca. 31. & Chron. Hirsaugiense.
c Cyprian. serm. de lapsis Greg. Turonens. l. 1. de glor. mart. cap. 88. Petrus Cluuia. l. 1 A. de mirac. c. 2. 25. 35. Cæsar. l. 9. exempl. c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12.
d lib. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Conneni.

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN sortium Politicarum numero censeri possunt miræ quædam iudicariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentię decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissime: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadã vsurpatione & obseruatione superstitiosa fuisse introductas: plerasque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet iis Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde & *exploratoriæ probationes* Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta *e*, aut in ignem intraret, de quo postea.

e de qua est epist. D. Hieron.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui se iniuria affici ab aliis putant, nec hominum præsidiũ vel auxilium superesse cernunt, ad Deum confugiant, non quidem malis vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato sit, nec ne? item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primo, si citra odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem, per iniustitiam oppressus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno, aut vt resipiscat, & terrore perculsus, pœniteat, desinatque ab oppressione & concussione miserorum (licita est talis citatio.*] fatetur Feuardent. *f* se talem non audere damnare: equidem

f extremo c. 13. Esth.

cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ g *Iudicet Dominus inter te & me*, Sic Dauid ad Saulem h, *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te.* & Zacharias filius Ioiadæ, cum iussu Ioas regis; interficeretur, similia protulit: i *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum k quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio persecutorũ paulo post fuere comprobatæ. Nũnc Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret l? *Reddat illi Dominus secundum opera sua.* h malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum m? *Vsque quo Domine non iudicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cum hæreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuitiis & calumniis laceraret, sic vltum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi. Ita namq; scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus n: *cum sic ille* (Agrestius) *friuola garriret sagax Eustachius, vt erat virtute patientia & scientia insignis, respondit. In horum præsentia Sacerdotum te ego; cuius discipulus & successor, cuius tu disciplinã & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen sentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*] Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, sequenti capite subiicit Ionas: *Sed cum ille* (Agrestius) *sæpius sibi datum pænitentia locum non agnosceret, vt B. Eustachii sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priusquam vertentis anni meta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interiit.*] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgensis, vir doctrina & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iussit, credo ad exemplum aliorum sepulcro inscribi: *Ad iustum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quã intulerat, memoria, expauisse ferunt: addunt a alii, non diu post obiisse: sed, qué citãt Volaterranus, id nõ addit, & fabulosũ puto.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ætatis illius scriptorem doctum, eruditum & veracem, his verbis: *Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Præpositi, causa deuotionis & religionis intrauit, quod vt audiuit Præpositus indigne tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuenem, & nudatum sancto habitu, seculari induit. Abbas ergo monasterii, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo conqueritur, & totũ clerum pro tantis iniuriis interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Episcopus, & Abbatẽ potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te (ô Præposite) in terra habere non possum: & ideo contra te Deum summum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo, sententiã promeritis accepturus. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atq; spreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus Abbas: & cum*

g Gen. 16. v. 5.
h 1 Reg. 24. v. 14.
i 2. Paral 24. v. 22.
k libr. 2. Mach 7 v. 17. & 19
l 2. Tim. 4 v. 15.
m Apoc. 6 v. 10.
n vitæ S. Eustachii seu Eusta... c. 6 mense Martio.
a Raphael Volaterrã anthropol. lib. 21

Vt, pater, quam diuersa Dei sint & hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modo & accurati artificii picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata. *a* Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterii accusatum *b*. Sic sæpe nocentes & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus pœnis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere *c*. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam *d*. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia. *cap. dilectis de purgat. canon. cap. tribus de consecrat, d. 2.*

a Cātiprat. libr 2. c. 36 par. 6 *Fulgos.* lib. 1. c. 6. sed melius Cæsarius libr. 9. c. 38.
b Crātzius l 4 Saxon. c. 43. Adā libr. 3. ca. 31. & Chron. Hirsaugiense.
c Cyprian serm. de lapsis Greg. Turonens. l. 1. de glor. mart. cap. 88. Petrus Cluuia. l. 1 de mirac. c. 2 25. 35. Cæsar. l. 9. exempl. c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12.
d lib. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Conneni.

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN fortium Politicarum numero censeri possunt miræ quædam iudicariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentię decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissime: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadā vsurpatione & obseruatione superstitiosa fuisse introductas: plerasque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet iis Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde & *exploratoriæ probationes* Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta *e*, aut in ignem intraret, de quo postea.

e de qua est epist. D. Hieron.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui se iniuria affici ab aliis putant, nec hominum præsidiū vel auxilium superesse cernunt, ad Deum confugiant, non quidem malis vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato sit, nec ne: item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primo, si citra odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem, per iniustitiam oppressus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno, aut vt resipiscat, & terrore perculsus pœniteat, desinatque ab oppressione & concussione miserorum) licita est talis citatio.*] fatetur Feuardent. *f* se talem non audere damnare: equidem

f extremo c. 13. Esth.

cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ g *Iudicet Dominus inter te & me*, Sic Dauid ad Saulem h, *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te*. & Zacharias filius Ioiadæ, cum iussu Ioas regis; interficeretur, similia protulit: i *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum k quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio persecutorũ paulo post fuere comprobatæ. Nũnc Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret l? *Reddat illi Dominus secundum opera sua.* h malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum m? *Vsque quo Domine non iudicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cum hæreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuitiis & calumniis laceraret, sic vltum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi. Ita namq; scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus n: *cum sic ille* (Agrestius) *friuola garriret sagax Eustachius, vt erat virtute patientiæ & scientia insignis, respondit. In horum præsentia Sacerdotum te ego; eius discipulus & successor, cuius tu discipl inã & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen sentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*] Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, sequenti capite subiicit Ionas: *Sed cum ille* (Agrestius) *sæpius sibi datum pœnitentiæ locum non agnosceret, vt B. Eustachii sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priusquam vertentis anni meta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interiit.*] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgensis, vir doctrina & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iussit, credo ad exemplum aliorum sepulcro inscribi: *Ad iustum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quã intulerat, memoria, expauisse ferunt: addunt a alii, non diu post obiisse: sed, quẽ citãt Volaterranus, id nõ addit, & fabulosũ puto.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ætatis illius scriptorem doctum, eruditum. & veracem, his verbis: *Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Propositi, causa deuotionis & religionis intrauit, quod vt audiuit Propositus indigne tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuonem, & nudatum sancto habitu, secnlari induit. Abbas ergo monasterii, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo conqueritur, & totũ clerum pro tantis iniuriis interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Episcopus, & Abbatẽ potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te* (ô *Præposite*) *in terra habere non possum: & ideo contra te Deum summum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo, sententiã pro meritis accepturus. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atq; spreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus Abbas: & cum*

g Gen. 16. v. 5.
h 1 Reg. 24. v. 14.
i 1. Paral. 24. v. 23.
k libr. 2. Mach 7. v. 17. & 19
l 2. Tim. 4 v. 15.
m Apoc. 6. v. 10.
n vitæ S. Eustachii seu Eustasii c. 6 mense Martio.
a Raphae. Volaterr. anthropol. lib. 21

pro eo solemniter pulsaretur, sedens in balneo Prepositus, quæsiuit à circumstantibus, quid hoc esset? moxq; quidam ingrediens respondit, Abbatem D. Iacobi modo esse defunctum, & pro eo pulsationē fieri tam solemnem. Ideo ergo recordatus Prepositus quadragesimum diem esse, qua se citatū audierat ab Abbate, consternatus animo, dixit suis, cito videte quid faciam? mortuus ego sum, comparere me hodie summi iudicis aspectibus oportebit. Nec mora. post verba hæc, cum balneum egredi festinaret, in adstantium manibus cum diro eiulatu & vocibus exspirauit: ibi proculdubio respondere compulsus, vbi causarum strepitus cessant, iurisperitorū aduocatio conticescet, vbi nec preces, nec precium liberabunt.] Hactenus Thom. Cantipratens. alias Crabantinus *in libr. Apū.* Cestrensis etiam *libr. 7.* tradit Innocentium quartum à Rob. Grosseteſt dicto Lincolniensi, famigerato illa ætate Philosopho, quem excommunicarat, & ille ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans, mortuum quo die mortuus est Robertus, auditamque hanc in Pontificia aula vocem: VENI MISER AD IVDICIVM. repertumq; sequenti die Papā in lectulo examinatum, ac liuidam in eius latere cruentamq; plagam, ac si fuste percussus fuisset, & id accidisse an. 1253. cui consentiunt Matthæus Parisius. Ioann. Buriensis. & alii Brittannici scriptores: quorum hoc commentum puto ab hæreticis vel schismaticis eorum operibus fortaſsis insertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum scribit Nauclerus, parum Pontificibus addictus *chronic. fol. 2. generat. 42.* & non meminit talis citationis, vt nec Platina, (non reticiturus, nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius Cygnolus Monachus Bozaniensis, sed perfidus hereticus: nec alter hæreticus Mutius in chronic. Germanorum, Nec ex Catholicis quod sciā gentium aliarum quisquam, non Onuphius, nec Massonus nec Ricordanus, nec Episc. Nebiensis, nec Volaterranus, nec Flauius Blondus, qui accurate de morte & anno mortis eius consentiūt; & omnes fatentur eruditione iustitia, sanctitate Innocē. 4. excelluisse. Relinquat igitur prudens lector fabellam de Innocent. 4. Britannis, vt ad Arturi rotundam mensam suauiter eam fruatur Balæus, non tam ingeniosus, quam impius similium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculosum est hominibus nō comperta sanctitatis has citationes imitari.*] Nam facile fallit amor proprius & persuadet nos iniuriam perpessos, cum non simus: facile etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula se immiscet, vt veritatem non videamus.

Dico 3. *lethaliter peccant, qui scienter iniuste alios citant.* probatur quia nocent iniuste & grauiter. sic enim sugillant eos quos citant, vt oppressores Innocentiæ. minus etiam constantes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis posſint in morbum incidere & mori. Quod fortaſsis aliquando contigit.

Quoad eos vero qui citantur, existimo duas regulas posse statui. *Prima est, si constet eos iuste iudicasse, nec vllum esse dubium de sententia aut facti, propter quod citantur, æquitate: tunc posse huiusmodi citationem ab illis contemni.*] ratio est, quia iusto iudici præmium à Deo, cuius vicem fungitur, non supplicium est exspectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de Corduba: *Qui cum Tarentum obsidens maleficum quendam seditiosumq; (inquit Iouius b) militem ad supplicium duci iussisset: ille quem multum* (b in vita Gonsalui.)

reluctatus se iniquissime damnare vociferaretur, & proinde Gonsaluum ad dicendam causam, ad Dei maximi tribunal magna voce citaret: vade, inquit, Gonsaluum, festinaq; confisus optimo iudici, & causam instrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportune respondeat Alfonsus frater: qui nuper, ex Serra vermegia, in cælum contendit. Tum enim Gonsaluo nunciatum fuerat, fratrem à Mauris circumuentum, dignam forti pioq; duce mortem oppetisse]Sic ille merito nebulonem iniuste prouocantem contempsit.

Altera regula sit, *Quando iudex aliquam animi perturbationem sensit: quæ ad damnãdum, vel mouit omnino, vel ad citius damnandum mouit: vel etiam non vsq; adeo certa est sententiæ iustitia, vt non supersit probabilis contrarii metus: tunc male facit iudex, si contemnat huiusmodi citationem. recte facit, si diligentius iterũ omnia momenta, & quæcumq; ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in custodia seruet, vt vel retractetur prior sententia, vel maturiore cõsilio cõfirmetur.*] probatur hæc conclusio. (quæ Feuardentii quoq; fuit.) tũ quia iudices non possunt nimis circumspecte procedere in re tanti momenti, cum non hominis, sed Dei iudicium iudicent *c*: tum quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos tempus postmodum sæpe docet fuisse prorsus innoxios. non opus est exempla proferre, sunt ad manum nõ pauca, nec obscura, tum deniq; quia sæpissime accidit tales citationes non esse irritas, Scribunt Historici Hispanorũ Ferdin. III. Regem, iussisse duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altissima præcipitari: illos constanter crimẽ negasse, q; quia videbãt se frustra facere, tandẽ ad diuinũ tribunal prouocasse, regiq; denunciasse, ibi, vt se ante diem tricesimum, sisteret: Ferdinandũ postea ipso die tricesimo satis subita morte abreptũ *a*. Germania sola multa præbet exempla. Menuercũ Paderbronnens. Episc. graui contumelia Corbeiensis quidam monachus affecerat: cui Episcopus: REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prędixit. Monachus floccipendens risit Episcopũ. Ecce, moritur, antistes: & nihil mali sentiens ante monachus, in ipsa hora mortis Episcopi expirauit *b*. Paucis annis postea Henricus Moguntin. (vel secundũ alios VVormaciensis) Episc. falso, & per calumniam Arnoldi: accusatus, & per præuaricationẽ Cardinalium duorum à Pontifice Eugenio. 3. ad causæ cognitionẽ delegatorũ, depositus ipso Arnoldo suffecto, fuit: sed ad iustũ iudicem Deum interposita appellatione, sequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte ambo illi Cardinales obiere subito: alter digitos proprios arrodens: alter in latrinis, Arii morte *c*. Tẽpore Henrici quarti, Burchardus Halberstadiensis Episcopus, & Meginherus Abbas Herfeldẽs. de iurib. Ecclesiarũ litigantes: inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dicta repente ex hoc sæculo migrarunt. Sic olim ex Auentino libr. 4. scripseram; sed commentum inueni additum ab Auentino quod inuicem citarint. solus Meginherus Episcopum citauit, qui solus iniuria fuerat affectus, vt patet ex eius ætatis scriptore Lamberto Schaffnaburgens. quem vide, & ab Auentino caue. In vicina Germaniæ Gothia, memorabile accidit illud Ioannis Tursonis, de quo sic scribit Olaus *d*, *quendam capite plecti iusserat. Is genibus innixus, en morior iniuste*, inquit, *teque voco hac hora ante tribunal Dei, vt respondeas cur, me innocentem morti condemnes. Vix autem miser carnificis manu obtruncatus fuerat, cum etiam iudex de equo corruit*

c 2. Paral. 9. v. 6. & 7.

a Ritius li. 5. de Regibus Hispa. Mariana in Hispan. Annal. lib. 13 c. 11.

b Crãtzius lib. 4. Metropol. c. 4.

c Conrado in Chr. Moguntino.

d lib. 14. [illegible] lon. c. 20.

exanimis.] Liguriæ pars nota Italiæ. ibi Genuensium triremes aduersus piratas emissæ biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contemptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miser ille diu frustra questus, nihil vnquam se Genuensibus nocuisse: vt vidit plus gentis odium illos, quam æquitatem mouere: præcipuamq; mortis suæ causam esse trierarchum Genuensem, iussit vt se ille intra sextum mensem ante Deum iudicem sisteret. nec irrita vocatio fuit. condicto Ligus tempore mortuus fuit *e*. Armoricis Franciscus Dux præfuit: is summa crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio sustulit; sed vicissim fratris citatione intra annum de medio sublatus, principatum cum vita amisit *f*. vix est quisquam cui non sit audita damnatio Templariorum: ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellasse, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni spacio concesso, coram tribunal illud supremum citasse: addit Fulgosius *g* intra id tempus Clementem repente mortuum, nec multo post Philippum quoque interiisse. Hoc alii ex calculo temporis conantur refellere. Sed idem, confirmant Christianus Massæus, & Meierus *h* qui Papam & Regem eodem anno 1314. tradunt obiisse, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarii Anno 1312. in concilio Viennensi, tertia Aprilis condemnati: sed non omnes eodem Anno comprehensi ac occisi: sed quidam sequenti, vt Neapolitanus ille; scilicet anno 1313. cumq; 1314. currente mortui sint Iudices illi duo, dicuntur non immerito eodem anno obiisse, quo citati fuere: imo Gaguinus & Æmilius mortuum volunt regem Anno 1313. quem constat Pontifici superuixisse.

e Fulgos. lib. 1. c. 6.

f Æneas Syluius Europeæ hist. c. 43.

g d. cap. 6.

h Meierus l. 2. Annal & lib. 17. Chron. Masse. cōsentit Onuphr. in PP. Rom. histor.

SECTIO II.

De purgatione Monomachiæ.

NVlla fuit quondam frequentior purgatio ista; quotiescumq; criminis notitia seu probatio obscura; vel actor reum prouocabat; vel reus ipse offerebat se, aut suo loco alium: inuentionem quidam Mantinæis tribuunt; alii volunt antiquiorem esse *i*. constat etiam Palæstinis in vsu fuisse, ex Goliæ prouocatione, quem Dauid superauit. Fuit maxime in vsu post Barbarorum in Italiam irruptionem apud Longobardos *k*, & apud Germanos *l*, & Francos *m* & etiam Hispanos *n*, non ex homicidii tātum causa (*iux. c. vni. §. si quis hominē §. si quis aliu m. de pace Constant.*) sed & ob aliud quoduis graue crimen, vel magni momenti causam, vt post Bald. communiter DD. censuere. *Bald. in d. cap. vni. Alciat. & Oroz. c. ad l. ex hoc iure. D. de iust. & iur. Iulius Ferret. cons. 6. de duello in prin. & cons. 9. num 6. cons. 11. num. 3. & 4. & Menchaca libr. 1. illust. qq. cap. 49.*] Et sane in iurisiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII per Othonem 4. in Romandiola *o*; sed prius apud Francos iam Carolus Magnus hoc statuerat, quoad causas criminales *p*, postea ad ciuiles quoque extensum *q*. vt & apud Moschos *r* & Danos *s*, olim in vsu. Ritus duelli possunt colligi tum ex Annal. Boiorum *libr. 4.* tum ex Ticinensis Hist. Bern. Sacci. *l. 9.* Sed in moribus, & armorum genere præsertim, non idem obseruatum apud singulas nationes. plerumq; receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fustibus: postea receptum, vt rei sit optio, & ius armorum præscribendorum. In celebri illo

i Alcia. de singula. certa c. 2.

k Lege l. 6. gob. tit. qualiter se quisque d. fed. deb. tit. de purgarei tit. de homicidio liberi hominis.

l Lamber. Schaffnabur. sæpe.

m docet Guido Papa decis. 91. Hotoman. l. 3. obseruat c. 15 Chacondas decis. 607.

n tit. 4 par t. 7 & passim Mariana in Hist. Hispan.

o l. antiquit. & l. vlt. lib. 2. leg. Lomb. tit 54.

p l. mentio. d. tit. 54.

q d. l. vlt. & li. 5 leg Francic. tit 4.

r Olaus l. 1 c. 20.

s Saxo. l. 5.

A illo duello Cambronensi, inter Iudæũ, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum, Lex Carolina seruata.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verpa quidam se finxerat sincero animo Christianis sacris baptismo initiari. suscepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolum nominauit, & apparitorem Curiæ Montensis esse iussit. Non diu post, homo impius ingressus ædem monasterii Cambronensis, B actus furiis, blasphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde sanguinis statim riui manarunt, vidêre faber asciarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius. faber ascia caput findere Iudæo parabat; sed à monacho prohibitus, rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de C Montibus: is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta elusit. Sic dimissus: quadriennio postea ab angelo apparente, quidam senex nomine Ioannes Flander, Estinnensis, & septennio iam ex paralysi clinicus iubetur Iudæum accusare, & duello prouocare. Bis monitus, Parochi iussu senex rem adhuc differebat. Tertium illi ipsa Virgo quinque illis plagis consauciata se videndam D præbuit; & imperat monomachiam. Plenus spe ac fide senex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viso, accedit Comitem, accusat recutitum, dies pugnæ dicitur. arma rudes fustes & scuta lignea, supersunt hodie. Iudæus vesco corpore, ferox viribus tibiales fascias tintinnabulis cinxerat, & sic senem ridebat. Sed iuuit athletam suum Deus tam impar commissus, æger sanum, debilis fortem, senex iuuenem E prostrauit: & horrende blasphemantem, conuictum, sed non pœnitentem: comes iussit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, & capite deorsum, duobus ad latera molossis eum rabide laniantibus, appensum subdito igne fumo interire. [*narrat fuse Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine conscriptis.*] Hispani semper militaria arma retinuere, vt ex cunctis eorum Annalibus patet. Duellorum tum inter Principes pro regno, vt inter Corben & Orsuan Hispanos apud Liuium; & Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges apud Polydorum, Hundingum & Roheum Daniæ reges apud Crantzium, Petrum Aragonium & Carolum Andegauensem apud Antonium *a*, & pro principibus inter priuatos: vt Charellum & accusatorem reginæ Gondibergæ *b*; pueri quoque pro vxore Henrici tertii contra gigantem *c*; & Burchardi contra Conradum iactantem se cum regis nepte concubuisse, anno 950. apud continuatorem Regionis: item inter priuatos, vt coram Othone 1. quando disceptatum vtrum in successionibus auorum essent nepotes cum patruis, vt patrem suum repræsentantes, admittendi, & vicere qui pro nepotibus pugnabant *d*. Mira sæpe in his accidere. duo tantum narrabo. Vnum ex fide Dubrauii *e*; Radislaus, Curimensis Princeps Mistibogii filius, per iniuriam inuaserat Boemiæ fines, coactus à suis tandem optimus rex VVenceslaus militem collegit. cum iam dimicaturæ essent acies. *Si aliter, exclamat VVenceslaus, nisi prælio res componi nequit, cur non potius sine insontium sanguine: ipsi inter nos singulari certamine decernimus? Nulla fit mora, loriculam super cilicinam vestem indutus, paruoque censiculo succinctus VVenceslaus in arenam prodit: at Radislaus cataphractus hastatusque cum ingenti machæra se infert. VVenceslaus signo crucis frontem pingens subito angelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine promptam, au-*

a Liuius l. 28. & Plutar. in vita Scipionis Polydorus Virgil. lib. 7. hist. Anglor. Crãtzius lib. 1. ca. 21. & 22. Daniæ D. Anton. p. 3. tit. 10. ca. 4. §. 8. hist. sum. & Ricius l. 3. histo. Neapol. Froissar. Chron. lib. 1.
b Paul. Dia. histo. Longob. li. 4. cap 16.
c Naucle- rus gener. 35.
d VVitichindus li. 2. Vincentius lib. 24. speculi ca. 70.
e lib. 5. Histor. Bohē.

dit: Ne feri. & repente Radislaus humi procumbens, veniam audaciæ popofcit, feque poteftati victoris permifit. Alleuans proftratum VVenceslaus monuit, data venia & dignitate ei reftituta, vt contumaciam in obfequium debitum verteret, ne poft grauius ab irato numine plecteretur.] Hic Deus miraculo iuftitiam cauſæ declarauit; quando miraculo Deus non fauet, fieri folet, vt vel maneat dubia res; vel iuftam fouens caufam fuccumbat. Prius in pugna duorum Hifpanorum Nobilium accidit tempore Alfonfi Regis: qui Petri Regis Caftellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accufauit: hic illum fceleris grauioris viciſsim recriminatione pulfauit. cum ventum effet ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu folis ad occafum pugnarunt, multifque fe vulneribus affecerunt, & dubia prorſus: nec in vnum alterumue inclinante victoria: vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos effe voluit, Narrat fufe Pet. Maxia *f*. Sic etiam dubia manfit Zamorenfium caufa, quos proditionis accufabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonfalui filii: quorum cum duos iam Ordonius occidiffet, tertioque vulnus lethale inflixiffet; faucius cadens equo habenas aberrante gladio præfcribit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ fepta, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpa: non victus, propria virtute. Iudices fibi N.L. pronunciarunt. *Mariana libr. 8. Hiftor. Hifpan.* Multos quorum caufa iufta erat in monomachia fæpe fuccubuiffe docent poft Pont. Innocentii III. refcriptum, *cap. 2. de purgatione vulgari* & Regis Rotharini. 1. lege Longobard. titu. de monomachia, etiam Ioann. Baptifta Sufius *g*, & Vrrea Hifpanus *h*.

f Silu. var. lect. p. 2. ca. 10.

A Vt vt eft, repugnat omni iuri, quæ eft communis DD. fententia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores fcriptores non pauci, *nempe Lancellotus Conrad. libr. 1. templ. iudic. cap. 1. §. 3. verf. duellum prohibere, & tract. de duello in præfat. Menchaca lib. 1. illuftr. qq. c. 12. & cap. 49. Viuius lib. 1.* B *comm. Opinion. it. D, verf. duellium. Petrinus Bellus p. 19. de re militari titu. 2. à num. 128. Iulius Ferrettus confi. 1. num. 3. & 6. confi. 2. numer. 4. cum feqq. conf. 8, numer. 4. confi. 20. numer. 10. & idem fæpiff. in tract. de duello. Alciat. l. 5. refponf. conf. de duello.* Quod repugnet iuri naturæ, docent optime Sufius, *d. opere*, & Anton. Bernard. Mirandulanus *libro fuo contra Poffeuinum de ex-* C *pugnatione fingular. certam.* & Petrus Mefsia *p. 4. var. lect. cap. 9.* Quod iuri ciuili: probant communiter DD. *ex l. 1. C. de gladiator. lib. XI.* quamuis ea lex hoc non conuincat, fufficit tamen quod nulla Romanorum lege fit hæc monomachiæ purgatio approbata: cumque iuri naturæ repugnet, conftat omnem confuetudinem in contrarium inualidam effe, vt recte Canones di- D cunt *i*. Quod iure diuino & facris litteris prohibitum fit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deum tentare, & quibus prohibemur occidere *k*. Apertior eft probatio iuris Ecclefiaftici feu diuini pofitiui. Nam & olim hoc canones prohibuere, & apertifsime Concilium Trident. cuius hæc funt verba; *Deteftabilis duellorum vfus fabricante diabolo, introductus vt* E *cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriftiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Do-*

mini

g lib. de iniuftitia duelli.
h l. de duello.
F.

i cap. 2. de cleric. pugn. in duello. Alciat. de refponfo de duello. & DD. citati.
k Pet. Mathæus in Notis ad Bullam. Greg. XIII. mox laudandā. Tamen re[illegible] loc[illegible] lla fcriptu[illegible] e parum [illegible]rgent pr[illegible] cruos. t[illegible] toto titu[illegible] ferme de purgatio. vulgari. tit. de cler pur gante in duello. ca monomachiā. 2 q 4.

mini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione & dominio ciuitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur: &, si feudalia sint directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ B *pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxta sacros canones puniri debeant, &, si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tam in iure quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, necnon spectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur: non obstante, quocunque priuilegio,* C *seu praua consuetudine, etiam immemorabili.*] Damnarat eundem abusum sub excommunicationis pœna, quoad subditos tantum Romanæ sedis, Iulius. II. anno 1508. mēse Aprili, & rationes addiderat damnationis bene multas & graues, primo quia hoc fiat humani generis inimico instigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinæ, & animarum perditiones, & noua inter adstantes amicos pugnantium odia & altercationes & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum & corporum periculum, generisque humani iacturam perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum. 3. quia Christus docuit Deum non esse tentandum. 4. quia hominem homini insidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiusmodi purgationes vulgares à religionis nostræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiusmodi spectacula à canonibus Pontificum, & imperialibus legibus sunt

A prohibita. Deniq; Greg. XIII. laudatissimus Pontifex ad oẽs Christianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt & Concilii Tridentini patres eam extenderant; & quod illi de solemni, siue publico duello sanciuerant, hoc ipse prudentissime ad priuatas, & nõ solemnes duellationes, propter easdem causas, quæ in iis quoque cernebantur, porro producẽdum sibi censuit *a* anno 1582. nona Decemb. his verbis; *crescente hominum malitia facinorosi nõ desunt, qui quod publice prohibitum est, priuatim exsequi nõ dubitent, dum sic pœnas prædictas eludere se posse arbitrãtur. Nos ad hæc euertenda plenius euidentiusq; prouidendũ esse rati: considerantes ꝓ duellum priuatum, non minus cruentum, & animæ & corpori nociuũ esse, quam quod publice perpetratur: auctoritate Apostolica statuimus. (1.) illos, qui ex condicto, statuto tempore & in loco conuento monomachiã commiserint, ẽtsi nulli patrini sociy ve ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæ ve prouocatoriæ litteræ, aut denũciationis chartulæ præcesserint, censuris & pœnis omnib. à dicto concilio propositis teneri, perinde ac si publico & consueto abusus singulare certamẽ iniuissent. (2.) volentes ẽt locorum dominos, si certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit non prohibuerint, (3.) omnesque illud fieri mandantes, instigantes, consilium vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia subsidia scienter subministrantes, aut (4.) ex composito spectatores vel socios quouis modo se præbentes eisdem censuris & pœnis subiacere, etiamsi illi qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint impediti pugnam non commiserint, si per ipsos non steterit quominus illa committatur. Non obstantibus, &c.*] Ex quibus sane apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc

a Bulla quę incip. ad tollendum detestabilem.

excommunicationem, nulli reseruatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis vtriusque prohibitionis quædam colligere non inutilia obseruatu. Primo illos quoquo incidere, qui dicunt, *Veni ad talem locum: ego te illic exspectabo*: nam isti certum tempus constituunt, illud ipsum præsens; sicut crastinum, qui dicunt cras tali hora, &c. Secundo Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia sunt extra curam Ecclesiæ, tum quia Concilium expresse dicit; *inter Christianos*; non prohiberi iustum bellum gerentes Principes, quam possunt causam prælio decidere, eam paucis cõmittere per duellum definiendam, hoc enim tunc in belli locum succedit: Non tamen liceret illis animi causa, vel gloriæ solius ad ostendendum robur militum facere; sicut olim fecerunt Ioab & Abner *b*: nam vox, *ludere*, illic significat prolusionem pugnæ. Instituebatur enim hoc, vt arbitror, quasi diuinatorium quoddam victoriæ præiudicium, quo Germanos olim vti solitos Cornel. Tacitus testatur *c*: Quæ ipsa diuinatio, est prohibita: Et sicut pro sola gloria humana bellum non licet suscipere, sic nec duellum licet permittere. 4. Quoad consulentes, ex Gregorii verbis intelligitur, eos dumtaxat incidere, qui suadent affirmatiuam, non vero qui duellum dissuadent; & ad hoc consilium conscriberent, vel darent, hi enim non peccant. 5. quoad spectatores; non incidere, qui illac transeuntes obiter aspicerent certamen: vel subsisterent ad dirimendũ; immo nec illos, qui ex instituto eos fuissent comitati, vt certamen impedirent: ideo enim additur, *si per ipsos non steterit, &c.* ipsos scilicet spectatores & socios, &c. vnde 6. infertur, eos qui comitarentur vel sociarent, incursuros etiamsi non sit pugnatum; quando conati sunt efficere, vt pugnetur, vel saltem si poterant, non impediuerunt ipsi, sed maluissent pugnam conseri. Hæc saluo rectius sentientium iudicio, de re quotidiana. Quidam asserunt etiam à Sanctissimo Domino nostro Clemente. 8. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam; quam nondum potui nancisci. Habes in compendio bullarum nuper Venetiis edito.

b 1. Reg. 2. v. 15.
c libro de moribus German.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HÆc triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrum, hoc est vomeres seu lateres, seu conticulas vel chirothecas cãdentes. Innocentia probabatur, si illæsus quis abiret: sin, nocens habebatur, hãc inuenio aliquãdo spõte susceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie apud Iaponios, vt docent epistolæ nostrorum, vna P. Luisii Froes scripta anno 1595. narrat illustre miraculum, quod accidit Omuræ, in hanc sententiam. *Fuerat Christianus quidam degens inter ethnicos accusatus furti: & quia hoc crimen seuerissime castigatur in Iaponia. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nulla veniæ spe mulctetur, nec tamen possunt hunc Christianum vere conuincere, ecce mox gentiles eum obsident, & dum aliud non possunt importune compellunt, vt ritu ipsis consueto iuramentum edat, qui erat, vt in folio chartæ subscripto scriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus deposito, imponeret ferrum candens, manũq; cõstringendo, in suũ caput vindictã & irã Chamis imprecaretur, si obiecti criminis reus foret. Quod si manus forte amburatur, aiũt experiẽtia probatũ*

eum

eum noxæ esse reum, si vero à læsione cum folio maneat immunis, esse innoxium. Cum igitur hic Christianus in has angustias adductus esset, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo se reum faciebat vitæ discrimen adeundum, innocentiæ suæ confisus dixit: fas sibi non esse, vtpote Christiano, per falsum Deum Chamis iurare, sed tantum per verum. Consentiunt gentiles, vt per suum Deum iuret. Ille ergo signo crucis in folio expresso, ferroq; candenti imposito, quia id facere cogebatur, magna animi præsidentia ferrum manu constrinxit. Res mirabilis, nec manus, nec folium amburitur. Itaq; non solum solutus est pœna, quam gentiles illi minabantur, verum etiam culpa, quam falso illi impingebant.] Hactenus epistola Latine edita Moguntiæ anno 1598. plane vetus hæc purgatio & celeberrima fuit. Sed in Francia tantum licita in causis sæcularibus, vt colligitur ex epistol. Iuonis. 91. & 251. Inuenio ferrum istud ignitum vocatum, *Iudicium:* quod nomen arbitror commune fuisse instrumentis omnib[9] harum vulgarium probationum. Petrus de Loyheyr. *d* formulam nobis proponit ex S. Mauritii Andegauensis archiuis istam: *Nos tamen sufficienter muniti denarrationem & discutionem istius causæ nostræ sæpius in audientia omnium illic adstantium offerebamus et paratos nos semper esse ad omnem iustitiam præferebamus: cum ecce quidam de hominibus, quos Belaijus reclamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte sua surrexit, nobis nescientibus & iustitia nullatenus dictante, & non per consilium nostrum, qui sponte sua se Iudicium portaturum manu sua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auunculus suus dixerat sibi, & quæ vere partitio illa facta fuerat de antecessoribus suis, inter canonicos S. Mauricij & antecessores illius Berlaij, sicut in chartis nostris continebatur. Et sicut Tetbaldus obtulit, sic paratus fuit, & per manum suam in Ecclesia S. Dionysii apud Duadum, videntibus multis, tam de parte nostra, quam de parte Domini Berlaij (quorum nomina subternotata sunt) Iudicium portauit. Post Iudicium portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæsus & sanus omnino apparuit. Viderunt autem vel Iudicium portari, vel manum tertia die de more regardari, fere vniuersi homines & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlay testes Iudicij portati, & hominis, Deo miserante, saluati & liberati.*] Vbi cernis solitos causam addere, quæ illos moueret, siue id exprimere, quod probare per Iudicii lationem volebant: vides etiam clericos protestantes, vt irregularitatem & censuras euaderent incurrendas: si hominem ipsi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors subsecuta fuisset. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupata à Barbaris Italia & Galliis latæ: apud Radeuicum *a* fit mentio legis militaris, qua seruus non deprehensus in furto, sed accusatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio se expurgare. Leges Francicæ & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homidicii accusatum se expurgare. *b* Slaui postquam veram amplexi sunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurare desierunt: recepto vsu, examinandi per Sacerdotes suspecti, adhibito ferro vel vomere candenti. *c* In Flandriam quoq; hanc legem, Philippus Comes tulit. anno 1164. *d* *Si quis vulnus in nocte acce-*

d libr. 2. de spect. ca. 7.

a li. 1. rerũ Frid. c. 26.

b Lõbard. li. 1. tit. 11. de parric. Francica lex l. 4. c. 56

c Helmold. Histo. Slauorũ c. 84.

d Meier. in Chronic. Flandr.

ptum alii imputauerit, si Scabinis dignum videtur, ferro candenti se excusabit accusatus: si aufugerit, manum perdet. Item: *si fur vocatus accusatus fuerit ferro candenti se excusabit, si culpabilis permanserit, suspendetur.*] In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa species vel pondus præscriptum, vt ex varietate Iudiciorum patet. vt plurimum Francica consuetudine vsos puto in ferri consecratione siue imprecatione, quæ fuit talis, *Deus index iustus, qui auctor es pacis, & iudicas æquitatem, te suppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iustam examinationem cuiuslibet dubietatis faciendam benedicere & sanctificare digneris, ita vt si innocens (de prænominata causa, vnde purgatio quærenda est) hoc ignitum in manus acceperit illæsus appareat: & si culpabilis atque reus, iustissima sit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum, quatenus iustitiæ non dominetur iniquitas, subdatur falsitas æquitati. Per Dominum nostrum* e] In *Antigona*, Sophoclis, custodes corporis Polynicis, accusati negligentis custodiæ paratos se dicunt innocentiam suam comprobare, & ferri candentis contrectatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

e Annal. Boior. l. 4.

καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

In Concilio Triburiensi docemur f hanc probationem in Germania non fuisse nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum contestatio sufficiebat: sed ignobilium. Verum Historiæ testantur etiam nobiles eam sæpe subiuisse, aliquando per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno 1215. vel circiter g, Con-

f ca. Nobilis, 2. q. 4.

g Trithem in Chron. cap 21.

A rad. Marpurgius inquisitor Apostolicus, si accusati de hæresi, negabant, iudicio ferri candentis experiebatur, & si amburebantur, eos porro committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum: si factum, fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, vt postea dicemus. Caroli tertii Imper. vxor Richarda fuit insimulata adulterii, sed candenti ferro

B crimē diluit h, sic Kunigundem Henrici II. vxorem se expurgasse constat: in eo tamen dissentiunt historici, quod quidam velint eam calcasse pedibus nudis i, alii vomeres sex manibus tulisse k. Quare nisi dicas eam successiue manibus tulisse, & pedibus calcasse: Crantzium a seipso dissentire necesse est. Nonnullos alios se iuuene Georg. Pachymeres massam candentem

C manibus innocuis gestasse commemorat. Emmam quoque Angliæ reginam nudis pedibus super ignitos vomeres ad contestandam pudicitiam ambulasse scribit Polydor. *Angl. hist. lib.* 8. Plus est, quod scribit Saxo Danus l. in Rugia ad fidem conuersa, matronam quandam, per iniuriam à coniuge adulterii insimulatam: *cum pur-*

D *gandæ infamiæ gratia manum admouisset candenti lamiæ: subito ferrum, quod erat exceptura, perinde atque innoxiæ manus contactum fugiens, neglecto pondere, sublime se extulit, penduloq; motu gradientis fœminæ incessum comitans, cum ante aram iactandum esset, inter religiosam adstantium admirationem proprio impulsu humi de-*

E *cidit.*] Exempli vero memorabilis & fidei coniugalis specimen, nobis duo coniuges, Mutinenses Comites, æterna dignum historia, Othone tertio imperante, exhibuerunt. Mariam erat hic nactus vxorem lubrica fide, con-

h Annal. Boior. d. lib. 4.

i Fulgos. lib. ... & Crantz. li. 4 Saxo. cap. 32.

k Cranziu li. 4. Metropol. cap 5. iunct. d. cap. 32.

l li. 14. hist. Danor.

A scientia nulla: hæc, vt noua Phædra, Comitem Mutinensem in amplexus trahere conata, repulsam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata, crimen suum in innocentem regessit. Nec latuit dolus Comitem. hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius, cessit honor amori: quia Cæsaris honorem vitæ suæ præponebat. Coniugi tamen suæ, mulieri prudentissimæ, B &, quod rarum, forti, conatus Augustæ, responsum suum: calumnias illius, periculum suum aperuit, decretumque sibi dixit, mille mortes oppetere potius acerbissimas, quam tãtum Imperatoris sui, de incontinentia & perfidia Augustæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illam se, si quid de ipsa bene vnquam meruerit, C obtestari: virili constantia sexus & coniugii oblita, sententiam, quæ impendebat, mortis ignominiosæ vt perferret: se necato coniugis animum & memoriam resumeret, & animo imperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Non diu post Comes culpam Augustæ, suo capite, luit, creduli Proeti iudicio condemnatus. Cõuentu deinde Imperiali apud Ron- D calias instituto, quo die viduis ius dicebatur: Mulier prodit, & coram consessu ex lege Imperatorem ad talionis pœnam vocauit, eo quod maritum suum iniuste de medio sustulisset. Otho admirabundus: *At tu quonampacto*, inquit, *viri tui, quam iactas innocentiam, comprobabis*, *Candenti*, inquam illa, *lamina*, adfertur E Othonis iussu ferrum bene ignitum: adlatum vidua sine noxa cunctis intuentibus prehendit manu, & tenuit. Externauit miraculum Imperatorem, adeo vt se quidem suppliciis dignum profiteretur, sed moram posceret aliquam subeundi. *Triplex vadimonium differo*, (illa respondit) *reginæ supplicio solum posco*, cuius nefaria calumnia me marito, te fidissimo milite, remp. eiue strenuo spoliauit. Cunctis æquissimum visa petere. Augustus eam collaudat, & pro dilatis sibi vadimoniis, quatuor in Hetruria castris donat: Augustam vero, quæ Veneris igne male arserat, carnificis manu in rogum coniectam, iustis flammis absumi iussit *a*. Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum regis terras, nepotibus suis per nefas eripere conanti: Germani primo deprecari vim, & Francis adferri igniti iudicium vocatis, cum illæsi Germani rediissent, nec ab ambitioso Rege, quid quam æqui bonive impetrare valerét, sumptis armis illum re infecta, multis amissis vltra Rhenum iterum compulerunt *b*. His fauit, contra, idem Iudicium duodecim vomerum, interfectores Christiani Comitis de Oldenborg in Saxonia, prodidit, & in rotam misit *c*. In Saxoniæ quoque oppido VVittenbergo, excitati publici incendii crimen, impactum fuit cuidam: ille & iureiurando, & Iudicio se innocentem probauit, cum enim longo itinere ferrum candens manu tetulisset, illudq; illæsus in terram deiecisset: ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit: sed eo ferme anno exacto, quum quidam alius qui incendii conscius erat, silicibus viam publicam in oppido pauiret, ferrum in arena abditum prodit, manumque valide amburit. mirantur omnes, & vomerem illum recognoscunt, & reum ad iudicem abripiunt: qui quæstione admota verum exsculpsit, & cruribus fractis noxium rotæ imposuit *d*.

a Gothifr. Viterb. in Chronic. Cranzius lib. 4. Saz. cap. 26.

b Paulus Æmyl. Annal. Francor. li. 3.

c Alb. Cranzius lib. 7. Metropol. cap. 14.

d Cranzius li. 8. Vand. cap. 30.

Aliud æque mirandum apud Cæsarium, *lib. 10. miraculor. cap. 35.* his verbis descriptum reperitur: *Referre solet Dominus Bernardus de Lippia, quandoque Abbas, nouisse se piscatorem in Episcopatu Traiectensi, qui cum quadam femina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in Synodo imminenti accusari timens, statim ad Sacerdotem veniens, magis, vt post patuit, timore pœnæ, quam amore iustitiæ peccatum confessus est, consilium quæsiuit & inuenit: si habes (inquit Sacerdos) firmum propositum, nunquam peccandi cum illa, candens ferrum secure poteris portare, ipsum p peccatum negare. Spero autem, quod virtus confessionis liberabit te. Quod ita factum est cunctis stupentibus, quibus factum innotuerat.*] Læsus tum ab igne non fuit: sed cum postea peccati iterandi in recidiuam voluntatem incidisset, & gloriaretur se non magis adustum fuisse à ferro illo candenti, quam ab aqua fluminis in quo tum nauigabat, aquámque manu hauriret: candentis ferri vicem egit aqua algida, & manum adussit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam pessimo hypocrita, qui peregrinationis pallio scelera contegebat, is ab alio quodam nefario homine nummis conductus hospitis à quo benigne habitus ædes incendio absumpserat, bis exceptus, bis pro gratia incendium immisit. Territus dominus multos detulit, de quibus suspicabatur: qui omnes expertes culpæ candenti ferro illæsi se expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrum in quendam domus angulum abiectum iacebat. Venit post aliquod tempus pseudouiator ille, tertio humane excipitur, videt ferrum, rogat, Cui vsui? Audit ab hospite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vsus vteris ne iaceat otiosum? Simul manu comprehendit: sed illud repente incanduit, & manum valide adussit, ille cum eiulatu abiicit. Hospes admiratione perculsus, merito suspicatur hunc bis exustarum ædium reum, ergo comprehensum sistit iudici, iudex eculeo, fassus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda sunt Dei iudicia.

Verum quærat aliquis an nunquam hæc purgatio fefellerit? Immo memini S. Iuonem pro incerta habere. Nam *Epist. 74.* agens de hac ferri igniti proba, negat conuictum adulterii militem, cuius manus inusta fuerat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum præbet argumentum, cum per examinationem ferri candentis occulto Dei iudicio multos videamus nocentes liberatos multos innocentes sæpe damnatos. Præterea cum talis examinatio sit in Deum tentatio, non est mirum si diuino iudicio deseritur, cum incaute & sine iudiciali sententia ab aliquo suscipitur.*] Sed habuit Iuo pro incerta, tum demum, quando priuata auctoritate susciperetur, tunc etiam illicitam credidit, vt docet aperte *Epist. 254.* quando fit, *sine consilio*, vt ait, *& non præcedente iudiciaria accusatione:* licitam vero esse volebat, quando præcedente ordinaria accusatione omnino humana desunt testimonia, nec aliud ad veri indagationem quis habet quod faciat: & hoc casu se iudicem illa vsurum aperte profitetur *Epist. 251.* Sed aperte Canonibus Iuo repugnat, illis ipsis quos citat, qui absolute asserunt tali inuestigatione abstinendum, & delicta tantum ex confessione rei & assertione testium punienda: nec de

nullius premi mendam iudicium, sed ea Deo iudici relinquenda. Sed obiicies argumentum Iuonis à simili: *Iurare omnino prohibitum lege: tamen à D. Paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadem ex causa, & exigente incredulitate humana posse fieri.* Respondeo dissimilem esse causam. Nam iusiurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit, imò vetus disertè præscripsit. Sed omnes superstitiosas adinuentiones, vt per se malas, diuina lex semper prohibuit: tales autem esse has purgationes Stephanus Pont. clarissimè definiuit, vt seq. q. ostendemus. Illud etiam miror Iuonem *Epist.91.* in causis Ecclesiasticis eam non recipere, quasi in laicis causis seu sæcularibus non eadem subsit tentationis Dei, vna ex parte periculum; & prætensa illa veri indagandi necessitas, non æque in Ecclesiasticis occurrat: plane hæsitanti similior & dubitant hac in re, quam docenti aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergo adscribam ex eadem, è qua pleraque reliqua, admirandorum fœcundâ Cranzij vrnâ; de Rollone Normannorum duce, qui Robertus postea vocatus. Nouerat suos in latrocinia, furta, rapinasque propendere: idcirco seueras de his leges tulit; quarum metu pollicens sibi securitatem omnium, iussit rusticos intrepidè rusticani operis instrumenta in agris relinquere. *Quidam ex agricolis domum reuersus, ab importuna vxore rogatus, cur instrumenta non apportaret ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro instrumenta subduxit, & abscondit, vt maritum redderet cautiorem, reuersus vir in agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectum defert,*
A *ille ad Ducem, vocatus à Duce rusticus, pretium accepit amissorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes rustici subissent scrutinium. Tum Dux, versus ad Episcopum, Deus inquit, Christianorum, si est conscius secretorum, cur furem non prodit? Episcopus necdum bene firmatum in reli-*
B *gione non corripuit: sed causam prætendit, quia ignis nondum furem attigisset. Iubetur diligentius inquirere præfectus etiam apud vicinas villas. Nec sic quisquam repertus est. Vocatus à Duce rusticus, an cui indicarit, rem in agro esse, rogatur: ille nemini, præterquam vxori dixisse respondit. Vxor quæstionibus admota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas, inquit, vxorem*
C *furacem esse, an non? Ille sciebam, inquit. Cui Dux, cur ergo aut non puniuisti, aut non indicasti? ergo iussit ambos suspendio necari. Et hac seueritate legem sanxit.* a] Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hispani Arianum Gothum tempore Leouigildi ad probationem ignis prouocantis, cum enim verbis & rationibus nihil proficeret. *Est*, inquit, *digito meo annulus au-*
D *reus: ego eum in ignem iacio, tu candentem collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri permisit, vt eis similis cerneretur. Conuersusque ad hæreticum ait, si vera est prosecutio tua, sume eum ab igne. Illo autem resistente, ait; Immensa Trinitas Deus, si quid indignū te credo, ostende: certè si recta est fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia sæua. Et ablatum ab igne annu-*
E *lum diutissimè palma sustinuit, & nihil est nocitus.*] Hæc Gregorius, *lib. de gloria confesso, c. 14.* verbotenus. Sed hic contestatio fidei sinceræ fuit, non

a li. 2. Norueg. c. 17.

iudiciaria inquisitio. Verum enimuero non immerito hæc expurgatio semper bonorum & Deum timentiũ conscientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuariensi Episcopo, cum Regi Eduardo persuasisset, vt Emmam matrem adigeret; ob suspicionem stupri cum Aduino Vintoniensi Episcopo cõmisi, ad hunc se modum expurgaret, & ea igne maneret illæsa; timore correptum incontinenté ex Anglia fugisse, ibique animi mœrore breui contabuisse. *b*

b Polydor. Virg. lib 8. Hist. Angli.

Non dissimile fuit iudiciũ per prunas, quas vel in sinum coniiciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem Porphyriam seruaret, & monasterio alicui commendaret, nihil veritus fuit eam secum abducere, & propterea in omnium irrisionem, & execrationem incidit, quas; cum meretrice consuesceret; narrat Leontius, *c* eum cum ægrotasset, & mortem præsentiret propinquantem, coram plurimis iussisse adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepisse carbones, & infudisse in sinum, & omnibus audientibus dixisse; *Benedictus Dominus, qui olim rubum seruauit incombustum, is mihi fuerit testis fidelis, quod quomodo meas vestes non attigit hæc, quæ est in igne vrendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ, &c.*] Iudicium idem in Gallia subiuit B. Briccius D. Martini in Turonensi sede successor. Hunc enim populus reum peragebat stupri cum muliere religiosæ professionis commissi, quæ linteamina Episcopi lauare solita, ex aliquo improbo pepererat. Briccius iussit ipsum infantem nondum menstruum in medium adferri: & coram populo interrogauit, num ipse pater eius foret? respondit infans, eum non esse, sed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuina, sed plebs dæmonis operæ adscribebat. Prunis itaq; candentibus birrum implet Briccius, & tota defert vrbe illæsus: sic se à libidinis carnalis flagitio alienum professus, quemadmodum flammis vestimentum intactum. Nec tamen furentibus persuasit: sed ab Episcopatu fuit deturbatus. *d* Haraldus etiam Hybernus, se Magni Regis Noruegiæ, qui Hyberniam bello vexauerat, filium probauit incedens nudis pedibus super ardentes prunas. *e* Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit; sed aliis quoq; in rebus. Nam Eulalium monachum fiscella palmea in ignem iniecta, & illæsa permanens, suspicione criminis absoluit. *f* Rossis vero fidei Catholicæ veritatem, missus ad eos à Basilio Imper. Episcopus persuasit; cum ipsis postulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem missus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne exstincto integer, nec vllo afflatus ardore fuisset repertus. *g* De Missa D. Isidori, siue, vt vocant Mozarabum, memorant non dissimilia Toletani Annales. *h* Qua de re ita Ioan. Mariana; *Communi consensu de Gothica precium ratione antiquanda actum. Tentatum id quidem aliquoties erat, neq; tamen successerat,* & post nõnulla. *Visum est controuersiam ignis iudicio permittere: sic eius sæculi mores erant rudes & agrestes, ne p. satis expensi ad Christianæ pietatis regulam. rogo in platea accenso, liber vterq; Romanus & Gothicus in ignem proiecti. Et Romanus quidem continuo ex igne prosiluit, id populus victoriã interpretabatur: nam liber alter sub flammis & igne diu permanens, incolumis inuentus est. Rege abi-*

c in vita B. Ioan. Eleemosynarii mense Iun.

d Greg. Turon. lib. 2. histo. c. 1 Sabelli. exẽp libr. 10. c. 2. Fulgos. & Marulus & alii.

e Saxo. lib. Dan. histo. 13. Crãzius lib 5 Norueg. c 6.

f Marullus li. 1 exemp. c. 4.

g Zonaras to. 3. & Cedrenus.

h Vide Villegã in dispensi. hac de re post Hispanicas eius Sanctorum vitas.

tro, nihilominus populo perſuaſum, vtramq; precandi rationem ſore placere: quando vterq; liber ex incendio euaſiſſet incolumis, &c.] lib. 9. cap. 18. de rebus Hiſpan.

M

Qui pyram ingreſsi probandæ innocentiæ cauſa, multos inuenio. Nam & Sophocles, vt dixi, agnoſcit morem. *Petrus Maſsilienſis, presbyter ſuſpectus de hæreſi, Antiochiæ ipſo die Paraſceues, Sacroſanctam Chriſti Domini lanceam manu geſtans, nudus corpore, per coacervatorū late lignorū ſtrumenta ardentem medios ignes illæſus euaſit. i*] Poppo Danus presbyter, in fidei Chriſtianæ probationem, veſtem prius cera copioſa illeuit, eamq; indutus, in medio populi circo, ſic ſe in flammā intulit, & perſiſtit ſine vllo doloris ſenſu (quod ſancte affirmabat) donec veſtis tota corpori circumfuſa, intacta flammis cute, in fauillas redigeretur. *k* eo permoti miraculo Dani *l* duelli purgatione ſublata, ignis purgationem introduxerunt, fortaſsis etiam eos mouit iteratum aliud eiuſdem Popponis factum, nam alio tempore, cum verba Danis perſuadendis, vt Chriſtiani ſerio fierent, non ſatis haberent efficacitatis, percunctatus eſt; *Quid ſi ad candentis ferri tactum manus eius cernerēt intactas, eſſentne conſenſuri crediturīq; cunctis ſucclamantibus, Velle: in chirothecæ formam iuſsit ferrumq; cudi, idq; ignitum adferri. Rubebat igne ferrum ille tamen intrepidus manum immiſit ad cubitum, deportauitq; ad locum conſtitutum, Ibi cum ad pedes Regis Suenonis proieciſſet, victa manus dedit concio, ſponte ſubiens lauacrum regenerationis. m*] A Theodoro Lectore *n* hiſtoria refertur huiuſmodi tempore: Martiani duos Epiſcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principio

i Pauli Æmyl Hiſt. Frāc lib. 4.

k Cranzius li. 3. metropol c. 43.

l Saxo Hiſt. Danor. lib. 10.

m Saxo d. li. 10. VVitichindus lib. 3. Crāz. lib. 4. Dani. c. 24.

A verbis diſputaſſe de fidei dogmate controuerſo: deinde Catholicum, conditionem concertatori propoſuiſſe, vt vanis diſceptationibus prætermiſsis, rogum ignis ſecum ingrederetur, & fidei ſuæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teſte: denique Arianum detrectaſſe ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingreſſumque ex ipſo rogo multis diſſeruiſſe, & nec minimum vſtulatum egreſſum B fuiſſe. Vera narratio: ſed res non ſub Martiano, verum ſub Anaſtaſio accidit, vt melius à Cedreno & Nicephoro, *lib. 15. c. 23.* proditum. Iactabat Sauanarola ſe hoc iudicium ſubiturum; cum ad rem ventum ſubſtituit alium pro ſe: neque hoc detrectabat Minorita accuſator; ſed hoc tantum, ne ille Sacroſanctam ſecum Euchariſtiam deferret: C quod reuera diffidentiæ nō obſcurum erat ſignum. *a* Fulgoſ. auctor eſt à Ioanne Gualberto Petrum Archiepiſcopum Florentinum, prouocatione ad iudicium pyræ accenſæ, Simoniæ condemnatum. *b* Sed verius eſt id à Petro Albanenſi Epiſcopo factum, qui propterea, *Igneus*, fuit vocatus, teſte Vrſpergenſi, *in Chronic.* prius tamen, quam ille Epiſcopus adhuc crearetur. D rem totam adſcribam, ex vita ipſius Gualberti, vt creditur à Blaſio Melaneſio fide integerrima conſcripta, is poſtquam narrauit ſæpe à D. Ioannis Gualberti monach Petrum illum Flor. accuſatum ſimoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, ſubdit tandem; *Præfigitur itaque locus & dies, quo iſtud fieri debebat, vt ſi qui velint, poſsint coram intueri. Locus præfiE xus eſt in Monaſterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Ciſtercienſium eſt. Dies fuit quarta feriæ primæ hebdomadæ Quadrageſimæ.*

priis eo … cctan.

a cōfer eaque ſcripſit Guicciard. lib. 3. & Volaterran. in Antrop. cū iis quæ Philip. Cominæus lib. 8. hiſt. cap. 19. qui tēpore illo vixit.

b lib. 8. c. 1. codē fere modo narratur ex S. Attone Piſtorienſi à Cæſare Baroni. to. 11. Annal anno Chriſti. 1063.

Moaus

Modus probationis fuit eiusmodi, vt in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent, quæ obtinerent in longum decempedes, in latum quinque, in sublime quatuor & dimidium. inter vtrasq; verò strues semita intercesset longitudine brachij prunis ardentibus constrata, per quã vnus ex monachis transiret. Vbi aduenit statutus dies & hora, inuitatur Episcopus Petrus à suis, vt accedat visurus tantæ rei experimentum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur, altercatione. At ille prorsus renuit. imò si qui charum eum haberent, eos eo accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriusq; sexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio suo potiatur effectu, vt quisquam e fratribus per ignem illæsus transeat. se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaq; sunt Litaniæ & aliæ preces à monachis, sacrificium solemniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis & monachis adiuuantibus. Vbi ventum est ad Agnus Dei, vnus ex monachis fert aquam sacratam ad aspergendum, alius thuribulum, thuris incendendi causa, tertius faculas ad ligna inflammanda, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur à cunctis Dominus Iesus Christus, & Sanctissima Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto deponit casulam, crucemq; manu gestat Abbas, qui sacrificauerat. Petrus is quoq; dicebatur. Litaniis absolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis & sponsionis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce, quam manu gestabat, S. Ioanne interim coram adstante & orante, ingreditur per medios ignium globos, flamma in sublime ascendente, calcatq; ardentes prunas, quæ erant in via inter lignorum incensas strues. Sed prius quam ingrederetur cunctis audientibus, ita precatus est: Domine Iesu lux vera omnium in te credentium, peto misericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt, si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentin. Episcopus, pecunia Florentinam sedem occupauit: tu æterni Patris Filius, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum festines, & me illæsum sine vllis adustionis vestigiis conserues: sicut olim tres pueros in fornace Babylonica seruasti. His dictis, per medios penetrat ignes, neq; corpori, neq; vestimentis vllo adustionis vestigio inhærente. Cumque vellet vertere sese, & eadem via per flãmas reuerti, à populo retinetur, quippe iam perspicue rei veritatem edocto.]

Vide mihi sis Lector, quam admirandus Deus in sanctis suis, & quomodo diuina sapientia varios ac multiplices, quasi ludos edat, vt admirationem ac venerationem in cordibus nostris excitet. Volat ferrum & in aere pendet, sequiturque manus innocentis vnius, fugit alium, & candentia seruatã multis post mensibus inuenit reum ac punit. Popponi chiroteca est ferrea ignita, quod foret ex leni corio suauibus imbuta pigmentis: circa corpus positas eidem aduri t vestes, corpore illæso, edax vis flammæ; sed in Abbatem Petrum (qui postea Episcopus Albanensis) vt simonia detegatur, ne hoc quidem valet, sed Babylonium renouat spectaculum. Idem contigit S. Bonifacio; qui simili miraculo ad Tyranni petitionem; per medias ignis strues, illæsus ambulauit; & sic Tyrannus, cum Russorum magna multitudine, impulsus, vt Christiano lauacro ablueretur. lege Petrum Damiani in vita San. Romualdi c. 29. & 30. Confer nunc hæc, cum ijs quæ hæreticis accidêre. Tam

procul ab eis hæc Dei virtus, quam remota ab eorum mẽte vera fides. Duas historias narrat Cæsarius Cisterciens. c *In Cameraco* (inquit) *ciuitate Episcopali infra hoc quinquennium plures hæretici comprehensi sunt, qui omnes timore mortis suam perfidiam negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, adustos hæreticos esse sententiaret. Examinati sunt omnes, & combusti sunt omnes: qui cum traherentur ad pœnam, vnus ex eis vir nobilis sanguine, reseruatur à clerico ad vitam, si forte illum quoquo modo reducere posset ad pœnitentiam, cui sic dixit: Homo nobilis es, misereor tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo, vt adhuc de tanta perfidia resipiscas, & de errore ad veritatem redeas, ne, per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille respondit: Experimento didici me errasse. Si sera pœnitentia mihi prodesse posset, non renuerem confiteri. Cui cum ille diceret, pœnitentiam veram nunquam esse seram, vocauit Sacerdotem, confessus est homo errorem suum, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionem. Vt autem pius Dominus vim ostenderet confessionis, mox, vt pœnitens cœpit peccata sua confiteri, cœpit & ipsa cõbustura in manu pœnitentis paulatim minui, quæ in tantum, eo aspiciente, decreuit, in quantũ confessio profecit. Medietate confessionis peractæ media pars plagæ est sanata: vt autem confessionem totam compleuit, & virtus ipsa confessionis, combusturam tam in colore, quam in dolore deleuit, & manus pristinã sanitatem recepit. Vocatus est vir à iudice ad ignem: ad quem clericus. Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eo quod in examinatione combustus sit. Tũc clericus, ostendens manum eius sanissimam, liberauit eum à pœnis, cæteris igne consumptis. Hæc cum audisset magister Conradus, respondit Abbati. Et ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor accidisse. Decem hæretici in eadem ciuitate, scilicet Argentina, quæ &* Strasburg *comprehensi sunt, qui cum negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, sententia incendij sunt damnati. Die statuto, cum ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus, vni illorum dicebat: Miser damnatus es, age vel nunc pœnitentiã, peccata tua confitendo, ne post incendia corporis, quæ momentanea sunt, animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui cum ille diceret: considero quidem me errasse, sed timeo pœnitentiam tantæ necessitatis, minus acceptam esse Deo: Respondit, ex corde tantum confitere. Deus est misericors & pœnitentiam suscipiet. Mira res, mox enim, vt homo confessus est perfidiam, manus eius plenam recepit sanitatem. Tardante eo in confessione, cum à iudice vocaretur ad pœnam, confessor eius iudici respondit. Non iustum est vt homo innocens damnetur iniuste. In cuius manu dum nullum vestigium combustionis reperiretur, dimissus est. Habebat idem homo vxorem non longe à ciuitate manentem, horum quæ dicta sunt, prorsus ignaram, ad quam cum venisset gaudẽs, dixissetq; Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu corporis & animæ, causam ei exponens: respondit illa: Quid fecisti ô miserrime? quid egisti? vt quid propter momentaneum dolorem recessisti à fide tua sana & sancta? magis debueras, si fieri posset, centies corpus tuum incendijs subijcere, quam à tam probata fide semel recedere. Sed, quem non seducat vox serpentina? Immemor*

c lib. 5. miracu. c. 16. & 17.

ille beneficij sibi diuinitus collati, immemor tam euidentis miraculi, consilio vxoris acquieuit & errorem pristinum resumpsit. Deus vero nō immemor vindictæ, pro tanta ingratitudine, manum plagauit vtriusque. Renouatum est incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exstitit resumpti erroris, consors facta est rediuiui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt ossa manuum penetraret, & cum vti non auderent clamoribus in villa, quos vis extorsit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi sunt, in ciuitatem reducti sunt simulque in ignem nondum plene exstinctum missi, & in cinerem redacti.] Quid hoc quæso rei? an hæresi flamma, quod vmbra corporis adeone hæresi debita flammarum exustio, vt cum fuga erroris vis recedat ardoris, & errorem redeuntem ardor inseparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque stupendo plane euentu Deus comprobauit, & arreptitio vsus carnifice in hæretico puniendo? stet in ore duorum testium veritas, hi sunt Bern. Luxemburgius, *in Catalo. hæret. litt. E.* & illo vetustior Thomas Brabantinus, cuius adscribam verba: *Erat circa Cameracum quidam hæreticus astutus valde, qui metuens inquiri & comburi à fratribus Prædicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos comburebant, finxit se arreptum à dæmone, et ob hoc ad Sanctum Aicardum in Aspera, obsessos curare potentem ligatus ab amicis deductus est, vt in eo non hæresim propalatam, sed furiam putarent. Et vt audiuit quiddam clericus obsessus à dæmone & ligatus quod Eligius Boogris (sic enim vocabatur ligatus*) nempe hæreticus ille, vt patet ex Bernardo) *poneretur in loco: subsequente nocte idē clericus obsessus diuino nutu solutus est, & aggregans mattas & stramina atq; Ecclesiæ scamna super ligatum hæreticum* (Eligium) *cumulauit. Ludum autem & furias credens ille dissimulat, quoadusque clericus ignem de lampade sumens comburere hæreticum cœpit, & tunc hæreticus exclamauit. Ad cuius vocem expergefacti custodes, cum ignē exstinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem casu iuxta lectum inuenit, omnes violenter abegit, & hæreticum in igne combussit. Nec mora diuino exacto indicio, clericus à dæmone liberatus & plene sospes apparuit.*] Sic ille Boni vniuersalis lib. 2. cap. vlt.

Plane miraculi plena hæc olim purgatio fuit, & ideo non iniuria sublata fuit, quia miracula poscere non necessaria, Deum est tentare. Sed quis vetuit? constat vetuisse Fridericum, II. *lib. 2. Neapolit. constit. cap. 31.* Ex Decreto etiam Gratiani *a*, videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris, facinus hoc Gratiani est, vel inscitia scriptorū. Nihil tale Gregorius rescripsit. lege totam illam epistolam ad Brunichildā Reginam Franciæ, quæ superest *b*, videbis purpureæ chlamydi assutū stramineum limbum: quem nec Iuo Carnotensis agnouit *c*, nec antiquior Gratiano, quod sciam. Sed prohibuit Stephanus V. ad Moguntinum Archiepiscopum scribens: *Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. Et quod Sanctorū Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendum. Spontanea enim confessione vel testium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare.*

a ca. Nemnam 2 q. 5.

b lib. 11. registri, ep. 8.

c par. 5. decreti post medium.

Occulta vero & incognita, sunt illi relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum d.] Quibus verbis subdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera quæ hîc nominantur, sed & quælibet similia inhibita e videri, eo quod in quibuslibet talibus ratio quam pontifex addit æque procedere intelligatur. Quod aperte dictũ, *vers. vlt. d. ca. Mennem,* vbi legimus, *Vulgarem denique ac nulla canonica sanctione fulcitam legem, feruentis scilicet aquæ, siue frigidæ, ignitiq; ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino facta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.*] Quæ sane vltima verba indicant duorum alterum, vel si Gregorius ista scripsit, quod non puto, ipsius hodie registrum mutilum extare, & Iuonem quoque in mutilum exemplar incidisse, in quo nempe tam magna pars epistolæ illius desideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius rescripti portio esset, id Gratianum confudisse cum Gregorii verbis, vel temporum iniuria ex Gratiani libro titulum, quem huic præfixerat rescripto secundo, totum interiisse, sicque librarios de duobus vnum fecisse, desumpta enim hęc vltima verba sunt ex epistol. Alex. II. ad Rainaldum Cumanum Episco. & subiungenda videntur in fine, *cap. super causa, ead. 2. q. 5.* prohibitum ergo hoc ab Alex. II. sed & prohibitum quoq; iterũ Apostolica auctoritate ab Honorio III. qui diserte testatur ferri candentis iudicium, penitus esse interdictum: vtpote in quo Deus tentari videtur: & mandat Templarios, qui Liuones hoc iudicium subire compellebant, per censuras Ecclesiasticas cogi eo abstinere *f.* Fusius hæc paululum prosequi visum, quia postmodum sequenti sectione iis vtendum erit contra Nouicios quosdam, *aquæ frigidæ,* defensores.

d cap. consuluisti 2. quæst. 5.

e c. in libr. namque in fine 2. q. 4.

f ca. dilecti filii. de vulg. purg.

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam.

Fiebat adhibita vel calida, vel frigida, de calida seu feruente constat receptam legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum, & Frisiorum *g*, & irrepsisse per malam imitationem poculi Zelotypiæ, q. Moyses introduxerat apud Iudæos *h*, sed hæc feruens suasu diaboli introducta, illud vero poculum herbarum amaricantium à Deo fuit institutum: qui solus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum iudicat ea mentiri, & veritatem sic se iudicaturum promisit Moysi: qualis sponsio, cum in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more, & prępostera imitatione, per abusum, fuit introducta.

Nam quod Beat. Hieronymus, *in 1. Reg. cap. 6.* memorat his verbis, hauseruntque aquam & effuderunt in conspectu Domini. *Hebræi tradunt, quod coram Domino in eandem aquam maledicta congesta sint: & sicut in lege mulier zelotypa hausta aqua probatur, ita & idololatræ hac aqua probati sunt. Hi videlicet qui se idola coluisse penitus denegabant. Tradunt etiam quod quicumque idololatra hanc aquam gustasset, labia eius ita sibi adhærerent, vt nequaquam ea ab inuicem idololatra separare posset. Hoc indicio idololatra*

g Lombar. li. 1. tit. 10. Speculi Sax. libr. 1. art. 39. Leges Frisonum, tit. 3. & tit. 14. c. nobilis 2. quæst. 4.

h Num. 5. v. 14. cuius ritũ ex Hebræo contextu facilius colligas, quam ex Latino. videndi quoq; Cyril. li. 4. de adorat. & Theod. in Num q. 10. & Ioseph. li. 3. Antiq. ca. 19. Phil. lib. de special. legib. Xiss. Senes. lib. 2. ver. zelotypia.

deprehendebatur, & interficiebatur. Quod & sequentia demonstrant in eo quod ait: Iudicauitque Samuel filios Israël in Masphat. *Iudicare in hoc loco idololatras, secundum legem morti tradere intelligendum est. Dicunt etiam quod Moyses hoc modo idololatras, qui sibi vitulum fecerant, probauerit, quando arripuit vitulum & combussit, & contritum vsque ad puluerem sparsit in aquam, & dedit ex eo potū filijs Israel.*] Totum hoc, quia nititur sola Iudæorum affirmatione: nec D. Hieronym. affirmat: libertatem nobis relinquit credulitatis. possem vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factum à Moyse, de aquæ frigidæ proba, qua isti vtuntur, nullæ nec reuelationes, nec testimonia aut indicia sunt diuinæ iussionis, Quare iure optimo canones eam sustulere *a* nominatim. Superiore sectione de Carolo Caluo breuiter perstrinxi, vt hîc fusius & clarius narrarem verbis Caroli Sigonii & Aimoini *b*: *Ludouico Germaniæ Rege Francofurti mortuo, Carolus Caluus Imperator & Franciæ Rex, propere Aquas, Coloniamq; contendit, vt Lotharingiam, quæ fratris & filij eius Lotharij fuerat, occuparet Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Lodouicum, & Carolum cognomine Crassum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat, vbi patruum paterni regni fines ingressum castra ad Rhenum posuisse audiuit, ira incensus, quod paternum regnum inuadere esset ausus, Francofordia copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione consedit. Ibi iure primum, deinde gratia per legatos petita, cum neutrum impetrasset: decem homines cum aqua calida, totidemq; cum frigida, decemq; alios cum ferro candente misit, iussos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipso pater suus Ludouicus sacramento interposito diuisisset. Qui re tentata, cum detrimentum nullum cœpissent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c.* Sed quomodo, *tentarunt?* sane iniecta manu in feruentem, & non adusta, docet ritualis adhiberi solita oratio huiusmodi *c*, *Deus Iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator iustitiæ, qui iudicas æquitatem, iudica Domine, quod iustum est, quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terram, et facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum saluasti, & per eius Passionem genus humanum redemisti: tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica, qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, iussione Regis Babylonis missos in caminum igneum seruasti: tu clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat, sicut tres pueros supradictos de camino ignis eripuisti, & Susannam de falso crimine liberasti: ita Domine manum illius saluam, & illæsam perducas. At si quis culpabilis, vel incrassante Diabolo cor induratum, præsumpserit manum mittere: tua iustissima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifestetur, & anima illius per pœnitentiam saluetur.*] Non igitur ore bibebant, sed manum immittebant. Docet hoc etiam historia quam narrat Gregorius Turonens. de Diacono Catholico cum presbytero Ariano disputante, & ad fidei veritatem comprobandam sic prouocante, *Factis rei veritas approbetur, succēdatur igni æneus, & in ferventi aqua annulus alicuius proyciatur, qui vero*

a d c. Mēnam in fin. & d. c. consuluisti.
b Aimoin. libr. 5. Histor. Franc. c. 34. & Sigonius lib. 5. Regni Italiæ.
c Annales Boior. l. 4.

eum

eum sustulerit ex vnda feruenti, ille iustitiam consequi comprobetur.] Conditionem hæreticus accipit. Interea Diaconus, diffidentia quadam tentatus, vnguentis quibusdam brachium manumque illinit. hæreticus negat periculum subire: cum Catholicus brachium exsereret, hæreticus vidit vnguentis delibutum, exclamat aduersarium magicis præsidiis confidere, non fidei, oritur altercatio. *His itaque litigantibus superuenit Diaconus alius ab vrbe Rauenna, Hyacinthus nomine, sciscitansq; quæ esset hæc altercatio, vt veritatem cognouit, nec moratus extracto è vestimētis brachio, in æneum dexteram mergit: annulus autem qui iniectus fuerat, erat valde leuis ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda, quam vento ferri posset vel palea. Quem diu multumque quæsitum infra vnius horæ spacium reperit, accendebatur interea vehementer focus ille sub dolio, quo validius feruens, non facile posset assequi annulus à manu quærentis: extractusq; tandem. Nihil Diaconus sensit in carne sua: sed potius protestatur in imo esse frigidum æneum, in summitate vero calorem teporis modici continentem. Quod cernens hæreticus valde confusus inycit manum audax in æneo, dicens: Præstabit mihi hoc fides mea: iniecta manu, protinus vsq; ad ossium internodia omnis caro liquefacta defluxit, & sic altercatio finem accepit.*] Hæc ille. *libr. 1. de glor. mar. c. 81.*

Exactiores duas formulas, quàm sit illa Auentini, post primam huius operis editionem nactus sum, si duæ, & nō vna potius. Eam quæ plenior est mihi suppeditauit, vir eruditione & religione clarus, & de litteris bene meritus Petrus Pantinus Decanus Bruxellensis, quam in Hispaniâ ex codice quodam Bibliothecæ regiæ, litteris Gotthicis ante sexcentos, vt minimum annos exarato, diligenter exscripserat. De altera me monuit vir Generosus Marcus Velserus, omnis antiquæ, & nouæ historiæ callentissimus; quam Iuretus ex Cod. M. S. cum Notis in epistol. Iuonis vulgauit, quæ in fine adscribitur cuidam D. Eugenio, his verbis; *Hoc Iudicium autem petente Domino Ludouico Imper. constituit B. Eugenius, præcipiens vt omnes Episcopi, Comites, Abbates, omnisq; populus Christianus, qui infra eius imperium est * hoc iudicium defendat innocentes, & examinentur nocentes, ne* ¦ *periuri perdant suas animas malum consentientes.* Quæ verba non mendosa modo, sed & mutila valde. Suspectum etiam hoc totum nec enim credo Ludouicum sanciuisse quidquā tale, cum in capitularibus Caroli Magni parentis eius aquæ frigidæ probatio disertè prohibeatur. Deinde quis iste S. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non est quod suspicere: licet formula videatur eadem cum ea, qua Visigotthi sunt vsi: Iureti etiā formulæ desunt aliquot primæ orationes & alia nonnulla, quę exstabant in illa Gotthica, ideo eam hic tibi exhibebo, ascriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS VEL BENEDICTIONES AQVÆ calidæ, in qua manus ad Iudicium Dei mittitur.

Cum homines vis mittere ad comprobationem iudicij aquæ calidæ, Primum fac eos intrare cum omni humilitate in Ecclesia & prostratis in oratione dicat Sacerdos has orationes.

Prima Oratio.

A *Vxiliare Domine quærentibus misericordiam tuam, & da veniam confitentibus: Parce supplicibus, vt qui nostris meritis flagellamur, tua miseratione saluemur. Per.*

Secunda Oratio.

Q *Væsumus Omnipotens Deus afflicti populi lacrymas respice, & irā tuæ indignationis auerte: vt qui reatum nostræ infirmitatis agnoscimus, tua consolatione liberemur. Per.*

Tertia Oratio.

D *Eus qui conspicis omni nos virtute destitui, interius exteriusq; custodi: vt & ab omnibus aduersitatibus muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.*

His orationibus completis surgatur pariter, & coram hominibus illis cantet presbyter Missam, & faciat eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad cōmunionem venerint; antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrē & Filium, & Spiritum S. & per vestrā Christianitatem, quam suscepistis, & per Vnigenitum Dei Filium, quem Redemptorem creditis, & Per S. Trinitatem, & Per S. Euangelium, & Per reliquias, quæ in ista sancta Ecclesia sunt reconditæ. vt non præsumatis vllo modo ad istam San. Communionem accedere, nec sumendo cōmunicare, si hoc vel illud fecistis, aut consensistis, aut aliquam veritatem inde scitis, seu qui hoc egit nostis,

Si autem tacuerint, & nullam inde professionē dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more solito: postea vero communicet illos. Cum autem communicant ante altare; dicat, Sacerdos:

Corpus hoc & sanguis Domini nostri Iesu Christi, sit vobis ad comprobationem hodie.

Expleta Missa descendat Sacerdos ad locum destinatum, vbi ipsum examen peragatur. Deferat secum librum Euangeliorum & Crucem, & canat modicam Litaniam, & cum cōpleuerit ipsam Litaniam, exorcizet, & benedicat aquam ipsam antequam ferueſcat, ita dicendo:

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini nostri: vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & contrarietatem eius, & ipsum inimicū, ne valeat a contendere iustitiā Dei vllo modo, nec manifestationem eius, ipso præstāte, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.

a tanti cōtēnere, vel cōtaminare, quæ etiam iusta est.

Item alium.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini nostri: vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & b omnem phantasmam diaboli: vt si hic homo manum suam in te c miserit, & innocens extiterit de huius culpa, vel vnde accusatus est, pietas Dei Omnipotentis liberet eum. Et si, quod absit, culpabilis est, & d præsumptuosus in te manum mittere ausus fuerit eiusdem e Omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo dignetur: vt omnis homo timeat, & contremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri: qui viuit & regnat Deus per omnia sæcula.

b al. omne phantasm.

c al. missurus, est innocens vnde reputatur, pietas Dei liberet Innoc.

d Præsumptuose...

e al. omn. pot. virtus super eum hoc.

ORATIO.

Domine Iesu Christe, qui es iudex iustus, fortis, & patiens, & multum misericors, per quem facta sunt omnia: Deus Deorum, & Dominus dominantium, qui propter nos homines & nostram salutem de sinu Patris descendisti, & ex Virgine Maria Carnem assumere dignatus es, & per Passionem tuā mundum in Cruce redemisti, & ad inferos descendisti, & diabolum in tenebris exterioribus constrinxisti, & omnes iustos, qui pro originali peccato ibidem f detenti erant, magna potentia tua exinde liberasti: te Domine quæsumus mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa cæli arce super hanc creaturā aquæ, g quam nos igne feruescere, atque calescere præsumimus, vt rectum iudicium per eam super hunc hominem (nomine illo) h comprobes ac manifestes. Te Domine i suppliciter deprecamur, qui in Cana Galilææ signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti. & tres pueros Sidrach Misach & Abdenago, de camino ignis ardentis illæsos eduxisti, Susannam de falso crimine liberasti, cæco nato oculos aperuisti, Lazarum quatriduanum à monumento suscitasti, & Petrum k mari mergenti manum porrexisti, ne respicias peccata nostra in hanc orationem: sed tuum verum & sanctum iudicium coram l omnibus manifestare digneris, vt si iste homo m pro hac reputationis causa (videlicet illud vel illud) ad præsens modo manum suam in hanc aquam igne feruentem miserit, & culpabilis n ex hac reputationis causa non est, hoc ei præstare digneris, vt nulla læsio, o nulla malitia in eadem manu appareat, per quam sine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus Omnipotens nos indigni & peccatores p famuli tui suppliciter A exoramus, vt q secundum verum & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac r reputationis s causa (ILL.) si per aliquod maleficium diabolo instigante, aut cupiditate vel superbia incitante culpabilis est in t facto, vel in consensu, & u huius probationis iudicium subuertere aut violare x voluerit, malo confisus y ingenio, manum in hanc B aquam præsumptuosus ausus fuerit mittere, tua pietas z hoc declaret: vt in manu eius dignosci queat, quod iniustè egit, a & ipse deinceps per veram confessionem pœnitentiam agat, & ad emendationem perueniat: vt iudicium tuum sanctum & verum in omnibus gentibus declaretur: per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem, C Amen.

Item alius exorcismus.

Te autem creaturam aquæ, adiuro te per Deum viuum, per Deum sanctum, qui te in principio separauit ab arida. Adiuro te per Deum viuum, qui te de fonte Paradisi b manauit, & in quatuor fluminibus exire iussit, & totā terram c rigari præcepit. Adiuro te per D eum, qui te in Cana Galilææ sua potentia conuertit in vinum, qui super te suis sanctis pedibus ambulauit, qui tibi nomen imposuit Siloha. Adiuro te per Deum, qui in te Nahamam Syrum sua lepra mundauit: dicens. Aqua sancta, aqua benedicta, aqua quæ lauas sordes & mundas peccata. Adoro te per Deum viuum, vt d munda exhibeas, nec in te aliqua phantasia retineas, sed efficiaris E fons exorcizatus ad effugandum, & euacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inuestigandum & comprobandum omnem veritatem: vt isti,

qui in

f al. detinebantur.
g quæ ab igne f a.c. videtur, qui. al.
h al. comprobet ac manifestet.
i supplices al.
k al. mari. deest.
l al. in hac oratione.
m al. hominib. in hoc man. hic dig.
n al. ex hac causa, furto, videlicet, vel homicid. aut adulterio, vel luxuria aut p qua libet causa culpa modo ad præsens manū
o vel macula. al.
p famuli. tui al.
q al. sanctū.
r al. reputatus.
s est nota criminis valens. illud.
t al. factu.
u hoc cōprob. iud. al.
x volēs. al.
y puto dispescēdum ingenio.
z al. taliter hoc declarare dignetur.
a vt & ipse al. Reliqua hæc rursus desunt in Iureti m. s.
b Pant. manare.
c Pant. rigare.
d Pāt. vt te mundā exhibeas, nec in te aliquā phantasmā. supra.

qui in te manum miserit, si veritatem habuerit, nullam læsionem in te accipiat: & si mendacium habet, & iustitiam, appareat manus eius igne combusta, vt cognoscāt omnes homines virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est cum Spiritu sancto iudicare viuos & mortuos & sæculum per ignem, Amen. Post hæc exuat eum vestimentis suis, & induat eum, vel eos vestimentis mundis de Ecclesia, id est, indumento de exorcistâ, aut de Diacono, & faciat eos vel eum osculari Euangelium & Crucem Christi, & aspergat super eos de aqua ipsa, & ipsi qui intraturi sunt ad Dei examē det illis omnib. bibere de ipsa aqua benedicta, cum autem dederit vnicuiq; dicat:

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationem hodie. Deinde imponatur igne a subter caldaria, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipsa aqua calescere cœperit,

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iustus, fortis & patiens, qui es auctor & creator clemens & misericors & iudicas æquitatem, tu iudica qui iussisti rectum iudicium facere, & respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Deus Omnipotens, qui per Aduentum vnigeniti filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum redemisti, qui per eius passionem genus humanum subuenisti & saluasti: tu hanc aquā feruentem sanctifica, qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago sub Rege Babylonis Nabuchodonosor in camino ignis accensa fornace saluasti, & inlæsos per Angelum tuum eduxisti. Tu clementissime Dominator præsta, vt si quis innocens ab huius b culpa vel causa sui reputationis, homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam manum miserit, saluā & inlæsam inde educas: qui tres pueros supradictos & Susannam de falso crimine liberasti. Ita Domine Omnipotēs, si culpabilis fuerit, & incrassante Diabolo cor obduratum; manum in huius tui elementi feruentis c miserit, tua veritas hoc declaret, vt in corpore manifestetur, & anima per pœnitentiam saluetur, & si ex hoc scelere culpabilis fuerit, & per alicuius d maleficij, aut per herbas, aut per diabolicas incantationes hāc peccati sui culpam occultare voluerit, vel tuam iustitiam contaminare, vel violare se facere posse crediderit, magnifica tua dextera hoc malum euacuet, & e omniū rei veritatem demonstret, Per te clemētissime Pater, qui viuis & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.

a Pant. ligna, ego. ignes.

b for. culpæ vel causæ suæ reputatione, vel

ALIA.

OREmus. *Deus qui beatam Susannā de falso crimine liberasti. Deus, qui beatam Teclam de spectaculis liberasti, Deus, qui sanctum Danielem de lacu leonum liberasti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuisti, tu libera innocentes & consigna factores. Per Dominum nostrum.*

Et qui manum mittit in aquam, ad ipsum examē dicat orationem Dominicam, & signet se signaculo crucis, & festinè deponatur ipsâ aqua feruēs desuper iuxta ignem, & iudex f perpendat ipsam lapidem inligatam ad mensuram. N. infra ipsam aquam more solito. Et sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse, qui intrat ad examen iudicij. Postea cum magna diligētia sic fiat inuoluta manus sub sigillo iudicis signata vsq; in die tertio, quo visa sit viris idoneis & æstimata.

En formulam totam & ritualia, in quibus multa, propter quæ meritò

quod vald[e] suspicor, hic aliqu[e] ties rep[u]tatio fer[] pta pro b[] bara voc[] reptatiōis à voce rep[] tat accus[] re seu pro uocare, [] adhuc h[] die Hispa[] retinent.

c Pāt. cen[] set deel[] voculam, creaturā [] fors etia[] paulò an[] deest alia obduratū habuerit.

d Pant. p[] tat dee[] voculā i[] genium, sup.

e Pant. omnem.

f Fort p[] pellat cā[] pidi alli[] tā ad me[] vt sic [] pressa si[] certa me[] sura lapi[] deprim[] seu det[] hentis m[] nū & fu[] culi, à q[] lapis de[]

debet mihi hæc sententia pellucet. Nisi dicas ipso lapide inuoluto explorasse q̃ feruens esset aqua ima.

Sedes Apostolicæ prohibuit. Quod hic in fine de obuoluta in tertiũ diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia si præstigio aliquo manus læsa vel illæsa, interea, euanescente præstigio rei veritatem apparituram, credebant.

Quoad frigidam puto illam eodem modo in vsu probationis versatam: videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum seruabat ab adustione innoxiam, ignis actione prohibita: sic in frigida aliquando nocentis manum amburebat, contrariam aquæ actionem tribuens, frigiditate naturali in supra naturalem ardorem commutata. Ad hanc me coniecturam ducit scriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba: *Interim ad quendam veniunt fontem* (Gangulphus videlicet, vxorque) *vbi his vxorem vocibus cõpellat. Multa quidẽ de te coniux passim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certo non constat, verene an falso illa dicantur. Tum illa, etiam intrepide iurando, falsos de se rumores sparsos, ait, nec se vnquam alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propositus est, nec frigidus valde, nec immodice calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahe: & si quidem à culpa es aliena, nihil mali patteris sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa Beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones vecordiæ ascribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, simulatq; lapillum secum retrahere conata est, membris fere omnibus obrigescit, & in digitis et brachio, quousq; aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilq; aliud misera illa, nisi repentinum interitum exspectat g.*] cõfirmat idem Sigebertus, & significat hunc illum fuisse fontem, quem miraculose ex Cãpania VVarenas Gangulphus transtulerat. conuictam adulterii vxorem deseruit: nec diu post vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione spectabatur, an aquis mergerentur: confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis: quo enim pacto decem viri secum aquam tulissent, in quam toti mergerentur? missos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alsaticæ habebant, vt plebeii & minoris testimonii rustici, aquæ frigidæ se iudicio expurgarent *h*.

g apud Surium 11. Maii.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur: si emergeret tertio, vt innocentem absoluebant, vt docet Abbas *in c. licet in fin. extra ne cler. vel monachi*, &c. Afflictus *ad Constituit. Regni Neapolit. l. 2. tit. 31.* vbi eam consuetudinem merito Frider. 2. Imp. ridet, quam etiam Lotharius Imp. iam ante prohibuerat in Legibus Longobard. *i* statuens, vt examen aquæ frigidæ per legatos & commissarios imperii vbique interdicatur omnibus, & vltra nõ fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib. l. vlt. Prohibuit etiam Pontifex, quisquis ille, apud Gratianum *k* & inualidam iudicauit Lucius his verbis: *Ex tuarum intelleximus continentia litterarum, quod cum H. presbyterum: quia infamabatur de homicidio: à sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, suam innocentiam purgauisse, & episcopum suis eum litteris absoluisse. Quia vero peregrina iudicia sunt inhibita, purgationem quam præstitit, sufficere*

h Rhē German. li. 2.

i l. 2. tit. 54.

k d. c. Mēnã in fin.

l. c. ex tuarũ. de purgat. canon.

non putantes: mandamus &c.] admittit accusationem de nouo, & præscribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem *iudicium peregrinum*, quia alienum à canonibus & more iudiciorum ab Ecclesia recepto. Et quia solebat aqua huiusmodi, per clericos benedici, ideo ad ipsam probationem hoc pacto tollendam: dum nō inuenirentur clerici ad hoc munus: sanxit in conc. Generali Innocent. 3. ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis aut frigidæ, seu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat. *c. sententiam sanguinis ne cleri, vel monachi sæcul. &c.*

En tibi formulam benedictionis ex dicto libro Gotthico, vna cum collationibus formulæ editæ à Iureto.

INCIPIT EXORCISMVM aquæ Frigidæ.

CVm hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam. Adduc eos in Ecclesiam, & coram omnibus illis cantet presbyter missam & fac eos ad ipsam missam offerre, cum autem ad communionem venerint, antequam cōmunicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione ista, & dicat.

*Adiuro vos * homines per Patrem & Filium & Spiritum S. & per * Christianitatem quam suscepistis, & per S. Trinitatem quam * docuistis, & per istas sanctas reliquias vel sanctam venerationem, quæ in ista Ecclesia sunt, vt non præsumatis accedere ad hoc sanctū altare, nec istam sacram communionē accipere vllo modo, si hanc causam vestræ reputationis (hoc est illa vel illa) fecistis aut consensistis, aut scitis quis hoc egit.*

* al. omn.
* al. vnigenitum Dei filium & p. S. T. q. s.
* al. deest docuistis. sed additur & p sanctū Euangeliū & per sanctas reliqas quæ in ista Ecclesia sunt, vt nō psum. vllo modo cōmunicare, neq; accedere ad altare, si hoc fecistis, aut cōsensistis qui hoc egerint.

A *Si autem tacuerint,* aut nullam professionem inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & more solito communicet. postea vero communicet illos, qui in aquam mittendi sunt.*

*Cum autem communicat, dicat sacerdos * ad altare, * Corpus hoc & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit vobis ad probationem hodie *.*

B *Expleta missa * accipiat Sacerdos crucem & Euangelium & insensum & pergant ad locum destinatum cum aspersione aquæ benedictæ vbi probentur. Et cum venerint ad ipsum locum * det illis hominibus bibere de aqua benedicta. cum autem dederit vnicuique dicat. **

* al. nullu hoc dixerit.
* al. ante
* add. al. ad laudem & gloriam nominis sui & ad Ecclesiæ suæ vtilitatem
al. expl. miss. f ciat aquam benedictam ipse Sacerdos, & pergat ad locu. vbi omnes probatur. Cum autem venerit ad ipsum locum det illis hominibus bibere de aqua benedicta.
* al. Itaniam faciens omnibus pro eadem causa Dominum deprecantibus, det examinandis bibere *de aqua be*
C *nedicta & cum dederit.*

* In libro Iureti magna hic in seqq. est confusio, & vt sup. quadam maniter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam posse explicari.

*Hanc * aquam dedi vobis ad probationem hodie:*

Postea coniuret aquam, vbi illos mittere debet dicens ita.

D Nota in seqq. mutilum esse nostrum exemplar Gotthicum, supplendum ex m. s. Iureti: quare ex vtroq; concinnabo, quasi vnam formulam, Iuretiana tamē lectione in marginem relata, ne confundam.

*Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creauit, * & te iussit ministram humanis necessitatibus, qui etiam iussit te segregari ab*
E *aquis superioribus. Adiuro * te per ineffabile nomen Domini, videlicet Iesum Christum filium Dei viui, sub cuius pedibus elementū se calcabile præbuit: qui etiam baptizari se in te elemento aqua-*

* al. Hæc aqua fiat tibi ad probationem hodie. Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui est verus iudex & iustus.
* quia te segregauit ab aquis superioribus & iuss. deser hu. nec al.
* te etiam per inuisibile & ineffabile nomē Christi Iesu filii Dei omnipotentis sub cuius p. calcab-

rum voluit. Adiuro etiam te per S. Sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit * *Adiuro te per sanctam & indiuiduam Trinitatem, cuius volūtate aquarum elementū diuisum est, & populos Israel siccis vestigijs transire fecit: ad cuius etiam inuocationē Helias, ferrum, quod de manubrio exierat, super te natare fecit, Vt nullo modo suscipias hos homines, nomine I. L. illo si in aliquo sunt culpabiles, de hoc q̄ illis obijciunt, scilicet aut per opera, aut per consensum, aut per vllum ingenium, sed facias eum supernatare super te: & nulla possit contra te facere aliqua causa maleficiorū, nullaq; præstigia dæmonum concinnari, vt inuestigatio Dei vel manifestatio possit occultari. Adiurata autem. Per nomē Dei Christi præcipimus tibi, vt nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura seruit: quem Cherubin collaudant, dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum: qui etiam regnas & dominaris per infinita sæculorum sæcula, Amen.*

lē præbuisti qui etiā in te bapt. dignatus est. *al.* * *al.* qui te inuisibile sanctificatione sacratum, ad animarum purgationem inenarrabile instituit sacramentū. Per quem oli & pop. Israeliticus s. pedibus trāsiuit, & ex aqua ferrum quod casu ceciderat Heliseus diuina virtute cōtra naturā natantē in suo manubrio redire fecit: vt n. m. s. hunc hom si in al. culp. est ex hoc q. *e.* obiicitur scil. aut opere aut consensu, seu conscientia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutem Domini nostri Iesu Christi reiice ex te & fac illum natare super te quatenus cognoscant fideles Christi nullum præstigium diuinæ virtuti posse resistere, quod non detectum fiat & omnibus manifestum. Adiuro etiam te per virtutem eiusdem D. N. Iesu Christi, vt ad laudē illius cui omnis creatura seruit, & cui cœlestis exercitus famulatur clamans S. S. S. D. D. & vt nobis adiurantibus & eius misericordiam obsecrantibus obedias, Qui regnat & dominatur per. i. s. s.

In Gotthico exemplari immediate sequit̃ alia oratio: sed rectius exemplar Gallicum titulum interserit.

Hominis coniuratio.

Adiuro * *te homo N. per inuocationē Domini nostri Iesu Christi, per omnes Angelos et Archangelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diem iudicij, et per viginti quatuor Seniores qui quotidie laudant, & per quatuor Euan-*

A *gelistas Marcum et Matthæum, Lucam & Ioannem, & per duodecim Apostolos, & per duodecim Prophetas, & per omnes sanctos Dei Martyres, per sanctos Confessores & sanctas virgines, per Principatus & Potestates, per Dominationes, & virtutes cœlorum, per Cherubin & Seraphin, per omnia cœlestia Angelorum agmina, Adiuro te per tres pueros. Sidrach, Misach, & Abdenago,* B *& per centum quadraginta quatuor milia Martyres, qui pro Christi nomine passi sunt, & per S. Mariam matrem Domini nostri Iesu Christi, & per populum sanctum Dei, & per illum baptismum qui te regenerauit per manus sacerdotis.* Adiuro te* *vt si de hoc furtum aut homicidium aut adulterium aliquē fecisti, aut consentaneum exinde fuisti, &* C *sic habes cor incrassatum & induratū, vt hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficium euacuari vel euertere te posse facere credideris. si culpabilis es euanescat cor tuum, & non suscipiat te aqua ista, neque vllum malū possit* * *inimicus contra hoc elementū præualere, sed manifestetur vel declaretur Dei virtus in isto loco per inuocationem Domini nostri Iesu Christi. Propter hoc* D *obnixe te deprecamur Domine fac signū tale in homine isto, vt si culpabilis est reputationis causa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas & nulla tenus eum recipiat aqua ista. Hoc autem fac Domine ad laudem & gloriam tuam, per inuocationem nominis tui, vt omnes cognoscant, quia tu es Deus noster benedictus & laudabilis. Per immortalia* E *sæcula sæculorum, Amen.*

* *al.* Adiuro te & cōtestor per patrem & filium & S. sanctum, & per sanctā & indiuiduā Trinitatē & per oēs Ang. & Arch. & per omnes Principatus & Potestates Dominationes que que & virtutes, & per Deifc dilia. Cherub. & Seraph. & per diem tremēdum iudicii Dei necnon & vigiti quatuor seniores quiquotidie laudāt Deum, & per quatuor Euangelistas, & per sanctos Apostolos quoq; Martyres & Cōfessores, necnō per sanctā Dei Genitricē Mariā, omnesq; virgines, & per cunctū populū sanctū Dei, vel per sanctū baptismū in quo renat' es. Si tu hoc malū fecisti, ex quo culparis, vel assensū aut baiulasti, aut in domū tuā recipisti, aut inde cōscius, aut consentaneus exstitisti corā omnib. dicito. Qd si diabolo suadente celare disposueris, & culpabilis exinde es: euanescat cor tuū incrassatū & induratū, & non suscipiat te aqua incredulū & seductū: vt dicat populus, q̄a Deus noster iudex est, cuius potestas in sæcula sæculorū, Amē. *Hæc forma verbis breuior & succinctior est, sensu tamen conuenit cum Gotthica.* * *seqq mutila & mendosa.* *inimici *Panti.*

( ) d. in al. * al sanctū Eu & sanctam cr. & sanctifica- tis omnib. aqua benedicta, cum timore, & reuerentia Dei fisus de eius clementia, proiiciat in aquam. Et nihil amplius habet cod. Iureti.

*Post coniurationem autē aquæ exuat eos vestimentis suis [& induat eos vestimentis de exorcista, & alliget in eis singulariter sinus rectæ consuetudinis] faciatq; eos osculari * Euangelium & crucem & post hæc aspergat super vnumquemq; ex ipsis de ista aqua benedicta, & dicat adiurationem sequentē, & proyciat eos statim singulariter in ipsam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiunus: & neque illi antea comedant, neque ipsi qui eos mittant.*

Sequitur exorcismus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine Iesu Christi filij eius Domini nostri, qui regnat cum Patre & Spiritu sancto: vt fias aqua exorcizata ad effugandam & euacuandam omnem potestatem, & omne phantasma diaboli vt si iste homo descenderit in istam aquam, & innocens est de huius reputationis causa, pietas Dei omnipotentis liberet eum, & recipiat eum tuum elementum. Et si culpabilis est & præsumptuosus in istam aquam descenderit non eum recipiat, sed declarari dignetur virtus tua in eum vt omnis homo timeat & contremiscat nomen gloriæ tuæ sanctum. Per cuncta sæcula sæculorum, Amen. Domine libera innocentes & consigna factores, Amen.

Habes (Lector) ritum vniuersum huius ꝓbationis per aquam frigidam qui olim in vsu, & quem canones Pontificii vetant: non propter verba vel solemnia ritualia, quæ pleraque pia, etsi non desint aliqui in his næui: sed propter ipsam rem, & quia hæc à vulgo paullatim recepta fuerant Pontificibꝰ tamen Romanis reclamantibus: Nam Pontifices merito dānabant hanc Dei temerariam tentationem, & miraculi quasi Iudaicam postulationem. Et observatione dignum est obtinuisse paulatim vbique Pontificiam prohibitionem, primum quo ad reliqua crimina: deinde post D. Bernardi tempora etiam quo ad hæresim: abusum denique hæsisse in solo crimine Maleficii seu Magiæ: ita tamen hæsisse in hoc crimine, vt sine vlla Dei inuocatione, sine vllo ritu pietatis aliquid præferente, quasi per ludum Iudices hac proba abutantur quibusdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maxime VVestphaliæ circulo, vtuntur hac proba, in maleficis indagandis: quas enim fama, vel aliarum depositione suspectas habent: eas statim absque vlteriore inquisitione capiunt, captasque extra vrbem deducunt: & in aquam frigidam ita coniiciunt, vt dextra manus sinistro pedi, sinistra vero dextro pedi sit alligata: & si supernatat, veneficas vehementius suspicantur, & idcirco duriori subiiciunt quæstioni: sin submergantur, innocentes esse credunt. De hoc genere purgationis seu potius probę, hactenus inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probe constitit, illicitam esse: sed Nouatores, qui à Romana Ecclesia desciuerunt, mire digladiati. Licitam esse mordicus defendit, Arnold. Scribonius Philosophus Marpurgensis: illicitam contra ostenderunt prolixe, non VVierus solum & Bodinus: sed insuper libellis ex professo, Ioannes Ewichius, Hermannus Neualdus, & Augustin. Lerchemerus, & ex I. C. Oldendorpius, Hotomann. Ioann. Borcholt. Venatorius & alii quos citat & sequitur Godelman. *libr. 3. de Lamiis cap. 4.* quos ego, vt eiusdem sectæ homines non magni facio, sed hęreticos hæretico Scribonio obiicio, vt saltem intelli-

gant Nouatores: hanc esse suorum communem opinionem, à qua in iudicijs non tam temerè deberent recedere. Postea prodiit libellus cuiusdam Iureconsulti: qui, ex Catholicis vnus & solus, hucusque (quod sciam) scriptis hunc iudicum abusum defendere conaretur. Res magni est momenti: & proinde diligenter, nō obiter tractanda & disquirenda veritas, non verborum copia, sed rationum momenti. sit ergo.

Excusus liber Coloniæ apud Gymnicū anno 1568. Defensio probæ aquæ frigidæ, &c.

QVÆSTIO V.

De proba (vt vocant) aquæ frigidæ, qua strigibus explorandis in Germania quidam vtuntur.

SECTIO I.

Discutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij.

A VVilh. Adolphus Scribonius, huius sententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defensor, conatur eam stabilire rationib. partim physicis, partim hyperphysicis, ad physicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, sagarum pondus super aquas sustinente: ad Theologiam verò, quod de odio & antipathia aquæ ac sagarum. Sed vt hoc commodius intelligatur, accipite dicta illius, vt sunt à Richio *a* repræsentata: cui & alij ea referentes, hac in re, consentiunt: *b* nō ea contraho etsi possim facile, ne quis me calumniari suspicetur. Dicit ergo ille, hác supernatationē Sagarum prouenire ex Satanicâ leuitate, vt causa efficiente. Satanam enim esse natura leuissimum, vtpote plus de aëre, quam de aqua participantem, & ideo posse illas sustentare super aquis: duobus modis, vel se supponendo sagis, & eas

a c. 4 nu. 119.
b Godelm. d. ct. c. 4 & Binsfeld. de confess. malefic. p. 1. conc. 7. dub. 1.

A quasi dorso eleuando: vel etiam se ijs vniendo, & toti illarum corpori, occupatione & possessione quadam, infundendo: non quidem hypostatica vnione, aut mixtione physica intrinsecè coadunando; sed leuitate sibi cōnata illis quodammodo, per præsentiam suam, data & quasi communicata. *cacodæmon ergo* (inquit) *substantialiter in sagis diffusus, eas retinet, quantum scilicet ad ipsum spiritum, qui sine* B *sua essentia eas inhabitat, non quantum ad substantiam partium corporis sagarum. Leuitas ergo ea non est, quæ à forma corporis immediatè prouenit: sed aduentitia, externa, & aliunde accepta.*] Hęc ille, vt obscurè, sic sane mendosè. Obscurissimè: quia vel hoc tantum voluit: sagas à dæmone sustentari, prærogatiua leuitatis. quæ ex aerea natura in C eo vim habet aquis emergendi: idque subingresso corpus dæmone, vt solet subingredi energumenas: tuncq; illas emergere more vtriū inflatorum: vel, si hoc non voluit, certe falsitatem sententiæ nō intellectæ his inuolucris verborum perperam coaggeratorum cōtexit & obruit. Mendosè vero, quia vterque modus ille supponit dęmonem aereum habere corpus: quod alibi re- D futatum. igneum potius haberet, & sic ab aqua extingueretur, vel aquam, excalefaceret, & ebullire cogeret: quæ ambo experientiæ, & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam secum pugnant: cacodæmonem substantialiter in sagis diffundi: &, spiritum sine sua essentia eas inhabitare. Quis etiam credat sagas omnes esse à dæmone possessas, vt sunt E arreptitij seu energumeni: & vt fuere Gergezenorum sues? hoc ipsæ sagæ negant, & experientia refellit. Si obsidet, quomodo apparet foris illas ac-

A cedens? an duobus tum eſt in locis: an vero exit & redit, cum lubet? poſſet credo: ſed ſic facere non credo. Deinde ſi hoc facit eius leuitas: cur cæteri energumeni non æquè leues, cur ſubſidunt in aquis? cur merſi porcorũ illi gregis; quia noluit eos ſuſtinere? iam ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, ſed voluntas hoc operatur. Hoc verũ eſt, & eo redit res, cum addit Scribonius: B Satanam, vt Dei lictorem eas ſuſtinere: & quia lictori non licet præſcriptum iudicis excedere, ideo fieri, vt nec ſontes mergere, nec inſontes ſuſtentare dæmon queat: ne inſontes periclitẽtur, euadant ſontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphyſicam refugium eſt, de quo ſtatim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quod grauitas & leuitas proprietates C ſunt rerum corporatarum: quare non magis conueniunt dæmoni, quàm animæ rationali. Sed audio, neſcio quam ſpiritualem leuitatem. Si quia dæmon ſpirituali leuitate præditus eſt, hoc poteſt: certe & anima poterit, quæ ipſa quoque ſpiritualis tota, & proinde leuis tota; & tota in toto corpore, & in ſingulis corporis partibus ſubſtantialiterque diffuſa, non inhabitat D modo, ſed informat etiam. Hoc vero non poſſe animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingreſsi. Si animæ leuitas hoc non poteſt: ratio clamat, nec dæmonem corpus ingreſſum poſſe, ratione ſuæ leuitatis. ſi ſuſtinet, ſuſtinere: quia corporea illa mole potentior eam loco poteſt mouere, vt doctum libro ſecundo.

E Confugit tandem Scribon. ad Dei voluntatem & prædeſtinationẽ: *Quid, ſi*, inquit, *dicerem Deum ipſum ſagarum, quas ſcilicet vere reas nouit, corpora ſingulari quadam & ſpecifica leuitate induere, qua in ſuperficie aquarum ferantur? inde certe non ſequeretur, Deum ab operibus creationis nõ ceſſaſſe. Ita enim prædiſponere potuit, vt ſi quæ ſagæ futuræ ſint, ſpeciali quodam modo in aquis nequaquam ſubmergi debeant. Vtrum vero hoc omnipotentiæ diuinæ contrarium eſſe dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expreſſe ſignificatum eſt in ſacris literis? minime.*] Nos vero illud fatemur Deum poſſe cum lubet. dubitamus an vnquam libuerit, indicia nulla inuenimus, cur credamus voluiſſe? multa habemus argumenta, quæ noluiſſe, & nolle doceant. ideo petimus probari, quam affirmant, Dei voluntatem: & experientiam, quam adducunt teſtem, vt fallacem non ſemel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorũ modo ſunt ſaltantis, ſed etiam delirantis. quid enim ad rem illa?

Addit, Aquam ipſam ſagas in ſe ferre non poſſe. cur putas? *quia* (inquit) *Deus Opt. Max. ſuo prudentiſsimo iuſtiſsimo*q*; iudicio ab omnibus inde ſæculis elementum aquæ prædeſtinauit ſalutari hominis lauacro, vt qui à peccatis abluendi eſſent, & Chriſti Eccleſiæ initiandi, huius baptiſmate vterentur, & per hoc mediũ noui homines facti, quaſi per ianuam in Chriſti regnum ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quandoquidem, inquam Vatiniano quodam odio eas accuſat, & reijcit: vt ſi maximè pro viribus tentent, non tamen ſubmergi poſſint.*] Ecce iam (lector) non à dæmone petitam cauſam efficientem, ſed ab aquæ natura. Quia inſitum illi odiũ in maleficas. inſitum autem ab auctore naturæ: qui cum aquas creabat, iam mente cunctorum præſcia ſtatuerat aquas fore ſalutis noſtræ inſtrumẽtum.

itaq; inseuit odium aquis, illarum, quæ salutis & suæ & aliorum osores, & vexatrices. Sic enim mox explicat. *Et quodnam (ait) est illud odium? aquæ Deo placuerunt, quib. vsurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret: in baptismate Christo Dei filio nomina nostra primum damus, & eius albo incorporamur, adeoq; in ciuitatem Dei vt germani ciues recipimur: ideoq; omnes, qui salui modo fieri volunt, sacræ huic aquæ baptismali immergi ac purgari oportet: at sagæ spreto isto diuino lauacro: toti Trinitati, Deo Patri, Filio & Spiritui sancto, scientes volentes renunciant, & nihili Dei & creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas facientes, peccatores, & apostatæ omnium aliorum sunt pessimæ. Cum autem hoc scelere in toto mundo nullum scelestius vnquã definiri aut reperiri possit, quid dubitem dicere? si sagæ non submerguntur aquis, id fieri ob peculiarem istam antipathiã, videlicet quod elementum aquæ nolit illas intra alueum suũ recipere, sed omnino respuat, & omnibus modis fugiat: hunc scilicet in finem, vt peccatrices eiusmodi manifestentur. Nam & creaturæ inanimatæ seruiunt prædicationi, & gloriæ nominis diuini: vt scilicet cœli, ita quoq; elementa enarrant gloriam Dei, tum aliis, tum in hoc: si peccatum & iniustitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptismate est sacramentum, est signum, est sigillum initi inter Deum & hominem baptizatũ noui fœderis. Quid ni igitur eodem modo, signum aut indicium esse possit, dissoluti illius, & fracti iterum fœderis? Et hanc rationem siue causam facillime dixerim esse verissimam: vt si aliæ nullæ admittendæ esse videantur, vna tamen hæc recipienda sit.*] Hactenus ille: in cuius verbis quędam sunt verissima, sed non aptè allata ad id probandum, de quo ambigebatur. in quibus facile agnoscas spiritum illum, qui scripturæ testimonijs gaudet abuti, & semper summa vi adnisus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi competẽtes agnoscimus, Catholici. Sed quid si dicerem cum Principibus Nouatorum, quorũ summam puto Marpurgi esse auctoritatem: prærogatiuam hanc aquæ singularem nõ esse: nonne corrueret huius antipathia fundamentum? At ecce Lutherus, cum ab eo quęsitum fuisset: num, deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut ceruisia? principio quidem inopinata forte perculsus interrogatione, hęsitans, dixit: id diuino iudicio committendum: recollecto post spiritu, & illo suo afflatu entheo, subiunxit: quicquid balnei nomine nuncupari posset, id censendum minimè ineptam baptismi materiam. *a* Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiteri oraculum, satis certò credidit, num elementum hoc aquæ necessariam baptismo materiam præberet: hoc enim si Christo Domino affirmanti, *b* & Apostolis magistrum sequentibus, *c* credidisset: nunquam quæstiones illas: an hic vel ille liquor, sit naturalis & vera aqua, otiosas vocasset: *d* cum ijs, de necessitate aquæ ad baptismum siue de necessaria sacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit: qui apertissimam Christi Domini locutionem *Ioann.* 3. allegorico sensu accepit: &, per *aquam*, intelligi voluit, non elementum illud aquæ: sed ipsum Spiritum sanctum, qui dicatur aqua, eo quod animos nostros abluat: quia sine baptismo saluari hominem posse putauit: atque ita præiuit, clarumque

a In colloqui. conuiuia. c. 7.

b Ioã. 3. v. 5.

c Acto. 8. v 36. & Acto. 10. v. 47 Ephes 5 v 26.

d Examen Cõc. Trid. cã. 2. sess 7.

signum Anabaptistis sustulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitij, Caluini delira detestamur. viderit Scribonius tamen, quid illis sit responsurus, si hæc sua dogmata torqueat, in imaginariam antipathiæ chimæram. Habemus Catholici, Deo laus habemus arietes fortiores. *e* Miramur interea, & Caluini strophas atq; tropos: & Lutheri vecordiam iuxta ridemus, vt enim de hoc nunc loquar cum & lacte, & iusculo carnium siue herbarum, & vino, & similibus liquidis ablui possimus, negari non posset illa balnei vsum præbere posse, & quo quidque ad abstergendum aptius: hoc etiam efficaciorem baptismo materiã præbiturum. an ergo id, quod Hebræi vocant *aquam pedum?* pax aurib. quęso, & naribus sit, sordet, fœterque Luthero soli, eiusque delirium hoc proterue tuenti, tale lauacrum, tale balneum contingat: sed ea lege, vt, pro honesta strigileculâ, illi scopæ taxeæ, quibus strigmenta deradantur, & amurca nitro condita, pro ceromate, adhibeantur: sicq; stringatur toto enixè corpore, pumicetur, leuigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil augiæ stabulis dignius inuenietur.

e vide infra sect. 3.

Quid ais Scriboni Vatinianum aquę in sagas odium est; an ergo aqua prædita ratione? ideo enim irasci belluas & odisse negant Philosophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquies, odium intelligo: & quale in plantis cernimus, sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aqua, & aliis elementis nullus cernitur, nisi quædam ad locum suum, quoniam is ad eorum conseruationem putatur facere, propensio. Si sagas odit aqua, cæteros amet. vnde hoc probabis? fateris video naturalem hunc amorem non esse vllum: nec odium sanè: sed vis supernaturalem hunc affectum esse. quæro, an eius sibi conscium elementum aquæ, an ignarum? non dices conscium. Quid enim absurdius? quia nec sensu quidem præditum, quanto minus cognitione: & hoc necessarium foret, vt sagas à cæteris discerneret. sed non discernis etiam, cum & hæreticos alios & hypocritas sic, Diui Bernardi tempore, expuerit. Eius verba postea recitabo *ex serm. 66. in Cat.* Ignarum, est ergo, & sic mouetur à Deo. Nouone motu quoties saga aquis inijcitur? non hoc satis explicat: & videtur velle semper hoc operari decretum Dei, ab eo tempore, quo Deus aquæ elementũ creauit: & ex hoc Dei decreto semel sancito, vim hanc aquas accepisse. sicut herbæ nimirum vim illam sibi similis per semen producendi, lege illa primitiua, qua iussæ Genes. 1. *Germinet herbam terra virentem & facientẽ semen, &c.* Nihil dubito, si hanc legem Deus ab initio posuisset aquis, hanc illis in perpetuum vim competituram. Sed vt hoc credam à Deo factum, necesse sit alias adferri probationes, vel ex scripturis, vel ecclesiastica traditione. in re tanti momenti solis niti coniecturis; hoc vero nec sobriæ, nec sanæ mentis est, vel sapientiæ. Omnes nos salutari lauacro ablui necesse est, vt salui simus: quid tum? nemo hoc Catholicorum negat: negant nonnulli Nouatores. Huic sacro baptismati, totique sacratissimæ Trinitati sagæ renunciant: hoc quoque fatemur, & ideo cunctis suppliciis dignissimas, & scelus earũ atrocissimum profitemur. quid inde consequitur: Odere idcirco illas aquæ & exspuunt onus molestum. credo, vt aquæ viuæ cadauera: sed fors hoc propter aquæ & aeris copiam, quæ in ca-

dauera se insinuauit. Viua corpora mergerentur: non supernatarent. Verum audio hoc fieri, quia sagas aqua prodere mauult, quam celare crimen: & sic quasi præconem agit. scio creaturas omnes laudare Deum, & gloriā Dei enarrare: sed hoc non faciunt, eo modo, quo Iosue iussit Achanum dare Deo gloriam. non quo Pharizæi id à cæco nato exigebant: sed sua pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate, quam ipsis Deus tribuit, opificis & creatoris sui bonitatem, sapientiam, diuitias & potentiam hominibus annunciant. Illa vero confessio & indicatio, & vt ita dicam præconium, siue mauis accusatio: quam confingit Scribonius: sacris litteris, conciliis, Patrib⁹, & Ecclesiasticis monumentis noua est, & inaudita: quare nec verosimilis, nec credibilis, nec tuta. scilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum est initi cum Deo fœderis: hoc scimus & credimus dicenti Deo signum vt credamus eandem esse fęderis violati, postulas? da simile testimonium, & credemus. Das nullum? non credimus illud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus est aqua, vt instrumento, neque vt sigillo, salutem tribuimus nostram: sed quatenus ad aquam accesit forma baptismalis. salubriter illa abluit, quando verbum accessit ad elementū: tunc enim factum est Sacramentum, quod nudum prius erat elementum. Tolle verbum: nec sacramentum, nec sigillum agnosco, tunc dicam aquæ laudem Dei & gloriam nobis annunciari per terram, per aërem, per ignem: & quæram cur non hæc aquæ sagas prodant? cur illis aër spiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non subsidit terra, & medias haurit, vt sic prodantur? cur non aër illas solo allidit, & vicissim resultu, vt pilas, terra in aërem repercutit? cur ignis illis communem se cum ceteris præbet creaturis? Equidē si odio sunt vlli elemento, igni erunt odio: nam ignem illę præ ceteris elementis odere: & mutua solet esse antipathiæ ratio. Sunt & alia plura, de quibus sequenti Sectione.

SECTIO II.

Excussa sententia & rationes I.C. cuiusdam Catholici.

I. C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primum dictum Scribonii de Diabolo sagas sustentante reiicit, censet enim nullum hic esse factum, nullum ministerium, neque operam vllam dæmonis, sed Dei omnipotentis solius, per suos ministeriales angelos bonos, id exsequentis *a*. Qua in re, quam minus securā sit ingressus viam mox ostendetur: illud autem ab eo consulte fuit additum his verbis *b*: *licet sæpe holitor sit opportuna locutus, tamen multum intererit* Dauusne loquatur ad hæros: *ideone scientiæ vel sensuum altitudine potius, quam exercitij Christianæque charitatis pondere hæc scripsisse videar: totum dependere me a sanctæ matris Ecclesiæ auctoritate profiteor, nihil*ꝗ *quod eidem in vllo aduersetur, determinate, multo minus obstinate, defendere velle.*] Salutarem profecto clausulam exosculor, & hanc illi mentem gratulor, speroque futurum, vt, cum Ecclesiæ sententiam Canonibus priscis luculenter expressam viderit, cum rationum suarum & imbecillitatem, & communis sententiæ vim, atque momenta diligentius perpendit, liberaritque: sese illi sit adiuncturus. prudentis sane est, commu-

a c. vlt. n. 138.

b supra n. 139.

nem potius Theologorum & Iurisconsultorum Catholicorum sequi orbitam: quam recentium & Nouatorum ratiunculas, prima specie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti. Maiorq; apud sinceri iudicii homines auctoritas, est traditæ à summis Pontificibus praxis & doctißimorum totius Europæ virorum scriptis consignatæ: quam aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem sequentium, periculosæ experientiæ, & vsurpationis. Ego nihil in hac tractatione scientiæ exquisitioris vel sensuum altitudinis profiteor: sed tamen studium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenii mei tarditate, & imperitia scribendi, spondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipsum ab omnibus ferme dissentientē benigne ferre: non ægre laturum, si soli ipsi non cōsentiam, vt cum tot viris clarißimis & doctißimis conspirem & sentiam.

In primis quod supponit plerosque Iudices hac hodie vti proba: id scio verum non esse: nisi fortaßis de sola loquatur Germania. Nam in Italia, Hispaniaque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nunc vtuntur. In Francia & Belgio, vel nulli omnino: vel adeo pauci, vt eorum ratio habenda non sit: iique non nisi indoctiores, & rurales iudices. In ipsa Germania, doctiores quique hunc vsum improbare cœperunt: & illi ipsi, qui nondum deseruerunt, cum scrupulo & anxietate, metuque erroris id faciunt: vt patet ex epistola VVestphalorum ad Godelmannum missa, & eius operibus inserta. Plerique etiam, vt I. C. illi Germani quos citaui *quæst. 4. sect. vlt.* testantur, iam paulatim in desuetudinē multis in locis eam abire. Hoc ergo sensu vera est inscriptio operis illius: *hac proba plerosq; hodie iudices vti.* Hoc præmisso.

Sententia scriptoris illius (vt eam non minus fide, quam compendiose totam ante oculos proponam) in summa hæc est: *Quando indicia sufficientia ad comprehensionem adsunt, tunc comprehēdi debere:* (quod certum est) *quando vero contra incarceratum vehementiores præsumptiones (etiam species facti) accederent, tales vt communiter ad torturā sufficientes esse possent: tunc non esse confestim quæstioni subijciendos, sed ad firmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitus adhibendam: non ad reum per hanc conuincendum: sed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendū tanto confidentius a.*] Considera (*lector*) iuxta hanc sententiam duo, primum concedere auctorem, ad pœnam siue supplicium inferendum non esse adhibendam hanc probam: sed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam: ea non vtendum iudicibus ad supplementū quando desunt sufficientia ordinario iure indicia: sed tantum ad confortationem præcedentium indiciorum, alioqui satis validorum ad torturam: idq; dumtaxat, vt iudex sic confidentius poßit ad torturam procedere. Ex quibus patet primo, quam exigua sit & quam non necessaria ad iudiciariam inquisitionem hæc proba. solum enim prodesset ad torturam, idque non nisi quando iam ad torturam sunt indicia sufficientia. si sunt sufficientia: iam non necesitatis res est, sed abundatioris tantum cautelæ, & quasi curiositatis. Rursus, si certum à Deo missum signum est: cur non vt ad torturam, sic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodem modo?

a sic ille n. 14.

v. g. vt confidentius iudex condemnet. Immo maior videretur esse necessitas huius probæ: quando testimoniis conuicta sufficienter saga, torturam tolerantia elusit: quam in casu, quo probam aduersarius requirit: adeo, vt nisi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potius ea vtendum videretur.

Illud etiam non capio, quod subdit, *plerasq; è leuioribus indicijs comprehensas vbi generali inquisitione facta, nulla quæ adminicularentur indicia superuenirent, aut ante aut post aquæ probã: purgatione canonica indicta, ac euratione solemni præmissa, per ipsos dimissas esse & restitutas.* (*sic aiunt nu.* 28.) bene quod dimiserint: nõ bene, quod probam tunc instituerint. Nam si tantum erant indicia ad capturam sufficientia: ius illis non erat, (ex ipsorummet sententia) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat asserunt ꝓbe huic esse locum, quando, ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præsumptiones accederent & insurgerent, quę communiter ad torturam sufficerent (vt dictum ab ipsis *num.* 24. Deinde si hæc legitima probæ species est: ad canonicam purgationẽ veniendum minime fuit. cedo enim, vel mergebantur, vel non. si mergebantur? cur vt innoxias nõ soluis? cur adigis ad vlteriora? nonne sat expurgata, quæ Deo indice expurgata? certe conditio hæc vulgarium huiusmodi purgationum semper fuit: vt quibus euentus fauisset, ei se iudex fauitorem exhiberet: absolueretque, quem vel aqua vel ignis absoluisset. Si supernatabant: qd adhuc testimoniis egebatis? certe non nisi, quia probæ vestræ in omnem partem in certitudinẽ noueratis. non ergo hæc Dei miraculum est: si incerta, si dubia. Vos ipsi præiudicio vestro causam prænaricamini.

Sed addunt *b* experimenta innocẽtium quorundam, qui, cum vellent ꝓbare sponte sua, mergebant, sicq; fassi sunt cognatos affinesq; suos, quos videbant immersabiles, vere culpæ reos esse: immo & ipsi se accusatores ac vindices præbuerunt. Vnumque narrant exemplum his verbis. *E diuerso contigit vetulam quandã stipite arundineo nixã (quæ ante cõplures annos maleficij, vna cum marito & sorore, insimulata et cõprehensa, his supplicio absumptis: illam quod & leuiores tũ contra se quã contra cęteras præsumptiones militarent, pariterq; grauida & partui proxima esset: in exilium fuerat relegata, vbi contra idẽtidem geminatũ ac sub pœna Magistratus interdictũ, prouinciæ ac habitationi suæ se intulisset) comprehensam ac aquæ ad submergendum hoc an. 1594. adiudicatam, carnificiq; traditam, tãta potentia aquis sese sæpius, interdũ & vsq; ad humeros videndam extulisse, & quasi ebulisse, & prosiluisse, vt demergente, & obtrudente eam sæpius conto carnifice, sub aquis vix contineri potuerit: exstititq; tum multorum sermo, ipsam nisi tanta vehementia conto per carnificem fuisset depressa, ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quam homini esset possibile, enataturam ac euasuram fuisse.*] Hanc scriptor, hoc indicio fretus *c*, nihil dubitat maleficam, & comburendam fuisse potius, quam submergendam. Ego hic rursus hæreo. si comburenda: ergo vult indicium sufficere ad mortem, & contradicit suæ positioni: qua ad torturam dumtaxat eo vtendum censuit *d*: Itẽ, si conto eam sub aquis carnifex potuit detinere & mergere: non igitur Deus hoc per suos ministeriales angelos

b nu. 29. & 30.

c num. 31.

d num. 24.

bonos exsequitur, & sagas arcet ac repellit ab aquis, vt postea dicet ipse *nu.* 238. Nam quis hominum robur vincat angelorum? si angeli expellebant: qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit submergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa scriptor ille meditaretur circa hanc facti speciem *e*: sed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat: nec à Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & ministrorum eius efficacitas, in hac vna malefica irrita foret: restat, vt vis enatandi extrinseca sit, & ab illo: qui hominum gaudet interitu ac deceptione: cuius tamen conatus omnes à ministris iustitiæ Deus, vt plurimum, patitur superari. Video hic dæmonem conantem pactis conuentis stare, & sagam vndis expellentem: video vinci à conto carnificis: qui id fieri potest? certe digitus Dei hic est, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exsequitur. Si hæc & consimilia verissima meditatus fuisset, non confugisset ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi & exhauriri *a*. *Iudices indicijs quæ ad torturam de iure sufficiunt præcedentibus, posse in supplementum plenioris & legitimæ probationem, sine conscientiæ læsione, ita facere, vt dilucido, & stricte lictori mandato, sufficienti interuallo interiecto, apparere ipsis ac omnibus circumstantibus, de natatione vel submersione delatæ, sufficienter possit.*] addit & alias cautelas circa modum. primo hoc interuallum vnum esse debere, & aliquanto laxius, saltem ad solius iudicis non carnificis arbitrium distinctum & temperatum: debereque iudicem aduigilare, vt omnis fraus, collusio, fucus, indiligentia, vel implicatio absit. Cautela hæc bona est, si res ipsa licita foret. Solent enim omnes mergendi & natandi imperiti, sed & periti, dum merguntur: ante quam aquis præfocentur, aliquoties supra aquas capite & interdum humeris efferri, conante quantum potest natura hominis conseruationem. diligenter itaque videndum ne quid tale hic eueniat, quod Magiæ ascribatur, vel miraculo. Ideo suspicor addi ab auctore: iudicem omni cura perspicere debere, quid naturæ: quod miraculoso indicio sit tribuendum. Sed frustra sunt cautelæ omnes nec vlla humana prudentia vnquam poterit sanctum efficere, quod, quia illicitum est: vitandum erat. Neque nunc disputamus, quid iudici faciendum vt hoc indicium exerceat caute & circumspecte? sed an vllo id ei modo liceat exercere?

e nu. 32. 33. 34.

a n. 35. cum seqq.

Quod postea *num.* 38. requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, nisi vehementissima, & plusquam ad torturam sufficientia præcesserint indicia: id pugnat cum iis quæ *num.* 24. & *num.* 35. dixit, sufficere præsumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter sufficerent. si sufficiunt, quæ ad torturam sufficiunt: cur nunc requirit, plusquam sufficientia? si præcesserunt plusquam sufficientia: quid hac opus proba? sicut enim ad condemnationem, vbi reus legitime conuictus, vel, ipsa facti notorietate, res luce meridiana clarior est: hæc proba foret superflua *b*: Sic etiam, ad torturam superflua erit: quando sufficientia ad eam habentur indicia. Nec enim superfluæ inquisitiones iudicibus permissæ sunt, *vt docebitur libr. seq.*

b cap. 2. de proba.

Quod addit *n.* 39. discrimen esse inter

malefi-

maleficos & alios criminosos: & in maleficis, propter difficultatem probandi, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt scilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus cæteris non admittatur, sed in ijs canonicæ & ordinariæ purgationes sufficiant. item, peculiare esse hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quem DD. alij veteres sunt secuti) censuerit in aquæ frigidæ purgatione supernatationem esse documentum innocentiæ: tamen in solo crimine maleficij contrarium notandum. id vt gratis dicitur, gratis posset negari, & ex dictis D. Bernard. *sermon.66. in Cant. in fin.* vbi idem hæresi & hypocrisi tribuitur, falsum apparet. Nobis nunc tamen, id est, minime negligendum. ex eo enim pellucere potest vanitas vel probæ, vel defensionis eius. Etenim si hæc proba ad cõdemnationem institueretur post torturam, aliquid forte ad rem pertineret, quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit: inde nascitur, quod sagæ plerumque tormenta eludant per somnũ vel indolentiam: ante tormenta vero, ad indicia quæ pro tormentis sufficiant, longe plura inuenias momenta contra sagas, quam contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi sunt sagarum, & hoc crimen non occultius admittitur, quam ista quæ dixi: in quibus vnicus duntaxat est conscius, & secreta thalami quæruntur, quodque dici solet, etiam soli & astris reliquis ea occuluntur. Cum itaque velit auctor hanc probam ad torturam duntaxat præmitti: non est, quod in hoc sagarum crimine peculiare ius introducat. Cæterum, quod à cæteris criminibus non modo

A hoc excipit, sed etiam contrariam illi quandam ab extrinseco conditionem appingit: scilicet etsi criminosi alij iustè accusati mergantur, tamen in hoc crimine sagas mergi non posse. hoc certè, si ratione criminis fieret: consequeretur eas mergendas: quando de alio crimine (puta furti) accusatæ, iuxta ritũ illum veterem, de quo Panorm. egit, aquis inijcerentur, si noxiæ forẽt: quæro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat: contra,
B sed illam quam narrauit *num.* 30. patet, mersam non fuisse vi ponderis sui, sed violentia cõti deprimentis: & tamen sagam fuisse dixit, & damnatam dixit, quia exsilij mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficij ad aquas damnassent, vbi moris est ad rogum mitti iuxta leges imperij. Si dicat non mergendas:
C certe iam sequitur, hanc supernatationem non esse introductam, duntaxat à Deo ad dirigendum iudicem, in eius criminis iudicio, de quo disceptatur. tunc enim non ageretur, nec iudex inquireret, an esset rea maleficij, sed an esset rea furti, puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur tunc hac proba iudex. Nam dum de furto
D quærit, si non mergitur (quia saga) certe absoluet eam, quæ vere furti rea sit, quia non demersa: & ideo à furto immunis censenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficij. Quid si enim nulla concurrerint alia, eo quod etsi saga sit, nulla tamen de ipsa suspicio habebatur? certe iudicis officium erit dimittere: quàm miraculo Deus sagam esse docuit. Si non di-
E mittit, iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot se stimulos conscientiæ inijciant: qui has Nouitatum

superstitiones, vulgariaque sequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus suam probam defendat, & singulis ordine respondere conabor, habentur *eius cap. 2.* & toto postea *ca. 4.* vbi excursionem vnam prolixissimam addit, qua narrat & describit Dei prouidentiam suauissimè omnia regentem, & mortalibus optimè, ne dæmon illos decipiat, prouidentem: & per Angelos custodes etiam singulorum elementorum omnium satagentem. hanc quidem probam peragere per eum, qui aquę præest elemento. Multa in ijs deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa & probata, nihil tamen nos ea premerent. Esto enim Deus impedit, ne dæmon nos opprimat, vt vult & posset: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac ac iudices & magistratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergóne semper & omnes? vbi Achab ore deceptus Pseudoprophetarum? vbi Susanna falsò crimine damnata? Quod denique dicit, *num.* 223. pauciorum miraculorum hodie causam esse, fidei inconstantiam & teporem; ea quidem vna est; sed melior alia, quia stabilita iam semel fide, minor est, vel nulla necessitas eorum. Et quod *n.* 226. addit opera omnium rerũ creatarũ siue bona, siue mala Deo esse attribuenda, id nisi sanè explicetur, catholicum non est. nam culpæ mala seu opera, quibus peccant homines, Deo, qua mala sunt, tribus fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum: & non morali sensisse.

Primum argumentum eius, pro hac probâ, est, inter alia multa, id quoq; à iudicis arbitrio pendere, vt probationib. ijs pro arbitrio vti possit, quas adhibendas indicat, & ijs credat, quantum ijs probatum existimet, vt Hadrianus Imperator censuit. *a Respond.* Probationes iudicis eatenus esse arbitrarias, vt iis ex legum præscripto sic vtatur: vt nullas assumat, quæ iure prohibitæ sunt, qualis est ista, de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere vel putet, vel putare debeat, qualem istam esse postea ostendam. hoc sane, quod de arbitraria iudicis licẽtia in criminalibus sæpe iactatur, suis cancellis, & Iurisperitorum sanctionibus, postea lib. seq. includam, & licentiosam peoteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal constringendam moderandamq; docebo.

2. *argumentum* præsupponit, iure Canonico non prohibitam esse hanc purgationem in crimine maleficij. quia ius canonicum non dicit expresse, non licere in hoc crimine hac proba vti; & quæ expressè prohibita non sunt, illa stare non prohibentur. *b* tum quia crescente delicto modus pœnæ & tormẽtorum debet crescere. *c* Ex hoc fundamento sic argumentatur. Hoc crimen quotidie augescere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua, non prohibita. quod probat multis DD. dictis generalibus. *Respon.* Fundamentum præsuppositum esse vanum, falsumque. Quia sic posset probare in maleficij crimine ad eruendam veritatem, etiam duellum indici à Principe posse. Nam nec duellum in maleficij crimine indici, est iure prohibitum, expresse factâ mentione maleficij. sic posset de ferri candentis probâ hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationem huiusmodi non esse faciendam; satis apparet, nec de aquæ frigidæ probâ, hoc dici posse. Sicut ergo duellum fieri nõ potest ad pro-

a l. 3 §. eiusdem D. de testibus.

b arg. l. nec non 18. §. quod eis in verb. sed si leges non prohibeãt D. ex quib. caus. maio. in integ.
c l relegati. D. de pœn.

batio-

bationem maleficij, idcirco duntaxat: A quia duellum fieri generaliter prohibitum fuit: non poterit etiam hęc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim solent leges purgationem aliquam prohibentes addere, vt non liceat ea vti in tali, & tali crimine: sed simpliciter vetant ea vti. quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet: qui furari, is B prohibet aurum, argentum, ferrum furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni casu, quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canon vti iudicem probatione aquæ frigidæ, prohibet ea vti in omni crimine. quia nullum est crimen, in quo prohibitionis ratio æquè non militet. ea enim hîc est, quia superstitiosum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum est hoc genus probationis: vt C ipsimet Canones indicant, citati superiore *quæst. sect.* 3. *in fin.* d *& sect.* 4. e ex quibus disertè, & annulantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigantes eas præstare, & iudices prohibentur postulare: Et Doctores omnes tam Theologi, quam Iurisconsulti ad vnum, hanc accepere, vt D generalem prohibitionem, neq; putarunt sibi vllum crimen excipiendum, neq; vnquam de maleficio excipiendo, in hunc vsq; diem vel somniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in cæteris criminibus. Generaliter & sine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti sunt Theologi, iurisperitique. *Diu. Thom. in* 2.2.*q.*95.*art.*8. *in add.*3. *& ibi Caietan. D. Anton.* 4. *p.* E *tit.* 15. *cap.* 34. §. 2. *Binsfeld.* 2. *part. de confess. maleficor. quæst.*1. *post vlt. conclus. Petr. Tyræus lib. de dæmoniac. edition.* 2. *Petr. Gregor. libr.* 48. *Syntagm. cap.*19. *Abbas in cap. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matth. de Afflict. ad lib.*2. *Constit. Regni. tit.*31. *Turrecrema. in d. c. consuluisti. Abb. & Ancaran. in in cap. fin. de purgat. vulg.* (*vbi bene loquitur*) *Andr. Alciat. in Compend. Iudiciarij processus. Iudoc. Damhauderius in pract. crim. ca.*43. *Nauarr. c.*11. *Manual.*39. *Nicola. Remig. lib.*3. *Dæmonolat. cap.*9. *Andr. Gail. lib.*2. *de pace publica cap.*7. *num.*24. (*vbi sicut & Ancaran. expresse addit, esse Mortale peccatum*) *Ioan. Althuz. admonit. ad Iudic. idem tenuere Ioachimum à Beust, Borcholt. Venatorius & alij citati à Godelmanno dict. cap.*4. *num.*23. *& nu.*27. *qui addit hanc, communem Do. sententiam, approbari quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarum Germaniæ.* Sane cum Canones sic expresse loquantur, & generatim ab omnibus Dd. intelligantur (nec enim vel vnum Theologum Catholicum, vel vnum Iurisconsultum pro se adducunt aduersarij. Cuiacius enim in Feudis tantum meminit moris prisci, non vero eum laudat vel probat) nonne ab Academiarum & Doctorum recedere communi consensu, canonum innixo & menti & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium & inconsultum est admodum? frustra igitur sibi hoc effugio blandiuntur. satis enim expressa est prohibitio canonum. Quia negatio malignantis est naturæ & vniuersim destruit, quicquid eam subsequitur. Modus pœnæ augescit cum delicto: quando legibus ille modus non aduersatur: hunc aduersari iam palam est. Hac vite fractâ, cedo alteram.

3. *Argumentum* simile est sequentibus, quæ omnia multum habent ver-

d c. Mennā in fin. 2. q. 5.
e c. sunct c. in libr. namq; in fin. 1. q. 5. & in c. cōsuluisti 2. q. 5.
e c. ex tuarū de purgation Canon. c. sententiā sanguinis. Ne clerici, vel monach. sæcul.

borum, sed parum stringunt: reducam analyticè ad sua enthymemata vel syllogismos. sic enim vis ratiocinationũ optime intelligitur, & fucus omnis remouetur. tertij ergo argumenti summa hæc est. Iudices possunt & debent eam adhibere pœnam, quam rei maxime metuunt, & propter quam ipsi aliijque exemplo territi efficacius à delicto deterrebuntur: huiusmodi quo ad maleficas, sunt ignis & aqua. ergo his elementis, iudicibus in hoc crimine potissimum vtendum. *Respon.* primo si quid hoc argumentum valeret, probaret etiam de ferro candenti: de quo tamen id nec ipse aduersarius asserit: quod si asserit: nonne Dd. omnibus Canonibus, & aliis quoque *f* manifeste se opponit. quod cuius modestiæ sit, ipse viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tantum: sed & in homicidis, & in aliis criminibus: quod tamen aduersarius in aliis negat. Ignis enim tormentum maximè metuendum est, tam latroni, quàm Lamiæ. Præterea quæro, cur aquam magis metuant Lamiæ, quam fidiculas, & eculeum: quia (inquiet) illi queunt resistere, huic non queunt. Sed cur huic nequeunt? Deus (inquit) nõ permittit. Vnde nosti? experientia. sic semper principium petitur. *Secundò respondeo.* Maiorem absolutè falsam esse; si sit propositio vniuersalis, adhiberi enim non possunt à iudicibus pœnæ, quibus iura vel legitimæ consuetudines non suffragantur: hæc vero aquæ frigidæ vsurpatio. Dei tentatrix est, & iuri aduersatur, ac proinde vsus eius corruptela est, non consuetudo. Si negat vniuersalem esse propositionem: corruit syllogismus, quia peccat in modo.

f l. c. Memnam in fin. d. c. consuluisti. d. ca. ex tuarum d. c. sententiam & ca. fin. de purgat. vulg.

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandam vti debent iudices modo, qui magis fauet vtilitati publicæ, talis est hæc proba. igitur ea vtendum. Min. probatur: quia tendit ad conseruationem publicæ vtilitati; ad salutem ac reconciliationem humani generis, omniumque terræ fructuum prouentum. *Respond.* Minorem falsam esse: probationem vero eius supponere, quod erat probandum. Non enim quæritur; an maleficas, quæ veræ maleficæ sunt, & quas esse iudici cõstat, puniendæ? item an iudex modis legitimis quibuslibet vti posit? constat enim affirmatiua horum pars, sed quæritur, an iste modus sit legitimus, & in hoc fallitur scriptor ille, quia putat, vt actus aliquis sit legitimus, & bonus; sufficere, si per eum quis ad bonum finem tendit, Nonne bonum, ægro sanitatem conferre, sane si finem spectes? sed si per maleficium conferas, vel vt per fornicationem aut aliud peccatũ eo tendat, actus erit malus, & lethalis, cur? nonne ad finem bonum tendebat? ita, sed per medium non bonũ. Idem hic assero bonum ad finem tendere iudices hos: sed peccare, quia per mala media, nempe superstitionem & tentationem Dei. Præterea hoc quoq; argumentum laborat vitio, quo præcedens, dum plus probat, quam intendit; nihil probat ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

Quintò, constat êxperientiâ sagas probam aquæ maxime vereri & detestari, eo quod sciant se sic detegendas: verisimile ergo est illas tali indicio conuictas, non ausuras subire eculeum, vel saltem in eo non negaturas, quod ante in aquis coram omnibus palam fecerunt. *Respond.* consequentiam hanc

nihil

nihil valere. Deinde, si hanc maxime detestantur; quomodo solent se illæ huic probæ offerre tam frequenter? Item, vnde sciunt certo, se sic detegendas? nisi quia pacti sibi talis consciæ sunt. Si pacti consciæ; fit hoc igitur dæmonis opera, quod aduersarius negat. Denique potius crediderim, illas tunc libentius eculeum subituras, & tormenta pertinacius laturas, vt tolerantia diluant præcedens aquæ indicium, sic enim cassum redditura conatum illum improbi iudicis.

G *Sexto.* Indicia depositionis & denunciationis sociorum & complicum, incerta sunt & fallacia: ergo potest iudex ad eorum robur hanc probam adiicere. Anteced. probatur tum quia malefici potentiores solent se laruis obtegere: tum quia Diabolus potest innocentium vultus in conuentibus exhibere: tum quia conuentus tales incerti, & imaginarii sunt. *Respond.* Primo nec conuentus esse imaginarios & incertos omnes, contrarium docui, *supr. libr.* 2. nec omnes semper laruati intersunt, vt etiam illic docui, nec diabolus à Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, *eodem libr.* 2. sic falsum antecedens. Sed si illud concederem, & nunc pro confesso haberem; inde tamen non sequeretur illatio illa. Possunt enim illa indicia, aliis legitimis indiciis roborari (de quibus agetur *libr. sequenti:*) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præstaret reum nocentem absolui, quam ex prohibitis indiciis & illegitima probatione condemnari, teste Stephano Pontifice *a*. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari purgatione.

a in d. cap consului isti.

Septimum argumentum, ex verbis D. Binsfeldii, contra eius mentem, non dicam calumniose, certe non omnino candide detortum & contextum est;

A quibus, vir ille & doctus & pius, iudices ad puniendum maleficium istud hortatur; & probat in hoc crimine plus deferendum testimonio complicum, quam in ceteris criminibus: ex his concludit aduersarius, hanc ergo probam recipiendam: quia hæc proba est certior illis testimoniis. *Respond.* nec esse certiorem, sed incertiorem; quia nullus homo tam mendax, quam Diabo-

B lus, cuius hæc proba pacto nititur: nec ad rem pertinere certior sit, nec ne. Ratio enim dissimilis valde est harum probationum, testimoniorum probatio diuino, naturali, & positiuo iure nititur: proba hæc vt iam sæpe dictum; sed seq. sectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum argumentum, teste Bins-

C feldio, indicium homicidii ex cadauere sanguinante coram occisore petitum, videtur soli diuino miraculo adscribendum: ergo sentiendum similiter de sagis supernatantibus. *Respond.* quid de antecedente sentiam, hoc opere non semel me indicasse; sed esto, sit adscribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis, non probas. Ego qui nego, discrimen dabo. Nulla in sanguinis illa missione causa subest suspicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miscetur superstitiosi:

D non quæritur illic à DEO signum & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in proba frigidæ docebit sequens sectio.

Nonum argumentum, ait inconuincibile esse; si diligenter aduertatur: aduerte igitur quæso (*Lector*) mecum, &

E herbam para, quam victi victori porrigamus. Sed quid hoc? an montes parturiuere? certe nihil hic reperio *à nume.* 65. vsque ad *numer.* 70. quod vim habeat argumenti, nisi istud: Iudices à

maleficis, in iis, quæ ad iudicium eiusque ordinem pertinent, nec lædi, nec impediri possunt. Dæmon ab initio mundi semper omnia conatus fuit & conatur, ne malefici puniantur, & vt amasios suos eripiat iudicibus: ideoque persuaserat olim omnia, quæ fatentur, illusarum mentium esse somnia: sicque consecutus diu fuit, vt impunitate & contemptu iudicum, mire numerus cresceret reorum. Eadem ex causa tam maleficæ, quam dæmon summopere vellent lædere, & exterminare omnes iudices: quod nequeant, fit, quia Deus non sinit; cuius potestas est infinita, dæmonis finita, si ergo tantopere Deus potestatem suam ostendit in defensione & tutela iudicum in hoc crimine; quare non idem plane volet, & operabitur Deus, *circa executionem huius aquatilis probæ, quæ quasi index est, & minister ad huius maleficialis hæreseos veritatem retegendam ac agnoscendam?*] Sic enim ille concludit, ex præmissis quas narraui, breuiter, hoc ait: Deus potentiam suam ostendit in tuendis iudicibus contra dæmonum & maleficiorum insidias, vult igitur eam ostendere quoque in crimine eorum detegendo. *Respond.* Quid si negem consequentiam, & dicam argumentum a pure particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo & istud vult. Si dicas probari consequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri ne lædantur; sic decet eos dirigere, ne fallantur. *Respond.* numquam illos falli, quando vsi sunt modis & mediis à iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem absoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, solius Dei est, neque hoc iudiciis humanis competit. Præterea multa crimina sæpe Deus vult in sequenti sæculo in solidum puniri: ideo ea permittit hic latere. At reipub. melius consultum si deprehendantur: sane, sed an Deus semper quod singulis rebuspub. vtilius; id facere tenetur? Quid si illas punire velit? Possim etiam dicere, vtilitatem illam reipub. honori diuino cedere; hunc sæpe, exposcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio seruentur expianda. Nonne eodem argumento idem de furibus probem & sicariis? Deus potentiam suam ostendit in Iudicibus & ministris aliis iustitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando & plures & ferociores comprehendant, eorumque vitent gladios: ergo etiam volet hanc prouidentiam suam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non semper iudicia hæc sine omni impedimento procedunt, vel læsione iudicum, aut ministrorum iustitiæ, *vt docui lib.* 3. Ecce, quam leui manu & breui falcicula, stupeus arietis tam inuicti funis discissus, machinam exarmauit.

Decimum, sors consultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba est quædam sors consultoria, & in ea inueniuntur conditiones quatuor illæ, nam non fit in electionibus Ecclesiasticis: sed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ salutem pertinentibus; & fit cum reuerentia, & ex necessitate, defectu aliarum probationum, poterit igitur hac iudex vti. *Respond.* Hanc sortem non esse consultoriam, sed diuinatoriam, nam consultoria sors quærit, quid agendum vel iudicandum sit; hocque de futuro: diuinatoria, quid euenturum sit, vel quid factum, latens. In hac proba vero non quæritur de futuro, neque de eo quid faciendum;

dum; sed tantum de præterito siue de culpa & commisso non aperto. Diuinatoria, igitur hæc sors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt cæteræ sortes diuinatoriæ. Immo & consultoriæ sortes hodie prohibitæ sunt, nec permittit nos Deus voluntatem suam per extraordinaria; & iure Ecclesiastico vel S. S. non approbata media inuestigare *a*. Vide quæ dixi supra capite secundo quæstio. 7. sect. 4. Neque hic adsunt quatuor illę conditiones, nam deest necessitas *b*.

a text. in c. sortes. 26. quæst. 5
b vt docui sup. sect. 1.
c pa. 2. q. 2.

L. *Vndecimum c*, mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vti absque Mortali ad tollendum maleficium remediis vanis & superstitiosis, dummodo sine alio maleficio fiant: & desit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc est destruere opera diaboli, quod est laudabile. Hubertinus & Goffredus putant maleficia posse per eandem artem destrui, per quam facta sunt. Imp. etiam, *in l. eorum, C. de malef. & mathemat.* permittit maleficia quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad salutem hominum, &c. Cum igitur in hac proba desit pactum omne, desit etiam maleficium: licebit iudici ea vti, etiamsi aliquid superstitiosi admisceretur. *Respon.* imprimis hic non agi de maleficii destructione, sed tantum de probatione maleficii commissi: & proinde hic opus Diaboli non destrui, sed tantum indicari. Deinde pactum hic non abesse. Imper. quoque illam constitutionem (nisi dicas eam tantum toleranter loqui, non vero approbatiue) iniquam esse, & diuino iuri contrariam; quia ius diuinum omne maleficium prohibuit, nec enim facienda sunt mala, vt eueniant bona. Hubertini vero Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos libro 6. copiose refutaturos, quæ sane, quo ad destructionem maleficii per maleficium, est erronea *d*: quo ad destructionem per superstitiosa tantum media, temeraria est, vt minimum: quia superstitio semper est in vitio & peccato, nec vnquam licite *e* dicenda. Nec Scotus aliud dixit, *in 4. d. 34. q. vni.* vbi hæc tractat, quam licere maleficia, signum tollendo, destruere: quod vero superstitiosis & vanis vti remediis liceat, Scot. non dicit, sed de hac re dicentur alias plura lib. 6.

d art. Paris. 5. & 6.
e Vide D. Tho. 2. 2. q. 95 & quæ diximus. lib. 1. c. 1. & d. art. Paris. 5. tex. l. cu. 19. & 20. & cap. admoneant. 26. q. 2. cap. nec mirum 26. q. 5.

Duodecimum, est, omnia quæ ab hominibus fiunt, ab intentione eorum ita iudicanda, vt si intentio bona sit & doli expers, peccato vacua sit actio, quia peccata non sunt, si voluntaria non sunt: ideo si iudex putans hoc sibi licere, bona intentione & citra dolum, ad veritatem inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Confirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinent falli, vel nullum vel paruum est peccatum. Confirmatur. 2. hoc argumentum, quia iudices, teste Menochio *f*, duplex arbitrium habent, vnum astrictum, & ligatum: alterum liberum & plenum; quod dici potest, *concessio ab homine vel lege facta, qua possit iudex semoto iure, æquitate & ratione, sed proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit statuere.* Confirmatur. 3. tum quia alioqui facile sagæ, sine hoc probæ genere, iudicia eludent: & experientia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri: tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid statuendi, & sic molestiis & scrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus, *à numer. 82. vsq. ad 91.* concludit, *vix vllam vel neglectæ legis, canonisue, vel temeratæ religionis piaculum pertimescendum esse illi iudici, qui proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, ac pleno*

f de arbr. iud. q 6.

illo arbitrio vtitur, cognoscendæ per hanc probam veritatis.

Respond. Plurima hic occurrunt discutienda, quorum iam pars explicata, pars fusius explicabitur lib. seq. Imprimis illa regula, vt sit Theologicæ doctrinæ consentanea, sane est intelligenda; quæ à sola intentione, peccati petit rationem. Nam cum peccatum sit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ *g*; illud quod ex ignorantia committitur, bona cum intentione committi potest; & peccatum tamen esse *h*, vt accidere certum est, quando vincibilis ignorantia est: tunc enim bonam intentionem, non prorsus excusare eum, qui facit, quod scire debuit, sibi non licere; certius est quam vt probari nunc à me debeat *i*. Solum quod ab ignorantia omnino inuincibili fit, caret omni peccato; quia censetur omnino inuoluntarium: vincibilis solummodo minuit peccatum, affectata vero auget; efficit enim, vt sit peccatum ex malitia, considerandum: itaque qualiter ignoret iudex, sibi hac proba vti non licere. Si hoc scire, & discere expresse noluit, tunc ignorantiam directe affectauit: si vero aduertens, vel facile potens aduertere, se discere posse ac teneri, occasionem tamen discendi oblatam neglexit; indirecte tunc laborat ignorantia affectata: & sicut prior est expresse reus ob peccatum malitiæ: sic posterior implicite, & interpretatiue eodem recidit, totiesque sic peccabit, quoties vel directe, vel indirecte, quando se discendi iterum occasio obtulit, discere vel expresse noluit, vel neglexit *k*. Quæ in Iudicibus locum habent, quia hoc addiscere tenentur: eo ipso enim quod iudices sunt, tenentur scire, quæ officium iudicandi exigit: tenentur q; qui rudiores sunt, consilium petere à doctis & piis viris, quare cum hoc negligunt, à supina ignorantia excusari non possunt, cũ tam facili negotio, consulendo Academicas Facultates, hoc queant discere. Quod si tamen aliquis contenderet rem hanc esse difficilem cognitu, (quæ mea quidem sententia facilis est cognitu, quia sufficienter à summis Pontificibus decisa) & iudex adhibuisset aliquam diligentiam ad sciendum, non tamen omnem quam adhibere poterat & ratione difficultatis rei, & status sui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cum peccato, quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autem quis diligentiam sufficientem dicendus adhibuisse, hoc alterius & prolixæ disputationis est *a*. Nobis sufficit illud fundamentum subuertisse, quo supponebatur ab aduersario, solam intentionem bonam sufficere, ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. *Ad Confess. 1. Respond.* eam esse falsam. Quia etiam falli in iis quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, potest esse Mortale, si quis fallatur propter ignorantiam rerum, quas sub M. tenebatur scire; vt tenentur iudices ea, quæ ad officium eorum spectant, & graue continent præiudicium, vt in nostro casu: cumque omnis error voluntarius quarumcumque rerum, semper sit peccatum ex communiore & veriore sententia, contra Durandum; sequitur, quo error periculosior fuerit & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius, hic autem detriméti est maximi, quia fouet superstitionem, tentat Deum, & proximo grauissimam infert iniuriam. *Ad 2. Respond.* Iudices qui tali arbitrio libero & pleno vtũtur, non iudices esse, sed tyrannos, vtpote quibus in corde illud:

g D. Greg lib 16. moral. cap. 16. D. Thom. 1. 2 q. 76.
h Act 3 v. 17.
i Vide D. Thom. ibi Medina 1. 2 q. 76. art. 5. & de qu. 76 art 2. Scho in 2. d. 22. Valenc. disp. 2. q. 3. punct 6. & q. 5.
k Bar. Medin. 1. 2. q. 94. art. 1.
a Videantur Victor in Rel. de Indis n. 9 Vega lib. 6 in Conc. Trid ca 18. Sot. in 4 d. 5. art. 2 q. vni Bañes 2 2 q. 10. a. 1. dubio. 10 Vale. sup. pũ. 1 Angl in 2. d. 22 q. 1. art. 1.

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas:

Et qui iubent potius, quam cognoscũt; ideoq; regnant potius, quam iudicant. Vlline vnquam ab illo homine vel à lege facta hæc tam laxa concesſio, vt ipſi liceat ſolo vacare dolo; cæterum, ſeponere ius æquitatem, & rationem; proprium vero ſequi appetitũ, & ſic quodcumque placuerit in iudicio ſtatuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hancne licentiam tribui ab hominibus Chriſtianis? qui ius & æquitatem remouet, nonne iuſtitiam tollit; quæ omnis vel benigna æquitate, vel rigido iure fulcitur? æquum bonumque naturalis eſt iuris; hoc tollis, ſi ab æquo bonoque & iure ſimul iudicem permittis abire. Non hominis, ſed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Iſraëlis, vere dicebat; hominis eſt arbitrium ſequi rationis, quæ nos à belluis diſcriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus, qui quod contra legis præſcriptum ſæpe nituntur; ideo iudices nolebat humanum ſequi iudicium, ſed diuinum: quia iudicandi leges acceperant à Deo Iudæi, ideo qui ſecundum illas iudicabat, memor erat ſe Dei iudicare iudicium. Aduerſarii ne hominis quidem iudicium amplectuntur, ſed belluarum: hominis eſt rationem nunquam ſemouere, belluarum eſt appetitum ſequi, qui ergo iudici, ſemota ratione, proprio duci appetitu, permittunt; nonne beſtiam, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non, qui legibus contemptis iudicat, à DEO iudicabitur. Princeps es, & legis condendæ habes auctoritatem? iuſtis quas tuliſti legibus, pare; non metu pœnæ, quam præfixiſti (hanc nemo à te expoſcet) ſed metu legis diuinæ, metu legis naturæ, amore honeſtatis, & decoris, & laudis. Nullus eſt Princeps, qui Dei lege aut iure naturæ abſoluatur; aut hoc ius, hanc æquitatem poſsit, ſine peccato, tranſgredi iudicando. Principe iudices inferiores, ſupremi quidem illi, & qui Principis immediate gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; poſſunt verborum proprietatem extenſione, vel reſtrictione labefactare: alii his inferiores, & à quibus ordinaria ſolet appellatio, ſaltem in ciuilibus, eſſe, illi verbis etiam legis aſtringuntur: ſi contra ea iudicant, peccare cenſendi, ex communi Theolog. ſententia *b*. Notari digna ſunt illa D. Auguſtini; *In iſtis temporalibus legibus, quamquam de iis homines iudicent, cum eas inſtituerunt: cum tamẽ fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licebit iudicibus de iis iudicare, ſed ſecundum eaſdem c.*] D. Gregor. etiam ſcribit, à iudicibus iura diuina hemanaque reuoluenda, & cum reuoluerint, ſecundum id quod illis cõſtitutum eſt, iudicandum *d*; & addit exemplum Moyſis, qui querelas populi ſemper ad Domini tabernaculum ingreſſus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. *Nimirum* (ait) *nos inſtituens, vt non ex corde noſtro, ſed ex precepto diuino ſententiam proferamus.*] Hoc tenebantur ſequi præcepto Dei iudices Iſraelis, qui iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo per Moyſem datam *e*, immo & Regi ipſi eadem neceſsitas incumbebat *f*. Sane apud Romanos teſtatur Aſconius ſolitos iudices iuſiurãdum in leges præſtare, quod illis ſolemni formula præiretur. Nihil autem perniciosius, nihil periculoſius ſemper iudicatum, quam ſi affectui indulgere iudex permittatur: appetitus vero ſemotus à ratione, nihilo paſsione & affectu melior eſt. Abſit ergo à Deum timentium mentibus, abſit à Chriſtianis ſubſelliis, talis arbitrii ple-

b D. Tho. 1. 2. qu. 69. Medi. 2. 2. q. 6. ar. 5. & ibi. Bãn. & Aragon. & Sor. Item Caietan in ſum. verb. Iudex Nauar. Manu. cap. 25. nu. 5 & 13.

c lib. de vera religio. ne cap. 31.

d cap. ſummopere. 11. q. 3.

e Deuter. 17. v. 10.

f d. cap 17. v. 19.

nitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur *Ad 3. Conf. Reſpond.* Præſtare ſagas centum nocentes abſolui, quam vt per talem probationẽ innocẽs vna mulier condemnetur, vel periclitetur, præſtare eas abſolui ſine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quam cũ peccato & ſuperſtitione veritatẽ deprehendere, & crimen punire: Quid tibi (ô iudex) proderit ſi prouinciam criminoſis liberaris, animæ tuæ diſpendium facias? quid tibi prodeſt bene conſulere aliis, ſi tibi per peccatum male cõſulueris? At illa deterior fiet dimiſſa; tibi non nocebit, ſed ſibi, conſequetur illam Nemeſis ſua. De ſcrupulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerũt vbi non erat timor.* Eximatur ſemel hic error ex eorum mentibus: erronea cõſcientia ceſſabit. doceantur timere ſuperſtitionẽ, doceantur quã graue peccatum ſit Deũ tentare. Doceantur mortale peccatum eſſe, non obedire Eccleſiæ g, quæ vniuerſim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli. vnam ex cauſis cur canonicis & ciuilibus mediis veritatem non aſſequantur, præcipuam eſſe credo, quod huic ſuperſtitioſæ probationi confidant; cæteris, hoc eſt iuſtitiæ & Deo, diffidant, & ideo eas obeunt negligentius. Nonne hoc meretur decipi & illudi?

g Nauarr. ſup. nu. 15 in fin ve. 6. pecc. mortaliter.

Vlt. argumentum, petitur ex verbis D. Bernardi, *in Cant. cant. ſer. 66. in fin.* ex cuius narratione colligit, hunc morem miraculoſum, & apud veterem Eccleſiam in more poſitum. *Sed Reſpond.* verba D. Bernardi hoc non probare, & D. Bernard. poſt Longobardorum & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixiſſe, nempe poſt annum 1100. vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quam ante Bernardum Stephanus Papa, & tempore Bernardi Lucius 3. & mox poſt Bernardum Honorius. 3. damnarent. Sed B. Bernard. hanc conſuetudinem probat, nec laudat, nec Eccleſiaſticum morem, ſed quorundam tantum priuatorum fuiſſe docet: notandum quoque illos hæreticos de quibus loquitur, fuiſſe Apoſtolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos, verba Bernardi hæc ſunt; *Probatum eſt, mori magis eligunt, quam conuerti. Plerumque fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæſiti fidem, cum de quib. ſuſpecti videbantur, omnia prorſus ſuo more negarent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti ſunt. Cumq; iam negare nõ poſſent, quippe deprehenſi aqua eos nõ recipiente arrepto, vt dicitur freno dentibus, tã miſere quã libere impietatẽ non confeſſi, ſed profeſſi ſunt, palam pietatem aſtruentes, & pro ea mortem ſubire parati. Nec minus parati inferre, qui adſtabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hæreticis ſuæipſius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelum, ſed factũ non ſuademus.*] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuiſſe, & abs Bernardo illud factum nõ approbari Quomodo approbaret Canonum & peritus & obſeruantiſsimus? Si dicas Bernardum loqui duntaxat, de præcipiti nece illis illata, & hanc damnare; non iudicium aquæ. *Reſpond.* D. Bernardum neceſſario de vtroq; intelligendum. Nam ſi examen illud licitum erat, etiam licita mors ex illo ſubſecuta. Nam poſt culpam ita deprehenſam, ſolebant ſtatim ſupplicio tradi. Deinde B. Bernardus non approbat illud examen, ſed ſolummodo narrat quid vulgo factum; quando adhuc in cauſa hæreſis vigebat hæc probatio de facto. Principibus diſsimulantibus, nec ſatis promptis ad parendum Canonicis decretis; quæ pro æui barbarie plerique ignorabant. Reſpondi argumentis ſcriptoris illius Catho-

lici, & excepti hastas eius amentatas: nunc vicissim, communis & veræ sententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera sententia Negatiua.

EGi de iis qui ignari sunt prohibitionis Canonum: de aliis sit Conclus. *Peccant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificiæ, proba hac aquæ frigidæ in maleficii crimine vtuntur.*] In conclusione hac suppono prohibitam esse probam; quod probatum à nobis supra *a*. Nec valet Solutio aduersarii, non esse mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis, est vniuersalis, ideoque præcepta negatiua semper, vbique, & omnes ligant: vt docent quotquot Decalogum explicant, ideo qui dicit, *Non licere vti proba aquæ frigidæ*; intelligendus est, de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam. Neq; hactenus, quod sciam vllus, hanc limitationem canonum illorum somniauit; vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur, nec modernus iste scriptor tantæ adhuc est auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenus sententiam sit admittenda, cum nec vera sit. Nam canones illi de furto, immo & homicidio loquuntur, quod graue crimen est. *Concl.* communis est, vt superius probauimus.

a sect. præced. in respon. ad 2. arg.

K.

Probatur primo. *Quia peccatum est factum, vel concupitum contra legem æternam*, vt ait D. Augustinus *b*, siue vt ait D. Ambrosius, *c*, *Peccatum est legis diuinæ præuaricatio, & cœlestium inobedientia mandatorum.* Inter cætera autem legis diuinæ siue æternæ mandata est, vt oues pastorem suum audiant, & Ecclesiæ capiti obediant; constatque Catholicis omnibus; ad hoc visibile caput Ecclesiæ, pertinere decisionem rerum fidei; & eorum, quæ à fide dependent. Horum ex numero est iudicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non; siue quid superstitiosum sit, quid non sit. Cum itaque Pontifex Romanus, visibile caput Ecclesiæ (fremant hæretici, vt lubet) declararit probam seu purgationem aquæ frigidæ superstitiosam esse *d*; illi non credere, & contrarium contendere; est non audire Ecclesiam, & proinde peccare, dignumque se præbere, vt habeatur, sicut Ethnicus & publicanus: & proinde est incidere in cœlestium præuaricationem mandatorum. Si dicas, Stephanum Papam meminisse tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, eandem frigidæ & feruentis esse rationem; quia generaliter ibi subdit pro ratione. *Quod Sanctorum patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendum.* Igitur Stephano Papæ idcirco hæ probationes superstitiosæ, quia non repertæ in canonibus, non sancitæ sanctorum patrum documento: sed ab hominibus vulgo præsumptæ. Promant aduersarii vnum vnius patris documentum hanc probationem approbans; & videbuntur non penitus auctoritate veterum destituti. Solus Iuo videtur quodam casu ferrum candens probasse: sed aduersarii ferri candentis probationem æque atque ego improbant: & Iuonis rationem supra Sectione confutaui. Præterea Pontifex alios *e* aquæ frigidæ & feruentis simul mentionem faciens, vtramque vocat, *popularem inuentionem*, vtramq; dicit factam, *fabricante*,

b lib. 2. côt. Faust. D. Tho. 1. 2. q. 71. ar. 6. Schol. in 2. d. 35.
c De Paradiso c. 8.

d c. cõsuluisti 2. q. 4.

e ca. Mennã in fine 2. q. 5.

bricante inuidia. (*h.* diabolo hominum saluti inuidente) vtramque æqualiter detestatur. Aquæ etiam huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat, *f peregrinum iudicium* (nempe alienum ab Ecclesiæ moribus.) & declarat inualidum. Sed & Innocenc. 3. iudicauit eandem esse aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & ferri candentis prohibitionem *g*. Est ergo summorum PP. iudicio hæc proba, *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum iudicium. fabricatio inuidiæ. superstitiosa adinuentio, destituta patrum documento.* Canonibus improbata. Quædam adfert aduersarius, *à num. 156.* vt probet diuersam esse rationem aliarum probationum, quæ prohibitæ. 1, (ait) illæ subibantur sponte & vltronea oblatione: hæc à iudice iniungitur. Hoc ipse vidit non esse verum; nam ex *d. c. Mennam, & c. vlt. de purgat. vulg.* patet etiam solitas iniungi à iudice alias; & exempla superius allata docent etiam aquæ probam sponte susceptam. Ideo dicit 2. adustionem naturalibus remediis posse per dæmonem impediri: & ideo hanc probam esse incertam. Quasi vero non posit etiam, vel ipse sustentare in aquis maleficam, vel aliquid ei supponere quod sustentet. 3. adfert ex malleo maleficar. quod si duellum alicubi potuit permitti, multo magis posse probam ferri candentis: item etiamsi peccent duellatores, iudices tamen excusari posse. *Respond.* hæc omnia iam ostensum euidenter esse falsa. vltimo dicit experientiam huic fauere probationi (quod nec semper verum, & etiam olim illis aliis fauebat) & propter Sacram. Baptismi hanc aquæ esse prærogatiuam; quod est gratis coniicere. & somniare vigilantem, & declinare post Scribonium. Confes. hæc probatio, quia Diuinatoria sors est superstitiosa; sed huiusmodi probatio est quædam species sortis diuinatoriæ, vt docui sect. præced. ergo est superstitiosa. Maior est omnium Doctorum, & certa: quia diuinatio est vna species superstitionis. Minor probatur. ratione D. Thomæ *a*, quia ordinantur ad iudicanda occulta Dei scientiæ & iudicio reseruata, præsupponit enim contraria sententia, nisi per aquam frigidam non posse crimina deprehendi: At si aliter, quam per vulgares purgationes, inuestigari nequeant, Stephanus V. Papa *b* definit relinquenda illi, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et sane temerarium est, laicos iudices occulta peccata scrutari velle, de quibus nec Ecclesiæ licet iudicare; sed ei tantum, qui corda & renes scrutatur. Hanc confirmationem cum. 5. loco insinuasset aduersarius, *cap. 1.* certe *cap. 3.* suo loco non dissoluit. non enim de secretis illis prouidentiæ diuinæ, & maiestatis gloriæve Dei agitur in argumento; sed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle soluere *num. 173.* dicendo, diuersam esse rationem priuatorum sic occulta inquirentium, & iudicum, nam iudices faciunt, vt vicarii Dei, & ex officio, priuati ex mera curiositate. Hæc responsio euertitur, eo quod canones diserte etiam de iudicibus loquantur, idque tam quoad magistratus, quam quoad priuatos prohibent, *d. cap. consuluisti. d. cap. tuarum. d. cap. Mennam. d. cap. vlt.* & sane æqualis vbique est superstitio, & Dei tentatio, & in magistratu hæc sunt minus ferenda, minus excusatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes sunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus & communiter Canonistæ sentiunt: sed aquæ frigidæ proba est vulgaris probatio; vt patet, quia non est

f c. ex tuarũ de purgat. cano.

g cap. sententiã sanguinis. ne cleric. vel monach.

a 2. 2. qu. 95. art. 8. ad 3.

b d. c. consuluisti.

canonica, neque legalis, ergo est prohibita. Dicent forte, eam esse miraculosam. Sed tunc contra eos procederet argum. sequens.

L

2. *Probatur concl.* Tentatio Dei est peccatum repugnans religioni & primo præcepto Decalogi; sed qui vtitur huiusmodi probatione tentat Deum, ergo hæc probatio est peccatum repugnans religioni. Mai. probatur, ex communi sententia DD. c Minor vero, probatur auctoritate Honorii Pontific. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari d, & quod ille de vna specie asseruit, de cæteris quoq; vulgaribus probationibus communis DD. schola intellexit, eadem enim in omnibus est ratio, quia vel potest illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adest necessitas: & ideo miraculum petitur à DEO citra necessitatem, quæ est aperta DEI tentatio: vel si non potest sciri aliis mediis illud peccatum, tunc iudex est iniustus, qui de quibus iudicare non potest, eo quod diuino throno sunt reseruata, iudiciũ vsurpat. Sed, si bene consideres sententiam contra sentientis scriptoris; semper hic adest Dei tentatio. Et enim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, nisi habeat sufficientia indicia ad torturam; nec ad alium finem, quam torturæ hanc probam tuetur. *vide quæ de hac re dixi præced. sectio. in princ.* Conatur hoc crimen tentationis Dei euadere, quia signa & miracula sæpe legimus in S. S. petita, ab Abrahamo, eius seruo, Gedeone, cæteris. *Resp.* cum Alexandr. de Hales, hæc non facta ad imitationem posterorum, sed in significationem & figuram futuri, iuxta illud Apostoli, 1. *Corinth. 10. verf. 11. omnia hæc in figura contingebant illis.* Quod si figuram non recognoscas; dico, speciali Spiritus sancti instinctu vel iussione seu reuelatione ea fecisse; nec aliter licere à Deo signum petere e, iuxta D Thom. aut magna & euidenti vtilitate, vel necessitate id exigente, v. g. ad gentis alicuius conuersionem certo inde subsecuturam; vt Apostoli & alii Sancti fecerunt. In nostro vero casu, quia Deus satis multa dedit media legitima veritatis exploranda, necessitas ista cessat: vt supponit Stephanus Pontifex. Quod attinet ad Achaz: ille per Esaiam reprehensus fuit, eo quod Dei signum oblatum respuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rem quæso?

3. *Probatur conclusio*, quia hic non est miraculosa Dei operatio censenda, sed pactum Magicum cum dæmone, ergo illicitum iussione sua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiscue contingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt cõstat? quia maxime hæc proba viget inter hæreticos: sed hęretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationem fidei ipsorum non fieri. *Resp.* nulla illos vnquam facere ad confirmationẽ fidei: tam ordinaria vero & continua eos facere, ad aliam rem probandam, id nunquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula sine necessitate: hic non esse necessitatem idoneam, ostensum est. 3. vera miracula Deus aliis miraculis nunquam eneruat, quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergo si sagas non demergi foret verum miraculum, nunquam hoc aliis miraculis euerteretur. Sed legimus aliquando per miraculum hanc immersabilem Magorum vim sustulisse, adeo vt de facto sagę aquis demersæ & absorptę fuerint. Ergo illa vis immersabilis non est miraculosa. Quod subsumpsi, id pro-

c D. Tho. 2. 2. q. 97. Summistarũ in verbo Tentatio Dei, vel Tentare Deum. Nauarr. c. 11. nu. 39. & seq. Galen. V Vestcapell. Catechesi 61. d ca. vlt. de purg. vulg.

e D. Tho. d. art. 8. ad 3. & summistæ & Nauar. Petrus Anchar. in d. cap. vlti & Binsfeld. d. q. 1. Alexandr. de Hal. par. 3. q. 45. men. 3. Valen. 2. 2. disp. 6. q. 14. princ. 1. Turrecrema. ad 2. q. 4. in princ. nu. 3. & ca. cõsuluisti. ead. q. nu. 2. & 3. d. 2. 2. q. 178. art. 1.

batur ex Histor. miraculorum quam Cæsarius collegit; vbi, *libro 9.* narrat, maleficos quosdam, qui, freti maleficiis, supra flumen ambulabant, proiecta in flumen sacra Eucharistia, statim demersos fuisse. Si dicas illud, nec in iudicio, nec à iudicibus actum: Inferre possum, igitur hæc virtus immersabilitatis non est à Deo tributa maleficis, pro signo certo criminis comprobandi. Nam hi vere malefici fuere, & tamen demersi sunt, vi sacri panis Eucharistici. Ergo miraculose demersi, miraculo posteriore destructum prius miraculum foret, etiamsi coram iudicibus eorum iussu id actum fuisset. Nam vis miraculi non restringitur ad iudicum præsentiam. Vrgeo quarto, miracula Dei nunquam fallunt, sed sunt certissima & infallibilia: hæc proba fallit aliquando. *Respond.* f hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel quia non bene aduortunt iudices, & fidem non habent, nec satis confidunt Deo; quod tamen erat necessarium ad miraculi patrationem. *Sed contra*, si sit saga (secundum vos) mergi non potest vi humana adhibita: quia nullæ vires humanæ Angelis bonis ministerialibus possunt resistere: Et tamen, *numero 31.* fassi estis eam quæ malefica erat, vi à carnifice demersam: tibi ergo ipsi respondeas. Itē Godelmannus ex litteris cuiusdam Nobilis Borussi, sex sagas diuersis vicibus, cum vere constaret esse reas, in aquam gelidam colligatis artibus proiectas, submersas fuisse scribit g: & de pluribus hoc idem affirmat Ioann. Althusius. a Confirmat sagas aquis submergi posse & solere Dubrauius Episcop. Olomucensis, *libr. 8. Histor. Bohem.* agens de Vratislao Rege; *Idem Vratislaus Gerardo Præsuli ac fratri suo auxilio fuit in abolendis tollendisque magorum portentis, artibusque maleficis, quas tunc multi viri mulieresque nimis licenter exercebant, mentes hominum fascino turbantes, bonumque & pecudum lac, segetemque alienam pellicientes atque ipsa interdum elementa dæmonum violentia concutientes, per quæ imprudens vulgus à sincera in Deum fide euertebatur. Nec tamen aliter Gerardo malis obuiam ire, quam per censuram Ecclesiasticam licebat: nam illi non pluris quam plumbeum gladium æstimabant. Ergo non ferrum tantum, sed ignem quoque & aquam Vratislaus maleficis admonuit, aliosque securi feriri, alios flammis exuri, sagas nonnullas aquis submergi iussit. Atque hac animaduersione in auctores amplius centum distracta, reliquos desinere artem vetitam, damnatamq; metu similis pœnæ coegit.*] Audis submersas aquis sagas Boëmiæ, vbi tum miraculi vis, quam prætēdunt, Effugium vnum video, ad inquisitionem à Deo subueniri, non ad simplicium, quasi non illa ad hoc dirigatur, quasi diploma de illa his nostris aquariis vllum sit peculiare. Quod etiam additur; de iudicum parua seu modica fide; plane impertinens est, illa enim dictis scripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmationem edenda erant, non quæ ad Iudicum inquisitiones, & notitiam pertinebant. *Matth. 17. vers. 20 Marc. 9. vers. 23. & 24.* Quod autem de Scæuæ filiis *Actor. 19.* Adfertur, id vel eodem referendum, vel ad rem nihil omnino facit. 4. probatur hic pactam interuenire, quia cum nec naturali hoc vi contingat, nec miraculosa Dei operatione; restat fieri ex vi pacti cum dæmone; non quidem expliciti vel expressi, tale enim iudicibus nullum nunc puto intercedere (neque aliud probant, quæ multis dicit auctor ille, *libri sui capit 3. à numero 91.* & quod dicit esse pactum implicitum cum DEO, id iam proba-

f Nu. 122.

g libr. 3. de lamiis c. 4. n. 35.

a Admonuit ad Iudicem.

tur

M.

tum est esse explicitam Dei tentationé.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitum intercessisse dæmoni, vt dæmon ad tale signum proderet occultum & latens crimen; nempe vt, quæ sagæ essent, eas sustineret, ne mergerentur: postea (vt contingit in omnibus huiuscemodi rebus) alii iudices hoc edocti, vi illius primi pacti, idem obtinuerunt, atque ita iam, etiam ignari, ex pacto implicito operantur. B Pactum vero hoc implicitum intercedere patet, quia superstitiones omnes nituntur pacto implicito, vt docet Beat. Augustin. *b* (& cum eo omnes Theologi.) Lege D. Augustin. loco illo & seqq. cc. & deprehendes hic, & superstitionem, & pactum implicitum versari: quia effectus nec est causæ naturali adæquatus; nec talis, vt à DEO debeat merito per miraculum exspectari. C Cum ipsis sagis non intercedere quoad hoc vllum dæmonis pactum non male sentit, nec inualide probat ille scriptor *à numero 97.* Nam in illo exemplo quod ibi narrat clarissime id cernitur, referam eius verbis; *Quemadmodum hac adhuc æstate in præfectura Linnensi, Diocæseos inferioris Coloniensis, accidisse dicitur, quod vetula quadam videns duas mulierculas aqua tentatas non subsedisse.* D *ipsa ad præfectum loci accurrens, & interpellans, eumque tam ipsum quam cæteros ministros iustitiæ præsentes permouet, volens ac accerrime instans, vt & ipsa aquis tentaretur: se licet apud populum suspecta admodum sit de hac maleficiali heresi, iam tamen innocentiam suam per hoc coram populo testatam facere, indignamque hac suspicione publice se eximere, velle. Annuit importune efflagitanti præfectus, & cæteri: sed hanc in aquam proiectam euidentius supernatasse, neque vt demergeretur, vel fundum peteret (quamuis id studiose* A *suo motu super aquas tentans) essi ere vlla ratione potuisse dicitur. Extracta, ecquid carnifex suorum membrorũ ipsa esset, interrogatur: potuisse insimulatam hoc effugisse periculum, donec producto accusatore, necessitas adesset huic tentamini. Tandem confluentibus indiciis contra eandem compluribus, ipsa ante torturam quærentibus respondit, amasium suum sibi suasisse, vt hoc aqua* B *periculum subiret: se illam liberaturum. & in ipsis aquis, famam vitamque eius adseruaturum esse. Hac confessione sponte prolata incineranda eadem fuisset, nisi se ipsam in carcere pridie suspendio suffocasset.*] Cernitis in hoc exemplo, tacitum pactum quod operatum in tribus mulierculis, & quoad tertiam præualuit pacto expresso cum tertia inito, quia volebat dæmon C hanc rogo tradi, vel saltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem isti non sunt secuti scriptoris illius sententiam, quia non sufficientia habentes indicia, ad solas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem processerunt; atque ideo ex duplici capite grauiter peccarunt. Primo quod vsi illicita probatione. Secundo quod præcipi- D tanter ea vsi. Sed hinc colligo scriptorem ab aliis iudicibus; qui similiter praxi illa vtuntur dissentire; dum ipse vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam sufficientia: illi vero putant, à proba cum aliqua diffamatione? posse incipi. Qua in re fortassis loquuntur magis consentanee praxi ordinariæ illi, sed reprobæ. 5. probatur hoc pactum, ex mori- E bus Diaboli. conatur ille Dei miracula effingere. habere conatur suos martyres; qui sunt hæretici, & inter hos sagæ, ideo sicut Deus plerisq; suis Martyribus miraculose concessit; vt aquis mergi

b libr. 2. de doc. Chris. c. 20. 22. & 23. & docui cap. 2. q. 5.

non possent, in veræ fidei confirmationem: sic diabolus præstigioso miraculo conatur persuadere hominibus etiam suos Martyres esse immersabiles: & hoc pacto duo consequi conatur. 1. vt illa Christi miracula falsa reputentur. 2. vt saltem ipse æqualem cum Deo potestatem habere videatur: & præterea confirmentur in pertinacia pseudomartyres sui, quibus sic persuadet se eos seruaturum in igne, sicut seruauit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia si aliqua saga sic iniecta in aquis vere pœniteret & animo eiuraret, statim mergeretur: quia pactum cessaret.

4. *Probatur*, nostra concl. Non obedire in spiritualibus (cuiusmodi est id de quo agimus) Pontifici maximo, est non obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit*. Sed non obedire voci & iussioni Dei, est graue peccatum: ergo vti hac proba est grauiter peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, vt probatum initio huius sectionis. Min. probatur verbis Samuëlis, *nunquid vult Dominus holocausta & victimas* (quæst. d. nunquid
N. magis gaudet Deus cæde & supplicio nocentium? nam & hi vocantur à prophetis hostiæ & victimæ, vt docui alio loco) *& non potius, vt obediatur voci*
e 1. Reg. 15. v. 22. *Domini? e* (vt non tendatis, ô iudices, contra Dei prohibitionem) *Melior est enim obedientia quam victima: & auscultare magis, quam offerre adipem arietũ.*) Suauior est Deo odor obedientiæ, & humilis sensus vestri submisio, quam nidor adustarum ex vetitis probationibus lamiarum, puras manus vestras & mentes amat Deus submissas præceptis vicarii sui; non rogos, non pyras nõ missas miserarum contra canonũ præcepta examinatarum, damnatarumq;.) *quoniam quasi peccatum est ariolandi,* A *repugnare, & quasi scelus idolatriæ nole acquiescere.*] Quid accommodatius ad probandum, hanc probam canonico iure vetitam, ad ariolationem sortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelem de sagis, aut hac probatione locutum, non ita desipimus: sed dicimus hoc ab eo probatum; inobedientiam, quæ fit prætextu alterius boni, B Deo ingratam & ariolationi similem esse, hinc inferimus, cum hæc sit inobedientia valde similis illi Saulis inobedientiæ, vt ostendi: idem quod illa mereri nomen, & in eandem classem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduersario visum, sed non depulsum, lege quæ scripsit, *à numer. 123. vsque ad 127.* & videbis me verum dicere. Quæ vero mox sequuntur de dæmonum potestate in corporibus deferendis & C similibus, ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, vim dæmonum in corporibus mouendis, vel in eleuandis, & sustinendis in aqua, id sane foret in philosophiam, quod solœcismus in Priscianum, egimus de his, *lib. 2.* vbi etiam docuimus, vera per Satanam edi miracula non posse; & hæc eadem omnia D. Binsfeld. breuiter, sed D solide docuerat, ideo contra illum, qui hic miraculum nullum agnoscit (vt nec ego) tota illa disputatio & λογομαχία, *à num. 128. vsque 149.* & quæ porro subduntur; à Deo talem potestatem eludendi iudices dæmoni non permitti, ea plane non probantur satis. Cogit me aduersarius hic extra chorum nonnihil, vt eum subsequar. Multis enim conatur hic suadere dæmonem hoc in a- E quæ elemento non posse: quia dæmon est ex elemento aëris compactus, non aquæ: sed facilius in inuicem operantur & possunt, quæ sunt ex eodem elemento compacta: ergo facilius

dæmon

dæmon operatur in aere, quam in aqua, ergo non quia potest corpora sustinere in aere, ideo potest in aqua. *Respond.* hoc tantum probare posset, quod difficilius faciat in aqua. Sed neque hoc probat. nam maior argumenti, dæmonem esse compactum ex corpore aereo; est erronea: vel saltem prorsus temeraria, & ideo moneo scriptorem, vt retractet, & legat quæ Scholastici ea de re, vel quæ ex illis & ex PP. optime Molina, & Valentia *a*. Nec ad rem pertinent, quibus fuse agit, vt ostendat dæmones in aqua nihil miraculi hactenus ostendisse. Non enim sequitur alias non fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc possunt. Et quod dicit. Priscos martyres idcirco diuina virtute supernatasse; id iam nos docuimus sententiā nostram roborare. Sed neq; est verum nullos martyres Christi submersione necari potuisse. Legat Surium, legat Baronii Martyrolog. & Annales, inueniet compluresaquis suffocatos, nolo immorari; quia hoc est, τὸ πάρεργον.

5. *Probatur concl* quia Iudex sine causa sufficiente, & prægnante recedens à communi sententia Iuris interpretum; perperam iudicat *b*, & proinde peccat, vt & Doctor consulens sine idoneo fundamento contra illam *c*. His addimus Corollaria quæ sequuntur ex prædictis, primum iudicem; qui hac proba fuerit vsus, posse coueniri actione vt possunt, iniuste aliquem carceri manciparunt *d*. 2. Si, cum non adsint alia sufficientia indicia ad torturam, propter adminiculum huius probationis vulgaris reum subdat torturæ Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt supra, etiamsi reus in tortura non fateatur, quia iniuriam fecit indebite torquendo, vi indicii à iure improbati *e*. Quod si reus tormentorum vi confiteatur; confessio erit nulla, quia vi extorta: & iudicium ex ea subsecutum nullum, & sententia irrita *f*. Et per consequens Iudex talem supplicio mortis afficiens; homicidii reus est, coram Deo, quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confessario, vt diligenter personam iudicis consideret. Nam si casu aliquo fieret, vt laboraret ignorantia inuincibili (quod vix puto posse hodie contingere) immunis esset à peccato in foro poli: si laborat vincibili, pro magnitudine & probabilitate ignorantiæ decresceret peccatū. Hanc puto & veram & securam de hac aquæ frigidæ purgatione sententiam.

a in 1. part. quæst. 55. *b* lib. 1. de offic. quæsto cap. 1. c. ne innitaris. 5. & ibi Ab. & Dd. de Constit fuse Iaf. in auth. Nouissima n. 21. C. de inof. test. *c* Anton. Maria Gorat. in tracta. de Cōmun. Dd. opin. lib. 3. Inspect. 1. & 2. *d* l. nec magistratibus 32. de iniur. Kirch. commun. opin. Cent. 5. concl. 50. Godelm. sup. nu. 50. *e* d. ca. sententiā sanguinis & d. ca. ex tuarum. *f* l. pen. D. de quæsti. est cōmun. Dd. testib. Viuio, & Clar. quos sequitur Binsfeld. sup. & dicam de hac re lib. seq.

QVÆSTIO VI.

De quibusdam aliis vulgaribus probis.

QVædam est probatio per pondera & lancem, nam in eadem Germania appendunt sagas, & aiunt eas vltra certum pondus (nempe librarum 14. vel 15.) deprimere non posse quātumuis sint proceræ vel obesæ, hoc etiam Reckius damnat, *libr. de proba aqua frigida ānum. 41.* Ego idem de illo dicendum puto, quod de aliis vulgaribus purgationibus, nempe niti pacto dæmoniaco, superstitiosum esse, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expresse non prohibetur, quia est inuentum plane recens.

2. Est quoddam sortis seu purgationis genus per crucem, de quo fit mentio in Constituit. Caroli, Magni *g* vbi iubentur litigantes, *cruce*, aut *scuto*, & *fuste*, decertare, & in Capitulari, vbi habes, *campo vel cruce contendat*. Ex his locis crucem fuisse genus armorum quidam volunt. Ego non assentior, sed puto fuisse genus purgationis per sortes, quibus se ad crucem aliquā ei manus imponens, vel eam amplectens,

g l. 3. fol. 62.

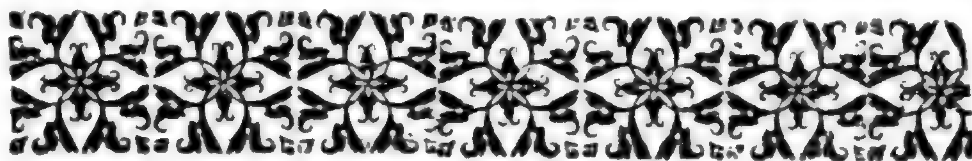
quis expurgabat. Sane illis locis cruci, campus hoc est duellum opponitur, & in testamento Caroli Magni apud Nauclerum. *si accusator contendere voluerit de ipso periurio stent ad crucem.*] *Cruce*, ergo, *contendere*, non aliud, quã *ad crucem stare. Stare*, vero *ad crucem*, quid sit nescio. nisi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Frisones superstitiose exercebant, vt docet lex eorũ 14. *sortes tales esse debent, duo tali de virga præcisi, quos tenos vocant: quorum vnus signo crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lana munda inuoluit, super altare seu reliquias mittuntur, & præsbyter si adfuerit, vel si presbyter deest puer quilibet, vnũ de ipsis sortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, si illi septem qui de homicidio commisso iurauerunt, verum iurassent, euidenti signo ostendat. Si illum qui cruce signatus est sustulit, tunc vnusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est, tenum, de virga, & signet signo suo, vt eum tam ille, quam cæteri qui circumstant, cognoscere poßint, & obuoluantur lana munda, & altari seu reliquiis imponantur, & presbyter si adfuerit, si vero non, vt superius puer innocens, vnumquenq; illorum sigillatim de altari tollat, & ei qui sortem suam esse cognouerit rogat, cuius sortem extremam esse contigerit, ille homicidii compositionem persoluere tenetur, cæteris, quorum sortes prius leuatæ sunt, absolutis.*] Si ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce*, non foret aliud, quam sic iudicio crucis contendere; *& stare ad crucem*, foret, conuenire cum aduersatio; vt stent ambo crucis iudicio, quod forte verius.

3. Huc pertinet sortitio illa quatuor Constantinopolitani imperii candidatorum, Alexio Murgziphlo superato; quam, Bonifacius Comes Montisferati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorum, pacti: vt in æde Apostolorum, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocarentur: quorum vnus solus hostiam sacram contineret, cæteris vacuis; eosque totidem Sacerdotibus traderent, vt ad cuiusque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium vero illi deferretur, cui calix obtigisset Christi Domini corpus & sanguinem continens. Sed merito post, illis pactio ista displicuit, & ius designandi quem vellet, communibus suffragiis in Dandulum contulerunt, narrat Nicetas, *in fine Annal.*

4. Huc pertinent quidam olim, qui res aliquas abiecere, vt ex earum recuperatione cognoscerent, sibi delicta sua dimissa à Deo, hoc enim est Deum tentare; nec licet, nisi habita reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorensi, de quo Marineus Siculus, *libr. 5. rer. Hispan.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremita, & Metensi Episcopo, de quo Fulgosius, *libr. 6. capite 9.*

HÆC DE CVNCTIS MAGIÆ generibus dicta, & terminus sunto Tomi Secundi.

INDEX



INDEX RERVM ET VERBORVM TOMI II.

Anamisapat

D.

E.

F.

G.

Illumi-

Onomar-

S. SCRIP-

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex veteri Testamento.

Ex nouo Testamento.

Loca Iuris Canonici.

Ex Iure Ciuili.

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

A

Ex veteri Testamento.

Ex nouo Testamento.

C

Loca Iuris Canonici.

Ex Iure Ciuili.

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex veteri Testamento.

A Ex nouo Testamento.

C Loca Iuris Canonici.

Ex Iure Ciuili.

S. SCRIP-

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex veteri Testamento.

A

Ex nouo Testamento.

Loca Iuris Canonici.

C

Ex Iure Ciuili.

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex veteri Testamento.

A Ex nouo Testamento.

C Loca Iuris Canonici.

Ex Iure Ciuili.

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex veteri Testamento.

A Ex nouo Testamento.

C Loca Iuris Canonici.

Ex Iure Ciuili.

FINIS.

MAGICARVM DISQVISITIONVM TOMVS TERTIVS,

SEV.

METHODVS IVDICVM CONFESSARIORVM DIRECTIONI, COMMODA.

Hac vltima cura emendatior, auctiorque,

AVCTORE

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO,

SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORE,

ET, IN ACADEMIA GRÆTIENSI S.S. PROFESSORE.



SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI ET S. R. I. ELECTORI, EPISCOPO Loediensi, &c.

MARTINVS DELRIO SOCIETATIS IESV Presbyter *S.*

H*IPOCRATIDARVM More, quibus prima cura morbi Originem, secunda noxæ vim & modum, tertia remedium, scrutandi; primo quoque tomo fascinariæ luis scaturiginem; secundo cladis magnitudinem acerbitatemque, tertia medicamenta mali proposui: quem laborem non diffido bonis omnibus placiturum, imprimis C. T. quæ tanta cura hactenus à ditione sua funestam pestilitatem adnititur profligare. Quam optandum foret cæteros Principes, quibus similis dignitas est, in pari munere non disparem solicitudinem præstare! Macte animi PRINCEPS ERNESTE, insiste victoriæ. Lernæam excetram ne siueris rediuiuis capitibus repullulare. Nemini magis decet filii perditionis anteambulonibus, in quibus mysterium iniquitatis iam operatur, bellum indicere, quam legitimis successoribus Apostolorum. Petrus Simone, Paulus Elima, Iacobus Hermogene, Ioannes Cynope victo, de Magia triumpharunt. Monet Apostolus non temere illis à Deo gladium datum, sed vt Dei ministri sint, vindices in iram eis qui male agunt. T. quidem Cels. ambo gladii crediti, & vtriusque fori tribunal commissum. Magis nefarios, aut noxios Ecclesiæ aut Reip. fascinariis, nullos arbitror existere, cædes & parricidia illis conuiuia sunt, elementa*

2. Thess. 2. v. 7.
Narran. B. Lucas. D Clemens. Abdias. & & Prochorus.
Rom. 13. v. 4.

turbant, soli pernicies, cœli iniuria, Dei odium; quorum, indulgentia & remißio numerum auget, perfidiam acuit, malitiam indurat. Quem non hæc irritent? me quidem percußère, & Zelus honoris diuini impulit hoc quicquid est operis aggredi, &, Deo bene iuuante, non seniter, studii in Catholicam Rempubl. & erga C. T. obseruatiæ meæ monumentum exigere, & ALEXICACO ALCIDÆ me Iolaum adiungere, animo quam viribus maiore; ab illius propensione, non ab horum merito, munusculum velim æstimari. Louanii. 5. Kal. Mart. Anno Sæculari Sextodecimo.





CATHOLICO LECTORI, S.

QVÆ tibi videbuntur deesse, si monueris, curis secundis supplebuntur; quæ credes errata, si suggesseris, corrigentur; quæ superflua merito censebis, tollentur, cum caussam docueris. Nihil enim mihi optatius, quam moneri, doceri, iuuari: nihil æque displicet atque pertinacia, & ingratitudo, illud à te, quisquis ad hæc legenda animo puro, mente candida, accedes, cupio impetrare beneficium non occulam, neque obliuiscar, condet memoria, sed stilus profundet. Vale.

ΜΑΡΤΥΝῼ ΔΕΛΡΙῼ.

τῆς Μαγείας

ΑΠΟΤΡΟΠΑΙῼ.

ΕΙΔΟΣ ΠΙΝΔΑΡΙΚΟΝ.

Στροφὴ α΄ κώλων ιγ΄.

ΤΑΣ μὲν δὴ φραίνει μερόπων πραπίδας
Ἀμεράν αὐγᾶς τε πατὴρ λυποφεγγέος
ἀχλύας κατουλάδος ὄρφας.
Διοφεραν δὲ Σοφίας κλυτὸς ἀμπλακιᾶν
Ὅτ᾽ ἐρυκακέν αἴγλα ὀμίχλαν.
Δίω γε μὰν πλουτεὺς ἄθεμιν
Χθόνα τυφλώσας ἔπαφε βροτολοίγῳ ψευδέ-
ων νυκτὶ, δολοῤῥαφέα σὺν γοητείαις Μα-
γείαν προσαπνέων. Ἀλλὰ νέος παλίνοστον Φοῖ-
βος αὐγάν.

Ἀντιστροφὴ κώ. ιγ΄.

ΔΕλρίος δέλτῳ προσάγει τριτάτᾳ
πάντα μαστεύσαις ἀπατάνορα δόλον,
καὶ νόσφιγγος πέλωρ, αἶαν τε πολύφθορον
ἐλαυνόμεν, ἀτρεκίᾳ.
Πρέπει ὦν χάριτας φιλησίμολποι
τρίζυγας Μοῖσαι πλεκέμεν,
χ᾽ ὕμνον ἀπύειν μελίγαρυν
τ᾽ ἄποιν᾽ ἔργων καλὰ φωτί.
Δότ᾽ ἄρ στεφάνας χρυσοπάστους μᾶλλον ἢ
Ἡρακλέει. Πλείονα γὰρ περάτων νίκησε
Μαρτῖνος.

Ἐπῳδὸς κώ. ιε΄.

ΘΕΟΥ μὲν σὺν παλάμᾳ ὅγε μὴ μοῦνον
ἐς φέγγος ἐκ Κωκυτοῦ τρικάρανον
ἐξεῖλε Σκύλακα.
Τοὶ γὰρ ὀῤῥωδοῦσα τρεῖς Ἁλίως σέθεν μάλα,
Δέλριε, ὄρφναις ἀμμένουσα ἐν Ἐρέβους κλέπτει
τρίμορφον
Περσεφόνα λόχον.
Εὐμενὶς ἃ δ᾽ ἧπαρ τε τρίτα, καὶ λαφύσσει
νιν ὀδάξ, σὲ τε θριαμβευόμενον ἄψ νεμεσᾷ.
Ἀλλὰ μαιμάεται τίς ὅσσον
Θόρυβος; μῶν τίς κεραυνός;
Φύγεν, εἶδα γε μάν,
Τὰν σεῦ ἰδρείας ἀστραπάν.

A

MARTINO DELRIO

Magiæ

AVERRVNCO.

ODE PINDARICA.

Stropha I.

O Blectat quidem mortalium mentes
Dierum locisq́ Pater (Sol) *ubi lu-*
ce cassas noctis opace tenebras dispulit: At
vero sapientiæ inclyta lampas (tum lætat
B animos) *quum caliginosam errorum nu-*
bem detergit. Diu porro exlegem terram,
cæcitatẽ effundens, mortalib. noxiali mẽ-
daciorũ nocte oblimauit, dolis consutam
cum prastigiis Magiam adhalans. Enim-
uero reducem Sol alter lucem.

Antistropha.

D Elrius libro tertio pandit, omnem
mente perscrutatus deceptorũ dolũ,
ac Stygis mõstrũ, noxãq́ perniciabilẽ (vt
C ea omnia potis esset) *exterminare per ve*
ritatẽ. Quapropter addecet, Musa cãtib.
gaudentes, viro huic gratias plectere tri-
iuges, & hymnum mellifluum pangere, quæ
sint elucubrationũ præmia decentia. Da-
te igitur corollas auro, vibrãtes & discri-
minatas (q̃ hunc) *magis* (decebũt) *quam*
Herculẽ: Plura siquidẽ portẽta edomuit Marti.

Epodos.

D *D Ei namq́ hic adiutrice manu haud*
ex Cocyto tricipitem duntaxat in
lucem attraxit canem (Cerberum) *Ete-*
nim multum etiam reformidans tres So-
les tuos, Delri, tres inquam Disquisitio-
num Tomos) *infernalibus desidens in*
umbris triformes Hecate occulit insidias.
Quin & Erinnyum tertia iecur, ac semet
mordicib. exest tibiq́ (imposturas eius)
E *Triumphati post inuidet. Sed enim quis*
derepẽte multus citur? nũ aliquod (Die-
spiter) *fulmẽ* (vibrat?) *Nimirũ, haud me*
fugit, tua deuitat Sapientiæ fulgetrum.

Στροφὴ β΄. καὶ ιγ΄.

ΠΑΝ Στυγὸς σμερνᾶς ὀλεσίμβροτον ἔθνος, βλάβαν, σὺν τ' ἀσεβείᾳ μανίαν, τέρθρευμα, καὶ γοητικῶν ἴλαν κακόχαρτον ἄγον.
Εἰκεῖ ἅπας τε δόλος,
Ἴδ᾽ ἐ λώβη ἀλαθείᾳ.
Δαμασθεὶς ἔφθαρη ἰσχὺν τ' Ἅδας δυνάμεταυ τᾶν σελίδων ἐλλφεγγεῖ.
Εἰ τ' ἐπὶ ματ' ἔμψ ἄρξεται
ἴυγγα Κίρκη, καὶ τραπέῳ ἄνδρας, σε δείδιξοι τ' ἀλεξίκακον δειξαντα μῶλυ.

Αντιστροφὴ καὶ ιγ΄.

ΕΙ τι μὰν Μήδεια μιγεῖν φθόνιον,
Εἰ τι φαρμάσσειν χαλίμα πονέσει
Η φίλτρον, ἤ τι τοξικόν,
Εὐώπιδα ἤ τε Σελάναν
ἀφελεῖν ἐπὶ γᾶς,
Τρίποδός τ' ἐρέειν
Μάντευμα σπεύσει τις φλογὸς
Ερμῆς δολερᾶς, ἀπομένους
Κάλχας τε χρόνους προϊδεῖν.
Ὅς τε μηδεὶς ἔσεται τελετᾶν,
Ὁππόκ᾽ ἂν ὀρθᾷ ἐρύκειν μαγγάνων
Αρχὲ ἀπατοθαλίαν γνώμᾳ διδάσκειν.

Επῳδὸς καὶ ιέ.

ΕΞελέγξας ψεῦδος ἐπιστημίᾳ,
Αμφὶ τε θνατῶν κρεμάσας καρδίαις
Μωρίας τέμνεις θεόφρων.
Οἱονεὶ Θησεὺς μίτῳ Ἀτραπῆς πομπῆι, ἕδνα Αριάδνας,
Εσπόμενος, Λαβυρίνθου πέφνε δυσπενθὲς τέρας, κεκροπίαν τε λύων, καὶ ἑπτὰ ἄθα.
Πλείονας ἀλλὰ σάεις ψυχὰς Βερέθρου ἀφελῶνται.
Ἀτρόπ᾽ ἀγακλεέσι, χάριν εὐζωάς, ἀεὶ σε περαίνευσι σοφῶν Μοισᾶν κηρῦσαι πτεροῖς.

A Stropha II.

VNiuersa Stygis horridæ mortalibus exitium molita turba, secum detrimentum omne, cumque impietate insaniam, præstigias, ac impostorum cateruam malis exultatam agens. Cedit vna omnisque fraus. pernicies omnis veritati (quam luces) *Edomitus vires deperdidit Tartarus fortitudine harum paginarum* B *late coruscante. Ac etiam si post amorum illicia parare Circe aggredietur, vel hominib. varias inducere formas, reformidabit te, qui demonstraris moly malorum depulsorium.*

Antistropha.

QVod si autem Medea miscere venenum: vel si impudens venefica nonnulla incantare laborabit philtrum, aut C *toxicum quodpiam, Phœbemq́; pulcro aspectu præsignem deducere in terram: vel sie Tripode vaticinium scitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falsidicæ: aut etiam si Chalchas quispiam de insequentis aut futuris hariolari volet, horum omnium voti compos reddetur nullus, quando solerte animo imposturam* D *declinare malitiam auspicaris edocere.*

Epodos.

ARguēs vanitatē veritate, circumq́; mētes hominū dependentes stultitiæ dia sapiens resecas. Qualis Theseus secutus filum viæ ducem, dotem ingalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum. Athenasque vrbem seruans, & Pubis septem flores. At vero, tu E *plures animas seruas Barathro eximens, quæ illæsa præquam illustribus, causa sospitatis* (à te receptæ) *æternum pergent doctarum te Musarum extollere pinnis.*

TERTIVS BOVLLIVS.

SVMMARIA LIBRI QVINTI, SIVE DE OFFICIO IVDICVM.

RAtio scriptionis.

Sect. I. An in hoc crimine seruandus ordo & processus ordinarius?

De natura criminis & eius grauitate. Iudex A arbitrium suum quomodo debeat moderari circa iudicandum grauitatem huius criminis. Septem circumstantiæ hoc crimen aggrauantes. Quando iudici liceat pœnam legis excedere vel minuere. Post sententiam in crimine maleficii licet pœnam minuere, exemplo hæresis. Quid semper iudex ante oculos debeat habere. Non arctatur iudex ad antiquum ordinem iuris, sed ad receptum suæ regionis.

Sect. II. Quomodo in hoc crimine inquisitio instituenda?

Quid ista & quotuplex. conditiones requi- D sitæ vt sit valida. Quomodo debeat constare de corpore delicti. quæ pacto necesse vt præcedat accusatio. Quod debeat esse certa, specifica, & clara. quando necesse tempus ascribi? Quæ indicia debeant eam præcedere. Quando sit necessarium famam præcedere. E Quando absolutus semel de eodem crimine quis fuit, vel gratiam obtinuit, vel pœna non condigna penitus, quid iudici faciendum. Quando transactio F impediat inquisitionem. Qui *Principes* possint gratiam delicti concedere. Quib. casibus hoc principi liceat facere. An maleficis *Princeps* possit gratiam concedere. Exempla Caroli V. Imper & Caroli. IX. Franc. Regis. An inualida gratia concessa inhibeat omne iudicium an primũ duntaxat? praxis quædam *DD*. explicata. Qui competentes in hoc crimine iudices. G Inquisitorum fidei, quanta in hoc crimine sit potestas, Quanto temporis spacio in H hoc crimine inquisitio excludatur: siue quæ hic præscriptio possit opponi. An contra absentem possit institui inquisitio.

Sect. III. De optimis indiciis, ex quibus tuto iudex potest procedere.

Ad quos actus iudiciarios requirãtur, clariora I indicia. Quid singulæ indiciorum species operentur. Iudex quomodo possit arbitrari, quæ leuia, quæ grauia, quæ grauissima sint. An generalis aliquando sine indiciis formari possit inquisitio. Quando sufficiant leuia indicia. quæ requisita ad torturam. K

De indicio per testes. de nominatione facta per sociũ criminis. hæc exigenda à iudice nec potest eam omittere. Iniungenda iudici per confessarium restitutio damnatorum, An de nominationi socii credendum iudici. quã- L tam & quando fidem adhibere teneatur. Simancæ sententia reiecta, communis defensa. Quando subiiciendus iterum torturæ nominans, vt ratificet dictum suum. De minorennium & fœminarum testimoniis. Non licere de sociis in indiuiduo rogare. Quomodo interrogandus nominans de circumstantiis, & de diffamatione. De nominans debet esse constans & perseuerans. De iureiurando quod nominans tenetur præstare M Quæ indicia requisita ad torturam, plene traditum quæ sufficiant. præsertim de fama cõciliata pugna DD. de fuga. de amicitia. de collocutione. de superstitione. & repertis instrumentis. & similibus vrgentissimis. & horum exempla quædam de confessione extraiudiciali. Conditiones requisitæ, vt vnum ex talibus indiciis cum nominatione complicis, sufficiat ad torturam. Explicatur quã dã communes N opiniones & praxes discussæ. Qualis debeat esse fama, vt valeat pro indicio Quæ si vis bonæ famæ. Quam diffici O le sit famam exacte probare. quæ ad hoc sint requisita. primum de fama in specie, deinde de fama in genere. Quale debeat esse indicium fugæ, vt valeat ad torturam, vel ad pœ- P næ condemnationem; traduntur aliquæ regulæ. Quale debeat esse indicium minarũ, Q vt sit sufficiens. Discrimen interminas & iactantiam. Quid considerandum in æquiuocis ambiguis minis. Ex indiciis remotis nũquam licet procedere ac condemnationem.

Sect. IV. De aliis indiciis minus vrgentibus & minus certis.

De non impediente maleficium. Conciliantur dissidia *DD* & quæ hinc obligatio restituendi nascatur. De patrocinante maleficis exemplum VVieri, Edelini, & N. cuiusdam Belgæ de defensoribus, occultatoribus. Quando deferendi sint, an seruandus ordo fraternæ

charitatis.

charitatis. quando incurratur obligatio restituendi. Indicium ex mendacio rei. ex variatione, ex vacillatione, titubatione & vultus mutatione. Si visus cum instrumento S maleficii in loco, &c. Explicatur sententia communis, & reiicitur sententia volentium hoc indicium sufficere ad condemnationē. Indicium conuersationis. Indiciū postulatæ inquisitionis, & nimiæ solicitudinis. Itē sponte denunciās, cū non teneatur. de indicio inuenti in domo cadaueris. Item inuenti in via prope domum. Item de indicio viciniæ, vel inuentionis in loco. Item de transeunte T per viam illam. Item de eo, *cui bono*; siue qui causam habebat cur illud factum vellet. Item de eo qui ad clamorem inhabitantium vel vicinorum visus ex domo fugere. Indicium cadaueris sanguinantis. Indicium malæ physiognomiæ, despectus in terram, mali no- V minis. Locus directorii inquisitorum. Indicium ex mala patria, vel parentibus prauis. Indicium taciturnitatis. Indicium iurandi, blasphemandi, exsecrandi, scurrilia loquēdi, vel aliter peccandi, consuetudo. Indicium, non posse lacrymari. Indicium ex muta- X tione crebra domicilii. Indicium, ex singularitate in pietatis vel religiositatis ostētatione. De indicio eradicati Chrismatis, & de stigmate, multa de hoc stigmate imprimi solito.

Sect. V. De denunciatione & testibus.

Eædem testificationes & probationes recipiuntur quæ in hæresi. Receptio testium à Y quibus facienda? item quando facienda ratificatio item, & publicatio. testes non sunt nominandi. Cogi possunt quilibet ad testimonium de testibus auritis, locus Chrysostomi. Quæ exceptio hic valeat contra testes. Quibus modis testes cogi possint? Ex multiplicatione testium & depositionum quas fecere complices vel personæ aliter infames nunquam licet venire ad condemnationem. Z

Ex debilium & dubiorum indiciorum multiplicatione, non potest nasci vnum indicium indubitatum. Quid quando post sententiam latam complices testimonium suum retractant iudici faciendum? Nunquam post latam sententiam iudex patiatur partes siue denominatos ad denominantem accedere. Quid faciendum iudici quando testes variant. Huius criminis & Hæreseos praxis & ratio eadem. In hæresi, cui standum primæ an secundæ depositione. Simancæ quædam sententia discussa.

Sect. VI. De accusatione.

A Accusatio quid. hodie in eius locum successit quærela. quæ personæ hic admittantur ad accusandum. Soli repelluntur inimici capitales. an & excommunicatione maiore? Quo modo proponenda accusatio. de pœna calumniatorum AA

Sect. VII. De apprehensione & carcere. BB

Quando cuilibet licitum capere maleficos. explic. lib. vlt. C. de malef. & mathem. Quouis loco, & tempore capi possunt. In quemuis compingi possunt carcerem, etiam in quo breui morituræ. quando hoc sit verum. B Quales probationes seu informationes debeant præcedere, priusquam capi possint. Simanca sententia quædam nimis laxa reiecta. Sententiarum varietas, & explicatio Gomezianæ. Denominatione testis infirmi. An liceat capere ad solam extraiudicialem informationem. CC

An relaxandi sub cautione fideiussoria vel iuratoria. An malefici capi in ecclesia, & ab ea possint extrahi. & an irrequisito Episcopo. Bulla Gregor. 14. hac de re. Quis iudicare debeat de immunitate. Quid consequatur ad C iniustā carcerationem. An peccet fugiens ex carcere iusto? Postquam reus captus quæ sint iudici obseruanda. DD

Notantur superstitiosa quædam, 1. vt sublimes tollantur, ne terram contingant. 2. detractis vestibus inducere certi generis interula. 3. ne iudex patiatur se tangi super nudam manus & brachii iuncturam. 4. producendas coram iudice, obuerso tergo. Refelluntur rationes quædam Danæi & Godelm. cur nequeant iudici nocere post captiuitatē. discutitur an sit verum maleficas iudicibus post captiuitatem nocere non valere. Historia Stabulensis de ore accepta Petri Oroni. Cautelæ quædam legitimæ seruandæ cum incarceratis. Cur ex carcere non eripiat captas diabolus. Grillandi opinio. Exempl. ma- D gi Pompeiopolitani permissione iudicis se inungentis, & abuecti. Curiositas iudicum in talibus experimentis vitanda.

Sect. VIII. De Accusatione.

Sect. IX. De quæstione, seu Tortura.

Quæ interrogationes licitæ fiant. quo ordine? EE

Non nisi necessario veniendum ad tormenta. Modus torturæ quis adhibendus. quan- E do deferendum appellationi de grauitate tormentorum adhibendorum. Bulla Pauli 3. abstinendū inusitatis tormentis. Quoties FF reus torqueri possit, an plus quā ter. & quando liceat iterare. cōciliatæ sententiæ de sēper

post torturam negante quod in ea confessus. exemplum facinorosi Mediolanens. Reiicitur sæua quædam praxis Sprengeri, de sententia ferenda ad continuandam torturam. An conuictus reus subiiciendus quæstioni. an quæstione sic se purget, vt nequeat condemnari. an liceat torquere plene à testibus conuictum? Nauarri dictum explicatũ. Personarum torquendarum in hoc crimine, an sit aliquod discrimen faciendum. de maleficio Taciturnitatis. modus, causæ. GG variæ dæmonis ad hoc technæ. Exemplum de Lycanthropo VVestphalico. Exemplum maleficæ, Oenipontanæ. Quæ remedia contra hoc maleficiũ iudices adhibere soleant. quæ ex his licita, quæ vero non. de infusione aquæ profanæ frigidæ. de infusione benedictę. Examinantur multæ praxes Sprengeri. an deceptoriis verbis inducendæ. de expoliatione. de expilatione seu abrasione, & quiddam circa eam obseruandum. de experimẽto lacrymarum & modo eas coniurandi. de præbita ter aqua benedicta & infusa ei guttula ceræ benedictæ. an liceat per alias maleficas tollere maleficium.

De facto quodam Episcopi Ratisbonens. HH Deuotæ preces cum ieiuniis & operibus misericordiæ. de periaptis appendendis collo sagarum. de mensura longitudinis Christi Domini. de obseruatione sextæ feriæ ad torquendam. An in Paschalibus liceat torquere? de submisse dicendis nominibus testiũ. An liceat interrogare num velit subire probationem ferri candentis? an relaxandi ad meliorem custodiam sub cautione? Godelmanni superstitiosus modus.

Sect. X. De aliis mediis veritatẽ perscrutãdi.

Contra Bodinum, non licet iudici dolo, falsis promissis, II mendacioq; veritatem à reo expiscari. Licere mentiri, est hæresis. Maruli error. Iudici licet vti æquiuocatione & ambigua promissione liberationis. Multa Sprẽg. dicta discussa. Quæ vis cõfessionis sic extortæ. Quando iudex ex ea condẽnans mortaliter peccet. Quędã aliæ cautelæ excussę. KK Historia rei quæ accidit prope Argentinam. De experimentis sumendis reprehenditur factum quorundam. De confrontatione.

Sect. XI. De confessionibus.

Ex quali confessione reus possit damnari. LL Ex quali non possit. Confessio & conuicto semper adhuc dandus terminus ad se defendendum. De confessione per signa surdi & muti. De eo qui maleficium confessus, negat se mala intentione fecisse.

Sect. XII. De abiuratione criminis.

De suspicionum diuisione & generibus. MM quomodo differant suspicio, opinio, & præsumptio. Iudicis arbitrium in his, quale. Exempla suspicionum huiusmodi. quando quis propter abiurationem factam dicatur esse relapsus. Quomodo faciẽda abiuratio. Quãdo cogatur iudex admittere pœnitentiam præmissa abiuratione. Quando & quomodo reus possit adigi ad abiurandum. Quando ab Ecclesia ad pœnitentiam receptum, laicus iudex adhuc posit capere & punire. cap. ad abolendam, §. in præsenti vero. de hæret. An iudex Ecclesiasticus teneatur tunc eum eripere. Variæ formulæ abiurationum.

Sect. XIII. De purgatione Canonica.

Quid sit. Quando deferenda. Simancæ NN sententia perpensa & cribrata. Iudicium siue arbitrium iudicis hoc totum habet sibi commissum. Qui cogendi, qui non admittendi ad eam. Quid operetur negatio eius, quid defectus. Solemnia & ritus.

Sect. XIV. De Absolutione.

Quando reus possit absolui. Absolutio OO diffinitiua, qd. Absolutio ab obseruatione seu instantia iudicii quid. Quãdo hic habeat vim illius. quomodo cognoscatur an sit ab obseruatione iudicii, an vero sit definitiua sententia. de praxi quotidiana non absoluendi, nisi ab obseruatione iudicii, ostenditur vnde orta, & quæritur quando ea vtens iudex excusetur, quando non. Non satis punitus in vna curia potest in altera iterum puniri, & quo pacto? Distinctio Marantæ superflua. Formula absolutionis.

Sect. XV. De sortilegiorum qualificatione, siue quæ sint hæreticalia, quæ non.

Quæ sint sortilega hæretica. distinctio inter PP hæretica & hæreticalia. Clari. Farinacii & Iuristarum quorundam hac in re lapsus. aliud est hæresis. aliud factum hæreticum, aliud factum sapiens heresim. declarata singula suis exemplis. Qualitas criminis eius qui inuocat dæmonem ad sciendum vel faciendum id quod est in dæmonis potestate, Discutitur controuersia inter Barbatiam & alios Iurisconsultos. Quando ad inquisitores fidei pertineat de huiuscemodi iudicare. Quæ sint sortilegia, hæresim sapientia. De Sacramẽta sacramẽtalia, reliquias vel alias res benedictas miscentibus. De baptizantibus. De miscentibus res non sacras super quibus dicta est missa. & hic de Sacerdote hoc faciente. De inuocantibus dæmonem per modũ sacrificii vel adorationis. de aliquid à dæmone petentib.

Sect. XVI. De pœna & supplicio maleficorum. Lamiæ, venefici, malefici, sagæ nomina in hoc tractatu QQ. pro iisdem sumenda. VVierus, Godelm. & alii Nominales reprehensi. De pœna sortilegiorum quæ hæresim sapiunt. Quid in foro conscientiæ. Quid in foro fori secundum canones. quid de laicis. quid de clericis, Peccata Sacerdotum hac in re. 1. si aras R R. spolient, lumina exstinguant, &c. vt noceant. 2. missas defunctorum pro viuētibus celebrant. Grillandi error. 3. Imagines Sanctorum conculcantes aut deiicientes. 4. celebrantes super rebus profanis. 5. abutentes vasis & vestibus sacris. 6. Missæ admiscentes orationes non præscriptas in Missali officio. Pœnæ SS. communes omnibus, clericis laicisque. De docentibus, discentibus, consulentibus. De amatoria præbentibus. De Serpentum incantatoribus. de astrologis, chiromanticis, & reliquis diuinatoribus. De præbentibus poculum abortionis. Episcopi an possint conuictos, morte dignos, etiam pœnitentes, tradere brachio sæculari. Qui sortilegi tradendi brachio sæc. TT. Formulæ condemnationis. Pœna sortilegorum morte minor. & quorum. Qui aliquem occiderint morte mulctandi. An etiam Lamiæ siue striges, quæ nullum occiderint, comburendæ sint? Fundamenta negantium disiecta ordine. In atrocioribus etiam conatus puniendus. Senectus quando idonea causa pœnæ minuendæ. Delicta sagarum non sunt insomnia. Credendum earum confessionibus. Auctores Theologi, iuristæ, medici & philosophi agnoscentes pactum dæmonis & Lamiarum.

Auctores qui affirmant Lamias dæmonibus commisceri. VV. Auctores qui affirmant ab iis excitari tempestates. Auctores affirmantes translationem corporalem de loco ad locum. Nauarrus explicatus. fusissime docetur iudices teneri stare Lamiarum confessioni. Quo pacto possit iudex colligere an Lamiæ delusæ, necne. Quid intersit inter abnegationem B. Petri & omnium peccatorum, & abnegationem Lamiarum. Lamias, eo quod Lamiæ sunt, occidendas XX probatur. Ex iure diuino. explicatur locus Exod. 22. v. 19. Ex lege Ecclesiastica locus Exod. 22. v. 19. Ex lege Ecclesiastica. Lege sæculi scripta & non scripta. Per rationes breuiter ostenditur immanitas & atrocitas ipsius sceleris, comparatione grauissimorum aliorū. Locus Exod. 22. v. 18. probatur etiam à causis propter quas solet quis morte damnari. Explicata Carolina constitutio. Defensa ignis pœna. Vtrum iudici liceat pœnā pro lubito suo minuere. quando Y Y peccetur remissione. commentar. in c. Episcopi. 26. q. 5. vnde desumptus canon & cuius auctoritatis. Explicatus ostensus nihil pertinere ad striges nostras.

Sect. XVII. de libris magicis.

Quomodo & quib. prohibiti, & ad quos deferendi. Non absoluendi, qui retinent. Quæ pœnæ retinentium. Episcopis an quia tales, liceat legere. Qui competat dare veniam legendi. Quid de auctoribus seu scriptorib. eorum.

Sect. XVIII. De Eucharistia morituris præbenda.

Consuetudo multorum locorum, non dari: quando tolerabilis. Nauarri sententia explicata. Iure communi receptum vt præbeatur. Cautelæ quædam circa hoc. Confessio nunquam deneganda. Vnctio extrema non danda damnatis.

Sect. vlt. An corpus sepeliendum?

Quid de iis qui in carcere se occiderunt? quomodo intelligendum quod crimina & criminium pœna morte exstinguantur, contra communem. Quomodo non peccent qui arma vel instrumenta necis reo suppeditāt, quibus se interimat. De iis qui moriuntur sine culpa sua ante sententiam. Ius contra mortuum agendi quot annorum spacio præscribatur.

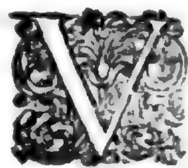


MARTINI DEL-RIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI,

DISQVISITIONVM MAGICARVM

LIBER V.

DE OFFICIO IVDICVM CONTRA MALEficos, siue de processu iudiciario in crimine magiæ.



Vere Comicus.

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit. Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui; Aliquid semper moneat, vt quod.

Nunquam te' facturum putabas: id post facias tamen. quis credidisset me, post annorum viginti felix à Tribunalibus ad Religiosam vitam transfugium, ad hanc Masuri rubricam redíturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non vt Quæsitor sedeam vel vt Quadruplator aures præbeam: sed, vt iudicibus consulam, quibus ex A librorũ confusa congerie, aut vsu nimis arbitrariorũ hodie iudiciorũ ista minus libuit, vel licuit, ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nam quibus nec ocium deest, nec voluntas, fateor de fontibus ista hausuros non difficulter: haut scio tamen an ea methodo, & ad conscientiæ securitatem directione. Certe confessariis, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis plane peruia non B inutilis opera mea fuerit: quorum potissimum gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi.

Sequar ipsum iudicii ordinem, qui ordinarius; & rem in sectiones partiar:

& legam & vestigia eorum, quos æquius melius, & prudentius de latrunculatoriis hisce locutus arbitrabor, Clarum, Bossium, Simancam, & alios præcipue Prosperum Farinacium insignem, non lectione tantum, sed & vsu, Iurisconsultum.

a vide Bart. Tægeum practic. crim. p. 1. nu. 2. & Tib. Decianum tract. crimin. p. 1. l. 1. c. 1. & li. 2. c. 3.

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo & processus ordinarius.

A.

CONstat inter delictum, crimen, maleficium à iuris interpp. differentiam aliquam statui quæ tamen nostro instituto parum idonea est, ideo, vt solent etiam alii DD. b ista pro iisdem nunc sumo & præsuppono sortilegii siue maleficii crimen esse publicum, mixti fori & commune: de quo, si à laico committatur, vterque iudex potest cognoscere, Ecclesiasticus & laicus: item esse crimen nominatum, siue ordinarium: eo sensu, vt habeat nomen certum, & etiam pœnam certam iure præfinitam: esse tamen crimen extraordinarium, & exceptum: eo sensu, quod in eo quædam obtinent peculiaria, & quod sub generali legis dispositione continetur, vt crimen læsæ Maiestatis, aut hæresis: ad quod constat maleficium pertinere, quæ est sententia DD. communis c verissima: esse quoque crimen enormissimum, grauissimum atrocissimum, quia in eo concurrunt circumstantiæ criminum enormissimorum, apostasiæ, hæresis, sacrilegii, blasphemiæ, homicidii: immo & parricidii sæpe, & concubitus contra naturam cum creatura spirituali, & odii in Deum, quib. nihil potest esse atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio A pensare grauitatem delicti, vtrum sit atrox, vel atrocissimum d: sed tamen debet iudex hoc arbitrium suum moderari ex circumstantiis delicti, quas optime explicat Prosper Farinacius e: hic vero concurrunt non paucæ, primo quod delictum est mali exempli & cuempli & cuius noxa & cancer serpit, attestante experientia. Secundo solet nocturno committi tempore, quãdo minus sibi homines cauere possunt. B Tertio committitur clam & proditorie, siue per industriam insidiosam: cuiusmodi homicidia sunt grauiora. Quarto solent lædere eos, quibus sunt coniunctissimi: dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, sodales, collegas, familiarissimos quosque Quinto peccant ex consuetudine quadam delinquendi. immo quasi assidue: nam semper malum aliquod machinantur, C Diabolo incessanter eas stimulante, & quotidianum pensum exigente, adeo vt vel poculum vnum, vel vas aliud, si plus nequeunt, frangere cognatur, vt testantur Remigius & alii. Sexto quia delicto huic infligitur pœna atrocissima, nempe incendii. Septimo quia delictum hoc cõmittunt animo plane deliberato, dolo manifesto, & (vt loquũtur practici) D *appensate*: quod indicat perseuerantiam complacentiam in crimine.

b vide DD. in li 1. C. si adu. delict. & Blanchũ in practic. crimin. §. visis indic. c vide DD. in l. vlt C. de accusat Prosperũ Farina. praxi crimin. q. 18. nu. 60. d ex communi sententia iux. Clarũ practic. crim. §. 1. Villal & Soar. in The. com. opin. e pract. crim. d. q. 18. à nu. 63.

Secundo sciendum est, quod licet in pœnis irrogandis ampla sit arbitrandi potestas iudicibus concessa: tamen, sine grauissima causa non licet iudici pœnam à lege statutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat misericordia, quam seueritas, vt varii canones & leges docent a) E nec etiam illi licet eam minuere, sed debet iuris rigorem hac in re sequi b. hanc esse Diui Thomæ sentententiam, & communem Iurisconsultorum indubitatam bene probat Farinacius. *pract. crim. q.* 17.

B.

a c. disciplina. c. nõque. c. vera iustitia. c. licet 45. d. c. rex. c. regũ, 22. q. 5. l. respiciẽdũ. l. hodie D. de pœn. b §. oportet. Auth. de iudic. c. de causis. de offic. de leg. c. licet. de pœn.

crim. q. 17 *nu.*5. qui *n.*7. etiam docet, ex sufficienti caussa posse iudices pœnas à legibus indictas non solum minuere; sed etiam pro suo arbitrio augere: & hoc sensu omnes pœnas delictorum hodie; iuxta facti & personarum qualitatem; ab arbitrio iudicis dependere: idque etiam obtinere, quoad pœnas cõsuetudine vel statuto introductas: & quando iudices iurarunt statuta obseruare: & quoad pœnas omnes tam principales, quam accessorias; & in quouis crimine, etiam hæresis. Quod intelligendum ante sententiam: post sententiam enim non potest iudex pœnam augere vel minuere. nisi consulto Principe: (excipitur crimen hæresis in quo solo, reo ad fidem reuerso, potest sententia mitigari *c* & puto hoc obtinere etiam maleficio, & praxis docet. sæpe enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent strangulari vel decollari (vt factum annis superioribus Stabuleti, in causa Ioan. de Vaulx. Intelligendum secundo, de iudicibus ordinariis & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico *ordinariis*, quia delegatis hoc non licet: nisi ex causa delegatis principium, vel maioris magistratus, qui delegato suum tribuit arbitriũ. dico *maioribus*: quia minoribus magistratibus id non permittitur, nisi consulto principe, vel nisi causa quæ mouet sit intrinseca & cohærens delicto. Dico *non prohibitis*: quia si statutum expresse id prohiberet, vel verba statuti pœnalis imperatiue ad iudicem dirigerétur, vel statuto alio caueretur: verba statutorum, vt iacent seu ad litteram accipienda: non liceret pœnam mutare Dico. *quando id nõ vergit in præiudicium partis*: quia quando pœna est applicanda parti læsæ, vel denuncianti, &c non potest de hac pœna iudex detrahere. Denique iure communi hæc potestas pœnæ arbitrariæ, sic limitatur: vt, licet ex causa iudex possit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorem, tamen non possit mutare, in aliam mortis vel corporis pœnã (vt puta pęnã ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis vel mutilationis membri, vel triremium, aut similes corporis afflictiuas pœnas) sed debet commutare in pœnam carceris, exilii, pecuniariam aut similes: de facto tamen & consuetudine plerisque in locis contrarium contrarium constat obtinere, vt etiam in alias corporis afflictiuas: & quascumque mitiores pœnas, ex causa, commutare soleant. Secuti in his sumus communiores DD. sententias, vt patet ex Farinacio *d.q.*17.

c c. vt commissi. §. necnon. de hæret. l. in 6.

In his autem semper iudici velim ante oculos esse illud extremum iudicium supremi tribunalis, de quo sunt sequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices iudex generalis,
Neque quidquam poterit dignitas Papalis:
Siue sit Episcopus, siue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neque replicare,
Neque ad Apostolicam sedem appellare.
Neque codicillos Cæsaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miseri, quid vel quales estis,

Quid

Quid in hoc iudicio dicere potestis.
Hic non erit Codici locus, nec Digestis,
Idem erit Dominus, iudex, actor testis:

His suppositis ad quæstionem respondetur, non arctari in hoc crimine iudicem ad priscas sollemnitates, neq; ad ordinem illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exoleuisse scribit Paulus I. C. *d* sed tamen teneri sequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ consentaneus est: eum præterea, quem in criminibus priuilegiatis siue exceptis, iura communia & particularia locorum præscribunt: quem qui turbet aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent *e*: licebit tamen iudici recedere à communi aliorum criminũ praxi, in hoc delicto vindicando: quatenus peculiaria quædam hoc crimen exigit, de quibus postea. atque ita censeo conciliandas contrarias quorumdam Iuristarum *f* sententias, non satis distincte loquentium.

d l. 8. D. de pub. iudic. *e* l. 16. C. de pœn.

f Bodini in Dæmonom l. 4. & Godelmā. de lamiis li. 3.

SECTIO II.

Quomodo inquisitio in hoc crimine instituenda?

INquisitionem voco (vt solent I. C.) delicti informationem iudicis officio & auctoritate factam *g*: ea vel est generalis, quãdo iudex in genere quærit quis sit delicti commissi auctor vel socius: vel specialis, quando inquirit in personam certam, de cuius delicto certior factus fuit per accusationem, vel per denunciationẽ, vel alium modum. Vt autem valida sit inquisitio specialis (nam vt generalis sit valida, sufficit commissum esse crimẽ tale, quod sine sociis committi non soleat) docet Farinacius *h* (qui optime hanc materiam prosequitur) requiri sequentia: primo, vt in genere saltem constet delictum esse commissum quod intellige quoad ea peccata: quæ in actum & speciem externam eruperunt, debet enim constare segetes corruptas, infantem occisum &c. quoad peccata vero intellectus: vt hæresim: vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comessationes, concubitus cum diabolo & huiusmodi difficillimæ indagationis, non solum potest inquiri contra eas, licet non constet de corpore delicti: sed etiam sunt condemnandæ, si dumtaxat dicant se ad conuentum delatas, *vt bene Arnal. Albert. de agnosc. assert. Cathol. & hæret. q. 25. & Farinac. q. 2. num. 26.*

D

g Iul. Clar. pract. crim. q. 3. Damhaud. tit. de inquisi. ca. 8.

h pract. cri. q. 1. cum seqq.

Secundo vt præcedat aliqua saltem accusatio, quod etiam iure Canonico obtinere verius est *i*: sed huic hodie conditioni, generali consuetudine derogatum est. reputatur enim inquisitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis potest ex mero iudicis officio citra accusationem vllam institui *k*: semper tamen necesse est, vt adsint alia aliqua loco accusationis, vt puta denunciatio, fama, vel indicia. de quibus statim.

Tertio requiritur quo ad formam, vt inquisitio sit certa, specifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumstantias, vt per eius incertitudinẽ: generalitatem, vel obscuritatem non tollatur reo defensio *l*. ideo debet in ea explicari locus & tempus scilicet non dies nisi citra calumniam, ex iusta causa, id reus petat, & index diẽ sciat) sed annus ac mensis, commissi delicti, ex sententia veriore & communiore *a* quoad inquisitionem specialem: nam quo ad generalem verius est, hanc expressionem loci & temporis non requiri:

i c. forus §. iudiciũ. de verb. signi. Clarus d. q. 3. Meno. conf. 160.

k Gomez. variar. resol. to. 3 de delict. c. 1. n. 49. Clarus d. q. 3. § sed certe Decianus conf. 18. & alii

l l. libellorum. D. de accusa. Vulpellus resp. crim. 1. Bossius de inquisi. n 73.

a Menoch. conf. 100 Ossascus conf. 64. & 66. Deciā. conf. 18

quiri: in speciali quoq; hoc locum tantum habet de criminibus, quę temporis momento committuntur: non vero iis, quæ successiuo tractu, in quibus locus & tēpus non potest ita designari, vt sunt crimen læsæ Maiest. hæresis & similia *b*: & ideo idem de crimine magiæ dicendum, hanc additionem in eius inquisitionem non esse necessariā. Quod si aliquæ qualitates expressæ in inquisitione non probarentur: tunc si additæ fuerint clausulæ, *de omnibus & singulis*, vel, *se non adstringens*, vel: *meliori omni modo*, vel crimen sit non iterabile, (vt homicidium in eandem p̄sonam) vel constet ex confessione rei de crimine, vel quando qualitas illa vere delictum non aggrauabat, nec alterabat: his casibus reus adhuc esset condemnandus: alias foret absoluendus.

b Menoch. cons. 100. Decianus 1. cons. 18.

Quarto requiritur præcedere indicia ipsam inquisitionem: quę sententia communior & æqua est contraria vero quorumdam, *c* est periculosa & iniqua prorsus *d*: etiamsi iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquisitio ex mandato Principis, fieret: nisi tamen Princeps, nō ad partis postulationem, sed motu proprio, mandasset contra aliquem inquiri, & assereret eum deliquisse, idq; ad suam notitiā peruenisse. Qua tamen in re cauendū valde Principibus, ne facile talia mandata dent: facillime enim circumuenitur à delatoribus Principum bonitas atque credulitas, eosque sæpe ex nimis credulis facit crudeles, quæ vero sint legitima indicia mox videbo.

c Tiber. Deciani cons. 18. n. 55. in 1. vol.
d vt post Ang. Plot. Aymo. Ruin. Cla. Cephal. Rolan. à Valle, Mascard. & alios docet Prosp. Farin. q. 1. nu 89.

E

Quinto requiritur diffamatio seu fama: non ab accusatoribus rei, sed ab aliis quoque hominibus fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa istud quintum requisitum, an semper necessarium sit famam præcedere, etiam quando alia suppetunt indicia. Nam Dd. videntur nimis generaliter loqui, & consuetudo eorum dictis parum consentanea videtur. Putarim posse illos conciliari, vt dicamus: si sint alia indicia sufficientia & legitima, non opus esse diffamatione, ne in speciali quidem inquisitione: si desint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipitur ab inquisitione speciali *e*. Sed si incipiatur ab Inquisitione generali formata ex mero iudicis officio, tunc non videtur necessarium vt præcedat diffamatio: sicut solet practicari, (teste Claro *f*.) quia commisso aliquo delicto, hodie iudices non procedunt à speciali contra aliquem inquisitione incipientes, sed à generali informatione & inquisitione, quis illud delictum commiserit? & tunc sic in genere primum interrogantur testes, an sciant quis commiserit? si negent, an sciant aliquem diffamatum de delicto illo commisso? & si aliquem huiusmodi testes nominent, tunc contra hunc specialem instituunt inquisitionem, si aliqua adsint nominationi legitima indicia ad inquirēdum, (quæ indicia sunt loco diffamationis.) si sufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus: si capi non potest, monetur & citatur ad comparendum, & se expurgandum: si non comparet, in contumaciam bannitur: quæ omnia esse praxi recepta & iuri rationique consentanea docet optime Prosper Farinac. *g* Et sic posset iudex etiam in crimine magiæ procedere per inquisitionem, non attenta diffamatione, in casu quidem proposito. Requiritur autem præterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accusationem: quæ est communis sententia. Non tamen improbabi-

e sic intelligēdi Dd. cōmuniter loquentes, quos refert Farina q. 1. n. 50. maxime Rolandus à Valle consil. 57 vol 4. Clarum no prelcedens
f pract. cr. q. 5. 6. ver. præterea scias.
g de opere q. 9. circa fin.

liter, quis defenderet tum accusationem supplere defectum diffamationis, vt videtur velle Clarus *h*. Debet autem hæc fama primo esse orta à fide dignis, & non maleuolis personis, vel futilibus. debet esse vehemens, & quasi procedens ex ore partis populi maioris: debet de ea constare per testes, saltem duos omni exceptione maiores particulariter super fama receptos & examinatos. Hæc certa sunt ordinarie in criminibus ceteris. Nam in hæresi & læsæ maiestatis crimine, quidam limitant: & famam dicunt non requiri *i*: sed reuera existimo, etiam in his criminibus idem obtinere, vt fama requiratur, nisi eius loco adsint indicia & præsumptiones: quod satis aperte indicat Simancas *k*, à Prospero in aliam citatus sententiam. idem ergo censuerim de crimine Magiæ. Super infamia autem inquiri potest ad solam denunciationem viri probi. & cum reperta fuerit infamia, tunc potest procedi ad inquisitionem de crimine *l*.

h d. q. 6. ver. sed certe ex quo talis postulatio.

i vid. Prosp. Farinac. supra n. 14.

k in prax. hær tit. 21. de inquis. ord. nu. 6. & 7.

l Duennas reg. 398. & Clar. supr.

Sexto requiritur, vt is, contra quem instituitur inquisitio, non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicem fori externi absolutus, vel à Principe gratiam delicti obtinuerit: vel etiam de illo non fuerit condemnatus pœna condigna delicto, & nō leuiore. idemque dicendum etiam si absolutus esset à iudice propter defectum accusatoris crimen non probantis, si sit tamen diffinitiue absolutus, & non dumtaxat (vt faciendum hoc casu prudenti iudici) ab obseruatione iudicii. Limita hæc primo: nisi qualitas, quæ in secunda accusatione vel inquisitione de nouo additur diuersificet delictum *m* (v. g. ex homicidio in parricidium.) item nisi sit crimen mixti fori (vt est crimen Magiæ) nam in hoc, si fuit

m Gomes. to 3. de delict. ca. 1. n. 17. Foller. praxi crim Can. c. 35. num. 8.

A punitus à iudice sæculari non poterit iterum puniri à iudice Ecclesiastico: nisi iudex sæcularis minorem imposuisset pœnam, quam par erat, & quam iudex Ecclesiasticus potuisset imponere. Si vero ante fuit damnatus à iudice Ecclesiastico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Ecclesiasticus non potuit punire pœna condigna delicto, vt potest sæcularis

B iudex: ideo semper in his poterit iterum conueniri, & damnari abs sæculari iudice *n*: quæ verissima, etiam quando loquimur de pœna ordinaria & principaliter ad puniendum delictum irrogata. 3. nisi collusio & præuaricatio accusatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iterato poterit inquiri. 4. si fuerit absolutus

C vel cōdemnatus probabiliter & verisimiliter ignorante eo, qui suam vel suorum prosequitur iniuriam: quod procedit dumtaxat si sit graue crimen & magna causa. 5. nisi sit absolutus, non diffinitiue, sed ab obseruatione tantum iudicii: vel relaxatus sub fideiussione de repræsentando: vel si purgauit indicia per torturam. his enim casibus poterit, superuenientibus

D nouis probationibus aut indiciis, iterum in ius duci *o*, id tamen intra tempus à iure ad hoc vel consuetudine præstitutum, & iure quidem ciuili non distinguitur inter eundem & alium accusatorem: ius vero Canonicum id alteri permittit, veteri vero siue eidem accusatori hoc non permittit *p*.

n c. felicis §. per hoc de pœn. in 6. optume hoc docet Gomes. d. c. 1. n. 40. & post plurimos Farinac. q. 4. an. 7.

o vid. Prosper. d. q. 4. pros. n. 26.

p vid. Prosper. supr. nu. 50.

E Quæri solet etiam de transactione, quando illa impediat nouam inquisitionem vel processum? breuiter ex eodem Prospero respondetur *q*. Si remissio delicti publici sit habita per transactionem (suppono licitam) cum parte:

F

q supr. à r. 31. & q. 5. per totam

poterit non ab illa, sed ab alio auctore iterum impeti iudicio (quia sententia facit ius quoad omnes, non autē transactio) multoque magis à fisco, & eo requirente poterit iudex adhuc eundem processum prosequi, vel iterum de nouo procedere (aliud enim est ius partis læsæ, aliud ius reip. læsæ) & in criminibus atrocibus hæc transactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate. Ceterum si transactio vel compositio facta fuisset cum ipso fisco vel iudice, tunc quia pecunia soluta successit in locum pœnæ: non posset iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iste, etiamsi noua superuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. nisi alias constaret omnimode de delicto commisso per reum, vel ex facti notorio, vel confessione rei, vel ex probatione iudiciaria: tunc enim non valeret ista per iudicem laicum facta cōpositio, & esset omnino illicita iudici, si sit facta post sententiam. dico, *constaret*, quia nullæ præsumptiones ad hoc sufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Ecclesiastico iudici permittitur pœnam sanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici sæculari, quādo reus exciperet de nullitate processus, vel quando iudex aliquam iustam haberet causam recedēdi à pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *si sit facta post sententiam:* quia si ante sententiam, tunc iudex id faciens ex causa non iusta, peccat, sed valida est compositio: si ex causa iusta faciat, transactio valida est, & iudex non peccat. 2. limitatio est, si reus primum hoc delictum commiserit, poterit iudex sic componere: non vero si sit homo facinorosus, solitus hoc delictum vel alia patrare. tamen si de facto ante sententiam iudex cum tali facinoroso componeret: verisimilius est valituram compositionem: licet ipse tum peccaret. 3. limitatio, dummodo prius cum parte inierit reus concordiam, alioqui hanc præcedens concordia cum fisco iniqua est, & non valet. immo consensus ille partis debet esse expressus & euidens, non tacitus tantum vel dissimulatus. Non valet inquam respectu partis, sed bene respectu fisci transigentis. 4. limitatio, si hæc transactio foret inita in criminibus, super quibus transigi non potest, vt sunt læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ, raptus virginum & similia. super quibus vt valeat transactio consulendus primo est ipse Princeps: & his criminibus annumero sortilegium hæreticale. 5. limita fore inualidam compositionē reo, si iudicis fraus, dolus, collusio aut corruptela interuenisset: vel si metu eam à reo extorsisset.

Quoad gratiam delicti factā à Principe, Prosper satis admodum, sed in hanc sententiam *a*: differre abolitionem ab indulgentia Principis. abolitionem non exstinguere crimen, sed tantum iudicii instantiam, ideo transacta lætitia publica, propter quā Princeps eam concedit, infra 30. dies potest accusator de nouo accusare: & ideo hanc non trahi ad crimina enormissima, nec ad omnes personas. Indulgentiam vero Principis fieri cum causa, & crimen exstinguere, quare si princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus delinquentibus, de omnibus delictis indulgentiam concedat: talis indulgentia comprehenderet etiam grauissima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carceratos quoque & condemnatos.

a q. 6. per to. & Oddo Perusinus optime li. 2 de restitut. in integr. q. 9. & seqq.

Sit re-

Sit regula. *semel à principe gratiam criminis consecutus, non potest amplius ab vllo iudice molestari.* hæc facultas gratiam criminis faciendi competit Principibus superiorem nõ recognoscentibus, aut saltem habentibus regalia iura: item Baronibus & feudatariis, si fuerit illis in inuestitura expresse concessa: quoad Duces & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij; *b* non puto hanc potestatem accipere, nisi cætera regalia iura ijs concedantur: & sic practicatur in Francia & Hispania, vbi hoc ius soli Regi est reseruatum. Non tamen licet supremo Principi pro lubito has gratias concedere. Non potest enim nisi prius parti læsæ sit satisfactum. *c* Non potest in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri: *d* ideo licet in foro externo non sit, qui absolutam hanc Principis potestatem impedire possit, in conscientiæ tamen foro hoc faciens peccat: nisi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliam vtilitatem reipubl. maximam: quod cum de assassinis etiam DD. *e* concedant, existimem ad veneficos quoque pertinere, vt in ijs idem ius sit Principi. Rarius tamen potest contingere, vt iusta causa huic gratiæ superat: rarissimè quoque legimus bonos Principes hac vsos potestate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnam mortis non indulsit, sed, cum is effugisset, exiliũ irrogauit, & in Francia ille obijt. In eadem Christianissimus Rex Carolus IX. eius nominis, qui vltimus fuit, Triscalino, vt socios proderet, vitam & libertatem permisit: non sine bonorum offensione. Fateor si Princeps aliquam huiusmodi inualidam gratiam concessisset, licet illa foret nulla: tamen deberet reus illa visus à iudice absolui & relaxari: ne sub fidei publicæ prætextu decipiatur, & sic practicari in Italia & Hispania docent grauiss. scriptores, apud Prosperum Farinac. qui illos sequitur. *f* quod puto intelligendum, quoad primam apprehensionem. nam sic semel apprehensus, & tunc relaxatus, deberet cõmonefieri de nullitate gratiæ, itaque vt sibi caueret in posterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem & pœnæ obnoxium: quod si negligeret, posset à iudice capi & puniri. Tunc enim vnica illa ratio praxis huius planè cessaret, neque iam dici posset sub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod sciam) huic dicto repugnet, & DD. illi *g* non satis clare proponant, an quo ad primam tantum apprehensionem, an quoad seqq. quoq; loquantur, & publice intersit delicta puniri: omnino arbitror conscientijs iudicum, quod dico tutissimum fore. Hæc de sexto requisito.

Septimò requiritur in hac inquisitione: quod in omnibus actibus iudiciarijs, vt fiat à iudice competente: quem constat in hac materia esse tam Ecclesiasticum, quàm sæcularem iudicem, item fidei inquisitores: quibusdam tamẽ casibus: quos bene Simancas ponit. *h* Inprimis quia solent venefici, & Striges fidem Catholicam abnegare, vel saltem ea dicere & perpetrare, quæ sapiunt hæresim, *i* ideo ab Innocent. 8. Iul. 2. Leone. 10. Hadr. 6. Pontificib. hoc negotium inquisitoribus fuit demandatum. *k* De sortilegiis proprie dictis (hoc est diuinationibus illicitis) non debent inquisitores fidei cognoscere, nisi sortilegia hæresim saperent manifestè: videlicet si quid impium & hæresim, præ se ferens admisceretur, vel si crederet sortilegus aliquid

b apud Prosperum & ipsemet supra n. 8.

c Prosp latè à nu. 18. maxime n 25. post D. Thom 2.2. q 67. a 4 & Plot mox citãd n. 55.

d opt. hoc docent Baptist. Plot. vol 2. cons crimin varior. cõs 21. à n. 46. Plaza in Epit delict c 10

e Iot. sup. Iosep Lud Decis. Lucen. 15 Lud. Peguer. decis. crimin. n. 11.

f Boss. Clar. vulpell Ludo. Peguer. Farinac. n. 27. q. 6.

g in praxi. Inquisit. c. 41. & c. 8.

h Silu. li 3. de Strigim. & dæmon. admir. c. 1. Ioan. Picus lib. 3. Dial. Strix.

i Bullas horum edidit simul Binsfeld. in tertia edition. libri de confess. malef.

Bulla Iulii II meminit Picus supr.

k c accusatus §. sane de hæret in 6 c. 1. 16. q. 5. c. illud 26. q. 2.

quid diuini inesse sorti. *l* Idem dicendum de coniectoribus suspectis reliquis, qui facilè in infidelitatem incidunt, vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certò scire, vel abutuntur sacramentalibus. In cæteros superstitiosos inquisitores fidei, siue facta sint atrocia, siue sint leuia, non inquirunt: nisi quando sapiunt apertè hæresim: vt baptizare scienter iam baptizatum, vel baptizare imaginem: quoad superstitiosos vero magos *a* qa, (vt ait Cyprianus *lib. de duplici martyrio*) *qui magicis artibus vtuntur, tacite Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus:*] vixque fiat, vt non vel hæreticum quid credant, vel hæresim sapiens faciant; ideo vix vnquam incidet vllus talis, quin contra eos Inquisitores possint procedere; & poterunt quoscunq; iudices compellere, vt ad se mittant acta contra hæreticos huiusmodi magos facta. *b* In omni vero iudice illud commune hic quoque est; vt reus debeat esse subditus iurisdictioni inquirētis ratione delicti, domicilij, vel originis. *c* vel etiam ratione conuersationis per decem annos in aliquo loco, *d* & non minoris spacij, idq; de delictis tantum commissis alibi durante hoc decem annorum spacio: quia tam longa cōuersatio domicilij electi rationem habet: operari tamen hoc non potest, quo ad delicta prius commissa. Sunt & aliæ multæ causæ tribuentes iurisdictionem, quæ in nostra materia minus considerandæ sunt, quia vix vnquam, vt dixit Sortiariæ nostræ carent hæresi: hæretici vero coram pluribus iudicib. ac diuersis iudicijs possunt conueniri, *e* & vbicunque locorum reperiantur, possunt à loci iudice puniri ex communi sententia praxi recepta: *f* habet enim hæresis crimen causam in se continuam & successiuam, & ideo vbicunque hæreticus versatur ibi delinquere censetur: *g* quę ratio in sortiarijs efficacissima est, quæ vix pedem, sine loci damno & nouo crimine vspiam figunt.

Octauò requiritur in sortilegiis & maleficiis non hæreticalibus nec enormibus, vt intra 20. annum à crimine desito, inquisitio instituatur. nam spacio 20. annorum reus præscribit ex communiore & veriore sententia: *h* sed quādo maleficium vel sortilegium coniunctum est cum hęresi, nulla temporis præscriptio reum potest iuuare, immò & post mortem, hæresis, poterit inquisitio institui. *i* immo etiam quandocunque tam graue est maleficium vel sortilegia superstitio, vt exceptum, vel enorme crimen censeri debeat, poterit quamdiu viuit reus inquisitione pulsari: *k* & quando fuerunt apostatæ vel hæretici, tunc etiam pœna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab hęredibus est luenda; *l* vt puto, vsque ad annum quadragesimum, nec minori tempore præscriberent hęredes, *m* quantumuis in crimine læsæ maiestatis humanæ quinquennio præscriberent. *n* Ex his sequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annorum, siue à delicti commissi, siue à reatus die sumas, in his criminibus nihil prodesse ad pœnæ diminutionem, de ipso delinquente sumendam. ratio est, quia in his criminibus, nulla præscriptio potest reo suffragari, vt bene Farinac. *dict. quæst.* 12. *num.* 90.

Nonò requiritur, secundum ius cōmuue, vt contra absentem non fiat inquisitio: sed regula ista fallit in criminibus exceptis; imò de consuetudine,

l dic. § sane Halens. p. 2. q. 184.

a gl. & DD. in c. accusatus. §. sanè de hæret. in 6. Oldr. cōs. 210.

b c præsidētes c. vt officiū, § denique c. vt cōmissi de hæret in 6. c. cum Bertoldus de re iud.

c l. 1. C. vbi de crim agi oport. ca. si diligent. de foro comp vide Couar. pract. qq. c. 11 n. 4.

d Bossius de foro cōp. n. 72. Farin. q 7. num 5. & seqq.

e c. per hoc 1 § de hær in 6 Gabri. l. 2. titul. de iud. concl. 1. n. 9

f Duē. reg. 378. Nouel. reg. 210.

H

g Arna. in trac. de agn assert. Cathol. & hæret. q. 25 Pēna. in directo inquis. Schol. 45. post multos, Farin. q. 7 lim. 9.

h vide Farinac. q. 10. in prin. & q. 1. lim 8.

i vide Farin. d. q. 10. n. 19. & 37.

k Marsil. in l. qui falsā, §. 1. n 1. D. ad l Corne. de fals Carrer. tract. de homicid. §. 28. n. 7.

l post Peregrinum de iu. fisci. li 4 Farin. d. qu. 10. n. 76.

m cap 1. de pręscr. in 6.

n l 2. C. de apostolat. vid Gomez 3. var. de de. c. c. 1 n. 8. Farinac q 25. nu. 59.

etiam in alijs criminibus potest formari inquisitio contra præsentes, & contra absentes, siue sint contumaces siue non. *o*

o post Clarum Farin. q.1.n.69. & n.11.

SECTIO III.

De indicijs optimis, ex quibus iudex in hoc crimine tuto potest procedere.

I CONstat eò clariora & verisimiliora & propinquiora requiri indicia, quò actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad condemnationem, quàm ad torturam; ad torturam, quam ad capturam; ad capturam, quam ad inquisitionem. hoc suadet naturalis æquitas, & receptum est communi consuetudine, & probatum Bruno *tract. de indici. 2. part. quæstion. 6. num. 4.* & Bosio *titul. de inquisit. num. 61.* quod etsi improbetur alijs, *p* tamen reuera est consentaneum planè rationi, nec video cur corruptela vocari debeat. docet hoc benè Farinac. *dict. quæst. 1. num. 47.*

p Claro qu. 120 n.3. Rol. à Valle & aliis.

Constat secundò quod indicia quædam sunt leuia, quædam grauia, quædam grauissima: & leuia, suspicionem gignunt tãtum, vel ad summum simplicem præsumptionem; grauia vero, gignunt, aliquid vltra simplicem præsumptionem, minus tamen semiplena probatione; grauissima vero gignunt semiplenam probationem; vt minimum *q*.

q Clar. supr. n. 1.

Constat tertio quæ sint leuia, quæ grauia, quæ grauissima, hoc ordinarie pendere à iudicis arbitrio: eumque iudicare debere, personarum & rerum circumstantiis trutinitatis, quæ indicia ad quid sufficiant; *r* quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris scripti, vel consuetudinarii,

r Conrad. Lancell. in pract. tit de inquisit. n. 13 Farina. d. nu. 46.

A & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ. *s*

s Farin. sup. Binsfeld. in l. vlt. C. de malef.

Inquisitio generalis potest aliquando formari non præcedentibus vllis indiciis, sed puta duntaxat ex notificationibus seu informationibus extraiudicialibus: in qua si vocati & examinati testes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum posset formari specialis inquisitio: *t* sine indicijs vero vllis, nõ liceret incipere à B speciali contra aliquem inquisitione: si tamen iudex procederet, posset reus opponere de nullitate inquisitionis, ob defectum indiciorum: si reus non opponeret, tunc adhuc valeret processus. nam hîc defectus non inualidat, nisi reus opponat. *u*

t Clar. qu 5. vers. scias etiam.

Ad assumendas ex officio informationes super delicto sufficiunt indicia leuia; sed ad transmittendã reo inquisi- C tionem, siue ad eum citandum pro delicto, necessaria sunt indicia grauia. *x* Quoad capturam, si fiat tantùm, ne reus fugiat, interea dum fit inquisitio: sufficiunt leuia indicia: si vero fiat, vt specialiter contra eum procedatur, necessaria sunt grauia. An torturam meã sententia sufficiunt indicia plus quàm grauia: & arbitror à Claro grauia vo- D cari, quæ communiter grauissima: sanè vt docet Farinacius *y* ea deberent esse incidia tam vrgentia, & certa, & luce meridiana clariora: vt iudex sit, quasi certus de delinquente: & vt nihil aliud ipsi desit, quã rei confessio: quod intelligendum non in genere probationis, sed in genere indicij; hoc est, quæ sint apta ad plene persuadendum animum iudicis, non tamen ad plene E probandum. stat enim iudicem esse persuasum de culpa rei, & reũ esse noxium, etiamsi hoc non plenè probatum, quia deest confessio rei, vel aliqua

u Frã. Becc. cons. 70. nu. 16, l 2. Ioan. Mar. Monticell. pract. crim. reg. 1. Farin. sup. nu. 49.

x Clar. n. 2. & 3. Farina n. 48. Osascus consil. 64. n. 5.

y q. 16. n. 3.

alia pro-

alia probatio. quando ergo iudex sic putat se habere plena indicia, potest procedere ad torturam: sed si haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem. z

z l. fin l. 2. ... C de proba. l. qui sciente C de poen. l. fin. C. de custo. reor.

A

Hæc indicia volunt Dd. debere ad torturam esse proxima delicto, & non remota (v.g. quod testes deponant de ipso delicto, vel de visu) sed intelligendi sunt, quando vnicus testis deponit, & indicium non est confirmatum aliis indiciis. ordinariè enim debent indicia remota grauia probata esse per duos testes, etiã in crimine hæresis, *a* nec sufficeret vnus testis omni exceptione maior, sed debent esse duo omni exceptione maiores: ad inquirendum vero sufficerent non omni exceptione maiores. præterea ad probandum indicia hæc remota (de quibus tantum agimus) testes debent isti esse non singulares, sed contestes, siquidem indicia sint plane remota: si vero sint nõ multum remota: sed quasi adminicula quædam delicti, plurium singularia testimonia virorum bonorum sufficient. *b* maxime quando hæc testimonia omnia sub eodem crimine, quasi subordinantur, vt si dicat vnus se vidisse aliquid ponentem sub ianuæ limine: & equos postea mortuos: alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum: tertius quod vidit proiicientem puluerem & subsecutam tempestatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideo hæc singularitas adminiculatur potius, quam obsit, *Alex. consil.13. lib.7. Gomes.10.3. c.12. num.12. Minsing. obseru 100. centur. 2. Andr. Gail. lib.2. obs.66. optimè loquitur hac de re Simancas in prax. tit.35.4. num.34.*

B

a Clarus q. 21 in pr. Farin. q. 37. n. 3. & seqq. Gomes lib. 3 de delict. c 13 nu 18. & 9.

C

b vide Farin. n. 36.

D

Proxima indicia etiam requirunt duos testes, quando non sunt immediatè de ipso delicto, sed de adminiculis proximis: sed si sint de ipso delicto, ad torturam sufficit vnus exceptione maior. *Farinac. optime n.41. qui etiam seqq. numeris multa ponit dignissima obseruatu.*

E

Sed nunc veniamus ad singula indicia. *Primum* ergo est Indicium per testes. Sufficit autem in hoc crimine vnus testis ad inquisitionem particularem instituendam, etiamsi sit alias inhabilis: sed si sit testis legitimus & exceptione maior est sufficiens ad torturam, iuxta Clarum *quæst.21. num.2* cuius dictum nimis indistinctè vsurpat Godelmann. *libr.3. cap.3. num.13.* tu explica, iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. *Indicium* est Nominatio Socij Criminis: hoc etiam indistinctè ponit I. C. ille Francofurt. more suo; sed accuratè punctum istud tractauit Dominus Binsfeldius, quem qui plura volet, poterit legere: vt & Prosperum Farinacium insignem I. C. *c* Sciendum communem esse Dd. sententiam, maleficos & mathematicos de consociis interrogari & torqueri posse: quod & iure ciuili cautum, *d* & omnium praxi receptum est: *e* immo & iudicem teneri interrogare, & reum in conscientia teneri denunciare socios; quos nescit, immo præsumit non se correxisse, nec destitisse à crimine: est sententia Theologorum. *f* Iudex hoc facere omittens peccat grauiter: contra iustitiam, quia non occurrit & impedit mala reipublic. & priuatis inde imminentia, quæ tenetur impedire: & idcirco tam priuatis; quam reipubl. eum teneri ad restitutionem omnium damnorum inde redundantium, vult communem esse sententiam Theologorum (vt est) Binsfeldius: *g* qui addit

c Binsfe. de confess. malef. mẽb. 4. Farinac. de indic. & tortu. q.43. *d* l fin C. de malef. *e* vide Fari. d. q 43. nu. 67.

f D. Tho. 2. 2. q. 70. a. 1. ad 2. Caiet. to 1. tracta. 31 resp. 5. ad Cherub. & ad dict. a. 1. Castr. Sot. Angl. Nau. citati à Binsfeld. *g* sup f. 134. cum seqq.

ex So-

ex Soto & Nauarro, teneri etiam confessarium huiusmodi reos admonere, vt socios non correctos denuncient, quod si nolint facere, non debere eos absoluere, si absoluat peccare. Quod si reus sciret aliquem ex sociis esse conuersum, neque periculum esse, ne ad vomitum redierit, vel sit rediturus: tũc non posset illum nominare, nec confessarius, volentem talem nominare, posset absoluere.

Sed quædam circa hanc rem (nempe circa nominationem factam ab vno complice, de hac enim hac sect. disputo: non de facta à pluribus, de qua res est certior) sunt explicatius tradenda. fuse docet Binsfeldius iudicem debere credere reo socios casus excepti denũcianti: frustra enim adstringeretur ad interrogandum, si non deberet ei fidem habere. Certum est aliquam habere debere, sed quantam & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneam præsumptionem contra socios h, si sequentia concurrant. nempe si non sit defectus in persona, qui eleuet fidem. huiusmodi autem defectus raro cõtingit. Admittuntur enim infames: tales sunt omnes complices: ideo minus fidei meretur eorum testimonium, quam virorum bonorum: admittuntur tamen ad denunciationem & testimonium, quia vix possunt alii haberi, & malefici non solent hoc crimen nisi coram complicibus committere & solis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentum, est iuris positiui: ideo lex potest in eo dispensare ex iusta causa, vt fecit. debet tamen iuxta nonnullos i hæc complicis denunciatio esse facta in tortura, eo quod cum sint infames, parum illis extra torturam credendum: reprehendit hanc sententiam, quæ tamen communior videtur, Simancas k, & ait eius auctores sine lege & ratione loqui. rationem iam dixi, & fauet *c. illi qui 5. q. 5.* & hoc satis colligitur ex Carolina constitutione quæ in imperio seruanda est. Nec Simancæ opinio alibi locum habere potest, nisi forte, vt ex dicto socii extra torturam procedatur ad inquisitionem: nunquam, vt ad torturam: immo non sufficeret, si reus statim ac à tortura depositus erit, hoc diceret: sed debet tortura specialiter adhiberi pro confirmatione suæ depositionis: nec sufficeret prima tortura, in qua reus suum delictum confessus est, *sic Clarus §. vlt. q. 45.* Antequam vero specialiter torqueatur pro cõfirmatione depositionis illius in tortura, in qua suum crimen fassus, factæ, debet eandem depositionem sponte ratificare, non secus ac ipsam principalem delicti confessionem, *Marsil. §. diligenter. num. 153. Carrer. de indic. & tort. §. octauum indicium nu. 17. & 22.* postea poterit coram nominato, ad confirmationem suæ confessionis: & vt socios magis afficiat, & vt defectum infamię expurget, & ad omnem alium bonum effectũ, iterum subdi torturæ, sed admodum leui. *Sic post Boër. Boss. Vulpel. Clarum, Farinacius quæst. 43. num. 139. qui testatur sic Romæ practicari.* Item requiritur vt nominator nihil iræ vel rancoris habeat vel odii cum nominato: quod iudex debet diligenter attendere, & quærere: nam inimici nominatio, nullam fidem faceret l: ita sane si sit grauis inimicitia. tum enim hoc impedimentum est iuris naturalis, nec lege vel statuto posset tolli m. Minorennium testimonium ad inquirendum potest vsurpari, non ad torquendum, nisi meliora & plura accedant indicia n: fœ-

h est communis Dd. in l. fin. C. de accus. & c. 1. de confess.

i Camillus Cãpegius ad Zanch. de hær. c. 9. Menoch. de arb. cas. 474. n. 50. Mascard. de probat. vol. 3. conc. 1311. n. 38.

k Annot. in Zanchi. cap. 1.

l Gigas de crimi. læs. maiest c. 7. n 6. Grammat. cons. 38. num. 3.

m Anchara. in c. pastoralis de re iud Barbat. de testib. nu. 42. Phil. Frãc. & alii.

n vide Clar. § fin. q. 24.

minarum, propter sexus infirmitatem & leuitatem, plures denuntiationes sunt necessariæ, quam virorum, puta: exempl. gra. trium vel quatuor pro vno viro. Et hæc omnia locum habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges parentes & liberos *o*. *Secundo* requiritur ex parte iudicis, vt non interrogarit veneficum *de socio* aliquo in indiuiduo, sed in genere, *de socijs*, non de hoc vel illo: quia hoc foret suggerere, non inquirere *p*, & hoc cauet Carolina constitutio: sed alii Dd. volunt hoc procedere, quando non concurrunt alia indicia vel præsumptiones contra singularem personam: nam si aliqua indicia, vel indicium, aut præsumptio contra personam in specie, siue in singulari concurrerent: tunc volunt licere iudici interrogando descendere ad speciem: vt fuitne tecum P. in conuentu malef. quando hæc vel illa fecistis *a*? quod tamen explicandum ex Farinacio. scilicet duobus casibus tantum, etiam in exceptis criminibus, posse in specie interrogari deponentem de cōsociis. Nempe quādo reus dicit se cum sociis deliquisse, sed eos non nominat: tunc enim monendus est, & cogi potest, vt eos in specie nominet. Item quando contra certam personam adest præsumptio legitima & valde clara, siue indicia tam manifesta, vt vere per illa dicatur constare ipsum esse delinquentem. *Sic* (ait Farinac.) *vidi seruari à iustis & bonæ conscientiæ iudicibus. d. q. 43. num. 133.* *Tertio* requiritur ex parte criminis vt nominans diligenter sit interrogatus de omnibus circumstantiis: *quis, quid, quando, vbi, cum quibus, quomodo?* nec enim aliter posset procedere ad inquisitionem & torturam ex tali nominatione, *est omnium & d. Carolinæ*. *Quarto* requiritur vt inquirat à vicinis an nominata persona fuerit de tali crimine à fide dignis vnquam diffamata vel suspecta habita, *sic Constitutio Carolina:* & sane est ex adminiculis necessariis, vt post docebo. *Quinto*, vt reus in sua nominatione non vacillet aut variet, sed constanter perseueret, etiam in speciali tortura, vt docui, & statuit constitutio Carolina. nam deponens varius non modo ad torturam, sed nec ad inquisitionem sufficiens indicium præbet, vt ex communiore sententia receptum *b*, & merito. quia deponens varius periuro non absimilis est. *Sexto* requiritur vt nominans iusjurandū præstiterit se vera fateri, & vere nominare *c*, qua in re tuta & receptior praxis est, sufficere principio factum iuramentum generale de veritate dicenda, & postea iterum oblato in ratificatione, aut in confrontatione cum nominatio: nec opus est alio speciali, vt sentiunt nonnulli *d*, quos merito refellunt Menochius, Clarus, & Farinac. *e*

Ad torturam denunciati seu nominati ab vno complice sufficient hæ cōditiones, si aliæ confessiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia versamur in casu excepto, & Dd. hoc negantes *f* loquuntur de criminibus non exceptis, ideo si plures testentur de eodem suo consocio, faciunt indicium sufficiens ad torturam, vt in praxi obseruatur *g*: idemque obtinet quoad alia indicia & præsumptiones adminiculantes. Putant quidem Dd. etiam sine vllis adminiculis aliis ad torturam sufficere nominationem vnius socii, ita Gomez. & Blanchus, ex male intellecto Salyceto, sed eos optime refellunt Menoch. *d. cas.* 474. nu-

o est communis. id. Binsf. 1. 2. memb. in princ.
p sic post. Gomes. & VVesenb. Godelm.
a plurimos citat & sequitur Binsf. sup. in concl. 1.

b Farinac. supr. 87. & seq.
c Marsil. in pract. d. §. diligenter à n. 62.
d Marsil. sup. Anto. Gomez. to 3. ca. 12. num. 18. Blanch. & alii.
e vide Far. sup. n. 44. & Lud Peguer decis. crim. 5. n. 28. & 34.
f Bal. l. quoniam liberi n. 2. C. de test. Gram. cons. 11. & cons. 35. Nat. cons. 298. vol. 2.
g Post Boer. Pap. Boss. & alios Clar. § final. q. 21. & Far. sup. n. 41. Menoch. de arb. iudic. cas. 474. bene Binsf. Id. sup. conf. 6.

474. *numer*. 46. Bertazz. *in consil*. 341. *numer*. 8. & 25. *fol*. 2. Farinacius supr. *num*. 39. *iunctis numer*. 147. & 155. & ideo timoratus iudex semper requirat indicia, non leuia, sed magna & vrgentia, vt bene monuit Mascardus *lib*. 3. *de probat. concl*. 1311. *num*. 14. *iuncto num*. 35. quæ cum vno solo complice. Non nullam harum conditionum me exigere si sint nominationis plurium complicum: & quando tantum est vnius, requirere aliquam istarum, non omnes, non auderem facile alia vsurpare: quam à iure suggesta, & bene commemorata per Farinacium *h*. 1. si accedat vnus testis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valde grauem, quia tunc habet plusquam semiplenam probationem, non tamen facit iste testis plenam tunc probationem, vt male putarunt multi recentiores secuti Calcaneum, hoc temere affirmantem *i*. nam non potest dici plenè probatum, vel reus conuictus, nisi per duos saltem exceptione maiores, talis autem nunquam est socius criminis. 2. si accedat non vnus testis auritus, sed vt minimum duo *k*: hi enim faciunt præsumptionem aliquam *l*. 3. si accedat inimicitia grauis nominati cum occiso, vel damnificato *m*. 4. si accedat fama contra nominatum *n*. Sed hoc indiget explicatione. Nam fama vehemens: si fuerit orta à personis honestis & fide dignis: sola sine aliis adminiculis facit indicium ad torturam: vehemens autem censetur, non ex numero testium (qui impertinens est ad hoc) sed ex causis suis. nam si causæ seu coniecturæ vnde orta: sunt verisimiles, graues, & vrgentes: censebitur esse vehemens, secus si non orta sit nisi ex leuibus friuolis & non probabilibus, neque tum sufficerent ad torturam *o*. si non sit vehemens fama: tum si non est orta à personis honestis & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) scio variatum sententiis: existimo tamē si fama orta sit post incarcerationem, vel accusationem, famam non adminiculari, vt bene Farinacius docuit: sed si orta fuisset ante accusationem & incarcerationem, probabilius puto (saltem vbi non viget Carolina constitutio, quæ repugnat) famam huiusmodi adminiculaturam: vix enim potest in hoc crimine famæ initium ab aliis, quam complicibus, oriri: & sic intelligo atque recipio sententiam Binsfeldii. *in l. fin. C. de malef. indicio*. 6. & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non solet nisi inter infames personas tractari, vt de meretricio, alea, lenocinio & simil. fatetur Farinacius *d. quæst*. 47 *num*. 160. Quæ autem requirantur vt dicatur vere esse fama, post videbimus. 5. si accedat, cum dicto socii criminis fuga nominati ob metum non iustum, vel suspicionem non vehementem *p*, inquisitionis contra eum formandæ, ante accusationem formatam, vel antequam ad actum iudicii aliquem sit processum, coram iudice non inclementi, aut solito procedere non temere, neque præcipitanter: his enim casibus, si iudicium deserat, neque citatus compareat, vel absentiæ iustas causas adferat: vehemens oritur suspicio: sicut etiam quando seruato debito iudicii ordine carceri fuit mancipatus, & sine effractione aufugit: nam si indebite carceratus fuisset, & etiam carcere effracto fugisset, non tamen fuga hæc eum faceret pro confesso haberi *q*. Sed de fuga mox plura. 6. si accedat stricta amicitia & assidua conuersatio nominati

h à nu. 163.

M

i con. 100. num 4.

k Aym. Craue. conf. 178. & Tiberius Decian. conf. 18.

l Menoch. d. cas. 475. Cephal. conf. 140.

m Ioann. Maria Mōtice reg. cr. 4. & 5. Clarus. §. fin. q. 22.

n Cal. Crauet. Mont. sup. Tiber. Decian. d. conf. 18 l. 1.

o egregie Farin. hoc docet q. 47 à n. 28.

p And Gail. l. 2. obs 101. n. 8. Mynsc. cē 5. obs 98.

q Couar. var. resol c. 2. Rolan. à Valle cō. 7. n. 47. l. 1.

cum

cum nominante tanta, vt faciat valde verisimilem præsumptionem participationis in crimine r. 7. si accedat secreta collocutio nominati & nominãtis, ante crimen commissum habita: verbi gratia, antequã segetes destruerentur, puer necaretur, &c. s 8. si accedat superstitio nominati: vt si vsurpauerit res, facta, vel verba, quę sapiant incantationem t: exempla sunt, si artem magicam alios docere sit conatus u, si olla cum vnguentis magicis vel cum buffonibus, vel alia instrumenta huius perfidiæ in ædibus eius sint reperta: maxime si liber magicus in domo eius repertus sit, cui superior potestatem habens & in bonum finem id non concesserit x: item si quis alteri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit subsecutus y, maxime si qui minatus cõsueuit minas exequi z, sed necesse est quædam hic concurrere, vt dicam postea. Item si nominatus inueniatur in stabulo aut domo alterius, tempore, & loco quando non debet, & maleficium postea subsecutum fuit. Item si quis feram vulnerasset, & in eodem membro mox vulnerata inueniatur persona de hoc crimine infamata: vt in Lycanthropis sæpe accidit & nuper hîc in Belgio mihi retulit euenisse quiddam permirum Nob. & spectatæ fidei vir, Vanderburchtius Decanus Ecclesiæ Mechliniensis. Municeps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obstrepunt multæ aues ex obscęnis, corui & picæ, in arbore prope viam. Sclopum collimat, & displodit: visus sibi vnam certo ictu perculisse, & decidisse de ramo, reperit solam ferream clauem de cingulo muliebri delapsam. capit, & domum rediens narrat amico, & num norit clauem: quærit? respondet alter se nosse, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clausam: inserunt in seram clauem recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias: ingressi Matremfamil. inueniunt glande latus ictam Cape (*Lector*) & aliud certissimum. versabatr an. 1587. Caleti, (quando fœlicibus auspiciis Sereniss. Archiducis Alberti vi expugnatum, à *Catholici Regis* militibus tenebatur) ad Pontem Nuleti duo signa VValonum præsidio posita limitem, contra Bolonienses, tum hostes, tuebantur. sub vesperam sudo cœlo Procubitores duo vident nubem sub nigram aduolare, & in ea videntur sibi audire confusas voces multorũ, quos nulli videbant. tum alter audacior: quid hoc rei est: satin' securi? Si videtur: librabo arcubuziam in ipsam nubem. assentitur socius. cum tonitru sclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, bene obeso corpore & media ætate, femur traiecta duplici vulnere. capta, se mentis impotem simulabat: nec fere aliud adloquentib⁹ referebat: quam: *Hostesue, an fæderati?* quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere sese. maneant increduli, quia nec oculatis, quos possem plurimos adducere, credent: non credent. cur? quia nec viderunt, nec audiuerunt: & quosdam interrogauerunt, qui se nihil scire responderunt. Si quæ quis nescit, quia nescit, ideo nõ vera: vere illi, & recte. An audeant profiteri se quæ in domestico conclaui gesta scire omnia, nescio. Non ideo tamen minus gesta. Capiant & alia quæ alii oculati testes, non auriti tantum, in Actis iudiciariis Sacramento Veritatis adacti professi fuêre. verbis ipsis Nicol. Remigii Quæsitoris proponam.

r Sic. sent. commu. explicat. Farin q 43. nu. 174. & nu. 177. & hãc etiam probat bene Binsf. sup. indi 5.
s Farinac. a n. 176.
t Carolina const. a. 44
u ibid.
x Lud Röling. 343. Menoch. & alii quos sequitur Binsf. ind. & bene addens hoc indicium esse vehementissimum.
y exemplũ rei iudicatæ adfert Bapt. Zilletus cons. crim. 79.
z Binsfel. iudic. 4.

Est Girumcuriæ (inquit) in Vogesorum prouincia castellum satis firmum, è cuius summa arce cum tegularum aliquot ordines fulmine essent deiecti, Sebastiana Picarda non multo post (nempe X. Kal. Nouembr. 1580.) in eo pago sortilegij rea sorte, & id apud iudicem professa est dæmonis suaq; simul opera esse patratum. Cum enim (inquit) e nube vna in illam proruissemus, eo consilio, vt funditus eam euerteremus, non fuit tamen in nostra potestate id ex se: sed tantum pauxillulum id ruinæ attulimus, vt esset, quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic est quod sequitur, Cuninus quidam nomine, magistratum in D. Clementis fano Roncaij, vbi commorabatur obtinens, Kal. Decembribus 1586. cum ruri fœnum inter domesticos curaret, cœlumq; iam magnis tempestatibus commotum cerneret, domum fugam parabat: sed dum ad eam se instruit, subito fulminis ictu proxime se quercus sex radicitus vidit euersas, ac eam quæ septima loco adhuc stabat, totam, seu vnguibus laceratam ac discerptam. Cum iam multo magis properaret, amissis etiam præ festinatione pileo ac instrumentis ijs, quæ tum manibus gestabat: ecce, de integro audito fulminis fragore, illi visa est in summa quercu, quæ in propinquo erat hærere mulier, quam (vt credibile est) nubes se eo impetu exonerarat. Eam igitur consideratius intuens, cognouit e vicinia esse vetulam, quam ilico sic cœpit verbis increpare: Tune pessima ea es Margareta VVarina: ad quam quitum nunc comperio non immerito ante hac sortilegij suspicio apud omnes pertinuit?, vnde tu nunc nobis ades isto habitu? Cui illa: Ignosce mihi hoc quæso, ac celatum habe, quod nūc vides? faxo, si hoc ita de me promerueris, vt nunquam à me tibi, tuisq; vel minima oriatur inimicia. Ac ne quis de istis addubitet, sciat, non modo esse probata Cunini illius testimonio, quod iureiurando apud Quæstorem sanctissime firmauit: sed etiam ipsius VVarinæ agnitione, & extra tormenta sæpius repetita, & in ipso vitæ vltimo momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex alijs quæstionibus capitalibus, eorumq; qui eas exercuerunt fida renunciatione compertum habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribusq; tempestate, qui armenta, reliquosq; pecorum greges in collis Alemanni iugo custodiebant (is ad vicinos Huecariæ campos, quæ est in Vogesorum præfectura, pertinet) se, vt in operto essent in proximas siluas abdiderant: ecce vero illis ex improuiso visi sunt duo rustici, summis arborum, quæ proximè stabant ramis hærentes ac velut implicati, adeoq; animis consternati, vt facilè indicarent illuc non consilio, sed casu atq; inauspicato aliquo impetu eo deuenisse. Tum autem vestitus fœditas atque deprauatio, quasi per lutum, sentesq; omnes fuissent raptati suspicionem adaugebat, eo loci à magistello suo eiectos detrusosq; fuisse, postquam is eos hac atque illac more suo traxisset. Confirmabatur & id eo magis, quod cum illic tanto temporis spacio consedissent: quantum satis esset ad probandam asserandamq; oculorum fidem: momento tamen, aduertenteque nemine dilapsi apparere desijssent. Tandem & dubitationem omnem amouit, quæ non longo post tempore subsecuta est illorum ea de re spontanea, atq; armentariorum verbis confirmata confessio, cum ad interrogata ex vinculis responderent. Est etiam villa, quæ se Bellimonte Vitellium contendentibus sinistrorsum ostendit: ibi in summum tectum cum forte & ijsdem è procellosa nube præcipites decidissent:

magnaq; difficultate Rotarius (*id erat alteri nomen*) *afficeretur, quemadmodum ex tam arduo loco se incolumes possunt in terram demittere* (*nam & earũ rerum adhuc erat rudis & insolens, hæcque illi ad insanas huiusmodi nimborum molitiones periclitata primũ fuerat abitio*) *Amantius, qui à prima pubertate in dæmonis seruitutem à parentibus abductus maturè se ijs assuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es stulte, nam qui nos* B *habet sua potestate ad difficiliora habiles atq; idoneos Magister, hoc etiam negotiũ facile ac sine vllo negotio expediet. Nec dictum res diutius morata est. Nam subito turbine vnà correpti, sine vlla noxa in terram sunt depositi. Ipsa tota sic contremiscente domo, vt à fundamentis reuelli videretur.* Hocq; *ipsi diuersi totidẽ tamen verbis recensuerunt. Imo & cum villaticis commissi, de die, deq; tumultu* C *ac trepidatione omni, inter eos liberè ac constanter conuenit. Ac tandem, quos viuos criminis societas coniunxerat, eosdem mortuos, flamma iudicis cõdemnatione absumpsit*] Hucusq; Remig. Idẽ *l.3.c.12.* cum hanc deuectionem multis exemplis egregiè adstruxisset, sic concludit. *Quid nostris temporib. vulgatius, quàm sunt tum frequentes & assiduæ sagarum, de ea re assertiones: tum ijs con-* D *sentanea hominum testimonia: qui, non per somnium, qui magicis artibus auersos sensus, sed oculis suis vidisse se illas nubibus excussas, vel summis arboribus ac tecti perplexas hærere, vel humi attonitas iacere, constanti sermone affirmauerunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, sed in iure sacramento sanctissimo rogati atq; adacti. vt in superiore disputatione non semel est demon-* E *stratum.*] nonne similia accedere in Italia, quo ad Grillandi Lucretiam? nonne in Heluetiæ Schiltachio, quoad Sa- (vide l.2. qu. 16.)

A gam illam Erasmi *in Epistolis*? nonne in Batauia, quoad incaute curiosum illum adolescentem Ronssei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heruesia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo iudicium satis firmatum.

Pergo ad alia. His annumero ossa, vel testas locis plane alienis corporis eorum, quos oderunt insertas; vel quid B simile patratum præter naturam; vt mirificum illud quod Valfracuriæ anno 1589. contigisse refert Remigius, de Iana Blasia; eam cum, quem vlcisci volebat, Claudium Girardum inuitasset, *vt vnà secum ad focum pauxillulum sedere non dedignaretur, atque ex pomis, quæ recens ibi cocta videbat, sibi quæ vellet haberet: & Girardus id facere non semel recusasset, causans sibi non es-* C *se diutius ibi morandi ocium, & omnino nullum eius cibi, quem offerebat tum esse desiderium: ex pomis illis vnum eius volæ manus cum tanto ardore adhæsit, vt alteram ei excutiendo statim admouere cogeretur. verum dum id facit, vtræq; sic conglutinantur, vt in vnum coaluisse viderentur, medij pomi ardore interim sic increbrescente, vt res illi parum abesset ab insania. Inclamat igitur obuios quosque obtestans, vt sui miserescerent. Ad-* D *ferre quisq; pro se ei malo quod poterat remedium: hic aquam restinguendo ardori: ille instrumenta dirimendis separandisq; manibus; sed cum nihil horum quidquam prodesset, & iam palam esset id illi mala aliquã arte confectum esse negotium, ex vicinis accurrens consideratior vnus monuit: vti eo reduceretur, vbi illum id malum primũ inuasisset. Quod cum factum esset, cœpit bona* E *illa Blasia, ceu ridiculum quid contigisset, hominem ludibrio habere: nihilominusq; à superiore brachio ad manũ vsq;*

quod

quod intererat tātisper demulcere, dum id pomum illi excideret: quo facto confestim sedatus est dolor: cœperuntq; ei manus liberè vt ante facere officium.

Quibus indiciis annumeratim, aliud satis frequens, & quod accidit anno isto 1599. in Brabantiæ oppido primario: cum maleficiatæ clarè & sæpius obuersatur figura (suppono esse aliàs mente sanam, nec imaginoso morbo laborantem) seu species ipsius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. Quanquam hoc indicium solum non sit tam efficax, quam præcedens. Item quam foret, si vnus testis exceptione maior deponat se vidisse sagam propinantem equo, qui mox mortuus, potionem: aut si duo testes legitimi deponant nominatū exercuisse actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi solet ad maleficium dirigi, v. g. quod stans in aqua, retrò tergum aquam proiecerit in aerem, vel quod, ante exortam mox grandinem, visus sit lapidem ferire bacillo: vel flores de varijs arboribus lectos in ollam conijcere: vel virgâ aut manu percutere, vel inungere animal, quod paulò post mortuum. hæc ait Binsfeld. *a* esse indicia vrgentissima, quorum vnumquodque per se sufficiat ad torturam: quanto (si hoc verum, de quo dubito) certius est sufficere, quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si, cum capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus significent se sibi timere à morte, actum esse de se, neq; se viuas manus iudicum euasuras. *b* 10. Confessio extraiudicialis rei siue accusati, duob. probata testibus, nisi error probetur, ita Binsfeld. *c* Sed hoc verum est tantum in confessione huiusmodi speciali de certo facto: non de generali, vt de incantatione tantū vel magia: item de facta: seriò non iocò, necnon de verisimili atq; possibili, vt postea docebo de confess. iudiciali.

a Iudic. 8.

b Carolina d. c. 44.

c Iudic. 9. ex cōmuni vt ait sententia.

Hæc sunt indicia maximè verisimilia & legitima, quando, quæ ad naturā atq; plenitudinem eorū requisita sunt, concurrunt: & hæc haud dubiè non tantum faciunt cum nominatione cōplicis concurrentia semiplenam probationem: adeo vt sic semper vnū istorum indiciorum cum nominatione tali, talem requisiuimus, sufficiat ad torturam: sed etiam ex multorum sententia, quædam ex his sola sufficiūt: quod tamen non libenter practicarem: sed semper vellem vnum ex vrgentissimis; cum alio leuiore; vel plura semper leuiora concurrere.

Conditiones autem requisitæ vt vnum ex his cum denunciatione complicis ad torturam sufficiat etiā in exceptis, sunt sequentes, additæ ijs, quas superius iam posuimus suis locis: *primò* vt talis nominatio complicis, adeò verisimilis sit, vt vltra adminicula illa, iudex ex ipso quoq; testium numero, & qualitate deponentium, & persona eorum, contra quos deponitur, & alijs facti circumstantijs, quasi certo credat nominantem non mentiri. *d* 2. quod socius criminis socios nominans non patiatur, nisi hunc vnū defectum: nam si plures habeat, etiāsi tantum duos (v. g. quod non tantum, sit infamis & criminosus, sed etiam sit vilis, abiectus, aleo, vel alias inhabilis) tunc ne in exceptis quidem facerent indiciū ad inquisitionem specialem, nedum ad torturā. *e* etiamsi in tortura suam nominationem confirmasset, *f* quia hæc vnicum supplet defectum tantū: quod procedit, multò fortius in nominante socio criminis inimico, periuro, vel vario, & sibi contrario. *g* 3. secundum quosdam

d c. in fidei fauorē, de hæret. in 6. plurimos citat Farin. q. 43. n. 177.
e post Mar Catrer Bo er. & alios. Farin. sup. n 178.
f Burs. cōs. 69 & cons. 275. Bona- cōs. Kirchou. Mascar. qui omnes testātur esse communem.
g vide Farina. à n. 179.

nominatio vnius contra eum, qui est bonæ famæ & existimationis non valebit cum adminiculis, ad torturam: sed valebit, cum bona fama duntaxat debilitaret indicia contraria, *h* ideo considerandum potius quot & quanta sint ista indicia adminiculantia: vt si non superent bonam illam famam, tum vera sit hæc communis Dd. limitatio, si illam superent, nō debeat propterea nominatus torturam euadere, *i* 4. si deessent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio spōte ad nullam iudicis interrogationem à reo facta: quia hæc, ne iudicij quidem vim tum haberet: sed si adsint alia adminicula, vult omnino Farin. *k* eam æquè valere ad torturam, ac valeret si ad interrogationem iudicis emanasset; & sic intelligendam communem Dd. dicentium: si reus nulla præcedente interrogatione complices nominet, non facere indicium. Et sane hæc distinctio: quæ etiam Claro placuit, & Peguero; *l* quoad inquisitionem, non minus æqua videtur in foro conscientiæ quoad torturam. in foro externo, quia durat præsumptio, quod testis, vltrò se offerens examini suspectus est, ideo tutius illic iudex faceret sequendo communem. Porro quo ad duplicem casum, quem addit Farin. n. 192. scilicet procedere illam communem primo quādo quis nec carceratus, nec à iudice requisitus sponte iudicem adit, & reuelat crimen complicis, secundò, quando quis sponte reuelat delictum, de quo sibi impunitas promissa à iudice ratione hac, quia 1. casu tunc præsumitur denunciator siue accusator, secundo casu præsumitur corruptus promissione impunitatis. Equidem, quia vtrunque fundatur in præsumptione iuris, potius quam in facti veritate: putarem in conscientię foro, vbi veritas tantum attenditur posse iudicem hac nominatione, re bene perpensa vti ad inquirendum saltem: nam ad torquendum, non censeo. Sciendum 5. non prodesse adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit socius, non fuit legitime peracta seu decreta, puta sine præcedentibus indiciis. *Farinac. post alios n.* 193. *& seq*, Denique non valeret dictum socij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, si potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidam putāt: sed eos meritò refellit Menochius *cas.* 474. *n.* 62. quem sequitur Farin. *n.* 195. *d. q.* 43. Ex quo restant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

Quartum indicium est Famæ Indicium, de quo sciendum, vt fama sit idonea pro indicio, debere ortam esse à viris, nisi sit de re melius vel æquè perspectâ fœminis, hoc est, quando factum amplius vel æquè fœminas tangit; *a* verbi gratiâ, de maleficio aborsus, vel sterilitatis, vel infanticidio & simil. ideo in strigarum delictis potest fama originem ducere à fœminis æquè ac viris. Item debet esse fama solida, non leuis, non vaga aut varia, aut decrescens, aut contraria; sed constans, crescens, & vniformis ac eadem in toto populo: *b* alias, quando famæ sunt contrariæ, si simul sunt ortæ, & testes vtrimque sint pares: vt & verisimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuam, bona malam, & censetur negatiua, etiam quando testes aliqui dicunt se nihil scire, quia per hoc satis indicant non fuisse famam in toto populo. Si famæ simul non sint ortæ, posterior tollit priorem, nisi prior nitatur meliori testimonio, vel verisimiliori causa; tunc enim prior non tolleretur.

h bene docet Farina. p. 47.

i Farina. q. 43. n. 188.

k sup. num. 90.

l Clar. p. 21. Peguer. decis. crimin. 5. n. 30.

a Farina. q. 47. n. 161.

b post Rol. cōs. 3. vol. 1. Mascar. de proba. & al. Farinac. n. 163.

leretur c.3. debet fama orta fuisse tempore delicti commissi, vel statim post, non ex longo interuallo, nedum post accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem *d*: nisi tamen causa, ex qua fama sumpsit originem, superuenerit post longum interuallum, accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem, quia tunc quandocumque superuenerit famæ causa, validum indicium fama præbebit *e*. ratio est, quia non potuit ante initium sumere, cum effectus causa sit posterior. 4. vt fama aliquid operetur, debet esse fama in loco delicti commissi nec sufficit si sit alibi, locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiam latius, protenditur, vel in vicinia tantum, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in tota prouincia *f*. 5. Debet fama nec esse procurata nec affectata *g* ratio, quia hæc non est fama, sed hypocrisis & fictio. 6. Debet fama hæc mala per bonam famam non fuisse deleta. magna enim sunt bonæ famæ priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam *h*, testes non multo pauciores deponentes de bona fama præferuntur deponentibus pluribus de mala *i*. Fama bona in genere tollit malam in genere & in specie *k*, est communis, & vera, quando mala in specie non est adiuta alio indicio: tunc enim puto tantum, illam debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari & Bossi coniunctis prout illa posuit Farinac. *num*. 197. *& seqq*. tollit etiam omnem aliam delicti præsumptionem & indicium, adeo vt reum torquendum ex indiciis legitimis specificis præcedentibus, eripiat torturæ: secundum nonnullos, quorum sententia à quibusdam communis vocatur *l*: attamen contraria est

e vide Far. à n. 165.
d Carrer. tract. de indic. & tort. n. 12. & 17. Foller pract. crim. vers. dentur capitula qđ suffocauit vxor. n. 18.
e post Bar. Alex. Saly. Bos. & Marf Farinac. n. 178.
f Bald. & Salyc. in l. ea quidem C de accu. recte cont. Bar.
g Foller. sup. nu. 35. post Bal. & Mascar. l. 2. de probat. conc 748. num. 8.
h Peguer. decis. cri. 17. nu. 13. Hector. Æmil. tractat. de testib. verbo testis bonam vel malam. n. 7. & 9.
i Æmil. sup. nu. 14. & seq.
k Bursat. cons. 315. vol. 3.
l ab Arnono soliloq. 37. & Bursat. cons 266. vol 2.

A multorum melius rem discutientium, & praxi, & rationi magis consentanea, vt dumtaxat bona hæc fama, quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium: minuat & debilitet indicia, non vero plane tollat *m*, idque adhuc solummodo si indicia leuia *n* & qualia, qualia, non vero si sint particularia *o*, aut grauia: & ideo adhuc posse tunc reum torqueri *p*: sed tamen (vt aliquid etiam bona fama B operetur) debebit leuius torqueri, quæ videtur sententia Casoni *q* & Farinacius addit hanc esse veritatem, & secundũ eam indistincte semp se vidisse iudicari. Plura etiam idem de mala fama (*à nu*. 186. *vsq. ad fin. q*. 47.) quæ sic breuiter cape commodiori ordine & clarius tradita.

C Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præsumptionem *r*, dummodo mala fama sit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur *s*, & si accedant alia adminicula sufficiet ad torturam *t*, siue sit persona vilis, siue non, & siue sit delictum difficilis probationis siue non: nam Dd. *u* qui quoad personam vilem, & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non D requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodem delicti genere: sæui nimis sunt & adferunt non admodum consentanea iuri, quare Farinacius *x* eos merito reprehendit: ideo nec in maleficiis quidem putarim iudicem absoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur.

E Famam exacte probare, quam necessarium, tam rarum est in iudiciis: adeo vt Grammat. Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo repererit famam publicam legitime fuisse probatam,

m Vulpell. cons. 105. Ludou. Peguer. decis. crim. 17. n. 13.
n Vulp. cons. 10 n 4. Mercẽda consi. cr. 88. nu. 77. lib. 2.
o post alios Hector Æmil. sup. n. 17.
p Clarus q. 60. v. frequentériã.
q de indic. & tort. tra 1. c. 2. n. 5. Farin. 192.
r Masc. de probat. l. 2. concl. 831. n 10.
s Masc. su. Franc Personalis de indic. & tort. n 56.
t Cason. d. c. 2. nu. 2. Clarus q. 21. v. fama sola. Farin. 23. nu 22.
u Personal. & ab eo allegat supr. n. 55. & 56.
x d. q 47. n. 206. q.

 quod

quod & Iulius Clarus, & Vulpel. & alii egregii partim iudices, partim aduocati asseruerunt *y*. quare cum in nostra materia, plerumque contra sagas & striges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deest larga supellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacii, Bosii, Mascardi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt testes ad minus sint duo, nec sufficit vnus omni exceptione maior: sed *z* vt minimum duo esse debent spectatæ, integræ, & optimæ opiniones ac fidei *a*: atque idipsum, quod sint tales, articulandum & probandum in processu, iuri communi magis consentaneum est: quando agitur ad inquisitionem particularem vel torturam, immo non bene faciunt iudices, qui communiter hoc solent prætermittere, licet aliquos pro se habeant DD. reuera enim fundamentum istorum quod vnusquisque præsumatur idoneus & omni exceptione maior testis in re tanti momenti, leuiusculum est *b*. 2. *requiritur*, vt etiam non interrogati testes de fama exprimant causas, indicia, & coniecturas, quibus orta est fama, nec sufficeret quod dicant se audiuisse à multis, vel publice, vel ita esse publicam famam *c*: nisi & causas & illa alia adderent: quibus additis, sufficeret dicere se ita audiuisse publice dici: de quo statim amplius 3. *requiritur*, vt testis sciat saltem rudi Minerua describere (non enim opus est exacta definitione, quam vix iuristæ & aduocati possunt dare) quid sit fama, de qua deponit: saltem sic, vt appareat iudici eum satis intelligere: quare reiici deberet, qui diceret se nescire *d*, vel diceret esse id quod per plures personas dicitur, vel quod publice dicitur, vel quod per istum aut illum dicitur *e* sufficeret autem, nec de hoc interrogandus esse, si ex præcedentibus iudici constaret testem satis intelligere, quid sit fama *f*. 4. *requiritur*, vt specifice deponat de famam illis ipsis articulis, in quibus fama est articulata: nec sufficeret quod in fine poneretur generalis clausula de fama præced. omnium, &c. *a* 5. *requiritur*, vt debeant exprimi auctores, à quibus fama est orta: & quidem probabilius est id obtinere, etiamsi interrogati de hoc non forent: & quod nominati isti debeant esse alii, quam contestes: nec sufficeret dicere, se audiuisse à maiori parte populi, si postea diceret se non recordari, à quibus nec vllos posset nominare. nam si aliquos nominaret, & diceret se reliquorum non tenere nomina hoc sufficeret: immo si fama foret orta ex probabilibus coniecturis & causis, hoc quintum requisitum cessaret *b*. 6. *requiritur*, vt dicant testes, se audiuisse à maiori parte populi, vel ita dici à maiori populi parte *c*, (si addant illius ciuitatis *d* vel etiam si id non addant, quia satis hoc intelligitur *e*) à maiori (inquam) parte populi id publice dicentis, vel priuatim *f*: nec necesse est addi, & ita maiorem populi partem sentire *g* sufficit etiam si dicant, se audisse sic dici per totam ciuitatem *h*. non sufficeret si dicant, se audisse à mille personis, vel à diuersis personis, vel à multis personis, vel à pluribus & pluribus personis, quia nihil istorum significat maiorem partem populi. *i* Sed quid si dicant se ita audiuisse publice dici, vel ita esse publicam vocem, seu famam? tunc distinguendum. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat an habendam semiplenam probationem (v. g. ad tor-

y vide Far. n. 107.
z Masc. sup. concl. 749. Hipp. Rim. cons. 19. vol. 1.
a c. qualiter & quãdo de accusat.
b vide Far. à n. 111.
c opt. Sim. de hæret c. 65. post. n. 97. Vulpel. cons. 30. n. 12.
N
d Clarus §. fi. q. 6. n. 18.
e Rol. cons. 54. vol. 1. Natta cõs. 471. Viuius in li. commu. opin.
f Mascar. sup. d cons. 749. n. 36.
a Mascar. sup. concl. 752.
b multis Farinac. à n. 228. vsque 236.
c Bart. in l. de minore §. plurium D. de quæ.
d Fra. Herculan. de negati 311. in fin.
e Bart. sup n. 20.
f Bald. in c. præterea num. 19. de testibus.
g Clarus supr. q. 6. v 15.
h Capel. Tolos dec. 80. n. 9.
i Salycet. in l. ea qui idẽ n. 119 C. de accusat.

ad torturam) hoc sufficeret, quando testes simul adducerent causas & coniecturas verisimiles, vnde orta esset fama: in ciuilibus vero hoc non sufficeret: & sic conciliat Bald. & Bart. contrarias opiniones Prosper Farinacius. *supr. num.* 259. *cum seqq.* k *Septimo requirunt* nonnulli plures hos testes non esse singulares: sed verius est, hoc non requiri & famam siue bonam siue malam posse probari per testes singulares, dummodo non sint contestes in specie famæ irrogatæ *l.* 8. *fama* probatur per decem testes, etiamsi non sint vniformes, dummodo causas & auctores famæ bene exprimant, & alias sint testes habiles: tamē non sufficient ad torturam, nisi concurrant alia adminicula *m.* 9. *probari* potest fama etiam per scripturam, vt litteras bonorum virorum, per priuilegia, & instrumenta antiqua & alias scripturas authenticas: scripturæ autem non possunt esse pauciores duabus, imo saltem tres, & debent habere originem à diuersis personis. *n* Hæc de probatione famæ in specie.

k fuse Far. à n. 258.

l de quibus §. fin. d. q. 6. n. 14.

m Far. sup. n. 265. & 104.

n vid. Prosp. Farin. sup. à n. 267.

Bonæ famæ in specie probandę *o* hęc est regula, quod vnusquisque præsumitur in suo artificio vel statu (etiamsi carnifex foret) bonus, donec probetur malus: maxime si sit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel si sit nobilis & diues, vel bene educatus: & ideo etiam quis pręsumitur bonæ famæ: nisi tamen adesset sceleris aliqua præsumptio specialis, quia hæc excludit præsumptionem generalem. Fallit etiam regula illa, quando agitur de præiudicio tertii, tunc enim huiusmodi bona fama est probanda, item quando hæc præsumptio bonæ famæ redundaret in præiudicium eius pro quo præsumit (de quo vide Menoch. *li.* 5. *de præsumpt.* 1. *in n.* 20.) item fallit in eo, qui alias fuit malus malæq; famæ, item in eo, qui dat operam rei malæ siue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ vel malæ in genere*, requiruntur eadem quæ ad probationem eius in specie: vnde valet argumentum à fame in specie, ad famam in genere.

o Mascar. sup. concl. 751. & concl. 911.

p vide Far. à n. 477.

Quintum est Indicium Fugæ. de hoc regula prima est, quod fuga ante inquisitionem formatam vel accusationem porrectam, contra fugientem gignit ordinarie suspicionem & præsumptionem non leuem doli & delicti commissi *q*: non tamen sola, sine adminiculo alio, facit semiplenam probationem: quare neque sufficit sola ad torturam, quicquid multi dixerint: & loquor de fuga, quoad ipsum fugientem: nam de fuga complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc est contra quem non sunt alia indicia, fugientem autem intelligo, etiam illum qui occulte latitat in ciuitate aut loco vbi habitat: eum quoque, quem ex signis euidentibus constat fugam adornare, idque magis si accesserit contumacia aduersus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia & insolita, puta per saltus aut nemora, quæ non sunt in transitu: vel si inuentus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit: quo casu etiam denegatis defensionibus posset torqueri, si clamor populi sit ortus ex probabili & verisimili causa, ad opinandum quod volebat delictum committere, sed clamore fuit impeditus. *r* Quod si metuit subito, & ex improuiso se coniiciendum in carcerem: antequam capiatur: fugiens vel se occultans non præbet fuga indicium

P

vide Prosp. Far. q. 48. per tot. & Clarū n. 1.

q Mascar. de proba. multis l. 1. concl 819. & cōcl. 531.

r vide Far. n. 12.

A idoneum ad torturam: multo minus, si iam captus ex manibus satellitum & ministrorum iustitiæ se eripiat, quantumuis iuridica & legitima sit captura, quod diligenter notandũ contra multos *s*: & verissimum est, quando quis etiam ex interuallo postquam elapsus fuit, vel sponte iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quod maxime obtinet in iis, qui vel propter

B debilitatem carceris incommoda ægre possunt ferre, vt de se testatur Demosthenes *t*: vel quibus admodum verecundum sit incarcerari, propter genus, vel dignitatem, vel professionem. Sponte dicitur rediisse: qui, cum posit iterum fugere: permittit se capi vel citatus comparet. Est autem hæc spontanea comparitio (si ante bannum fiat) adeo potens, vt fugam plane expurget, cetera vero in-

C dicia omnia debilitet: ideo si propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iam non poterit torquere, ex plurimorum Dd. sententia, vel non poterit nisi leuius multo torquere, iuxt. Farina. *num.* 55. Reg. 2. est Post accusationem vel inquisitionem fuga in criminalibus caussis, quando agitur de

D pœna luenda in corpore, adhuc non præbet indicium sufficiens ad torturam: etiamsi accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquisitionem operantur & non postquam fuit inquisitio cœpta, quia post inquisitionem cœptam fuga non præbet vllum indicium *u*: & ideo alia indicia huic non possunt adminicula-

E ri, quod nullum est. Quod si alia indicia sint multa, & vrgentia, ac grauia: illa vim suam habebunt: non vero huic, quod nullum est, adminiculari sunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto etiamsi iudex non habeat famam crudelis, neque comminatus sit se male tractaturum. ratio, quia molestiæ iudiciales, & grauissima caussarum criminalium incommoda, reuera sunt iusta metus & fugæ caussa, quando vero illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indicium præbere *x* Reg. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis aliis, non sufficit ad condemnandum pœna corporali vel ordinaria: si vero esset iuncta cum vno teste exceptione omni maiore & oculato, tunc posset sufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ & extraordinariæ *a*. Reg. 5. Causa probabilis fugæ probatur, per iusjurandum fugientis, quando constat de causa probabili: etiamsi præsumi aliunde posit eum non propter hanc causam, sed propter delictum discessisse: verbi gratia, dicit quis se discessisse: quia timebat accusari vel incarcerari: si constet hæc comminata vel præparata fuisse, statur iuramento quod ob eam causam discesserit *b*. Sextum est Indicium Minarum. circa q. nota differre iactantiam à minis. Iactitare se dicitur, qui dicit se posse vltionẽ sumere, offendere, delinquere, &c. si vellet: minari vero, qui dicit se velle facere, siue se facturum. hæc duo perperam nonnulli confundunt: etiam in aliis rebus. Sit conclusio, *quoad minarum indicium*, quando damnum vel delictum est subsecutum, communis sententia est, siue iactauerit quis se, siue minatus fuerit, efficax hoc indicium esse ad torturam: quando minans vel iactans est persona potens, malæ vitę, & solita minas exsequi c: intellige si sit dubium, quis delictum cõmiserit, & minator in hoc ipso delicto sit malæ famæ *d*. ratio est, quia in hoc casu idem est animus iactantis & minantis.

s hoc contra Carrer. & Foller. bene Farinac. à n. 14. docuit.

t epist. 2.

u Bart. & communiter omnes Peguer. decis. crim. 7. nu 31. Clarus q. 21. n. 24. Far. n. 27.

x Far. c. 47.

a Farinac. num. 69.

b Far. n. 44 & seqq.

c arg. l. metum C. qd met. caus. Far. q. 50. n. 7. & 9. dicte Clar q. 21. n. 37. Peguer. decis. cr. 17. num. 11.

Q

minantis. hoc verum in foro externo, quia talis illic præsumitur: in interno tamen foro, puto inter minas & iactantiam distinguendum confessario; & diligenter quærendum, an iactitarit animo adimplendi, necne, Nam grauius longe est peccatum eius, qui iactitauit, vel minatus cum desiderio exsequendi & exsecutus: imo duplex est peccatum. Similiter in foro *e* externo idem est, si quis expresse vel tacitè siue ænigmaticè minetur occidere, aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de ala, &c.) sed in foro interno in æquiuoca seu obscura locutione scrutãda est mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ & solito exsequi: locum habet quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nã si accederent alia, tunc ex solis minis. & mox subsecuto delicto posset subiici torturæ etiam non solitus exsequi. *f* Hæc limitanda, primo si offensus haberet, alios etiam inimicos præter minantem: tum enim debet iudex esse valde circumspectus, & cõsiderare an sufficientes sint minæ, & an forte alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidisse Paris de Puteo, & ex eo alij. *g* Secundo limit. quando delictum non esset subsecutum in cõtinenti, sed ex interuallo: hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio: qui considerare debet qualitatem personarum, & an ante habuerit opportunitatem delicti committendi. nam si statim non habuit, & fecit statim ac eam nactus est, interuallum nihil eleuat indicium. *h* Tertiò fallit, quod diximus esse indicium sufficiens huiusmodi minas, si sint ambiguæ, & quæ possunt significare vindictã legitimam siue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciscar solues, pœnitebit te, nõ sic abibit & talia) *i* quod certe verum est, si minator solitus sit viã iuris se vlcisci: verum si consueuit se vindicare via facti (vt solent fortiarij) in his iudex potius debet sequi sententiam Parid. de Puteo volentis etiam tum fore indiciũ ad torturam. *k* 4. minæ debent fuisse specificæ, seu de eodem quod subsecutum fuit delicto. sic nonnulli post Spec. & Dec. quorum doctrina (vt recte Farinac.) tantum est admittenda, quando minæ prolatæ fuère in aliqua certa specie, & subsequitur delictum planè alterius speciei, quod non continetur sub specie comminata, neque est præparatio seu gradus quidam ad illud. (verbi gratia, quãdo quis minatur occidere, & secutum est domus incendium. *l*) Sed si minæ fuerunt in genere prolatæ (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hîc intres, ne loquaris, &c.) & delictum illa generali significatione continetur; vel si delictũ plus nocuit, vel minus quam minatum fuit sed effectus tamen est, quid ordinatum ad minas: tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, si in quem minæ occidendi prolatæ inueniatur tantum vulneratus, vel è contra. quia vulnera nequeunt ad certam mensuram dari. *m*) 5. limit. procedere regulã, quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatæ animo sedato, & post interuallum à prætensa iniuria: sic, vt queant dici processisse ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ. *n* 6. limit. vt minæ sint absolutæ. Nam si fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam si tu adhuc transieris hac, &c.) tunc nihil operantur, nisi sufficienter probata conditione in minis apposita. *o* 7. debet minæ apparere, hoc est, probari per duos testes efficaciter, quos

e Far. n. 8.

f Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 89. n. 61. Farina. n. 11.

g vide Farina. n. 12.

h vide Farinac. à n. 14.

i Ossasc. cõs. 64. n. 55.

k Far. n. 22.

l vt bene Natta cõs. 42. n. 3.

m Farin. à n. 24.

n Far. n. 27.

o Far. n. 32.

oportet saltem esse concordes in qualitate minarum, licet discordent in loco & tempore: *p* aliàs si essent omninò singulares, vel esset vnicus tantum testis, minæ non facerent indicium ad torturam, sed tantum ad faciendam inquisitionem generalem sufficerent. 8. ad torturam sufficerent minæ hominis soliti exsequi, cum causa præexistente minarum, vtpote honor læsus, odium, vtilitas, aut quid simile: quod si ad consuetudinem exsequendi, & causam accederēt alia adminicula præsumptionum (vtpote inimicitia) tunc etiam ad cōdemnandum sufficere tales minas censet Farinac. post multos, quos allegat; *q* non quidem ad pœnam ordinariam, sed extraordinariam & pecuniariam non corporalem quod fateor. quando concurrunt minæ inimicitiæ, delictum, & consuetudo exsequendi: idque facilius in excepto & occulto difficilisq; probationis crimine nostro sortilegij admiserim, quàm in alijs: tamen semper propenderem in sententiam negantium *r* vnquam in vllo crimine licere ex huiusmodi indiciis tantum remotis ad condemnationem procedere.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus vrgentibus & minus certis.

PRimum est, quando quis potuit maleficium impedire, & non fecit: si tenebatur non lege tantum caritatis (qua omnes homines tenentur) sed etiam lege iustitiæ, vt puta ratione officij: tunc puto vrgentem præsumptionem occultæ societatis induci: *s* & talem non prohibentem esse plectendum pœnâ saltē extraordinariâ, *t* quādo aliqua adhuc adminicula accedūt: intellige primò posse torqueri: &, si post torturam necessaria reliqua adsint ad condemnationem iuxta dicta paulò antè in fine præcedentis sectionis etiam posse procedi. Quod notādum est procuratoribus, & aduocatis fisci, & similibus officiatis iustitiæ. Sed, si quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis; tunc non puto istud indicium sufficere ad torturam, si alia nulla coniectura cōcurrit, maximè si postea non associauit se sic delinquenti. *u* Et hæc limitant DD. quidam in crimine læsæ Maiestatis, quos sequitur Iul. Clar. & non est dubitandum de foro externo: ibi enim non reuelans hoc crimen punitur: sicut & serui qui non defenderunt Dominum occisum. *a* In foro cōscientiæ, neque hos seruos, neque alios illos, ne in crimine quidem læsæ Maiestatis, putarim ad restitutionem damnorum teneri. *b* Hinc patet indicium & præsumptionem induci contra iudices: qui omittunt vel negligunt maleficos punire, ad quod tenētur ratione officij, vt dixi. vt & belli dux ratione militum: & prælatus, subditorum. quæ est communis sententia, *argum. c. qui potest, 23. q. 3. cap. negligere, 2. qu. 7. Simanc. in praxi tit. 15. Capic. decis. 130. nu. 67. Piaza epit. delict. c. 28. nu. 30. & 31. Nicol. Moron. de fide treug. & pac. q. 138. nu. 41.* & hi omnes, quia iure ad hoc tenebantur, ad restitutionem damnorum ex omissione hac ortorum, parti læsæ tenentur: neque obstat Couar. & Med. citati loquuntur enim de ijs, qui tantum tenebantur obuiare ex caritate; quoad seruos Domini occisi aliud est, quia licet puniantur in foro externo, id fit propter præsumptionem, & ideo in foro conscientiæ non tenentur ad restitutionem.

p Farina. à nu. 40.

q vide n. 30. 36. & 37.

r Fran. Cason. de indic. tract. 7. cap. 1. n. 17. Diaz regu. 370 Anto. Gomez. to. 3. c. 13. n. 15. Sarmen Episco. Geenens. l. 1, Select. c. 1.

R

s c. sicut dignum § illi etiam de hom. c. qui potest, &c. quantæ de sent. excōmun. ca. nō in inferenda 23. qu. 3. cum sim.

t Gandin. tit. de præsumpt. & in d. indub. n. 14. Menoc. de arb. cas. 355. nu. 7. quos sic interpretor.

u sic intelligo sentētiam communē, quā seq Anton. Gomes. d. l. 3. titul. de hom. nu. 4. & in tit. de læs. maiest n. 8. Clar. § fin q. 87. n. 3. & Fari. q. 51. n. 6.

a l. 1. § sed & in eo D. ad Syllan.

b sic bene Clarus sup. post Ioan. Medinā & Couar. ibi citatos.

2. Est,

2. Est, quando quis patrocinatur sponte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit: non esse credendum ijs, quę de illis certò narrantur, & ea omnia vana esse & delira aliaque huiusmodi, sicut fecere VVierus hæreticus, & nostris temporibus quidam Calidius Loseus Theologus, cuius animæ Deus parcat: qui dum viueret fuit eo nomine suspectus insinceræ fidei, & Bruxellæ incarceratus, & Treuiris expulsus, quia libellum parauerat, & conabatur clanculum Coloniæ (quod hic inserendũ duxi, vt, si forte infœlix iste partus postumus, cum noxa publica, lucem aspexerit: vel scripta exemplaria, vt solent opera tenebrarum, clàm distribuantur, sibi quisque caueat, ne specie pietatis impietatem hauriat) parauerat inquã, & conabatur libellum edere in hanc sententiam, coactusque fuit abiurare huiusmodi dicta, scriptaque, & merito. sic enim natura comparatum est, vt quæ quisque libenter & proterue defendit, ea non fugiat, neque se illis facilè abstineat: à quibus vero se abstinet ea non multum laboret, cum inuidia & molestia, tueri. Deinde vtplurimum tales postea deprehenduntur occultæ societatis rei. Estque hæc persuasio diligenter vitanda. cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis, iudicibus. VVierus, si credimus Crespeto *discur. 3. de odio Satanæ* hanc defensionem suscepit, quia ob Magiæ crimen pænam mortis verebatur. Ex Iaquerij *flagello Fascinariorum* constat per Edelinum Doctorem Sorbonicum hoc Diabolum conatum persuadere mortalibus Iaquerij verba sunt; *non immerito creditur, quod dæmones, qui hæresim & sectam abominabilem fascinariorum erexerunt, induxerunt assertores ad credendum, & pertinaciter asseuerandum; quod ea quæ per maleficos fascinarios fiunt in cultu dæmonum, non sunt nisi illusiones dormientium. hoc autem luce clarius patet ex processu facto cuidam magistro in Theologia* [addit Monstreletus p. 3. Chronic. eum fuisse Priorem S. Germani in loco, quem vocant Galli en l haye: & ante fuisse monachum ordinis D. Augustini, & prius etiam aliorum ordinum. vnde hominis inconstantiam facilè notes.] *Super huiusmodi hæresi & secta deprehenso: qui sponte confessus fuit & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipse cum pluribus alijs complicib. realiter & pluries conuenit, quem dæmonem inter eos vidit, & coluit apparentem, quandoq; in forma hominis, quandoq; in forma hirci, vbi abnegauit Deum & fidem catholicam, Beatamque virginem & crucem. Prædictus autem Magister vocatus Mag. Guilhelmus Adeline anno Domini 1453. die duodecima mensis Septembr.* [Monstrelet. vocatus Guilhelm. Edelin, & dicit hanc sententiam latam mense Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ: in cæteris conueniunt, de loco, de anno, de confessione, de pœnâ,] *in capella Episcopali Ebroicensi iudicialiter coram iudicib. fidei, cum lacrymis in terram prostratus, exhibuit quandam scedulam continentem sua commissa contra fidem in dicta hæresi & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipsa autem scedula cõtinebat inter cætera, quod quando ipse fuit introductus ad dictam sectam Diabolus asserebat, quod ipse Ma. Guilhelm. bene posset si vellet, augmentare eiusdem dæmonis dominatum, præcipiendo eidem Mag. Guilhelmo prædicare, quod eiusmodi secta nõ erat nisi illusio, & quod hoc prædicaret ad conten-*

tandum

tandum populum patriæ, vbi tunc morabatur ipse Magister Guilhelm. Hunc Mag. Guilhelmum ego, qui hæc scribo noui, & frequentissime vidi antequam esset de hoc crimine suspectus.] hæc Iaquer. *flagelli hæreticor. fascinar. cap. 4.* Nostris temporibus summa ope & vi Doctor Vlaet. vnus ex Principis Electoris Treuirici Consiliarijs, hoc idem contendebat; sed ei se fortiter eruditè conscripta confutatione erroris. Petr. Binsfeldius opposuit, *edita Disputatione de Confession. Maleficar.* Captus ille Vlaetius, crimen tandem, fraudemque confessus: vt & Edelinus; flammis feralibus consumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta iuris præsumptione, *l. vni. C. de priuat. carcerib. & c. error. 84. d.* & *docent* Pet. Loyherius *lib. 2. de spectris fol. 526.* Ludouicus Richeaumus noster, *in libr. trium Discursum*, Iaquerius Michael. Remig. Bodinus, Crespet. & alij. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt dignentur has Disquisitiones nostras legere, & in singula inquirere: quæ displicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt ijs, fastu, & obstinatione seclusis, assentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intelligereue velle: vanitatis, non grauitatis est, inscitiæ non sapientiæ, scurrarum non iustitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, *Episcopi 26. quæst. 5.* niti; & verba vrgere, non sententiam: nec ad ipsa quidem verba satis attendere, totamque canonis seriem: sed frustulatim eum discerpere: nec explicationem Theologorum, & Canonistarum doctissimorum admittere: nec iudicium suum communi omnium Europæ Catholicorum sæcularis & Ecclesiastici fori Tribunalium praxi, rerumque iudicatarum auctoritati submittere: sed vnum malle VVierum, aut alterum, reprobæ religionis hominem, sequi, & cum scandalo audientium publice ista iactare: quid aliud est, quã Tribunalia omnia Catholica inscitiæ, iniustitiæ, crudelitatis damnare? quam maleficis & eorum sceleri habenas permittere ad nocendum? quam reipubl. & humano generi toti, & Deo Optimo Maximo tali conniuentia patrocinioque teterrimæ apostasiæ, atrocissimam iniuriam inferre? *vide dicta supr. lib. 2. q. 16. & dicenda infra hoc eod. li. 5. sect. 16. litt. VV. Vbi c. episcopi fusissimè explicabo.*

3. Est, cum sortiarij, vt plurimum etiam sint hęretici: eos qui scienter defendunt ipsos & errores eorum esse ipsis deteriores, proque sociis habendos, *c* qui nesciunt esse sortiarios, hi puniendi non sunt, vt tales: nisi sua defensione iudicis officium impediant. *d* Qui scientes esse sortiarios, non defendunt errorem, sed personam tantum: illi se valde suspectos reddunt, & contra illos specialiter inquiri potest, & ob defensionem hanc sunt puniendi: *a* vt & aduocati & notarij: illi, si sciẽter & sponte in iudicio patrocinantur, venia non petita, vel ad hoc à iudice nõ deputati; hi, si instrumenta scienter illis cõfecerint. Quod si iudices, vel Domini eos in suis iurisdictionibus, aut terris defenderint: primo sunt excommunicandi, & post pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi, *b* vt regiis Hispaniæ & Siciliæ constitutionibus iustissimè cauetur. fallit hæc 3. regula, quando sortiarij non sunt hæretici.

4. Quod de defensoribus dictum, idem de fautoribus obtinet: qui verbis, factis, consilio, vel pecunia eos iuuant. *c*

c ca. qui abhor 24 q. 3. c. qui cõsentit. 11. q. 3.

d c. accusatus §. vlt. de hęret. in 6.

a c. excommunicam' § credẽtes. de hær. Frunus li. 5. de hæret c. 15. Simanc in pract. ti. 14.

b c. si aduersus. de hæret.

c 2. paral. 9. v. 1. Turrecrem Sum. de Eccles. 2. p. lib. 4. c. 21

5. Maiorem etiam præſumptionem de ſe præbent occultatores ſiue receptatores, eorum *d*: ſi ſcienter hoc fecerint *e*, vel non vi coacti. Quod, ſi contra occultatoré occurrat alia præterea præſumptio, cogitur ipſe vim vel ignorantiam ꝓbare: vt ſi ſit amicus *f*, vel conſanguineus: neque hic cognatio excuſat à pœna in totum *g*, ſed tamen cauſa eſt lenioris multo punitionis: maxime ſi ſit valde arcta neceſsitudo, vt cõiugum, filiorum, fratrum *h*. Hæc quoque locum tantum habent, quando maleficium eſt iunctum cum hæreſi.

6. Tenentur omnes, ſi maleficium ſit coniunctum cum hæreſi, maleficium denunciare (quod extra cognouerint) & iudicibus indicare *i*: &, qui hoc non faceret merito præſumitur ſocius, argumento fautorum ac receptatorum. Sed quæritur V. *debeat hoc caſu præmitti correctio fraterna?* ſi conſtaret maleficium non eſſe coniunctum cum hæreſi, nemo dubitat eſſe correctionis fraternæ ſeruandum ordinem: ſed quia hoc eſt de plane raro contingentibus, quoad ſtriges & ſortiarias & veros magos dæmoniacos: ideo quoad hos, omnino cenſeo hac in re idem dicendum, quod de hæreticis, de quibus Dd. ſollicite diſputarunt *k*. *Inprimis*, ſi hæreticus eſt dogmatiſta: protinus debet iudicibus deferri, vt cautum lege diuina *Deuteron. capit.* 13. & 17. ratio. quia nulla moraliter ſpes ſuppetit tales admonitione corrigendos: & iuxta D. Paulum: *mali homines & ſeductores proficient in peius errantes & in errorem mittentes.* (2. Timoth. 3.) vnde conſequitur quotieſcumque probabiliter conſtat non redituros admonitione ad ſanam mentem, ſtatim denunciandos *l*. quia periculum eſt, ne ſermo eorum, vt cancer ſerpat. quare commune bonum præferendum eſt vnius priuatæ famæ: & cum talis iudicio ſuo pluſquam iudicio Eccleſiæ tribuat, ſtultum ſit ſperare quod priuati hominis admonitionem auſculaturus & crediturus. Et hoc verum de omnibus, quos conſtat malitia errare: nam hi ſolent eſſe pertinaces. huiuſmodi ergo tenetur quiſq; ſub mortali deferre. *Secundo* ſi conſtat aliquem ex ignorantia errare, & certum ſit moraliter, ſiue firmiter creditur poſt admonitionem emendandus, & correctio profutura: tunc præmittenda eſt admonitio fraterna *m*. *Tertio*, ſi dubium ſit vtrum correctio profutura nec ne, & vtrum ex malitia an ex ignorantia peccet: hoc eſt ſi dubitetur probabiliter de eius pertinacia: tunc res eſt dubia. quidam cenſent tunc prius legitime admonendum *n*, quam denuntiandum: & legitime admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicii & eruditionis: ita vt teneatur illi credere. nam non eſt dicendus admonitionem contempſiſſe, qui non credidit ei, cui credere nõ tenebatur. hæc ſententia eſt valde æqua. Reſp. tamen videtur vtilior ſententia contraria, nempe hoc caſu deferendum Eccleſiæ *o*, argumenta pro ſententia hæc ſunt. tum quia in re dubia non eſt reſponſ. Chriſtiana in diſcrimen adducenda, ſemper enim ſubeſt periculum moræ & ſubuerſionis aliorum: & lege naturæ bonum commune particulari præponendum, tum quia ſi reus ille nõ erat bonæ famæ, parum refert eam iuſte lædi? ſi vero erat, hoc ipſo magis nocere reip. potuiſſet, cuius bonum præferendum eius exiſtimationi. tum

d l. 1. & 2. de receptat.
e Bart. ind. l. 1. text. in lib. 1. C. de receptat.
f cũ oporteat de accuſatl. ſi vicinis. C. de nupt.
g c. leg 23. q. 8. c. infidelis 28. q. 1.
h l. vlt. de recept. cũ ſimpl.
i Deut. 13. & 17. Plato. libr. 10. de legibus D. Leo. homil. 4. de collect. & hom. 4. de ieiun. D. Thom. & Caiet. 2. 2. q. 33. a. 7.
k Bernard. Areualus li. de frater correct. concl. 6. propoſ. 6. Alf. à Caſt. l. 2. de iuſt. hær. punit. c. 25. Sotus lib. de rat. teg. ſecre. memb. 2. q. 4. & l. 5. de iuſt. & iu. q. 5 a. 1. Can. li. 12. de loc. Theol. c. 9. Dõ. Banez t. 2. q. 33. a. vlt. dub. 2. Simãc. ſup. c. 23.
l eſt cõmunis ſententia citatorum & præterea Dd. in 4. d. 19.
m eſt Durand. d. 19. & citatorũ cõmunis.
n Bann. ſupra.
o ſic poſt Areual. & Sor. (quos citat) Simanc. numer. 12.

quia vel errabat ex mera malitia, & tunc iustissime delatus fuit: aut errabat ignorantia, & tunc iudices vel eum non comprehendent, vel comprehensum absoluent, & vtroque casu salua erit eius fama. Ex his infero *in Magiæ crimine* (* quia lamiæ semp sunt valde ptinaces, & vix fieri potest vt ex ignorantia peccent: & semper mora est damnosa aliis) *ideo semper sub Mortali vnumquemq; teneri consc. im eas denunciare, etiamsi cum hæresi non sit coniunctum earum crimen: & ideo qui non reuelant hoc crimen, extra confess. sacramentalem, acceptum indicium contra se, saltem ad inquisitionē etiam specialem præbere,* quod miror Dd. non obseruasse. Opinor omisisse, quia cōprehendebāt sub crimine hæresis, vt Sancta Inquisitio facit in Hispania. Deinde sagæ reuelandæ sunt, quia delictum earum non censetur commissum, sed committendum: & damna impendēt proximo, & reip. ideo in conscientia quis non potest tacere: hoc enim in genere Doctores cōmuniter de conscientiæ foro recipiunt in quouis crimine committendo *p*: Peccabit ergo hoc nō faciens, sed contra charitatē, non contra iustitiam, idq; omittendo nō committendo: ideo non tenebitur ad restitutionem, ad damna & interesse partis *q*, nisi sit talis qui ex iuris præscripto reuelare tenebatur *r*.

* NOTA.

7. indicium sumitur ex mendacio rei, quod semper sufficit ad inquirendum: non vero sufficit ad torturā, nisi sit adiutum aliis præsumptionibus *s*. Intellige mendacium facere indicium, si concurrant sequentia, nempe si sit circa qualitates & circumstantias substantiales, siue proximas delicti (vt circa tempus vel locum delicti) non circa remotas, (vt locum originis rei:) & circa ea, quę, si vere dixisset, reo pręiudicassent in hac causa: & reus non habet pro se vllum indicium innocentiæ, vt puta vnum testem, bonam famam, vel quid simile: & mendacium euidenter est probatum.

8. est rei variatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates & circumstant. proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediate rei defensionem respiciunt. Reus variat, qui modo dicit vnum, modo aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine: & ad vlteriorem torturam, cum contingit in tortura: & ad nouam, quando post præcedentem contingit *t*: dummodo pręcedens tortura facta sit ex indiciis legitimis: & dummodo pręcedentia indicia non sint satis per torturam expurgata: nam si forent expurgata sufficienter, non posset amplius interrogari super delicto *u*, non noceret etiam variatio si nata esset ex obliuione, vel alia causa probabili, verbi gratia, si se corrigendo reus variasset: his enim causis deest doli omnis suspicio *x*.

9. est vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidans, timens, vel pallens, vel sudans præ angustia timoris: & notarius illud indicium scripsit: tunc volunt hoc esse idoneum iudicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart. & alii fundamentum huius sententię est, quia oculus & vultus solent esse animi indices, vt ex sacris literis & prophanis scriptorib⁹ probat Simancas *a*: sed adhuc existimo istud indicium non esse sufficiens cum variatione, quia nimis est fallax & dubiū, & debile. quia multis hoc contingit, dumtaxat sollicitis de proprio honore, & metuentibus po-

p fuse Pet. Plaza Epit. delict. c.2. n.17. Ant. Gomez d. tō. 3. tit. de homic. nu.4. & tit. de læs. maiest. nu.9. Menoch. supra. cas. 355. nu. 8. *q* post Med. & Couarru. bene Clarus S l. q. 87. & Farina. supra nu 85.

r. Sot quē refert & sequitur Meno. supra *n*.3. melius loquens Pet. Nauarra de rest. c. *l*. 2. c. 2. *n*. 11 & 17.

s post. in nu. fere Farin. q 52. *n*. 6. & 8.

t Argel. de malef in ver. fama publica 104. & est Marsil. Bart. & aliorum commu. vide Farin. nu. 25. 31. & 36.

u. Cephal. cons. 164. lib. 2. Personal de indic. & tortur. nu. 86.

x Farinac. nu. 33.

a de heres. q.65. nu. 1 & seq & Binsfeld. indic. 20.

bus potentiam aduersariorum, aut iudicum asperitatem, quamuis innocētissimi sint: adeo, vt plerumq; nesciant præ perturbatione, quid dicant, vt bene Nouel. Paris, & alii apud Farinac. *b*

b Nouel. reg. 41. Paris de Put. de tortura c. 5. n. Farina. supra n. 48. Clarus q. 21. nu. 98.

10. Si cum instrumento magicæ noxæ visus esset de loco exire fugiens, pallensque, in quo loco inuentus est aliquis læsus vel res maleficiata: hoc indicium omnino puto esse propinquum & sufficiens ad torturam per se solum, vt in simili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cum gladio cruento, & ex domo vbi occisus inuentus *c*: immo communiorem & veriorem sententiam esse volunt *d* hoc sufficere ad condemnationem, maxime si alia accedant indicia. *e* Sed quicquid hi dicant, ego sequor Gandin. Boër. & Ioan. Andr. contrarium volentes *f*, nempe nec sic quidem esse sufficiens incidium ad condemnationem. Miror autem Farinac. fateri hoc non esse verum de domo habente duo ostia, & tamen putare verum de via publica vel agro: cuius haud dubie plures sunt loci egrediendi & ingrediendi. *g* Facilius autem admiserim sententiam illam communem in pœna dumtaxat pecuniaria, non vero in ordinaria; vel extraordinaria corporali: nihilominus etiam quoad pecuniariam, quia Farinacius *h*, cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere, sed tantum posse si velit: semper sim auctor; ex hoc indicione procedat ad vllam condemnationem.

c vide Far. n. 50. & 55. cum seqq.
d Farin. & alii nu. 52. & 54.
e idē n. 61.
f vide Far. n. 59. & 60.
g confer. n. 55. cum n. 64.
h num. 68.

11. est conuersatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque stricta & continua: sed hoc indicium est valde generale & remotum, tendens potius ad diffamationem, quam vt per se sit indicium. egimus de illo præced. sectione.

12. si commisso maleficio quis confestim veniat ad curiam: vt sollicitet inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc ad eum non pertineat sollicitare. hæc enim ingestio & sedulitas suspectum facit: & sæpe exemplis hoc deprehensum *i*, sed hoc etiam est leue, & debet bonis præsumptionibus aliis roborari vt sufficiat ad torturam. Quod multo magis tenendum de illo, qui sponte cum non tenetur malefactorem denunciat: nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tarde denunciat, hic præbet suspicionem contra se taciturnitate sua *k*.

i narrant Marsil. in pract. crimin. n. 150. diligenter Nouel. in pract. crim. post prin. n. 110.
T Carrer. tract. de indic § 15. indic. Ant Gomez. p. 3. c. 13 n. 14.
k vide Far à num 94.

13. si inuentus fuerit veneficio occisus vel læsus aliquis in hospitio seu domo, posset esse indicium contra hospitem seu dominum domus, argumento eorum quæ censent doctores de inuento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum, præsumitur factum per existentes in domo *l*: qui poterunt torqueri tanquam testes, si non probatur eos in domo tum non fuisse: idque nullo alio indicio concurrente: tanquam rei principales autem, aliis p̄sumptionibus concurrentibus: intellige nisi sint bonæ vitæ ac famę, tunc enim non poterunt torturæ subiici vt rei principales, nisi si tacuerint & cælauerint mortuum, vel nisi constet homicidium non potuisse committi ab aliis, quam in domo existentibus: hóc autem difficulter potest constare, & in eo facile iudex potest labi (vt patet exemplo pulcro quod narrat Farinac. *num.* 111.) quare non facile hoc credendum iudici, nisi sint personæ viles & de crimine simili suspectæ. *vide Farinac. à num.* 98. *vsq; ad num.* 119. qui *num.* 120. bene addit

l Paris supra c. 3. nu. 14. Nouel. supra nu. 102. & 103. Foller. in practic. cri. & alii.

hoc indicium nunquam sufficere ad condemnationem.

14. adhuc leuius indicium est, si mortuus reperitur in via prope domum alicuius: eadem enim tunc suspicio est de domino & inquilinis domus illius: hoc sufficit ad torturam, si sit repertus valde contiguus domui, & dominus vel domestici habuerunt inimicitiam cum defuncto, vel alias sint malæ famæ in similibus, vel si concurrant aliæ præsumptiones fortes. *Farin. à n.* 120. Sic memini, pcessum Madriti an. 1573. contra quandam famosam meretricem prope cuius domum repertus asininus pullus excerebratus: quæ confessa in tormentis se vsam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium missa.

15. est indicium viciniæ, quia in prædictis casibus etiam est præsumptio contra vicinos: quæ idem operatur quod præcedens, & etiam eliditur: si vicini sint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, à quibus potuit occidi. *Farinac. à n.* 127.

16. si quis tempore maleficii, vel incontinenti post, inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo valde, & quasi contiguo cum armis seu instrumentis maleficii: tunc etiam si alias fuisset bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & instrumentum) posset subiici torturæ, sine aliis adminiculis: quia tunc est indicium valde propinquum, si vero sit inuentus sine instrumentis, tunc ad torturam necesse est concurrant aliæ præsumptiones. *vide Farinac. à num.* 133.

17. est quando quis frequentat locum vel viam, vbi maleficium commissum, vel visus est immediate ante in illo loco vel via ambulare: tunc si iste malæ famæ in similibus, poterit statim subdi torturæ: si sit bonæ famæ, non nisi accedentibus aliis præiudiciis. Intellige de eo qui alias non erat solitus locum vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iustam causam illac transeundi, vt quia volebat accedere domum suam, Ecclesiam, vel quid aliud. *Farinac. à num.* 138.

18. desumitur ex illo Cassi, Cui Bono. nam præsumitur deliquisse, qui causam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non subitam tantum vel leuem: & sufficit hanc causam fuisse existimatam talem à reo, maxime si sit pronus in illam causam (vt in amorem vel odium) & dummodo appareat alium neminem hanc causam habuisse: & hæc causa sit in specie iudicialiter probata: neque hæc omnia sufficient ad torturam, nisi mala fama aut aliud indicium accesserit. *Farinac. num.* 144. *cum seqq. ex Casono optime de hoc loquente, libr. de Indic. tract.* 2. *cap.* 1. *& cap.* 3.

19. Acclamatio aut vociferatio in domo iniuriam patientium, & tum fugiens seu exiens ex domo visus: nam tunc quasi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum, posterius delinquentem, & vnum iuuatur ab alio, vt sufficiat ad torturam, est indicium remotum, & per duos testes legitime probandum: *Farinac. à num.* 157.

20. Ex communi opinione Doctorum & Iudicum, si cadauer positum coram reo sanguinem emittere inciperet, vel ex vulnere, vel ex ore, vel ex naribus: hoc indicium quidam magni faciunt, & de eius causa alias à me disputatum hoc eodem opere *a*. Ego istud indicium numquam existimarem sufficere ad torturam, quicquid graues, Dd. quidam in contrarium

a li. 1. q. 4. cap. 3. vers. sexto cadauer.

b post Angel. & Parid. Boeri. decis. 166. Blanch de indic. ad l. fin. D. de q. n. 408. Car. tract de indic. Indici. 27 n. 2. Nouc. reg. 184. Menoc. de arbitr. cas. 270. n. 16 & de presum. l. 1. q. 89. n. 128 & alii.

dixerint. *b* Moueor quia verè est indicium remotum, & quasi prodigiosum: de cuius causa non constat, & incertissimum, quod nullo iure vel causa iuridicè probata nobis constat, & tortura maximi est præiudicij, quare nisi accedant fama, minę, inimicitiæ vel simile adminiculum, nunquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedendum, affirmauit. *Farina. n. 156. post Anton. Gomez. fusè & prudenter hoc discutientem d. tom.; c. 13. à n. 15. & Marsil. in pract. §. diligenter n. 181. Masc. & alios.*

A

B

21. Sumunt quidam ex mala physiognomia & malo nomine, item si oculos in terram defigant: de malo nomine, est sententia Marsilij, Bruni & multorum; *c* sed hęc meo iudicio prorsus est inanis præsumptio, quando nomen impositum puero à parentibus; si impositum viro aut adolescenti à moribus, vt solent malefici nomina inuicem mutare, tunc haberem pro idoneo indicio ad probãdum esse malum hominem in genere, non vero ad probandum speciale delictum aliquod, nisi ipsum nomen delictum illud significaret, sed tamen ad torturam solum hoc non sufficeret. Quoad oculorum in terram defixionem; hoc leuius adhuc est, potest enim ex pudore oriri: nec est proprium vnius in specie delicti, ac ne in genere quidem delicti sufficiens argumentum. Vt nec physiognomia mala: quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum est, quod non aduertunt duo I. C. hæretici, his nimium tribuentes, *d* vt fortasis etiam Martin. de Arles. nec obstat, quod directorum inquisitorũ *in 3. part. in cap. de signis exterior. per quæ Nicromantici hæretici dignoscuntur & magi hæreticantes*, scribit, eos com-

c vide Menochiũ de præsumpt. lib. 1. qu 89. Farin. à n. 165.

C

D

d Bodin. in dæmono. & Godel. li. 3. c 3. Marti. de Arle de superstit. à n. 100.

E

munius habere tortum visum & obliquum, ex visione & apparitione, & collocutione malorum spirituum: nõ enim illic ponit indicia sola ad torturam, sed etiam generalia quædam ad dignoscendum personas, in quas formãda inquisitio; & hæc ponit tantum, vt pręambula quędam indicia ipsorum indiciorum ad torturam.

22. Æquè leue indicium est, si quis natus sit ex mala patria, & in qua multi tales criminosi: hinc enim nimis generalem suspicionem gigni patet, vt opt. docet Simancas. *e* idem censeo de parentibus, quanquam sit indicium nonnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his, quàm à patria, & faueat suspicioni experientia, maximè quando mater est malefica, & magis adhuc si etiam auia fuit, hoc, vt certum admisere Godelm. & Bodin. *f* sed hoc etiam indicium, vt incertum reijciunt, nisi iuuetur vehementibus pręsumptionibus alijs, Catholici & prudentiores scriptores: *g* magis vrgeret hac in re conuersatio & educatio, cum tam malis parentibus, ad quam reduco præcedentem suspicionem: puto enim, si à talibus parentibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni suspicionem ad inquirendum, quando nõ est bonæ famæ reus: si aliud indicium præterea accedat, posse torqueri.

e Insti. Cathol. ca. 50. n. 8. & 9.

f d. c. 3 Bodin lib. vlt. cap 4.

g Cyrill. in sum. crim. rubr. 19. de q. §. 4. n. 1. & 2. Simãc. supra d ca. 50. n 10. & 11 F rin q. 47 nu 79. Binsfeld. indic. 16.

23. Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione insimulatus taceat, & quasi contemnat silentioque eludat, quidam putant idoneũ indicium; quos citat Binsfeld. *h* sed merito eos non sequitur, est enim leue & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad specialem inquisitionem.

h Indic. 16.

X.

24. Si quis consueuerit scelerata iuramenta, vel blasphemias, vel obscœ-

nissima verba proferre, aut dæmonem sæpe nominare, seque aliosque illi frequenter deuouere; verbi gratia, do te dæmoni, auferat te diabolus, &c. si quis alia grauissima scelera specie differentia à Sortilegio committat; eũ sortilegij suspectum censet Binsfeld *indic.* 11. eò quod graues scriptores tradant huiusmodi suspectos esse de hæresi. *i* Sed obserua hoc indicium ad malam famam reduci, & duntaxat solum sufficere ad inquirendum, ad torquendum non, nisi præsumptiones aliæ adminiculentur.

i Vt post Carrer & Simãc Menoch. lib. 5 de pſumpt. præſ. 6. & lib. 1. qu. 11. Castr lib. 1. de iusta hæret. punit. cap 10.

25. Si dum torquentur, nullas emittant lacrymas, nam censent DD. quidem eas flere non posse, si velint, & ideo hoc indicium ponunt Spreng. Grill. Bodin. Sed hoc merito alij *k* inane & friuolum signum reputant; nam si loquuntur de lacrymis ex pœnitentia vel deuotione, illæ non sunt spontaneæ, sed à Deo cui lubet dantur: si de lacrymis propter sensum doloris, fieri potest, vt sit talis quarundam constitutio corporis; noui pueros, quos citius flagris discidisses, quam vel vnam lacrymulam excussisses: è contra Picardorum hæreticorum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocãt, aiunt vbertim flere quandocunq; lubet. An ergo hi nequeunt esse striges?

k Godelm. & Binsfeld.

26. Si vagæ sint, sæpe habitationem & domicilium mutantes: maximè post diffamationem, vel complices captos: *l* hoc indicium est bonum indicium, sed commune omnib. criminosis, vim habet ad torturam, quando alia accedũt indicia: fallit si sit bonæ famæ, quia hæc illud purgat: item si migrandi iustam causam probet.

l Binsfeld. Indic. 18.

27. Si singularitatem quandam præ se ferant impietatis, vel religiositatis ostentatione, quoad diuturnas in templo moras, habitum, &c. sic Binsfeld. *m* vt verum tamen fatear, hoc indiciũ valde lubricum & leue est, hypocrisim potius probans; sortilegium vero non nisi remotissimè.

m indic. 17.

28. Quidam sagas volunt dignoscere ex eradicatione chrismatis in fronte; alij ex stigmate impresso: sed vtrũque merito improbat Binsfeldius; *n* nam quoad eradicationem illam, ridiculum hoc est, chrisma enim nihil visibile vel sensibile relinquit in vertice vncti, quoad stigma non omnibus illud inurit, sed ijs tantum, quib. diffidit eos constantes fore, vt iam alij obseruarunt; *o* præcipuis non inurit: aliquãdo etiam delet cum capti sunt; & quãdo nõ delet, id relinquit, vt hanc superstitionem iudicum foueat, & sic nonnunquam innocentes plectantur, nec enim facile verum signum dignoscas à macula, vel næuo, vel clauo, vel impetigine naturali, tum quia non eadem est forma signi: aliquando est simile leporis vestigio, aliquando bufonis pedi, aliquando araneæ, vel catello, vel gliri, tum quia non idem locus, in virorum enim corpore sæpe vilitur sub palpebris, sub labijs, sub axillis in humeris, in sede imâ; fœminis etiam in mammis, vel muliebribus locis, tum etiam quia non omnium stigma est insensibile, vt docet experientia. Et si aduertant se pungi, fingere dolorem possent, etiam quem nõ sentiant. Quamobrem Michaelius, *Pneumalog. schol.* 5. monet Iudices cum acu vel pugiunculo iubent stigma pungi, id tam cautè fieri debere, vt striges non aduertant, solere enim illas cum aduertere fingere, se vehemẽter stimulatione hac cruciari. Plerunq; etiam alijs ex caussis sunt cicatricosæ, quia sic in suos non rarò dæmon sæuit, vt os totum lacerum ac dilania-

n indic. 14.

o Danæus, Bodin. Godelm.

dilaniatum relinquat, & perpetua inhæreant vestigia, vt de Rosa Gerardina testatur Remigius c.13. Quanquam ex his ipsis cicatricib. aliud rursus, sed incertum nascitur indicium.

29. Longè certius indicium est sequens; in Hallo villâ Diœcesis Traiectensis, fœmina quædam misera, die quadam pedes suos pelui imponés, & extra illam retrorsum saltás, sic ait: hic salto de potestate Dei, in potestatem Diaboli: quam Diabolus mox rapiens, & in aëra sustollens multis qui aderant in villa, siue extra villam videntibus, vltrà altitudines nemorum transtulit, ita vt vsque in hodiernum diem nusquam compareat. *sic Cæsar. lib. 11. cap. 60. & præcedenti capite*, apertè indicauit hâc magicis artibus institisse. Sane huiusmodi dictum factumúe, indicium vrgentissimum & proximum putarim. Hæc de indicijs, quædam addamus de denunciatione.

SECTIO V.

De denunciatione & testibus.

Y

QVid operetur denunciatio siue testimonium complicis osteésum luculenter *Sect.3.* Nunc tantum addéda breuiter quædam de denunciatione & testimonio aliorum, qui teneantur denunciare, & testari, iam vidimus *Sect. superiore.* Nunc addo praxi receptum; per regulam, quâ leges dicuntur spectare ea, quæ frequentius contingunt; vt quæ in hæresis crimine testimonia probationesque recipiuntur, eadem locum habeant in crimine Lamiarum; ratio, quia Lamiæ semper suspectæ sunt de hæresi, & rarò hæc suspicio fallit: semper enim earum facta ferè sapiunt hæresim manifestam.

a Plura Castro lib. 1. de iusta hęret. punit. c. 12. & Simanc. in prax. tit. XI. Spreng. Siluest. Spinæus Iaq u er aliì.

A 2. Receptio testium debet ab ipsismet iudicibus seu inquisitoribus fieri; nec est deleganda, nisi magnâ ex causa, & prudenti ac probo viro. *b* recipi possunt etiam ante litis contestationem, *c* & etiam ratificatio testimoniorum fieri poterit extra tempus pręstitutum ad probandum, *d* si iuste & probabilis aliqua causa id exegerit; semper autem erit ratihabitio testium adhibenda, etiamsi reus se habere illos pro ratificatis profiteretur. Publicatio quoque testimoniorum reo præbenda est, vt contra queat excipere; nomina testium verò non sunt in hoc crimine simul publicanda, quia periculum ferè euidens hinc imminet variis ex causis testi, & negotia fidei sic retardarétur, metu perculsis testibus: *e* consultum tamen, vt (quod fit in Hispania) iudices diligenter exquirant à reo, num quos habeat inimicos, & testes suspectos in genere, quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergo testium, & rei in hac materia non vtendum, nisi magna ex causa, & omni periculo cessante; *f* vt cessat quãdo complices deposuerunt. Et possunt testes super ijsdem articulis etiam prorsus contrarijs, facta iam publicatione, audiri. *post multos Simanc. supra num. 3.*

B

C

D

3. Possunt in hac causa à iudicibus, maximè Ecclesiasticis (vt sunt inquisitores) quælibet personæ egregiæ, etiam quilibet consanguinei, compelli, vt se coram ipsis sistant, & testimonium perhibeant, quod fidei fauore receptum. *g* Vt autem in hoc crimine illustres coguntur, sic etiam infames aliàs personæ, vt complices (dę quibus actum) excommunicati, & similes; nõ vt plena eis fides, sicut alijs nõ famosis, sed quanta prudenti iudici videbitur

E

b hodie cõtrarium in prax. obtinere scio, vide Gail lib. 1. obseruat. 96. nu. 10. bene post alios Simanc. tit. 35. n. 7. ex quo deinceps addemus & alia.
c c. quoniã frequenter §. sunt & alii, vt lite non cõtest.
d ca. vlt. de hæret. in 6. DD. in d. c. quoniã frequent. & c. 2 de test.
e sic statuit Innocẽt. 6. vide Direc. inq. fol. 52.
f Simanch. sup. n. 17.

g glo. c. 1. de test. cog. Rom. notab. 401. Iaf in l ad egregias. D. de iur iur. Aimo ... 220.

circumstantijs consideratis, præbeatur, *h* valet etiam testimonium auriti testis, qui se ex ipsomet reo dicit audiuisse, *i* non qui ex aliis sic intelligendus D. Chrysost. *hom. 30. in Gen.* cum negat ex auditu iudicandum, nec exceptio in hac causa contra testes admittitur, nisi quæ testem penitus refellat, vt capitalis inimicitia, coniuratio. subornatio: cæteræ tantùm eleuant fidem, non tollunt. Sed isti testes inhabiles, infames & non integri, tum demum admittendi, quando alij haberi nequeunt, vt in crimine isto ex natura rei & actus, vt plurimum contingit. *k* Coactio autem illa fieri potest, non per incarcerationem (etsi quidam iudices hoc perperam faciant,) sed exacto iureiurando se testimonium dicturos, semper excommunicationem; deniq; inducta mulcta, & captis pignoribus, *l. si quando, C. de testibus cap. 1. 2. & vlt. de testibus cog. Franc. Viuius in comm. opin. verbo testis citatus.* Et cogi potest etiam qui iurauit se non reuelaturum. *cap. intimauit. de testib. & dic. c. vlt. Viuius lib. 2. verb. confessionem.*

h c. in fidei & ibi DD. de hære in 6. Condi- salu. de hæ- ret. qu. 115. Corras. lib. 5. miscell. c. 10.

i Siman be- ne sup. nu. 20 & 21. se- quent.

k post plu- rim. Anto. Gabri. b. 1 cõm. cõcl. rub. de ref. cõcl 9. vide optime lo- quentem Binsfel. pa. de cõ ma lef. tertia edit. à fol. 320.

4. Quantumuis multiplicentur depositiones personarum infamium & complicum, non est procedendum iudici ex his solis ad cõdemnationem; scio contrarium communius teneri & in praxi obtinere; *l* saltem vt pœnâ puniatur extraordinariâ, argumentum eorum est, non lex aliqua aut ratio vrgens, sed generale brocardicum, ex multiplicatis indicijs debilibus resultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valde debile est; nec in rigore verum, nunquam enim quæ naturâ sua sunt dubia, possunt rem facere indubitatam; sicut nec multa venialia peccata vnum mortale: nec multa ægra vnum sanum, nec multa non al-

l vid. Binsf. ad hoc fuse allegãtem membr. 2. cõcl. 7. fol. 356. & add. Ant Gom to. 3. c. 12. n. 18. Aymon cõs. 178. De- cis. cons. 18. lib. 1. Lud Peg. decis. crim. 17. n.

A ba vnum album, nec multa tepida vnum calidum, &c. quando res nõ sunt subordinatæ ad vnũ finem naturâ suâ, sicut vna depositio naturâ suâ non subordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, nisi præsumptionem. Præterea quis neget; quamuis rarum id sit, fieri tamen nonnunquam posse, vt vno casu plura concurrant indicia ad crimen non verum, quã ad verum? B Esto sic probatio criminis admodum laboriosa, progrediatur hoc ergo ad torturam: si ad necem insontis extẽdis; nonne durus & sæuus meritò dicare? sit crimen atrox naturâ: quid tum, si reuerâ non commisit? sic aliqui noxij elabentur, præstat decem elabi, quàm vnum innoxium condemnari: si tortus fuit innoxius, potest ei solatij aliquid impendi: si damnatus & C necatus, quod tu mortuo præbeas cataplasma? Denique ratum illud & receptum, etsi ad torquendum minora probationum adminicula sufficiãt; ad damnandum necessaria esse luce meridiana clariora, nonne hoc illi ipsi fatentur DD. quibus Bodinus & alij contra sentientes sententiam suã confirmant; *Marsil. pract. crimin. §. diligenter. n. 3. Chassaneus supra Consid. Burg. rubric. 1.* D *§. 5. num. 123. Anton. Gabriel. d. concil. 7. n. 7. Iul. Clar. quæst. 21. n. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burdegalens. & Parisiẽsibus Blanch. de iudic. num. 384. Montecella reg. crimin. 4. num. 6. Osasc. consil. 65. libr. 1. Farinacius quæst. 43. nu. 39. 62. & 73.* Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

44. vide su- pra sect. 1. litt. L. vbi doctũ qui- bus cõcur- rentib. vale aut ad tor- turam.

5. Si testes isti complices, postquam aliquem, in tortura & concurrentibus E cæteris necessariis, denunciarunt, & confessionem denominationemque hanc ratam habuerunt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante

senten-

sententiam: postea post sententiam, in loco supplicii, morte instante, innocentiam denominatorum à se protestati iudici populoque fuerint; vel ipsis denunciatis coram omnibus dixerint, se illos habere pro probis & inculpatis: sententia receptior est, iudici parum curandum esse huiusmodi palinodiam, tum quia raro sub mortem æque sibi mente constant, vt ante illud tempus, quando confessio ratificatur, tum quia solent importunitate eorum qui denũciati fuere, vel admonentium de animæ salute, vehementer rei sollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto, tum quia hæc recantatio non est facta adhibitis solemnitatibus, quæ adfuere primæ confessioni, ideo præualet prior. tum quia ista est extra iudicialis, prior iudicialis. Confessio quidem non perseuerans habetur pro nulla: sed demum, quando reuocatur ante sententiam latam, non postea. Moriens præsumitur memor salutis; quando est animo imperturbato, & sibi bene præsens: nec tamen omnes morituri, maxime sortiarii, sunt Sancti, quare hæc præsumptio leuior est, quam quia nititur prior confessio, his argumentis hoc tenuere nonnulli *a*. qui vero in terminis cõtrarium scripserit scio nullum. Confirmant, qui docent rectissime, dictum morientis non esse idoneum testimonium, vt alius torturæ subiiciatur, nec in homicidio *b*; nec iudice dicente se tulisse falsam sententiam *c*, nec in furti crimine *d*; nec in aliis vllis *e*, ex communi & in praxi recepta sententia. Cauendum ergo iudici, ne post denominationem factam, & lata iam sententia vmquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, nisi vt reum molestent, frustra quidam, siis non reuocet: si reuocet, damnosum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio. quod Sacrosanctum & indubitatum esse deceret; & ipsi quoque reo, qui falsum dixisse, vel falsitati consensisse sese in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur.

6. Quando malefici isti complices suos produnt, & postea ex interuallo variant; idem seruandum, quod in causa hæresis solet seruari; est enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis *f*. In hæresi res non est certa, nam sunt qui censeant standum illi testimonio quo hæresis reuelatur; & ideo si primo testimonio hæresis reuelatur, standum primo; si posteriore reuelatur, standum posteriori; etiamsi alterum iuramento foret confirmatum *g*. ratio est, fauor fidei & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Christianæ religionis maneat occultum; etiam facit, vt in dubio quis præsumatur hæreticus quãtum ad condemnationem pœnitentiæ in foro Ecclesiæ imponendæ, pro vtilitate animæ *h*. In primis obseruo forum Ecclesiæ duplex esse, vnum publicum, vt est inquisitorum: aliud priuatum & secretum, vt est pœnitentiariorum seu confessorum, quoad secundum facile admiserim hanc sententiam tot DD. nullum enim hæc præsumptio damnum, immo & commodum adfert pœnitenti. Quoad prius forum; quia res est maximi præiudicii, & solent inquisitores vel brachio sæculari tradere, vel alia ẽt corporis afflictiua pœna, cum publica ignominia, reum afficere; valde hæsitare me fateor. Sane nec Iac Simancas Episc. Pacensis, & postea Zamorensis, hoc simpliciter admittit, cuius hac sunt verba, de hac testimonii correctione loquentis *i*; *nec audiendi sunt, qui putant eo dumtaxat casu id accipiendum esse: cum posterius testimonium* (scilicet, reuelans, quando primum non reuelabat) *est contra reum*

a Godelm. l. 3. c. 9. nu. 25. Binsfeld. supra fol. 309.
b L. si quis in graui § si quis moriens ad Syllan.
c Barth. & al add § si quis moriens.
d Hippol. Mars in prat. § restat in prin.
e Ant Gomes. sup. c 13. num. 17. Iul. Clar. d. q. 21. nu 17.
f docui supra intr. ic. stionis huius & vult. Binsfeld. d memb. 2. fol. 315.
g ex text. & gl. in ca. accusat § licet. de hær. in 6. Felin in c. cum in tua coll. 2. de test. Coua lib. 2. var. res cap. 13. Repertor. inquisitor. verbo, testes. Menoch. de arb. casu 108. quo refert. & seq. Binsfeld. fol. 114.
h post glo. & Ioan de Imo. Squillacensis de fide Catholica. ca 34. Ioseph. Masc. de probatil. concl 495 num. 8 qui citat plures.
i d. cap. 36. num. 6.

in fauorem fidei. Nam licet eam speciem le expresserit, mens tamen legislatoru aliud proculdubio vult, æquitas enim iustitiæ seruanda est inter accusatorem & reum, quinetiam reis fauorabiliores esse debemus, & ad absoluendum, quam ad condemnandum proniores k.] Quid ergo dicemus? Vtique censeo si vtrumque testimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æque probabilib. nitatur coniecturis ac rationibus, priori potius standum, siue reuelet, siue non Nam fauor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrũque confirmatum sit iureiurando, sed vnum iudiciali, alterum spontaneo & extraiudiciali, standum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius semper coram iudice solemniter perhibetur, posterius vel raro vel numquam; semper tum standum erit priori, accedit quod quando iurat in posteriore, eo ipso iam declarat se periurum, qui prius falsum iurarit, priore quoque testimonio iam ius quæsitum, quod idem testis non potest auferre: posterius denique semper laborat suspicione subornationis, vt teste Simanca Demosthenes Lampidi obiecit *l.* Vno tantum casu puto standum posteriori, siue iuratum sit, siue non; quando apparet manifestis indiciis testem non leuitate aut odio, non prece aut precio, sed iusta omnino ex causa testimonium correxisse *m.* Quod vero idem Simancas putat maiorem præsumptionem adhuc fore pro testimonio posteriore; si reus moriens illud pro exoneratione suæ conscientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præsumitur peierare, vel salutis suæ immemor esse, ex *D. Chrysosto. homil. 5. in 2. ad Timoth. Roman. Igneo & Mars.* id iam supra docui non procedere, quando iis quæ iurauit, contradicit post sententiam latam; in tali etiam hæc præsumptio cessat.

k d. cap. accusat § li et libr. 2. sent. de pœnis l. Ata. de act. & oblig. l. fauorabiliores de reg. iur.

l orat contra Phormionem.

m sic ex d. §. licet, & Coua. sup. & Curt. o Sen. cons. 69 Simanc. num. 3. & 5

A

B

C

D

E

SECTIO VI.

De iis quæ loco accusationis esse solent in hoc crimine, & de accusatione ipsa.

AA.

Accusatio, quæ aliquando sequitur incarcerationem, aliquando præcedit solemnior est, quam *denunciatio*, est enim maleficii alicuius apud iudicem, ad vindictam publicam solemniter facta delatio; sed in praxi, *querela*, successit in locum accusationis, quare vbi iudex non potest procedere ex officio contra delinquentem; nemine querelam proponente (quod in non multis locis est, plerisque enim potest iudex ex officio in quocumque delicto procedere, & ideo in plerisque locis, *inquisitio*, successit in locum accusationis *n*) vbi contra querelam omnia possunt obiici *o*, quæ contra accusationem.

Quoad personam, in hoc crimine admittuntur omnes alias inhabiles, quia est crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur *p*, & ideo in hoc crimine laicus poterit accusare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam si suam vel suorum non prosequatur iniuriam; admittitur mulier, admittuntur infames & criminosi, & etiam socius criminis: etiam excommunicati, excommunicatione maiori: soli repelluntur ab accusando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia est impedimentum iuris naturalis *q*. Quoad excommunicatos excommunicatione maiori; licet illi actores esse non possint, nec illis possit ius dici; & videantur illos

n Farinac. q. 11. in princ.

o Farinac. supra nu. 6.

p Farinac. a nu. 11 & seq. Clarus q. 14.

q vide Farin nu. 40. & Clar. nu. 17. d q. 14.

excludere

excludere Clarus, *q. 14. numer. 16.* & Farinac. *supra nume.* 32. verius tamen est, eos non excludi in hoc crimine, sicut nec in hæresi, vt fatetur ipse Farinac. *numer.* 56. vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarum voluisse negare. Quo pacto enim complices admittantur, qui fere omnes sunt excommunicati? Ad rationem contrariam respondeo, non ipsis ius dici tunc, sed Deo; cuius directe causa agitur, quando fides defenditur.

2. Debet accusator crimen iudici proponere cum indiciis & argumentis suspicionum, & idonee cauere de damno resarciendo, si succumbat, & incarcerari donec caueat *a*. Calumniator tenetur ad damna, expensas, & interesse calumniati *b*, & iure communi ac constitutione Pii V. ad pœnam talionis; plerisque in locis ex iure consuetudinario, pœna arbitria, pecuniaria, vel corporali. *vide Farinac. d. quæst. 16.*

a constitu. Carolin. c. 12 & 14. & 1. C. de ex hib. reis l. 1. C. de his qui accus. n. gl. de malefi. v. ad querelam.

b Farin. ostendit esse commune q. 16. num. 8.

BB.

SECTIO VII.

De apprehensione, & carcere.

QVamuis nemini liceat auctoritate sua maleficos occidere, licet tamen cuique in manifesto crimine deprehensos comprehendere, & iudici offerre; *vt explicanda l. vlt. C. de malef. iuxta Binsfeld.* nam si lex illa generaliter accipiatur, esset rixarum seminarium, quia maleficus merito se defenderet, & aperiretur occasio petulantibus innoxios comprehendendi, addo præterea requiri, vt vel sortilegus sit fugitiuus, vel desit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hæreticis contra Goffredum & Alberic. docet

A Simanca *c.* vel etiam nisi maleficus ille sit bannitus: alias, qui non habens merum imperium *d* & non existens in maiori magistratu *e* caperet & incarceraret, iniuste faceret. Potest autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus est omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrocissimis, quare etiam possunt detineri in compedibus, B manicis, cippis *f.* possunt pro pœna teneri in carcere obscuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel conuicti, & damnati, de crimine mortem merente *g*. Capi tamen non poterunt nisi præcesserit informatio aliqua, post iudicia legitima; ex æquiore sententia *h*: legitima vero ad capturam esse eadem, quæ sunt ad in- C stituendam inquisitionem generalem, videtur velle Menoch. lib. 1. de præsumpt. quæst. 88. numer. 1. de quo hæsito. immo Simancas vult in crimine hæresis neminem capi, nisi iudices compererint plusquam semiplenis probationibus reos vrgeri *i*. ratio, quia sola etiam captura in crimine hæresis vehementer infamat. verum hæc sententia, nec satis fundata est, nec satis tuta D reipub. quam priuatim misericors in reos, tam publice noxia, & in commune vergens periculum. Nam semiplenæ probationes omnium iudicio ad quæstionem etiam in criminib. minus reip. noxiis sufficiunt. Deinde quo crimen est atrocius, & in commune perniciosius, hoc leuioribus iudex indiciis fretus potest ad capiendum procedere. Sed & personarum habenda est ratio, vt fa- E cilius procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Forte opinionum diuersitas quam Pacensis Episcop. hac in re inueniebat,

c arg. l. non est singulis. de reg. iur. lib. ait prætor § si debitorem quæ in fraud. credit. Siman. prax. titur. 25. nume. 5.

d Farinac. q. 27. n. 34.

e Vide Farina. q. 27. num. 6.

f Farinac. supra nu. 100 & hoc factum in causa Doctoris Edelini.

g Farinac. num. 104

h Lancel. Corrad. de offic. præto. in caus. crim. titul. de captu. Mynsing. cent. 5. obs. 59 Anton. Gomes. d. tom 3. c 8. & opt. Farin. à num. 112. vsque 117.

i Simanc. l. tom. 25 num. 2

in præceps eum egit. nam si octo enumeratis a Farnacio *k*, addas aliam Gomesii *l* & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermissis, *primum statuo*, iudici de delicto commisso constare debere, vt vult Gomesius; sed id intelligo, quando de actu extrinseco & damno dato agitur. *deinde statuó*, iudicis arbitrio permitti, quando sine, vel cum quibus indiciis, capere reum debeat *m*: verumtamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc suum arbitrium moderari considerata criminis, & personarum qualitate, quare ad simplicem querelam siue delationem numquam sim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidem personarum, se iudex accingat; nisi delator summarie probet reum esse suspectum de fuga, & idonee caueat per fideiussores; aut, si persona sit locuples, se suaque obliget, pro refusione impensarum, damnorum, & interesse, casu quo querelam suam non probaret. his enim concurrentibus Castrens. Bald. & aliorum veterum *n* sententia recipi poterit, alias certe nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio seu indicium ab ipso infirmo periculose laborante, (verbi gratia, defertur ad iudicem à medicis, Petrum esse maleficio læsum; iudex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorem maleficii, Petrus nominat Ioannem, qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio praxis est, quia talis infirmus adhuc sensibus & iudicio integer animo imperturbato, præsumitur merito salutis suæ memor, & huiusmodi infirmitas habetur pro quadam specie torturæ *o*, ideo iste torto comparatur: nec dici potest spontaneus delator, neque hic locum habent alia illa impedimēta, quæ recensuimus

k d. q. 27 à num. 114.
l 1 tom. 3. cap. 8. v. 1.
m argu l. 1. D. de cust. reo. Clarus q. 28. nu. 2 Kirchou. Centur. 4. concl. 30. bonaco. in cōm. opin. & alii.
n vide Farinac. supr. numer 115 120. 128.
o Crauet. Rolandin. Mascard. & alii apud Farin. numer. 29

A contra nominationem sortiarii in vltimo supplicio deponentis. Optarem tamen hoc casu hanc nominationem infirmi nudam non esse, sed ornatam causis opinionis siue suspicionis, cur illum credat auctorem. Denique notandum quod socii vnius denunciatio, indicium sufficiens præbeat ad capturam, si aliud indicium accedat. Sic post multos Menoch. *libr. 2. de arbitr. iudic. cent. 474. numer. 25.* Mascard. *volum. 5. de probat. conclus. 1311. numer. 10. & 11.*

B

CC. Porro ad solam informationem extraiudicialem in scripta non redactam, siue quæ non sit in actis & apud acta, quicquid nonnulli censuerint, non arbitror capere licere: nisi duæ saltem à Claro *p* requisitæ conditiones concurrant, scilicet vt delictum sit enorme (quale est crimen maleficorum) & periculum sit, ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cum semper fere sit in maleficis, quæ vt plurimum sunt viles personæ procliues in fugam; vix accidit, vt iudici non liceat post nudam huiusmodi extraiudicialem informationem, vel post querelam, qualem diximus, incarcerare. Prosper Farinacius *q* addit tertiam conditionem, vt iudex securus sit, quod post captum reum venient testes deposituri: sed cum Salyce. Claro, & Cauensie, quos ille citat, puto priores duas sufficere. Illud optime idem Prosper admonuit. *malefacere iudices illos, qui lucri causa multos penes se habent exploratores, & ad simplicem vnius illorum relationem reos in carcerem compingunt. hæc enim practica dānabilis est (inquit) nec in iudiciis per principes toleranda.*

p q. 28. nu. 2. in fin.
q supra nume. 131

Quoad personas nobiles, & honestiores genere vel dignitate; et cōiuges re-

spectu

ſpectu maritorum; eas ſub fideiuſſoria, immo & iuratoria cautione relaxandas cenſuit Godelman. *a* & multos citauit, ſed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis & expreſſe de noſtro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda pœna mortis, id verum eſt in aliis criminibus, ſi rei alias ex carcere fugerint, vel ſi delictum ſit notorium, vel in flagranti crimine ſint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel ſaltem valde dubitet, & vtroq; caſu cautio illa non admittitur, niſi finito proceſſu & completo. Deniq; certum eſt non cogi iudicem dimittere, ſed hoc totũ, ab eius arbitrio, prudenter perpenſis circumſtantiis omnibus, dependere *b*. nec facilis eſſe debet in noſtro crimine; quod, ſicut hæreſis, omni priuilegio & dignitate reum penitus ſpoliat. Nunquam ſane dimitterem ſub iuratoria cautione tantum (quomodo qui Deo periuri, mihi iuſiurandum ſeruent!) ſub fideiuſſoria vero; non niſi vrgentibus grauiſsimis cauſsis, & quando fideiuſſores ſe vt cuſtodes obligarent, quo caſu multo melius proſpicitur reipubl. quam ſi vt fideiuſſores tantum; quę cautela à Soare accepta placuit Menochio eam explicanti *c*.

Capi ſortiarios ſeu maleficos etiam in Eccleſia poſſe, puto ex multiplici capite, tum quia crimen eſt atrociſsimum; tum quia ſunt ſacrilegi, tum quia blaſphemi, tum quia venefici & homicidæ deliberati & proditorii, tum quia ſunt vt plurimum hæretici & apoſtatæ; nam nullis iſtorum ſuffragatur immunitas loci ſacri, ne ibi quidem vbi viget *d*; & in caſu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requiſito Epiſcopo reum extrahi per iudicem ſæcularem poſſe: alii tamen volunt ab Epiſcopo veniam peti. prior opinio de iure verior & receptior, erat ante bullam Gregorii XIV. optimi & laudatiſſimi pontificis qua expreſsè cautum, *ne liceat ſecularibus iudicibus, ſine Epiſcopi licentia aliquem ex Eccleſia extrahere, etiam in caſu alias permiſſo, niſi ſi forte Epiſcopus talem licentiam dare recuſauerit: & tunc reos ſic extractos debere ad carceres Eccleſiaſticos conduci, vt illic detineantur, donec per Epiſcopum, vel ab eo deputatum, cognitum fuerit, an crimen ſit tale, vt gaudere non debeant immunitate Eccleſiaſtica.*] Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi poſſet extrahi caſu dicto: ſed modeſte & cauendo tumultum & offenſionem perſonarum Eccleſiaſticarum, & dummodo poſtea, comperto quod non debuerint extrahi, ſtatim Eccleſiæ reſtituantur *e*: & in iiſdem locis, valebit ius præuentionis in eo, vt ſi reus nondum ſit extractus, ad Eccleſiaſticum iudicem; ſi iam extractus, ad ſæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, necne *f*.

Indebite carcerati, malefici, etiamſi carcerem effregerint, propter talem fugam nec puniendi erunt, neq; pro confeſsis habendi, neque ad carcerem redire tenentur, etiam ſi redire iurauerint *g*: neque tenebuntur ad pœnam conuentionalem ipſi vel fideiuſſores, ſi quos dederunt *h*: neque ad torturam propter huiuſmodi fugam rapi poſſunt (vt poſſent ſi carcer fuiſſet iuſtus) etiam ſi animo non reuertendi fugiſſent *i*. Sed an in foro conſcientię peccet fugiens ex iuſto carcere, quæſtio eſt difficilis, neque hic tractanda. Peccare cenſet Farinac. nu. 90. cum Couarr. *k* ſed non peccare cenſuit Maior, & Felin. cum antiquis aliquot Canoniſtis, & ex recentioribus Lopezius, *Inſtruct. c. 66.* immo & teneri fugere, ſi tuto poſ-

a ſup. nu. 14.

b vide Farinac. hæc bene probantem q 33. à n. 34

c De arbit. caſ. 303. num. 37.

d vide Farinac. late ſcribenté quæſt. 28.

e Couarr. lib. 2. var. reſol. c. 20. n. 18. Clar. q 30. n. 20. poſt Guidonē Pap. Boer. Remig & à lios.

f Vulpell. reſp. 130. nu. 6. Farinac. ſupr. num 76.

g ſic poſt Rolandin. Minſing. & Couarr. 1. var. reſo. c. 2. num. 7 & 11. quidam notãt & bene.

h Farinac. q 30 n. 70.

i Farinac. à num. 85.

k lib. 1. var. reſp. c. 2. n. 8. & 14. & Brunor. à Sole in qq. lega. q. 30 num. 14.

sit voluit *Victor. relect. de homic.* Breuiter nihil hic peculiare est, quoad sortiarias, ideo de hac quæstione in genere tam pro sortiariis, quam reliquis; si vis, lege, *Couarr. supr. Sot. ad 2. 2. quæstion. 69. argument. 4. Nauarr. Manual. capit. 25. Victor. d. relect. Lopez d. cap. 66. Binsf. in Enchirid. & Brunor. supr.*

DD. In ipsa captiuitate quædam sunt iudici obseruanda. primo, vt statim perquirantur omnes areæ & anguli domus accurate; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres & alia instrumenta maleficiorum; neque rei permitti debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. *Sic Petr. Gregor. libr. 13. de republ. capit. 30.* superstitiosum autem est, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt sublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant, credo verentur isti, ne sint de genere Antæi Libici, cui contacta terra vires de nouo sufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis vestem, & induere eas sola quadam interula; quæ vno die neta, texta & consuta: superstitiosum non foret, sed vtile eas omnibus suis vestibus spoliare, & aliis vestire, ea gratia, ne quid lateret in vestibus maleficii. Sane hæ diligenter excutiendæ & scrutandæ. Valde etiam mihi suspectum, quod quidam graues auctores *l* scribunt; admonendos iudices ne patiantur se à maleficis tangi super nudam iuncturam manuum & brachiorum, cur quæso? si ne veneno inficiant, certe possunt etiam infici aliis partibus tactis, ne fascinent? deme venenum, & partium istarum nulla erit fascinatio. simile est quod addunt iidem producendas ante iudicem maleficas tergo aduersas, quia putant, si iudices ante alios, maleficæ aduenientes adspexerint, eos fascinari visu, & fieri mitiores ac faciliores ad absoluendum, nonne hæ sunt næniæ pueriles? quid virium habet aspectus maleficæ, eo quod primo vel secundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc cohærens; maleficæ cognitioni iudicum addictæ, statim vim maleficiorum amittunt, quod iidem asserunt auctores: & fascinant nihilominus modis prædictis, an, quod fascinant ante cæptam cognitionem post captiuitatem, post cæptam vero cognitionem non amplius? ostendant diuersitatis huius causam, si nos credere sibi postulant. Deinde communior est rumor, statim atque incarceratæ sunt nocere eas amplius non posse. Nec defuere qui solicite causam quærentes, tandem duas reddidere homines non Catholici *m*. Primam quod commode illic venena sua habere non possint, quasi vero Diabolus ea nequeat adferre: & nequeant illa ab eo accipere nisi per manum commentariensis, vt vt illi falso supponunt. Secundam, quod libere cum suo magistello communicare? non audent; & maxime metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur, quasi nesciant nocturni temporis multum sibi ad hoc superesse, & nequeant occulte dæmonem, etiam aliis præsentibus alloqui, surdaster credo Satan est, & eget clamoribus. Refelluntur hi ipsa experientia, nam constat à Satana illas vehementer sæpe in carceribus affligi; (vt de nonnullis testatus Remigius libr. 1. capit. 13.) constat etiam in ipso carcere aliquando illi commisceri, & posse grandine agros lædere: cumque hæc damna inferant per ipsum dæmonem, solo nutu possent illi significare, & ipse, illis vinctis, id exsequi per sese. Anno CIↃ. IↃ. XCVII. cum Stabuletum proficiscerentur, Leodio Quæsitores, Oranus, & alii in via plana subito currus deiectus fuit, & mirifice

per

l Spreg. in malleo pa. 3. qu. 15. & Greg supr num. 4.

m Danæus de Sortiar. cap. 4. Godelm d. ca. 4. lib. 3. num. 17.

Exemplũ vide infr. lib. 5 sect. 10. in fine.

per medium confractus, omnibus tamen illæsis, pedibus ergo, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerant. cum Stabuleti in carcere inuisissent Ioann. ilium del Vaulx, cuius causa eo profecti fuerant; is statim illis, bene (ait) in vita expalluistis; nec satis vobis omnia prospere successerunt. Et dissimilantibus illis, casum narrauit, addiditque se id a suo dæmone accepisse, damnum tamen ab alio quodam dæmone illatum, iniussu suo: voluisse dæmonem amplius nocere; sed non licuisse. Hinc causam habetis, posse per dæmonem nocere, si Deus permittat: raro Deum permittere, ne iustitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura vide te sup, lib. 3. part. 1. q. 3.*

Vtilior ergo est monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, sed vel sontes velox pœna consumat, vel innoxii reperti liberentur maturius: *a* & vt obseruentur, ne qua secum ferant, vel ne qua inferant alii, quibus sibi necem queant inferre: & eadem de caussa, ne diu solæ permittantur, nihil enim Diabolus diligentius conatur, quam ad mortis consilium illas inducere *b*. Sed cur eas carceribus non eripit? Grilland. *question. 9.* scribit quosdam iudices sæpe expertos an solita inunctione Magi capti per dæmonem efferrentur, & nullum vmquam sortilegia tum effectum sortita. Vnde multos tenuisse, quod captæ à dæmone eripi non possint: & rationes reddit duas, primam quia Diabolus mauult illas in professione sua statim mori. 2. quia Deus non permittit dæmones exercere potentiam suam, ne id fiat in scandalum ipsorum iudicum, & Dei ignominiam, Nam videretur plus posse Diabolus in suis ministris strigibus; quam Deus in suis, qui sunt Iudices, quæ ratio posterior est D. Thom. Confirmatur, quia Pompeiopoli existens Inquisitor permisit cuidam Malefico capto vt se inungeret, & licentiam dedit euolandi si posset, & ille statim sublatus fuit in aërem. Cum Legione in Hispania degerem legi litteras ad doctorem quendam Canonicum datas; quibus hoc inter cætera narrabatur. Ergone hoc tunc accidit, quia cessabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri contra iudiciariam potestatem præualuisse? Suaderem tamen Iudicibus abstinere ab huiusmodi experientiis; in quibus plus est curiositatis, quam pietatis. Punitæ morte Iudicum curiositatis ego alias ex Cumano exemplum dedi; quod idem ex Siluestro Prierate Crespetus narrauit, *lib 1. de odio Satanæ discur. 15.* Posterior autem illa D. Thomæ ratio quanti sit momenti dictum iam, *libr. 3. part. 1. quæst. 5.*

a Authen. hodie. de custod. reorum. *b* Nic. Remig. lib. 3 dæmonolat. cap. 6. 7. & 8.

SECTIO VIII.

De accusatione in iudicio post incarcerationem.

DE hac sufficiunt iam à nobis dicta, sup. sect. 6. si quis plura volet, legat Prosp. Farinac. *quæst. 12. & 16.* Clar. §. *fin. q. 12. cum mul. seq.*

SECTIO IX.

De tortura.

AD hanc iam diximus, quæ sufficiant indicia? *sup. sect. 3. & sect. 4.* Nunc videndum nobis qualis esse debeat? quando iteranda? decernendave? & quæ hac in re superstitiosa sint vitanda?

Quoad primum, secundumq; sunt

enim valde commista, quæ de iis dici possunt, scienda sunt sequentia. Imprimis poterit iudex instituere interrogationes ad formulam illam à Grillando c traditam; *Quid sit illa professio quã faciunt cũ dæmone, & quibus modo ab ordine ad illã accedant, & quib. ceremoniis & solemnitatibus in ea vtantur: Ad quid se obligent dæmoni? sub qua forma verborum fiat ipsa obligatio? quæ sint ab eis seruanda & ad quæ teneantur? quæ præmia habeant & quæ habere sperent ab eorum Principe Dæmone? ex quibus rebus simplicibus vel mixtis componant vnguenta, quibus liniant corpora sua dum vadunt ad ludos? cum quibus etiam rebus faciant alia venefica maleficia? quem ordinem teneant, quando accessuræ sunt ad ludos prædictos? sitne verum quod vadant corporaliter, vel illa sit illusio siue visio quædam in apparentia, in mente, & intellectu? casu quo accedunt corporaliter, an ambulent pedibus propriis, vel aliter deferantur, & quomodo, & per quem? Item quomodo & qualiter celebrent sacrificia, offerant preces & munera dæmoni? Item quæ sint illis in præcipua obseruantia in dicta professione?*] Et alia huiusmodi quæ iudici ex præcedenti inquisitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: postea poterit interrogare de singulis, *num hæc, & quando, & cum quibus, &c. fecerint?* in his vtile erit à leuioribus, quæ facilius confitentur, ad grauiora progredi, ideoque vltimo demum loco de copula cum dæmone interrogare (*Sprenger. part 3. mallei quæst. 14. & 15.*

c qu. 7. n. 7

Abstinendum iudici tormentis, si possit abstinendo veritas haberi, *quæstio, enim, res fragilis est, & periculosa, & quæ sæpe veritatem fallit* d, sæpe fit vt *innocens pro incerto scelere certißimas luat pœnas* e, frequenter tamen cogitur iudex quæstionem adhibere, *cum qui se negant crimine quo accusamur teneri, torquentur, vt facinoris veritas, quæ indice voce, non promitur, dolore corporis exprimatur*, teste Beat. Cypriano f, & est Theolog. sententia communis.

d l. 1 § quæstioni. D. de quæst. Aristot. in Rheth. ad Alexan. de quæstione

e D. Augu libr. 19. de ciuit. Dei.

f Cyprian. ad Demetriã. Ioan. Maior. in 4. d. 15. qu. 21. Siluest. Tab. & alii verbo Inquisitio.

Torturæ modus iudicis arbitrio cõmittitur, sed debet illud moderari prudentia & æquitate, primo, vt præcedant indicia sufficientia, de quibus egimus, *Sectione* 1. 2. vt constet prius de corpore delicti, quod ibidem probauimus. 3. vt reo sit data indiciorum copia, & processus contra ipsum iam formati, & tempus ad se defendendum sufficiens g. 4. vt reus nec sit confessus, nec conuictus. 5. vt per interlocutoriã reũ iam damnarit ad quæstionem, expressis in sententia causis, cur; & reus non appellarit, aut friuole & calumniose appellarit. appellationi enim non friuolæ aut calumniosæ deferendum est: adeo vt contra eam tortus & confessus nequeat condemnari. Si constet iudici friuolam vel calumniosam esse, potest eam contemnere: poterit autem credere talem esse, quando in processu erunt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino sibi concesso non sufficienter expurgauit. Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à tortura supersedere. 6. debet iudex postquam reus cibum vel potum sumpsit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel sex horis, à quæstione abstinere. 7. debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate personarum, etiam qualitatem & grauitatem tormentorum remittere vel acuere. Modus autem & gradus torturæ recte proponit Farinacius h. debet etiam iudex, licet istud delictum sit atrocissimum, eum modum & diuturnitatem quæstionis

g de his & sequ vide Prosp. Farina. q 38.

h supr. à num. 34.

in eo seruare, vt corpus rei maneat vel illæsum, vel modice læsum, saluum innocentiæ vel supplicio: illæsum dico, quod ad carnis lacerationem, aut ossium vel neruorum fracturam, nam quo ad discompaginationem, siue disiunctionem iuncturarum & ossium non immoderatam, vix in tormentis eapotest euitari. Hic merito cunctis sequenda foret (extra tormentum in somniæ) Pauli III. bulla LVIII. *a* quæ vetat reum in tortura vltra horæ spacium detineri. Debet etiam iudex abstinere nouis, & in sua prouincia inusitatis torquendi modis; Sed vtatur solitis in hoc crimine; vt tormento funis; tenuioris & affusione aquæ frigidæ in tergum appensi, vel etiam additis ad pedes ponderibus, vel vt baculo inter pedes inserto nequeat iungere; vel tormento vigiliæ omnium optimo & tutissimo, quando non additur simul membrorũ extensio, hoc optime nobis descripserunt Flamin. Cartar. & Farinac. *b* & eo potissimum vtendum quoad mulieres; maxime honestiores, vt sunt moniales, &c. hæc in inferenda quauis tortura.

a habes in Bullario Magno art. 1.

b Cartar. lib. 4 praxi crim. ca. 2 nu. 7. & 8 Farin. sup. num. 71 & Marsil. in l. D. de quæst. FF.

Quoad iterationem quæstionis, seruandum primo, ne vnquam etiam vrgentissimis indiciis superuenientibus, reus torqueatur vltra tertiam vicem, etiamsi varius sit in confessione: quod si semper constanter negauerit, non posset vltra duas vices torqueri *c*, licet contrarium seruetur in praxi. secundo, non est repetenda eodem die quæstio, sed vnus saltem dies inter singulas est interiiciendus, vt terror ille & dolor residebat *d*, tertio, nunquam est iteranda; nisi superueniant indicia noua, & diuersi generis, & prioribus euidentiora: & nisi reus sit adeo fortis ac robustus, vt animo & corpore in priore tortura perdurauerit: item nisi priores torturæ nimis lenes & insufficientes fuerint; quod diiudicare pendet à iudicis arbitrio, quarto, si reus in tormentis confessus, sequenti die nõ vult ad bancum (quod aiunt) cõfessionem suam ratificare extra torturam, dicatque se dolore tormentorum falsa fuisse confessum, poterit absque nouis indiciis de nouo sub di quæstioni, vt perseueret. Si tunc reus in secunda quæstione pergit negare, primam confessionem expurgat, & est dimittendus, nec poterit tertio torqueri *e*: nisi tamen prima tortura fuisset insufficiens & indicia valde vrgerent, tũc ad tertiam posset deueniri. *f*. Quod si in tertia adhuc negat, omnino dimittatur: si in tertia sicut in prima iterum confitetur, & post torturam ratificet quæstionem omnino est puniendus: si tertia in tortura iterum confitetur, sed post torturam negat, non poterit quarto torqueri, sed est absoluendus, quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum istud solum ad quæstionem non sufficit, estq; tandem finis aliquis quæstionibus imponendus. *Sic Simanc. supra numero 43. & alii illi supr. citat. & præterea Boss. Bianc. Carer. & Farinac. eos sequens supra numer. 99. & 105. vide Marsil. in repetitione l. repetit. D. de quæstion. Et quod tunc simpliciter & absolute sit dimittendus liber volũt Eymeri, in 3. part. director. & Pegna d. comment. 31. Anton. Gomez d. capit. 13. numer. 28. soluens argumenta contraria. Damhaud. in prax. crimi. cap. 40. & alii apud Binsfeld. l. 7. de malef. C. q. 1, conclus. 10.* Estq; non illepidum quod narrat Marsil. habuisse se Mediolani quendam insignem nebulonem; qui in tortura fatebatur, & in auditoribus post torturam cuncta iterum negabat. tandem rogatus quare sic faceret, renidẽs respondit; quia melius iudico millies torqueri in brachiis, quam semel in gula, quare? quia

c sic intellige Simanc. & quos al leg prax. ca. 52 n. 41

d Maior in 4 d. 15. qu. 34. & Simanc. sup nu. 39.

e Sic Simanc. sup. nu 43 & in suis pract. Millicus, Clar. Damhaut. & Carrar.

f hæc est mens etiã Simã supr. nu 45 & Frã. Pegna in direct. inquisit. 3. p. com. 39.

multos reperias chirurgos, qui norint sua in loca reponere & coapptare ossa brachiorum, nec vnum inuenias, qui norit reaptare gulam, & similibus sibi illudentem Hippol. Marsil. coactus fuit liberum dimittere. Porro qui dimittendus, eum censeo dimittendum absolute & simpliciter; sine fideiussoribus, idq; ex receptiore sententia; neq; causam indecisam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reum sufficienter purgata; vel etiamsi verisimiliter exspectarentur indicia noua & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, posset reus dimitti data fideiussione de se repræsentando, cum iterum à iudice accersetur; & tunc, cum ista indicia noua superuenerint, reus iterum examinatur, hæc dimissio tunc non est absoluta, sed stantibus tantum rebus, prout tunc se habebant. *vt bene post Boer, & Carauitam Clarus qu. 62. & Damhaud. sup.* Praxis vero illa quã Sprengerus ponit, *part. 3. Mallei q. 14.* vt damnetur non ad torturam iterandam, sed ad eandem alio die continuandam, & hoc posse fieri non ortis nouis indiciis, mihi callidior, quam verior; & crudelior, quam æquior videtur. Nec enim decet huiusmodi verborum captiunculis sæuitiam intendere, quid prodest vocare continuationem, quæ reuera est iteratio? quam durum etiam est, per continuatos dies quęstionem exercere? absint à piis iudicibus huiuscemodi cõmenta. Quod dixi, secunda vel tertia vice iterari tormenta posse; id procedit, quando reus duntaxat causatur dolore quæstionis, se victum fuisse: sed si contenderet erroneam fuisse cõfessionem, & se paratum probare suum errorem, & adsint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non posset iterũ subiici quæstioni, sed debet ei spacium tribui probandi erroris, interea latius haberi, & admitti ad eam aduocati ac procuratores, vt possit cum iis conferre *g*. Hæc de reo non conuicto.

Cæterum si reus sit conuictus, consultius est iudici non subiicere eum quæstioni, quia tortura solet indicia præcedentia purgare, immo & plenas probationes; & ideo reus etiam conuictus in tortura, & post eam constanstanter persistens, foret liberandus, vt ex communi Dd. sententia docet Farinac. *h* Et licet multi grauissimi iuris interpp. existiment, adhuc huiusmodi posse condemnari *i*, & sic Parisiensis Curia, teste Paponio, aliquoties indicarit; contrarium tamen, quod dixi, communius & verius esse, cum Cartario cẽsuit Farinac. saltem quoad pœnam ordinarium, vt ea infligi non possit: extraordinariam non corporalem fatetur infligi posse, quando conuictus tantum fuit præsumptionibus vrgentissimis; quod si conuictus fuerit plenis probationibus, tunc posse infligi pœnam corporalem extraord. etiam triremium. Sunt tamen aliqui casus, quibus tortura reum conuictum non eriperet punitioni ordinariæ. 1. si non detur super delicto, de quo quis fuit confessus, vel conuictus; sed ad notitiam aliorum delictorum. 2. quando datur tantum pro habenda vlteriore veritate qualitatum aggrauantium. 3. quando irrogatur ad habendos complices, fautores, receptatores, & alios participes. 4. si iudex decernit eam cum protestatione, id se facere sine præiudicio probatorum; & reuera hæc protestatio non appareat contraria facto; vt appareret, si reus interrogaretur super principali delicto, etiam oretenus & non scribente notario. Sed vtrum iudex possit reum testibus plene conuictum torquere? Nauarr. *in M in. capit. 18. numero 59.* respondet

g Bossius tit. de tort. nu. 19. Foller & Fran. Personalis apud Farinac. n. 108.

h qu. 4. nu. 36. & quæst. 40. à nu. 2.

i Marsil. singu. 108. Grammat. conf 12. n. 24. & deci. 8 nu. 4. & 7. Couarr. pract. qq. cap. 23 post nu. 5. Ant. Gomes. d. c. 13. post nu. 10. Remin. Folle. & alii.

A iudicem qui hoc facit ad impediendam rei appellationem, peccare Mortal. nisi constet calumniosam ac friuolam fore appellationem. In illis locis vbi necessaria est rei confesio, non habet locum Nauarr. sententia: vbi non est necessaria. procedit quoad tormenta ad hoc instituta, vt delictum illud, de quo conuictus est, fateatur; non quoad complices nominandos, aut circumstantias delictum aggrauantes, de quibus non est plene conuictus.

B Quoad personas torquendas crimen istud est exceptum, ideo priuilegio suo omnes spoliantur: diuersimode tamen. Nam qui sunt priuilegiati ratione dignitatis vel ordinis; illi plane spolientur, etiam clerici & monachi etiam non infamati; mitius tamen sunt torquendi isti, quam alii vt docet Simancas. a Quoad eos qui sunt excepti ratione ætatis; puto si sint minores annis XIV. tantum esse terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinque annis ingressi saltem decimum quartum, torquendi, sed mitius, quam maiores: senes vero, pro cuiusque viribus minus tamen acriter, quam viri b. Idē de ceteris priuilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri poterūt moderatus, dummodo absit mortis omne periculum: excipiendæ semper prægnantes, fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaserint: quoad alias mulieres, nihil peculiare est, nisi quod honestatis, quam in viris, adhuc maior habenda ratio maxime si virgines, aut sanctimoniales sint.

a d. tit. 52. num. 23.

b est communior, vt patet ex Iac. Porin. con. 99. Simanc sup. 21 & 21 Farinac. q. 41. n. 105.

GG.

Quoad tertium dubium, sciendum multos maleficos contumacissime tormenta perferre, munitos (vt ipsi vocant) remedio siue, *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium c tradunt componi ex corde, vel aliis membris infantuli non baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori inspersis, vel occultatis, silentii hanc vim consequantur. Certum est in tormentis multos hoc silentium retinere, vt d scriptores plerique testantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quosdam obseruat e Binsfeld. etenim multiplex est causa huius silentii, vel enim tacent quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt; etiam si sentiant; vel quia nec sentiunt, nec loqui possunt; vt quando profundo somno opprimuntur, (somnum hunc conciliat dæmon causis mere naturalibus, vt medicamentis soporiferis & similibus) vel sane, quia licet sentiant & loqui possint, robusti tamen atque fortes omnia tolerant, & obstinato animo cruciatum interrogationesque omnes contemnunt. Vt non sentiant, solet dæmon efficere per quædam naturalem vim obstupefaciendi sensus habentia; quibus fit, vt vel dolorem non sentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur, de qua re actum superius, *lib. 2. quæst. 21.* Aliquando pondera appensa ipse leuat, & corpus ipsum subleuat, funes quoque quibus ligati & extensi laxat, aliquando vero ea quæ corpori infligi, vel infundi videntur; ipse alio auertit, aut vim eorum priusquam corpus contingant tollit, aut aliquid medium densum & solidum; quod simul facit ne abstantibus sit conspicuum; interponit. Aliquando denique corpus ipsum malefici ex eculeo tollit, & aliud substituit; quæ cuncta cum DEVS permittit, illi facillima sunt, rarius tamen hanc superpositionē corporis alterius contingere puto: fre-

c Spreng. mal. malef. par. 3. qu. 14. & 15. & ex eo alii.

d Eymeri. part. 3. Direct. inquisit. & ibi Pena comment. 39. Gril. de tortur. q. 4. à num. 12. Damaud. & alii.

e in d. l. 7. qu. 1 conclus. 15.

C D E

A quentius auersionem illam siue depulsionem, item interpositionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel plane id factum id Lycantropo illo VVestphalico annis superiorib. de quo vt, ex ore, *Sereniss. Electoris Ernesti, Bauariæ Ducis*, Carolus Billheus Vir. Clar. mihi narrauit, ista ferebantur: hominem vicies (*en, iudicum clemens arbitriū, quo se porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) sæuæ quæstioni subditum, nihil B fassum, sed renidenti ridentique similem cuncta supplicia pertulisse, tandem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparasse; & ipsum quidem purum putum vinum propinasse, bibisseque, reo vero exhibuisse potionem illam alteram, sic imposuisse, ecce tibi confestim reum omnia sua facinora narrantem; & inter cætera, lustrorum aliquot Lycantropiam, & quæ C tum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hæc tam subita mutatio? respondit, pactum se cum dæmone, eumq; sibi pollicitum, hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia supplicia, quæ carnifex ipsi infligeret, in se illum suscepturum. (*hoc scilicet, vt dixi, aduersionis, & interpositionis modo. stultus enim sit, qui existimet ipsum antoprosopos dæmonem torqueri* D *potuisse*) mox vero vt illud (nescio quid) bibisset, dæmonem abscessisse vel inuitum, vel pacti contemptorem, ideo se nolle amplius torqueri, malle sponte profiteri. Silentium etiam solet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præclusis illi interius faucibus & ore, ea moderatione, vt non præfocetur, loqui tamen non E queat; interdum etiam organo auditus sic obstructo, vt iudicis voces interrogationesque non exaudiant rei; quorum omnium exempla suggerit Nicol. Remigius *f*. Aliquando duntaxat prope adsistit & dehortatur à confessione, adhortaturque, vt breuia hæc tormenta, spe vitæ præsentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; demum addit minus & intentat sæuiora, si quid promant. Denique solet illis membranulas & alia instrumenta magica, variis notata characteribus, suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis, ex pacto sensum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas (*vt ait Sprenger. supra quæstion. 15.*) maleficiantur quantumcunque remotas. *Prout malefica quædam in Issruch se iactare solebat, quod vbi ad minus filum ex vestimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quod quantumcunque tormentaretur, etiam vsque ad mortem, nihil fateri posset.*] Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa rite, multa perperam. Sunt qui prophanam frigidam ori infundant, id si in ipsa quæstione fiat, quia cruciatum adfert, & periculosam conuulsionem, pars tormenti censendum; si post quæstionem, adhuc æstuante corpore, idem arbitror? si diu post, quid operari queat, nisi ex pacto & malefice, non intelligo; minus si ante quæstionem, vt plerique solent: cauendum ergo. Qui benedictam aquam infundunt, siue ante quęstionem siue in quæstione, si sic directe ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne superstitiosi; sin indirecte, quod obsessas credant, vel dæmonem prope adsistere, & ideo piacularem hanc vndam propinant, vel inspergunt; non ausim damnare. Probem magis. Catholicis enim constat, fugando dæmoni efficacem hanc lympham. quare fortaßis etiam suadendum, vt citra superstitionem circumcirca equuleum aspergatur

f lib. 3 Dæmonolat. c. 8. & 9.

locus.

A locus, & ſit in loco quæſtionis vſui fu-
tura aqua benedicta. Examinemus
nunc quædam hac in re à Sprengero &
ſociis tradita *a*. *Primum* ſuadent reum
diligenter induci verbis & rationibus,
ſpe dubia addita, quod forte non dam-
nabitur ad mortem ſi confiteatur, vt
veritatem non celet, & Deo det glori-
am. hæc diligentia laudabilis eſt. Nam
mediato frequens (*vt aiunt*) & carce-
B ris calamitas, & multiplicata informa-
tio proborum virorum, ſolent diſpo-
nere ad veritatem eruendam. Et à no-
bis (*addunt*) expertum eſt, quod per hu-
iuſmodi informationes maleficæ taliter
confortatæ fuerunt, vt in ſignum reſi-
ſtentiæ in terram ſpuentes, quaſi in fa-
ciem Diaboli, dicerent; faciam quod iu-
ſtum erit, & conſequenter crimina ſua
fatebantur.]

C *Secundo* vt dum miniſtri ſe parant ad
torquendum, alii interea exſpolient re-
um; (*ſi ſit mulier, exſpolianda fuerat à
mulieribus aliis, antequam ad carcerem
ducatur*) ne quid in veſtimentis (vt iam
dixi) lateat maleficii.

Tertio debent capilli capitis & barbæ
abradi, immo & per totum corpus et-
iam in partibus ſecretioribus: ſi feminæ
ſint à fœminis, ſi viri a viris: & ſic caue-
D bitur inhoneſtas & inuerecundia, pro-
pter quam Inquiſitores Germanici
Sprengerus & ſocii non auſi fuerunt
hoc vti remedio, vt ipſimet profiten-
tur, addentes alibi hoc in vſu eſſe *b*. Ta-
men (inquiunt) in aliis regnis inquiſito-
res talem per totum corpus abraſuram
fieri mandant. *Vnde & Cumanus in-
quiſitor nobis inſinuauit: quod anno ela-
pſo, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incine-
E rari mandaſſet omnibus per totum cor-
pus abraſis. Et hoc in diſtrictu & comi-
tatu Burbiæ, in confinibus Archiducis
Auſtriæ verſus Mediolanum.* Et hoc re-
medium multum prodeſſe, inter alios

a p. 3. Mallei q. 14.

b d. p. 3 q. 15.

A duobus exemplis lectu digniſsimis, ſed,
propter prolixitatem, nunc à me omit-
tendis: quorum ipſe teſtis oculatus &
iudex fuit, confirmat Iud. Damhaude-
rius *c*. In hac tonſione illud moneo ob-
ſeruandum. ſi fiat duntaxat, ne malefi-
cium lateat foraminibus corporis in-
ſertum, vel crinibus inſpertum, rite id
fieri: eademque de cauſa putarem, ne
qua vnctio ſubeſſet, etiam totum cor-
B pus aqua calida prius diligenter ablu-
endum: ſed ſi tonſio fieret ex opinione,
quod per eam robur corporis & animi
fortitudo pereat, exemplo Samſonis,
(in quo totum id diuina virtute con-
tingebat) & etiam documento Apol-
lonii Tyranæii: *d* putarim ſerio hoc eſſe
Magicum & ſuperſtitioſum.

Addunt & quartam cautelam, ſi in-
ueſtigare (*inquiunt e, addo verba ne quid
C viris magnis videar affingere*) affectat,
an maleficio taciturnitatis ſit inuoluta,
an lachrymare coram eo queat ſtando,
aut tormentis exponendo. *Hoc enim i-
pſum pro certiſsimo ſigno, ex fide digno-
rum antiqua relatione, ac propria expe-
rientia docente, adeo compertum eſt,
quod etiamſi ad lachrymandum coniu-
rationibus hortetur & compellatur, ſi
malefica exſiſtit, hoc ipſum ſcilicet la-
D chrymas emittere, non poteſt: dabit qui-
dem flebiles voces, & exſputo genas &
oculos linire, ac ſi fleret, attentabit: ſuper
quo à circumſtantibus caute aduerten-
dum erit. Modus autem coniurandi ad
lachrymas veras, ſi innoxia fuerit, &
cohibere lachrymas falſas, talis vel con-
ſimilis in ſententia practicari à iudice
poteſt ſeu presbytero, manum ſuper ca-
put delati ſeu delatæ ponendo: Coniuro te
E per amariſsimas lachrymas à noſtro Sal-
uatore Domino, &c.*] Quis miretur
ſub ea tempora hæreſes inualuiſſe, quã-
do huiuſmodi: quæ nec Scripturæ ſacræ,
nec Conciliorum, nec Decretorum

c prax. crim. c. 37. n. 21.

d Philoſt. l. 7. & 8. Nic. Remig. l. 3 c. 93.

e Mall. Malef. d. q. 3 q. 15.

Pontificiorum, nec Patrum, nec Ecclesiæ consuetudine introductæ sunt formulæ, ad superstitiosas obseruationes accedebant? Iam ante docui indicium istud lachrymarum prorsus esse fallax, & annumeranda haud dubie experientia, superstitiosis aliis explorationibus, quas mox refellam. Formula ipsa nihil continet impii, sed formulas huiusmodi iudicibus præscribere mere arbitrarias, & fallaci duntaxat experientiæ: non satis pium, neque religiosum, est, & sapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt est bona: scilicet hoc contingere, quia gratia lachrymarum in pœnitentibus donum est Spiritus sancti: & Diabolo displicet, ideo illam conatur impedire. Age enim, si oratio illa efficax ad donum à Spiritu sancto impœnitenti & nolenti maleficæ impetrandum, ad lubitum interrogantis latrunculatoris: (quod quis credat?) sane Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, quam cordis pœnitentiam: si non est ad hoc efficax, cur id Diabolo displiceat: cui fictæ lachrymæ non possunt non placere? cur ergo per huiusmodi commenta; ab Ecclesia non approbata, via struitur similibus superstitionibus? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas si velit elicere, quas muliebre ingenium cum lubet elicit, & superstitio Flentium Picarditarum?

HH. *Quintam* Insuper addunt iidem scriptores, *Tonsis capillis capitis, cum calice aut scipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione Sanctissimæ Trinitatis, ieiuno stomacho tricies in potu ministrando per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus.*] Cetera transire possunt, cauendum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno stomacho, vtrumque enim impertinens est ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas: sed hoc merito improbant, & de hoc postea agetur copiose libro sequenti. *cap. 2. quæst. 2.* Obiicitur factum Præsulis Ratisponensis: Quod dum quidam hæretici propria confessione conuicti, vt impœnitentes & defensores perfidiæ morti fuissent adiudicati, accidit vt in rogo illæsi persisterent: proiiciuntur ergo in profluentem: sed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum suspicere. Sollicitus de gregis salute bonus pastor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciant hosce sub vno brachiorum habere maleficium insertum inter carnem & cutem inuento & amoto, confestim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuisse Necromanticum, & eius præsulem vsum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præsuli id aliter reuelare, in causa tam graui & populo necessaria. Deinde nos non omnium hic facta defendenda, sed causarum ac gestorum pondera liberanda suscepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt, deuotas ad Deum orationes iunctas ieiuniis & bonis operibus; immo & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quascumque infestationes cælitum auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Iosaphat f. *Deus noster ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere; quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid* agere

f 2. Paral. 20. v. 12.

a?cre debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.]

Octauo loco addunt quædam a, mihi quidem non parum suspecta, nempe: quoad diem, *vt infra missarum sollemnia & sacratioribus diebus, maxime sextis ferijs quousque sit compulsus pro exspectatione Saluatoris nostri, maleficæ interrogentur. item si sal aut aliæ res benedictæ cum septem verbis quæ Christus protulit in cruce, in scedula conscriptis, simul colligatis, collo malefici alligentur; longitudo Christi benedicta super nudum corpus & extra circumcingantur*] Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quasuis res Ecclesiastico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) salem benedictum &c. probo, dum desit irreuerentiæ periculum. & scio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidisse. de verbis certis scripturæ, quid sentiam iam dixi *libro 1. quæst. de periaptis.* De longitudinis Christi Domini mensura, quid illa operari idonea, nouit Deus: sane cum benedici illam prius volunt, indicant, hoc benedictioni Ecclesiæ tribuendum. in ipsa etiam circumdatione, aliquid vereor ne sit mendosi. Dierum illa obseruatio suspecta quoque non immerito. Sed & iura festis diebus abstinere iudicialibus iubent, nisi quando periculum esset in mora, vt patet ex *libr. Prouinciarum C. de ferijs*, ideo quod iure receptum, vt in atrocioribus criminibus quouis festo, etiam in Paschalibus, liceat torquere, sed ad Dei honorem (vt addũt DD.) id ego certe ad casum periculi lubenter restrinxerim. In genere tamen loquuntur (*ex l. nemo C. de Episc. audien. Bald. Spec. & alij quos sequuntur Clarus §. fin. q. 64. nume. 34. & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. quæst. 1. conclus. 18.*) Sed cum idem Clarus fateatur timentes Deum iudices his diebus nunquam aliquem pœna sanguinis afficere) *vide illum quæst. 97. v. 6.* idque in Dei honorem; non video cur, cessante illo periculo, non sit idem dicendum de tortura.

a Spreng. d. p 3. q. 16. Pet. Greg. lib. 13. de rep. cap. 30 num. 5.

Nono adiiciunt in ipsa quæstione, legenda dicta testium, submissis nominibus, dicendo: *Ecce conuicta es per testes, &c.* Hoc non satis intelligo. Nam si velit duntaxat nomina testium taceri, parum ad rem. hoc enim etiam extra quæstionem seruandum, de quo superius. si summissa voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: sane hoc superstitiosum est.

Decimo monent interrogandum reum, an velit subire iudicium ferri candentis, & annuat, cognosci verum esse maleficum: profecto id fallax est inprimis: deinde iniquum proponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

Vndecimo monent *eos qui nihil in tormentis confessi, de carcere pœnoso, ad bene munitam, sed minus incommodam mansionem transferendos nullo tamen modo relaxandos sub iuratoria vel fideiussoria cautione: quia si nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, sed semper deteriores efficiuntur.* In primis potest casus occurrere in quo sic sint relaxandi ad meliorem custodiam: iudici tamẽ tum vehementer cauendum, ne aliis sint noxæ suo exemplo, vel verbis. Deinde potest etiam contingere, vt locus sit cautioni fideiussoriæ, vt superius dictum. Nec satis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non est abbreuiata manus Domini, & præcedens vexatio dare potuit intellectum.

Aliæ, quæ Sprengerus addit, mox cõmemorabimus loco suo. Nũc ponãus XII.

quiddam

quidam ex *b* Francofurtensi I. C. quod addo, vt videtur, quia mere superstitiosum. Quidam (ait, ne dolores sentiant solent hos versus pronunciare:

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis.
Dismas & Gestas, &c.]

Quis non hæc rideat? scilicet iam vis etiam in Hexametri pedibus: subiungit & quædam ex Psalmis. Et homo religiosus non audet hæc pronunciare superstitiosa, vt facit merito) sequentia Grillandi *c*, nempe ad eruendam veritatem iudici pronuncianda esse verba Prophetæ: *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem.* Nonne hic ipsa Psalmi verba detorquentur? cur ergo vim arcessit à verbis Prophetæ? item, quis illa pronunciabit? Iudex? qui hoc ad reum? reus? primum quid si nolit? deinde certe inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De aliis mediis veritatem perscrutandi.

II. Maioris momenti quæstio est, liceatne iudici dolo falsis promissis, vel mendaciis à reo veritatem elicere? v. g. si fingat eum ab aliis etiam complicibus denunciatum, si promittat liberationem, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure potest. Homo præcipitis ingenii & noua ac periculosa amantis Io. Bodin. *d* hæc omnia iudici permittit. In primis dum asserit licere mentiri, hoc hodie hæreticum est. fide enim tenendum, mendacium (quod nomen huiusmodi mereatur) esse rem simpliciter & per se malam, ideoque adeo illicitum, vt nec Pontifex dispensatione bonam facere possit: quæ est sententia non D. Augustini modo, & Thomæ, vt nugatur Bodinus: sed hodie communis Catholicorum *e*, qui illam sacris Scripturæ locis optime confirmant *f*. Fuit id sententia Bodini M. Marulus *libro 4. de Institu. bene viuendi capitulo 4.* Sed errore animaduerso, eius interpres Gallicus plane contrariam Marulo sententiam tribuit: & multas paginas, quæ non sunt Maruli, Marulo inseruit, dictorum ipsorum Maruli confutationem pro Maruli dictis continentes; quam bono exemplo & prudenter ipse viderit. Argumenta Bodini ex sacris litteris facile soluuntur, & nos in tractatu de Mendacio soluimus omnia.

Sed nota aliud esse dicere aliquid falsum, aliud occultare aliquid verum (vt notat D. Augustinus *g*) veluti cum vtimur, non mendacio, sed æquiuocatione: prius illud non licet cuiquam, maxime iudici: qui in hac re grauissima, & in iudicio scienter menties, haud dubie peccaret mortaliter *h*. posterius vero istud sæpe licet *i*. prius pertinet ad dolum malum, quia est contra legem, diuinam & humanam: posterius pertinet ad dolum bonum *k*, quia nec iure diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iustitiæ executionem. his positis sit prima conclus. *Poterit iudex vti æquiuocatione & verbis subdolis* (citra mendacium) *& ambigua promissione liberationis, vt reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commissi deprehendat.* Est communis opinio Dd. apud Couarru. & Plaxam. *l* Dissentit quidem ab hac Iul. Clar. *m* sed non distinxit mendacium à sermone æquiuoco: immo aperte loquitur de eo, qui expresse impunitatem promisit quæ sane promissio ad Bodini casum pertinet, nec mirum est si Paris de Puteo & Dyn. dissuaserint tali promissione vti. Sane fateor

iudicem

b l. 3. de lamiis c. 10. nu. 19.

c de quæst. q. 4 nu. 14.

d l. 4. dæmonom. c. 1.

e D. Aug. l. côt. mêdac. epist. ad Hiero. & in Psa. 5 Amb. in c. cauere 22 q. 5. Greg. Isidor. Innocent. & aliis apud Gratian. d. q. 22. D.

Th. 2. 2. q. 110. art 1. Alf. à Cast. l. 10. in verb. mendacium & alii.

f Psa. 5. v. 7. Sap. 4. v. 11. Eccl. 7 v. 14. Ephes. 4 25. Apoc. 21 v. 8.

g super de Psa. 5. & li. 22. contra Fau. c. 34.

h bene hoc docent ex D. Thom. Caiet. Nau. Couar. Binsfeld. p. 8 dub. 3.

i Hadrian Quodlibet de mêdac.

k de quo multa dix. Com. in l. contractu de reg. iur.

l l. 1. var resolut. c. 2. n fi. & Plaza lib. 1. Delict. c. 1. nu. 6. in fi.

m d. § fin. 155. v. 7.

iudicem non posse impunitatem reo promittere, nisi sit supremus iudex, qui habet absoluendi & liberandi potestatem, & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicem maxime hæc quæstio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum siue cum mendacio coniunctum, qui nec supremo iudici permissus. Obiicitur a quibusdam, promissio est iuris naturalis & eo iure obligat: quare & hosti & reo seruanda. Respondeo, quando de re possibili est: ista autem est, de re quæ iure iudici impossibilis: ideo nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum: si vero non habuit animum, peccauit etiam per mendacium, verba menti contraria proferens. 2. Resp. ista locum non habere in nostra conclusione; in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id necessario significabant, imputet sibi reus. quod non subtilius sensum verborum ambiguorum discusserit. Exempla aliqua huius æquiuocationis occurrunt passim in praxi. Acutum fuit dictum iudicis Leodien. & licitum, qui sagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: si veritatem suculenter profiteretur, se illi de publico vel suo, quoad viueret ipsa, quotidie cibũ & potum necessarium præbiturum, & curaturam ei domum nouam exstrui. *domum* intelligens ligneam fascium straminumque, in qua erat comburenda. Alia suggerit Sprengerus *a*, veluti si honestius habeatur reus solito, & sinantur ad eum intrare viri honesti, & non suspecti, qui frequenter colloquantur de variis rebus etiam impertinentibus: & tandem fidenter suadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum sibi gratiam. & se esse velle mediatores: *& postea subintret iudex & promittat facere gratiam, subintelligendo sibi vel reipub. in cuius conseruationem totum quod fit, est gratiosum.*] Posset etiam iudex dicere se illi optime consulturum, & confessionem ei vtilissimam futuram, etiam ad vitam sibi comparãdam. hoc enim verisſ. de vita æterna, quæ vera vita est. idem Sprengerus *b* paulo ante tradiderat sententias tres alias huc pertinentes. Scilicet posse illi securitatem vitæ promitti, quando iudex intenderet eam vel exilio punire, vel carcere perpetuo. hæc sententia satis æqua est. Alios (ait) velle, sic ad tempus tum in carceribus asseruandam, sed postea incinerandam post aliquod temporis spacium: refellere debuit, quia reuera mendacium continet promissio huiusmodi. Tertiam ponit dicentium, posse iudicem secure vitam promittere, & postea se à sententia referenda exonerare, & in suum locum alium substituere: neque hanc reiicit, sed est omnino similis secundæ & adhuc peior, coniuncta cum mendacio: ideo penitus cauenda. fortassis tutius est; quod alibi posuit *c*, nempe vt petenti gratiam reo, respondeat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ se rationem maximam habiturum, amplius se facturum quam ipse petat, & similia verba generalia.

2. conclusio. *si iudex dolo malo huiusmodi per mendacium confessionem extorserit: non potest ex sola hac confessione reum damnare: nisi reus postea comperta fraude, denuo id fateatur sponte: vel alia satis prægnantia indicia & argumenta accedant: vel saltem fraude cognita non retractet, quod antea ius dolo malo dixerat.*] hæc est verior sententia Imolæ, Decii, & aliorum quos sequitur Couar. *d* bene addens, quando nec retractat nec expresse [illegible] confessionem, nec alia satis prægnantia accedant indicia: mitius & extraordinaria pœna affici debere si accedant illa [illegible]

Margin notes: *a* d. q. 15 — *b* d q 14. — *c* 1 c 15. — *d* l. c. 2.

posse plecti ordinaria. Si obiicias promissionem hanc contra remp. esse factam, & ideo non prodesse debere reo ad pœnæ diminutionem. Respondet Couarr, tunc iudicem non debere seruare promissionem, quando via ordinaria & recto plane tramite cognouit delictum; non quando dolose illud & via illicita expiscatus fuit.

Dixi in conclusione *dolo malo*, quia si *dolo bono*, & proinde via licita cognouisset: putarem non esse opus noua ratificatione, saltem in foro exteriore: immo nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obstinati silentii animum rei decipere: & sibi iste imputet simplicitatem suam. Nec arbitror Clarum, si in terminis de dolo bono interrogatus fuisset, dissensurum, vt satis indicat *supra numero* 8. nec etiam Menoch. *de arbit. cas.* 164.

3. conclu. *Si tamen iudex putans id sibi licere; si dolo malo criminis confessionem à reo eliciuerit, & fraude contra reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pœnam condemnet; non audere̅ indu c̄ de mortali peccato accusare.*]hæc concl. intelligenda de peccato, non quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam: sed de peccato, quod incurrit, reum ex tali confessione condemnando. de hoc enim peccato valde probabilis ei suppetit excusatio. cum id ei licere, immo & eum debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmet sententia *e*, adeo vt cōmuniorem censuerit Alciat. & communem saltem fateantur Plaza & Clar. *f*

Addidi, *nec retractat*: quia si reus expresse retractaret, nec alia contra ipsum argumenta concurrerent, tunc certe non auderem iudicem à mortali culpa liberum asserere. Nam illa communis

e Archid. in ca. velic. 22 q. 2. Cini in li. præsenti C. de his qui ad Eccles. cōfug. Felin in c. p. ... de præsumpt. & Couar. in Memorab. KK.

f Alciat. in l. natura. D. de verb. sign. Plaz li. 1. delict. ca. 37. Clar supra nu 9.

A Felini & aliorum (vt recte Couar. quem sequitur Menoc. *g*) intelligenda, quando reus cognita fraude expresse confirmat suam confessionem, vel saltem tacite, non retractando. nam tunc illam ratificasse censendus: & hæc distinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tort. v. sequitur quæstio quotid.*

g Couarr. d. c. 2. Menoch. de arbitr. cas. 196. & d. q. 15.

B Inquisitores Germaniæ docent adhuc quasdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter consideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo reo proponat, & diligenter singula inuestiget. si qua etiam instrumenta, vt vnguenta, pixides, buffones, præsegmina cadauerum, & similia in domo eius reperta fuissent, ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea seruarit, &c. 2. complices, si quos habet, qui contra reum deposuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos simul mutuo de facinoribus suis conferre, edere

C ac bibere, & habeat in loco vicino auscultantes & verba accipientes: etiam, si opus, Notarium publicum: si desint complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atque miserantes: qui quodam sero intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multam noctem, tum quasi fortuito id accidisset, querantur sero nimis esse ad re-

D cedendum, ideo in carcere pariter reliquum noctis exigant, & semper colloquantur, & illi similiter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes. *Tertio* quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actum hūc interrumpat, ne dimidiet confessionem, sed instet quoadusque de omni-

E bus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiamsi in mediam noctem deberet proferre, & prandium cœnamue differre. Nam experientiam docuisse per dimidiationes & interruptiones,

illos frequentius ad vomitum redire, & non aperire veritatem quam inceperant detegere.

Quarto si prædicta deficerent omnia tunc si fieri posset, deducendo ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodiæ mancipandos: tum castellanum fingere se cogitare longum iter, & diu abiturum: interea vt aliqui familiares, vel mulieres honestæ mulierem : vnt, si vii sit vitium [illegible] : promittant e non, vt ait Spreng. quod velint eam omnino permittere libere abire: sed citra mendacium verbis æquiuocis (vt dictum supra de iudice in genere) multa & illecebrosa, dummodo se informent de certis, quæ scire cupiunt, experimentis. *Et aduertat* (inquiunt) *iudex quod sæpissime per talem modum fassæ fuerunt & conuictæ. Et nouissime in diœcesi Argentinensi prope oppidum* [illegible] *& castrum* [illegible] *malefica detenta nec tormentis & quæstionibus deduci poterat ad fatendum sua crimina:* [illegible] *Tandem vbi super grandi*[illegible] *informare volebat, & scutel*[illegible] *certa verba protulisset* [illegible] *adiacentem castro,* [illegible] *grandine repleuit, sicut* [illegible] *non fuerat.* hacte[illegible] *hoc exemplo bis pecca* E

A tum, primo in mendaci promissione. Vt enim iudici non licet per se mentiri, sic nec licet alios ad mentiendum inducere.

Secundo peccatum fuit, in eo quod nimis longe exploratores progressi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere: etsi licebat examinare, quomodo soleant operari & sic intellige quod de informa-

B tione dictum: nempe de verbali per modum docentis, non de reali per modum facto ostendentis & exemplum præbentis, vides hic iam captas posse ex condicto cum dæmone quædam operari?

Solent etiam iudices vti *confrontatione.* ea duplex est, vna spontanea, altera violenta. *spontaneam* voco, quando parati sunt rei alios nondum captos [illegible] arguere & conuincere: hanc nunquam iudex permittat, nisi [illegible] indicia talia, vt propterea [illegible] possint: & iam citati, si non bene [illegible] obiectiones rei constanter eos accusantis, queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret [illegible] denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in [illegible] delationibus inter se [illegible]: tunc debent primo [illegible] de hoc dissidio interrogari. quod si subdole [illegible] persistere, nec alia est via inueniendæ veritatis: solent altera in alterius mutuo conspectu torqueri, de hac praxi vide Ludoc. Damhaud.

prax. [illegible] *47.*

LL.

SECTIO XI.

De confeßionibus.

IN rite confessos non aliud iudicis officium, est quam condemnandi. iuxta illud Christi Domini; *Ex ore tuo te iudico.* & illud Iurisconsulti confessus pro iudicato est. quia quodammodo sua sententia damnatur *a*. Intellige si confesßio sit clara, certa, verisimilis, constans, & legitima. nam obscura & dubia in fauorem interpretanda confitentis *b*, parum idonea est ad iudicandum. Verisimilis etiam sit oportet, quia inuerisimilis nunquam sufficit ad condemnandum *c*. Inuerisimilis autem est, quæ de re est impossibili, aut omnino falsa *d*: quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; sed contendimus eos errare, dum in Lamiarum confesßionibus ea dicunt notorie falsa & impossibilia, quæ vera & posibilia nos esse docuimus supra *libr.* 2. Legitima etiam sit oportet; hoc est non præsumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (nisi ex contumacia, quæ liquidisimam inducit probationem *e*) nec contra quam colorate aliqua obiiciantur *f*: nec quando est incidenter tantum facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figura tantum iudicii, vel absente parte, vel in iudicio summario, aut nullo *g*: erit autem bona in casu Lamiarum & hæreticorum, etiamsi non constet de corpore delicti *h*. Dicetur facta metu tormentorum, non tantum si grauiter tortus fuit; sed etiam si fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, spoliatus, vel si seriæ minæ de torquendo præcesserint, quoad eos qui timidi sunt & torturæ mansueti *i*. Item vt sit legitima, necesse est, non sit extorta, nullis vel non sufficientibus indiciis præcedentibus: nam talis esset nulla & inualida, etiamsi millies foret ratificata *k*. idem, si in repetitione quæstionis sit extorta, quando non licebat iudici repetere *l*. idem si extorta per Iudicem pendente appellatione à sententia torturæ *m*. idem si confesßio extorta à reo, contra quem sola fama vrgebat, etiamsi sæpius ratificetur *n*. idem si emanarit ab eo cui, denegata defensio, vel copia indiciorum *o*. idem si sit illius, qui qualibet ex causa de iure torqueri non debeat *p*. confesso autem & conuicto per legitimam quoque torturam adhuc condemnationem dandus est terminus ad se defendendum. etiam non petenti ex æquiori & receptiore sententia *q*. Fallunt ista in eo qui à natura mutus simul & surdus foret: qui non potest, ex sua confesßione signis declarata, condemnari: quare frustra torqueretur: sed damnari dumtaxat potest ex testium depositione ac probatione *r*. Denique quæri potest, an qui confessus factum maleficum, negat se praua intentione fecisse, sit audiendus? vt plurimum; quia præsumptio ei contraria est *s*, puniendum nihilominus constat *t*, etiamsi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua verisimilia, quibus confesßio eius elidatur. Quod si res dubia sit, poterit reus torqueri, vt intentionem suam proferat, vt bene post Lanfranc. & Bossium, asseruit Simanc. *prax. hæret. titul.* 20. *nu.* 10.



a Luc. 19 l. 1. & 3. D. de confess.
b Farinac. q. 50. n. 20.
c Farinac. q. 43. n. 21
d gloss. in k. fi. de confess. in 6 gloss. l. 1. C. de confess.
e Farin. q. 21 nu. 97. & q. 30 nu. 16
f Farin. q. 21 nu. 12
g Farin. d. q. 21. n. 34. & q. 33 nu. 16
h Farin q. 2 nu. 25
i Farin. q. 37. n. 46 & 103. cum seq.
k Farin. d. q. 37. nu. 112
l Farin q. 38. num 7
m Farina. supr. nu. 1
n Farin. q. 47. num
o Farin. q. o num
p Farina q. 1. num
q vid Farin. q. 9. à nu. 32. vsq. ad 40 vbi bene Bossium refellit. & n. 93 cum seq. maxime. nu. 99. vbi indistincte quoad omnes personas hoc tenendū ostēdit.
q Ant. Gomez p 3. c. 1. num. 69 Grill. Caf. & alii quos sequitur Farin q. 41 à nume. 90
r l. si non conuincit C. de iniu. cū simil.
s cap. 1. de præsumpt. c. contra Christianos de hære. in 6.
t Clarus in l. inter omnes §. recte de furt.

MM.

SECTIO XII.

De abiuratione.

VT in aliis speciebus hæresis, etiam in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus est: quando iudicium tantum nititur suspicionibus. Sumimus hic abiurationem pro execratione seu anathematizatione iureiurando firmata. Et quia suspicio hæc, quæ est leuis quædam præsumptio mali ex leuibus indiciis procedens, oritur ex diuersis causis non æque vrgentibus, fit vt quædam suspicio sit leuis seu modica *a*. quæ etiam potest vocari temeraria iuxta Menochium *b*: alia vehemens seu verisimilis, alia violenta. Et sic diuidendo, leuis oritur ex indiciis admodum leuibus, quæ absolute dubium relinquunt iudicis animum, & hæc proprie dicitur *suspicio*. Vehemens oritur ex indiciis habentibus multum verisimilitudinis, adeo vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & sic dubitationem non excludunt totam hæc suspicio magis proprie vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indiciis valde fortibus, & adeo efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent & faciant eum plane vni parti assentiri *c*. hæc proprie vocatur *præsumptio*, *iudicium*, *sententia*, de hac est, *c. cum contumacia. a. c. cum accusatus. de hæret. in 6. capit. quorundam d. 34.* Iudicis autem arbitrio permittitur qualitatem siue quantitatem suspicionis moderari: dummodo caueat ne leuis sit corde, nimis facile credendo. Exempla huiusmodi suspicionum ponit Sprengerus *d*, vt si quis deuiet à communi consuetudine, viuendi, si conuenticulis secretis maxime nocturnis intersit, aut cum suspectis familiaritates secretas habeat, dicit leuem oriri: Si quis quos nouit maleficos, visitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tum oriri vehementem: si quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, pacificendo, adorando, sacrificando, communicando, tangendo, aut dormientibus per visum apparendo, aut cubicula insensiliter ingrediendo &c. vel si penes eos instrumenta maleficii sint reperta, huiusmodi violentam præbere suspicionem. Leui ergo suspicione laborantibus potest indici *e*, abiuratio etiam specialis, hæresis, de qua leuiter suspecti: & si talis qui sic abiurauit, reincidat, nõ punitur vt relapsus *f*. Si vero ex grauibus suspicionibus abiurasset (nam & huic abiuratio indicitur) tunc censeretur relapsus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæresi & in specie de illa de qua vehementer suspectus fuit *g*. & tales fuere abiurationes Theodoreti & Ibæ in Concilio Chalcedonensi *act.* 8. si vero detur abiuratio ex suspicione violenta, tunc facienda abiuratio, vt à vere malefico, & tanquam à deprehenso exigeretur. Debent autem violenter suspecti; quando crimen fatentur & parati sunt abiurare hæresim, & redire ad sanam mentem: ad pœnitentiam ab Ecclesiasticis iudicibus recipi: quod si nolint debent tradi brachio sæculari vt impœnitentes *h*. debent præterea cum abiuratione generali omnium hæresium, & diserta atque clara, errorum de quibus sunt suspecti, canere palinodiam, & contraria asserere, & iurare se nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia scripto libello abiurationis, propria scriptione munito, confirmare: quæ cuncta ab Apostolorum temporibus recepta fuere, vt ostendit Simancas *supr. n. 8. & 10.* & hæc abiuratio hodie coram clero & populo

a c. accusat. in pr. de hær. in 6.

b lib. 1. de præs. qu. 7. à num. 46. maxime num. 59 & habes in d. c. accusatus § 1. lo vero & ibi Archid.

c sic post Menoch. [illegible] differe[illegible] Farin. q. 56 nu. 178.

d p. 3. q. 19.

e c. accusatus. in pr. supra.

f d. c. accusatus vbi videtur errare Ancharan. vt bene notat Siman. c. 53. nu. 5. & recte idẽ Spreng. d. q. 19.

g c. litteris 9. quoties ca. de præsumpt. Simanc. & Sprenger. supra.

h vt ex Canonibus adductis per eum Spreng supra & ex variis conciliis Siman. supra nu. 6. & n. 13.

i Leo Ep. 75. cap. si quis epist. 1. q. 7. c. ad abolendã de hæret.

ſit, nec poteſt priuatim admitti, niſi ex magna cauſa l. Quid ſi qui tantum vrgetur ſuſpicione vehementi ſeu veriſimili, detrectet abiurare? videtur Simancas *ſup. num. 13.* velle eum poſſe tanquam contumacem & impœnitentem tradi brachio ſæculari, *ex c. ad abolendam de hæret.* Sed (vt ait Spreng. ſupra.) dictum *cap. 6. in præſenti vera*, videtur tantum loqui, non de ſuſpectis vehementer, ſed de manifeſte deprehenſis, contra quos conſtat rigidius eſſe procedendum. contra hunc igitur Epiſcopus procedet per excommunicationem, & ſi in ea per annum ſteterit, condemnabit vt hæreticum. Porro quando maleficum Eccleſia recepit ad pœnitentiam: laicus iudex poſſet illum apprehendere, propter damna temporalia variis illata, & propterea condigno ſupplicio efficere: nec teneretur Eccleſiaſticus iudex impedire, quia licet eum nõ poſsit tradere, poteſt relinquere puniendum. Sic Spreng. Sed de hoc plura mox *ſect. de abſolutione.* De abiuratione facienda ab iis qui confeſsi & falsi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit. adſcribam tantum hiſtoriam rei geſtæ, verſam ex gallica narratione Enguerrani Monſtreleti *Chron. p. 4.* ait Enguerran. Anno 1453. Dominica die, quę incidit in vigil. Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publice in theatrũ adductus, citatus voce præconis, & condemnatus fuit ſententia iudicis ad perpetuum carcerem Epiſcopi dictæ ciuitatis. Magiſter Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ. Prior S. Germani en l'Haye, prius Ordinis D. Auguſtini, & aliarum Sacrarum familiarum religioſius: qui tentatione & ſuggeſtatione hoſtis Tartarei, ei ſe mancipara, ea lege, vt concupiſcentiis eius profanis & mundanis ſatisfaceret, & præcipue vt frueretur Nobilis cuiuſdam Equeſtris familiæ matronæ amplexibus, quá ardebat: qua gratia, ſe obſtrinxit ea ſeruitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locum, quotieſcunque dicto inimico collibuiſſet: quo loco ſoliti erant conuentus ſuos agere: & duntaxat inſcenſo baculo cum ſcopis confeſtim eo transferebatur. Confeſſus fuit idem Magiſter Guilhelmus ſponte ſua, ſe homagium exhibuiſſe inimico ſe offerenti præſentem in ſpecie arietis, eiq; oſculum ſub cauda ore impreſsiſſe: & multis variiſque annis poſtea in damnato hoc inſtituto vitæ perſtitiſſe. Interea omnibus in rebus quæ à dæmone poſtulaſſet, illum fauẽtem auxiliaremque habuiſſe: donec accuſatus maleficii fuerit comprehenſus, & in carcerem compactus: à quo iuridicæ incarcerationis tempore vis omnis hoſtilis euanuerit. Et per prædictam condemnationis ſententiam iuſſus eſt Mag. Guilhelmus in lacum ſeu foſſam recludi, pane & aqua deinceps alendus. In theatro vero Inquiſitor fidei, voce alta & diſerta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quam olim laudabiliter & vtiliter popolum concionibus iuuiſſet, & inſtituiſſet, cum Apoſtolico ritu per totam prouinciam fidem & legem CHRISTI IESV promulgaret: quo miſer poſtea decidiſſet, aliq; multa idonea eum ad pœnitentiam ſeriam inducere. Interea catamidiatus ſeu mitella ad infamiam depicta ornatus, populo ſpectandus erat propoſitus, accurrente multitudine magna. Sed finita concione inquiſitoris, idem Guilhelmus, ſciens ſe grauiſsime peccaſſe, & ſceleribus atrociſsimis Deum offendiſſe; gemere, & flere, & alta voce veniam a Deo; Epiſcopo, & iuſtitia petere *(addit Laquerius, quod in terram proſtratus exhibuit quandam ſcedulam continentem ſua facinora commiſſa contra fi-* Laq. flagel. *Faſcinat. cap. 4.*

dem in dictis arcis & fecta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem) & commendauit se suppliciter precibus assistentium. Deniq; fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in fossam: vt ibi per pœnitentiam elueret nefaria & horrenda peccata quæ commiserat.) hactenus Monstreletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, vnam *in cap. Ego Berengarius de consecr. dist.* 2. aliam *sess. 19. concil. Constantiensis*, aliam *apud Turrecrema. lib. 4. de Eccles. p. 2. c. 22.* aliam *apud Alf. a Castro lib. 1. de iust. hæret. punit. cap. vltim.* alias *apud Sprenger. d. p. 3* distinctas pro quolibet suspicionis gradu *q. 23. 24. 25.*

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiæ ostensio secundum sacros canones facta ac hanc etiam reo deferendam leui tantum suspicione laboranti voluit Sprenger. b censens *suspicione notabiles* vocari a Pontifice illos, qui quauis suspicione laborant; quæ etiam est opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum saltem modus loquendi, Simancæ, volentis c non esse deueniendum ad hanc purgationem, nisi cum reus publica laborat infamia, & simul crimen plene probari nequit; ea tantum ratione, quia si crimen plene probetur damnari; si infamia non laboret publica, absolui debeat, contra enim quis inferat: si infamia publica laboret, torquendum, [illegible] si crimen plene nequit probari, tunc propter infamiam, vel suspicionem debere vel abiurare, vel se expurgare. Sed de [illegible] assentior [illegible] expurga- [illegible] amplius probari nequit: & accusator deficit in probatione, vt bene Clar. *q. 61. num. 4.* Non assentio, si omnem suspicionem excludat. Sed bene est, quod postea d etiam vehementem suspicionem admittit & totum id, quando facienda purgatio, quando non, iudicis recto arbitrio permittit, habita personæ, & circumstantiarum aliarum ratione. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, vt & qualitas personarum, an eiusdem, an æqualis cum reo conditionis, an inferioris? Viles personæ non sunt onerandæ purgatione Canonica, nisi illæ sponte se offerant, & dicant se posse inuenire idoneos qui expurgent, & tum possent mediocres etiamsi non plane boni, admitti. e Qui, cum vilis persona non sit (nam vilis potius esset torquendus) ad arbitrium iudicis non vult se purgare, si præsens sit: statim potest, vt contumax & conuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro conuicto habetur, vt bene Siman. quem vide recte prosequentem hanc materiam *toto illo cap. 54.* cui adde Clarum supra & Menoc. *lib. 2. de arbitr. iud. cas. 274.* De vulgaribus purgationibus egimus *tit. de sortilegiis iudiciariis lib. 3.* formulam sententiæ purgationis habes apud Spreng. *qu. 21.* vbi etiam ritus omnes & materiam bene discutit, & adde *tit. de Purgatione Canonica in Decretal.* & quæ dixi *supr. 2.*

NN.
a Rainer. Godofred. Silu. verb. Purgat.
b d q 19. ex c. excommunicamus 1. in pr. de hæret.
c In praxi tit. 54. n. 3.
d num. 5. ex Decio.
e Simanc. supra n. 8.

SECTIO XIV.

De Absolutione.

OO.

ABsolutio impendenda, quando vel reus obiecta crimina diluit, vel accusator ea non probauit: nonnunquam id ab accusatione tota, nonnunquam ab instantia iudicii, nonnunquam sub fideiussione prout iudici

videbitur

videbitur iustius & commodius *f*. *Absolutio* igitur alia est *diffinitiua*, alia *ab obseruatione indicii*. *Diffinitiua* (quæ vocatur etiam à crimine: siue ab accusatione, siue *absoluta*) dicitur, quando reus absoluitur tanquam innocens, quia crimen non commisit. *Ab obseruatione seu instantia iudicii* dicitur absolui, qui absoluitur non tanquam innocens, sed duntaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vtputa propter iudicii nullitatem, probationumue defectum & rebus ita stantibus vt tunc stabant *g*. & hæc habetur etiam pro definitiua: eatenus vt si noua indicia non oriantur, reus iterum molestari non debeat: immo etsi orirentur, non poterit repeti; nisi intra certum tempus ad accusandum institutum, nempe decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Quod si dubitetur sitne definitiua an tantum à iudicii obseruatione: recurrendum ad acta. si habetur *absoluimus ab obseruatione iudicii*, vel *ab hactenus deductis*, vel *stantibus rebus pro vt stant*, aut similia seu æquiualentia verba: tantum censetur absolutus ab instantia iudicii. Si habetur, *reum absoluendum vti innocentem, non culpabilem* & huiusmodi verba alia adsint: censendus absolutus definitiue. Si vero res ex actorum verbis non colligitur, (verbi gratia, si tantum diceretur *absoluimus reum*) tūc legenda diligenter acta, & videndum: an constet ex actis duntaxat crimen, non fuisse probatum, non vero crimen à reo non commissum, tum censenda tantum fuisse à iudicii obseruantia: si constet vel omnino non commissum crimen, vel non commissum à reo (verbi gratia, qui suum *alibi* bene docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis adhuc res manet ambigua tunc communiter sententia & praxis est, vt habeatur tantum pro absolutione ab instantia. quod communi praxi receptum in fauorem reipubl. vt crimina puniantur: qui fauor præponderare debet, fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam est fundamentum opinionis receptæ & generalis consuetudinis (exceptis locis paucissimis) qua licet iuri communi scripto magis consentaneum sit, actore non probante reum diffinitiue absolui: tamen consuetudine & praxi iudiciorum maluit: vt casu non probati criminis, sententia feratur tantum absolutoria ab obseruatione iudicii, vt post Couarr. & alios optime deducit Prosper, Farinacius *h*. Et sic intellige, quæ scribit indistincte Sprenger *i*. Nam quando deprehensus est vere innocens reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & Mortaliter peccaret, inserens in sententia eum duntaxat absolui ab instantia iudicii; immo tenetur diffinitiue absoluere, alioqui reus tunc potest à tali sententia appellare: nec contraria consuetudo foret æqua vel toleranda. Si tamen reus non appellaret: in foro quidem externo censeretur sententiam approbasse: in foro tamen interno non auderem iudicem excusare. Non enim, quia alter vel ignarus est, vel incurius iuris sui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam superueniēs ratificatio tollit præcedens iudicis peccatum, nisi quoad obligationem restituendi. Quæ velim diligenter à iudicibus notari, pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus nostris *k*, & praxi vulgata. Hæc intelligenda de absolutione in eodem foro. Nam si in alio foro agatur, tum nec absolutio definitiua plane reū liberat. Nam absolutus in foro poli seu conscientiæ, potest adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimen nostrū est mixti fori, si absolutus in curia sæculari non fuit punitus ab ea sufficienter, & iudex Ecclesiasticus habet pœnā q̄ infligat maiorem,

f Simanc. in pract. c. 51.

g Clarus § fin. q. 57 & 62. *Farin* q 4 nu. 24.

h supra n. 25. & 28.

i d p 3. q. 2.

k Grillan. tract. de relaxa. carcerat. titu. de absol. inno q 2. Couarr li 1. var. resolu. c. 1. n. 8. & l. 2 c. 10. Clar. & Far. supra & iis quos plur. illi citant.

rem, eamque, reus merebatur, poterit tam infligere. Contra quoque nimis leniter castigatum à curia Ecclesiastica, poterit seuerius, etiam ad mortem, damnare iudex sæcularis *a*. Neque tunc censetur bis pro eodem crimine puniri, sed vtraq; punitio pro eadem vna continuata habetur: & quia in atroci crimine versamur, & cui expiando vix vlla supplicia sufficiant; parum hic necessaria est distinctio Marantæ. *b* Sed hæc sufficiant: formulam absolutionis pete à Sprengero *d.q.20.*

a Optime post alior. Farinac. supra n. 10.

b tit. de inquisit. nu. 90. post Barc. & Pari.

SECTIO XV.

De sortilegiorum qualificatione: siue quæ hæreticalia, quæ non?

PP.

POst absolutionem, tractandum de condemnatione, sed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate, hæc necessario sectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum seu Strigum, quarum crimen semper cum hæresi coniunctum est, vt docet experientia: sed ratione quorundam Sortilegiorum minus atrocium, & in quibus pactum solummodo tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, vel indicandum ea, quæ vel facere nō potest.*] hoc est certum *c*. quia hæreticum est illum credere posse facere vel scire, quæ neque scire neq; facere potest: sed Deo sunt reseruata. Dixi hæretica non hæreticalia. nam hæreticale significat tam quod sapit hæresim, quam quod hæreticum est: & quia has duas significationes multi *d* non bene distinxerunt, ideo etiam errarunt in hac materia prima ergo hęc non tantum sapiunt hæresim, vt illi volunt: sed

c Grillād. de sortileg. qu. 10. num 12. 6. 10 19. Clarus §. hæresis vers. successiue quæro. & alii communiter.

d Clar. Farin. & alii I C.

A vere sunt hæretica facta, non dico sunt hæreses, (nam hæ ab intellectu pendent, & hæresis est intellectus error) sed dico facta hæretica. sicut enim propositio hæretica est, ipsa enunciatio falsa Catholicæ veritati contraria: sic etiam factum est hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, sed quasi materialiter, quia est materia circa quam intellectus aberrans versatur

B in hæretico errore: & ad factum hæreticum sufficit id quod facit esse huiusmodi, vt si quis re mita se habere pertinaciter contenderet, is vere hæreticus esset. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factum est hæreticum, quia qui tenet posse rebaptizari, est hæreticus. ad factum sapiens hæresim sufficit: vt qui hoc assereret fieri posse, quod facit, eius propositio vere diceretur pro-

C positio hæresim sapere, non tamen vere diceretur esse propositio hæretica. v. g. si quis sacramentalia misceret vsibus profanis, circa pactum expressum vel inuocationem expressam dæmonis: faceret factum sapiens hæresim, quia si diceret hoc fieri oportere seu licere, hęc assertio saperet hæresim. Ex his puto pendere decisionem controuersiæ inter Barbat. & alios Iurisconsultos, de iis qui

D dæmonem inuocant ad cognoscendum seu faciendum ea quæ ipse facere vel cognoscere potest, à Deo non impeditus: v. g. vt reuelet furta commissa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc enim Barbat. *e* censuit, horum cognitionem pertinere ad inquisitores fidei, & ea sapere hæresim manifestam. Sed alii Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt

E hæc non pertinere ad inquisitorum cognitionem, neque esse hæreticalia *f*, & in hac re inueniuntur Parisiensi apud Paponum arresta contraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus &

e cons. 55 lib. 1.

f Oldrad. cons. 210. Tiraq de pœn. caus. 4. n. 3 Gemin. cons. 54. Alber. sub. de hæret. Afflict. sup. const. Neapol. Clarus §. hæresis. nu 25. & Farin. q 20 Papon lib. 22 titul 3. art. 1 & 2.

Pegna. g Inprimis, pertinere etiã ad Inquisitiores cognitionẽ, dubitari nequit, cùm crimen sit mixtum. Deinde non esse crimen hæreticum (nisi quid aliud accedat) nec sapiens manifestam hæresim, id quoque puto, si desit dæmonis inuocatio expressa: sapere tamen hæresim non manifestam crediderim, quãdo consulitur dęmon siue maleficus diuinator de rebus amissis: licet enim dęmon norit, ipsum tamen consulere sapit hæresim, occultam saltem. idem dicendum in philtris, quibus Magici characteres, & superstitiosa alia pactum occultum habentia, admiscentur: sed quo ad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra superstitionem exhibita, putarim ea non sapere hæresim: quare & iudicem diligenter inspicere, & considerare hæc debere. Illud non dubito hæresim saltem sapere, nisi potiùs verè hæretici sint, Magos illos, qui credunt quod solent iactare se vnitos spiritui, siue prædictos spiritu quodam excellenti seu potenti, cuius efficacitate poßint cogitationes aliorũ scire (quod soli Deo reseruatum) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, necessitate, aliaque miranda, supra hominum communem potentiam facere. Quos etsi negent, necesse est vel illa non posse præstare, & tantum fingere, vel si credunt ista & faciunt, vere Magos esse, & tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his sapienter scriptum à Cardinali Cusano *lib. 3. de docta ignorantia cap. 11.* Non illa phantastica (*nempe vnio*) Magorum qui hominem ad quandam naturam spirituum influentialium sibi coniecturalium, quibusdam operationibus mediante fide (*hanc intelligo fiduciam quam Mag. semper exigunt*) adscendere dicunt: vt in virtute spirituum talium, quibus per

A fidem vniuntur (*hoc est per promissam eis fidelitatem & patientiam*) plura & singularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut scientiis harmonicis, apparentiis transmutationum, manifestatione occultorum & similibus efficiant. Manifestum est enim in his omnibus seductionem esse, & recessum à via & veritate: Propter quod tales ad fœdera & pacta vnitatis, cum malignis spiritibus
B taliter astringuntur. vt id quod sub fide credunt, opere ostendant in thurificationibus & adorationibus, Deo tantum debitis; quæ spiritibus, quasi potentibus implere petita, & de vocalibus, istis mediantibus, magna cum obseruantia & veneratione impendunt. Consequuntur aliquando per fidem (*intellige* (per) *non vt causam poni, sed poni pro* (iuxta) *nam error esset credere*
C *quod fiducia illa magorum sit efficax*) ipsa caduca petita, vniti sic spiritui; cui etiam, à Christo æternaliter diuisi, in suppliciis adhærebunt.] *hactenus ille.* Quando autem dubium est, sintne hæresim sapientia, neque sortilegia: non pertinet ad inquisitorem iudicare aut cognoscere sintne talia vel non; (verum hoc pertinet ad Theologos qualificatores:) sed postquam constat ea sape-
D re hæresim, dubitatur vero tantum an sapiant manifestam: possunt de illa qualitate cognoscere; & pronunciare se iudices esse *h*, Qualitatem vero horum factorum puto desumendam à circumstantiis & actibus, seu rebus quæ admiscentur.

2. Axio. *Quæcumque fiunt sortilegia à sortilegis habentibus pactum expressum: sunt respectu operantis sapientia*
E *hæresim. etiam circa res quas dæmon cognoscere vel facere potest: respectu vero operis duntaxat, si sint circa res quas dæmon cognoscere nec facere.*] ratio, quia primo casu, propter fœdus illud, ope-

g Pegna in direct. qu. 42 cõmen. 67. Spin. Apolog 4. cõtra Ponzinni. cap. vlt bene id probãs

h Pegna d comm. 67. in fine vbi dicit hanc verã & comm. esse sententiam. s post alios Grill q. 10. d quæst 20. num. 81.

rans est hæreticus: secundo casu tunc tantum factum ipsum sapit hæresim. Sed quoad non habentes pactum expressum.

Dico tertio. *Si qui sortilegio Deum abnegent, vel adhibeant sortilegio hostias sacras, vel aliud sacramentum aut etiam Sacramentalia, immo vel reliquias vel agnos Dei, vel alias res Ecclesiastico ritu benedictas & sacratas a: vehementer sunt suspecti de heresi.*] ratio quia tales significant se credere huiusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, &c, si nolint respondere, possint desuper torqueri; & si non fateantur, vt vehementer suspecti debent abiurare.

Dico quarto, *si qui baptizent imagines ex qualibet materia, vel rebaptizent pueros: hoc ipso vel heretici sunt, si putant formam vel materiam baptismi aliam esse posse, ab ea quam Christus instituit: vel sunt vehementer suspecti, etiam si negent se hoc credere.* b quia tales actus natura sua præ se ferunt aliquid, quod est hæresis manifesta. Nec inuemio Grillan. *q. 3. n. 6.* contrarium sensisse, vt illi Farinac impingit. Idem dicendum de consecratione & baptismo librorum. Nam Magi libros suos, vt vim energiticam accipiant (*sic falluntur*) curant Benedici per Sacerdotem aliquem, habentem stolam in collo, & aqua benedicta cum aspergillo ex herba hypericontis eos aspergentem, simulq; profantem, *ego te baptizo in nomine Pat. &c. & interea* alia manu sacerdos tenet cereum benedictum, postea ponit libros sub mappa altaris certo loco, idq; tribus certis diebus, quorum vltimo in modum crucis fascia ligat librum & recludit in loco puro & abdito. hoc fassi magi Mantenses Paris. 1586. mense Nouemb. *teste Crespeto disc. 12.*

a Eymeric. d. q. 2. & ibi Pena comm. 67. Alf à Cast. l. 1. de iust. hær. punit. Berna. Cuman in Lu inquisitio. ver. sacramentis abuti, Ioan. à Roias tracta. de hæret p. 2. af sert 18 nu. 267. Far d. q 20 n. 85. in 2. editione supr. Griland. q. 10. n. 16.

b Penna super Spinad apol. 4. Farina. nu. 85.

Dico 5. *si ad res quas potest dæmon facere, vel cognoscere, sciendas vel efficiendas, misceantur res non sacræ, v. g. hostia non consecrata: etiamsi super eam Sacerdos missam dicat, probabile est non esse sortilegium hæreticale, quando fit à non habente expressum pactum c.* Putaré tamen distinguendum. nam si iste bene sentiat de præsentia corporis Dominici, & trãssubstantiatione, & non præbuit hanc hostiam populo adorandam, sed vere aliam, quã eleuauit, consecrauit: hanc vero accessorie tantũ super altare ad magicos effectus posuit: erit tantum suspectus de hæresi: si vero illa alia credidit, tunc aperte foret hæreticus: si vero reuera, nec credidit ista vim aliquã ad effectũ magicũ habere, non erit suspectus de hæresi, sed extra ordiné puniendus. Hæc ita si de hac eius intentione constet. nam quamdiu non constat, mihi quidem videatur de hæresi merito maxime suspectus.

c Oldra. consi. 10. col 3 Griland. q. n. 13. & 11. n. 19. 20. Farin. n. 8.

Dico 6. *Quandocunque dæmon inuocatur per modum sacrificii vel adorationis, sapit res manifestam hæresim: quando per modum imperii, non raro idem dicendum.* v. g. primo si admisceantur res sacræ *d.* 2. inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus. 3. si putet hoc non esse peccatum, vel saltem non graue. 4. si petat quæ dæmon præstare nequit, vt suscitare mortuum, animam defuncti repræsentare, arbitrii libertatem cogere ad amandum, &c. vel quæ nescit vt futura contingentia: vel quæ scit contingenter, ea petit doceri certo & infallibiliter. 5. si petat quæ potest dæmon, sed credat eũ ea posse etiam Deo non permittente: vel petat reuelari præsentia aut præterita, omnino infallibiliter. e Immo si ré recta reputemus via, quia nobis omne cum dæmonibus commercium interdictum, quotquot non modo per viam obsecrationis, sed etiam per viam impe-

d DD. sup. citati. vers. dico tertio.

e Bernard Basinus tract. de artib. magicis concl. & seqq.

f Spineus 1. apolog. 4 & Simã. Cath inst tit. 21. n 13. & Penna vbi supra commen. 68. litt. O. g v. Pennã supra QQ.

rii aliquid dæmonibus student obtinere, vnde sapiunt hæresim *f.* illud tamen fateor, ipsius suspicionis pondus, qualitate personarum & aliis circumstantiis esse trutinandum *g.*

SECTIO XVI.

De pœna & supplicio maleficorum.

h Fichard con. 112 Io. Althuzius ad monit. ad Iud. God. tract. de lam.

PRogrediamur à leuioribus. Sed notandum principio, quosdam I. C. *h* nimis credulos VViero medico & hæretico, magnam vim facere in distinctione nominum, *venefici, malefici, incantatoris, strigis, Lamia*: quasi vero hoc iudicium ex nominibus, non gestis ac facinoribus, sit decidendum. constet iudici de re, nomina contemnat: quæ rebus subduntur, non res nominibus: & sic, qui de hac materia veteres nouitiiq; scripsere rebus ipsis nomina posthabuere: quod ego hoc tractatu feci, pro iisdem sumens *veneficos, maleficos, incantatores, sagas, striges, Lamias.* itaq; hac putida diligentia prætermissa, facta nunc perpendamus.

Quoad peccata sortilegii, quæ hæresim non sapiunt, in pœna vtrumque ius, ciuile & Canonicum ea conueniunt, quod iudicis arbitrio permittant: debere tamen iudicem arbitrio sic vti, vt canonibus legibusque se accommodet, nec eorum præscriptum transiliat temere, videlicet, nisi qualitas facti, conditio personarum, animus delinquentis, schandalum inde exortum similiave suadeant pœnam intendere vel minuere: quod idem in mandantibus & consulentibus obseruandum, communiter receptum videtur *i.* Solent autem iure canonico sortilegi non hæreticantes (vt vocant) siue sint laici, siue clerici, & ad quemcumque finem ea fecerint in foro pœnitentiali puniri pœnitentia XL. dierum *k*: sed cum hodie omnes pœnitentiæ confessario sint liberæ, poterit moderari *l.* In foro fori, si publicum crimen: olim imponebatur publica pœnitentia, quam si detrectarent, vel non complerent, à communione fidelium arcebantur *m*: hodie sublata illa publica pœnitentia, Laicus non hæretica, nec hęresim sapientia cōficiens, pro prima vice erit excommunicandus *n*: si monitus perseuerat, & est vilis persona, publice est fustigãdus, vel mitra chartacea dehonestandus; si honestior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus *o*: consequitur autem infamia hoc crimen, etiamsi nihil horum illi iudex infligeret *p.* Hæc certum est procedere, quando ad malum finem: sed quid si ad bonum? idem in laicis & clericis tum obtinet: adhuc esse puniendos, etiamsi verba sacra admisceantur, vel cruces, &c. si sint admixta alia, vt characteres, nomina ignota, & huiusmodi obseruationes, quas constat nihil per se habere efficaciæ ad finẽ illũ bonũ *q.* & tunc pœna est arbitraria.

i Abb. c. 8. de sortile Grill supra q. 11 Me. e arbit. cas. 388 n 1. Far. q. 20 n. 94.

k text. & DD. c. 1. de sortileg Grill. d. q. 11. n. 2. 6. & 9.
l Menoch supra n. 6. & 7.
m c. pro dilectione & seq de consecrat. d. 2. Silu. v. superstitio q. vlt.
n c. si quis Episcopus c. aliquanti. 26. q. 5.
o cap. contra idolorum d q. 5. Roma. Sinog. 600. Grilan. d. q. 11. nu. 4. & 10. Menoch. sup. n. 18.
p c 3. 2 q 8. c. infamis 6. q. 1.
q Gril q. 1. n. 2. q. 2. n. 4. & 5. & q 11. n. 8. 14. 5 23. 24 & 27 q 14. n. 1. q. 27. n. 4 & 5. & Far. supr. 94.

Quoad clericos; conficiens non hæreticalia, in simplicitate cordis & zelo bono (v. g. pro inueniendis bonis Ecclesiæ subtractis) suspenditur à diuinis & ministerio altaris per annum & vltra iudicis arbitrio, secundum facti turpitudinem & criminis *r* qualitatem; si dolo malo fecisset, deponeretur ab ordine sacro, omnibus beneficiis priuaretur, & in monasterium perpetuo detruderetur: immo & infamis effectus, tonsurari solet, & in modum stulti decaluari, vestibus ante & retro rescissis & decurtatis, & mox degradari, hoc est perpetuo ab altaris administratione remoueri *s.* Et quia hac in re multa & varia (proh dolor) sunt Ecclesiasticorũ delicta, etiã parochorũ (ad q. Episcop-

r cap. 2 de sorti Grilland. d. q. 14. n. 3
s c. si quis episc. 26. q. 5. post C ril Men. Barb Far. supra n. 92.

scopos & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædam ex Grilland. & Farinacio, iudicibus Romanæ curiæ, subiungam pro clariore dictorum intelligentia.

RR.

Sacerdotes qui causa vindictæ seu doloris aras spoliant, aut luminaria cōsueta extinguunt, vel quid simile faciunt, nocendi gratia iis, quorum quasi in funus hoc impendunt officium; honore & dignitate priuantur, & infames efficiuntur *a*: si vero ex inimicitia missas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, *een moortmisse*) vt is pro quo sacrificium offertur celerius moriatur, vel incurrat mortis periculum; proprii ordinis gradu deiiciuntur & in exilium perpetuum, vna cum eo qui Sacerdotem consuluit, vel hoc fieri mandauit, eiiciuntur *b*: nisi tamen sponte de præmissis coram Episcopo vel Metropolitano se culpabiles detulerint, & de ipsis condignam peregerint pœnitentiam, vt bene Grilland. ex *d. ca. quicunque*: fallitur tamen Grillan. dum putat *c* hæc sortilegia non sapere hæresim: omnino enim sapiunt, quia est hæresis putare hæc habere effectum huiusmodi, ideo hæc pertinere censeo ad hæreticale: sicut & imaginum crucis, B. Mariæ, vel Sanctorum conculcationem & deiectionem factam dolo vel iracundia: nam quod Grilland. ait non sapere hæc hæresim, falsum id esse sciūt, quotquot iconoclastarum furores norunt & execrantur.

a ca. quisq. 2. q. 8. c. de benedict. 31. q. 1. cap. admoneat 26. quæst. 7. *F* llet. in pract. criminal. n. 49. Farinac. q. 19. num. 49. *b* c. quicunque 26. q. 5. & Diaz prac. crim. Can. ca. 35. Menoch. sup. nu. 15. Grill q. 10. num. 11. & q. 11. nu. 17. *c* d. nu. 12. & seqq.

Sacerdos celebrans super rebus profanis, quæ vulgo putantur aptæ ad sortilegia; vt sunt hostia non consecrata, circumscripta certis notis & litteris sanguineis, ducto sanguine ex annulari digito; item cuticula, qua infantis caput nascentis est inuolutum; panis incoctus, siue massa cruda, vel coactus in placentam; vel lapis, vulgo dictus, *calamita*; beneficiis est priuandus, & in carcerem detrudendus *d*: idem dicendum si

A

sit abusus vasis aut vestibus sacris *e*; verbi gratia, altaris palla, calice, patina, purificatorio, tabernaculo Eucharistiæ, aut reliquarum, lapide sacrato vel eius frustro, corporali manipulo, stola, alba, velis sanctuarii, &c, proponant huiusmodi sibi exemplum Regis Baltasaris *f*; qui tamen non abutebatur ad sortilegium, sed ad vsum domesticum profanum, quod minus erat.

B

d Diaz. supra cap. 39. Grill q. 14. Menoch. supr. nu. 12. Farina. supra nu. 107. *e* Grilla. q. 16. & post eum Menoch. & Farinac. *f* Dan. 5.

Sacerdos, qui in solemni missæ sacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & salutem animæ, sed potius tendunt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius vesanum amorem fuse describit Grilland. *g*) eodem modo puniri debet, quo præcedentes *h*.

g quæst. 16. num. 2. *h* Grill. Menoch. Farina. supra

SS.

Omnibus autem communes pœnæ sunt sequentes: qui consulunt diuinatores, vel remedia (illic ita videlicet) petunt à maleficis, in easdem incidunt Ecclesiasticas pœnas, in quas & ipsi malefici aut diuinatores: præterea sunt ipso facto excommunicati, excommunicatione tamen nulli reseruata *i*; &, si sint clerici, possunt deponi, tam vero clerici, quam laici, debebant olim quinquennalem subire pœnitentiam *k*. Iure autem ciuili, eandem discentes ac docentes incurrunt pœnam *l*: qui Magos in domum suam vocant, causa artis exercendæ, priuati bonis debent in insulam deportari *m*: qui Magos consulunt, gladii pœnæ subduntur *n*: ex Carolina sanctione, & consuetudine imperii, etiamsi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remediis vsi fuerint; exilio vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis *o*. De[...]atoria præbentibus, dictum, *lib. 3. part. 1. quæst. 3. sect. 2. in fin.*

C

D

E

i cap. 1. 26. quæst. 5. *k* ca. 2. & 3. 26. q. 5. *l* lc. 8 C. de mathema. & malef. *m* l. 3. d. tit. *n* l. 5. eod. titul. *o* Caroll. cōst. c. 109. Godel. lib. 3. de lami. c. 11. nu. 22. Kirch. cōs. 12. nume 9.

Incantatores Serpentum, si præcantatione si à dumtaxat implorant

simpliciter & deuote auxilium Dei, absque alia superstitione; vt culpæ, ita etiam expertes sunt: si vero Diabolum inuocant expresse vel tacite, erunt puniendi pœnis commemoratis Sortilegorum. Vt autem queant ista discerni, aduertẽdum ad verba ipsa, ad modum, ritum, & ordinem incantationis: quia si in eis insunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina aut characteres, siue alia quæ non conducunt per se ad effectum intentum, tota res Diabolica & superstitiosa debet censeri *p*. Dicendum idem in cæteris remediis contra maleficia.

Quoad astrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiusmodi diuinatores; si tantum prædicant euentum vt possibilem præsumptiue & inclinatiue, non sunt puniendi, vt sortilegi; si vero prædicant, vt infallibilem vel necessarium sunt hæretici sortilegi *q*; & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra astrologos edita 1585.

Qui præbent poculum naturale abortus, vt venefici puniendi; non vt sortilegi, nisi sortilegia admisceant *r*. Quando Episcopus captiuum habet aliquem sortilegum hæreticum, si paratus sit homo ille abiurare, & condignam subire pœnitentiam; non potest eum tradere brachio sæculari, nec etiam potest acta iudicialia seu copiam processus eius vllo pacto cum iudice sæculari communicare: alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem *s*. Dumtaxat enim quibusdam casibus sortilegi hæreticales possunt tradi brachio sæculari. 1. si fuerint Doctores & seductores, nisi sponte sua ad Ecclesiam redierint, & hæreses abiurarint, seque contra illas strenuos præbuerint *t*. 2. si sint relapsi. 3. si sint impœnitentes, ad quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter *u*. Quod Farinacius, *d. numer.* 105. extendit etiam ad sortilegos qui hominem occiderunt, vel quid simile fecerunt quod iure ciuili morte luendum est; vt nonnisi aliquo trium dictorum concurrentium possint degradari, & curiæ sæculari tradi. Sed in aliis criminibus enormibus id verum non esse postea ostendam, *hac eadem sect. lit. YY*. Et quando accessit ad hæresim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox ostendam. Formulas condemnationis quoad istos singulos, pete ex Sprengero, *p. 3. mallei*.

Quando sunt Sortilegi hæretici, aut hæresim sapientes, contra eos agi sicut contra hæreticos; receptum est vtroque iure *x*. quando non sunt tales, sed ab omni errore hæretico alieni, à sæculari etiam magistratu solent virgis cædi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel extraordinaria, infra mortem pœna, affici, interdum etiam pecuniaria, iuxta personæ & criminis qualitatem *y*.

Si mors sit alicuius maleficiati subsecuta, locum esse pœnæ legis Corneliæ, & comburendum sortilegum, communis est sententia *z*. Quoad Necromanticos & cæteros magos atque maleficos, solas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarum *a*. Sed Lamias nostras, non esse eximendas numero cæterorum Magorum, communis est sententia Theologorum & Iuristarum vt mox docebo. Fundamenta Godel. & aliorum sunt. 1. Lamiæ fatentur impossibilia; nempe se volasse ad conuentus, libidinem cum dæmone explesse, tempestates excitasse, & huiusmodi. *Respond.* libr. 2. ostendimus hæc dæmoni non esse impossibilia, & ideo fidem habendam earum confessionibus censent Catholici communi-

ter.

p Summa cõf. quam cita & seq Grill. q. 11 num. 28. & Farina. supra n. 110 *q* Berber. in Viato tit rubr. 8 nu 5 & 6 Grill. q 11 nu. 10. & 12. q. 3. q nu. 13 & 14 Farin. supr nu 112.
r vide bullã de abortu Sixti V TT.
s c senten tiam sanguinis. Ne cleric. vel monac. Ancharan. in c. ea quæ de reg. iur. in 6. q. 4 Farinac. sup nume. 105
t Simancas prax ca. 50 numer. vlt
u de his tribus fuse Simancas prax ca. 50 cum seqq. Alf. à Castro li. 2

de iust. hæret. punit. cap. 2.
x Grill. d. q. 11. n. 1. 6. 9 Menoch. supr. nu. 4. Farinac q. 20. num. 57
y post alios Clarus §. hæresis. n. vlt. Menoch. supr. & Farin. sup.
z li 7. Cod de mal. & math. Berber. d. rub. de sortiel. nu. 2. & 8. Dãhoud. in praxi. crim. titul. de homic. per sortile. cap 73.
a Ponzinibus Fich. Godelin. & alii.
1.

ter. 2. Lamiarum peccata sunt potius cogitationis, vel nudi conatus, quam facti, vel executionis: d:o ab Ecclesia puniri non deberent, nec à iudicibus aliis. *Resp.* falsum præsupponi, progrediuntur enim in opus exterius: & atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniendos, vt constat *a*. 3. Pœnam minuere deberent, ætas senectutis, & sexus fragilitas. *Resp.* senectutem non esse idoneam causam minuendæ pœnæ in atrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorum, affirmat recte Iul. Clarus *b*. deinde falsum supponunt, solos senes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falsum supponunt, solas mulierculas sic delinquere: quamquam nec in hæresi nec in similibus atrocioribus sexus excusat. 4. Lamiæ debent censeri similes dormientibus, confitentur enim crimina commissa in mentis excessu, vel sopore. *Respond.* multa sagas immo fere omnia vigilantes committere, & propter hæc puniendas; vt propter pacta cum dæmone, coitum cum eodem, infanticidia, segetum & iumentorum damna, &c. Immo, & quæ in somnis gererent, culpa non carent, quia & ante somnum ea præmeditantur, & post somnum ea rata habent, & sibi illis complacent. *c*

3.
a Iul. Clarus §. fin. q. 92 num. 2 Kircho. & alii quos sequitur vel innuitur Godelm. l. 3. cap. vlt. num 36.
b § final. q. 60. nu. 6
4.
c Simanc. in prax. ca. 11. nu. 4.
5.

5. *Argumentum*, pacta huiusmodi sunt imaginationes delusarum mentium. Venereus quoque coitus cum dæmone, est rei impossibilis fictio. Quæ de tempestatibus & damnis datis narrantur eorum excedunt potestatem: quæ de translatione corporali dicunt, sunt nugæ meræ. *Respond.* imprimis credendum contra seipsos ipsorum cōfessioni, sicut & aliis reis, deinde iam conformes omnium esse testificationes, & tam confirmatas experientia omnium populorum & seculorum: *vt id negare, nihil sit, nisi insanire*, vt bene dictum a Syluestro *d*; *quibus* (vt ait Penna, *e nemo* (*nisi sensu careat*) *queat contradicere*, & (vt alius quidam de grege hæretico dixit) *qui hoc ausit negare, is audeat negare meridie lucere solem, & bis sex esse duodecim*. Et singula nos, *lib.* 1. comprobauimus *f*. Nunc dumtaxat auctores ea confirmantes citabo. PACTVM istud agnoscunt & habent pro certo, tum THEOLOGI, vt post Cyprian. *libr. de duplici martyrio.* & D. August. *in capite illud* 26. *quæstio.* 2. tenent D. Thom. 2. 2. *q.* 95. & 96. Alexan. Halens. *part.* 2. *q.* 184. Albert. Magn. *in* 2. *d.* 7. *art. vlt.* Petrus de Tarantasia, (qui postea fuit Innocen. V.) *ibidem*, Petrus de Bonauentura, *ibidem*. Guido Carmelita, *in speciali quæst. qua id de hac re composuit iussu Papæ Ioan.* 22. Scot. *in* 4. *d.* 34. Gabr. *in* 2. *d.* 8. *quæst* 2. *art.* 4. S. Antonin 2. *part. titul.* 12. Guilhelm. parisiensis. *in tractat. de fide & legibus*, Syluest. Tabie. Angl. Armill. Grafis, *in versic. superstitio & versic. maleficium.* Gerson. *in* 1. *part. Trilogio Theologizatæ Astrologiæ*, Ioannes Tritthemius harum rerum nimis peritus, *in qq. à Maximiliano Cæsare propositis*; Franc. Victoria, *relect. de Magia*, Alfons. à Castro, *libro primo. de iusta hæret. punit. cap.* 15. Eymericus, *direct. inquisit. cap.* 43. & ibi Penna *comm.* 68. Bernard. Comens. *in disputatione post Lucernam Inquisitorum*, Sprengerus. *in Malleo*, Niderius, *in formicario*, Hollenus. *in Perceptorio*, Basinus, *libro de Magicis*, Bartolo. Spinæus, *contra Ponzinibium*, Syluest. Pieras, *lib. de strigimag. & dæmon. admiran.* Franc Picus, *Dialogo. strix.* Iaquerius, *in fl... lo hæret.* Ioseph. Angl. *in* 2. *quæst. de ... gia.* & nouissime Sebast. M... *Pneumalogia*, Cresp... *in homines.* & P... 1. *de confess. mal...*

d libr. 1. de strigimag. & dæmon. admirand. cap 14.
e d. cōmu. 68. litt. r.
f de pacto. q. 4 de tēpestatibus & damnis quæst 11. de concubitu quæ 15. de translatione local. q. 16. lib. 2
VV.

dinal. Toletus, *libr. 4. summ. instructio. Sacerdot. cap. de magica* 15. Idem est Iuristis asseruere, Grillan. *libro 2. de sortileg. quæst.* 3. Martin. de Arles, *tractat. de superstit. à num.* 85. post veteres Ioan. Andreæ, *in cap. accusatus* §. *sane de hæret. in* 6. Archidiac. Ioan. Monach. Guilhelmum. *de monte Lauduno* & Bartholomæum Raymundi, *ibidem*, & satis fatetur Oldrad. *consi.* 210. item Turrecremata *in c. illud* 26. *q.* 2. Berber. *in viatorio iuris titul. de sortileg.* Simancas *in pract. c.* 11. *& in Institut. Catholo.* Damhaud. *in practat. crim.* Nauarr. *in Manual. cap.* 11. *nu.* 25. *& in cap. numquid Coin. de pœn. d.* 2. Menech. *de arbit. iudic. cas.* 388. *Farin. prax. crim. quæst.* 20. Florimund. de Remundis, *de Antichristo cap.* 7. *nu.* 5. Nic. Remig. *opere de dæmonolatr.* Quodque caput est expresse hoc docet Ioa. 22. *in sua extrauag. super specula.*

Et quia contra hæreticos agimus etiam ex ipsis hoc accurate docet, Lamb. Danæus, *Dialog. de sortiariis*, Ioa. Bodin *li. de dæmonom.* Thomas Erastus, *in Furnio*, Georg. Pictorius, *in Resolut. an sagæ ignis mulcta damnãdæ.* Hotom. *cons.* 98

De Venerio coitu *succuborum & incuborum*, hoc tenent cum Innoc. 8. Pontif. in bulla de hac re edita, & plurimis S. Patribus Alex. de Hal. 1. *part. quæst.* 78. D. Thom. D. Bonau. Scot. Dur. Gab. Dionys. Cartusian. *in* 2. *d.* 8. Guill. Paris. *de vniuerso part. vlt. cap.* 23. Abulens. *in* 6. *Genes. quæst.* 6. *& in* 7. *Exod. quæst.* 12 Alfons. à Castro, *supr. cap.* 16. Caietan. *in* 2. 2. *quæst.* 99. *art.* 3. Sixtus Senens. *li.* 5. *sanct. biblioth. anno* 73. Barthol. Med. 1. 2. *quæst.* 72. *ar.* 2. Spren. Nide. Syluest. Pic. Holen. Spin. Victor. Mich. Cresper. Totel. Angl. Binsf. Comens. Iaquerius, *supr. citati*, & Vlricus Molitor, *in Dialo. cum Sigismundo cap.* 5. *&* 6.

Ex Iuristis, Marti. de Arles sup. Grill. *lib.* 2. *q.* 7. Simanc. & Remig. supr. & locorum omnium acta de hac re iudicaria. Nec non prædicti quinque hæretici; & ipsemet Lutherus, *in Conuiuialibus*, vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis solis inquisitoribus & Papatui addictis, vt ille loquitur.

De Grandine tempest. &c. huiusmodi; quæ probantur omnino a Theologis, *arg. cap.* 1. *Iob, vbi*, D. Thom. & Cartusian. idem docuere Patres, *in cap. nec mirum* 26. *q.* 5. D. August. *lib.* 8. *de ciuitat. Dei cap.* 19. Isidor. *lib.* 8. *Etymol. cap.* 9. Innoc. *in bulla sua ad Inquisitor.* D. Thom. & cæteri Scholiast. *in* 2. *d.* 7. *&* 8. Castrens. Silu. Spineus, Hollenus, Spreng. Michael. Tolet. Iaquer. Nider. Victor. Angl. Binsfeld. & alii citati. *Ex Iuristis*, consentiunt, Simancas, Menoc, & Damhauder. & Remig. & Comens. citati; Azo: Godofred. Bart. Angl. Bald. Salyce. *in l.* 4. *C. de malef.* vbi text. aperte hoc confirmat. Bonifacius de Vitalinis, *tractat. de malef. cap. de sortileg.* Ioann. ab Anan. *in cap.* 1. *de sortileg.* Grilland. *libr.* 2. *q.* 6. Francisc. Balduin. Iacob, Ræuardus & alii ad ll. XII. tab. Pet. Gregor. *libr.* 34. *Syntagm. Iuris vniuersi cap.* 11. *& cap.* 13. Petr. Matth. *in* 7. *Decretal. titul. de malef. & incantat.* Nec non tres illi hæretici quos nominaui, & Lutherus Archihæreticus.

De Translatione Corporali eam per dæmones fieri posse & solere ex patribus docent Clemens, *libr.* 6. *Constitu. Apostol. cap.* 9. Arnob. *libr.* 1. *cont. gent.* Egesip. *libr.* 3. *de excid.* *Hieron.* Cyril. Gierof. *Catechef.* 6. Maximus Taurin. *sermon. de Natali Apostol.* Ephip. *li.* 1. *contra hær.* 30. Geor. *li.* 1. *Dial. ca.* 4. Et alia exempla suggerit Ioan. Cæsarius Monachus Cistercienfis, *li.* 5. *ca.* 27. 34. 56. & quæ his addunt Bart. Spinæus, *contra Ponzinib.* Grillandus, Castrius Remig. & Binsf. à me citati.

5. Est ista communis sententia Theolog. & Iurist. S. Thom. Scot. Dur. Caiet. Siluest. Angl. Victor. Castrii, Sprengeri, Niderii, Iaquerii, Michaëlis, Crespeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guill. Paris. Binsfeldii, & aliorum citatorum: Turrecr. *in cap. Episcopi 26. quæst. 5.* Grill. *de sortileg. quæst. 7.* Pennæ *supr. d. commun. 68.* vbi citat Commens. & Albert. *de agnoscend. cath. assertion. q. 24. numer. 24.* & vocat hanc sententiam communem Theolog. & veram, vt est reuera. Nec ei repugnat Nauarr. *cap. 11. Manual. nu. 38.* nam voluit solummodo negare: eas vehi, cum illis circumstantiis, quæ exprimuntur in *d. c. Episcopi.* Ratum ergo maneat, quintum hoc argumentū plane falsis præsuppositis niti. Mire tamen circa hanc delusionem Lamiarum ptinaces sunt earum occulti quidam Patroni. Arripiunt occasionem ex d. cap. Episcopi (de quo nos mox copiose & luculenter disseremus.) Quia delusas Herodianas illas canon asserit: sic ratiocinantur: *si illæ delusæ, ergo & nostræ striges.* At quia homines, alias nec inepti nec insulse stolidi, animaduertunt non satis valide inferri. *Ergo saltem* (inquiunt) *possunt etiam deludi.* Vnde igitur cum aliqua in iure sistitur, iudici constabit eam non delusam, quæ potuit? Ne quid dissimulem, in vobis ipsorummet argumētationem ad me à V. Cl. Phil. Numanno Secretario oppidi Bruxellensis in Brabantia, poëtica arte, sed pietate clariore, cui cum illis quotidianæ velitatiunculę pro veritate, præscriptam: *Manifestum est* (inquiunt) *Doctores de materia sagarum scribentes ad unam omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpe illudantur ac decipiantur: ita vt per imaginationem cogitent, & credant certe se perpetrasse ac fecisse veraciter, ea quæ tantum in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt. Non satis tuto ergo agere iudices, quando confessionibus sagarum siue voluntariis, siue per vim extortis, fidem adhibentes, easque pro sufficientibus habentes, probationibus, miseras illas, ac forte insontes suppliciis tradunt, quæ, cum deceptæ sunt negare non possunt, ea, quorum se re vera reas putant. Quamobrem cuiuis iudici merito scrupulus nascatur. Quia confessio in hac re pro sufficienti probatione haberi non debeat: cum fieri possit, vt ex errore deceptæ mentis procedat confessio. Quo igitur pacto iudex poterit dinoscere: Vtrum in indiuiduo reus rea ve, quæ ei offertur, sit per imaginationē delusa, vel vere commiserit quæ fatetur.*

En Rhodus, en saltus, qui non agnoscat argumentum V Vieri, cuius venenum Calidius Looseus, in Alemannia haustum & eiuratum, in Belgium, pręsertim Bruxellam diffudit, vt antidotum propinem tam periculose potis, primū nebula ratiocinationis, seu vaporis noxii exhalatio, remouenda. Nempe prætexitur prætensio scrupuli ex confessione falsa & erronea, quam contendunt esse quando ex nuda cōfessione proceditur. Quis vmquam asseruit (non ego quidem vsquam) soli standum confessioni? censui semper & profiteor in hoc crimine ex nuda & sola confessione rei procedi non posse, *cum Bald. & Angel. in l. 1. C. de confess.* quia ex tali non videtur satis iudici constare certo posse de crimine, quod tamen necessarium est ad cōdemnandum, ex sententia communiore. *arg. l. 1. §. item illud & ibi Bart. D. ad Syllania.* Sed contendo paralogismum latere in hac solius nudæ

confeſsionis nuncupatione: Et ideo, vt in omnibus æquiuocis, eſſe neceſſe prius diſquirere, quid vocem nudam confeſsionem. Si de confeſsione legitima & rite facta loquuntur, in quà & adfuêre indicia (alioquin nulla foret) & reliqua de quibus diſſerui, *ſupr. libr.* 5. *ſection.* 11. certum eſt ac manifeſtum eos alucinari. Nam leges humanæ talem confeſſum habent pro iudicato: & in Euangelio Paterfamilias ſeruulum nequam, *ex ore eius* (hoc eſt ex confeſsione) iudicat. & ex tali confeſsione indiciis fulta, quæ ad torturam per ſe ſufficerent, reum damnari poſſe, non eſt dubitandum, vt merito cenſuit poſt alios Daniel Mollerus, *part.* 4. *Conſtitution. Saxonicar. ſectio.* 2. *numer.* 13. & hoc in terminis de crimine & confeſsione ſtrigum accurate probat Arnald. Albertinus, *de agnoſc. aſſertion. hæret. quæſtion.* 25. quem lege ſi lubet. Si de non rite facta (v. g. deſtituta indiciis, improbabili, vel impoſsibili) loquuntur: illis aſſentior: ſed nego hoc in caſu propoſito locum habere. Nam quæ Lamiæ confitentur, non ſunt impoſsibilia, nec improbabilia peritis humanæ & diuinæ philoſophiæ, ſed admirabilia tantum. *Probatum id à me toto lib.* 2. *Diſquiſit. Magicar.* Nec vmquam iudices probi ex tali nuda confeſsione procedant, vel ad damnationem, vel ad torturam, vel ad capturam aut inquiſitionem (*vide dicta ſupr. ſectio.* 2. *verſ. Quarto requiritur*) ſemper enim indicia requirunt, quibus aliquando validius, aliquando imbecillius, ſufficienter tamen confeſsio aſtruitur: quę indicia qualia eſſe debeant docui, *ſupr. ſectio.* 3. *&* 4. *per tot.* & non poſſunt particulatim, niſi ſpecie facti in particulari propoſita, explicari. Cur ergo metuunt ſtare confeſsioni ſic legitimæ factæ? In foro poli ſtandum eſt confeſsioni proponentis in exomologeſi peccata ſua, etiam abſque vllis indiciis, cur non in foro fori cum indiciis? ſi Dei vicarius illic peccatum non metuit, cur hîc vicarius terreni Regis formidet? an temporariæ pœnæ maior eſt dolor, quam æternæ, aut primæ mortis grauius periculum vel damnum, quam ſecundæ? Quid? quod in ſacramentali confeſsione tenetur Iudex ſtare rei confeſsioni: adeo vt ſi dicat ſe talia patraſſe, non poſſit confeſſarius illum reiicere, ſine peccati Mortis reatu, quaſi illuſum, ex hoc quidem ſolo (quod prætexitur) capite, quod deludi à dæmone aliquando tales contingat, ſed tenetur ei & abſolutionem & pœnitentiam impendere? Igitur nec iudex fori externi, ſola fretus coniectura quia deludi ſolent, poteſt ſtrigum iuridicæ confeſsioni fidem derogare. Quod inde etiam ſtabilitur, ſi malefici ſe conſpiraſſe in reip. vel Principis perniciem faterentur: ex iſto illuſionis capite nullus iudex auderet eos abſoluere vel dimittere: ſed cenſeret ſe obligatum ad reorum condemnationem procedere, vt reorum læſæ Maieſtat. Et ſi hanc publicam iniuriam negligeret, ipſe à ſuperioribus iudicibus in ius vocaretur, ac ille ipſe fiſci procurator (tam ſomnolentus vel contemptor diuinæ iniuriæ) nactum ſe ſpongiam crederet ſucci plenam, quam aueret exprimere. Cur ergo ſegniori eſſe liceat in Dei iniuria, quæ perſpicue in maius Eccleſiæ & naturæ damnum vergit? Denique ſi in furtis, latrociniis, ſacrilegiis, adulteriis, homicidiis, falſæ monetæ, Sodomiæ, &cæt. criminibus ſtari po-

[A] test legitimæ confessioni, cur non in hoc quoque delicto? Iniquum plane est aliam exigi certitudinem, quam quæ iuxta criminis naturam potest haberi, si cuiusquam autem, certe huius criminis ea est natura, vt de eo ferme iudici aliunde nequeat constare, quam ex indiciis, præsumptionibus, & reorum confessione, eo quod clam committatur, & sæpe nulla post se sceleris [B] vestigia relinquat. quare hic potissimum locus est sententiæ, volentium solam legitimam, quæ verisimilis sit reorum confessionem in talibus delictis ad condemnationem sufficere, quam admittit Godelmannus, *libr.3. de Lamiis capit.10. numer.47.* & tenet Mollerus, *d. sect. n.2. & num.11.* atque ita prius decreuerat Iul. Clar. *§.fin lib.5. recept. sentent. quæst.55. quomodo au-* [C] *tem dicatur constare de delicto.* Nonne sunt hæreticis annumerandi isti fœderati partiarii dæmoniorum? sane id communius receptum docent Grill. *quæst.10. num.10. de sortileg.* & Clarus, *d. quæst.55. vers. porest etiam, & q.4. v.1.* quos sequitur Moller. supr. Quis autem neget ad hæreticos condemnationem sufficere legitimam confes- [D] sionem, nisi qui à grauissimis iuris interpretibus temere velit dissentire? *Bald. in l. si quis non dicam rap. C. de Episcop. & cler. Felino in cap. auditis extr. de præscript. Alexandrino in tract. de hæret. Notab. 2.* Quamobrem censeo non tantum iudices secure posse stare tali confessioni, sed etiam teneri sub culpa lethalis peccati. Quia cum [E] iudex ex officio & secundum leges reum damnare tenetur: si non damnet eum, ex cuius absolutione periculum imminet reip. & scandalum mali exempli plerisque gignitur, ad damna inde prouenientia tenetur resarcienda, *vt docebo in fine huius section.16.* Nec diffiteri quis potest striges esse noxias reip. & conari quamplurimos possunt in societatem criminis pellicere, & earum absolutione bonos iure optimo scandalizari: secundum leges vero tales à iudicibus legitime captas, tortas, confessas puniri morte debere. Constat ergo iudices hoc facere nolentes læthaliter peccare in Deum & remp. & quod hinc consequitur tales iudices in hoc proposito manentes absolui in foro conscientiæ nullatenus posse: quod accurate perpendendum est eorum confessariis. Quis nescit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vmquam Syndicatum intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, si secundum allegata & probata sententiam tulisset? Dumtaxat quidam excipiunt, si priuatim certo sciret reum esse innocentem, quod ipsum tamen multorum grauium Theologorum, & communior Iuristarum sententia non admittit, nisi in eo qui legibus superior est, negat in subsellii inferioris iudicibus, sed hoc loco nullus huic exceptioni locus est. Nemo enim aduersariorum affirmare audet certo se scire illas delusas & esse innocentes, præter VVierum, Ponzinibium, Leooseum & similes, quorum iam explosus est error, obstinatione & impudentia & inscitia plenus, sed dicunt dumtaxat sæpe illas deludi, & idcirco in indiuiduo iudicem dubitare. Verum hinc ego contra infero, quando in indiuiduo iudici non constat delusam esse, teneri iudicem legitimæ rearum confessioni stare. Quæro, si nosset non esse delusam, nonne damnaret? si damnaret, quam sciret non delusam: cur non teneatur etiam falsam damnare quam nescit

delusam? semper sane præsumenda est non delusa, donec delusa fuisse probetur, quia legitima confessio, vera esse præsumitur, contendenti delusam, probatio incumbit: non probanti, merito obiicitur, neminem, qui alias mente constet, stultum vel delusum præsumi, nisi probetur. Videte in quē scopulum isti impingunt, dum scrupulum timent. Scrupulorum propriū est facere vt timeas, vbi non est timendum, & contemnas vbi merito sit trepidandum, sic isti dum vitant, vel fingunt se vitare, inanem culpam, in verum crimen incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D. Ambros. lib. 2. de Paradiso) *Christus infunditur: vbi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur. Impium est* (scribit Cassiod. lib. 9. varior. in edicto Alarici) *iudices illis esse indulgentes, quos cœlestis pietas non patitur impunitos.* Hæc de scrupulo prætenso: Nunc de ipsa delusione manum conseramus.

Primum dicunt: *Manifestum esse Doctores de sagarum materia scribentes ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpe decipiantur ac illudantur: ita vt per imaginationem credant ac cogitent certo se perpetrasse ac fecisse veraciter, ea quæ in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt.*] Siste gradum. Bonam horum Doctorum partem non oscitanter perlegi, & nego ad vnum omnes hac de re idem sentire, quoad id quod de facto contingit: sed tantum conueniunt quoad id quod potest contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri posse, vt mulierculæ decipiantur: immo & viri, nam ne sexus quidem melior purus ab hac contagione: sed vtrum reipsa sæpe decipiantur: item, vtrum hæc deceptio in cunctis quæ fatentur, an in quibusdam tantum locum habeat: non idem sentiunt, nec scribunt. Ponzinibius, VVierus, & simil. videntur velle semper illas deludi: Alciatus, Duar. Godel. & alii, videntur velle tantum deludi quoad pleraque: & quidem quoad hæc semper: quorum omnium iam explosæ sententiæ indignæ sunt quibus refellendis iterum calamus desudet. Communis Theologorum, Philosophorum, Iuristarum, & omnium Ecclesiasticorum Tribunalium, & fere omnium sæcularium subselliorum sententia est, illusionem hanc in paucis admodum rebus seu facti speciebus (nempe delatione ad conuentus, transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rarissime in his ipsis contingere, sic præter cæteros diserte scribunt Iaquerius, Comensis, Sprenger, Michaëlius, Binsfeldius, Remigius. Peccant itaque disputatores isti, primo cum asserunt omnes in hac delusione conuenire: secundo cum quod de quorumdam casuum seu visionum confessione conceditur, id ad cæteros extendunt, de quibus idem negatur: tertio dum, q; rarissime contingere, immo quod tantum contingere posse multi dicunt, id ipsi sic interpretantur: quasi crebrum esse vel frequentius ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentius quidem non esse: cur non potius quod frequentius esse solitum amplectuntur: & animo propendent, vt ex frequentius contingentibus confessionem veram, quam falsam esse præsumant? Sicut legislatori (secundū Theophrastum) sic & iudici oculus mentis ab eo quod semel aut bis accidit, ad id quod sæpius consueuit, transferendus. Deinde peccant, & largius, cum

ex tali præmissa propositione inferunt: *Non satis ergo tuto iudices agunt, quando confessionibus sagarum, siue voluntariis, siue extortis per vim, fidem adhibent, & eas pro sufficientib. ad damnationem probationibus habent.*] Errant inquam sic argumentantes. 1. quia videntur velle subindicare iudices hoc nunquam tutò facturos: quod ex præmissâ tamen particulari propositione eos inferre recta ratiocinandi ratio nō
B permittit. Ais, sæpè decipiuntur; ergo iudex nunquam earum cōfessioni tutò credat. Nego consequentiam: quæ vt valeret, semper decipi eas foret necesse nunc nec sæpè, sed rarissimè decipi deprehenduntur. Sępius ergo erraret iudex non credens, quam credēs. Quod si tantum hoc volunt. Aliquando delusæ sunt: ergo à sic delusis aliquando iudex rapi potest in errorem.
C Verum id quidem, sed & illud verum; sæpissimè & ferè (si ferè) semper compotes mentis sunt & erroris vacuæ, & verum est quod confitentur: ergo iudex confessionem illam sequens sępissimè & ferè semper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquam ab illis in errorem deducetur. Ampliùs dico, quamuis deduceretur; si confessio legitima fuerit, addicens confessam sup-
D plicio legitimo, nihil peccabit, sed error expers est culpæ, functus enim est officio suo, qui secundum allegata, & probata, & publicam conscientiam, immo & priuatam (cui dubitatio sola non repugnat) ex iuris norma iudicauit. Præterea si quid ista ratio valeret in similibus valeret; in quibus tamē nemo iudiciorū vel legum peritus vllatenus eam admiserit. Quàm sępè tor-
E mentorum acerbitas falsam in propriū caput reorum confessionē extorquet: ergóne iudex qui ex confessione per

A quæstionis cruciatum expressa, sed alias legitimâ, reum damnauit, non securè procedet? sæpè fit vt multi testes pecunia corrupti in vnum testimoniū conspirent, nec occurrat contra illos exceptio vel depulsio sufficiens, & tamen reus verè sit innocens: ergo testimonio legitimo testium iudex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? similia sunt tamen, quæ aduersarij adferunt. Quia
B quod ad iudicē attinet, qui decipitur, parum vel nihil attinet, quâ ex causâ decipiatur, si peccaturus idcirco, quod sine suâ culpâ deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet, quod deceptio ex quæstione vel testimonio, vel ex rei spontanea confessione sit orta: quia suppono in his omnibus æquè iudiciorum solemnia cuncta ritè obseruata fuisse. Si ergo talia ad subuerten-
C dum omnium publicorum iudiciorum ordinem & rationem sufficere debent; valebit illa argumentatio: si non sufficiunt. inualidus est, & obtusus iste mucro à delusione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadem quoq; est ratio fascinationis & cęterorum criminum. Nam etiam quoad alia crimina reos à dæmonibus deludi posse constat; vt quoad homici-
D dium, vim publicam adulterium, monetariam, &c. si faciat dæmon, vt quis putet à se factum, vel alij videantur videre se Petrum facientem, quod alius fecit: Nemo tamen in alijs criminibus ad reorum liberationem à pœna iuris vnquam hoc colore vti voluit: quia nullus fuit, qui tam friuolæ defensionis vanitatem non prospexerit. Quot somniantibus illusiones contingunt,
E quas homines putant sibi vigilantibus oblatas? quot in somnis aliquando cędes, incendia, proditiones nonnulli sibi videntur designare? Quid si ergo so-

mniet v.g. Petrus se Paulum capitalem inimicum gladio traijcere, & Paulus gladio traiectus reperiatur: capiatur Petrus, & putans se, quod tantum somniauit, reuerá patrasse, & ideo sponte aut in tormétis homicidium à se commissum fateatur, quod alius commiserat: quęro, quid iudex faciat? absoluet? non licet legitimè confessum, damnabit? innocens est reipsa. Innocens peribit: & tamen iustè ac tutò fuerit à iudice damnatus. Idem sibi responsum existiment isti, qui causam tam friuolam quærunt, in tam immanis iniuriæ Deo & reipubl. illatæ dissimulatione. Verum hęc de argumenti forma & validitate iam nimis multa.

Venio ad rem ipsam, & inquirere stat, an aliqua regula tradi posit, qua iudici constet; an vera sit cõfessio Strigum, an vana & illusoria? Prius quædã sunt fundamenta præiacienda, vt firmior sit ardua structura.

Notandum inprimis ea, quæ magis accidunt, aliquando somno depressis accidere, vt quæ Tostat. Olaus, & Baptista à Porta de quibusdã narrant: aliquãdo certò & perspicuè vigilantibus. Nam certũ est auguria, & reliqua maleficia, de quibus S.S. non vno loco egit à vigilantibus acta, vt à Magis Ægypti, *Exod*.8. Pythonissâ Saulis, 1. *Reg*.28. maleficis Manassis, 2. *Paralip*.c.33. Balaam ariolus vigilans imprecari solitus, *Nu*. 22. Sæpè etiam quod vnus somniauit, hoc alter vere patrauit, *vt Iudic*.7. Madianita miles somniarat, quod Gedeon in castra irruens verè fecit. Vnde fit, vt posit, quod vni sagæ somnianti, hoc alter vigilanti verè contigisse: quare nõ possumus ex huiusmodi narrationib', quæ particulares sunt, vniuersim colligere semper verè, aut semper falsò hæc contingere.

A Notandum secundo solere hominem deludi, vel imaginariè tantum, seu internâ imaginatione, quando in rei inanem similitudinem cogitatio tendit, quasi in rem veram sensibus obiectam, vt fit somniantibus. Quod non videtur ferè vnquam habere locum in strigibus nostris, quia ferè semper cõcurrunt circumstantiæ aliquæ, ex quibus pateat, delictum earum imagina-

B rium non fuisse, vt cum effectus resultat in alio, quàm in ipsâ strige, puta in agnis, in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præstigium, quando immutatio oritur ex parte rei visæ, & non ex parte videntis, quia res aliter oculis videnda obijcitur, mutato fortè medio, & aliis speciebus ad oculum deductis, quàm reuerâ obiectum præfest, vt cum videtur esse lupus vel cattus, qui

C homo est. At ista deceptio locum habet in præstigiosis metamorphosibus, quando striges sibi vel alij videntur transformatæ; sed generat tantum deceptionem opinionis, & consistit cum vero crimine homicidij, &c. Vel denique fit illusio per apparitionem rei qualis est, & qualis apparet; sed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei similitudinem; vt quando

D diabolus corpus aëreum assumit ad similitudinem viri vel fœminæ, vel hirci, & talis apparet strigi. Tunc tantùm deluditur strix, si putet esse verum hominem vel hircum, qualis apparet. Sed tunc deceptio potissima est ex parte obiecti; ex parte vero videntis non est deceptio in sensu exteriore, sed in opinione; quia vnum putat pro alio: si tamen huic viro succuba sit mulier, vel

E hunc hircum adoret, vel hoc hirco transferatur ad conuentum, non est deceptio quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde

Vnde fit manifestum in hac materiâ duplicẽ considerandam & distinguendam illusionem vnam opinionis, & alteram rei: opinionis quoque illusionem esse duplicem, vnam quando fallitur opinio, & cum ea simul sensus exterior; alteram quando sola opinio, vel solus exterior sensus. Opinio quo sensu deluditur, quando per præstigium videntur sibi sagæ equitare in hirco vero, & ab eo deferri ad conuentum: quando rem habent cum dæmone, & putant eum in proprio corpore, & proprio semine concurrere: quando putant se trãsformatas in cattos, & sibi vel alijs tales videntur. Et certum est eiusmodi delusionem solam eas à pœna Sodomiæ vel homicidij patrati non liberare; non magis quam similis delusio excusabat illas, de quibus in *d. cap. Episcopi*. Fieri potest, vt sic hodie multæ illarum sint delusæ aliquando: sed tunc iudex debet attendere ad factum, an sic equitarint, an se dæmoni commiscuerint, an puerum strigauerint, an ea fecerint, quæ ad transformationem vel strigiportium Diabolus docuit.

Sola opinio decipitur, quando putãt dæmonem esse Numen, aut ei deberi adorationem, aut esse omnipotentem vel omniscium, vel largiturũ illis beatitudinem, &c. hæc deceptio non excusat à pœna, vt nec hæreticos reliquos, quare, παρεργόν est, quod strigum rudiores, & idiotæ sic decipiantur.

Sensus solus decipitur, cum aliquid videndum, tangẽdumq; à diabolo obijcitur, quod tamen qui sensu deluditur, scit nõ esse quale videtur, aut quale tactu, gustu, olfactu, auditúue percipitur, veluti quando striges non nesciunt se rem habere cum ipso dęmone, equitare super dæmonem, non mutari in cattum; sed hęc sibi videri tantum, &c. Et talis delusio opinionis, quæ est in lamijs doctioribus, & minùs rerum imperitis, multò adhuc minus à pœna ordinaria præbet excusationem: quia hîc ex earum parte est malitia formalis & perfecta.

Restat ergo difficultatẽ totam versari in delusione, quæ est ex parte rei, siue facti. Quin nec ipsa est simplex aut vniusmodi. Nam aliquando existimãt sibi vigilantibus accidere, quod verè in somnis tantùm accidit: hæc delusio nõ magis excusat à pœna, quàm à peccato, verbi gratia, putat vna se delatam ad conuentum, quæ mansit in loco sopita, prius tamen verè fecit omnia, quę solent adhiberi ad strigiportium; vel putauit se cum dæmone vigilantem commisceri, cum tantum sit somnians delusa, sed tamen dæmonis amplexus expetebat, & in nefarium scelus animo consentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initum, & obstinatio perfida sibi in vigilia complacens. & ad hoc planè deliberata: sicut obtinet in hæretico, qui quàm in somnijs accepisset propositionem hæreticam, eam vigilans postea approbaret, ac tueretur: quem certò rogus maneret.

Aliquando putant se fecisse, quod dæmon ipse fecit, verbi gratia, putant se tempestatem concitasse, pauperiem agris fecisse, necem pecoribus & infantulis intulisse; quæ tamen cuncta ex condicto ad signum præstitutum diabolus patrauit, ipsis id fieri volentibus, & ex conuentione signum præfixum sustulerunt. Quid tum, (quæso) interest, per se, an per alium fecerint?

Quod si (quod rarissimum) nihil tale conatas striges, nihil coope-

ratas apparuerit; & æquè dubitetur, A an per dæmonem hæc sint operatæ, ad singulares circumstantias tum iudici recurrendum: & quia casus sunt indiuidui, ipsæ quoq; conditiones circumstantiarum indiuiduæ sunt & peculiares; nequit res vlla generali regulà definiri. Possunt tamen quasi in genere circa singulas circumstantias quædam obseruari, non parum lucis Iudicibus zelo Dei præditis altis allatura, B nam quorum zelus est in loculis vel emortuus, iis quoniam in media luce amant cæcutire, frustra sol veritatis illuxerit.

Præclare (mea sententia) notatum fuit à Sebastiâ. Michaelio, *Pneumalogiæ operæ extremo*, nobis ad hâc veri inuestigationem, strenuum veritatis athletam, & fidei claram lucernam, Beatum Augustinum præiuisse, & si penitius C inspiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidisse, *libro 18. de ciuitate Dei capite* 18 liber ille Michaelij Gallico scriptus est idiomate, in gratiam nationum cæterarum redigam fide optima in compendium, quæ dicit. Prima regula quam tradit, *est iudicium desumendum ab effectu subsecuto.* Sic enim volens decidere, an quod de Iphigeniæ sacrificio narratur, vere D acciderit, an præstigiose? concludit Iphigeniam reipsa nec immolatam, nec in feram fuisse mutatam, sed aliud animal ei ablatæ dæmonis dolo ac subtelis suppositum, probat ab experimento subsecuto, quia diu postea viuens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis socios non fuisse conuersos in aues, eo E quod istę aues Diomedeæ postea inter se mixtæ (vt & Meleagrides) speciem suam cæterarum auium more propagauerint. Vnde colligit à dæmone socios Diomedis subito translatos alio, & has illis aues aliunde compulsas, fuisse substitutas. Econtra patet vera fuisse Moysis in Ægypto miracula, quia Nili pisces vere mortui reperti, & locusta vineas ac messes vere perdidit. Vere quoque patientiæ exemplari Iobo dæmonem damna dedisse, quia vera mors iumentorum, filiorum, & seruorum ipsis cadaueribus, & subruta domus ruinis apparuit; nec quicquam horum postea viuens vel integrum repertum. Confirmat hanc regulam D. Thomas cum censet præstigias & illusiones diaboli diu durare non posse: cum non sint, non naturæ seu substantiæ subsistentis; sed quædam dumtaxat accidentia, quæ Dialectici communia vocant, quorum est proprium alteratione naturali velociter cõmutari. Secundum hanc ergo regulam patet in criminum, quæ striges fatentur plerisque veritatem à parte rei subesse, non nudam illusionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur à se necatos, à parentib. præfocati vel extincti reperiuntur. Exhumatio corporum; sepulchri religione violata, probatur; quia cadauera sepulchris eruta non inuenta in locis suis, frustum vestimentorum quod dicebant se dæmoni pro arrabone dedisse, re ipsâ repertum abesse à vestis parte, quam illæ narrabant. Homines & iumenta maleficiis læsi, & interdum ab illis liberati sunt vbique ad manum.

Secunda regula est, *Attendendum an quæ asserunt, sint dæmoni possibilia.* sic enim Diuus Augustinus ibidem ostendit non fuisse socios Diomedis in aues vere & essentiali transformatione mutatos; quia specifica mutatio essentiæ vnius in aliâ superat

creaturæ potestatem. Sed dicit factum subtractione & suppositione illa quam memorauimus, quia hoc, Diuina permissione, difficile non est dæmoni. Hanc regulam secutus est D. Thomas *1. part. quæstion. 114. artic. 4. ad 2.* cum scribit, si agatur de resurrectione mortuorum aut similium rerum supernaturalium, & ex dæmonibus tribuantur, credendum fuisse dumtaxat illusiones. Nam licet Deus vniuersali sua prouidentia vtatur, ad plurimos effectus, malis spiritibus: numquam tamen vtitur iis, ad opera vere miraculosa, quæ sibi & bonis Angelis beatisque reseruauit: & quia diaboli donorum supernaturalium non sunt capaces. Hac regula vsi fuere veteres Christiani in discernendis miraculis veris Beat. Petri, à fictitiis Simonis Magi, testibus Clemente, *libr. 3. recognition.* & Irenæo, *libr. 2. capit. 57.* Secundum hanc quoque regulam credendum est confessioni strigum, quia quæ fatentur non superant vim dæmonis, vt ostendi *toto libr. 2.* nec quicquam eorum repugnat, immo consentanea sunt omnia S. S. & Patrum doctrinæ. Quare vt ex hoc indicio res decidatur, opus est viro in S. S. & Patrum in lectione & philosophia solide versato: qui sit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertul. *li. de anima,*) dæmones soli nouere Christiani.

Tertiam D. Augustin. regulam petit *ex multitudine testium, & conformi similitudine narrationum*: quia vniuersorum vnanimis vbique consensus excludit omnem deceptionis aut somnii suspicionem. *hoc argumento vtitur d. libr. 18. cap. 18.* Sic in causa strigum ex distantissimis regionibus hodie idem testantur Scriptores Italiæ, *Grillandus, Albertinus, Siluester, Spi-* A *na & alij*: Hispaniæ *Ciruelus, Castrius, Simancas, Tostatus*: Galliæ, *Iaquerius, Michaelius, Crespetus*: Germaniæ, *Sprenger, Nider, Mollerus*: Lotharingiæ, *Remigius, Gregoriusq;*: Treueris, *Binsfeldius*. denique alii innumeri. Ipsæ quoque striges cum idem quod dicunt in Hispania, dicant in Italia, &, quod in Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia, &, quod vno B anno, id alio semper iam ab annis plusquam octoginta continuis in eculeo & extra quæstiones libere profiteantur, idque tam apposite, vt mulierculæ & pueri litterarum alioquin rudes videantur legisse, intellexisse, & memoriæ mandasse, quæcumque viri docti de his rebus scripto per Europam totam variis linguis tradiderunt: nonne hic consensus vniuersalis plus satis C conuincit, hæc iis non accidisse in somnis? nam si hæc somniarunt, quo pacto sic semper omnes idem somniarunt eodem sibi euenisse modo, eodem loco, eodem tempore, die, hora? Vt medici docent ciborum quantitas, & qualitas, diuersa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuersa somnia: hîc idẽ somniant D omnino, diuites splendidi, & Iro pauperiores egentioresque, famelici & dapsiliter habiti: viri fœminæque, anus, & pueri, biliosi & flegmatici, sanguinei & melancholici, ergone omnes istos tam diuersæ ætatis, nationis, conditionis, tempore alio atque alio, simili semper ciborum vsos quantitate & qualitate, æquali temperamento corporum fuisse dicent, quia eadem sem- E per somnia fuerunt? Dicent fortassis hæc illis somnia, non à naturali causa, sed à dæmone immissa, & ideo tam similia existere. Humanam igitur ista naturam superant, & à dæmonib⁹ ista

procurantur. Et quæro, cur non igitur concedant hæc à dæmone fieri vere, & non per somnium illusione, sed vigilantib⁹ ad talia hos mali artifices abuti, cùm id illis sit æque expeditum, neque S. Scripturæ, nec Patrum sentētiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non sit verisimile dæmonem hæc somniantibus tantum hominibus vbiq; omnibus adeo conformiter effingere. Id probatur, quia hęc ab vno & eodem dæmone simul eodem tempore non fiunt. nam vnus simul pluribꝰ locis sibi adæquatis esse nequit vel operari, vt docent Iust. Martyr. *q.40. ad orthod.* & Didym. *lib.1. de Spiritu S.* Deberent ergo tot esse ferme somniorum immissores dæmones, quot sunt sortiarii & sortiariæ sic somniantes, & illis constitutis diebus non vacare alteri rei, quam somniis effingēdis. Magnus hic consensus, magna discordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conspirare. Fateor, sed ad maius malum libentius, & ideo non credendi per somniū velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes possunt pertrahere, ideo palā magistelli, & concubini esse malunt, & vere hanc Dei imaginem, nō imaginarie tantum deturpare, incestareq;. Longe quoq; facilius est dæmoni corpora loco mouere & transferre, cibum potumq; ministrare, corpus assumere vel effingere, quā imagines, simulachra, & phantasmata tam variarum rerū dormientium sensui interiori immittere & imprimere, quia strigum phantasiæ eodē tempore nō sunt eodem modo dispositæ, nec semper omnes omnium quæ repræsentanda cōditiones animo ante conceperunt, maxime prima qua hæc experiuntur vice, nec potest diabolus quas vult species in phantasia imprimere, vt docet B. Thom. *1.p.q.111.ar.3. ad 2.* His trib. D. Aug. canonibus examinatoriis vltimus accedat in praxi vtilissimus.

Quarta regula & certissima videtur, *casu occurrente circumstantias omnes diligentissime debere perpendi: nam hinc clare dignoscetur, an circa factum confitens fuerit delusus.*

Nam in re adeo occulta & arduæ probationis non est moderati aut sensati hominis demonstrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariores. tum quia dicenti esse delusum confitentem, incumbit probatio, non vero negāti: quia hic pro se habet præsumptionem. tum quia in similibus, nempe exceptis criminibus, hoc receptum est a saniore iurisprudentiū parte, vt admittantur probationes alias minus sufficientes. v. g. infamium & complicum depositiones & testimonia. *sic post gloss. Salic. Alexand. Gand. & alios docent Clarus lib.5. §. fin. q.21. & Binsfeld. memb.2. de confess. malef. concl.5.* Idem quo plures circumstantiæ concurrent, fiet res euidentior: quando autem aliquę desunt, si adsunt aliæ, hæ quæ adsunt non eneruantur idcirco. nam in his circumstantiis eadem ratio est, quæ testium. Sicut enim maioris momenti sunt duo testes affirmantes, quam decem negantes se vidisse: ita in nostro casu plus momenti obtinent duæ circumstantiæ præsentes ad veritatem confessionis adstruendam, quam absentia vel defectus decem aliarum ad eneruandam confessionem. Nam ex eo quod non est nihil positiuum potest inferri. Hoc posito videamus de singulis circumstantiis.

Quoad circumstantiam *Quis*, seu personæ confitentis, considerandum

an alias sibi mente constet, & ad rem apposite loquatur: an det scientiæ suæ vel facti non improbabiles rationes: an dicat se discernere nosse inter illusiones in somnis, & res ipsas quæ vigilanti acciderunt, quod asserebat Ioan. de Vaulx, & Inquisitores Germani testantur esse modos dignoscendi. Minimum vero refert an sint idiotæ. nam idiotæ quoad sensuum externorũ functiones tam pollent, quam qui docti sunt. Ætas etiam non multum ad rem pertinet, nisi si nondum essent doli capaces, quoad peccatum, vel etiam præ senio delirarent. Nec maioris momenti est conditio paupertatis vel diuitiarum, nam etsi pauperes facilius in hæc scelera pertrahantur: pertracti tamen non magis obnoxii sunt delusioni, quam diuites & nobiles. Idem de sexu iudicium. De energumenis (nam fortassis aliquæ sagæ simul sunt energumenæ) censuerim, quando talis aliqua ex bonis fundamentis iudici suspicio est: tunc eas curarem primo exorcizari, & facta exorcizatione, eodem loco eius confessionem haberem quo cæterorum. Nam quæ in dilucidis interuallis energumeni faciunt, eorum æque memores sunt postea atque alii: quæ vero faciunt tempore vexationis, vel (vt rectius dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorum postea non meminerunt. Igitur quandocunque in iudicio rerum actarum probe memores sunt, & circumstantias cæteras idoneè recensent: putandæ sunt non illusæ, nec excusandæ à criminum pœnis, quæ confitentur se patrasse intereadum ratione recta vtebantur? Raro tamen crediderim energumenas esse, quæ sagæ sunt: saltem post possessionem à dæmone non esse factas sagas: sed vel iam ante sagas fuisse, vel quæ

A vere sunt sagæ, propter assiduam dæmonis assistentiam, & maximam in eas potestatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam & crudelitatem potissimum, habere, vel habere videri.

Secunda circumstantia (*Quid*) comprobat confessionem, quando delictum quod confitentur, dæmoni, seu
B per dæmonem homini, non est impossibile, nec viro sapienti & erudito incredibile, quantumuis stupendum sit, & admirabile, horrendũ aut execrandum. Nam talia solent ab eis patrari, & quo regnum Antichristi vicinius, hoc Satanæ potestas maior concedetur: & charitate magis ac magis refrigescente, clarius atque clarius myste-
C rium iniquitatis incipiet reuelari & operari. Vtrum vero aliquid sit incredibile vel impossibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philosophiam prope coniunxerint: nudi vero litteratores, Iuristæ, vel Medici, non sunt idonei iudices, multoque minus homines quidam Lucianii, & Athei, seu polytici nostri trochi, pietatis, publicæ salutis, &
D Catholicæ religionis negligentissimi, ambitionis vero & diuitiarum vndiquaque aggregandarum studiosissimi. Quid vero adeo abominabile fateri possunt, quod non factum alias comperiamus? Incæstus, Sodomiæ, parricidia, fidei apostasiæ, sacrilegia, nostris temporibus, nonne ludus? Antropophagiam horrent animi, sed pos-
E sem singularum fere nationum proferre nõ pauca exempla. Carybas mala consuetudo: Iudæos, Italos, Hispanos aliquando adegit durissimum famis telum. non minus efficax odii magnitudo plane belluina superioribus

annis Angtæ quendam Lusitanum N. Pilatos tria Castellanorum corda trepidantia vorare adegit. vt narrat Hist. *de las Terceras*. Quid Mattiacum aliud (quo te ô Belgica mea hæresis auertit!) nautam? sed nolo meis verbis, carmine volo cognoscas Lector Nobilis Nortwici:

Lege Rob. Dinothũ l. 2. de bello religionis in Frãcia.

Lugdunum *cingit* Batauorum *miles Iberus*,
A Batauo contra cingitur ille mari.
Non opus est gladys ferroq; rigentibus armis,
Solæ pro Batauo belligerentur aquæ.
Iacturam pecoris Batauus quam fecit, & agri,
Hispano decies sanguine Ibere lues.
Mercator sapiens tamen haud mercabitur vna
Hispani generis corpora mille boui.
Macra caro est. nuper cum cor gustasset Iberi
Respuit, & canibus nauta vorare dedit, &c.

Nam plura addit. Comesse potuit, qui in tam immani facinore ludere: sed Dinothus tamẽ dissentit, nam ait hunc Læstrigonem abiecisse, sed tamen alium arrosum id Delftum transtulisse, pietate, ludibrio, & petulantia. Idem Dinothus fatetur, *lib. 5. Historiæ Gallicæ*, persuasam plebem Catholicam fuisse, pueros ab vberibus matrum per Hucnosios seu Caluinistas auelli, verub⁹ infigi, & instar hædinæ aut aprugnæ mandi perauide consueuisse. Verus necne rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falsum credere, quamuis genius sectæ non abhorret. tamq; crudelia tertii illius belli ciuilis facinora fuêre à Caluinianis perpetrata, vt ea posteritas numquam sit creditura. Nihil ergo tam crudele, vel nefarium sagæ profiteantur, quod non sit exemplis cõtestatum. Puto me hoc opere toto singulorum криminũ multiplicia memorasse: & reperiri, quæ vnam in personam omnia concurrant. scripsit ad me ex nostris, vir fide dign⁹, Gaspar Rhey An. 1600. in hæc verba: *Hic Monachii 27. Noueb. mater filiaq;, duo viri puerq; duodennis (erat hic ex reliquiis eorum, qui non multo ante hoc tempus iidem hic flammis cremati, aut stipitib. induti) atroci prorsus supplicio affecti fuerũt. Medea fabula est, Thyestes fabula est: superos & inferos polluerunt. vt verbo dicam, quicquid scelerum in libris, quos de magia inscribis, admiserunt isti. hoc ex ore Iudicis iurati: qui in veneficos hosce & quæstionib. egit, & tuos (libros inquam tuos, ac diligentissime, perlegit) præsens audiui. Itaq; sexies vrbem intra vsti sunt ferro ac laminis, extra perfractis ante brachys à rota in rogo vstulati sunt viui.* Nõ ergo attendẽdum iudici vt credat immane magis vel minus sit facinus: sed in ipso considerandum facinore, quantumcumque sit, an quod à se patratum fatentur, id vere patratum fuerit. v. g. dicit se commouisse tempestatem & grandinem præcipitasse in agrum Titii vicini sui: videat an vere tum ager ille oborta procella fuerit grandinatus. Dicit sese stregasse (vt loquuntur) filiolum N. & vere puellus nullo apparente morbo contabuit, fortasis etiam cicatrix paruula, in pectusculo vel gutture pueruli inuenta. Dicit se necasse vaccas aut iumenta N. defossa sub limine stabuli olla, quæ ibidem reperta: aut solo contactu necasse dicit, & visa fuit tangere, nec certa mortis

causa

causa apparet alia. Dicit se adolescentula 10. vel 11. annor. cum solo dæmone consuesse, quæ per inspectionem fœminarum peritarum deuirginata inuenitur. Nec verè peccatum strigum vllum est difficilioris probationis aut suspectius de delusione, quam nefanda cum dæmonibus Venus. Remigius tamen indicia duo suggerit, si post tam nefario concubitu defuncta præ lassitudine per aliquod tempus ei decumbendum fuerit: aut si substrata lintea largo cruore sint perfusa, quæ duo sagæ duæ in actis confessæ fuerunt. *lege illum lib.* 1. *cap.* 6. Sanè hæc sunt indicia clara, quibus saga queat cognoscere se non somniasse. Immò quoad viros etiam, censent Iaque. & alij, nunquam sic deludi quoad concubitum, quin discernere queant, an vigilantes id fecerint, licet enim initium in somnis potuerit contingere, in ipsa tamen patratione necessariò volunt hominem expergiscere, atque id aiunt docere illorum experientiam, qui fœdis huiusmodi imaginationibus inter dormiendum commaculantur. Et hæc fuit Hebræorum iam olim opinio, *quod rerum natura non capiat quemquam coire nescientem*, ait D. Hieron. *Traditione in Genes.* qui non refellit, vt nec Rupertus; & idem tenent Liran. Tostat. & Oleastrius *in cap.* 19. *Genes.* agentes de ebrij Loth incæstu; scio D. Iren. *libr.* 4. *cap.* 51. & D. Chrysost. *hom.* 44. *in Gen.* Theodoret. Ambros. & alios voluisse, hæc omnia prorsus ignaro, nec sentiēte Loth facta; quod naturaliter fieri posse, etiam Caietan. & Perer. noster censuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem soporari posse, vt ne in decisione quidem seminis dormire desinat. Posset itaq; dæmon sic sagis illudere, fateor. Ve-

A rum causam non video, cur id in diabolicis hisce mācipijs fieri suspicemur; quæ (vt narrat Spreng.) non rarò repertæ sunt in agris clara luce supinæ, & crissantes, & postea visus teter vapor ab earum corpore se sursum eleuare: quem illæ in actis suum incubum fuisse confitebantur. Item quando affirmant se ad conuentum delatas, vel iter pedibus confecisse, & visæ sunt ab alijs a-
B gnitæ: & complices asserunt se simul adfuisse, & in reliquis circumstantijs conueniunt. Quando post reditum à conuentu aliquot diebus ægri, vt multi apud Remig. & Binsfeld. quando reperta vasa conuiuantium, vt à lanione Camerarij: quando inuentæ nudæ in agris à cursu reuertentes, vt Grillandi Lucretia: quando post multum denique tempus ac laborem domum re-
C diere, vt Presbyter Pici, & Nobil. ille Lochiensis Bodini: quando quassatis membris semineces ex nube in terram deiecti, vt iuuenis Batauus Ronslei: aut in arborem, vt Margareta & armentarij Remigiani, Deniq; quando se aiunt cattum, vel quod aliud animal induisse, & vestigia patrati sub tali larua criminis apparent, vt sanguis pueri extincti in cunis, apud Spin. vel vulnus in
D in strigum corpore, qua parte schema ferinum conuulneratum fuerat, vt cattus eiusdem Spinei, & bufo apud Ipras Flandriæ. Denique hæc circumstantia (*quid*) innumera indicia iudici queat præbere, sed notanda duntaxat, quæ rem ipsam, de qua quæritur, concernunt. v. g. vel delationem, vel concubitum. Nam si hæc verisimilia, parum attinet, etiamsi parerga quædam
E admisceantur minus verisimilia: ideo enim solet diabolus falsa veris assuere, vt ne veris quidem fides constet, quod in confessione Mantensiū Necroman-

ticorum ex Creſpeto aliàs oſtendi: item in exemplis quibuſdam à Remig. adductis. Deniq; in hac circumſtantia, quæ omnium præcipua eſt, audiat Iudex prudens prudenter monentē Plutarchum: *Quodammodo Philoſophiam tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem quam ob cauſam aliquid fiat ratione tractare; quod vero id fiat, ex Hiſtoria eſt ſumendum lib. 5. Sympoſiac. c. 7.* Itaque narrationi reorum ſtare oportet, quæ tot Hiſtorijs eſt comprobata. Hanc incredulitatis aduerſariorum ex inſcitia natam pertinaciam iampridem veteres damnauerūt. Apul. *libr. 1. de aſino* aſſerit hominibus multa euenire vſu mira, & planè vera, quę tamen ignaris relata fidem perdát. Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib. 5. antiquit.* docet hoc vnicuiq; inſitum à natura, vt ex proprijs ea, quæ de alijs dicuntur iudicemus, & an aliquid credibile vel incredibile ſit, id ex proprijs viribus metiamur. Plinius autem ſenior (locus excidit) *quemadmodum* (ait) *multa fieri non poſſe, priuſquam facta ſunt, iudicantur ita multa quoq; quæ antiquitus facta ſunt, quia nos ea non vidimus, neq; rationem aſſequimur, ex ijs eſſe, quæ fieri nō potuerint iudicamus. Quæ certe ſumma inſipientia eſt.*]

Tertia circumſtantia eſt *Cur?* vtpote ſi habuit cauſam tum tēporis ad pactum cum dæmone ineundum: putà inſatiabilem libidinem, puſillanimitatem, deſperationem, deſideriū vindictæ, curioſitatem, egeſtatem ſubitā aut valde grauem, & huiuſmodi; quibus impelli conſueuiſſe: Theophili, Edelini & aliorum exempla declarant.

Quarta, *Quomodo:* non eſt magno vſui. quia parū refert an modum ignorent: ſufficit, quid ex parte ſua fecerint; & quibus vſæ ſint inſtrumentis. A occulta ſunt plerunq; Satanæ ſtratagemata, & media naturalia. Sat erit ſi indicent, quibus vſæ, pulueres, vnguina, decemnina mortuorum, buffones illæ, &c. maximè ſi iſta compareant apud illas, vel viſa, vel reperta, quibus aſſerūt locis. Modus etiā operandi ſedulò diſtinguendus eſt ab ipſa rerum adhibitarum efficacitate. quāuis enim quod ſaga ſe dicit adhibuiſſe, hoc ſit ſecundū B ſe inutile ad effectum producendum: ſufficiet, ſi pro ſigno eſſe queat. nam efficacitatis vis omnis pendet, à peritia & operatione ipſius diaboli ad ſignum operantis: vt patet in tranſfrectionibus, & procellis cienſtis, ſimilibusque.

Quinta *Quibus auxilijs?* hoc eſt, an ope dæmonis, & cum quibus complicibus. hoc indicium frequentiſsimum & optimum eſt: quia fatentur cōplices C ſe ſimul feciſſe. Videtur autem incredibile omnes eodē modo circa ſingulas circumſtantias deluſas fuiſſe. quāuis enim tam facile foret dæmonibus decem decipere, quam vnum: tamen non eſt cenſendus Deus hoc æquè permittere. Ne omnis ratio probandi talia delicta occulta iudicibus adimatur: hoc enim diſſentaneum eſt prouidentiæ diuinæ.

D Sexta eſt, *Vbi?* quæ minimi momēti eſt. nam poſſunt æquè deludi vno loco atq; alio, Deo permittente.

Septima circumſtantia (*Quando*) non multum attendenda, quia tantum vno, quantum alio poſſunt die, quantum interdiu, tantum noctu: & quouis tempore decipi à dæmone poſſunt. Adminiculantur tamen hæ duæ vltimæ reliquis circumſtantiis ad earū E confirmationem, cum teſtes conueniunt in loco & tempore: nec nihil probabilitatis habent locus famoſus, aut tempus ſolemne (hoc eſt dies ordi-

narij) quibus earum ſceleroſa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) poteſt in cõuentu innocens repræſentari, adeo vt multi teſtes poſtea deponant eum ſe illic vidiſſe. *Reſpondi* aliàs, vel Deum id nunquam paſſum: vel ſi paſſus ſuit aliquando eos infamari: nunquam tamen paſſus eſt, eos damnari. ſed mox eorũ innocentiam in lucem protulit, vt in illo ipſo facto B. Germani, quod aduerſarij vrgent: & certius probatur ex D. Athanaſij iudicio, qui falſò accuſabatur brachium Arſenij ad vſus magicos abſcidiſſe. Demum ſi quid huiuſmodi argumentum valeret in adulteris, homicidijs, & alijs etiã valeret. Nam poſſet etiam diabolus in latronum cauernis, & luſtris libidinoſorum innocentem exhibere tanquam adulterum, vel homicidam: quod quidam B. Siluano narrant accidiſſe, æquali hiſtoriæ fide, qua illi de B. Germano memorant, & de Santarenenſi monacho habes inferius *l. 6. c. 2. ſect. 3. q. 3. A. A.* Si concedunt æquè in alijs criminib. hoc locum obtinere: næ illi quam ſ dum ſceleratis patrocinium, tam infidam reipubl. & Deo nauant operam: nihil enim accõmodatius ſit ad criminoſos omnes ſupplicijs eripiendos. Si negãt in aliis peccatis idem locum habere: doceant cur in ſolo crimine faſcini dęmon hoc poſſit, & non in aliis. Sat ſcio nunquam idonee docebunt.

6 *Sextum arg.* eſt, malefici non ſunt occidendi, propter abnegationé fidei: quia omnes homines, dum mortaliter peccant: fidem abnegant, & dæmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur. Conf. B. Petrus ter Chriſtum negauit, & tamen nõ fuit propterea necatus. *Reſp.* Peccatores recedere à Deo per inobediẽtiam tantum: & ideo impropriè dicuntur propterea infideles, & fidem negare; ſed malefici ſeu lamiæ recedunt a Deo per expreſſam abnegationem Dei & fidei, quod eſt *Apoſtaſia*, propriè dictæ infidelitatis ſpecies, cõſtituens peccatum vnum ſpecifice a cæteris mortalibus peccatis diſtinctum. vt optimè deducit Binsfeld. *in l. 7. C. de malef. in reſp. ad 1. argum.* Quoad B. Petrum ille tantum peccauit contra præceptum confeſſionis fidei, fidem verò nequaquam amiſit. malefici fidem corde & ore abijciunt. idq; ſpontè, nullo vrgente metu. Petrum ſtatim pœnituit; ſagæ manent in ſua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Fra. Soarem. *tom. 2. in 3. p. D. Thom.*

Septimum arg. Deus permittit maleficia fieri, & ſinit maleficos viuere. ergo nõ debet eos homo occidere. *Reſp.* ridiculum eſſe quod inferunt. ſic enim ſequeretur nullorum criminum reos occidendos: quod eſſe hæreſim certam docent Caſtr. & alij Catholici ſcriptores. Nonne magiſtratui *gladius* à Deo datus *ad vindictam malorum?* [a] Ex his apparet, quam ridicula ſint argumenta aduerſariorum. Sit ergo, 7

[a] Rom. 13. 1. Pet. 2. vide Orig. homil. 20. in Num.

Concluſio, *Lamiæ occidendæ etiamſi hominem nullum veneno necaſſent, etiamſi ſegetibus, & animantib. non nocuiſſent: etiamſi necromanticæ non forent, eo ipſo tantum, quod dæmoni fœderatæ, quod conuentui intereſſe ſolitæ, & quæ ibi exercentur præſtare.*]

Probatur id primum iure diuino, Exodi 22. verſ. 19. *Maleficos non patieris viuere.* quo loco vox Latina eſt admodum latè patens, nec reſtringenda ad ſolos venenarios, vt nec Græca, nec Hebręa, quod quia fuſe probauit, [b] hîc non repetam. idem ſtatuitur Leuit. XX. verſ. vlt. XX

[b] l. 1. c. 2. de voce Mechaſſephim.

2. Probatur iure humano, lege Ecclesiastica. *cap. peruenit. c. contra idolorum. 26. quæst. 5. Extrauagat. varijs, vna Ioann.* XXII. super specula, *alia Innoc. 8. quæ ponitur ante malleum malef. alia Alexand. 6. incip.* cum accepimus: *alia Leonis X. incip.* honestis petentiũ votis; *alia Had. VI. incip.* Dudum vti nobis.] & lege sæculi, scripta quidem *l. multi. l. nemo. l. nullus. l. etsi. C. de malef. & mathem.* non scripta vero, consuetudine ferè Vniuersali Europæ, iudicum Ecclesiasticorum, qui solent brachio sæculari eos tradere: *c* & iudicum secularium, vt patet ex scriptoribus, qui res criminales prosecuti sunt nationum omnium: *Italorum*, Blanci, Carerij, Grillandi, Gandini, Clari, Follerij, Bossij, & aliorum, *ex Hispania* Bern. Diaz. Placæ: Auiles. Auendanii, Couarr. Gregorij. Lop. *ex Gallijs* Fabri, Millei, Michaelij, Iaquerij, Berberi,, Remigij, *ex inferiore Germania* Damhauderij: *ex superiore* Althusij. Godelman. Fichardi, Molleri & ipsorum patronorum Lamiacorum; qui dum quæruntur, & improbant, contestantur consuetudinem hanc inualuisse. Hæc PP. rescripta, hanc Impp. sanctionem, hanc Europæ generalem consuetudinem, hæc decreta cunctorũ tribunalium accusare mẽdacij, hoc est contendere falsum supposuisse & asseruisse: quod nomen, quod supplicium meretur.

c vt docent omnes. qui de inquisi[illegible]rum cri[illegible] [illegible] e[illegible] [illegible] Lu[illegible] [illegible] in[illegible] [illegible] Di[illegible] lo[illegible]um [illegible] [illegible] Comẽ[illegible] hoc vero Eumerici: Viatoriũ Inquis. Berberus Sprenger. in malleo, Iaquerius in flagello Simanc. in praxi Alf. à Cast. de iustit. hæret. punit. l. 1. c. 16.

3. Probatur ratione, criminis grauitati commensuranda pœnę grauitas: grauitas autem criminis petẽda à personæ offensæ dignitate, & ab ipso offensionis modo. Offenditur à Lamiis Deus Opt. Max. & Deipara & omnes cœlites, & vniuersa Ecclesia, genusq; humanum, & animata inanimataque omnia: nam Deo & superis maledicũt,

A

& blasphemant: cæteris creaturis abutuntur, & exitium parant; idq; modis contumeliæ & crudelitatis plenissimis, primò interuenit *idololatria*, grauior quàm Israelitarum, illi vitulum aureũ adorabant, coram eo bibebant, saltabant; canebant: *d* hi coram dæmone ipso, cui se deuouent, cui sacrificant, cui fidelitatis & obedientię sacramentis se addicunt: coram hoc (inquam) edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdissimeque multa operantur. Secundò *consulunt ipsum dæmonem* frequenter, quod ipsum morte dignissimum, ex lege Dei. *e* Tertiò *offerunt filios & filias suas dæmonijs*: lege Dei iubentur occidi, qui semen suũ offerunt Moloch. *f* Quartò eadem lege necari iubetur, *qui cum iumento coierit*: *g* item qui adulterium commiserit: *h* item qui cum sexus eiusdẽ homine *Sodomiam commiserit* *i* longe detestabilior est spurcities Magorũ; quia, cum sint coniugati, adhuc versantur in continuo, quasi concubinatu cum dęmonibus, & sic non tantum contra sexum, neque tantum extra speciẽ peccant, sed etiam extra genus: quod detestabilius est, & pess. omnium carnalium peccatorum. Nec ociosum est, quod cum diuina lex *k* dixisset, *maleficos non patieris viuere*. subiungat immediatè: *Qui cum iumento coierit moriatur. Qui immolat Dijs occidetur.* nimirum vt hæc connexa, & comitari solita sese, indicentur. Sextò interuenit in eorum crimine atrocissima *blasphemia & maledictum in Deum*: quæ diuina quoque lex morte sanciuit vindicanda. *l* Septimò accedunt in vno *crimine & alia multa*: quibus à legibus humanis iustissimè mors decreta supplicium: apostasia à vero Deo: *m* exercere ritus & sacrificia Diaboli fœdius,

d Exo. 32, à num. 5.

e Leu. 20. v. 6.

f d c. 20. v. 2.

g d. c. 20. v. 15.

h d. c. 20. v. 10.

i d c. 20. v. 13.

k Exo. 22. v. 18.

l Leu. 24 v. 15. & 16. idẽ in auth. vt non luxu. contr. nat. Boer. decisio. 31.

m c 1. de apostа. & ib. DD. l. 2. & 3. C. de Apos[illegible]

dius, quam villi olim pagani *n* transfugium a Deo ad hostem dæmonem, cũ Deo Sacramentum militiæ in baptismo dixerint *o*: rebaptizatio quoque, & chrismatis seu confirmationis conata abrasio: crimen læsæ Maiestatis diuinæ apertissimum ex ipsa Professione & pacto seu fœdere solo, vt ex formula & ritu ipso constat *p*, nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipsum capitale *q*. Cum itaque tam multa concurrant in vno crimine, quorum singula morte dignissima: videtur communi iudicio carere: qui communem hanc pestem nõ censet igne gladioq; abolendam: & suspicionem occulti consensus atque conspirationis merito præbet: qui se, Dei & hominum coniuratos hostes defendere atque tueri velle profitetur.

n l. 1. & 2. l. nemo venerãtis. C. de pag. o l. desertorem §. is qui ad hostes D. de re. milit. l. si quis aliquid ex metallo. §. transfugæ. D. de pœ. p l. etsi excepta. C. de hær. iunct. l. quisquis. C. ad leg. Iul. maie. q l. vlt. C. Theodos. de malef.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres sunt causæ præcipuæ. 1. ne criminosi viuendo damna inferant proximis & reip. constat autem maleficos etiamsi non occiderent veneno: tamen plurima damna inferre: vt enim cetera mittam, cum eorum peccatum sit in vno multiplex quædam colluuies, sentina, & semper repullulascens hydra peccatorum: Deus grauissime semper offenditur, & ad clades toti reip. inferendas prouocatur maxime: vt his infelicissimis temporibus experimur, quib⁹ huius sectæ (quæ iam ceteris longius prorepsit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, plusq; illa possunt ad irritandum, quã hæc ad Deum placandum. 2. causa est, vt etiamsi aliis non nocerent facto, ne noceant exemplo: vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum sermones atq; opera canceris instar serpere. quare tollẽdæ de medio, vt *stulto*

A *pereunte, sapiens astutior fiat*. 3. ne si diutius mali tolerentur, maiora aggrauatis scelerib⁹ supplicia sibi accersant, & de die in diem: fiant deteriores. cũque salutis pars sit, minus affligi: optime illis ad salutem consulit æternam, qui mature flagitiis eripit. Docet experientia vix vllas extra rogũ, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent B qui ad Deum reuocet conscium peccati eorum quenquam? Potest illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: sed nõ videmus hoc fieri. quod singulari Dei contingit clementia, quę pœnas tantis sceleribus debitas vult breuiore & leniore hic supplicio expiari. Cum itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamiis, etiamsi nul- C lum occiderint animal: consequens eas adhuc merito morte plecti: & hos iudices clementes potius quam crudeles in eas existere, consequens etiam impios & crudeles in remp. & quasi parricidas patriæ esse, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina dissimulatione, conniuentia, aut aliter, fouent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ subtrahunt.

D Obiicitur ex Constit. Carolina locus cuius hæc sententia est *a*: si alicui damnum maleficio siue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: si vero nulli damnum intulerint, pęnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate.] *Respond.* semper (vt ostensum) huius delicti eam esse qualitatem & quantitatem, vt si fœderatæ fuerint E cum dæmone: si in conuentibus, ea quæ fieri solent, fecerint, morte plectendæ sint. Dumtaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos semper igne puniendos: ceteros, si venenarii non sint, aliquando ignis, aliquando alio

a art. 109.

ſupplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiuſmodi nō eſſe, quod mortem mereatur: quod hactenus illi oſtendere nequiuerunt, & Binsf. Grill. Spreng. Alf. à Caſtro & alii citati, noſque etiam nō obſcure contrarium demonſtrauimus. Quid quæſo abſurdius, qui vaccam vel equum occiderit interfici: quià fide Chriſtiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo ſe addixerit expreſſa profeſsione, & cum eo fœdiſsime coiērit, & ei ſacrificauerit, &c. eum morte non affici: eſtne hoc pœnas criminibus commenſurare? Viſum mihi, vnde hæc omnia luculenter probari queant, inſerere huic loco exemplar ſententiæ latæ Auinioni anno 1582. vt refertur à Sebaſtiano Michaëlis, *in Pneumalogia:*

Viſis proceſsibus coram N.N.N. &c. contra nobis conſtitutos reos, accuſatos, & delatos: quibus tam per veſtram: & quorumlibet veſtrum relationem, ac propriam confeſsionem iudicialiter coram nobis factam, atque ſæpius repetitam iuramento veſtro medio: quam per teſtium depoſitiones, eorumq; accuſationes, & alias legitimas probationes, ex dictis, actis & proceſſu reſultantes, nobis legitime conſtitit, & conſtat, quod vos, & veſtrū quilibet, Deum noſtrum omnium Creatorem, & Opificem, Vnū & Trinum abnegaſtis: & immitē Diabolum, hoſtem antiquum humani generis, coluiſtis voſq; illi perpetuo deuouiſtis: & ſacratiſsimo Baptiſmati, & his qui in eo fuerāt ſuſceptores leuantes, & propatentes, veſtræq; parti Paradiſi, & æternæ hæreditatis, quam pro vobis & toto genere humano Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua morte acquiſiuit, coram præfato cacodæmone, in humana ſpecie

Apoſtaſia conſummatæ.

A *exiſtente, abrenunciaſtis: infundente ipſo rugiente diabolo denuo aquā, quam accepiſtis, veſtro vero mutato nomine in ſacro baptiſmatis fonte vobis impoſito, ſicq; aliud commenticium nomen vobis imponi fictitio baptiſmate paſsi fuiſtis, & accepiſtis: atq; in pignus fidei dæmoni datæ veſtimentorum veſtrorum fragmentum & particulam illi dediſtis, et,* B *vt à libro vitæ vos deleri: & obliterari pater mendacij curaret, ſigna veſtra propria manu, ipſo mandante & iubente, in reproborum damnatorū, mortiſq; perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato appoſuiſtis: &, vt ad tantam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deuinciret, notam vel ſtigma cuilibet veſtrū, veluti rei ſuæ propriæ, inuſsit: & illius* C *mandatis & iuſsis iureiurando, ſuper circulo (quod diuinitatis ſymbolum eſt) in terram ſculpto (quæ ſcabellum pedum Dei eſt) per vos, & quemlibet veſtrum præſtito, vos obſtrinxiſtis ſigno Dominico & cruce conculcato: & illi parendo, adminiculo baculi, quodā nefandiſsimo vnguento ab ipſo Diabolo vobis præſcripto illiti, cruribq; poſiti per aëra ad lo-* D *cum cōſtitutum, intempeſta nocte, hora commoda malefactoribus, ſtatiſq; dieb. ab ipſo tētatore portati & translati fuiſtis: ibiq; in communi ſynagoga plurimorum maleficorum ſortilegorū, & hæreticorum faſcinariorum, cultorumq; dæmonum, accenſo igne tetro, poſt multas iubilationes, ſaltationes, comeſſationes, compotationes, & ludos, in honorē ipſius* E *præſidentis Beelzebub Principis dæmoniorum, in formam & ſpeciem fœdiſsimi & nigerrimi hirci immutati, vt Deum, re & verbis adoraſtis: & ad illum complicatis genibus ſupplices acceſsiſtis, & candelas piceas accenſas obtuliſtis, & illius fœtidiſsimum ac turpiſsimum anū (proh pudor!) ſumma cū reuerentia ore*

Transfugium.

Sacrilegiū.

f. leg. ſub cruribus poſiti Ecce conuentus & tranſportatio Ecce idololatriā perfectam.

Finis nocere maleficiis humano generi. Maleficia & crudeli tatea.

ſacrile-

sacrilego deosculati estis: illumq; sub veri Dei nomine innocastis: illiusq; auxiliũ, & pro vindicta in omnes, vobis vel infensos, vel petita denegantes, exercenda efflagitastis: atq; ab ipso edocti vindictas, maleficia, fascinationes tum in humanas creaturas, tum etiã in animalia exercuistis, atq; homicidia infantiũ quamplurima commisistis, imprecationes, ab actationes, tabes, & alios grauissimos morbos ope iam dicti Sathanæ, immisistis: infantesq; per vos, nonnullis etiam scientibus tantum & annuentib. arte iam dicta malefica oppressos, confossos, & interfectos fuisse, ac demum in cemiterio sepultos noctu & clam exhumastis, atq; in synagogam prædictam, fascinariorũ collegium portastis: deniq; dæmoniorum Principi in solio sedenti obtulistis, detracta & vobis conseruata pinguedine, capite, manibus, & pedib. abscissis, truncumq; decoqui, & elixari, & interdum assari curastis, iubenteq; ac mandante præfato Patre vestro comedistis, & damnabiliter deuorastis: mala deniq; malis addendo, vos viri cũ succubis, vos mulieres cum incubis fornicati estis, Sodomiam veram & nefandissimum crimen misere cum illis tactu frigidissimo exercuistis. &, quod etiam detestabilissimum est, augustissimum Eucharistiæ Sacramentum per vos in Ecclesia Sancta Dei aliquando sumptũ, iam dicti Serpentis à Paradiso eiecti præcepto, in ore retinuistis: illudq; in terram nefarie expuistis, vt cum maiori omnis contumeliæ, impietatis, & contemptus specie Deum nostrum verum & Sanctum dehonestaretis, ipsum vero diabolũ, eiusq; gloriam, honorem, triumphum & regnũ promoueretis, atq; omni honore, laudib., dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis, decoraretis, & beneficaretis. Quæ omnia grauissima, horrendissima ac nefandissima sunt, directe in Omnipotẽtis Dei omnium Creatoris contumeliam & iniuriam. Quã ob causam nos F. Florus Prouincialis Ordinis fratrum Prædicatorum, sacræ Theologiæ Doctor ac Sanctæ fidei in tota ista Legatione Auinionensi Inquisitor generalis: Dei timorem præ oculis habentes, pro tribunali sedentes, per hanc nostram sententiam diffinitiuam, quam de Theologorum & Iurisperitorum consilio, more maiorum, in his ferimus scriptis, Iesu Christi Domini nostri, ac B. Mariæ virginis nominibus pie inuocatis dicimus, declaram., pronuntiamus & diffinitiue sententiamus: vos omnes supra nominatos, & vestrũ quemlibet fuisse & esse veros Apostatas, idololatras, Sanctissimæ fidei desertores, Dei omnipotẽtis abnegatores & contemptores, Sodomiticos, & nefandissimi criminis reos, adulteros, fornicatores, sortilegos, maleficos, sacrilegos, hæreticos, fascinarios, homicidas, infanticidas, dæmonũq; cultores, Sathanicæ, diabolicæ atq; infernalis disciplinæ, & damnabilis ac reprobatæ fidei assertores, blasphemos, periuros, infames, et omniũ malorum, facinorum & delictorum cõuictos fuisse. Ideo vos omnes, vestrumq; quẽlibet, tanquã Satanæ mẽbra, hac nostra sentẽtia, Curiæ sæculari remittim., realiter & in effectu cõdignis & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.]

Sepulchrorum violatio Antropophagia.

Sodomia.

Sacrilegiũ

Sententiæ condemnationis tenor.

Habes hic epitomen scelerum quæ fascinarii isti soliti committere, quam alibi, accuratius comprehensam: habes & exemplum damnationis Ecclesiasticæ, quo illa pacto Curiæ sæculari, reos puniendos tradat: nec opus alia solemnitate, si laici sint rei.

Maius opus quando tradendi sunt Clerici: quos constat ante traditionem omni clericali priuilegio: præmissa regradatione, seu, vt vocant, degradatio-

A ne spoliandos. Quæritur autem, quid si moniales sint, vel monachi laici: nullo in clericorum gradu constituti: an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror sufficere nudationem seu spoliationem habitus monastici, vt viris caputium, fęminis velum, cum scapulari, & habitu supre- B mo auferatur, vestisque laica illis iniciatur, & ordine, cui se addixerant, eiecti, spoliatique omni religiosorum priuilegio, sortisque Laicæ effectis declarentur, sicque Curiæ seculari tradantur. Praxim huius casus nondum vidi, sed suspicor hanc esse, vel esse debere.

Sed quia in fascinariorũ causis mul- C torum criminum quædam quasi colluuies & sentina reperitur: quorum non eadem qualitas est, quæri solet propter quæ liceat vel expediat hanc Clericorum vel Monachorum traditionem facere?

Si sola hæresis propriè dicta, hoc est error in fide pertinax reperitur: sequenda decreta canonum de hæreti- D cis, quæ proposui supra. *hac eadem se-* YY *ctione littera T.T.*

Quid iudici in ceteris criminibus quæ hæresim comitantur vt plurimum, & quæ subiungam: facere expediat: id quia dependet à circumstantiis personarum, loci, temporis &cæt. prudentiæ & facti est, nec regulis vllis potest definiri. Hoc tantum in gene- E re: honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis summam semper habendam esse curam: & ita demum, si hæc permittant, iuris rigorem remitti posse.

Si quæras quid iudici liceat? Resp. etsi olim degradatio non nisi propter tria crimina iure Canonico expressa permitteretur: hodie tamen praxim contrariam inualuisse passim, vt propter alia quoque crimina his maiora id facere liceat: quod sane & à plerisque interpretibus receptum, & æquitati valde consonum, post Bald. Ancaran. & Abbat. frustra reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valde enorme, vel plura grauia (sic voco quæ non tam enormia) etiam non exspectata incorrigibilitate clericum tradere sæculari brachio puniendum: vt docent, post alios, Guilh. Benedictus *in c. Raynutius:* Bernard. Dias de Lugo Episcopus Calagurritanus *Prac. Criminal. canon. cap. 90.* & Felicianus Episcop. Schalensis *lib. de depositione & degrad. c. 14.* à quibus adferunt exempla multa rerum sic iudicatarum, in Italia, Hispania, Francia, Belgio. dissentiunt tamen in eo dumtaxat, quod incidente casu Felicianus censet, prius consulendum Pontificem Maximum: fateor id tutius. Sed alii hoc necessarium non putant, nec puto in praxi obseruari. Quod vero videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, *c. cum non ab homine. de iudic.* hoc rectissime censent, cum Ancar. Abba. Felino & aliis, citati Dd. recipiendum in criminibus leuioribus, & reip. parum noxiis: non vero in enormibus & reip. periculosissimis. (*vide Diazium. supra cap. 33. & 90. Felician. cap. 2. & 14.*) quorum sententiam verissimam puto in criminibus huiusmodi diu continuatis *arg. c. quam sit. de excess. Prælator.*

Crimina autem huiusmodi valde enormia, & hac seueritate digna in fascinariorum facinoribus, præter ipsam hæresim, mihi videntur saltem tria occurrere.

Primò est *Apostasia* à Deo & professione Christiana, mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem illique præstitum homagium, siue accedat idololatria, (quæ per se sufficit) siue nõ accedat. quia hoc crimen, secundum se, grauius est hæresi propriè dicta, & punitur non tantùm pœnis omnibus hæreticorum: *a* sed eò acrius, quod qui hæretico locus pœnitentiç permittitur, is Apostatæ iure ciuili disertè denegatur. *b*

Secundo loco est talis *Sodomia* nefandissima, per concubitum cum succubis & incubis dæmonibus: propter Sodomiam verò tradendum brachio sæculari clericum, criminis huius aliquoties commissorem, statuit Pius V. Pontifex Maximus in Bulla, incip. *Horrendum illud scelus:* de qua consule Nauarr. cap. 27. Man. num. 246. & superioribus annis hoc in praxim Duaci deduxit. Reuerendiss. Episcop. Attrebatensis.

Tertio loco *homicidium*, quod in nostro casu multis ex capitibus est enorme & qualificatum. primò quando occidunt proprias proles, vel parẽtes, aut coniuges (vt apud Remig. libro 2. cap. 1.) & horum similitudine, quando monachi vel monachę necant suos collegas vel consorores. 2. quando nondum baptizatos, & animũ perdunt cum corpore. 3, quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. 4. si veneno necant. 5. quando necãt proditoriè ex pacto mediante ipso dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cætera clarissima sunt. Quartum & quintum itaq; probo, quia deterius est hominem veneno, quam gladio occidere: *c* ideo Romani venena etiam aduersus hostẽ detestabantur, vt Cornel. Tacitus & L. Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij semper aggrauat: estq; maior ac dolosior proditio, quoties cauendi aut prohibendi minor occasio vel potestas est. Dæmones autem sunt insidiatores inuisibiles, in omnem nocendi occasionem intenti: quorum nec insidias cauere, nec vim (si Deus illis permittat) atq; ferociam, prudentia aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales & maximè diuturnos, atque acerbissimos cruciatus excarnificatos necant, & vt plurimum (quo, quid grauius?) de mentis simul recto deiectos statu, in deliria, miserandumque furorem præcipitant, cumque sanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus, *d* qua solet grauitate & copia verborum, rationumque perpendit, & idcirco iustum Moysis Zelum validius commendauit, quod maleficis nec diei quidem vnius inducias à nece concedendas statuerit: adeo vt, si carnifex desit, per ipsummet Principem Iudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali supplicio manus suas non contaminaturus, sed Deo sanctificaturus, vt alter Philnees, videatur. Addit vocem à Legislatore Exodi, cap. 22. vbi lex illa perscripta, positam capi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur: & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur οἱ μάγοι καὶ φαρμακευταί: & postea explicat, quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, φίλτρεσι καὶ ἐπῳδαῖς ποιν. quæ pro ijsdem sumi sæpe solere satis indicat Hesychij lexicum, vbi habes: ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες, sed de hoc aliàs plura dicta nobis fuere. *a*

DD. communiter admittũt veneni

a c. 1. & ibi Innoc. Host. ié. & alii. de Apost. *b* tex & gl. in l. 4. C. de Apostat.

c tex in l. 1. C. de malefi. & mathe. vid. Fr. Bal dui ad 4. l instit. tit. d. pub. iud. § L. Cornel. de sica. ver. eadem leg & venefic. l. 3. D. ad L. Corn. de sicar. & ideo hoc crimẽ morte non exstinguitur. l. huius D. de iure fisci.

d l. de special. legib. circa medi.

a I. P. c. 3. lit. D.

mali nomine, etiam magicos susurros, & incantationes, siue formulas quaslibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes comprehendi. *b* quia per damnum ex verbis talibus & venenis. iuxta illud Tragici de Medæa: qui postquam genus omne lethalium graminum, & Serpentum commemorasset, ab ea vsurpatum, subdit;

b vid. Grill. l. de sortil. q. 12. & Per. Binsfeld in l. 1. C. de malef.

Addit venenis verba non istis minùs.
Metuenda. Sanè ratione pacti & dæmonis sic vocati, damna inferentis. Nonne Iustinian. Imp. lege Cornelia de sicarijs perinde illos teneri sanxit: *c* qui susurris, vt qui venenis, occidêre? Quid quæso hic susurri aliud, quàm verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege sua, non solum, qui venenis datis nocuissent, sed & quicunq; deligationibus, aut illecebris, aut quibusdam incantationib. ad lædendum paratus esse videretur: & hæc omnia se veneficiorum nomine comprehendere affirmauit libr. de legib. XI. ferè extremo: ἐὰν καταδέσεσιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἤ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακειῶν ὧν τινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι. Incantationum itaque & susurrorũ nomine, omnem malorum verborum ex pacto efficaciam, quod malefici vsurparint, genus comprehendi: qui negaret, neminem legi, nec audiui.

c d. vers. eadem lex de publ. iud.

Vnde nihil dubitê huc referre, formulas illas deuouendi, seu diras imprecationes, quibus maximè variis hęc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & se dæmoni per pactum olim mancipârat N. Louanij semper vtebatur: *Per tuum ius & imperium, quod in me tibi permisi* (dæmonem alloquebatur) *[illegible] vt quantum polles potesque tali vel tali* (nomen exprimebat) *noceas.* Vbi notandum inprimis hac forma contineri & exprimi primò complacentiam siue ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quædam est renouatio & noua quodammodo apostasia. Deinde peti simpliciter, & indefinitè, vt dæmon quantum poterit noceat: quare & illud peti, vt si queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideo si constaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortem intulisse: debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iussit, imputari. Si de nullius nece constet, sed tantum de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacunq; meliore via poterit, iuridicè inuestigare, num mortis etiam causam alicui præbuerit, hoc est, an aliquis ex ijs, quibus diras imprecata est, morte violenta, dæmonis eius opera, sit sublatus. Si verò prætereà in eadem familia, vbi degit (verbi gratia in eodem monasterio superior, vel confrater) aliquis non sine suspicione maleficæ noxæ, & maximè illius eiusdem, qua grassetur eodem tempore adhuc in alios domesticos, interierit: cæcum putem, qui locum quæstioni idoneæ hic superesse non videat: cùm indicium hoc illa confessione, & infamia personæ clara confirmatum, planè propinquum sit centendum. Ad pœnam tali infligendam; si de morte illata, ne per tormenta quidem, quicquam fateatur: etsi lenior sententia sit quorumdam, leuiori quam mortis supplicio afficiendam: *d* tamen quando in multos tam improbo, & propinquo conatu reus grassatus fuit, etiamsi mors nulla foret subsecuta, ordinariã mortis pœnam tali conatui infligendã nullus videntur cõplures Doctores summæ auctoritatis cẽsuisse. *e* Quam sententiam

d vt post Bertachin. Carr. & alios [illegible]

e Ang. & Salyc. in l. [illegible]

equidem

equidem opinor, in ijs qui non sunt vsi ad nocendũ veneno aliquo aut instrumento naturali, sed immediata ope o- opera diaboli, longè apertiorẽ & æquiorẽ habendam. Na qui hoc pacto, vitalis cõuentionis inter homines perdũt: plane similes sunt malitia, homicidis, quos vulgò vocãt *assassinos*, quorum homicidium pro valde enormi. & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia subsellia vel obiter adierunt. Hos commune Doctorum suffragiũ iubet omnino actu degradari, etiamsi conatum improbum mors subsecuta non fuerit, si modo per ipsos non steterit, quominus interficeretur. *f* Longius etiam hac in re plurimi I. C. progrediuntur, adeo vt censeant, clericum, qui assassino mandauit occidere quempiã, à iudice sæculari in hoc conatu deprehenso assassino, posse & ipsum mandatorem ab eodem iudice capi, & sine vlla degradatione supplicio affici: quod vltimum licet non diffitear videri cõmunius receptum, *g* securius tamen arbitror iudici sæculari, prius degradationem hoc casu opperiri, & vrgere Ecclesiasticum forum, quatenus iustè & honestè poterit, ad hoc faciendum. Cæterum similitudinem assassinatus maximam in hoc maleficorum conatu inesse, quia docui *lib. 2. q. 4. litt.* B. non arbitror mihi nunc probandũ; quid interest precio conducam sicarium, qui meum inimicum ex insidiis interficiat: an ad hoc vi pacti conuenti à dæmone, id vt faciat, obtineam? hic pro pecunia est, anima ei pacta, & promissa.

Verum dicat aliquis, quid igitur respondes canoni, *c. cum non ab homine, de iud.* breuiter: *Resp.* sequi me cum multis grauiss. I. C. quos Felician. & Diazius sequuntur, Ancaran. & Abbatem: qui censuere canonem illum intelligendum de vnico tantum, & non qualificato homicidio: non autem de vnico homicidio qualificato (vt sunt ea quæ nos initiò proposuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

Cõcludo igitur *quolibet istorum triũ casuum, multoq. magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfectè patrato, & alterius propinquo conatu accedente, Magos, sortiarios, maleficos, incantatores, siue quocũq. alio appelles nomine, posse à iudice Ecclesiastico, quamuis monachi, quamuis Sacerdotes sint actu præmissa degradatione brachio sæculari puniendos tradi.*]

Si obiicias, quosdam docere, ex quibusdam canonum locis, ad hanc traditionem Sortilegij crimen non sufficere, *h* sed duntaxat ad verbalem depositionem: Occurritur, id intelligendum casu, quo Sortilegij crimen intra proprios suos terminos consistit; hoc est, non progreditur vltra illicitam diuinationem non coniunctam cum expresso pacto Apostatico. Nam de tali simplici diuinatione, vt sunt plerǽque astrologorum & similium, expresse canones illi loquuntur, *nempe cap. vnicum 26. q. 1. c. si quis Episcopus 26. qu. 5.* Et ideò nostræ sententiæ nihil obstant. Cęterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibitæ; tunc ex Diuo Augustino expressè iubet alius Canon clericos degradari *cap. admoneant in fin. 26. q. 7.* Cuius loci duæ sunt explicationes, vna est, *a degradari* poni pro curiæ sæculari tradi, vt per præcedens etiam quod subsequitur significetur. idcirco enim fere semper fit actualis degradatio quæ hoc nomen proprie meretur: alia est degradationem tantum poni pro deposi-

de malefic Cou. in Clemen. si furiosus p. 1. circa prin. Menoc. de arbitr. iud. cas. 360.

f docẽt hõc non inaccurate recta Dini & Angeli contraria sententia, Diazius supra c. 91. & Felic. d. c. 4

g patet ex citat. à Boer. q. 69 Lupo de libertat. Eccles. q. 9. & Arnol. Albertin in rep. c. quoniam de hære. in 6. quos sequuntur Diaz & Felicia. episc.

h fuse apud Abba. in c. ad abolendam de hęret. quem sequ. Felicia. & Diaz. ille c. 10. hic c. 10.

a Anto. de Butr. in ca. at si clerici. de iudic.

b Abb. in d. cap. ad mo neant.

depositione verbali, *b* quæ propriè vocatur depositio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior sententia verborum proprietati inhæret, posterior æquitati. Sed suspicor in re nō dissentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor, affirmaret incantatores, qui nec apostatæ, nec Sodomitæ, nec aliis noxij suis artibus esse sunt conati, actu degradandos, vt curiæ sæculari traderentur; sed contenderet canonem illum de his non loqui, verum de ijs, ad quorum crimen incantationis, graue damnum aliis illatum, Sodomia, aut apostasia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos, de quibus Butrius sic acciperet Canonem, & de quibus concl. nostra fuit, curiæ sæculari tradi posse; sed contenderet canonem illum de his non egisse, sed de aliis, de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio etsi minus propria, magis tamen consentanea videtur illi cōtextui. Sanè nobiscum sensisse Abbatem & cum Butrio, quoad enormes illos, quos dixi sortilegos, patet, quia Abb. *c* solitus est distinguere inter crimina grauia, grauiora, & grauissima. de grauibus tantum vult agi *in c. cum non ab homine. de iudic.* de grauioribus *in cap. tuæ, de pœn.* de grauissimis *in cap. nouimus. de verb. signific. & cap. penult. de hæretic.* Et inter grauissima collocat quæcunque sunt qualificata, & valde perniciosa reipubl. & quia pro huiusmodi criminibus puniendis condignā pœnam non habent canonum sanctiones: vt illa condignè vindicentur, & reipublic. consulatur, ac satisfiat, vult meritò introductum, vt iudex Ecclesiasticus talium reos degradet, & ilicò post curiæ sæculari (vt fieri solet) tradat, *iuxt. d. c. nouimus, & d. c. penult.*

c in c. tuæ. de pœnis.

A si vero delicta minus atrocia & minus perniciosa reipubl, sint tamen ex grauissimis: tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mancipare, quæ suprema iuris Canonici pœna est, & in mortis locum successit. *d* Quæ sane Abbatis sententia meritò Diazio & Feliciano supra citatis placuit. Et hæc puto posse & debere iudicem sequi.

d cap. 3. de pœn. Innoc. in c. qualiter 2. de accusa.

B Porrò si spes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentiæ indicia exstarent (*caue tale putes, quod reus secum petat clementer agi: melius indicium pœnitentiæ foret, si diceret nulla sibi condigna supplicia posse irrogari, & malle hic Deo tam atrociter offenso, graui supplicio conari satisfacere*) nec rei sint relapsi, nec scandalum timetur, nec magnum imminet reipub. C periculum ex hac clementia: his concurrentibus semper, etiam in tribus illis quæ dixi criminibus, æquius, lenius & honestius Episcopo putarim, (nisi particulari causa in contrarium mouente) si reum huiusmodi post actualem degradationem, siue monachus, siue alias clericus sit (maximè si in ordine sacro cōstitutus) ipsemet ad perpetuos Ecclesiasticæ curiæ carceres da- D mnet. Sic factum Ebroici, Magister Guilh. Edelino; *e* sic factum Cameraci Ioannæ Potiere: *f* sic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen causa Sodomia, & maleficium, cum Apostasia concurrebant: sed in omnibus pœnitentiæ signa erant clarissima, & scandali atq; noxæ publicæ periculum abesse iudicabatur.

e docui alias ex Monstreleto & Iaquet.
f docui ex Macoo. & Molineto.

E Quoad ignis pœnam, ea quoq; meritò recepta, & à maleficis aruspicibus (*l. 3. C. de malef.*) generali Europæ consuetudine, ad omnes magos, maleficos, sortiarios, lamias extensa. quia

sunt

sunt apostatæ, sunt hæretici, sunt peccantes contra naturam: quorum omnium hæc legitima pœna est. *g* Et hæc pœna cœpit iam in Hispania a regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nam ille Magica sacra cantionesque ignis supplicio coërcuit [*Ioan. Mariana de reb. Hispan. lib. 7. c. a. 13.*] in Italia prius adhuc a temporib. D. Gregorii, quando Romæ Basilius quidam senator magus qui vt pœnam effugeret, se Monachum esse velle finxerat flammis absumptus fuit (*vide D. Greg. lib. 1. Dial. cap. 4.*) hic Basilius vna cum Prætextato, qui ambo senatores & viri illustres, fuère Magiæ conuicti: *h*: vt videas hoc crimen semper non muliercularũ tantum & vilium, sed virorum etiam nobilium fuisse: quicquid VVierus & similes ogganniant. Impœnitentes itaque viui comburendi, pœnitẽtes prius strangulandi. *vide Couarr. libr. 2. var. res. cap. 10. num. 9. & Clarum d. § fin. quæst. 99. num. 7.* In Apostasia quoque speciale, quod in foro externo illi pœnitentiæ locus non est. *l. 3. C. de Apost.* Ad hanc autem pœnam ignis ex communi consuetudine sufficere fidei abnegationem, & fœdus cum dæmone, docent Bart. consil. quod incipit mulier striga de qua quæritur. in fin. & habetur tomo consil. crimin. Zileti. 1. & Mollerus ad constit. Saxo. part. 4. sect. 2. num. 4.

g Ioann. Andr. Hostiens. Abba. in c. ad abolendã de hær. & a a a cap. 1. de apostat. Dd. in l. nullus aruspex. Co. de malef. Bertr. consil. 212 vol. 2. Co. Brun. li. 5. de hær. c. 3. Coras. li. 3. Miscel. c. 8. Aimeric. in Direct. Comen. in Lucerna inquis. Sima. Pegna & alii. tex. in d. §. transfugæ cum sim. Clarus. §. Sodomia. n. 4 Damhaud in praxi crim. & est omnium.
h Cassiod. li. 4. variar. episc. 22. & 23.

Vnum restat dignum quæstione, *V. Iudici liceat hanc legis pœnam cõsuetudine receptam minuere pro arbitrio suo?* decidenda hæc quæstio est ex traditis à D. Thom. *& eius interpp. 2. 2. quæst. 67. artic. 4.* si adsit accusator, eo iuste inuito, non posse vllum iudicem ne supremum quidem pœnam debitam laxare: si vero iniuste inuitus esset, vt si valde vita rei foret reip. necessaria,

A tunc inferior iudex id non posset, sed bene supremus posset *i*, quod tamen rarissime & non nisi maxima ex causa faciendum. Inferior vero iudex nec permittente accusatore posset *k*, superior poterit eo remittente, si tamen id fiat cum bono reip. quod quia raro accidit, ideo etiam raro pœna relaxanda. Si iudex ex officio processit, minor non poterit eam relaxare: supremus
B non potest, nisi vtilitas reip. id exigat, vna & pcipua causa est leniendæ pęnæ pęnitentia voluntaria. Sane prudentes iudices semper censuerunt, spontaneã & promptam confessionem & indicia pœnitentiæ, leuioris pœnæ infligendæ, etiam in hoc crimine, causam idoneam esse. Stabuleti Ioannes de Vauxigne cremandus, capite plexus fuit: aliis locis, qui viui erant exurendi,
C strangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in casu quem his verbis narrat Cancellarius Parisiensis contigisse anno Domini 1424. *Recitatus est Lugduni Galliæ coram clero processus cuiusdam mulieris delatæ & detentæ Burgi in Breyssia, quæ est notabilis villa ducis Sabaudiæ, circa quam est domus Seliconis ordinis Car-*
D *thusiensis. hæc mulier sub pallio deuotionis & reuelationum fingebat mirabilia. Asserebat enim se esse vnam de quinque fœminabus missis à Deo compassiue, pro redimendis innumeris animabus de inferno. Et iam sua collusione subdola deceperat in regione illa quam plurimas simplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata, quæ fecerat vnusquisque: hoc enim secundum Au-*
E *gustinum etiam Diaboli malitia scire potest, & suis reuelare, non autem ea quæ futura sunt absolute, siue ea quæ in secreto cordis latent, & nullo exteriore motu aut signo sese produnt.*

i D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. ad 5. & ibi. Caiet. Sot. li. 5. de iust. & iu. q. 4. a. 4.
k post. D. Tho. Arago. & Vallẽ. & Bart. Salon.

Sic corrig. vulgo male legitur, religione.

Habebat etiam supradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant quotiescumque aliqua anima ad infernum descendisset. quotidie tres animas ab inferno liberauit: vnam vel duas sine difficultate, aliam seu alias cum pœna maiore, vt dicebat. Mentis quoque excessus seu exstaticos sæpe habebat, in quibus mirabilia per reuelationem didicerat: eratq; miræ abstinentiæ, singularissimæ etiam vitæ: plura vero alia de ea scribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Ecclesiæ suæ rector verus (vt creditur) hunc Spiritum falsum detegere vellet: hæc mulier capta, & pœnis vt torqueretur est addicta: quæ omnem veritatem cõfessa est, qualiter omnia prædicta cupiditatis occasione finxisset, vt se nutriret hoc modo, & paupertati suæ subueniret: aut fortassis pro huiusmodi diabolo se miseram in famulam dedicauit. Inuenta est insuper morbum caducum habere, ac eundem sub extaticis excessibus, quos finxerat, palliare. de qua cum varia opinio esset, an tanquam hæretica puniretur: iudicatum est à doctis ad pœnitentiam eam admittendam, nec esse hæreticam: quia illa quæ fecerat dimisit, nec obstinata permansit.] *ita Gerson lib. de examinat. doctrinar. litt. O. in fine.* Hæretica non erat, quia in mente errorem nullum fouerat: saga tamen & malefica, quia peccata ex pacto cum dæmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illusione dæmonis apparuisse, quanquam & humana vafrities quid simile carbonibus potuerit exhibere. Ordinarie expedit reipub. sontes puniri: ideo ordinarie peccaret etiam Princeps hanc pœnam mortis relaxans: & si quod malum reipub. inde proueniret ad iustitiam pertinens, iudices, etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum restitutionem. *Valen. & Aragon. supra & est commun. sententia, Silu. & Caietan. in verb. Iudicum peccata, Nauar. in Manual. ca. 23. & alior.* Quam ægre autem Deus ferat maleficos magos vere idololatras, Iesu & Mariæ hostes, defendi aut debitæ mortis pœnæ eripi: in Anatolii cuiusdam & sociorum Magorum causa, multiplici miraculo Bizantii fuit ostensum, narrante rem multis Euagrio *lib 5. Histor. Eccles. cap. 19.*

Qua de re in monitis 3. & 4. plura sum dicturus. Hic restat vt repræsentem quod sæpe pollicitus sum, Analyticum commentarium in *c. Episc. caus. 26. quæst. 5.* quem extorsit non necessitas, sed aduersariorum impudens peruicacia. Tribus §§. rem complectar. *§. 1. de ca. Episcopi auctore & auctoritate.* Commentarius in c. Episcopi 26. q. 5.

Quidam volunt esse concilii Aquileiens. capit. 1. ita Bodinus & Danæus hæretici. Miror vnde hanc inscriptionem *capit. Episcopi* acceperint. Nam nulli libri, quos multos vidi, vel Iuonis, vel Burchardi, vel Gratiani, eam exhibent. forsan lectionem illam commenti, ne viderentur nimis impudentes in solutione, quam adducunt? volunt enim nullam concilii illius auctoritatem fuisse, vtpote quod conciliabulum non iusta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileiensi Syn. loquatur? An de priore? hæc fuit anno 381. tempore Damasi Papæ & Gratiani Imperatoris: in qua Palladius & Secundinus Ariani condemnati: cuius nulli alii canones extant, nisi actio vnica contra Arianos, qui Synodum hanc Gratiano extorserant. Prouinciale concilium fuit, sed semper pro iusto & legitimo habitum: nec aliud fere in quo plures pro nu-

mero

mero sanctitate conspicui, vt Valerian. Euseb. Bononiens. Ambros. Philastr. alii: quos eat Bodinus & contendat ferreo ore in conciliabulũ conuenisse. Probet etiam ex hoc cõcilio canonem desumptum. Posterius aliud celebratum Aquileiæ an. 698. sub Sergio Papa in quo Ecclesia Aquileiens. quæ relapsa in schisma occasione Quintæ Synodi fuerat, iterum reconciliata fuit Romanæ Ecclesiæ: huius concilii meminere Paul. Diaconus *lib. 5. hist. ca.* 18. Baron. *Annali, Octauo*, sed canones nullos eius proferunt: nec quod sciam extant. Vnde ergo probat Bodinus esse huius concilii Canonem? cui etiam iniurius est, id vocans Conciliabulum, cum Romani Pontificis auctoritate fuerit congregatum. Dent Bodinus & Danæus aliud conciliũ Aquileiensè, quod conciliabulum fuit, ex quo canon ille sit desumptus.

Iaquerius & alii citant *ex concilio Aquirensi*: Sed mendosi codices eos in fraudem traxêre. Plerique scribunt. *ex conc. Anquirensi*. Non diffiteor fieri posse vt ruditas illius sæculi causam præbuerit Gratiano sic scribendi, vt censet Ant. Augustinus *lib. 1. de emend. Gratiani Dialog. 5. in fine* vbi docet sic solitum aberrare in nominandis Conciliis: sed ille potius sæculi, quam Gratiani error dicendus, quia hanc corruptionem deprehendas etiam in Parisiense Burchardo, sed in Louaniens. Iuone, est, *Ancyrensi*: inde nata differentia quod veteres soliti C. & Q. confundere, vt in nomine Quirinii & Cirinii, dissentiunt autem tam Iuonis, & Burchardi, quam Gratiani veteres codices, *in Anquirensi*, *Anchyrensi*, *Anchyrani*. constat cõcilii verum nomen esse *Ancyrani*, ab vrbe quæ Græcis [illegible]. & sic alibi vocat Gratian. *ca. Diaconi. 8. & c. de Syracusanæ. 13. dist. 28. c. 32. presbyteros. dist. 50. c. 6. si qui episcopi. d. 02. c. 42. si qua de reb. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. q. 5. c. desponsatas* 27. q. 2. Ancyra vrbs Galatiæ antiqua & nobilis, vbi celebris ille lapis thesaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyranique triumphi*: Straboni & Ptolomæo [illegible]: Laonico corrupte [illegible]: hodie Bellonio & Nigro *Anguori*. statim occiso Maximino celebratum in ea cõcilium fuit, persecutione cessante, anno ferme 314. in quo multa de lapsis salubriter constituta fuerunt, nec pauca contra magicas fraudes sancita, & contra contagiosam superstitionem ex commercio cum gentilibus in populum fidelium proserpentem: vt patet ex can. 23. seu (vt Balsamon) 24. qui relatus à Gratiano *in d. c. qui diuinationes*. Sed ex his canonibus Balsamon. 25. alii 24. tantum ponunt: nec inter eos noster habetur. Vnde igitur Gratianus eum descripsit? Inciderat in collectionem quandam sexdecim partialium librorum, in qua *lib. 6. ca. 6. & 7.* adiiciebantur duo canones conc. Ancyrano, quos hodie additos videmus primo conciliorum tomo editionis Surianæ, item optimæ Romanæ: priorem de homicidis serui alieni, posteriorem de sortilegis & maleficis per Episcopos parochia expellendis: quem totũ Gratianus descripsit, errorum quæ in codice collectionis erãt nulla ratione habita. An Burchardus ex illo eodem codice partialium librorum descripserit, an vero collector ex Burchardo, non possum definire, quia collectionem illam non vidi.

Alii volũt. 308.

Quid ergo, dicemusne hunc canonẽ esse concilii Ancyrani? communis hæc opinio est, non recentiorum modo,

Turrecrematæ *in d. c. Episc.* Tostati *in Exod. & Matth.* Iaquerii *in Flagello*, Alphonsi à Castro *libr. 1. de iusta hæret. punit. c. 16.* Victoriæ *relect. de Magia*, Carranzæ *in summa concilior.* Simancæ *in Cathol. instit.* Spinæi *q. de strigib.* Siluestri *de strigimag. admir.* Binsfeldii *de Confess. malef.* & Ant. Augustini *in d. Dial.* verum etiam antiquorum, vt Collectoris illius partialium sexdecim librorum, Collectoris omnium conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

A

B

Obiciunt qui contra sentiunt, quod iste canon nec in Græca concil. editione sola, nec in ea quam Balsamon interpretatus fuit: nec in Latinis versionibus. Cresconiana, vel Dionysiana (quam secutus Ioan. VVendelstinus) nec in Tigurina, nec in alia vlla concil. Ancyrano inferatur. Sed de multis quæ ex conciliorum canonibus exciderunt, hoc vnum esse potuit: potuere etiam Burchardus & alii veteres Latini plenius volumen nacti fuisse, quam Balsamon aut alii Græci, aut qui vertêre ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis semper fuere corruptiores & magis mutilati.

C

Nihilominus alii adhuc censent ex nullo concilio desumptum, sed ex aliquo Patrum. Nam Beetzius *in Præceptorio*, ascripsit B. Gregorio, euidenti memoriæ lapsu. Alii volunt desumptũ ex D. Augustini *li. de spiritu & anima.* Sed liber hic non est Augustini, vt mox docebo: & auctor ille mutile admodum hoc canone fuit vsus. Doctissimus denique Annal. Eccles. scriptor censuit à Damaso id statutum, *tom. 4. Annal. anno* 382. sic scribens: *In actis ante in Damasi Papæ, in Ecclesia recitari solitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio: hocne*

D

E

an priore incertum est, & cæt. deinde post quædam concilij decreta, ait: *nec non etiam excommunicandos esse omnes, maleficijs, augurijs, sortilegijs; omnibusq; aliis superstitionibus vacantes: qua sententia præsertim fœminas illas plectendas esse, quæ illusæ à dæmone se putant noctu super animalia ferri, atq; vna cũ Herodiade circumuagari, &c.* Atque hoc censet cõfirmari, quia censet eadẽ ferme à S. Augustino descripta haberi *de spiritu & anima c. 28.* nec nõ in appendice Ancyrani concil. & apud Gratianum sub eodem titulo collocata. *26. q. 1. cap. 12.* Et constet ex Seuero Sulpitio *vita S. Martin. ca. 25.* in occidente & oriente maleficorũ artes plurimum inualuisse, quod ex Ammiani lib. vlt. hist. vberius probetur: adeo vt in ipsos sacros Dei ministros præstigiæ quoque magicarum excantationum irrepserint, vt de Gerontio Diacono D. Ambrosii narrat Sozomenus *lib. 8. hist. cap. 6.*

His tamen argumentis nondum inducor vt Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne dicam tot aliis doctissimis viris contradicam, vel à communi me sententia patiar auelli. Maleficorum multitudo non minor fuit Constantii, & Iuliani temporibus vt non paucioribus exemplis possem ꝓbare: Sed quid opus in re clara? quod autem à Gratiano sub eodem titulo collocetur, vt ab appendice quoque illa: hoc perspicue non pro Romano, sed pro Ancyrano concil. facit. Quod eadem apud Augustinum totidem fere verbis legant. auget suspicionem Damasi non esse hoc decretum de mulierculis, sed recentius: nã liber ille non est Augustini, sed alterius nec tam docti, nec tam antiqui. Nec Augustinus subticuisset Damasi esse piæ recordationis sanctioné.

Nec quidquam obstat, ne credamus illa Damasi acta, in ijs saltem partibus, quæ in Ecclesia non recitantur (quales est ista) esse mendosa: nec didici vnquam illa Damasi acta in Ecclesia olim integra recitari solita: sed sicut hodie videmus in Breuiarijs inseri, seu recitari non acta integra, sed Actorum partem. Pro Damaso roboris aliquid habet hoc vnum argumentum, quod horum actorum exstant Romæ complura exemplaria m. s. quorum quatuor Illustrissimus Baronius vidisse testatur, *dict. tom. anno 427.* Accedit illud Antonij Augustini *Dialog. 14.* de hoc c. epistolis verbis, *Damaso in concil. Rom. ascribi vidi in lib. quodam Michaelis Tomasij ex veteri libro, in quo vita eiusdem Pontificis conscripta.* Verum hæc opinio etiam patitur difficultates, quas nostra. Inprimis enim in canonibus Conciliorum Romanorum, quę duo sub Damaso habita, non reperitur. non in priore anni 373. quo damnati sectatores Apollinaris. Nam illius Canones interciderunt, & eorum summã volunt Anathematismis Theodoreti comprehensam, qui nihil pertinent ad d. c. Epist. *Lege Theodoret. l. 5. hist. cap. 11.* Nec reperitur iste canon in posteriore concil. sub Damaso Romæ habito. supersunt illi canones, & ijs nullus est nostro consimilis. Præterea veterum scriptorum, qui nostrum canonem exhibent, nullus Damaso ascribit: non Burchard. lib. 10. c. 1. non Iuo p. 11. c. 30. non auctor sexdecim partialium librorum: non collectores conciliorum; sed omnes consentiunt in Concil. Ancyrense. Multa etiam reperias ad verbum in libr. de spiritu & anima: cuius auctor si ex Damasi actis sumsisset, cur non meminisset? solitus, non concilia, sed auctores etiam recentiores & minoris nominis, quam Damasus, citare: vt Boetium c. 37. *in fine:* vt notes Augustinum esse non posse: *& cap. 47.* quædam dissentanea Augustino, consentanea Gennadio ponit. nec Possidius in Indiculo operum Augustini hunc memorat librum: & Vincentius Belloacens. ac Trithemius Hugoni Victorino, nonnulli Etheriano ascribunt.

Quare magis vergit animus, *vt donec certiora habeamus eum Ancyrano Concilio* relinquendum: cui tamen arbitror vel à Burchardo, vel alijs quædam inserta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris disputantis, nec certa, nec admodum solida: vt suo mox loco docebo: imo si ad mentem aduersariorũ interpretemur, falsa & absurda, prorsusq; indigna tum Damaso, tum Ancyrenis Patribus: Quæ nescio, vnde Burchardus descripserit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotensis Iuo. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratianus etiã de suo tertium limbum in extremo assuit. Nam rectissimè glossa Canonica tres in eo partes deprehendit. & secundam incipere ab illis verbis. *Illud etiam non omittendum:* Gratianus Burchardo & Iuoni tertiam addidit, cuius initium, *Nonnulli inueniuntur, &c.* post illa, *infideli & pagano deterior.* In Gratiani ergo verbis tria sunt membra diuersorum scriptorum, ia Burchardi & Iuonis duo.

Primum est, *Vt Episcopi eorum ministri, &c.* Vsq; *& ideo tali peste mũdari debet sancta Ecclesia:* hoc totum reor Ancyrani concilij fuisse: additum forte ad ea, quæ habeamus in eiusdem Concilij *can. pen.* sancita, *vide c. quia diuinationes, 26. quæst. 10.* Mediæ partis & secundæ reliqua, non arbitror esse

concilij illius, quæ pleraque continentur in Pseudo Augustini lib. de spiritu & anima, sed valde mutilata & truncata: quæ cuius sint nescio. Ex hoc libro verbis quibusdam mutatis, & fine atque principio nonnullis additis, primus ille compilator tam illustri additamento, ex suo ingenio, tam magno auctuario concilij Canonem adauxit. Nec nouum est Gratiano & alijs compilatoribus canonum, cogere in vnum diuersos canones: nec nouum librarijs præcedentis canonis verba cum præcedentis vel subsequentis canonis verbis confundere. *leg. Anto. Aug. Dialog. 6. cum seqq.*

Quæ & quanta Canonis istius auctoritas? nunc indagandum. Id ex præcedenti quæstione pendet communis enim sententia est: & indubitata, etsi Gratiani decretum à sede Apostolica sit receptũ, ita tamen receptum esse: vt fides dictorum penes auctoré sit, & tanta sit eorum canonum, quos in mediũ producit auctoritas, quãta est fontium vnde canones illi manarunt. Nec enim quisquam eorum, qui ius Ecclesiasticũ vel à limine salutauit, potest ignorare, multa in Decreto haberi, quæ postea Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus abrogata fuerunt: nonnulla quoq; sunt à Gratiano per erroré inserta, quæ cum veritate pugnare deprehenduntur, quæ nihil nũc necesse est recensere. Notarunt ea viri docti & Catholici. D. Anton. Augustinus d. opere Dialogorum, & non vno loco Cæs. Baronius Annalium Ecclesiasticorum tomis nouem. Quod vt Gratiani æuo concedendum, ita hoc nostro, nimis tenero & acuto, diligenter animaduertendum: ne quis vel cõtemptu, vel inconsideratione in præcipitium aliquod ruat. Quod ad ipsum

A vero hunc Canonem *Episcopi*, spectat, cum nõ sit nisi concilij particularis, seu Prouincialis: de cuius a Romano Pontifice approbatione nõ constat, & ideo errare potuit: non est auctoritatis tantæ, vt quæ per eum deciduntur certa fide sint credẽda, nisi quatenus S. Scripturæ, & Ecclesiasticæ traditioni, ac definitioni S. A. C. Rom. Ecclesiæ sunt, quæ tradit, consentanea. Deinde longe

B minor est argumentorum seu rationum, quàm sanctionis seu decisionis auctoritas. Nec argumenta habenda pro definitis vel statutis ab ipso illo cõcilio. Equidem si bono sensu capiantur, & congrua interpretatione fulciãtur, ne argumenta quidem illa reijcio. Nicol. Remigius vult hunc Canonem ex eo capite inualidum censeri, quod Marcellus Ancyranus Episcopus Sa-

C bellianismi (vt ait) meritò suspectus fuerit [*Sic ille lib. 1. Dæmonolat. c. 29.*] Verumtamen hoc plane impertinens est. Nam tunc temporis quando hæc Synodus congregata, non videtur adhuc in hæresin prolapsus, nec ipse Concilio huic præsedit, sed Vitalis, Agricolaus, & Basilius Amasenus teste Balsamone. De ipsa quoque Marcelli hæresi rem plane obscuram esse patet, ex ijs,

D quæ post Seuerum, Epiphanium, & D. Hieron. more suo, diligenter Cardinalis Baronius adnotauit *lib. 3. Annal.* Addit Remigius huius Concilij quoad istum canonem auctoritatem, Patrum: quos posterior ætas tulit, vt Ambrosij, Augustini, Thomæ, Bonauenturæ, & aliorũ sententijs esse impugnatam. Sed (si accurate perpendas, facile videbis Patres illos, de sectà, cuius in d. c. Epi-

E scopi fit mentio, nec verbulum vnum locutos fuisse: solummodo asseruerũt, trãsuectionem esse possibilem (hoc est posse à dæmonibus corpora de loco in

locum

A locum transierit) quod non decisioni Canonis, sed rationi eius tantum viri repugnare mox ostendemus. Ratio ergo hęc à Patribus illis reiecta meritò, non ipse Canon.

6. Explicatio verborum & sententiæ. d. c. Episcopi.

In Gratiani editione Romana, iussu Gregorij XIII. correcta, sic scribitur iste Canon, in principio:

Textus. B *Episcopi eorumq; ministri omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam, & à Diabolo inuentã sortilegam & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicẽt, & si aliquem virum aut mulierem huiusce modi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatũ de parochijs suis eijciant. Ait enim Apostolus,* Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, sciẽs, C quia subuersus est, qui huiusmodi est: *Subuersi, sunt & à diabolo capti tenentur, qui relicto creatore suo Diaboli suffragia quærunt, & ideo a tali peste debet mundari sancta Ecclesia.*] Hactenus prima pars canonis, quæ nec luce, nec confirmatione alia indiget, vtpote satis clara & certa.

Statuerant Ancyrani concil. Patres, alio canone, sortilegos quinquennali D pœnitentiæ subijci: nunc alio canone sanciũt de ipso crimine magiæ & sortilegij quid in genere existiment, nempe peste esse, & omnimodis eradicandam etiam pœnis infamibus, vt detonsione, flagris, &c. quæ hodie adhuc in vsu vigent. Apostoli illa verba pessimè Erasmus de factiosis exposuit seu contentiosis. vt & Caluinus & Hofman. hæretici: sed de vere ac propriè dictis hæreticis optimè D. Hieron. Ambros. Sedu- F lius, Theophylact. Caiet. & cæteri Catholici, imò & ex suspectis magnus Erasmi amicus Faber Stapulensis. Vnde

A rectè elicio ex hoc quoq; Canone sortilegia & magicas artes ad hæreticã prauitatem & eius inquisitores pertinere, seruata tamen distinctione, quoad pœnã, sortilegi hęretici, & nõ hæretici, de qua diximus hoc eod. lib. *sect. 2. & 15.*

At *Diaboli suffragia*, hoc est auxilium, *quærere*, quia eum pro creatore & opitulatore colunt, tanquam Deum, quæ est basis & fundamentum totius B c. *Episc.* Et iacto fundamento contrario, nempe vnum esse Deum, nec aliud præter eum numẽ, contra quam Gentiles credunt: ostendit cum Gentilib. eadem perfidiæ macula deformes esse quosdam Christianorum, de quibus subdit parte secunda;

Illud etiam non est omittendum, quod quædã sceleratæ mulieres retro post Satanam conuersæ, dæmonum illusionibus, C & phantasmatibus seductæ, credunt & profitentur se nocturnis horis, cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusq; iussionib. velut Dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari.] Textus.

His verbis tota narratio criminis, & D sectæ huius graphica descriptio proponitur. Vnicum autem crimen impingitur illis, Apostasiæ & infidelitatis ex delusione per dęmonem natæ. fuisse enim has mulierculas adeo sceleratas, vt Dianam Numen Gentilium & fœminarum nequissimã Herodiadem, pro Deabus colere se faterentur, & alias in eundem errorem pertrahere conarentur. Meritò itaq; *sceleratas* vocat, quæ F a Deo recedentes, & a fidei puritate desciscentes Satanam sequuntur. Sequuntur autẽ Satanam & post eum cõuertuntur, quia (vt aiunt) Dei domi-

nium de-

nium deferebant, & Diaboli seruitio se mancipabant, eiusque iussionibus parebant, certis noctibus euocatæ, mentitas illas bestias cōscendentes, & Dianam venatricem Pseudonumen Paganum, vel Herodiadem incæstam & innoxio Præcursoris Dominici sanguine cruentam, comitari se & colere credebant. Et his omnibus certam fidem præstabant, & eadem animo comprobantes, & fieri quæ credebant optantes: vt credulitate, sic voluntate peccabant. Hæc summa narrationis. Cui facile credent, qui sciunt quid Mantenses Magi nostris temporibus, de Sibylla Nursina, & alia prope Parisios degente, in Actis Iudiciariis sunt professi, quæ ex Crespeto præcedentibus libris commemoraui.

In nostra canonis narratione, notet Lector primo, in illo cursu seu pompa dæmonica adfuisse cursus Dominã seu Reginam, vt hodiernæ quoq; sagæ fatentur: & eam nominatim dici, vel *Dianã*, vel *Herodiadem:* additur in libro illo de anima & spiritu: *Mineruа*, talis pompæ quoddam simulachrum legitur in narratione B. Antonini, quã exhibui *lib. 3. p. 1. q. 4. sect.* 8. vbi etiam *Venus* mulo vecta: an quia meretrici sterilitas conuenit? Dianam eandem cum Hecate seu Proserpina, docui Magicum Numen fuisse, hoc est, cacodæmonem. comment. *in Senecæ Medæam vers. 7. 11. & 787. & Dominæ* nomen illi peculiare fuisse: inde pecat, qui volet. De Herodiade idem dicendum: quia sub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Aristobuli filia Salomes saltatriculę mater, & vtraq; dignum vita exitum vitæ inuenit, narrante rem Nicephoro *lib. 1. hist. c. 20.* certum neutram ex inferno redisse, neutram choreis illis adfuisse. falsa ergo persuasio fuit mulierculaɽũ, quod cum Diana vel Herodiade equitarẽt: falsa etiam, quod super bestias equitarent, quia veterinaria hæc erant dæmones, qui bestiarũ formam assumpserant, falsa etiam, quod crederẽt veras bestias posse tam exiguo temporis spacio adeò dissitas prouincias pertrãsire. Quid mirum si triplici mendacio tinctam persuasionẽ canon reprehenderit, & hanc idololatriam, vt hæresim verbis seqq. damnauerit?

Textus. *Sed vtinã hæ solæ in perfidia sua perijssent, & non multos secum ad infidelitatis interitũ pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore Paganorũ inuoluuntur: cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnũ Deum arbitrantur.*] Totus hic versic. deest Pseudo Augustino illi, sed habent Iuo & Burchard. nisi quod pleraque legunt in singulari numero, item: *& in errore paganorum reuoluitur.*

Nunc, commemorata mulierculaɽum huiusmodi credulitate, quid in ea & quale quã vitiosæ perfidiæ insit malum ostendit. nempe latens dæmonis pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam, infidelitatem, falsam opinionem à recta fide deuiationem, & errorem paganorũ:* quæ omnia sic cõnectit, vt vnum alterius sit ratio & explicatio. nam (*&*) simul pro copula & causali particula hic (vt aliàs sæpe) sumendum.

Cum dicit (*vtinã hæ solæ, &c.*) non lætatur de istarum interitu, sed optat nullas alias præterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam sint in Ecclesiam & remp. crudeles, qui in tales mulierculas seductas & seductrices volunt clemẽtes videri. Ait; *Perfidia*, quo

nomine

nomine non compellat ipsam dæmonum illusionem, præstigias seu phantasmata. nam longum est discrimen inter illudi, & perfidum esse. Sæpe sanctissimis viris dæmon per phantasmata illudit, vt de B. Secundello, Iordano & aliis docui *li. 3. Disquisit.* quorum tamẽ in mente animi nulla infuit perfidia. Perfidia fidei, illusio seu deceptio prudentiæ contraria est. Ipsum itaque *perfidiæ* nomen, docet hoc loco non agi de illusione qua illusio est, sed de illusione qua est coniuncta cum perfidia, seu de mulierculamum deceptarum perfidia, qua talis, h. e. qua infidelitas est. Etenim illusio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua talis erat, eius quoque mentio prætermitti non potuit, vt de infidelitate commodius, quod intẽdebat, canon probaret: vt, peccati fonte & caussa cognita, peccatum iustius damtum intelligeretur. Ait, *Infidelitatis*) vt sciamus quid perfidiam vocarit; eandem mox vocat *falsam opinionem:* cuius falsitas in eo, quod & veras bestias, & illas Dian. & Herod. adesse, & numen esse opinabantur. Et propter hoc vltimum dicit à recta fide defecisse: cuius dicti subdit rationem, quia de *errore Paganorum inuoluuntur;* quia quod Pagani sentiunt, videlicet plures vno Deos esse, idem ipsæ sentiunt. hoc enim subdit in vers. fine, ad manifestandum de quo errore Paganorum sit locutus. Nihil his omnibus verius, nihil clarius: & valde obtusum pectus gestet, qui non quo sequentia tendant ilico perspiciat. Sequitur:

TEXTVS. *Quapropter Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnino falsa esse: & non à diuino, sed à maligno spiritu, talia phantasmata mentibus fidelium irrogari.*] Nihil horum etiam apud Pseudo August. continetur: sed a- (A) gnoscunt ea Burchar. & Iuo. apud quos tamẽ in q. l. pro *fidelium*, est *infidelium*. quæ variatio repetitur etiam in Gratiani codicibus. res autem eodem recidit, *fideles* fuere ante perfidiam, infideles factæ hac persuasione.

Nunc periti more medici morbo ostenso medicinam Canon apparat. ideo enim monet diuini verbi præcones, Doctores & ductores animarum, vt pedo (B) veritatis pestem ab ouibus, quas nondum scabies inuasit, sedulo arceant, docendo quæ seqq. versic. præscribentur.

Ait, Hæc *omnino* (siue vt Burc. & Iuo, omnimodis) *falsa esse*) quæ *hæc?* nempe quod de transuectione super veras bestias, & de comitatu Dianæ & Herodiadis, & de earum dominio ac numine dicta sunt, omni ex parte & vndequaque mendacia esse. *Phantasmata*) sic vocat, (C) non imagines seu simulachra quæ obiecta fuerunt intellectui sola, sed simul ipsos circa hæc errores. Nam non tam quæritur an à bono ista spiritu, vel à malo immissa: quam an ista vere, an illusorie & præstigiose tantum contingant.

Atque ita iam habemus erroris narrationem damnationem, & remedium. statim subdit decisioni rationes: quibus Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas (D) huius perfidiæ grauitatem & vanitatẽ populo queant persuadere. Huc enim perspicue omnia sequentia verba tendunt, vsq; ad vers. *quisquis ergo aliquid.* *vbi* rursus definitio seu sanctio cõdemnatoria contra hosce hereticos iteratur. Rationes autem has desumit à caussis ac modis illusionis ipsius, dicens:

TEXTVS *Siquidem ipse Satanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cum mentem cu-* (E) *iuscumque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subiugauerit, illico trãsformat se in diuersarum species personarum atq; similitudines: & mentem, quam captiuam tenet, in a somnis deludens:*

a melius somnis ex Burch. Iuo & Pseudo Augustin.

lens: modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens: per devia quæque deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo: sed in corpore euenire opinatur.

Causam duplicem illusionis proponit deludentem & delusam. Ex parte deludentis. quia hoc diabolo, qui vult deludere, non est difficile: Nam potest istis maiora. Modum vero quo deludere sit solitus ostendit, hæc eum in spiritu facere. Sed quia hoc potest duobus modis contingere, 1. iis qui dormiunt, & nullatenus vigilant, 2. non plane dormientibus, sed semiuigilantibus quando eis obiiciuntur simulachra aut plane præstigiosa, aut apparentia in corporibus per dæmonem formatis vel assumptis: ideo quæri solet de quo istorum duorum modorum canon nũc loquatur? Spin. contendit loqui de posteriore tantum. Probat quia si de priore loqueretur, frustratoria esset ratio. nam postmodum expergefacti animaduerterent sibi dormientibus illa per visionem duntaxat imaginariam accidisse, quemadmodum id animaduertunt post exstasim; qui rapti fuere. Atque ita fieret vt istæ in perfidiam non laberentur per falsam credulitatem. Verum hæc argumentatio parum stringit. Cur non & exstasis, & in somnis illusio adeo vehemens esse queat, vt postmodum homo credat se vigilantem ea corporeo sensu passum fuisse? Quare malo dicere, c. de vtroque modo intelligendum, ac solummodo excludi plenam & omnis somni expertem vigiliam: quæ interpretatio verbis cõtextus multo melius conuenit. Et quocunq; modo, illud *solus spiritus*) sumas, nõ docet semper id in solo spiritu fieri, nec vllum h[illegible]c verbi reperias, quo id contineri queat: tantũ modo docet sic fieri solere; & cum ita

A fiat, adeo caute hunc impostorem irrepere, vt tamẽ, quibus illusi, hi credant & pertinaciter contendant, vere hæc sibi vigilantibus euenisse.

Qui transfigurat se) qui solet nonnũquam se transfigurare in Angelum lucis. sumptũ à D. Paulo. 2. *Co. 11. v. 14.* qui vsus voce μετασχηματίζεται h. e. assumit similitudinem & quasi schema Angeli lucidi & gloriosi: ne putes de ipsa specie seu forma essentiali mentionem fie-
B ri, sed de externo tantum splẽdore, quo *Angeli lucis* hoc est splendentis & gloriosi, tenebrio iste lucifugus fulgorem & claritatem imitatur: qua de re consuli potest D. Athanasius *in vita B. Antonij.* Est autem argumentum à maiore ad minus. Si aliquando potest imitari & exhibere ipse miser & caliginosus speciem Angeli beati? cur non & alias species vi-
C liores & damnatorum, vt Dianæ, Herodiadis &c. Hoc ergo facit primo: deinde postquam qualis apparet talis creditur esse à muliercula quapiam (nam *cuiuscunque* positum pro cuiussuis vel alicuius: quo pacto non crediderim locutum B. Damasum, sed potius Burchard. vel Gratianum) tum illam perducit ex errore in infidelitatem, & ex illusa facit infidelem, sc. persuadendo se vt Numen
D credi & coli. Postquam vero semel hac infidelitate mentem imbuerit: procliue est frequentius atque frequentius eam in somnis deludere. Hinc porro patet quæ sit causa ex parte delusorum, nempe infidelitas propter quam Deus permittit sic eas deludi. Nisi .n. crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi competere, nunquam illas adorarent, vel si comitarentur. Nunc cum, vt Pagani, id credant: Deus permittit, sic illas à dæmone per insomnia & imaginarias species deludi: vt credant factum, quod [illegible] fieri [illegible]dem potuit.

Cum mens [illegible]) non sic in-

telligas, quaſi vocula, *cum*, inferat hoc A neceſſario à dæmone fieri, ita vt nequeat eas vere tranſportare: ſed tantum inferri id quod contingit: hoc eſt (vt loquuntur) *cum*, nō habere vim inferendæ neceſsitatis antecedentis huius dicti ad conſequens, ſed contingentiæ ſeu poſsibilitatis tantummodo. Solum .n. vult probare, dæmoni poſsibile eſſe ſic has deludere.

Textvs. *Species atque ſimilitudines*) coniunctio (*atque*) vim habet explicandi. nam B ne de vera ſpecie, ſeu eſſentiæ mutatione quis capiat, additur poſterius, quaſi dicat, ſpecies hoc eſt ſimilitudines. (*Captiuam*) infidelitate (*Per deuia quæq; deducit*) hoc eſt fingit ſe corporaliter eas per inuios calles & varias ſemitas deſertaq; loca deducere. Nam ſi vere per deuia deduceret, iam ſibi ipſi canon repugnaret, concedens vigilantium ani- C mas ſaltem deduci: quod eſſet abſurdius. nec enim mens a diabolo extra corpus ſuum poteſt deduci.

Cum ſolus ſpiritus hoc patitur) Burch. ẽt. Imo. & Pleti. Augu.t. habent, *patitur*, quod poſitũ pro *patiuntur*: ſed reſtringitur ad ſectam iſtam mulierculárum, de quib. eſt ſermo. Nã iſtæ nō poterant, niſi in ſomnis, talia perpeti: nec poſsibile erat Diabolo illa re ipſa exhibere (nē- D pe Dianã aut Herodiadē Numē, aut veras beſtias tã celeriter ſe mouētes) quæ ſimulabat. Neceſſariũ itaq; fuit, hoc illis perpetuo contingere apparenter. Vnde ẽt patet, quã inepte hinc ſtrigum patroni colligãt, ne nũc quidē vnquã mulierculas maleficas corporaliter hæc pati; hoc eſt vere de loco in locũ trãsferri, aut concũbere. Quin ẽt de his ipſis Dianianis non affirmatur, quid fieri poſsit, vel E non poſsit, ſed tantũ quid de facto fieri ſoleat, vel nō ſoleat. Subſequitur in Canone: *Quis .n. non in ſomnis & nocturnis viſi nib. extra ſe educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquã viderat nocturnu vigilando? Quis vero tã ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia quæ in ſolo ſpiritu fiunt, ẽt in corpore accidere arbitretur.*

En primum argumentum quo probat hæc mulierculárũ dicta ex mera illuſione manaſſe, & videri illis facta, quæ nunquam facta fuerunt. Probatio huiuſmodi eſt: Nemo eſt cui non, concurrente ſola vi naturali, frequenter accidat multa videre ſomniantem, quæ putat ſe peruigilem videre: & ideo experrectus putat ſe non in ſomnis, ſed in vigilia, hæc conſpicatum. Quod ſi tantum naturalis cauſa paſsio puta præcedens, languor, vel quid ſimile: pōt, polletq; quanto id facilius erit virtuti cauſæ ſuperioris, qualis eſt potentia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis, cauſis abuti, cum vult, pōt? Igitur dementis ac ſtupidi foret hominis contendere, huiuſmodi non potuiſſe non corporaliter ſimul contingere. (Hinc ſubinfert tacite mulierculas iſtas fuiſſe deluſas: quia quæ in ſpiritu tantum illis contingebãt, ea ſibi vigilantibus accidere corporeo ſenſu percepta contendebant,) ſicut hebes foret, qui naturales ſomniorũ deluſiones verarum rerum ac factorũ nomine cohoneſtaret: quia viſus ſibi vigilando iſta perpetrare. Senſus ergo iſtorum verborum: *Qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu*, &c. pendet à ſuperiore mēbro. Scilicet *hæc omnia* quæ nunquam vigilantes viderant, ſed viderant tãtum cum dormiebant. Qui hunc ſenſum eſſe non videt, næ ille vigilans ſomniat, & oculis apertis nihil videt. Aduerſarii autem noſtri, ſic interpretantur: In ſomnis homo ſæpe videt, quæ nunquam viderat vigilans: ergo mulieres etiam iſtæ decipiuntur in omnibus, quæ fatentur à ſe facta vel viſa. Nonne vitium conſecutionis vel pueri viderẽt. nempe falſum aſſumi, aut ſaltē id quod

prius fuit probandum, mulieres istas tantum somniasse quæ fatebantur. Æquæ perperam exponunt quod sequitur: stultus & hebes est, qui quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitrantur: ergo stulti sunt & hebetes, qui credunt ista mulieribus his simul in corpore accidisse, Quis enim non continuo excipiat, quin tu prior probas hęc in solo spiritu facta, & tum demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori consulatur, necessarium est hæc sic coniunctim accipere: quæ in solo spiritu fiunt, ea simul in corpore contingere non posse: non vero quæ in spiritu fiunt, etiam simul in spiritu & corpore contingere non posse: hoc est eá quæ quis somniat simul somnianti reuera contingere non posse quo nihil foret absurdius.

Textvs. Ezech. 3. & 11. Apoc. 1. & 4. 2. Co. 12.

Cum Ezechiel propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore, vidit? & Ioannes Apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit, & audiuit? Sicut ipse dicit: statim, inquit, fui in spiritu, & Paulus non audet dicere se raptum in corpore.*

* Iuo sicut ipse statim, inquit, fuit in spiritu.

Ecce S. S. exempla, quibus probat nonnunquam aliqua contingere homini in solo spiritu, & non in corpore. hoc est imaginarie seu spiritualiter, & non re vera seu corporaliter. Hoc bene probat canon, nec eo amplius probare potuit: quare nec amplius probare voluisse credendus est: nisi quis auctorem canonis supini stuporis velit accusare. Omnes enim norunt exempla particularia, non nisi de aliquibus, & non de cūctis probare ex particularibus enim vniuersalis conclusio non deducitur. Esto contigerint ista Ezechiel, Ioanni, Paulo in spiritu: ergone nihil aliis contigit in corpore? ergo quæ de Christo & Habacuquo legimus, illis in solo spiritu contigerunt? quis hoc adfirmans, non

A ad Anticyras relegetur? Audent tamen Ponzinibus, Alciatus, Duarenus ac similes, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus necessario cōsequitur. In Pseudo augustino aliter ista leguntur, nempe: *cum Ezechiel & alij Prophetæ, Ioannes Euangelista etiam & Apostoli in spiritu non in corpore visiones viderint.* quibus verbis de Prophetis & Apostolis videtur voluisse vniuersim id affirmare,

B vt consecutio efficacior redderetur. si hoc voluit, & non quod canon tantum: vide mendacium audax. Quis credat talia vel B. Damaso, vel D. Augustino in mentem venire potuisse? Nulli Prophetæ, nulline Apostoli vere & corporaliter vllas visiones viderunt? Dormiebat Princeps Apostolorum, quando excitatus Angelum vidit; & ab eo deductus

C ex carcere, solutis cathenis, liberatus fuit? *Act. 12. v. 7. & 8.* Somniabat Christus Dominus quando à Satana super templi pinnaculum: & supra montem excelsum translatus? *Matth. 4.* Somniabat Abacuc quando ab Angelo à Iudæa translatus in Babylonem, & Daniel in somnis cibum comedit in leonum lacu? *Daniel. 14. v. 35.* Condemnent etiam isti Canonis Ancyrani suppletores, omnes illos Patres Doctissimos & sanctissimos, qui corporali visione in specie aliqua visibili contendunt ab Esaia. *cap. 6.* Domini gloriam

D visam; *D. Greg. Nissenum orat. 6. de beatitudin. D. Chrysostom. in d. cap. 6. & hom. 4. de incomprehensib. Dei natura, & in Ioann. hom. 14. D. Cyrillum Alexandri. libr. 1. in Ioann. cap. 22. & horum sequaces Euthym. ac Theophilac. in 1. cap. Ioann.* Damnent D. Irenæum *libr. 4. cap. 37.* Chrys. *d. hom. 14.* &

E The. *In Dia. Immutabilis,* sic accipiētes illud Oseæ. 2. v. 10. *Visiones multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum.* Falsus ergo potius ille auctor negās

vniuersim. Pressius noster de tribus tantum: de quibus tamen ipse hoc non admodum certum vel necessarium. Ezechuel tantum asserit, *assumpsit me spiritus* c. 3. v. 12. & 14. Item, *spiritus quoq; leuauit me, & assumpsit me*. cap. 11. v. 1. Sed non additur imaginarie, an cũ corpore vt Abacukũ. Quid q. probabilior immo forte sola vera interpretatio est, spiritum illic vocari Angelum, & dici prophetam in corpore, & quidem cunctantem ab Angelo translatum de loco ad locum, nempe á fluuio Chobar in suburbia Babylonis vbi Iudæi de transmigratione degebant *d. vers. 12. & ve. 14.* & postea inde Hierosolymam *d. cap. 11. v. 1* quæ interpretatio melior est tum quia magis amica contextui: tum quia probata D. Hieronymo his verbis, *Transferturq; propheta non, vt quidam existimant in spiritu, sed in corpore: quod & de Abacuc, iuxta Theodotionẽ legimus.*] assentitur Theodoret. sed & Polychronius, & alius Scholiastes Græcus *in cathena:* quibus tutius assentiare, quam Rabbinizantibus: qui exponunt visum sibi vehementi vento rapi.

Apocalypsis scriptor B. Ioannes fatetur, se, *in spiritu fuisse*, c. 1. v. 10. non etenim credendus est in somnis vidisse quæ narrat, sed vigil in exstasim raptus: atque ita illa, quæ præsentia non erant, sed futura, corporaliter non vidit, sed in spiritu, vt recte Ambros. Haymon, & alii eo loco interpretantur. Quare non satis apte aduersarii ex hac D. Ioan. reuelatione colligunt, maleficis omnia quæ fatentur in somnis contingere: neq; hoc canon exisito B. Ioan. exẽplo voluit, vel potuit probare. Tertium illud de B. Paulo, non contra nos, sed in seipsos, plus habet difficultatis. Verba sunt 2. Corint. 12. v. 14. *Noui hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim (siue in corpore: nescio siue extra corpus, nescio. Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad tertium cœlum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. quoniam raptus est in paradisum. & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* In hoc toto testimonio non aliud potest canonis instituto accommodari: quam audaces nimium fuisse has mulierculas, quæ non formidarent de suis visionibus certi aliquid definire: nempe se tunc certo corporalibus sensibus ea percepisse; cum tamen Apostolus, neutram de sua visione partem audeat affirmare; sed dubius maneat, an in corpore, an extra corpus fuerit raptus. Verum hic (quæso Lector) attende primo, quam id pro aduersariis nihil habeat momenti. Quid enim? Diuus Paulus non audet profiteri, an tum fuerit in corpore, an extra corpus? ita sane loquitur. Non igitur potuit mulierculis illis constare, an & ipsæ tum, quãdo putabant se cum Diana equitare, fuerint in corpore. Hæc enim tota vis argumenti est. Respondeo primum id non sequi. Non quia conferenda vllo modo sapientiæ vel solertię hæc vasa ad ignominiã cum vase electionis (absit talis blasphemia) sed quia res valde dissimilis est. habuerunt enim istæ mulierculæ, non solum vnde possent, sed vnde deberent intelligere, spiritum tantum & imaginarie hæc se passas rei videlicet impossibilitatem, vt dixi: quam quia delusæ non intelligebant, nec veritatem docentibus auscultabant, merito canon eas damnauit. Apostolus autem nihil habuit, cur se deberet in alterutram partem resoluere. Contra solet nostri æui strigibus accidere, quibus plurima suppetunt indicia, vnde queant & debeant intelligere se in facto non delusas, & corporaliter se, quæ asserunt, egisse; quæ hoc eodem libro, & hac sectione copiose sum

prosecutus Vnde iam constat nec ab illis Dianę comitib. ad nostras striges validū satis argumentum peti, quod fusius ostendam §. sequenti: nec D. Pauli exemplum istud plus probare, quam non semper visiones istas in corpore simul & spiritu accidere. Attende secundo eos, qui ex hoc v. 14. colligunt id quod aduersarii nostri contendunt, cogi dicere illud: *in corpore, vel extra corpus*, sic accipiendum; quasi neget se scire, an visio illi reipsa & vera apparitione, an imaginaria tantum contigerit. Qui sensus est à canonis mente (nisi manifestū errorem canoni adscribas plane alienus: sequeretur enim nesciuisse B. Paulū an vere in tertium cœlum & in Paradisum raptus fuerit, corpore & anima simul sicut Abacuc in Babylonem: an vero secundum spiritum tantum, sicut B. Ioannes in Pathmos existēs: quod dici nequit, quia B. Paulus scire poterat, corpus suum Damasci in terra mansisse, & hoc tenebatur credere sociis, qui eū deduxerant, & Iudæ qui hospitio eum exceperat. Et hunc sensum accurate, & merito post D. Augustinum refellit D. Thomas, & ostendit esse sensum Iudaicum, à D. Hieronymo quoque explosum: veram autem sententiam verborum B. Pauli esse, quod ignoret: non an in exstasi hoc sibi acciderit (quod satis sciebat, & non fuisse corpus loco motum) sed an durante illa exstasi & visione, anima modo extraordinario miraculoso fuerit, diuina quapiam operatione, ab ipso corpore separata: vel vtrum anima manserit in corpore illud informans, alienata tamen à corporeorum sensuum functione. *Sic ille 2. 2. quæst. 175. a. 6. & de verita. q. 6 a. 6 & in d. c. 12. quo loco etiam D. Chrys. hom. 28. Theophil. Haymon. Sedul. Caieta. Catarinus.* Aduerte tertio eos qui volunt hoc exemplo doceri animam D. Pauli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui persumat affirmare id de quo negat Apostolus sibi liquere; affingunt etiam canoni, quod nullomodo dixit. Denique qui hinc eliciunt non posse aliquem corporaliter per angelos deferri, dissentiunt à D. Paulo: nam putabat id fieri potuisse (secundum eorum interpretationem) alioqui non dubitasset, sed aperte pronuntiasset se extra corpus raptum, si in corpore credidisset se rapi non potuisse. Quomodocunque tamen has tres Ezechielis, B. Ioannis & B. Pauli exstases interpreteris: inde nec consequetur mulierculas illas nequiuisse à dæmone corporaliter transferri; quia à non esse factum, ad non posse fieri, inualidum est argumentum: nec etiam consequetur, quia sic tribus illis cōtigerit; similiter, non aliter mulierculis illis contigisse: multo minus consequetur, sic semper & vbiq; omnib. contingere: sed duntaxat consequetur, decipi illas mulierculas potuisse, quia hæc illis non corporaliter, sed imaginarie duntaxat contingere potuerūt. Sequitur in Canone.

TEXTVS.

Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia, & his similia credit, fidem perdit.]

Concludit istas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ istæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam aduersarii qui hæc verba ad omnes nostrarum strigum confessiones porrigunt, iniqui sunt inquisitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errant multimodis. Primo quia istud, *quia: alia credit* referunt absurdissime ad proxime præcedentia: præcessit autem proxime de Paulo Ioanne, & Ezechiele. Quæro igitur, An fidē perdit, qui hæc ita credit

contigisse

contigisse illis, vt canon refert: manifesta quidem hæc foret ipsius canonis cōtradictio, & (vt scholæ loquuntur) implicantia in adiecto. An ergo volunt fidem perdere, qui non credit his tribus ista contigisse, sicut canon asserit, hoc est contendit hæc illis non tantum imaginatione, sed etiam in corpore contigisse. Sed tunc iste sensus non apte cohæreret cum præcedentibus: & dicendum fuisset; *Quod qui talia non credit*. Deinde hoc non foret verum. Nam etsi aliquis diceret B. Paulum in corpore raptum, non perderet idcirco fidem; sed temerarius tantum fuisset, qui assereret, quod Paulus se professus nescire. Qui diceret Ezechielem corporaliter translatum, contra communiorem recentiorum sententiam loqueretur, sed fidem non perderet: quia probabiliorem veterum Patrum sententiam sequeretur: & alias canon Diuum Hieronymum, Theodoretum, Polychronium, & Græcos alios eo eo capite solo hæreticos pronuntiaret: quod non est ferendum. Non igitur hic versiculus & decretum de hæresi pertinet ad ea, quæ velut argumentando canonis authores inseruerunt: sed duntaxat ad præcedentem canonis sanctionem, qua sacerdotes iubebantur polulum docere hæc istarum muliercularum deliria (quæ sunt commemorata) esse omnino falsa, & nata ex Diaboli delusione; & eos, qui muliercularum affirmationi fidem adhiberent, à recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui.

Sensus ergo, *qui talia credit*, qualia hæ mulierculæ Dianianæ de quibus canon agit. Hoc autem quod sequitur; *Et his similia*: non est referendum ad omnia quæ mulierculæ istæ credebant, sed ad quædam quæ credebant. & erant vere hæretica. Primo, aliquid esse Numinis præter verum Deum. Secundo,

A quod alteri quam vni Deo diuinum honorem liceat exhibere. Tertio, quod talia suadens, aut ad talia hominem deuehens sit bonus Spiritus. Quarto, quod nequeant eis talia contingere imaginarie seu in solo spiritu. Quinto, quod possit vllus immediate, præter solum Deum, subito vel sine rerum naturalium applicatione, speciem seu essentiam vllius creaturæ, in aliam, commutare: vel

B vera creatione aliquid producere. Nam hęc omnia eas credidisse partim expresse in canone habetur: partim non improbabiliter ex eo colligitur. Ad hæc ergo talia & similia hoc est hæretica, istud est referendum. Non potest autem referri ad cetera, in quibus decipiebantur quidem, non vero idcirco fidem perdebant. verbi gratia primo, quod putabant de facto hæc sibi vigilantibus accidere. Nam hac in re delusæ tantum erant, non hæreticæ. secundo, quod

C putabant veris se bestiis vehi. tertio veras bestias posse tam cito tam longa terrarum spacia traiicere, & per aërem volare, sine spiritualis intelligentiæ opera: qui sunt errores contra philosophiam & rectam rationem, non contra fidem Catholicam. quarto quod opinabantur se conuenire & discurrere cum multitudine mulierum & homi-

D num aliorum, partim viuorum, partim mortuorum, quæ tantum erat delusio, & non hæresis. Si vero credidissent se dæmonum opera posse corporaliter deferri, etiam per aërem valde celeriter, successiue tamen, & congruo actiuitati dæmonis, & earum conditioni tempore: id nec erat hæreticum, nec deceptio: sed dubia duntaxat

E quibusdā opinio, re autem vera probalior, & tantum non de fide sententia. Igitur q. ad hanc translationē attinet, non deciditur qd Diabolus facere possit, sed qd de facto cū istis mulierculis egerit.

Ex his

Ex his iam perſpicitis, quæ hoc canone definiantur eſſe hæretica? nempe quinque illa à me commemorata; Quorum 1. 2. 3. & 5. etiam Toſtatus Epiſcopus Abulenſ. *poſtea citandus*, Cardinalis Turrecremata *ad d. cap. Epiſcopi*, Silueſter Sacri Palatii Mag & alii obſeruarunt: & quidem. 1. 2. & 3. aperte ſatis colligitur, ex iis quę iam in textu ſunt explicata. Quintum vero fuit ſignificatum obſcurius, quádo dixit, *ſuper quaſdam beſtias:* ſed apertiſsime decidetur ſequentibus canonis verbis. Equidem Quartum addidi, videns aperte elici ex contextu, cum agit de exemplo reuelationis B. Ioannis. nam S.S. ſatis aperte docet eam mere ſpiritualem fuiſſe: & ideo ex S. S. ſatis aperte conuincitur, aliquam viſionem mere ſpiritualem eſſe poſſe. Nunc pergit quintam illam probare.

Textvs. *Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt eius, ſed illius in quem credit, id eſt diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.*]

Pergit oſtendere has mulierculas fidem perdidiſſe: Quaſi dicat, Dixi has miſeras fidem perdidiſſe: quia nulla eſt fides, niſi quæ recta fertur in Deum, vt in primum principium, & naturæ auctorem ac Dominum totius creaturæ. Qui ergo non habet huiuſmodi rectam fidem (hoc eſt erroneam nec detortam aut diuiſam ad alia Numina) *ille non eſt* DEI, vt legit Iuo & Burchard.) hoc eſt non pertinet ad Deum: *ſed eſt Diaboli*, cui ſe mancipauit, & ad quem pertinet, quia in eum credit. Nam ad eum confugit, poſt eum conuerſus: eo ipſo quod credit illum eſſe creatorem huiuſmodi beſtiarum, quibus per aëra transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria eſt S. S. atteſtanti: quæcumque creata ſunt, per Dominum noſtrum, & non per bonos vel malos angelos eſſe facta: & ſine Deo factum eſſe nihil, quod factum eſt. Cum itaq; tam diſerte hoc veritas Euangelica pofiteatur, merito concludit. (Ioan. 1.)

Textvs. *Quiſquis ergo aliquid credit poſſe fieri, aut * aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem aut ſimilitudinem: niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt: proculdubio infidelis eſt, & pagano deterior.*]

* Sic Iuo & Burch.

En capitis totius anacephalæoſim, in qua recolligens author multos Paganorum errores, eos omnes aperte damnat: & ſubindicat mulieres illas ſceleratas, his omnibus aſſenſum præbuiſſe. Nam alioquin hæc nihil omnino ad præcedentia pertinerent. Putabant ergo Gentiles 1. à ſuis numinibus, quæ plurima & vaniſsima colebant: poſſe res aliquas de nouo fieri ſeu creari, ſic enim exiſtimarunt à Neptuno equum, à Minerua productam oleam: quod eſſe hæreticum patet. quia creare eſt infinitæ potentiæ, & ideo ſoli Deo competit, vt probatum ex initio Euangelii ſecundũ Ioannem. Sed credere, quod per applicationem actiuorum & paſsiuorum, aut per alterationem qualitatum, modo naturali generationis ſiue mutationis, quædam ex ſubiecta materia, dæmonum induſtria, gigni queant, non eſt hæreticum: ſed veriſsimum, *vt docui lib. 2. diſquiſition.*

2. Credebant poſſe à Pſeudotheis ſuis homines & animaria in cœlum trãſferi ſeu Deificari (quod homines vocabant, *Indigitari*) quod Canon noſter dicit, *mutari in melius.* Sic illi cœlum Diis, & Semideis, Semonibus, Medioxumis, & Patellariis implerũt: quin etiam & aquilas & canes, & coruos, & aſinos hoc honore dignati. quo nihil magis impium aut ſtolidius. 3. credebant

poſſe

posse ab illis bestias in viliora bruta, vel homines in bestias vere transformari; hoc noster canon vocat *in deterius immutari*: quibus narrationibus tota Nasonis Metamorphosis, & Diui Augustini libr. 18. de ciuitate DEI, redundant: quod etiam est plane erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiusdem speciei perfectionem, naturæ consentaneam, à dæmonibus perduci: aut quæ perfecta sunt, ab iisdem debilitari, aut viliora accidentatie (vt dici solet) reddi, ac effici posse: quod docet quotidiana experientia. 4. putabant illis Deificatis (vt sic loquar) animantibus, maiorem, quam cum in terris versabantur virtutem atque efficientiam inesse: qua de re multa Spineus *q. de strigibus cap.27.* post D. Thom. *in lib. 12. Metaphys.*

Quinto censebant hæc fieri à bonis spiritibus, hoc est à Diis suis: quos non credebant esse cacodæmones. Quæ quinque merito cuncta tam graui censura notantur. Hæc ergo subindicat omnia credidisse mulierculas illas primo posse à Diana vel Herodiade, de nouo fieri seu creari tales bestias. secundo, Herodiadem & Dianam factas Deas. tertio, posse ab illis homines, in quas vellent, bestias commutari, vt de Circe gentiles crediderunt. quarto, bestias hasce, quasi Deificatas, posse per aërem volare, & minimo tempore ingentia terrarum spacia permeare: quod eiusdem speciei bestiæ adhuc terrenæ non valerent. quinto, hæc se obtinere beneficio bonorum spirituum (quales putabant Dianam & Herodiadem) existimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem hæc canonis vltima verba sint referenda.

Duo hic quæri possunt, primo cur hoc versiculo solum mentio facta primi & secundi membri; hoc est creationis & transformationis? secundo, cur dicatur *Pagano deterior*, qui credit idē quod Paganus?

Ad 1. Respon. quia capitis huius intentio præcipua fuit, ostendere quod hæ mulierculæ incidant in idololatriam, & apostasiam: quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt à Deo ad Dæmones transfugium. nihil vero apertius præsupponit Deorum pluralitatem, quam primus ille & secundus error.

Ad 2. Respon. quia loquitur de iis, qui semel baptismo illuminati fuerunt, & ab eo apostatarunt, vt patet ex c. initio. Nam finis capitis ipsi principio respondet. quia tales derelicto creatore suo, Diaboli suffragia quærunt. Quod subsequitur in contextu;

Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria, &c. TEXTVS.

Hæc iam sunt parerga, & constat verba esse Gratiani, nec enim habentur in Burchardo, nec in Iuone, nec in Pseudo Augustino: & eorum summa desumpta fuit ex cap. 13. eiusdem q. 5. quæ de alia specie facti agit.

Secutus sum in hac interpretatione præcipue Tosta. *in c. 4. Matthæi* Torquemadam, supra & alios, quos recentiorum pleriq; sequuntur.

I I. *§. An hic canon aliquid ad hodiernas striges pertineat, aut ad eas sit extendendus?*

Contendunt id Alciat. Ponxinibius, Duarenus; & VVierus, & alii pauci nituntur argumentis hisce. Primo *in cap. Episcopi* dicitur, eas nocturnis horis cū Diana aut Herodiade super bestias equitasse: conuenisse statis temporibus, & in conuentu præsidi conuentus obtemperasse: quæ cuncta nostris Lamiis conueniant: vt videtur sensisse Marti-

nus de vicinis suis potuit certo comperta habere. Conqueritur eadem de re Barthol. Spineus Sacri Palatii Magister, cum scribitē; *potissimā lab cursic inualescat ista pestis esse, quorundā Iuristarū persecutionē: quibus principes Theologiæ imperiti facile credunt, quasi sapientibus, licet in huiusmodi satis rudes existant: vtpote Dei prouidentiam, Diaboli potestatem a que malitiam, & pleraque alia Theologica, ad quæ præsens articulus deducitur, ignorantes: & implent allegationibus legum folia: quæ & in pluribus non faciunt ad propositum: eo quod puros actus humanos possunt regulare leges humanæ, nō autē Diabolicis colligatos possunt bene cognoscere: sed solum præsupposita cognitione superioris scientiæ, sacræ (inquam) Theologiæ, possunt pœnas determinare talibus conuenientes.* sic ille Apolog. 1. cap. 3. postea cap. 4. sic scribit: *Hoc capitulum* Episcopi *male intellectū à iuristis, quatenus hæc quæ ad Theologiam pertinent pertractat, est causa illorum ruinæ, putantium eo quod in corpore iuris Canonici redactum est, posse proprium sensum circa illud ita procedere, vt etiam Theologorum communi sensui se opponant, &c.* Idem cap. 9: *Adeoque nunc inualuit ista pestis: vt dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (vt retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquisitore deprehensi) sitis omnes bono animo: Neque enim elabentur anni multi, quod superabitis CHRISTI fideles: quod optime diabolus obtinet suffragio diaboli, sibique similium, qui se patribus Inquisitoribus opponunt, dicentes hæc esse deliramenta, sicque scelestis his apostatis fauent, & in hæresibus suis indirecte confirmant. Nisi enim præpedirentur patris Inquisitores horum molestiis: quorum sæpe Principes, tanquam sapientum persuasionibus inclinati, denegant auxilia Inquisitionis officio debita: iam eorundem feruentium inquisitorum Zelo secta hæc esset penitus deleta, vel certe extra fines Christianorum penitus fugata.* Et his omnibus antiquior vnus inquisitorum Nicola. Iaquerius Anno 1457: sic scriptum reliquit: *Quod quidem* c. Episcopi, *quidam incaute attendentes obstaculum non modicum præstant exstirpationi sectæ, & hæresis fascinariorum, unde ipsa fauorem accipit, & incrementum.* Hactenus ille flagelli fascinar. cap. 9. Verum quid opus è Galliis, Italia, & Germania coaceruare testimonia? Nonne in ipsa nostra Teuthonica Brabantia, quæ solebat ab hoc crimine satis esse pura, hoc scelus videmus gliscere, ex quo multorum in corda falsus d. cap. Episcopi sensus se penetrauit, maxime Iudicum & causidicorum quorundam, quibus temere vsurpata VVieri lectio, & incaute auditi sermones Loosei, & à quibus diuina iniuria & Catholicæ religionis dehonestatio haud magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exspecto, & reexspecto sed nihil video, nisi minas & inanes iactantias, pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reserare. sinunt malum proserpere, immo fouent dum non prohibent, quinetiam prohibentes ipsi prohibent. quid negligere cum possis perdere peruersos, aliud quam fouere? *error, cui non resistitur, approbatur: & veritas, quæ non defenditur, opprimitur.* Hi dominium tyrannicū dæmonis in Christi Ecclesiam confirmant horum opera salus reipubl. proditur. ab his de communi interitu priuata lucra cōparātur: quibus volupe est in vtramq; aurē dormire, donec tortuosus draco se toto corpore insinuet: & venenum apostasiæ, idololatriæ, ac nefandissimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorū sacrilegiorū, & quotidianarū

contra tenellam ætatulam, contra fruges & alimoniam mortalium, contra patriæ totiuſque generis humani ſalutem, machinationum, per totum paulatim Chriſti corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Eccleſia quam peſſime mereri pronunciet? quis non profliget, execretur? videmus; ſi quidquam videmus, impunitate ſtriges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresque ſibi complices impigre adiungere: nec quidquam illis optabilius eſſe, quam quod aſsidue diabolus inculcat, ſinceram adhuc partem eodem carcinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc ſane veriſsimum eſt vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium ſalutem conſeruari non poſſe.* Deus ipſe per Eſaiam ſatis aperte Babyloniis inſinuat, ſe regioni in qua maleficis parcatur, propitium nunquam futurum, ſed ab ea grauiſsimas pœnas exacturum. *Venient* (inquit) *tibi* (Babylon) *hæc duo ſubito in die vna ſterilitas & viduitas. Vniuerſa venerunt ſuper te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem, Sapientia tua & ſcientia tua hæc decepit te, veniet ſuper te malũ, & neſcies ortum eius: & irruet ſuper te calamitas, quam non poteris expiare. Iſta cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua: ſi forte quid proſit tibi, aut ſi poſsis fieri fortior. Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum: ſtent & ſaluent te augures cœli,* &c. cap. 47. v. 9. 10. 11. Confirmat B. Ioa. Chryſoſtom. deplorans quod ab hoc nefario auſu vix orbis minima pars ſeruetur, & omnes fere ſint æternæ mortis periculo expoſiti: hæc Dei iram ſemper quidem prouocaſſe, ſed nunc multo magis, poſt tot tam ingentis beneuolentiæ ac miſerationis tam inſignis indicia,

A poſtquam ille filium redemptioni noſtræ impendit. *Lege illum hom. 10. in cap. 5. epiſt. 1. ad Thimo. ſub fin.* Quid ergo fas ſperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum faſcinariorum defenſores, & in Scabinatus, Conſulum, Fiſcalium, Parlamentorum, & in ipſa Principum ſacraria irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos, & priora ſæcula reuoluerent: ſtatim deprehenderent, nulli vnquam Principi, B Reipub. Prouinciæ maleficia exitio non fuiſſe: quorum exempla quædam Monitio. III. in fine ponentur. Vnde etiam probatur quod ſequitur.

Dixi tertio *hanc ſententiam eſſe ipſis aſſertoribus valde periculoſam.* probatur. 1. quia, vt ex dictis Eſaiæ verbis patet, Babylonicam ſortem in vltione ſibi conſciſcunt, qui Babylonis ſcelus imitantur, & Diaboli contra Deum partiariis, ad diuinam iniuriam, & patriæ per- C niciem, & Eccleſiæ Catholicæ peſtem, adeo ſedulam atque fidelem operam nauant, & Satanæ regnum propagant, & Antichriſti ſunt metatores. 2. quia dum non credunt aſſertioni Theologorum (ad quos ſpectat de peccato, ſit vel non ſit: item quantum vel quale, iudicare) nec ſtant Pontificum declarationi, aut communiori Eccleſiæ iudicio, ſuæ nequiter, & incaute fidunt D prudentiæ ſapientiæque; & præter peccati noxam excommunicationis etiam ſe periculo exponunt in eos latæ. Qui Inquiſitores in hæreticorum inueſtigatione & punitione impediunt. Tertio quia non immerito ſe faciunt multorum criminum ſuſpectos: inprimis quod non ſint alieni à crimine quod E defendunt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norunt de Doctore Flaet. & de VViero teſtatur Creſperus *diſc.* 3. & docuere Leloyher. Richeaumus, & alii complures: & poſ-

nus Nauarrus. Secundo, in verſ. *omnibus* dicitur, quod, qui talia & his ſimilia credunt, &c. Lamiæ vero credunt his ſimilia. Tertio, Lamiæ, credunt ſe transformari in cattos, canes anſeres, & alia bruta; quod hic in vlt. verſ. damnatur. Quarto, ſic videtur canonem accepiſſe Burchardus. *nam lib. 19. cap. de arte Magica verſ. vltim.* hæc ſcribit: *credidiſti vt aliqua fœmina ſit, quæ hoc facere poſſit, quod quædam à Diabolo deceptæ ſe affirmāt neceſſario & ex præcepto facere: id eſt cum dæmonum turba in ſimilitudine mulierum * transformata (quam vulgaris ſtultitia HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere ſuper beſtias, & in eodem ſe conſortio annumeratam eſſe? ſi particeps fuiſti iſtius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expreſſe reſpicere ad noſtrum c. Epiſcopi, & illud ſui temporis ſtrigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illuſæ: ſed & Lamiæ ſimilia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ ſunt à dæmone deluſæ talia confiteri.

Verumtamen cōmunis opinio Theologorum & Iuriſconſultorum eſt, *capitulum Epiſcopi, ad Lamias noſtras non pertinere*, tenent hoc Abulenſ. Turrecremata & alii mox citādi, & ſic paſsim Romæ, in Italia, Hiſpania, Gallia, Germania, fidei inquiſitores à ſede Apoſtolica deputati & confirmati, & Iudices ſæculares, qui iuſtiores & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obſtante iſto capitulo Lamiarum confeſsionibus credunt, & contra eaſdem ad mortis vſque ſupplicium procedunt. quod à me multis probatum, *lib. 2. q. 16. & fuſius lib. 5. hac ſect. 16.*

Dico igitur *ſententiam extendentium hunc canonem ad Lamias noſtras primo Lamiis ipſis infructuoſam eſſe: deinde perniciosam Eccleſiæ & reipubl. tertio, periculoſam aſſertoribus. quarto rationi & veritati parum conſentaneam.* Probo ſingula. Primo eſt *infructuoſa Lamiis.* quia per eam non eripiuntur ſupplicio. nam adhuc ex *d. c. Epiſc.* hæreteos conuincerentur. quoniam *c. Epiſcopi* tales mulierculas definiret eſſe infideles, & à Deo ad ſuffragia dæmonum deſciſcere. Et recte definit: quia licet deluſæ fuiſſent in ſomnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagell. faſcinarior. cap. vlt.*) poſtquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in ſomnis egerant, putantes ea vere & corporaliter à ſe geſta: ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & ſolicite ſibi cauent ab iis quæ in ſomnis dæmon prohibuit, & omnia ſedulo exſequuntur, quæ iuſsit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad ſimiles conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur ſe illic commiſiſſe, ſacrilegia, Sodomiam, inceſtus, infanticida, idololatriam, &c. profitentur ſæpe coram complicibus, etiam in iudicio ſe hæc nolle deſerere. Quare ſunt hæreticæ & apoſtatæ cenſendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex deluſione naſceretur. Ad cultum enim & exercitium hæreticæ prauitatis ſufficit, libere in eam conſentire, & eam acceptare. Sicut ſi aliquis Catholicus ſomniaſſet ſe audire aliquem docentem vel concionantem, Non eſſe Purgatorium: poſtea vero vigilans putaret ſe vigilantem hæc audiuiſſe, & memor eorum quæ ſomniarat argumentorum, huic hæreticæ propoſitioni fidem ac conſenſum præberet, & animo, dictiſque eam foueret: talis dubio procul haberetur & eſſet verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item ſicut qui (eſt comparatio Bernard. Cumani *Lucernæ numer. 9.*) in ſomnis

paſſus

paſſus eſt illuſionem, quia ſomniabat ſibi rem eſſe cum aliena vxore, ſi poſtea memor ſomnii complacet ſibi de tali actu propter delectationẽ quam inde ſibi viſus percipere ex ſpolio thalami alieni, licet non peccet ratione ſomnii, qua ſomnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterii peccatum ſibi conſciſcit ratione complacentiæ ſubſecutæ, & conſenſus pleni in vigilia præſtiti. Nam recte D. Auguſtinus: delectari falſo crimine verum eſt crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem acceſsit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit? *l. quiſquis C. ad leg. Iul. Maieſt. l. ſi quis non dicam rapere C. de Epiſcop. & cleri. l. vnic. C. ſi qua prædit. potest. l. 1. D. de extraordin. crimin. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugitiuus. D. de verb. ſignif.* Quis ignorat fautores & conſcios eadem pœna cum maleficis puniendos? *l. 1. §. occiſorum D. ad S. C. Syllan. l. vtrum D. ad leg. Pomp. de parricid. ſ. alia. de publ. iudic.* Denique patet in d. c. Epiſcopi. non obſtante deluſione hæreticas declarari. quia dicit *ſceleratas, & retro poſt Satanam conuerſas*, quod eſt eſſe apoſtatas à fide. dicit, *alios ſecum ad infidelitatis interitum traxiſſe* (quod eſt dogmatizantium) *à recta fide deuiaſſe, fidem perdidiſſe, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli eſſe non DEI, & Paganis eſſe deteriores.* Si ergo capitulum iſtud pertineret ad ſtriges, deberent ergo adhuc hodie ſtriges tractari, vt hæreticæ & à fide apoſtatantes. Quem igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde ſubdit pœnis hæreticorum.

Secundum, *quod hæc ſententia ſit perniciosa reipubl. & Eccleſiæ*, clarius probatur, quia ſtrigum defenſores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibii, VVieri, & aliorum ſcriptis: & docet quotidiana experientia impunitas iſto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquiſitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legiſtas quoſdam & rabulas has falſa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta eſſe illuſoria nec grauem mereri pœnam. Quæruntur de hac re ſcriptores fere omnes. ex Proteſtantibus Mollerus *comment. in conſuetudin. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri Pii & docti Remig. *in demonolatr.* Ludouic. Richaume noſter *libr. trium diſcurſuum.* Pet. le Loyer *libr. 2 de ſpectris.* Creſpetus *libr. de odio Satanæ. 1. diſcurſ. 2.* vbi teſtatur iam Franciſci 1. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, ſed plurima cum acceſſione adauctum poſtea, iudicum conniuentia, & magnatum clandeſtino fauore: & grauiter deplorat *diſcurſ. 8.* multitudinem iam eſſe tantam, quanta nunquam viſa fuit: & cauſam gliſcentis mali eſſe iudicum perfidiam, deceptorum VVieri ſcriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certe complicum Sortiariorum. *vide illum a fol. 118.* Sebaſtianus Michaelis *Pneumalog. fol. 13. & 55* ſcribit à Geneuenſibus ſolum modo puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cætera illorum deteſtabiliſsima ſcelera inſuper haberi, & vt illuſoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam blaſphemias, Sodomiã, &c. & ideo hodie Geneuã eſſe ſcaturiginẽ viuã atheiſmi & idololatriæ. Hæc ille vi-

nus Nauarrus. Secundo, in verſ. *omnibus* dicitur, quod, qui talia & his ſimilia credunt, &c. Lamiæ vero credunt his ſimilia. Tertio, Lamiæ, credunt ſe transformari in cattos, canes anſeres, & alia bruta; quod hic in vlt. verſ. damnatur. Quarto, ſic videtur canonem accepiſſe Burchardus. *nam lib. 19. cap. de arte Magica verſ. vltim.* hæc ſcribit: *credidiſti vt aliqua fœmina ſit, quæ hoc facere poſſit, quod quædam a Diabolo deceptæ ſe affirmãt neceſſario & ex præcepto facere: id eſt cum dæmonum turba in ſimilitudine mulierum * transformata (quam vulgaris ſtultitia HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere ſuper beſtias, & in eodem ſe conſortio annumeratam eſſe? ſi particeps fuiſti iſtius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expreſſe reſpicere ad noſtrum c. Epiſcopi, & illud ſui temporis ſtrigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illuſæ: ſed & Lamiæ ſimilia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ ſunt à dæmone deluſæ talia confiteri.

Verumtamen cõmunis opinio Theologorum & Iuriſconſultorum eſt, *capitolum Epiſcopi, ad Lamias noſtras non pertinere*, tenent hoc Abulenſ. Turrecremata & alii mox citãdi, & ſic paſsim Romæ, in Italia, Hiſpania, Gallia, Germania, fidei inquiſitores à ſede Apoſtolica deputati & confirmati, & Iudices ſæculares, qui iuſtiores & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obſtante iſto capitulo Lamiarum confeſsionibus credunt, & contra eaſdem ad mortis vſque ſupplicium procedunt. quod a me multis probatum. *lib. 2. q. 16 & fuſius l. b. 5. hac ſect. 16.*

Dico igitur *ſententiam extendentium hunc canonem ad Lamias noſtras primo Lamiis ipſis infructuoſam eſſe: deinde perniciosam Eccleſiæ & reipubl. tertio, periculoſam aſſertoribus. quarto rationi & veritati parum conſentaneam.* Probo ſingula. Primo eſt *infructuoſa Lamiis.* quia per eam non eripiuntur ſupplicio. nam adhuc ex *d. c. Epiſc.* hæreſeos conuincerentur. quoniam *c. Epiſcopi* tales mulierculas definiret eſſe infideles, & à Deo ad ſuffragia dæmonum deſciſcere. Et recte definit: quia licet deluſæ fuiſſent in ſomnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagell faſcinarior. cap. vlt.*) poſtquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in ſomnis egerant, putantes ea vere & corporaliter à ſe geſta: ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & ſolicite ſibi cauent ab iis quæ in ſomnis dæmon prohibuit, & omnia ſedulo exſequuntur, quæ iuſsit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad ſimiles conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur ſe illic commiſiſſe, ſacrilegia, Sodomiam, incæſtus, infanticida, idololatriam, &c. profitentur ſæpe coram complicibus, etiam in iudicio ſe hæc nolle deſerere. Quare ſunt hæreticæ & apoſtatæ cenſendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex deluſione naſceretur. Ad cultum enim & exercitium hæreticæ prauitatis ſufficit, libere in eam conſentire, & eam acceptare. Sicut ſi aliquis Catholicus ſomniaſſet ſe audire aliquem docentem vel concionantem, Non eſſe Purgatorium: poſtea vero vigilans putaret ſe vigilantem hæc audiuiſſe, & memor eorum quæ ſomniarat argumentorum, huic hæreticæ propoſitioni fidem ac conſenſum præberet, & animo, dictiſque eam foueret: talis dubio procul haberetur & eſſet verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item ſicut qui (eſt comparatio Bernard. Cumani *Lucernæ numer. 9.*) in ſomnis

paſſus

passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse cum aliena vxore, si postea memor somnii complacet sibi de tali actu propter delectationẽ quam inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni, licet non peccet ratione somnii, qua somnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterii peccatum sibi consciscit ratione complacentiæ subsecutæ, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam recte D. Augustinus: delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem accessit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit? *l. quisquis C. ad leg. Iul. Maiest. l. si quis non dicam rapere C. de Episcop. & cleri. l. vnic. C. si qua praditus potest. l. 1. D. de extraordin. crimin. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid l. fugitiuus. D. de verb. signif.* Quis ignorat fautores & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? *l. 1. §. occisorum D. ad S. C. Syllan. l. vtrum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia. de publ. iudic.* Denique patet in d. c. Episcopi. non obstante delusione hæreticas declarari. quia dicit *sceleratas, & retro post Satanam conuersas*, quod est esse apostatas à fide. dicit, *alios secum ad infidelitatis interitum traxisse* (quod est dogmantizantium) *à recta fide deuiasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli esse non DEI, & Paganis esse deteriores.* Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ & à fide apostatantes. Quem igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde subdit pœnis hæreticorum.

Secundum, *quod hæc sententia sit perniciosa reipubl. & Ecclesiæ*, clarius probatur, quia strigum defensores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibii, VVieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experientia impunitas isto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legistas quosdam & rabulas has falsa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria nec grauem mereri pœnam. Quæruntur de hac re scriptores fere omnes. ex Protestantibus Mollerus *comment. in consuetudin. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri Pii & docti Remig. *in demonolatr.* Ludouic. Richaume noster *libr. trium discursuum.* Pet. le Loyer *libr. 2. de spectris.* Crespetus *libr. de odio Satanæ. 1. discurs. 2.* vbi testatur iam Francisci 1. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, sed plurima cum accessione adauctum postea, iudicum conniuentia, & magnatum clandestino fauore: & grauiter deplorat *discurs. 8.* multitudinem iam esse tantam, quanta nunquam visa fuit: & causam gliscentis mali esse iudicum perfidiam, deceptorum VVieri scriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certe complicum Sortiariorum. *vide illum à fol. 119.* Sebastianus Michaelis *Pneumalog. fol. 13. & 55* scribit à Geneuensibus solum modo puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cætera illorum detestabilissima scelera insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam blasphemias, Sodomiã, &c. & ideo hodie Geneuã esse scaturiginẽ viuã atheismi & idololatriæ. Hæc ille vi-

nusNauarrus. Secundo, in verſ. *omnibus* dicitur, quod, qui talia & his ſimilia credunt, &c. Lamiæ vero credunt his ſimilia. Tertio, Lamiæ, credunt ſe transformari in cattos, canes anſeres, & alia bruta; quod hic in vlt. verſ. damnatur. Quarto, ſic videtur canonem accepiſſe Burchardus. *nam lib. 19. cap. de arte Magica verſ. vltim.* hæc ſcribit: *credidiſti vt aliqua fœmina ſit, quæ hoc facere poſſit, quod quædam a Diabolo deceptæ ſe affirmãt neceſſario & ex præcepto facere: id eſt cum dæmonum turba in ſimilitudine mulierum * transformata (quam vulgaris ſtultitia HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere ſuper beſtias, & in eodem ſe conſortio annumeratam eſſe? ſi particeps fuiſti iſtius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expreſſe reſpicere ad noſtrum c. Epiſcopi, & illud ſui temporis ſtrigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illuſæ: ſed & Lamiæ ſimilia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ ſunt à dæmone deluſæ talia confiteri.

Verumtamen cõmunis opinio Theologorum & Iuriſconſultorum eſt, *capitolum Epiſcopi, ad Lamias noſtras non pertinere*, tenent hoc Abulenſ. Turrecremata & alii mox citãdi, & ſic paſsim Romæ, in Italia, Hiſpania, Gallia, Germania, fidei inquiſitores à ſede Apoſtolica deputati & confirmati, & Iudices ſæculares, qui iuſtiores & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obſtante iſto capitulo Lamiarum confeſsionibus credunt, & contra eaſdem ad mortis vſque ſupplicium procedunt. quod à me multis probatum. *lib. 2. q. 16. & fuſius l. b. 5. hac ſect. 16.*

Dico igitur *ſententiam extendentium hunc canonem ad Lamias noſtras primo Lamiis ipſis infructuoſam eſſe: deinde perniciosam Eccleſiæ & reipubl. tertio, periculoſam aſſertoribus. quarto rationi & veritati parum conſentaneam.* Probo ſingula. Primo eſt *infructuoſa Lamiis.* quia per eam non eripiuntur ſupplicio. nam adhuc ex *d. c. Epiſc.* hæreſeos conuincerentur. quoniam *c. Epiſcopi* tales mulierculas definiret eſſe infideles, & à Deo ad ſuffragia dæmonum deſciſcere. Et recte definit: quia licet deluſæ fuiſſent in ſomnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagell. faſcinarior. cap. vlt.*) poſtquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in ſomnis egerant. putantes ea vere & corporaliter à ſe geſta: ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & ſolicite ſibi cauent ab iis quæ in ſomnis dæmon prohibuit, & omnia ſedulo exſequuntur, quæ iuſsit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad ſimiles conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur ſe illic commiſiſſe, ſacrilegia, Sodomiam, incæſtus, infanticida, idololatriam, &c. profitentur ſæpe coram complicibus, etiam in iudicio ſe hæc nolle deſerere. Quare ſunt hæreticæ & apoſtatæ cenſendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex deluſione naſceretur. Ad cultum enim & exercitium hæreticæ prauitatis ſufficit, libere in eam conſentire, & eam acceptare. Sicut ſi aliquis Catholicus ſomniaſſet ſe audire aliquem docentem vel concionantem, Non eſſe Purgatorium: poſtea vero vigilans putaret ſe vigilantem hæc audiuiſſe, & memor eorum quæ ſomniarat argumentorum, huic hæreticæ propoſitioni fidem ac conſenſum præberet, & animo, dictiſque eam foueret: talis dubio procul haberetur & eſſet verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item ſicut qui (eſt comparatio Bernard. Cumani *Lucernæ numer. 9.*) in ſomnis

passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse cum aliena vxore, si postea memor somnii complacet sibi de tali actu propter delectationē quam inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni, licet non peccet ratione somnii, qua somnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterii peccatum sibi consciscit ratione complacentiæ subsecutæ, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam recte D. Augustinus: delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem accessit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit? *l. quisquis C. ad leg. Iuli. Maiest. l. si quis non dicam rapere C. de Episcop. & cleri. l. vnic. C. si qua praditus potest. l. 1. D. de extraordin. crimin. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugitiuum. D. de verb. signif.* Quis ignorat fautores & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? *l. 1. §. occisorum D. ad S. C. Syllan. l. vtrum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia. de publ. iudic.* Denique patet in d. c. Episcopi. non obstante delusione hæreticas declarari. quia dicit *sceleratas, & retro post Satanam conuersas*, quod est esse apostatas à fide. dicit, *alios secum ad infidelitatis interitum traxisse* (quod est dogmatizantium) *à recta fide deuiasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli esse non DEI, & Paganis esse deteriores.* Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ & à fide apostatantes. Quem igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde subdit pœnis hæreticorum.

Secundum, *quod hæc sententia sit perniciosa respubl. & Ecclesiæ*, clarius probatur, quia strigum defensores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibii, VVieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experientia impunitas isto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legistas quosdam & rabulas has falsa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria nec grauem mereri pœnam. Quæruntur de hac re scriptores fere omnes. ex Protestantibus Mollerus *comment. in consuetudin. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri Pii & docti Remig. *in demonolatr.* Ludouic. Richaume noster *libr. trium discursuum.* Pet. le Loyer *libr. 2. de spectris.* Crespetus *libr. de od o Satanæ. 1. discurs. 2.* vbi testatur iam Francisci 1. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, sed plurima cum accessione adauctum postea, iudicum conniuentia, & magnatum clandestino fauore: & grauiter deplorat *discurs. 8.* multitudinem iam esse tantam, quanta nunquam visa fuit: & causam gliscentis mali esse iudicum perfidiam, deceptorum VVieri scriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certe complicum Sortiariorum. *vide illum à fol. 118.* Sebastianus Michaelis *Pneumalog. fol. 53. & 55* scribit à Geneuensibus solummodo puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cætera illorum detestabilissima scelera insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam blasphemias, Sodomiā, &c. & ideo hodie Geneuā esse scaturiginē viuā atheismi & idololatriæ. Hæc ille vici-

nus Nauarrus. Secundo, in vers. *omnibus* dicitur, quod, qui talia & his similia credunt, &c. Lamiæ vero credunt his similia. Tertio, Lamiæ, credunt se transformari in cattos, canes anseres, & alia bruta; quod hic in vlt. vers. damnatur. Quarto, sic videtur canonem accepisse Burchardus. *nam lib. 19. cap. de arte Magica vers. vltim.* hæc scribit: *credidisti vt aliqua fœmina sit, quæ hoc facere possit, quod quædam a Diabolo deceptæ se affirmant necessario & ex præcepto facere: id est cum dæmonum turba in similitudine mulierum * transformata (quam vulgaris stultitia HOLDA M vocat) certis noctibus equitare debere super bestias, & in eodem se consortio annumeratam esse? si particeps fuisti istius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expresse respicere ad nostrum c. Episcopi, & illud sui temporis strigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illusæ: sed & Lamiæ similia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ sunt à dæmone delusæ talia confiteri.

Verumtamen cōmunis opinio Theologorum & Iurisconsultorum est, *capitolum Episcopi, ad Lamias nostras non pertinere*, tenent hoc Abulens. Turrecremata & alii mox citādi, & sic passim Romæ, in Italia, Hispania, Gallia, Germania, fidei inquisitores à sede Apostolica deputati & confirmati, & Iudices sæculares, qui iustiores & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obstante isto capitulo Lamiarum confessionibus credunt, & contra easdem ad mortis vsque supplicium procedunt. quod a me multis probatum. *lib. 2. q. 16. & fusius l. 5. sect. 16.*

Dico igitur *sententiam extendentium hunc canonem ad Lamias nostras primo Lamiis ipsis infructuosam esse: deinde*

A

B

C

D

E

perniciosam Ecclesiæ & reipubl. tertio, periculosam assertoribus. quarto rationi & veritati parum consentaneam. Probo singula. Primo est *infructuosa Lamiis.* quia per eam non eripiuntur supplicio. nam adhuc ex *d. c. Episc.* hæreseos conuincerentur. quoniam *c. Episcopi* tales mulierculas definiret esse infideles, & à Deo ad suffragia dæmonum desciscere. Et recte definit: quia licet delusæ fuissent in somnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagell fascinarior. cap. vlt.*) postquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in somnis egerant, putantes ea vere & corporaliter à se gesta: ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & solicite sibi cauent ab iis quæ in somnis dæmon prohibuit, & omnia sedulo exsequuntur, quæ iussit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad similes conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur se illic commisisse, sacrilegia, Sodomiam, incæstus, infanticida, idololatriam, &c. profitentur sæpe coram complicibus, etiam in iudicio se hæc nolle deserere. Quare sunt hæreticæ & apostatæ censendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex delusione nasceretur. Ad cultum enim & exercitium hæreticæ prauitatis sufficit, libere in eam consentire, & eam acceptare. Sicut si aliquis Catholicus somniasset se audire aliquem docentem vel concionantem, Non esse Purgatorium: postea vero vigilans putaret se vigilantem hæc audiuisse, & memor eorum quæ somniarat argumentorum, huic hæreticæ propositioni fidem ac consensum præberet, & animo, dictisque eam foueret: talis dubio procul haberetur & esset verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item sicut qui (est comparatio Bernard. Cumani *Lucernæ numer. 9.*) in somnis

passus

passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse cum aliena vxore, si postea memor somnii complacet sibi de tali actu propter delectationē quam inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni, licet non peccet ratione somnii, qua somnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterii peccatum sibi consciscit ratione complacentiæ subsecutæ, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam recte D. Augustinus: delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem accessit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit? *l. quisquis C. ad leg. Iuli. Maiest. l. si quis non dicam rapere C. de Episcop, & cleri. l. vnic. C. si qua prædictus potest. l. 1. D. de extraordin. crimin. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid l. fugitiuus. D. de verb. signif.* Quis ignorat fautores & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? *l. 1. §. occisorum D. ad S. C. Syllan. l. vtrum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia. de publ. iudic.* Denique patet in d. c. Episcopi. non obstante delusione hæreticas declarari, quia dicit *sceleratas, & retro post Satanam conuersas*, quod est esse apostatas à fide. dicit, *alios secum ad infidelitatis interitum traxisse* (quod est dogmatizantium) *à recta fide deuiasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli esse non DEI, & Paganis esse deteriores.* Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ & à fide apostatantes. Quem igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde subdit pœnis hæreticorum.

Secundum, *quod hæc sententia sit perniciosa reipubl. & Ecclesiæ*, clarius probatur, quia strigum defensores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibii, VVieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experientia impunitas isto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legistas quosdam & rabulas has falsa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria nec grauem mereri pœnam. Quæruntur de hac re scriptores fere omnes, ex Protestantibus Mollerus *comment. in consuetudin. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri Pii & docti Remig. *in dæmonolatr.* Ludouic. Richaume noster *libr. trium discursuum.* Pet. le Loyer *libr. 2 de spectris.* Cresperus *libr. de odio Satanæ. 1. discurs. 2.* vbi testatur iam Francisci 1. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, sed plurima cum accessione adauctum postea, iudicum conniuentia, & magnatum clandestino fauore: & grauiter deplorat *discurs. 8.* multitudinem iam esse tantam, quanta nunquam visa fuit: & causam gliscentis mali esse iudicum perfidiam, deceptorum VVieri scriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certe complicum Sortiariorum. *vide illum à fol.* 119. Sebastianus Michaelis *Pneumalog. fol. 13. & 55* scribit à Geneuensibus solummodo puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cætera illorum detestabilissima scelera insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam blasphemias, Sodomiā, &c. & ideo hodie Geneuā esse scaturiginē viuā atheismi & idololatriæ. Hæc ille vicinus

nus de vicinis ſuis potuit certo comperta habere. Conqueritur eadem de re Barthol. Spineus Sacri Palatii Magiſter, cum ſcribitĕ; *potiſſimā lab curſic inualeſcat iſta peſtis eſſe, quorundā Iuriſtarũ perſecutionē. quibus principes Theologiæ imperiti facile credunt, quaſi ſapientibus, licet in huiuſmodi ſatis rudes exiſtant: vtpote Dei prouidentiam, Diaboli poteſtatem atque malitiam, & pleraque alia Theologica, ad quæ præſens articulus deducitur, ignorantes: & implent allegationibus legum folia: quæ & in pluribus non faciunt ad propoſitum: eo quod puros actus humanos poſſunt regulare leges humanæ, nō autē Diabolicis colligatos poſſunt bene cognoſcere: ſed ſolum præſuppoſita cognitione ſuperioris ſcientiæ, ſacræ (inquam) Theologiæ, poſſunt pœnas determinare talibus conuenientes.* ſic ille Apolog. 1. cap. 3. poſtea cap. 4. ſic ſcribit: *Hoc capitulum* Epiſcopi *male intellectū à iuriſtis, quatenus hæc quæ ad Theologiam pertinent pertractat, eſt cauſa illorum ruinæ, putantium eo quod in corpore iuris Canonici redactum eſt, poſſe proprium ſenſum circa illud ita procedere, vt etiam Theologorum communi ſenſui ſe opponant, &c.* Idem cap. 9: *Adeoque nunc inualuit iſta peſtis: vt dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (vt retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquiſitore deprehenſi) ſitis omnes bono animo: Neque enim elabentur anni multi, quod ſuperabitis CHRISTI fideles: quod optime diabolus obtinet ſuffragio diaboli, ſibique ſimilium, qui ſe patribus Inquiſitoribus opponunt, dicentes hæc eſſe deliramenta, ſicque ſceleſtis his apoſtatis fauent, & in hæreſibus ſuis indirecte confirmant. Niſi enim præpedirentur patris Inquiſitores horum moleſtiis: quorum ſæpe Principes, tanquam ſapientum perſuaſionibus inclinati, denegant auxilia Inquiſitionis officio debita: iam eorundem feruentium inquiſitorum Zelo ſecta hæc eſſet penitus deleta, vel certe extra fines Chriſtianorum penitus fugata.* Et his omnibus antiquior vnus inquiſitorum Nicola. Iaquerius Anno 1457: ſic ſcriprum reliquit: *Quod quidem* c. Epiſcopi, *quidam incaute attendentes obſtaculum non modicum præſtant exſtirpationi ſectæ, & hæreſis faſcinariorum, unde ipſa fauorem accipit, & incrementum.* Hactenus ille flagelli faſcinar. cap. 9. Verum quid opus è Galliis, Italia, & Germania coaceruare teſtimonia? Nonne in ipſa noſtra Teuthonica Brabantia, quæ ſolebat ab hoc crimine ſatis eſſe pura, hoc ſcelus videmus gliſcere, ex quo multorum in corda falſus d. cap. Epiſcopi ſenſus ſe penetrauit, maxime Iudicum & cauſidicorum quorundam, quibus temere vſurpata VVieri lectio, & incaute auditi ſermones Looſei, & à quibus diuina iniuria & Catholicæ religionis dehoneſtatio haud magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exſpecto, & reexſpecto ſed nihil video, niſi minas & inanes iactantias. pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reſerare. ſinunt malum proſerpere, immo fouent dum non prohibent, quinetiam prohibentes ipſi prohibent. quid negligere cum poſſis perdere peruerſos, aliud quam fouere? *error, cui non reſiſtitur, approbatur: & veritas, quæ non defenditur, opprimitur.* Hi dominium tyrannicū dæmonis in Chriſti Eccleſiam confirmant horum opera ſalus reipubl. proditur. ab his de communi interitu priuata lucra cōparātur: quibus volupe eſt in vtramq; aurē dormire, donec tortuoſus draco ſe toto corpore inſinuet: & venenum apoſtaſiæ, idololatriæ, ac nefandiſſimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorū ſacrilegiorū, & quotidianarū

contra

contra tenellam ætatulam, contra fruges & alimoniam mortalium, contra patriæ totiusque generis humani salutem, machinationum, per totum paulatim Christi corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Ecclesia quam pessime mereri pronunciet? quis non profliget, execretur? videmus; si quidquam videmus, impunitate striges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresque sibi complices impigre adiungere: nec quidquam illis optabilius esse, quam quod assidue diabolus inculcat, sinceram adhuc partem eodem carcinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc sane verissimum est vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium salutem conseruari non posse.* Deus ipse per Esaiam satis aperte Babyloniis insinuat, se regioni in qua maleficis parcatur, propitium nunquam futurum, sed ab ea grauissimas pœnas exacturum. *Venient* (inquit) *tibi* (Babylon) *hæc duo subito in die vna sterilitas & viduitas. Vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem, Sapientia tua & scientia tua hæc decepit te, veniet super te malū, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare. Ista cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua: si forte quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent & saluent te augures cœli,* &c. cap. 47. v. 9. 10. 11. Confirmat B. Ioa. Chrysostom. deplorans quod ab hoc nefario ausu vix orbis minima pars seruetur, & omnes fere sint æternæ mortis periculo expositi: hæc Dei iram semper quidem prouocasse, sed nunc multo magis, post tot tam ingentis beneuolentiæ ac miserationis tam insignis indicia, postquam ille filium redemptioni nostræ impendit. *Lege illum hom. 10. in cap. 3. epist. 1. ad Thimo. sub fin.* Quid ergo fas sperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum fascinariorum defensores, & in Scabinatus, Consilum, Fiscalium, Parlamentorum, & in ipsa Principum sacraria irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos, & priora sæcula reuoluerent: statim deprehenderent, nulli vnquam Principi, Reipub. Prouinciæ maleficia exitio non fuisse: quorum exempla quædam Monitio. III. in fine ponentur. Vnde etiam probatur quod sequitur.

Dixi tertio *hanc sententiam esse ipsis assertoribus valde periculosam.* probatur. 1. quia, vt ex dictis Esaiæ verbis patet, Babylonicam sortem in vltione sibi consciscunt, qui Babylonis scelus imitantur, & Diaboli contra Deum partiariis, ad diuinam iniuriam, & patriæ perniciem, & Ecclesiæ Catholicæ pestem, adeo sedulam atque fidelem operam nauant, & Satanæ regnum propagant, & Antichristi sunt metatores. 2. quia dum non credunt assertioni Theologorum (ad quos spectat de peccato, sit vel non sit: item quantum vel quale, iudicare) nec stant Pontificum declarationi, aut communiori Ecclesiæ iudicio, suæ nequiter, & incaute fidunt prudentiæ sapientiæque; & præter peccati noxam excommunicationis etiam se periculo exponunt in eos latæ. Qui Inquisitores in hæreticorum inuestigatione & punitione impediunt. Tertio quia non immerito se faciunt multorum criminum suspectos: inprimis quod non sint alieni à crimine quod defendunt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norunt de Doctore Flaet. & de VViero testatur Cresperus *disc.* 3. & docuere Leloyher. Richeaumus, & alii complures: & pos-

ſem ipſe quorundam nomina referre.
Item quod cauſa negandi ſit atheiſmus
eo quod non credant eſſe dæmones, vel
quia non bene ſentiunt de diuina pro-
uidentia; quam putant ſinere, innoxios
à dæmone infamari, repræſentari, & tá-
dem ſupplicio affici; vel quia pertinaci-
ter tenent dæmonem non poſſe corpo-
ra localiter transferre, nec tempeſtates
ciere, nec morbos hominibus immitte-
re, quæ contra fidem ſunt, quia S. S. re-
pugnat, vt docui, *libr. 2. Diſquiſit. quæſt.
11. 12. & 16. & lib. 3. quæſt. 4. ſect. 2.* &
quia ſentiunt aliter quam Eccleſia.
Nam caput Eccleſiæ, & (vt ſic dicam)
eius lingua ſeu os, eſt Pontifex Roma-
nus: Pontificum vero Romanorum
multi poſt d. cap. Epiſcopi adhortati
ſunt Inquiſitores, vt contra ſtriges ſeu
Lamias, ſeduło & ſeueriter procedant,
& peſtem hanc exterminent; & harum
crimina, ſe non pro illuſionibus, ſed pro
veris ac nefandis exceſſibus habere ma-
nifeſte profitentur, vt patet ex Ponti-
ficum Bullis Innocentii. VI. ad Inquiſi-
tores Germaniæ, Iulii. III. ad Inquiſi-
torem Cremonenſem, Hadriani VI. ad
Inquiſitores Lombardiæ, & Clementis
Septimi ad Epiſcopum Bolenſem de
ſtrigibus Mirandulanis; quas bullas, re-
ferunt & ſcriptis ſuis inſerunt Spren-
gerus, *in princ. mallei malefic.* Spineus,
*quæſt. de ſtrigibus cap. 15. & Apolog. 1.
cap. 11.* & integras ponit Pet. Binſfel-
dius, *libr. de confeſſ. malefic. edit. vlti-
ma.* Sic etiam ſentiunt cuncta tribuna-
lia Eccleſiaſtica Italiæ, Hiſpaniæ, Ger-
maniæ, Galliæ: ſic ſemper Apoſtolici
Inquiſitores in praxi obſeruarunt: ergo
hic eſt ſenſus, hoc iudicium Eccleſiæ; à
quo diſſentire non eſt cordis ſincere
Catholici, ſed hæreſim ſapit. Mihi qui-
dem, qui Eccleſiam non audiunt ali-
quid definientem, pro Ethnicis ſunt &
profanis 4. tales ſi à malitia, certe ne-

A queunt excuſari à ſtupore ac ſtolida te-
meritate ac præſumptione. Non à ſtu-
pore & ſtoliditate; quia negant poſſe
fieri, quæ recta philoſophia & Theo-
logia fieri poſſe conuincit (*vt oſtenſum
libr. 2. & 3.*) Et quia negant facta, quæ
vbique, & omnes fere ſe fieri vidiſſe, &
eſſe expertos, homines fide digniſsimi
conteſtantur: quod ſapientum iudicio
deſipere ac inſanire eſt: quia nihil velle
B credere, niſi quod propriis oculis ad-
ſpexeris, ſignum eſt ſtoliditatis, vel
proteruæ obſtinationis; quæ qualis i-
pſa eſt, cæteros putat, mendaces, fun-
gos, & leues in credendo. Leuis eſt
corde qui cito credit, ſed cordis nullius
& frontis ferreæ, qui communi viro-
rum proborum & ſapientium aſſertio-
ni non credit. Nec à præſumptione
queunt excuſari; quia ipſi ius vſurpant
C definiendi, an aliquid ſit hæreticum,
necne; quod non ad Iuriſtas, ſed ad
Theologos; non ad Parlamenta ſubſel-
lia laicorum, ſed ad Epiſcoporum con-
uentus & Synodos pertinet: immo
præferunt ſuam ſententiam ſententiæ
Inquiſitorum Fidei, & Pontificum
Romanorum. Nam cum iſti cenſeant
non eſſe illuſoria quæ ſtriges confi-
tentur: noſtri aduerſarii VVieriani con-
D tendunt, deceptiones eſſe & pro illu-
ſionibus habenda. Plane vltra crepidam
ſutores: & perinde faciunt, ac ſi licto-
res & alii iudicum exſecutores, iudici
dicerent eum male iudicaſſe, & ſe ſen-
tentiæ opponerent. Nam in cauſa hæ-
reſeos Iudices laici reuera tantum ſunt
executores ſententiæ per Eccleſiaſticos
iudices latæ. Quando enim Eccleſia de-
finiuit, verbi gratia, qui negat tranſſub-
E ſtantiationem panis in veram carnem
& ſanguinem IESV CHRISTI in
Euchariſtia, hæreticus eſt, & pœnis hæ-
reticorum plectendus. Tum iudex ſæ-
cularis tantum cognoſcit de facto, an

Petrus

Petrus hoc neget. Si Petrus dicat se negare, partes iudicis sæcularis non sunt aliæ quam exsequi in hoc homine, quod Ecclesiæ decreto statutum: & tenetur credere, talem vere hæreticum esse. Sic quando Ecclesia definit striges nostras, vt vere criminosas puniendas; non licet laico magistratui hanc sententiam eludere, dicendo; hanc, quæ fatetur, delusam; sed rite confitentem debet condemnare. Nec etiam effugiunt notam temeritatis, tum iisdem ex caussis; tum quia, cum nudi iuristæ, vel medici sint, tamen audent sibi arrogare declarationem determinationis cõciliorum circa fidem; quæ auctoritas non competit nisi Prælatis Ecclesiarum, idque de consilio Theologorum; quibus Prælatis solis concessa facultas canones fidei condendi. Aduersarii vero contendunt d. canonem Episcopi pertinere ad striges nostras, & ideo illo Canone decidi has deludi: Pontifices autem, quos nominaui, declarant illas non deludi, nam Iubent Inquisitoribus, vt in striges, tamquam verorum criminum reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant; nec tamen Canonem Episcopi antiquant, nec vllus eum Decreto tollendum iudicat: ergo satis declaranr se censuisse, nihil hunc canonem ad striges pertinere, alioquin eum abrogassent. Eodem modo eum intelligunt Inquisitores fidei, qui semper ex doctissimorum Theologorum & Canonistarum numero deliguntur. Nonne temerarium est contra hos omnes suo iudicio, in re tam graui, & adeo periculosa sibi & reip. niti?

Vltimam denique conclusionis nostræ partem; *videlicet sententiam aduersariorum nec veritati, nec rectæ rationi esse consentaneam*; probo quia veritati consentaneum esse nequit, quod iudicio Ecclesiæ, & Pontificum declarationi repugnat, vt facit sententia aduersariorum. Nam Ecclesia est columna veritatis, & Pontifex Romanus est lingua seu os Ecclesiæ, cui est promissum à veritate, *Non deficiet fides tua*. Quod vero veritati consentaneum non est, id rectæ rationi nequit esse consentaneum. Præterea ex ipsis sectæ illarum Dianiarum circumstantiis; non prorsus excæcatis; statim apparet, quam diuersa fuerit illarum secta, à nostrarum strigum secta. 1. illæ credebant plures esse DEOS, Dianam, Herodiadem, &c. nostræ striges non nesciunt se Diabolum venerari, & ei debitum vni DEO se honorem deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorsus impossibilia, vt equitare cum Herodiade, quæ nequit ex inferno egredi; & cum Diana Dea, quæ nulla est: nostræ nihil ferme confitentur, nisi quod, citra miraculum, sit possibile. Si dicas Seuer. Sulpitius, *libr. 1. de vita D. Martini*, scribit ei vmbram terram Latronis, quæ ex inferno prodierat apparuisse: sic ergo Herodias inde prodire. Respon. non recte id inferri. Nam quoad Latronis animam potuit id Deus permittere ad falsi cultus destructionem: si vero inde Herodias prodiisset (quam illæ misellæ credebant esse veram Herodiadem) id foret ad falsi cultus confirmationem, quod Deus nunquam permitteret. 3. illæ credebant quod cum Diana proficiscerentur: nostræ quod cum suo magistello seu martinetto dæmone: in quo illæ fallebantur, nostræ non falluntur. 4. illæ omnes putabant aliquid veri Numinis & diuinitatis inesse creaturæ (nam in hac re diserte canonis decisio fundatur, dum ait; *quia huiusmodi*

mulieres

mulieris aliquid Numinis & diuinitatis, extra vnum Deum arbitrantur) nostræ
striges vix vllæ hac ignoratione vel er-
rore ducuntur. 5. nostræ expresse re-
nunciant Deo , & professioni fidei,
quam in baptismo ediderunt, offerunt
dæmoni asseruatam eucharistiam: con-
culcant cruces, & alia multa faciunt sa-
crilegia; quorum nihil illis aliis mulieri-
culis impingitur. 6. misceri se carnaliter
cum dæmonibus fatentur; quod non
aliæ. 7. nostræ conficiunt & vtuntur
maleficia; pecudes; hominesque, præ-
sertim infantulos, necant ; & fruges
procellis perdunt, quorum nihil de aliis
illis legitur. 8. nostræ conspirant cum
Satana in humani generis perniciem:
qua de re nihil est in d. cap. Episcopi. 9.
nostræ baculo, vel olla, vel quo alio
vtensili inter tibias sumpto, per aerem
vehuntur, & interdum pedibus iter
conficiunt in itu ad conuentum, & re-
ditu domum; secus ac illæ quæ tantum
super bestias se dicebant omnes equi-
tare, has & similes alias differentias fa-
cile quilibet colliget, ex confessione il-
larum, in d. cap. Episcopi, & nostra-
rum strigum in actis iudiciariis, vnde
appareat sine iusta ratione aduersarios
ad nostras d. cap. porrigere. 10. argu-
mentatur Bernard. Comens. *in Lucerna
inquisitorum cap.* 4. tempore Concil.
Ancyrani secta strigum videtur non-
dum nata fuisse; ac fortassis nec Gra-
tiani tempore, qui anno demum. 1150.
vel circiter (*Sic gloss. cap. cum post ap-
pellationem §. forma vero. 2. quæst. 6.*)
decretum compilauit. Nam prædicta
secta strigum videtur pullulare cæpisse,
paulo plus quam à centum quinqua-
ginta annis, vt ex Iaquerio & antiquis
Inquisitorum processibus apparet : i-
dem asserit eo loco Franc. Pegna, *in
addition.* Sane vetustiorem Iaquerio,
de strigibus in terminis ac clare loquē-

A tem, haud scio an alium inuenias: ille
autem nondum centum quinquagin-
ta annis deuixit. Quo igitur pacto, *cap.
Episcopi* , de tam diuersis, & tam diu
post secuturis hæreticis egisset ? nam
easdem non esse illas mulierculas cum
nostris; sed in multis multum discrepā-
tes, iam ostensum.

Vnde etiam sit manifestum, veritati
ac rationi consentaneam esse senten-
B tiam contrariam eorum, qui *d. cap. E-
piscopi*, volunt non pertinere, ad eas de
quibus nunc agimus striges : quæ est
plane communis Catholicorum sen-
tentia, imprimis eorum quos citaui Pō-
tificum Romanorum, *Innocentij, Ha-
driani, Iulij, & Clementis*; & Episcopo-
rum vel Cardinalium, *Turrecrematæ
in d. cap. Episcopi Alphon. Tostati, in
Matth. cap. 4. quæst.* 47. *Simancæ Epi-
C scop. Zamorensis Catholiq. institut. titul.*
27. & fidei Catholicæ inquisitorum, *Ia-
query flag. Fascin. Sprengeri Mallei ma-
lefic. part. 2. Nideri in Præceptorio præ-
cept. 1. cap. 11. quæst. 4. Bernard. Comens.
in Lucern. Inquisitor.* & magistrorum
sacri Palatii, *Siluestri Pneratis, de stri-
gimag. libr. 1. cap. 14. & libr. 2. capit. 1.
& 4. & Spinei, de strigibus cap. 1. cum
seqq.* & aliorum grauissimorum tam
D Iurisconsult. quam Theologorum, si
non omnium, certe tot ac tantorum, vt
eorum comparatione aduersarii meri-
to nulli censeantur, nonnullos nomi-
nabo, *sic Ioan. Grassus cons. de strigibus,
Augustin Botta de Sauiliano, de eadem
re alio consc. Bernard. Basinus relect. de
artibus Magic. proposition. 9. Paulus
Grilland. de sortileg. quæst. 7. & post ac-
curatam disputationem Arnoldus Al-
E bertinus de agnoscendis assertionibus hæ-
ret. quæst. 24. à num. 13. maxime num. 24
qui multa argumenta in contrarium ad-
ducit, quibus egregie ipsemet respondet.
Franc. Pegna commenta. 68. in directo-*

rium Eimerici, & idem in Annotation. ad Ambrosium de Vignate tractat. de hæresi. quæst. 12. vbi etiam accurate ostendit Ambrosium illum à nobis non dissentire, & si dissentiret eius opinioni non standum: Marquardus de Susanis tractat. de Iudæis & aliis infidelibus ca. 15. num. 28. Ioan. Maior. in 2. ca. 14. quæst. 3. Barthol. Sibyllanus. 3. Decad. Mirabilium, cap. 7 quæst. 4. Franc. Victoria relect. de Magia quæstio. 7. Alfon. à Castro libr. 1. de iusta hæret. punit. cap. 16. Sixtus Senens. libr. 1. bibliothe. Sanctæ. annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Treuirens. de confession. malefic. in solutione argument. ad primum mihi fol. 347. Mikhaelius in Pneumalog. & Franc. Picus libr. 3. dialog. strix, & omnes quos citaui superius hac sect. 16. litt. V.

Restat respondeamus obiectionibus aduersariorum.

Ad 1. dico quædam esse similia mulierculis illis cum nostris strigibus; sed in præcipuis, maxime quæ sunt fundamenta & bases, *dicti cap. Episcopi*, discrepare, immo nec in his, quæ ponit argumentum conueniunt, nam nostræ non tantum noctu, vt illæ; sed etiam interdiu vadunt ad cursum, nec vmquam cum Diana vel Herodiade se putant, nec super veras bestias vehi, nec semper equitant, nec Dianæ vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant præsidem conuentus esse Satanam *v. supr. versic. vltimam denique.* Ideo hic non procedit argum. à simili, nec extensio Canonis, cuius verba non conueniunt nostris strigibus, nec dispositio, quia nostræ non credunt totum quod illæ asserebant: quod totum complexum in canone illo damnatur; non vero credulitas, quod à dæmone in alium locum corporaliter queant transferri, quæ nihil habet commune cum opinione infidelium, vt dicti auctores optime ostendunt, maxime Albertin. *d. loco nu.* 2. & ex hac extensione magnum cõtra philosoohiam sacram prophanamque absurdum sequeretur, vt doctum abunde. Nauarri auctoritati iam respondi, eum aliter intelligendum, *vide libr. 2. quæst. 16. lit. A.*

in 2. Obiectione supponitur minor falsa: nam falsum esse ostendi nostras striges credere similia his, quæ in d. cap. Episcopi damnantur.

Ad 3. Quoque resp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solent enim in confessionibus suis dicere, se aliis videri tales; ipsæ autem sciunt se transformatas non esse. Quod si rudiores aliquæ id, vt Lycanthropi quidam faciunt putent: fateor tales à dæmone, quo ad hoc punctum, delusas esse: tamen si hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc cap. Episcopi, illas vt hæreticas debere damnari: vt recte censent Ambrosius de Vignate, Albertinus, Pegna & alii.

Ad 4. Resp. primo, incertum esse, de qua secta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quo illæ Gratiani, deludebantur, nempe circa præsentiam Herodiadis aut Dianæ: nostræ vero circa sui dæmonis, tam vectoris, quam incubi, & Præsidi. in conuentu, non decipiuntur: sciunt enim ipsummet esse. Pleræque etiam norũt discernere, quando id vigilantib. vere, & quando somniantib. per imaginationem contingat. Denique notant loca personas, & reliquas omnes circumstantias, & de his in confessionibus suis tam noxii, quam innoxii, in testimoniis conueniunt: quod delusionem omnem excludere satis vbertim ostensum. Nostræ quoque quoad trãsformationem, non credunt se cum hominibus veris rem habere, sed cum dæ-

monibus in corpore formato vel assumpto. Item sciunt distinguere vel inter veros homines qui choræis intersũt, & inter dæmones illis permixtos. Ideo possumus negare Burchardum de strigibus nostris loqui; quarum secta diu post adhuc ignota mansit. Secundo dubium est quo pacto Burchar. accipiat illud; *necessario*. Nam si de necessitate absoluta, vt velint nolint cogantur eo in bestiis aduolare; perspicuum est eum de nostris non agere; quæ si nolint, eo non deuehuntur, sed domi manent, sed postea pœnam aliquam absentiæ luunt. Si vero intelligit necessitatem conditionatã, v. g. debent ire, si nolint affligi: male id ad scribit infidelitati, nã res ita se habet de facto. Si capit de necessitate morali, v. g. quod putent se peccare nõ eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet ad nostras, quæ sciunt se peccare eundo, non vero remanendo. Et sane toto illo capite nihil proponit Burchardus has sentire, quod rectæ fidei repugnet, iuxta iam à nobis demonstrata. Nec mirum hac in re illum errasse; qui in eodem capite halucinatur circa tempestates ciendas, & maleficium amoris odiique; vt ostensum, *li.* 2. *&* 3.

Ad 5. *argum.* ex resp. ad 4. patet solutio.

Habent aduersarii plenam (nisi fallor) *d. ca. Episcopi*, explicationem quam velim eos perpendere, sine proteruia, aut peruicacia; quæ faciunt, vt videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEc possunt ad hæredes transmitti, nec legi, nec retineri, sed sunt igni tradenda *a*: Vt iure antiquo cautum, & a primitiua Ecclesia obseruari solitum *b*; & hoc renouatum edicto Pii. IV. & Clementis. VIII. Pontifi. in regg. quas præfixerunt Indici, *libr. prohibit. Reg.* 9. intellige præterquam ab illis; quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum Pontificis Maxim. auctoritate fuerit concessa *c*. Solis Pontificibus reseruatum est, hanc licentiam largiri *d*, & quib. ipsi hoc permiserunt; vt nominatim omnibus Inquisitoribus fidei, & eorum commissariis, pro tempore existentibus: Episcopis vero, eo solo quod Episcopi sunt hæc licentia legendi libros prohibitos non competit, vt docet Penna *e*, & hoc fuit à Pio V. quibusdam Episcopis diserte responsum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propria comburendi; sed potius deferendi ad inquisitores. Qui eos retinent, nisi deferre parati sint, non sunt absoluendi: & hæc absolutio reseruata est habentibus potestatem absoluendi à casibus bullæ cænæ Domini; & ab aliis impensa absolutio, nulla est & inualida, sunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hæresi suspecti *f*; si libri sint ab aliis compositi. Nam si ab ipsismet compositi forent, plene conuincerentur, & damnari possent vt hæretici magi *g*; si tamen faterentur à se compositos, vel à se scriptos, vel ab alio se dictante scriptos, nec quicquam causari possent quod eos ab hæresis crimine tueretur. *vide de hac re bene loquentem Siman. in prax. à nu. 4. tit.* 39.

Idem quod inquisitoribus fidei, quo ad librorum horum vsum puto esse publicis Librorum Censoribus Ecclesiasticis: non vero DD. quia doctores sunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligenter notandum, etsi in multis locis periculose Parochi & DD. hoc ius sibi vsurpent.

a l. cæteræ D. fam. he cis- l. mathe. C. de ep. audien

b Actor. 19. v. 19. cum seqq. & D. Aug. testatur in psal. LXI in fin. Damasc. de Barlaam & Iosa. ca. 18.

c Eymeric. c. 43. nu. 1. & Pena ibi in cõment. litt. C.

d Iul. 3. in bulla. cum meditatio cordis.

e ad direc. inquisitor par. 2. ca. 4. Comment 3 fol. 91.

f hæc omnia fuse docet post Simanc. Campeg. & Zanchinum Pena d. cõm. 3.

g Arch. Io. Andr. Dõ ap. filii de hære. in 6. Rom. sing. 23. Carer. de hæret. num. 125.

SECTIO XVIII.

De Eucharistia morituris præbenda.

CONsuetudo multis locis est maleficis ad mortem damnatis denegare viaticum corporis Dominici; quæ consuetudo tolerari potest, propter Sacramenti reuerentiam illis locis; vbi post sententiam statim reus morti traditur. Locis aliis, vbi pridie sententia fertur, & postridie reus interficitur, etiam consuetudinem hanc admittit Nauarus *h*. Sed omnino putarim, tunc reis præbendam communionem, nisi quid aliud obstet: nempe dummodo Catholici sint, & vere pœniteant, probatur hæc sententia iure Pontificio *i* & ciuili *k*, & DD. auctoritate *l*. probatur & ratione, quia consulendum eius animæ, cuius corpus traditur ad mortem: neque hoc est dare Sanctum canibus, pœnitens enim iam Deo amicus est, & non canis. Nec dedignatur Christus eum inuisere, pro quo mori dignatus fuit in cruce.

Item ad hoc requiritur, vt reus sit ieiunus, non enim idem obtinet in ægro morituro, & sano morituro, vt optime docet Nauarrus *m*: & vt tantum temporis inter supplicium & communem intercedat, vt species sacramẽtales sint verisimiliter consumptæ, ad quod non dubito, cum Nauarro *n*, quatuor horas sufficere, cõfessio Sacramentalis numquam reo, ne immediate quidem ante mortem, deneganda *o*: cõtra vnctio extrema reis numquam concedenda *p*. Semper autem cauendum ne post Eucharistiam, vel confessionem quilibet reum inuisat, & inebrietur, vel alia fiant piam mortem & seriam pœnitentiam impedientia: qua in re hic in Belgio & Germania superiore multum & frequenter peccatur.

h libro 5. Consil. 16. *i* ca quæsitum. 13. q. 2 cap. super eo. de hæretic. in 6. Motu proprio Pii V super hoc edito.
k Sanctione Crimina. Carol. V. art. 79.
l gloss. & DD in Cle. 1. de pœn. & remiss. in d. c. quæsitum. Auditer. de poenit. Eccle. super hac Iul. Clar. d q. 99. nu. 3. v. Binsfeld. membr. 2. dub. 5 multos allegantem.
m d. consi. 16.
n Manual. c. 25 nu. 19.
o Nauarr. num. 29.
p Clarus d. num 3.

SECTIO XIX.

An corpus sepeliendum?

SEquenda in hoc regionis consuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta tenorem sententiæ sunt interfecti *q*. Quoad alios, qui sententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primo huius (vt & hæresis) excepti criminis naturam esse, vt morte non finiatur, sed contra mortuum procedi in eo possit *r*; &, in locis vbi bona confiscantur, potest etiam post mortem agi ad bonorum confiscationem; sed vbi talis consuetudo non est, saltem ad memoriæ damnationem *s*; & corpus sepultum condemnatum posset exhumari, & ossa comburi. Qui durante reatu sibi mortem consciuerunt; ii non sunt sepeliendi Ecclesiastica sepultura *t*, sed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obiicias contrariam sententiam communiorem, quoad vltimum membrum, nempe non posse iudices in corpus in carcere mortui sæuire, illud suspendendo vel cremando, quia crimina & eorum pœna morte exstinguuntur *u*, *Respondeo*, hanc rationem locum non habere, quando moriendo nouum crimen committitur, & ipsa mors crimen est: crimine enim nec crimen, nec criminis pœna potest exstingui. Hæc me causa impellit, vt à communi sententia recedam. Deinde plerique censuerunt & optime; in atrocioribus criminibus, rectius æquius esse adhuc cadauera puniri, cum grauissimo cum scelere, se debitæ pœnæ reus conatus fuit subtrahere; & consuetudo fere generalis cõprobauit hanc praxim cadauera talium puniendi, ad aliorum necessarium exemplum *a*. Eos autem cõsanguineos & amicos, qui reis in carcere venenum

q Gomes. tom. 3. cap. 14. nume. & Clar § vlt. quæst 100. num. 1.
r Gomes. d tom. 3. c. 1. num. 80.
s Gomes. sup. & Clarus qu. 51. n 14 Simã. in prax tit. 62. & tit. 56.
t c placuit. 23 qu. 5. & ibi gloss & DD.
u vide Clarum d. § fi. q. 51. nu. 5. & Gomez. sup nu. 72. & Menoc. de arb iud c. 285.
a late hæc ostendunt post ꝯgneũ Fran. Marcũ & alios ipsi Com. & Clarus. locis d. & his Couar. lib. 1. resol. ca. 1 Simanc. d tit. 62.

vel laqueos, vel cultros suppeditant; vt violentas sibi manus inferant ad ignominiam euitandam, in quos merito DD. inuehuntur *b*, nõ dubito teneri lege Cornelia de Sicariis.

Si vero, non vi sibi illata, sed ægritudine, vel debilitate, aut incommoditatibus carceris morerentur ante sententiam; in his ego prorsus sequerer communem illam sententiam; adeo vt si in talem, non legitime confessum aut conuictum, iudex sæuiens eum non patiatur Ecclesiasticæ tradi sepulturæ; peccet Mortaliter, & actione iniuriarum conueniri à propinquis defuncti possit *c*. Poterit tamen iudex sinere corpus sepeliri cum protestatione, & litem cæptam contra mortuum prosequi ci satis ad defensionem iis quorum interest; vt in hæresis crimine seruatur *d*. Sed quot annorum spacio currit ius contra mortuum agendi? putarim in hoc crimine quoad bonorum confiscationem, non posse agi, post annum quadragesimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi posse *e*, iuxta ius Canonicum; sed ciuile videtur quinquennii tantum spacium exigere *f*; cui in foro ciuili standum.

b Marf. singul. 156. Menoch. l. cas. 286. *c* d. c. placuit & cap x parte de sepult. Alberic Angl. & alii in l. 1. § quoties D. de iniur. neque hac in re praxis cõtrariam proferunt DD. supra citati: sed omnes volant vnanimiter quo ad hos iura seruari. *d* Ægid. Bellamera decis. 677. & 678. cum seq. Alberici rubr. de hær. Simã. d titul. 61. *e* Brunus de hær. lib. 5. ca. 17. Siman. supra nu 7. ex c. vlt. de præscript. in 6. *f* lib. 1. C. de apost. & ita gloss. in li. Manichæ. in verb. subire C. de hær. & est cõm. teste Gomes. supra nu. 81 quẽ sequitur Clarus d. num. 14.

APPENDIX I. AD LIB. V.



Is addam, quæ ad me V. CL. Petrus Oranus scripsit quincto Kal. Decemb. 1599. & adiungam ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ solius Parisiensis Curiæ iudicatis non immerito præferantur: quamquam nec Duareno (cuius in scolis, quam in subsellis, maior laus) satis credam hoc Parlamenti illius constans esse iudicium, sed fors illum arresta aliqua decepere; quæ aliis, ipsi non notis, fundamentis innitebantur. Orarii verba sunt.

In Magicarum Disquisitionum Tomo primo, aduersus Alciatum nostrũ, strenue decertasti, depulsioneque plena atque solida, errorem notasti, & cõfutasti, demiror doctissimum Alciatum non tantum in Parergis, verum etiam in Recitationibus ad Decretales Pontificum in eo errore perstitisse, sic autem scribit *g*.

In contingentia facti vidi quamplurimũ dubitari, Inquisitor pronunciauerat contra quandam mulierem ac tradiderat Iudici sæculari, hic ad partis instantiam vidit processum, in quo continebantur, quod hæc mulier confecerat pocula quædam amatoria, & solum contra eam erant indicia quarumdam maleficarum, quæ dicebant, quod in quodam lusu nocturno cum dæmonibus viderant ipsam mulierem ludentem, ac ducentem choreas. ipsa vero negauerat oĩa, & fatebatur se esse catholicam: fuit dictum quod Iudex sæcularis non deberet exequi Inquisitoris sententiam ex defectu iurisdictionis, quod in illo processu Inquisitor non poterat cognoscere, nam quo ad pocula amatoria, clarum, illud delictum non esse hæreticum, nec eius cognitionem ad Inquisitorem spectare h. neque enim est credendum quod etiam ipsa vere fuisset in lusu, nam quamuis credatur socius criminis in tali delicto, attamen illud non est trahendum ad ea, quæ vere non videntur, sed per illusionem dæmonum i, præsertim cum istæ participes criminis essent mulieres, quæ regulariter non admittuntur in causa sanguinis k; hæc Alciatus.

MI DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, si quidem Pontifex Maxim. *l* in accusatione etiam

g in c. perniciosa. n. 66. de off. & potest. ordinarii.

h Panorm. in cap. 1 de sortile. per ca. accusatus de hæret. in 6. *i* c. episcopi 26. q. 5. *k* cap. 3 de testam.

l in d. ca. 3.

mulieres

audiri rescripsit, non quaslibet; sed conscias, & participes eius criminis, ac facinoris; & audiri, non tanquam accusatrices, sed tanquam testes; certum enim est conscias haberi pro testibus, audiri, & examinari tanquam testes: quin etiam generali consuetudine comparatum, vsurpatum atque receptum, vt eiusdem criminis, & facinoris sociis credatur, si sanguine suo, id est morte, accusationem suam signauerint, & roborauerint.

Et quod traditur *m* Reum criminis non interrogari de conscientia aliorum: quod sibi non pepercit, multo minus alteri parciturus sit *n*: id intelligendum est de confessis, non conuictis; hos enim aduersus conscios, socios, & participes criminis interrogari manifesto iure probatur *o*: immo & confessum interrogari in crimine læsæ Maiestatis *p* in aperto est: tale autem crimen est sortilegii, & magiæ. Iudices rerum capitalium apud Stabulenses sortilegas conuictas, nec confessas proscribendas, non damnandas capitis vel ad rogum contendebant; ac ne quidem, si in flagranti crimine comprehensæ essent; neque apud eos more maiorum visurpatum: verum auctorante Principe iactatam consuetudinem, & abusum abrogauimus, hoc enim nec ius admittit, altero contentum; vt vel confiteatur, vel conuincatur reus *q*.

Scio asperrimum, *crimen paricidium* (quod Seneca *r*, & Quintilianus *s* *nefas vltimum* vocant: eoque sensu in Regem adtentatum, *vltimum facinus*. Quintus Curtius appellat *t*) non vindicatum acerbissimo illo supplicio, more maiorum etiam in conuictum & manifesti paricidii Reum; nisi si vltro confiteretur, nec confessionem fuisse extortam tormentis; *u* tamen nihilominus conuictus, capitali pœna vti homicidia coërcebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens paricidii pœna plecti nisi confessos, nec Augustus sua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam salutis, & libertatis, Reo aperuit, vt voluit Casaubonus *x*; sed benigna interrogatione abnutiuum responsum elicere voluit; ne conuictus, non tamen confessus, pœnam paricidii sustineret. tam horrendum facinus paricidii vix credidere patratum veteres; nisi si paricida se suo iudicio conuinceret.

Quod vero Aliciatus scribit, aduersus diuinationes, & incantationes, Inquisitores incongruos, & incompetentes esse iudices, quod diuinationes, sortilegia, ac alia id genus, species sint falsæ Religionis, nulla tamen dogmata fidei Catholicæ contraria contineant; hoc simpliciter verum non est, si enim Diuinator, sortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones, spem in eos ac fiduciam posuerit; sacrificia ac preces eis obtulerit (quod vtique faciunt sortilegi & venenarii) recte pro sua iurisdictione inquisitor inquirit, & ita post Oldradum *y*, & Iasonem *z* resoluit Conradus Brunus.

Demiror Gallos doctissimos errationem Alciati insecutos. Franciscus Duarenus *a*, sic de sortilegis scribit: *de aniculis horum quæ volitare per aera, & nocturno tẽpore saltitare, et choreas agere dicuntur, quæritur? Et solent plerisq; Quæstores in eas acerbius animaduertere, quam ius & ratio postulet, cum Synodus Ancyrana definierit quædam esse quæ à cacodæmone multarum mulierum mentibus irrogantur, itaq; Curia Parisiensis (si nihil aliud admiserint) eas absoluere ac dimittere merito consueuit*, Hæc ille.

In eandem sententiam ita quoq; Petrus Erodius *a*; *nuper extitere apud Valenses, & Cenomanos vicinos nostrorũ An-*

m in l. reperi § 1. de quæstionibus & in l. vlti. C. de accus. & in cap. vlt. 15 quæstio. 1.
n lib. vlt. §. sin autem C. de bonis eorum qui ante sentẽtiam, &c. Æmilianus de clar. 192.
o in l. dict. Hadriani § 1 de custodia reorũ.
p cap. 1. de confessis.
q qui sententiam. de pœnit.
r lib. 1. de Clement. cap. 23.
s decl. 377.
t lib 8. hist.
u Sueton. in vita August. c. 33.
x in notat. ad Suetonium d. cap 33.
y cons. 108
z in l. huiusmodi de leg. 1.
a in tit. ad legem Cornel. de Sicariis.
b libr. 5. rerum iudicatarũ, tit. de malef. cap. 11. editio 1.

dium, qui ex hoc maleficio damnati sunt, & quos in tormentis audio confessos, se sacris (quæ sabbata nuncupant) rituatim initiari, cum Christianismum abiurare & profiteri paganismum: deinde à tergo notari signis: postremo donari pulueribus & medicamentis, quibus & brutis & hominibus officiant, itaque alios tale quid conficere, nonnullos vrinam sistere, quosdam arceri à concubitu, aut id effici posse, vt per suadere volunt hominibus intectis, vidébimus prout res incidet. durat in hodiernum diem hæc, seu magorum, seu sortilegorum perniciosa factio, nisi quod ea non amplius philosophorum aut honestorum virorum sit, sed rusticorum & idiotarum, quæ res (inquit) *vanitati vanitatem adiecit.*

Idem alio loci *b* à sanguine sortilegorum, ex Ammiano Marcellino abstinendum contendit, quod multa in hoc genere vana sint, multa non nociua, multa insaniæ coniuncta, multa miseranda; & si hæc deliria humana aliquam pœnam merentur, mitiorem vult adhibendam, vt enim furiosus satis ipso furore punitur, ita sortilegus vana indagine.

b lib. 8. rerum iudicatarũ, tit. de malefic. cap. 14. editione postrema. Nihil necesse nam nõ probat quicqnam sed Hippiam tãtum agit, & cuius causam rei ignorat, cõtendit eam nõ fuisse.

In eundem errorem delatus Michaël Montanus libro tertio; *periculorum*, seu, *tentamentorum*, Lipsius noster *gustus*, Auctor vero operis, *Essais* vocat) *capite vndecimo*, tit. *des Boiteux*. Curassem ab Amanuensi meo describi, nisi Lipsius in libraria sua haberet; à quo, si voles, legendum accipies.

e en ses discours politicques, c. 42.

Contra Matthæus Cognetus, Senator Regius, *c*, sortilegos tanquam homicidis nequiores, naturæ humanæ inimicos omnimodo puniendos contendit, & dirius seueriusque in eos à Magistratu animaduertendum: quod & ipsum firmat doctissimus Theologus Claudius Espenceius *d*; *magiam proscribere* (inquit) *sceptri magis est, quam*

d in commentariis ad postrẽ Epistol. D. Pauli ad Timotheũ cap. 3.

styli, & eo loci multa de magis, præstigiis & incantationibus.

Quin etiam Francisc. Hotomannus in sortilegos animaduertendum consultus respondit *e*. Et si forte non sit plene probatum delictum sortilegi, tamen sufficere publicam vocem, & famã in loco, vt possit quæstionibus subiici, quod omniũ impietatum atq; scelerum à Satana repertum scelus & maxime abominandum sit, propter expressã abiurationem & renunciationem Christianæ Religionis: deinde propter fidẽ & hominium quod diabolo præstatur: & propter exitium quod ista maledicta diaboli mancipia mortalibus inferunt: cuius rei causa, leges ciuiles humani generis inimicos, & hostes communis salutis appellant *f*.

e conf. 98.

Idem Hotomannus *g*, in morbis curandis magam qua de consulebatur non modo circulo, verum etiam certa hac verborum formula vsam fuisse refert, *d'ainsique Dieu a va, & charité a foy, & le pain n'a faim, & l'eau n'a soif, & le feu n'a froid, fau, en oysi parte d'icy dedans*, quod magicum carmen (exorcismi formulam impie Hotom. *h*) Constitutionibus Imperatorum damnatum legimus *i*. eos enim qui susurris, & carminibus istis vtuntur, quamquam pernegent, testibus tamen grauatos, eculeo dedendus, vngulisq; sulcantibus eorum latera tondenda, pœnas proprio dignas facinore.

f in l. etsi & in l. vlt. C. de malef.

g conf. 99. num. 2.

h d. conf. 99.

i in l. nullus & in l. eorum. C. de malef.

Quod vero Alciatus, Erodius, & alii; sortilegos ad sabbata proficisci, ferri per caminum, nigrũ hominẽ vel hircũ adorare, tripudiare vna, atq; vnguenta pulueres ve dari, quibus aut transferantur, aut solo etiam flatu alios tabe conficiant; deridicula & insomnia esse putant, & ad sui dicti confirmationem, aduocant Decretum Patrum in Concilio Anczrano; solide abs te confutatũ est, vt &

k in sua Pneumal. in libelli concl. / li. de magia c. 36.

hoc

hoc ipsum præstitit Sebastianus Michaëlis Theologiæ Doctor *k*: neq; adhibendam mage fidem Ioan. Baptistę Neapolitano *l*, quã Apuleio Africano, vtrumq; enim fieri posse reipsa, & opinione, ideoque à particulari ad vniuersale nullam esse consequentiam.

Ioannes de Vaux Stabulensis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) statos conditos dies; vbi nocte intempesta ad destinata loca sodalitas comparebat; quæ dæmoni in forma hirci apparenti adorationes genibus submissis faciebat, iisque in locis exstrui mensas epulis & cibis bonis, beneq; sapidis (neque enim inanes mensas fuisse) & primæ mēsę honoratiores vxoribus (quos *les braues hommes*, appellari referebat) accubuisse, primæ mensæ maiora subsellia, Belzebub, Astarot (hæc est Venus, & Ioannis ipsius succuba) & Leuiatam occupasse, secundis & tertiis mensis interfuisse etiam plures dæmones sine nomine, bibi ad sanitatē Belzebub, epulis exempta famæ, mensisq; remotis, in promiscuos concubitus & amplexus rui, in recessu accipi à dæmone pulueres spargendos in aëra, ad fruges, vineas & segetes inficiendas, & sparsis pulverib., ventorum turbines & tempestates spurcissimas excitatas.

m li. 4. naturalium q. cap. 7.

Non ignoro Senecam *m*, hæc non probare, sic enim ille, *Apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excantassit: rudis adhuc antiquitas credebat fructus posse excantari, adtrahi imbres, & repelli cantibus, quorum nihil posse fieri tam palam est, vt huius rei causa nullius philosophi Schola intranda sit*: sed hoc Senecæ dictum, vt erroneum conuicisti.

n en son Antechrist. cap. 7. n. 5.

Florimundus de Remundis *n*, refert apud Burdegalenses capitulum generale p sortilegos indici solere dieb. Mercurii & Veneris mensis cuiuslibet, ita enim confessos sortilegii criminis Reos Sebastianus Michaëlis in *Pneumalogia*, seu, *en son discours des Esprits, scholio septimo*, scribit, *les sorcieres estre transportez d'vn lieu en l'autre par Sathan pour le iour & heures le Iendy enuiron la minuict, auquel seulement ils sont transportez comme trestous ont conuenu en cela & confessé. Peut-estre*, (hanc rationem ille subiicit) *pour ce que le diable veut auoir les premieres, & estre recognu au premier rang de la semaine. Car les Turcs celebrēt le vendredy, les Iuifs le Samedy, les Chrestiens le Dimache, & quand à luy il s'est mis deuant tous pour auoir la premiere celebration.*

Quod de Pasete, natura molli, sed magia omnes superante ex Sudæ historicis refers, idipsum inter adagia sua Erasmus retulit, ad quem, cum quid emeret & rei pretium venditori numerasset, nummus perpetuo redibat, idem carmine magico, conuiuium repente partibus omnibus instructum ac sumptuosum exhibebat, quod statim si libuisset euanescebat: potuit conuiuium fuisse verum non simulatum, fascinatum & imaginarium, cuius rei fidem faciunt conuiuia quibus adsidue Ioannes de Vaux interfuit, cuius confessio ab aliis quoq; magicis & sortilegis probata.

Tempore reuerendiss. *Georgii Austriaci Episcop. Leodicens.* (bonæ memoria) magister Hugo Bourlettus chirurgus insignis, & à medicis laudatus, multum similia factitabat; vinaque extraria Roma, ex Hispania, & aliis ex locis reipsa in mensa omnibus demirantibus repræsentatis poculis exhibebat: viuunt adhuc horum actuum testes cōpertæ fidei, at ille postea ad meliorem mentem reuersus, maleficiis abstinuit,

&ex

& ex impio factus pius; quinque diebus singulis sacris operabatur. Reuerendiss. Cardinalis à Groesbeeck. eum in familiam suam recepit. obiit autem valde pie, & Catholice, ab annis octo, & quod excurrit.

Verissimum est, quod in secunda parte operis tui scribis; Constantinum Imperatorem ad Bassum Præfectum vrbi rescribentem *a*, non vsum verbo, *Coegisse*: quod vero ais vsum verbo, *deflexisse*; ipse apud te dispice, anne, *defixisse* legendum sit, ita enim Theodosianus Codex habet. *defigere*, sortilegorũ verbum est; apud Ciceronem *b* Quæcumque *Augur, iniusta, nefasta, vitiosa, dira, defixerit*, (sic in melioribus Codicibus & ita quoque Lambinus) *irrita infectaque sunto*. Plinius *c* *defigi diris deprecationibus, nemo non* (inquit) *metuit*. Ouidius (abs te etiam laudatus) *Deuouet absente simulacra aque cerea figit*, & alibi; *Sagaq; Phœnicia defixit nomina cara*. Quod ipsum non ignorauit Accursius noster in exemplo abs se posito, *in figendo cera imaginem* *d*, & in glossis Philoxeni, *defixiones Necromantiæ*, leguntur.

a in l. eorum, C. de malefic.

b lib. 2. de legibus.

c libr. 28. Historiarum, c. 2.

Vnde apud Paulum *e* I. C. minus recte legitur, *Interficerent* aut *deficerent*, legendum enim vt enim vt ex Codice Vesontino Cuiacius noster restituit, *defigerent*: qui autem defixiones faciebãt, *curiosi*, vocabantur, vnde apud Horatium, *curiosus*, pro malefico seu mago accipitur, qua de re videri poterit Cuiacius *f*.

d in l. 6. in verbo non dubitauit. C de malefic.

e lib. 5. sententiarum ad l. Corneliam de sicar § 9.

f libr. 20. obseruat. c. 21. & lib. 27 c. 17.

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem plane censeo, eius gesta, & stratagemata, non sub Carolo, *sexto* (vti scribis) sed sub Carolo, *septimo*, contigerunt (cuius rei testes aduoca Paulum Æmilium. Monstreletum, Micquellum Girardum & alios) Virago illa obscuri generis in Barrensi Ducatu Iacobo Dareo patre, ac Isabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter restituit; Angelos vbique perfidos, FRANCIA eiecit; Carolum Septimum Remos vngẽdum sacrandum que perduxit; illiq;, vt ratum firmumq; Imperium more maiorum esset, effecit; Aurelianensem vrbem graui obsidione liberauit, vidi eius statuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim seruatę à viragine & virgine vrbis monimentũ, cęterũ dũ in Compendii obsidione ex vrbe erupit, ab hostibus comprehensa, & Rothomagum producta ad palum damnata, viua exusta est; non absque æterno Anglici nominis probro, qui se magicis illius artibus Francia profugere falso querebantur.

Admirandum sane est quod de illa adfirmatur *g*, pirum arborem, sub qua illa sedebat dum patris gregem minabat, ouesque ruri pascebat, cum vt Regem Carolum VII. adiret, primo cœlesti voce monita est; neque cariem, neq; vetustatem sentire, neque fulmine tangi, neq; pluuia, grandineve, aut niue intingi.

g per Micquellũ, qui Aurelianæ vrbis, ab Anglis obsidionẽ & Ioannæ res gestas scripsit.

Inquisitor, in Prouincia Stabulensi apud acta probatum reperi, malum sub qua maleficæ duxerant choreas, & saltatorium orbem versauerant, in quaque earum Aulœdus Tibicenve consederat, fœlicem ac frugiferam, factam infœlicem ac infrugiferam, *arborem vidi*.

Redeo ad Ioannem, quam ab Angelis flammis feralibus quasi maleficam ambustam refers: an eo sensu exaudis hæc verba Constantini ad populum *h* FERALIS PESTIS ABSVMAT?

Iacobus Reuardus *i*, existimat per illa verba nihil aliud voluisse Constantinum, quam maleficos igne consumendos esse, sed quia de Diis manibus,

h in l. multi C. de malef.

i libr 5. variorum cap 3.

quibus

quibus ferialia sacrabantur accitis arte magica locutus sit; ideoque, *ferali peste*, potius quam *igne*, huiusmodi homines absumendos rescripserit? *quamquam* (inquit) *non ignorem pestem feralem de supremo supplicio accipi posse, & veteres pro morte ac interitu pestem posuisse. vnde apud Festum, pestiferum fulgur quo mors exiliumve significatur.*

Dionysius Gothofredus *k*, ignis quoq; supplicium intelligit, quod magi Diis manibus consecrarentur: vt quemadmodum in feralibus pecudes absumebantur, & ipsa cadauera, ita manibus consecrarentur quos in carminibus suis inuocassent.

k in notis add l. multi.

Ego vero, per hæc verba, *pestis feralis absumat*, intelligo maleficos & præstigiatores bestiis obiiciendos: quod ipsum Græcus interpres notauit, *l* probarunt quoque antiqui nostri iuris Interpretes, & maxime Odofredes *m*; *magos* (ait) *feralis pestis absumat, quia sunt obiiciendi feris bestiis lacerandi.* sic quoque notauit Cuiacius *n*: *feralis* (inquit) *pestis absumat, id est: bestiis obiciatur, &, vt ego interpretor, feralis pastus absumat.*

l libr. 60. basilikon. tit 39.
m ind. l. multi.
n in notis ad dict. l. multi.

Matthæus Coignetus *o* vtitur hac interpretatione, *que la peste cruelle les puis esteindre, & consumer, & pour telles sorcelleries Iehu fit manger au chiens la Royne Iesabel.*

o d. ca. 42.

Neronis tempore de Christianis tanquam sortilegis supplicium sumptum legimus, & hi aut feris, aut canibus obiiciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, stantibus ad palum destinatis vnco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi suffixo, è lamina ardente pix aut vnguentum in caput liquefiebat; ita, vt riui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri sulcũ facerẽt, eoq; ptinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

Pone Tigellinum, tæda lucebis in illa;
Quastantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latus mediam sulcus deducit arenam.

(Ita legendum contendit Schaliger *p*) non vero,

Et latum media sulcum deducit arena:

Hactenus Oranus.

p libr. 5. de emẽdatione temporum ca. de Roma sub Nerone incensa.

In his quod de Ioannæ æuo me monet amicus, verissimum & memoriæ lapsum agnosco lubens. De duobus aliis non video causam, cur sententiam mutem.

Nam illud de Constantini rescripto *q* *deflectendi*, voce vsum, non *cogendi*; verum est, nec facile hic admiserim correctionem illam, *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iustinianæi quos vidi, continent, *pudicos ad libidinem deflexisse animos*: tum quia C. Theodosianus à Ioanne Tilio *r* primum editus hanc lectionem confirmat: tum quia Constantinus Harmenopolus *s*, in hui⁹ legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione & exilio puniuntur*, tum quia *defixio magica*, deuotionis & execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, vel peruertendæ, sed sanitati corporis perdendæ instituta: nec satis Latine dicas, *animum defigi*, sed deflecti *in libidinem*.

q l. eorum 4. C. de malef.
r l. 9. tit. 16. lib. 9.
s l. 6. Epit tit. 10. περὶ φον-τες.

De *Ferali* flamma, cum scriberem; nulla mihi cogitatio fuit legis illius Cõstantini, cuius initium *multi t*. Sed, *ferales flammas*, funestas atq; lethale nuncupabant, vt Minucius, *ferialia ligna*; Symmachus, *feralia commenta*; Saluianus, *peccatum feralissimum*; noster ille decus orchestræ, *ignem feralem, ratem feralem: locum feralem, saxum ferale,*

t l. multi. 6. C. de malef.

turbam feralem; alii alia, quos olim laudaui *a*; quæ vox à *Fera*; siue mortem; siue Parcam ita vocarunt. De Constantini tamen verbis nondum mihi liquet. quid ille per *pestem feralem*, potissimum supplicii vltimi indixerit, illud quidem quod adiungitur, fauet explicationi Græcorum; *quoniam natura peregrini sunt*, quasi dicat; quoniam alieni ab humanitate, ideo belluis cedant. Sed ego, *ferale* pro *ferino*, nondum reperi apud classicos scriptores, repugnat etiam syllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productior ac statarius. Ergo censeo potius, Constantinum eo loco duntaxat definiuisse, vt vltimo supplicio de medio tollantur, quam pœnæ genus exprimere voluisse. Nec arbitror semper eadem morte damnatos. Facit Vlpianus *b* vt credam, lib 7. de officio Proconsulis, sub titulo de Mathematicis & vaticinatoribus; dum ait: *& varie puniti sunt ii, qui id exercuerunt, pro mensura scilicet & consultationis.* Vt vides lacuna subest, expleo; *& modo consultat.* quamquam Vlpianus de certo tantum mathesis huius veritæ genere id dicat, constat tamen non idem semper supplicium in aliis quoque generibus obtinuisse; vt nec in Christianos, qui non infrequentius à tyrannis exusti, quin & frequentius, quam feris obiecti. docent Tigillini tædæ, & Tertullianici, *Semaxii*. Cuperem doceri, Constantini tempore maleficos ferino pastu assumptos. nam de concrematione facile docuero. Lege Gregoriani codicis libr. 7. titu. de malefic. & Manichæis; inuenies à Diocletiano & Maximiano eos addici, vt loquuntur. *flammis ignibus exurendos.* Lege C. Theodosiani legem primam, quæ [illegible] : reperies haruspices, *concremandos*, ab ipso Constantino ad Maximum relegari. Quæ ergo [illegible] *[illegible]*

a Aduersus in Herc. Furent. v. 45. Scio l. vnic. Cod. de his qui par ferale angustias vsurparis sed quia funerea erat culei mãsio mala, sic vocantur.

b in Mosaicarum & Romanorum legũ collatione quam Pithoeus ex m. s. edidit Harmeno. feralem pestem gladii pœnã interpretatur.

ita sumamus? Nam Accursii. Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis, non opinor sontica plane auctoritas: nec in Cuiacii verba iurarim libens, aut cuiuspiam alterius, hic quidem Ræuardo & Gotofredo accedo procliuius, vt & Petr. Fabro, qui idem asserit, *Semestri. libr. 2. capit. 7.* Nam & apud Iul. Paulum, *libr. 5. sentent. cap.* 23. quamuis magicæ artis conscii iubeantur summo supplicio affici (hoc est bestiis obiici, vel vel in crucem agi) ipsi tamen Magi viui iubentur concremari. Sed res non tanti, vt plura putem verba commutanda.

Addam ex Gallicanarum Curiarum actis nonnulla, quæ nec in Francia quidem, Parlamenti Parisiensis illud iudicium receptum passim, aut omni tempore, satis ostendant: describam verba Gallica, ne quis me de meo quid affinxisse, vel perperam transtulisse suspicetur.

Ex actis iudiciariis Episcopi Beluacensis, contra Iohannam Darcam vulgo vocatam, Iehanne lapucelle (*hæc acta exstant in Monasterio S. Victoris Canonicorum Regularium Parisiis*) *quæ fuse referunt, Bernard. du Girard in Annalibus Franciæ sub Carolo VII. & Franc. Belleforestius in eiusdem Caroli VII. vita à fol.* 345

Ann. 1430.

CVm prope Compendium potita esset hostium, Parisiensis Vniuersitas litteris publicis eam apud Henricum Angliæ regem accusauit sortilegii & maleficii: causę prætensæ fuere sequentes quæ etsi falso prætexebantur, ostendunt tamen sensum Ecclesiasticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius tempo-

c Sic vocatur in Bulla Calisti III. apud Belleforest. fol. 586. pag. 2.
d ibid. fol. 346.
e fol. 393.

ris: Promotor itaque fiscalis, quidam Guilhelmus *c* de Estiuel, aut, vt in Actis *d* & in sententia Delegati *e* Apostolici vocatur, Ioannes de Estiuet; vbi in art. 4. dicitur arbor quædam fuisse apud Dompreum, vbi solitæ conuenire maleficæ & misceri dæmonibus; *que pres de Domprein y a vn grand & vieux arbre, qu'on nomme l'Arbre charnime Fee de Bourlemont, & que apres de cest ardre y a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins esprits auecq; lesquels se meslent de nuict les forciers dansans & gambadans autour desdicts arbre & fontaine.* Articul. 5. *que le susdicts arbre & fontaine, sont surnommez des Fees. Aussi luy demandoyent, si elle auoit cognoissance de ceux ou celles, qui certains iours de la sepmaine vont au Sabbat auec les Fees. Respondit, auoir ouy dire, qu'on y alloit le Iendy.* Articul. 6. *quelle alloit audict arbre les heures qu'on celebroit le diuin seruice, a fin que estant lors seulle elle peut à son ayse danser & caroler autour des lieux susdicts, ou elle faisoit plusieurs bouquets & chabeaux des fleurs & herbes plus soefues, qu'elle tornuoit ès enuirons, & encouronnoit ledit arbre en chantant certains vers & disant quelques mots de sortilege: & y retournant l'endemain, quoy que le soir elle y eust mis lesdicts chapelets & guirlandes, si est-ce qu'elle n'y trouuoit chose quelconque.* Articul. 7. *Qu'elle souloit porter en son sein de la mandragore, esperant par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richessis, qu'en autres choses temporelles: comme si la mandragore auoit en soy telle efficace.* Articul 19. *Auoir pris conseil des malins esprits, & que par enchantemens, & moyens non permis, & illicites, elle auoit desconuerte certaine espee, qui estoit en l'Eglise de saincte Catherine du Fierbois.* Articul. 20. *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle dic quelques paroles sortileges sur son enseigne, & sur les guidons que portoyent les siens, disant que cela seruoit pour leur donner bonne fortune en guerre, vsant de grandes coniurations, afin que par ce sort elle bienheurast leurs entreprises: tenant pour tout certain, que tant qu'ils porteroyent ces drapeaux ainsi coniurez, ils ne pourroyent receuoir aucune deffaicte pars leurs aduersaires. Et qu'elle se plaignit publiquement à Compeigne lors qu'elle fust prise, de ce que les siens auoyent oublié d'aporter ses enseignes, & que pource elle estoit tombee en ce malheur. Pource que ceux qui s'aydant d'arz defenduz, & soubs bon pretexte pretendent authoriser leur peruersité, ont de coustume de consacrer les instrumens desquels ils s'aydent.* Artic. 36. *Que par quelque sort & inuocation elle auoit faict paroistre quelque maligs esprits au Roy & Ducq de Bourbon pour les seduire.*] Propter hæc Vniuersitas Parisiensis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioannem sortiariam fuisse, & maleficam, aperte docentes se arbitrari, huiusmodi crimina, non illusione aliqua, sed vere à criminosis huiusmodi committi solita.

Idem censuit Episcopus Ebroicensis in causa Guilhelmi Edelini, vt superius docui *f*. Idem Inquisitio Auinionensis in causa plurimorum, quorum damnationis formulam suo loco exhibui paulo ante *g*.

f lib. 5. sect. 12.
g sect. vlt. b

Idem est iudicium Parlamenti Burdegalensis & fuit Consilii Atrebatensis, quo tempore adhuc Artesii ad Parisiensem curiam appellabant; vtriusq; rei probationi clarissimæ sunt quæ subiungam, Remundi, & Monstreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariss. Flori-

mundi de Remundis Consiliarii Regii in Senatu Burdegalensi, cuius libri hæc est Epithesis & inscriptio, *l'Antichrist. cap. 7. n. 5.*

TOus ceux qui ont laissé quelques marcques du temps que l'Antichrist doit arriuer, escriuent que la sorcellerie sera lors espandue par tout, eust elle iamais tãt de vogue qu'en ce malheureux siecle icy? les sellettres de nostre Parcamẽt en sonut toutes noircies. Il n'en y a pas assez pour les ouir. Noz Conciergeries en regorgent, & ne se passe iour que noz iugemens n'en soyent ensangantez, & que nous ne reuenions tristes en noz maisons, espouuantez des choses hideuses, & effroyables qu'elles confessent. Et le diable est si bon maistre, que nous ne pouuons enuoyr si grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaisse de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceste Histoire prodigieuse, aduenue l'annee 1594. laquelle surmonte toutes celles que Bodin à remarquees dans sa Demonomanie; *voila pourquoy i'en ay voulu faire le recit particulier.*

Vne Ieune femme, nommé Ieanne Bosdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chastellenie de Salignac en Lymosin, qui l'auoit condamnée à la mort, estant ouye en la chambre criminelle, sans peine ne tourmẽt, confessa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:) Qu'en son ieune aage vn Italien l'auoit desbauchee & amenee à la veille de S. Iean sur la minuict dans vn champ, ou il fit auec vne verge de bois vn grand cerne *a, marmotant quelques paroles, qu'il lisoit dans vn liure noir. Surquoy suruint, vn bouc grand & cornu, tout noir, accompagné de deux femmes, & tout aussi tost vn homme habillé en prestre. Le bouc s'estant enquis de l'Italien qui estoit ceste fille, & luy ayant respondu, qu'il l'auoit amenee pour estre des siennes, il luy*

a circulum intelligit.

fit faire le signe de la croix, de la main gauche, *puis commanda à tous de le venir saluer. Ce qu'ils firent luy baisant le derrier.*

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, à laquelle les autres alloyent allummer les leurs. Et lors qu'ils l'adoroyent on iettoit dans vn bassin de l'argent. Ceste femme s'estant depuis retrouuée au mesme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ses cheueux, lesquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retiree part, la coucha dans le bois, & la cogneut charnellement, à quoy elle prennoit vn extreme deplaisir, souffroit beaucoup de douleurs, sentant la semence aussi froide que glace.

Tous les mercredis & vendredis, *de chasque mois, le chapitre general se tenoit au Puy de Dome, ou elle s'estoit trouuee vne infinité de fois, auec plus de soixante autres personnes, tous lesquels portoyent,* vne chandelle noire, *qu'ils allumoyent à celle que le bouc auoit entre ses cornes, à laquelle il auoit donne le feu, le tirant au dessoubs de sa queuë. Apres cela tous se mettoyẽt en dance en rond, le dos tourné l'vn à l'autre. En ceste assemblee on disoit la messe à leur mode, tournant le dos à l'autel. Celuy qui faisoit l'office; (qu'elle nomma) estoit reuestu d'vne chappe noire sans croix, esleuant vne tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hostie, criant tout lors de l'eleuation,* Maistre, aydenous. *On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire,* l'eau beniste, *le bouc pissoit dans vn trou, à terre, & celuy faisoit l'office en arrousoit les assistans auec* vn asperges *noir.*

En ceste assemblee on distribuoit les mestiers de sorcellerie, & chacun rendoit compte de ce qu'il auoit faict, les estats estoyent pour empoisonner, ensorceler, lier, guerir maladies auec charmes, faire per-

aire

dre les fruicts de la terre, & telles autres meschancetez, ceste miserable confessa tout cela, auec vne merueilluse franchise & naifuete: car pour vne femme rustique elle auoit bon esprit, persistant tousiours mesmes dans le feu, auquel par arrest elle fust condemnee. Beza n'estoit pas bien informé, lors qu'en sa chaire il taxa naguieres nostre Parlement d'Incredulite, & de peu de foy, par ce, disoit-il (& cecy tien ie d'vn Gentilhomme d'honneur, qui l'ouyt) que nous n'osions, condamner les sorcieres à la mort, nos Registres tesmoignent le contraire.

Aliud ex lib. 2. Historiarum de Enguerran de Monstrelet.

EN ceste annee (1459.) en la Ville d'Arras, ou Pais d'Artois, aduint vn terrible cas & pitoyable que l'õ nommoit Vaudiosie, ne sçay pourquoy: mais lon disoit que ce estoyent aucunes gens hõmes & femmes, qui de nuict se trãsportoyent par vertu du diable des places, ou ils estoyent, & soudainement se trouuoyent en aucuns lieux arriere des gens, & bois, ou es desers, la ou ils se trouuoyent en tresgrand nombre hommes & femmes: & trouuoyent illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoyent iamais le visage, & ce diable leur lisoit, ou disoit ses commãdemens, & ordonnances, & comment & par quelle maniere ils le deuoyent adorer, & seruir, puis faisoit par chacun deux baiser son derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & finablemẽt leur administroit vins, & viandes en grand largesse, dont ils repaisoyent: & puis tout à coup chacun prenoit sa chacune: & en ce point s'estaindroit la lumiere & cognoissoyent l'vn l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout soudainement se retrouuoit chacun en sa place, dont ils estoyent partis premierement.

A *Pour ceste folie furent prins & emprisonnez plusieurs notables gens de ladite Ville d'Arras, & autres moindres gens, femmes folieuses & autres: & furent tellement gehinez & si terriblement tormentez, que les vns confesserent le cas leur estre tout ainsi aduenu, comme dit est, & outre plus confesserent auoir veu & cogneu en leur assemblee plusieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Bailliages, & de villes:* B *voire tels selon commune renommee, que les examinateurs & les Iuges leur nommoyent, & mettoyent en bouche, si que par force de peines, & de tormens ils les accusoyent; & disoyent que voirement ils les y auoyent veuz. Et les aucuns ainsi nõmez, estoyent tantost apres prins, & emprisonnez & mis à torture, tant & si treslonguement, & par tant de fois que confesser le leur conuenoit, & furent ceux-cy qui estoyent des moindres gens* C *executez, & brulez inhumainement, aucũs autres plus riches & plus puissans, se rachepterent par force d'argent, pour euiter les peines, & les hontes que l'on leur faysoit. Et de tels y eust des plus grãs, qui furent preschez & seduits par les Examinateurs, qui leur dõnoyent à entẽdre & leur promettoyent s'ils confessoyẽt le cas, qu'ils ne perderoyent ne corps ne biens.* D *Tels y eust qui souffrirent en merueilleuse patience, & constance les peines & les tormens, mais ne voulerent rien confesser à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux Iuges, & à ceux: qui les pouuoyent releuer de leur peines, autres y eust qui se absenterent & vuyderent du Pais, & prouuerent leur innocence, si qu'ils demeurerent paisibles.* E *Et ne faict icy à taire ce que plusieurs gens de bien cogneurent assez, que ceste maniere de accusation fut vne chose cõtrouuee par aucunes mauuaises personnes, pour greuer & destruire, ou deshonorer*

norer par ardeur de cõuoitise aucũes notables persõnes, que ceux hayoyẽt de vieille haine: & que malicieusement ils firent prẽdre meschãtes gẽs tout premieremẽt, ausquels ils faisoyent par force de peine de tourmens, nõmer aucunes notables gẽs, tels que l'õ leur mettoit à bouche: lesquels ainsi accusez estoyẽt prins & tormentez, cõme dit est, qui fust polir voir au iugement de toutes gens de bien vne chose moult peruerse & inhumaine au grand des honeur de ceux qui en furent notez, & au tresgrand peril des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient des honnorer gens de bien: & à tant fin de ceste matiere.

Ad hanc narrationem Monstreleti respexit Franc. Balduinus Atrebas. *Cõment. in tit. 18. lib. 4. Institut. iustiniani, fol. 774.* his verbis: *sed quo grauius & ab hominis ingenio magis alienum est hoc malum, eo maior adhibenda est cautio, ne quis eius, prætextu ab aduersariis temere obruatur. Facile enim hic quiduis confingere potest ingeniosa simultas, vt & multitudinem credulam statim commoueat, & attonitos iudices irritet aduersus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur. Ante annos sexaginta sensit infelix nostra patria, magno suo malo huiusce generis calumniet. Magna erat Valdensium mentio, quos aduersarij iactabant nescio quid commercij habere cum immundis spiritibus. Huius criminis prætextu optimi quique statim opprimebantur. Sed tandem Parisiensis Senatus causa cognita, vidit meras esse sycophantias, infelices reos liberauit, improbos sycophantas cum iniquis iudicibus damnauit. Exstatque adhuc eius hac de re memorabile arrestum editum vicesimo die mensis May. anno. 1491.* Ita Frãc. Balduinus & fieri potest, vt in Attrebatensium iudicum processu iudicario odii, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla repererint: propter quæ male iudicatum, rite vero prouocatum, sententiam emendantes, Patres Parisienses pronũciarint. Et ideo non tam declararint Arresto suo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria cõfessione illorum confirmantur, etiam cessante omni Quæstionum timore, inania delusarum mentium esse (quæ declaratio temeritatis plenissima foret) quam Iudices illos, à quibus appellatũ, improbe & vi innocentiam oppressisse. De VValdensium quidem secta (quorũ Albigenses ex stirpe fruticarunt graues scriptores testantur, non immunem à fascinariorum hæresi & crimine pessimo illam fuisse, & nomen Gallicum fascinariis commune confirmat. Sed Balduinus ex Meiero sumpserat, qui ex Monstreleto ferme verbotenus in hunc modum: *Anno 1459. Atrebati horrendum quid contigisse legimus. Complures fuisse inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Viri primarij mulieresque complures indiciis crematorum deprehensi; pars capti & sæuissimis tormentis admoti, alij vi pecuniæ redempti. nonnulli solum verterunt, quidā vero adeo in pœnis constantes fuerunt, vt nihil confiterentur. Fuisse referũtur quidam ex iudicib. adeo detestabiles, vt quosdam sibi inimicos indicari curauerint, tanquam cõscios, reis in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuẽtibus, ex omni ordine statuq; mortalium. viros mulieresque interfuisse, eosque ibi diabolum in * humanam effigiem transformatum adorasse: cuius tamen nunquã videbant faciem. In illius verba mãdataque iurasse. Conuiuio ab illo parato largiter epulatos; inde exstincto omni lumine quemque cum sibi proxime oblata promiscue concubuisse, siue ope diabolica in sua*

* non sem- per ergo in furcina.

vnde

unde exierant loca restitutos.] Hæc ille: arbitror in verbis vltimis negatiuã deesse, *non sine ope diaboli*. Sane ex Meiero patet non opinionẽ conuelli de maleficiorũ solitis scelerib. sed iudicum istorũ crudelitatem & iniustitiam auaritiãque damnari: atq; hoc arresti Parisiensis esse fundamentum. Quæso nõne Parisiense Parlamentum iniuste iudicasset, nisi talium Iudicum vel Tyrannorum potius decreta rescidisset? Nam de quæstione nostra, posśintne perfici à Lamiis opera dæmonum ea, quæ solitæ sunt fateri? id non à Iurisconsultis, sed à Theologis: nõ à sæcularib. subselliis, sed ab Ecclesiasticis Tribunalib. fuit decidendum. Habetis ea de re apud Ioan. Gersonem Paris. Cancellarium, almæ Theologicæ Parisiorum facultatis articulos, eruditione & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite & aliud grauisśimum Curiæ Spiritualis Treuerorum iudicium.

Denique quia mentio à me facta sup. sect. 4. indicio 2. Losei Gallidii, qui librũ in Lamiarum Patrocinium conscriptũ, mille machinis conatus fuit in publicũ pro trudere: & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmõ aliquis id perficiat: duxi pro antidoto. Palinodiam eius adscribendam, cuius authenticum & originale (vt vocant) exemplum est penes pium & honestisśimum virum, I. V. Licent. Ioannem Baxium (cuius studium atq; zelus contra nefariam hanc hæresim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum transsumptum fidi Notarii manu est huiusmodi.

Ego *Cornelius Loseus Gallidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot, *de vera & falsa Magia*, sine scitu & permisśione superiorũ huius loci, temere & præsumptuose scriptos; à me communicatos, deinde ad imprimendum Coloniam missos: in *Imperiali Monasterio S. Maximini prope* *Treuiros*, ex mandato Reueren. ac Illustriss. Domini Nuncii Apostolici, Domini *Octauij Tricaricensis Episcopi*, arrestatus, atq; detentus: cum certo sim informatus in supradictis libris, nec non in Epistolis quibusdã meis, eadem de re ad clerũ & Senatũ Treuirensem, aliosq; clam misśis (ad impediendum executionem Iustitiæ, contra magos & veneficas contineri multos articulos, qui non solum erronei sunt & scandalosi, sed et suspecti de hæresi, crimenq; læsæ Maiestatis sapiant: vtpote seditiosi & temerarii, contra communẽ Doctorũ Theologorum sententiam, decisiones ac bullas summorũ Pontificum, cõtra praxim & statuta legesq; magistratuũ ac iudiciorum, tum huius Archidiocesis Treuirensis, tũ aliarum Prouinciarũ & Principatuũ: idcirco eosdẽ articulos, prout ordine hic subnectuntur, reuoco, damno reiicio, & pro non dictis atq; assertis à me haberi volo.

1. In primis reuoco, damno, reiicio ac improbo (quod sæpe scriptis verbisque pertinaciter apud multos asserui, quodque tanquam huius disputationis meæ caput ac palmarium esse volui) nimirum phantasticam esse, & tamquam superstitionem vanam pro figmentis habendam, quæ de corporali magorum & sagarum euectione siue translatione scribuntur: tum quod hæreticam prauitatem prorsus suboleat; tũ quod seditionibus hæc opinio admixta, proindeque læsæ Maiestatis crimen sapiat.

2. Nam (quod secundo loco reuoco) misśis ad diuersos clam litteris, contra magistratum pertinaciter absq; solidis rationibus diuulgaui, cursum magicum falsum esse & imaginarium; asserendo insuper torturæ acerbitate miseras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerunt, dura laniena sanguinem innoxiũ

fundi,

fundi, noua alchimia ex humano sanguine aurum & argentum elici.

3. Ex quibus & id genus aliis, partim in vulgus per priuata colloquia, partim diuersis ad vtrumque magistratum datis epistolis, superiores ac Iudices apud subditos Tyrannidis notaui.

4. Et consequenter cum Reuerendissimus & Illustrissimus Archiepiscopus & Princeps Elector Treuir. non solum magos & sagas in sua diœcesi suppliciis dignis affici sinat: sed etiam leges de ordine sumptibusq; iudiciariis maleficarum ediderit; inconsulta temeritate præfatum Electorem Treuirensem Tyrannidis tacite insimulaui.

5. Reuoco præterea ac damno conclusiones hasce meas: non esse maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempestates inducant, opera diaboli, & similia opera perpetrant, sed omnia esse somnia.

6. Adhæc magiam non dici maleficium, nec magos maleficos, & locum *Exod. XXII.* (Maleficos Non Patieris Viuere) intelligi de iis, qui veneno naturali naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum esse, nec existere posse inter dæmonem & hominem.

8. Dæmones non assumere corpora.

9. Vitam *Hilario* à D. *Hier.* scriptam non esse authenticam.

10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones nec magos posse tempestates, pluuias, grandinem, &c. ciere, & mera esse somnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus ad formam à materia separatam posse videri ab homine.

13. Temerarium esse adfirmare, quod quidquid dæmones possunt etiam magi possint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmon A superior inferiorem posit expellere, esse erroneam, & inferre iniuriam Christo. Luc. XI.

15. Pontifices in suis bullis non dicere, quod Magi & Malefici talia opera (vt supradictum est) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dedisse facultatem inquirendi in maleficos, ne si contra fecissent, ficte magiæ insimularentur, quemadmodum antecessores B eorum aliquot vere magiæ fuerunt insimulati.

Has omnes & singulas assertiones cum plurimis calumniis, mendaciis & sycophantiis, in magistratus tam sæculares quam Ecclesiasticos, petulanter & inuerecunde, falsoque profusis: quibus scripta mea de magicis scatent: expresse, scienterque condemno, reuoco, atque renuncio: veniam de commissis à Deo C & superioribus obnixe petens, & sancte promittens, quod in posterum nihil horum docebo, promulgabo, defendam, vel asseram, nec verbo, nec scriptis, per me vel alios, quocumque locorum me venire contigerit. Si contra fecero, subiicio me, exinde prout ex nunc omnibus pœnis iuris contra relapsos hæreticos, refractarios, seditiosos, reos læsæ Maiestatis: iniuriosos syco- D phātas publice conuictos, necnon & in periuros statutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiscopi Treuirensis, quam aliorum quorumcunque magistratuum, sub quibus me degere contigerit, quique de meo relapsu & violata fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc me- E am præfatorum articulorum reuocationem propria manu subscripsi, in præsentia Notarii & testium.

Sic subscriptum.

Cornelius Looseus Callidius.

Et denuo subscriptum.

Acta sunt hæc *in Imperiali Monasterij S. Maximini* extra ppe Treuirim *in Suba Abbatiali*, ibidem coram Reuerendissimo, Reuerendis, Venerabilibus & eximiis Dominis, Domino *Petro Binsfeldio* Episcopo Azotensi, Reuerẽdissimi Archiepiscopi Treuir. Domini nostri clementiss. in spiritualibus Vicario generali & *Reinero* dicti Monasterii Abbate, *Bartholomeo Bodegemio* Delpho I. V. L. Curiæ Ecclesiasticę Treuir. Officiali, *Georgio Helffensteinio* SS. Theolog. Doct. Ecclesiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuir. Decano, & *Ioanne Golmanno* I. V. Doctore, dictæ Ecclesiæ Canonico, & curiæ Treuir. sigillifero &c. *sub anno Domini* 1592. *more Treuir. die Lunæ* 15. *mensis Martij* in præsentia mei Notarii infrascripti, & honestorum *Nicolai Dolert*, & *Danielis Maier* Reuerendi Domini Abbatis respectiue secretarii & scribæ, testium ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum.

Subscriptum

Adamus Isac Tectonius, Notarius.

Et infertius,

Collatum cum suo originali repertum concordari per me infrascriptum Secretarium oppidi Antuerpiensis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram Palinodiam: postea tamen iterum Bruxellæ vice pastorem agens in Ecclesia S. Mariæ de Capella, accusatus fuit de relapsu & post diuturnum carcerem dimissus, & (vt pertinacem dementiam intelligas) tertiam accusationem, denuo suspectus, morte preptus, euasit, sed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Physiologię & Theologiæ solidę, non satis gnaros stoliditatis huius reliquit sectatores. Qui vtinam saperent: & quam temerarium atq; noxium sit, Ecclesiæ iudicio, vnius VVieri hæretici deliria præferre, tandem serio intelligerent.

SVMMARIA QVÆSTIONVM.

A *N denunciatio plurium per se sit indicium sufficiens ad torturam, absq; alijs indicijs aut adminiculis?* q. procedit de denunciatione complicum explicat sententia authoris obscurius polita lib. 5. disquisitionum *a*. Quæst. 1.

De vnius complicis denunciatum, quando sufficiat *b. o*.

Sola non sufficit ad torturam *c*, & *e*. licet bene ad inquisitionem, citationem & capturam *d*.

A tortura non inchoandum *e* confessus de se non sufficit vt torqueatur socius quem denunciat *e*.

Si iudex ad vnius complicis rite interrogati, denunciationem torsisset non tuo facet syndicatui *e*.

Respondetur quæstioni principali affirmatiue *f* & *o*.

An plures testes inhabiles valeant in vllis criminibus *f* & *o*.

Mitior aut fauorabilior sententia quando sequenda iudici *g*.

De apparente & vera crudelitate seu clementia *h*.

An Carolina constitutio tollat indiciũ ex denunciatione plurium complicum *i*.

Iudicibus sequendæ decisiones curiarum in similibus *i*.

Probationes quam claræ ad torturam requirantur *k*.

In exceptis criminibus an sit sufficiens nominatio socii ad torturam l.

potestate seu arbitrio iudicis quo vsq; se extendat in criminibus exceptis *l*.

Quando vnum inhabile posit habilitari ab alio inhabili *m*.

Cur posit quoad torturam, & non quoad condemnationem *n*.

Socii secundi inculpatio est pro nouo indicio *p*.

Numeri vis magna in testimoniis q. experientia docet plurium cõplicum nominationes veras esse *q*.

Sortilegii crimen ęquatum in more procedendi hæresi *r*.

Limitationes quædam in quibus non sufficit denunciatio plurium complicum *s*.

Q. II. *An inimicitiæ denunciantium contra denunciatos, debeant plene probari per duos testes: vel an sufficiat semiplena probatio per vnum testem, aut etiam præsumptio ad elidendum iudicium probationis?*

Inimicitia valet ad elidendum denunciationem *a*.

Exceptio debet à reo plene ꝓbari *b*.

Probationum vt nõ vna species, sic nec eadem vis est *c*. nec omnia omnibus causis conueniunt *d*.

Inimicitia & odium quomodo debeant probari *e*.

Arbitrio iudicis permittitur vtrum inimicitia sit sufficienter probata *f*.

Capitalis quando probanda *g*.

Decisio q̃stionis *h*. de vno teste h. de præsumptionum vi & differentia *i*.

Q. III. *An denunciantes debeant esse contriti, sicut quidam volunt, cum id iure non sit expressum, & sagæ rarissime pœniteant.* Respondetur negatiue &c. ante sententiam *a*.

Post sententiam *b*. de varia acceptione contritionis *b*.

Explic. c. accusatus §. licet de hæret. in 6. *c*.

A Personę integritas qualis in teste requiratur *c*.

Quid operetur contritio, & quo sensu requiratur *d*.

Q. IV. *An ea quæ de iure ex Constitutione Carolina requiruntur Art. 31. in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium 1. Ponuntur verba Carolinæ, & respondetur negatiue.*

Q. V. B *An denunciationibus infamium sit credendum in criminibus exceptis contra personas bonæ famæ?*

Non credendum pluribus denunciantibus quorumdam sententia *a*.

Aliquando credendum aliorum verior *b*.

Pendet à iudicis arbitrio sententia auctoris *c*.

Q. VI. C *An saltem ad hoc duorum vel plurium infamium denunciationes necessariæ? pendet à circumstantiis personarum.*

Q. VII. *An vltra denunciationẽ plurium denunciati diffamatio requiratur in criminibus exceptis, vt posit procedi ad inquisitionem specialem & ad torturam?*

An ad inquirendum, aut torquendum sufficiat sola fama *a*.

An ad inquirendũ necessario debeat præcedere diffamatio *b*. q̧ non. Quod D nec ad torturã in criminibꝰ exceptis *c*.

Ratio vel restrictio quæ variis subiungitur, quando pertineat ad omnia, sed ad proxime præcedens tantum *d*.

Explic. c. inquisitioni. de accusat. & inquis. *e*.

Q. VIII. *An satis sit denunciari aliquem aut aliquam à pluribus quod illam viderint in conuentu & congregatione sagarum* E *in ordine ad torturam absq; eo quod damna fecerit?*

Quæ in conuentibus fieri, & de strigiportio dicuntur non esse illusoria *a*.

In raptu striges quorum sensuum cõpotes, & de quib. apte deponant *b*.

Non fieri insensibiles, nec obstupescunt vnguento prorsus, explicat dictũ tium, *b*. Quo sensu scriptores quidam striges vocent ebrias & rimosas *c*. Striges non assumunt naturam dæmonum *d*. multa striges ipsæ faciũt *d*. Striges quæ faciunt, ipsis tribuenda. nam etsi instigante dæmone, voluntarie tamen faciunt: & contrarium dicere fidei repugnat *e*. quid Lamiæ, an soli dæmones *f*.

Striges vnde dictæ *f*. credere strigib⁹ non est credere dæmoni *g*.

Strigum denunciationes non sunt plane dubiæ *h*. quanta fides huiusmodi denunciationibus de conuentibus haberi soleat & debeat. l. Simancas, Prieras, & Comensis explicati *i*.

Respondetur quæstioni affirmatiue *k*. Iudex secularis non minus sollicitus esse debet de strigum conuentibus, quam de damnis datis *l*.

De iniuria iudicib⁹ maximi facienda l. locus 2. paralip. 19. 6. & Ex. 22. 18. explicantur l. Item Deuter. 13. 8. & 1. Reg. 2. 30. l. Carolina constit. art. 109. explicata *m*.

Q. IX. *Quando fit talis denunciatio quod hæc vel illa persona interfuerit conuentibus sagarum, an requiratur specificatio tẽporis & loci: vel vtrum sufficiat generalis denunciatio plurium, absq; huiusmodi circumstantijs, ad inquisitionem & torturam?*

Ordinarie necessarium est exprimere locum & tempus *a*.

Fallit in exceptis criminibus *b*. maxime in denunciatione de conuentu lamiarum *c*. & ceteris criminibus successiuis *d*.

Intell. lib. 3. de accusat. & l. in causis. C. eo. d.

Explicat. constitut. Carolina. artic. 31. d.

An reis possit tolli defensio, maxime quam vocant de alibi, & an propter omissionem loci & temporis censenda hæc tolli *e*.

Q. X. *An in hoc crimine vel alijs exceptis, testes qui sunt singulares in circumstantijs, dummodo concordent in effectu, substantia & fine admittantur, & an huiusmodi testes singulares, quando plures sunt faciant indicium ad torturam?*

Examinatur quotuplex sit distinctio singularitatis, & quomodo consideranda *a*.

Respondetur toti quæstioni *b*.

Q. XI. *An in denunciatione pluriũ requiratur, quod quilibet fecerit confessionem in tortura, vel vtrum id tantum requiratur in denunciatione vnius?*

Defenditur communis opinio, & retractat author ex parte modum loquendi quo fuerat vsus *a*. Respondetur quæstioni sub distinctione *b*.

Q. XII. *An mulier possit esse testis in causis criminalibus?*

Discutit̃ materia, & resp. affirmatiue.

Q. XIII. *An ad confessionem duarum mulierum procedi possit, siue ad torturam siue ad condemnationem.*

Ad torturam sufficere *a*. sed raro.

Ad condemnationem nunquam *b*.

Q. XIV. *An denunciationes feminarum tum magis fidem faciant quando non adsunt testimonia virorum in contrarium?*

Sub distinctione responsum.

Q. XV. *An plurium minorennium denunciatio sit indicium sufficiens ad torturam?*

De eo qui est viginti annorum *a*.

De minore viginti annis, sed pubere *b*.

De pubertate proximo *c*.

De non proximo, sed tamen maiore nouem annis *d*.

De nouenni minore *e*.

Non sufficit vnus impubes, ad torturam *f*.

An ad condemnationem *g*. Conciliantur sententiæ. ibid.

Q. XVI. *An verisimilitudo denunciationis ab vno tantum factæ, sit sufficiens adminiculum procedendi ad torturam?*

Quanta vis inverisimilitudinis aut verisimilitudinis in testimoniis *a*.

Respondetur affirmatiue de criminibus exceptis *b*. de indiciis remotis & propinquis *e*.

Q. XVII. *An malefici denunciantes impliciti etiam alijs criminibus faciant indicium ad torturam, maxime quando sunt plures.*

Negatiua sententia probabilis, quia communior *a*.

Teneo tamen affirmatiuam cum praxi *b*.

Respondetur argumentis contrariis *c*.

Q. XVIII. *An extra iudicialis reuocatio infirmet iudicialem nominationem, adeo vt non faciat amplius indicium idoneum ad torturam?*

De facta reuocatione extraiudiciali ante sententiam cōdemnatoriam, certa est negatiua *a*.

De facta post sententiam dubium procedit *b*.

De facta tempore confessionis vel eucharistiæ *b*.

De facta in via vel in supplicio *b*.

Respondetur quęstioni absolute negando *c*.

Q. XIX. *Quando nihil inuenitur de instrumentis maleficij: an denunciatio plurium per hoc eludatur, ita vt non amplius præbeat indicium ad torturam?*

Resp. negatiua.

Q. XX. *An leuiora indicia sufficiant ad torturam in criminibus exceptis, quam in alijs?*

Resp. affirmatiua *a*.

Non debere æquam sollicitudinem & indagationem adhiberi in exceptis & non exceptis criminibus *b*.

Explic. accusatus §. licet &c. in fauorem fidei. de hæret. in 6. *b*

l. absentem D. de pœnis *c*.

l. respiciendum D. eodem tit. *c*

Quæ leuiora indicia in exceptis ad torturam sufficiant? Q. XXI.

Quomodo intelligendum dictum commune licere iudici in atrocioribus, iura transgredi, & in his ordinem, iuris esse nullum ordinem tenere *a*.

Indicia debere esse sufficientia in suo genere, & quæ talia? *b*

Quid si desint idonea indicia, sed iudex causam habeat suspicandi quid faciet? *c*

An iudex promptior, & facilior debeat esse ad torturam, in atrocioribus & occultis? Q. XXII.

Resp. affirmatiua.

An in hoc crimine dignitas à tormentis excuset? Q. XXIII.

Resp. negatiua.

An in atrocioribus grauior adhibenda tortura, quam cæteris? Q. XXIV.

Pendet ab arbitrio iudicis.

Quum sagæ plerumque sint induratæ, & maleficio taciturnitatis munitæ, qualis tortura in hoc crimine sit efficacior. Q. XXV.

Pendet ab experientia vtile sacra aliqua remedia miscere

Quoties possit eleuari reus, & quot possint dari ictus, pro quolibet indicio. Q. XXVI.

Pendet ab arbitrio. De tribus ictibus.

Quandiu possit reus ordinarie in chorda eleuatus teneri? Q. XXVII.

Intell. bullæ Paulli tertii.

Quid in vtroque (numero, & tempore) ad summum fieri possit? Q. XXVIII.

Pendet ab arbitrio, & circūstantiis.

An non possit iudex, cum videt reum esse induratum, aut ex alijs iustis causis, Q. XXIX.

desistere

desistere ab examine & tortura. & post aliquot dies eam repetere?

Responsio est affirmatiua. addita cautela quadam.

Q. XXX. *Quid sentiendum de infusione aquæ frigidæ in tergum rei appensi?*

Respondetur affirmatiuè *a. c.*

Quando liceat nouis vti tormentis, & solitum modum excedere *b.*

Ratio Philosophica huius tormēti *c.*

Q. XXXI. *An & quando tortura ex primis indicijs repeti possit maximè in hoc crimine, cum sagæ plerumque sint obstinatæ & induratæ?*

Aliquando posse, & varia monita vtilia.

Q. XXXII. *An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti vltra tertiam vicem.*

Æquitate niti.

Posse tamen iudicem ex causa vltrà repetere.

Quæst. XXXIII. *An illæ tres vices intelligendæ de vno die, aut de tribus interpolatis?*

De planè tribus.

Quæst. XXXIV. *Quid si reus tot delicta commisisset, vt examen vno die peragi non possit?*

Repetendum prorogatione in alios dies.

Quæst. XXXV. *An consuetudines locorum, quo ad modū torturæ simpliciter sequendæ sint, cum magna sit differentia personarum; indiciorum, criminum: ita quod nō semper vno, & eodem modo possit procedi: & casus, causæ, & generator mentorum, sine lege, siue consuetudine nequeat terminari?*

Ordinariè sequendæ posse tamē interdum eas non sequi supremos iudices: contrariæ sententiæ conciliatæ.

Quæst. XXXVI. *An iudicibus inferioribus à iudice superiore modus Torturæ præscribi possit?*

Ponuntur distinctiones, quibus licet vel non.

A Quæst. XXXVII. *An sint data copia, & indiciorum, & processus informatiui in criminibus, atrocioribus exceptis: vel an sufficiat indicia reo à iudice proponi, cum spacio cōtinenti cum suis defensionibus, audiri, cum quo modo melius veritas haberi possit?*

Ordinario iure prius illud necessarium videtur *a.*

Ex consuetudine quorundam lo-

B corum posterius licitum *b.*

Quæst. XXXVIII. *An sint cōcedendi aduocati in criminibus atrocioribus, cum soleant ex hoc rei magis indurari, & instigari ad negandum?*

Disputatur in vtramque partem, & resoluitur affirmatiuè *a.* Vtiles cautelæ contra aduocatorum tricas & frustrationes *b.* intell. l. per omnes, 6. C. de defensor. ciuit. c. Intell. c. fin. de hære.

C in 6. l. quisquis. 6. deniq; C. ad leg. Iul. maiest. [illegible] d. l. per omnes.

Quæst. XXXIX. *An confrontatio sagarum, quæ vt plurimum pronæ sunt ad reuocandum, concedenda videatur?*

Varij modi hac in re *a.*

Respondetur quæstioni, de cōfrontatione violenta *b.*

De confrontatione ad cōtrariam *b.*

De confrontatione spontanea *b.*

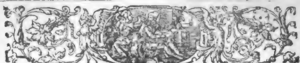
D *[illegible]*

Respondetur negatiuè.

Quæst. XXXXI. *Quid sentiendum de praxi Germaniæ, quæ denunciationes de choreas & sagarum conuentibus, hactenus pro veris, & sufficientibus, & non illusorijs accepit?*

E Respondetur, optimam & fundatissimam esse.

In fine subiunguntur quædam, quæ foret æquum & vtile lege sanciri.



MARTINI DELRIO SOCIETATIS IESV, &c.

APPENDIX II.

Seu Responsio ad Quæsita cuiusdam Serenißimi Principis.

DE MODO PROCEDENDI CONTRA STRIGES SEV VENEFICOS.

LECTORI S.

CVm anno 1602. casu occurrente, variæ in Principis Serenissimi supremo consilio quęstiones emersissent circa Veneficij probationem & quæstiones: petita fuere variarum Academiarum Consilia, ad me quoq; scriptum eadem de re. postquam responderam, missa mihi apographa eorum, quæ ab alijs rescripta fuerant. Quibus lectis censui paulò fusius rem totam, quæ Disquisitionum Magicarum mearum libro 5. multum lucis adlatura, de nouo examinandam & accuratius sententiam meam, qua explicandam, qua confirmandam. Fruere, Lector, & Vale.

QVÆSTIO I.

An denunciatio plurium per se sit indicium sufficiens ad torturam, absq; alijs indicijs aut adminiculis.

AFfirmatiuam tenui de complicũ denuntiatione (nam quoad denunciationes virorum alias proborum, qui participes criminis non sunt dubitari nec solet, nec debet,) de plurium inquam denũciatione complicum idem tenui *libr. 5. Disquisit. Magicar. sect. 2. §. ad torturam*. Sed quia nonnulli non rectè mentem meam assecuti fuerint operepretiũ fuerit eam hoc loco paulò accuratius explicare, ne quis fallatur eorum, quibus tanti mea, vt legere nõ dedignantur. Hæc de re, quæ discutitur, scripseram olim *d. sect. 3. d. vers. Secundum indicium est* Nominatio Socij, *paulo vlterius vsq; ad vers. Quartũ indicium est*, pro instituta breuitate satis multa; pro desiderio & capacitate lectorum, non satis forte dilucide quædam. Explicatio sententiæ meæ, & loci in Disquisit. Magicis.

Non volui *d. vers. ad torturam*, disserere de plurium cõplicum denunciationibus socios criminis non minantium, (quia de efficacia nominationis plurium censebam meritò dubitari non debere) sed duntaxat, volui decidere

quæstionem de vnius complicis nominatione (de qua maior difficultas occurrit) & quoniam videham extrema hic periculosa: nam hinc quidā immane multum illi tribuunt, quorū idcirco sententiam refutaui, *vers. Putant quidem DD.* Inde vero alij nimis multum detrahunt vnius complicis nominātis testimonio: cum tamen fieri queat & soleat, vt vnius nominantis denunciatio in nostro crimine talis sit, vt Iudex aliquibus concurrentibus circumstantiis, meritò sibi persuadeat reum vehementer vrgeri, & propter summam dicti verisimilitudinē, cum verè inculpari: idcirco media tutiore incessi via, & Clarum, Farinac. Binsfeld. & alias secutus quædam collegi indicia, quibus concurrentibus, ex vnius complicis alios nominantis denunciatione Iudex tuta conscientia (qui scopus est libri illius quinti) posset nominatum quæstioni admouere. Hac autem in re hoc ordine sum progressus. Primò contra Simancæ sententiam ostendi debere hanc denunciationem esse factam in torturā. *vers. Debet tamen iuxta nonnullos litt. I.* remoui etiam quędam alia impedientia, ex parte nominantis, nominati, & iudicis. Postea *d. d. vers. ad torturam,* posui cōditiones adminiculantes, quarum si aliquæ, vel omnes accederent, & priorum requisitorū nihil desit: hoc est, absint impedientia illa, quæ dixi omnia: crediderim omnino securam reddi torturam eius, qui ab vno solo complice fuit tali modo nominatus. Harum tamen conditionū adminiculantiū *d. vers. ad torturam* nullam exigere volui, quādo plures complices nominarunt eundem. Semper ex professo egi de vno complice Nomināte. quare quod in d. vers. fine posui in plurali *à complicibus* id tantum posui primo adminiculo vnius complicis, non vt de plurium denunciatione disputarem. Et semper aliàs vtor expressè singulari numero, præterquam *vers. sed quædam circa hanc rem,* vbi scripsi *admittantur infames:* verum ita loquor non collectiue de pluribus simul, sed de singulis diuisiue: nempe quod nullus sit adeo infāmis, vt à denunciādo in hoc crimine arceatur: quę ratio allata ad probandum complicis denunciationem hic aliquam fidē mereri. Nec decuit huc trahere quod postea *litt. N. versic. conditiones autem in principio* monui, *adminicula debere esse talia, vt iudex vltra illa adminicula, ex ipso quoq; testiū numero, & qualitate deponentium: &c. credat nominantem non mentiri.* Illic enim vox *nominantem,* & quod præcessit, *cum denunciatione complicis:* satis ostendunt, adhuc manere me in casu vnius complicis: & agere de alijs testibus, si qui sint nominationi ab vno complice factæ adminiculantes. Alia denique requisiui ad condemnationem *sectio. 5. versic. 4. & 5.* plura quam ad torturam *sect. 3.* ideo non oportet ab vno ad aliud argumentari. Hæc de sententia mea; nunc age probemus illam, de ipsa difficultate definitiue procedendo.

b
Ex vnius complicis denunciatione an possit vnquā procedi ad torturam.

Dico primo non placet, nec satis tuta mihi videtur sententia multorum grauium scriptorum, volentium in criminibus exceptis (vt vocant) *in quibus reus de se confessus potest de socys criminis interrogari* (inter quę sine cōtrouersia numeratur crimen Magiæ text. l. fin. C. de malef. multos citat Farinac. lib. 11. q. 43. nu. 67.) *sufficere ad torturam, si nominatio sit facta ab vno complice, idq; ob grauitatem & immanitatem delicti.*

Conclus. 1.
c
Vnius cōplicis nominatio non sufficit sola ad torturam.

ista con-

Ista conclusio est cōtra multos. *Pet. Cyn. Angel. in l. fin. Cod. de accus. Burr. Imol. Abbat. in cap. 1. de confess. Gandin. in tit. de quæst. & tortur. num. 18. Bonifac. Vitallin. in titulo, quæ indicia præcedere debeant sub num. 9. Guidon. de Suzaria tractat. de indic. sub num. 42. ... de Romana tractat. de quæstion. num. ... attestatur sic se vidisse practicari ... Gomes. Hispan. tom. 3. ... titulo de probat. n. 18. Blanc. tractat. de indic. num. 378. Placam de delict. cap. 13. num. 28. & sequen. Scotum consil. ... num. 28. & 31. libr. 2. vbi ... Quorum rationes non valde vigent. Nam licet hoc crimen sit exceptum, & in multis Regulæ iuris in eo locum non habeant, veluti quod infames admittantur aduersus huius criminis reos. l. si. nosi, D. ad leg. Iul. Maiestat. cap. in fidei. de hæredit. in 6. cum sim. & quod Reus de se confessus potest de sociis interrogari. l. fin. C. de malef. cap. litteras de Præsumpt. cap. 1. de confess. cap. nemini, 15. quæst. 3. contra regulam in l. repeti D. de quæstio. & l. fin. C. de accusat.* & quod crimen sit atrocissimum: licet hæc vera sint, non tamen inde sequitur, in hoc crimine quoad omnia à iure communi recedendum: vel eo vsque & quantum vnusquisque volet rigorem contra hos criminosos intendendum: vel inutilem fore de consortio sociorum interrogationem, licet ex vnius nominatione ad torturam iudex non prosiliat: proderit enim ad inquisitionem formandam cōtra nominatum, & vt inquisitio nominato transmittatur, vt personaliter compareat, quę communis est sententia *Bald. in l. seruorum. C. de testib. & in l. 1. C. de summ. Trin. n. 5. Bossius tit. de inquisit. nu. 4. & 61. Clarus lib. 5. §. fin. quæst. 21. num. 2. Menoch. libr. 1. de præsumpt. q. 88. n. 12. & 13.* & præterea vt capi quoque reus possit. *Sal. ... in l. absentem. n. 9, C. de accusat. Boer. dec. 319. num. 4.*

d — Licet suffi-ciat ad inquisitionē, citationē, & capturam.

Probatur vero cōclusio authoritate & ratione. Auctoritate, clarissimarum Academiarum, Bononiensis Patauinæ, Friburgensis, & Ingolstadiensis, quę hoc anno 1602. interrogatæ id responderunt. Ratione vero quia haud dubie communius receptum est ab interpretibus: ne in atrocissimis quidem delictis, absque legitimis indicijs iudicia à tortura inchoandum: *& colligitur ex l. 1. in princ. D. de quæstion. & l. milites, C. eod. vnde hoc voluerunt multos adducentes Hippol. de Marsil. in l. 1. colum. 2. & in l. de minore colum. 2. D. de quæstion. idem in Sing. 117. Hieron. Gygas de crim. læs. Maiest. tit. quomodo & per quos quæst. 26. Clarus d. §. fin. quæst. 64. num. 9. Mascard. concl. 1391. num. 4. de Probation. idem conclus. 1385. num. 4. & Farinac. lib. 2. quæst. 37. num. 79. & num. 89.*

e

Legitimum vero indicium non est, vnica vnius complicis nominatio, qui est infamis: testis enim infamis alias in re inhabilis censetur ad probandum: & fulciri debet alijs adminiculis, vt indicium faciat etiam in criminibus exceptis, ex textu *in l. sicuti, C. de quæstio. Bart. in l. 1. §. idem Cornelio. D. de quæstion. Bald. consil. 259. libr. 1. & multi adducti à Farinacio dict. quæst. 37. n. 78. & quæst. 36 num. 68. & 70.* Vnde consequitur, à pari ratione reum infamem de seipso confessum, & de alijs interrogatum nō facere fidem ad effectum torturæ, & ita communiter docēt plerique. *Gloss. & Salycet. in d. l. fin. C. de accusat. Bart. in l. maritus, D. de q. iuncta l. qui vltim. D. de pœn. Bald. d. consil. 259, Ang. & Roma. in l. si certus D.*

ad Sylla-

ad Syllanian. Alex. conſ. 11. n. 5. lib. 1. & conſ. 89. n. 12. lib. 3. conſ. 124. ad fin. lib. 6. Corn. conſ. 95. in fin. lib. 1. Socin. conſ. 96. col. 4. lib. 3. Decius conſ. 189. nu. 10. verſ. Secundo etiam Marſil. in §. diligenter n. 60. & in l. 1. §. Diuus n. 5. D. de quæſt. & conſ. 74. n. 8. & 12. conſ. 109. n. 16. & 130. nu. 42. & in ſingul. 209. Ruin. conſ. 146. col. 1. & conſ. 147. nu. 3. lib. 5. Paris. conſ. 151. n. 9. lib. 4. Boër. deciſ. 319. col. 1. & n. 3. Grammat. deciſ. 28. num. 12. & deciſ. 34. n. 37. & bene deciſ. 56. n. 1. & 2. & conſ. 21. n. 6. conſ. 66. num. 4. egregie Crauett. conſ. 78. col. 2. Rolandus à valle conſ. 16. n. 17. & conſ. 73. n. 20. lib. 1. Bertazzol. conſ. 4. n. 11. & conſ. 310. per totum. conſ. 332. & 341. num. 25. vbi ſecus concludit, quando ad vnius nominationem accedunt alia adminicula. Item Gigas d. tract. tit. quomodo & per quos q. 7. n. 5. Carerius tit. de hæreſi. num. 118. Boſſius de indic. n. 11. ver. 66. & 149. & 198. Clarus q. 21. n. 9. Ioannes de Arnono ſoliloquio. 94. Menoch. de arbit. iudic. caſu 474. num. 43. item Brun. Caſon. & alij quos congerunt Maſcard. concl. 1317. n. 52. & Farinacius q. 43. n. 145. & 155. & prius nu. 27. & 75. Quæ ſententia communis cum ſit iuri & rationi magis conſentanea, meo iudicio, Iudici ſequenda eſt, in vtroque foro. ſi quis tamen illam contrariam Cyni & aliorum ſecutus eſſet, putarem eum Syndicatui non ſubiacere: facit enim tot Doctorum, quos ſecutus eſt, & citaui ſupra *verſ. iſta concluſio eſt contra*, vt dici nequeat ex capite ſuo vel temere feciſſe aut proceſsiſſe, qui grauium Doctorum, & quorumdam Iudicum, praxim doctrinamque amplexus fuit, licet minus probabilem vel tutam.

f Plurium nominationem ſufficere.

Concl. 2. *Sed quando reus, à pluribus complicibus debite interrogatis fuit denunciatus, etiam abſq; alijs indicijs vel* A *adminiculis, licet iudici procedere ad torturam in noſtro crimine.* Concluſio hæc magnam difficultatem habet propter aduerſantium multitudinem & argumenta. Nam contra illam terrent magni nominis ſcriptores: non tantum loquentes de criminib⁹ non exceptis, *vt Grammat. conſ. 21. poſt nu. 10. Mart. Ant. Natta conſ. 398. num. 10. & Maſcard. concl. 1317. num. 18. pro quibus* B *facit textus l. fin. C. de accuſat.* Verum etiam in exceptis, *vt Marſil. conſ. 79. n. 13. & conſ. 109. n. 10.* in quibus ſi teſtes ſint omnino inhabiles, numerus non ſupplet fidem, *ſic Petr. Anchar. conſ. 246. In cauſa, Alex. in l. ſi quis ex argentarijs §. cogentur nu. 1. D. de eden. Corn. conſ. 333. col. 7. lib. 1. Felin. in c. teſtimonium nu. 5. de teſtib. Crauett. conſ.* C *99. nu. 10. & de antiq. temp. in 1. p. in §. quod libro officialis. n. 19. Vbi habet pro abſurdo quod plures teſtes omnia inhabiles, poſſint ſimul fieri habiles. quia nequit vllus dare alteri, quo ipſe caret.* Denique ne plures inhabiles teſtes ad torturam vel quæſtionem iungantur, videtur generaliter, quoad omnia crimina, ſtatutum in d. §. idem Cornelio. & volunt ibi Bart. & quoad plures no- D minantes alii *vt Roland. conſ. 16. nu. 18. & 23. lib. 1. Burſatus conſ. 201. num. 61. Bertazzol. conſ. 28. n. 3. conſ. 116. n. 21. & 234. col. 1.*

multi negant.

Nec deſunt argumenta fortia pro hac parte: quibus tamen ſufficiens ſolutio datur.

His argumẽtis quæ ſoluuntur ſingula.

I Primo inquiunt quotieſcumq; duæ ſunt ſententiæ contrariæ probabiles, res dubia manet: & tum præſtat mi- E tiorem partem ſequi, qualis hic eſt negatiua, & præſtat nocentem abſoluere quam innocentem condemnare. *l. abſentem cum ſimil. D. de pœnis.* Nec videtur Iudex ſatis tutus in conſcientia,

 ſi affir-

si affirmatiuam sequatur: cum debeat securiorem sequi interpretationem *capit. ad audientiam. & capit. significasti 2. de homic. Gloss. & DD. ibid.* Pro præmisso antecedente multa solent declamatorie à Sagarum patronis prolixe exaggerari. Sed pro horum & similium intelligentia, quædam mihi quoq; hoc loco sunt copiosius dicenda: vt Iudicia hæc promoueantur, & facilitetur via executionis, & tenebræ veritati offusæ dispellantur.

Resp. Fateor inprimis rem dubiam esse hoc sensu: quod non sit certa, nec affirmatiua, nec negatiua parti. sed nego casum dubium, eo sensu: quod iudici non satis tum possit verisimiliter constare, sufficiens indicium habere se, vt credat reum torqueri debere: quod sufficit, vt postea docebit. Quare, cum plurium nominatio in ordine ad torturã dubium sustulerit, & quandam certitudinem induxerit, Negandum nos hic in dubio versari. Deinde nego mitiorem respectu reip. & boni publici esse negatiuam, licet sit mitior respectu nominati, iudex vero debet potius considerare quid reip. sit vtilius. Neque vero semper mitior aut fauorabilior sententia Iudici sequenda est. fallit enim illa regula, si adsint signa & indicia sufficientia, quę suadeant sequi interpretationem in partem deteriorem, quod etiam in conscientiæ foro obtinet, vt Theologi docent. *lege S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4. & Domin. Sotum lib. 3. de Iust. quæst. 4. art. 5.* Denique quid si dicamus, quod vtique verisimum: securiorem hic partem esse, si iudex præsumat potius veram esse denunciationem, quam si præsumat esse falsam. primo quia illud vtilius est ipsi personæ denunciatæ: spes enim est fore, vt torta delictum confiteatur,

A & sic anima eius saluetur: Si vero non torqueatur, timendum quod morietur sine confessione, & damnabitur. 2. quia vt plurimum docet experientia in nominandis sociis sagas veritatem dicere, *vt attestatur Binsf. tract. de confess. malef. memb. 2. concl. 1. rat. 10.* Securius autem est præsumere quod frequentius accidit 3. quia constat eadem experientia, summo labore maleficas adigi ad has nominationes: q, signum est dæmonem eas impedire, ne regnũ suum, supplicio affectis subditis, diminuatur: & proinde denunciationes esse veras, & id impulsu quodam Dei fieri, vt complices, dæmone inuito, nominent: sane prouidentiam Dei hic operari clarum est, quia vix vnquam permissum reperias innocentes nominari, q, si nominati, mox eorum innocentia Deo sic disponente palam fit: *Binsfeld. d. loco. post 7. concl. in solut. argumentorum.* Quarto hoc est longe vtilius reip. vt statim docebo: & licet non foret hoc securius & probabilius, adhuc tuto posset iudex hanc sententiam amplecti.

B

C

D Quia quotiescumque sunt duæ sententiæ probabiles cõtrariæ, licet iudici alterutram sequi, nec tenetur sequi probabiliorem. maxime si iudicet alteram magis tum ꝓfuturam reip. Sed in nostro casu ambę sunt probabiles & affirmatiua merito censetur reip. vtilior: ergo licet iudici eam sequi.

E Maior quoad priorem partẽ negari non potest, quia tunc id prorsus arbitrarium est iudici, & est communis sententia casu istarum. quoad posteriorẽ partem probo. quia quando parti non fit iniuria (quod hic suppono) iudex tenetur actiones suas ad reip. cuius minister est, vtilitatẽ dirigere. Nam salus reip. suprema lex est, *Cicero de legibus.*

Minor

Minor vero sic ostenditur vera pro priore parte: sententia illa probabilis est, quæ nititur authoritate grauium Doctorum, vel probabilibus rationum momentis (vt omnes fatentur) sed vtraq; pars his nititur, vt patet tota hac quæstione. probabilis ergo vtraq;. Negatiuam vero videri minus vtilem reipub. quam contrariam, probo: quia reip. hoc vtilissimum cẽsendum quod ad perniciosissimum crimẽ exstirpandum & sontes detegendos viam sternit: hoc facit affirmans, impedit negans. quia negans præcludit iudicibus fere aditus omnes in secreta cubilia huius pestis penetrandi, cum tollet ferme cuncta, quæ ad hoc vsui, adminicula: contra affirmans suggerit iudici modos, quibus ad noxiorum cognitionẽ perueniat, vt patebit ex responsione fere sequentium: omnium quæstionum.

Quinto hæc sententia tutior est ipsi iudici, probo quia est magis consentanea veræ clementiæ & misericordiæ, quam altera. probo. quia licet semper, à volentibus reos debitis suppliciis eripere, prætendatur prætextus misericordiæ & clementiæ: hi tamen vt plurimum falluntur & fallunt, dum clementiam vocant priuatę personæ causam causæ Dei & reipub. præferre. Reuera tamen non est crudelis, qui vt multos ab vnius iniuria defendat, aciẽ gladii, quem ad hoc à Deo recepit, in vnum exerit. clemens ille potius dicẽdus & misericors. Nec vnquam crudelis est, qui remediis permissis, licet in speciem durioribus, ægrum reipub. corp⁹ sanaturus, putrida & noxia mẽbra præscindit. Iustior etiam, quia honori diuino hæc sententia melius magisq; consulit. nam ad Dei honorẽ apprime facit, vt homines fidei deserto-

A res, in Deum & cœlites blasphemi, in totum genus humanum & naturã iniurii, dæmonũ partiarii &c. deprehendantur ac puniantur: quod cõsequitur pars aiens, negatiua saltem non consequitur. Deniq; tutior est iudici, qa licet extremi iudicii comminationes contra sentientiũ nonnulli valde exaggerent: tamen cum communes sint omnibus iudicibus, merito magis formidandæ

B illis, qui nimis remissi ac desides sunt in hoc crimine vindicando. Nam si vnius lamiæ innocentis cruor à iudice exposcetur: quid tot infantulorum innocẽtissimorum, quos partim post baptismum, partim ante baptismum solitæ necare: & his quidẽ cum tẽporali corporis ęternam quoq; vitam animę eripere? Nonne tales iudices: qui, vt vni

C parcant, tã multos necari permittunt, recte dixerim similes Altheę Ouidianę, quã ideo acute vocauit *impietate piã?* sunt enim hi falsa pietate vere impii, timent vbi non est timor, & dum sartaginem fugiunt in flammas ruunt. De hac re grauissime sic olim Almæ vniuersitatis Ingolstadiensis facultas Theologica & facultas Iuridica vnanimiter anno 1590. laudatissimo Ba-

D uariæ Duci Guilhelmo responderunt:

" *In his casibus ius habet magistratus, vt postponat priuatum damnum alicui bono communi reipub. quod ordinarie sequitur ex tali modo procedendi contra suspectos criminum. Quemadmodum eadem ratione non est curandum si forte contingat aliquando, vt secundum allegata & probata condemnetur, is qui vere est innocens. Nam plus interest*

E *reip. vt secundum allegata & probata, quæ cum plurimum veritate nituntur, feratur sententia: quam vt nunquã contin[illegible] condemnari aliquem innocentem. Q[illegible] verum est, vt plerique*

Theo-

Theologi & Iuristæ consentiant, & recte: debere iudicem damnare eum, qui secundum iuris ordinarium processum probatur reus, quamuis ipse iudex priuata sua scientia nosset illum esse innocentem & falso delatum.] Hactenus illi: quorum decisio mihi tam certa, quam quod certissimum, & mutato vno atque altero verbulo, tota in nostra quæstione locum obtinet. si, *allegata & probata*: mutemus in *sufficientia indicia*, quæ certe sunt allegationum seu probationum q̃dam species. Quicquid autem sit de ratione illa quam adiungunt, hoc est siue illa opinio verior & probabilior sit, quam contraria negatiua, quæ & ipsa à magnis Theologis & Iuristis defenditur, quod ad rem nō facit: illud certum est licet illa sententia cōmunis verior non foret, adeo tamen probabilem & receptam esse sententiam, vt Iudex eam in rem deducens, quieta & tranquilla cōscientia esse debeat. Contra non satis intelligo, quo pacto iudex in crimine tam atroci ac pernicioso reip. cum paria sint vtrimq; momenta rationum, posit securo animo illam opinionem eligere, quæ probabilior non est, immo nec æque probabilis, & aperte habet adiunctam iustitiæ exequendæ retardationem, & tantum non euidens periculum nocentissimos magos debitæ pœnæ eripiendi.

2. arg. Carolina cōstit. seq. q̃ hoc indicium ignorat.

I.

Secundo, conclusioni obiiciunt, pro Germania vbi de hac quæstione tum fuit compulsatio. Germanos Iudices oportet in imperio ad Imperatorias constitutiones criminales à Carolo V. conscriptas, velut ad Cynosuram vel regulam Lesbiam, iudicia exercere: non tantum in modo pœnarum, sed etiā in iudicii ordine & processu: quare nec licet illis alia indicia admittere, quam quæ in illis constitutionibus exprimuntur: nullo seruato discrimine exceptorum vel non exceptorū, quia huius discriminis constitutio illa non meminit. *arg. l. semper in stipulat. D. de reg. Iur. Hippolyt. de Marsil. consil. 24. n. 21. & seq. Menochius Præses Mediol. lib. 2. de arbitr. cent. 5. casu. 474. nu. 42.* Carolina vero constitutio inter cetera indicia maleficii non ponit duorum vel plurium denunciationem, *vide illam art. 44.* Non est ergo in Germania curandum hoc indicium aliis destitutum. *Resp.*

Resp.

In hoc argumento hoc solum verum est, sequendam pro norma Germanis illam constitutionem, in iis quæ illa cauet: cetera falsa. primo, non licere iudici alia indicia sequi, quam illic posita: hoc negandum. Nam Caroli mens non fuit omnia indicia commemorare, quæ sunt fere infinita: sed quædam ponere, eaque leuiora quam sit denuntiatio, quæ Iudici liceat sequi: quis nescit illum Vlpiani, leges non posse ita scribi, vt omnes casus q quandoque inciderint comprehendant: & ideo illum qui Iurisdictioni præest interpretatione ad similia procedere, & ius dicere debere: *l. neque ad seqq. D. de legib.* Quare, quod ceteris legibus Imperatorum commune est, hæc Carolina ex aliis iuris scripti & consuetudinarii decretis interpretationem admittit: cum non appareat Carolum voluisse per eam communia vel particularia regionum iura tollere: cōtrarium potius colligitur, quoniam ipse Carolus in locis nonnullis illarum Constitutionum, se Iudicemque remittit ad ius cōmune & consilium Iureconsultorū: licet ergo in non expressis Iudici hæc sequi, maxime si confirmentur recepta in locis illis praxi, & decisio-

nibus iudiciorum. Miratus autem sum vehementer quendam in causa cōsultum, rerum iudicatarum autoritati de hoc crimine conatum detrahere. Prudentius eædem illæ duæ Bauaricæ Academiæ Facultates §. 1. scripti præfati asseruerunt: *Magistratui & iudici sæculari plurimum profuturum, si videant aliquot processus sagarum habitos in vicinis locis. Nam vt verisimile facinora sagarum vicinarum esse similia: sic etiam similiter fere procedendum.*] sic illi optimè. Nec alia puto bonorum & peritorum iudicum mens vnquam fuit: quàm cæterorum acta iudicialia, res alibi & in eodem quoque consistorio iudicatas, maxime facere, & (quando de errore non liquet) exactè sequi. Ideo tanti fiunt in Germania decisiones Cameræ Spirensis, in Francia Lucij & Paponi Arresta, Neapoli decisiones Afflicti & aliorum, per totam Ecclesiam decis. Rotæ Romanæ, &c. Non facilè Iudici prædecessorum vestigia deserenda, vel transferendi termini, quos maiores eius posuerunt. Sed legibus (aiunt) non exemplis iudicandum. Sanè si legibus exempla repugnent, quod non est in præsenti. Secundo falsum, quia illic non fit mentio discriminis inter excepta & non excepta crimina; ideò iudici Germano discrimen hoc negligendum. Est argumentum nihili, & merè negatiuū. Sed pergunt argumenta congerere communia alijs nationibus. Nam

3 Indicia hęc nō sunt satis clara. K

Tertiò probant suam negatiuā sententiam, In criminalibus, vt reus condemnetur, debent probationes esse luce meridiana clariores. *l. sciant cuncti. Cod. de probation. & c. sciant. 2. q. 8. Bald. consil. 257. verba inquisitionis colum. 2. vol. 1. per text. in leg. si quis. C. ad leg. Iul. Maiest.* ergo & indicia, vt reus torqueri possit, quod tenent. *Marsil. cons. 101. n. 13. & Roland. cons. 16. nu. 29. & 30. lib. 1.* Quis autem dicere ausit duorum vel plurium complicum nominationem esse indicium clarius luce meridiana? *Resp.*

Resp. Non valet arg. à condemnatione ad torturam.

Non valere consequentiam, sicut nec à captura rectè procedas ad illationem de quæstione. Etenim ad capturam seu incarcerationem leuiores, ad torquendum vrgētiores requiruntur, sed tamen non luce meridiana clariores sicuti ad condemnandum, *vt docent eruditè Iul. Clarus d. §. fin. q. 20. & Menoch. libr. 1. præsumpt. quæst. 88. & 89. Farinac. d. q. 37. sub num. 5.* maximè in his atrocioribus, in quibus honor, substantia & vita hominis periclitatur. *gloss. & Abb. in c. litteras. de præsumpt. Gigas de læs. Maiest. titul. quomodo & per quos q. 19. Decian. in crimin. libr. 7. c. 45. nu. 1.* clariorum ergo probationes requirēt Iudex ad condemnandū: claræ sufficient ad torquendum. Sicut enim modus torturæ à Iudicis pendet arbitrio: sic etiam decernere, quę indicia sint sufficientia ad torturam, & quę non, & quæ probationes & præsumptiones validæ. *legendus hac de re idem Menochius de arbitr. casu. 90. nu. 9. & 270. num. 3.*

4 In exceptis criminibus nō est nominatio socii sufficiēs argumē. ad torturam. L

Quartus aries negatiuæ sentētiæ est, In cæteris criminibus sociorum nominationes nō gignunt indicium ad torturam, *Ioseph. Mascard. vol. 3. de probat. concl. 1311. Menochius l. 2. de arbitr. centur. 5. cas. 474. Ergo nec in exceptis.* Eadem enim est ratio in vtrisque, cum excepta tantū vocentur respectu pœnæ grauioris, quam iudex in his atrocibus potest imponere: non vero respectu processus & ordinis iudiciarij, quē nec in his licet iudici alterare seu transgredi, *sic docent Hippol. de Marsil. in*

praxi crim. §. diligenter. n. 96. & consil. 52. n. 16. & cons. 24. col. antepen. versic. restat respondere. Grammat. vol. 34. col. fin. Bossius tractat. de indic. ante torturam sub num. 78. Roland. cons. 12. nu. 72. lib. 3. Et licet concederetur, in his criminibus posse iudicem excedere iuris communis regulas, etiam in modo procedendi; hoc deberet restringi ad inquirendum, *vt loquuntur Decian. consil. 18. n. 42. & Menoch. d. cons. 100. num. 66.* & quoad alia modicum damnum adferentia, non quoad torturam, cuius damnum est grauissimum: & in qua receptum ne excepti quidem criminis reū sine iudicijs torqueri posse. *l. 1. l. maritus. D. de quæstion. Alb. in rubric. ad l. Iul. maiestat. num. 3. vers. & tamen in isto casu. Follerius in practic. crimin. vers. quod suffocauit n. 58. Lud. Carrer. in 2. tractat. de indic. & & tortura, §. circa quartum. num. 78. Gabriel. Zaraina in addit. ad Mattessillani sing. 55. vers. & hæc regula ampliatur.*

Resp. Multa hoc argumentum inuoluit, quorum contrarium verius puto. Inprimis nego consequentiam à delictis cæteris ad excepta. ipsum enim nomē satis indicat peculiarem iudicis circa hæc potestatem. Nimirum quod in ijs possit Iudex transgredi statuta & cōmunes iuris regulas, & sequi æquitatem ac conscientiam suam, prout rem postulare iudicat, *iuxta doctrinam Baldi in l. quid ergo. §. pœna grauior D. de his qui not. infam. communius receptam etiam ab ipso Marsilio in l. 1. nu. 23. D. de quæstion. Docent hoc Decian. d. num. 42. Menoch. de arbitr. quæst. 84. num. vlt. & d. consil. 100. n. 51. Binsfeld. post præludia. concl. 6. vers. regulare & iuridicum.* quod expeditissimum est, quoad iudices supremos, qui instituta, vt inferiores quidam, non iurant. *Sic ex Iasone & alijs Baiardus addition. ad Clarum. §. 1. num. 14.* Nec procedit hoc solummodo in Casibus iure communi quoad hæc crimina expressis, sed semper & quoad omnia iuris positiui decreta. Nam alioqui non forent crimina à iuris positiui regulis absolutè excepta, vt sunt: & vix est vllum crimen, de quo non inuenias aliquid in iure speciale, & à communibus iuris regulis exceptum, & sic si quoad quædam tantum, & non quoad cætera quoque dicas vocari excepta, vix vllum crimen foret, quod non diceretur exceptum, quo nihil absurdius. *Hoc voluit. quod dico, Farinac. quæst. 18. num. 60.* Quare ipsemet Mascardus inter illa distinguit, qui suam conclusionem cum ampliationib. limitat, vt locum nō habeat in criminibus exceptis. Et quoad nostram quæstionem optimam rationem in quodam suo consilio insignis Academia Friburgen. Brisgoiæ anno 1601. reddidit his verbis: *quia quod socij criminis aduersus socium sufficiens indicium ad torturam nō præstent, id operatur infamia, quæ iure positiuo testem repellit, nō autem iure naturali inhabilem reddit Binsfeld. d. cons. 6. duob. 2. illat. 6. Atqui crimina excepta ad leges iuris positiui non exiguntur, sed ab ijs sunt exempta, concessumq; iudici, vt ex probationibus iure naturali sufficientibus procedat: atqui iure naturali socius criminis à testimonio non repellitur. Hinc vnius socij testimonium aduersus socium in criminibus exceptis, in quibus socius de socijs interrogari potest, indicium ad torturam præstare potest, iuxta Abbat. & Ioann. de Imola col. 2. in c. 1. de confess. & Anton. Gomes. to. 3. c. 11. num. 18.*] Bona certe ratio diuersitatis, & quæ ostendit naturam & liber-

tatem

tatem criminalis iudicij in exceptis, nõ esse restringendam ad pœnę excessum: in quo Mars & sequaces, valde halucinantur. Quam plurima id ostendunt, peculiaria etiam quoad procedẽdi ordinem, quorum pleraque sequentib. quæstionibus ostendentur, nunc sufficerit: 10. quod socius de socio contra iuris regulas potest interrogari. *gloss. & DD. in l. fin. C. de accus.* 20. quod hic testes singulares plures socium denunciantes probant. *Anchor. cons.* 277. *vers. non obstat secundum. Ioan. Crottus tractat. de testib. & Gigas postea citandi*, idque quo ad torturam, *vt tenent Bossius tit. de indicijs nu.* 159. *& Clarus d. q. 21. n.* 9. vnde & illud infertur, non esse veram limitationem quorumdam sentientium hæc, licet in inquisitone & similibus vera sint, in tortura tamen ea locum non habere. Longe verius est in criminibus exceptis (quale est Magiæ) etiam torturæ quantitatem & qualitatem à iudicis arbitrio dependere *l. 1. l. quæstionis modum. de quæst. post Bald. Gandin. & alios Menoch. de arbit. cas. 271. n. 2.* item an & quando iteranda quæstio *Bald. in l. 2. C. quod met. causa. Marsil. in d. l. quæstionis modum Menoch. cas. 272. n. 4.* tertiò arbitrari quæ indicia sint idonea ad torturam, *post alios Menoch. ibidem cas. 270. n. 3.* denique vt procedat in hoc crimine, quo sibi modo procedendum putat. *Sic ibi Menoch. casu 474. n. 34. referens ad hoc Bald. Salyc. Boer. aliosq;* Atq; ita lux illata ijs, quæ de exceptis criminibus obnubilabantur.

5 *ab vno inhabili ad plures quia quod est in habile non potest aliud facere habile, &c.* m.

Quinta ratio aduersariorũ est, vnus testis inhabilis & insufficiens, ne in criminibus quidem exceptis vllum facit indicium ad torturam, vt communiter omnes concedunt. ergo neq; plures. proba est cõsequentia. quia inhabilitas & insufficientia testium eorum multitudine nec tollitur, nec suppletur. Duo enim vel plura, quæ in sua specie sunt imperfecta, nequeunt vnquam facere vnum perfectum, sicut nota nullitatis in numeris arithmeticis, quantumuis illam crebro multiplices, nunquã per se efficient vllum ens numerabile. *Est ratio Mascardi d. vol. 3. concl. 1311. n. 18.*

Resp.

Verum hæc argumentatio, quantumuis acuta videatur, repugnat tamẽ sensui communi etiam idiotarum: quibus lumen rationis humanę dictat plus credendum rumori & assertioni multorum, quàm vnius. Et, si non plus virium haberent duo quàm vnus, certè etiam vnius dicto stare deberemus, cum tamen Saluator noster restrinxerit hanc credendi in iudiciarijs necessitatem ad ora duorum vel trium testiũ, *Matth. 18. v. 16. Ioan. 18. v. 17.* etiam in mortis supplicio ingerendo, propter crimina, *Deut. 17. v. 6.* Si dicas illic agi de testimonijs habilium, vrgeo. Sicut duorum habilium testimonia possunt sufficere ad condemnationem, vbi vnius habilis testimonium non sufficeret: sic etiam ad suspicionem ac verisimilitudinem in animo iudicis gignendam, plus poterunt duæ denunciationes inhabilium, quàm vna vnius inhabilis. 3. 2.

Deinde duplex potest considerari inhabilitas. vna quæ prorsus inhabilem facit, altera quæ tantùm inhabiles secundum quid: seu, quod ferme recidit in idem vna inhabilitas iuris naturalis, altera tantum iuris positiui. Quæ vim nullam ad aliquid obtinent, ea nec plura quicquam efficiunt: vt est cernere in infantibus & amentibus, quoad testimoniũ ferendum isti similes sunt notæ Arithmeticæ indici nullitatis, quam *cifram* vel, *cero* vocant:

similes sunt candelis non accensis: inferas in aulam obscuram centum, non plus quàm nulla, vel vna conlucabunt. Qui vero vim aliquam obtinent, licet exiguam & imbecillam, ij quod soli nequeunt, alijs similibus adiuncti interdum non nequeunt: similes vnitati Arithmeticæ, quæ sola non efficit numerum; sed si tres vnitates iungas, efficient ternarium. similes sunt selibribus candelis accensis earum, quod vna non potest implere spacium luce sua poterunt plures implere. similes sunt guttis aquæ. quod vna nequit, plures excauant. De prioris ergo generis; seu de omnino, & ex naturæ defectu inhabilibus procedit argumentatio, & intelligendi DD. contrarij. *Alex. Marsil. Felin. Mascard. & alij.* Nam tales sunt furiosi & infantes, quoad testimonij dictionem. Sed de generis posterioris inhabilibus non procedit: qui propter iuris positiui impedimentum inhabiles sunt, & ideo secundum quid tantum. Nam iure naturali vel criminosissimis, qui nihil vnquam credendum asserat, mihi sit incredibilis. si nihil illis credendum, cur etiam positiuo iure in hoc crimine interrogantur, & ad denunciationem admittuntur? cur etiam vt denuncient quæstionum cruciatu adiguntur? Inanis crudelitas foret, & cassa detestandaque sæuitia. Esto: plus argumentis quam testibus credatur. hoc non in his solis infamibus obtinet. nec verum, nisi quando argumenta testimonijs præponderant, & non quia minus testibus, ergo nihil immò quia minus, iam aliquid. de his inhabilibus secundum quid, agimus, in quibus quilibet per se gignit in animo iudicis aliquam præsumptionem, licet talem qualem; plures vero idem asserentes simul iuncti fortius penetrât animum & crudelitatem, adeo vt ex plurium dictis & præsumptionibus, collectiuè simul oriatur vnum indicium seu probatio, quæ iudici posit videri sufficiés ad torturam. Hoc tenuerunt Friburgenses d. anno, & etiam clarissima facultas iuris Patauina, in responsionibus ad eandem quæstionem nondum excusi, sed mensis Decembris initio anno 1601. datis, & aiunt hanc esse (vt est) doctrinam Bart. *in d. §. idem Cornelio,* & de mente Nattæ *cons.298.n.10.* & sic resoluisse multas. *Corn. in l.1.C.de testam.num.35. & cons.42.col.fin.lib.1. cons.172.n.20.lib.2.Crauet.cons.9.n.12. & 99. nu. 10. & ipsum Roland. à valle cons.98.n.34. cum alijs citatis à Prospero Farin.q.43.n.41. & fusius q.62.num. 317. & 341.*

Ne quis autem me mihi ipsi obijciat, quod *libr.5. Magicar. disquisit. sect.5. §. quarto quantumuis* tenuerim contra multorum praxim, quantumuis multiplicentur depositiones infamium & complicum nunquam iudici procedédum ex his solis ad cõdemnationẽ: vbi vtor argumento isto Mascardi, & multa produco, quæ cum sint imperfecta, nequeunt simul omnia vnum perfectum producere, v. g. multa venialia, vnum mortale, multa ægra, vnum sanum, multa non alba, vnum album, multa tepida vnum calidum, &c. quãdo res non sunt subordinatæ ad vnum finem naturâ suâ, sicut vna depositio natura sua nõ subordinatur alteri. quo igitur pacto nunc assero duas nominationes inuicem firmare, si non subordinatur inuicem? Huic obiectioni occurro, reddita diuersitate rationis cur aliud obtineat in depositione plurium inhabilium quoad condemnationem, & in eadem aliud quoad torturã. Singulæ in ordine ad condemnationẽ sunt

plane

plane ineptæ ad hunc effectum, nec ad eum subordinantur, quia condemnatio debet inniti iudiciali certitudini, quam quia tales nunquam possunt gignere, neque ad hoc intelligendę subordinari. Singulæ vero nostræ nominationes infamium non sunt prorsus ineptæ. ad quæstionem, sed ad hanc singulæ tantum sunt infirmæ & secundũ quid ineptæ, (vt dictum superius) quia tortura innititur tantum verisimilitudini & opinioni, quam singulę possunt aliquam, licet qualem qualem gignere, atq; ideo ad hunc finem censentur in vicem subordinari, & adminiculari. Et ista ratio confirmatur exemplis à me positis, in quibus inest priuatio rei ad quam producendam deberent cõcurrere, vt in tepido est priuatio calidi potius quam calor imbecillus, in non albo albi contradictio, in ęgro priuatio sanitatis: at veniale peccatum specie distinguitur à mortali. Recte igitur illic aliud tenui de cõdemnatione, aliud nunc hic respondi de tortura: neq; ista secum pugnant.

6. Est noua opinio. O

Sexto argumentatur propositio quæ asserit plurium complicum nominationem per se indicium sufficiens torturæ præbere, in hac fusa & ampla extensione, plane noua est, nec vsquam recepta opinio vero aut etiam lex non recepta neminem obligat. *Menoch. libr. 2. præsumpt. 2.* Nouitas etiam merito est suspecta: Confirmatur quia qui videntur illam tenere, variis eam circumscribunt limitibus, quos habes apud Binsfeld. *d. concl. 6.* Sed breuiter Respond. non esse nouam, sed plures eam tenere, quos mox citabo: esse quoque in praxi fere vbiq; receptam *iuxta Binsfeld. supra & Friburgens. in suo consi. citato.* Limites autem illi quibus circumscribitur nihil obstant generalitati assertionis: sunt enim conditiones, quarum plerasque non ipsi admittimus, & eas contineri in propositione nostra fatemur: nec sunt adminicula proprie dicta seu indicia alia, quæ nos exclusimus, cum nonnullis circumstantiis de quibus postea.

Igitur sic vi via facta per hostes, &c, quæ solent obiici, soluta manent. Restat vt conclusionem nostram affirmatiuam stabiliamus, quæ. Probatur concl. 2.

Probatur. 1. auctoritate tenentium etiam vnius socii dictum sufficere ad torturam, *vt Ang. in pract. sua crim. quem citat Lud. Bologn. in addit. ad Guidonem de Suzar. tractat. de indic. num. 71. Blanci & aliorum, quos retuli supra conclus. 1. in princ.* quorum sententia licet sit minus probabilis, docet tamen quid de plurium nominatione tenuerint. (2.) probatur illorum auctoritate, qui censuerunt plurium nominationes sufficere ad condemnationem, *vt Ant. Gomes. tom. 3. var. resol. rub. de probat. delict. rub. num. 18. & sic seruari in Cathalonia fatetur Lud. Peguer. Decis. crimin. 5. num. 18.* quorum opinio licet communius reiiciatur. *testibus Bossio de indic. num. 165. iuncta num. 77. Marsil. d. §. diligenter num. 60. Nicola. Boer. decis. Burdegal. 319. numer. 4. Blanco de indi. num. 384. Farinac. quæstio. 43. num. 39. & 40. & quæstio. 62. numer. 73.* tamen patet illos pro nostra conclus. stare. (3.) probat authoritas praxis curiar & doctrina scribentium *Boery decis. 319. numer. 17. vbi refert sic bis fuisse seruatum in Parlamento Burdigalensi ob nominationem duorum & trium reorum: & Curiæ Parisiensis hanc esse praxim testatur Paponius libr. 22. tit. 13. art. 2. & 3. tenet etiam Clarus d. quæst. 21. num. 9. & nu. 11. vbi memorat Thom. Grammat.*

1 Ab auctore.

2 Et praxi.

super capitulis regni attestantem. Sic *seruari in regno Neapolitano: idem senserunt Gigas d.tit.quomodo & per quos. q.8. Aymon cons.178.n.3. Roland.à valle cons.16. nu. 20.lib.1. Bonacos. commun. opin.p.1. vers.indicium faciunt Farinac. q.43.n.37. Bertazz.cons.225.n.20. Lanfranc.in praxi num.72.ca.8. Binsfeld.d. conclus.6. Friburgenses & Patauini & Ingolstadienses DD. supra* fauet ergo praxis & authoritas Iurisconsultorum.

3 Et ratione multiplici. Confirmant plurimæ fortes & appositæ rationes. vt argumentantur Friburgici, si ad socii nominationem accedat præsumptio seu coniectura, tunc denominatus potest torqueri, secundum omnes DD. atqui secundi socii inculpatio est nouum signum seu indicium gignens nouam coniecturam seu præsumptionem. ergo tum reus poterit torqueri. Si respondeas esse quidem nouum, sed à priore non diuersum, nec diuersam vim probandi obtinere. Probatur habere diuersam & aliud gignere adminiculum quam genuerit nominatio prior. Nam prior erat insufficiens, posterior vero ei addita est sufficiens. quia probatio composita ex duabus speciebus imperfectis, quæ tamen eiusdem sunt generis, formæ, & substantiæ hoc est ex duobus indiuiduis eiusdem speciei infimæ in ordine ad suum effectum plena est & sufficiens. *docet Menoch.l.1.de præs. q.39.n.3.& seq.per l.5.C. qui in.tutel.* & hoc probatur Inductione similium partim physic. partim iuridicorum, Physica sunt: quæ de vna & pluribus candelis de vna & pluribus guttis lapidem cauantibus superius allata: item de pluribus gradibus frigoris vel caloris cum intendentib⁹. & ad calidum vel frigidum vt octo perducentibus: de duobus pueris trabem ferentibus, de pluribus Actibus habitum gignentibus, quæ cuncta vni soli denegata, possent adduci.

Iuridica vero, quia in illis probationibus, quę ad vnius facti probationem tendunt, quæ non prosunt singula, multa iuuant, *Bart. & eum secuti aly in d.lib.1. §. idem Cornelio.* plures testes singulares deponentes de subordinatis ad torturam sufficiunt, *vt docebimus postea, q.8.* ad eandem sufficiunt plura indicia etiam remota. *Bart. & communiter in.l.fin.D.de quæstio. Angelus Aretin.in verb.quod fama publica n.6. & ibi in addit. August.nu.52. & Ayon. Boss.d.tit.de indic.num.71. Blancus de indic.num.150. & sequ. vt docens communiter Farinac.d.quæst.37. n.11. & 43.* Item, si cum dicto socii contra nominatum adforet aliquod indicium seu adminiculum, veluti vnus testis de auditu, vnus de visu non integer, inimicitia nominati, fama, fuga, extemporanea conuersatio, secreta collocutio, aut similia: nominatio illa sufficeret ad nominati torturam, quamuis hæc sit remota satis à facto: docet ex plurimis. Propter *Far.q.43 à n.163. vsq. ad 177.* cur non igitur multo magis si ad nominationem ab vno reo factam, accedat nominatio eiusdem facta ab alio vel ab aliis, cum isti non adferant adminiculum remotũ, sed de ipso facto, & super ipso facto? Nonne cum Iudex teneatur singulos interrogare, singulis tenetur aliquid credere? si singulis aliquid, cur non plus pluribus quam vni? cur credat aliquid primo magis quam secundo vel tertio? Si dicas non operari secundum, quia est in eodem genere probationis cum primo, nẽpe in genere denunciationis: Cassa hæc euasio est, & falsa: si vera foret nec testis

omni:

omni exceptione maior, posset efficere certitudinem ad condemnandum, cum sit in eodem probationis genere, nempe testimonii. Hinc formatur alia ratio valida.

2 Vnus testis etiam omni exceptione maior, ad condemnationem inualidus est, nec sufficit, quia solummodo præbet probationem inidoneam ad condemnandum: si tamen alius illi similis testis adiungatur, ambo simul progignent probationem plenam ad condemnationem: & sic duo isti testes de visu deponentes plene crimen probabunt ad effectum vt reus ad pœnam ordinariam posit condemnari. Cur ergo similiter duorum complicum vnum tertium nominantium denunciationes, non facient indicium sufficiens ad torquendum: cur inquam quod non possunt seiunctim, non poterunt copulatiue? Sane sicut isti singuli sunt inhabiles in ordine ad torturam, sic illi singuli sunt inhabiles in ordine ad condemnandum. Cur etiam hic numerus fidem non augeat, cum generalis iudiciorũ sit regula testium fidem num. augeri & num. suppleri, quod in fide deficit? *est tex. in l.3. §. argumenta D. de testib. cum gloss. in verbo numerus, vnde id eliciunt Iacob. Butrig. & Florian. & l. ob carmen §. fin. D. eod. Alex. cons. 47. col. 1. & cons. 78. libr. 2. & cons. 149. col. 2. lib. 5. Decius cons. 163. col. pen. Curt. Iun. consil. 168. numer. 17.*

3 Fauet nostræ sententiæ præterea ipsa experientia maximi facienda in similibus, quæ docet in hoc crimine plurium complicum denunciationes vix vnquam vel nunquam fallere, docet etiam vix vnquam in hoc arcanissimo scelere veritaté alia via posse deprehendi, cum vix ꝓbatio sceleris per

A alios quam per inhabiles & complices facinoris posit haberi. Quare cum hic casus inciderit, vel necesse est inquisitionem iudiciariam & processum fieri irritum & inanem: vel permittendum iudici vt pluribus talibus credat. Et ea de causa Iudicum arbitrii est decernere, an criminis ꝓbatio per alios, quam per complices haberi posit, vel non posit, *iuxta Dd. Plotum in l. si quando* B *§. 2. numer. 8. C. vnde vi. Mascard. de probation. concl. 1403. nu. 4. vol. 3. quos sequitur Batard. ad Clarum quæst. 24. num. 115.* & recte iudicem id arbitraturum, si non attendat ad id quod absolute est impossibile, sed ad id quod in tali crimine communiter solet accidere, plusquam probabile est. *ex sententia Alex. cons. 112. vol. 2. & cons. 152. num. 15. lib. 5. Zazy cons. 2. nu. 60. vol. 2.* C *Grammat. decis. 34. num. 7.* quam licet impugnet Rimminal. Iun. *cons. 360. n. 88. vol. 4.* tamen eam multarum praxis regionum merito amplectitur, ne contra bonum publicum occultissima delicta maneant impunita. *Sic Batard. supra n. 114.*

Vltimo probatur, quia idipsum obtinet in crimine hæresis (a quo ad Ma- 4. r.
giam est bonum argumentum, quia D striges semper inuolutæ sunt contra fidem, & Sixtus V. quadam bulla dicitur hæc crimina quoad inquisitionem exæquasse) inuenio inquàm de hæresi idem tradidisse Pennam *ad 3. p. Directory Inquisit. Appendice ad quæstion. 61.* sit.

Vltima conclusio. *Moderanda hæc opinio nostra, eam procedere si ex veri similibus coniecturis & num. testium,* 4. Limitationes.
E *vel ex qualitate deponentium, vel ex personis eorum contra quos deponunt, præsumantur nominantes falsum non dicere.*

Hæc limitatio est Collegii Patauini illam desumentium ex d.c. in fidei &c. *accusatus §. licet de hæret. in 6. & fran. Aretino in c. cum P. Manconella. est de accus. col. 5. n. 21. & 22. Marsil. cons. 24. nu. 13. Roland. cons. 73. nu. 25. lib. 1. Sprenge. in mall. q. 4. & aliis.* Et ad hæc capita reduci possunt conditiones aliæ requisitæ à Binsfeld. *l. 3. de concl. 6.*

Friburgensium limitationes sunt, si in denunciatione constanter perseuerent. 2. si pænitentes ad iudicium accedant. 3. si cum contritione moriantur. 4. si nulla mendacii, aut odii, aut inimicitiarum sit suspicio. Ex his 1. & 4. certe. 2. & 3. non æque, & postea de his plura dicentur.

QVÆSTIO II.

An inimicitiæ denunciantium contra denunciatos debeant plene probari per duos testes: vel sufficiat semiplena probatio per vnum testem aut etiam præsumptio ad elidendum indicium denunciationis.

AD hanc quæstionem variatum responsis. Omnes concedunt odium & inimicitiam valere ad elidendam denunciationis fidem *c. repellantur. c. meminimus, de accus. l. 3. in prin. D. de testib. l. liberi. C. de inoff. test. etiam in exceptis criminibus. c. per tuas. de Simon. c. cum P. vbi Abbas. de accusat. Bart. in l. in quæstionib. D. ad leg. Iul. Maiesta.*

Concedunt etiam, sicut actor suam intentionem, debet plene probare, sic etiam reo exceptionem suam, in qua fungitur vice actoris plene probandā. *l. 1. D. de except. & ibi Castrens. l. in exceptionibus D. de probat. & ibi glos. l. quoties & l. cum de indebito. §. fin. autē pro parte ib. l. matrem. C. de probation. Areti. in rub. inst. de exception. num. 24. Fuluius Pacianus de prob. vol. 1. arg. 66. & seq. Decius in c. in præsentia n. 50. de probat. & cons. 534. nu. 9. Crauett. cons. 201. n. 29. & ex communi Dd. id probans Ios. Naschand. vol. 2. de prob. cond. 685. num. 1. & 2.*

Omnes etiam fatentur pbationum varias esse species, quarum vna sit efficacior alia: 1. euidentia facti. 2. confessio. 3. instrumentum. 4. testes. 5. iusiurandum. 6. præsumptio. 7. quæstio. 8. fama. *Sic post Aristot. & Ciceronem, Menoch. de præsump. lib. 1. q. 1. cum seq. Mascard. libr. 1. de probat. q. 4.* Sicut Dialectici duplicem agnoscunt probationem, vnam apodicticam, qua res per suam causam necessariam, vel causa per suum necessarium effectum cognoscitur, quæ est probatio demonstratiua: & aliam Topicam, seu Dialecticam, qua ex probabilibus seu verisimilibus aliquid confirmatur. illius apodicticæ vnus est gradus certitudinis. huius vero topicæ plures sunt, secundum probabilitatem maiorem minoremve probationem. Ita quoque in prædictis probationibus iuridicis, & inter ipsas, & ferme in singulis varii sunt gradus firmitudinis & verisimilitudinis. Nam vnus testis alio certior, vnum instrumentum alio perfectius, vna præsumptio est alia credibilior & firmior. *Menoch. libr. 1. q. 29. & 30. de præsumpt. & q. 44. n. 8. & 9.* vna est vrgentissima: qualis est quæ vocatur iuris & de iure, quæ resp. illi apodicticæ, vt patet ex allatis exēplis de Menoch. *d. lib. 1. quæst. 3.* alia non conuincit, sed valde verisimilis est, vt præsumptio iuris, alia leuis, qualis est præsumptio hominis.

d Item constat non omnia hæc probationis genera omnibus causis conuenire. quia quædam testibus vel instrumentis directè probari non possunt, sed solis præsumptionibus ferè, vt sunt mentale adulterium, simonia, hæresis, dolus & similia, quæ habes apud Menochium *dict. leg. 1. quæstione* 58.
e quibus annumerandum est odium & inimicitia, quia latent in animo: ideo coniecturis inuestiganda & probanda ex aliqua facta alicuius circumstantia, vnde inimicitia potuit oriri, desumptis. *arg. l. dolum. C. de dolo. ca. 2. de renunciat. in 6. Bald. consil. 41. præmittendum est. num. 4. lib. 5. Abb. in c. repellantur. num. 2. de accus. Mascar. lib. 2. de probat. conclus. 898. nu. 4. & 5.* Denique inimicitiæ probationem fieri debere iuxta reg. text. in cap. in omni negotio. de testibus & in l. vbi numerus D. eod. tradunt Bald. & Mascard. *ille in l. errore. C. de testam. iste vbi supra conclus. 901. num. 2.* & inimicitiam capitalem difficilius probari, quam nõ capitalem constat. Item à iudicis arbitrio pendere vtrum sit inimicitia, nec ne, item quæ sit capitalis, quæ non, quę grauis, quæ leuis: est communis sententia plurimorum, *quos citant & sequuntur Nellus tract. de test. nu. 4. Clarus §. fin. qu. 24. & ibi Baiardus, Menoch. lib. 2. de Arbitrar. casu 11 L. n. 3. Farin. q. 49. n. 86. & q. 53. nu 57.* quod iudicium moderari potest ex traditis per Viuium & Mascard. quos retulit Baiard. d. loco, & alios apud Moncadam *in addit. ad Crottum de testibus in caus. crimin. n. 169.* Hinc infero conclus. sequentem.

Conclus. f *A iudicis arbitrio pendet, an inimicitia in casu proposito sit satis probata, nec ne.* Probatur l. 3. §. ideo D. & §. eiusdem de testibus. §. Si vero talis ali-

A quem. Auth. de instrum. fide. Menoc. lib. 1. de arbitr. q. 9.

Sciendum pro arbitrij huius directione, quod capitalis omnino testem repellat, & nominatorem etiam in exceptis, neque expurgatur hæc inhabilitas per torturam. *quod repellat, probatur l. 3. in princ. D. de testib. cap. cum oporteat. cap. meminimus cum simil. de accusat. auth. si dicatur. C. de testib. &*
B *in corpore vnde sumitur: quod in exceptis quoq; & tortura. l. 1. §. præterea D. de quæst. & ibi Marsil. Gigas in tit. quomodo & per quos q. 7. n. 6. Bertazzol. in crimin. consil. 38. n. 15. & cons. 528. n. 7. Menoch. de arbitr. cas. 474. nu. 55. Farinac. q. 53. n. 5. & 12.*

Leuior inimicitia testimoniũ & nominationem tantum eleuat & debilitat *Bald. in Auth. si dicatur in fine C. de*
C *testibus. Iacobin. à S. Georg. in l. testium D. eod. & alij apud Farinac. d. quæst. 53. num. 54.* Cum vero vtraque grauis & leuis lateant in animo putarim vtramque eodem probationis genere probari posse, sed causas grauiores requiri ad probationem plenam inimicitiæ capitalis, quam leuioris, causas capitalis has memorant DD. 1. si quis alteri mouerit quæstionem status. 2. quando g
D intentata fuit vel illata mors ipsorummet, vel parentum, vel amicorum personis, inter nominatum & nominantem. 3. minæ necis ab eo, qui solet exequi. 4. accusatio criminis capitalis, vt adulterij, hæresis, &c. 5. controuersia de maiore saltem parte bonorum. Denique quæuis atrox iniuria inter illos. *Mascard. vol. 2. de prob. condi. 898. Binsfeld. d. concl. 6. dub. 2. prope fin.* Ex
E quibus facile secernas causas grauis & leuis inimicitiæ: quam quid interdum ex leuioribus causis oriri grauissima & capitalia odia constet. iudex tamen, vt

plurimum ad causas attendere debet, quia sufficit probare causas grauis odij, quamuis hanc inimicitiæ magnitudinem extrinsecis signis non ostenderit. *Innoc. in c. cum l. & A. de re iudica. in fin. per text. in c. 2. cum seq. 3. q. 5. Bald. in l. præscriptione. num. 36. C. si contra ius. Rom. in rub. de arbitr. col. 11. Grammat. decis. 33. nu. 7. Marsil. d. l. 1. §. præterea. num. 3. Farinac. d. qu. 53. num. 21.* Contra vbi inimicitiæ magnitudo factis probata, vt conatu vel illatione necis, aut grauis valde damni, aut atrocis iniuriæ: non putarim iudici valde laborandum de causę inuestigatione. Vt enim vulgo dicitur, *Obras son amores*, his factis amor cognoscitur: sic è contrario etiam factis clarè animus hostilis manifestatur.

Verum si quod horum indiciorum signorum, factorum, vel causarum vnde præsumptio elicitur, vel quæ testes attulerant, à nominante fuerit negatum: hoc non potest per præsumptionem, nec per vnum testem plene probari, sed opus est duorum testimonio ad hoc iudici persuadendum, vt docet Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 51. & cauetur in Carolina sanctione crimi. Ordinatione 23. & 30. Neque quoad hæc quæ diximus distinguendum inter inimicitiam & odium, quia vt quis repellatur, sufficit probare, quod sit valde odiosus nominans nominato, etiamsi non sit inimicus secundum multos. *Ita Præpositus in c. quod vero col. fin. 3. q. 5. Gigas supra. q. 2. nu. 30. & plures apud Farinac. q. 49. nu. 30.* fateor tamen me reale discrimen inter magnum odium & capitalem inimicitiam non satis capere.

Igitur vt his positis quæstio satisfiat, *certum est, & in eo supponitur duorum testimonio hic inimicitias plene probari. De vnius testimonio, crediderim illud non sufficere, cuiussuis dignitatis sit*, vt plene probet & repellat nominantem, *l. iurisiurandi, C. de testib.* posset tamen facere semiplenam probationem. *per notata in l. admonendi D. de iureiuran. & in l. matribus, D. de quæstion.* & etiam ad infringendum seu elidendum indicium ex nominatione natum. Sic *Patauini* DD. Si tamen in testimonio additæ & probatæ sint causæ, species & qualitates inimicitiæ. *Iason in l. 1. C. de testam. num. 9. & in l. Titiæ textores colum. 3. D. de leg. 1. Bald. in l. solum. C. de testibus, & in l. si quis testib. ibi. in fin. Imola in c. Raynutium de testam. Grammat. decis 34. nu. 11. Farinac. quæst. 49. num. 126. & seq.* Equidem sine adminiculis duo mihi sufficerent testes ad probandam capitalem inimicitiam: cum vno, requirerem adminiculum aliquod, & hanc esse communem sententiam, affirmat Melchior Phalaez *tractat. maioratum p. 1. q. 4. num. 5.* facillimè namq; semper vnus testis inueniretur, qui de inimicitia hac deponeret: & sic reus cum præiudicio reip. semper liberaretur: quamuis enim Iudex, si velit, possit in criminibus exceptis leuiores inimicitias cōtemnere, tamē capitalem cogitur magnifacere, & propter illam tenetur testes omni exceptione alias maiores repellere. *iuxta gloss. communiter receptam. in c. cum oporteat de accus. quam seqq. Clar. Menoch. Farinac. & alij supra citati.*

Quod attinet ad præsumptionem, distinguere oportet. Nam præsumptio quæ dicitur iuris, & de iure plenam & claram facit probationē, *vt docet Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 36 n. 1.*

Præsumptio quoq; iuris idem operatur, cum sit etiam ipsa vera, propria,

& perfecta probatio, (*vt ostendit ex communi sententia idem Menoch. dict. quæst. 36. à num. 3.* maximè quando ex natura rei aliæ à præsumptionibus probationes haberi nequeunt, aut nulla legis præsumptio illi repugnat. *Alciat. de præsumpt. 3. p. Menoch. supra dict. lib. 1 quæst. 38. Mascard. lib. de probat. quæst. 10. à num. 34. vsque ad 47. ex l. Imperator vbi Alexand. & Iason. D. de leg. 1.*

Præsumptio denique hominis, si sit vehemens & vrgens constituet veram probationem & legitimam, maximè si aliquod adminiculum accedat. *Berous in rubr. de probat. num. 42. Bald. in addit. ad specul. tit. de præsumpt. §. species. Menoch. dict. libr. 1. quæst. 36. num. 14.* Ratio est, quia præsumptio hominis plane subijcitur arbitrio iudicis: quare, si sit admodum vehemens, poterit iudicem mouere, vt illi fidem tribuat. *Berous dict. num. 42. Menoch. dict. lib. quæst. 44 num. 8. & 9.* Hæc de valde vehementi facilè concesserim: de non vehementi, sine aliis adminiculis nequaquam. Semper enim adest præsumptio hominis cõtra complicem in nostro crimine, quia striges sunt hostes humani generis, & vicissim sunt cunctorum odium: & sic semper odij exceptio præsumptione huiusmodi probata iudicum diligentiam, & iustitiæ rigorem, & criminis denuntiationem frustraretur. quod est magnoperè iudici, ne fiat attendendum: Cum inimicitia, vtpote repugnans naturali iuri, nisi bene probetur nunquam sit præsumenda. *l. in ratione. §. cum quidam D. ad leg. Falcid. l. 1. C. de mandat. Princip. cap. cum in iure. de offic. delegat. Aymon. consil. 8. num. 8. Mantua Benavid. consil. 24. num. 13. cons. 52. num. 17.*

QVÆSTIO III.

An denunciantes debeant esse contriti, sicuti quidam volunt cum hoc iure nõ sit expressum, & sagæ rarissimè pœniteant?

Satis obscurè quæstio proponitur. Vel ergo quærunt, an eo tempore debeant esse contriti, quo denuntiant, an saltem antequam moriantur. Prius illud, quocunque modo capias contritionem, dicendum non est: quia contra praxim est, vt ante sententiam latam se parent ad confessionem: contra prudentiam quoque. Nam confessioni tali (loquimur de sacramentali) non satis fidendum iudici, quia vix fit, vt pœniteant nondum damnatæ: & eã exigere foret reos, satis ad perfidiam procliues sacrilegij periculo exponere. a

Post sententiam quoq; hæc contritio, ad id quod dicimus, mihi præcisè non videtur necessaria. Quod probo, vel enim loquuntur de cõtritione propriè sumpta, quatenus est pars vna pręcipua pœnitentiæ: & nego de hac vnquã iudici constare posse: vel sumunt pro attritione, & de hac, quoniam interna est, idem asserendum. Si dicas, potest iudici constare, de hac æquè ac confessario, dico rationem esse disparẽ: nam iudex in foro poli tenetur credere reo pro se loquenti: iudex in foro fori credere non modo non tenetur: sed, ne facile credat, sibi plurimum cauere tenetur. Deinde si ille decipitur hac in re, damnum est solius decipientis: si iste, damnum est præterea iustitiæ & reip. Vel deniq; contritionem sumunt pro actuali confessione sacramentali. Sed (quicquid dicant alij Domini respondentes) certũ est, in praxi iudices ad illam attendere non solere: nam latroni contra socios creditur, etiamsi nolit b

confite-

confiteri: vt & hæretico impœnitenti: & infideli, de Sodomia complicis, quæ cuncta crimina cum ſtrigum crimine ſolent concurrere. Verum licet ſit hoc in praxi nouum volunt ſaltem in iure ſatis fundatum, & rationi valde conſentaneum: de iure probant, ex c. accuſatus §. licet de hære. in 6. ibi, *ſi ex manifeſtis indicijs apparuerit, non ex leuitate animi aut odij fomite, ſed zelo Orthodoxæ fidei, &c.* Verum reſpondeo illa aliunde apparere poſſe: nec cõfeſsionem illam ſatis manifeſtum ſignũ ad hoc eſſe: cum ante ſententiam ſoleat eſſe ficta, poſt eandem poſsit eſſe ſimulata ad pœnam mitiorem obtinẽdum. Deinde aliud eſt, *non videri motum, ex leuitate animi, &c.* in denunciando, aliud *debere eſſe contritum.* Nõ eſt igitur iſto textu expreſſum, ſed nec alio vllo: non quidem ex verbis, ſed nec ex ſententia & interpretatione congrua. nam licet quæ ex ſententia legis ſunt, lege cauta cenſeantur *l. nominis. D. de verb. ſignific. l. neq; leges. l. ſcire, cum ſim. D. de leg.* attamen non omnis legis extenſio ex legis ſententia eſt. Probant ratione 1. fidei humanæ fundamentum eſt perſonæ integritas, quæ in non contritis abeſt. 2. quia nulla fides adhibenda perſonæ, quæ fidem Deo violauit. 3. quia tales non contritæ ſunt mancipia Diaboli, qui mendax eſt. 4. quia dæmon id vnicè agit, vt carceratæ nullum denuntiẽt: igitur ſi quæ perſona aliam denuntiet: fortis eſt præſumptio, quod ex odio in genus humanum ſuggerat incarceratæ vt innocentem denuntiet.

His argumentis nihil moueor. Ad primum dico, integritatem perſonæ poſſe intelligi, vel de ſanctitate & perfecta iuſtitia: vel de fama illibata. priore modo nego illam in iudicialibus eſſe fundamentum fidei: adminiculatur, vt magis credatur à iudice, ſed abſolute non requiritur. poſteriore modo in iudicialibus criminum nõ abſolutè requiritur, nam nec contritio reos tales facit: ſed eatenus tantum, vt criminoſis non credatur, ſi nihil adſit, quo expurgetur infamiæ vitium: hic vero expurgatum eſt per torturam, quæ facit illos credibiles. maximè ſi tempeſtiuè non reuocent.

Ad 2. ratio laborat vitio plus probationis. quia ſequeretur nulla in re illis credendum. Idem reſpondetur ad 3. & præterea etiam Diabolo mendaci exorciſmis extorqueri veritatem: ſic mancipijs eius tortura illam poſſe exſculpi: & valet ſimilitudo, quia exorciſmus eſt, quaſi quæſtio, qua dæmon torquetur. Quarti conſequentia nihil valet. nam non quicquid conatur diabolus impedire, Deus permittit, vt poſsit. nec etiam prouidentia Dei facile ſinit innocentes deferri, & puniri. Quare nego illam præſumptionem eſſe fortem, vel benè fundatam.

Igitur ſi pœnitentiæ ſigna, etiam citra confeſsionem in illis apparerent, bonum id foret, & optandum iudici: ſed citra illam vix eſt, vt pœnitentiæ ſigna cenſeri debeant: quare *ſimpliciter aſſero, ſufficere Iudici, ſi aliunde quã ex contritione (quomodocunque acceptam) poſsit veriſimilis apparere denunciatio, & ideo talis ei videatur.* Certe ſuper pœnitentiæ ſignis exterioribus an eſſent ſufficientia, nec ne, ſemper aduocati ſine fine litigarent. Quare iſta ſententia noua mihi videtur ſatis noxia iudiciorum expeditione.

Concluſio.

Fateor D. Binsfeld. *lib. 3. concluſ. 6.* iſtam conditionem poſuiſſe, & me ex illo *lib. 5. Diſquiſit. ſect. 3.* ſed nec ratione nec auctoritate hoc nouum di-

ctum

ctum ille confirmat: quare suspicor & verisimile est, id cum eo sensu posuisse, quo equidem posui: nempe quod confessione sacramentali ante mortem accedente aut tempore denunciationis accedentibus signis exterioribus iudici verisimilib' ex animo pœnitere: multo firmior sit, & securior in praxi, sententia de recipienda complicium plurium sine aliis indiciis denunciatione: non vero eo sensu: quod si deessent talia signa vel confessio, vt non esse tutam sententiam credatur: quod in terminis nullum vidi adhuc asserentem, contra receptam quam dixi & notoriam praxim. Hæc de noua quæstione nunc dicenda occurrebant.

QVÆSTIO IV.

An ea, quæ de iure & Constitutione Carolina Art. 31. requiruntur in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium?

PAtauini & Friburgenses responderunt non requiri, idem ego responderam. Sciendum moueri quæstionem propter art. 31. & ar. 44. quorum tenor sequitur.

ARTIC. XXXI.

Rubrica,

Communia indicia quorum quodlibet solum ad torturam sufficiens est.

» SI vnus reus conuictus, qui in suo
» delicto auxiliatores habuit, aliquẽ
» in carcere denunciat, qui ei ad perpe-
» trandum delictum commissum opem
» tulerit, etiam est suspicio contra de-
» nunciatum, si modo in huiusmodi de-

A nunciatione sequentes circumstantiæ « & requisita obseruentur & reperiantur. «

Primo quod denuncianti persona « denunciata in quæstione nominatim « non fuerit proposita, adeoque de eiusmodi persona in specie non fuerit interrogatus aut tortus denuncians, sed « in genere interrogatus, quis eius in « crimine fuerit auxiliator: denunciatũ « B ex se cogitatione assecutus fuerit & « nominauerit. «

Secundo conuenit, quod ille de- « nuncians omnino specifice interroge- « tur, qualiter quomodo & quãdo eum « denunciatus inuenerit, & qualem so- « cietatem cum eo habuerit, & in hoc « debet denuncians interrogari de omnibus possibilibus, & necessariis cir- « C cumstãtiis, quæ pro occasione & qualitate cuiusque facti, omnium optime « ad sequentem inuestigationem veritatis conducere possunt, quæ hic o- « mnes describi nequeunt, sed quili- « bet diligens & discretus per se considerare potest. «

Tertio conuenit inquirere, an de- « nuncians in singulari, inimicitia, ma- « leuolentia, vel contrarietate cum de- « D nunciato consistat. Nam vbi talis inimicitia, maleuolentia aut contrarietas « notoria esset, vel inquirendo reperiretur: tunc denuncianti de eiusmodi « denunciatione contra denunciatum « non esset credendum, nisi de hoc alias « tam verisimiles, firmas causas, signa « veritatis iudicet, quæ quoque in inuestigatione reperiantur, quæ firmum « E indicium faciant. «

Quarto vt persona denunciata adeo suspecta sit, quod denunciati criminis rea videri possit. «

Quinto denuncians in denunciatione constanter manere debeat. «

Rubrica,
De Magia sufficientia indica.

ARTIC. XLIV.

SI quis si offerat alias Magiā docere, vel aliquem maleficare minetur: & illi, cui minatus est eiusmodi quid contingat, vel etiam singularem consuetudinem cum Magis aut maleficis habeat: vel talibus suspectis rebus, gestibus, verbis, & substantiis vtatur, quæ Magiam secum important, & illa persona de hoc alias sit diffamata, hoc præbet firmum indicium Magiæ, & sufficientem causam ad torturam.] Hactenus sunt verba constitutionis criminalis sancitæ à Carolo V. Imp.

Hoc posito respondetur hanc constitutionem in d. art. 31. capiendam de denunciatione vnius vt in terminis loquitur, non plurium. Nam locutio singularis legis non potest resolui in pluralem, quando plurium & vnius diuersa est ratio iuxta doctrinam Præsidis Nechlinienfis in loco à vi numeri, Nu. 1. & 8. diuersam vero rationem esse in nostro casu plurium & vnius ostensum in resp. ad 1. quæstionem. Item primum requisitum d. ar. 31. non habet locum in denunciatione à pluribus facta quod probatur. Non debet reus in genere de complicibus interrogari, quando indicium aut præsumptio adest contra singularem personam: sed potest fieri de illa specialis interrogatio. *glos. & DD. l. fin. (de accusat. Brunus de indic. 1. p. q. 6. n 4. Bossius. de inquisit. nu. 61. Menoch. Præses. de arbitr. Iud. l. 2. cent. 5. cas. 474. n. 53. Binsfeld. memb. 2. concl. 1. vers. pro indicib. annotandum.* quando autem plures denunciant, post primam denunciationē iam adest denunciatione primi indicium seu præsumptio, hoc enim prior ille operatur: & ideo inter indicia ad inquisitionem & interrogationē hanc sufficientia ponitur denunciatio vnius complicis. *idem Menoch. de præsumpt. lib. 1. præs. 8. nu. 2.* & constat plus requiri ad inquisitionem specialē, quam ad interrogationem specialem, quia illa est maioris præiudicii. Vnde & illud infero, cum plus idcirco etiam requiretur ad capturam: si in ea licet, magis licebit ad specialem interrogationem: sed ad capturam sufficere, nō desunt qui velint, *vt Lancellotus pract. crim. tit. de inquisit. n. 34.*

Præterea nec 4. conditio requiritur in denunciatione à pluribus facta, vt etiam doctum in resp. ad 1.

Ergo Carolina non potest extendi ad denunciationem plurium.

QVÆSTIO V.

An denunciationibus infamium sit credendum in criminibus exceptis contra personas bonæ famæ?

PRoponitur quæstio generaliter: & supponit absolute, siue sint plures denunciantes siue vnus: atque in his terminis eam discutiemus, scilicet vtrum vel pluribus talibus sit credendum? sic res magnam patitur difficultatem.

Plerią; censuerunt contra constantem & non vulgarem denunciati famam bonam, nihil ad torturam valere plurium complicum nominationem. idq; ne sit in potestate & arbitrio istorum tam infamium grauare & denigrare bonum nomen, existimationem, personam hominum ꝓborum. *citantur pro hac sententia, Ruph. Cuman. cons. 136. ad 1. col. 4. Alex. cons. 89. num. 13. lib. 3. Mars. con. 74. n. 25. & in crimine nostro maleficij cons. 109. n. 27.* a

Paris conſ.151.num.13. lib.4. Grammat. conſ.21.n.8. conſ.35.nu.37. conſ.57.n.11. conſ.58.n.18. & conſ.66.n.5. & melius Deciſ.28.nu.17. & 18. vbi poſt And. de Iſernia & alios ab eo allegatos ſic plene affirmat. Item Socin. Iun. conſ.39.n.66. lib.2. Rol. à valle conſ.16.n.24. & conſ.13.n.35. l.1. Menoch. de arbitr. caſ.474. num.42. Bertazzol. conſ.59.num.8. & conſ.61.n.16. Vincent. Onded conſ.100. num.40. lib.1. hæc communiter recepta: ſententia, valde probabilis eſt: quando bona fama tam conſtanter & plene probata eſt, vt dubitare iudex non poſsit aut debeat, communi eius loci hominum exiſtimatione denunciatũ propter mores anteactæ vitæ haberi pro viro probo, & ab hoc crimine alieno. *arg. l. de minore §. plurimum D. de quæſtion.* & hoc niſi alia adminicula concurrant pro denunciatione, quæ iudex magni merito faciat: tunc enim indicium hoc denunciationis valde graue foret: & multi tenent bonam famam denunciati tollere indicia leuia, & grauia ſolum elidere. *ſic Paul. Merend. in criminal. varijs conſ. diuerſorum conſ.88.n.78. Vulpellus conſ.105. num.6. & conſ.125. nu.26.* Ex horum ergo ſententia iſtud indicium adhuc aliquid virium haberet contra generalem probationem famæ bonæ: ſaltem ad lenius torquendum: quia præſumptio naſcens ex bona fama eſt generalis, naſcens autem ex plurium denunciatione eſt ſpecialis: *hoc volunt A.cx. conſ.77.n.9. lib.1. Arnonus ſolilog.37. Binsfeld. concl.6. dub.3. illat.6. d. libr.2.*

b

Alii cenſent, tum demum elidi indicium hoc plurium per certam & conſtantem bonæ famæ exceptionem quando ad bonam famam accedunt alia indicia ad exculpandum reum denunciatum: vel etiam reis denunciantibus plures defectus obiiciuntur qui eorum perſonas vel dicta debilitant: vt, quod ſint viles perſonæ, aut alias aliis criminibus ſceleroſi. ratio eorum eſt, quia ſemper duplicata materia exceptionis plus debeat valere ad augendum & detrahendum, vt duo vincula ſanguinis, duæ improprietates duæ fictiones, duo indicia, duo actus geminati: & hoc in terminis ad liberandum à tortura nominatos; annotarunt non pauci. *Gigas de crimin. læſ. Maieſtat. tit. quomodo & per quos quæſt.7. numer.7. Grammat. conſil.1. Roland. à valle, conſil.16.n.20. & conſil.73.n.24. l.1. Menoch. d. caſ.474.n.74. Maſchard. de probation. concluſio.1317. numer.41. Vincent. Onded. d. conſil.100. num.17. & ſequ. Farinac. quæſt.43.n.179.*

Concl.1.

Ex his iam patet, ſimpliciter loquendo plurium infamium denominationem contra bonæ famæ perſonas admitti & poſſe valere ad torturam, v.g. ſi nihil illis obſtet, niſi bona rei fama: ſiue ſi non ſint alia adminicula contra denunciationem, hoc enim ſupponit præfata opinio DD. & tenuere DD. Ingolſtadienſes *in ſcripto ſuo an.*1590. & Friburgenſes *in conſil. anni* 1601. poſt Boſsium, Clarum, Binsfeld. & alios. probatur ratione 1. quod non admittatur vnius ſocii teſtimonium fit, quia bona fama præponderat vnius nominationi: ſed ſi adminiculum accederet ad vnius denunciationem, bona fama non præponderaret: igitur etiam non præponderabit, quando ad vnum aliud quoque denominantis ſocii indicium accedet: cum denunciatio ſecunda præponderet aliis indiciis, *eſt ratio Farinacij:* Secundo. Iura, in exceptis criminibus admittentia infames ad teſtificandũ, non di-

ſtinguunt inter infames & non infames denunciatos. ergo nec nos debemus diſtinguere. Confirmatur, quia ſi diſtingueretur, ſemper fere elidentur denunciationes: quia vt plurimum denunciantur perſonæ non diffamatæ, & in hoc crimine vix aliunde quã ex denunciationib⁹ oritur initium diffamationis. Tum etiam quia hæc eſt indoles iſtius delicti, quod rariſsime poſsint ab aliis denunciari quam ab infamibus: quod quando accidit, infames admittendos, *docent Soz. in reg. 415. Menoch. de arbit. q. 27. num. 7. Grammat. & alij, communem dicit Clarus §. fin. q. 24. n. 13. & q. 25. in pr.* Deniq; non obſtant huic ſententiæ, Carolina art. 1. nec Maſcardus aut alii quia loquuntur de denunciatione ab vno complici facta.

C

Concl. 2. Igitur aliquando plurium ſociorum teſtimonium non eliditur per bonam famam ſolam quantumuis certam: vt dictum aliquãdo vero eliditur: & mea quidem ſententia à Iudicis arbitrio dependet iudicare: quando elidat, quando non: quia à iudicis arbitria pendet decidere in animo ſuo, quod nam certius in indiuiduo ſit in iudicium bonæ famę, an denunciationis pluriũ. Quando certius illi videtur indicium bonæ famæ, tunc tenetur abſtinere à tortura, *iuxt. Bart. in l. 1. §. 1. D. de q. Angel. de malef. in verſ. quod fama publ. nu. 34. Marſil. in §. diligenter num. 190. Alex. conſ. 180. nu. 9. lib. 2. Grammat. voto 3. n. 23. vbi etiam ad id adducit. Ioan. And. & Bald. ſic etiam Farinac. q. 38. n. 110.* Sin vero vrgentiores & firmiores iudicet cõplicum denunciationes, procedat ad torturam, ſaltem leniorem. Depender ergo res, à pondere indiciorum, vt præualeant grauiora, vt olim docui *d. lib. 5. ſection. 3. verſ. conditiones autem, cum Proſpero Farinac. d.*

A *operis quæſtio. 47. & eſt ad mentem Carolinæ.*

QVÆSTIO VI.

An ſaltem ad hoc duorum vel plurium infamium denunciationes ſint neceſſariæ?

SI non adſint alia adminicula, vt minimum requiruntur denunciationes duorum virorũ vel plurium mu-

B lierum. Nam vnius non ſufficere, maxime contra perſonam bonæ famæ, dictum ſatis. plarimi enim facienda vitæ præcedentis merita. *l. 3. §. ſed ſi ex improuiſo. & l. non omnes § à Barbaris. D. de re milit.*

Dixi (*vt minimum*) quia ſaltem requiruntur duo vel tres (vt dixi) nec

C pauciores vnquam ſuffecerint: non tamen ſemper iſti duo vel tres ſuffecerint: ſi tanta ſit vis bonæ famæ propter magnam perſonarum inæqualitatem (v. g. ſi Princeps denũcietur à ſuis ſubditis) vt duobus vel tribus ipſa adhuc bona fama præponderet: tunc enim tot denunciationes requirerentur, quod poſſent præponderare. *Sic Pater Valentia. tom. 3. in D. Thom. diſp. 6. q. 13.*

D *puncto. 4. §. 3. verſ. ſecunda regula, & Petr. Binsfeld. d. concl. 6.* Aliquando ergo ſufficient duo, aliquando plures requiruntur, pro circumſtantia perſonarum.

QVÆSTIO VII.

An vltra denunciationem plurium, denunciati diffamatio requiratur in cri-

E *minibus exceptis, vt poſsit procedi ad inquiſitionem ſpecialem, & ad torturam?*

NOn quæritur an ad inquirendum vel torquendum ſola fama ſuffi- a

ciat,

ciat, quod si quæreretur, optimè quidam consulti respondissent in exceptis criminibus solam famam sufficere ad citandum personaliter, & ad detrudẽdum in carcerẽ, & proinde multo magis ad specialem inquisitionem. (*in leg. nullus, C. de exhib. reu Crauett. consil.41. num. 6. cum alijs adductis à Mascard. conclus.754. num.19.* ad torturam tamen quæ requirit indicia facto propinqua, grauia, verisimilia, & clara *lib.1. in princip. D. de quæst. l. milites C. eodem. Bald. & alij relati à Farinacio quæst.37. num.3.* non sufficeret sola fama, vt ex communi sententia & praxi docet idẽ Farinacius *quæst.47. n.4.* præterquam in occultis criminibus, vbi ad torturam sufficit, *receptum id docet Clarus d. §. fin. quæst. 21. vers. Fama sola Rimin. Iun. consil.362. nu.3.* aut si aliud indicium famæ adminicularetur, v. g. nominatio complicis confessi proprium crimen, *ex Gandino & alijs Farin. d. q.47. num.17.*

Sed quæritur de necessitate istius diffamationis, primo quoad inquisitionem specialem, deinde quo ad torturam. Regula est iure certa.

b Inquisitionem specialem non præcedente fama nullam & inualidam haberi. *text. in c. inquisitionis c. qualiter, & quando d.2. de accusat. ca. licet Heli de Simon. & est communis sententia, vt docent Aegid. Bossius titul. inquisit. numer.8. Iulius Clarus §. final. quæst. 6. in princip. & Farinac. lib.1. quæst.9. in princip.* Conclus. 1.

Sed communis quoq; sententia est: hoc fallere in crimine hæresis & læsæ Maiestatis. *ex c. excommunicamus, §. adijcimus. de sent. excommun.* & in cæteris atrocibus & exceptis, *vt tenent Præpos. Alexandrin. in c.1. num. 64. 2. quæst.8. Gigas supra q.9. num.2. Cephal. consil.304. num.88. Decian. lib.7. crimin. c.43. num.8. Menoch. consil.100. nu.64. Farinac. d. quæst.9. num.14. & 15. Nauarr. rubr. de iudic. num.77. Valentia d. vers. Secunda regula,* quod licet de iure verum non foret: tamen, quod de consuetudine & vsu iudiciorum solemnitas diffamationis ab Aula recesserit multi attestantur. *Clarus supra Bonacoss. lib.1. commun. opin. verbo, Inquisitionem præcedere debet, Farina. de loco n.21.* sufficit ergo quoad inquirendum in nostro crimine excepto nominatio reorum, vt optimè post Baldum alij. *Bald. in l.1. C. de sum. Trin. n.6. Marsil. consil.12. n.38. consil.15. n.5. & 6, consil. 28. n.16. Gramm. consil.21. n.7. Clarus §. fin. q. 21. nu.5.* Hæc adeo certa puto, vt mirer quosdam consultos de inquisitione in hoc crimine contrarium, contra communem & praxim, rescribere ausos fuisse.

c Quod attinet ad torturam, res est controuersa nonnihil: tamen quod olim tenui, non requiri diffamationem *d. sect.3. num.1.* idem nunc adhuc cum affirmantibus Friburgensibus & Ingolstadiensibus assero, *cum Lanfranco in pract. crimin. c.8. Decian. d. consil.18. nu.42. Menoch. d. consil.100. n.64. Binsfeld. membr.2. concl.6. dub.2. illat.6. Valentia d. disp. 6. q. 13. punct.4. §.3. vers. secunda regula.* Nam si sine aliis adminiculis duorum nominationes valent contra personam bonæ famæ: certè non requiritur præcedens denunciationem diffamatio. Conclus. 2.

Deinde cum hoc crimen sit occultissimum & Lamiarum maxima vafrities, vis vnquam diffamatio præcedit denunciationem. Fama quoque est indicium remotum à facto, & persæpe vix populi vana & fallax, etiam cum à personis honestis & fide dignis orta, vt

bene Farinac. *dict. quæst.* 37. *num.* 26. *&* 46.

Doctores etiam cum agunt de proprijs & peculiaribus indicijs in crimine maleficij, aliquando vnum, aliquãdo plura ad torturam requiſita recenſent: non tamen addunt famam debere concurrere cum illis, vel illa præcedere: ſed potius contrarium inſinuant. aliquando namque docent famam ſeu diffamationem ſolam abſq; alijs adminiculis ſufficere: aliquando alia indicia ſola: vt videre licet apud Menochium *lib.*1.*præſumpt* 89. Binsfeld, & à me citatos *vbi ſupra*. Et ipſe Carolus V. ponens indicia, quæ ſingula ſufficiant ad torturam, nullam diffamationis adiicit mentionem. *patet ex Ordinatione* 29. *& ſeq. vſq; ad* 32. Nec obſtat. conſtit. 44. vbi additur expreſſe, *& illa perſona ſit ſuper hoc alias infamata.* Non inquam obſtat. Nam conditio illa non ad omnia præcedentia indicia, ſed ad proximum tantum ſpectat: iuxta limitationem illam eruditam Menochij, quod quando determinabilia ſunt inæqualia ſeu diuerſæ rationis, tũc quæ illis ſubiungitur ratio vel reſtrictio non ad omnia, ſed ad id quod proximè præcedit referenda eſt, vt illud limitet ac determinet. *libr.* 4. *præſumption.* 89. *num.*143.

Nec obſtat etiam c. inquiſitioni de accuſat. & inquiſit. nam illud cap. vel procedit tantum de duobus vel pluribus extra iudicium denunciantib. maleñcium. *Mart. Azpilqueta rubric. de Iudic. nu.*78. vel ſi extendas ad denunciationes in iudicio, intelligendum, cum aliã indicia ſufficientia deſunt: tũc enim diffamatio ſaltem eſt neceſſaria: ſecus ſi adſint alia indicia proxima & vrgentia.

QVÆSTIO VIII.

An ſatis denunciari aliquem aut aliquã à pluribus, quod ipſam viderint in conuentu & congregatione ſagarum, in ordine ad torturam abſq; eo, quod damna fecerit?

QVi tenent negatiuam nituntur varijs fundamentis. nam eorum quidam totum hoc chorearum & cõuentuum negotium exſibilant, vt delirium: & re vera nihil tale accidere contendũt, quos puto mè ſatis copioſe refutaſſe *l.* 2. *Diſquiſ. Mag.q.*16. *& plenius l.*5. *ſection.* 16. *poſt litt. TT. in ſolutione quinti arg. in editione tertia Moguntiæ apud Albinum in folio.* & oſtendiſſe vt plurimum nõ eſſe illuſiones, & modos ſuggeſsiſſe Iudici, quib. diſcernat illuſas à non illuſis. Poſtea vidi quorundam DD. quoddam M.S. conſilium, in quo conátur eleuare hoc genus indicij, ſed argumentis, vt videbitis vix dignis refutatione: reſpondebo tamen hic, vt ipſimet videant, ſi hæc videbunt, fundamenti ſui infirmitatem.

Primo, quia teſtis minus aptè extra ſenſum vel ex ſenſu rei depoſitæ deponens, probat. *l. qui teſtatur.* §. 1. *D. de his quæ in teſt. delen. l. teſtium. C. eod. Blancus de indic. num.* 49. *& aly.* ſed iſtæ, quæ denunciant ſe vidiſſe iſtas mulieres in choreis & comeſſationibus, non deponunt per ſenſum aptum, quia tũc illum non habebant. igitur nihil probant. *Reſp.* tranſeat maior, etſi indiget interpretatione. Negatur minor. Quã illi ſic probant, vtar eorum verbis: Pro conſtanti namque habemus, quod hæ ſtriges & lamię in actu & raptu illo exiſtentes, ſenſus ſuos cum operationibus naturalibus & veris non habeant.] Quod pro conſtanti habetis. boni viri, hoc communiter ICti. & Theologi,

pro falso habent, fatentur aliquando ita contingere, sed rarius longè. *vide dicta à me locis præfatis.* Videre etiam quam constanter id probetis, quod habetis pro constanti. Id (aiunt) ex eo colligimus, quod congregationes istæ in locis siluestribus & palustribus fiant, vbi cibi & epulæ sordidæ, infames, vt plurimum berreæ apponuntur, nullum alimentum, sed nocumentum, afferentes, supellectilia, vasa argentea & alia denique omnia ibi existentia, vel non vera. sed solum apparentia; vel ea adeò subtili, & adeo fallaci materia fabricata, vt verè non consistant, & hinc ad simplicem Domini Nostri Iesu Christi nominationem euanescant. [hæc probant multorum testimonijs, quòd nihil necesse, quia non probant, quod illis probandum erat. Deinde addunt pro minore argumenti: & tamen praxis demonstrat, quod de amœnissimis locis, suauissimis cibis, & rebus pretiosissimis deponant atque testentur. Quod est argumentum efficax & ineuitabile deficientis, vel saltem deprauati, & minus apti sensus.]

Respond. Hos argumentantes valde allucinari, quoniam ab eo quod aliquando contingere Grilland. Remig. ego & alij asserimus, ipsi inferunt vniuersalem id semper contingere. cur si nobis credi poscunt de ijs, quos deceptos diximus; non credunt de reliquis, quos deceptos negamus? Cur putant, quia in loci ornatu deceptio est, sequi tali in loco non fuisse corporaliter? Quasi non possit dæmon illas & eo transferre, vt illic vere fuerint, & nihilominus amœnitatem hanc oculis, & cibos palatui, & similia obtrudere, more præstigiatorum, an quia puto, me in præstigiatoris ludo vidisse, quæ non vidi, sequitur me in ludo non fuisse? An non veram cladem gregibus dedit Aiax, quia Laërtiadem & Atriadas cædere se opinabatur? Sed euanescunt audito nomine Iesu. præstigiæ ergo fuêre, non tamen ideo, non illic fuêre striges, quæ præstigijs ibi delusæ. deinde potuit subitò, quæ vera & solida erant, Diabolus oculis subtrahere, & sic euanuisse videantur. Sic ergo hoc argumentũ sensus quoad quædam deficientis; & aliquando: quid inde? subdunt rationẽ Physiologicam. Totius corporis compago, & sensuum harmonia pro sui cõseruatione mediocritatem quandam requirit: ideo in tantum motus violenti celebritate, vt est asportatio illa Diabolica, consistere non potest.]

Respond. Mediocritatem hanc non consistere in inuisibili: sed habere suam latitudinem, in vno maiorem, quam in alio. Diabolum vero, qui vires singulorum optimè perspectas habet, ijs motus velocitatem sic attemperare, vt præter fatigationem detrimenti nihil sentiant. An minus videt, audit, gustat, sentit, qui veredarijs currit, & fatigatur, quàm qui sensim pedibus ambulat? Addunt;

Præterea spectra, quæ nocturnis tenebris imaginationi perterritæ sese offerunt, quoties illa supposita nox sit, vsq; adeo vim omnem corpoream lædunt, vt vel à deferente deciderent homines, vel terrore consternati perirent, vel in grauissimum aliquem affectum inciderent, quod experiuntur, qui leuioribus occasionibus persæpè ex solo terrore in grauissimos incidunt morbos. Quare si eo incolumes deferuntur, necesse est vi aliqua naturæ vires excedente suspendi animæ actionem in totum corpus, ita veluti

cadauera sensus ac mentis omnino expertia pro illo tempore sint: & hoc est, quod nouissime voluit Delrius dicta quæst.16. lib.2. sub littera C. vers. posset dæmon, ibi horum enim vnctione obstupefacit sensum & miseris persuadet, &c.

Quæro cur non addunt, quid persuadeat, quod ego addidi, *persuadet vnguenti vim esse maximam?* an quia videri volebat me dicere, *persuadet illis quæ non sunt?* Certè miror me dici voluisse, quod totâ illâ q.16. tam exactè refutaui, hoccine est bona fide consulere? Dico iterum nihil aliud me ibi asseruisse, nihil voluisse, quam caussam reddere, cur quod sine vnguine dæmon possit, cum eo malit. Terror nasci solet ex re incognita, nam notis non terremur vehementius nec diutius. Sagæ sciunt quæ vident dæmones esse, & ipsorum fieri operâ, quibus etiam cõmiscentur, facillimum est illi, imaginatione non læsa, sed delusa, sensit non sublato, sed aliquantulum alterato, eas deferre, cætera quæ addunt mera & inania verba sunt, nec me, nec alijs admittenda.

c Pergunt, Alia & 2. ratio huic valde proxima nos trahit, quod hæ personæ, vel vi venefici huius vnguenti, vel furore Diabolico ita diuina permittente manu, prorsus ebriæ & furiosæ dicantur. Abbas Tritthem. d. q.6. col.3. cuius verba cum propositæ rei apprimè seruiant, referre placuit; *voluntatẽ habent* (inquit) *deprauatam, quæ eas conuertit in furorem, quo mentem præoccupante, mox dæmones se furentibus applicant, & effectum eorum, quæ ipsæ maleficæ petunt, Deo permittente Dæmones insanientibus præstant.*] Simile voluit Picus de rerum prænot. c.5. in fin. lib.1. dum inquit, *Necromantici furunt, chiromantici delirant, Magi insaniunt.*] At iure probatum est quod dicta furiosi & ebrij non considerentur. *Speculat. de testament. §.1. num.8. Bartol. de testibus ver. furiosi. Albert. de testibus num. 32. Campeg. de testam. regul.* 114.

Respond. Argumentum æquiuocio vitio laborare. Nam in minori, I. C. illi furiosas vocant propriè sumpto vocabulo, quorum imaginatio læsa. In maiori Trithem. de voluntatis malitiẽ loquitur, & furoris vocabulum sumit impropriè, sicuti cum iratos dicimus furere. Quod in Pici verbis clarius elucet; quis enim non videat sic dici furere Necromanticos, & insanire Magos, sicut dicuntur chiromantici delirare? quis vnquam vllorum istorum habuit pro vere furioso, quem cathenis, non disputatione cõpescere solemus? Nonne illud, *voluntatem habent deprauatam*, satis indicat, de quo furore loquatur Tritthemius? Furor ille, quẽ Bart. & cæteri dicunt à testimonio arcere, non oritur à voluntatis deprauatione; sed ab imaginatione læsâ natus, impedit sanam & liberam voluntatis functionem.

Tertium argumentum adhuc leuius est: Consideramus (aiunt) quod hæ sagæ & maleficæ, à tempore & momento illo, quo liniuntur & vnguntur, vel saltem à dæmone asportantur, vsq; ad tempus quo reuertuntur, naturam dæmonis assumunt, vt inter ipsas vel dæmonẽ nulla vel modica exstet differentia, & quicquid ipsę agunt, non ipsæ, sed dæmon operatur, quod probant verba Tritthemij modo relata, ibi; *illorum Dæmones se furentibus applicant:* quod etsi non eueniet per modum obsessionis, & quod dæmon sagam ingrediatur, ibique tanquam 3.argum. d

Dominus nauis operetur, euenit ſaltem, quod tamquam extrinſecus motæ, per immutationem phantaſmatum plurima inania & falſa oſtendat, ſenſus ludificet, decipiat, atque faſcinet.]

Duo his verbis inuoluuntur quorum vnum nihil commuue habet cum altero, etſi quaſi ratio alterius adiungatur. Prius eſt, *eas tempore ſtrigiportij, naturam dæmonum aſſumere, ita vt inter illas & hos vel nihil vel modicum interſit.* Hoc cum ſit falſiſsimum, pernego. Quæſo ſi eques ab equo abripiatur, & illo in equo hærente; ſed equum regere non valente, equus ſegetes, calcet & conterat: etſi vere calcatio equo ſit adſcribenda, tamen quis dicat equitem equi naturam aſſumere, &c. Nec ad rem facit quod hunc inuitum portat equus: nam nec ſtriges ſemper ſponte conſcendunt fictitium hircum. Vnde apparet, quæ ex Tritthemis ſecundo loco ponitur, non probare quod præceſsit, ſed tantum aliqua fieri ab ipſo dæmone, quæ ſtriges ſe putant facere. Quod non negamus, ſed aſſerimus falſam eſſe illam aſſertionem generalem; *quicquid ipſæ agunt, non ipſæ ſed dæmon operatur.* Quæ ab homine nullo pacto aut vix fieri queunt, illa dæmonis operationi poſſunt adſcribi: ſed eſſe in conuentu, ſaltitare, ſe ingurgitare, blaſphemare, &c. fiunt inſtigante dæmone, ſed à ſtrigibus patrantur. Et bene quod ipſimet hoc aduertentes ſua cædunt vineta cum immediate ſubiungunt.

Eſt ſi quid vere & per ſenſus operantur, quod in quibuſdam actibus negari poſſe non videtur, vt in ſaltibus, & concubitu cum dæmone, iuramentis & obligationibus cum eodem ineundis, aliiſque dæmoni vtilibus & proficuis, totum hoc ipſi, tamquam inſtigatori & Domino earum perſonarum iam facto, tribuendum videtur. iuxt. reg. l. & ſi amicis D. ad leg. Iul. de adulter. Abb. Tritthem. d. quæſt. 5. vbi (inquit) Dæmonem vti voluntate furentis maleficæ, ſicut artifex inſtrumento ad operandum. Remig. d. cap. 14. colum. 10. quæ dicuntur dæmonum miniſterio & opera fieri.]

Reſpond. Incauta Tritthemii verba videri hos allegantes in alterutrum pręcipitaſſe. Vel enim voluerunt hoc ſic tribui dæmoni, vt nõ mereãtur propter ea facta punitionem lamiæ: vel vt abſolute propterea negemus eas id operatas. Vtrumque eſt intolerabile. Poſterius quidem, quia licet ille ſit Dominus imperans, & ſuaſor incitans, tamen in tripudio pedes mouet & vult mouere lamia, atque ita de cæteris actibus. Nec ſeruũ latronem à pœna latrocinii liberat iuſsio ſui Domini. Idcirco & prius negandum. Deceptio ſuadentis, non impedit ne actio perſuaſi ſit voluntaria. Putare autem quod Diabolus ſic eorum voluntati dominetur, & liberi, eſſe arbitrii, ſeu libere velle deſinant, Catholicæ fidei repugnat. Quapropter comparatio illa inſtrumenti fabrilis nec ſatis apta, nec ſatis propria eſt, artificis abſolutum in terram dominium eſt, adeo vt cum ipſe vult, ſerra idonea non poſsit non ſerrare: dæmonis in voluntatem lamiæ poteſtas nulla, niſi inſtigandi; ſed ſemper illa poteſt cum Dei gratia, abnuere ac diſſentire. Et quia hoc poteſt; quando Dæmoni cooperatur rea pœnæ ſit, hic temporariæ, in altero ſæculo æternæ. Denique quid hæc omnia faciebant ad rhombum, nam etſi vera forent, non ſequeretur ſagas conuentibus ſe interfuiſſe dicentes falſum deponere. Quod probandum erat, nec tamen hoc argumento vel ſequentibus probatur. Sequitur enim.

f Et hac sola ratione vel transmutationis, vel omnimodę similitudinis & operationis has dici existimamus lamias: quod est certi dæmonum generis nomen. *Torquema.d.Dialog.3.fol.4 in fin.* Vel strigias nuncupari nomen paludem infernalem significans. *Fran. Berna. Comens. de strigibus in princ.*

Vbi estis Etymologiarum studiosi? accurrite. *Lamiæ dicuntur certi dæmones.* esto, nam idipsum alias probaui ex sacris litteris, & patribus, *Comentar. in Traged. Senecæ, & in disquisit.* Ideo illæ dictæ lamiæ propter trium causarum vnam, prima est, *transmutationis*: Sed eas transmutari in Dæmonem, id vero veræ fidei repugnat & sanctionibus, abstinendum ergo ab hac ratione. 2. est, *omnimodæ similitudinis*. Hæc ratio sic indefinite posita æque falsa est ac prior, debuerunt addere in malitia aut quid simile, & adhuc negaretur hi, *omnimodæ*. 3. *& operatione*, hanc admitti posse censeo explicatam, instigatæ & adiutæ à dæmone.

Strigiæ, non vocantur, sed *Striges*, & *Strigæ*, à vulgo, nec illud à palude, *strigiæ*, ridiculum commentum rei tam seriæ inferendum, dictæ ab obscæna volucri, *strige*, cui nomen à stridendo, vt docui alias ex Sereno, Ouidio, festo; quibus hac in re potius credere debuerunt, cum & Simancas id clare posuerit, *Cathol. instit. cap.* 32. *nume.* 1. quem ipsi laudant.

g Denique rationibus his maiori huiusmodi, *Lamiæ sunt dæmones vel saltem Dæmoni similes.* Subiungunt hanc minorem; sed dæmonis testimonio nullo modo iudici credendum, ergo nec lamiis, hæc enim argumentatio tota latet in his verbis, quæ subiiciunt;

At impium esset nedum dicere, sed

A dubitare, an dicto dæmonis mediato vel immediato, absolute vel ad effectum inducendi aliquod indicium credatur, cum sit inimicus humanæ naturæ, author ac pater mendacii, ac demum iniustitia ipsa, quia nihil aliud esset, quam quod ministri iustitiæ super iniustitia se fundarent.

Respond. Quando creditur denuntiationi sagarum; creditur, non dæmoni; sed ipsis mulieribus, quæ vel inuito
B illo, vi tormentorum, aut sponte sua veritati testimonium, & iustitiæ adiutorium exhibent.

Argumentum horum consulentium tale est in summa. Dubia probatio non attenditur, sed requiritur quod 4 h
pernecesse concludatur. *cap. in præsentia de probationibus.* Sed probatio petita à denunciatione lamiarum est plane
C dubia q. *Respondeo*, sufficere vt pro natura delicti verisimiliter concludat, vt alias ostendi sup. quæst. 1. Et minor quoque falsa est, nec bene probatur duobus quibus probant. 1. est quia quod interfuerint conuentibus, non gignit nisi ex consequentia quadam præsumptionem sortilegii & aliorum criminum: aliquando enim intersunt aliqui, nihil horum committentes. Secundum est, quia potest fieri quod vel ipsæ deponentes delusæ realiter ibi non adfuerint: vel denuntiatarum absenti-
D um dæmon figuram ibi repræsentarent. Ad primum dico: nunc tantum quæri, an sufficiat denunciatio ista ad hoc, vt iudex verisimiliter putet interfuisse, & idcirco eo fine torqueat, vt fateantur de illa præsentia: interrogatio de cæteris criminibus consequens
E est; quia vix vnquam fit, vt qui interfuit non sint criminibus illis ordinariis irretiti, & ideo est de hoc præsumptio vrgentissima. Ad 2. dico vtrumque illud raro fieri: & posse iudici probabi-

liter constare v. deponens fuerit delusa, necne, de repræsentatione quoque innocentis, rarissime eueniunt similia exempla. Vtrumque docui d. sect. 16. docuit etiam posterius istud Binsfeld. & alii.

5 Quintum argumentum est istud: Quinto nos mouet authoritas aliquorum sic in specie tenentium, quod de dictis visis & gestis in conuentibus istis Diabolicis nulla prorsus habeatur ratio. Prieras de Strigimag. libr. 3. cap. vltim. punct. 16. in fin. Simancas Cathol. instit. titul. 37. nume. 16. Bernard. Gomens. in Lucerna inquisitor. titul. de strigibus. sub. numer. 13. versic. aduertas, Nouiss. Roman. de indiciis causarum ciuil. & criminal. cap. 82. nume. 10. & ita passim seruant tribunalia Italiæ. potiss. vero sanctiss. inquisitionis, prout ministritam vrbis, quam huius ciuitatis plene testantur.]

Respond. Authores allegatos non asserere quod de dictis, visis, gestis in cõuentibus nulla prorsus habeatur ratio: sed tantum sæpe falli & deludi deponentes: eo quod ea putent dicta, visa, gesta in conuentibus, quæ reuera ab illis dicta, visa, gesta, non fuerunt. Refero me, vt dici solet, ad fidem libri. videbis (Lector) Simancam expresse docere aliquando nec falli, nec deludi, sed vera deponere; & quæ d. numer. 5. dixerat ex Ponzinibii & Alciati sententia, ea refellere numer. 6. & addere quod asserimus de vero & reali strigiportio. *id. tam certissimis testimoniis, & tam euidenti rerum experientia comprobat & cognitum esse, vt sit plane studium tenacius hoc inficiari*, quod vero in secunda editione postea addidit, tantum ea causa addere, vt sciamus minus credendum illis, de facto alieno, quam de proprio deponentibus: item minus quando de nocturnis conuentibus accusant socios, quam quando eos accusant de criminibus clara luce & extra conuentus illos phanaticos patratis: item minus fidei contra socios mereri, quando nihil aliud imputant quam comessationes & choreas illas nocturnas, quam quando illas simul & alia facinora, puta infanticidia, messes grandinatas, &c. Quæ vt vera fateor: ita non video, quid faciant ad vniuersalle, illud aduersariorum dictum (*nullam prorsus habendam horum rationem*) adstruendum. Quamuis etiam Simancas in ea, sententia fuisset: illius ne solius dictum, communi sententiæ & praxi præponendum? Eadem plane mens est Cumani & Prieratis: quorsum enim tot exempla conuentuum adferrent, & tam diligenter, quæ in illis fiunt discuterent: nisi vellent ea iudicibus esse nota, & ab illis eorum, quam decet haberi rationem? Dico quam decet, quia ipsorum prudentiæ esse volebant considerare in casu occurrenti, quod vero similibus; delusam esse deponentem, nec ne; iudicare. Quare cum tam non bona fide scriptores istos allegarint, merito non credo quod de praxi Italiæ & vrbis addunt. In vrbe & aliis locis Italiæ Iudex fuit Ghirlandus, qui eorum rationem semper habuit: Sacri Palatii Magister fuit Spinæus; Itali Ananias & Picus & alii, & tamen omnes satis clare ostendunt vel maximam de his habendam rationem. Quod attinet ad Nouæ Roman. de test. quis vel ipse cum Alciato & Ponzinibio toties refutatis, vt tot Theologis, quorum constat hanc communem semper sententiam fuisse; tot Iureconsultis (*& fallitur Simancas putans contrariam esse Communiorem. Vide citatos à me d. quæstio. 16. & d. sect. 16.*) Tot philosophis & medicis, tot probatissimis historiis vnus obiiciatur?

Quanto solidius, licet breuiter Patauini DD. asserunt? Satis esse quoad effectũ torturæ vt nominatores dicãt illam aut illas vidisse in conuentib. & cõuenticulis sagarũ: nec oportere ꝓbare de dãnis alicui illatis. *& citant Binsfeld. confess. malef. membr. 3. concl. 6. Dub. 2. & me d sect. 16.* Idem asserunt DD. Friburgenses, propter alia multa crimina quæ solent præcedere conuentus, vt apostasia, & blasphemiæ; & concomitari, vt idololatria, Sodomia, &c. quæ enumeraui, *d. sect. 16. lit. 20.* & quæ nec minus, immo magis, Iudici punienda sunt, quam damna agris, pecoribus, hominibus data.

I Nimis enim audax ille consultor fuit, qui asseruit, se pro Theologico axiomate audere affirmare: Quod iudex sæcularis minus sollicitus esse debeat quãdo inculpatio est de sagarum conuentibus & choreis; quam quando est de maleficiis venenariis seu damnosis proximorum rebus aut corporibus.] Nullus enim Theologiæ peritorum hoc axioma pro rato aut securo accipiat, sed pro paradoxo & periculoso. Tum quia ratio parum efficax est; qua id probat; nempe quia ex conuentibus illis & choreis respubl. directe damno non afficiatur, tum quia nihil vrget confirmatio, quod ideo sanctio Carolina in solo illo maleficio noxio seu venenario regi pœnam præscripserit: inconuentuum vero & ibi patratis criminibus sagarum liberam iudici pœnam reliquit, videlicet vti sciat hæc sibi minus consideranda quoniam reipub. minus sint perniciosa. Periculosa certe) vt dixi) opinio, nec vera, semper enim iudici maioris faciendus est honor & iniuria Dei, quam cuiuslibet hominis: & magis læditur respub. atroci iniuria Deo, quam hominibus illata. Quare de illa magis sollicitus esse debet & eam acerbius puA nire, diligentiusque conniti ad exstirpationem criminum, quæ directe lædunt maiestatem diuinam, quam quæ directe vergunt in hominum iniuriam damnumue. Iudex etiam sæcularis in iudicando non reipub. tantum, sed Dei vices gerit. Sæcularibus quoque iudicibus loquebatur Iosaphat Rex cum diceret. *Videte, quid faciatis, non enim hominum exercetis iudicium, sed Domi*B *ni.* 2. Paralip. 19. 6. Non de homicidiis tantum & veneficis, sed omni maleficio ac crimine sagarum capiendum illud; *Maleficos non patieris viuere*, Exo. 22. 18. vbi vocem Hebræam MET ASSEPHAN מכשפה non esse restringendam ad veneficum alias contra VVierum Domi. In conuentibus dæmonem adorant, in iisdem nefandissima quæque patrant, venena præC parant clades hominum pecorumque calamitates frugum decernunt. Solius idololatriæ quãta iudici sollicitudo gerenda docet Deut. cap. 13. v. 8. vbi expresse præcipitur: ***Nec parcat ei oculus tuus, vt miserearis eius aut occultes eum, sed statim interficies.*** Non scio vbi de vllo crimine, quod Reipublicæ directe noceat, sic loquatur sacra scripture. Nec sinit prudentia simus solliciti de riuulis D auertendis, magis quam de fonte exhauriendo. Fontes malorum sunt isti conuentus, riuuli tantum illa veneficia & damna data. Inanis ergo ratio est illa directo damno.

Tinniant aures horum consultorum, expauescant corda iudicum illis credulorum, ad illa iudici per prophetam cõE minata Dei verbis: *Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo vsque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus, Absit hoc à me: sed quicumque glorificauerit me, glorificabo eum:*

qui

qui autem contemnunt me, erunt ignobi- A
les. Ecce dies veniunt: & præsidum bra-
chium, & brachium domus patris tui, vt
non sit senex in domo tua.] 1.Reg. 2.30.
Cur iudici tam grauiter minatus? an
quod veneno vel ferro aliquos intere-
merat? an potius quia Deo illatam à fi-
liis iniuriam satis vltus non erat? Scilicet
minus Sacrilegæ sunt sagæ, quam filii
Heli.

Sed obiicitur Carolina sanctio, & B
male obiicitur ex arg. 109. Multiplici
enim solutione sine negotio remoue-
tur. Potest dici cum Friburgensibus, in
d. sanctione nomen, *Zauberey*, accipi in
generaliore & latiore significatione,
quatenus & Magiam & maleficium cō-
plectatur. Nam ex Germanicæ linguæ
proprietate liquet & magos & malefi-
cos, *Zauberer*, vocari. Ideo cum magi
& malefici stricte sumptis vocabulis val- C
de differant, *vt docet Binsfeld. in l. mul-*
ti. 6. C. de malef. & mathema. in prin. &
grauius sit delictum maleficorum, nihil
mirandum si distinctas vtrique crimini
pœnas Imp. præfixerit. Vel cum Bins-
feldio. *in l. 5. C. de malef. & mathemat.*
circa fin. conclus. 2. Imperatorem in hac
constitutione non loqui de delicto Ma-
giæ secundum totam eius latitudinem, D
qua comprehendit vt species diuinato-
riam, Amatoriam, & Maleficam seu
veneficam, sed secundum vnam speci-
em, nempe tertiam, quatenus veneno
grassantur; & hominibus iumentisq;
nocent. *l. 1. C. de malef. & mathematic.*
Constituere itaq; vt si veneno grassen-
tur, & de facto hominem iumentumve
necassint, comburi debere: si vero ef-
fectus seu nocumentum hoc secutum
non fuerit, tunc non ordinaria ignis E
extraordinaria pœna prudentis viri ar-
bitrio puniendas. *l. sunt quædam D. de*
extraord. crim. Vel denique vt olim re-
spondi; illic Imp. non negare quin ma-

leficæ si cum dæmone fuerint fœdera-
tæ, si in conuentibus consueta fecerint,
morte plectendæ sint: sed sancire, si ve-
nenariæ sint, semper igne puniendas; si
vero non sint venenariæ arbitrio iudi-
cis puniendas, hoc est aliquando igne,
aliquando alio supplicio. Nec enim (vt
volunt aduersarii) idcirco venenariis
rogum intentat, quod alios minus no-
xios censeret reipubl. (contrarium iam
docui) vel quod in istis detegendis mi-
norem iudicis solicitudinem exigeret
(quod de tam pio & diuini honoris &
fidei vsque adeo Zeloso principe non est
credibile:) sed quoniam volebat caue-
re, ne iudices errarent existimantes in
damnis per hoc crimen illatis, eodem
arbitrandū modo, quo de cęteris crimi-
nib. damnificantibus, vel personarū oc-
cisarum qualitate, pœnæ magnitudinē
moderantur, vel etiam putarent tales
noxios veneficos sicut cæteros homi-
cidas decollandos: id inquam ne cen-
serent, sed intelligerent quam atrox
crimen sit veneno & ope dæmonis quē
tollere, ideo huiusmodi reos omnes vo-
luit vltrici incendio absumi. De cæteris
criminibus à lamiis designari consue-
tis, id noluit exprimere, quia satis cen-
suit iudicibus id persuasum, ipsa Ger-
maniæ praxi, iam à Friderici & Maxi-
miliani primi temporibus recepta, cui
non est censendus voluisse tam clancu-
lum, & obscure per consecutionem
quandam detrahere.

QVÆSTIO IX.

Quando fit talis denunciatio, quod hac vel illa persona interfuerit cōuentibus sagarum, an requiratur specificatio temporis & loci, vel vtrum sufficiat generalis denunciatio plurium absque huiusmodi circumstantiis ad inquisitionem & torturam?

Sicut iure communi ordinariâ in accusatione exprimi debet locus & tempus; non dies, sed mensis annusque: *l. libellorum D. de accusat. & ibi Bart. n. 2. supra c. fin. §. libellorum 2. q. 8.* quando factum semper, non vna die certa punibile est, *Barthol. vbi num. 12.* Sic etiam in particulari inquisitione, quia Iudex tunc vicem subit accusatoris: *Bart. in l. 2. §. si publico num. 12. D. de adulter. communiter receptus, iuxta Aretin. & Felin. in c. qualiter §. debet de accusat. & totius mundi praxim iuxta Ang. in l. ea quidem nu. 3. C. de accusat. Bossius tit. de inquisit. n. 90. Clarus §. fin. q. 31. num. 11.* & ideo, vt reus suas defensiones queat instruere, debet in inquisitione etiam diē exprimere; si reus id petat, quia forte vellet docere se tum alibi fuisse; *Barth. in l. is qui reus D. de publ. iudic. numero 2 & quamuis Imola contrarium senserit, ibidem tamen communiter doctrina Barthol. obtinuit, Ias. in l. 2. §. si quis Ephesi D. de eo quod certo loco. Bossius sup. n. 92. Gigas de crimin. les. Mai. titul. qualiter procedatur. q. 3. Clarus q. 12. n. 6. & 9. Angelus & August. in addit. ad Angel. in gloss. de anno præsente num. 2. Mascard. concl. 512. nu. 3. Farinac. qu. 1. nu. 20.* Iam iudex tamen quam accusator, si dicerent se diem ignorare, & id confirment Sacramento, excusabuntur, *Clarus d. q. 12. n. 9.*

Immo tam necessarium est regulariter vt in accusatione & inquisitione specialis locus, annus ac mensis criminis inserantur, vt etiam parte non petente, ipso iure censeatur inquisitio aut accusatio nulla, vt pote deficiens in substantialibus: *ita post Alexandr. & plurimos ex communi sententia Clarus d. numer. 6. & Farinac. d. quæst. 1. numer. 11. & 15.* Quæ vt certa sunt in criminibus non exceptis; ita mihi certum est etiam in exceptis optime facturum iudicem, ad hoc, vt plenissime muneri suo satisfaciat; si factum sit huiusmodi cuius annus & mensis ac locus à denominante exprimi non difficulter queat; si de his circumstantiis nominantem interroget, hoc tantum volui in disquisit. *lib. 5. sect. 3. sub lit. L. vers. tertio requiritur, vt nominans diligenter,* non vero, quod si in crimine Magiæ, maxime si plurium adsit nominatio, hæc interrogatio & expressio loci ac temporis prætermissa fuerit, ideo inquisitionem nullam redderet.

Illis enim assentior, vt & Friburgenses, *qui asserunt in criminibus exceptis prædictio solemnia, quoad additionem loci & temporis, non requiri. gloss. in princ. verb. & instituendo Instit. de publ. Bald. c. 1. nu. 20. Quib. mod. Feud. amit. Angel. de maleficat. vers. falsario. numero 37. vers. hac est quædam inquisitio. Hippol. de Marsil. sing. 163. Ferrantes Garzarens inter cons. crimi. vol. 1. cons. 125. Menoch. cons. 90. num. 88. & 91. lib. 1. Ziberius Decian. cons. 18. num. 22. vol. 1. dixi d. libr. 5. sect. 2. §. Tertio requiritur ad formam, & hoc voluit vnus pro parte aduersa consulentium in scripto cuius initium; Operæ pretium videtur, his ce verbis:* Necesse non est omnes huiusmodi circumstantias à denunciatoribus indicari, præsertim quando huius rei impedimenta legitima adferuntur apparet, ex quibus iudicis animus moueri potest, vel quasi certo credat denunciantes vera dicere. *Quod & probat.* quia iudicis arbitrio (*ait*) relinquitur, vtrum indicia ad torturam sint sufficientia.] Sunt & aliæ rationes pro hac decisione, quia quando idem crimen sæpius, ordinarie, quasi ex consuetudine patratur, locis maxime variis, & vt plurimum incertis vel incōgnitis, aliquando etiam ornatu toto loci ficto & præstigiis instructo,

vix potest circumstantia loci & temporis certo exprimi; loci quidem propter patagium illud præstigiorum; temporis propter actuum frequentiam: accedit quod in his conuentibus sæpe inebriantur, quod omnia fanatico ritu peragantur; quibus rebus memoria facile perturbatur quoad locum & tempus, sed non tam facile quoad personas; quod docet quotidiana experientia. Vidimus enim quod ebriosi licet compotores suos probe nouerint, & eorum memores sint, temporis tamen & loci vbi symposium fuit, non recordentur. Sane quod frequentia & iteratio actuum memoriam confundat, testatur Bossius, *de opposit. contra test. nume.* 40. & quod in his criminibus quæ iterari & frequentari solent, tempus & locus non sint de substantia, & ideo prædictarum circumstantiarum omissio non vitiet depositionem merito multi tenent. *Felin. in cap. cum causam. nume.* 13. *& seq. de test. Ioann. Crottus tractat. de test. part.* 7. 142. *Ioachim. Mynsing. cent.* 2. *obseruat.* 20.

Item quando agitur de probatione alicuius actus puta criminis aut alterius rei in genere, quæ ex pluribus actibus deducitur (vt si quæras, num aliquis sit concubinarius, vsurarius, &c.) tunc testes singulares in circumstantia loci & temporis recipiuntur. *gloss. in l. ob carnem. D. de testibus Couarr. à Leyua libr.* 3. *resolut. capit.* 3. *num.* 5. *Maschard. de probation. vol.* 2. *conclus.* 856. cur non etiam testes generales seu de solo crimine tali (quale est strigarum crimen quoad conuentus) generaliter absque his circumstantiis deponentes admittantur in ordine ad torturam? *Maschard. d. loco numer.* 17. Si obiicias cum quibusdam. l. 3. D. de accusat. & l. in causis, *C. eod.* Respondetur DD. ll. in criminibus exceptis locum non habere; vt patet de crimine falsi, *l. vbi falsi C. ad leg. Cornel. de fals. tenent hoc Bald. in cap.* 1. *in titul. quibus mod. feud. amit. ex d. gloss. instit. de publ. iudic. in princ. Purpurat. in republ. l. edita, numero* 54. *C. de edend. Cephal. cons.* 304. *numero* 115. *Rimin Iun. cons.* 18. *sub. numer.* 72. *Farinac. quæstion.* 1. *numero* 13. *& alii supra citati vers. illis enim assentior.* Et de crimine læsę Maiestatis humanæ, *extrauagan. ad reprimendum, ibi, super dicto crimine, & ibi Barthol. Item Gigas post Salic. & Preposit. in d. titul qualiter in crimin. les. Maiesta proced. quæstio.* 10. *Decian. cons.* 18. *num.* 72. *libr.* 1. & inde ducto argumento de crimine læsæ Maiestatis diuinæ, vt est hæresis, *Angel. in Authent. Quomodo oportet Episc. §. final. & Angelus Aretin. in prax. d. vers. hæc est quædam inquisitio.* Vnde ad crimen Magiæ valida est consequentia, quod rarissime caret hæresi, aut Apostasia; & ipsa quoque crimen est successiuum, & ideo solemnitas expressionis temporis & loci in eo non exigitur, ne quoad mensem quidem aut annum, vt bene Farinacius *d. num.* 17. cuius doctrina vera est, siue id Barthol. voluerit, *in d. l. libellorum. nu.* 10. 16. siue potius contrarium, vt non male quidam contendunt.

Obiicitur nostræ sententiæ constitutio Carolina articul. 31. cond. 2. *Respondeo,* eam iubere, vt interrogentur de omnibus circumstantiis necessariis, & non nimis, difficilibus (nam hæ pro impossibilibus habentur) denunciantibus; quales de conuentibus videntur istæ. Nec enim credendus est optimus & prudentis. Imperator voluisse, iudicia retardare, denunciantes ad mortaliter impossibilia, iudices vero ad superflua cogere, cum tanto reipubl. damno.

A Difficilior obiectio est, non posse reis denunciatis defensionem tolli, quæ iuris naturalis est; ea autem in eo hic consistit, vt delati posint probare suum alibi (vt vocant) quod facere nequeunt, nisi locus & tempus conuentuum in quibus dicuntur visæ specificetur. *Respondeo*, in hoc nostro casu exceptionē istā friuolam iudicandam, quod vt intelligatur, paulo fusius hoc argumen-
B tum & solutio debent explicari. Qui contendunt defensionem hanc necessariam, quam vocant defensoriam negatiuæ probationem; vel loquuntur de defensione in genere, vel tantum de defensione iuris positiui: vtrouis modo loquantur, vitium est in ratiocinatione & captio: hoc vt liquido appareat, suppono, vt verisimum ex aurea Balde doctrina, defensionem iudicia-
C lem esse triplicem, vnam iuris naturalis, aliam iurisgentium, tertiam iuris positiui: seu, quod in idem recidit, duplicem, vnam iuris diuini, alteram iuris humani; & illam quæ iuris diuini est, seu naturalis aut gentium, à nullo Principum seu hominum tolli posse; quæ iuris humani est seu positiui, ab illis tolli posse, qui hoc iure sunt superiores ac potiores. *hæc fuse Bald. tractat. de statutis à*
D *num. 75. Medices tractat. de fortuitis casibus quæstione 8. à num. 9. Zanchinus Hugolin. tract. de hæret. in prin.* & sic concilianda pugna DD. negantium defensionem reis adimi posse, & aientium id nonnunquam Principi licere.

Hoc posito, quod commune ac certum est tota dissentientium ratio in hoc Syllogismo concluditur;

E *Reis non est tollenda defensio:*
Sed probatio negatiuæ est defensio:
Ergo reis tolli non potest.

ET SVBDVNT.

Tolleretur autem denunciatis negatiua probatio, si non esset necessaria expressio loci & temporis in denunciatione ista:

Ergo non licet illas circumstantias omittere: & si sint omissæ, nullius pretii futura denunciatio.

Respondeo, vel nihil conclude contra nos vniuersam argumentationem, vel falsam esse maiorem & falsum concludi ex vna præmissarum falsa. Nihil concludit, si maior est particularis, idem, quod, *Quædam defensio non est tollenda*: tunc enim negaretur probatio negatiua esse illa quæ non sit tollenda, sed aliqua alia: & sic nihil in proposito concluderetur. Falsa autem foret maior si sit vniuersalis, significans quod, *Nulla defensio rei tolli possit*. Nam defensiones iuris positiui ex causa tolli possunt, & friuolæ omnes tolli debent.

Si res ponderant se maiorem restringere ad omnes quæ sunt iuris diuini, seu naturalis aut gentium: tunc negatur talis esse ista probatio negatiuæ: quia est iuris mere positiui, pertinet enim ad modum defensionis, qui est huius iuris, licet ipsa defensio secundum se sit iuris diuini, ideo receptum est axioma, modum defensionis, non modo per Principem, sed per statuta quoque ciuitatum tolli posse, *Bald. & Medices supra Barbat. tractat. de Cardin. legato à latere. par. 2. q. 4. n. 3. Quintilianus Mendoz. tract. de inhibit. q. 71. nu. 10. & Redoanus tract. de spoliis Eccles. q. 13. nu. 10. & multis Farinacius, q. 39. nu. 23. in fin.* & quod ordinaria etiam potestate in criminalibus ex iusta causa ipsamet iuris positiui defensio à iudicibus tolli posit regulariter, & id sæpe factum docent non pauci, *Farinac. vbi sup. numer. 24. & 144. & nu. 102. & 107. Franc. viuius vol. 2. comm. opinion. opinione. 717. Menchasa*

cap.36. Illustr.q. & cum afflicto Baiardus addit. ad Clarum d. §. fin. q. 49. num 54. qua de re nihil affirmo vel disputo: id tantum quod mihi sufficit, contendo iudices supremos, qui auctoritate Principis iudicant, tunc posse iuris positiui defensiones adimere, quando friuolæ sunt: tales autem censeri, quando tantum videntur vtiles protelando iudicio, ne tam cito lis ad exitum perducatur, nec ad summam seu liberationem reo sunt profuturæ. Huiusmodi, quæ reum non releuarent, defensiones posse iudicem tollere, traditum ab Alexand Bursato & Bosio, leges apud Farinac. *d. quæst. 39. num. 77. & 78.* num. vero 79. non reprehendit hanc illorum sententiam; sed quod iidem iudicibus ad deceptionem reorum viam aperirent, dicendo reum interrogatum debere exprimere qua defensione vti vellet, vt sic iudex postea hoc prætextu exprimentem eluderet; id est, quod merito reprehendit. Etenim vir prudens doctusque ignorare minime potuit, defensiones, quæ reo non forent vtiles, esse friuolas, & proinde iudici non curandas. *Vitalis de Camban. tractat. de clausulis. num. 3. vers. nil nouari, ex l. vlt. de procurat.* Hanc vero defensionem, quam aduersariis contendunt tolli non posse, de hoc friuolarum numero probatur; primo, quia cum negatiua, quæ non cadit sub censum sit plane improbabilis, adeo, vt reddat testem de falso suspectum, *Curtius de testibus num. 53. Herculan. tract. de negatiua probanda nu.* 124. *ad seqq.* nos autem hic versemur in probatione intuitiua, contra quam negatiua non admittitur, nisi sit loco & tempore coarctata: (*Sic ex Baldo Casonus tract. de malefic. cap. 6. nu. 6.*) Quia non potest talis negatiua probari, nisi per contrariam intuitiuam probantem affirmatiue. quod illo tempore in alio tali vel loco illam personã viderint: *Sic Herculan. sup. num. 152. 154. & 246. cum seq.*) inde consequitur in casu chorearum & conuentus, in quo plerique inculpantes nec loco nec tempore suam denunciationem coarctarunt, non posse probabilem esse istam negatiuæ contrariæ probationem, quando denunciantes sunt mortui, & proinde non possunt illas circumstantias addere, quibus contradicens negatiua per contrarias circumstantias stabiliatur. Deinde versamur in crimine successiuo, in quo non sequitur, Petrus tali die non interfuit choreæ; ergo nec aliis diebus: nam depositio Petrus interfuit choreis generalior est incusatis, quam vt possit tempore hoc vel illo coarctari: nec contrarium, magis videtur probari, quam si de hæresi accusatus, quia concionibus interesse visus fuit, probet se non esse hæreticum, quia tali vel tali die ad hæreticorum concionem non accesserit; fieri enim potest quod alio tempore accesserit. *Vide Menoch. d. cons. 100. numer. 92.* Tertio in nostro casu vt contra affirmantem intuitiuam consideratione digna sit negatiua indirecta de visu, debet ea huiusmodi esse, in qua constet de negatiua deponentes illi loco semper præsentes fuisse & vidisse, & audiuisse, & fieri non potuisse, vt visu vel auditu fallerentur: *Colligitur ex Mascar. vol. 2. de probat. conclus. 1091. numer. 9.*) Quia necessarium est vt ex negatiuæ indirectæ probatione non suspicio tantum, sed scientia gignatur, vt per illam affirmatiua directa de visu elidatur: tanta vero certitudo, in præsenti negotio nullo modo potest haberi. Nam strigiportia & conuenticula lamiarum fiunt nocturno tempore, cum familia tota atque adeo mariti in lecto iacentes eodem, dæmonis sæpenumero arte ac ope, somno profundissimo,

& morti simillimo compositi tenentur, quo ergo pacto tales dormitantii de visu poterunt testari, & dicere se tota illa nocte vigilasse? casu id vix potest accidere: ex curiositate, nunquam, nisi præcedat suspicio, quam hic aduersarii abnuunt, si faterentur, hæc ipsa foret pro indicio nouo iudici haud aspernando. Quarto solent lamiæ, cum exeunt ad conuentus domum suam fascinationibus implere, & vicarium dæmonem domi in mariti thalamo supponere loco suo; quod multis exemplis confirmant Binsfeldius & Remigius, & alii, & non infrequens esse constat: quod si ipsi nonnunquam domi remaneant, comparent in conuentu per substitutum, vt faciebat Doctor Fleatencis consiliarius Treuericus, & propterea consequeretur, ego illam tali nocte vidi domi suæ: ergo non fuit visa in choreis: Immo potius, quia in choreis visa in substituto, seu repræsentata; merito iudex colligit se ad torturam debere procedere, nec negatiuas probationes tales sibi expectandas: cum non constet innocentes vllos solere repræsentari.

Equidem habeo pro manifesto; quod si probatio ista negatiuæ in hoc casu admitteretur, & complices de choreis semper in denunciatione ad locum & tempus coarctarentur, idque vt substantiale denuntiationi necessarium iudicetur: fere omnem aditum obstrui quæsitoribus ad veritatem inueniendam. Nam vix vlli complices poterunt satis certo illas circumstantias exprimere, & probare: neque per hoc eo magis iudices de innocentia denunciatorum fient certiores: cacodæmoni vero fuerit facillimum officiis & fascinatoriis præstigiis, quandocunque ei collibebit, per delusos iis testes, mancipia sua torturæ eripere, ad summam Dei Optim. Maxim. iniuriam, ad iustitiæ dedecus, & totius humani generis exitium.

QVÆSTIO X.

An in hoc crimine vel aliis exceptis, testes singulares in circumstantiis, dummodo concordent in effectu, substantia & fine, admittantur, & an huiusmodi testes singulares, quando plures sunt faciant indicium ad torturam?

DVæ sunt questionis partes: ad quarum resolutionem præmitto DD. sententias adeo hac in materia fidei, quam merentur testes singulares, esse varias, vt vix sit operæ pretium eas recensere, legatur, *Anton. Gabrielius lib. 1. comment. opin. titu. de test. concl. 2. & Ios. Mascard. d. vol. 2. conclus. 856. Gottus de test. part. 7. tit. de forma in test. exam. obseruat. nu. 131. Simanca. Cath. instit. tit. 64. n. 65. & seq.*

Suppono, quod omnes concedunt, testem singularem dici duobus modis, primo stricte, proprie ac absolute cum quo ad eundem actum & personam nullus alius testis cōcurrit quoad effectum, substātiam & finem; vtpote quia quod alii deponant non subordinatur ad id quod alter deposuit, seu tendit ad alium effectum, & finem. Secundo laxius, & minus proprie & secundum quid vocari singularem, quia alii non conueniunt cum eo in quibusdam circumstantiis, tamen conueniunt in substantia criminis & tendunt ad eundem effectum & finem probandum.

Quoad primi generis singularitatem probabilior mihi videtur sententia ad condemnationem illos non sufficere, ad probandum crimen aliquod in specie,

cie, vt vnum homicidium, vnum raptũ, item aliquem fuisse in isto conuentu, &c. *iuxta Clarum §. fin. qu. 53. sub nu. 18. Felin. in c. licet. 2. col. 5. de test. Gigan. de crim. læs. maiest. tit. quomodo & per quos q. 8. Minsi. cent. 3. obseru. 76.* Valde quoq; probabile est, nec in crimine in genere probando illos admittendos in ordine ad condemnationem: quia hanc esse communem multi censent & defendũt post Salic. *in l. testium numero 16. C de test. Ioann. de Amicis & alios apud Clar. & Pegnam sup. in vers. ego quantum.* v. g si deponant aliquem esse vsurarium, hæreticum, &c. Et quoad istam singularitatem strictam, & quoad omnia idem censeo quoad torturam.

De testibus vero secundi generis, inuenio controuerti quoad condemnationem, & esse qui negent istos sufficere etiã in exceptis & atrocissimis: quod voluerunt multi citati, & probati à Claro & Pegna supr. Ego tamẽ sequor contrariæ sententiæ defensores, nempe in criminibus huiusmodi, quæ sunt iterabilia, testes de diuersis actibus deponẽtes, qui ad idem crimen probandũ tendunt haberi pro singularibus nõ vt obstent sed vt accumulent & inuicem iuuent: & ideo non esse repellendos prætextu singularitatis illius impropriæ, hoc volunt in crimine perduellionis & hæresis, & proinde Magiæ quoq;, *argu. l. qui sententiã C de pœnit.* Doctores plures contrariis, *vt Iacob. Butrigarius, in l. Arrians C. de hæret. Salic. in l. quicunq; C. eod. Ioan. Anan. in c. 1. etiã eo. n. 7. Corn. cons. 91 n. 42 lib. 1. cons. 34. col. 1. cons 247. col. 6. li. 2 Florin. Iun. cons. 99. lib. 2. Marsil. cons. 1. Aymon. cons. 73. nu. 72. cons. 78. nu. 6 cons. 267. nu. 3. & de antiq. tempo. in 4. part. nu. 157. Rimin. Iun. latißime cons. 7. per totum. Item, Pet. Ancharan. cons. 277. in dub 2. Boss. in tit. de crim læs. Maiest. n. 117. Gigas in tract. de eod. vbi sup. q.*

A *8. Immo & in crimine impudicitiæ. quod nõ est exceptum, idem volunt. Bald. cons. 207. vol. 4. Alexandr. cons. 13. col. vlt. in 7. Alban. cons. 25. Zazius cons. 11. nu. 15. lib. 2. Bertazzol cons. 20. num. 16. & multos accumulans Ioan. Maria Monticella. de testib. tit. impugnatio testis quia vnius col 5. Ratio est,* quia Iudex ex qualitate personarum & facti potest, si videatur, testibus singularibus credere. *libr. 3.*
B *§. tu magis D. de testibus.* probationes enim iudicum causa fiunt. *l. quingenta D. de probat.* ideo ab iudicum arbitrio dependet quæ sufficiant, quæ non, vt iis fidem dent, vel negẽt, *Castrens. in l. Lucius. de his qui not. infam. & in l. admonendi D. de iureiur. Seuerin. ibi. folio. 10. col. 2. Marzell. cons. 1. nu. 7. & in lib. 1. §. si quis vltro, num. 40. D. de quæst. Socinus Iun. cons. 32. nu. 10. & cons. 10. & col. 4 li. 2.*
C *Blancus. de indic. n. 367. Bossius eod. tit. n. 23. Rimin. Iun. d. cons. 7. nu. 15. Gabriel. de testibus concl. 2. limit. 2.* Si ergo hæc procedunt in ordine ad condemnationem quoad pœnam saltem extraordinariam *vt bene Couarr. lib. 3. resol. cap. 3. nu. 3. & Simancas d. tit. 64. num. 75.* Quanto magis hoc tenendum de his secundi generis testibus in ordine ad torturam. *per text. & ibi. DD. in l. qui sententiam D. de*
D *pœnit. Grammat. decis. 34. num. 30. post Alexand. & alios quos refert item Gigas d. titul. quomodo & per quos quæstio. 25. Bertazzol. cons. 213. num. 7. & 8.* Quia testes reiecti, eo quod non sufficiant ad condemnationem, solent sufficere ad torturam, *Barth. in l. 1. §. qu. D. de quæst. cum aliis quos refert Gramm. supr. nu. 51.* Quando deponunt de ipso facto, aut de indiciis propinquis & non remotis à
E facto: nam & remotis, non admittuntur nisi forte omni exceptione maiores, *Sic post alios Rimin. Iun. cons. 361. nu. 32. & 33. & Farinac. d. q. 37. n. 18. & 19. & q. 56. num. 73. & sequ.*

Concl. b

Sit igitur conclusio, qua vtriq; quæsito respondetur. *Si testis in effectu, in fine, in specie hoc est in substantia criminis conueniant, & plures sint, & hac in re fide digni admittentur & fidem faciant ad torturam in hoc nostro crimine.* tenent Mascard. d. vol. 2. conclus. 856. Binsfeld. d. mem. 2. conclus. 6. dub. 1. probatur, quia de crimine hæresis, quod in eo testes quoad locum & tempus singulares, sed de eadem specie hæresis deponentes recipiantur docet Simanc. vbi sup. Nonne Sagæ in diuersis locis & diuersis temporibus conueniunt? quare non magis, *locus*, est de substantia criminis huius, quam de substantia hæreseos.

QVÆSTIO XI.

An in denunciatione plurium requiratur, quod quilibet fecerit confessionem in tormentis: vel vtrum hoc solum procedat in denunciatione vnius?

PRæmittam quod certum videtur, Regulare est testibus criminosis & infamibus infamia iuris (tales autem sunt qui conuicti, & qui de se ipsis confessi, hoc est socii criminis) non credi nisi in tormentis. *l. quoties C. de quæstio. l. ob carmen. §. si ea conditio. D. de test. §. si vero ignoti. in Authentic. eod. Specul. in titul. de teste §. 1. nu. 28. Barthol. in l. cunctos populos C. de summ. Trinit. num. 12. Bald. num. 15. Alberi. numer. 34. Salic. nu. 18. Ias. in l. lectu. num. 67. & in 2. 46. Fulgos. cons. 173. in causa, colum. 1. post Oldrad. sic etiam Aretin. in capit. 1. num. 40. de accusat. Ruin. cons. 146. col. 1. & cons. 147. libr. 5. Arnon. solilog. 60. Marsil. in §. diligenter numer. 62. & in l. 1. §. Diuus. num. 5. D. de quæstio. & cons.* A *78. n. 15. cons. 109. n. 13. cons. 130. nume. 40. Grammat. cons. 70. nu. 10. Blancus tracta. de indic. num. 381. Bossius eod. tit. nu. 151. Clarus §. fi. quæst. 31. nu. 13. vbi docet sic seruari in Pratoriis Medidani. idem censent Rolandus à valle cons. 51. num. 30. & cons. 73. numero 22. Menoch. de arbit. cas. 474. sub n. 49. Vinc. Onded. cons. 100. nu. 16. Mascard. concl. 1317. num. 38. & Binsfeld. D. membr. 2. conclus. 5. vers. circa hanc concl. quoad infames, adductis plurimis. Farin. q. 43. num. 132. & q. 56. num. 5. & 57.* B

Quare requiri specialiter & reus in tortura nominet; & si extra torturam nominauerit, specialiter torqueri debere non confirmatione nominationis, *vt docent Clarus q. 41. vers. cæterum si reus, & Farinacius d. q. 43. n. 136. d. n. 56.* quia tortus præsumitur dicere veritatem, *gloss. in l. edictum D. de quæst. Alberi. ibi. n. 2. multi apud Farinac. q. 43. num. 15.* C & hæc procedere etiam vbi plures sunt nominatores volunt DD. Patauini in suo cons. eo quod certum sit vnius solius nominationem non sufficere ad torturam, & ideo de pluribus hoc idem se asserere.

Contra DD. Friburgenses in suo Responso, censent hoc dubio non carere: & rationem qua communis nititur non esse solidam. D quia impedimentum infamiæ est iuris positiui, ideo quoad hoc in exceptis liber sit iudex, & propterea ad infamiam purgandam torturam nō esse necessariam. Et propterea recte à Simanca dictum communis opinionis assertores sine lege & sine ratione loqui. De Carolina quoq; constitutione verius id negasse Binsfeldium, quam ego affirmarint. E *libro 5. disquisition. sect. 3 in secundo indicio sub litt. L. vers. sed quadam circa hanc rem.* fateor me illis occasionē reprehendendi dedisse, cum scripsi, *expresse requirit*, debui enim &

arbitror volui scribere, satis clare ex ea colligi. nam cum ar. 31. agens de denũciatione semper addit, *in quæstione proposita*, item *interrogatus aut tortus*. supponere videtur quæstionem. Non obstat, quod ait, *in carcere*: nam hoc per sequentia est explicandum, & qui in tortura nominat, aut interrogatur, certe in carcere nominat & interrogatur. Sed quicquid sit de Carolina: & licet id ex d. cap. illi qui. 5. quæst. 5. non satis probaretur quod communis vult, quia gloss. illum textum exponit de spontanea denunciatione extraiudiciali, hoc est de detractione seu diffamatione; tamen aliis adhuc legibus nituntur DD. Doctores opinionis communis defensores, vt ostensum §. in princ. q: & quamuis non nitatur quis textu aperto legis tamen si argumento probabili ex lege, vel eius ratione id deduxerit, non est dicendus sine lege loqui: immo licet falleretur in sua deductione, eo quod ratio legis illi non suffragaretur reuera, & aliorum interpretatio verior foret, in rigore tamen, qui legem adduxit, eo ipso quod adduxit, nõ debet dici sine lege loqui; quod communi vsu loquendi, de illis vsurpatur, qui nullam legem laudant in dicti sui confirmationem. & propterea Simancas de communi adeo tam grauium DD. sententia potuisset loqui modestius. Quid? quod nec congrua ratio deest, quam postea dabo:

Illud fateor satis probabilẽ & tutam esse sententiam negatiuam non requiri vt omnes sint quæstione examinati. hãc dico satis probabilem, tum quia non est destituta suis defensoribus, vt Simanca magnæ authoritatis Episcopo & Doctore, aliisq; vt Binsfeldio, d. conclus. 5. qui putat sufficere si metus tormentorum adhibeatur. & recepta est praxi Curiarum Franciæ, testibus Chassaneo ad consuetum Burgund. rub. 1. §. 5. vers. Al'arbitraige du iuge. nume. 14. & Claro d. quæst. 21. nume. 11. qui addit hac in re loci consuetudinem sequendam, quod est verissimum.

b concl.

Ideo censeo vbi consuetudo circa hoc exstat ab eo iudicibus non recedendum: vbi consuetudo non exstat, posse iudicem tuta conscientia vtramuis quoad plures, partem sequi: quia (vt alias dixi) *probationum valor & fides arbitrio iudicis est subiecta.* vide Menoch. de arb. iudic. lib. 2. cent. 1. cas. 90. Binsfeld. d. concl. 5. versicu. hic libet pro nostra materia.

Hoc tamen arbitrium sic moderandum, vt pro personarum qualitate, & criminum, & aliis circumstantiis modo minus non tortis credat, ordinarie quoque tenetur plus tortis credere, quam spontaneis: immo nisi vrgeant illum circumstantiæ, non facile sit credulus nominationibus spõtaneorum etiam plurium. Vt in hac re tam timide loquar. me mouet ista ratio, ab aliis non considerata. Præsumptio quod infamis sponte sua non sit dicturus veritatem, (in qua præsumptione fundatur communis opinio) licet sit iuris diuini (nam hoc iure de nullo præsumitur quod in re, maxime graui mendacium sit dicturus) est tamen plusquam iuris positiui, vt pote orta ex naturali quodam instinctu hominibus cunctis communis, quod mali nisi malo coacti officium suum non faciant, vel iustitiæ faueant, & ideo quasi est iuris gentium. Attamen quia ex eodem iure gentium videtur manare alia quoque præsumptio, quod in simili hominum genere, (v. g. infamium) semper plus credendum sit, cæteris paribus, duobus vel tribus quam vni. Prior præsumptio est pro communi opinione, posterior pro contraria quoad plures nominantes, ideo licet

adhuc propendeam in communem, alteram tamen non reiicio.

QVÆSTIO XII.

An mulier poßit esse testis in criminalibus?

IN ciuilibus etiam grauibus (v.g. in matrimonio) mulierem, cui nihil nisi sexus obstat, esse testem integram & omni exceptione maiorem tradit Decius, *cons.* 342. *col.* 2. In criminalib. quoque, si ciuiliter ageretur, etiam canonico iure illam testem esse posse multi cēsent. *Decius in l. fæmina num.* 34. *de reg. iur. Clarus* §. *fin. quæst.* 24. *nu.* 3. *Farinac. quæst.* 59. *à num.* 1. item si ex officio de crimine inquiratur. *Vide Farinac. supra nume.* 9. Si vero non inquiratur ex officio, & agatur criminaliter Canonico iure mulierem repelli constat in criminibus non exceptis, *cap. mulierem* 33. *quæst.* 5. *ca. forus* §. *testes, & vers. signifi. gloss. in cap. tam litteris. de testibus. Abb. Felin. & Decius in cap. quoniam de testibus. Marsil. cons.* 22. *num.* 1. *cons.* 59. *num.* 9. *cons.* 101. *num.* 8. *cons.* 130. *num.* 34. *Onded. cons.* 100. *nu.* 24. nisi crimen foret huiusmodi, vt eius veritas aliter quam mulieres haberi non posset. *Sic post Mars. Alca & Decian. Baiardus ad Clarum quæst.* 24. *num.* 9. In exceptis autem admitti illo iure, receptum, *ex cap. santa. de simon. vbi Anan. Aufrer. Crott. & Nepos in tractat. de testibus Petr. Duennas regul.* 315. *Imol. & Boyck in d. cap. quoniam. Alex. consi.* 11. *numer.* 3. *cum aliis apud Farinac. d. q.* 59. *numer.* 10. & de crimine maleficii expresse, *Bodin. lib.* 4. *Dæmon. ca.* 4.

De iure ciuili, & in praxi curiarum sæcularium in omnibus criminalibus mulier si (aliud nō obstet) recipitur ad si testimonium dicendum. *l. ex eo D. de testibus cap. ex eo.* 15. *quæst.* 3. *gloss. ibi & in d. cap. forus* §. *fin. communem testatur Alexand. cons.* 11. *num.* 11. *libr.* 1. *& cons.* 115. *col. pen. libr.* 4. *Socin. consi.* 54. *col.* 2. *lib.* 3. *Bonifac. vital. tit. de testam. nu.* 35. *&* 37. *Stephanus Aufrer. tractat. de testibus nu.* 69. *Nepos ibid. n.* 66. *Crottus ibid. rub. in caus. criminal. qui testam. admitt. num.* 49. *Gigas vbi supra. quomodo per quos quæst.* 6. *Clarus* §. *fin. quæst.* 24. *num.* 2. *Farinac. d. loco num.* 17. de Italia. *etiam in Ditionibus Ecclesiæ hanc praxim obtinere testantur Alex. cons.* 24. *vol.* 2. *Grammat. consi.* 12. *num.* 7. *Baiard. addition. ad Clarum quæst.* 21. *num.* 20. *& ad quæst.* 24. *num.* 8. *de Franciæ praxi satis locuples testis, quia de fidei re non agitur est præfatus Bodinus.*

Hæc indubitata de pluribus fæminis complicibus; nam si vnica esset, sociam criminis à nominatione repellendam putarem: quia tunc præter sexum alium patitur defectum, nempe infamiæ; infamem vero mulierem audiri non docemur, *l. qui testamento* §. *mulier D. de testam. vbi Barthol. & Imo.* vel quia simul pauper & vilis. *Dec. cons.* 310. *nu.* 5. *Ioan. de Amicis. cons.* 87. *num.* 8. *&* 9. *Paris. cons.* 152. *nu.* 17. *in lib.* 4. *Grammat. cons.* 26. *nu.* 23. *& cons.* 58. *nu.* 10. *Roland. consi.* 24. *nu.* 64. *& seqq. lib.* 1. *Bertazzol. cons.* 3. *nu.* 6. *Onded. cons.* 100. *num.* 18. & multo magis si foret minor annis viginti. *arg. l. in testimonium D. de testibus. Alex. cons.* 64. *colum.* 1. *num.* 1. *Bertazz. cons.* 3. *num.* 5. Dixi, si vnica esset: nam numerus alios defectus potest supplere.

supr. *ad q.* 1.

* * *

QVÆSTIO XIII.

An ad confeßionem duarum mulierum procedi poßit siue ad torturam, siue ad condemnationem?

CVm omnes fateantur, & ratio maioris detrimẽti dictet, plura requiri ad condemnationem quam ad torturam, & non quæcunque ad istam sufficiunt, etiam ad illam sufficere; sunt ista duo dispescenda.

De tortura sunt qui absolute negent, & semper volunt à tribus vel qualiter pro denũciantium qualitate factam nominationem, vt posśit torqueri denunciata. sic DD. Friburgenses. quibus obstat, axioma toties ab illis receptũ: quæ probationes sufficiant id totum à iudicis arbitrio dependere. poterit ergo, quando iudicabit, se duarum denominatione, propter circunstantias personarum, &c. satis verisimiles probationes habere, ad torquendum procedere.

Probant tamen auctoritate & ratione, auctores laudant D. Binsfeldium. *d. concl. 6. dubio. 2. versi. septimum illatum.* & me ipsum *d. lib. 5. sect. 3. versi. secundum indicium.* rationem hanc adferunt: viri testimonium plus ponderis habet, quam fœminæ ob sexus fragilitatem: at duorum virorum sociorum. denunciatio requiritur, vt aduersus denunciatam personam ad quæstionem procedi posśit: igitur duarum fœminarum nominationes ad hoc non sufficiunt, sed plurium requiruntur.

Negari non potest, quin hæc sententia & tutior sit & rationi maxime cõsentanea, si tamen iudex sibi censeret ad torturam deueniendum, non ausim factum damnare: propter axioma præfatum, & quia DD. Patauini absolute asserunt, ex testatione duarum mulierum, quibus solus sexus obstat, iuste ad torturom procedi posse.

Ad me quod attinet, si probabiliter tales duæ denuncient, cum bonis circumstantiis, maxime scientiæ causa, & non sint contraria virorum testimonia, quæ semper pluries facienda, non verener hoc sequendum dicere. Quod si viri vnius testimonium adesset, non dubitarem cum eo vnius mulieris bene munitam circumstantiis requisitis nominationem admittere ad torturam tantum. Solarum etiam trium fœminarum complicum denunciationem ad eandem sufficere posse censeo. Nec tamen propterea pugno cum traditis *d. vers. secundum*: illic enim nolui tradere quid in rigore iudici permissum sit, sed exempli gratia numerum expresśi, cum quo vel (scrupulosisśimus iudex, queat esse securus.

Ad condemnationem nulli vnquam sim author ex duarum tantum muliercularum nominatione procedere, nisi præterea adessent alia sufficientia adminicula: & hoc non sufficere docent multi, *vt Decius in l. fœminæ. nume. 35. de reg. iur. Rimanal. Iun. consi. 217. nu. 5. post Gandin. & alios Farinac. q. 59. nu. 26. & 27.* qui cum Riminal. concludit ad condemnationem pœnæ ordinariæ in criminalibus criminaliter intentatis, nec tres quidẽ fœminas sufficere: quod retulit, nec reiecit Baiardus *ad d. q. 24. n. 7.* Ratio est, quia fœminæ in criminalib. non habentur pro integris personis, & minoris fidei sunt quam viri, vtpote nõ omni exceptione maiores *d. c. forus. Alex. consi. 11. nu. 11. l. 1. Cæpola in cri. cons. 32. nu. 2. Socin. cons. 54. col. 2. lib. 3. Aymon cons. 99. nu. 5. Anton. Gomez. tomo. 3. resolut. c. 12. num. 20.* ideo numerus in illis supplet fidem. *Innoc. in c. cum nuntius de test. Petrus Ancharan.*

lib. 3. q. 51. numer. 38. & multos citans Binsfeld. d. concl. 6. in fi. & Farinac. d. nu. 26. summa namq; fragilitas & leuitas est huius sexus, iuxta illud, quod Ciceroni tribuitur:

" Crede ratem ventis animam ne crede puellis.
" Namque est feminea tutior aura fide.
" Quid leuius pluma? puluis: quid pulvere? ventus:
" Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

QVÆSTIO XIIII.

An denunciationes fœminarum tum magis fidem faciant, quando non adsint testimonia virorum in contrarium?

A QVibusdam videtur non videri earum fidem magis, augeri, quãdoquidem mulierum conditio spectanda sit. *l. 3. §. tu magis & §. quæ argumenta D. de test.* Alii vero, pro affirmatiua adeo exserte scribunt, vt negent se videre quid obstet. Quia quod in 13. quæstionis responsione dictum, denunciationibus fœminarum plurium, nempe trium vel quatuor in ordine ad torturam credi: id intelligendum, si nihil illis præter sexum obsit: obstat autem illis præter sexũ multum per omnẽ modũ, si in contrarium sint indicia, præsumptiones aut testimonia siue virorum, siue fœminarum: adeo vt si essent vel viri vel fœminæ, à quibus probabiliter excusaretur denunciatus: nec sex quidem fœminis vnam complicem denunciantibus, in ordine ad torturam credendum sit. Igitur plus fidei obtinet, nullis viris contrarium testantibus.

Quid si dicamus, secundum se intrinsece, & intensiue fidem tum non augeri: sed ab extrinseco tantum & extensiue, quatenus omni obstaculo remoto, ratio naturalis dictat, plus credendum fœminis hoc casu?

QVÆSTIO XV.

An plurium minorennium denunciatio faciat indicium ad torturam?

NOtandum primo non posse minorennes, ne in exceptis quidem criminibus testificari nisi sint eius ætatis, vt iam aliquomodo posint torqueri, *iuxta Marsil. in l. de minore num. 11. D. de quæst. & Carer. in praxi crimin.* Notandum 2. minorennium varios esse gradus ætatis: nam nomen porrigitur vsque ad annum xxv.

Dico primo *minorennis qui habet annum ætatis vicesimum, in criminalibus omnibus est testis idoneus.* arg. à contrario l. in testimonium D. de test. *tenent glos. in l. iniusti D. eod. Spec. & ibi Ioan. Andr. tit. de testib. §. n. 34. communem & practicatam esse, & qui contradixere inaduertenter locutus, scribit Farina. q. 58. num. 19. & 21.* Concl. 1

Dico secundo *si sit minor viginti annus, sed iam est pubes, sunt varia Doctorum sententiæ.*

Prima est, talem non esse idoneum testem in criminalibus, nisi in defectum aliorum testium, quando ex natura rei alii testes haberi non possunt, secus si ex accidenti fiat, quod alii nequeant haberi. *Sic post Host. & Bald. Alex. cons. 64. nu. 1. Specul. & ibi Ioan. Andr. d. loco. Ias. in l. 1. C. de summ. Trin. nu. 50. & in l. fin. C. de indign. Marsil. cons. 11. n. 5. & cons. 162. n. 5. & cons. 127. n. 9. & multi aly relati à Farinac. d. q. 59. n. 10.* Secunda sententia fuit Guidonis de Suzaria hoc verum esse in accusatore producẽte, non

te;non vero quando iudex ex officio procedit, præsertim in defectum probationum: tunc enim posse iudicem puberum minorennium testimonia recipere, *seqq. hanc Alberi Florian. & Iacobin. a Sancto Georgio in d.l. in testimonium. Angelus de Aretio in verb. comparuerunt n. 13. Marsil. in l. de minore D. de quæst. n. 24. Blancus de iudic. nu. 349. & alij apud Farinac. supra num. 37.* hæc sententia est verior, & receptior, quo ad crimina non excepta. nam *in criminibus exceptis atrocibus & occultis (quale est nostrum) quando desunt alia indicia. indistincte verum puto quod puberum testimonia recipiantur ad torturam.* quia tunc in his eorum persona habetur pro integra & omni exceptione maiore, *est praxi recepta sententia, suam tuentur ex d. l. de minore in prin. Alberi. in d.l. in testimonium. Ias. in l. fin. colum. vltima. C. de indign. Gigas vbi supra q. 12 & alij apud Farinac. supra nume. 22. 29 & 34.*

Concl. 2

c Concl. 3 *Si vero non sint puberes, sed pubertati proximi, tunc licet excludantur in aliis, admittuntur tamen in criminibus exceptis.*] Pubertati proximi sint necne, id pendet à iudicis arbitrio, quia non idem omnibus est terminus pubertatis, nec eadem tempestiuitas. *hoc communiter recipi post Couarr. Duenas, & alios docet Iacob. Menoch. cas. 57. nu. 44. de arb. iud.* prior pars conclu. probatur l. 3. §. le. Iulia & l. in visti D. de test. in §. sed nec pupillus. l. ex libero §. 1. D. de quæst. ratio, quia impubes iurare nequit *l. qui iurasse in prin. D. de iureiur. & l. 4. D. de in lit. iur.* nec potest torqueri in caput alterius. *d. l. ex libero. §. 1.* adeo vt eius testimonium, etiam non apponente parte, pro nullo sit habẽdum. *Ang. in §. 1. num. 3. Auth. de test. Marsil. in l. de minore num. 22. D. de quæstionibus.* Nisi in casu, mortis Domini occisi in domo,

A *l. 1 § impuberi D. ad Syllan.* aut si iudex ex officio suo dictum impuberis assumeret: quod licet, propter d. §. 1. negarint Alex. *cons. 64. lib. 1. & Cagnol. in d. l. 2. §. item impuberes,* contendunt tamen Specula. & Ioan. Andr. *d. tit. de test. vers. item excipitur quod est impubes nu. 34. Bald. Alberi. Florian. & Iacobin. in d. l. inuisti. & in d. l. testimonium,* quorum sententia & in scholis & in tribu-

B nalibus receptior est, teste *Farinacio supra num. 37.*

Posterior pars concl. de criminibus, exceptis, est plane communis, & probatur ex l. de minore prin. D. de quæst. *vbi late Mars. Decius autem & Cagnol. in l. 2. §. item Impp. D. de reg. iur. Gigas d. q. 12. num. 4. Schenk de testibus nu. 13. vers. nisi agatur. Farinac. supra. 9. q. 58. n. 22.* quod introductum ob criminum

C horum atrocitatem. & tum ab his iuramentum exigi posset: & deberent, modice tamen, torqueri, *Farinac. q. 41. nu. 102. & 103.*

Impuberes sed maiores nouem annis, quia iam doli capaces, si Iudicis animus id fert, & consuerit sibi eos torquendos: torqueri poterunt, & ad denunciandum in criminibus exceptis recipi. d Concl. 4

Quod torqueri posint virga, ferula,

D vel tormento Sibyllorũ id docet Farina. q. 41. *num.* 16. quod hoc à iudicis arbitrio pendeat, *Clarus d. q. 24. numer. 16. Brun. de indic. & tortu p. 2. q. 4. num. 16 Capric. decis. 130. num. 55.* quod possint recipi, volunt, Bart. & Marsil. *in d. l. de minore D. de quæst. glos. in d. l. inuiti. Crottus tract. de testibus tit. in causis crimin. qui testes admitt. num. 72 & ibi Moncada in addit. litt. Y, & num. 70. &*

E *Alberic. de test. rub. quando testes refellantur rat. defect. personæ nu. 20. & Gigas d. q. 12.*

Si vero nondum inchoarunt annum nonum, nec torqueri vllo modo, nec ad- e Concl. 5.

tibus verisimilia asserentibus, *l. ob carmen §. si testes D. de test. c. in nostra est. de test. Curtius Iun. cons. 17 num. 6. Socin. Iun. cons. 183. nu. 10. lib. 2.* multum prodest vt testium defectus suppleatur. *Carolus Ruin. cons. 149 nu. 6. li. 3. Deci cons. 18. num. 204. lib. 1. Mascard. concl. 944. nu. 14. Farinac. q. 47. num. 158.* & magnum præstat ad torturam fundamentum. *l. 3. & l. milites. C. de quæst.* nõ secus ac ea quæ à communiter accidentibus vera sunt. *Marsil. in §. diligenter n. 33. & in sing. 1. ad fin.*

Sed ista verisimilitudo, quia consideratur potissimum ad hoc vt faciat fidem iudici: minorem vim obtinet, vbicumque magis restricta & coarctata legibus est iudicis potestas. Inde fit, vt in hac quæstione primo distinguendum, inter crimina non excepta & excepta.

In non exceptis, in quibus criminosi de sociis non interrogantur, DD. *ad l. fin. C. de accus.* & interrogati fidem non faciunt, verisimilitudo denunciationis factæ ab vno, non erit sufficiens adminiculum ad torturam, sicut de infamibus testibus colligitur ex doctrina Baldi *in l. 1 nu. 5. C. de sum. Trin.* & Castren. *ibid. ante fin.*

In exceptis vero & priuilegiatis criminibus in quibus de sociis interrogatio fit, & infames non arcentur, poterit tam verisimilis esse nominatio & tam bene circumstantiis vestita; vt iudicem quasi certum reddat à denunciato crimen commissum: & huiusmodi certitudinem communiter DD. dicunt ad torturam iudici sufficere. *leg. Clarum d. q. 64. n. 13. & in terminis de vno teste nõ oĩ exceptione maiore Menoc. de arb. iud. q. 84. num. 4. & huc faciunt tradita ab Ozasco Præside decis. 79. & Bursato cons. 201. vbi fuse scribit de hoc arbitrio iudici cõcesso præter ordi. iuris, circa torturã: & hoc vt probabile tenẽt DD. Patauini.*

A Quoniam vero talis ac tanta verisimilitudo non solent inueniri in indiciis remotis, sed in propinquis idcirco facilius hoc iudici faciendum in his quã illis: propinqua seu proxima est, quæ oritur ex indicio propinquo, quod est immediatum delicto, v. g. si testis de ipso delicto commisso deponeret dicens se Meuiam in cella clausa, in conuentu maleficarum vidisse. Remota vero quæ

B oritur ex indicio, coniectura, signa & præsumptione. non necessario ipsi delicto maleficii cohærente. v. g. res, verba, opera, quæ sapiunt incantationem, vt quod voluit artem magicam aliquem docere, quod damna minatus, quod cũ maleficiis conuersatus, &c. In propinquis ergo indiciis hæc facilius vsu venit: simpliciter si iudex sufficientem verisimilitudinem habere se putet: quia plu-

C rimum in his eius arbitrium pollet, non auderem condemnare hoc facientem: nec tamen ad id lubenter illum hortarer. Non pugnant ista cum traditis à me *lib. 5. Disquis. Sect. 3. §. ad torturam*, illic enim locutus sum generaliter, præscindendo à casu tantæ verisimilitudinis, quanta supponitur in erotemate,

D

QVÆSTIO XVII.

An malefici denunciantes, impliciti etiam aliis criminibus, faciant indicium ad torturam maxime quando sunt plures?

VNa hæc quæstionum, in qua duæ sunt opiniones contrariæ valde a

E probabiles. Vna potius authoritate nixa tenentium, altera vero melioribus rationibus confirmata. Plurimi tenuere quod etiam in criminib. exceptis (vt sunt maleficium, hæresis, sodomia &c)

socii criminis, qui plures defectus patiuntur, v. g. quia multis aliis criminibus implicati, etiamsi aliter veritas haberi non posset, quam per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice possint. *hoc tenet Alex. cons. 89. nu. 11. & 12. lib. 3. Socin. cons. 118. volu. 1. Barbat. cons. 65. vol. 4. Marsil. sing. 118. & cons. 102. Gratus consi. 59. vol. 2. Grammat. cons. 38. & 45. nu. 22. & cons. 70. nu. 8. & vol. 43. nu. 8. Paris. cons. 2. nu 85. vol. 5. cons. 53. nu. 76. vol. 4. Gigas. de crim. læs. maiesta. titu. Quomodo & per quos q. 7. n. 7. Roland. cons. 16. nu. 20. cons. 24. nu. 61. cons. 73. nu. 24 27. & 28. li. 1: Siluan. cons. 81. num. 15. Bursat. cons. 79. li. 1. cons. 192. li. 2. cons. 65. cons. 70. & cons. 275. libr. 3. Cephal. cons. 65. 74. & 204. Ondeon. cons. 100. n. 18. Rimin. Iun. cons. 113. 644. & 571 Iursin. cons. 81. nu. 65. Bertazz. cons. 3. nu. 32. Aymo. cons. 6. nu. 54. Natta cons. 298. nu. 6. Menoch. cas. 474. n. 54. Mascard. concl. 131. num. 12. & 13. concl. 1317. nu. 41. & 45. concl 1359. per totũ. & merito communem vocat Eman. Zoares in ver. testis inhabilis num. 217.* Patauini DD. hanc etiam probant, nisi excessus in numero defectum suppleat: sed pleriq; allegatorum nõ agnoscunt hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur. 1. quia tortura potest supplere vnam inhabilitatem & non plures. Secundo non posse numero istum defectum suppleri: quia quod est nullum non potest numero suppleri: hic vero istorum testimonium non modo debilitatum est, sed prorsus annullatum, quia tales sunt prorsus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, sed tam densã nube testium perculsus, videtur admittere hãc sententiam esse veriorem iure scripto, sed in praxi non teneri, nam *addit. ad Clari q. 24. à nume.* 128. postquam DD. multos nominauit, & argumenta illa duo proposuit, hæc verba subdit: Sed quicquid sit de iure veritas est, q; consuetudo seruat, vt omnes testes cum tortura admittantur, etiamsi mille defectus paterentur. Alias raro socii criminis dictum fidem faceret. quia pauci sunt socii criminis, qui pluribus defectibus non sint notati, & sic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbitror, quod tales testes, cum sint magis infames, maiori tortura sint afficiendi, ad eorum dicta conualidandum.] de eadem praxi seu consuetudine testatur Clarus, & eam approbat *q. 21. nume. 7. & §. falsum. nume.* 4. vbi tamen requirit alicuius adminiculi accessionem, quando allegant propriam turpitudinem, nempe se fuisse subornatos: quando vero Clarus non loquitur de allegantibus hanc suam turpitudinem, illic non requirit vllum aliud adminiculum, *vt d. nu.* 7. Quæ est quoque sententia Bossii de eadem consuetudine attestantis. *tit. de indic. nume.* 156. *circa fin.* idem tenet Ioseph Ludoui. Decis. Lucensi. 15. asserẽs se pluries ita practicasse, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, *tamen* (ait Baiard. falsum num. 25.) *dicant quicquid velint ita seruatur & sic vidi, & ego quoque, practicaui*] eandem sententiam tenet DD. Friburg. cum sequ tamen distinctione, inter crimina quæ sunt ordinarie coniuncta & quasi subordinata, & ea quæ ab inuicem plane separata sunt, nec habent connexionem prioris generis esse censent cum maleficio crimina hæresis læsæ Maiestatis diuinæ, apostasiæ Sodomiæ, parricidii, homicidii, &c. in his tenent affirmatiuam posterioris, cum maleficio videri periuriũ latrocinũ, raptũ, furtũ, &c. & in his tenẽt negatiuã. *Quoad priora res est multo euidentior: idem tamen teneo et quoad*

Concl. b

posteriora. Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtrisque & DD. pro negatiua etiam prius membrũ impugnant & æque parum probant de his atq; de illis.

Probatur ergo concl. nostra affirmatiua indistincte. primo quia placuit Bossio, Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in subsellijs & iudiciis exercitatissimi. 2. quia practicatur, vt dicunt iidem, 3. quia est, vtilior reipubl. & iustitiæ. 4. argumenti Friburgensium, quæ sunt 1. quia lex criminosos & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eũ, qui vno vel plurib. criminibus, inuolut⁹ aut ratione criminũ sępius infamis notatus, non distinguit igitur nec nos distinguere debemus. *l. non distinguemus D. de rec. pt. qui arbit.* Deinde quia malefici plurimis iisque horrendis criminibus vt plurimum sunt innodati: quod si aliis criminibus maleficos testes carere esset necesse, nullus vnquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficii non impedit, quin testis socii contra socium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre possint.

Cæterum (quod valde notandum) fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo quæ positiui iuris sunt, absolute, accipit quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit à tortura non suppleri nisi vnum defectum. potest enim supplere plures defectus iuris positiui. quia præsumptio nata ex tortura est iuris gentium: vt & ipsa tortura in genere ad verum exsculpendum, non à iure ciuili, sed à gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi vel illi sint iuris positiui: impedimenta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quoad hoc vt infami plurium criminum nihilominno credatur. naturalis enim ratio solum modo dictat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine irretitis. Distinguendum itaque inter ea quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciunt. Priora sic inhabilitant & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri & perfici, quando ex numero aut tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo. Posteriora vero simpliciter & omnino sic inhabilitant & annullant, vt neque numero nec tortura queant vnquam perfici vel suppleri. probatur distinctio ex simili de testimonio minoremnium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati supra q. 15 Iam expedita est responsio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura potest supplere vnum defectum & non plures; negatur plane. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit nec plures. Si vero sit iuris positiui ordinarie quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis vt suppleat plures.

Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est. nam ex praxi & consuetudine (vt dixi suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) est iure naturali, siue primario, siue secundario, conceditur, id num. non posse suppleri: sed negantur isto iure huiusmodi denunciationes annullatæ: sunt tantum debilitatæ.

ſocii criminis, qui plures defectus patiuntur, v. g. quia multis aliis criminibus implicati, etiamſi aliter veritas haberi non poſſet, quam per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice poſsint. *hoc tenet Alex. conſ. 89. nu. 11. & 12. lib. 3. Socin. conſ. 118. volu. 1. Barbat. conſ. 65. vol. 4. Marſil. ſing. 118. & conſ. 102. Gratus conſi. 59. vol. 2. Grammat. conſ. 38. & 45. nu. 22. & conſ. 70. nu. 8 & vol. 43. nu. 8. Pariſ. conſ. 2. nu 85. vol. 5. conſ. 53. nu. 76. vol. 4. Gigas. de crim. læſ. maieſta. titu. Quomodo & per quos q. 7. n. 7. Roland. conſ. 16. nu. 20. conſ. 24. nu. 61. conſ. 73. nu. 24 27. & 28. li. 1: Siluan. conſ. 81. num. 15. Burſat. conſ. 79. li. 1. conſ. 192. li. 2. conſ. 65. conſ. 70. & conſ. 275. libr. 3. Cephal. conſ. 65. 74. & 204. Ondeon. conſ. 100. n. 18. Rimin. Iun. conſ. 113. 644. & 571 Iurſin. conſ. 81. nu. 65. Bertazz. conſ. 3. nu. 32. Aymo. conſ. 6. nu. 54. Natta conſ. 298. nu. 6. Menoch. caſ. 474. n. 54. Maſcard. concl. 131. num. 12. & 13. concl. 1317. nu. 41. & 45. concl 1359. per totũ. & merito communem vocat Eman. Zoares in ver. teſtis inhabilis num. 217.* Patauini DD. hanc etiam probant, niſi exceſſus in numero defectum ſuppleat: ſed pleriq; allegatorum nō agnoſcunt hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur. 1. quia tortura poteſt ſupplere vnam inhabilitatem & non plures. Secundo non poſſe numero iſtum defectum ſuppleri: quia quod eſt nullum non poteſt numero ſuppleri: hic vero iſtorum teſtimonium non modo debilitatum eſt, ſed prorſus annullatum, quia tales ſunt prorſus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, ſed tam denſa nube teſtium perculſus, videtur admittere hãc ſententiam eſſe veriorem iure ſcripto, ſed in praxi non teneri, nam *addit. ad Clari q. 24. à nume. 128.* poſtquam DD.

A multos nominauit, & argumenta illa duo propoſuit, hæc verba ſubdit: Sed quicquid ſit de iure veritas eſt, q; conſuetudo ſeruat, vt omnes teſtes cum tortura admittantur, etiamſi mille defectus paterentur. Alias raro ſocii criminis dictum fidem faceret. quia pauci ſunt ſocii criminis, qui pluribus defectibus non ſint notati, & ſic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbi-
B tror, quod tales teſtes, cum ſint magis infames, maiori tortura ſint afficiendi, ad eorum dicta conualidandum.] de eadem praxi ſeu conſuetudine teſtatur Clarus, & eam approbat *q. 21. nume. 7. & §. falſum. nume.* 4. vbi tamen requirit alicuius adminiculi acceſsionem, quando allegant propriam turpitudinem, nempe ſe fuiſſe ſubornatos: quando vero Clarus non loquitur de alle-
C gantibus hanc ſuam turpitudinem, illic non requirit vllum aliud adminiculum, *vt d. nu. 7.* Quæ eſt quoque ſententia Boſsii de eadem conſuetudine atteſtantis. *tit. de indic. nume. 156. circa fin.* idem tenet Ioſeph Ludoui. Deciſ. Lucenſi. 15. aſſerẽs ſe pluries ita practicaſſe, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, *tamen* (ait Baiard. falſum num. 25.) *dicant quicquid ve-*
D *lint ita ſeruatur & ſic vidi, & ego quoque, practicaui*] eandem ſententiam tenet DD. Friburg. cum ſequi tamen diſtinctione, inter crimina quæ ſunt ordinarie coniuncta & quaſi ſubordinata, & ea quæ ab in vicem plane ſeparata ſunt, nec habent connexionem prioris generis eſſe cenſent cum maleficio crimina hæreſis, læſæ Maieſtatis diuinæ, apoſtaſiæ Sodomiæ, parricidii, ho-
E micidii, &c. in his tenent affirmatiuam poſterioris, cum maleficio videri periuriũ latrociniũ, raptũ, furtũ, &c. & in his tenẽt negatiuã. *Quoad priora res eſt multo euidentior: idem tamen teneo & quoad*

posteriora

Concl. b

posteriora. Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtrisque & DD. pro negatiua etiam prius membrũ impugnant & æque parum probant de his atq; de illis.

Probatur ergo concl. nostra affirmatiua indistincte. primo quia placuit Bossio, Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in subselliis & iudiciis exercitatissimi. 2. quia practicatur, vt dicunt iidem, 3. quia est, vtilior reipubl. & B iustitiæ. 4. argumenti Friburgensium, quæ sunt 1. quia lex criminosos & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eũ, qui vno vel plurib. criminibus, inuolut⁹ aut ratione criminis sępius infamis notatus. non distinguit igitur nec nos distinguere debemus. *l. non distinguemus D. de rec. pt. qui arbit.* Deinde quia malefici plurimis iisque horrendis criminibus vt plurimum sunt innodati: C quod si aliis criminibus maleficos testes carere esset necesse, nullus vnquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficii non impedit, quin testis socii contra socium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre possint.

Cæterum (quod valde notandum) D fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo quæ positiui iuris sunt, absolute, accipit quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit à tortura non suppleri nisi vnum defectum. potest enim supplere plures defectus iuris positiui. quia præsumptio nata ex tortura est iuris gentium: vt & ipsa tortura in genere ad verum exsculpendum, non à iure ciuili, E sed à gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi vel illi sint iuris positiui: impedimenta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quoad hoc vt

A infami plurium criminum nihilominno credatur. naturalis enim ratio solum modo dictat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine irretitis. Distinguendum itaque inter ea quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciunt. Priora sic inhabilitant & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri & perfici, quando ex numero aut tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo. Posteriora vero simpliciter & omnino sic inhabilitant & annullant, vt neque numero nec tortura queant vnquam perfici vel suppleri. probatur distinctio ex simili de testimonio minoremnium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati supra q. 15 Iam expedita est responsio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura potest supplere vnum defectum & non plures; negatur plane. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit nec plures. Si vero sit iuris positiui ordinarie quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis vt suppleat plures.

Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est. nam ex praxi & consuetudine (vt dixi) suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) est iure naturali, siue primario, siue secundario, conceditur, id num. non posse suppleri: sed negantur isto iure huiusmodi denunciationes annullatæ: sunt tantum debilitatæ.

ſocii criminis, qui plures defectus patiuntur, v. g. quia multis aliis criminibus implicati, etiamſi aliter veritas haberi non poſſet, quam per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice poſsint. *hoc tenēt Alex. conſ. 89. nu. 11. & 12. lib. 3. Socin. conſ. 118. volu. 1. Barbat. conſ. 65. vol. 4. Marſil. ſing. 118. & conſ. 102. Gratus conſi. 59. vol. 2. Grammat. conſ. 38. & 45. nu. 22. & conſ. 70. nu. 8. & vol. 43. nu. 8. Pariſ. conſ. 2. nu 85. vol. 5. conſ. 53. nu. 76. vol. 4. Gigas. de crim. læſ. maieſta. titu. Quomodo & per quos q. 7. n. 7. Roland. conſ. 16. nu. 20. conſ. 24. nu. 61. conſ. 73. nu. 24 27. & 28. li. 1: Siluan. conſ. 81. num. 15. Burſat. conſ. 79. li. 1. conſ. 192. li. 2. conſ. 65. conſ. 70. & conſ. 275. libr. 3. Cephal. conſ. 65. 74. & 204. Ondeon. conſ. 100. n. 18. Rimin. Iun. conſ. 113. 644. & 571 Iurſin. conſ. 81. nu. 65. Bertazz. conſ. 3. nu. 32. Aymo. conſ. 6. nu. 54. Natta conſ. 298. nu. 6. Menoch. caſ. 474. n. 54. Maſcard. concl. 131. num. 12. & 13. concl. 1317. nu. 41. & 45. concl 1359. per totū. & merito communem vocat Eman. Zoares in ver. teſtis inhabilis num.* 217. Patauini DD. hanc etiam probant, niſi exceſſus in numero defectum suppleat: ſed pleriq; allegatorum nō agnoſcunt hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur. 1. quia tortura poteſt ſupplere vnam inhabilitatem & non plures. Secundo non poſſe numero iſtum defectum ſuppleri: quia quod eſt nullum non poteſt numero ſuppleri: hic vero iſtorum teſtimonium non modo debilitatum eſt, ſed prorſus annullatum, quia tales ſunt prorſus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, ſed tam denſà nube teſtium perculſus, videtur admittere hāc ſententiam eſſe veriorem iure ſcripto, ſed in praxi non teneri, nam *addit. ad Clari q. 24. à nume.* 128. poſtquam DD. multos nominauit, & argumenta illa duo propoſuit, hæc verba ſubdit: Sed quicquid ſit de iure veritas eſt, q. conſuetudo ſeruat, vt omnes teſtes cum tortura admittantur, etiamſi mille defectus paterentur. Alias raro ſocii criminis dictum fidem faceret. quia pauci ſunt ſocii criminis, qui pluribus defectibus non ſint notati, & ſic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbitror, quod tales teſtes, cum ſint magis infames, maiori tortura ſint afficiendi, ad eorum dicta conualidandum.] de eadem praxi ſeu conſuetudine teſtatur Clarus, & eam approbat *q. 21. nume. 7. & §. falſum. nume.* 4. vbi tamen requirit alicuius adminiculi acceſsionem, quando allegant propriam turpitudinem, nempe ſe fuiſſe ſubornatos: quando vero Clarus non loquitur de allegantibus hanc ſuam turpitudinem, illic non requirit vllum aliud adminiculum, *vt d. nu.* 7. Quæ eſt quoque ſententia Boſsii de eadem conſuetudine atteſtantis. *tit. de indic. nume.* 156. *circa fin.* idem tenet Ioſeph Ludoui. Deciſ. Lucenſi. 15. aſſerēs ſe pluries ita practicaſſe, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, *tamen* (ait Baiard. falſum num. 25.) *dicant quicquid velint ita ſeruatur & ſic vidi, & ego quoque, practicaui*] eandem ſententiam tenēt DD. Friburg. cum ſecu tamen diſtinctione, inter crimina quæ ſunt ordinarie connuncta & quaſi ſubordinata, & ea quæ ab inuicem plane ſeparata ſunt, nec habent connexionem prioris generis eſſe cenſent cum maleficio crimina hæreſis, læſæ Maieſtatis diuinæ, apoſtaſiæ Sodomiæ, parricidii, homicidii, &c. in his tenent affirmatiuam poſterioris, cum maleficio videri periurium latrociniū, raptū, furtū, &c. & in his tenēt negatiu. *Quoad priora res eſt multo euidentior: idem tamen teneo et quoad*

Concl. b

posteriora. Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtrisque & DD. pro negatiua etiam prius membrũ impugnant & æque parum probant de his atq; de illis.

Probatur ergo concl. nostra affirmatiua indistincte. primo quia placuit Bossio, Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in subselliis & iudiciis exercitatissimi. 2. quia practicatur, vt dicunt iidem, 3. quia est, vtilior reipubl. & iustitiæ. 4. argumenti Friburgensium, quæ sunt 1. quia lex criminosos & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eũ, qui vno vel plurib. criminibus, inuolut⁹ aut ratione criminũ sæpius infamis notatus. non distinguit igitur nec nos distinguere debemus. *l. non distinguemus D. de recept. qui arbit.* Deinde quia malefici plurimis iisque horrendis criminibus vt plurimum sunt innodati: quod si aliis criminibus maleficos testes carere esset necesse, nullus vnquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficii non impedit, quin testis socii contra socium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre possint.

Cæterum (quod valde notandum) fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo quæ positiui iuris sunt, absolute, accipit quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit à tortura non suppleri nisi vnum defectum. potest enim supplere plures defectus iuris positiui. quia præsumptio nata ex tortura est iuris gentium: vt & ipsa tortura in genere ad verum exsculpendum, non à iure ciuili, sed à gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi vel illi sint iuris positiui: impedimenta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quoad hoc vt

A infami plurium criminum nihilominno credatur. naturalis enim ratio solum modo dictat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine irretitis. Distinguendum itaque inter ea quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciunt. Priora sic inhabilitant & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri & perfici, quando ex numero aut

B tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo. Posteriora vero simpliciter & omnino sic inhabilitant & annullant, vt neque numero nec tortura queant vnquam perfici vel suppleri. probatur distinctio ex simili de testimonio minoremnium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati supra q. 15 Iam expedita est responsio ad argumenta

C contraria.

Ad 1. tortura potest supplere vnum defectum & non plures; negatur plane. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit nec plures. Si vero sit iuris positiui ordinarie quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis vt suppleat plures.

Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est.

D nam ex praxi & consuetudine (vt dixi suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) est iure naturali, siue primario, siue secundario, conceditur, id num. non posse suppleri: sed negantur isto iure huiusmodi denunciationes annullatæ: sunt tantum debilitatæ.

E

socii criminis, qui plures defectus patiuntur, v. g. quia multis aliis criminibus implicati, etiamsi aliter veritas haberi non posset, quam per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice possint. *hoc tenet Alex. cons. 89. nu. 11. & 12. lib. 3. Socin. cons. 118. volu. 1. Barbat. cons. 65. vol. 4. Marsil. sing. 118. & cons. 102. Gratus consi. 59. vol. 2. Grammat. cons. 38. & 45. nu. 22. & cons. 70. nu. 8. & vol. 43. nu. 8. Paris. cons. 2. nu 85. vol. 5. cons. 53. nu. 76. vol. 4. Gigas. de crim. læs. maiesta. titu. Quomodo & per quos q. 7. n. 7. Roland. cons. 16. nu. 20. cons. 24. nu. 61. cons. 73. nu. 24 27. & 28. li. 1: Siluan. cons. 81. num. 15. Bursat. cons. 79. li. 1. cons. 192. li. 2. cons. 65. cons. 70. & cons. 275. libr. 3. Cephal. cons. 65. 74. & 204. Ondeon. cons. 100. n. 18. Rimin. Iun. cons. 113. 644. & 571 Iursin. cons. 81. nu. 65. Bertazz. cons. 3. nu. 32. Aymo. cons. 6. nu. 54. Natta cons. 298. nu. 6. Menoch. cas. 474. n. 54. Mascard. concl. 131. num. 12. & 13. concl. 1317. nu. 41. & 45. concl 1359. per totũ. & merito communem vocat Eman. Zoares in ver. testis inhabilis num. 217.* Patauini DD. hanc etiam probant, nisi excessus in numero defectum suppleat: sed pleriq; allegatorum nõ agnoscunt hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur. 1. quia tortura potest supplere vnam inhabilitatem & non plures. Secundo non posse numero istum defectum suppleri: quia quod est nullum non potest numero suppleri: hic vero istorum testimonium non modo debilitatum est, sed prorsus annullatum, quia tales sunt prorsus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, sed tam densa nube testium perculsus, videtur admittere hãc sententiam esse veriorem iure scripto, sed in praxi non teneri, nam *addit. ad Clar. q. 24. à nume. 128.* postquam DD. multos nominauit, & argumenta illa duo proposuit, hæc verba subdit: Sed quicquid sit de iure veritas est, q. consuetudo seruat, vt omnes testes cum tortura admittantur, etiamsi mille defectus paterentur. Alias raro socii criminis dictum fidem faceret, quia pauci sunt socii criminis, qui pluribus defectibus non sint notati, & sic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbitror, quod tales testes, cum sint magis infames, maiori tortura sint afficiendi, ad eorum dicta conualidandum.] de eadem praxi seu consuetudine testatur Clarus, & eam approbat *q. 21. nume. 7. & §. falsum. nume. 4.* vbi tamen requirit alicuius adminiculi accessionem, quando allegant propriam turpitudinem, nempe se fuisse subornatos: quando vero Clarus non loquitur de allegantibus hanc suam turpitudinem, illic non requirit vllum aliud adminiculum, *vt d. nu. 7.* Quæ est quoque sententia Bossii de eadem consuetudine attestantis. *tit. de indic. nume. 156. circa fin.* idem tenet Ioseph Ludoui. Decis. Lucensi. 15. asserẽs se pluries ita practicasse, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, *tamen* (ait Baiard. falsum num. 25.) *dicant quicquid velint ita seruatur & sic vidi, & ego quoque, practicaui*] eandem sententiam tenet DD. Friburg. cum sequ tamen distinctione, inter crimina quæ sunt ordinarie coniuncta & quasi subordinata, & ea quæ ab inuicem plane separata sunt, nec habent connexionem prioris generis esse censent cum maleficio crimina hæresis, lesæ Maiestatis diuinæ, apostasiæ Sodomiæ, parricidii, homicidii, &c. in his tenent affirmatiuam posterioris, cum maleficio videri peritũ latrocinũ, raptũ, furtũ, &c. & in his tenẽt negatiuã. *Quoad priora res est multo euidentior: idem tamen teneo et quoad*

Concl. b *posteriora*. Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtrisque & DD. pro negatiua etiam prius membrũ impugnant & æque parum probant de his atq; de illis.

Probatur ergo concl. nostra affirmatiua indistincte. primo quia placuit Bosio, Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in subsellijs & iudicijs exercitatissimi. 2. quia practicatur, vt dicunt iidem, 3. quia est, vtilior reipubl. & iustitiæ. 4. argumenti Friburgensium, quæ sunt 1. quia lex criminosos & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eũ, qui vno vel plurib. criminibus, inuolut⁹ aut ratione criminũ sæpius infamis notatus, non distinguit: igitur nec nos distinguere debemus. *l. non distinguemus D. de rec. pt. qui arbit.* Deinde quia malefici plurimis iisque horrendis criminibus vt plurimum sunt innodati: quod si aliis criminibus maleficos testes carere esset necesse, nullus vnquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficii non impedit, quin testis socii contra socium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre possint.

Cæterum (quod valde notandum) fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo quæ positiui iuris sunt, absolute, accipit quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit à tortura non suppleri nisi vnum defectum. potest enim supplere plures defectus iuris positiui. quia præsumptio nata ex tortura est iuris gentium: vt & ipsa tortura in genere ad verum exsculpendum, non à iure ciuili, sed à gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi vel illi sint iuris positiui: impedimenta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quoad hoc vt infami plurium criminum nihilomnino credatur. naturalis enim ratio solum modo dictat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine irretitis. Distinguendum itaque inter ea quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciunt. Priora sic inhabilitant & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri & perfici, quando ex numero aut tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo. Posteriora vero simpliciter & omnino sic inhabilitant & annullant, vt neque numero nec tortura queant vnquam perfici vel suppleri. probatur distinctio ex simili de testimonio minoremnium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati supra q. 15 Iam expedita est responsio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura potest supplere vnum defectum & non plures; negatur plane. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit nec plures. Si vero sit iuris positiui ordinarie quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis vt suppleat plures.

Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est. nam ex praxi & consuetudine (vt dixi) suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) est iure naturali, siue primario, siue secundario, conceditur, id num. non posse suppleri: sed negantur isto iure huiusmodi denunciationes annullatæ: sunt tantum debilitatæ.

Concl. b

posteriora. Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtrisque & DD. pro negatiua etiam prius membrũ impugnant & æque parum probant de his atq; de illis.

Probatur ergo concl. nostra affirmatiua indistincte. primo quia placuit Bossio, Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in subsellis & iudiciis exercitatissimi. 2. quia practicatur, vt dicunt iidem, 3. quia est, vtilior reipubl. & iustitiæ. 4. argumenti Friburgensium, quæ sunt 1. quia lex criminosos & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eũ, qui vno vel plurib. criminibus, inuolut⁹ aut ratione criminũ sępius infamis notatus. non distinguit. igitur nec nos distinguere debemus. *l. non distinguemus D. de recept. qui arbit.* Deinde quia malefici plurimis iisque horrendis criminibus vt plurimum sunt innodati: quod si aliis criminibus maleficos testes carere esset necesse, nullus vnquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficii non impedit, quin testis socii contra socium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre possint.

Cæterum (quod valde notandum) fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo quæ positiui iuris sunt, absolute, accipit quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit à tortura non suppleri nisi vnum defectum. potest enim supplere plures defectus iuris positiui. quia præsumptio nata ex tortura est iuris gentium: vt & ipsa tortura in genere ad verum exsculpendum, non à iure ciuili, sed à gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi vel illi sint iuris positiui: impedimenta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quoad hoc vt infami plurium criminum nihilomnino credatur. naturalis enim ratio solum modo dictat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine irretitis. Distinguendum itaque inter ea quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciunt. Priora sic inhabilitant & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri & perfici, quando ex numero aut tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo. Posteriora vero simpliciter & omnino sic inhabilitant & annullant, vt neque numero nec tortura queant vnquam perfici vel suppleri. probatur distinctio ex simili de testimonio minoremnium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati supra q. 15 Iam expedita est responsio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura potest supplere vnum defectum & non plures; negatur plane. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit nec plures. Si vero sit iuris positiui ordinarie quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis vt suppleat plures.

Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est. nam ex praxi & consuetudine (vt dixi) suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) est iure naturali, siue primario, siue secundario, conceditur, id num. non posse suppleri: sed negantur isto iure huiusmodi denunciationes annullatæ: sunt tantum debilitatæ.

QVÆSTIO XVIII.

An extraiudicialis reuocatio infirmet iudicialem denominationem adeo vt non faciat amplius indicium ad torturam?

DE hac re Doctores certant, & adhuc sub iudice lis est: quæritur, Nõ tam de extraiudiciali facta priusquam reus est condemnatus. de hac enim constat eam potius causam præbere, vt iterum torqueatur: receptum est, si in prima quæstione maleficium confessus sit, vel aliquem denunciauerit: & non vult sequenti die confessionem vel denunciationem suam ratificare, dicatq; se vi quæstionis victum falsa dixisse: receptum, inquam, talem absque nouis indiciis iterum equuleo imponi posse, vt in confessione perseueret. *Lege Simancam & alios, quos sum secutus libr. 5. Disquisitio. sect. 99. vers. quoad iterationem. lit.* FF. & *statuitur in Carolina ar. 57.* constat etiam huiusmodi reuocationem non factam à certo mori, non esse attendẽdam. *vt bene post Baldum Marsi. cons. 79. vol. 3. & in pract. §. restat. nu. 16. & 17.*

Dubium potius est de reuocatione extraiudiciali post sententiam mortis reo denunciatam, puta factam tempore confessionis vel Eucharistiæ. Nam tunc elidi præcedentem alterius nominationem tenent nonnulli, *Mars. in d. §. restat. num. 12. Bursat. cons. 201. num. 148. & Farinac. quæst. 46. numero 70.* Horum DD. pace puto tenendum esse contrarium: quia nec retractanti in ipso patibulo, si nolit, iudex credere tenetur, vt ostendam.

Si vero in via ad supplicium, vel in ipso supplicio reuocet confessionem suam de se, constat reuocatione contempta omnino adhuc puniendum, *ex Carolina artic. 91. & DD. vt Maschar. de probatio vol. 1. conclusio 353. numero 29. Binsfeldius in l. 7. C. de malefic. & mathemat. quæstione vltima*: quia delictum per torturam confessum, & ad bancum ratificatum, censetur legitime probatum.

Quod si in via vel in patibulo reuocet denunciationem de aliquo factam in tortura, & ad bancum iuris ratificatam, vel aliter fieri in patribus illis consueuit: tunc quidam volunt adeo elidi denunciationem iudicialem præcedentem, vt ex ea nullo modo reus torqueri possit. *per text. in l. D. Marcus D. ad Syllan. tenent etiam in crimine hæresis, & in criminibus assassinii, veneni & aliis occultis. Marsil. cons. 109. numer. 31. & in pract. in §. restat aa final. post Iserniam. Grammat. decis. 56 numero 11. voto. 3. n. 15. voto. 1. numero 17. Decian. cons. 18. numero 1. & fuit Farinac. supr. num. 73. & hanc tutiorem vocant Patauini.* ratio quia moriens præsumitur non mentiri: & facit indicium innocentiæ pro reo. *Bald. cons. 25. col 2. vol. 1.*

Aduerte, lector, huic rationi me ex Binsfeldio iam respondisse *libr. 5. sect. 5. numer. 5.* quæ velim legas. nunc addo facere indicium innocentiæ pro reo non nisi propter illam præsumptionem: quod moriens præsumitur non mentiri. Si magni facienda ista præsumptio, valere deberet ad exculpationem sui ipsius: ad quod iam ostendimus nihil valere: sed de se non præsumi verum dicere: vt nec de proximo, si iam moriturus aliquid in tertii præiudicium extraiudicialiter dicat, nec enim pro vero habetur *l. si quis in §. si quis moriens D. ad Syllan. Ang. in l. mater. C. de calumniat. Alexandr. cons. 14. libr. 3. Ias. in l. 1. C. commun. de legat. Cephal. cons. 276. nu-*

mero 14. Menoch. consil. 39. nu. 44. Farinac. q. 34. num. 3. post Boss. de indic. nu. 188. Alcia. reg. 3. præsum. 4. nisi huic assertioni efficaces adessent coniecturæ, *Curt. cent. cons. 70. Crauet. cons. 6. num. 53.* Igitur ista præsumptio per se valde leuis est. multi enim moriuntur haud multum de anima soliciti, vt quotidiana experientia docemur.

Secunda opinio est, si fuit nuda inculpatio seu nominatio sine vllis adminiculis, hac reuocatione ipsorum denunciationem plane elidi, si adsint adminicula non elidi, *hac videtur sententia esse Marsil. in d. §. restat in fi. Mascar. libro 3. de probat. conclus. 1130. numero 14. Bursat. cons. 201. numero 14. libro 2. Riminaldi Iun. cons. 420. numero 17. lib. 4.* Si hæc sententia supponeret, in posteriori membro elidi ipsam denunciationem, sed manere integra illa adminicula foret eadem cum Farinacii sententia *supr. n.* 73. sed tunc ad propositũ non esset, nam hoc extra controuersiam est: in dubio nostro agitur de sola denunciatione iudiciali præscindendo ab adminiculis: & ea opponitur secundum se reuocationi extraiudiciali. Aliud ergo supponit ista sententia: nempe quod ista adminicula moraliter sic cum denunciatione concurrendo in illam influant, vt eam reddant longe validiorem & efficaciorem ad persuadendum, quam per se sola foret, quod concedo: neque id Farinacius aduertit, & ideo non ausus fuit illi simpliciter assentiri. Igitur eam, quatenus fatetur, si adsint alia adminicula, denunciationem non elidi, verissimam iudico: sed quatenus vult elidi, si non adsint eam non sequor. versamur enim (vt dixi) in casu formalis comparationis inter denunciationem iudicialem & reuocationem extraiudicialem, & præscindimus ab aliis indiciis & adminiculis, præsupponentes denunciationi nullum alium defectum accidere, quam quod sit reuocata, & constat denunciationem plurium validam esse posse ad torturam, etiamsi alia desint adminicula. Quocirca hæc opinio media licet præ se ferat æquitatem, parum tamen habet soliditatis.

C Concl.

Sit concl. *Quandocunque post sententiam mortis ac denunciatam, reus reuocat denunciationem suam: iudici arbitrarium est, adhuc credere denunciationi, & cunctis perpensis statuere cur velit stare, inculpationi an exculpationi. Verissima est sententia tertia tenentium in rigore per huiusmodi reuocationem non tolli legitimam denunciationem.*

Hanc tenuerunt Binsfeld. & cum eo facultas Iuris & Theologiæ Ingolstadiensis in scripto suo ad serenissimum, & omni virtutum genere laudatiss. Guilhelmum Bauariæ ducem, anno 1590. & pro ea multa adducit argumenta Marsil. d. §. restat fere per totum, & Mascard. supr. num. 13. equidem non paucis eam infirmaui d. sect. 5. num 5. nec muro.

Obseruo vtrimq; esse præsumptionem pro reuocatione est præsumptio, quod non mentiatur. pro denunciatione eadem militat, quia tortura eandem inducit, & fortior est ista, quia postea ad bancum ratificata. Confirmatur, quia accepta sententia solent rei mente valde conturbari mortis quadam præoccupatione. Præterea hoc prætextu possent plurimi nocentes meritas pœnas euadere confessariis aut aliis subornatis ad extorquendam morituro talem reuocationem, vel ad eam sponte confingendam idque prece, pretio, importunitate, vt fit. Et ideo nec graues iudices hac in re solent aut debent stare dictis confessariorum: nec circumspecti confessarii solent in vulgus tales exculpationes spargere, gnari schandalum

certum,

A certum, fructum vero incertum fore. Denique non possum mihi persuadere plus fidei deferendum vlli huiusmodi reuocationi extraiudiciali, quam iudiciali legitimæ denunciationi: cum pro hac semper militet iuris firma præsumptio.

QVÆSTIO XIX.

Quando nihil inuenitur de instrumentis
B *maleficii, an denunciatio plurium per hoc elidatur, ita vt non amplius prebeat indicium ad torturam?*

LIcet inuentio instrumentorum sit signum & efficax argumentum aduersus maleficos, sicut de monetariis & furibus certū est, *Hippol. Mars. in l. qui falsam D. de fals. num. 114. & infra Decian. in criminal. lib. 7. cap. 26. num. 6. &*
C *dicit constitutio Carolina Binsfeld. in l. fin. C. de malefic. & mathemat. Tamen ex non inuentione non potest colligi* idoneum argumentum in contrarium, quia non ex sola inuentione instrumentorum crimen hoc probatur, sed ex aliis quoque multis, ideo vt argumentum procedat deberet esse signum conuertibile, & proprium quarto modo.

D Idcirco bene Ingolstadienses supra & Friburgenses responderunt negatiue: quibus assentior. sicut enim indicia possunt valere sine denunciatione, sic denunciatio sine indiciis, nam licet inuicem corroborent ab inuicem tamen non dependent, & separari possunt. Quam facile versipelles istæ possunt
E indicia perdere, abscondere, remouere?

* * *

QVÆSTIO XX

An leuiora indicia sufficiunt ad torturam in criminibus non exceptis?

SI solas DD. sententias spectemus, ambigamus necesse est, adeo diuersa responderunt: saltem quoad loquendi modum, nam in re fortasis non tanta dissensio est. quid tenendum censeam satis explicui libr. 5. disquisition. sect 3.

Non quæritur *an liceat ex non legitimis & insufficientibus indiciis procedere? sed an in hoc crimine indicia leuiora sufficientia censeantur*: & leuia hic vocamus, non secundum se, aut absolute loquendo: sed quæ comparatiue seu relatiue, respectu eorum quæ in criminibus non exceptis requiruntur, leuia videantur & idcirco comparatione illorum sunt leuiora, quam in his requisita: non vero quæ sint leuiora seu minus sufficientia, quam ius, aut natura criminis requirat.

Hoc posito, *Respondetur affirmatiue.* quia in his criminibus magis expedit reipubl. leuiora admitti indica, cum sint occultiora & difficilioris probationi crimina, & digniora quæ citius & grauius puniantur. Idem responderunt Ingolstadienses & Friburgenses DD, & etiam Patauini, à quibus optime Bald. *in l. quicumque §. 25. C. de fugitiu. seru. num. 25.* explicatur, vt seipsum explicat *in l. nemo 3. n. 3. D. de Episc. audiend.* nēpe quod in his iudex animosior & promptior debeat esse ad torturam, quæ est sententia communis. *Ias. in l. 4. §. si ibi indicium. numer. 4. D. de condictio. ob turp. caus. Suzar. Marsil. Grammat Cason. Clar. Carrer. Conrad. Boss. Brunū, Ponticell. & alios referunt &*

seqq.

seqq. Roland. cons. 7. n. 5. & 7. lib. 1. Osascus decis. 79. num. 10. Tiberius Decis. d. cons. 18. num. 54. & Farinac. q. 37. nu. 150. quia semper, in his difficilem habent probationem, leuiores probationes, etiam ad condemnandum sufficiunt. *l. non omnis. §. à barbares D. de re milit ar. fuse Baptist. Plotus de in litt. iuran. §. 4. numero 22.*

Vnde apparet satis temere quendam consulentem affirmasse, quodã de hac re discursu: q. æqualis solicitudo, & indagatio & probatio in exceptis & nõ receptis requirat. *Fateor in vtriq; necessariã diligentiã iudici adhibendã: sed nego in vtrisq; eodem modo & termino hanc necessitatem circumscribi: nego in hac indagatione criminis excepti omnia illa censeri necessaria, quæ in non excepti criminis indagatione necessaria reputantur.* Ad torturam sufficit iudici habere indicia ex quibus fortiter opinetur denunciatum esse reum: poterit autem facilius id opinari in exceptis, quam in non exceptis; quia crimina illa solent esse occultiora. Præterea distinctio, quam adiicit ille consulens inter forum fori, & forum poli: vt videlicet iudex in foro poli, (qui est confessarius) procliuior esse debeat ad credendum pœnitentem esse ad finem culpæ: in foro fori iudicem debere procliuiorem esse ad credendum quod reus immunis à delicto. Hæc inquam differentia est reiicienda, vt nulla. Nam in foro poli quoad hanc credulitatem, nulla est differentia inter crimina excepta & non excepta, grauia & non grauia: quia in omnibus æque & simpliciter iudex tenetur credere reo ipsi pro se aut contra se loquenti. In foro fori nunquam tenetur soli reo pro se dicenti credere: & hic excepta à non exceptis distinguuntur: & in quæstione agitur de credendo non ipsi reo, sed tertio illum denuncianti. Sed instat, quoad hoc inter excepta & non excepta nullum adhuc esse discrimen: probant id aliquot textibus. *nempe accusatus §. licet. &c. in fauorem fidei. de hæret. in 7.* Respondeo, quod *d. §. licet*, nec ad rem facit, nec si faceret ad rem, nobis, sed illis obesset.

Non facit ad rem, quia illic non agitur de leuitate indiciorum, sed de periuri testis admittenda reuocatione: nec in textu illo deciditur, vel ex eo potest colligi: quod in quauis reorum excepti criminis inculpatione, debeat apparere manifestis indiciis, quod tales zelo fidei moueantur. Repugnat autem tex. parti illum proferenti: quia diserte probat, in crimine excepto, quoad iudiciarium ordinem contra communis iuris sancita procedi & etiam periuri testimonium aliquando recipi (quod vnum pro nobis:) & quidem id receptum in fidei fauorem, vt facilius hæretici conuincantur & pœnas luant (hoc alterum pro nobis.) Vnde merito intulerim, quod cum strigum crimen cum hæresi coniunctum sit, & in eius persecutione eadem obtineant: etiam in nostro casu vt striges facilius conuinci & puniri queant: iudici in fidei fauorem permitti, non attendere ad ordinem iuris, quando de excepto crimine lis instituta

Ex *c. in fidei fauorem*, solummodo probatur: vt complices in causa hæresis ad fidei testimonium admittantur: debere illorum testimonium huiusmodi esse, & talibus ornatum circumstantiis vt iudex credat præsumptiue eos non mentiri. Verum hoc, quid nobis officit? Nec tantum requiritur certitudinis in testimonio ad torturã, quantum in testimonio ad conuincendum, quod est maioris præiudicii.

Item nituntur hoc probare, in omnibus criminibus ex quibusdam textibus

generaliter loquentibus, *vt l. absentem D. de pœn.* vbi traditur, neminem ex suspicionibus esse damnandum: satius esse nocētis facinus relinqui impunitū, quā innocentē damnari, quæ cōtra nos non pugnant. Quia non agimus de damnando vllo ex suspicionibus: sed de torquendo ex indiciis valde mouentibus iudicem: nec vero innocens iudici censendus est, contra quem alia sunt indicia. Denique obiiciunt *l. respiciendum eo. tit.* vbi nihil est quod nobiscum pugnet. Non decet me denegantium parte suspicari, eos misericordiæ laudē ambire: nec illos decet suspicari, qui contra sentiunt, se veritatis gloriam aucupari. Deo ista iudicia sinenda. Vtraq; pars censet, se nec durius, nec remissius decernere, quam res postulat: vtraque iustis rationibus moueri se arbitratur. Quod tamen eodem loco sequitur: in lenioribus causis oportere vt iudex sit ad lenitatem pronior: in grauioribus seueritatem legum aliquo temperamento benignitatis subsequi: hoc satis indicat non eodem modo in criminibus exceptis, quæ atrocissima sunt, quibus grauiores pœnę sunt decretæ: & in leuioribus, vt sunt non excepta, procedendum: sed licere iudicibus in illis seuerius quam in his procedere.

QVÆSTIO XXI.

Quæ indicia leuiora sufficiant ad torturam?

OMnino teneo *debere esse legitima & sufficientia iuxta criminis naturam, & in genere indiciorum ad torturā.* Licet enim multi DD. dixerint in atrocissimis permissum iudici iura transgredi, vt in his ordo sit ordinem iuris non seruare. *Innoc. in c. 1. de constit. Bald. in l. obseruandum nu. 10. D. de offic. Præs. & in l. & si seuerior C. de infam. Marsil. in l. 1. n. 47. de q. Clarus in §. 1. ante n. 10. & 11. Capic. decis. 31. Gramm. decis. 36. n. 2. & 3. Roland. consil. 7. n. 5. & infr. l. 1. Menoch. de arbit. q. 84. n. 9. & cons. 100. n. 66. Mascard. concl. 1385. n. 13.*

Hoc solummodo verum est, vbi constat de rei delicto: sed cum quæritur an reus deliquerit, iura quidem dispensant circa nonnulla iure ordinario & positiuo requisita in procedendo, & circa personas testium, vt responsum quæstionibus præcedentibus: sed vt absque legitimis indiciis pręcedentibus aliquis torqueatur, nec vlla iura, nec æquitas permittunt: vt bene Marsil. doctrinam illam Innocentii moderatur & explicat, quæ explicatio merito communiter recipitur. *Marsil in § diligenter nu. 157. & cons. 74. n. 35. Grammat. voto 34. numero 23. Personal. tit. de indic. & tortu. nu. 24. Carrer. tit. de indiciis §. circa quartum n. 8. Riminal. Iun. cons. 361. n. 32. 33. & 37. Farinac. q. 37. n. 90.*

Equidem nisi sic explices, iniustam censuerim, & simpliciter negandam, vt negant longe plures: *gloss. Cyn. Bald. Salic. in l. si quis C. ad leg. Iul. Maiest. Albert. in rub D. eo n. 3. Afflict. in titu. quæ sint regalia in verb. & bona committentium n. 44. Grammat. d. voto 34. ad fin. Angelus de Aretio, & in addit. August. in verb. che hai tradito la patria nume. 1. Marsi. d. §. diligenter nu 175. & post Brunum & conrad. Clarus q. 64. ante nu. 10. Follerius in pract. crim. verbo, & quod suffocauit vxorem n. 58. & nu. 103. Cason post tract. de indic. capi. 5. sub rub. de non torquendo sine indiciis etiam in crimin. læs. Maiest. Gigas de eod. crimi. in tit. quomodo & per quos q. 26. Roland. cons. 12. nu. 33. lib. 3. Rimin. Iun. cons. 88. & 361. nu. 32. Osasch. decis. 79. n. 14. Decia. in crim. l. 7. c. 46. Bertazz. cons. 61. col. 1. l. 1. Burs. cons. 166. n. 33. & 201. n. 41. Beccius cons. 67. n. 14. Person. sup. n. 14. Vincent. Ondedus cons.*

100. n. 5.

100.n.5 lib. 1. & n. 22. Carrer. sup. nu. 7. Mascard. concl. 1385 n. 4. Farinac. l. 2. q. 37. n. 79. & nu. 89.

Concl. b *Debent ergo adesse indicia sufficientia.* sed quæ ista? Recte Bart. aduertit certam de his doctrinam tradi non posse: quem alii sequuntur. *Bart. in l fin. D. de qu. & ibi plene Marsil. & Blanc. de indic. & Clarus § fin. q. 64. n. 13.* ideo iudex potest arbitrari quæ sibi censeat sufficere. *sic post multos Menoch. de arbitr cas. 270. num. 3. & cas. 474. num. 1. & num 47* dixi de hac re copiose *d. lib. 5. sect. 3. & 4.* quo me refero. Menochius. *l. 1. de præsumpt. q. 44. a n. 9.* posuit quadraginta tria indicia ad torturam idonea. Bertazzin. *cons. 213. numer. 8.* vult duo indicia leuia sufficere ad torturam quod intelligo etiamsi in iure non sint expressa, dummodo sint per duos testes probata, & sint verisimilia, & ꝓbabiliter cōcludāt *Bald. cons. 515. n. 4. vol. 5.* Item indicium aliqualiter animum iudicis, & in iure approbatum, sufficit. *Bald. in l. cum citra C. de iur. dot. Crauet. cons. 6 num. 12. Simon de Pretis. cons. 15. numer. 19. Bart. Bacardus ad Clarum quæst. 64. nume. 56.* quia plus debet operari in iudicis animo cæteris paribus indicium iure expressum, quam non expressum.

Tertio vnus testis integer, & (vt vocant) inuulnerabilis, de propria scientia per sensum corporis deponens. *gloss. Bald. Angel. Salic. & alii in d. l. si quis. Angel. in l. tormentis C. de quæstio. Bald. cons. 259. n. 5. lib. 1. Marsil. cons. 46. n. 1. Andreas Siculus cons. 47. nu. 6. & 7. lib 1. Paris. cons. 151. n. 3. lib. 4. & alii post quos Farin. d. q. 37. n. 56. cum seqq.* Quod si integer non esset, aliquod aliud adminiculum requireretur *Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 89. n. 10. & 11. Clarus q. 21. n. 2.* vel si desit adminiculum, non poterit deueniri, nisi ad leuem torturam, & nō ad plenam, *post alios Clarus quæstio. 64. num. 32. Farinac. sup. num. 64.* Denique receptum, quod vnum indicium etiam remotum sufficiat ad torturam (*Ioann. And. ad Specul. in titul. de præsumpt. § species in maiore addit. Alexandr. & alii apud Clarum q. 64. num. 15.*) quam ego non libenter sequerer, nisi concurrente aliquo alio adminiculo, vt moderantur Clarus *in quæstion. 21.* & Farinac. *supra n. 47.* vel in occultis ad quæstionem leuem, ordinaria minorem. *Gramm. voto. 17. n. 18. Clarus d. q. 21. col. vlt.*

Quando non sunt satis idonea indicia ad torturam, & iudex habet causas suspicandi reum esse culpabilem: consulunt latrunculatores, vt reus saltem terreatur verbis, & vultu, & torturæ comminatione. *Bald. in l. 2. C. quorum appellat. n. 5. Bossius tit. de indic. nu. 24.* sed alii ad hoc requirunt qualem iudicis præsumptionem. *sic Fran. Person. tit. de tortur. nu. 77.* & Farinac. monet ne terror iste verbalis admoneatur personis valde timidis, *quæst. 37. numer. 102. & 103.* c

Si præsumptio iudicis esset bene fundata, posset verbis adiungere facti aliquid, admouere reum ante equuleum, expoliari, & quandoque ligari facere immo & modicum eleuari, sine quassatione. *Paul. Grilland. de indic. qu. 4. in 2. & 3. gradu torturæ. Corrad. titul. de negat. crimin. n. 41. Personal. sup. nu. 78. & Farinac. d. q. 37. n. 105.* Quanquam nec in his certa regula potest iudici præscribi. *Cartar. in Pract. c. 112. in fi. Farinac. q. 38. n. 33.*

QVÆSTIO XXII.

An iudex promptior & facilior debeat esse ad torturam in atrocioribus & occultis?

IVre certū est, vbi aliter veritas haberi non potest facilius cōcedi vt venia-

tur ad quæstionem *l. D. Pius D. de quæst.* & cum in hoc crimine strigum raro vel nunquam aliter queat veritas haberi, quia conueniunt de nocte, & in locis desertis, & talia crimina sunt difficilis probationis. *Menoch. de arbit. cas. 116. nu. 14. Camillus Campeg. In addition. ad Zanchin. cap. 9. verb. num. quid poterit torqueri*: Sequitur in hoc crimine vt in aliis occultis prōptiorem ad torquendum debere esse iudicem. Idem in atrocioribus probatur, quia quo grauior morbus, hoc opus est remidio efficacіore & celeriore. Confirm. ex præcedentibus, quia si in his criminibus ad torquendum leuiora sufficiunt indicia *vt probatum qu. 21.* certe sequitur iudicem in his ad torquendum prōptiorem & faciliorem esse debere. *l. vbi C. de fals. hoc tenent Bald. in l. nemo deinceps C. de Episc. aud. nu. 3. Alex. cons. 62. n. 5. lib. 3. Gramm. decis. 33. n. 4. decis. 34. n. 38. & cons. 33. n. 17. Igneus in l. 1. §. serui n. 75. D. ad Syllan. Brunus de indic. 2. p. q. 80. nu. 2. Abb. in c. at si clerici in fine. principii de indic. Bossius. de indi. n. 172. & 195. Clarus q. 64. nu. 6. qui vocat communem, & sane ibi in addit. Giarcharus lit. H. & Baiardus n. 19. multos allegant, idem defendit Bonsf. d. concl. 6. v. 6. & vnanimiter sic responderunt interrogati DD. Ingolstadienses Theologi & Iurisperiti anno 1590. Patauini Bononiens. & Friburg. Anno 1602. nec dubitandum hac de re puto.*

QVÆSTIO XXIII.

An in hoc crimine dignitas à tormentis excuset?

IVre ordinario nobilitas & dignitas à tortura excusat, *l. edictum D. de quæstion. l. milites. eo tit. Gramm. voto. 1. Bossius de indic. num. 102. vsq. 114.* excipiunt quidam, nisi in officio deliquerint, *vt idem Boss. n. 16. & Clarus §. fin. q. 64. n. 16.* sed exceptionem non approbant alii, *cum Vulpello Farnac. d. q. 41. n. 48.* Haud scio tamen an in iudiciis non magis obtineat rigidior illa.

Hoc scio in crimine maleficii, vt in cæteris exceptis, nec nobilitatem nec dignitatem per se excusare à tormentis textus sunt apertissimi. *l. etsi excepta C. malef. l. de minore in pr. D. de quæstion. l. Decuriones C. eod. l. nullus. l. si quis alicui C. ad leg. Iul. Maiest. l. proditores D. de re milit. l. si quis Decurio C. de fals. ca. in fidei. de hæret. Marsil. d. l. edictum. Bossius, de indic. n. 115. Damhauder. in pract. crim. cap. 41. rub. qui à tortura sint excusandi. nu. 7. Gramm. voto 25. n. 5. Grill. de quæst. q. 4. Couarr. l. 2. var. res. cap. 9. Binsf. in d. l. etsi excepta concl. 7. Farin. q. 41. numer. 100.*

Leuius tamen torquendos docet Tiber. Decian. *cons. 93. num. 137. vol. 2.* quod æquum est, vt & illud: contra tales exigi indicia clariora quam contra alios, *per tradita à Vulpello cons. 141. in princ. quem sequitur Baiard. ad d. Clari q. 64. num. 63.* Verumtamen etiam hæc duo ab arbitrio iudicis dependent: quia cum reatus omne priuilegiū ademerit, *iuxta fran. Marcum decis. 709. p. 1.* tantum licebit iudici, cum istis qui priuilegio sunt exuti in pœnam facinoris de quo suspecti merito videntur, quantum cum illis qui nunquam priuilegio adiuti fuerunt.

QVÆSTIO XXIV.

An in atrocioribus maior debeat adhiberi tortura, quam in aliis criminibus.

SI cætera paria sint, & aliunde nihil obstet, certum est in his acerrimam esse torturam adhibendam, per

per l. vbi C. de falſ. & l. edictum D. de quæſtion. Brun. de indic. & tortur. p. 2. q. 5. nu. 52. Conrad. in pract. tit. de negat. crim. n. 39. in fi. Nouiſſ. Roman. de teſt. q. 37. num. 89. Sed quia in his certa regula tradi non poteſt, quia res pro perſonarum, indiciorum, & aliarum conſiderationum varietate iudici moderanda, *vt docui libr. 5. diſquiſ. ſect. 9. verſ. torturæ modus.* ideo hoc totum prudentis iudicis arbitrio commiſſum cenſetur, vt torturam intendat vel remittat, prout in conſcientia iudicabit. *l. de minore §. tormenta. l. quæſtionis D. de quæſt. Brunus ſup. Clarus d. q. 64. nume. 2. Foller. in verbo rei indurati, num. 16. Binsfeld. d. concl. 5. Menoch. de arbit. Iud. cent. 3. caſu 271. Farinac. q. 38. nu. 33. vbi poſt nu. 34. ponit varios torturæ gradus, qui poſſint iudicem dirigere.* optimum puto ſequi loci conſuetudinem, *vt bene Chartar. ſup. nu. 49.*

QVÆSTIO XXV.

Cum ſagæ plerumque ſint induratæ & maleficio taciturnitatis munitæ, qualis tortura in hoc crimine maioris ſit effectus.

QVia propter varia concurrentia temporis, loci perſonæ ſæpe fit, vt quod in vno efficax, in alio irritum inueniatur: immo quod vno die vehementer metuendum & intolerandum, hoc eidem perſonæ alio tempore haut magnifaciendum videatur: vix certi quid reſponderi queat: niſi quod ab experientia iudex in his directionem ſuam debeat mutuari. Scio profuiſſe, & bonum factum iudico, ſi ſimul cum quæſtione abhibeantur aliqua remedia Eccleſiaſtica, quibus dæmonis vires infringi ſolitæ. Sylueſt. *in l. de Strigimag. admir.* commendat præmiſſam exorcizationem, non quod poſſeſſas à dæmone ſagas omnes ſentiat: ſed quia vel obſeſſæ, vel præſentia eius obfirmatæ ſunt. Vtile quoque ſi torquendi collo appendantur ſacræ reliquiæ, vel agni cerei effigies conſecrata: item ſi aqua benedicta in os infundatur, & ea corpus aſpergatur: & cum vtuntur tormento inſomniæ, cerei benedicti inſtillatio inopinata. Verum hæc omnia (vt dixi) ab vſu docentur: & cauendum ne ſacris hiſce remediis ſuperſtitioſi aliquid ratione materiæ, temporis, aut numeri, immiſceatur. Plurimum & crebro veritati obſtat mala iudicum & quæſitorum diſpoſitio quoad fidem, mores, aut intentionem. hinc enim fit vt adeo multa Deus diabolo permittat, quæ contra Iudices bene diſpoſitos, nec tam crebro nec tã facile foret permiſſurus.

QVÆSTIO XXVI.

Quoties poſſit eleuari reus & quot poſſunt dari ictus, pro quolibet indicio?

NOn poteſt in his conſtitui certus modus vel regula. iudex debet facere ſecundum arbitrium & conſcientiam ſuam: conſiderata qualitate delicti, perſonæ, & indiciorum. *recte Marſil, in Pract. crim §. expeditam nume. 85 Clarus d. q. 64. nume. 32. qui nonnulla de ictuum nume. Menoch. caſ. 271. & alij citati à Giacharo ad d. q. 64. verſicu. Iudicis arbitrium. Paris ac Sindica. verſic. tortura cap. 4. numer. 1. Boer. deciſ. 163. numer. 8. & deciſ. Lucenſ. 89. numer. 11.*

In genere dici poteſt, regulariter reum ter eleuari & dimitti poſſe. *Caſon. de torment. cap.* 14. & de conſuetudine Italiæ ſolere pro ſingulis indiciis tres

ictus dari, ʃcribit Marʃil. *in pract. §. occurrit column. 2. verʃic. & poteſt poni, ſequitur Ioſeph. Cuma. de Sindicat. rub. de tortu. nume. 20. Nouell. falla. 92. numer.* 28. mihi hoc durius ʃemper viʃum. Nam & ipʃe Marʃil. alibi *conʃil. octauo numer.* 37. reʃpondit ʃufficienter tortum, qui habuit ʃex ictus chordæ, quod eſt vniuerʃum pro omnibus indiciis intelligendum: Crauetta vero tres ictus ʃatis eʃʃe cenʃuit. *conʃil.* 287. *numer.* 6. nempe non pro ʃingulis indiciis, ʃed omnibus ante habitis, & toto continuo tempore, quo reus in vna quæſtione manet ʃuʃpenʃus *Grilland. tract. de quæſtio. §. 4. vide idum numer. 9. Clarus lib. 5. §. fin. d. quæſt. 64. numer. 33. Farinac. lib. 1. titul. 5 quæſt. 38. num. 47. & 54.*

QVÆSTIO XXVII.

Quamdiu reus poßit teneri in chorda eleuatus ordinarie?

STatutum eſt quadam bulla Pauli III. Pontificis ʃapientiʃsimi, non teneri vʃque ad ʃpacium horæ, *in bullario* 1. *p. fol.* 471. Si enim bene bullæ verba perpendas, prohibet reum in tortura teneri per longum temporis ʃpacium, veluti vnius aut plurium horarum. q. d. tale eʃʃe non modo plurium, ʃed vnius quoque integræ horæ. niʃi legendum, *vnius & plurium* vt ʃummum permittat ad vnam horam, & ʃic videntur intelligere DD. qui in atrociʃsimis permittunt vnam horam aut paullo amplius. *Foller. in verb. rei indurati nu.* 16. *fol.* 289 *Flaminius Cartar. in pract. de interrogat. reor. lib. 4. c. 1. nume.* 113. *Farin. q. 38. nu. 54. Grilland. ſup. nu. 9. ego quoque d. li. 5. ſect. 9. verſ. torturæ modus.*

A

QVÆSTIO XXVIII.

Quid in vtroq; ad ſummum fieri poßit?

QVæſtio procedit de numero ictuum, eleuationum, & quantitate temporis.

Inprimis Deo ante oculos poʃito, & moderamine tali adhibito, vt præceps & effrenata vitetur ʃæuitia. *l. de minore*

B

§. tormenta D. de quæſt. l. nihil. C. eodem, debet iudex potius amplecti, quo ad res patietur, benignitatem quam atrocitatem, *Aymon. conʃi.* 287. *Bertazz. conʃi.* 315. *num.* 3. & videre vt reus tortus ʃaluus ʃit innocentiæ vel ʃupplicio. *l. quæſtionis modum D. de quæſt. vbi Bart. Alber. & Marſ. & Gandin. in tit. de quæſt. n* 5. & 10.

*D*einde Patauini DD. cenʃent ad

C

ʃummum tribus diebus interpolatis, ʃi ʃint indicia vrgentia, reum torqueri poʃʃe, & pro qualibet vice ter eleuari cũ tribus quaʃʃationibus, & ita fieri ʃub domino Sereniʃʃ. reip. Venetæ, & *conʃuluiʃʃe Paulum de Caſtro con.* 199. *viʃa in quiſitione nu.* 5. *lib.* 2. & *ſequi Blanc. de indic. nu.* 14. *Caſon. d. cap.* 14. *Marʃ. Nouell. & Clar. ſup. Grill. de quæſt. §.* 11. *nu.* 5. *Bonacoſi. commun. opin. crimin. p.*

D

verʃ. torquendus debet habere, qui atteſtantur de communi Italiæ praxi. Vlterius ʃi criminis grauitas exigat & ʃatis robuſtus ʃit reus, poʃʃe reo eleuato & ad tempus ʃuʃpenʃo facere quaʃʃari funem, qui modus torquendi cenʃetur vehementior, quam per eleuationem cum dimiʃsione & ictibus. *Burʃat. post Carrer. & alios conʃ.* 201. *n.* 9. *li.* 2. Quando cum ictib. releuatur & dimittitur, ad

E

ʃummum quatuor ictus, & vltimo ponderum grauiorum ad pedes appenʃionem permittunt Friburgenʃ. *citantes Grilland. ſup. Foller. ſup. n.* 16. & *Farin. d. loco n.* 49. & 54.

QVÆSTIO XXIX.

An non poßit Iudex cum videt reum esse induratum aut ex aliis iustis causis, desistere ab examine & tortura, & post aliquot dies eam repetere?

POsse responderem cum id & ratio sæpe dictitet, & iure nullo prohibeatur, & interpretes approbent, idem responderunt Facultates, Bononiens. Patauina, & Friburgens. *probant auctoritate Bald. in l. 2. C. quod met. cau. Bart. in l. vnius §. 1. D. de q. in 1. opposit. Mar. in l. quæstionis num. 17. & in l. repet. nu. 4. & 10. d. tit. Afflict. in constit. Regni li. 1. titul. de clandestin. homic. num. 55. & 56. Boer. decis. 163. nu. 10. Conrad. titu. de negat. crim. & tort. nu. 31. Anton. de Canario tractat. de quæst. m. 6. nu. 1. Nouis. Rom. d. quæst. 39. per totum, maxime num. 86. Cartar. vbi supra num. 180. Clarus quæst. 64. num. 45. Menoch. cas. 272 num. 4. Farinac. quæst. 38 nu. 86. & 87.* maxime quando iudicat indicia non satis purgata per torturam præcedentem, *Marsil. in d. l. quæstionis modum num. 17. Augustin. addit. ad Angel. in verb. comparauerunt dicti inquisiti. in 1. addit. Menoch. cas. 273.* aut si noua superveniant indicia. *Nouiss. Roman. num. 90. vbi supr. & DD. in d. l. vnius §. 1.* Consultum autem tunc iudici, vt curet referri in acta, quod animo torturam repetendi, iubeat reum deponi, & vt intercedat dies & nox integra, & non repetat vltra tres vices, *est communis in scholis & iudiciis. Nouiss. Rom. supr. nu. 103. & 106. Clarus supr. versic. vltimo videndum.*

Rationem optime deducunt Friburgenses, & docent quod siue induratio ista sit naturalis, siue arte dæmo-

A nis procurata (*de quo multa Grilland. de quæst. & tort. quæst. 4. num. 12. Binsfeld. in leg. 7. C. de malef. & mathem. quæst. 1 concl. 15. & ego d. sect. 9. circa medi.*) tamen ipsa & ex ea nascens taciturnitas est temporalis, & non perpetua: quia mutatur ex causis naturalibus, tam extrinsecis, quam intrinsecis, vt homo modo velit tacere; modo nolit; modo facilius posit modo difficilius se contineat. Dæmon quoq; non semper stri-

B gib. adsistit, sed aliquando deserit, vel sponte sua, vel Dei iussu, vel non ferens Ecclesiastica remedia, quæ abhibentur, *vt docui d. sect. 9. vers. quoad tertium dubium.* Vnde etiã fit, vt iudex merito speret, eumqui tunc induratus tacet, alio tempore cuncta propalaturum.

QVÆSTIO XXX.

C *Quid sentiendum sit de effusione aquæ frigidæ in tergum appensi rei?*

SI foret addita ratio dubitandi, melius assequerer dubii mentem. Ego illam inter torquendi modos iam alias memoraui, *d. sect. 9.* nunc etiam respõdeo, si nihil admisceatur superstitiosi (v. g.) circa modum effusionis, numerum guttarum, constellationem, expe-

D ctationem effectus prodigiosi, &c. Sed sit simpliciter, & quia putatur plus doloris allatura; nec subsit metus periculi mortis, vel enormis læsionis: me nihil videre causæ, cur ea non sit permittenda: cum modus & qualitas torturæ iudicis arbitrio subsint?

Cauendum quidem iudicibus ne in-

E solitos modos quæstionum introducant, ne faciant litem suam, & pereunte reo in syndicatu puniantur. *Bald. lib. 1. C. de emend. seruan. Boss. de tortur. numer. 40. Anton. Gomes. tom. 3. var.*

resol.

*resol.tit.de tortur.cap.*13.*num.*5. *Clarus supr.num.*35. *Farinac.d. quæst.* 38.*num.* 56. Sed quando sunt indicia vrgentia & crimen valde graue, tunc posse modum tormentorum excedi, volunt iidem, *DD. Farinac.quæst.* 37.*n.*84. *& d.quæst.* 38.*num.*64. *Brun.de indic.part.* 2.*quæst.* 5.*nu.*42 *Corrad. vbi sup.num.* 39. *in fin. Grilland.sup.quæst.* 4.*nu.* 10.*vers.Quintus & vlt. Folber. in verb. rei indurati sub.num.*17. *Cartar.libr.*4.*suæ praxis capit.*2. Quos intelligo, non de excessu iustitiæ aut æquitatis v. g. plusquam rei qualitas ferat (hoc inhumanum reputo) sed de excessu generis tormentorum, vt v.g. cum ordinarie in illis locis adhibeatur tormentum funis: manibus rei post terga ligatis; quod est iure probatum, & in praxi receptissimum, *l.nullius C.ad leg. Iul. Maiest.a.l. decuriones C. de pœnit. Francis. Brun. supr. p. quæst.*2.*nume.*6. Vel si nequeat sic torqueri, appropinquatio ignis ad plantas, *Clarus d.nume.* 35. *Carrer. in sua pract. fol.*138.*colum.* 1. *Farinac. d.quæst.* 38. *à num.*62. Vel aliquod simile; liceat tunc compedes ferreos, vel baculum intra pedes ponere, vel deponere reum & refrigeratum iterum sublimem facere; vel vti instrumento stangetæ seu taxillorum, vel ignis, vigilia & similibus, *memoratis à Farinac. d.quæst.* 38. *Bruno d.quæst.*2. *& Marsil.in d.l.*1.

Aquæ frigidæ effusionem in tergum, non esse insolitam patet ex eam non reprehendentibus, & in vsu fuisse testantibus. *Marsil.d.l.*1 *nu.* 27. *Paride de sindica. verb. tortura. quod incip. de repet. nu.*5. *Dambauderio in praxi crimi. supr. fol.*109.*numer.*18. *Farinac.d. quæstio.* 38. *numer.* 5. *&* 64. *Foller. supr. numer.* 10. *Chartar. supra numer.* 112. Notant tamen Farinac. & Paris, hoc tormenti genus ex crudelioribus esse, & proinde nō nisi in atrocissimis criminib. recipiendum; & Bononienses illud non admittunt, nisi vbi est consuetudo, plura de hoc dixi loco supr. citato. DD. Friburgenses ostendunt suplicii genus esse & seruile apud Septentrionales, ex Olao Magno, *libr.* 2. *Descript. regnor. Aquilonar.cap.de pœna infidel. seruor.* Postea erudite & Philosophice ostendunt, cur aqua frigida ad tergum appensi rei affusa, cruciatum adferat, parsque tormenti sit censenda, his verbis: Tradunt philosophi, quod naturale sit cuiuis dolenti, siue homini siue bruto, quod calor & Spiritus tempore doloris ad interiora, hoc est ad cor, se recipiant, seque interius conseruent & nocitura repellant. sicut ciues tempore oppressionis & obsidionis retrahunt se ab exterioribus, & recurrunt quantum possunt ad interiora. *vt docet D.Thom.* 1.2. *quæst.*44.*art.*1. Atqui hinc est quod doloris seu tristitiæ effectus sit, aggrauare animum ita vt ad exteriora libere progredi non possit. *D. Thom.* 1. 2. *quæst.* 37.*art.*2. Itaque quod aqua frigida in tergum suspensi effusa, cruciatum adferat, id accidit; quod calor circa cor intensissimus diffundatur ad proximas corporis partes, hoc est in tergum; cui calido aqua frigida affusa fortius agit in contrarium resistens, hoc est in tergum calidum, sicut aqua calefacta magis patitur à frigido. *D.Thom.d.quæst.*37.*art.* 1. Sicut & glacies à solis calore citius, quam nix, liquescit, quod glacies fortius, quam nix resistat: & manus frigida in aquam calidam imposita maximum dolorem percipiat. Spiritus ex ore appensi est calidissimus, redditque faciem & linguam calidissimam: quo fit, quod aqua frigida effusa, linguæ cruciatum adferat: vel (quod probabilius est) dolor ideo intenditur, quia vt aqua calida, ita & frigida inimica est corpori, potissimum autem neruis, &

" partibus neruosis. Et tradunt anathomici neruos à capite per spinam dorsi seu vertebram, in reliquas corporis partes diffundi: ideoque in tergo, seu fonti & origini, hoc est capiti seu cerebro, vicinis, maximam sentiendi vim habere, potissimum tempore torturę, quo nerui extenuantur & extenduntur, quo fit vt aqua frigida ad tergum suspensi rei effusa, ceu nouum cruciatus genus, dolorem augeat & intendat] Vnde patet mihi merito suspectũ fuisse, si effunderetur ante appensionem, vel diu post depositionem corpore iam refrigerato. *d. vers. vt his iudices obuient.*

QVÆSTIO XXXI.

An & quando tortura ex primis indicijs repeti possit, maxime in hoc crimine, cum sagæ plerumq; sint induratæ & obstinatæ?

Duo quæruntur, *An*, & *Quando.*

QVoad prius non quæritur, de nouis indiciis, constat ex nouis vrgentioribus & diuersis repeti posse, licet sufficienter tortus priora cuncta purgauerit. *l. repet. D. de quæstio. l. vnius. §. 1. D. eod. ex quib. locis communiter DD. id colligunt. vide Clarum supra vers. vlt. videndum, & Farinac. q. 38. n. 77. cum seq.*

Sed quæritur, an ex primis indiciis: hîc illud quoque certum puto, quod si iudex dubius sit an habeat iustam repetendi causam, debere in leniorem partem propendere, & à repetitione abstinere. *l. si de interpretatione. l. si præses. D. de pœn. Clar. supr. vers. hæc autem omnia. Farinac. supra num.* 89. Item si reus non videatur satis robustus, vt corpus in tormenta durare possit, quia

A persona debilis est, cauendum enim ne si repetat, enormiter lædatur vel moriatur. *text. in d. §. 1. Gandin. de quæstio. num. 4. & n. 20. Guido de Suzar. in tractat. de indic. num. 3. & 57. & Paris. supr. num. 5. Farinac. supr. nu.* 82. Contra certum quoque, si reus in quæstione legitime confessus, reuocet postea extra tormenta suam confessionem, ex iisdem indiciis posse repeti. Nam

B alioqui ad manum esset, sic se supplicio eripere. *Bald. in l. bonæ fidei numer. 5. C. de reb. cred. Marsil. in d. l. repeti. nu. 11. & §. quoniam nu. 3. Farinac. nu. 91. Binsfeld. in d. lib. 7. q. 1. concl. 14. deinde libr. 5. sect. 9. vers. quoad iterationem.*

Cessantibus his casibus adhuc puto posse repeti, quando iudici videbitur,

C quia res ab arbitrio eius pendet: non quidem pro voluntate tantum, & cum sibi videtur sine ratione, quod merito damnat Farinac. *supr. n* 79. 80. & 81. Sed cum hac obseruatione, vt non repetat si leuia tantum sint indicia illa priora, quia hęc quauis tortura censenda sunt expurgata, *post Barthol. Mars. & alios in d. l. vnius §. 1. & in numeros Farinac. n. 72. & 79.*

D Quod si sint indicia grauia & vehementia, & ea iudex arbitretur nondum satis purgata, poterit eam repetere, donec expurget reus induratus. *text. in d. l. vnius §. 1. & ibi Bart. Angel. in pract. verb. quod fama publica n. 95. & ibi Augustinus, Marsil. in d. l. repeti n. 6. & 10. Crauetta. cons. 287. n. 6. Boss. tit. de tort. n. 42. Clarus supr. n. 45. Gilland. d. cap. 4. nu. 10. cum seqq. Binsfeld.*

E *supr. concl. 12. Farinac. d. lib. 1. tit. 5. q. 38. num. 47. cum duobus seqq. & à nu. 79. vsque. 93.* & solent ad hoc prudentes iudices à leuiore tortura inchoare, & postea repetere grauiore & acriore, ex

qualitate non ſatis acerbus: tunc is qui eſt conſuetudine generali, aut legum interpretatione in aliis prouinciis approbatus, ſequendus foret. Quemadmodum enim graſſantib. delictis ſupplicia exacerbanda ſunt. *l. aut facta. §. fin. D. de pæn.* ita & quæſtionum modi, lege aut conſuetudine pmiſsi, ſunt intendendi. Vera hæc ſunt, nec dubito ex iuſta cauſa mutari poſſe: ſed à quibus, an ab omnibus iudicibus? non arbitror.

De iudicibus inferioribus, qui in ſtatuta iurant, ſequor ſententiam DD. Patauinorum: nec puto illos arbitratu ſuo conſuetudines & ſtatuta, quibus ſubſunt, mutare vel transgredi poſſe. occurrente neceſsitate, Principē conſulant. Summos vero iudices, qui iudicant auctoritate ſuprema, nec iusiurandum illud præſtant, quoniā aſtringuntur ſola æquitate, & ordinationibus Principum (ſi quas habent ſancitas) puto, non quidem pro libito ſtatūta illa & conſuetudines tranſgredi poſſe (vix id fiat ſine graui ſcandalo) ſed poſſe prudenti arbitrio illas moderari, & interpretari pro exigentia caſus occurrentis. Simili diſtinctione aliqui DD. vtuntur in quæſt. an iudex contra priuatam ſcientiam ex allegatis & probatis iudicare teneatur? Certum eſt plus debere licere ſupremis illis, quam infimis. In Germania ſequendæ conſtit. Carolinæ, cum congrua peritorum interpretatione.

QVÆSTIO XXXVI.

An etiam iudicibus inferioribus à ſuperiore modus torturæ præſcribi poſsit?

SI quem præſcribit iuſtus non eſt, nec legibus, nec rationi conſentaneus, v.g. vt debilem ſupra vires, vel robuſtum ſine vllis indiciis aut inauditum tŏrqueat & ſimilia: nequit dubitari id nec ipſi licere, nec inferiorem teneri parere. Nam ius diuinum & naturale, cui Princeps ſubeſt, vetat vllum indebite lædi, ideo laudantur à DD. qui talibus mandatis noluerunt obtemperare, vt afflictus & alii. Et hominem noui, qui anno 1587. Luxiburgi, maluit Præſu. Prætorio milit. dignitatem relinquere, quā torquere quendam de quo indicia ſufficientia non habebat. Quod aſſerui *tenent Iſern. in cap. 1. de pact. tenen. Grammat. conſ. 45. num. 35. & voto. 32. nu. 8. Clarus d. q. 64. num. 13. Roland. conſ. 12. n. 47. l. 3. Farin. quæſt. 37. num. 74.* & tunc ſic tortus ex confeſsione ſua damnari non poſſet, quia indebite extorta. *Gigas d. tit. quomodo & per quos q. 1. n. 32. Ant. Gomeſ. d. tom. 3. rub. de tortur. nu. 25. Carrer. in 2. p. §. circa ſextum. n. 5. Burſ. conſ. 201. nu. 87. Farinac. d. q. 38. n. 78.* Iudex etiam ſindicatui ſubiaceret. *Lad. de Imola conſ. 184.*

Sed ſi præſcribant iuſta, v.g. tale vel tale genus tormenti, vel modum & temperamentum æquitati conſentaneum, non dubito quin ſibi ſubditis iudicibus poſsint præſcribere. *hoc de Principe diſerte docent Bald. in conſ. 427. num. 9. lib. 5. & Roman conſ. 451.* & ſic toto tit. de quæſtion. D. & C. videmus leges hac de re latas, & habemus, *text. in l. quæſtionis modum D. de quæſt.* fauet ratio, quia inferiores iſti iudices vt plurimum ſunt idiotæ, ſimplices, & rudes, & indigent inſtructione: maxime in caſu indiuiduo. In genere, & vt pro regula omnium caſuum id fiat, vix arbitror expedire: niſi cum addito, vt, ſi qua naſcatur ſpecialis cauſa dubitandi, ſuperiorem con-

sulant. Id dico propter varietatem circumstantiarum, quæ in quæstionibus plurimi faciendæ.

QVÆSTIO XXXVII.

An sit danda copia indiciorum & processus informatiui, in criminibus atrocioribus exceptis? vel an sufficiat indicia à iudice reo proponi, eumq; in continenti cum suis defensionibus audiri, cum isto modo melius veritas haberi possit?

a CLarissimi DD. Patauini ad hanc quæst. accuratè admodum & doctè responderunt, in hanc sententiam: iure scripto decisum esse, vt reis detur indiciorum copia, ne opprimantur, aut defensionis facultas eis tollatur, *ex tex. in leg. vnius. §. cogniturum, D. de quæstionibus. & l. desertorem. §. si ad diem. D. de re milit. l. defensionis facultas. C. de iur. fisc. c. qualiter, & quando de accusat. clem. Pastoralis. de re iudic. vnde id infiniti DD. decidunt, quos habes apud Clar. quæst. 49. Roland. consil. 12. num. 42. lib. 3. Riminald. Iun. consil. 98. num. 59. lib. 1. & Farinac. quæst. 39. n. 1.* Quod procedit etiam in crimine læsæ Maiestat. *d. clemen. Pastoralis. Boss. de indic. num. 78. Roland. supr. nu. 59. cum seqq. Osascus decis. 9. num. 12. Personat. tractat. de indic. num. 22.* & in crimine assassini, *Carrer. titul. de indic. & tortur. §. circa quintum. num. 15. Hieronym. Laurent. decis. Auinion. 15.* & Sodomiæ, *Farinac. supr. num. 111.* & parricidij ac veneni, *Grammat. vot. 30. n. 2.* & hæresis. *Bald. consil. 95. vol. 1. Boss. de indic. ante num. 78. & tit. de hæret. num. 9. Paris. consil. 2. num. 155. libr. 4. Roland. d. consil. 12. num. 61. Personal. d. num. 22. Vulpell. consil. 21. num. 3.* denique in omnibus atrocioribus & quantumuis enormibus. *Marsil. §. diligenter, num. 157. Grammat. vot. 34. in fin. Carrer. supr.* quæ est communis sententia iuxta Farinac. *d. quæst. 39. nu. 41.* & nullibi in iure contrarium reperiri affirmauit Ioan. Maria Monticella, *regul. crimin. 4. num. 3.* & sanè videtur esse iuris naturalis; & procederet etiamsi reus malæ opinionis & famæ argueretur, *Farinac. ibid. num. 47.* & subesset timor subornationis testiū ad defensionem, propter rei potentiam, vt plene post alios Farinac. *num. 70.* & id quamuis reus non adferat, quales defensiones velit instituere, *idem num. 75.* & si iudex ante datam copiam indiciorum, & decretas defensiones vlteriùs procederet, & torqueret, confessio reum non premeret, foretque processus totus nullus, *per d. Clement. pastoralis. Farinac. nu. 84.* Quæ iure ordinario certa putauerim; & propterea vbi non est alia consuetudo, vel Principis ordinatio, sic esse iudicibus obseruandum, vt securiùs procedant.

Sed quia in quibusdam prouincijs consuetudo est, vt indicia tantum reo proponantur, & reus in continenti cum suis defensionib. audiatur, quam praxim aiunt in Bauariæ ducatu obseruari, & de Mediolanensi testatur Clarus, *d. libr. 5. §. 1. num. 10. in fin.* non ausim hanc praxim damnare, quàm etiam esse licitam tenent DD. Friburgenses, quando iudex intelligit subesse periculum, ne per talem communicationem debita processus expeditio frustretur, eo quod aduocati velint minutias (vt solent) discutere; vel, vt fermè fit, reus inde pertinacior ad negandum efficeretur. Probatur hæc sententia, quia fatentur, qui contra sentiunt Principem, & qui statuendi habet arbitriū sic ordinare posse, quia hoc non (b Conclus.)

doctrina Bart. sup. & aliorum. *Marsil. supr. in d. l. repet. num.* 4. *& in d.* §. *quoniam num.* 2. *Farin. ac. d. quæst.* 38. *nu.* 83. Si tamen inchoasset a grauiore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum satis indicia expurgata, posset adhuc repeti. Hoc ordinarie obseruandum, vt vltra tertiam vicem tortura non extendatur, *Bertaz. cons.* 320. *lib.* 2. *dixi d. vers. quoad iterationem:* quia censetur se plane reus expurgasse. Hæc quoad posterius.

Porro in nostro crimine, propter causam in quæstione positam, poterit iudex facilius vsque ad tertiam venire.

QVÆSTIO XXXII.

An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, vltra tertiam vicem?

NOn scio quicquam iure scriptum, vt id receptum sit: sed ex communi Doctorum opinione, in praxim id arbitror, vt æquitati consentaneum, desumptum. *id tenuit Castr. cons.* 199. *num.* 5. *lib.* 2. *Blanc. de indic. n.* 14. *Cason. d. cap.* 14. *Marsil. in* §. *occurrit. col.* 2. *versic. & potest poni. & consil.* 8. *n.* 37. *& in d. l. repeti n.* 15. *Clarus d. quæst.* 64. *num.* 32. *Cirill. in summ. crim.* §. 11. *num.* 5. *Bonacoss. commun. opin. criminal. p.* 1. *vers. torquendus debet habere. Grammat. cons.* 21. *num.* 7. *& vot.* 6. *num.* 17. *Bossius tit. de tortur. num.* 44. *Carrer. tit. de indiciis. num.* 194. *& seq. Bertazol. cons.* 145. *num.* 2. *Farinac. quæst.* 38. *à num.* 32. *Binsfeld. d. concl.* 14. probatur à simili. quia sic tria onera tutelarum excusant tutorem, *l. tria onera D. de excus. tut.* item repetitio de dando ad trinam restringitur, ne hæres nimium grauetur, *l. fideicommissa* §. *si quis decem. D. de leg.* 3. nam teste philosopho tria sunt omnia, & torturis certus aliquis terminus erat præfigendus. Bossius sup. dicit se à nullis bonis iudicibus, sed à solis carnificibus vidisse hunc numerum transgredi. Si tamen post tertiam vicem iudex aliquis reperiret noua indicia vrgentissima, putem in rigore posse vlterius tendere. Nam ista consuetudo non plus ligat, quam faceret ius scriptum: & posset intelligi de omnibus indiciis quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim censebuntur expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum nouum, sed non quia nouum caret optima ratione, vt ostensum, & confirmatur prox. quæst. 33.

QVÆSTIO XXXIII.

An illæ tres vices sint intelligendæ de vno die, vel de tribus diebus interpolatis?

QVod non nisi de tribus diebus interpolatis, patet ita vt inter singulas quæstiones dies vigintiquatuor horarum intercedat, vt terror & dolor præcedens resideat, & nouus metus ac cruciatus grauior formidabiliorque efficiatur. *Dixi d. vers. quoad iterationem, & tenuit post citatos prox. quæstione Farinac. d. quæst.* 38. *n.* 103. Nec vllius memini, qui scripserit vno die ter repeti torturam posse. Nisi quod Baiard. ad Clarũ sanctum. videatur insinuare, quod cõmune illud dictum Pauli Castrens. & aliorum fallat in atrociorib⁹. Equidem limitatio æquitate non caret, & in nostro crimine non raro foret necessaria, & probatur à simili: sic enim in atrocioribus sceleribus plusquam

tres ictus in qualibet tortura dari posse docuit Carrer. *tract. de indic. & tortur. fol.* 163. certa enim reg. in huiusmodi tradi non potest. *Vide supra quaestion.* 24. & 25.

QVÆSTIO XXXIV.

Quid si reus tot delicta commisisset, quod examen vno die absolui non posset?

A

RAtio dictat, & necessitas veritatis indagandę ad iustitiæ administrationem exigit, de iis quæ supersunt alio die examen institui. Ideo si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex indiciis grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres quæstiones & examina consumpta, de reliquis toties torquendus erit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum. *Ita DD. Friburgenses*, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus, confirmant à simili. sicut reus sufficienter, hoc est bis aut ter tortus, atque contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios, quia ratione sociorum nunquā fuit tortus: *Binsfeld. d. l. 7. concl.* 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquam est tortus, repeti potest quæstio, & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis consequentiam negaret. probo: quia plus interest reip. scire crimen huius rei, quam socios ipsius criminis. nam & noui criminis nouos seu alios socios est detecturus. Deinde non est maior ratio cur torqueri posit de vno crimine, quam de alio, immo si prius esset examinatus de leuioribus: foret maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter so-

B

C

D

E

lemnitatem illam numeri, quę est mere iuris positiui, non decet iudicem, quidquam relinquere indiscussum, aut indiscrete, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

QVÆSTIO XXXV.

An consuetudines locorum, quoad modum torturæ simpliciter sequendæ sint, cum magna sit differentia personarum, indiciorum, criminum, ita quod non semper vno & eodem modo posit procedi, & casus, causæ, & genera tormentorum sine lege, sine consuetudine nequeant determinari?

FOri consuetudo vim legis obtinet, *Cyn. & Bald. in l. 1. ad fin. C. quæ sit longa consuetudo. Marsil. singul.* 118. *Afflict. decis.* 135. *num.* 3. *& decis.* 233. *numer.* 5. *Felin. in capit.* 2. *de rescript.* ideo consuetudines locorum, vsus & stylus curiarum sequendus iudicibus, *libr. 3. §. fin. D. de test. cap. quam graui. de crimin. fals. Barth. & alij in l. fin. C. de iniur. & in l. iurisperitos. D. de excusat.* Etiam in grauioribus & atrocioribus. *Clarus libr. 5. §. 1. numer. 6. Menoch. de arbit. cas. 474. numer. 62. Mascard. concl. 1317. num. 47. Farinac. quæstion. 43. numer. 144. Bursat. consil. 20. num. 67. & consil. 69. numer.* 25. & ideo sic in præsenti tenuerunt DD. Patauini.

Sed DD. Friburgenses fatentur iudices à nouis & inuisitatis in prouincia torquendi modis abstinere debere, & in hoc crimine consuetis & solitis vti: (*citant Binsfeld. Farinac. & alios*) si tamen modus torturę in prouincia receptus esset admodum remissus, & pro criminis grauitate & personæ

doctrina Bart. sup. & aliorum. *Marsil. supr. in d. l. repet. num. 4. & in d. §. quoniam num. 2. Farinac. d. quæst. 38. nu. 83.* Si tamen inchoasset a grauiore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum satis indicia expurgata, posset adhuc repeti. Hoc ordinarie obseruandum, vt vltra tertiam vicem tortura non extendatur, *Bertaz. cons. 320. lib. 2. d. vi d. vers. quoad iterationem:* quia censetur se plane reus expurgasse. Hæc quoad posterius.

Porro in nostro crimine, propter causam in quæstione positam, poterit iudex facilius vsque ad tertiam venire.

QVÆSTIO XXXII.

An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, vltra tertiam vicem?

NOn scio quicquam iure scriptum, vt id receptum sit: sed ex communi Doctorum opinione, in praxim id arbitror, vt æquitati consentaneum, desumptum. *id tenuit Castr. cons. 199. num. 5. lib. 2. Blanc. de indic. n. 14. Cason. d. cap. 14. Marsil. in §. occurrit. col. 2. versic. & potest poni. & consil. 8. n. 37. & in d. l. repeti n. 15. Clarus d. quæst. 64. num. 32. Cirill. in summ. crim. §. 11. num. 5. Bonacoss. commun. opin. criminal. p. 1. vers. torquendus debet habere. Grammat. cons. 21. num. 7. & vot. 6. num. 17. Bossius tit. de tortur. num. 44. Carrer. tit. de indiciis. num. 194. & seq. Bertaz. vol. cons. 145. num. 2. Farinac. quæst. 38. à num. 32. Binsfeld. d. concl. 14.* probatur à simili. quia sic tria onera tutelarum excusant tutorem, *l. tria onera D. de excus. tut.* item repetitio de dando ad trinam restringitur, ne hæres nimium grauetur, *l. fideicommissa §. si quis decem. D. de leg. 3.* nam teste philosopho tria sunt omnia, & torturis certus aliquis terminus erat præfigendus. Bossius sup. dicit se à nullis bonis iudicibus, sed à solis carnificibus vidisse hunc numerum transgredi. Si tamen post tertiam vicem iudex aliquis reperiret noua indicia vrgentissima, putem in rigore posse vlterius tendere. Nam ista consuetudo non plus ligat, quam faceret ius scriptum: & posset intelligi de omnibus indiciis quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim censebunt expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum notum, sed non quia nouum caret optima ratione, vt ostensum, & confirmatur prox. quæst. 33.

QVÆSTIO XXXIII.

An illæ tres vices sint intelligendæ de vno die, vel de tribus diebus interpolatis?

QVod non nisi de tribus diebus interpolatis, patet ita vt inter singulas quæstiones dies vigintiquatuor horarum intercedat, vt terror & dolor præcedens resideat, & nouus metus ac cruciatus grauior formidabiliorque efficiatur. *Dixi d. vers. quoad iterationem, & tenuit post citatos prox. quæstione Farinac. d. quæst. 38. n. 103.* Nec vllius memini, qui scripserit vno die ter repeti torturam posse. Nisi quod Baiard. ad Claru sanctum. videatur insinuare, quod cōmune illud dictum Pauli Castrens. & aliorum fallat in atrocioribus. Equidem limitatio æquitate non caret, & in nostro crimine non raro foret necessaria, & probatur à simili: sic enim in atrocioribus sceleribus plusquam

tres ictus in qualibet tortura dari posse docuit Carrer. *tract. de indic. & tortur. fol.* 163. certa enim reg. in huiusmodi tradi non potest. *Vide supra quæstion.* 24. & 25.

QVÆSTIO XXXIV.

Quid si reus tot delicta commisisset, quod examen vno die absolui non posset?

RAtio dictat, & necessitas veritatis indagandę ad iustitiæ administrationem exigit, de iis quæ supersunt alio die examen institui. Ideo si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex indiciis grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres quæstiones & examina consumpta, de reliquis toties torquendus erit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum. *Ita DD. Friburgenses*, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus, confirmant à simili. sicut reus sufficienter, hoc est bis aut ter tortus, atque contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios, quia ratione sociorum nunquã fuit tortus: *Binsfeld. d. l. 7. concl.* 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquam est tortus, repeti potest quæstio, & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis consequentiam negaret. probo: quia plus interest reip. scire crimen huius rei, quam socios ipsius criminis. nam & noui criminis nouos seu alios socios est detecturus. Deinde non est maior ratio cur torqueri posit de vno crimine, quam de alio, immo si prius esset examinatus de leuioribus: foret maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter solemnitatem illam numeri, quę est mere iuris positiui, non decet iudicem, quidquam relinquere indiscussum, aut indiscrete, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

QVÆSTIO XXXV.

An consuetudines locorum, quoad modum torturæ simpliciter sequendæ sint, cum magna sit differentia personarum, indiciorum, criminum, ita quod non semper vno & eodem modo posit procedi, & casus, causæ, & genera tormentorum siue lege, siue consuetudine nequeant determinari?

FOri consuetudo vim legis obtinet, *Cyn. & Bald. in l. 1. ad fin. C. quæ sit longa consuetudo. Marsil. singul.* 118. *Afflict. decis.* 135. *num.* 3. & *decis.* 233. *numer.* 5. *Felin. in capit.* 2. *de rescript.* ideo consuetudines locorum, vsus & stylus curiarum sequendus iudicibus, *libr. 3. §. fin. D. de test. cap. quam graui. de crimin. fals. Barth. & aly in l. fin. C. de iniur. & in l. iurisperitos. D. de excusat.* Etiam in grauioribus & atrocioribus. *Clarus libr. 5. §. 1. numer. 6. Menoch. de arbit. cas. 474. numer. 62. Mascard. concl. 1317. num. 47. Farinac. quæstion. 43. numer. 144. Bursat. consil. 20. num. 67. & cons. 69. numer.* 25. & ideo sic in præsenti tenuerunt DD. Patauini.

Sed DD. Friburgenses fatentur iudices à nouis & inusitatis in prouincia torquendi modis abstinere debere, & in hoc crimine consuetis & solitis vti: (*citant Binsfeld. Farinac. & alios*) si tamen modus torturę in prouincia receptus esset admodum remissus, & pro criminis grauitate & personæ

doctrina Bart. sup. & aliorum. *Marsil. supr. in d. l. repet. num. 4. & in d. §. quoniam num. 2. Farinac. d. quæst. 38. nu. 83.* Si tamen inchoasset a grauiore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum satis indicia expurgata, posset adhuc repeti. Hoc ordinarie obseruandum, vt vltra tertiam vicem tortura non extendatur, *Bertaz. cons. 320. lib. 2. di vi d. vers. quoad iterationem:* quia censetur se plane reus expurgasse. Hæc quoad posterius.

Porro in nostro crimine, propter causam in quæstione positam, poterit iudex facilius vsque ad tertiam venire.

QVÆSTIO XXXII.

An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, vltra tertiam vicem?

NOn scio quicquam iure scriptum, vt id receptum sit: sed ex communi Doctorum opinione, in praxim id arbitror, vt æquitati consentaneum, desumptum. *id tenuit Castr. cons. 199. num. 5. lib. 2. Blanc. de indic. n. 14. Cason. d. cap. 14. Marsil. in §. occurrit. col. 2. versic. & potest poni. & consil. 8. n. 37. & in d. l. repeti n. 15. Clarus d. quæst. 64. num. 32. Cirill. in summ. crim. §. 11. num. 5. Bonacoss. commun. opin. criminal. p. 1. vers. torquendus debet habere. Grammat. cons. 21. num. 7. & vot. 6. num. 17. Bossius tit. de tortur. num. 44. Carrer. tit. de indiciis. num. 194. & seq. Bertazol. cons. 145. num. 2. Farinac. quæst. 38. à num. 32. Binsfeld. d. concl. 14.* probatur à simili. quia sic tria onera tutelarum excusant tutorem, *l. tria onera D. de excus. tut.* item repetitio de dando ad trinam restringitur, ne hæres nimium grauetur, *l. fideicommissa §. si quis decem. D. de leg. 3.* nam teste philosopho tria sunt omnia, & torturis certus aliquis terminus erat præfigendus. Bossius sup. dicit se à nullis bonis iudicibus, sed à solis carnificibus vidisse hunc numerum transgredi. Si tamen post tertiam vicem iudex aliquis reperiret noua indicia vrgentissima, putem in rigore posse vlterius tendere. Nam ista consuetudo non plus ligat, quam faceret ius scriptum: & posset intelligi de omnibus indiciis quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim censebunt expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum nouum, sed non quia nouum caret optima ratione, vt ostensum, & confirmatur prox. quæst. 33.

QVÆSTIO XXXIII.

An illæ tres vices sint intelligendæ de vno die, vel de tribus diebus interpolatis?

QVod non nisi de tribus diebus interpolatis, patet ita vt inter singulas quæstiones dies vigintiquatuor horarum intercedat, vt terror & dolor præcedens resideat, & nouus metus ac cruciatus grauior formidabiliorque efficiatur. *Dixi d. vers. quoad iterationem, & tenuit post citatos prox. quæstione Farinac. d. quæst. 38 n. 103.* Nec vllius themini, qui scripserit vno die ter repeti torturam posse. Nisi quod Baiard. ad Clarũ sanctum. videatur insinuare, quod cõmune illud dictum Pauli Castrens. & aliorum fallat in atrociorib[9]. Equidem limitatio æquitate non caret, & in nostro crimine non raro foret necessaria, & probatur à simili: sic enim in atrocioribus sceleribus plusquam

tres ictus in qualibet tortura dari posse docuit Carrer. *tract. de indic. & tortur. fol.* 163. certa enim reg. in huiusmodi tradi non potest. *Vide supra quæstion.* 24. & 25.

QVÆSTIO XXXIV.

Quid si reus tot delicta commisisset, quod examen vno die absolui non posset?

A Ratio dictat, & necessitas veritatis indagandę ad iustitiæ administrationem exigit, de iis quæ supersunt alio die examen institui. Ideo si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex indiciis grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres quæstiones & examina consumpta, de reliquis toties torquendus erit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum. *Ita DD. Friburgenses*, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus, confirmant à simili. sicut reus sufficienter, hoc est bis aut ter tortus, atque contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios, quia ratione sociorum nunquã fuit tortus: *Binsfeld. d. l.* 7. *concl.* 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquam est tortus, repeti potest quæstio, & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis consequentiam negaret. probo: quia plus interest reip. scire crimen huius rei, quam socios ipsius criminis. nam & noui criminis nouos seu alios socios est detecturus. Deinde non est maior ratio cur torqueri posit de vno crimine, quam de alio, immo si prius esset examinatus de leuioribus: foret maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter so-

A lemnitatem illam numeri, quę est mere iuris positiui, non decet iudicem, quidquam relinquere indiscussum, aut indiscrete, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

QVÆSTIO XXXV.

An consuetudines locorum, quoad modum torturæ simpliciter sequendæ sint, B *cum magna sit differentia personarum, indiciorum, criminum, ita quod non semper vno & eodem modo posit procedi, & casus, causæ, & genera tormentorum sine lege, sine consuetudine nequeant determinari?*

FOri consuetudo vim legis obtinet, C *Cyn. & Bald. in l.* 1. *ad fin. C. quæ sit longa consuetudo. Marsil. singul.* 118. *Afflict. decis.* 135. *num.* 3. & *decis.* 233. *numer.* 5. *Felin. in capit.* 2. *de rescript.* ideo consuetudines locorum, visus & stylus curiarum sequendus iudicibus, *libr.* 3. §. *fin. D. de test. cap. quam graui. de crimin. fals. Barth. & aly in l. fin. C. de iniur. & in l. iurisperitos. D. de excusat.* Etiam in grauioribus & atro- D cioribus. *Clarus libr.* 5. §. 1. *numer.* 6. *Menoch. de arbit. cas.* 474. *numer.* 62. *Mascard. concl.* 1317. *num.* 47. *Farinac. quæstion.* 43. *numer.* 144. *Bursat. consil.* 20. *num.* 67. & *cons.* 69. *numer.* 25. & ideo sic in præsenti tenuerunt DD. Patauini.

Sed DD. Friburgenses fatentur iudices à nouis & inusitatis in prouincia torquendi modis abstinere debere, & E in hoc crimine consuetis & solitis vti: (*citant Binsfeld. Farinac. & alios*) si tamen modus torturę in prouincia receptus esset admodum remissus, & pro criminis grauitate & personæ quali-

doctrina Bart. sup. & aliorum. *Marsil. supr. in d. l. repet. num. 4. & in d. §. quoniam num. 2. Farinac. d. quæst. 38. nu. 83.* Si tamen inchoasset a grauiore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum satis indicia expurgata, posset adhuc repeti. Hoc ordinarie obseruandum, vt vltra tertiam vicem tortura non extendatur, *Bertaz. cons. 320. lib. 2. dixi d. vers. quoad iterationem:* quia censetur se plane reus expurgasse. Hæc quoad posterius.

Porro in nostro crimine, propter causam in quæstione positam, poterit iudex facilius vsque ad tertiam venire.

QVÆSTIO XXXII.

An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, vltra tertiam vicem?

NOn scio quicquam iure scriptum, vt id receptum sit: sed ex communi Doctorum opinione, in praxim id arbitror, vt æquitati consentaneum, desumptum. *id tenuit Castr. cons. 199. num. 5. lib. 2. Blanc. de indic. n. 14. Cason. d. cap. 14. Marsil. in §. occurrit. col. 2. versic. & potest poni. & consil. 8. n. 37. & in d. l. repeti n. 15. Clarus d. quæst. 64. num. 32. Cirill. in summ. crim. §. 11. num. 5. Bonacoss. commun. opin. criminal. p. 1. vers. torquendus debet habere. Grammat. cons. 21. num. 7. & vot. 6. num. 17. Bossius tit. de tortur. num. 44. Carrer. tit. de indiciis. num. 194. & seq. Bertazol. cons. 145. num. 2. Farinac. quæst. 38. à num. 32. Binsfeld. d. concl. 14.* probatur à simili, quia sic tria onera tutelarum excusant tutorem, *l. tria onera D. de excus. tut.* item repetitio de dando ad trinam restringitur, ne hæres nimium grauetur, *l. fideicommissa §. si quis decem. D. de leg. 3.* nam teste philosopho tria sunt omnia, & torturis certus aliquis terminus erat præfigendus. Bossius sup. dicit se à nullis bonis iudicibus, sed à solis carnificibus vidisse hunc numerum transgredi. Si tamen post tertiam vicem iudex aliquis repeririet noua indicia vrgentissima, putem in rigore posse vlterius tendere. Nam ista consuetudo non plus ligat, quam faceret ius scriptum: & posset intelligi de omnibus indiciis quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim censebunt expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum nouum, sed non quia nouum caret optima ratione, vt ostensum, & confirmatur prox. quæst. 33.

QVÆSTIO XXXIII.

An illæ tres vices sint intelligendæ de vno die, vel de tribus diebus interpolatis?

QVod non nisi de tribus diebus interpolatis, patet ita vt inter singulas quæstiones dies vigintiquatuor horarum intercedat, vt terror & dolor præcedens resideat, & nouus metus ac cruciatus grauior formidabiliorque efficiatur. *Dixi d. vers. quoad iterationem, & tenuit post citatos prox. quæstione Farinac. d. quæst. 38 n. 103.* Nec vllius memini, qui scripserit vno die terrepeti torturam posse. Nisi quod Baiard. ad Claru sanctum. videatur insinuare, quod cõmune illud dictum Pauli Castrens. & aliorum fallat in atrocioribus. Equidem limitatio æquitate non caret, & in nostro crimine non raro foret necessaria, & probatur à simili: sic enim in atrocioribus sceleribus plusquam

tres

tres ictus in qualibet tortura dari posse docuit Carrer. *tract. de indic. & tortur. fol.* 163. certa enim reg. in huiusmodi tradi non potest. *Vide supra quæstion.* 24. *&* 25.

QVÆSTIO XXXIV.

Quid si reus tot delicta commisisset, quod examen vno die absolui non posset?

Ratio dictat, & necessitas veritatis indagandę ad iustitiæ administrationem exigit, de iis quæ supersunt alio die examen institui. Ideo si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex indiciis grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres quæstiones & examina consumpta, de reliquis toties torquendus erit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum. *Ita DD. Friburgenses*, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus, confirmant à simili. sicut reus sufficienter, hoc est bis aut ter tortus, atque contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios, quia ratione sociorum nunquā fuit tortus: *Binsfeld. d. l. 7. concl.* 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquam est tortus, repeti potest quæstio, & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis consequentiam negaret. probo: quia plus interest reip. scire crimen huius rei, quam socios ipsius criminis. nam & noui criminis nouos seu alios socios est detecturus. Deinde non est maior ratio cur torqueri posśit de vno crimine, quam de alio, immo si prius esset examinatus de leuioribus: foret maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter so-

A lemnitatem illam numeri, quę est mere iuris positiui, non decet iudicem, quidquam relinquere indiscussum, aut indiscrete, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

QVÆSTIO XXXV.

An consuetudines locorum, quoad modum torturæ simpliciter sequendæ sint, cum magna sit differentia personarum,
B *indiciorum, criminum, ita quod non semper vno & eodem modo posśit procedi, & casus, causæ, & genera tormentorum sine lege, siue consuetudine nequeant determinari?*

Fori consuetudo vim legis obtinet, C *Cyn. & Bald. in l. 1. ad fin. C. quæ sit longa consuetudo. Marsil. singul.* 118. *Afflict. decis.* 135. *num.* 3. *& decis.* 233. *numer.* 5. *Felin. in capit.* 2. *de rescript.* ideo consuetudines locorum, vsus & stylus curiarum sequendus iudicibus, *libr. 3. §. fin. D. de test. cap. quam graui. de crimin. fals. Barth. & alij in l. fin. C. de iniur. & in l. iurisperitos. D. de excusat.* Etiam in grauioribus & atro- D cioribus. *Clarus libr. 5. §. 1. numer. 6. Menoch. de arbit. cas. 474. numer. 62. Mascard. concl. 1317. num. 47. Farinac. quæstion. 43. numer. 144. Bursat. consil. 20. num. 67. & cons. 69. numer.* 25. & ideo sic in præsenti tenuerunt DD. Patauini.

Sed DD. Friburgenses fatentur iudices à nouis & inuisitatis in prouincia torquendi modis abstinere debere, & E in hoc crimine consuetis & solitis vti: (*citant Binsfeld. Farinac. & alios*) si tamen modus torturę in prouincia receptus esset admodum remissus, & pro criminis grauitate & personæ

qualitate non satis acerbus: tunc is qui est consuetudine generali, aut legum interpretatione in aliis prouinciis approbatus, sequendus foret. Quemadmodum enim grassantib. delictis supplicia exacerbanda sunt. *l. aut facta. §. fin. D. de pœn.* ita & quæstionum modi, lege aut consuetudine pmissi, sunt intendendi. Vera hæc sunt, nec dubito ex iusta causa mutari posse: sed à quibus, an ab omnibus iudicibus? non arbitror.

De iudicibus inferioribus, qui in statuta iurant, sequor sententiam DD. Patauinorum: nec puto illos arbitratu suo consuetudines & statuta, quibus subsunt, mutare vel transgredi posse. occurrente necessitate, Principē consulant. Summos vero iudices, qui iudicant auctoritate suprema, nec iusiurandum illud præstant, quoniā astringuntur sola æquitate, & ordinationibus Principum (si quas habent sancitas) puto, non quidem pro libito statuta illa & consuetudines transgredi posse (vix id fiat sine graui scandalo) sed posse prudenti arbitrio illas moderari, & interpretari pro exigentia casus occurrentis. Simili distinctione aliqui DD. vtuntur in quæst. an iudex contra priuatam scientiam ex allegatis & probatis iudicare teneatur? Certum est plus debere licere supremis illis, quam infimis. In Germania sequendæ constit. Carolinæ, cum congrua peritorum interpretatione.

QVÆSTIO XXXVI.

An etiam iudicibus inferioribus à superiore modus torturæ præscribi possit?

SI quem præscribit iustus non est, nec legibus, nec rationi consenta- A neus, v.g. vt debilem supra vires, vel robustum sine vllis indiciis aut inauditum tōrqueat & similia: nequit dubitari id nec ipsi licere, nec inferiorem teneri parere. Nam ius diuinum & naturale, cui Princeps subest, vetat vllum indebite lædi, ideo laudantur à DD. qui talibus mandatis noluerunt obtemperare, vt afflictus & alii. Et ho- B minem noui, qui anno 1587. Luxiburgi, maluit Præsu. Prætorio milit. dignitatem relinquere, quā torquere quendam de quo indicia sufficientia non habebat. Quod asserui *tenent Iserv. in cap. 1. de pact. tenen. Grammat. cons. 45. num. 35. & voto. 32. nu. 8. Clarus d. q. 64. num. 13. Roland. cons. 12. n. 47. l. 3. Farin. quæst. 37. num. 74.* & tunc sic tortus ex C confessione sua damnari non posset, quia indebite extorta. *Gigas d. tit. quomodo & per quos q. 1. n. 32. Ant. Gomes. d. tom. 3. rub. de tortur. nu. 25. Carrer. in 2. p. §. circa sextum. n. 5. Bursf. cons. 201. nu. 87. Farinac. d. q. 38. n. 78.* Iudex etiam sindicatui subiaceret. *Lud. de Imola cons. 184.*

Sed si præscribant iusta, v.g. tale vel D tale genus tormenti, vel modum & temperamentum æquitati consentaneum, non dubito quin sibi subditis iudicibus possint præscribere. *hoc de Principe diserte docent Bald. in cons. 427. num. 9. lib. 5. & Roman cons. 431.* & sic toto tit. de quæstion. D. & C. videmus leges hac de re latas, & habemus, *text. in l. quæstionis modum D. de* E *quæst.* fauet ratio, quia inferiores isti iudices vt plurimum sunt idiotæ, simplices, & rudes, & indigent instructione: maxime in casu indiuiduo. In genere, & vt pro regula omnium casuum id fiat, vix arbitror expedire: nisi cum addito, vt, si qua nascatur specialis causa dubitandi, superiorem consulant.

silant. Id dico propter varietatem circumstantiarum, quæ in quæstionibus plurimi faciendæ.

QVÆSTIO XXXVII.

An sit danda copia indiciorum & processus informatiui, in criminibus atrocioribus exceptis? vel an sufficiat indicia à iudice reo proponi, eumq; in continenti cum suis defensionibus audiri, cum isto modo melius veritas haberi possit?

a Clarissimi DD. Patauini ad hanc quæst. accuratè admodum & doctè responderunt, in hanc sententiam: iure scripto decisum esse, vt reis detur indiciorum copia, ne opprimantur, aut defensionis facultas eis tollatur, *ex tex. in leg. vnius. §. cogniturum, D. de quæstionibus. & l. desertorem. §. si ad diem. D. de re milit. l. defensionis facultas. C. de iur. fisc. c. qualiter, & quando de accusat. clem. Pastoralis. de re iudic.* *vnde id infiniti DD. decidunt, quos habes apud Clar. quæst. 49. Roland. consil. 12. num. 42. lib. 3. Riminald. Iun. consil. 98. num. 59. lib. 1. & Farinac. quæst. 39. n. 1.* Quod procedit etiam in crimine læsæ Maiestat. *d. clemen. Pastoralis. Boss. de indic. num. 78. Roland. supr. nu. 59. cum seqq. Osascus decis. 89. num. 12. Personal. tractat. de indic. num. 22.* & in crimine assassini, *Carrer. titul. de indic. & tortur. §. circa quintum. num. 15. Hieronym. Laurent. decis. Auinion. 15.* & Sodomiæ, *Farinac. supr. num. 111.* & parricidij ac veneni, *Grammat. vot. 30. n. 2.* & hæresis. *Bald. consil. 95. vol. 1. Boss. de indic. ante num. 78. & tit. de hæret. num. 9. Paris. consil. 2. num. 155. libr. 4. Roland. d. consil. 12. num. 61. Personal. d. num. 22. Vulpell. consil. 21. num. 3.* denique in omnibus atrocioribus & quantumuis enormibus. *Marsil. §. diligenter. num. 157. Grammat. vot. 34. in fin. Carrer. supr.* quæ est communis sententia iuxta Farinac. *d. quæst. 39. nu. 41.* & nullibi in iure contrarium reperiri affirmauit Ioan. Maria Monticella, *regul. crimin. 4. num. 3.* & sanè videtur esse iuris naturalis; & procederet etiamsi reus malæ opinionis & famæ argueretur, *Farinac. ibid. num. 47.* & subesset timor subornationis testiũ ad defensionem, propter rei potentiam, vt plene post alios Farinac. *num. 70.* & id quamuis reus non adferat, quales defensiones velit instituere, *idem num. 75.* & si iudex ante datam copiam indiciorum, & decretas defensiones vlteriùs procederet, & torqueret, confessio reum non premeret, foretque processus totus nullus, *per d. Clement. pastoralis. Farinac. nu. 84.* Quæ iure ordinario certa putauerim; & propterea vbi non est alia consuetudo, vel Principis ordinatio, sic esse iudicibus obseruandum, vt securiùs procedant.

Sed quia in quibusdam prouincijs consuetudo est, vt indicia tantum reo proponantur, & reus in continenti cum suis defensionib. audiatur, quàm praxim aiunt in Bauariæ ducatu obseruari, & de Mediolanensi testatur Clarus, *d. libr. 5. §. 1. num. 10. in fin.* non ausim hanc praxim damnare, quàm etiam esse licitam tenent DD. Friburgenses, quando iudex intelligit subesse periculum, ne per talem communicationem debita processus expeditio frustretur, eo quod aduocati velint minutias (vt solent) discutere; vel, vt fermè fit, reus inde pertinacior ad negandum efficeretur. Probatur hæc sententia, quia fatentur, qui contra sentiunt Principem, & qui statuendi habet arbitriũ sic ordinare posse, quia b Conclus.

hoc non est omnino tollere defensionem, sed tantum immutare ordinem iuris positiui, & modum defensionis ac solemnia eius, quib. omnibus Princeps est superior. *Afflict.decis.*391.*n.*4. *& post alios Farinac.d.quæst.*39.*nu.*23. *&* 26.& sic seruari venetijs in Decemuirûm tribunali, scribunt Gigas, *in tit. quomodo & qualiter quæst.* 19. & Decianus *libr.*7.*criminal. cap.* 42. Fatentur ijdem licere iudici, si illi videatur, defensiones in quibusdam restringere, veluti ne possit reus colloqui, nisi cum suis aduocatis & procuratoribus, vel etiam non nisi præsente aliquo ministro publico. *Iosephus Ludouic.commun. opin. conclus.*;8.item restringere tempus ad faciendas defensiones & decernere, quod loco copiæ exhibeantur aduocatis originalia indicia per eos videnda. *Farinac. numer.*112. *cum sequentibus.*

B

C

Vnde fit argumentum validum, si hæc de quibus quæritur, sunt tantum iuris positiui, quia ad solemnia & modos defensionis spectant, quæ statuta sunt iure positiuo; & non ad defensionem simpliciter, quæ est iuris naturalis: item si quod detur in scripto, vel dicatur viuâ voce; &, quod breuior vel prolixior terminus tempusque reo ad defensionem assignetur, sunt etiam iuris positiui: sanè cum cõsuetudo vim legis obtineat; poterunt per illam hæc omnia mutari, maximè quando illa fuit à Principe tolerata, vt in casu nostro.

D

Item cùm iudex in his criminibus sit liber à regulis iuris positiui communis (vt sæpè dictum) nõ esse illi, quod proponitur, si expedire iudicet, illicitum. Deniq; reddant differentiæ rationem, cur quod in thesi ponitur iudici non liceat, & quæ ipsi de modo mutando, &

E

A tempore restringendo concedunt, liceant? Non puto posse dari, nisi forte quod hic maius præiudicium rei sit; quod negauerim.

QVÆSTIO XXXVIII.

An sint concedendi aduocati in atrocioribus criminibus, cum soleant ex hoc rei magis indurari, & instigari ad negandum?

QVod non sint concedendi, videtur primò probari ratione, quia videntur sic indicia retardari: Secundò quia etiam in causa hæresis videntur negari posse, quod Simancas admittit. Tertiò quia probatur claro textu in l. per omnes. 6.C. de defens. ciuitat. ex quo illud multi afferunt. *Barbat.tractat.de præstant.Cardin.*1.*p.q.*9. *allegans pro ea Baldum. Angel.in pract. versic. vestem etiam cœlestem. num.* 12. *Marsil.in pract.§.diligenter.num.*164. Quartò, hoc pertinet ad modum defensionis, vt per se vel per alium: modus autem subest arbr. iudicis, vt dictum, *quæst.* 37. Quintò ius scriptum in aliquibus criminibus reis aduocatos denegauit, vt in crimine læsæ maiestatis diuinæ per hæresim, *cap.fin. de hæret. in* 6. & humanæ, *l. quisquis. §. de mq.C.ad leg.Iul. Maiestat. Bart. in extrauag. ad reprimendum in gl. sine strepitu. Gigas tit. qualiter in crimin. læsæ Maiestat.proced. quæst.*4. item furibus insignibus & grassatoribus seu latronibus viarum. *l. per omnes. C. de defens. ciuitat.Mars.supr.& l.*1.*n.*20.*de quæst. Roland.consil.*2.*n.*62.*lib.*3. Ex his videtur aliquid probabilitatis prima facie hæc opinio habere: sed re vera non est secura.

Omnino tenendum, etiam in exceptis criminibus non posse denegari reis aduo- Conclus.

catum: nec ratio addita sufficit ad denegandum. Hanc vnanimiter tenuerunt in suis consilijs DD. Ingolstadienses anni 1590. & rursus anni 1601. Friburgenses, Patauini, & Bononienses, & est recepta praxi inquisitorum in hæresi, cui nostrum crimen exæquatur, & communi DD. calculo, *Sprenger part. 3. mallei malef. Clarus. §. hæres. num. 17. etiam si rei non petant. Eimericus in director. inquisit. tit. de defens. reor. & ibi in commun. Penna. Repertor. inquisit. in verb. aduocatus, Humbert. in praxi Iudic. eod. verbo. Simanc. Cathol. instit. tit. 5. n. 2. Boss. de indic. cōtra tortur. n. 78. in fin. Roland. cons. 12. n. 61. lib. 3. & alij passim.*

Item probatur ratione. Iure naturali cautum, vt qui per se nequit, possit se per alium defendere; sagæ plerumque sunt illiteratæ, nec se norunt defendere ergo debent per alium defendi, alioqui illis indirectè tolleretur defensio, quæ nulli tollenda. Confirmatur, quia iudex ex officio tenetur curare vt indefensi defendantur. *l. si non defendantur, D. de pœnit.* Item est conforme Carolinæ constitutione, *art. 47.* vbi addita ratio, quoniam alij ex simplicitate, alij ex terrore nequeunt suas defensiones proponere. & art. 14. vetatur, ne ad carcerem aditus ijs præcludatur, quorum operâ ad defensionem suam rei vti cupiunt. Si dicas hoc statui in criminibus non exceptis contra: quoniam in ijs, quæ iure naturali reis debita sunt nullum discrimen est exceptorum & non exceptorum criminum.

b Ad argumenta in contrarium facilis est responsio. Ad 1. negatur retardari, nam occurri potest huic retardationi primò si statuatur aduocatis, vt cum reo nunquam soli sint, sed semper cum eo agant præsente iudice, fiscali, vel notario, vt sic omnis subornatio, instigatio & induratio ad negandum impediatur. *Farinac. d. q. 39. nu. 14. & n. 112. & seqq.* Item poterit cogi aduocatus, vt sub iuramento promittat, se reum ad negandum delictum non instigaturum aut subornaturum, vt iubet Carolina constit. *ordin.* 88. & non vsurum nisi iustis defensionibus, & cum reum viderint criminosum esse, se cessaturū à defensione, *Decian. in tract. crimin. tom. 1. lib. 5. c. 37. Bayard. ad Clar. §. hæresis n. 22. & clarissimè cautum Instruction. inquisitor. quas referunt Simanc. & Penna. sup.* Deinde supponitur aduocatum fore virū probum, gnarum officij sui; qui nolit in officio suo delinquere; delinqueret autem si instrueret reum ad tacendam veritatem, & non leuiter peccaret. *Abbas & alij in c. 1. de test. cognit. D. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 1. & 2. gloss. in c. 1. de confess. in 6. Iason in leg. cum proponas. 2. C. de pact.* quod si iudex postea deprehendat aduocatum tricari, dolose procedere, vel aliquid frustratoriè proponere, potest iterum exigere iusiurandum: immo si vehementer præsumat de dolo aduocati, potest illius propositionem reijcere, nec curare appellationem, & vltra procedere: *Sic post Innoc. Host. & alios concludit Conrad. Brun. de hæret. in cap. de cautelis. vers. contra improbe petentes.* Sane nunquam concessione aduocati adeò indicia retardabuntur, vt cum tanto reorum præiudicio ipsis negari possit, quod iure naturali debetur.

Ad 2. Sufficit, quod in praxi nunquam denegentur, nec admodum probabile est, eos denegari posse, nisi in casu mox dicendo in responsion. ad supra.

c Ad 3. Argum. resp. dupliciter primo DD. illos mihi videri nitillo textu non bene intellecto. Textus enim agit de patrocinijs, hoc est defensionibus potentium ambitiosis, illegitimis, extraiudicialibus, & vel violentis, vel dolosis, qui tali patrocinio causa fuerunt, vt scelera citius, crebrius, audaciusque committerentur: quod illic in d. l. per omnes, acutè vidit Accurs. Non vero agit de patrocinijs aduocatorum, in iudicijs admitti solitis, nec argumentum ab illis ad istos posset procedere, nisi constaret istos dolose procedere: tunc autem eos etiam reijci posse dixi. Secundò Responsorium, vt infra ad suprà.

In quarto argumento falsa est maior, quia istud non pertinet ad modum defensionis, sed directè pertinet ad defensionem ipsam, cui per accidens est, vt per se vel per alium fiat. Ius enim naturale simpliciter vult non tolli defensionem, tolleretur autem illi nequit seipsum defendere, si per alium non sineretur. Non tolleretur autem, licet nō sineretur se defendere scripto, cum possit verbo: vel non sineretur tridui spacio differre, qui potest statim. Vnde patet differentia casus propositi in quæst. 37. ab eo, qui proponitur in ista quæstione.

d Ad 5. Respondetur, in criminibus istis iure scripto tantùm denegari aduocatos, quando notorium est reum esse hæreticum, rebellem, vel conspiratorem in Principem, assasinum, aut insignem furem vel latronem, & huiusmodi: sed antequam constat esse talem, aduocatus conceditur. Sic leges illas exponunt, & in praxi obtinere testantur. *DD. Mantua Benauid. singul. 15. Rolandus dict. consil. 12. numer. 79. libr. 3. Iul. Clar. in §. hæresis.* A *num. 17. Farinacius quæstion. 39. num. 109. & 167.*

QVÆSTIO XXXIX.

An confrontatio sagarum, quæ vt plurimum pronæ sunt ad reuocandum, consulta videatur?

PArùm mouet me quod Sagæ pronæ sint ad reuocandum: nam non B omnes tales, & forte pauciores: neq; de occultis istis nostrum est iudicare. *c. sicut est*, de Simon. *cap. erubescant. 32. quæst. 5.* Constat ordinariè in huiusmodi, stylum curiæ sequendum, *Menoch. cas. 474. Mascard. conclus. 1317. n. 47. Farinac. quæst. 43. num. 144.* Sed nec stylus vbique idem, nec iste à iure naturali, sed positiuo descendit: quemadmodum & illud, quod reus qui de C se confessus alios nominauit, debet in præsentiâ nominati cum iuramento asserere sic esse, aliàs nominatio non operetur, *Boer. decis. 319. num. 4. Clarus quæst. 2. num. 12. vers. quæro nunquid, & Vulpell. consil. 30. num. 7. & cons. 83. num. 8.* aut illud quod alijs magis arridet, vt relicto iuramento; reus de se confessus, & qui alium in quæstione nominauit, in ratificatione de se, & D alijs, debeat iterum, leuiter tamen torqueri, & in præsentiâ nominati confirmare nominationem. *Farinac. supr.* siue illud, quod quando in mutuis delationibus inter se dissentiunt, vt postea simul de hoc dissidio interrogātur; inuicem redarguere permittantur: quæ omnia ex consuetudine potius, quàm iure scripto manarunt, nec ordinariè imperatæ iudicibus sunt. Ideò (vt optimè Bononienses inquiūt) quid cir- E ca has agendum prudens iudex arbitrabitur, si namque ex vnâ parte adsit qualitas, vel prærogatiua dignitatis,

auctoritatis, vel imperii in aliam partem: vel vna iudicio & sermone præualeat, adeo vt dubium esse possit ne contra veritatem vna trahat alteram in suam sententiam: nunquam confrontatio talis permittenda: si nihil istorum adesset, permittendam videri. *Chart. d.lib.3.c.1.n.92.* In facto igitur hoc consistit, & circumstantiis cõsideratis decidendum, *Etiam in violenta*, hoc est, quam inuitis iudex imperat, *confrontatione:* casus in quibus consulitur legite apud Clarum, *q.45.num.14.& ibi Baiard. in addit.* & in his ipsis casibus non admittenda, nisi præcedant considerationes exquisitissimæ, & causæ grauissimæ, vt de hæresis crimine docet Penna, *ad 3.part. Directorii Inquis. comm.23.num.101. vbi de hoc prudenter egit.* Idem censeo de quodam genere confrontationis, quod aliquando iudices decernunt, quod vocatur, *confrontatio ad cortinam.* & minus habet periculi. *de quo Antonius Columba. In forma procedendi extraordinar. in controuers. crim. ab arb.220.* In confrontatione, *spontanea*, quando paratus est reus alios nondũ captos societatis coarguere & conuincere: puto aliud dicendum, vt scripsi, *l.5.sect.10.circa fin.* nempe hanc nunquam admittendum nisi præcesserint indicia talia, vt ꝓpterea nominati citari possint: & iam citati, si non apte obiectiones rei nominantis, & constanter accusantis, soluerint, queant in carcerem compingi. fieret enim alioquin iniuria talibus denunciatis, hoc seqq. DD. Friburgenses, & bene addunt, si socius in præsentia & confrontatione suam nominationem retractet, tamquam testem varium & inconstantem denuo torqueri posse. *Farinac. supr. à num.116. vsq; ad 150.*

Concl.

QVÆSTIO XL.

An dictum Binsfeldii trium vel quatuor fæminarum pro vnius viri denunciatione exigi, debeat obseruari in terris imperii?

Respondeo negatiue, tum quia priuati Doctoris dictum est: tum quia contrarium vbiq; praxis videtur recepisse. lege tradita superius ad q. decimamtertiam.

QVÆSTIO XLI.

Quid sentiendum de praxi Germaniæ, quæ denunciationes de choreis, & sagarum conuentibus, hactenus pro veris, & sufficientibus, & non illusoriis accepit?

Non Germaniæ solius praxis est: sed Galliç quoque, Hispaniç, Italiæ ac Belgii, & est optime fundata. Qui pro illusionibus habent, ipsi ab Alciato, Ponzinibioque cum paucis aliis delusi: & magna pars VVieriana farina, non puræ fidei polline, sunt conspersi. lege quæ de hac re scripsi, *libr.2. Disquisit. Mag. quæst.16. & li.5.sect.16.* Vbi in vltima editione Moguntina anni 1603. fusissime & neruosissime hoc confirmaui, & spero me Lectori veritatis amanti satisfecisse.

Consideratis itaque cunctis, quæ & in d. libr. 5. Disquisitionum, & in responsione hac quadragenaria scripsi, statuo Principem optime de republ. meriturum & iustitiæ pręclare consulturum, si in suo territorio præcise faceret statutum, quo primum caueret, ad quod denunciationes tortura in hoc crimine posset adhiberi, & licet duæ de iure sufficiant, tamen tres ad minimum requirendas, sine vlla di-

ſtinctione virorum & fœminarum: 2. quod nō attendatur ad contritionem niſi forte aliqua ſit notorie incontrita, eo quod nolit confiteri, aut Euchariſtiam ſumere. 3. quod non requirantur aliæ circumſtantiæ, niſi quod ſagę carceratæ, ſeorſim tamen poſitæ & examinatæ, atque interrogatæ in genere, viderint N. & N. pręſentes in tali congregatione nocturna ſagarum: nullis admiſsis defenſionibus, niſi quæ fundamentum habeant in iure naturali fundatum: ratio, quia in criminibus

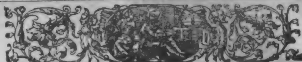
A

exceptis, iudici quo ad proceſſum remiſſæ ſint ſolemnitates iuris ciuilis. 4. cum de perſona ſemel denunciata, poſſent alii ſocii interrogari in ſpecie: eiuſmodi autem interrogationes ſpeciales admodū ſunt periculoſæ: quod duæ denunciationes debeant præcedere, vt in ſpecie de perſona denunciata, poſsit interrogari. Quæ eo magis placeret expreſſe ſtatui, vt iudicis arbitrio, quam paucisſima committentur.

B

Hæc ſaluo meliore iudicio mihi de his XL. quæſtionibus videbantur Græcii Styriæ. IV. Octob. 1602. nunc eadem auxi & recenſui Salmanticæ, XXIV. Iulii, 1604. Martinus DelRio Societatis Iesv LL. licenciatus & S. Theol. Doctor.





MAGICARVM DISQVISITIONVM;

Qui est.

DE OFFICIO CONFESSARII.

Episcopi illud sibi reseruarunt? Respondetur argumentis Viualdi & cuiusdam recentioris.

Cap. II. De officio confessarii, qua medicus est.

Anacephaleosis remediorum. A

Sect. I. *De remedijs superstitiosis.*

Q. I. De exemplis superstitiosarum curationum, siue magicarum remediorum.

B *Chaldæorum Munsiris. Hebræorū Theophilim, & alia huiusmodi. Paracelsi remedia impia proponuntur. De imaginibus superstitiosis, de incisione arboris, de collocatione in foco, de nominibus Ephesiis, de conuicijs & blasphemijs. de exagonis Paracelsi. de quodam exemplo miro, quod refert Grillandus, de canum mactatione. Galli cantus, an & quo pacto maleficia possit dissipare? De lotione matutina manuum & faciei. de lotio humano, veterum sententia. Exemplum Pharaonis Regis Ægyptij. aliud ex Martyrio Sanctæ Luciæ. aliud fragmentum Sanctæ Althelmi, de Sancto Chrysantho.*

C

Qui νεφελοδιῶκται, γητεῦται, & φυλακτήριοι, in sinodo Trullana. quid περίαπτα. B

D *De gestatoribus galeæ seu amnij infantilis. Exemplum subulci sortilegi, cuius porcos diabolus custodiebat. & de alio opilione Traiectensi.*

Plinij, Varronis, & Constantini vana remedia. de Marsilii Ficini quodam libro periculoso. De Ciconiis acu e effodienda, de cruminibus vel dente E *[illegible] de [illegible] frangenda. de [illegible]. de sale [illegible], de [illegible]. de nomi[illegible] contra Lam. Ana[illegible]*

A *De precario vel furto sublatis rebus ex malefici domo. de crepidis, lacinijs, &c. de canibus, equis, stricti gladii vibratione.*

Virgilii locus & exempla varia. De circuli circumductione.

Superstitio opinari non futura remedia, si prius confessarius vel medicus fuerit adhibitus. C

B *An debeat malefica prius libertati restitui. De scopis in ostio ponendis, de acubus aut criminibus in ollam coniiciendis.*

De cogendis sagis per minas, vim, & verbera. Quod soleant in alios sortem transferre, probatur exemplis. Euripidis & Senecæ loca. Remedium quoddam Salisberiensis, & alia Sacrilega, vt de plumbo, verbena, columbo.

C *Semper dæmon in his lucratur, & quomodo. Exemplis probatur translatio mali in alios.*

Interdum futilibus plane dæmonem cooperari. probatur exemplo studiosi & vetulæ. Examinata quædam dicta Cardinalis Cusani.

Quæst. II. An liceat remedium petere à maleficis.

D *Quod non liceat iure ciuili maleficis vti in bonum finem, contra multos. Leonis Imperii Constitutio, qua abrogata lex Constantini, eadem explicata. Ecclesiastica lege idem prohibitum esse. Locus ad Rom. 3. v. 8.* E

Non posse cogi maleficas vt benedicant. Et de hac benedictione inquisitum. Articulus Parisiensis, dictum impium Paracelsi. Remigii sententia reiecta. F

E *An liceat tollere maleficium per res superstitiosas? An liceat per vana remedia tollere? Discutitur exemplum Summ. Rosellæ.*

Contra Aureolum non licere à malefico para'o petere, vt maleficium tollat malefi io? Exemplum Nideri. Soluuntur argumenta Remigij. Explicantur l. nullus. C. de malef. & locus Photij in Nomacanone. Potest maleficus induci, vt per modum licitum tollat maleficium. Et induci potest tam precibus, quam coactione, contra Remigium, & examinatur dictum Briazoni, quod liceat hoc petere ab ipso Diabolo. An liceat petere, vt tollat ab alio, quàm ab auctoremet malefici; Quid quando dubito, an sit sublaturus per maleficium? G A

Praxis qua in hac re vsus B. Theodorus. Quibus verberibus cogere liceat? Quando sit necessaria cautela Caetani? Exemplum S. Godoleuæ, quæ vsa hac cautela. Alia cautela noua petere, quo vsurus sit remedio? Praxis & vsus huius cautelæ. H B

Quæst. III. An liceat maleficium destruere, vt, eo destructo, seu sublato signo, Diabolus nocere desinat? C

De his signis, qualia esse soleant, exēplum de sera clausa. Status quæstionis. I

Argumenta sententiæ negatiuæ (Non licere) Ioannis Hesselij.

Sententia communis affirmatiua (licere) explicatur, & fuse probatur. Auctores huius sententiæ, qui & quales. K D

Exempla eorum, qui hac vsi. Examinantur singuli actus, qui possint interuenire. L

Dissoluuntur argumēta omnia primæ sententiæ. Quem effectum à dæmone liceat exspectare? Quomodo quis vetetur declinare ad Magos? Quod teneatur malefici signum positum tollere? Aliquando non absoluendus nisi faciat. M E

De sagarum depilatione. Quomodo intelligendum dictum Iesu Christi: hoc genus non eijcitur, nisi in oratione & ieiunio. De exemplo S. Hilarionis. Explicat. capit. si per sortiarias. 33. quæst. 1. Quomodo Diabolus est alligatus signis?

Sect. II. *De remedijs naturalibus contra maleficia.*

§. 1. De remedijs plerisq; N. L. vt de baaras, de hyperico, de thapsia, rhamno, spina verbasco & simil. N

De remedijs ex lupi corpore, item ex hyena, ex catulo nigro, ex dromada, ex mustela, ex Leone, ex pardo, ex asino siluestri, domesticoq;, ex alijs, ex hydrargyro, ex adamante, ex Chrysolitho, ex corallio, ex gagate, ex iaspide, ex onyche, ex sardio, ex Cameleonte, ex asino. Quomodo hæc possint prodesse ex sententia Theologorum.

Quando maleficia naturalibus remedijs tolli possint, quando non possint? Explicat. c. vlt. 26. q. 7.

§. 2. De signis seu indicijs maleficis.

§. 3. De remedijs medicorum præcepta.

Sect. III. *De remedijs supranaturalibus diuinis, seu Ecclesiasticis.*

Primum vera & viua fides, obseruatio mandatorum Dei. Exempla Petri Iudicis, D. Antonij, fœminæ Christianæ apud Epiphan. & alterius in vita S. Cypriani. & alia quædam. O

2. Legitimus in Ecclesia Catholica Sacramentorum vsus, P

De Baptismo. *Exemplo Tyridatis Armeniæ Regis, item aliud de Chami Regis Tartarorum filiolo.*

De confirmatione. *Ex Lactantio probatur, & exemplo Iuliani Apostatæ apud Prudentium.* Q

De confessione, *seu exomologesi, varia narrantur exempla, Bedæ, Ioannis Diaconi, & Petri Cluniacensis, &* R

Ioan. Cæſarij. Item ex Theodorico de Appoldia. Metaphraſte, & Liſiardo. A

Nota autē hic duo exempla de efficacia recitatæ Salutationis Angelicæ. Explicatum cōſilium B. Catharinæ Suetica.

De venerabilis Euchariſtiæ vi. *Exempla vnum Eremitæ apud Caſſianum. Puellæ Arabæ apud B. Proſperum. Vxoris cuiuſdam à D. Bernardo, alterius ſimilis noſtro tempore in Picardia,* B *alterius à S. Auxentio. item aliud in Indiis frequens. item in Gallis tempore Albigenſium. item aliud in Teuthonia (Et nota Lector Magica hæreticorum miracula.) Aliud ſimile ferè in Alpibus Rhetijs. item aliud de viſione Prædicatorum Neapoli in conuentu S. Dominici, & aliud Salernitanum recentius. necnon aliud D. Macarij.* S C

De miſſæ ſacrificio. T

Exemplum Heſperij apud D. Auguſtinū. aliud D. Bernardi. aliud D. Theodori. confeſſio ſagarum, & ratio cur tam longas in Catholicorū templis ante meridiem moras trahant.

De oleo infirmorum. V

Exempla Sanctorum.
- *Sacerdotis apud Bedam.*
- *Theodoſii monachi.*
- *Launomari.* D
- *Parthenij.*
- *Auxentij Archimādritæ.*
- *VVinnualoci.*
- *Eutychij Patriarchæ.*
- *Paterni Abricenſis.*

3. De petendo Sanctorum hominum auxilio. X

Cur hoc remedium minus hodie frequēs, quā olim: Erant diuerſi exorciſtæ, & iſti Sancti: Exemplis SS. Macarij vtriuſque, Cuthberti. Baſilij, Paphnutij. Eugendi, Greg. Thaumaturgi Pauli Simplicis, Theodori, & Vrſmari. E

4. De exorciſmo Eccleſiaſtico. Y

Antiquitas ordinis exorciſtarum. Ritus quidam veteres in exorciſmo adhiberi ſoliti. Nomen dæmonis peti ſolebat, cibi ſoliti exorciſari, cauendū m à ludicris ſermonibus, probatū exemplo. Serium exemplum S. Vrſmari, in quo notandæ eædem ante octingentos annos, quæ nunc cærimoniæ. Exempla S. Adelelini, & S. Mauritij. Cur exorciſmus aliquando ſit irritus? Contra quæ veneficia non ſoleat prodeſſe, ex Toſtato.

5. De operibus ſatisfactorijs. Z

De eleemoſyna, de ieiunio, exempla S. Auxentij & S. Procopij. de Oratione. 1. de communi Eccleſiæ. 2. de priuata in his præcipua ſymbolum Apoſtolicum, & oratio Dominica. item Roſarium, & Litaniæ.

6. Imploratum nomen Ieſu Saluatoris Chriſti, & Sanctorum. AA

Exempla & auctoritates Patrum remiſſiuè Nomen Mariæ Virginis tria exempla. Auxilium Angeli cuſtodis. S. Gouladuch.

7. Signaculum Sanctæ Crucis. BB

Probatur teſtimonijs & exemplis plurimis, quæ propter multitudinem hic in ſummario omittuntur.

Mox Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalibus.

8. Sanctorum reliquiæ. CC

Probatur pluimis auctoritatibus & exemplis, vt S. Philippi, S. Dympnæ in Brabantia, & plurimorum aliorum. honorandi Sancti peregrinationibus & donarijs. Cauendum à ſuperſtitioſo eorum cultu, quem odere, vt probatur exemplo quodam S. Glyceriæ.

9. De aqua benedicta. DD

Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur varijs exemplis.

Et præcipua quædam, contra spectrum Apanesense, & contra aliud Tentacendium lapides iacens. & D. Huberti, &c. Vvieri impudens siue mendacium, siue calumnia. A

10. Res aliæ benedictæ ritu Catholico. EE

De agnis Dei, de cereis & sale benedicto, de pane benedicto. antiquitas ritus. exempla quædam.

11. Pia amuleta collo suspensa. B

Quæ requirantur ne sint superstitiosa?

12. Pulsatio campanarum. FF

Experientia quotidiana. Exemplum mirabile ex Petro Cluniacensi. confessiones maleficarum.

Cauendum à duobus Lamiarum mendacijs, vt illic. Refellitur vulgi opinio de campanarum baptismo. Hæreticorum strophа quotidiana.

Capitularis Caroli Magni locus explicatus. Benedictioni aliquando tributum nomē baptismi, vt apud Iuonem Carnutensem. C

Benedictionis Campanarū ritus defensus contrà hæreticos.

De efficacitate earum contra dæmones, in quo hæc sit sita? Petri Mexiæ error. Cur hæc remedia non semper efficacia? GG

CAP. III. Quorundam remediorum Ecclesiasticorum, contra calumnias hæreticorum, maximè Georg. Godelmanni, defensio. D

Quidam non Iurisconsulti, sed rabulæ in cæremonias petulantes. A

Defensio exorcismi. *Ecclesiæ Catholicæ.* B

Ostenditur ineptia & imperitia aduersarij. Colliguntur multa eius mendacia. Ostenditur in exorcismo nihil magicum reperiri. E

Sigillatim omnes eius ritus probātur & explicantur.

Defensio salis benedicti. *mendacia aduersarij & fraus. Defensio aquæ benedictæ. Benedictiones herbarum. Noua iterum aduersarij mendacia.* C

Defensio Agnorum Dei, alia iterum mendacia. D

Defenditur benedictio balsami & olei. Ineptia aduersarij formulam dicentis esse Magicam, detegitur.

Verbum exorcismo, & vsus defenditur. Vsi & Apostoli. Cur non Christus baptismo peccata remitti.

Defenditur Extrema vnctio & benedictio olei infirmorum. E

Smidelini & Lercheimeri vesana conuicia.

Ex antiquitate probantur benedictiones variarum rerum, herbarum seu fructuum. Aquæ benedictæ. Chrismatis. Panis & salis.

Quæ vis sit rerum Sacramentalium. F

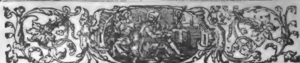
Aliud iterum mendacium. Item alia & alia. G

Respondetur argumentis quibusdam Godelmanni. Ostenditur exorcistarum ordinem in Ecclesia olim fuisse. D. Clementis Rom. locus explicatus. H

Defenditur cultus Venerabilis Eucharistiæ, & in ea esse verum corpus Saluatoris Nostri. Ostenditur nihil in cōsecratione nec cultu Magicum esse. I

Contra Iose. Scaligerum defenditur, opera D. Dionysij. Areopagitæ adscripta non esse Pseudopigrapha. Superbia eius ante oculos ponitur ipsiusmet verbis, & monetur resipiscere, seque deinceps gerere modestius, & sapere humilius. K

Monita quædam pro Confessarijs & pœnitentibus. L



MARTINI DELRIO SOCIETATIS IESV, PRESBYTERI,

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

LIBER VI.

Qui est.

DE OFFICIO CONFESSARII.

A VVM duplicem personam gerat confessarius, iudicis & medici; facilè intelligitur vtriusq; munere fungi debere. Iudicis quidem personam sustinet, quando confessiones excipit, tantùm: tum enim Dei vices gerit in ligando & absoluendo. Medici gerit non tum solummodo, sed etiam extra tribunal illud poli, quando consulitur, idque vel à reis, vel à læsis, vel à iustitiæ executoribus, & administris, vel deniq; ab alijs quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPVT I.

De officio confessarij, qua Iudex est.

AD Iudicem pertinet nosse delicta. & de illis in foro suo iudicare, vt ea cognoscat iudex, operepretium fuerit principio hic, quasi in tabella seu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinque præcedentibus libris peccata, seu delicta, noster iudex debet animad uertere & explorare, vt, cum necesse, reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

B EX *Primi*, itaque, *libri Prologuio*, discet, licere, examinare hæreticos, an sint etiam magi seu malefici.

Ex 1. & 2. cap. discet discernere superstitionis & Magiæ species.

C Ex cap. 3. discet.
- qui libri ratione magiæ prohibiti sint.
- *q.* 1. quantum astrorum influxui citra errorē possit tribui:
- *qu.* 2. vitare errores male Christianorū circa complexiones tēperamentū.

q.3. errores vitare circa vim imaginandi.
q.4. Quid sentiendum de sanatione per aspectũ, contactum, vocem, de salutatoribus, de gentilibus S.Pauli & S.Catharinæ, & similibus circumforaneis, & de curationibus militaribus, &c. & quæ in hac re peccata interuenire soleant?

Ex cap.4. discet. in
- *Princ.* quæ peccata occurrant in Magia naturali & artificiali.
- *q.1.* Peccata sigillorum & caracterum magicorũ.
- *q.2.* Magorum fraudes de Numeris, & quid tribuendum illis.
- *q.3.* Quomodo peccetur credulitate & vsu incãtationum?
- *q.4.* Quæ amuleta seu periapta licita, quæ non?

Ex cap. 5. discet.
- Quę in pirotechnia seu alchimia peccata reperiantur, & quo se pacto cum alchimicis confessarius gerere, & quæ illos debeat interrogare? q.3. & 4.

Ex libro Secundo discitur de quibus Magi sint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente causa quid sentiant? *vt habes q.2.*

2. quos habeant libros? *iuxta quæstion.3.*

3. circa pactum, quas illi adhibuerint solemnitates? *iuxta quæst. 4. præcipue littera E.* & hic an sint rebaptizati, &c.

A 4. circa effectus, an eos ediderint præstigiatorios? quia hoc est mendacium. *vide q.6. & 8.*

5. An putauerint diabolum vera miracula facere posse? quia est error. *vide quæst.7.*

6. an imagines sacras inhonorarint, conspuendo, verberando, trahendo, mergendove? *vt q 11.*

B 7. an alteri pauperiem fecerint, vel damnum dederint. in bonis fortunæ? *d.q.11. & 12.*

8. an thesauros arte magica quæsierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriam à dæmone expetierint? *d. quæst.12.*

9. an incantarint animalia & quomodo? *q.13.*

10. an cum bestiis rem habuerint? *iuxta q.14.*

C 11. an cum dæmone corpus miscuerint, & quomodo? *q.15.*

12. an ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri solere narrãtur? *q.16.* vbi & illud notandum aliquando non cum dæmonibus, sed extincto lumine, promiscue cum quouis vel quauis oblatis proximis sibi concubuerint, quod de Lamiis & maleficis Atrebatensibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ, & de aliis alii.

D 13. Quoad lycanthropos examinandi, an sibi dumtaxat tales videbantur, an etiam aliis? quia secundo casu adest semper pactum: *iuxta q.18.*

14. an aliquibus vsi contra vulnera ac tormenta? & quibus: *q.21.*

E 15. an conati animas euocare? an conuenerint de apparendo post mortem? *vide q.26.*

16. an finxerint spectra? *q.27.*

17. an spectris cultum aliquem exhibuerint, & quem, & quabus? an pacti cum illis aliquid fuerint, an fami-

liaria colloquia superflua cum his habuerint? *iuxta q.*28.

18. an procurauerint spectrorum apparitionem? *q.* 29.

19. an exorcismis vetitis vsus? quæ adhibuerit, & quam adhibitorum vim esse putarit? an habuerit dæmonem inclusum, vel includere sit conatus? an parendum habuerit, & sub quo pacto, quamdiu, ad quid, &c. *q.* 30.

Ex libro Tertio.

1. Interrogent, quæ sint instrumenta quibus vsæ: nam grauius subest peccatum vnguentis? eo quod solet præcedere antropofagia & infanticidium. *vide q.* 1.

2. an somnificum maleficium intulerint naturali medicamento, an vero accesserit sepulcri violatio, & cadaueris iniuria? & quem in finem *q.* 2.

3. quibus philtris vsæ, an miscuerint sacramenta, aut alias res sacratas, & quas? *q.*3. *sect.*2.

4. an sic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læserint? *d. sect.* 2.

5. an contra philtrum sint vsi remediis illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex sua parte necessaria? *d. q.*3. *sect.* 3. item quæ consilia dare possit tali amore irretitis *ibid.*

6. ob quam causam philtrum præbuerit, cælebs, an vt matrimonio iungeretur? coniugata, an vt amorem mariti recuperaret: vtrique, an ad libidinem illicitam? *q.* 3. *sect.* 2. an odii vel obliuionis maleficio vsus? item an incendii? *sect. pen. & vlt.*

7. quid existimarit de fascinatione, & an aliquam fascinarint: quibus vsi remediis vel antidotis contra fascinationem? *q.* 4. *sect.*1.

8. an cadauera laniarint, & quæ damna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuentibus dederint? item an aliquid defoderint, cui sola remotione queat occurri? *d. q.*1. *sect.*2.

9. *In sect.*3. notet confessarius singula, vt norit distinguere in abortu, an nocuerint iam viuo, an ante animationem? item an sic distenderint prægnantem, vera, an simulata prægnatione? quia priore casu accedit prolis periculum, item quoties hæc facta? denique in 3. casu, an propter hanc desiccationem, fœtus fame perierit, & quod &c.

10. Attendat qui homicidæ sint excommunicati? *Sect.*4. Interroget an sagittariam exercuerit magiam? an huiusmodi imagines confecerint, an baptizarint: & in quarum personarum interitum?

11. *Sect.*5. *&* 6. quos animi, corporisve morbos intulerint?

12. *Sect.*7. an aliquos deuouerint? & qua imprecationis formula?

13. *Sect.* 8. an maleficiarint aliquem ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad euitandum vel sanandum illud, aliquid superstitionis adhibuerint.

14. *Ex q.*5. discet habere rationem personarum, quibus nocitum fuit. hinc enim atrocitas peccati crescit. nã cæteris paribus contra publicam personarum peccatur grauius, quam contra priuatam. atrocissimum quoque est omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex 6. *&* 7. discet ob quæ peccata maxime, quis tradatur maleficis puniendus? quibus etiam abstinendum sit iis, qui cupiunt esse tuti, vel liberari a maleficiis.

Ex q. 8. poterit confessarius proponere miseriam maleficorum, & peccati enormitatem.

Ex libri vero huius parte posteriore, discere poterit.

1. Naturam vanæ obseruantiæ? *q.1. & 3.*

2. quando, & quale sit peccatum? *quæst.2.*

3. modos præcipuos vanæ obseruantiæ, & ex eorum similitudine, quando in hoc peccatum quis ruerit? *q.4. sect.1.*

4. de precibus & verbis sacræ scripturæ, de ieiuniis & aliis operibus bonis secundum se. *sect.2.*

5. de ligaturis & periammatis *sect.3.*

6. de obseruatione omnium. *sect.4.*

7. de strenis initio anni. *sect.5.*

8. quando liceat obseruare dies, quando non. *sect.6.*

9. quæ sint licita media sanandorum morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *sect.7.*

10. fundamenta vanarum obseruationum quæ adhibentur ex S. S. &c. refutata. Quod est necessarium scitu, vt idiotis possit persuaderi, esse impia illa, quæ habent pro piis. *sect.8.*

De formula, si Deus incarnatus &c. Dæmonum ministerio an ad bonum liceat vti. De rythmo seu versu. De ritib⁹ & cærimoniis quæ adhibitæ. De dubio in quo benignior sequẽda sit interpretatio, tam de dubio personæ, quam rei.	Contra Felicem Malleolum Tigurinum.

11. Ex formulis positis, *in sect.9.* futurum ei non difficile, iudiciũ ferre: de cæteris, quæ sunt innumeræ, & in singulis locis diuersæ, sed in ipsa ratione formali superstitionis conueniunt.

A

B

C

D

E

Ex libro Quarto.

1. Discet naturam prophetię, & quando sit peccatum prophetæ, non credere inspirationi. *cap.1. q.1. & 2.*

2. Quibus instructum esse oporteat ad dandum consilium in reuelationibus? qui abusus & errata hîc possint accidere ex parte confessarii: quæ ex parte habentis reuelationem? quomodo fraudes & peccata huiusmodi deprehendantur? de scrutanda intentione? *q.3.*

3. Regula discet ad cognoscendum quando peccent astrologi & similes diuinatores. quando sors, omen, vel signi petitio sit licita. *c.2. q.3.*

4. Qualiter peccent diuinatione vtentes, & quæ excusent vel minuant peccatum. *q.4.*

5. Quale peccatum sit oracula dæmonum consulere? *q.6. sect.1.*

6. In necromantia quibus vsæ mediis seu instrumentis, quorum ratione potest accedere infanticidium, & similia peccata. *sect.2.*

Ex seqq. sectionibus, discet species diuinationis cum pacto expresso. In specie quoque illarum vltima de oculi excussione, nota incidere in obligationem restituendi, ratione damni iniuste illati.

8. *in q.7.* discet varias species pacti impliciti: ex quibus poterit decidere casus similes, vt de saltantibus per pyras, de asseruantibus, ἄμνιον, de ferentibus amethystum vt somnient, de offerentib⁹ candelam S. Antonio vt furem indicet, & in quibusdam potest accedere et obligatio famæ restituendę, vt in Parthenomantia.

9. quomodo liceat vti ominibus, prodigiis & portentis? quando peccetur in huiusmodi obseruandis? *section.2.*

10. Quanto sit sors diuinatoria & prohibita? maxime de illa quæ fit per inspectionem libri sacri. *sect.*3.

11. Ad naturam peccati huius intelligendam plane necessaria est. *sect.*4.

12. Discet peccata astrologorum, Genethliacorum, & cæterorum iudiciariorum etiam medicorũ & chirurgorum. *c.*3.*q.*1.

13. Quæ liceat diuinare ex elementis & mixtis insensilibus, vt cometis, halonibus, &c. quæ non? *q.*2.

14. Quid liceat medicis diuinare? *quæst.*3.

15. Quando peccent physiognomi? *quæst.*4.

16. Quale peccatũ sit chiromantia? *quæst.*5.

17. Quæ somnia licet obseruare & interpretationem quærere: *q.*6. In fine quæstionis habebit exemplum faciendæ in similibus disquisitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in sorte diuisoria, & quibus sit licita? *c.*4. *quæst.*1.

19. Quæ peccata contingant in contractu sortis, quem vocant ollæ seu Lotheryæ? quæ quoad venditoré, quæ quoad emptores, quæ quoad ministros seu assistentes, quæ quoad remp. vel Principem? *q.*2.

20. Quę peccata sint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio vsurparit? *q.*3.

21. An vsus sit vulgaribus purgationibus interroget: tam subeundo, quam exigendo. Notet quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium, quomodo in ea peccetur: item de duello publico & priuato propter adiunctam excommunicationem: & notet quæ ad explicationem censuræ illius hic addita, *Sect.*1. *&* 2.

22. De peccatis purgationum variarum per ignem. *Sect.*3.

23. Peccata probationis aquæ frigidæ vel feruentis. *Sect.*4.

24. Discet, cur & quomodo peccet iudex probatione illa vulgari, qua sagę in aquam proiectæ creduntur supernatare: & quid respondendum nitentib. consuetudine seu corruptela quorumdam iudicum: *q.*5.

25. Notet quę hic dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationibus.

26. Item notet, quæ de excusatione ex capite ignorantiæ aliquando iudices prætexunt: vt sciat quando bona intentio excusationem illis præbeat, quando vero non præbeat.

27. Item quale sit peccatum error sine dolo?

28. Peccare iudices, qui, semota lege & ratione, arbitrii liberam plenitudinem sequuntur: & quomodo omnis iudex legi subiectus: *Sect.*2. *litt.* *I.*

29. Peccare quando canonib⁹, non obtemperant: *Sect.*3.

30. Quando liceat signum petere & quæ fides requisita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. sect.*3.

33. De peccato purgantis per pondera & lancem? *q.* 6.

34. De peccato purgantis per crucem.

35. Peccata in quibusdam aliis generibus, quæ rariora. *ibid.*

Ex libro Quinto, discet.

1. Quando iudex peccet arbitrando temere circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem

3. Quem iuris ordinem cõtemnendo iudex peccet? *Sect.* 1.

4. Quomodo peccet in inquiſitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accuſationis præcedentis. 3. in formâ inquiſitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad abſolutionem pręcedentem. 7. quoad tranſactionem. 8. quoad gratiam Principis. *Sect.* 2.

5. Diſcet de indicijs, quæ vix præcipuorum? 2. quod iudex tenetur aliquando ad damnorum reſtitutionem, ſi non interrogauit de ſocijs. 3. quando propterea reo deneganda ſit abſolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam ſufficientium. 6. quomodo diſtinguenda iactantia à minis? 7. quod mens ſcrutanda in minantis æquiuoca locutione. *Sect.* 3.

6. *Sect.* 4. Docet vim minus certorum indiciorum, 2. quod ex non impedito damno iudex teneatur reſtituere. 3. Peccari in ſortiariorum, defenſione, fauore, patrocinio & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneantur reſtituere.

7. Diſcet multiplices abuſus iudicum in receptione teſtium. *ſect.* 5.

8. Peccata accuſatorum, & onus reſtituendi. *ſect.* 6.

9. Varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & poſtea ibi aſſeruandis. *ſect.* 7.

10. multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate. *ſect.* 8.

11. Qnoſdã ritus ſuperſtitioſos contra maleficium (vt vocant vulgò) Taciturnitatis. *ſect.* 9.

12. Peccare iudices qui mendacio, doloue reum decipiunt. *ſect.* 10.

13. Quando iudex peccet condemnando reum ex ſua confeſsione. *ſection.* 11.

14. Quomodo diſcernendæ; ſuſpicio, opinio, & præſumptio.

15. Cui poſsit iniungi abiuratio, & quo pacto is ad eam inuitus adigi poſſit: *ſect.* 12.

16. Varia, in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare. *ſect.* 13.

17. Quomodo iudex peccet, interdum etiam cum onere reſtituendi, eo quòd cum deberet abſolutè abſoluere, tantum abſoluit reum ab iudicij inſtantiâ: *ſect.* 14.

18. Quomodo qualificanda ſortilegia? item quæ ſint hæreticalia, quæ nõ? & proinde, quibus excommunicatio accedat? *ſect.* 15.

19. Quando iudex peccet in pœnæ irrogatione? *ſect.* 16.

20. Peccata quædam propria Sacerdotum & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. *ibid.*

21. Quando iudex remittẽs pœnam teneatur ad reſtitutionem, & peccet? *ibidem.*

22. Peccatum legentium vel retinentium libros Magicos. *ſect.* 17.

23. An præbenda maleficis ad mortem damnatis Euchariſtiâ; & vnctio, & quid in Euchariſtiâ prębenda ſit obſeruandum. *ſect.* 18.

24. Peccetne iudex ſepulturam denegando, *ſect.* 19.

25. Peccatum eorum, qui ſubminiſtrant inſtrumenta necis, vt reus euadat pœnam publicam. *ibidem.*

SECTIO II.

De sigillo confessionis in hac materia.

HAnc sectionem addo, propter quorundam confessariorum simplicitatem, & quorundam Iudicum temeritatem atq; malitiam; qui, quantum possunt, conantur ex confessarijs, directè, indirectéue; tum ante rei mortem, tum post eam, exsculpere; num reus fuerit peccati illius conscius. Adeò vt alicubi audiuerim solitos quodam loco confessarios à iudice post latam sententiam mortis in reum interrogari; sitne iustè damnatus reus? necne? & religiosos quosdam, eo quod hanc iudicum iniquam importunitatem, vt sacrilegam, graui oratione repressissent, impoſterum ad reos audiendos vocari desiisse. Notandum primo sigillum confessionis vim æqualem habere in omni crimine, etiam maximè enormi; vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & hæresis; *a* vnde patet falsum & erroneum esse versiculum illum vulgarem?

Est hæresis crimen, quod nec confessio celat.

Notandum secundò, ex communi sententia, seruandum sigillum, vt ante rei mortẽ, sic & eo mortuo, quia moriendo ius famę suę non amisit: nec cõfessio eius propterea minus confessio esse cœpit, quàm prius. Notandum tertiò, Doctores quando concedunt veniam detegendi, seu narrãdi aliqua accepta in confessione; nunquã loqui de expressione delicti in specie, vel personę nominatione; sed omnes tantum agere de quadã generali reuelatione delicti, sic factã; vt per eã nequeat ad personarum cognitionem deueniri. *b* Notandũ 4. aliud esse, si agatur de delicto committendo, aliud si de iam cõmisso.

Quoad delictum commissum; inprimis est sententia quorundam, quæ communis videtur Canonistarum, *c* posse Sacerdotem delictum iam commissum reuelare, quod non in Sacramento pœnitentiæ; sed extra illud, sub promissione secreti & sigilli confessionis accepit; immò, si in testem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hæc sententia reijcitur ab alijs, *d* volentibus veram esse de crimine committendo, non de crimine commisso, probabilem puto vtramque, sed posteriorem esse tutiorem: in rigore quidem, qui se obligat sub secreto tali æque se obligat quoad commissa & cõmittenda; sed censetur Ecclesia propter publicum bonum, velle irritare promissionem illam, quo ad crimen committendum; qui fauor boni publici cessat ordinariè, quoad crimen commissum, ideo si graue damnum inferretur celatione illius criminis commissi; teneri tum quoque illud sic reuelari fatentur Menoch. & Farinacius, docti duo Iurisconsulti. Sanè promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt quod sigillum non est, id tale fiat: sed obligat solummodo more promissionum aliarum de secreto seruando: quarum vis se in detrimentum reip. cõtra æquum & bonũ nequit porrigere. Quoad delicta cõmittenda; quando quis non vult abstinere aut se emendare, sed crimen statuit perficere, fuère nonnulli Iuristæ, qui censuerint, ea posse à confessario reuelari. *e* hæc sententia periculosa est, & retrahit homines à confessione. Excusari possent auctores eius, si duntaxat locuti forent, de eo qui specie confitentis accederet, reuera tamen non haberet animum confitendi, sed vel consilij petendi tantum, vel decipiendi confessarium, aut pertrahendi

in socie-

a Gign. de crimin. læs. Mai. libr. 2. rub. qui accus. poss. q. 18. Ant. Gabriel. li. 7. conclu. vlt. n. 17 Albertin. de cognoscend. asserti. Cathol qu. 25. Sco. & Ric. in 4. d. 21.

b Sic post Angel. Albert. Gigã & Gabrie-

liũ docuit Farin. to. 1. q. 51. n. 110.

c e testibus Gomesio 3. par. c. 13 n. 9. & Gabrielio supra n. 16.

d sic Menoch. lib. 1 de pr̃sumpt. q. 89. nu. 17. & Farinac. supr. n. 115.

e post Innoc. & Abbat. Gabrielius d. cõcl. vlt. n. 7. Menoc. de arbitr. cas. 180 num. 21.

in societatem criminis; tunc enim non est verum sigillum, nec res sub sigillo credita. Quod si quis animo confitendi accederet, seq; clauibus subijciendi, & absolutionem consequendi, & sic confessionis sigillo rem subijceret: sequenda omnino cõmunis opinio contraria, quæ pluribus Iuristis & Theologis placuit, non esse tum licitum detegere, ne reipubl. quidem proditionem. *f* Hanc sententiam limitant, primò quoad veram relationem: volunt enim posse Sacerdotem tunc ipsos cõfitentes diligenter monere, vt abstineant, & obuient, tum etiam monere magistratus, & Episcopum, vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiant, & similia, quibus & malo subueniatur, & confessio non reueletur, *g* 2. limitant, si pœnitens habeat socios complices, & ipse quidem pœniteat, & emendationem spõdeat; indicat tamen adhuc esse periculum, ne per complices, ipso desistente, scelus committatur: tunc enim putant; vt occurratur damno futuro, posse Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non consentiente. *h* 3. limitãt multi Iuristæ si pœniteat pœnitentem, & velit se emendare ac desistere; quod si nolit desistere, nec obuiare vt potest, sed perficere mauult: tunc inquiunt non teneri sacerdotem ad sigillum, quæ putatur communior sententia canonistarum. *i* fundamentum eorum est, quia non putant hanc esse veram cõfessionem, nec sigillo hic locum esse. Sed falluntur, quia vera confessio est, si animum accedentis & confitentis consideres; licet nõ sit perfecta confessio & valida. Et ad hoc, vt quis sigilli secreto legitur, nihil necesse est (quod bene docuit Nauarrus) confessionem esse perfectam & validam, si

f D. Thom. Sot Richa. & comm. Theologi. vide Nauc. in c. sacerdos n. 120. & seq. Far. multos citat Iuristas, sed videtur non satis rẽ assecutus.

g Ex D. Th. Augustin. ad Angelũ, verf chch. tradita lacua patria. post, n 18.

h sic post alios quos legãt. Angel & Gigas sup. & Farin. supr num. 101.

i Vt Innoc. AbB. Anc. & qui eos sequ. Gabr & Menoch supr. Gign. supr. qu. 18. August. ad Ang. supra Bonacosa p commu opin. vers.

A hoc enim requireretur, quanta quæso porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda secreta: quibus sufficeret minima aliqua causa denegandæ absolutionis? sed satis est, si pœnitens animo accedat confitendi, seque clauibus subijciendi, vt absolutionem consequatur, & cum hoc animo sincere peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, sitq; dicendum, B prætermittens spontè suâ: obligatus enim hoc ipso manet Sacerdos ad sigillum seruandum: nec æquitas, aut religio sacramenti huius patitur, vt qui fidem habuit, suaq; arcana credidit confessario, vlla ex causa decipiatur, sunt enim permulti, qui licet animo sint satis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc se putãt, quàm vt queant abstinere, & imaginaria qua- C dam necessitate se trahi, raptarique ad perficiendum putant; quod dolent tamen se nõ penitus abominari, & à Deo postulant vires roburq; sibi ad hoc præstari; & ignosci infirmitati suæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis, plerisque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cum rectè D. Thom. paulò antè fuerit secutus.

Sacerdos non potest reuelare.

D Quoad 2. limitationẽ, simul & primam, dependent à quæstione 5. *Sacerdos possit vti aliquando scientia, ex confessione parta, saltem ad gubernationem, & mala imminentia auertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus se vel alium posuisse pulueres; vel quid aliud sub tali limine; & nisi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot vrbem ingre- E dientur, egredienturq; in magnã perniciem aut periculum venturos. Qua in quæstione consentiunt omnes ferè DD. paucis exceptis, licere seruatã

circum-

circumſpectione, vt nec directè, nec indirectè ad ſuſpicionem peccati confitentis quiſquam deueniat. *a* Sed probabilior eſt contraria ſententia, & tutior, & magis conſentanea religioni ac reuerentiæ huic Sacramento debitæ; quàm tenuiſſe videtur Henricus Gandenſ. *b* Tutiorem dixi, quia vt illa contraria practicetur ſine periculo, tantâ & tam multiplici eſt opus circumſpectione, vt difficile ſit plerumque eam ſeruantem non incidere in ſigilli violationem. 2. quia fauet ipſi Sacramento, cum inuitet ad illud ipſa ſilentij & arcani neceſsitate, & ſecuritate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. ann. 1592. die 26. Maij, decreto quodam, præcepit ſuperioribus regularium, vt diligentiſsimè caueant, ne notitiâ de peccatis in confeſſione habitâ ad exteriorem gubernationem vtantur. Quæ ſanctio etſi liget, duntaxat eos, ad quos ſcripta: ſatis tamẽ indicat Pontifici Maxim. magis probari eam ſententiam; quæ vult ita prorſus ſe confeſſarios gerere, ac ſi in confeſsione nihil penitus audiuiſſent; ſibique perſuadere, nullatenùs humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quàm longiſsimè diſtat. Cum tamen hæc prohibitio in iſto caſu ſit iuris humani; & periculum a republica, vel proximis; cum citra damnum tuum, & ſigilli violationem queas; propulſare, ſit iuris diuini, haud dubiè caſus poſſet incidere; quo quis teneretur hac ſcientia ad malum, quemadmodum diximus propulſandum auertendumque vti, præſertim cum ſententia illa communis ſit probabilis, & nullum ius humanum valeat impedire; ne quis cùm neceſsitas poſtulat, ad malum ingens impediendum, ſententiâ probabili vtatur. *c* Et hoc caſu admitti poſſet prima illa limitatio; ſed & 2. ſi per omnia proſpiciatur, & caueatur ſigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiuſmodi extraordinarijs planè caſibus agere voluiſſe; qui in religioſis congregationibus vix vnquam eueniunt.

Ex hac autem ſententia illud ſequitur; ſi Petrus magus mihi confitens inter circumſtantias peccati complicem indicarit; iſque mox mihi quoq; confiteatur, ſed peccatum illud ſibi cum Petro commune reticeat; non poſſe me hac ſcientia vti, ad illum de hoc peccato examinandum; ſed tantùm poſſe me in genere inueſtigare; num ſit aliud, quod conſcientiam eius grauet, & perſiſtentem in ſilentio, teneri me ſimpliciter abſoluere. Sequitur ſecundo, Non poſſe Sacerdotem ne metu quidem mortis propoſito cuiquam hoc crimen reuelare, *d* & poſſe eo caſu dicere neſcire ſeſe, nec de tali peccato ſe quidquam audiuiſſe, quia reuerâ nõ ſcit, nec audiuit, vt homo, ſeu vt pars reipubl. Immò ſi mente ſubintelligat, (ſcilicet, vt poſsim reuelare) poſſet dicere ſe hoc in confeſsione non audiuiſſe, vel reum ſibi hoc confeſſum non fuiſſe; & hæc omnia poſſet iuramento confirmare. *e* Nec poteſt ad reuelandum Sacerdos à quoquam cogi, ne a Pāpa quidem; multò minùs a quouis alio, vt fuſe docent Auguſtin. Berous & Hieronym. Gigas. *f* Quod ſi iudex inueniſſet peccatum malefici ſcripto commendatum; vt id confiteretur; vel ab aliquo auſculante pœnitentem, vel a ſacrilego Sacerdote ſigilli violatore id intellexiſſet; non poſſet iudex his teſtibus, nec illi ſchedulæ, nec ipſi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere; *g* immo etiamſi iam il-

a [illegible] vicàt multos. Sotus [illegible] lect. [illegible] membr. 4. q. 1. Nauar. in d. c. Sacerdos nu 144. & ſeq. [illegible] & [illegible] quos citat. litt. d [illegible] nu § 1. & præs. Card. Toleti in ſum Caſuũ & Emanuelis Saa in Aphoriſm. quodlib 8. q 29. & 31.

c Vide D. Thom. in 4. dist 3. q. 2. art. 1. ad 1. & 4.

d ca Sacerdos de pœ. d. 6. & ibi Nau a n. 13. & eſt communis.

e Nauarrus Man c. 8. n. 19 communè eſſe docens Gigas d. q 18. n. 4. Gomes de crim. c. 7. n. 9. Malca l. [illegible] de probat. [illegible] præſ. [illegible]

f Cerous q. 12. n. 1. Gigas d. q. 18. num 5.

g Ant. Gomez. d. n. 9.

Masc. d. operis lib. 1. concl. 177. num. 1. & 3. Men. lib. 5. de psumpt. q. 59. n. 16. & 17.
h est communis. vide Sotum in 4. d. 18. q. 4. à 5.
i Sch. in 4. d. 18. & 21.
k in c Matthæus. de Simonia. & in ca. significasti de adulte. Fari. supra n. 111.

iam illum condemnasset testibus conuictum: & postea intelligeret totam delationem vel accusationem ortam ex sigilli violatione, deberet damnatum absoluere & dimittere *h*.

A

Duo denique sunt casus, soli, quibus liceat reuelare in confessione audita, *primus est*, quando pœnitens Sacerdoti licentiam reuelandi concessit, consentiunt in hanc Theologi *i*, & Iuristæ *k* propter text. clarum, *in cap. significasti de adulter:* quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorem suum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confessionem, & rursus tunc reus narret suum peccatum. Sed hoc non est necessarium, vt melius cæteri censent, nam si extra confessionem iterum ei narret: iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem sequentem. Deinde quid interest, dicatne in confessione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelandi: an post confessionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones sunt, 1. non sufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam, sed requiri explicitam & expressam. 2. debere eam esse mere liberam & nullatenus coactam. 3. debere subesse causam iustam & magni momenti: vtputa boni publici, aut corporalis vel spiritualis boni pœnitentis. Nam ioco vel ex causa leui reuelare, etiam habita permissione confitentis, sacrilegium foret *l*.

B

C

D

l post Halensẽ. Sco. Dur. Gabr. & Maior. in 4. d. 21.
m vide Mascard. de probatio. conc. 1286.

Sacerdoti vero, dicenti se licentiam à pœnitente habuisse, non semper credendum: sed dumtaxat, si & ipse bonæ sit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat. *m*

E

Secundus casus est, si sacerdos idem aliunde, seu alia via, extra confessionem, ante vel post eam, resciuerit: quem admittunt, in delictis committendis, Abbas & alii: *n* sed idem in commissis censent cõmuniter Theologi *o*, & ratio efficax id persuadet, nec enim per confessionem sacerdos amittit ius quod ante habebat: neque id quod postea aliunde illi comparatum. Quod si amitteret, confessio vergeret in damnum publicum, nam fraudibus patrocinaretur, & iudicia euerteret, verbi gratia, si quis, coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium commisisset, & postea vtrique confiteretur. iste enim tum nec deferri nec accusari à quoquam posset: quod, quam sit reip. perniciosum: nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia vtatur, nisi in re grauissima: nam facile scandalum sequeretur, si frequenter & in leuibus rebus ea vteretur: item cauendum, ne quid amplius dicat, quam quod extra confessionem cognouit. Sacerdoti vero dicenti se extra confessionem id resciuisse non credi, nisi id probet, &, si non probat, extra ordinem puniendum arbitrio iudicis, cõmuniter censent Canonistæ *p*, sed hoc arbitror de sacerdote malæ famæ intelligendum. Nam in eo qui bonæ famæ est, putarim sufficere iusjurandum probatione, si testes desint: cur enim non hic sufficiat, quod in priore casu sufficere fatentur?

n vide Augustinũ de Ancona ad Angel. voi supr. & Farinac supr
o D. Bona. d. 21. art. 2. q. 3. Palud. ibi. q. 3. a 3. Sotus d. 19. q. 4. art. 4. Nau. in d. c. Sacerdos n. 161.

p Nauar & alii quos sequuntur Mascardus supr. n. 5 & 6. & Farin supr. n. 108

Denique, extra hos casus licitos, sacerdos reuelando violans sigilli (quod ex iure diuino positiuo fluxit) secretum, hodie deponendus, & in carcerem perpetuum monasterii cuiuspiam detrudendus est. *vide Conc. Later. c. 21. & c. omnis de pœn. & remiss. & Farin.*

pract.crim.q.51.n.93. aliquando tales iussi fuere à Pontificibus degradari & pœna mortis affici, & merito, exemplum ponit Felicianus *lib.degrad.c.14.*

SECTIO III.

De modo confessionis.

PRæter ea quæ cõmunia sunt in hoc crimine & in cæteris, peculiariter obseruare oportét confessarium nonnulla. Quædam pertinent ad interrogatoria: quædam ad præparationem animi: quædam ad obligationem, restituendi: quædam ad absolutionem impartiendam.

Quo ad interrogatoria, multa fuerunt è me dicta, *sect.1.* his adde primo quod quia sagæ vix vnquam faciunt integram confessionem, idq; dæmoni promittunt: rogandæ sunt de hac re, & sacrilegæ seu mutilatæ confessiones omnes repetendæ: deinde vt tunc omnia prodant, inducendę bonis rationibus, vt velint: & interrogatoriis illis Sect.1. iuuandæ, vt possint. Interrogandæ quoque, an ex animo renunciarint fidei, nam tunc est apostasia; an aliquid animo crediderint contra fidem? tunc est hæresis. an abusæ rebus sacris? & est sacrilegium. an diabolum adorauerint, siue in specie aliqua visilem, siue quem non videbant (vt testatur Meierus de sagis Atrebatensibus anno 1459.) item quamdiu in hoc crimine hæserint, an aliquando animo pœnituerint, &c. propter volitiones eiusdem criminis diuersas & earum interpolationes. 3. interrogandæ sunt, an adhuc retineant libros aut alia magica instrumenta: quia retentis illis absolui nequeunt.] 4. vtrum alios talia docuerint aut seduxerint: quia non debent absolui, nisi quantum in se est conuertere illos conentur, & si conuerti noluerint, eos ad superiores magistratumve deferant, aut accusent. Si tamen confessio fiat in articulo mortis, sufficiet tum, qui præsentes fuerint in genere monere & hortari, vt à deceptione & hæresi tali recedant, sibique in posterum caueant, &c. 5. videndum, vt occasiones relabendi euitentur, & tollantur, verbi gratia, si habitat, vel versatur inter malefices, quando fieri potest, loci mutatio, & separatio iniungenda. 6. interrogandę diligenter de varietate confessionis iudiciariæ, hortandæ, si cuncta vera, quæ dixerunt; ne mutent, sed veritatem tueantur, si falsa, vt retractent: si quos innocentes (vt fit non raro) detulerint, eos exculpent: si quos noxios complices sciant non emendatos, eos deferant iudici: neque ex hac generali admonitione irregularitatis periculum est.

Quoad animi præparationem, magna in hoc crimine confessariis se difficultas offert. Inprimis cauendum puto iudicibus, ne reis mortis sententiam per quosuis denuncient, deligendi potius viri pii & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & simul adhortentur ad bonam & seriam præparationem: docet autem, in hoc maxime crimine, experientia, non expedire eos, qui confessarii sunt futuri, ante sententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confessionem excipiant: vix enim verum fatentur, dum sibi timent à delatione: item docet eadem experientia, non esse vtile, immo sæpius noxium esse, si ipsemet confessarius mortis sententiã reo intimet. sic enim à tali nuncio vt plurimum abhorrent, vt raro postmo-

dum rectas & sinceras admonitiones in animum admittant. Illud quoque memini à me quæsitum aliquando: *An dum in tormentis reus versatur, liceat vel expediat, quæstioni confessarium interesse*: scio id latrunculatores à sacerdotibus aliquando petere: sed, impudentiores illi, an imprudentiores isti qui faciunt, nescio. abusus est certe, propter irregularitatis multa quæ se hic ingerunt pericula. quæ ibi necessitas confessarii? immo quæ vtilitas? hortetur ad silentium? causa est cruciatus augendi. hortetur ad cōfessionem veritatis? mortis sententiam accelerat. absit potius, & fugiat à tam acerbo & ferali spectaculo sacerdos: seque contaminari putet, si propior adsistat, & oculis hauriat hanc carnificinam. Et aperte id prohibitum in conc. Antissiodorensi canon. 33. *non licet Presbytero nec Diacono ad trepalium, vbi rei torquentur stare.* vbi noua vox *trepalium*, vt puto de equuleo. Nihilominus fateor illud vtile futurum, si in vicino quopiá cubiculo sit, vt, si in mortis periculum reus incideret, iuuare possit celeriter, & deficiēti venire suppetias. Morienti adesse confessarium necesse est, propter diaboli insidias, qui *calcaneo insidiatur*, hoc est vltimo vitæ humanæ actui. Hæc quæri audio: *num liceat à iudice petere: vt, si reus viuus rogo tradendus sit exurendus, sacculus pulueris pectori appendatur, accelerandæ mortis gratia, vel, cum appensus est, à carnifice, vt ignem illi admoueat: vel à iudice, vt strangulari iubeat eum, qui lento igne consumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic lenitatis exuberare videtur potius, quā deesse & opus meritorium puto, quodque non sacerdoti modo, sed & quemuis Prælatum deceat maxime, non tam mors acceleratur, quam cruciatuum finis accersitur, moriturus ille certo agitur, ne per tot supplicia. Sed ad confessionem reuertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor est, non ex parte Dei, sed ex parte ipsius malefici, quem ordinarie duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam postquam captæ sunt maleficæ, vt ipsemet sæpe fassæ, *tunc diabolus* (verba sunt Grillandi[a]) *nihil aliud satagit, nec laborat in alio, nisi in persuadendo, vt persistant in sententia & vsque in vitæ finem perseuerent.*) Adducantur licet in supplicii locum, ignisq; succendatur, se illarum corpora & laqueo, & flammis palam erepturum, facturumque, vt ex flammarum cōtactu nullum dolorem percipiant. Quod si mori illas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore: migraturas ex huius vitæ miseriis absque supplicii sensu, vt in futuræ vitæ beatitudinem transferantur, illic eas dæmonibus similes fore: eodem robore, scientia, diuitiis, potentia, voluptate, quibus ipse dæmon ponitur ac pollet, donandas. Sic mendax decipit. Alius error est, quia persuadet impossibile esse ipsis ad Deum conuerti, & veniam consequi peccatorum, ꝓpter pactum secum initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus se contaminarunt scelera nefandissima. Sic illas dum vel desperatione deiicit, vel spe lactat & extollit, semper conat obdurare. vt cuncta negent, respuant confiteri, non resipiscant, nihil pœniteat deliquisse. Hic in prōptu Sacerdos habeat, & sacræ scripturæ testimonia, & Patrū sententias, & exempla omnis

[a] de sortileg. q. 9. n. 2.

æui: quibus clare demonstret vtroque dæmonem mentiri: serio conuersos nunquam à Deo reiici: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præstare posse, neque si posset velle. Grauitatem quoq; criminis poterit proponere: ex circumstantiis hæresis, idololatriæ, Apostasiæ, homicidii, patricidii, rapinæ, Sodomiæ, & sacrilegii. Impœnitentiæ vero istius signum idem Grillandus b, maxime quoad mulieres, certum esse dicit: si lacrymas nullas emittant, cum tamen flere, gemere, suspirareque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipse cum aliis Iurisconsultis verissimam notam putat, qua constet eas non vere, sed ficte tantum pœnitere, cuius rei, cum videat se rationem nullam naturalem idoneam reddere posse, confugit ad supernaturalem, vultque id fieri à diuina prouidentia in pœnitentiæ fauorem. Censent itaque Grillandus & socii: si saga lacrymetur, vere illam pœnitere ex animo: si non lacrymetur, fingere pœnitentiam. Nunquam iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ vel idoneæ. Nam experientia illa, quam ex aliquibus ait Grillandus se collegisse, fallax est & incerta. tum quia nonnumquam ipsa doloris magnitudo lacrymas deficcet, & plane tollat, iuxta illud orchestræ a.

b supr. n. 3.

a Senec. in Oed. v. 57.

Fletuq; acerbo funera & quæ solu carent:
Quin ista tanti pernicax clades mali
Siccauit oculos, quodque in extremis solet,
Periere lacrymæ.

Solet ait, & verum est. Iam ex aduerso sæpe præ lætitia quidam lacrymantur, iuxta illud eiusdem b.

b in Thyn.

Subitos fundunt.
Oculi fletus: nec causa subest.
Dolor an metus est? an habet lacrymas
Magna voluptas?

Nec iuuant illum argumenta à Canonibus petita, quibus tantum probatur lacrymas esse signum pœnitentiæ, & nubis mæstæ animum obsidentis profluuium: lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo elui: quæ vt verissima sunt, ita minime probant: nullum pœnitere, nisi & lacrymetur, quidam sunt tam duro vultu, tam sicco cerebro, vt lacrymari nesciant, etiam pueri, possunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minus humidi, non minus ad lacrymas faciles, quam illæ. Accedit quod I. C. isti non satis inter se concordes, dissident ab inuicem, quidam à seipsis. Aliquando scribunt defectum lacrymarum esse indicium ipsius maleficii, nam maleficas esse, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cum vere pœnitent lacrymari. An hæc consentanea, & non pugnantia? si dicas, lacrymari, quia eo ipso, quod pœnitent, maleficæ esse desierunt: sicut adulter esse desinit affectu, quem peccasse pœnitet, verum hoc quidem. Sed quid si pœnituerit peccasse, & post pœnitentiam hanc animi comprehendatur ea, quæ veneficiis suis multos interemerat? hæc iuxta Grillandum poterit lacrymari, quia pœnituit: iuxta cæteros vero adhuc lacrymari non poterit, quia quoad externum forum adhuc est vere malefica, nam vt Grillandus hoc suum dictũ stabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ, ad pœnitentiam animi declarandam: sic alii illi suum quoque firmant eadem diuina prouidentia, quam

decet fauere iudicib. ad criminis commissi deprehensionem & vindictam, quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externum talis esse non desiit) puniatur, necesse est hoc indicio illam detegi, vt flere non queat, quàm lacrymaturam Grilland. contendit. Planè cõfessario omnia huiusmodi indicia asperneda, omnes huiusmodi coniecturæ fugiendæ sunt: eò quod pœnitenti pro se, & contra se loquenti, tenetur credere. Deniq; quis adeò fori huius interni inexpertus est, qui nesciat, sæpè vbertim flere quosdam confitentes exiguo tactos dolore: & alios multò grauiùs affectos, & ictos profundiùs, nec vnam lacrymulam emittere.

Vrget etiã tum reos metus duplex, alter verborum & minarum à dæmone, à quo incarceratæ non raro affliguntur crudelissimè: alter humanæ infamiæ: contra vtrumq; rationibus, exemplisque armari à confessario illas oportet.

De tertio illo, nempe *restitutionis obligatione:* considerandum, sitne damnum adhuc impendens; an vero iam fuerit illatum, si damnum adhuc pendet, vt si res adhuc sit plane integra, vel venenum, vel aliud maleficium nondum cœperit lædere, sed post aliquod tempus effectum suum exseret: non est reus absoluendus, donec quocunq; modo licito conetur malis futuris obuiare, & veneno antidotum præbere: vel maleficium destruere: idq; totum de consilio confessarij docti & prudentis: cui attendẽdum, ne occultum crimen pandatur. & ne qua media illicita adhibeantur. Si vero aliqua iam damna fortunis personisúe fuerint, illa nõ absoluat confessarius, sine præuia satisfactione, aut (si eam nequit reus præ-

A stare) sine fideiussoria, vel saltem iuratoria cautione; ita sanè quando quis adhuc liber iurisq; sui confitetur. Nam quando est damnatus ad mortem: in locis vbi bona non confiscantur, sufficit confessarius hanc defuncti obligationem (ex eius consensu) hæredibus significari curet, si potest: tuncq; officium magistratus fuerit, cogere hæredes ad satisfaciendum: immò & reus

B deberet hoc coram iudicibus declarare: velle se, vt de bonis suis, omnibus (quoad fieri poterit) satisfiat, qui damnum acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiscatio capitale supplicium consequitur: officium confessarij erit, monere reum, vt iudicibus indicet se à fisco petere, vt qui in bonis, etiam in restitutione hac exsequenda succedat: si reus hoc nequeat facere, con-

C fessarius obeat munus, saltem monendo iudices vel fiscum. Non enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam reip. irrogatam, nõ propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio restituẽdi, migrat, ac quosuis bonorum successores: cum non pœna sit, sed debitum, quare tenebuntur hæredes, qui-

D cunq; fuerint, damna resarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit. c Cessaret obligatio ista, si pars læsa profiteretur, se tali supplicio contentam esse, sibique sic satisfactum. *d*

Quartò, *quoad absolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactũ habeant cum dæmone expressum, quid promiserint, &

E qua solennitate, de his solemnitatibus, *lib.* 2. diximus per multa: quæ postquã scripsissem, venit ad manus meas liber Gallicus Fiorimundi Raëmundi, Sena-

c c. in liter. de raptor. & incend. est communis restib

G

Couar. l. 3. var. resolu. c. 3. Claro § fin. q. ... *d* Nau. Manual. ca. ... n. 15. Binsf. de confess. malef. part. 3. præl...

e lib. de Antichrist. c. 7.

toris Regij in Burdegalensi curia, viri pij, Catholici, & eruditi: e in quo ritùs nonnulli, cęteris nefandiores, & magis sacrilegi cōtinentur: fideliter eius verba transferam in Latinum sermonem, scribit in hac Curia anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanam adolescentulam, non incita forma, quæ sine tormentorum cruciatus sponte sua fatebatur: *se, teneriore adhuc ætate cùm foret, à quodam Italo corruptam, & post ea, quæ D. Ioannis Præcursoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam abductam, illic Italiam fagina virgula circulum in solo designasse, certaq; verba in libro quodam nigro lecta submurmurasse: subitò deinde hircum grandem plane atrum astitisse, probè cornutum, comitatum fœminis duabus, & mox accessisse virum vestitu ornatuq; sacerdotali. Hircum quæsijsse ab Italo, quæ puella isthæc foret: respondisse hunc, eam à se adductam, vt hircus in suarum numerum illam referret. Quo audito, iussit hircus, vt illa signum crucis manu læua efformaret, & quot aderant, salutatoriæ venerationis officio fungentes, accederent propius. fecere illi, & osculum sub ipsa cauda labris impressere. Inter hirci cornua nigricolor candela tenuem lumē præbebat: de hac, quas singuli manu tenebant, accenderunt, & cum hircum adorabant, stipem pecuniariam in peluim, quæ aderat, inijciebāt. Hoc primo factum tempore. Postea Italus fœminam in eundem iterum locum reduxit. tunc hircus ab ea postulauit corollam seu sertum de capillis eius: Italus capillos desecuit, & illi obtulit: hoc signo desponsam seduxit: hircus à turba, & in* [illegible] *solo appressam, iniit: quæ fœminæ commixtio (vt aiebat)* [illegible] *& voluptatis* [illegible] *cerbi, & horroris, vbi semen hirci, quod glaciei instar frigidū experiebatur. Singulis quoque mense Mercurij & Veneris dieb. semel, generale Capitulum (sic vocabat) celebrabatur apud Puteū de Dome. ad quem conuentum ipsa infinitis vicibus accesserat, cum alijs plusquam sexaginta, qui singuli candelam nigram secum adferebant, & de illa hircina inter cornua lucente accendebant, quam hircus admotam postico, posteriore illo sub caudino flatu accenderat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerso inuicem tergo iunctis manibus auspicabātur. Missæ quoq; simulacrum exhibebatur: quod qui peragebat (quem illa nominauit) casula nigra, crux cui nulla intexta, vestiebatur: loco sacrificij incruēti & sacræ hostiæ, eleuabat resegmen siue orbem ex rapa, tinctum fuligine: & eo eleuāte clamabatur à præsentibus, vnanimi voce: Magister adiuua nos. Calici, loco vini, aqua infundebatur. Lustralem vero aquam sic conficiebant. scrobi in terram defosso se hircus immingebat: hac vnda, pura scilicet, sacrificus & aspergillo atro cunctos aspergebat. In hoc conuentu ministeria sortilegij singulis dij tribuebantur, & singuli rerum à se gestarū rationem reddebant: disceptabatur de venenis, maleficijs, ligaminibus, & remedijs magicis, & perdendis frugibus, simulationes, criminibus.* Hactenus Raemundus. Sunt ergo similia scrutanda, vt de Sacrilegij, apostasiæ & idololatriæ genere constet: quærendum quoque, an aliquem fidei errorem mente fuerint. verbi gratia, quod non sit vnus Deus: quod diabolus sit Deus, vel quod sit omniscius, aut omnipotens: quod Iesus Christus non sit Saluator: quod Sacramenta Ecclesię non sint vllius efficacitatis supernaturalis, vel quod vim habeant ad maleficiorum opera-

torem,

tionem, &c. de quibus actum toto opere. Si quid huiusmodi crediderint, sunt hæretici, & ab hæresiæ, eiusq; excommunicatione prius absoluendi. Si nihil huiusmodi crediderint, in conscientiæ foro hæretici non censentur: sed absoluendi sicut ij, qui cōtra fidei duntaxat professionem, & per sacrilegia mortaliter peccarunt: licet aliud sit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet confessarium, an confitens aliquam aliā incurrerit Ecclesiasticam censuram; verbi gratia, vtrum maleficium vel veneficium (qualecunque id etiam abortionis vel philthri) prabitum sit clerico vel religiosæ personæ (quibus priuilegium Canonis *cap. si quis suadente*, prospectū voluit) vnde illius sit secuta mors vel mutilatio (tum enim incurritur etiam irregularitas: *a*) vel etiam notabilis læsio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt censuram incurrisse, ab ea debet primum absoluere: si dubitat, vtendum absolutione conditionata. Sed quia non cuius Sacerdoti competit ius absoluendi in quouis casu: ideò distinguendum in confessione rei ab mortem damnati, & alterius, spontè confitentis, non condemnati. Etenim, cum ille censeatur in articulo mortis (quoad hoc) positus *b* à cōfessario poterit absolui à quibuslibet censuris etiam reseruatis, quia in mortis articulo omnis reseruatio cessat. *c* Secus est, quoad illos alios, qui non sunt in mortis articulo: nam quoad hos, solent ab Episcopis sibi reseruari: veneficia, sortilegia, maleficia & incantationes, duntaxat tamen, secuto effectu, & quoad actus exteriores: *d* Sixtus etiam V. anno 1588. sibi soli reseruarat crimen abortus: sed illa

a c. de cæt. c. presbyterū c. audientiam de homic.

b Siluest. ver confessio. 1. §. 7. Hadria. de confess. q. 3. Canus de pœni p. *c* Sotus in 4. d 18. ar. 4. & Nauar. c 2 num. 9. *c* c. pastio

A bulla extra Italiam vix innotuit, nec à maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. sententia valde probabili, *e* quin etiam Ioan. Chappeauuille olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodiensis, scribit se à viris fide dignissimis accepisse, constitutionem hanc Sixti V. & in ea contenta, per successorem eius ad ius antiquum reuocatam. *f* & P. Saa. in verbo

B *homicidium* testatur Gregor. XIV. declarasse, pœnas bullæ illius duntaxat locum habere: quoad fœtum iam animatum, vnde colligitur plerasque illationes, quas Viualdus posuit in Sixtinæ bulię explicationes falsas esse. Quoad illas Episcopales reseruationes, grauę dubium est: *an Mendicantibus ordinibus, virtute suorum priuilegiorum, etiam maris magni, quibus eis permitti-*

C *tur quoscunq; & vndecunq; ad eos venientes absoluere à cunctis peccatis & censuris etiam Pontifici Max. reseruatis, exceptis ijs, quæ in bulla Cœnæ Domini continentur, an inquam, ijs liceat absoluere à reseruatis Episcopo casibus post Concilium Tridentinum?* Negatiuam partem tuentur Felicianus Episcopus Scalensis, *g* Viualdus, *h* & recentior alius scriptor, nituntur his ar-

D gumentis, I. Gregor. 13. (vt testatur quibusdam epist. nepos eius Cardinal. S. Sixti) Borromæo, & Paleotto Cardinalibus de sententia congregationis Cardinalium, adde ad declarationem Concilij Tridentini respondit, hoc iam non posse Regulares virtute suorum priuilegiorum: idque Borromæus, & Synodus Mediolanensis statuere, & excommunicationis pœna sanciuere. *i*

E Secundò quia S. S. Dn. Nostr. Innocentius IX. & Clemens VIII. in suis iubilæis concedunt casus Episcopis reseruatos: quo indicant, absq; Iubilæo,

ralis §. præterea. de off. ordin. c fures de furt. Cōc. Tridētin. sess. 14. de pœn. c. 7. *d* ex receptiore sententia Paludani apud Silue. in verb. casus q. 5. & Antonio p. 3. tit. 17 cap. 13. *e* Manual. ca. 23. n. 41. *f* l. de Casibus reseruatis c. 9. qu. 1.

g tractat. de censur. *h* de absolutione n. 52. in 5. editione. Candela aurei.

i Borrom. in instruct. Pastor. p. 13. editis Antuer. 1586.

aliàs non posse: hoc secundum argu- A
mentum Viuald. putat conuincere: vt
& primum, auctor ille recentior. Ter-
tiò quidam obijciũt Clement. Dudum
de sepult. & clem. 1. de priuileg. Ve-
rũtamen placet magis affirmatiua sen-
tentia, quam Viualdus *k* tribuit Na-
uarro Fumo: Henriq. & Bart. Medinç.
tenet etiam Ambr. Carolus *in disputat.*
de Ministerio Sacrament. art. 91. Nec
quoad forum internum vllam puto es- B
se limitationem: quoad externum fo-
rum, obtinet illa, quã quidam ponunt,
si Episcopus casum sibi reseruasset ad-
dita excõmunicatione latæ sententiæ.
Et hæc doctrina probatur efficaciter:
quia casus Episcopales sunt minores
casibus Pontificijs. cum ergo suos Pon-
tif. concedat, multò magis concedere
censendus est illos minores. *l* Confess.
Pontifex potest absoluere à reseruatis C
Episcopalibus: sed per huiusmodi pri-
uilegia concedit Religiosis, & quasi de-
legat suam absoluendi potestatẽ. *m* Se-
cundò bullæ cruciatæ, & quarundam
Sodalitatum: quibus datur licentia eli-
gendi confessarium, qui eos absoluat
ab omnibus peccatis: tribuunt licen-
tiam ei, quem isti elegerint, sic eos ab-
soluẽdi etiam à casibus Episcopalibus:
n multo igitur magis hanc licentiã tri- D
buent bullæ & priuilegia immediatè
religiosis à sede Apostolica concessa.
Tertiò quia nec Concil. Tridentinum:
nec Gregor. XIII. priuilegia hęc quo-
ad omnes vbiq; religiosos apertè reuo-
carunt, quod erat necessarium. *a* De
Concil. Tridentino id fatetur Viualdus
num. 40. illud c. 7. sess. 14. tantum tri-
buere Episcopis facultatem reseruandi
casus quoad suos subditos: sed regula- E
res isti non sunt illorum subditi, sed im-
mediatè subijciuntur sedi Apostolicæ.
Vnde etiam infert idem Viuald. Bulla

Pij 4. quæ Concilio Trident. additur,
non esse reuocatum hoc priuilegium,
eò quod mare magnum duntaxat in
hac bulla reuocatur quoad ea, in qui-
bus repugnat statutis Sacrosancti illius
Concilij: Concilium verò non inueni-
tur religiosos, quoad hoc ordinarijs
subijcere, nec etiam religiosorum re-
uocare priuilegia ista: quare non re-
pugnat hoc priuilegium Concilij De-
cretis, nec est à Pio V. reuocatum.
Quoad Gregor. verò XIII. optimè i-
dem Viuald. *num. 44.* ostenderat idem
dicendum: nempè nusquam vlla bul-
la, vel motu proprio dicta priuilegia
concessa per Pium V. religiosis vide-
tur restringere: hæc de quibus agi-
mus, in suo robore relinquit, cum ait:
eam deinceps dispositionem atq; decisio-
nem pro subiecta materia futuram esse,
quæ siue ex iure veteri, siue ex dictis sa-
cri Concilij decretis, siue aliàs ante di-
ctarum litterarum & constitutionum
editionem erat, & si ipsæ non emanas-
sent, futura fuisset, ad quam dispositio-
nem & decisionem, suumque pristinum
statum, illa omnia reducimus. cum er-
go antiquo iure religiosi habeant *b* fa-
cultatem ab omnibus his casibus ab-
soluẽdi (dummodo ipsi sint à superio-
ribus suis præsentati, & ab Episcopo
approbati) neq; hoc illis Tridentinum
Concil. ad merit. & Gregor. XIII. ver-
bis illis omnia, sicut erant ante Pij V.
constitutionem, reliquerit: consequẽs
est per Episcopos huic priuilegio, sine
noua Pontificis Maxim. permissione,
derogari non posse: cum in superio-
rem suum, Episcopum Episcoporum,
ius non habeant. Confirma hoc eis
non licere per bullas Alexandr. IV.
Sixti IV. & Leonis X. quarum verba
retulit idemmet Viuald. *supr. num. 46.*
vbi vide.

Conc. Mediolan. 3. de Poenit. sacram. pag. 25.

k n. 27 32. & 31.

l c. cui conceditur de regul. iur. in 6.

m gl. in c. 7 de pœnitẽ. in 6. argu. Clẽ. super Cathedra de sepult.

n Viual supra n. 37 & 53 post Nauar. in Manua. c. 27.

a Viual. n. 37. post Nauar. & Hẽriq.

b clem. Dudum de sepultur. in qua reuocatur & annullantur Extrauag. inter cunctas de priuileg.

c sess. 14. c. 7. Tridẽt.

Ad argu-

vel inde quod Sancti Blasii nomine est inscripta: & eam porcos suos à luporum iniuria defendere, contra legem suam, credit: mihi falsa superstitione inhærens: vbi cum per me fuisset vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasii vice huc custodiendum contuli. vt enim semper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentissime pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stultum hominem in sua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem scedulam pluris quam Deum faciat.] Non simplex sane hic pastoris error fuisse deprehenditur: non, quod S. Blasii deuotus esset cultor; & ei se suaq; commendaret (quod Pictorius, ex sectæ suæ mysteriis, latenter vult insinuatum) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæq; eorum nos committere pium & salutare est, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciam in schedula collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tétabat, relictis suibus in schedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectensi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione, certis verbis admurmuratis, pedũ à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculum superesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinii, vt hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes *b*: fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ purificatæue contra cuncta *c* maleficia eandem vim esse amianto lapidi *d*: menstruoq; sanguine tactis postibus *e*, aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuæ defosso *f*: quis ista non rideat non nisi qui probet eam quam idem tradidit *libr. 25.* Mandragoræ effossionem, aut Varronis *Sista, Pista, Rista Xista*, vel eiudem ter repetitum *Anasagenf.* vel Pentagonos Antiochi aut Constantini fictitios, veteres tamen & antiquæ superstitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quædam etiam Vegetij *in lib de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Ficinus *lib. de vita cælitus comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneum antidotum addere. facit enim perinde ac inscitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiam veneno imbutos, & duntaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis vt dignosci vix queant, sint illi noxii à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conniuas esset, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret incœnatum abire potius, quam tam apertum vitæ discrimen subire. Idem ego censeo, de libro illo præstare nihil eius quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

13. annumerare licet, quæ recentiora, contra visibiles inuisibilesq; hostes, excogitata nugacissimæ superstitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius *g* primum de Cicorii radice, quam die S. Ioannis Baptistæ paulo ante auroram, cum auro & argento flexis genibus contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremoniis ex terra eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de iis qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abiiciunt, &, si oua comederint, eorũ testas, non nisi ter cultro perfossas in

b l. 28. c. 8. *c* l. 30. c. 10. *d* lib. 20. c. 9. *e* lib 28. cap. 7. *f* d. cap. 10.

g Epitome de Magia. c. 26. & 27.

alias non posse: hoc secundum argumentum Viuald. putat conuincere: vt & primum, auctor ille recentior. Tertiò quidam obijciũt Clement. Dudum de sepult. & clem. 1. de priuileg. Verùtamen placet magis affirmatiua sententia, quam Viualdus *k* tribuit Nauarro Fumo: Henriq. & Bart. Medinę. tenet etiam Ambr. Carolus *in disputat. de Ministerio Sacrament. art. 91.* Nec quoad forum internum vllam puto esse limitationem: quoad externum forum, obtinet illa, quã quidam ponunt, si Episcopus casum sibi reseruasset addita excõmunicatione latæ sententiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter: quia casus Episcopales sunt minores casibus Pontificijs. cum ergo suos Pontif. concedat, multò magis concedere censendus est illos minores. *l* Confess. Pontifex potest absoluere à reseruatis Episcopalibus: sed per huiusmodi priuilegia concedit Religiosis, & quasi delegat suam absoluendi potestatẽ. *m* Secundò bullæ cruciatæ, & quarundam Sodalitatum: quibus datur licentia eligendi confessarium, qui eos absoluat ab omnibus peccatis: tribuunt licentiam ei, quem isti elegerint, sic eos absoluẽdi etiam à casibus Episcopalibus: *n* multo igitur magis hanc licentiã tribuent bullæ & priuilegia immediatè religiosis à sede Apostolica concessa. Tertiò quia nec Concil. Tridentinum: nec Gregor. XIII. priuilegia hęc quoad omnes vbiq; religiosos apertè reuocarunt, quod erat necessarium. *a* De Concil. Tridentino id fatetur Viualdus *num. 40. illud c. 7. sess. 14.* tantum tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus quoad suos subditos: sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subijciuntur sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Viuald. Bulla Pij 4. quæ Concilio Trident. additur, non esse reuocatum hoc priuilegium, eò quod mare magnum duntaxat in hac bulla reuocatur quoad ea, in quibus repugnat statutis Sacrosancti illius Concilij: Concilium verò non inuenitur religiosos, quoad hoc ordinarijs subijcere, nec etiam religiosorum reuocare priuilegia ista: quare non repugnat hoc priuilegium Concilij Decretis, nec est à Pio V. reuocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idem Viuald. *num. 44.* ostenderat idem dicendum: nempè nusquam vlla bulla, vel motu proprio dicta priuilegia concessa per Pium V. religiosis videtur restringere: hæc de quibus agimus, in suo robore relinquit, cum ait: *eam deinceps dispositionem atq; decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex dictis sacri Concilij decretis, siue aliàs ante dictarum litterarum & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent, futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem, suumque pristinum statum, illa omnia reducimus.* cum ergo antiquo iure religiosi habeant *b* facultatem ab omnibus his casibus absoluẽdi (dummodo ipsi sint à superioribus suis præsentati, & ab Episcopo *c* approbati) neq; hoc illis Tridentinum Concil. ad merit. & Gregor. XIII. verbis illis omnia, sicut erant ante Pij V. constitutionem, reliquerit: consequẽs est per Episcopos huic priuilegio, sine noua Pontificis Maxim. permissione, derogari non posse: cum in superiorem suum, Episcopum Episcoporum, ius non habeant. Confirma hoc eis non licere per bullas Alexandr. IV. Sixti IV. & Leonis X. quarum verba retulit idemmet Viuald. *supr. num. 46.* vbi vide.

[C]onc. Me[d]iolan. 3. de [p]œnit. sa[c]ram. pag ...

k n. 27. 32. [&] 35.

l c. cui conceditur. de regul. iur. in 6.

m gl. in c. 7 de pœnitẽ. in 6. argu. Clẽ. super Cathedrã de sepult.

n Viual supra n 37 & 53 post Nauar. in Manua. c. 27.

a Viual. n. 37. post Nauar. & Hẽriq.

b clem. Dudum de se[pultur]. in qua reuocatur & annullantur, Extrauag. inter cunctas de priuileg.

c sess. 14. c. 7. Tridẽt.

Ad argu-

vel inde quod Sancti Blasii nomine est inscripta: & eam porcos suos à luporum iniuria defendere, contra legem suam, credit: mihi falsa superstitione inhærens: vbi cum per me fuisset vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasii vice hunc custodiendum contuli. vt enim semper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentissime pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stultum hominem in sua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem scedulam pluris quam Deum faciat.] Non simplex sane hic pastoris error fuisse deprehenditur: non, quod S. Blasii deuotus esset cultor; & ei se suaq; commendaret (quod Pictorius, ex sectæ suæ mysteriis, latenter vult insinuatum) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæq; eorum nos committere pium & salutare est, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciam in schedula collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tētabat, relictis suibus in schedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectensi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione, certis verbis admurmuratis, pedū à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculum superesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinii, vt hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes *b*: fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ purificatæue contra cuncta *c* maleficia eandem vim esse amianto lapidi *d*: menstruoq; sanguine tactis postibus *e*, aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuæ defosso *f*: quis ista non rideat non nisi qui probet eam quam idem tradidit *libr. 25.* Mandragoræ effossionem, aut Varronis *Sista, Pista, Rista Xista*, vel eiudem ter repetitum *Anasagens.* vel Pentagonos Antiochi aut Constantini fictitios, veteres tamen & antiquæ superstitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quædam etiam Vegetij *in lib de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Ficinus *lib. de vita cælitus comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneum antidotum addere. facit enim perinde ac inscitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiam veneno imbutos, & duntaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis vt dignosci vix queant, sint illi noxii à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret incœnatum abire potius, quam tam apertum vitæ discrimen subire. Idem ego censeo, de libro illo præstare nihil eius quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

13. annumerare licet, quæ recentiora, contra visibiles inuisibilesq; hostes, excogitata nugacissimæ superstitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius *g* primum de Cicorii radice, quam die S. Ioannis Baptistæ paulo ante auroram, cum auro & argento flexis genibus contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremoniis ex terra eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de iis qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abiiciunt, &, si oua comederint, eorū testas, non nisi ter cultro perfossas in

b l. 28. c. 8.
c l. 30. c. 10.
d lib. 20. c. 9.
e lib. 28. cap. 7.
f d. cap. 10.
g Epitome de Magia. c. 26. & 27.

aliàs non posse: hoc secundum argumentum Viuald. putat conuincere: vt & primum, auctor ille recentior. Tertiò quidam obijciũt Clement. Dudum de sepult. & clem. 1. de priuileg. Verũtamen placet magis affirmatiua sententia, quam Viualdus *k* tribuit Nauarro Fumo: Henriq. & Bart. Medinę. tenet etiam Ambr. Carolus *in disputat. de Ministerio Sacrament. art. 91.* Nec quoad forum internum vllam puto esse limitationem: quoad externum forum, obtinet illa, quã quidam ponunt, si Episcopus casum sibi reseruasset addita excõmunicatione latæ sententiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter: quia casus Episcopales sunt minores casibus Pontificijs. cum ergo suos Pontif. concedat, multò magis concedere censendus est illos minores. *l* Confess. Pontifex potest absoluere à reseruatis Episcopalibus: sed per huiusmodi priuilegia concedit Religiosis, & quasi delegat suam absoluendi potestatẽ. *m* Secundò bullæ cruciatæ, & quarundam Sodalitatum: quibus datur licentia eligendi confessarium, qui eos absoluat ab omnibus peccatis: tribuunt licentiam ei, quem isti elegerint, sic eos absoluẽdi etiam à casibus Episcopalibus: *n* multo igitur magis hanc licentiã tribuent bullæ & priuilegia immediatè religiosis à sede Apostolica concessa. Tertiò quia nec Concil. Tridentinum: nec Gregor. XIII. priuilegia hęc quoad omnes vbiq; religiosos apertè reuocarunt, quod erat necessarium. *a* De Concil. Tridentino id fatetur Viualdus *num. 40. illud c. 7. sess. 14.* tantum tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus quoad suos subditos: sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subijciuntur sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Viuald. Bulla Pij 4. quæ Concilio Tridentr. additur, non esse reuocatum hoc priuilegium, eò quod mare magnum duntaxat in hac bulla reuocatur quoad ea, in quibus repugnat statutis Sacrosancti illius Concilij: Concilium verò non inuenitur religiosos, quoad hoc ordinarijs subijcere, nec etiam religiosorum reuocare priuilegia ista: quare non repugnat hoc priuilegium Concilij Decretis, nec est à Pio V. reuocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idem Viuald. *num. 44.* ostenderat idem dicendum: nempè nusquam vlla bulla, vel motu proprio dicta priuilegia concessa per Pium V. religiosis videtur restringere: hæc de quibus agimus, in suo robore relinquit, cum ait: *eam deinceps dispositionem atq; decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex dictis sacri Concilij decretis, siue aliàs ante dictarum litterarum & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent, futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem, suumque pristinum statum, illa omnia reducimus.*] cum ergo antiquo iure religiosi habeant *b* facultatem ab omnibus his casibus absoluẽdi (dummodo ipsi sint à superioribus suis præsentati, & ab Episcopo *c* approbati) neq; hoc illis Tridentinum Concil. ad merit. & Gregor. XIII. verbis illis omnia, sicut erant ante Pij V. constitutionem, reliquerit: consequẽs est per Episcopos huic priuilegio, sine noua Pontificis Maxim. permissione, derogari non posse: cum in superiorem suum, Episcopum Episcoporum, ius non habeant. Confirma hoc eis non licere per bullas Alexandr. IV. Sixti IV. & Leonis X. quarum verba retulit idemmet Viuald. *supr. num. 46.* vbi vide.

[Marginal notes:]

Conc. Mediolan. 3. de pœnit. sacram. pag. 15.

k n. 27. 32. & 35.

l c. cui conceditur. de regul. iur. in 6.

m gl. in c. 7 de pœnitẽ. in 6. argu. Clẽ. super Cathedrã de sepult.

n Viual. supra n. 37 & 55 post Nauar. in Manua. c. 27.

a Viual. n. 37. post Nauar. & Henriq.

b clem. Dudum de sepultur. in qua reuocatur & annullantur, Extrauag. inter cunctas de priuileg.

c sess. 14. c. 7. Tridẽt.

vel inde quod Sancti Blasii nomine est inscripta: & eam porcos suos à luporum iniuria defendere, contra legem suam, credit: mihi falsa superstitione inhaerens: vbi cum per me fuisset vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasii vice hunc custodiendum contuli. vt enim semper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentissime pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stultum hominem in sua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem schedulam pluris quam Deum faciat.] Non simplex sane hic pastoris error fuisse deprehenditur: non, quod S. Blasii deuotus esset cultor; & ei se suaq; commendaret (quod Pictorius, ex sectae suae mysteriis, latenter vult insinuatum) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiaeq; eorum nos committere pium & salutare est, quicquid haeretici garriant: verum quia fiduciam in schedula collocabat, & quia schedulae diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tétabat, relictis suibus in schedulae tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulae inscripto opinabatur. Scio in Traiectensi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione, certis verbis admurmuratis, pedū à pastoribus terrae infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculum superesse, quod impiae credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinii, vt hyenae sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes *b*: fel canis nigrae amuletum esse domus totius eo suffitae purificataeue contra cuncta *c* maleficia eandem vim esse amianto lapidi *d*: menstruoq; sanguine tactis postibus *e*, aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuae defosso *f*: quis ista non rideat non nisi qui probet eam quam idem tradidit *libr.* 25. Mandragorae effossionem, aut Varronis *Sista, Pista, Rista Xista*, vel eiudem ter repetitum *Anasagens.* vel Pentagonos Antiochi aut Constantini fictitios, veteres tamen & antiquae superstitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quaedam etiam Vegetij *in lib. de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Ficinus *lib. de vita cælitus comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneum antidotum addere. facit enim perinde ac inscitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiam veneno imbutos, & duntaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis vt dignosci vix queant, sint illi noxii à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & laedere. Sapientis conuiuae tunc foret incoenatum abire potius, quam tam apertum vitae discrimen subire. Idem ego censeo, de libro illo praestare nihil eius quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

13. annumerare licet, quae recentiora, contra visibiles inuisibilesq; hostes, excogitata nugacissimae superstitionis & taciti cum daemone foederis, quaedam retulit Pictorius *g* primum de Cicorii radice, quam die S. Ioannis Baptistae paulo ante auroram, cum auro & argento flexis genibus contingunt: & ferro, per gladium Iudae Machabaei, exorcizatam, multis ceremoniis ex terra eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de iis qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abiiciunt, & si oua comederint, eorū testas, non nisi ter cultro perfossas in

b l. 28. c. 8. *c* l. 30. c. 10. *d* lib. 20. c. 9. *e* lib. 28. cap. 7. *f* d. cap. 10.

g Epitome de Magia. c. 26. & 27.

alias non posse: hoc secundum argumentum Viuald. putat conuincere: vt & primum, auctor ille recentior. Tertiò quidam obijciũt Clement. Dudum de sepult. & clem. 1. de priuileg. Verũtamen placet magis affirmatiua sententia, quam Viualdus *k* tribuit Nauarro Fumo: Henriq. & Bart. Medinę. tenet etiam Ambr. Carolus *in disputat. de Ministerio Sacrament. art. 91.* Nec quoad forum internum vllam puto esse limitationem: quoad externum forum, obtinet illa, quã quidam ponunt, si Episcopus casum sibi reseruasset addita excõmunicatione latæ sententiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter: quia casus Episcopales sunt minores casibus Pontificijs. cum ergo suos Pontif. concedat, multò magis concedere censendus est illos minores. *l* Confess. Pontifex potest absoluere à reseruatis Episcopalibus: sed per huiusmodi priuilegia concedit Religiosis, & quasi delegat suam absoluendi potestatẽ. *m* Secundò bullæ cruciatæ, & quarundam Sodalitatum: quibus datur licentia eligendi confessarium, qui eos absoluat ab omnibus peccatis: tribuunt licentiam ei, quem isti elegerint, sic eos absoluẽdi etiam à casibus Episcopalibus: *n* multò igitur magis hanc licentiã tribuent bullæ & priuilegia immediatè religiosis à sede Apostolica concessa. Tertiò quia nec Concil. Tridentinum: nec Gregor. XIII. priuilegia hęc quoad omnes vbiq; religiosos apertè reuocarunt, quod erat necessarium. *a* De Concil. Tridentino id fatetur Viualdus *num. 40. illud c. 7. sess. 14.* tantum tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus quoad suos subditos: sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subijciuntur sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Viuald. Bulla Pij 4. quæ Concilio Trident. additur, non esse reuocatum hoc priuilegium, eò quod mare magnum duntaxat in hac bulla reuocatur quoad ea, in quibus repugnat statutis Sacrosancti illius Concilij: Concilium verò non inuenitur religiosos, quoad hoc ordinarijs subijcere, nec etiam religiosorum reuocare priuilegia ista: quare non repugnat hoc priuilegium Concilij Decretis, nec est à Pio V. reuocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idem Viuald. *num. 44.* ostenderat idem dicendum: nempè nusquam vlla bulla, vel motu proprio dicta priuilegia concessa per Pium V. religiosis videtur restringere: hæc de quibus agimus, in suo robore relinquit, cum ait: *eam deinceps dispositionem atq; decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex dictis sacri Concilij decretis, siue alias ante dictarum litterarum & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent, futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem, suumque pristinum statum, illa omnia reducimus.* cum ergo antiquo iure religiosi habeant *b* facultatem ab omnibus his casibus absoluẽdi (dummodo ipsi sint à superioribus suis præsentati, & ab Episcopo *c* approbati) neq; hoc illis Tridentinum Concil. ad merit. & Gregor. XIII. verbis illis omnia, sicut erant ante Pij V. constitutionem, reliquerit: consequẽs est per Episcopos huic priuilegio, sine noua Pontificis Maxim. permißione, derogari non posse: cum in superiorem suum, Episcopum Episcoporum, ius non habeant. Confirma hoc eis non licere per bullas Alexandr. IV. Sixti IV. & Leonis X. quarum verba retulit idemmet Viuald. *supr. num. 46.* vbi vide.

Ad argu-

[Marginal notes: Conc. Mediolan. 3. de pœnit. sacram. pag. 25. — *k* n. 27. 32. & 35. — *l* c. cui conceditur de regul. iur. in 6. — *m* gl. in c. 7 de pœnitẽ. in 6. argu. Clẽ. super Cathed. à de sepult. — *n* Viual. supra n. 37 & 53 post Nauar. in Manua. c. 27. — *a* Viual. n. 37. post Nauar. & Henriq. — *b* clem. Dudum de sepultur. in qua reuocatur & annullantur, Extrauag inter cunctas de priuileg. — *c* sess. 14. c. 7. Tridẽt.]

vel inde quod Sancti Blasii nomine est inscripta: & eam porcos suos à luporum iniuria defendere, contra legem suam, credit: mihi falsa superstitione inhærens: vbi cum per me fuisset vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasii vice huc custodiendum contuli. vt enim semper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentissime pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stultum hominem in sua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem scedulam pluris quam Deum faciat.]Non simplex sane hic pastoris error fuisse deprehenditur: non, quod S. Blasii deuotus esset cultor; & ei se suaq; commendaret (quod Pictorius, ex sectæ suæ mysteriis, latenter vult insinuatum) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæq; eorum nos committere pium & salutare est, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciam in schedula collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tētabat, relictis suibus in schedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectensi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione, certis verbis admurmuratis, pedū à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculum superesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinii, vt hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes *b*: fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ purificatæue contra cuncta *c* maleficia eandem vim esse amianto lapidi *d*: menstruoq; sanguine tactis postibus *e*, aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuæ defosso *f*: quis ista non rideat non nisi qui probet eam quam idem tradidit *libr. 25.* Mandragoræ effossionem, aut Varronis *Sista, Pista, Rista Xista*, vel eiudem ter repetitum *Anasagens.* vel Pentagonos Antiochi aut Constantini fictitios, veteres tamen & antiquæ superstitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quædam etiam Vegetii *in lib. de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Ficinus *lib. de vita celitus comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneum antidotum addere. facit enim perinde ac inscitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiam veneno imbutos, & duntaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis vt dignosci vix queant, sint illi noxii à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret incœnatum abire potius, quam tam apertum vitæ discrimen subire. Idem ego censeo, de libro illo præstare nihil eius quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

b l. 28. c. 8. *c* l. 30. c. 10. *d* lib. 20. c. 9. *e* lib. 28. cap. 7. *f* d. cap. 10.

13. annumerare licet, quæ recentiora, contra visibiles inuisibilesq; hostes, excogitata nugacissimæ superstitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius *g* primum de Cicorii radice, quam die S. Ioannis Baptistæ paulo ante auroram, cum auro & argento flexis genibus contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremoniis ex terra eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de iis qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abiiciunt, &, si oua comederint, eorū testas, non nisi ter cultro perfossas in

g Epitome de Magia. c. 16. & 17.

vel inde quod Sancti Blasii nomine est inscripta: & eam porcos suos à luporum iniuria defendere, contra legem suam, credit: mihi falsa superstitione inhærens: vbi cum per me fuisset vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasii vice hunc custodiendum contuli. vt enim semper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentißime pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stultum hominem in sua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem schedulam pluris quam Deum faciat.] Non simplex sane hic pastoris error fuisse deprehenditur: non, quod S. Blasii deuotus esset cultor; & ei se suaq; commendaret (quod Pictorius, ex sectæ suæ mysteriis, latenter vult insinuatum) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæq; eorum nos committere pium & salutare est, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciam in schedula collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tētabat, relictis suibus in schedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectensi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione, certis verbis admurmuratis, pedū à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculum superesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinii, vt hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes *b*: fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ purificatæue contra cuncta *c* maleficia eandem vim esse amianto lapidi *d*: menstruoq; sanguine tactis postibus *e*, aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuæ defosso *f*: quis ista non rideat non

b l. 28. c. 8. *c* l. 30. c. 10. *d* lib. 20. c. 9. *e* lib 28. cap. 7. *f* d. cap. 10.

A nisi qui probet eam quam idem tradidit *libr. 25.* Mandragoræ effossionem, aut Varronis *Sista, Pista, Rista Xista*, vel eiudem ter repetitum *Anasagens.* vel Pentagonos Antiochi aut Constantini fictitios, veteres tamen & antiquæ superstitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quædam etiam Vegetij *in lib de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Ficinus

B *lib. de vita cælitus comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneum antidotum addere. facit enim perinde ac inscitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiam veneno imbutos, & duntaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis vt dignosci vix queant, sint illi noxii à quibus

C abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret incœnatum abire potius, quam tam apertum vitæ discrimen subire. Idem ego censeo, de libro illo præstare nihil eius quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

13. annumerare licet, quæ recentiora, contra visibiles inuisibilesq; hostes,

D excogitata nugacißimæ superstitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius *g* primum de Cicorii radice, quam die S. Ioannis Baptistæ paulo ante auroram, cum auro & argento flexis genibus contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremoniis ex terra

E eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de iis qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abiiciunt, &, si oua comederint, eorū testas, non nisi ter cultro perfossas in

g Epitome de Magia. c. 26. & 27.

catinum proiiciunt, timentes vtrumque neglectum veneficis nocendi occasionem præbere: seruatum, credentes præcludere nocendi potestatem. Denique qui Sammonici Sereni. *Abracadraba* dietim ordine retrogrado minuentes de collo suspenderint: vel alia Hebræorum, ex Rabbi Hama *lib. speculationis*.

14. Quicquid Remigius dicat. non puto sic dæmoni odio esse salem profanum, vt ob eius aspersionem maleficium cogatur soluere: sed id eum facere ex pacto, vel vt aliquam introducat superstitionem. naturalis quoque vis salis non satis efficaciæ habet ad huiusmodi morbos sanandum. quare superstitiosa hæc curatio.

b lib. 4. fol. 145.

15. Loci mutatio quam Ananias *b* suadet, vt & nominis mutatio: merito suspecta est. quid enim virtutis occultæ, ob angelorum, quos propterea vult simul mutari, proprias vires, habere queat: non video: nec quisquam opinor, nisi per mendacem Cabbalistarum dioptram, Theologis Catholicis exsecrandam. In nominis mutatione quid est (quæso) efficientiæ naturalis: aut qui (quæso) angeli non ipsis hominibus, sed hominum nominibus sunt præpositi? quid locus in maleficium influit, ratione angeli loco præsidentis? potest situs & loci salubritas aliquid prodesse, vt & in cæteris morbis: potest imaginatio noxia deperdi, potest etiam prodesse loci mutatio, sicut & vestium, lecti, stragulorum, puluinarium, quando hisce maleficium inditum, insutum, vel aliter in eis absconditum: vt recte colligitur ex Tobiæ c. 7. vbi Raguel iubet sponsis aliud cubiculum præparari. sic Zachar. Vicecomes complem. artis exorcist. p. 1. doctrin. vlt. nec alia ratione loci mutatio potest prodesse.

16. Clarioris superstitionis est, putare si quid precario vel furto de malefici domo acceperis, maleficium cessaturum: idq; merito Remigius reprehendit *a*. Nec enim hoc aliud est, quam maleficium, maleficio sanare: par dementia illorum, qui pro philtro vtuntur crepidis, laciniis vestium, vel præsegminibus vnguium personæ quam amant: vt docuere veteres scriptores *b*.

B 17. Similis est vanitas existimantium *c*, contra spectra prodesse canes, equos, vel stricti gladii vibrationem, ex doctrina Homeri *Odyss. 7.* & Virg. *Æneid. 6.*

Tuque inuade viam, vaginaque eripe ferrum.

Vbi perperam Lamb. Hortensius asserit reipsa compertum ferri aciem dæmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo *in cap. 3. Can. v. 8.*

C sed ridicula. Nulla enim huic rei causa subest, nisi quod ictu & vibratione aër dissipatur, & continuum illud cadaueris, vel corporis aërei assumpti, soluitur: quod ipsum nihilominus procliue sit dæmoni impedire ictu eluso per diuersionem, vel corporis alterius interiectionem cur igitur hæc timeat? non certe magis quam culicem elephas, vel triceps Cerberus catellum

D Melitæum. *Plura Tyræus d. p. 3. cap. 57.* Duo adscribam exempla ex Cæsario. de milite prius est, qui in Meneuelt, quo viuus vti solebat pellito indumento vestitus apparens, non potuit gladio fugari: quo cum cæderetur, non poterat spectrum vulnerari, talem ex se sonum emittens ac si mollis lectus percuteretur. hic apparere desiit aqua adspersus quæ caluo Dominico fuerat superfusa. *Sic*

E *ille, lib. 12. c. 15.* Concubina Sacerdotis cuiusdam nocte mortem subsequente, diu ante lucem Luna splendente cuidam militi apparuit, per viam equitanti. primum miles & serui audiuere muliebrem

a lib. 5. demonolat. c. 2.
b Theocrit. in Pharmaceut. Lucian. in Dialo. meretriciis, Melissæ & Bacchid. & Apuleius libr. 2. de asino.
c Crinitus lib. 9. de honest. discip. cap. 4. Ananias d. libr. 4. fol. 55. Lambert. Hortens. in Virgil. 6. Æneid.

A liebrem vocem opem postulantẽ: mox videre mulierem rapidissimo cursu ad eos properantem. Mox miles de equo descendens, & gladio sibi circulum circumducens, fœminam bene notam intra circulum recepit. *Et ecce ex remoto vox, quasi venatoris, terribiliter buccinantis, nec non & latratus canum venaticorum præcedentium audiuntur. Quibus auditis, cum nimis illa tremeret, miles auditis ab ea causis, equum seruo committens, tricas capillorum eius brachio suo sinistro circumligauit, dextera gladium tenens extentum.* Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, sine me currere, sine me currere, ecce appropinquat. Illo fortius retinente, misera se eripere summa vi connixa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus insecutus cœpit, equo suo illam iniiciens, ita vt caput cum brachiis penderet ex vno latere, & crura ex altero. sicque capta inuito sed vidente milite præda præteruehitur. Miles mane ad villam rediens, cuncta narrauit, & capillos ostendit, cumq; minus ei crederent, aperto sepulcro, cadauer sine capillis, qui euulsi, inuenerunt. *sic ille lib. 12 c. 20.* quid hic gladii contra spectrum potuerunt? tantundum quantum monachus spectrum feriens apud Gaguinum, vt alias narraui *lib. 2. q. 27. sect. 2. lit. L.* Ex qua narratione vt & ista Cæsarii colligitur & alia, vereor ne superstitio fuerit ex Magorum orta circulis coniuratoriis: nempe circumducendi circuli, & in spacio illo consistendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videntur, & crucis efficacitatem ad spacium illud circuli restringere, quod improbum profecto. Huius circinationis aliud quoq; exemplum reperias apud eundẽ Cæsarium *eodem li. 12. c. 12.* de Sacerdote, qui spectris tota per iter nocte infestatus, circulũ, circũcirca se ducebat ibi subsistens: & illis euanescentib. procedebat; mox iterũ se ingerentib. nouum iterum circulũ ducebat; sicq; ad lucem vsq; laborauit. Obseruabis ridiculã illã opinionẽ de armis apud Psellum *libr. de dæmonibus in fine: Dæmonicũ corpus per totum se naturaliter sensuale, secundum partes singulas absq; medio videt, audit, tangit, patiturq; tangendo, & diuisum dolet sicut corpora solida, sed hoc interest,* B *quod corpora quidẽ solida diuisa cũ sunt, aut vix aut nunquã restituuntur: corpus vero dæmonũ, vti secatur, mox in se itẽ recreatur atq; coalescit, sicut aqua aerisq; partes quando aliquid incidit solidũ, sed & dicto velocius dæmonicus spiritus in se reuertitur: dolet tamen interea dum diuiditur. quamobrem aciem ferri metuit, idq; animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela & enses in rectũ ibi constituunt, quo nolunt dæmones aduentare.*] C Hæc more suo sibi vindicat Rhodiginus *lib. 2. cap. 8.* & sic Pselli errorem suũ facit. Quod de corporis discessione, & coalitione subita dicit, verissimũ est, & experti duo in Hispania Nobiles, mihi non ignoti. Quorũ vnus dũ nocturno tempore vagatur, in spectrũ incidit speciе Æthyopis tetri mole Gigantę aromphæã stringentis. hic, cui plus audaciæ D quam pietatis erat, certa ficulnea munitus, impetum sustinuit, seq; gerens animose vulnera pũctimq; hosti ingerit. Sed aërem verberans, donec lassus concidit, & à vicinis, qui ad strepitum accurrerant domum sublatus, multis post diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterum Salmanticæ. Degebat ibi Theologiæ studiosus quidam, è prima nobilitate: qui E pristinæ castimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus transcensis in quoddam Sanctimonialium monasterium vsq; ad

C

A Dormitorium (vt vocant) se penetrarat ibi permittente Deo, priusquam ad cellulam, quam animo præoccuparat, pedetentim perueniret, obiicit se illi spectrum, specie viri grauis & honesti, prolixo capillitio & barba, lorum ingens manu tenens, & nullo verbo facto: bubulam minitans insultationem, Venerat prope armatus miser ad incœstum, scuto, gladioque: hunc stringit, illo se tegit. B visus sibi non semel latus aduersarii, lorum subiens, haurire & brachia illi lorumq; rescindere: sed semper brachium corpori, lorum parti amputatæ subito iunctum apparebat. tandem lorarius decussatim illi in vtrumq; humerum sic viuenti bouem mortuum (vt cum comico iocer) impegit, vt in terram collapsus, vix trepidus se fuga eripuerit: & domum reuersus deprehenderit, C ad modum Sanctæ Andreanæ crucis, sibi in pectore, & in tergo, ad quatuor digitorum latitudinem, notã contusi ouis rubore liuoreq; mixtæ impressam. tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore, quasi vermiculare nescio quid, quod grauissimum cruciatum adferebat, miser sensit sub cute, & (ne vanum visum putes) altero tertioue post die ad plures migrauit. Nec annum, D nec nomina addo, vt vnius qui adhuc superat, & defuncti quoque alterius honori consulatur. Norunt lasciui isti palumbi Dionæi, qui nocturnarum ad stupra discursationum vtrique fructus fuerit, & quam inanis ista de gladii rotatione contra vim dæmonum persuasio. Nam quod Erastus *a* ex Ioann. Opotino narrat: qui Paracelsi amanuensis fuerat: solitum Paracelsum noctu consurgere, & machæram suam E Helueticam vtraq; manu in hostem inuisibilem hucilluc torquere: id vel ferocientis furoris fuisse putarim, vel ex pacto conuento. sic molestiarum inducias à dæmone paredrio impetrasse.

a In vita Paracelsi.

18. Sit, quod putant aliqui, remedia quæ contra maleficium vsurpantur nihil profutura, si re non integra adhibeantur: hoc est, irrita fore, si prius tentatum fuerit à medico corporis; à confessario animæ, remedium. solemnis enim iste solet esse magorum prætextus, vt docet Nicol. Remigius *b* & nota dæmonum fallacia: qua vtitur primo: quia cum sit Zelotypus, veretur ne sanatio, ipsi, adepta, aliis adscribatur. Secundo vt sic homines à diuinis & naturalibus remediis auocet. Ex hoc capite valde mihi suspecta fuit scedula illa, siue programmation mulierculæ medicæ circumforaneæ, hoc anno 1597. hic Louanii, in cuius vno articulo hæc conditio continebatur. Idcirco etiam suspecti omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priusquam præscripta ab ipsis pharmaca hauserit.

b lib. 3. dæmonolatr. c. 5.

19 Est, putare maleficam non posse maleficium suum tollere, priusquam libertati sit restituta, & ex vinculis dimissa. Potest enim, maleficium malefi cio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: potest etiam illud per dæmonem destruere, vt quilibet alius remouendo signum, etiamsi adhuc carceribus contineatur.

20. Maleficam scopis in ostio positis impedire, ne domo exeat: vel, coniectis in bullientem ollam soleis aut crinibus eius, vel acubus, cogere, vt accurrat: magicæ nugæ sunt, & peccata grauissima. quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21. Minus verberibus, aut vi maleficos adigere, vt maleficium tollant (cuius rei exempla peti possunt à Remigio *c*) fieri potest vt liceat: si conditiones quædam adsint. primo si certo sciatur auctor maleficii. Nam suspectos tantũ,

c lib. 3. dæmonol. c. 3.

verberare aut alia afficere contumelia, nec fas nec iura sinunt. 2. si nihil superstitiosum putetur adhibiturus. 3. dum non existimetur morbum alium translaturus, quod fere semper facere consueuerunt, vt exemplo declarat Grego. Turonensis *d*. videlicet ista diaboli liberalitas est, vt boni nihil vllis hominibus præstet, nisi cum æquali vel maiori hominum damno, quo spectat narratio D. Gregorii Magni *e*, de virgine obsessa: quæ cum opera magorum ab vno dæmone fuisset liberata, in vnius locũ sex vel septem dæmonum millia successere. Neque hoc poetas latuit, ideo enim fortassis finxerunt, non potuisse Admeto vitam conseruari, nisi vxoris Alcestis vicaria nece *f*. Vnde recte noster Tragicus: cum remisso ab inferis Theseo, Pluto Hippolytum abripuisset, canit, alloquens Atticæ præsidem Deã:

d lib. 6 histor Franc. c. 35.
e lib. 1. Moral. c. 9.
f Euripid. in Alcestid

Casta nil debes patruo rapaci.
Constat inferno numerus tyranno.

22. Quod remedium esse contra *Vultuarium* maleficium censuit Salisberiensis *lib. 1. cap. 11. Horum* (ait) *malitia, etiam cum plurimum nocent artificio leui dissoluitur: si videlicet, qui suspecti sunt, conuenti ab aliquo in iudicio crimen suum inficientur: aut, si confessi fuerint, cogantur maleficium reuocare.*] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere, nisi ex pacto conuento? si tamen aliquis solummodo intendens signum destruere sic interrogaret, non auderem illum peccati, saltem Mortalis, reum dicere.

23. superstitiosa sunt, vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odii. v. g. certò ritu consecrant vel exsecrant potius columbam nigram, & diuisam per medium dant comedendam amantibus. Item si, vt odii maleficium tollant, vtantur amoris maleficio, v. g. Eucharistiam sacram in ore habentes osculantur eam, quam volunt in amorem inducere, vel labiis chrismate inunctis id faciant. Item si, vt sterilitatis agrorum maleficium tollant, hostiam sacram comminuant, & tritam in pulueres spargant per hortum vel agrum. Quæ omnia sunt manifeste impia & sacrilegia, & tamen hæc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chrismate, alterum Grillandus; cetera de Eucharistia, Cæsarius Eisterbacensis *lib. 9.*

24. Adde remedia iudiciariarum superstitionum, de quibus *supra li. 5. sect. 7. & 9.*

Vltimum notandum multa esse superstitiosa (vt variis locis ostensum) remedia: quæ ponunt Sprengerus *g* & ex eo Pet. Gregorius *h*, de plumbo liquefacto in scutellam aqua plenam infundendo, &c.

g p. 2. malefici. cap. 1 q. 12. in 2. exemplo.
h lib. 13. de repub c. 3. à nu. 2.

Et hac de re Codronchus narrat historiam, ab auctoribus (vt ait) grauibus & certis relatam, cuiusdam mercatoris; *qui cum in partib. Sueciæ extra quoddam castrum animi causa per quoddam pratum duobus famulis comitatus ambularet, malefica muliere ab vno ex conseruis à longe cognita, adhortatus est mercatorem, vt signo crucis se muniret, quoniam illius ditionis potentior venefica, quæ solo intuitu maleficia inferre sciret, ipsis obuiam veniret. Quod monitum ipse paruidens, & ista nunquam sibi timorem incussisse asseuerans, cum nondum fere illa protulisset verba, in pede sinistro illatam læsionem expertus fuit: ita vt cum pedem è loco amouere non posset, & dolore lancinaretur, ad castrum equo fuerit deductus, vbi per triduum doloribus auctis, accersito quodã villico, qui huiusmodi mala curare profitebatur: facto periculo ex plumbo liquefacto, & in a-*

quam supra pedem proiecto, morbum ex maleficio ortum dixisse: quibusdam prolatis verbis, & tacto pede, per aliud triduum curatus est. sic ille libr. 2. de morbis venefic. cap. 2. Modus explorandi solet hic esse, vas aqua plenum imponunt super locum affectum corporis, & plumbum liquatum huic vasi infundunt, interim verba quædam obmurmurantes, & in plumbo coagulato pro varia guttarum conformatione: iudicant primo, an sit maleficium malum, necne: deinde cuius generis maleficium sit. De qua re tota verissime idem Bapt. Codronchus *libr. 3. de morbis venefic. ca. 13.* ita pronunciat. *vt modus superstitiosus est, sic & dæmonem cooperari est credendum. quamuis non desint, qui existimēt, à Saturno vim hanc plumbo esse inditam, vt maleficia prodat, quod tamen à veritate est alienum.*] Probare debebant. nunc supponunt tantum, & Planetæ vim tribuunt minime naturalem. Nam in hanc vel illam guttulas formam coagulari, pro natura morbi: mere & vere est opus non naturæ, sed intelligentiæ. Pergit Codronchus: *Nec laudare possum aliud experimentum, quod à quodam didici. Vt ægrotus, cum decoctione verbenæ (vulgo herba sancti Ioannis dicitur.) abluatur, in qua ablutione, si nihil reperiatur, vel decoctio non immutetur in colore, infirmum veneficio non esse affectum: quod magna copia pilorum, & præcipue suorum, inueniatur, esse argumentum efficax, non solum veneficij, sed & grauissimi, minimeque curam recipientis: quod si pili sint pauciores, morbum esse mitiorem & curationem admittere. Quod si decoctũ illud ad nigrũ colorem mutetur, signum esse præsentiæ dæmonis: quod si ad alios colores mutetur, alia indicare. Quis vero non percipit hunc etiam modum esse superstitiosum, cum illi pili virtute verbenæ, nec ablutionis elici vel procreari non possint.*]

Sic ille *d. ca. 13.* Addo, coloris hanc mutationem etiam naturali humorum prædominio (vt aiunt) in morbis non maleficis, sed grauioribus, posse contingere. Idem *libr. 4. cap. 2.* damnat tertium quendam modum his verbis; *alij columbum per medium scissum ventriculo ægrotantis apponunt, nonnulla verba obmurmurando. Qui modi & alij consimiles manifeste magici sunt, cum prorsus virtute naturali careant.*] adde, nec subsit ratio cur miraculo res adscribatur? maxime cum certa verborum formula vtantur. Postmodum idem iustissime conqueritur; *remedia multa, tanquam arcana, ex arte magica in medicinam translata sunt: vt multi Arabum sectores fecerunt: vt Michael Sauonarola in sua Practiqua, & quidam Bartholomæus, qui practicam & experimenta cum quibusdam introductionibus in lucem edidit. Sic enim multis modis medicinæ scientia conspurgata remediorum vanitate sæpe coarguitur. Sed horum Satanicorum hominum curationes fallaces, ac incertæ sunt, ac sæpe præstigiosæ, vt videantur per modicum spacium temporis sanare, & reuera non sanent.* Credatur medico docto & pio (quantum ex libris eius colligo) in arte sua.

Et in his omnibus Notandum, semper dæmonem lucrum aliquod sibi ex his comparare. & semper animæ interdum & corpori nocere: quia semper aliquid admiscet, quo fiduciam in ipsum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas aduertat, & à cælestibus curis ad cænosa terrenaque deducat vel saltem à seriis & grauibus ad ludicra & nugatoria. Sic semper in ali-

quod

quod peccatum animam pertrahit, vt recte obseruarunt D. Augustin. & D. Leo *a*. Obsequitur mancipiis suis, vt firmius illa sibi deuinciat, & in peccato retineat.

a D. Augusti. octogintatrium. Q. Q. q. 79. D. Leo sermo. 19. de passio. Dñ.

Si Deus permittit, hoc modo sanari ægrum plures in fraudem pellicit: si Deus non permittit, sed impedit, tunc saltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in desperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; si senem in adolescentem. Si sortem magus in alium non transtulerit, ipsemet necatur, vel ingens vitæ discrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ; quia non poterant in alios, in suos ipsæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniæ *b*, fuisse in Gallia qui maleficio quo læsus erat curádo magum accersiuit: ab hoc responsum: se morbo illum liberare non posse nisi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. consentit impius pater, & à mago sanatur. interea nutrix, re intellecta, infantulum subducit, & cum eo aufugit: cum ergo magus non posset in eum transferre, fuit ipsemet à dæmone interfectus. Tolosæ, idem scriptor ait, studiosum quendam amico suo grauissime à quartana vexato dixisse, vt febrim vni suorum inimicorum traderet: illo vero respondente neminem sibi inimicum esse, dixisse: da seruo tuo: tandem, cum hoc illi religio esset facere, magum dixisse: da mihi eam, annuente ægroto, ipsum conualuisse: magum vero febri oppressum interiisse. Facit lucri semper alicuius certa spes, vt etiam plane futilibus & absurdis nonnunquam cooperetur. sic enim (vt narrat I. C. ille Francofurt. *c*) cum vetula laborans opthalmia studiosum quendam conuenisset, ab eoque petiisset, vt quæ in schedula, quam illi porrigebat, continebantur, sibi non grauaretur exscribere: certam se esse, si de collo illam gestasset, oculorum lippitudine liberandam: & studiosus scripti illius characteres, vel obsoletos cernens, vel obscuriores (vt solent) legere non valens: eorum loco hæc verba scripsit in schedula, *diabolus huic vetulæ oculos eruat, &c.* simulque præclarum philacterium mulierculæ tradidit, quot cum de collo suspendisset, spe plena post paucos dies sanitati fuit restituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in superstitione sua obfirmare. Plura si vis, lege *libr. 3. p. 2. quæstio. 4. sect. 9.* quibus addi quoque multa possunt ex Cardinalis Cusani Excitationum libr. 2 *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant stellam, &c.* vt eorum qui putabant contra sterilitatis maleficium, vel odii inter coniuges prodesse, si quis nidum auium inueniens caperet ipsam cum pullis matrem: & ideo vult à Mose præceptum, *Deut.* 22. *ne mater cum pullis capiatur.* simili modo ad vitandas alias superstitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe *precepisse Mosem vasa cooperiri*, *propter* Dominas Abundas. *sunt enim dæmones, quibus vetulæ offerunt esculenta & poculenta, quæ mundando domum non comedunt, imo seducunt. Prohibuit ne vir indueret vestem mulieris, & è conuerso, propter idololatriam: quia mulieres vestes viriles & arma in honore Martis induebant: & viri muliebres in honore Veneris. Hoc festum peragitur à Christianis in Carnispriuio.*] Et postea idem addit sequentia exempla vt ait superstitionis in curandis morbis. *si res consecrata ad aliud, quam ad proprium vsum applicentur, est superstitio; vt aqua benedicta quæ bibitur contra infirmitatem, vel spargitur ad fertilitatẽ, vel datur aliquando brutis.*

b li. 3. ca.

c li. 1. de lamiis cap. 8.

Nota

A (Nota hoc sane intelligendum, vt & quædam sequentia. Nam aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vel addito ritu aliquo superstitioso id vere malum: sed eam adhibere, vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per sacramentalia sua, ad corroborationem fidei, mirabilia operare solito; item vt dæmonis maleficium, vel præstigium cesset, hoc pium & licitum esse Catholicus nullus potest negare, vt docebo sec. 3.) *& de lumine cerei paschalis, & de aqua baptismatis.* [de his idem censeo quod de aqua lustrali] *Abstinere à capite animalium in honorem S. Apolloniæ vel Blasii: vel vere carpitum luminis cōsecrati* (hoc non intelligo, si loquitur de cera benedicta seu candelis probo ritu benedictis errat. (*crux facta de lignis palmarum, balnea in vigilia Natiuitatis & Carnis priuij contra febres, & dentium dolorem, non comedere carnes in die Natalis Domini, contra febres, vel ad honorandum sanctum Nicolaum pro diuitiis acquirendis, petendo eleemosynam,* (hæc omnia satis clara sunt) *eundo ad Sanctum Valentinum contra morbum caducum, ponderando puerum cum siligine vel cera,* (in his potest aliqua superstitio ab extrinseco aduenire: sed secundum se pia sunt & licita) *portare crucem circumquaque per campos in vere contra tempestates* (si non fiat, vim ponendo in tempore veris, non est superstitiosum, sed licitum:) *in certis oblatis super altare, sicut lapidibus in die S. Stephani, & sagittis sancti Sebastiani* (hoc quoque pium, si tantum fiat in honorem & commemorationem certaminis horum Sanctorum, sine fiducia in materia, forma numero, &c.) addit de acu quæ tetigit vestem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis contra febres, de hostia non consecrata febres (*hæc vere superstitiosa sunt,*) contra ictericiam de vrina; de pullis, &c.] puto legendum, *de pediculis*, neque hoc est superstitiosum, cum subsit ratio physica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

Latissime hæc quæstio patet, in qua multi multa scripsere, multi etiam periculose admodum errarunt.

Certum est vt hodie, sic etiam olim fuisse, qui maleficia maleficiis tollerent. Nam cum Corybantes essent numero LII. eorum XXXII. crediti sunt maleficia inferre, alii vero XX. eadem amoliri. *Sic scholiast. Apollonij lib.* 1.

Dico primo *falluntur Iuristæ, qui existimant iure ciuili licere maleficiis vti, in bonum finem*: nempe ad curādos morbos, vel ad repellendas tempestates, *vt Hostiens. in summ. Azo in summ. Pet. Ærodius lib. rer. iudicat. 8. titul. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alii in l. eorum C. de malefic. Troil. us Ma'uetius de sortibus, Grillan. de sortileg. & alii communiter.* dico falluntur, quia legem illam Constantini qua nituntur *a*, recentiore lege sustulit postea Leo Imp. *Constitut.* 65. *ad Stylianum de Incantatorum pœna*, vt recte aduerterunt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius, & Godelmannus, quam, quod Tribonianus, homo plane scelestus, prætermiserit, causam aliam non video, quā quia ab omni erat pietate & vera & religiōe alienus. ibi Leo grauissimis verbis negat quidpiam vere bonum his artibus effici: sed apparens illud bonum, illecebram atque nassam esse, *quæ illectos* (inquit) *in malorum omnium extremum vbi à summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis*

a l. eorum C. de malef. & ma[...]

bus est illas, vt qui se ipsis dedunt, pro creatore ac Domino infaustis dirisque dæmonijs adhæreant efficere: & qui illas affectantur, hos, per externarum rerum latam quandam speciem, vulnera in anima excipere. Quale quiddam inter pugnandam meticulosis frequenter accidit, qui dum ictus interdum excipere manu nolunt, illis vel caput vel ventrem exponunt. Sane vero si quis aliquo modo incantamentis vsus esse deprehensus fuerit, siue id restituendæ conseruandæ ve valetudinis, siue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarum pœnam subiens vltimum supplicium substineto. Sed & Caroli V. constitutio hos arbitrio iudicis condigna pœna puniri iubet *b*.

Dico 2. *Diuina & positiua Ecclesiæ lege semper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos consulere etiam in bonum finem.* Est communis Theologorum sententia & etiam Canonistarum, Probatur 1. ex sacra scriptura. Deus id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eã, & interficiam illam de medio populi sui.* Vnde patet hoc esse peccatum mortale. Deu. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, &c.* In nouo quoque testamento vetat D. Paulus, quando iustam damnationem comminatur illis, qui ipsi impingebant eum mala facere vt bona euenirent *c*: quo significat, graue peccatum esse mala facere in bonum finem: quod tamen prætexunt qui maleficorum opera ad morbos depellendos tempestatesque arcendas abutuntur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Ecclesiæ vsu, quæ semper id improbauit, vt plurimi canones ostendunt *d*, & presbyterum damnarunt, qui bono fine diuinationem fuerat expertus *e*. 3. probatur ex Patribus, D. *Chrysostomus f*, *citius mors homini Christiano subeunda, quam vita ligaturis redimenda. Huc referendum illud B. Leonis g*, cum eis (*scilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quam iustitia diuina permiserit; agunt tamen versutissima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ potestatis aut parere videantur, aut lædere; & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt: vt quidam illos & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse; quam facere. *Nec non ista D. Augustini h*; cum ergo causæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo si cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore (*idem est de morbo per maleficium immisso*) ibi eligat Deo dilecto emori, quam Deo offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam.] Ex his.

Infertur primo peccare iudices, qui cogunt malefica benedictione quadam iis quos læserunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula qua ex pacto dæmon cessaturus: & si benedictione vera sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis quam malefici, cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus hæreticis, apostatisque oratione in diuinis iungi. Vnde

b Althusius lib. 2 iurisprud. Rō 51. Fichardus consi. 11. Laur Kir. bouius to. 1 cō 2. Mollerus const Saxon. p. 4. sect. 2.

c ad Rom 3. v. 8.

d c. qui sine Saluatore, 26. q 2 c. admoneant ca. non obseruetis 26 q 7.

e ca. ex tuarū de sortis

f hom. 8 in epis. ad Colos.

g serm 19 de pass. Domini.

h tract. 5 in Ioan.

ſequitur etiam maleficam obtemperantem tali iuſsioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valde quoque falli illos, qui exiſtimāt licere maleficiis ſanitatem quærere vel conferre, ſi id magiſtratus iubeat.

A

Infertur 2. veram eſſe deciſionem *articuli Pariſienſis 5*. Quod licitum eſt vti magicis artibus, vel aliis quibuſcūque ſuperſtitionibus à Deo & Eccleſia prohibitis, pro quocunque fine bono: error. quia ſecundum Apoſtolum non ſunt facienda mala, vt eueniant bona. *& deciſio art. 6*. Quod licitum ſit, aut etiam permittendum maleficia maleficiis repellere: error. *& art. 7*. Quod aliquis cum aliquo poſsit diſpenſare, in quocumque caſu, vt talibus licite vtatur error.]

B

Infertur 3. impium & hæreticum eſſe dictum Paracelſi *i*, nihil referre, an Deus, an Diabolus, angeli vel immundi ſpiritus ægro ferant opē modo morbus curetur.

i libr. de morb. caduco. & li. de hyperphyſ. morbis cur.

Infertur 4. periculoſam eſſe, & erroneam, vel ſaltem non ſatis euolutam & explicatam ſententiam Nicolai Remigii *k*, *precario non licere opem à maleficiis impetrare, ſed licere, vt & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, ſemper lethaliter peccare.*]

k lib. 3. dæmonolat. c. 3.

C

Quorum vtrumque, falſum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eo recurrendum, ſed res longe aliter explicanda. diſtinguendū videlicet primo inter maleficum paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 2. diſtinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an ſine illo id fiat: quæ communiter theologi ſolent attendere.

D

Igitur primo falſa & erronea eſt ſententia Paracelſi & ſimilium, licere maleficia maleficiis tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, ſed per res tamen ſuperſtitioſas & vanas: videntur hoc multi Canoniſtæ tenuiſſe, & nonnulli Theologi, & legiſtæ *a* ſi ſuperſtitionis vocabulo hi DD. recte vſi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam eſſe. quia ſuperſtitio res eſt per ſe mala, nec malum licet facere, vt bonum eueniat. docet hoc Syluest. *verbo maleficium nume. 9*. Roſella vero & Tabiena non tenent illam opinionem, ſed dumtaxat referunt.

a Hubertin & Goffred. quos ſequitur Sprenger. in Malleo & eum ſimpliciter referunt nec refellunt Petr. Gregor. ſupra & Rickius li. de prob. aquæ frigidæ.

Alii itaque fatentur per ſuperſtitioſa media tolli non poſſe; poſſe tamen per vana, quæ non ſint illicita, ſic Ioan. Friburgenſ. *in ſumm. confeſſar.* & id ſequitur Roſella *b*, qui exemplum ponit, ſi maleficiati facerent celebrare tres miſſas de Domina, & poſtea omnino nudi operam darent liberis quærendis, credentes maleficium ceſſaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum miſſarum reſtringere, id non caret ſuperſtitione, tum quia mediū illud non modo vanum eſt, ſed & inhoneſtum, & vix poteſt peccato carere: ſi tamen omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet; neque vis in numero poneretur, neque fides adhiberetur ipſi actui, ſed miſericordiæ diuinæ per miſſæ ſacrificia propitiandæ: tunc poſſet admitti exemplum. Deinde ſi *vana* remedia ſumant, pro omnino vanis hoc eſt inanibus, ſicut omnis vana locutio eſt peccatum, ſic nulla vana operatio caret peccato, ſaltem veniali, *cap. illud 26. quæſt. 2.* ſi vero vana vocant indifferentia, tunc ſi quis adhiberet ea inuincibiliter neſciens eſſe peccatum, nullum foret pec-

b v. impedimentum 15. num 19.

E

catum

carum; si non inuincibiliter, non tamen affectate ignorans, foret tantum veniale: idem foret, si quis faceret credens aut volens experiri an per talia maleficium soluatur, non per operationem diaboli, sed per cessationem eius ab operando; propter pactum quod maleficus cum diabolo habebat de cessando quando hoc vel illud fieret. *vide Silu. supra nu. 9.*

6. Tertia sententia, quædam est Petr. Aureoli *in 2. d. 34. quæstio. 2.* & Angeli *verb.* superstitio. §. 13. licere à malefico parato petere, vt maleficium maleficio tollat. exemplum huius rei subpeditat Ioannes Nider c. *Inquisitor* (inquit) *Ednensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficium, aut se vindicandi in malefico, talis practicabatur suo tempore. Veniit enim aliquis læsus in se vel in suis ad maleficam sciscitans malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquam: quousque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua visa imagine, malefica quæsiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoscere? cumque explorator locum eligeret, statim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo remanebat; fixuram vel vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenus manifestante; sed experientia teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.*] hæc ille. hoc ergo secundum Aureolum liceret: & secundum Remigium posset verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli sunt. primo licitum est ab vsurario parato vsuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali constituto, sacramenta petere; & deferre iusiurandum idololatriæ,

c in epit. formicarii ...5 in fine.

A quem scio per falsos Deos iuratum. ergo similiter in nostro casu petere à malefico parato. &c.

Secundo non potest excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergo si hoc quod vnicum est vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc merito censetur durissimnm: potius ergo dicendum, hoc vnico medico vti licere.

B Verum hæc argumenta nullius momenti sunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento plane dissimilis ratio est. nam illic inducuntur ad id, quod sine peccato facere possunt, si velint. sacerdos enim potest conari conteri, etsi tempus habeat confiteri: vsurarius potest dare mutuum simpliciter, idololatra potest per Deum verum iurare: sed operatio malefica, quæ C petitur, est intrinsece mala, nec sine peccato fieri potest, ideoque nec peti. quia petendo consentit eius malitiæ, quod semper illicitum d, & teste Apostolo ad Roman. *digni sunt morte non solum qui talia faciunt, sed & qui consentiunt facientibus.* In secundo argumento, falso supponitur, alia remedia non superesse, super sunt enim alia, de quibus postea; quod si non superessent, D præstaret millies quam per peccatum semel sanari. nam bonum animæ corporis booo præferendum est, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc durum videri debet scienti: quod *qui amat animam suum plus quam Deum, perdet eam, &c.*

d D. Tho. de malo q. 4.

Remigius vero coactionem suam astruit sequentibus argumentis. primo quia talis coactio inhonorat diabolum, & est expers omnis pacti. ergo E licita est. *Respon.* magis inhonorat Deum, quia cogit aliū peccare. immo nec inhonorat diabolū, quia cogit maleficū vt inuocet & honoret dæmonem: ipse

quoque eum honorat; quia non modo credit dæmonem posse hanc medelam adferre, sed etiam concurrit positiue ad actum positiuum dæmon vero pluris hoc facit, quam mancipii sui iniuriam, cuius afflictione solitus est gaudere. Nec potest dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum ista perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone iniit.

Secundo probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi sibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoste iniuste occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatum, astu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indignissimis sanemus? *Resp.* illationem esse vanam, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino naturalique consentanea: maleficium vero maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertio nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruspicem vel magum induxerit precibus vel suasionibus, ergo criminis atrocitas in hac suaui inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διαθυσιῶν id est per sacrificia & mactationes, negocium peragatur. Non ergo locus est pœnæ, quando malo adiguntur. *Resp.* puerile argumentum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmiis & blanditiis, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blanda inductione & pellacia posita est: & inferat postea, igitur puniri minime debent, qui vi minisque matremfamilias in thori violationem impulerint. Constantinus autem id tantum vetuit ea lege, quod quidam sibi licere putabant. nam sponte facienti nullam se iniuriam facere credebant: id vero quod multo grauius erat, non vetuit ea lege, quia res aperte iniqua minus indigebat noua legis coerctione. Quare Salyce, & Fulgos. mentem Imp. attendentes de quibusuis euocatoribus & prouocatoribus idem obtinere censuerunt: nec illa Photii limitatio vlterius protrahenda, quam vt significet Imperatorem de illis egisse maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ & hospitii recepti in domos gentilium, dæmonibus clanculum sacrificabant: quod ipse fieri prohibuerat alia lege a. Nec tamen vllus sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur. potest enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

a l. 5. C. Theodos. de malef. & mathe.

Dico igitur tertio, *sententia hæc Aureoli, Angeli & similium est erronea & causa multorum peccatorum: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec à parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc est communis sententia Theologorum, Aureolum & Angelum ideo grauissime reprehendentium: *tenent quod dixi D. Thom. D. Bonau. Sco. Tho. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficium q. 8. Armilla num. 2. Tabiena vers. impedimentum 12. nu. 9. Rosell. supr. Caietan. 1. 2. q. 78. art. 4. Pet. Ledesm. ad 3. q. 58. a. 2. d. 2. Alfons. à Castro li. 1. de iust. hæret. punit. ca. 15. Sprenger. p. 3. mallei. q. 16. Nider. sup. Nauarr. c. 11. nume. 29. Angl. q. de arte Magica art. 6. diff. 2. Abulens. in c. 19. Matth. q. 90. lit. O. Dom. Sot. in 4. d. 34. q. 1. a. 3. & 8. de iust. q. 3. a. 2. Viguer. c. 16. §. 4. Marti. Ledes. in 4. q. 60. a. 2. Brianson. q. 13. conc. 2. Orbell. q. 34. Vngarelius addit. ad Angel. d. 5. 13. Henriq. li. 2. de matrimon. c. 8. n. 2. & n. 3. in p.* Probatur, quia hoc sacræ litteræ,

canones,

canones, ius ciuile & SS. Patres improbant, vt ostensum fuit concl. præced. 2. quia non licet consensum præbere peccatum alterius *b*. 3. quia licet sic paratus peccare: hoc tamen peccatum, & isto tempore, non faceret, nisi inductus. 4. quia vt actum per se malum nemo vnquam licite facit: sic, nec ad eum licite poterit induci *c*. Nota magis peccare, qui cogit inuitum, quam qui orat paratum. nam qui cogit inuitum iniurius est cogendo, & simul cooperatur: qui petit à parato, nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

b Rom. v. vlt. *c* vid D. Thom. 2. 2. q. 78. a. 4. Turrecre. in c. mouet te 21. q 1 Sot. li. 6 de iusti. & iur. q. 1. a. 5. Cast & al. supra.

Dico quarto, *haud dubie potest maleficus induci, vt per modum aliquem licitum tollat maleficium.*] In hanc sententiam conueniunt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & est verissima, caretq; dubitatione. nam quidam DD. non satis clare loquuntur, etsi bene sentiant. Guido Briansonus *in collectario supra 4. sent. q. 13. concl. 3. Immo* (ait) *ego fortius dico, quod si aliqua persona erat impedita, vel vexata quacunq; vexatione per aliquam personam sortilegam per pactum demonis: & per orationes, vel vota, vel artes, non posset sanari, nisi ab illa persona quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam personam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colam illum sortilegum. sed vt mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipse agat cum diabolo, ego non consentio: sed tantum peto, vt remoueat malum quod mihi dedit. Et multotiens iustitia cogit tales, vt restituant sanitatem, quam abstulerunt. Immo si proprius diabolus dedisset mihi talia, dicerem sibi, quod à me remoueret tale impedimentum, nullo tamen modo faciendo sibi homagium.*] Sed quod ait de Diabolo. id ego prorsus periculosum puto, & merito negauit Sotus *in 4. d. 34. q. 1 a. 3.* Nam non possum petere, vt ab amico, quia cum eo inimicitias, indicente Christo gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta est. Per modum vero imperii, non possum iubere, quia mihi non subiicitur. Duntaxat in Dei nomine, per exorcismi modum, ei possem imperare. Nec etiam simpliciter verum est, licere semper petere à malefico vt malum remoueat. Quid si enim sciam maleficium non posse tolli, nisi modo illicito? certum est me tum non posse petere. *d* quid si etiam moraliter mihi constet maleficum, etsi possit tolli sine maleficio, non tamen sublaturum nisi cum maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat *e*. Potest huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non est auctor maleficii, nec locum & modum maleficii & curationis ab ipso malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non potest curare sine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare raro admodum, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quam ipsomet maleficii auctore.

d Pet. Ledesm. sup.

e hoc voluit haud dubie idé Ledesm. & Henriq. d. n. 3. in fi.

Dico igitur quinto, *licet à malefico petere, immo licet etiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium tollat, quandocumque probabiliter credo illum sine maleficio, modo aliquo licito id facere posse, siue quandocumq; non sum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.*] est sententia communis *Henrici postea citandi, Scoti & omnium citatorũ in concl. 3. & Praeterea Ioan. Bassel. Vorriloni in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficium. & in opusc. 11. tom. 2. Gabr. in 2. d. 28. a 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc est vti iure meo, inducere magum ad id, quod facere tenetur, & sine peccato, si velit, potest facere. non autem est consentire pacto quod dæmon habet cum

mago. De coactione id concedit Remi. de precibus negat, ſed ratio noſtra, & communis ſententia DD. de precibus idem conuincunt. de iuſsione exemplū habemus B. Theodori Archimandritæ, qui Theodorum Magum ad pœnitentiam adductum iuſsit, primum omnia

H. peccata ſua confiteri. 2. ſi quos haberet libros maleficos in medium proferre. 3. quoſcunque homines aut domos aut animalia maleficiis ſuis obſtrinxerat, diſ-

B ſoluere. 4. non amplius ea in quemquam exercere, ſed pœnitentiam agere *f*. De verbere & minis probatur quoad eos, quos conſtat maleficio læſiſſe. quia non tam infero iniuriam, quam illatam repello: & ſicut crumenam meam poſſem furi extorquere, ſic etiam poſſum mago quam quaſi detinet corporis ſanitatem. Confirmatur hoc, quia do-

f Georgius in vita S. Theodori, apud Surium. mēſ. April.

C cet experientia, nunquam niſi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem ſceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, ſi maleficæ inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauis morbi.

g tom. 2 opuſc. 11.

D Caietan. *g* cautelam proponit, vt quis expreſſe proteſtetur, ſe nihil commune cum Diabolo habere velle. Hæc ſane prorſus neceſſaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) ſine peccato talis poteſt maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixiſſet coniugi ſuæ B. Godoleuæ, in eam ferociæ ſuæ cauſam eſſe dæmonem, & ex maleficio natum diſcidium, addidiſſetque ſe noſſe fœminam, quæ

E iactiter ſe poſſe illos mutuo amore & beneuolentia adeo connectere, vt non queant coniuges ardentius ſe amare: reſpondit Sancta mulier, *Chriſti ancilla ſum, illi ego mea omnia commendo: ſi*

A *tamen absq; ſceleris alicuius commixtione id fieri poteſt, quod dicis, non refragor h.*] Si quis ab ipſo, qui nocuit, medelam petat; fortaſsis abſolute loquendo, non eſt neceſſarium addere illam proteſtationem, ſed ſufficiet abſolute (in caſu concluſionis huius quintæ) petere vt nocere deſinat. quia res quæ petitur bona & iuſta eſt, nempe non nocere proximo: & poteſt ac tenetur ma-

h Drogo Geſtellenſis in vita S. Godoleuæ 6. Iuln.

B leficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (ſi nouit) vel per ſigni deſtructionem. ideo quod de pecunia ab vſurario mutuanda dictum, id hoc vim obtinet. Attamen ſemper vtilius erit & tutius hanc proteſtationem adiicere, maxime ſi petam vt tollat maleficium, vel quid aliud huiuſmodi, quod nō nudam caſſationem: ſed quiddam actus poſitiui ſignificat. quia ma-

C lefici vt plurimum ſunt homines idiotæ, & alia quam ſuperſtitioſa remedia ignorant. Quare etiam conſulo, vt petatur ab eo, quo remedio ſit vſurus. ſi nolit dicere, nō eſt vtēdū eius opera: qa hoc ipſo ſatis indicat ſe vſurum remedio illicito. Si vero indicet remediū: tunc ſi ſatis prudens es & doctus, ipſe conſidera & diſcerne, an ſit licitum necne: ſi

D non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores conſule: ſi dubitetur an ſit medium naturale, conſulantur medici: ſi vero an ſit diuinum conſulantur Theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præſtare illa applicari à Sacerdote, quam à malefica. Nam ſi miraculoſa operatio eſt, Deus illam potius operabitur per ſeruum ſuum, quam per Diaboli mancipium, ſi malefica dicit, non profuturum, niſi ipſa adhibeat: ſatis hinc

E apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur toleranda praxis quorundam iudicum: qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & ſi ſanentur,

tunc

tunc habent pro indicio certo, quod sint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, vt citra maleficium liberare conarentur: sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Briansonus *d. conclusio.* 3. Quod si res moram non pateretur, & maleficus non foret persona rudis & idiota, sed satis prudens ad discernendum maleficam curationem à naturali vel diuina: & tunc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiam Pet. Ledesmii sup. credidissetque dicenti se non vsuram vllo maleficio, non auderem damnare post factum: sed ante factum: semper vtendum puto consilio & examine quod dixi. Reuera enim qui non examinat, neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur sit legitimum, an illicitum: is non videtur facere: quod in se est, sed obiicere se temere periculo peccandi: quia nouo periculo peccandi obiicit rudem illam & idiotam & peccatricem animam.

QVÆSTIO III.

An liceat maleficii signum destruere, vt diabolus nocere desinat?

NOta primo signa malefici vocari, ollas, ligamina, claustra, plumas, liberides, & similia: quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit vt aliquis maleficio lædatur: pactum vero esse solet, vt quamdiu ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel sera clausa manserit: tamdiu talis persona sit maleficiata: aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt vel exibunt, & huiusmodi: de quibus actum *libr.* 3. Porro de ligaminibus & ollis res notior est: de *sera*

A legi apud auctorem innominatum libri pœnitentialis à Rectore & Academia Coloniensi ante annos centum approbati, & excusi: *capit.* 70. *quod est de impotentia coeundi*: [Parisiis (ait) *contigit, quod quadam sortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne posset cognoscere aliam, quam legitime superduxit. fecerat enim incantationem suam super clausam seram, quam in puteum quendam misit, & clauem similiter in puteum* B *alterum, & sic diabolo promouente vir ille factus est impotens cum vxore sua.*] Quæritur ergo V. *liceat aperiendo claustrum, comburendo capillorum glomum, soluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illa habentur, aut similia remouendo, perdendoq́, maleficium destruere, & liberare maleficiatum?* Duæ de hac re sunt sententiæ. vna, nullius quod sciam in libris editis, in C quibus nondum mihi contigit inuenire: sed nostris temporibus Ioann. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4. sent.* docuit nullomodo licere. hoc haud dubie pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quam tamen prudenter & vere, manifestũ spero fore ex iis quæ hac quæstione disserentur. multi ex eius discipulis, rem non multum D discutientes, neque auctores alios curantes, Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt: neq; in scholis tantum docuere, sed in concionibus adeo nonnunquam calide: vt contra sentientes damnare, & etiam pœnis Ecclesiasticis coërcere, sint conati: non modicam scrupulorum carnificinã etiã piis & bonis, iniicientes, hoc ergo diligentius res discutienda, quam cum su- E perioribus annis docerem, ideo breuiter perstrinxi, quod tum nescirem aliquem ex doctioribus communem sententiam; quam amplectebar & amplector, probare.

§. 1. Hesse-

A §. 1. Hesselii & discipulorum eius argumenta fuere. primo, cum signum amouetur: sanitas exspectatur non à Deo vel sanctis, per miraculum: nec ab humana voluntate nec à causa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc est superstitiosum. ergo non licet amouere.

2. Qui signum tollit ea spe, vt nocumentum cesset, miscet se pacto, quod malefico cum diabolo intercedit, quia B diabolus cum malefico pactus est, vt signo posito ipse noceat, signo remoto nocere desinat. ergo talis societatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. Amouere signum, est colere diabolum, quia est protestari, quod possit nocere quibus & quando voluerit. quasi ab alio non pendeat: item quod sit fi- C delis & verax, qui pactum seruet cum suis: sed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere signum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt scripturæ docent: sed quia amouet signum, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt signa tollat, vel vt sibi tollenda ostendat.

5. Qui amouet signa ostendit se ma- D leficos & dæmonem timere: sed S.S. iubet nos solum Deum timere.

6. Non tantum res quæ ponitur vel amouetur est signum diaboli, sed & actio circa rem, vt positio eius ad nocendum, permanentia eius ad nocumenti perseuerentiam, amotio eius ad nocumenti cessationem: sicut non tantum aqua est Sacramentum Christi: sed & ablutio per aquam facta. ergo sicut qui E ponit. signum exercet sacramentum Diaboli, sic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum consequendum, ad quem aliter, non valet, nisi ex diaboli institutione.

7. Diabolus nunquam sponte cessabit à nocumento corporali, nisi vt grauius noceat in anima: cum sit hostis noster capitalis, semper cupiens quam maxime nocere. ideo, iuxta D. Leonem *beneficia eius cunctis sunt nocentiora vulneribus*: ergo percessationē nocumenti, quæ fit amoto signo, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtriq;.

8. Si licet signa maleficii amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficium patitur, nec aliud superest remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionem: sicut tenetur homo ægrotus licito ac possibili remedio procurare, vt sanitati restituatur: peccaret enim si sic sanitatem à Deo exspectaret, vt interim medici consilia reiiceret. At qui nemo eorum, qui sunt in contraria opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel destruendum maleficii signum ex conscientia obligari.

9. Si id licet, ergo illi recte faciunt, qui maleficis ad quæstionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficii signo corpori adhærente, reddantur insensibiles, ideoque ad confessionem cogi non possint, quod videtur satis manifeste superstitiosum. Vnde Francisc. à Victoria *in relect. 12. de arte magica*: si (inquit) ad expulsionem dæmonum radunt pilos aut capillos, aut aliquid eiusmodi: est magia manifesta. Nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obseruationibus.

10. Probari posse videtur ex eo, quod Dominus dicit In Euang. *hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione et ieiunio.* sensus enim est non aliter recte eiici. ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium, non

liceret egressum eius procurare per signi amotionem.

11. Probatur ex eo quod Hierony. commemorat *in vita S. Hilarionis:* ad quem cum adducta esset puella à dæmone obsessa, & dæmon clamaret: se inuitum in puellam ingressum fuisse, vtpote vi maleficiorum coactum: nec se posse eam relinquere, nisi prius ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: *ne* (inquit Hierony.) *aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.*] igitur, ex Hieronymi sententia, perquirere & tollere signum, vt nocumentum cesset, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non recte confugisset Hilarion: sed remedium facile ac promptum de signis amouendis, si licitum erat, præscribere debuisset: ne Deum tentare videretur.

12. Apud Gratian. *c. si per sortiarias 33. qu. 1.* vbi enumerantur legitima remedia maleficii, nulla fit mentio requirendi & destruendi signi: nec quisquam alius veterum Ecclesiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si respondeas esse argumentum negatiuum ab auctoritate negata. Vrgent, nō esse ab authoritate negata, sed ab auctoritate negante. quia cum remedium tollendi signi sit facile & cuique obuium, eius maxime mentio fieri debuisset, si licitum illud concilia & patrum decreta censuissent.

13. Diabolus non est alligatus signis: potest enim nocere sine signis, & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt & à moris adhuc nocere & non desinere. ergo frustra tolluntur signa, nisi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens consentit in hoc pactum.

14. Diabolus non potest diutius nec fortius, nec breuius nec lenius hominē affligere quam & donec ei Deus permittit, qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi, aut curare talia diaboli pacta: sed recurrendum est ad Deum, in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorū retuli: ne qs suspicetur me min⁹ bona fide agere.

§. II. Nihilominus sit conclusio, *signa maleficii etiam spe cessationis morbi seu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *spe cessationis;* quia fatentur opinionis contrariæ assertores, in contemptum & deletionem Magiæ superstitionis, ipsiusque Diaboli, licere malefici signa tollere, destruere, atque abolere: immo sanctum id esse, si ex solo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat: sed negant, id licere ea spe, & intentione, vt nocumentum cesset *Notandum primo*, quod omnes fatemur, signi ablationē nullam habere vim naturalē neq; supernaturalē mali auferendi seu sanandi: sicut nec eius positio vim vllā huiusmodi habuit, ad malū inferendū. sed sicut, posito signo, dæmon fuit, qui nocumentū intulit; sic ablato signo dæmon est, qui malum aufert, quia cessat nocere. cessat autem, quia sic cum mago pactus fuit: non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notand.* 2 aliud esse vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti possum ad commoditatem meam, quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictum de vsurario *præcedenti quæstione*, ipsius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari vero peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor

A

vero, quotieſcunque peto ab alio, id quod alias ſine peccato nequit præſtare. Quando ergo peto vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat: cooperor peccato: quando peto vt id faciat, deſtruendo ſignum iam ante initi pacti, ſeu ſine maleficio, & ipſe me nolente adhibet nouum maleficium: ego illi non cooperor, ſed vtor tantum eius peccato. Eſt doctrina Soti, & Pet. Ledeſm. & aliorum mox citandorum.

B

Notand. 3. Signum tolli vel ab ipſo qui poſuit, vel ab alio qui non poſuit. Si ab eo qui poſuit: vel ille inierat duo pacta cum dæmone vel vnum tantum. duo quidem, quando conuenerat, vt dæmon permanente ſigno debeat nocere: & ſublato ſigno teneatur non nocere, nam hic vnum pactum fit depoſitione ſigni, alterum de ablatione. Vnum tantum fit, quando ſimpliciter conuenitur, vt ſigno permanente teneatur dæmon lædere: huius pacti vis includit,

C

non vt ſublato ſigno teneatur non nocere, ſed vt, ſi velit, poſsit non nocere. Quando duo ſunt pacta, tunc conſideranda eſt duplex, quæ poteſt accidere, malefici intentio. Si maleficus cum tollit, vult ſibi ſeruari pactum illud ſecundum, non licet tollere: quia hoc eſt confirmare illud pactum. Si vero maleficus ex pœnitentia pacti initi motus, vult pactum ſuum cum dæmone initum ceſſa-

D

re: & ideo, vt reſcindatur: tollit ſignum, quod eſt pacti vinculum, & tollit non quatenus ablatio ſigni eſt ſignum ſecundi pacti: ſed quatenus eſt deſtructio primi pacti, poteſt tollere, quia ſic non confirmat ſecundum pactum, ſed reſcindit. Quod ſi ſit alius qui tollit, hic non fecit vllum pactum cum dæmone, nec poteſt dici confirmare primum malefici pactum: quia illi non cooperatur. Sed ſi gnarus ſecundi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult à malefico ſeruari ſecundum pactum: ille quantum in ſe eſt pactum confirmat, & ſic malo cooperatur, quare hoc non licet: ſi vero vel ignarus vel gnarus, illud tollat dũtaxat, vt maleficium deſtruat, vel vt pactum reſcindatur, ſperans dæmonem libere ceſſaturum à nocendo: nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud non operatur: non ſecundo, quia illud non curat, ſed vult facto ſuo deſtruere primum. Deniq; ſi vnicum maleficus fecit pactum, tunc tollendo ſignum primum pactum deſtruitur, nec nouum initur: nec ipſe maleficus vllo modo confirmat, vel operatur ex primo: quare nec ei alius, tollens cooperatur. *Notan.4.* ſi ſcandalum ſequatur, non poſſe tolli. quare ſic iſta peragenda, vt ſcandali occaſio iuſta detur nulla.

His poſitis *probatur* 1. concluſio, quia quotquot auctores excuſi de hac egerunt quæſtione, illi ad vnum omnes, ex quo ea quæſtio diſcuti cœpit, in hac cõcluſione conueniunt: eos autem loqui, de eo qui ſpe ceſſationis ſignum remouet, clare patet ex verbis & rationibus, quibus vtuntur. Ante tempora D. Thomæ, & ipſi D. Tho. ac D. Bonauenturæ, & eorum præceptoribus, puto plane certum fuiſſe hoc licere: & ideo de hac re nihil expreſſe proditũ: niſi quod maleficia ſine maleficio tolli poſſe cenſuerint: quod etiam Tho. de Argentina *d.34* & Abul. *in 19. c. D. Matt. q.90.* & alii communiter tradiderunt. Quod vero Durand. hoc non dixerit parum refert: omiſit, quia non habebat, quod ea in re contradiceret D. Thomæ: at cui contradicendum, commentarios ſuos elucubrauit. Primus quem inuenio ex profeſſo quæſtionem diſcuſsiſſe, qui tempore D. Thomæ vixit, Durando prior, eſt Henricus Goethalzius ſiue Ganden- Anno 1290.

sis, Archidiaconus Tornacensis hic *quodlibeto 5. quæ. 33.* vbi quærit, *an liceat tollere tegulam maleficii signum?* tandem resoluit his verbis, *licet autem perniciosum est operibus superstitiosis communicare, aut facere talia, qualia faciunt superstitiosi communicando operibus dæmonum. Catholicum tamen est destruere opus superstitiosum dæmonu, & in hoc ei contrariari. Et sic dico, quod licitum est maleficium deponere simpliciter, quẽadmodũ licitum est idolothytum in cloacam proiicere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (ecce, quod sub hac spe) non credendo quod virtute illius maleficii morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis esset) vt procedit prima obiectio: sed credendo contrarium, & quod fiat sola dæmonum actione, ex diuina permissione: qui non consueuerunt secundum pactionem suam maleficiatum vexare, nisi stante illo maleficio.* Hæc ille: sequitur, eum, more suo non nominans Scotus, & ipse aliquot annis antiquior Durando, his verbis: *si per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, bene fit: si tamen Deus illas non exaudiat, tunc si sciretur maleficium & destrueretur, dæmon non fatigaret eum amplius, quia ex pacto non assistit: nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet quod rusticana est illa quæstio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non enim solum licet sed est meritorium, destruere opera diaboli, nec in hoc est aliqua infidelitas. quia destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit dæmonem posse & velle fatigare, dum tale signum durat, & destructio talis signi imponit finem tali vexationi* a.] vides à Scoto hoc meritorium censeri, quem discipuli eius ad vnum sequuntur, vt nominatim Ioann. de Bassolis ibidem *q. 1* qui etiam expresse addit *meritorium esse si fiat cum intentione curan*

a in 4. d. 34.

A *di*: & sic etiam Anton. And in 4 d. 34. in fin. sequitur Nicol. Vorillon. *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Briansonus *b.* & Iosephus Angles *c*, & Alph. à Castro *lib. 1. de iust. hæret. punit. cap. 15.* & Pelbert. Temesuar. *Rosarii p. 4. vers. matrimonium. 5. §. 38.* Est etiam hæc sententia communis Thomistarum, vt Caietan. *tract. 12. tom. 2.* vbi ait: *duobus modis contingit maleficium à maleficiis solui:* B *primo per simplicem dissolutionem seu destructionem maleficii prius facti, puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo, &c. & hoc absque dubio licitũ est, nec est opus malefici, vt maleficum est, sed hominis scientis impedimentum boni proximi sui. quia nulla hic euenit inuocatio dæmonis, sed sola dissolutio signi: quo durante diabolus statuerat malum alterius continuare. 2. per inuocationem dæ-* C *monum, seu aliud maleficium, & hoc proculdubio peccatum est mortale.*] *hæc ille.* vides Caietan. hoc definire, vt indubitatum. idem volunt Siluest. *verb. maleficium q. 7. & 8.* Tabiena. *verb. impedimẽtum 12. vers. 9.* Fumus *v. maleficium n 2.* Domin. à Soto. *in 4. d. 34. q. 1. a. 3.* vbi dicit *nos posse maleficum rogare, & ab eo pecuniã extorquere, vt ligaturas, quas habet sepultas, aut suspensas aut alicubi as-* D *seruatas, illinc dimoueat: quia illud maleficium facere virtus est: & quicumq; sciret vbi sunt posset illas inde subtrahere,* &c. idem asserit addens *meritorium id esse* Barthol. Ledesmius *de Sacramento matrimonii difficul. 49.* & eiusdẽ instituti ac nominis recentior Pet. Ledesm. *in 3. p. quæstio. 58. a. 2. d. 2.* Henric. Henriquez *libr. 12. de Sacram. capit. 8. numer. 3.* Consentiunt Nominales, *vt Gabriel.* E *in 2. d. 8. quæstio. 2. a. 4. & Aureolus in 4. d. 34.* Cõsentiunt etiam Summistæ vnanimiter *Silu. Tabie. & Fumus sup. Ang. in ver. superst. §. 13. Rosella v. impedimentũ v. 13. Caiet. in v. maleficium & Ia-*

b in 4. qu 13. concl 15
c q. de arte magica. a. 6. diffi cul. 2. iũct. in 4 q. de impedim. matr. ar. 2.

cob. de Graffiis in decis. aureis. c. de maleficio. Quinetiam Francisc. Zammarinus beneficiatus Lateranens. Ecclesiæ, *in thesauro Sacerdotali quem, collegit secundum consuetudinem ac ritus S. Eccles. Rom. p. 1. titul. de exorcismis capit. 2. quod est de maleficiis*, hoc non tantum dicit licere, sed quasi necessarium & rituale præscribit, his verbis: *adiungo, quod illa ossa & pennæ inserta vna in alia: & multa, & quasi infinita talia, quæ in lectis inueniuntur à dæmone deportata: sicut clare fuit deprehensum, sunt extrahenda, & igne comburenda, dum dicitur Psalmus:* Exurgat. *Nec sequenda est illa superstitio quam vulgus ponit, de mittendis talibus rebus inuentis ad fluuium currentem, &c.* sic ille folio 180. col. 4. consentit Zacha. Vicecomes p. 1. complementi Artis excorcis. doctri. vlt. Idé noster Leonardus Lessius de iusti. hanc quæstionem accurate pertractans, cuius scriptis adiutum me, hac in disputatione fateor, vt & Bellarmini. Consentiunt Iuristæ, non tantum qui tenent posse nos maleficiis in bonum finem vti: & alii, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos supra citaui. sed & qui hoc reiiciunt, *vt Turrecrem. in d. c. monet te, Nau. in Manua. c. 11. n. 29. & Pet. Binsf. in l. eorum q. 5. C. de malef. & mathem.* Inquisitores quoque Germani, *Spreng. in malleo, & Nider. in Fornicario. supra citati, & Ioan. Chappeauille Vicarius & Inquisitor Leodiens. in tract. de casib. reseruatis.* Vnde patet hâc esse sententiá plane cómuné. Hispanorum, Germanorũ, Italorũ, Gallorũ, Britannorumque Theologorum quidem Scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum Thomistarum: ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatii fuere, cæteri dignitatibus aliis, aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cum sit

A incredibile, tot academiarum præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse: & hodie quoque errare, tum in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiendis, tum in ipsa praxi quotidiana, idque errore tam periculoso: sane non videntur carere temeritate, qui hos omnes inscitiæ & erroris condemnare audent: & puniendos putant: B quotquot, sola etiam auctoritate talium adducti, maleficii signa remouerunt. Accedit, quod auctoritatem hanc rationes validissimæ comitantur: quibus contrariæ opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primum, hæc sententia exemplis illis superiore capite narrati Bea. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. & quodam quod Ill. Cardinalis C ex Societate nostra Rob. Bellarmin. *in publicis prælectionibus* narrauit, cum ante multos annos Louanii sententiam illam Hesselii solide, sed breuiter refelleret cuius dicta huic disputationi inserui. Concionator (*verbis eius vtar*) quidam *Prædicatorum: quod me puerum vidisse memini: in monte Policiano in XL. cum vellet concionari, loqui non potuit. accidit id secundo & tertio. videns id non esse* D *rem naturalem, in concione tantum sibi vocem præcludi: votum vouit Sanctæ Agneti, quæ erat loci patrona: inuenitque signa in suggestu, capillos inter se ligatos, & similia. comburit ergo illa, & vox ei restituitur. concionem postea habuit.*] Quod si peccatũ hoc fuisset, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto solicitatus eum non sanasset: neq; signa illi ostendisset, quæ tollere non liceret. E his accedat simile æque contestatum. Anno 1589. *Genuæ adolescens quidam pius, ex imprudenti aspectu, ita effuse in amorẽ mulieris, exarsit, vt diuinũ exclusérit: mittebantur vltro citroq; munera,*

& fur-

A *& furtiuæ litteræ, idque trimestri spacio. Post quod, is graui morbo afflictus decubuit. Mirum certe, quam immundas sordes, & varias ante ora astantium euomuerit: muliebres crines, obuium villos, linum, bombycem, crinales acus, & sutorias, vnguium segmina, ossium fragmina, & ferramentorum, non paruo numero, vna cum sanguine. Quidam è nostris hortatur eum, ne amplius illigari se patiatur amore ne pestifero. Quærit deinde, num quæ essent ab eo munera aut litteræ?* B *litteras acceptas aiebat, sed deinde, laceratas: noster non credens, admonet familiares: vt eius arculam scrutentur, &, si quid sit amatorium, tollant. Ea res cum ægro occulta voce quædam innotuisset, arculæ clauem horrendis clamoribus postulat, & acceptam eadem voce admonente, iniecit in os voraturus, nisi prohibitus fuisset: eam puluino supponit: oculorum vsum amitti: admonet mater, vt do-* C *ctus malo reddat clauem: eam cum quærens non inueniret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excusso: vi tandem cum arcula esset reserata, binæ litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ sunt, quo facto restitutus ei sensus videndi, & clauis non sine admiratione: apparuit ante oculos quærentis exposita. Melius interea habere cœpit* D *& corpore & animo, & paulo post sanus omnino factus est.*] Hæc Fran. Bencii nostri verbis perscripta, & Romæ excusa in anni illius litteris descripta. facile videt hic vnusquisque signum maleficii litteras fuisse; quod ne tolleretur dæmonem conatum: eoque amoto & cremato, nocere desiisse Sprégerus *p. 2. Mall. q. 1. c. 1.* narrat historiam sequentem. *Comes quidam præclarus genere VVestrasiensis territorij in confinib. Ar-* E *gentinensis diœcesis iuuenculam simili genere præclaram duxit vxorem; quam tamen post celebratas nuptias, vsque ad tertium annum, carnaliter cognoscere non poterat maleficali impedimento, vt rei probauit euentus, impeditus: anxius, & quid ageret ignorans, & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit, vt ad ciuitatem Metensem, ob negotiorum quorumdam expeditionem, applicaret: in qua, dum per vicos & plateas seruis & familia vallatus incederet, quandam mulierem: quæ ante illos annos concubina sua fuerat, obuiam habuit: qua visa, dum super maleficia sibi illata minime cogitaret: improuise eam blande, ex amicitia contracta antiquitus, alloquitur: & qualiter se haberet, vt valeret, inuestigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice versa, de valetudine sui corporis & status, diligenter inuestigauit. quo respondente quod bene & prospere cuncta sibi succederent, illa attonita paulum siluit. & Comes cernens illam attonitam, amplius verbis blandis eam agreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu vxoris interrogando simile responsum accipit, quod bene in omnibus se haberet. Tum illa anne pueros etiam generasset, inquisiuit. Et Comes, tres mihi* (ait) *sunt pueri masculi, quolibet anno vnum genuit. Tum amplius illa stupefacta paululum siluit. Et comes, rogo te carissima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, vere congratulor, sed maledicatur illa vetula: quæ obtulit se velle corpus vestrum maleficiare, vt carnalem actum cum vxore vestra minime haberetis. In cuius signum puteus, qui est in medio curiæ vestræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem: quæ ea de causa ibidem posita fuit, vt quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coeundi impotentia vobis adesset: sed ecce omnia vana sunt, de quibus gaudeo, &c. Nec Comes diu distulit, ad domum*

Hoc improbum quia mendacium.

regressus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam subito recuperauit.] Hæc ille. sufficient hæc tria exempla certissima in diuersis maleficii generibus: & quod ad tertium istud, posset quis suspicari continuas ad Dei sanctos preces, vt hæc ei rei bene gerendæ occasio fortuita offerretur, à Deo impetrasse: quamuis quæ hominum inconsulta est calliditas, media illicita (*nempe mendacium*) aliis licitis (*æquiuocæ locutioni, & malefici signi remotioni,*) miscuerit. Si velis plura vide sup. lib. 3 *Par. 1. q. 4. sect. 3. in princ. & sect. 5 litt. C.*

Aliud ponit exemplum Cæsalpinus *in Disquisit. de Dæmonib. cap.* 17. quod alibi exhibui. Sed plura Bap. Codronchus, cuius hæc sunt verba: *Vincentius Carrarius 2. p. de medico & eius officio, meminit cuiusdam suæ sororis, quæ maleficio affecta inuentis ac crematis sæpe maleficij signis veneficis conualuit. Hierony. Mengus scribit quandam nobilissimam viduam veneficio lethali ac insanabili morbo affectam: dum ageret de extrema vnctione instrumentis maleficis combustis, spiritualibusque remediis adhibitis, quasi repente, omnibus admirantibus recepisse sanitatem. Narrat & quidam auctor de quodam præsbytero: qui cum pessime maleficio affectus, plurimis mensibus lecto decubuisset, nec innumera remedia à medicis adhibita quicquam ei profuissent inuentis in lecto plurimis signis veneficis, & combustis: quouis mense luna reuoluta alia & alia diuersa instrumenta reperiebantur, quibus semper igne consumptis Dei auxilio, & Ecclesiasticorum remediorum tandem pristinam sanitatem adeptus est. Annis superioribus Francisca filia mea, decem menses nata, apud nutricem insigni macie est affecta, sæpe ac sæpius magna suspiria edebat: & quãdo desfasciabatur semper plorabat, ægreque se ferebat desfasciari præter puerorum morem, qui quamuis sint male affecti vel dolore aliquo detenti, cum fasciæ soluuntur quiescere, ac delectationem tum capere solent. Nulla inuenta causa præternaturali effectus, nutriceque mutata, cum in deterius laberetur, subiit suspicio vxori meæ, quod, cum esset puella admodum venusta, inuidentiæ causa, vel odio cuiusdam vetulæ veneficio esse affectam. Quapropter culcitam inquirens, nonnulla venefici signa repperit: ciceres namque, grana coriandrorum, frustrum carbonis, & ossis defuncti, rem quandam compactam mihi incognitam, quam fieri ab his improbis fæminis ex quibusdam cum sanguine menstruo mixtis retulit quidam peritus exorcista. Præterea quasdã plumas ita quibusdam filis artificiose insertas, vt pileo vt moris est applicari facile possent: quibus omnibus igne benedicto combustis, & adhibitis per triduum exorcismis, & aliis nonnullis remediis sacris, cœpit melius se habere, & carnem assumere: ita vt curatam fore existimaremus: nihilominus transactis quibusdam diebus, cum esset valde morosa, & multum ploraret, eodem lectulo denuo explorato, inuenta sunt nonnulla alia instrumenta, quibus crematis sanitati restitui visa est. Attamen in plenilunio mensis, cum plorabunda noctem totam insomnem duxisset, mane colore cinericeo fuit affecta, & ita mutata facie ab ea quæ vesperi erat, vt esset res lacrymis magis quam admiratione digna. Explorato denuo lectulo inuenta sunt frustula duo nucis siccæ, & ossis alibi, nouem vel decem ossa piscium, quæ erant fabricata instar pectinum quibus capita pectuntur, cum quibusdam corollis mira arte ex variis rebus paratis. Quibus igni traditis, mutata domo, & pluribus aliis, & validioribus per exorcistam peritum*

adhibitis auxiliis, Dei beneficio absque vllo remedio naturali conualuit.] Sic ille lib. 1. de morb. venefic. cap. 8. Eo lubentib. verba adscripsi, quod in iis quædam notabilia. Primo recurrere malum, de nouo signis positis, & ideo de nouo sæpius ac sæpius tollendum. Secundo ignem benedici, quo res istæ comburendæ, & simul adhiberi exorcismos. Tertio mutatio domus, quæ valde vtilis.

2. *Probatur*, conclusio communi praxi cunctorum fere vbique etiam bonæ conscientiæ & scientiæ; qui hoc modo maleficiatos sanant: & forte alius modus sanandi, vix vnquam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quædam exempla, *libr.* 3. retuli, vnum nunc addam, de equo, sic mire magico maleficio cruciato, & sola nodi solutione sanato, quod narrat, quadam episto. insignis medicus Balduinus Ronsseus *a*, his verbis; *Iam ad aliud digrediar, quod consulari huic viro contigit. Is in suburbanum profectus, cereuisiariam quandam tabernam prætereuectus, vidit aliquot multis nominibus sibi addictos; statuit igitur eosdem admonere debiti, atq; ni persolutum curarent, in ius vocaturum minatur: excusant alij moras, alij quibus ingenium hominis mite prorsus perspectum esset, rogabant aliquantulum temporis concederet, atque inter hos prorupit quædam torno vultu, fixis in terram oculis; quæ, calcitrantem cui insidebat equum admirata, sicuti videbatur, rogat quonam pergat, atque interim monet, ne quid nimis equo suo confideret. Subridens ille, ecquid inquit) putas mihi incognitam equi huius indefessam virtutem, qui eo ad decem & eo amplius milliaria citra vllam defatigationem vti consueuerim? Respondit illa, vereri tamen se, ne ferendo sit. Vir anilem subesse fabulam suspicatus, subdit equo calcaria, qui præter consuetudinem iam primum ad motum pigrior, progreditur quidem, sed labascentibus quodam modo, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc subitam equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim ducens, accirique iubet ex tempore Veterinarium, is cum sudore madentem videret equum, rogat num quid defatigatus fuerit, vtrum post diuturnam quietem subito exstimulatus ad cursum, & num à concitatiore cursu confestim biberit, & alia huiusmodi, quæ iumentis morborum origo esse solent: & cum nullam euidentem causam ad morbi huius generationem facere animaduerteret, rogat vt suæ fidei committatur equus, pollicetur interim, se suo non defuturum officio, atque omnem moturum lapidem, vt cognito tandem morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veterinarij fidei equus, atque ad eundem in stabulum deducitur, vbi equus doloris vehementia exagitatus, pedibus humum scalpens, protinus in terram deuoluitur crebra trahens suspirias. Veterinarius cõsil ÿ pene inops, animo voluens quot quãtisque casibus morbosis impetantur equi, venit illi in mentem eosdem, aut propter emphraxim vt vocant, aut quoties suo tempore locium non reddiderunt, grauissimis subiacere periculis: experiundum igitur censuit, num quod vitium in ano aut vesica esset, manum ergo anum ingerit, perscrutaturus num quæ materia in eo contineretur, quæ huiuscemodi accidentia parere posset, consueuerunt namque equi, quibus durior est aluus, & quorum anus scybalis quibusdam præcluditur, ex qualibet causa volutari, ac sudore perfundi: & , cum nihil tale reperisset, equi membrum genitale aut penem attrectare cœpit, quẽ manu eductũ, vidit arctissime,*

a medicæ venationis epist. 50.

A *atque intricatißime colligatum esse: tentat igitur primum nodum vnguibus dissoluere, sed frustra, nexuum enim capita cum occulta essent, obliquisque inuolucris varie inter sese abdita, ferro tantum dissolui poterant. Erat autem nodus hic malefica arte, vt suspicantur omnes, cõtextus ex cannabis radicibus, in hoc Gordium superans nodum, quod hic ex corni papyro plicabili, & in omnem partem flexili connexus esset, ille etiam ex ipsa*
B *radice dura & ad complicationem rebelli. Nodo igitur dissoluto prosiliit protinus equus, atque per lotium maxima copia concreti sanguinis reiecta, conualuit quidem verùm ita vt ad pristinum illum suum vigorem numquam redierit.*] Arbitror hanc maleficam, intempestiua in compotatione interpellatoris molestia in bilem prorupisse, & obmurmurato carmine, per dæmonem curasse,
C equi membrum sic vinciri; idque sentientem equum ita calcitrasse: mox obscænam illam prodiisse in publicum, & quæ narrata miscuisse colloquia. Neque hic vllum erat naturale remedium aliud, quam si nodus ille dissecaretur, sic etiã in maleficio lactis furaculo, non aliud fere præsentaneum occurrit, quam si vtres coriaceos; in prata vel stabula missos, vbi armenta vaccarum degunt;
D deprehendas, & remoueas, dissecesque. Monet me series epistolæ illius Ronfsei, vt adiiciam quod ille præcedenti historiolæ subiecit: *Quid* (ait) *hic commemorem vtres illos emißitios, ad anatis similitudinem ex corio consutos, quos vulgus,* lite latas, *vocat, quibus ad emulgendum in pratis lace vaccis vtuntur? nam quantumuis eosdem hactenus, pro anili quadam fabula atque meris nugis æsti-*
E *mauerim; Neostadij tamen ad Lenum, quod nunc Landstrostum appellatur, fortuitus quidam euentus docuit rem esse nimisquam veram, & in hominum perniciem excogitatam: quando sub annum ni fallor 1553. miles quidam probe potus ex pratis in ciuitatem per Leu pontem sese volutantem vtrem vnum obuium habens nesciò quid antea stomachatus, educto gladio medium dissecans, totam plateam lacte repleuerit: adeo vt facti rumor per totam ciuitatem dispersus, omnes quotquot essent ciues; rei nouitate obstupescentes ad spectaculum alliceret: atque id ita factum esse multi fide digni ciues mihi retulere, qui suis oculis ea se vidisse testati sunt. Huc accedit, quod audiuimus* Godelam, *quondam,* Kukers, *palam confitentem, vtrem hunc emißitium à se consutum atque emissum fuisse, ac non raro magnam lactis copiam ad se detulisse.*] Quis asseueret non licere tales vtres perdere, ne fructum vaccarum perdant armẽtarii? si vtrem perdere licet, cur non & nodum illum soluere? si nodum, cur non & ollam sublimarem effodere.

3. *Probatur*, conclusio valida ratione, nulla in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque est amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum; qui hic reperiũtur, hi actus vel sunt interni animi, vel externi verbi & operis. Animi interni actus sunt tres, primus desiderii vt sanitas reddatur & cesset nocere dæmon: & ad hunc finem; vt tollatur conuentio malefici & dæmonis de nocendo; & quia hæc pactio dependet à signo, cupere proinde ipsum signum tolli ac destrui, proximus actus est opinionis, siue credulitatis humanæ, quod videlicet opinor seu credo probabiliter, cum sublatione signi pactum cessaturum, & cum pacto noxam, & sic noxa cessante sanitatem reddendam. Tertius est, spes sanationis & cessationis. Verbi externus actus, rogare maleficum vt signum tollat, & nocere per dæmonem desinat.

Operis externus actus est, ipsa signa tollere & destruere. A Sed omnes isti actus, siue singulos spectes, siue cunctos simul copulatos, liciti sunt, & superstitionis expertes, licita igitur, & superstitionis expers est, tota hæc amotio cum spe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor vero, *de desiderio*: quia licitum, immo & meritorium est B desiderare suam & aliorum sanitatem: quare & desiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium vero ad hunc finem, est maleficii cessatio, ad cessationem, medium est causa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda cessare: ad hanc causam auferendam, medium est, infringere pactum, ex C quo nocet: & quod, nisi fuisset cum malefico initum, non nocuisset, pacti istius duratio, commensurata est, dæmonis voluntate, ipsius signi durationi, quare medium destructionis pacti, est destructio seu amotio signi: atque ita: à primo ad vltimum, destructio signi, est medium necessarium sanitati recuperandæ, quare sicut licitum est D sanitatem desiderare: sic & licitum est signi destructionem desiderare. Probatur etiam minor, *de opinione*. quia opinari cessaturum maleficium cessante pacti signo, non est illicitum, nec vanum, non illicitum, quia id fidei non repugnat, nec vlla lege prohibitum est, non est vanum, quia nititur rectæ E rationis coniecturis, valde enim verisimile est dæmonem tum cessaturum: primo quia ad nocendum impulsus fuit pacto, quod iam cessat. secundo, quia nihil superest, cur hac in re à malefico honoretur, tertio quia si promissis steterit, maleficum arctius sibi deuinciet: & plures alliciet, *De spe*, quoque probatur, quia hæc nihil est aliud, quam desiderium boni cum opinione euentus, quare quod merito opinor euenturum mihi bonum, id licite spero: si bonum sit ex rerum numero, quæ licite desiderantur. Ex his patet de actibus externis, nam quod licet cogitare, licet loqui & quod licet concupiscere, id licet petere, quare si possum desiderare à mago sanitatem, & opinari me ab illo consecuturum, possum etiam ab eodem illam petere: & quia desidero consequi modo licito, possum petere sub tali modo, vt manifestum est. Denique quoad actum externum, res quoque aperta est, actus iste est amotio signi: sed in hac amotione nihil illicitum est, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, vt probatum: ergo nec ex parte executionis. Consequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec superstitiosi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando scandalum abest: de quo non est quæstio, sed abesse præsupponitur.

Dicunt aduersarii, *ratione operis id fieri*, quia semper fit tacita quædam honoratio seu inuocatio dæmonis. Quod falsum esse, sic ostenditur, opus illud amotionis signorum: nec est dæmonis inuocatio vel honoratio ex natura rei, vt per se patet: neque etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare vel eum inuocare: sed intendit inuocationem per magum signo posito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto: nec dæmonem inducere vt illud pactum cum mago seruet, sed solummodo intendit pactum illud nocendi rescindere, & annihi-

lare, neque etiam dici potest esse honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoueri, quia iste nihil expresse vel tacite cum dæmone pactus fuit, ne id quidem vt sublato signo desinat damnum dare: neque etiam ex errore opinionis, quia non tollit idcirco quod putet illis rebus vim inesse sic nocendi, sed quod existimet quamdiu hæc posita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere posse: & propter pactum cum mago initum nocere velle, & eadem ex causa signo sublato à nocendo desistere velle: quæ omnia docet experientia esse verissima.

Dices forte, dæmon idcirco nocere desinit, quia sic existimat se honorari. *Respondeo*, etiamsi ille putaret se honorari, quamdiu, nec res talis est quæ natura sua honorem tribuat, nec adest vlla intentio honorandi, in eo qui remouet, parum refert: nec propterea dici quis potest dæmonem honorare. Deinde nec verum est ideo dęmonem cessare: potius cessat, vt pactum cum Mago seruet, & sic eum sibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob causas, vt dixi.

Probatur conclus. 4. Maleficus male facit ponendo, ergo bene facit tollendo. Respondent non sequi, quia etiam in tollendo est superstitio, propter tacitum pactum, quod cum iterum censetur inire cum diabolo, propterea quia tollit cum spe cessationis. Sed contra: res ipsa sine spe non includit pactum, (verbi gratia, si rusticus vel puer tollat omnino ignarus positum ad nocendum à magis, iste nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dæmon cessaret a nocendo. nec spes illa, (vt probatum) per se superstitiosa vel illicita est.

Probatur 5. Licet declinare à loco, vbi positum est signum, spe euitandi malum: licet etiam vitare personas, à quibus quis metuit lædi maleficio, ergo licet etiam remouere signum cum eadem spe. Nec satisfacit solutio negantium consequentiam: eo quod fuga à loco noxio si naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, si eum locum pertransiret: signi autem amotio ad hoc naturaliter nullo modo sit ordinata, nihilo magis quam signi positio ad malum. Non, inquam, hoc satisfacit, quia ratiocinantur à naturali causa ad moralem, argumentum vero procedit de eadem causa in vtroque, ideo sic confirmo argumentum, si sciam posito veneno aliquo naturali locum esse noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam, ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc consecutio? progredior, igitur similiter, si scio sub limine positum maleficium, vt quicumque limen illud calcauerit, moriatur: licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare; ergo licebit mihi quoque maleficium illud sub limine positum amouere. Omnino enim similes sunt hæ consecutiones, nam sicut in priore vtraque res naturaliter ad salutem ordinatur: sic in posteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & sicut se habent amotio & fuga, naturalem ad causam: sic etiam se habent amotio & fuga, ad causam moralem, quale est signum, ideo si recte argumentamur à fuga causæ naturalis ad eius amotionem, etiam recte argumentamur a fuga causæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem causæ genere vllum discrimen est fugæ &

amotio-

amotionis, sicut enim fuga personam remouet à loco noxio, sic & amotio rem remouet ne personę in loco queat nocere.

5. Licet maleficos de medio tollere, ea spe & desiderio, ne hominibus amplius noceant per diabolum, vt eius viua instrumenta: licet ergo signa quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa amplius noceant, vt eius muta & fictitia instrumenta moralia, sicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, sunt quædam moralia instrumenta militię, sic huiusmodi signa sunt quædam quasi nequitiæ & malitiæ diabolicæ instrumenta, non operantia, sed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum responsum est, ab iis qui contra sentiunt. Nam quod vim argumenti & similitudinis positam putant, in ratione tantum signi, & maleficos dicant non occidi, vt signa diaboli: hoc est, πάρεργον.

6. Posuit maleficus signum? quid est facturus? si tollit, secundum vos peccat: si non tollit, vere & grauius peccat? quia relinquendo manet causa damni proximorum, perplexus ergo futurus est, quem contra religionem, iustitiamve peccare necesse. *Respondent*, relinquere debere & pœnitere, nec peccaturum relinquendo, quia relinquendo non est causa nocumenti, sed eius causa fuit ponendo illud & paciscendo cum dæmone. Restare ergo illi, vt pœnitens Deum oret, reprimere dignetur diaboli potestatem. *Contra*: sicut peccauit causam dando, cur inciperet alius lædi: sic adhuc causam dando, cur pergat eam diabolus lædere: sicut positio vel ligatio fuit causa inchoati damni: sic retentio ligaminis sine non amotio, causa est continuati damni, ergo sicut tenebatur impedire, vel tollere causam ne damnum inciperet inferri, sic etiam tenetur ne illud vlterius proserpat, vel diutius duret. Quod sane clarissimum est in maleficio, quod effectum habet sæpius renascentem, verbi gratia, maleficium sterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit forte pluribus, ergo si tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & sequentis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata restituenda, quamdiu illa inferrentur, & tam de damnis annorum sequentium quam primi: si diuersis actionibus ageretur de singulorum annorum damnis, sed hoc, quia peccat contra iustitiam, & est efficax adhuc causa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat: quia tenetur facere, quod probabile illum est posse facere, probabile autem est illum tum tollere debere, vt proximi damnum impediat, quia communis hæc est sententia optimis fulta rationibus, vt ostendimus.

7. Si duo reges sic inter se paciscantur, vt columna seu turricula quapiam stante erecta, ipsi sibi mutuo auxilium ferant contra tertium regem aliquem: si tertius iste pacti gnarus, vt illi desinant ipsum bello infestare, turriculam illam vel columnam deiiciat, & demoliatur: non dicetur ille tertius propterea consentire in illorum fœdus, neque cum ipsis, vel eorum altero: qui fortaßis illum admonuisset: pactum vel societatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus est cum malefico vel dæmone propterea societatem inire, quia destruit signum, quod illi depacti, vt à nocendo

cesset dæmon. Nec quicquam habet verisimilitudinis quod respondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire, quia beneficium ab illis exspectat. Nec enim vsquam vel apud Iurisconf. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel societatis ineundæ formulam aut genus, deinde destruendo turriculam illam, potius pactum prius inter duos initum soluit, adimpleto termino: sic etiam remoto signo pactum dæmonis & magi conditione sublata expirat. soluit ergo iste remouens pactum alienum, nec ipse nouum init.

8. Si quis cum hoste foret pactus, vt suspensa de muro flammula candida, accurrat, & portam occupet, vrbeq; potiatur: & tertius quispiam ciuium hoc resciscat: nonne tollere licebit, immo merebitur si fecerit? quis quæso illum proditoribus consentire dicat? recte æstimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non stabiliuisse neque approbasse, sed abominatum ea rescidisse. Cur igitur non eadem ratione & iure, qui resciuit pactum dæmonis & malefici de olla in familiæ perniciem defossa: poterit illam tollere, & tollendo censendus erit ab eorum pacto alienus? an cum ille non consentiat proditioni, qui illam destruit: huic censendus consentire maleficio, qui illud destruit?

Denique vt semel finiam (tædet enim tam multas soli faces admouere) licet omnes conatus similes dæmonis impedire, si incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret, recte faceret, qui murmuranti os pugno obturaret, si per scripturam & characteres id conaretur, laude dignus esset, qui dissiparet & conscinderet membranulas, cur non idem ius conceditur

A in signis politis, quæ similiter dæmonem ad nocendum pelliciunt? sicut ergo possum impedire, ne verbis vel characteribus magus consequatur effectum à dæmone, potero etiam signi alterius destructione id ipsum perficere.

§. III. Restat respondeamus obiectionibus, quæ quod multæ sunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, esse prolixiores.

B Ad 1. *Respond.* non fieri sufficientem enumerationem partium, sanitas enim exspectatur à morali causa, nempe amotione signi, sicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non exspectatur à Deo, vel Sanctis, vel natura, vel proditoribus immediate: sed à signi amotione. Sed vrgent, saltem mediate exspectatur à proditoribus, ergo & sanitas

C hic mediate exspectatur à dæmone. Sed hoc est superstitiosum quia est perinde facere ac si dicas: præsta quod promisisti, pactus es amoto signo te cessaturum esse amoueo: teneris cessare. *Respond.* negando minorem, & eius probationem, immo perinde est facere, ac si diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum

D exstinguo: signum quod nocumento inferendo præstituisti comminuo, & perdo: non est quod noceas, amplius nocere non teneris. Si pergant instare, saltem exspectat mediate sanitatem à dæmone. *Respond.* exspectat, non à positiua aliqua dæmonis actione, sed à priuatione actionis eius siue à cessatione, non enim expectat, vt dæmon ali-

E quid faciat, sed vt desinat facere, ad faciendum alliciebatur signo, sperat illo sublato, non allectum amplius, desiturum nocere: vt amoto obiecto concupiscibili, quis vt plurimum desinit cōcupiscere. Effectū ergo exspectat priua

tiuum; quem à dæmone non est illicitum exspectare, alioqui non liceret exspectare dæmonis fugam ex obsesso, cessationem à tentatione, & similia, ad quę pie vtimur aquæ lustralis aspersione, reliquiarumque & agni Dei gestatione. Duntaxat ergo illicitum est, exspectare effectum priuatiuum à dæmone, vi alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hic nullum est.

Ad 2. Negatur antecedens: ad probationem eius dico; si maleficus vnicum fecerat pactum; tollens, miscet se destructioni illius pacti, non conseruationi, quia destruendo signum, facit vt pactum cesset. si duo fecerat pacta, non immiscet se secundo, quia non petit, vt diabolus vi secundi pacti desinat; sed destruendo primum pactum, virtualiter (vt dici solet) etiam destruit secundum, de quo non cogitat. si vi secundi pacti vellet dæmonem cessare, valeret argumentum. *vide 3. Notabile.*

Ad 3. Dico & antecedens, & probationem eius dissentire à vero, nam tollere signum, tantùm est protestari, quod diabolus; qui Dei permissione, & non aliter, potest nocere, speretur non nociturus amplius, postquam causa ad nocendum alliciens (nempe signi positio) cessauerit: item quod aliquando stet pactis conuentis, non quia sit verax aut fidelis; sed quia censet hoc sibi esse vtile ad homines decipiendos, sicut solent decoctores minus debitum exsoluere, vt in grandiori summa creditoris simplicitas abutantur.

Ad 4. Respond. Minorem falsam esse, non enim declinat ad Magos, vt Magi sunt; sed vt sunt homines gnari eius rei, quæ vel adspectu vel auditu potuit resciri, & petitur ab ijs, non vt ex magica operentur arte: sed vt id faciant, quod quiuis rusticus & idiota posset facere; saltem quod ipsi, sine vllo nouo cum dæmone pacto, possunt perficere, & perficere tenentur, ad cōmodum proximi. Potest ergo distingui maior, scriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ad magos: non vero tanquam ad alios homines à quibus illicitum auxilium quis exspectat.

Ad 5. Respond. Aliter timeri Deum solum, aliter timeri creaturas. Deus solus timeri debet; vt omnipotens & auctor omnium, & quem nemo potest impedire, nec voluntati eius potest resistere: creaturæ timentur, tanquam quæ Dei permissione nocere valent; & quia malignæ sunt etiam interdum volunt: & sic Scriptura sacra non prohibet eas timeri, dæmon verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animantibusque potentior est, & nobis maximè infestus, &, exigentibus peccatis nostris sæpissimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt constat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & aliis. Nonne licet timere sicarios, latrones, calumniatores? nonne licet fugere à domo dæmonibus infestâ? cur talis fugit, nisi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam sistet.

Ad 6. Negatur antecedens, impropria enim & falsa locutio est; amotio signi est signum, non magis certè quam homicidij actio est homo, sicut enim homo erat ante occisionem; sic signū erat ante amotionem, nec iuuat comparatio illa baptismi, nam nec ipsa aqua est Sacramentum, nec ipsa ablutio: sed Sacramentum, fit quando ad elementum, verbum cum actione accedit, ablutio materia proxima sacramenti est, non Sacramentum. *Dicas:* saltem

est aliquid pacti. *Respond.* sicut ablutio non est aliquid Sacramenti, nisi abluens intendat baptizare: sic, nisi ponens vel tollens signum, intendat ex condicto ponere vel tollere, nunquam positio vel sublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur consequentia, idcirco enim desinit nocere signo sublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animæ tollentis: sed quia sperat vel maleficum in alium sortem (vt vocant) translaturum, cum nouo suo lucro; vel sic plures se sibi adiuncturum, videntes eum promissis stare. Præterea esto hoc diabolus speraret; sæpè spes illum fallit, & vnde compendium exspectabat, dispendium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur, cessatio enim à nocendo beneficium non est diaboli, sed Dei & hominis tollentis signum: sicut non est beneficium proditoris, quando ablato signo desistit à proditione peragenda: neque qui tollit vllo modo dici potest, hoc beneficium à proditore exspectare.

Ad 8. Concessa maiore, quæ verissima est; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiscum sentiunt; & quia hoc ex eorum doctrina sequebatur, ideo non dixerunt expresse. Neque enim putabant quemquam adeo moralium rerum fore rudem, vt negaret, primò ipsum maleficum, qui posuit teneri signum, quod nouit, tollere; si nequit aliter damnum impedire: sicut, qui diabolo inuocato verbis vel scriptis nocet, tenetur cessare ab hac inuocatione, non tantum quia superstitiosa est inuocatio, sed etiam quia proximo perniciosa est. Nec vllo modo puto tolerabilem esse contrariam sententiam in praxi, nec absoluendum qui nollet cessare, vel signum tollere, sicut non est absoluendus, qui alicubi malleolos reposuisset, incendium sparsuros, nisi illos velit amouere. Eadem namque ratio est, sicut malleoli efficaciter sunt nocituri vi naturali; sic etiam signa hæc æquè efficaciter nocitura sunt vi morali, siue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum, qua vi damnum inferendum, sed an inferendum? & æque iniusta est illatio per vnam vim, atque per alteram, sicut malleolis inest vis ignea; sic censetur signis alligata vis siue actiuitas diaboli, multo promptior & fortior ad nocendum. Si vero tenetur maleficus tollere, quod posuit ex lege iustitiæ; tenebitur secundò alius, qui positum resciuerit, id tollere, saltem ex lege charitatis.

Ad 9. Respond. id, si fiat seruatis circumstantijs, quas requisiui, *supr. lib.* 5. nec superstitiosè, nec impudenter; sed sapienter & honestè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulsione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rem: vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non est ablatio signi, cum pili non sint signa maleficij, sed latibula.

10. *Argum.* Multis peccat, primò quod contradicit sententiæ, quàm eo nituntur probare. Nam si defensores contrariæ sententiæ censent; non esse licitam, amotionem vllam, vt eos sentire patet; ex argumento sequitur, duntaxat aliquam esse illicitam, nempe destinatam huiusmodi dæmonijs eijciendis: quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci possent per amotionem, licita foret amotio, iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin vero dicam, se nō contendere vni-

uersalem

uersalem negationem; (Nullam amotionem signi cum spe cessationis esse illicitam:) sequitur non omnem amotionem huiusmodi esse superstitiosam; quod ceteris omnibus argumentis suis probare nitebantur, repugnat ergo hoc argumentum alijs omnibus, quia subuertit commune cæterorum fundamentum. Secundò sensus verborum Christi non est, non aliter eijci, sed non aliter rectè reijci efficaciter. B Nam Apostoli non querebantur se vsos malis medijs, quod non est credendum; sed se eijcere non potuisse, conatus enim Apostolorum non fuerat illicitus, sed fuerat irritus, & hoc scire volebant; cur efficax non fuisset in hoc energumeno, quemadmodum solebat esse in cæteris, responsum illis, id accidisse, quod orationem & ieiunium non adhibuissent; C quæ talium dæmoniorum pessimorũ, quorũ inueterata possessio generi expellendo necessaria ipsis erant. Tertiò dæmon non exit ad signi amotionem, nisi quando erat ingressus ad signi positionem: quod Deus nonnunquam permittit, Quando autem propter hominis peccata Deus permisit operâ maleficii dæmonem ingredi; tunc licebit signum tollere, nõ secus ac in reliquis D maleficijs. Quartò plus probat argumentum quam opus sit: imò & illud; (si valeret) nec exorcismis eiici licitè posse: si tantùm ieiunio & oratione tales licet eijcere. Deniq; non potest nobis constare, an ex hoc genere sit dæmon, an ex alio: ideo, durante hoc dubio, licebit signum amouere.

Ad 11. Dico exemplum illud S. Hilarionis duntaxat probare, quod, cui E Hilarioni sanctitate & dolo miraculorum sunt similes; aut quando aliquod scandali, vel superstitionis augendæ

A subest periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt est dæmonem oratione eijcere: non verò probat, quod eo periculo cessante, aut quando quis non est, certus de dono miraculorũ (vt hodie certi nulli sunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi vti remedio, quod ad manum est, & experientia frequenti comprobatum nouit. Metuebat autẽ B D. Hilario, non, ne dæmon hoc pacto solitis incantationibus recederet, sed ne populo videretur ijs recessisse: imo neq; hoc simpliciter verebatur, sed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipse dictis diaboli fidem habuisse; qui negabat aliter se expelli posse, nisi signo prius ablato: Quod falsum erat, vt D. Hilarion ostendit, & quia sponte ingressus, sponte remanebat; nec eum C cogendi vim vllam magica illa signa obtinebant.

Ad 2. Respondeo verè hoc argumẽtum esse nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam si vel Hincmarus (cuius ille est Canon) vel alij patres censuissent, hoc remediũ esse illicitum, non fuissent contenti silentio prætermittere, quod vsu sciebãt frequentissimum; sed disertè pro- D hibuissent, vt solent similia, sic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & similes, erant in frequẽti vsu: ideò expresse illas prohibuerunt, summaq; semper Ecclesię cura fuit, vsitatas superstitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis: quia de remediis Ecclesiasticis & diuinis agebant: istud autem est merè humanum E remedium, & quod ipsa ratio ac natura vnumquemq; docet, nam & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia sibi nouêre.

Ad 3. Respondeo diabolum signis non esse alligatū naturaliter: sed mortaliter ex hypothesi, quod vult stare pactis conuentis. Nec verum est semper illum posse nocere sine signis magicis, sæpe enim, immò ordinariè Deus permittit illum multa facere per maleficos, & signa malefica: quæ non permittit illum immediatè facere. *a* Vnde non est absurdum existimare, quod quando Deus illum permisit, mediante signo nocere: non posit dæmon nocere signo destructo, quia Deus tum videtur permisionem suam sic limitasse. Non tamen hinc sequitur Deū habere pactum cum dæmone, sicut nec Rex pactum haberet cum rebellibus, si ijs non resisteret cum filio suo rebellionem mouentibus, præsumptio quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori nasceretur: reuerâ tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, sed permissio duntaxat & cōniuentia probaretur.

a Vict. relect. de Magia circa fin.

Ad vlt. Respond. Negatur consequentia, quia nemo scit, an Deus diabolo permiserit nocere post signū destructum: & quia possumus ex frequēti experientiâ colligere, vel Deum id ei non permisisse, vel saltem reliquisse eius arbitrio, vt adhuc noceat, vel cesset nocere, si velit: ideò possumus hoc experiri & signum amouere. Recurrendum quidem ad Deum; sed non propterea prohibita sunt remedia humana. Porrò ex his patet, quod cum signū amotum est, vtile etiam & licitum esse, illud comburere maximè igne benedicto, & in loco sacro: nam hæc loci & ignis circumstantia etiam dæmoni est odiosa & metuenda. Addit Zachar. vicecomes in actis exorcistæ complemento pag. 76. simul cum signo comburenda aliqua benedicta, vt ramos oliuarum, thus, hypericon, &c. quod mihi non probatur, vt superfluum, & de superstitione suspectum, cum sufficiat signi amolitio & destructio.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia. §. 1.

MVlta de his more suo Grillandus *quæst. 2. à num. 3.* in cuius sententiâ quid vitandū docebunt sequentia. Theologi quidam vim omnē adimunt naturalibus medicamentis: medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædam memorant, vt naturalia, quæ quibusdam queant esse suspecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Non assentior ijs, qui omnem omnino efficientiam rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones concedunt, vt videntur concedere Faius, Petr. Gregorius & alij: *a* sed ijs assentior, qui secundariam & indirectam tantum tribuunt, quæ sententia peritiorum medicorum & Theologorum fuit, *vt Paris. libr. de vniuers. Dionys. Carthusiani in Iob. c. 8. Francisc. Victor. relect. de Magia quæst. 6. Zachariæ vicecomitis d. operis part. 1. tract. de remedijs corporalibus. Lulli libro 2. de quinta essent. Leuini Lemnij lib. 2. de occult. natur. mir. Francisc. Vales. c. 28. sacr. Philos. Bapt. Codronchi. Cæsalpini & aliorum mox citandorū:* nulla enim naturalis corporeæ rei vis est, quæ dæmoni posit præualere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla super terram potestas est, quæ comparetur: qui factus est, vt nullum timeat,* teste sacrâ Scripturâ. *b* Sed concurrente naturali, agente causâ supernaturali, Deo vel Angelo; agere res corporea

a Faius in Energum. Petr. Greg. in Synt. tur. Franc. Georg. in Problema.

b Iobi 14. v. 24.

potest

potest in dæmonem, eumque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directum, est supernaturalis illa causa: secundarium vero & indirectum est, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis insita. Hoc ergo in sequentibus remediis semper ante oculos habendum, nec eorum vis vlterius extendenda. Adscribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. *Lapidibus* & *herbis*, vim aliquam tribuit canon. *dæmonium 26. quæstion. 7*. Et sane de multis mox subiungam. radices varias commendat Ioseph. & in his *baaras*, sed modus euellendi, & alia quædam quæ addit suspectam rem reddunt, *lege libr. 8. antiq. cap. 2. & libr. 7. belli iudai. capit. 23.* à *Thapsia*, dæmones fugari scribit apostata fidei Amatus Lusitanus *in Dioscor. lib. 4.* Plinius dæmonum ludibriis ardis, *pæoniam*, commendat, sed *nigram libr. 25. capit. 4.* Veneficia depelli, *rhamni*, ramo ad valuas & fenestras posito, vt fama celebre, scribit Dioscorides, *libr. 1. cap. 110.* confirmat Bionis exemplum, *sed lauri additis folijs*, apud Illustrium, *in eius vita*. *Verbascum*, valde commendat botanographus Apuleius, *li. de virtutibus herbar. ca. 71.* Ouidius, lib. 6. Fastor.

Spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Moly seu *rutam agrestem*, multi ad hoc commendant, *Homerus in Odyss. x. & ibi Didymus. Scholiast. in Plutum Aristophanis, Plinius lib. 25. cap. 4.* Scyllam in limine ianuæ suspensam Dioscor. laudat *libr. 2. cap. 168.* pellem capitis lupini affixam villæ valuis vel lupi rostrum Plinius, *lib. 20. cap. 9.* Alyssum in domo appensum idem, *libr. 13. cap. 4.* Alii (apud Codronchum) plurimas alias herbas, rutam *Aristot. Problem. 34. Discor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam dæmonum: *verbenam*, quã ideo herbam sanctam veteres dixere, *Dioscor. libr. 4. cap. 56.* Herbæ Paridis semen non minus XX. diebus in pondere drachmæ quotidie illitum, *Pandectarius*. Antirrhini seu Lychnis agriæ ad collum appensio, *Matthiolus lib. 4. cap. 129.* Artemisia, *auctor lib. simplicium 25. cap. 10.* Abrotanum, *Plinius lib. 21. ca. 2.* Mythridatium, Scordites, Centaurium, Sabina, palma Christi, Asteratticum quę & Bubonio, Aristolochia, tussilago, *Dioscoridi & recentioribus*, & iisdem saluia, anethum, marrubium, fęniculum, chamæpytis, quæ & lua, cyclaminum, alliũ, ruta capraria, & cupressus. Quinetiam in *humano sanguine*, vis aliqua naturalis indirecta inesse potest, vt mẽstruata muliere agros circumeunte noxia vermina necari censuere Dardani sectatores apud Columellã. & Lud. Banairolus scribit, *Ennead. muliebri. cap. 2.* si menstruo cruore domus alicuius postes inungantur, dæmoniacis Magorum artibus & insidiis aditum omnem præcludi: & apud Mich. Isselt. anno 1586. legitur, in Liuonia fuisse locum, vbi nymbis, tonitruis ac tempestatibus dæmonia truculenter grassabantur, nisi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à rusticis infunderetur. Posterius hoc aperte Satanicum: priori, aliquid physicum inesse potest, sed indirecte agens. Sed nõ iniucundum erit si adscribam, ex Balduini Ronsæi venatione nonnulla, quę vel carminis elegantia, vel raritate materiæ, queant curiosum lectorem delectare, &, si naturæ genius faueat, ægrũ iuuare. *De lupo*, cecinit:

Hist. continuationis Surii.

Plinius li. 20. ca. 9.

Nec rostrum virtute caret, nam munere quodam
Naturæ arcano depellit fascina dira:
Si prius exuccum fuerit: mox hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigida ceruice reuulsa
Tristia dicatur depellere fascina posse?
Restat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincula iugalia curat,
Et linit obductos vitiis hoc vnguine postes,
Ante venit sponsus quam optatæ ad limina sponsæ:
Hinc quondam iuuenes illi, innuptæque puellæ
Instituere lusus festos atque annua festa:
Quod lamiis, strygibusque feris quoque sustulit ansam
Turbandi nouiter nuptos, noxamque ferendi,
Nomen & à facto sortita est Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidve cibis aliis dicam noua toxica mixta?
Dæmon homo est homini, sic nos væsana libido
Exagitans, semper trahit ad genus omne malorum:
Sic Stryx dira oculos, & totos fascinat amens
Artus, ac lento consumit corpora tabo.
Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,
Promeritosve homines violentæ obtrudere morti.
Et spoliare bonis, sed magni rector olympi
Antidotos homines docuit. Nam fronti hyenæ
Noctiuagæ pellam perhibent arcere verenda
Fascina si gestet quisquam, tacitusve reseruet:
Stercora quæ reiicit violenta et morte perempta,
Ossaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxisse cruore
Interiora domus, muros que obducere rubro
Incrustamento, vel sei suspendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ et resecare
Conuenit, & siccos seruare cubilibus amplis,
Quod Strygibus fraudes adimant, & fascina pellant.
Atque oculus dexter mustelæ includitur auro,
Post teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamiis Strygibusque ligatos.
Creditur à multis torui seruata leonis
Pars caudæ prodesse viris, quos fascina vexant:
Fertur quod simili vi polleat vngula pardi.

Hæc de hyena sũt superstitiosa propter cõditiones requisitas licet præscribat Plinius 28. capit. 8.

Idem Ronsseus, *epistol.* 22. conatur ostendere cur asini siluestris seu onagri, nec non domestici, nulla nigredine aspersi, vngula ad effascinationem faciat: idq; tribuit salaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium restringendum censet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur, cõtra

hoc maleficium hyenæ neruos in vino cum thure potos præscribit Plinius, *d. cap.* 8. item rubetæ ossiculum in potu additum, *lib.*32. *cap.* 5. & Lentopodii radicem appensam Dioscorid. *libr.* 4. *cap.*126. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ cap. 58.

Præterea si forte premit strix atra puellos
Virosa immulgens exsertis vbera labris,
Allia præcepit tundi sententia Vecti,
Qui veteri claras expressit more Togatas.

Euonymus, *in Thesauro Medico ca. de solidis quibusdam, &c.* docet confectionem electuarii ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod fascino aduersetur. Marbodeus Gallus *a* multa de lapidibus disserens, inter cætera, de Adamante.

a in Dactilothica.

Et noctis lemures, & somnia vana repellit.

Thetel. Iudæus, *li. de scu'pturis*, eandem vim tribuit, *Chrysolitho*, mulieris figura naturaliter formato: sed & Marbodeus, de eodem:

Esse phylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores,
Pertusus setis si traiiciatur aselli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læuo decet hunc gestare lacerto.

Quid corallium:

Vmbras dæmoniacas & Thessala mõstra repellit.

Quid gagates:

Idem dæmonibus contrarius esse putatur,
Vincit præstigias & carmina dira resoluit.

Contra maleficos omnes morbos prodesse tradunt Dioscor. *lib.*5. *ca.*103. Plinius, *lib.*25. *cap.*10. & Mesue ad hoc laudat oleum quoddam ex Gagate, quod *sacrum*, vocant.

Quid iaspis?

Et, sicut perhibent, phantasmata noxia pellit,

Quid onyx?

Insomnes lemures, & tristia cuncta repellit:

Sic vulgo legitur, sed sensum membranæ contrarium exhibent:

In somno lemures, & tristia cuncta figurat.

Sane maleficam eius vim ipsemet indicat Marbodeus, *ca. de* Sardio, cum scribit præsente Sardio Onycem nocere non posse, de Aëtite, & smaragdo Codronchus idem probat. Georg. Villichius, *b* de cameleonte:

b in παντοπωλίῳ.

Cammeleontis hepar tostum nicromantica pellit
Appensum collo. De asino,
Infantum cunas pellis villosa defendit,
Horrificosq; metus pellit & ista simul.

In Nili flumine lapillum inueniri, qui quam primum energumeni naribus apponitur, dæmonem extrahat, ex Thrasyllo scribit Stobæus.

Marcellus Empir. *libr. de medicina c.*20. potionem præscribit contra cuncta in cibo & potu sumpta maleficia: quæ ab illo peti potest: contra equorum fascinationes quasdam suffumigationes præscribit Renat. Vegetius, *libr.*3. *Veterinariæ cap.*74. Sane suffitibus dæmones expelli de corporibus, censuere Iudæi & Gentiles: *teste Iustino mart. cont. Triph. & Thargum Chal. Cantic.*4. *v.*6. De hyperici suffitu id testantur Lullus, *libr.* 1. *de quinta*

essent. & Mathiolus, *in Diosc.* & factitant nostri exorcistæ teste Mengo *Flagel. dæmon ex 3.4. & 6.* & qui modos compositionesque describit Zacharias vicecomes complementi artis exorcisticæ part. 1. cætera à reliquis, qui Æsculapidarum de gente, nos medicinam corporum non profitemur. Animarum medici vtinam simus, summi illius archiatri qui viuificat mortuos idonea instrumenta. Theologis placuit estq; verissimum, corporeas res in naturam intellectualem & immortalem, qualis est dæmonum, nihil posse, quare censent cum Angelo c, lapides, herbas, particulas animantium, & alias medicinas directe & proxime nihil in dæmones operari: indirecte tamen & mediate iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod impediunt, vel auferunt dispositiones illas, quibus dæmon vsus fuit, ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel saltem inuitatus aut aditus ratione influxus astrorum, vt de Lunatico Euangelico Origenes & Hieronymus censuere d, vel ratione complexionis atrabiliariæ, & similium causarum, consideratio ista dispositionum vel amicarum, vel odiosarum dæmoni (odiosæ fuere in his duabus Iosephi & Tobiæ narrationibus) magis consentanea est philosophiæ, quam quod Drusus opinatur dæmonem fugatum dumtaxat ratione symboli & significationis per hepar & cor illud repræsentati, si dæmon dumtaxat vsus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de suo addit malitiæ aliquid artificiosa commixtione, vel industria sibi nota & hominibus incognita, vel fractura & continui solutione, vel detorsione occulta: tunc posset fieri, vt totum maleficium naturalibus, quæ medicorum ars approbat, remediis tolletur. Sic interpretor sententiam Richardi Mediauillani, qui censet maleficium naturalibus remediis aliquando in totum superari posse e. Si vero quid huiusmodi immiscuit (vt solet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt, ratio diuersitatis est, quia priore casu poterunt illæ dispositiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: posteriore possunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & sic etiam actio dæmonis priore casu in totum tollitur, posteriore remittitur dumtaxat & ad tempus impeditur. Deinde dæmon, etiamsi vsus sit solis venenis naturalibus, solet nonnumquam, vt potest, vim remediorũ naturalium debilitare, & impedire quando Deus permittit: raro etiam medici possunt coniicere quibus mediis naturalibus ille ad nocendum sit vsus: ita fit vt raro, immo vix vnquam maleficia naturalibus remediis penitus tollantur. Hæc causa est, cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remediis tolli: sed communiter affirment à magis alio maleficio sanari f. Et propter hanc disquisitionum alterationem canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, absque incantantione, *cap. vltim. 26. quæstion. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalibus remediis hoc obseruandum, vt consideretur, an contra dispositiones, quibus dæmon gaudet, & vti consueuit, in hominibus lędendis vexandisque, virium aliquid obtineant: quod si deprehendatur, (vt constat de peoniæ radice, ruta, & musica, & callyonimi piscis iecinore) tum iudicandum, iis citra supersti-

c in verb. superstitio quæst. 6.

d Orig. in Matth. 17. tract. 3. Hier. c. 4.

e in 2. d. 3. q. 8.

f Sic Albertus Magn. in Luc. c. 9. Paul. Burgens. in 1. Reg. 16. Pelbertus. Guilh. Paris. Angel. quos etiam sequitur Binsf pa. 1. Dub. 5. & Grilla q. 3. n. 4. & 5.

tionem vtiliter. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta. *lib.2.qu.30. sect.3.§.2.* Sed quia post priorem editionem quædam didici in libris Hippocratidarum, ea nunc exhibeo publicæ omnium vtilitati.

Naturalia hæc remedia vel pertinẽt ad morbi indagationem, vtrum sit maleficus necne? & vocatur hæc pars, *de signis seu indicijs:* vel pertinet ad morbi sanationem, & nuncupatur propriè, *de remedijs.* ideo nobis de vtraque agendum.

§. 2. De signis & indiciis malefici morbi.

Priorem quæ ad indicia spectat, ex parte discutiunt exorcistæ quidam, sed plenius medici. Exorcistarum indicia proponit liber sacerdotalis Sammarini. Medicorum Bapt. Codronchus.

Sammaricus, 1.*p. Sacerdotalis tract. de exorcismo*, sic scribit: *cap.3. De signis, quibus aliquis cognoscitur esse dæmoniacus, Legitur, quod si quis non potest continuare esum carnis hædinæ per dies triginta, quod talis indicatur dæmoniacus.*] Hæreo. nam hoc indiciũ probum ad epilepticorum affectionẽ detegendam, nõ verò energumenorum; qui plerique epileptici non sunt.] Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles, & dæmones membra eorum & corpus destruunt miserabiliter, & interficiunt, nisi citò eis subueniatur. Aliqui fingunt se esse fatuos & semper augentur. Sed discooperiuntur & cognoscuntur; si nolunt dicere psalmum*, Miserere mei Deus, & Qui habitat, *aut Euangel. S. Ioan.* In principio erat verbum, *& similia sancta. Est etiam magnum signum, quando loquuntur sermonem alienum à patria sua, si non fuerũt extra patriam* (clarius diceret, quem ante morbũ non didicerant) *& quando personæ illitteratæ idiotæ loquuntur liberaliter & congruenter, aut etiã cantant musicaliter, aut quando dicunt aliquid, quod ipsæ nunquam dicere sciuissent. Aliqui etiam dæmoniaci sunt muti & stupidi. Aliud quoq; signum est, quod eis superueniat terrores: & citò recedũt. Potissimum autem cognoscitur, quis esset dæmoniacus, si quando leguntur exorcismi, conturbatur: & hoc signum est præsentiæ Diaboli.*

Cætera signa etiam ante coniurationem seruiunt, hoc vltimum inter coniurandum, quo tempore alia quoque animaduertenda, vt idem scribi cap. 6. Quando sacerdos ponit manum super caput energumeni, tunc aliqui, *sentiunt sub manu rem frigidissimam, tanquam glaciem. Aliquibus descendit ventus per humeros & renes, qui est frigidissimus. Aliquibus caput in immensum aggrauatur. Aliquibus cerebrum constringitur, & perforatur: sicut si gladio percuteretur. Aliquibus inflammatur caput & facies, & aliquando tota persona, ac si esset vapor ignis. Aliquibus febris immensa cum dolore capitis euenit & totum corpus extenuatur & tangitur: Sed omnia ista accidentia parum durant, quia coniuratio tollit dæmonis vigorem. Aliquibus constringitur guttur, adeò, quod videntur strangulari, aliquibus ad orificium stomachi mouetur quædam res ad modum pilæ, ac si essent vermes, ac formicæ, aut ranæ: quibusdam accidit vomitus magnus stomachi. Aliquibus maxima tortura in visceribus: Nonnullis venter vehementer inflatur. Quibusdam constringitur cor, ac si intolerabiliter feriretur. Ostenditur etiam dæmon in aliqua corporis parte palpitando, sicut piscis, aut in modum formicarum. Aliquando pertransit à capite vsq; ad digitos pedum, sicut ventus, & è contra. Vltra ista signa, complura alia practicando vi-*

debes, quia diuersi dæmones faciunt diuersa signa.

Quoad signa quo quis aliter dignoscitur esse maleficio læsus, hæc scribit, cap. 4. *Aliqui maleficiati habent colorem faciei cedrinum, aliqui oculos constrictos, & omnia eorum membra videntur ligata: & habent humeros desuccos. Duo autem potissima signa sunt, constrictio cordis, & oris stomachalis, & quando videtur eis, quod habent vnum bonum super stomachum. Aliqui habent puncturas in corde, tanquam si acubus esset punctum. Aliqui videntur sibi cor corrodi. Aliqui habent magnum dolorem in corde aut renibus: & videtur eis, quod alia membra à canibus lacerentur. Aliquibus videtur bolus in gutture ascendens & descendens. Quibusdam ligata est vena generationis. Aliqui habent stomachum ita dispositum, quod emittunt per vomitum quicquid comedunt & bibunt* (hoc signum leuissimum est, & nullum nisi alia accedat) *Aliquibus per ventrem discurrit ventus frigidissimus, aut tanquam flamma ignis. Aliquibus signum est ex indigestione cibi, & potissimum quando medicinæ applicatæ nihil prosunt infirmo. Aliquibus est circa collum cōtinua pulsatio, quæ videtur tremorem inferre.*] His plura ponit Zacharias Vicecomes in cōplemento exorcisticæ part. 1. doctrina scribam verba, in vsum pauperiorum libris carentium. Dæmoniaci simpliciter signa sunt. 1. *linguā nigram & tumidam multoties Dæmoniacus de ore multoties contra naturam profert: inflatur guttur, vel distringitur angustè, ita vt videatur velle strangulari, sed tamen in suum pristinum statum redit. 2. plorant dæmoniaci nescientes quid patiuntur. 3. cum ira & contentione respondent interrogantibus. 4. quandoque etiam coacti vt loquantur, nolunt loqui. 5. claudunt dentes, & nolunt comedere. 6. homines odio prosequuntur. 7. Multa dicunt, ex quibus minimè dignoscitur, quid velint innuere. 8. opprimuntur sopore graui. 9. remanent tanquam sensibus destituti. 10. Seipsos pugnis percutiunt, & vestes lacerant, & capillos. 11. Terribiles habent oculos & horribiles. 12. Terrore repentino afficiuntur, & confestim terror ille recedit. 13. Diuersorum animalium voces imitantur, & sic audiuntur rugitus leonum, balatus ouium, boum mugitus, latratus canum, porcorum grunitus & similium. 14. Strident dentibus & spumant, & signa alia ostendunt tanquam canes rabidi. 15. multoties exponunt se præcipitijs. 16. discurrit aliquando per eorum corpora, igneus vel glacialis vapor. 17. Sentiunt per corpus signa, tanquam formicas discurrentes, ranas saltantes, viperas, serpentes, pisces natantes, muscas volantes & similia. 18. varia præter naturam vident & audiunt. 19. Sentiunt sub manu sacra capiti superposita, vel ex sacra lectione quid frigidissimum, vel calidissimum, vel graue. 20. Clamant cum aliquas Sanctorum reliquias capiti superponis, etiam occultè, & dicunt, auferte istas à me, quoniam malè olent vel sunt nimis graues: aut efflant, aut circumuoluunt caput, aut ipsas reliquias proijcere student, aut cōtra ministrum & astantes se irates ostendunt, & similia. 21. Omnia spiritualia odio habent, à facie Sacerdotum, & præcipuè Exorcistarum fugiunt, in Ecclesiam ingredi nolunt: & si ingrediantur, ab ea statim fugere procurant: vel coronæ, vel spiritualium librorum videri cum: la benedicta, Sanctorum imagines, & maximè crucifixi nolunt inspicere, nec deosculari: imo proijciunt, & in hæc omnia*

conspuunt.

conspiunt. 22. Sacra verba proferre negligũt, qualia sunt, Miserere mei Deus: Qui habitat in adiutorio altissimi. Magnificat anima mea Dominũ. In principio erat verbum, *& similia. Et si ea pronunciauerint balbutire student, vel verba corrumpunt, tædium graue demonstrant, tandem ea perficere non possunt. ita vt palam se dæmoniacos ostendant. 23. Sentiunt in aliqua corporis sui parte dolorem, & si super eum signum sanctæ crucis feceris, statim per corporis membra fugiet: sed si eidem dolori locum præcisum assignaueris, in ea corporis parte, in qua volueris, signo sanctæ † Crucis patientia & perseuerantia antabis. 24. Cum super dæmoniacos Euangelia, Passionem Iesu Christi, Coniurationes, & similia legeris conturbabuntur, sensus occupabunt, intollerabiles etiam in illis anxietates, ac inflationes, vel guttas sudoris defluentes conspicies. Insuper stridores ad cœlum vsq; mittent, prosternent se ac similia faciẽt. 25. Cum audieris idiotas & ignaros litterarum, interpretari difficilia, aliorum manifestare secreta, pulsare, vel musicaliter canere, aliqua prædicere, loqui varijs linguis, & (vt verbo concludam) supernaturalia facere, absq; dubio signum erit diabolicæ præsentiæ.*] Animaduertendũ tamen quod supradicta signa omnia possunt etiam cõcurrere in Dæmoniaco maleficiato, & quædam, maximè priora in simpliciter maleficiato; de quo mox quindecim signa idem Zacharias ponit.

Verum ista & alia lõge exactius collecta, & experientiã comperta fuerunt à Codroncho, *lib. 3. de morb. venefic. cap.* 13. docet signa hæc hæc vel communia esse cunctis maleficijs, vel peculiaria quibusdam. Communia ducit à causa morbi, & à comitantibus morbum. Signa à causa tradit, vt si morbus cœperit ex intensissimo alicuius amore, vel irrationali seu iniquo in aliquem odio, si ex maledictis vel minis alicuius malefici, si instrumenta maleficii sunt inuenta, qualia nos multa commemorauimus, & refert Andræ. Cæsalpin. *de inuestigat. dæmon. cap.* 22. A concomitantibus morbum sunt paroxismi, & remedia iuuantia vel lædẽtia: & communia signa sunt: primò quod morbi maleficio illati ægerrimè cognoscuntur, ita vt medici in ijs hæsitent, & ambigui huc illuc animo agitentur, nec certi quidquam de illis audeant proferre. 2. quod remedijs ex arte adhibitis, morbus se nõ remittat, sed potius exasperetur & augeatur. 3. quod more naturalium morborũ, non crescat paulatim; sed frequenter statim ab initio, nullis peccantib. humoribus in causa existentibus cum grauissimis symptomatibus & doloribus se morbus prodat. 4. quod valde inconstans sit morbus, & licet periodicorum naturam referat, raro tamen periodos seruet: & licet similis videatur naturalibus morbis, in multis tamen discrepet. 5. multoties, licet ægrotans grauissimè doleat, in qua tamen parte doleat, nequeat referre. 6. interdum ægri suspiria (quæ luctuosa vocant) absque manifesta causa emittunt. 7. aliquibus appetitus reiicitur, aliqui cibos reuomunt, & ventriculum ita male affectũ habent, vt & sępius astrictione laborẽt, vel etiam pondus in ipso quoddam, quin & rem aliquam per oësophagum modò ascendere, modò descendere percipiant, & si in superiorem partem delatum deglutire conentur, omnem operam ludant, re ipsa mox spontè desiliente. 8. in regione cordis punctoriũ dolorem percipiunt. adeò vt ipsum

aliquando lacerari asserant. 9. In quibusdam circa collum arteriæ manifestè pulsare, & quasi tremere deprehenduntur. 10. alij sæuo colli seu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. consueuere quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexib. deligatas. 14. morbi quibus laborant veneficio læsi, sunt vtplurimum totius corporis quædam extenuatio, & macies, & virium imbecillitas, cum summo languore, mentis stupiditas quædam, varia melancholica deliria, diuersa f. brium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam conuulsiui, vnde epileptici videantur, membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus lassitudinem percipiunt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerumq; tota cutis, sed vt plurimum faciei, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi & transparentes, sicut cercopithecorum. Nonnunquã quædam spectra vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. Cognoscuntur experimẽtis quibusdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent, nec oculi, intentis vllo modo, album oculorum varijs modis mutatur. Ægrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione leuioris vel sæuioris veneficij, ita vt quandoque formidabiles clamores & mugitus cogantur emittere: quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri bene sperandum, paruo negotio bonæ valetudini restituendum.

Adde si forte veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore seu tremore corripitur, si sit puer, statim plorat, oculi ad fuscum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos, aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet, si in partibus illis sudor, vel aliqua alia mutatio appareat, signum est veneficij.

His subdit Codronchus, nõ esse necesse, vt omnia hæc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc communia, peculiaria verò possessionis dæmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu, quãdo dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, vel ex proprijs ægri humoribus genitæ: nã quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Plerisq; tamen horum prauę sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit, quoniam hæc eadem sæpe melancholicis accidere consueuerunt.

Verum

Verum spiritu locum mutante quẽ prius insedit, res paulo clarius deprehendetur. primo, si, tanquam animatum quid, corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundo, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertio, si puncturis quibusdam molestiam grauem infert. quarto, si velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum à pedibus ad caput ascendens resilit. quinto, si vesicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: vel plures appareant minutis granulis similes, ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur. sexto, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet. septimo, si linguam petens, aut contorquens, inflat, vel impellit ad loquendum non obsessi sed dæmonis ipsius conceptus, vel si ingenti oris hiatu linguam exerat. octauo, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi confertim per dorsum defusæ, & sursum ac deorsum percurrentis. nono, certiora adhuc signa sunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquentes intelligunt, vel cum rudes sint, de arduis & sublimibus quęstionibus disserunt: vel renunciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conscientiæ, vt peccata imaginationesve assistentium, vel eos conuiciis sine causa proscindunt: aut ita furiis agitantur, vt à multis validis hominibus nequeant ligari vel coërceri. Quidam etiam cum à defatigatione vexationis cõquiescunt, narrant se vocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam verborum percipere nõ posse, vtpote quibus mentis functio sit quasi ligata. Alii si interrogentur, quid egerint, vel dixerint fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censent signum esse indubitatum & inseparabile, cum ægri arceantur à diuino cultu, ita vt nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neq; proferre diuina verba queant: si vero vi adigantur cæremonias Ecclesiæ peragere, vel diuinis officiis, ac potissimum sanctissimo altaris sacrificio, interesse, tunc vehementius longe vexantur, & iidem cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerũ auxilium desiderare, sed esse quiddam in ipsis quod magnopere impediat. Sunt denique qui propter incontinentiam dæmoni omnino parent, & ideo vexari quidem desinunt, sed ministri fiunt & patratores multorum facinorum. Quinetiam sunt, qui sic ad desperationem aliquando inducuntur, vt nonnunquam sibi ipsis manum inferant. 10. Prætermitto effect⁹, qui pro signis esse possunt: qui in S. S. habentur, vt cunctis notos, nempe q; aliquãdo ægri fiant lunatici, muti, surdi, cæci, strideant dentibus, illidantur in terram, exarescant, discurrant nudi, se & alios lacerent, habitent in sepulchris, proiiciantur in aquã vel ignem, & alias grauissimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias sanctorum, vel agnum cereum benedictum, vel quid aliud sacratum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & stolam imponit, sacra profert verba: ad ea æger tremere & horrere incipit, & præ dolore mul-

aliquando lacerari asserant. 9. In quibusdam circa collum arteriæ manifestè pulsare, & quasi tremere deprehenduntur. 10. alij sæuo colli seu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. consueuere quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexib. deligatas. 14. morbi quibus laborant veneficio læsi, sunt vtplurimum totius corporis quædam extenuatio, & macies, & virium imbecillitas, cum summo languore, mentis stupiditas quædam, varia melancholica deliria, diuersa febrium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam conuulsiui, vnde epileptici videantur, membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus lassitudinem percipiunt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerumq; tota cutis, sed vt plurimum faciei, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi & transparentes. sicut cercopithecorum. Nonnunquã quædam spectra vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. Cognoscuntur experiméris quibusdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent, nec oculi, intentis vllo modo, album oculorum varijs modis mutatur. Ægrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione leuioris vel sæuioris veneficij, ita vt quandoque formidabiles clamores & mugitus cogantur emittere: quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri bene sperandum, paruo negotio bonæ valetudini restituendum.

Adde si forte veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore seu tremore corripitur, si sit puer, statim plorat, oculi ad fuscum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos, aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet, si in partibus illis sudor, vel aliqua alia mutatio appareat, signum est veneficij.

His subdit Codronchus, nõ esse necesse, vt omnia hæc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc communia, peculiaria verò possessionis dæmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu, quãdo dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, vel ex proprijs ægri humoribus genitæ: nã quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Plerisq; tamen horum prauę sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit, quoniam hæc eadem sæpe melancholicis accidere consueuerunt.

Verum

Verum spiritu locum mutante quẽ prius insedit, res paulo clarius deprehendetur. primo, si, tanquam animatum quid, corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundo, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertio, si puncturis quibusdam molestiam grauem infert. quarto, si velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum à pedibus ad caput ascendens resilit. quinto, si vesicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: vel plures appareant minutis granulis similes, ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur. sexto, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet. septimo, si linguam petens, aut contorquens, inflat, vel impellit ad loquendum non obsessi sed dæmonis ipsius conceptus, vel si ingenti oris hiatu linguam exerat. octauo, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi confertim per dorsum defusæ, & sursum ac deorsum percurrentis. nono, certiora adhuc signa sunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquentes intelligunt, vel cum rudes sint, de arduis & sublimibus quęstionibus disserunt: vel renunciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conscientiæ, vt peccata imaginationesve assistentium, vel eos conuiciis sine causa proscindunt: aut ita furiis agitantur, vt à multis validis hominibus nequeant ligari vel coërceri. Quidam etiam cum à defatigatione vexationis cõquiescunt, narrant se vocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam verborum percipere nõ posse, vtpote quibus mentis functio sit

A quasi ligata. Alii si interrogentur, quid egerint, vel dixerint fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censent signum esse indubitatum & inseparabile, cum ægri arceantur à diuino cultu, ita vt nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neq; proferre diuina verba queant: si vero vi adigantur cæremonias Ecclesiæ peragere, vel diuinis officiis, B ac potissimum sanctissimo altaris sacrificio, interesse, tunc vehementius longe vexantur, & iidem cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerũ auxilium desiderare, sed esse quiddam in ipsis quod magnopere impediat. Sunt denique qui propter incontinentiam dæmoni omnino pa- C rent, & ideo vexari quidem desinunt, sed ministri fiunt & patratores multorum facinorum. Quinetiam sunt, qui sic ad desperationem aliquando inducuntur, vt nonnunquam sibi ipsis manum inferant. 10. Prætermitto effect⁹, qui pro signis esse possunt: qui in S. S. habentur, vt cunctis notos, nempe q. aliquãdo ægri fiant lunatici, muti, surdi, cæci, strideant dentibus, illidantur D in terram, exarescant, discurrant nudi, se & alios lacerent, habitent in sepulchris, proiiciantur in aquã vel ignem, & alias grauissimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias sanctorum, vel agnum cereum benedi- E ctum, vel quid aliud sacratum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & stolam imponit, sacra profert verba: ad ea æger tremere & horrere incipit, & præ dolore mul-

aliquando lacerari asserant. 9. In quibusdam circa collum arteriæ manifestè pulsare, & quasi tremere deprehenduntur. 10. alij sæuo colli seu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. consueuere quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexib. deligatas. 14. morbi quibus laborant veneficio læsi, sunt vtplurimum totius corporis quædam extenuatio, & macies, & virium imbecillitas, cum summo languore, mentis stupiditas quædam, varia melancholica deliria, diuersa febrium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam conuulsiui, vnde epileptici videantur, membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus lassitudinem percipiunt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerumq; tota cutis, sed vt plurimum faciei, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi & transparentes, sicut cercopithecorum. Nonnunquã quædam spectra vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. Cognoscuntur experimẽtis quibusdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent, nec oculi, intentis vllo modo, album oculorum varijs modis mutatur. Ægrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione leuioris vel sæuioris veneficij, ita vt quandoque formidabiles clamores & mugitus cogantur emittere: quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri bene sperandum, paruo negotio bonæ valetudini restituendum.

Adde si forte veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore seu tremore corripitur, si sit puer, statim plorat, oculi ad fuscum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos, aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet, si in partibus illis sudor, vel aliqua alia mutatio appareat, signum est veneficij.

His subdit Codronchus, nõ esse necesse, vt omnia hæc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc communia, peculiaria verò possessionis dæmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu, quãdo dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, vel ex proprijs ægri humoribus genitæ: nã quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Plerisq; tamen horum prauę sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit, quoniam hæc eadem sæpe melancholicis accidere consueuerunt.

Verum spiritu locum mutante quẽ prius insedit, res paulo clarius deprehendetur. primo, si, tanquam animatum quid, corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundo, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertio, si puncturis quibusdam molestiam grauem infert. quarto, si velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum à pedibus ad caput ascendens resilit. quinto, si vesicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: vel plures appareant minutis granulis similes, ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur. sexto, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet. septimo, si linguam petens, aut contorquens, inflat, vel impellit ad loquendum non obsessi sed dæmonis ipsius conceptus, vel si ingenti oris hiatu linguam exerat. octauo, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi confertim per dorsum defusæ, & sursum ac deorsum percurrentis. nono, certiora adhuc signa sunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquentes intelligunt, vel cum rudes sint, de arduis & sublimibus quęstionibus disserunt: vel renunciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conscientiæ, vt peccata imaginationesve assistentium, vel eos conuiciis sine causâ proscindunt: aut ita furiis agitantur, vt à multis validis hominibus nequeant ligari vel coërceri. Quidam etiam cum à defatigatione vexationis cõquiescunt, narrant se vocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam verborum percipere nõ posse, vtpote quibus mentis functio sit quasi ligata. Alii si interrogentur, quid egerint, vel dixerint fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censent signum esse indubitatum & inseparabile, cum ægri arceantur à diuino cultu, ita vt nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neq; proferre diuina verba queant: si vero vi adigantur cæremonias Ecclesiæ peragere, vel diuinis officiis, ac potissimum sanctissimo altaris sacrificio, interesse, tunc vehementius longe vexantur, & iidem cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerũ auxilium desiderare, sed esse quiddam in ipsis quod magnopere impediat. Sunt denique qui propter incontinentiam dæmoni omnino parent, & ideo vexari quidem desinunt, sed ministri fiunt & patratores multorum facinorum. Quinetiam sunt, qui sic ad desperationem aliquando inducuntur, vt nonnunquam sibi ipsis manum inferant. 10. Prætermitto effect⁹, qui pro signis esse possunt: qui in S. S. habentur, vt cunctis notos, nempe q̃ aliquãdo ægri fiant lunatici, muti, surdi, cæci, strideant dentibus, illidantur in terram, exarescant, discurrant nudi, se & alios lacerent, habitent in sepulchris, proiiciantur in aquã vel ignem, & alias grauissimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias sanctorum, vel agnum cereum benedictum, vel quid aliud sacratum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & stolam imponit, sacra profert verba: ad ea æger tremere & horrere incipit, & præ dolore mul-

aliquando lacerari asserant. 9. In quibusdam circa collum arteriæ manifestè pulsare,& quasi tremere deprehenduntur. 10. alij sæuo colli seu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. consueuere quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexib. deligatas. 14. morbi quibus laborant veneficio læsi, sunt vtplurimum totius corporis quædam extenuatio,& macies,& virium imbecillitas, cum summo languore, mentis stupiditas quædam, varia melancholica deliria, diuersa febrium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam conuulsiui, vnde epileptici videantur, membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus lassitudinem percipiunt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerumq; tota cutis,sed vt plurimum faciei,flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi & transparentes, sicut cercopithecorum. Nonnunquā quædam spectra vel nubeculam inspicere videntur,& nonnulli toruè intuentur.

15. Cognoscuntur experimētis quibusdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent,nec oculi, intentis vllo modo,album oculorum varijs modis mutatur. Ægrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione leuioris vel sæuioris veneficij, ita vt quandoque formidabiles clamores & mugitus cogantur emittere: quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri bene sperandum, paruo negotio bonæ valetudini restituendum.

Adde si forte veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore seu tremore corripitur, si sit puer, statim plorat, oculi ad fuscum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos, aures,frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet, si in partibus illis sudor,vel aliqua alia mutatio appareat, signum est veneficij.

His subdit Codronchus,nō esse necesse,vt omnia hæc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc communia, peculiaria verò possessionis dæmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu, quādo dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, vel ex proprijs ægri humoribus genitæ: nā quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Plerisq; tamen horum prauę sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit, quoniam hæc eadem sæpe melancholicis accidere consueuerunt.

Verum spiritu locum mutante quē prius insedit, res paulo clarius deprehendetur. primo, si, tanquam animatum quid, corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundo, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertio, si puncturis quibusdam molestiam grauem infert. quarto, si velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum à pedibus ad caput ascendens resilit. quinto, si vesicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: vel plures appareant minutis granulis similes, ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur. sexto, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet. septimo, si linguam petens, aut contorquens, inflat, vel impellit ad loquendum non obsessi sed dæmonis ipsius conceptus, vel si ingenti oris hiatu linguam exerat. octauo, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi confertim per dorsum defusæ, & sursum ac deorsum percurrentis. nono, certiora adhuc signa sunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquentes intelligunt, vel cum rudes sint, de arduis & sublimibus quæstionibus disserunt: vel renunciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conscientiæ, vt peccata imaginationesve assistentium, vel eos conuiciis sine causa proscindunt: aut ita furiis agitantur, vt à multis validis hominibus nequeant ligari vel coërceri. Quidam etiam cum à defatigatione vexationis cōquiescunt, narrant se vocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam verborum percipere nō posse, vtpote quibus mentis functio sit quasi ligata. Alii si interrogentur, quid egerint, vel dixerint fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censent signum esse indubitatum & inseparabile, cum ægri arceantur à diuino cultu, ita vt nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neq; proferre diuina verba queant: si vero vi adigantur cæremonias Ecclesiæ peragere, vel diuinis officiis, ac potissimum sanctissimo altaris sacrificio, interesse, tunc vehementius longe vexantur, & iidem cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerū auxilium desiderare, sed esse quiddam in ipsis quod magnopere impediat. Sunt denique qui propter incontinentiam dæmoni omnino parent, & ideo vexari quidem desinunt, sed ministri fiunt & patratores multorum facinorum. Quinetiam sunt, qui sic ad desperationem aliquando inducuntur, vt nonnunquam sibi ipsis manum inferant. 10. Prætermitto effect⁹, qui pro signis esse possunt: qui in S.S. habentur, vt cunctis notos, nempe q̧ aliquādo ægri fiant lunatici, muti, surdi, cæci, strideant dentibus, illidantur in terram, exarescant, discurrant nudi, se & alios lacerent, habitent in sepulchris, proiiciantur in aquā vel ignem, & alias grauissimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias sanctorum, vel agnum cereum benedictum, vel quid aliud sacratum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & stolam imponit, sacra profert verba: ad ea æger tremere & horrere incipit, & præ dolore mul-

aliquando lacerari asserant. 9. In quibusdam circa collum arteriæ manifestè pulsare, & quasi tremere deprehenduntur. 10. alij sæuo colli seu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. consueuere quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexib. deligatas. 14. morbi quibus laborant veneficio læsi, sunt vtplurimum totius corporis quædam extenuatio, & macies, & virium imbecillitas, cum summo languore, mentis stupiditas quædam, varia melancholica deliria, diuersa f. brium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam conuulsiui, vnde epileptici videantur, membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus lassitudinem percipiunt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerumq; tota cutis, sed vt plurimum faciei, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi & transparentes. sicut cercopithecorum. Nonnunquã quædam spectra vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. Cognoscuntur experimẽtis quibusdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent, nec oculi, intentis vllo modo, album oculorum varijs modis mutatur. Ægrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione leuioris vel sæuioris veneficij, ita vt quandoque formidabiles clamores & mugitus cogantur emittere: quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri bene sperandum, paruo negotio bonæ valetudini restituendum.

Adde si forte veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore seu tremore corripitur, si sit puer, statim plorat, oculi ad fuscum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos, aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet, si in partibus illis sudor, vel aliqua alia mutatio appareat, signum est veneficij.

His subdit Codronchus, nõ esse necesse, vt omnia hæc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc communia, peculiaria verò possessionis dæmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu, quãdo dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, vel ex proprijs ægri humoribus genitæ: nã quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Plerisq; tamen horum prauę sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit, quoniam hæc eadem sæpe melancholicis accidere consueuerunt.

Verum spiritu locum mutante quē prius insedit, res paulo clarius deprehendetur. primo, si, tanquam animatum quid, corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundo, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertio, si puncturis quibusdam molestiam grauem infert. quarto, si velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum à pedibus ad caput ascendens resilit. quinto, si vesicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: vel plures appareant minutis granulis similes, ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur. sexto, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet. septimo, si linguam petens, aut contorquens, inflat, vel impellit ad loquendum non obsessi sed dæmonis ipsius conceptus, vel si ingenti oris hiatu linguam exerat. octauo, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi confertim per dorsum defusæ, & sursum ac deorsum percurrentis. nono, certiora adhuc signa sunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquentes intelligunt, vel cum rudes sint, de arduis & sublimibus quęstionibus disserunt: vel renunciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conscientiæ, vt peccata imaginationesve assistentium, vel eos conuiciis sine causa proscindunt: aut ita furiis agitantur, vt à multis validis hominibus nequeant ligari vel coërceri. Quidam etiam cum à defatigatione vexationis cōquiescunt, narrant se vocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam verborum percipere nō posse, vtpote quibus mentis functio sit

A quasi ligata. Alii si interrogentur, quid egerint, vel dixerint fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censent signum esse indubitatum & inseparabile, cum ægri arceantur à diuino cultu, ita vt nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neq; proferre diuina verba queant: si vero vi adigantur cæremonias

B Ecclesiæ peragere, vel diuinis officiis, ac potissimum sanctissimo altaris sacrificio, interesse, tunc vehementius longe vexantur, & iidem cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerū auxilium desiderare, sed esse quiddam in ipsis quod magnopere impediat. Sunt denique qui propter incontinentiam dæmoni omnino pa-

C rent, & ideo vexari quidem desinunt, sed ministri fiunt & patratores multorum facinorum. Quinetiam sunt, qui sic ad desperationem aliquando inducuntur, vt nonnunquam sibi ipsis manum inferant. 10. Prætermitto effect⁹, qui pro signis esse possunt: qui in S. S. habentur, vt cunctis notos, nempe q aliquādo ægri fiant lunatici, muti, surdi, cæci, strideant dentibus, illidantur

D in terram, exarescant, discurrant nudi, se & alios lacerent, habitent in sepulchris, proiiciantur in aquā vel ignem, & alias grauissimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias sanctorum, vel agnum cereum benedi-

E ctum, vel quid aliud sacratum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & stolam imponit, sacra profert verba: ad ea æger tremere & horrere incipit, & præ dolore mul-

tos motus inconditos edere, multaq; inusitata & dicere, & facere. Si dęmon caput petierit, grauantur & punguntur acrius in capite, vel caput vna cum facie rubore & calore quodam igneo perfunditur si oculos petiit, eos distorquet, si dorsum, conuulsiones membrorum, antrorsum & retrorsum adducit: aliquando toto corpore rigentes & inflexibiles adeo reddit, vt nulla vi allata flecti possint, aliquando velut mortui corruunt, ac si laborarent tertia epilepsiæ specie, aura quadam in caput irruente, & ad imperium sacerdotis eleuantur aura remeante vnde discessit. Si fauces petat, adeo constringuntur, vt strangulari videantur. Si in partes nobiliores feratur, vt prope cor aut pulmonem, anhelationes, palpitationes ac syncopas excitat. Ad ventriculum si tendat, mouet singultus ac vomitus, vt aliquando cibum assumere nequeant, vel assumptum continere: motum eiusdem rei ad instar paruę pilæ circa os ventriculi, necnon rugitus & alias voces absonas excitat, & circa præcordia tonsiones vel flatus. Cognoscuntur etiam aliquando quibusdam suffitibus ex sulphure, aut aliis rebus fortis odoris (de quibus postea.) Sunt qui scribant eos odore rosarum adeo offendi, vt ne cogi quidem possint, iuxta rosarium transire. Interrogandi quoque sunt ægri, num illis dæmon ante obsessionem in aliqua forma se conspiciendum præbuerit? Etenim *antequam* (ait Sammarinus) *Diabolus humana corpora ingrediatur, quasi semper, primo apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte est defunctus, aut repræsentat aliquem suum consanguineum: aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, vel horribilis. & si videtur quod subito dispareat, ingreditur tamen subito in eum, & hoc vt plurimum accidit in nocte, & in locis opacis & obscuris. Aliqui etiam intrant per os & nares in modum venti aut per modum vnius maris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale somnium immiserunt: quod videlicet eis videbatur, quod dæmon post eos currebat, qui euigilantes sunt inuenti cum talibus signis dæmoniacorum. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum*] d.p.2. de exorcism. in princip. & hæc eadem aliis verbis tradit Codronchus *d. loco.*

§. 3. Posteriorem partem quæ *de remediis est naturalibus* ab iis petere cogor quorum hæc professio est, medicos dico. Inter quos primo loco occurrit Codronchus, qui quędam prius communia contra omne maleficium proponit, postea ad peculiaria quædam descendit. Principio (vt eius dicta summatim comprehendam) docet quosdam præscribere vomitoria, balnea, linimenta, suffumigia, & similia: Sed in his facile offendi, & periculum ægris creari nisi nonnulla obseruentur, quæ exsequitur sigillatim. Nam de vomitoriis agens *libr. 4. cap. 4.* præ ceteris commendat florum genistæ drachmas duas in decocto quodam sumptas, vel seminis lathyris decem duodecimue grana à putaminibus delibrata, tusaq; & in ouo sorbili deuorata. Vel hellebori albi quantitatem non maiorem drachma, decoctam vsque ad medietatem ferme, quæ omnia præparandi modum docet ibidem.

De balneo disserit *cap. 5.* & ostendit vsum eius non raro noxium esse, nec adhibendum nisi seruatis seruandis, quæ illic exsequitur.

De suf-

De suffumigatione agit *capit. 6.* & hanc docet non adhibendam, nisi caput & corpus ante expurgatum fuerit: & non nisi tempore matutino, quando ventriculus à cibo vacuus est. laudat suffimentum Berenices, quod Aëtius immundos spiritus ex quorumdam sententia scribit arcere *ser.13. cap.119.*

De linimentis differit *capit.8.* & ea videtur habere pro tutiore remedio, quam suffitum, balnea, aut vomitoria. Denique *cap. 9.* disputat de simplicibus, ac nonnullis compositis medicamentis, sua facultate veneficium curantibus, eorumque qualitates explicat, quæ nos hac ipsa sectione iam recensuimus.

Circa hæc alexipharmaca non est contemnendum, quod And. Cæsalpinus *in Peripatetica inuestigat. dæmonum cap. vltim.* admonuit his verbis, *Quoniam quæ vehementer excedunt in qualitatibus* (*frigoris, calorisque*) *corporis nostri sunt corruptiua, non minus quam venena: ideo ea selegerunt medici aduersus veneficia, quæ, aliquam partē haberent naturæ nostræ familiarē, qua corpora nostra tuerentur, dum venena depellerent. Quæ huiusmodi facultatem habere comperta sunt, amuleta & alexipharmaca appellata, vt totius substātiæ proprietate id consecuta. plurima per experientiam inuenta, & longo vsu confirmata. Ex his autem ea maxime oportuna sunt censenda, quæ spirituosam & multam efflant huiusmodi vim: tum quia intimius penetrant, tum quia cum spiritibus conueniunt. Sic enim & permisceri, atq; eos alterare possunt aut pellere.*] in quibus verbis quædam inuolutius dicta. Nam non omnia alexipharmaca totius substantiæ proprietate veneficio repugnant. nec etiam

A credendum quę magis spirituosa sunt, idcirco magis cum spiritibus (h. dæmonibus. nam de his loqui docent sequentia) conuenire. quod enim pellantur illis, potius argumento est pugnare cum spiritibus illis. Nec dæmonum ista expulsio directe fit physica operatione in ipsum spiritum agente, vt & ego iam ostendi, & de hac re disputans Bapt. Codronchus *d.li.4.c.9.* erudite explicuit, cuius summatim hęc est

B sententia: pharmacha huiusmodi antidæmonica efficacitatem nonnullam habere cōtra maleficia & ipsos dæmones, etiam vsque ad eorum expulsionem. Sed non conuenire medicos, in reddenda modi ratione. Quatuor enim modos solere adferri. 1. etsi res sensibiles, vt fumus, herbæ, &c. sua vir-

C tute nequeant vexationem à dæmone homini illatam repellere, mitiorem tamen ac leniorem posse reddere: ita vt si molestia, quæ à dæmone infertur, sit parua ac leuis, eam penitus res exteriores queant auferre (*intellige, si noxa dumtaxat à causis naturalibus, quibus solis dæmon vsus, profluxerit*) non in dæmonem sed in dæmoniacū agendo, eo ipso quod ex rebus illis adhibi-

D tis, opposita dispositio introducat illi quam dæmon expetit, aut indidit. (*sic Richard. de Mediauil. quodl. 3. q.8.*) 2. quod quæcumque fiunt circa corpora obsessa, dæmones accipiunt vt facta & vergentia in ipsorum despectum ac ludibrium, maxime si sint irrisiua vel afflictiua, vt sunt flagra, item omnią fęda & amara & similia. quare cum sint intolerantes iniuriæ, malunt fugere, &

E à molestia inferenda desistere. 3. quod cum ista interdum sint signa recordatoria & pœnarum, quas luunt, memoriam ingerant, ab iis dæmones valde abhorrent, eaque vehementer dete-

stantur: ideoque in fugam facile per hæc conuertuntur. verbi gratia, sulphur cum igne signum est carceris infernalis, ruta amari cruciatus Christi: thus in igne positum repræsentat orationes ex charitate accensa nascentes. 4. modus quem iudicat magis consentaneum veritati, est: quod res huiusmodi pie ac religiose adhibitæ, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, in dæmones agunt, illosque ab humanis corporibus detrudunt, & eorum effectus, eorumque opera venefica destruunt ac remouent. Quibusdam enim rebus, Deus dedit virtutem vt si pie adhibeantur, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, dæmonum effect⁹ & opera venefica destruant ac remoueant: quibusdam enim rebus Deus indidit vim & qualitatem quandam moralem dæmones compellendi & eiiciendi, & energumenos iuuandi: quia consentaneum est iustitiæ diuinę, pro infligenda malis spiritibus pœna, eos rerum sensibilium actioni subiicere: qua pœna, dempta pœna diuinæ visionis, nulla queat illis acerbior contingere. Debent tamen res istę antequam adhibeantur benedici & exorcizari. precibus enim impetratur aliquid peculiaris energiæ, ob CHRISTI Sanctorumque merita: ne quantum velint, hi spiritus in exitu ac pulsione sua noceant obsessis. *Hact. ex Codroncho.*

Verum à me per epistolam rogatus Federic. Iametius, vir musices, poëtices, & medicinæ laude vnus hoc æuo clarissimus, in quem simul Hippocrates, Homerus, Pindarus, & Orpheus renati videantur: humanissime, & doctissime respondit, anno superiore M. DC. Cal. Augusti: è cuius litteris ea decerpenda duxi, quę ad hoc institutum nostrum faciunt: quæ ille longo vsu tanquam comprehensa habens, & è liquidissimis Medicinæ fontibus hausta, paucisq; theorematis explicata, deprompsit.

Remediorum naturalium, quæ deleterys & maleficijs obsistunt, duæ sunt differentiæ: alia enim manifestis qualitatibus id præstant, alia totius substantiæ proprietate, quæ neque ab elementorum qualitatibus, neq; ab illorum materia, sed à se vna vires adipiscitur. Eorũ porro, quæ totius substantiæ qualitate (nam de manifestis qualitatibus paulo post agemus) occultos & maleficos morbos oppugnant, alia communi, alia peculiari dote vigent. Communi quidem sphragis Lemnia, Bolus Armena, Lapis Bezoar, Dictamus, Theriace, Mithridatium, & cetera eiusdem generis Alexiteria: peculiari vero, quæcumque sunt abs te toto illo peculiari capite de remediis naturalibus *plene & luculente descripta. Quibus adde, si placet, herbam Paridis, quam nonnulli Solanum tetraphillum appellant: quod ex eius caule medio quatuor folia erumpant decussatim digesta. Si enim huius herbæ semen in puluerem redactum, viginti continuis diebus, drachmæ pondere ieiuno propinetur: mentis alienationem & insaniã, non solum ex morbi diuturnitate & sæuitia, sed etiam ex maleficio veneficioq; contractam, discutit: auctore Matthiolo Dioscoridis interprete, Baptista Sardo, & Conrado Gesnero: qui in librum Galeni, vel (vt aly volunt) Dioscoridis,* De paratu facilibus, *Antidotum ex acinis herbæ Paridis, & alys simplicibus medicamentis, à Moibano paratam, sibiq; ab eo missam commendat, aduersus omnia venena & maleficia præsentissimam. Aristolochiã rotundam ceteris venenis resistere, longã vero, aduersus angues & veneficia drachmæ pondere ex*

vino bibi, & illini, testis est Dioscorides. Recentiores medici tradunt huius siccæ radice suffitam domum cacodæmonas fugare, & hilares infantes reddere. Idem ferè Dioscorides asserit de verbenacæ specie altera, quàm ἱερὰν βοτάνην, hoc est, sacrã herbam nominant. Ait enim, si aqua spargatur per triclinium, in qua sacra herba maduerit, lætiores conuiuas fieri: eamq; sacram vocari, quoniam in expiationibus ad amuleta plurimum commendatur: quod à Plinio quoq; refertur. Quid? quod & recentiorum plerique, verbenacæ decoctum peste laborantibus exhibent, iisq; conferre credunt: quod Dodonæus tamen improbat, existimatq; hanc technã, hoc inuentum esse dæmonis, qui falsa pro veris, insalubria pro salutaribus, suo more supponat & obtrudat. Iam verò Hypericon, quàm nonnulli fugam dæmonũ appellant, emplastri modo renibus admota, frigidos, & maleficio deuinctos soluere dicitur. Pythagoras Scillam in limine ianuæ suspensam, mali medicamenti noxam arcere memoriæ prodidit, teste Plinio & Dioscoride. Sanguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficium. Idem efficit cor leporis pelli inuolutum & gestatum: & lupi dexter oculus. Quin etiam radix Bryoniæ siccata, & collo appensa, & ricinus seu palma Christi à maleficis & veneficis hominibus securos reddunt. Nec minus est ad id efficax argentum viuum appensum, vel gestatum vel puluinari subiectum. Lapis Aquilæ, quem Aetitem vocant, inclusus annulo, & gestatus, maleficia tollit. Berillus & Magnes vxorem & virum inter se conciliant. Corallium item odia domestica & discidia componit, venenatis poculis vinculisque medetur, incantamenta dirasq; deprecationes amouet. Cuius rei testis est locu-

A *pletissimus siue Orpheus, siue quis alius auctor est libelli de lapidibus, qui sub ipsius nomine circumfertur. Eodem auctore & Galactites lapis collo subnexus fascinationes prohibet: & Gagates suffitu ac nidore serpentes abigit. Quod Nicander & Nicandrum secutus Dioscorides confirmant. Hinc Marbodæo fortassis occasio data est scribẽdi Gagatem dæmonibus contrarium esse: quoniam*

B *Cacodæmon humani generis hostis infestus, serpens etiam in sacris litteris nuncupatur. Hæc igitur sunt, quæ peculiari & occulta proprietate maleficiis & occultis affectibus resistunt, quemadmodum & in manifestis morbis, pæonia comitiali morbo, hirundinum vstarum cinis anginæ, calculo hircinus sanguis, colico dolori cingulum è lupi intestino compactum, vulpeculæ pulmones asthmati, totius substantiæ dissidio & discordia,*

C *quam ἀντιπάθειαν nominant, aduersantur. Sed ea demum remedia vsurpanda erunt, si simplex & solitarius morbus fuerit: hoc est, si cum occulta pernicies inuaserit, purum fuerit corpus & integre sanum. Sin verò vel intemperie vel plenitudine quã πληθώραν vocant, vel humoris vitio, quæ κακοχυμία dicitur, vel obstructione, vel alia causa præter*

D *turam corpus laboret, non ante adferenda sunt remedia, quæ totius substantiæ cõtrarietate maleficia profligant, qu im vitia illa summoueris iis remediis, quæ manifestis qualitatibus, de quibus dictũ est supra, morborum vim & acrimoniam hebetant & obtundunt. Siquidem præsentibus his malis, occultæ medicamentorũ facultates, quasi sepultæ franguntur & hebescunt: præclusisq; & im-*

E *peditis viis, quibus iter est ad affectam sedem, eo non possunt integris virib. peruenire. Quapropter hæc mala statim per initia tollenda sunt, neglectisq; prope-*

modum maleficij proprijs indicationibus vnicuiq; illorum conuenientibus remedijs medicandum. Ac intemperiem quidem curabimus calidam refrigerantibus, frigidam calefacientibus, humidam siccantibus, siccam humectantibus: seruata semper contrariorum lege: sicut in libris methodi medendi præceptũ est. Obstructionem vero expediemus detergentibus, incidentibus, & tenuantibus medicamentis: Humoris vitiosi exuperantiam, purgatione vacuabimus. Quod si plenitudinis signa apparuerint, nec quicquam eorum repugnet, quæ sunt in venæ sectione obseruanda, sanguinem etiam per initia mittemus: nisi veneni suspicio adsit. Tunc enim nec ipso statim initio vena secãda erit: (alioquin venenum in venas traheretur, à quibus omni studio arceri atq; excludi debet) sed post vomitus, & deiectiones, atque vbi nihil ipsius veneni in ventriculo & intestinis reliquum esse coniecerimus. Præterea reuellendis noxijs humoribus, quos dæmon vel maleficus homo in principes partes traduxerit, conuenient clysteres acres, & sudores prolecti balneis, æstuarijs, guaiacinæ, ebeni çarçæ Parillæ, vel Chinæ decocto. Deniq; si fractura vel luxatione instrumentorum structura permutata fuerit: fracta vel luxata pars quamprimum erit in naturalem formam, sedemq; propriam reducẽda. His ita constitutis, & vt vniuscuiusq; status conditioq; feret, accommodatis: tum demum erit ad occultarũ proprietatum opem confugiendum. Hæc habui (Vir clar.) quæ de remedijs naturalibus, quo modo mihi per mea occupatissima tempora licuit, differerẽ, quæ si via & ratione stabilita cõfirmataq; fuerint, non mediocriter conferent ad integram perfectamq; cuiusuis maleficij curationem,] Hæc ex doctissim. viri epistola A instituto nostro commodissima nolui lectoribus non communicare, quibus hoc, qualecunque opus nostrum, quam vtilissimum esse magnoperè desidero.

Porrò quod illis addam non habeo, quæ ad amussim tam dedolata & exasciata. Adscribam duntaxat de frequentissimo nostris temporibus maleficio paucula, ex eo, quem paulò priùs laudaui Codroncho, qui de curatione sterilitatis & impotentiæ agẽs, B præmittit quoddam spirituale & sacrum remedium: deinde subdit physica nonnulla. Prius ex Arabum schola desumptum, sed pium ac Christianum. Nempe quod Isaac Arabs consuluit, vt coniuges peracta peccatorum suorum confessione, sacratissimum Christi Corpus, diebus solemnioribus potissimum sumant reuerenter, & postea C osculentur inuicem in osculo pacis, & sacerdos illis benedicat, & postquam exemplo Tobiæ triduò sese à venere abstinuerint debitum coniugale persoluant. Quod si occulto Dei iudicio, vel aliqua coniugum culpa, veneficium non soluatur, orationibus sedulis, ieiunijs, alijsque operibus pijs vacare debent, ad missam sæpius confugiant, peregrinentur ac sanctissi- D simæ Virginis, vel aliquorum sanctorum limina visitent, frequenterque peccata Sacerdoti confiteantur, ac sacrâ vescantur Eucharistiâ, & exorcismis ab Ecclesiâ huic rei peculiariter dicatis religiosè vtantur. Quoad naturalia prorsus remedia, sciendum scribit, si aliqua manifesta qualitas in maleficio appareat, pharmacis aduersus eam efficacibus, & benedictione E munitis tutò ac vtiliter vti posse. *Ideo* (inquit) *Cleopatra prodidit fel coruinum cum oleo sesamini mixtum, si ex*

eo vni-

eo vniuersum corpus liniatur, ligatos iuuare. Isaac scribit, quod si coniuges fel Zangarini piscis secum habuerint in paropside iuniperi, & antequam somnum capiant, eo super carbone posito fumigentur, omnia veneficia euanescere. Nicola. Florentinus laudat theriacam cum succo hypericonis exhibitam, & hypericon ad formam emplastri renibus appositum. Ioannes de Vigo ait, quod picus auis assata vel elixata, habet virtutem soluendi maleficiatos. Alij cum Plinio volunt abrotonum oleo illitum, & cum vino sumptum non parum prodesse. Denique generalia remedia hic prosunt quoq; fere omnia.] quibus ego omnibus illud Isaaci Christianum monitum semper præmittendum censeo. Nam quanta sit vis, & vtilitas remediorum Ecclesiasticorum sequens sectio demonstrabit.

Morale remedium videatur, quod Dionysius musicus Ægyptius prodiderat, Magiæ in rudes & malè moratos vim esse aliquam, in Philosophiæ studiosos nullam. Sed hoc refellit Origenes *lib. 6. contra Celsum.* nam (vt scribit Maeragenes, Apollonij Thianæi magicis præstigijs, & ludibrijs multi Philosophorum capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphranes.

SECTIO III.

De remedijs supernaturalibus diuinis seu Ecclesiasticis.

HÆc sola carent omni peccato & periculo, & à Christo, vel Apostolis eorumq; successoribus fuere instituta: his, ante omnia vt vtantur homines, docendi monendiq; sunt. Hæc animæ prosunt semper, corpori nunquam nocent; sæpenumerò à morbis,

A & alijs maleficiorum noxis liberant, aut præseruant. Hæc sapientiores medici & Catholicè sentientes approbãt, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Addit.* & Cornel. Gemma *in Cosmocrit.* Bapt. Condronchus *lib. de morb. venefic.* Andr. Cæsalpinus *Disquis. de nat. dæmon.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere & ablegare hominẽ, ad hæc Ecclesiastica

B remedia, quibus ipse vapulet. *In valle quadam Cisalpina diœcesis Nouartensis destituebatur puella sensib. sed & vmbrarum spectris, quas sibi videre videbatur, reddebatur attonita ac similis stupenti: versabatur in vltimis finibus huius, de qua loquimur, vallis, mulier veratrix & saga, quæ carminibus profitebatur sanare, quæ apud alios insanabilia essent. magni ad eam concursus ho-*

C *minum consilij gratia & auxilij: & quanquam reclamarent nostri & scelus ostenderent, tamen illis abeuntibus adolescentulæ genitrix, affectu materno filiam mittit, cõsulitq; muliercula de vmbris, & remedium petit laboranti. Tum maga, adducite puellam ad illos (homines Societatis intelligebat) qui nuper apud vos versabantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere octo*

D *millium, idem exponit, ac responsum veneficæ: vtramq; adhibita peccatorũ confessione, sacro se corpore Christi communire præcipiunt nostri: quo facto melius habuit adolescentula.*] *Bencius litteris Prouinc. Mediol. Anni* 1591.

Primum est remedium in hoc genere *Vera & viua fides*, hoc est charitate Dei & proximi vallata. hoc scutũ nobis præfert & præbet D. Paulus ad

E Ephesios scribens, *a* hanc loricam, vt Thessalonicenses induant, vrget: *b* hanc discipulis suis commendat magnus ille Antonius: Magna, *inquit*, dile-

a Ad Eph. 6. v. 16.
b 1. Thess. 5. v. 8.

ctissimi aduersus dæmonem armarunt, *vita sincera & inemerata in Deum fides.* Ioan. Niderius ex Petri cuiusdam dictis quinque remedia, vt efficacissima laudat. 1. *habere fidem integram, & Dei præcepta in charitate seruare. 2. se signo crucis & oratione munire. 3. ritus & cæremonias Ecclesiæ colere. 4. publicam iustitiã bene exsequi. 5. Christi passionem verbo vel memoria ruminare.*] de alijs postea dicendum. de primo, confirmat exemplo huiusmodi: *Cum (inquit) quidam maleficus, me inuocaret, vt quendam inimicum suum vita priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magisterulum, id est, dæmonem: qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit. idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo, si libet, ei nocere possum.*] Sic Cypriano Mago dæmon respondit, *se Christi fide munitis nocere non posse.* d In B. Ambrosium Iustina August. quendam maleficum nomine Innocentium immisit. hic postea palàm fassus, delegasse se dæmones, qui Ambrosium interficerent, sed ne ad fores quidem domus, vbi manebat Episcopus accedere potuisse. eo quod ignis insuperabilis omne illud ædificium communiret, à quo adhuc remoti vrerentur. Atq; ita victas artes suas, quibus contra sanctũ Dei Sacerdotẽ se aliquid efficere posse arbitrabatur. *Lege Paulinum in vita D. Ambrosii.* alia refert ad hoc probandum Thomas Bosius *l. 15. de Eccles. Notis cap. 1. vers. 5.* Sed sunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Cassianus, duos Philosophos magicis præstigijs & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare: sed cum irrito labore nihil penitus præualerent: *eo profecerunt,* ait, *tales tantæq; eorum insidiæ, tanta magica arte quæsitæ, vt per hæc euidentissimè cõprobarent, magnam professioni Christianorum inesse virtutem: quibus illæ tam sæuæ, tamq; potentes vmbræ: quas existimabant solem lunamq;, si ad eas directæ fuissent, obducere potuisse: hũc non solum nihil lædere, sed ne ad punctum quidem, de monasterio suo valuerint* [a] *perturbare.* Epiphanius *in hæresi Ebioneorum, quæ est 30.* scribit conatus magorum, vt fœminam quandam Christianam in amorem pellicerent, & tandem quo pacto per crucis signum & Christi fidem superarit mulier: & claudit narrationẽ hoc epiphonemate: *quod non valuit incantantis vis, vbi erat nomen Christi & signaculum crucis.*] Confirmat experientia, fide Christiana in Indiam, inuecta, dæmonum præstigia; spectra, oracula vel planè, vel magna ex parte vbiq; sublata. Et quid Indiam memoro? proxima nobis Frisia est, scribit de illa Cornel. Kempensis *lib. 3. de origin. & situ Frisiæ, cap. 31.* Circa tempora Lotharij Imper. *erant passim in Frisia multa laruarum infernalium spectra: quæ in plano quodam supereminentis collis supercilio, subterraneum habebant specum absq; humana ope artificio præstigioso exstructum, in quo residebant, quas antiqui vocabãt, Albas Nymphas, siue vulgari gentis sermone* VVitte VVyvven. *harum speciem adumbratam, non veram fuisse constat: quæ solebant nocturnos viatores, gregumq; & armentorum intentos excubijs, & puerperas cum infantibus sæpissimè in abdita sua, & subterranea antra clanculum abducere: in quibus subinde subterranei murmuris sonus, atque etiam vagitus infantiũ auditi sunt,*

in Epito. Fornicar. cap. 4.

d Nazianz. orat. in Cyprian.

a *Num legend.* perturbare.

& præ-

& præterea etiam ingens fletus & gemitus hominũ, & quandoq; Musarum concentus & voces dubia aure colligebantur. Qua de causa magna fiebat custodia prægnantium mulierum, & paruulorum infantium, ne ab istis Nymphis infernalibus clam abriperentur. Quæ omnes dæmonum illusiones, post agnitum syncerum Dei Euangelium (erant enim tum Frisii Sabellij & Arij erroribus dementati) euanuerunt, & in nihilum redactæ sunt. Scripsit enim S. Odulphus contra eiusmodi illusiones dæmonũ chartam de S. Trinitate, quam per Ecclesias & Parochias Frisiæ sacerdotibus misit, vt in populo frequenter publice legeretur] chartæ exemplar, quod est Catholicæ fidei quædam explicata professio, mox subdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obseruantia & vitæ innocentia*, quam sint efficax remedium, docere possunt D. Cyprian. ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *lib.2. ca.16.* & Ambr. Ansbertus *li.5. in Apoc. cap.11.*

P Secundum est *legitimus in Ecclesia Catholica Sacramentorum vsus*: Vt pro nondum initiatis *baptismus*. Nam docet experientia, eos quos constat nondum baptizatos à maleficiis liberari, per baptismum absolute collatum: eos quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptismum sub conditione idem consequi. dixi probabiliter putamus non baptizatos; nam ex leuibus coniecturis id putare non sufficit, ne ad conditionale quidem lauacrum *e*, verbi gratia, tantum quia quis noctu somnians ambulat vel maleficiatus est: hæc enim etiam baptizatis contingunt.

e vide Sotum in 4. d.5. a.9.

De baptismo, docet Ecclesiastica historia: Tyridatem Armeniæ regem, cum Christianos Diocletiani tempore variis cladibus & damnis affecisset, & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine molestissimum fame enecandum misisset: Ripsimen vero virginem, recusantem illi obsequi, & socias eius Sanctimoniales plurimas, crudelissime necari iussisset: mox Dei vindictam consequutam. inuasit enim eum insania, qua plane dæmoniace furebat, & mutata corporis figura in porcum, mentis emotæ, dentibus suas absumebat carnes. ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magistratus & alii, in furorem redacti similia designabant & ipsi in sues conuersi, vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt censet Metaphrastes: tandem baptismi lauacro abluti, corporis formam & animæ mentisque sanitatem receperunt, ipso illos baptizante, & hortante ad pœnitentiam D. Gregorio Martyre: non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiastes Nicephori: sed alio, vt docet Metaphrastes. Neque hoc malum vlla arte magica (vt eruditus vir censuit) fuerat illatum, sed Deo vindictam per Angelos malos exsequente: vnde patet, cum ea vis fuerit baptismi, in dæmones maleficiorum auctores, maiorem in ipsos maleficos & eorum opera futuram. Non est dissimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Bosium *f Anno* (inquit) *millesimo ducentesimo nonagesimo octauo Rex Tartarorum Cassanus, quem vocant alio nomine Magnum Cham, cum ducentis equitum millibus Syriam cœpit & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus, petyt sibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus, tanti Regis viribus exterritus, dedit. illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucē*

f Villanei l.8. c.35. Bosius li.1. c. Notis Ecclesi. c.16.

 partum

partũ tantæ deformitatis, vt Rex maritus nullo modo illum veluti suum voluerit agnoscere, quod monstrum videretur. Vocat ad consilium primarios: de ipsorũ sententia vxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio susceptum, vltimo supplicio adiudicat. Innocẽs mulier infœlicitatem suam deplorans, ad preces confugit: ignara consilij, petijt vt sibi liceret baptizare, quẽ pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt adessent baptismo aliqui spectatæ fidei viri vna cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus est puer, adeo venustus ac formosus apparuit: vt Rex, tanta re permotus, cum plurimus, nomen Deo dederit, & maximum Christianæ rei factum fuerit incrementum.] *fusius idem narrat D. Antonius p. 2. histor. tit. 20. cap. 8. §. 9.*

Veniamus ad recentiores narrationes æque certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hist. Peruanæ c. 18.* miraculi plenam de spectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam describit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirsa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mire baptismum sitiebat: eâ causâ Christianos adire cupiebat: sed miris eum visis dæmones perterrefaciebant. Offerebant se soli videndos, olidarum auium specie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dæmones sæuire, accersiri Christianum in vicinia degentem iubet. venit ille non segniter, & intellecta reguli voluntate, crucis signum fronti eius impresit. hoc magis irritati hostes illi, & sæuiori specie se inferre. videbat solus Indus: Christianus nihil nisi saxa cadentia, & dæmonum sibila sentiebat. Aduenit tum commode eo loci Pachecus quidam Hispanus, & se socium addidit Christiano alteri in discrimen. His cernentib⁹ Tamaracunga trepidabat vehemẽtius, & exalbescebat metu, quin & per aërem raptabatur: id omnes videbant, & ipsum quidem querentem gementemque, illos vlulantes sibilantesq; excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret: en tibi vas in aëra efferri, & vino vacuum reddi: mox vinum in illud ex alto refundi, & formidine plenum Indum veste vultum faciemq; cooperire, ne horrenda illa spectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis vestibus, nihilominus cretam in os ingerebant, vt obstructo spiritu fauces præfocarent. Tandem Christiani, qui continue interea Deum orarant, statuêre in vrbem Anzerman eum deducere, vt ibi salutari lauacro tingeretur. Dedêre se comites vix plures trecentis Indi: sed adeo pauidi, vt ad Principem baptizandum propius accedere non auderent. Venêre simul omnes ad iter impeditum & præfractũ: ibi hostes humani generis nitebantur abripere in aerem, vt præcipitarent; sed ille valida voce Christianos orabat, vti suppetias venirent. accurrêre, & in medium agmen suum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingẽtes eum funibus, funes cingulis suis alligauere: atque ita medium stipantes simul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermissis pro liberatione & salute miseri precibus. Ne sic quidem omni molestia liberi processere. Sæpe illum terræ adflixere hostes: & in viæ cuiusdam accliui ascensu, vix manibus eleuare in aera volentium & necare nitentium extorserũt. Vt ventum Anzermam, in Pachieci domum Christiani, quodquod in oppido, conuenere:

uenere: ibi omnes cernere crebro grādine de tecto lapides deiici, & audire sibilantes, clamantesque dæmones, solemne illud quo soliti Indi Martem lacessere: Hu, Hu, Hu, ferociter & crebro celerrime ingeminatum. Mortem dæmones intentabant, nisi voluntatem baptismi abiiceret: contra Christiani Deum obsecrabant, ne dæmones permitteret erepta corporis vita Indo animæ vitam impedire. Gliscente deinde saxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia stramineum erat, Eucharistia non asseruabatur. Aiebant nonnulli, se ante ingressum nescio quos inambulantes audiuisse. Vbi tēplum apertum, & cum Indo ingressi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili specie, sed capite deorsum terram spectantes, pedibus surrectis: cumque Frater Ioannes ordinis B. Mariæ, pararet eum baptizare, non visi vlli Christianorum dæmones, in omnium oculi, Indum eripiunt, sustollunt in altum, & capite deorsum, vt ipsi erant, statuunt. Christiani tum fide freti, alta voce, IESV Christe adiuua nos, inclamantes; Indum extorquent retentantibus, &, iniecta collo eius sacra stola, aqua lustrali aspergunt. attamen adhuc in templo sibila fremitusque audiebantur: Tamaracunga dęmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeo vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excusserunt: & faciem ab iis conspuebatur saliua fætida. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus sacris vestibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix missam inchoarat, cesserunt sibila, fremitus, vlulatus, strepitus, desiit Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptismū flagitat: quo percepto, fide robustior

A & audacior factus: se iam Christianum asserit, experiri velle, quid hostes possent. Solum sinerent periculum facere. (solum non ausi aggredi.) lætus ter quaterue per templum obambulans clamabat, gaudium non capiens, *Christianus sum, Christianus sum*. vt vidit se immunem, & victorem, domum rediit: nec quicquam amplius molestiarum sensit. Tanta vis baptismi fuit.

B *In Bungo anno 1596. erat fœmina gentilis à dæmone obsessa huic indicatum est à dæmone liberari non posse, nisi fiat Christiana: cum illa annueret, & iam se ad baptismum compararet, nocte insequenti dæmon ei dissuasit, ne fieret Christiana, dicens: hactenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deseris? non abibo profecto multa. dormienti itaque, nec* C *sentienti, abscidit capillos, vno tantum capillorum flocco relicto. Illa vero cum summo mane deprehenderet sibi ademptum capillum, & arundini lecto oppositæ implexum: calcar ea fraude sibi additum putauit, vt citius aduolaret ad baptismi antidotum: quod & factum est: atq; eo suscepto mansit ab omnibus dæmonis molestiis immunis.*] *sic P. Lud.* D *Frois in lit. Iapon. illius anni.* Ex eodem sunt sequentia.

In Ciazzurana insula gentili adolescentulo octodecim annorum se crebro visendum offerebat canis ingens, horribilis, & iniurius: qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditissima deducebat, detinens eum ibi biduo, vel triduo, atque impellens, vt se manibus sublatis adoraret, aliaq; scriptione indigna faceret. Adolescens miser, videns se tantas molestias à capitali humani generis hoste perpeti, tandem profugium habuit ad Ecclesiam, doctrinam CHRISTIANAM audiuit & didicit, baptismi

Sacramento Christo deuinctus, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.]

Bungi circa annum 1549. *quidam ancillam habebat dæmoni famuliarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis figura singulis noctibus domo educebat. verum per baptismum suscepta fide, ab hoc spectro liberata est. Litteræ Iaponicæ illius temporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei susceptione. cui rei firmandæ adiiciã ex Rhenanæ prouinciæ gestis aliud.

Anno 1583. *Herbipoli ædes erant cuidam parocho non procul ab vrbe, siue malo dæmone, siue præstigijs infestæ. Narrabat ipse parochus domesticique propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardentes præterea faces, easq. plurimas in conclaui, quo nulla aspirabat aura concluso, anhelitu vno restingui: lectos cubantibus; puluinos ceruicibus vi summa subtrahi: plerisq. domesticorum sic præcludi fauces, vt præfocari viderentur: denique multa & adspectu & auditu tetra in ea domo fieri solita. Parochus tristis, consilijq. inopes nostros adijt, commemoratisq. quas pateretur iniurijs, Sacerdotem aliquem cuius præsidio tueri se posset, à Rectore poposcit. Datum est vni negotiũ, qui cum ieiunus sub vesperam eo se contulisset: vix intra limẽ pedẽ intulerat cũ ea ipsa quæ audierat iniicitur, ipso cum comite inspectante parieti est impacta scutella, tanta vi, tantoque impetu iaculãtis, vt eos qui aderãt metu propemodum exanimarit. Pater omnes bono animo esse iussit, hortatusq. parochum, vt ad expiandum animum se cõpararet: ipse super pelliceo stolaq. indut⁹ in superiore ædium parte, vbi plerumq. tumultuari assueuerat dæmon, ascendit. Hic vsitatis Ecclesiæ religionib⁹ ad dæmones fugandos adhibitis, cũ responsum daretur nullum, neq. Sacerdotis voce prouocatus adesset, redit ad exhortãdos domesticos, præcipueq. ad hæresim abiiciendum, expiandaq. confessione peccata: tum lustratis rite sedibus, ad collegium non sine magno animorum fructu reuertitur. cõstat enim multos ab hæresi restitutos, Ecclesiæ, & ædes illas omni superiori molestia, vt testatus est postea parochus, liberatas.*] fuit eodem tempore Monachii in Bauaria quidam adolescens Iudæus, XXII. natus annos, communi omniũ gratulatione in ipsa Gymnasii aula baptizatus. *huic miras sæpe dæmon instruxit insidias: & quo magis vrgebat ille baptismum, eo hic impugnabat vehementius. nudum pene de nocte eiecit ex ædibus, interdum etiã fauces illi premere, nonnunquã eum visis spectrisq. terrere, vt de mente illa deiiceret, consueuit. Vultus dæmonis adeo fœdi, vt negaret adolescens parem sibi vllum videri iis imaginibus cruciatũ. Pridie eius diei, quo baptismate lustrandus erat, quoniam eo demum die de victoria dæmonis agebatur, multo eum vehementius inuidus hostis exercuit: ita vt is ne à pluribus quidem contineri loco posset. Vt autem vi baptismatis Christi membrum effectus est, continuo fractus & debilitatus dæmon fuit.*]

Non dissimilis vis est *Confirmationis.* testatur enim Lactantius gentiliũ sacra litare non potuisse, si assisteret Christianus aliquis sacro chrismate delibutus: & sic huius virtute Sacramenti dæmones fugari solitos, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere, vel consulti responsa reddere d. Et narrat Prudentius ipsi apostatæ Iuliano id accidisse, & omnes magicas eius artes, sic irritas factas, vnius Bataui spiculatoris Chrismate signati præsentia: d lib. 4 diu. inst. ca. 27.

Princi-

A *Principibus tamen è cunctis non defuit vnus*
Me puero, vt memini. & postea
Fortè litans Hecaten placabat sanguine multo,
Cum subito exclamat, media inter sacra, sacerdos
Pallidus. en quid ago? maius, rex optimè, maius,
Nescio quod Numen, nostris interuenit aris.
B *Accitas video longè dispergier vmbras.*
Territa Persephone vertit vestigia retro,
Exstinctis facibus, fracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina. turbatos reuocat nulla hostia Manes.

C & postea causam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
Huc iuuenum genus hoc hominū tremit infula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul absit & vnctus.:
Pulcra reformatis redeat Proserpina sacris.
D *Dixit, & exsanguis collabitur, ac velut ipsum*
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum
Ipse quoq; exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & adstantes circumspicit, equis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo:
E *Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.*
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur vnus;
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proijcit ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauidus, deiecto Antistite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique obliti, supinas
Erigit ad cœlum facies, atq; inuocat Iesum

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiastæ Prudētij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi suggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianz.

Aliud accipe narratum à Cantipratensi his verbis: *venerabilis Bonifacius quondam Lausanensis Episcopus, me audiente, tale quid recitauit. Erat in quadam villa cœcus quidam, qui vaccas totius villæ in pascuis custodiebat, repellebat à frugibus, & ad certa loca pascuis vberiora ducebat: & quod maioris erat prodigij colores, & statum singularum vaccarum specialiter discernebat. v. g. vt si vaccam coloris talis ab eo petiuisses, sine difficultate vaccam talem tibi apprehensam in cornibus obtulisset. Ad locum autem cum quidam Episcopus aduenisset, & de cœco audisset talia, & probasset, quæsiuit ex eo, si confirmationis sacramentum ab Episcopo suscepisset. at ille: non inquit. Nec mora, Episcopus cæcum confirmauit, & mox ab eo vaccarum discretio est ablata. quoniam dæmonū operatione & ministerio hoc fiebat.*] lib. 2. Apum cap. 57. part 33. vides vim sacræ vnctionis in disiiciendis Satanæ machinamentis? R

De exomologesi & peccatorum confessione, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimussi *puer erat nobili magis pollens genere, quàm domo opulenta: compingitur in aulam parentũ iussu à gymnasio abstractus: sed mobilitate ingenij, cum recursaret desiderium vitæ prioris, statuit inter lixas calonesq́; versari potius in castris. iter ingresso atra viri species occurrit in serica veste, qui interrogans causam tristitiæ, pollicetur remedium. Verum, vbi ego te adiunero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. subijcit alter. da te mihi modò: nulla tibi cupiditas frustra erit. existimauit puer se in seruitium expeti: postulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promissis ingẽtibus, vt vel puero tanta iam vaniloquentia mira esset. suspectare cœpit, num in figura hominis lateret cacodæmon. Mox cum tacitus totum eius corpus emetitur oculis, sinistrum pedem animaduertit cum bifida vngula ac deformi: statim cohorruit, & (qui mos rectè institutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS signo armat frontem: eodẽq; puncto sæua species euanuit. Tertio post die ad suos reuertenti eadem imago se offert & proditur pedis eadem nota. Quærenti vtrum captum esset consilium, respondit puer sibi domino opus non esse. rogatus quo iret, vrbem nominauit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit sonantem, in qua triginta, quadragintaue Flandrici nummi (ex his reperti postea inaurati duodecim, recentes diceres & asperos, veluti ab adulterantib. monetam: nam æreos fuisse ignis ostendit) tum puluerem in linteo perniciale m tradit, cuicumque subita morte tollendo. addit consilia ad ad turpes libidines, & admonita, ab* Piacularis *vsu* aquæ, *& ab adoratione* consecratæ hostiæ (*quam contemptim placentulam appellabat*) *abstinendi: eam blasphemiam dum auersatur puer animo pio, simulq́ue veretur, ne obtorto collo stranguletur à monstro, salutarem* crucem *imprimit pectori, statimq́; magno impetu alliditur ad terram: nec nisi post semi horam exsurgit: mox matri redditus scholæq́; &* sacra confessione *expiatus, è laqueo venantium, metuq́; ereptum se esse diuina ope gratulatur.*] *Bencius in litteris Prouinc. Franc.* Si quis malit vetusta: sic scribit Hector Boëthus *lib. 8. rerum Scoticarum,* Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum millesimum & quadringentesimum, *nauigantibus è Phortea æstuario in Flandriam negociationis causa, tanta suborta est ventorum vis, vt velis, malo, armamentisque ruptis, nauique fœdè inter tumentes vndas iactata, certissimam mortem cuncti exspectarent. Nauicularius tantam, tamq́; insolitam aeris inclementiam eo temporis demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) cum id non siderum: sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti insidijs, magis tribueret clamoribus: reddita est vox ex ima naui mulieris se miserè incusantis, quod incubo humana sub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuisset consuetudinem, iam tum fuisset commixta; & ab eo subacta: mari ergò celerius se tradendam, vt ipsa pereunte, quæ tanti mali imminẽtis causam præstitisset, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fœminam iubente nauiculario sacerdos, eius atq; cæterorum saluti consulendi causa, crimen iam palam fatentem, horrendum scelus, vehementer alto ex pectore suspirijs indicibus, pœnitentemque facti, piè eq; hortatus, ne sibi deesset, cui certo*

cognosceret Numinis fauorem adesse. crimina lacrymis ac animi pœnitudine deleri. Tantam miserentis Dei clementiam esse erga mortales, vt: altius vel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nonnunquam ad maiorē longe, quam vnquam ante habuissent gratiam: recipiat. Media pij Sacerdotis adhortatione: cum multis suspirijs, mulier admissum facinus deploraret, cunctis visa est atra nubes è nauis sentina prosilijsse, ingenti sono flamma, fumo, atq; fœtore, sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cœlum. &c.] Aut si ne hoc quidem satis vetulum: audite Hincmarum Archiepiscopum Rhemensem, qui his vtitur verbis: *si per sortiarias*, ait, *aut maleficas, occulto, sed nunquam iniusto, Dei iudicio permittente, & diabolo præparante concubitus non sequitur: hortandi sunt, quibus ista eueniunt, vt, corde contrito & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis duram confessionem faciant, & profusis lacrymis*, &c. a *Beda* quoq; illud Christi dæmonem interrogantis explicans: *Quod est nomen tibi?* sic scribit: *sed & nostri temporis Sacerdotes, qui per exorcismi gratiam dæmones eijcere norunt, solent dicere patientes non aliter valere curari: nisi in quantum sapere possunt, omne quod ab immundis spiritibus visu, auditu, gustu, tactu & alio quolibet corporis vel animi sensu, vigilantes dormiētesue pertulerint, confitendo patenter exponant. Et mox hoc idem exemplo cōfirmat ex relatione cuiusdam sibi vicini presbyteri: quondam religiosam fœminam à dæmonio curare cœpisse, sed quādiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem, quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, cæterisq; quæ oportebat, purificationum generib. effugasse.* b] *Ioannes, Diaconus* tria narrat exempla eorum, qui à dæmone possessi, mox vt peccatum B. Gregorio confessi, pœna peccati se liberatos sensere: & eorum quidem vnum cum octies negasset, octies sic à dæmone renouata vexatione, tortum, nona demum vice, qua furtum fassus, percepta pœnitentia penitus fuisse redditum immunem, c *Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacensis cum narrasset hòrrēdam monachi cuiusdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ lustralis aspersione tolli potuisse, grauiter & vere subiungit: *sed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aspersione dæmonem non fugatum, agnoscat tabe interius latente, vnguenta exterius adhibita nihil proficere posse. Tabem autem voco lethale peccatum, quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius exterius sacramenti perceptio ei prodesse poterit.* d] Hortatus illum ad confessionem omnium peccatorum faciendam Abbas: postquam confessus, vexatio prorsus desiit. Cæsarius narrat, Bonnæ quendam Sacerdotem, pessimæ vitæ, laqueo eam abrupisse: eo mortuo concubinam pœnitentiæ desiderio, monasterium ingressam: sed Dei permissione, ab Incubo dæmonem sæpius ad flagitiū importunè sollicitatam: *crucis signo & aquæ benedictæ aspersione* repulisse: sed cum redijsset: *Angelica salutatione* deuotè recitata, longius veluti sagitta ictum fugisse. Neq; adhuc dum finis: donec purè omnib. vitæ maculis *confessione* expurgatis, abijt importunus procus nūquam rediturus. e Eadem peracta Leodiensem quendam, molestissimis succubi dæmonis ludificationibus testatur ereptum Niderius *in Formicarij Epitoma*. Sed illustrius est, quod Auctor

Anony-

a cap. si per sortiarias. 33. q. 1.

b in c. 8 Lucæ col. 315.

c lib. 2. vitæ D. Gregorii. c. 11. 12. & 13.

d lib. 1. miraculorum cap. 6.

e l. 3 mirac. c. 13. Theod. de Apol. lib. 3 vitæ D. Domin.

Anonymus, ſed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit: eam cum Neapoli verſaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dæmone grauiſsimè infeſtari, optimè conſuluiſſe. *His auditis* (ait) *valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens ſecum ſemel Salutationem Angelicam (vt ſemper erat ſolita: cum de rebus ſpiritualibus conſuleretur) ſaluberrimum eis conſilium impertijt. Primò, vt puri ſua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confeſsione celata, plerumq; id genus illuſiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & abſq; lineis induſiis cũ omni humilitate continuis octo dieb. irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam paſsionis Chriſti coram imagine ipſius à cruce pendentis legerent ſepties Dominicam orationem, & Angelicam Salutationem. Addebat verò ſe quoq;, licet indignam ex commiſeratione libenter pro ipſis Deum rogaturam.* Fecerunt illæ quod iuſſæ. & octauo die liberatæ fuerunt. (*Sur. tom. 2. Mart. 22.*) vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continuata pœnitentia ſolet eſſe feruentior, quàm interrupta: numerum verò additum, non fiducia numeri, ſed vt fœminæ illæ certi aliquid per modũ ſpontaneæ pœnitentiæ ex Sanctæ conſilio ſuſceptæ præſtarent: ſic etiam D. Dominici tempore Reginaldus, *Confeſſionis* beneficio quendam fratrẽ, quem dæmon pede apprehenſum per templum raptabat, liberauit. (*Theodoricus de Appoldia lib. 6. vitæ D. Domin. c. 3.*) Sic & S. Athanaſia abbatiſſa mulierem eripuit à vexatiõe mali dæmonis. (*Metaph. 14. Auguſt.*) Sic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato, diram hanc pœnã S. Arnulphus Epiſcop. Sueſsionenſis depulit, vt eleganti ſtilo deſcribit ſucceſſor eius Liſiardus, *vitæ Arnulphi cap. 24.* Sed ſubdamus iterum quædam recentiora. In Auſtriâ (nondum anni ſunt decem) *vir nobilis magno quodam & furori proximo amore deſtinebatur, vt nullum eius, neq; humanis, neq; diuinis admonitis, faceret finem: ita veſano completa igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere deſiit, terrore diuinitus incuſſo. Leuicula correptus febri, cum iaceret noctu lecto affixus, ante ſe videre viſus rhedam flammiferam, ſubiectumq; equum flagrantem igne: tum rhedarius, informe monſtrum, tætrumq; atque ipſo (vtar verbo ipſius) malo dæmone truculẽtius, quo nihil terribilius mortalium timori eſt. Quid ceſſas, inquit? quin conſcendis currum dignum promeritis tuis? horruit miſer ſubitò pauore defixus: tandem recepto animo corripit gladium proximum lecto, vibratq;, vt ſubueniatur interim magna voce domeſticos inclamans, trepidi accurrunt famuli, domuſq; tota ſopore diſcuſſo: quin etiam exciti vicini nonnulli, quærentes clamoris cauſam: dein prætexentes impoſitum fuiſſe auribus, oculiſque formidini alleuandæ. Verum cùm fremeret adhuc eſſe in conſpectu, nec finiretur metus inſinuaret ſe potius in pectora aliorum, intempeſta licet nocte, venitur ad collegium: mittuntur duo, qui luſtrali aqua, crucis ſigno, & in cera cõſecrata imagine agni timorem tantiſper leniunt, dum affirmaret æger dæmonem abſceſſiſſe in præſens minaci vultu, ſæuaq; ira manifeſtum: detectis deinde peccatis, turpi perinde amore, quàm triſti animum terrore liberauit.*] *Litteræ Auſtriæ 1591.*

Eodem tempore in Bauariâ, *mulier ærumnoſa, leuitate naturæ, ſine grauitate ærumnæ, implorato dæmoni ſeſe*

deuouit, vt opem ferret: & tum quidem non sensit præsentem, verum in potestatem, vt rediit ex mœrore, dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantum pauida sed & verberibus tunsa: vt etiam ab aditu nostri templi prohiberetur, virgarũ quas sola ipsa conspicabatur intentu. Cũ rem narrasset matronæ cuidam adducta ad sacerdotem nostrum, ab eoq; Confessione purgata est, omniq; molestia liberata, cerea cælestis agni imagine ad collum appensa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Votum alia virginitatis & monasticam vitam, cum incestis nuptiis mutarat, propinquorũ impulsu, non impune, nempe coniuncta est, cum viro nequam, neq; deserebatur vnquam ab angore conscientiæ: ita misere viuebat, cum affictaretur aliquãdo his curis, & careret solatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conspicit, fugatq; Cruce obiecta, sed confestim tamen, nõ secus ac furiis icta, quodnis facinus immane meditatur, intermicabat in his tenebris aliquid lucis, confugienti ad preces, vt ad exortum Solis nebula, timor abscessit, subit cogitatio confessionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc seminariũ mali, cum accessisset ad ædem, multo magis cum perrumpere conaretur ad Sacerdotem à confessionibus, retrahebatur quasi manu iniecta: donec tandem aliorum auxilio exẽploq; & seipsam & malum dæmonem vicit.] Litteræ German super. in iisdem & illud expressum, *in Vindelicis maleficii quidam homo ingenij & audaciæ promptæ, multa de morituris, distantib[9], quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante diabolo: à quo cum singulis pene noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata specie augustiore, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miser, & iam vulgo miserandus: sed, Deo adspirante, misertarum tandem perfugium in portu confessionis inuenit.] Ibidem.* Vide etiam dicta ex Gaufrido, *supr. to. 2 part. 57. A*

De Venerabilis, *Eucharistiæ perceptione*, reuerẽti ac debita, vetusti quoque patres id vnanimiter contestantur. Cassianus de quodam à dæmone, nocturnis illusionibus, grauiter infestato, meminit: qui cum, Seniorum consilio, medicina huius salutaris remedii vsus fuisset: *ita omnis diabolicæ tentationis scena detecta est, vt mox virtute Dominici corporis protegente, illa præteritæ illusionis consuetudo cessaret* a.] *B. Prosper:* Nostris quoque temporibus (inquit) Aspere VI. Cos. *Carthagini constituto, hoc signum diabolicum monstrosumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat? Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum gestans, cum in balneo lauans simulacrum quoddam Veneris, impudice aspiceret, & seipsam, eique se consimilans, domicilium se diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit, quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occupans, nullum cibum, nullumque potum traiiciens per septuaginta ferme dies totidemque noctes, ieiunium sibi diabolus ex capto possessoque vase exhibuit. Hoc monstrum parentes puellæ, per tot dierum spatia auferri posse sperantes, dum iuge malum vlterius tolerare non possent, simul cum filia sese ingesserunt sacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ sibi ore, nescio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis videre puellam nullis indiciis diuturni ieiunij fœdatam, nullo pallore, seu tabe, vel debilitate confe-*

a Collat. 12. cap. 6.

Anonymus, sed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit: eam cum Neapoli versaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dæmone grauissimè infestari, optimè consuluisse. *His auditis (ait) valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens secum semel Salutationem Angelicam (vt semper erat solita: cum de rebus spiritualibus consuleretur) saluberrimum eis consilium impertijt. Primò, vt puri sua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confessione celata, plerumq; id genus illusiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & absq; lineis indusiis cū omni humilitate continuis octo dieb. irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi coram imagine ipsius à cruce pendentis legerent septies Dominicam orationem, & Angelicam Salutationem. Addebat verò se quoq;, licet indignam ex commiseratione libenter pro ipsis Deum rogaturam.* Fecerunt illæ quod iussæ. & octauo die liberatæ fuerunt. (*Sur. tom. 2. Mart.* 22.) vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continuata pœnitentia solet esse feruentior, quàm interrupta; numerum verò additum, non fiducia numeri, sed vt fœminæ illæ certi aliquid per modū spontaneæ pœnitentiæ ex Sanctæ consilio susceptæ præstarent: sic etiam D. Dominici tempore Reginaldus, *Confessionis* beneficio quendam fratré, quem dæmon pede apprehensum per templum raptabat, liberauit. (*Theodoricus de Appoldia lib. 6. vitæ D. Domin. c. 3.*) Sic & S. Athanasia abbatissa mulierem eripuit à vexatiōe mali dæmonis. (*Metaph. 14. August.*) Sic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato, diram hanc pœnā S. Arnulphus Episcop. Suessionensis depulit, vt eleganti stilo describit successor eius Lisiardus, *vitæ Arnulphi cap. 24.* Sed subdamus iterum quædam recentiora. In Austriâ (nondum anni sunt decem) *vir nobilis magno quodam & furori proximo amore destinebatur, vt nullum eius, neq; humanis, neq; diuinis admonitis, faceret finem: ita vesano completa igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere desijt, terrore diuinitus incusso. Leuicula correptus febri, cum iaceret noctu lecto affixus, ante se videre visus rhedam flammiferam, subiectumq; equum flagrantem igne: tum rhedarius, informe monstrum, tætrumq; atque ipso (vtar verbo ipsius) malo dæmone truculētius, quo nihil terribilius mortalium timori est: Quid cessas, inquit? quin conscendis currum dignum promeritis tuis? horruit miser subitò pauore defixus: tandem recepto animo corripit gladium proximum lecto, vibratq;, vt subueniatur interim magna voce domesticos inclamans, trepidi accurrunt famuli, domusq; tota sopore discusso: quin etiam exciti vicini nonnulli, quærentes clamoris causam: dein prætexentes impositum fuisse auribus, oculisque formidini alleuandæ. Verum cùm fremeret adhuc esse in conspectu, nec finiretur metus insinuaret se potius in pectora aliorum, intempesta licet nocte, venitur ad collegium: mittuntur duo, qui lustrali aqua, crucis signo, & in cera cōsecrata imagine agni timorem tantisper leniunt, dum affirmaret æger dæmonem abscessisse in præsens minaci vultu, sæuæq; iræ manifestum: detectis deinde peccatis, turpi perinde amore, quàm tristi animum terrore liberauit.*] *Litteræ Austriæ* 1591.

Eodem tempore in Bauariâ, *mulier ærumnosa, leuitate naturæ, siue grauitate ærumnæ, implorato dæmoni sese*

deuouit, vt opem ferret: & tum quidem non sensit præsentem, verum in potestatem, vt rediit ex mærore, dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantum pauida sed & verberibus tunsa: vt etiam ab aditu nostri templi prohiberetur, virgarũ quas sola ipsa conspicabatur intentu. Cũ rem narrasset matronæ cuidam adducta ad sacerdotem nostrum, ab eoq; Confessione purgata est, omniq; molestia liberata, cerea cælestis agni imagine ad collum appensa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Votum alia virginitatis & monasticam vitam, cum incestis nuptiis mutarat, propinquorũ impulsu, non impune, nempe coniuncta est, cum viro nequam, neq; deserebatur vnquam ab angore conscientiæ: ita misere viuebat, cum afflictaretur aliquãdo his curis, & careret solatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conspicit, fugatq; Cruce obiecta, sed confestim tamen, nõ secus ac furiis icta, quoduis facinus immane meditatur: intermicabat in his tenebris aliquid lucis, confugienti ad preces, vt ad exortum Solis nebula, timor abscessit, subit cogitatio confessionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc seminariũ mali, cum accessisset ad ædem, multo magis cum perrumpere conaretur ad Sacerdotem à confessionibus, retrahebatur quasi manu iniecta: donec tandem aliorum auxilio exẽploq; & seipsam & malum dæmonem vicit.] Litteræ German. *super.* in iisdem & illud expressum, *in Vindelicis malefici quidam homo ingenij & audaciæ promptæ, multa de morituris, distantibꝰ, quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante diabolo: à quo cum singulis pene noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata specie augustiore, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miser, & iam vulgo miserandus: sed, Deo adspirante, miserarum tandem perfugium in portu confessionis inuenit.] Ibidem.* Vide etiam dicta ex Gaufrido, *supr. to. 2. part. 57. A*

De Venerabilis, *Eucharistiæ perceptione*, reuerẽti ac debita, vetusti quoque patres id vnanimiter contestantur. Cassianus de quodam à dæmone, nocturnis illusionibus, grauiter infestato, meminit: qui cum, Seniorum consilio, medicina huius salutaris remedii vsus fuisset: *ita omnis diabolicæ tentationis scena detecta est, vt mox virtute Dominici corporis protegente, illa præteritæ illusionis consuetudo cessaret* a.] *B. Prosper:* Nostris quoque temporibus (inquit) Aspere VI. Cos. *Carthagini constituto, hoc signum diabolicum monstrosumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat? Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum gestans, cum in balneo lauans simulacrum quoddam Veneris, impudice aspiceret, & seipsam, eique se consimilans, domicilium se diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit, quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occupans, nullum cibum, nullumque potum traiiciens per septuaginta ferme dies totidemque noctes, ieiunium sibi diabolus ex capto possessoque vase exhibuit. Hoc monstrum parentes puellæ, per tot dierum spacia auferri posse sperantes, dum iuge malum vlterius tolerare non possent, simul cum filia sese ingesserunt sacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ sibi ore, nescio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis videre puellam nullis indiciis diuturni ieiunij fœdatam, nullo pallore, seu tabe, vel debilitate confe-*

a Collat. 22. cap. 6.

ctam: quin potius robustam succo viscerum, moleque membrorum. Cumque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, habito consilio, in monasterio puellarum, in quo reliquiæ Sancti Stephani sitæ sunt, sacerdos puellam simul & præposito commendauit. Illic primo tantum die apparuisse illam autem asseruit, sibique increpasse, quod neque fame neque siti compulsa illum appeteret locum, quo sibi accedere non liceret. Per duas sane hebdomadas nihil cibi vel poculi sumens in monasterio mansit. Accidit autem vt quintusdecimus Dominicus illucesceret dies, ascendente nobiscum Sacerdote, vt matutinum illic sacrificium solito offerretur, puellam præpositus ad altare perduxit, eo incessu & habitu, quo solent rubore perfusæ ex epulis, poculisque mulieres aduenire. Sed vt se illa prostrauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus gemitus lacrymasque induxit, quibus tantum malum auferendum plebs Dominum exorabat, erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaque sacrificio, cum eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à sacerdote perciperet, semihora mandens traiicere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apostolus, Quæ consonantia Christi ad Belial? *& iterum:* non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participare, & mensæ dæmoniorum. *Manu igitur faciem eius sustentante Sacerdote, ne Sanctum proiiceret, à quodam Diacono suggestum est, vt calicem salutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod vt factum est, statim vt locum illum, quem Diabolus obsederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore gestabat, cum laude Redemptoris transglutisse puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quod post octoginta & duos dies, diabolo expulso, puella de potestate fuerit eruta inimici.*] Hactenus b Prospert. Diu. Bernard. c aliam personam super caput eius posita Eucharistia liberauit ab eodem hoste generis humani. Mediolani in Ecclesia Sancti Ambrosii adducta ad eum fuit mulier multis annis obsessa, sicque deformata, vt monstrum, non femina, videretur. Conuersus ad populum, iussit omnes attentius orare: *Missamque iussa prope altare constituta femina teneri, auspicatus, quoties de more sacro salutarem hostiam signabat toties ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expleta autem oratione Dominica efficacius hostem aggreditur. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adest ille, qui pro nostra salute passurus:* nunc, *inquit,* princeps mundi eiicietur foras. *Hoc illud corpus, quod de corpore virginis sumptum est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in cælum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & manere vltra non valens atrocius afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens: rediens pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris rite compleuit, diffundendamque in populo pacem ministro dedit, & confestim pax & salus integra reddita mulieri.*] Ha-

b de dimid. temp. cap 6.
c lib. 2. eius vitæ c. 3.

ctenus Guilielmi. Abbat. *lib.*2.Ioan. autẽ Molinetus *in Chron. Belgicu anni* 1490. describens molestissimam multorum annorum vexationem, quam propter vitius (quæ diu dæmonis succuba fuerat) Nonne peccatum, in innocentes virgines socias eius Quercetenses Deus satanæ permiserat: narrat multos ex illa legione, quæ religiosas inuaserat, & se Hierarchiæ Seraphinorum fuisse gloriabatur, hoc remedio pulsos ex Energumenis. Cum enim Decanus Cameracensis, vir doctus & probus vna cum aliis exorcistis accederet, *peracta sacra communione, viuificam hostiam, non ferens, subito dæmon exclamabat: Ah, satis probe armati acceditis! panemne illum sumpsistis. Quem panem ais improbe? inferebat Decanus. Si nihil est aliud, quam panis, maneto in hoc corpore obsesso, sin a. vt nos credimus, verum est corpus Iesu Christi, Saluatoris nostri, iubeo, confestim fuge ex hoc corpore, nec vllam ei amplius molestiam aude exhibere. Quo dicto (rem miram) energumena vt magno leuata fasce molestiæ, confestim respirare, & alta voce Iesum vocare cœpit. Quod idem omnes faciebant ceteræ, quando dæmone expulso liberabantur.*] Hæc Molinetus scriptor eius temporis. Cui simile nostris temporibus Laoduni in Belgica accidisse, tam norunt Caluinistæ: quorum aderant multa millia: quam fremunt & rumpuntur *a. B. Auxentius Abbas*, discipulum habebat nomine Basilium: hunc dæmones adeo male multarunt, vt pro exanimi, corpore toto saucius & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. *Abbas iussit eum surgere, & venerandum corpus & viuificum sanguinem Domini nostri IESV Christi sumere, & statim reuerti in locum suum, abiit, nec amplius tentator eum aggressus. b*] Superat omnem admirationem, quod de Guidone de Lacha memorat Bern. Luxemburgicus, *in Catalogo hæret. litt. G.* hunc in Episcopatu Brixiensi ita simulasse sanctitatem vt pro altero S. Ioanne Baptista à populo haberetur, sepultus itaq; fuit perhonorifice. Post mortem certis testimoniis inquisitores deprehenderunt hæreticum fuisse, quare de Consilio Episcopi & aliorum prudentium assessorum, sententiam tulerunt, cadauer exhumandum comburendumque. Exhumatur adstante populo & ossa proiiciuntur in ignem, sed ecce tibi statim dęmones (qui, à nullis cernebantur) illa ex rogo eleuant, & in aëre suspensa tenent. Inde nata populi indignatio, exclamant, occidantur Episcop. & Monachi, qui stimulati liuore sancti viri ossa comburere conati. Quid cessamus? Deus id sibi non placere demonstrat. Extimuit Episcopus: sed Inquisitores eum adhortati sunt, Ad missam celebrandam ipse se accingeret: Deum potius miraculum facturum, quã fidei causam sinat in periculo versari. Missa fuit, de B. Virgine: vbi ventum ad corporis Dominici eleuationẽ, dæmones in aere clamare cœperunt, *ô Guido de Lacha nos defendimus te, quantum potuimus: sed modo non plus possumus, quia adest maior nobis.* Confestim ossa in rogũ recidere, & incendio in cineres redacta fuere.] Hîc perpende primo dolum diaboli, quo pacto defuncti hæretici Magi, memoriã tueatur, vt plures animas illaqueet. Secundo, vide potentiam pręsentiæ Dominici corporis, & hostiæ in B. Mariæ Missa consecratæ. 3. fidem Fratrum non irritam, & studium Quæsitorum fidei tam præsenti à Deo ope confirmatum.

a liber extat de Nicolaæ Obry obsid. & dæmonis per venerabilem Eucharistiã expulsione: lin non semel Parisiis,

nunc hoc anno 1558. Leodii apud Houium editus testatur & Faius in Energumeno.

b Sim Metaphrast. in vita S. Auxentii. 14. Febr.

matum. *Pet. Martyr.* nauigationis Columbi texens Historiam, in Occidentali illo Indiarum tractu testatur, commune miraculum fuisse: quod si Eucharistiæ sacramẽtum per Christianos alicubi collocabatur, continuo dæmones obmutescebãt. Ante annos ferme quadringentos vixit, *Cæsarius Cisterciensis*, eius hæc sunt verba: *Tempore illo quando manifestari cœperunt hæreses Albienses, quidam maligni virtute diabolica suffulti, q̃dam signa atque portenta ostenderunt, quibus & easdem hæreses roborauerunt, & multos fidelium in fide subuerterunt: super aquas ambulauerunt, & non sunt submersi. Cernens hoc sacerdos quidam fide catholicus, & vita religiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse, corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis suas ostensuri erant virtutes; deportauit, dixitque in audientia omnium: adiuro te diabole per eum, quem in manibus porto, ne in hoc flumine, ad huius populi subuersionem, per hos homines tantas exerceas phantasias. Post hæc verba, illis super vndas fluminis ambulantibus, vt prius, sacerdos turbatus, corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira CHRISTI potentia, mox enim vt elementum tetigit sacramentum, phantasia cessit veritati, & pseudo illi Sancti, quasi plumbum descendentes in profundum, sunt submersi, pixis vero cum sacramento statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exsultauit, sed de iactura sacramenti doluit: totam vero noctem in lacrymis & gemitu transigens, mane pixidem cum sacramento reperit super altare.* Hæc mira eo tempore relata sunt. Is homo [illegible], vulgo vocatus, à Cistercio [illegible], eodem sæculo vixit anno 1231.

a lib. 9. Mira. cap. 12.

prædicante, inquit, in Teuthonia M. Conrado contra hæreticos, & ab eisdem felici morte perempto, hæreticus quidam (vt per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicatorum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) seductus à dæmonibus, fratrem quendam ordinis Prædicatorum ad hæresim inuitabat. Quem cum videret instantissime renitentem, dixit fratri: pertinax es valde in fide tua, nec tamen de hac nisi per scripta quædam, aliquid certius inspexisti, Credere autem si velles dictis meis, Christum tibi & matrem eius, & Sanctos oculata fide monstrarem. Mox ille illusionem dæmonum suspicatus, volens tamen probare quid esset: non immerito (inquit) tibi tunc crederem, si promissa duceres ad effectum. Gauisus hæreticus, diem fratri statuit. Frater vero pixidem cum Sacramento corporis CHRISTI clam secum sub cappa portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in specu cuiusdam montis in amplum valde palatium, quod claritate mirabili relucebat. Nec mora, vbi in interiorem partem palatij peruenerunt, viderunt thronos positos, quasi ex auro purissimo, in quibus sedebat rex fulgore corusco circumdatus, & iuxta eum regina sereno vultu pulcherrima, & ex vtraque parte sedilia, in quibus seniores quasi Patriarchæ, vel velut Apostoli, adstante permaxima multitudine Angelorum, & hi omnes luce siderea coruscantes: vt nihil minus quam dæmones putarentur. Hos, mox vt vidit hæreticus, cadens in faciem adorauit. Dictus autem frater immotus stetit: sed tanto spectaculo vehementer obstupuit, & mox ad eum conuersus hæreticus, quare, inquit, Dei filium intuens non adoras? pronus accedens adora, quem vides, & ab ore eius fidei nostræ secreta suscipies.

Tunc

Tunc frater accedens propius extraxit pixidem, & obtulit reginæ in solio sedenti, dicens: si regina es mater Christi, ecce filius tuus: quē si susceperis, te velut matrem Dei recognoscam. Cum hac protinus voce totum illud phantasticū euanescit, & anni hilato fulgore, tantæ tenebræ densuerunt, vt vix frater cum ductore suo a montis exitū regredi potuerint. Conuersus ergo hæreticus ad fidem rediit, & miram dæmonis astutiā stupefactus expauit. a] Eadem alio tempore eodem remedio patefacta fuit & dissipata accipite, *Pici Mirandulani*, verbis; b *Fuit in Alpibus Rhetys sacerdos quidam probus ante annos duodecim, cui cum foret opus, ad ægrotum quendā grauiter oppressum morbo Eucharistiam deferre, cum longius ille abesset, videretque se non ita, vt oporteret, celeriter ad eum pedibus posse peruenire, ascendit equū, collo q; Sanctissimum Christi corpus pixidi inclusum satis honorificè alligauit, iter suum quantocius accelerans. Cum nonnihil processisset, obuium habuit quendam, qui, vt equo descendens secum pergeret ad spectaculum quoddam mirabilissimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei tam stupendæ ductus paruit: vix equo se dimiserat, cum sensit se per aera vnacum comite deferri, & breui tempore in altissimo montis cacumine statui. ibi amplissima, & amœnissima planicies erat arboribus vndiq; excelsissimis obsepta, rupibusq; horrendis circūcincta. In medio choros innumeros ac varios ludos cuiusuis generis, mēsas lautis ac diuersis ferculis instructas erat videre, audiebantur etiam concentus quilibet omni suauitate affluentes. denique aderant, quæ animos hominum iucundissimis delinimentis tenere possent, & dulcedine perfusos intima demulcere solent. Obstupefactus improuisa re simplex bonus q; Sacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiscere audens; penè extra se positus, attonitusque, hærebat. Tum socius, qui eum adduxerat, petijt ab eo, vellet ne Reginam, quæ ibi aderat, supplex venerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodam solio Regina adsidebat, effigie formosissima, regio cultu & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad eam prosternētes se humi cuncti, qui aderant, bini, quaterniue, ordine pulcherrimo, & humi se prosternentes eam colebant, varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cum videret eam sic fulgentem, & ministris plurimis cinctam, putauit esse matrē Christi, cœliq; & terræ Reginam, neque enim suspicabatur vllas præstigias, dæmonumque spectra, alioquin eo non appropinquasset. Reputans igitur secum, quid illi dono daret, existimauit nihil ei gratius aut iucundius futurum in munus, quàm filij corpus. accessit & ad pedes accidens in modum supplicis, arculam, in qua erat augustissimum Sacramentum, è collo detractum, in gremio mulieris illius posuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculsus huiusmodi nouitate homo rudis, & præstigijs irretitum se videns, & in horroribus densissimis & lustris destitutum conspiciens, opem diuinā tremens implorare, vt è tantis ipsum anfractibus expediret, cumq; diu per loca inuia, siluasq; vastissimas errasset, vix tandem pastorem reperit, à quo in viam ductus didicit, se millia centū à loco abesse, quo Eucharistiam deferre cupiebat. Ad suas tandem sedes reuersus rem totā detulit ad magistratus, contigit hoc imperante Maximiliano.*] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc & similia innumera semper Catholici credidere, hoc viuificū corpus, mortiferi hostis prestigias discutere, &noxas

a Cantipr. li. 1. Apum cap 25

b li. de Strigibus.

ab eo inferendas arcere ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, hac se Panopliâ muniens contra horrendam visionē, circa annum 1370. *Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt post completorium* (inquit Fr. Antonius Senensis c) *refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura cōmissa, qui mox in ingressu videt illum fratribus circunquaq; refertum, & illi cappas habebant indutas, & tanquam hora foret collationis faciendæ, & illam expectarent, sedebant. Accurrit ille sine mora ad Priorem, & illud ei aperit. Prior fratrem delirum putat, vel somnia narrantem: attamē dum vrgetur, vadit, videt & credit, & ille quoq; turbatur, & rem mox confert cum monasterij grauioribus Patribus & prudentioribus: de quorū consilio sacras vestes assumit, & sacrum Christi corpus deferendo, toto conuentu comitante, se illuc confert, & ad illum sermone directo, qui honoratiore loco sedebat, eos adiurat, vt aperiant, quinam sint, & ad quid venerint, & quid velint: & vt ad hæc respondeant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem gestabat in manibus. Vt tamen quādo Prior coram illis cōparuit cum venerabili Sacramento, illi omnes assurrexerunt quidem & capita inclinauerūt, caputia tamen taliter demittentes, vt eum minime viderent, & hoc facto iterum sederunt: ita iussi à Priore, vt responderēt ad proposita, inclinarū. Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, respondens dixit: quod ipsi omnes fuerant eiusdem ordinis religiosi, & pro maiori parte Magistri, Priores, Superiores, Baccalaurei, Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis sententiam acceperāt: quoniam ambitio multa, superbia, inuidia, & alia huius generis vitia eos fecerant damnatione dignos. Sed quod diuina permittente clementia, iussi fuerūt illuc venire, vt eos & vniuersos ordinis cultores commonefacerent, vt suæ vocationi facerēt satis. Nam illi, quia minime id præstiterant, omnes damnati erāt, & flammis cremabantur æternis. Et in signū huius cuncti in eos aspicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & singuli eorum flammis circumcincti & incensi visi fuêre, & tunc idem præcipuus manu in mensa signum dedit, & sic illa visio euanuit, & totus conuentus mansit timore consternatus.*] Vah! quam timenda pestis hæc ambitio, quæ tanto cum damno Sanctorum etiā in cœtus se ingerit? Huic rei probandæ aliud testimonium, nō minoris fidei adscribam obiter, nunc recens ex literis cuiusdā fide dignissimæ sacerdotis hoc anno Neapoli perscriptum in hæc verba. *Casu accidit, vt acceptis tuis proximis literis loquerer cū Fr. N. Philosophiæ Professore, qui in Salernitano Monasterio fuit superior, is mihi narrauit F. Tiberium hominem Sanctimoniæ laude præstantiss. qui sæpius hoc Sanctitatis titulo fuit superior, sibi coram rem ita narrasse, cum quadam die sub noctem Fr. Tiberius inuiseret fratres, an in lecto de more accubuerint, transiuit per tricliniū: vbi vidit plenaq; lumina, & vocem audiuit hominis de superiore loco legētis, vidit plerosq; ministrantes, tandem qui superioris locū tenebat, facto super mensam signo sic locutus est. Ambitio & crapula, duxerūt nos ad tartara. Et nunc etiam superest, velut cicatrix in mensa, perinde ac si igne tacta esset.*] Hæc visio confirmat præcedentem. Cæterum cum tam efficax sit sola præsentia; quid sumere, & ei vniri? docet id D. Macharius, historiā narrat Palladius; a tradēs, vxorem cuiusdam Ægyptij maleficis carminibus sic affectam fuisse, vt adspicientib. equa

c in Chron Ordinis Fr. Prædicat. in Cōmun. fol. 199.

1599.

a in [...] siaca

videretur, cum tamen sermonis humani vsum retineret, adducta mulier à marito ad D. Machariũ: hic eam liberauit, & dixit; tantum dæmonib. in misellam licuisse, eo quod multum temporis ab Eucharistię perceptione se abstinuisset, frequẽtius itaq; in posterum ad Iesu corpus sumendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet recenti exemplo Leonardus Vairus; *b* quod, defectu Codicis, nunc ascribere mihi non licet.

b li. 3. de fascino. c. vlt.

T

Separari non debet ab hoc remedio, *Incruentum Missæ Sacrificium*; cuius oblationis eosdem effectus sępe docuit experientia. *Vir tribunitius* (inquit B. Augustinus *c*) *Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Zubedi appellatum, vbi cum afflictione animalium, & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros me absente presbyteros, vt aliquis illorum eo pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante cessauit.*] Idem cõfirmat exemplum illud Diu. Bernardi paulò ante narratum; & aliud à Gaufrido narratum in vita S. Petri Tarentasij supr. *tomo 2. pagin.* 73. & aliud apud Metaphrastem de B. Theodoro Archimandritâ, qui precibus & Sacræ Missæ oblatione multitudinem locustarum immensam, nebulæ instar Mazaniæ locum occupantem, interemit. *d* Possent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla; *e* sed vnius D. Augustini sufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ, se dum missam audiunt, ab omni dęmonis vexatione liberas esse; ideoq; se diutius ad horam vsq; meridianam in Catholicorum templis. in quibus plures missæ dicuntur, moras trahere.

c libr. 22. de Ciuit. Dei, c. 8.

d Metaph. in April in vita Theodori.

e lib. 9. collat. c. 5 & alijs eoden. libr.

V

De *oleo*, quoq; *infirmorum*, per Episcopũ benedicto: quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento, ex diuinâ institutione, *f* dubitari nequit; cum etiam ad corporis sanitatem sit institutũ: & quouis oleo à viris Sanctis etiam nõ Episcopis, & non solemniter, sed obiter, vt se res offerebat, benedicto, id nõ semel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cùm ageret de monialis cuiusdam obsessæ à varijs, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, sanatione: & narrasset vno excepto cæteris sanatis, hæsitanti Sacerdoti ipsammet consilium dedisse, *g Si* (inquit) *oleum pro infirmis consecratũ, eidem medicamento asperseris, sicq; me perunxeris, statim sanitati restituar. Nã vidi quondam per spiritum in quadam longius posita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi puellam quandam, pari calamitate laborantem, taliter à sacerdote curatã. Fecit vt illa suggesserat, statimq; huic eius remedium, quod ante respuerat, accipere consensit.*] Hoc oleo S. Theodosius cænobiarcha bruchos pellebat, *h* morbos grauissimos S. Launomarus abigebat. *i* Eucheria vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur intestina, adlata est ad S. Parthenium; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato sanam remisit: *k* idemq; hic ipse Sanctus beneficiũ, eodem oleo inungens, impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinariũ B. Auxentij Archimandritæ cõtra dæmonis obsidiones, morbosq; ab eo illatos remedium. *l* Nec minori successu vsi eodem contra serpentis ictum virulentum S. VVinwalocus Abbas; *m* &, qui manum pictoris à dæmone inflammatã sanauit; & qui energumenum ei

f Marc. 6. v. 13. Iaco. 5. v. 14. c. ad abolẽdã. extr. de hęr. cõc. Florent. in Decr. vnionis, Conci. Trid. sess. 7. cã. 1. & sess. 14. de extrema vnctione. canon 1.

g in Luc. c. 8. fol. 315.

h Metaph. in eius vita mense Ian.

i Surius Ianuar. 19.

k Metaphr. 7. Februar.

l Metaphr. 14. Februa.

m Surius 5 Martii.

sanan-

sanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferocissimum liberauit; & hydropicæ, cœcoque sanitatem restituit, Sanct. Eutychius Patriarcha: *n* & contra virulentos morsus Sanct. Paternus Abricensis. *o* Contra dæmonis obsidentis ferociam non raro præualuere prioris digiti Sacerdotales consecratione chrismatis in ordinis susceptione sanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Ægydium Netteletum Decanum Cameracensem, cum exorcisaret Quercetenses energumenas, quæ loqui, labra claudente dæmone, nolebant; solitum digitis illis labra deducere, & increpitare hostem; si vales potesque digitos hos oleo sacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto: si nequis, os aperi, impero. Mox autem Energumenas visas liberari magnâ molestiâ, cœpisseque Decano parere, eiq; respondere ad quæsita.

Tertium remedium est, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos constat habere donum miraculorum (quod donum, etsi rariùs, etiam ijs potest competere, qui vitæ sunt non probatæ, *p* dum tamen fidem rectam habeant) hoc remedium, quia vix vlli tales hodie, saltem in his Europæis regionibus; vix vsui hic sit; olim frequens fuit, sunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes sacræ historiæ: neque tum quotquot dæmonia eijciebant, erant prędití Ecclesiastico ordine Exorcistarum, vt constat: *q* erat tamen etiam primis temporibus in Ecclesia hic ordo, vt statim ostendetur. Sane olim SS. viri dæmones fugabant & vincebant solâ interdum præsentiâ suâ, vt legimus de Beato Macario Alexandrino, apud Palladium, & de Ægyptio apud Sozomenum, & de Sanct. Guthberto apud Bedam, & de Rustico apud Cassianum; *r* vel verbis duntaxat, vt Beatus Basilius & Paphnutius, *s* vel litteris vt de Sanct. Eugendo legitur, *in eius vita*, & de S. Gregorio Thaumaturgo scribit Gregor. Nissenus, vel percussione & verbere, vt Sanct. Paulus Simplex apud Palladium & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitæ narratorem, & B. Vrsmarus, apud Rhaterium, *in Sury tom. 2.*

Quartum est, *Exorcismus Ecclesiasticus.* Nota hunc ordinem exorcistarum in Ecclesia iam ante 1300. annos seruatum fuisse. patet ex B. Ignatij Epistolâ ab Antioche, & epistol. Cornel. Papæ ad Fabianum, quam Eusebius conseruauit; *t* & ex Firmilian. ad Cyprianum, *u* & ex alijs Patribus Conciliisque, *x* constat ijs, quibus in Ecclesiastic. Histor. constat aliquid. fuisset vero exorcismos, quibus vtebantur, certas orationes ab Ecclesia comprobatas, ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obseruauit solos exorcismos; *per Christum Dominum, &c.* sicut cæteras orationes non finiri; *Per eum qui venturus est iudicare viuos & mortuos, &c.* cuius diuersitatis causa est, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quàm extremi iudicij memoriam, quo omnes in æternam gehennā detrudentur. *y* Fiebant autem initiò exorcismi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiam; sed sub dio: *z* sed hoc exoleuit, petebatur signum egressionis à dęmone, *a* & nomen dæmonis, *b* quæ duo adhuc hodiè retinentur: sed & cibos omnes, quibus maleficiati vescuntur, exorcizari vtile putaba-

n Eustach. in eius vita April 6.
o Anonymus in eius vita 16. April.

X

p Matt. 7. v. 22. Marc 9. & Luc. 10.

q Clemens Rom lib. 8. const c. 32. Iusti. Mart. dial contr. Tryphon. Tertull. in Apol. c. 32.

r Pallad. ca. 19. & 20. Sozom. li. 6. c. 20. Socrat. lib. 4 c. 9. Bed in vit. S. Guthbert. c. 15. Cassian. collat. 14. cap. 7.
s Rufin. li. 2. Eccl. hist. c. 4 & Amphil. in vit. S. Basil.

Y

t lib. 6. hist Ecclesi. c. 35.
u lib. 4. epistol 7.
x Clem. epist. ad Iaco. Anaclet epist. 3 Caius epist ad Felice episco. Côc. Rom. sub Syluest. can. 5. Antioch. can. 10. Carthagin. 4 can. 4 & seq cui interfuit & subscripsit D. Aug.
y Microlo. de obseru. Eccles. c. 7.
z Côc. Laodic c. 26.
a Pallad in Lausia. ca. 77 & Iosep. lib 8. antiq c. 2.
b Lactant. lib 2 diuin. instit. & Beda in ca. 8. Luc.

putabatur, formulam nobis suggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obseruanda collegerunt alii c: Nobis non vacat ista hîc psequi, solum addo cauendum exorcistis, ne cum dæmone iocentur, & curiosa, nugaciave misceant colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Coloniensi, *fratrem, verbis satis iocosum, sed in gratia expellendi dæmones valde famosum. Hic cum in terminis conuentus Coloniensis dæmonem in obsessô corpore arctaret: dæmon petiit à fratre locum recedendi, quo gauisus frater ait in ioco, in cloacam meam vadas. Exijt igitur dæmon, & nocte cum frater ventre purgare vellet, dæmon tam dire eum torsit prope cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret.* Sancta res est dęmones eiicere, sancte tractanda, sic fecere quotquot olim hoc exorcismi remedio tam efficaciter vsi fuêre. Vixit B. Vrimarus Episcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius scriptis mandauit a: memorat autem memoria dignũ, quod hic referam: Malbodiensis monasterii quandam monialem diabolus inuaserat, & vehementer laniabat: eam sibi Episcopus iussit exhiberi, quod cum factum fuisset, *ille nõ de sua, sed de Domini præsumens virtute, accepto libro, cœpit legere exorcismũ super caput eius. De hinc benedicto oleo nares, oculosq́;, & os eius leniuit, & protinus immundum ab ea spiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidã, qui præsentia diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit sibi aquã cum sale deferri, quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnis pauor, cũ auctore suo Satana discessit.*] Audistis exorcismum ex libro lectum, & capiti impositum vt fit hodie, audistis illitum oleum sacrum, audistis salẽ & aquam benedictam, & horum omnium audistis efficaciam. Sed & Adelinus Sagiensis Episcop. in energumenæ Osburgis liberatione, aquam benedictam, lignum crucis, & preces quę solent, *inquit ipsemet b*, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauensis Episcop. latronem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorcismi (ait Fortunatus c) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed ista sufficiant de exorcismo. Si quæras cur non semper dæmon pellatur: res clara est, id peccatis vel obsessi, vel abiurantis posse contingere, vel ob maiorẽ ipsius ægri vtilitatem, Deiq; gloriam. Notandũ quoq; quod vere & prudenter Tostatus monuit, nõ solere exorcismis omnes molestias & vexationes, quas dæmones inferunt hominibus, repelli: sed solum illas, ad quas repellendas exorcismi ab Ecclesia ordinantur, vt sunt molestiæ quas inferunt manendo in corporib⁹, & illa vexando: siue dum interius manent, siue dum exterius obsident: *& illa* (inquit) *regulariter sanantur per exorcismos: maleficia autem dæmonum, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directe exorcismi, non curantur per exorcismos, nisi raro.*]

Porro quoniam Dei opera reuelare & confiteri honorificum est: ideo his adhuc subiungam illustre diuinæ benignitatis, & tyrannidis dæmonicæ argumentum, plane recens: & vt is, cui accidit, ore proprio fassus, res in facie Ecclesiæ hîc Grætii gesta, narrationem nostri in collegio seruant propria manu ipsius subscriptam, & nunc cum hæc scriberem penes me habui.

c Pet. Gregor. to. 2. de rep. fol. 315. Sprenger. par. 2. Malle. q. 1. ca. 6. Anania lib. 4. de nat. dæmon. à fol. 150. Sed copiosius & ordinatius P. Thyræus noster in integro de dæmoniacis opere p. 3. Mengus in Fuste dæmonum & Zacharias Vicecõ. in complemento artis exorcisticæ.

a April 18. Surii to. 2.

b Adelelin. in vita S. Oportunæ 22. April.

c in vita S. Maurilii cap. 10.

Igitur anno 1600. die Martii 22. N. Prutenus, vt aiebat nobilis, annos natus 22. ipsa Hebdomadæ sanctæ feria quarta, collegium nostrum (cuius impulsu, quove fine, incertum) cumque vno è nostris spectante & audiente, in porticu inferiori collegii deambulans, arrogantius gesticularetur, & cum crebra capitis quassatione verba in Deum blasphema, & plena desperationis audacius euomeret: monetur iterum ac sæpius, sese vt habeat modestius, ac linguæ frenum iniiciat: sed frustra. proficiebat enim in peius, & per omnia anxii afflictique animi signa præbebat. Quamobrem accedés eum noster, quęrit benigne, ecquid habeat? cui rei vacet? & cur adeo creber in Dei nomine irreuerenter vsurpando? Refert ille: Perii miser, diaboli pedicis sum irretitus: nec tamen quas promisit, & opto delicias frui datur. Quibus auditis noster, graue quidpiam subesse veritus, manu prehensum in collegium introducit, & blande rogitat: quid hoc rei sit, ne sibi grauetur aperire. Tum N. cum lacrymis ordine, tum quidem perturbato, sed sequenti die tranquillius, eo ipso quem referam, narrare cœpit: se nobilibus ortum parentibus & re ampla, educatum laute ac delicate: & certis de caussis (quas prudens reticeo) parentis gratia excidisse, & lare patrio profugere coactum: & pecunia, quam discedens copiosam secum acceperat, absumpta, in extremam egestatem decidisse: tandem in via dæmonem cum vehementi vento ad se nocte quadam sub arbore iacentem accessisse: &, recensitis iis ipsis quæ patiebatur, quæque perpessurus esset incommodis, opem & auxilium, pristinamque parentis gratiam promisisse: si modo se dato chirographo vellet ad paucula quædam obligare. Se quidem suggestionis, quam perniciosissimam sciret, ea vice non obtemperasse: dæmonem eodem, quo cum venerat vento ac fragore recessisse: prædixisse tamen fore, vt eum aliquando non acceptæ conditionis pœniteret. Quæ cum non procul à Vvratislauia pone quendam pagum accidissent, inde se Vvratissauiam contulit: vbi breui victus incommodis, die quodam sub vesperam oppidum egressus, seipsum quod fidem dæmoni non dedisset coarguentem, defleuisse animo conditionem, qua exciderat, in quam inciderat, nulla sibi reliqua consilii, auxiliive spe affulgente. Nox erat intempesta, cum illi se dæmon gygantæa mole offert conspicuum, & insultans ait: Nonne vero dixeram futurũ, meam vt opem supplex expeteres? Iure quidem tibi illam, vt indigno, possem quantumuis supplici denegare: verum vt intelligas, quam tibi ex animo velim bene, en promitto auxilium, parentis gratiam pristinam, veteres delitias, iucunditatis annos solidos numero. XII. quibus expletis plena mihi sit in corpus animamque tuam potestas: tu vicissim stipulanti sponde, quæ exigo: & nunc imprimis, Deum, Deique matrem, Cælites omnes, & fidem quam docuere veteres eiura: insuper fidem da, mortalium te nemini hoc pactum manifestaturum, in nullum vnquam templum ingressurum, precarium codicem non lecturum, ac demum homines omnes, & eos potissimum, qui te ad pietatem incitare, hortarique voluerint; odio implacabili prosecuturum: te vxorem non ducturum, sed concubinis pecunia conductis vsurũ. Cumq; in tam perniciosam legem cõ-

sensisset iuuenis, iamq; sola superesset syngrapha proprio sanguine describenda: dæmon illi porrectam vltro sinistram tanta vi compresit, vt sanguine è trium digitorum extremitatibus expresso, manum impleuit, subministrauit etiam scriptioni materiam (nescio quam) pergameno molliorem, sed charta duriorẽ, & calamum: scribentique conceptis verbis præiuit, quæ sibi præstari vellet: & quæ se vicißim præstiturum polliceretur. Conscripto traditoq; chirographo, miram se dicebat omnis generis instrumentorum harmoniam audiuisse, & ad sonũ obdormisse adeo pacato & alto sopore, vt sequenti die, nullo per vias publicas prætereuntium strepitu percepto, in multam lucem sterterit, tandem euigilasse, & ilico patrati facinoris pœnituisse, profectumq; Vvratislauia Olomutiũ, & inde Viennam, Vienna Grætium. ibi diuertisse ad doctorem Venediger: ab eo se ad Dominum Strasbergerum directum & commendatum. Postremo venisse Marpurgum ad Doctorem Homelium. ibi exilii pertæsum, se rursum indoluisse, quod pactum cum dæmone initum non custodisset, adfuisse sibi noctu denuo in lecto iacenti dæmonem, ac de pacto renouando in hunc modum actum esse, vt nimirum proprio sanguine nouum dæmoni chirographum conscriberet, ac in templo quodam nuper diruto, non procul Marpurgo, noctu deponeret. Post paucos dies iterum se facinus damnasse, manus sibi violentas desperatione actum inferre voluisse: tandem suasu cuiusdam venire Grætium, vt quæreret remedium, statuisse. Pridie tamen quam Marpurgo discederet noctu adfuit dæmon, & certum hic Grætii, prope Carlauu tuguriolum descripsit, in quo. 30. Martii compareat: fore, vt tum fiat voti compos, & pristino statui ex pactis restituatur: caueret interim etiam atque etiam ne Iesuitas adiret vnquam, alioquin grauissimas eum pœnas daturum.

Hæc omnia nostro iuuenis eo ipso narrabat die, quem illi dæmon præfixerat, ad suum in illo tuguriolo congressum: &, quamuis illo die à tali congressu fuerit à nostro deterritus, nihilominus postridie (quæ fuit die Veneris sancto) post meridiem, nemine con sulto, assignatum sibi à dæmone locum infælix adiit. Adest dæmon, exprobrat perfidiam, quod contra suum præceptum nebulonibus Iesuitis adfuisset, petit tertio renouari pactum hac ratione, vt medium sinistræ manus digitum in pignus ei offerat. deinde recensitis ab adolescentia peccatis, ostendit animæ salutem esse desperatam: allegatis è S.S. testimoniis, quamobrem ducat in bonis dies. Simul libellum offert iuueni, quo omniũ dæmonum nomina continebant, & modus quemlibet pro arbitrio euocandi: nihil tamẽ horum iuuenis acceptauit.

Sabbatho sancto, vbi rescitum quod contigerat, maior iuuenis cura haberi cæpta, & cautum ne vnquam solus esset: & ex eo tempore ab vno patre, cui peculiariter eius cura commissa fuit, in rebus catholicæ fidei est institutus. Sub finem Aprilis sese ad confitendum generaliter præparauit. Quo die confessurus erat, visum vt in præsentia Patrum aliquod diabolo renunciaret, & male pacta bene rescinderet: dum recitantur Letaniæ ad verba: *Pater de cælis Deus:* corruit pene exanimis, hominem erigimus totis artubus contremiscentem. Ad gloriosum *Dei parentis* nomen denuo corruisset, n

titubantem vtrimque sustinuissemus. Tandem facta ægre renunciatione, & dæmonis abiuratione, cibo refocillatus (destitutus enim erat viribus, & contremiscebat ita debilis, vt consistere nequiret) post meridiem ductus ad templum vt confitetur, recitatis de Nomine Iesu, & de Angelis Litaniis, cum peccata recensere cæpisset, ei dæmon in aurem insusurrat: Huic nebuloni (confessario scilicet) ne credas, nisi velis ab eo improbe circumueniri. Totus Maius impensus, tum vt in fide confirmaretur, tum vt crebra confessione vniuersos conscientiæ recessus perpurgaret. non fuit dies, quo pater designatus cum eo non ageret. optima iam sperari posse videbantur. Patiebatur tamen dæmonis insultus varios: nam & nocte quadam ter est ad spaciũ trium passuum lectulo eiectus, absque vlla tamen vllius membri læsione. Et alias se illi exhibuit dæmõ, & magnam præ se ferens beneuolentiam, suasit, Marpurgum vt rediret: quid hîc sese affligeret? Miror (inquit) quod cum noris te damnatum esse non maiorem des operam, vt vitam hanc ducas hilariorem, reuertarisq; ad pristinas, quibus excidisti, fortunas. Pudet me tui, & miseret, quod meus cum sis, vitam hîc ducas adeo acerbam. Et quoniam eo ipso tempore quidã studiosus obierat in domo pauperum (in qua etiam ipse degebat) pro quo nonnulli in valetudinario per totam noctem ad Deum fundebant preces, subiunxit: se nec posse, nec velle manere diutius, viuis canibus inferius (*in valetudinario*) apud canem mortuum latrantib⁹. Quamobrem rogat etiam atq; etiam, vt vel semel ad dictum tuguriolum reuertatur: fore, vt ibi ea audiat noua quæ antea nunquam.

A

B

C

D

E

Die 28. Maii, Dominica S. Trinitatis, cum nostri Deo negotium assidue commendassent, aliaq; nonnulla pietatis exercitia mortificationesque in hunc finem Deo obtulissent, dispositus est ad sacram Synaxim. Et primum in multorum è nostris & Congregationis Sancti spiritus pręsentia, in templo S. Catharinæ, ex charta conceptis verbis dæmonem eiurauit, & pacta se rescindere nefarie contracta est protestatus, sed incredibili difficultate, dæmone sic sensus impediente, vt nec legere, & ægre tardeque præeuntem sequi posset. Fecit deinde professionẽ fidei Catholicæ iuxta formulã in Bulla Pii. IV relatam. Vbi ad hæc verba ventum est (*Ecclesiasticas traditiones, obseruationes, & constitutiones firmissime admitto & amplector.* Et: *Septem esse vera & propria sacramenta nouæ legis.* Et: *in sanctissimo Eucharistiæ sacramento esse vere, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem, &c.* Et: *hæreses ab Ecclesia damnatas, ego pariter damno, &c.*) omnibus corporis viribus prorsus est destitutus, ereptus illi oculorum, aurium, & linguæ vsus in tantum, vt sibi aliquantulum restitutus diceret, vereri se ne sibi eo loco sit moriendum. Cum in illa esset sensuum ectasi: frustraque vrgeremus, vt quod corde credebat, exprimeret ore: credere videlicet se Christi in Eucharistia præsentiam: placuit illi venerabile sacramentum propius admouere: ad cuius præsentiam ita sibi restitutus est, vt, velut è graui somno experrectus, diceret, & credere se, & experiri copiose Christi præsentis virtutem. Licet etiam diuersum euenerit, vt Eucharistia in altari collata, loqui posse & audire, accedente vero sacerdote, tãquam iuueni sacramentũ por-

recturus esset, sensibus omnibus destitueretur, dentesque tantâ vi comprimerentur, vt nulla ope reserari posse viderentur, & recedente rursum cum Eucharistia sacerdote, videret, loqueretur, & audiret. Dicebat verò se inscium eorum omnium, quæ illi in aurem inclamassemus solum animaduertisse veluti forcipe sibi os claudi, atque vt nihil relinqueretur intentatū, idem sacerdos relictâ in altari Eucharistiâ, digitum consecratum ori imposuit; postmodum vero vbi Eucharistiam ori admouisset, & veluti sumendam obtulisset, tum demum inimicus eum ore patenti exagitare, & multis renitentibus eum in aërē attollere cœpit. Cumque adiuraretur, eum vt quietum esse sineret, & chirographa restitueret; eâ tertiò ex ingenti fune dependentia in fastigio templi iuuenis solius repręsentauit obtutibus, cæteris nihil omnino tale videntibus. Eo die nihil aliud actum, prȩterquam quod & multȩ ibi ad Deum pro salute eius preces fusæ, & maxima recuperandarum syngrapharum spes iuueni fuerit relicta.

Die 3. Iunij iuuenis templum ingrediebatur, cum hostis inopinato vultum eius, quasi pallio diuerberauit, & simul manum sinistrā miserum in modum dilacerauit, vt sanguis copiosus deflueret, nemine tamen, qui hæc inferret viso: sensit quoq; ibidem collum sibi ab aliquo torqueri, nihil tamē incommodi passus est; præterquam quod diebus sequentibus remanserint in manu cicatrices, cum maiore dolore quam senserat dum illi manus laceraretur. Eodem die multa fecerunt nostri, vt ad Dei gloriam, felicem res tota sortiretur exitum. Excitatus eâ nocte ventus ingens, absque omni omnino pluuia, auditaque iuueni vox velut in vento miserabiliter lamentantis.

Die 4. Iunij, Dominicâ infra octauam corporis Christi, in eodem templo D. Catharinæ, post sacrum & Litanias ad singulas sanctissimæ Trinitatis personas habitas, iussus ex chartâ detestari sua peccata, profiteri fidem, & coram Deo, Angelis, & hominib. protestari catholicum se esse, nunquam se de misericordia Dei diffisurum; fecit id aliquamdiu adiutus à nemine. Cùm ei visus deficeret, prælegit alius, ipse tarde, ægre, & cunctanter verba efferebat, dæmone linguam impediente Ventum vt diceret, *Quapropter ô bone Iesu,* &c. nec legere id potuit, nec alios audire suggerentes. Adiuratur dæmon, eique virtute Dei præcipitur, ne iuueni in hoc opere sit impedimento. Exagitatur ilico iuuenis, ac si foret obsessus, & inter hæc vnico velut momento linguam Germanicam didicit; quàm beneficio dæmonis loquebatur satis eleganter; natiuo retento idiomate. Hoc animaduerso aucta omnibus fiducia. In gratiarum actionem recitatur, *Te Deum laudamus.* Iubetur progredi, nequit dicere, *Cōfiteor,* &c. *Domine non sum dignus,* &c. frustra. Accedit sacerdos cum Eucharistia, dæmonique in virtute Dei præcipit, hominem vt missum faciat, &c. Tanta vi iuuenis attollitur in aëra, vt decem duodecimúe è nostris vix eum retinerent. Ad crebram nominis Iesu, & Beatissimæ Virginis Mariæ inuocationem dæmon fractus abscessit. Exclamat iuuenis idiomate suo; *Aufugit à me.* Quare illicò flectit genua lætus, & magnâ alacritate, altaq; voce progreditur; *Quapropter ô bone Iesu,* &c. Oratione finita his ipsis verbis subdit; *Laus Deo, iam sum alius homo.* Præparat se ad

communionem, dicit, *Confiteor*, &c. *Domine non sum dignus*, &c. Occurrit peccatū confitendūm, confitetur. Adiuratur dæmon, nō solum iuueni posthac negotium ne facessat, sed chirographa vt restituat. Iterum confitetur. Demum tantæ debilitatis fuit, vt nec sedere posset, liber tamen iam ab omni dæmonis incursu. Nihilominus genua flectit, recitat, *confiteor*, &c. *Domine non sum dignus*, &c. & altâ voce profitetur, *credere se totis animi viribus Christum in Eucharistia esse præsentem, & sperare se ipsum sibi proprium futurum.* sumit Eucharistiam magno animi sensu, flexis genibus aliquamdiu agit gratias: & tantas illicò vires recuperat, vt templo egressus, nullam sensisse debilitatem videretur. Iam demum (inquit) dęmonem non timeo & contemno ex animo: quod hactenus à me ipso, vt facerem vix impetrare poterã. Iam paratus sum centies pro fide Catholica sanguinẽ profundere: & multa subiunxit in commendationem charitatis nostrorum, qui de hominis nunquam visi salute adeò essẽt soliciti: horum apud Lutheranos nihil esse, aliaq; quæ verecundia non finit referre.

Decima die Iunij ipso D. Barnabæ Apostoli peruigilio, nostri domi se rursum contra inimicum armant, quibus modis nouit Societas. Iuuenis quoque ne sibi deesset tota die cilicium gestat, & se sub vesperam sponte flagello acriter diuerberat. Ingens rursum tum eo vespere, tum noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante. XI. noctis adest inimicus alio aliáue comitatus, & per cubiculum, in quo cum alijs tribus iuuenis cubabat, deambulans; Cernis (*inquit ad sociam. nam saga quæpiã existimatur*) vt iacet hic nequam? & rursum, ô si aliter rem meam

A instituissem, non esset hunc sortita finem. Ante octiduum penè me abegissent (*Patres intelligebat*) Interim tibi hominem commendo, eum quantum licuerit assiduè diuexa; & conuersus ad iuuenem fremebundus. Perfide nebulo, homoq; leuissime & inconstantissime, nunquam fidem mihi seruasti, ô pectus ignobile ac degener. Maiores tui maluissent centies corporis animæque facere iacturam, quàm vel semel

B datam fidem violare. En tua habe, quę mihi dederas: ego vicissim, quod meũ est reseruabo. Et hoc dicto, his aut ter iuuene audiente strepitum fecit, velut cuiuspiam aliquid è charta eradentis. Et rursum sociæ, Pergam ad locũ mihi constitutum, tu interim huius curam habeto. Rursumque iuueni: Et existimas perdire nequam fore, meas ma-

C nus, vt euadas? coactus nunc tibi tua restituo. Tu interim & Iesuitæ nebulones me posthac à stultis, confictisque cærimonijs vestris liberum esse finitote: quod enim tuum sit, nihil omnino habeo, licet plura longè posthac ex te sim accepturus. Fides enim, quã suscepisti iniqua est, & per Papas (quos vos velut sanctissimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito) con-

D ficta. Quibus dictis & manu frigidissima iuuenis collo sine omni læsione contrectato, euanuit. Ad omnia hæc iuuenis nihil respondit, excepto hoc vnico; videlicet, vt abiret, habere se Deum propitium. Inter hæc iuuenis cæteros in cubiculo altum dormientes suscitare conabatur, eorum nomina inclamans; quorum vnus æger vocem audit, prosilit in pedes, & ad alte-

E rius sani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excutit è silice, sulphur accendit, sed priusquam candelæ admoueret, violenter ab aliquo exstinguitur

idque secundo; accendit tertiò, iamq. [A] candela lumen conceperat, cum simul & semel materia sulphurata candelaq; restinguuntur. Tandem venit homini in mentem, vt cereum benedictum accenderet; accendit, nec amplius valuit exstingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quamuis semel ac iterū dixisset, se iuueni restituere omnia, quæ ipsius essent, nihil tamen ab eo iuuenis receperat. [B] Componunt igitur se ad orationem, & qui lumen accenderat, ante imaginem B. Virginis Litanias recitat. Post mediam circiter horam surgens videt humi iacere chartam sanguinolentam, attollit, eique porrigit, cuius erat chirographum. Hic agnito suo chirographo gestire lætitia, exosculari illud & pectori admouere: & ilico Deo omnes simul agunt gratias, & [C] quatuor simul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus*. Et, ne fortè dæmon illud recuperare posset, signo Crucis muniunt, aspergunt aquâ benedictâ & coronâ Beat. Virginis circumligant.

Dominicâ manè vocatur Pater, cuius curę iuuenis erat commissus, ostendunt & tradunt ei recuperatum chirographum, quod Marpurgi postremo [D] conscripserat; in eoque erasum è priori, cuius materiam dæmon suppeditarat, sanguinem. Ne tamē doli mali quidpiam subesset, & fortè non omnia integre restituta essent, quæ iuuenis erant in priori chirographo: iterum de more à nostris ad San. Catharinæ templum fusæ ad Deum preces, recitatæ Litaniæ, porrectâ iuueni Eucharistiâ; adiuratus & solicitatus dæmon, vt si [E] quidpiam residuum esset, quod ad iuuenem spectaret, illud Dei Omnipotentis virtute restitueret. Sed quoniam iuuenis dicebat sibi satis constare. Quod omnia integrè essent restituta, suumq; animum esse per omnia quietissimum; placuit nihil amplius attentare. Quare actis diuinæ bonitati ob tam grande beneficium acceptum gratijs, recitatoque, *Te Deum laudamus*, regredimur læti vniuersi. Placuit tandem Sereniss. Principi Ferdinando Archiduci, & Reuerendissimo Secouiensi, vt series tota & processus pro concione populo proponeretur; quod factum est 18. Iunij à meridie, & ipsum chirographum vnà cum sanguine, quo alterum descriptum erat, in templo nostro per Parochum Grætiensem, iussu Episcopi, in magno hominum concursu & frequentia cōbustum fuit. Hæc historia rei gestæ verissima, in qua vides (Lector, canæ fidei tenax) omnium fermè & singularum Catholicarum cærimoniarum efficacitatem, de quibusdam, alia subdamus.

[Z] Quintum remedium petitur *à misericordiæ operibus*, satisfactorijs ieiunio, eleemosynâ, & oratione; *Eleemosynas*, commendat Canonum auctoritas, *a* vt & duo reliqua. *De ieiunio*; inuenio id præcepisse cuidam comitissæ S. Auxentium Abbatem, *b* & S. Procopius Monachus hoc vsus sæpe victoriam contra dæmonem obtinuit, *c* & alijs idem imperauit. Sed & Christi Domini testimonio accedente, (*Matthæ. 17. v. 10. Marci 9. v. 29.*) quid addendum? *De oratione*, versus quidam anonymi, sed veteris versificatoris reperitur; *Dæmones aduersus magna est oratio virtus*. & sunt de eadem sequētia exempla quædam, nostrorum hominum, litteris certa fide contestata. Anno 1549. *quidam vnicè nostru confessus, media circiter nocte, dum pœnam pro delictis sibi irrogatam persolui:*

a d c. si per sortiarias.
b Metaph. in eius vita. Febr. 14.
c Nico. Salius in eius vita. 4. Iulii. c. 1. & 5.

recente

repentè vidit feles, murésq; & alias bestias colore atras aspectuq; terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum viderentur: quo ille viso perterrefactus, timere cœpit, ne viuus à bestijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini nostri imaginem, magna voce opem implorans: quare omnium animalium species subito euanuerunt, tanto cum impetu, strepitu, & fragore, vt domus ruere videretur.] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis dæmones infestabant, & molestia in pastores, quasi hæreditaria transibat. Paterfamil. opes omnes placandis idolis insumpserat. potius auctum ijs, quam cessauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit, ita vt nec patrem nec matrem agnosceret, nec quindecim dieb. quicquam cibi sumeret: sub horum finem Patrum Societatis vnus eum accessit, iussitq; vt *D. Michaelem*, nominaret. *dum Diuum nominat vehementi tremore cœpit concuti, & varios motus membrorum edere. ita vt circumstantib. terrori fuerit. Inuocante verò Patre* Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, *subitò à dæmone liber exstitit. Huius soror, paucis post diebus molestiis dæmonis agitata est, qui etiam in ea loquebatur. Certis temporibus Patris nostri concionibus auditis, Christianam fidem suscipere voluit: cùm vero sacro fonti esset admouenda, conareturq; principio se sacro signo crucis munire, tremere vehementer ac concuti cœpit. Pater preces fundebat sollicitè, ipsa vero sacrum* Iesu *nomen, & Diu. Michaelis proferre nitebatur, sed magis ipsam tunc dæmon irritauit obstringendo os, & cōprimendo. Tandem verò in cantum prorumpens exclamat: si idola Xacam & Amidam, sectarum Iaponensium au-*

A *ctores reijcimus, nullus superest, qui adorari debeat, aliaque huc spectantia protulit, nec esse, quod in iis reprehendere quisquam posset. Quadam die innumeris Christianis præsentibus Pater sacrum fecit, cui quoq; intererat dæmoniaca, quo finito, rogat, qui valeret? optimè, ait, iussa vero D. Michaelis nomen pronunciare, tremere ac dentes stringere cœpit, & dæmon se velle exire dixit:* B *sed quoniam iam à tot annis ea familia pro hospitio vteretur, non libenter migrare. Iubet iterum pater S. Michaelis nomen proferre. Respondit illa, id permolestum esse, & lachrymas fundens & conquerēs, quo, inquit, me vertam? Christiani itaq; omnes in orationes corruunt, dumq; satis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deseruit: ipsa vero subito potum petiit. Admonita vt* Iesum C & Mariam *inuocaret, tanta suauitate vtrumq; protulit nomen, vt Angeli vocem videretur sibi audire.*] Anno 1588. Brunæ in Morauiâ, *mulier erat in Nosocomio acerrima diaboli oppugnatione sic oppressa, vt nūc aquis sibi vitam extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere molitetur, prohibentibus cunctis, qui erant in valetudinario: post illam triennij vexationem apoplexia corripitur, obliga-* D *tione linguæ loquendi vsu adempto: mittitur ad nostros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuisse Deum, solutus primum linguæ nodus, deinde animæ, post sacram cēfeßionem peractam, ostendit.*] Hector Boethius quoq; Scotorum res describens, *lib.* 8. in Marrea regione testatur se ab ijs, qui conspexerant accepisse, quod eius ver- E bis adscribam; *Puella Natalibus altis, forma conspicua, complurium nobilium auersata connubium in nefandam cum dæmone incidit consuetudinem, quæ cum*

vterum

A *vterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem, adolescentem mira pulchritudine frequentius secum noctu, interdiu nonnunquam conuenisse: vnde venisset, quove abiisset, nescire se, respondit. Parentes, tametsi filiæ parum crederent, accuratius rem aduertentes, consilio, quis esset qui gnatæ expugnasset pudicitiam, explorandi: cognito tertio post die indice ancilla stupratorem adesse, reclusis foribus, accenso thedarum* B *ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum monstrum, figura supra humanam existimationem terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrere ocyus complures ad fædum excitati spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ vitæ, sacræ disciplinæ non ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pauore terræ illisis, cum Christi Apostoli Ioannis Euangelij initium recitare orsus, ad* C *eum locum,* Verbum caro factum est, *perduxisset, malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa abijt. Femina periculo seruata, enixa est monstrum vndequaque fædum aspectu, quale nusquam antea (vt ferunt) inter nostrates visum. Id obstetrices, ne ob-* D *seruatum contumeliæ esset familiæ, accensa ingenti pyra citissime concremarunt*] Idem paulo ante docuit dæmonem quoque succubam oratione fugatum. *In Gareotha (inquit) regione, vico quatuordecim vix passuum millibus ab Aberdonia, adolescens multa formositate, coram Aberdonensi Antistite questus est palam, sese à dæmone* E *succuba (vt dicunt) gratissima omnium quas vidisset forma, multis antea mensibus infestatum eandem occlusis foribus noctu ad se ingredi, blanditijs in sui amplexus compellere: dubia luce abire sine strepitu pene, nullo se posse modo, cum plures attentasset, à tanta ac tam turpi vesania liberari. Iubet continuo optimus Episcopus adolescentem alio se conferre, & vt Christiana religione magis laudatis ieiunijs & orationibus plus solito accommodaret animum: fore vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem esset terga daturus. Euenit adolescenti, salubre consilium religiose exsecuto, paucos post dies vti venerandus Antistes erat præfatus.*

In litteris Iaponicis anni 1569. ita scribitur, *Multis in locis Bungensis regni, vbi quidam erant ab hoste humani generis obsessi, Christiani facto conuentu sola recitatione Dominicæ orationis & salutationis Angelicæ clara voce instituta, dæmonem sæpe repulerunt.*] De *oratione* vnum exemplum accipite ex Menæo Græcorum V. Martii, in vita Canonis Isaurici: *Aiunt post ipsius è vita decessum ædes eius in templum versas, testasque illas quibus malos genios incluserat, repertas, quarum vnam cum resignassent, quod thesaurum ibi latere ob pondus arbitrarentur, statim fulminis instar erupisse dæmonas, vt omnes exanimati conciderent, & quicquid instauratum erat procumberet nemoque omnino post occasum solem auderet ad locum illum adspirare. Sed non diuturne fuit hæc dæmonum tyrannis, quam per sancti viri preces, cum populus se ieiunijs & vigilijs dedisset mox depulere.*] ita vertit Raderus. & sane de precum efficacitate notior res *a*, in confesso est etiam hæreticis: sed qualis ista esse debeat, non æque. Inprimis maxime salutarem esse communem Ecclesiæ orationem Patrum testimoniis constat, Chrysostomi, Augustini, aliorumque *b*, deinde & priuatam hominum Sanctorum, vt confirmant Glycas, Eugyppius, & Metaphrastes.

a Tobiæ 5. & 8. Matt. 10.
b D. Chry. hom. 3 de incomprehensio Dei Natura August. li. 2. de ciu. Dei cap 9. Theodor. lib 4. Hist. Eccle. c. 21. S. 20. li. 6. c. 28.

e Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugypp in vita S. Seuerini mẽ. se Ianua. Metaphr. in vita S. Auxentii Abba.

d Fran. Iuniũ ferunt fuisse: sed incerta fama.

c Si quæras quid orandum? præcipua dignitas & efficacitas est, *symboli Apostolici & orationis Dominicæ*, non modo ex Canonum præscripto, sed & veteris æui nostriq; experientia, vt docet multis D. Augustinus *lib. 2. de symbolo ad Catechumenos cap. 1. & lib. de vtilitat. cred. capit. 22.* & exemplis astruit Nicol. Remigius *libr. 1. dæmonolatr. cap. 13. & libr. 2. cap. 4.* Nec dubito proximam his facere, *Salutationem Angelicam*, eiusq; iterationem illam ad orarios globulos, quam *Rosarium* appellamus, cui licet Heidelbergensis aliquis anonym⁹ d suum bimonstrem partum *ἀντιrosarium* obiecerit calumnias tamen & apinas meras, sub alieno nomine Ioan. Busæus pari & lepore & robore, ante annos iam decem disiecit: & quia Gelasimus quidam lepide sibi visus ludere in nostrorum hominum apud Indos rosaria, describam quod Satyricus legat, rideat, si lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponia scriptis anno 1596. hæc narratio exstat, Moguntiæ his verbis Latine excusa, f. 179. *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatam, cuius mater cum tota familia quoque erat gentilis, nullus vero Christianus nisi dictus nobilis, vir bonus & religiosus. Accidit filiam ex improuiso infirmari, & quidem intra sex dies vsque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obsessam, propterea quod tam furiosos & insolitos gestus ederet, vt ægre à duobus vel tribus hominibus teneri posset. Maritus & socer implorarunt opem Bonziorum, sed suis illi ritibus & nugis superstitiosis ne hilum quidem eam iuuare potuere. Verum quia feminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim* A *milliaribus inde distinctum. Is celerrime aduolat, inuenit filiam quidem spirantem, sed mentis impotem, vt patrem suum non agnosceret. Pater illico mandat submoueri omnes Bonzios aliosque Ethnicos lectum stipantes: ipse vero accepto rosario, ter Dominicam orationem & salutationem Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, sed horribiliores potius* B *gestus, quam prius edit, vt à multis teneri vix possit. Pater vadit ad præsidium rosarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et respondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, rosarium inijcit in eius collum, dicens: velis nolis, excedes. Tum dæmon,* C *Tollite, inquit, rosarium, quia abscindit mihi collum, & tunc recessero. Respondit pater, minime tollam, immo funes quosdam arripiens, minatus est se eum diuerberaturum, & sic dæmon excessit, &c.*

En quid in Indiis rosaria per Iesuitas inducta. Subsannat tamen falsus poëta verbosissima Elegia contra Iesuitas, D quam ipse Primum Parisiis, post Lugduni Batau. iuuenculus quidam *in Odæporico* edidit. Quod doctissimorum poëtarum de Societate Iesu edita testimonia, de gestis in India & perlaris ardore fidei, possent opponi nupero isti poetæ? quem etsi mirer tam calide, Patris sui, viri optimi, clarissimi, laudatissimi Iustitiæ Sacerdotis, iudicium E damnare, vt nescio quib⁹ placeat, miror tamen minus, quia vix est vt Iesuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere possint. dici solet lupum beneuolum esse canibus gregariis non posse. fors etiam id à quodam insito petulantis bilis vitio cacoethes natũ. Quib⁹ Archilochus iste, seu Hipponax, peper-

cit: lege quæ olim Cæsaroduni Turonum edita. Mittam quæ in Hispaniæ Regem *e*, Sabaudiæ ducem *f*, & Mariam Stuardam laudatissimam fœminam & Scotiæ Reginam, fidei causa capite truncatam *g*, virulentissime & calumniosissime chartis illeuit. vide quid de sua ipse patria *h*?

e f. 18. p. 1.
f fol. 9. p. 1.
g f. 13. & 24.
h f. 4. p. 2.

Musarumq; tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc spelunca Cyclopum, arx Polyphemia,
Antæi latebræ, Antiphatæ teges,
Et Læstrygonis antrum,
Bebryciiq; Amyci specus.

ô pium filium! quid de cunctis religiosis ordinibus? sic ait fol. 27. p. 2.

...scelera & examina mille
Monstraq; sub rigidis latitantia bardocucullis,
Virtutum regnare loco, & sibi sumere nomen:
Deniq; prostibulum, & spurcæ impietatis asylum,
Nostra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed dicat se forte malos tantum perstringere, Erasmi & commune maledicorum refugium hoc semper vnicum fuit. Quid de ipsa Romana fide? fol. 6. pag. 1.

...luimus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores, & adulterinos
Numinis cultus, tragicasq; fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem.

Ergo Romanæ Ecclesiæ ritus colendi Numinis huic sunt adulterini? coruum crocitatu, ranā coaxatu, Caluinistam verbis, agnoscas. Ne dubita, dabit plura indicia. Quid enim de Pōtifice Maximo? liberalissimus est conuiciator, non vno symbolo contentus. primum p. 2. fol. 3. ore blasphemo euomit non in vnū, sed in multos, vt pestilens ructus latius diffundat, sequentia:

Tu septifrontis cornua belluæ,
Et quicquid audent hinc socer, hinc gener:
Huiusq; debellare sæcli
Monstra pijs inimica natus.

Alloquitur eum, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Ecclesiæ conuicium Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit, & Catholicos Principes *huius sæculi monstra* vocat *inimica pijs*. qui pij isti? nonne hæretici quotannis in Bulla Cœnæ Domini excōmunicari soliti? sed pergit f. 6. p. . linguam sacrilegā in Cœlum armare, dum canit:

frustra pandet aperta
Cœli templa vicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi stulta leuis pascere pectora.

Per sarcasmum vocat, *Cœli vicariū*, qui vere talis, Dei gerens locum in terris: Petri successor. cetera de Indulgentiis, hæreticum cor poetæ huius manifestant. Nondum finis blasphemiarum. fol. 28. pag. 1.

...licet inuida contra
Bellua vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paulo ante cœli vicarius. facile tamen antilogiam expedio. illud ironice abs te, hoc serio dictū. ô merito vtroque linguam eradicandam! Non contentus in solum Pontificem Max. incurrisse, fœde maledicit, Purpurato concilio, & toti Senatui Vrbis æternæ. nam subdit:

Romanumq; apicem, pulsis tibi Roma cinædis,
Restituat, ciueisq; tuos, priscumque Senatum.

Quid tu sies nescio, Deus scit. Nullus vir probus talia viris talibus obiiciat, scio. Optas etiam idololatriam, &

Paganismum Romam reduci? parcior Symmachus, qui retinere conabatur: modestior Gentilis, qui conuitiis abstinebat. Quid his tam maledicis, tam virulentis queat adiici? vnum est, vt orbem fere totum, qui Catholicus, loligine sua perfundat *fol.*29. vnico disticho inuoluit:

Ad prædam acciti (nam sat Lotharingia non est
Vna) Quirinalis prædo, Sabaudus, Iber.

Multum remisisti de iniuria, qui ex *septifronti vaticana bellua* saltem hominem, licet improbum, nempe *prædonem* fecisti *Quirinalem*. Et cum hæc scripseris, cum hæc in lucem Turonis emiseris, audes oculos in cœlum tollere? putas te latere posse, vel tam scelerosos versiculos ætatem laturos speras? Qui parcas paruulæ Societati: qui, talibus Principibus: qui vrbi æternæ: qui patriæ tuæ: qui fidei Catholicæ ritibus: qui Dei vicario non pepercisti? ringere, freme, frende, spuma. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Non ego tuã illam elumbem elegiam flagellabo, non tanti est. non quisquã tibi respondebit, conuiciandi palmam retineto. Considerabunt Antistites Catholici (ceteros non moramur, quibus laus est displicere) quid aut quantum tam virulentæ, tam impudenti calumniandi licentiæ sit credendum, quo camo & fræno tales maxillæ coërcendę, quibus petulantia tam noxia sit Ecclesiasticæ disciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes recte stant, nondumque odio, inuidia, hæresi deuiarunt, credent potius Lævino Torrentio Episcopo Antuerpiensi *in odis*, credent Petro Angelio Bargæo *Syriados lib.*6. poetis clarissimis, credent Frederico Iametio, credent Iusto Lipsio (cui hac in re quoque te foret æquum credere) crederent aliis viris eruditione, pietate, & sapientia ornatissimis, quorum exstant elogia tuis conuiciis contraria, quę possem hic tuis opposita repręsentare: sed nec tua tanti, nec me sinit verecundia, nec defensoribus istis veritas eget. Quod ille dicebat in tragædia:

Virtus Vlyssis nota Danais est satis,
Nimiúq; Phrygibus:

Id tibi dictum puta. Danaos esse bonos & Catholicos Phrygas Caluinianos & Atheos. Virtutem Dei quæ se hominum nostrorum labore, studio, industria, per quatuor orbis plagas exeruit, (Deo sit laus & gloria) tibi tuiq; similibus inuidiosam potius, quam ignotam aut imitatu facilem esse. Sed non vacat pluribus diem verbis conterere: vt anchoras legam, monet me institutum, ad quod redeo.

De recitatione Aue Maria, & Salue Regina multa poteris (si lubet) exempla reperire apud Cantipratensem *li.*2. *Boni vniuersalis fere toto cap.*29.

Non dissimile illi Fingane, apparuit in eiusdem Iaponiæ insula Scichina, *quod ibid. fol* 197. *narratur*, de virtute Litaniarum. Mos est operariorũ illius ditionis tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sicco cœlo irrigare possint hortos & agros. Quoniam vero aliquando contigit (*haut dubie maleficio dæmonis*) vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post impedimenta omnia remota, aquam, vocarunt veneficum, qui suis ritibus diabolicis, & inuocationibus superstitiosis effecit, vt defluxerit, idque in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulsum*) Hoc vero anno cum rustici in Beatissimæ virginis confraternitatẽ adscripti essent, & anteactæ vitæ lapsus erroresque cum dolore animi patefecissent ac

A ſtato tempore ad excipiendam aquam neceſſariam reuerſi, animaduerterent more ſuo non defluere: (*en tertiã fraudem dæmonis iterum aquam ſiſtentis, vt iterum veneficus adiretur*) nõ iam amplius ad magos, ſed ad Eccleſiam confugêre, certioremq; ea de re fecerunt, ſenem quendam optimum Chriſtianum, qui in Eccleſia Futaiana ſolus diu omnium fidelium perſonam ſuſti-
B nuerat; eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipſe preces aliquas ſupra vas aquæ recitaret: ſe iam Magicis ſuperſtitionibus nuncium remiſiſſe. Senex purgauit ſe quantum potuit, & re cõſiderata ſecum in hunc modum eſt ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Chriſtiani fortiores, robuſtioreſque in fide reddentur: ſi autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide
C refrigeſcent, & pluris facient fraudes, & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces ſacras. Tandem tamen exiſtimauit eorum voto ſatisfaciendum, multiſq; eo loco Chriſtianis comitantib. ad locum contendit, & primum flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apoſtolicum* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit.] Igitur his addenda Catholica
D *Litaniarum* recitatio. Volunt nonnulli etiam à Claudiano Mamerto hoc remedium inſtitutum, cum Viennenſes in Gallia horribiliter à dæmonibus diuexarentur. Vnde Mantuanus in 4. Faſtorum.

Vrbs ſedet ad Rhodanum, Galli dixere Viennam;
Quæ tulit aduerſos caſus, paſtore Mamerto,
E *Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro*
Arſit, & horrificis terrarum motibus arua.
Sciſſa dehiſcebant, rimis penetrantibus vſq;
Ad ſtygios amnes, vbi ſunt Iouis antra profundi.
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus vmbris
In furias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines, & in vrbibus ipſis.
Caſibus his perculſi omnes, diuina coacti
Quærere ſubſidia, & Diuos excire precando.
Hinc traxit Litanea ortum: tranſmit in omnes
Relligio ſimilis paruo poſt tempore gentes.

Exſtant Litaniarum varia genera, in libro, quem P. Thomas Salius collegit; ſed plures longè in eo; qui Monachij excuſus curante, *Sereniſsimo VVilhelmo Bauariæ Duce*; qui hoc ãno Caroli V. Imp. exemplum imitatus, curis principalibus filio relictis, totum ſe pietatis ſtudio addixit. rebus alijs ſapientiſsimè geſtis, hunc feliciter omnibus laudatiſsimum addens colophonem; gnarus, quid illud vnum porro neceſſarium, & quæ pars melior eſſet eligenda. Cæterum Litania olim tum contra cætera mala omnia, tum nominatim cõtra ludificationes & vexationes dæmonum, ſemper vtiliſsima fuit, *a* vt plurimis teſtimonijs & argumentis egregiè probauit ex noſtris Nicol. Serrarius, erudita ſua Diſputatione de Litanijs, Herbipoli editâ: cuius etiam ſunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacroſancta Trinitate, non ſemel iam excuſæ. De hoc remedio triũ ſatisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus *pa. 3. de locis infeſtis cap. 66.*

AA
a vide Ioã. Diac. lib 4. vitç D. Gregor c 93. & & Sigisber. an. 858 Iac. Rabũ li. cõtra Marbac. c. 26 Exingrinũ li. de exorciſmo Ottingẽſi. Thyrcũ. de dæmonia. p 3. n. 654.

A Sextum est inuocatio, deuota nominis *Saluatoris Iesu*, vel *Christi*, vel *B. Deiparæ virginis*, vel petita opitulatio ab *Angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docent vetustissimi quiq; Ecclesiastici scriptores, tam constanter tam frequenter, vt putidum sit verba eorum hic coaceruare. *b* Tot etiam exépla reperiuntur eius efficacitatis, vt fastidium mihi lectoris cauendum potius,
B quam quærendi labor sit subeundus. Indicabo loca vnde qui volet petat. *recens vnum refert Ananias lib. 4. de natura dæmon. fol. 152, vetustiora duo de B. Auxentio in eius vita Metaphrast. aliud auctor vitæ San. Euphrasiæ virg. mense Martio, aliud de S. Theodoro archymandrita Gregor. presbyter. 22. April. apud Surium, & apud eundem alia quinque vel sex. tom. 4. pag. 154. & 513.*
C *tom. 5. pag. 827. & 892. tom. 6. pag. 671. tom. 7. pag. 567. vide præterea Gretzerum libr. 3. de sancta Cruce cap. 27.* & egregium exemplum illud, quod superiùs lit. R. retuli de Mussipotano iuuene. De *B. Virgine* docet exemplum illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunensis, *in Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiusdam Eburonici, de quo ex Cæsario egimus,
D *lib. 2.* & addi potest exemplum nobilis puellæ quod *ex Mori lib. 1. Dialog. c. 16.* narrat Bredenbachius *libr. 2. capit. 27.* item quod narraui sup. *tom. 2. pag. 55. A.* De *Angeli custodis* opere testis est Origenes *lib. 6, contra Celsum vbi eius XXII. calumniam exagitat*: & de eadem satis clarè Paulinus *in vita* S. Ambrosij, & de eadem ope satis clara, etsi non petita, capio miram narrationem
E Salisberiensis *lib. 2. polycra c. 11* his verbis, *Dum puer vt psalmos addiscerem Sacerdoti traditus essem, qui forte specularia magicam exercebat, contigit, vt me, & paulò grandiusculum puerum, præmissis quibusdam maleficiis, pro pedibus suis sedentes ad speculariæ sacrilegium applicaret, vt in vnguibus sacro nescio oleo an chrysmate delibutis, vel in extorso & leuigato corpore peluis, quod quærebat, nostro manifestaretur indicio. Cùm itaq; prædictis nominibus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem dæmonum videbantur, & præmissis adiurationibus, quas Deo auctore nescio socius meus se nescio, quas imagines tenues tamen & nebulosas, videre indicasset: ego quidem ad illud ita cæcus exstiti, vt nihil mihi appareret, nisi vnguis & peluis, & cætera quæ antea noueram. Exinde ergo ad huiusmodi inutilis iudicatus sum & quasi qui sacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerat, ego quasi totius diuinationis impedimentum arcebar. sic mihi in ea ætate propitiatus est Dominus.* [vtiq; arbitror per Angelum custodem: sed addit.] *Cum vero paululum processissem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eò fortius cõfirmatus est horror meus, quod cum multos tunc nouerim, omnes antequam deficerent, aut defectu naturæ, aut manu hostili, beneficio luminis orbatos vidi, vt cætera incommoda taceam, quibus in conspectu meo à Domino aut prostrati, aut perturbati sunt, exceptis duobus, Sacerdote videlicet, quem præmisi, & Diacono quodam, qui speculariorũ videntes plagam, effugerunt; alter ad sinum canonicæ, alter ad portum cellulæ Cluniacensis sacris vestib. insigniti. Eosdem tamen præ cæteris in congregationibus suis aduersa plurima postmodum perpessos esse misertus sum.*] De implorata vero & impetrata eiusdẽ custodis Angeli ope testis est S. Golauduch, cuius mentio apud eius coętaneũ Euagrium,

b D. Iustin. aduers. Triphõ. Orig lib. 1. cõtra Cel. Tertu. de corona milit. ad Scapulã, & in apol. Cyprian. aduer. Demetria. D. Athanan. de incarnat. verbi, Climac. gra 20. Iesu nomine cæde inimicos: neque enim in cœlo aut in terra potentiora sunt arma.

c lib. 6. c. 19.

grium, c sed quod adscribā, apud eum non habetur, sed ex Stephano Hierapolitano retulit Nicephor. *Histor. li.* 18. *cap.* 25. eam grauissimè variis Persicorum Magorum verberibus, cruciatibusq; affectam, semper absq; vllo medicinæ præsidio, angeli ductoris opera sanatam fuisse. Quæ ad vtrumq; Angeli, nempe & Dei genitricis simul auxilium apprimè pertineat, dabo narrationem aliam, certa totius Lusitaniæ traditione notissimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Historiographo Ferdinando del Castillo memoriæ prodi-tam. 1. *p. Histor. Gener. ordin. Prædicator. lib.* 2. *c.* 72. *vt ex eo refert Alph. Villegas Flor. Sanct. p.* 3. *vita.* 173. Boncela municipium Conimbricense est, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Ægydius. hic, vix dum adolescens, industria & fauore tres Canonicatus & Prioratum vnum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus humaniorum litterarum, & Philosophiæ, & medicinæ, cui, quam sibi oportuniorem ad nequitiam rebatur, totum se dare, & Lutetiam eius addiscendæ causa cùm cogitaret, iter aggressus dęmonem obuium humana in specie habuit. Malus iste viæ comes, à noto sibi, sed ignotus, paulatim varia quęrere. vt audiuit profectionis consilium, quin tu (inquit) me potius audis? scientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & vsu præcipua ad dignitates voluptatesque; ipsius etiam, quam sitis, medicinæ summa perfectio est. Necromantiam dico. dixit & persuasit. abducit Ægidium, & adducit in vastum specum, propè Toletanam ciuitatem. ibi occurrere læti, & excepere venientem viri, dæmonesq; humana effigie. itur in specum exigitur non secreti tantum, sed & ligiæ fidei siue homagij perpetui Sacramentū. volens adigitur, & schedula proprio consignata cruore, promissum confirmat. Septennio illic tetris artibus, & caliginosa scientia imbuitur. post Lutetia profectus, miros breui inter Hippocratis sectatores progressus facit, & Doctoratus lauream adeptus: gliscebant enormia magis magisq; peccata: ruebat de scelere in scelus: ambiguum erat, fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ô Dei bonitatem! vi, quem lenitate nequiuerat, statuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam vibrantem, & intentātem misero, irato vultu. minaci voce clamantem, *vitam hanc moresq; desere, ad frugem reuertere.* Subitus Ægidiū terror occupauit, sed, veloci motu, cum terrore institutum pristinum displicere desiit. ad volutabrū luti reuerso; post triduum idem ille eques iā terribilior non solum minatur, eadē verba repetens de mutādo vitæ instituto, sed lanceam pectori infigit, & vulnus, etsi nō graue, imponit. Fractus animo noster: *Dedo, inquam, me, faciam Domine quicquid iusseris.* Saulum diceres in terram deiectum. Statuit seriò, se totum Deo dicare, & quo intus impelli se sentiebat (*vrgente, sic opinor, angelo custode, qui apparuerat*) religiosę alicuius institutæ familiæ se addicere. Hoc animo Lusitaniam repetens, dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi Dominicani monasterium moliebantur, subit cupido cernendi operis. vidit viros sanctitate & eruditiōe claros, quosdam etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem subigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare, summa lætitia & alacritate. Optat se illis iungere, petit instāter admitti, impętrat. Tirocinio defungitur, magna spe Sanctitatis futuræ

excitata:

excitata: post aliquot annos missus Santarenum in Lusitaniam, ibi crescebat oratione & victoria sui. Vnus angebat scrupulus, quod penes dæmonem hæreret schedula illa obscæna, & intestabilis. Igitur ardentiùs Reginæ cœlorum se commendabat, mali huius remedium aliquod postulabat, non sine lacrymarum imbre, & continuo suspiriorum concentu. Quid neget misericordię Mater sic postulanti? Die quadam, cùm in sacello templi prolixiùs oraret, apparuit illi dæmon formidabili aspectu, deteriore vlulatu, conuicium facit, & præstitam fidem, acceptaq; beneficia petulanter exprobrat. tandem, post multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta, *faxo* (inquit) *huius te monachismi, & violentiæ, quæ me tibi syngraphum hunc cogit restituere, nunquam satis pœniteat.* simul abijcit eum ad pedes Ægidij, & videri desijt. Ægidius chartulam accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus septennio postea vexauit. mitto vexationes alias. assumebat monachi cuiusdam, qui in eodem degebat monasterio similitudinem, & nihil nō quod excogitari inter domesticos posset, molestiæ, Ægidio inserebat. patiebatur hic, sed tandem dolens malitiam illam serpere, & fratrem, vt putabat, illum, Deum sic semper offendere, rem defert priori, & petit aliò mitti, causamque aperit accersito fratre, deprehensus calumniator, & insolens ab alijs, solitus ab Ægidio vinci, desiit victori negotium facescere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibusque, sed & miraculis varijs, anno 1265. mundo denascitur, vt cœlo nasceretur, sepultus Santareni, vt sanctus colitur. Habetis & Deiparæ

A virginis vno in exemplo efficacissimū contra dæmones præsidium, & (quæ dixi alijs locis) præterea de scholis Magicis Hispaniæ, *a* de homagio præstando, *b* & chirographo cruento, *c* de repræsentandis innoxijs, *d* de apparitione dæmonum & etiam Angelorum. *e* Ioannes Molinetus *f* narrat Energumenarum illarum Quercetensium, de quibus egi non semel, possessores dæmones inter cætera quæstos; sibi à *Mi-*

B *sericordiæ matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, nec non ab illo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ, & aliâ turris gestatrice. sic enim illos sacratis *Mariæ, Christophori, Catharinæ, & Barbaræ* nominibus abstinentes, ad Ecclesiasticam picturam allusisse apparet.

a libr. 2. q. supr. *b* l. b. 2. q. *c* lib. 2. q. nu 5. *d* li. 2. q. sect 2. *e* lib. 2. q. sect 3. *f* Chron. Belgiæ, anno 1490.

C Quid verò prohibet me *Patronæ* Virginis *Deiparæ* memoriam & venerationem, alia quoque certissima narratione recolere, vt quam efficax semper eius inuocatio contra tartareā tyrannidem fuerit Lectores intelligant? Horatius Tursellinus Historiæ Lauretanæ scriptor, pari eloquentia & fide, rem gestam proponit: *g alium porro iuuenem Lauretanæ virginis tutela seruauit, quem in præcipitem locum libido in-*

D *sana prouexerat. Hic, vt erat proiectæ cupiditatis audaciæq;, in vetitas se effuderat voluptates. Expugnato multarum matrumfamilias pudore. immodico cuiusdam mulieris amore flagrabat: qua cum nec prece, nec precio, nec vi, doloue potiri liceret: vltima experiri statuit. Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonem rogitat, vt se voti compotem faciat, ad omnia se descen-*

E *dere paratum ostendens, si eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iussu à Christo deficit: seq; totum illi dedit, traditq; super hæc omnia iurat conceptis ab*

g l. 4. c. 5.

illo ver-

illo verbis, & chirographo suam obstringit fidem: vsque eo impuras mentes voluptatis amor excæcat. Cæterum, vt potius est, quod cupierat, fecit, vt fit, fastidium copia: & cælesti luce oborta, magnitudinem sceleris sui sera æstimatione perpendit. Ergo posteaquam animum curis anxium pœnitentia subiit, ad veniæ spem erectus, cælestem opem spectare, Deum Deiq; parentem implorare cœpit. Inter hæc occurrit animo virgo Lauretana, eiusq; ædis Sacerdotes amplißima facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinus Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius quin inibi esset tantis malis remedium inuenturus. Nec sua illum frustrata spes. Lauretum vt venit, Sacerdotem idoneum nactus, re omni exposita, consulit, ecqua sibi spes sit reliqua salutis. Ille primo sceleris atrocitate exterritus paulisper hæsit: deinde immanitate facinoris demonstrata: ita spem illi salutis ostendit, si precibus, ieiuniis, voluntariaque corporis vexatione Deum placare penitus insistat. Cum ille nihil omnino pœnarum recusaret, promisit Sacerdos si imperata fecisset, se faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio vtique expiaturum. In digressu hominem monet, vt per triduum inedia, cilicio, flagris corpus affligeret, B. Virginis opem implorans: per eam à Deo veniam exposcat: se eodem triduo rem diuinam pro ipsius incolumitate facturum. Et vtrinque exstitit fides. Ita triduo extracto, sacerdos optimum ratus est ante absolutionẽ, chirographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominem abs se dimittit monitum, vt augustißimum sacellum ingressus precibus lacrimisque Deiparam vsque eo fatigaret, dum chirographum à diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, suæ salutis, securitatisque auidus, haud dubia spe, id se deprecatione Deiparæ virginis impetrare posse. Ergo prostrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixe eam precatur, vt recepto illo nefario chirographo, saluti incolumitatique suæ consultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Versiculos illos ex animo iterabat: Monstra te esse matrem. Sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit esse tuus. *Talia precatus subito chirographum in manus suas delapsum conspicit. Itaque vix sibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde sacello egressus, lætitia exultans ad Sacerdotem accurrit: receptum Deiparæ beneficio scriptum ostendit. Id erat tot tantisque in Christum, atque in ipsum qui scripserat, diris & execrationibus refertum, vt facilem appareret, à sempiterno humani generis hoste dictatum. Veruntamen tantum vinculum omni diabolica fraude potentior vis diuina dissoluit: ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate asseritur in libertatem filiorum Dei: ne quisquam omnino, quamuis facinorosus ac perditus, si modo ipse perire nolit, de sua salute desperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ vltro* Matrem *suam reis* Patronam *dederit ad salutem.*] Hoc exemplum gratius futurum spero, eo quod simul praxim quandam iuxta tutam & facilem Confessariis pœnitentibusque proponat: cuius normam ductumque in similibus admodum perplexis consulationibus imitari possint: quod libri huius sexti institutum vel maxime flagitabat, à me non præteriri. Alia duo valde illustria refert Cæsar. miraculor. lib. 6. cap. 26. & 27. ex quibus quam efficax contra dæmonum

præstigias remedium sit, nominis Mariæ deuota cum fide pronunciatio clarissime videtur. Alia suggerit Historia miraculorum B. Virginis Montis ferrati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus se deuouerant consecratæ B. Virgini, & eius imagine insignitæ candelæ partim solo adspectu, *vt narratum Mirac.* 150. *fol.* 138. partim contactu, *vt miraculo.* 172. *fol.* 147. *& miracul.* 237. *fol.* 215. partim sola inuocatione S. nominis & petitione auxilii, vt *miraculo* 45. *fol.* 60. partim promissa ad hanc ędem sacram peregrinatione, vt *miraculo* 289. *fol.* 256. liberati habes illustria admodum miracula in hoc genere apud Lipsium lib. de B. Virgine Aspericollis Zichimensi, sed claudat hunc §. sanctus vir, & bonus poëta Prudentius de sacratissimæ Dei genitricis contra dæmonas potestate agens: Cathem. hym. 3.

A

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre solum
Suspicit, atq; virum mulier.
Ecce venit noua progenies,
Æthere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisq; carens vitijs,
Fit caro viuida sermo Patris:
Numine quem rutilante grauis,
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis atque hominis
Digladiabile dissidium,
Quod modo cernua fœmineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namq; Deum merita
Omnia virga venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansq; truces aquilas
Per vaga nubila, perq; notos
Sidere lapsa columba fugat.
Tu mihi Christi columba potis,
Sanguine pasta cui cedit auis,
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

B

Septimum, est *Signaculum sanctæ crucis*, de cuius præconiis liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exemplis. *Vide D. Cyprianum serm. de passione Christi, Originem libr.* 3. *in Iob, Lactant. libr.* 3. *cap.* 24. *D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. verbi,* (*vt ait:* signum crucis tollit omnē Magiam.) *D. Gregor. Nazianz. orat.* 1. *in Iulian. & ad Nemesium, D. Chrysost. homil.* 8. *in epist. ad Coloss. & homil.* 50. *in Matthæ. Diu. Cyrill. Cateche.* 4. *de ascens. Nissenum in vita Thaumaturgi. Hieronymum in vita S. Hilarionis. Augustinum libr.* 2. *de symbolo ad Catechumen. & sermo.* 81. *de temp. Theodoretum in vita Macedonij, & libr.* 3. *hist. cap.* 3. *& lib.* 5. *cap.* 21. *D. Gregor. lib.* 2. *Dialog. cap.* 10. *Ioan. Diaconum lib.* 2. *vitæ D. Gregor. capit. vltim. Slabrum libr.* 4. *histor. capit.* 5. *ex quo Baronius Annal. tomo* 11. *anno* 1027. *Thomam Cantiprat. libr.* 2. *capit.* 57. *à part.* 34.

C

D

E

apud

apud quos exstant memoria dignissimæ de hac re historiæ: nec minus illustres aliæ, vna de incendio sæuissimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius signo crucis exstinxit, habet Hincmarus *in eius vita*. aliud de B. Vedasto qui crucis signo maleficium, aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitæ eius, eodem dæmonibus præualuit signo D. Auxentius, teste Metaphraste: vt & S. Albinus teste Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino, & Beat. Caluppanus, teste D. Gregorio Turonensi, qui memoria dignam rem narrat *a*, vt & de S. Niceta Theocteristus eius discipulus apud Metaphrastem in Aprili, & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus *b*, & de Eutychio Patriarcha Eustathius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incendium exstinxit, Tornaci seditionem compescuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus archymādrita veneficiū Theodori Magi vitauit, sæpe dæmones expulit, solitas frugum calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat & signo crucis locum obsignabat, ne cui nocere possent teste Georgio eius discipulo. Eodem gladio vtebatur B. Godefr. teste Nicolao eius æquali, *ca. 13. eius vitæ*: & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vita Patrum cap. 5.* & S. Maximus Rhegiensis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nov.*) qui & miras dæmonum præstigias, & vnico hoc telo partam narrat victoriā. Docebat hoc S. Eligius Nouiomensis suos his verbis: *Christiano nec auguria, nec alia q̄libet figmenta possunt officere: quia vbi signū crucis cum timore & fide Dei præcesserit, nihil ibi inimicus nocere poterit c.*] Fatentur hoc dæmones expulsi à S. Patapio apud Metaphrast. *mense Nouemb.* clamantes: *vere terribilis es, ô Nazarene, vere terribilis es, & vbique in omnes obtines imperium. Quo ergo proficiscar? si in desertum, si in ciuitatem, si vbicumq; duxerit aliquis, tu illic præuenis: sola crucis figura, solo tuo nomine nos expellens.*] Merito itaq; S. Daniel Stylites, ad effugandos dæmones, vbique *crucem, vt arma inexpugnabilia* (ait Metaphrastes) *inferebat*. Hoc in signo tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus *d*, necnon S. Aichadrus, vt refert Fulbertus scriptor eius vitæ: item S. Nicetius Treuirensis, vt prodit Turonensis Gregorius *e*: item ex consilio B. Nonni pœnitens illa famosa Pelagia, teste Iacobo Diacono Heliopoleos: item S. Iacobus Alemannus, teste Antonio Flaminio *vitæ illius cap. 11.* item S. Gallus Abbas & confessor, teste VValafrido Strabo *lib. 1. vitæ S. Galli c. 7.* & innumeri alii. eadem enim Sanctorum omnium semper de hoc signo ac trophæo salutis nostræ sententia fuit, eadem sæculorum omnium experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. VVulfranno misso vt præstigiosum palatium Ratbodo ostensum viseret, narrat Ionas Senonensis, qui eo tempore vixit, & id se accepisse ex oculati testis Ouæ Presbyterii Frisii ore scribit, in *vita S. Vulfranni, apud Surium mense Martio.* Quod cur in dubium vocet, Corn. Kempensis *lib. 3. hist. Fris. cap. 11.* non satis intelligo. Multa enim passim talia à grauiss. script. p̄dita. Legite quod de Cabade Persarum Rege narrat Glycas *p. 4. Annal. fol. 370.* & his

a in vita Caluppani apud Sur. tom. 1.
b li. 1. eius vitæ c. 10. & li. 2. c. 7.
c refert S. Audoenus eius æqualis l. 2. vitæ Eligii c. 16.
d vitæ S. Maurilii c. 5. & 6. & 21.
e vitæ patrum c. 17.

addite quæ Thomas Bosſius collegit,
lib. 2. de ſignis Eccleſ. cap. 8. & ſeq. &
lib. 15. cap. 1. & Sprengerus cap. 1. q. 4.
p. 2. mallei. denique Societatis noſtræ
Iacob Grætzerus lib. 3. de S. cruce ca. 18.
& 19. cum aliquot ſequentibus, & Pet.
Thyræus p. 3. de dæmoniac. ca. 44. & li.
de locis infeſtis p. 3. c. 68. Sed vnum no-
lo præterfluere, notatum à Franc. Ben-
cio litteris Mediolanenſ. Anno 1591.
Sacerdos quidam Aronæ agens pollici-
tus erat Deo, aditurum noſtram ſocie-
tatem idque vni è noſtris aperuit. In-
digne hoc tulit dæmon ſeque ad ſolita ar-
ma conuertit. Impuris cogitationibus
hominem aggreditur, ita infeſtus vt adi-
merent ſomnum: ſurgit è lectulo miles
Chriſti, & lectitandis piorum hiſtoriis
noctes ducit inſomnes. neq; hoc tulit ad-
uerſarius, ſuſpenſam lucernam ad pa-
rietem ſic deiicit, vt effuſo oleo totum
volumen fœde prolueret. neq; hoc ſatis.
inter cœnandum inuadit immundo af-
flatu: hic à menſa ſtatim in cubiculum,
humiles ad Deum preces effundens hu-
mi proiectus, & pro cibo corpori flagra
ingerere: cum ſic quoque cæco igne car-
peretur, nudatis pedibus terram inſtitit
binas horas vel ternas, dum importunus
calor deferueſceret: dein conicit ſe in
cubile feſſus: viſus in eodem ſtrato vi-
dere mulierem & attingere eius comam
manuum extentu: deſilit repente atto-
nitus, & ad lectulum conuerſis lumini-
bus nihil videt: donec bis, terue agno-
uit, timuit ludibria oculorum: idq; plu-
ribus noctibus accidiſſe teſtatus eſt:
tandem eo res proceſſit, vt miſer iturus
cubitum, brachia ſibi manuſque arcte
colligaret, inditis vinculis, ne in ſomno
attrectarent quicquam manus errantes
fruſtra. ſimul enim ſopor & ligabat ſen-
ſus, breue ad tempus, & brachia ſolue-
bat. Sed nimirum quæ eſt Dei clemen-
A tia, diaboli tentatio eſt infra hominum
facultatem: fugauit illum, qui pro caſti-
tate pugnabat, cum fortiter obſtitiſſet.
Rediit tamen victus ad pugnã admira-
bili arte. Egreſſus aliquando ſacerdos
idem ex oppido, leuandi æſtus, iuxta la-
cum inambulat perſoluens horarias pre-
ces Mariæ virgini. Vix ducentos paſſus
proceſſerat, cum aſſecutus eſt eum vir
B quidam, cum rutila barba & promiſſa,
veſteq; magni precij: inſidebat equo pul-
cherrimo atri coloris, qualis, nullus illis
regionibus: famuli erant à pedibus duo:
cum acceſſiſſet propius perhumaniter ſa
lutauit, numquid ad Iubilate, inquit,
perueniſti? recitabat forte Sacerdos illũ
pſalmum, & quod magis mirũ, ita preſ-
ſa voce, vt exaudiret tantũ ſe ipſe. tum
vero equitem inter & ſacerdotem ſer-
C mo inſtitutus, hoc ordine. Prior eques
ſpecie rimantis, quæ eſt animo tibi infi-
xa cura? quæ ſollicitudo mærentem exe-
dit? at ille diſſimulans, mihi bene eſt ac
bello: fruſtra tibi huius rei quæſtio fuit.
Cui eques. Mi homo, mihi dare verba
difficile eſt, cui datum olim à Deo, vt
introſpiciam, quid tacitis cogitationi-
bus volutent homines, agitentq;. cum ſte
tiſſet Sacerdos admiratione defixus, &
D ſtupens loquentis habitum, corpusq; totũ
luſtraret luminib. ſumpto animo. Quod,
ſi tibi ea eſt virtus, effare, quæ me angit
moleſtia? ſi quid fortaſſe tu plus ſcis de
rebus meis, quam ego ipſe. Cui ille: Votũ
Societatis Ieſuitarum: hic ſtimulus cor
vellicat, hoc te quietum eſſe non ſinit.
Sed tu alias res agas neceſſe eſt: ad illam
tibi aditus non patebit: me vide. Suſpi-
E catus alter, ne aliqua ratione inaudiſſet
à noſtris. Non certum ſatis votum illud
fecerim, necne: ſed vt ita ſit, ſi certum
eſt Patribus me excludere, non abii-
ciam animum, nec me diſcruciabo: ne-
que enim vna eſt tantum pie ac ſancte

Deo inseruiendi via. recte istud quidem ait eques, mitte illam de pectore curã, est tibi ea indoles ingenij. is truncus corporis & hæc, super ea, voluntas, vt vel in ista qua nunc vteris ratione vitæ, possis innocentiam tueri. quod si me audis aliã terram vide. vbi Deo viuas & tibi, Arona relicta. iam me sequere, nec temerè erit consultum rationibus tuis. optima apud me eris conditione. non lacto manibus promissis. huc respice, hæc cum diceret, crumenã prægrandem manu percutiebat crepantem argento. egit gratias sacerdos, non possum ad præsens vti liberalitate tua, vt fidem meam præstem Ecclesiæ Aronensi, & subito interfatus eques, quæ isthæc fides, sine publica vlla sponsione aut chirographo? An te LIII. æris libræ (neque enim plures accepisti) addictum habebunt. Assentiebatur hæc audiens non sine admiratione: sed coniectura ducebatur ad suspicandum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. Tum paulo fidentior, Tu vero quo iter intendis? vbi habes? Pallantiæ respondit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum) & qui ad nos appellit linter meus, ad vicinalem vsum paratus. agebatur ab vno atq; altero remige, vtroq; pullato. aspicit sacerdos, & miratur non antea visum. Nunc, si accipis conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu voles, si stat religiosam vitam complecti, vt in vnam admittaris insignẽ & Sanctitate præstantem, curabo. Laudo egregiam humanitatem tuam, qua sponte veteris in hominem ignotum: sed habeo causas remittendi. Hac sermonum vice cum paulum subsistere cogeretur Sacerdos. Præi, Domine inquit, post paulo sequar, nec aliter fecit ac dixit. Tum salutare crucis signum in fronte exprimẽs, atq; in loco cordis, & pensilem corollam baccis consertam sacris, quis preces numerantur, manu prehendens precedentem subsequitur.] deliere ad crucem subitò apparere, eques, famuli, cymba, remigesque. Quis non miretur tot cõtortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico Sanctæ Crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si non sis (Lector) præoccupatus aut mente vana, nihil dubito, quin VVieri impudentiam, virulento & tortuoso sermone conantis eleuare, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehementer detestaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ sinũ recondas, quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquando Sanctos hisce diuinis remedijs quędam alia adhibuisse, dicis tantùm causa: vt miraculorum gratiam, hoc quasi naturalis remedij velamento (quæ illorũ erat humilitas) obumbraret, & humanam laudem effugerent, vt de B. Radegunde Regina idem prodidit, eam crucis signo folium pampini addere consueuisse. *a*

a Fortunatus l. 1. vitæ S. Radegũ

CC

Octauum præbent *Sanctorum*, qui in cœlis beatitudine perfruuntur æterna *reliquiæ*, de quibus illud, vt in cœlis sic in terris verum; *nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* fremant vt lubet Vigilantiani nostri, in eorum illos Principe D. Hieron. iam iugulauit, damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chrysostom. damnauit Ambrosius, damnãt Ecclesiastici Annales, damnant gesta Sanctorum omnium, damnat, quæ errare non potest in fidei rebus, Ecclesia Catholica. *b* de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apostoli sepulchrum in Sicilia plurimos energumenos liberari, adeò vt anno 1541. plusquam ducentæ fœminæ huiusmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Fasellum *libr.* 10. *de*

b D. Hiero. contra Vigilantium D. Nazian. orat. de B. Cypr. circa fi. D. Chryso. in orat. cõtra Gen-

rebus Siculis cap. 2. idem cernimus in Brabantiæ Gela, ad S. Dymphnæ sepulchrum, in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis. scribit Turonensis puerum ægrotum, cum hariolo traditus fuisset sanandus incantationibus, sortibus, ligaturis; pro vita morti mancipatum: alium eadem lue laborantẽ, sumptis de sepulchro S. Martini pulueribus sanitati restitutum. (*d. cap.* 45.) idem narrat, Iustinum magicis præstigijs ac laruis mirè infestatum, supposuisse capiti frenum Constantini, in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertia vexationis nocte quietem recepisse. (*de gloria Mart. libr.* 1. *c.* 6.) Georgius Monachus scribit oleo sanctarum reliquiarum, addito ieiunio & oratione, multos dæmoniacos à Beat. Auxentio sanatos. Hanc virtutem sepulchro S. Hereberti Coloniensis Episcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitiens. *cap. vlt. eius vitæ:* de sepulchro Lutgeri Monasteriensis Episcopus referunt Monachi VVerdenẽses *lib.* 3. *vitæ eius cap.* 6. de lipsanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *libr.* 4. *vitæ illius cap. vlt.* de S. Guthlaci zona Felix Crolandiensis *in eius vita*, de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vita.* Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonum infestationes patiebatur, vt adijt sepulchrum B. Godefridi omnia dæmonum phantasmata euanuerunt. *a* Merito itaque S. Benno Misnensis Episcopus toto vitæ suæ tempore religiose reliquias sanctorum colens, eas tanquam cœlestem quendam thesaurum venerabatur. *b* Merito B. Ioannes Damascenus Sanctorum reliquias vocauit, *fontes salutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, suauißimumq́; vnguentum profluit.* *c*] Meritò tot olim & hodie ad eorum sepulchra institutæ fuerũt peregrinationes, & suspensæ tot corollæ, atq; anathemata. Cauendum duntaxat, ne quas in hoc cultu Sanctißimo superstitiosas cærimonias misceamus, vt monet Syluest. *verbo reliquiæ.* Sanctis enim odiosa superstitio grata religio. Testata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuijs vnguentum suauißimum, & saluberrimum morbis omnib. medicamentum fluere solebat: quadã vero die, cum Episcopus Perinthi inscienter argenteum quoddam Vasculum emisset, quod Magicis ministerijs impensum fuerat, continuò desiit sacri fluor vnguenti. *Re noua perculsus Antistes ad preces confugit, diuinoq; impulsus spiritu vas nouum amouit, & antiquum reposuit, ac protinus vnguẽtum sicuti prius scaturire cœpit. Quocirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud nefandis rebus seruijsse, quod simul atq; ad Imperatoris aures peruenit, habita quæstione, tanti criminis reum, vti par erat, supplicio affici iussit.*] *Narratur à Nicephoro lib.* 18. *cap.* 32.

Nonum, in Ecclesia quoq; vetustißimum, & miræ efficacitatis est, *aqua benedictione sacra & solemni ritu ad id instituta*; eaque duplex, vna baptismalis in vigilia Paschæ & Pentecostes cõsecrari solita, quæ iure Canonico comprobatur: *d* altera lustralis, singulis Dominicis initiò primi sacri consecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auerruncanda, iam in vsu ante Alexandri primi tempora, & semper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. *e* Meminit *in vita D. Gregorij Magni* Ioann. Diaconus monasterij, per eius aspersionem, à dæ-

monibus

Marginal notes (left): [...]les de san[cto] Babyla, [...] hom. 26. [...] 2. ad Cor. [A]mb. serm. 7 & 91. Ru[f.] in li. 2. hi[st.] [...] c. 25. So[c]ra. l. 3. c. 16. [E]uagr. li. 1. [c.] 16 Sozo[m]en l. 7. c. [2]5. Niceph. [l]ibr. 10. c. 8. [G]rego. Turonẽ. l. 2. de glor. mart. [c.] 45. plures [a]lios citat [e]x nostris [...]io. Gibbonus erudi[te] Disput. de Sanctis an. 319. excusa Treuiris. & Bosius l. 15 de signis Eccle. c. 7. 11. & 12. & Thyr. p. 3. de dæmonia. ca. 43. & adhuc accuratius p. 3. de locis infestis. ca. 67. Hi multos citant, quib. addo Theofr. Abba. serm. de veneratiõe Sanctorum & serm. de Sanctorum reliquiis.

a Sur. to 7. ex Anonymo coætaneo S. Godefr.

b Emserus c. 25. eius vitæ.

Marginal notes (right): *c* libr. 4. de orthod. fid. c. 1.

DD

d c. in Sabbato. & ca. nec quenquã de cõsecr. d. 4.

e Alex. I. epist. 1. Conc. Nannetẽs. c. 5. Rhegino lib. 1. de discipl. Ecclesi. c. 210.

f li. 2 epist. de reb. Iapon. ep. 1.

monibus liberati: odie miraculũ istud apud Indos sępe renouatur. f Plura referuut alij exempla. de Iosepho quodam Epiphanius; scribit, cùm adhuc ille Iudæus esset, insanum quendam ab eo per aquam cruce signatam, sanitati restitutum: de fœmina, quæ magicis præstigijs in equam transformata putabatur Pallad. testatur, cum B. Macarius aquam benedixisset, superq; caput eius precatus fudisset, fecisse; vt, quod erat, omnibus videntibus fęmina videretur. g Apud Theodoretum Marcellus Episcopus Iouis Apameni fanum cum dirueret, atrum dęmonis spectrum flammę vim ne materiam ligneam depasceretur, impedire cernens, aquam signaculo crucis muniuit (*h. benedixit*) & ea iussit flammam aspergi. contactum non ferens improbus ille aufugit, & aqua quasi oleo excitatus ignis, momento temporis fanum consumpsit. Beat. Theodorus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta solebat repellere, etiam morbos à dæmonijs illatos, vt *à Phentino illo apud Tantændiam, qui obuius dæmoni in forma canis, solo illius hiatu in grauissimam ægritudinem inciderat: vt à Theodori cuiusdam tribuni domo, in qua homines & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur, & cum domestici pranderent aut cœnarent, lapides super mensas iaciabantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, & mulierum telæ rumpebantur, & tanta serpentium & murium multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei seruus ingressus, totam noctem psallendo, & Deum obsecrando traduxit, & aqua, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam à spiritibus immundis liberauit.*] Hactenus Georgius

g Epiphan hæres. 10. Pallad. Lausiac. cap 19. Theodor. l. 5 histor. c. 21.

A præsbyter sæpius iam citatus. Idem postea hoc quoq; recenset illustre miraculum: *Apocomensis vici incolæ bouem occiderunt, vt carnibus eius vescerentur. Contigit autem vt omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbũ inciderent, & iacerent vt mortui, & quicquid carnis reliquum fuit, nigrum euasit ac fœtidum. Qui igitur ex carne illa non gustarent, id, quod acciderat, viro sancto nunciauerunt. Qui respondit, exitium istud à phalange dæmonum, qui per lebetes pertransierant, prouenisse. Et cum eo tempore nõ posset cum illis discedere. benedixit aquæ, quam per vnum è fratribus misit, vt periclitantes cõspergeret, eisq; bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquam è somno surrexerunt, præter vnum, qui mortuus est. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, non exspectans viri sancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam, & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animã egit.*] S. Huberti Episcopus Leodiensis, veri dæmonomastygis habitaculũ multiplices cateruæ dæmonum inuaserant: id animaduertens vir Dei, puero dixit; *Vade aqua, quæ Sacerdotali cõsecratione sale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute impregnata est, liquorque olei itidem* (en chrysma) *Apostolica auctoritate benedictus huc deferatur, quorum aspergine atq; liturâ, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, vt amplius sua non audeat inferre machinamenta.*] Hactenus Anonymus D. Huberti discipulus vel familiaris, scriptor vitæ illius. S. Eligius Nouiomensis Episcopus, quinquaginta amplius energumenos simul, porrecta eis aqua benedicta liberauit, vt refert æqualis eius San. Audoënus. h Sed &

h l. 1. vitæ S. Eligii c. 20.

S. Laurentius Dunelmensis in Britannia, & San. Annon Archiepiscopus in Germania, & S. Maclouius in Galliis, aliique duo apud Petrum Cluniacensem, sæpè dæmones hoc rore fugauerunt: *i* nonne contumaciores dæmone Germani, Galli, Britanni Caluinistæ, qui tam sacram vndam, vt hydrophobi atque lymphati auersantur? horum vnus è numero VVierus scribere fuit ausus, in Græcorum Ecclesia hanc aquæ benedictionem, vt superstitio am damnari. quæro in qua? non veteri. quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent? Agnoscit aquæ benedictionem D. Dionysius Areopagit. *cap. de Eccles. hierarch.* & in Scholijs ad eum agnoscit Pachymer. *fol.* 128 An ergo in adhuc recentiore Schismatica? nihil miror hæretico tales placuisse duces. Sed accedant & certæ fidei quædam narrationes. *Rigæ anno* 1583. *Ruthenus quidam, cum sæpius moneretur, vt cum Ecclesia Romana rediret in gratiam, semper autem obsurdesceret, sine pœnitentia decessit. Ex eo die varia se in eius domib. spectra domesticis offerebant, assidentibus auferebantur mẽsæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modo pessulis, verum etiam sera pensili obfirmatæ, totis cardinibus euertebantur. è summis ædibus lapides ingentes iacebantur pice fœdati, quos se tractasse perhibet Sacerdos è nostris: quidam autẽ Polonus, quem Pater idem se vidisse affirmat, adeo grauiter est vulneratus in vertice, vt dies aliquot iacuerit semiuiuus. in eadem domo cum multum straminis esset, id totum in minutissimas partes comminutum est. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris, quæ non obscurè quantum sibi ius in ijs ædibus sumpsisset Satanas, indicabãt. ingressus in eas is, quem dixi, Sacerdos cum comite altero, aqua benedicta thureque adhibitis expiauit: quo exorcismo omnis tumultus dæmonum conquieuit, id quod multi deinde gratiis ædium Domini testati sunt.*] *ita litteræ Collegij Rigensis illius anni.*

i vide Surium in vitis hominũ Sanctorum & Cluniacens. l. 1. c. 7. & 14. & plura recẽtẽ de vi aquæ benedictæ Gretzerum li 4. de Cruce c. 36.

In Mexicana prouincia sedes etiam Pascuaræ Societas nostra posuit, ibi circa annum 1587. (*vt litteris prouinciæ illius accepimus*) erat *Indæ fœminæ puer quem cunctis noctibus cùm cubaret, eripi sibi à latere sentiebat, deinde reponi, quo raperetur ignara, ipse puer interea vitali spiritu in dies egesto lenta tabe properabat ad finem. huic puero salutare fuit in ædem sacram deduci, & lustrali aqua, adhibitis comprecationibus sacris, adspergi.*

Sequenti anno 88. *Viro cuidam Treuiris mulier rustica nescio quid ouorum offerebat, excipit pileo pedissequus, mox pileum ouis expositis imponit capiti, & statim vsque adeo vexari cœpit dolore, vt pene desiperet. confugit nescius quid ageret in ædem sacram, incensum caput immergit in vas promptum aquæ lustralis, conualescit, maga comprehensa in quæstione dixit, oua sic fuisse venenata, vt gustantibus interitum, extuberationem tangentibus essent paritura.*] *Literæ Treuirensis anni* 1588.

Mussiponti anno 1593. *Virgo ætate prouectior, tot incita furijs, vt obsessa diceretur, recitatis à Sacerdote nostro Litanijs: infecta altera maleficijs, epota salutari aqua: alia vexata à maligno spiritu, appensa ad collum sacra cera cœlestis agni ad se rediere, mox & confessæ decessere è vita, cum essent precibus intentæ.*] *Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciscus Lopezius Gomara quoque testatur dæmonum ludibria & apparitiones apud Indos tribus potissimũ

mediis discuti & depelli solita efficacissime: venerabilis Sacramenti Eucharistiæ præsentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aspersione. idque non semel ipsos cacodæmones Indis confessos. *lege Hist. Mexicanæ cap. 235.*

Decimum exhibent remedium res aliæ Catholico ritu solitæ benedici ad hunc effectum, vt cereæ formæ orbiculares *Agnos Dei* vocamus, propter agnũ vna in facie impressum: de quorum effectibus liber exstat Vincentii Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cum consecrantur à Pontifice Maximo, postulat ille à Deo, vt deuote gestantibus Deus tribuat, quæ breuiter his versibus complexus fuit Frusius noster:

Postulat in primis sacrati aspectus vt agni.
Agnum ad cœlestem concita corda leuet:
Vtq́ salutiferæ memores vitæque necisque,
Criminis & vitij noxia vincla terant.
Hostis vt insidias Stygij ac certamina vincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras:
Corporeos nobis morbos, casusque repelli,
Præsertim horriferos, mortificosq́ petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, sal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima sane videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paulinus in Epistolis *a*: & eo vsi contra dæmones varii Sancti viri, vt Beat. Elphegus Cantuariensis in Danis sanandis (*auctor Osbernus in eius vita*) & S. VVolphelmus Abbas in morbidæ fœminæ curatione (*auctor Conradus eius discipulus in vita S. VVolphelmi*) & B. Hildegardis cum improbo amore nobilem puellam Treuirensem liberauit (*Theodoricus Abbas libr. 3. de vita S. Hildegardis c. 9.*) & S. Marcellus Abbas Eugenii cuiusdam vxorem ex ipso mortis limine in vitam reduxit, vt narrat mense Decemb. Metaphrastes. Sed ista satis multa piis, impiis nihil satis, vt credant, quiduis plus satis, vt nauseent. *Lege, si lubet, Gretzerum libr. 3. de S. cruce capit. 37.* Accipite & ista ex Epistolari Historia paucis nota: *Drepani fuit anno 1585. paterfamilias quidam, cuius in ædibus, variæ dicebantur aliquot iam menses ex occulto voces existere. familiaris is erat dæmon, qui variis modis conabatur hominibus illudere. iaciebat saxa prægrandia, nullius tamen capitis detrimento, vasa quoq; domestica alte iaculans, non frangebat. cumq; in his tectis fidibus caneret adolescens, dæmon, cunctis audientibus, lasciuis cantibus prosequebatur testudinis sonum, aperteque dæmonem se esse iactabat. cumq; ædium Dominus vna cum coniuge quoddam in oppidum, ad sua negotia discederet, comitem sese dæmon adiunxit: cum autem ille madefactus aqua pluuiæ rediret, nequam spiritus anteuertit sublatisq; de via clamoribus, præmonere domesticos cœpit, ignem vt exstruerent, herum iam esse in ianuis, totum imbribus madefactum. Verum cum ita se illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus est dæmoni adducturum se patrem de Societate, qui è suis eum sedibus exturbaret. ille vero, ne id faceret clamitare, minitariq; inimicitias, & odium, & quamdiu Pater in iisdem æ-*

a vide Stepha. Durãti. lib. 2. de ritibus Eccles. Cath. cap. 58.

dibus versaretur fore, vt sese conderet & occultaret. Venit tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum etiam mutat, & se illis molestijs liberet obtestatur. Pater ne imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore videbatur: accurreret, ad eum sibi proficiscendum non censuit: tantum monuit vt ipse, & tota eius familia ablutis generali confessione peccatis, cœlesti pane *se confirmarent, cauerentque ne quis aut ex domesticis aut ex externis, sermonem cum hoste miscerent, neve ex eo, vt antea fecerat, occulta perquirerent, riderent potius, quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex mendacij patre plane contemnerent. Illi cum se facturos recepissent omnia, dedit eis pater ex consecrata* cera agni cœlesti simulacrum, *quod filiæ ceruicibus, vt quæ omnium maxime à dæmone vexabatur, insererent. Hic terrere dæmon cœpit clamoribus filiam, minitariq; ni ceram illam abiiceret, fore vt ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita & consilia secuti, cum loquenti responsa non redderent, seseque inuicem contra hostem Sacramentorum telis armarent, facile se ab eius insidijs molestijsq; tutati sunt.*

In Treuirensi ditione hoc ipso tempore, vt sunt plurimæ illic sagæ: *quædam puerum octo circiter annos natum, suis præstigijs ac carminibus circumuentum, in eas sedes solita erat abducere, vbi per licentiam noctis ac tenebrarum nefariis lusibus indulgerent, hic suæ quoque partes puero dabantur, vt dum illæ choreas consertis manibus inter se ducerent, is earum saltationem tympano prosequeretur: nec modo ludorum erat chorique spectator, sed sæpe etiam præstigiarum quibus illæ humanis corporibus vitisq; nocent. Hunc Archiepiscopus deductum in aulam custodiri iussit, vt Catechismo cuius erat plane rudis, imbueretur: cui cum sacerdos noster* effigiem cœlestis agni, *de ceruicibus suspendisset, noctu adfuit dæmon, grauiterq; puerum increpans, quod tam facile se decipi passus esset, iussit ceram illam, ni vapulare vellet, abiicere: territus puer imperata fecit, continuoque dæmon, eo quod iam metuebat amoto, ad muros vrbis eum abripit, nigroque imposítum hirco, ad impurissimas sagarum regiones momento transfert. Qui cum aliquamdiu inter veneficas latitasset, restituitur iterum in Palatium, fracta implicitaque nodis vesicula, vnde cera illa pendebat.*] Is puer Archiepiscopi & Ciuitatis petitione in Collegio nostro inclusus seruatusque, donec doceretur quæ ad disciplinam Christianā necessaria, vt cum postea rediisset in aulam, Sacramentis religiose munitus à dæmonum laqueis eriperetur, quod & deniq; factum, etsi postea relapsum criminis post aliquod annos pœnas dedisse debitas inaudiui.

Anno subsequente in eadem ditione fuit adolescens rusticus, sed peracri ingenio intra quintum decimum annum. Hic non semel accesserat ad feralem locum vbi permisti feminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magistro epulabantur, noctis licentia discrimine pudoris exstincto. *Ipse tamen nondum Deo Deiparæq; renunciarat, execrandas nondum precationes fecerat dæmone præeunte. Felix tantum cerebrum cum sumpsisset in cibum, decrescente luna sentiebat sibi mentem imminui. Vbi Treuirensem ingressus est vrbem, quam nunquam antea viderat, eo nimirum ducente ad supplicium, qui duxerat ad maleficium, vti fanaticus deductus est in ædes Principis*

vt, seorsim ab alijs certa in domus parte curatus à nostris, dæmonem excuteret. Sed cum ei nulla à dæmone nocte daretur quies: coniuratisq; à quibus diuerberabatur, vel cerea effigie sacri agni, *quam ad collum habebat, auulsa, Archiepiscopo placuit mitti in Collegium Societatis: nec hic quidem fuit misero pax, nisi solemni ritu cubiculo expiato, pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ipso narrabantur, ita enim ipsimet Antistiti ille, cum exerceretur nostra comessatio, fuit vnus è tua cohorte, qui gloriatus est quadam nocte (indicabat enim eam quæ fuisset) dormienti tibi potionem pestiferam ingessisse, reperto ad te aditu ex occasione,* agni Dei, *quem iturus cubitum reliqueras imprudenter in mensa, quod si paulo capacior fuisset calix, mortem non effugisses. Certe ipse Archiepiscopus dixit, se post illam noctem ita infirma fuisse valetudine, vt per aliquot dies decumbere cogeretur. Cum hæc dicens in magna corona nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te, inquit, nostræ Lamiæ bis inuaserunt, sed ab ea pixidula quam fers continenter, vbi sunt imagines binæ, & nescio quid consecratum* (Agnum Dei *intelligebat*) *sunt à conatu repulsæ, de harum gestatione rerum confessus est præfectus.*]

Alius à dæmone obsessus, *canem magis ringendo & latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, se esse ostendebat: hic à Burgundia vsque ad nos adductus, viq; summa compulsus in templum, non prius desiit canem agere, quam* agnus Dei, *in collum insertus est: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, salutari animum confessione purgauit, idem amuletum,* alteri fuit eodem morbo laboranti. [*Ex litteris Germaniæ superioris, collegij Friburgensis,* Anno 1590. ex eadem Prouincia in hæc verba Oenipontani: *vt grauitati morborum medicamentorum respondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis,* sacrarum planguncularum, *vsus, ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat se quidam inferis destinatum ob scelera commissa, furijsq; agitatus inuocabat dæmonem subinde, quem & adesse monstrabat, pauentibus aliis, indicis intentu: hunc persanauit vnus è nostris mollibus primo delinitum verbis, mox etiam ad confessionem adductum, donata, quam pie demitteret in pectus,* bulla agni cœlestis. *Corpus quidam animam p diro animarum prædoni deuouerat tempore præstituto: hora fere instante, vt sæpe praua consilia, & nimiũ calida reputantur post factum) mæstus atque anxius adit sacerdotem: eum dum consulit trementibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore, Opem, exclamat, infelici, quem tu expedis, pater, auxiliare aliquod sacrum. Quærenti nostro, ecquid noui? Astat, inquit, ante ostium hostis, periens abeuntem & hostili vultu minitans raptum ex condicto, ergo huic quoque simile remedium allatum est. Neque hæc sunt fama incognita. Rusticus cum inaudisset Oeniponti agere viros, qui veneficia & præstigias certis medicaminibus abigerent, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduersus diabolum. interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haut scio, respondit: nihil enim præter auditum habeo: sed istud quidquid est, diabolum fuget. Data igitur particula cerea, quam salutarem sensit adeo, vt paulo post vni è nostris ipsius oppidum iter facienti, cum propterea obsideretur à pluribus, septuaginta amplius fuerint dispertienda.*]

Tum etiam è Turonensi collegio perscriptum: *Puella recens nuptui collocata, post horarum trium irritam luctam cum horrendo spectro, sono vocis motuq; corporis energumenam referebat: mox breui gestatione sacratæ agni imaginis, quam à nobis acceperat, est in pristinum restituta.*]

Sub idem tempus Auenioni mulier maligno vexata spiritu, *cui suaserat vnus è nostris vt conueniret sacerdotem (dato interea parentibus cælesti agno, quem ignaræ insuerunt in vestem) cum consilium obliuiscitur, aut differt, à quatuor quasi felibus per fenestram raptata est supra domesticum tectum: mox audiuit humana voce minantem præcipitium, nisi ceream imaginem abiiceret, quam in veste habebat. Intellexit illa quid esset, & agnouit suasores mali. ergo magno animo negauit facturam, statimq; conuersa ad preces, relicta est (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto suspensa.*]

Anno 1590. Treuiris, *acceptam adolescens iniuriam, cum insigni rerum iactura, à quibus minime debebat ferebat iniquius quam Christianum deceret: ita dolore atrox & mæroris immodicus, cum sub crepusculum solus obambulat, dæmonem haut occasionum ignarum, aut segnem, ob uisum habuit, effigie viri nobilis, atro colore. exhorruit primum, sed salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tristitiæ, respondet quod erat: tum dæmon præcisam omnem spem recipiendæ pecuniæ per validiorum potentiam interuersæ: proinde sequatur: compensaturum omnia leui negotio: Cui adolescens. A notis mihi & ab amicis imponitur, & habebo fidem ignoto, & quem nunc primũ adspexi? bone Deus. Hoc extremo dicto velut fulminatum monstrum hominis in auram cessit. postridie eadem hora idem agitanti, offert se mulier amœno cultu, orat breue spacium secreti recessus: abnegat iuuenis: instantem, repellit. Exin suadet illa, proferat è cubiculo gladium, & in aduersum parietem impingat: recusat principio: demum, nescius quid ageret (aut cura abstulerat mentem) morem gerit: inter feriendum parietem, Deus bene vertat, exclamat: hoc quoq; secundum fulmen dæmonem abegit. Rediit & tertio (hærebat enim adhuc infixa animo solicitudo, & pellax non deserebat) mulierem assimulat pollentem ætate ac forma: in stuprum illicit lasciua voce gestuque, nec se continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur iuuenis opem implorans: accurrentibus subito domesticis, improba facies euanuit: at ipse confectus lassitudine linquente animo repertus: rogatus timoris causam & clamoris, ne hiscere quidem: adeo iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam voce amissa: igitur collocatur in lecto ac refouetur, simulq; reuocatur animus asperſu aquæ piacularis. postridie rem omnem exponit, & nostrorum suasu sacris mysteriis, consecrata cera, cæterisq; armis formidatis diabolo, instructus, ita perterrefecit aduersariũ, vt apparere desierit.*] *Bencius in litteris Rhenanis d. anni.* Fit tamen aliquando Dei permissu, vt hoc remedium non iuuet, maxime quando per aliud gloriosius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen Iesu vel Mariæ. verissimo id euentu comprobatum Augustæ Vindelicorum anno supra millesimum & quingentesimum nonagesimo primo. *vbi adeptio consecratæ ceræ cũ imagine agni, multis præsens remediũ in horrificis à diabolo monstris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, q. con-*

En vnum remediũ.

En Secundum. Tertiũ. Quartum.

temneret

temneret dæmon, palàm apparens, & magna oblata vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto, abiectoque inuolucro; Iesu & Mariæ *inuocata nomina saluti fuêre.*] Idem in litter. Germaniæ Superior.

Anno 1589. mulier quædam, quæ chirographo, quod proprio sanguine conscripserat, se dæmoni deuouerat; *cũ resipiscenti illud dæmon sæpius ostentaret, freta,* diuini agni, *præsidio, cuius imagine pectus munierat, cum reddi chirographum sibi iussisset, tandem vidit illud in cinerem & fauillam cõuersum ad pedes sibi abijci.*] Idem in litteris Colonienſ. & Treuir. Collegij.

Vndecimum sunt *pia scripta seu amuleta sacra* ad collũ appensa, *vt symbolum Apostolicum,* Initium Euangelij D. Ioan. *In principio erat, &c.* vel psalmi alicuius particula; quo & olim vsi multi, & scribit Eman. Costa *a* Hormutij nostris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulsum. Sed vt hoc remedium sit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit: *b* Prima est, vt pijs verbis nihil superstitiosum admisceatur, verbi gratia, si fideret quis figuræ, colorive litterarum, vel modo scripturæ, vel materię membranæ, vel atramenti. secunda conditio, vt recta sit gerentis intentio, veluti si pius verborum sensus obseruetur, spes vero figatur in Deum, idque fiat, vel ad professionem fidei veræ, vel ob alium pium & sanum finem, effectusq; à diuina potentia, sub eius beneplacito expectetur. Vide quæ diximus, *lib.1.q. de Periaptis, & periamatis.* Duodecimum accedat, fidei datæ Deo præstatis pura seu *Votorum Persolutio.* Narrat M. Baronius Annal. Ecclesiast. tom.11. anno Christi 1004. ex M.S.codic.Cassinate: quendam Franconem Marinorum (familia adhuc superest inter Mosellanos) promisisse Ioanni Canapario se cum illo religiosum habitum suscepturos in SS. Bonifacij & Alexij Romę monasterio; sed promissi contemptorem à Deo lue anginariâ percussum. Vicina morte delatum ad monasteriũ, petijsse instanter, vt in Monachum reciperetur, tandem obtinuisse. *Postquam igitur* (verba sunt auctoris libri) *hæc acta sunt in monasterio, volẽs Deus ostendere, quantum intercessione horum sanctorum flectatur ad misericordiam, & quam liberaliter liberet peccatores ad eos confugientes: permisit cuneum equestrium armatorum malignorum Spirituum per supradictam viam sacram visibiliter descendere, prædictum Franconem requirentem, quem indiciaria definitione se seruum vicisse glorianter iactabat. Taliter enim alterando,* ablatum perquirẽdo visi sunt venisse ad portam monasterij. Vbi non inuenientes eum reuersi sunt tristes multa nefaria iactãtes in Sanctos. Qui dum requisiti fuissent à vicinis monasterij, quid hoc esset, responsum: Franconem seruum eorum ablatum à Bonifacio & Alexio, & mussitando adijciebant, remansisse per quod eum vincere putabant. Quod vbi Abbati & Fratribus ab audientib. nunciatum est, subtiliter perquirentes professionem regularem non illum fecisse inuenerunt. Qua studiose facta anima illa carne soluta est. Ex quo datum intelligi, quod misericordissimus Deus, quem cuncta monastici ordinis implere permisit, meritis Sanctorum Bonifacij & Alexij, quorum suffragium toto corde petierat ab omnib. insidijs inimicorum eripuit, ad laudem & gloriam nominis sui. Amen.*

Vltimum accedat, *pulsatio Campanarum Ecclesiæ Catholicæ* (nam hære-

a Cõ ven. rer. Indic.

b 2. 2. q. 96. art. 4.

* corr. euicisse.

tici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quā docet experientia quotidiana dæmonibus adeo infestam & inimicam esse; vt ab ijs excitatæ tempestates, vel ingruentes impediantur, vel iam ortæ sedentur, & aliò auertantur, vt rectè docuit Concil. Coloniense; c & confirmat exemplo quodā Venerabilis Petr. Abbas Cluniacēs. d *Cum aliquando* (inquit) *frater quidam, Ioannes nomine, natione Italicus, irregularis disciplinæ seueritatem fastidiens, etiam fugere de monasterio cogitaret: ipse ei diabolus Abbatis specie assumpta se obtulit. Nam duobus dæmonibus in specie monachorum se comitantibus, fratri in quodam monasterij loco secreto soli residenti, multaq; secum voluenti, opportunum fallendi tempus se inuenisse credens apparuit, eiq; assidēs dixit: Ego (frater) modò huc hospitandi causa diuerti: sed casu te conspiciens, agnoui multa te solicitudine laborare, multosq; in corde tuo cogitationum æstus versare. Quorum causa, licet quibusdam referentibus mihi ex parte nota sit: si tamen eam plenius indicaueris, potero forsitan vtile tibi dare cōsilium. Vnde, quis sis, & quare mœstus sis, amico quærenti expone. Cumque frater ille ignoto, vt putabat, homini secreta cordis sui aperire formidaret, & se tantummodo natione Italicum esse respondisset: dæmon, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipsius regionis abbas sum, & tibi benè in omnib. auxiliari possum. Noui enim, licet tu reticeas, quod Abbas Monasterij huius, & cæteri malè te tractant, neq; vt dignum esset honorant, insuper multis sæpe iniurijs, vexant. Vnde admoneo te, vt tibi consulas, & locum hunc omnimodis perniciosum derelinquas, & mecum recedas. Paratus enim sum te ab his malis eripere, & Abbatiam meam, quæ Cripta ferrata dicitur perductum, omni te ibi honore sublimare. Ad hoc frater respondit. Ego hinc exire nullo modo possum, quia & clausura monasterij prohibet, & fratrum me multitudo circūdat. Tunc diabolus; Nec ego, inquit, quamdiu hic fueris, te in aliquo iuuare potero: sed fac qualibet arte, vt septa monasterij transgrediaris: quod postquam feceris, ego statim adero, teq; ad locum meum, vt dixi, perducam. Sed misericors Deus, qui non permittit nos tentari supra quam ferre possumus, non vltra passus est hostem procedere: sed sicut scriptum est,* qui fecit illum, applicauit gladium eius. *Quando namq; hoc agebatur, fratrum conuentus in refectorio, ex consuetudine, hora cænandi residebat: qua expleta, à Priore, secundum morem, vno ictu scilla percussa est. Quo sono audito mox dæmon, qui Abbatem se fingebat, actus diuina virtute, à fratre, cui loquebatur se abripuit, & præcipiti cursu ac maximo impetu ad latrinas, quæ proximæ erant, tendens, vidente fratre iam dicto in earum se inferiora demersit.*] Idem quotidie fatentur maleficæ, si, quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde domum referuntur; signum campanæ audiatur; confestim dæmones ipsarum baiulos spurcum onus in solum deijcere, & fugâ trepidos dilabi. Recentiores historias ex actis iudiciarij fidelissimè depromptas, cum Martino de Arles, & Grillando, non paucas, nec illepidas suggerunt Binsfeldius, & Nicol. Remigius; a qui sapienter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarum, mendacio cōsutis: dum inquiunt primò hunc sonitum campanarum inefficacem esse, postquam tempestas se in territorij, vbi campanæ sunt, terminos penetrauit: quasi verò aliqua potentiæ diuinæ sint metæ ponendæ; vel Deus

c cap. 24.
d libr. 1. de mirac. c. 13.

a Arles, tractat. de superst. Grill. lib. de sortile. q. 7 Binsfel. de cōfess. Mal. f. post cō lu. vlt dub. 6. Remig. li. dæmono. [illegible] c. 26.

non sem

non ſemper paratus ſit nos à maleficijs cum expedit, eruere. alterum, dum aiunt, non prodeſſe ſonitum campanæ, cui dum luſtrabatur, concubina Sacerdotis nomen impoſuit. quo quid magis ridiculum?

Obſerua hîc (Lector quæſo duo. primò vulgus cenſere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imper. putauit, vt patet ex grauaminibus ſedi Romanæ ab eo propoſitis: arripiunt hæretici, & acerbiſsimè in hunc morem Brentius, Caluinus, VViceus, quem vocant, *campanæ baptiſmum*, inuehuntur. Sed hic mos illorum eſt, affingere Eccleſiæ errores idiotarum, vt transfugio & ſchiſmati ſuo nefario & menſtruoſo colorē aliquem inducant. Veriſsimum eſt, quod rectè docuit Cardinalis Hoſius; *b* campanas non baptizari, ſed benedici. Legant ipſum Pontificale Romanum; de baptiſmo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hæc verba; *Neque nouum videri debet campanas benedicere, & vngere, & eis nomen imponere.* En tibi verè & integrè ritum totum. an hoc eſt baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne qui elocas (h. campanas) baptizent.* Sed (quod Vitus Amerbachius etiam non diffitetur) non benedictio illa, de qua eius præceptor Alcuinus, ſed quæ fortaſsis tum irrepſerat ſuperſtitioſa quædam baptizatio & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis ſcriptoribus baptiſmi nomine ſcio nuncupari. Iuo, *ſermon. de Sacr. dedicat. Ipſum, inquit, templum ſuo modo & ordine baptizamus.*] Quid hoc, niſi benedicimus vel conſecramus? Hanc benedictionem etiam Græci olim nouerant. Nam apud Gregorium presbyterum lego, B. Theodorum Archimandritam tintinnabulis benedixiſſe. vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolæ in Campaniâ inuentas campanas Strabus eſt auctor, *libr. de rebus Eccleſiaſt.* inde à Nolis nolæ, à Campania campanæ. putatur ante mille annos D. Paulinus Nolanus Epiſcopus inſtituiſſe, vt tubis veteris Teſtamenti argenteis & corneis *c* ſuccederent; & populum ad feſtorum cultum, miſſarum ſolemnia, & horas Eccleſiaſticas conuocarent: quid hic Deo diſpliceat? benedicuntur, vt fragore ſuos ſpirituales hoſtes terreant & repellant. quid hic ſuperſtitioſi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius, quaſi commendetur tutelæ vas metallinum, diuinæ laudis inſtrumentum. quid dignum repræhenſione? Effectus illos non tribuimus formæ, ſeu arti, vel naturæ metalli. Non obtuſa adeo Catholici pectora geſtamus, nec Sol veritatis ab Eccleſia tam procul auerſus radios ſuos elongauit. Non aſſerimus, quod Petr. Mexia, *d* diſcuti has procellas vi ſonitûs aërem diſsipantis. fecerit hoc efficacius ſulphurea belli machina, poppyſmis foret velle Iouis fulmen diſpellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere, de æris ſonitu dæmonum fugatore; de quibus viuendi Alexand. Aphrod. & Macrobius. *e* Tribuimus ergo vim efficientiamq; omnem conſecrationi ſiue benedictioni, ſic diuino iuſſu ſeu diſpoſitione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoſcendus. talia Deus diuinæ ſuæ protectionis & potentiæ ſuauiter omnia diſponentis, & fortiter operantis ſigna notaſq; Eccleſiæ ſponſæ ſuæ tribuit. Serui nequam dæmones hunc ſonum, quaſi DEI viui imperan-

b lib. 5. cōt. Proleg. Brentii.

c Nu. 10. & 29. Leu. 23. Sophon. 1. Ioſeph. lib. 3. antiquit. c. 15.

d in Siluef. variar. lect. lib. 2. c. 9.

e Alexand. Proble. 43. libr. 2. Macrob. lib. 5 ca. 19. vide Magiū miſcel. lib. 4. ca. 14.

imperantis fugam recognoscunt præconium: haud aliter quam subditi omnes, etiam inuiti, regij saluicondu-ctus signum reuerentur. f

f vid. de his Guilh. Parisiensem lib. de leg. fol. 44. & Steph. Durant. lib. de ritib. Eccl. 1. c. 21. Binsf. supr.

GG

Obseruandum præterea, Non semper Ecclesiastica ista remedia esse efficacia, neque semper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei causas præcipuas videri, alteram peccatum maleficio læsi, vel medicinam adhibentis, maxime si ea non vacet superstitione, vel si modicam spem fidéque habeant; propter quæ indignos effectu se præstant: causam censeo alteram, maius bonum ægri seu læsi, nam afflictio & ægritudo solent à multis peccatis homines abstrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & spectantibus patientiæ aliarumq; virtutum specimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, præstabilius & felicius esse, patienter aduersa tolerare, quam illæsum nihil omninò aduersæ fortunæ degustare? g

g Vide D. Aug. li. 22. de ciu. Dei c. 22. & lib. 83 qq. q. 79 & Chrysost. homil. 8. in c. 4. ad Roman.

A

CAPVT III.

Quorundam remediorum Ecclesiastico-rum contra calumnias hæretico-rum defensio.

Solemnia semper insaniunt; qui ex Ecclesiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt; quotiescunque vel rei tractatio, vel male illos mens adigit de cærimonijs tribusque Ecclesiæ Catholicæ disserere. Feruntamen inter eos furoris & maledicentię palmam, qui Theologiam vix, ac ne vix quidem, à limine salutarunt; impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigiosi leguleij, absit Iurisconsultos vocem, & sanctum augustumque nomen rabulis prostituam; qui diuinæ sapientiæ, cui vera iuris disciplina innititur, tam sunt expertes, quam maledicentiæ virulentæ periti, & superbiâ hæreticâ turgidi. Luminaria iuris duo, vnũ sæcularis, alterum Ecclesiasticæ iurisprudentiæ, sunt: hoc Soli, illud Lunæ non abs re simile dixeris, iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulæ, quia Pontificum; qui B. Petro, in clauium, & legislationis potestate, successere; sanctiones ignibus traditas, ex hominũ memoriâ, & tribunalium subsellijs excutere obstinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant quod non agnoscũt: quare nec Iurisconsulti, sed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam suam facundiam ante aliquot annos, in rabiosi fori iurgijs vænalem, scriptis vno in capite satis, παρέργως, prodidit; sed & insciam suam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri lęsi vesaniam simul orbi propalauit, Godelm. *lib. 1. de Lamijs c. 6, à num. 21.*

Reprehendit primo *Exorcismos* Pōtificiorum; & dicit annumerandos exorcistas Pontificios incantatoribus, cur quæso? *primum, quia Aretius scribit, hos vt plurimum esse Magos.* scribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hostis Pontificiorum, hæreticus Suinglianus, idoneum testem, cui credas iniurato. hoccine est Iurisconsultum esse, tales testes adducere? sed video addi multos alios, & quos honoris (credo) causâ nominabat, Chemnitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & VVierum. bene quod eiusdẽ farinæ. benè quod hæretici aperti cæteri, vnus vel hæreticus, vel fidei nullius statæ. in testabiles omnes; & vnâ

B
Pro exorcismis.

lineâ

linea inducenda nomina, vno verbo reiiciendi: *inimico iurato contra hostem non creditur.* Addit probationem secundam, *vt incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorcistæ malignos spiritus ex hominibus & animantibus certis precibus recitatis & vsurpatis, additisq; aliquibus cæremoniis, characteribus, execrationibus, & sæpe repetito DEI nomine, Mariæ, & Sanctorum eiicere conantur.*] Vide comparationem & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant: &c. imprimis falsum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuisse: aerii tantum fuêre, & nondum in inferni malam mansionem compulsi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc potestas eos emittendi competit. Sed ignosce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chemnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, subito Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur, Sed si magico ritu conatur. idcirco (inquiet) dixi id eos, *conari certis precibus, characteribus, execrationibus, &c. de characteribus*, quod ait mendacium est: Pontificii exorcistæ iis non vtuntur. de *precibus*, respondeo, illas quæ in Pontificali Romano præscribuntur, Sanctas & pias esse, nihilq; continere quod sapiat superstitionem: vel, cedo, quid illud? *Execrationes*, diabolo ingeruntur non vt hosti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret, sed ab vtentibus auctoritate, à Deo, Apostolis & successoribus eorum concessa, in pœnam criminis diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationé. quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur:

A

B

C

D

E

eaque declaratio dæmoni admodum odiosa, Deo honorifica est. nam Dei virtute se exorcista dæmonem expulsurum sperat, & confitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorum nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt sit quod dæmonem mordeat: qui se ab his sæpe victum, sæpe triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: præterea, vt hi Sancti, & præsertim Deipara virgo Maria (quam contemptim caninum illud os Mariam, nude nominat) intercessione sua energumeni à Deo liberationem obtineant? Quis (ô caput insanum!) queat hoc incantationi ascribere? multi vestrum Sanctorum inuocationem, quam calumniose, tam inepte ac frigide, in hunc vsque dié impugnarunt: non eo tamen insaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam causarentur. Fatetur postea, *in Ecclesia primitiua peculiare donum fuisse, voce humana & potestate diuina de corporibus obsessorum exigere diabolum vel compescere, & hi* (ait) *dicebantur Exorcistæ, propterea quod manus vexatis à cacodæmone imponebant, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obtestationibus dæmones eiiciebant.*] Igitur te ipso (mi homo) teste in Ecclesia primitiua *Exorcistæ*, fuerunt: qui quo nunc nostri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causa & eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in nostris culpas? an idem culpas in veteribus? illosne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo discrimen: cur nostri incantatores & non illi, qui quod nostri faciebant? si discrimen nullũ ostendere potes: nonne mortalium ineptissimum te calumniatorem merito pro-

nunciemus? Sed ecce discrimen. *olim hoc in primitiua* (inquit) *Ecclesia fuit peculiare donum: cum autem hoc donum eiiciendi dæmonia in Ecclesia desisset, κακοζηλία, illa ad superstitiosos exorcismos, & ad Magicas verius incantationes transiit, vt Chemnitius ait.*] Pergit nobis Oraculum suum ex Chemnitii cortina depromere Nos Chemnitium cæteris, quibus eius libri referti sunt mendaciis, hoc imprimis illustre adiecisse contendimus, nec simplex istud, sed in vno multiplex mendacium. Primo mentitur, cum ait, hoc donum eiiciendi dæmones in Ecclesia desiisse: quando enim desiit, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque se Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hispaniam: frequentius nihil inuenies narrationibus verissimis eiectorum dæmoniorum. Desit hoc donum in Protestantium Synagogis, fateor *a*: sed illæ, partes Ecclesiæ esse, schismate nefario, desierunt. Secundo mentitur, κακοζηλίαν, vocans hanc obseruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iussioni, & ritum ab Apostolis per manus acceptum retinent: sibi promissum sciunt: *In nomine meo dæmonia eiicient*. fidei, quam mordicus tuentur, hanc promissionem annexam fallere sciunt non posse. hac illi fiducia, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad suscipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuina eos iuuante gratia hostem occupatis sedibus etiamnum expellunt.

a vid. Thyræum de dæmoniac. ar g. c. 40.

Tertio mentitur, cum ait ad superstitiosos exorcismos deflexisse & Magicas decantationes. Proferant exorcismum aliquem superstitiosum, ex Ceremoni. Eccles. Roman. quod nominant. Proferant, inquam, si possunt. non protulere, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis assertionibus vtendum non fuit. non fuissent vsi, nisi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam frustulatim intexuisse de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi sane, vereque tribuuntur: si pietas ac deuotio Mengi illa sibi censuit adiicienda cæteris: quibus Dei virtus dæmoni obiicitur, quaque ille iubetur egredi: quid magnopere culpandum, nisi illis qui Deiparam vilis mancipii loco habent, qui eius laudes, & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorcismos à diuersis exorcistis, pro cuiusque deuotione compositos, defendimus: solum Ecclesiæ Catholicæ ritum, & publica Ecclesiæ auctoritate introductos exorcismos, tuemur: hos ab omni superstitione vacuos, & expertes incantationum asserimus: neque hoc certamen subire cōtra quemuis aduersariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, si quæ inuenient: hoc ipsi scuto facile illa depellemus, ne latus hauriant. Probandi onus illis incumbat. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit suffragari. molestia nos liberasset Godelmannus, si quid in Cærimonia exorcismi Magicum sit, attulisset. Non ruspáremur, nec singula persequenda forent: in exorcismo, *personæ, res, verba, intentio,* reperitur. Personæ culpa nulla: non obsessi, cui licet ab Ecclesia remedium petere, quam nouit pharmocopeian à Christo morbis spiritualibus institutam. non exorcistæ:

nam institutus hic ordo iam ab Apostolorum ferme temporibus, *vt docuimus cap. præcedenti a.* non eorum ornatus. Nam stola cinguntur, eamq; energumenis iniiciunt, qua meminere feliciter sic vsum Pontium Boneuallensem Abbatem *b*: sciunt hac dæmonē quasi ligari, & memorē fieri, eum esse Christi captiuum, & à Christo subiugatum. superpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officii eorum est signum: sicque significant se in pugnam non priuata temeritate, sed ab Ecclesia stipendiatos auctoratosque procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum inuenias, si adsunt accensi cerei: testantur lucis aduentum expectari à vera luce Christo, & fugam potestatis tenebrarum: si flagella & alapæ accedunt, moderatæ: fit, non vt corpus obsessi lædatur, sed vt contumeliæ impatiens obsessor diffugiat. vsum hoc remedio, D. Gregorium, D. Hubertum, & alios fæliciter, docuit: qui de his ritibus egregie Pet. Tyræus, cuius tantum nunc vestigiis insistimus. *c* Manum exorcizandis imponere, docuere Apostoli, & vir Apostolicus B. Martinus, cum Tetradii seruum Treuiris expulso dæmonio liberauit. Eucharistiam in hunc finem energumenis & ostendere, & sumendam præbere: quam efficax semper & frequens fuerit: legere potuistis cap. præcedenti *d*. nec opus repetere.

a sectio. 3. remed. 4.

b vita S. Bern. li. 4. cap 7.

c d. p. 1. ca. 46. cū adi. Lector.

d secto. 3. remed. 2.

De verbis res æque expedita. Verba exorcismi (vt recte Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonem, si non sufficiens ista diuisio: ostendant quid desit: equidem nihil inuenio. Ad Deum dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt misereatur obsessi, vt potentia sua dæmonē comprimat & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, vt ieiunia sustulere. Negent fidem historiarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonum expulsione contestata *e* respuant Christi Domini auctoritatem, id in D. Lucæ Euangel. *cap.* 9. asserentis. Ad Sanctos quæ diriguntur, diriguntur vt ad Dei familiares amicos, & cœlestis regiæ intimos Palatinos, gratia valentes, vt nobis impetrent, quod à Deo obtinere contendimus petimus, vt ipsi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita: non vt æqualia Christi meritis (per hæc enim illa efficacia sunt, & sine his illa nullius meriti forent penitus separata) nec enim vt meritum Christi deminuant: sed vt primum & præcipue Deus filii merita aspiciens, & oculos vltra porrigens ad iis tincta imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filii tam longe patentem, & per omnia membra corporis sui influentem considerans: citius moueatur, seque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Christi & famulorum Christi merita, interdum exorcistæ obsecrant. Nec ociosa est Sanctorum nominatio: quorum olim nomen dæmones non tulisse cōstat: ex iis quæ de Beat. Antonii nomine Athanasius, & de Litaniarum recitatione alii tradidere *f*. Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dæmonem exorcista alloquitur, increpando eum seuere, & comminatorie, & per modum imperii, sicut habens auctoritatem à Deo: quo modo loquēdi & eiiciendi dæmonem Apostoli vtebantur, secuti exemplum Christi: sic etiam solitos increpare dæmonia primitiuæ Ecclesiæ sanctos viros docet Beatus Cyprianus ad Demetrianum, *Adiurantur à nobis & torquentur*

e vide sup. sect. 3. remed. 5. & Thyræ. supnum. 645.

f vide sup. d. sectio. 1. remed 5.

Spiritu-

spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessorum corporib^9, eiiciuntur dæmones. & omnium optime Prudentius:

In Apotheosi.

Intonat antistes Domini. fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Mancipium Christi fur corruptissime vexas?
Desine. Christus adest, humani corporis vltor:
Non licet vt spolium rapias, cui Christus inhæsit.
Pulsus abi, ventose liquor. Christus iubet. exi.

Nec Christi Iesu nomen solum inculcatur, sed & alia Dei nomina, & cuncta Christi miracula. idem Prudentius:

··· torquetur Apollo.
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest. agitant miserum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.

Addunt *adiurationi* (qua voce vsus Cyprianus) dum *exorcizant* (sic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Christi faciunt exemplo (*Marci.5.*) & fieri solitum superius docui *g.* & si hoc licet, cur etiam non liceat petere vt socios indicent, vt sciamus cum quibus confligendum: petunt causam ingressus: vt à similibus peccatis alii caueant, & eo vitato vel expiato facilius sanetur energumenus, signum egressionis petunt, vt constet iam vere liberatum ægrum. Mendax quidem est diabolus: sed exorcismi verum inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locum proficisci, verbi gratia, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit: vel desertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorcista tantum definit, sub spe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promissionem, exilii illius exempla quædam, non tamen promissionem. Restat mens siue intentio exorcistæ: illa Magica non est: quia sperat & cupit dumtaxat, pro officii sui ratione ac munere, diuina potestate sibi concessa & promissa, dæmonem in Dei nomine eiicere, & suæ consortem naturæ hominem ea miseria eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in personis Catholici exorcismi, quicquam est vel superstitiosum, vel incantatorium: eant nunc Nouatores nostri, & toties in hac lyra delirent.

g d. rem. 4.

Pergamus ad impii hominis reliquas inaniloquentias. Ait, *Salem quoque exorcizant vt sit omnibus sumentibus salus animæ & corporis, & fuget diabolum.*] Hic iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidem formula quæ exstat in Romano Missali, inde petat qui volet. Exorcizare, licet vt iam probauimus. Creaturis benedicere licet, nam & Christus pani benedixit, & aquæ & aliis creaturis primi Christiani benedixerunt. Multa testimonia protulimus capite pcedente *h*, & alia contexuit Thyræus noster *i*. Addo nunc solum testimonium Beat. Dionysii Areopagitæ, qui in Baptismi ritibus & olei benedicti (seu chrismatis) & crucis signi, & benedictionis seu sanctificationis aquæ simul meminit, his verbis, vt Perionius vertit *a*: Cum ei (*baptizando*) plane vestes ministri detraxerunt, tum sacerdotes sacrum vnctionis oleum afferunt: ipse cum inungendi ac perfundendi ter

h sect. 3. remed 9.
i d. part. 3. cap 45. à num. 645.
a de Eccles. hierar. ca. de Sacramēto illustrationis.

expri-

e[illegible] initium fe-[illegible] perfundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: eiusq; sacrâ appellatione inuocationeq; sanctificatis aquis, cum eas trina vnguenti perfusione, &c. Græcè clarius, καὶ πλείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίειν πανσιμως παραδοὺς αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καθαγιάσας, ἐν τέλει τοῦ παναγεστάτου μύρου συνεχέσι χύσεσι, &c. In formulis autem quid reprehendi meritò potest. En illas bonâ fide. *Salis hæc est, Immensam clementiam tuam, Omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam in vsum generis humani tribuisti, benedicere & sanctificare digneris, vt sit omnibus sumentibus sanitas animæ & corporis, & quicquid ex eo tactũ vel aspersum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ, per Dominum nostrum Iesum, &c.* Ecce totam quam frauduléter truncatam exhibuit aduersárius: neq; in ea dicitur, *vt fuget diabolum*, quod ille fingit: nec mens illa nobis eâ dicentibus, credere salem efficientem fore causam effectuum illorum, sed illo sale vtentibus, oramus, vt per Iesu merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularũ sequentium, *Aquæ, huiusmodi, Deus, qui ad salutem humani generis maxima quæq; sacramenta, in aquarum substantia condidisti: adesto propitius inuocationibus nostris, & huic elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis infunde: vt creatura tua mysteriis tuis seruiens, ad abigendos dæmones morbosque pellendos diuinæ gratiæ sumat effectum, &c.* Vbi hic illud, quod crepant aduersarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, sed diuinæ gratiæ, quam sibi cõcedi postulat, qui aquam sumit; vt illi Ecclesia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum; & cum benedicimus rogamus. *vt quicumq; ex eis acceperint, accipiant sibi ad protectionem mentis & corporis, &c.* Mentitur autem Leguleius dum scribit, hæc verba: *Herbis quoq; à se exorcizatis certa & concepta verborũ forma has vires affingunt, quod omnes qui vtuntur, ex eis benedicantur & sanctificentur, & sit eis sanitas animæ & corporis. Et omnibus hominibus pecoribusq;, qui ex eis gustauerint, omnẽ putredinem & omne phantasma diaboli, & omnem morbum, pestilentiam, & dolorem expellant.*] In his verbis primum mendacium est, nos herbas exorcizare: tantum enim illas benedicimus, quod quantum discrepet ab exorcizatione, vel pueri norunt alterum est, quod nos has vires ipsis herbis sic benedictis tribuimus: hoc falsum est. nam tribuimus ipsi Deo per illas herbas, vt per morale [illegible] instrumentum, sanitatem & [illegible] operanti. Terti[illegible] homines iustifica[illegible] Nihil enim tale vnquam Ecclesia Catholica somniauit; non modo non [illegible] vnde colligatur eam iustificationem alteri rei, quam quibusdam sacramentis tribuere; vel vt putarit hæc esse sacramenta. Sed pergit mentiri & maledicere; *De agno Dei ex cera & lana confecto, atque à se consecrato asserunt, peccatum frangit, vt Christi sanguis & angit.*] ô impudentem insaniam! Tunè

Fol. 117. edit. Moreliana.

Exponit Pachymer. τὴν χαλιμβήθραν de Deipara dictũ putes: sic etiam Maximus fol. 75.

Pro aquæ benedict.

De herbarum & palmarum benedict.

De agni cerei benedi[illegible]

vnquam agnum Dei vidisti, qui ex lanâ confectum putas? si non vidisti, vbi legisti? si nec legisti; vel finxisti, vel audiuisti. ex auditu solo narrare talia, leuis est cordis, & nimis creduli: fingere, dignum hæretico, dignum filio diaboli; qui mendax ab initio, & in veritate nō perstitit. disce materiam. constat cerâ virgineâ, chrismatis balsamo, & aquâ benedictâ. Benedicit non quilibet, sed solus Romanus Pontifex; forma hac vtitur, inter alia (longum enim foret ritum totum ascribere) *Quæsumus Domine, hos agnos, quos de cera virginea in tuum honorem formauimus, sacra & perenni vnda, balsamoq; sacri chrismatis perfusos, benedicere, sanctificare, & consecrare digneris: quatenus à te benedicti: virtutem accipiant, contra omnia diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti esse possint, inter aduersa & prospera: vt tua consolatione accepta nullum periculum timeant, nullamq; formident vmbram, nulla sæuitia diaboli aut versutia humana illis noceat, sed fortitudine tuæ virtutis roborati, tua consolatione glorientur, qui verè paracletus diceris, &c.* En materiam, en finem & formæ preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & sanctum: petitur vt Deus benedicat, sanctificet, consecret, ipsos Agnos; dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur vt cōsolatione suâ Deus propitius sit hos agnos gestantibus. Vbi hic audis comparationem sanguinis Christi, & agni huius? vbi hic tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo versificatore: si quis Catholicorum, auctor versiculorum talium, cur non reliqua adscripsisti: sano ille sensu suspicor aliquid addebat, quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quisquis auctor illius versiculi: id nostrâ parum refert; qui non quid singuli priuati, sed quid Ecclesia Romana sentiat solliciti sumus. Sequitur apud tabulam; *De balsamo & oleo, dicunt exorcizo te (audis verba Magorum.)* Siste Lector ad hanc parenthesim.] censet homo scilicet eruditus; Magicum esse verbum, *exorcizo te*. At ille ipse sui immemor, ex ipsomet Vlpiano paulò ante recte docuerat, *b* Christianos olim vocatos exorcistas. Vnde quæso, si non ab exorcizando, siue adiurando (nam nihil aliud exorcizare, quam adiurare, vt patet ex collatione textûs Græci Euangeliorum cum Latino) si ergo exorcizo est verbum Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certè veteres illi Christiani, Magi fuêre, certè Apostoli Magi fuerunt, qui exorcizarunt. nam eos imitati Iudæi illi fuêre, qui verbo vsi quod dicentes Apostolos audierant, dixere; *Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat. c* Non vsus fuit adiuratione Christus, sed nudâ increpatione, quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorcismos Ecclesiæ agnoscunt, Cœlesti. primus, Cyrillus, Chrysostomus, Augustinus, Cyprian. & alij Patres: *d* sed omnium antiquiss. horum D. Iustinus Martyr, in Apolog. *Adiurati* (inquit) *dæmones nobis parent.* Verum dicat aliquis dixit, ideo esse Magicum verbum, quia additur; *Exorcizo te creatura olei per Deum patrem, &c.* vt fias omnibus, qui ex te vngendi sunt in adoptionem filiorum DEI per Spiritum sanctum.] *Item*; vt per hanc vnctionem olei sacrati accipiat vnctus plenam remissionem peccatorum, & sit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemq; ægritudinem men-

De balsami & olei benedict.

b num. 24.

c Actor. 19.

d Cyrillus Catech. 2. Chrys. hom. de Adā & Eua Aug. lib. 1 de symbo. Cypria. ad Demetr. Rab. Maur. Alcu. Strabus & alii de rit. Eccles. Cœlestin. I ep. 1. ad Episc. Galliæ, Lactantius lib. 4 c. 26

tis & corporis.] Sed esto nihil hic immittent, sit sane formula solemnis, quid reprehensione dignum? Exorcizatur inanima creatura verbis, se de re dæmon expellitur vel arcetur: ille se adiurari sentit. notæ huiusmodi locutiones sacræ Scripturæ. Iubetur cœlum audire, idem terræ præcipitur, iubentur elementa, & creaturæ inanimæ omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare creatorem. *Adiurantur per Deum Patrem Omnipotentem, &c.* hoccine displicet? an malles adiurari per idolum tuum Islebiense? *petitur adoptio filiorum Dei.* Nonne licet petere, cuius facta nobis potestas, *vt filij Dei nominemur & simus?* non tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt signum adhibetur: non tamen vt signum nudum, sed vt verbi accessione ex opere operato efficax sacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non desinunt veterem suam in limo ranæ quærelam concinere. Vim vero hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptismi sacramento collatam doceam, nolite hic exspectare: seu quia maioris hoc operæ, seu quia iam ab infinitis, & inter cæteros nostris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valentiâ præstitum. Damnet aduersarius Originem; qui *amputari ab hominibus peccata*, dixit, *cum in baptismo donatur remissio peccatorum:* damnet Tertullianum, qui dicere nō veritus, *Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam scribit hæc verba; *in aquæ baptismo percipitur peccatorum remissio: in baptismo sanguine corona datur virtutum.*] damnet Basilium, cui *baptismus est peccati mors regni cœlestis conciliatio, adoptionis gratia.* damnet Ecclesiam Græcam Latinamq;, cui semper hic sensus, cuius hęc semper fides. *a* Verum aliud adiungit reprehēsionis caput. *Oleo*, inquit, *infirmorū, vnguntur membra humana, quæ sunt organa sensuum externorum, vt per istam vnctionem expietur, quicquid homo istis membris & sensib. vnquam deliquit. Has vires creaturæ istæ non habent ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei institutione: ideo q; mera, verè diabolica impia, & blasphema Magia, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingensis. Theologus. De hac consecratione Papistica ita scribunt Augustinus Lerchemer in suo Germanico tractatu & Doctor Iacobus Andreæ in in suis Essingensibus concionibus, &c.*] Nam verba subdit Germanica vtriusque; ne esset, quod eruditi, linguæ illius ignari, possent reprehendere. Ne quid autem præclari in verbis illis inclusum putet Lectores: Lerchemer, benedictiones omnes, de quibus iam egimus, abusum Diuini verbi, agyrtarum & simiarum opus vocat: Schmidelinus autem Confirmationis Sacramentum merum diaboli opus appellat; nec aliter probat, quam ex ipsa chrismatis consecrandi formulâ: & ex crucis signaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorcismo, quē adiungit. Sed, cum nec exorcismus diaboli opus sit, sed Dei; nec crucis signaculum diaboli opus sit, sed Ecclesiæ ab Apostolis recepta institutio sacratissima: nec in formula quicquam, nisi sanctum & pium, & sacris litteris consentaneum, contineatur; rectè sequitur, maledicum, & blasphemum scurram, & diaboli

Orig. homil. 4. in Cant. Tertull. li. de resurrect. carnis. Cypri. li. 4. epist. 7. Basil. ser. exhort. 4 ad baptismū.

a Chrys. homil. 40. in 1. ad Cor. Amb. in 1. ad Cor. cap. 6. Aug. lib. 1. de nupt. & concup. Conc. Val. 3. cano 5. Later. sub Innocēt. 3. can. 4. Florentin. sub Eugenio 4. in forma Sacramento. Trident. sess. 7. cap. 1. De chrismate & oleo infirmorum.

per os

Per os eius loquētis tubam fuisse hunc Doctorem Tubingicum Iacobum Andreæ: cumq; benedictiones creaturarum non in circulis, & agyrtarum aut histrionum scenis natæ, sed semper in vsu Catholicæ Ecclesiæ fuerint: sequitur Satyri personam, & comicum histrionem agere suis maledictis Lerchemerum; vereq; diabolicam, merè nugatoriam, impiam, & blasphemam censuram esse Primarij illius Theologi Tubingensis. probatum id prius: sed addam nunc quædam, vt horum inscitia fiat manifestior. De benedictionibus rerum variarũ testis est omnis antiquitas. Species fructuum, quas non licet super altare offerre, à sacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis sumi, statuit Eutychianus Papa, *epist. ad Ioann. & Episcopos Bæthicæ;* & Concil. Moguntin. 4. c. 39. Aquæ benedictionem statuit Matthæus Apostolus, *apud Clementem I. lib. 8. constit. Apost. c. 31.* & eum secutus Alex. I. *epistol. 1. ad omnes fideles, habes in c. aquam de consecrat. distin. 2.* & amplexi sunt Chrysost. *in Ioan. homil. 24. & 25. & in Psalm. 22. ad illud, super aquas refectionis,* Ambros. *libr. 1. de Sacrament. c. 5.* Varadatus, *epist. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonens. act. 16.* Chrismatis conficiendi & benedicendi rationem præscripsere nobis Apostoli, *apud D. Clementem lib. 7. Constit. Apostol. c. 42. lib. 8. c. 35. D. Dionysium Areopagit. de Ecclesi. hierar. part. 2. cap. 2. D. Iustinum siue alium ad Orthodox. q. 14. Cyprianum orat. de vnctione chrismat. Cyrillum Hierosolym. Cathechesi. 3. & cæteros omnes.* Panis benedictionem & Salis, etsi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D Hieronymi de S. Hilarione, à quo benedictum panem omnes sumebāt; & Nannetensis Concil. Canon. 9. vbi & formam habes, tantoperè displicentem hæreticis; *Domine sancte Pater Omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta benedictione, vt sit omnibus salus mentis & corporis, atq; contra omnes morbos, & vniuersas inimicorum insidias tutamentum, Per Dominum nostrum,* Iesum Christum, *panem vitæ, qui de cœlo descendit, &c.* Eadem ratio rerum cæterarum, si vnam licet, cæteras licet eodem ritu. Sic censet Ecclesia Catholica, sic concilia sanciuere, sic Ecclesiæ lumina docuere, reclamāt Heerbrandus, Schmidelin. Lerchemerus: qui, quibus? terræ tubera, cœli stellis, apocalypticæ locustæ illis Ezechielis animantibus, suos sequatur hos de puteo abyssi duces, Godelmannus: nos cum Euangelicis Magis Stellam sequamur cynosuram, quæ nos ad Mariam, quę nos ad Iesum perducat tramite inoffenso. Illi benedictionem spernunt, & implentur maledictione: ideo maledicentiâ os eorum plenum est, ideo in cœlum os suum eleuarunt, & blasphemias ore sacrilego, quas adscripsimus eorum verbis, eructarunt. Vires has res naturâ sua non habent; sed habent diuina institutione. nam, qui sacramenta instituit Christus, sacramentis vim largiri dignatus fuit: sacramentalibus vero, quæ ab Apostolica traditione recepimus, etiam moralis vis à Deo tribuitur, quam Ecclesia Christi sponsa precibus suis obtinet, in membrorum suorum vtilitatem. Cæremoniarum instituendarum & curam, & potestatem, Christus Ecclesiæ reliquit, cum mysteriorum Dei dispensationē Apostolis reliquit. ideo enim Apostolus se ministrum Christi & dispensatorē mysteriorum Dei dicit. Ecclesia autem eas instituit, quæ & honestati, & cultui

[Margin: De variarũ rerum benedict.]

[Margin: 1. Cor 4 vide Concil. Trid. sess. 7. can. 13.]

Diuino

Diuino sunt accommodatissimę: quare dubium esse nequit, quin ex se aptæ sint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiam Dei mereantur, ad quam poscendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, spiritualem aliquem eorum esse effectum: non quidem vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitãdum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: sed quando res istæ ab Ecclesia benedictæ in ipsa benedictione specialiter ad hunc motum excitandum sunt ordinatæ, per Ecclesiæ orationem: tunc per modum impetrationis, iis adhibitis, specialiter à Deo aliquãdo talis effectus tribuitur. dixi, *aliquando*, quia non est infallibilis hic effectus, vtpote nulla promissione firmatus, nisi ea quæ orationi adiuncta: *Quicquid petieritis, accipietis, &c.* Peccata quoque mortalia remittendi vim non habent vllam: quia hæc sine infusione gratiæ non remittuntur: Venialia vero dimittendi vim, si ad hoc specialiter ab Ecclesia fuerint instituta, per modum eundem impetrationis habent. potest enim sic orando Ecclesia bonum motum animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi vero dæmones potestas, harum cærimoniarum & sacramentalium ad hoc ab Ecclesia institutorum, non est posita in physica siue naturali efficientia: sed morali dumtaxat: eo quod dæmon percipiat signa, & verba humana, & iis obedire cogatur: tum quia hoc à Deo impetrat oratio Ecclesiæ, & sic exorcista hoc per modum impetrationis à Deo consequitur: tum quia Ecclesiæ data fuit à Christo specialis potestas dæmonibus imperandi: tum quia dæmon virtutem Christi, vel inuitus agnoscat & credat, & meminerit se victum, & superatum crucis trophæo: fit quasi naturaliter, vt non ferat aspectum crucis, vel mentionem victoriæ Christi, & cladis suæ: ideoque ad hæc timeat ac tremat, ac fugere malit, quam hæc videre & audire. Cæteri effectus, nempe sanitas corporis, & fructuum, temporaliumque bonorum conseruationes, & huiusmodi, per modum dumtaxat impetrationis directe & per se obtinentur: per accidens tamen, & per modum remotionis obstaculorum obtinentur, coercitá dæmonis potestate: vt solet contingere in exorcismis insectorum noxiorum, & tempestatũ, vt post VValdens. & alios copiose & erudite docuit Franc. Suares, *in 3. part. quæst. 65. ar. 4. disput. 15. quæ est de Sacramentalibus.* Hæc de effectu sufficiant: quæ necesse fuit addere, vt aduersarii mentiri desinant: *nos tribuere vim per se diuinam his cærimoniis*. Impudens vero mendacium est: *nos vngere, vt expietur per illam vnctionem membrorum quicquid illis membris deliquit.*] Dicimus tantum per modum orationis & precis, ex formula in sacrosanctæ vniuersali Florentina Synodo præscripta: *per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquisti per visum, &c.*] & quoad membra quædam & non alia inungenda, idem illic à Latinis Græcisque Patribus quicquid agimus, & Nouantes reprehendunt, aperte seruandum definitur, & ratio singulorum additur. Lege, si lubet. Non dicimus per vnctionem peccata remitti, vt est vnctio: sed vt est Sacramentum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus à

In fin. Cõcil. in formula Sacramentorum data Armenis.

Christo Domino institutum, & à Bea. Iacobo Apostolo promulgatum *a*. Et cum illi præceperint, infirmum vngi, nec nisi in membris vngi queat, dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea existiment. Postquam sic Godelm. miser in ritus nostros debacchatus fuit, vnum ex Historia depromit argumentum. *In prisca* (inquit) *Ecclesia Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chrysostomum & Clementem legimus. Augustinus quoque libr. 22. de Ciuitat. Dei & Sozomenus libr. 6. cap. 28. scribunt, nihil aliud Dæmonibus pellendis olim fuisse vsurpatum, quam preces coram Deo.*] Videamus quam hæc vera. bene, quod ad Clementem & Chrysostomum relegamur, fatemur in Ecclesiam adduci, vel potius extra Ecclesiam principio in medium ante fores Ecclesiæ produci, Energumenos consueuisse, & populum pro iis orare solitum quid tum? an igitur Sacerdotis nullum in hac re officium, nisi quod populi? an non tum quoque exorcistæ? si exorcistæ, erat & exorcismus. Exorcistas salutat Ignatius Martyr? epistol. ad Antiochens. *ἀσπάζομαι ὑποδιακόνες ἀναγνώςας, ψάλτας, πυλωρὲς, τὲς κοπιῶντας, ἐπορκιςὰς, ὁμολογητὰς.* Saluto Subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas, confessores.] Quomodo exorcistarum meminit ipse D. Clemens, *libr. 8. constit. cap. 26.* vbi quod *negat eos ordinatione fieri*: id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus Sancti gratiam se exorcizandi donum consecutos miraculis comprobabant. Quomodo Cyprianus *b* scribit, *per exorcistas voce humana & potestate diuina dæmonem flagellari, vri torqueri?* Quomodo scribit Cyrill. Hierosolymitan. *in Præfat Catechef.* exorcistas, *per S. Sanctum dæmones effugare?* Quomodo Optatus Mileuitan. *libr. 4.* asserit, *per exorcismum Spiritus immundos depelli & in desertum fugari?* Quomodo de exorcistis idem affirmat tot locis Augustinus *c*? Quomodo ipse Chrysostomus (quem aduersarius obtrudit) *exorcismis* (inquit) *& exsufflationibus clericorum ab eis immundus abigitur d.* Mendacium vero est, quod dicit Augustinum & Sozomenum scribere, nihil aliud præter orationem fuisse vsurpatum. Nam diserte *lib. illo 22. ca. 8.* D. Augustinus narrat dæmonum vim maleficam ex Hesperi domo non sola oratione, sed & missę lectione, & aquę benedictæ aspersione, & reliquiarum Sancti pulueris adhibitione pulsam, addit secundo alium adolescentem admotū reliquiis DD. Protasii & Geruasii liberatum, tertio, narrat Hipponensem virginem cum oleo, cui sacerdos lacrymas suas instillarat, se perunxisset, mox à dæmonio fuisse sanatam. Et audet miser Augustinum nobis obiicere? Audet confingere huiusmodi, quæ tam clara luce mendacii plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit. asserit ille *libr. 6. capit. 21.* non pulsum Macariorum oratione dæmonem, sed sola increpatione *vt* (inquit) *Macarij Dæmonium increpauerant, puella ad sanam mentem rediit.* ἐπιτιμησάντων δὲ, *&c.* Et quamuis meminisset solius orationis Hermias, non tamen inde sequeretur alias non solitos vti aliis remediis. Vide quæ fuse narrauimus, & de Macario, & de aliis, *præced. cap. section. 3.* Vnum restat Godelmanni non in nos, sed in ipsum

a Innoc. I. in ca. illud superfluum. dist. 95. D. Clemēs. d. li 7 ca. 42. & seq Bedain epist. Iacob. c. I. Conc. Cabilon. 2. canon. 48. Senonense can. 10. Augustanum canon. 20. Moguntinū 4. cano 34. Coloniense 3. par. 7. cap. 49. & 50. Tridē. sess. 14. Rabanus li. I. de Inst. cler. cap. 55.

b libr. 4. epist. 7.

c libr. 2. de Nupt. & concub. c. 18. & 29.

d hom. de Adam & Eua.

Christum Dominum telum: nempe, ἀρτολατρείας, vt ipse vocat, crimē: quod explicarat paulo ante *n.*26. his verbis: *Ad hæc prolatione horum quinque verborum*, hoc est enim corpus meum, *cum halitu facta, sed panis substantiam mutare, corpus Christi de cælo detrahere, & in hoc illum conuertere, plane magice sibi, & aliis persuadent.*] ô linguam eradicandam stirpitus! os impurum & blasphemias euomens assidue! ergo Christus Dominus Magus? qui asseruit eum quem manu tenuerat panem, corpus esse suum. Si caro erat, panis non erat. Si panis erat, Christi dictum verum non erat. Sed panis, inquies, remanet cum carne. Impanationem vestram insinuas, ô artocrearie: vel sane Christum velut dolio aut marsupio includis: dignus hoc nomine qui insutus culleo vel dolio in profluentem coniiciaris. Refutarunt hoc commentum, nostri Theologi, quotquot fuere. Nec nobis nunc vacat de *Transsubstantiatione* agere: nec hui⁹ loci disputatio est. Videamus ergo quid hic magicum, non illorum verborū quinque prolatio, quę & Christus protulit, in vltima cæna: & D. Petrus, & D. Iacobus, & D. Andræas, in suas Liturgias seu Missas retulerunt: & tota semper Ecclesia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus, nec etiam alium necessarium putamus, quā qui in verbis proferendis necessarius. si loqui sine halitus expiratione possemus, halitu opus non foret: si crederemus halitu species panis contingi debere, superstitiosi essemus si inhalationi illi vim transubstantiationis tribueremus, stulti excerebratique merito audiremus. nihil autem tale Catholici credimus. quare mentitur more suo Leguleius. mētitur etiam cum ait nos nobis & aliis persuadere, quod corpus Christi de cęlo detrahamus. Nam censemus, etiam sine vllo Christi Domini motu locali, hanc transsubstantiationem fieri posse. si potest per motum localem, cur non potest sine motu locali, ille qui est omnipotens? nam potest per se, quicquid per causam secundam potest. motus autem localis tantum foret causa extrinseca præsentiæ Christi: nihil autem illi intrinsecum est vel essentiale. Nō est etiam Magicum, putare panem in corpus Christi conuerti: immo est fidei articulus, ab initio Ecclesiæ semper retentus. dixit Christus, docuere Apostoli, & omnes quotquot per hęresim ab Ecclesia non defecere. sub anathemate hoc credendum statuitur in Conciliis Romanis tribus, duobus contra Berengarium, & 3. maximo sub Innocent. 3. item Turonensi contra Berengar. item in Constantiensi contra VViclephum, in Florentini decreto vnionis, in Tridentini sess. 13. cano. 2. Patres commemorare longum foret, omnes ad vnum pro nobis sunt: omnes veram Christi carnem in Eucharistia crediderunt, omnes adorarunt. D. Iacobus in Missa sua, rogat *vt Spiritus Sanctus faciat hunc panem corpus Christi, &c.* quod etiam in Liturgiis D. D. Basilii & Chrysosto. habetur. D. Ignatius Epist. ad Roman. ἄρτον τοῦ Θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστι σὰρξ τοῦ Χριστοῦ, quid apertius? sed & D. Dionys. Areopagita *a*, hunc panem viuificum dicit habere vim maximam perficiendę Sanctitatis, τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. vocat sacratissimam Eucharistiam ἱερωτάτην εὐχαριστίαν. addit *b* Christi Domini sententia indicatum hoc Sacramentorum Sacramentum, siue mysteriorum mysterium, hoc est augustissimū & preci-

a ca. 2. Eccles. hier.

b cap. 3. de Eccl. hier.

puum. καὶ γὰρ ἐστι κατὰ τὸν κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα, τελειῶν τελετή, accumulat prę terea similes laudes multas & magnificas Diu. Pauli discipulo dignissimas. Hunc Galliarum Apostolum, cur Gallici Caluinistæ non audiunt: video, quod nequeant eludere testis auctoritatem, eo illos confugere, vt negent esse libri auctorem. Sed quo id negant auctore? nullo quod sciam vetustiore. Quamuis quidam olim dubitarint, statim tamen eorum error ab æui illius scriptoribus fuit confutatus. Quæ dubitandi quæso causa idonea, cum & res verbis, & verba rei respondeant, & vtraq; primitiuum illum spiritum Ecclesiæ penitus redoleant? vide (*Lector*) malitiam dicam, an impudentiam? ipsam phrasis antiquitatem, quæ maxime idonea esse debuit persuadendæ veritati, contra veritatem intorquent. c si hoc argumento vti licet, cui veterũ libri relinquentur sui? procliue semper fuerit dicere recentiorum aliquem sic scripsisse, vt affectet antiquitatem. cũ duo sint ad dignoscendos scriptores idonea indicia, stylus & testificatio scriptorum aliorum: vtrumque fauet nobis. Stylum negare non possunt prorsus eruditum & antiquarium. auctores fere innumeri cõtestantur Gręci Latinique. Scilicet, isti ignorassent hoc opus post Valentiniani tempora conscriptum: vt asserit nuperus quidam temporum emendator, qui suo se suffragio claui figendi Dictatorem constituit. profert auctorem? coniecturam suam, immo potius veterem Illyricianam cauillationem. *Is* (inquit) *vt affectet antiquitatem, μοναχοὺς κοινοβίους vocat θεραπευτὰς Monachos autẽ μονοβίους vocat ἐνιαίους, ne videretur sui seculi vocibus vti.*] Non credimus hosti Monachorum, & illis tam antiquam

Marginalia: K

Negant Beza in N. T. Schali. & quidam alii de hoc genere.

c Illyric. & Scha. F.

A institutionem inuidenti, & vt auertat, hęc omnia comminiscenti. Quomodo probas, ideo sic vocasse, ne sui sæculi vocibus vteretur? Potius credendum sui sæculi vocibus vsum, quam alieni hac etiam in re, cum toto reliquo libro cetera vocabula antiquioris illius cuius, quibus nunc vsus, erant sæculi, retinuerit. Puerilis plane illa hariolatio, & acumine isto, quod quæ nec sunt,
B nec fuere, videre se credit, & alios sibi credere Manlianis iubet imperiis, digna: multoque magis quod de *Mandrus* & *Mandritis*, lepidum scilicet apophoretum apponit: cuius merito statua inaurata locet in Consistorio Lugduno Batauico, vel potius, quod in Miscellaneis Lugdunensibus victi solebant, λείχειν imperetur. Vnde etiam probat Dionysium hunc (*quem Simium*, honoris causa, pro sua innata
C modestia, vocat) θεραπευτὰς monachos nominare: idcirco quod apud Eusebium: sic vocatos ex Philone, legisset? credo in bifido Parnasi vertice cum Ennio somniantem didicisse. quasi iam probarit, Eusebio hunc scriptorẽ esse recentiorem: quamdiu hoc non probat, frustra coniicit, nec optimus vates audiet, quia coniiciet pessime. Quę hęc
D temeritas est, somnia nobis sua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profecto tali in veteres quosque scriptores petulantia, &: quæ cum ætate augescit, in ceteris solita decrescere, fitq; amicissimis etiam grauior, iactantia, præclaras ingenii, & eruditionis dotes mirum in modum dedecorat. Verum quid illi facias, habet hoc hæresis omnis, Caluiniana
E præsertim. cunctos spernit, sibi soli sapere & scire videtur, monitoribus aspera, reprehensiones etiam iustissimas cõtumeliis & conuiciis munerat.

Tollan-

Tollantur isti næui de corpore pulchro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionysium Areopagitam auctorem operis Hierarchici agnoscunt ex Græcis, non tantum B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Sycopolitanus, qui commentariis illustrarunt, & *in Encomio* Michael Syngellus, Photius, And. Cretensis, Ioann. Damascenus, Suidas; sed & antiquiores his Anastasius Sinaita, & Anastasius Nycenus; & Beatus Chrysostomus, cui hæc Areopagitæ scripta cognita fuisse, testatur Anastasius Bibliothecarius *epist. ad Carolum Caluum*, eadem non nouisse tantum, sed & explicasse commentarijs Dionysium Corinthium, laudat Maximus *in scholijs*, auctorem suum Anastasium Antiochenum ἐν τῷ ὁδηγῷ: & ex his testimonia desumpsisse contra sui temporis hæreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus *in Breuiario*, & multa huius Scriptoris verba suis inseruisse libris, Diu. Gregorium Nazianzenum scripsit, Billius Prunæus *Sacrarum obseruationum lib.* 1. Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, si quis alius, & locuples huius rei testis. Hilduinum etiam Francum, & Gregorium Magnum, Martinum Papam & Martyrem Agathonem, & alios Patres Romanos prætermitto, quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos inuenias, vt & illud in primis notatu dignum, quod *in Bibliotheca sua* Photius commemorauit, Theodorum Presbyterum Græcum ex professo hac de re librum composuisse, vt conuinceret, ea quæ habemus S. Dionysii Areopagitæ opera, non esse pseudepigrapha, & tot ante sæculis quatuor præcipua, quibus nunc hæretici nostri abutuntur, vt ea impugnent. argumenta luculenter dissoluisse. Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνησία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος· διελύετο δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέσσαρες: μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία: πῶς οὐκ ἐμνημόνευσαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν τε καὶ χρήσεων τινὲς τῶν μεταγενεστέρων πατέρων, δευτέρα δὲ ὅτι Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατράσιν ἡμῶν βιβλίων, οὐδεμίαν ταύτης μνήμην ἐποιήσατο. Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν κατὰ προκοπὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου αὐξηθέντων παραδόσεων, ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξήγησιν ποιεῖται, Ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἃ δὲ ἡ βίβλος περιέχει, τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ προκοπὴν [καὶ] εἰς ὕστερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντων παραδόσεων ἐστὶν ἀναγραφὴ ἀπίθανον οὖν, φησὶ μᾶλλον δὲ κακόπλαστον τὰ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τελευτῆς τοῦ μεγάλου Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα, Διονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τετάρτη δὲ πῶς μέμνηται τῆς τοῦ Θεοφόρου Ἰγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος· ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασε χρόνοις: Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν διὰ μαρτυρίου ἤθλησεν ἀγῶνα, ὃς καὶ πρὸ βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην ἐπιστολὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει γράφει. ταύτας οὖν τὰς τέσσαρας ἀπορίας διαλῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ (τό γε ἐπ' αὐτῷ) γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον, hactenus Photius.

Si quid aduersarius nouit, quod nec Lutherus, nec Valla, nec Erasmus, nec Flaccus Illyricus, nec Beza obijcere, amabo, proferat in medium. Veritatis amator sum, vt qui maximè audiri cupio, & audire, docere & discere amo. eandem serram reciprocare non amo: abstineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt, & recenti memoria, à

Galen. in Areopag. Baro. Annal. to. 2.

Matth. Galeno Belga, & Cæsare Baronio, valide calcata protritaque. Dignus fortasis, cui potius, quàm tot Græcis doctissimis, antiquissimisq; Patrib. credamus, quem doctiorem, acutiorẽ, sapientioremq; arbitremur. opponet os columnatũ tot Ecclesiæ luminibus, tot fidei columnis. dicat se vnum melius nosse characterem Dionysianũ discernere, quam Chrysostomũ Cyrillumq; passos sibi per ingenij stuporẽ imponi. Græcæ linguæ ignaros fuisse Marsilium Ficinum, Ambr. Camaldulensem, Perionium & tot seculis priorẽ Ioan. Scotum illum, alium à Dunsio & Maiore, qui quatuor pro Areopagiticis libris cũ verterent, agnouere. Occallumus ad similes Phyrgopolynicis Nitiobrigis Trasonismos. Qui saxorum nouus epigrammatarius, Lucano sculponeis os battuit. qui Manilium docet astronomiam, qui in Geometricis adhuc discipulus, & malè calculi subducti à Landsia deprehẽsus, supra Euclidem, & Archimedem sapit, qui Tacitũ, Suetoniumq; eius, quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerãt, rationem dedocet: cui Eusebij aniles & pueriles alucinationes manifestæ, & Eusebium cęteri patres pueriliter sequuti, prę quo vno cæteri vt vmbræ volitant, simioli, fanatici, furiosi, hostes veritatis, stupor, qui omnes ludibriũ debent, quem nemo reprehendit, nisi qui ignorat, qui in hominib. studiosis huius sæculi, in alijs candorem, in alijs studium, in omnib. sensum bonarum rerũ desiderat, (*Vtor eius Verbis, nec adfingo quidquam.*) Quẽ nullus hactenus reprehendit (*oblatrasse dicit*) qui non furiosus, aut flagitiosus, aut indoctus, aut etiam tribus his virtutibus simul exornatus fuerit. Et hic bonos nullos insectatus est, cui illi agyrtæ, scurrę, vel Sophistę, si quid mutire contra hunc Temporarium Dictatorem ausi, Hic nullis obtrectatus lenissimè, & absq; omni penitus ambitione scripsit, quæ scripsit. huic à sapiẽtia moderatio imperata est. Mauult ille modestiam eius omnes, quam iustam iram pauci sentiant: [*benè & verè, hoc quia iniquã vult omnes perpeti, iustam vt sciat, an in quenquam hactenus calamo strinxerit.*] Istius virtutem euitari non potest, quin tanquã vmbra gloria & inuidia sequantur. Ecce, quocũq; se confert, inuenit rupices & Marrucinos, quibus eius virtus statim sibolet, vt suibus Amaracinum. Quocunq; it, mittit signa sui. Quisquis perditus est, insanus, virtutum & bonarũ literarum hostis, vestigijs eius eum colligit, & capitali odio prosequitur.] Quam hic de se demisse quam de alijs omnibus sentit magnificè? Nonne se præbet omnibus, modestæ scriptionis, & humilis animi exemplum illustrissimũ? Quanta hæc ignoratio est sui? quantus stupor, his animis cum sis, eos literis seræ posteritati notos velle? quæ insania arbitrari, adeo omnes hebetes, vt calũ verborum vestigijs, in anima arcana se iudicando non penetrent? vt hæc humanitate tinctos, & amantes Christianæ pietatis & officij, non offendant? Nec contentus grassari in singulos, stringit acumen stili in integras Sodalitates & religiosos ordines, à Tridentina Synodo Oecumenica laudatos, quodq; audaciæ intollerabilis est, Ecclesiam vniuersam à multis iam seculis errasse, nec verum vidisse, fretus leniculis rationib. graui supercilio contendit. Quas qui legunt futiles deprehendũt, cùm aliàs ob causas, tum quia fingit ipse sibi periodum & præfigit, quam commentus potius, quam validè probauit: &, cum æquius fuerit normam suam, Ecclesiæ

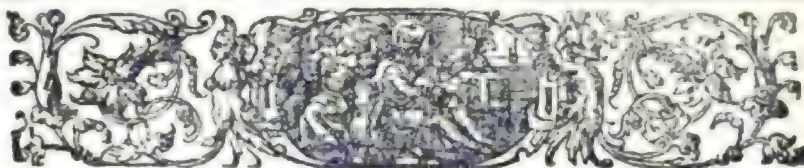
Ex libr. de emend. Tẽporis, & epist. de vit. stulu Scalig.

scitis, &

ſcitis, & veterum placitis accommodare, ipſe contra, vult omnem vetuſtatem edicto noui Dictatoris parere, & eadem confidentia præceps ingenium, quicquid non eſt ad muſsim illá ſuam, id damnat erroris, Quid vero ſimilius, an erraſſe vnum, qui cum nullo veterũ, nec cum Eccleſia conſentit, an erraſſe veteres omnes & Eccleſiam, eo quod in plerisq; ad illam amuſsim nouá non conueniant? ſcio cum quo errare malim, ſcio quem potius erraſſe credendum. verum tamẽ fruatur iudicio ſuo, quia monitioni locus non eſt, incurrat in omnes vt lubet, qui *ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο*, non illas Regij Vatis, ſed illius, ſuperborũ Regis, qui poſuit in cœlum os ſuũ, vt thronum figeret in Aquilone, & ſimilis eſſet Altiſsimo. Seuitij omnis expertem profiteri, eſtne ſimilem ſe Chriſto profiteri? Soli tibi IESV optimè licuit dicere? *Quis veſtrum arguet me de peccato* (mortaliũ nemo expers vitiorum eſt. Hic tamen permiſit calamo chartis illinere, *Quid mihi obijcere poſſunt, præter virtutem, quam non habent? Nullius mihi cõſcius ſum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apoſtolum puta Paulum loqui. an idem illi licet, quod *vaſi electionis?* non ſane. non quia diſsimilis res, ſed is, qui dicit. Si de grauibus flagitiis & publice vindicandis loquitur, egregiam ſanè laudem, cur id opus tantopere iactare, quod cum plerisque commune? Quamuis & Caluiniſmus, quem profitetur, certè tale tantumq; crimen eſt, vt ſi ſanæ mentis foret, eius illum perpetuò & pigere, & pudere, & pœnitere oporteret. Si de alijs animi vitijs, quę hominem dedecorant, & Deo hominibusq; minùs gratum faciunt, ſenſit, vt ſenſiſſe reliqua, quæ addidit, ſatis oſtendunt: nihil arrogantius, nihil à veritate alienus dici potuit. faſtuoſitas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo ſunt, non vitia: quàm ab his immunis, quam integer, ſi philautia non excæcaſſet oculos, ipſimet iudiciũ permitterem. Sed fruatur, inquam, ſuo iudicio, ſibi plaudat, placeatque: vel potius (fac, qui potes Deus, & hoc animo me iſta noſti ſcribere) reſipiſcat, & in poſterum infrunitæ linguæ, calamoq; inferni, deſinat tam laxas habenas permittere. Quod, ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus ſum in eum aliquid, qui ſibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in diuinum Dionyſium petulanter, cur mihi non liceat pro Diuo conſtanter? Mentem ſaniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: iſta ceſſare æquum eſt, rationes compulſandæ. Quod ſperare non audeo. conſueuit vel ſilentio, ſi quando nequit reſpondere, dicta trãſmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Sic factum, pro rationibus & argumentis, quæ exſpectabam, ecce in Elencho, de Haridæis, quem cõtra Serarium noſtrum edidit, nihil mihi, niſi conuicia rependit, adeo ſcurrilia, obſcœna, & fœtentia, vt nec profligatiſſimos ganeones in luſtris illa ſine robore putem vſurpaturos. Fors iſta nec limis dignabitur, audiet certè, quod legiſſe diſsimulet, & aliquem vel ex Armoricis ſubſtituet.

Incubuit numquam cœleſtis flamma ſalictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis.

Cauſa certè non mereor, qui hæc animo non malo, ſin aliter: noui cœleſtia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea diſcernere.



ANACEPHALÆOSIS DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM, QVÆ CONFESSARIIS IN PROMPTV ESSE debent.

MONITIO I.

Dæmones esse.

vide libr. 2. qu. 2.

CVm in homines atheos inciderint, dubitãtes an sint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S. S. verbis passim occurrentibus: 2. hunc perpetuum Ecclesiæ sensum fuisse. 3. hæresim esse contrarium defendere: quę tria probantur à Theologis in materia de Angelis. 4. conuincit ratio effectuum quorundam mirabilium experiẽtia. vt v. g. subitò montem vnum loco mouere: bruta loqui: defunctorum simulacra oculis spectanda proponere: linguis incognitis loqui: res ferreas (sine magnete) argenteas pateras, aut similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo aut simili instrumento, attrahere ab vno extremo ad aliud, subsultantia: quod quis foliolum chartæ inter multa sit electurus certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarum ludo extractam, in manib. extrahentis manentem, noua inducta figura, ter facere immutari: facere vt tres vel plures A diuersæ personæ de vna eademque re cogitent: vim imaginatiuæ alterius facere. vt de alia re vix cogitet, quam ea quæ cogenti nota: (*vix*, dico, nam omnino vel voluntatem vel intellectum cogere, seu necessitate quadam absoluta ad id adigere, nec dæmon potest) facere specula, in quibus, quæ in decem milliaribus fiant, videri possint: trium B horarum spacio arbusculam veram spitamę longitudine ex mensa facere, excrescere: facere certæ lucernæ lumine accenso, vt quotquot adsint mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegẽda oculis obijciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardeat in medio apposita lucerna leporis adipe plena & certis caracterib. insculpta, & huiusmodi alia, quæ nobis cir- C culatores ex Baptistæ à Porta scriptis & disciplina obtrudũt, quorum cum nec naturales, nec artificiosæ causæ proferantur Idoneæ, spiritualibus causis effectibus tribui debent; quæ sunt Angeli, & dæmones.

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

vide lib. 1. q. 4. & li. 4 part. poste q. 4. sect. 8.

QVI putant non esse magnum peccatum cum dæmonibus fœdus, pactum, aut familiaritatem habere, doceantur primo, quanta sit vis & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud vt ordine, sic & dignitate primum esse. Nam digniora esse, ratione obiecti, tria primæ tabulæ septem aliis tabulæ secundæ: & inter illa tria, præcipuum esse primum. Tertium enim potissimum agit de cultu externo, secundum de verborum honore, primum de amore & fidelitate animi Deo exhibẽda & virtute religionis seu Theosebias. seu Latriæ. quare cum hæc virtus Deo gratissima sit, etiam illi contrarium vitium est odiosissimum, nempe idololatria & infidelitas. nam est quædam apostasia, proditio, & transfugium ad hostium Dei Principem diabolum: quod peccatum est omnium vitiorum moralium grauissimum: & ideo huic pręcepto à Deo pœna fuit addita, cum Deus testatur se fortem & zeloten esse, & hoc peccatum vsque in tertiam & quartam generationem vlcisci, & vocat hoc peccatum odium sui, eo quod transgressores vocat osores suos *a*. Secundo doceantur omne cum dæmone fędus aut amicitiam contra hoc primum præceptum esse. Cum enim inter Deum & dæmonem sit quasi ꝑpetuum bellum seu odium (Vnde de dæmonibus legimus: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper*: & Diabolus vocatur *Satan*, hoc est aduersarius) tenemur nos, vt vasalli Dei, perpetuum quoq; & capitale odium cum dæmone exercere, hoc bellum vt Paterpatratus initio mundi Deus indixit, cum dixit Serpenti: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius b.* quibus verbis prohibemur vllas cum dęmonibus inducias aut commercium habere. Idem nos docet Apostolus: *Nolo*, inquiens, *socios vos fieri dæmoniorum c.* Idem nos in baptismo promisimus, Sacramento adstricti, Ecclesiæ nomine rogante Sacerdote & patrinis pro nobis respondentibus non semel, Nos abrenunciare Satanæ & pompis eius. Cum itaq; hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initio Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum, & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati iureiurando votiuo sit susceptum ac promissum, sequitur eum, qui cum hoste pactum vllum aut familiaritatem colat: perfidiæ, transfugii, & apostasiæ reum non minus esse, quam vel monachus votiuam deserens professionem, vel miles ad hostem transfugiens, vel Christianus Mahumetismo se addicens. Tertio moneantur non tantum hoc Deo displicere, sed ipsis quoque perniciosissimum esse. Dæmonum enim in homines odium est inexplebile, & à sui lapsus tempore nunquam illud remiserunt, nec vnquam remittent aut minuent: si permitterentur à Deo omnes mortales interimerent, quod quia vident sibi non licere, ideo assidue hominibus animæ mortem moliuntur adferre per varias & multiplices peccandi illecebras: ne, qua excidere beatitudine, homines potiantur. Odii magnitudo paret ex vehementia & acerbitate cruciatuum aut vexationum quas intulere, quotiescumq; Deus illis permisit, vt testantur Iobus, Saræ mariti, D. Antonius & alii innumeri. Per-

a Exod. 20. v. 5.

b Genes. 3. v. 15.

c 1. Cor. 10. v. 21.

tinaciam odii docent, Iobus dicens: A *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus a.* & Christus Dominus, *vos*, inquit, *ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio: & in virtute non stetit & non est veritas in eo. cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius b.* cum dicit homicidam esse ab initio significat hunc eius B perpetuum esse conatum, animas necare: circuire instar leonis rugientis & quærere quem deuoret, vt ait D. Petrus cum addit veritatem in eo non esse, docet frustra quem cum illo pacisci, qui totus ex perfidia conflatus est. & ideo cum semper velit nocere, certo tenendum nobis, illum nullis blandiciis, obsequiis, aut cultu homini re- C conciliari placari, aut deliniri: sed quãdo se beneuolum aut amicum fingit, tum maius malum hominibus moliri. Orig. *lib. 8. cont. Celsum*, Probabile est (inquit) dæmones, cum sint improbi, ne cultoribus quidem suis dexteram, datamq; fidem seruaturos.

a Iob. 41. v. 15.

b Ioan. 8. v. 44.

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut dissimulent.

Pro. li. 5. sect. 4.

QVando confessarii incidunt in Prælatos, Principes aut Iudices, nimis lenes, & remissos, & negligentes in sectæ huius exstirpatione: Monere illos debent, quod sint à Deo constituti ad vindictam malorum, & sine causa gladium non acceperint: quod mala quæ ex eorum negligentia orbi E & Ecclesię inferuntur & gliscunt quotidie, seuerissime ab illis exigentur: quod ad damnorum restaurationem teneantur, hoc peccatum directe & immediate contra Maiestatem DEI tendere: & idcirco non magis licere principi diuinam iniuriam remittere aut dissimulare, quam Prætori licet sui Principis, vel militi sui Imperatoris. Legem illam veteris Testamenti, *Maleficos non patieris viuere c*, non esse dumtaxat iudicialem positiuam, sed iudicialem iuris diuini & naturalis, & ideo nõ esse per legem Euangelii sublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ securitatem reis huius delicti promittere, vt crimen spontanee confiteantur & socios detegant: licere id solo summo iudici, qui lege superior & ex causa iusta, & quando hoc euidens necessitas vel vtilitas reipub. postulat. Meminerint, si qua damna per eorum conniuentiam aut negligentiam à maleficis subditi patiantur, si qui necentur, aut ad consortium criminis pertrahantur, sanguinem hunc à manibus eorum Deum requisiturum. Non hominis illos, sed Dei iudicia iudicare. Cauendum ne fiant socii furum, & ne dum, vt Iosaphat, his qui oderunt Dominum amicitia iunguntur, iram Domini mereantur *d* videant ne audiant terrificum illud Prophetæ dictum Regi Achaz. *Quia dimisisti virum dignum* D *morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius e.* Qui denique falsis opinionibus, & erronea sua existimatione decepti conatur iudices abducere, à cognitione & vltione criminis huius, vel auctoritate, vel calumniis, illi monendi vt resipiscant, ne & se conscios eiusdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iustæ & Canonicæ contra hanc hæresim inquisitionis disturbatores & impedimenta præbeant, cum periculo incurrendæ excommunicationis. c. *vt inquisitionis. de hæretic. in 6.* Denique hos omnes honorem Dei negli-

c Exod. 22.

d 2. Paral. 19 v. 2.

e 3. Reg. 20 v. 42.

gere,

gere, & proinde solere à Deo negligi, & in maximas calamitates & ignominias abiici iuxta comminationem Heli Sacerdoti factam 1. *Reg.* 2. *vers.* 30. Quam hoc Babyloniis exitiale dixi *l.* 5. *sect.* 16. *in fi.*

Nahum inter præcipuas causas excidii Niniuę memorat, quod in ea Magi & malefici magni fierent *cap.* 3. *v.* 4. Eandem ob causam minatur Ierosolymæ Michæas *ca.* 5. *vers.* 10. Propterea Cananæi deleti & pulsi sedibus suis. *Deut.* 18. *vers.* 10. ex quo loco explicandum illud de medicaminibus sap. 12. 4. Numquam id impune Regibus cessit: Saul nõ excidit regno nisi postquam Magiæ præsidia quæsiuit: tunc (ait Blesensis) *dum Pythonissam consulit in montibus Gelboe cum filys meretur interfici. Sic Ochozias, qui ceciderat per cancellos, dum de vitæ diuturnitate scrutatur, vita eius tanquam tela texenda succiditur.*] ob maleficorum imitationẽ Manasses specimen fit Regis calamitosissimi, 4. *Reg.* 21. & 25. cuius peccatum etiam posteri luerunt, nec pacari Deus potuit Iosiæ pietate 4. *Reg.* 22. Iezabelis veneficia nota, sed & præcipitatam de fenestra, laceratam à canibus. Longum sit alios recensere. Zoroastrem fulmen occidit Magiæ inuentorem. *Plin. libr.* 30. *cap.* 1. *libr.* 11. *capit.* 42. De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacensi, de Scotiæ Regib9 aliquod, de Principe quem memorat Gerson, actum superioribus libris. de Muleasse Tunetano Rege, non paucis egit Paul. Iouius, de Vortigerno Rege Boëthus *lib.* 8. De Græcorum historiis multos memorat Petrarcha *lib.* 4. *rer. memorandar. cap.* 1. 2. 3. Si Romanorum Annales voluas occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitii miserrimi occasio fuit. de

1. Reg. 28. v. 8.
4. Reg. 1. v. 2.

Numa Pompilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hostilio, Dionysius, & Liuius *lib.* 1. De Nerone Plinius *lib.* 30. *Nat. histor. cap.* 1. & Suetonius *in Nerone.* De Valeriano. Nicephorus *lib.* 6. *cap.* 10. de Iuliano Apostata idem Nicephor. *lib.* 10. *cap.* 29. de Licinio Niceph. *lib.* 7. *cap.* 45. De Fl. Ruffino Tyranno „Claudianus *lib.* 1. *de laud. Stilichon.* de Maxentio, de Heraclio & aliis alii. Quid referam recentiora? Leopoldum Austriæ ducem Friderici III. fratrem, nimis familiarem Magis, quidam narrant, ita à spectro perculsum fuisse, vt paucis post diebus obierit. VVenceslaus Bohemiæ rex summo in pretio voluptatis causa Zytonem & alios habuit, cui quæso Principi cuncta regni negotia infœlicius cessere? Crespetus *disc.* 7. scribit cuidam ætatis huius Principi mortuo inuentam ad collum appensam imaginem Theurgico ritu deuotam, qua se fœlicem fore sperabat: quo tamen vix vllus calamitosior fuerit. Concludam cum Rege, Reges alloquens: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam: ne quando irascatur Dominus & pereatis de via iusta.* Monet vt disciplinam apprehendant. Hebr. est *Nasseku Bar* נַשְּׁקוּ־בַר, quod etiam significat osculamini filium: osculari vero idem quod honorare. Nimirum optime Christum honorant, qui hostis eius diaboli partiarios in virga ferrea regunt & flagellant, qui Deum inhonorantibus non parcunt, hoc enim est apprehendere disciplinam, quia hoc est Christi doctrinam pure venerari & sequi.

Camerar. operæ succisiuę c. 70.

Psalm. 2. v. 10.

MONITIO IV.

Superstitionibus vti quam noxium & execrandum.

QVi parui faciunt discere ritus superstitiosos & eos exercere, moneantur omnium superstitionum & vanarum obseruationum inuentorem esse diabolum, qui principio mundi statim in idololatriam fere totum genus humanum pellexit. Sed cum hoc eius imperium Dei filius destruxisset, *ad hoc enim apparuit filius Dei vt opera diaboli destrueret. a.* & paucis ante passionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi eiicietur foras b,* & hic fuit scopus Apostolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuisset imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illa aperta & clara idololatria pene extincta, tectam quandam speciem pietatis & vtilitatis idololatriam inuexit, artium superstitiosarum cupiditatem & cultum. hanc ergo diram curiositatem inuenit, & propagauit, primo vt sic possessionem animarum, qua vi crucis deiectus fuerat, clanculum dolo malo recuperaret. Secundo vt homines hoc pacto primum & maximum præceptum, & votum religionis quo se Deo adstrinxerunt in baptismo, violare assuescerent. 3. vt spem, quam homines in Deo habere debent, amittant, & eam collocent in rebus istis vanis, & ideo sint Deo maledicti, qui c *odit obseruantes vanitates superuacue* 4. vt sic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens d deuoret, & decipiat hominem draco venenatus, quẽ Deus formauit ad illudendum ei e. Hæc sunt commoda superstitiosarum obseruationum, & qui eas colunt, aut amant docent se non Christi, sed

Confer. cum li. 3. parte posteriore.

a 1. Ioan. 3. v. 8.

b Ioan. 12. v. 31.

c Psal. 30. v. 7.

d 1. Pet. 5.

e Psal. 103. 16.

A diaboli discipulos esse, & eius magisterium amare, in eius ludo doctos esse, & alienos à doctrina Ecclesiæ Catholicæ.

Mirum est aliquem posse his præstigiis se dare, qui norit exitum infœlicem Magorum & præstigiatorum. Inuentor Magiæ Cham seu Zoroaster, fuit tandem ab ipso dæmone, quem importunius solicitabat, igne succensus & concrematus, teste *Clement. in* B *lib. recognition.* de Simone Mago notissima res, quod in aërem à dæmonib⁹ sublatus præcipitatusq; fractis cruribus cum ignominia & dolore interierit. Quæ de Cynope Mago, Prochorus, & de Zaroë & Arphaxat Abdias *libr. 6.* tradidit prætermitto, vt & ea quæ de Oddone, Hollero, Metothimo Magnus Olaus *in Historia Septen-* C *trionali*, & de Sopatro, Eunapius *in Aedesio*: de Orpheo, Mopso, Amphiarao, qui omnes magi fuere, Ouidius, Seneca, Statiusque: de Pythagora Samio Laërtius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquit. cap. 7.* Henricum Cornel. Agrippam moriturum, à se canem suum Paredrium abegisse, cum hoc dicto, *Abi mala bestia, tu me perdidisti*, tritum est ore omnium. Ioan- D nis Portantii obitus in Antuerpiensi carcere qualis, norunt ciues mei. Apud Guilhelm. Tyrium *lib. 8. belli sacri ca. 15.* duo magi volentes machinas Christianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus saga coram omnibus à dæmone abripitur, vt alibi narraui. Apud Dubrauium *lib. 23. Hist. Bohem.* Zyto no- E bilis ille præstigiator ad extremum à diabolo viuens, cum corpore & anima de medio hominum fuit sublatus. Ioann. Faustus famosus magus his temporibus in Germania, tandem à cacodæmone lecto extractus noctu, & strã-

gulatus, inue... in tergum facie, dodomoq; tota concussa, & pene euersa, vt scribunt VVierus, Camerar. alijque Francisc. Picus *lib.* 5, *de prænot.* auctor est ex relatione sociorũ, qui adfuerant, Magum quendam à dæmone viuum ablatum, nusquam vnquam comparuisse, dum curioso cuidam & non satis sano Principi pollicetur, se Troiæ expugnationem & Hectoris cum Achille duellum, quasi spectandum in orchestra, exhibiturum.

A

Tam hæc factoribus sunt periculosa: nec minus ijs, qui spectãdi talia sunt auidi. duo tantum exempla adscribam vetus vnum, & nouum alterum. Scribit Lucian. *in Philopseude*, de quodam Encrate, quod *cum vidisset Pancratem quendam Magum Aegyptum, multa mira facientem, se paulatim in eius amicitiam insinuasse, adeo vt omnia ei propemodum arcana communicaret. Tandem autem magũ hunc ei persuasisse, vt omnibus famulis in Memphi derelictis, se solus consequeretur: neq; enim defuturos ministros, atq; ex eo tempore, inquit, sic vitam duximus. Cum in diuersorium quodpiam veniremus, homo accepto pistillo, scopinaue, aut pessulo, vestib. implicitis, cum in id carmen quoddam dixisset, efficit, vt ambularet, vtq; alijs omnib. homo videretur. Illud ergo abiens, & aquam hauriebat, & cœnam parabat, instruebatq; atq; in omnib. commode subseruiebat, ministrabatq; nobis. Deinde, vbi iam satis huius ministerij fuit, scobinam rursus scobinam, ac pessulum pessulum, aliud recitans carmen, reddebat. Hoc ego vehementer conatus, non inueniebã, quo pacto ex illo expiscarer. Nam id mihi inuidebat, quamuis esset in alijs facillimus. At quadam die in angulo quodam tenebricoso delitescẽs clam illo, subauscultaui propius incantationem il-*

B

C

D

E

lam, erat autem trissyllaba. Tum ille cum pistillo mandasset, quæ curanda erant, abijt in forum. At ego postridie illo apud forum occupato, acceptum pistillum cum ornassem, syllabas illas simili modo pronuncians, aquam iussi vt hauriret. Tum impletam amphoram cum tulisset, desiste, inquam, nec amplius aquam haurito, sed rursus esto pestillum. At illud mihi haud amplius obtemperare volebat, sed aquam hauriebat continuè, quo ad hauriendo totam domum nobis impleret. At ego cùm resistere huic rei non valerẽ (timebam autem ne Pancrates reuersus, id quod etiam euenit irasceretur) correpta securi pistillum in duas partes dissecо. At vtraq; pars amphoram sumẽs hauriebat aquam, iãq; vnius loco duo ministri mihi esse cœperant. Interea Pancrates superuenit, ac re intellecta illa quidem in ligna rursus, quemadmodum ante carmẽ erant, mutauit; at ipse me relicto clanculum nescio, quo se subducens abijt.] Vides huic curiositatem ferè causam fuisse, vt aquis submergeretur. Cur vocas fabellam: cum potuerit in pistillo Paredrus aliquis Mago famulari. Sed cape alterum, de ijs, quibus periculum præsentaneum fuit, ne seipsos densarent. Philip. Camerar. *libr. Operæ succisiuæ*, c. 70. ita scribit, *Cum aliquando Ioannes Faustus apud notos quosdam diuerteret, qui de ipsius præstigiatricib. multa audiuerant, ij petierunt ab eo, vt aliquod specimen suæ Magiæ exhiberet. Hoc cum diu recusasset, tandem importunitate sodalitij neutiquam sobrij victus promisit, se illis exhibiturũ quodcunq; expeterent. Vnanimi itaq; consensu petierunt, vt exhiberet illis vitem plenam vuis maturis. Putabant autem propter alienũ anni tempus (erat enim circa brumam) hoc illum præstare nullo modo posse. Assensit Faustus, iam iam in mensa conspectũ iri*

quod expeterent: sed hac conditione, vt omnes magno silentio immoti præstolarentur: donec illos iuberet vuas decerpere: si secus facerent, instare illis periculum capitis. Hoc cum se facturos promisissent, mox ludibrijs suis huic ebriæ turbæ, ita oculos & sensus præstrinxit, vt illis tot vuæ miræ magnitudinis, & succi plenæ in vite pulcherrima apparerent, quod ipsorũ adessent. Rei itaq; nouitate cupidi, & ex crapula sitibundi sumptis suis cultellis expectabant, vt illos iuberet rescindere vuas. Tandẽ cùm istos leuiculos aliquãdiu suspensos, in ipsorũ vanissimo errore tenuisset, subito in fumum abeunte vite cum suis vuis, conspecti sunt singuli tenentes loco vuæ, quã vnusquisq; apprehendisse videbatur, suũ nasum opposito supernè cultello: ita vt si quis immemor præcepti dati vuas secare voluisset, seipsum naso mutilasset.] Quid plura? nihil ferè vnquã præstigiatores faciũt, quin aliquid factu facile, sed quod difficile sit nõ facere, à spectatorib. aut Magiæ studiosis postulent. Veluti ne personas, quæ apparent alloquãtur, vel manum porrigant, ne circulo pedem efferant, & similia, quę tamé, vt faciant post illos illecebris dæmones, aut varijs terriculamentis, quasi compellunt; Vt de Bauaris adolescentibus apud Cæsarium legi, & duobus Aremoricis bono loco natis Gentiliaci, cum puer Lutetię degerem: accidit, qui ab archihomicida ambo tunc præfocati, eo quod circulo pedem extulissent.

I nunc atq; animã fraudi cõmitte dolosæ.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoscere, an à dæmone effectus exspectetur, an à natura, an à Deo?

vid. l. 3. par. 1 q. 3 & 4. sect. 1.

Monendi sunt rerũ istarum ignari, Vanitatem & mendacium omne Deo displicere, qui veritas est: dęmoni verò placere, qui mendax est & pater mendacij. *Beatus vir* (ait Psalmista a) *cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas.* Vanitatem verò dici quotiescunq; homo facit, vel dicit aliquid, boni consequendi, vel vitandi cuiuspiã mali causa, quod vim nullam neq; naturalem, neq; supernaturalem obtinet ad effectum intentũ. v. g. si quis in flumine seminet, vel littus aret, dicendus est vanitatem operari, eo quod arandi & seminandi finis seu effectus est messis & fructus perceptio, quem finem hæc eius actio nequit consequi. ita si quis vt capitis dolorem pellat. fascia linea, vel cartula alba cingat tibiam, aut ægrũ inter sarmentum diffissum perducat, vel palmo cingulum ægri metiatur, clarũ est has actiones esse vanas & superstitiosas, quia nullum vim habent ad humorem noxium capiti molestum inde expellendum. Contra si applicetur capiti aqua rosacea, vel ad bilis expulsionem rubarbarum prębeatur, vel ad flegmata capite educenda per sternutationem comedatur sinapi, non erit vana obseruatio, sed licitum remedium, quia natura ad hoc vim hisce rebus inseuit. Sic etiam verba nulla vim naturalem habent aliquid efficiendi more agentis physici: sed quędam verba vim habent operandi ex instituto Dei, & iste effectus est supernaturalis: quędam non tam vim habent supernaturaliter operandi, quàm putantur ab imperitis habere. Prioris generis sunt verba Sacramentorum, nempe collationis baptismi, consecrationis Eucharistiæ, absolutionis peccatorum, &c, hæc verba licitè vsurpantur à Sacerdotib. ad effectum, cuius causa Saluator noster illa instituit. Verum si quis hæc verba alio

a Psal. 39. v. 5.

A B C D E

ad aliam

ad aliam intentionem siue finem proferens transferret, eorum vsurpatio sacrilega, vana & superstitiosa foret, quia ad hunc effectum vim supernaturalem ea verba non acceperunt. Vana quoq; est prolatio aliorum verborum, quæ non est ex vsu Catholicæ Ecclesiæ recepta. Si quis itaq; vana huiusmodi, vel verba vel facta adhibet, superstitiosus est, & diabolicus est effectus operis, quod probatu nõ est difficile. Effectus iste non est naturalis, quia quæ adhibita sunt media naturalem vim ad eum nõ habent, nec est miraculosos & à Deo, quia testimonium illi nullum perhibet sacra Scriptura, nec Ecclesiæ Catholicæ cõsuetudo aut doctrina. Procedit itaq; ex occulta quapiam spiritualis creaturæ operatione: non Angelicæ, quia Angeli semper faciunt Dei voluntatem, & cum Deo mendacium ac vanitatem omnem detestantur: restat, vt operentur hîc cacodæmones, superstitionis inuentores & amatores. Quare, *qui hæc faciunt, Deum deserunt, & dæmonis doctrinæ atque imperio se subijciunt, cuius auxilium exposcunt, & opera vtuntur.*

MONITIO VI.

Quæ remedia tutißima.

SI quis afflictus vel vexatus sit à maleficis seu à dæmonibus eorum opera, & pro remedio vel consilio confessarium consulat: is illum inducat ad remedia Ecclesiæ consueta, maximè ad emendationem malæ vitæ. Theologi monent, *b* duo consideranda, Deum qui hæc mala permittit, & diabolũ qui mala infert: nam nihil hic inferre posset, nisi ille permitteret, nec nocere potest, nisi in quem, vt sæuiat Deus permittit, nec plus illi ipsi nocere, quam quantum Deus permittit. Minus longè potest, quam vult, aut iactat se posse. Præclarè D. Antonius Magnus: *Nos nec eius pollicitationib. credere, nec eius minas formidare debemus. fallit enim semper, nihilq; verum promittit. Nam si non in omnib. mentiretur, quomodo talia, & tam infinita promittens, hamo crucis vt draco inuocatus à Domino est, & capistro ligatus vt iumentũ, & quasi mancipium fugitiuũ vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fideliũ deuorare permittitur? Nunc miserabilis, vt passer ad illudendum irretitus à Christo est, calcaneo Christianorũ substratus gemit, ille qui vniuersa maria à se absorpta plaudebat: ille qui manu sua terrarum orbem teneri gloriabatur, ecce à nobis vincitur, ecce me aduersum se prohibere non potest disputantem.*] Nimirum ligatus est à Deo, mucro latronis retusus ab eo per quem, cum quo, & in quo facta, quæ sunt, omnia. Tibi homo imputa, quod in te poßit, quod in te vt poßit Deus sinit. *Si alligatus diabolus est* (inquit B. August. ser. 197. de Temp.) *quare tantum adhuc præualet? Verum est fratres carißimi, quia multum præualet, sed tepidis, & negligentibus, & Deum non timentib. in veritate, dominatur. Alligatus est enim tanquam catenis innexus canis, & neminẽ potest mordere, nisi qui illi se mortifera securitate coniunxerit. Iam videtur fratres, quia stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tu te illi per cupiditates & voluptates seculi* (addo pacta, superstitionésue) *noli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere.*] eadem habet Cæsarius *libr. 5. miracul. cap. 52.* Certè quoad Deum, causæ cur permittat esse solent, vel peccata, vel probitas famulorum eius, propter peccata permittit, vt puniat præterita,

b Cyrueli° libr de superstit. p. 2. cap. 1.

vel vt arceat à futuris alioqui: probitatis vero gratia permittit, vt magis humilientur, vel vt probetur eorum constantia & fides. ob has causas Deus dęmone vtitur, tanquam lictore aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longe finẽ sibi proponit, & Dei voluntatem gnarus exsequitur non cogitans hæc ad salutem humanam & gloriã diuinam à Deo dirigi, sed conatur exsaturare malitiam suam, & odium explere nocendo hominibus, & simul si queat in superstitionem aliquam illos pertrahere. Itaq; non potest salubrius consilium iniri, quàm quo quis & Dei volũtatem perficiat, & dæmonis proteruiã atq; odium eludat. hoc autem præstãt remedia Ecclesiastica. vt exẽpli causa, si qua domus spectris, aut alia dæmonũ infestatione sit inquieta, statim inquilini conscientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confessionem instituant, & omnia de domo remoueant, quæ Deo queant displicere, deuotè insuper se Deo commendent, & Deiparę & Sanctis: & interea dum durat vexatio, quotidie mane ac vesperi Sacerdos quispiam habitu Sacerdotali indutus, cũ stola, cruce, & aqua benedicta accedat, & lustret omnia domus cubicula & loca alia, recitans deuotè, Psalmum: *Qui habitat in adiutorio altissimi*, & Euangelium S. Ioannis, *In principio erat verbum*, & alias precationes pias & exorcismos, qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim & insidias leguntur: ponantur per singula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ, iubeantur dici Missæ à varijs pijs, & Deum timentibus pro quiete familiæ illius, & vt Dei ira cesset, & mittat custodem Angelum suũ, qui domo illa dæmonem exturbet: caueãt autem, ne cum dęmone sermonem vllum misceant, vel loquenti quidquam respondeant: multoq; magis caueant, ne quem Magum, aut vlla superstitiosa vexationi reprimendæ remedia accersant. Sed magna spe & fiducia in Deũ, misericordiam eius summa cum patiẽtia præstolentur. [*Sic Cyruelus d. c. 1. in fine*. Sed hæc remedia fusius nobis nũc non sunt probanda, quia id pręstitimus supr. lib. 6. Nunc adeo remedia per incantationes & superstitiones, vel nihil prodesse, vt patuit in lepra Constantini, cui potius nocuerunt, vt docet Nicephor. libr. 7. hist. c. 33. vel si sanent ad tempus tantum sanare, & postea reiucidere in morbum eundem vt legimus de Hadriano Imp. apud Xiphilinum in Hadriano, & Zonar. tom. 2.

MONITIO VII.

Pro ijs qui curiosi sunt diuinationum, & secretorum.

Tales moneantur, etsi desiderium sciendi (teste Philosopho) cunctis naturale sit; tamen id moderandũ esse habenis legis Dei, & rectę rationis, quibus nisi frenetur, infrenis equi more nos cupiditas hæc in præceps abripiat, Legi diuinæ & rectæ rationi consentanea regula est, Non velle aut conari scire, quæ lumine naturæ scire nõ possumus, & diuina solummodo reuelatione sciri queunt: & in illis ipsis, quorum scientiam possumus labore nostro, aut industria consequi, rectum & probum discendi modum tenere, ne regiã tutamq; viam deserentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia ac deuia ablati optatam metam nũquam cursu contingamus, hæc docemur à Spiritu sancto, cuius sunt ista; *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum:* Vide lib. 4. c. 2. quest. 7. sect. 4.

a Prouerb. 25. v. 27.

sic qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria a. & alio loco. *Altiora te ne quæsieris & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt videre oculis tuis. In superuacuis reb⁹ noli scrutari multipliciter. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspicio illorũ & in vanitate detinuit sensus illorum* b.

b Ecclesi. 3. v. 22.

Mysteria fidei & salutis, fide nobis credenda sunt, & à Deo reuelata fuerunt Ecclesiæ suæ. Alia occulta q̃dam Deus nulli reuelat, sed sibi reseruat, vt secreta cordium, futura mere contingentia, &c. & hæc citra reuelationem sciri arte vel scientia vlla nequeunt. Et hæc conari scire est vanum & inane, & artes ad hoc nitentes sunt superstitiosæ. Aliæ res sciri possunt studio, disciplina & experientia, in his cauendum ne sine labore, aut vsu, vel doctore, ea conemur scire per media illicita, vt sunt ars Notoria & similes diuinationes, de quibus egimus toto lib. 4. Harum rerum talem scientiam à dæmone infundi seu tradi patet, ex rebus quas prædicunt, quas eum nequeant scire luce naturæ, nec acceperint diuina reuelatione, consequens est ea discere à dæmone: qui (vt foueat superstitionem) eo quod vtantur signis ab ipso institutis, etiam ignaris nec sentientibus illis phantasiam mouet vt hoc vel illud dicant, vt docet D. Augustinus *libr. 2. de doctr. Christiana.* vnde sequitur eum qui vult huiusmodi scire, consentire in magisterium diaboli, seq; eius disciplinæ tradere, & Deum doctorem atque Dominum deserere, & à fide apostatare. stulti sunt qui dæmonum responsis credunt, quia fallere dæmonum est. Sic fefellere Cræsum & Pyrrhum, testibus D. Hieronym. *in cap.* 41. Esai D. Augustino 3. *de Ciuitat. Dei* Lactantio & aliis, Manfredum teste Pico *lib.* 4. *de Prænotio. cap.* 9. Indos apud Osorium *lib.* 2. *histor. Lusita. cap.* 15. Ferrantem Comitem Flandr. & alios quos *libr.* 4. memoraui. *d. sect.* 4.

MONITIO VIII.

Pro iis qui scientiam infusam affectant certis ritibus sine labore, &c.

MOnendi primo, curiositatem sciendi non necessaria, non modo non vtilem, sed valde noxiam esse solere. Spiritum sapientiæ & intellectus à solo Deo expectandum: quo nõ qui volunt, sed quos placet, solet implere. *Melior est homo,* ait Ecclesiasticus, *qui minuitur sapientia, & deficiẽs sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi.*] c. 19. v. 21. Et verissimum illud D. Hieronymi, nescio vbi: *Melius est nescire aliquid, quam cum periculo* (scilicet animæ) *discere.* vt & illud D. Prosperi. *Non sunt scrutanda, quæ Deus occulta esse voluit, quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda: ne & in illis illicite curiosi, & in his damnabiliter inueniamur ingrati. De altitudine discretionis Dei nõ conturbabitur cor humilitatis nostræ, si firma & stabili fide tenebit, omne iudicium Dei iustum esse secretum: vt vbi inuestigari non potest, quare ita iudicet, sufficiat scire, quis iudicet. Lauda & venerare quod agitur, quia tuum est nescire cur agitur.*] sane scrutatores huiusmodi diuinorum secretorum, mergi solent inuadabili profundo. Nec minus periculosum est nouos sciendi modos, quam nouas doctrinas inuenire, de quibus ab Apostolo præmo-

de gent. vocat.

niti sumus, fore, qui sectarentur, *doctrinas dæmoniorum*. quid aliud faciunt qui doctoribus dæmonibus vtuntur? Audiant Chrysostomum explicantem illud Saluatoris, *obmutesce & exi ab homine: Salutiferum hoc nobis* (ait) *dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcunque denuncient veritatem.*] caueant ne *irritent Deum in adinuentionibus suis, & multiplicetur in eius ruina.* caueant ne: quod deplorat Richardus Victorinus: *Veritatem quærant non in veritate, sed in vanitate: quæsitam inueniant, non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ lucra mortis negotientur.*

1. Tim. 4. v. 1. Mar. 1. v 11.

Psal. 105. v. 28.

Præterea tales admonendi sunt, subesse periculum superstitionis, & tentationis Dei. Nam qui scientiam quærunt, modis insolitis, vtrique se periculo exponunt. Naturaliter scientiæ paullatim, successu temporis, lectione, auditione, & experientia acquiruntur (vt recte Aristoteles *a*) petere à Deo vt infundat, sicut Danieli & Salomoni fecit, est petere vt sine necessitate miraculum edat: quod est tentare Deum. Adhibere orationes, aut alia, ad hoc non instituta à Deo aut Ecclesia, est vanitatem quærere & mendacium diligere (vt ait Psalmista) & proinde superstitiosum. Orandus itaque Deus, & nobis simul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum est: ne *arti memoriæ* (quæ tradi potest præceptis locorum & cellularum ad hoc accommodatis) aliquid superstitionum *artis Notoriæ* admisceatur: hoc ergo vt caueant, monendi.

a li. 4. physicor.

A

MONITIO IX.

Pro iis qui sunt cupidi corporeæ salutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ vel recuperandæ, & ad hoc vtuntur mediis suspectis Salmatorum, seu Salutatorum, de quibus actum, *l. 1. cap. 3. q. 4. vel etiam Periaptorum*, de quibus *ibid. cap. 4. q. 5.*

B

INculcanda diligenter illis est hęc regula: *In omni ægritudine, aut iactura bonorum fortunæ vel corporis, quæ solent hominibus à Deo, vt flagella peccatorum, & mala pœnæ infligi, seruos Dei ad duo debere præsidia confugere. Primo*, quærere & inuestigare modos, & remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet, vt se hoc periculo vel noxa liberent. *Secundo*, sedulo & feruenter commendare Deo & sanctis personam suam, familiam, & bona, & orare: vt cœlesti sua ope & liberalitate suppleat, & præstet, id quod humana imbecillitas nequit consequi. Quoad primum ergo moneantur adhibere humanam naturalemq; diligentiam, ipsi per se sibi non deesse: & prudentiores consulere, quoad valetudinem, pharmacopolas, medicos, chirurgos: quoad iacturam aliorum bonorum, amicos, & alios qui prudentia, & vsu, experientiaq; pollent. Quoad secundum, seu spiritualem diligentiam: confugiant ad orationes, ieiunia, & charitatis opera: confidant in Deo, sperent ab eo remedium: curent orari à personis piis, religiosisq;: missas ad eam intentionem dici: denique omni studio conentur Deo quam maxime placere. *talibus enim hostiis placatur Deus.* docet nos hoc ipsum S.S. in Ecclesiastico: *Honora medicum propter necessitatem. Etenim creauit illum altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à Rege accipiet do-*

C D E

Iunge hæc iis quæ dicta lib. 6. ca 2. lib. 3. sect. 8. q. 4. & li. 4. p. 2 q. 4. sect. 3.

Ecclesi. 38. in prin.

piet donationem. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorū, & dedit hominibus scientiam altissimus, honorari in mirabilib⁹, in his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis.] En primum quod diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia, sequitur: *Fili in tua infirmitate nō despicias te ipsum, sed ora Dominum & ipse curabit te. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunq; bonorum. Igitur cum hæc homo passus fuerit, patienter ferat, & voluntate suam diuinæ subiiciat, certus, se, si magis expediat, liberandum, si nō liberetur, id sibi vtilius esse. Moneant, si aliis illicitis remediis conentur vti, tū illos à Deo, quo inuito conantur sanari, ad dæmonem cōfugere. Male etiam sibi consulunt, quia perdunt fructum patientiæ, qui maior est, & melior cunctis corporis aut fortunæ bonis. stulti sunt, quia vt corpus sanent, animam necant. Quid stultius & impudentius, quam si Deo dicerent: Quia tu me sanare non vis, transfugiam ad hostem tuum, & ab illo salutē petam: hoc non verbis, sed pertinaci conatu dicunt. Hi tandem adeo diuinā iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus vel sinat illos à dæmone necari, cuius rei exempla dedi, *lib. 6. ca. 2. sect. 3. remed. 8. & 9.* vel, quæ grauior adhuc est pęna, ad eorum summum malū sinat illos, quod expetunt, ope dæmonis consequi. Sed dies veniet, quando intelligent longe sibi vtilius fuisse morbo affligi, immo & per summos diuturno tempore cruciatus emori, quam superstitiosis artibus sanari.

MONITIO X.

De exorcisatoribus, seu coniuratoribus energumenorum.

QVoniam nonnullis in locis multi abusus irrepsere in exorcismos legitimos & Catholicos, contra Apostolicæ Romanę Ecclesiæ consuetudinem: quædam monendi sunt, quibus harum rerum inspectio & cura incumbit. Suppono, Saluatorem nostrum dedisse sponsæ suæ Ecclesiæ potestatem dæmonia de corporibus pellendi, *Luc. 10. v. 10. & Mar. 16. v. 17.* hanc potestatem vero ab Ecclesia cōcessam dumtaxat clericis: & non omnib⁹, sed Episcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & exorcistis tantū. Vnde apparet iis, qui saltem, *Exorcistarum*, in gradu non sunt, hanc facultatē non competere iure ordinario: ideoq; necesse esse, vt qui illam velit contendere sibi datam & concessam à Deo, is extraordinarii iuris seu priuilegii documenta debeat ostendere talia, vt iudicio Ecclesiæ idonea censeantur. Quoad eos vero, qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plus potestatis vni competit hac in re, quam alteri: nisi quod honestas & recta Ecclesiæ consuetudo postulat, vt coram superioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipso id inuito, non attentet.

Vide lib 4. cap. 2. q. 3. sect. 3. litt. Y. & lib 2. q. 30.

Ex his sequitur suspectos esse pacti dæmoniaci, primo laicos, seu clericos non præditos ordine Exorcistarum: qui hoc munus quasi ex officio, aut peculiari gratia, donove Dei vsurpant: illos quoque clericos, & religiosos, qui quasi sibi peculiare vindicant: dicentes, ad exorcizandum, plus virtutis naturalis vel supernaturalis sibi esse, quam cæteris eiusdem ordinis, aut gradus.

. Solent huiusmodi, peculiares exorcizandi formulas & ritus habere, diuersos à communis Ecclesiæ ritibus & formulis: quæ sunt diligenter ab Episcopis examinandæ, & non permittendæ facile, nisi iudicio pioru & Doctorum virorum sint approbatæ. Vehemens suspicio est, his esse pactu cum dæmonibus, vt talibus obseruantiis se fingant compelli exire. Causa dęmoni est, quia dum isti sic publice coniurant, semper in frequẽti corona adstantium aliquid lucri facit. Accedunt multi, vt sermones, quos vltro citroq; miscent exorcizator & diabolus, audiant: gaudet dęmon, quia solet aliquos fidei aut morum errores spargere, aut saltem impetrare vt faciant aliqua superstitiosa, vana, ociosave: diffamat innocentes, nocẽtium occulta crimina reuelat, vt male de illis suspicentur cæteri: instigat quosdã ad carnalia, quosdam ad auaritiam dictis suis: bonos fingit se timere, vt impellat in superbiam. Monendi ergo vt abstineant exorcizatos superfluis colloquiis, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dæmonem nunc exire, & iterum se iudicio postea tali die sistere. 2. vt abstineant formulis illis nouis & insolitis ac secretis, & non approbatis Ecclesiæ iudicio. 3. vt ad exemplum Christi *a* paucis iubeant dęmonem tacere & exire, nec garriendi præbeant vel causam vel potestatem. Videntur autem monendi quoq; Prælati & Iudices Ecclesiastici, ne in diocœsib⁹ suis permittant esse aliquos priuatos: qui quasi ex officio & virtute peculiari exorcizent. Nam hoc est officium proprium pastorum Ecclesiæ: & in eorum absentiã cunctorum qui saltem ordine exorcistarum præditi sunt: qui nõ vim naturalem, sed supernaturalẽ ad hoc, in Sacramento Ordinis acceperunt. Priuati vero monendi sunt, vt à pseudo exorcistis huiusmodi sibi caueant, neque accedant ad eorum conuentus quia cum Deus prohibuerit ne pythones audiamus *b*, hoc etiam prohibuit ne energumenorũ huiusmodi in corporibus loquentes dæmones auscultemus: item si forte accesserint, monendi sunt omnes, ne quam mendacii patri fidem pręstent, neve quid faciant eorum: quę ille pręcepit facienda, quia ipse præcepit, maxime quando mentitur se defuncti animam esse: quod semper est falsum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iustitiæ, vel charitatis astringebamur: id faciendum etiam illo nihil dicente fuit: si aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere sit meritorium, licebit facere, quia natura sua licitum & meritorium erat. Tutius tamen foret aliquãdo ista secundi generis commutare in alia, vel prætermittere: ne quid fraudis insit in dæmonis consilio vel iussu, quod non videamus. Moneatur ipse exorcista non minus quam cæteri, nihil curiositatis aut discendi causa dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honestissimum sit & vtile videatur: quia non licet familiaritatem cum eo instituere, vel eius discipulum esse, vel eius consilium, aut auxilium petere. Nisi si forte, virtute Christi, vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad spiritualem salutem adstantium prudens & pius exorcista merito iudicet pertinere, vt videmus Christum, *Luc.* 8. nomen dæmonis interrogasse: vnde consuetudo inualuit nomen dæmonis exquirendi.

Quoad ipsum exorcismi modum, moneantur sequi, *Pastorale suum*: sed

a Luc. 4. v. 35.

b Deut. 18. v. 11.

prius

prius medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc quæ dixi de energumenorum exorcistis, pleraq; locum habent etiam in exorcistis nubium, quæ tempestates & procellas, grandinesq; adducturę videntur; item ijs, qui coniurant seu exorcizant locustas, & alia insecta ægris damnosa: de quibus, quæ peculiaria sunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium & insectorum.

Vide lib. 6. c. 2. lit B. & lib 4. part. 2. q 4. sect. 8 & vid. Martin. de Arl. li. de superstit. paulò ante med.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitāt se vim habere nubes à certis locis expellendi, repellendique; eorum iactantia facilè cōuincitur, primò, si interrogentur, an nubes illæ sint naturalibus ex causis ortæ, an ex maleficio & operâ dæmonis? si dicant ex naturalibus causis; ergo exorcismus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blasphemū & sacrilegum; & vim habeat naturalem contra nubes necesse est, aut supernaturalem, Supernaturalem, non accepit à Deo, qui sibi contrarius non est; nec à bonis Angelis: ergo à dæmonis ope vis illa prouenit: si nubem dicant ex maleficio ortam & moueri à dæmone. Vnde sciunt, nisi ex pacto? Secundò interrogentur, si notitiam habent, & potentiā pellendi malas nubes, cur non etiam norunt & possunt adducere & euocare, tempore squaloris ac siccitatis, in agros nubes bonas & salutares? Tertiò cur non etiam fulmina & ignem de cœlo cadentem, ac incendijs domos absumentem valeant arcere aut extinguere? Quartò cur non sciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarum eluuiones; quibus sata & domus, & arbores, sternuntur & abripiuntur? nam vt nubes illæ, aliquando à malis Angelis, permittente Deo, formātur & immittuntur; sic & alia ista, vt ex Iobi sacra historia docemur, cur igitur, si ad hominum commune bonum hæc ars aut potestas à Deo illis tributa, beneficentia Dei ad vnum hoc ab illis restringitur? Vnde apparet illos hęc ex pacto operari. Moneantur itaq; cęteri, vt ab eorū consortio abstineant, & ne tales exorcistas suspectos, vel pretio, vel prece cōducant: sed vtantur cōtra nubes huiusmodi armis consuetis Ecclesię, nempe benedictiones, preces, letanias, vitæ emendationem, & opera pia, ac satisfactoria ieiunij, disciplinarū, &c. adhibeant; quæ remedia etiam sunt vtilia contra cætera illa, quæ diximus mala & pericula. Parochi locorum indicant & celebrent processiones, & sacrum canant pro serenitatis & fertilitatis impetratione, & irâ Dei auertēda Cantentur in templo deuotè Psalmi accommodati, vt *Canticum graduum, Miserere mei Deus, Qui habitat in adiutorio altissimi, Libera me de inimicis Deus meus, & Deus misereatur nostri,* & similes. Legantur Euāgelia accōmodata, vt de sedata à Christo maris tempestate; fiat processio per claustrum Ecclesiæ; canantur Letanię, & recitentur collectę proposito seruiētes; inuocentur Sancti loci patroni, & quorum illic reliquię honorantur: quas tamen tutiùs fortassis & honestius sit foras in tempestatem & pluuiam non proferre; præsertim Venerabile Sacramentum (quanquam deuotionem id citra irreuerentiæ & iacturæ periculum facientium; pro more regionis, putem seruandum) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor distractio, & deuotio maior esse solet: nec minus audiet Deus in templo, quam

foris: cauendum vero maximè, ne cum nubibus colloquia instituãtur; sed sermo omnis cum Sanctis & Deo sit. Mẽsibus autem, quibus solent hæ noxiæ nubes esse frequentiores, vt Vernis & autumnalibus; ascendãt parochi quotidie manè turrim templi, vnde agros parochiæ queant intueri, & non côiurent aërem; sed benedicant agris & terminis suę diœcesis; recitent Psalmos aliquot, Euangelia, & collectas & aquam benedictam more solito in aerê, & terram iaciant: & meridiano tempore campanam pulsent; vt parochiani ad templum veniant Deum oraturi; vt fructus terræ Deus conseruet. Campanæ quoq; pulsentur: qua, de re actum, *lib.6.c.2.q.3.sect.3. FF.*

Alij sunt, qui vindicant sibi artem quandam aut potestatem peculiarem, vt à Deo concessam, expellendi, necãdiq; campi bruchos, locustas, cantaros, & alia insecta atq; vermina, quæ fructus, & radices, & semina depascuntur, & spem agricolarum deludunt: & tales multis in locis solent à rusticis quotannis magno pretio accersiri. Praxis esse solet huiusmodi. Impostor iste se iudicem constituit, comparent coram eo duo procuratores, vnus causam populi agens fungitur vice accusatoris: alius à vicario Episcopi, vel regio officiato loci constitutus, vicem subit rei, pro locustis seu alijs insectis, litem contestantur, & seruantur processus ordinarij omnes tricæ, & moræ, ac dilatorij termini. tandem in causa concluditur, & bellus Iudex fert sententiam, quâ insecta illa iubet intra certum dierum spacium terminis illius territorij excedere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, &c. Superstitio hic apertior est quam vt queat tegi. Quare monet Ciruelus (è quo pleraq; superiora monita ferè desumpsi) vnanimiter omnes sanctos Doctores hæc damnare; eo quod lis instituatur cum creatura irrationali, quæ quid agatur nec scit, nec sentit, nec potest intelligere: & cum illa insecta naturaliter nascantur, iniusta est excommunicatio, nec mortaliter, nec venialiter peccantium: blasphemum vero est hanc sacram Ecclesiæ censuram sic derisui, & ludibrio habere, non secus ac si quis sub pœnâ excommunicationis iuberet canibus ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpem absolueret à rapinis gallinarum, &c. denique constat omnia hæc acta iudiciaria, nec naturalem, nec supernaturalem vim habere contra huiusmodi insecta. *vide quæ fusius disputata contra Malleolum lib.3. part.2.q.4.sect.9.* Moneantur vti potius remediis tum Ecclesiasticis, tum naturalib. Naturalia docent libri Geoponicorum, vt verbi gratia solum vinearum sæpè expurgare euulsis omnibus herbis vineæ innascentibus; ipsos truncos & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculæ, aliorumque ferramentorum, quibus vtuntur, ferrum inungere vrsi pinguedine, aut saltem aceto forti contusis allijs commisto: excutere insecta, suppositis lancibus vel testis, aceto alliato plenis; folia præscindere, in quibus sunt semina verminum; & si iam in folliculis sunt semina folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appendere vitibus; suffumigare vites & arbores cera & sulfure accensis, & vento capto qui dispergat fumum per vineam & agros; vel alijs etiam similibus vti acribus & grauibus suffitibus; sepelire in horto, vel vinea, tribus aut pluribus locis intestina pecorum, ita vt pars non exigua emineat

p. 3. de [...] scrifti. c.;

supra

supra terram: & cum eo confluxerint insecta, simul illic igne exurere, & alia, quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Ecclesiastico remedio, licebit illud desumere ex sequenti historia, quam idem Ciruelus memorat. Multis olim annis. Cantabriam, totamq; Hispaniam Tarraconensem infestatam à vermibus fuisse, qui quotanni fructus omnes terræ absumebāt. Misere Itaq; Cantabri, & Celtiberi ad Sedem Apostolicam petentes consilium, quid facto foret opus. Motus eorum precibus Pontific. Roman. eo misit Legatum Episcopū Ostiensem nomine Gregorium, virum eximia prudentia & sanctitate: Qui, vt in Hispanias aduenit, crebris concionibus populos illos à vitijs varijs ad seriam pœnitentiam perduxit, præsertim publicorum flagitiorum: postea instituit fieri processiones publicas sæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemosynas, ieiunia, precesque: demum vestitus ornatu Pōtificio Missas in altari portatili in ipsis agris dixit, qui magis erant calamitosi, sic fugauit necauitq; multitudinem insectorum, adeo vt multis post annis immunes omnino agri fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: consultumque fuerit alijs quoque locis hanc eius methodum & exemplum sequi.

MONITIO XVI.

Quæ cauendæ in precibus & orationibus vanæ obseruantiæ?

Vide lib. 6. c. 2. q. 3. sect. 3. litt. Z. & lib. 4. part. poster. q. 4. sect. 2. & sect. 6. 8. & 9.

ORationum quoque Sanctitatem diabolus multis superstitiosis circumstantijs solet violare: aliquando violat malo fine proposito, vt cū quis orat, aut celebrari curat missam ad exitium alicuius; aut vano, vt ad sciendum aliquid boni successûs, &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad sequentia axiomata.

Primum peccatum orationis est ratione materiæ, quando petuntur res illicitæ aut noxiæ; quæ repugnant honori aut præceptis Dei, aut caritati proximi: aut quando res indifferētes (verbi gratiâ, diuitiæ, honor, doctrina, &c.) petuntur absolutè, aut pertinaciter, nimisq; instanter; aut quando petuntur instanter res, de quibus iustum dubium est, an sint homini ad salutē profuturæ: aut petitur cognitio futuri euentus ad matrimonium, &c. vt sunt virginum Hispanarum illæ orationes, quas vocant, *de los Reges, de la estrella, de sant Iuan*; quibus finitis aucupantur prima trāseuntium verba, & inde colligunt, quod scire volebant; superstitione & stolidâ & impiâ, vt bene Horozeus libr. 2. de vera, & falsa diuinat. cap. 14.

Secundum est ratione formæ, quando continent verba vel sensus verborum aliquid falsum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas & ineptias; quia hæc omnia sapiunt blasphemiam.

Tertium peccatum est ratione modi seu cerimoniarum, quæ adhibentur; quando illæ sunt vanæ, & præter vel contra communem Ecclesiæ consuetudinem: vt si necessariò debeant fieri certo statu corporis, certis horis vel diebus non interruptis, brachiis certo modo expansis, oculis in certum locum defixis, cum tot candelis talis vel talis coloris: & similibus, existimando circumstantias has ad effectum aliquid naturalis, vel supernaturalis virtutis conferre.

Contra hæc peccata adhortandi sunt homines, vt firmiter apud animum suum statuant, nec velle malum vllum vitare, nec velle boni quidquam consequi, vel retinere per vlla media illicita, vana, aut superstitiosa. 2. Postquam diuinum auxilium seriò implorarunt, conentur suam voluntatem diuinæ prorsus conformare, sibique certò persuadeant, quicquid eis acciderit, id à Dei prouidentiâ procedere, & ipsis esse longè vtilissimum. 3. certò credant, quando Deus illis non concedit, quod postulant, id paterno Deum pium & misericordem animo facere; quoniam hoc illis expediat. sicut solet medicus ægro multa subtrahere & denegare, non inuidiâ nec sæuitiâ, sed beneuolentiâ & sapientia. 4. Non apponant missis, quas ad intentionem suam dici curabunt, vllum numerum aut determinationem, loci, diei, candelarum, &c. ex hoc capite damnantur Missæ quas vocant, *tricenarias reuelatas, & clausas, missas Comitis, missas S. Amatoris*, contra quas

A disserit D. Vincentius Ferrerius, *homil. 4. Dominicæ. 4. in Aduen*. Ex dictis etiam dámnantur orationes, in quarũ titulis præscribitur certus dierum numerus, quo exacto sint exoraturi; contra illud præstantis viduæ Iudith. 8. v. 12. *Qui estis vos, qui tentatis Dominũ? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus mi-*

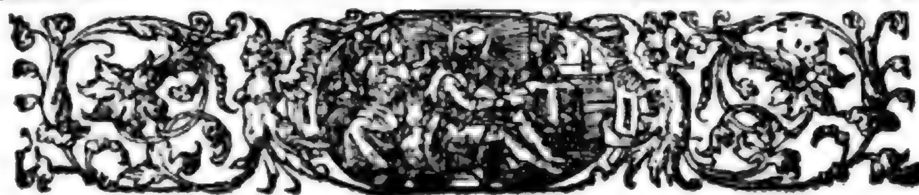
B *rationis Domini, & in arbitriũ vestrum diem constituistis ei*. necnon orationes, quibus petunt à Christo Deiparâ, vel sanctis reuelationes aut apparitiones; quia hoc est plenum periculi ac deceptionis, audaciæ, curiositatis ac præsumptionis; quemadmodum etiam orare, vt significent eis diem & horam obitûs, & istis insuper inculcandum illud Thomæ de Kempis;

C *Quid faceres si scires? nunc ita viue, vt securus horam illam exspectes*. Hæc sufficiant: sunt enim cataplasmata contra superstitionum præcipuos fontes, causasq; reliqua ex toto petenda sunt opere.

In quo quæcunq; scripsi; ea cuncta S. A. & C. R. Ecclesiæ iudicio, & Piorum Theologorum censuræ subijcio: si quid ignaro elapsum, quod Ecclesiæ minus probetur, improbo, damno, & pro non scripto haberi volo.

MARTINVS DELRIO
Societ. Iesu Presbyter.

INDEX



INDEX RERVM ET VERBORVM

[illegible] ET VI.

D.

E.

Maleficæ

N.

T.

V.

VV.

INDEX LOCORVM, QVIBVS LVCIS NONNIHIL IN HOC TOMO III.

Sacræ Scripturæ.

Patrum & Theologorum.

Canonum.

F I N I S.

OREMVS



Da quæsumus Domine, populo tuo diabolica vitare contagia, & te solum Deum pura mente sectari. Per Dominum nostrum IESVM Christum, &c. Amen.





